
NAZIONALE
13
11 1
30

CÆSAR CARENA

DE OFFICIO

SANCTISSIMÆ INQVISITIONIS·

15

TRACTATVS
DE OFFICIO
SANCTISSIMÆ INQVISITIONIS,

Et modo procedendi in causis Fidei.

IN TRES PARTES DIVISVS

In quarum Prima agitur De Romani Pontificis Potestate, Vniuersali Romana Inquisitione, & Supremo Tribunali S.Officij in Regnis Hispaniarum, Episcopis, Inquisitoribus, ac cæteris Iudicibus, & Ministris S. Inquisitionis, deq; eorum electionibus, dignitatibus, præcedentijs, & muneribus.

In Secunda tractatur De hæresi, & omnibus alijs delictis in specie ad S. Inquisitionis Tribunal. spectantibus, antea quidem seorsim Impressa, nunc vero multis additionibus auctior reddita.

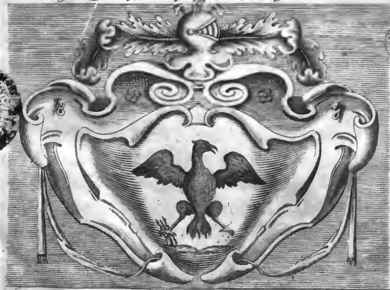
In Tertia vero tota Theorica, & Practica Criminalis breuissime absoluitur, maxime in ordine ad hoc Sacrosanctum Tribunal.

AVCTORE
CÆSARE CARENA CREMONENSI I.C. SACRÆ THEOLOGIÆ DOCTORE,
Eminentiss. & Reuerendiss. D.D. Card. Camporei Auditore, Iudice Conseruatore, Consultore, & Aduocato Fiscali S. Officij.
A SANCTISS. D.N. VRBANO VIII. ET EMINENTISSIMA VNIUERSALI INQVISITIONE
Specialiter Deputato.

His Accesserunt Quindecim Quæst. ad Inquisitores D. Guidonis Fulcodij, olim Card. Episc. Sabinensis, & Postea Summi Rom. Pont. Clem. IV. Nuncupati, nunc primum Impressæ, & eiusdem Auctoris Annotationibus Illustrata.

Opus omnibus Episcopis, Inquisitoribus, eorum Ministris, ac Confessarijs nec non Iudicibus Criminalibus, præsertim Incliti Status Mediolani perutile, at necessarium.

Hac nouissima Editione addita fuit Praxis Inquisitorum Francisci Pegnæ Sacræ Theologiæ, ac I. V. D. cum Additionibus Carenæ, & Tractatus de Strigibus eiusdem Carenæ, cum Indicibus Copiosissimis.

BONONIÆ, MDCLXVIII.

Typis Iacobi Montij. Superiorum permissu.

ILLVSTRISSIMO,
ET REVERENDISSIMO D.
D. FEDERICO
CALDERINO
Patritio, et Archidiacono Bononiæ

Io. Franciscus Dauicus P.

CEleberrimum iſtud Carenæ opus de Sanctiſsimę Inquiſitionis Officio, Tibi meritò, Illuſtriſsime,& Reuerendiſsime Præſul,fuerat ſiſtendum. Meum ingens erga te Obſequium, ſumma tua in me Humanitas poſtulabant, vt pignus aliquod ederē, ex quo quanti foret apud me munus vtrumque pateret: Ipſum vero cunctis præ cauſis vrgebat Opus, meq; admonebat, nulli alij, te excepto, dicandum eſſe Patrono: præclarus de Inquiſitione liber præclariſsimo debebatur Inquiſitionis Conſultori: quod tuum eſt,tibi dicaui:Mouiſſet alios Generis ſplendor, quo primas intèr Patriæ tuæ Domos effulges: admonuiſſet alios Eccleſiaſticæ Dignitatis munus, quod

† 2 te

te dexterum Eminentiſsimi Noſtri Archiepiſcpi oculum declarat: duxiſſet alios, vel Sapientiæ radiùs, vel morum integritas, quibus ornatus, tuæ Domus, tuæq; Patriæ ornamentum, & decus exiſtis: omnibus hiſce prætermiſsis, te Sanctiſsimæ Inquiſitionis Conſultorem animaduertens, te ſolum, qui de Sanctiſsima Inquiſitione Libro patrocinareris dignum exiſtimaui: Ita ſuũ cuiq; reddendum me docuit Iuſtitia: Tù vero, ſi benigna, qua cætera ſoles, fronte iſtud quoq; meæ in te Obſeruantiæ munus, excipere ne fueris dedignatus, ſumma votorum me attigiſſe credidero, optimèq; & Mihi, & Libro, & Auctori conſultum, te Patrono gloriabor. Vale.

Horatius Martinius Societatis Iesu, Theol. & S. Officij Cremonæ Consultor, Studioso Lectori Felicitatem.

Opus hoc eximium Eruditissimi Viri Teologi, & I. C. præstantissimi Cæsaris Carenæ, Lector ornatissime, diù desideraui, non tam in lucem vt prodiret, quam mihi, vt in munere meo lucem afferret. Et quidem iam archetypum delibaueram, sed typum nec videram, nec excussum sciebam, cum perpportunè ad familiarem, Amicum, nostriq; Collegij Aduocatum gratuitæ liberalitatis, non mercenarium, inuisendum me contuli: Et ecce librum editum video, solutum tamen: Lætus ad amicum ingredior: inuenio sedentem, atque antiquarum scripturarum massam non exiguam peruoluentem. Post salutationem ecquid operis? inquam. Maiorum meorum monumenta reuoluo, ait. Animum libenter applicui: nunquam enim alias, uirum sapientissimum, de sua progenie uerba facientem audieram: Idem mihi fuit initium audiendi, legendi, & admirandi, nam è manuscriptis auctoritate publica firmatis, atque Historicis Libris, depræhendi, eius familiam antiquissimam, æq; ac nobilissimam. Etenim iam inde ab Anno 1218. *a* Vgo Carena Icobi Filius Astensi communitati partem, quam possidebat feudorum Lanerij, & S. Macharij uendidit. Ab anno uerò 1403. inter Nobiles Casalensis Ciuitatis Consiliarios *b* Vasinus Carena censetur. Anno autem 71, eiusdem seculi hæc Familia feudorum Cimafabæ, ac S. Damiani Domina erat: quo tempore *d* Franciscus Carena Marchionibus Montisferrati à consilijs fuit. Nec proinde putes gentem hâc antiquissimam extinctam pænitus ac sepultam, quod in Casalensi Cathedrali sepulchrum tantum residuum sit, ante annos 200. extructum, propè aram sacelli, Iurispatronatus S. Hieronymo, ac Mauro dicati, id enim auitæ eiusdem nobilitatis testimonium est: ipsa verò iam pluribus Annis Cremonæ lucet. Ac ne me tibi uerba dare censeas; accipe rei seriem quasi per fila deductam. *e* Lodouicus Carena, Nobilis appellatus, liberos nominauit Petrum, & Vasonem. Petri filium *f* Henricum Lego, I. C. Casalensem Nobilissimum, in Ciuitate *g* Astensi Maleficiorum Iudicem; Henrici uero Filium, Petrum Franciscum paternum nostri Cæsaris Auum, qui D. Ferdinando Gonzagæ Mediolanen. Prouinciæ Moderatori, inter alios à secretis princeps extitit, eidemq; in arduis ac maximis negotijs, tum uirtutem, tum singularem semper fidem exhibuit, illud silere non debeo, quod cæteris omnibus familiaribus prætermissis, unum *h* hunc inter omnes elegit, quem ad Philippũ II. rei imprimis arduę consequendæ gratia, delegaret. Vt mirum nequaquam uideri debeat, si præclarum tanti uiri obsequium, testatum uir clarissimus esse uoluit exquisitis uerbis, quæ deprompta ex ipsius ultima uoluntate, ac in testamento Bruxelis condito nè apice quidem mutato proferam. Cum enim liberos Catholicæ Maiestati commendasset suos. *Il medesimo (inquit) faccio di Pietro Francesco Carena mio Segretario il quale m' hà seruito con molta fede, & diligenza, e per molto tempo in negotij di molta qualità così ne' seruigi della Maestà dell' Imperatore, come della Maestà del Rè di Spagna, e per questo supplico Sua Maestà resti seruita fargli gratia di feudi 300. l' Anno di pensione sopra qualche Chiesa.* Posteà uerò D. Cæsarem Filium suum monet, ut præfatum Petrum Franciscum si in eodem munere à secretis primarij progredi uelit, omnibus modis sibi deuinctum retineat: Nam cum omnium actionum, ac rerum mearum particeps, inquit, ac peritissimus sit; futurum est procul dubio, ut Filius meus alterum me secum habere uideatur. Diuinauit i quippe uir optimus, & non ingrati animi; oblatum sibi à D. Petro Mendoza, Catholicæ Maiestatis apud Genuenses Legato; manus Secretorum Italię pro Cæsar. Maiestate, menstruamque aureorum Centum mercedem reiecit, ac Ferdinandi memor, Cæsari Filio, Cataphractorum Equitum Catholici Regis liberalitate Magistro libentius adhæsit: Qui uiuens eum tanti fecit, adeoque carum habuit, ut matrimonij contrahendi gratia cum D. Camilla Borromea D. Caroli sorore, ad Pium IV. Summ. Eccl. Cathol. moderatorem, eiusdem Auunculum Romam legaue rit; à quo Pontifice etiam eam ob causam k equestri dignitate liberaliter donatus (Piorum participantium dicebatur) ac re feliciter gesta, reuersus est. Enim uerò sibi quoque uxorem *l* Claram Pusterlam Nobilissimam puellam Mediolanen. Gulielmi Equitis aureati Filiam, Io. Baptistæ, Equitis pariter, ac Senatoris neptem a deptus

a In quodam libro antiquo historiarum, & priuilegiorum Ciuit. Astensis compilato per Ogerium Alferium f. 17. à tergo, & f. 312.

b In vita S. Euasij impressa Trini anno 1566. c. 27. f. 21.

c Crescentius in corona Nobilitatis Italię, fol. 300.

d Vt ex attestatione matrimonij initi de anno 1480. die 6. Iunij contracti inter D. Georg. Nattam I. C. & D. Agnetem de Rothariis in auth. forma redactam per Io. Mattheum Moranzanum Not. Col. Casalẽs. in qua D. Francis. Carena enunciatus spectabilis vir, & March. Consil. dignissimus.

e In Instrum diuisionum facto inter Petrum, & Vasonũ Fratres de Carenis an. 1507. 1. Apr. Rog. per Andr. de Alba Notar. publ. Casal. & extractum per Io. Matheum de Bondonis, Cur. Episc. Cancell.

f Quatuor testes ad perpetuam memor. examinati coram Prętore Casal. anno 1593. die 19. Maij, & Testã. D. Io. Carenæ conditum anno 1511. die 27. Maij Rog. per Vasinũ Caudanum Not. Col. Casalen.

g De anno 1538 quo anno cum omnibus eius substantijs familia hęc Ciuitat. Casal. deseruit, vt ex attest. publ. Annibalis Petruzze Cãcel. Cons. Astensis,

deptus est; quæ ipsimet Camillæ Principis familiaris, in eius degebat gyneceo. Neque uero moriens Cæsar, eum minus in pretio habuit, cum extremæ decreto uoluntatis uxori mandauerit eundem ut omnium consiliorum participem haberet.

Hinc illa cum D. Carolo Borromeo familiaris consuetudo, quam uir Sanctus innumeris propè ad eum scriptis [m] epistolis, ac præsertim duabus non amplius octo ante obitum diebus datis, testatum reliquit. Eandem ferè cum Serenifs. Octauio, & Alexandro Farnesijs Parmæ Ducibus, atq; Eminentifs. Hercule Cardinal. Gonzaga, qui Sum. Pontificis Legatus Conc. Trid. præfuit, ipsorum non paucæ testantur litteræ.

Hic igitur talis, ac tantus uir, cum Annis septendecim [n] Mediolani domicilium habuisset, suscepto ex uxore Clara Filio Henrico, Hortensiam [o] Galleratam Nobilis inter Cremonen. Familiæ in Matrimonio collocauit: cumq; Ciuis Mediolanen. non solus, sed cum tota posteritate Excell. Senat. decreto effectus esset, Cremon. Familiam suam, ac substantiam transtulit uniuersam, ibidemq; octogenarius uita functus est.

Henrici uero probitas, atq; integritas usq; adeò Ciuit. Cremonen. manifesta fuit, ut attestatione indigeat nulla, eius enim opera in multis, ac uarijs ex muneribus consuetis usa est, & quasi ad egritudines animorum corporumque curandas natus, ac factus esset, maximo xenodochio non modo sæpius præfecit, uerum etiam communis ualetudinis, & salutis contra pestilentem morbum ingruentem seruatorem, & assertorem constituit, donec uita iam deficiente præ senio, alienæ adhuc incubans sanitati, diem clausit extremum.

Huius deniq; Henrici proles, Cæsar, uir imprimis ingeniosus, ac studiosissimus, qui Philosophiæ primum candidatus, mox in Patauina Ciuitate Theologiæ, tum demum Iurisprudentiæ in Ticinensi Lauream, & meritus, & consecutus, iam [p] pluribus annis Cremonæ Aduocati munere summa cum laude fungitur, cuius etiam opera Eminen. Card. Camporeus, præsertim in honorifico [q] Auditoris munere iamdudum utitur: eadem utuntur Ecclesiastici non pauci ac maximè Regulares, & iure quidem optimo? nimirum erga singulos ordines usq; adeò se propensum, ac singulariter affectum profitetur, de omnibus, ut benemeritum se præbere summoperè concupiscat.

Imò uerò, eundem SS. Vrbani VIII. [r] primum S. Officij Cremonæ Consultorem, tum Io. Petro Ala I. C. Colleg. Cremonen. e uiuis sublato, Aduoc. Fiscal. tandem [ſ] Iudicem Conseruatorem [t] Iurium eiusdem S. Tribunal. elegit, & creauit. Vndè mirum non est, si Eminentifs. Card. Franc. Barberinus SS Pont. Vrbani ex Fratre Nepos, non alium causarum suarum his locis Aduocatum uelit, nihilque eo inconsulto agitari, uel peragi patiatur. Vt omittam leuiora quædam, nempè quod tribus mensibus (neq; enim per leges Ciui conceditur amplius) [u] Proiudicis Maleficiorum obierit munia totoque fermè biennio Aduoc. Fisc. Vicæ eidem suæ Ciuit. operam, ac diligentiam, non minus præstiterit, quam probauerit suam. At nè tantillum quidem à maiorum nobilitate degenerasse uideretur; qui non nisi e nobilibus ortis parentibus Vxoribus adhæserunt, Angelam Fraganescam Cremonensem Virginem Nobilissimam Io. Baptistæ Ripe Equitis Hirosolymitani, & Ludouici Episc. Interanensis proneptem sibi Matrimonio copulauit.

Hæc mihi pridem ignota, ignorare te pariter ornatissime Lector nolui, ne eodem fortasse ductus errore nouum genium in lucem prodire, & non potius Auitæ Nobilitatis ingenium existimaremus. Quamuis enim, ego quoque.

Et genus, & proauos [vt ait ille,] & quæ non fecimus ipsi
Vix ea nostra puto;

non sum tamen ità rudis, & hebes, vt quantum ornamenti e maiorum monumentis, rebusq; præclarè gestis, velut e lucidissimo fonte hauriamus, haud intelligam. Quamobrem quæ ad Viri Doctissimi laudem faciunt; non fuerunt inuoluenda silentio, sicut enim quę notam aliquam inurere amico possunt, reticere bonum; ita quæ decora sunt, occultare malignum dixeris. Vale.

sub die 5. April. 1607.

h In Vita Don. Ferdin. Gonz. Gosolini edita Venetijs anno 1579. f. 404.

i Test. D. Ferdinandi rogatum per Hubertum de Clusis anno 1557. die 15. Noueb.

K In bulla erectionis d. ordinis equestris Pij P. incip. Altissimi sub data anni 1559. 3. Idus Martij, vbi inter primos illos equites enumeratur Petrus Franc. Catena.

l Vt in Instrum. protestationis factæ per D. D. Hieronym. I.C. Colleg. Med. & Iacobum Fratr. de Putterla cog. per Octauianum Pusterlam anno 1405. vlt. Aug.

m Epistolæ hæ omnes penes D. Cæsar. Catenam reperiuntur.

n Vt ex supplic. à Petro Franc. porrecta Potét. Regi Philip. II. inserta in eiusdem Maiestatis litteris directis Exc. I. Duci de Albuquerq; Gubern. Stat. Med. sub data Matriti 1569. 11. Feb.

o Vt ex Instrum dotalibus Rogatis per

p Ab anno sal. 1619. & sic per 21. annos.

q Vt ex litteris Patentibus eiusdē Eminen. D. Card. Campor. sub die 24. Martij anni 1625.

r Vt ex Epistol. Emin. D. Card. Millini, sub die 7. Febr. 1626. in Archiuio Inquisitionis.

ſ Vt ex altera Epist. Sac. Cong. sub die 10 Aug. 1630. Emin D. Card. S.Honuf. in eodem Archiuio.

t Ex altera Epist. S. Congreg. sub die 22. Maij 1638. Eminen. D. Card. Barberini in eodem Archiuio.

u Annis 1636. & 1637. sub foelicissima Prætura Illustr. D. Sen. Salamancæ.

Per Illustri D. ac Patrono suo Colen. D. Cæsari Carenæ.

LEONARDVS VELLIVS SOCIETATIS IESVS.

EFferebar iam pridem ingenti desiderio, Vir ornatissime, tua scripta videndi. Magnum vtz. aliquid ex Auctore conceperam. Acre illud ingenium, ac viuidum, quod in abdito latitans altissimi consilij, tamē in oculis, in fronte, in vultu toto tanquam in vestibulo promicat, infusum in monumenta penitus, atque eductum de latibulo mentis deprehendere me, ac tenere posse sperabam. Nec fefellit expectationem euentus. Librum tuum de Officio SS. Inquisitionis, & modo procedendi in causis fidei subtractum adhuc imperfectum è prelo nactus, elapsis proximè diebus, auidius, cæpi, atq; oculo properante lustraui. Papæ quale opus inueni? quam multiplex? quam varium? quam ex omni doctrinarum penu depromptum? Quid in illo prius admirer? ingenium ne à copia? an iudiciū à dispositione? potuit illud sanè confundi, hoc obrui, si maximum non fuisset alterutrum. Extant aliorum hac super eadem materia vigiliæ; sed ille aut rei quodammodo circumfunduntur extrinsecus, aut sibi tantum segregant partem: tu penetras in viscera diligentiam, euoluis omnia Sanctissimi Tribunalis arcana, atq; exorsus à principio nihil pateris indiscussum, quod possit ad Ecclesiæ forum in causis fidei pertinere. Sapiens nimirum Architectus solida tutaue in petra fundamentum ponens sua subindè per incrementa deducis ad culmen dauidicam turrem, quam & mille clypeis, atq; omni fortium armatura circummunis, vbi nequissimorum hæreticorum ignea tela extinguantur. Principiò auctoritatem inquerendi in hæreticam prauitatem à Christo deriuas in reliquos ministros: horum autem muneera definis, tueris dignitatem, ipsas etiam componis, quæ de loco possint inter illos, & præcellentia lites exoriri. Quidquod etiam ingenio illo tuo ad speciem componis exquisiti ministerij? Aetatem, mores, doctrinam, vitam deniq; totam describis. Quamquam in hoc debes aliquid Ministris, qui in Cremonensi Inquisitione ius fidei tecum administrant. Potuistī ex ipsorum moribus Ideam comparare, & quòd tibi semper gloriosum erit apud posteros scribendo præcepisse, honorificum illis est exprimere viuendo. Nam, vt ex vno discamus omnes, Reuerendissimus Inquisitor P. Magist. Vincentius Pretus, qui tenet hodie in hac Ciuitate Tribunal, non ne, vt quondam a Xenophonte Cyrus fictus est ad normam iusti Imperij, sic ipse videtur adamussim perfectissimæ Inquisitionis à Deo efformatus? certè ætas in confinio senectutis vegeta quidem adhuc, & integra; sed in qua deferbuerit omnis inimicus prudentiæ calor, vires affert ad agendum integras. consilium ad iudicandum expeditum. Doctrina verò diu in Scholasticorum exedris exercitata ad iudiciale forum nomen attulit cum paucissimis eruditi. Nam de illius moribus quid attinet dicere, cuius nihil occurrat, quod non redoleat honestatem? Tales ipsa sibi Christiana Fides eligeret Inquisitores. Sed redeo iam ad te. Crimina deindè consideras, quæ cadunt sub iurisdictionem Sanctissimi Tribunalis, quasi sanguinem à sanguine, lepram à lepra discernens, morbos suis quemque signas indicijs, & characteribus, notisq; sic distinguis, vt nequeant iam amplius indaginem fallere, vel mediocriter inquirentis. Ad extremum exequeris practicè formā iudicij, & constituis procedendi vias. Vt legitimè quis aduocetur ad ius experiundum, vt occupetur præsumptione crimen, vt probationibus eruatur: Quæ, quam varia, quam multiplex, & implexa ratio testium, quibus actio firmetur argumentis, quibus excludatur exceptionibus: Addis de natura quæstionis, ac tormentorum, de methodo totius causæ concludendæ: nec omittis, seu quæ faciant ad salutem resipiscentium, pœnas; seu quæ infligantur obstinatis in perniciem, & ruinam. Hoc omnia in vno à te degesta, eoq; non ingenti volumine tantam conciliarunt famam auctori, tantam excitarunt operis expectationem, vt ab vsq; Sicilia, qui fidei causas exercent in illo Regno, viri æque sapientia, ac generis nobilitate precipui dederint ad te, quem nunquam videre, litteras amoris plenas, & indices honorificentissimi iudicij, quibus flagitarent, vt statim ab impressione librum transmitteres: Sac. vero Romana Congregatio voluit etiam impensas iuuare Typographi, quò maturius prodire posset in lucem.

Gratulor itaque tibi vir maxime, iterum, ac sæpius gratulor monumentum ad æternitatem tui nominis perennius ære, ad vtilitatem Cathol. Religionis pretiosius auro confectum. Quandiu Sacrorum Tribunalium, in Orbe Christiano repugnandæ fidei excubabit diligentia (excubabit autem vsq; ad consumationem seculi) tandiù vigiliarum tuarum durabit vtilitas, tamdiù Cæsaris Carenæ nomen sapientissimorum hominum voce resonabit. Nam exantlati præmium laboris non exiguum, tum in Cælis à Deo, tum in Terris à Cathol. Rege Nostro Potentiss. potes expectare. Vtriusq; enim strenue causam agis. Ac dei quidem, cui sponsam vindicas ab hæreticorum corruptelis emaculatam, cultum adstruis ab adulterio vanæ, impiæq; superstitionis in sua simplicitate

sincerum;

sincerum: Integram fidei tueris in Ecclesiæ vnitate constantiam. Porro autem Catholici Regis negotium nemo tractat vtilius, quam qui se hæreticorum opponit temeritati, & Romanam Religionem sarctam tectam tuetur. Ex quo enim Reges Hispaniarum ditionem adiere, quam videmus per Orbem propemodum vniuersum latissimè pertinentem, nullam legimus extitisse sectam Romani Pontificis, & Catholicæ Religionis hostem, quæ non bellum eodem tempore illis quoq; indixerit. Vt eadem sit Regibus Catholicis, cum Catholica Religione vtilitas, & omnino causa communis. Et si Paulus V. Pontif. Opt. Max. solitus erat SS. Inquisitionis Ministris tantum tribuere, vt diceret, illorum Opera Pontificiam sibi thiaram adsciri: non dubito, quin Reges prudentissimi lōgo temporis experimento docti, Austriacæ ditioni perniciem semper ab hæreticis intentari, dudū conceperint animo sensum eundem; vt reputent, ab ijsdem sceptrum sibi, Regnumq; vindicari. Quamquam igitur sexdecim ipsos annos, quibus operam, in S. Offic. Tribunal propemodum vnicè contulisti, à Regijs negotijs, curisq; videri potueris abstinuisse; verè tamen incubuisti cum primis in re, quæ Regiam authoritatem, Regias opes propius attingit. Hic sensus quoq; necesse, vt penitus imbuat eorum animos, qui sedentes ad gubernaculum, & quasi clauum Imperij procellis excubant: vident enim maximas quasq; tempestates hæreticorum plerumq; spiritu concitari. Fouebunt beneficientiæ sinu, ferent in oculis gratiæ hominum non ingenio solum insignem. aut doctrina, & eruditione singularem, sed nauum etiam, industriumq; & qui fuerit laboribus, ac vigilijs Reipublicæ tantopere salutaris. Non patientur fraudari debitis honoribus illum, qui periculosissimo tempore Rempublicam, qua se parte fluctus furiosius immittunt, pari cum fidei, constantiæque laude curauit. Hoc pro tuis virtutibus auguror, pro Regis iustitia polliceor, pro mea beneuolentia à superis enixè precor. Tu vero interim age Vir Maxime, & quam illo tuo impetu feruentioris ingenij rem Catholicam suscepisti, vrge potentius, & Vale. Ex Collegio Cremonensi Societatis Iesu Kalendis Iunij, Anno 1641.

Cesar Carena I. C.

BENIGNO LECTORI SALVTEM.

HAbes hic (Benigne Lector) Tractatum meum de Offic. SS. Inquisitionis, & modo procedendi in causis fidei, Addidi insignes Quæstiones Domini Guidonis Fulcodij vsq; adhuc nunquam impressas, in quo gratiæ agendæ sunt Eminentiss. & Reuerendiss. D. D. Cardinali Camporeo, Præsuli Integerrimo, Vigilantissimo, & Prudentissimo de Ecclesia nostra Cremonensi, imo, & de Vniuersali optime merito ac Studiorum meorum supra viginti annos quibus Ecclesiæ huic summa cum omnium laudem praeest fautori optimo, ob ipsius enim Bibliotheca eas habui. In hac impressione errores irrespere adeo intolerabiles Manuscriptas incuria Impressorum, & longa mea ab hac Ciuitate absentia, vt Lectorem beneuolum rogare coactus sim, vt prius errata seo sim impressa legat, quam libro manum apponat, Interim benigne Lector expecta instructiones S. Officij in Regnis Hispaniarum vna cum meis Annotationibus, ex quibus apparebit summa concordia, qua causæ fidei peraguntur, & in Supremo Hispaniarum, & in Vniuersali Romano Tribunali, vbi multo plura videbis, de Pietate, & Religione Potentissimorum Regum Nostrorum, & totius Hispanæ Nationis, Glossam super Instructione, quæ in Tribunalibus nostris Italiæ circumfertur, de modo formandi processus in causis strigum Centum vota in casibus fictis in materia Inquisitionis vt quæ Theorice in hoc tractatu docemus ad praxim veram deducamus, Ac sesquicenturiam rerum præsertim in foro Cremonensi Iudicatarum, vbi pulcherrimæ materiæ Ciuiles pertractantur, & in prima earum resolutionum decisiuarum, agitur latissime pro Ecclesia Clareualensi & eius Eminteiss. D. Card. Burghesio Commendatario, an, quando, & quomodo sint licite represaltæ in bonis Ecclesiarium tempore Belli, & hæc omnia iam parata sunt, nec aliud nisi Typographi manum postulant. Vale.

INDEX

Titulorum, & Paragraphorum Tractatus de Officio Sanctissimæ Inquisitionis, & modo procedendi in causis Fidei.

INDEX ANTELVDIORVM.

INDEX PRIMÆ PARTIS.

TITVLVS I.

TITVLVS II.

TITVLVS III.

TITVLVS IV.

TITVLVS V.

TITVLVS VI.

TITVLVS VII.

p. 2. De

TITVLVS VIII.

TITVLVS IX.

TITVLVS X.

TITVLVS XI.

TITVLVS XII.

TITVLVS XIII.

TITVLVS XIV.

TITVLVS XV.

TITVLVS XVI.

INDEX SECVNDÆ PARTIS.

TITVLVS I.

TITVLVS II.

TITVLVS III.

TITVLVS IV.

TITVLVS V.

TITVLVS VI.

TITVLVS VII.

De Blasphemis. *fol.120.*

TITVLVS VIII.

De Insordescente in Excommunicatione. *fol.134.*

TITVLVS IX.

De obligatione denunciandi. *fol.139.*

TITVLVS X.

De retentoribus librorum prohibitorum. *fol.146.*

TITVLVS XI.

De Celebrantibus, & Administrantibus Sacramentum Pænitentiæ, cum non sint Sacerdotes. *fol.154*

TITVLVS XII.

TITVLVS XIII.

TITVLVS XIV.

TITVLVS XV.

De edentibus carnes in diebus prohibitis. fol.213.

TITVLVS XVI.

De varijs propositionum Gradibus. fol.216.

TITVLVS XVII.

De varijs delictis spectantibus ad S.Offic. fol.219.

TITVLVS XVIII.

De sponte comparentibus, & tempore Gratiæ. fol.234.

TITVLVS XIX.

De modo procedendi contra Defunctus. fol.237.

INDEX TERTIÆ PARTIS.

TITVLVS I.

De Tribus modis procedendi in Iuditio, & Probatione corporis delicti. fol.240.

TITVLVS II.

De citatione captura, & examine Reorum. fol.243.

INDEX QVÆSTIONVM
D.Guidonis Fulcodij.

IN TRACTATVM

DE OFFICIO SANCTISSIMÆ INQVISITIONIS

Cæsaris Carenæ I.C.

ANTELVDIA.

SVMMARIVM.

1 *DEum esse, & fide constat, & euidenter potest demonstrari.*
2 *Existentiam Dei esse demonstrabilem non potest sine temeritate negari.*
3 *Non potest dari ignorantia inuincibilis exist. Dei.*
4 *Probatur ex scriptura existentia Dei, & rationibus num.5.*
6 *Egregia dicta D. Cypriani, & D. Augustini.*
8 *In Deo datur prouidentia probaturque ex scriptura & num.9.*
10 *Prouidentia Dei ad quæ obiecta se extendat.*
11 *An peccata sint sub obiecto prouidentia.*
12 *Duplex prouidentia ex Suarez, & quid sit prouidentia phisica.*
13 *Egregium dictum Sancti Irenei.*
14 *Moralis prouidentia quid sit, & quid specialis supernaturalis. n.15.*
16 *Cur iusti in hac vita affligantur, & peccatores prosperentur, & declaratur Psal.72.*
17 *Regna omnia à Deo Regi, & gubernari probatur ex scripturis,*
18 *Fundamentum Reipublica Religio est, & cultus veri Dei, adducit, Plato. & Diuus Cyrillus.n.19.*
20 *Inter politiam, & Religion. maxima est affinitas.*
21 *Si religio ab sit vita hominum scelere completur.*
22 *Io. Romani Pontificis egregia sententia.*
23 *Renati coppini de hac eadem re sententia, & de hoc nomine Politici.*
24 *Et in Princip., & in populis requiritur cultus veri Dei, & de Regibus Asa, & Iosaphat, & n.25.*
26 *Benedictiones Deuteronomii 28. in obseruatores legis Dei.*
27 *Heresis horribile crimen est, & punitur Regnorum euersione.n.28.*
29 *Locus Isaia 60.vers.12.declaratur.*
30 *Valens, & Anastasius Imperatores ob heres. quomodo à Deo puniti.n.31.*
32 *Ciuitas Constantinopolitana, & Antiochena euersa, & n.33.*
34 *Imperia, & Regna à Deo dantur, sub hoc veluti tributo, vt lex Regni obseruetur.*
35 *Seditione Respublice labuntur, ex heresi autem seditiones oriuntur, & heretici statum Republica politicum perturbant.*
36 *Hereses bella excitant.*
37 *Heresis cur dicatur Dan. 9. abominatio dessolationis.*
38 *Hereticus exaltat contra Deum vocem suam.*
29 *Declaratur locus Hierem.25.vers.38.*
40 *Heretici in dissolutione Reipublica ordiuntur à Pralatis, & desinunt in Principes.*
41 *Heretici igne & gladio extirpandi.*
42 *Causa Hereticorum melius aggitantur in foro S. Officii, quam in aliis foris.*
43 *Officio S. Inquisitionis liberatur Prouincia Narbonensis ab heresi Albigensium.*
44 *Item Hispania, vbi Floremundus Remundus laudat Inquisitionem Hispanam, & n.45.*
46 *Item Ab haresibus praseruatur Italia, cuius laudes ex eouem Floremundo.*
47 *Imperium Potentissimi Regis Philippi IV. describitur ex Gonzal.*
48 *Imperii Hispanici firmitas.*
49 *Seditiones Deus permisit aliquando ad maiorem tamē semper gloriam Regum Nostrorum.*
50 *Clementia propria Regum Hispanie.*
51 *Instituta Monarchia Hispanice prudentiora institutis Reipublica Romane.*
52 *Firmitatis istius Imperii causa est cultus vera Religionis, & institutio S. Officii.*
53 *Desiderium propagandi Religionem Catholicam cum lacte suxerunt Reges Nostri, quod probatur ex eiectionibus Maurorum n.54. Iudeorum num.55. ex conuersione tot infidelium ad fidem Christianam num.56. ex deuotione Regum Nostrorum erga Sedem Apostolicam nu.57. ex titulis Regum eorundem nu.58. ex bello cum Belgis, n.60.ex fundationibus Ecclesiarum num. 61.ex institutione Tribun. S. Officii, & honore ei per Reges Nostros delato, nn.62.*
59 *De titulo Catholici debito Regibus Nostris.*
63 *Clausula testamenti, & Codicilli Caroli V. Æterna memoria in materia S. Officii.*
64 *Quanto in honore habitum sit Sanctum Officium apud Reges Hispaniarum, & totam Hispanam nationem ex variis auctoribus, & numeris sequentibus.*
73 *Honorifica mentio Illustrissimi D.Don Io. de Torrezilla Inquisitoris in Regno Sicilia.*

§. PRIMVS

Omnia Regna Mundi à Deo Regi, & gubernari.

1 On est nunc nobis disputandum contra impios Atheos, de existentia Dei, Deum enim esse, & fide constat, & lumine naturali euidenter demonstratur, ita D.D.
2 omnes *in p.p. D.Tho.q.2.* per totam vbi *Mol.art.3.Vasq.disp.20.Arrubal. disp.9.* vbi *cap.1.n.3.* ait non posse sine temeritate negari existentiam Dei esse lumine naturali euidenter demonstrabilem, *Auersa sec.1.& 2.Granad.controu.* 1. Generali de substantia Dei *tract.1.* de existentia Dei, *disp.1.* per totam sed maxime *sect.3.* vbi bene probauit non posse dari ignorantiam inuincibilem existentię Dei,
3 & latissime omnes alios allegans *Fasol.art.2. & 3.* per plures dubitationes.

Et quidem quo ad fidem, nihil aliud magis inculcant Sac.
4 Litter. quam Dei existentiam, quæ totius nostræ fidei fundamentum est, vnde ad *Hebr.11.vers.6.* ait Apostol. *credere oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.*

Quo vero ad luminis naturalis euidentiam, D.D. supra allegati existentiam Dei deducunt cum *D. Tho. art.3.* ex
5 eo, quod repugnat processus in infinitum in agendo, ex operibus quæ à creaturis procedunt, vt ordine vniuersi, concentu Cœlorum &c.& ex actibus bonis malis in genere moris, ex quibus licet arguere, in hac lege naturali superiorem aliquem præsidere, qui, & peccata puniat, & virtutes præmio condigno afficiat.

6 Quare merito Sanctissim. Martyr.*Cyprianus in tract. de Idolorum vanitate, n.64.& sequ. ait, Vulgus ipsum in multis Deum naturaliter confitetur dici frequenter audimus, ò Deus? Deus videt, & Deo commendo atque hac est summa delicti nolle agnoscere, quem ignorare non*
7 *possis*, & *S. August. in Psal.13.* in illis verbis, *dixit insipiens in corde suo non est Deus, ait ideo dixit in corde, quia nemo hoc audet dicere, etiamsi, ausus fuerit cogitare*, & in eundem locum *Psalmi vers.1.* videndus est P. Lorinus, pro vt, & de probatione existentiæ Dei vltra allegatos, P. Philippus Faber meus olim in Patauina Academia Sac. Theologiæ præceptor in suis disputationibus aduersus Impios Atheos, *disp.1.* per plura capita.

Supposita igitur existentia Dei, & sic entis à se perfectissimi à quo omnia creata sunt, & gubernantur, quiq; operatur per intellectum, & voluntatem fatendum erit in eo reperiri prouidentiam quæ nihil aliud est, quam actus
8 quidam Dei Æternus, quo vt Res creatę, à Deo diriguntur in suos fines, & operationes vt ex *D. Tho. p.p.q.22. art.1.* colligunt ibi scribentes, sed præsertim *Arrubal. disp.63.c.1.n.1.*

Conclusio pariter ista, & de fide est, & naturali ratione eui-
9 denter demonstrabilis, sic enim *Sap. 6.ver. 8.* dicitur, *aqualiter illi cura est de omnibus*, & *c.12.ver.13.non est alius Deus, quam tu cui cura est de omnibus, & Matth. 10.vestri capilli capitis omnes numerati sunt, Iob.c. 29. Qui praparat coruo escam quando pulli eius clamant ad Deum vagientes eo quod non habeant cibos, & Psal.35. homines, & iumenta saluabis.*

Ex quibus scripturę locis refelluntur omnes errores circa hoc prouidentiæ attributum de quibus latè *Vasq.disp.87. c.1.*& Episcopus Abulensis Hispanæ nationis Decus, ac ornamentum, & insigne Catholicæ Ecclesiæ lumen, *tom.3.in Math.c.10.q.122.*

10 Vera enim Catholica fides docet Prouidentiæ obiectū ad omnia creata se se extendere tam in genere, spetie, & indiuiduo, quam quo ad omnia accidentia vt bene demonstrat *D. Tho.d.q.22.art.2.*& ibi D.D.quinimo intra eiusdem etiam prouidentiæ fines contineri Res, quæ nunquam erunt, ac proinde creaturas ipsas possibiles probauit, *Granad.in cotr.5.Generali tract.2.disput.4.p.p.*

11 Sola peccata excluduntur à directo obiecto prouidentiæ, quia Deus directe ea non prouidet, dixi à directo obiecto, negari.n.nequit, quin etiam peccata pertineant ad prouidentiam, quia ea Deus permittit, quia facta ordinat ad Sacramentum pœnitent vt materia ipsius, quia tandem ex eis aliqua bona elicit, vt D. Damascenus *lib. 2.fidei,ca.29.* ait illicitè verbis. *Non nunquam inquit, aliquid absurdi ac prepostери fieri permittit, vt per eam actionem, quæ absurditatis speciem habet magnum aliquid, & admirabile conficiatur quemadmodum per Crucem hominibus salutem comparauit*, ita *D.Tho.q.22.art. 2.*ad secundum, & ibi *Vasq. in Annot.* ad articulum, *Auersa ibidem sect. 1. vers.* Quarto deinde, & doctus Meratius *tom.1.disp.in Sum.D.Tho.tractat.de Deo disp. 36.circa d.artic.2.n.1.*

12 Hanc prouidentiam distinxit *Suarez de Deo l.3.* de Attributis Dei positiuis.*c.10.num.2.*in Prouidentiam phisicam, & moralem, phisicam, seu naturalem appellat prouidentiam quæ generalis est rebus omnibus, tam inanimatis, quam animatis etiam hominibus, & Angelis quatenus cum alijs commune habent esse, & operari, & de hac loquitur scriptura, cum Lucę 12.dicitur *Deus, vestire lilia, & pascere coruos*, & circa hanc prouidentiam, ait loco citato *Suarez,nu.5.*quod suppositis principijs de Deo lumine naturali notis, ea est eodem naturali iure euidenter demonstrabilis, vt enim bene ait Sanct. Irenæus, *li.2. aduersus hereses, cap. 5. Inuisibilis quidem*, (inquit) *poterat esse Deus propter eminentiam, ignotus autem nequaquam propter prouidentiam.*

13 Moralis prouidentia est, per quam actiones liberas hominum, vel Angelorum bonas, siue malas, vel procurat, vel permittit, consilijsq; in præceptis, consilijs, promissionibus comminationibus, premijs, & supplicijs, preter hanc tamen moralem prouidentiam, quę vt ita dicam, ordinis est naturalis.

15 Alia est Moralis prouidentia specialis, & ordinis omnino supernaturalis, per quam rationalem creaturam Deus ad finem supernaturalem, visionem slz.beatam ordinat, disponitq, ob id media apta ad eum finem consequēdum *Suarez, vbi sup.Alaccon. in p.p.trac.4.disp.1.c.30. & latiss.omnes D.Tho.commentatores, q.23.p.p. per totam.*

16 Et ex hac vltima prouidentiæ specie colligit *Suar.n.14.* posse multa occulta dubia solui que multos in Atheismū induxerunt quale sane dubium est inæqualitas, qua videmus iustos in hac vita affligi, impios vero prosperari, quæ res fideles solet in maximam admirationem adducere, si enim consideremus hæc fieri in ordine ad fidem supernaturalem cessabitum ijs admiratio, quod egregiè expressit Dauid, *Psal.72.Dum enim mentit sua anxietationem, super tribulationibus iustorum, & felicitate iniquorum proposuisset, vers. 3. & sequ.* dubium circa Dei prouidentiam proponit *vers.11.ibi, Et dixerunt quomodo scit Deus, & si est scientia in excelso? ecce ipsi peccatores, & abundantes in sæculo obtinuerunt diuitias dixi ergo sine causa iustificaui cor meum, & fui flagelatus tota die, & castigatio mea in matutinis*, Cui dubio finaliter Respondet in ordine ad finem supernaturalem. *vers. 16.& 17.Existimabam, vt cognoscerem hoc labor est ante me, donec intrem in Sanctuarium Dei, & intelligam in nouissimis eorum*, idest vt bene ibi exponit Card. Bellar. super insignis Religionis Soc. Iesu splendor *considerando nouissima eorum cognoscam Deum habere prouidētiam rerum humanarum in ordine ad finem supernaturalem ad quod facit exemplum Lazari, & Diuitis, Luc.16.*

17 Ex his omnibus apparet Regna omnia mundi, vt subiecta Diu. Prouid. à Deo ipso regi, & gubernari, quod sequentibus Script. Sac.locis euidentissime demonstratur.

Primo Regum, *cap.8.vers.22. Dixit autē Dominus ad Samuelem, audi vocem eorum & constitue super eos Regem.*

Secundo Reg. *cap.3.vers.9. & 10.Hac faciat Deus &c. vt trāsferratur Regnum de Dome Saul, & eleuetur tronus Dauid super Israel.*

Tertio Reg. *c.11. vers.11. Dixit itaque Domin. Salomoni quia habuisti hoc apud te, & non custodisti pactum meum, & pracepta mea qua mandaui tibi, disrumpent scindam Regnum tuum, & dabo illud seruo tuo.*

Primo Reg.*c.15.vers.17.Nonne cum Paruulus esses in oculit tuis vnxit te Dominus in Regem super Israel.*

Iob 35. *vers. 18. Qui regnare facit hominem Hypocritam, propter peccata populi*,

Isaiæ

Isaiæ *cap.60. vers.3. Et eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema Regni in manu Dei tui.*

Danielis *cap. 2.vers. 21. Et ipse mutat tempora, & ætates trasfert Regna, atque constituit.*

Danielis *n.5.vers.28. Diuisum est Regnum tuum & datum est Medis, & Persis.*

Micheæ 3.dicitur. *Audite Principes &c. propter vos Principes & Sacerdotes Sion quasi ager arabitur, & Hierusalem erit aceruus lapidum.*

Ex quibus, & mille alijs Sacrosanctæ Scripturæ locis colligitur, Deum dare auferre, augere, & minuere, diuidere, & conseruare Regina huiusce Mundi, ac proinde ab eo Regi omninò, & gubernari iuxta inscrutabiles Prouidentiæ suæ vias.

§. SECVNDVS.

Sine vera Religione Regna diu consistere non posse.

18 BAsim, & fundamentum Reipublicæ, Religionem esse, & cultum veri Dei dicebat *Plato.l.2.*de Republica, Prima, inquit, *in omni Republica bene constituta cura esto de vera Religione,* & lib.7.ait, *eius Respublica, quæ fælix esse volet Magistratus in veri Dei cognitione edocentur prima statim ab infantia, veri enim Dei ignorantia innumerabilium tum priuatarum, tum publicarum calamitatum pessimorumq; consiliorum in Republica fons est.*

19 Et D.Cyprill.in lib.de recta fide ad Theodos.idem hisce verbis dixit, *Glosa in Deum pietas Regis honoribus immobile fundamentum est impij autem Reges misere, ac mali male pereunt, contra vero pietatis cultores sine labore vincere solent, & aduersarijs preualere,* plurimaq; ad hoc idem adducit Regens Valenzuela, de Status, & belli ratione seruanda cum Belgis, siue inferioris German. Prouincijs, *p.2.consid.22.per totam*, qui omnino videatur.

20 Et sane inter Politiam, & Religionem maximam esse affinitatem latissime probauit, P. Adam Conrzen.in suis libr.de pace German. vera enim Status, & Politiæ ratio à lege veri Dei, eiusque præceptis minime deuiare debet, Ramirez de lege Regia, §.10.*n.4.*cum alijs late allegatis ab Eruditio Hispano I. C. D. Anton. Cabrer.in sua delineatione, de Metu, *lib.2.c.39. n.8.* vnde non mirum, si inter Politiam veram, & Religionem necessaria sit connexio, & tale inter vtrasque vinculum intercedat, vt sine vera Religione, quæ in veri Dei cultu, & eius mandatorum obseruatione consistit, Cornel.à Lapide in Epistolam D. Iacobi, *cap.1.vers.27.*in illa verba, Religio munda nec politiæ ratio, nec per consequens Reipublicæ Status consistere queat.

21 Hinc P. Conrzen in suis Doctissimis, & eruditissimis libris politicorum, *lib.9.c.20.§.7.*ait, quod si in Republica absit Religio vera, vitam hominum stultitia, scelere, & immanitate compleri necesse est, additque ibidem ex Lactantio de Ira *c.8.* Quod Religio, & timor Dei solus est, qui custodit hominum inter se se societatem.

22 Hinc Ioannes Romanus Pontifex, Iustiniano Imperatori in hæc verba scripsit, Nihil est, quod lumine clariore præfulgeat, recta fides io Principe, nihil est, quod ita nequeat Occasui subiacere, quam vera Religio hoc est enim quod vestrum firmat Imperium, hoc quod vestra Regna confirmat, nam Pax Ecclesiæ, Religionis vnitas Auctorem facti in sublime prouectum grata sibi tranquillitate custodit.

23 Hinc tandem Renatus Coppinus, in suo numquam satis laudato tractatu de Sacra Politia Forensi. *l.3.tit.7.nu.12.vers.* At nostra ętate, ait Politici vocabulum per se pręclarum, ac illustre esse, eumque significare, qui in Prouintiæ administratione prudenter se gerit, consiliaque sua omnia ad communem vtilitatem dirigit, eo tamen vocabulo hac nostra tempestare non nullos adeo abuti solere, vt sub Politicæ prætextu de Orthodoxa fide tantum dumtaxat suscipiendum putent, quantum cum publica pace, & sine vllo rerum discrimine suscipi possit, additque hocce, & communem Populi vtilitatem publicumque Regni Statum magnopere conturbasse, & Politicos se se voluisse appellari, vt honesto in speciem nomine turpissimum fucarent institutum, ob idque apud multos effectum fuisse, vt hoc Politici vocabulum infamiam redoleret, & in eandem rem consentit *Vasquez in p.p.D.Tho.qu.2.art.3.disput.20.c.1.nu.1.* vbi dixit, quod nunc Atheistæ Politici dicuntur, quod ad aliud non intendant, quam ad ea, quæ ad externam gubernationem pertinet, de Religioso autem cultu ea solum ratione solliciti sunt, quatenus ad continendos Populos in ciuili disciplina humano arbitrio expedire iudicauerint.

24 Nec in Principe solum, sed & in Populis hæc virtus Religionis, & hic veri Dei cultus omnino requiritur, vt Imperia stabiliantur, & diu consistant, & ad hoc potissimum Reges oculos intendere debent, vt hæreticos, & hæresim pro viribus extirpent, & Orthodoxam fidem in eorum ditionibus confirment.

25 Sic enim Reges Asa, & Iosaphat veri Dei cultores, & Idolorum osores fuerunt, & tamen peccatum magnum commisisse dicuntur, quod excelsa non abstulerint, Tertio Regum, *c.15.vers.14.* idest Altaria in altis montibus in honorem Idolorum erecta non euerterint, vt ibi notat, *P.Gaspar Sanctius n.12.* & latius *P. Cornelius à Lapide, in Eccles.p.3.c.49.vers.5.* Notent hunc locum Principes, & Reges.

Non sic egerunt Catholici Imperatores Gratianus, Valentinianus, & Theodosius, qui *in l.cunctos populos, Cod.de Sum.Trinitate, & fide Cathol.* publico proposito edicto ad Populum Constantinopolitanum mandarunt omnibus sibi subiectis, vt in ea Religione manerent, quam D. Petrum Apostol. Romanis tradidisse constabat.

26 Ad finem autem huiusce §. liceat mihi adducere verba *Deuter. 28.vers.1.& seq.* quæ continent benedictiones (ex quibus fælicissimus redditur status Reipublicæ) in omnes veræ Religionis cultores, ait igitur Moyses.

Si audieris vocem Domini Dei tui, vt facias, atq; custodias, omnia mandata eius, quæ præcipio tibi hodie faciet te Dominus Deus tuus excelsiorem cunctis gentibus quæ versantur in terra venientque super te vniuersæ benedictiones istæ & apprehendent te si tamen præcepta eius audieris, benedictus tu in Ciuitate, & benedictus in agro benedictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ benedicta horrea tua, & benedictæ reliquiæ tuæ benedictus eris tu ingrediens, & egrediens, dabit Dominus inimicos tuos, qui consurgunt aduersus te corruentes in conspectu tuo per vnam viam venient contra te, & per septem fugient à facie tua emittet Dominus benedictionem super cellaria tua, & super opera manuum tuarum, suscitabit te Dominus sibi in populum Sanctum sicut Iurauit tibi si custodieris mandata Domini Dei tui, & ambulaueris in vijs eius videbuntq; omnes terrarum Populi quod nomen Domini inuocatum sit super te, & timebunt te, abundare te faciet Dominus omnibus bonis fructu vteri tui fructu Iumentorum tuorum, fructu terræ tuæ, aperiet Dominus Thesaurum suum optimum, Cælum, vt tribuat pluuiam terræ tuæ in tempore suo, benedicetq; cunctis operibus manuum tuarum, & fænerabis gentibus multis, & ipse à nullo fænus accipies Constituet te Dominus in caput, & non in caudam, & eris semper supra, & non subter, si tamen audieris, mandata Domini Dei tui, quæ ego præcipio tibi hodie, & custodieris, & feceris, ac non declinaueris ab eis, nec ad dexteram, nec ad sinistram, nec sequutus fueris Deos alienos, neque colueris eos, hucusq; Moyses, ex quibus verbis colligit, ibi Abulensis Quæst.1. *Quod populus veræ Religionis cultor, & obseruator à Deo benedicetur, temporalium prosperitate, ibi, Benedictus tu in Ciuitate,* & seq. Hostium depressione, ibi *dabit Dominus inimicos tuos,* Famæ celebritate, ibi, *suscitabit te dominus,* & honoris sublimitate, ibi, *constituet te Dominus.*

§. TERTIVS.

Ob Hæreses Imperia, & Regna à Deo euersa.

27 SIne dubio heresis crimen grauissimum est, ac horribilius ipsomet crimine læsæ Maiestatis, quid enim grauius,

grauius, ac deteſtabilius eſt, quam aduerſus Creatorem ſuum, Deum Omnipotentem inſurgere, & eius diuinitatem abnegare, *Præſes Abano in Theorica, & Practica criminali, §.hæreſis,n.2.& ſeq.Param. de Orig S.Inquiſitionis l.3.q.5.de Edicto fidei,n.13.& eodem.l.3.qu.2. n.33.34.ideoq;non mirum ſi grauiſſimis pœnis & diuino, & ciuili iuditio mulctetur de quibus in ſecunda parte*

28 *huius operis, titulo 1.& præcipue Imperiorum, & Regnorum euerſione,violentiſque, ac horrendis Principum necibus, Pegna in direct.p.2.comm.*58.§.caueant, vbi ait, *Niſi enim cauſa fidei in tuto ſit, & hæreſes extirpentur*

29 *Regna,& dominia nequeunt diutius in pace conſiſtere,& conſeruari*, ſic enim Iſaiæ c.60.v.12.dicitur, *Gens enim, & Regnum, quod non ſeruierit tibi peribit,& Gentes ſolitudine vaſtabuntur.*

Et quamuis multi locum hunc Iſaiæ intelligant de interitu æterno in gehenna, attamē Pater Cornelius à Lapide ibi eundem locum declarat, & tam de interitu temporali in terra, ibique plurima huiuſque Rei exempla eſt hyſtoriis adducit.

30 Sic valens Imperator, quod Arij Impium dogma ſectatus fuerit miſere perſequentibus Barbaris igne incenſa domo in qua cum ſuis latitabat interijt, & ſepultura quoq;caruit,vti teſtantur *D.Hier.Chriſoſt.& Oroſius* locis à *Cardin.Baronio* indicatis, *tom.4. Annalium circa Annum Domini* 378.*n.*26.27. vbi notat *à D.Io.Chriſoſt,* applicari Valenti illud *Pſal.82.Sicut ignis qui comburit Siluam, & ſicut flama conburens montes, ita perſequeris illos in tēpeſtate tua, & in furore tuo conturbabis eos.*

31 Sic Anaſtaſius Imperator,quod Symachi Romani Pontificis monitis, vt ab hæreticorum communicatione, & patrocinio deſiſteret non paruerit, ſed imo Orthodoxos immiſſis militibus cogeret cum hæreticis communicare ingentum Barbarorū cladem, cum totius Romani Exercitus extinctione paſſus eſt, obſeruauit idem *Cardinalis Baronius tom.6. circa annum Domini* 499. *nu.*11. & 12. prout, & exaltatus, & eleuatus tamquam Cedrus libani miſerrime præcedente ſomnio in quo vir terribilis ei adſtans dixit, *Ecce ob peruerſitatem fidei tuæ Annos quatuordecim vitæ tuæ deleo*, fulmine tactus interijt, iuxta illud *Pſal.28.Vox Domini confringentis cedros confringet Dominus Cedros Libani,Baron.ad annum Domini* 518. *n.*18.& *ſeq.* eodem tomo,

32 Sic ex quo hæreſis Neſtorij orta eſt Florentiſſimus Status Ciuitatis Conſtantinopolitanæ cœpi in deterrimum, & miſerimū mutari, vt obſeruauit idem *Cardinalis Baronius,tom.6. Annalium ad Annum Domini* 445.*nu.6.*

33 *Sic demum Antiochena Ciuitas omnium Orientalium olim florentiſſima, varijs terremotibus à Deo monita, quod cum nominis mutatione hæreticorum doctrinam deprauatam non reliquerit à Coſrhoe Perſarum Rege capta incenditur,& ſuis remanet ſepulta,*Ruinis,*Cardinal.Baronius,ad Annum Domini* 528.*n.*22.& *ad annum* 540.*n.*40.*tom.*7. videātur ad hanc eandem rem *Paramus de Orig.Sanctæ Inquiſitionis, lib.2.tit.*3 c.6.ferè per totum vbi plura alia exempla mituiſce diuinæ vltionis commemorat, & *Peguera In praxi, capitulo* 3.*n.*3.& c. 6.*n.*12. & *ſequ.*

Et quidem ad hęreſim rectè ſubſequitur hæc Regnorum ſubuerſio,

34 Quia cum Principibus à Deo data ſint Imperia, vt eum agnoſcant diligant, ac reuereātur, iuxta illud *Pſalm.*104. *verſ.*42.& 43.*Vbi loquens David.de euerſione ſeptem Regum terræ Chanaam, & conſignatione Regionis illius Populo ſuo,ait, & dedit illi Regiones, gentium,& labores populorum poſſederunt, vt cuſtodiant iuſtificationes eius, & legem eius requirant, Ideſt, vt ibi exponunt Lorinus, & Bellar. dedit Iudæis Deus terram Chanaam, ſub hoc veluti tributo, & pacto, vt ſummo deſiderio mandata ipſius obſeruarent, ac legem (cuius caput præcipuum eſt de colendo Deo) diligentiſſime obſeruarene, iuſtiſſimum igitur*, & omni rationi conſentaneum eſt, vt à Principibus in ipſo primo legis capite delinquentibus Imperia ipſa auferantur,

35 Quia ex Diſcordijs diſenſionibus, & ſeditionibus Reſpublicæ quantumcumq; florentiſſimæ dilabuntur,vt bene probauit, *P.Adam Contz.l.9.ſua politica c.* 2. & *ſeq.* at ea omnia mala ex hæreſibus, & deſertione veræ Religionis oriuntur, vnde Gregor, Nazianzen, oratione prima, de pace ait, Quod ſicut ad firmandam, & tuendam hominum cōcordiam nihil efficacius eſt, quam Religionis conſenſus ita nihil eſt, quo eorundem animi magis diſtrahantur, & alienentur,quam eiuſdem diuerſitas, & latiſſ.*P.Gontz.d.l.9.c.*19.§.3.probauit, à Schiſmatæ Græcorum ad hæc vſq; tempora nullam fuiſſe hæreſim quæ

36 ingentia bella non excitauerit, hęretici enim non Religionem ſolum,ſed ſtatum Politicorum Reipublicæ euertunt vt longa ſerie probauit *Paramus de Orig. S.Inquiſitionis,l.* 3.*tit.*3.*c.*7.*per totum*, Et vt ex ore proprio ſeruus nequam iudicetur, idem *P.Contz.l.9.c.*11.§.4. addncit ad hoc idem cōfirmandum verba Impijſſimi Luteri, in prohemio 1.ad Corinth.vbi loquens de his, quæ ad hæreſim conſequuntur ſic ait, Hinc.n.ſcandala, & praui mores, luxus, Auaritia, Scortatio, Contentio,Ebrietas,& id genus vitia cum Summo Chriſtiani nominis dedecore paſſim graſſantur, & infra, Hinc doctorum ambitio, Auditorum leuitas profaniſſima vita, contemptus Dei, contemptus omnis ordinis, Epicurea profanitas.

37 Quia in Scripturis Sacris vocatur hæreſis, Abominatio Deſolationis, vt enim bene explicat rem hanc *P. Cornelius a Lapide in c.9.Danielis, verſ.*ſi.circa illa verba, & erit in templo abominatio deſolationis, Abominatio hęreſis, deſolationem facit.

38 Quia deniq;Ciuitates ob hæreſim ſine dubio,dant contra Deum vocem ſuam, ideò non mirum ſi de eis dicat ipſemet Deus *Hiere.*12.*v.*7.Reliqui Dominam animam meam dimiſi hæreditatem meam, dedi dilectam animam meam in manuum inimicorum eius,ideſt,vt ibi declarant Maldō.Cornel.à Lap.& Menoch.populus meus rebellis male de mea diuinitate, & prouidentia ſenſit, ideò abeo auerſus ſum,& eum reliqui, ex hac autem auerſione Dei ſequitur deſolatio,quia vt Hiere.25.verſ.38. dicitur, Dereliquit quaſi leo vmbraculum ſuum quia facta eſt terra eorum in deſolationem à facie Iræ Columbæ, & à facie Iræ furoris Domini, ideſt, vt ibi exponit D. Hieronym. Leo cum eſt in Vmbraculo ſuo, nulla beſtia audet accedere,cum autem diſceſſerit omnes irruunt,ità cum Deus eſt cum Ciuit.fideli,nulli audent eam inuadere, ipſo autem recedente omnes inimici eius irruunt in eam, Menoc.Corn.& Mald.ibid.

Nec ſe tutos arbitrentur Principes ab hoc hæreſis veneno, & hæreticorum peſte, quod videant omnes eorum acies in Prælatos Eccleſ. dirigi, quia in diſſolutione Reipubl.

40 hæretici à Prælatis quidem Eccleſiæ ordiuntur dum omne ius & poteſtatem ſe ſe ab eis auferre profitentur, ex poſt tamen etiam Principis, & Magiſtratus ſæcularis auctoritatem eneruant,id conſtat manifeſte ex Scharpio *heret.q.*2.de Antichriſto, relato à *P.Contz.l.6.ſuæ Politicæ,§.*6. qui manifeſte profitetur leges ciuiles,ſiue Imper. ſiue cuiuslibet alterius Principis in conſcientia ſubditos non obligare,extra caſum ſcandali, & contemptus.

§. QVARTVS.

Vnicum remedium aduerſus hæreſes fuiſſe Offic. S. Inquiſitionis.

41 CONſequitur ex hucuſque dicti hæreſ. extirpandas, Hæreticoſq; gladio, & igne domari debere, quia facilius vincuntur,quam ſuadentur, P. Aerodius Rerum Iudicatarum *l.*1. *tit.*6. *capit.* 13. ad quod faciunt Egregia verba Tertulliani aduerſus Gnoſticos,*cap.*11.vbi ait, *Ad officium Hereticos compelli non allici dignum eſt duritia vincenda eſt non ſuadenda hæreſis*, vnde bene dixit P. Io. Marquez in ſuo Gubernatore Chriſtiano lib. 2. c. 33.*Que ſi la heregia no es caſtigada con vara de hierro,no ay remedio que baſte para eſtirparla,* quod ibi latiſſ. probauit aduerſus Bodinum de Republica *l.* 4. *c.* 7. propterea,bene Royas *de heret.p.*2.*n.*409. ait.*pro exterminanda igitur hac execrabili peſte hæreſis, Sacroſanctum Inquiſitionis Officium tamquam ſaluberrimum antidotum fuit Inſtitutum*.

42 Cauſæ enim hæreticor.in ordine ad eorum pnnitionē in nullo Eccleſ.foro, tam Sanctæ, tam rectè, & tam rite peraguntur, vt in hoc Sacroſancto Tribunalis, vt videbimus infra *p.*1.*tit.*4.§.5. & *tit.* 5.

43 Vnde nō mirum ſi inſtitutio iſtius Tribunalis hæreſim Albigen-

Albigensium in partibus Prouinciæ Narbonẽsis grassantem extinxerit, vt notaui infra *in p.p.tit.* 5.§.1.*&* a.*Paramus de Orig.S.Inqu.l.2.tit.3.c.4. num.3.*

44 Et Hispaniam ad hæresibus Luteri, & aliorum, præcipue vero ab erroribus Saracenorum intactam penitus præseruauerit, vt post *Ludou.à Paramo, loco sup.cit.c.5.*
45 *per totum latiss.* notauit Doctiss. Vir Floremund. Ræmundus Galliarum Regis in Burdigalensi Curia Consiliar.in suam Histor. de Ortu Progressu, & Ruina Hæreseon nostri temporis.*p.2.l.5.c.6.n.3. & seq.*vbi postquam Officium hoc Hisp. Inquisit. ad Cœlum vsque laudibus extulit, merito addit, præclarum hoc institutum Potentissimis, ac Pijssimis Regibus Nostris ob conseruandæ Catholicæ Religionis diligentiam Catholici nomen peperisse,quamuis dixerim ego magis, ac magis potius cõfirmasse cum longe ante Officij istius institutionem Reges Nostri hoc Catholici nomine merito à Summis Põtificibus fuerint donati, vt infra videbimus, §.sequ.

46 Italia vero adeo officium hoc ab hæresibus expurgauit antiquis, vt nunc à Luteri, Caluini, & aliorum seculi præteriti Hæreticorum immunis, & intacta omnino euaserit, vt iure merito Floremund.Rẹmundus *vbi sup. l.5.c.4.a.2.& seq.*eam appellauerit,*felicem Religiosarum animarum secesium sponsæ Dei Asillum, Prouinciam, quo Deus secessit, postquam pleriq; omnes ab ipso recesserunt, Felicem terræ Paradisum,Sac.Arcam,ac vere fidei custodem.*

§. QVINTVS.

Quanto in honore habitum fuerit Officium S. Inquisitionis à Potentissimis Regibus Nostr. Hispaniarum quamque ob id eorum stabilita Imperia.

47 POtentissimi Monarchæ PHILIPPI IV.Incliti Regis, ac Domini Nostri Imperium, ab Oriente, ad Occidentem, vsque se se extendentis ex Tho. Bocio de signis Eccl.describit Gonzalez de Auila, in prohem.l.1. *De las grandeZaz de las Villa de Madrid.* hisce verbis, *que su immenso Imperio boxa siete milleguas,y nauegan sus baxeles dando vna buelta al mudo, tocando siempre en sus Marinas, y Tierras, priuilegio que le titula Tomas Bocio con renombre de diuino,y añade que no halla nacion, ni Rey, que aya sugetado tantas almas ala obediencia de Christo como la gẽte Españaola,y dize mas,que su Imperio es veinte veZes mayor, que fue el de Roma*, vndè perbelle, quod de Monarchia Romana cæcinit olim Ouid.

Iupiter ex alto dum totum spectat in Orbem,
Nil nisi Romanum quod tueatur habet.

Verius ad hanc Nostram Hispanam Monarchiam sic transtulit, idem Gonzalez ibid.

Cum Deus ex alto totum prospectet in Orbem,
Vix nisi Iberiacam, quod tueatur habet.

48 Amplissimæ huiusce Monarch. tot Regnis & nationibus constantis climate, & moribus tam diuersis fælicitatem, ac firmitatem admirantur omnes aliæ nationes, etiam barbaræ, & sane quidem mirum est,quod in Reg. Indiarum, tam remotis, in tanta fæderum cum Barbaris occasione, in tanta peccandi licentia vix vllæ fuerint defectiones, & tumultus auditi spatio centum, & plus annorum, cum tamen si Rom.Imper.iam adultum inspiciamus nullum decennium dabitur,quo non plures seditiones, & conspirationes extiterint, vt notauit egregie *Pater ConteZen l.7.politic.c.9.§.4.*

49 Nam,& si in aliquibus Augustissimi istius Imperij partibus seditiones aliquæ auditæ fuerunt hæ immisiones fuerunt per Angelos malos perpaucæ,& à Deo permissæ ad maiorẽ semper Regũ Nostrorum Gloriã, vt animaduertit Valenz.de ratione Status ac belli *p.p.consid.1.n.56.*

50 Istius autem amplitudinis Imperij, ac firmitatis adducant alij causam, innatam clementiam Potentissimorum Regum Nostrorum, mansuetudinem quam esse veluti ipsorum propriam ex Claudiano, & Iouio attestatur *Bobadil.lib.3. sua politic.c.*12.*n.*8.hisce verbis, *de los Reyes de España diZe Claudiano, y Paulo Iouio,que han tenido por costumbre gouernar antes cõ amor,que con miedo.*

51 Recurrant in hac re alij ad instituta huius Monarchiæ, quæ prudentius constituta fuisse, quam Reipublicæ Romanæ præclare probauit *P. Contzen in sua Politica lib. 7.cap.* 13.§.12. in Romano enim Imperio omnes nationes ad vnicum Sen. Rom. confugiebant, in Monarchia autem Hispana, vnaqueque natio, & Regnum ad suum Supræm.speciale cõsilium recurrit,Lusitani,ad Supræm. Consil.Lusitan.Arragon ad Supr. Concil. Reg. Arragonum,& sic de singulis alijs Regnis,vt videre est ex Gonzales toto l.4.*de las grandezas de Madrid*,qui omnino videndus erit hac enim ratione Supr.illi illorum Senatuum Consiliarij nec rerum varietate, nec nationum, ac eorum morum diuersitate turbantur, & magis vnusquisq;ad propriam nationem regendã aptior redditur,vt pote de eius moribus.genio,& inclinationibus edoctus.

Confugiant dæmum alij ad id,quod omnium acta, in conspectu Regis, & Consiliorum pandãtur proindeque omnia maxima cum maturitate,& consilio peragantur.

Ego enim omnia ista probans constanter eam Doct. P. Velasquez in suis Egregg.Cõm.in Psal. 100. seu de Opt. Principe, & Opt.Principis Administro,*l.2.annot.*5. morali *a.*8. affirmo præcipuam ac fere, vnicam causam amplitudinis, A firmitatis istius Hispanicæ Monarchiæ esse
52 verum Religionis, & numinis cultum, propagationem Catholicæ fidei,ac Offic. S. Inquisitionis in illis Regibus Nostris Summo in honore habitum.

Et quidem studium hoc efficax non conseruandi solum
53 verum Religionis cultum in ipsorum Regnis, sed etiam eandem Cathol. fidem propagandi cum ipsomet nutricum lacte suxisse videntur Pijssimi Reges Nostri.

54 Testantur hoc eiectiones tot subditorum Maurorum, à Regnis Castellæ, & Valentiæ,de quibus Gonzal.in sæpæ cit.tractat.*de las grandezas de Madrid, l.1. in rubr. Expulsion de los Moriscos*, Anno 1610.fol. mihi 89. & seq. & Paschal.de Patria potest *p.1.c.7.n. 25.Vt enim Regna illa in vera fidei puritate secura manerent, nec subditorum innumerabilem multitudinem curarunt,in qua Regis dignitatẽ consistere dicebat Sapiens Prouerbiorum 14.in fi.In multitudine populi dignitas Regis,nec ingentia tributorũ emolumenta,quæ ex eis quotãnis percipiebãtur.*

55 Testantur eiectiones Iudæorum ab hoc inclito Dominio Nostro Mediolani, & alijs Regnis suæ Cathol. Maiest.de quibus Ricciu l. de Iure person. extra Ecclesiæ gremium *existen.lib.2.c.51.n.11. Vers. Quartò si in tam magnum* Carol.Tap.ad const. Regni *l.1. tit. de Iudæis, Pragm.2.n.1. & seqq. vt Christiani nominis hostibus eiectis eorum Regna perpetua pace letentur.*

56 *Testantur innumerabiles infidelium multitudines ad Christi fidem conuersæ, maximè vero in Indiis, tam Orientalibus quam Occidentalibus quo enim tempore dictorum Regnorum potiti fuerunt Serenissimi Reges Nostri Imperio, eodem etiam infideles illorum Regnorum cultores ad Ouile veræ Ecclesiæ, & Summi Romani, ac Vniuersalis Ecclesiæ Pastoris obedientiam reduxerunt, vt huiusce Rei testes sunt, quotquot de Historia illorum Regnorum libros ediderũt vnde Greg.LopeZ, Part.2. tit. 18. l.2. glos. 1. Los Espagnoles ait, quod ex qua Hispani gentes vsque ad hæc secula incognitas in Oceani sinus,ac recessus ad fidem Christi vocãt, merito in eorum Regnis viget Cath. Religio contra omnes hæreses in Alemania, & Angliæ partibus Diaboli astutia seminatas*, ad quod videndi sunt Valdes *in tract. de auct. Regis Hispaniæ c. 18.n.15.& Hermosil'a ad Greg. Lopez p.5.gl.2.Prel.a.*40

57 Testatur singularis Regum Nostrorum,& totius Hispanæ nationis erga Sedem Apost. & Apostolorum limina obedientia,reuerentia, & deuotio,de qua Oldradus cons.62. col.fi.vers.*Sed natione Hispanorum*, Tuschus verbo, *Hispani,concl 137. n.1. & Greg.Lopez loc.sup.alleg. Aurea ad hoc sunt verba Philippi III. inclitæ memoriæ ia monitis ad Serenissimam Infantem Don Annam filiam suam Christianissimam Galliæ Reginam*, de quibus Gõzal l.1.rubr *Auisos, que dio el Rey Felipe à la infanta Dona Anna sua Hya Reina de Francia*, postquã enim eam monuit de cura exaltationis Sanctæ fidei, de recursu ad Deum in omnibus per eam gerendis subdit, *siempre estareis en la deuocion, y obediencia de la Santa Yglesia Romana y del Summo Pontefice, teniendole per Padre Espiritual*, ad hoc videatur idem *GonZal. f. 49. f. 80.f.83.f.87.& f. 195.*ex ibi, namque narratis vndiq;scatet Zelus Potentiss.Reg. Nostror. in Cathol. Fidem, S. Sedem,& Romanum,ac Summum Pontificem.

58 Testatur hoc idem tituli quibus a Summ.Pontificibus cohonestati fuerunt Reges Nostri Hispaniæ, de quibus latiss. *Valdesius d. tract.de auct.Regum Hisp.c.13.n.9. & seq.& Hermosilla d.glo.2.n.39.* vbi quod fuerunt vocati

Chri-

Christianiss. Orthod. Religiosiss. Pijssimi, Fideliss. & Ca-
59 thol. nomine maxime ounc gloriari possunr Inuictissimi Reges Nostri, tum ex eiusdem antiquitate; cum circa annum Domini 595. eo nomioe fuerint decorati, *Tasson. in Prag. de Antefacto, vers. 1. obser. 2. num. 21. vers.* Sed maturius aduerte, Card. Baron. to. 8. Annolium circa annum Domini 638 *n. 3.* qui air, *non esse recensem, vel indebise vsurpatum situlum Hisp. Reg. vt Cathol. cognominentur, vt pote tantc facti titulo digni, quod non solum Iurent se Catholicos sed neq; passuros. Quenquam nos Catholicum in eorum amplissimis Regnis penitus reperiri, Tum ex einsdem nominis excellentia, significat .n. quem. excusat, & eliminata quacumq; haresis suspitione esse de vera Ecclesia gremio Valdes. d. c. 12. n. 22. & seq. Hermosilla vbi sup. num. 39.* circa medium, & quidem.

Et vera Catholici sunt ac semper fuerunt Hisp. Reges, qui cum nullo vmquam hareticorum pacem habuerunt, nec confederationes inierunt sed sẽper illorũ omniũ perpetui hostes, vti accerrimi Fidei Catholica defensores extitorũt Valenz. de Statu, & belli ratione p. 2. consid. 15. n. 11.

60 *Testatur perpetuum bellum, quod Piissimi Reges Nostri non ob aliud quam ob Religionem, cum Belgis, seu cum Inferioris Germania Prouinciis gerunt de quo plura idẽ Valenzuola, de Stat. & Belli ratione per totum tract.*

61 *Testantur amplissimè Ecclesiarũ fundationes Patriarchaliũ Metropolitanarũ Cathedraliũ, & Abbatialiũ*, de quibus attestatur Th. Bocius de signis Ecclesię *l. 20. sign. 87. c. 6. & Valdes. de dignitate Reg. Hispan. c. 21. Bouadil in sua Politica, l. 2 c. 18. n. 217. vers.* finalmente hizreron, *& Roderi Acunha in cap. cum longe dist. 63. num. 2.*

62 Testatur demum hoc Sacrosanct. Tribun. in illis Hispaniar. Reg. promouentibus Regibus Nostris institutum, maximisq; Regiæ Coronæ sumptibus conseruatum, & in dies auctũ, cui etiã se se, ac omne eorũ Regnũ subijcere solere Reges Incliros Castel. diximus *in p p. tit. 2. n. fi.*

Hoc Tribunal eos centies maximos reddir, dum enim Religionis vnitatem, & Ecclesiæ pacẽ custodit eorum Regna mirum in modum confirmat, & auget, *Petr. Greg. lib. 8. de Republica, c. 2. n. 13.*

In maximo ob id honore apud Potentissimos illos Reges, & totam Hispaniam fuit Officium hoc SS. Inquisitiõ. de quo proprerea mira dixerunt, Inclitæ illius nationis scriptores, de quibus *Param. de Orig. S. Inqu. lib 2. tit. 3. c. 2. per tot. qui n. 18.* ponit clausulam testamẽti Caroli V. Roman. Imper. quæ quoniam digna est tãti Monar. Religione hic transcribendam curaui, vt omnibus alijs Regibus, & Principibus possit esse exemplo, ait igitur.

63 *Pro eo quo Omnipotenti Deo Offic. obstrictus tenor, & pro eo quo erga Serenissimũ Principẽ Philipp. II. Carissimum Filiũ meũ amore sũ accensus, plus illũ virtutum prasidio munitum, quã diuitiarũ amplitudine cupiens, & affectans hac, qua possum animi offectione in mandatis de, vt tamquã Catholica Religionis studiosissimus Princeps, & diuinorũ mandatorũ obseruantissimus omnium rerũ ad eius decus, & honorem spectantium curã suscipiat ardentissime, & S. Matris Ecclesia dictis, ac preceptis semper sit audiens, & inter alia hoc pracipue, & obnixe illi comendo, vt S. Inquis. Offic. contra hereticum prauitatem diuinitus institutũ, illiusque Ministros, & Officiales omnibus fauoribus, & honoribus prosequatur eo quod hoc vno remedio grauissimis in Deum offensionibus obuiam itur, Item illi pracipio, vt omnibus Ecclesijs & personis Ecclesiasticis suas immunitates seruandas curet.* Er iterum in eius Codicillo, sic Serenissimo Filio mandat, *Ab ipso obnixo peto, & cum qua maxima possum cõtentione obtestor, & tamquam Pater Amantissimus pro illius erga me obseruãtia pracipio, vt huius Rei, (in qua totius Hispania salus agitur) ardẽtissime curã suscipiat, vt scilicet omnes haresis labe infector debito suis flagitijs pœna excipiant ad cuius effectum S. Inquis. Offic. omnibus fauoribus prosequatur cuius Vigilantia in his Regnis Cathol. fides augetur, & Christiana Religio cõseruatur*, hucusq; pijssimus Imperator cuius parentis iussa, adeo obseruauit idẽ Potẽtissimus Fælicis memoriæ Rex Philippus II. eius Filius, vt multis de libertate Religionis in Belgio admittẽda postulantibus, humi antę Crucifixi Imaginẽ prostratus, hęc verba protulerit, *Ego vero Diuinã Maiestatem oro hanc vt mihi mẽtẽ perpetuã velis ne illorũ, qui te Dominũ respuerint vspiam esse me aut, dici Dominũ acquiescam*, vti attestatur Famiã *Strad. de Bello Belg. lib. 4. pag. mihi 213.*

Et vltra allegatos à Paramo de eadem re loquentes, & Hisp. Inqu. ad Sydera merito extollentes addo nõnullos alios.

Et in primis quidem pulcherrima verba Serenissimæ Imperatr. D. Mariæ de Austria de quibus, *Gonzal.* in sæpe citato *tractatu de las grandezas de Madaid, fol. mihi 147. lib. 1.* hæc enim Augustissima Imperatrix cum Ianuã peruenisse, Hispaniam versus profectura suos omoes familiares sacratissima iussit refici Eucharistiam mox eosdem sic alloquira est, *Yoos aduierto, que vais à vn Regno tàm Cath. que en agrauio de la fe, no se permite vn pelo porque la S. Inqu. tiene, & poder que mercey Cuidado, e qudene à Dios y no perdona a nadie el que no fuere muy Cath. ò no se resoluiere à viuir como tal bueluale porque si algo le succediere, ni podre defenderle, ni ampararle.*

64 Io. Vaseum Belgam. in Historia Hyspaniæ, *c. 9.* qui ait, *in Hyspania ne loqui quidem, nisi Pie conceditur, alibi errores forte iam nati extirpantur in Hyspania ipsa etiã errorum seminaria antequam pululent opprimuntur.*

65 Cardinalem Baronium to. 7. Annal. circa annum Domini 563. nu. 17. qui air, *Hoc plane sibi laudie vindicauit semper Ecclesia Catholica in Hyspania, vt non ab erroribus tantum, sed, & à suspicionibus esse volueris suos immunes ipso pracipuè Catholico Rege super omnes in opus nouiter incumbente.*

66 Marium Cutellum ad leges Martini Regis Siciliæ c. 21. v. 21. c. 21. aientem, *Qua propter Hyspani Reges pra cæteris Piissimi, cum omnibus studiis Catholicam Religionem promouere studerant, Sanctissima Inquisitio Tribunal in suis Regnis constitui curarunt, quo quidquid nouitatis germinaret è vestigio eredicori posset*, & multa alia addit in laudem Regum Nostrorum, & Tribunalis.

67 Rodericum Acunha de coofessarijs sollic. qu. 22. n. 15. qui ait, *SS. Inquisitio est, quam Cælum in has misit Hyspaniarum faliciores partes, tot virorum munitam zela, literis integritate nec plura, vt enim inepte facit, qui solem comendet, & laudibus tollat sic, & Inquisition.*

68 Freiram ad dictum locum Roderici, n. 40. vbi Appellat hoc Tribunal in Hyspan. *Fidei propugnaculum inexpugnabile, ob quod Hyspania reperitur priuilegiata non solum, vt monstra hareticorum non generet, sed etiam, aliunde adducta, fuget deterreat, ac igne extinguat.*

69 Marianam in Historia Hysp. tom. 2. lib. 24. c. 17. ad finem, vbi air, *remedium hoc Inquisitionis, non ab Humana prudentia, & consilio proditum sed è calo Hispaniis donatum ad pracauenda grauissima pericula, & mala, quibus alia Prouincia vexantur, & perturbantur.*

70 Gabreram in Historia Philippi II. *lib. 5. cap. 3.* fol. mihi 236. vbi loquens de hoc Tribunali Hisp. Inquisitionis, & zelo illius Religiosissimi Regis, ait, *que fue remedio del Ciel, y Angel de la guardia del Paraiso dande la prouidentia Diuina asiste para castigar con buen orden, y concierto en las execucion de las penas.*

71 Ribadeneiram in Vita S. Ignarij, *lib. 3. c. 7.* vbi plura dicit de hoc Tribunali, sed præsertim, *que este Tribunal fue traza del Cielo por ser pronechioso a Roma, y salud à toda la Italia, y que dies monio los Corazones de los Reyes Catholicos, Dõ Fernãdo, y Dõna Isabel por medio de Varozes Sanctos y insignes, que procurasen la reuocaciõ de tan Santo Tribunal cõ matores fuerzar, per el Anno 1483. dos antes que naciesse el perfido Lutero.*

72 Symancham de Cath. Instit. *tit. 39. n. 5.* vbi *falicissimã vocat Hispaniam ob tanti Tribunalis Institutionem vniuersa Christiana Reipublica summe necessariam.*

73 Ac tandem Illustrissimũ, & Reuerẽdissimũ D. D. Io. de Torrezilla, & Manso Regni Siciliæ Vigilãtissimũ Inquisitorẽ, Sac. Cath. Maiest. Dignis. Consiliarium, Dominũ meũ, in sua doctissima Apologia pro Iurisdictione S. Of. cõtra D. Mariũ Curellũ, *n. 63.* ibi ait, *Quia quãuis Sanctũ Of. tẽporalẽ Laycalẽq; Iurisdictionẽ quã in Regno Sicilia exercet à D. D. Regib; Hyspaniarũ ridẽtiore accepisse cõfiteatur, Piissimi enim Principes fauore ac deuotione fidei Regiam Iurisdictionem depauperant, hac autem Regia, Augustane de pauperatio in maximam Catholicorum Regum Gloriam faliciter excrescit.*

Viuat Igitur Diu. Felix Milies Maximus Philippus IV. Noui Orbis Imperator, & Hispaniarũ Rex, cuius Immensa Imperia super veræ Religionis fũdamẽto firmata, ac Sacrosãcti huiusce Tribu. Sãtiss. Inquisitioois tutissima arcè, munita, & ab host. omnib. ĩ sua firmitare ille manebũt, & in dies maiora vndiq. incremẽta Deo dãte suscipient.

TRA-

TRACTATVS
DE OFFICIO
SANCTISS. INQVISITIONIS.
Et modo procedendi in causis Fidei.
CÆSARIS CARENÆ CREMONENSIS.
I. C. Sacræ Theologiæ Doctoris.

Eminentissimi, & Reuerendissimi D. D. Cardinalis Camporei Auditoris, Iudicis conseruatoris, Consultoris, & Aduocati Fiscalis S. Officij.

PARS PRIMA.

In qua tractatur, De potestate Romani Pontificis. De vniuersali Romana Inquisitione, & Supremo Tribunali S. Officij in Regnis Hispaniarum, Episcopis, Inquisitoribus, ac cæteris Iudicibus, & Ministris Sanctæ Inquisitionis, deq; eorum Electionibus, Dignitatibus, Præcedentijs, & Muneribus.

TITVLVS PRIMVS.
De Summo Pontifice.

SVMMARIVM.

43 *Argumenta Hæreticorum soluuntur, remissiuè.*
44 *Primatus fuit Petro concessus, & etiam eius successoribus.*
45 *In Ecclesia debet esse Principatus Monarchicus.*
46 *Romani Pontifices sunt veri successores Petri, quod probatur ex dictis Summorum Pontificum, Concilijs, & Patribus.*
47 *Tolluntur obiectiones Hæreticorum, ex Pelagio numer. 48. ex resistentia facta Victori Papæ à Policarpo, & Ireneo numer. 19. ex resistentia facta Iulio Pontifici ab Episcopis Orientis, num. 50. & ex Epistola Cypriani.*
51 *Primatus Ecclesiæ est annexus Roman. Pontificatui de Iure Diuino.*
52 *Caluinus, & alij Hæretici nullam in Pontifice agnoscunt potestatem temporalem.*
53 *Bouadill. Solorzan, & alij volunt in Pontif. adesse temporalem potestatem directam.*
54 *In Christo aderat potestate temporalis directa, & num. 76.*
55 *Declaratur locus Hier. 1. posui te super gentes, numer. 77.*
56 *Monarchia est melius regimen, num. 78.*
57 *In lege veteri Summus Sacerdos habebat temporalem Iurisdictionem, num. 79. & 80.*
58 *Summi Pontifices Romani de facto vsi sunt gladio temporali, num. 81.*
59 *Imperium de Græcis ad Germanos iussu Leonis translatum, num. 82.*
60 *Innocentius primus Archadium Imperatorem deposuit num. 83. & seq.*
61 *Zacharias Francorum Regem deposuit num. 85.*
62 *Innocentius IV. Coadiutorem dedit Regi Lusitaniæ, numer. 86.*
63 *Pius V. Regno priuauit Regem, & Reginam Angliæ, num. 87.*
64 *Adrianus VI. concessit Regna Indiarum Regibus Lusitaniæ, num. 88.*
65 *Intellectus Extrauag. vnam Sanctam, de maiorit. & Obedientia nu. 89.*
66 *Cum Culpa Regis Respublica labitur potest Papa dare ei Coadiutorem num. 90.*
67 *Alij plurimi magis communiter voluerunt in Summo Pontifice adesse potestatem in temporalibus solum indirectè.*
68 *Hæc opinio Auctori videtur probabilior, & magis sobria, quamuis opinio Solorz, & aliorum sit etiam probabilis, & magis pia.*
69 *Cui committitur finis intelliguntur commissa omnia media ad finem.*
70 *Summo Pontifici est concessa suprema potestas in ordine ad finem spiritualem.*
71 *Declarantur cap. per venerabilem, qui filij sint legitimi.*
72 *Obseruantia subsequuta declarat concessionem præcedentem.*
73 *Perpetuus vsus Ecclesiæ fuit, quod Papa vtatur gladio temporali in ordine ad finem spiritualem.*
74 *Potestas in temporalibus indirecta sufficit ad Monarchiam Ecclesiæ constituendam.*
75 *Rationes ob quas Dominium temporale conceditur directè Christo Domino non militant in Summo Pontifice.*
91 *Iurisdictio temporalis Papæ indirectæ secundùm Suarez est spiritualis, secundùm Anguian. Mixta, sed verius est esse simpliciter dicendam iurisdictionem temporalem num. 92.*

TRactaturi materias ad Sanctæ Inquisitionis Tribunal spectantes maiori qua poterimus breuitate: Primo de personis, mox de rebus, & Vltimò de actionibus agemus, iuxta antiquam iuris diuisionem, de qua *l. C. in l. 3. ff. de statu hominum*, & quia inter personas supremum locum tenet Summus Pontifex Rom. Ideò in hoc primo titulo de eo agere institui, & de eius Iurisdictione maximè in ordine ad hoc Sacrosanctum Inquisitionis Tribunal. Cùm autem idem Pontifex sit verus Iesu Christi Vicarius, *cap. licet, & c. quanto, c. inter corporalia de Transl. Episcopi*, cum alijs in progressu huius tituli, allegandis aliqua necessario premittẽda sunt de Christo Domino, vt inde iurisdictio eiusdem Sũmi Pontificis magis, ac magis illustretur.

§. PRIMVS.

De Christo Capite Ecclesiæ Visibili, & Inuisibili.

1 INdubitatum est † Christum Dominum esse caput totius Ecclesiæ, ad Ephes. 1. *Ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam*, & eodem loco cap. v. *vir est caput mulieris, sicut Christus caput Ecclesiæ*, & ad Coloss. 1. *Ipse est caput corporis Ecclesiæ*, & quidem hæc dignitas capitis, Christo con-
2 uenit, secundum † quod homo, vt notauit *D. Thom. in 3. p. q. 8. artic. 1. Valentia ibidem disp. 1. quæst. 8. punct. 1. Suarez disput. 23. sect. 1. Vasq. disput. 48. cap. 1. Artubal. dub. 8. Io. de Lugo disp. 17. Gamachæus ibid. q. 8. de Christo cap. 1. & Corneli à Lapide in illud cap. primi ad Ephes.*
3 Et vt omnes supradicti DD. animaduertunt ille locus Pauli, *Ipsum dedit caput*, non potest intelligi, nisi de Christo secundum humanitatem, Ratione etiam hæc eadem veritas probatur, & quidem ea, qua vsus
4 est *D. Thom. loco alleg.* vero capiti † naturali in ordine ad corpus naturale conueniunt ORDO, quia est primum, & supremum inter alia Membra PERFECTIO, quia in eo vrgent omnes sensus, tàm interni, quàm externi, ET VIRTVS, quia ob vim sensitiuam, & motiuam influit in alia membra. At hæc
5 eadem conueniunt capiti Mistico, † idest Christo respectu corporis Mistici Ecclesiæ, quia, ad Roman. 8. *Dicitur Christus primogenitus in multis fratribus*, & Ioan. 1. *vocatur Christus plenus gratiæ*, & eodem loco manifestè eius influxus in Ecclesiam notatur, cum dicitur, *de plenitudine eius nos omnes accepimus*. Hoc præmisso Christum scilicet esse Ecclesiæ caput, videndum est, an sit caput visibile, vel inuisibile, in qua re duo tempora sunt distinguenda. Primum tempus est, dum Christus vixit in terris, vsque ad Ascensionem. Secundum est, dum Cælos ascendit, ac nunc in eis manet. Et quidem quo ad primum tempus, constan-
6 ter affirmandum † est Christum Dominum fuisse, & visibile, & inuisibile caput suæ Ecclesiæ, quia non solum gubernauit Ecclesiam per internum influxum donorum gratiæ, vt caput naturale gubernat corpus per deriuationem spirituum sensitiuorum in reliqua membra, sed etiam per externam gubernationem, vt caput naturale per virtutem suam dirigit alia membra, ne errent in externis actionibus. Hanc conclusionem approbarunt omnes ferè DD.
7 supra † allegati, & latius eam firmarunt *Anton. Perez in pentateuco fidei volum. 5. de Rom. Pont. dub. 1. cap. 14. num. 71. & P. Beccanus de Incarnat. cap. 20. num. 6. & in manuali controu. libr. 8. cap. 4.* & latius in suis libris de Repub. Ecclesiastica contra Impium Marcum Antonium de Dominis *libr. 1. capit. 1. & seq.*
8 Et quidem, quod tunc fuerit visibile † caput Ecclesiæ, probatur ex loco Pauli ad Ephes. 5. v. 22. *Vir est caput*

caput mulieris, vt Christus Ecclesiæ, at vir est caput
9 mulieris quoad externam gubernationem. Secundò
probatur, quia per extrinsecam directionem Ecclesiam
gubernauit visibiliter, dum duodecim Apostolos, &
72. Discipulos elegit, dum noua Sacramenta instituit
nouum Sacerdotium, dum nouas leges Euangelicas
sanciuit, ac nouum condidit testamentum, cuius ipse
est mediator, igitur fuit tunc caput visibile Ecclesiæ.
10 Et quod etiam tunc fuerit caput inuisibile, patet quia
per influxum donorum gratiæ internum, multis dimi-
sit peccata, auxilia, gratiæ erogauit, & alia præstitit,
de quibus DD. cum D. Thom. in 3. p. q. 13.

An autem modus, quo Christus vt homo influxit in
membra Ecclesiæ sit physicus, vel meritorius, & mora-
lis non est huius loci hoc pertractare solummodo, dico
11 hanc quæstionem pendere ab ea: An humanitas Chri-
sti, & Sacramenta produxerint gratiam physicè, vel
moraliter: In qua ego semper fui illius sententiæ, quod
non physicè, sed moraliter tantùm humanitas Christi,
& gratiam produxerit, & miracula egerit, ita enim do-
cuerunt *Scot. in 4. distinct. 1. quæst. 5.* & ibi Scotistæ, &
præsertim *P. Faber præceptor meus disput. 2. & Rada
controuers. 2. Aretin. quæst. 5. art. 1. Vasqu. in 3. par. disp.
57. capit. 5. Beccan. de Incarnatione cap. 10. Coninch. de
Sacram. qu. 62. art. 4. dub. vnico. Gasp. Hurtado in simili
tractat. disput. 3. difficult. 2. & Gamachæus in 3. p. quæst.
62. capit. 5.* qui præsertim ex eo mouetur, quod sine
12 ratione cogente ex solo pietatis motiuo miracula non
sunt inducenda, quia *Honor Regis iudicium diligit*.
At nulla est necessitas inducendi hanc physicam effi-
cientiam, & sine ea omnia bene saluantur; & hæc
opinio hodiernis temporibus est magis commu-
nis.

Quamuis contrarium tenuerit *Suarez 3. p. q. 17. disp.
31. sect. 3. Putean. ibid. art. 2. dub. 2. Pesantius art. 1. disp.
2. Albertinus in Corolarijs Theolog. to. 1. Corol. 3. Theol.
ex 2. princip. Philosoph. & D. Bonauent. in 4. dist. 1. q. 4.*
qui appellat hanc opinionem magis piam, sed nostram
magis sobriam.

Quo vero ad secundum tempus, quo Christus Cœ-
los conscendit, certum est ipsum esse solummodo ca-
13 put Ecclesiæ † suæ inuisibile, quia (vt ait *Beccan. 1. de
Republica Ecclesiastica cap. 3. nu. 5.*) non gubernat nunc
Christus Ecclesiam suam visibili modo, vti faciebat,
dum in terris commorabatur, sed tantum inuisibili per
influxum internum donorum gratiæ.

§. SECVNDVS.

De Christo Sacerdote, & Rege.

14 DOgma fidei certissimum est Christum in quan-
tum homo fuisse verè, & propriè Sacerdotem, &
quidem Summum: probatur hoc ex Scriptura Psalm.
109. *Tu es Sacerdos in æternum*. Ad Hebr. 5. *appella-
tus à Deo Pontifex iuxta ordinem Melchisedech*, & ibi-
dem cap. 4. *habemus Pontificem magnum, qui penetra-*
15 *uit Cælos*, Idem definitum fuit in Concilijs † Alexan-
drino in Epistola ad Nestorium circa medium, quæ
est decima apud *Cyrillum Ephesino tom. 1. capit. 24. &
Trident. sess. 22. cap. 1. & 2.* Et ita communiter docue-
runt Scolastici cum *D. Thom. in 3. par. quæst. 22. art. 1.*
vbi *Suar. disput. 46. Vasqu. disput. 83. & sequ. Cabrer. in
comm. dicti artic. 1. Putean. dubit. vnica, Ioan. de Lugo
disput. 29. de Incarnatione, Becc. ibid. cap. 22. & Gama-
chæus quæst. 22. de Sacerd. Christi*. Ratio autem huius
16 rei euidentissima est, quia Christus obtulit † Sacrifi-
cium, ad Ephes. 5. *tradidit semetipsum pro nobis obla-
tionem, & Hostiam Deo in odorem suauitatis*: Ex quo
cum *Nazianzeno orat. 36. quæst. 4. de Theolog. & D.
Cæsaris Carena Cremon.*
Thom. d. qu. 22. artic. 2. colligunt Theol. Christum fuis-
se simul Sacerdotem, & victimam, vnde D. Ambrosius
3. de fide *ad Gratianum cap. 5.* ita de Christo loquitur:
*Idem ergo Sacerdos, & Hostia, Sacerdotium ta-
men, & Sacrificium humanæ conditionis officium
est.*

17 Fuit autem Christus Sacerdos † non solùm in Cruce
seipsum liberè offerens morti, Sacrificio cruento, iux-
ta illud Ioan. 10. *Nemo tollit animam meam à me, sed*
18 *ego ponam eam*, sed etiam in cæna seipsum † offerens
sub speciebus panis, & vini, dicitur enim Lucæ 22. *Hoc
est corpus meum quod pro vobis offertur*: Offerre autem
est proprium sacrificantis, ita definitum fuit satis clarè
in *Trident. sess. 22. cap. 1.* & latè hoc idem probarunt
*Cabrera in 3. p. qu. 22. art. 2. num. 18. vers. Secundum du-
bium est, Gamachæus d. qu. 22. num. 1. & Vasqu. disput.*
86. vbi docuerunt ex hoc Christi Sacrificio incruento,
19 verè eum dici Sacerdotem secundum ordinem Mel-
chisedech, qui Gen. 14. *Panem, & vinum dicitur ob-
tulisse, quia Altissimi Sacerdos erat.*

20 Christus etiam, quatenus Deus est, fuisse Regem
Regum, & Dominum Dominantium extra omnem
dubitationem positum est, prout etiam certissimum
est eundem, vti hominem esse Regem, & Monarcham
spiritualem totius suæ Ecclesiæ, hoc enim modo indu-
bitatum est vocari Regem in scripturis, Matth. 21. *Di-
cite filiæ Sion, ecce Rex tuus veniet tibi mansuetus*, &
Lucæ 9. *Benedictus qui venit Rex in nomine Domini*, Ita
omnes Scolastici cum *D. Thom. 3. p. qu. 22. art. 1. ad 4.*
vbi P. Nazarius eos refert.

Solummodò controuertunt Scribentes, an Christus,
vt homo fuerit etiam verus Rex temporalis in hac vita
super omnes Reges, & Principes, In hac re omissis va-
rijs opinionibus Doctorum, duæ præcipuè famigeratæ
sunt.

21 Vna est Bellarmini † de Summo Pontifice *lib. 5. cap.*
4. & aliorum, quos allegant *Cabrera d. qu. 21. articul. 1.
disp. vnica, & Vasqu. disp. 97. cap. 1.* qui voluerunt Re-
gnum Christi Domini fuisse merè spirituale, nec vllum
ius Regni habuisse in temporalibus, nisi in ordine ad
spiritualia: ad hoc omnes allegant vno ore proposi-
tionem Christi Ioan. 18. vers. *Regnum meum non est de
hoc mundo*, addit Bellarmin. *Omne regnum temporale
acquiri, vel hæreditate, vel electione populi, vel iure
belli, vel dono superioris, at nullo ex istis titulis constat
regnum temporale fuisse Christo concessum*, & hoc eo-
dem argumenti genere eandem sententiam latissimè
confirmauit *Valentia 3. p. disp. 1. qu. 22. punct. 6. de Chri-
sto Rege.*

22 Altera sententia est, quæ nunc inter DD. commu-
nissima est, ac verior † habuisse Christum Dominum
temporalem iurisdictionem, non solum indirectam,
sed etiam directam, in omnes Reges, & Imperatores
totius Mundi, & in omnia illorum Regna, & ita post
Diuos Antoninum, & Thomam Holt. Abb. Turrecre-
matam, Nauarrum, & alios docuerunt *Suarez in 3. par.
tom. 1. qu. 22. disp. 48. sect. 2. Vasqu. ibidem disp. 87. per
tot. Cabrera videndus d. qu. 22. art. 1. disp. vnica conclus.
2. Ioan. de Lugo de Incarnat. disp. 30. sect. 1. Gamachæus
Doctor Sorbonicus in d. qu. 22. D. Thom. tit. de temporali
Regno Christi*, vbi ob id infert, quod Christus potuis-
23 set leges † politicas, & sæculares promulgare Reges,
& omnes obligantes, vti sibi subditos, *Molina de iust. &
iur. tom. 1. disput. 28. conclus. 4. & P. Nazarius con-
cius meus d. qu. 22. art. 1. controuers. vnica*, qui alios
allegant.

Probat hanc conclusionem *Cabrera vbi supra num.*
24 32. ex pluribus † Scripturæ locis, Psalm. 31. *Et domi-
nabitur à mare vsque ad mare, &c.* Psalm. 2. *Postula à
me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessio-
nem tuam terminos terræ*, Matth. 28. *Data est mihi*

omnis potestas in Cœlo, & in Terra: Apocalyp. 1. *Dicitur Christus Princeps Regum terræ*, & ibidem cap. 19. *habebit in fæmore*, idest vt ibi exponunt Glos. & alij, in humanitate, *scriptum Rex Regum, & Dominus dominantium*.

Et quamuis auctores contrariæ sententiæ exponant prædicta loca de Regno spirituali Christi,

25 Attamen replicat, & benè *Cabrera numer.* 62. quod hoc modo Christus esset † Rex impropriè, æquiuocè, & abusiue, vti etiam Sponsus, Pastor, Petra &c. contra regulam D. Augustini, & aliorum Patrum, quod ea tan-

26 tùm verba in Sacra Scriptura impropriè sunt † accipienda, ex quibus falsus oriretur sensus, si propriè intelligerentur, *August.* 3. *de Doctrina Christiana cap.* 5. 15. & 16. *Sanctes Pagninus lib.* 1. Isagoge ad sacras litteras *cap.* 19. & 20 *Ribera in Indice Regularum Scripturæ ante eius comm. in Prophetas minores nu.* 96. *tom.* 1. *Vasqu. in p.* 1. *qu.* 1. *art.* 9. *in obseruationibus articuli, nu.* 12. *Præpositus ibid, num.* 43. *vers. Notandum verò est*, At in casu modo intelligendo verba illa propriè de regno temporali, non solum cessat omne absurdum, sed etiam natura humana Christi, maximè dignificatur, igitur (ait Cabrera vbi supra) Christus Dominus, ita

27 verè, & realiter fuit † Rex temporalis, sicuti Philippus Tertius erat suo tempore verus Rex Hispaniarum.

Ratione idem comprobant omnes DD. supra alle-

28 gati, ex eo, quod humanitati Christi † verbo vnitæ, & a Deitate ipsa vnctæ, & sanctificatæ, sicuti plenitudo scientiæ, gratiæ, facultas faciendi miracula, visio beata in supremo gradu, ci debentur, ita ei debetur hæc dignitas regia, maximè cum locutiones scripturæ non sint sine necessario fundamento limitandæ, alias ait Ioan. de *Lugo dicta sect.* 1. *n.* 6. sequeretur, quod si Christus in hac mortali vita existens alicui præcepisset, vt domicilium mutaret, talia bona alienaret, &c. non ille id egisset, & quod ei potuisset opponi, quod excederet terminos suæ potestatis quod omnino absurdum est, & contra illud Psal. 8. *Omnia subiecisti sub pedibus eius*, qui locus à D. Paulo ad Hebræos 2. exponitur de humanitate Christi.

Addit *Suarez dicta disp.* 48. *sect.* 2. veram, & propriam rationem huiusce rei esse, quod Christus non est

29 filius Dei adoptiuus, secundùm humanitatem, sed † naturalis, vt docent, excepto Durando omnes alij Theologi Thomistæ, *cum D. Thom.* 3. *p. qu.* 23. *art.* 4. & *Scotistæ, cum Scoto in* 3. *dist.* 10. *qu.* 1. & per consequens

30 est hæres vniuersorum, vt dicit † D. Paulus ad Hebr. 1 vnde ratione vnionis hypostaticæ ex qua naturalis filiatio in Christo orta fuit, ei debetur Dominium hoc, & Regia potestas.

An autem Christus in actu secundo exercuerit munus hoc regiæ potestatis temporalis.

Dicendum est, quod quamuis in actu primo, & in habitu Christus fuerit Rex, attamen munus Regis temporalis in actu secundo simpliciter loquendo nunquã exercuit, ita DD. omnes supra proximè allegati locis indicatis, qui illud Ioan. 18. *Regnum meum non est de hoc Mundo*, & illud Lucæ 12. *Homo quis me constituit Iudicem, aut diuisionem inter vos*, intelligunt de hoc vsu, & exercitio regiæ temporalis potestatis.

32 Dixi simpliciter loquendo, quia, vt ait Gamachæus vbi supra, vers. *Dicimus*, & P. Nazarius ibid. conclus. 5. secundum quid, & quoad aliqua, valdè probabile est Christum vsum fuisse hac regia dignitate, dum misit dœmones in gregem porcorum, Lucæ 8. Dumq; maledixit ficulneæ, quæ statim aruit, *Matth.* 21. idque nulla habita Dominorum, tàm gregis, quàm ficulneæ ratione, quamuis hæc à *Valentia vbi supra*, & *Bonacina de Incarnatione disput.* 2. *qu.* 22. *punct.* 1. non sine aliquali probabilitate attribuantur potestati temporali Christi indirectæ, & vt respicit potestatem spiritualem.

33 Non obstat locus Ioan. 18. quia vltra supradicta particula, DE, idem ibi significat, quod particula EX, vt in eum locum obseruat Toletus, & manifestè indicant subsequentia verba, *Si ex hoc Mundo esset Regnum meum*, & voluit dicere Christus, regnum meum non est ex successione, hæreditate, electione, vel aliquo alio humano titulo, sed ex titulo supernaturali, vt supra declarauimus, & per hoc patet responsio etiam ad rationem Bellarmini.

§. TERTIVS.

De Petro Christi successore, & eius Primatu.

Antequam ad quæstionem contra Hæreticos nostri temporis declarandam accedamus: duo prius contra eosdem a nobis præmittenda sunt.

Primum est, quod inter alias proprietates, quas habet Ecclesia Christi, ea non infimum † locum tenet,

34 quod sit visibilis, hoc est de fide, & colligitur ex illo Matth. 18. vers. 17. *Dic Ecclesiæ, si Ecclesiam non audierit sit tibi sicut Etnicus*, & apud eundem cap. 5. *Vos estis lux mundi, non potest ciuitas abscondi supra montem posita*, & pluribus etiam alijs Scripturæ, ac Patrum testimonijs, & rationibus probarunt *Valentia in* 2. 2. *D. Thom. disput.* 1. *qu.* 1. *punct.* 7. §. 16. *in sexta proprietate, Becean. de fide capit.* 5. *conclus.* 1. *Suarez in simili tractatu disp.* 9. *sect.* 6. & *Antonius Perez in Pentateucho fidei vol.* 1. *de Ecclesia dub.* 16. qui alios allegant.

35 Alterum est, visibili † Ecclesiæ visibile caput præesse debere, ita *Suarez vbi supra nu.* 2. & *seq. Beccanus in manuali controuers. lib.* 1. *cap.* 4. *conclus.* 2. *num.* 6. & *Perez vol.* 5. *de Romano Pontifice dub.* 1. per plura capitula, qui & alios allegant, & id probant, Tum ex Analogia Synagogæ, & Ecclesiæ, cum in ea semper

36 fuerit † vnum visibile caput, videlicet Pontifex, qui eam gubernabat, vt constat ex Libris Exodi, Leuitici, Deuteronomij.

Tum ex eo, quod Christus ante Ascensionem rexit Ecclesiam suam tanquam caput illius visibile, vt supra vidimus. At post Ascensionem neque statum, neque regimen mutauit, igitur etiam nunc debet Ecclesia ab vno visibili capite gubernari. His suppositis Conclusio indubitata, & de fide est, post Ascensionem, Petrum

37 cæpisse esse caput Ecclesiæ visibile, & à Christo Domino, dum in terris adhuc morabatur habuisse. Primatum inter alios Apostolos. Hanc conclusionem totis viribus subuertere conantur Hæretici, *Vt* (iuxta Agatonis Papæ dictum, in Epistola Synodica) *guber-*

38 *natore sublato atrocius, atque violentius eirca naufragia Ecclesiæ hostis grassetur*, Sed eam latissimè comprobant Catholici *Bellarminus de SummoPontifice lib.* 1. *Valentia in* 2. 2. *D. Thom. disp.* 1. *qu.* 1. *punct.* 7. §. 27. & *seq. Suarez aduersus Anglicanæ sectæ errores lib.* 3. *cap.* 10. *Beceanus lib.* 2. & 3. de Republica Ecclesiastica contra Marcum Antonium de Dominis, virum delendæ mem. P. Nazarius in suo opusculo, cui titulus est *Imperialis, Regalisque Maiestatis regimen, capitul.* 15. *de Petri Monarchia, Aret. in* 3. *sentent. dist.* 25. *tractat. de Ecclesia, Papa, & Concilys, qu.* 2. *artic.* 1. & *Perez in Pentateucho fidei volum.* 5. *de Summo Pontifice dub.* 2. per plura capitula, qui alios antiquos allegant.

Primatum Petri deducunt memorati auctores, ex sequentibus præcipuè.

39 Primò ex duobus † locis Scripturæ, videlicet Matth.

Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, & infra, *tibi dabo Claues Regni Cælorum, &c.* in quo loco continetur promissio primatus, & Ioan. 21. vbi ter Christus dixit Petro, *Pasce Oues meas*, in quo loco actualiter primatus Petro tribuitur; & hæc duo loca ab Hæreticorum cauillis mirificè defenduntur à *Perez, Suarez, Valer. Bellarm. & Beccan. vbi supra.*

Secundò, eundem primatum deducunt ex prærogatiuis Petri supra alios † Apostolos, enumeratis à *Bellarm. cap. 17. & sequ. & à Beccan. libr. 2. capit. 6.* quæ sunt.

40

Quod soli Petro Christus nomen mutauerit. Ioan. 1. vers. 42. *Tu es Simon filius Ionæ, Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.*

Quod, cum enumerantur in Euangelio Apostoli semper primo loco ponitur Petrus, *Matth. 10. vers. 2. Marci 3. ver. 16. Lucæ 6. ver. 14.*

Quod Scriptura loquitur de Petro vti Principe, Lucæ 8. vers. 45. *Dixit Petrus, & qui cum illo erant*, sic Macab. 2. cap. 8. dicitur. *Machabeus, & qui cum illo erant.*

Quod sæpe Petrus nomine omnium Apostolorum loquitur Ioan. 6. vers. 68. *Dixit ergo Iesus ad duodecim, &c.* & infra, *respondit ei Simon Petrus.*

Quod reuelatio Diuinitatis Christi primo Petro facta sit, Matth. 16. vers. 17. vbi post confessionem Petri, *Tu es Christus filius Dei viui*, subiungit Christus, *Beatus es Simon Bariona, quia caro, & Sanguis, &c. sed Pater meus.*

Quod Christus insserit pro se, & solo Petro solui tributum in Capharnaum, *Matth. 17. 26. Da pro me, & te.*

Quod Christus post Resurrectionem primo apparuerit Petro, vt ait Paulus 1. ad Corinth. 15. vers. 4. *Resurrexit die tertia secundum Scripturas, visus est Cephæ, & post hoc vndecim.*

Tertiò eundem primatum Petri probant Scribentes,
41 ex vsu, & exercitio † eiusdem primatus.

Nam Actorum 1. vers. 15. conuocauit Apostolos ad electionem noui Apostoli: *In diebus illis exurgens Petrus in medio Fratrum dixit, viri fratres oportet impleri Scripturam.*

Primus post acceptum Spiritum Sanctum promulgauit Euangelium Iudæis, *Act. 2. ver. 14.* Quinimò, & gentibus, *Act. 10. ver. 10.* Ac ipse primum miraculum fecit in confirmationem Euangelij a se promulgati, *Act. 3. ver. 6. In nomine Iesu Christi surge.*

42 Quartò idem probatur, ex innumeris Patrum, & Græcorum, & Latinorum auctoritatibus, quæ longa serie recensentur à *Bellarm. cap. 25. Nazar. loco alleg. Perez dicto dub. 2. cap. 16. & Beccan. lib. 2. capit. 4. & seq.* vocatur enim ab ipsis Petrus caput Ecclesiæ, caput fidelium, caput omnium Apostolorum, Princeps Apostolorum, Pastor, Pastorum, Vertex, & Antesignanus Apostolorum, fundamentum rectæ fidei, Dux Discipulorum Christi, & Princeps Ecclesiæ Christianorum: ex quibus vnusquisque colligere potest communem, & irrefragabilem vniuersalis Ecclesiæ sensum Primatum Petri semper sustinuisse.

Neque his obstant leuissimæ Hæreticorum obie-
43 ctiones, quia latissimè omnibus respondent *Bellarm. cap. 26. & seq. Beccan. lib. 3. cap. 4. Perez capit. 17. & seq. Suarez cap. 11.* ad ipsos benignum Lectorem remitto. Quia nostri instituti non est hasce materias cum Hæreticis controuersas pertractare ex professo, sed tantummodò quatenus necessariæ sunt ad fundandam Romani Pontificis potestatem in temporalibus, maximè contra Hæreticos quoscunque.

QVARTVS.

De Romanis Pontificibus, Petri successoribus.

Primatum Petri in Ecclesia, non ipsi soli à Christo fuisse concessum, sed etiam successoribus suis, &
44 certum est de fide, & colligitur ex præmissis in §. præcedenti; quod magis confirmatur ex eo, quod in Ec-
45 clesia debet esse principatus † Monarchicus, siue Regalis, quia ex Arist. 8. Ethicorum, & 3. Politicorum, Monarchia longè excellentius regimen est, quam sit Aristocratica, & Democratica, at in Principatu Monarch co semper debet esse vnum caput; igitur Primatus Monarchicus Petro tributus intelligitur pariter eius successoribus concessus; prout etiam in Synagoga, quæ typus erat Ecclesiæ, Deus prouidit non de solo Aaron Summo Sacerdote, sed Deus voluit quod ei præesset vnum caput in spiritualibus toto tempore ipsius; igitur dicendum est, quod multo magis de eodem capite voluerit Christus Ecclesiæ suæ prouidere, hoc autem latius prosequuntur *Valentia in supra allegata qu. 7. §. 36. Suar. de fide disp. 9. sect. 6. & in desens. Cathol. fidei aduersus Regem Angliæ lib. 3. cap. 12. & Perez dicto vol. 5. de Summo Pontifice dub. 3. per plura capita.*

46 Hoc supposito certissimum est de fide † Romanos Pontifices esse veros Petri successores.

Probatur primò ex dictis Anacleti, & Marcelli Summi Pontificis relatis à *Gratiano cap. Sacrosancta dist. 22. & cap. rogamus 24. quæst. 1.* & benè *Rodericus Acunha in dicto capit. Sacrosancta, & cap. in nouo distinct. 21.*

Secundò probatur, ex Synodo Episcoporum collecta tempore Marcelli Papæ, quæ noluit eum iudicare dicens, *Quod prima sedes a nemine iudicatur*, cap. nunc autem, dist. 21. vbi idem Rodericus, & ex Concilio Niceno primo, Can. 1. ex collectis, ex Epistolis Iulij, ibi, *Non debet præter sententiam Romani Pontificis Concilio celebrari.*

Tertiò probatur ex patribus, Optatus enim Mileuitanus libr. 2. contra Parmenianum, ait; *Petro successit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus*, quod idem habet August. Epist. 105. ad Generosum, ibi, *Petro enim successit Linus*, & Philippus præsbiter in Concilio Ephesino tom. 2. cap. 6. ait loquens de Pontifice Romano: *Huius itaque (idest Petri) ordinarius successor Papa Celestinus, nos ad hanc Synodum misit*, hanc veritatem pluribus comprobarunt *Valentia d. q. 7. §. 37. Suarez in Regem Angliæ lib. 3. cap. 13. Bellarmin. lib. 2. de Summo Pontifice cap. 12. & sequ. Perez dicto vol. 5. dub. 4. cap. 2. sequ. Aret. d. qu. 2. art. 3. Beccan. de Republica lib. 3. capit. 3. & seq.* qui alios allegant. Solent ab Hæreticis nonnulla in contrarium allegari, sed leuissima sunt, & à supracitatis Auctoribus sufficienter tolluntur.

Solummodo hoc loco aliquibus obiectis eorundem Hæreticorum breuissimè respondendum est.

Primò quidem, dum dicunt Pelagium Summum
47 Pontificem damnasse titulum Vniuersalis Patriarchæ, quo vtebatur Ioannes Episcopus Constantinopolitanus, vt cap. nullus dist. 99.

Animaduertendum est, Pelagium damnare titulum vniuersalis Patriarchæ: hoc enim significabatur se solum esse Patriarcham, & Episcopum, vt notat *Beccan. dicto lib. 3. c. 5. obiect. 4.* non autem damnare voluisse titulum Episcopi vniuersalis Ecclesiæ.

Secundò, aiunt Policratem Episcopum Asianum, &
48 Iræneum restitisse Victori Papæ Asiaticas Ecclesias Excommunicanti.

A 3 Verùm

Verùm resistentia non fuit facta Pontifici, quia non haberent iurisdictionem, sed quia putabant non adfuisse iullam causam, censuræ promulgandæ, ita *Beccan. vbi supra obiect. 6.*

49 Tertiò, nobis obijciunt Episcopos Orientales in Concilio Antiocheno, qui, & ipsi resliterunt Iulio Pontifici, quos ipsos Romam citasset, & quod Athanasium ab ipsis damnatum absoluisset, vt ex Epistola Iulij ad ipsos.

Verùm, vt obseruauit *Beccan. obiect. 9.* inter illos Episcopos aderant 36. Arriani, & sic magis adhærendum est Athanasio viro Sanctissimo, & Doctissimo, qui Romanum agnouit Pontificem, quam ipsis, qui Hæretici erant, vnde in Apolog. 2. contra Arrianos attestatur Athanasius, Episcopos illos Iulio Pontifici veniam poposcisse.

50 Quartò, opponunt *Cyprianum lib. 3. Epist. 3.* ad Cornelium, qui se in omnibus videtur parem facere Summo Pontifici.

Sed demente Cypriani videndi sunt *Beccan. vbi sup. obiect. 7.* pro nunc sufficere nobis debet attestatio *August. lib. 1. contra Donatistas c. 18.* quod in hoc Cyprianus peccauit.

Hic autem Primatus, quicquid dixerit *Sotus in 4. dist.*
51 *24. qu. 2. art. 5.* Romano Pontifici † non iure Ecclesiastico debetur, sed iure Diuino, vt latissimè probarunt *Valentia vbi supra* §. 13. *Perez dicto dub. 4. cap. 11.* & alij quod definitum esse probabilissimum est, in *c. damnamus de Summa Trinitate, & fide Cathol.* vbi de Romana Ecclesia dicitur, *Quod Deo ipso disponente mater est, & magistra omnium Ecclesiarum.*

§. QVINTVS.

De potestate Romani Pontificis in temporalibus.

QVoniam supra in Christo Domino tria distinximus, Potestatem scilicet spiritualem, Potestatem in temporalibus indirectam, & Potestatem in temporalibus directam; Ideo in præsenti quæstione cum Romanus Pontifex Vicarius sit Christi, modernus *Barbos. de iure Ecclesiastico lib. 1. cap. 2. num. 17. Ioan. de Solorzano de iure Indiarum libr. 1. capit. 23. numer. 71. & Valasqu. in defens. monitorij Pauli V. par. 6. numer. 14.* qui alios allegant, tres quoque quoad institutum nostrum attinet, de eius iurisdictione sunt præcipuæ sententiæ.

52 Prima sententia est Caluini, Centuriatorum, Petri Pseudomartiris, Brentij, & aliorum Hæreticorum, qui in Pontifice solam agnoscunt spiritualem potestatem, & ei omnem temporalem denegant iurisdictionem siue directam, siue indirectam.

Mouentur impij hi auctores ex illo *Matth. loco capit. 20. Reges gentium dominantur eorum, vos autem non sic, & 2. ad Thimoth. 2. Nemo militans Deo implicet se negotijs sæcularibus*, & alijs similibus Sacræ Scripturæ, & Patrum auctoritatibus; de quibus apud *Bellarmin. de Romano Pontifice l. 5. cap. 10. tom. 1. suarum controuersiarum. Paramum, & Solorz. locis infra allegandis*, qui etiam dictis auctoritatibus plenissimè respondent.

53 Secunda sententia est in summo Pontifice adesse potestatem temporalem, non solùm indirectam, quæ ordinatur ad spiritualia, sed etiam directam, quæ ordinatur ad temporalia.

Hæc communiter tribuitur Legistis, & Canonistis, quos latissimè referunt, & sequuntur *Marta de iurisdictione par. 1. cap. 19. & sequ. Ludouicus à Paramo de Origine S. Inquisitionis lib. 3. qu. 1. de Summi Pontificis potestat. opin. 3. Bouadill. in sua politica tom. 1. lib. 2. capit. 27. numer. 3. versic.* La contraria opinion, *Valenzuela, Velasquez in defens. Monitorij Pauli V. contra Venetos par. 5. num. 100. & seqq. & Ioan. de Solorzano de iure Indiarum l. 2. cap. 22. & c. 23.*

Probatur hæc sententia. Primo quia in Christo Do-
54 mino aderat potestas temporalis directa, vt supra fuit conclusum; At Papa est Christi Vicarius, igitur etiam in eo talis potestas debet adesse.

Secundo probatur ex pluribus Scripturæ locis apud
55 memoratos Auctores, sed præsertim ex illo Hierem. 1. *Posui te super gentes, & super regna, vt euellas, & destruas, & edifices, & plantes.*

Tertio probatur, quia Monarchia est melius regi-
56 men, quam Aristocratia, & Democratia, vt latissime probauit alijs pluribus cumulatis *Molfes. ad consuetud. Neapolit. tom. 2. in proem. qu. 9. per totam.* Ac concedendo Papæ iurisdictionem directam etiam in temporalibus, & subijciendo eidem omnes laicas potestates Respublica Ecclesiastica efficitur Monarchia perfectissima, igitur credendum est talem potestatem fuisse à Christo Domino Summis Pontificibus tributam.

Quartò, probat hoc idem *Bouadill. vbi supra* ex eo,
57 quod Samuel vsus fuit contra Regem Agag gladio materiali 1. *Reg. 15. Helias 3. Reg. 18.* interfecit 400. Profetas Baal, Moyses Deuteronom. 17. in dubijs legis, etiam criminalibus, ad Iudicem ordinis Leuitici recurrere debebat, & ibi plura adducit similia *Bouadil. de Moyse, Melchisedech, & Samuele*, qui, & Sacerdotes fuerunt, & simul Reges, igitur, si hoc fuit in veteri lege constitutum, multo magis dicendum est idèm fuisse concessum Summo Sacerdoti nouæ legis, vt arguit etiam *Marta loco citato numer. 17. & sequenti.*

58 Quintò, quia de facto Summi Pontifices sæpissimè vsi sunt directè gladio temporali, etiam aduersus Reges, & Imperatores.

59 Nam Leonis Papæ Tertij iussu Imperium de Græcis ad Germanos translatum fuisse attestatur *Illescas, & Coriolan. in vita illius Pontificis*, & latè probauit *Baron. Annal. tom. 9. Anno 800. numer. 12.* & latissimè *Bellarmin. de translat. Imperij Romani lib. 1. cap. 4. & seq.*

60 Innocentius Primus Archadium excommunicauit, licet esset Imperator, Coriolanus in Breuiario Cronolog. sub anno Domini 407. & Innocentius Quartus, Imperatorem Federicum non solùm excommunicauit, sed etiam deposuit, idem *Coriolan. Anno 1245. vers. Eodem Anno, capit. ad Apostolica de re iudic. in 6.*

Zacharias Childericum Francorum Regem depo-
61 suit, & eius loco Pipinum substituit, *Genebr. in chron. libr. 3. Anno Domini 750. Coriolan. sub Anno 752. fol. mihi 220. Illescas in vita huius Pontificis fol. mihi 170.*

62 Innocentius Quartus coadiutorem dedit Regi Lusitaniæ, *capit. grandi de suppl. negl. Prælatorum, in 6.*

63 Et Pius Quintus Regno priuauit Regem Angliæ, & Reginam Elisabeth, vt in constit. dicti Pontificis 101. *in Bull. nono tom. 2. Bouadill. loco allegato, Bellarmin. Solorzan, & Paramus* qui plura huiusce rei exempla tradunt.

64 Sexto, Idem probatur ex eo, quod † Summi Pontifices Regna auferunt ab infidelibus, & ea tradunt fidelibus, vt patet de Adriano VI. qui Regnum Indiarum concesìit Regibus Lusitaniæ, vt apud *Solorzan. lib. 2. de iure Indiarum cap. 24.* vbi omnes Bullas illius Pontificis ad verbum refert.

65 Septimo, Ad idem facit Extrauagans vnam Sanctam,

ctam,

ctam, quæ est Bonifacij VIII. de Maioritate, & Obedientia.

Octauò, Valdè vrgent allegata à *Molfes. ad consuetud. Neapol tom. 1. quæst. probem. 9. num. 22. & sequ.* vbi dixit, quod fide negari nequit, quin Papa cum Respublica labitur in ruinam possit si culpa sit in Rege ei coadiutorem dare, eundem priuare, alium substituere, & addit vlterius Molfesius, quod si mala in Republica euenerint, ob excessiua, & iniusta tributa potest ea annullare, & tollere.

Tertia sententia est, quæ docet in Summo Pontifice adesse potestatem in temporalibus, sed in directam
66 tantummodo, idest in ordine ad spiritualia: Hanc opinionem tenuerunt *Bellarm. de Summo Pontifice lib. 5. per totum, & in opusculo de potestat. Summi Pontificis in temporalibus aduersus Gulielmum Barclaium in præfatione*, vbi omnes DD. antiquos enumerat *Malder. in 2. 2. q. 1. art. 10. dub. 8. Adam. Tannerus in par. 2. disp. 4. q. 4. dub. 1. num. 33. Suar. in defens. fidei lib. 3. cap. 22. & 23. Molin. de iust. & iuri disp. 29. Sanctarell. de haresi cap. 39. dub. vnico num. 1. & seq. Diana resol. moral. tom. 1. tract. 2. resol. 121. & 122. Morla in Emporio iuris p. 1. tit. 2. de iurisdict. omnium Iudicum q. 4.* per totum, sed maximè *num. 13. Sixtus Senens. in sua Bibliotheca Sancta lib. 6. annot. 72.* qui egregiè loquitur *Salon. de iust. & iur. q. 4. de dominio art. 1. Cabrera in 3. p. D. Thom. q. 22. art. 1. disp. vnica §. 6. num. 73. & seq. & Ioan. de Lugo ibi. disp. 30. sect. 1. num. 111. Ramirez de lege Regia §. 2. per totum, Barbos. modern. in cap. per venerabilem num. 37.* qui filij sint legitimi, *Anguian. de legibus, & constitutionibus Principum tom. 1. lib. 2. contr. n. 17. per totam, & Torreblanca de magia lib. 3. cap. 4.* per totum, qui alios allegant.

Ego, vt Iudicium meum proferam inter hasce duas Catholicorum sententias, arbitror, quod etiam voluit *Paramus supra alleg. in 4. opin. in fin. nu. 145. vers. Quamuis hanc.*

Et quia hæc tertia sententia duas habet partes, quod scilicet in Papa sit potestas in temporalibus indirecta, & quod in eodem minimè reperiatur eadem potestas directa.

69 Ideò quoad primam partem probatur, cui committitur finis, intelliguntur etiam ei commissa omnia media ad finem illum consequendum. Vnde *D. Thom. in 2. 2. q. 40. art. 2.* ad tertium, ait, quod omnis potentia, vel ars, vel virtus, ad quam pertinet finis, habet etiam disponere de his, quæ sunt ad finem, & passim I. C. dicunt concessa alicui iurisdictione, intelligi etiam concessa ea omnia sine quibus iurisdictione nequit exerceri, *l. 2. ff. de iurisdict. omnium Iudicum, cap. præterea*, vbi modernus *Barbos. de offic. Delegati*, & latè ad propositum nostrum hoc expendens *Anguian. dicta controu. 17. n. 22. & seq.*

70 At summo Pontifici concessa est suprema potestas in omnes etiam Principes, & Reges spiritualis, & in ordine ad finem supernaturalem, secundum omnes, igitur Summo Pontifici intelligi debet concessa potestas in temporalibus, quatenus hæc est medium ad finem supernaturalem.

71 Secundò probatur ex cap. per venerabilem, qui filij sint legitimi, ibi, *Verum etiam in alijs regionibus certis casibus inspectis temporalem iurisdictionem casualiter exercemus*, Dixit enim Papa *Casualiter*, quia indirectè, non autem directè in temporalibus iudicit extra patrimonium B. Petri, *Anguian. dicta controu. 17. num. 26. & Barbos. in d. cap. num. 37. vers. Eam tamen habet casualiter.*

72 Tertiò probatur, quia obseruantia subsequuta declarat, quid in concessione veniat, & omnem tollit dubietatem, *Surd. cons. 349. qui alios allegat.*

73 At perpetuus vsus Ecclesiæ semper fuit, quod Papa in ordine ad finem spiritualem vtatur potestate in temporalibus, vt patet ex his, quæ diximus in Quinto Argumento pro secunda sententia, igitur &c.

Quò verò ad secundam partem eadem tertia sententia probatur.

74 Primò, quia hæc potestas indirecta † sufficit ad perfectam Monarchiam Ecclesiæ constituendam, & conseruandam, vt ex solutionibus argumentorum secundæ sententiæ magis apparebit.

Secundò, rationes ob quas Regnum in temporalibus
75 concedunt Christo Domino, etiam directè Theol. de quibus supra, cessant in Summo Pontifice, nam ex vna parte illud Regnum debetur Christo ratione vnionis Hypost. & ex alia Papa in Scriptura Sacra nunquam vocatur, Rex terræ, vel Hæres vniuersorum, vt ad propositum nostrum notauit, & ratiocinatur *Cabrera in 3. p. q. 22. disp. vnica §. 6. num. 73. & num 74.* vbi bene notat, quod quotiescunque de Summi Pontificis potestate, fit mentio in scriptura vocatur. *Papa, Pastor, Sacerdos, Pontifex, Pater, Episcopus &c.*

Firmata hac tertia sententia, non obstant argumenta secundæ.

Et quidem non obstat primum,

76 Tum quia non est necesse, quod omnia, quæ competunt Christo, competant etiam Summo Pontifici, cum illi competat facultas miracula faciendi, & gratiam creandi, ac noua Sacramenta instituendi, quæ Papæ non competunt, & ita responder ad hoc argumentum Ioan. de Lugo loco supra allegato.

Tum quia in Scriptura nunquam dicitur Papa Rex, prout vocatur Christus, & sic respondit Cabrera loco proximè relato.

77 Non obstat secundum, quia ex illo loco non colligitur expresse, an ea potestas sit directa, an indirecta, & verba Hieremiæ rectè possunt in potestate indirectà verificari.

Ad tertium respondit *Molin. dicta disput. 29.* quod
78 Summus Pontifex est Monarca perfectus, sed spiritualis, & ob id Reges omnes ei subijciuntur in ordine ad finem spiritualem.

79 Ad quartum, respondet Morla in Emporio iuris *dicto tit. 2. q. 4. num. 13.* quod in lege naturæ Sacerdotium erat annexum iuri primogenituræ, vnde à lege naturæ ad legem gratiæ non potest legitimè argui.

Sed neque à lege Mosaica ad legem Christi in pro-
80 posito licitum est argumentum cum in ea lege, aliter iura Sacerdotij essent constituta, quam in lege Euangelica,

Præterquam quod Samuel, & Helias materiali gladio vsi sunt in ordine ad finem supernaturalem, vt constare vnicuique facilè poterit legenti loca Scripturæ in argumento allegata.

81 Ad quintum respondetur, quod in omnibus allatis exemplis Pontifex vsus est gladio materiali, sed in ordine ad finem spiritualem, vt contra *Martam animaduertit Torreblanca loco supra allegato cap. 4. num. 64. & seq.* vbi quod si benè omnia exempla ab eo allata perpendantur omnia causam spiritualitatis habent annexam, quod vt euidentius apparet singula sunt breuissimè consideranda.

82 Et quidem translatio Romani Imperij de Grecis ad Germanos fuit à Pontifice facta, quia id erat necessarium ad conseruationem Ecclesiæ, vt obseruauit *Molin. loco citato*, quem ipsissimis eiusdem verbis transcriptis sequutus fuit *Param. dicta opinione 4. num. 117. versic. Ad quintum verò.* addo ego Baronium in suis Annalibus Ecclesiasticis circa Annum Domini 800. *num. 17.* vbi ait Græcos ob Hereses, in quibus contumaces erãt, & insordescentes Imperio priuatos, & in nationẽ Germanã translatũ ob ingentia illius in Romanam Ecclesiam obsequia, ac in Apostolicam Sedem benemerita.

83 Inno-

83 Innocentij primi, Excommunicatio in Archadium Imperatorem eam habuit causam, quod malè se gesserit in Diuum Ioannem Chrisostomum, quodque Ecclesiasticam sibi vsurpauerit iurisdictionem, & iura Ecclesiæ grauissimæ læserit, ita Baron. circa Annum Domini 407. num. 20. & sequentib. & Coriolan. eo ipso anno fol. 110. vers. Eodem anno Innocentius.

84 Innocentij etiam Quarti † excommunicatio fuit in Fridericum Imperatorem lata; quod cum antea Catholicus esset, expost in Hæresim incidit, & in ea contumax, & pertinax fuit: vnde rectè fuit à Gregorio IX. excommunicatus, vt in eius Bulla Incipiente RATIONABILIS SPIRITVS, & ab Innocentio Regno, & Imperio priuatus, vt in eius Constitutione incipiente, AD APOSTOLICÆ DIGNITATIS, & eius filius Conradus prohibitus in Imperatorem eligi ab Alexandro Quarto, vt in eius Bulla incipiente: FIRMA, vt in Constitutione Gregorij Noni, Innocentij Tertij, & Alexandri Septimi in Bullario nouo tom. 1.

85 Zacharias Papa Regno priuauit Childericum, quod stupidus esset, & insensatus, vt ait Genebrardus loco allegato, & quod ob id Cathol. Religio periclitaretur, vt notauit Baron. anno Domini 751. *num.* 1. quo casu Papam iurisdictionem exercere temporalem supra quoscumque etiam Reges, & Imperatores certissimum est, & ob id *Rodericus Acunna in cap. Quoniam dist.* 10. *num.* 2. *post Sot.* Victoriam, *Molin.* & alios dixit, quod vbi ex discordia inter duos Principes neminem in temporalibus recognoscentes probabiliter timeretur aliquod detrimentum Ecclesiæ, vel boni spiritualis, tunc Papa est Iudex competens inter illos.

Ad ea verò, quæ contra hanc Zachariæ Historiam opponit Barclaus, benè respondet *Bellarm. cap.* 42. *per totum* in libello contra eundem Barclaum edito.

86 Coadiutor etiam Regi Lusitaniæ, rectè datus fuit ab Innocentio Quarto, quia, vt dicitur in *dicto cap. grandi, Regnum illud erat destructioni expositum*, & secundum veriorem Doctor. sententiam directo Ecclesiæ Dominio suppositum, vt dixerunt *Paramus de Orig. Sanctæ Inquisitionis lib.* 3. *quæst.* 1. *opinione* 3. *num.* 113. *& alij allegati à Solorzano de iure Indiarum lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 84. videatur tamen *Parlador, rerum quotidian. lib.* 10. *secundo cap.* 20. vbi de hoc Regno Lusitaniæ agit, & de intellectu huiusce textus.

87 Tandem Pij Papæ Quinti in Reginam Elisabeth sententiam; & causam habuit ob hæresim, & titulum impie sibi vsurpatum, *Capitis Ecclesiæ Anglicanæ*, ex quibus patet omnia exempla Summorum Pontificum quæ in contrarium pro secunda sententia adducuntur habere annexam causam spiritualem.

Ad sextum respondetur, omissa pro nunc disputatione generali, an licita sit occupatio terrarum Regum Infidelium, ex cap. infidelitatis præcisè, de qua *Valentia in* 2. 2. *disp.* 1. *q.* 10. *punct.* 7.

88 Quod concessiones Regnorum Indiarum Regibus Lusitaniæ factæ fuerunt ab Alex. VI. & alijs Summis Pontificibus ex causis concernentibus bonum spiritituale, salutem animarum, & finem supernaturalem, vt notarunt Victor. in relectione de Indicis, *Rebell. de obligationibus iustitiæ lib.* 18. *q.* 23. *sect.* 1. *vers.* His tamen non obstantibus, *& Putean. in* 2. 2. *quæst.* 10. *art.* 10. *ad vltimum.*

89 Ad septimū dico, quod in illa † extranagan. VNAM SANCTAM, definitur solummodo Summum Pontificem habere gladium temporalem, non tamen ibi deciditur, an illum habeat directè, an indirectè, vnde erit declaranda, *ex text. dicti cap. per venerabilem*, qui filij sint legitimi, vbi declarat Papa se hoc gladio Casualiter vti.

90 Ad octauum respondetur, quod ea omnia Papa gerere potest ratione peccati, & scandali, & sic in ordine ad finem supernaturalem. An autem hæc potestas in temporalibus indirecta dicenda sit potius spiritualis, quam temporalis.

91 Variant DD. multi enim volunt esse simpliciter spiritualem, *ita Suar. in* 3. *par. disp.* 40. *sect.* 2. cum alijs allegatis à *Bonadill. loco supra plurIes relato*, alij mediam potestatem appellant, quia ratione materiæ temporalis est, & ratione finis spiritualis, ita *Anguian. d. controu.* 17. *num.* 28.

92 Ego autem (quamuis putem hanc esse quæstionem de nomine) existimo simpliciter dicendam esse iurisdictionem, & potestatem temporalem, quia hoc modo eam vocat Summus Pontifex in *dicto cap. per venerabilem, ibi: Temporalem iurisdictionem casualiter exercemus*. Et quia alias difficilè esset saluare extranagantem, vnam Sanctam, & quomodo in Papa adsit vterque gladius.

§. SEXTVS.

De Summi Pontificis Romani potestate, & iurisdictione in Hæreticos.

Ex dictis in §. præcedenti manifestè apparet, Summi Pontificis auctoritatem, in omnes, & quoscun-

97 que Hæreticos, quacunque etiam regali dignitate præfulgeant, & spiritualem esse, & temporalem, id probant, tum exempla, quæ supra retulimus, & alia relata à *Paramo de origine Sanctæ Inquisitionis lib.* 3. *quæst.* 1. *de Summi Pontificis potestate opin.* 3. *n.* 146. *& seq.*

Tùm ea, quæ longa serie disputauit Suarez aduersus Regem Angliæ in sua defensione Catholicæ Religionis lib. 3. ferè per totum, & Bellarminus Illustrissimæ memoriæ in opusculo supra sæpius citato contra Impium Barclaum.

Ex hac spirituali, & temporali potestate Summi Pontificis manat, quod ipse potest annullare omnes le-

94 ges à Principibus laycis, conditas fanore hæresis, eosdem punire vtroque gladio, si eis quoquomodo faueant, ac cogere, vt in huiusmodi Hæreticos, vel Apostatas, & Scismaticos secundùm dispositionem vtriusque iuris legitimè aduertant *Molin. de iust. & iur. tom.* 1. *disp.* 29. *vers. Præterea si Princeps aliquis; & Ramirez de lege Regia omninò viden. §.* 2. *num.* 44. *per totum.*

95 Et cum Papa sit Caput Ecclesiæ visibile, & supremus Ecclesiasticæ Hierarchiæ Monarcha, Supremus etiam est Iudex in causis Hæresis, & ei quoquomodo annexis, seu connexis, & dependentibus.

TITVLVS SECVNDVS.

De vniuersali Romana Inquisitione, & Eminentissimis, & Reu^mis. DD. Cardinalibus Supremis Inquisitoribus.

SVMMARIVM.

1 *Paulus Tertius hanc Congregationem instituit.*
2 *Quot Cardinales Inquisitores deputauerit, & quas facultates eis concesserit.*
3 *Eandem Congregationem, & omnia eius priuilegia confirmauit Sixtus V.*
4 *Supremis inquisitoribus additi fuerunt Commissarius Generalis Sancti Officij, & Assessor.*

5 *Quod*

5 *Quod statuit maior pars Cardinalium à tota Congregatione intelligitur decretum, & idem si duo aliquibus absentibus. num. 6,*
7 *Absentium appellatione qui veniant.*
8 *Supremi Inquisitores habent in omnes iurisdictionem.*
9 *Ad eos recurritur cum Ordinarius, & Inquisitor non recordant inferendis sententijs, & in causis grauibus.*
10 *Cognoscunt causas appellationum.*
11 *Supremi hi Inquisitores dispensant in carcere perpetuo, & in infamia contracta ob hæresim. n. 12,*
13 *Eisdem Cardinalibus concessit Greg. XV. arbitrium tradendi brachio seculari confessarios sollicitantes ex testibus singularibus.*
14 *Quoties Cardinales hi congregantur in Hebdomada, & vbi.*
15 *Quos habeant Officiales.*

§. VNICVS.

1 Paulus Tertius Romanus æternæ memoriæ Pontifex Anno 1552. primus Congregationem S. Officij Supremorum Inquisitorum de Vrbe instituit, vt in eius constitutione incipiente, *Licet ab initio* in Bullario nouo *tom. 1. fol. mihi 670.*

2 In qua sex Eminentissimos, & Reuerendissimos Cardinales deputauit Supremos Inquisitores cum facultate procedendi contra quoscunque Hæreticos, de hæresi suspectos, fautores, & complices, & eos cuiuscumque sint præheminentiæ, etiam absque Ordinarijs locorum puniendi, & eorum bona confiscandi, ac etiam cum auctoritate creandi Officiales, inuocandi brachium sæculare, & alia cumplura faciendi, vt in dicta Bulla.

3 Hanc eandem Eminentissimam Congregationem, & omnia eius Priuilegia confirmauit Sixtus V. in eius *const. 74. in Bullario nouo tom. 2. incipiente: Immensa æterni Dei*, ædita anno 1588. ita tamen, vt nihil innouetur in Officio S. Inquisitionis in Regnis Hispaniarum erecto, ipso Santiss. D. N. Inconsulto huiusce Bullæ verba legi etiam possunt apud Quarantam in summa Bullarij, in verbo, *Congregationes illustrissimorum DD. Cardinalium:* & apud Ludouicum à *Paramo de orig. S. Inquisitionis lib. 2. cap. 1. num. 29. vers. Sixtus autem Papa Quintus.*

4 Hisce Eminentissimis, & Reuerendiss. Inquisitoribus pro faciliori exitu, & expeditione causarum criminalium, addiri fuerunt Commissarius Generalis S. Officij, qui semper est ex Illustriss. Ordine Dominicanorum, & Assessor Generalis, idque factum fuisse tempore Cardinalis Io. Petri Caraffæ, attestatur *Paramus vbi supra n. 24.*

5 Quod maior pars istorum Eminentiss. DD. Cardinalium decernit, intelligitur à Sac. Congreg. & omnibus decisum, vt statuit Pius IV. *constit. 79. in Bullario nouo tom. 2. fol. 111. incip. Cum nos per nostrum*, ædita anno 1564. addit Pius V. *in const. 23. incip. Cum felicis recordationis*, eodem loco *fol. 201.* validum censendum.

6 Quod maior pars istorum Eminentiss. Inquisitorum præsentium statuit, vel duo aliquibus absentibus, perinde est, ac si omnes, & singuli interuenissent.

7 Absentium autem Cardinalium nomine non intelliguntur hoc loco Cardinales ab Vrbe Romana absentes, quia aliàs difficillimum esset scire, quæ pars Cardinalium abesset ab Vrbe, sed intelligitur Bulla de Cardinalibus absentibus ab hac Eminentissima, & Reuerendiss. Congregatione, vt notauit Flau. Cherub. in Schol. ad compendium dictæ Bullæ.

8 Supremi hi Inquisitores iurisdictionem habent supra omnes Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & quosqunque Principes laycos, supra omnes Inquisitores, & quasqq; alias personas, licet præheminentes, ita dicitur in Constitutionibus supra memoratis, & notauit *Pegna in 3. p. Directorii commen. 11. vers. Hodie singulari Romanorum Pontificum.*

9 Adhoc Eminentissimum Tribunal recurri solet, cum in sententijs ferendis discordant Inquisitores ab Episcopis, prout quotidiana praxis obseruat *Pegna in 3. p. Direct. com. 99. vers.* Iam illud, vbi addit, & benè idem agendum esse, cum tractatur de causis arduis, quod sæpius, & nos notauimus in alijs huiusce operis partibus, & præsertim *p. 3. tit. de pœnis.*

10 Causas appellationum ad S. Sedem in his materijs plenissimè idem Tribunal cognoscit, vt in Constitutione Pauli III. §. 8. & 9.

11 Ad eosdem, solos Inquisitores Eminentissimos spectat dispensare cum Hæreticis post magnam pertinaciam pœnitentibus in carcere perpetuo, vt notaui in tit. de Hæreticis §. 24. *n. 23. vers.* Vnum hoc loco.

12 Ipsi etiam soli, & non Inquisitores inferiores tollere possunt infamiam ob hæresim contractam: Ego ipse dicto tit. de Hæret. §. 22. *n. 113.*

13 Eisdem concessit Greg. XV. arbitrium, ex testibus singularibus iunctis adminiculis tradendi brachio sæculari Confessarios sollicitantes.

Aliàs eorundem Generalium Inquisitorum prærogatiuas sparsim in hoc opere nostro annotauimus.

15 Bis in Hebdomada congregantur hi supremi Inquisitores die Mercurij, alias quidem in domo Eminentissimi Domini Cardinalis antiquioris Supremi Inquisitoris, nunc autem in Ecclesia Sanctæ Mariæ supra Mineruam, nisi aliud mandaret Sanctissimus, & die Iouis coram Sanctissimo, & vt accepi ab Eminentissimo D. D. meo Cardinali Camporeo vno ex dictis Supremis Inquisitoribus, hæ Congregationes habentur singulis, & omnibus Hebdomadibus, sola Hebdomada Sancta, & maiori excepta.

15 Habent hi Supremi Inquisitores Aduocatum Fiscalem, varios Consultores, Prælatos, & Regulares, videlicet Reuerendissimum Generalem Ordinis Dominicani, & Socium Reuerendissimi Commissarij Sancti Officij, ac vnum etiam Religionum ex Ordine Diui Francisci, habent etiam plures Theologos qualificatores propositionum, qui in casibus occurrentibus propositiones qualificant.

TITVLVS TERTIVS.

De Supremo Tribunali Inquisitionis in Regnis Hispaniarum.

SVMMARIVM.

1 *Quando Supremum Tribunal Inquisitionis erectum in Regno Castellæ.*
2 *Qui in eo interueniant.*
3 *Præses ex Apostolica auctoritate à Rege nostro nominatur, & à Sanctissimis per tempora Romanis Pontificibus confirmatur.*
4 *Officiales Tribunalis à quo deputentur, & n. 5. vbi de Inquisitoribus inferioribus, & eorum ministris.*
6 *Ex priuilegio Regis nostri vnus ex familia Diui Dominici semper est Consiliarius huius Tribunalis.*
7 *De quibus hoc Tribunal cognoscat.*
8 *Inquisitores inferiores non carcerant Sacerdotes Nobiles, & Equites, nec celebrant actus fidei publicos sine auctoritate huiusce Tribunalis.*

9 Huic

9 *Huic Tribunali non subsunt Inquisitores Lusitaniæ.*
10 *De relationibus ab Inquisitoribus inferioribus huic Supremo Tribunali faciendis.*
11 *Quoties, & quo loco hoc Consilium soleat congregari in Hebdomada.*
12 *Huic Tribunali speciali iuramento, & se, & dominia sua supponunt Reges Castellæ.*

§. VNICVS.

POtentissimi Reges nostri Hispaniarum pro eorum Religione, vt eliminata Iudaica perfidia, & omni Hæresis suspicione Catholica fides in ipsorum Regnis efflorescceret, circa annos Domini
1 1483. curarunt Apostolica auctoritate institui † Supremum Tribunal Sanctæ Inquisitionis in illis Regnis, prout institutum fuit, in quo adest vnus Præses, seu In-
2 quisitor Generalis, quinque † Consiliarij cum titulo Inquisitorum Apostolicorum, Aduocatus Fiscalis, duo Secretarij, & vnus Serenissimi D. Regis, vnus Receptor, duo Relatores, plures Qualificatores, & Consultores, *Ludouicus à Paramo de orig. S. Inquisitionis lib. 2. cap. 4. tit. 2. Mag. Gil Gonzal. in Histor. sua Matriti lib. 3. tit. Consejo Supremo de la Sancta Inquisicion*, in principio, & vers. *El Consejo se compone.*

3 Præses ad nominationem † Potentissimi Regis nostri a Sanctissimo Domino nostro per tempora confirmatur, *Paramus vbi supra num. 9. Gonzalez ibidem*, vbi quod primus huiusce Tribunalis Supremus Inquisitor ad Regis præsentationem à Sixto Papa IV. confirmatus fuit, Frater Thom. Turrecremata Ordinis Diui Dominici, *Torreblanca de Magia lib. 3. cap. 5. n. 12.*

4 Officiales huiusce Supremi Tribunalis deputantur à Præside cum consultatione Suæ Regiæ Maiestatis, *Gonzal. vbi supra vers. Estas Plazas, & Parramus num.*
5 11. vbi addit, & benè, quod Præses, omnes alios † Prouinciales Inquisitores, Consultores, & Officiales, ac Ministros quoties ei placet per se, vel per alium deputat, amouet, visitat, & ab ipsis muneris sui rationes exigit.

6 Inter Consiliarios huius Tribunalis ex speciali priuilegio Regis nostri æternæ memoriæ Philippi III. sub data diei 16. Decembris 1618. semper adest vnus ex Ordine Diui Dominici, *Gonzal. ibid. vers. Vnos de los Consejeros.*

7 Ad hoc Tribunal deferuntur tantummodo causæ graues, causæ appellationum, dissidia in eo Inquisitorum localium componuntur, delicta ministrorum puniuntur, dubia declarantur, & alia plurima pro recta gubernatione Sancti Officij iustissimè peraguntur, *Paramus dict. c. 4. n. 2. & sequenti.*

8 Inconsulto hoc Magistratu, Inquisitores † Prouinciales non deueniunt ad carcerationem alicuius Sacerdotis, Equitis, vel Nobilis viri: nec actus publicos fidei gerunt, Gonzal. vbi supra, vers. No pueden, qui addit, quod Supremum Consilium aliquando pro maiori auctorizatione istorum fidei actuum solet mittere, & deputare pro illis aliquem ex suis consiliarijs.

De facultatibus istius Tribunalis, & Præsidis plura diximus incidenter in toto hoc opere.

9 Huic Supremo Consilio non subsunt Inquisitores Regni Lusitaniæ, ibi enim habent Lusitani vnum Supremum Tribunal, de quo latè videndus est Sousa ante eius Aforismos Inquisitorum, titulo de origine Tribunalis Sancti Officij Inquisitionis in Regnis Lusitaniæ, vbi seriem omnium Inquisitorum Generalium enumerat, & Historiam Sahauedræ, de qua *Paramus lib. 2. tit. 2. c. 15.* latissimè confutat, vt fabulosam.

10 Omnes Inquisitores subiecti Supremo Tribunali, de quo agimus, singulo anno referunt, statum sui Tribunalis Prouincialis, & Præcipuè causas expeditas eo anno, ac statum, & numerum creatorum, qui in carceribus reperiuntur.

Et singulo quoque mense rationem reddunt eidem Tribunali de omnibus pecunijs, ex redditibus Sancti Officij, vel pœnis, & mulctis pecuniarijs ad eos peruentis, *Gonzal. loco cit. vers. Las Inquisitiones de Espagna dan cada mes.*

11 In Palatio Regali congregatur hoc Consilium singulis diebus (festiuis exceptis) diebus Lunæ, Mercurij, & Veneris de mane, diebus verò Martis, Iouis, & Sabbati post Vesperas, & in his vltimis diebus in eo interueniunt etiam duo Consiliarij ex supremo Consilio Castellæ, qui sunt etiam Consiliarij istius Supremi Consilij, *Gonzal. vbi supra, vers. Es esto Consejo*, vbi etiam seriem Præsidum illius Sacrosancti Consilij enumerat.

12 Hæc Sancti Officij Tribunalia in Regnis Hispaniarum, adeò semper venerati fuerunt Potentissimi, & Pijssimi Reges nostri, vt illis sese, & totum eorum Dominium semper libentissimè supposuerint. Aurea ad hoc sunt verba, ex Vaseo in Chronicis Hispan. & *Marta de iurisdictione par. 1. cap. 26. num. 94.* relata à *Solorzano de iure Indiarum lib. 3. cap. 1. num. 92.* ab omnibus alijs Catholicis Principibus valde notanda, ea autem sunt hæc.

Item Rex Castellæ antequam fiat Rex, Iuramento speciali subijcit se, & totum suum Dominium Sanctissimo Seuerissimæ Inquisitionis Tribunali.

TITVLVS QVARTVS.

De Episcopis.

SVMMARIVM.

1 *Ante institutos Inquisitores munus puniendi Hæreticos erat proprium Episcoporum.*
2 *Iurisdictio Episcoporum in Hæreticos an sit ordinaria, vel delegata.*
3 *Quo tempore condita fuerit decretalis, ad Abolendam, de Hæret.*
4 *Ratio institutionis Inquisitorum.*
5 *Episcopus non potest procedere contra Inquisitores, & num. 6. vbi id probatur.*
7 *Per institutionem Inquisitorum non fuit Episcopis ablata iurisdictio in Hæreticos.*
8 *Quæ possint Inquisitores sine Episcopis, & e contra, & quæ non n. 9.*
10 *Absolutoriam sententiam an Episcopus sine Inquisitore ferre possit & è contra.*
11 *Consuetudo vniuscuiusque Inquisitionis est seruanda.*
12 *An Inquisitor sine Episcopo, & è contra possint indicere purgationem canonicam.*
13 *An etiam recipere ad abiurationem Hæreticos spontè comparentes.*
14 *Abiuratio est pœna grauissima.*
15 *An aliquando vnus sine alio torquere, & condemnare possit.*
16 *Latè de requisitione Episcopi ab Inquisitore facienda, & communicatione processuum.*
17 *Quis Episcopus requirendus Originis, Domicilij, vel delicti, & reprobatur Sousa.*
18 *Discordantibus Inquisitore, & Episcopo, quid agendum.*
19 *Citatus ab Inquisitore, & Episcopo simul coram quo debeat comparere remissiuè.*
28 *Episcopi possunt formare processus contra Hæreticos. num. 21. vbi quod hoc non seruatur in Regnis Hispaniæ, & Lusitaniæ.*
22 *Cum Episcopi formant processus contra Hæreticos debent*

bent obseruare omni a præscripta Inquisitoribus in horum processum formatione.

23 *Melius est, quod Episcopi remittant causas has ad Sanctum Officium, quam ipsos formare processus. num.24. vbi quod sic euitatur confusio, ex Symancha.*

25 *Secretum est neruus S. Officij.*

26 *Secretum non seruatur in Curijs Episcopalibus, & quid acciderit Canceræ circa hoc, dum erat Vic. Pampilon.*

27 *Vsus hic, quod soli Inquisitores forment processus ex Pegna videtur vbique receptus.*

28 *Quid in hac re obseruare soleat Eminentissimus D. Cardinalis Camporeus Cremonæ Episcopus Vigilantissimus.*

29 *Monitum Pegnæ ex Santissimo, & Eminentissimis Generalibus Inquisitoribus, quod Episcopi per se incumbant causis, tum ab Inquisitoribus requiruntur.*

Omissis his, quæ de Episcoporum origine, dignitate, & præheminentijs notant Doctores, qui de Episcopali potestate tractatus ediderunt, inter quos precipuus est Barbos. modernus de vtraque iurisprudentia, sed præsertim Canonica optime meritus, hoc loco tantum de his agemus, quæ Episcopis competunt in ordine ad Hæreticos, & forum nostrum Sancti Officij; Sit igitur.

PRIMVS.

De iurisdictione Episcopi in Hæreticos.

1 ANte institutos Apostolicos Inquisitores munus hoc animaduertendi in Hæreticæ prauitatis reos proprium erat Episcoporum, vt notant omnes Doctores, ac præsertim *Symanch. de Catholicis instit. tit. 35. de Episcopis, num. 1. & seq. Farin. de Hæresi quæst. 186. num. 5. Molin. de iust. & iure tom. 6. tract. 5. disp. 28. nu. 3. Castro Palao in opere morali tract. 4. disp. 8. punct. 12. §. 1. n. 2. Sanctarell. de Hæret. cap. 4. dub. 1. num. 1.*

2 Sed dubitant Scribentes, An in Hæreticos Episcopus sit Iudex ordinarius, vel delegatus. In qua re, dixi in tit. sequenti, quoad sibi subditos esse ordinarium, quoad exemptos verò delegatum, & ibi allegatis, addo Castro Palao dicto §. 1. num. 1. vers. *At comparatione exemptorum*, Sanctarell. eodem numer. vers. *In exemptos verò.*

3 Et de hoc videtur textus in cap. ad abolendam de Hæreticis: quod capitulum æditum fuit circa annum Domini 1182. quo tempore viuebat Lucius Tertius Summus Pontifex illius auctor, vt videre est ex Baronio tom. 12. Annal. circa illum Annum, & Genebrar. in Chronol. lib. 4. fol. mihi 627. & sic ante institutos Inquisitores, in eo autem cap. cum agit Papa de iurisd. Episcopi in causis Hæresis, quoad exemptos, ait, *Et eis in hac parte tamquam à Sede Apostolica Delegatis.*

4 Quia verò expost instituti fuerunt Inquisitores Apostolici, ob varias Episcoporum curas, ne vt cum Symanca vbi supra numer. 4. dicam ob Episcoporum absentiam, vel ignauiam, vel imperitiam; nam vetè nimis liberè loquutus est de eo Reuerendissimo Ordine Episcopali.

5 Quæri ob id potest, an Episcoporum Iurisdictio in causis Hæresis virtute dicti capituli. Ad abolendam se extendat, etiam contra Inquisitores.

In qua re sicuti titulo sequenti dixi. Iurisdictionem Inquisitorum non se extendere ad Episcopos, ita nunc dico, iurisdictionem Episcoporum, neque se extendere ad Inquisitores, ita docuerunt magis communiter Doctores, quos refert, & sequitur *Farin. d. q. 186. num. 124.* quibus addo *Molin. in dicta disp. 28. num. 21. Castro Palao dicto puncto 12. §. 2. num. 8. vers. Cæterum tenendum est absolutè, Sanctarell. dict. cap. 40. dub. 3. num. 19. Sousam in opusc. de sollicit. in confess. tract. 2. cap. 3. num. 1. & sequentib. & in Affurism. Inquisitorum lib. 1. cap. 4. nu. 6.* vbi quod Episcopi possunt procedere contra Episcopos.

6 Probatur hæc sententia manifestè, quia vel Episcopus procedit auctoritate ordinaria, & est inferior Inquisitore, vel auctoritate delegata, & sic habet parem cum Inquisitore iurisdictionem, vt probaui in Annot. meis ad primã quæst. *Guidonis Fulcody n. 23.* & supponunt omnes, par autem in parem non habet imperium.

§. SECVNDVS,

De concursu Inquisitionis, & Episcopi in causis Fidei.

DEcisa antiqua DD. controuersia, an per commissionem causarum Hæresis Inquisitoribus intelligeretur ablata iurisdictio Episcoporum, per Bonifacium Octauum in cap. per hoc, de Hæreticis in 6. vbi

7 declarauit Episcopus in causis Fidei tam coniunctim cum Inquisitoribus, quam disiunctim posse procedere, ita tamen, vt tenerentur inter se se communicare processus, in cuius meritis si conuenirent per vtrosque sententia pronunciaretur, sin minus causa ad Apostolicam Sedem defereretur, varia iura per benedictum Decimumprimum, & Clementem Quintum emanarunt, de quibus in extrauaganti ex eo, de Hæret. & in Clem. prima eodem titulo pro faciliori terminatione istarum causarum.

Per eas autem constitutiones, nunc hoc iure vtimur, vt dixi in Annot. ad primam quæstionem *D. Fulcody n. 1.* & pluribus sequentibus.

8 Quod Inquisitores, sine Episcopis, & Episcopi sine Inquisitoribus possint citare, capere, tutæ custodiæ mancipare, captos in compedibus ponere, & contra illos inquirere, prout eis secundum Deum videbitur expedire.

9 Episcopus verò sine Inquisitore, & Inquisitor sine Episcopo non possunt reos ad carcerem in pœnam damnare, eos torturæ subijcere, nec contra eosdem ad definitiuam sententiam deuenire, sic disponitur in dicta Clem. 1. & tradiderunt *Eymericus in direct. q. 48 & seq. part. 3.* & ibi *Pegna, Farin. quæst. 186. num. 56. & sequen.* qui alios omnes antiquos allegat, *Castro Palao dicta disp. 8. punct. 13. num. 7. & seq. Molin. in sæpe cit. disput. 28. numer. 11. Sanctarell. de Hæresi dicto capit. 40. dub. 2. per totum, Sousa in afforism. libr. 1. capit. 3.*

Occasione autem istorum dubitari potest.

10 Primò, an solus Inquisitor, vel solus Episcopus possint sententiam absolutoriam ferre in qua re video in terminis intis magis communem opinionem esse affirmatiuam; hanc enim tenent, & bene fundant *Pegn. com. 97. Castro Palao dicto puncto 13. num. 20. Sanctarell. nu. 13.* Tutior tamen in praxi est, quod vnus sine altero ad absolutoriam sententiam non deueniat, id notant omnes supra allegati locis indicatis, *Farin. dicta quæst. 186. n. 81.* vbi hanc sententiam appellat tutiorem, æquiorem, & maturiorem, ex *Royas singul. 27. num. 7. Locato in Iud. in fin. q. 28. & Azor. instit. moral. par. 1. lib. 9. cap. 18 quæst. 16.*

11 Si tamen in aliqua Inquisitione vigeret contraria sententia, vtique ea esset seruanda, vt in Hispan in qua visu receptum est, vt Inquisitores sine Episcop. dela-

delatos absoluant, vt attestatur Paramus de origine S. *Inquisitionis lib. 3. q. 4. rubr. de expeditione processus, nu. 1. in fin. & Molin. in sæpe citat. disp. 28. num. 15.*

Dubitatur secundo, an solus Inquisitor possit indice-
12 re purgationem canonica, sed quoad hanc quæstionem
videnda sunt dicta à nobis in tertia parte titulo de sententijs in materia purgationis canonicæ.

Dubitatur tertiò, an Hæreticis spontè venientibus,
13 vnus sine altero possit Abiurationem indicere.

In hac dubitatione, certum est, & vsu quotidiano recepta sententia Hæreticum, vel suspectum non spontè comparentem, minimè posse ad abiurationem admitti sine Episcopo, & Inquisitore id probauit *Castro Palao in dicto puncto 13. num. 16.*

14 Quia verè abiuratio grauissima pena est, supponens abiurantem pœnæ mortis reum in casu relapsus, *Diana par. 4. resol. moral. tract. 8. resol. 49. vers.* Concedo tamen quo verò ad spontè comparentes *Molin. dicta disp. 28. numer. 16. vers.* Idem dicendum, refert quendam spontè comparentem in Lusitania præsentibus solis Inquisitoribus abiurasse, sed ex hoc non infertur, non esse necessarium ordinarium, quia potuit in eo casu ordinarius commisisse vices suas Inquisitoribus, solent enim Episcopi regulariter committere vices suas in his casibus spontè comparentium, vnde etiam quo ad hos arbitratur tutiorem esse sententiam *Castro Palao dicto num. 17.* vbi ait, neque spontè comparentibus posse abiurationem iniungi nisi Episcopo & Inquisitore conuenientibus, vel sibi vicissim vices suas committentibus.

Dubitatur quantò, an in aliquibus casibus Episcopus sine Inquisitore, & Inquisitor sine Episcopo procedere possint. Respondendum est posse procedere
15 † vnum sine altero ad torturam, & diffinitiuam sententiam, cum is non potest reperiri, vel est absens à Diœcesi, vel intra octo dies sibi statutos in dicta Clementina prima, non vult cum Inquisitore conuenire, ita *Eymericus quæst. 49. 3. part. vbi Pegna, Sousa libr. 1. cap. 3. num. 8. & 10. Castro Palao dicto puncto 13. num. 11. & sequen.*

16 Dubitatur quintò de requisitione facienda ab Inquisitore de Episcopo, & è contra ante expeditionem processuum.

Siue Inquisitores, & Episcopi diuisim procedant, siue vnus tantùm completo processu antequam ad torturam, vel aliam diffinitiuam sententiam in reum deueniatur, tenetur vnus alterum requirere, vt processum, seu processus inter se se communicent, & post requisitionem requirens requisitum expectare debet per 8. dies, quibus elapsis si requisitus non conueniat, vel substitutum consilium, vel assensum mittat requirens ad expeditionem causæ poterit procedere solus, ita *in clemen. prima, de Haret. §. propter, Farin. qui omnes antiquos allegat qu. 186. num. 98. Sousa dicto cap. 3. num.*
17 *8. & num. 11. & sequen.* vbi quod Episcopus potius domicilij, quam loci delicti, & originis, aitque hoc vsu receptum esse.

Verùm quoad hoc contrarium seruat praxis S. Officij, quia forum quod quis sortitur ratione delicti, est fortius foro domicilij, & ad illud de iure fit remissio, cum sumus sub eodem Præside Prouinciæ, vt nouissimè omnibus cumulatis tradidit *Carlenal. de foro competen. disput. 2. q. 7 sect. 1. num. 716. & seq.* Et ego in S. Officio nostro nunquam vidi requiri Episcopos domicilij, sed Episcopum loci vbi delictum fuit commissum, & de hac requisitione latè etiam *Castro Palao dicto numer. 11. & 12.*

18 Dubitatur sextò, quid agendum discordantibus Inquisitore, & Episcopo. Respondeo processus merita vna cum votis consultorum transmittenda esse ad Supremum Vrbis Tribunal vniuersalis Inquisitionis, prout idem agunt Inquisitores inferiores Hispan. qui referunt huiusmodi causas Supremo Tribunali in illis Regnis, ita in *dicta clement. 1. benè Castro Palao dicto puncto 13. num. 15.*

Reliquum esset hoc loco agere, coram quo reus ci-
19 tatus pro eadem hora † ab Inquisitore, & ab Episcopo comparere debeat, sed quoniam de hac re latè egimus in prima *quæst. D. Guidonis Fulcodij à num. 14.* vsque ad finem, ideò ad ibi dicta benignum Lectorem remitto.

§. TERTIVS.

An Episcopi possint facere processus contra Hæreticos.

QVæstio hæc facillimè ex supradictis soluitur diximus enim contra Hæreticos Inquisitores, & Episcopos etiam diuisim posse procedere, cap. per hoc
20 *§. verum, de Hæreticis in sexto, Eymericus in direct. 3. par. quæst. 51. vbi Pegna com. 100. Farin. d. q. 186. num. 56.* vbi alios refert.

21 In sola Hispania, & Lusitania contrarium obseruatur, soli enim Inquisitores ibi formant processus, & capiunt reos in causis fidei, & Episcopi si aliquas contra similes reos habent informationes, tenentur eas transmittere Inquisitoribus, ita *Molin. de inst. & iure allegata disput. 28. nu. 13. & 14. & Castro Palao dicto puncto 13. n. 6.* vnde autem id habeant Inquisitores Hispaniæ, vel ex consuetudine legitimè præscripta, vel ex Priuilegio Apostolico parum refert discutere, hoc enim potius Hispanis I. C. remittendum censeo.

§. QVARTVS.

An in formatione horum processuum Episcopi teneantur seruare ordines, Inquisitoribus præscriptos.

EPiscopi cum soli sine Inquisitoribus processus
22 contra Hæreticos formant, vel etiam cum id agunt, quia in eorum Diœcesi non adsit Inquisitor, vt accidere potest in Episcopo Lucensi: ea enim ciuitas Apostolicum Inquisitorem non habet, tunc sine dubio debent obseruare diligenter ea omnia, quæ in formatione horum processuum siue à iure communi, siue ab Apostolicis Constitutionibus Inquisitoribus sunt præscripta, *textu est in cap. per hoc de Hæret. in 6. vbi Gemin. & alij Symanca de Cathol. Institut. titul. 25. num. 4. Farin. de Hæresi quæst. 186. num. 16.* qui alios allegat, quibus addi potest *Sanctarell. de Hæresi cap. 40. dub. 1. numer. 2. vers.* Siue autem, *Sylnester in verbo Hæreticus, Castro Palao dicta disputation. 8. punct. 12. §. 1. numer. 3.*

Et clarissima sunt verba dicti *text. in §. fin.* ibi: *Illum in procedendo modum obseruent, quem Inquisitores possunt, & debent per iura communia, vel speciales concessiones, seu ordinationes Sedis Apostolicæ obseruare.*

§. QVINTVS.

An expediat Episcopos hosce processus formare, vel satius sit eos remittere Inquisitoribus.

NVlli dubium, quin longè melius sit causas Hæresis, & suspitionis illius ab Episcopis remitti In-
23 quisitoribus, quam ipsos in eis procedere.

24 Quia,

24 Quia, vt ait *Symanca de Cathol.institut.tit.25.de Epi-*
se.num.5. Si Episcopi ipsi procedunt causa omnis (verba
sunt Symancæ) *ita confunditur, vt vix, aut nunquam ve-*
ritas inueniri queat quod ego frequenter Vicariorum im-
peritia contigisse scio, ideoque subdit. *Quod id lege Pon-*
tificia prouidendum esset.
25 Deinde, secretum est neruus causarum omnium
S.Offitij, id corã Inquisitoribus inuiolabiliter obserua-
tur, cotam Episcopis autem impossibile est hoc secre-
26 tum obseruari, vt & experientia rerum magistra nobis
manifestè suadet, & attestatur Inquisitor Cantera in
suis quæstionibus criminalibus tangentibus reum
quæst.6.num.9.vers. Et non solum voco, ibi, sed certè
illud tabelliones: vbi attestatur, quod dum ipse erat Vi-
carius Generalis Pampilonen. nunquam potuit facere,
vt secretum in illa Ecclesiastica Curia seruaretur &
quod licet multoties tabellionibus pœnam imposuerit,
id tamen non profuit.
Benè *Pegna in 3.par.Directorij com.101.vers.* Quam-
27 quam verò, vbi quod stylus hic, quod soli Inquisito-
tes forment processus, videtur iam vsu receptus, & eum
ibi multum commendat, ob idque Eminentissimus, &
28 Reuerendissimus D. meus Cardinalis Camporeus
Episcopus Cremonensis, cuius sum Auditor, cum
amplissima iurisdictione in omnibus causis, in qui-
bus persona layca ius dicere, & iudicare potest supra
quatuordecim annos, semper omnes causas Hære-
sis, & suspicionis illius remisit statim ad Reuerendis-
simos Inquisitores, quia ipse Eminentissimus Domi-
nus vti vnus ex Supremis Inquisitoribus optimè no-
uit, quam magna oriantur inconuenientia si Ordi-
narij, qui nec tutos, nec secretos habent carceres, &
Ministros in formatione horum processuum se inge-
rant.
Tandem ad finem huius Tituli apponere volo ver-
29 ba Pegnæ in sua † Praxi Inquisitorum manuscripta *lib.*
2.cap.63.num.7. ait enim.
Gratissimum foret Sanctissimo, & DD.Cardinalibus, Inquisitoribus Generalibus, vt Episcopi per seipsos, his causis tractandis, & iudicandis assisterent, & magna, ac communi concordia sic cum Inquisitoribus agerent, atque hunc sibi finem proponerent, vt veritas inueniretur, fides Catholica stabiliretur, atque omnis omnino Hæresis, & Hæresis suspicio; & qualibet doctrinæ nouitas à suis Diæcesibus expelleretur. Hucusque Pegna.

Et hæc benè notanda sunt per Episcopos, maximè eos, qui in huiusmodi causis omnia curant per eorum Vicarios expediri.

TITVLVS QVINTVS.

De Apostolicis Inquisitoribus.

SVMMARIVM.

1 *Delegata Inquisitionis munus cæpit tempore Innocentij Tertij.*
2 *B. Dominicus mira celeritate Hæreses in Gallia ortas compescuit.*
3 *Occasione Hæresis Albigensium institutum fuit Officium S.Inquisitionis.*
4 *De hac Hæresi Albigensium, & eius dogmatibus remissiuè.*
5 *B.Dominicus fuit primus Inquisitor in Gallia.*
6 *An munus Inquisitoris acceperit B.Dominicus ab Arnaldo Legato Sedis Apostolicæ, vel immediatè à Papa.*
7 *De Religionis zelo B.Dominici.*
8 *Cur in præcipuis Italiæ partibus munus delegatæ Inquisitionis conferatur Patribus Ordinis Prædicatorũ.*
Cæsaris Carenæ Cremon.
9 *In Tuscia, & nonnullis Ciuitatibus Serenissimi Dominij Veneti Inquisitores assumuntur ex Ordine Diui Francisci.*
10 *Olim Inquisitores eligebantur à Generalibus, & Prouincialibus Ordinum DD. Dominici, & Francisci.*
11 *Hodie Inquisitores eliguntur à Sanctissimo Domino, vel per Breue, vel per litteras Sacræ Congregationis.*
12 *Quomodocumque eligantur recipiunt iurisdictionem immediatè à Sanctissimo Domino nostro.*
13 *In Inquisitoribus requiritur ætas annorum quadraginta, & de ratione num.4.*
15 *Cur iura maiorem ætatem requirant in Inquisitore quam in Episcopo.*
16 *Hodie, quia Inquisitores eliguntur à Sanctissimo vel à Sacra Congregatione non est necessaria præcisè illa ætas.*
17 *Honorifica mentio Reuerendissimi Patris Ioannis Baptistæ à Martinengo Inquisitoris Cremonæ.*
18 *In Hispania sufficit Inquisitores esse annorum triginta.*
19 *Scientia in Inquisitoribus requiritur.*
20 *Deberent esse Inquisitores graduati, & legisse sacram Theologiam per triennium.*
21 *Regulare est in omnibus magistratibus, vt conferantur Viris doctis.*
22 *Distinctio Sanctæ memoriæ Pij V. de Doctoribus, & Doctoratis.*
23 *Prudentia in Inquisitoribus est necessaria. n.25. vbi quod idem est in omnibus alijs Magistratibus.*
24 *Prudentia est regula, & perfectio omnium aliarum virtutum.*
26 *Ad Magistratum habentem annexam gubernationem potius eligendus Vir prudens, minus doctus, quam magis doctus, & minus prudens.*
27 *De vita, & morum honestate Inquisitorum. & num.9. vbi idem requiritur in alijs Magistratibus, & de ratione num.28.*
30 *In quo cõsistat vitæ integritas in Magistratu requisita.*
31 *A quibus cauere debet electus in Magistratum.*
32 *A Magistrato exercendo, arcendi sunt Ciues.*
33 *Ciues possunt ad breue tempus esse locum tenentes Officialium in Patria.*
34 *Auctor fuit Pro Index Maleficiorum in Patria per tres menses, & ferè per integrum biennium Locumtenens Aduocati Fiscalis.*
35 *Ambientes à Magistratibus arcendi.*
36 *Regulariter, ex Symancha ambientes Magistratus, sunt indigni.*
37 *Quamuis aliquando petentibus sint Magistratus conferendi, tamen id cum maxima circumspectione agendum est. num.38.*
39 *An Magistratus imitari debeant Moysen, qui recusauit munus sibi à Deo demandatum, Exodi 5. An Isaiã qui c.47. vltro se obtulit Deo.*
40 *Assumendi in Magistratus siue inferiores siue superiores deberent examinari, & quidem rigorosè.*
41 *Franciscus Viuius, & Franciscus de Leonardis, dicebãt in Regno esse necessariam super hoc Pragmaticam.*
42 *Hæc Pragmatica emanauit à Potentissimo nostro Rege in Regno anno 1630. vtinam similis ederetur Pragmatica pro Statu Mediolani. n.43.*
44 *Qua diligentia vti debeant Principes in electione Officialium.*
45 *Quod in eligendis Magistratibus seruabat Illustrissimus Couar. Præses Castellæ.*
46 *Verba Potentissimi Regis nostri æternæ memoriæ Philippi Tertij dum moreretur circa electionem Officialiũ.*
47 *Inquisitores non promouendi, nisi in S.Officio muneribus inferioribus sint functi. n.48. vbi insigne dictum Comitis Lemensium Proregis in Regno Neapolitano.*
49 *An Theol. an I.C. in Inquisitores eligendi variant DD.*

Post tractationem de Episcopis, ratio veri ordinis exigit, vt de Apostolicis Inquisitoribus agamus: sit ergo.

§. PRIMVS.

De Origine, & Institutione S. Inquisitionis.

Omissa Origine Inquisitionis, quam ab Omnipotenti Deo, & Adam ad hæc vsque tempora deduxit *Paramus de origine Sanctæ Inquisitionis lib. 1. per totum.*

1 Agendo nunc de sola delegata Inquisitione, dicendum est, eam institutam fuisse tempore Innocentij Papæ Tertij, de anno non conueniunt Scribentes, nam *Genebrardus in Chronic. libr. 4. sæculo 13. circa annum 1212.* sic ait: *Eius temporibus,* loquens de Innocentio III. *orta Hæresis in Tholosæ partibus, quam Diuus Do-*
2 *minicus mira celeritate compescuit. Illescas in vita eiusdem Pontificis lib. 5. suæ Pontificalis Historiæ cap. 33.* Inquisitionis institutionem ait accidisse anno Domini 1208. *Paramus lib. 2. cap. 1. num. 13.* dixi id fuisse anno 1215. *Pegna in directorio 3. part. comm. 32. vers.* Officium Delegatæ Inquisitionis, ait Officium S. Inquisitionis sumpsisse exordium circa annos Domini 1200.

Illud certum est, & inter omnes constat Inquisitionem delegatam originem sumpsisse temporibus dicti Innocentij Tertij Summi Pontificis occasione Hæresis
3 Albigensium, quæ in partibus Tholosæ in Gallia grassabatur, ita omnes supra allegatis locis indicatis *Azor. Institut. moralium tom. 1. lib. 8. cap. 18. quæsito primo, qui alios allegat.*

4 De initio autem † progressu, & dogmatibus istorum Albigensium videndus Prateolus in suo Elencho omnium Hæreticorum *libr. 1. in verbo Albigenses, fol. mihi 18.*

§. SE-

§. SECVNDVS.

De Beato Dominico primo Inquisitore.

5 Beatum Dominicum nobilitate insignem, sed Doctrina, Sanctitate, & generosa sui Ordinis prole longè insigniorem Primum † fuisse Inquisitorem in Gallia Narbonensi constitutum, tradiderunt Illescas, *Geucbrar.*, *Azor.*, *Paramus*, *& Pegna locis* §. *proximè allegatis*, *Sousa in Afforism. Inquisitorum libr. 1. capit. 1. numer. 1. Flau. Cherubin. ad Constitution. 1. Pij V. Schol. 9. Scaccia de Iud. Ciuilibus*, *Criminalibus*, *& Hæreticalibus libr. 1. capit. 64. numero 4. Ciacon. in vita Innocen. Pater Ioan. Michael Pio Bononien. in Histor. Dominicanæ Familiæ libr. 1. cap. 11. per totum*, *Fernand. del Castill. in centurijs eiusdem Ordinis par. 1. cap. 9.*

6 An autem hoc Inquisitionis Officium fuerit huic Sanctissimo Patriarchæ iniunctum ab Arnaldo Abbate † Cisterciensi Sedis Apostolicæ in Gallia Legato, vt ex litteris Beati Dominici colligi videtur, quæ impressæ habentur apud *Campeg. ad Zanch. de Hæreticis capit. 20. & Paramum de origine Inquisitionis libr. 2. capit. 2. numer. 6.* Vel potius id munus acceperit immediatè à Sede Apostolica vt magis communiter tenent Doctores supra relati. Arbitror rem posse facili negotio componi si dicamus Beatum Dominicum à Legato quidem Sedis Apostolicæ fuisse Inquisitorem institutum, sed expost ab eadem Sanctissima Sede confirmatum.

7 Quantus in hoc Sanctissimo Viro fuerit Catholicæ Religionis Zelus, & quanta in Ecclesia Sancta Dei merita, attestantur Acta ipsius apud Campeggium, Paramum, & Patrem Pium, ac tam insigne munus, quod à Sede Apostolica non potuit non conferri, nisi Viro sanctitate, ac doctrina præclarissimo.

8 Et hinc ortum habuit inueterata Romanorum Pontificum consuetudo, munus hoc Sanctæ Inquisitionis demandandi Patribus huiusce Incliti Ordinis Dominicani, vt qui verè tanti Parentis filij, & Virtute, & Doctrina esse noscuntur, eiusdem quoque Sanctissimi muneris dignitate illustrentur.

§. TERTIVS.

De Electione Inquisitorum.

Diximus supra Inquisitoris munus in præcipuis Italiæ partibus, Patribus Dominicanis tolere de-
9 mandari, nam in Tuscia, & in nonnullis Ciuitatibus Serenissimi Dominij Veneti, vt Patauij Inquisitores sunt Ordinis Diui Francisci.

10 Olim autem eligebantur hi Inquisitores à Generalibus, & Prouincialibus Ordinum Duorum Dominici, & Francisci, idque ex Priuilegijs Apostolicis, de quibus in Constitutionibus Innocentij Quarti, *Licet ex omnibus*, Alexan. Quarti, *Olim præsentiens*, Clementis Quarti, *Licet ex omnibus* de quibus in Bullario Sancti Officij post Directorium, ita *Eymericus in direct. part. 3. quæst. 3. versiculo, Regulariter tamen*, vbi *Pegna comm. 52. versic. Multis verò*, *Azorius institution. moral. tom. 1. libr. 8. capit. 18. quæstio 5. Farinac. de Hæresi quæst. 186. numer. 30. Sanctarell. in simili tractatu capitul. 40. dubio 1. conclusion. 6. num. 6. Zanard. in Summ. Diuin. Præceptorum part. 1. capit. 6. de Inquisitore, versiculo: Sextò quæritur Ferdinand. de Castro Palao in opere morali tom. primo tractatu 4. disputat. 8. puncto 12. §. 2. numer. 3. & Cæsaris Carenæ Cremon.*

Sousa in Aforismis Inquisitorum lib. 1. cap. primo num. 5. Hodie tamen à dictis Generalibus, & Prouincialibus
11 non eliguntur Inquisitores, sed immediatè à Sanctissimo Domino nostro, vel per Breue, quomodo eligi solent Inquisitor Mediolani, & Genuæ, vel per literas patentes (quod regulariter contingit) à Sacra Congregatione Eminentissimorum, & Reuerendissimorum DD. Cardinalium Supremorum Inquisitorum emanatas, ita omnes Doctores supra relati locis indicatis.

12 Quomodocunque tamen huiusmodi Inquisitores deputentur siue (vt olim) à Prælatis sui Ordinis, siue (vt nunc) à Sacra Congregatione vtique semper intelliguntur iurisdictionem suam accipere a Sanctissimo Domino nostro, vt eum Domino Guidone Fulcodio in sua quæstione quarta ad Inquisitores, diximus nos ibi in additionibus *numer. 8. ex textu l. item eorum, §. si Decuriones, ff. quod cuiusque vniuersitatis nomine.*

Atque hæc de Electione Inquisitorum in Italia; nam in Hispania quid obseruetur diximus supra hac ipsa parte titulo tertio, & in dicta *quæstion. 4. D. Fulcodij.*

§. QVARTVS.

De qualitatibus eligendi in Inquisitorem.

Multa eaque non leuis momenti requiruntur in eligendo Inquisitore, quæ maioris distinctionis gratia singula distinctis particulis breuissimè sunt explicanda.

PARTICVLA PRIMA:

De ætate Inquisitorum.

De hac re est textus in clemen. Nolentes, de Hæreticis, vbi expressè cauetur neminem posse in Inquisitorem Hæreticæ prauitatis eligi, nisi annum
13 quadragesimum attigerit, & ita ex dispositione dictæ Clementinæ docuerunt *Eymericus in direct. parte 3. quæst. 2. & ibi Pegna commento 51.* vbi multos refert, quibus addo ego *Farinac. de Hæresi quæst. 186, numer. 46. Zanard. in Summ. part. 1. capit. 6. quæst. 12. vers. Tertio quod sit ætatis, Sanctarell. de Hæresi capitul. 40. dub. 1. conclusion. 1. numer. 5. versiculo, Hic nota, Castro Palao dicto puncto 12. §. 2. numer. 34. & Sousam in Afforism. libro primo, capit. primo, num. 8.*

Et quamuis aliqui voluerint dictæ Clementinæ nul-
14 lam posse assignari rationem: Attamen verius est, ideò Summum Pontificem ætatem Inquisitorum voluisse esse annorum quadraginta, quia vt obseruat *Pegna dicto commento 51. vers. Cæterum*, in ea ætate solent esse homines prudentissimi.

Nec vlli mirum videri debet si canones ætatem Episcoporum solum voluerint esse annorum triginta, quia Canonistæ communiter aiunt, ideò in Episcopo minorem ætatem sufficere, quia in promotione Episcopi procedi solet, cum maxima Inquisitione, ita *Abb. in cap. cum in cunctis, §. 1. num. 6. de elect. & Castr. Palao dicto num. 24. vers. Ratio verò.*

Hæc tamen, quæ hucusque diximus poterant sibi locum vendicare, temporibus illis, in quibus Inquisitores eligebantur à Generalibus, & Prouincialibus suorum Ordinum.

16 Nam hodie, quoniam eliguntur, vel immediatè à Pa-

à Papa, vel à Sacra Congregatione, nec Papa, nec Sacra
Congregatio ligatur dispositione dictæ Clementinæ,
ita *Farinac. dicta quæst. 186. num. 51. Castro Palao dicto
num. 24. vers. Notanter dixi, Sousa dicto n. 8. & Zanard.
loco citato, vers. Et crederet etiam Sacram Congregatio-
nem.*

Et sic insa&i contingentia annis superioribus Sacra
Congregatio deputauit in Inquisitorem Cremonæ
Reuerendissimum Patrem Ioannem Baptistam à Mar-
17 tinengo Virum prudentia Doctrina modestia, & dex-
teritate nemini secundum quamuis vix excederet an-
num 30.

Sic *Castro Palao, Pegna, & Farin. locis indicatis,
ex Symancha de Chatolic. institut. titul. 34. numer. 12.*
18 dixerunt Inquisitores † in Hispania creari si annum
trigesimum compleuerint, quod ex speciali Summi
Pontificis concessione obseruari etiam in Regno Lu-
sitaniæ, dixit *Sousa in sæpe citato cap. 1. num. 8.*

PARTICVLA SECVNDA.

De Scientia Inquisitorum.

19 SCientiam in Inquisitoribus requiri, probatur ex
litteris Vrbani Quarti, & Clementi IV. incipien-
tibus, Præ cunctis, apud *Pegnam in direct. part. 2.
2. fol. mihi 129. Prouidemus igitur ibidem ad præsens
personas &c. & Doctrinam fundunt erudita labia salu-
tarem, Eym. in direct. part. 3. quæst. 1. vbi Pegna com.
50. Homobonus de Bonis, de humana vitæ statibus par.
1. cap. 8. nu. 2. vers.* Tertio in Inquisitore exigitur scien-
tia.

20 Addo ego Inquisitores debere esse graduatos, vel
in Sacra Theologia, vel in vtroque iure, vnde cum
in Italia Inquisitores regulariter, eligantur Theologi,
ait, & benè *Zanardus in summa dicto cap. 6. quæst. 12.
vers.* Quarto debent esse sapientes, quod ipse ad hoc
munus nullum admitteret, nisi fuisset Lector Sacræ
Theologiæ, & ei studuisset, & per triennium saltem
legisset.

21 Et quidem hoc regulare est, in omnibus Magistra-
tibus, vt Viris doctis conferantur, & in aliqua publica
Vniuersitate graduatis, vt benè probarunt Bouadill.
plura eruditè more suo cumulans in sua politica *tom.
1. libr. 1. cap. 6. Qual deue ser el corregidor en la ciencia*
per totum, *Symancha de Republica libr. 5. capit. 15.
Mastrill. de Magistrat. libr. 2. cap. 3. per totum, Borell.
de Magistratuum edictis libr. 1. cap. 8.* vbi de distinctio-
ne Sanctissimi Pontificis Pij V. de Doctoribus, &
Doctoratis, aiebat enim se Doctores præcupere,
non autem Doctoratos, quæ distinctio est valde no-
tanda, quia, vt ex *Luca de Penna leg. vnica num. 9. vers.*
Nec omnis Doctor, *Cod. de Athlet. libr. 10.* notauit
Lother. de re beneficiaria in Apparatu num. 128. non
22 omnis Doctor, est doctus, licet omnis doctus sit Do-
ctor, re, & opere, multi autem Doctores nomine, pauci
opere.

Et sic passim obseruatur in Supremo Vrbis Tribu-
nali, nam Sacra Congregatio semper demandare
solet munus hoc Inquisitoris Magistris in Sacra Theo-
logia.

PARTICVLA TERTIA.

De Prudentia Inquisitoris.

23 IN eligendo ad Inquisitoris munus prudentiam
maximè esse necessariam, dixerunt idem Summi
Pontifices Vrbanus Quartus, & Clemens IV. in Consti-
tutionibus supra citatis, ibi: *Prouidimus igitur ad præ-
sens personas aliquas circumspectas,* Prudentia enim
24 † est generalis regula, & perfectio aliarum virtutum
dans eis modum, & formam, vt dixit *Diuus Thomas in
2. 2. q. 166. art. 2. ad primum, & in 3. senten. dist. 9. quæst. 1
artic. 1.*

25 Et quidem in omnibus Magistratibus eam esse ne-
cessariam, docuerunt *Bouadill. dicto libr. 1. cap. 5.* per
totum. vbi benè, & eruditè ostendit, in quo consistat
hæc prudentia in Officialibus requisita, & certè locus
ille dignus est, qui videatur *Borell. libr. 1. cap. 13. num.
57. Mastrill. dicto lib. 2. cap. 2. num. 77. & seq. & Sy-
manch. de Republica c. 10. lib. 5.*

In Inquisitoribus autem Officio exercendo plus
quam necessariam esse prudentiam, latè demonstrauit
*Symanch. de Cathol. instit. tit. 34. num. 10. Pegna 3. part.
commento 50. vers.* Prudentia circumspectus, *Zanard.
loco allegato, vers.* Primò ergo debent, & *Homo bonus
de Bonis loco supra allegato num. 2. vers.* Secundò pru-
dentia.

26 Et tanti facienda est Prudentia in Magistratu, vt eli-
gi potius debeat prudens, & minus doctus, quam ma-
gis doctus, & minus prudens, vbi sinus in Magistratu
annexam habente subditorum gubernationem, *Ma-
strill. lib. 2. cap. 1. Bonadill. in sua Politica tom. 2. in Epi-
stola ad Lectorem.*

PARTICVLA QVARTA.

De Vita, & morum honestate Inquisitorum.

27 HAnc quoque morum honestatem, & vitam
religiosè instituram inter qualitates Inquisito-
rum numerarunt, ijdem ipsimet Summi Pontifices Vr-
banus IV. & Clem. IV. in allegatis Constitutionibus, ibi:
*Quorum honesta conuersatio exemplum tribuat purita-
tis.*

28 Et id quidem summa cum ratione, quia vt legitur
Ecclef. 27. *Anima viri Sancti enunciat veru.* Et *Sy-
manch. de Republica lib. 5. cap. 5.* ex Philone in libro de
legatione ad Caium, ait: *Quod solet Deus bonis viris,
bona consilia, & Reipublica commoda suggerere.*

29 Et ita morum honestatem in Magistratu quocun-
que requiri, sicuti etiam vitæ probitatem, docue-
runt *Borell. de Magistrat. edictis libr. 1. cap. 4.* per to-
tum, *Symancha loco citato cap. 5. & sequent. Ma-
strill. dicto libr. 2. capit. 2. per totum, Bonadill. in sua po-
litica libr. 1. capit. 3. numer. 5. & pluribus sequentibus,*
vbi allegat ad hoc pulcherrimum textum in *leg. Ma-
gistros, Cod. de Professi. & Medicis, libr. 10. ibi. Mo-
ribus primum excellere debet, deinde facundia. Ho-
mobonus de Bonis in tractatu de vitæ humana stati-
bus part. 1. cap. 8. num. 1. vers.* Primo vitæ puritate, &
Zanard. in summa dicto cap. 6. quæsito 12. vers. Secundo
debent.

30 Vitæ autem integritas, & morum honestas consi-
stit in Sobrietate, in Modestia, Pacientia, Mansuetudi-
ne, Diligentia, Clementia, Acerrimo Iustitiæ cultu,
de quibus omnibus virtutibus benè agunt DD. supra
relati, sed præsertim *Bonadill. Mastrill. Borell. & Sy-
manch. integro lib. 5. & libr. 6. per totum,* vbi latissi-
mè probauit generaliter Magistratus minimè debere
31 esse Auaros, Iracundos, Affectibus feruientes, Vo-
luptatibus debitos, personarum acceptatores, quod
si talia requirunt DD. in Magistratibus Sæcularibus,
qualia postea requiri dicemus in Magistratu Ecclesia-
stico, coram quo grauissimæ Religionis causæ per-
tractantur.

Et quamuis superuacaneum fortasse videatur, hoc
loco

loco apponere aliquas regulas, pro recta electione Inquisitorum, quia in Italia summa cum prudentia, & maturitate eligi solent ad Sacra Congregatione Eminentissimorum Supremorum Inquisitorum.

Cum tamen in Hispania, & Lusitania à Supremis illorum Regnorum Inquisitoribus deputentur inferiores Inquisitores, pro illis saltem Regnis nonnulla notabo, quæ generaliter animaduertunt DD. circa Officialium, & Magistratuum electionem, quæquæ electioni Inquisitorum, & cæterorum S. Officij ministrorum erunt applicanda.

32 Primò igitur à Magistratu exercendo in aliqua Ciuitate arcendi sunt illius Ciuitatis Ciues, hoc indistinctè obseruat Eminentissimum Tribunal vniuersalis Inquisitionis, nunquam enim vidi in Ciuitatibus Inquisitores eligi, nisi exteros.

De hoc est *text. l. nulli C. de officio Rectoris Prouinciæ*, vbi hoc notant DD. & latissimè probarunt, *Borell. loco alleg. cap. 5. Mastrill. de Magistratibus lib. 2. c.* 7. qui alios latissimè cumulant.

33 Possunt quidem ad breue tempus Magistratus creare sibi Locumtenentes (licet sint Ciues) vt notauit *Franc. decis.* 98. vbi Additionatores, *Bouadill. in sua Politica lib. 1. cap. 12. num. 25. & seq. sed maximè num.* 28. *Elisens Danza de pugna Doctorum tit. de Officialibus in genere cap. 6. num. 12.* vbi quod in facti contingentia ita ipse obtinuit, & certè sub nunquam satis laudato Viro Illustrissimo Domino Don Consaluo de Samanca Prætore Cremonæ, ego fui ab eo deputatus ProIudex Maleficiorum Patriæ meæ Cremonæ per tres menses, quamuis multi maleuoli reclamarent, & ferè per integrum suum biennium fui L. T. D. Io. Mariæ Pirellæ Aduocati Fiscalis eiusdem Ciuitatis, Viri morum honestate, & suauitate præclari, & mecum strictissimo amicitiæ fœdere coniunctissimi.

Secundò animaduertunt DD. à Magistratibus maximè arcendos esse eos, qui illos ambiunt instanter
35 petunt, ac medio magnatum à Principis munificentia
veluti extrahere conantur, latissimè *Bonadill.* vbi
supra *lib. 1. capit. 3. numer. 65.* & sequentibus, vbi
multa allegat *Symanch. de Republica libr. 6. cap. 15.
num. 32.* vbi ait: *Hoc verò iam vsitatissimum est, vt
quo quisque meritis minus valet, hoc magis præcibus,
largitionibus, & ambitione se se alijs præferre conatur,
Atque vtinam isthæc non plerumque merita vincant, Borell. dicto libr. 1. capit. 9. numer. 35. & sequent. Mastrill. de Magistrat. libr. 1. cap. 30. numer. 1. & sequen.* vbi ex *Mattienz. in dialogo 4. Relatoris, & Aduocati, capit. 10. numer. 12.* ait, quod licet possint officia à Principe peti, oblatis precibus, tamen non conuenit quod eis concedantur, adducens *text. in l. 2. circa finem, ff. de origine Iuris*, ibi: *Adrianus cum ab eo viri Prætorij peterent, vt sibi liceret respondere rescripsit eis, hoc non peti, sed præstari solere*, additque ex Zasio Gotofred. *Meritis scilicet, non cuiuis petenti.*

37 Non negamus tamen, quin aliquando etiam Viris benemeritis Magistratus petentibus sint conferendi, vt probant allegata à *Mastrill. vbi supra numer. 6. & sequent.*

38 Sed dico ego maxima cum circumspectione cum istis officia postulantibus esse procedendum quia a communiter accidentibus constat, hosce, vt plurimum Magistratus postulantes esse indignos, vt dicebant Symancha loco supra relato, & Valet. de differentijs vtriusque fori, in verbo, ELECTIO, *diff. 6. nu. 1.*

39 Nec hi tueri se possunt exemplo Isaiæ, *qui cap. 47.* suæ Prophetiæ se obtulit Domino, illis verbis: *Ecce ego mitte me*, quia latissimè probauit *Pater Ioann. Marquez in suo Gubernatore Christiano lib. 1. capit. 9. fol. mihi 47. ex Diuo Hieronymo Epistola sua 142. ad Damasum, tàm factum illud Isaiæ, quàm illud Moysis, Exodi cap. 3.* qui munus sibi à Deo demandatum recusauit dicens: *Qui sum ego, vt vadam ad Pharaonem. Es laudable,* subdit tamen, *que el de Moysen es mejor para imitado que el de Isaias, por los peligros de la ambicion, que son tales, y tantos que hazen menor el inconueniente de rehuzar aun, quando el cargo viene de la mano de Dios, que el de salirle al camino, y pretenderle por diligencias humanas.* Omninò autem arcendos à Magistratibus huius Dominij arbitrarer eos, qui, vt dignitatibus potiantur vtuntur opera Principum exterorum, quantumuis cum Regia Corona confederatorum, id enim vltra supradicta suadet vera polyticæ ratio, secundum quam Officiales nullum alium debent suarum dignitatum auctorem agnoscere, quam Suam Regiam Catholicam Maiestatem: Pulcherrimam ad hoc sunt verba cuiusdam instructionis datæ per Philippum Secundum æternæ memoriæ Regem nostrum Cardinali de Granuela Præsidij Supremi Italiæ Consilij apud *Gonzal. de Auila in suis rebus memorabilibus Mantuæ Carpentanæ, libr. 4. fol. mihi 462.* vbi loquens de Regentibus dicti Consilij, ait. *Se abstengan de escriuir a los Virreyes Gouernadores, y otros en recomendacion de parientes, amigos, criados, paraque sean proueydos de Oficios, lo que les complire me lo pueden suplicar, porque de mi solo han de depender, y recebir merced.*

40 Tertiò, animaduerto ego, quod Officiales, siue
inferiores, siue superiores antequam ad Magistratus
assumetentur deberent examinari: Vnde in Regno
Portugaliæ etiam Doctores, qui ad Senatoriam di-
gnitatem promouentur, examinantur coram Præfe-
cto Prætorio, vt testis est *Gama decis. 1. num. 22.* &
in Vrbe Auditores ipsi Rotæ antequam promoucan-
tur ad Auditoratum examinari, attestatur *Maria de
Tribunalibus Vrbis part. 1. capit. 3. numer. 6. & si-
41 cuti Franc. Viuius decis. 270. numer. 4. & 5. &
Franc. de Leonardis in titul. de electione Officialium
cap. 2. num. 67.* dixerunt quod necessaria erat in Re-
42 gno Pragm. specialis super hoc, quæ postea summa
Potentissimi Regis nostri prudentia emanauit sub die
12. Iulij 1630. Mantuæ Carpentanæ, quæ fuit cæp-
ta executioni mandari Neapoli die 28. Iulij 1631.
vt notauit Eliseus Danza in suis Considerationibus
ponderatis ad dictam Pragmaticam. Ita & nos in
43 nostro Inclito Dominio † Mediolani possumus ex-
clamare, Vtinam, vtinam, vtinam similis Pragmat.
à Domini nostri Regis benignitate manaret, etiam
pro statu isto, ; si enim Officiales rigorosè exami-
narentur, vtique non esset, tàm infinitus numerus
istorum prætendentium, melius iustitia administrare-
tur, & tutiori conscientia Principes Magistratus pro-
uiderent.

44 Quartò, maxima diligentia vti debent Principis
in electione Magistratus, strictissimam de hac re
Deo redditur rationem, & circa hoc multa nota-
uit *Bouadill. dicto capit. 3. numer. 7. & sequen. & nu-
mer. 18.* refert insignem, & Religione, & doctrina
45 Episcopum Segobiensem, Didacum, Couarr. Supre-
mi Consilij Castellæ Præsidem consueuisse, vt ingenia
eorum, qui Magistratus postulabant examinaret,
eos ad prandium inuitare, vt ex his, quæ debita cum
modestia post prandium agebantur, & tractabantur
cuiusque genium, & capacitatem intelligeret, sem-
per autem præ oculis habere debent ij, ad quos
46 spectant huiusmodi electiones verba Potentissimi,
& Religiosissimi nunquam delendæ memoriæ Phi-
lippi Regis III. qui dum in eius vltima infirmi-
tate morti; iam proximus interrogatus fuisset a

magis fauet debetur præcedentia respectu eorum, quibus lex minus fauet, vt in simili arguit *Cyriacus dicta controuers.* 201. n. 150. vbi probat eum debere præcedere cui Princeps magis fauet.

61 Tertiò, quia Inquisitor repræsentat Papam, vt dicebam §. *superiori*, & Vicarius Episcopi, solum Episcopum, vnde in hac repræsentatione Episcopi fundantur omnes DD. qui pro præcedentia Vicarij supra Archidiaconum scripserunt, vt videre est ex *Gratian. qui plures allegat, discept. forens. tom.* 1. *cap.* 111. ferè per totum: igitur etiam ratione repræsentationis præcedentia debetur Inquisitori.

62 Quartò, quia Vicarius Episcopi est subiectus iurisdictioni Inquisitoris in causis ad Tribunal S. Officij spectantibus, cum iurisdictio Inquisitoris extendatur contra omnes, qui ab ea specialiter non reperiuntur exceptuati, vt in videbimus, soli autem Episcopi reperiuntur exceptuati, vt intra videbimus, soli autem Episcopi reperiuntur exceptuati, *Barbos. de officio Episcopi par.* 3. *alleg.* 112. *n.* 13. *& seq.* non autem Vicarij autem in Inquisitores nullam omninò habent iurisdictionem, igitur ratione istius præheminentiæ, & iurisdictionis habitualis in Vicarios Episcopi Inquisitores semper ibi sint cum hac qualitate iurisdictionis etiam in quocumque loco eis erit debita præcedentia, & hoc argumenti genere vsus fuit, *Abbas cons.* 21. *sub n.* 1. quem sequutus fuit R. P. D. Cantucius Episcopus Lauretanus in suo voto in causa Florentina Prælationis inter Vicarium, & Canonicos dictæ Ecclesiæ, impresso apud *Gratian. d. cap.* 111. *n.* 78. *vbi videatur.*

63 Quintò, quia, communiter hominum reputatio arbitratur digniorem Inquisitorem Vicario Episcopi, quia illius iurisdictio à Papa, illius verò ab Episcopo dependet, & dignior dicitur, qui à digniori consequutus est dignitatem, *Cyriac. vbi supra n.* 6. *Menoch. cons.* 51. *num.* 29. Communi autem reputatio in materia præcedentiæ, multum est attendenda, *D. Cantuccius vbi supra numer.* 74. qui alios cumulat, quibus addo ego *Cyriac. dicta controuers.* 201. *nu.* 151. Sanctæ memoriæ Greg. XV. *decis.* 492. *&* 411. *vbi Beltram. in Additionibus numer.* 5. *vers.* Et etiam attenditur communi reputatio.

Non obstant quæ dicunt DD. in rubr. de Officio Iudicis Delegati. Quod Delegatus est maior quocunque

64 † Ordinario secundùm quid, idest, in causa delegata, non autem simpliciter, *D. Cantuccius in supra allegato voto num.* 65. *& sequ.* qui latissimè alios cumulat, *& num.* 71. vbi ex Bero. & alijs repræhendit Decium qui in dicta Rubric. de officio Delegati, contrarium tenuit.

Quia Doctores omnes supra allegati à D. Cantucio loquuntur in Delegato in vna causa particulari, contra certas personas, nos autem versamur in Delegato ad vniuersas causas Hæresis, & suspicioni eiusdem contra omnes, & quasqq; personas, & ipsomet Vicarios Episcopi Generales, quo casu saltem ratione istius superioritatis, quæ inseparabilis est ab Inquisitore, quæque non potest considerari in casibus in quibus præcitati DD. loquuntur, neganda minimè est præeminentia Inquisitorum supra Vicarios Episcopi Generales.

65 Et eodem modo tollitur *Doctor Bouadill. qui in sua polytica lib.* 2. *cap.* 21. postquam firmauit *num.* 59. quod Delegatus Principis est maior Ordinario, *nu.* 61. ait: *Esta Maioria del Iuez delegado no es para preceder al Corregidor, ni a su Teniente en los assientos*, Quia traditio hæc procedit tantummodo in Delegato à Principe in vna causa particulari, non habente supra Ordinarium iurisdictionem nec actu, nec habitu.

Vnde ad propositum nostrum benè ait *Sarmient. Selectarum interpræt. iuris lib.* 7. *cap.* 47. *num.* 4. *vers.* Sed verius est, Vicarios Episcoporum, Canonicis, & omnibus alijs, in quos iurisdictionem exercere possunt esse præferendos, quia, qui possunt (saltem in habitu) in aliquo casu exercere iurisdictionem in alium, si ipse in illos nullo casu eam possit habere, vtique ipso Superiores sunt censendi.

Neque obstat si dicatur Priorem in Processionibus præcedere Inquisitorem, quia cum ibi Inquisitor interueniat, vt simplex Religiosus non est mirum, si etiam ipse sub capite, & Priori, cui subest incedat, vt in simili videmus in Vicario Episcopi, si cum Canonicus incedat cum Capitulo, vtique Archipresbyter, & Dignitates eum præcedunt, vt ex declarationibus Sacræ Congregationis apud Barbos. in collectanea Bullarij, in verbo, Vicarius, quoad præcedentiam, cum tamen, si vt Canonicus non incedat, omnibus dignitatibus præcedat, ex iisdem Sacræ Congregation. declarationibus.

67 Atque hæc arbitror procedere in sessionibus, & actibus indifferentibus, nam si Vicarius Episcopi sederet in Synodo cum suis Clericis, vti eorum caput, tunc censerem Inquisitores nullo modo posse, nec debere eum præcedere argumento eorum, quæ *D. Cantuccius in sæpe citato voto suo dixit num.* 41. vbi probauit Vicarium Episcopi, qui regulariter præcedit Archidiaconum, eum tamen non præcedere in actibus ad Archidiaconum spectantibus.

68 Hæc tamen submissa semper † intelligantur cuicumque nutui Eminentissimæ Congregationis S. Officij de Vrbe.

§. OCTAVVS.

De inquisitoribus in ordine ad Prælatos sui ordinis.

69 Certum est hodiernis temporibus Inquisitores in spectantibus ab officium Sanctæ Inquisitionis minime subiectos esse Prælatis sui Ordinis, sed solis supremis Inquisitoribus Eminentissimis, ita *Pegna in* 3. *par. comment.* 60. *vers.* Hoc autem Priuilegium, vbi id à Summis Pontificibus statutum ait, vt Sanctum Officium in causis ad illud spectantibus liberè, & absque vllo impedimento posset procedero, Peirin. ad Priuilegia Minimorum *tom.* 1. *constit.* 4. *Sixti IV.* §. 11. *n.* 9. *Pater Diana par.* 4. *resolut.* 53. *tract.* 8.

70 Quo verò ad alia non spectantia ad hoc Tribunal, vtpotè concernentia obseruantiam regularem, vtique subsunt Prælatis Ordinum suorum, & ab eis de iuris ri-

71 gore possunt puniri, si † delinquant, dummodo pœnas non imponant, quæ munus Sanctæ Inquisitionis possint impedire, ita *Zanard. dicto cap.* 6. *sæpè allegata, quæst.* 43. *Sanctarell. de Hæresi cap.* 40. *dub.* 1. *num.* 7. *Peirin. loco allegato vers.* Si verò delinquant, *Rodriq. quæst. Regularium tom.* 2. *q.* 81. *art.* 5. *Homobon. de Bonis de humanæ vita statibus part.* 1. *cap.* 8. *num.* 5. *vers.* At in his, quæ Religionis statum.

72 De æquitate tamen tutius omninò arbitrarer, quod etiam in delictis † ab Inquisitoribus commissis extra officium, Superiore assumerent informatione, & eas ad Sacram Congregationem transmitterent, ab eoque Eminentissimo ordine responsum expectarent, ita *Farinac. quæst.* 186. *num.* 132. *Castro Palao dicto pun.* 12. §. *n.* 23. *& Pater Diana resolut. moral. par.* 4 *tract.* 8. *resolut.* 53. *vers.* Sed difficultas est.

§. NO-

§. NONVS.

An Inquisitores contra omnes possint procedere.

73 INquisitores contra omnes, & quoscunque quauis dignitate illustres procedere possunt, nisi expresse à iure reperiantur exceptuati, id latè probauimus in alia parte tit. de obligatione denunciandi in explicatione ædicti Inquisitoris, & vltra ibi allegata, id etiam docuerunt *Ferrdin. de Castro Palao dicto puncto 12. §. 2. numer. 5. Sousa in Afforism. Inquisitorum lib. 1. capitul. 4. numer. 1. Zanardus dicto capitul. 6. quæst. 10. Molin. de iust. & iure tractatu 5. tom. 6. Disputat. 28. numer. 18.*

74 Exceptuati autem in iure † dicuntur. Primò Papa, quamuis enim alibi probauerimus Papam non posse esse Hæreticum, neque vllum Romanum Pontificem vnquam de facto talem fuisse, attamen dato per impossibile hoc inconnenienti, Inquisitores non possent contra eum procedere, ita *Zanard.* vbi supra. *quæstion. 20. & Pater Diana dicto tractatu octauo, resolution. 58.*

75 Secundò, exceptuantur Episcopi, contra quos ob Ecclesiasticæ dignitatis culmen Inquisitores nequeunt procedere, iuxta dispositionem textus in *cap. Inquisit. de Hæreticis in sexto, Molin. d. disput. 28. num. 19. Castro Palao dicto §. 2. nu. 6. Sousa in allegato cap. 4. nu. 4. Sanctarell. de Hæresi cap. 40. dub. 3. unm. 16. vers.* Quamuis autem. qui & alios allegant, & id limitant, vt non procedat si Episcopus esset Hæreticus manifestus, & suspectus de fuga, prout etiam (aiunt) in hoc casu non prohiberi Inquisitorem secretas assumere informationes, vt eas ad Supremum Tribunal transmittat.

76 Tertiò, exceptuantur Nuncij, & Officiales Sedis Apostolicæ Extrauaganti, cum Matthæus de Hæreticis, cum alijs DD. cumulatis à *Diana dicto tractat. 8. resolut. 24. Sousa de confessar. Sollicit. tractat. 2. capit. 3. numer. 1. & 2. in Afforism. dicto cap. 4. num. 3. ac Sanctarell. dicto numer. 16. vers.* Nec item possunt Inquisitores.

77 Quartò, neque poterit Inquisitor contra alium Inquisitorem procedere, quia par in parem non habet imperium, ita *Diana vbi supra resolut. 15. Sousa dicto cap. 4. num. 6. & Sanctarell. num. 19. vers.* Nec etiam aliter Inquisitor, *Castro Palao dicto §. 2. nu. 8.*

His autem exceptis personis contra omnes, & quascumque alias personas procedunt Inquisitores, *Sousa cap. 4. num. 8.* etiam exemptas, *Cochier. de iurisdictione Ordinarij in exemptos part. 2. quæst. 45. num. 58.* etiamsi suorum Ordinum essent Generales, quia, quamuis habeant in suos subditos iurisdictionem, quasi Episcopalem, attamen non possunt gaudere beneficio, cap. *Inquisitores, de Hæret. in 6.* quia loquitur specificè de solis Episcopis, ita *Freiras ad Roderic. de Confessar. sollicit. quæst. 12. nu. 20.* Quicquid in contrarium Peirin. & Diana voluerint resolut. 23. eorum enim dicta censeo ego procedere posse sola æquitate inspecta.

§. DECIMVS.

An iurisdictio Inquisitoris expiret morte Pontificis.

79 CErtum est, quod Iurisdictio Inquisitoris non expirat morte Summi Pontificis nec in Hispania morte Inquisitoris Generalis, textus de hoc est in cap. ne aliqui de Hæreticis in sexto, & ratio decisionis illius textus est fauor fidei, ita *Ferdin. de Castro Palao dicto §. 2. numer. 16. & numer. 17.* vbi dispositionem illius textus ampliat etiamsi Inquisitor esset constitutus ad beneplacitum, *Diana dicto tractat. 8. resol. 19. Sousa in Afforism. capitul. 2. numer. 5. libr. 1. & Sanctarell. de Hæresi capitul. 40. numer. 8.* qui extendit, id etiam in Inquisitoribus a Sacra Congregatione electis.

Durat autem hæc iurisdictio non solùm in causis cæptis, sed etiam in non cæptis, vt ad litteram in dicto textu decidit Summus Pontifex, & ibi notarunt Canonistæ.

§. VNDECIMVS.

An Inquisitores possint causas fidei subdelegare.

80 CVM Inquisitores in causis fidei sint Delegati Summi Pontificis, vtique possunt causas fidei subdelegare, ex regula iuris, quod Delegatus Principis potest subdelegare, *capit. super quæstionem, de Officio Delegati, Barbos. senior lege quia tale numer. 47. ff. solut. matrimon. & l. cum Prætor §. t. numer. 385. & sequent. de iudic.* & in indiuiduo Inquisitoris id docuerunt *Molin. dicta disputat. 28. numer. 8. Diana resolution. 18. part. 4. tractat. 8.* qui alios allegat, quibus addi potest *Castro Palao dicto §. 2. nu. 12.*

81 An autem iste subdelegatus † possit alium subdelegare. Dicendum est, quod non, cum *Molin. vbi supra Castro Palao ibidem num. 13. Pegna comment. 64. vers.* Communis enim opinio, *in 3. parte,* & alijs apud ipsos, alias enim, vt dicebat *Io. Andr. in C. is cui, de Officio Delegati, in sexto,* daretur processus in infinitum, quia, & secundus subdelegatus posset tertio subdelegare, &c.

§. DVODECIMVS.

De Excommunicationibus à Iure, & Apostolicis Constitutionibus in Inquisitores latis.

IN quatuor potissimùm casibus notant DD. incurri ab Inquisitoribus Excommunicationem, & quidem Papæ reseruatam.

82 PRIMVS casus est, si Inquisitores omiserint procedere in Hæreticos, vel de Hæresi diffamatos, seu suspectos idque odij, gratiæ, vel amoris, lucri, aut commodi temporalis obtentu, legitur, hæc excommunicatio in *clement. 1. §. verum de Hæreticis, & de ea agunt Eymericus in direct. part. 3. quæst. 24. Pegna ibi comm. 73. Sylvester. in summ. in verbo Excommunicatio 7. numer. 29. Suarez de censuris disput. 31. sect. 5. nu. 16. Sayr. lib. 4. cap. 12. num. 50. Filiucc. institut. moral tractat. 17. num. 153. Bonacina de censuris in specie disp. 2. quæst. 7. punct. 5. Zanard. in summa dicto cap. 6. quæstion. 47. versicul.* Deinde primò, *& Sanctarell. de Hæresi capit. 40. num. 21.*

83 SECVNDVS casus est, si alicui crimen Hæresis falsò imposuerint, aut dixerunt eum Sanctum Officium impediuisse, qui re vera illud non impediuit: & hæc eadem excommunicatio habetur in ea ipsa *clement. 1. §. verum, de Hæret. ibi, Aut obtentum eodem,* quam latè explicarunt DD. omnes supra relati, quibus addi possunt *Diana resolut. moral. par. 4. tractat. 8. resolut. 37. & Henriquez in summa lib. 13. capitul. 38. num. 3.*

84 TERTIVS casus est, cum illicitis modis prætextu officij pecunias extorquent, & hæc censura habetur in

in *clemen. Nolentes.* §. & tam ipsorum, de Hæreticis, & eam declarant ibi Canonistæ, præsertim verò Cardinalis Zabarella vbi ait, nomine pecuniæ in *dicta clement.* venire, quidquid est pecunia æstimabile, *Tolet. in Instruct. Sacerd. libr. 1. capitul. 40. numer. 11. Zanard. in summ. loco allegato versic.* Secunda excommunicatio latæ sententiæ, *Suarez de censuris disputat. 23. sect. 5. numer. 24. & sequ.* vbi quod hæc excommunicatio non incurritur ab Inquisitoribus, nisi copulatiuè interueniant, *Extorsio modus illicitus, & prætextus officij, Bonacina de censuris in specie disputat. 2. quæst. 10. puncto 10. Filiuc. in quæstion. moralibus tractatione 14. capitul. 10. quæsit. 3. numer. 169. & Syluester in summ. in verbo, Excommunicatio 9. nu. 81.*

85 QVARTVS casus est, in quo ab Inquisitoribus excommunicatus incurrit, si bona Ecclesiarum ob Clericorum delictum, Fisco etiam Ecclesiastico applicarent, ita habetur in eadem *Clem. Nolentes, §. & tam, vers.* Nec scienter attentent; & hanc censuram lata declararunt DD. supra proximè allegati.

86 Animaduertendum tamen est, quod hi duo vltimi casus non continent censuram Papæ reseruatam absolutè, *Sed solùm* (verba sunt textus) *donec illis à quibus extorserint plenè satisfecerint.* Vnde facta satisfactione censura amplius non manet reseruata, vt notant *Suarez numer. 27. & Bonacina num. 9.* locis indicatis.

In duobus tamen non sequor sententiam Suarez loco allegato.

Primo in eo, quod vult clausulam illam, Donec, &c. referri tantummodo ad tertium casum supra relatum, Tum quia clausula illa apponitur post vtramque censuram, ergo vtramque compræhendit. Tùm quia scienter bona Ecclesiæ applicans Fisco alterius Ecclesiæ ob delictum Clerici dicitur pecunias extorquere, vel bona, & ita tenuerunt *Sayrus de censuris libr. 3. capit. 34. num. 27. & Nauarr. in manuali capit. 27. num. 141.*

Secundò in eo, quod vult censuram hanc manere reseruatam, etiamsi Inquisitor, qui pecunia extorsit non possit restituere: nam quod immò stante impotentia a quocumque possit Inquisitor absolui, dixit *Ioan. Andreas in dicta Clem. Nolentes, Syluester loco allegato num. 81. versic.* Sed intellige, *Nauarr. loco proximè citato, Bonifac. de Vitalinis in dicta clemen. nu. 92. Farinac. qu. 186. nu. 142.*

§. DECIMVSTERTIVS.

De varijs Priuilegijs Inquisitoribus in iure concessis.

VAria Priuilegia in iure, & Apostolicis Constitutionibus à Summis Pontificibus fauore fidei concessa fuerunt: ergo præcipua solum breuiter recensebo; nam multa alia, ex alijs huiusce Operis partibus colligi possunt.

87 Primò igitur Inquisitores non possunt excommunicari à Delegatis Sedis Apostolicæ, prout nec Notarij Inquisitorum absque speciali Sedis Apostolicæ licentia faciente mentionem huiusce Priuilegij, ita cauetur vt in Constit. Vrbani IV. incipiente, Vt Inquisitoris, impressa apud *Eymericum in Directorio par. 2. fol. mihi 132.* & in alijs Constitutionibus Apostolicis allegat. à *Pegna comm. 70. vers.* Concessit Vrbanus,

88 *par. 3.* vbi ait hoc Priuilegium † extendi, etiam ad Inquisitores, qui se obligauerunt in forma Cameræ Apostolicæ, *Zanard. in Summ. dicto capit. 6. qu. 46.* vbi vlterius ampliat, vt nec Inquisitores possint

89 declarari incidisse in excommunicationem Papalem, quia etiam in hoc casu militat ratio allegatarum constitutionum.

90 Quamuis in contrarium † vrgere videatur doctrina *Zabarellæ, Gemin. Imola, Felini, Gambar. & Henriquez apud Genuens. in praxi Archiepiscopali Neapolitana cap. 59. n. 1.* qui voluerunt Religiosos exemptos habentes Priuilegium à Sede Apostolica, quod non possint excommunicari ab Episcopis, posse ab eisdem Episcopis dclarari incidisse in excommunicationem Papalem, & ibi ait Genuens. ita Curiam, Archiepiscopalem Neapolitanam decidisse, & idem Genuensi non relato, tenuit etiam Peirin. ad Priuilegia Minimorum tom. prim. Constit. 2. Sixti IV. §. 10. *num.* 13.

91 An autem, hoc Priuilegium † compræhendat Ministros S. Officij, Pegna vbi supra arbitratur, quod sic ego constanter idem affirmo, saltem quo ad Aduocatum Fiscalem, quia est minister intimus, & necessarius S. Officij, & sine quo causæ S. Officij non expediuntur, vnde cum in eo militet eadem, imò, & maior ratio, quam in simplici Notario, & Constitutio sit fauorabilis: Dicendum est in casu nostro militare omnes regulas, quas pro legum extensione considerare solent DD. de quibus apud *Farinac. in Fragm. criminal. part. prim.* post tractatum de furtis, in verbo, Extensio, *numer. 50. Osasch. decision. Pedemont. 22. numer. 8. & sequent.*

92 Secundò, Inquisitores, & eorum socij possunt se inuicem ab excommunicatione absoluere in casibus, in quibus possunt ab eorum Superioribus absolui, ita decreuit Vrbanus IV. in Constit. incipiente: Vt negotium fidei, impressa *in direct. part. 2. fol. mihi* 132. vbi etiam in casibus prædictis conceditur ipsis facultas se ipsos dispensandi in Irregularitate, *Eymericus in director. part. 3. quæst. 23. Pegna ibidem commen. 72.* vbi ait hoc esse magnum Priuilegium Inquisitorum, *Zanard. loco allegato versic.* Tetio nota.

93 Tertiò, possunt Inquisitores, & † eorum Ministri in absentia percipere distributiones quotidianas, ac si essent præsentes, id eis Indultum fuit varijs Romanorum Pontificum Constitutionibus relatis à *Sanctarell. variarum resolut. lib. 1. q. 11. n. 5. Barbos. de Canonicis c. 24. n. 2.* & in Summa Bullari, in verbo, Inquisitores Hæreticæ prauitatis in fin. vbi, quod ita Sacra Congregatio declarauit in Inquisitoribus Hispaniarum ex Priuilegijs ipsis concessis.

94 Quartò, possunt Indulgentiam 10. vel etiam 40. dierum concedere omnibus audientibus eorum concionem occasione actus fidei, id Inquisitoribus concesserunt plures Summi Pontifices de quibus *Eymericus in Directorio 3. par. quæst. 127. & Pegna ibi commen. 176. ac Zanard. d. c. 6. q. 42.*

Quas verò Indulgentias lucrentur Inquisitor, & Ministri S. Officij, tam in vita, quam in morte, videatur Eymericus vbi supra quæst. 129. & 130. & ibi *Pegna commen. 178. & 179. ac Zanard. dicta q. 42. vers. Secundo supradicti.*

95 Quintò, Inquisitores possunt interpretari Statuta, tàm Ecclesiastica, quàm secularia contra Hæreticos ædita, Innocent. IV. in sua *Constitut. 15. tom. prim. fol. 77.*

96 Sextò, possunt Hæreticos ad Ecclesias confugientes capere, ac si ad Ecclesias minimè confugissent, nec in hoc sub quouis prætextu ab Episcopis possunt impediri, Ioan. 22. *Constitut 1. incipiente*, Ex parte vestra in Bullario nouo *tom. 1. fol. 153. & in compendio fol. 38. vbi addit. in Scholio 1.* & de hac re nos alibi in hoc eodem Opere diximus, videatut *Royas singul. suo* 93.

97 Sep-

97 Septimò, Inquisitores, & eorum res sunt Immunes ab omnibus oneribus datijs Guidagijs portibus, & alijs quibuscunque Grauaminibus, ita *Pegna in direct. part. 3. comm. 2. vers. Mandantes vobis, Royas de Haeret. par. 2. num. 421.*

98 Aliàs Inquisitorum prærogatiuas 145. enumerat *Royas de Haereticis par. 2. in rubric. de Priuileg. Inquisitorum à nu. 409. vsque ad finem*, ad eum benignum Lectorem remitto, quia ea omnia sparsim nobis in hoc Opere fuerunt declarata.

§. DECIMVSQVARTVS.

Quomodo munus Inquisitoris finiatur.

Finitur hoc Inquisitoris munus, morte, renunciatione, adeptione, dignitatis incompatibilis, & Superioris remotione.

99 Morte quidem, quia † mors omnia soluit *text. est in l. 1. C. si quis ignorans rem minoris esse*, ibi: *Cum officium morte finiatur*, vbi Gotofred. sub litt. Z. in dicto verbo, *Officium.*

100 Renunciatione etiam finitur munus Inquisitoris, quod intelligitur si à Sanctissimo Domino nostro, vel Eminentiss. Inquisito ris fuerit acceptata, aliàs enim Officialis non potest Magistratum renunciare, quia deputatio ipsius in Officialem non fuit facta ob ipsius priuatam vtilitatem, sed ob publicam, *Gallerat. de renunciation. tom. 2. renunciation. 30. numer. 6. Mastrill. de Magistratibus tom. 1. lib. 1. cap. 24. per totum.*

101 An autem huiusmodi renuncians debeat renunciare in manibus eligentis, vel confirmantis, *Gallerat. vbi supra num. 11.* ait, quod in manibus confirmantis.

102 Adeptione etiam dignitatis cessat officium Inquisitoris; si enim Inquisitor fiat Episcopus, vtique ex harum dignitatum incompatibilitate cum vtraq; personalem requirat residentiam cessat munus Inquisitoris, *Barbos. in summ. Bullarij*, in verbo: *Inquisitores Haereticae prauitatis*, circa finem. Sic Promotor Re-

103 uerendissimo Patre Ioanne † Baptista à Sextula Inquisitore Genuae ad Prouincialatum vtriusque Lombardiae suae Illustrissimae Dominicanae Religionis Sanctissimus Dominus noster prouidit alium in Inquisitorem dictae Ciuitatis.

Tandem cessat Officium Inquisitoris superioris remotione, circa quam.

Primò notandum est, quod quidquid esset aliàs ho-
104 die à solo Summo Pontifice, & eius Eminentissima Congregatione Sancti Officij, possunt Inquisitores remoueri, *Farinacc. de haeresi quaest. 186. nume. 32. Azor. institution. moral. tom. 1. libr. 8. cap. 18. quaest. 9. Castro Palao in opere morali tract. 4. disputat. 8. puncto 12. §. 2. num. 18.*

105 Et hoc quoad Inquisitores Italiae, nam Inquisitores Hispaniae remouentur ab Inquisitore Generali in illis Regnis, *Castro Palao vbi supra num. 19. & Pater Diana tract. 8. par. 4. resolut. 34.* vbi & alios referunt, & disputant, num Inquisitor Generalis in illis Hispaniarum Regnis possit ad suae voluntatis libitum Inquisitores inferiores remouere, & de loco ad locum transferre.

Secundò notandum multas esse causas remotionis Inquisitorum, quas longa serie enumerat *Pegna in 3. par. directorij comment. 61. per totum.*

106 Remouentur enim Inquisitores, vel ob senectutem, vel ob infirmitatem, *Pegna vbi supra, vers.* Sed iam praecurramus, vbi ad hoc allegat *text. l. si quos, Codice de Officio Praefecti Praetorio Orientis*, & ait, hanc remotionem non esse faciendam, nisi & senectus, & infirmitas talis sit, quae Inquisitorem ineptiorem reddant ad munus suum obeundum, *Tamburin. de iure Abbatum tom. 1. disput. 12. quaest. 1. n. 11. & seqq. Mastrill. de Magistr. lib. 2. c. 10.*

107 Et in hoc casu aliquando solet Sacra Congregatio assignare Inquisitori aliquam annuam pensionem, qua incommoda senectutis, & infirmitatis commodius valeat sustinere, sic etiam Potentissimi Reges nostri Offi-
108 cialibus † suis Magistratus rennuneiantibus salarij, & quod nihilominus possint Consilijs interesse pro eorum arbitrio, attestatur *Regens de Ponte n. 9. & seq. tit. de elect. Officialium, §. 8. sui tractat. de potestat. Proreg.* vbi eius Additionator, *Mastrill. d. c. 10. nu. 17. lib. 1. cap. 24. num. 32.*

109 Remouentur etiam ob eorum imperitiam, & negligentiam in procedendo in causis S. Officij, vt declarat idem *Pegna loco citato, vers.* Quod verò ad imperitiam *Tamburin. vbi supra n. 13. Castro Palao dicto §. 2. nu. 21. qui alios allegat.*

110 Remouentur etiam in casu extorsionis illicitae pecuniarum, ita Pegna loco citato, versiculo, Deinde ob iniquitatem; vbi quod remouentur etiam ob alia delicta, quae populo essent scandalo; *Castro Palao loco allegato, vers.* Hinc infertur: *Symanch. de Cathol. institut. tit. 34. num. 35.* vbi quod speciali Hispana instructione cautum est, vt officio priuentur Inquisitores, non solùm si pecunias extorqueant, sed etiam si munera accipiant, etiam ab eorum Officialibus, quod etiam dixerunt *Azeued. in l. 1. num. 18. in fin. tit. 6. lib. 3. Recompill. legum Hispaniae, & Bouadill. in sua Politica lib. 2. cap. 11. vers. El corregidor no reciba dadiuas, num. 68.* & ibi *in Annotat. Sanch. in opuscul. lib. 3. cap. 1. dub. 3. num. 6.* sed de hac re videndus est Paramus de origine Sanctae Inquisitionis *lib. 3. quaest. 2. num. 66. & seq.* vbi latissimè de materia.

111 Tandem, vt finem huic titulo imponamus iusta causa non remotionis, sed translationis de loco ad locum erit, si Inquisitor ratione muneris sui non benè se habet cum Principibus, vel principalioribus Ciuitatis, itaut ob id iustè possint timeri scandala, nam tunc si Inquisitor rectè se gessit potest, & debet ei prouideri de meliori Inquisitione, ne puniatur, vbi meretur, vt ex *Zanard. in summario dicto cap. 6. quaest. 9. & 19. dixit Diana dicto tractatu. 8. resolut. 34. in fin. part. 4.*

Et de tota hac materia remotionis Inquisitorum videndus est *Paramus de origine Sanctae Inquisitionis lib. 3. quaest. 2. nu. 68. & seq. & Ferdinan. de Castro Palao in opere morali part. 1. tractat. 4. disput. 8. puncto 12. §. 2. num. 18. & seqquen.*

TITVLVS SEXTVS.

De Vicarijs Generalibus Episcoporum.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus habet facultatem creandi sibi Vicarium Generalem.*
2 *Vicarij Generalis potestas, & à iure, & à commissione Episcopi dependet.*
3 *Iurisdictio Vicarij est ordinaria.*
4 *Multa sunt, quae nequit facere vicarius sine speciali Episcopi commissione.*
5 *Vicarius non potest causas Haeresis cognoscere, secus si sibi specialiter demandentur. n. 6. & sequenti.*

8 An

8 *An debeat in commissione fieri expressa mentio Hæresis.*

9 *Quid obseruetur in Patentibus litteris, quæ Vicarijs conceduntur ab Episcopis.*

10 *Capitulum Sede Vacante, in quibus Episcopo succedat.*

11 *Capituli Sede Vacante Vicarius potest assistere in causis fidei Inquisitoribus cum Episcopi, si adessent procederent iure ordinario.*

12 *Episcopus cum procedit cum Inquisitore in causis exemptorum de Hæresi suspectorum procedit vt Delegatus.*

13 *Vicarius Capituli non potest contra exemptos procedere in causis Hæresis.*

14 *Abbates exempti, & nullius Diœcesis an possint procedere in causis Hæresis.*

14 *Abbates exempti, & nullius Diœcesis an possint procedere in causis Hæresis.*

15 *Inquisitores Vicarij Episcoporum, & Capituli de iure non præstant iuramentum secreti.*

16 *As ex Decretis Sacræ Congreg. illud etiam ipsi præstare debent, & num. 17.*

Post titulum de Apostolicis Inquisitoribus sequitur vt de Vicarijs Episcoporum Generalibus aliqua notemus.

§. PRIMVS.

De Iurisdictione Vicarij Generalis Episcopi.

QVoniam, quæ Episcopis committuntur talia, ac tanta sunt, quæ regulariter ab ipsis solis
1 nequeunt præstari: Ideo concessa fuit eisdem Episcopis facultas creandi sibi Vicarium Generalem, secundum *tex. in cap. Romana, de Officio Ordinarij, in sexto, Anguian. de legibus, & Constitut. Principum lib. 2. controuers. 26. num. 14. Barbos. de Officio Episcopi par. 3. allegat. 54. num. 1. & de iure Ecclesiast. lib. 1. cap. 15. num. 1. & seq. Mauritius de Alzedo in praxi Episcopali par. 2. cap. 21. nu. 1.*

2 Huius autem Vicarijs Generalis potestas, & iurisdictio partim à iure dependet, & partim à commissione Episcopi, vt & infra videbimus, & tradidit *Barbos. vbi supra cap. 15. nu. 19.*

Siue tamen hæc potestas à iure dependeat, siue à commissione Episcopi, duo certa sunt.

Vnum est illius iurisdictionem non delegatam esse,
3 sed ordinariam, si DD. nostrorum traditiones magis communes sequi velimus, *Alzedo nu. 7. Barbos. de iure Eccles. numer. 17. & allegat 54. numer. 46. Molin. de iust. & iure tom. 6. tractat. 5. disput. 10. num. 6.* qui alios allegant.

4 Alterum est, multa esse, quæ facere minimè possunt Vicarij Generales Episcoporum, nisi specificè, & expressè eis ab Episcopo committantur, & hæc lunga serie enumerantur à *Barbos. dicta alleg. cap. 15. num. 20. & seq. & Alzedo par. 2. cap. 2. nu. 16.*

§. SECVNDVS

An Iurisdictio Vicarij extendatur ad causas Hæresis.

5 CAusæ hæresis ex maioribus † sunt, & ideò a Sacro Tridentino Concilio *sess. 24. de reformatione cap. 6. in fine*, videntur committi Episcopo non eius Vicario, dum facultatem absoluendi ab Hæresi in foro conscientiæ Episcopis tantùm concedit: *non autem* (verba sunt Concilij) *eorum Vicarijs*. Ita *Imol. in clemen. 1. n. 19. ver.* Nunquid autem Vicarius Generalis, de hæret., & ibi, *Zabarell. §. duro num. 9. in. 12. qu. Locatus in Ind. verbo Episcopus, num. 6. Repert. Inquisitorum, in verbo, Cognoscere, vers. An Vicarius: Decian. tract. crimin. lib. 5. cap. 21. num. 7. Gundiss. de hæreticis quæst. 7. num. 14. Sbroz. de Officio Vicarij libr. 2. qu. 20. Farin. de hæresi q. 180. num. 13. Barbosa de Officio Episcopi dicta alleg. 54. num. 83. & seq. & de Iure Ecclesi. dicto cap. 15. num. 20. Castro Palao in opere morali par. 1. tractatu 4. disputat. 8. puncto 12. §. 1. num. 8.* qui omnes
6 concludunt † Vicarium Episcopi Generalem, vt assistat cum Inquisitoribus in causis fidei, egere speciali deputatione sui Episcopi, & vltra supra allegatos, idem docuit *Symanch. de Cathol. institut. titul. 25. de Episcopis num. 6. & Alzedo loco allegato num. 41.* & sic Vicarium Neapolitanum ex speciali sola commissione Archiepiscopi reconciliare publicæ hæreses abiurantes, dixit Genuens. in praxi Archiepiscopali Neapol. *capit. 51. in antiquis, & cap. 43.* in nouissima æditione.

8 An autem ad effectum, de quo agitur, debeant nominatim ei committi hæresis causæ, vel sufficiat, si ei demandentur omnes, & singulæ causæ, etiamsi speciale mandatum requirerent, videtur ho. sufficere, vt in indiuiduo dixit Locatus vbi supra, & non obscurè innuere videtur, *Barbos. dicta allegat. 54. num. 175* quamuis in
9 formulis literarum Patentium, quæ solent Vicarijs Generalibus dari singulæ causæ specialem commissionem requirentes soleant exprimi, vt videre est, ex simili formula apud *Barbos. vbi supra n. 56.*

§. TERTIVS.

An Vicarius Generalis Capituli Sede vacante, possit procedere in causis Hæresis.

10 CApitulum Sede vacante succedit in iurisdictione Episcopali defuncto Episcopo competenti iure ordinario, non autem iure delegato, *Barbos. qui alios allegat, de Officio Episcopi part. 3. allegat. 36. numero 10.*
11 Vnde cum in causis hæresis proceditur † ex parte Episcopi iure ordinario, non est dubium, quin Vicarius Capituli Sede vacante, debeat assistere Inquisitoribus in dictis causis fidei, *Farinac. qu. 186. numer. 177. Diana resolutio n. moral. tractat. 8. part. 4. resolut. 33. & Ferd. de Castro Palao dicto puncto 12. §. 1. numer. 5. qui alios referunt.*

At in casibus, in quibus Episcopus procederet, vti Delegatus, vt cum in causis Hæresis proceditur contra
12 exemptos; nam in hoc casu Episcopum non posse vt Ordinarium, sed vt Delegatum considerari, secundùm communiorem opinionem tradidit *Farinac. dicta quæ-*
13 *stion. 186. numer. 7.* tunc non posse Vicarium Capituli procedere, magis etiam communiter voluerunt scribentes, quos longa serie emulant, & sequuntur *Farinac. vbi supra numer. 181. & sequent. Castro Palao numer. 6. & Diana vers. Sed an Capitulum*, & hoc quidem de stricto iure procedit, quoniam in contrarium pro Vicario Capituli, sensit Quaranta in summa Bullarij in verbo, Capitulum Sede vacante, *numer. 1. in principio versiculo, Et primò*, vt intelligatur: cuius opinionem in praxi video in nostra Inquisitione Cremonæ obseruatam.

§. QVAR-

§. QVARTVS.

De Abbatibus nullius Diœcesis, an in causis Hæresis possint procedere.

14 Breuiter, quæ dicta sunt proximè §. de Capitulo Sede Vacante, eadem prorsus concludenda sunt de istis Prælatis exemptis habentibus proprias Diœceses, & Iurisdictionem in eis Episcopalem; ita *Molin. de iust. & iure, tom.6. tractatu 5.disput.28. num.11.& Ferdin.de Castro Palao dicto §.1.nu.6. in fin.vers.* idem quod dictum est.

§. QVINTVS.

An Vicarius Episcopi, & Capituli præstare debeant Iuramentum de Seruando Secretum.

15 Quamuis in iure cautum non † reperiatur, quod Vicarius Episcopi, seu Capituli, vel etiam Inquisitor iuramentum præstare debeant de seruando secreto in causis Sancti Officij, vnde communiter docent DD.eos teneri solum ad illud secretum obseruandum, sub pœna peccati mortalis, vt notaui infra *tit. 8. nu.66.*

16 Attamen ex speciali Decreto Sacræ Congregationis vniuersalium Inquisitorum, Vicarius Episcopi,non minus, quàm Consultores præstare debent iuramentum secreti, in forma solita, & consueta, vt constat ex litteris Eminentissimi D. Cardinalis Arrigonij 9. Iunij 1612,directis Inquisitori Cremonæ,prout idem etiam in Inquisitoribus fuisse statutum ab eadem Sacra Congregatione apparet, ex alijs litteris eiusdem Eminentissimi Cardinalis sub die 24. Decembris 1611.

TITVLVS SEPTIMVS,

De Vicario Generali Inquisitorum.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus Principis potest subdelegare.*
2 *Delegatus ad vniuersitatem causarum potest omnes subdelegare.*
3 *Hodie Inquisitores possunt sibi creare Vicarium Generalem.*
4 *Vicarius Generalis Inquisitor debet esse annorum triginta.*
5 *Quæ qualitates requiruntur in Inquisitore eædem requiruntur in Vicario.*
6 *Pulcherrima doctrina Bartol. quod qui vult Officio seruire per substitutum, substitutus debet habere eas qualitates, quas habet principalis.*
7 *Iurisdictio Vicarij Generalis pendet à concessione Inquisitoris.*
8 *Quæ regulariter soleant Vicario Generali Inquisitoris concedi.*
9 *Maior est iurisdictio Ordinarij, quam Vicarij Inquisitoris contra Ferdin.de Castro Palao, nu.10.*
11 *Vicarius Generalis Inquisitoris eo modo subest Prælatis sui Ordinis quo Inquisitor.*
12 *Reprobatur Zanard. in materia potestatis Prælatorum Ordinis supra Vicarium Inquisitoris.*
13 *Prælati Ordinis in casu scandali debent assumere informationes contra Vicarium Inquisitoris, & eas transmittere ad Sacram Congregationem.*
14 *Monitum ad Inquisitores, & eius Vicarios.*
15 *Certissimum signum boni Magistratus est diligi à probis, & timeri a malis.*
16 *Mortuo Inquisitore non expirat Iurisdictio eius Vicarij Generalis, quia cum eligitur ab Inquisitore, confirmatur a Sacra Congregatione Eminentissimorum, & Reuerendissimorum Cardinalium Supremorum Inquisitorum.*
17 *Et ita in facti contingentia fuit obseruatum in Ciuitate Papiæ.*

Viso de Inquisitoribus, ratio Ordinis exigit, vt de eorum Vicarijs Generalibus videamus; sit igitur.

§. PRIMVS.

An Inquisitores possint sibi deputare Vicarium Generalem.

1 Qvamvis in terminis iuris communis de hac re esse possit maxima difficultas, quia, & si Delegatus Principis possit subdelegare, *l. à iudice, Cod. de Iud.* Attamen cum Inquisitores sint Delegati ad vniuersitatem causarum, vt sæpè vidimus Titulo præcedenti, non videntur posse delegare vniuersitatem, totam causarum ipsis deman-
2 datam, sed † tantùm vnam, vel duas causas secundùm doctrinam *Bartol. l. more maiorum colum.4. vers. Item dicit glos.fin. numer. 11. ff.de iurisdiction. omnium Iudicum.*

3 Verùm (quidquid sit de iure communi) hæc dubitatio pænitus sublata est, ex Summorum Pontificum Constitut. iuris Canonici dispositione, & Doctorum traditionibus, secundùm quæ, dicendum est posse Inquisitorem plenariè committere vices suas ereando sibi Vicarium Generalem, habentem eandem cum ipso facultatem, excepta potestate delegandi, vt supra Titulo proximo vidimus, ita *Eymericus in direct. part. 3. qu. 13. & 15. & ibi Pegna comm.62.& 64.* vbi quod hoc ius competat Inquisitoribus, ex Bullis Pij II. incip. Cum dudum, & Clem. VII. incip.Cum sicut, *Farinac. de Hæresi qu.186. num. 29. Scacc. de Iud.cap.67. num. 11. Ludouic. à Paramo de Origine S.Inquisitionis libr.3. qu.2. numer. 51.* & ferè per totam, *Molin. de iust. & iur.tom.6. tract.5.disputat.28.num.8. Pater Diana resolution moral par.4.tractat.8. resolut.18. Zanard.in sum. par.1.qu.44.per totam, & Ferdinan. de Castro Palao in opere morali par.1.tract.4.disput.9.punct.12.§.2.nu.12.* qui alios allegant.

Et de hac re nulla his temporibus potest adesse dubitationis suspicio cum quotidiana praxis omnium Inquisitorum hæc sit, vt habeant Vicarios Generales.

§. SECVNDVS.

De qualitatibus eligendi in Vicarium Generalem Sancti Officij.

Qvoad Ætatem eligendi in Vicarium Generalem huius Tribunalis. Dicendum est, quod sicut in Inquisitoribus debet esse annorum 40. ita in eorum Vicarijs Generalibus, est restricta annos 30. ex Constitution. Clemens Septimus, incip. Cum sicut

impressa

impressa in literis pro S. Officio, *fol. mihi* 107. *ita Eymeric. q.16. 3. par.* & ibi *Pegna com.65. Farin. d. q.186. n.52. Castro Palao dicto* §. 2. *num.26. & Molin. in alleg. disp.28. num. 23.*

Quo verò ad alias qualitates dixit *Eymericus in dicta q.16.* quod eligendus in Vicarium Inquisitoris Generalem, debet esse Vir literatus, constans, firmus, circumspectus, fideique zelator, & feruidus, & Eymericum sequuntur *Farinac. vbi supra num. 55. & Pegna dicto comm.65.* vbi in summa dixit, quod, quæ qualitates requiruntur in Inquisitore eædem requiruntur in Vicario Generali.

6 Et hoc notabile dictum Pegnæ, confirmo ego, ea pulcherrima traditione *Bartol. in libr.1. num.4. Cod. de Præpositis Agentium in rebus, libr.2.* vbi ait, quod qui vult seruire officio, etiam medio substituit, debet eligere virum eiusdem conditionis, quod colligit *Bartol. in dicta libr.1. ibi, Per Cartularium eiusdem Scrinij,* & doctrinam *Bartol.* ibi sequitur *Celsus Hugo in Additio. ad comment. Petri Rebuffi in l. prædicta, & Bonadill. in sua politica libr.1. capit.12. numer.1. & ibi in Apostilla.*

§. TERTIVS.

De Iurisdictione Vicarij Generalis.

Vidimus supra, quod Inquisitor potest totam suam Iurisdictionem committere Vicario suo Generali, ex quo sequitur ipsius iurisdictionem in totum
7 pendere ab Inquisitoris commissione, qui modo maiorem, modo minorem facultatem ei potest committere.

Regulariter tamen solet Vicarijs Generalibus con-
8 cedi facultas sumendi informationes, citandi, monendi, præcipiendi, excommunicandi, carcerandi, definiendi, terminandi, & exequendi, & omnia alia faciendi, quæ potest ipsemet Inquisitor facere, excepta tantùm sententia relapsorum, & impœnitentium, quam sibi solent Inquisitores reseruare: & hæc colligitur ex forma literarum patentium, quæ ab Inquisitoribus solent Vicarijs suis Generalibus concedi, cuius formulam habes apud *Patrem Massin. in sua praxi part.9. fol. mihi 294. Rubr. Forma di lettere patenti per il Vicario, &c.* & ante ipsum apud *Eymericum 3. part. numero 37. & 40.* vbi *Pegna comm. 10.* qui omnino videatur.

An autem maior sit hæc iurisdictio Vicarij Inquisi-
9 toris, quam Ordinarij, certè ratio quam † *Ferdinand. de Castro Palao dicta disputat.8. punct.13. numero 5.* pro parte affirmatiua, quam ipse tenet allegatum, valdè vrget, quod scilicet cum Inquisitor creet Vicarium, ex facultate sibi concessa à Summo Pontifice, ipsum Pontificem repræsentat, & ab eo quodammodo dicitur iurisdictio prouenire, ad quod etiam faciunt notata per *Bonadill. in sua politic. libr.1. capit.15. num. 47.* vbi quod tenentes Rectoris Ciuitatis, licet sint facti à Rectore: tamen dicuntur, & habentur, ac si essent nominati ab ipso Rege, ex facultate concessa Rectori à Rege nominandi tenentes, & latè in *Apostill. ad dictum locum Bonadill.*

10 Quia tamen communis opinio est, in contrarium, vt videri potest, ex allegato per me in *Annotat. ad primam quæstionem D. Guidonis Fulcodij num. 25.* & DD. ibi adductis addi possunt *Ludouic. à Paramo de origine S. Inquisitionis libr.3. qu.2. num.72. & Farinac. dicta q. 186. n.91.*

Et quia video etiam hanc communem in praxi in S. Officio esse receptam, dum in Congregationibus, & sententijs ferendis Vicarius Generalis Episcopi præcedit Vicarium Generalem Inquisitoris, non audeo ab hac sententia discedere, intelligendo tamen eam, vt declarant supra memorati DD. de Vicario creato ab Inquisitore non de Vicario, qui esset constitutus à Sanctissimo immediatè, vel ab Eminentissima Congregatione.

§. QVARTVS.

An Vicarius Inquisitoris subsit Prælatis sui Ordinis.

In hac re idem dicendum est, de Vicario Generali, quod diximus de Inquisitore supra titulo proxi-
11 mo, quod scilicet in † concernentibus obseruantiam regularem subsunt Prælatis sui Ordinis, secus in concernentibus munus Sanctæ Inquisitionis. Ratio autem, quare Summi Pontifices voluerunt Inquisitores, & alios Officiales S. Officij, in concernentibus munus suum esse à Prælatis sui Ordinis exemptos, nihil aliud est, nisi vt Inquisitores, & eius Vicarij munus suum liberè, & absque vllo impedimento obire possent, vt considerauit *Pegna comment. 60. 3. partis.* Ex qua ratione ego non puto veram doctrinam
12 *Zanardi dicto capitul. 6. quæstion. 44. vers.* Quarto scias, vbi dixit Prælatos Regulares Vicarij S. Officij, & Notarium eiusdem Ordinis cum Inquisitore, si eos arbitrentur non posse sine scandalo morari in aliquo Conuentu, posse declarare dictos Vicarium, & Notarium ad suos Conuentus originales spectare, quo casu ait Zanard. priuati essent dicti Vicarius, & Notarius omnibus Gratijs, & Priuilegijs Conuentus, in quo habitant.

Quia hoc esset per indirectum retrahere eos ab eorum munere, & *Farinac. dicta quæst.186. numer. 132.* ait, quod si Superiores Ordinum possent punire Inquisitores, & eorum Vicarios, ipsis esset aperta via impediendi Sanctum Officium, & (addo ego) ad ipsorum libitum amouendi Vicarios, quod tamen non est eis sub quocumque obedientiæ prætextu permissum, *Eymericus 3. part. q. 17.* vti quod Prælati Ordinum virtute suæ Iurisdictionis, non possunt Vicarium Inquisitoris de loco ad locum transferre.

In casu igitur scandali debent Prælati assumere in-
13 formationes contra Vicarium, & Notarium, & eas transmittere ad vniuersale Tribunal Romanæ Inquisitionis, & prouisiones expectare a b illo Eminentissimo Ordine, vt dixi supra titulo proximo.

14 Monendi tamen sunt Inquisitores, & eorum Vicarij vt quantùm fieri potest, obseruantias regulares peragant, & sese cum communi aliorum fratrum sui Ordinis vita conformare studeant, scientes, quod quanto diligentiùs hæc custodierint, tantò magis à probis Viris diligenter, & malis terrorem incutient, quod boni
15 Magistratus certissimum esse indicium, & euidens signum dixit, ex *Ferro in Genesim cap.9. Symanch. de Republica l.5. c.5. n.8.*

§. QVINTVS.

An morte Inquisitores finiatur Iurisdictio Vicarij.

Breuiter dicendum, quod, vt omnibus difficultatibus, quæ in hac materia possent promoueri, occurreretur.

16 Sacra Congregatio Eminentissimorum DD. Inquisitorum Generalium decreuit, quod Vicarij Inquisitorum Generales nominarentur, seu eligerentur ab Inquisitoribus, ita tamen, quod confirmari debeant

beant ab ipsa Emmentissima Congregatione.

Quo stante decreto, cum dicantur Vicarij habere iurisdictionem à dicta Sacra Congregatione ex quo actus solet tribui confirmanti, vt infra dicam, in titulo de Consultoribus S. Officij, & probant Canonistæ *cap. si Apostolicæ de Præb. in 6. Natta cons. 669. nu. 16.* vtique per mortem, vel remotionem Inquisitorum eorum Iurisdictio non expirabit.

17 Et ita in facti contingentia obseruatum fuisse scio in Ciuitate Papiæ, in qua mortuis ibi duobus Inquisitoribus, Vicarij Generales Sancti Officij, omnia Inquisitionis negotia per tractarunt.

Atque hæc de his Vicarijs Generalibus S. Officij dicta sufficiant me DD. supra allegatis in alijs remittens.

TITVLVS OCTAVVS.

De Consultoribus, & Congregationibus S. Officij.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitores possunt sibi eligere Consultores in negotijs Fidei.*

2 *Hi Consultores gratis consulere debent.*

3 *Regulariter Consultores eliguntur ab Inquisitoribus, vt Papiæ, & in alijs Ciuitatibus Dominij Mediolani.*

4 *In Ciuitate Cremonæ, quæ amplissima est, & Illustrissima nominantur Consultores ab Inquisitore, & eliguntur à Sacra Congregatione, vt fit in Metropoli.*

5 *Consultores Cremonæ, & Mediolani à sola Congregatione Eminentissimorum Supremorum Inquisitorum amouentur.*

6 *Layci, & coniugati possunt eligi in Consultores S. Officij, num. 7. vbi quod fallit in Regno Lusitaniæ in quo Consultores habent votum decisiuum, & se subscribunt sententijs.*

8 *Plures qualitates requiruntur in Inquisitoribus, & eorum Vicarijs Generalibus, quam in Consultoribus, & ad hoc adducitur pulcherrima Bouadill. traditio.*

9 *Qualitates eligendorum in Consultores enumerantur.*

10 *In Electionibus Magistratuum semper præ oculis habenda est virtus.*

11 *De diligentia Inquisitorum in electione Consultorum, vbi quod non debent iudicare secundum faciem.*

12 *Ex Consultoribus aliqui debent esse Theologi, aliqui Canonistæ, aliqui Legistæ.*

13 *Consultores in Congregationibus S. Officij eo modo præcedunt, quo extra.*

14 *De Præcedentia inter Præceptorem S. Spiritus Almæ Vrbis, & Reuerendissimum Generalem Dominicanum remissiuè.*

15 *In materia Præcedentiæ attenditur consuetudo, etiamsi esset contra ius, n. 16. vbi an hoc intelligatur de consuetudine iuris, vel facti.*

17 *Vbi non adest certa consuetudo præcedentia debetur habenti maiorem dignitatem.*

18 *Titulatus effectus de Collaterali Consilio præcedit non Titulatum.*

19 *Inter duos Officiales eadem die creatos, quis præferatur, vbi de controuersia orta supra hoc inter Regentem de Anna, & Regentem Constantium in Regno.*

20 *An præcedentia debeatur anteriori in data, vel anteriori in adeptione possessionis, num. 21. & sequent. vbi decis. Senatus Lusitaniæ, & Collateralis Consilij super hoc contraria, & num. 23. vbi de earum concordia.*

24 *In materia præcedentiæ attenditur dignitas inseparabilis maior, non accidentalis minor.*

25 *Consiliarius Regis sedens in Consilio, vti Aduocatus partis, sedet in loco sibi debito, vti Consiliario.*

26 *Decisio Sacri Consilij, quod Consiliarius interueniens in collaterali, vti Fisci Aduocatus sedere debeat in loco sibi debito, vti consiliario, & num. 27. vbi similis decisio Mediolani.*

28 *Honorifica mentio Illustrissimi D. Senatoris Lagunæ, & Illustrissimi D. Præsidis Picenardi Cremonensis, num. 29.*

30 *In materia præcedentiæ qui DD. videndi.*

31 *Pater, & filius possunt simul esse Senatores in eodem Senatu, & quomodo.*

32 *Deputatio D. Io. Baptistæ Caunij I. C. in Consultorem, seu Coadiutorem D. Francisci eius Patris Consultoris S. Officij de dicto Tribunali benemeriti.*

33 *Pater, & filius simul possunt esse Decuriones, id tamen prohibetur, ex Pragmat. Regni.*

34 *Inquisitores inferiores non debent facere huiusmodi electiones de patre, & filio, patruo, & nepote, & duobus fratribus, inconsulta suprema Congregatione.*

35 *De qualificatoribus propositionum, & forma eas qualificandi.*

36 *Quando vocandi sint Consultores.*

37 *Congregationes Sancti Officij habendæ sunt manè, non autem in Vesperis, & quare.*

38 *Quo in loco congregationes huiusmodi S. Officij sint faciendæ, vbi Decretum Sacræ Congregationis.*

39 *Iuniores Senatores, & Consultores primo votare debent, numer. 40. & sequ. vbi quod ita obseruatur in Senatu Parisiensi, Lusitano, in omnibus Regis Hispaniarum, & in Senatu Pedemontano, & numer. seqq.*

44 *Ratio cur vltimi in Senatum recepti prius debent votare.*

45 *Quid in nostra congregatione obseruetur, & quid in vniuersali Inquisitione.*

46 *Consultoribus proponenda sunt merita processus, sine tamen nominibus denunciantis, & testium, num. 47.*

48 *Quem modum seruare debeat consultor in votando.*

49 *In voti pronunciatione Consultores breues esse debent, cum consultor votat reum esse torquendum, non debeat postea addere, & si hoc emergat arbitror, &c. nam si aliquid ex tortura emergit, denuo casus est in congregatione proponendus.*

50 *Quomodo Notarius debeat scribere vota consultorum, ex Garzia, num. 51.*

52 *Vota consultorum sunt consultiua, non decisiua, numero 53. vbi quod ita seruatur in Hispania excepta Lusitania, & ita pluries decidit Sacra Congregatio.*

54 *Non debet tamen Inquisitor sine ratione discrepare à votis consultorum.*

55 *An Inquisitor ante sententiam teneatur requirere.*

56 *Inquisitores, quia habeant vota Consultorum, non sunt immunes à reuolutione librorum.*

57 *Mala consultorum consilia non excusant Inquisitorem.*

58 *Secretum ab omnibus Magistratibus obseruandum.*

59 *Quid accederit Senatori Bellono ex reuelatione vnius sententiæ capitalis nundum publicatæ.*

60 *Neruus S. Officij est secretum.*

61 *Inquisitores possunt indicere secretum consultoribus sub pœna Excommunicationis.*

62 *Consultores extra Congregationem possunt loqui inter se*

se de tractatis in Congregatione.
64 *Consultoribus nunquam licet reuelare vota aliorum, & quid de suo publicata sententia. nu. 63.*
65 *Formula Iuramenti à Consultoribus præstandi, remissiue.*
66 *Si Inquisitores, vel Episcopi reuelent secreta S. Officij, ipsi non incidunt in Excommunicationem, sed peccant mortaliter, nisi ad formam Decreti Sacr. Congreg. Inquisitores Iuramentum secreti sub pœna censurarum præstassent.*
67 *Canonici Cathedralis lucrantur distributiones quotidianas, dum assistunt vti Consultores Congregationibus Sancti Officij, & ibi decisio Eminentissimorum DD. Inquisitorum Generalium.*

Nunc de Consultoribus Sancti Officij, eorum electione, muneribus, ac præcedentijs, breuiter agendum est. Sit igitur.

§. PRIMVS.

An Inquisitores possint sibi eligere Consultores.

1 POSSVNT Inquisitores eligere sibi Consultores in negotijs ad S. Officium spectantibus; quinimò etiam possunt eos ad id cogere, ita ad litteram decidit textus *cap.* vt commissi, §. aduocandi quoque, *de Haret. in sexto*, vbi Canonistæ, *Eymericus in Direct. 3. part. quaest. 77. & ibi Pegna comen. 126. Zanard. in summ. Diuin. Præceptorum par. 1. cap. 6. qu. 42. Symanch. de Cathol. Institut. tit. 41. num. 11. Decian. tract. criminal. lib. 5. cap. 24. num. 10.* cum alijs allegatis à *Farinacc. de Hæresi quaest. 186. nu. 188.*
2 Dicti autem Consultores gratis consulere debent, *Symanch. vbi supra num. 13.*
Quamuis autem de iure isti Consultores, seu Assessores S. Officij eligi possint ab Inquisitoribus, & de facto in multis Ciuitatibus ab eis deputentur, vt † Papiæ, & in reliquis Ciuitatibus huius Dominij: Attamen Cremonæ tàm Consultores, quàm Aduocatus Fiscalis, & Cancellarius (ad nominationem Reuerendissimorum per tempora Inquisitorum) eliguntur ab Eminentissimis, & Reuerendissimis Inquisitoribus Generalibus, prout etiam ab eadem Eminentissima Congregatione eligi solent Consultores S. Officij Mediolani: Vnde hi Consultores à memorata Sacra Congregatione dependent, nec nisi ab ea remoueri possunt, quia actus † tribuitur confirmanti, *Surd. consilio 385. num. 33. volum. 3.* vbi ad propositum nostrum adducit pulcherrimam doctrinam *Bartol. in l. fin. C. de defens. Ciuit.* vbi dixit, quod si quis est electus ab vno, & confirmatus ab alio non potest renunciare, nisi in manibus confirmantis, quia ei actus tribuitur.

3

4

5

§. SECVNDVS.

De qualitatibus eligendorum in Consultores.

6 IN hac re, præsuppono primo, etiam personas laycas, & coniugatas posse eligi in Consultores S. Officij, ita *Royas de Hæreticis par. 1. num. 404.* & id quotidiana experientia docet, & ego qui sum Iudex Conseruator Iurium Sancti Officij, Consultor, & Aduocatus Fiscalis sum coniugatus hoc limitarem, vt non procedat in Regno Lusitaniæ, quia ibi Consultores habent votum decisiuum, & in sententijs se subscribunt vt attestatur *Sousa in Aphorismis S. Officij lib. 1. cap. 1. numer. 14.*

Cæsaris Carenæ Cremon.

Præsuppono secundò, multò plures qualitates re-
8 quiri in † Inquisitore, & eius Vicario Generali, quam requirantur in electione Consultorum: Colligi potest hoc, ex pulcherrima doctrina *Bouadill. in sua politica lib. 1. cap. 3. numer. 78.* per totum, vbi probat multo plura requiri in Prætore, seu Gubernatore vnius Ciuitatis, quàm in vno Senatore, seu Auditore vnius Regiæ Audientiæ, quia Senatoris, seu Auditoris munus est videre processus, & super eis cum communicatione aliorum Coadiutorum dicere votum suum, munus autem Prætoris, seu Gubernatoris est, non solùm eadem agere, sed & vlterius totam suam Ciuitatem regere, eam a malis hominibus expurgare, & pleraque alia facere, quæ summam in eo prudentiam requirunt, vt notat ibidem *Bouadill. & numeris sequentibus, & in Epistola ad Lectorem in secundo Tomo.*
His præsuppositis Canonistæ communiter in *dicto cap.* vt commissis, §. *Aduocandi*, quos sequitur *Symanch. dicto titul. 41. numer. 12. Royas, & Pegna locis à Farinacc. dicta quaest. 185. num. 189.* allegatis, dixerunt
9 in Consultores eligendos † esse Viros prudentes, probos, peritos, honestos, & prouidos. Hæc omnia explicauimus cum de Inquisitoribus loquuti fuimus, & latè declarantur à *Carolo Tapia ad constitut. Regni Neapol. libr. 2. in Rubr.* ferè per totum, vbi more suo egregiè loquitur, & *numer. 14.* ait in huiusmodi electioni-
10 bus virtutem semper esse præ oculis habendam, quia, vt ait *Symanch. de Republica lib. 5. cap. 4.* ex Dionysio Alicarnaseo. *Apud nos Magistratus, & Honores deferuntur non ditissimis, non qui longiorem maiorum indigenarum possunt seriem ostendere, sed dignissimis.*
11 Maxima autem vti debent Inquisitores diligentia in horum Assessorum electione, *Tapia vbi supra num. 5. & sequ.* cum alij per nos allegatis in tit. de Inquisitoribus, & valdè cauendum est ne secundum carnem, & sanguinem iudicantes Inquisitores decipiantur, omnibus enim Præpositis ad virtutem scientiam, & ad vitæ probitatem respiciendum est.
12 Ex Consultoribus autem aliqui debent esse Theologi, aliqui Canonistæ, & aliqui Ciuilistæ, *Dec. dicto lib. 5. cap. 24. num. 10. Pegna comm. 126. & Zanard. dicto cap. 6. quaest. 42. vers.* Primo notandum: certè in nostra Congregatione regulariter adsunt quatuor Regulares Theologi, quatuor Clerici Seculares Canonistæ, & quatuor I.C. Layci.

§. TERTIVS.

De Præcedentia inter Consultores.

PRæmittendum est, quod in Sacra Congregatione vniuersalis Inquisitionis de Vrbe, cui se conformare debent inferiores Congregationes, eo modo
13 præcedere inter se se Consultores quomodo solent præcedere extra Congregationem, ita *Gratian. disceptat. forens. tom. 5. cap. 845. per totum, sed maxime numer. 45. vers.* Maximè in huiusmodi: vbi ob id la-
14 tissimè probante, in dicta Congregatione de Vrbe † deberi præcedentiam Reuerendissimo Præceptori, seu Commendatario Sancti Spiritus supra Reuerendissimum Generalem Ordinis Prædicatorum ambos Consultores, ex eo, quod in Capella Papæ dictus Præceptor præcedit, & ex alijs prærogatiuis ipsius ibi consideratis.

Hoc igitur, stante solummodo hoc loco notandæ erunt regulæ nonnullæ, quas DD. considerant in materia Præcedentiæ, ex quibus postea vnusquisque possit iudicare, quid in vno quoque casu particulari sit sentiendum.

Primò ergo notant Scribentes in materia Præceden-
15 tiæ, inprimis considerandam esse consuetudinem, quæ multum in ea potest, etiamsi sit contra Ius: *Ioan. Franciscus Ferentill. ad decision. 90.* *Buratti num. 20. Fab. de Anna consil. 40. numer. 2. & pluribus sequentibus*, vbi quod in hac re non requiritur in iudicio possessorio consuetudo iuris quæ decennium requirit, sed sufficit
16 † consuetudo facti, videlicet sic fuisse in certis actibus obseruatum, *Gamma decis. 1. num. 13. & 14. Rot. decis. 85. num. 5. in Colonien.* Præcedentiæ coram Vbaldo in vltimo impressis Venetijs, Scipio Lancellotus in *allegatione sua* pro Canonicis Regularibus, apud *Tamburin. de iure Abbatum disput. 25. quæsito 1. num. 198. & 199. tom. 1. & Bonadil.* qui alios latissime cumulat in sua politica *tom. 2. libr. 3. capitul. 5. numer. 23. & ibi in Addit.*

17 Secundò considerant DD. quod vbi certa consuetudo non adest, tunc præcedentia debetur habenti maiorem dignitatem, *Bald. l. obseruare, §. antequam, ff. de officio Proconsulis, Auendan. de exequendis mandatis Regis par. 1. cap. 19. num. 16. Anna dicto cons. 40. nu. 1. Cyriac. controuers. forens. 201. num. 112. Gratian. dicto cap. 845. num. 52. qui cæteros allegant.*

Hinc colligit Carolus Tapia insignis I.C. *decision. 21* Supremi Italiæ Consilij per totam plura, sed maximè
18 *num. 26.* Titulatum effectum de Collaterali Consilio præcedere antiquiores eiusdem Consilij non titulatos; Et inter Consiliarios titulatos eum qui maiorem habet titulum, *Regens de Ponte decis. 8. num. 5.*

19 Hinc *Franc. decis. 144.* dixit inter Officiales vno die creatos fuisse Prælatum eum, qui primo fuit Doctoratus, & eum qui aliud officium actu exercebat: quamuis aliud idem officium prius exercuisset, & ibi Addentes, benè *Regens Constant. l. 1. C. de consulibus libr. 12. num. 2.*

Hinc etiam *Anna iunior consil. 136. volum. 2.* consuluit, quod ipsemet debebat præcedere alium sibi in data parem, quia ipse erat filius Doctoris de Collegio magni nominis, quia multos libros ediderat, quia prius fuerat à Prorege nominatus, & quia ipse ordine scripturæ erat primo nominatus, *Carolus Tapia dicta dec. 21. num. 1. Mastrill. decis. 130. num. 23.*

20 Tertiò, notant DD. inter omninò pares præcedentiam deberi ei, qui primo adeptus fuit possessionem officij, licet alius posterior in possessione fuisset prior
21 in data, *Cabed. decis. Lusitana 3. par. 1. num. 1. & seq. & decis. 4. &* 5. ibidem, Tapia vbi supra *num. 15. & seq.*
22 *Regens Constant. in dicta l. 1. num. 25.* vbi quod Collaterale Consilium indicauit contrarium, de anno 1613. die 10. Ianuar. prout etiam contrarium iudicauit idem collaterale Anno 1623. de mense Iulij, mandando dari præcedentiam, primo in data, quamuis posteriori in possessione, vt attestatur *Ioann. Baptista de Thoro in compend. decis. Regni tomi 2. fol. mihi 481.* vbi ad hanc decisionem validandam allegat, *consilium Lauattæ* 87. qui scripsit in causa, quæ fuit decisa à collaterali cons. dicta die 10. Ianuarij 1613.

23 Ego decisiones has contrarias Collateralis consilij, & Senatus Lusitaniæ, concordarem, vt hæ de iure procedant, cum aliquid potest imputari ei, qui priorem datam habet, cur possessionem non fuerit adeptus, illæ vero habeant locum, cum nihil potuit imputari, vt puta, quia prior in data fuit absens in seruitio Regis, vt accidit in casu primæ decisionis dicti Collateralis consilij, & clarè innuit *Laratt. dicto cons. 87. nu. 42.* quia ex hoc non poterat dici negligens in adipiscenda possessione.

24 Quartò, considerant DD., quod habenti dignitatem inseparabilem, si contingat eum exercere aliquod munus ratione, cuius in consilio, vel congregatione non deberetur ei præcedentia. Attamen ea ei debetur præcedentia ratione dictæ dignitatis, exemplum potest esse in Senatoribus, & Consiliarijs, qui dicuntur habere dignitatem inseparabilem, vt notat *Fab. de Anna dicto consil.* 40. *num.* 31. nam si vnus
25 ex eis in consilio interueniat, vti Aduocatus non sedet post omnes, sed in suo loco, vt decisum in Sacro Consilio fuisse, attestatur *Franc. decis. 138.* vbi Addentes *Anna dicto loco num. 31. & Regens Tapia dicta dec. 21. num. 3.*

Idem in eodem Sacro Consilio fuisse seruatum in
26 Consiliario Petro Antonio Carauita electo in Fisci Patronum in quadam causa, quæ in Regia Camera tractabatur decidenda in Collaterali consilio. Nam tanquam Consiliarius in eodem Collaterali præcessit Præsidentes dictæ Cameræ, vti refert *Regens. Constant. in dicta l. 1. n. 37. & sequent.*

27 Sicque Illustrissimus Senator Marcus Antonius Montius in quadam Apostilla manuscripta ad illum locum Constantij, ait se vidisse de anno 1627. seruari in Magistratu Ordinario Mediolani, in quo Illustriss. D. Senator Laguna (Vir morum integritate, ac
28 doctrina verè singularis nunc in Supremo Italiæ Consilio Aduocatus Fiscalis meritissimus) Fiscalis prorogatus in causa Fisci contra hæredes Ludouici Portæ, & Comitis Tabernæ retinuit suam prærogatiuam præcedendi Illustrissimum Senatorem Crassum Iudicem Adiunctum in illa, cum Illustrissimo Domino Senato-
29 re Picenardo Conciue meo, qui ob singulares animi fulgores, prudentiam, ac legalem scientiam, nunc Præsidem Magistratus Ordinarij, vnicum Ciuitatis nostræ decus, & ornamentum omnes admirantur: Sedit eum ad dextram Illustriss. Præsidis Dominus Senator Picenardus ad læuam D. Senatoris Laguna, & infra eum D. Senator Crassus.

Atque hæc de Præcedentia, ad cuius materiam videndi sunt DD. omnes supra relati, sed maximè *Regens Tapia decis. 21. Regens de Ponte decis. 8. Ioan. Baptista de Thoro in 2. tomo compendij*, vbi latissimè *Tamburin. loco allegato*, vbi ponit omnes allegationes præcipuas factas in causa præcedentiæ inter Canonicos Regulares, & Monachos Benedictinos, *Fabius de Anna cons. 122. volum. 2. Bonadill. dicto libr. 3. c. 2.* per totum, vbi de præcedentia vxorum Officialium, *Viscont. in conclus. iuris in verbo*, Præcedentia, & *D. Aloys. Riccius in suis collect. decis. part. 7. collect. 2596. qui alios latissimè cumulant.*

§. QVARTVS.

An Pater, & Filius simul possint eligi in Consultores Sancti Officij.

31 HAnc quæstionem benè resoluit Franciscus Marcus *in decis. Parlamenti Delfinalis 629. lib. 1.* vbi ait, quod licet in aliquo Parlamento, aut Senatu de iure non reperiatur vetitum esse simul Officiales Patrem, & filium. Attamen non admittuntur simul in Parlamento Parisiensi, sed in absentia alterius, alter admittitur.

32 Ex qua decisione corroboratur electio Sacræ Congregationis Eminentissimorum Supremorum Inquisitorum, qua superioribus annis ob benemerita D. Francisci Caucij I. C. deputauit D. Ioan. Baptistam I. C. eius filium in Consultorem S. Officij, seu potius in Coadiutorem patris sui, iam supra 30. annos eius-

eiusdem Officij Consultoris cum hoc, quod in Congregationibus simul non interuenirent, quia vota Consultorum in his Congregationibus debent esse omninò libera, ad notata per glossam, *& Bartol. in l.1. §. quæ bonoranda, ff. quarum rerum actio non detur*.

33 Confirmatur autem decisio Marci, ex traditis à Loseo de iure vniuersitatis par.1. cap.3. num.28. vbi ex *l. 6.* & 7. *ff.* quod cuiusque vniuers. nomine, probat patrem, & filium posse simul esse Decuriones, & ibi sequitur allegatam Marci decisionem: Vnde in Regno specialis adest Pragmat. 5. sub tit. de adminiſt. rerum vniuers., quæ id vetat, vbi *Scipio Ronit. & latius Ioan. Paulus Montanar. ibid. §.16. per totum*.

34 Quia tamen huiusmodi electiones patris, & filij, & patrui, & nepotis, & duorum fratrum, maximè si simul viuerent periculosæ sunt, consulo Inquisitoribus inferioribus, ne vllo modo ad eas deueniant, nisi prius Supremis Inquisitoribus vniuersalibus Consultis.

§. QVINTVS.

De Qualificatoribus Propositionum.

35 SÆpisimè in S.Officio occurrit dubitatio: An propositio ab aliquo prolata sit hæretica sapiat hæresim sit † scandalosa temeraria &c. Vnde sæpisimè etiam ad propositionem qualificandam assumuntur Theologi, qui ob id dicuntur Qualificatores, *Royas de Hæret. par.2. num. 384. & 204. Pater Diana*, qui refert pulcram Toletanam instructionem *par. 4. tract. 8. resol.84.* in nostro S.Officio Cremonæ quatuor Consultores Theologi qualificant ipsi propositiones, & cum Reuerendissimus Inquisitor semper sit Magister in Sacra Theologia, non egemus tot alijs Qualificatoribus, prout egent Inquisitores Hispaniæ, qui sunt Iurisconsulti.

De modo autem, & forma Qualificandi has propositiones, quæ obseruari solet in Hispania, videatur *Paulus Garzia en la orden de processar en el S. Oficio, fol. mibi 75. versic.* Despues de reconocidos.

§. SEXTVS.

Quibus tempore, & loco fieri debeant Congregationes Sancti Officij.

36 SOlent Inquisitores vocare Consultores suos, non solùm cum sententia ferenda est condemnatoria, vel absolutoria, sed etiam ad omnes difficultates causarum occurrentes, egentesque maturo iudicio, & diligenti examine, ac etiam cùm agitur de captura aliquarum personarum insignium, ita *Pegna in praxi manuscripta lib.2. capit.7. num. 2. & cap.9. num.1. & in 3. par. direct. comment.126. Zanard. in Summar. dicto cap. 6. quæst.12. versic.* Secundo notandum.

37 An autem huiusmodi Congregationes sint habendæ de mane, vel in Vesperis, Romæ Congregationes fiunt de mane, & etiam Cremonæ, quod est cum dispositione iuris conforme, vt notat Thesaurus in Prohemio suarum Decisionum num.37. vers. Tempus verò Senatus, quia de mane mens est magis quieta, & ingenium subtilius *cap. sanæ 5. quæst. 1.* benè *Alberic. in prohem. Cod. §. quoniam*, qui ait, quod quies interiecta laboribus reddit non operiosores, idem docuit *Cabed. decis. Lusitaniæ 2. numer. 5. & sequ. part. 1. vbi allegat text. ad hoc l. 2. §. & quia Magistratibus, ff. de origine iuris*, ibi: *Et quia Magistratibus Vespertinis temporibus in publicum esse inconueniens erat*, & plura alia eruditè ad hoc ipsum comprobandum adducit. *Cæsaris Carena Cremon.*

38 Locus proprius istarum Congregationum † est Aula S. Officij; Audiui tamen à viris fide dignis extare super hoc litteras Eminentissimorum Inquisitorum Generalium, mandantes vt huiusmodi Congregationes cum fiunt coram Episcopis habeantur in Episcopali Palatio, vbi verò Episcopus non potest, vel non vult interuenire, tunc fiant in S. Officio, & ibi accedat Vicarius Generalis Episcopi; ego dictas litteras non vidi, scio tamen in nostra Inquisitione Cremonæ, ita ad vnguem obseruari: sed post hæc scripta vidi Decretum Sanctissim. Domini nostri Vrbani VIII. de quo in literis Eminentissimi D. D. Cardinalis Barberini sub die 6. Decembris 1635. directis Inquisitori Cremonæ, quo id, de quo supra diximus, expresse cauetur, cum exceptione Inquisitoris Mediolani, in qua Sanctissimus mandauit solitum obseruari.

§. SEPTIMVS.

De ordine votandi in Congregationibus. S. Officij.

39 EX stylo omnium ferè Tribunalium, summa cum ratione introducto iuniores Senatores, Auditores, & Consultores, priores votant.

40 Ita Theologos in Curia Parisiensi votare attestatur *Nicolaus de Lyra in sua Apostill. super cap.23. Exodi in verbo*, Indicio, & in Senatu eiusdem Ciuitatis Parisiensis, idem obseruari ait *Rebuff. ad constitut. Regias titul. de publicatione attestationum artic. vnico, glos. vnica, num.35.*

41 In Senatu Lusitaniæ *Florez de Mena in addition. ad decision. primam Gamæ in fin. & Cabedo decision.6. numer.8. par.1.*

42 In omnibus alijs Curijs Hispaniarum † Curia Pisana *lib.2.c.4.*

In Regno Neapolitano *Afflict. decis. 1. numer. 5. & sequent.*

43 In Senato Pedemontano *Osasch. in prohem. decision. numer. 11. & Thesaur. decis. 1. numer. 1.* vbi Gaspar. Antonius eius filius.

44 Rationem omnes adducunt, ne minores formident declinare à sententijs maiorum, & ita obseruandum est etiam in S. Officio, prout etiam ita in Congregationibus S. Inquisitionis, quæ habentur Romæ coram Sanctissimo, & Eminentissimis DD. Cardinalibus Supremis Inquisitoribus, ita obseruari intelligo.

45 In nostra Congregatione Cremonæ seruatur contrarium: nam dignior primo loco votat: & quamuis contrarius stylus sit rationabilior, & sequendus.

Attamen etiam noster stylus habet DD. qui illum tuentur, ita enim tenet *Gramat. ad dictam decisionem primam Afflicti, in verbo*, Digniores, qui ad hoc refert alios Canonistas in *cap. Episcopus distinction. 17.* & secundum nostrum stylum aliquando fuisse in Sacro Consilio seruatum, attestatur *Afflict. dicta decis.1. num. 7. circa medium.*

§. OCTAVVS.

De modo votandi in Sancto Officio.

46 PRopositis in Congregatione meritis totius processus, iuxta textum in *cap. Statuta, §. iubemus,*

 de

de Hæreticis in 6. ibi: *Eis per totum proceſſum, ſuper*
quo deliberandum eſt ſurioſè manifeſtari, ac integraliter
explicari, Eymericus in direct. part. 4. quæſt. 79. & ibi
Pegna comment, 128. Paramus de origine S. Officij lib.
3. quæſtion. 4. de forma, & ordine iudiciario numer. 56.
47 ita tamen, vt nomina teſtium † non publicentur
Conſultoribus, ſed ſolum eorum qualitates in gene-
re eis explicentur, ſecundùm laudabilem conſuetu-
dinem S. Officij, de qua *Farinac. de Hæreſi quæſtion.*
185. num. 196. verſ. Verùm, quam huculque per
quatuordecim annos vidi in Sancto Officio Cremonæ
inuiolabiliter obſeruari *Caſtro Palao dicta diſputat. 8.*
punct. 11. n. 3.
48 Propoſitis inquam meritis proceſſus hoc modo, verus
votandi modus, eſt vt Conſultor.
Primo examinet, num intentio Fiſci ſit plenè proba-
ta, vel quomodo,
Secundo, vt conſideret, an Fiſci intentio maneat eli-
ſa, ex probationibus, & exceptionibus Rei,
Tertio, his perpenſis votum ſuum Deum ſolum
præ oculis habens, & eius tremendum Iudicium pro-
ponet, iuxta regulas à nobis in ſecunda, & tertia
parte huiuſcet Operis latiſſimè propoſitas, & decla-
ratas, hunc votandi ordinem in Camera Imperiali ab
illius Senatoribus obſeruari apparet, ex votis in eo Tri-
bunali datis apud Ioannem Tilmanum in ſuis illuſtri-
bus, & ſolemnibus obſeruationibus ſummi Statutum
Imperij conciſtorij *tom. 1.* ferè per totum, ſed præſer-
tim *Syntag. 1. deciſ. 2. voto 6.* & pluribus ſequentibus,
49 ex quibus etiam † apparet non omnes Senatores
longa filacterias in ſuis votis interſerere, aliquando ab
inſtituto alienas, ſed breuiter, vbi cum Relatore ſen-
tiant, nec in aliquo ab eo diſcrepent votum ſuum
ſex, vel octo ad ſummum lineis paruulis proferre ſe re-
mittendo voto D. Relatoris, addita vnica ratione ſex
verbis explicata,
Tandem ad finem huiuſce §. duo notanda ſunt ex
Paulo Garzia en la orden de proceſſar en el S. Oficio,
qui tractatus impreſſus eſt ex ordine Supremi Conſilij
in Regnis Hiſpaniarum.
50 Primum eſt quod habet *fol. 26.* à tergo his verbis lo-
quens de Conſultoribus: *Si el Reo ſe votare a tormento,*
no ſe vote lo que ſe ha da hazer confeſſando, o negando ſi
no que ſe torne a veer.
Alterum eſt, quod habet eodem loco loquens de
51 modo, quo Notarius S. Officij debet in actus redigere
vota conſultorum diſſonantia inter ſe, his verbis: *Y*
quando no ay conformitad odos los que ſo de vn parecer
ſe pondran juntos ora ſe han Inquiſidores, ora ordinar io
y Conſultores, comenzando del Inquiſitor mas antiguo,
y con el todos todos los que le le ſiguen, y luego el ſegun-
do, y aſſi de los de mas, porque de otra manera ay alguna
confuſion.

§. NONVS.

An vota Conſultorum ſint deciſiua.

NOn eſt dubium vota horum Conſultorum eſſe
52 conſultiua tantùm, non deciſiua, ita *Pegna*
in Direct. part. 3. comment. 127. Bariola in Aſſoriſm. iu-
ris vtriuſque, in verbo, Vota Conſultorum, *Diana*
qui alios cumulat part. 4. reſolut. moral. tractat. 8. reſo-
53 *lution. 38.* & ita obſeruari in Inquiſitione Hiſpaniæ,
colligitur ex † inſtructione Madril. verbis latinis rela-
ta à Pegna, & Hiſpanis à Diana locis relatis, & In-
quiſitionibus Italiæ idem in praxi eſſe vſu receptum
conſtat, ex pluribus literis Eminentiſſimorum Ge-
neralium Inquiſitorum, quæ in archiuio noſtræ Inqui-
ſitionis Cremonæ aſſeruantur, id quoque expreſſe in
pluribus cauſis declarauit.
Quamuis autem Inquiſitor non teneatur ſequi vota
54 ſuorum Conſultorum, attamen neque etiam ſine ratio-
ne poteſt ab eis diſcrepare, niſi ſint, vt aliquando acci-
dere poteſt valdè irrationabilia, *Pegna dicto comment.*
127. verſ. Quamquam Zanard. dicta quæſt. 42. verſ.
Tertiò notandum, vbi quod multo minus diſcedendum
eſt à votis Conſultorum, cum ſunt vniformia, & cum
eis ſtat ſententia Epiſcopi, *Caſtro Palao dicta diſput.*
8. puncto 11. numer. 5. vbi quod, niſi manifeſta ra-
tio obſtet, de æquitate conſilia conſultorum ſunt ſe-
quenda.
55 Sed dato, quod Inquiſitores non teneantur ſequi
vota ſuorum Conſultorum, an ſaltem teneantur ante
ſententia ea requirere, ita quod ſi non requirantur ſen-
tentia ſit nulla.
Ferdinandus de Caſtro Palao in opere morali tractatu
4. dicta diſput. 8. punct. 11. num. 3. dixit probabilius eſſe
teneri Inquiſitores ante ſententiam requirere vota
conſultorum.
Ego cum *P. Diana dicto tractat. 7. reſolut. 18. verſ.*
Verum, probabilius omninò puto contrarium, ex
his, quæ ibi ipſe adducit, & in noſtra Inquiſitione Cre-
monæ pluries vidi cauſas minime graues ab Epiſcopis,
& Inquiſitoribus, ſimul ſine vlla requiſitione conſulto-
rum expediri.
Animaduertit etiam benè *Zanardus in hac re dicta*
56 *quæſt. 42. verſ.* Quartò notandum, Inquiſitores non de-
bere tantum fidere in ſuis Conſultoribus, vt ſe ipſos pu-
tent immunes à reuolutione proceſſus, librorum, & ſtu-
dio cauſæ, cum enim ipſi ſint Iudices ipſis munus in-
cumbit examinandi, & in facto, & in iure merita pro-
ceſſus, & caſus alias in ſimili materia ab Eminentiſſi-
mis Supremis Inquiſitoribus, & etiam ab eorum præ-
ceſſoribus definitos.
57 Et ob id dicunt DD. quod mala Conſultorum con-
ſilia non excuſant Inquiſitorem à culpa ita *Pegna com-*
ment. 127. verſ. Poſtremo illud moneo, *Royas de Hæ-*
ret. part. 1. n. 424. & ſequent. Farinac. de Hæreſi qu. 185.
num. 194. & ſeq.

§. DECIMVS.

De ſecreto ab Inquiſitoribus Conſultori-bus indicendo.

58 SEcretum ab omnibus Magiſtratibus obſeruandum
tradiderunt quotquot, de Republica benè inſti-
tuenda, & gubernanda tractatus ediderunt, quos la-
tè cumulauit *Symanch. de Republic. libr. 7. capit. 14. &*
ſequent. & latiſſimè omninò videndus *Bouadill. in ſua*
politica tom. 1. libr. 2. capit. 5. Que ſecreto ha de guar-
59 *dar el corregidor,* benè etiam *Boſſ. in titul. de carcera-*
to fideiuſſ. relax. num. 32. vbi refert Franciſcum Bello-
num in Ciuitate Calalis Senatorem (ex eo, quod
ſententiam à Senatu latam, nondum tamen publica-
tam reuelauerat) fuiſſe capite obtruncatum, quam
ſententiam prius ipſe in ſeipſum tulerat: cùm enim
à Marchione fuiſſent interrogatus, qua pœna dignus
eſſet, qui ſententiam capitalem reuelaſſet, & ip-
ſe reſpondiſſet, eadem capitali pœna, ſubiunxit
Marchio Montisferrati, tu igitur hanc pœnam
patieris.
60 Quia autem, vt ſupra diximus, neruus præcipuus
cauſarum S. Officij eſt ſecretum, *Pater Maſſin. in pra-*
xi S. Officij fol. 10. verſ. Dee parimente, ideò ſum-
ma cum ratione ſtatutum eſt *in capit. ſtatuta §. &,*
vt eorundem, de hæreticis, in ſexto, vt poſſint Inqui-
61 ſitores † Conſultoribus indicere ſecretum in cauſis
S. Offi-

S. Officij sub pena Excommunicationis ipso facto incurrendæ; *Eymericus in directorio tertia partis, q.81.& ibi Pegnum in comment.* 130. *Lucerna Inquisitorum in verbo Inquisitor, num.*21 *Zanard. in Summar. dicto cap. 6. de Inquisitore, quæst.* 42. *vers.* Sextò notandum, vbi
62 quod Consultores, etiam extra Congregationem inter se possunt loqui de meritis causarum, de quibus in Congregatione pertractatunt.

63 Addit insuper, quod lata, & publicata sententia Consultor potest dicere, ego fui in tali voto, quod intelligendum est cum grano salis, & secluso scandalo, & dummodo ij, quibus Consultor reuelat votum suum, non possint venire in cognitionem voti aliorum Consultorum, & dummodo non adsit periculum, quod ex tali reuelatione oriantur rixæ, ac contentiones.

64 Illud certum est, nunquam † Consultori licere reuelare vota aliorum, maximè in causis grauissimis, ob periculum, in quod eos inijceret, qui sententiam duram dixissent *Boss. in d. tit. de carcerato in fideiuss. relaxando, n.*30. *vers.* Etsi publicarentur vota singulorum.

Et hæc, quæ diximus de secreto a Consultoribus obseruando, manifestiora redduntur, ex formula iura-
65 menti, quod præstare solent consultores in actu, quo recipiuntur in consultores, de qua in actis nostri S. Officij Cremonæ, iurant enim se secretum seruaturos, nec de rebus iu Congregatione per tractatis, reuelandis sub pœna excommunicationis ipso facto, a qua non possint absolui, nisi ab Eminentissimis DD. Cardinalibus Supremis Inquisitoribus, & pariter iurant sub eadem pœna de non loquendo, seu tractando verbo, vel scriptis, aut alias quouis modo, de his que concernunt causas Sancti Officij, nisi cum DD. Consultoribus, alijsque Officialibus S. Officij, vt patet ex eadem forma Iuramenti, de qua supra, quæ etiam impressa habetur apud *Patrem Massin. in proxi S. Officij part. 9. in Rubr. Formæ del giuramento*, secundæ impressionis.

66 Si tamen Episcopi, vel Inquisitores reuelarent huiusmodi secreta S. Officij nullam quidem censuram incurrerent, peccarent tamen mortaliter, vt notauit Zanard. vbi supra, nisi Inquisitores, etiam ipsi in congregatione suorum Consultorum Iuramentum præstassent secreti, vti eos facere debere, constat ex literis Eminentissimi D. Cardinalis Arigonij 24. Decembris 1611. directis Inquisitori Cremonæ, vbi etiam addit Sacra Congregatio, quod hoc Inquisitoribus mirum videri non debet, quia etiam Eminentissimi DD. Cardinales Supremi Inquisitores simile secreti Iuramentum præstant.

67 Tandem notandum ad finem huius Tituli Canonicos Cathedralis, dum vti Consultores intersunt Congregationibus S. Officij luctari distributiones quotidianas, etiam eas, quæ solis interessentibus, ita dantur, vt quomodocumque absentibus, etiam ex infirmitate denegentur, vt pro Canonicis nostræ Cathedralis contra Capitulum declarauit Sac. Cõgreg. Eminentissimorum Supremorum Inquisitorum sub die 2. Ianuarij. 1614. & die 17 Ianuarij 1619.

TITVLVS NONVS.

De Aduocatu Fiscali S.Officij.

SVMMARIVM.

TITV-

Quid in Inquisitione Cremonæ. num.41.
Quid in Curia Prætoria Cremonæ. num.42.
40 *Aduocatus Fisci de iure non potest interesse examinibus testium, nec torturæ reis, sed praxis est in contrarium nu.41. & seqq.*
43 *An stante stilo nostræ Congregationis, quod Aduocatus Fiscalis interueniat torturæ, possit ea ab Inquisitoribus inferri sine Aduocato Fiscali.*
44 *Quid in absentia Aduocati Fiscalis Cremonæ agebat Illustrissimus Salamanca Prætor, & quo iure.*
45 *In absentia Aduocati Fiscalis potest Iudex alium deputare.*
46 *An Aduocatus Fiscalis possit recusari suspectus, remissiuè.*
47 *De iure in causis criminalibus, Fiscus appellat. nu.48. vbi quod ita fuit decisum Romæ.*
49 *In Curijs Secularibus Regni, Fisco loco appellationis datur recursus.*
50 *An Fiscus Sancti Officij appellet, vel habeat recursum.*
51 *Fiscalis qui habet votum decisiuum in Curia, ex ijsdem causis recusatur, ex quibus Iudex.*
52 *Ita decidit Senatus Cathaloniæ.*
53 *Decisio Senatus nostri Mediolani in hac materia.*
54 *Cum Fiscalis non habet votum decisiuum in Curia tunc, an possit recusari, controuertunt DD. verior sententia est, quod ex capite inimicitiæ. n.55. & sequen.*
57 *Aduocatus potest arceri à munere aduocandi contra inimicum, non sic Procurator.*
58 *Si causa inimicitiæ ortum haberet ex causa Officij non posset recusari Fiscalis.*
59 *Procurator Fiscalis non potest recusari.*
60 *In Sancto Officio quando admittenda hac recusatio.*
61 *Officiales electi à Principe difficilius recusantur.*

Sequitur, vt de Aduocato Fiscali huiusce Tribunalis agamus. Sit ergo.

§. PRIMVS.

De Origine, & dignitate Aduocati Fiscalis.

PRæmissa significatione huiusce vocabuli, FISCVS, quod nihil aliud significat, nisi ærarium, vt notant Gothofred. in suis notis ad Rubr. C. de iure Fisci, vel Cameram Principis, prout complectitur quicquid ad illius commodum pertinet pecuniarum, vt dixit Dominus meus Peregrinus olim in Patauino Gymnasio Præceptor meus amantissimus *tractatu de iure Fisci lib. 1. titol. 1. numer. 20. & pluribus sequen. & Regens Constantius in Rubr. prædicta de iure Fisci numer 3. Eliseus Danza in tractatu de pugna Doctorum titol. de officio Fisci, numer. 1. seq. qui alios allegant.*

2 Huiusce Aerarij, seu Cameræ, & Fisci, Adrianus Imperator primus omnium Aduocatum creauit, quem Fisci Aduocatum nominauit, & Adrianum expost sequuti fuerunt alij Imperatores, ita *Garz. Gallecus de Hispanorum Nobilitate, & exemptione, glos. 3. in principio, numer. 17. Mastrill. de Magistrat. libr. 5. cap. 8. numer. 64. Marcus Antonius Surgens in Neapoli illustrata libr. 1. cap. 26. numer. 26. Regens Tapia in iure Regni Neapolitani libr. 2. tit. de officio Aduocati, & Procuratoris Fiscalis, in Rubrica, numer. 12.*

3 Aduocati istius Fiscalis maximam esse dignitatem passim docuerunt Scribentes, *Alfar. de officio Fiscalis glos. 9. numer. 10. sequen. & glos. 16. Mastrill. vbi supra numer. 65. Peregrin. de iure Fisci lib. 7. tit. 2. numer. 15. Berart. in speculo Visit. Secularis cap. 12. num. 1. & seq.*
4 vbi quod † numeratur Aduocatus Fiscalis inter Clarissimos.
5 Hinc Aduocati Fiscales à solo Rege † creantur, *Mastrill. dicto n. 85.* vel à Principe supremam auctoritatem habente, *Tapia vbi supra n. 1.*
6 Sedent in numero Iudicum Supremorum, & Senatorum, *l. laudabile, C. de Aduocat. diuers. Iud. Garz. dicta glos. 3. n. 9.*
7 Sedent coram Principe, *Mastrill. dicto capit. 8. num. 73.*
8 Inter Clarissimos numerantur, *l. restituenda, C. de Aduoc. diuersor. Iud.*
9 In modo prosequendi causas in nihilo à Iudicibus differunt, *Alfar. de officio Fiscalis, glos. 17. num. 3. vers.* Etiam, in modo prosequendi.
10 In locis, & Regnis, in quibus soli Officiales Regij togam deferunt, etiam ipsi Aduocati Fiscales eam deferunt, vt in Regno Neapol. *Regens Tapia num. 5. Mastrill. num. 72. Garz. num. 11. & glos. 35. num. 42. & seq.* vbi quod super hoc adest ordinatio Potentissimi Regis nostri.
11 Ipsis substernuntur puluinaria serica eadem cum Senatoribus, *Garzia dicta glos. 35. n. 45.*
12 Et plurima alia Aduocatis Fiscalibus à Principis munificentia concessa fuerunt Priuilegia, vt omnes eorundem dignitatem ex his facilè possent intelligere.

Aduocati Fiscales in omnibus causis, in quibus de
13 vtilitate, & iure fisci agitur interueniunt, siue causæ ciuiles sint, siue criminales, & in nostro Statu Mediolani,
14 Aduocatus Fiscalis non potest quærelare, nec ipsemet denunciare, nec aperire viam Inquisitioni, sed eius munus tantummodò est instare apud Iudices, & assistere denunciantibus; dummodo aliter sit aperta via Iudicibus, quare per instigationem ipsius Fiscalis, *Clar. §. fin. quæst. 10. vers. finali.*
15 Et ita Fiscales in S. Officio Hispaniæ non porrigunt accusationem contra reum coram Inquisitoribus, nisi postquam aperta est via Inquisitoribus ad procedendum contra reos, vt videre est ex *Paulo Garzia en la orden de processar en el S. Officio, fol. mihi 15.* quod etiam
16 obseruari in Inquisitionibus Italiæ. Colligi potest ex praxi Inquisitorum manuscripta *Pegnæ lib. 2.* per totum, vbi de accusatione Fiscalis, ne verbum quidem, & ex traditis ab eodem *Pegna in tertia parte Directorij commen. 14. vers.* Sed cum hodie, vbi ait quod habitis testibus de crimine, & præcedenti debita Inquisitione, & informationibus, libellum accusatorium formare solet Fiscalis.

§. SECVNDVS.

An Inquisitores habeant Fiscum.

17 NOn est dubium, quin Inquisitores habeant Fiscum, id enim manifestè supponunt omnes DD. qui de pœna confiscationis bonorum Hæreticis impositа pertractarunt.
18 Et ob id Inquisitores posse sibi eligere Aduocatum Fiscalem, docuit *Symancha de Cathol. instit. tit. 53.* de Promotore Fiscali per totum, *Ludouic. à Paramo de origine S. Inquisitionis lib. 3. quæst. 9. num. 15. & idem Symanch. in Enchiridion. Iudicum Violatæ Religionis, tit. 20. n. 1. & seq.*
Nec de hac re dubitari potest, quia in omnibus Inquisitionibus videmus deputari, vnum Aduoca-
19 tum Fiscalem, & quidem in nostra Inquisitione Cremonæ olim solebat deputari vnus Procurator, sub nomine

nomine Promotoris, seu Syndici Fiscalis ab Eminentissimis, & Reuerendissimis Supremis Inquisitoribus, ex post autem cœpit ab iisdem eligi vnus Aduocatus Fiscalis, qui simul est Consultor, & primus sic electus fuit
20 D. Ioan. Petrus Ala I.C. de Collegio nostræ Ciuitatis Vir in scientia legali Insignis, huic ego successi ad nominationem Reuerendissimi Patris Magistri Io. Baptistæ de Sextula Inquisitoris tunc Cremonæ de nostra
21 Ciuitate, Sancto Officio, & tota sua Religione optime meritus, & ab iisdem Eminentissimis Cardinalibus anno 1630. fui electus, & confirmatus, cum iam essem etiam Consultor eodem modo electus vsque de anno 1626.

§. TERTIVS.

De qualitate eligendorum in Aduocatos Fiscales.

22 IN Aduocatum Fiscalem S. Officij eligendus debet esse Vir probus, industrius, diligens, fidei zelator, & iuris peritus, *S. manch. de Cathol. instit. dicto tit. 53. num. 1. & in Enchiridion. tit. 20. num. 2. Ludouic. Paramus dicta quæst. 9. num. 40. & sequen. Bene Regens Tapia in iure Regni Neapol. lib. 2. tit. de officio Aduocati*
23 *& Procuratoris Fiscalis, in Rubr. num. 9. & seq.* vbi generaliter dixit, eligendos in Aduocatos Fiscales debere esse viros doctissimos, probatissimos, & diligentes, & subdit quod ob hoc non esset in congruum, vt ad hoc Aduocati Fiscalis munus eligerentur Regij Consiliarij, & Cameræ Præsidentes, quorum esset probata doctrina, & omnibus nota probitas.

Ex quo fortasse mota fuit Sacra Congregatio, dum, vt supra dicebam, cæpit eligere in Aduocatum Fiscalem S. Officij Cremonæ, vnum ex Consultoribus eiusdem Tribunalis.

23 Debet autem Aduocatus Fiscalis huius Tribunalis Pontificij, & Cæsarei iuris perfectam cognitionem habere, vt iuridicè munus suum apud Inquisitores exercere possit, *Paramus vbi supra num. 40.* sed præcipuè debet esse versatus in delictis ad Sanctum Officium spectantibus, & eorum pœnis, ac Bullarum Apostolicarum in materijs huius Tribunalis editarum cognitione, *Tapia loco allegato n. 13.*

§. QVARTVS.

De officio Aduocati Fiscalis huius Tribunalis, Et an possit interesse Congregationibus, & habeat Votum.

25 MVnus Aduocati Fiscalis consistit in porrigenda accusatione contra Hæreticos, post assumptas in Summario Iud. contra eos informationes, *Paramus de origine S. Inquisitionis quæst. 4. Rubr. de forma, & ordine num. 46. libr. 3. cum alijs supra per nos allegatis:* Vnde *Azened. in Regias Hispaniæ Constitutiones noua Recompillationis lib. 2. tit. 13. l. 3.* ait, quod Fiscales accusare non possunt, nisi Inquisitione, vel delatione præcedente, & exclamat contra Episcopos, qui permittunt in suis Curijs seruari contrarium.

26 Debet vlterius Aduocatus Fiscalis tueri (quantum potest) iurisdictionem S. Officij, quæ ei maximè cordi esse debet, & sicuti Aduocatis Fiscalibus Regis,
27 Regia Iurisdictio commendatur, vt notat *Bouadill. in sua politica lib. 2. cap. 19. n. 4. & seq.* ità etiam Iurisdictio S. Officij eiusdem Tribunalis Aduocatis Fiscalibus diligentissime est commendanda.

28 Debet etiam dicta testium exquirere libros denunciationum reuoluere, vt quos reos cognouerit, possit coram Inquisitoribus instare, vt carceribus mancipentur, & debitis pœnis mulctentur, ita *Paramus dicta quæst. 9. num. 39. vers.* Præcipuum tamen munus, & *Symanch. in allegat. tit. 13. n. 3. & seq.*

Debet quoque processus, qui contra reos huiusce
29 Tribunalis formantur diligenter scrutari, iuxta tradita à nobis tota, & integra tertia parte huius Operis, vt tempore relationis possit tam in facto, quam in iure allegare *Symanch. vbi supra n. 9. & 10.*

30 Potest etiam, & debet coram Inquisitoribus instare, vt edicta fidei promulgent sæpius, vt in Hispania fieri consueuit; ea enim ibi quotannis publicantur, *Paramus dicta quæst. 4. in Rubr. de forma, & ordine num. 20.*

An autem Aduocatus Fisci possit in Congregationibus interuenire, dum causæ referuntur, & votantur.

De iure dicendum est, quod non, per textum expres-
31 sum in l. proxime, ibi: *Antoninus Cæsar, cum remotis omnibus deliberasset*, ff. de his, quæ in testamento delentur, & ex lectura illius textus apparet in eo casu interuenisse Aduocatum Fisci, ibi: *Et Aduocatus Fisci dixit*.

Qui textus licet loquatur in Imperatore, attamen ad alios etiam Iudices eum extendunt *Bart. ibi, Bald. num. 5. Raphael. Cum. num. 5. Castr. num. 5. Goffred. num. 1. Albericus num. 2. vers.* Nota modum qui quotidiè seruatur, Mastrill. qui loquitur in materia egregie *decis. 214. num. 22. & sequent. volum. 3.* vbi etiam ait *text. leg. fin. Cod. de Aduoc. Fisci*, ibi, *Examen præsente Fisci Aduocato suscipiant*, qui in contrarium solet allegari, intelligendum esse de interuentu Fisci, quoad probationem in facto, & allegationes in iure, & in omni casu eius decisionem procedere solum in casu, in quo loquitur, & sic in causis ciuilibus, in quibus plura Fisci Aduocatis conceduntur, quæ in criminalibus denegantur, vt latè deducit *Mastrill. ibi num. 26. & seq.*

Et ex his colligi potest, quod si de iure Aduocati Fiscales non possunt esse præsentes collationibus, quæ ab
33 Assessoribus fiunt pro decisione causarum multo minus poterunt habere votum in dictis causis, vti etiam notauit idem *Mastrill. loco supra allegato n. 8.*

Atque hæc de iure procedunt, quia ex reuolutione librorum apparet in praxi varium esse stylum Curiarum Supremarum.

34 Nam in Senatu Pedemontano, cum instantibus Aduocatis Fiscalibus, Hæc quæstio disputata fuisset, decisum fuit contra Fiscales, vt probauit Gaspar Antonius Thesaurus, qui tunc in illo Senatu aderat præsens *quæst. forens. lib. 1. q. 48. n. 6.*

35 In Senatu Cathaloniæ indistinctè admittuntur Aduocati Fiscales in Consilio, & habent votum decisiuum, quod connumeratur inter vota aliorum DD. de Regio Consilio, vt testis est *Pegnera in decisionibus dicti Senatus, decis. 232. versiculo:* Verùm, quia in Cathalonia.

36 In Regno Siciliæ Aduocati Fiscales in Regia Audientia sunt præsentes, dum causæ referuntur, & votantur, non tamen habent votum decisiuum *Mastrill. d. decis. 214. n. 20. vers.* Quæ omnia in Regno, & de Magistratibus *lib. 5. c. 8. n. 78.*

37 Idem seruatur in Regno Lusitaniæ, vt ait *Cabedus decis. illius Regni 119. n. 5. par. 2.*

38 Et in Regno Neapolitano *Tapia in iure illius Regni lib. 2. tit. de officio Aduocati Fiscalis super rtu Regina*

gina Ioanna 11. *incip.* Item quod Procurator Fiscalis, Et *Eliseus Danza in tractatu de pugna Doctorum tit. de officio Fisci n.89.& sequent.*

39 Stilus Sanctæ Inquisitionis in Regnis Hispaniarum, qui, vt videre est ex *Symanch. de Cathol. Institut. dicto tit. 53. num.10.* est, vt Fiscalis si vult in Congregatione esse præsens relationi actorum, & ibi allegare in iure, & in facto id ei concedatur, absit tamen cum testium dicta scribuntur, & rata habentur: Et cum Iudices, & Consultores de sententia ferenda deliberans est magis conformis cum dispositione iuris communis, de qua supra.

40 Et notandum est proclariori intelligentia illius styli, quòd cum testes examinantur, vel reputentur, vel per eosdem ratæ habentur depositiones, non potest Aduocatus Fiscalis esse præsens, prout nec potest esse præsens cum reus torquetur, vt benè pluribus allegatis probauit *Afflictus in Constitution. Regni libr.1. Rubr. in Constitutione incip. Quæstiones, numer. 5. & sequ.* quia sicuti in examine testium abesse debent partes, & in actu torturæ accusator, ita abesse debent partium, & accusatoris Aduocati per iura ibi ab *Afflicto allegata.*

Et ideò in Hispania ex allegato stylo abest Fiscalis cum dicta testium scribuntur, vel rata habentur.

41 Sed in nostra Inquisitione Cremonæ, ista non seruantur. Nam licet examinibus testium Aduocatus Fiscalis non intersit, nisi ab Inquisitore vocetur. Attamen ex Decreto particulari S. C. Eminentissimorum DD. Cardinalium Supremorum Inquisitorum, vt ex literis Eminentissimo D. Cardinalis sub die 27. Iulij 1618. interest examinationibus testium ad defensam, & repetitioni testium, ac etiam esse debet præsens Congregationibus etiam dum causa votatur, & semper esse præsens torturæ, vna cum Inquisitore, qui sedet medius inter Vicarium Generalem, à dextris, & Aduocatum Fiscalem à sinistris. Et in hac re Eliseus *Danza loco supra allegato num.* 111. ait, quod quamuis doctrina Afflicti sit in iure vera, ipse tamen semper vidit contrarium obseruari, & credo, quod obseruantia, de qua ibi Danza, non sit solum in Regno Neapolitano.

42 Quia ego, quando fui sub laudatissimo Viro Illustrissimo Domino Don Consaluo de Salamanca Prætore Cræmonæ, & Senatore meritissimo Locumtenens D. Aduocati Fiscalis huius Ciuitatis per integrum ferè biennium semper interfui torturæ, quæ reis inferebatur, siue ex ordine Curiæ nostræ, siue ex decreto Senatus Excellentissimi Mediolani; Et dum fui Proiudex, semper mecum interfuit D. Ioan. Maria Pirella Aduocatus Fiscalis.

43 An autem stante stylo nostræ † Inquisitionis possit reis inferri tortura sine Aduocato Fiscali, cum absens est dubitari potest.

Ego certè, si essem Inquisitor, nunquam ad torturam deuenirem sine Aduocato Fiscali: Et si abesset deputarem vnum alium Officialem Tribunalis pro illo actu, vt solitus erat facere Illustrissimus Salamanca. dum eram illius Proiudex Maleficiorum sub sua insigni Prætura nostræ Ciuitatis, cum instabant condemnationes faciendæ, vel è latere Fisci accusanda erat contumacia, & negotium dilationem non patiebatur, ac Aduocatus Fiscalis absens erat: Ipse enim pro illis actibus deputabat, vnum I. C. qui loco Fi-
45 scalis accusabat contumaciam, & alia necessaria peragebat, secundùm doctrinam *Clari in §. fin. quæst. 10. vers.* Scias igitur; ibi: Nam in quocumque casu, quæ communis est; eam enim sequitur *Matienz. in libr. 5. Recompillat. Nouæ legum Hispaniæ tit. 14. lib. 1. glos. 1. num. 1. & Bouadill. in sua politica tom. 2. libr. 3. cap. 15. numer. 99. vbi in Apostill. alios allegat.*

Et his omnibus apparet stylum in hac materia vniuscuiusque Tribunalis esse sequendum, & vbi de stylo non appareat à terminis iuris communis non esse discendendum.

§. QVINTVS.

An Fiscus Sancti Officij possit appellare.

DE iure Fiscus appellat in causis criminalibus; *Franc. decis. 470. num. 9. Danza in tract. de pugna Doctor. tit. de officio Fisci, num. 28. Grammat. decis. 14. Genuens. in praxi Curiæ Archiepiscopalis Neapolitanæ cap. 45. num. 2.* vbi quod ita Romæ anno 1600. fuit de-
48 cisum post longam disputationem, *Aloysi. Ricc. decis. Curiæ Archiepiscopalis 81. tit. 2. vbi quod hoc non habet difficultatem, quia appellatio in iure non reperitur Fisco prohibita à sententijs etiam absolutorijs rei.*

49 In Curijs tamen Secularibus Regni loco appellationis datur Fisco recursus, nisi reus appellasset, quia tunc potest Aduocatus Fisci appellationi adhærere, latè alios allegans, & plures decisiones Collateralis Consilij referens *Danza videndus vbi supra à numer. 38. vsque ad numer. 80. & Addentes ad decis.* 148. Præsidis de Franchis propterea quod ad rem nostram attinet.

50 In S. Officio ex supradictis, concludendum est, quod in omnibus casibus, in quibus dari potest appellatio, vel recursus, ea concedi etiam debent Fisco, cum in hoc non reperiatur prohibitus de iure, nec aliquid speciale in Fisco huius Tribunalis statutum inueniatur.

§. SEXTVS.

An Aduocatus Fiscalis possit recusari suspectus ex capite, inimicitiæ.

GRauis est difficultas hæc, cuius solutio, vt habeatur generaliter, non solum pro hoc Tribunali, sed etiam pro alijs; Existimo pro totius istius materiæ clara distinctione, distinguendos esse tres casus, vt certa ab incertis se cernamus.

51 PRIMVS casus est, cum Aduocatus Fiscalis in decisione causæ habet votum decisiuum, sicut illud habet in Curia seculari Cremonensi, in quæ votum Fiscalis, & Iudicis habentur pro decisione Curiæ, etiamsi Illustrissimi DD. Prætores dissentiant.

Et in hoc casu certum est apud omnes ex ijsdem causis Aduocatos Fiscales recusari: ex quibus de iure Iudices recusari possunt, de quibus latè *Borguin. suarum decisionum tom. 1. decis. 30. & Nouar. ad pragmat. primam Regni Neapolit. de suspic. Official. ac Carolus Tapia in suo iure Regni Neapol. lib. 3. tit. 33. de suspic. Official. per totum titulum,* vbi egregiè loquitur in hac materia.

52 Casus hic de per se est clarus, & decisus reperitur in Regno Cathaloniæ ab illo Senatu, iunctis omnibus aulis, vt dixit Peguerra videndus decis. 232. vers. Verùm quia in Cathalonia, vbi ait articulum hunc fuisse in eo Senatu disputatum ex ordine Excellentissimi Proregis illius Regni.

53 Senatus etiam noster Mediolani Excellentissimus eandem recusationem Aduocati Fiscalis Cremonæ admi-

admissit,quia,vt dixi, habet votum decisiuum in Curia. Rescriptum Senatus est tenoris sequentis directum, Spectab. D.Prætori Cremonæ.

Dilectissime noster. Vt omnis suspicio tollatur à narrata causa in occlusis precibus Iosephi Summi, committimus vobis, vt habita summaria informatione de expositis, amoto memorato Fiscali, vti suspecto, alterum eius loco deputetis arbitrio vestro eligendum. Mediolani die sexta Augusti 1572. A tergo autem Spectab. I. C. Pratori Cremonæ Senatori nostro dilectissimo.

SECVNDVS casus est, cum Fiscalis in Curia,
54 cuius est Fiscalis non habet † votum decisiuum, sed tantummodo interuenit in formatione processus examine testium, tortura rei, & in alijs actibus Indicialibus,& in hoc casu duæ adsunt inter sese contrariæ sententiæ.

55 Prima est, eiusdem Senatus Cathaloniæ apud Peguerram *dicta decis.232. vbi supra*, quod Aduocatus Fiscalis in hoc casu non potest allegari suspectus, sed quod debet admitti ad allegandum pro Rege quicquid voluerit, alio in ipsius loco subrogato tantummodò ad votandum in expeditione causæ, ne ius Regis deterius reddatur.

56 Secunda opinio est, Sacri Concistorij Regni Siciliæ apud Scipionem Rouitum in Pragmatica Regni *titul. de suspic.Offic.pragmat.5. num.2. & Mastrill. decis.214. per totam volum.3.* quod imò potest Aduocatus Fiscalis recusari suspectus, etiamsi votum decisiuum non habeat in Curia. Probaturque hoc ex insigni de-
57 cisione *Aluari, Valaschi 124. per totam libr.2.* vbi dixit in Senatu Portugaliæ plures fuisse decisum, simplices Aduocatos non posse aduocationis munere fungi contra inimicos, & assertio hæc Valaschi verissima est, nam alias similes decisiones eiusdem Senatus quod non possit quis esse Aduocatus contra suum inimicum, refert Georgius Cabedo *decis.214. num.9. versic. Item inimicus, tom.1.* Si igitur simplex Aduocatus ex capite inimicitiæ reijcitur à munere Aduocationis, multò magis idem dicendum erit de Aduocato Fiscali,qui multo maius potest præiudicium afferre causæ.

58 Et verè sententia hæc Mastrilli, & Rouiti est de iure verior, vnam tamen de necessitate admittere debet limitationem, vt non habeat locum, vbi inimicitia inter Aduocatum, & reum haberet originem ex causa officij, nam tunc nullo modo Aduocatum Fiscalem posse recusari,vt suspectum probauit idem *Mastrill. d. decis.214.n.31.& seq.*

59 TERTIVS casus est,quando sumus non in Aduocato Fiscali,sed in Procuratore, & Sindico Fiscali, & tunc videtur,quod talis non possit, neque ex capite inimicitiæ recusari,vt suspectus.

Probari potest hæc conclusio,tum ex eo,quod huiusmodi recusatio Procuratoris fuit reiecta in Regno Lusitaniæ apud eundem Cabedum vbi supra num.9. vbi dixit, quod quamuis Senatus ille sæpius Aduocatis reiecerit à munere Aduocandi contra inimicos, id tamen nunquam voluit decidere in Procuratoribus.

Tùm quia pariter in Regno Siciliæ non recusantur Procuratores, & Sindici Fiscales: vt testatur *Mastrill. dicta decis.214.* in principio ex literis specialibus Nostræ Regiæ Maiestatis.

60 In nostro Sancto Officio Aduocatus † Fiscalis non habet votum decisiuum, cum nec illud habeant Consultores, solus enim Inquisitor, & ordinarius decidunt causas huiusce Tribunalis.

Quare in hac quæstione, quantùm ad rem nostram attinet, Ego eius sum sententiæ, quod si contra Aduocatum Fiscalem allegaretur, & probaretur inimicitia, maximè capitalis debeat omninò ab illa causa abstinere, quo casu partes erunt Inquisitoris alium Aduocatum Fiscalem,pro ea causa eius loco subrogare.

Non tamen passim recusationes ex alijs causis sunt admittendæ, maximè in Aduocatis Fiscalibus Sancti Officij, quia ad id munus eliguntur à Sanctissimo Domino Nostro, & ab Eminentissima Congregatione Sancti Officij de Vrbe, prout sic eligitur Aduocatus
61 Fiscalis Sancti Officij Cremonæ, & illius Consultores, iuxta ea, quæ docent DD.de alijs Officialibus à Principe electis, qui regulariter recusari non possunt, nisi ex vrgentissimis causis *l. vnica, ff. de offic. Præfecti Prætor, Cabed. decis.20. num.7. par.1.* Procurator autem Fiscalis Sancti Officij nullo modo, mea quidem sententia poterit, vt suspectus recusari, ex his, quæ diximus supra in tertio casu, nisi tamen aliter instissimo Reuerendissimorum per tempora Inquisitorum arbitrio videretur, cui multa ob eorum præsumptam prudentiam,& Religionem de iure remissa sunt.

TITVLVS DECIMVS.

De Aduocato, & Procuratore Reorum in Sancto Officio.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitores in S. Officio deputant vnum Aduocatum, & Procuratorem Generalem Reorum.*
2 *Quales viri sint deputandi in Aduocatos Reorum huiusce Tribunalis.*
3 *Si Rei aliòs Aduocatos, vel Procuratores petant præter deputatos ad id munus in S.Officio, an eis sit ab Inquisitoribus satisfaciendum.*
4 *Quid obseruetur in S.Officio Cremonæ.*
5 *In Aduocatum reorum eligendus est Iurisperitus, qui iuramentum præstat de seruando secreto.*
6 *Aduocatus reorum debet inducere reum ad veritatem fatendam.*
7 *Legitimis modis debet tueri reum.*
8 *Processum sibi consignatum (eius officio expleto) debet reconsignare S.Officio.*
9 *Inquisitores possunt compellere Aduocatos,vt in Sancto Officio patrocinentur.*
10 *Salaria, & Honoraria Aduocatorum, & Procuratorum Reorum, ex quibus ipsis sint persoluenda.*

Post Titulum de Aduocato Fiscali Sancti Officij, sequitur, vt videamus de Aduocato, & Procuratore Reorum,& quidem in Tit. de Defensionibus Reorum, §.1. & 2.visum fuit; An,& quando debeant Reis assignari in hoc Tribunali, tàm Aduocatus, quàm Procurator, nunc duo tantummodò in hac materia supersunt videnda, videlicet. De qualitatibus istius eligendi in Aduocatum, & Procuratorem Reorum, & de amborum muneribus, & Officijs.

§. PRIMVS.

De qualitatibus eligendorum in Aduocatum, & Procuratorem Reorum.

1 Laudabilis adest in Tribunalibus S. Officij consuetudo, vt Inquisitores deputent vnum Aduocatum, & vnum Procuratorem Reorum.

2 Hi debent esse viri, de Hæresi non suspecti fidei zelatores, probi, legales, & in vtroque iure (maximè verò in materijs ad hoc Tribunal spectantibus) non mediocriter versati, *Eymericus in Directorio num.* 127. *vers.* Et sic concederentur sibi: *Pegna ibi commen.* 28. *sub lit. C. Locatus in Iudic. in verbo, Aduocatus, num.* 1. *versic. Aduocatus etiam eis, Symanch. de Cathol. instit. tit.* 5. *de Aduocatis n.*3. *& in Enchirid. Ind. Violatæ Religionis tit.* 42. *de Aduocatis n.*2. *Farin. de Hæresi quæst.* 197. *numer.*78.

3 Et cum casus acciderit in S. Officio † vocandi sunt hi ad munera prædicta ab Inquisitoribus deputati: & hoc quidem regulariter, nam si Rei Aduocatos, & Procuratores postulent præter deputatos in Sancto Officio, eis vtique iusta existente causa satisfaciendum erit, vt notat *Pegna* 3. *par. commen.* 30. *vers.* Et concedo sibi talem.

4 Et sic ad petitionem reorum in Sancto Officio nostro Cremonæ sæpe vidi deputari in Aduocatum ipsorum, etiam aliquem ex DD. Consultoribus, qui postea in illa causa abstinet a Congregatione, & voto, ita etiam *Sousa in Afforism. l.* 2. *c.* 30. *num.*8.

§. SECVNDVS.

De Muneribus Aduocati, & Procuratoris Reorum.

5 Primo loco Aduocatus præstare debet iuramentum, prout, & Procurator de secreto obseruando, & de reo bene, ac fideliter defendendo, *Symanch. dicto tit.* 5. *numer.* 4. *vers.* Is autem iurare debet, *Pegna allegato comment.* 28. *vers.* Dandus est autem, *Paramus de origine. Sanctæ Inquisitionis lib.* 3. *q.* 4. *in Rubr. de forma, & ordine Iud. n.*48.

6 Secundo, totis viribus, & conatu contendere debet, vt reum ad veritatem fatendam inducat, ita vt si cognoscat causam rei esse iniustam, eam omninò deserat, ita *Symanch. vbi supra. Ferdin. de Castro Palao in opere morali tom.* 1. *tractat.* 3. *disput.* 8. *puncto* 6. *n.* 5. *Sousa d. c.* 30. *n.* 10.

7 Tertiò, legitimis tantummodò † modis reum tueri debet, hoc enim continet ipsius iuramentum de munere suo fideliter, & benè exercendo.

Quartò in iuris allegationibus breuis esse debet, & in hoc sequi modum, quo, tam Fisci Aduocatus, quàm partium coram Imperatore allegarunt in l. proximè, ff. de his, quæ in testamento delentur, vbi etiam hoc ex illo textu notant *Cald. numer.* 5. *vers.* Item nota, quod Iudex.

8 Quintò, post munus suum expletum † debet processum sibi ab Inquisitore consignatum S. Officio reconsignare, ita *Pater Massin: in praxi par.* 4. *Rubr. Modo d'essammar li Rei à difesa, fol. mihi* 109. *vers. Et fatta dal Notaro, secundæ impressionis.*

Et quæ de Aduocato dicta sunt proportionabiliter erunt eorum Procuratori applicanda.

Ad finem Huiusce tituli duo notanda sunt.

9 Primum est, quod Inquisitores possunt † compellere Aduocatos, vt in aliqua causa sui Tribunalis patrocinentur, *Bouadill. in sua politica libr.* 2. *capit.* 17. *numer.*103.

10 Alterum, quod huiusmodi Aduocatis † salaria, & honoraria solui debent ex bonis reorum, vbi pauperes non sint, *Symanch. vbi supra, n.*7. nam si pauperes sunt tenentur gratis patrocinari, vt notant *Symanch. dicto titol.* 5. *numer.* 6. & ita indistinctè obseruatur in S. Officio.

TITVLVS VNDECIMVS.

De Vicarijs Foraneis S. Officij.

SVMMARIVM.

1 *Solent Inquisitores in eorum Diœcesi creare sibi Vicarios Foraneos.*
2 *Vicarij Foranei ratione dicti muneris nullam habent præeminentiam in Choro, vel Ecclesia.*
3 *Quales sint in Vicarios Foraneos eligendi.*
4 *Quantus debeat esse numerus istorum Vicariorum.*
5 *Facultas Vicarij Foranei qualis.*
6 *Vicarius Foraneus neminem potest carcerare.*
7 *Nisi in casu summa necessitatis.*

Viso de Aduocato, & Procuratore Reorum, consequens est, vt aliqua dicamus de Vicarijs Foraneis S. Officij.

§. PRIMVS.

De electione, & munere Vicarij Foranei S. Offitij.

1 Solent Inquisitores eligere in Diœcesi sibi demandata aliquos Ecclesiarum Rectores, Doctores, & pios, & eos suos Vicarios Foraneos (ad differentiam Vicarij sui Generalis) creare, *Zanard. in summario part. prim. capit.* 6. *quæst.* 34. *versic.* Circa hoc.

2 Hi Vicarij Foranei nullam habet præeminentiam dignitatis, prout nec Vicarij Foranei Episcoporum, vt notat Barbos. in summa bullarij, in verbo, *Vicarius Foraneus, & in suo tractatu de officio Episcopi par.* 3. *alleg.* 54. *n.*140

3 In Vicarios Foraneos eligendi debent † esse fidei zelatores, ac probi viri, & in materijs Sancti Officij versati, & ego si essem Inquisitor, ne mihi vnquam aliquid in istorum electione posset imputari, semper ad hoc munus deputarem Vicarios Foraneos Episcoporum, nisi aliud in contrarium adesset.

4 Quoad numerum autem horum Vicariorum, ego censeo, nunquam excedendum esse numerum ab Episcopus arbitratus fuit pro recto regimine suæ Diœcesis sufficere decem Vicarios Foraneos, multò magis idem numerus erit sufficiens, quoad Sanctum Officium, ex quo sine vllo dubio, multo maior solet esse numerus causarum ad Tribunal Episcopi spectantium, quàm ad Officium S. Inquisitionis attinentium.

Et hoc multo magis obseruandum est ab Inquisitoribus, cum ipsis toties inculcet Papa, vt numerum ministrorum non necessariorum tollant, vt supra sæpius vidimus.

TITV-

5 Facultas Vicarij Foranei dependet ab Inquisitore, regulariter tamen non solet eis concedi, nisi sola instructio offensiui processus; ita tamen vt in eo instruendo sæpius de his, quæ peraguntur moneant Inquisitorem, eius litteræ patentes, quibus solent eligi, habentur apud *Patrem Massin. in praxi S. Officij part. 9. fol. 295. secundæ impressionis.*

Varia autem ad Vicarios Foraneos monita habentur in libello quoddam impresso Mutinæ, & Cremonæ, cui titulus est, INSTRVTTIONE PER LI VICARII FORANEI DEL SANTO OFFICIO.

6 Illud certum est, Vicarios Foraneos neminem posse carceribus mancipare, nisi re cum Reuerendissimis Inquisitoribus participata, vel nisi summa, & inevitabilis adesset necessitas, puta, v.g. si tractaretur de 7 Hæretico formali, & periculum esset in mora quia se prepararet ad fugam, tunc enim nedum Romæ consulitur, Saguntum expugnetur, existimo enim posse contra dictum Hæreticum ad capturam procedere.

TITVLVS DVODECIMVS.

De Cancellario S. Officij.

SVMMARIVM.

1 *Olim Inquisitores vtebantur opera Notariorum Episcopi.*
2 *Nunc ex Priuilegijs Inquisitores possunt creare Notarios.*
3 *Per simplicem assumptionem Clerici ad scribendum acta Sancti Officij non dicitur quis Notarius creatus.*
4 *Quibus solemnitatibus Inquisitores creent Notarios.*
5 *Forma iuramenti à Cancellario S. Officij præstandi.*
6 *De munere Cancellarij S. Officij.*
7 *De salario Notarij S. Officij.*
8 *Attestationibus Cancellarij Sancti Officij, circa puritatem, vel impuritatem sanguinis, an credatur.*
9 *In nostra Inquisitione Cremonæ quot adsint Notarij, & quæ sint eorum salaria.*
10 *An Inquisitor possit fungi munere Notarij in eius defectum.*
11 *Quid in hoc casu agere debeat Inquisitor.*

Nunc sequitur, vt videamus de Cancellatio, seu Notario S. Officij: sit igitur.

§. VNICVS.

De electione Cancellarij, seu Notarij S. Officij & eius muneribus.

1 Licet olim Inquisitores minimè † possent Notarios creare, vt videre est ex Eymerico in tertia parte Directorij quæst. 18. vbi quod antiquitus tenebantur Inquisitores vti opera Notariorum Episcopi.

2 Attamen nunc ex Priuilegio Pij IV. incipiente: Pastoralis officij cura, impresso in litteris Apostolicis pro Sancto Officio post Directorium fol. mihi 125. & ex alio rescripto Apostolico Iulij Tertij, de quo non meminit Pegna loco infra allegando, quod tamen rescriptum habetur apud Flauium Cherubinum in Compen. Bullarij Scholio secundo post dictam Constitutionem Pij IV. *tom. 2. fol. 11.* possunt Inquisitores vnum, vel plures Notarios sæculares, vel Ecclesiasticos, etiam Regulares sibi in Notarios eligere, *Pegna commentar. 67. part. 3. versicul.* Cæterum hodie, & Farinac. qui more suo omnes cumulat, de Hæresi *quæstion. 185. numer. 10. Zanard. in Summar. part. 1. capit. 6. quæstion. 45. Symanch. in Enchiridio. Iud. Violatæ Religionis titul. 19. num. 2. & Pater Massin. in praxi S. Officij par. 2. fol. 22. versic.* Quando adonque.

Et quidem aduertendum maximè est ad illud quod notat *Pegna dicto comment. 67. versic.* Sed in hac, per 3 simplicem assumptionem vnius Clerici, vel Sacerdotis ad scribendum acta Sancti Officij, non intelligi illum creatum Notarium, sed opus est, vt Inquisitor illum 4 creet in Notarium sui Tribunalis, cum debitis solemnitatibus, videlicet, tradito sibi calamo, & atramento, adito solemni iuramento, & verbis consuetis, esto Notarius, & fidelis: *Zanard. loco allegato, versic.* Primum est, & hæc omnia peragenda sunt coram Notario, & testibus, qui de electione, & creatione Notari rogatus existat.

5 Forma autem iuramenti, quod † præstare debent Notarij, habetur in *Clement. 1. §. porrò. vers.* Notarij quoque, de Hæret. Et est, quod fideliter officium suum exercebunt, & hoc iuramentum præstandum est iterum à Notario, dum assumitur pro Notario S. Officij, etiamsi alias illud idem iuramentum præstitisset, dum primo fuit Notarius creatus, *Pegna 3. par. comm. 109. vers.* De iuramento Notariorum, *Zanard. dicta quæst. 45. vers.* Tertium est, *Farin. qui alios allegat, loco allegato num. 11.*

6 Munus Cancellarij S. Officij est diligenter, & fideliter scribere acta S. Officij, recipere denunciationes coram Inquisitore, vel eius Vicario, Instrumenta ad hoc Tribunal spectantia recipere, & alia peragere, quæ Cancellarij in similibus Tribunalibus facere consueuerunt, sed præsertim partes sunt huius Cancellarij seruare secretum, quod promittere debet, cum assumitur in S. Officio pro Notario, sub pœna periurij, & excommunicationis latæ sententiæ, iuxta formulam, de qua *P. Massin. in praxi part. 9. fol. 300. secundæ impressionis.*

7 Quoad salaria Cancellarij, si certa sunt definiti solet illorum quantitas ab Inquisitoribus ex redditibus S. Officij, si verò incerta, tunc non possunt excedere taxam Eminentissimorum DD. Supremorum Inquisitorum, *Farinacc. dicta quæst. 185. num. 12.* taxa autem prædicta impressa habetur in libello inscripto, INSTRVTTIONE PER LI VICARII FORANEI DEL S. OFFICIO.

8 Attestationibus istius Cancellarij circa puritatem, vel impuritatem sanguinis, & similes materias, etiam in concursu contrariarum probationum, maximè deferunt suprema Tribunalia, vt videre est ex Rota apud *Coccin. decision. 68. num. 13. & in vna Corduben. dimidiæ Portionis 28. Iunij 1628. coram Merlino impressis in vltimis diuersorum decision. 202. num. 13.* vbi aliæ decisiones concordantes allegantur.

9 In nostra Inquisitione Cremonæ adsunt vnus Cancelarius, qui ad nominationem Reuerendissimi Inquisitoris eligitur ab Eminentissimis Inquisitoribus, cum salario certo aureorum 60. quod postea ex ordine eiusdem Eminentissimæ Congregationis solet Cancellarijs benemeritis augeri, & vnus Notarius Regularis, qui eligitur ab ipso Inquisitore: In Diœcesi autem singulis Vicarijs Foraneis solet Inquisitor vnum etiam Notarium deputare.

10 An autem Inquisitor ipse in defectum Notarij possit scribere acta, vide quæ dixi in tertia parte huius

Operis, vbi dixi, quod non, & ibi allegatis, adde *Vinium decis.48.num.4.in fin.lib.1.* vbi ait Regiam Audientiam Bari declarasse nulla acta quædam scripta manu Officialis, qui non erat Notarius, & Vinium ibi sequitur *Capiblanc.de officio Baronum Pragm.8.par.1, num.369. tom.1.* in vltima editione.

11 Quid autem agere debeant Inquisitor, & eius Vicarius in defectum Notariorum, notant *DD. in cap. vt officium, §. verùm, de Hæreticis in 6.* ibi, Aut per duos viros idoneos, & Locatus in iudiciali Inquisitorum, verbo, Notarius, versic. Poterunt etiam, qui aiunt Inquisitorem in eo casu loco Notarij, posse vti duabus personis idoneis, & honestis, quarum vna scribat, alia subscribendo attestetur coram eo, sic fuisse actum.

TITVLVS XIII.

De Thesaurario S.Officij.

SVMMARIVM.

1 *Redditus, & pecuniæ Sancti Officij in manibus Thesaurarij deponendæ.*
2 *Idem ferè in Hispania obseruatur.*
3 *Quis in Thesaurarium eligendus.*
4 *Sæpius rationem reddere debet Inquisitori.*
5 *Quod Thesaurarius nomine suo ex pecunijs Sancti Officij acquirit, an sibi acquirat, vbi quid de tutore Prælato, & similibus.*

Quia autem Sanctum hoc Tribunal Thesaurarij persona eget, Ratio instituti nostri postulat aliqua de eo, & eius muneribus adnotare.

§. VNICVS.

Quis sit eligendus in Thesaurarium S.Officij & de eius muneribus.

1 EX specialibus Eminentissimæ Congregationis Decretis statutum est, quod fructus, redditus, & prouentus vniuscuiusque Inquisitionis non ad manus Inquisitorum, sed Thesaurarij S.Officij per Inquisitores eligendi perueniant.

2 Idem ferè in Hispana Inquisitione seruatur, nam adest ibi vnus Officialis sub nomine Receptoris, apud quem bona publicata in S.Officio custodiuntur, quique de mandato Potentissimi Regis nostri salaria soluit ministris Sanctæ Inquisitionis, *Simancha de Cathol. institut. titul.43. de officio Receptoris per totum.*

3 Eligi in Thesaurarium S.Officij, debet vir probus, locuples, quique sciat rationes conficere, & referre, ac (si ita Inquisitor expedire iudicauerit) fideiubeat, de residuis persoluendis, ita *Symanch. vbi supra.*

4 Sæpius in anno arbitrio Inquisitoris Thesaurarius rationem reddere debet coram eo, vt de statu vniuscuiusque Inquisitionis certiores reddi possint statis temporibus Eminentiss. Inquisitores Generales.

5 Quærit dicto loco *Symanch.num.27.* an si Thesaurarius, seu Receptor ex pecunia Fiscali emat aliquid suo nomine emptum efficiatur suum, & dixit, quod efficitur Thesaurarij, quodque Fiscus in bonis Thesaurarij hypothecaria actione agere poterit, & ita tenere ait Quæmadam quæstione Fiscali 21.

Sed verè Quæmada ibi tenet, imò emptum ex pecunia Fisci, effici Fisci, si emptio sit facta a Thesaurario, seu susceptore pecuniæ Fiscalis, saltem secundùm iura Hispaniæ.

Quia Tutor Prælatus, & Curator ementes suo nomine de pecunijs minoris Ecclesiæ, vel pupilli non sibi ipsis, sed minori, Ecclesiæ, vel pupillo acquirunt rem emptam, *l. si Curator Cod. arbitrium tutelæ, l. si proponis, C. de rei vendicatione,* vbi idem statuitur de emente de pecunia militis, & Fiscus æquiparantur minori Ecclesiæ, & militi.

Verùm rem hanc nunc examinare nostri non est instituti: Interim autem benignus Lector de hac materia videat *Gregorium Lopez part.5. titul.5. l.49. glos.2.* vbi latissimè, *& Peregrinum de iure Fisci lib.6. titulo 3. de Officialibus Fisci numer. 7. & sequ. qui alios allegant.*

TITVLVS XIV.

De Familiaribus S. Officij.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitores possunt habere familiam armatam.*
2 *Quales eligendi in familiares S.Officij.*
3 *Nec scelerati, nec alienigenæ facilè admittendi in familiares S.Officij.*
4 *Quando dicatur Inquisitor abuti facultate concessionis armorum, ex Card. Zabarella.*
5 *Tot sunt familiares constituendi, quot necessarij sunt S. Officio.*
6 *Numerus familiarium taxandus, re participata cum Sacra Congregatione, vt fuit factum Cremonæ.*
7 *Si numerus statutus excedatur, vtique dicetur Inquisitor abuti facultate concessionis armorum.*
8 *In Villis æquum est, vt cuilibet Vicario Foraneo duo saltem familiares assignentur, nisi essemus in aliquo magno Castro n.9.*
10 *Familiares quando dicantur abuti facultate armarum sibi concessa, n.11. & seq.*
13 *Familiaribus abutentibus armis, licentia tollenda, & alijs pœnis ab Inquisitoribus mulctandi.*
Quia quoad dictam licentiam subsunt Inquisitori. numer.14.
Quia melius de abusu Priuilegij cognoscit Inquisitor. numer.15.
Quia cognoscit Inquisitor de delictis Officialium. numer.16.
17 *Inquisitores sunt Iudices competentes suorum familiarium in Regnis Hispaniarum, vbi de varia obseruantia circa hoc. n.18. vbi ratio Symancæ.*
19 *Inquisitores quoad Priuilegia à pari procedunt cum Episcopis.*
20 *Episcopi cognoscunt de delictis suorum familiarium.*
21 *Extra Regna Hispaniarum circa forum Sancti Officij seruanda est consuetudo vniuscuiusque Regionis.*
22 *Indulgentiæ, & alia Priuilegia spiritualia concessa familiaribus S.Officij.*
23 *Familiares Sancti Officij, ex peculiari iuramento tenentur denunciare Hæreticos, & de Hæresi suspectos.*
24 *An si non denunciant dicendi sint fautores Hæreticorum.*

Sequitur, vt de Familiaribus Sancti Tribunalis agamus.

§. PRI-

§. PRIMVS.

An Inquisitores habeant Familiam armatam.

OMnes penè DD. quotquot de hac materia pertractarunt, vno ore concludunt, Inquisitores
1 posse habere familiam † armatam, ita docuerunt omnes penè Canonistæ in *Clemen.2. de Hæret.§. fin. Farinac. de Hæresi quæst.189. & sequen. Royas de Hæret.part.2. num.422. Pegna 3.part. Directorij comment. 105. Molinus de brachio sæculari cap.18. num.11. Roland. à Vall. consil.37. num.9. volum.4. Pater Diana resolut. moral. part.4. tractatu 8. resolut.31. modernus Barbosa de Officio Episcopi alleg.107. num.6. & Bonacin. in sua Politica lib.2. cap.17. num.*88. & in Appostilla ibi, vbi alios latissimè cumulauit.

Plures ad hoc Romanorum Pontificum Constitutiones allegat *Pegna dicto commentar.105. in principio*.

§. SECVNDVS.

De qualitatibus eligendorum in Familiares Sancti Officij.

QVia supra vidimus posse Inquisitores habere familiam armatam, sequitur videndum, quos in hanc familiam eligere debeant.

2 Qualitates igitur istorum † familiarium benè describuntur à Ioan. XXII. in sua Constitut. incip. Exigit Ordinis vestri Religio, impressa in litteris Apostolicis pro S. Officio post Directorium Inquisitorum, fol. mihi 63. ibi. *Discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus neminem familiarem, nisi eiusdem Ecclesiæ fidelem, ac deuotum, & laudabilis conuersationis, & vitæ habere quomodolibet præsumatis: & Symancha de Cathol. institut. titul.41. num.*15. ait, quod eligendi sunt viri boni, & pacifici, & quod ex quadam Epistola Supremi Senatus in Regnis Hispaniæ non eliguntur, in Familiares, nisi vxorati.

Et ob id *Pegna dicto comm.105. versic.* Quibus autem, & *Zanard. in Summar. Diuin. Præceptor. part.1.*
3 *cap.6. de Inquisitore quæst.37.* aiunt nec sceleratos viros, nec alienigenas, eligendos esse in S.Officij Familiares, & si eligerentur (nisi respectu alienigenarum adesset magna causa) certè iste esset vnus ex casibus, in quibus Inquisitor diceretur abuti facultate concessionis armorum ex qualitate personarum, vt ait *Zabarella in dicta Clementina 2.* † porrò, in Summario, & in
4 primo notabili, de Hæreticis, *Salcedo ad cap.154. Diaz. num.27.*

§. TERTIVS.

De numero Familiarium Sancti Officij.

5 TOt sunt familiares S. Officij constituendi, quot sufficiunt Inquisitoribus ad munus suum obeundum, vnde plures familiares constituendi sunt in Ciuitate, quam in vna Terra, vt videre est ex *Symanch. dicto titul.41. num.17.* vbi ponit numerum familiarium in præcipuis Hispaniæ Ciuitatibus, ex speciali Supremi Tribunalis in illis Regnis constitutione statutum.

Cæsaris Carena Cremon.

6 Numerus certus istorum familiarium, non est à iure statutus, sed positus omnino est in prudentissima dispositione Supremorum vniuersalium Inquisitorum, & Sacræ Eminentissimæ Congregationis de Vrbe, quæ in nostra Ciuitate instante vigilantissimo Inquisitore Reuerendissimo Patre Magistro Sextula numerum familiarium restrinxit ad quadraginta.

7 Si numerus statutus familiarium excedatur, sine dubio etiam in hoc casu dicetur Inquisitor abuti licentia concessionis armorum, vt pluribus allegatis notatur *Farinac. dicta quæst.182.§.6.n.93.*

8 Illud satis æquum arbitrarer, vt in vilis cuilibet Vicario Foraneo S.Officij assignentur ad minus duo Familiares, quod etiam seruatur in nostra Inquisitione Cremonæ, & fundamentum habet in *l.3. Co. t. de sportulis, vbi Gothofred. in notis in verbo, Executores*, ex Cuiacio notat duos Executores singulis Iudicibus, fuisse attributos, & in *Nouell.82. cap.7. ibi: Vnoquoque tamen Iudice duobus exceptoribus vtente*, vbi Gothofred. in notis ijsdem animaduertit idem in dicto cap. significare nomen *Exceptorum*, quod in *dicta l. nomen Executorum*.

9 Si tamen essemus in Castro † aliquo non leuis considerationis, plures etiam familiares, quam duo possent ibi constitui arbitrio Sacræ Congregationis, & Reuerendiss. Inquisitoris.

§. QVARTVS.

De familiaribus delinquentibus in vsu Armorum.

SIcuti sæpè Pontifices monent Inquisitores ne abutantur facultate sibi concessa circa armorum concessionem suis familiaribus, ita monendi sunt familiares, ne licentia sibi concessa fauore Catholicæ Religionis abutantur.

10 Abuti autem dicuntur familiares licentia armorum: si v. g. licentia esset restricta ad certum genus armorum, & ipsi aliud genus Principis sæcularis edicto vetitum portarent.

11 Abuti etiam eadem licentia dicerentur, si arma sibi concessa gestarent in domibus meretricum, in lupanari publico, in publicis tripudijs, & cauponis, & cum his delicta deliberata perpatrarent.

12 Quod autem in hoc casu dicta concessione armorum abutantur familiares (præterquam quod notissimum est) manifestissimè etiam apparet ex eo, quod arma familiaribus conceduntur ad capiendos Hæreticos, & ad personam Inquisitoris, & suam defendendam: hæ enim fuerunt rationes, quibus moti fuerunt Pontifices, ad concedendum hos familiares Inquisitoribus, vt videre est ex *Eymerico in 3. par. quæst.56. Salcedo ad dictum cap.154. Diaz. num.24.* igitur dicta licentia dicuntur abuti, cum ea non vtuntur ad finem, ob quem eis fuit concessa, sed ad delicta perpetranda, vel cum ex eorum vsu scandalo sunt reliquis, *Georgius Acacius de Priuilegijs lib.3. cap.17. num.38. vbi plura iura allegat.*

13 In his igitur casibus abusu istius licentiæ possunt, & debent familiares puniri grauissimè ab Inquisitoribus.

14 † Primò, quia familiares hoc ipso, quod licentiam armorum, & literas familiaritatis obtinuerunt ab Inquisitore ei, quoad ipsis concessa subsunt, *Georg. Acac. d.c. 17. n.13.* igitur ab eo poterunt puniri.

15 Secundo, quia de abusu Priuilegij propriè cognoscit Iudex Priuilegium concedens, ipse enim melius, quam alius scit, quousque sua priuilegiandi facultas se extendat, & ob quam causam priuilegia largiatur, quod maximè procedere debet in casu nostro,

in quo agitur de interpretatione Bullarum, & apostolicarum Constitutionum,

16 Tertiò, quia Inquisitor potest Officiales, & ministros suos in officio delinquentes punire, vt notorium est, *Sesse de inhibit. Iustitia Regni Aragonum cap. 30, n. 211. Bonadill. in sua politica lib. 2. n. 127.* vbi alios allegat in Apostilla sub littera H. & ratio est; quia cum Officialis Inquisitoris delinquit in officio, dicitur delinquere, vt minister ipsius reduplicatiuè.

At cum familiares delinquunt in vsu armorum, sub prætextu licentiæ, dicuntur delinquere, vt ministri Inquisitoris reduplicatiuè, igitur ab ipsis meritò poterunt puniri.

Et ego qui in nostra Inquisitione Cremonæ versatus sum supra duodecim annos scio multos ex his familiaribus ob abusum armorum priuatos fuisse à Reuerendissimis nostris Inquisitoribus litteris familiaritatis, & vlterius graui carcere fuisse mulctatos.

§. QVINTVS.

De Foro Competenti Familiarium Sancti Officij in Regnis Hispaniarum.

17 Breuiter dicendum, quod ex concordia inita inter Iudices seculares, & Suprémum Tribunal Inquisitionis Hispaniæ, de qua *Symanch. de Cathol. institut. titol. 41. numer. 19. Villadiego in sua politica cap. 5. §. 20. numer. 147. & Regius Consiliarius Don Thom. de Carleual. in suo pulcherrimo tractatu de foro competenti libr. 1. titol. 1. disp. 2. quæst. 6. sect. 6. numer. 507. & seq.* vbi latissimè agit de foro competenti Familiarium S. Officij Inquisitores procedunt, & sunt Iudices competentes omnium suorum familiarium in quibuscunque delictis, exceptis nonnullis delictis, de quibus *Symancha dicto numer. 19. in Regno autem Valentiæ Familiares S. Officij etiam in ciuilibus sunt de foro Inquisitorum, Royas de Hæret. part. 2. numer. 422. latissimè Don Hieronymus de Leo in decis. Regni Valentiæ secunda per totam*, vbi addit vlterius, quod quamuis in Hispania ab ijs, qui à Iudicibus Ecclesiasticis ad Iudices Regios Supremos, de quo recursu adest *Reg. a lex 36. tit. 5. libr. 2.* Nouæ Recompillat. legum Hispaniæ, vbi Acued. attamen non admittitur recursus ad Iudices laycos Supremos in causis familiarium prætendentium se grauatos in ciuilibus ab Inquisitoribus.

Huius Iurisdictionis Inquisitorum in suos familiares rationem allegat *Symanch. vbi supra numer. 16.* quia cum nemo suis stipendijs militare cogatur, *prim. ad Corinth. 9.* & istis familiaribus stipendia non dentur æquum fuit eos decorari aliquibus prærogatiuis, videlicet hac prærogatiua fori, quod idem in Italia, & in nostris Inquisitionibus proportionaliter applicari potest, respectu facultatis deferendi arma, quam ab Inquisitoribus solent habere familiares.

Aliam pulcherrimam rationem adducit dictus Consiliarius Carleual, quod scilicet Inquisitores, & Episco-
19 pi quoad priuilegia æquiparantur, nec minora priuilegia reperiuntur Inquisitoribus concessa, quam Episcopis. *Grat. disceptat. forens. tom. 2. cap. 340. nu. 35. & cap. 341. n. 11. Royas de Hæret. par. 2. n. 409. Paramus in suo tractatu de origine Sanctæ Inquisitionis pluribus in locis.*

20 At subiungit idem Consiliarius Carleual. Episcopi cognoscunt de causis suorum Familiarium criminalibus, secundum communem opinionem pro qua allegat viginti quatuor DD. & inter eos plurimos Ministros Regis nostri.

Igitur æquum pariter fuit, quod idem priuilegium Inquisitoribus concederetur in dictis Hispaniarum Regnis.

21 Extra autem Regna Hispaniarum de foro Familiarium S. Officij non est agendum, quia circa hoc vniuscuiusque Ciuitatis, & Prouinciæ erit obseruanda consuetudo.

§. SEXTVS.

De Priuilegijs Spiritualibus Familiaribus Sancti Officij concessis.

Multa spiritualia Priuilegia fuerunt à Summis Pontificibus concessa Familiaribus S. Officij, de quibus *Ludouic. à Paramo de origine Sanctæ Inquisitio-*
22 *nis lib. 2. titol. 1. cap. 4.* vbi de Indulgentijs, quas lucrantur, & quod tempore interdicti possunt diuini Officijs interesse, & si obierint possunt in Ecclesia sepeliri, *Pater Massin. in praxi S. Officij part. 1. fol. 10. versic.* Indulgenze, che acquistano &c. secundæ impressionis, vbi quod hæc priuilegia spiritualia extenduntur, etiam ad omnes alios Ministros S. Officij, latissimè de hac eadem re *Eymericus in Directorio Inquisit. part. 3. quæst. 127. & sequen. & ibi Pegna commen. 86. vsque ad commen. 180.* vbi plures Summorum Pontificum Constitutiones super hac materia enumerat, quas in Bullis Apostolicis pro Sancto Officio post Directorium imprimi curauit.

§. SEPTIMVS.

De speciali Familiarium Sancti Officij obligatione.

23 Specialis obligatio istorum Familiarium S. Officij, quam iuramento confirmant ante Reuerendissimos Inquisitores, dum literas familiaritatis obtinent est denunciare Hæreticos, & de Hæresi suspectos, & quamuis omnes Christifideles, maximè stantibus Edictis Inquisitorum in hac materia teneantur Hæreticos denunciare, & de Hæresi suspectos, attamen Familiares cum vltra obligationem Edicti ad denunciandum teneantur ex iuramento, si non denunciant fautores dicuntur Hæreticorum, & vti tales possunt ab Inquisitoribus puniri, ita *D. Guido Fulcodius in suis quæstionibus ad Inquisitores, quæst. 10. vbi ego in Addit. nu. 5. plures DD. allegaui, & in tit. de obligatione denunciandi §. 8. num. 35. & 36. alios allegaui, ad quos omnes DD. me remitto.*

TITVLVS VI.

De Custode Carcerum Sancti Officij.

SVMMARIVM.

1 *Qui ad munus Custodis Carcerum Sancti Officij eligendi.*
2 *Quale Iuramentum præstare debeant.*
3 *Custodes Carcerum in hoc Tribunali tenentur de leuissima culpa.*
4 *Cur Custodes Carcerum Commentarienses dicantur.*
5 *Qua pœna puniantur si carceratus sub sua custodia aufugiat. & num. 6.*
7 *Custos carceris non debet pati, quod quis cum Carcerato loquatur sine licentia, & potest frangere panem, & pullos, ne in eis adsit lima &c.*
8 *De delictis istorum Custodum remissiue.*
9 *Si Iudex alios Custodes adhibeat, an Custos intelligatur liberatus.*
10 *Iurant in S. Officio de obseruando secreto.*
11 *Custos qui carnaliter mulierem in S. Officio cognouerat, de ordine Sanctissimi damnatus ad triremes per septennium.*

Nunc de Custode Carcerum Sancti Officij tractare oportet: Sit igitur.

§. VNICVS.

De Custode Carceris, & eius Officio.

1 AD hoc munus Custodis Carcerum Sancti Officij eligi ab Inquisitore, debet probus Vir, & † diligens, quia, vt ais *Symancha de Cathol. Institut. tit. 41. num. 6. in fin.* improbi custodiri magis debent, quam alios custodire.

2 Iuramentum præstare debet Custos carceris, secundùm *Clement. 1. §. porrò*, de Hæreticis videlicet.

Quòd in custodia Immuratorum, & aliorum pro Hæresi omnem diligentiam, & sollicitudinem, quam poterunt adhibebunt.

Quòd incarcerato aliquid in secreto, non loquetur.

Quòd in his, quæ carcerato traduntur nullam fraudem faciet, siue ea ex ordinatione communi, siue ex parentum liberalitate carcerato consignentur, nisi aliud ei ab Episcopo, vel Inquisitore fuerit ordinatum, *Symancha de Cathol. institut. num. 10. tit. 16. latè Pegna commen. 109. vers.* Custodes autem carceris, & comment. antecedenti vers. Ergo siue vnus.

Notat in dicta *Clement. 1. num. 121. & sequen. vers. 39.* Nota, Bonifacius Vitalinus, quod hi Custodes carcerum Hæreticorum tenentur etiam de leuissima culpa, cum teneantur ad Reorum custodiam, eo modo, quo se gerere solet diligentissimus Pater-familias, de qua re videndus erit *Farinac. de carceribus, & carceratis quæst. 31. num. 14. & sequent. & Præses Abano in suis quæstionibus Reatuum quæst. 13. num. 1. & sequent.* ac ferè per totam, vbi plura notat de hoc custode carcerum, qui in iure dicitur, † Commentariensis, ex eo, quod carceratos in commentarium recipiat, vt notat *Gotofred. in suis notis ad l. ad Commentariensem, Cod. de custodia Reorum.*

5 Qua autem pœna puniendus sit custos carceris pro fuga carceratorum, dic adesse *text. in dicta l. ad Commentariensem*, vbi Imperator ait: *Nam ipsum volumus huiusmodi pœna consummi, cui obnoxius fuisse docebitur, qui fugerit.*

6 Sed rigor dicti textus non est sic indistinctè obseruandus, alio enim modo punietur custos carceris pro dolo, alio pro leui, vel leuissima culpa, alio modo pro fuga carcerati, qui erat de delicto conuictus, & alio pro carcerato qui mox erat relaxandus, prout hæc omnia latius prosequitur Præses Abano dicta quæst. 13. & ad saturitatem *Farinac. dicta quæst. 31. per totam.*

7 Et quod custos carceris non possit pati, quod quis loquatur cum carceratis pro graui crimine sine licentia Iudicis, & possit frangere panem, & pullos portatos carceratis, vt videat an contineant limas, vel alia ferramenta abscondita ad rumpendum carceres, benè notauit *Præses Abano vbi supra num. 20. & 22.* quæ tamen in S. Officio sine dubio magis erunt obseruanda, quia in nullo casu in hoc Tribunali licitum est alicui loqui cum carceratis sine licentia, & præsentia Inquisitoris, vel alterius ab eo deputati.

8 Et cum casus eueniet de materia istius Custodis carceris, & eius delictis, ac Officio Iudicis, & Inquisitoris circa ipsum, videndus est *Anna iun. cons. 31. volum. 1. Eliseus Danza in tractatu de pugna Doctorum tit. de carcererio carceribus, & carceratis, Bouadill. in sua politica tom. 2. lib. 3. cap. 15. Rubr. Del Alcayde de la Carcel; Anton. Faber. insignis Senatus Sabaudiæ Præses in suo Cod. lib. 9. tit. 4. de custodia Reorum per plures definitiones, Menoch. de arbitr. Iudic. cas. 302. & cas. 304. Paulus Christin. decis. Curiæ Belgicæ tom. 4. decis. 195. num. 15. Auil. in cap. Prætorum, cap. 18. in verbo Carcel, glos. 1. ferè per totum, Gregorius Lopez in l. 5. 6. & 7. tit. 29. part. 7. Villadiego in sua politica cap. 5. §. 18. num. 7. & sequen. Azeued. latissimè in l. 12. titul. 23. lib. 4. Nouæ Recompillat. legum Hispaniæ.*

9 An autem si Iudex milites, vel alios ad custodiam alicuius carcerati ponat ipse intelligatur liberatus ab onere custodiæ, dic quod non, ex doctrina *Bart. in l. si vt certo, §. si de me, ff. commodati*, quam doctrinam sequuntur Insignis Summista Syluester in verbo *Custos, num. 4. Auil. loco supra citato num. 34. & Azeued. in dicta l. 12. num. 19.*

10 Iuramentum etiam silentij, & secreti præstabit Custos carceris Sancti Officij, prout, & alij solent præstare, vt notoria praxis obseruat omnium Tribunalium Sanctæ Inquisitionis, & docuit *Symancha de Cathol. Institut. titul. 41. num. 31.*

11 Animaduertant autem † Custodes carcerum huiusce Tribunalis, ne vllo modo inhonestè se gerant cum mulieribus carceratis, memoresque sint non solùm eorum, que DD. *supra num. 8.* allegati in hac materia docuerunt, sed etiam Decreti Sacræ Congregationis Eminentissimorum DD. Cardinalium Supremorum Inquisitorum, & Sanctissimi Domini nostri Pauli Quinti æternæ memoriæ quo Custos, qui carceratam in Sancto Officio carnaliter cognouerat fuit triremibus per septennium addictus cum exilio perpetuo à loco delicti, vt ex literis Eminentissimi Cardinalis Arigonij 30. Ianuarij 1610. directis Inquisitori Cremonæ.

TITVLVS XVI.

De Nuncijs, & Curerijs S. Officij.

SVMMARIVM.

1 *Sanctum Officium eget opera istorum Nuntiarum.*
2 *Debent Nuntij, qui Sancto Officio inseruiunt esse contenti taxa illius Tribunalis.*
3 *De horum Nuntiorum materia, & delictis remissio.*

Nunc demùm de Nuncijs, & Curerijs S. Officij tractari debet: Sit igitur.

§. VNICVS.

De Nuntijs, & Curerijs S.Officij.

1 EGet Etiam Sanctum hoc Tribunal opera Curreriorum, & Birruariorum, qui fideliter munus suum obire debent contenti stipendijs, & mercede à Sacra Congregatione vniuersalis Inquisitionis
2 statuta, istorum delicta plura sunt, nec leuia, & quoad
3 ea benignum Lectorem remitto, ad *Farinac. de carceribus,& carceratis quaest.*32.nam de his plura diximus, nos in Secunda Parte huius Operis, & etiam in Tertia sparsim varijs in locis.

Finis Primæ Partis.

TRA:

TRACTATVS DE OFFICIO SANCTISS. INQVISITIONIS.

Et modo procedendi in causis Fidei.

CÆSARIS CARENÆ CREMONENSIS.

I. C. Sacræ Theologiæ Doctoris.

PARS SECVNDA.

In qua tractatur de Hæresi, & omnibus alijs delictis in specie ad Sanctæ Inquisitionis Tribunal spectantibus.

Nunc denuò impressa, & multis, ac vtilibus Additionibus auctior reddita.

TITVLVS PRIMVS.

De Hæresis, & Hæreticis.

SVMMARIVM.

1 *De grauitate Hæresis remissiue.*
2 *De Etimologia Hæresis.*
3 *Hæresis quid sit.*
4 *Omnis Hæresis est error, sed non omnis error est Hæresis.*
5 *Hæresis est error intellectus.*
6 *Errans ex ignorantia, non est Hæreticus.*
7 *Hæresis quomodo differat ab Apostasia.*
8 *De pertinacia requisita ad Hæresim.*
9 *Infidelis non potest dici Hæreticus.*
10 *Pertinacia quid sit.*
11 *Pertinacia est de ratione Hæresis.*
12 *Pertinax est ad effectum de quo agitur, qui determinatè consentit.*
13 *Item qui paratus est corrigi, dummodo argumentis conuincatur.*
14 *Item, qui errori adhæret per modicum tempus.*
15 *Et sic pertinacia est consensus determinatus in errorem, quod momento temporis potest contingere.*
16 *An pertinax dicendus, qui putans se rectè sentire, non assentiretur Inquisitoribus, & alijs viris doctis asserentibus contrarium esse de fide.*
17 *Dubius de fide est infidelis.*
18 *Et contra hosce dubitantes procedit Tribunal Inquisitionis.*
19 *Qui patitur tentationes fidei, non est suspectus de Hæresi.*
20 *Quid in hac materia acciderit Abulensi.*
21 *Remedium istarum tentationum.*
22 *Qui tractent materiam dubij in fide.*
23 *Hæreticus non dicitur, qui nunquam fidem Catholicam fuit professus.*
24 *Cathecumenus negans fidem, an sit Hæreticus.*
25 *In foro interiori affirmatiua sententia est verior.*
26 *In foro externo Cathecumenus non subditur iudicio Inquisitionis.*
17 *Per Baptismum efficitur quis membrum Ecclesiæ.*
28 *Baptizati Baptismo inualido, an fiat Hæretici, idem dicendum quod de Cathecumeno.*
29 *Si tamen Ecclesia ignoraret inualiditatem &c. subderentur Inquisitoribus.*
30 *Quid de Baptizatis in Infantia, sed enutritis in partibus Hæreticis.*
31 *Mentio honorifica D. Marci Ant. Amidani.*
32 *Casus pulcherrimus ad propositum istud decisus ab Eminentissimis Card. Supremis Inquisitoribus.*
33 *An habendus sit pro Hæretico, qui non vult credere priuatæ reuelationi, vbi etiam quid de negante propositionem Theologicam deductam ex vna de fide, & alia euidenti lumine naturæ.*
34 *Ex vna de fide, & altera nota lumine naturæ: sequitur conclusio de fide, secundùm Patrem Grauinam, & hoc argumenti genere passim vsi fuerunt Christus Dominus, Papa, & Concilia.*

35 Ne-

35 Negans hanc propositionem sis deductam non est verus Hæreticus.
36 Est tamen præsumptus, & si perseueraret in negatione esset puniendus, vt Hæreticus.
37 Reputans baptizatus an in foro externo subdatur foro Inquisitorum nu. 38.
39 Decisio Inquisitorum Cæsaraugustæ.
40 Nutritus in partibus Catholicorum præsumitur baptizatus.
41 De Hæreticis occultis, & priuatis.
42 Manifesti Hæretici qui sint.
43 Intellectus cap. super quibusdam de verb. signif.
44 Differentia inter Hæreticos manifestos, & deprehensos nu. 45.
46 De Hæreticis affirmatiuis, & negatiuis.
47 Negatiuus quis dicatur.
48 De requisitis ad Hæreticum negatiuum.
49 Obliuio quando præsumatur in factis antiquis.
50 De appellatione ad Vallem Iosaphat.
51 Huiusmodi appellationes insinuantur in Sacris Litteris.
52 Quando sint licitæ.
53 Exemplum Insigne Abb. D. Iacobi apud Leodium.
54 Cum condemnatio negatiui est iusta appellatio non est timenda, secus si de eius iustitia dubitaretur nu. 55.
56 Traditiones Bossij, & Clari in hac materia declarantur & 57.
58 Varia Scripturæ loca pro his appellantibus adducuntur.
59 Cum quanta circumspectione facienda huiusmodi appellationes.
60 Ad fidem alia directè, alia indirectè pertinent.
61 Ignorantia quotuplex.
62 Ignorantia crassa quid.
63 Ignorantia inuincibilis excusat ab Hæresi.
64 Ignorantia non præsumitur in pertinentibus directè ad fidem.
65 Et multo minus in articulis manifestis.
66 An ignorantia crassa excuset ab Hæresi.
67 Quid de ignorantia affectata.
68 Neutra excusat in foro exteriori.
69 An simplicitas excuset ab Hæresi.
70 Proferens verba hæretica ioco &c. an sit Hæret.
71 Talis subditur iudicio Inquisitorum.
72 Quod tamen verba hæretica prolata sint ioco &c. probandum est per reum.
73 Quomodo intelligendum axioma D. Hieron. ex verbis inordinatè prolatis oriri Hæresim.
74 Credens falsum putans ita ab Ecclesia teneri, an sit hæreticus.
75 Percutiens laycum credens esse clericum an incidat in excommunicationem, cap. si quis suadente Diabolo.
76 Quot sunt genera credibilium.
77 Protestatio quando excuset ab hæresi.
78 Protestatio contraria facto non releuat.
79 In Christiano requiritur confessio explicita fidei.
80 Quotuplex sit coactio.
81 Coactio præcisa excusat ab Hæresi.
82 Quid de coactione non præcisa.
83 Et num excuset à pœnis Hæreticorum.
84 Per vim committentes facta hæreticalia, an sint suspecti de hæresi. Et qualiter. 85.
86 Marcellini Summi Pontif. Histor. & Pænitentia.
87 Est tamen admodum dubia.
88 Marcellinus non fuit Hæreticus, & nu. 91.
89 Negans fidem ore metu compulsus non est hæreticus si fidem corde retinet, nu. 90.
92 Nullus verus Summus Pontifex vnquam fuit hæreticus.
93 An liceat disputare de fide remissiuè.
94 An Hæresis probetur duobus testibus, num. 95. 96. & quid contra reum bona fama.
97 De tortura Hæreticorum.
98 Ante torturam debet constare de corpore delicti.
99 In crimine Hæresis quomodo debeat constare de corpore delicti.
100 An inditia in hoc crimine debeant esse vrgentiora.
101 De tortura danda super intentione latissimè, numer.
102 & plur. seq. vbi duæ Decisiones Senatus Mediol.
104 Declaratur Cantera doctrina.
109 Persistens in tormentis in crimine hæresis num sit absoluendus, & num sequentibus.
114 Clerici, & Monachi quomodo torqueantur, & seq.
116 De tortura super complicibus, & quando inferenda.
117 An sit locus huic torturæ, etiamsi de socijs minimè constet, & num. sequent. vbi latissimè.
118 Consuetudo Status Mediolani circa torturam Assassini, & Banniti.
119 Quid in Inquisitione Hispania obseruetur, & numer.
120 & seq.
122 A decreto torturæ an detur appellatio, & numer. &
123 sequentibus.
124 Abiuratio formalis iniungi solet Hæreticis, vbi & quando abiuratio debeat fieri in loco publico.
125 Errantes in fide asserentes se putasse ita credi ab Ecclesia, torquentur super prætensa credulitate.
126 Et errorem suum debent reuocare.
127 Relapsi non admittuntur ad abiurandum.
128 Excommunicatio contrahitur ob hæresim, etiam occultam, modo non sit mere mentalis.
129 Inquisitores, & Episcopi in foro exteriori possunt ab hac excommunicatione absoluere.
130 Talis facultas non est sublata per Bullam Cœnæ.
131 Episcopi ab Hæresi manifesta non possunt absoluere in foro interiori.
132 Quid in occulta vigore Tridentini sess. 24. de reformat. cap. 6.
133 Per clausulam, non obstantibus, an intelligatur sufficienter derogatum Tridentino.
135 Vi cruciatæ, & Iubilæi nullus ab Hæresi potest absolui.
135 In articulo mortis nulli casus sunt reseruati, vbi, an cessante periculo debeat se præsentare superiori.
136 An Inquisitores in foro conscientiæ possint absoluere ab Hæresi.
137 Ob Hæresim incurritur Irregularitas.
138 Durat etiam post pænitentiam Hæretici.
139 Extenditur ad fautores Hæreticorum.
140 Impedit à susceptione ordinum, & ministerio susceptorum.
141 Ab hac Irregularitate an Episcopi possint dispensare vi Tridentini sess. 24. cap. 6.
142 Episcopi possunt dispensare, vt Hæreticus ministret in ordinibus susceptis.
143 Præter Sacramenta Pænitentiæ, & Altaris, quia quoad hæc Sacramenta non possunt habilitari, nisi à solo Papa, vbi etiam, quid debit, qui abiurarunt de vehementi.
144 Hæretici incurrunt infamiam, & priuationem bonorum.
145 Non potest qui abiurauit, vt Hæreticus eligi in Decurionem.
146 Hanc infamiam solus Papa, & Supremum Vrbis Tribunal potest auferre.
147 Ob Hæresim inducitur priuatio beneficiorum.
148 Hæc priuatio non comprehendit suspectos de Hæresi.
149 An Hæreticus pænitens recuperet beneficia remissiuè.
150 De degradatione, & priuatione Ecclesiasticæ sepulturæ Hæretici.
151 De confiscatione bonorum Hæretici remissiue, & de legitima delinquentis latissimè, quando transeat in Fiscum.

152 Aliud

152 *Aliud est ius proprietatis, ius vsufructus, & ius commoditatis fructuum.*

153 *Cum fideicommissum est in casu mortis sine prohibitione alienationis expressa, quomodo Fiscus succedat.*

154 *Honorifica mentio D. Io. Pauli Melij I.C. Cremonensis, & declaratur eius Allegatio.*

155 *Quid, cum in fideicommisso adest prohibitio alienandi expressa, & num. seq.*

156 *Cum adest probibitio alienationis, etiam quoad vsumfructum intelligitur probibita, etiam commoditas fructuum, qua tunc non potest in Fiscum transire, & nu. sequ.*

158 *DD. in principio §. allegati declarantur.*

159 *Fiscus an repudiata confiscatione possit mulctam acceptare.*

160 *Cum Fiscus acceptauit confiscationem eius creditum ex causa mulcte intelligitur confusione sublatum.*

161 *Decisiones Senatus Mediolani in hac materia.*

162 *Si confiscatio non sit acceptata, vtique mulcta potest acceptari.*

163 *Quandonam confiscatio dicatur acceptata, & numer. sequ.*

165 *Pro Fisco Sancti Officij, quid in hoc casu esset agendum.*

166 *Creditoris creditum si succedat debitori tollitur vel confusione, vel præsumpta solutione.*

167 *Data incorporatione bonorum ac confiscatio possit simpliciter repudiari.*

168 *Filij, an succedant in maioratu, quo eorum pater ob Hæresim fuit priuatus.*

169 *In maioratu sine dignitate succedunt, secus si annexam habeant dignitatem.*

171 *Filius Hæretici non potest esse Aduocatus, quia infamis.*

172 *Rex noster, & Inquisitores quando dispenseut cum filijs Hæretici.*

173 *Filij rei læsæ Maiestatis quando sint incapaces maioratus remissiuè.*

174 *Hæreticus pænitens punitur carcere perpetuo, & nu. seq. vbi quando Hæretici damnari possint ad Triremes loco carceris, quidque obseruetur in Hispania, & fuerit Cremonæ obseruatum, & quid in Hæretico sponte comparente.*

177 *An Inquisitores possint hanc pænam mitigare.*

178 *Quid si hæc pæna fuisset imposita à Supremo Tribunali.*

179 *Intra quantum tempus soleat dispensari in hac pæna.*

180 *An Clericus immurandus sit prius degradandus, & qualiter.*

181 *Mulieri nuptæ, cum ad pænitentiam recipitur, assignatur domus mariti pro carcere.*

182 *De qualitate carceris assignandi Hæretico.*

183 *Hæreticis iniunguntur pænitentiæ salutares.*

184 *Hæresiarchæ qui sint.*

185 *An pro prima vice Hæresiarchæ sint admittendi ad misericordiam.*

186 *Quidam Genuenses, quod Camberij libros vetitos venderent, & Caluini doctrinam seminarent iussu Regis Galliæ combusti.*

187 *Quid agendum si Dogmatista negaret intentionem Hæreticam, an sicuti alij rei solent super ea torqueri, ita & ipse esset torquendus.*

188 *Pulcherrima traditio Canteræ.*

189 *Dogmatista si ingenue fatetur recipiendus est ad pænitentiam cum modificationibus, de quibus supra nu. 185. vers. Opinio tamen.*

190 *Dogmatista, si talem se fuisse fatetur, & quod talis fuerit non plenè constat in processu, negetque intentionem hæreticam torquetur super ea, secus si esset plenè conuictus, vt vult Cantera num. 182. In hac tamen re Auctor se remittit Decis. Sacr. Congreg.*

191 *Sententia in causis fidei possunt ferri in die, etiam Dominica, etiamsi essent sententia Hæreticorum Impænitentium.*

192 *Quomodo cum Hæreticis se segerere debeat Confessarius remissiuè.*

De grauitate huius criminis Hæresis, aliqua hoc loco essent præmittenda, sed quoniam vnusquisque eam fa-
1 cilè colligere potest. Tum ex cap. sicut, qui Ecclesiam 17. qu. 4. cap. vrgentis de Hæret. l. Manichæos, C. eodem titul. Tùm ex grauitate pœnæ in huius criminis reos statutæ, cuius effectus sæpe etiam posteros ipsos afficit dicta l. Manichæos. Tum denique ex latissimè cumulatis per *Farinacc. de Hæresi qu. 197. nu. 1. & seq. sed maximè num. 4.* vbi probauit causam Hæresis dici causam Dei, & *num. 6.* vbi grauius esse, dixit, hoc crimen crimine læsæ Maiestatis humanæ, ideò hæc tanquam omnibus obuia omittendo, ad materiam propositam deueniendum est.

§. PRIMVS.

Quid sit Hæresis.

2 OMissa etiam ætimologia Hæresis, de qua plurima *Suarez de Fide disput. 19. sect. 1. num. 1. & sequent. Leonard. Duardus ad Bullam Cænæ Domini lib. 2. can. 1. quæst. 29. num. 1. & sequen. Ludouic. à Paramo de Origine S. Inquisitionis libr. 3. quæst. 3. nu. 3. & sequ. Sanctarell. de Hæresi cap. 1. conclus. 1. num. 1. Molfes. in Promptuario triplicis iuris part. 1. tractatu 11. cap. 2. num. 39.* & latius *Azeued. ad Regias Hispan. Constitut. Nou. Recompillat. lib. 8. tit. 3. l. 1. numer. 1. & sequ.*

3 Dicendum est, quod Hæresis est error intellectus voluntarius contra aliquam fidei veritatem, cum pertinacia assertus ab eo, qui fidem recepit, ita Hæresim definierunt *Sanch. in Præcepta Decalogi lib. 2. cap. 7. nu. 1. Beccanus in summario par. 3. tract. de fide cap. 14. qu. 1. nu. 2. Duardus loco supra proxime citato nu. 1. Ricciulus de iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium lib. 5. cap. 1. num. 7. & Sanctarell. loco iam allegato nu. 2.* & cum hac definitione in effectu conueniunt omnes ferè aliæ definitiones allegatæ per *Farinacc. dicta quæst. 188. num. 2. & plurib. sequent.*

4 In hac Hæresis definitione dicitur primo loco, quod est error loco generis, nam omnis Hæresis est error, sed non omnis error est Hæresis, vt ex *Alphons. à Castro de iusta Hæret. punitione lib. 1. cap. 1. declarauit Ricciulus dict. l. 5. cap. 1. nu. 8.* Item dicitur error, quia ex quocumque facto quamuis enormi, non oritur Hæresis sine errore intellectus, licet ex eo facto oriatur suspicio Hæresis etiam vehemens, *Azeued. vbi supra num. 36. & sequent.*

5 Secundo, dicitur Intellectus, tùm ad differentiam aliorum errorum, qui citra intellectum committuntur, vt dixit *Ricciullus vbi supra.* Tum quia sicuti assensus fidei in intellectu consummatur, ita error fidei contrarius, in intellectu completur, vt dixerunt *Sanc. & Sanctarell. locis indicatis*, quia contraria sunt circa idem subiectum in casu nostro *Filiucc. institut. moral. part. 2. tractat. 32. cap. 6. num. 135.*

6 Tertio, additur particula, Voluntarius, quoniam de ratione Hæresis est, vt voluntarie committatur, & qui ex ignorantia errat, Hæreticus dici non potest: Vnde dicebat *D. Augustinus lib. 1. de Trinitate, Errare potero, seu Hæreticus non ero*, ita *Ricciullus vbi supra num. 9. Sanch. & Sanctarell. locis indicatis.*

7 Quar-

7 Quarto dicitur, circa aliquam fidei veritatem: Tùm quia error in alijs non est Hæresis: Tùm quia in hoc differt Hæresis ab Apostasia, quod hæc est recessus totalis a fide, illa verò non est totalis recessus, sed particularis circa aliquam tantùm rem, vel aliquas res de fide, *Sanch. vbi supra, & Ricciull. ibidem numero 12. seq.*

8 Quinto dicitur, cum pertinacia, quoniam consumata, & perfecta Hæresis non dicitur, nisi superueniente pertinacia, vt supra vidimus.

9 Sexto, tandem additur assertus ab eo, qui fidem recepit, ad differentiam infidelis, qui nequaquam potest Hæreticus dici, licet pertinax esset in materia fidei, *Sanch. vbi supra, & nos infra latè.*

Ex quibus colligitur, quod ad constituendum Hæreticum requiritur & error, & factum, seu exterior manifestatio erroris, *Portel. in dubijs reg. verb. Hæresis, n. 10. & sequ.* vbi benè declarat quale factum, & qualis manifestatio requiratur.

§. SECVNDVS.

De Pertinacia ad Hæresim requisita.

10 QVoad pertinaciæ nomen animaduertendum, quod sicuti perseuerantia dicitur in bono, vnde dicitur eam esse virtutem, partemque fortitudinis, ita pertinacia dicitur in malo, vti notauit *Ricciull. de iure person. l. 5. c. 2. 1. & seq.*

11 Pertinaciam hanc esse de ratione Hæresis, constat inter omnes, & expressè id docuerunt *Sanch. in summario libr. 2. cap. 7. numer. 2. Suar. de fide disput. 19. num. 6. & Sanctarell. qui plurimos cumulat, de Hæresi capit. 2. num. 41. Azeued. latissimè vbi supra à num. 85. vsque ad num. 103.*

12 In eo etiam pertinaciam hanc consistere communiter dixerunt DD. vt quis determinatè consentiat in id, cuius contrarium scita Sancta Matre Ecclesia determinatum, *Sanch. dicto cap. 7. num. 2. Ricciull. dicto cap. 2. numer. 7. Suar. disp. 19. de fide sect. 3. num. 10. Marius Alterius de censuris tom. 1. lib. 5. disput. 2. cap. 2. vers.* Sed postulabit aliquis, vnde pertinaciam moram aliquam temporis non requirere, dixit *Filinc. loco supra allegato n. 154. & Mosclf. ibid. n. 41.*

13 Nec pertinax quis esse desinit, licet sit paratus corrigi, dummodo argumentis conuincatur *Sanch. loco cit. num. 6.*

14 Vel si solummodo errori adhæserit per modicum aliquod tempus, *Sanch. num. 7. & Ricciull. dicto cap. 2. num. 11.*

Benè *Bellon. Papiens.* de his, quæ incontinenti fiunt *libr. 1. cap. 193. num. 4.* vbi dixit statim effici aliquem Hæreticum, ac Heresim cum voluntate affirmauit, pertinacia enim in Hæresi est consensus determinatus in errorem, qui momento temporis contingit, & nomero secundo, describit pertinaciam, vt sit cum quis sciens, & volens rem aliquam asserit à fidei veritate alienam, & ibi multos alios Doctores allegat, io hac etiam materia pertinaciæ requisitæ ad Hæresim videndus omninò erit, *Diana resolut. moral. part. 4. tractat. 7. resol. 36. per totum.*

16 Non tamen pertinax diceretur, qui credens se rectè sentire non assentiretur Inquisitoribus, vel Episcopo, Viris doctis asserentibus contrarium esse de fide, prout optimè aduersus *Bartolum l. tutorum, §. tutores num. 1. de suspectis tutor.* probauit *Sanch. dicto cap. 7. numer. 25. & Leonardus Duardus ad Bullam Cœnæ Domini libr. 2. can. 1. qu. 25. num. 4.* circa quam tamen rem videndus est *Pegna comment. 26. vers. Cæterum contraria sententia, par. 1.*

§. TERTIVS.

An dubius in fide sit Hæreticus.

17 DVbium in fide Infidelem esse dicit *text. in cap. 1.* de Hæreticis, ac proinde voluntariè, & cum pertinacia dubitantem de rebus fidei Hæreticum esse, dixerunt *Alphons. à Castro lib. 1. de iusta Hæreticorum punitione cap. 9. Farinac. de Hæresi quæst. 178. num. 90. & sequent.* latissimè *Pegna* omnino videndus in *comment. dicti capituli primi de Hæret. part. 2. in Direct. Suarez de fide disputat. 19. sect. 4. numer. 8. & seqn.* vbi confutat opinionem *Sanch. in summar. cap. 7. numer. 12. Leonard. Duard. ad Bullam Cœnæ Domini libr. 2. can. 1. quæst. 23. Ricciull. de iure person. extr. Ecclesiæ gremium existentium lib. 5. cap. 4. & Sanctarell. de Hæresi capit. 1. dub. 3. Azeued. ad Regias Hispan. Constitutiones lib. 8. tit. 3. l. 1. n. 42. & 43. Portel.* qui benè rem declarat in *dubijs regul. verbo, Hæresis, n. 4.*

18 Vnde immeritò contra hosce de rebus fidei dobitantes, procedit Supremum Tribunal Sanctæ Romanæ Inquisitionis testibus *Pegna loco allegato vers.* Cum itaque, vbi quod tales abiurant, vti Hæretici formales, *Farinac. dicta quæst. 178. numer. 107. & Riciull. dicto cap. 4. num. 8. in fin.* nisi ex simplicitate, vel rusticitate circa fidei credibilia dubitarent: nam tunc non vt hæretici, sed vt suspecti tantummodò, pro suspicionis tamen modo abiurare coguntur, *Pegna, Farinac. locis indicatis.*

In quatuor tamen casibus dubius in fide non est Hæreticus, quos refert ex *Felin. in capit. 1.* de Hæreticis, *Azeued. vbi supra numer. 75.* qui omninò videatur, quia recitè in hac materia loquitur, & cum eo *Barbos. in suis collectaneis ad ius Canonicum dicto cap. 1.* de Hæreticis, qui omnes DD. de hac materia loquentes cumulauit.

§. QVARTVS.

De his, qui patiuntur tentationes Fidei.

PRo faciliori supradictorum intelligentia, notandum est, quod ab omni Hæresis suspicione sunt
19 exempti, ij, qui non sua sponte, sed inuiti, & eum animi ægritudine tentationes, circa fidem patiuntur, instigante Dœmone, & ij non solùm à peccato sunt munes, sed etiam aliquando merentur, benè *Parlador. in sua Sesquicent. different. iuris diff. 107. num. 10. & se-*
20 *quent.* vbi ex auditu refert insignem Virum Alphonsum Tostatum Episcopum Abulensem, cum in extremis esset huiusmodi tentationibus valdè fuisse vexatum, & quod ei sic concusso occurrit in cubiculo Coquus, qui ab Episcopo interrogatus an in Deo crederet, & quomodo: respondit Coquus Hispano sermone, *Yo amacha martillo*, quibus verbis animatus Episcopus cœpit clamare, *& ego sic credo, & ego sic credo*, & sic animam exalauit.

21 In his autem tentationibus sciat tentatus vnicum remedium esse positum in confidentia totali in misericordia Dei, sicuti dictum est, *Iacta cogitatum tuum in Domino*, & Psalmo 9. dicitur, *Deus exaltare nos de portis mortis*: idest (vt ait Diuus Chrisostomus) non solùm nos liberat à tentationibus, sed etiam, vt Diuus Paulus habet prima *ad Corinth. 10. vers.* Facit cum tentatione prouentum, idest vt supremus tentationes cum victoria, benè *Bellarmin. de arte bene moriendi, lib. 2. ca. 9. per totum, & Alvarez de vita Relig. instituenda li. 5. c. 14.*

capit. 14. med. 4. secundæ impress.

22 Interim benignus Lector in materia dubitationis in fide videat Sousam in Aphorismis Inquisitorum lib. 1. cap. 11. P. Tannerum in secunda secundæ disp. 1. qu. 8. dubio 6. num. 109. qui alios allegat, & post eum omninò Ferdinandum de Castro Palao in suo opere morali par. 1. tract. 4. disp. 3. punct. 2. numer. 8. & seq. & Valer. de diff. vtriusque fori in verbo, Hæresis diff. 2. versicul. Sexto fallit.

S. QVINTVS.

De subiecto Hæresis, & an Infans baptizatus nutritus inter Hæreticos, negans fidem sit Hæreticus.

AD hoc, vt quis possit dici Hæreticus, necessario requiritur, vt aliquando Fidem Christianam
23 professus sit, vt colligitur ex definitione Hæresis, de qua supra, & tradiderunt Sanctarell. de Hæresi cap. 1. dub. 2. num. 3. Suar. de fide disput. 19. sect. 5. numer. 1. & seqq. qui alios allegant, difficultas tamen est circa hoc.

24 Primò quid sit dicendum de Cathecumeno negante fidem, in quare.

Sanch. in summ. cap. 7. lib. 2. num. 34. qui alios allegat, tenuit Cathecumenum non esse propriè Hæreticum, si fidem Catholicam neget, Suarez verò loco citato num. 3. & de censuris disput. 21. sect. 2. & in desens. Catholicæ fidei aduersus Anglicanæ sectæ errores lib. 1.
25 cap. 24. & Sanctarell. dicto dub. 2. nu. 3. qui alios plurimos DD. ad id allegant contrarium tenuerunt, talem scilicet Cathecumenum Hæreticum esse, Ratio horum auctorum est, quod ex quo iste iam credidit in Christum, infidelis est, at non est Iudæus, nec Paganus, ergo est Hæreticus, cum tres tantum sint infidelitatis species, Atque hæc sententia in foro interiori verissima est.

26 Sed in foro externo huiusmodi Cathecumenus non subditur iudicio Ecclesiæ, & sic non est punibilis ab Ecclesia, ita Suarez dicta sect. 5. nu. 5. & 8. Sanctarell. dicto dub. 2. nu. 5. Ricciull. de iure person. extra Ecclesiæ & c. lib. 3. cap. 40. num. 28. Farinacc. de Hæresi qu. 178. num. 131. Filiucc. institut. moral. par. 2. tract. 22. cap. 6. nu. 156 Quicquid in contrarium dixerit Alphons. à Castro de iusta Hæret. punit. lib. 1. cap. 8. vbi voluit Ecclesiam ha-
27 bere iurisdictionem in Cathecumenos, cuius opinio confutatur ex eo, quod per baptismum efficitur homo Christianus, & membrum Ecclesiæ, & de his, qui foris sunt non solet iudicare Ecclesia, vt latius contra Castr. prosequuntur, Suar. & Sanctarell. locis allegatis, & Leonardus Duardus ad Bullam Cœnæ lib. 2. can. 1. qu. 21. nu. 1. & 4. & Ricciullus dicto lib. 3. cap. 4. per totum, & Filliu. c. vbi supra, Molfes. dicto tract. 11. capit. 2. numer. 46.

28 Secundò, dubitari potest, quid sit dicendum de baptizatis Baptismo inualido, & nullo ob aliquem substantialem defectum in materia, vel forma. Et quidem hi, quoad forum interius, si à fide Catholica deficiant Hæreticos esse constat: Tùm ex hucusque dictis de Cathecumeno: Tùm ex eo quod D. August. lib. vnico, de Baptismo contra Donatistas cap. 3. dixit nullos Hæreticos esse denuo in Ecclesia recipiendos sine nouo baptismo, nonnullos verò denuo baptizandos, & vtrosq; esse veros Hæreticos.

29 Quoad forum autem exterius, existimo cum Suarez de fide disput. 18. sect. 5. numer. 8. & Sanctarell. de Hæresi cap. 1. dub. 2. num. 6. qui alios allegant contra Symancham titul. 31. num. 5. hosce baptizatos ficte recedentes à fide, nullo modo posse puniri ab Ecclesia (vnico tantum casu excepto) quo Symanch. opinio omninò recipienda esset, cum scilicet Ecclesia fictionem ignoraret: nam tunc talis ab Ecclesia puniretur, vti notauit Sanch. in summ. libr. 2. cap. 7. num. 35. Molfes. vbi supra num. 47.

Videatur Sousa qui benè loquitur in hac materia in Aphorism. Inquisit. lib. 1. cap. 30. ferè per totum, & Canter. in suis quæst. criminal. de concernentibus criminum punitionem cap. 1. de Hæreticis nu. 5. vbi benè docet, quando nam quis præsumatur baptizatus, vt possit puniri ab Ecclesia, vt Hæreticus.

30 Tertiò quæri potest, quid sentiendum † sit de baptizatis in infantia, sed enutritis in partibus Hæreticorum. Et quidem clarum mihi videtur hosce simpliciter loquendo non posse dici Hæreticos, cum ad Hæresim non solùm in subiecto requiratur baptismus, sed etiam sufficiens instructio in fide Catholica, non enim ad hoc sufficit sola fides infusa, vti optimè notauit Alphons. à Castro de iusta Hæret. punitione libr. 1. capit. 8. allegans doctrinam Pauli (Quomodo credent ei, quem non audierunt, aut quomodo audient sine prædicante, sicuti scriptum est, quam speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona) Ex qua auctoritate docuit Alphonsus Hæreticum eum dici non posse, qui licet baptizatus fidem plenam prædicatione, aut Cathechizatione non est assecutus, atque ita etiam docuerunt Symanch. de Cathol. institut. titul. 51. num. 4. 7. & 10. & Sanch. in summar. lib. 2. cap. 1. num. 8. Azeued. ad Regias Hispaniæ Constitutiones l. 8. tit. 3. nu. 26. & sequen.

Si tamen talibus enutritis in regionibus Hæreticorum sufficienter proponeretur fides Catholica, & ipsi illam acceptare nollent, tunc vt Hæretici habendi essent, vti dixerunt Castrens. Symanch. & Sanch. locis indicatis.

Ad hoc tamen propositum omittere non possum casum pulcherrimum, qui hic Cremonæ accidit de anno 1588. vt apparet ex quibusdam Votis manuscriptis
31 Reuerendissimi D. Marci Antonij Amidani tunc temporis S. Officij Consultoris tom. 1. eius votorum casu 11. fol. 66. casus autem talis est.

32 Quidam Iuuenis annorum 21. natus in Ciuitate Gebennæ, vbi omnes Caluini Hæreses, & didicit; & tenuit, cum per duos annos moram traxisset in Ciuitate Lugduni, multa didicit fundamenta fidei Catholicæ: quapropter de fide Gebennensium dubitans, spiritu Dei adiutus, Cremonam se contulit, vt ibi Catholicè viueret inter suos consanguineos (quia natus erat Gebennæ, ex Patre hæretico,) Cæterùm cum dictus Iuuenis primo præsentasset se cuidam consanguineo eius, qui illum acceptare recusauit, sed litteras deferendas ad alium ipsius proximiorem tradidit, in itinere captus fuit, & in carceribus Sancti Officij carceratus.

Casu autem hoc, vt potè valdè insolito ad Supremum Tribunal transmisso Eminentiss. DD. Cardinales præsente S. D. N. Sixto Papa V. decreuerunt, Quod iste Iuuenis deberet formaliter abiurare Hæreses, quas tenuerat, eas specificando, & etiam omnes alias Hæreses in genere, & quod deferre debet habitellum cum Cruce suptus vestes, & quod non exiret à Ciuitate Cremonæ sine licentia, & ter in anno confiteretur peccata sua, scilicet die Resurrectionis Domini, die Assumptionis Beatæ MARIÆ Virginis, & die Natiuitatis Domini, cum nonnullis alijs pœnitentijs salutaribus.

Item præfati Eminentissimi DD. Cardinales decreuerunt, quod ad eius Baptismum iam olim Gebennæ celebratum adhiberentur nunc cæremoniæ, & ritus, qui in simili actu requiruntur, secundum Ritum Sanctæ Matris Ecclesiæ, & secundùm communes DD.

tradi-

traditiones, de quibus *Coninc. de Sacram. part. 3. quæst. 66. art. 9. dub. 1. num. 99.* Et ita fuit executum in Ecclesia S. Dominici die 8. Iunij 1588. cum prius abiurasset vt supra coram DD. de Congregatione, & nonnullis Fratribus, prout de his omnibus attestatur præfatus Reuerendissimus D. Amidanus loco supra allegato.

Similem casum olim etiam Romæ decisum habemus apud *Lucatum in 6. casu Romæ definito fol. 539.*

Disputant etiam hoc loco DD. an Hæreticus cen-
33 sendus sit, qui priuatæ reuelationi sibi factæ credere non vult, quam rem ex professo pertractarunt, *Suarez vbi supra dicta sect. 5. numero 11. & sequent. & Sanctarell. allegato dub. 2. numer. 9. & sequen. qui alios cumulant*, vbi concludunt talem in foro interno esse Hæreticum, sed in externo non esse ab Ecclesia puniibilem.

Quid autem dicendum sit de negante propositionem Theologicam, quæ infertur ex vna de fide, & altera euidenti lumine naturæ, vt v. gr. de negante, Christum esse visibilem, vide *Filliuc. dicto tract. 22. cap. 6. num. 179.* vbi quod talis est Hæreticus, saltem mediatè, & indirectè, *Portel. in dubijs regul. verbo Hæresis*, vbi quod talis in foro exteriori habetur pro Hæretico, ibi, *num. 9.*

34 Vide etiam Patrem Dominicum † Graninam in suis *Cathol. præscript. 6. generali controuers. vnica, art. 2. & 3. per totum*, vbi latissimè probauit ex vna propositione de fide, & altera naturali necessariam sequi conclusionem de fide, & probat hoc argumenti genere passim vsos fuisse PP. & Concilia, & quod magis est Christum Dominum, dum Matt. 22. articulum Resurrectionis collegit ex propositione de fide: *Ego sum Deus Abraham*, & alia lumine naturæ nota, *Deus non est mortuorum, sed viuorum*: Videatur ibidem idem P. Granina ex Illustrissima Dominicana Familia, quia eruditè loquitur in hac materia.

§. SEXTVS.

An negans propositionem Theologicam deductam ex vna de fide, & alia euidenti lumine naturæ sit Hæreticus verus, vel præsumptus.

Breuiter loquendo in hac materia arbitror non esse discedendum ab opinione *Ferdinandi de Castro Pallao in suo Opere morali par. 1. tract. 4. disp. 3. punct. 2. n. 18. & seq.* quod scilicet iste negans hanc propositio-
35 nem non est habendus pro hæretico vero, sed tantùm pro hæretico præsumpto.

Ratio est, quia stare optimè potest, vt quis credat quicquid à Deo reuelatum est, cum negatione alicuius propositionis Theologicæ, ex eo, quod non videatur sibi rectè deduci ex principio de fide, & propositione euidente, vel ex eo, quod principio euidenti non assentiatur.

36 Est tamen habendus pro hæretico præsumpto, quia nemo præsumitur negare principium euidens luminis naturæ, nec illationem rectam conclusionis ex maiori, & minori propositione, propterea benè concludit *Ferdinandus vbi supra, cum Sanchez in summa lib. 2. cap. 8. num. 12.* quod si talis negans in negatione perseueraret esset puniendus tamquam hæreticus negans principium à Deo reuelatum: Vide etiam in hac eadem materia *Patrem Dianam par. 4. resol. moral. tract. 8. resol. 79.* qui alios allegat, nullam tamen mentionem faciens de Castro Pallao.

§. SEPTIMVS.

De eo, qui creditur communi æstimatione baptizatus.

37 Qvia aliquando contingere potest aliquem verè non esse, vel non apparere baptizatum, licet communi æstimatione credatur, & reputetur baptizatus, vtpotè nutritus inter Christianos, non sine ratione dubitatur hoc loco, an si talis delinquat contra fidem nostram possit ab Inquisitoribus puniri.

Ad hanc difficultatem breuiter dicendum, quod si talis in Ecclesiam, & fidem nostram delinquat, vtique
38 tanquam hæreticus potest, & debet ab Hæreticæ prauitatis Inquisitoribus puniri, etiamsi in rei veritate talis sic delinquens, non esset baptizatus, ita *Ferdinandus de Castro Pallao vbi sup. a disp. 8. punct. 16. §. 6. numer.*
39 3. qui addit, quod Cæsar Augustæ de anno 1619. quidam Maurus qui contra fidem deliquerat fuit ab Inquisitoribus reconciliatus, quamuis allegaret se non esse baptizatum, in cuius rei confirmationem non fuit inuentus in libro baptizatorum.

Et certè decisio hæc Reuerendissimorum Inquisitorum illius Ciuitatis benè fundatur super pulcherrima doctrina Inquisitoris *Cantera cap. 1. de Hæreticis, nu. 5.*
40 vbi dixit, quod cum bitatur, an quis sit baptizatus si est nutritus inter Christianos præsumitur baptizatus, & si in fidem nostram delinquat est ab Inquisitoribus vti Hæreticus puniendus.

§. OCTAVVS.

De Hæreticis manifestis, & secretis.

41 HÆreticorum duas esse species, manifestos, & occultos, seu secretos, communiter dixerunt Canonistæ in cap. super quibusdam ex verborum significatione, *Alberic. in tract. de agnoscendis assert. Cathol. q. 29. Locat. in Iud. in verbo Hæreticus, n. 24. Pegna comm. 58. par. 2. & Farin. de Hæresi q. 185. n. 76. & seq. latè Barbos. de offic. Episcopi alleg. 40. n. 1. seq. par. 2.*

42 Manifesti Hæretici dicuntur, qui publicè contra fidem Catholicam prædicant, aut profitentur, seu defendunt eorum errores, vel qui coram Prælatis suis conuicti sunt, vel confessi, vel ab eis sententialiter condemnati super Hæretica prauitate, sic ad literam respondit Summus Pontifex Innocentius III. Capitulo Ecclesiæ Tholosanæ, in cap. super quibusdam de verb. significatione, & docuerunt Albert. Locatus, Pegna, & Farinac. *locis supra citatis*: Ex quibus à contrario colligitur, quinam sint Hæretici, & occulti, & secreti.

Duo tamen hoc loco animaduertenda sunt, Alterum est, circa *text. in d. cap. super quibusdam*, ibi: Seu de-
43 fendunt eorum errores, quod scilicet dicta verba restringuntur à verbis præcedentibus, publicè prædicant, & sic nisi quis errores hæreticorum publicè defendat, non potest dici manifestus hæreticus, ita *Farin. vbi supra num. 82.*

44 Alterum est inter manifestos hæreticos, & deprehensos in hæresi, nullam esse differentiam, vti post Præpositum *in cap. si Papa num. 1. vers. Mota ex textu, dist. 40.* notauit *Farin. vbi supr. n. 80.*

45 Deprehensus enim in hæresi dicitur, qui, vel publicè prædicat Hæresim, vel legitima probatione per testes, vel per suam confessionem conuictus est de hæresi, vti notarunt DD. in cap. ad abolendam, in verbo, Deprehensi, de hæret. *Eymericus in Direct. par. 3. q. 89. Alber. de agnosc. asser. q. 29. & Far. qui alios allegat. q. 185. n. 78*

§. NO-

§. NONVS.

De Hæreticis Affirmatiuis, & Negatiuis.

46 Hæreticus alius affirmatiuus est, alius negatiuus. Affirmatiuus est, qui errorem quem habet in mente, aut verbo, aut factis ostendit, ita *Farinac. qui alios allegat, de hæresi quæst. 178. n. 19.*

Et Doctoribus à Farinac. allegatis, addo nunc Ferdinandum de *Castro Pallao tract. 4. disput. 3. punct. 5. n. 5. & Inquisitorem Canteram in suis quæst. criminal. circa punitionem delictorum cap. 1. de hæreticis num. 60. vers. Tetigi supra.*

47 Negatiuus verò hæreticus dicitur, qui legitimè conuictus de hæresi, constanter illam negat, & asserit se credidisse, & credere omnia, quæ credit S. Mater Ecclesia: Et iste sic pertinaciter in negatiua persistens, puniendus est, vti hæreticus verus, & pertinax, ac, vt talis brachio sæculari est relaxandus, ita magistraliter decidit Rot. Rom. decis. 875. in antiquis sub tit. de hæret. quæ decisio incipit, Accusatus, & hoc idem clarissimè colligitur ex *cap. 7. 8. & 9. Concilij Bitterensis, & c. 26. Concilij Narbonensis, quorum Conciliorum verba referuntur à Pegna par. 3. commen. 48. vers.* & quamquam, decisionemque illam Rotæ 875. sequuti fuerunt magis communiter DD. quos allegant *Pegna dicto commen. 48. Farinac. dicta quæst. 178. num. 20. Ludouicus à Paramo de origine S. Inquisitionis lib. 3. quæst. 4. Rubr. de expedit processus in causis fidei, num. 41. & Ricciullus de iure personarum lib. 5. cap. 6. per totum, Sanctarell. de hæresi cap. 1. num. 27. vers. Præterea protestatio non excusat.*

48 Ex quibus colligitur contrariam sententiam *Boer. decis. 341. n. 4. in fin. & Clari in §. hæresis num. 9. vers.* Et nota in hoc proposito omninò esse repellendam.

Vt tamen sit locus dispositioni dictæ decis. 875. plura requiruntur.

Primum est, vt Negatiuus sit conuictus de vera, & formali hæresi.

Secundum est, vt verba, vel facta hæretica sint clara, non ambigua.

Tertium est, vt reus de hæresi conuincatur per testes omni exceptione maiores.

Quartum est, vt factum, vel dictum hæreticum, de quo conuincitur reus sit recens, non vetustum ita vt reus verisimiliter credatur eius fuisse oblitus.

Quintum est, quod testes hunc negatiuum conuincentes deponant ipsum asseruisse, se illa credere, nam testes, vt accusatum de hæresi conuincant debent deponere de accusati credulitate, *Albert. de Agnos. assert. Cath. q. 8. num. 8. & seq. quæst. 34. num 51. quem sequuntur Hieron. Gabr. cons. 178. num. 11. lib. 1. & Eymeric. in Director. in forma examinandi testium tertia parte:* atq; hæc omnia requiri, vt negatiuus brachio sæculari tradatur, dixerunt Pegna, Farinac. & Ricciull. locis supra allegatis.

49 Occasione autem 4. requisiti dubitari potest: An in dictis, & factis antiquis præsumenda sit obliuio: In qua re breuiter dicendum, in factis arduis, & horrendis obliuionem non præsumi, cum in arduis rebus memoria non lædatur, vti dicebat Plinius, in alijs verò dictis, & factis rem arbitrio iudicantium relictam esse dixit *Pegna ad Director. par. 2. com. 59. vers.* Sed in hac quæstione; qui, & alios allegat, & rem hanc fusissimè explicat.

Et in summa in facto proprio regulariter, non præsumitur obliuio, *Menoch. præsumpt. 23. num. 32. lib. 6. Ioan. Philippus Teslay alleg. 5. num. 25.* Hæc tamen præsumptio non obliuionis cessat in multis casibus, vel ex lapsu longi temporis, scilicet ad minus decem annorum, *Menoch. num. 38. Meres de maiorat. par. 4. quæst. 20 num. 16.* in vltimo impressis Matriti 1620. vel ex qualitate personæ, puta quia senex, infirmus, minor, vel multis negotijs implicitus, *Menoch. vbi supra num. 47. Mascard. de probat. conclus. 1122. n. 20.* vel ex qualitate facti quia sit inuolutum *num. 41.* vel quia sit graue, quo casu nunquam admitti solere allegationem obliuionis, dixerunt *Menoch. & Mascard. vbi supra, & benè Meres loco allegato num. 367.*

Quanta verò in huiusmodi causis maturitate sit procedendum videndus est idem *Pegna commen. 48. par. 3. per totum.*

§. DECIMVS.

De Hæretico negatiuo Appellante, & prouocante Inquisitores ad Vallem Iosaphat.

Postquam proximè tractauimus breuiter materiam Hæretici negatiui, quia aliquando contin-
50 gere potest, quod hic ab † Inquisitoribus brachio sæculari relaxatus eos ad Vallem Iosaphat citet, & prouocet, operæ pretium duxi hoc loco aliqua obseruare circa hanc materiam, vt inde possint Inquisitores dignoscere, an dicta prouocatio sit pertimescenda, nec ne.

Præmittendum igitur est, Appellationes huiusmo-
51 di ad Tribunal Dei sæpissimè à Sacris literis nobis insinuari, & plura earum exempla referunt Cornelius à Lapide omninò videndus *in cap. 17. Hieremiæ vers. 12.* vbi etiam probauit huiusmodi Appellantes exaudiri, *Martinus Delrius disquisit. magic. lib. 4. quæst. 4. sect. 1. fol. mihi 604.* & Torreblanca post hæc scripta visus in suo tractatu de delictis, in quibus tacita, & occulta Dæmonis inuocatio interuenit, *lib. 3. de criminis punitione cap. 28.* de prouocatione ad Diuinum Iudicium per totum, vbi plura huiusce prouocationis, & citationis ad Vallem Iosaphat exempla refert, etiam ex historijs modernis.

Præmittendum secundò, quod si citatio, & Appel-
52 latio † hæc fiat non odio, & vindicta, sed bono fine, vt innocentia appareat, & vt infamia à familia arceatur, tunc Appellatio, & citatio huiusmodi licita est, ita Delrius vbi supra vers. Quoad citantem, *& Ioannes Franciscus Schenardus cons. 30. lib. 2.* vbi post Delrium dixit ad hanc citationem requiri, quod fiat pro magna oppressione cum magna fiducia in Dei Iudicio, corde puro, & in casu, in quo citans sit omni humano auxilio destitutus.

53 Quæ omnes conditiones aderant in casu Abbatis D. Iacobi apud Leodium, de quo Delrius vbi supra. Hic enim cum apud Episcopum contra illius Ciuitatis Præpositum, qui à Monasterio suo violenter adolescentem eius Consobrinum, iam Monachum effectum extraxerat, iustitiam habere non potuisset Præpositum in hæc verba citauit. *Iudicem contra te ô Præposite in terra habere non possum, & ideò contra te Deum Summum Iudicem interpello, vt intra quadraginta dies vterque nostrum compareat coram illo sententiam pro meritis accepturus quadragesimo die circa horam nonam mortuus est dictus Abbas, & cum pro eo solemniter pulsaretur, sedens in balneo Præpositus quæsiuit à circumstantibus quid hoc esset, cui vnus respondit. Abbatem Diui Iacobi modo esse defunctum, recordatus Præpositus quadragesimum diem esse, qua se citatum audierat ab Abbate, animo consternatus tremens suis dixit, citò videte quid quid faciam, mortuus ego sum comparere me hodie*

coram Summo Iudice apportebit, statimque cum balneum egredi festinaret in astantium manibus, cum diro eiulatu, & vocibus expirauit.

His suppositis dicendum est, quod si constat Iudici se in condemnatione Hæretici negatiui iustè processisse, tunc non debet Appellationem, & citationem negatiui pertimescere, quia iusto Iudici præmium a Deo debetur, non supplicium, ita Delrius *vbi supra vers.* Quoad eos verò, qui citantur, & *Pater Cornel. à Lapide loco cit. vers.* Cæterum hoc solum.

54

55 Si verò Index non esset certus de iustitia suæ sententiæ, sed aliquam in ea ferenda sensit animi sui perturbationem, tunc malè facit Iudex, si Appellationem, & citationem illam contemnat. Debet enim tunc omnia maturiori Iudicio rimari, vt prior sententia, vel retractetur, vel confirmetur, ita *Delr. vbi supra vers.* Altera regula sit.

56 Et ex his patet quid sentiendum sit, de *Bossio in praxi crimin. in tit. de extraordinarijs, crimin. num. 9. & Clari §. fin. qu. 83. num. 8. vbi Addentes, ac Menoch. de arbitr. Iudic. cent. 4. casu 388. in fin.* qui dixerunt, quod huiusmodi citantes, & Appellantes ad Tribunal Dei sunt extra ordinem arbitrio Iudicis puniendi, & Clar. ibi attestatur ab Excellentissimo nostro Senatu Mediolani, vnum ex istis qui transmiserat præceptum nomine D. N. Iesu Christi coactum fuisse illi præcepto renunciare, & vlterius fuisse damnatum ad fustigationem, & alium ad catenam infamem.

57 Traditio enim illa debet necessario intelligi, vbi citatio, & Appellatio ad Vallem Iosaphat fieret sine circumstantijs per nos supra allegatis. Nam in isto casu sic citantes, & appellantes grauiter peccarent, & iustæ pœnæ subijciendi essent, *Delrius vbi supra vers.* Dico tertio, & sic in indiuiduo traditionem illam Bossij, & Clari intelligendam esse dixit Schenardus in allegato *consil. 30. libr. 2. vers.* Sed videndum est quomodo.

58 Si autem citatio, & appellatio fiant legitimè, tunc vtique licitæ sunt, & mille locis à Sacra Scriptura canonizantur, sic enim Genesis 16. *vers. 5.* dixit Sarra Abrahæ, *Iudicet Dominus inter te, & me, Regum 1. cap. 24. vers. 14.* ait Dauid ad Saulem, *Iudicet Dominus inter me, & te, & vlciscatur me Dominus ex te,* & pluribus alijs in locis soluni hoc Omnipotentis Dei, dicitur reos innocentes exaudire, pront dicitur Psalm. 88. *vers. 15. Iustitia, & iudicium præparatio sedis tuæ,* & Psalmus 44. *vers. 7. Sedes tua Deus in sæculum sæculi, virga directionis, virga regni tui.*

59 Magna tamen circumspectione vti debent taliter ad Tribunal Dei appellantes, & prouocantes. Vnde *Delrius dicta sect. 1. vers.* Dico secundo, ait hasce citationes, & appellationes esse periculosas, in hominibus non probatæ sanctitatis, quia istos vel amor proprius, vel latens aliqua gloriolæ, vel vindictæ nebula fallere potest.

§. VNDECIMVS.

An Ignorantia excuset ab Hæresi.

PRæmittendum primò, quod, quæ ad fidem pertinent sunt in duplici differentia, alia enim pertinent ad fidem directè, talia sunt ea, quæ nobis sunt principaliter diuinitus reuelata, vt Deum esse vnum, trinum &c. Alia indirectè, ex quibus consequitur aliquid contrarium fidei, sicuti si quis diceret Samuelem non fuisse filium Elcanæ, Ex hoc enim sequitur Scripturam Diuinam esse falsam, ita *Eymeriens in Direct. p. 1. qu. 7. numer. 1. sequent. latissimè Pegna in Direct. p. 2. comment. 1.*

60

61 Præmittendum secundò, quod alia est ignorantia inuincibilis, quæ cadit in eo, qui nullo modo eam superare potest, vt cum est infans, & mente captus, alia est ignorantia probabilis, quæ propriè illa dicitur, quæ sine aliqua culpa, cognitione priuat, vt cum quis seducitur à Viro docto, alia est ignorantia crassa, cum quis ignorat ea, quæ cæteri homines suæ conditionis sciunt, vt cum quis de media plebe, ignorat Christum mortuum. Alia tandem est ignorantia affectata, cum quis data opera vult ignorare, vt ab actu, quem exequi vult, non retrahatur, de qua ignorantia intelligitur illud Prophetæ. Noluit intelligere, vt benè ageret, & de hisce, & etiam multis alijs ignorantiæ speciebus, videndi sunt *Sanch. in summar. libr. 1. cap. 16. Ricciul. de iure personarum libr. 5. capitul. 7. & Sanctarell. de hæresi capitul. 1. dub. 5 numer. 20. & sequen.* qui alios allegant.

62

63 His præmissis, loquendo de ignorantia inuincibili (quæ tamen in praxi vix dari potest) ac etiam de ignorantia probabili. Clarum est, quod hæ excusant ab hæresi, ita *Castren. de iust. Hæreticorum punitione lib. 1. cap. 9. Ricciull. de iure person. extr. & c. libr. 5. cap. 7. num. 6. & sequ. Sanctarell. dicto dub. 5. num. 20. & Farinacc. de hæresi qu. 179. numer. 23. 25. & 26.* Atque hoc multo magis procederet in his, quæ ad fidem spectant indirectè; nam in his facilius excusat ignorantia, quam in alijs ad fidem directè spectantibus, vt colligitur ex *Pegna part. 1. comm. 22. reg. 4. 5. 6. & 7.* quem sequitur *Farinacc. vbi supra nu. 25.*

64 In his tamen, quæ directè ad fidem pertinent, non præsumitur ignorantia, sed per allegantem illa est probanda, ita *Riccinll. vbi supra nu. 7. vers.* Secundo est declarandus, *Farinacc. loco allegato nu. 27.*

65 Nec allegatio ignorantiæ in articulis manifestis esset admittenda, nisi versaremur in casibus ex naturali iure excusabilibus, puta si quis diceret, patrem esse maiorem filio, latissimè *Farin. dicta quæst. 179. num. 1. vbi ex Summa Angelica in verbo, Fides num. 6.* ponit exemplum de quadam vetula, credente Trinitatem esse vnam fœminam.

66 Quo verò ad Ignorantiam crassam magis communis opinio est DD. quod illa à peccato hæresis excuset, quoniam taliter ignorans, si est paratus corrigi, non potest dici habere pertinaciam, quæ est ad hæresim necessaria, vt supra vidimus, & ita tenuit *Alphons. à Castro de iusta hæreticorum punitione lib. 1. cap. 9. & lib. 2. cap. 17. Ricciullus vbi supra numer. 10. & sequentibus Sanctarell. ibidem numer. 20. & 21. Filliucc. vbi supra num. 170.*

67 Atque idem prorsus docuerunt memorati Auctores de ignorantia affectata, latissimè *Sanctar. vbi supra,* qui alios allegat, *num. 22. 23. & sequ.* nisi adsit contemptus Ecclesiæ, *Filiucc. dicto cap. 6. num. 173.* Sed in hac re aliter mihi dicendum videtur, quoad hasce duas ignorantias, quod scilicet in hoc crimine minimè excusant in foro exteriori: nam in interiori à memoratorum auctorum traditionibus non discederem, atque ita tenuit doctissimus *Symanch. de Cathol. institut. titul. 26. num. 4. & in Enchirid. tit. 49. numer. 2. Pegna in sæpè citato comment. 22. vers. 3. regula, Ludouicus à Paramo de origine S. Inquisitionis libr. 3. quæst. 3. num. 46. & sequent. & quæst. 19. num. 149.* latissimè *Farinacc. de hæresi quæst. 176. numer. 20.* vbi de ignorantia crassa, & *num. 30.* vbi de ignorantia affectata, optimè *Valent. vidend. art. 2. qu. 11. artic. 1. vers.* Est autem discutienda, *disp. 1.*

68

Videatur de tota hac materia *Ferdinandus de Castro Pallao tom. 1. tractat. 4. disput. 2. punct. 2. num. 2. & seq. Sousa in Aphorism. Inquisit. lib. 1. cap. 12. Pater Diana de hoc nostro Tribunali S. Officij optimè meritus par. 4. resolut. moral. tractat. 7. resol. 36. Valer. de different. vtriusque fori*

*fori in verbo Hæresis, dist.*1. qui alios latissimè allegat, & loquuntur tam in foro interno, & animæ, quam in externo.

69 Ex dictis patet, quid sit dicendum de simplicitate, an excuset ab hæresi, de quo Articulo latissimè *Farin. dicta quæst.*179.*num.*8.*& sequ.* nam illa sola non excusat, nisi sit coniuncta cum ignorantia, *Farinac. vbi sup. num.*22. *vers.* & in hac materia, vnde pro modo ignorantiæ, & illius qualitate, & iuxta illius regulas, idem etiam de simplicitate erit dicendum.

§. DVODECIMVS.

De proferentibus verba Hæretica Ioco, lubrico lingua, vel simili modo.

QVamuis multa ad hanc materiam dixerim *in tit. de Blasphemis*, attamen nunc breuiter dicendum, proferentem verba hæretica Ioco lubrico lin-
79 guæ, ex magna ira, vel ob magnam animi commotionem, & corporis dolorem, vel etiam recitatiuè, recitando scilicet aliorum hæreses, non esse vti hæreticum puniendum, sed alia pœna extraordinaria, & maximè pecuniaria, latissimè *Farinac. de hæresi quæst.*179.*num.*40.*& sequen. & Sanctarell. de hæresi tract. de Blasphem. capitul.*8.*dub.*2.*numero* 3. *vbi alios allegat.*

71 Et tales in hoc casu subduntur iurisdictioni Inquisitorum vti contra nonnullos benè dixerunt *Pegna part.*3.*comment.*17.*Farinac. num.*48.*& Sanctarell. dicto num.*3.

72 Aduertendum tamen non esse facilè per Inquisitores admittendas hasce exceptiones, & eas alleganti incumbere onus, eas etiam probandi vti pluribus cumulatis docuerunt *Albertin. de Agnos. asser. Cath. quæst.*36 *num.*18.*& Sanctarell. vbi supra numer.*4.*& alij per me allegati in dicto tit. de Blasph. quibus addo Homobonum de Bonis de examine Ecclesiastico tom.*1.*tractat.*7.*quæstione* 4.

Benè *Sousa in Aphorism. Inquisit. lib.*1. *capit.*13.*per totum*, vbi quando isti sint torquendi super intentione, *& numer.*8. animaduertit, quod verba, & facta dubia, quæ in bonam, & malam partem possunt accipi, præsumuntur in bono sensu, & dicta, & facta, *& numer.* 13. ait intentionem proferentis verba per Iocum probari ex qualitate personæ proferentis, modo proferendi, & alijs circumstantijs, *P. Massin. in praxi S. Officij part.*9. *assert.*97.*primæ impressionis, P. Diana tract.*8.*resolut.*83 *part.*4.*resolut. moral.* vbi dixit, quod si reus vrgeatur aliquibus indicijs malæ credulitatis, vt puta si quis reconciliatus ex hæresi Lutheranorum, vel Caluinistarum, dum missam in Ecclesia quæsiuisset, & non inuenisset, protulisset hanc propositionem, SOLA FIDES SVFFICIT, quæ est propositio, quam alias in bonum sensum interpretatus est *Royas de hæret. part.*1. *numer.* 367. vtique torquendus esset super sua credulitate, quia Caluinus tenuit fidem sine operibus sufficere ad vitam æternam, & in fine dictæ resolutionis *Diana remittit Lectorem ad Nauarrum cons.*6.*de hæret. lib.*5. *tit.* 2. *qui certè dignus est quod videatur.*

73 Quomodo autem intelligi debeat axioma, illud quod sub nomine D. Hieronymi circumfertur, ex verbis inordinatè prolatis oriri hæresim, videndi sunt *Ludouic. à Paramo de origine S. Inquisitionis libro* 3.*quæstione* 3. *numero* 114. *& Sanctarell. de hæresi capit.*1. *numer.* 30.

§. DECIMVSTERTIVS.

Tenens veram opinionem, putans illam esse contra Ecclesiam Catholicam, an sit Hæreticus.

74 SIcuti credens falsum, putans sic teneri ab Ecclesia, ab Hæresi excusatur, vti latissimè docuerunt plurimi relati per *Farin. de hæresi q.*179. *n.*1.

Ita tenens veram opinionem putans illam esse contra Ecclesiam Catholicam, est verus, & formalis Hæreticus, *ita Farinac. vbi supra num.*2.*vers.* Quid è contra *Sanch. in summa lib.*2.*cap.*7.*num.*30.*Ludouic. à Param. de origine S. Inquisit. lib.*3.*qu.*3.*num.*20.*Ricinll. de iure personar. extr. Ecclesiæ &c. lib.*5.*cap.*5. Ratio huiusce rei est, quod talis formaliter à fidei ratione recedit, credens non in vniuersum esse vera ab Ecclesia definita, & cum in effectu talis aliquid de fide neget, Ecclesiam scilicet esse certam fidei regulam, quæ nec falli, nec fallere potest omninò verus hæreticus est dicendus.

75 Neque obstat, quod percutiens laicum credens illum esse clericum, non incidat in excommunicationem, cap. si quis suadente Diabolo, quia vt ait Sanchez hic non est verus percussor clerici, & excommunicatio, dicti cap. fertur contra percussorem clerici, at ille est verus hæreticus.

§. DECIMVSQVARTVS.

De Protestatione, an ab Hæresi excuset.

76 NOtandum est hoc loco tria esse genera credibilium. Alia namque ad fidem directè pertinent, vt sunt omnes articuli fidei, & huiusmodi credibilia explicitè à quolibet fideli credi debent, vt latè probauit *Pegna in* 1.*par. Direct. comment.*20. Alia sunt credibilia, quæ indirectè ad fidem spectant, quia scilicet principaliter credenda (sicut superiora) non proponuntur, ad eorum tamen negationem sequitur hæresis. Alia sunt, quod Abraham duos habuerit filios, &c. & huiusmodi credibilia non tenetur quis explicitè credere, sed sufficit si implicitè credantur, credendo verum quicquid in Sacra Scriptura continetur. Alia tandem sunt credibilia, quæ expressè in Sacra Scriptura non ponuntur, tamen sunt per Ecclesiam definita, tamquam credenda, vt v. gr. quod Spiritus Sanctus procedat à Patre, & Filio &c. Atque hæc etiam sufficit si per minores implicitè credantur, ita *Eymericus in Director. part.*1.*quæst.*12.*num.*1. *& sequ. Pegna comment.*1.*vers.* Ad hæc prænotandum est, *par.* 2.*latissimè Farin. alios cumulans de hæresi q.*179.*nu.*65. *& seq.*

77 Hoc præmisso, vel protestatio generalis, præcedit negationem alicuius ex credibilibus primi generis, & tunc illa non iuuat protestantem, quoniam errans in his, quæ scire vnusquisque tenetur explicitè, censetur peccare ex malignitate, ita *Eymericus dicta q.*12.*Pegn. ibid. comm.*26.*sub litera B. Farin. de hæresi q.*188.*n.*154. *& seq. Sanctar. de hæresi cap.*1.*dub.*6.*num.*27. qui alios allegant.

Vel protestatio generalis præcedit negationem alicuius ex credibilibus 2. vel 3. generis, & tunc protestatio solet excusare, ita *Pegn. Farinac. & Sanct. locis allegatis.*

Et Doctoribus ibi per eos allegatis addendus est *Ferdinandus de Castro Pallao tract.*4.*disput.*3.*puncto* 2. *n.*7.*& Sousa in Aphoris. Inquisit. lib.*1.*c.*14.

Quod tamen temperandum est, nisi essemus in viris doctis, Episcopis, Inquisitoribus &c. qui omnia credibilia expresse credere tenentur, ita *Eymericus dicta qu, 12. num. 11.*

Item limitandum est 2. nisi negatio fieret coram Iudice, vel Inquisitore, a quo de veritate informatus nollet acquiescere, nam tunc protestatio illum sic protestantem, & negantem non iuuaret, ita *Pegna dicto commen, 26. vers.* Cœterùm, *Farinacc. vbi supra num. 157. & sequent. de* qua tamen re dixi supra in quæst. de pertinacia ad hæresim requisita,

78 Addendum etiam hoc loco, quod nec protestatio releuaret, si esset contraria facto, puta, si quis protestetur, se credere Messiam venisse, & ita protestetur, & tamen Agnum Paschalem comederet, & Sabbatha more Iudæorum coleret, ita *Farinacc. vbi supra num, 153. & Sanctarell. loco citato dub. 6. nu. 27.*

§. DECVIMVSQVINTVS,

An sit Hæreticus, qui metu compulsus aliquid Hæreticale committit.

SVpponenda est hoc loco communis DD. traditio, quod homini Christiano non sufficit habere sinceram fidei credulitatem, sed requiri etiam eiusdem fi-
79 dei confessionem explicitam, vti communiter docuerunt *Theol. 2. 2. quæst. 3. art. 2. Pegna ad Director. par. 1. quæst. 9. comm. 24. latissimè Ricciull. de iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium lib. 1. cap. 4. 5. & seq.* qui alios allegat.

80 Præmittendum secundò, coactionem esse duplicem, alteram absolutam, & præcisam, cum quis v. gr. ligatus, & penitus renitens cogitur genuflectere Mahometto, vel frangere imaginem sacram: Alteram verò conditionalem tantùm, vt si quis pro euitanda morte, aliquod factum hæreticale committat, ita *Pegna dicto comment. 24. vers.* Ac primum quidem his præmissis,

81 Dico primo, coactione præcisa factum committens hæreticale, neque hæreticus est, neque peccat: ita Pegna vbi supra, *Farinacc. de hæresi quæst. 183. num. 32. Ricciull. de iure person. lib. 6. cap. 5. num. 2. sequen.* Ratio est, quia talis coactus magis dicitur pati, quam agere, vt inquit text. cap. Sacris, de ijs, quæ vi, metusue causa, &c.

82 Dico secundo, vbi vis, seu coactio est non præcisa, sed conditionalis, tunc committens per talem vim factum Hæreticale non est Hæreticus, quia cum corde credat, non potest dici pertinax in errore, peccat tamen grauissime, ita *Pegna loco citato, Farinac. ibidem, Ricciull. dicto cap. 5. num. 4.* qui alios allegat. Et hinc est, quod talis non est puniendus pœnis Hæreticorum, vti optimè probauit *Pegna in allegato comment. 24. vers.* De coactis, ex Concilijs Ancyrano, & Arelatense, quorum verba ibi refert *Barbos. de officio Episcopi allegat. 40. nu. 32.*

84 Negari tamen non potest, quin sic talia facta committentes, quoad Ecclesiam (quæ non iudicat de occultis, *cap. 1. de Clandest. despons.*) sint suspecti de hære-
85 si, quandoque vehementer, si vi, vel metu, cessante adhuc in facto hæretico perstiterunt, vel si persona grauis sit, vel si metus leuis fuerit, puta carcerationis, fustigationis &c. vel solummodò metus fuerit reuerentialis, *Pegna dicto commen. 24. vers.* Sed hæc quidem, *Farinacc. vbi supra num. 26. 28. & sequent. Ricciull. dicto cap. 5. nu. 7. & sequent.*

Quandoque de leui tantum, quandoque etiam nullo modo suspectus talia facta committens redditur, vt puta, si statim post lapsum metu cessante reuertatur, *Symanch. de Cathol. institut. titul. 17. num. 37. Pegna dicto comment. 24. vers.* Ergo qui post lapsum, vbi quod talis statim rediens benigne est recipiendus, & mitissimè tractandus, omissa etiam omni abiuratione, si nulla adsit hæresis suspicio. Si autem non statim redierit, tunc ad abiurationem compellatur, pro modo suspicionis, cuius dicta sequitur *Barbos. dicta alleg. 40. num. 32. & Duard. ad Bullam Cœna lib. 2. can. 1. quæst. 12. num. 8.*

§. DECIMVS SEXTVS.

De Marcellino Papa.

86 MArcellinum Summum Pontificem, eundemque Sanctissimum Martyrem, Idolis per metum compulsum temporibus Diocletiani, & Maximiliani Imperatorum Granathuris super prunas imposuisse, dicitur, *in cap. nunc autem, distinct. 21. & narrat Illescas in Histor. sua Pontific. tom. 1. libr. 1. cap. 32.* in vita huiusce Pontificis, in publico Concilio pœnitentiam, & illustre expoli Martyrium, & metum hunc, seu coactionem conditionalem fuisse, *notat glosa in dicto cap. nunc autem, in verbo compulsus*; & quamuis hæc
87 Historia sit admodum dubia, vt videre est, ex *Baronio Annal. Ecclesiast. tom. 1. circa Annum Domini 302. num. & seq. & Spondan. in Epitome eiusdem anni num. 12. & 14.*

Attamen ea etiam pro vera supposita concluden-
88 dum sine vlla difficultate est Marcellinum Pontificem non fuisse hæreticum, quia quicquid facto fecit, certè in corde fuit fidelis, & in corde hæresis crimen perficitur.

89 Hinc *Ioseph Sesse decis. Regni Aragon. tom. 4. decis. 440. num. 2.* dixit hæreticum non esse, qui vi, aut metu coactus ad ritus transit Paganorum.

90 Et generaliter ob metum fidem abnegantem non posse hæreticum dici, post *Roderic. Acugn. in dicto cap. nunc autem, distinct. 21.* latè probauit *Don. Anton. Cabreros in sua delineat. de metu lib. 2. cap. 30. num. 79. & seq. & Sousa in Aphorism. Inquisit. lib. 1. cap. 17.*

91 Cùm igitur Marcellinus nihil contra † fidem docuerit, & crediderit, vt eius pœnitentia in publico Concilio apertissimè demonstrauit, non potest dici quod fuerit hæreticus, licet per actum illum externum se reddiderit de fide in exteriori foro suspectum, ita Acugn. vbi supra, *Bellarmin. in suis controuers. tom. 1. libr. 4. de Summo Pontifice cap. 8. vers.* Decimus est Marcellinus, benè *Suarez de fide disput. 10. sect. 6. num. 1.*
92 vbi probat verum Pontificem non posse incidere in hæresim, Bellarmin. supra allegata, vbi dixit, quod de facto nullus vnquam Papa fuit hæreticus.

Et ad hoc videndi sunt DD. allegati à *Roderic. Acugna in cap. si Papa, dist. 40. num. 5.* quibus addo ego omnino videndum *Valenzuel. in defen. Monitorij contra Venetos part. 6. num. 169.* vbi ait, quod impossibile est Papam fieri Hæreticum, & quod nunquam visus fuit Papa Hæreticus, & quod DD. qui disputant, an Papa hæreticus possit puniri per Concilium, Supponunt vnum impossibile, & ibi alios DD. ad hoc allegat, quod ego verissimum credo ob promissionem Christi, *Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.*

Ex quibus apparet, quid sentiendum est, de illis hæreticis relatis ab *Eusebio libr. 6. Hist. Ecclesiastica cap. 37.* qui voluerunt eos, qui in persecutionibus Christum externa voce negant, modo eum corde confiteantur non peccare; Hi enim sic externa voce Christum negantes, vtique grauissimè peccant, vt latissimè probauit *Pater Beccan. in compend. manualis*

con.

controuersiarum huius temporis lib.5.de controu.Politicorum cap.2. & fusius cap.5. vbi relato exemplo nostri Marcellini, quem ait grauiter peccasse, probauit nulla ratione licere per simulationem Idola colere, de quo videantur DD.in 2.2. *in materia de Fide.*

§. DECIMVS SEPTIMVS.

An liceat disputare de Fide.

93 DE materia hac videndi sunt *Eymericus in Direct. part.1.quaest.10.Pegna comm.25. ibidem Farinac. de haeresi quaest.178.num.108. & seq. Sanctarell. de haeresi cap.8.nu.4. & seq. Scortia in Selectas Rom. Pontif. Const. Theoremate* 31. vbi quod laycis non est prohibitum disputare de fide in circulis honoris gratia, quia hoc est disputare tantùm materialiter, non formaliter, idest ad veritatem suadendam, ad eos benignum Lectorem remitto.

§. DECIMVS OCTAVVS.

De probationibus in crimine Haresis.

94 QVoniam regulariter in omnibus delictorum probationibus, sufficiunt duo testes Abb.in *cap.*quoties, de testibus, *Angel.conf.*14. iuxta dictum Christi Domini in ore duorum, &c.

Difficultatem in crimine hæresis facit *text.in cap.excommunicamus*, §. *adijcimus*, ibi, *Tres, aut plures boni testimonij viros, de haret.* per quem textum plurimi voluerunt in crimine hæresis duos testes non sufficere ad condemnandum ita *Hostiens.in summa in tit.de haret.§. qualiter, Archid. in cap.vt officium de haret. in 6.* alijque latissimè allegati per *Farinace.de Haresi qu.* 188. *num.56.Sanctarell. in simili tractat.cap.39. dub.2.num.11.& Azeued.ad Reg. Hispaniar.-Constitut. Noua Recompillat.lib.8.tit.3. l.prima nu.106.& seq.*

95 In contrarium tamen est verior sententia, imò per duos testes contestes, & omni exceptione maiores sufficienter probari hoc crimen, ita *Farinacc. Sanctarell. & Azeued.locis citatis Borell. in summ. de cis.tom.2. tit.5.de numeris testium,nu.*50. Ratio est, quia in ore duorum, vel trium stat omne verbum, *cap. & si Christus de iure iur. Barbos.ad dictum §.adijcimus nu.* 46.

Cuius dispositio non obstat, Nam respondetur ibi non esse sermonem de probatione Hæresis, sed de modo inquirendi Hæreticos generaliter, vt obseruauit *Sanctarell.loco supra alleg.nu.*12. De qualitate autem horum testium vide *Azeued.vbi supra, & nos latè in 3. par. huius Operis*, vbi etiam plura alia ad hanc materiam totam de testibus in hoc foro Sancti Officij pertractabimus.

96 Quando tamen essemus in viro omni exceptione maiore, & tractaretur de imponenda ei pœna corporali, seu alias graui, vel etiam ageretur de conuincendo Hæretico negatiuo, tunc quamuis adessent duo testes omni exceptione maiores consulerem Inquisitores, quod recurrerent ad Supremum Tribunal Romanæ Inquisitionis, & ab Eminentissimis, & Reuerendiss. DD. Cardinalibus responsum expectarent, idque ob auctoritatem DD. qui contrariam sententiam docuerunt, inter quos nouissimè est *Ferdinan.de Castro Palao videndus in opere moral.tom.1. tract.4. disp.8.punct.* 15. *§.5.per totum*. Vide tamen, quæ dixi in Annotat. ad quæstiones Domini Guidonis Fulcodij.

Sed si reus esset malæ famæ, & vitæ, sine dubio practicari posset sententia nostra, quam hoc *nu.*95.supra firmauimus, ex lactè deductis à *Patre Diana resolut.moral.par.4.tract.7.resol.*52.

Casaris Carena Cremon.

§. DECIMVS NONVS.

De Tortura Hareticis danda.

97 QVod Hæretici torqueantur pro vlteriori veritate &c. clarissima est, & ab omnibus pro indubitato præsupponitur.

98 Solummodo hoc loco dicendum est, nullo modo posse ad torturam in hoc crimine deueniri, nisi constet prius de corpore delicti, ita *Pegna comment.* 110. *vers. Primum ergo part.3.& Farin.de haresi quaest.*185. *num.*147.

99 In crimine autem hæresis, quod solet esse facti transeuntis, sufficienter dicitur constare de corpore delicti, cum semiplenè constat de delinquente, ita *Farinac.vbi supra, & de Inquisitione quaest.2.nu.26.*

100 An autem indicia ad torquendum debeant in hoc crimine esse vrgentiora, quam in alijs disputant DD. longa serie relati per *Farin. de haresi dicta quaest.*185. *num.*141.*& pluribus seq.*

Sed verior opinio est, Iudicis arbitrio relictum esse, qualia indicia sufficiant ad torturam, in hoc crimine *Royas de haret.par.2. nu.191.Pegna comment.39.par.3. litt.D.Bisfeld.de Confess.Malef.membr.2.post conclus.5. §.exempli gratia*, vbi quale debet esse hoc arbitrium Iudicis optimè declarat *Farinacc.in praxi quaest.37.nu. 192.& seq.*

§. VIGESIMVS.

De Tortura super intentione danda in causis Haresis.

QVoniam Hæresis delictum est in mente residens, & occultum, singulare habet hoc Officium S. Inquisitionis, vt per tormenta Iudicis Violatæ Religionis possint se certificare, an benè, an malè de fide

101 senserit reus, in hoc Sancto Tribunali Inquisitus, vti dixit *Pater Zanardus in summ. Diuinorum Praeceptorum tom.2. cap. 94.de tortura in causis fidei nu.*14

Neque hoc mirum videri debet, quoniam etiam Iudices sæculares reos torquere solent super his, quæ in eorum animo consistunt.

Sic Vincentius Corua reus percussionum baculo apostatè datarum Bartholomæo de Carolis, ex ordine Senatus nostri Mediolani, vt ex eius litteris sub die 10. Decembris 1628. directis Spect.Prætori Cremonæ fuit tortus diligenter super qualitate, & deliberatione animi.

Et pariter Cecilia Martinenga rea scientiæ furti facti à fratre ex ordine eiusdem Senatus fuit torta super eo, quo animo dixerit fratri suo pecunias ab hero suo absconditas fuisse, vt ex litteris diei 25. Decemb. 1629. datis eidem D.Prætori Cremonæ. Multò igitur magis tortura hæc adhiberi iure debebit in nostro hæresis crimine, quod in animo ex mala credulitate, & in voluntate ex pertinacia perficitur.

Quia autem hæc tortura dari solet, cum reus fatetur factum hæreticale, vel dictum, sed negat intentionem, ideò prius videndum est, de confitente dictum Hæreticale, postea de confitente factum dictum.

102 Præmittendum tamen hoc loco, quod non ita de facili, & semper deueniendum est ad torturam super ista intentione, sed tunc demum cum omnibus consideratis, sed maximè qualitate personæ, rei, loci, modi, & aliarum circumstantiarum (de quibus *Locatus in Iudiciali Inquisit. verbo Haereticus, num.*33. & post iudiciale, *quaest.* 27. *Pegna ad Director.part.3. comm.*17.

vers. Ad hæc ; *& Farinac. de hæresi quæst.* 179. *num.*62.) res dubia est, ita *Bellamera in cap.*1. *num.*11. *quæst.*3. *de summa Trinitate, & fide Catholica, Symanch. de Cathol. Instit. tit.*13, *num.*17. ibi: Non nunquam audiendus est, qui negat se praua intentione fecisse, nimirùm si res dubia sit, *& num.*19. *& in Enchirid. Indicum Violata Religionis tit.*52.*num.*27.*& tit.*29. *num.* 9. *& seq. Farinac. de hæresi quæst.*179. *num.*7. *hoc sic præmisso.*

103 Quoad confitentes se hæreticalia verba protulisse, sed intentionem hæreticam se se habuisse negantes, quod super ista intentionis qualitate torqueantur, & torqueri soleant in hoc Sancto Officio, nemo in hoc Sacro Tribunali, vel mediocriter versatus ignorat, & latè docuerunt *Symanch. de Cathol. institut. titul.* 65. *de tormentis num.*52. *Pegna ad Director. Inquisit. part.*3. *commen.* 110. *vers.* Ad hæc, idem *Symanch. in Enchyrid. Ind. Viol. Relig. tit.*29. *num.*10. *Zanard. in summa Diuinorum Præcepto. tom.*2. *cap.*94.*vers. finali, & Farinac. de hæresi quæst.*179.*num.*57. *Locat. post iudiciale Inquisitor. q.*27. *vers.* Si autem. Ratio huius conclusionis est, quia de intentione istius rei non potest Ecclesia (quæ de occultis non solet iudicare) se se certificare, nisi per tormenta, & ob id reos super intentione ista torquere solet.

104 Videatur *Cantera in sæpè citato cap. de hæreticis num.*55. vbi ait, quod in Hispania, qui negaret simplicem fornicationem non esse peccatum, vtique assertor esset propositionis hæreticæ, & tamen non puniretur ibi, vti hæreticus, sed tantùm fustibus cederetur, quia creditur in illis Regionibus talem assertorem ex aliis causis moueri, quam ex errore in intellectu, quod tamen in hisce nostris Regionibus certè non practicaretur. Si enim talis propositionem illam cum pertinacia assereret, vtique vti hæreticus pertinax esset damnandus. Si verò alia fuerit causa motiua dictæ assertionis, tunc existimarem quod iste non posset euitare torturam super intentione, & etiam abiurationem siue de leui, siue de vehementi, iuxta qualitatem suspicionis, quæ ex circumstantiis facti oriretur.

105 Quoad confitentes vero facta hæreticalia, licet *Albertinus de Agnoscendis assert. Cath. q.*36. *num.*18. *vers.* Circa prædicta, *& Lud. à Paramo de orig. S. Inquisit. lib.*3. *q.*9. *num.*85. dixerint, confitentem se factum hæreticale, vel Apostaticum commisisse, esse vti hæreticum puniendum, nec audiendum, si impiam intentionem neget, cum in malis factis, malus præsumatur animus.

106 Attamen contrarium, quod imò etiam talis sit torquendus super intentione, si intentionem hæreticam se se habuisse neget, voluerunt *Symanch. de Cath. Instit. tit.*65. *num.*52. *Didac. Canter. in quæst. criminal. Rubr. de hæreticis cap.*1. *num.*60. *&* 70. *Graff. lib.*2. *suarum decis. aurearum cap.*5.*num.*15. *Pegna* 3. *part. Director. commen.*110. *vers. Ad hæc, & latius in* 2.*part. Direct. comm.*59. *vers.* Quod si non compareant, vbi quod ita practicatur in Supremo Tribunali Romanæ Inquisit. *Genuens. in praxi Archiep. Neapol. cap.*68. *num.*8. *in nouiss.* vbi quod abutens Sacramentis in sortilegiis si negat intentionem torquetur, *& Farin. q.*179. *de hæresi num.*54. *vers.* Vide tamen, *& num.*59. *vers.* Quod si factum.

107 Hæc tamen omnia habent locum inconfitente se verba hæreticalia, vel facta protulisse, vel exercuisse, secus vero si de illis verbis, vel factis non essent confessi, sed conuicti: nam hi † super inteutione non torquentur, sed locus in istis est punitioni, ita *Farinac. de hæresi quæst.*179. *num.*60. vbi quod ipse non crederet ab hac esse opinione recedendum.

Et in effectu hanc doctrinam Farinac. sequutus fuit *P. Diana resolut. moral. part.*4.*tract.*7. *res.*34. *vers.* Sed quid ego sentio.

Hæc tamen Farinacii traditio non est, ita indistinctè accipienda, sed duo factorum genera sunt distinguenda.

Alia namque sunt clara, & manifestè hæresim significant, vt quia (cum ad ea natura proni minimè simus) non ob aliud gesta intelliguntur, quam ob errorem in intellectus, cuiusmodi sunt adoratio Mahumetis, Reiudaizatio, Circumcisio, & similia.

Alia sunt facta, ad quæ natura proni sumus, vt est luxuria, gula &c. & in his non ita facilè præsumitur error in intellectu, sicut in primis hanc distinctionem tradiderunt *Cast. de iusta hæret. punitione lib.*1. *cap.*1. *quem sequutus fuit Symanch. in Enchirid. Ind. Viol. Relig. tit.*40. *de præsumpt. num.*5. *&* 6.

Modò in primis factis ego existimarem procedere doctrinam Farinac. non autem in secundis.

Quis enim dixerit ? confessarium conuictum de sollicitatione, vel alium de esu carnium in diebus vetitis, vel de retentione librorum prohibitorum, statim condemnandos esse vti hæreticos negatiuos? propterea in his factis secundi generis, cum reus est conuictus (saluo semper saniori Iudicio) arbitrarer, esse locum torturæ super intentione, sicut, & illius speciei abiurationi, ac si reus esset confessus.

Quæ etiam a nobis dicta sunt de factis primi generis intelligenda vtique erunt, nisi reus pro se allegaret aliquod probabile factum extrinsecum, ob quod S. Officium posset de illius intentione prudenter arbitrari, quod fuerit Catholica, vt quia verb. grat. reus probet minas sibi factas, metumque sibi incussum; hoc enim casu secundum facti, & qualitatis circumstantias locum esse posse torturæ, nullus vt credo inficiabitur.

Et hoc idem dicendum est, proportionaliter de verbis Hæreticis, aliàs ex doctrina Farinac. sequeretur conuictum de blasphemia, esse vti hæreticum negatiuum relaxandum brachio sæculari, quod tamen esset absurdissimum.

108 Tortura autem hæc qualis, quantaque esse debeat in arbitrio est iudicantium, ita tamen vt regulariter mediam horam non excedat, prout ita in praxi obseruari docuit *Genuens. in praxi Archiepisc. Neapol. cap.* 68. *in nouiss. & c.*84. *in antiquis num.*8. *in fin.*

An autem tortus super intentione persistens, sit relaxandus, vel vlterius debeat etiam, vel abiurare, vel se canonicè purgare patebit ex infra dicendis in sequenti paragrapho.

§. VIGESIMVS PRIMVS.

An persistens in tormentis sit in crimine Hæresis absoluendus.

109 Symanch. de *Cathol. institut. tit.*56. *n.*18. *& sequ.* latissimè improbat consuetudinem, quæ apud multos Inquisitores inualuerat, vt reus vehementer suspectus, prius torqueatur, deinde si nihil confessus fuerit, se purgare, vel abiurare cogatur.

Mouetur primò: quia non consurget (inquit Nahum Propheta) duplex tribulatio, neque vindicabit Dominus bis in idipsum.

Secundò, quia in criminalibus non est simul pluribus pœnis vtendum.

Tertiò, quia, tàm tortura, quàm abiuratio per se est efficax ad tollendam quamlibet hæresis suspicionem, quæ si vehemens est, modus etiam torturæ potest augeri.

Et hanc Symanch. opinionem sequuti fuerunt *Pegn.* ad-

ad Direct.part.3.com.39.lit.L.fol. mihi 485. Binsfeld. in l. & si excepta, C.de malefic. & Mathem. q.1 . vbi fusè disputat hanc quæstionem *conclus.16.per totam, Ludon. à Paramo de orig. S.Inquisit.lib.3.quæst.4. Rubr. de expeditione processus in causis fidei num.6. & Scacc.de Iudic.ciuil.crim.& hæret.lib.1.cap.95.num.1.vers.* Si non constat de innocentia, *& vers. sequenti*.

110 Cardinalis verò in clementina 1.de vsuris,& Squillacen. de hæret. cap. 31. num. 1. voluerunt purgationem, vel abiurationem, etiam torto in tortura persistenti indicendam, quod idem voluerunt Auctor Repertorij Inquisitorum, in verbo, Purgatio, vers. An hæretico, qui fuit tortus, & in verbo tortura, vers. Ad notandum, *Locatus in iudiciali Inquisit. quæst.27. post dictum tractatum, vers.* Si autem præsumptiones, *Graff. lib.2. suarum decis. Aurearum cap.5. num.5. Pater Zanardus in summa Diuinor. Præcept.tom.2.cap.94.Rubr. de Tortura in causis fidei, vers.* Sed vbi, vbi quod si reus delictum fateatur, & intentionem neget in tortura, abiurat, vel de leui, vel de vehementi pro qualitate facti.

111 Pro resolutione dicendum, quod secunda opinio procedere potest, vbi reus non fuit sufficienter tortus, nec plenè indicia per torturam purgauit, prout sæpissimè in S. Officio euenire solet, vbi rei non solent ita grauiter torqueri, vt in alijs foris, sed vbi per torturam plenè purgata sunt indicia, tunc non est locus abiurationi, nec canonicæ purgationi.

112 Comprobantur hæc ex doctrina pulcherrima Madrilianæ instructionis relatæ per *Pegnam ad Direct. Inquisit.part,2.comm.14. vers.* Cœterùm, cuius hæc sunt verba.

Si reus superauerit tormentum, debent tunc Inquisitores arbitrari, & considerare qualitatem inditiorum, & quantitatem, & formam, seu modum tormenti, & dispositionem, seu naturam, & ætatem ipsius rei torti, quibus omnibus consideratis, si visum fuerit, quod reus sufficienter purgauerit omnia indicia, absoluent eum ab ea Indicij instantia. Quod si ob aliquam rationem, & causam visum fuerit, consideratis prædictis qualitatibus tormentum non fuisse inflictum cum debito rigore, tunc imponere ei poterunt abiurationem de leui, vel vehementi, aut aliquam pœnam pecuniariam.

Circa hanc autem Madrillianam instructionem videndus omninò erit *Cantera quæst. criminal. par.2. de reo quæst.12.num.12. vers.* Hinc est, vbi benè loquitur in hanc materia.

Ex quo colligitur in Iudicis arbitrio esse positum, quando nam censeantur purgata per tortura in indicia, quod etiam alijs relatis adnotauit *Binsfeld. in l. & si excepta quæst.1.conclus.16. versic.* Simpliciter absoluendum, de malef. & mathem.

Et iuxta Madrillianæ illius instructionis doctrinam, ita in difficultate prædicta resoluerunt Pegna, Royas, & Scacia locis supra indicatis, & *Farinac. qui omnes allegat dicta quæst.185.num.128.*

113 Animaduertendum tamen est, quod qui fatetur se dixisse, vel fecisse aliquid hæreticale, & intentionem negat semper post torturam etiam sufficientem ei super intentione datam solet abiurare, vel de leui, vel vehementi, vti annotaui quæst. proxima, ex *Pegna 2. part. Director. commen.59. vers.* Quod si non compateant, nam præsumptio malè intentionis orta ex dicto, vel facto hæreticali, adeò vehemens est, vt non possit per solam torturam S. Officij dari solitam purgari.

§. VIGESIMVS SECVNDVS.

De Tortura danda Clericis, & Monacis in crimine Hæresis.

CLericos, & Monachos in crimine hæresis torqueri dicemus in secunda parte huius Operis, ex Symancha, Pegna, & alijs, pro nunc circa modum tortu-
114 ræ dicendum, quod ob dignitatem qua decorantur mitius, & leuius sunt torquendi, ita *not. Abb. in cap. cum in contemplatione num.6.de regul.iur. & Pegna ad Direct.par.3.com.110. vers.* De Clericis, & ita in praxi obseruari dixit *Genuens. in praxi Archiep. Neapolit. cap.55.n.13. Diaz in pract. criminal.Can.cap.128. num. 6. vbi Salced. in Addit.*

Adde Cantera in quæst.11. de reo, vbi etiam ait, quod in hoc casu semper vidit practicari, quod Clericis detur tortura à Iudicibus Ecclesiasticis medio ministrorum laicorum.

115 Dubitari tamen hoc loco potest an Clerici, & Monachi possint torqueri, si semiplena adsit probatio, an vlterius requiratur, quod sint de delicto infamati, in qua re

Abbas Antiquus in *cap.1. de deposit.* in ea fuit sententia, vt ad torturam Clerici de necessitate diceret, vltra semiplenam probationem requiri vlterius diffamationem ipsius Clerici, & sententiam hanc sequuntur ibi Card. & Barbat. & alij plurimi, latissimè relati per *Salced.ad Diaz in pract.crim.Can. cap.128. in verbo, sit infamatus.* Attamen

Abbas *Panormitanus in d. cap.1. de deposit. num.6.* contrarium tenuit, minimè scilicet requiri in Clerico diffamationem, vt torturæ in eius persona sit locus, & quamuis contraria opinio Abb. antiqui videatur benignior, & communior, attamen opinionem hanc de iure veriorem esse tradiderunt, eam etiam sequentes, *Symanch. de Cath. inst. tit.65. Rubr. de tormentis, n.48. Pegna ad Direct.par.3. com.110. vers.* & tametsi plurimi, *& Salcedo loco proximè allegato, vers.* & licet opinio hæc, vbi, & alios DD. allegat, & quod ea in praxi obseruetur attestatur *Farinac. cons.38. num.16. vol.1. vbi ait Abb.* antiqui opinionem non seruari, cum nullo iure, aut aliqua euidenti ratione minimè fulciatur, & ex alijs adductis ibi per Salcedo, qui tamen ex Abb. in cap. licet, in primo notando, de testibus, *& Simon. de Pretis cons.36.n.4. vol.1.* notauit clariora debere esse indicia contra Clericos, ad eos torquendos, quam contra laycos, optimè *Feliccius alleg.113.par.2.* vbi quod indicia, quæ sufficerent contra laycum ad torturam non sunt sufficientia contra Clericum, vel Monacum, & quod Clerici in casu torturæ mitius sunt torquendi, quam layci.

§. VIGESIMVS TERTIVS.

De Tortura in crimine Hæresis danda super Complicibus.

116 HAereticos, vel confessos, vel conuictos, super complicibus, socijs, & magistris suis, & interrogandos, & quandoque torquendos, docuerunt DD. infra allegandi, & de hac re extat decretum Sacræ Congregationis impressum, post iudiciale Inquisit. æditum die 28. Iulij 1569. in hæc verba. *Inhærendo Decretis alias per felicem recordationem Paulum Papam Quartum D.N. Pius V. decreuit omnes, & quoscunq; reos confessos, & conuictos de hæresi pro vlteriori veritate habenda, & super complicibus fore torquendos arbitrio DD. Iudicum:*

Ita

Ita etiam Locatus in iudiciali Inquisit. in verbo, Hæreticus, *num.* 45. & in verbo Indicium, *num.* 23. *& in verbo, Inquisitus num.* 1. vbi quod hoc speciale est in crimine hæresis, & læsæ Maiestatis, *& Farin. qui alios allegat, de hæresi q.* 185. *n.* 133. *& Symanch. de Cathol. instit. tit.* 65. *in Rubr. de Tormentis, n.* 59. *& in Enchirid. Iudic. Viol. Relig. tit.* 52. *de Tormentis num.* 30. *& Ludou. à Paramo de orig. S. Inquisit. lib.* 3. *q.* 9. *n.* 182.

117 Benè verum est, quod ad torturam super complicibus non est deueniendum, nisi semiplenè probatum sit, quod reus socios criminis habet, aut scit alios hæreticos esse vt dicebat *Symanch. de Cathol. institut. dicto tit.* 65. *n.* 60. *& in Enchirid. dicto tit.* 62. *n.* 31.

Cuius tamen dicta possunt habere locum in Hispania, secus enim dicendum est in nostris Inquisitionibus Italiæ, vt obseruat *Diana resolut. moral. part.* 4. *tract.* 6. *resol.* 27. *vers.* Notandum est tamen, & hoc ob generalitatem Decreti Pij Quinti suprememorati, & addit Diana ex praxi Romanæ Inquisitionis Hæreticos semper interrogari super complicibus, etiamsi de eis minimè constet, quod & ego possum attestari ex stylo nostræ Inquisitionis Cremonæ, quia tale delictum de necessitate cum socijs committitur.

118 Nec hoc mirum videri debet, quia etiam ex inueterata consuetudine Status Mediolani, de qua *Clarus* §. *fin. quæst.* 64. *vers.* Successiuè assassini fraudatores Annonæ, vel alij fures, & banniti torquentur super complicibus, & alijs delictis, etiamsi nulla adsint indicia, quod si permisit consuetudo id fieri in illis delictis, multò magis practicandum erit in delicto omnium maximo, quale est crimen læsæ Maiestatis Diuinæ.

119 Quinimò dubitari etiam iure merito potest, an assertio illa Symanch. habeat locum nunc, & obseruetur etiam in Hispania, quia *Cantera dicto cap.* 1. *de hæret. n.* 57. *vers.* Benè verum est, in fine indistinctè ait, quod in illis Regnis hæreticus de se confessus torquetur super complicibus.

120 Controuerti tamen potest, an hæc habeant locum in ijs hæreticis, qui de se fatentur, & non negant. Nam

Royas in tract. de hæret. part. 2. *num.* 243. *& seq. & num.* 315. voluit prædicta locum tantummodo habere in hæretico conuicto, quippe negat de se, & de alijs: nam inquit si de se confiteatur verisimile est, quod si alios sciret, illos etiam reuelaret.

121 Verùm *Symanch. de Cath. institut. dicto tit.* 65. *num.* 60. *& Farinac. loco citato num.* 135. contrarium & melius tenuerunt, quod torturæ super complicibus locus sit, licet reus de se crimen confessus sit, dummodo adsint indicia contra reum, quod haberet socios, Quinimmò (addo ego) potest si non adsint talia indicia.

Neque quidquam facit Royas, nam, vt loco citato dixit Farinac. multi reperiuntur, qui magis curant tegere socios, & complices, quam se ipsos, plura de hac tortura dixi in tit. de Sortilegijs in quæst. de tortura Sortilegijs danda.

§. VIGESIMVS QVARTVS.

An à Decreto Torturæ in causis Hæresis detur Appellatio.

IN causis hæresis à diffinitiua non dari Appellationem certum est apud omnes, & latissimè probabo, parte sequenti, titulo particulari de appellationibus.

122 Ab interlocutorijs autem grauamen inferentibus, etiam in causis hæresis datur appellatio *Symanch. de Cath. instit. tit.* 6. *num.* 31. vbi de communi, & in *Enchirid. tit.* 65. *num.* 2. *Pegna ad Director. part.* 3. *comm.* 34. *Ludou. à Param. de orig. S. Inquisit. lib.* 3. *qu.* 4. *Rubr. de exped. process. in causis fidei num.* 60. *& seq. Farin. de hæresi quæst.* 185. *num.* 232.

Et hinc ad quæstionem patet respondendum esse affirmatiuè, quod scilicet etiam in S. Officio datur appellatio à decreto torturæ, ita Pegna loco supra citato sub littera A. vbi ponit ad hoc verba cuiusdam instructionis Madrillianæ omninò videnda, *Scaccia de Iudic. Ciuil. Crimin. & Hæret. lib.* 1. *cap.* 97. *num.* 98. *vers.* Hinc quoque est, *& Farinac. loco supra citato num.* 235.

123 Benè verum est, quod in hoc Tribunali S. Inquisitionis raro huiusmodi appellatio est admittenda, quia raro contingere potest, quin friuola sit, & calumniosa, cum decretum torturæ soleat ex voto plurium Consultorum interponi, vti considerauit Scaccia vbi supra num. 90. in fin.

§. VIGESIMVS QVINTVS.

De Abiuratione Hæreticis iniungenda.

124 ABiuratio quoq; formalis Hæreticis pœnitentibus est iniungenda, vt latissimè prosequitur Farin. de hæresi quæst. 194. num. 24. qui alios allegat, de qua materia latissimè agam in tit. particulari, de Abiuratione, parte sequenti: Abiuratio tamen hæc debet esse publica, argumento tex. in cap. ad Abolendam, de Hæreticis, vbi modernus *Barbos. n.* 11. *& seq.* qui id limitat in Hæretico spontè comparente, & in suspecto de leui, & alios antiquos DD. ad hoc allegat.

125 Addam hoc loco vnum circa errantes in fide, & asserentes se sic errasse quia credebant, ita ab Ecclesia torqueri, quod solent torqueri super prætensa credulitate, & intentione, vti dixit *Farin. de hæresi qu.* 179. *num.* 6. si id qualitas personæ, & articuli in quo errant postulet, vt benè ex *Bellamera in cap.* 1. *de Summ. Trinit. & fide Cath. n.* 11. *q.* 3. *notauit idem Farin. vbi supra num.* 7.

126 Et vlterius debent errorem suum reuocare, etiam sibi iniuncta aliqua pœnitentia, *Cotta videndus in suis memorab. vers.* Hæreticus est, & *Albert. de Agnosc. Assert. Cath. q.* 36. *n.* 8. *Farin. vbi supra num.* 5.

Tandem animaduertendum, quod quæ de abiuratione dicta sunt, intelligenda sunt de Hæreticis pœnitentibus, secus de relapsis, qui licet petant se vnitati Ecclesiæ restitui: Attamen non admittuntur ad abiu-

127 randum, quoniam quoad forum exterius habentur pro impœnitentibus, licet quoad interius admittantur ad Sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, ita *Massin. in praxi S. Officij part.* 9. *assert.* 12. *prima impressi. & ita decidit Sacr. Congreg. vt in literis Eminentiss. olim Card. Pisani* 15. *Decembris* 1568.

§. VIGESIMVS SEXTVS.

De Excommunicatione, & Irregularitate Hæreticorum.

128 PRima pena quæ contrahitur ob Hæresim est Excommunicatio, cap. ad Abolendam de Hæret. cum alijs allegatis passim per DD. infra allegandos, incurritur; excommunicatio, hæc ipso iure, *Pegna com.* 71. *par.* 3. siue Hæresis occulta sit, siue manifesta, modo non sit mere mentalis, *Farin. de hæresi q.* 192. *n.* 4. *& seq. Ricciul. de iure person. extra Eccl. gremium*

existentium lib.5. cap.13. num.4. Sanctarell. de hæresi c. 3.dub.1. num.5. vbi alij allegantur: Hæc tamen excommunicatio non est de iure diuino hæresi annexa, *Ricciull. vbi supra num.7. & Sanctarell. num.2. & pluribus seq. Azened.* qui latissimè loquitur de hac excommunicatione ad Regias Hispaniæ constitutiones *lib.8. tit. 3.l.1.n.137.seq.*

Quoad absolutionem ab hac excommunicatione quædam sunt certa, quædam incerta.

129 Certum est primò posse Inquisitores, & Episcopos in foro iudiciali, cum hæreticos pœnitentes recipiunt absoluere ab excommunicatione prædicta lata in Hæreticos per multa iura, sed maximè per *Bullam Cœnæ can.1 ita Farinac. de hæresi q.192.n.52. Gratian. discep. 414.n.24. Ricciull. loco citato c.14 & Sanctarell. de hæresi c.5. nu.1.* hæcque absolutio proderit etiam in foro interiori, vt expresse dixerunt *Ricciull. & Sanctarell. locis indicatis.*

130 Neque talis absoluendi facultas, sublata fuit per Bullam Cœnæ Domini: Quoniam prædicta Bulla intelligitur de absolutione in foro interiori non exteriori, vti notauit *Farinac. d. q.192.n.52. & Ricciull. d. c.14. n.3. & 4.*

131 Secundo certum est, Episcopos in foro conscientiæ, non posse absoluere ab hæresi manifesta, quoniam expresse obstat Bulla Cœnæ.

132 Dubium tamen est, An ex quo vigore Concilij Trident. *sess.24. de reform. cap.6,* possunt absoluere ab hæresi occulta, facultas hæc eis sit sublata per Bullam Cœnæ Domini.

In qua re, licet contrariæ inter se adsint DD. sententiæ. Attamen verissima sententia est facultatem illam Episcopis per Bullam Cœnæ fuisse sublatam, ita namque docuerunt *Farin. de hæresi q.192. num.53. Leonard. Duard. ad Bullam Cœnæ lib.3.§.2.q.11.n.43. Ricciull. de iure person. dict. c.14.n.13. & sequ. Barbos. de officio Episcopi p.2. alleg.40. nu.21. & plur. seqq. & Sanctar. d. c.5. n.1. Valer. de differ. vtriusque fori verbo Hæresis, diff.3. Ricc. decis. Curiæ Archiep. Neapol. decis. 280. par.3. Homobon. de Bonis in exam. Ecclesiastico tom.1. tractat.7. q.5.* qui omnes, & plurimos allegant, & ita pluries decisum tum à Sacr. Congreg. Concilij Trid. tum à S. D. N. Gregor. XIII. fuisse, & ita etiam practicari passim attestantur: Cessareque videtur hodie hæc difficultas, stantibus verbis Bullæ Cœnæ Greg. XV. publicatæ de anno 1621. vbi in §. Cæterum ab huiusmodi sententijs, fit mentio de Episcopis speciatim, & de decretis cuiusuis Concilij, verba autem dictæ Bullæ referuntur à *Barbos. d. alleg.40.n.23.*

Neque obstat, quod ad derogationem Decreti Concilij Trident. requiratur specialis derogatio.

133 Nam, quod imò sufficiat generalis derogatio, non obstantibus Constitutionis Apostolicis declarauit Pius V. anno 1570. 23. Decembris, cuius Constitutionem refert *Garzia de benef. p.4.c.5.n.32. ita Ricciul. qui plures Rota decis. alleg. d. c.14. n.16.*

134 Et taliter dicitur absolutio ab hac excommunicatione reseruata Sedi Apostolicæ, vt neque vigore Bullæ Cruciatæ, vel Iubilæi, possit quis absolui, etiamsi in illa dicatur, quod possit absolui à casibus compræhensis in Bulla Cœnæ, nisi specificè dicatur, quod possit absolui ab hæresi; ita *Ricciull. qui alios allegat vbi supra nu.17. Barbos. d. alleg.40.n.31.* & de hoc nunc non est dubitandum, stante Constit. Greg. XIII.37. incipiente, Officij nostri partes.

135 Limitantur hæc omnia in articulo mortis: Nam tunc nulla datur reseruatio casuum, vt inquit Concil. Trident. *sess.14. cap.7.* §. hanc autem de Sacramento Pœnitentiæ, latissimè *Sanctarell. de hæresi capit.6. per totum.*

Sed pulcherrimum dubium est, An Hæreticus taliter in articulo mortis absolutus, cessante periculo mortis, debeat se præsentare Superioribus iuxta dispositionem *text. cap. eos, qui de sentent. excommunicat. in 6.* in qua re dicendum, quod non, tam in Hæretico occulto, quam in denunciato, ita *Ricciull. decis. 280. n.4. par.3.*

Benè post hæc impressa visus *Valer. de differ. vtriusq; fori in verbo Hæresis, diff. 5. num.2. vers.* Est tamen pulchrum dubium, à quo viro doctissimo de verbo ad verbum suppresso eius nomine transcripsit supradictam totam suam decisionem 380. *Riccius num.4. par.3.* & hoc maximè locum sibi vindicabit in hæretico condemnato, quia ignoscendum est ei, qui quoquomodo sanguinem suum redimere conatur.

136 Dubium secundo loco est, an Inquisitores possint absoluere ab Hæresi in foro interiori: In qua re licet *Gutier. canon. quæst. lib.1. cap.13. num.7. & Ludouic. à Paramo de orig. S. Inquisit. lib. 3. qu.9. num.190.* voluerint Inquisitores posse in foro conscientiæ Hæreticos absoluere, ob Constitutionem quandam Clemen. VII. quæ incipit, Cùm sicut, §. vobis, vbi Papa dat facultatem Inquisitoribus absoluendi ab hæresi occulta extraiudicialiter præmissa abiuratione, quod etiam sensit *Duard. l.3. §.2. q.12.*

Attamen contraria sententia est verissima, & communissima vti testantur *Ricciul. lib.5. cap.15. per totum, Sanctarell. de hæresi cap.5. dub.7. per totum, & Barbos. qui alios allegat, d. alleg.40.n.26.* probaturque tùm quia, quod Inquisitores talem habeant facultatem in foro interiori, nullibi legitur, tùm quia, quatenus illam haberent à dicta constitutione Clem. VII. vtique illa esset per Bullam Cœnæ sublata, vti diximus de facultate concessa Episcopis per Tridentinum.

Neque obstat memorata Constitut. Nam verbum illud extraiudicialiter, non excludit formam Iudiciariam, scilicet Notarium, & testes, sed solemnitatem Iudicij, vti pluries fuisse declaratum à Supremo Tribunali S. Inquisitionis Romanæ, attestatur *Barbos. vbi supra n.27.* Et de tota hac materia absolutionis ab excommunicatione huiusmodi latissimè *Diana resolut. moral. par.1. tract.5. per totum.*

137 Præter excommunicationem Hæreticus, incurrit quoque irregularitatem, vti notarunt *Pegna p.3. comm. 162. vers.* Ac primum quidem, *Sanch. in summa lib. 2. c. 25. Ricciull. lib.5. c.17. Farin. de hæresi q.192. nu.67. & Sanctar. de hæresi c.25.* Atque hæc quidem irregularitas annexa est hæresi secundum se, ac proinde incurritur licet sit hæresis occulta, *Sanch. n.2. Farin. nu.68. Pegna, & Ricciull. locis citatis.*

138 Duratque hæc irregularitas, etiam postquam per pœnitentiam hæretici reuertuntur *Pegna dicto comm. 162. Ricciull. li.5. c.18.*

139 Extenditur autem irregularitas hæc ad fautores defensores, & receptatores hæreticorum, *Sanch. d. c.25. n.7. Farinac. d. qu.192. num. 74.* An autem extendatur ad eos qui abiurarunt de vehementi dicam, *tit. de Abiuratione, §. sequenti.*

140 Et quoniam irregularitas hæc duo efficit, nempe impedit Hæreticum à susceptione ordinum, & si aliquis habeat ab eorum ministerio; ideò quoad promotionem ad ordines, cum tali hæretico potest solus Papa dispensare, *Sanch. dicto cap.25. nu.13. Farin. num. 75. Sanctarell. d. c.25. nu.5.6. qui alios allegant.* Neque Inquisitoribus suffragatur rescriptum, seu Constitution. Clem. VII. incip. Cum sicut, quia quoad hoc reuocatum fuit dictum rescriptum per posteriores Pontificum Constitutiones, vti notauit *Pegna par.3. com.175. in fin. vide Farin. dicta q.192.n.76.*

141 An autem cum hæresis est occulta possint Episcopi vigore Concil. Trid. *sess.24. c.6.* ibi, *Liceat Episcopis dispensare in hac irregularitate, sicuti possunt in alijs, &c.*

Suar.

Suar. de censuris disp. 43. sect. 1. n. 15. & tractatu de fide disp. 21. sect. 5. n. 2. & Ricciull. de iure person. lib. 5. ca. 16. tenuerunt, quod ex quo facultas concessa Episcopis absoluendi ab hæresi occulta est sublata, ita quoque intelligitur sublata facultas dispensandi, *per cap. cum illorum de sententia excommunicationis*, vbi dicitur Episcopos non posse dispensare in his casibus, in quibus non possunt absoluere.

Sanch. verò lib. 2. c. 25. n. 15. Farin. d. qu. 192. n. 79. & Sanctar. de hæresi c. 15. n. 7. & 8. contrarium tenuerunt, mouenturque ex generalitate concessionis factæ Episcopis, vt possint dispensare in omnibus irregularitatibus prouenientibus ex delictis occultis, excepto homicidio.

Neque obstat *text. cap. illorum*: nam cum Concilium Tridentinum, concedat facultatem Episcopis absoluendi, & dispensandi, &c. si per Bullam Cœnæ, intelligitur sublata facultas absoluendi, vtique in facultate dispensandi non erit recedendum à Concilio, & dictum cap. intelligitur vbi dispensatio non esset expresè concessa, ita *Gard. de benef. par. 11. c. 10. num. 86. & Sanctarell. num. 8. in fin.*

142 Quo verò ad dispensationem vt possint hæretici pœnitentes in susceptis ordinibus ministrare: Dicendum est, eam posse concedi ab Episcopis, ita *Sanch. dicto ca. 25. n. 14. Sanctar. n. 6. Farin. n. 78.* qui alios allegant.

143 Limitatur tamen hoc, quoad exercitium Sacramentorum Pœnitentiæ, & Altaris: nam quo ad hæc non possunt habilitari, nisi à Papa, vt declarat *Pius V. prout attestantur Farin. Sanctarell. & Sanch. locis allegatis, & Ricciul. dicto cap. 16. n. 8. seq.* quinimo neque qui abiurarunt de vehementi solent à Curia Archiepiscopali Neapol. admitti ad audiendas confessiones, teste *Genuensi in praxi c. 53. nu. 3. antiqua impress. Ricc. collect. 567. vers. 3. & decis. 217. qua omnino videatur, vol. 2. vbi refert decis. Supremi Tribunalis S. Officij de Vrbe.*

Prout nec Medici, nec Ludimagistri, qui abiurarunt, vti vehementer suspecti de hæresi solent ad eorum pristina munera habilitari, sine speciali gratia S. D. N. Papæ, *P. Massin. in praxi S. Officij par. 10. assert. 16. secundæ impressionis, & scio ita decisum à Sacr. Congreg. vt in literis Eminentiss. olim Cardinalis Pisani 18. April. 1571. vbi etiam additur, gratiam hanc cum magna difficultate concedi solere solum à Sanctissimo.*

Et credo huiusce rei rationem duci posse ex laudabili consuetudine S. Officij, secundùm quam Inquisitores solent reo tollere omnes occasiones (quamuis alias licitas) incidendi in Hæresim, vel quomodocumque delinquendi, vt etiam aliquando in eo, in quo delinquerunt puniantur. Sic enim confessarij, qui abusi sunt Sacramento Pœnitentiæ priuantur vsu dicti Sacramenti, vt infra videbimus *tit. 6.* & Blasphemis in ludo, interdicitur ludus sub certa pœna, vt videbimus *infra tit. 7.* & dum eram Proiudex Maleficiorum Cremonæ, anno 1636. reuoluendo acta illius Officij, *inueni ita sæpè indicasse nostrum Senatum Excellentissimum Mediolani varijs literis datis Spect. Prætori Cremonæ, dum censuit varios opifices, qui in sua arte vario modo in publicam perniciem deliquerunt, non solùm damnandos in pœnam eidem Excellentiss. Ordini benè visam, sed vlterius inhibendum eis omninò, ne vlterius arte sua ad tempus vtantur, vt, & eis occasio delinquendi auferretur, & in eo in quo deliquerunt puniantur.*

Et quia in hoc capite pluries facta fuit mentio Hæresis occultæ, notoriæ, & mentalis ad effectum incurrendi, tam excommunicationem, quam irregularitatem, ideò de materia, vide omninò *Sanct. qui alios omnes cumulauit c. 3. per totum.*

§. VIGESIMVS SEPTIMVS.

De Infamia, & priuatione Beneficiorum.

144 HÆretici ob hæresim infamiam incurrunt & ob id nobilitas Hæretici non excusat eum à pœna ignominiosa, vlteriusque priuantur, seu arcentur, & repelluntur ab omnibus honoribus, dignitatibus, & publicis officij, ita latissimè probauit *Fariuac. de hæresi q. 189. n. 40. 43. & seq. & Sanctarell. de hæresi cap. 25. dub. 2. Azeued. vbi sup. n. 162. seqq.*

Et iam supra quinquaginta annos fuit per Congregationem DD. consultoribus S. Officij Cremonæ declaratum, electionem factam in Decurionem dictæ Ci-
145 uitatis de quodam qui abiurauerat vti hæreticus esse nullam, ipsumque illius publici officij incapacem, vt patet ex votis manuscriptis Reuerendiss. D. Marci Antonij Amidani, qui apud me reperiuntur, & an infamia hæc extendatur ad filios hæreticos, vide *Sanct. vbi supr. n. 12.*

Controuertunt tamen DD. hoc loco, num filij Hæretici, si Catholicè viuant amittant antiquam nobilitatem. In qua re, quamuis *Symanch. de Catholic. institution. titul. 29. nume. 18. & sequent.* tenuerit negatiuam sententiam: attament contrarium tenuit & rectius *Othalor I. C. Hispan. de nobilitat. Hispan. 4. par. principali cap. 9. quem sequutus fuit Paschal. de patria potestate part. 4. capit. 5. numer. 53. & sequen.* Cùm enim hi filij à iure infames reputentur, censentur quoque incapaces nobilitatis.

146 Hanc infamiam solus Papa, seu Eminentiss. Cardinales Supremi Inquisitores, & illorum Tribunal, non autem singuli potest tollere, nec Inquisitor, vel Episcopus possunt hæreticum ad famam restituere, ita *Pegna comment. 4. part. 1. in fin. Ricciull. lib. 5. cap. 19. num. 35.*

147 Priuantur quoque Hæretici omnibus beneficijs siue ante, siue post delictum obtentis, inhabilesque ad alia obtinenda redduntur, quæ extenduntur etiam ad receptatores, defensores, & fautores Hæreticorum, ita *Sanchez latissimè libro 2. capitul. 26. Sanctarell. de hæresi capitul. 33. Ricciull. de iure personarum libro 5. capit. 19. & Farinac. de hæresi quæst. 189. num. 69.*

148 Non tamen priuatio hæc beneficiorum comprehendit suspectos de hæresi, ita *Sanctarell. dicto capit. 33. numer. 6. & Ricciull. dicto capit. 19. numero 26. & numer. 27.* vbi quod Constitution. Pij V. reseruans Sedi Apostolicæ beneficia vacantia ob hæresim, non habet locum in eo, qui abiurauit de vehementi, ita etiam *Sanctarell. dicto capit. 36. 12. & Flaminius Paris. de resign. benefic. libr. 4. quæst. 3. numer. 17. optimè Genuens. in praxi Archiepisc. Neapol. capit. 53. numer. 6.* vbi meminit de pulcherrima *decis. Rot. in vna Gradicen. Canonicatus coram Comitulo 20. Iulij 1587.* vbi latè fuit probatum Capitulum Cathedralis non potuisse denegare possessionem cuiusdam Canonicatus, cuidam, qui ante viginti annos publicè pœnitentiatus, abiurauerat de vehementi, dicta autem decisio habetur apud *Farin. post primum volumen consil. dec. 51.* vbi etiam agitur, quando ex abiuratione sequatur infamia, & qualis.

149 An autem hæreticus pœnitens recuperet beneficia videndum est *Pegna comment. 162. vers. Iam tandem, par. 3. Farin. qu. 189. num. 82. & seqn. & Ricciull. dicto cap. 19. n. 20. & seq.* qui alios allegant.

§. VI-

§. VIGESIMVS OCTAVVS.

De pœna mortis degradationis, & priuationis Ecclesiastica Sepultura.

150 PVniri solent hæretici quandoque morte, degradatione, & priuatione Ecclesiasticæ Sepulturæ, sed quoniam pœnæ hæ solummodo locum habent in hæreticis relapsis vel impœnitentibus, ideò de hisce pœnis agam in particulari tit. de Relapsis, & impœnitentibus, vbi etiam de Hæreticorum incapacitate ad succedendum.

151 Agendum quoque hoc loco esset de confiscatione bonorum Hæreticorum, sed quoniam materia hæc quotidiana est, & ab omnibus plenissimè pertractata, ideò me remitto, ad tradita per *Pegnam par.3. comment.158.& plur.seqq.Farinae.de haresi quast.190.per tot.Ricciull.lib.5.cap.31.& plur. seqq. Sanch. plenissimè in summ.lib.2.cap.14.& plur.seqq.& Sanctarell.de haresi c.16.& seqq.* Quibus etiam locis agunt de capacitate, & incapacitate filiorum hæreticis, & his addendus *Azenedus vbi supra num.180. & plur. sequentibus*. Solummodo hoc loco controuerti potest, num substitutiones, quæ fiunt in casu delicti valeant, & sustineantur aduersus Fiscum, etiam in S. Officio. In qua re *Symanch. de Cathol.institut.titul.9. num.138. & pluribus seqq.* adeò tenaciter opinatus est hasce substitutiones non valere, vt dixerit contrariam opinionem esse falsissimam.

E contra verò *Tellus Fernandez ad leges Tauri l.27. num.19. vers. Ego verò libenter*, tenuit pro validitate harum substitutionum, & opinionem suam verissimam esse professus fuit, quæ indubitata redditur, si Testator in hisce substitutionibus excludit Fiscum, ob conseruationem bonorum in agnatione, colligitur ex *Mastrill. decis.181. Regni Siciliæ num.1. vers. Pluries indicauimus*, ibi, *maximè quando fieret, vt bona conseruentur in agnatione*, & ibi Tellus respondet omnibus rationibus adductis à *Symanch.loco cit.*

Et opinionem hanc Telli tenuerunt etiam plurimi alij DD. quos allegat, & sequitur *Sanch. videndus in sum.lib.2.cap.18. num.24. & 46.* vbi loquitur de exclusione Fisci in casu læsæ Maiestatis Diuinæ, & humanæ, & *DD. ibi allegatis addi potest D. Didac. Ludou. de Lima in suis addit. ad Molinam de Hispanorum primog. libr.2. cap.12. num.56. Odd. de fideicommiss. ex prohibita alienatione resultantibus quæst.6. art.3. n.31. & seqq.*

Quibus addi potest *Torreblanca de delictis in quibus tacita, vel aperta Dæmonis inuocatio interuenit libr.3. cap.13. de confiscat. bonorum, num.19.* vbi in specie reprobat Symancam loco allegato, bene etiam D. meus Angelus Stephanus Garronus inter I. C. nostri temporis eruditissimus, & mihi maxima amicitia coniunctissimus in suis resolut. Fiscalibus Decade 1. cap.6. post eius commentaria ad titulum nostrarum Constitutionum de iure Fisci.

An autem in hoc casu Legitima, & Trebellianica delinquentis spectent ad Fiscum.

Quoad legitimam dicendum est eam (etiamsi esset prohibita) spectare ad Fiscum, vt fuit decisum in magna Curia Regni Siciliæ, iuxta magistralem decisionem Marij Mutæ 46. per totam, quæ etiam in concusse obseruatur nunc in Illustrissimo Magistratu Extraordinario Mediolani contra decisionem Mastrilli 181. & consilium Surdi 570. & idem tenendum est de Trebellianica si non sit prohibita, vel si sit prohibita, si simus in locis, in quibus ea non potest prohiberi filijs primi gradus. Et sic dum annis præteritis vti Aduocatus defenderem bona, Ioan. Baptistæ Bouerij affinis mei coram Illustris. Magistratu Extraordinario Mediolani, quæ subiecta erant fideicommisso in casu delicti cum prohibitione legitimæ, & Trebellianicæ, & allegarem consil. illud Surdi, & decis. Mastrili non potui obtinere, nam ille Illustris. Ordo decreuit bona esse relaxanda substitutis, retenta pro Fisco legitima, & Trebellianica, quia Cremonæ Trebellianica iuxta consuetudinem inueteratam non potest prohiberi filijs primi gradus, secundùm *cons. Bottæ 63. num.6. in fin.*

Aduerte tamen benigne Lector ne decipiaris, quod tres sunt præcipui modi prohibendi legitimam.

Primus est *Decij cons.687. & Curt. iun. cons.159.* cum Testator grauat legitimam filij, hoc addito: *Quod si nolit oneri ei in legitima iniuncto acquiescere intelligatur institutus in legitima tantummodo*, alio dato cohærede in alijs bonis, & hic modus ab omnibus approbatur *Odd.de fideicommiss.quæst.24. artic.6. num. 84. Fusar. quæst.296. num.61. Beltram. ad decis.491. Greg. XV. Giouagnon. consil.91. num.6. libr.2. Marta de success.legal. par.1. quæst.25. art.10. Merlin. de legit. lib.3. tit.2. quæst.7. num.12. Bellonus Taurinen. consil.65. num.42.*

Secundus modus est, cum Testator prohibitioni legitimæ addit, quod si de iure sit locus illius detractioni, tunc teneatur legitimam detrahens restituere omnes fructus perceptos vltra legitimam, & hic modus quamuis ab aliquibus DD. reprobetur, tamen magis communis approbatur. Quia grauamen non cadit super legitima, sed super alijs bonis, de quibus potest Testator disponere, *Surd.decis.21. num.10. vbi Hodierna Fusar. vbi supra num.87. Cephal.cons.777.* secundum quod consilium fuit Brixiæ iudicatum, vt testis est *Fusar. vbi supra. Thomat.decis. Marchiæ 4. nu.25. & seq. qui alios allegant.*

Tertius casus est, cum prohibita legitima Testator mandat in casu, in quo esset locus detractioni illius fructus habitos ex hæreditate in eam compensari, vel imputari, & hoc modo erat prohibita legitima in casu Io. Baptistæ Bouerij, super quo (vt supra dixi) iunior consuleram, & hic modus magis communis reprobatur, nec in aliquo Tribunali vnquam fuit in praxi receptus, sed benè pluries reiectus, *Surd. dicta decis.21. num.12. & 16. Fusar. d. num.87. Thomat. d. decis.4. Magon. decis. Lucens.85. num.19. Rot. Rom. decis.653 num.13. par.1. in recen. Anel. Amat. cons.75. num.23. Scipio Rouit. consil. 61. vol.2. & Barry de success. l.16. tit.7. num.2. & Giurba ad consuetud. Senatus Messan. cap.4. glos.4. num.22. in fin. qui alios allegant.*

Ratio istius Rei est, quod alias sequeretur filium cogi posse accipere legitimam in fructibus contra dispositionem *l. scimus, §. repletione, C. de innofficioso testamento*. Quod institutio filij in effectu esset facta in solis fructibus, quo casu testamentum non sustineretur, *Costa Messan. cons.64. n.27.*

Et si præceptum Testatoris, quod filius primigradus imputet in Trebellianicam, fructus à iure reprobatur, *l. iubemus, C. de Trebellian.* multo minus valebit præceptum de imputandis fructibus in legitimam.

§. VIGESIMVS NONVS.

An si Testator in casu delicti prohibeat bona transire in Fiscum, neque etiam quoad vsumfructum Fiscus viuente grauato habeat saltem eorundem fructum commoditatem.

MAteriam hanc confiscationis bonorum hoc loco pertractare non intendo, vt iam dixi, me enim remit-

remitto ad DD. allegatos supra n.118. quibus addi potest *Ferdinandus de Castro Pallao in suo opere morali part. 1. tract. 4. disp. 5. per totum*. Quia tamen nonnullæ sunt quæstiones, quæ in hac materia à Doctoribus non solent distinctè pertractari, & tamen sæpè in contingentia facti occurrere solent, eas tantummodo hoc loco breuibus perstringere decreui.

Quod igitur ad propositam quæstionem attinet ratio dubitandi in hac materia esse potest, quod aliud est
152 ius proprietatis, aliud ius vsusfructus, & aliud commoditas ipsa fructuum, iuxta *consil. Menoch. 1022. nu. 7. & doctrina Molin. de primogenijs Hispan. lib. 1. cap. 19 num. 33. Fab. de Anna cons. 51. num. 15. & Giurb. ad consuetud. Senat. Messan. cap. 1. glos. 2. num. 109.* ita quod ius proprietatis, & ius vsusfructus potest esse pænes vnum, & ius percipiendi commoditatem fructuum pœnes alium, *Giurba vbi supra num. 111. versic.* Nec mirum.

Pro resolutione igitur præsentis difficultatis distinctè procedendo, & absque confusione arbitror ego distinguendos esse tres casus.

153 PRIMVS Casus est, cùm sumus in simplici fideicommisso in casu mortis, & sic in prohibitione alienationis tacita, & tunc certum est, non acquirri Fisco proprietatem, sed solum ius vsusfructus durante vita grauati, ita *l. C. in l. Statius Florus, §. Cornelio Felici, ff. de iure Fisci, Molin. de Hispan. primogen. lib. 4. cap. 11. num. 11. Caldas quæst. forens. lib. 1. quæst. 23. n. 43. vers. Hanc sententiam. Marta de success. legali part. 4. quæst. 21. art. 18. n. 47.*

154 Et in hoc sensu intelligendus est D. ac Coneiuis meus Io. Paulus Melius I. C. Cremonen. pari nobilitate & doctrina conspicuus, & inter Aduocatos Ciuitatis Mantuæ *Primarius volum. 1. suarum allegationum alleg. 15. n. 31.* dum dixit bona subiecta fideicommisso transire in Fiscum, intelligendus enim vtique est, vt voluerit bona subiecta fideicommisso nulla alienationis prohibitione expresse vallato transire in Fiscum, quo ad ius vsusfructus, & commoditatis fructuum, non autem quoad proprietatem.

155 SECVNDVS Casus est, cum sumus in fideicommisso, cui adiecta fit expressa alienandi prohibitio, etiam in casu delicti, & tunc conueniunt DD. non transire proprietatem, neque vsumfructum, sed de commoditate fructuum contendunt.

Nam eam in Fiscum transire dixit *Molina dicto cap. 19. num. 33. & Caldas dicta quæst. 23. n. 45.* & in isto casu aiunt procedere insignem *Angeli doctrinam in §. igitur n. 13. instituta*, Per quas personas &c. quod in casibus in quibus patri vsusfructus non quæritur, ipsi tamen competit commoditas fructuum.

E contra verò dictam commoditatem fructuum in Fiscum non transire, dixit *Sanch. in summ. lib. 2. cap. 18. n. 15.* qui plures allegat, quibus addo ego *Ferdinandum de Castro Pallao dicta disp. 5. supra alleg. puncto. 6. n. 4. Martam vbi supra nu. 50. Oddum fideicom. ex prohibita alien. resultan. quæst. 6. art. 3. num. 42.* & hanc opinionem videtur approbasse Illustrissimus Magistratus Redditum Extraordinarium Mediolani, in causa quadam Cremonensi, dum iussit sub die 6. Iunij 1625. omnia bona N. tunc condemnato in confiscatione bonorum donata, cum sola prohibitione alienationis in Fiscum relaxari vocatis in ea.

156 TERTIVS Casus est, cùm non solùm bona sunt prohibita alienari in Fiscum, sed etiam vlterius additur, quod in Fiscum peruenire non possint, neque etiam ratione vsusfructus. Et in isto casu arbitror bona sic alienari prohibita non posse in Fiscum transire, neque etiam pro commoditate fructuum, ita *Gregor. Lopez in l. 5. tit. 17. part. 4. in glos. El vsufructo, Molin. vidend. dicto capit. 19. numer. 33. versic.* Ego verò, vbi *Don Didacus de Lima in Addit. Caldas in l. si Curatorem habens, in verbo Lasis, numer. 145. C. de in integrum restitution. Molphes. ad consuetud. Neapolit. tom. 1. titul. 4. qu. 38. numer. 8. Regens de Ponte cons. 19. numer. 29. Giurba alios latissimè cumulans ad consuet. Sen. Messan. cap. 7. glos. 3. nu. 27. vers.* Contrariam defendunt, *Azened. omnino videndus ad Reg. Hisp. Constitut. lib. 5. tit. 1. l. 9. num. 30. in glos. Sin le quedar parte alguna del vsufructo dellos.* Ex quibus verbis colligit, intelligi etiam prohibitam commoditatem fructuum, quia ait ipse ex *Castill. in l. 48. Tauri num. 5.* Appellatione vsusfructus, etiam fructuum commoditas venit.

157 Probatur autem id, hac potissimum ratione, quia sufficiêter videtur prohibitum transire in Fiscum ius vsusfructus, ex simplici prohibitione alienationis expressa, ex supra allegatis, & ex *Farinac. in cons. 135. num. 20. & sequent. allegato per D. meum Melium vbi supra.* Igitur addendo prohibitionem transitus in Fiscum etiam vsus fructus, vtique voluit Testator augere prohibitionem prædictam, at non potest intelligi aucta, nisi extendatur etiam ad commoditatem fructuum, igitur etiam commoditas fructuum intelligitur ex illis verbis prohibita transire in Fiscum.

158 Neque resolutioni huius tertij casus repugnant DD. supra allegati in ratione dubitandi, quia verè loquuntur in terminis secundi casus, licet etiam in illis termini habeant multos contradictores, vtsupra vidimus.

§. TRIGESIMVS.

An Fiscus in hoc crimine repudiata confiscatione possit mulctam priorem acceptare.

159 EXemplum potest poni in eo, qui ex contumacia mulctam passus est, & postea absens ex causa hæresis damnatus in bonorum confiscationem si bona illius in casu confiscationis tantum sint subiecta fidei commisso, quo casu non trahitur dictum fideicommissum ad casum mulctæ, in hac re sic distinguendum esse.

160 Aut Fiscus acceptauit confiscationem bonorum. Aut non. Si acceptauit confiscationem vtique intelligitur creditum Fisci ex causa mulctæ confusum, & confusione sublatum, *Herman. Vultens Iurisprudentiæ Romanæ libr. 1. cap. 57. per totum, vbi latè iura, & leges allegat.* Et sic in hoc casu non poterit Fiscus acceptata condemnatione ex causa mulctæ, repudiare confiscationem bonorum iam acceptatam, sed repudiata confiscatione intelligitur etiam sublata condemnatio ex mulcta, ita *Heringius de fideiuss. cap. 20. §. 14. numer. 10. & in terminis nostris terminantibus Crauett. consil. 797. volum. 5. per totum*, quod fuit redditum in vna causa Cremonensi cuiusdam Francisci Gonzagæ, qui ex causa contumaciæ passus fuera condemnationem aureorum 500. & expost sententiam capitalem cum bonorum confiscatione, & in hoc casu
161 procedit decisio Senatus nostri Mediolani allegata, à *D. Garono ad Nouas Constitutiones huius Dominij, sub titul. de iure Fisci, artic. 36. numero 96. quæ decisio fuit facta sub die 2. Februarij 1558.* Ea enim decisio fundatur, vt habeo ex Annotationibus quibusdam antiquis manuscriptis ad §. omnium in dictis Constitutionibus sub memorato titulo super confusione, quæ non fit, nisi prævia acceptatione, & hoc melius declarauit idem Senatus Medio-
161 lani in illa decisione sub die 1. Februarij 1560. nam tunc decisum fuit, ita demum non habere locum repudiationem confiscationis acceptata mulcta, si Ma-

si Magistratus bona confiscata ad cridas posuerit: nam tunc per actum illum positiuum positionis dictorum bonorum ad cridas ex dicta causa confiscationis, intelligitur confiscatio acceptata.

162 Si verò confiscatio non fuit acceptata, vtique nihil repugnat eam repudiari, acceptata mulcta, nam tunc cessat ratio confusionis, & sic extinctionis crediti Fiscalis, ex memorata causa mulctæ.

163 Punctus est, in videndo quando talis confiscatio dicatur acceptata ad effectum prædictum, in qua re *Crauett. vbi supra num. 8. & seq.* ait sufficienter dici acceptatam confiscationem, per taciturnitatem, & instantiam Fisci, quod sententia confiscationis feratur.

164 Ego transeo cum decisione Senatus, de qua supra anno 1560. sub dicta die prima Februarij, in qua fuit dictum intelligi tantummodò acceptatam confiscationem, cum bona ad cridas fuerunt posita, benè in hac materia *Stephanus de Barberijs in conf. 39. num. 17. inter consilia criminalia diuersorum volum. 1. quem secutus fuit Heringius vbi supra*, vbi dant exemplum acceptationis confiscationis, & incorporationis bonorum confiscatorum, cum arma Dominica, præposita sunt domui debitoris banniti.

Et dum hæc imprimerentur Illustrissimus D. meus Matthæus Bimius Reg. Duc. Senator, & Cremonæ Proprætor hoc anno 1640. vir nobilitate insignis, doctrina singularis, dexteritate, modestia, experientia, ac cœteris virtutibus in Supremis Magistratibus requisitis admirabilis attestatus mihi fuit, quod ipso referente in Illustrissimo Magistratu Extraordinario Mediolani de anno 1636. in causa D. Thomæ Odescalchi contra Fiscum, fuisse pro Fisco iudicatum, potuisse scilicet eum acceptata mulcta aureorum vigintimille, in quam fuerat condemnatus repudiare sententiam confiscationis in eundem latam quia Fiscus nullum actum positiuum fecerat acceptationis dictæ confiscationis.

165 Pro Fisco tamen S. Officij, si casus similis eueniret ego in descriptione bonorum Hæretici ex causa confiscationis expresse mentionem facere de credito Fisci, ex causa mulctæ, reseruando iura Fisci in dicto casu mulctæ non solùm in sententia confiscationis, sed etiam in omnibus actibus subsequentibus; nam hoc casu arbitrarer, & confusionem impediti, & fictam solutionem, & iura Fisci salua esse, iuxta ea, quæ dicunt DD. de creditore succedente debitori, cuius creditum
166 tollitur ficta solutione præsumpta, secundùm *Surdum decis. 237. num. 4.* vel confusione actionum iuxta textum in l. deducta, & in l. debitor, ad Trebellian. cum tamen præsumptio, & fictio cedat veritati, si creditor in inuentario describat creditum suum, & protestetur in omnibus actibus præiudicialibus de reseruatione eiusdem sui crediti, vtique poterit creditum suum exigere, non obstante quacumque immixtione, aditione, successione, & præsumpta confusione, vt tradiderunt quotquot de Inuentario tractatus ediderunt.

167 An autem data incorporatione bonorum Fiscus possit simpliciter confiscationem repudiare, *Regens Constantius in l. 1. C. in pęnis Fiscalibus creditores præferri, tenet quod sic num. 159. lib. 10.*

Ego arbitror quæstionem hanc esse inutilem, quia siue possit, siue non possit Fiscus repudiare, certè nunquam tenebitur vltra vires bonorum appræhensorum, iuxta doctrinam *Bartol. in l. 1. §. an bona, ff. de iure Fisci num. 2.* nisi fortè dicamus Fiscum ex repudiatione in hoc esse melioris conditionis, quod non vrgetur litibus, & expensis.

(?)

§. TRIGESIMVS PRIMVS.

An filij Hæretici succedant in maioratu, quo pater ob Hæresim fuit priuatus.

168 IN hac materia videndi sunt *Molin. I.C. lib. 4. cap. 11. num. 52. & seq. vbi Don Didacus de Lima in Addit. Sanchez in summ. lib. 2. cap. 30. Ferdinandus de Castro Pallao disput. 7. punct. 2. num. 2. Sousa in Aphorism. Inquisit. lib. 3. cap. 25.* qui alios allegant.

Mihi placet in hac quæstione distinctio *Parladori in sua Sesquicenturia different. iuris diff. 109. §. 1. ferè per totum*, quod aut maioratus est sine dignitate, aut habet annexam dignitatem Ducatus, Comitatus, &c.

169 Primo casu vtique possunt filij hæretici succedere in dicto maioratu.

Ratio est, quia in hoc casu filius in dicto maioratu non succedit patri hæretico, sed primo institutori maioratus, vt longa manu probat *Molina de Hispan. primogen. lib. 1. cap. 1. num. 17.* vbi latissimè *Don Didacus de Lima in Addit. at filius hæretici non est de iure prohibitus succedere cognatis patris sui, & extraneis, l. agnouimus, C. de Hæreticis, ita Parlador. vbi supra num. 2.* benè etiam *Molfes. ad consuetud. Neapol. tom. 2. par. 4. de succeß. ab inteß. quæst. 49.* per totam, vbi alios allegat.

170 Secundo autem casu arbitror ego omninò prohibitos esse succedere filios Hæretici in dicto maioratu.

Ratio est, quia, vt supra dixi, sunt infames, & tales sunt incapaces dignitatum, & etiam simplicis Iurisdictionis cum habere Vassallos sit dignitas, & sanè si aliter diceremus maximum inconueniens esset, quod
171 filius Hæretici non posset esse Aduocatus, vel Notarius, & posset esse Comes, Dux, vel Marchio, benè etiam alijs cumulatis Villadiego in sua politica, in forma libellandi super maioratu, fol. mihi 267. in rubric. *Si se pierde por infamia de hecho, o de derecho.*

172 In hac tamen re Regem nostrum, & Supremos Inquisitores solere cum dictis Hæreticis filijs dispensare, in Regnis Hispan. testis est Parlador. ibidem in fin.

173 De filijs autem Rei læsæ Maiestatis quando sint incapaces maioratus, vide *Gregor. Lopez in l. 2. tit. 2. partic. 7. in glos. Mandas per totum, & Mieres de Maiorat. part. 2. quæst. 4. illat. 2. in vltima impreßione Matriti de anno 1620.*

§. TRIGESIMVS SECVNDVS.

De Pœna Carceris, & alijs Pœnitentijs Salutaribus, Pœnitentibus Hæreticis imponendis.

174 ECclesia (Hæretico ad pœnitentiam recepto) solet illum condemnare ad pœnam Immurationis, seu perpetui carceris, vt colligitur *ex Concilio Tolosano cap. 10. §. Hæretici autem, cuius verba referuntur à Pegna part. 3. comment. 46. sub litera E.* vbi etiam refert alium insignem locum *Concilij Narbonensis cap. 9. vers.* Quamquam verò, vbi ex Concilio Bitteriensi ponit ritum olim seruari solitum in hac immuratione, latissimè de hac Hæreticorum pœnitentium pœna *Farinac. de hæresi quæst. 193. num. 101. & pluribus sequentibus, Azeued. vbi supra l. secunda, num. 19.* vbi quod hodie Hæretici loco carceris perpetui, damnantur ad triremes.

Videatur *Bossius in suis tractat. criminal. varijs,*
175 *tit. de Hæreticis, numer. 18.* vbi ait, quod vbi hæ-

retici pœnitentes non habent vnde sibi alimenta subministret, transmittuntur ad triremes, sed vbi habeant vnde viuant, vtique in perpetuo carcere possunt recludi, & in fine dicti numeri attestatur, quod ita vidit obseruatum in nostra Ciuitate Cremonæ, benè etiam *Sousa in Aphorism, Inquis. lib. 3. cap. 8.* vbi in fine animaduertit huiusmodi Hæreticis reclusis non esse negandum facultatem audiendi Missam, & recipiendi Sacramenta, *Pater Diana part. 4. resolut. 24. tractat. 7.* & Royas ibi allegatus attestatur hodie in Hispania pœnam carceris perpetui non obseruari, sed loco ipsius successiuè pœnam triremium. Ego tamen sentio id in Hispania fieri, ex speciali Rescripto Papæ, quo Inquisitoribus conceditur facultas vt possint conuersos ad remum damnare, sic enim attestatur *Cantera dicto capit. 1. de Hæreticis, numer. 57. versic.* Et de hoc est Breue Indultum.

176 Hoc tamen non habet locum in Hæretico spontè comparente, vt dixit *Pegna par. 3. comment. 142. vers. Primus est*, & nos infra latè titulo de spontè comparentibus, & tempore gratiæ.

177 An autem Inquisitores possint pœnam hanc perpetui carceris mitigare.

Dicendum est, quod sic, vti manifestè colligitur ex textu in cap. vt commissi, de Hæret. in sexto, *Pegna comment. 145. Par. 3. Farinac. qui alios omnes allegat, dicta quæst. 193. num. 104.* vbi quod Inquisitores possunt pœnam illam mutare, & mitigare, *Pegn. viden. commen. 108. ibid.*

178 Si tamen sententia perpetui carceris fuisset lata à Supremo Tribunali Cardinalium Supremorum Inquisitorum, tunc pena illa perpetui carceris mutari non posset sine ipsorum Cardinalium licentia, vti notauit *Zanard. in summa. Diuin. Præceptor. tom. 2. capite 86. de carcer. Sancti Officij, §. Quinto noto, vers.* Dummodo sententia non fuisset lata.

179 Intra quantum autem tempus soleat dispensari in carcere perpetuo, certa regula dari non potest, sed hoc arbitrio relictum est Inquisitorum, & *Symanch. de Cathol. institut. tit. 16. num. 20. quem sequitur Pegna videndus comm. 108. p. 3. vers.* Quæsitum scio, & *Zanard. in summ. loco cita. § sexto noto*, vbi solere post triennium Inquisitores cum Ordinarijs dispensare, post octauum verò annum, cum condemnatis ad carcerem perpetuum irremissibiliter, & facilius cum vltramontanis, quam cum Italis solet dispensari, *Farinac. num. 197. Azeued. vbi supra dicta l. 3. nu. 18.*

Vnum hoc loco addendum est, Inquisitores non debere dispensare in carcere perpetuo, cum condemnatis ad illum post grandem pertinaciam, & longas disputationes, nisi consulto prius Supremo Senatu Romanæ Inquisitionis, ita *Zanardus loco supra citato, §. Sexto dico, in fine.*

180 Et an Clericus immutandus sit prius degradandus & qualiter, non leuis est inter DD. controuersia.

Sed breuiter in hac re dicendum, talem Clericum, perpetuo immutandum esse prius degradandum, non realiter, sed verbaliter, ita *Pegna commen. 46. vers.* Et consequitur *Par. 3.* vbi quod licet de iure talis Clericus esset realiter degradandus, attamen quia sæpè cum condemnatis ad perpetuos carceres solet ex benignitate Sancti Officij dispensari, ideò in praxi seruatur, vt degradetur solum verbaliter. *Sanfelic. de hæresi cap. 26. num. 2. sequen.* latissimè *Farinac. de hæresi quæst. 189. num. 13. & sequen. vbi de stylo Supremi Tribunalis Zanard. dicto cap. 86. §.* Sed hic nota.

181 Vbi autem mulier nupta ad misericordiam recipitur, tunc (consulta tamen prius Suprema Inquisitione Romæ) assignari ei posset domus mariti pro carcere, ita post *Pegnam, & Zecbium, dixit Farinac. vbi numero. 105.*

182 Tandem animaduertendum est carcerē perpetuum Hæretico pænitenti assignatum, non debere esse ita arctum, vt intra paucos dies reus moriatur. Nam tunc Inquisitor redderetur irregularis, *Pegna viden. comment. 107. vers.* Verumtamen, & *Farinac. vbi supra numer. 106.*

183 Vltra carcerem perpetuum solent etiam Hereticis penitentibus dari, & imponi penitentiæ salutares, *Pegna comment. 144. part. 3.* vbi quid considerandum sit in hisce pœnitentijs imponendis, & quales esse debeant.

§. TRIGESIMVS TERTIVS,

De Hæresiarchis.

184 Hæresiarcha dicitur, non solùm qui nouas hæreses adinuenit, sed etiam qui ab alijs inuentas defendit, & alijs prædicat, vti probauit *Pegna comment. 64. in princip. par. 2. & Pater Zanard. in summ. Diuin. Præcept. par. 1. tit. de fide §. 14. Dico.*

185 Circa hosce Hæresiarchas magna inter DD. controuersia est, An absque misericordia (et an si conuerti velint) pro prima vice tradendi sint brachio seculari.

Nam tradendos latissimè probauit *Symanch. de Cathol. institut. tit. 47. n. 50. & in Enchirid. tit. 59. n. 1. Royas p. 1. n. 339. de hæret.*

186 Et Rege Galliæ Sabaudiam occupante de anno 1555. quidam Geneuerensium Alumni Caulberij capti flammis exusti sunt, quod libros prohibitos vendidissent, & doctrinam Caluini spargerent, vt testis est *Gothofred. Abano in sua praxi, & theorica crim. §. hæresis, numer. 41. & seq.* quod antea etiam obseruauerat idemmet Auctor in suo tractatu crimin. *Reatuum quæst. 7. numer. 15. & sequen.* vbi etiam subiungit hæc verba.

Vtinam Principes Christiani has pænas semper hæreticis inferrent, quia pestis hæc non tàm latè vires suas spargeret, nec tam multis Christiana Respublica vexaretur.

An non esse sæculari Curiæ tradendos, dixit *Pegna commen. 64. supra citato*, vbi nonnullorum Conciliorum veterum loca ad hoc adducit, *Farinac. de hæresi quæst. 193. numer. 1. sequen.* atque hoc verius videtur.

Opinio tamen Simanch. omninò recipienda esset.

Primò, si magnam ostenderint pertinaciam, & obstinationem, in se conuertendo ad fidem.

Secundò, si enixe precè precibus, & minis alios ad hæresim seduxerint.

Tertiò, vbi Regibus, & Principibus Hæreses persuadere conati sint.

Hisce enim casibus absque misericordia sæculari brachiu reliquendos, docuerunt Pegna vbi supra vers. Illos autem Hæresiarchas, *d. q. 193. num. 7. & seq. Zecchius in summa. par. 1. tit. de fide, rubr. de hæresi, capit. 11. numer. 17. vers.* Fallunt prædicta, *& Zanard. in summ. d. tit. de fide, §. 14.* Dico, *vers. 2. sunt morti adiudicandi, Pater Massin. in praxi part. 9. assertione 79. primæ impress.*

187 Quia tamen supra diximus hoc Sacrosancto Tribunali sæpe reos super intentione torqueri si fateantur vel conuicti sint se hæreticas assertiones protulisse, animo tamen non hæretico, ideò hoc loco breuiter videndum est.

An idemius sit statuendum in istis dogmatistis, seu hæresiarchis, qui hæreticam se se abuisse intentionem negarunt,

188 In qua re nos habemus punctualem traditionem *Canteræ in suis quæst. criminal. cap.1. de hæret. numer. 70. vers.* Est nunc videndum, qui hoc modo distinguit.

189 Aut Dogmatista fatetur se dogmatistam fuisse, & fatetur intentionem se se habuisse hæreticam, & tunc (ait Cantera) nescio videre quo iure aliqui DD. voluerint cum brachio sæculari etiam relaxandum, quia hoc nullo iure, cauetur, quamnis grauius puniendus sit, quam simplex hæreticus, nisi essemus in casibus, de quibus supra.

190 Aut ingenue fatetur se fuisse Dogmatistam, & negat intentionem, & tunc adhuc distinguit Cantera.

Vel quod fuerit Dogmatista non est plenè probatum in actis S. Officij, & tunc arbitratur Cantera, & quidem magna cum æquitate locum esse posse torturæ super intentione, (quod tamen mihi de iure videtur satis durum, maximè ob assertionem 56. *P. Massin. in praxi par.9. primæ impræss.* & me remitto decisioni Supremi Tribunalis, ac Eminentissimæ Congregationi Dominorum Supremorum Inquisitorum, qui sine dubio in hoc casu erunt consulendi.

Ratio pro opinione Cantetæ potest esse, quod iste non conuictus liberè fassus est se fuisse Dogmatistam: Igitur verisimile est, quod etiam intentionem hæreticam fassus fuisset, si eam verè habuisset.

At fatetur se fuisse Dogmatistam, & de hoc est conuictus, & in hoc casu (ait Cantera) si neget intentionem non est super ea torquendus, sed relaxandus brachio sæculari, quia ex quo de facto principali est conuictus, & de eo aliter plenè constat, quam per suam confessionem præsumitur negare intentionem hæreticam, vt eludat Iudicium Ecclesiæ.

191 Tandem ad finem huius Tituli notandum est causas S. Fidei, hoc habere speciale quod possunt ferri sententiæ, etiam die festiuo in honorem Dei, prout ita etiam de consuetudine seruatur, & die 26. Iulij 1605. rescripsit S. C. Eminentissimorum DD. Cardinalium Supremorum Inquisitorum teste *Mar. Anton. var. resol. lib.3. resol.fin.*

Et non solùm habet, locum hoc speciale priuilegium S. Officij in sententijs hæreticorum pœnitentium, sed etiam in sententijs Hæreticorum impœnitentium, & relapsorum. Nam hæ feruntur etiam ex causa religionis in die festo, prout etiam in eodem die festo traduntur, & relaxantur dicti hæretici Impenitentes, & relapsi brachio sæculari comburendi, vt animaduertit *Sotus de Iust. & Iure lib.2.quæst.4.art.4. & Sanchez in suis consil. moral.tom.2.lib.5.cap.2. dub.30. num.4.*

192 Quomodo autem cum hæretico confessarius se gerere debeat, dicam in Tit. de Hæreticis pœnitentibus, impœnitentibus, & relapsis.

TITVLVS SECVNDVS.

De Hæreticis Pœnitentibus, Impœnitententibus, & Relapsis.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticus pœnitentibus ex benignitate parcitur ab Ecclesia.*
2 *Quis dicatur hæreticus pœuitens.*
3 *Quonam tempore Hæretici pœnitentes recipiantur.*
4 *Vera sententia.*
5 *Intellectus cap. ad abolendam, de hæret. in verb. continuo, &c.*
6 *Hæreticus pœnitens post traditionem brachio sæculari, an admittatur ad misericordiam.*
7 *Pœnitens te varijs pœnis puniuntur.*
8 *In harum pœnarum impositione, quæ consideranda.*
9 *Hæreticis pœnitentibus de iure bona confiscantur, sed de generali consuetudine eis condonantur, vbi an recuperent beneficia, & an abiurantes de vehementi, sint ad ea obtinenda inhabiles.*
10 *Quatuor casus, in quibus Hæretico pœnitenti pro prima vice non parcitur.*
11 *Hæreticus impœnitens quis.*
12 *Negatiuus habetur pro impœnitente.*
13 *Item reconciliatus, si omnes errores suos, & complices non reuelauerit.*
14 *Item secundum aliquos, qui post abiurationem reuocat suam confessionem, asserens se innocentem fuisse magis tamen vera sententia est, hos dicendos esse temerarios, & vti tales puniendos.*
15 *Praxis contra impœnitentes.*
16 *Inquisitores habent Iurisdictionem contra pœnitentes, non implentes pœnitentias.*
17 *An hæc iurisdictio extendatur, etiam ad causas ciuiles.*
18 *Fugiens à carcere sibi assignato, pro pœnitentia, an sit habendus pro relapso.*
19 *Est habendus pro impœnitente.*
20 *Quid de fugiente è carcere sibi assignato ad custodiam.*
21 *Talis fugiens si nequeat comprehendi habetur pro confesso, & impœnitente.*
22 *Quæ dicta sunt de fugiente è carcere, an sint extendenda ad pœnitentias non implentes.*
23 *Ex non obseruantia pœnitentiæ, an oriatur suspicio hæresis, & qualis.*
24 *An quis possit se obligare ad pœnitentias obseruandas sub pœna relapsi.*
25 *Onus probandi obseruantiam pœnitentiarum incumbit allegantis.*
26 *De Relapsis, qui DD. agant.*
27 *Relapsus, quis iudicari debet.*
28 *Reincidens in hæreses, quas abiurauit est relapsus.*
29 *Abiurans de vehementi, si postea in easdem hæreses, quas abiurauit incidat habendus est, pro relapso.*
30 *Quid de sortilego, qui primo abiurauit ob Dæmonum inuocationem, & postea de eadem inuocatione reperitur confessus.*
31 *Qui primo abiurauit de vehementi, si in alias hæreses incidat, dicitur relapsus, vbi adducitur quæ.in doctrina Canteræ, & decisio Supremæ Inquisitionis in Regnis Hispaniarum.*
32 *Idem de his, qui postea incidunt in eandem hæresim.*
33 *Alius casus, in quo quis habetur pro relapso.*
34 *Vt quis sit relapsus, debet constare de lapsu in hæresim.*
35 *Bis abiurans de leui, vel vehementi non habetur pro relapso, & numero sequenti, vbi etiam refertur pulcherrimus casus, & quid de relapso, qui primo sponte comparuerat.*
37 *Relapsus relaxatur brachio sæculari, etiamsi pœniteat, & num.38. si pœniteat, prius strangulatur, & postea comburitur, num.39. & seq.*
40 *Ecclesia admittit relapsos ad Sacramenta pœnitentiæ, & Eucharistiæ, non tamen admittit eos ad sepulturam Ecclesiasticam, & num. seq.*
42 *Relapsi torquentur super complicibus.*
43 *Relapsus non admittitur ad abiurationem, vbi quod amittit bona, & an eius filij succedere possint in maioratu.*

Quod tamen temperandum est, nisi essemus in viris doctis, Episcopis, Inquisitoribus &c. qui omnia credibilia expresse credere tenentur, ita *Eymericus dicta qu. 32. num. 11.*

Item limitandum est 2. nisi negatio fieret coram Iudice, vel Inquisitore, a quo de veritate informatus noljet acquiescere, nam tunc protestatio illum sic protestantem, & negantem non iuuaret, ita *Pegna dicto commen. 26. vers.* Cœterùm, *Farinacc. vbi supra num. 157. & sequent.* de qua tamen re dixi supra in quæst. de pertinacia ad hæresim requisita.

78 Addendum etiam hoc loco, quod nec protestatio releuaret, si esset contraria facto, puta, si quis protestetur, se credere Messiam venisse, & ita protestetur, & tamen Agnum Paschalem comederet, & Sabbatha more Iudæorum coleret, ita *Farinacc. vbi supra num. 153. & Sanctarell. loco citato dub. 6. nu. 27.*

§. DECIMVSQVINTVS.

An sit Hæreticus, qui metu compulsus aliquid Hæreticale committit.

SVpponenda est hoc loco communis DD. traditio, quod homini Christiano non sufficit habere sinceram fidei credulitatem, sed requiri etiam eiusdem fi-
79 dei confessionem explicitam, vti communiter docetunt *Theol. 2. 2. quæst. 3. art. 2. Pegna ad Director. par. 1. quæst. 9. comm. 24. latissimè Ricciull. de iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium lib. 1. cap. 4. 5. & seq.* qui alios allegat.

80 Præmittendum secundò, coactionem esse duplicem, alteram absolutam, & præcisam, cum quis v. gr. ligatus, & penitus renitens cogitur genuflectere Mahometto, vel frangere imaginem sacram: Alteram verò conditionalem tantum, vt si quis pro euitanda morte, aliquod factum hæreticale committat, ita *Pegna dicto comment. 24. vers.* Ac primum quidem his præmissis,

81 Dico primo, coactione præcisa factum committens hæreticale, neque hæreticus est, neque peccat: ita Pegna vbi supra, *Farinacc. de hæresi quæst. 183. num. 32. Ricciull. de iure person. lib. 6. cap. 5. num. 2. sequen.* Ratio est, quia talis coactus magis dicitur pati, quam agere, vt inquit text. cap. Sacris, de ijs, quæ vi, metusue causa, &c.

82 Dico secundo, vbi vis, seu coactio est non præcisa, sed conditionalis, tunc committens per talem vim factum Hæreticale non est Hæreticus, quia cum corde credat, non potest dici pertinax in errore, peccat tamen grauissime, ita *Pegna loco citato, Farinac. ibidem, Ricciull. dicto cap. 5. num. 4.* qui alios allegat. Et hinc est, quod talis non est puniendus pœnis Hæreticorum, vti optimè probauit *Pegna in allegato comment. 24. vers.* De coactis, ex Concilijs Ancyrano, & Arelatense, quorum verba ibi refert *Barbos. de officio Episcopi allegat. 40. nu. 32.*

84 Negari tamen non potest, quin sic talia facta committentes, quoad Ecclesiam (quæ non iudicat de occultis, *cap. 1. de Clandest. despons.*) sint suspecti de hære-
85 si, quandoque vehementer, si vi, vel metu, cessante adhuc in facto hæretico perstiterunt, vel si persona grauis sit, vel si metus leuis fuerit, puta carcerationis, fustigationis &c. vel solummodò metus fuerit reuerentialis, *Pegna dicto commen. 24. vers.* Sed hæc quidem, *Farinacc. vbi supra num. 26. 28. & sequent. Ricciull. dicto cap. 5. nu. 7. & sequent.*

Quandoque de leui tantum, quandoque etiam nullo modo suspectus talia facta committens redditur, vt puta, si statim post lapsum metu cessante reuertatur, *Symanch. de Cathol. institut. titul. 17. num. 37. Pegna dicto comment. 24. vers.* Ergo qui post lapsum, vbi quod talis statim rediens benigne est recipiendus, & mitissimè tractandus, omissa etiam omni abiuratione, si nulla adsit hæresis suspicio. Si autem non statim redierit, tunc ad abiurationem compellatur, pro modo suspicionis, cuius dicta sequitur *Barbos. dicta alleg. 40. num. 32. & Duard. ad Bullam Cœnæ lib. 2. can. 1. quæst. 12. num. 8.*

§. DECIMVS SEXTVS.

De Marcellino Papa.

86 MArcellinum Summum Pontificem, eundemque Sanctissimum Martyrem, Idolis per metum compulsum temporibus Diocletiani, & Maximiliani Imperatorum Granathuris super prunas imposuisse, dicitur, *in cap. nunc autem, distinct. 21. & narrat Illescas in Histor. sua Pontific. tom. 1. libr. 1. cap. 32.* io vita huiusce Pontificis, in publico Concilio pœnitentiam, & illustre expost Martyrium, & metum hunc, seu coactionem conditionalem fuisse, *notat glosa in dicto cap. nunc autem, in verbo compulsus*; & quamuis hæc
87 Historia sit admodum dubia, vt videre est, ex *Baronio Annal. Ecclesiast. tom. 1. circa Annum Domini 302. num. & seq. & Spondan. in Epitome eiusdem anni num. 12. & 14.*

Attamen ea etiam pro vera supposita concluden-
88 dum sine vlla difficultate est Marcellinum Pontificem non fuisse hæreticum, quia quicquid facto fecit, certè in corde fuit fidelis, & in corde hæresis crimen perficitur.

89 Hinc *Ioseph Sesse decis. Regni Aragon. tom. 4. decis. 440. num. 2.* dixit hæreticum non esse, qui vi, aut metu coactus ad ritus transit Paganorum.

90 Et generaliter ob metum fidem abnegantem non posse hæreticum dici, post *Roderic. Acugn. in dicto cap. nunc autem, distinct. 21.* latè probauit *Don. Anton. Cabreros in sua delineat. de metu lib. 2. cap. 30. num. 79. & seq. & Sousa in Aphorism. Inquisit. lib. 1. cap. 17.*

91 Cùm igitur Marcellinus nihil contra † fidem docuerit, & crediderit, vt eius pœnitentia in publico Concilio apertissimè demonstrauit, non potest dici quod fuerit hæreticus, licet per actum illum externum se reddiderit de fide in exteriori foro suspectum, ita Acugn. vbi supra, *Bellarmin. in suis controuers. tom. 1. libr. 4. de Summo Pontifice cap. 8. vers.* Decimus est Marcellinus, benè *Suarez de fide disput. 10. sect. 6. num. 1.*
92 vbi probat verum Pontificem non posse incidere in hæresim, Bellarmin. supra allegata, vbi dixit, quod de facto nullus vnquam Papa fuit hæreticus.

Et ad hoc videndi sunt DD. allegati à *Roderic. Acugna in cap. si Papa, dist. 40. num. 5.* quibus addo ego omnino videndum *Valenzuel. in defen. Monitorij contra Venetos part. 6. num. 169.* vbi ait, quod impossibile est Papam fieri Hæreticum, & quod nunquam visus fuit Papa Hæreticus, & quod DD. qui disputant, an Papa hæreticus possit puniri per Concilium, Supponunt vnum impossibile, & ibi alios DD. ad hoc allegat, & quod ego verissimum credo ob promissionem Christi, *Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.*

Ex quibus apparet, quid sentiendum est, de illis hæreticis relatis ab *Eusebio libr. 6. Hist. Ecclesiastica cap. 37.* qui voluerunt eos, qui in persecutionibus Christum externa voce negant, nodo eum corde confiteantur non peccare; Hi enim sic externa voce Christum negantes, vtique grauissimè peccant, vt latissimè probauit *Pater Beccar. in compend. manualis con-*

controuersiarum huius temporis lib.5. de controu. Politicorum cap.2. & fusius cap.5. vbi relato exemplo nostri Marcellini, quem ait grauiter peccasse, probauit nulla ratione licere per simulationem Idola colere, de quo videantur DD. in 2.2. *in materia de Fide.*

§. DECIMVS SEPTIMVS.

An liceat disputare de Fide.

93 DE materia hac videndi sunt *Eymericus in Direct. part.1. quæst.10. Pegna comm.25. ibidem Farinac. de hæresi quæst.178. num.108. & seq. Sanctarell. de hæresi cap.8. nu.4. & seq. Scortia in Selectas Rom. Pontif. Const. Theoremate 31.* vbi quod laycis non est prohibitum disputare de fide in circulis honoris gratia, quia hoc est disputare tantùm materialiter, non formaliter, idest ad veritatem suadendam, ad eos benignum Lectorem remitto.

§. DECIMVS OCTAVVS.

De probationibus in crimine Hæresis.

94 QVoniam regulariter in omnibus delictorum probationibus, sufficiunt duo testes Abb. in *cap. quoties*, de testibus, *Angel. conf.* 14. iuxta dictum Christi Domini in ore duorum, &c.

Difficultatem in crimine hæresis facit *text. in cap. excommunicamus, §. adycimus, ibi, Tres, aut plures boni testimony viros, de hæret.* per quem textum plurimi voluerunt in crimine hæresis duos testes non sufficere ad condemnandum ita *Hostiens. in summa in tit. de hæret. §. qualiter, Archid. in cap. vt officium de hæret. in 6.* aliique latissimè allegati per *Farinacc. de Hæresi qu.* 188. *num.56. Sanctareil. in simili tractat. cap.39. dub.2. num.* 11. *& Azeued. ad Reg. Hispaniar. Constitut. Noua Recompillat. lib.8. tit.3. l. prima nu.106. & seq.*

95 In contrarium tamen est verior sententia, imò per duos testes contestes, & omni exceptione maiores sufficienter probari hoc crimen, ita *Farinacc. Sanctarell. & Azeued. locis citatis Borell. in summ. decis. tom.2. tit. 5. de numeris testium, nu.*50. Ratio est, quia in ore duorum, vel trium stat omne verbum, *cap. & si Christus de iure iur. Barbos. ad dictum §. adycimus nu.* 46.

Cuius dispositio non obstat, Nam respondetur ibi non esse sermonem de probatione Hæresis, sed de modo inquirendi Hæreticos generaliter, vt obseruauit *Sanctarell. loco supra alleg. nu.*12. De qualitate autem horum testium vide *Azeued. vbi supra, & nos latè in 3. par. huius Operis*, vbi etiam plura alia ad hanc materiam totam de testibus in hoc foro Sancti Officij pertractabimus.

96 Quando tamen essemus in viro omni exceptione maiore, & tractaretur de imponenda ei pœna corporali, seu alias graui, vel etiam ageretur de conuincendo Hæretico negatiuo, tunc quamuis adessent duo testes omni exceptione maiores consulerem Inquisitores, quod recurrerent ad Supremum Tribunal Romanæ Inquisitionis, & ab Eminentissimis, & Reuerendiss. DD. Cardinalibus responsum expectarent, idque ob auctoritatem DD. qui contrariam sententiam docuerunt, inter quos nouissimè est *Ferdinan. de Castro Palao videndus in opere moral. tom.1. tract.4. disp.8. punct. 15. §.5. per totum.* Vide tamen, quæ dixi in Annotat. ad quæstiones Domini Guidonis Fulcodij.

Sed si reus esset malæ famæ, & vitæ, sine dubio practicari posset sententia nostra, quam hoc *nu.* 95. supra firmauimus, ex laetè deductis à *Patre Diana resolut. moral. par.4. tract.7. resol.*52.

Cæsaris Carena Cremon.

§. DECIMVS NONVS.

De Tortura Hæreticis danda.

97 QVod Hæretici torqueantur pro vlteriori veritate &c. clarissima est, & ab omnibus pro indubitato præsupponitur.

98 Solummodo hoc loco dicendum est, nullo modo posse ad torturam in hoc crimine deueniri, nisi constet prius de corpore delicti, ita *Pegna comment.* 110. *vers. Primum ergo part.3. & Farin. de hæresi quæst.185. num.* 147.

99 In crimine autem hæresis, quod solet esse facti transeuntis, sufficienter dicitur constare de corpore delicti, cum semiplenè constat de delinquente, ita *Farinac. vbi supra, & de Inquisitione quæst.2. nu.26.*

100 An autem indicia ad torquendum debeant in hoc crimine esse vrgentiora, quam in alijs disputant DD. longa serie relati per *Farin. de hæresi dicta quæst.* 185. *num.* 141. *& pluribus seq.*

Sed verior opinio est, Iudicis arbitrio relictum esse, qualia indicia sufficiant ad torturam, in hoc crimine *Royas de hæret. par.2. nu.191. Pegna comment.39. par.3. litt. D. Bisfeld. de Confess. Malef. membr.2. post conclus.* 5. *§. exempli gratia*, vbi quale debet esse hoc arbitrium Iudicis optimè declarat *Farinacc. in praxi quæst.37. nu. 192. & seq.*

§. VIGESIMVS.

De Tortura super intentione danda in causis Hæresis.

QVoniam Hæresis delictum est in mente residens, & occultum, singulare habet hoc Officium S. Inquisitionis, vt per tormenta Iudicis Violatæ Religionis possint se certificare, an benè, an malè de fide

101 †senserit reus, in hoc Sancto Tribunali Inquisitus, vti dixit *Pater Zanardus in summ. Diuinorum Præceptorum tom.2. cap. 94. de tortura in causis fidei nu.* 14

Neque hoc mirum videri debet, quoniam etiam Iudices sæculares reos torquere solent super his, quæ in eorum animo consistunt.

Sic Vincentius Corua reus percussionum baculo apostatè datarum Bartholomæo de Carolis, ex ordine Senatus nostri Mediolani, vt ex eius litteris sub die 10. Decembris 1628. directis Spect. Prætori Cremonæ fuit tortus diligenter super qualitate, & deliberatione animi.

Et pariter Cecilia Martinenga rea scientiæ furti facti à fratre ex ordine eiusdem Senatus fuit torta super eo, quo animo dixerit fratri suo pecunias ab hero suo absconditas fuisse, vt ex litteris diei 25. Decemb. 1629. datis eidem D. Prætori Cremonæ. Multò igitur magis tortura hæc adhiberi iure debebit in nostro hæresis crimine, quod in animo ex mala credulitate, & in voluntate ex pertinacia perficitur.

Quia autem hæc tortura dari solet, cum reus fatetur factum hæreticale, vel dictum, sed negat intentionem, ideò prius videndum est, de confitente dictum Hæreticale, postea de confitente factum dicturi.

102 Præmittendum tamen hoc loco, quod non ita de facili, & semper deueniendum est ad torturam super ista intentione, sed tunc demum cum omnibus consideratis, sed maximè qualitate personæ, rei, loci, modi, & aliarum circumstantiarum (de quibus *Locatus in Iudiciali Inquisit. verbo Hæreticus, num.* 33. & post iudiciale, *quæst.* 27. *Pegna ad Director. part.* 3. *comm.* 17.

vers. Ad hæc ; *& Farinac. de hæresi quæst.* 179. *num.*62.) res dubia est, ita *Bellamera in cap.*1. *num.*11. *quæst.*3. *de summa Trinitate, & fide Catholica, Symanch. de Cathol. Instit. tit.*13. *num.*17. ibi: Non nunquam audiendus est, qui negat se praua intentione fecisse, nimirùm si res dubia sit, *& num.*19. *& in Enchirid. Iudicum Violatæ Religionis tit.*52. *num.*27. *& tit.*29. *num.* 9. *& seq. Farinac. de hæresi quæst.*179. *num.*7. *hoc sic præmisso.*

103 Quoad confitentes se hæreticalia verba protulisse, sed intentionem hæreticam se se habuisse negantes, quod super ista intentionis qualitate torqueantur, & torqueri soleant in hoc Sancto Officio, nemo in hoc Sacro Tribunali, vel mediocriter versatus ignorat, & latè docuerunt *Symanch. de Cathol. institut. titul.* 65. *de tormentis num.*52. *Pegna ad Director. Inquisit. part.*3. *commen.*110. *vers.* Ad hæc, idem *Symanch. in Enchyrid. Iud. Viol. Relig. tit.*29. *num.*10. *Zanard. in summa Diuinorum Præcepto. tom.*2. *cap.*94. *vers. finali, & Farinac. de hæresi quæst.*179. *num.*57. *Locat. post iudiciale Inquisitor. q.*27. *vers.* Si autem. Ratio huius conclusionis est, quia de intentione istius rei non potest Ecclesia (quæ de occultis non solet iudicare) se se certificare, nisi per tormenta, & ob id reos super intentione ista torquere solet.

104 Videatur *Cantera in sæpè citato cap. de hæreticis num.*55. vbi ait, quod in Hispania, qui negaret simplicem fornicationem non esse peccatum, vtique assertor esset propositionis hæreticæ, & tamen non puniretur ibi, vti hæreticus, sed tantùm fustibus cæderetur, quia creditur in illis Regionibus talem assertorem ex alijs causis moueri, quam ex errore in intellectu, quod tamen in hisce nostris Regionibus certè non practicaretur. Si enim talis propositionem illam cum pertinacia assereret, vtique vti hæreticus pertinax esset damnandus. Si verò alia fuerit causa motiua dictæ assertionis, tunc existimarem quod iste non posset euitare torturam super intentione, & etiam abiurationem siue de leui, siue de vehementi, iuxta qualitatem suspicionis, quæ ex circumstantijs facti oritetur.

105 Quoad confitentes vero facta hæreticalia, licet *Albertinus de Agnoscendis assert. Cath. q.*36. *num.* 18. *vers.* Circa prædicta, *& Lud. à Paramo de orig. S. Inquisit. lib.*3. *q.*9. *num.*85. dixerint, confitentem se factum hæreticale, vel Apostaticum commisisse, esse vti hæreticum puniendum, nec audiendum, si impiam intentionem neget, cum in malis factis, malus præsumatur animus.

106 Attamen contrarium, quod imò etiam talis sit torquendus super intentione, si intentionem hæreticam se se habuisse neget, voluerunt *Symanch. de Cath. Instit. tit.*65. *num.*52. *Didac. Canter. in quæst. criminal. Rubr. de hæreticis cap.*1. *num.*60. *&* 70. *Graff. lib.*2. *suarum decis. aurearum cap.*5. *num.*15. *Pegna* 3. *part. Director. commen.*110. *vers. Ad hæc, & latius in* 2. *part. Direct. comm.*59. *vers.* Quod si non compareant, vbi quod ita practicatur in Supremo Tribunali Romanæ Inquisit. *Genuens. in praxi Archiep. Neapol. cap.*68. *num.*8. *in nouiss.* vbi quod abutens Sacramentis in sortilegijs si negat intentionem torquetur, *& Farin. q.*179. *de hæresi num.*54. *vers.* Vide tamen, *& num.*59. *vers.* Quod si factum.

107 Hæc tamen omnia habent locum inconfitente se verba hæreticalia, vel facta protulisse, vel exercuisse, secus verò si de illis verbis, vel factis non essent confessi, sed conuicti: nam hi † super intentione non torquentur, sed locus in istis est punitioni, ita *Farinac. de hæresi quæst.*179. *num.*60. vbi quod ipse non crederet ab hac esse opinione recedendum.

Et in effectu hanc doctrinam Farinac. sequutus fuit *P. Diana resolut. moral. part.*4. *tract.*7. *res.*34. *vers.* Sed quid ego sentio.

Hæc tamen Farinacij traditio non est, ita indistinctè accipienda, sed duo factorum genera sunt distinguenda.

Alia namque sunt clara, & manifestè hæresim significant, vt quia (cum ad ea natura proni minimè simus) non ob aliud gesta intelliguntur, quam ob errorem in intellectus, cuiusmodi sunt adoratio Mahumetis, Reiudaizatio, Circumcisio, & similia.

Alia sunt facta, ad quæ natura proni sumus, vt est luxuria, gula &c. & in his non ita facilè præsumitur error in intellectu, sicut in primis hanc distinctionem tradiderunt *Cast. de iusta hæret. punitione lib.*1. *cap.*1. *quem sequutus fuit Symanch. in Enchirid. Iud. Viol. Relig. tit.*40. *de præsumpt. num.*5. *&* 6.

Modò in primis factis ego existimarem procedere doctrinam Farinac. non autem in secundis.

Quis enim dixerit? confessarium conuictum de sollicitatione, vel alium de esu carnium in diebus vetitis, vel de retentione librorum prohibitorum, statim condemnandos esse vti hæreticos negatiuos? propterea in his factis secundi generis, cum reus est conuictus (saluo semper saniori Iudicio) arbitrarer, esse locum torturæ super intentione, sicut, & illius speciei abiurationi, ac si reus esset confessus.

Quæ etiam a nobis dicta sunt de factis primi generis intelligenda vtique erunt, nisi reus pro se allegaret aliquod probabile factum extrinsecum, ob quod S. Officium posset de illius intentione prudenter arbitrari, quod fuerit Catholica, vt quia verb. grat. reus probet minas sibi factas, metumque sibi incussum; hoc enim casu secundum facti, & qualitatis circumstantias locum esse posse torturæ, nullus vt credo inficiabitur.

Et hoc idem dicendum est, proportionaliter de verbis Hæreticis, aliàs ex doctrina Farinac. sequeretur conuictum de blasphemia, esse vti hæreticum negatiuum relaxandum brachio sæculari, quod tamen esset absurdissimum.

108 Tortura autem hæc qualis, quantaque esse debeat in arbitrio est iudicantium, ita tamen vt regulariter mediam horam non excedat, prout ita in praxi obseruari docuit *Genuens. in praxi Archiepisc. Neapol. cap.* 68. *in nouiss. & c.*84. *in antiquis num.*8. *in fin.*

An autem tortus super intentione persistens, sit relaxandus, vel vlterius debeat etiam, vel abiurare, vel se canonicè purgare patebit ex infra dicendis in sequenti paragrapho.

§. VIGESIMVS PRIMVS.

An persistens in tormentis sit in crimine Hæresis absoluendus.

109 Symanch. de *Cathol. institut. tit.*56. *n.*18. *& sequ.* latissimè improbat consuetudinem, quæ apud multos Inquisitores inualuerat, vt reus vehementer suspectus, prius torqueatur, deinde si nihil confessus fuerit, se purgate, vel abiurate cogatur.

Mouetur primò: quia non consurget (inquit Nahum Propheta) duplex tribulatio, neque vindicabit Dominus bis in idipsum.

Secundo, quia in criminalibus non est simul pluribus pœnis vtendum.

Tertiò, quia, tàm tortura, quàm abiuratio per se est efficax ad tollendam quamlibet hæresis suspicionem, quæ si vehemens est, modus etiam torturæ potest augeri.

Et hanc Symanch. opinionem sequuti fuerunt *Pegn.* *ad*

ad Direct.part.3.com.39.lit.L.fol. mihi 485. Binsfeld. in l. & si excepta, C. de malefic. & Mathem. q.1. vbi fusè disputat hanc quæstionem *conclus.16.per totam, Ludou. à Paramo de orig. S.Inquisit.lib.3.quæst.4. Rubr. de expeditione processus in causis fidei num.6. & Scacc.de Iudic.ciuil.crim.& heret.lib.1.cap.95.num.1.vers.* Si non constat de innocentia, *& vers. sequenti.*

110 Cardinalis verò in clementina 1.de vsuris,& Squillacen. de hæret. cap. 31. num. 1. voluerunt purgationem, vel abiurationem, etiam torto in tortura persistenti indicendam, quod idem voluerunt Auctor Repertorij Inquisitorum, in verbo, Purgatio, vers. An hæretico, qui fuit tortus, & in verbo tortura, vers. Ad notandum, *Locatus in iudiciali Inquisit. quæst.27. post dictum tractatum, vers.* Si autem præsumptiones, *Graff. lib.2. suarum decis. Aurearum cap.5. num.5. Pater Zanardus in summa Diuinor. Præcept.tom.2.cap.94.Rubr. de Tortura in causis fidei, vers.* Sed vbi, vbi quod si reus delictum fateatur, & intentionem neget in tortura, abiurat, vel de leui, vel de vehementi pro qualitate facti.

111 Pro resolutione dicendum, quod secunda opinio procedere potest, vbi reus non fuit sufficienter tortus, nec plenè indicia per torturam purgauit, prout sæpissimè in S. Officio euenire solet, vbi rei non solent ita grauiter torqueri, vt in alijs foris, sed vbi per torturam plenè purgata sunt indicia, tunc non est locus abiurationi, nec canonicæ purgationi.

112 Comprobantur hæc ex doctrina pulcherrima Madrilianæ instructionis relatæ per *Pegnam ad Direct. Inquisit.part.2.comm.14. vers.* Cœterùm, cuius hæc sunt verba.

Si reus superauerit tormentum, debent tunc Inquisitores arbitrari, & considerare qualitatem inditiorum, & quantitatem, & formam, seu modum tormenti, & dispositionem, seu naturam, & ætatem ipsius rei torti, quibus omnibus consideratis, si visum fuerit, quod reus sufficienter purgauerit omnia indicia, absoluent eum ab ea Iudicij instantia. Quod si ob aliquam rationem, & causam visum fuerit, consideratis prædictis qualitatibus tormentum non fuisse infictum cum debito rigore, tunc imponere ei poterunt abiurationem de leui, vel vehementi, aut aliquam pœnam pecuniariam.

Circa hanc autem Madrillianam instructionem videndus omninò erit *Cantera quæst. criminal. par.2. de reo quæst.12. num.12. vers.* Hinc est, vbi benè loquitur in hanc materia.

Ex quo colligitur in Iudicis arbitrio esse positum, quando nam censeantur purgata per tortura in indicia, quod etiam alijs relatis adnotauit *Binsfeld. in l. & si excepta quæst.1.conclus.16. versic.* Simpliciter absoluendum,de malef. & mathem.

Et iuxta Madrillianæ illius instructionis doctrinam, ita in difficultate prædicta resoluerunt Pegna, Royas, & Scacia locis supra indicatis, & *Farinac.qui omnes allegat dicta quæst.185.num.128.*

113 Animaduertendum tamen est, quod qui fatetur se dixisse, vel fecisse aliquid hæreticale, & intentionem negat semper post torturam etiam sufficientem ei super intentione datam solet abiurare, vel de leui,vel vehementi, vti annotaui quæst. proxima, ex *Pegna 2. part. Director. commen.59. vers.* Quod si non comparcant, nam præsumptio malè intentionis orta ex dicto, vel facto hæreticali, adeò vehemens est, vt non possit per solam torturam S. Officij dari solitam purgari.

§. VIGESIMVS SECVNDVS.

De Tortura danda Clericis, & Monacis in crimine Hæresis.

Clericos, & Monachos in crimine hæresis torqueri dicemus in secunda parte huius Operis, ex Symancha, Pegna, & alijs, pro nunc circa modum torture

114 dicendum, quod ob dignitatem qua decorantur mitius, & leuius sunt torquendi, ita *not. Abb. in cap. cum in contemplatione num.6.de regul.iur. & Pegna ad Direct.par.3.com.110. vers.* De Clericis, & ita in praxi obseruari dixit *Genuens. in praxi Archiep. Neapolit. cap.55.n.13 Diaz in pract. criminal.Can.cap.128. num. 6. vbi Salced. in Addit.*

Adde Cantera in quæst.11. de reo, vbi etiam ait, quod in hoc casu semper vidit practicari,quod Clericis detur tortura à Iudicibus Ecclesiasticis medio ministrorum laicorum.

115 Dubitari tamen hoc loco potest an Clerici, & Monachi possint torqueri, si semiplena adsit probatio, an vlterius requiratur, quod sint de delicto infamati, in qua re

Abbas Antiquus in *cap.1. de deposit.* in ea fuit sententia, vt ad torturam Clerici de necessitate diceret, vltra semiplenam probationem requiri vlterius diffamationem ipsius Clerici, & sententiam hanc sequuntur ibi Card. & Barbat. & alij plurimi, latissimè relati per *Salced.ad Diaz in pract.crim.Can.cap.128. in verbo, sit infamatus.* Attamen

Abbas *Panormitanus in d. cap.1. de deposit. num.6.* contrarium tenuit, minimè scilicet requiri in Clerico diffamationem, vt torturæ in eius persona sit locus, & quamuis contraria opinio Abb. antiqui videatur benignior, & communior, attamen opinionem hanc de iure veriorem esse tradiderunt, eam etiam sequentes, *Symanch. de Cath. inst. tit.65. Rubr. de tormentis, n.48. Pegna ad Direct.par.3. com.110. vers.* & tametsi plurimi, *& Salcedo loco proximè allegato, vers.* & licet opinio hæc, vbi, & alios DD. allegat, & quod ea in praxi obseruetur attestatur *Farinac. consil.38. num.16. vol.1. vbi ait Abb.* antiqui opinionem non seruari, cum nullo iure, aut aliqua euidenti ratione minimè fulciatur, & ex alijs addictis ibi per Salcedo, qui tamen ex Abb. in cap. licet, in primo notando, de testibus, *& Simon. de Pretis cons.36.n.4. vol.1.* notauit clariora debere esse indicia contra Clericos,ad eos torquendos,quam contra laycos, optimè *Feliccius alleg.113.par.2.* vbi quod indicia, quæ sufficerent contra laycum ad torturam non sunt sufficientia contra Clericum, vel Monacum, & quod Clerici in casu torturæ mitius sunt torquendi, quam layci.

§. VIGESIMVS TERTIVS.

De Tortura in crimine Hæresis danda super Complicibus.

116 Hæreticos, vel confessos, vel conuictos, super complicibus, socijs, & magistris suis,& interrogandos, & quandoque torquendos, docuerunt DD. infra allegandi,& de hac re extat decretum Sacræ Congregationis impressum,post iudiciale Inquisit.æditum die 28.Iulij 1569.in hæc verba.*Inherendo Decretis alias per felicem recordationem Paulum Papam Quartum D.N. Pius V. decreuit omnes,& quoscunq; reos confessos, & conuictos de heresi pro vlteriori veritate habenda,& super complicibus fore torquendos arbitrio DD.Iudicum:*

Ita etiam Locatus in iudiciali Inquisit. in verbo, Hæreticus, *num.* 45. & in verbo Indicium, *num.* 23. *& in verbo, Inquisitus num.* 1. vbi quod hoc speciale est in crimine hæresis, & læsæ Maiestatis, *& Farin. qui alios allegat, de haresi q.* 185. *n.* 133. *& Symanch. de Cathol. instit. tit.* 65. *in Rubr. de Tormentis, n.* 59. *& in Enchirid. Iudic. Viol. Relig. tit.* 52. *de Tormentis num.* 30. *& Ludon. à Param. de orig. S. Inquisit. lib.* 3. *q.* 9. *n.* 182.

117 Benè verum est, quod ad torturam super complicibus non est deueniendum, nisi semplenè probatum sit, quod reus socios criminis habet, aut sciat alios hæreticos esse vt dicebat *Symanch. de Cathol. institut. dicto tit.* 65. *n.* 60. *& in Enchirid. dicto tit.* 62. *n.* 31.

Cuius tamen dicta possunt habere locum in Hispania, secus enim dicendum est in nostris Inquisitionibus Italiæ, vt obseruat *Diana resolut. moral. part.* 4. *tract.* 6. *resol.* 27. *vers.* Notandum est tamen, & hoc ob generalitatem Decreti Pij Quinti supramemorati, & addit Diana ex praxi Romanæ Inquisitionis Hæreticos semper interrogari super complicibus, etiamsi de eis minimè constet, quod & ego possum attestari ex stylo nostræ Inquisitionis Cremonæ, quia tale delictum de necessitate cum sociis committitur.

118 Nec hoc mirum videri debet, quia etiam ex inueterata consuetudine Status Mediolani, de qua *Clarus* §. *fin. quæst.* 64. *vers.* Successiuè assassini fraudatores Annonæ, vel alij fures, & banniti torquentur super complicibus, & alijs delictis, etiamsi nulla adsint indicia, quod si permisit consuetudo id fieri in illis delictis, multò magis practicandum erit in delicto omnium maximo, quale est crimen læsæ Maiestatis Diuinæ.

119 Quinimò dubitari etiam iure merito potest, an assertio illa Symanch. habeat locum nunc, & obseruetur etiam in Hispania, quia *Cantera dicto cap.* 1. *de haret. n.* 57. *vers.* Benè verum est, in fine indistinctè ait, quod in illis Regnis hæreticus de se confessus torquetur super complicibus.

120 Controuerti tamen potest, an hæc habeant locum in ijs hæreticis, qui de se fatentur, & non negant. Nam

Royas in tract. de haret. part. 2. *num.* 243. *& seq. & num.* 315. voluit prædicta locum tantummodo habere in hæretico conuicto, quippe negat de se, & de alijs: nam inquit si de se confiteatur verisimile est, quod si alios sciret, illos etiam reuelaret.

121 Verùm *Symanch. de Cath. institut. dicto tit.* 65. *num.* 60. *& Farinac. loco citato num.* 135. contrarium & melius tenuerunt, quod torturæ super complicibus locus sit, licet reus de se crimen confessus sit, dummodo adsint indicia contra reum, quod haberet socios, Quinimmò (addo ego) potest si non adsint talia indicia.

Neque quidquam facit Royas, nam, vt loco citato dixit Farinac. multi reperiuntur, qui magis curant tegere socios, & complices, quam se ipsos, plura de hac tortura dixi in tit. de Sortilegijs in quæst. de tortura Sortilegijs danda.

§. VIGESIMVS QVARTVS.

An à Decreto Tortura in causis Haresis detur Appellatio.

IN causis hæresis à diffinitiua non dari Appellationem certum est apud omnes, & latissimè probabo, parte sequenti, titulo particulari de appellationibus.

122 Ab interlocutorijs autem grauamen inferentibus, etiam in causis hæresis datur appellatio *Symanch. de Cath. instit. tit.* 6. *num.* 31. vbi de communi, & in *Enchirid. tit.* 65. *num.* 2. *Pegna ad Director. part.* 3. *comm.* 34. *Ludon. à Param. de orig. S. Inquisit. lib.* 3. *qu.* 4. *Rubr. de exped. process. in causis fidei num.* 60. *& seq. Farin. de haresi quæst.* 185. *num.* 232.

Et hinc ad quæstionem patet respondendum esse affirmatiuè, quod scilicet etiam in S. Officio datur appellatio à decreto torturæ, ita Pegna loco supra citato sub littera A. vbi ponit ad hoc verba cuiusdam instructionis Madrilianæ omninò videnda, *Scaccia de Iudic. Ciuil. Crimin. & Haret. lib.* 1. *cap.* 97. *num.* 98. *vers.* Hinc quoque est, *& Farinac. loco supra citato num.* 235.

123 Benè verum est, quod in hoc Tribunali S. Inquisitionis raro huiusmodi appellatio est admittenda, quia raro contingere potest, quin friuola sit, & calumniosa, cum decretum torturæ soleat ex voto plurium Consultorum interponi, vti considerauit Scaccia vbi supra num. 90. in fin.

§. VIGESIMVS QVINTVS.

De Abiuratione Hareticis iniungenda.

124 ABiuratio quoq; formalis Hæreticis pœnitentibus est iniungenda, vt latissimè prosequitur Farin. de hæresi quæst. 194. num. 24. qui alios allegat, de qua materia latissimè agam in tit. particulari, de Abiuratione, parte sequenti: Abiuratio tamen hæc debet esse publica, argumento tex. in cap. ad Abolendam, de Hæreticis, vbi modernus *Barbos. n.* 11. *& seq.* qui id limitat in Hæretico spontè comparente, & in suspecto de leui, & alios antiquos DD. ad hoc allegat.

125 Addam hoc loco vnum circa errantes in fide, & asserentes se sic errasse quia credebant, ita ab Ecclesia torqueri, quod solent torqueri super prætensa credulitate, & intentione, vti dixit *Farin. de haresi qu.* 179. *num.* 6. si id qualitas personæ, & articuli in quo errant postulet, vt benè ex *Bellamera in cap.* 1. *de Summ. Trinit. & fide Cath. n.* 11. *q.* 3. *notauit idem Farin. vbi supra num.* 7.

126 Et vlterius debent errorem suum reuocare, etiam sibi iniuncta aliqua pœnitentia, *Cotta videndus in suis memorab. vers.* Hæreticus est, & *Albert. de Agnosc. Assert. Cath. q.* 36. *n.* 8. *Farin. vbi supra num.* 5.

Tandem animaduertendum, quod quæ de abiuratione dicta sunt, intelligenda sunt de Hæreticis pœnitentibus, secus de relapsis, qui licet petant se vnitati Ecclesiæ restitui: Attamen non admittuntur ad abiu-

127 randum, quoniam quoad forum exterius habentur pro impœnitentibus, licet quoad interius admittantur ad Sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, ita *Massin. in praxi S. Officij part.* 9. *assert.* 12. *primæ impress. & ita decidit Sacr. Congreg. vt in literis Eminentiss. olim Card. Pisani* 15. *Decembris* 1568.

§. VIGESIMVS SEXTVS.

De Excommunicatione, & Irregularitate Hareticorum.

128 PRima pena quæ contrahitur ob Hæresim est Excommunicatio, cap. ad Abolendam de Hæret. cum alijs allegatis passim per DD. infra allegandos, incurritur; excommunicatio, hæc ipso iure, *Pegna com.* 71. *par.* 3. siue Hæresis occulta sit, siue manifesta, modo non sit mere mentalis, *Farin. de haresi q.* 192. *n.* 4. *& seq. Riccinl. de iure person. extra Eccl. gremium* exi-

existentium lib.5. cap.13. num.4. Sanctarell. de haeresi c.3.dub.1.num.5. vbi alij allegantur: Hæc tamen excommunicatio non est de iure diuino hæresi annexa, *Ricciull. vbi supra num.7.& Sanctarell.num.2. & pluribus seq. Azened.* qui latissimè loquitur de hac excommunicatione ad Regias Hispaniæ constitutiones *lib.8. tit.3.l.1.n.137.seq.*

Quoad absolutionem ab hac excommunicatione, quædam sunt certa, quædam incerta.

129 Certum est primò posse Inquisitores, & Episcopos in foro iudiciali, cum hæreticos pœnitentes recipiunt absoluere ab excommunicatione prædicta lata in Hæreticos per multa iura, sed maximè per *Bullam Cœnæ can.1. ita Farinac. de haeresi q.192.n.52. Gratian. discep. 414.n.34. Ricciull. loco citato c.14.& Sanctarell. de haeresi c.5. nu.1.* hæcque absolutio proderit etiam in foro interiori, vt expressè dixerunt *Ricciull. & Sanctarell. locis indicatis.*

130 Neque talis absoluendi facultas, sublata fuit per Bullam Cœnæ Domini: Quoniam prædicta Bulla intelligitur de absolutione in foro interiori non exteriori, vti notauit *Farinac.d.q.192.n.52.& Ricciull.d.c.14. n.3.& 4.*

131 Secundo certum est, Episcopos in foro conscientiæ, non posse absoluere ab hæresi manifesta, quoniam expressè obstat Bulla Cœnæ.

132 Dubium tamen est, An ex quo vigore Concilij Trident. *sess.24. de reform. cap.6.* possunt absoluere ab hæresi occulta, facultas hæc eis sit sublata per Bullam Cœnæ Domini.

In qua re, licet contrariæ inter se adsint DD. sententiæ. Attamen verissima sententia est facultatem illam Episcopis per Bullam Cœnæ fuisse sublatam, ita namque docuerunt *Farin. de haeresi q.192.num.53. Leonard. Duard. ad Bullam Cœnæ lib.3.§.2.q.11.n.43. Ricciull. de iure person. dict. c.14.n.13.& seqq. Barbos. de officio Episcopi p.2. alleg.40.nu.21.& plur. seqq.& Sanctar. d. c.5. n.1. Valer. de differ. vtriusque fori verbo Haeresis, diff.3. Ricc. decis. Curiæ Archiep. Neapol. decis.280. par.3. Homobon. de Bonis in exam. Ecclesiastico tom.1. tractat.7. q.5.* qui omnes, & plurimos allegant, & ita pluries decisum tum à Sacr. Congreg. Concilij Trid. tum à S. D. N. Gregor. XIII. fuisse, & ita etiam practicari passim attestantur: Cessareque videtur hodie hæc difficultas, stantibus verbis Bullæ Cœnæ Greg. XV. publicatæ de anno 1621. vbi in §. Cæterum ab huiusmodi sententijs, fit mentio de Episcopis speciatim, & de decretis cuiusuis Concilij, verba autem dictæ Bullæ referuntur à *Barbos. d. alleg.40.n.23.*

Neque obstat, quod ad derogationem Decreti Concilij Trident. requiratur specialis derogatio.

133 Nam, quod imò sufficiat generalis derogatio, non obstantibus Constitutionis Apostolicis declarauit Pius V. anno 1570. 23. Decembris, cuius Constitutionem refert *Garzia de benef. p.4.c.5.n.32. ita Ricciul. qui plures Rota decis. alleg. d.c.14.n.16.*

134 Et taliter dicitur absolutio ab hac excommunicatione reseruata Sedi Apostolicæ, vt neque vigore Bullæ Cruciatæ, vel Iubilæi, possit quis absolui, etiamsi in illis dicatur, quod possit absolui à casibus comprehensis in Bulla Cœnæ, nisi specificè dicatur, quod possit absolui ab hæresi; ita *Ricciull. qui alios allegat vbi supra nu.17. Barbos. d. alleg.40.n.31.* & de hoc nunc non est dubitandum, stante Constit. Greg. XIII. 37. incipiente, Officij nostri partes.

135 Limitantur hæc omnia in articulo mortis: Nam tunc nulla datur reseruatio casuum, vt inquit Concil. Trident. *sess.14. cap.7.* §. hanc autem de Sacramento Pœnitentiæ, latissimè *Sanctarell. de haeresi capit.6. per totum.*

Sed pulcherrimum dubium est, An Hæreticus taliter in articulo mortis absolutus, cessante periculo mortis, debeat se præsentare Superioribus iuxta dispositionem *text. cap. eos, qui de sentent. excommunicat. in 6.* in quare dicendum, quod non, tam in Hæretico occulto, quam in denunciato, ita *Ricciull. decis.280. n.4. par.3.*

Benè post hæc impressa visus *Valer. de differ. vtriusq; fori in verbo Haeresis, diff.5. num.2. vers.* Est tamen pulchrum dubium, à quo viro doctissimo de verbo ad verbum suppresso eius nomine transcripsit supradictam totam suam decisionem 380. *Riccius num.4. par.3.* & hoc maximè locum sibi vindicabit in hæretico condemnato, quia ignoscendum est ei, qui quoquomodo sanguinem suum redimere conatur.

136 Dubium secundo loco est, an Inquisitores possint absoluere ab Hæresi in foro interiori: In qua re licet *Gutier. canon. quaest. lib.1. cap.13. num.7.& Ludouic. à Paramo de orig. S. Inquisit. lib.3. qu.9. num.190.* voluerint Inquisitores posse in foro conscientiæ Hæreticos absoluere, ob Constitutionem quandam Clemen. VII. quæ incipit, Cùm sicut, §. vobis, vbi Papa dat facultatem Inquisitoribus absoluendi ab hæresi occulta extraiudicialiter præmissa abiuratione, quod etiam sensit *Duard. l.3.§.2.q.12.*

Attamen contraria sententia est verissima, & communissima, vti testantur *Ricciul. lib.5. cap.15. per totum, Sanctarell. de haeresi cap.5. dub.7. per totum, & Barbos. qui alios allegat, d. alleg.40.n.26.* probaturque tùm quia, quod Inquisitores talem habeant facultatem in foro interiori, nullibi legitur, tum quia, quatenus illam haberent à dicta constitutione Clem. VII. vtique illa esset per Bullam Cœnæ sublata, vti diximus de facultate concessa Episcopis per Tridentinum.

Neque obstat memorata Constitut. Nam verbum illud extraiudicialiter, non excludit formam Iudiciariam, scilicet Notarium, & testes, sed solemnitatem Iudicij, vti pluries fuisse declaratum à Supremo Tribunali S. Inquisitionis Romanæ, attestatur *Barbos. vbi supra n.27.* Et de tota hac materia absolutionis ab excommunicatione huiusmodi latissimè *Diana resolut. moral. par.1. tract.5. per totum.*

137 Præter excommunicationem Hæreticus, incurrit quoque irregularitatem, vti notarunt *Pegna p.3. comm. 162. vers.* Ac primum quidem, *Sanch. in summa lib.2. c.25. Ricciull. lib.5. c.17. Farin. de haeresi q.192. nu.67. & Sanctar. de haeresi c.25.* Atque hæc quidem irregularitas annexa est hæresi secundum se, ac proinde incurritur licet sit hæresis occulta, *Sanch. n.2. Farin. nu.68. Pegna, & Ricciull. locis citatis.*

138 Duratque hæc irregularitas, etiam postquam per pœnitentiam hæretici reuertuntur *Pegna dicto comm. 162. Ricciull. li.5. c.18.*

139 Extenditur autem irregularitas hæc ad fautores defensores, & receptatores hæreticorum, *Sanch. d.c.25.n.7. Farinac. d. qu.192. num.74.* An autem extendatur ad eos qui abiurarunt de vehementi dicam, *tit. de Abiuratione, §. sequenti.*

140 Et quoniam irregularitas hæc duo efficit, nempe, impedit Hæreticum à susceptione ordinum, & si aliquis habeat ab eorum ministerio; ideò quoad promotionem ad ordines, cum tali hæretico potest solus Papa dispensare, *Sanch. dicto cap.25. nu.13. Farin. num.75. Sanctarell. d. c.25. nu.5.6. qui alios allegant.* Neque Inquisitoribus suffragatur rescriptum, seu Constitution. Clem. VII. incip. Cum sicut, quia quoad hoc reuocatum fuit dictum rescriptum per posteriores Pontificum Constitutiones, vti notauit *Pegna par.3. com.175. in fin. vide Farin. dicta q.192. n.76.*

141 An autem cum hæresis est occulta possint Episcopi vigore Concil. Trid. *sess.24. c.6.* ibi, *Liceat Episcopis dispensare in hac irregularitate, sicuti possunt in alijs, &c.*

Suar.

Suar. de censuris disp. 43. sect. 1. n. 15. & tractatu de fide disp. 21. sect. 5. n. 2. & Ricciull. de iure person. lib. 5. ca. 16. tenuerunt, quod ex quo facultas concessa Episcopis absoluendi ab hæresi occulta est sublata, ita quoque intelligitur sublata facultas dispensandi, *per cap. cum illorum de sententia excommunicationis*, vbi dicitur Episcopos non posse dispensare in his casibus, in quibus non possunt absoluere.

Sanch. verò lib. 2. c. 25. n. 15. Fariu. d. qu. 192. n. 79. & Sanctar. de hæresi c. 15. n. 7. & 8. contrarium tenuerunt, mouenturque ex generalitate concessionis factæ Episcopis, vt possint dispensare in omnibus irregularitatibus prouenientibus ex delictis occultis, excepto homicidio.

Neque obstat *text. cap. illorum:* nam cum Concilium Tridentinum, concedat facultatem Episcopis absoluendi, & dispensandi, &c. si per Bullam Cœnæ, intelligitur sublata facultas absoluendi, vtique in facultate dispensandi non erit recedendum à Concilio, & dictum cap. intelligitur vbi dispensatio non esset expresse concessa, ita *Gard. de benef. par. 11. c. 10. num. 86. & Sanctarell. num. 8. in fin.*

142 Quo verò ad dispensationem vt possint hæretici pœnitentes in susceptis ordinibus ministrare: Dicendum est, eam posse concedi ab Episcopis, ita *Sanch. dicto ca. 25. n. 14. Sanctar. n. 6. Fariu. n.* 78. qui alios allegant.

143 Limitatur tamen hoc, quoad exercitium Sacramentorum Pœnitentiæ, & Altaris: nam quo ad hæc non possunt habilitari, nisi à Papa, vt declarat *Pius V. prout attestantur Farin. Sanctarell. & Sanch. locis allegatis, & Ricciul. dicto cap. 16. n. 8. seq.* quinimo neque qui abiurarunt de vehementi solent à Curia Archiepiscopali Neapol. admitti ad audiendas confessiones, teste *Genuensi in praxi c. 53. nu. 3. antiquæ impress. Ricc. collect. 567. vers. 3. & decis. 217. qua omnino videatur, vol. 2. vbi refert decis. Supremi Tribunalis S. Officij de Vrbe.*

Prout nec Medici, nec Ludimagistri, qui abiurarunt, vti vehementer suspecti de hæresi solent ad eorum primæua munera habilitari, sine speciali gratia S. D. N. Papæ, *P. Massin. in praxi S. Officij par. 10. assert. 16. secunda impressionis, & scio ita decisum à Sacr. Congreg. vt in literis Eminentiss. olim Cardinalis Pisani 18. April. 1571. vbi etiam additur, gratiam hanc cum magna difficultate concedi solere solum à Sanctissimo.*

Et credo huiusce rei rationem duci posse ex laudabili consuetudine S. Officij, secundùm quam Inquisitores solent reo tollere omnes occasiones (quamuis alias licitas) incidendi in Hæresim, vel quomodocumque delinquendi, vt etiam aliquando in eo, in quo delinquerunt puniantur. Sic enim confessarij, qui abusi sunt Sacramento Pœnitentiæ priuantur vsu dicti Sacramenti, vt infra videbimus *tit. 6.* & Blasphemis in ludo, interdicitur ludus sub certa pœna, vt videbimus *infra tit. 7.* & dum eram Proiudex Maleficiorum Cremonæ, anno 1636. reuoluendo acta illius Officij, *inueni ita sæpè indicasse nostrum Senatum Excellentissimum Mediolani varijs literis datis Spect. Prætori Cremonæ, dum censuit varios opifices, qui in sua arte vario modo in publicam perniciem deliquerunt, non solùm damnandos in pœnam eidem Excellentiss. Ordini benè visam, sed vlterius inhibendum eis omninò, ne vlterius arte sua ad tempus vtantur, vt, & eis occasio delinquendi auferretur, & in eo in quo deliquerunt puniantur.*

Et quia in hoc capite pluries facta fuit mentio Hæresis occultæ, notoriæ, & mentalis ad effectum incurrendi, tam excommunicationem, quam irregularitatem, ideò de materia, vide omninò *Sanct. qui alios omnes cumulauit c. 3. per totum.*

§. VIGESIMVS SEPTIMVS.

De Infamia, & priuatione Beneficiorum.

144 HÆretici ob hæresim infamiam incurrunt & ob id nobilitas Hæretici non excusat eum à pœna ignominiosa, vlteriusque priuantur, seu arcentur, & repelluntur ab omnibus honoribus, dignitatibus, & publicis officij, ita latissimè probauit *Farinac. de hæresi q. 189. n. 40. 43. & seq. & Sanctarell. de hæresi cap. 25. dub. 2. Azeued. vbi sup. n. 162. seqq.*

Etiam supra quinquaginta annos fuit per Congregationem DD. consultoribus S. Officij Cremonæ declaratum, electionem factam in Decurionem dictæ Ci-
145 uitatis de quodam qui abiurauerat vti hæreticus esse nullam, ipsumque illius publici officij incapacem, vt patet ex votis manuscriptis Reuerendiss. D. Marci Antonij Amidani, qui apud me reperiuntur, & an infamia hæc extendatur ad filios hæreticos, vide *Sanct. vbi supr. n. 12.*

Controuertunt tamen DD. hoc loco, num filij Hæretici, si Catholicè viuant amittant antiquam nobilitatem. In qua re, quamuis *Symanch. de Catholic. institution. titul. 29. nume. 18. & sequent.* tenuerit negatiuam sententiam: attament contrarium tenuit & rectius *Othalor I. C. Hispan. de nobilitat. Hispan. 4. par. principali cap. 9. quem sequutus fuit Paschal. de patria potestate part. 4. capit. 5. numer. 53. & sequen.* Cùm enim hi filij à iure infames reputentur, censentur quoque incapaces nobilitatis.

146 Hanc infamiam solus Papa, seu Eminentiss. Cardinales Supremi Inquisitores, & illorum Tribunal, non autem singuli potest tollere, nec Inquisitor, vel Episcopus possunt hæreticum ad famam restituere, ita *Pegna comment. 4. part. 1. in fin. Ricciull. lib. 5. cap. 19. num. 35.*

147 Priuantur quoque Hæretici omnibus beneficijs siue ante, siue post delictum obtentis, inhabilesque ad alia obtinenda redduntur, quæ extenduntur etiam ad receptatores, defensores, & fautores Hæreticorum, ita *Sanchez latissimè libro 2. capitul. 26. Sanctarell. de hæresi capitul. 33. Ricciull. de iure personarum libro 5. capit. 19. & Farinac. de hæresi quæst. 189. num. 69.*

148 Non tamen priuatio hæc beneficiorum comprehendit suspectos de hæresi, ita *Sanctarell. dicto capit. 33. numer. 6. & Ricciull. dicto capit. 19. numero 26. & numer. 27.* vbi quod Constitution. Pij V. reseruans Sedi Apostolicæ beneficia vacantia ob hæresim, non habet locum in eo, qui abiurauit de vehementi, ita etiam *Sanctarell. dicto capit. 36. 12. & Flaminius Paris. de resign. benefic. libr. 4. quæst. 3. numer. 17. optimè Genuens. in praxi Archiepisc. Neapol. capit. 53. numer. 6.* vbi meminit de pulcherrima *decis. Rot. in vna Gradicen. Canonicatus coram Comitulo 20. Iulij* 1587. vbi latè fuit probatum Capitulum Cathedralis non potuisse denegare possessionem cuiusdam Canonicatus, cuidam, qui ante viginti annos publicè pœnitentiatus, abiurauerat de vehementi, dicta autem decisio habetur apud *Farin. post primum volumen consil. dec. 51.* vbi etiam agitur, quando ex abiuratione sequatur infamia, & qualis.

149 An autem hæreticus pœnitens recuperet beneficia videndum est *Pegna comment. 162. vers. Iam tandem, par. 3. Farin. qu. 189. num. 82. & seqn. & Ricciull. dicto cap. 19. n. 20. & seq.* qui alios allegant.

§. VI-

S. VIGESIMVS OCTAVVS.

De pœna mortis degradationis, & priuationis Ecclesiastica Sepultura.

150 PVniri solent hæretici quandoque morte, degradatione, & priuatione Ecclesiasticæ Sepulturæ, sed quoniam pœnæ hæ solummodo locum habent in hæreticis relapsis vel impœnitentibus, ideò de hisce pœnis agam in particulari tit. de Relapsis, & impœnitentibus, vbi etiam de Hæreticorum incapacitate ad succedendum.

151 Agendum quoque hoc loco esset de confiscatione bonorum Hæreticorum, sed quoniam materia hæc quotidiana est, & ab omnibus plenissimè pertractata, ideò me remitto, ad tradita per *Pegaam par.3. comment.158.& plur.seqq.Farinac.de hæresi quæst.190.per tot.Ricciull.lib.5.cap.31.& plur. seqq. Saueb. pleaissimè su summ.lib.2.cap.14.& plur.seqq.& Sanctarell.de hæresi c.16.& seqq.* Quibus etiam locis agunt de capacitate, & incapacitate filiorum hæreticis, & his addendus *Azeuedus vbi supra num.180. & plur. sequentibus.* Solummodo hoc loco controuerti potest, num substitutiones, quæ fiunt in casu delicti valeant, & sustineantur aduersus Fiscum, etiam in S. Officio. In qua re *Symanch. de Cathol.institut.titul.9. num.138. & pluribus seqq.* adeò tenaciter opinatus est hasce substitutiones non valere, vt dixerit contrariam opinionem esse falsissimam.

E contra verò *Tellus Fernandez ad leges Tauri l.27. num.19. vers. Ego verò libenter*, tenuit pro validitate harum substitutionum, & opinionem suam verissimam esse professus fuit, quæ indubitata redditur, si Testator in hisce substitutionibus excludit Fiscum, ob conseruationem bonorum in agnatione, colligitur ex *Mastrill. decis.181. Regni Siciliæ num.1. vers. Pluries iudicauimus, ibi, maximè quando fieret, vt bona conseruentur in agnatione*, & ibi Tellus respondet omnibus rationibus adductis à *Symanch. loco cit.*

Et opinionem hanc Telli tenuerunt etiam plurimi alij DD. quos allegat, & sequitur *Sanch. videndus in sum.lib.2.cap.18. num.24. & 46.* vbi loquitur de exclusione Fisci in casu læsæ Maiestatis Diuinæ, & humanæ, & *DD. ibi allegatis addi potest D. Didac. Ladon. de Lima in suis addit. ad Molinam de Hispanorum primog. libr.2. cap.12. num.56. Odd. de fideicommiss. ex prohibita alienatione resultantibus quæst.6.art.3.n.31. & seqq.*

Quibus addi potest *Torreblanca de delictis in quibus tacita, vel aperta Dæmonis inuocatio interuenit libr.3. cap.13. de confiscat. bonorum, num.19.* vbi in specie reprobat Symancam loco allegato, bene etiam D. meus Angelus Stephanus Garronus inter I. C. nostri temporis eruditissimus, & mihi maxima amicitia coniunctissimus in suis resolut. Fiscalibus Decade 1. cap.6. post eius commentaria ad titulum nostrarum Constitutionum de iure Fisci.

An autem in hoc casu Legitima, & Trebellianica delinquentis spectent ad Fiscum.

Quoad legitimam dicendum est eam (etiamsi esset prohibita) spectare ad Fiscum, vt fuit decisum in magna Curia Regni Siciliæ, iuxta magistralem decisionem Marij Mutæ 46. per totam, quæ etiam in concusse obseruatur nunc in Illustrissimo Magistratu Extraordinario Mediolani contra decisionem Mastrilli 181. & consilium Surdi 570. & idem tenendum est de Trebellianica si non sit prohibita, vel si sit prohibita, si simus in locis, in quibus ea non potest prohiberi filijs primi gradus. Et sic dum annis præteritis vti Aduocatus defenderem bona, Ioan. Baptistæ Bouerij affinis mei coram Illustriss. Magistratu Extraordinario Mediolani, quæ subiecta erant fideicommisso in casu delicti cum prohibitione legitimæ, & Trebellianicæ, & allegarem consil. illud Surdi, & decis. Mastrili non potui obtinere, nam ille Illustriss. Ordo decreuit bona esse relaxanda substitutis, retenta pro Fisco legitima, & Trebellianica, quia Cremonæ Trebellianica iuxta consuetudinem inueteratam non potest prohiberi filijs primi gradus, secundùm *cons. Bottæ 63. num.6. in fin.*

Aduerte tamen benigne Lector ne decipiaris, quod tres sunt præcipui modi prohibendi legitimam.

Primus est *Decij cons.687. & Curt. iun. cons.159.* cum Testator grauat legitimam filij, hoc addito: *Quod si nolit onerari in legitima iniuncto acquiescere intelligatur institutus in legitima tantummodo*, alio dato cohærede in alijs bonis, & hic modus ab omnibus approbatur *Odd. de fideicommiss. quæst.24. artic.6. num. 84. Fusar. quæst.296. num.61. Beltram. ad decis.491. Greg. XV. Gionagnon. consil.91. num.6. libr.2. Marta de success. legal. par.1. quæst.25. art.10. Merlin. de legit. lib.3. tit.2. quæst.7. num.12. Belloans Taurinen. consil.65. num.42.*

Secundus modus est, cum Testator prohibitioni legitimæ addit, quod si de iure sit locus illius detractioni, tunc teneatur legitimam detrahens restituere omnes fructus perceptos vltra legitimam, & hic modus quamuis ab aliquibus DD. reprobetur, tamen magis communis approbatur. Quia grauamen non cadit super legitima, sed super alijs bonis, de quibus potest Testator disponere, *Surd. decis.21. num.10. vbi Hodierna Fusar. vbi supra num.87. Cephal. cons.777.* secundum quod consilium fuit Brixiæ iudicatum, vt testis est *Fusar. vbi supra. Thomat. decis. Marchiæ 4. nu.25. & seq. qui alios allegant.*

Tertius casus est, cum prohibita legitima Testator mandat in casu, in quo esset locus detractioni illius fructus habitos ex hæreditate in eam compensari, vel imputari, & hoc modo erat prohibita legitima in casu Io. Baptistæ Bouerij, super quo (vt supra dixi) iunior consuleram, & hic modus magis communis reprobatur, nec in aliquo Tribunali vnquam fuit in praxi receptus, sed benè pluries reiectus, *Surd. dicta decis.21. num.12. & 16. Fusar. d. num.87. Thomat. d. decis.4. Magon. decis. Lucens.85. num.19. Rot. Rom. decis.653 num.13. par.1. in recen. Anel. Amat. cons.75. num.23. Scipio Rouit. consil. 61. vol.2. & Barry de success. l.16. tit.7. num.2. & Gurba ad consuetud. Senatus Messan. cap.4. glos.4. num.22. in fin. qui alios allegant.*

Ratio istius Rei est, quod alias sequeretur filium cogi posse accipere legitimam in fructibus contra dispositionem *l. scimus, §. repletione, C. de inofficioso testamento*. Quod institutio filij in effectu esset facta in sons fructibus, quo casu testamentum non sustineretur, *Costa Messan. cons.64. n.27.*

Et si præceptum Testatoris, quod filius primigradus imputet in Trebellianicam, fructus à iure reprobatur, *l. iubemus, C. de Trebellian.* multo minus valebit præceptum de imputandis fructibus in legitimam.

§. VIGESIMVS NONVS,

An si Testator in casu delicti prohibeat bona transire in Fiscum, neque etiam quoad vsumfructum Fiscus vincente grauato habeat saltem eorundem fructuum commoditatem.

MAteriam hanc confiscationis bonorum hoc loco pertractare non intendo, vt iam dixi, me enim remit-

remitto ad *DD. allegatos supra n.118 quibus addi potest Ferdinandus de Castro Pallao in suo opere morali part. 1. tract. 4. disp. 5. per totum*. Quia tamen nonnullæ sunt quæstiones, quæ in hac materia à Doctoribus non solent distinctè pertractari, & tamen sæpè in contingentia facti occurrere solent, eas tantummodo hoc loco breuibus perstringere decreui.

Quod igitur ad propositam quæstionem attinet ratio dubitandi in hac materia esse potest, quod aliud est
152 ius proprietatis, aliud ius vsusfructus, & aliud commoditas ipsa fructuum, iuxta *consil. Menoch. 1022. nu. 7. & doctrina Molin. de primogenijs Hispan. lib. 1. cap. 19 num. 33. Fab. de Anna cons. 51. num. 15. & Giurb. ad consuetud. Senat. Messan. cap. 1. glos. 2. num. 109.* ita quod ius proprietatis, & ius vsusfructus potest esse pænes vnum, & ius percipiendi commoditatem fructuum pænes alium, *Giurba vbi supra num. 111. versic.* Nec mirum.

Pro resolutione igitur præsentis difficultatis distinctè procedendo, & absque confusione arbitror ego distinguendos esse tres casus.

153 PRIMVS Casus est, cùm sumus in simplici fideicommisso in casu mortis, & sic in prohibitione alienationis tacita, & tunc certum est, non acquirri Fisco proprietatem, sed solum ius vsusfructus durante vita grauati, ita *l. C. in l. Statius Florus, §. Cornelio Felici, ff. de iure Fisci, Molin. de Hispan. primogen. lib. 4. cap. 11. num. 11. Caldas quæst. forens. lib. 1. quæst. 23. n. 43. vers. Hanc sententiam. Marta de success. legali part. 4. quæst. 21. art. 18. n. 47.*

154 Et in hoc sensu intelligendus est D. ac Conciuis meus Io. Paulus Melius I. C. Cremonen. pari nobilitate & doctrina conspicuus, & inter Aduocatos Ciuitatis Mantuæ *Primarius volum. 1. suarum allegationum alleg. 15. n. 21.* dum dixit bona subiecta fideicommisso transire in Fiscum, intelligendus enim vtique est, vt voluerit bona subiecta fideicommisso nulla alienationis prohibitione expresse vallato transire in Fiscum, quo ad ius vsusfructus, & commoditatis fructuum, non autem quoad proprietatem.

155 SECVNDVS Casus est, cum sumus in fideicommisso, cui adiecta sit expressa alienandi prohibitio, etiam in casu delicti, & tunc conueniunt DD. non transire proprietatem, neque vsumfructum, sed de commoditate fructuum contendunt.

Nam eam in Fiscum transire dixit *Molina dicto cap. 19. num. 33. & Caldas dicta quæst. 23. n. 45.* & in isto casu aiunt procedere insignem *Angeli doctrinam in §. igitur n. 13. instituta, Per quas personas &c.* quod in casibus in quibus patri vsusfructus non quæritur, ipsi tamen competit commoditas fructuum.

E contra verò dictam commoditatem fructuum in Fiscum non transire, dixit *Sanch. in summ. lib. 2. cap. 18. n. 15.* qui plures allegat, quibus addo ego *Ferdinandum de Castro Pallao dicta disp. 5. supra alleg. punct. 6. n. 4. Martam vbi supra nu. 50. Oddum fideicom. ex prohibita alien. resultan. quæst. 6. art. 3. num. 42.* & hanc opinionem videtur approbasse Illustrissimus Magistratus Redditum Extraordinarium Mediolani, in causa quadam Cremonensi, dum iussit sub die 6. Iunij 1625. omnia bona N. tunc condemnato in confiscatione bonorum donata, cum sola prohibitione alienationis in Fiscum relaxari vocatis in ea.

156 TERTIVS Casus est, cùm non solùm bona sunt prohibita alienari in Fiscum, sed etiam vlterius additur, quod in Fiscum peruenire non possint, neque etiam ratione vsusfructus. Et in isto casu arbitror bona sic alienari prohibita non posse in Fiscum transire, neque etiam pro commoditate fructuum, ita *Gregor. Lopez in l. 5. tit. 17. part. 4. in glos. El vsufructo, Molin. vidend. dicto capit. 19 numer. 33. versic.* Ego verò, vbi *Don Didacus de Lima in Addit. Caldas in l. si Curatorem habens, in verbo Læsis, numer. 145. C. de in integrum restitution. Molphes. ad consuetud. Neapolit. tom. 1. titul. 4. qu. 38. numer. 8. Regens de Ponte cons. 19. numer. 29. Giurba alios latissimè cumulans ad consuet. Sen. Messan. cap. 7. glos. 3. nu. 27. vers.* Contrariam defendunt, *Azeued. omnino videndus ad Reg. Hisp. Constitut. lib. 5. tit. 1. l. 9. num. 30. in glos. Sin le quedar parte alguna del vsufructo dellos*. Ex quibus verbis colligit, intelligi etiam prohibitam commoditatem fructuum, quia ait ipse ex *Castill. in l. 48. Tauri num. 5.* Appellatione vsusfructus, etiam fructuum commoditas venit.

157 Probatur autem id, hac potissimùm ratione, quia sufficiēter videtur prohibitum transire in Fiscum ius vsusfructus, ex simplici prohibitione alienationis expressa, ex supra allegatis, & ex *Farinac. in cons. 135. num. 20. & sequent. allegato per D. meum Melium vbi supra.* Igitur addendo prohibitionem transitus in Fiscum etiam vsus fructus, vtique voluit Testator augere prohibitionem prædictam, at non potest intelligi aucta, nisi extendatur etiam ad commoditatem fructuum igitur etiam commoditas fructuum intelligitur ex illis verbis prohibita transire in Fiscum.

158 Neque resolutioni huius tertij casus repugnant DD. supra allegati in ratione dubitandi, quia verè loquuntur in terminis secundi casus, licet etiam in illis termini habeant multos contradictores, vt supra vidimus.

§. TRIGESIMVS.

An Fiscus in hoc crimine repudiata confiscatione, possit mulctam priorem acceptare.

159 EXemplum potest poni in eo, qui ex contumacia mulctam passus est, & posta absens ex causa hæresis damnatus in bonorum confiscationem si bona illius in casu confiscationis tantum sint subiecta fidei commisso, quo casu non trahitur dictum fideicommissum ad casum mulctæ, in hac re sic distinguendum est.

160 Aut Fiscus acceptauit confiscationem bonorum. Aut non. Si acceptauit confiscationem vtique intelligitur creditum Fisci ex causa mulctæ confusum, & confusione sublatum, *Herman. Vultens Iurisprudentiæ Romanæ libr. 1. cap. 57. per totum, vbi latè iura, & leges allegat.* Et sic in hoc casu non poterit Fiscus acceptata condemnatione ex causa mulctæ, repudiare confiscationem bonorum iam acceptatam, sed repudiata confiscatione intelligitur etiam sublata condemnatio ex mulcta, ita *Heringius de fideiuss. cap. 20. §. 14. numer. 10. & in terminis nostris terminantibus Crauett. consil. 797. volum. 5. per totum*, quod fuit redditum in vna causa Cremonensi cuiusdam Francisci Gonzagæ, qui ex causa contumaciæ passus fuera condemnationem aureorum 500. & expost sententiam capitalem cum bonorum confiscatione, & in hoc casu
161 procedit decisio Senatus nostri Mediolani allegata à *D. Garono ad Nouas Constitutiones huius Dominij, sub titul. de iure Fisci, artic. 36. numero 96. quæ decisio fuit facta sub die 2. Februarij* 1558. Ea enim decisio fundatur, vt habeo ego in Annotationibus quibusdam antiquis manuscriptis ad §. omnium in dictis Constitutionibus sub memorato titulo super confusione, quæ non fit, nisi præuia acceptatione, & hoc melius declarauit idem Senatus Medio-
161 lani in illa decisione sub die 1. Februarij 1560. nam tunc decisum fuit, ita demum non habere locum repudiationem confiscationis acceptata mulcta,

si Ma-

si Magistratus bona confiscata ad cridas posuerit: nam tunc per actum illum positiuum positionis dictorum bonorum ad cridas ex dicta causa confiscationis, intelligitur confiscatio acceptata.

162 Si verò confiscatio non fuit acceptata, vtique nihil repugnat eam repudiari, acceptata mulcta, nam tunc cessat ratio confusionis, & sic extinctionis crediti Fiscalis, ex memorata causa mulctæ.

163 Punctus est, in videndo quando talis confiscatio dicatur acceptata ad effectum prædictum, in qua re *Crauett. vbi supra num.* 8. *& seq.* ait sufficienter dici acceptatam confiscationem, per taciturnitatem, & instantiam Fisci, quod sententia confiscationis feratur.

164 Ego transeo cum decisione Senatus, de qua supra anno 1560. sub dicta die prima Februarij, in qua fuit dictum intelligi tantummodò acceptatam confiscationem, cum bona ad cridas fuerunt posita, benè in hac materia *Stephanus de Barberijs in cons.* 39. *num.* 17. *inter consilia criminalia diuersorum volum.* 1. *quem secutus fuit Heringius vbi supra*, vbi dant exemplum acceptationis confiscationis, & incorporationis bonorum confiscatorum, cum arma Dominica, præposita sunt domui debitoris banniti.

Et dum hæc imprimerentur Illustrissimus D. meus Matthæus Binius Reg. Duc. Senator, & Cremonæ Proprætor hoc anno 1640. vir nobilitate insignis, doctrina singularis, dexteritate, modestia, experientia, ac cœteris virtutibus in Supremis Magistratibus requisitis admirabilis attestatus mihi fuit, quod ipso referente in Illustrissimo Magistratu Extraordinario Mediolani de anno 1636. in causa D. Thomæ Odescalchi contra Fiscum, fuisse pro Fisco iudicatum, potuisse scilicet eum acceptata mulcta aureorum vigintimille, in quam fuerat condemnatus repudiare sententiam confiscationis in eundem latam quia Fiscus nullum actum positiuum fecerat acceptationis dictæ confiscationis.

165 Pro Fisco tamen S. Officij, si casus similis eueniret ego in descriptione bonorum Hæretici ex causa confiscationis expresse mentionem facere de credito Fisci, ex causa mulctæ, reseruando iura Fisci in dicto casu mulctæ non solùm in sententia confiscationis, sed etiam in omnibus actibus subsequentibus, nam hoc casu arbitrarer, & confusionem impediri, & fictam solutionem, & iura Fisci salua esse, iuxta ea, quæ dicunt DD. de creditore succedente debitori, cuius creditum

166 tollitur ficta solutione præsumpta, secundùm *Surdum decis.* 237. *num.* 4. vel confusione actionum iuxta textum in l. deducta, & in l. debitor, ad Trebellian. cum tamen præsumptio, & fictio cedat veritati, si creditor in inuentario describat creditum suum, & protestetur in omnibus actibus præiudicialibus de reseruatione eiusdem sui crediti, vtique poterit creditum suum exigere, non obstante quacumque immixtione, aditione, successione, & præsumpta confusione, vt tradiderunt quotquot de Inuentario tractatus ediderunt.

167 An autem data incorporatione bonorum Fiscus possit simpliciter confiscationem repudiare, *Regens Constantius in l.* 1. *C. in pœnis Fiscalibus creditores præferri, tenet quod sic num.* 159. *lib.* 10.

Ego arbitror quæstionem hanc esse inutilem, quia siue possit, siue non possit Fiscus repudiare, certè nunquam tenebitur vltra vires bonorum appræhensorum, iuxta doctrinam *Bartol. in l.* 1. *§. an bona, ff. de iure Fisci num.* 2. nisi fortè dicamus Fiscum ex repudiatione in hoc esse melioris conditionis, quod non vrgetur litibus, & expensis.

(?)

§. TRIGESIMVS PRIMVS.

An filij Hæretici succedant in maioratu, quo pater ob Hæresim fuit priuatus.

168 In hac materia videndi sunt *Molin. I. C. lib.* 4. *cap.* 11. *num.* 52. *& seq. vbi Don Didacus de Lima in Addit. Sanchez in summ. lib.* 2. *cap.* 30. *Ferdinandus de Castro Pallao disput.* 7. *punct.* 2. *num.* 2. *Sousa in Aphorism Inquisit. lib.* 3. *cap.* 25. qui alios allegant.

Mihi placet in hac quæstione distinctio *Parladori in sua Sesquicenturia different. iuris diff.* 109. *§.* 1. *ferè per totum*, quod aut maioratus est sine dignitate, aut habet annexam dignitatem Ducatus, Comitatus, &c.

169 Primo casu vtique possunt filij hæretici succedere in dicto maioratu.

Ratio est, quia in hoc casu filius in dicto maioratu non succedit patri hæretico, sed primo institutori maioratus, vt longa manu probat *Molina de Hispan. primogen. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 17. vbi latissimè *Don Didacus de Lima in Addit. at filius hæretici non est de iure prohibitus succedere cognatis patris sui, & extraneis, l. agnouimus, C. de Hæreticis, ita Parlador. vbi supra num.* 2. benè etiam *Molfes. ad consuetud. Neapol. tom.* 2. *par.* 4. *de succeß. ab inteß. quæst.* 49. per totam, vbi alios allegat.

170 Secundo autem casu arbitror ego omninò prohibitos esse succedere filios Hæretici in dicto maioratu.

Ratio est, quia, vt supra dixi, sunt infames, & tales sunt incapaces dignitatum, & etiam simpliciss Iurisdictionis cum habere Vassallos sit dignitas, & sanè si aliter diceremus maximum inconueniens esset, quod

171 filius Hæretici non posset esse Aduocatus, vel Notarius, & posset esse Comes, Dux, vel Marchio, benè etiam alijs cumulatis Villadiego in sua politica, in forma libellandi super maioratu, fol. mihi 267. in rubric. *Si se pierde por infamia de hecho, o de derecho.*

172 In hac tamen re Regem nostrum, & Supremos Inquisitores solere cum dictis Hæreticis filijs dispensare, in Regnis Hispan. testis est Parlador. ibidem in fin.

173 De filijs autem Rei læsæ Maiestatis quando sint incapaces maioratus, vide *Gregor. Lopez in l.* 2. *tit.* 2. *partic.* 7. *in glos. Mandas per totum, & Mieres de Maiorat. part.* 2. *quæst.* 4. *illat.* 2. *in vltima impressione Matriti de anno* 1620.

§. TRIGESIMVS SECVNDVS.

De pœna Carceris, & alijs Pœnitentijs Salutaribus, Pænitentibus Hæreticis imponendis.

174 Ecclesia (Hæretico ad pœnitentiam recepto) solet illum condemnare ad pœnam Immurationis, seu perpetui carceris, vt colligitur *ex Concilio Tolosano cap.* 10. *§. Hæretici autem, cuius verba referuntur à Pegna part.* 3. *comment.* 46. *sub littera E.* vbi etiam refert alium insignem locum *Concilij Narbonensis cap.* 9. *vers.* Quamquam verò, vbi ex Concilio Bitteriensi ponit ritum olim seruari solitum in hac immuratione, latissimè de hac Hæreticorum pœnitentium pœna *Farinac. de hæresi quæst.* 193. *num.* 101. *& pluribus sequentibus, Azeued. vbi supra l. secunda, num.* 19. vbi quod hodie Hæretici loco carceris perpetui, damnantur ad triremes.

Videatur *Bossius in suis tractat. criminal. varijs,* 175 *tit. de Hæreticis, numer.* 18. vbi ait, quod vbi hæ-

F re-

188 In quâ re nos habemus punctualem traditionem Cantera in suis quæst. criminal. cap. 1. de hæret. numer. 70. vers. Est nunc videndum, qui hoc modo distinguit.

189 Aut Dogmatista fatetur se dogmatistam fuisse, & fatetur intentionem se se habuisse hæreticam, & tunc (ait Cantera) nescio videre quo iure aliqui DD. voluerint eum brachio sæculari etiam relaxandum, quia hoc nullo iure, cauetur, quamuis grauius puniendus sit, quam simplex hæreticus, nisi essemus in casibus, de quibus supra.

190 Aut ingenue fatetur se fuisse Dogmatistam, & negat intentionem, & tunc adhuc distinguit Cantera.

Vel quod fuerit Dogmatista non est plenè probatum in actis S. Officij, & tunc arbitratur Cantera, & quidem magna cum æquitate locum esse posse torturæ super intentione, (quod tamen mihi de iure videtur satis durum, maximè ob assertionem 56. P. Massiu. in praxi par. 9. primæ impress. & me remitto decisioni Supremi Tribunalis, ac Eminentissimæ Congregationi Dominorum Supremorum Inquisitorum, qui sine dubio in hoc casu erunt consulendi.

Ratio pro opinione Canteræ potest esse, quod iste non conuictus liberè fassus est se fuisse Dogmatistam: Igitur verisimile est, quod etiam intentionem hæreticam fassus fuisset, si eam verè habuisset.

At fatetur se fuisse Dogmatistam, & de hoc est conuictus, & in hoc casu (ait Cantera) si neget intentionem non est super ea torquendus, sed relaxandus brachio sæculari, quia ex quo de facto principali est conuictus, & de eo aliter plenè constat, quam per suam confessionem præsumitur negare intentionem hæreticam, vt eludat Iudicium Ecclesiæ.

191 Tandem ad finem huius Tituli notandum est causas S. Fidei, hoc habere speciale quod possunt ferri sententiæ, etiam die festiuo in honorem Dei, prout ita etiam de consuetudine seruatur, & die 26. Iulij 1605. rescripsit S. C. Eminentissimorum DD. Cardinalium Supremorum Inquisitorum teste *Mar. Anton. var. resol. lib. 3. resol. fin.*

Et non solùm habet locum hoc speciale priuilegium S. Officij in sententijs hæreticorum pœnitentium, sed etiam in sententijs Hæreticorum impœnitentium, & relapsorum. Nam hæ feruntur etiam ex causa religionis in die festo, prout etiam in eodem die festo traduntur, & relaxantur dicti hæretici Impenitentes, & relapsi brachio sæculari comburendi, vt animaduertit *Sotus de Iust. & Iure lib. 2. quæst. 4. art. 4. & Sanchez in suis consil. moral. tom. 2. lib. 5. cap. 2. dub. 30. num. 4.*

192 Quomodo autem cum hæretico confessarius se gerere debeat, dicam in Tit. de Hæreticis pœnitentibus, impœnitentibus, & relapsis.

TITVLVS SECVNDVS.

De Hæreticis Pœnitentibus, Impœnitentibus, & Relapsis.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticus pœnitentibus ex benignitate parcitur ab Ecclesia.*
2 *Quis dicatur hæreticus pœnitens.*
3 *Quonam tempore Hæretici pœnitentes recipiantur.*
4 *Vera sententia.*
5 *Intellectus cap. ad abolendam, de hæret. in verb. continuo, &c.*
6 *Hæreticus pœnitens post traditionem brachio seculari, an admittatur ad misericordiam.*
7 *Pœnitens te varijs pœnis puniuntur.*
8 *In harum pœnarum impositione, quæ consideranda.*
9 *Hæreticis pœnitentibus de iure bona confiscantur, sed de generali consuetudine eis condonantur, vbi an recuperent beneficia, & an abiurantes de vehementi, sint ad ea obtinenda inhabiles.*
10 *Quatuor casus, in quibus Hæretico pœnitenti pro prima vice non parcitur.*
11 *Hæreticus impœnitens quis.*
12 *Negatiuus habetur pro impœnitente.*
13 *Item reconciliatus, si omnes errores suos, & complices non reuelauerit.*
14 *Item secundum aliquos, qui post abiurationem reuocat suam confessionem, asserens se innocentem fuisse magis tamen vera sententia est, hos dicendos esse temerarios, & vti tales puniendos.*
15 *Praxis contra impœnitentes.*
16 *Inquisitores habent Iurisdictionem contra pœnitentes, non implentes pœnitentias.*
17 *An hac iurisdictio extendatur, etiam ad causas ciuiles.*
18 *Fugiens à carcere sibi assignato, pro pœnitentia, an sit habendus pro relapso.*
19 *Est habendus pro impœnitente.*
20 *Quid de fugiente è carcere sibi assignato ad custodiam.*
21 *Talis fugiens si nequeat comprehendi habetur pro confesso, & impœnitente.*
22 *Quæ dicta sunt de fugiente è carcere, an sint extendenda ad pœnitentias non implentes.*
23 *Ex non obseruantia pœnitentiæ, an oriatur suspicio hæresis, & qualis.*
24 *An quis possit se obligare ad pœnitentias obseruandas sub pœna relapsi.*
25 *Onus probandi obseruantiam pœnitentiarum incumbit alleganti.*
26 *De Relapsis, qui DD. agant.*
27 *Relapsus, quis iudicari debet.*
28 *Reincidens in hæreses, quas abiurauit est relapsus.*
29 *Abiurans de vehementi, si postea in easdem hæreses, quas abiurauit incidat habendus est, pro relapso.*
30 *Quid de sortilego, qui primo abiurauit ob Dæmonum inuocationem, & postea de eadem inuocatione reperitur confessus.*
31 *Qui primo abiurauit de vehementi, si in alias hæreses incidat, dicitur relapsus, vbi adducitur quæ in doctrina Cantera, & decisio Supremæ Inquisitionis in Regnis Hispaniarum.*
32 *Idem de his, qui postea incidunt in eandem hæresim.*
33 *Alius casus, in quo quis habetur pro relapso.*
34 *Vt quis sit relapsus, debet constare de lapsu in hæresim.*
35 *Bis abiurans de leui, vel vehementi non habetur pro relapso, & numero sequenti, vbi etiam refertur pulcherrimus casus, & quid de relapso, qui primo sponte comparuerat.*
37 *Relapsus relaxatur brachio seculari, etiamsi pœniteat, & num. 38. si pœniteat, prius strangulatur, & postea comburitur, num. 39. & seq.*
40 *Ecclesia admittit relapsos ad Sacramenta pœnitentiæ, & Eucharistia, non tamen admittit eos ad sepolturam Ecclesiasticam, & num. seq.*
42 *Relapsi torquentur super complicibus.*
43 *Relapsus non admittitur ad abiurationem, vbi quod amittit bona, & an eius filij succedere possint in maioratu.*

44 *Iudices Layci tenentur statim exequi sententias Inquisitorum contra Hareticos latus, vbi etiam, quod in causis haresis nullo modo possunt Layci se ingerere, etiam sub pratextu violentia, & ibi zelus Senatus nostri Mediolani in exequendis sententijs in hos relapsos, & Impœnitentes ab Inquisitoribus latis.*

Inquisitores causas Relapsorum referre debent Supremo Tribunali, & quomodo huiusmodi relationes peragenda, ibidem.

45 *Hæresis purè mentalis non habet annexam excommunicationem Bulla.*

46 *Hæresis externa, qua dicatur.*

47 *Hæresis externa habet annexam excommunicationem.*

48 *Qua considerare debeat confessarius, cum hæresis est externa.*

49 *Quomodo se debeat gerere confessarius, cum proferente verba hæretica, absque animo hæretico.*

50 *In Sacramentali Confessione, quid exigere debeat confessarius ab hæretico.*

51 *Quomodo ad contritionem peccatorum suorum induci debeat hæreticus à confessario.*

52 *Quomodo pariter in Catholica veritate confirmandus, vbi adducitur insignis locus D. Hieron.*

53 *Confirmatio in fide Catholica à Deo precibus, & lachrimis obtinenda.*

54 *Perseuerantia est donum speciale Dei, requirens peculiare Christi Domini auxilium.*

55 *Tractus sapè ab hæretico, & corde, & ore proferendus.*

56 *Post datam absolutionem, de quibus sit Hæreticus monendus.*

57 *Quomodo Confessarius se gerere debeat cum hæretico negatiuo, remissiuè.*

58 *Hæreticus negatiuus, an sit in foro Conscientia absoluendus.*

59 *Negatiuus innocens, si fateatur hæresim, an peccet mortaliter.*

60 *Relapsus admittitur ad Sacramenta Pœnitentia, & Eucharistiæ.*

61 *Episcopus, & Inquisitor non absoluunt in foro Conscientia ab hæresi.*

62 *Relapsus relaxatus brachio sæculari, dicitur in articulo mortis.*

63 *Hæreticus occultus, qui absolutionem in foro conscientia, non potuit obtinere, quid agere debeat.*

§. PRIMVS.

De Hareticis Pœnitentibus.

1 POenitentibus Hæreticis ex benignitate piæ Matris Ecclesiæ parci, patet *ex tex. in l. Manichæos, de hareticis, & in cap. ad abolendam, §. prasenti, §. Laycus, de hæret.* vbi id docuerunt omnes Canonistæ longa serie relati per *Farinac. de hæresi quæst.192. num. 2. Symanch. de Cathol. institut. titul. de pœnitentibus num. primo, & sequent. Zechius in summa tit. de Fide, rubr. de Hæresi cap.11. num. 17. part.1. Ludouic. à Paramo de origine Sanctæ Inquisitionis lib.3. quæst.9. num. 51. & sequent. & Campanil. in diuersorio Iuris Canonico, Rubr. 11. cap.26. num.44.*

2 Pœnitens autem Hæreticus in proposito dicitur, qui errorem mente, aut etiam facto conceperat, & postmodum cognita veritate ad se reuersus, rescripsit Campanil. dicto num.44. post *Pegnam comm.65. sub lit. B. part.2. & Farin. vbi supra num.4.*

3 Difficultas tamen maxima est, quonam tempore pœnitentes Hæretici recipiantur, oriturque præcipuè hæc difficultas, ex text. in cap. ad abolendam de hæret. ibi, *Nisi continuo post deprahensionem erroris, ad fidei Catholica vnitatem sponte recurrere, &c.* & in §. Laycus, ibi: *Nisi abiurata Hæresi, & satisfactione exhibita, confestim ad fidem confugerit.*

Ob quorum textuum dispositionem non defuerunt, qui dixerunt, Hæreticum ad pœnitentiam non esse admittendum, nisi statim post depræhensionem se ipsum corrigat, de quibus *Menoch. de arbitr. Iudic. casu 373. num.2.*

Alij verò hoc in arbitrio positum esse Inquisitorum, dixerunt, & ita senserunt plurimi relati per *Pegnam comment.8. versic.* Quod verò, *par.2. quos etiam secutus fuit Menoch. dicto casu 373. num.5. vt se titul. tractatus sui accommodaret.*

4 Verissima tamen in hac re sententia est, quam etiam communis huiusce S. Tribunalis praxis approbauit, Hæreticos quandocunque ante sententiam pœnitentes ad misericordiam esse admittendos, tuncque etiam dici eos statim, ac confestim ad Ecclesiæ vnitatem redire, cum ante sententiam (in quacunque tandem Iudicij parte) redeunt, & hanc sententiam probarunt *Zanch. de hæretic. cap.16. num.7. vbi latissimè Campeg. in addit. Pegn. dicto commen. 8. vers.* Vsus autem, *Symanch. de Cathol. institut. titul.47. num.40. & in Enchirid. titul.58. num.11.* vbi alios DD. antiquos allegat, latissime *Farin. de hæresi quæst.193. num.55.*

5 Neque his obstant dictiones confestim, & continuò: Nam intelligendæ sunt, cum temperamento temporis, & aliquando pro subiecta materia longum interuallum admittunt, vt in proposito animaduertit *Simanch. in Enchirid. tit.58. numer.15.* & ad illius textus intellectum videndus est modernus *Barbos. ibidem num. 9. & 10. & Fernand. de Otero diuers. quæst. iuris par.3. quæst.13. num.12.*

6 An autem aliquando etiam post sententiam, imò etiam post traditionem factam, brachio sæculari admitti possit ad misericordiam hæreticus pœnitens controuertunt DD, in qua re breuiter, & resolutiuè.

Dicendum est, quod in arbitrio positum est Inquisitorum, & Episcoporum, admittere dictos hæreticos ad misericordiam, etiam post traditionem factam de eis brachio sæculari, ita *Bursat. cons.90. num.34. volum.1. Farinac. dicta quæst.193. num.62.* qui alios allegat.

Benè verum est, quod rarissimè huiusmodi hæretici admittendi sunt ad misericordiam, maxime vbi iam traditi essent brachio sæculari, quoniam conuersio de illo tempore facta, non præsumitur facta ex corde, sed ob dolorem vrentis ignis, & timorem mortis, & ita etiam nos experientia docuit, & exemplum refert *Eymericus in Directorio part.3. in decimo modo terminandi processum num. 204. vers.* Et de facto de quodam Sacerdote, qui vti impœnitens non relapsus in Ciuitate Barchinon. in Cathalonia fuerat traditus brachio sæculari, & igni applicatus, & etiam ex vna parte aliqualiter adustus cæpit clamare, quod educeretur, quia volebat abiurare, & sic factum fuit, sed post quatuordecim annos inuentus fuit permansisse continue in Hæresi, ac multos infecisse, vnde vti impœnitens relapsus fuit combustus, ita *Pegna 2. part. commen.36. sub lit. E. & 3. part. comm. 46. sub littera H. & Latius Albert. cap. 1. de hæret. in sexto quæst. 12. num. 16. Royas de hæret. part.2. num. 193. Symanch. de Cathol. institut. tit.46. numer.40. latissimè Azeued. ad Regias Hispan. Constitut. Noua Recompillat. lib.8. tit.3. l. 3. num.10. seq.* quibus addendi sunt.

Sousa in Aphorism. Inquisit. lib.2. cap.34. num.8. & P. Diana par.4. resol. moral tract.7. resolut.34. vers. Sed restat hic inquirere.

Quam-

Quamuis autem pœnitentes hæretici ad misericordiam admittantur. Attamen varijs alijs pœnis puniendi
7 di sunt, & in specie pęna perpetui carceris, de qua latè *supra dixi in tit. 1. de hæret.* Variæ quoque pœnitentiæ salutares eis imponuntur, & condemnari vlterius solent, ad delationem habitelli cum crucibus super vestes, de qua re plura apud *Symanch. de Cathol. institut. tit. 47. num. 9. & num. 11.* vbi de occultante habitellum *Pegn. part. 3. comment. 44. sub littera F. Ludouicus à Paramo de origine Sanctæ Inquisit. libr. 1. titul. 2. cap. 4. & quinto, & Farinac. de hæresi quæst. 193. num. 91. & seq. & Fernand. de Otero dicta quæst. 13.*

8 In harum tamen pœnarum impositione, maxima ratio habenda est ad tempus, quo Hæretici isti conuertuntur, Nam mitius puniendus est, qui metu imminentium probationum confitetur, quam qui in carceres coniectus confitetur, & mitius puniendus hic, quam qui post publicatas attestationes confiteretur, vti notauit *Symanch. de Cath. Instit. tit. 47. n. 28. & seq.*

Et licet inter Hæreticorum pęnas præcipuum teneat locum confiscatio bonorum, quæ de iure habet locum, non solùm in hæretico impęnitente, vel relapso; sed etiam in pęnitente, vti animaduertit *Symanch. dicto tit. 47. num. 15. & in Enchirid. tit. 56. n. 6. & seq.*

9 Attamen ex generali totius Italiæ consuetudine receptum est, vt hæretico ad cor reuertenti, bona confiscata condonentur, vti notat. *Clar. in §. hæresis n. 7. Zas. cons. 23. num. 11. & 16. lib. 1. Surd. cons. 386. num. 26. Farin. de hæresi q. 190. num. 131. & seq.* vbi quod Sanctum Vniuersalis Reipublicæ Christianæ Inquisitionis Tribunal; omnes hæreticos pœnitentes semper condemnat in hæreticorum pęnas, in executione tamen, & occupatione bonorum magna cum misericordia, & circumspectione procedere solet, latè Ricciull. de iure personar. &c. *l. 5. cap. 42. & cap. 43.* vbi an pœnitens hæreticus recuperet Iuspatronatus, *& cap. 44.* vbi quid de beneficijs. Certum tamen est, quod qui abiurauit non vt hæreticus, sed vt suspectus tantummodò, etiam de vehementi non est inhabilis ad beneficia, etiam Cathedralis, *Freitas ad Roder. de confess. sollicit. quæst. 24. num. 72. Lotter. de re beneficiaria lib. 2. cap. 43. num. 34.*

§. SECVNDVS.

De casibus, in quibus Hæretico pœnitenti, etiam pro prima vice non parcitur.

10 QVamuis regulariter pœnitens hæreticus ad misericordiam pro prima vice admittatur, in nonnullis tamen casibus ei nullo modo parcitur.

Primus casus est, in celebrante Missam, & administrante Sacramentum Pœnitentiæ cum Sacerdos non sit; Nam talis etiam pro primo lapsu traditur Curiæ sæculari, vti probaui in proprio tit. de celebrantibus, &c.

Secundus casus est, de hæreticis, qui negant Trinitatem, Diuinitatem D. N. I. Christi, eius Conceptionem, de Spiritu Sancto, mortem ipsius, vt nos redimeret, ac Virginitatem B. M. V. vt habetur in Constitut. Pauli IV. incip. Cum quorundam hominum malitia, quæ Romæ die 18. Maij 1597. fuit practicata, dum in Ecclesia Sanctæ Mariæ supra Mineruam, vnus pœnitens, qui inciderat in casum dictæ Constitutionis fuit sæculari brachio relaxatus, vt attestatur *Campan. in diuers. iuris can. Rubr. 1. num. 47. in fin. & de hac Bulla vide Scortiam in selectas Rom. Pontific. Constit. Epit. 67.*

Tertius casus est, de quo in Constitutione eiusdem Pauli IV. incip. Cum ex Apostolatus officio, de quibusvis Magistratibus, & Dominis Ecclesiasticis, & Temporalibus incidentibus in schisma, de quo dixi in tit. de schismate.

Quartus casus est, in Lamijs, quæ per Maleficia aliquos occiderint, vt per Constitutionem Gregorij XV. de qua in tit. de Sortilegis, quæ Bulla impressa habetur post *part. 4. resol. moral. P. Dianæ.*

§. TERTIVS.

De Hæreticis Impœnitentibus.

11 HAereticus impœnitens dicitur, qui de hæresi conuictus tenaciter errorem defendit nec vult illum cognoscere, & detestari, & ad Ecclesiæ vnitatem redire, imò recusat Hæresim abiurare, vel se purgare ad arbitrium Inquisitoris, & Episcopi, ita *Eymericus in Directorio Inquis. par. 2. quæst. 40. num. 1.* vbi *Pegna*, & latissimè *Farin. de hæresi q. 196. n. 2.*

12 Hinc colligitur primo, quod Hæreticus negatiuus, de quo supra in titulo 1. de Hæresi habendus est pro hæretico impœnitente, *Farinac. d. q. 196. n. 16.*

13 Secundo colligitur, quod qui de se confitetur, & Ecclesiæ reconciliatur, si postea compertum sit, quod non omnes suos errores, & complices reuelauit, reputatur, vt hæreticus impœnitens, *Symanch. de Cath. Instit. tit. 48. num. 27. & in Enchirid. tit. 29. n. 13. & tit. 61. num. 4. Royas de hæret. part. 1. num. 195. Pegna par. 2. comm. 19. vers.* Ex his possumus, *Ludouicus à Paramo de origine S. Officij lib. 3. q. 9. num. 193.*

14 Tertio, ex ijsdem apparet, habendum esse pro hæretico impœnitente, qui retractat confessionem suam post sententiam, & abiurationem, asserens se confessum metu tormentorum, & se fuisse innocentem, ita *Calder. cons. 2. de hæret. Symanch. de Cathol. institut. tit. 13. num. 25. & titul. 60. num. 8. Royas de hæret. part. 2. num. 255.*

Quamuis, & melius dixerit *Symanch. in Enchirid. titul. 29. num. 11.* talem reuocantem suam confessionem, & dicentem se iniustè damnatum, potius condemnandum, vti temerarium, quam vti impœnitentem, & pœnis arbitrio Iudicum mulctandum, vt fustibus, &c. prout ita obseruari in Sancto Officio attestatur idem *Symanch. de Cathol. Institut. tit. 13. n. 26. & Farin. dicta q. 196. num. 23.*

De materia tamen horum reuocantium suas confessiones, maximè ex interuallo videatur *Cantera dicto cap. 1. de hæret. num. 70. Ioseph Sesse decis. 472. n. 7. vol. 4 Sousa in Aphorism. Inquisitorum lib. 2. cap. 48. num. 22. & P. Diana tract. 7. part. 4. resol. 22.* ferè per totam.

Quarto pro impœnitente habendus est, qui cum sit ab Inquisitoribus damnatus ad abiurandum, maximè de formali, vel de vehementi non vult abiurare, ita *P. Massin. in praxi S. Officij par. 9. assert. 83.* primæ impressionis.

15 Praxis contra hos impœnitentes est, vt diu in carceribus detineantur, sæpius moneantur, vt conuertantur, quod si noluerint pœnitere tradendi sunt curiæ sæculari, vt viui comburantur, ita *Pegna par. 2. commen. 65. vers.* In his, *Farin. dicta quæst. 196. num. 4. & seq.* vbi alij allegantur. Non obstantibus ijs, quæ in contrarium ab hæreticis allegantur, *ex Matth. 13. vers. 30.* sinite vtraque crescere vsq; ad messem, circa quem locum videndus est *Sixt. Senens. in sua Bibliothec. Sancta lib. 6. annot. 60. & Io. Maldonat. in dictum locum Matth.*

§. QVARTVS.

De non Implentibus Pœnitentias.

16 SVpponenda hoc loco est communis DD. traditio, quod contra non implentes pænitentias possunt Inquisitores hæreticæ prauitatis procedere vti contra *Decium cons.137. & Probam ab Monachum in cap. Præsidentes, de hæret. in sexto, & Deeian. tract. crimin. lib.5. cap.54. n.40. & cap.55. n.11. firmarant Symanch. de Cathol. Instit. tit.48. num.29. & 30. & in Enchirid. tit. 61. num.7. Paeian. cons.9. n.37. Pegna comm. 146. par.3. & Farinac. de hæresi, quæst.193. n.123. qui alios allegat,* hoc supposito.

Dubitari merito potest, quousque hæc Inquisitorum iurisdictio se se extendat, an scilicet huiusmodi pœnitentes, tàm in ciuilibus, quàm in criminalibus, sint à Regia Iurisdictione exempti: in qua re

Calder. cons.7. de Iudicijs, Host. in Summ. in tit. de foro compet. Anton. de Butr. in cap.2. de foro compet. & Berons cap. de his, de accusat. affirmatiuam sententiam probarnat moti, ex cap. alind 11. q.1. ibi, Vnde si quis pœnitens habet causam quam negligere forte non debeat, melius, expetit Ecclesiasticum, quam forense iudicium, quod generaliter ibi Gratianus intelligit de quacumq; causa, tàm ciuili, quàm criminali.

Royas tamen singul. 98. Symanch. de Cathol. institut. tit.47. num.19. Couar. pract. quæst. cap.34. num.3. Pegna. dicto comm. 146. vers. Cæterùm tenuerunt (& melius) hosce pœnitentes posse indistinctè conueniri coram Iudicibus Regijs, quia nulla lex hos à iurisdictione suorum Iudicum eximit, neque obstat *text. in dicto cap. aliud*. Tùm quia ibi consilium datur, non præceptum. Tùm quia ibi loquitur *text. de actore, non reo*, ita *Symanch. & Pegna omninò videndi locis allegatis*.

Benè ante omnes videndus *Bonadill. in sua Politica lib.2. cap.17. por la iurisdiction Ecclesiastica, casu 102. num.* 148. vbi quod tales pœnitentiati non fruuntur priuilegio fori, nisi in concernentibus implementum pœnitentiarum, & ibi huiusce rei allegat pulcherrimam rationem, his verbis: *Ni es razon, que por la dicha penitencia, y causa culpable en ellos, sean de mejor condicion, y tomen yncentiuo, y ocasion de delinquir, con la dicha immunitad, y priuilegio.* Et hoc idem latissimè probat *Ferdin. de Castro Pallao in suo opere morali tom.1. tract.4. disput.8. punc.12. §.2. n.10.*

18 Dubitari secundo loco potest: nùm fugiens è carcere sibi pro pœnitentia assignato habendus sit pro relapso.

In qua difficultate *Archid. Io. Andr. Dominicus, Anchar. in cap. vt commissi. §. necnon. de hæret. in sexto*, voluerunt fugientem è carcere habendum esse pro relapso.

Verùm *Symanch. de Cathol. instit. tit.16. num.24.* opinionem hanc falsam, & crudelem esse dixit, quod etiam voluerunt *Pega. d. comen.146. vers.* Verùmtamen contraria, *& Farin. d. q.193. num. 135.* vbi etiam quod ita in Supremo Tribunali Romæ Inquisit. seruatur in praxi.

Ratio istius opinionis est, quam adduxit *loco citato Symanch.* quia relapsus non est, nisi qui in hæresim labitur, ac fugiens è carcere, nullam hæresim fuga committit, igitur non est relapsus.

19 Licet autem hæreticus relapsus non sit, talis fugiens censendus, habendus tamen est pro hæretico impœnitente, quamdiù in fuga permanserit, ita tamen, vt si compareat possit ad pœnitentiam admitti, Pegna loco citato, vers. Itaque quamdiu, *Riminal. iun. cons.150. num.25. Menoch. cons.82. n.127. & 132. Farinac. vbi supra num.136. in fin.*

20 Atque hæc de fugiente è carcere sibi assignato ob pœnitentiam extendi debent ad fugientem è carcere sibi assignato ad custodiam: nam fugiens ex carcere sibi dato ad custodiam, pendente processu, si honestior sit diligentius custoditur, & durius punitur, si verò sit vilis fustibus cæditur, atque ita in praxi seruari attestatur *Symanch. dicto titul.16. num.23. quem sequitur Farinac. vbi supra num.138.*

21 Quod si compræhendi nequeat, tunc contra eum proceditur, vti confessum, & impœnitentem, *Symanch. vbi supra, & in Enchirid. tit.26. num.5. & in anuot. ad Zanch. cap.8. Royas de hæret. p.2. num. 185. Ludouic. à Paramo de orig. S. Officij lib.3. q.4. de ordine procedendi num.72.* & de hac re videnda est Const. Pij V. si de protegendis, vers. Quique carcerem.

22 Quæ etiam hucusque dicta sunt de fugiente ex carcere sibi ad pœnitentiam dato, extendenda sunt ad omnes, qui alias quascunque pęnitentias non obseruant: nam magis hi impęnitentes dicendi sunt, quam relapsi, vti docuerunt Pegna, Symanch. & Farinac. locis supra citatis.

23 Vbi tamen ex non obseruantia pœnitentiæ iniunctæ, siue deinde illa non obseruantia consistat in omittendo, siuè in committendo, oritur vehemens hæresis suspicio, vt si iniunctum fuerit reo, quod communicet bis in anno, & ipse per plures annos non communicauerit, vel iniunctum fuerit, ne Hæreticos amplius receptet, & ipse aliquos postea receptauerit, tunc tales habendi essent, vt relapsi, secundùm distinctionem *Calderia. in cap. litteras de præsumption. quem refert, & sequitur Repertor. Inquisit. in verbo, Pœnit. vers. Sed posset quæri, & Pega. dicto comment.146. vers. Sed Calderinus.*

24 An autem aliquis possit se se, sub pęna relapsi obligare ad pęnitentiam peragendam controuersum aliquando extitit.

Sed communis opinio est, quod non, vbi aliàs à iure ob non obseruantiam pœnitentiæ non esset relapsus.

Ratio est, quia nullus est Dominus membrorum suorum, nisi quatenus leges permittunt, l. liber homo, ad l. Aquiliam, atque ita tenuit *Pega. dicto commen.146. vers.* Et quamuis, quibus addo ego *DD. Placentinos in 14. casu Placentino post iudiciale Locati, vers.* At hoc nihil est, *fol. mihi 460. Menoch. cons.82. num. 113. lib.1.* vbi plurima in terminis huius materiæ.

25 Tandem notandum, alleganti se adimpleuisse pęnitentias sibi iniunctas, incumbere onus probandi, quoniam implementum pęnitentiæ est quid facti, & facta non præsumuntur, nisi probentur *l. in bello, §. facta, ff. de cap. & postlim. reuers. cap. cum in iure, de officio Deleg.*

§. QVINTVS.

De Relapsis.

26 HAereticorum relapsorum materia tractatur, in cap. ad Abolendam, §. *qui verò*, & in §. *illos quoque, de Hæret. & in cap. accusatus, in principio, & §. eum verò, & §. ille quoque, de hæret. in sexto*, quod caput desumptum est, ex Constitut. Alexan. IV. quæ incipit, Quod super.

27 Ex quibus iuribus colligitur, quod ille iudicari debet relapsus, qui vel primo abiurauit hæresim formalem, & postea incidit in vehementem suspicionem, vel qui in primo abiurauit de vehementi, & postea incidit in hæresim formalem, sufficit enim vt coulset semel, de vno lapsu verè, siue ante, siue post, ita expresse docue-

cuerunt *Gemin. in cap. accusatus, §. ille quoque de haret. in sexto, Grilland. de haret. quaest. vltima in fin. Gundisal. in simili tractatu quaest. 20 num. 5. Locatus in iudiciali, in verbo, Relapsus, num. 3. Symanch. de Cathol. institut. tit. 57. num. 4. & in Enchirid. tit. 60. num. 2. Lucerna Inquisitorum, in verbo, Relapsus, num. 4. Zanchin. de haret. cap. 16. num. 3. Albert. de Agnoscend. Assert. quaest. 25. num. 25. Alphons. à Castro de iusta Hareticorum punitione lib. 2. cap. 2. Royas de haret. part. 2. asser. 41. Pegna ad Director. part. 2. comm. 64.*

Ex supradictis possunt firmari sequentes iuris conclusiones.

28 Prima conclusio erit, quod † ille verè dicitur relapsus, qui abiurat vnam, vel plures species Hæresis, & postea incidit, in easdem hæreses, quas prius abiurauerat, vti notauit Eymericus in *Directos part. 2. quaest. 58. Zanch. dicto cap. 16. num. 2. Lalius Zecchius in summa par. 1. Rubr. de fide, cap. 11. de Haresi, num. 19. vers.* Dicuntur verò, *Farin. de Haresi cap. 42. num. 1.* & hoc etiam videtur conuenire rationi naturali: nam verbum Relapsus, considerando particulam (re) videtur referri ad actum reiteratum eiusdem speciei, *l. verbum reddendi, de verborum significatione.*

29 Secunda conclusio est, de eo, qui dicitur relapsus iuris fictione, vt si abiurauit de vehementi articulum de Purgatorio, vel de puritate B.M.V. postea depræhenditur per confessionem, vel probationem testium, incidisse in easdem species Hæresum formaliter, vt est text. in dicto cap. accusatus in princip. ita *Eymeric. in direct. d. quaest. 58. num. 3. vbi Pegna, vers.* Altera est illius, *Farin. d. quaest. 195. num. 10. & Sanctarell. in alleg. cap. 42. n. 6. qui alios allegant.*

30 Ex qua conclusione apparet, quid sit dicendum de sortilegio, qui primo abiurauit ob dæmonum inuocationem, & postea de eadem inuocatione, est confessus, vel secunda vice abiurauit, tamquam Hæreticus formalis, tunc habendus est pro relapso, vt quia v. g. crediderit Dæmones posse cogere liberam hominum voluntatem &c. secus si tam prima, quam secunda vice abiurauit de vehementi, ita *Symanch. de Cathol. Institut. tit. 57. n. 9. & in Enchirid. tit. 60. n. 4. Farin. vbi supra n. 9. & seq.*

31 Tertia conclusio est, quando aliquis abiurat Hæresim formaliter, vel de vehementi tantum, & successiuè generaliter, prout moris est, abiurat quamcumque aliam Hæresim, vt traditur in formulis impressis apud Eymeric., & Locat. tunc si talis post abiurationem de formali, incidit in vehementem suspicionem cuiuscumque hæresis, siue ille, qui abiurauit de vehementi incidit in aliam Hæresim formalem, tales iuris præsumptione iudicantur relapsi: quæ præsumptio, cum sit iuris, & de iure non admittit probationem in contrarium, *iuxta not. in cap. afferte mihi gladium, de præsumpt. Conclusionem hanc probant latissimè tradita per Sanctarell. de haresi cap. 42. num. 2.* vbi alios allegat.

Hinc etiam relapsus dicitur qui post abiurationem de formali receptat hæreticum, etiamsi receptatio sit vnica, dummodo sit facta scienter verbum enim *cap. accusatus, §. & ille quoque de Haret. in sexto, ibi. Acceptec verificatur etiam in vnica receptatione, l. mariti, § quasitum, ff. de adult. Zanch. de haret. cap. 6. Locatus in suo casu 13.*

Et in tota materia huiusce tertiæ conclusionis omnino videatur, *Ferdinan. de Castro Pallao dicto tract. 4. disput. 6. punct. 2. num. 8. & sequ. benè Cantera,* qui dixit, quod in hac conclusione non est dubium, cum quis abiurat primo de formali, & postea de vehementi *dicto capit. 1. de haret. numer. 58. & ibidem addit*, quod solum potest aliquod dubium, cum quis primo abiurat de vehementi, & postea de formali: nam tunc ait ipse quod crederet huuc non esse relapsum, refert tamen *ibidem in vers.* Benè verùm est, casum decisum in Supremo Consilio Inquisitionis Hispaniæ, ex quo apparet in facti contingentia Supremum illud Consilium contrarium obseruasse, & benè tam in primo, quam in secundo casu, hunc debere dici relapsum, firmauit Ferdin. de Castro Pallao vbi supra, in qua opinione ego arbitror omnino residendum, quicquid in contrarium seruari ab Inquisitoribus Italiæ, dixerit *Farinac. de haresi quaest. 105 n. 17. in fin.*

Addit vlterius Cantera ibidem, vers. Aliam habemus, quod ex receptatione, vel conuersatione hæretici habita post abiurationem de formali, talis reputatur relapsus, & adducit glosam in cap. accusatus, *§. ille. quoque, de haret.* in sexto, quæ dicit, quod fames in hoc casu excusat, dummodo saltem sit violenta, sed non fuit in facto recepta in Supremo Consilio S. Inquisitionis Hispaniæ, in qua fuit relaxatus brachio sæculari, vti relapsus quidam, qui cum fuisset vti de genere Maurorum reconciliatus, expost fuit apud alios eiusdem generis, & se excusabat, ex illa glosa, quod fuit ad eos ob famem.

32 Quarta conclusio non solùm sunt relapsi, qui post abiurationem de vehementi incidunt in hæresim, sed etiam illi, qui in eandem hæresim incidunt, post indictam illis purgationem canonicam, *tex. est in cap. ad abolendam, §. illos quoque de haret. Sanctarell. vbi supra n. 4. & Farinac. dicta quaest. 195. n. 27.*

33 Quinta conclusio, si quis, primo abiurauit de leui, quia non constabat de eius hæresi, vel de vehementi suspicione, & postea inueniatur conuersationem habuisse cum hæreticis, vel alia fecisse, de quibus *in dicto cap. accusatus §. ille quodue si pendente hoc secundo processu:* probetur, & constet eum tunc fuisse hæreticum, quando abiurauit de leui, habendus est pro relapso.

Ratio est, quia apparet eum in prima abiuratione fuisse impœnitente, nec voluisse veritatem fateri &c. ita *Ancharan. in d. cap. accusatus in sexto notab. Franc. nu. 1. Sanctarell. de Haresi dicto c. 42. n. 6. vers.* Quamuis benè addat.

34 Sexta conclusio, vt quis relapsus censeatur de necessitate requiritur quod verè, & realiter constet de lapsu in hæresim formalem. Conclusio hæc deducitur ex alijs conclusionibus supra firmatis.

35 Ex hac conclusione deducitur, quod qui post abiurationem de vehementi, iterum in vehementem hæresis suspicionem incidit, non est relapsus, Locat. in iudiciali, in verbo, Vehemens suspicio, vbi quod ita declarauit Pius Quintus in Congregatione Sancti Officij anno 1567. *Sanctarell. de haresi dicto cap. 41. num. 11.* qui alios allegat.

36 Eodem modo, qui abiurauit de leui, si in vehementem, vel leuem hæresis suspicionem incidat, non potest dici relapsus, licet sit grauius puniendus, *Pegna dicto commen. 83. part. 2. sub litera B. Sanctarell. vbi supra, Farin. d. q. 195. n. 22. 23. & 24.*

Pulcherrimum tamen dubium esse potest, an si quis coram subdelegato ab Inquisitore, vti hæreticus abiuret, si postea in eandem, vel aliam hæresim reincidat, habendus sit pro relapso, si non constet de subdelegatione illius Iudicis, coram quo abiurauit.

Casus hic in indiuiduo accidit in Ciuitate Comi, teste Lambert. de contract. mulierum &c. *glos. 7. num. 75. & sequ.* vbi etiam attestatur de consilio totius Collegij I.C. dictæ Ciuitatis, ac Reuerendiss. Episcopi, & Illust. D. Io. Thom. Odescalchi Reg. Duc. Senatoris fuisse mulierem illam, vti relapsam brachio sæculari relaxatam, & combustam, & eo loci Lamberteng. attestatur, ita fuisse iudicatum, & executum Mantuæ in simil. casu, qui ibi contigerat.

Quod verissimum est, nam adest pulcherrimum consilium *Bursati 24. vol. 1.* factum in casu, qui ibi consilij

ita

ita executum attestatur anno 1568.

Dubium tamen potest esse. An Hæreticus sponte comparens, & abiurans Hæreses si relabatur habendus sit pro relapso, ad effectum tradendi eum brachio sæculari.

In qua re Torreblanca de delictis, in quibus tacita, vel expressa Dæmonis inuocatio interuenit *lib. 3. cap. 123. num.* 10. videtur tenere, quod non.

Verùm traditio illa intelligenda est in hæretico minore vigintiquinque annis, qui si sponte comparet, & reconcilietur, etiamsi postea relabatur, non habetur pro relapso, cum reconcilietur cum solita clausula, *Citra pœnam relapsi*, vt dixi *infra tit.* 18. §. 2. *num.* 12. Secus in hæretico maiore, qui sine dubio in istis partibus punietur pro relapso, me tamen remitto Sacræ Congregationi.

§. SEXTVS.

De Pœna Relapsi.

Relapsus absque vlla misericordia, relaxatur brachio sæculari; nam sufficit tales per falsam conuersionem Ecclesiam semel decepisse, vt dicebat *Concil. Narbonense cap. 11. de quo Pegna in allegato comm.* 83. *sub litera C. Scortia in selectas Rom. Pontif. Constit. theorem.* 36. *num.* 2.

38 Atque hoc procedit siue relapsus velit pœnitere, siue non; nam semper (quidquid olim seruaretur) traditur sæculari brachio, ita disponit textus in *cap. ad abolendam, §. illos quoque de hæret. Pegna vbi supra, Farin. d. quæst.* 195. *num.* 4. *& Sanctarell. dicto cap.* 42. *num.* 17.

39 ita tamen, vt si pœniteat, prius stranguletur, & postea comburatur, ac etiam ad Sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ admittatur, si verò sit impœnitens viuus comburatur. *Symanch. de Cathol. Instit. tit.* 57. *nu.* 16. *&* 17. *Azeued. ad Reg. Hispan. Constit. lib.* 8. *tit.* 3. *l.* 1. *n.* 172. *seq.*

40 Et quamuis Ecclesia nunquam soleat gremium claudere redeuntibus iuxta *text. in l. vlt. C. de summ. Trinitat., & Fide Cathol. & capite dico* 23. *quæst.* 4.

41 Attamen, hoc intelligi debet in foro poli, vnde Ecclesia admittit relapsos ad Sacramenta, vt supra dicebam, secus in foro fori, vti distinguit *Symanch. d. tit.* 57. *n.* 14. *Decian. tract. crim. lib.* 5. *cap.* 16. *num.* 7. *& Sanctarell. d. c.* 41. *num.* 17. *vers.* Obijcies, *Azeued. vbi. sup. l.* 3. *num.* 27. Non sunt tamen admittendi ad Ecclesiasticam sepulturam vt contra *Alphons. à Castro docuit Symanch. d. tit.* 57. *numer.* 13. *Treuis. decis.* 36. *numer.* 15. *lib.* 2.

In hac tamen re mihi maximopere placet doctrina *Canteræ in suis quæst. crim. dicto cap.* 1. *de hæret. nu.* 13. *vers.* Sed certè, quæ tamen in effectu reincidit cum ea, quam iam tradidimus.

Dicit enim hic doctus Vir, quod relapsi pœnitentes reincorporantur Ecclesiæ, non tamen reconciliantur, & addit, quod reincorporatio fit per administrationem Sacramenti Pœnitentiæ, quod relapso conceditur; nam de consuetudine Hispaniæ talibus relapsis denegatur Sacramentum Eucharistiæ, propter periculum, quod posset euenire ex alteratione, quam recipit relaxandus brachio sæculari.

42 An autem Relapsi, siue pœnitentes, siue impœnitentes torqueri debeant, dic, quod sic, saltem super complicibus, iuxta notat. per *Farin. de hæresi q.* 185. *n.* 133. & ea quæ nos diximus supra in *tit.* 1. *de tortura hæreticis danda.*

Certum tamen est, quod licet relapsus ad pœnitentiam se admitti petat. Attamen cum relaxari omninò debeat brachio sæculari, non est admittendus ad abiurationem, vti notaui *in tit. de hæresi, & hæret. in §. de abiuratione iniungenda hæretico sicuti certum pariter est, omnia eius bona confiscari, vt supra diximus tit.* 1. remissiue, solum modo posset dubitari: num filij istorum relapsorum, & impœnitentium sint capaces maioratus, & primogenituræ. In qua re breuiter, dico, sic, ita *Molin. l. C. de Hispan. primogen. lib.* 4. *cap.* 11. *num.* 55. vbi loquitur de natis ante hæresim patris, & *Sanch. sequitur D. Didac. Ludouic. de Lima ad Molinam loco citato, vbi alios allegat*, & ad materiam inhabilitationum filiorum Hæretici, vide *Azeued. ad leges Nou. Recompil. lib.* 8. *tit.* 3. *l.* 3. vbi latissimè de materia: in hac tamen materia me remitto, ad ea, quæ *dixi supra titul. proximo* §. 31.

44 Ad finem huius tituli animaduertendum est, Iudices laycos, postquam hæreticus impœnitens negatiuus, vel relapsus ipsis est relaxatus, teneri punire eum absque vlla remissione processus, statim, & absque vlla mora, *Scortia, qui alios cumulat, in selectas Rom. Pontif. Constit. Theorem.* 34. *vers.* Quare Iudex sæcularis, & ita contra *Bartolum in l. Magistratibus num.* 4. *ff. de iurisdictione omnium Iudicum*, latissimè veritatem hãc defendit *Franc. Molin. de brachio sæculari lib.* 1. *c.* 8. *per tot. qui in hac materia omninò videantur.*

Et addit vlterius hic Auctor, quod apud Hispanos, qui teneret opinionem Bartoli haberetur pro impio, etiamsi Iudices layci scirent sententiam Inquisitorum esse iniustam.

Quia (ait Salcedo) Iudices layci non possunt vllo modo se intromittere in cognitione Hæresis, vt dicam in tit. de Apostasia, & fortè etiam in Tertia parte huius operis.

Vnde, cum apud eosdem Hispanos adsit Tribunal laycum, quod vocant violentiæ, vi cognoscuntur violentiæ illatæ à Iudicibus Ecclesiasticis non deferentibus appellatione, de cuius Tribunalis materia tractant *DD. allegati in comment. super Bulla Cœn. Domini canon.* 15. *& à Rot. omninò videnda decis.* 10. *in posth. Farinac. p.* 2. *quæ fuit compilata à doctissimo I. C. Hyspano. Francisco Pegna.*

Tale tamen Tribunal sub quocumque prætextu, etiam violentiæ, nunquam cognoscit de pertinentibus ad forum S. Officij, vti attestatur alijs relatis *Gaspar. Roder. de annuis redditibus lib.* 1. *q.* 17. *n.* 74. *vers. Nec ea quæ pertinent.*

Quinimò nec etiam dictum Tribunal violentiæ cognoscit super prætensis violentijs factis ab Inquisitoribus eius familiaribus, de quo extat insignis decisio omnino videnda *Senat. Valent. apud D. Hieron. de Leo decis.* 2. *per tot. lib.* 1.

Vt autem videamus, quomodo procedat Senatus noster Mediolani, in executione sententiarum prolatarum contra hæreticos ab Inquisitoribus, & quantus sit dicti Excellentissimi Tribunalis zelus in concernentibus Cathol. Relig. subijcio sequens rescriptum e iisdem Senatus in hac materia.

Dilecte noster. Vidimus, quæ ad nos scripsistis de Don Baptista Gaudentio, aliàs Fr. Seraphino Ferrariensi vt ad nos scripsistis hæreticæ prauitatis reo. Quamobrem vbi vobis tradatur illius condemnationem statim execution mittetis. Mediolani 6. *Augusti* 1573. *A tergo Sapienti I. C. Iudici Malefi ciorum Cremonæ.* Pro cuius decreti executione dictus Reus die 12. eiusdem mensis fuit viuus combustus in loco publico Iustitiæ, vti hæreticus relapsus, & impœnitens.

Vltimò animaduertant Inquisitores regulariter causas hasce horum relapsorum referendas esse Supremo Tribunali Vrbis Romanæ, & ita dixi ego inuiolabiliter obseruandum esse, in casu occurenti in facto, in Ciuitate Cremonæ in quodam Gebennensi relapso spon-

sponte comparente; prout etiam ita executum fuit.

Quinimò Reuerendiss. Pater Ioan. Baptista à Martinengo tunc Inquisitor Cremonæ, & nunc ob eius religiosas virtutes, sed præcipuè singularem modestiam, & doctrinam ad munus Commissarij Generalis vniuersalis Inquisitionis de Vrbe meritissimo assumptus, attestatus fuit in litteris patentibus Inquisitorum regulariter ab eorum auctoris excipi solere reconciliationem relapsorum, prout verè in eius literis patentibus erat excepta.

In huiusmodi autem relationibus fiendis Sac. Congreg., non solùm vltimi processus cum sententijs, & abiurationibus anteriorum sunt ponendi, sed anteriores etiam processus, sunt per extensum referendi, benè Garzias in sua praxi inscripta, Orden de processaren el S. Oficio, fol. 60. à tergo, vbi generaliter dixit.

Aduiertase que los semejantes, y atodos los que les causan secundos, o mas processos en presencia o absencia, se les han de acumular le primiero y los de mas, ponendolos por principio sin contentarse componer solamente la sentencia, y abcuraciones como algunas veces se haze, porque es muy conueniente y necessario veer los dichos processos para la determinacion del vltimo.

§. SEPTIMVS.

Quomodo se debeant gerere Confessarij cum Hæreticis Pœnitentibus Negatiuis, & Relapsis.

45 PRimò loco quoad hæreticos pœnitentes animaduertere debet Confessarius, An eorum hæresis fuerit pure mentalis, quo casu non habet annexam excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini, *Fillinc. quæst. moral. tom. 2. tract. 22. cap. 6. num.* 182. & nos supra diximus titulo in proprio, §. *de excommunicatione*, vbi quod ob id hæreticus pure mentalis à quocumque potest absoluit, *Homobonus de Bonis de examine Ecclesiastico part. 1. tract. 5. cap. 1. quæst. 3. versic.* His suppositis, quicquid in contrarium dixerit *Cænal. in suis commun. contra comm. quæstio.* 698. An verò potius eorum hæresis etiam externa fuerit, quæ ad hoc, vt talis dicatur tria de necessitate requirit, vt dixit *Filliuc. vbi supra num.* 184.

46 Primum requisitum est, vt signum externum sufficienter hæresim manifestet, ita quod si ibi aliquis adesset, illud ei sufficienter hæresim manifestaret, vnde per actus indifferenres manifestans hæresim, non potest dici hæreticus, quia si mente, quis assentiretur propositioni huic, Deus non est Trinus, & exterius verba hæc tantummodo proferet, NON EST, *Filliuc. loco citato num. 186. Bonac. in Bullam Cœnæ disp. 1. punct. 2. num. 5. & 6.*

Secundum requisitum est, vt actus externus sit ex se malus: Ex quo sequitur, hæreticum mentalem confessario hæresim suam verbis exprimentem, non effici hæreticum externum, *Filliuc. num. 193. Bonacin. numer. 7.*

Tertium requisitum est, vt talis actus externus sit manifestatio Hæresis, *Filliuc. n. 84. & 195.*

47 Et in isto casu hæresis externa habet annexam excommunicationem Bullæ Cœne, soli Summo Pontifici reseruatam, vt vidimus *titulo* 1.

48 Secundo, si hæresis sit externa considerare debet Confessarius. An præuia abiuratione, sufficienter per Inquisitoris, vel Episcopo in foro exteriori absolutionem sublata sit excommunicatio. Nam tunc remanebit solum hæresis peccatum, quod à quocumque Confessario poterit Sacramentaliter per absolutionem tolli: *Filliuc. dicto cap. 6. num.* 183. *Reginald. in praxi fori Pœnitentialis lib. 17. cap. 4. quæst. 3. num. 71. vers.* Secundo facta abiuratione: *Ioan. Valer. de differentijs vtriusque fori, verbo, Hæresis, differentia 3. numer. 4.*

49 Tertio quia aliqui quandoque verba hæretica proferunt, absque tamen hæretico animo sciat confessarius hos à quocunque Confessario regulariter posse absolui. *Homobonus de Bonis dict. tract. 7. cap. 1. q. 4.*

50 Quarto, in sacramentali Confessione abiuratio in foro externo facta, confirmanda erit, & exigendum, recipiendumque erit ab hæretico iuramentum de parendo mandatis in forma, interrogandusque erit diligenter, de qualitate hæresis, de tempore, quo in ea permansit, de violatione præceptorum Ecclesiæ, scilicet annuæ confessionis, obseruationis festorum, & similium, vna cum omnibus circumstantijs arbitrio prudentis Confessarij, *Homobonus de Bonis vbi supra cap. 2. quæst. 7.*

51 Quinto, varijs Scripturæ Sacræ locis inducendus erit Hæreticus, ad contritionem peccatorum suorum, & præcipuæ peccati hæresis, quæ, & ortum habuit à Diabulo, vt dixit Apostolus 1. ad Timoth. 4. *Attendentes Spiritibus erroris, & doctrinæ Dæmoniorum.*

Ex quibus Apostoli verbis, colligit ibi Chrysostomus, omnem Hæresim, & hæreticorum dogmata esse à Diabolo, & sub specie pietatis, vera est impietas. Vnde idem Apostolus 3. ad Timoth. 3. dixit: *Voluptatum amatores, magis, quam Dei habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes.* Quem locum etiam Patres omnes ibi exponunt de hæreticis.

Admonendus vlterius est hæreticus, vt tamquam venenum fugiat Superbiam, & Luxuriam; Ex quibus hæreses oriri solent, vt latissimè prosequitur Diuus Hieronymus ad Cretesifontem, & *P. Petrus Iustinellus in Triumpho Castitatis par. 1. cap. 6.*

52 Et tandem est in Catholica veritate confirmandus, de quo insignis est locus D. Hireronymi tom. 2. eius operum in Dialogo aduersus Luciferianos cap. 9 in fin. vbi habet hæc verba.

Apertum animi mei Sententiam proferam, in ea esse Ecclesia permanendum, quæ ab Apostolis fundata, vsque ad diem hanc durat, sic vbi audieris eos qui dicuntur Christi, non à Domino Iesu Christo, sed ab alio quoquam nuncupari, vtpotè Marcionitas, Valentinianos, Montenses, scito non Ecclesiam Christi, sed Antichristi esse Synagogam, nec vbi blandiantur, si de Scripturarum capitulis videntur sibi affirmare, quod dicunt, cum, & Diabolus aliqua de scripturis locutus sit, & scripturæ non in legendo consistant, sed in intelligendo: Hucusque D. Hieronymus.

53 Et ad hoc obtinendum lachrimis, & orationibus, auxilium speciale Dei implorare debebit Hæreticus
pœnitens, quia communis Theologorum sententia est
54 perseuerantiam esse speciale donum Dei, peculiare, ac quotidianum ipsius auxilium requirens *D. Thom. part. 2. qu. 95. art. 10. vbi latè Vasqu. disput.* 197. iuxta illud Ioan. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum:* Poteritque ob id pœni-
55 tens sæpe, tractum hunc, vel similem, & corde, & ore proferre: *Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte, nequando (scilicet cum moriar) dicat inimicus meus, præualui aduersum eum.* Psalm. 12. *Emitte lucem tuam & veritatem tuam ipsa me deducant, & adducant in montem Sanctum tuum, & in Tabernacula tua.* Psalm. 42. *Notam fac mihi viam, in qua ambulem, quia ad te leuaui animam meum. Eripe me de inimicis salutis meæ, Domine ad te confugi, doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es.* Psalm. 142.

56 Quin-

56 Quinto post datam absolutionem Hæretico, confessarius eum admonere debet distinctè de omnibus pœnis per eum incursis ob hæresim, de quibus titul. 1. diximus, *Homobonus de bonis d.c.1.q.7.*

57 Sexto quoad hæreticum negatiuum, dubium est: An sit in foro conscientiæ absoluendus, si humiliter Sacra-
58 mentum petat pœnitentiæ, in qua re *Sanch. in summa lib.3.cap.7.n.10.in fin.* fuit in sententia negatiua, *Portel. verò in dubijs Regularibus in addit. verbo Reus, num. 3. quem secutus fuit Diana resolut. moral.p.1. tractat.5. resolut.8. vers.* Pro coronide, voluit Sacramentum Pœnitentiæ minimè posse negatiuo Hæretico denegari, quam opinionem etiam ego vti magis piam omninò in praxi recipiendam arbitror.

59 An autem si iste negatiuus sit verè innocens, & fateatur hæresim, quàm verè non tenuit, peccet mortaliter.

Affirmat *Pegna comment. 48. in 3. part. Directorij, vers.* Sit secunda conclusio.

Negat *Hyeronimus Rodriquez in compend. quæstionum Regularium, resolut.73.num.16.* cuius opinio satis probabilis est: nam cum in isto casu negatiuus sit secundum allegata, & probata conuictus, & iustè damnandus, nullum est scandalum graue, si fateatur, secus dicendum si non esset conuictus: nam tunc peccaret mortaliter, fatendo hæresim, in qua non fuit reus, ob irreparabile infamiæ damnum, quo totam suam descendentiam maculat.

60 Septimo, quoniam relapsus, vt supra vidimus admittitur ad Sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, dubitari potest, quis debeat eum absoluere ab excommunicatione contracta ob hæresim.

61 Nam Episcopus, & Inquisitor non habent auctoritatem absoluendi ab hæresi in foro interiori, sed tantummodo in foro externo: *Ricciull. de iure person. extra Ecclesiæ gremium existentium lib.5. cap. 15. Sanch. in summ. lib.2. cap.12. num. 3.* qui alios allegant, & nos latè supra titulo primo, & ab hac opinione non est hodie recedendum (quicquid in contrarium dixerit, *Diana resolut. moral. par.1. tract.5. resolut.3.* cuius dicta possunt procedere in Inquisitoribus Hispan., & Siciliæ, secundum dicta per *Freitas ad Roder. de confess. sollicit. quæst. 21. n. 18.*) quia à Supremo Vrbis Tribunali, ita fuisse decisum attestatur *Massin. in praxi S. Officij par. 10. assert.108.*

Neque videtur, quod Confessarij simplices, possint hunc relapsum absoluere, stante Bulla Cœnę Domini.

62 Nisi fortasse diceremus hosce relapsos, brachio sæculari relaxatos propriè dici in articulo mortis constitutos, secundùm *Duard. in Bullam Cænæ lib.2.§.2. quæst. 2. num.1. vers.* Vel cum quis per Iudicis sententiam: quo casu cessante omni reseruatione (vt supra pluries docuimus) omnis Confessarius posset absoluere, vt expressè dicitur in dicta Bulla Cænę.

Verùm in hoc negotio cautè agendum censeo, & omnia referenda existimarem Supremo Tribunali Vrbis.

63 Octauo quæri hoc loco potest quid facere possit Hæreticus occultus, qui absolutionem ab Episcopo, vel ab Inquisitore non potuit obtinere, Freitas, sub censura tamen, ad *Roder. de confess. sollicit. q.11. n.18.* cuius dicta secutus fuit *Diana dicto tractatu 5. resolut.4. tom. 1.* voluit hunc Hæreticum debere mittere Romam ad Summum Pœnitentiarum, ad effectum, vt eius absolutionem Confessario idoneo in partibus committat.

TITVLVS TERTIVS.

De Apostasia, & Schismate.

SVMMARIVM:

1 *Aetimologia Apostasiæ, eiusdem, & species. & numer.2.*
3 *Apostata dicitur qui à fide Christiana totaliter recedit. num.4.*
5 *Hæresis est recessus à fide partialis Apostasia totalis.*
6 *Sacrificans Demoni est Apostata, item, & reiterans Baptismum n.7.*
8 *Apostasia non est specie distincta ab Hæresi.*
9 *Baptizatus nulliter transferens se ad sectam Iudæorum, num dici possit Apostata, remissiuè.*
10 *Transeuntes ad sectam Iudæorum, vel Saracenorum, sunt Apostatæ, et de ritu Iudæorum in recipiendo Christianos, n.11.*
12 *Ex quibus Iudæus Baptizatus præsumitur defecisse à fide.*
13 *Quis sit Iudex Apostasiæ, vbi refellitur quædam ordinatio Regni Portugaliæ, & qua ratione olim Imperatores pœnas constituerint in hæreticos, & Apostatas.*
14 *Declarantur supradicta in materia Iurisdictionis Ecclesiasticæ.*
15 *Cum agitur de quæstione facti principaliter, laycus est incapax.*
16 *Quæstio facti habet admixtam quæstionem iuris in hoc crimine Hæresis.*
17 *Cum quæstio facti proponitur incidenter adhuc distinguitur & n.18.19.*
20 *DD. referuntur, qui de hac materia loquuntur.*
21 *Quomodo Iudex Laycus possit cognoscere de exceptione excommunicationis.*
22 *Apostata an ad misericordiam recipiendi.*
23 *Intellectus l.3.C.de Apostatis.*
24 *De Apostatarum tortura, & Abiuratione. & numer. seq.*
25 *Apostatæ puniuntur pœnis Hæreticorum, & an in hoc crimine, & etiam in crimine hæresis sit locus remissioni.*
26 *Etimologia Schismatis.*
27 *Schisma quid sit.*
28 *Schismaticus est faciens Synodos Generales inuito Summo Pontifice, item renuens communicare membris Ecclesiæ. & n.29. & seq.*
30 *Excommunicatus non est schismaticus.*
31 *Differentia inter hæresim, & schisma.*
32 *Schismatici, alij sunt diuisi ab Ecclesia, quoad obedientiam tantùm. Alij etiam quo ad credulitatem, & hi Hæretici sunt. Alij sunt diuisi ab Ecclesia, quia ignoranter putant aliquem esse Summum Pontificem, qui canonicè non est electus, & n. seq.*
34 *Schismatici secundi generis sunt hæretici, & vti tales iudicandi.*
35 *Schismatici primi generis sunt suspecti de hæresi, & qualiter n.36. & seq.*
38 *Constito de schismate, reus torquendus est super credulitate sua.*
39 *Item abiurare debet schisma.*
40 *De schismate nec confessus, nec conuictus, torquetur pro veritate habenda, & abiurat schisma ad formam suspectorum de hæresi. & n. 56.*
41 *In casu, in quo quis sit suspectus de schismate non potest cogi ad abiurandum, vti suspectus de hæresi.*
42 *Prima pœna schismaticorum est priuatio Ecclesiastica* po-

potestatis.

43 *An hæc pæna habeat locum in schismatico, non denunciato.*

44 *Secunda pæna est excommunicatio Bullæ Cænæ, quæ comprahendit schismaticos solo opere exteriori, non autem mentales solum.& n.45.& seq.*

47 *An schismatici primi generis incurrant excommunicationem prædicta Bulla.*

48 *Tertia pæna est inhabilitas ad beneficia.*

49 *Quarta pæna est pæna mortis, & de alijs pænis remissiuè, vbi de fautoribus schismaticorum, & num. sequentibus.*

51 *Vltra pænas de quibus supra, alijs etiam pænis punitur Schismaticus,& quibus.*

52 *Aliquando traditur brachio sæculari cum est impænitens.*

53 *Dubitans de validitate sui Baptismi est baptizandus sub conditione.*

54 *Character Sacramenti Ordinis necessario præsupponit characterem baptismi.*

55 *Lex Barbarius, digest. de officio Præsidijs in materia Sacramentorum, non habet locum, & numero sequenti.*

67 *Sacerdos, vel Episcopus dubitans de suo baptismo est iterum baptizandus, sub conditione, & cogendus ad iterum or dines suspiciendos.& n.58.*

59 *Professus in Religione in casu inualiditatis sui baptismi, est cogendus ad iterum profitendum.*

60 *De Sacerdote inualide baptizato consecrante, egregie doctrina Angelici Doctoris.*

61 *Circumstantia Apostasiæ, num in confessione necessario, explicanda.n.sequ.& n.67. vbi etiam, nùm Apostasia exterior tantùm habeat annexam excommunicationem Bullæ Cænæ.*

62 *Circumstantiæ aggrauantes intra eandem speciem, secundùm vnam opinionem non sunt necessario explicandæ in confessione, sed contraria opinio est verior, ex Tridentino Concilio.& n.seq.*

65 *Hæc contraria opinio intelligitur de circumstantes notabiliter aggrauantibus,*

66 *Prima tamen opinio posset practicari in pænitente de recenti conuerso,& scrupulis vexato.& n.seq.*

68 *Locus Prouerb.6.vbi status Apostatæ describitur.*

69 *Quomodo se gerere debet confessarius, cum schisma habet hæresim coniunctam.*

70 *Differentia inter excommunicationem latam in schismaticos,& in hæreticos.*

71 *Deffensores schismaticorum ligantur excommunicatione nulli reseruata.*

72 *Quid consulere debet confessarius pænitenti existentibus duobus Summis Pontificibus.*

73 *Sit ne schismaticus an hæreticus tenent non esse de fide hunc numero Papam, esse verum Pontificem.*

74 *Quid exiget confessarius à schismatico in confessione.*

75 *Grauitas delicti schismatis, ex quibus colligatur.& nu. seq.*

76 *Monitum aureum B. Antonij Magnis, ex Sancto Athanasio.*

1 Apostasia Græca vox est, quæ Latinæ idem significat, quod elongatio, vel rebellio, vti dixerunt *Decian. in tractatu criminal. lib.5.cap.70. num.1. & Ricciullus de iure personar. extra Ecclesiæ gremium exist. libr. 6. cap.1.*

2 Et sicuti quatuor sunt modi, quibus Deo iungimur per fidem, per obedientiam, per ordinem, seu Clericatum,& per Religionem, ita secundum quadruplicem à Deo recessum quatuor assignantur Apostatarum species: nam

Quidam dicuntur Apostatæ à Fide.

Quidam ab ordine.

Quidam ab obedientia.&

Quidam à Religione. Leonardus Duardus ad Bullam Cænæ, libro secundo, can. primo. quæst. nona, num. quarto,& seq.

Hoc autem loco de solis Apostatis, à fide nobis est pertractandum.

§. PRIMVS.

Quid sit Apostasia à Fide,& in quo differat ab Hæresi.

3 Apostata à Fide dicitur, † qui à tota fide Christiana recedens ad aliam sectam, puta Turcarum &c. se se transfert, & in hoc differt ab Hæretico, qui licet neget aliquos articulos: tamen in reliquis,& fidem retinet,& Christiani nomen, *ita DD. in l.1.& 2.C.de Apost. Farinac.de hæresi qu.183. num. 13. Ludou. à Paramo de orig. S. Officij lib.3.q.3. num.17.* vbi ait. Apostasiam esse totalem temerarium recessum à fide Catholica, *Ricciull.de iure personar. lib.6. cap. 2. num.1. Sanch. in summ. lib. 2. cap.7. num. 16.* vbi quod in Apostasia duo possunt considerari: Primo recessus totalis temerarius à fide semel suscepta, & hoc est essentiale in Apostasia: Secundo conuersio ad aliquam aliam sectam: & hoc est accidentale ex eo, quod primum potest reperiri, sine secundo, & erit vera Apostasia, quod etiam voluit *Sanctarell. alios cumulans de hæresi cap.2. dub.1. num.1. &* post hæc scripta visus Reuerendissimus D. meus, acconciuis Pueronus meritissimus Abb. Generalis Montis Oliueti in suis eruditissimis comment. in Bullam Cænæ *cap. 1. numer. 33. &* 34.

4 Et licet *Suarez de Fide disput.16. sect.5.* existimauerit Hæreticū deficientem à fide verè & propriè dici Apostatam Attamen sumendo Apostatæ nomen, vt communiter a DD. sumi consueuit, scilicet pro totali recessu á fide, clarum est, quod Suarez natat contra torrentem DD. vti etiam ipse paulò post animaduertit n. 6. Ex quibus.

5 Colligitur primò, primariam differentiam inter Hæresim,& Apostasiam esse, quod hæc dicit totalem recessum á fide Catholica, illa vero non totalem, sed partialem, *Royas de hæret. part.1. num.485. Ricciull. d. lib. 6. cap.2. num.5. & Sanctarell. qui alios cumulat, de hæresi cap.2. num. 1. vers.* Ex dictis, sequitur *Azeued. ad Reg. Hisp. Constit. Nou. Recompill. lib.8. tit.2. de los Iudicios, l.2. num.3. & seq.*

6 Colligitur secundo, quod sacrificans Demoni vel Idolis,& se tradens Demoni est Apostata, *D. Thom.2.2.q. 12. art. 1.* vbi etiam quod Christianus adorans sepulchrum Mahumetis est Apostata, *Decian. tractatu crim. lib.5. cap. 72. num. 3. Ricciull. dicto cap. 2. num. 3. & Farin. de hæresi quæst. 183. num. 17.* vbi de vouentibus se Diabolo propria malitia scientes illum esse Diabolum Dei inimicissimum.

7 Colligitur tertiò, reiterantes Baptismum esse Apostatas, quoniam, vt dicit Abb. in Rubric. de Apostatis, videntur à priore Baptismate recedere, ita DD. Canonistæ in dict. Rubr. de Apost. & reiterantibus Baptismum, & Ciuilistæ in *l.1. C. ne Sanctum Baptisma iteretur, vbi Pegna par.1. Director. com.12. Farin. d. q. 183. num.18.* qui alios allegat, & nouissimè *Paulus Christineus decis. Supremæ Curiæ Belgicæ tom.2. decis.38. super dictum tit. Codic. ne Sanctum Baptisma iteretur.*

8 Colligitur quartò, Apostasiæ crimen non esse specie distinctum ab hæresi, sed tantummodo importare circumstantiam magis aggrauantem, intra tamen eandem

dem

dem speciem, ita *Alphons. à Castro de iusta haeret. penit. lib.1.cap.7. Pegna part.2.comm.74. Sanch. in summ. lib. 2.cap.7.num.26. Ricciull. de iure person. lib.6.cap.4. nu. 4. Suar. de fide disp. 16. sect. 5. in fin. & Sanctarell. qui alios cumulat. dicto. cap. 2. num. 2. & seq. & Azeued. vbi supra num.* 5. Probatur autem conclusio.

Primò, quia Apostasia est recessus totalis hæresis verò specialis a fide, & magis, & minus non facit differre specie, igitur &c.

Secundò, quia si Apostasia specie differret ab hæresi, sequeretur aliquem per solam multiplicationem Hæresum, desinere esse Hæreticum, vt si Hæreticus multiplicando Hæreses recederet à tota fide.

§. SECVNDVS.

Baptizatus nulliter, si ad Reprobam sectam se transferat, an dicatur Apostata.

9 DE hac quæstione videnda sunt ea, quæ scripsi in *tit. de Haeret.* §. *de subiecto haeresis DD. autem ibi allegat. loquentibus in materia Haeresis, addo Ocham tractatu de haeret. lib.3. cap.2. & 3. Alphons. à Castro de iusta haeretic. punit. lib.1. cap.8. dub. 3. & Ricciull. de iure person. extra Eccles. gremium existentium lib. 6. cap.3.* vbi loquitur in materia Apostasiæ.

§. TERTIVS.

De transeuntibus ad sectam Iudaeorum, & Saracenorum.

10 CHristiani ad impias Iudæorum, & Saracenorum sectas, siue transeuntes, siue redeuntes Apostatas esse propriè, docuerunt communiter Canonistæ in cap. contra Christianos de hæreticis in sexto. *Eymericus in Direct. part.2.q. 44. & sequens. vbi Pegna commen.69. & 70. Farinac. alios cumulans de haeresi quaest. 183. numer.* 19. & de hac materia sunt duæ Bullæ Pontificiæ, altera Nicolai IV. incip. Turbato corde, altera Greg. XI. incip. Admodum dolenter, quæ impressæ habentur apud Eymeric. locis citatis.

Ac proinde contra hos procedere possunt omnes, qui sunt in causis Apostasiæ Iudices competentes, sicuti etiam possunt procedere contra Iudæos, & Saracenos suadentes Christianis, vt ad eorum sectam, vel transeant, vel redeant, vt latè dixi, & probaui *in titul. de Iudaeis in 5. & 6.* casu Bullæ Greg. XIII. incipiente. Antiqua Iudæorum &c.

11 De ritu autem quo Iudæi vtuntur, cum Christianos recipiunt, videndi sunt *Eymer. in Direct. par.2. quaest.44. n.1.* vbi latè *Pegna sub lit. F. G. H. & I.*

12 Ex quibus coniecturis, signis, & præsumptionibus Christiani, vel Iudæi baptizati, ad Iudaismum rediisse colligatur, videndi sunt *Crauett. cons.73. volum. 1. Alciat. respons.* 487. secundum impressionem Lugdunensem, & *Menoch. de arbitr. Iudicum cent. 6. cas.* 547.

Quid etiam dicendum sit de transeunte ad hasce sectas metu mortis me remitto ad ea, quæ dixi *in titul. de Haereticis, in* §. *an sit Haereticus*, qui metu compulsus, aliquid hæreticale committit.

§. QVARTVS.

Quis sit Iudex huius Criminis.

13 CLarissimum est in hoc Apostasiæ crimine Indicem competentem esse hæreticæ prauitatis Inquisitorem, vti dixit *Oldrad. cons. 36. col.1. vers.* Ad primum articulum, *Menoch. de arbitr. Iudic. centur.6. cas.546. num.4. & Farinac. qui alios allegat, de haeresi quaest. 183. numer.* 11. ita tamen, vt simul cum Ordinarijs Ecclesiasticis procedant, modò à Sacris Canonibus præscripto, de quo par. 3. latissimè tractabimus, ex quo colligitur quam erronea sit ordinatio Regni Lusitaniæ, *lib.5. tit.2.* §. *fin.* qua videtur probari posse Iudicem laycum iudicare de Apostasia: quia etiamsi de ea notoriè constaret, & vlterius Apostata nollet penitere, adhuc Laycus eum punire non posset, nisi postquam Iudex Ecclesiasticus eum sibi remiserit, cap. vt Inquisitionis, §. *prohibemus*, de hæret. in sexto, & latè ordinationem illam impugnat *Barbos. Lusitanus in l. Titia, n.55. solut. matrimonio.*

Addo ego non posse dari casum Apostasiæ, tàm notoriæ, quin saltem sit Apostata interrogandus, & totquendus super complicibus, quod sine difficultate spectat ad Inquisitores, & Iudices Ecclesiasticos, & cum Apostasia sit species hæresis, & in hæresi laycus nullo modo sit Iudex competens vt par. 3. videbimus, & latissimè pro nunc docuerunt DD. longa serie relati per Scortiam in selectas Rom. Pontif. Const. epitom. 10. theorem. 34. neque in Apostasiæ crimina vllo modo poterit se ingerere: atque ita in hæresi, & Apostasia quantumuis notoria, & carente omni dubio, iuris, & facti, docuit alijs relatis *Capiblanc. de Baronibus & eorum officio, pragmat. 8. par. 1. n.95. vers.* Sed verior fuit, in vltima editione.

Neque obstat quod contra Hæreticos, & Apostatas Imperatores varias Legibus suis pœnas constituerint. Quia leges illæ latæ fuerunt ab Imperatoribus, non vti Iudicibus competentibus, sed vti protectoribus Ecclesiæ: *Debet enim* (inquit D. Leo in Epist. 75. ad Leonem Augustum) *Imperator incunctanter aduertere Regiam potestatem non sibi solum ad mundi regimen, sed maximè ad Ecclesiae praesidium esse collatam, vt ausus temerios comprimendo, & quae benè statuta sunt defendat, & veram pacem ijs, quae sunt turbata restituat.*

Ad materiam autem hanc, & intellectum dicti capituli, vt Inquisitionis, §. *prohibemus, de haeretic. in sexto*, videndi erunt *Diana resolut. moral. par.3. tract. 1. resolut.2. & par. 4. tract. 1. resolut.12.* cum vtrobique allegatis per eum: quibus addo ego *Sesse de inhibit. institia Regin. Aragon. cap. 30. num.2. Morlam in Emporio iuris tom.1. tit.1. de Iurisdict. omnium Iudicum num.136. Christoph. de Anguian. de leg. & Constit. Principum lib.3. tom.1. controu.31. numer.8. & 9. Fontanellam de pactis nuptial. claus.4. glos.13. par.2. n. 41. tom.1. Sebastian. Ximenes in suis concordant. tom.2. ad dictum* §. *prohibemus*, *Ferdinandum de Castro Pallao in opere morali tom.1. tractatu 4. disp.8. punct. 14. per totum, & Bouadill. in sua Politica lib.2. cap. 17. por la Iurisdiction Ecclesiastica. num.* 71.

§. VI.

§. QVINTVS:

In quo magis declaratur, quomodo Iudex laycus in causis Hæresis, & Apostasiæ sit incapax, etiam in quæstione facti.

14 QVæ hucusque dicta sunt de incapacitate layci Iudicis in cognoscenda controuersia facti in materia hæresis, vel Apostasiæ non sunt ita ad literam, & Iudaicè intelligenda, vt semper, & quandocunque laycus Iudex ab his quæstionibus facti sit repellendus.

Hoc enim modo arbitror posse commodè distingui, salua semper determinatione S. Matris Ecclesiæ, & Congregationis Supremæ S. Officij de Vrbe, cui me, & omnia scripta mea humilissime subijcio.

15 Aut agitur de quæstione facti in materia hæresis, & Apostasiæ principaliter, ad effectum puniendi hæreticum, vel Apostatam, & in hoc casu ego constantissime dico laycum in hac controuersia facti esse omnino incapacem ex dispositione dicti §. prohibemus, in verbo. Quoquomodo, quod cum sit generale, & vniuersale vtique est aptum comprehendere, tam quæstionem facti, quam iuris.

Accedunt rationes supra allegatæ, quod hæreticus, & Apostata sunt torquendi super complicibus, quod est munus Inquisitorum, & Iudicis Ecclesiastici, ex dictis in titulo primo, §.23.

16 Vlterius facit ratio *Fontanell. de pact. nuptial. clausf. 4. glos. c. 3. part. 2. num. 41. tom. 1.* quod huiusmodi quæstiones facti in hac materia, cum agitantur in ordine ad hæreticum puniendum, semper habent admixtam quæstionem iuris, quo casu Iudex laycus est omnino incapax.

17 Aut tractatur de quæstione facti omninò seiunctâ à quacunque quæstione iuris, incidenter, & per modum exceptionis oppositæ in iudicio coram Iudice layco, non ad effectum hæreticum puniendi principaliter, sed ad effectum non admittendi eum in iudicio, vel excludendi eius filios ab aliquibus dignitatibus, & muneribus honorificis, & tunc adhuc ego distinguerem.

18 Vel oppositio fit hoc modo. Excipio, quod tu es hæreticus, quia v. g. tali die docuisti talem propositionem hæreticam, & tunc in cognitione illius exceptionis nullo modo debet se ingerere laycus, quia exceptio illa requirit maximam discussionem etiam articulorum iuris, non enim ex eo, quod quis profert propositionem hæreticam rectè infertur: ergo est hæreticus, quia potest esse, quod quis eam proferat, vel metu, vel iracundia, vel ex ignorantia, quo casu solus Ecclesiasticus est competens.

19 Vel opponitur dicta exceptio hoc modo dicendo, non debes audiri in iudicio, quia fuisti declaratus à Iudicibus Ecclesiasticis hæreticus, & in hoc casu arbitrarer posse Iudicem laycum examinare testes, qui fuerunt præsentes, dum ille fuit à Iudicibus Ecclesiasticis declaratus hæreticus, & condemnatus in pœnas hæreticorum, ad effectum tantummodò excludendi eum à Iudicio successione, dignitatibus, muneribus, &c. dummodo tamen ipse non opponeret de inualiditate dictæ denunciationis: nam in hoc casu vtique remittenda esset huiusce rei cognitio ad suos Iudices Ecclesiasticos.

Et breuiter repetendo ea, quæ hucusque dicta sunt, sentio Iudicem laycum non posse esse Iudicem quæstionis facti: an aliquis sit, vel fuerit hæreticus, sed tantummodò quæstionis facti per modum exceptionis oppositæ: an sit, vel fuerit à Iudicibus Ecclesiasticis condemnatus, & denunciatus hæreticus.

20 Ita in effectu videtur distinxisse *Morla in Emporio iuris par. 1. tit. 2. de iurisdict. omnium Iudicum in princip. num. 136. in fin.* vbi dixit verba textus in dicto §. *prohibemus*, ibi: *Quoquomodo posse referri ad factum, seu ad quæstionem facti*, vbi de ea principaliter ageretur, non incidenter, & in consequentiam.

Probatur nostra assertio, primo, quia in hac cognitione agitur de solo facto seiuncto ab omni iuris controuersia, cumque de eo agatur incidenter, & non ad effectum puniendi hæreticum principaliter cessant omnes rationes supra consideratæ pro incapacitate Iudicis layci.

21 Secundò probatur ex eo, quod Canonistæ passim docent de excommunicatione, quæ cum sit spiritualis pœna, vtique ad Ecclesiasticos Iudices spectat, non solùm eius sententiæ prolatio, sed etiam eiusdem excommunicationis cognitio. Si tamen coram Iudice sæculari opponatur Actori: *Tu non potes stare in iudicio vt Actor, quia tu es excommunicatus*, iuxta text. in cap. intelleximus de Iudic. vbi modernus Barbos. plurimos DD. allegat. tunc magis communiter sic distinguitur.

Aut Actor reo sibi opponenti de excommunicatione replicat de eius inualiditate, aut (nihil de inualiditate opponens) replicat non constare se fuisse excommunicatum. In hoc secundo casu, cum agatur de probando mero facto, an scilicet Actor fuerit à Iudice Ecclesiastico excommunicatus, vel denunciatus, poterit vtique Iudex laycus testes recipere, & de eo mero facto cognoscere: an scilicet reus rectè exceptionem suam, quoad factum merú tantùm probauerit.

Primò verò casu, quia quæstioni facti adest ad mixta iuris controuersia, vtique tota illius rei cognitio remittenda erit ad Ecclesiasticum, *Franch. in cap. 1. §. si quis igitur, verf.* An Iudex sæcularis, de except. in 6. cum alijs longa manu cumulatis per *Ricciull. de iur. personar. extra gremium Ecclesiæ existentium, lib. 4. cap. 31. n. 15. & 16.*

Quia tamen res hæc admodum periculosa est, omnia, quæ hucusque dicta sunt subiecta semper intelligantur declarationi Eminentissimorum DD. Cardinalium Supremorum Inquisitorum, & Iudicio quorumcunque piorum, & Doctorum Virorum.

§. SEXTVS:

An Apostatæ Pœnitentes ad misericordiam sint recipiendi.

MAttheus de Afflict. in Constit. Regni Siciliæ tom. 3. Nicol. Arelat. de hæret. notab. 44. & alij nonnulli, tenuerunt Apostatas etiam conuersos, & pœnitentes ab Ecclesia ad misericordiam recipiendos non esse moti, ex dispositione tex. l. 5. C. de Apost. ibi: *Nec horum flagitium obliterabitur pœnitentia*, & infra, *lapsis etenim, & errantibus subuenitur, perditis verò, hoc est Sacro Baptisma profanantibus nullo remedio pœnitentiæ succurritur.*

22 Verùm contraria sententia certissima est, & probatur ex verbis Siricij Papæ Epistola 1. cap. 3. relatis per *Pegnam par. 2. comm. 74. verf.* Et hanc sententiam, vbi etiam Pegna attestatur ita in praxi obseruari *Symanch. de Cathol. Instit. tit. 7. de Apostatis num. 3. & 4. Menoch. de arbitr. Iudicum cas. 546. numer. 19. & 20. Ricciul. de iure personar. extra Eccles. gremium existentium lib. 6. cap. 4. num. 11. & Sanctarell. de hæresi cap. 2. dub. 5. numer. 4. & seq. latissimè Farinac. quæst. 192.*

de haresi num. 14. *seq. Christinaeus decisionum Supremae Curiae Belgicae, volum.* 2. *decis.* 39. *num.* 4. vbi quod hæc opinio certa est, licet de iure ciuili contraria opinio Afflicti sit verior.

23 Quoad *text, verò in dicta l.* 3. *Cod. de Apost. Royas in tract. de haret. part.* 1. *n.* 406. *allegans glos. final. in cap. fin. dist.* 29. ait eos ineptos esse, qui canones, & leges concordandas dicunt, vnde *Alphons. à Castro de iusta haer. et punitione lib.* 1. *cap.* 23. *& Symanch. dicto titul.* 7. *n.* 4. voluerunt dictum textum esse de iure canonico correctum.

Mihi tamen magis placet sententia *Riminald. iun. inter cons. vlt. volunt, cons.* 83. *n.* 30. *lib.* 2. *quem sequitur Ricciull. de iure person. lib.* 6. *c.* 4. *n.* 12. *&* 13. quod ex textu illo nequaquam possit colligi, & probari opinio *Arelaten. & Afflict. nam non dicit text.* quod Apostatæ redeuntes vita mulctentur, sed tantum excludit pœnitentiam, quoad alias pœnas in eo tex. nominatas.

§. SEPTIMVS.

De Tortura, & Abiuratione Apostatarum.

24 DE Apostatarum tortura, & Abiuratione prorsus supervacaneum est hoc loco disserere: quoniam in his omnia, quæ de hæreticis dicta sunt locum habent, vti etiam notauit *Symanch. de Cathol. Instit. tit.* 7. *n.* 6.

§. OCTAVVS.

De pœnis Apostatarum.

25 BReuiter in hac re dicendum Apostatas iisdem pœnis subiacere, quibus hæretici subiacent. Et ideò Apostatæ sunt irregulares excommunicati, omnis dignitatis incapaces, eorum bona confiscantur subditi, & vassalli liberi a iuramento fidelitatis, testari nequeunt, hæredes institui non possunt, à testimonio ferendo repelluntur, nec vllo modo contrahere queunt: latissimè *Menoch. de arbitr. Iudicum cent.* 6. *cas.* 546. *à numer.* 3. *vsque ad numerum* 34. *Farinac. de hæresi q.* 182. *à numer.* 34. *vsque ad numer.* 53. *Sanctarell. de hæresi cap.* 2. *dub.* 5. *conclus.* 3. *numer.* 6. *Locat. Repertor. Inquisit. & Comens. in Lucerna in verbo Apostata.*

Circa excommunicationem tamen Apostatarum, notandum, quod licet Apostatæ sint etiā veri Hæretici. Attamen vnica excommunicatione ligantur non duplici, vti doctissime notauit Reuerendissimus Concius meus, vnicum Religionis suæ Decus, Pater Puceronus Abbas Generalis Monachorum Montis Oliueti, in suis commentarijs in Bullam Cœnæ, cap. 1. numer. 35. qui alios cumulat, *Scortia Theoremate* 40. qui alios citat, *Layman. in summ. lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 15. *numer.* 4.

Hoc loco etiam quæri posset, vbi Apostatæ debeant puniri, sicut, & Hæretici, & an in his delictis locus sit remissioni.

In quo dico, quod regulariter Apostatæ, & hæretici remittuntur Inquisitoribus eius loci, vbi Hæresis primum exterius manifestata fuit, tunc enim cepit hæresis subijci Iudicio Ecclesiæ, *Molin. de brachio sæculari, lib.* 3. *cap.* 44. *qui alios cumulat:* si tamen Romæ esset Hæreticus deprehensus nullo modo remittendus esset ad Inquisitores loci, vbi Hæresis fuit contracta. Quia regulariter non fit remissio de maiori Tribunali ad minus, *Oldradus cons.* 124. *optimè Marcus Antonius Amidan. tom.* 3. *eius votorum, casu* 12. vbi quod cum ipse esset ex Consultoribus Supremi Tribunalis de Vrbe de anno 1591. die 29. Augusti omnes ferè Eminentissimi Cardinales, & Reuerendissimi Prælati, censuerunt non esse locum remissioni de Tribunali Vrbis ad Tribunalia inferiora Inquisitorum.

§. NONVS.

De Schismate.

26 SChisma Græca vox est, quæ latinè scissuram significat, iuxta illud ad Corinth. 2. cap. 2. *Audio scissuras inter vos esse*, latè Duard. ad Bullam Cœnæ lib. 2. can. 1. quæst. 56. n. 1. & alij infra allegandi.

De atrocitate huiusce criminis videndi sunt, *Decian. in tractatu criminali tom.* 2. *lib.* 5. *cap.* 63. *Farinac. de hæresi quæst.* 184. *in principio, Duardus loco allegato, & maximè numer.* 3. vbi quod schismatici dicuntur deteriores illis, qui Christum Dominum nostrum crucifixerunt, cum illi, nec tunicam Domini inconsutilem scindere, nec eiusdem ossa confringere fuerint ausi, hi verò Ecclesiam eius, in illius tunica, & ossibus configuratam, lacerant, & disrumpunt, *Suarez de charitate disputat.* 12. *sect.* 1. *Salcedo in praxi ad cap.* 115. *Diaz. Origen. Homil.* 9. in Ezechielem, vbi dixit hæresim, & schisma, esse sorores.

§. DECIMVS.

Quid, & quotuplex sit Schisma.

27 DEfinitur Schisma à Theologis communiter cum *S. Thom. in* 2. 2. *quæst.* 39. *art.* 1. vt sit: *Voluntaria, & pertinax subtractio, & separatio ab obedientia vniuersalis Ecclesiæ, vel Summi Pontificis, qui Principem in Ecclesia locum tenet: Bonacin. in Bullam Cœnæ disput.* 1. *quæst.* 3. *puncto* 5. *n.* 2. *cum allegat. ab eo Reuerendiss. Pater Puceronus in Bullam Cœnæ cap.* 1. *num.* 226. Ex qua definitione.

28 Colligitur primò, illum esse schismaticum, qui contempto Summo Pontifice facit, aut facere intendit Synodos Generales, & Episcopos constituere, & nouas Constitutiones facere, *Farin. de hæresi quæst.* 184. *numer.* 8. *Sanctarell. de hæresi cap.* 43. *num.* 3. *circa medium, Duard. dicta quæst.* 56. *n.* 7. *Bonacin. vbi supra n.* 2. *vers.* Decimo.

29 Secundò colligitur illos esse Schismaticos, qui communicare renuunt membris Ecclesiæ, *Sanc. in summ. lib.* 2. *cap.* 36. *n.* 2. *Duard. n.* 9. *Farinac. n.* 9.

30 Tertiò colligitur excommunicatum, non esse Schismaticum, quia hic non intendit se subtrahere ab obedientia Summi Pontificis, *Duard. loco citato n.* 4. *vers.* Imò, *Sanctarell. n.* 9.

Nec illum, qui renuit obedire Papæ, ob grauitatem rei, quam præcipit, vel ob odium particulare ipsius, vel non vti Papæ, sed vti Domino temporali, v. g. Ciuitatis Bononiæ, ita *Sanch. dicto cap.* 35. *n.* 3. *&* 4.

Quia de ratione Schismatis est, quod Schismaticus se subtrahat ab obedientia Summi Pontificis, vti Summus Pontifex est, *Bonacina vbi supra n.* 2.

Quartò colligitur, præcipuam differentiam inter hæresim, & schisma esse, quod hæresis formaliter consistit in negatione doctrinæ, fidei, & sic opponitur fidei, schisma verò consistit in repugnantia vnioni corporis Ecclesiæ: & sic opponitur principaliter virtuti charitatis; ita Suarez *de virtute Theolog. in tractatu* de

de charitate disput. 12. *sect.* 1. *& Sanch. d. cap.* 36. *num.* 7. *& 8. qui alios allegant.*

Ex quo sequitur quod omnis Hæreticus est Schismaticus, quia hæreticus non credendo Ecclesiæ, se separat ab illius vnitate, & ex eo, quod non credit, hæreticus dicitur, ex eo verò, quod ab Ecclesiæ vnitate se separat Schismaticus appellatur non tamen omnis Schismaticus Hæreticus est, quia potest esse, quod quis credat omnibus fidei articulis, & Summum Pontificem esse caput Ecclesiæ, & tamen ei nollit ex propriæ voluntatis malitia obedire, ita *D. Thom. dicta quæst.* 39. *artic.* 1. *ad* 3. *Sanch. loco citato numer.* 8. *Sanctarell. qui alios cumulat dicto cap.* 47. *num.* 7. *latissimè Azeued. ad Regias Hispan. Constitut. Nou. Recompillat. lib.* 8. *titul.* 3. *l.* 1. *numer.* 44. *& pluribus sequentibus*, qui in hac materia omnino videatur. Et hinc oritur axioma D. Hieron. super Epistola D. Pauli ad Galatas, quod hæresis peruersum dogma docet schisma ab Ecclesia separat, de quo *Marius Alterius de censuris tom.* 1. *disput.* 2. *lib.* 5. *can.* 9. *vers. Nauar. in Manual. benè Gottofred. Abano in sua Theorica, & praxi crimin. in §. hæresis num.* 48.

32 Schismatici sunt in duplici differentia, alij namque diuisi sunt ab Ecclesia quoad obedientiam solum, vt potè, quia cum nullum habeant in fide errorem moti, malitia, superbia, vel auaritia deuiant ab obedientia Ecclesiæ: Alij verò sunt diuisi ab Ecclesia, & quoad obedientiam, & quia nolunt determinationibus Ecclesiæ credere, & hi propriè sunt hæretici; hæc magistralis diuisio Schismaticorum fuit *D. Thom. in* 2. 2. *quæst.* 39. *art.* 1. *ad* 3. *& eam secuti fuerunt Eymericus in Directorio par.* 2. *quæst.* 48. *num.* 2. *Pegna ibid. Symanch. de Cathol. institut. tit.* 58. *de schism. num.* 4. *& in Enchirid. violata Relig. tit.* 5. *num.* 2. *Suar. de Charit. disput.* 12. *sect.* 1. *num.* 2. *Farinac. dicta quæst.* 184. *num.* 14. *& Ricciull. de iure person. lib.* 8. *cap.* 1. *n.* 17. *& seq.*

33 Tertium Schismaticorum genus, ex Symanch. Pegn. Farinac. & Ricciull. locis citatis addi potest, illorum scilicet qui probabili, vel insuperabili ignorantia ducti, putant aliquem esse Summum Pontificem, qui reuerà electus non est, quod nunc euenire solet cum plures de Papatu disputant, & neque hæretici sunt, neque de hæresi suspecti, sed hi nonnisi impropriè schismatici dici possunt, nec vllas à iure pœnas incurrunt.

34 Quoad secundum Schismaticorum genus attinet, quoniam consumati sunt Hæretici in illis iudicandis, & puniendis non est multa difficultas, cum per omnia sint, vt Hæretici tractandi, vt animaduertit *Pegn. dicto comment.* 73. *sub litera B.* Ideò de primo tantùm genere nunc nobis pertractandum est.

§. VNDECIMVS.

An Schismatici primi generis sint suspecti de Hæresi: & qualiter: Et an torqueri debeant, & abiurare.

VBI Schismata ibi esse Hæreses, & dissensiones, dicebat Origines supra allegato Homilia 9. in Ezechielem. Vnde non mirum si schismatici primi generis, licet se se Christianos profiteantur, tamen sint de
35 † hæresi suspecti, *Bonacina vbi supra punct.* 5. *num.* 12. *vers.* Obserua tamen: re enim ipsa, & facto, palàm ostendunt se credere; Quod extra Ecclesiam sit salus; Quod Summo Pontifici non sit parendum; Quod vnitas Ecclesiæ possit scindi, & multa alia eiusdem generis Hæretica, & erronea, vt egregiè docuit *Symanch. de Cathol. institut. tit.* 58. *num.* 6. vnde contra eos procedit Sanctum Officium, vt notorium est *Peirin. in Priuileg. Minorum tom.* 2. *ad Constitut. Pauli Quinti, num.* 14.

36 An autem sint suspecti de hæresi leuiter, vel vehementer: Dicendum est, quod regulariter sunt suspecti de vehementi, optimè *Symanch. loco citato num.* 8. vbi quod Iudices Ecclesiastici in hosce Schismaticos animaduertere debent vti de hæresi vehementer suspectos: quod idem videtur sensisse *Eymeric. dicta quæst.* 48. *num.* 3. *& Pegna ibidem commen.* 37. *sub litera A.* vbi dixerunt hosce schismaticos ad minus ex schismate reddi suspectos de hæresi leuiter, quasi velint, quod regulariter sint suspecti de vehementi, *Menoch. de præsumption. lib.* 5. *præsumpt.* 6. *num.* 24.

Et hanc eandem opinionem tenet Ferdinandus de *Castro Pallao videndus in suo opere morali tom.* 1. *tract.* 6. *disput.* 4. *punct.* 6. *num.* 19. Quamuis enim aliquando contingat dari schisma sine errore intellectus. Attamen rarò hoc accidit *Vgolin. de censur. Pontif. reseruatis part.* 2. *in glos. necnon Schismaticos, Sousa tamen in Aphorism. Inquisit. lib.* 1. *cap.* 20. *numer.* 13. ait, hosce schismaticos regulariter esse suspectos de hæresi leuiter tantùm, verùm allegat pro se *Farin. de hæresi quæst.* 184. *num.* 35. *& seq.* qui tamen non definit ibi, qualis suspicio ex schismate oriatur, prout nec *Eymeric. & Pegna locis per nos, & Sousam allegatis*, qui potius in nostram videntur inclinare sententiam.

37 Quinimò si schisma sit antiquum ex eo vtique grauissima, & violentissima orietur hæresis suspicio, vt ex text. in Extrauag. ad certitudinem, de sententia excommunicationis inter communes, ibi: *Tamquam eorundem Græcorum antiquorum Schismaticorum, & in antiquato schismate constitutorum, & per hoc Hæreticorum*: & ibi glos. quod etiam docuit *Abb. in cap. quia diligentia num* 2. *de elect.*

38 Constito igitur de schismate diligenter interrogandus est schismaticus super credulitate sua: an scilicet crediderit Summum Pontificem Romanum esse caput Ecclesiæ, extra Ecclesiam esse posse salutem, & singilatim super similibus fidei articulis, & vbi Catholicè respondeat torqueri debet super dicta sua credulitate, eo modo, quo solent torqueri suspecti de hæresi, & quidquid ex dicta tortura emergat, torqueri debet super complicibus in crimine schismatis, iuxta notata p. 3. tit. de indicijs, & tortura, *& supra tit.* 1. *de Hæresi, §. decimo octauo.*

39 Tortura ei data Schismaticus abiurare debet schisma formaliter, iuxta formam de qua *in cap. quoties* 1. *quæst.* 7. *& Turrecremata in summa de Ecclesia lib.* 4. *par.* 1. *cap.* 15. & etiam hæresim pro modo suspicionis eiusdem, vt notauit *Pegna dicto commen.* 73. *vers.* Sed vlterius quæritur, *& Decian. in suis tract. crimin. lib.* 5. *cap.* 64. *num.* 2. & de materia abiurationis horum schismaticorum videndi sunt *Symanch. de Cathol. institut. tit.* 1. *num.* 15. *& seq. Farinac. de hæresi quæst.* 184. *num.* 35. *& Leonard. Duard. ad Bullam Cœnæ lib.* 2. *can.* 1. *quæst.* 56. *num.* 12.

40 Vbi autem de schismate, quis nec conuictus, nec confessus esset, tunc extantibus indicijs ad torturam torquendus esset pro veritate habenda: & vlterius vbi ex tortura nihil emergeret, pro suspicionis modo schisma abiurare deberet, in omnibus, & per omnia ad formam suspectorum de hæresi.

Nam sicuti quoad abiurationem à pari procedunt Hæreticus formalis, & schismaticus formalis, ita etiam quoad eandem abiurationem à pari procedere debent suspectus de hæresi, & suspectus de schismate.

41 In prædicto tamen casu, quo quis de schismate nec conuictus, nec confessus esset, sed tantummodo suspectus

pectus, non esset reus cogendus ad abiurandum vti suspectus de Hæresi: nam ex præsumptione non nascitur præsumptio, sed ex facto certo; vt sentit Bartol. in l. 2. §. Diuus, ibi: *Quod probato vero, tunc præsumitur subtraxisse; ff. de iure Fisci*, & apertius *Bald. l. idem esti, in secunda lect. de statu hominum, Rum. conf. 90. in fin. vers. Secus autem, lib. 3. & conf. 51. num. 15. volum. 5. vbi de communi, Mantic. decis. Rotæ Romanæ 364. num. 19.*

At de schismate ex quo oritur hæresis suspicio non constat, nisi præsumptiuè, igitur ex eo schismate præsumpto, non potest oriri Hæresis suspicio.

§. DECIMVS SECVNDVS.

De pœnis Schismatis.

42 PRima Schismaticorum pœna est priuatio Ecclesiasticæ potestatis (loquendo de potestate Iurisdictionis non Ordinis) *text. est in cap. didicimus 24. quæst. 1. Sanch. in summa lib. 2. cap. 36. num. 10. & Card. Tuschus pract. conclus. tom. 7. litera S. conclus. 55. num. 1. & sequ. Bonacin. de censuris in specie disputat. prima, de censuris Bullæ Cœnæ quæst. 2. punct. 5. num. 8. Suarez de charitate disput. 12. sect. 2. numer. 3. qui allegant alios.*

43 An autem hæc pœna habeat locum in schismatico non denunciato, controuertunt Scribentes: Nam

Azor. institut. moral. par. 1. lib. 8. cap. 20. quæsito 9. & Valentia tom. 3. disp. 3. q. 15. punct. 3. existimarunt Schismaticum, etiam antequam sit denunciatus carere Ecclesiastica iurisdictione.

Toletus verò lib. 1. summ. cap. 13. nu. 2. & Sotus in 4. dist. 12. q. 1. art. 4. Leonard. Duardus ad Bullam Cœnæ lib. 2. can. 1. q. 56. num. 13. vers. Quæ quidem. & Bonacina in Decalogum disp. 3. qu. 4. punct. vlt. §. 5. nu. 8. & loco supra allegato num. 9. probabilius oppositum censuerunt: nam ex Consilio Constantiensi, cuius Constitutionem referunt *Tolet. & Sotus locis supra citatis*, nullus ex vi prohibitionis Ecclesiasticæ vitandus est, nisi notorius sit percussor Clerici, vel nominatim denunciatus sit reus perpetrati delicti, cui est adiuncta communionis priuatio.

44 Secunda Schismaticorum pœna est excommunicatio lata in 1. can. Bullæ Cœnæ.

Nam an de iure antiquo essent excommunicati, controuersum est inter DD. *ita Sanch. dicto can. 36. nu. 11. Duardus d. 56. nu. 6. Suar. de charitate disp. 12. sect. 2. nu. 1. Sanctarell. de hæresi cap. 43. nu. 8. & Farinac. de hæresi q. 184. nu. 37. & seq.* Dixi Schismaticos esse excommunicatos, excommunicatione Bullæ in 1. Can. contra *Nauar. in Man. cap. 27. nu. 57.* qui ponit hanc excommunicationem in 2. Canone, sed verè Nauar. natat contra torrentem DD. & eum latè impugnauit *Alter. de censur. tom. 1. lib. 5. disput. 2. cap. 9. in principio.*

45 Hæc autem excommunicatio non comprehendit Schismaticos solum mentales, *Sanch. nu. 15. & Duard. nu. 17. nec fautores, & d. Schismaticorum, Sanch. nu. 16. & Duard. nu. 8. Bonacin. d. punct. 5. nu. 10. vers.* Obserua quarto, licet hi ligentur excommunicatione, de qua in Bulla Pauli Quarti incip. Cum ex Apostolatus officio.

46 Ligantur tamen hac Bullæ Cœnæ† censura Schismatici, solo exteriori opere, licet in eis desit intentio se subtrahendi ab obedientia Papæ vti docuerunt *Sanch. num. 14. Suar. de censur. disput. 21. sect. 2. num. 13. Duardus num. 8.* Ex quo ibi inferunt DD. censura Bullæ ligari eos, qui in Anglia externæ obedientiæ signa exhibent erga Regem, licet in mente credant ipsum non esse Christi Vicarium, *Bonacin. vbi supra versic. Obserua tertio, & Mar. Alter. de censur. tom. 1. disput. 2. lib. 5. c. 9. colum. 8. Filliuc. quæst. moral. tom. 1. tract. 16. cap. 1. numer. 48. Pater Pueronus Abb. Generalis Monachorum Montis Oliueti Dominus, & concinis meus, in commen. suis eruditissimis in Bullam Cœnæ, c. 1. n. 130.*

47 An autem in excommunicationis Bullæ nostræ comprehendantur soli schismatici, & hæretici simul: an verò etiam schismatici primi generis non habentes schisma coniunctum cum hæresi.

Farinac. tenet solummodo Schismaticos habentes cum schismate hæresim coniunctam comprehendi ex eo, quod hi propriè sint schismatici, *ita quæst. 184. num. 59.*

At *Duardus dicta quæst. 59. n. 6. Sanch. & Suar. locis citatis*, manifestè docuerunt, etiam schismaticos, non habentes cum schismate hæresim coniunctam, comprehendi Bulla Cœnæ, quia etiam hi strictè sunt schismatici, vt supra vidimus, & schismatici secundi generis iam sunt excommunicati per eandem Bullam nostram sub nomine Hæreticorum.

48 Tertia pœna est inhabilitas ad beneficia in futurum consequenda, *Sanch. nu. 18 Farin. d. q. 183. n. 42. Pegna comment. 83. part. 2. vers.* Cognitu dignum, vbi reprobat *Crauett. qui consuluerat contrarium cons. 283. Sanctarell. de hæresi cap. 43. n. 12. & 13. & de hoc est text. in cap. quia diligentia, de elect. Bonacina dicto puncto 5. nu. 12.* vbi addit ob schisma modo non sit coniunctum cum hæresi, non incurri priuationem beneficiorum obtentorum ante schisma.

49 Quarta pœna, est pœna mortis, vbi schismatici sint impœnitentes, *Farinac. d. q. 184. n. 51. & n. 52.* vbi quod in tali casu Iudices sæculares possunt sine degradatione punire clericos schismaticos, *Marta de iurisdict. cap. 38. par. 2.*

Et eadem pœna mortis puniri debent Domini, & Magistratus omnes tam Ecclesiastici, quàm sæculares,

50 qui in schisma inciderint, excitauerint &c. secundum Bullam Pauli IV. incip. Cum ex Apostolatus officio, vbi omnes tales schismaticos, etiam pro primo lapsu puniri mandat Papa, vti verè relapsos, *Duard. loco citato num. 13. Scorsia latè in selectas Roman. Pontif. Constit. Epitome. 7. per tot.*

51 De alijs schismaticorum pœnis videndus est *Farinac. dicta quæst. 184. à n. 37. vsque ad 59. & Marta de iurisd. dict. par. 2. cap. 38.*

De fautoribus autem schismaticorum, idem dicendum proportionabiliter, quod de fautoribus Hæreticorum diximus, vide tamen de his Scortiam vbi supra Theoremate 184.

§. DECIMVS TERTIVS.

De Peculiaribus pœnis Schismaticis ab Inquisitoribus imponendis.

POst abiurationem schismatis formalem, & suspiciones Hæresis, secundum gradū ipsius solet Schismaticus ab Inquisitoribus mulctari alijs pœnis.

51 Hæ autem vltra pœnas de quibus supra diximus, sunt pœna pecuniaria, exilium, carceratio relegatio, triremes, vltimum supplicium pro modo, & grauitate delicti, ita *Decian. tractatu criminali lib. 5. cap. 67. Farinac. de hæresi quæst. 184. numer. 49. vbi de pœna pecuniaria, Ferdinan. de Castro Palao in opere morali tract. 6. disp. 4. punct. 6. num. 20. vbi de pœna exilij, & triremium, Sousa in Aphorism. Inquisit. lib. 3. cap. 47. numer. 7.*

52 qui

52 qui omnes fatentur iuxta eã, quæ dixi supra num.41. quod si Schismatici sint contumaces, & impœnitentes possunt brachio sæculari relaxari, & pœna mortis naturalis mulctari.

§. DECIMVS QVARTVS.

An Sacerdos, vel Episcopus non baptizatus, vel dubitans possit baptizari, iterùm sine periculo Apostasiæ.

SVpra dicebamus, quod reiterantes baptismum puniuntur vti Apostatæ, nunc hoc limitandum est, vbi quis fuit baptizatus inualidè, vtpotè ob deffectum vel materiæ, vel formæ, nam sine dubio talis est baptizandus.

53 Similiter vbi quis probabiliter dubitaret, num sit validè baptizatus, an inualidè, vel etiam simpliciter, an sit baptizatus, nec ne, is namque sub conditione, si non est baptizatus, est baptizandus *Syluest. in summ. in verbo Baptismus 4.quæst.9. Tabiena eodem verbo 4.num.5. Sotus in 4.dist.3.quæst.5.art.9.ad 4. Paulus Comitulus respons.moral.lib.1.n.1.*

54 Et cum character Sacramenti Ordinis, necessario præsupponat Characterem Baptismi, cap. veniens, de Presbyt. non baptizato, *Bonacina de Sacramen. disp. 1.qu.5. punct. 3. n. 2.* manifestè sequitur ad ordinis Sacramentum ascendere non posse eum, qui Baptismi lauacro non sit ablutus, Sacerdotemque non baptizatum (licet probabiliter fortassis se baptizatum putet) corpus Christi non conficere, & Episcopum non baptizatum, validè ordines non conferre, latissimè Campanil. in diuers. iuris canonici, *Rubr. 2. n.23.24.& seq. & August. Barbos. de offic. Episcopi to.2. alleg.2. num.8. post Suarez in 3.partem D. Tho. disp. 22. sect. 1. to.3. & alios ibi allegatos.*

55 Et quamuis communis error soleat facere ius, l. Barbarius de offic. Præsidis: attamen text. ille intelligendus est de his defectibus, qui possunt suppleri a Legislatoribus: vnde secus est illis defectibus, qui sunt iuris diuini, vel naturalis, vt est difectus Baptismi in Sacerdote, ita Barbosa vbi supra n.10.& Campanil. n.25. vbi quod regula illius legis non habet locum in spiritualibus.

56 Ex quibus apparet primo quidem falsam esse opinionem *Angel. in verbo Baptismus 7.n.12.* volentis talem Sacerdotem non baptizatum consecrantem conficere non virtute sua, sed Ecclesiæ.

57 Secundò colligitur talem Sacerdotem, vel Episcopum si de suo Baptismo dubitet esse baptizandum, sub conditione, vel absolutè, vbi non esset baptizatus. Repert. Iquisit. in verbo Sacramentum, vers. Sed quid si & Campanil. vbi supra num. 24. vbi quod cum quidam in Anglia promotus fuisset ad Episcopatum ante baptismum, Martinus V. decreuit vt baptizaretur, atque iterum ordinaretur, & in Episcopum consecraretur, cum declaratione, quod qui antea ab eo ordines receperant verè promoti, & ordinati non erant.

58 An autem probabiliter dubitans, an sit baptizatus, postquam fuit baptizatus sub conditione, sit cogendus ad iterum suscipiendum ordines: Dicendum est, quod sic, *cap.1. & fin. de Presbyt.* non baptizato, *D. Thom. in addit. ad 3. partem, qu.35. art.3. ad* 2. ne casu quo à principio fuerit ritè, & rectè baptizatus, & consequenter ordinatus laycalem vitam agat.

59 Idem dicendum esset, de professo in Religionem dubitante de esset, de validitate sui baptismi: nam post iteratum sub conditione Baptismum, cogendus esset ad iterum profitendum, vel professionem iam emissam ratificandam, tùm quia votum, & promissio infidelis valet. Igitur multo magis promissio fidelis non baptizati, *Sanch. de matrimon. lib.9. disput.33. n. 6.* Tùm quia in hac re dubia tutior pars est eligenda, *c. fin. de Presbyt.* non baptizato: Tùm denique quia in dubio melior est conditio possidentis: secundùm vulgarem iuris regulam: at Religio est in possessione istius professi virtute professionis: igitur potest illum retinere, quousque plenè constet illum non esse baptizatum.

60 Tandem quoad Sacerdotem non baptizatum consecrantem, notanda est doctrina singularis Angelici Doctoris *D. Thom. in supplemento 3 partis q. 35. art.3. ad* 2 vbi dixit piè credendum esse Deum, vti Summum Sacerdotem supplere effectus Sacramentorum à tali non baptizato administratorum.

§. DECIMVS QVINTVS.

Quomodo Confessarius se gerere debeat cum Apostata.

QVoniam Apostasia est recessus totalis à fide vt supra vidimus, & specie ab hæresi non differt, ideò circa Apostatam confessarius ea omnia animaduertere debet, quæ supra notauimus titulo proximo §. *fin. per totum, de hæreticis.*

61 Dubitari tamen potest, an circumstantia Apostasiæ sit necessario confitenda in confessione.

Hæc quæstio dependet ab alia in scholis sæpè pertractata controuersia, An scilicet circumstantiæ peccatum aggrauantes intra eandem speciem sint necessario in confessione explicandæ.

62 In qua difficultate prima sententia est negatiua: pro qua *Diana resolut. moral. par.1. tract.7. resol.1.* enumerat triginta duos Doctores, & vere hæc opinio apud modernos communis est.

63 Secunda sententia est, asserens has circumstantias esse necessario in Sacramentali confessione explicandas, & hanc tenuerunt decem & octo Doctores enumerati à Diana ibidem, inter quos adest Magist. Philippus Faber meus olim in Patauino Gymnasio, dũ Theologiæ operam darem amantissimus præceptor.

64 In hac materia mihi semper placuit, hæc secunda sententia, quæ est magis conformis Sacro Tridentino Concilio *sess.14. cap.5.* vbi docuit eam esse necessariam peccatorum confessionem, quæ sufficit, vt Sacerdos rectè iudicare possit de peccatorum grauitate. At hoc iudicium nequit rectè fieri, nisi hæ etiam circumstantiæ explicentur.

65 Cùm autem dico circumstantias aggrauantes esse in confessione explicandas, intelligo de circumstantijs, non quocumque aggrauantibus, sed notabiliter arbitrio prudentis viri, & confessarij, vt explicat *Filliuc. quæst. moral. to.1. tract.7. cap.4. n.87. & seqq.*

Si tamen versaremur in pœnitente de recenti viam
66 Domini ingresso, quique scrupulis nimis vexaretur, quod in eo pœnitentium statu sæpè contingit, ex Diaboli tentationibus, iuxta illud Ecclesiastici 8. *Filij accedens ad seruitutem Dei, sta in Iustitia, & Timore, & præpara animam tuam ad tentationem,* tunc confessarius, poterit sequi primam opinionem, & consulere, imò & præcipere pœnitenti, quod illam sequatur *Filliuc. vbi supra n. 87. vers.* Prima ergo sententia probabilis est.

67 Ex his sequitur quid de proposita quæstione sit sentiendum: nam sequentes opinionem eorum qui voluerunt non esse circumstantias aggrauantes necessario in confessione explicandas: consequenter loquendo debent tenere circumstantiam Apostasiæ, non esse ne-

cesſario in confesſione explicandam, prout tenuit idem *Diana loco ſupra allegato reſolut.* 54.

Sequentes verò aliam ſententiam de neceſſaria explicatione harum circumſtantiarum in confesſione, quam nos probabiliorem iudicauimus, tenere debent circumſtantiam Apoſtaſiæ eſſe neceſſario confitendã, cum ſine dubio notabiliter aggrauet peccatum Hæreſis, prout in indiuiduo tenuerunt *Suarez de fide diſp. 16. ſect. 5. in fine. Sanch. in ſumm. lib. 2. cap. 7. num. 17. Valentia 2. 2. diſput. 1. quæſt. 11. punct. 1. & 10. punct. 5. qui alios allegant, quibus addi poteſt Layman. in ſumm. lib. 2. tract. 1. cap. 16. num. 3.* & poſt hæc ſcripta viſus Reuerendiſſimus Dominus, ac conciuis meus *Pueronus Abb. Gen. Monachorum Montis Oliueti in Bullam Cœnæ cap. 1. num. 36.*

Animaduertit tamen confeſſarius, quod ſi Apoſtaſia ſit tantùm exterior, & in intellectu ſuo rectè pœnitens ſenſerit de Catholica fide, poterit à quocunque confeſſario abſolui, nec excommunicationem Bullæ Cœnæ vllo modo incurrit, ita *Valer. de differentiis vtriuſque fori, verbo Hæreſis, differentia 1. num. 1. & alij alleg. per me ſupra tit. 2. §. fin. num. 49. quamuis Diana reſolut. moral. par. 3. tract. 4. reſolut. 143.* & licet in fine illius reſolut. dicat hanc opinionem diſplicere multis: attamen eſt mera veritas, & eandem opinionem vti veriſſimam, ſecutus fuit Reuerendiſſimus Pueronus ſupra per me ſæpe citatus in ſuis commentarijs ad Bullam Cœnæ Domini *cap. 1. num. 37.*

68 Proponet vlterius confeſſarius Apoſtatæ, infelicem ipſius ſtatum, & exitum ex Scriptura Diuina Prouerbiorum cap. 6. *Homo Apoſtata vir inutilis graditur ore peruerſo innuit occulis, terit pede, digito loquitur prauo corde machinatur malum, & omni tempore iurgia ſeminat, Huic ex templo veniet perditio ſua, & ſubito conteretur, nec habebit vltra medicinam.* Quem locum accommodauit Cardinalis Baronius tom. 4. Annal. circa annum Domini 363. & Spondan. in Epit. ibidem num. 16. Iuliano Apoſtatæ, & omnibus alijs Apoſtatis. Et de Apoſtatarum infelici morte, vide eundem *Spondan. ad Annum Domini 362. numer. 24.* Tandem. vt ſupra monui, omnia, quæ diximus obſeruanda circa Hæreticos, obſeruabit confeſſarius circa Apoſtatas.

§. DECIMVS SEXTVS,

Quomodo ſe debeat gerere Confeſſarius cum Schiſmaticis.

60 QVoniam, vt ſupra vidimus §. 10. Schiſma aliquando eſt coniunctum cum hæreſi, aliquando non, cum eſt cum hæreſi coniunctum, tunc confeſſarius, circa ſchiſmaticum eo modo ſe geret, quomodo diximus ſupra ſe ſe gerere debere circa hæreticum.

Si verò Schiſma ſit ab hæreſi ſeiunctum, tunc

70 In primis animaduerteret confeſſarius differentiam, quæ verſatur inter excommunicationem latam ob hæreſim, & ob ſchiſma, quia illa requirit copulatiuè errorem in intellectu, & manifeſtationem illius extrinſecam: hæc verò ſolum extrinſecum opus requirit, quod ſufficit ad cenſuram incurrendam, etiamſi non adſit animus ſe ſubtrahendi ab obedientia Pontificis, vt eſt caput Eccleſiæ, ita *Suar. Sanch. Duard.* & alij allegati per *Bonacin. de cenſur. in ſpecie tom. 3. diſput. 1. q. 2. punct. 5. num. 10. verſ.* Secundo patet: quibus addi poteſt *Scortia in ſelectas Rom. Pontificum Conſtit. Epit. 166. theorem. 410. verſ.* Quod ſpectat ad tertiam partem, ibi, Hinc collige Catholicus, cum alijs de quibus ſupra.

71 Secundo fautores, defenſores, & receptatores Schiſmaticorum incurrunt tantummodo cenſuram latam à Conſt. Pauli IV. de qua ſupra numer. 41. quæ cum nulli ſit reſeruata, poterit à quocunque confeſſario tolli, *Duard. in Bullam Cœnæ lib. 2. can. 1. quæſt. 56. num. 18. verſ.* Benè verum eſt, *Bonacin. vbi ſupra, verſ.* Obſerua quarto, *Abb. Pueronus ad Bullam Cœnæ Domini cap. 1. num. 246.*

72 Tertio, Exiſtentibus duobus Summis Pontificibus eodem tempore, ſi conſtet de canonica electione vnius, & de alterius electione non canonica, conſulere debet confeſſarius pœnitenti, & præcipere, quod pro vero Pontifice eum agnoſcat, quem conſtat canonicè electum: Si verò res eſt dubia, & de alterutrius canonica electione minimè conſtet, tunc confeſſarius conſulere debet pœnitentibus, quod teneant ſe vti membra vnius Eccleſiæ Catholicæ, & ſe referant ad eius Supremum caput Chriſtum Dominum, ac Pontifices illos, non vti certos, ſed vti dubios agnoſcant, promptoſque ſe exhibeant ad illum pro vero Pontifice agnoſcendum, quem pro tali approbauit Concilium Generale, *Mar. Alterius de cenſuris lib. 5. diſput. 2. cap. 9. verſ.* Si poſtules, & verſ. Addo etiam, vbi addit, quod in tali dubio quiſque poteſt negare alterum ex ijs eſſe verum Pontificem, abſque periculo peccati mortalis, vel excommunicationis, Nald. in ſumm. verbo, Bulla Cœnæ Domini, *num. 16. qui alios allegat, Abb. Pueronus ad Bullam Cœnæ cap. 1. num. 243. & ſequent.*

73 Quarto animaduertere debet confeſſarius, quod qui diceret non eſſe de fide hunc numero Papam exempli gratia, S. D. N. Innocentium Decimum eſſe verum Pontificem non eſt habendus pro Schiſmatico, ſed pro vero hæretico, vti latiſſimè probauit *Suar. videndus de fide diſput. 10. ſect. 5. per totam,* vbi hoc pluribus Concilijs Summorum Pontificum Conſtitutionibus, & Patrum auctoritatibus comprobauit. Sicut enim Eccleſiam Dei viſibilem, eſſe hanc numero eſt de fide, ita etiam eſſe debet de fide, illius caput viſibile, cui ſubeſt, & obedire tenetur, eſſe hunc hominem viſibilem, pro Summo Pontifice communi Eccleſiæ conſenſu habitum; & ſi hoc eſt de fide, ergo contrarium aſſerens, eſt hæreticus, benè *Turian. videndus in ſuis ſelectis diſput. part. 1. diſp. 35. dub. 5.* vbi quod hoc certius nunc eſt, quam eſſet ante tempora Clem. VIII. late Bonacin. poſt hæc ſcripta viſus, de cenſuris in ſpecie *tom. 3. eius operum diſp. 1. quæſt. 2. punct. 1. n. 9. & Pater Pueronus nouiſſimè viſus ad Bullam Cœnæ cap. 1 num. 142.*

74 Quintò, circa Schiſmaticum confeſſarius eo modo ſe geret proportionaliter, quo modo *ſupra tit. 2.* docuimus eum ſe gerere debere cum hæretico.

Nam ſublata à ſchiſmatico cenſura ab Epiſcopo, & Inquiſitore, abiurato ſchiſmate, & hæreſis ſuſpicione in foro externo, eadem exiget ab eodem in foro interno; Monereque debet eum de grauitate ſchiſmatis, quam confeſſarius colligere poteſt.

Tùm ex eo, quod ſchiſma Eccleſiam Dei in Tunica D. N. inconſutili, & in vnica Arca Noè figuratam, & de qua in Canticis 6. dicitur: *Vna eſt Columba mea, perfecta mea: vna eſt matri ſuæ electa genitrici ſuæ:* vt notatur in Extrauagan. vnam Sanctam, de maior. & obedientia, ſcindit, & diuidit, vnde Beda in Martirolog. die 25. Nouembris refert Chriſtum B. Petro Alexandrino Epiſcopo, veſte conſciſſa apparuiſſe, eique dixiſſe: *Hoc feciſſe Arium, quia Eccleſiam lacerauerat.*

75 Tùm ex diuinis vltionibus ſchiſmaticis immiſſis, vnde Num. 16. iuſſu Omnipotentis Dei, terra viuos abſorbuit Datan, & Abiron.

76 Tùm deniq; ex aureo monito Diſcipulis ſuis tradito

à Bea-

à Beato Antonio Magno moriente, in hæc verba relato à Sancto Athanasio in eius vita: *Schismaticorum, Inquit & Hæreticorum venena vitate, meumque in eos odium conseßamini, quia Christi sunt inimici, scitis ipsi, quod nullus mihi, nec pacificus quidem sermo, cum ijs aliquando fueris propter eorum prauam voluntatem, & pertinax contra Christum bellum.*

Similiter schismaticum moneat confessarius, de pœnis, quas ob schisma contraxit, cum eas in foro etiam conscientiæ omninò obseruare teneatur, & ei salutares pœnitentias, & delicto, & personæ qualitati congruas prudenti ipsius arbitrio iniungat.

TITVLVS QVARTVS.

De Fautoribus Hæreticorum.

SVMMARIVM.

86 De

Fautorum nomen, hoc loco latè accipiemus, prout eo quoque comprehendi possunt, receptatores, defen-
1 sores, & credentes Hæreticorum: De his enim omnibus hoc titulo agemus. Sciendum igitur est, *ex Pegna part. 2. comment. 78. vers.* Trifariam autem, tribus modis dici, quem fautorem Hæreticorum.

Primo modo omissione, seu negligentia.

Secundo modo facto, seu cooperatione.

Tertio modo consilijs, seu verbis; ita etiam explicat *Farinac. de hæresi quæst. 182. nu. 1. & Leonardus Duard. ad Bullam Cœnæ Domini lib. 2. canone primo, quæst. 32.* & alij ab eis latissimè allegati.

§. PRIMVS.

De Fautoribus Hæreticorum, ex omissione.

IN istam fautoriæ ex omissione, & negligentia speciem incidere possunt, personæ publicæ, & priuatæ, & quoad publicas quidem in hanc fautoriam incurrunt.

2 Primò, Episcopi, Inquisitores, & eorum Ministri, si hæreticos non puniant, nec contra illos procedant, *textus est in clem. 1. de pœnis, & in cap. excommunic. il primo, §. volumus, de hæreticis, & idem dicendum,* si lectionem librorum prohibitorum permittant, & prædicationem falsorum dogmatum, latè *Pegna ad Director. par. 2. commen. 2. vers.* Si de Episcopis. *Farin. de hæresi quæst. 182. num. 24. & quæst. 186. num. 145. Sanctarell. de hæresi cap. 11. num. 2. qui alios allegant.*

3 Hoc tamen intelligendum est, nisi Episcopus, vel Inquisitores, tales hæreticos permitterent, ad euitanda maiora scandala, vel vbi ignorarent aliquem esse Hæreticum, *Farinac. qui alios cumulat dicta quæst. 186. num. 149. & seq.*

4 Et quod in casu nostro Episcopi sint suspecti de hæresi, constat inter omnes solummodo dubitari potest, de qualitate suspicionis.

Attamen dicendum est suspicionem esse violentam, itaut ex hac possint vti hæretici damnari, vti fusè probauit *Pegna dicto comm. 2. vers.* Si de Episcopis, quem sequitur *Farinac. vbi supra quæst. 182. num. 26.* Quibus autem pœnis puniri debeant, vide eundem *Pegnum vbi supra, vers. Episcopi ergo, & vers. sequenti,* vbi de causis eos excusantibus.

5 Secundò, in hanc fautoriam incurrunt Domini temporales, qui requisiti omittunt inuestigare capere Hæreticos, &c. *text. est in cap. excommunicamus, §. moneantur, de hæret. latè Farinac. dicta quæst. 182. num. 15. & seq. Pegna part. 2. comment. 78. sub litera A. Sanctarell. dicto cap. 11. num. 6. Scortia in selectus Pontif. Constitutiones Theorem. 410. vers.* Excommunicantur quarto, *Filliuc. quæst. moral. par. 1. tract. 16. cap. 2. num. 38. Pater Pueronus in Bullam Cœnæ cap. 1. num. 164.* & licet num. sequenti, excuset à censura Bullæ Cœnæ Principem, & eius Magistratus, fauentes hæretico, ab Inquisitoribus vti tali relaxato; si tam Princeps, quàm Officiales eius sciant eum esse innocentem, quod etiam visus est voluisse *Sousa in dictam Bullam Cœnæ disput. 12. conclus. 3.*

Attamen animaduertendum, quod dicta per Patrem Pueronum, & per Sousam habent locum tantummodo in foro conscientiæ, in quo verè loquuntur, secus enim est in foro externo, in quo Principes, & eius Magistratus fauentes hæretico, sic ab Inquisitoribus ipsis relaxato haberentur pro fautoribus Hæreticorum, & in omnes pœnas canonicas incurrerent, vt in hoc opere alias latissimè probaui, & ij, nisi aliqua legitima causa excusentur suspecti sunt de hæresi violenter, faciunt notata per *Pegnam commen. 2. par. 2. vers. Si de Episcopi, Farinac. vbi supra num. 16. Graff. lib. 4. suarum decis. cap. 18. nu. 20. volum. 1. Leonard. Duard. ad Bullam Cœnæ, lib. 2. can. 1. quæst. 32. numer. 11. Marium Alter. de censuris tom. 1. lib. 5. disp. 2. can. 5.* & his pœnis puniri debent, de quibus *Pegna vbi supra.*

6 Tertiò idem dicendum de Magistratibus, & alijs Iudicibus inferioribus, *Pegna dict. commen. 78. sub litera E. Farin. dict. quæst. 182. num. 19. & seq. Sanctarell. nu. 6. vers. Præterea publici Officiales, Suar. de fide disp. 24. sect. 1. num. 6. Scortia Theor. 26. vers. Fautores.*

7 Quartò aliquando personæ priuatæ incurrunt in hanc fautoriam omittendo denunciare hæreticos, vt dixi in tit. de obligatione denunciandi, vel si à Magistratibus aliquid eis fuerit iniunctum aduersus hæreticos, & illi non impediti minimè obediant, latè *Farin. dicta quæst. 182. num. 27. & seq. Pegna d. com. 78. vers.* Priuati autem, *Suar. de fide vbi supra, Filliuc. dicto num. 38. Scortia vbi supra, vers.* Dixi generaliter, *Pater Pueronus dicto cap. 1. num. 166.*

Circa quæ tamen aduertendum est, quod stantibus edictis Inquisitorum obligantibus omnes ad denunciandum, omnes indistinctè, etiam priuatæ personæ in hanc fautoriam incident, eo tamen modo, & forma, prout declaraui in tit. de obligatione denunciandi.

An autem, & quomodo tales sint de hæresi suspecti, dixi in titulo de obligatione denunciandi alios istius, fautoriæ modos, & casus, vide apud *Sanctarellum vbi supra cap. 11. & Sanch. in sum. tom. 1. lib. 2. cap. 10. nu. 11. & seq.*

Duo tamen diligenter notanda sunt circa Dominos temporales, & Magistratus in hanc fautoriam incidentes.

8 Primum est, non esse contra eos procedendum, nisi consulto Supremo Tribunali Rom. Inquisit. vti notauit *Pegna d. comm. 78. vers.* Ac in puniendis.

9 Alterum est, censuram latam in Bullam cœnæ can. 1. contra fautores hæreticorum, non habere locum contra Dominos temporales, vel Magistratus negligentes in capiendo excommunicatum insordescentem in excommunicationem per annum, vel sortilegum & cæt. quia isti non sunt hæretici, sed tantùm de hæresi suspecti, ita contra Nauar. quem ibi allegat, voluit *Sanch. in summ.*

in summ. loco alleg. num. 14. & Suar. de censuris disp. 21. sect. 2. num. 14. & nos infra §. 12. num. 89.

10 In eandem etiam fautoriam incidunt Reges, Principes, Duces, Marchiones, & alij Supremi Magistratus, qui leges condunt, vel conditas obseruari mandant, nec reuocant, per quas Officium S. Inquisitionis impediatur, vel debilitetur, benè *Bonadill. in sua Polit. lib. 2. cap. 17. de la Iurisdiction Ecclesiastica casu 66. nu. 107.* vbi quod Inquisitores possunt compellere per censuras Reges prædictos, & Principes ad modificandas, & reuocandas dictas leges.

11 Sic quamuis in hoc felicissimo Dominio Mediolani adsint proclamationes Excellentiss. D. L. T. Suę Cathol. Reg. Maiestatis, prohibentes subditos inseruire pro milite exteris Principibus, sub pœna rebellionis, pluresq; huiusce criminis rei saltem ad pœnam triremium fuerint ab Excellentiss. Senatu damnati, vt attestatur D. Caluinus, qui honorificè in primis Aduocationis meæ annis munere Vicarij Prætorij in hac nostra Ciuitate Cremonæ functus est, in tractatu de æquitate *cap. 100. num. 11.* vbi quod solet Senatus reos hosce ad tri-
12 remes condemnare, prout in facto Io. Baptista Cauagna fuit ad remum septenalem damnatus, vt ex literis Senatus datis Spectab. D. Prætori Cremonæ die 19. Fe-
13 bruarij 1628. Attamen cum inseruiunt in militia Principibus exteris contra hæreticos, vel Turcas, tunc non comprehendi subditos huius Dominij sub dictis proclamationibus, decidit idem Senatus Mediolani, vt attestatur idem *Dom. Caluinus loco supra citato numer. 14. & 15.*

14 Per easdem quoque censuras cogi possunt Reges, Principes, & eorum Magistratus ad præstandum iuramentum de obseruandis, & per eorum subditos obseruari faciendis legibus, Statutis contra hæreticos latis, & promulgatis, *Bonadill. vbi supra casu 74. num. 118. & ibi in Apostilla sub litera A. vbi alios DD. allegat.*

§. SECVNDVS.

De varijs casibus, in quibus quis dicitur Fautor Hæreticorum opere.

15 PRimò hanc fautoriæ speciem incurrunt alimenta Hæreticis præstantes, & pecuniam eis mutuantes, *Farinac. qui alios cumulat de hæresi quæst. 182. nu. 6. Leonardus Duard. ad Bullam Cœnæ lib. 2. can. 1. quæst. 32. nu. 8. Sanctarell. de hæresi cap. 11. de dub. 1. num. 6.*

16 Et hi nisi aliquibus causis excusentur sunt suspecti de hæresi vehementer, vel leuiter, secundùm quod maiora, vel minora adsunt contra eos indicia, ita *Locat. in verbo credentes num. 2. Farinac. vbi supra num. 7.* quæ tamen declaranda sunt ex his, quæ tradit idem *Farin. ibidem num. 13.*

17 Secundò, Fautores hæreticorum habentur, qui eos adorant, venerantur, & laudant, *Farinac. dicta quæst. 182. num. 4. & 5. vbi alij alleg. Sanctarell. vbi supra numer. 11. vers.* Item hæreticos visitantes, & *vers. Item dicuntur.*

Et hi pro indiciorum qualitate, & circumstantiarum numero, & modo suspecti sunt de hæresi modo leuiter, modo vehementer, ita *Locat. vbi supra in dicto verbo credentes, num. 2.*

18 Tertiò, Fautores dicuntur hæreticorum: Primò illos visitantes, & cum ijs susurantes, dum carcerati habentur. Secundo, qui valdè lamentantur de eorum comprehensione, & morte. Tertio, qui dicunt eos iniuste damnatos. Quarto, qui egri oculis aspiciunt illos persequentes. Quinto, furtiue colligentes hæretici combusti ossa abscondenda, & hi haberi debent, vti vehementer suspecti de hæresi, ita *Pegna 2. par. Director. casu 78. vers.* Iam vt nihil, *Farin. vbi supra num. 10. Zanard. in sum. Diuin. Praecept. tom. 1. cap. 5. de fide, versic. Fautoriæ.*

Et generaliter alios particulares casus vide apud *Sanctarell. vbi supra dicto cap. 11. Farinac. dicta quæst. 182. Suarez de fide disp. 24. sect. 1. Sanch. dicto cap. 10. num. 11. & seq. Leonard. Duard. ad Bullam Cœnæ lib. 2. can. 1. quæst. 32. per totum. Marium Alterum de censuris tom. 1. lib. 5. disp. 2. cap. 5. Locat. & alios, in verbo Fautores.*

19 Duo tamen hoc loco sunt præmonenda: Alterum est, quod vt ritè, rectèque contra aliquem vti fautorem Hæreticorum procedatur, constare prius debet de hæresi illius, cui fautum prætenditur, iuxta doctrinam *Bartol. l. is, qui, de furtis, Locat. in iudiciali in verbo, Fautores, num. 3. vers.* Vnum tamen, *Mandos. ad repert. Inquisit. in verbo, Fautores, litera H. Farinac. d. quæst. 182. numer. 11.*

Alterum est, quod fautores Hæreticorum, nisi qualitas personæ, aliud suadeat, & reliquæ circumstantiæ, regulariter sunt suspecti de hæresi vehementer, ita *Eymericus in Director. par. 2. quæst. 56. num. 6.* vbi probat hoc ex eo, quod excommunicati ob causam fidei sunt suspecti de hæresi vehementer, vt probatur *in cap. cum contumacia, de hæret. in sexto, & nos latè diximus, in tit. de Insordescentibus in excommunicatione.* At fautores hæreticorum sunt excommunicati ex causa fidei, *per cap. excommunicamus il primo, §. credentes de hæret. igitur &c. Farinac. ad hoc videatur, qui alios allegat vbi supra num. 55.*

§. TERTIVS.

De Impedientibus S. Officium.

AB omni, & quocunque impedimento liberum omninò debere esse Sanctum Officium sapientissimè cōstituerunt Summi Pontifices, prout latè probauit *Compeg. ad Zanch c. 31.*

21 Impedientes autem Sanctum Officium sunt in duplici differentia. Alij enim illud impediunt directè, vt puta statuendo, quod nullus de hoc crimine cognoscat, nisi v. g. Magistratus sæcularis. Alij autem illud tantummodo indirectè impediunt statuendo ver. gr. quod nullus portet arma, nisi sit de familia potestatis, per hoc enim statutum excluduntur familiares S. Officij, vt infra videbimus, ita *Eymericus in Director. part. 2. quæst. 54. numer. 1. Pegn. 161. sub litera A. Farinac. alios allegans, de hæresi quæst. 182. num. 24. & 75. & sequent.* In pluribus autem casibus particularibus, dicitur quis S. Officium impedire, quos breuiter enumerabimus.

22 Primò enim impedire Sanctum Officium dicuntur, iniuriantes, vel offendentes Inquisitores, seu eorum ministros, vel etiam testes, & denunciatores, qui in S. Officio aduersus aliquem deposuerunt, de quibus latè dixi in materia Bullæ, Si de protegendis, & pro nunc videndi sunt *Symanc. de Cathol. Instit. tit. 34. num. 28. & in Enchirid. tit. 7. num. 13. latè Compeg. ad Zanch. cap. 32.* vbi, quod iniurias in Inquisitores prolatas, possunt Inquisitores punire, *Farinac. alios cumulans dicta qu. 182. numer. 79. Sanctarellus de hæresi cap. 11. num. 14. Scorzia theorem. 278.*

23 Secundò, impedire S. Officium dicuntur, qui minis, & terroribus verbalibus tantummodo vtitur, *Lucern. Inquisit. in verbo Impedientes, §. 2. Pegna comment. 79. par. 2. sub litera A. Farinac. vbi supra num. 84.*

24 Tertiò, impedire Sanctum Officium dicuntur prohibentes familiares Inquisitorum in vsu armorum *Clement. 2. §. fin. de hæret. vbi Zabarell. Vital., Imol., & alij, latissimè Farinac. dicta quæst. 182. num. 89. & seq.* Singulare enim priuilegium habent Inquisitores, vt possint fami-

familiam habere armatam, vt patet ex Bulla Ioann. XXII. incip. Exigit ordinis vestri vbi etiam Papa dixit, quod non debent Inquisitores abuti priuilegio concedendi arma suis familiaribus, sed de his latius in tract. de inquisitoris potestate interim videndi *Farinac. vbi supra, Pegna par. 3. comm. 105. Symanch. de Cathol. institut. tit. 34. num. 33. & tit. 41. Salcedo ad Diaz in praxi cap. 154. num. 42.* qui alios allegant, quibus addi potest *Borell. de Magistrat. edictis l. 3. cap. 17. num. 21.* sicuti nec eodem priuilegio abuti debent familiares, vt prima parte vidimus, vbi etiam latè probaui in casu quo familiares priuilegio armorum sibi ab Inquisitoribus concesso abutantur Sanctum Officium debere eos grauiter punire.

25 Sic Potentissimus Rex noster verus Catholicæ fidei defensor mandauit Officialibus suis in Hispania, quod inter cetera iurent in manibus Inquisitorum, se obseruaturos omnes præeminentias, & priuilegia de iure, Apostolicis Constitutionibus, & Regum Indultis concessa Inquisitoribus, eorumque Officialibus, & Familiaribus, vt infra videbimus, Iuramentum, quod dicti Officiales præstant per extensum ponemus.

26 Pari etiam ratione, vt securius Tribunal S. Officij possit contra hæreticos, & de hæresi suspectos procedere prohibere potest suspecti, de hæresi, ne quoduis genus armorum deferant, *Bouadill. in sua politica libr. 2. capit. 17. por la Iurisdiction. Ecclesiastica casu 104. numer. 51.*

27 Quartò, impedire Sanctum Officium dicuntur occultantes hæreticum, ne ad manus Curiæ veniat, *Farinac. vbi sup. n. 95. & seq. vers.* Item captum Hæreticum vi ex manibus Curiæ eximentes, *Farin. n. 99.* Item si pecunia vel precibus carceraros Hæreticos curent liberari, *Farinac. numer. 97. & Sanctarell. cap. 11. numer. 8.* Item qui se fingunt hæreticos illos, quos quærunt Inquisitores, vt hoc modo veros Hæreticos liberent, *Sanctarell. vbi supra num. 9. Farinac. ibidem num. 98. qui alios allegant.*

28 Quinto, impedire S. Officium dicuntur consulentes hæreticis iam captis, vt veritatem celent, cum interrogati fuerint ab Inquisitore, *cap. Accusatus de hæret. in 6. §. Sacerdotes, Eymericus in Direct. par. 8. quæst. 56. nu. 4. vers.* Quartus casus vbi *Pegna, Farin. d. q. 182. num. 8.* Idem prorsus dicendum de consulentibus dictis hæreticis, vt fugiant, vel eos, cum contra ipsos est decreta captura, commonefacientes, *Sanctarell. dicto c. 11. numer. 10.*

29 Contra hosce Sanctum Officium impedientes, procedere possunt Inquisitores, text. est in cap. Statutum, vbi communiter DD. de hæret. in 6 & cap. vt officium, §. compescendi eodem titulo, in sexto, latissimè materiam pertractans *Pegna 3. par. commen. 85. & Farinac. d. q. 182. n. 77. qui alios citat*, & ad hoc videnda est Bulla Alexan. IV. incip. Quod super, inter literas Apostolicas pro S. Officio.

30 Hi etiam impedientes S. Officium habendi sunt pro suspectis de hæresi vehementer, ita dixit *Eymeric. in Direct. Inquisit. par. 2. quæst. 56. num. 2. vers. Secundus casus, vbi Pegna sub litera A. & Farinac. dicta quæst. 182. num. 70.* declarat hoc procedere habita ratione personarum, & modi impediendi; nam aiunt, quod si rusticus v. g. impediret, vel aliquis alius indirectè ob affectionem carnalem &c. tunc tales non haberentur pro suspectis de hæresi vehementer, sed tantummodò leuiter, idem dixit *Pegn. part. 2. comm. 79. sub litera B. Duard. ad Bullam Cænæ libr. 2. canon. 1. quæst. 33. numer. 10.*

31 Erunt tamen tales impedientes S. Officium diligenter interrogandi, ac torquendi super causa, qua moti sunt ad impediendum S. Officium, vti doctissimè annotauit *Pegn. d. comm. 29. vers.* In hac tamen difficultate, *& Farinac. d. quæst. 182. n. 70. & 85.* & nos infra cum agemus de modo procedendi contra hos fautores hæreticorum.

Ad materiam tamen huius tituli, vide quæ dixi in materia Bullæ, si de protegendis.

§. QVARTVS.

De iuramento quod præstant Officiales Regis nostri in Hispania in manibus Inquisitoris.

QVia in superioribus aliqua tacta sunt de Officialibus laycis, vt Regis nostri Potentissimi zelus in rebus fidei ad aliorum omnium Regnum exemplum omnibus pateat opere pretium duxi hoc loco de verbo ad verbum ponere iuramentum, quod Officiales Regis eiusdem solent in manibus Inquisitorum præstare, quod ex Garzia in sua praxi S. Officij tale est.

32 *Forma del Iuramento, que han de hazer los Corregidores, y Regidores, y otros qualesquier Officiales de las Ciudades, Villas, y Lugares donde reside el Oficio de la S. Inquisicion.*

NOS Fulano Corregidor de la Ciudad N. y Fulano su Lugarteniente, y Fulano Regidores, y Fulano, y Fulano Alguaziles por amonestacion, y mandado de los Señores Inquisitores, que residen en esta dicha Ciudad, como verdaderos Christianos, y obedientes à los mandamientos de la S. Madre Yglesia, prometemos, y iuramos por estos S. Euangelios, y Sancta vera Cruz que tenemos ante nuestros ojos, y tocamos con nuestras manos, que tendremos la Sancta Fe Catolica, que la Sancta Madre Yglesia de Roma, que tiene y predica, y que haremos de tener, y guardar à todos otras quales quier personas sujetas à nuestra Iurisdiction, y la defenderemos con todas nuestras fuerzas contra todas las personas que la quisieren impugnar, y contradicir, en tal manera que perseguiremos a todos los hereges, y sus creyentes, y faurecedores, receptadores, y defensores, y los prenderemos, y mandaremos prender, y los acusaremos, y denunciaremos ante la Santa Madre Yglesia, y ante los dichos Señores Inquisidores como sus Ministros, si supieremos dellos en qualquier manera, mayormente lo iuramos, y prometemos quando cerca deste caso fueremos requiridos.

34 Otrosi iuramos, y prometemos, que non cometeremos, ni encaregaremos nuestras tenencias, ni otros oficios publicos de qualquier calilidad que sean à ningunas de las dichas personas ni a otras ningunas a quien fuer vedado, o impuesto por penitentia, por vestras mercedes, o por otros qualesquier Inquisidores, ni a ningunas personas que el derecho por razon del dicho delicto proibe, y si los puniremos, y castigaremos conforme a las leyes deste Reyno.

35 Otrosi iuramos, y prometemos que ningun de los suso dichos recibiremos, ni tendremos en nuestra familia, compania, ni seruicio, ni en nuestro consejo, y si por ventura lo contrario hizieremos non sabiendolo, cada, y quando que a nuestra noticia venire las tales personas ser de la condicion suso dicha, luego los a sanzaremos.

36 Otrosi iuramos, y prometemos, que gardaremos todas las preeminencias, priuilegios, y exempciones, y imu-

Imunidades dadas, y concedidas à vos Señores Inquisidores, y a todos los otros Oficiales, Ministros, y familiares del dicho S. Oficio, y los haremos guardar a otras personas.

Otro si iuramos, y prometemos que cada, y quando que por vos los dichos Inquisidores, ò qualquier de vos nos fuere mandada executar qualquier sententia, o
37 sententias contra alguna o algunas personas de los suso dichos sin ninguna dilacion lo haremos, y cumpliremos segun, y de la manera que los Sagrados Canones, y leyes, que en tal caso ablan lo disponen, y que assi en lo suso dicho como en todas las otras cosas, que al S. Oficio de la S. Inquisicion pertenecieren saremos obedientes a Dios, y la Yglesia Romana, y a vos Señores Inquisitores, y a vuestros sucessores segun nuestra possibilidad, assi Dios nos ayude, y estos Sanctos quatro Euangelios, que con nuestras proprias manos tocamos, y si lo contrarios hizieremos Dios nos lo demande, como a malos Christianos, que a sabiendas se periuran Amen.

S. QVINTVS.

De Receptatoribus Hæreticorum.

38 SVpponendum est primo loco, illum dici Hæreticorum receptatorem, qui sciens quem hæreticum esse illum recipit, ita *Ioan. de Anan. in cap. excommunicamus, § credentes nu. 13. de haret. & alij relati per Farinac. de hæresi quæst. 182. num. 132. Leonard. Duard. ad Bullam Cœnæ lib. 2. can. 1. quæst. 28. num. 1. Sanch. in Decalogum lib. 2. cap. 10. num. 4. Mar. Alter. de censuris lib. 5. disp. 2. cap. 4 tom. 1.* qui alios allegant.

39 Supponendum secundo, quod hæreticorum receptatores dicuntur etiam ij, qui hæreticos semel tantùm recipiunt, vt eos hac ratione ab Inquisitoribus liberent, ita *Pegn. par. 3. comm. 76. sub litera B.* vbi quod hæc est communis opinio, quicquid dicant nonnulli veteres, *Farin. d. qu. 182. num. 152. Sanctarell. de hæresi cap. 12. num. 1. conclus. 1. Suar. de fide disp. 24. sect. 1. num. 24. & Sanch. in alleg. cap. 10. num. 10. Scortia in select. Constit. Pont. Theorem. 410. vers.* Excommunicatur tertio, vbi etiam bene notauit ad incurrendam excommunicationem Bullæ à receptante non requiri, quod hæreticus sit denunciatus, quod etiam voluit *Sanch. dicto capit. 10. num. 6. & Filiuc. quæst. moral. par. 1 tract. 16. cap. 2. nu. 39. & num. 36. in fin. Pater Pueronus ad Bullam Cœnæ cap. 1. num. 125. &* 128.

40 Hisce suppositis dubitari hoc loco potest, circa huiusmodi receptatores, de nonnullis, & quidem primo, dubitari potest, quis verè, & propriè receptator hæretici, vt hæreticus est, sit dicendus.

In qua re *Sanch. d. cap. 10. nu. 5. vers.* Sed contrarium, voluit illum verè, & propriè dici hæretici, vt hæreticus receptatorem, qui illum recipit ob hæresim, & in hæresis fauorem.

Suarez verò de fide disp. 24. sect. 1. num. 7. & seq. melius dixit illum dici verè, & propriè receptatorem Hæretici, vt hæreticus est, qui taliter hæreticum recipiendo, eum liberat à manibus Inquisitoris, & sic facit aliquid, quod tendit in fauorem hæresis, licet formaliter non intendat fauere hæresi, & sic particula illa, VT, intelligenda est, specificatiuè, non reduplicatiuè, vt explicat *Suar. dicto num. 9. & Suar. seq. Sanctarell. de hæresi cap. 22. num. 3. qui alios allegat*, & ab hac opinione in foro externo non est discedendum, optime *Layman. in summ. lib. 2. tract. 1. cap. 14. nu. 5. vers.* Tertio excommunicatur, vbi dixit, quod licet, vt quis incidat in excommunicationem Bullæ, requiratur, quod receptet hæreticum, vt hæreticus est, attamen non requiritur formalis intentio fauendi hæresi, sed sufficit indirecta, & putatiua, alias, inquit, & benè vix posset reperiri receptator, & fautor, qui etiam non esset hæreticus, & ibi reprobat *Sanch. loco supra citato*.

Nihilominus *Sanch.* etiam opinio probabilis est, tum ob auctoritatem tanti Doctoris, tum quia illam latè defendi *Duard. loco supra citato qu. 29.*

Secundo dubitari potest, an pœnas in receptatores hæreticorum latas incurrant receptantes consangui-
41 neos hæreticos. In qua re videndi sunt *Duard. d. qu. 29. per totam Marius Alter. d. lib. 5. disp. 2. cap. 4. vers.* Controuersia tamen est, & *Sanctarell. de hæresi d. cap. 12. nu. 2. concl. 2. qui alios latissimè allegat*. Breuiter tamen

42 Dicendum primo, receptantem consanguineum hæreticum ratione consanguinitatis, non excusari à tota pœna, mitiùs tamen puniendum, ita *Pegna 2. par. comment. 81. sub litera B. & vers.* Cœterum, *Marius Alter. loco proximè allegato, Farin. qui alios allegat, d. qu. 182. num. 144. & seq.* Fundatur hæc conclusio *in l. 2. ff. de receptator.* vbi dicitur, quod receptator latronis affinis mitius est puniendus, quam legem locum habere etiam in crimine læsæ Maiestatis docuerunt *Tiraquel. de pœnis temporal. causa 20. & 21. & Gigas. de crimine læsæ Maiest. lib. 3. tit. de pluribus, & varijs quæstionibus qu. 5. n. 3. latè Scortia in selectas Rom. Pontif. Constit. Theor. 27. vers.* Receptatores, ibi: Sed quid in foro, vbi etiam declarat, quid dicendum sit in foro interno, quoad excommunicationem Bullæ, de qua re vide *Layman. in summa lib. 2. tract. 1. cap. 14. nu. 5. vers.* Loco, ibi: Quod verò, & Patrem Puerorum Conciuem meum, Abb. Gener. Oliuetanum, ad Bullam Cœnæ *cap. 1. num. 137. & seq.* qui tamen loquitur in foro animæ.

43 Dicendum secundo, quod in impositione istius mitioris penæ habenda est ratio graduum consanguinitatis, vt mitius puniantur, qui gradu proximi sunt receptato hæretico, quam remotiores, ita *Pegna vbi supra vers.* Rursus consanguineos, *Graff. in suis decis. aureis par. 1. lib. 4. cap. 18. num. 35. & seq. Farin. vbi supra nu. 144. in fin. & num. 148. & sequen.* vbi de patre, & vxore, receptante filium, vel maritum hæreticum, *Symanc. de Cathol. institut. tit. 15. num. 21. & iterum Pegn. 3. par. comm. 160. vers.* Num autem.

Sic patrem receptantem filium bannitum contra formam Statuti non puniri pœna Statuti, sed alia extraordinaria, dixit *Menoch. de arbitr. Iud. casu 348. nu. 7. & cons. 74. nu. 22. lib. 1. quem allegat Marius Muta ad capitula Regn. Sicil. tom. 2. cap. 108. Regis Federici num. 85.* Circa statuta tamen prohibentia in indiuiduo Patribus ne sub grauissimis penis filios bannitos receptent, & eis alimenta præstent, animaduertendum est, quod Senatus noster Mediolani, verus in hoc subditorum pater, & æquitatis amator nunquam passus est, in facti contingentia, patrem, qui filium bannitum hospitio receperat molestari, vt testis est *Frãciscus Bernardinus Porrus in suo fasciculo rerum crimin. fol. mihi 324. vers. Cridæ Principum*.

Benè Sousa, vbi quod sine dubio pater recipiens filium hæreticum est ab Inquisitoribus puniendus pro modo culpæ, mitius tamen puniendus pater filium hæreticum receptans in *Aphorism. Inquisit. lib. 1. cap. 23. num. 7. qui alios refert.*

44 Dicendum tertio consanguineum receptantem hæreticum, vti talis est, non vt consanguineus incurrere in omnes penas impositas huiusmodi receptatoribus, ita *Farin. vbi supra num. 142.* sed in dubio receptans consanguineum præsumitur illum non vti hæreticum receptasse, sed vti consanguineum, ita *Graff. vbi sup. c. 18. n. 35. Sanctarell. dicto cap. 12. num. 3. in fin. & Farinac. ibidem num. 143. Leonard. Duard. dicto can. 1. quæst. 29. nu. 5. Marius Alter. vbi supra, Bonacina de censur. in specie, disp. 1. quæst. 2. punct. 3. num. 2.*

45 An

45 An autem hucuſque de conſanguineis dicta habeant locum in receptante hæreticum ſibi amicitia coniunctum, vide *Pegnam comment.81.verſ.* Nunquid autem, & *Farinac.num.146.qui alios citat.*

46 Tertio dubitari poteſt de receptante hęreticos ignorante eos eſſe hæreticos, & quidem clarum eſt, iſtum ſic hæreticos receptantem non eſſe puniendum pœnis ſtatutis in receptantes hæreticos, ita docuerunt *Eymeric. par.2. quæſt.51. numer.2. vbi Pegn. comment. 76. Farinacius dicta quæſt.182. numer.163. qui alios allegant, quibus adde Leonardum Duardum vbi ſupra qu. 28. numer.7. & Marium Alterium de cenſuris tom.1. lib.5. diſput.ſecunda, cap.4. verſicul. Sed ſi ex ignorantia, & Sanctarellum de hæreſi cap.12. numer.5. concluſ. 5. Azenedum in Regias Hiſpaniæ Conſtitutiones lib.8. titul.3. l.5. & ſequent. & Patrem Pueronum Abbat. Gener. Ordin. Montis Oliuet. ad Bullam Cœnæ dicto cap. 1. num.130.*

47 An autem, & cui in hoc caſu incumbat onus probandi ſcientiam, vel ignorantiam: an Fiſco alleganti ſcientiam, an reo alleganti ignorantiam.

Dicendum primò ignorantiam in dubio præſumi, & per conſequens Fiſco alleganti ſcientiam incumbit onus illam probandi, ita *Pegna dicto comm.76. verſ.* An autem receptator, *Symanch. de Catholic. inſtit. tit. 15. numer.18. & ſeq. & in Enchirid. titul. de receptat. numer.4. & 5. Farinac.dict.quæſt.182. nu.164. Duard. ad Bullam Cœnæ loco ſupra allegato numer.9. Sanctarell. dicto cap.12. numer.6.* vbi quod hoc multo magis procederet in allegante ignorantiam, & illam probante per iuramentum.

48 Dicendum ſecundò, ſi notoriè conſtat receptatum eſſe hæreticum, vt quia erat denunciatus vel Amicus, vel vicinus receptatoris, tunc quia præſumptio, quod ſciuerit receptatum eſſe hæreticum, militat in fauorem Fiſci, ipſi receptanti incumbit onus probandi ignorantiam, ita docuerunt DD. omnes ſupra allegati in proxima concluſione, & in ſupradicto caſu intellexit, *Symanch. dicto numer.18. doctrinam Alphonſi à Caſtro de iuſta hæreticorum punit. lib.2.capitul.17.* vbi voluit reum debere ſe oſtendere innocentem, & à culpa liberum, ſi per ignorantiam ſe dicat hæreticos recepiſſe.

Concluſiones haſce ambas, probant mirificè tradita per *Giurbam conſil.deciſiuo crimin.29.num.32.* vbi de probatione ſcientiæ in receptante bannitos.

Et cum receptare ex ſe in genere ſuo non ſit malum, *Pegna dicto commen.76. verſ.* Sub litera, & *Giurba dicto conſ.29. num.32. & Monal.conſ.109.num.11.vol.1.* ad probandum receptantem eſſe in culpa, tota vis po-
49 ſita erit in probanda ſcientia receptantis, vt arguunt *Pegna, & Giurba vbi ſupra.*

Et ſic cum quis eſt, verb. grat. in Ciuitate Cremonæ declaratus, & denunciatus hæreticus res de plano procedit, quod omnes Cremonenſes, & de Diſtrictu præſumuntur habere ſcientiam, quod ille ſic fuit declaratus, & denunciatus hæreticus. Si verò eſſet hæreticus declaratus, & denunciatus Florentiæ, tunc talis ſcientia non præſumeretur in Cremonenſi, ita de receptante hæreticum, vel bannitum prohibitum receptari ex forma Statuti, docuerunt *Iſernia in Conſtitut.Patarenorum, & Marius Muta ad dictum capitul. 108.Reg. Federici numer.83. vbi in fin. ex Boſſ. in titul. de rapina numer.16. & Simone de Pretis conſ.8.* docet, quod quando quis eſt dubius, vel ignorans quem eſſe bannitum, tunc talis receptans non incurrit pœnas aliquas.

Hæc mirificè probantur ex deciſione Senatus Mediolani, tenoris ſequentis.

Dilectiſſime noſter. Relatis in Senatu his, quæ ad nos ſcripſiſtis circa detentionem Dominici Materni, ſub Officio Capitanei Iuſtitiæ Mediolani condemnati capitaliter, & iſthinc detenti cum ſclopo rotato, auditoque eodem tempore Vicario Iuſtitiæ referente ſtatum cauſæ illius cōdemnationis, mandamus vobis, vt memoratam condemnationem executioni mitti faciatis, ſed non procedatis contra eos, qui illum receptarunt, vel cum eo conuerſati fuerint in iſto Agro Cremonenſi, cum per multos menſes iſthic habitauerit paſſim habitus pro non bannito, ſi quos autem receptantes, vel conuerſantes in Agro hoc Mediolanenſi nominauerit, volumus vt proceſſum remittatis ad Capitaneum Iuſtitiæ. Dat. Mediolani 10. Martij 1611. A tergo, Spectab. I.C.D. Prætori Cremonæ Senatori noſtro dilectiſſimo.

Quæ autem hic dicuntur de conuerſatione cum bannito, proportionaliter poſſunt applicari conuerſanti cū hæretico declarato in alia Prouincia, & ſicuti præſumptio ſcientiæ banni, quæ oritur ex deſcriptione banniti in albo, vt doce *D.Calu.de æquit.lib.1. cap.41. num.30.* habet locum tantummodo in ea Ciuitate, in qua fuit bannitus declaratus, & in albo deſcriptus, ita præſumptio ſcientiæ, quæ oritur ex condemnatione hæretici videtur habere locum tantùm in ea Ciuitate, & Diœceſi, in qua hæreticus fuit denunciatus.

50 Ex his ſequitur quid dicendum ſit de Nautis, *Caupon. & Stabulariis: nam tunc demum pro receptatione punietur, cum hæreticum publicè damnatum, & denunciatum receptarunt, Locat. in Ind. Inquiſit.in verbo Receptatio, numer.6.Pegn.vbi ſupra, verſ.* Hinc conſequitur, *Graff. in ſuis aureis deciſ.lib.4.cap.18.num.33. tom 1. Decian.in tractatu criminal.lib.5.cap.51.num.70. Farinac.dictu qu.182.num.161.Leonard.Duard.dict.qu. 29.num.11.Sanctarell.dicto cap.12. num.6. latiſſimè Farinac. in praxi criminali quæſt.133.num.42. & ſequent.* vbi dixit, quod ſi aliter diceremus eſſet magnum priuilegium cauponum, quorum genus communiter reputatur improbum.

Ex quibus omninò reprobanda eſt doctrina *Azor. inſtitut. moral. tom.1.lib.8.cap.15. quæſt.8.in fin.* vbi videtur excuſare caupones, etiam in dicto caſu receptationis hæretici publicè denunciati a probatione ignorantiæ, prout expreſſe etiam *Azor. reprobauit Duard. dicta quæſt.28.num.11.in fin.*

Et quamuis *Bartolus in l.omnes, C. de Agric.& cenſitis lib.11.Alexan. in l.1.de recept. & Eliſeus Danza in tract.de pugna Doctor.tit.de recept.numer.31.* voluerint hoſpites à pœnis receptantium excuſari ex eo, quod hoſpitari coguntur omnes viatores, vt conſiderat *Do. Caluinus de æquit.cap.41.num.32.*

Attamen ipſe *D.Calu.nu.33.* atteſtatur Senatum Excellēt.Mediol.non obſeruare illorum DD.traditionem. Quinimò mandaſſe ad vlteriora procedi contra duos hoſpites in Oppido Carauagij grauatos de receptione cuiuſdam Finetti banniti, prout etiam ipſemet *D.Calu. de anno 1620.* ex ordine eiuſdem Senatus contra alterum ex ipſis contumacem deuenit ad condemnationē; quod in bannitis id ſtatuit Senatus, multo magis idem dicendum erit in hæreticis, quorum crimen horribilius eſſe crimine læſæ Maieſtatis, dixit *Galiard.de delict.mental.& actual.lib.1.num.4.*

51 An autem receptator vicini hæretici, vel publicè pro hæretico denunciati, quo caſu præſumitur receptator ſciuiſſe receptatum eſſe hæreticum, ex traditis ſupra, & *Farin.in praxi qu.133.nu.122.* ob talem ſcientiam præſumptam poſſit condemnari in pœnam huiuſce criminis ordinariam, ſi ſcientiam neget.

Dicendum eſt, quod non, ſed puniendum eſſe alia pœna extraordinaria mitiori, prout voluit *Bald.l.1.numer.2. Cod.de his, qui latron. Menoch.de arbitr.caſu 348. num.15. & alij, quos ſequitur, & allegat Farin. dictu qu. 133.num.136. & num.138.*

52 Vbi ex *Claud.ad Bertazol.conſ.126.ſub litera C. verſ.*

Iam

Iam verò, & *Simon de Pret. conf. 50. numer. 9.* dixit, quod Iudex omissa extraordinaria condemnatione poterit reum torquere, super dicta scientia, circa quam tamen torturam consulo esse magna cum cautela procedendum.

53 Quarto, dubitari posset, per quos actus inducatur receptatio hæretici prohibita, sed de hac re videndus est *text. in l. 1. §. quod autem, ff. de seruo corrupto, & Farin. latissimè dicta qu. 133. cap. 1. per tot.*

54 Quinto quæri potest, an receptans hæreticos per vim, vel metum excusetur à pœnis receptantium Hæreticos, &

Dicendum quod sic, ex allegatis per *Farinac. dicta qu. 133. num. 36. & sequent. Sanchin summ. lib. 2. cap. 10. num 8. & Farinac. de hæresi dicta quæst. 182. num. 162. & Giurb. qui alios citat. cons. criminali decisino 28. num. 17. Scortia in selectas Const. Pontific. Theorem. 410. vers.* Excommunicatur tertio.

Et in hac materia videndus est *Marius Muta, ad cap. Regn. Siciliæ tom. 2. cap. 108. numer. 86. & sequen.* vbi de receptante bannitum per vim *D. Calu. de æquit. cap. 41. num. 25. & seqn.* vbi de intellectu nostrarum Constitutionum Mediolani sub titulo de bannitis, & pulcherrimè *Danza loco supra allegato numer. 69.* vbi de mittentibus alimenta bannitis, & alias res per vim, & minas.

55 Sexto dubitari potest, an talis receptator sit suspectus de hæresi, & quo suspicionis gradus in qua re

Dicendum primo certum omnino esse, hosce receptatores Hæreticorum scienter esse de heresi suspectos: conclusionem hanc vnanimiter docuerunt DD. infra citandi, & in ea nulla adesse potest difficultas.

56 Dicendum secundo, hosce receptatores regulariter loquendo esse de hæresi suspectos vehementer, ratio huius conclusionis est, quia omnes excommunicati ex causa fidei sunt vehementer de hæresi suspecti, vt probauit *Eymeric. in Director. par. 2. quæst. 56. numer. 5. vers.* Quintus casus est, at tales receptatores ipso facto ex causa fidei sunt excommunicati, *cap. excommunicamus, §. credentes, de hæret.* igitur sunt suspecti de hæresi vehementer.

Et ita docuerunt *Eymericus in Director. par. 2. quæst. 51. numer. 4. & quæst. 56. numer. 6. Locutus in iudicialis Inquisitorum, in verbo excommunicati numer. 3. & in verbo pœna numer. 11. & in verbo Suspicio numer. 3. Franc. Leon. in Thesauro fori Ecclesiastici par. 3. cap. 37. numer. 34. vers.* Quintus si quis, *Leonard. Duard. ad Bullam Cœnæ lib. 2. casu 1. quæst. 33. conclus. 2. num. 31. Sanctarell. de hæresi cap. 12. num. 3. conclus. 2. Farinac. dicta quæst. 182. num. 133.*

57 Benè verum est, quod in hac re diligentissimè considerari debent qualitas personarum receptantium, & modus receptationis: nam ex horum consideratione manifestè apparebit, aliquando suspicionem hanc vehementem esse, aliquando leuem tantummodò, vti animaduertit *Pegna ad Director. par. 2. quæst. 51. comment. 76. sub lit. C. & Farinac. ibidem dicto num. 133.*

58 Ex quibus colligitur, quod hisce receptatoribus indici debet abiuratio, modo de leui, modo de vehementi, secundum gradum, quem contrahunt suspicionis ex hac receptatione, ita *Pegna vbi supra, Farinac. dicto n. 133. & Sanctarell. dicto cap. 12. num. 3. conclus. 3. in fin. vbi alios allegat.*

Quomodo autem talis receptator debeat abiurare, & qua abiurationis forma, dicam in fine tituli præsentis.

59 Septimò dubitari potest, quibus pœnis puniri debeant huiusmodi receptatores hæreticorum.

Circa quam rem videndi sunt *Pegn. dicto comm. 76. vers.* Receptatores verò, *Symanc. de Cathol. instit. tit. 15. num. 14. Farin. in alleg. numer. 133. vbi de receptatione bannitorum, & in quæst. 182. num. 134. & seq. Sanctarell. dicto cap. 12. num. 6. & seq.* qui alios allegant.

In impediendis autem pœnis hisce receptatoribus hæreticorum, notanda est pulcherrima doctrina *Sousæ in Aphorism. Inquisit. lib. 1. cap. 23. numer. 20.* quod vt pœna ordinaria receptatorum, vel etiam corporalis grauis imponatur, necesse est probare in receptante scientiam veram, quod receptatus sit hæreticus, idque plenè, & concludenter, vt enim alijs pœnis plectatur sufficit scientia præsumpta.

De materia autem probandi vtramque scientiam videndus est *Mastrill. decis. 216. num. 25. & sequen. & Castill. decis. 161. num. 33. & Regens de Ponte de potest. Proreg. titul. de promiss. fieri solit. §. 3. num. 19. vbi Ioan. Baptista de Thoro in Addit.*

§. SEXTVS.

De Hæretico Hæreticum receptante.

66 Hæreticorum receptatores grauissimè puniendos esse vidimus supra: Hæretici enim qui communes hostes dicuntur diù viuere non possent, sine istis receptatoribus, vt dixit *Marius Muta ad capit. Regn. Sicil. cap. 52. Regis Iacobi in 1. extensione, vers.* Ampliare possumus *tom. 1.* Quod & de receptatoribus bannitorum plurimis more suo cumulatis, dixit idem *Muta in eodem cap. Regn. Sicil. tom. 2. ad Capitulum 108. Regis Federici, num. 2.*

Propterea non solùm Catholici hæreticos, & Apostatas recipientes, sed Iudæi ipsi, ac hæretici alios hæ-

61 reticos receptantes † puniri debere ab Inquisitoribus, dixit idem *Marius Muta ad dictum cap. Regis Federici 108. ampliat. 21. numer. 8. vbi allegat Oldrad. cons. 76. & Surd. cons. 498. numer. 22. & seq. vol. 4.* loquitur autem Muta ibi in indiuiduo hæretici, hæreticum receptantis, & doctrinam hanc extendit, ad bannitum receptantem alium bannitum, idipsum etiam docuit *Sousa in Aphorism. Inquisit. lib. 1. cap. 23. num. 26.* vbi loquitur de Iudæis, & alijs infidelibus receptantibus Apostatas, & hæreticos.

§. SEPTIMVS.

De Conuersantibus cum Hæreticis.

62 Conuersationem familiaritatemque nimiam cum hæreticis prohibitam esse, docuerunt *Symanch. de Catholic. Institution. titul. 11. per totum, & Repert. Inquisit. in verbo Communicare, numer. 1. & sequent. vbi Petrus Vendramen. in addit. sub litera A. qui alios cumulat.*

63 Sub nomine autem conuersationis istius prohibitæ comprehenduntur Allocutio hæreticorum *Farinac. de hæresi quæst. 182. numer. 168. & quæst. 133. numer. 13.* vbi de alloquente cum bannito, transmissio, & receptatio literarum, *Decian. in tract. crimin. lib. 5. cap. 41. nu. 12. vers. 6.* Ad Hæreticos, *Pegna commen. 81. litera D. vers.* Iam vt vno verbo, vbi quod tales transmittentes, vel recipientes, & cæt. sunt suspecti de hæresi vehementer.

Negotiatio cum hæreticis, *Farinac. dicta quæst. 182. num. 171. vbi alios allegat, Royas singulari 211.* Visi-

64 tatio hæreticorum, secundum *text. in cap. Accusatus, §. ille quoque, de hæret. in sexto,* & quod tales visitantes regulariter sint suspecti de hæresi vehementer, dixit *Eymericus in Direct. par. 2. quæst. 56. numer. 8. Locat. in*

Iudiciali Inquisit. in verbo suspicio, num. 3; Farinac. qui alios cumulat, *loco supracitato num. 173. & seq.*

65 Missio munerum ad hæreticos, contractioque parentelæ scienter cum ipsis, *Locatus in verbo, Suspicio, num. 20. & 30.* & quod tales mittentes, &c. sint suspecti de hæresi vehementer, dixerunt *Eymeric. in Direct. par. 2. q. 56. num. 8. & Pegna ibi commen. 81. sub litera D. vers.* Iam, vt vno verbo, quos sequitur *Farinac. vbi supra num. 175. & seq.*

66 Plura de hæreticis vitandis videnda sunt apud *Sanctarellum de hæresi cap. 78. & Martinum Beccanum in sua summa, Theolog. tom. 3. capit. 16. quæst. prima, & pluribus sequentibus,* qui alios cumulant,

67 Sciendum tamen est generaliter hosce conuersantes cum hæreticis suspectos esse de hæresi, fautoresque dici hæreticorum, ita *Repert. Inquisit. in verbo hæreticus, vers.* Nota, quod conuersatio, & in verbo conuersatio, vers. Secundo, & in verbo detegitur. vers. Item si nunquam, vbi quod hæc suspicio est vehemens, *Locat. in Iudiciali Inquisitorum, in verbo suspicio num. 5.* vbi propterea, quod habentes familiaritatem cum hæreticis, propter vehementem suspicionem debent abiurare, *Ludouic. à Paramo de Orig. Sanctæ Inquisit. lib. 3. quæst. 9. num. 166. & sequent.* vbi quod ex conuersatione vehemens oritur suspicio ob quam tales conuersantes sæpe coguntur, vel se purgare, vel familiaritatem illam, & conuersationem abiurare.

68 Quamuis hæc non ita indistinctè sint accipienda, nam non semper contra tales conuersantes oritur suspicio vehemens, sed modo vehemens, modo leuis, secundum qualitatem personarum, loci temporis, & aliarum circumstantiarum, prout dixerunt *Locat. in Iud. in verbo Credentes numer. 2. Symaneb. de Cathol. Instit. tit. 11. numer. 9. Farinac. dicta quæst. 182. num. 165.*

69 Addendum tamen est ex *Royas in tractat. de hæret. par. 2. num. 77.* quod ex hac conuersatione oritur indicium sufficiens ad torturam contra conuersantem, vbi ita dicit consuluisse *Bald. cons. 79. volum. 3.* posse quemdam Episcopum torquere conuersantem cum Hæretico, si de hæresi accusaretur.

70 Sed quoniam hoc loco de conuersantibus cum hæreticis loquimur dubitari potest, an in locis Hæreticorum, liceat Catholicis adire Templa Hæreticorum, eorumque concionibus, precibus, ac ritibus superstitiosis interesse non vt falsam fidem profiteantur, sed vt suo Principi obediant: In qua re

Concludendum omnino est negatiuè, etiam si mors Catholicis ob id immineret, ita latissimè probauit *Sanctarell. de hæresi cap. 8. dub. 1. per tot. Sanch. lib. 2. in Decalog. cap. 4. num. 27. & Suarez in defensione Catholicæ fidei aduersus Anglicanæ sectæ errores lib. 6. cap. 9. num. 16.* asserens id esse sine vlla dubitatione, & ita fuisse in quodam Breui declaratum à Sanctissimo Paulo Papa V. attestatur *Sanctarell. vbi supra num. 3. in princip. & in fin.*

71 Dicendum etiam hoc loco esset aliquid de instituente hæredem in testamento scienter hæreticum, sed de hoc mihi tantummodo pro nunc dixisse sufficiat talem instituentem hæreticum esse de hæresi suspectum, sine hæreticus institutus sit extraneus, siue sit consanguineus instituentis, ita *Carer. de heret. cap. 2. num. 68. Menoch. de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 6. num. 33. Farinac. de hæresi q. 190. num. 108. & Sanctarell. de hæresi cap. 15. dub. 3. num. 10. vers.* Deinde, qui alios DD. allegant.

§. OCTAVVS.

De Defensoribus, & Aduocatis Hæreticorum.

72 Defensores Hæreticorum sunt in duplici differentia: Alij namque dicuntur ij, qui Hæreticorum errores defendunt, & hi hæresiarchæ dicuntur, & de his nunc non loquuntur, cum verè sint Hæretici, ita *Eymeric. in Direct. par. 2. quæst. 52. num. 1. vbi Pegna in comm. 77. sub lit. A. & B. & Farin. de hæresi quæst. 182. num. 65. & Symanch. de Cath. Instit. tit. 15. n. 8. Leonard. Duard. ad Bullam Cœnæ Domini lib. 2. can. 1. quæst. 32. num. 1. & 2.*

Alij autem dicuntur hæreticorum defensores qui non eorum errores, sed personas defendunt, viribus, potentia, armis, vel fraude, & hi propriè defensores Hæreticorum habentur, exempla videri possunt, penes *Pegnam dicto commen. 77. sub litera B. qui alios allegat, quibus addi potest Sanctarell. de hæresi cap. 11. dub. 3. conclus. 1. & sequent.*

73 Et hi defensores Hæreticorum sunt suspecti de hæresi, modo leuiter, modo vehementer considerata qualitate defensionis, *Eymericus dicta q. 52. num. 3. Pegna dicto commen. 77. vers.* Hic autem modus defensionis, *Symanch. d. tit. 15. num. 9.* vbi quod considerandum est, an hæc defensio facta sit in Iudicio, an extra, an cum armis, an sine, an verbis, an factis, *Farin. d. q. 182. num. 64. Sanctarell. vbi supra num. 27. in fin.*

74 Ac proinde abiurare etiam coguntur tales defensores Hæreticorum, iuxta *Eymeric. loco supra allegato num. 3. & Pegna vbi supra sub litera D.* vbi alios allegat, & Pœnas, quibus tales defensores plectuntur enumerat, de quibus etiam vide *Sanctarell. vbi supra num. 28. & Farinac. d. q. 182. num. 58. & seq.* qui alios DD. referunt.

75 Quoad Aduocatos verò, & Notarios, seu Procuratores, si in casibus ipsis non permissis (quæ enumerantur à *Farin. de hæresi quæst. 197. num. 54. & seq. & Sanctarell. de hæresi cap. 31. dub. 2. per tot.*) & sine licentia Inquisitoris (quæ omninò requiritur *Farin. vbi supra num. 77.*) patrocinium Hæreticis, Hæreticorum fautoribus, receptatoribus, defensoribus, &c. præstent, vltra pœnas de quibus *Farin. & Sanctarell. vbi supra,* sunt etiam de hæresi suspecti, & contra eos, vti tales possunt Inquisitores procedere, & comprehenduntur sub nomine defensorum Hæreticorum, ita *Farinac. vbi supra nu. 55. & Sanctarell. num. 21. vers.* Imò Aduocati, qui alios latissimè allegant, & Leonar. *Duard. ad Bullam Cœna Domini lib. 2. can. 1. quæst. 32. num. 9. vers.* Huius criminis, *Paulus Christineus decis. Cur. Belgica, volum. 2. decis. 34. num. nono,* vbi quod nullo modo Aduocatus potest accusato de hæresi, præbere suum patrocinium, nisi de licentia Superiorum, & quod ita iudicauit Supremum Michelinense Consilium, *Freitas ad Roderic. de confess. Sollicit. quæst. 23. numer. 28.* vbi quod præbens consilium Inquisito, etiam iustum, inscio Inquisitore arbitrariè puniri debet, & ita practicatum in Sancto Officio, attestatur Locatus in Iudiciali Inquisitorum casu decimo inter suas Placentiæ, fol. mihi 462. *Scortia in select. Constitut. Theorem. 39. numero primo. Pater Tueronus Abb. Gen. Montis Oliueti dicto cap. 1. num. 149.*

§. NONVS.

De Credentibus Hæreticorum.

DIsputant hoc loco Doctores, an Hæreticorum credentes dici formaliter possint hæretici, circa quam quæstionem, ne æquiuoco versemur.

76 Præmittendum est aliquem dici posse credentem hæreticorum pluribus modis.

Primo quidem, quia credit hæreticorum erroribus, & hi proptie dicuntur Hæretici, *Eymericus in Director. part. 2. quæst. 50. num. 1. Suar. de fide disp. 24. sect. 1. num. 1. Marius Alterius de censur. tom. 1. lib. 5. disput. 2. cap. 3. versiculo:* Alios verò dicit: *Leonard. Duardus ad Bullam Cœnæ Domini, lib. 2. canon. 1. quæst. 26. num. 2. Royas de hæret. par. 1. num. 298. & pluribus seqq. Sanch. in Decal. tom. 1. lib. 2. cap. 10. numer. 2. qui alios allegant, latissimè Farinac. dicta quæst. 182. num. 121. & sequent.*

77 Secundo, illi credentes Hæreticorum dicuntur, qui licet nulli hæresi expresse adhereant, credunt tamen hæreticos esse viros bonos, & habere bonam fidem, & sic credentes hæreticorum, dicuntur habere Hæreticorum perfidiam non explicitã, sed implicitam, ita originaliter dixit *Palud. in 4. sent. dist. 13. quæst. 3. conclus. 7. Mar. Alter. de censuris loco supra citato, vers.* Secunda opinio est, optimè *Toletus in summa lib. 1. cap. 19. num. 5.* vbi dixit hæreticorum credentes esse, qui errorem expresse non habent explicitè, sed implicitè tantùm, cuius dictum singulariter commendat, *Farinac. vbi supra num. 104. vers.* Et ex omnibus prædictis, *Pegna dicto commen. 75. vers.* Petrus de Palude: *Sanctarell. de hæresi dicto cap. 11. dub. 4. nu. 29. qui alios allegat*, & hi propriè credentes Hæreticorum dicuntur, vt notarunt DD. alleg. *Scortia in select. Rom. Pontif. Constit. Theorem. 27. & Theorem. 410.*

78 Tertio, alij videntur dici credentes Hæreticorum, de quibus non apparet, quod credant hæreticorum erroribus explicitè, vel implicitè, sed videtur credere Hæreticorum verbis, iussionibus &c. vt potè, quia hæreticos visitant, eis alimoniam præbent ad eorum dictum vadunt, & redeunt &c. & hi propriè credentes Hæreticorum non dicuntur, vt notauit *Guido Falcodius in consultat. ad Inquisit. qu. 9.* cuius verba referuntur per *Pegn. dicto commen. 75. sub litera D. & Eymeric. par. 2. qu. 50. num. 5. vers.* Tales enim non Iud. *Suar. de fide disput. 24. sect. 1. num. 2.* vbi quod tales potius dicuntur fautores, quam credentes hæreticorum, *Leonar. Duard. dicta qu. 26. supra citato num. 8.* vbi quod asserens hæreticos esse viros bonos, non potest ex hoc dici credens hæreticorum, sed fautor, quod idem voluit *Suar. de censur. disp. 21. sect. 2. numer. 6. & seq. & Sanch. in summ. lib. 2. cap. 10. numer. 3.*

79 Isti tamen licet propriè credentes non dicantur, tamen sunt de hæresi suspecti vehementer, vel leuiter secundum qualitatem, & modum circumstantiarum, *Eymeric. in Direct. par. 2. qu. 50. nu. 5. Duard. vbi supra nu. 8. & 9. vers.* Imò prædicti, *Pegna dicto comm. 75. sub lit. E* vbi quod ob id coguntur tales abiurare.

80 His præmissis ad questionem respondendum est credentes Hæreticorum esse formaliter hereticos, loquendo tamen de credentibus propriè. Conclusionem hanc docuerunt latissimè *Duard. dicta qu. 26. per totam, Suar. de fide disp. 24. sect. 1. num. 1.* vbi quod ad essentiam hæresis nihil refert an explicitè, & in particulari, an implicitè, & in vniuersali, & generali hæreticorum errores credantur, *Sanch. in citato cap. 10. num. 2. Sanctarel. de hæresi d. cap. 11. dub. 4. num. 30. conclus. 2.*

81 Et si opponatur, quare ergo in Bulla Cœnæ excommunicantur in primo canone, hæretici, & eorum credentes; nam hoc modo hæc vltima verba essent superflua.

Respondendum est cum *Duardo vbi supra numer. 11. vers.* Ad secundum, *Sanctarell. loco citato*, quod specialis excommunicatio fuit lata contra credentes hæreticorum ad maiorem declarationem; nam cum duobus modis possit quis credere hæreticis, vel distinctè assentiendo eorum erroribus, vel confusè, licet ambo sint hæretici: tamen, quia credentes secundo modo nihil distinctè credunt contra fidem, proprio nomine ad maiorem declarationem sunt expressi, quod etiam docuit *Pater Pucronus Abbat. Oliuctanus in Bullam Cœnæ cap. 1. numer. 116.*

Et hinc est, qood in Bulla Cœnæ Pij V. decrant illa verba, & eorum credentes, vt animaduertit *Nauar. in summ. capit. 25. numer. 55. Sanctarell. & Duard. vbi supra.*

82 Super est modo, vt videamus, ex quibus cognoscantur Hæreticorum credentes, Et quidem cognoscuntur verbis, & factis, vti dixerunt *Eymericus in Direct. par. 2. qu. 50. nu. 2. & Pegn. ibi, vers.* Quomodo.

Verbis credentes dignoscuntur, si verbis profiteantur se Caluini erroribus credere, ita *Eymericus, & Pegna locis indicatis, Duard. qui alios allegat, dict. quæst. 26. numer. 4.*

83 Opere autem, vel facto cognoscuntur ex pluribus: & primò quidem, si sermones, seu prædicationes Hæreticorum audierint pluries, nam tales dicendi sunt ex hoc Hæreticorum credentes, ita *Eymeric. dict. qu. 50. num. 3. Pegn. dicto comm. 75. vers.* Et quamuis hæc sit, vbi quod non sufficit ad hoc vnicus, nec binus actus, & ad hoc allegat Concil. Narbonensi, de quo ibi latissimè *Farinac. dicta qu. 182. num. 115. & seq. Duard. d. qu. 26. num. 5. Suar. de fide disp. 24. sect. 1. num. 3. in fin. & Sanctarell. de hæresi dicto cap. 11. num. 31. conclus. 3.* qui alios allegat, *Sousa post hæc scripta visus ad Bullam Cœnæ disp. 8. num. 10.*

84 Et licet semel, vel bis audiens conciones hæreticorum non possit ob id dici credens hæreticorum, non tamen ob id immunis redditur à suspicione hæresis leui, vel etiam vehementi, secundum qualitatem personæ audientis, & aliarum circumstantiarum, ita *Arch. cap. quicumque de hæreticis in 6. num. 2. Ioan. Andr. nu. 3. & Gemin. num. 7. Sanctarell. de hæresi loco citato num. 31. Farinac. qui alios cumulat num. 120.* sed præ omnibus videndum est Concilium Tarraconense apud *Pegn. par. 2. fol. mihi 220. in princip. §. suspectus, de hæresi.*

85 Secundo, credentes hæreticorum cognoscuntur, ex eo, quod in infirmitate constituti, petunt Hæreticos, vt ab eis consolationem recipiant per manus impositionem, ita Concil. Narbonense apud *Pegnam dicto comm 75. sub litera A. Farinac. dicta quæst. 182. numer. 110. & seq. Sanctarell. dict. num. 31. & de hoc habemus tex. in cap. filij, de hæretic. in 6. plenissime Pegn. part. 3. comment. 170. per tot. Pater Pueronus ad Bullam Cœnæ cap. 1. num. 121.* qui tamen in foro conscientiæ hoc non admittit: Hoc tamen limita, vt non procedat, si infirmus dum petijt Hæreticos non erat sanæ mentis, ita *glos. & DD. in dicto cap. filij, Farinac. num. 111. & Pegn. vbi supra.* An autem infirmus in prædicto casu præsumatur sanæ mentis, & an, & cui incumbat onus probandi infirmum esse, vel non sanæ mentis, vide *text. in dict. capit. filij vbi DD. Farinac. loco citato num. 112. & sequ. & Pegn. dicto commen. 170.*

* * *

§. DECIMVS.

De Consultoribus Hæreticorum.

86 Breuiter dicendum, consilium hæretico præstantes, dicendos esse fautores Hæreticorum, ac proinde de hæresi suspectos, prout sunt fautores, ita *Farinac. dicta quæst. 182. num. 3. optimè Concil. Tarracon. apud Pegnam par. 2. fol. mihi 220. in principio*, & ad hoc videnda est Constit. Innocent. IV. ad extirpanda, §. *quicunque verò*, & alia Constit. Clem. IV. ad extirpanda, §. *quicunque verò*, inter literas Apostolicas pro S. Officio, illa *fol. 6. hæc fol. 30. post Directorium*.

§. VNDECIMVS.

De tortura Hæreticorum Fautoribus danda.

87 Omittendo pro nunc illos, qui leniter hæreticis fauent, quibus illud torturæ genus infligi debet, quod datur leuiter suspectis, de quo dixi in titulo de Blasphemis, & latius titulo de sortilegis, & alibi sæpissime.

Quoad eos, qui magnopere hæretici fauent; & vehementer sunt suspecti, maximè in casibus, de quibus Concilium *Narbon. cap. 14. 15. & 16. apud Pegnam par. 2. comment. 78. verf.* Iam si nosce: dicendum, quod isti tales fautores adhibita tortura diligenter interrogari debent de causa, cur hæreticis fauorem præstiterunt, prout etiam docuit *Farinac. d. qu. 182. num. 69.* vbi de impedientibus Sanctum Officium, & *num. 133. & numer. 85. & 55.* sicuti etiam torquendi sunt, super complicibus, iuxta ea, quæ dixi in titulo de tortura, parte tertia huius Operis, & supra in hac secunda parte *titul. primo, §. 9.*

§. DVODECIMVS.

De Abiuratione Fautoribus huiusmodi iniungenda.

88 Circa quæstionem hanc, supponenda est hoc loco communis DD. traditio, quod pro qualitate suspicionis, gradus quoque abiurationis est suspecto iniungendus, itaut si fautor suspectus sit de hæresi leuiter, ei leuis sit abiuratio indicenda, si verò vehementer abiuratio de vehementi.

Præmittendum etiam est, quod licet regulariter non
89 subsistat abiuratio generalis, non expressis particularibus erroribus, seu hæresibus: Attamen hoc fallit in abiuratione fautoribus iniungenda, ita *Eymeric. in Directi. par. 2. quæst. 54. numer. 4. vbi Pegn. in comm. sub litera C. & Reper. Inquisit. in verbo* Fautores, *Leonard. Duard. ad Bullam Cœnæ Domini, lib. 2. can. 1. quæst. 33. numer. 34.* nam cum isti fautores hæreticorum in nullam specialem, & particularem heresim videantur consentire, ideo nullam in specie hæresim abiurare poterunt, & sic satis erit, si in genere dicat fautor se detestari omnem hæresim, cuius suspicionem fauendo hæreticis, eosdem receptando, aut Inquisitoris Officium impediendo contraxit, *Eymeric. vbi supra, Pegna ibidem, & Leonard. Duard. ad Bullam Cœnæ loco citato numer. 34.*

90 Hisce præmissis dicendum est, quod si præmissa tortura appareat fautorem (fautoris nomen hoc loco accipiendo generice, vt dixi supra in principio tituli) potius personæ, quam errori voluisse fauere, tunc sufficit illa generalis abiuratio, de qua supra. Quod si secus sit, & aliquæ aliæ coniecturæ concurrant, ex quibus oriatur suspicio, eum qui se fautorem exhibuit eosdem, cum hæretico habere errores, v. g. distinctè sciat omnes illius hæretici, cui fauit hæreses, tunc vltra generalem hæresum abiurationem, de qua supra, cogendus omninò est, talis fautor etiam ad particulares errores, & hæreses abiurandas, ita *Pegna dicto commen. 79. sæpe citato, verf.* In hac tamen difficultate, *Farin. de hæresi qu. 182. num. 55.* vbi de tortura, & abiuratione istorum fautorum.

91 Sed hic pulcherrima insurgit dubitatio, an scilicet qui relabitur in fautoriam iã de vehementi abiuratam, vel etiam aliam, post tamen abiurationem de vehementi alterius fautoriæ, sit habendus pro relapso: in qua re licet *Locatus in iudiciali Inquisitorum, in verbo* Relapsi, *num. 5. verf.* Quid autem sunt relapsi, ex *Concilio Taracon. de quo in Director. par. 2. fol. 220.* visus fuerit inclinare in partem affirmatiuam.

Attamen contraria sententia negatiua est verior, communior, ac pietati huiusce S. Tribunalis magis accommodata, & eam tenent *Pegna par. 2. comment. 83. verf.* Sed tota difficultas, *Farinac. de hæresi quæst. 195. numer. 36. & seq. & Sanctarell. de hæresi cap. 42. dub. 5. num. 14. qui alios allegant.*

Et ratio istius conclusionis est, quia de natura, & essentia relapsi est, vt de aliquo lapsu constet in hæresim, ad hoc, vt talis relapsus possit brachio sæculari pœna relapsis debita puniendus relaxari, *Alphons. à Castro de iusta hæretic. punit. lib. 2. cap. 2. Symanch. de Catholic. institution. titul. 57. numer. 5. & nos latè in titul. de Relapsis*, At qui iterum fauet hæreticus non constat ob id, quod in hæresim inciderit, igitur non erit relapsus.

92 Si tamen quis non solùm bis in abiuratam fautoriam, vel aliam relaberetur, sed pluries, & pluries, tunc cum *Pegna vbi supra, verf.* Hoc vnum, *& Farinac. dicta quæst. 195. numer. 39.* dicendum esset omninò talem brachio sæculari relaxandum esse, debitis pœnis mulctandum.

93 Ad hanc tamen traditionem deueniendum non esset, inconsulto Supremo Senatu vniuersalis Inquisitionis Romanæ, prout semper, vbi de hominis vita agitur consulendus est, ita *Campeg. ad Zanch. de hæretic. capit. 17. sub litera A. Decian. in tractat. crimin. tom. 1. lib. 5. capit. 51. numer. 85. Pegna dicta comment. 83. versic.* Si cui tamen, *& Farinac. dicta quæst. 195. de hæresi numer. 38.*

§. DECIMVS TERTIVS.

De pœnis Fautoribus Hæreticorum imponendis.

94 De pœnis Fautoribus, Defensoribus, Consultoribus, Auxiliatoribus, Credentibus, & Receptatoribus Hæreticorum imponendis, videndi sunt latissime de hac materia tractantes *Pegn. par. 2. in Director. commen. 76. verf.* Receptatores verò, vbi de pœnis receptantium Hæreticos, & *comment. 77. verf.* Et debent abiurare, vbi de pœnis defensorum, & *comment. 78. verf.* Et duodecim magnas, vbi de pœnis fauentium hæreticis, & *comme. 79. verf.* At dubium est, vbi de pœnis impedientium S. Officium, *Farinac. de hæresi quæst. 182. num 37. & seq. numer. 38. & seq.* vbi de pœnis defens. hæretic. & *numer. 71. & sequen.* vbi de pœnis impedientium S. Officium, latissimè etiam *Leonard. Duard. ad Bullam Cœnæ Domini lib. 2. can. 1. quæst. 27.* vbi de pœnis credentium Hæreticorum, & *quæst. 33.*

per

per totam, vbi de pœnis receptatorum, fautorum, & defensorum Hæreticorum, *Sanctarell. de hæresi cap. 11. & cap. 12.* qui alios DD. allegant.

95 Hisce pœnis de more S. Officij addendæ sunt fautoribus pœnitentiæ salutares Ieiunia, Orationes, Eleemosinæ, Peregrinationis &c.

§. DECIMVS QVARTVS.

Quomodo cum Fautoribus &c. Hæreticorum Confessarius se gerere debet.

96 SI fautoria, receptio, defensio, conuersatio, & credentia in Bulla Cœnæ Domini prohibitæ sub excommunicationis pœna, iunctam habent hæresim, tunc confessarius, cum fautoribus, receptatoribus, defensoribus, & credentibus hæreticorum, eo modo se gerere debet, quomodo eum se gerere debere cum hæreticis, diximus supra *tit. 2. §. fin.*

97 Si autem delicta illa ab hæresi sint seiuncta illorumque delictorum rei, Catholicam semper mentem sese habuisse profiteantur: tunc quoniam (licet hæretici non sint) tamen sunt excommunicati excommunicatione Bullæ Cœnæ, antequam eos confessarius absoluat diligenter animaduertat, an talem habeat facultatem.

98 Censuræ enim Bullæ Cœnæ, soli Summo Pontifici sunt reseruatæ, præterquam in articulo mortis, itaut nec Concilium Generale, nec Collegium Eminentissimorum Cardinalium ab eis possint absoluere, *§. Cæterùm à prædictis sententijs in Bulla prædicta Cœnæ, Nald. in summ. in verbo Bulla Cœnæ, nnmer. 60.* & cum in memorata Bulla reuocentur, quæcunque facultates,

99 & indulta quibusuis concessa, ac quælibet Concilij decreta Regulares, virtute cuiusdam Bullæ Pij V. de qua mentionem facit *Portel. in dubijs Regular. in verbo Abbas, numer. 6. & Suar. de Pœnitent. tom. 4. in tertiam partem D. Thom. disput. 30. sect. 2. numer. 7.* nunc absol-

100 uere ab hæresi occulta, non potuerunt, vt reseruata virtute Bullæ Cœnæ, sicuti nec ab alijs casibus eiusdem Bullæ, etiam si tractaretur de Prælatis regularibus respectu suorum subditorum, ita *Diana qui alios more suo cumulauit, resolut. moral. par. 1. tract at. 5. resolut. 6. & Tamburin. de iure Abbat. tom. 2. disput. 14. quæsit. 15. per tot. & quæsit. 17. similiter per totum.* Et ratio est, quia Bulla Cœnæ expresse tollit facultates, & indulta concessa Regularibus, & Monasterijs, & singulo anno renouatur, & publicatur: igitur sufficienter intelligitur sublatum dictum indultum Pij V. & cuiuslibet alterius Summi Pontificis, quidquid in contrarium

101 voluerit *Peirin. in Priuileg. Minim. tom. 1. Constitut. 4. Sixti IV. §. 5. nu. 6. & seq. ac alij à Diana, & Tamburino allegati.*

102 Si tamen Confessarius aliquis haberet à Summo Pontifice facultatem absoluendi à casibus Bullæ Cœnæ excepta hæresi, dubium est: an tunc posset absoluere hosce fautores, defensores, credentes, & receptatores Hæreticorum.

Et breuiter quando hi non sunt formaliter hæretici, arbitror virtute illius facultatis eos posse absolui, sic de Bulla Cruciatæ; concedente absolutionem à casibus quibuscunque etiam Bullæ, excepta hæresi, plurimi DD. relati à *Diana vbi supra resolut. 7.* quibus addo videndum omninò *Henriqu. in summa lib. 6. de Sacramento Pœnitentiæ capit. 16. numer. 2. in addit. versic.* Quare de se videtur, vbi loquitur etiam de Schismaticis quando schisma non est cum hæresi coniuncta, & rationem addit ibi Henriqu. quia exceptio firmat regu-

103 lam in casibus non exceptis, & verè non est tanta ratio hæresis, ac aliorum delictorum non habentium annexam hæresim, & post hæc scripta visus *P. Pueronus ad Bullam Cœnæ cap. 1. nu. 248.*

Circa hos tamen fautores notandum est, quod in Bulla Cœnæ excommunicantur fautores hæreticorum, Quare fautores suspectorum tantummodo de hæresi, non erunt ligati memorata censura, *P. Pueronus dict. cap. 1. numer. 168. qui alios allegat, & nos supra §. 1. numer. 9.*

104 His de potestate Confessarij consideratis grauitatem horum delictorum pœnitenti proponet considerandam, tum ex insigni loco Scripturæ Sacræ *lib. 2. Paralip. capit. 19.* Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitia coniungeris, idcirco iram Domini, mereris, tùm ex *D. Basilio relato in capit. qui consentit 11. qu. 3.* in hac verba. *Si quis peccantem defendis aerius, quam ille, qui peccauit coerceatur:* Tùm denique ex diuina horum delictorum punitione, quæ colligitur ex 1. Regum cap. 15. *vbi Dominus, Saul Regno priuauit, quia Regi Agab pepercit.*

105 Mox benignè eum corriget, idest, vt explicat *D. Gregor. Nazianzen. orat. 26.* de moderatione in disputationibus seruanda, leniter, & humane, non vt hostis, neque vt durus, aut rigidus Medicus, adhorteturque vt peccata prædicta in futurum fugiat, velut à facie colubri; eique tandem pœnitentias, & satisfacto-

106 rias, & præseruatorias iniungat, iuxta regulas in hac materia à DD. traditas, & præsertim à *Conineb. de Sacramen. par. 2. dispnt. 9. de satisfactione dubio octauo per totum.*

TITVLVS QVINTVS.

De Polygamis.

SVMMARIVM.

1 *Polygamiæ duæ species.*
2 *An sit prohibita, & quo iure, opinionem Hæreticorum.*
3 *Sententia Catholica.*
4 *An Polygamia esset licita ante legem Euangelicam.*
5 *Pluralitas virorum respectu vnius mulieris est, omni iure prohibita.*
6 *Opinio Sanch. refertur, & confutatur. num. 7.*
8 *Opinio Menochij refertur, & confutatur. num. 9.*
10 *Quot modis dicatur aliquod esse contra ius naturæ.*
11 *Dominium corporum nostrorum est apud Deum.*
12 *Quomodo Polygamia sit contra ius naturæ.*
13 *Polygamus est suspectus de Hæresi, & cur. nu. 14.*
15 *Quid in ducente secundam vxorem clam. Refertur opin. Auctoris Repertorij Inquisitorum.*
16 *Confutatur opinio prædicta. num. 17.*
18 *Polygamia an sit delictum mixti fori, opinio Symancha.*
19 *Opinio Geneuensis.*
20 *Vera sententia, & illius probatio, vbi optima doctrina Canteræ, & Dom. Trasmieræ.*
21 *Hodie Polygamia ad solos Inquisitores spectat. nu. 22.*
23 *Reprobatur decisio 36. Franchi.*
24 *Secundum Matrimonium non contrahitur, nisi habito certo nuncio.*
25 *Praxis Curiarum Ecclesiasticarum in hac materia.*
26 *Contrahens secundum Matrimonium ob absentiam longam viri non seruata forma, cap. Dominus de secundis nuptijs secundùm Symanch. & Gutier. non subditur iudicio Inquisitorum.*

27 In contrarium est veritas, quæ quotidie practicatur in S.Officio.

28 Probatur conclusio, & respondetur rationi Symanchæ, num.29. vbi Decisio Sacr. Congregat.S.Officij de Vrbe in casu occurrenti.

30 An subsit Inquisitoribus contrahens secundum Matrimonium ob nullitatem primi prætensam, nundum tamen declaratam. numer.31. vbi an talis sic contrahens Matrimonium possit excusari ab abiuratione, & quid si secundum Matrimonium sit nullum, vel contrahens protestetur, quod per quæcumque verba non intendit illud contrahere.

32 An coniux contrah. spons. cum alia viua coniuge subdatur foro Inquisitorum, opinio Riccij.

33 Reprobatur Riccius.

34 A præparatorijs infertur ad præparatum.

35 Casus de quo in §.præcedenti accidit Cremonæ.

36 Costa Papiensis allegato §. Superiori, loquitur in Sponsalibus de præsenti.

37 Pater Diana loquitur in sponsalibus de futuro, & alij ibi allegantur.

38 Non iuris effectus, sed animi destinatio attenditur in hac re.

39 Pari infami a pœna afficiuntur, qui binas nuptias, & bina sponsalia contraxerunt, & cur bina sponsalia contrahens non puniatur in S.Officio.

40 Iudex competens delicti consumati est etiam competens delicti attentati.

41 In delictis Sanct.Officij conatus ab Inquisitoribus punitur.

42 Reijcitur Sousa in Aphorism. Inquisitor. lib.1.cap.35. numer.6.

43 Decisio Congregationis S.Officij Cremonæ.

44 Quomodo in sententia Diu. Thom. sponsalia sunt quid Sacramentale.

45 Quid dicendum de vxorato contrahente sponsalia de futuro sequuta copula in locis, in quibus Concilium Tridentinum non fuit vsu receptum.

46 Decisio Inquisitionis Mercuriæ, & Supremi Tribunalis Inquisitionis Hispaniæ.

47 Contrahens scienter cum Polygamia abutitur Sacramento Matrimonij.

48 Testes falsi puniuntur in S.Officio, quia cooperantur abutenti Sacramento.

49 Cautera in hac materia reijcitur.

50 Contrahens ignoranter cum Polygama excusatur ab hæresis suspitione.

51 Consulens, mandans, & Procurator nomine alterius Matrimonium secundum contrahens puniuntur pœnis ijsdem, quibus puniuntur Polygami, & decisia in materia matris, quæ filiæ consuluit Polygamiam.

52 Primum Matrimonium, & superuiuentia primæ vxoris sunt probanda, & qualiter, nu.53. & sequ.

55 Polygamus torquetur, & qualiter. nu.56.

57 Polygami sunt suspecti de vehementi, reprobatio Symanchæ, & Guttier. qui loquuntur secundum consuetudinem Hispaniæ.

58 Vehemens suspicio oritur ex abusu Sacramenti, vbi etiam de stylo Supremi Tribunalis in Regnis Hispaniarum, & quod illi Tribunali multum debet tota Religio Catholica.

59 Polygami abiurant de vehementi.

60 Contrahens sponsalia viua coniuge abiurant de leui.

61 Polygami condemnantur ad triremes, ad quas etiam condemnantur falsi testes, & num.62. & sequen.

64 Quomodo puniantur, qui contraxerunt spons. viua priori coniuge.

65 De pœnis horum delinquentium plura remissiue, vbi quod etiam sunt infames, & an etiam eorum filij.

66 Pœnis horum reorum puniuntur viri ducentes in Matrimonium vxorem alterius scienter, & mulieres ducentes virum alterius.

67 Sanctum Officium cognoscit contra testes falsos in causa Polygamiæ, & ita decidit Sacr.Congreg.

68 Testis deponens coram Iudice, vel depositionem subscribens etiam signo crucis, si neget se sic deposuisse punitur, vt falsus.

69 Cum testis negat se deposuisse, vt Notarius scripsit, neuter condemnatur.

70 Contra ambo tamen potest Iudex Inquirere.

71 Quomodo ex deponentibus horum testium Notarius possit torqueri.

72 Notarius quando in hoc casu possit capturari, vbi decisiones Senatus Pedamontani, & Sacri Concilij Regni Aragonum.

73 An Inquisitor possit ex attestationibus istorum testium vocare Notarium, & eum examinare, & quomodo se gerere debeat in huiusmodi causis.

74 Filij nati ex Matrimonio prædicto, an sint legitimi.

75 Filij nati ex matrimonio putatiuo, quomodo sint legitimi.

76 Bona fide existente in altero ex coniugibus, filij ex putatiuo Matrimonio nati sunt legitimi, quoad honores, fideicommissa, & alia omnia.

77 Pulcherrimus casus ex Campanili.

78 An tales filij habeantur pro legitimis, etiam quo ad parentem existentem in mala fide, vbi reprobatur Tullus Fernandez, & an talis parens filio possit succedere.

79 Tales filij sunt legitimi, etiamsi pendeat lis super Matrimonio.

80 Quinimò Matrimonium putatiuum legitimat prolem illegitimam prius susceptam.

81 An orti ex Matrimonio clandestino sint legitimi. nu.82. vbi quodnam sit Matrimonium Clandestinum.

83 An Inquisitores sint Iudices competentes huius legitimitatis.

84 Iudex causæ principalis est Iudex omnium incidentium.

85 Iudex Ecclesiasticus est competens in omnibus connexis cum causis spiritualibus.

86 Causa legitimitatis non est mere laycalis.

87 In S.Officio delicta melius probantur.

88 In Curia Archiepiscopali Neapol. similis causa fuit decisa.

89 Cur Iudex Ecclesiasticus potest esse Iudex causæ laycalis, ratione connexitatis, vel incidentiæ, & Iudex Laycus nullo modo potest esse Iudex causa spiritualis. & num 90.

91 Altero ex parentibus existente in bona, altero in mala fide, cui incumbat onus alendi filias.

92 Declaratur Auth. si Pater, Cod. Diuortio facto, apud quem &c.

93 Dispositio dictæ Authen. si pater, an procedat, vbi mater est in mala fide, & numer. sequ. vbi reprobatur communis opinio, & Sanch. de Matrimonio lib. 10. disput.fin.

97 Ratio diuersitatis inter patrem, & matrem, in casu de quo agitur.

98 Cum ambo parentes sunt in mala fide onus alendi incumbit patri, & matri, nonnisi in subsidium. & numer.sequen.

100 Cum ambo sunt in bona fide adhuc pater tenetur alere, & in subsidium mater, & num.101. & sequentibus, vbi latè reprobatur Surd.de alim.titul.1. quæst.34. nu. 8. & Sanch. dicta disp. vltima.

103 Cum parens vnus est diues, alter pauper semper à diuite filij sunt alendi.

104 Declaratur text. cap.2. qui filij sint legitimi &c. cum haberet de eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium.

105 Con-

105 *Confessarius quomodo se gerere debeat cum Polygamo habente errorem in intellectu remissiuè.*

106 *Polygamus non habens errorem in intellectu potest absolui à quocumque confessario, numer. 28. vbi quid de Sortilego, blasphem. hareticali, & similibus.*

107 *De grauitate huius delicti.*

108 *Polygamo existente in mala fide, secunda vxor lucratur omnia sibi donata etiam pretiosa.*

109 *Quomodo se gerere debeat confessarius cum muliere, quæ secundo nupsit, & dubitat de vita prioris viri circa debitum reddendum secundo viro, & num. seq. vbi quid si factis diligentijs adhuc mulier est dubia, & non potuit certificari.*

111 *De pœnitentia Sacramentali iniungenda Polygamo.*

1 Polygamiæ duæ sunt species, altera est plurium vxorum successiuè, de qua tractant latissime DD. de irregularitate, & matrimonio tractantes, & in specie *Cardin. Bellarmin. tom. 5. controuers. de matrimonio controuers. 3. cap. 9. Sanchez de matrimonio libr. 7. disput. 81. & pluribus sequen. Suar. de censuris disput. 49. per totum*, qui alios cumulant, & de hac hoc loco agendum nobis non est.

Altera species est plurium vxorum simul ductarum: & de ista (quoniam vt infra videbimus hæresis suspicionem inducit) in præsenti nobis est pertractandum.

§. PRIMVS.

An Polygamia sit prohibita, & quo iure.

1 IN lege Euangelica licitam esse Polygamiam impie dixerunt Anabaptistæ, & Lutherus, prout illos referunt *Cardin. Bellarmin. loco supra citato cap. 10. Valentia in 3. part. tom. 4. disputat. 10. quæst. 1. punct. 3. vers.* Quod igitur attinet.

Sed in contrarium est Catholica veritas definita in *Concilio Tridentino sess. 24. canon. 2.* hisce verbis: Si quis dixerit licere Christianis plures simul habere vxores, & hoc nulla lege diuina esse prohibitum, Anathema sit.

Neque noua est hæc Tridentini Concilij definitio: nam olim etiam idem definitum fuit à Syricio Papa in Epist. 1. & ab Innocentio I. Epist. 9. & à multis alijs, de quibus toto titulo de sponsa duorum, & apud *Gratian. 24. q. 3. cap. Annon.*

Probatur hæc veritas Catholica: Primo ex primæua institutione Dei, de qua *Genes. 2.* quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna, ex quo loco notanda sunt verba illa, vxori suæ, & erunt duo, quæ polygamiam excludunt.

Secundo, hoc idem euidentius colligitur, ex cap. 19. Matth. vbi interrogatus Iesus à Iudæis, an licita esset vxoris repudiatio: respondet quod non: & adducit supradictum locum Genesis: Et cum Iudæi instarent Moysem permisisse libellum repudij: Respondit Christus ad duritiam cordis vestri permisit Moyses vobis dimittere vxores vestras, ab initio autem non fuit sic.

Tertio probatur hoc ipsum, ex *Paulo ad Corinth. Epistol. 1. cap. 7. ibi*: Vnusquisque habeat vxorem suam, & alijs quamplurimis locis, de quibus apud *Bellar. & Valent. loco alleg.*

4 Difficultas est, an hæc prohibitio sit particularis legis Euangelicæ, an etiam ante legem illam extiterit lex aliqua naturalis, aut diuina positiua polygamiam prohibens.

5 Qua in supponendum est, hic non tractari de pluralitate virorum respectu vnius mulieris: nam omnes concludunt iure naturali talem polygamiam prohiberi, vtpotè contrariam productioni prolis, quæ est primarius matrimonij finis, ita *D. Thom. in 4. dist. 33. q. 1. art. 1. ad 7. Sanch. loco citato disp. 80. n. 4. in fin. Bellarm. d. cap. 10. vers.* Quarto polygamia: solùm igitur hoc loco agendum est de polygamia plurium vxorum respectu vnius viri. In qua re

Caietanus 1. ad Tim. cap. 3. explicat ea verba: *Oportet Episcopum esse vnius vxoris virum, ait tunc temporis multos habuisse plures vxores, eo quod nul ibi id reperiatur interdictum*: Et Marci 10. explicans ea verba: *Quicumque dimiserit vxorem* ait legem de vxorum pluralitate nullibi in canonicis libri esse prohibitam, ex quibus colligitur quod Caietanus non solùm sentit polygamiam fuisse in veteri lege licitam, sed etiam eam in noua Euangelica non fuisse prohibitam.

Verùm hæc sententia confutatur ex loco Math. 19. supra adducto, & apertius ex cap. Gaudemus de diuortijs, ibi: *Nec vlli vnquam licuit insimul plures vxores habere, nisi cui fuit diuina reuelatione concessum*, & ideo sententiam hanc Caietan. latius confutarunt Sanch. & Bellarm.

6 *Sanchez in sæpe citata disput. 80. num. 7. vers.* Cæterum vt quid, duplex ius naturæ distinguit, primarium vnum, quod primis naturæ principijs (qualia sunt præcepta Decalogi) continetur, & in hoc Deus nequit dispensare. Alterum est, quod ex illo tanquam conclusio ex principijs deducitur, & in hoc Deus dispensare potest.

Hoc supposito, ait Polygamiam natura sua esse contra ius naturæ secundarium, non primarium.

7 Verùm sententiam hanc confutat, & benè *Coninch. de Sacram. tom. 2. disp. 26. dub. 5. num. 15.* Tum quia, nulla exempla, quæ extra controuersiam sint assignantur, quibus ius illud naturæ secundarium explicetur. tum quia vel hoc secundarium naturæ ius deducitur, tanquam conclusio necessaria, & tunc in illo non poterit dispensari, nisi dispensetur in principijs primis, sicuti in necessaria consequentia, etiamsi antecedens possit esse falsum vera existente conclusione, attamen impossibile est hanc euerti, nisi euertatur antecedens, vel ex primis principijs deducitur tantùm ex quadam decentia, & tunc non obligabit, nisi ex illa decentia.

8 *Menoch. de arbitr. Iudicum casu 420. num. 46. & plur. seq.* in ea fuit sententia Polygamiam, natura sua iure naturali esse prohibitam, eiusdem fuit sententiæ *Ledesma de matrimonio q. 65. art. 1. conclus. 2.*

9 Verùm neque sententia hæc sic generaliter sumpta potest defendi: nam vxorum pluralitas non aduersatur primario matrimonij fini, sed illum optime assequitur, cum vnus vir multis fœcundandis mulieribus, earumque liberis æducandis sufficiens sit, qui est primarius matrimonij finis, igitur pluralitas illa non videtur lege naturali prohibita. Pro solutione istius difficultatis.

10 Supponendum primo posse aliquid tripliciter dici contra ius naturæ. Primo quod secundum se, & intrinsec. includat malitiam saltem obiectiuam contra naturam, seu iuri naturæ repugnantem, hoc modo contra naturam sunt odium Dei, & peccatum contra naturam, & in his non potest Deus dispensare. Secundo quando secundum se non ita absolutè repugnat iuri naturæ, quin possit sæpè licitè fieri, tamen quandoque repugnat, ratione alicuius adiuncti repugnantis iuri naturæ, sic cōpula Petri cum Ioanna est contra naturam ante nuptias, quia est accessus ad non suam,

post

post nuptias licita, cum tamen sit eiusdem Physicæ speciei cum præcedente. Tertio, quando solum illicitum est ratione alicuius periculi peccandi contra ius naturæ, vt habitatio Sacerdotis cum iuuencula.

11 Supponendum secundo, nos non habere Dominium nostrorum corporum, & rerum, sed Deum quod ex infinitis propemodum Sacræ Scripturæ locis colligi potest apertissimè. Hinc fit, vt iure Deus possit nobis concedere, vt sine peccato innocentem occidamus, & hoc modo Abraham filium occidisset, nisi ab Angelo fuisset impeditus, sicuti etiam potest Deus concedere, vt aliquorum bona surripiamus, prout contigit in Israelitis, qui Aegyptios spoliarunt, quia scilicet Deus vitæ, bonorumque nostrorum est supremus Dominus: his suppositis.

12 Dicendum est Polygamiam non esse contra ius naturæ primo modo, attamen esse contra ius naturæ, secundo, & tertio modo dictum, ita *Coninch. de Sacramen. tom.2. disp.26. dubio 2.à num.19. vsque ad 29. & Martin. Beccanus in secunda parte suæ summæ tract.3. cap.3. num.9.*

Ratio primæ partis conclusionis est. Quia aliàs non potuisset Deus cum Patriarchis veteris Testamenti dispensare in hac vxorum pluralitate, cum Deus contra ius naturæ dispensare nequeat, *Beccanus, qui alios allegat, loco proximè citato num.5.* qui latè articulum tractat, & alios DD allegat.

At Deus cum Patriarchis illis dispensauit in hac vxorum pluralitate, vt probatur *ex cap. gaudemus, de Diuortijs, igitur, &c.*

Ratio secundæ partis est, quia vir per matrimonium tradidit potestatem sui corporis primæ mulieri, igitur secunda mulier non potest vti illo eodemmet corpore, nam esset vsus rei alienæ inuito Domino.

Et insuper multæ occasiones sunt peccandi ob Polygamiam, prout latè deduxit *Bellarm. loco citato cap. 10.*

Ex quibus patet quomodo Deus dispensauerit cum Patriarchis in Polygamia, nam vti supremus omnium rerum Dominus, voluit vsum corporis, qui per priorem contractum vni tantum fœminæ datus est, communem esse posse duabus, priorem contractum, ex parte rescindendo, ita *Beccan. loco cit.num.9. in fin.* & de hac materia prohibitionis *Polygamiæ, vide Dionysium Gothof.* eruditissime loquentem in suis notis ad *l. nemo Iudæorum, in verbo.* Nec in diuersa sub vno tempore coniugia, *C. de Iud. & Cælicolis*, & præ omnibus Illustrissimum *D. Don Didacum Garcia de Trasmiera* post primæ huiusce partis impressionem visum, in suo doctissimo tractatu de *Polygamia lib.1.* per plures quæstiones.

§. SECVNDVS.

An Polygamus sit de Hæresi suspectus.

13 POlygamum de hæresi suspectum esse clarè constat apud omnes ferè DD. de hac re pertractantes, præsumitur namque male sentire de Sacramento matrimonij, & tenere licitum esse plures vxores simul ducere, prout sentiebant Anabaptistæ, Lutherus, & spurcissimus Mahumetus, ita docuerunt *Lapus in cap. accusatus §. sanè de hæret. in sexto, Farin. ibidem in princip. numer.3. Io. Lupus in repet. cap. per vestras, §.18. num.25. de donat. inter virum, & vxorem, Brun. de hæret. lib.1. cap.2. Menoch. de arbitr. Iudic.casu 420.num.314. Symanch. de Cath.Instit.Rubr. de matrim. num.2. & in Enchirid. Violatæ Relig. Iudicum tit.de Nephariis nuptijs num.5. Pegna ad Director. part.2.quæst.56.comm.81.vers. De eo qui viuente priuia vxore, Iacob. Graff. lib.5.suarum decis. aurearum cap.18. num.16. Nauarrus cons.1. de hæret. Guttier. pract. quæstion. lib.2.quæst.8. num.1. Farinac.de hæresi quæst. 178. numer.68. & seq. & de delictis carnis quæst. 140. num.24. Barbosa de officio, & potestate Episcopi part.2. allegatio. 40. num.44. Praxis Archiepiscopalis Neapol.Genuens.cap.68.num.12. & Ricciull. de iure person. extra Ecclesiæ gremium existen. lib.5. cap.11. num.19.* qui alios antiquiores DD. allegant, inter quos nullus latius materiam hanc pertractauit, quam *Albertinus de Agnoscendis Assertionibus Cath.quæst.23.per totam, Fernandez de Otero quæst.iuris part.3. quæst.9. num.2. Mattienz.in lib.5.nouæ recompilat. legum Hispan.tit.1. l.5.glos.2. num.3.& Salcedo ad cap.84. Diaz. vers.* Nec illud hoc loco.

Probatur hoc ex pulcherrima regula *Pegnæ ad Direct. part.3. comm.24. in fin. vers.* Denique, vt in hac causa, quam sumpsit à text. in cap. excommunicamus il primo, *§. adijcimus de hæret.* quæ est, quod omnia opera, per quæ aliquis dissidet à communi vita, & conuersatione fidelium, aut ab Ecclesiæ probatis ritibus, & consuetudinibus, aut à receptis Patrum doctrinis, & præceptis, quæ communes magis, quam priuatos mores respiciunt, aut hæresim inducunt, aut hæresis suspicionem.

At ducere duas vxores simul, vel duos viros simul est opus, per quod palygamus dissidet à communi vita fidelium, qui vnica vxore, vel viro sunt contenti ab Ecclesiæ probata consuetudine, quæ hanc polygamiam prohibuit, vt supra visum fuit & à receptis Patrum doctrinis, qui idem dixerunt, igitur talis polygamus, vel est hæreticus, vel de hæresi suspectus. Augetur hæresis suspicio, ex eo quod extant particulares hæreses Polygamiam permittentes, vt supra vidimus, vnde tales vxores ducentes præsumuntur de secta Anabaptistarum, Turcharum, vel Lutheri: confirmantur prædicta, quia lege diuina, & Euangelica, prohibetur polygamia, Genes.2. *Et adhærebit vxori, & erunt duo in carne vna*, vbi notanda sunt verba, VXORI, & verba, ERVNT DVO, idem repetit Christus Dominus noster, Matth.16. igitur committens factum contra vnitatem Sacramenti Matrimonij, ab Euangelica lege statutam, facit actum hæreticum, per quem suspectus quis redditur, quod malè sentiat de Sacramento Matrimonij, *Lup.in repet.cap. per vestras §.17.num.25.de donat. inter virum, & vxorem, Couar. epitom. de spons. part.2. cap.3.§.3. num.6.*

15 Sed Auctor Repertorij Inquisitorum in verbo, Contrahentes, *versic. Primo*, post medium, & in verbo pertinax, *vers. Secundo* admittere hæc videtur tantùm in eo casu, quo palam, vxores plures ductæ sint, secus si secretè, quod, & voluisse visus est, *Symanch. de Cathol. Institut. tit.40. de Matrimonio numer.4. in princip.*

16 Verum siue secundum Matrimonium contractum sit palàm, siue clàm, semper polygamus est de hæresi suspectus, ita DD. omnes supra allegati pro conclusione, dum generaliter loquuntur: & in specie id docuerunt *Albertinus de Agnosc. Assertionib. Catholicis, quæst.23. num.89. vers.* Ex quo in foro, *Salcedo vbi supra, & Farmac.de delictis carnis quæst.140. n.24. circa medium, & de hæresi quæst.178. n.7. vers.* Contrarium videtur.

17 Ratioque huiusce rei ea est, quia polygamus ducendo duas vxores, siue id faciat palàm, siue clàm, semper facit opus, per quod dissidet à communi vita fidelium, ab Ecclesiæ probatis ritibus, & à receptis Patrum doctrinis, & semper abutitur Sacramento Matrimonij, ex

ex quo abusu oritur hæresis suspicio, vt infra videbimus, & docuit *Mattienz. in libro quinto Nouæ Recompillationis legum Hispan. tit. 1. l. 5. glos. 2. num. 3. & seq.* igitur semper, aut hæreticus est, aut de hæresi suspectus, & licet palàm hoc modo contrahens grauius peccet, & maiorem ostendat impudentiam, ob hoc tamen non tollitur, quin etiam clàm contrahens sit de hæresi suspectus, maximè cum hæreses, non solum palàm committantur, sed etiam occultè, vt post glosam in *Clement. 1. de hæreticis, dicebat Albertin. ibid. de Agnoscen. Assert. Cathol. quæst. 23. num. 89.* benè *Illustriss. D. Trasmiera doctus in Regno Siciliæ Inquisitor, de Polygamia libro secundo, quæst. 1. num. 6. & sequentibus,* qui omninò videatur.

§. TERTIVS.

An Polygamia sit delictum mixti fori.

18 SYmanch. *de Catholicis Institutionibus titul. 40. de Matrimonio, num. 2. & sequent. quem secutus fuit Guttier. practic. quæstion. libro secundo quæst. 8. num. 1. & 2.* dixit, quod de hoc crimine sæpe cognoscere solent hæreticæ prauitatis Inquisitores ob abusum Sacramenti Matrimonij, & hæresis suspicionem, inde manantem.

Addit tamen, quod si reus aliquo colore excusetur à suspicione hæresis (puta, quia aliquis duxit secundam vxorem credens primam, ob longam absentiam, iam esse mortuam, vel putans primum Matrimonium ex aliqua probabili causa esse nullum) tunc ait, quod consultius facerent Inquisitores, si cognitionem huiusmodi delicti Iudicibus ordinarijs relinquerent.

19 Genuensis in praxi Archiepiscopali *Neapolit. cap. 84. in antiq. & cap. 68. in nouis, num. 12. versic.* Item si Bigamus ex inueterata consuetudine illius Regni, dixit polygamiam esse delictum mixti fori, ita tamen, vt si polygamus sit præuentus à Curia sæculari debeat remitti ad Iudices Violatæ Religionis, qui illum torqueant super intentione, & abiurare faciant, deinde tenentur illum remittere ad Curiam sæcularem, quæ illum punit pro polygamia, similiter si est præuentus ab Inquisitoribus, in totum ab ipsis punitur ita enim *Genuens. loco citato intellexit Farinac. de hæresi quæst. 78. num. 71. versic. Vide Mont. Maran.*

20 Dicendum tamen est huiusmodi criminis cognitionem spectare ad Iudices fidei, priuatiuè, quoad quoscunque alios, ita docuerunt maior pars DD. supra allegatorum quæstione secunda in principio, & singulariter *Farinac. dicta quæstione 178. num. 71. Sigismundus Scaccia de Iudicijs ciuilibus, criminalibus, & hæreticalibus, libro primo, capitulo 12. num. 55.* vbi attestatur hanc opinionem communiter practicari, latissimè *Campanil. in diuersorio Iuris Canonici, Rubric. prima, num. 46. & sequen.*

Benè *Canter. videndus quæst. crimin. circa delictorum punitionem capitulo quarto, de adulterio, num. 29. vers.* Sed, quid si vtrumque ibi, sed certè de hoc dubio, vbi dixit Iudices sæculares non posse cognoscere de illo, qui bis Matrimonium contraxit: nam ad effectum eum puniendi deberent cognoscere, an bis contraxerit nec ne, & sic incidenter deberent tractare de Matrimonio, quod laycis est prohibitum. Videatur etiam omninò *Sousa in Aphorismis Inquisitorum, libro primo, cap. 35. num. 18.* vbi quod ex declaratione Sum. Pontif. ad Inquisitorem Lusitaniæ hoc crimen spectat priuatiuè (quoad laycos) ad S. Officium.

Etsi adhuc instetur, quod post torturam datam Polygamo super intentione omnis hæresis suspicio purgatur, & delictum manet non Ecclesiasticum, benè respondet *D. Trasmiera dicto libro secundo, quæst. 2. num. 20. & sequentibus,* quod etiam post torturam manet factum hæreticale contra vnitatem matrimonij, & sic hæresis suspicio purganda per abiurationem, & punienda per pœnas à iure statutas, videatur etiam idem *Auctor lib. 3. cap. 1.* per totum, vbi latissime firmauit Inquisitorem esse Iudicem competentem, & quidem solùm in hoc crimine Polygamiæ.

Ratio istius conclusionis est, quia non videtur dari posse casus, in quo cesset hæresis suspicio in tali ducente duas vxores, cum semper in tali adsit abusus Sacramenti Matrimonij, ex quo manat hæresis suspicio.

Ad exempla autem supra adducta à *Symanch. infra in sequenti §. erit respondendum.*

21 Confirmatur ratio principalis conclusionis ex eo, quod cum causæ, omnes hæresis, & suspicionis ipsius delegatæ sint Inquisitoribus, & Polygamiæ causa sit, ex his, quæ hæresis suspectum reddunt polygamum, sequitur etiam causam hanc in necessariam consequentiam esse Inquisitoribus delegatam.

At causæ Inquisitoribus delegatæ semper intelliguntur delegatæ, priuatiuè, quoad Iudices laycos, vt dixit egregiè *Scaccia de Iudic. ciuil. crimin. & Hæretic. lib. 1. cap. 12. num. 53.* igitur causa hæc Polygamiæ priuatiuè, quoad Iudices laycos spectabit ad hæreticæ prauitatis Inquisitores.

Et ob id *Royas tractatu de hæreticis part. 1. num. 540. & sequen. quem sequitur Farinac.* in Additionibus suis ad omnia eius opera *ad quæst. 140. ad num. 24 fol. mihi* 98. dixit, quod licet communiter dicant Doctores co-
22 gnitionem huius criminis esse mixti fori, attamen hodie ad solos Inquisitores dicta cognitio spectat, *Mattienz. lib. 5. nouæ recompillat. tit. 1. l. 5. glos. 2. numer. 3.* vbi postquam dixit polygamiam esse mixti fori, addit persæpè ob eius frequentiam de ea cognoscere Inquisitores, & ibidem *Azeued. in glos. no temiendo a Dios, num. 3. in fin.* addit, quod nunc in Hispania soli Inquisitores contra polygamos procedunt, & ita vel ob eiusdem delicti frequentiam, vel ob alias causas particulari iussu fuisse statutum, vnde si processus contra polygamos sit cœptus ab Episcopo, tanquam ordinario loci, qui vti talis potest cognoscere omnes causas iure ordinario, quas potest cognoscere Inquisitor iure delegato, licet ab eodem processus possit perfici, non tamen sine Inquisitore poterit Episcopus causam expedire, nec reum torquere, vt notat etiam *Girlenz. consil. 137. num. 9. & sequentibus,* & sic fuit pluries practicatum in Episcopatu Cræmonæ, in his causis Polygamiæ.

23 Ex quibus colligitur † *Franchum decis. 36. num. 4.* vel decipi, vel loqui secundum consuetudinem, seu potius abusum in suo Regno Neapolitano existentem, dum dixit punitionem istius delicti spectare ad Iudicem laycium.

Neque obstat, quod tale delictum puniatur de iure ciuili ab Imperatore, *vt in l. eum qui duas, Cod. ad legem Iuliam de adulterijs:* nam etiam crimen hæresis varijs pœnis ab Imperatoribus, olim punitum reperitur, de quibus in Cod. tit. de hæreticis, & tamen clarum est cognitionem criminis Hæresis, nequaquam ad Iudicem laycum spectare posse, reliquum nunc est, vt exempla *Symanch. supra relata examinemus.*

§. QVAR-

S. QVARTVS.

An contrahens secundum Matrimonium, non seruata forma cap. Dominus, de secundis nuptijs, subdatur iudicio Inquisitorum.

Sanctissime tum in cap. Dominus de secundis nuptijs, tum in cap. in præsentia, de sponsalibus dispositum est, ne Episcopi permittant Matrimonio co-
24 pulatos Ecclesiæ auctoritate ad aliorum consortium conuolare, donec certum nuncium recipiant de morte coniugum.

25 Ex horum textuum dispositione, manauit communis Curiarum Ecclesiasticarum praxis, vt coniugum mors, ad effectum aliud matrimonium contrahendi aliter probari non possit, quam per vnum testem de visu, qui deponat qualiter vidit coniugem ab hac vita decessisse, & insuper necesse etiam erit, vt alij testes examinentur, qui deponant de publica voce, & fama, & de luctu coniugis, ita *Aloyf. Ricc. in praxi fori Ecclesiastici, titulo de rebus Matrimonij resolutione 231. in impressis Neapoli de anno 1620.*

Et licet vbi essemus in coniuge, qui decessit in longinquis partibus sufficiat vnus testis de visu, absque alia probatione, vt late probauit *Guttier. pract. quæst. lib.2. quæst.8. & de Matrimonio cap.51. num.2. versic.* Mihi verò prior, tamen regulariter, vbi cessat difficultas probationis, & non adest longa distantia loci, in quo coniux obijt vltra certum nuncium, aliæ, etiam probationes requiruntur, vt doctissimè, sicuti etiam latissimè probauit *Sanch. qui alios allegat, de Matrimonio lib.2. disput.46.*

Hoc supposito. Quæritur modo an coniux ad secundum matrimonium transiens sine solemnitate prædicta certi nuncij possit puniri à Iudicibus violatæ religionis, qua in re

Symanch. de Cathol. Institut. titulo 40. de Matrimonio, numero tertio, versiculo: Quid si ob longam absentiam, quem sequitur *Gutierez. practic. quæstion. libr. secundo, quæstione octaua, numero tertio, versiculo:* Hæc quamuis rectè procedere, voluit hunc coniugem, ob longam absentiam probabiliter existimantem. Alterum esse mortuum, ad secundum Matrimonium transeuntem puniri non posse ab Inquisitoribus, sed Episcopis locorum Ordinarijs relinquendum esse, rationem huiusce suæ opinionis assignant *Symanch. & Guttier.* quod scilicet talis bona fide matrimonium contraxerit, vnde non videtur tanquam hæreticus infamandus, & puniendus, & hoc idem voluit *Matienz. ad quintum librum nouæ recompillationis legum Hispaniæ titul. primo l.5. glos.2. num.4.*

27 In contrarium tamen est veritas sæpissimè in Tribunalibus S. Officij practicata, quod scilicet talis Iudicio, & foro Inquisitorum legitimè subdatur: hanc doctrinam tanquam puram, & meram veritatem supposuit *Farin. de hæresi quæst.178. num 71. vers.* Neque exempla per eum adducta, & expresse tradidit *Massin. in praxi Sancti Officij par.9. assert.43.* primæ impressionis, & ita practicatum fuit in S. Officio Cremonæ in his, & similibus casibus me existente, & Consultore, & Aduocato Fiscali.

28 Fundamentalis huiusce rei ratio est, quod iste sic contrahens secundum matrimonium, sine certo nuncio mortis coniugis à Sacris Canonibus requisito de necessitate, exponit se morali periculo polygamiam committendi, & Sacramento Matrimonij abutendi: nam donec certus nuncius de prioris coniugis morte habeatur, potest esse, quod viuat. At eiusdem est malitiæ constituere se in morali periculo admittendi alicuius criminis, atque illud crimen committere, prout benè tradiderunt *Suarez tom.5. in tertia parte Diui Thomæ disput.18. sect.3. num.16. & Sanchez in præcepta Decalogi tomo primo, lib.1. cap.8. num.4.* igitur in eiusdem speciei malitia est polygamus ob abusum Sacramenti Matrimonij, ac taliter contrahens matrimonium ex eo, quod se exponit periculo abusus talis Sacramenti.

Confirmatur ratio, quia iste quantum in se videtur dispositus ad contrahendum secundum matrimonium, tàm si prima vxor sit mortua, quam si sit viua, aliàs curasset obseruationem Canonum circa mortis alterius coniugis probationem disponentium, ex alia parte versamur in crimine hæresis, quod occultum est, & latens in mente, igitur iste non minus videtur suspectus de hæresi, ac verus Polygamus exterior.

29 Nec bona fides istius sic contrahentis potest allegari, sicuti illam allegabant *Symanch. & Guttier.* nam imò potius præsumitur in eo dolus, ex eo, quod fecit, quod de iure facere non debebat, *Menoch. consil.215. num.7. volum.3.* & ob non obseruatam iuris solemnitatem in secundo matrimonio contrahendi, *Menoch. ibidem num.51.* maximè cum eadem certitudo mortis coniugis, requiratur ad effectum, quod Ecclesia concedat facultatem secundo loco contrahendi, ac ad effectum propria auctoritate ad dictas secundas nuptias conuolandi, vt benè probauit *Sanch. de Matrimonio lib.2. disput.46. num.6. & Sousa in Aphorism. Inquisit. lib.1. cap.35. num.13.*

Nec etiam est, quod excusetur ignorantia, cum hæc sit ignorantia iuris, quæ neminem excusat, *l. Constitutiones Principum, Cod. de iuris, & facti ignorantia, cum ibi notat. per DD.*

Et secundum prædicta quædam mulier maritata, quæ viuente primo viro secundum matrimonium contraxerat, non seruata forma dicti capituli Dominus, ex ordine Sacræ, & Eminentissimæ Congregationis Sancti Officij de Vrbe, fuit coacta ad abiurandum de vehementi, & ad inseruiendum Hospitali Mendicantium in hac nostra Ciuitate Cremonæ per sex menses, prout ita fuit exequutum me Consultore, & Aduocato Fiscali huiusce Sancti Officij existente.

Quinimò Curatus, qui secundo matrimonio interfuerat, quoniam negligens fuit in indagando à muliere qualitatem suam, & statum credens, quia tenellæ erat ætatis eam esse Virginem fuit ex ordine eiusdem Sacræ Congregationis S. Inquisitionis suspensus ab officio per quinquennium, licet deinde ex solita illius Eminentiss. Tribunalis benignitate fuerit post sex menses rehabilitatis.

S. QVINTVS.

An contrahens secundum Matrimonium, ob nullitatem primi prætensam, non tamen declaratam subdatur foro, Iudicio Inquisitorum.

30 Secundum exemplum adductum à *Symanch. & Guttier.* vbi supra est de illo, qui cum prius Matrimonium ex aliqua probabili causa nullum iudicaret, ad secundum matrimonium conuolauit, nundum declarata nullitate primi.

Quærimus hoc loco, An iste sit de foro Inquisitorum.

Et

Et breuiter existimo duos esse constituendos Casus.

31 PRIMVS Casus est, Cum nullitas primi matrimonij, non est patens, & secundo contraxit, sine declaratione Ecclesiæ super nullitate primi matrimonij, & tunc talis sic contrahens non euitabit iudicium Inquisitorum, sed de eorum foro erit, & coram ipsis erit probanda nullitas primi Matrimonij, qua non probata ab ipsis punietur, vti *Polygamus*, *ita Farinac. de hæresi quæst. 178. num. 71. vers.* Sic, & is, qui primo matrimonio, *& Massin. in praxi S. Officij par. 9. assert. 43. primæ impressionis*. Ratio huius rei eadem est, cum ea, quam supra proxima quæstione assignamus.

SECVNDVS Casus est, Cum nullitas est patens, & in hoc casu, causæ cognitio spectabit, non ad Inquisitorem, sed ad Episcopum, ex eo, quod non sequuta declaratione nullitatis primi matrimonij ad secundum conuolauerit, punieturque sic delinquens pœnis, de quibus in cap. cum in Apostolica, de sponsalibus, vbi *Abb. & alij Canonistæ, latissimè Lancellot. de attentat. cap. 4. limitat. 27. per totum, ita Farinac. loco supra allegato.*

Benè in hac materia *Ferdinan. de Castro Pallao in suo opere moral. par. 1. tract. 4. disput. 8. punct. 16. §. 8. num. 1. addit Illustriss. Trasmiera de Polygamia l. 2. quæst. 7. num. 19. & seqq.* quod si contingat primum matrimonium declarari nullum videtur excusandus contrahens, secundum non expectata sententia super nullitate primi ab abiuratione. Quod ego verum non credo, relinquo tamen Sac. Congreg. declarandum, quia iste sic contrahens si nullitas non sit notoria, & nundum lata sit sententia videtur dispositus ad contrahendum secundum matrimonium, etiamsi primum sit validum, sed dubium è contra est. An subdatur foro Inquisitorum contrahens secundum matrimonium nullum.

In qua re benè affirmatiuè respondet *Castro Pallao loco proximè relato, vers. Item procedit*, & latissimè eum sequitur *D. Trasmiera dicto lib. 2. q. n. 9. per totum*, vbi eruditè limitat, nisi secundum matrimonium esset nullum defectu consensus.

Sed iterum dubium esse potest si contrahens secundum matrimonium protestetur, quod per quæcunque verba non intendit illud contrahere vtrum subdatur foro Inquisitorum, in qua difficultate, dico, quod sic, saltem ad effectum examinandi validitatem dictæ protestationis, & matrimonij ex post in facie Ecclesiæ contracti, de qua materia videndus est *Sanch. de matrimonio lib. 2. disp. 45. quæst. 2.* & alij ab eo latissimè allegati, quibus addi potest in simili materia loquens *Card. Mantic. de tac. t. & ambig. conuen. lib. 16. tit. septimo per totum.*

§. SEXTVS.

An Coniugatus contrahens sponsalia cum alia viua Coniuge, sit de foro Inquisitorum,

33 ALoysius Riccius *in praxi aurea variarum resolut. resol. 173. per totam*, negat crimen hoc spectare ad hæreticæ prauitatis Inquisitores. Moueturque ex eo, quod licet expressum sit, quod contrahens matrimonium cum duabus simul sit de hæresi suspectus, attamen hoc non potest extendi ad contrahentem sponsalia, cum aliud sit matrimonium, aliud promissio matrimonij, & aliud illud contrahere, aliud promissio de contrahendo, *l. in bonæ fidei*, de eo, quod certo loco, *cap. penult. de elect. in 6. vbi glos. in verbo exprimendum.*

33 Verùm contraria opinio verior est, & vsu iam in S. Officio practicata, quod talis sic contrahens sponsalia, vti de hæresi suspectus subdatur foro, & iudicio Inquisitorum, ita *Costa de remed. subsid. remed. 15. num. 18.* qui alios cumulat.

34 Ratio huiusce rei est, quod negari non potest, quin à sponsalibus, tanquam à præparatorijs inferatur ad matrimonium tanquam ad præparatum, cum à præparatorijs ad præparatum efficax soleat sumi, argumentum *Menoch. cons. 788. num. 13. volum. 8. & consequenter*, quod iste voluerit vere duas simul vxores ducere, & sic abuti Sacramento Matrimonij, ex quo abusu oritur hæresis suspicio, & licet iste realiter, & in effectu secundam non duxerit vxorem, attamen cum in se per externum signum, scilicet per sponsalia contracta fuerit dispositus ad illam ducendam, satis dicitur de hæresi suspectus, cum hæresis crimen, sola praua opinione perficiatur, vt dicebat *Menoch. de arbitr. Iud. cas. 360. num. 7.* & quamuis sic sponsalia contrahens non sit illo suspicionis hæresis genere, & qualitate suspectus, quo suspectus est ducens duas vxores, vt infra (cum de abiuratione Polygamis iniungenda agemus) videbimus, attamen negari non potest, quin etiam sic sponsalia contrahens aliquo modo sit de hæresi suspectus.

Nec quidquam facit ratio Ricij: nam verè ex illa nihil contra conclusionem nostram, in hoc Tribunali sæpissimè obseruatam colligi potest, vt vnicuique eam diligenter consideranti facilè manifestum fiet, minus obstaret, quod disposita in Matrimonio regulariter non habent locum in sponsalibus de futuro, vt latè probauit *Azeued. lib. 5. nouæ recompillat. tit. 1. l. 1. num. 1. & seq. qui alios allegat*. Quia hoc non habet locum, cum dispositio loquens de matrimonio est perpetua, vt ibidem notauit *Azeued. dicta lege prima, num. 19. & Saleed. ad cap. 76. Diaz vers.* Nec superioribus, vbi ita intelligunt l. oratio, de sponſ. vbi dicitur Matrimonio prohibito censeri prohibita sponsalia. At in casu nostro durante primo matrimonio prohibitio secundi, est perpetua, & eadem etiam ratio prohibitionis viget in matrimonio, & in sponsalibus.

Ex dictis colligi potest, quid dicendum esset de vxorato, qui non contraxit matrimonium, nec sponsalia cum alia viua coniuge, sed tantummodo tractauit de ducenda alia, hic enim omissa omni abiuratione deberet pœnis arbitrarijs puniri ab Inquisitoribus.

§. SEPTIMVS.

In quo Conclusio præcedentis paragraphi magis confirmatur.

35 QVia casus *§. præcedentis potest de facili occurrere*, prout de facto accidit in Ciuitate nostra Cremonæ opere pretium duxi latius confirmare iurisdictionem Sancti Officij contra hosce coniugatos, qui non obstante Matrimonio sponsalia de futuro cum alia contrahunt.

36 Vltra igitur omnia supradicta confirmari potest conclusio ex eo, quod licet *Costa Papiensis supra allegatus numero 33. de remedijs subsidiarijs remed. 15. num. 18. & Graff. in suis moralibus consil. allegat. ibi per Costam*, loquantur in coniugato contrahente sponsalia de præsenti ante Concilium Tridentinum quæ tunc sequuta copula transibant in verum matrimonium, iuxta textum, cum ibi notatis per Canonistas in cap. is, qui de sponsalib.

37 At-

37 Attamen quod idem omnino concludendum sit, etiam in vxorato contrahente sponsalia de futuro, in indiuiduo propositæ quæstionis dixit *Pater Diana post priora scripta impressa visus, part. 4. resolut. moral. tractat. 7. resol. 4. vers.* Sed hic obiter, vbi attestatur de praxi S. Officij de Vrbe, & Sacr. Supremæ Romanæ Inquisitionis puniendi hosce coniugatos contrahentes sponsalia de futuro, vel aliter deuenientes ad actum proximum secundi matrimonij contrahendi, idque ex suspicione hæresis leui oriente ex secundò matrimonio attentato.

Idem quoque tenuit Auctor, quisquis ille sit (certè vir doctus est) cuiusdam praxis Sancti Officij vulgari idiomate conscriptæ in *cap. 6. de Polygamis in fine*, vbi id pro indubitato supponitur. Habet enim hæc formalia verba.

Contra quelli poi, che hanno attentato in secondo matrimonio, essendo ancor viua la prima moglie, & sono venuti all'atto prossimo, cioè fatto Instrumento di dote, esaminar testimonij, cominciato à far le publicationi in Chiesa, & simili, si procede à cattura, & ridotto in processo la fede del primo matrimonio con quella delle publicationi del secondo si fanno praua tortura super intentione abiurar de leui, & si condennano à carcere per tempo, ò à essiglio, ò à relegatione nel luogo oue è la prima moglie.

Et cum eisdem Auctoribus sentire videtur doctus *Trasmiera in suo erudito tractatu de Polygamia lib. 2. qu. 3. num. 16.* vsque ad finem, vbi quod ita obseruatur in Inquisitione Vniuersali Romana quicquid postea dicat stylo Inquisitionis Hispaniæ.

38 Augentur vlterius supradicta, ex *tex. in l. eum qui, Cod. ad legem Iuliam, de Adulterijs, ibi.*

In ea enim re non iuris effectus quo Ciues nostri matrimonia contrahere plura prohibentur, sed animi destinatio cogitatur.

39 Sic videmus etiam, quod, quoad præcipuam iuris pœnam Polygamis indictam, quæ infamia est à l. C. bina matrimonia contrahentes, & bina sponsalia æquiparantur, vtrosque enim pari infamiæ labe infectos esse, dixit *text. in l. 1. §. fin. ff. de his qui notantur infamia*, vbi infamia notatur qui bina sponsalia, binasuè nuptias eodem tempore constitutas habuerit, quem textum ex eius ratione decidendi, quæ colligitur ex dicta l. cum, qui intelligunt DD. communiter etiam de habente vnam vxorem, & aliam sponsam eodem tempore, vt videre est ex *Caball. resolut. crimin. 98. num. 32. centur. prima, & Farinac. de delictis carnis quæst. 140. num. 27. qui alios Doctores allegat.*

Si igitur à iure nostro, & quoad prohibitionem, & quoad pœnas præcipuas æquiparantur binas nuptias contrahens, & bina sponsalia, ex eo, quod non iuris effectus, sed animi destinatio cogitatur, nulli mirum videri debet, si etiam quoad iurisdictionem S. Officij bina matrimonia contrahens, & coniugatus alia sponsalia de futuro iniens æquiparentur.

Neque obstat si dicatur, illum textum loqui etiam de contrahente bina sponsalia de futuro, qui tamen Iurisdictioni Inquisitorum non subditur, quia cum in huiusmodi contrahente non adsit Sacramentum, non potest considerari abusus illius, vti benè notauit *Illust. D. Trasmiera loco supra allegato quæst. 4. num. 15. & sequen.* sed, quod in hac re me penitus conuincit, est sequens ratiocinatio.

40 Quotiescunque delictum attentatum est punibile, tunc Iudex competens delicti consumati, est etiam Iudex competens attentantis illud. At delictum Polygamiæ attentatum cum deuentum fuit ad actum proximum puta sponsalia, maximè ad præsentiam Parochi, Instrumenta dotalia, & publicationes secundum omnes est punibile, quia etiam *Aloysius Riccius in resolut. sua 373.* supra allegata id supponit, licet dicat punitionem illius spectare ad Ordinarios, igitur Inquisitor Iudex competens Polygamiæ verè erit Iudex competens attentantis illam. Maior propositio, in qua cardo totius ratiocinationis consistit clarissima est, nec eget probatione, potest tamen pro ea magis illustranda dari exemplum huiusmodi.

41 In Regno adsunt pragmaticæ rigorosissimæ contra asportantes extra Regnum animalia, aurum &c. & super causis istorum asportantium à Sua Excellentia deputatur vnus Iudex specialis, qui dicitur Iudex contrabandorum, qui in dictis tantum causis limitatam habet iurisdictionē, vt videre est ex moderno Mausonio in suo tractatu de contrabandis post alium eius tractatum de causis executiuis in proemio, modo iste Commissarius, licet vt dixi, limitatam habeat Iurisdictionem; Attamen, quia est Iudex contrabandi consumati, est etiam Iudex contrabandi attentati, puta illius, qui cum rebus prohibitis asportari reperitur in itinere, maximè in locis suspectis, *Mauson. ibidem quæst. 1. num. 7. & quæst. 3. num. 2. & sequen.*

42 Sed magis in specie, quod conatus in delictis Sancti Officij puniatur ab Inquisitoribus, egregie docuit *Roderic. Aeugna de confess. sollicit. quæst. 5. num. 8.*

Ad hoc idem faciunt ea, quæ notaui infra huiusce additionibus huius secundæ partis *titulo 12.* de Sortilegijs, de eo, qui sortilegium cœpit, sed non perfecit, illius enim sine vlla difficultate Iudicem esse Inquisitorem, ibi probaui.

43 Neque aliquibus negotium † facere debet *Sousa in Aphorismis Inquisitorum lib. 1. cap. 35. num. 6.*

Quia vltra responsionem, quæ colligitur ex *Patre Diana loco supra allegato falsum est, quod Albertinus, & Farinac. locis per eum allegatis*, dicant cognitionem huiusce delicti spectare ad Ordinarios, non autem ad Inquisitores, & sic die 19. Decembris anni 1637. habito lungo colloquio de hac re in nostra Congregatione Sancti Officij, in contingentia huiusce casus facta coram Eminentissimo, & Reuerendissimo Domino Domino Cardinali Camporeo Episcopo Cremonensi, & laudatissimo, ac Religiosissimo Viro, Reuerendissimo Patre Ioanne Baptista à Martinengo Inquisitore Generali Cremonæ fuit per omnes Consultores conclusum, quod Inquisitores Hæreticæ prauitatis poterant de iure cognoscere causas istorum coniugatorum, qui prima coniuge viuente sponsalia cum alia contraxerunt, quod maximè dicebant DD. Consultores procedere in casu, in quo sponsalia cum secunda contracta fuissent coram Parocho, quia scilicet Parochus singillatim consensum sponsi, & sponsæ (separatim tamen) accepisset. In isto enim casu, ex adhibitione in his sponsalibus ministri Ecclesiæ, videtur magis probari voluntas contrahendi secundum matrimonium verè, & effectualiter.

45 Ad finem huiusce quæstionis notanda erit doctrina *D. Thomæ in quartum sentent. dist. 27. quæst. 2. art. 1. ad 6.* vbi habet hæc formalia verba, loquens de sponsalibus, quæ sunt quædam Sacramentalia matrimonij, sicuti exorcismus Baptismi: quæ si prout iacet vera esset omnem in hac difficultate tolleret amaritudinem, super ea tamen ego nullum fundamentum pono, quia traditio illa à *Petro de Ledesma de matrim. quæst. 43. art. 1. §. vltimo supponendum est, & à P. Sanchez de matrim. tom. 1. lib. 1. de sponsalibus disput. 1. numer. 8. declaratur, vt D. Thom.* nihil aliud intelligere velit, quam quod sponsalia sunt præuium quid ad ipsum matrimonij Sacramentum, non autem vt verè quid Sacramentale sint.

46 Et ex his omnibus etiam patet quid dicendum sit de vxorato contrahente sponsalia de futuro cum alia, sequuta copula in locis, in quibus *Sacrum Concilium Triden-*

Tridentin. non fuit vsu receptum.

Hi enim sine vlla dubitatione subduntur Iudicio Inquisitorum, & iisdem pœnis puniri debent, ac puniuntur contrahentes binas nuptias. Quoniam ex præsumptione iuris, & de iure, quæ non admittit probationem in contrarium sponsalia de futuro in illis locis sequuta copula transeunt in verum matrimonium, *cap. iis qui fidem, de sponsalibus*, benè *Didac. Canter. quæst. crim. part. 4. cap. 4. de adulterio nu. 29. vers.* Sed dubium consistit, vbi quod hoc procedit, etiamsi vtrumque Matrimonium esset celebratum ex fictione dicti capituli is qui, & quod in Ciuitate Muriciæ ita iudicauit ipse contra quendam Ioannem Merinum: nam non obstante hac protestatione (vti contraria facto) fuit dictus Merinus punitus pęna contrahentium binas nuptias, & ibi addit vlterius, quod ita etiam fuit iudicatum in Supremo Inquisitionis Hispaniç Tribunali.

§. OCTAVVS.

An Inquisitores Procedere possint contra Virum contrahentem cum Polygama.

HAne quæstionem hoc loco inserui ob quandam traditionem *Canteræ quæst. crimin. part. 4. cap. 4. num. 29.* vbi dixit, quod Inquisitores hæreticæ prauitatis contra talem virum non procedunt, etiamsi sciuerit eam, cum qua contraxit habere alium virum.

47 Ego certè hanc praxim nulla ratione possum approbare, nam verè iste abutitur Sacramento Matrimonij, & ob id redditur suspectus foro Inquisitorum, supposito semper, quod sciuerit eam cum qua contraxit habere alium virum.

48 Et certè si in S. Officio puniuntur falsi testes in iudicio producti ab vxorato, ad effectum contrahendi secundum Matrimonium, quia cooperantur abutenti Sacramento Matrimonij, non video quare in eodem S. Officio non debeat puniri scienter Matrimonium contrahens cum maritata, & ita nostram opinionem in indiuiduo reperio tenuisse Patrem Massinum in sua praxi S. Officij *par. 9. assert. 46. vbi ait.*

Colui, che scientemente contraherà matrimonio con la moglie altrui, & all'incontro colei, che si sposarà col marito d'altra donna soggiaceranno alle pene di coloro, che hauendo vna mogle viua, ne prendono vn'altra, quem allegaui infra §. 12. vbi etiam adduxi *Symanch. de matrimonio numero 5.*

49 Neque obstat ratio Canteræ, quod talis contrahens cum maritata, præsumitur cum ea contrahere potius ad eam seducendam, & calore libidinis, quam animo abutendi Sacramentis Ecclesiæ, quia hæc ratio militat etiam in ipsa Polygama, & in quocunque Polygamo, & tamen illi indistinctè subduntur foro Inquisitorum.

50 Hinc *Sousa in Aphorism. Inquisit. lib. 1. cap. 35. num. 9.* non excusat hunc virum ab hæresis suspicione, nisi ignoranter contraxit cum maritata.

51 Hinc etiam P. *Diana par. 4. resol. moral. tract. 7. resolut. 4. vers.* Notandum est, dixit ex *Emanuele Mauro de incant. opusc. 1. sect. 3. cap. 6. num. 11.* eodem modo punitam fuisse matrem, quæ consuluit Polygamiam filiæ, ac filiam ipsam Polygamam, quia ratione abusus Sacramenti ambæ pariter erant suspectæ, & de consulente Polygamiam, quod iisdem pœnis, & abiuratione puniatur, ac Polygamus benè probauit Illustriss. *Trasmiera de Polygamia lib. 3. quæst. 5. per totam*, & sane ego possum attestari in nostro S. Officio Cremonæ, me ibi Consultore, & Aduocato Fiscali existente plures huiusmodi reos, qui scienter cum maritata contraxerunt fuisse à Reuerendiss. per tempora Inquisitoribus grauissime punitos, & quoniam proxime de consulente Polygamiam diximus, nunc addo idem omninò dicendum de mandante Polygamiam, & de contrahente per Procuratorem secundum matrimonium, quinimò, & de Procuratore ipso, si sciat eum cuius nomine secundum matrimonium contrahit aliam habere vxorem, omnes enim hi per Sanctum Officium puniendi sunt, *D. Trasmiera latè, & doctè de Polygamia lib. 2. q. 13. & lib. 3. citata quæstione quinta.*

§. NONVS

De probatione primi matrimonij, & superuiuentia primæ Vxoris.

52 AD fundandam S. Officij intentionem contra Polygamos, probanda primo loco sunt duo matrimonia contracta, & hoc vel per testes, vel per fidem sumptam ex libris Parochorum, qui in hac materia plenè probant, matrimonia fuisse contracta, latissimè de hanc materia pertractantes, *Nicol. à Ianua de scriptura priuata lib. 5. tit. de libris Plebanorum, quæst. 6. Aloysius Riccius in praxi fori Episcopalis, tit. de matrimonio resol. 218. in impressis Neapol. de anno 1610. qui alios plurimos DD. cumulant.* Cùm autem matrimonium probatur per testes, tunc existimarem testes debere esse omni exceptione maiores: quoniam agitur de validitate vnius matrimonij, & inualiditate alterius declaranda, ad notata per *Genuensem in praxi Archiepiscopalis Neapolit. cap. 21. nu. 24. vbi alij DD. allegantur*, latissimè de hac probatione maximè cum fides Parochi desideratur, & reus est negatiuus, videndus erit *Illustriss. Trasmiera de Polygamia lib. 3. quæst. 4. per totam.*

53 Similiter, si non fuit secundum matrimonium contractum, sed tantummodò contracta sponsalia, tunc in processu registrandę erant fides primi matrimonij ex libro Parochi, & fides sponsalium vel publicationem matrimonialum factarum à Parocho, cui in hoc casu non est dubitandum, quin plena sit adhibenda fides, cum in his, quæ ad Parochi Officium spectant plenè ei credatur *Mar. Anton. var. resol. lib. 1. cap. fin. casu. 35. loco supra citato num. 6.* Vel etiam poterunt in processu poni instrumenta doralia, quæ etiam ipsa sponsalia aliqualiter probabunt.

54 Secundo loco probanda erit per Fiscum S. Officij superuiuentia primæ vxoris, semper enim vita, sicuti etiam mors probanda est, per illum, qui vel in vita, vel in morte fundatur, *Corn. cons. 10. num. 4. vers.* His tamen minime refragantibus volum. 1. latissimè *Farinac. qui plurimos allegat, in suis fragm. crimin. par. 2. sub lit. M. nu. 308. & seq.* vbi etiam latissimè ponit modos, quibus vita probari potest, & alios omnes DD. hac de re tractantes allegat, latè etiam de materia *Guttier. in pract. quæst. lib. 2. quæst. 6. per tot.* benè *Matienz. in lib. 5. nouæ recompilat. legum Hispan. tit. 1. l. 5. glos. 3. num. 8.* vbi quod ad effectum hunc, de quo agitur, non sufficit probare superuiuentiam alterius coniugis ex præsumptione, quod quilibet præsumitur viuere posse centum annos.

§. DECIMVS.

An Polygamus debeat torqueri, & quomodo.

55 Constitutus Polygamus in carceribus S. Officij, verificata identitate personæ ipsius, vel per ipsius confessionem, vel per testes, modo tradito per *Scacciam de Iudic. ciuil. crimin. & hæretic. lib. 1. cap. 87. nu. 19.* probatoque delicto, modo supradicto, interrogandus est, an verè crediderit licere, & licitum esse homini Christiano, post legem Euangelicam plures simul Vxores ducere, quod si respondet affirmatiuè, habendus est pro formali hæretico, & hæreticorum pœnis plectendus est: si verò respondeat negatiue, & Catholice, negando se intentionem habuisse hæreticam, sed potius ad secundum matrimonium conuolasse ex libidine, & carnis concupiscentia, cum crimen hæresis occultum sit, & in mente lateat, vt fidei Iudices se certificent, quid verè de fide sentiat Polygamus ad tormenta super ipsius intentione deueniendum est, quod est singulare in hoc S. Officio, & rectè ad hanc torturam deuenitur, nam cum factum, quod reus fatetur, vel de quo est conuictus, potuerit fieri absque mentis errore, ex aliqua causa, puta ex concupiscentia, vt in hoc casu, & in committente sortilegia qualificata ad amorem, vel ob auaritiam, vt in committente sortilegia ad inueniendum thesauros, tunc semper reus torquetur super intentione & credulitate eorum, quæ operatus est, ita *Genuens. in praxi Archiepiscop. Neapol. 84. in antiq. num. 8. & cap. 68. in nouis eodem num. 8. quem sequutus fuit Farin. in tract. de hæresi quæst. 179. num. 59. vers.* Quod si factum, & in punctualibus terminis nostris *Campan. in diuers. iuris canon. rubr. 1. n. 47. vers.* Verùm si rigoroso.

56 Neque obstant ea, quæ dixit Albertinus de Agnoscendis *Assert. Cath. quæst. 36. nu. 18. versic.* Circa prædicta, vbi voluit, quod cum quis factum hæreticale fatetur, sed negat intentionem non sit super intentione torquendus, sed deueniendum tunc sit ad punitionem, & condemnationem.

Nam, vel doctrina supradicta intelligenda est, cum factum non potuit ex alia causa fieri, quam hæresis, vt supra dicebamus, vel generaliter sumpta est falsa, & contra communem practicam Officij S. Inquisitionis.

Quo verò ad modum torturæ huiusce, existimo standum esse consuetudini locorum, ita tamen vt hæc tortura medietatem horæ non excedat, vt docuit *Genuens. in praxi Archiepisc. Neapol. c. 63. n. 68.*

§. VNDECIMVS.

De Abiuratione Polygamo iniungenda.

Antequam de Abiuratione agamus videndum prius est, an Polygamus sit suspectus de hæresi leuiter, vel de vehementi, & quidem loquendo de Polygamo, qui scilicet verè duas simul duxit vxores.

57 *Symanch. de Cathol. Instit. tit. 40. de matrimonio numer. 6. quem sequutus etiam fuit Guttier. practicarum quæstionum libr. 2. quæst. 8. numer. 1. & sequen.* censit Polygamum esse tantummodo de hæresi leuiter suspectum, & ob id ex generali Hispaniæ consuetudine Polygami solent abiurare tantùm de leui, cum secundum gradum suspicionis dari etiam soleat gradus abiurationis, & in hoc Hispani respexisse videntur ad libidinem, & concupiscentiam Polygami, quæ regulariter solet esse origo, & prima causa impulsiua ad tale facinus perpetrandum.

58 Verum in contrarium est veritas semper in Supremo Tribunali Sanctæ Romanæ Inquisitionis obseruata, quod scilicet tales Polygami sunt vehementes de hæresi suspecti, prout attestatur *Farinac. de hæresi quæst. 178 nu. 68. in fin. vers.* Et in Supremis Vrbis totiusque &c. *Cost. rem. 15. n. 18. Fernand. de Otero quæst. iuris par. 2. q. 9. n. 4. in fin.*

Ratio huiusce rei est, quod illa dicitur vehemens suspicio, seu præsumptio hæresis, quæ sumitur ex signis exterioribus operum, aut verborum: ex quibus concludi solet frequenter, & vt plurimum, quod talia agens, vel dicens est hæreticus: ita *Gerson. in tract. de protestat. considerat. 12. Symanch. de Cath. Instit. tit. 50. num. 27. & in Enchirid. Violata Relig. tit. 41. num. 3. Alber in. de hæret. quæst. 34. n. 46. Pegna par. 2. comment. 80. vers. 2. suspicio, Martin. de Rio disquisit. magic. libr. 5. sect. 12. vers.* Vehemens suspicio, *Ricciull. de iure personarum extra, Ecclesiæ gremium existentium lib. 5. cap. 11. n. 7.*

At ex abusu Sacramenti, (quod in in Polygamia interuenit) solet frequenter, & vt plurimum quis iudicari hæreticus, vel vehementes suspectus de hæresi baptizans imagines, *Farinac. de hæresi quæst. 181. num. 25. & Martin. del Rio disquisit. magic. lib. 3. par. 1. quæst. 3. sect. 1. & lib. 5. sect. 15.* vbi dixit, quod baptizans imagines, vel hæreticus est si putet formam, vel materiam baptismi aliam esse posse ab ea, quam instituit Christus, vel vehementer de hæresi suspectus, si neget se sic credere, & hoc non aliunde prouenit, quam ab abusu Sacramenti Baptismi. Similiter in abutente Hostia consecrata, igitur etiam Polygamus ob eundem abusum erit vehementer suspectus de hæresi, (atque ita quatuor Polygamos Romæ in Ecclesia S. Mariæ supra Mineruam, abiurasse de vehementi die 18. Maij 1597. ipso præsente, attestatur *Campan. in diuers. iuris canonici Rubric. 1. n. 47.*

Et sic patet contra *D. Trasmieram de Polygamia l. 2. quæst. 1. num. 29.* Quod nos Itali consequentias in hac re loquimur, quam faciant Hispani, qui cogunt Polygamos ad abiurandum tantummodo de leui: cùm enim de similibus ad similia rectè procedat iudicium, si sortilegus ex amore abutens Sacramento Eucharistiæ, Extremæ Vnctionis, vel Baptismi regulariter est suspectus de vehementi, etiam secundum Hispanos, cur erit tantummodo de leui suspectus abutens Sacramento Matrimonij.

Et mihi maximam difficultatem facit Praxis Tribunalis Hispani, de qua ibi D. Trasmiera nu. 31. & sequen. Quia, si secundum ipsos ex simplici, & vnica Polygamia oritur tantùm suspicio leuis de hæresi, non poterit ex duplici Polygamia resultare vehemens suspicio, Ex duabus enim leuibus suspicionibus oritur suspicio violenta, *Farinac. de hæresi quæst. 195. num. 24.* cum alijs allegatis ab eo, quicquid in contrarium voluerit *Locatus in Iud. in verbo Abiuratio, num. 1. & verbo suspicio num. 18.* quia eius doctrina nunquam practicata fuit in nostris Inquisitionibus.

Ex ea enim sequeretur etiam in necessariam consequentiam ex duabus suspicionibus violentis, quem debere abiurare de formali, cum tamen implicet in adiecto suspectum abiurare de formari, neque faciunt Tiraquell. & Barbos. à D. Trasmiera allegati, quia benè dicunt contrahentem cum pluribus grauius peccare, & grauius puniri. At de suspicione hæresis ex hoc non potest argui, & in Supremo Tribunali vniuersalis Inquisitionis illi ad secundas, & vlteriores simul nuptias transeuntes abiurant de vehementi, sed grauius puniuntur, quam simplices Polygami, videlicet ad remum septennalem, vel decennalem, vt

pa-

patet ex casu, de quo Campanil. vbi supra, me tamen semper remitto illi Supremo Hispaniarum Tribunali, cuius Religioni, Prudentiæ, Doctrinæ, & Integritati multum debet Cath. Religio.

59 Ex his colligitur, quod isti Polygami solent abiurare de vehementi, prout ex consuetudine, & stylo Inquisit. Suprem. Almæ Vrbis, dixit Farin. loco supra allegato. Et quamuis Pegna dixerit, ex qualitate polygami, aliquando oriri tantummodo leuem, aliquando etiam nullam suspicionem, vt videre est apud ipsum ad *Direction. part. 2. comment. 81. versic.* De eo, qui viuente.

Attamen existimo difficillimè posse dari casum in quo vehemens suspicio in Polygamo minuatur, & ego in S. Officio Cremonæ, vidi etiam rusticos cogi ad abiurandum de vehementi, quia in vllo catholico, vix potest dari probabilis ignorantia prohibitionis Polygamiæ, & malitiæ illius, cum sit prohibita de iure naturæ, vt vidimus supra quæst. 1. & in omnibus concurrat abusus Sacramenti, ex quo resultat suspicio vehemens.

60 Quo verò ad vxoratos, qui viua prima coniuge cum alia sponsalia contrahunt.

Dicendum, hos vti tantummodo de leui suspectos, de leui tantummodo abiurare debere. Ratio est, quia in istis non interuenit abusus Sacramenti, ex quo oritur vehemens suspicio hæresis igitur neque in istis adesse praua animi dispositio ad abusum Sacramenti, de leui erunt de hæresi suspecti, & de leui abiurare debebunt.

§. DVODECIMVS.

De Pœnitentijs salutaribus, & alijs pœnis Polygamo imponendis.

POst Polygamo iniunctam abiurationem solent eidem ab Inquisitoribus iniungi variæ pœnitentiæ salutares, vt ieiunia, & orationes, & alia huiusce modi, post quæ.

1 Condemnatur Polygamus, qui scilicet duas vxores duxit realiter ad triremes per quinquennium, & si produxit falsos testes ad probandum mortem prioris coniugis per septenium, & etiam plus arbitrio Inquisitorum, & fit ei præceptum de redeundo ad primam vxorem, declarata ei nullitate secundi matrimonij, & declarato ei statu peccati, in quo mansit cohabitando cum secunda vxore, *Simanch. de Cathol. Institut. tit. 40. de matrim. num. 6. & in Enchirid. Violatæ Religionis tit. 12. de nepharijs, num. 6.* qui vlterius addit, quod plebei fustibus cædi solent, parte etiam dimidia bonorum publicata, *Ludouic. à Paramo de origine S. Inquisitionis lib. 2. tit. 3. cap. 11. num. 71. vbi* quod Polygami infami mitra de honestati fustibus cœduntur, *Fernand. de Otero dicta quæst. 9. numer. 4.* vbi quod hi Polygami solent damnari ad triremes, fustigationem &c. & quod ita vidit practicari, *Mattienz. in librum 5. Noua Recompillat. titol. 1. leg. 5. gloss. 3. numer. 3. vbi etiam Azeued. numer. 6.* qui dixerunt hodie in Hispan. hos Polygamos damnari ad pœnam triremium per decem annos, *Farinac. de hæresi quæst. 178. num. 73.* circa quem Farinac. locum aduertendum, quod dum dicit, abiurent de leui, loquitur secundum consuetudinem Hispaniæ, de qua in proxima quæstione dictum est: nam regulariter in istis partibus ex inueterato stylo Supremi Tribunalis abiurant de vehementi, vti etiam supra latè dixi, & voluit idem *Farin. vbi supra numer. 68. versic.* Et in Supremo Vrbis: Inquisitor *Cantera quæst. crimin. part. 1. capitol. de hæret. numer. 55.* vbi quod horum reorum causæ solent publicè expediri, & quod regulariter ad triremes transmittuntur, Ferdinad. *de Castro Pallao in opere morali parte prima, tractatu 4. disp. 8. puncto 16. §. 8. num. 2.*

Ad quam etiam pœnam condemnantur falsi testes, vti dicemus infra in materia testium, & docuit *Symanch. loco supra citato num. 6.* qui refert ita in facto fuisse iudicatum.

Atque hæc habent locum, vbi Polygamus semel tantùm secundam duxerit vxorem: nam si ter, vel etiam vlterius Matrimonium contraxerit grauius est puniendus, longiorique tempore in triremibus stare debebit, *Thesaur. quæst. forens. lib. 1. quæst. 14. num. 5. & Campan. in diuers. iuris canon. rubr. 1. num. 47.* vbi etiam, quod Romæ ipso præsente in Ecclesia Sanctæ Mariæ supra Mineruam quatuor Polygami à Supremo Tribunali Inquisitionis Romæ, damnati fuerunt ad triremes, videlicet duo per septennium, qui cum tribus simul contraxerant, & alij duo ad quinquennium, qui ad secundas tantùm nuptias conuolauerant die 18. Maij 1597. præsentibus Cardinalibus Eminentiss. Supremis Inquisitoribus.

63 Eodem modo puniri debent contrahentes secundum matrimonium, non seruata solemnitate cap. Dominus de secundis nuptijs, & cap. in præsentia de sponsalibus, hi enim præuia tortura super intentione abiurant de vehementi, & condemnantur ad triremes per quinquennium, & vltra, nam quantum est in se consumarunt delictum iuxta notat. supra.

64 Quo verò ad illos, qui secundum matrimonium non contraxerunt, sed solum attentarunt contrahendo sponsalia, hi post torturam super intentione, & abiurationem de leui, condemnari debent, vel ad carcerem per aliquod tempus, vel exilium, vel relegantur in aliquo loco, & si plebei sint in aliquam pœnam publicam, v.g. vt stent præ foribus Ecclesiæ, vel ad alias pœnas, ad arbitrium Inquisitorum. Et si in idem delictum, & facinus relabuntur repetita abiuratione de leui condemnari possunt ad triremes.

65 De pœnis horum delinquentium plura (de iure tamen illius regni loquens) *Guttier. in pract. quæst. 6. per totum, & Thesaurus inrior quæstion. forens. lib. 1. quæst. 14. per totam, Fernand. de Otero dicta quæst. 9. num. 3. seq.* & in specie quod sint infames, *Parlador. quotidian. differentiarum iuris differentia 108. numer. 16. & num. 19. & sequen.* vbi quod hæc infamia non afficit filios Polygami quidquid sit de filijs hæretici, sed præ omnibus de hisce pœnis, tàm nobilibus, quàm ignobilibus imponendis adeat benignus Lector Dominum Trasmieram post hæc primo loco impressa visum de *Polygamia libro tertio quæst. 8. & sequen.*

Quæ autem hucusq; dicta sunt de ducente simul plures vxores, habent quoque locum, quo ad torturam, abiurationem, & pœnas in viro ducente in matrimonium scienter vxorem alterius, & in muliere scienter

66 ducente virum alterius, *Symaneh. de Cath. Instit. tit. 40. de Matrimonio num. 5. & P. Massinus in praxi S. Officij part. 9. assert. 46.*

Sed pulcherrimum dubium mouet Illustriss. Trasmiera *lib. 2. quæst. 10.* an mulier nolens redire ad primum virum sit punienda ad Inquisitore.

Et benè respondet, quod sic, non solùm dico ego vti contemptrix præcepti ei facti de redeundo, & cohabitando cum primo viro, sed etiam ait D. Trasmiera vti ea, quę videtur malè de Sacramento sentire, dum cum secundo viro cohabitare præsumit, vnde *text. in cap. eum per Bellicam 35. quæst. 1.* vbi materiam hanc pertractant DD. appellat hasce mulieres impias, hoc tamen intelligerem ego nisi expressè mulier protestaretur, quod cum secundo viro cohabitat vti concubina. Quamuis tamen hæc vera videantur,

ego tamen spacio quindecim annorum, quo in Tribunali S.Officij sum versatus, nunquam vidi contra hasce mulieres procedi, vti de hæresi suspectas ad abiurationem, sed solum vti de contemptrices præcepti ad alias pœnas.

Quomodo autem puniendi sint hi polygami, si se ipsos Inquisitoribus deferant, tradit *Castro Pallao dicta disput. 8. punct. 16. §. 8. n. 2. vers.* Aduerto tamen, vbi ait, quod sine difficultate mitius sunt puniendi, & quod Compostellæ non fuit huiusmodi polygamus reclusus in secretis carceribus, dum eius causa agebatur, sed in aliqua domo particulari, sed de hac eadem re infra ad titulum de sponte comparentibus.

§. DECIMVS TERTIVS.

De punitione falsorum testium in materia Polygamia.

Quia specialis occurrit difficultas in materia testium, qui in foro Episcopali deponunt (ad effectum, vt quis possit transire ad secunda vota) de morte primæ coniugis, & quod prætendens transire ad secunda vota est solutus, cum tamen expost reperiatur coniugatus, vel cum ea, de cuius morte attestantur, vel cum alia.

67 Ideò hoc loco aliqua de his testibus annotanda sunt, & quidem pro indubitato præsupponendum est punitionem horum testium spectare ad S. Officiu m. Quamuis in foro Episcopi deposuerint id docet nos communis nostri Tribunalis praxis plusquam notoria, & decisio specialis Sacræ Congregationis Eminentissimos DD. Supremorum Inquisitorum, vt constat ex literis eiusdem eminentiss. Ordinis directis Reuerendiss. P. Inquisitori Cremonæ sub die 12. Iunij 1632. quæ in Archiuio nostræ Cremonen. Inquisitionis conseruantur. Ac planè conuinci euidentissima ratio, quod iudicium vniuersale Polygamiæ ad S.Officium spectans absorbet iudicium particulare illorum falsorum testium, quod ad se trahit, *iuxta text. in l. per minorem causam 55. ff. de Iudicijs, vbi Odofred. Bartol. Bald. & alij id adnotarunt*, damnanturque regulariter vna cum Polygamis ad triremes quinquennales, vel etiam septennales pro modo eorum culpæ arbitrio Inquisitorum.

Dubium tamen pulchrum in hac re occurrere potest si consitito de Polygamia in S. Officio vocati testes in Curia Episcopali examinati, vigore quorum ad secundas nuptias transiuit Polygamus, fateantur quidem se in ea Curia, & ea occasione matrimonij per Polygamum contrahendi examinatos fuisse à Notario. Attamen constanter negent se ita deposuisse, prout in attestationibus scriptum à Notario reperitur possit contra testes procedi ad eos de falso puniendos.

68 Et quidem si testes coram Iudice deposuerint, vel saltem depositionem suam subscripserit, non potest probabiliter dubitari, quin scripturæ Notarij sit standum, etiam ad effectum puniendi criminaliter testem, ita *Auil. in cap. 37. Prætorum in glos. por si, nu. 20. Bonadill. in sua politica tom. 2. lib. 3. cap. 14. num. 45. Sesse decis. Aragon. 107. num. 4. tom. 1. & Marius Giurba consf. decisiuo 78. n. 17.* vbi id ampliat, licet testis nesciens scribere se subscripserit, signando eius depositionem signo Crucis ex *Neuizan. consil. 24. num. 2. Guazzin. de defens. reorum defens. 28. cap. 15. num. 6. & Laurent. decis. Auen. 33. num. 17.* & hinc emanauit Const. Sanctiss. D.N. Vrbani VIII. de qua in literis fel. rec. Eminentiss. D. Cardinalis Federici Borromæi Archiep. Mediolani impressis post Synodum Eminentiss. D. mei Cardinalis Camporei fol. 271. quod examina horum testium fiant coram Vicarijs Generalibus Episcoporum, & non coram solis Notarijs.

Quare hæc difficultas restringi debet ad testes examinatos à solo Notario, quinque eorum depositionem non subscripserunt.

Vt autem in hac re, certa ab incertis distinguamus.

69 Certum est primo in hac causa non esse locum condemnationi, neque Notarij, neque testium, quia amborum dicta inter se se conquassantur, vnde cum constet de falsitate, sed reus illius ignoretur, ob hanc incertitudinem nullus damnantur, ad hoc est magistrale consil. Nattæ 392. volum. 2. per totum, qui id probat optimo simili de vno teste dicente ad alterius præsentiam aliquid fuisse factum, cum tamen iste hoc neget, (ait enim Natta) constat, quod altera pars falsum deposuit, & quia de reo huius falsitatis non apparet, cum testimonia ipsorum se inuicem confundant ob incertitudinem nullus ex illis testibus damnatur, & Nattam loco allegato sequuntur communiter DD. longa serie relati à *Farin. de falsitate, & simulatione, quæst. 158. nu. 204. quibus addo ego Sesse decis. 107. n. 6. & seq. Bonadill. dicto cap. 14. n. 46. Addentes ad Clarum. §. falsum nu. 63. Guazzin. dicto cap. 15. n. 2. Thesau. nun. quæst. foren. 31. n. 4. lib. 1. & Giurbam d. consf. 78. n. 16.*

70 Certum est secundo, stante hac falsitate apertam esse viam Iudici, ad inquirendum illius auctorem, ita *Natt. vbi supra numer. 1. circa medium*, vbi allegat pulcherrimam doctrinam Baldi, & Natt. etiam in hoc sequuntur communiter *DD. Farin. d. quæst. 158. num. 206. Rolan. à Vall. cons. 38. num. 23. & seq. & Guazzin dicto capit. 15. num. 2.*

Dubium autem est in duobus, an contra istum Notarium ex depositionibus illorum testium insurgat iudicium ad torturam, & dato quod non, an saltem contra Notarium possit deueniri ad capturam.

71 Et quoad primum, quamuis *Boss. tit. de falsis nu. 16. & 17.* dicat in hoc casu testem esse torquendum. Attamen ipse ait, hoc in praxi non obseruari, prout de eadem obseruantia, quod testis non torquetur attestatur *Farinac. vbi supra nu. 209. & Guazzin. dicto capit. 15. num. 3.* Propterea dico ad quæstionem, quod mihi magnopere placet obseruantia Senatus Pedemontani: Qui nunquam torquet Notarium ex attestationibus testium, nisi testes sint plures, quam duo, ita Thesaur. dicta quæst. 31. in fin. vel alias Notarius laboret mala fama, & testes sint alicuius existimationis, *Giurba dicto consil. 78. numer. 17. Guazzin. capit. 15. numer. 9. Sesse decis. 107. numer. 8. & 9. Natt. & Rolandus locis allegatis.*

Sed si ex vna parte ad esset Notarius cum bona fama, & ex alia duo testes pariter bonæ famæ, nec alia adessent inditia, alteram ex dictis partibus coadiuuantia vtique non esset deueniendum ad torturam, quia secundum Nattam ratio incertitudinis, quæ operatur, vt neutra torqueatur, & quia secundum *Rolan. d. consil. 38. numer. 27. & seq.* Notarius habetur loco duorum testium.

72 Quoad secundum dubium, si loquamur in Sancto Officio, in quo regulariter non solet capturari reus, nisi contra eum adsint indicia ad torturam, vt probaui in tertia parte huius Operis, facilis erit responsio, cum idem in hoc secundo dubio dicendum sit, quod in primo diximus.

Si verò loquimur in alijs Tribunalibus, in quibus minora indicia requiruntur ad capturam, quam ad torturam, sine dubio Notarius poterit carcerari ex dictis duorum testium, vnde in casu deciso à *Capicio decisio 94.* Notarius erat carceratus, & pariter erant carcerati

cerati Notarij in casibus super quibus consuluerunt Natt. Rolan. & Giurb. & in casu deciso a Sesse contra illum Notarium Consilium Regni Aragoniæ, noluit decernere capturam, quamuis laboraret mala fama, quia testis qui tantummodo vnicus erat, se subscripserat attestationi, & subdit Sesse, quod si testis ille se non subscripsisset, vtique captura fuisset contra Notarium concessa.

73 Arbitror tamen etiam in S. Officio, ex attestationibus duorum similium testium posse vocari Notarium, & subijci examini, itaut diligenter excutiatur, etsi ex dicto examine non se grauet crederem adhuc posse retineri sub aliqua honesta fideiussione, tàm ipsum, quã testes de se consignando toties quoties, quia experientia nos docuit multa cursu temporis in hoc Tribunali patefieri, quæ quacunque diligentia adhibita in principio causarum in lucem minime venire poterunt, me tamen in hac re, prout, & in alijs remitto Sac. Congreg. Vniuersalis Romanæ Inquisitionis.

§. DECIMVS QVARTVS.

An filij ex Matrimonio prædicto procreati sint legitimi.

74 AN autem filij nati ex tali Matrimonio irrito ex memorata causa ab Inquisitoribus declarato, sint legitimi, videndi sunt Canonistæ, & alij moderni in cap. 2. qui filij sint legitimi, *Lupus de illegit. comment.4.§.1.numer.24. & sequentibus, Franc. decis.130.* vbi Addentes *Barbos. ad dictum cap.2. qui filij &c.cum alijs infra allegandis.*

75 Nam regulariter proles ex Matrimonio putatiuo suscepta, bona fide existente, vel in ambobus ex coniugibus, vel saltem in altero est legitima, dicto cap.2.& l. qui in prouincia, §.*Diuus,ff.*de ritu nuptiarum, non solùm quoad successiones ex testamento, & ab intestato, parentum, & consanguineorum, sed etiam quoad omnes alios effectus, dignitates, honores, spiritualia, bona emphyteutica, fideicommissa, etiam in præiudicium substitutorum, feuda, & similia, vt laté probarunt infiniti propemodum DD. allegati per insignem I.C. Marium *Giurbam ad Consuetudines Senatus Messan.tom.1. cap.primo, glos.1.num.32. & latius glosa 4.num.61.& 63. quibus* addo ego Dominum Martam olim in Patauino Gymnasio Præceptorem meum, *de success.legali parte prima, quæst.7.art.1.2. & 3. Rotam coram Sanctæ memoriæ Gregorio XV. decis.461. vbi Additio sub numer.11. Didac. Ludouic. de Lima in Addit.ad Molinam*

77 *de primogenit. Hispan. libr. 3. capitol. 1. numer. 11. Campan. in diuersor. iuris Canonici rubric. 11. capitol. 13.numer.140.& numer.145.* vbi ponit pulcherrimum casum, qui sibi contigit in facto, ipsum videat Lector.

78 Et hi filij taliter sunt legitimi, quod pro talibus habentur, etiam quoad parentem qui fuit in mala fide, Additio ad dictam decisionem Gregorij num.11, circa medium, latissimè *Marta dicta quæst.7.artic.1.num.19. & sequentibus.* Quamuis in hoc casu disputent DD. an parens, qui fuit in mala fide succedere possit filio, in quo articulo mihi nunquam placuit opinio Neguss. quam latissimè tuetur *Tellus Fernand. ad leg.6. Tauri n.7.& seq.*

Quoniam latissimè contrarium docuit *Cenal. commun.contra communem quæst.697.num.16.& Didac.de Lima loco citato*, nam qualitas legitimitatis, non potest diuidi, & esset absurdum filium esse legitimum, & tamen patrem carere hac qualitate legitimitatis.

Vlterius pater habet regulam pro se, quod affirmatiuè, & negatiuè successio sit reciproca, vt latissimè ibi prosequitur Cenal. ergo donec clarè probetur exceptio, standum erit regulæ memoratæ.

79 Ampliatur prædicta, vt legitimati dicantur filij, qui nati sunt ex tali matrimonio putatiuo, lite super illius nullitatis declaratione pendente, quinimò, & lata sententia, pendente appellatione ita in Sacro Neapolit. consilio decisum refert *Franch. decis. 140. Giurba vbi supra numero 66. & sequentibus* qui alios cumulant.

80 Quinimò Matrimonium putatiuum prolem illegitimam prius susceptam, legitimat, *Giurba n. 67. Campanil.vbi supra n.138.*

Vbi tamen mala fides sit in ambobus ex parentibus proles sine difficultate est illegitima, *Giurba vbi supra n.68.*

81 Sicuti autem ad legitimationem † prolis pro primo requisito necessarium est adesse bonam † fidem in ambobus, vel altero ex coniugibus, ita pro secundo requiritur, quod matrimonium non sit clandestinum, dicto cap.2.qui filij, *Giurba vbi supra n.67.vers.* Nisi clandestinæ, *Paschal. de patria potestate par.2. capitol.4. numer.81.*

82 An autem ad effectum, de quo agitur, clandestinum dicatur Matrimonium, si coram Parocho, & testibus celebretur, omissis tamen denunciationibus, *Rot.Rom. decis.354. numer.6.* post secundum volumen Consiliorum *Farinac.* noluit hunc articulum decidere, sed Curia Archiepiscopalis Neapolit. in vna causa spectante ad Tribunal. Sancti Offic. apud *Aloysium Riccium decisione dictæ Curiæ 150. part. 3.* decidit pro filiorum legitimatione, pro qua semper in dubio pronunciandum, dixit *Conar. de sponsal.par.2.capite octauo, §.secundo,n.16.versiculo.11.*

§. DECIMVS QVINTVS

An Inquisitores sint Iudices competentes in causa hac legitimitatis Prolis.

83 SEd hic dubitari potest, num huiusce causæ illegitimitatis Iudices competentes sint Inquisitores Hæreticæ prauitatis.

In hac difficultate respondendum est affirmatiuè.

84 Primò quia Iudex causæ principalis est Iudex omnium incidentium, & dependentium, *l.nulli, l.quoties. C. de Iud. l.1.C.de ordine cognit Tusch.pract. conclus.fit C.conclusio.665.num.10. Bimius consil.188.nu.23.* optimè *Grass.de effectib.Cleric.effect.1.num.400.& modern. Barbos.tractat.de claus.inter eius tractatus varios claus. 38.n.7.& cap.quanto,de iudicis,* vbi quod Iudex Ecclesiastic. 8. non solùm est Iudex competens in omnibus causis annexis, & dependentibus ab ipsis, optimè videndus *Caldas quæst.forensibus libr.1.quæst.25.num.13. & 14.*

At causa hæc legitimitatis dependet à causa principali Polygamiæ, de qua cognoscunt Inquisitores, igitur &c.

86 Secundò, quia causa legitimitatis non est merè laycalis, vt probant DD.in cap.lator, qui filij sint legitimi, vnde sæpè articulus iste legitimitatis solet ad Ecclesiasticam Iudicem emitti, vti dependens a Matrimonio, maximè vbi non ageretur de solo articulo facti super matrimonio *Barbos.in l.Titia num. 22. 24.& 53.ff.solut.Matrimonio, & Menoch. consil. 266. num. 11.* igitur æquum est, hunc articulum ab eo Iudice cogno-

sci qui principaliter de matrimonio cognouit.

87 Tertiò quia in S. Officio regulariter delicta melius probantur, quam in alijs foris, & ex probationibus ibi super polygamia receptis, clarius apparebit: an in contractu matrimonij ad fuerit bona fides saltem vnius ex coniugibus, quod vt supra diximus, est requisitum necessarium ad legitimationem prolis, igitur conueniens est, quod hæc quæstio ibi decidatur.

88 Quartò quia de facto in Tribunali S. Officij Neapoli, similis controuersia tractata, & decisa fuit, vt apud *Riccium decisio 150. Curiæ Archiepisc. Neapol. tomo 3.*

89 Neque obstat quod Iudex laycus, neque ratione dependentiæ, & connexitatis, potest esse Iudex causæ spiritualis, igitur nec Ecclesiasticus poterit esse Iudex causæ sæcularis, neque ratione dependentiæ, quia Iudex laycus, respectu causæ spiritualis est pœnitus incapax, *Caldas cons. 5. num. 14. Fontanell. de pactis nuptial. claus. 4. glos. 12. part. 2. num. 22. Bouadill. in sua politica libr. 2. capit. 18. numer. 17. & 23.* vnde nec principaliter, nec incidenter potest de huiusmodi causis cognoscere, *Fontanell. ibidem Mart. de Iurisdictio. part. 4. centur. 2. casu 135. numer. 11. Peguer. decisio. 91. numero 5.*

90 At Iudex Ecclesiasticus, respectu causæ laycalis non est incapax, sed incompetens, qui propterea Iurisdictionem habet in habitu, & potentia quæ ex iusta causa incidentiæ, & dependentiæ reducitur ad actum, *Fontanell. ibidem num. 23. Valasch. decis. 159. num. 7. optimè Anguian. viden. tract. de legibus tom. 1. lib. 2. controuer. 22. n. 21. à quo totam resolutionem 110. tract. 2. par. 1. desumpsit P. Diana in suis varijs resolutionibus moralibus.*

§. DECIMVS SEXTVS.

Cui ex Parentibus incumbat onus alendi liberos, nullo declarato Matrimonio ex causa Polygamiæ.

Distinguendi hoc loco sunt tres casus, ex quibus clara solutio huiusce quæstionis apparebit.

91 Primus casus est, cùm in contractu Matrimonij alter, ex parentibus fuit in bona, alter in mala fide, & tunc proles debet ali expensis existentis in mala fide, apud coniugem, qui fuit in bona fide, hoc colligitur ex Au-

92 thent. si Pater, C. diuort. facto, apud quem liberi &c. quæ licet loquatur in casu diuortij facti, attamen locum etiam habet in casu nostro, ex identitate rationis.

Nam ratio decidendi in illo textu fuit, ne culpa illius cuius causa diuortium fit maneat impunita, vt animaduertit *Barbos. in Rubric. Soluto Matrimonio part. 2. num. 53.* igitur etiam in casu nostro, ne culpa coniugis, qui fuit in mala fide maneant impunita, eius expensis ali debent liberi ita, *Sanch. de Matrimonio libr. 9. disputat. 21. numer. 11. versicul.* Quod si alter parens.

93 Et hic casus cùm pater fuit in mala fide ab omnibus DD. conceditur, difficultas est in Matre: an si ipsa sit in mala fide teneatur alere filios suis expensis.

94 In qua re communis opinio est affirmatina ob verba Auten. Si verò contra, tunc apud Patrem Matris locupletis expensis, atque ita docuerunt *Sanch. & Barbos. vbi supra, Gutiter. can. quæst. lib. 1. cap. 24. n. 19.* & manifestè id præsupponit, *Odofred. in dicta Authent. num. 1. Angel. in §. illud, in Authent.* vt liceat Matri, & Auiæ, & alij plerique, & certè in iudicando non esset ab hac opinione recedendum.

95 Verùm hanc opinionem in puncto iuris arbitror esse falsam, quia verba illa Matris locupletis expensis posita in dicta Authent. Si pater, fuerunt ibi ex nimia licentia addita ab Ireneo, nec adsunt in §. *illud, Authent.* Vt liceat Matri &c. vnde sumpta est memorata Authen. Si pater, vnde eum in iure habemus regulam, quod patri incumbit onus alendi liberos, ab hac regula non est recedendum, nisi habeamus apertum textum, atque ita, quod in hoc casu Mater non teneatur expensis suis alere filium, voluit *Salyc.* in l. Alimen. Cod. de negotijs gestis, & latissimè defendit *Valaschus viden. decis. 92. numer. 10. & 11. lib. 1.*

96 Neque obstat solutio *Sanch. vbi supra. n. 70.* quod illa verba optimè ab Ireneo addita fuerunt Authent. Si pater, quia dispositum in vno ex correlatiuis, intelligitur etiam statutum in alio: tum quia hoc modo non potuerunt illa verba allegari in vim legis, cùm Ireneus non habuerit auctoritatem legis concedendæ: tum quia non militat eadem ratio, quo casu cessat argumentum à correlatiuis, *Barbos. in locis communibus argumentorum Iuris, loco 29.* ratio diuersitatis est, quia si pater alit filios, & onus expensarum sentit, patriam tamen potestatem retinet: ex qua magnas percipit vtilitates, quod cessat in Matre, vnde si additio Irenei procederet, magis puniretur Mater in isto casu, quam Pater, & sic ad istam inæqualitatem euitandam, argumentum à correlatiuis cessare debet.

Neque dubitandum est, quod pater etiam in mala fide existens, in potestate habeat filios, ex se natos, vxore existente in bona fide.

Quia ad hoc est punctuali doctrina *Bald. in l. qui contra in tertia quæstione, numer. 9. Cod. de incestis nuptijs.*

SECVNDVS Casus est, cum omnes parentes fuerunt in mala fide, & in isto casu cum proles sit illegitima, alimenta istis filijs sunt præstanda, eo modo, & forma, qua præstari solent illegitimis, iuxta dispositionem cap. cum haberet, de eo qui duxit in Matrim. quam polluit per adulterium, cuius dispositionem etiam in ciuili foro obseruari inconfesso est, apud omnes, & latè docuit *Coler. de Alimen. lib. 1. cap. 3. numer. 8.* & in hoc etiam casu consensit *Sanch. vbi supra n. 11. vers.* Quod si vterque.

99 Alenda igitur erit proles à patre, & nonnisi in subsidium à matre, *Valaschus dicta decisione 92. n. 31. & Costa Papiens. de remedijs subsidiar. remedio 106. nu. 5. qui alios cumulant.*

100 TERTIVS Casus est, cùm vterque coniux est in bona fide, & in hoc casu Sanchez ait communibus vtriusque parentis expensis filios allendos, quod ante eum dixerat *Surd. de aliment. titulo primo, quæst. 14. numero octauo, & quædam Additio ad Abbatem in cap. 1.* qui filij sint legitimi, quam tamen *Sanch. non allegauit.* Mouentur ex *dicto cap. 2.* ibi, de parentum facultatibus nutriantur.

101 Verùm hæc opinio mihi nunquam potuit placere.

Quia ambobus parentibus existentibus in bona fide proles est legitima, quoad omnes omninò iuris effectus vt supra §. 11. probauimus.

At filios legitimos pater alere tenetur, non mater, nisi in subsidium, *Coler. de alimen. lib. 1. cap. 2. nu. 14. & sequen. Costa Papiens. vbi supra,* confirmatur, quia mater non tenetur alere filios, nisi in casibus *l. Nesennius ff. de negotijs gestis, vt obseruauit Salycet. in l. alimenta, Cod. de negotijs gestis, at ista casus non continetur in d. l. Nesennius.*

102 Vlterius contra Sanchez, si vtroque parente existente in mala fide, & sic prole effecta illegitima, de alimentis eorum iudicandum est ad instar aliorum illegitimorum, vt expressè dixit *Sanchez dicto numer. 11. versic.*

versic. Quod si vterque, igitur à paritate rationis, vtroque paritate existente in bona fide, & sic prole nata legitima de eius alimentis idem iudicandum erit, ac de alimentis aliorum legitimorum, at alij legitimi aluntur à patre, igitur &c.

103 Neque obstat textus in dicto *cap.* 2. *ibi*, de parentum facultatibus.

Quia verba illa intelliguntur ordine successiuo, non coniunctiuo, ita in fortioribus terminis text. in cap. cum haberet, de eo, qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium, ibi, Vt vterque liberis suis necessaria subministret, intellexit *Peregrin. de iure fisci lib.* 3. *tit.* 18. *n.* 59. *& modernus Barbosa in dicto c.cum haberet, nu.* 7.

104 Hæc tamen intelligi debent, cum ambo parentes sunt locupletes, alias enim semper filij sunt alendi ab eo, qui potest eos alere, non ab impotente, ita colligitur ex dicta Authent. si pater, & peruulgatum est inter omnes, patre paupere existente per matrem diuitem liberos esse alendos.

§. DECIMVS SEPTIMVS.

Quomodo Confessarius se gerere debeat cum Polygamo.

105 Diligenter si scitabitur Confessarius à pœnitente, num in contrahendo secundo matrimonio viuente prima vxore, benè senserit de Sacramento Matrimonij. Nam si errorem habuisset in intellectu, existimans fortasse polygamiam vxorum esse licitam, cum eo agere deberet Confessarius, ac agitur cum hæretico, ac proinde cum excommunicato excommunicatione Bullæ Cœnæ Domini in primo canone.

106 Si verò semper Catholicè sensit de Matrimonio, tunc nisi polygamia sit ab Episcopo reseruata, omnis Confessarius ab ea poterit absoluere, ita *Fagund. in præcepta Eccles. præcepto secundo, lib.* 8. *cap.* 8. *numer.* 39. *P. Zanard. in summ. diuin. præcep. par.* 1. *præcep.* 1. *cap.* 11. *versi.* Sexto noto cum Toleto, *Homobon. de Bonis de examin. Ecclesiast. part.* 1. *tractato* 7. *cap. primo. quæst.* 4. *Valerius de differentijs vtriusque fori, verbo hæresis. differentia secunda, numer.* 1. *Syluan. secunda secunda quæst.* 21. *artic.* 3. *conclus.* 2. *Filliuc. quæstionum moralium parte secunda, tractatu.* 22. *cap.* 6. *numer.* 164. *& post hæc scripta visus Religiosissimus Pater Conciuis meus Dominus Don Dominicus Pueronus Abbas Generalis Monachorum Montis Oliueti in suis commentarijs, in Bullam Cœnæ cap.* 1. *unmer.* 37. *& num.* 66. *& latini numero* 57. qui generaliter loquuntur de Apostata, Sortilego, Blasphemia, Hæreticali, & similibus rectè, & Catholicè sentientibus, & ratio huius rei euidens est, quia *vt dixi titulo primo*, §. *primo, num.* 4. *versic.* Item dicitur error, nullum factum, quantumuis hæreticum, est sufficiens ad constituendum in foro conscientiæ Hæreticum sine errore in intellectu.

107 Monebit deinde Confessarius Polygamum, primò de statu in quo reperitur, & de grauitate peccati sui, de quo Christus Dominus noster, Matth. cap. 19. & Lucæ cap. 16. dixit: *Omnis, qui dimittit vxorem suam, & alteram ducit mœchatur: quæ verba Christi referens* Marcus cap. 10. addit: *Mœchatur super suam.*

108 Secundò de eius obligatione redeundi cum prima, de obligatione cum secunda vxore restitutionis dotis, & in hoc casu animaduertat Confessarius, quod polygamo existente in mala fide, vxor secunda lucratur omnia sibi donata, etiam pretiosa, iuxta ea, quæ allegat in parum absimilibus terminis *Ricc. in praxi fori Ecclesiast. resol.* 223. *in impressis Neapol. de anno* 1620. & de obligatione erga filios secundi matrimonij, vt supra dictum est.

109 Tertiò monebit mulierem, quæ dubitat de prioris viri vita, de dispositione tex. in c. Dominus, de secund. nupt. vbi dicitur in eo casu, posse mulierem prædictam reddere debitum, sed nequaquam illud posse exigere, statimque cum primo viro redire debere, ac certa est de illius vita, circa quam rem videndus est *Comitul. respon. moral. lib.* 1. *q.* 29. Si tamen mulier sic dubitans omnes possibiles diligentias fecisset pro veritate indaganda, & adhuc dubia esset, *Diana resolutio. moral. par.* 3. *tract.* 4. *resol.* 295. *cum Sanch. Filliucc. Conich. Valentia, & Reginaldo*, quos allegat probabiliter arbitratur mulierem in isto casu posse, & reddere, & petere debitum, argumento eorum, quæ docent DD. de possessore bonæ fidei, qui si dubitat rem esse alienam, & facto sufficienti examine, nequit dubium vincere, potest non solùm retinere, sed etiam ea vti, videatur tamen de hac re latissimè agens *D. Trasmiera l.* 2. *qu.* 6. *per totam sui tractatus erudi*[?] *de polygamia.*

110

111 Tandem circa salutares pœnitentias in foro conscientiæ polygamo iniungendas, Confessarius præ oculis habeat *textum in cap. accepisti*, de sponsa duorum, cuius hæc sunt verba: Accepisti illam in vxorem tibi, quam alter sibi desponsatam habebat, dimitte illam, quia nunquam potest tibi fieri legitima, & quad raginta dies in pane, & acqua, cum septem sequentibus annis pœniteas, ita tamen, vt Confessarius intelligat sibi non imponi præceptum talem pœnitentiam iniungendi, cum circa hoc possit, iuxta prudens ipsius arbitrium, ieiunia illa moderari, vti notauit *Didac. Perez. ad Ordinam. Regni Castellæ lib.* 5. *tit.* 1. *l.* 3. *fol. mihi.* 45. *verf.* Punitur.

TITVLVS SEXTVS.

De Confessarijs Sollicitantibus.

SVMMARIVM.

1 *De enormitate huius criminis remissiuè.*

2 *De Bullis Apostolicis, quarum vigore Inquisitores cognoscunt de hoc crimine, & n. seq.*

5 *An etiam de iure hoc delictum spectaret ab Inquisitores, & n. seq.*

7 *Post Bullas Pauli IV. & Pij IV. Inquisitores cognoscebant de hoc crimine, etiam extra loca Hispaniæ. & nu. seqq.*

10 *Legum alia fauorabilis, alia odiosa.*

11 *Constitutio Gregorij XV. est odiosa, & correctoria iuris communis, & n. seq.*

15 *Ante Bullam Gregorij disputabatur, an in Bullis Pauli, & Sixti comprehenderetur Confessarius Sollicitans pueros, vel per interpositam personam, vel post confessionem, hæc dubia hodie sunt decisa, & n. sequentibus.*

18 *Sollicitans ad alia peccata, non luxuriosa non incurrit pœnas nostræ Constitutionis, & num. seq. vbi an saltem talis Sollicitans subdatur foro Inquisitorum, & sit de fide suspectus.*

21 *Pœnas nostræ Constitutionis non incurrit, fingens se Sacerdotem, & Sollicitans nec fœminæ confessarium Sollicitantes, & n. seq. vbi etiam quid de interprete.*

24 *Inquisitores procedunt, licet actus inhonesti non sint completi.*

25 *Con-*

35 Confessarij sollicitantes fœminam, vt sit mediatrix comprahenduntur in Bulla nostra.

26 Quid sollicitante ad peccata carnalia in alijs Sacramentis.

27 Sollicitas ante, vel post confessionem quando indicat in Bullam, & n. seq.

30 Quid in sollicitante in Confessionario, vbi decretum Supremi Tribunalis. & num. sequent. & quid de Confessario Monialium Sollicitante in Parlatorio communi.

Sollicitare quid sit, & an Confessarius consentiens mulieri sollicitanti incurrat in nostram Constitutionem, nu. 33. & seq.

36 Quid de Confessario post sollicitationem statim pœnitente, vel laudante venustatem mulieris, vbi quid de sollicitante tacitè, & num. paruitas materiæ excuset, vbi latè de materia, & num Bulla comprehendat actus solum venialiter inhonestos, & de facultate concessa Inquisitoribus Vniuersalibus damnandi Confessarium ex testibus singularibus. & n. 37.

38 Mandans confessario vt sollicitet non comprahenditur in Bulla nostra.

39 Adducitur pulcherrime doctrina Bartoli.

40 Talis mandans subditur foro Inquisitorum. & seq.

41 Mandans est de foro Mandatarij. & num. sequenti. & 43.

42 Delictum mandantis, & Mandatarij est vnum, & seq.

44 Ratione connexitatis causa mandatis est de foro Inquisitorum.

45 In alijs delictis ad Sanctum Officium spectantibus mandans est de foro Inquisitorum. & n. 53.

46 Doctrina Dianæ Trimarchi, & aliorum non habet locum in hoc casu.

47 Constitutio nostra recipit interpretationem à iure communi.

48 Cur fœmina sollicitans confessarium non subdatur foro Inquisitorum.

49 Quæ dicta sunt de mandante proportionabiliter dicenda sunt de alijs cooperantibus Confessario.

50 Singularitas testium, quotuplex.

51 Sufficienter probatur sollicitatio per testes singulares, & per mulieres, & n. seq.

54 Qualitas mulierum diligenter consideranda, aliaque perpendenda, & n. 55. vbi de varijs adminiculis in hoc crimine.

56 Mulieres, quæ Confessario sollicitanti consenserunt, an sint testes idoneæ.

58 Duæ fœminæ in hoc crimine non conuincunt, & quot requirantur, & num. seq.

61 Fœmina honesta denuncians non facit indicium ad capturam, nec ad torturam, & num. 62. vbi literæ Sacræ Congregationis.

63 Examinatur doctrina Ganteræ, qui voluit vnicam fœminam in hoc crimine facere indicium ad torturam.

64 Hæc doctrina non recipitur, nec in Inquisitionibus Italiæ, nec Hispaniæ.

65 Doctrina Abbatis cap. 2. de confessis non recipitur, & num. seq.

67 Nec etiam habet locum cum veritas aliter nequit haberi.

68 Testis cum admittitur in deffectum aliarum probationũ, an habeatur pro omni exceptione maiori, & n. seq.

71 Iustitia Decreti Sac. Congreg. in hac re.

72 Tortura super intentione datur Confessarijs sollicitantibus. & num. seq.

73 Item, & pro vlteriori veritate, & si in tortura persistant, an dimittendi vbi quid agendum, cum Confessario sollicitante per verba ambigua, & negante se habuisse intentionem sollicitandi.

74 Confessarij sollicitantes sunt suspecti de vehementi, contra Paramum, & ideò abiurant de vehementi, num. seq. vbi de praxi Inquisitionis Hispanæ, & eius fundamentum, & pro ea adducitur pulcherrima doctrina Bartol. l. verum est de furtis, & in quo casu in Hispania huiusmodi confessarius ex sententia Auctoris debet abiurare de vehementi. numer. 77.

75 Confessarij sollicitantes in confessionario non abiurant.

78 Confessarij in Confessionario sollicitantes extra occasionem confessionis non sunt cogendi abiurare.

79 Pater Diana tenet oppositum, & eius ratio & num. seq.

81 Vna determinatio respiciens plena determinabilia debet ea æqualiter determinare. num. 87.

82 Inquisitor Lusitaniæ procedunt in crimine Sodomiæ, & idem faciunt Inquisitores Valentiæ, Arragoniæ, & Cathaloniæ num. 8.

83 Clausula sicut in causis fidei quomodo intelligitur vbi declaratio Sanctissimi Domini Vrbani Octaui & num. 86.

85 Sodomitæ quomodo ab Inquisitoribus puniantur.

88 Doctori attestanti de consuetudine alicuius fori quomodo credatur.

89 Quibus pœnis puniantur.

Suspensio ab audiendis confessionibus est pœna ordinaria huius delicti.

90 Dum confessarius nec conuictus est, nec confessus de hoc crimine suspensio regulariter debet esse ad tempus, vel ad arbitrium.

91 Nisi Confessarius vrgeretur grauissimis Indicijs.

92 Quid si tortura data huic Confessario esset grauis.

93 Cum Sacerdos est de sollicitatione, vel confessus, vel conuictus suspensio à confessionibus debet esse perpetua.

94 An metus excuset Confessarium, & proponitur exemplum.

95 Confessarius de quo hic, ligatur nostra Constitutione.

96 Metus illatus confessario à fœmina est leuis.

97 Aurea ad hoc verba Diui Ambrosij.

98 Mitius puniendus hic Confessarius secundum Sousam.

99 Non tamen debet esse immunis ab omni abiuratione contra Sousam.

100 Apostatans à fide, qui deberet abiurare de formali, si id egit ex metu, vel coactione conditionali abiurat de vehementi.

101 Reyciuntur Acugna, Peirin, & Cabreros, & num. sequen.

105 Quomodo se gerere debeat confessarius, cum confessario sollicitante, habente errorem in intellectu.

106 Sollicitatio est casus reseruatus Episcopis in Regno Neapol.

108 Vbi tamen non est casus reseruatus, quilibet Confessarius potest absoluere.

108 De grauitate huius delicti.

109 Quid consulendum confessario sollicitanti.

110 Reprobatur Peirin. & Moises.

111 Mulier sollicitata tenetur denunciare confessarium sollicitantem, etiamsi consenserit sollicitationi, etiam ommissa correctione fraterna. & num. seq.

114 An regulares, vigore suorum Priuilegiorum possint absoluere mulierem sollicitatam, quæ confessarium sollicitantem non denunciauit in termino æditi Inquisitorum, ob idque est excommunicata excommunicatione dicti æditi.

114 Quomodo denunciare teneatur virgo Nobilis quæ non potest sine infamia accedere ad Inquisitores.

116 De causis excusantibus à denunciatione remissiuè.

117 Confessarij non explicantes pœnitentis obligationem denunciandi, grauiter puniri debent ab Inquisitoribus.

118 *DD. enumerantur, qui volunt obligationem denunciandi in fæmina sollicitata oriri ex Constitutionibus Apostolicis.*
119 *Facundez, & alij volunt eam oriri ex edictis Inquisitorum.*
120 *Prior opinio est verior.*
121 *Boss. ait hanc obligationem oriri radicaliter ex Apostolicis Constitutionibus, & formaliter ax edictis Inquisitorum, sed stante Bulla narrata reijcitur Bossij distinctio.*
122 *Fagundez vult secretum naturæ excusare ab obligatione denunciandi.*
123 *Sed hac opinio est falsa.*
124 *Sollicitatio in confessione vergit contra bonum commune, & publicum.*
125 *Correctio fraterna non est præmittenda ante denunciationem Confessarij sollicitantis contra Fagundez & n. seq.*
127 *Denunciandus est Confessarius, etiamsi contra eum non adsit infamia, contra eundem Fagundez.*
128 *Etiam emendatus est denunciandus contra eundem Fagundez. & num. 129.*
130 *Cautissime legendus Fagundez in hac materia denunciationis faciendæ S. Officio, quia verè eius doctrina destruit omnia Inquisitorum Edicta.*

1 De enormitate huius criminis, aliqua præmittenda essent, sed quoniam hac ex DD. infra allegandis vnicuique facilè constabit: ideò ad materiæ tractationem accedendo: sit.

§. PRIMVS.

Quo Iure Inquisitores procedant in hoc Crimine.

2 INquisitores Hæreticæ prauitatis de hoc crimine cognoscunt, vigore Bullæ Pauli Quarti anno 1561. die 16. Aprilis editæ, & directæ Archiepiscopo Hispalensi incipiente: Cum sicut nuper, & Bullæ Pij IV. editæ anno 1554. die 6. Aprilis, item vigore decreti facti a Supremis Generalibus Inquisitoribus approbati etiam à Sanctiss. Clemen. VIII. de quibus *Ludouic. à Paramo de origine S. Inquisitionis lib. 3. cap. 10. num. 168.* sed Bullæ illæ, & illud decretum videntur habere locum tantummodò in Hispanijs, quoniam directæ erant Bullæ Archiepiscopo Hispalensi, & decretum Sacræ Congregationis expresse restrictum ad loca Hispaniæ, vt tàm Bullis, quam ex decreto Sac. Congregatio videre est.

3 De anno autem 1612. de mense Aprilis fuit decretum a Sanctissimo Paulo Quinto, monendos esse omnes Inquisitores, vt Confessarij præciperent, quod abstineant ab omni, & quacumque sollicitatione, alias procedetur rigorosè contra quoscumque, & de hoc decreto apparere ex litteris Eminentiss. Cardinalis Arrigonij, scriptis Reuerendiss. Inquisitoris Mediolani sub die 5. Maij anni 1612. attestatur Aloys. Bariola in suis Floribus Director. Inquisitorum, tractatu de Confessarijs Sollicitantibus, §. *Inquisitores procedunt.*

4 Nunc autem de re extat Nouiss. Constit. Greg. XV. edita, die 30. Augusti 1622. incip. Vniuersi Dominici, in qua literas, seu Bullam Pauli IV. confirmat, illamque non solum in Hispaniarum Regnis, sed in quibuscumque Christiani Orbis partibus firmiter, & inuiolabiliter obseruari præcipit: Bullam autem hanc ad verbum referunt *Naldus in summa in verbo Confessarius, n. 41. & Bariola in litteris pro S. Officio editis post suos flores Directorij fol. mihi 462. & omnes Doctores moderni.*

5 Disputari tamen hoc loco potest, an etiam de iure communi huiusmodi criminis cognitio spectaret ad Inquisitores. In quare.

Salcedo ad *Diaz in practic. criminali cap. 85. sub litera A. refert Nauarrum in cons. 1. in tit. de hæreticis*, vbi (ait ipse) eum multis rationibus probare, minimè potuisse Inquisitores cognoscere contra quendam Religiosum, qui carnaliter cognouerat duas mulieres, quas in Sacramentali confessione audiuerat, sed voluit allegare consil. secundum, verè etiam illud consil. Nauari non potuit ad hoc allegari, cum non loquatur de Confessario sollicitante, sed de confessario cognoscente filiam spiritualem, vt animaduertit *Freitas ad Roder. de confess. sollicit. quæst. 2. numre. 45. vers.* Qui tamen.

In hac tamen quæstione loquendo ante Bullas Pauli, & Pij IV.

6 Dicendum est, Inquisitores minimè potuisse cognoscere de hoc crimine, sed Episcopos illius criminis fuisse Iudices competentes, ita *Ludou. à Paramo de origine S. Inquisit. lib. 3. quæst. 10. n. 92.* vnde etiam olim Episcopi solebant sibi reseruare hunc casu, prout de varijs Episcopis in Regno Neapol. attestatur *Graffius de casibus reseruatis libro secundo cap. 12. num. octauo & sequent.*

7 Si verò loquamur ante Bullam Gregorij XV. sed post Bullas Pauli IV. & Pij IV. Dico quod Episcopi soli non poterant de hoc crimine cognoscere, sed ad Inquisitores spectabat, cognoscique ab ijs debebat, eo modo, quo cognosci solent cœteræ causæ Hæresis, cum interuentu ordinarij, ita *Sanctarellus de Hæresi cap. 44. dub. 1. num. 1. Roderic. à Chuna de confess. sollicit. q. 2.* vbi latissime *Freitas in additione quæst. 2. & moderni infra allegandi.*

8 Probatur conclusio, quia ad Inquisitores pertinet de iure cognoscere in causis Hæreticorum, & suspectorum de hæresi, cap. accusatus de hæret. in sexto, *Freitas ad dictam quæstionem 2. Roder. n. 45. vers.* Decipitur secundo, *Sanctarell. de hæresi cap. 40. dub. 1. conclus. supra n. 5. vbi alios allegat.* At Pontifex in dictis Bullis declarat, hosce Confessarios esse de hæresi suspectos, ibi: Nos in animum inducere nequeuntes, quod qui de fide Catholica rectè senserint Sacramentis in Ecclesia Dei institutis abutantur.

Et hosce Confessarios de hæresi etiam esse suspectos, docuerunt *Pegna ad Director. part. 2. commen. 81. vers.* Illæ quoque, *Salcedo ad Diaz in pract. crimin. cap. 85. vers.* Hodie vero, *Graff. de casibus reseruatis lib. 2. cap. 12. numer. 23. & latissimè alios allegans, & August. Barbosa de Officio Episcopi tom. 2. allegatio 40. nu. 41. & sequen.* igitur eius criminis cognito post Bullas Pauli Quarti, & Pij Quarti ad Inquisitores spectabat.

9 Et hoc etiam extra Regna Hispaniæ, nam ratio supra allegata militat vbique nec Papa censetur voluisse declarare hosce sollicitantes suspectos in Hispania, non autem alibi, præsertim cum ratio præsumptionis Papæ, quæ est abusus Sacramenti, militet vbique, & quod ita obseruaretur, tàm in Inquisitionibus Hispaniæ, quàm Italiæ, rescripsit Cardinalis Sanctæ Seuerinæ Supremus Inquisitor, die 28. Iunij 1597. *Ioanne Francisco Leonio tunc Vicario Generali Episcopi Vercellensi, vti attestatur ipse in tertia parte Thesauri fori Ecclesiastici cap. 37. n. 35.*

Post Bullam autem Gregorij Decimiquinti nulla potest esse hac de re probabilis dubitatio, vt videre est ex tenore ipsius Bullæ, & ex infra dicendis.

resolut. 20. per totam, vbi alios allegat.

Ratio est, quoniam Bulla loquitur de sollicitante ad venerea: nam licet vtatur hisce verbis, Ad inhonesta, attamen illa verba, tum ex ordinaria eorum significatione, tum ex antecedentibus actus libidinosos significant, *Sanctarell. vbi supra in fin. num.* 1. At in Constitutionibus pœnalibus, & odiosis non fit extensio de delicto ad delictum, *l. interpretatione, de pœnis, cap. in pœnis, de reg. iur. in 9. Honded. cons. 95. num. 99. vol. 1. latissime Villagut. de extens. legum Rubr. de extensione legis pœnalis respectu meræ pœnæ, num. 1. & sequen.* vbi latissimè probat extensionem non esse admittendam in lege pœnali, & contrarijs argumentis respondet.

20 Hisce accedit etiam diuersitatis ratio inter peccata carnis, & alia peccata: nam illa ob carnis fragilitatem frequentius in confessione committebantur sollicitando pœnitentes, prout apparet ex Prohemio Bullæ Pauli IV. nec nouum in iure nostro est, aliquando grauiorem pœnam minori delicto imponi, cum homines ad illud proni sint, soleatque frequentius committi, vti animaduertit *Turrecremat. cap. interfectores 33. quæst. 2. art. 2. num. 5. glos. cap. admonere eadem causa, & quæst. D. Thom. in 4. dist. 37. quæst. 2. art.* 2. ad secundum, vnde illis carnis peccatis, vti his quæ frequentius committebantur Gregor. XV. reliquique Pontifices prædecessores pœnas per Constitutiones supra nominatas, grauissimas constituerunt, quamuis fortasse contingere possit, pœnitentem sollicitari ad peccata alterius generis grauiora: cum hoc, vel non accidere soleat, vel saltem rarissimè, tum, & ob specialem malitiam contrariam puritati tanti Sacramenti, & ita etiam tenet *Ludouic. à Param. lib. 3. cap. 10. num. 121. vers.* Inde fit, *Ledesma ibi alleg. in addit. ad tertiam partem quæst. 56. art. 2.*

Atque hæc procedunt, cum quæritur, an Confessarius sollicitans in non venereis in confessione compræhendatur sub pœnis huiusce Constitutionis nostræ.

Nam si quæratur, an talis Confessarius subdatur foro Inquisitorum, sitque de hæresi suspectus vti ille, qui Sacramento penitentiæ verè abutitur *D. Trasmiera de Polygamia lib. 3. quæst. 2. §. vnico, num. 46.* respondet affirmatiuè, & in hoc sensu intelligi doctrinam Pegnæ supra in principio, *§. allegatam, &* vltra allegata ab ipso, idem docuerunt eodem modo doctrinam *Pegnæ vbi supra, intelligentes Ioan. Sancius in suis selectis disput. 11. n. 23. vers.* Et explicari potest *Pegna: Castro Pallao tract. 4. disput. 9. punct. 6. nu. 2. & Pater Trimarca, cuius Religionem, claritatem & doctrinam veneror, de Confessario abutente Sacramento pœnitentiæ disp. 14. sect. 3. num. 15. & sequent.*

Ego in casu occurrenti rem hanc deferendam puto ad Sacram Congregationem, quia quamuis supradictorum DD. auctoritati multum deferam, attamen de illorum traditione valde dubito, quia sollicitatio in confessione inducit suspicionem hæresis ex vi Constitutionum Apostolicarum, cum ante eas soli Episcopi de hoc delicto cognoscerant. At Constitutiones illæ, super quibus tota Iurisdictio Inquisitorum est fundata sunt restrictæ ad sollicitationem ad venerea, vti ea, quę specialiter pugnant cum puritate tanti Sacramenti, ergo extra casus, de quibus loquuntur Constitutiones illæ, nulla intelligitur data Inquisitoribus Iurisdictio, nec ab Episcopis ablata.

§. QVINTVS.

Variæ Quæstiones declarantur occasione verborum Bullæ Gregorianæ.

VT breuius casus in hac materia occurrentes, secundum Gregorianæ Bullæ decisionem possint declarari verba non nulla Bullæ breuissimè perpendemus, prout similia verba Bullæ Pauli Quinti contra sollicitantes perpendit, *Portell. in dubijs regularibus, verbo sollicitare fœminas in confessione, fol. mihi* 1018.

Ac præterea ne in futurum de pœna his delinquentibus imponenda, & de modo contra eosdem procedendi ab aliquo dubitari possit, statuimus, decernimus, & declaramus, vt omnes, & singuli Sacerdotes &c. Circa quæ verba.

21 Dubitari potest, quid dicendum sit de Sacerdote, qui talem se esse fingit, quiquæ fœminam sibi bona fide peccata sua confitentem, sollicitat ad turpia.

Huic difficultati breuiter respondetur, quod cum Bulla nostra loquatur in Sacerdote, non potest, nec debet extendi ad non Sacerdotem, qui se Sacerdotem fingit, ita *Sanctarell. de hæresi cap. 46. n. 9. conclus. 6.*

Ratio istius conclusionis est, prohibitio extensionis in pœnalibus, & correctorijs, de qua supra, ita etiam sensit *P. Diana post hæc scripta visus, variar. resolut. par. 1. tractat. 4. resolut. 15. latissimè alios allegans, P. Trimarcha de confessario abutente Sacramento disput. 7. sect. 1.*

In hanc tamen Constitutionem incurreret Sacerdos, quia ad turpia fœminam sollicitaret: quamuis actuali iurisdictione careret audiendi confessiones, latissimè *P. Trimarcha loco supra citato sect. 4. per totam, qui alios latissimè more suo cumulat.*

22 Dubitari secundo loco potest, an pęnas dictarum Constitutionum incurrant fœminæ Confessarium sollicitantes.

Huic etiam dubitationi respondendum est, negatiuè, quia Constitutio prædicta loquitur in Sacerdote, & Confessario, & est pęnalis, & odiosa: igitur non est extendenda ad fœminam sollicitatem, & ita docuerunt *Aloys. Riec. in praxi variarum resolut. par. 3. resol. 67. per totam, sub rubr. Praxis contra sollicitantes, Sanctarell. dicto cap. 48. n. 4. conclus. 3. & Diana vbi supra resol. 23. Trimarcha disput. 9. sect. 5.*

Hoc etiam loco iure posset dubitari quid sentiendum esset de interprete confessionis sollicitante.

Sed cum interpres appellatione Sacerdotis minimè veniat, & se potius teneat ex parte pœnitentis, non compræhenditur in Bulla nostra, (etiamsi esset Sacerdos) idem *Sanchez vbi supra dicta disput. 2. num. 10. & 37. & Castro Pallao in suo opere morali tract. 4. disput. 8. punct. 9. nu.* 6. vbi merito reprobant *Freitam in Addit. ad Acugnam de Confessarijs sollicitantibus quæst. 15. n.* 37. si tamen Confessarius interpretis opera vteretur ad sollicitationem talis interpres sinè dubio subderetur foro Inquisitorum, vt dixi infra in §. speciali de mandante.

23 *Qui personas, quæcumque illæ sint*, per hæc verba nulli dubium est, quin tollatur dubitatio antiqua, de qua supra, an scilicet sollicitans pueros, in Bullis, & Decretis antiquis compræhenderetur: nam, vt supra dixi compræhenditur etiam talis sollicitas ob verba generalia, quæ ex ratione recti sermonis apta sunt, etiam masculos compræhendere.

24 *Ad inhonesta*, supra in proxima quæstione dixi, per illa verba intelligi peccata libidinis, ac proinde Confessarium sollicitantem ad alia peccata, non ligari nostra

stra Constitutione, ad ibi dicta me remitto.

Possunt autem Inquisitores procedere contra huiusmodi Confessarios, siue actus inhonesti sint completi, siue incompleti, vt si interuenerint tantum, oscula, tactus, amplexus &c. ita Ludouic. à *Param. de origine S. Inquisitionis lib. 3. quaest. 10. n. 116. & 118.* vbi addit eadem pœna Confessarios puniendos esse pro tactu, & signis, ac si ad effectum libidinis peruenissent, *Sanctarell. de haeresi cap. 44. n. 7. Rodriq. in compen. quaest. regul. resolut. 131. n. 4.* vbi quod in Constit. antiquis comprae henditur etiam confessarius prouocans pueros ad molliciem.

25 *Siue per se, siue cum alijs quomodolibet perpetranda*, per haec verba clarissimum est prohiberi sollicitationem etiam per interpositas personas, quidquid esset de iure antiquo, ita *Graff. de casibus reseruatis lib. 2. cap. 12. de confess. sollicit. n. 29. & sequent. & cons. 1. de cognat. spiritual. num. 37. vers.* Circa quartum, volum. 1. cum alijs supra allegatis, benè *Diana var. resol. tract. 4. resol. 9. par. 1.*

Et sic cessat quaestio Doctorum, nùm sollicitans fœminam, vt mediatrix vt, comprehendatur in hac Constitutione, nam vtique comprehendi claré innuunt verba eiusdem supra relata, & dixit *Ferdinand. de Castro Pallao dicta disp. 9. punct. 5. num. 2.* vbi idem docuit secundum antiquas Bullas Pij IV. & Clementi VIII. *Sancius eadem disput. 2. n. 44. & Ioannes Angelus Bossius Barnabita de Iubilaeo in appendice numer. 14. & sequen.*

26 *In actu Sacramentali Confessionis.* Quid in Sacerdote sollicitante ad turpia mulieres, dum administrat alia Sacramenta, puta Baptismi Eucharistiae &c. an incurrat pœnas huiusce nostrae Constitutionis, & quidem *Sanctarell. de haeresi cap. 46. num. 5. conclus. 4.* hanc quaestionem in terminis format, & respondet negatiue, nam in praedicta Constitutione fit mentio solùm de Sacramento penitentiae, ergo quoad alia Sacramenta, ius commune reseruans cognitionem horum criminum ordinarijs locorum remanet incorrectum.

27 *Siue ante, vel post*, nam in moralibus, quod parum distat nihil distare videtur, vt in terminis nostris dixit *Bellonus de ijs, quae incontinenti fiunt lib. 1. cap. 176. in fin.* & ita etiam in S. Officio seruabatur ante dictam Constitutionem, licet in Constitutionibus Pauli IV. Pij IV. non adessent haec verba, & ita etiam viuae vocis oraculo declarasse Clemen. VIII. refert *Genuens. in praxi Episcopali Neapol. cap. 65. num. 2.* & circa hoc videndi sunt Paramus, & Riccius locis allegatis cum de hac re agunt.

28 *Immediatè*, Quamuis Confessarij comprehendatur sub dispositione nostrae Constitutionis, si sollicitent fœminas ad turpia in actu confessionis vel etiam ante, vel post, attamen id intelligi debet immediatè: nam si post multum temporis spacium elapsum, & postquam, tam Confessarius, quam pœnitens ad sua habitacula se se receperunt sollicitatio contingit, tunc tales Ordinarijs locorum puniendi relinquuntur, nec Constitutione praesenti ligantur, ita *Rodericus in suis quaestionibus tom. 1. quaest. 25. art. 2. Graff. de casibus reseruatis lib. 2. dicto cap. num. 36. vers.* Sexto, & si affirmauimus, *Ludouic. à Paramo de origine S. Inquisitionis lib. 3. cap. 10. numer. 91. Sanctarell. de haeresi cap. 44. numer. 15. conclus. 10. & num. 13. conclus. 9.* & hoc stante dicta particula, Immediatè, nunc non videtur habere posse probabilem dubitationem, quicquid licet in diuersis terminis dixerit *Riccius tom. 3. variarum resolut. 69. per tot.*

Vnde Confessarium post auditam confessionem accedentem ad domum mulieris, & eam ibi sollicitantem, non incidere in hanc Constitutionem, dixit *Molfes. in summ. part. 1. tractat. 7. cap. 24. num. 32. versic.* Itaque si Confessarius, & *P. Diana variarum resolut. par. 1. tractat. 4. resolut. 14. Trimarcha disput. 3. sect. 5. & Illustris. D. Trasmiera de polygamia lib. 2. quaest. 2. §. vnico, n. 44.*

29 *Sine occasione, vel praetextu confessionis huiusmodi, etiam ipsa confessione non secuta*, idem etiam à fortiori dicendum confessione sequuta, sed absolutione non data, ita *Graff. dicto cons. 1. de cognat. spirituali, & de casibus reseruatis lib. 2. cap. 12. de confessarijs sollicitantibus numer. 31.* Ratio huiusce rei est, quia confessio bona fide facta Sacerdoti, etiam non sequuta absolutione, dicitur Sacramentalis, vt notatur *Medina in suo Cod. de Pœnit. tract. 3. quaest. 7. versic.* Nec obstat.

Ratio verò dictorum verborum supra positorum Bullae, & etiam immediatè sequentium, est ne fiat constitutioni praedictae fraus: sic enim vel non sequuta confessione, vel non sequuta absolutione, possent Confessarij, dolo proprio ipsis patrocinante, contra omnes iuris regulas euitare pœnas nostrae Constitutionis.

30 *Siue extra occasionem confessionis, in Confessionario, aut in loco quocumque, vbi confessiones Sacramentales audiuntur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire.*

Secundùm Bullas, & Decreta antiqua, talis Confessarius fingens se audire confessionem, licet re vera eam non audiret, sollicitans fœminam in confessionario, non incurrebat pœnas inflictas per Bullas illas Confessarijs sollicitantibus, ita *Sanctarellus de haeresi cap. 46. num. 6. conclusio supra* nam illae Bullae, & Decreta loquuntur eo, qui abutitur Sacramento Pœnitentiae, at huius Sacramenti in casu praedicto, nullus adest abusus, quia ibi nulla confessio, & consequenter nullum Sacramentum, & vulgata regula est, quod non entis nullae sunt qualitates, igitur &c.

31 Sed quoniam succedente tempore Confessarij, vt vim Constitutionum antiquarum euitarent in Confessionario confessiones mulierum fingentes sese audire (quas tamen ex condito non audiebant) fœminas ad turpia sollicitabant, & ob id antiquatum Constitutionum rei non videbantur, ex *Hieron. Rodriq. qui alios cumulat. in compen. quaest. regul. resol. 131. num. 10.* ideo, vt etiam contra istos per Inquisitores procederetur in Sacro Supremae Inquisitionis Romanae Tribunali Decreto particulari fuit sancitum.

32 In haec verba Feria 5. die 10. Iulij 1644. in generali Congregatione S. Romanae Vniuersalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram Sanctissimo D. N. Paulo Diuina prouidentia Papae V., ac Illustrissimis, & Reuerendissimis DD. Petro tit. S. Mariae in Transtiberim Aldobrandino, Roberto tit. S. Mariae in Via Bellarmino, Ferdinando Taberna tit S. Eustachij, & Ioanne Garsia SS. Quatuor Coronatorum Mill. nuncupatis Presbyteris Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus, aduersus haereticam prauitatem in tota Republica Christiana Generalibus Inquisitoribus à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis, facta relatione, quod multi Confessarij tractant cum mulieribus in confessionali extra occasionem confessionis, de rebus in honestis Sanctissimus decreuit, vt contra huiusmodi confessarios procederetur in Sancto Officio, & hoc decretum refertur à *Coriolano de casibus reseruatis par. 1. sect. 2. art. 22. numer. 4. & Beloebio in simili tractatu par. 2. quaest. 7. numer. 32.* Ex quo sequitur etiam ante Bullam Gregorij XV. Confessarios sollicitantes esse denunciandos, etiamsi sollicitent extra confessionem in confessionali tantummodo, contra *Patrem Dianam vbi supra resolut. 25.* cui huius decreti, ibi non meminit.

Et

Et hoc idem nunc optimè etiam fuit à Sanctiss. Gregorio XV. declaratum in prædictis verbis Bullæ: An autem istis debeat indici abiuratio videbimus infra, cum de abiuratione Confessarijs sollicitantibus indicenda loquemur.

Sed adhuc dubitari potest, quid dicendum sit de Confessario Monialium sollicitante Monialem in Parlatorio communi, in quo etiam solet earum Monialium confessiones excipere, & alij etiam solent ibi indistinctè cum eisdem Monialibus loqui: In hac re

Benè *Sancius in suis selectis disput.* 11. *num.* 68. *in fin.* ait talem non comprehendi sub hac Cõstitutione, quia locus ille propriè non potest dici confessionale, nisi sollicitaret in die, quam Moniales haberent destinatam pro confessionibus.

33 *Sollicitare, vel prouocare tentauerint*, Sollicitare est studium suum, & diligentiam ad aliquid ponere, iuxta *D. Thom.* 2. 2 *quæst.* 47. *ar.* 9. *vbi Caietan. latissimè Aloys. Riec. variarum resol. par.* 3. *tit. de Sollicitantibus in confessione, resol.* 70. sed nullus est, qui verba prædicta melius declaret, quam *Turrecremata in cap. si quis, tam fæminam, quàm masculum, de pœnit. dist.* 1. *Vt si quis* (inquit Turrecremata) *attentauerit aliquem aliquo exteriori signo, & actu, scilicet, adulando, promittendo, sollicitando, blando, eloquio cum verbis lasciuis, & impudicis, persuadendo ad rem veneream cum masculo, vel fæmina:* ita etiã *Graff. de casibus reseruatis dicto cap.* 12. *num.* 12. in explicatione verbis, Sollicitauerint, *Peirin. in priuil. Minim. tom.* 1. *Constit.* 4. *Greg. XV.* §. 6. *num.* 21.

34 *Et dum in textu dicitur tentauerint*, notandum, quod sicut in grauibus delictis punitur affectus, non sequuto effectu, ita etiam in hoc crimine, licet effectum non habuerit sollicitatio; attamen puniri debet *glos. in cap. si quis tàm fæminam, de pœnit. dist.* 1. *in verbo* Attentauerit, *Aloys. Riec. loco proximè allegato resolut.* 70. *nu.* 5. *& sequen. Sanctarell. cap.* 44. *nu.* 16. *concl.* 11. *benè Portell. in dubijs regular. verbo* Sollicitare fœminas, *nu.* 2. *& ego latissimè infra tit. de Sortilegis.*

Hic autem dubitari potest,

35 Primò, an in hasce Constitutionis nostræ pęnas incurrat confessarius, qui sollicitatus in confessione à fęmina, illa etiam in confessione assentit. Qua in re breuiter agendo, duæ possunt esse sententiæ, nam

Ludouicus à Paramo de origine S. Inquisitionis lib. 3. *qu.* 10. *num.* 171. *vers.* At ne omnino immunes, voluit hunc Confessarium comprehendi sub dispositione Bullarum antiquarum in hac materia æditarum, & esse de hæresi suspectum, iudicioque Inquisitorum subiectum.

Sanctarellus verò de hæresi cap. 46. *num.* 3. *vers.* Dico secundo, & *Graff. de casibus reseru. lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 38. *vers.* Octauo ex verbo, & *Seraph. de Freitas in addit. ad Roderic. à Chuna, de confess. sollicit. quæst.* 11. *num.* 18. *& sequ. Peirin. ad priuileg. Minimorum tom.* 2. *Constitut.* 4. *Gregor. XV.* §. 2. *num.* 2. *Homobon. de examine Ecclesiastico tom.* 2. *tractat.* 11. *cap.* 12. *quæst.* 26. *Bonac. tractat. var. disput.* 6. *punct.* 3. *numer.* 17. *Portel. ad dubia regul. in verbo sollicitare fæminas numer.* 10. etiam in terminis Constitutionis nostræ, contrarium tenuerunt, nam vt pluries supra dixi, verba nostræ Constitutionis, vti pœnalis, & odiosæ sunt strictissimè intelligenda, & interpretanda, at Bulla nostra loquitur contra confessarios sollicitantes, & confessarius noster non potest dici sollicitator, igitur nec potest sub dicta Bulla comprehendi.

Confirmatur primo ex eo, quod talis confessarius blanditijs fęminæ pęnitentis allectus, potius præsumitur consensisse, ex humana fragilitate, quam ex errore in fide, vti notat *Sanctarell. vbi supra.*

Confirmatur secundò à simili, cum reseruatur casus ab Episcopis exercentium sodomiam, tunc in eo casu soli agentes comprehenduntur, excluduntur que patientes, quia non dicuntur exercere actum sodomiticum, sed pati, & verba in casibus reseruatis sunt strictè interpretanda, cum reseruatio sit odiosa, ita latè docuit alijs pluribus *Graff. de casibus reseruatis lib.* 1. *capit.* 11. *de sodomia, numer.* 5. *& sequent.* igitur nec in casu nostræ Bullæ comprehendi debet confessarius sollicitanti mulieri consentiens, cum in illo non possit considerari tanta malitia, quanta in confessario sollicitante, cum hic habeat se quodammodo ratione agentis, ille patientis.

Verùm sententia hæc apud me magnam habet difficultatem, & stantibus verbis Bullæ: *At cum eis illicitos, & inhonestos sermones, & tractatus habuerint*: & stante etiam abusu Sacramenti, cuius puritas æquè læditur cooperando, & ob id, quod talis confessarius includatur in dispositione Bullæ, voluerunt *Diana resolut. moral. tract.* 4. *resol.* 11. *par.* 1. *& Sousa in opusc. de sollic. lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 8. *& in Aphoris. Inquisit. lib.* 1. *cap.* 34. *nu.* 9. *& P. Trimarca de Confessario abutente Sacramento Pœnit. disp.* 9. *sect.* 3. *qui alios allegat.*

Sentioque ob id cum Ludouico a Paramo loco supra citato in fine in casum hunc vti difficilimum, egentemque Pontificia declaratione inconsulto Supremo Senatu non esse decidendum.

36 Secundo dubitari potest, quid dicendum de confessario, qui post sollicitationem immediatè pęnitet sollicitationis factæ.

Respondetur cum *Sanctarell. de hæresi cap.* 44. *nu.* 18. *conclus.* 13. *Graff. de casibus reseru. lib.* 2. *cap.* 12. *de confess. sollic. num.* 39. *& P. Trimarcha de confess. abutente disp.* 12. *sect.* 1. *qui alios citat.*

Quod iste confessarius incurrit, &c. nam sollicitatio iam fuit facta, & in delictis non consideratur perseuerantia, sed consideratur si adfuerit voluntas deliberata, etiamsi incontinenti pęniteat, *Turrecrem. in cap. diuortium de pœnit. dist.* 1. an autem illa pęnitentia operari possit diminutionem pęnæ in confessario, crederem quod sic, ex his, quæ in simili dicam de blasphemo, qui post prolatam blasphemiam statim pęnitet percutiendo pectus, de quo in *tit. de Blasphemis.*

37 *Aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, seu tractatus habuerint.* In hanc Constitutionem incurrunt confessarij, qui non verbis expressis; sed tacitis mulieres alliciunt ad inhonesta, vt si illas de pulchritudine, & venustate laudent: nam tales Sacerdos huiusmodi blanditijs Sacramento Pęnitentiæ abutuntur, feminasque illis verbis ad inhonesta alliciunt, ita *Sanctarell. de hæresi capit.* 44. *numer.* 9. *vers.* Dico sexto, & sic paruitas materiæ non excusat ab incursu in pœnas nostræ Constitutionis, *Diana dicto tractat.* 4. *resolut.* 21. *Peirin. ad Priuil. Minim. tom.* 2. *Constit.* 4. *Gregor. XV.* §. 6. *nu.* 21. *&* §. 5. *num.* 15. *in fin.*

Occasione istius paruitatis materiæ disputant DD. quid sentiendum sit de Confessario sollicitante pœnitentem ad actus solummodo venialiter inhonestos.

In qua re *Ferdinan. de Castro Palao par.* 1. *tract.* .. *disp.* 9. *punct.* 3. arbitratur probabile esse confessarium modo prædicto sollicitantem non includi in dispositione nostræ Bullæ Gregorianæ.

Verùm ego censeo opinionem hanc valdè periculosam esse, & ob id in praxi, nec consulendam, nec sequendam, ita *Peirin. ad priuilegia Minimorum tom.* 3. *capit.* 11. *numer.* 6. *per totum*, vbi quod opinio illa aperit viam fraudibus. *Ioan. Angel. Boss. de Iubileo in Appendice de Confessarijs sollicitan. à numer.* 50. *vsque ad* 55. vbi in hac materia firmat conclusionem non dari paruitatem materiæ, quam spectat ad Bullam nostram. Tractatus enim, qui alias essent peccata venialia efficiuntur mortalia si fiunt in Sacramento Pęnitentiæ. Ita enim sensit *Sancius in suis select. disput.* 2. *num.* 22. *& Freitas ad Roderic. de confess. sollicit. quæst.* 7. *nu.* 33.

7. num. 33. Verè enim in hac materia carnis non sunt laxandæ habenæ, & propterea Religiosissimus Vir Pater Claudius Aquauiua Generalis Religionis Societatis Iesu die 24. Aprilis 1612. decreuit, quod nullus ex Theologis Soc. doceret opinionem illam DD. quæ vult in materia luxuriæ dari prauitatem materiæ, vt notauit *Diana variar. resolut. par. 3. tractat. 5. resolut. 1. Dantes etiam facultatem Venerabilibus*, & infra, *etiam ex testibus singularibus*.

Non est nouum in iure modo aliquem pœna ordinaria puniri ex testibus singularibus. Ita enim etiam mandarunt Rex Ludouicus, & Regina Ioanna, vt contra vsurarios ad pœnam ordinariam procedatur, si tres adsint testes singulares, & fama publica, vt docuit *Annibal Troy in Pragmaticam Regni 48. nu. 1. & seq. Pragmatica autem dicta Reginæ habetur inter Pragm. Regni sub tit. Pragm. Vsurarum, fol. mihi 468.* Sic etiam in Regno Lusitaniæ Inquisitores, qui procedunt in crimine Sodomiæ, brachio sæculari sodomitas maiores relaxant ex tribus testibus, etiam singularibus, vt notauit *Ferdin. de Castro Pallao in suo opere morali par. 1. tractat. 4. disp. 8. punct. 12. §. 2. numer. 11. latissimè P. Trimarca de confess. Abutente disp. 2. sect. 7.* vbi etiam ponit ad verbum Decretum P. Aquauiuæ de quo supra.

§. SEXTVS.

An mandans Confessario, vt in confessione sollicitet, comprahendatur in Constitutione Gregoriana.

PAter *Diana part. 1. resolut. moral. tractat. 4. resolut. 22.* cuius omnes rationes reassumpserunt *Boss. de*
39 *confess. sollicit. dub. 6. & Pater Trimarcha post hæc scripta visus in simili tract. disp. 14. sect. 4.* voluit hunc mandantem non subiacere pœnis nostræ Constitutionis, quod, & ego constanter affirmo, præcipue ex doctrina *Bartol. in l. sed si vnius §. 4. de furtis numer. 2. & seq.* quam latissimè exornauit in *titul. de sortilegis*, in propria quæstione de Mandante, quod scilicet constitutio loquens in personam, iubendo, v.g. committentem tale delictum, tali pœna esse puniendum compræhendit mandantem.

Veruntamen constanter etiam affirmo, quod talis
40 mandans est de foro Sancti Officij, & subditus Inquisitori. vigore Bullarum, mandantium Iurisdictionem Inquisitori, in Confessarios huiusmodi sollicitantes.

41 Primò quia, mandans sortitur ratione contractus forum mandatarij, *l. hæres. §. apud Labeonem ff. de Iud.* vbi loquens de I. C. de homine Prouinciali Romæ seruum Institutorem habente causa vendendarum mercium, ait: *Quod cum eo seruo contractum est, ita habendum, ac si cum Domino contractum sit, quare ibi se debebit defendere, &* idem deducitur ex *l. si vt proponitur, ff. de fideiuss.* igitur etiam mandans sortitur forum mandatarij in delictis, *l. absentem de pœnis*, cum alijs allegatis a moderno *Barbosa in loco argumenti à contractibus numer. 8.*

42 Secundò, quia delictum mandantis, & mandatarij est vnum, *Mastrill. ad Indultum Regis nostri cap. 29. n. 14.* igitur vnus etiam debet eorum esse Iudex.

43 Tertio, quia mandantem in delictis sortiri forum mandatarij, cõmuniter dixerunt Scribentes, in eo enim solum discrepant, an tale forum sortiatur mandans priuatiuè, quoad forum originis, & loci, vbi dedit mandatum, *Barbos. sen. in dicto §. apud Labeonem, num. 24. & seq. & latius Regens Carlenal. de foro competenti disp. 2. quæst. 7. sect. 1. num. 732. & seq. qui alios allegant.*

44 Quarto, idem fortius dicendum est, ratione connexitatis, ne alias continentia causæ diuidatur: id enim solet dare alias Iurisdictionem eam non habenti, vt probauit *Trasmiera de polygamia l. 3. quæst. 16. numer. 13. & sequ.* vbi ex hoc probauit testes falsos in causa poligamiæ, qui alias non subessent S. Officio effici tamen de foro Inquisitorum ne continentia causæ diuidatur, ad quod videndi sunt DD. *l. nulli, C. de Iudicijs, vbi latissimè modernus Barbosa.*

45 Quinto, quia idem videmus contingere, & practicari in S. Officio in omnibus alijs casibus ad hoc Tribunal spectantibus, vt patet in cõsulente Polygamiam *P. Diana part. 4. resolut. moral. tract. 7. resol. 4.* in mandante, & consulente maleficia, & alia delicta, vt vidimus in peculiaribus delictorum singulorum titulis, igitur nulla ratio suadet, quod hoc negemus in casu nostro.

Sexto, quia dato v. g. casu quod de mandante non constet, nisi ex depositione Confessarij, & aliquibus adminiculis iste mandans impunitus euaderet, nam non posset eum punire Inquisitor deffectu iurisdictionis, nec ordinarius deffectu probationum, quia S. Officium alijs Tribunalibus nulla edit indicia, scripturas, vel probationes, vt vidimus in *tit. de Sortilegis*, igitur vt vnusquisque debita possit pœna mulctari, fatendum erit hunc mandantem posse per Inquisitores puniri.

46 Nec in casu hoc iurisdictionis prorogandæ locum habent, quæ dicunt *Trimarcha, Diana, & alij*, ac doctrina illa Bart. quia aliud est loqui de extensione legis pœnalis, vt pœnalis est, & quo ad pœnas, aliud verò loqui de prorogatione iurisdictionis, ex lege pœnali, quæ dupliciter fauorabilis est, tum scilicet ne delicta maneãt hoc modo impunita, tùm vt hoc modo Constitutio reci-
47 piat interpretationem a iure communi DD. omnes in *l. omnes populi, vbi præcipuè Io. Baptista de S. Seuerino num. 204. ff. de Iust. & Iure*, secundum quem concessa alicui iurisdictione intelliguntur ea concessa, quæ accessoria sunt, *Tusch. tom. 4. lit. I. conclus. 549. nu. 3. benè Dec. videndus cap. vt debitus, de appell. nu. 72. & 73.* vbi dixit quod commissio extenditur ad ea, quæ vtilia sunt, & quod concesso vno intelligitur concessum accessorium, sine quo, licet actus possit expediri, attamen melius cum eo expeditur.

48 Non obstat, quod fœmina sollicitans Confessarium non est de foro S. Officij, igitur nec in casu nostro mandans,

Primò quia nundum certum est fœminam sollicitantem non subdi Sancto Officio, vt videre est ex *Trimarcha disput. 9. sect. 5.* & res hæc egeret Pontificia declaratione.

Secundò, dato etiam hoc esse certum, quia verè in Sancto Officio ita practicatur; Ratio differentiæ inter vnum casum, & alium est, quod mandans, & mandatarius correlatiua sunt, & eorum vnicum est delictum, & ad paria de iure antiquo iudicantur, vnde etiam de iure nouo dispositum in lege etiam pœnali in mandatario debet extendi ad mandantem, vt benè in casu simili dicebat *Senatus Lusitanus apud Phebum decis. 72. num. 8. 9. & 10.* & in eis militant, quæ supra dixi, quæ nulla possunt ratione accommodari fœminæ sollicitanti, quæque etiam non dicitur ita fœdare, & polluere Sacramentum, vti facit Sacerdos eius Sacramenti minister, & mandans Sacerdoti, qui dicitur esse prima causa abusus.

49 Et quæ dicta sunt de mandante proportionabiliter ob easdem rationes applicanda sunt omnibus auxiliatoribus illius Confessarij, dummodò influant in sollicitationem, & sic etiam interpreti, cuius ope & medio Confessarius in Sacramento sollicitat, & eo abutitur. Et post hæc scripta valde gauisus sum, dum vidi *Trasmierã de Polyg. l. 3. q. 3. nu. 46.* in paribus absimilibus terminis distinctione nostra supra firmata tenentem, vult enim Confessarium ad alia delicta in confessione sollicitantem,

tem, subdi quidem Iurisdictioni Inquisitorum, attamen non subdi penis nostræ Bullæ.

§. SEPTIMVS.

An hoc delictum sufficienter probetur testibus singularibus.

50 Vpponendum est hoc loco, triplicem esse speciem singularitatis, quæ in teste reperiri potest: prima dicitur obstatiua: secunda diuersificatiua: tertia verò cumulatiua, seu adminiculatiua.

Singularitas obstatiua dicitur, cum insurgit repugnantia, & contrarietas in vnico actu, de quo tantùm probando agitur, vt accidit in testibus Susannæ: nam Susanna de vnico tantùm adulterij crimine accusabatur ab illis senibus, non enim dicebant senes Susannam pluries adulterasse, sed semel tantùm, & tamen quia variabant in loco, nam vnus dicebat sub pinu, alius sub schino, ideò singularitas obstatiua inter dictos testes oriebatur, quæ in totum fidem illorum eneruauit.

Singularitas diuersificatiua dicitur ea, ex qua inducitur diuersitas rei, & effectus in substantia, vt cum Actor dicit se mutuasse decem, & testes super hoc inducit, quorum aliqui dicunt se vidisse mutare decem mense Augusti, alij verò mense Septembris, isti testes sunt singulares in loco, & tempore, non tamen sunt contrarij, quia intelligi possunt de pluribus mutuis.

Singularitas autem cumulatiua est, cum dictum vnius coadiuuat dictum alterius, vt cum vnus testis deponit de visu, alter de auditu, vnus de actu seu facto, alter de fama.

Hasce singularitatis species ponit, ac declarat *Bald. cap. licet causam, numer. 11. de probat. Crauett. de antiquit. tempor. part. 4. num. 157. & seq. Pegna in Directi. part. 3. comment. 121. vers.* Sed quo aptius, *Ludouic. à Paramo de orig. S. Inquisit. lib. 3. quæst. 10. num. 145. & plurib. seqq. Guttier. pract. quæst. lib. 3. q. 12. n. 6. & seq. & latissimè Farin. de testibus q. 64. à num. 4. vsque ad* 8. Hoc supposito.

51 Dicendum crimen hoc sollicitationis in confessione, sufficienter probari per testes singulares etiam plenè, ad effectum huiusmodi reos condemnandi in pœnam ordinariam huius criminis, maximè accedentibus indicijs, & coniecturis, ita docuerunt in terminis nostris *Ludouic. à Paramo de orig. S. Inquisit. lib. 4. q. 10. num. 140. & plur. seqq. & latius Sanctarell. de hæresi cap. 44. dub. vnico, conclus. 3. num. 4. Bellon. de his quæ incontinunt lib. 1. cap. 176. num. 3.* à quo omnia ad verbum desumpsit, *Aloys. Ricc. in suis varijs resolut. part. 2. resol. 440. Zanard. in summa diuinorum præceptorum tom. 2. cap. 111. de testibus in causa fidei, vers.* Tertio etiam, *Roderic. de confess. sollicit. quæst. 22. numer. 8. Peiriu. ad Priuileg. Minim. tom. 2. constitut. 4. Gregor. XV. §. 7. num. 22.*

An autem sufficienter fit ex his testibus, & coniecturis conuictus confessarius ad effectum, de quo supra, relictum est in arbitrio Eminentissimorum DD. Cardinalium Supremorum Inquisitorum, vt expressè dicitur in Bulla Gregoriana.

52 Ratio huiusce rei ea est, quia agitur de crimine, in quo veritas aliter haberi non potest, cùm in Sacramento Pœnitentiæ nullus interueniat, nec interuenire possit, nisi Confessarius, & Pœnitens. At cùm veritas aliter haberi non potest, ne delicta maneant impunita, etiam testes alias inhabiles, & singulares admittuntur, prout communiter notarunt Canonistæ *cap. fin. de testibus cogendis,* Royas in suis singularibus fidei, *singul. 3. latissimè Ludouic. à Paramo, qui alios cumulat. dicta quæst. 10. n. 136. & seq. & Sanctarell. loco proximè allegato.*

Confirmatur à simili de reuelatione confessionis, quæ licet vno teste non probetur, quoad effectum Confessarij condemnandi in pœna ordinaria, attamen dicta reuelatio sufficienter probatur ex pluribus testibus singularibus, quoniam alias veritas haberi non potest, ita *Suarez tom. 4.* in tertiam partem de penitentia, *disput. 33. sect. 8. & nu. 3. & Henriquez in summa lib. 6. cap. 19. num. 10.* igitur etiam in casu nostro, testes singulares hoc delictum probabunt *Binsfeld. de confessione malefic. membr. 4. conclus. 6. vers.* Quinto omnium DD.

§. OCTAVVS.

An hoc crimen ex testimonio mulierum probetur.

53 Vuamuis fœminæ mutabiles sint dolosæ, fraudulentæ, mendaces, leues, & corruptibiles, vt multis probauit *Tiraquell. in leg. connub. lib. 9. num. 49. Mascardus de probat. lib. 2. conclus. 763. & Farinac. de testibus quæst. 59. num. 1. & sequ.* & ob id non admittantur ad testificandum, vti post *glos. in cap.* quoniam, de testibus, in verbo, mulieres, vbi *Abb. n. 2. & Felin. num. 1. docuerunt Mascard. & Farinac. locis allegatis.*

Attamen negari non potest, quin admittantur ad hoc crimen probandum, tum quia vt supra, in similibus terminis dicebam, aliter veritas haberi non potest, tum quia in criminibus enormibus admitti solent fœminæ, vti latissimè probant *Farinac. de hæresi quæst. 88. num. 76. & Delrius disquisit. magicarum lib. 5. in secunda appendic. quæst. 12. & 13.*

Confirmatur quia in atrocibus licet iura transgredi, vt latissimè probat *Binsfeld. de confess.* maleficiarum, & sagarum *membro 2. conclus. 6. vers.* Regulare, igitur multo magis admitterentur mulieres in hoc crimine ad testificandam, cum hoc non fit contra iura, vbi aliter veritas haberi non potest, vt supra probaui, & latissimè *Binsfeld. vbi supra, vers.* Quinto omnino DD. & delictum nostrum fit atrox, ita latissimè conclusionem nostram probat *Paramus dicta quæst. 10. n. 134. & seq. vbi alios alleg.*

§. NONVS.

De qualitate personarum ad probandum sollicitationem.

54 IN hoc crimine semper ante Iudicum oculos habenda est doctrina Leonissæ *in conf. 55. num. 12. inter consil. crimin. diuersorum tom. primo,* quam sequitur *Ludouicus à Paramo dicta quæst. 10. num. 165. Paulus Bellonus de potestat. eorum quæ fiunt incontin. lib. 1. cap. 176. num. 3. P. Zanard. in summa diuinorum præceptorum tom. 2. cap. 111. de testibus in causa fidei, vers.* Quarto, quod hæ, *& vers.* Sexto requiritur, & nullis ex his allegatis *Molfes. in summ. part. 1. tract. 7. cap. 24. num. 38.*

Doctrina autem illa hæc est, vt diligenter consideremus qualitatem fœminarum denunciantium: an scilicet sint probatæ vitæ, an meretrices, nam illis facilius creditur, hisce difficilius, non enim congruum est, ob vnius, vel alterius mulierculæ impudicæ testimonium, in discrimen venire probitatem Confessarij, vti dicebat *Bellon. vbi supra,* & ob id, cùm hæ mulieres malæ vitæ denunciant Confessarios de hoc crimine S. Officium denunciationes debet recipere, attamen ob id

non sunt Confessarij vocandi, sed expectandum est, quod alia superueniant indicia.

Secundò diligentissimè considerari solet qualitas etiam Confessarij, an scilicet sit deditus peccatis, & delictis carnis, nam facilius contra hosce procedendum in S. Officio, & de hoc Inquisitores se debent extraiudicialiter informare, vt dixit *Ludouicus à Paramo loco supra citato num. 165. in rubric. de stylo*, & practica procedendi in hoc delicto.

55 Debent etiam in hoc crimine probando nonnulla alia considerari, quæ magis, vel minus illius probationem adiuuare solent, hæc autem notantur à *P. Zanardo dicto cap. 111. vers. primum quod, & sequen.*

Primò considerandum, an hæ mulieres sollicitatæ, vel pueri comparuerint in S. Officio sponte, quo casu minus probant, an coactæ à Confessarijs in confessione, maximè generali, quia eas absoluere noluerunt, nisi malum confessarium in S. Inquisitione deposuissent, quo sanè casu nulli dubium est, quin magis probent, ita *Zanard. vbi supra, vers.* Primo quod, *& vers.* Secundo quod hæ mulieres, ex confessione enim præsumitur, quod tantùm ad exonerationem conscientiæ hoc dicant, & non suasione hominum.

Secundò considerandum, an hæ mulieres sollicitatæ benè euacuent interrogatoria, quæ eis fiunt circa locum confessionis, verba Confessarij &c. ita *Zanard. vbi supra, vers.* Tertium quod indicent.

Tertiò, animaduertendum, quod si mulieres sollicitatæ, fuissent meretrices, vel malæ vitæ, (cum quibus potuit esse facilior sollicitatio ob maiorem spem actus carnalis, cum illis futuri, quam cum mulieribus honestis) an tempore depositionis sint honestæ, & ad pœnitentiam paratæ, an etiam tunc in postribulo manerent, vel cum aliquo concubinario, quo casu parum eis esset credendum, quia existimandum esset, quod non ad exonerandam conscientiam hæc dicerent, cum in peccato perseuerent, sed meritò posset suspicari, quod ab alio suasæ, aut prece, vel pretio inductæ hoc deponerent, *Zanard. vbi supra vers.* Quintum quod si.

Quartò etiam considerandum, an mulieres hæ cum indicijs probatis, & repertis deponant, v.g. quod extra confessionem, vel in ea, Confessarius voluerit ei magnum donum facere, & constet de dono, vel tentauerit eam deosculari, vel manum suam ad mamillas ponere, vel in domum suam introducere, & hæc ab aliquibus visa sint, & probata, nam tunc sollicitatæ mulieres magnam facerent probationem, ita *Zanardus vbi supra vers.* Septimum requiritur.

§. DECIMVS.

An mulieres, quæ sollicitanti Confessario, consenserunt sint sufficientes testes in hoc crimine.

Quamuis regulariter socius criminis non sit sufficiens testis ad probandum alterius socij delictum, secundum communissimas DD. traditiones de quibus *Farinac. in tract. de hæresi q. 188. num. 83.* qui loquitur in crimine hæresis.

56 Attamen existimo in hoc crimine, ex dispositione speciali Gregorij XV. de qua infra, exceptionem illam, quod fœmina sollicitanti consenserit non posse vllo modo opponi dictæ mulieri, nec vllo modo considerari ad tollendum de fide illius, Moueor ex Decreto Sacræ Congregationis Supremæ Romanæ Inquisitionis facto de anno 1624. 25. Iulij, de quo Decreto Eminentiss. Cardinalis Mellinus, de mandato S. D. N. Papæ Vrbani VIII. ac Eminentissimorum Cardinalium Supremorum Inquisitorum commonefecit Eminentissimum Archiepiscopum Mediolani per litteras relatas ad verbum à Bariola in litteris Apostolicis impressis post suos Flores Directorij, verba illarum litterarum ad quæstionem nostram spectantia, hæc sunt.

57 *N. S. & questi miei Illustrissimi Signori in Congregatione tenuta auanti Sua Santità à 25. di Luglio passato, dopo hauer anco inteso il parere d'vna particolare Congregatione deputata per questo effetto, hanno risoluto, che qualsiuoglia penitente è tenuto à denonciare il Confessore, dal qual sarà stato sollicitato nel loco della Confessione, ancorche gli habbia consentito, e non è tenuto à propalare il proprio consenso, nè sopra ciò s'interroghi dal Vescono, ò dall'Inquisitore, ò loro Vicarij, auanti quali deporrà: Nè meno il Confessore denonciato, procedendosi contro di lui nelli constituti, che se gli faranno, s'interroghi sopra di detto consenso, & in caso ch'egli volesse dir lo da se non si scriua il suo detto, come cosa in ordine alla persona sollicitata, non spettante al S. Officio.*

Ex huius decreti, verbis, colligi potest, nullo modo fœminæ denuncianti opponi posse hanc exceptionem; nam si consensus ille virtute dicti decreti non debet in actis reduci, & secundum vulgatam iuris regulam, quæ sunt extra acta sunt extra mundum, quoad Iudices, *Ludouis. decis. prima, & ibi latè Beltramin. in addit.* sequitur in necessarium consequens talem consensum in hoc Tribunali non esse habendum in consideratione, aliàs si voluissent talem consensum in aliqua haberi consideratione Eminentissimi Cardinales, mandassent illum in actis redigi, saltem ad Confessarij instantiam, nam indemnitati fœminæ denunciantis satis consultum esset mandando, ne ob id contra ipsam procedatur, vel quod consensus ad partem ponatur pro defensione Confessarij, & expedita causa acta circa illum consensum facta comburantur.

Confirmantur primò prædicta ex eo, quod vbi socius criminis admittitur contra socium in testem, maximè cum veritas aliter probari non potest, quam per testem consocium, tunc sufficienter probat, neque ad diminuendum eius dictum potest ei opponi, quod sit socius criminis, ita *Abb. cap. 1. de confess. column. penult. versic.* Secundo membro, *Imol. Cynus, & alij allegati per Gomez variarum resolut. lib. 3. cap. 12. num. 38. vers.* Imò quod talis, *& P. Sanchez in suis Opusculis moralibus lib. 6. cap. 5. dub. 15. num. 3.* igitur hoc multo magis habebit locum in casu nostro, in quo Papa mandat consensum mulieris sollicitationi præstitum non esse in actis S. Officij redigendum.

Confirmatur secundò, quia defectus complicitatis criminis, qui potest opponi testi, manauit à iure positiuo, vt animaduertit idem *Sanchez loco supra allegato*, ergo sufficienter alio iure positiuo, scilicet Decreto Supremæ Congregationis, de quo supra intelligi debet, fuisse sublatus.

Hæc tamen res maximam habet difficultatem, & ideò in hoc magna cum cautela procedendum est, & Iudicibus ipsis consulerem, quod in hac materia, cum de penis extraordinarijs, agitur Confessario imponendis, aliquam habeant saltem extraiudicialiter qualitatis huius mulieris rationem.

(?)

§. VN-

§. VNDECIMVS.

An hoc delictum plenè probetur à duabus fœminis.

58 Regulariter quodlibet delictum plenè per duos testes probari clarissimum est, iuxta Christi Domini sententiam, in ore duorum, vel trium stat omne verbum, latissimè *Sanctarell. de hæresi cap. 39. dub. 2. num. 11. & sequ.* vnde merito dubitari potest, an idem fit in hoc crimine.

Ludouicus à Paramo de origine S. Inquisitionis lib. 3. quæst. 10. num. 152. & pluribus sequen. vers. Oppositam tamen sententiam, quem sequitur *Bellon.* de his quæ incontinenti fiunt *lib. 1. cap. 176. num. 4.* voluerunt duas fœminas hoc delictum plenè probare, & hosce DD. sequitur *Ricc. secunda part. variarum resolut. resol. 440. & Bariola in suis floribus Directorij de confess. sollicitat. versiculo*, Possunt mulieres in hoc casu.

Mouentur ex eo, quod in probatione cuiuslibet delicti sufficiunt duo testes, quod late exornat Paramus loco citato, vbi addit ita in Hispania obseruari, obseruantiamque à Sanctissimo approbatam.

59 Verùm hæc opinio nimis rigorosa est, & pluries in S. Officio Cremonæ me ibi Consultore præsente reprobata, & ob id.

Dicendum duas fœminas plenè hoc delictum minimè probare, ita *Sanctarellus de hæresi cap. 44. conclus. 4. num. 6.* vbi latè sententiam hanc probauit, quam etiam tacitè approbauit Curia Archiepiscopalis Neapoli, & Sacra Congregatio Supremæ Inquisitionis de Vrbe, vti attestatur *Gennens. in praxi Archiep. Neapol. cap. 66. in nouiss. & cap. 81. in antiqu.* vbi de ordine dictæ Sacræ Congregationis de Vrbe non fuit habitus pro conuicto Parochus contra quem plures mulieres deponebant de sollicitatione, quarum plures tactu, & signis fuerant tentatæ, & vna verbis, fed solummodò de ordine eiusdem Congregationis fuit tortus, & nihil confessus, fuit à Curia suspensus per annum, eandemque sententiam probauit *Rodericus à Chuna de confess. sollicit. quæst. 23. num. 4. & sequent. & Peirin. ad priuileg. Minim. vbi supra §. 7. num. 23. Don Trimarcha de confess. Abutente disputat. vltima, sectione. 3.*

Probatur conclusio. Primo quia, qui grauatur in vno alio debet releuari, *l. eum qui, de iure iuran.* at huiusce criminis rei in hoc grauantur, quod possunt conuinci per testes singulares, vt supra visum est, igitur in hoc sunt releuandi, vt non sufficiant duo, sed plures requirantur.

Secundò probatur, quia alias Sacerdotes facilè retraherentur ab audiendis confessionibus: fraudes namque mulierum prudenter possunt pertimescere.

Neque obstat ratio Ludouici à Paramo de qua supra, nam illa regula generalis intelligitur dummodo testes sint omni exceptione maiores, prout ita ad illud argumentum respondet *Sanctarellus vbi supra.* At in casu nostro testes primo sunt mulieres, secundo sunt singulares.

60 Quot autem debeant adesse fœminæ ad conuincendum, relinquitur arbitrio Inquisitorum, vt notauit *Sanctarellus vbi supra num. 6. in fine:* Benè verum est, quod ad conuincendum Confessarium testes non debent pati alias exceptiones, præter exceptionem sexus, & singularitatis, alias plura specialia inducerentur, quoad vnum eundemque testem, & Constitutio Gregorij XV. supponit testem aliàs habilem, & solum disponit super singularitate testis, vt illa non obstet.

§. DVODECIMVS.

An fœmina honesta denuncians faciat indicium ad Torturam, vel Capturam.

IN hac re *Zanardus in summa diuin. præceptorum tom. 2. cap. 88. tit. de tortura, versic.* Item si mulier bonæ famæ, ait fœminam deponentem contra suum confessarium de sollicit. facere indicium ad torturam, nisi (inquit Zanardus) Confessarius esset probatæ vitæ, & pro tali cognitus.

61 Verùm ego dico, quod licet Confessarius non esset cognitus probatæ vitæ, adhuc ex sola depositione vnius mulieris non potest, nec debet torqueri.

Nam tunc ad torturam potest deueniri, cum delictum est semiplenè probatum, vt cum contra reum adest vnus testis omni exceptione maior, ita latè *Pegn. in Director. par. 2. comment. 110. litera G.* & ego latè dicam infra in titulo de indicij, & tortura.

At delictum sollicitationis non est semiplenè probatum per depositionem solam vnius fœminæ: tùm quia aliàs duæ fœminæ plenè probarent, contra dicta superius in proxima quæstione: tùm quia testimonium fœminæ patitur exceptionem sexus, vt supra dixi loco proximè allegato, igitur ex sola depositione fœminæ non potest Confessarius torqueri, atque ita ex *Leoniss. conf. 55. num. 12. inter consil. crimin. diuers. tom. 1. docuerunt Farinac. de delictis carnis quæst. 137. num. 32. & Campanill. in diuers. iuris Canonici, Rubr. 11. cap. 32. num. 6.*

Si autem adessent alia indicia, tunc si illa sufficientia essent, posset Iudex ad torturam deuenire, puta si adesset mala fama Confessarij, vel quod voluerit ei facere aliquod donum &c. quæ tamen inditia prudentis Iudicis arbitrio relinquuntur.

62 Quinimò nec ob solius fœminæ vnius depositionem, Confessarius vocandus est, nec carceribus mancipandus, ex traditis per *Royas de hæret. par. 2. num. 32. & Symanch. in Enchirid. tit. 25. num. 5. & tit. 16. de Cathol. Institut. num. 2.* maximè cum in S. Officio sola carceratio irroget infamiam, *Rot. Roman. apud Cæsarem de Graffis decis. 184. num. 4. Coll. de fact. scient. & ignor. in specil. 19. num. 9.* & ita inconcusse obseruari debet in S. Officio, quia vnica fœmina non facit semiplenum probationem, & in dubio stante paritate qualitatum, Confessarius prævalet fœminæ pœnitenti, ita *Molfes. dicto tract. 7. cap. 24. num. 39.* vbi quod in praxi ita obseruatur, *& cap. 23. num. 65. & seqq. optime Roderic. à Chuna de confess. sollicit. quæst. 23. num. 10.* vbi dixit Confessarium neque posse carcerari ex depositione duarum mulierum, quæ meretrices sint, quia nimirum illorum testimonium vix æquiualet testimonio vnius fœminæ honestæ.

Et hæc omnia mirificè confirmantur ex literis Supremi Tribunalis de Vrbe directis Vicario Generali Archiepiscopi Ianuensis de verbo ad verbum relatis à *Peirin. ad priuileg. Minim. tom. 3. cap. 11. num. 4.* & ex similibus literis pariter de verbo ad verbum relatis à Marcello Vulpe in sua praxi Iudiciali fori Ecclesiastici *cap. de sollicit. n. 14. vers.* Quod Confessarius non possit carcerari, quæ literæ sunt tenoris sequentis.

Molto Reuerendo Signore. Acciò più fondatamente si proceda contro li sollicitanti in confessione, questa Suprema Congregatione ordina, che per il detto d'vna sola donna V. S. non facci constituire, ò carcerare il preteso reo, senza darne prima quà auuiso, con la relatione della qualità della donna, del denunciante, & reo denūciato, & all'hora à V. S. sarà significato se debba, ò non proceder à con-

stituirlo, & carcerarlo, e tanto esequirà. Si compiacerà poi notificar quest' ordine à i Vescoui, Comprouinciali, acciò anch'essi lo esequiscano, mentre io dal Signore Dio le prego ogni bene. Roma à 17. Luglio 1629. Come fratello, il Cardinale Mellino.

Conferunt etiam hoc loco tradita per Ferdin. de Castro Pallao in suo oppere morali par. 1. disput. 9. punct. 11. n. 1. vbi dixit Confessarium pro hoc crimine non esse quem carceribus mancipandum, nisi duobus, vel tribus testibus vrgeatur, addens, quod in Hispania particulares Inquisitores non solent sine Consilio Supremi Senatus S. Inquisitionis illius Regni Confessarios aliquos carcerare.

Ex quo videre est quanta cum maturitate Illustrissimum illud Tribunal contra hosce Confessarios procedat.

§. DECIMVS TERTIVS.

Examinatur quadam doctrina Cantera, & latius dicta in superiori paragrapho confirmantur.

63 DIdacus Cantera olim in Regno Murciæ Inquisitor in suis varijs quæstionibus crimin. par. 4. de quæst. tangentibus probationes cap. 2. de probat. per testes quæst. 3. circa finem, versic. Secundo intellige supradictam, ibi: ex quo infertur, quod in crimine sollicitationis, & latius *ibidem qu. est. 1. num. 47. per totum*, voluit dictum vnius fœminæ honestæ in hoc crimine sollicitationis facere indicium contra Confessarium, non solum ad capturam, sed etiam ad torturam.

64 Et quamuis pro confutatione istius sententiæ sufficere possint quæ dixi §. *superiori*.

Attamen eam nulla ratione in praxi admittendam esse, constat ex eo, quod aliter practicatur non solùm in vniuersali Romana Inquisitione, vt constat ex literis Supremi Tribunalis, de quibus supra, sed etiam in Inquisitione Generali Hispaniæ, de qua attestatur Castro Pallao loco proximè allegato, vbi dixit Sacerdotes pro hoc crimine non carcerari, nisi duobus, vel tribus vrgeantur, & quod particulares Inquisitores ad talem carcerationem non deueniunt, nisi consulto prius Supremo illius Regni Senatu.

Neque conclusioni iam in dicto §. *superiori* per nos firmatæ obstant argumenta Canteræ.

65 Primò enim mouetur Cantera ex doctrina Abbatis in cap. 2. de confessis, vbi voluit quod socius criminis in casibus, in quibus potest de socijs interrogari facit indicium ad torturam, & in causis fidei nulli dubium est, quin quis de socijs possit interrogari, *vt dixi supra titulo 1. §. 18. per totum.*

66 Verum doctrina Abbatis, super qua se fundat Cantera est falsa, quia nec etiam in criminibus exceptis dictum socij criminis, quamuis tormentis firmatum, facit indicium ad torturam, ita *Clar. §. fin. quæst. 21. nu. 8. Bisfelt. de confess. malefic. & lagar. membr. 2. conclus. 3. & 4. Delrius disquisit. magic. lib. 5. in secundo appendice q. 1. vers.* Dico primo, *Farinac. de hæresi quæst. 185. num. 151. cum alijs*, quo longa manu refero in tertia parte huius Operis in proprio titulo de indicijs, & tortura.

67 Secundo mouetur ex eo, quod saltem dictum Abbatis debet habere locum veritas aliter haberi potest nec actu, nec habitu, nam tunc testes qui admittuntur in aliorum defectum habentur pro testibus omni exceptione maioribus, ex famigerato consilio *Decij* 344. *numer.* 3. quod in hac materia ab omnibus solet allegari.

68 Sed neque hæc Decij traditio vera est, neque vsu in aliquo Tribunali recepta. Nam in omnibus casibus, in quibus testis inhabilis admittitur, & si simus in eo delictorum genere, in quo veritas aliter haberi non potest, nec actu, nec potentia nunquam habetur pro integro teste, vt latissimè probauit *Farinac. de testib. quæst. 62. a num. 72. vsque ad nu.* 80. vbi quod hanc opinionem vidit ipse à bonis Iudicibus obseruari, & practicari, & ibidem more suo multos ad hoc DD. allegat, quibus addo ego *Marium Giurbam consilio decisiuo criminali 64. numer. 15. vers.* Et vbi admitterentur.

69 Tertio loco mouetur Cantera, quod Instrumentum regulariter non reprobatur, nisi per testes omni exceptione maiores, *l. in exercendis C. de fide Instrumentorum*, cum longa serie cumulatis nouissime per *Do. Franciscum de Sanabria in sua repet. cap. 3. loco de probat. n. 40. 41. & 44. &* tamen reprobatur Instrumentum etiam per testes minus idoneos, propter defectum aliarum probationum, *vt in dicto cap. 3. loco*, vbi Instrumentum alienationis rerum vniuersitatis reprobatur per filios de vniuersitate, ex quo ratiocinationem suam hisce verbis concludit Cantera: *Ecce ergo, quod vbi testes minus idonei admittuntur propter defectum probationis, regulantur sicuti testes omni exceptione maiores.*

70 Sed neque hæc ratiocinatio probat intentum Canteræ, quia verum est in defectum aliarum probationum testes minus idoneos admitti ad reprobandum Instrumentum, at quod tunc per istam admissionem habeantur pro legitimis, & omni exceptione maioribus constantissime negatur. Non enim valet ista consequentia, hic testis admittitur, ergo est integer moderu. *Barbos. in dicto cap. 3. loco citato numer. 11. versic.* Restat nunc respondere, & sic cum per illos testes Instrumentum impugnatur, non sufficiunt duo, sed plures requiruntur *iuxta consil. Curt. sen. 55. numer. 5.* approbatum communiter a Doctoribus, vt videre est ex *Farinac de falsit. & simulat. qu. 158. numen. 105. & de testibus quæst. 62. loco supra allegato*, quod est signum euidens testes admissos in aliorum defectum, non haberi pro integris testibus, vbi aliquas patiantur exceptiones, ideò enim tunc plures requiruntur, vt sic eorum numerus eorundem testium defectum suppleat, *Farinac. eodem quæst. 62. de testibus numer.* 305. *& pluribus seqq.*

71 Et ex his apparet, quam iustè emanauerit à Sacra Congregatione Decretum illud, de quo supra, quod ex dicto vnius solius fœminæ contra Confessarium non procedatur, & quod etiam seclusis dicto Decreto ab hac praxi nulla erant ratione discendendum, stante exceptione mulieris, præsumptione pro Sacerdote ad ministrante Sacramentum militante, & quod alias Sacerdotes, a pœnitentiæ administratione arcerentur, si eorum integritas ex vnius fœminæ testimonio posset in dubium reuocar, maxime in hoc Tribunali in quo (vt notum est) sola carceratio infamat.

§. DECIMVS QVARTVS.

De tortura sollicitantibus huiusmodi danda.

72 DVplex tortura solet huiusmodi Confessarijs sollicitantibus dari: nam vel sunt confessi, vel conuicti, & tunc torquendi sunt super intentione, an scilicet crediderint licitum esse abuti Sacramento Pœnitentiæ, ad res lasciuas, & vti illo Sacramento tanquam medio ad huiusmodi res obtinendas, & hoc ex vulgata regula in hoc Sancto Tribunal. Quod confitens factum hæreticale, vel non mere hæreticale, quod tamen potuit cum mentis errore fieri, est super intentione tor-

torquendus, *Symench de Cathol. Instit. titul. 75. numer. 52. Didac. Canter. in suis quæst. crimin. rubric. de hæreticis, cap. 1. n. 69. & 70. Graff. lib. 2. suarum decisionum cap. 5. num. 15. Genuens. in praxi Archiepisc. Neapolit. cap. 84. in antiq. & cap. 69. in nouiss. n. 8. cum alijs*, quos infra latè allegabo, cum de tortura in proprio titulo, hoc autem speciale est in S. Officio, nam cum hæresis sit delictum latens in mente certificari debet Ecclesia per tormenta, an malè reus senserit de fide, & ita in casu nostro Confessarij sollicitantis, docuit *Molfes. dicto cap. 24. n. 40.*

Si verò non est confessus, nec conuictus, & adsunt indicia ad torturam, torqueri debet Confessarius pro habenda veritate, quæ torturæ species cum nihil in hoc crimine speciale habeat, non est cur hoc loco de ea differamus.

73 Dubitari tamen potest, an si in tortura persistat, & nihil fateatur, reus tunc sit liber dimittendus, vel potius suspendendus à confessionibus, maximè mulierum mittendus &c. & pro nunc. Dico quod si indicia plenè sunt enacuata, tunc reus Confessarius est liber dimittendus, si verò non sunt plenè eneruata, prout sæpè accidit in S. Officio, quia reis in hoc S. Tribunali dari non solet, regulariter tortura, tam grauis, vti dari consueuit in alijs foris, tunc poterit aliqua ex dictis pœnis mulctari, prout factum fuit in illo Parocho, de quo supra, ex *Genuens. in praxi cap. 66. interim videatur Farinac. de hæresi qu. 185. numer. 126. & sequ.* nam de hac re infra latè in titulo de tortura parte tertia huius operis.

Quid autem dicendum sit, si Confessarius fateatur verba importantia sollicitationem, negaret tamen se habuisse intentionem sollicitandi.

In hac re distinguendi sunt duo casus.

Primus est, cum verba directè, & clarè important sollicitationem, & tunc dicerem, neque admittendam esse eius excusationem, de deffectu intentionis, neque super hac intentione esse torquendum, vt volebat *Molfes. in sæpe citato cap. 24. num. 42.* etiamsi alias Confessarius esset bonæ famæ.

Primò, quia protestatio est contraria facto.

Secundò, quia rei sic facilè euitarent pœnas Constitutionis nostræ, & mentem Summorum Pontificum deluderent.

Tertiò, quia si in tortura persisterent maximum orietur præiudicium Fisco S. Officij, quia alias haberet contra reum fundatam suam intentionem.

Secundus casus est, cum verba important sollicitationem, solùm indirectè, vt quia v.g. sunt verba dubia, vel quia laudatur fœminæ pulcritudo, tunc quia supra diximus, etiam ex hoc incurri in pœnas nostræ Constitutionis, cum verba dubia in casu nostro, accipiantur in deteriorem significationem, Roderic. Achuna de confess. sollicitantibus quæst. 5. nu. 21. vbi dixit ad præsumptionem sollicitationis sufficere signa etiam remota, idque argumento sumpto à communiter accidentibus, *Peyrin. in Priuileg. Minim. tom. 2. Constitutione quarta Gregorij XV. §. 6. n. 21.*

Si Confessarius sit malæ famæ, potest super eius intentione torqueri, ita tamen, vt etiam si in tortura persistat, adhuc suspendatur ad tempus à confessionibus mulierum, *Molfes. dicto cap. 24. num. 43.* ita in Parocho, qui plures sollicitauerat tacto, & signis, quæ vt plurimum solent esse æquiuoca, fuit executum in Curia Archiepiscopali Neapoli de ordine Supremæ Congregationis de Vrbe, teste *Genuensi in sæpè citata praxi Archiepiscopali ca. 81. in antiquis*, quod exemplum refert *Freitas in additionibus ad dictam quæstionem. 7. Roderic. Achuna n. 40.*

Si verò Confessarius sit bonæ famæ, tunc *Molfes. dicto nu. 42.* vult, quod si credendum sit sine tortura, ita tamen, vt super sua intentione, quia verba illa protulit diligenter interrogetur, *Sousa in Afforism. Inquisit. lib. 1. cap. 24. n. 53.* hoc tamen relinquo ego cogitandum Iudicibus, qui diligenter omnes circumstantias, & qualitates, tam Sacerdotis, & pœnitentis, quam sollicitationis considerare debent, *P. Trimarcha post primam huiusce Operis impressionem visus, de Confessario Abutente disp. vltima sect. 8.*

§. DECIMVS QVINTVS.

De Abiuratione Confessario sollicitanti indicenda.

74 ANtequam de Abiuratione agamus videndum est, an Confessarij sollicitantes sint suspecti de leui, an de vehementi, & quidem *Ludouicus à Paramo de origine S. Inquisitionis lib. 3. quæst. 10 num. 115. vers.* Hoc supposito, voluit tales Confessarios esse de hæresi suspectos leuiter & *num. 166.* vbi dixt huiusmodi Confessarios regulariter debere abiurare de leui, & hanc opinionem tenuerunt omnes ferè I. C. Hispani, *Roderic. à Chuna de confess. sollicit. quæst. 2. vbi Freitas n. 45. vers.* Secundo quia suspicio.

Et *Sesse decis. 449. num. 3. volum. 4. Pater Diana post hæc scripta visus part. 4. resolut. moral. tractat. 5. resolut. 51. & tract. 7. resolut. 7. Castro Pallao in suo opere morali tractat. 4. disput. 9. punct. 7. qui alios allegant.*

Mouentur ex eo, quod in hoc Confessario magis libidinem considerant Hispani quam voluntatem abutendi Sacramento Pœnitentiæ, & voluntas, & propositum distinguunt delicta, non autem exitus, *l. 1. Cod. ad l. Corneliam de Sicarijs.*

Et ad hoc facit mirabilis doctrina *Bartoli in l. verum est, la prima num.* 4. de furtis, vbi dixit, quod si feci pacem cum aliquo, & promisi eum non ostendere sub pœna certa si adultero vxorem illius, non teneor pœna pacis ruptæ, quia ait Bartolus, ego hoc non feci animo iniuriandi, sed causa libidinis principaliter.

75 Verùm dicendum hosce Confessarios esse de hæresi vehementes suspectos, ita videtur tenere *Pegna ad Director. par. 2. commen. 81. vers.* Ille quoque, vbi talem Confessarium non leuem malæ credentiæ suspicionem contrahere affirmauit *Bariola in suis ·oribus Directoru Inquisit. de confess. sollicit. vers.* Suspicio, quia vt gentut, & *vers.* sequenti, vbi dixit quod hodie ex stylo Vrbis, & Orbis, imò etiam ex Apostolico rescripto Confessarij sollicitantes sunt vehementer suspecti de hæresi, ac propterea compelli ad abiurandum de vehementi, quod repetit idem *Bariola in vers.* Debent Confessarij, idem dixit *Leon. in Thesauro fori Ecclesiastici part. 3. cap. 27. n. 35.*

Confirmari potest conclusio ex eo, quod tota hæc suspicio fundatur in abusu Sacramenti Pœnitentiæ, vt patet ex Constitutione Pauli IV. ibi: *Nos in animum inducere nequeuntes, quod qui de fide Catholica rectè sentiunt, Sacramentis in Ecclesia Dei institutis abutantur, aut illis iniuriam faciant:* Abutentes Eucharistia sunt vehementer suspecti de hæresi, vt probaui in titul. de Sortilego, sicuti, & Abutentes Sacramento Baptismi, & Matrimonij, vt probaui in titulo de Polygamis: igitur idem dicendum erit in Abutente Sacramento pœnitentiæ.

Et ad hoc diligenter animaduertant Inquisitores, quia à quodam viro doctissimo accepi, quod cum quidam Confessarius in vna Ciuitate huiusce Dominij, ob hoc sollicitationis crimen abiurasset de leui, fuit iterum in Ciuitate nostra ex ordine Supremi Almæ Vrbis Tribunalis vocatus, & ··ctus abiurare de vehementi.

Et

Et hæc habent locum quoad sollicitantes mulieres in actu confessionis, vel immediatè ante, vel immediatè post: nam tunc etiam dicitur Confessarius abuti Sacramento, quoniam vt supra, dixi, in moralibus habet locum regula, quod parum distat &c.

76 Secus dicendum in Confessario sollicitante tantummodò in Confessionario, & fingente ibi audire confessiones, quas tamen non audit, & sic in abutente tantummodò confessionario, nam cum in hoc cesset causa suspicionis hæresis, scilicet abusus Sacramenti, cessare etiam debet suspicio ipsa, ita post hæc scripta visus *Sousa in Afforism. Inquisitorum lib. 1. cap. 34. numer. 68.* cuius doctrina valde grauisus sum.

Hisce suppositis dicendum, quod si Confessarius fatetur cum pertinacia se habuisse errorem in mente, tunc debet abiurare de formali, & tractandus est vti verus hæreticus, ita *Ludouic. à Paramo de origine S. Inquisitionis lib. 3. cap. 10. num. 65. contra tradita a Molfes. vbi supra num. 40.* qui in hoc casu contra omnia iura mundi voluit Confessario iniungi debere abiurationem tantummodo de vehementi.

Si verò in tortura affirmet, & perseueret in respondendo Catholicè, tunc abiurare debebit hic Confessarius vti suspectus de vehementi.

Si autem sollicitauerit extra actum omninò confessionis in confessionario tantùm, modo supradicto in §. *secus dicendum*, nullo modo abiurare debebat, quia nullo modo est de hæresi suspectus, hæc patent ex dictis supra, licet iste Confessarius in hoc Tribunali possit, & debeat pœnis nostræ Constitutionis mulctari arbitrio Inquisitorum.

77 Vnum animaduertendum puto ad finem huiusce §. *circa proxim.* Hispanorum cogendi Confessarios sollicitantes ad abiurandum tantum de leui. Quod ego arbitrarer hanc eorum praxim omnino cessare debere in Confessario sollicitante mulierem, vt peccet non secum, sed cum alio, quia cum in hoc Confessario cesset stimulus carnis in ipso, dicitur etiam cessare in ipso causa, ob quam in illis Regnis suspicio istius Confessarij creditur esse solummodo leuis.

§. DECIMVS SEXTVS.

An Confessarij extra actum Confessionis in confessionario tantum sollicitantes debeant abiurare.

78 QVamuis supra docuerimus Confessarios sollicitantes in confessionario tantùm extra confessionis occasionem nulla ratione cogi posse ad abiurandum, ex rationibus, de quibus ibi, diximusque etiam nobiscum sentire doctum *Sousam in Aphorism. Inquisitorum lib. 1. cap. 34. num. 68.* prout etiam idem docuit in suo opusculo de Confessarijs sollicitantibus in annotationibus ad Bullam Gregorij XV. *nu. 5. & sequ.*

79 Quia tamen post impressum tractatum meum hunc de modo procedendi in causis S. Officij ad manus meas peruenit *P. Diana, qui in sua quarta parte, eodem anno impressa resol. 50. tract. 5. vers.* Quo vero ad alios casus, docere videtur, quod imo isti Confessarij debent abiurare, prout ait Diana in Romana, & Vniuersali Inquisitione obseruatur, aliqua addenda sunt hoc loco pro confirmatione sententiæ Sousæ, & nostræ, & confutatione opinionis dictis P. Dianæ.

80 Mouetur ergo Diana ad asserendum, quod hi Confessarij debeant abiurare hac ratione, quia Gregor. XV. post enumeratos casus sollicitationis in confessione, propè eam, & in confessionario sine vlla distinctione subiungit Pontifex, quod Inquisitores, & Ordinarij super his, prout in causis fidei inquirant, & procedant, vnde concludit P. Diana, quod sicuti in casu sollicitationis in confessione, & prope eam iniungitur Confessario abiuratio, ita etiam debeat iniungi in casu sollicitationis in Confessionario, vt sic vna determinatio æqualiter determinet, *l. iam hoc iure ff. de vulgar. Becius consil. 10. num. 65. Surd. cons. 31. num. 15.*

Verùm non discedo ob id ab opinione Sousæ, quia in Confessario nostro non adest abusus Sacramenti, igitur neque suspicio hæresis, quæ oritur ex abusu.

Neque obstat ratio P. Dianæ, quia ad eam dupliciter respondetur.

81 Primo quidem dando instantiam hoc modo, videlicet. In Inquisitione Regni Lusitaniæ Inquisitores habent commissionem specialem Summorum Pontificũ, & in specie Greg. XIII. sub die 13. Augusti anni 1574. procedendi in causis Sodomitarum, cum hac clausula

83 speciali: Sicut in causis fidei, *Sousa in Aphorism. Inquisitorum lib. 1. cap. 59. num. 10. & 29.* & tamen Sodomitæ in eo Regno non abiurant, neque de leui, vt ex Moura ibi allegato, dicit *P. Diana resol. moral. par. 4. re. solut. 20. tract. 7. vers.* Notandum est, quinimò *dicto cap. 59. num. 11.* idem Sousa attestatur particulam illam: Sicut in causis fidei, à Sanctiss. D. N. Vrbano VIII. declaratam fuisse, vt intelligatur solummodo quoad modum procedendi, vt constare dixit ex literis Eminentiss. olim Cardinalis Mellini sub die 5. Martij anni 1622.

84 Idem dici potest de Inquisitoribus Regni Aragoniæ, Valentiæ, & Barcinonæ, qui similem habent concessionem Summi Pontificis, vt constat ex *Ferdinando de Castro Pallao in suo opere morali parte prima, tractat. quarto, disput. octaua, puncto duodecimo, §. secundo,* & tamen

85 non abiurant in dictis Regnis Sodomitæ, sed tantummodo si maiores sint vigintiquinque annis Curiæ sæculari relaxantur in actu publico, si verò sint minores flagellis cæduntur, & ad triremes condemnantur, vt ait *Ferdinand. de Castro Pallao loco supra citato.*

86 Cùm igitur verba Bullæ nostræ, sicut in causis fidei, possint commodè intelligi, quoad ordinem procedendi, eo vtique modo intelligenda sunt, maximè id suadentibus verbis ipsius Constitutionis, ibi: Inquirant, & procedant.

Si enim Pontifex voluisset, quod etiam causæ terminarentur, illud vtique dixisset; & cum determinatione causarum Papa ibi mentionem non fecerit, intelligitur eam voluisse reseruare dispositioni iuris, secundum quam Confessarij sollicitantes in confessione, & prope eam, quia abutuntur Sacramento expediuntur, vt suspecti de hæresi, sollicitantes verò in confessionario tantummodò, vti non abutentes Sacramento, & per consequens non suspecti non possunt expediri, vt suspecti.

87 Secundo respondetur, quod regula illa iuris de vna determinatione respiciente plura determinabilia, cessat vbi eadem ratio non militat in omnibus determinabilibus, *Surd. cons. 67. num. 19. volum. 1.*

Hic autem militat sine dubio diuersa ratio, quam supra proximè considerauimus.

88 Nec aliquem terrere debet attestatio eiusdem P. Dianæ, quod ita obseruetur in Vniuersali Romana Inquisitione, quia cum P. Diana sit versatus in Inquisitione Sicula non debet ei de necessitate credi, si attestatur de consuetudine Inquisitionis alterius Regni, vt de DD. consuetudine attestantibus dixit *Surdus alijs allegatis in consil. 74. num. 14. volum. 1.* me tamen semper remitto determinationi Sacræ Congregationis Eminentissimorum Dominorum Cardinalium Supremorum Inquisitorum.

§. DE-

§. DECIMVS SEPTIMVS.

De Pœnis, & salutaribus Pœnitentijs istis Confessarijs sollicitantibus imponendis.

89 QVoad pœnas isti Confessarij solent condemnari ad triremes per quinquennium, vel septennium, ita Bariola vbi supra in vers. Hodie. Idem docuerunt etiam.

Didacus Cantera quæst. criminal. circa punitionem delictorum cap. 1. de hæretic. num. 65. Ferdinan. de Castro Pallao vbi supra punct. 11. num. 2. vers. Adde me vidisse aliquos, & *P. Diana dicto tract. 7. resol. 7. vers.* An ab Inquisitoribus, vbi referunt plures casu, in quibus Confessarij huiusmodi fuerunt ad triremes damnati, etiam in perpetuum, iuxta Bullam Gregorianam imò aliquando (ad arbitrium tamen Eminentissimorum Dominorum Cardinalium Supremorum Inquisitorum) possunt brachio sæculari tradi, prout apertè disponit Constit. Greg. XV. debent quoque suspendi in perpetuum ab audiendis confessionibus, priuari beneficijs, dignitatibus, voce actiua, & passiua, ad arbitrium Inquisitorum, & Confessarijs regularibus potest imponi, quod teneant vltimum, & infimum locum inter regulares sui Monasterij. Et aliquando debent Inquisitores mandare, vt sententia contra Confessarium ragularem lata, publicè legatur in proximo capitulo suæ Religionis Generali, & hoc ad aliorum terrorem, & exemplum, de quibus pœnis vide Bullam Gregorianam, & Ludouic. à Paramo loco allegato.

Sed præsertim *Ferdinan. de Castro Pallao dicta disput. 9. punct. 9. num. 2.* & pulcherrimam instructionem, seu epistolam Suprem. Tribunalis Inquisitionis Hispaniæ datam sub die 1. Iulij 1580. relatam a *P. Diana de nostro Tribunali optimè merito parte quarta resolut. moral. tractatu 7. resol. 7. vers.* Alias verò pœnas.

Solent etiam imponi eis pœnitentiæ salutares vt ieiunia, orationes, & similia, prout moris est, huius Sanctissimi Tribunalis in omnibus delictis ad ipsum pertinentibus.

Animaduertere autem debent Inquisitores contra huiusmodi Confessarios sollicitantes, ne vltra hoc delictum, aliam commiserint, docendo nempe pœnitentes non esse peccatum, hanc sollicitationem, vel tactus impudicos &c, super quo in specie debent interrogari, quod si fatentur se ea, & docuisse, & credidisse abiurare debent de formali, si verò in tortura malam credulitatem negent de vehementi.

§. DECIMVS OCTAVVS.

De speciali pœna suspensionis à Confessionibus imponenda Confessario sollicitanti, vel de sollicitatione suspecto.

89 SVspensio ab audiendis confessionibus inter præcipuas pœnas habetur, quæ Confessario sollicitanti indicuntur, vt supra vidimus, idque non solum, vt in eo puniatur Sacerdos in quo deliquit, sed etiam vt a puritate tanti Sacramenti non solum malum arceatur, sed etiam suspicio mali, an autem suspensio hæc debeat esse perpetua, vel temporalis, video dubitari a Patre Diana.

In qua re, dico ego breuiter versari Iudicis arbitrium, quod cum à iure debeat esse regulatum, & à ratione, vt latè demonstrauit *Menoch. de arbitrar. Iudicum lib. 1. quæst. 14.* arbitrarer ego in hac materia posse commodè distingui duos casus.

90 Primus casus est, cum Sacerdos de solicitatione, nec est confessus, nec conuictus, sed tantummodo de ea aliquibus probationibus, & præsumptionibus grauatur, & tunc potest Sacerdos regulariter loquendo suspendi à confessionibus ad tempus, & ita vidi pluries practicari in nostro S. Officio Cremonæ, in quo tamen, vt plurimum, rei solent suspendi a confessionibus ad arbitrium vt etiam pluries ordinauit Sacra Congregatio in casibus ad ipsam relatis, in quibus iussit Inquisitoribus, vt ad arbitrium Eminentissimæ Congregationis reos de hoc crimine sollicitationis grauatos suspenderet, & huic casui consonat decisio eiusdem Sacræ Congregationis apud *Genuensem in praxi capite 81. de qua supra pluries.*

91 Dixi regulariter, quia potest esse aliquando, quod indicia contra hunc Confessarium talia sint, ac tanta, quod debeat suspendi in perpetuum saltem à confessionibus mulierum, prout supra triginta annos suo tempore factum fuisse mihi pluries attestatus fuit quond. Reuerendiss. Dominus Abbas Stanga in quodam Parocho, qui etiam post graues torturas ex ordine Supremi Tribunalis nunquam fuit permissus audire confessiones mulierum.

92 An autem si tortura inflicta huic Confessario sic grauis, adhuc sit locus suspensioni prædictæ ad tempus dicendum est absolutè quod sic,

Primò quia versamur in materia vndequaque periculosa.

Secundò, quia pœna suspensionis à confessionibus magis respicit fauorem Sacramenti, quam pœnam Sacerdotis de sollicitatione suspecti.

Tertiò, quia in praxi nunquam vidi huiusmodi Confessarios, etiam tortos ex ordine Sacræ Congregationis immunes fieri ab hac suspensione.

93 Secundus casus est, cum Sacerdos, & Confessarius est de sollicitatione, vel confessus, vel conuictus, & in isto casu arbitror ego suspensionem debere esse perpetuam, in quo etiam casu intelligo procedere Epistolam Supremi Senatus Sanctiss. Inquisitores, sub anno 1600. directam, cuius verba refert P. Diana vbi supra loco proximè citato, vers. Sed in nostro Tribunali, quo etiam modo intelligendos puto Doctores simpliciter asserentes confessarium sollicitantem ab audiendis confessionibus esse suspendendum, quales sunt Cantera, *Ferdinan. de Castro Pallao, Paramus, Ludouicus Acugna, & Sousa locis à Diana vbi supra indicatis.*

§. DECIMVS NONVS.

An metus excuset confessarium ab incursu pœnarum Bullæ nostræ.

94 EXemptum poni potest in hoc paragrapho de confessario, qui vocatus a fœmina pro eius confessionibus audiendis ab ea sollicitatur ad turpia, quæ etiam minas superaddit se exclamaturam, vim sibi inferri nisi consentiat, ob quæ postulanti fœminæ consentit.

95 Breuiter existo talem Confessarium ligari nostra constitutione, ac proinde denunciari debere hæreticæ prauitatis Inquisitoribus, ita *Sancius in suis selectis disput. de Sacrament. Pœnit. disput. 11. num. 30. vers.* At tam ex Constitutione Gregorij: ratio huius rei est manifesta, quia inhonesta perficit cum fœmina occasione confessionis, & in Bulla nostra, Gregoriana comprehen-

henditur habens tractatus, & sermones inhonestos cum fœminis in confessione Sacramentali, vel occasione eiusdem.

96 Nec ex capite metus, potest sese tueri iste confessarius, quia iste metus est leuis, vti etiam dixit *Peirin. ad Priuileg. Minim. tom. 2. ad constitutionem Gregorij XV. quartam, §. 3. num. 9. versic.* Et iste leui timore correptus: & vt inconstantem virum cadere metus dicatur debet probabilliter timeri, vt notant DD. in l. metum la secunda, ff. quod metus causa, vna cum alijs allegatis per *Sanchez de Matrimonio lib. 4. disput. 1. n. 15.*

97 Modo in casu nostro confessarius non debet damnum aliquod probabile timere, ex acclamatione fœminæ, sed Deum præ oculis habens animaduertere debet ad aurea verba Diui Ambrosij Archiepiscopi Mediol. in libro de Ioseph. cap. 5. ibi. *Non turbentur innocentes; cum falsis criminibus appetuntur, & oppressa iniustitia detruduntur in carcerem, visitat Deus, & in carceres suos, & ideò ibi est plus auxilij, vbi est plus periculi.* & ad hoc adhuc potest text. in cap. Sacris, de his, quæ vi, vbi dicitur metum non prorsus culpam excludere, licet eam attenuet, & ibi id benè probauit Abbas, & cæteri Canonistæ, & Tiraquell. de pœnis tēperan. causa 36.

98 Et cum doctrina istorum congruit, quod in casu nostro egregiè docuit *Sousa in Afforismis Inquisitorum lib. 1. cap. 34. num. 28. & in Opusculo de confessar. sollicitant. tract. 1. cap. 17. num. 8. & sequent.* vbi voluit talem confessarium mitius esse puniendum.

99 Non assentior tamen Sousæ, dum eum ab omni abiuratione eximit, quia eius traditio procedit secundum stylum Hispaniæ, secundùm quem isti confessarij abiurant tantummodò de leui, quia ex sollicitatione vt supra vidimus I.C. Hispani arbitrantur solum leuem suspicionem hæresis oriri, sed quia secundùm stylum nostri Supremi Tribunalis regulariter sollicitatio inducit suspicionem vehementis hæresis, possent Inquisitores meo quidem Iudicio indicere huic confessario abiurationem de leui, quia quamuis metus ad fuisset, attamen non defuit culpa mortalis cum abusu Sacramenti.

100 Sic regulariter apostatans à fide coactione non præcisa, sed conditionali abiurat de vehementi, vel saltem leui, cum ea seclusa deberet abiurare de formali, vt diximus *titulo prima* §. 11. *num. 62.*

Minuendo igitur etiam in hoc casu ob metum huic Confessario gradum abiurationis, prout minuitur etiam gradus culpæ, dicendum erit locum saltem esse abiurationi de leui.

101 Neque obstant *Acugn. de Confess. sollicit. quæst. 9. numer. 9. Peirin. loca allegata, & Dan Anton. Cabreros in sua delineat. de metu lib. 2. cap. 2. num. 43.*

Quia *Acugn. & Peirin. fundant suam sententiam super consilio septimo Graffij de pœniten. & remiss.* in primo dubio, qui ideò dixit casum in Regno suo Neapolitano Episcopis reseruatum sollicitationis in confessione non comprehendisse casum de quo agimus, quia non fuit sollicitans sed sollicitatus, qua etiam ratione vtuntur *Accugna, & Peirin.*

102 Verùm hæc ratio non potest habere locum in casu nostro stante Bulla Gregoriana pœnis suis subijciente etiam confessarios quoscunque tractatus, & sermones inhonestos in confessione habentes, ac proinde comprehendente etiam confessarium sollicitatum à fœmina in confessione Sacramentali, si sollicitationi consentiat, vt nos etiam supra probauimus hoc titulo sexto paragrapho quinto.

103 Propterea *Sancius dicta disput. 11. num. 30.* miratur & summa quidem cum ratione de *Banacina in suis tractatibus varijs disput. 9. puncto 3. num. 17.* & in parte de Sousa, qui post Bullam nostram scripserunt, quod Acugna, & Graffium sequuntur, quod idem dici potest de *Peirin. ad Priuileg. Minim. loco suprà allegato numera decima.*

104 Quo verò ad Don Anton. Cabréros eruditissimum I.C. qui longè ætatem suam superauit, cum hundum ferè (vt ipse in præfatione ait) tractatum illum in lucem emiserit completa trietetide. 7. dicendum est, quod quatenus confessarius hunc ex capite metus à pœnis nostræ Constitutionis eximere conatur, nec rectè loquitur, nec id vlla ratione probat, nec tandem aliqui ex Doctoribus allegatis excusationem istius Confessarij posuerunt in metu, sed Accugna, & Graffius in eo, quod est sollicitatus, & non sollicitans, & Ioannes Sancius expressè in terminis Bullæ nostræ contrarium sensit, vt supra vidimus, & loquens in casu Bullarum antiquarum rationem adducit ex eo, quod ibi nullum est Sacramentum.

§. VIGESIMVS

Quomodo Confessarius se gerere debeat cum Confessario sollicitante, & pœnitente sollicitata.

105 PRimo loco Confessarius circa Confessarium sollicitantem animaduertere debet, num in mente sua in actu sollicitationis habuerit errorem in intellectu, nam tunc habendus est pro hæretico formali, & excommunicato excommunicatione Bullæ Cœnæ.

105 Quod si semper catholice sensit, tunc videndum est, an in loco sollicitationis casus confessarij sollicitantis sit reseruatus Episcopo, vt est in pluribus Ciuitatibus Regni Neapolitani teste *Graff. de casibus reseruatis lib. 2. cap. 12. num. 8. & tom. 1. eius consil. lib. 4. titulo de cognatione spirituali consil.* 1. & isto casu solus Confessarius habens facultatem absoluendi à reseruatis, poterit confessarium sollicitantem absoluere.

107 Si verò casus sollicitationis non sit reseruatus, quilibet confessarius poterit eum absoluere, vtsupra docuimus in titulo de Apostasia, & in indiuiduo sollicitationis in confessione docuit *Peirin. in priuileg. Minimorum tom. 2. ad Constitutionem quartam Gregorij XV. §. 9. num. 25.* & nouissimè *P. Trimarca de confessaria abutente disp. 14. sect. 6.* qui (vt solet semper) loquitur doctè, & erudite.

108 Secundò loco confessarij sollicitantibus proponi debet grauitas delicti potissimum ex *P. Ribera super cap. 3. Saphon.* in illis verbis, Sacerdotes eius polluunt Sanctum numer. 3. cuius hæc sunt formalia verba.

Sanctum quoque polluunt, & contra legem iniustè agunt (scilicet Sacerdotes) cum Sacra Confessionis fecessu, & solitudine ad turpidinem abutuntur, & eas, quæ vt ablueerentur venerant, magis coinquinant, & conteaminant. Horum Typum portabant impij filij Heli, qui dormiebant cum mulieribus, quæ abseruabant ab hostium tabernaculi, de quibus paulò ante dictum est. Porrò filij Heli, filij Belial nescientes Dominum, neque officium Sacerdotum ad Populum, & mox, erat ergo peccatum grāde nimis coram Domino, quia retrahebant omnes à sacrificio Domini, quod quanto melius in Sacerdotes huiusmodi conueniat nemo non videt, qualis illorum exitus fuerit ibidem legimus in die vno morientur ambo, & suscitabo mihi Sacerdotem fidelem, qui iuxta cor meum, & animam meam faciet. Et deinde Ribera subiungit infelicem exitum cuiusdam confessarij, qui hoc sollicitationis morbo laborabat.

109 Tertiò, Confessarius consulere poterit sollicitanti, quod corde puro sponte se deferat Inquisitoribus, quia si nullis sit præuentus indicijs, gaudebit beneficio spōtè comparentium, & si est præuentus indicijs, gaudebit bene-

beneficio comparentium non citatorum, nec vocatorum, de quo plura infra titulo de sponte comparentibus, ita *Peirin. ad Priuileg. Minimor. loco supra allegato numer.* 33. *& Molfes. in Promptuar. triplicis iuris tom.* 1. *tract.* 7. *cap.* 24. *n.* 45. *&* 46.

110 Circa horum tamen dicta animaduertendum est, quod dum dicunt confessarium sponte comparentem v. g. Romæ gaudere beneficio sponte comparentium, licet esset præuentus iudicis Genua grauissimè errant. Nam sic esset in facultate confessarij, hoc modo euitare pœnas huius delicti canonicas si sciens se præuentum, in vno loco in alio sponte se deferret, ad quod euitandum inoleuit Sanctissima praxis Sancti officij, apponendi in expeditione sponte comparentis, clausulam: Dummodo non sis præuentus in aliquo Sancto Officio: vti attestatur *Farinac. de hæresi quæst.* 193. *nu.* 28. *vers.* Et scias.

111 Quartò, confessarius circa pœnitente sollicitatam, in primis eam monere debet de ipsius obligatione denunciandi censoribus fidei confessarium sollicitantem, hoc enim expresse statuitur in Bulla nostra Gregoriana, §. *Mandantes omnibus confessarijs*, latè *Peirin. loco supra allegato* §. 9. *n.* 24. *& seq.*

112 Et sic ad denunciandum cogendæ sunt, etiam mulieres, quæ sollicitanti confessario consenserunt, quidquid in contrarium dixerit Portel. in dubijs regularibus in verbo, Sollicitare, *num.* 15. & hæc opinio verior, & probabilior est, vt demonstrauit *Hieronimus Rodriq. in compend. quæstion. Regularium resolut.* 131. *num.* 12. & hodie est certa, quia sic fuit decisum à Suprema Congregatione Sancti Officij de Vrbe, vt patet ex literis Eminentiss. Card. Mellini sub die 25. Iunij 1614. impressis post flores Bariolæ, & ante tractatum Roderic. à Chuna de confess. sollicit. Non enim tenetur mulier explicare suum consensum, tanquam rem non spectantem ad Sanctum Officium ex quo cessat omnis obiectio, quæ ex complicitate delicti posset oriri.

113 Dubitari tamen potest, an possit mulier sollicitata præmittere correctionem fraternam antequam confessarium sollicitantem denunciet. In qua re tenui in titulo de obligatione denunciandi opinionem negatiuam, quam etiam nunc constantissimè teneo, stante Bulla, & Edictis Inquisitorum, quidquid in contrarium dixerint *Peirin. in Priuileg. Minimorum loco supra allegato num.* 26. *&* 27. *& Hieron. Roderiq. dict. resolut.* 131. *numer.* 13. *&* 14. ad cuius rei comprobationem videnda sunt ea, quæ diximus *prædicto* §. 6. *per totum.*

114 Similiter dubitari potest, an Regulares possint absoluere mulieram sollicitatam, quæ in termino Edicti confessarium sollicitantem non denunciauit à censura, quam in vim Edicti prædicti contraxit, vigore Priuilegiorum Regularibus concessorum, quo à quacunque censura, etiam Papæ reseruata possint absoluere. In hac etiam difficultate *Portel. in dubijs regular. in verbo, Sollicitare, numer.* 25. *vers.* Tota dubitatio est, & *Hieron. Rodriq. dicta resolut.* 131. *numer.* 16. *versicul.* Vel etiam à regularibus, affirmatiuam sententiam tenuerunt, dummodo mulier parata sit denunciare confessarium, ego tamen in hoc cautè admodum procedendum arbitror, & rem hanc eueniente casu, cum hæreticæ prauitatis Inquisitoribus omninò communicandam, cum negatiuam sententiam teneat Homobonus de Bonis examine Ecclesiastico tractatu septimo, *cap.* 7. *quæst.* 35. *& aly docti, & pij viri.*

115 Quomodo autem se se gerere debeat confessarius cum muliere virgine honestissima, vel Moniali, siue alia quacunque, quæ non potest adire Inquisitores sine periculo infamiæ, docuit Portell. in dubijs regularibus, verbo, Sollicitare, num. 21. nam ibi dixit tales admitti ad denunciandum per Epistolam missam ad Inquisitores, per aliquem suum familiarem, vel vt dixit *Lazar. de blasphem. quæst.* 12. *numer.* 64. per ipsummet confessarium, verùm hæc forma denunciandi per literas, non debet executioni mitti, nisi re tota consulta, cum Reuerendiss. Patris Inquisitoribus, qui in hoc casu cautius fortasse agerent, si confessarium delegarent ad recipiendum talem denunciationem ab illa Nobili, vel Moniali, in hoc tamen me semper remitto determinationi Sacræ, & Supremæ Inquisitionis de Vrbe, magna enim cum circumspectione procedere debent in hac materia, tàm confessarij, quàm Inquisitores.

116 De causis excusantibus fœminas sollicitatas à denunciatione, videatur *Roderic. à Cuna de confess. sollicit. quæst.* 19. *per totam*, & ibi Freitas in additionibus, & P. Trimarcha de confess. abutente disp. 12. & seq. & nos infra.

117 Tandem animaduertant confessarij, quod si in confessione non declarauerint fœminæ sollicitatæ obligationem denunciandi grauissimè ab Inquisitoribus puniuntur, *Sousa in Afforism. Inquisitorum lib.* 1. *c.* 34. *n.* 73. & expresse hoc in Bulla Gregoriana cauetur.

§. VIGESIMVS PRIMVS.

Vnde oriatur obligatio denunciandi in fœmina sollicitata.

118 VAriant in hac controuersia Doctores, nam *Sanctarell. de hæresi cap.* 46. *n.* 10. *Bonacina in tractat. varys disp.* 6. *quæst.* 6. *puncto tertio, nu.* 10. *& Belloch. de casibus reseruatis parte secunda, quæst.* 9. *num.* 205. qui alios cumulant, voluerunt obligationem hanc immediatè oriri ex Bullis contra huiusmodi sollicitantes emanatis.

119 *Fagundez verò in secundo præcepto Ecclesiæ lib.* 4. *cap.* 3. *n.* 31. *Portell. in dubijs regularibus, in verbo Sollicitare, n.* 16. *Rodericus à Cugna quæst.* 21. *n.* 3. vbi Freitas docuerunt hanc obligationem oriri immediatè ex Edictis Inquisitorum, quorum Edictorum verba prout in Hispania solent publicari, refert *Ferdinand. de Castro Pallao tractatu quarto, disput.* 9. *puncto primo, numer.* 10.

120. Prima opinio mihi sine dubio videtur verior maximè ob verba Bullæ Gregorij XV. ibi: Mandamus &c.

121 Nisi velimus hasce opiniones concordare cum *Ioan. Angel. Boss. de Iubilæo in appendice de confessarijs sollicitant. dub.* 22. *n.* 76. qui dixit obligationem hanc denunciandi radicaliter oriri ex Bullis Apostolicis, & formaliter ab Edictis Inquisitorum.

Hæc tamen concordia potest sibi locum vindicare in Bullis antiquis, nam stante Constitutione Gregorij XV. certum est obligationem denunciandi etiam formaliter ex ea oriri, cum in ea expressa obligatio denunciandi legatur.

§. VIGESIMVS SECVNDVS.

De nonnullis causis excusantibus à denunciatione in hoc crimine.

FAgundez in secundum in Ecclesiæ præceptum lib. 4. c. 3. n. 31. vers. Si sollicitatio huiusmodi.

122 Primo loco vult, quod si aliquis scit sub secreto naturali stricto aliquem confessarium sollicitasse aliquam in confessione non tenetur eum denunciare.

Ratio ipsius est, quod obseruatio huiusce secreti est de iure naturali, nec vergit in detrimentum proximi, obligatio autem denunciandi est de iure positiuo.

123 Ve-

123 Verùm opinio haec in praxi, nec est consulenda, nec sequenda, contrarium communiter tenent DD. Nam quod in tali casu denunciatio non sit ommittenda contra Fagundez in indiuiduo voluerunt *Ioan. Angel. Boss. in dicta appendice de confess. sollicit. dubit. 26. num. 87. & sequent. & Ferdinan. de Castru Pallao in suo opere morali par. 1. tract. 5. disput. 9. punct. 10. n. 5. alios allegaui ego in hac eadem parte 2. titulo 9. §. 5. numer. 22.*

124 Ratio autem huiusce rei est, quod sollicitatio in confessione est delictum, quod vergit contra bonum publicum, & commune, scilicet, contra Sacramentum Pœnitentiæ, & ad illud Sacramentum accedentes, igitur nullo obstante secreto, etiam iurato (excepto sacramentali) talis sollicitatio est denunciandi, per quæ patet responsio ad rationem Fagundez.

Secundo loco idem Fagundez ibidem num. 31. vers. Antequam fiat, dixit nullo modo aliquem obligari ad denunciandum sollicitantem, nisi præmissa correctio-

125 ne fraterna, non obstantibus Edictis Inquisitorum, quam opinionem vbi in denunciando non timeatur damnum aliquo publicum, sequutus etiam fuit *Ioan. Ang. Boss. de subtilao loco allegato numer. 91.*

126 Verùm opinionem hanc vti periculosam semper falsissimam esse sum arbitratus, & eam confutaui *infra tit. 9. §. 4. n. 18. & §. 15. nu. 64. hoc titulo.* prout eam, & reprobauit *Ferdinand. de Castro Pallao in suo opere morali §. 10. n. 2.* vbi ait raro in his confessarijs sollicitantibus sperari posse emendationem, bene Ioannes *Santius disputatione vndecima sect. num. 57. & sequent.*

Tertio idem *Fagundez vbi supra*, vult fœminam non teneri ad denunciandum confessarium, nisi contra num-

127 dem adsit aliqua infamia, verùm etiam hæc excusatio communiter reprobatur à DD. & in specie a *Bossio vbi supra nu. 84. & Ferdinan. de Castro Pallao ibidem dicto punct. 10. num. 3.*

Probatur, quia sic raro admodum teneretur fœmina ad denunciandum, nùm hoc crimen secretissimè committatur, adeò vt à solo sollicitato sciatur, nec commodè obuiaretur malis, quibus per sua constitutiones in hac materia editas mederi intendunt Summi Pontifices.

128 Quarto emendatum Sacerdotem non esse de necessitate denunciandum, multi voluerunt Facundez, dum vult præmittendam correctionem fraternam si adsit spes emendationis, multo magis voluisse videtur cessare obligationem denunciandi, vbi adsit emendatio formalis, *Boss. vbi supra num. 92. Portell. in dubijs regularibus in verba Sollicitare, num. 18. qui alios allegant.*

Verum neque hæc limitatio in praxi est recipienda, vt probaui in *dicto titulo 9. §. 6. per totum.*

129 Et licet ibi loquutus sim de Hæreticorum denunciatione: attamen idem dictum est de denunciatione suspectorum, de hæresi, & in specie de confessario sollicitante, ita docuerunt *Bonacina in suis tractat. varijs disputat. 6. punct. 3. num. 9. & Ferdinan. de Castro Pallao vbi supra n. 1.* Ratio huiusce rei est euidentissima, quia denunciatio quam Inquisitorum Edicta præcipiunt non fit ad emendationem fratris, sed ad punitionem, & exemplum aliorum, *vt dixi titulo 9. §. 4. n. 10. vers.* Tertio quia duplex est.

130 Ex quibus patet quam periculosa sit doctrina Fagundez in hac materia denunciationis faciendæ in S. Officio: nam verè destruit omnia Edicta Inquisitorum, quæ hoc modo seruirent de vento, neque existimarem confessarium, qui hasce opiniones sequens fœminæ sollicitatæ consuluisset non tenere ad denunciandum sollicitantem posse, & debere in Sancto Officio euadere impunitum.

TITVLVS SEPTIMVS.

De Blasphemis.

SVMMARIVM,

50 In

De varijs significationibus huiusmodi nominis Blasphemiæ, videndi sunt *Sanch. in Præcepta Decalogi lib. 2. cap. 32. num. primo, & Sanctarellus de hæresi tractatu de Blasphemia cap. 1. dub. 1.* vbi alij DD. allegantur.

§ PRIMVS.

Quid sit Blasphemia.

1 SVarez de *Religione tom. 1. lib. 1. de Irreligiositate cap. 4.* Blasphemiam definit, vt sit verbum maledictionis, conuitij, seu contumeliæ in Deum, definitionemque hanc latissimè explicat toto illo cap. 4.

2 Verùm mihi magis placet definitio Blasphemiæ quam tradit Sanchez loco supra citato, vt sit loquutio falsa contra Deum per modum conuitij, quam etiam ante *Sanchez* tradidit *Bannes quæst. 13. art. 13.* primi notabilis.

Dicitur primo, loquutio, quia licet *Castro lib. primo de iusta hæret. punitione, & Corduba in quæstionario lib. 1. quæst. 17. §. notab. 1.* senserint in solis factis, & signis posse esse blasphemiam, vt si quis Imagines conculcet, attamen verius est blasphemiam in solis verbis, mente, ore, vel scripto prolatis consistere, ita *Suar. dicto cap. 4. numer. 4. vers.* Nihilominus dicendum, *Sanch. dicto cap. 32. num. 5. Sanctarellus in dicto tractatu de blasphemia cap. 1. dub. 3. numer. 5. & sequent.*

3 Dicitur secundo loco falsa, quia semper in blasphemia subest falsum, vel in actu signato, quod contingit, cum aliquid falsum Deo tribuitur, vt Deus est iniustus, vel aliquod verum de Deo negatur, quod contingere potest non solum si blasphemus vtatur verbis modi indicatiui, sed etiam si vtatur verbis modi optatiui, & imperatiui, in quo modo licet non consistat falsitas in enunciatione eius, quod est, vel non est, attamen consistit falsitas in affectu, vt in Deo sit, quod esse nequit.

Vel in actu exercito, quod euenit, quando etsi verum significatur, at ex ipso irrisorio, & contumelioso modo significandi, significatur id esse tanquam irrisorium, & contumeliosum in Deo, vt cum inhonestè pudenda Christi, vel Sanctorum nominantur, ita *Caietan. 2. 2. quæst. 13. artic. 1. vers.* Quoad secundum, *Symanch. de Cathol. Institut. tit. 8. de blasphem. num. 2. Valentia 2. 2. disput. 1. quæst. 13. puncto 1. Sanch. dicto cap. 32. num.*

32.num.6. vbi respondet ad argumenta *Suar. loco supra citato num.9.* contrarium sentientis, quem sequutus fuit *Sanctarellus dicto tractatu de blasphem. cap.1. dub.4. per tot.*

4 Dicitur tertio loco in Deum, nam licet etiam contumelia in Sanctos prolata sit blasphemia, attamen eatenus dicitur blasphemia quatenus contumelia redundat in Deum, quia Deus in Sanctis maledicitur, vti declarat *Sanctarell. dicto tractatu de blasphem. cap.1. dub.1. vers.* Obijcies primo,

5 Dicitur quarto loco per modum conuitij, nam de ratione blasphemiæ est diminutio, & derogatio diuinæ gloriæ, quæ duobus modis contingere potest, primo modo volendo directè illam diminutionem, quo pacta damnati in Inferno blasphemant, alio modo volendo illam indirectè quoniam scilicet, qui blasphemiam vsurpat, licet directè nolit imminutionem Diuinæ Gloriæ, attamen attentis circumstantijs, & modo vsurpationis, meritò vsurpatio illa iudicatur habere Diuinæ Gloriæ contemptum, ita *Sanch. dicto cap. 32. num.2. Valentia 2. 2. disput.1, quæst.13. puncto 1. notab.2. & Sanctarellus loco citato dubio 2. per totum,* Ex his

6 Quærunt DD. num blasphemia opponatur virtuti Religionis, an verò confessioni fidei.

In hac re communis resolutio est blasphemiam vt sic in genere sumptam opponi virtuti Religionis, non autem confessioni fidei; Probatur quia blasphemia, vt sic detogat honori Deo debito, at iste honor debetur Deo ex virtute Religionis: Igitur, &c.

Quod autem non sit contra confessionem fidei: probatur, quia Dæmones blasphemant, & tamen credunt nec errorem habent in intellectu, cùm sciant Deum esse iustum, &c. Ergo blasphemia potest esse sine mala credentia, & infidelitate, ita *Suarez de Religione loco citato cap.6. num.6. & sequent. Valentia dicta quæst. 13. punct.2. Sanctarell. dicto cap.1. dub.5. per totam, Beccanus 3 part. summæ cap.14. numer.4. & sequentibus, Sanchez cap.32. numer. 7.* qui alios latissimè allegat.

Non est tamen negandum, vt plurimum in Blasphemia hæreticali, esse etiam coniunctam malitiam oppositam confessioni fidei, saltem externæ, prout docuit idem *Suarez dicto cap.6. num.7. & Sanctarell. vbi supra n.12. & 13.* & hoc modo intelligendi sunt *D.Thom. dicta quæst.13. art.1. Castro de iusta hæreticorum punitione lib.1. cap.12.* dum voluerunt blasphemiam opponi confessioni fidei.

§. SECVNDVS.

De Blasphemia Hæreticali, & non Hæreticali.

PRæcipua Blasphemiarum diuisio est in hæreticalem, seu qualificatam, & in non hæreticalem, seu non qualificatam.

7 Hæreticales Blasphemiæ sunt, quæ significant, & continent errorem contra fidem, cuius modi sunt, quando per verbum indicatiui modi, asseritur aliquid fidei contrarium, ita *Sanch. in allegato cap.32. num.36. Eymericus in Directorio Inquisit. par.2. quæst.41. num.1. Pegna comment.66. Duardus in Bullam Cœnæ lib.2. canone 1. quæst.22. num.29. Sanctarellus de hæresi in tractatu de blasphemia cap.8. dub.1. n.2. Suar. de Relig. tom.1. lib.1. de irreligiositate cap.5. n.6. vers.* Altera diuisio, *Comitulus respons. moral. lib.4. quæst.9. cap.3. Barbosa de officio Episcopi alleg.51. nu.86. & seq. Zanard. in summ. Diuinorum Præceptorum, tom.2. cap.64. vers.* Hæreticalem, latissimè *Farin. quæst.20. n.28. seq.*

8 Huiusce generis blasphemiæ plura à DD. dantur exempla, & quidem primò pro blasphemia hæreticali habetur dicere (*al dispetto di Dio,*) ita *Grammatic. decis. 50. Menoch.* qui alios allegat, *de arbitr. Iud. casu 375. num.4. Naldus in sum. in verbo Blasphemia, n.1. Scortia in Bullas, Theor.222. vers.* Hæreticales, *Molfes. in summa tractatu 11. cap.3. num.20. & 27, Ioan. Baptista de Thoro in compendio decisionum Regni parte prima fol. 79. vers.* Blasphemia, an censeatur dicendo, *al dispetto.*

Ex quo patet opinionem Baldi, qui contrarium consuluerat *in cons.476.* ille qui dicit, *lib.3.* esse erroneam, & temerariam, & ita inconcussè hæc blasphemia in S. Officio habetur pro hæreticali, nisi declaremus eam vti eam declarat, *Suarez* de fide etiam si displiceat Deo, quomodo eam intellexisse visus est, *Azeued. ad Regias Hispan. Constitut. lib.8. tit.3. l.1. num.81.* dum dixit dictam blasphemiam non esse hæreticalem, cum cuius opinione transeunt cæteri omnes I.C. Hispani, vt videre est ex Royas, & alijs allegatis per *Sanch. in sum. lib.2. cap.32. num.15.*

Secundo pro hæreticalibus blasphemis habentur dicere (*Renego Dio, la Croce, la Fede, il Sacro Crisma, la purità della B.V.M.*) ita *Sanch. loco proximè citato, Salcedo ad Diaz cap.113. vers.* Et quia sæpiùs inè, *Barbosa d. alleg.51. num.89.*

Tertiò pro hæreticali blasphemia habetur dicere (*putana, &c.*) nam hæc verba sunt contra puritatem Dei, ita *Naldus vbi supra numer.1. Homobon. de Bonis de casibus reseruatis part.2. casu 1. vers.* Contra verò colligitur, *Bellochius de casibus reseruatis part.2. quæst. 1. num.241.* quidquid in contrarium in terminis huius blasphemiæ consuluerit *Girlenzon. cons.85. per totum,* quia verè nihil de qualitate huiusce blasphemiæ dixit. Et sic in Sancto Officio Cremonæ adest consuetudo eam puniendi supra octuaginta annos, vt constat ex Votis manuscriptis Dom. Amidani sæpè in hoc Opere à me citatis.

Et certè si Blasphemia (*potta di Dio*) ab omnibus habetur pro hæreticali, mihi persuadere non possum Blasphemiam hanc non esse hæreticalem.

Quarto pro hæreticali blasphemia habetur dicerem (*potta di Dio*) ita sæpiùs fuisse decisum à Curia Archiepiscopali Neapol. attestatur *Viui. decis.388.*

Quinto idem iudicandum de blasphemis (*Dio ingiusto, Dio traditore, Dio partigiano*) *Zanard. in summ. parte prima cap.10. vers.* Tertio dixi, *Comitul. d. quæst. 9. cap.3.*

Sextò idem fuit iudicatum de blasphemia (*al dispetto di quel becco cornuto, &c, ne hò pur fatto vna*) per Senatum Pedemont. teste *Thes. iun. quæst. foren. lib. 1. quæst.78.* & hæ formulæ blasphemiæ hæreticalis, non desinunt esse tales, licet proferentur sub conditione, quia habent in se implicitam affirmatiuam, ita *Royas de hæret. part.2. numer.173, & 174.* & nos infra §.8. *numer. 48.*

10 Blasphemia non hæreticalis ea est, quæ, etsi ex modo dicendi, & in actu exercito significant errorem contra fidem; attamen secundum se, & in actu signato, non affirmat aliquid contra fidem, *Sanch.* & alij omnes supra allegati, quibus addi potest *Marta de iurisdict. p.2. cap. 13. num.12.* tales sunt omnes imprecationes Deo factæ, & omnes maledictiones eidem datæ, & hoc nisi sint Deo factæ per verba modi indicatiui, nam tunc essent hæreticales, vti animaduertit *Sanch. loco citato num.36. in fin.*

11 Imò *Suarez dicto cap.5. num.7.* addit hæreticales esse blasphemias dicere, *ò Deum iniustum, ò Deum improuidum, &c.* licet non proferantur per verba indicatiui modi.

12 Dubitari etiam potest, an cum de Sanctis aliquid ne-

negatur, vt dicendo, Renego San Pietro, tunc Blasphemiæ sint hæret. ad quæsitum.

Dicendum quod non, quia per illas blasphemias non negatur, neque affirmatur aliquid, quod sit contra fidem ita *Sanch. vbi supra*, vbi etiam quod accepit ab Inquisitoribus, quod in huiusmodi Blasphemijs non procedunt.

§. TERTIVS.

An Blasphemia sit mixti fori.

Distinguendum hoc loco est, inter blasphemias hereticales, & non hæreticales.

13 Primò, quoad blasphemias hæreticales illæ ad iudicium spectant Inquisitorum, ita *Symancb. de Cath. Instit. tit. 8. Castro de Iusta Haeret. punitione lib. 1. cap. 12. Albertin. de Agnoscend. Assert. Cathol. quæst. 6. numer. 24. & quæst. 21. numer. 63. cum alijs pluribus cumulatis per Sanctarellum de haeresi tract. de Blasphem. cap. 8. dub. 1. numer. 1. Leon. in Thesaur. fori Ecclesiastici par. 2. cap. 16. numer. 36. Salcedo ad Diaz in pract. cap. 113. vers.* Quandoque tamen, *Barbos. de Officio Episcopi tom. 3. alleg. 51. numer. 89.* Et ad Tribunal Inquisitorum taliter spectant, quod nullus alius potest de eis cognoscere, *Barbosa vbi supra, Scaccia qui alios allegat, de Iud. ciuil. crimin. & haeretical. lib. 1. cap. 12. numer. 56. Dominus meus Marta de Iurisdictione part. 2. cap. 13. benè Capibianc. de potestate Baronum, Pragmatio. 8. part. 1. num. 96.* vbi quod Collaterale Consilium remittit Iudici Ecclesiastico cognitionem harum blasphemiarum.

14 Secundò, quo ad blasphemias non hæreticales illæ non spectant ad forum Inquisitorum, sed sunt mixti fori, & datur locus præuentioni inter Iudicem Ecclesiasticum, & sæcularem, text. est in cap. 2. de maled. quem ad hoc eleganter notat *Soccin. cons. 119. lib. 4.* ita communiter concludunt omnes super allegati, *Salcedo vers.* Est quidem ex nostro. *Leon. num. 29. Barbosa n. 93.* & alij locis supra allegatis.

15 Notant tamen communiter DD. quod si Index Ecclesiasticus laycum præuenerit pænamq; leuem reo imposuerit; poterit Iudex sæcularis reum eundem condemnare vsq; ad condignam pænam, *Bald. in Anth. Clericos colam. 2. C. de Episc. & Cler. latiss. Salcedo loco proximè allegato, & Barbos. numer. 95. qui alios DD. allegat.*

16 Verùm rectè ex Salcedo vbi supra; notat Barbosa hoc pænæ supplementum à layco non fieri, quia ad Ecclesiasticum, vti digniorem spectat declaratio, an pena sit condigna nec ne, & semper declarabit esse condignam, & hæc de iure communi.

17 Nam Romæ adest Const. quædam Iulij III. quæ incipit. In multis; in qua delegat cognitionem omnium blasphemiarum in Deum, B. M. V. & Sanctos, Inquisitoribus Vrbis; prout latius ex ipsa Constitutione apparet, quæ est in Bullario in ordine 43. fol. 545.

§. QVARTVS.

An Blasphemus sit suspectus de haeresi, & qualiter.

Distinguendum etiam nunc est, inter hæreticales, & non hæreticales: nam quod non hæreticales, clarum est, quod non sunt suspecti de hæresi eas proferentes: quoad blasphemos verò hæreticales regulariter sunt de hæresi suspecti: & ratio est, quia

18 alias de illis Inquisitores minimè cognoscere possent, ita supponunt omnes DD. de has materia tractantes, & expressè dixerunt *Locatus in Inquisitorum in verbo blasphemia, n. 3. Farin. qui alios allegat de delictis, & pænis quæst. 20. n. 4.*

Sed difficultas est, an talis blasphemus sit suspectus de hæresi leuiter, vel de vehementi, qua in re distinguendi sunt duo casus.

19 Primus casus est, in blasphemante pluries, & consuetudinarie, tàm in ludo, & ira, quàm extra ludum, & iram, & ad omnem leuem animi motum, & in hoc casu blasphemus est suspectus de hæresi vehementer, *Eymeric. in Director. Inquisitor. quæst. 41. num. 5. par. 2. vbi Pegna in comment. illius quæst. Locatus in Iudiciali, verbo Blasphemia, num. 5. Zanard. in summa Diuinorum par. 2. cap. 64. vers.* Si verò id faciat, vbi quod etiam si quis in ira blasphemet, si tamen id faciat ex habitu, & postquam sæpè fuit correptus, tunc etiam de vehementi erit de hæresi suspectus, *Gennen. in praxi Archiepiscopali Neapolitana cap. 18. in nouus, num. 11. vers.* Item blasphem. Frequentia namque habituata vehementem suspicionem solet in hisce casibus parere, *Eymeric.* & alij locis supra indicatis.

20 Secundus casus est in blasphemante non ex habitu, sed raro, & in ludo tantùm, vel in ira tantum, & in isto casu talis blasphemus redditur tantummodò suspectus de leui de hæresi, ita *Eymericus, Pegna, Locatus vbi supra n. 6. & alij locis allegatis.*

21 Neque excusari potest, allegando, quod huiusmodi blasphemias protulerit, quis sola turbatione, & furia, non ex mala credentia: nam hoc est excusare excusationes in peccatis, sicuti namque ab Apostasia à fide, & per consequens ab hæresi non excusatur timore mortis Maumethem adorans, & similia faciens secundùm *Rayn. de Apostat. quæst. 7. vers.* Circa istos, ita a præsumptione hæresis excusari non debet blasphemus, licet in ira blasphemet, nam maior commotio in mente insurgit ex timore mortis in ludo ex amissione pecuniarum, *Eymeric. dicta qu. 41. num. 7.* vbi rationem hanc latius explicat, & *Locatus in dicto verbo blasphemia n. 6. vers.* Nec prodest, vbi omnia, & singula verba Eymerici transportauit. Ita etiam docuerunt, quoad qualitatem suspicionis, tam primo, quàm in secundo casu, *Repertor. Inquisit. in verbo Blasphemus. §. sed an tales blasphemi, Lelius Zecchius in summ. tom. 1. cap. 25. rubr. de blasphem. in generali num. 3. circa med. in tract. de fide, Zanard. in sum. Diuin. Præcept. tit. de blasphem. c. 16. vers. Blasphemia autem in ira, Lazar. in tract. de blasph. q. 6. n. 8. & 9.*

§. QVINTVS.

Quis dicatur assuetus blasphemare, & ex consuetudine.

22 Quamuis regulariter in delictis ex duplici actu inducatur consuetudo, vti dixit *glos. cap. mos, distinct. 1. & in cap. tua nos, & cap. illo vos, de pignoribus, Graff. decis. 48. numer. 3. Cephal. cons. 28. numer. 12.* quod enim bis fit, frequenter fieri dicitur, *cap. Monasteria, de vita, & honestate Clericor. & ibi Abbas. 5.* vnde Demoniaci energumeni, & laborantes morbo caduco, si frequenter cadant non possunt in ordinibus ministrare *cap. communiter dist. 33. & cap. 1. 7. q. 2.* & dicuntur frequenter cadere si bis cadant, vti dixit *glos. in dicto cap. Monasteria.*

23 Attamen ad hoc, vt quis dicatur habere consuetudinem blasphemandi non sufficit, quod bis blasphemauerit, sed requiritur, vt sæpè, ac sæpius id fecerit, ita *Alexan. cons. 77. numer. 8. lib. 1. Mantua singular. 606.*

nu.3. Bellon.conf.fin. nu.5. Selua de iuram.par. vltima quaest.finali,num.9. Albertin.de Agnoscen. Assert. Cath. q.6.num.15. Decian. tract.at.crim.tom.2. lib.6. cap.3. num.26. Mascardus de probat. conclus.194.num.primo. Menoch. de arbitr. Iudic. centur.4. casu.375. Lazar. de blasphem.q.8. nu.4.& 5. Graff. de casibus reseruatis lib.1.cap.10.nu.2. & seq. & nu.57. vers.22. non comprehenditur,& *Sanctarell.de haeresi tract.3. de blasphemia cap.6.dub.5.n.5.vers.* Ad hoc verò, *Farin.quaest.10. nu.43.*

24 Quot autem actus requirantur, vt quis blasphemare solitus dici possit multi multa dicunt.

25 Nam *Lazarius vbi supra num.5.* ad minus consuetudinem blasphemandi in aliquo inducendam, vult requiri quinque actus interpollatos.

Zanardus verò in summ. diuin. Praeceptorum tom.2. cap.64.vers. Vnde ad constituendum, vult requiri saltem decem actus blasphemiae in anno.

26 Sed melius *Menoch.dicto casu.375.* cum quo, & ego sentio videtur hoc reliquisse arbitrio Iudicis, addo ego, dummodo tamen actus blasphemandi ad minus sint quinque.

27 Controuerti modo solet, an consuetudo haec blasphemandi probetur per testes singulares, in qua difficultate,

Hippolytus Riminaldus post Crott, quem allegat cons.7.num.21.in fin. & nu.83, voluit consuetudinem hanc sufficienter probari per testes singulares.

Alexan. verò cons.72. fieri per totum volum.1. optimis fundamentis probauit consuetudinem blasphemandi non probari per testes singulares; & *Alexan. sequuti sunt Boer. decis.301. num.11. Grammat, in Constit. Blasphemantes numer.18. Bellon. cons. vltimo nu.5. Decian.in tract. crim.tom.2.lib.6.cap.3. num. 8, & cap. 5.nu.5. Mascard.de probat, conclus.194. num.2. lib.1. Farinac. qui alios allegat, de testibus qu.65.nu.289,& nouiss. Buecar. de differentijs inter Iudicia Ciuil. & Criminal. different.68. num.11.* ex quibus colligi potest, quod ab hac opinione, vti communiter DD.recepta nephas esset recedere.

De hac autem probatione per testes singulares in S. Officio latè agemus in tertia parte huius Operis, interim tamen videndi sunt Souza in sua peculiari disputatione de testibus singularibus, post eius Aphorismos Inquisitorum,& *P.Diana p.4.resol. moral, tract. 7.resol.31 per tot.*

28 In fine tamen huiusce quaestionis, animaduertendum est, quod actus, per quos probari intenditur cōsuetudo blasphemandi debent esse interpollari, nam si quis vnico impetu plures blasphemasse, sed semel tantum: *Capol.cons. 76. in crimin., Anguſ, conſ. 12. in princip.lib.1. Panut.de momento temporis,cap.20.num.16. & Bellon. de ijs, quae incontinenti fiunt lib. 1. cap.97. num. 11. Farin.de delictis,& poenis quaest.20 num.43.Lazar.de blasphem. quaest. 8. number.8. 23. & seq. optimè Salazar.de vsu, & consuetudine, cap.6. num.13.* quod plures proferens blasphemias vnico impetu, licet puniatur poena plurium blasphemiarum. Attamen cum de credulitate blasphemantis agitur, quia in haeresim tendunt, inspiciendum est intervallum temporis, vt de vna, vel pluribus blasphemijs, vel haereſibus puniatur benè verum est, quod hic ob multiplicationem blasphemiarum est acrius puniendus, *Bellon.vbi supra num.18.* latè *Azeuedius ad Regias Constitutiones libr. 8. titul. 4. lege prima, num.42. vbi allegat Couar. lib.2. variarum cap.10.num. 7.vers.* Hactenus tractatum est,

Benè *Bellonus Papiensis de his quae incontin. fiunt lib. 1. cap.97. num. 21.* qui alios cumulat, facit, quod notat idem Auctor in eodem tractatu *lib.2. cap.16.* quod scilicet interficiens duos homines vnico ictu sclopi, vt suo tempore Papiae accidisse attestatur, non dicitur duo homicidia commisisse, ad effectum vt censeatur exclusus à beneficio Indulti Potentissimi Regnis, & Domini nostri excludentis eum, qui alia duo homicidia commisit, & generaliter quando vnum, vel plura sint delicta, videatur *Couar. var. resolut. lib.2. tit.10. num.8.*

§. SEXTVS.

De blasphemia haereticali prolata in ira, in ebrietate, & ioci causa.

29 QVoad blasphemos haereticales in ira iam supra dixi ipsos esse tantummodò de leui de haeresi suspectos, nunc etiam dico ipsos esse mitius puniendus, ita namque docuerunt *Albertin. vbi supra q.27. nu.2. & 3.* & alij plurimi allegati per *Farin. de delictis, & poenis quaest.20.nu.47.Lazar.de blasph.q.7.nu.61.& seq.*

30 Addit tamen *Farinac.ibidem num.48.* diligenter considerandum esse: An ira ortum habuerit à iusta, & graui causa; An à leui, & iniusta: Primo namque casu minus puniuntur.

Secundo verò magis,& ibi enumerat causas iustas irae, & *num.48.* expresse voluit iram, quae insurgit ex ludo prouenire ex causa illicita, & iniusta, cùm ludus praecipuè alearum, & taxillorum sit à iure reprobatus, *l.alearum vsus, Cod.de Relig.& sumpt.funerum,* ita voluit etiam *Albertinus de Agnoscen. assert.quaest.27. num.8. & num.18.cum alijs ibi allegatis,* inspicienda etiam est diligenter qualitas personae: nam si esset rusticus magna ira commotus ex causa iusta ab omni suspicione Haeresis excusaretur, sic in fortioribus terminis magna Curia Vniuersali Neapol.absoluit quendam rusticum, qui dum cum domino eius creditore altercaretur, ex magna ira, & inconsideratè haec verba protulit: *Quod Deus non poterat facere, quod ipse teneretur ad tantas operas: Ioan, Baptista de Thoro in compendio decisionum Regni par.1.fol.79.vers.* Blasphemans.

Auctoribus citatis adde Gregor. Lopez, benè in hac materia loquentem in *Rubric. tit.28. partit.7.glos.1.* vbi etiam ipse distinguit, de ira orta ex iusta, vel iniusta causa, & addit quod ira potest esse tanta, quod aequipararetur dementiae, vt cum quis subito ex aliqua passione prorumpit in verba blasphema, quorum significationem non considerat: nam in hoc casu talis non peccat mortaliter, ex S. Thoma loco ibi per Gregorium allegato, quod etiam expost dixit *Scipio Rouit.in pragmat. Regni Neapolit. Rubric.de blasphemantibus num. 9.* vbi alios allegat.

31 Excusabuntur etiam à poenis blasphemi haereticales in ebrietate, vel saltem mitissime punientur, ita *Farinac. dicta quaest.20. num.50. & sequ. Lazar. de blasphem. quaest.8.num.47. Salcedo ad Diaz cap.113.circa finem, vers.* Excusabitur autem is, idem enim iudicandum est de ebrio, ac de furioso, & mente capto, *l.omne delictum, §.per vinum,ff.de re militari.*

Idem etiam dicendum est, de dormientibus, *Salcedo vbi supra vers.* Erunt etiam à poena.

32 Sed ad maiorem praemissorum claritatem aduertendum, quod ebrietas est triplex, leuissima, leuis, & magna.

Leuissima est, quae mentem non impedit, sed tantùm exhilarat hominem, eumque promptiorem reddit, & de hac agit *Bald.l.1. num.40.Cod. vnde vi,* vbi etiam ait poenam delicti, ob hanc ebrietatem non minui.

Leuis est, quando calor vini mentem turbat, & in hoc

hoc casu ebrietas solet minuere pœnam, *Ladercb. qui alios allegat, consil.207.* De qua etiam ebrietatis specie loquutus fuit Ioannes de Anania in cap.2. de maledicis, dum dixit ebrietatem excusare blasphemum à tanto non à toto, & dicta Ananiæ ibi sequutus fuit *Gregor. Lopez loco supra proximè allegato, vers.* Quid autem in ebrio blasphemante.

Magna est, quæ mentis alienationem inducit, atque hæc delictum prorsus tollit, cùm hæc ebrietas furori propè similis sit, *Laderch. vbi supra per tot.consil.quem omnino vide.* Et sicuti triplicem diximus esse ebrietatem, ita triplicem esse iram, dixit idem *Laderch. loco citato, vers.* Magna est, de qua eadem omninò sunt dicenda, quæ de ebrietate diximus.

Dictum verò DD. vulgatum, quod ebrietas excusat à tanto, non à toto, de quo *Albertinus de Agnoscendis Assert. quæst.36.* procedit in ebrietate leui, non in leuissima, quæ nec à toto, nec à tanto excusat, non in magna, quæ ab vtroque excusat.

Quia tamen difficillimum est cognoscere, an ebrietas inducat totalem mentis alienationem, & Ecclesia non solet iudicare de occultis, tutissima est opinio *Albertin. loco citato num.16.* quod ebrio dicenti verba blasphemiæ, vel hæretica ad cautelam deposita ebrietate semper imponatur aliqua pœnitentia, siue quis peccauerit per ebrietatem, insaniam, calorem, iracundiæ, seu furorem, seu etiam dormiendo, argumento *cap. excommunicatorum 23. quæst.5.*

33 Qui verò per iocum, vel etiam lubricum linguæ blasphemias hæreticales enomunt, grauissimè sunt puniendi, ita *Pegna commen. 17. in tertia parte litera B. vers.* Et quamuis regulariter. *Lazar. de blasphem.q.6. num.11. vers.* Extenditur tertio, *Salcedo ad Diaz dicto cap.113. vers.* Sed locus iste, *Farinac. de hæresi quæst. 179. num.45. Sanctarel. alios referens de hæresi tract.3. de blasphem.cap.8. dubio 2.num.3.*

34 Sed an isti sint puniendi per Episcopos, & alios Ordinarios, an per Inquisitores controuertunt DD.

Verior tamen, communior sententia est istos, posse, & debere per Inquisitores puniri: nam ex quo hæreticalia proferunt verba, negari non potest, quin sint de hæresi suspecti, & consequenter Inquisitorum iurisdictioni subiecti, & ita tenuerunt *Pegna vbi supra vers.* Num autem, *Salced. ibidem, vers.* Sed vtrum qui talia, *Farinac. dicta quæst.179. numer.48. & Sanctarell. loco allegato,* qui omnes in isto casu dicunt Inquisitores posse imponere pœnam pecuniariam, quamuis ad augendam, vel minuendam pœnam, consideranda sit qualitas personæ iocantis, verborum, & aliarum circumstantiarum.

Et in omni casu, ei qui asserit se lubrico linguæ, vel ioci causa, vel in magna ira blasphemiam protulisse,

35 incumbit onus hoc probandi, latissimè *Pegna, & Sanctarellus locis allegatis, ille versic.* Ad hæc illud, iste *num.4.* & Pegna eodem loco sub litera D. vbi latè de proferente has blasphemias per lubricum linguæ, & quod eodem modo puniri debeant.

36 Ab Inquisitoribus quoque puniri possunt, qui verba Sacræ Scripturæ ad iocosa trahunt libellosque componunt, ita *Pegna vbi supra versic.* Postremo, *Salcedo loco citato, vers.*

Quæ sanè sunt obseruanda, *& Sanctarell. dicto §.4.in fin.*

(?)

§. SEPTIMVS.

De fœdantibus, & conspurcantibus Imagines Sanctorum.

37 De hoc delicti genere in præsenti pertractandum est, quoniam tales Imagines conspurcantes, &c. facto dicuntur blasphemare, vti communiter dixerunt Doctorum infra citandi.

38 Et in primis huiusce criminis reos esse de hæresi vehementer suspectos, constat inter omnes, vti docuere *Alphonsus de Castro de iusta hæreticorum punitione lib. 1.cap.12.& 15.Genuens.in praxi Archiepiscopali Neapolitani cap.18. num.11. in fin.& in addit.num.17.Pater Zanardus in summa diuinorum Præceptorum cap.64. vers.* Secundo dico, quod eadem pena, *tom.2.*vbi quod hi aliquando etiam abiurant de leui tantùm, & regulariter de vehementi, non autem de formali (si catholici sint:) Quamuis, ait ipse, aliqui tenuerint hos non debere abiurare, quia Maiestatem confitentur, & eam tantummodò odio, & malo animo offendunt, *Symanch. in Enchiridio Iud. cum Violatæ Religionis titul.10. Rubric.de Effractoribus Imaginum, Lazar.de blasphem. quæst.6.num.14.*

39 An autem hic casus sit mixti fori, vel potius ad Inquisitores pertineat priuatiuè, quoad laicos disputant DD. in qua difficultate.

40 *Clarus in practic.crimin.§.fin.quæst.68. vers.* Imaginem, *Symanch. de Cathol.Institut.tit.32.num.17.*voluerunt hoc delictum esse mixti fori, ita vt sit locus præuentioni inter Iudicem laycum, & Ecclesiasticum, & illos varios casus particulares, in quibus tales delinquentes a Iudicibus sæcularibus fuerunt condemnati referentes, sequuntur *Baiard.ad Clarum num.49. & sequen. Farinac. de delict. & pœnis quæst.20. num.68. & sequent. Menoch.de arbitr.iud.cas.376.per totum.Franc. decis.504. vbi Riccius in addition. Caballus in suis resolut. crimin. centuria prima, casu 91. Farinac. in nouiss. addit. ad dictam quæstionem 20. sub num.68. & 70.* qui alios refert, & concludit esse locum præuentioni inter Iudicem sæcularem, & Inquisitorem, *Franc. Bernardin. Porrus in suo fasciculo rerum criminalium fol. 45.* vbi meminit de quodam dicto il Spagnoletto, qui ex ordine Senatus nostri Excellentissimi fuit suspensus ob calcatam Sacram Imaginem pedibus, & quamuis hæc sit communissima opinio.

41 Attamen ego contrariam opinionem veriorem puto, videlicet.

Cognitionem huiusce criminis spectare ad Iudices fidei priuatiuè quoad laycos, moueor ex pluribus, &

Primo, quia si is, qui taliter delinquit, verbo dixisset Imagines Sanctorum non esse venerandas, vtique talis blasphemasset hæreticaliter, & per consequens puniendus esset ab Inquisitore, priuatiuè, quoad laycum vti supra dixi, at voluntas alicuius non minus verbo, quam facto declaratur, *l.reprehendenda vbi DD.Cod.de instit. & substit.*quinimò voluntas magis facto, quam verbis, declaratur *Barbos.axiomate 230. num.4.* qui alios allegat; fractione autem, aut conspurcatione alicuius Imaginis, clarè patet tales reos velle fateri Imagines non esse venerandas, igitur etiam ij facto hæreticaliter blasphemantes subduntur iurisdictioni Inquisitorum priuatiuè, quoad laycos.

42 Secundo, quia ita fuit decisum à Supremo Regio Consilio Hispaniæ, in quodam nouiter conuerso, qui Imaginem Beatissimæ Virginis Mariæ fregerat, quique prima sententia fuerat condemnatus ad amputationem manus, & ad suspensionem in furca, & cum ab hac sententia hic reus appellasset ad Regiam Pia-

cianam Cancellariam, iussu DD. de dicta Cancellaria, causa hæc remissa fuit ad Inquisitores, à quibus postea fuit ob non probatum delictum absolutus, ita suo tempore accidisse, scribit *Azeuedus I. C. insignis ad Regias Constitutiones lib. 1. tit. 1. leg. 3. num. 7. & sequent.* qui etiam vlterius tenet hanc remissionem iustissimè factam fuisse, & de hoc crimine solos Inquisitores posse cognoscere.

Tertiò, moueor ex eo, quod nullus hucusque controuertit, quod Inquisitores soli sint Iudices in causis sortilegorum hæreticalium, vt v. g. sortilegij, in quo sortilegus vtitur Hostia consacrata, vel baptizat Imagines, vt infra probaui in titulo de Sortilegis, & hoc non ex alia ratione; quam ex eo, quod nisi crederet Hostiam consecratam habere virtutem ad sortilegia, illa non vteretur, vt ibi dixit ex Alphonsi. à Castro, & alijs quod tenere esset hæresis, igitur etiam in casu nostro, idem dicendum, nam deturpans Imagines, nisi crederet Imagines non esse venerandas, non est præsumendum, quod illas deturparet, sicuti etiam baptizans Imagines, nisi crederet eas posse baptizari, non est præsumendum, quod illas baptizaret.

Quartò, moueor ex eo, quia apud Græcos isti effractores Imaginum vocantur Hæretici, vti notauit *Azeuedus vbi supra num. 9. circa medium*.

Atque ita tenet Azeuedus omninò videndus vbi supra, *Gennensis in praxi Archiepiscopali Neapolitani cap. 18. in additionibus, num. 7, & Lazar. de blasphemia quæst. sexta num. 14.*

Neque obstat, quod communiter opponitur, quod Inquisitores non possint imponere pœnam condignam hoc delicto;

Quia hoc negatur, nam possunt ex enormitate delicti, & eius circumstantijs, hosce reos brachio sæculari relaxare, *Azeued. loco supra citato, & Gennens. dicto num. 17. in fine*, prout etiam Bononiæ tres qui plures Imagines in dicta Ciuitate conspurcauerant, de ordine Supremi Tribunalis Sanctæ Romanæ Inquisitionis fuerunt brachio sæculari traditi de anno 1623. qui debitas tanti sceleris pœnas persoluerunt, & ita contra hosce reos obseruari in Hispania, attestatur *Sousa in suis Aphorism. Inquisit. libro secundo cap. 42 numero 14. & plur. sequent.*

Et de iure hosce reos ad pœnam mortis naturalis, etiam puniendos, dixit *Viscont. in suis conclusionibus mortis, in littera I.* in verbo, Imagines, vbi alios allegat, quibus addi potest Illustrissimus Præses Gottofredus Abano in sua praxi, & theorica criminali, *in §. hæresis, num. 54. & seq.*

Et tam enorme est hoc delicti genus, vt illius Rei à Catholici Regis nostri Indulto generali excludantur, *Mastrillus ad Indultum capite 26. numero 14. & seqq.* vbi idem concludit de blasphemo hæreticali, & sic *Franciscus Bernardinus Porrus in suo fasciculo rerum criminalium folio mihi 46.* attestatur se non potuisse obtinere a Excellentissimo Senatu nostro Mediolani, quod quidam Ioannes Benedictus Vicecomes, ob hæreticales blasphemias, ad remum per quinquennium damnatus, frueretur beneficio decreti gratiosi.

Prout nec in Regno Neapolitano in blasphemia Dei, & eius Sanctissimæ Matris, ac Sanctorum Apostolorum transigi posse, nec pœnam commutari, nec fieri gratia ex Regia pragmatica Cardinalis Granuellani, tunc illius Regni Proregis, testes sunt *Gaiardus de delictis mentalibus, & actualibus lib. 2. de blasphem. num. 126. in fin. vers.* Item in blasphemia, & *Ioan. Dominicus Tassonus in pragmat. Regia de Antefato, vers.* Secundo, *obseru. 2. n. 139. & vers. 12. obser. 1. n. 15.*

§. OCTAVVS.

De varijs generibus Blasphemiarum, & ab Inquisitores aliquando possint punire blasphemias non hæreticales.

QVamuis supra de varijs blasphemiarum generibus dixerim, attamen nunc maioris huiusce materiæ declarationis gratia, nonnulla exempla adducam similium blasphemiarum.

43 Et primo de blasphemia, *nec Deus ipse si descenderet de Cœlo, amoueret frumentum de Area hac*, clarum est, quod est hæreticalis, & de hac blasphemia videatur *Viuius decis. 275. numer. 18. Lazar. de blasphem. quæst. .... num. 33.*

Secundo, sub hæreticalibus blasphemis, comprehenduntur etiam blasphemiæ hæreticales prolatæ sub conditione, *Royas de hæreticis par. 2. num. 173. & seq. Lazar. de blasphem. q. 7. num. 44. & sequent.* quia in actu conditionali, adest voluntas de præsenti.

Tertio, pro hæreticali blasphemiæ habetur dicere, *Dio Partesano, Plot. in tract. de blasphem. n. 27. Lazar. de blasphem. quæst. 7. num. 29.*

Quarto, qui diceret, *Dio becco Diauolo*, si est assuetus proferre blasphemias atroces in Deum præsumitur verbum illud iniuriosum retulisse in Deum, alias secus, *Lazar. de blasphem. quæst. 3. num. 9. vers.* Hinc in facti.

Quinto controuerti potest, an blasphemare dicatur, dicens, *al dispetto che non vò dir di Dio*, vel *puttana che non vò dir della Vergine Maria*, & *Protus in tract. de blasphem. num. 17.* voluit hunc blasphemare hæreticaliter: nam, inquit ipse, protestatio illa non releuat, vti contraria facto, *Lazarus vero de blasphem. quæst. 3. num. 30.* tenet oppositum; nam negatio posita ante verbum regulariter inducit orationem negatiuam, & ita etiam ego in mitiorem partem inclinans teneo. Neque obstat ratio Ploti, nam in hoc crimine, & in hoc Tribunali declaratio expressa, potius stari debet, quam facto contrario, cum versemur in his, quæ in animo consistunt, vti dixit *Menoch. de arbitr. casu 85. num. 9.*

Sexto, dicere, *Puttana della Vergine*, non proferendo nomen Mariæ, est hæreticaliter blasphemare, nam ex communi vsu loquendi appellatione Virginis, per excellentiam intelligitur B. V. M. ita *Plot. de blasphem. num. 13. Lazar. in eodem tractatu quæst. 3. num. 38. Belochius loco infra allegato.*

Septimo dicere, *al corpo di Dieci, ò dirà puttana di Dio bacco, ò al dispetto di Christoffero, ò puttana della Vergine Giouanna*, non est blasphemare, attamen *Iacobus Ramirez in tractatu de custodia linguæ cap. 3.* ait talia verba proferentem male facere: *Nam sicuti, inquit, qui se ad ignem sæpe approximat, quandoque ab eo comburitur, ita etiam qui ex consuetudine huiusmodi verba profert quandoque verè blasphemat.* Quod ampliatur in lusore, qui semper præsumitur blasphemare, & addere illa verba dolosè, ita *Lazarus de blasphem. quæst. 3. num. 33.* Et de his omnibus, ac alijs similibus blasphemiarum generibus, vide *Belochium de casibus reseruatis part. 2. quæst. 12. num. 6. & plurib. sequen.*

44 Quoad secundum, dico, quod solus Inquisitor cognoscit, non solum de blasphemijs hæreticalibus, sed etiam de habentibus connexionem cum hæresi, ita *Albertinus de Agnoscen. assert. Cath. quæst. 22. n. 63.* vbi ait sufficere, quod blasphemia habeat in se hæresim explicitam, vel implicitam, vt de illa Inquisitores cognoscant, *Alphons. à Castro de iusta hæret. punitione lib. 1. cap. 12.*

cap. 12. in fin. ibi blasphemia autem, quæ habet quandam cum hæresi vicinitatem, vel connexionē ad Inquisitores spectat, *Royas de hæreticis par. 2. art. 12. nu. 168. & Lazar. de blasphemia quæst. 6. num. 10.*

45 De illis vero blasphemis, quæ nec hæreticæ sunt, nec cum hæresi cognationem habent, non solent cognoscere, Inquisitores directè, licet ex illis soleant malam, & prauam inquisiti Rei indolem arguere, *Sanctarellus de hæresi tractu tertio de blasphemia capitul. 8. dub. 2. num. 2.* De illis tamen etiam cognoscunt Inquisitores cum sunt coniunctæ, cum blasphemijs hæreticalibus, & ita passim obseruatur in hoc Sacrosancto Tribunali.

§. NONVS.

De Blasphemijs sub conditione.

Qvia diximus supra *n.* 43. blasphemias hæreticales non desinere esse tales, quamuis eis adijciatur aliqua conditio, nunc pro clariori veritate, & intelligentia huiusce rei.

46 Animaduertendum est, quod ea de plano procedunt cum blasphemia profertur sub conditione de futuro, quia tunc omnes rationes adductæ à Doctoribus militant, vt videre est ex *Canter. in suis quæstionibus crimin. tit. de blasphemia n. 3. Sanchez in summ. lib. 2. cap. 32. nu. 24. Azeued. ad Reg. Hispan. Constit. Nou. recompillat. lib. 8. tit. de los blasfemos l. 1. n. 14. & Sanctarell. in tract. de blasphemia post eius tractat. de hæresi cap. 2. dub. 1. nu. 13.*

47 Neque obstat ratio adducta per *Salazar de vsu & consuetudine cap. 5. num. 28.* quod conditio nihil possit inesse, quia, vt supra dicebamus, in actu conditionali adest voluntas de præsenti, & ex blasphemia illa conditionali significatur fidem non alteram non esse firmam, cùm ponit a futuro euentu pendere, vt dixit *Sanctarell. vbi supra loco citato.*

Dubium quidem graue esse potest, quid dicendum sit de blasphemia prolata sub conditione de preterito.

48 In qua difficultate secundum traditiones *Cantera, Sanch. & Sanctarell.* vbi supra concludendum videretur idem iudicandum de blasphemia prolata sub conditione de futuro, ac prolata sub conditione de præterito, nam DD. illi exemplificant traditiones suas in hac blasphemia: *si hoc non est verum reniego Deum:* & dicit Cantera, quod talis proferens est blasphemus, & subditur iudicio Inquisitorum siue illud, quod asserit non sit verum, siue sit verum.

49 Ego tamen saluo semper veriori iudicio, & salua determinatione S. Ecclesiæ, & Sac. Congregationis, dicerem talem proferentem verba blasphema sub conditione de præterito, quam non extitisse est impossibile (si verè extitit vt præsuppono) non posse dici blasphemum hæreticalem.

Probatur conclusio, & pro faciliori probatione ponatur exemplum tale. Si dies externa non præterijt nego Deum, tunc sic iste proferens talem propositionem ita firmiter credit in Deum, vt ex vi suæ propositionis impossibile sit eum non credere in Deum, quia impossibile est diem externam non præterijsse, igitur iste non est blasphemus hæreticalis.

50 Secundo probatur, quia in casu istius blasphemiæ non militant rationes consideratæ à DD. supra allegatis. Nam *Sanch. dicto cap. 32. n. 24.* mouetur ad asserendum verba etiam sub conditione prolata blasphemiam importare ex eo, quod fidei humanæ denegatur omnimoda firmitas, cùm significetur quasi pendens ex conditione contingenti.

At hæc ratio cessat in conditione de præterito, quia est conditio non contingens, sed necessaria, quam impossibile est non extitisse.

Sanctarell. verò vbi supra mouetur ex eo, quod in istis propositionibus conditionalibus videtur fides nostra pendere à conditione, quæ potest esse & non esse, quæ in effectu est eadem ratio cum ratione Sanchez de qua supra.

At hæc ratio non potest applicari casui nostro quia conditio prædicta, si dies externa non præterit non potest esse, & non esse, sed est conditio necessaria. *Royas loco supra numer. 43. allegato*, rationem adducit ex eo, quod in actu conditionali adest voluntas de præsenti.

Sed neque hæc ratio obstat nostræ conclusioni quia vt supra dicebamus, voluntas, quæ de præsenti adest in proferente dictam propositionem, est Catholica, & impossibile est, quod ex vi dictæ propositionis non sit Catholica, quia impossibile est dictam conditionem non extitisse.

Nec etiam quicquam facit ratio Canteræ loco supra allegato, quia licet verba illa sint temeraria, & scandalosa, attamen nihil negant de Deo, imò ex vi illius conditionis significant esse credendum Deo, sicuti impossibile est præterita non extitisse.

51 Hæc tertiò loco mirificè comprobantur ex doctrina *Bartoli in l. 1. de condit. & demonst. n. 2.* vbi dixit conditionem sub tempore præterito non esse conditionem, nisi admodum impropriè, quod idem dixit I. C. in l. cum ad præsens cum duabus seqq. vbi benè *Gottofred. in suis notis ff. si cert. petat.* vnde ex stipulatione sub conditione de præterito non oritur obligatio conditionalis, sed pura sic quamuis controuertatur DD. An Episcopus possit dispensare in votis conditionalibus: pro indubitato tamen præsupponunt eum non posse dispensare in votis conditionalibus sub conditione de præterito, vt videre est ex longa serie *allegat. per Sanchez in summ. libr. 4. capit. 40. numer. 88. & pluribus seqq.*

Sicuti igitur in his actibus, stipulationibus, & votis obligatio est pura, ita in propositionibus conditionalis sub conditione de præterito assensus est purus, & ea proferens habet mentem, & assensum Catholicum.

52 Ad hoc idem allegari potest pulcherrima doctrina *D. Thom. in 4. sentent. distinct. 29. quæst. vnica articul. 3.* quam allegat, & sequitur Paulus Duranus de conditionibus, & modis impossibilibus, ac iure prohibitis *par. 3. cap. 2. num. 12. & seq.* quod scilicet quamuis conditio impossibilis adiecta contractus matrimonij vitietur, ita quod Matrimonium reiecta illa conditione sustinetur, capitul. finali de conditionibus appositis, *Paulus Duranus in eodem tractatu parte quarta capitul. 6. per totum.*

Attamen quando sumus in conditione de præterito falsa vtique illa non vitiatur, sed vitiat matrimonium, quia remouet consensum ab actu, igitur etiam in nostro casu omnis assensus hæreticus remouetur à dicta propositione.

53 Etsi verè DD. supra allegati in contrarium diligentius inspiciantur loquuntur in blasphemia conditionali conditione de futuro, & cum exemplificant in conditione, si hoc est verum intelligi commode possunt cum asserta veritas non est nota proferenti, nam tunc verè proferens blasphemiam sub illa conditione blasphemat hæreticaliter.

Etsi dicatur proferentem blasphemiam etiam sub conditione de præterito æquare certitudinem humanam certitudini diuinæ.

Ref-

blasphemos, hæc patent, tum ex dictis de indicio, & tortura, tum ex dictis in *tit. de fortilegijs in qu. de abiuratione fortilegis iniungenda*.

63 In præsenti autem dubitari potest, an tortura in casu nostro sit danda blasphemo, cùm tantummodò est de hæresi leuiter suspectus, in qua difficultate.

Campanill.in diuerf.iuris canon.rubr.11. cap.26.num. 63.& 64. & Roder.à Chuna de confeff. follicit. quæft.23. num.14. verf. Atque de his, voluerunt suspectum de leui nullo modo esse torquendum.

Mouentur primò, quia ex leuibus indicijs non potest dari tortura, neque in causis fidei, vti dixi & latissimè probaui in *dicto titulo de fortilegijs loco allegatò*.

64 Mouentur secundò ex eo, quod disputant DD. num ex leuibus præsumptionibus fit, quis de fide interrogandus, & tanquam de hæresi suspectus carcerandus, & *Symanch.de Cathol.Institut.tit.50.num.28. & seq. & in Enchiridio Iudicum Violatæ Religionis tit.41. num.7.* dixit sibi valdè acerbum videri, quem de fide interrogari, quid sentiat ex solis leuibus suspicionibus, nisi fortè versaremur in homine vilis, & abiectæ conditionis, & *Symanch. sequitur doctissimus Pegna ad Director. par.2. comment.12.in fin.* vbi addit, hoc ait, est certum ad nullius capturam veniendum esse: ex his tantùm indicijs, aut delictis, quæ leuiter solùm redderent, quem piam suspectum propter insigne honoris detrimentum, quod in hoc crimine sola captura afferre dignoscitur, hosce etiam pluribus relatis sequitur *Farinac. de hæresi quæst. 185.num.56.& num.7.* vbi alios plures allegat, optimè *Scaccia de Iudicijs ciuilibus, criminalibus, & hæreticalibus lib.1. cap.44. per totum, sed maximè numer.2.* vbi dixit neminem capiendum ex leuibus inditijs in hoc crimine.

65 Si igitur leuia indicia vix sufficiunt ad interrogãdum reum, etsi sufficiunt, non tamen ex illis, potest deueniri ad ipsius capturam. Quomodo ex dictis indicijs poterit reus torqueri, cùm multo maiora requirantur indicia ad torturam, quam ad capturam, ex notatis per *Clarum in practic.crimin. quæst.20. num.3. & quæst.28. nu.2.* Atque ita DD. supra citati indistinctè loquuntur tam de tortura pro habenda veritate, quam de tortura super intentione.

66 Pro huiusce difficultatis solutione, notandum est, quod suspicio hæresis leuis, talis dicitur in ordine ad suspicionem vehementem: nam leuis suspicio secundùm se considerata, arbitrio prudentum virorum est grauis, vnde ob id Ecclesia eam leuem suspicionem nem habet in consideratione, dum Christi fideles ea suspicione laborantes, cogit ad abiurandum de leui, *cap. accusatus in princip. de hæresi, in sexto, ita Freitas ad Roder.à Chuna de confeff. follicit. quæft.5. num.37.* Sic in simili percussio Clerici, alia dicitur leuis, à qua potest Episcopus absoluere, *cap. peruenit de* sententia excommunicatione, & alia grauis, à qua Papa, & non Episcopus absoluit, *cap.si quis fuadent 17.quæft.4.* Et tamen percussio leuis, talis dicitur præcisè in ordine ad grauem, nam in se potest esse peccatum mortale, & sic culpa grauis, vt ex *Nauar. & alijs obseruamt Boudetna de censuris in specie tom.3. disp.2. quæft.3. puncto sexto, sectio quinta num.8. verf.* Dixi percussio leuis.

Hoc supposito, si sermo fit de tortura danda pro veritate habenda, & super complicibus, vbi fimus in alijs casibus suspicionis leuis hæresis, in quibus de complicibus aliqualiter appareat, & in ea delictorum genere, quod sine complicibus neque perpetrari, tunc dico eam etiam suspecto tantummodo de leui, non confesso, & non conuicto dandam.

Id euidenter constat ex inueterata praxi Sancti Officij, qua huiusmodi suspecti tantummodò de leui solent pro habenda veritate torqueri, vnde Parer Masin. in praxi S. Officij part.8. in forma sententiæ contra reum suspectum de leui, ponit hæc verba:

Et parendo à noi, che tu non haueßi detto intieramente la verità, giudicaßimo &c. esser necessario venir contro di te al rigoroso essame, nel qual constituito niente di nuouo aggiongiesti à tuoi primi detti &c.

Confirmatur prædicta, primò quia suspicio leuis arbitrio prudentum, & Ecclesiæ est grauis in se, vt supra vidimus, ergo in ea locus est torturæ.

Confirmantur secundò, quia ex *Freitas ad Roderic. de confessar.follicit. quæft.23. nu.29. ex Cantera, & alijs ibi allegatis*, confessarius sollicitans, potest pro habenda veritate torqueri, quod etiam de iure communi procedere, dixit *Sousa in Aphorismis Inquisitorum lib.1. cap.24. num.65.* licet ipse contrarium teneat, & tamen tam Freitas, quàm Sousa vti Hispani, Hispanorum opinionem sequuntur, quod sollicitatio in confessario non inducit, nisi suspicionem de leui, vt vidimus *tit.6. §.13.*

Neque obstanc argumenta in contrarium adducta, quod scilicet ex leuibus indicijs nullus fit de fide interrogandus, carcerandus, & multo minus torquendus.

Quia aliud est ex leuibus indicijs, carcerare, torquere, & interrogare reum, aliud id agere ex legitimis inditijs inducentibus de iure suspicionem hæresis leuem, quæ in se grauis est, hoc est licitum, quamuis primum sit illicitum.

Alias sequeretur, quod in Hispania, nec binas nuptias contrahens simul, nec confessarius sollicitans possent interrogari, quid sentiant de Sacramentis Matrimonij, & Pœnitentiæ, nec carcerati.

Qua ibi ex illis delictis oritur suspicio tantummodo leuis hæresis, vt supra vidimus *titul.5. & 6.* Et tamen in Hispania huiusmodi rei, & carcerentur, & interrogantur de fide, *Sousa in Aphorism.Inquisit.lib.1.cap.35. nu. 3. & Ludouicus à Paramo de origine S.Inquisitionis lib. 3. qu.10. num.165. verf.* Et quoniam.

Si verò loquamur de tortura super intentione tunc dico suspecto de leui, eam minimè dandam: Probatur, quia vt probauit *titul.12.§.8.num.96.* suspicio leuis hæresis sufficienter, & naturaliter tollitur abiuratione de leui, quæ ad hunc præcisè effectum fuit inuenta, igitur vlterius non est torquendus.

Secundò probatur, quia suspicio vehemens Hæresis tollitur tortura super intentione, & abiuratione, vt probaui *loco supra allegato num.87.* ergo non est æquum, ad tollendam suspicionem leuem hæresis (quæ longè inferior est vehementi) de necessitate requiri torturam, & abiurationem.

Tertiò probatur, quia ob id *Sousa in Aphoris. Inquisitorum lib.1.cap.34.num.64.* voluit confessarium sollicitantem, qui secundum iura suæ Regionis non est, nisi de leui suspectus de hæresi, vt supra dixi, non debere torqueri super intentione, & *Genuensis in praxi Archiepiscopali Neap.cap.84.in antiquis num.8.ibi:* Quando reperitur quis suspectus leuiter tunc taliter suspecto solet imponi pœnitentia salutaris, & abiuratio de leui, & regulariter non torquetur, cuius dictum intelligo, de tortura super intentione, alias ei non posset iniungi abiuratione de leui, quæ necessario supponit de delicto plenè constare debere, vel per confessionem, vel per legitimas probationes. Et doctrina Genuensis per totum illud caput magnificanda est, quoniam tota desumpta est ex literis Supremæ Congregationis de Vrbe, vt ipse in fine illius capitis attestatur.

Si tamen tortura daretur taliter suspecto, tunc esset vtique abstinendum ab abiuratione, quia suspicio leuis sufficienter esset sublata per torturam, *Pegna ad Eymeric.par.3.com.39. verf.* Quare in hoc articulo. Quamuis, vt supra dixi, & latius dicemus in *titul.de fortilegis*, suspicio leuis regulariter sit tollenda per abiurationem de leui.

Benè verum est, quod cùm suspicio leuis non constat

sistat in indivisibili, sed habeat suam latitudinem moraliter, si hæc suspicio leuis in genere suo sit ex suspicio. nibus gradum infimum leuis suspicionis excedentibus, posset etiam tunc reus taliter suspectus torqueri leuiter super intentione, & vlterius cogi ad abiurandum de leui, & hoc est, quod voluit dicere. *Genuens. loco supra allegato*, dum non dixit simpliciter suspectum de leui non torqueri, sed tantummodò regulariter non torqueri.

Hic autem comodè dubitari potest, an cum reus explicitè non fateatur, sed tantummodò remittit dictis testium, possit torqueri pro habenda præcisa responsione per sic, vel non.

In qua re respondendum est affirmatiuè, ita *Bald. l. accusationem num.6.C. qui accusare poss. Capic. decis.245 Farinac. de indiciis, & tortura quæst.37.nu.176.*

Et ratio est, quia potest esse, quod testes qui deposuerint non probent, vt quia sit vnus tantum testis, vel quia patiuntur exceptiones in personis, vel in dictis, quo casu relatio, ad eorum depositiones pateretur easdem exceptiones, cum omnes qualitates relati, sint in referente.

His accedat, quod potest esse, quod illa relatio ad dicta testium sit fraudulenta, puta quia reus plures blasphemias protulerit, quam testes deposuerint, vnde propterea cogendus est reus ad præcise respondendum, & hanc scio fuisse opinionem *Reuerendissimi olim Marci Antonii Amidani tom. tertio. eius votorum voto 15. numero 2.*

§. DECIMVS TERTIVS.

De abiuratione blasphemis iniungenda.

67 QVoniam Blasphemi consuetudinarij, & ex habitu quodam, tam in ira, quam extra iram, & ad omnem leuem animi motum sunt vehementer suspecti de hæresi, vti supra probaui: ideo clarum est, quod isti debent abiurare de vehementi, *Genuensis in praxi Archiepiscopali Neapol. cap.68. num.8. vers.* Si verò aliquis est suspectus, *Lazarius de blasphem. quæst.6.num.17. Pater Zanardus in summa diuinorum Præceptorum par.1. cap.11. de blasphem. versic.* Blasphemi autem in ira.

68 Si verò sint blasphemi consuetudinarij tantum in ira maximè si ita non sit ex causa omnino iniusta, tunc quoniam tales sunt tantùm de leui suspecti, de leui tantummodò abiurare cogendi sunt, *Lazar. de blasphem. loco supra allegato, & P. Zanardus ibidem.*

Videatur etiam in hac materia abiurationis *Ioseph Sesse decis. Regni Aragon. decis.470. nu.24. volum.4. vbi ait*, quod qui hoc modo blasphemauit (Renego Deum, & Beatam Virginem) abiurauit de leui, & eodem loco subdit, quod alius quidam blasphemus vna, & alia vice fuit coactus ad abiurandum de leui in Tribunali Sancti Officij, & ad exilium quatuor annorum, *Pater etiam Diana part.4. resolut. moral. tract.7. resol.8. vers.* Nota tamen, ait quod die 16. Decemb. 1633. in Inquisitione Sicula duo blasphemi abiurarunt de vehementi publicè ipso ibi Consultore existente.

69 Si verò, quis semel tantum blasphemiam hæreticalem protulerit in ira, tunc talis non solet abiurare, sed tantummodò grauiter facta abiurgatione dimitti solet cum pœnitentijs salutaribus, & aliquando si persona sit vilis cogitur stare præ foribus Ecclesiæ, cum candela accensa in manu, ita *Genuens. in practica Archiepiscopali Neapolitana cap.68. num.13. versic.* Item illis, qui semel, & *Lazar. de blasphem. quæst.6. num.21.*

70 An autem qui bis, vel ter in ira tantum blasphemauit sit cogendus ad abiurandum. Dico, quod sic, & hoc probauit verba *Eymerici in directorio par.2. quæst. 41. nu.6. vbi ait*: Si verò non frequenter, sed rarò, nec longo tempore, sed paucò, & non extra ludum, sed in ludo tantum, tunc eo casu abiurare debent vti leuiter suspecti, & qui ter blasphemauit in ira, raro saltem dicitur blasphemasse, & in verbis prædictis Eymerici comprehenditur, igitur etiam talis debebit abiurare.

Sed quoniam *Zanard. in summ. diuinorum Præceptorum capit.11. de blasphemia part.1. versiculo*, Blasphemi autem in ira, ait quod blasphemi in ira, & semel, bis, & ter, non solent abiurare si ira magna fuerit & causa iræ iusta, ideò in hoc seruanda est practica vniuscuiusque Tribunalis.

Et quia cum tractatur de blasphemi abiuratione, contingit sæpe dubitari. An in loco secreto: an publico sit ei indicenda.

Tota hæc res residet in iudicantium arbitrio, ita tamen, quod si blasphemi, licet indiciis præuenti comparuerint tamen in Sancto Officio, nec citati, nec vocati, possit cum ipsis agi honestiori abiuratione, *Locatus in tertio ca. a Placentia decis. 6, addit etiam Rolan. cons.63 num.7. lib.3. Farinac. quæst.194. num.9. de hæresi*, honestiori etiam abiuratione esse agendum cum blasphemo nobili, quod tamen non audeo affirmare, ob ea, quæ dicam § sequenti.

Generaliter tamen aduertendum est, quod regulariter abiuratio de vehementi fit publicè, sicuti abiuratio de leui in secreto.

Aliquando tamen etiam abiuratio de leui fit coram Congregatione, vt supra vidimus, ex *Ioseph Sesse in alleg. decis.470.*

Et ego etiam ipse semel vidi practicatum in nostro S. Officio Cremonæ tempore Reuerendissimi, & Religiosissimi Patris Magistri Ioannis Baptistæ de Sextula, tunc huiusce Ciuitatis Cremonæ Inquisitoris, qui ob singulares animi sui dotes morum, ac vitæ suauitatem, & doctrinam ex post maxima cum laude totius suæ Dominicanæ Religionis munere Prouincialis vtriusque Lombardiæ feliciter functus. Ad quod possunt allegari scripta à *Patre Diana par. 4. tract. 7. resolut. 33.* sicuti etiam aliquando vidi suspectos de vehementi non abiurare publicè, vt accidit in quodam nobili in hac nostra Ciuitate Cremonæ, qui cum reus fuisset in Sancto Officio, de hoc crimine blasphemiæ inquisitus de vehementi abiurauit coram Congregatione tantùm secum agendo ob eius affines nobiles.

§. DECIMVS QVARTVS.

De pœnis, pœnitentijsque salutaribus Blasphemis imponendis.

71 OMisso casu, in quo blasphemans fateretur, se corde credidisse blasphemiam, quam ore protulit, quo casu abiurare deberet de formali, & pœnis hæreticorum mulctari, iuxta tradita per *Lazar. de blasphem. quæst.6. num.17. & Zanard. in summ. Diuin. Præceptorum locis supra in proxima quæstione indicatis.*

72 Blasphemi ex consuetudine, & vehementer suspecti condemnantur ad triremes per triennium, vel in pœna pecuniaria graui, si viri sint honestæ conditionis, ita *Zanard. in summ. par.1. cap.11. versic.* Secundum est frequentia, *Salcedo ad Diaz. cap.123. vers.* Pœna autem, quæ imponi solet, vbi etiam, quod viles condemnantur ad remos, & nobiles ad carceres, *Royas in tract. de hæreticis par.2. nu.176. Barbosa de officio, & potestate Episcopi alleg.5. num.89. & seqq. vbi alios allegat.* In hac tamen materia animaduertendum, quod quamuis nobiles ratione nobilitatis videantur mitius puniendi, capit. grauem,

grauem de pœnis, ibi: Volentes tamen nobilitati parcere Comitis, Pegna commen. 16. parte secunda, Gayl. libro secundo obseruat. 110. num. 45.

Attamen hæc non videntur habere locum, vbi delictum fit commissum contra splendorem nobilitatis, Gayl. vbi supra num. 42. nam tunc nobilitas auget pœnam, optimè Henricus Boich. cap. cum quidam, de iure iuran. vbi enumerans delicta, quorum pœnæ augentur ex nobilitate, mentionem facit de blasphemia.

Et quando nobiles, & graduati sint in delictis magis vel minus puniendi videndus omnino erit Greg. Lopez in l. 2. tit. 28. partit. 3. glos. 1. per tot. vbi verè loquitur in hac materia super egregiè.

72 Blasphemi verò, cùm sunt tantummodò leuiter suspecti, puniuntur post abiurationem aliqua leui pena pecuniaria, vel etiam dimitti solent, cum penitentijs salutaribus, quæ regulariter omnibus blasphemis solent iniungi, ita Lazar. de blasph. quæst. 6. num. 22.

73 De alijs penis blasphemis imponendis vide Barbosam vbi supra, vbi latissimè de illis pertractat, Pegnam comm. 66. vers. Blasphemi olim, Marium Italiam de Immunit. Ecclesiæ, cap. 5. §. 6. num. 86. & sequen.

74 Addendum etiam est hoc loco, quod cùm blasphemiæ à ludo, & ludi causa procedunt, tunc debent reis fieri præcepta sub pœnis pecuniarijs, vt abstineant a ludo, vt sic sublata causa blasphemiarum (scilicet ipso ludo) tollantur, & blasphemiæ.

Tandem pro complemento huiusmodi materiæ aduertendum, ex Zanardo in summ. Diuin. Præceptorum, cap. 64. vers. Excusabuntur autem, par. 2. Blasphemantes ex simplici ebrietate, vel in ira magna, & ex grauissima, & iustissima causa maximè si illicò, quod se de-

75 liquisse nouerint coram præsentibus pectus † obtunderint, vel alta voce dixerit, Domine miserere peccati, excusari ab omni abiuratione, licet non ab omni pœna, nam per actus doloris externos suspitio malæ credulitatis ab eis tollitur, Farinac. quæst. 29. numer. 57. de delictis, & pœnis.

§. DECIMVS QVINTVS.

De quadam cautela Thomæ Ferrarij.

76 THomas Ferrarius in suo Cautelarum tractatu caut. 25. ait, quod si blasphemus post prolatam blasphemiam Sacerdoti confiteatur, & ab eo absolutionem obtineat, liberabitur ab omnibus alijs pœnis, & allegat Bartolum ita sentientem in consilio suo 167. incipiente, Minister fratrum de pœnitentia.

77 Sed ne hæc Bartoli opinio, aliquem in nostro S. Officio decipiat, animaduertendum est, quod ea est communiter reprobata, ita Iason. Bal. Io. de Anania, & alij allegati à Greg. Lopez in l. 4. glos. 2. in verbo, Cortele la lengua, tit. 28. pars. 7. vers. An si blasphemus, vbi quod contra Bartolum omnino est tenendum, quia per pænitentiam non tollitur pœna ciuilis, & legalis, Augustinus Barbos. in cap. 1. num. 6. de maledicis, benè etiam in nostris terminis Parlador. quotidian. different. iuris differ. 12. §. 2. numer. 22. vbi ait, quod Sacerdos habet tantum iurisdictionem in foro interno, & nullam in foro externo, & ideò Iudicium in illo foro non habet aliquid commune, cum hoc, quo ad Iurisdictionem, & ibi allegat Couar. lib. 2. variar. resolut. cap. 10. nu. 3. & sic absolutum in foro conscientiæ à crimine hoc blasphemiæ, posse nihilominus adhuc in foro exteriori puniri in hoc Sancto Officio, dixit Sousa in Aphoris. Inquisit. lib. 1. cap. 19. num. 23.

78 Et quamuis Gaitadus de delict. mentalibus, & actualibus lib. 8. tit. de blasphem. num. 127. vers. Et licet non habeat absolutionem à Summo Pontifice, conetur probare ex dicta cautela Ferrarij blasphemum, qui Sacramentalem obtinuit absolutionem mitius, saltem in externo foro esse puniendum.

79 Attamen in praxi ego per spatium quatuordecim annorum, quibus in hoc Sancto Officio versatus fui nunquam vidi aliquam haberi rationem huiusce cautelæ Ferrarij, nisi fortasse casus contingeret, quod statim quis prolata blasphemia accederet ad confessarium.

Nam tunc non ratione absolutionis Sacramentalis, sed ratione subitanei accessus ad dictum confessarium, ex quo indicium pœnitentiæ denotatur mitius cum eo esset agendum, vt etiam diximus hoc ipso titulo numer. 62.

Hinc etiam est, quod in simili videmus absolutum in foro conscientiæ ab excommunicatione, posse adhuc in exteriori foro à Iudice puniri pro eo delicto, pro quo fuit excommunicatus, vt tradunt communiter DD. relati à Duardo ad Bullam Cœnæ Domini lib. 3. §. 2. quæst. 12. num. 12. & Ricciull. de iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium lib. 4. cap. 68. num. 12. qui alios latissimè allegant.

§. DECIMVS SEXTVS.

An in crimine blasphemiæ pœna ob minorem ætatem sint minuenda.

80 MInoribus regulariter in delictis minorandam esse pœnam lato calamo tradiderunt Farin. de pœnis temperandis quæst. 92. num. 1. & sequent. & Caball. resolut. crimin. centur. 1. casu 134. & Iulius Cæsar Ruginellus in suis practicis quæst. cap. 35. per tot.

81 Attamen, quod minori blasphemanti minor ætas non prosit, ad effectum ei minuendi penas, dummodo sit doli capax, dixerunt Farinac. vbi supra numer. 192. qui alios allegat, & post eum Ruginell. dicto cap. 35. numer. 19. & Ludouic. Gilhau. sen. in sua Arbore Iudic. crimin. cap. 5. ramuscul. 3. de exception. num. 67. vers. Neque etiam excusat.

82 Hoc autem probant communiter DD. ab exemplo pueri illius, de quo D. Greg. lib. 4. dialogor. cap. 9. ac Hostiensis, & Ioannes Andreas in cap. 1. de delictis puerorum, hic enim puer cum annorum esset quinque ob eius blasphemias, quas ab impio patre didicerat è manibus parentum fuit à Diabolo ereptus, & in Infernum detrusus, de quo exemplo videndus est Farinac. de pœnis temperandis quæst. 92. num. 48. hoc ipsum etiam probant ab exemplo puerorum, qui irridebant Eliseo, de quibus dicit Scriptura 4. Reg. cap. 2. quod postquam Eliseus illis maledixit egressi sunt duo Vrsi, qui quadraginta ex illis pueris lacerarunt.

Quia tamen nullus ex auctoribus citatis loquitur in Tribunali Sancti Officij, in eo arbitror ego sic distinguendum.

83 Aut loquimur de abiuratione, & sumus in minore vigintiquinque annis, vel in pubere doli omnino capace, & tunc dico, quod non obstante minori ætate debet abiurare, neque enim minoribus in hoc casu vllo modo suffragari potest minor ætas, siue de substantia abiurationis loquamur, siue de eius qualitate, Sousa in Aphorism. Inquisitor. lib. 2. cap. 40. num. 4. qui alios allegat, & nos latius in tertia parte in peculiari titulo de abiuratione.

84 Aut loquimur de alijs pœnis, & dico, quod indistinctè, non solùm in blasphemia, sed in omnibus etiam alijs delictis ad Sanctum Officium spectantibus minor vigintiquinque annis mitius est puniendus, nisi hæreticus

eus esset pertinax, & impenitens, *Farinac. de heresi quaest. 194. §. 2. n. 32. & Sousa in Aphoris. Inquisit. lib. 3. cap. 32. num. 18.*

85 Vnde Sanctiss. D. N. Vrbanus VIII. sua speciali Constitutione incipiente, Apostolatus, 23. Martij 1628. expresse statuit celebrantes cum Sacerdotes non sint seculari foro esse consignandos, vt vltimo supplicio afficiantur etiamsi minores essent annis vigintiquinque, dummodo maiores essent annis viginti, in quo extendit Constitutiones Gregorij XIII. & Clement. VIII. de quibus supra per tot. Nam ante Constitut. Sanctiss. D. N. vtique rei huiusce criminis minores puniebantur citra mortem.

§. DECIMVS SEPTIMVS.

De quadam pœna peculiari S. Officij, quod blasphemi stent præ foribus Ecclesiæ.

86 INter præcipuas pœnas in S. Officio blasphemis imponi solitas, ea præcipua est, quod stent præ foribus Ecclesiæ cum candela accensa in manu genibus flexis in die Dominico, siue festiuo, dum Missarum solemnia celebrantur, & aliquando etiam cum lingua comprehensa ligno vulgo, inchiquata, prout ita in Hyspania, & Bononiæ obseruatum fuisse in facti contingentia attestatur *Fernandez de Othero disput. Iuris, lib. 3. q. 14. num. 4.* & non semel etiam obseruatum vidimus in hac nostra Inquisitione Cremonæ.

87 Hæc pœna est conformis cum dispositione Iuris de qua *in cap. 2.* de maledicis vbi hæc pœna his verbis describitur. *Statuimus vt si quis contra Deum, &c.* & infra, *vt diebus Dominicis præ foribus Ecclesiæ in manifesto dum aguntur Missarum Solemnia blasphemus existens vltimo illorum dierum Dominico palium, & calceamenta non habeat ligatus corrigia circa collum*, Videndique ad hoc ibi sunt Abbas, & Cæteri Canonistæ, aliique eo loci per modernum *Barbos. allegati*, quibus addi potest *Dionis. Gotfred. in suis notis ad Nouell. 77. sub litera G. in 3.* editione ibi, *Gregor. pœnam mitigauit.*

88 Hæc tamen pœna non habet locum in Clerico, qui non subijcitur dispositioni dicti capituli secundi de maledicis, ita enim *dicto cap. 2. docuerunt, Io. Andr. Hostiensis, & Abbas*, & ratione huiusce rei assignat *Gagliard. de delict. mental. & actual. loco supra alleg. num. 126. vers.* non tamen Clericus, quia si Clericus sic discalceatus, & cum corrigia circa collum deberet stare præ foribus Ecclesiæ coram Populo, vituperaretur Ordo Clericalis, & ministerium Clericorum, & esset admiratio, & malum exemplum laicis, si sic publicarentur Clerici blasphemantes, Inquam etiam rationem coincidit ea, quam allegat. *Gotfred. vbi supra, Ne Ordo Clericalis vilescat.*

89 Pariter nunquam vidi hanc pœnam imponi viris nobilibus in hoc S. Tribunali, qui licet ob nobilitatem non sint mitius puniendis eis tamen possunt condonari pœnæ, quæ ex se irrogant infamiam, & alijs pœnis loco illarum plecti, bene in terminis nostris omnino videndus *Doctiss. Greg. Lopez, in l. 2. tit. 28. part. 7. glos. 1. vers.* quid autem si esset nobilis, vbi in indiuiduo dixit, quod nobilis potest se redimere eleemosinis à pœna, quæ sibi esset dedecori.

§. DECIMVS OCTAVVS.

Quomodo puniantur Blasphemi à Iudicibus Secularibus.

QVæ, huc vsque dicta sunt habent locum in S. Officio quia tamen aliquando blasphemiæ puniuntur etiam per Iudices seculares, maximè verò blasphemiæ non hæreticales in locis vbi non adest S. Officium, vtile erit videre quibus pœnis in praxi aliquando puniantur de facto, vt ex hoc saltem rei huiusce criminis intelligere possint, quanta cum benignitate secum agatur in hoc Sacrosancto Tribunali.

90 Et imprimis quidem *Ludouic. Gilhausen. in sua Arbore Iudic. Criminal. cap. 2. tit. 1. de blasph. numer. 7. & seq.* contendit de Iure Blaspemos puniendos pœna mortis naturalis, quia Leuitici 24. lapidabantur, & eosdem in l. Veteri sæpius Deus miraculosè puniuit.

Quia blasphemia maius est delictum furto, & homicidio, cum æquipararetur Criminæ læsæ Maiestatis, hæc autem delicta morte naturali puniuntur. Et quia tandem ita innuit Imperator in Auth. vt non luxurientur contra naturam in fin. & num. 14. conclusiuè tenet Gilhausen, alsuetum blasphemare puniendum esse pœna mortis naturalis. Idem de iure obseruant *Coller, decis. 172. num. 1. & seq. Fernandez de Otero diuers. iur. disput. 3. quaest. 14. Gottofred. Abauo in Praxi, & Theoric. Crim. §. Blasphemia, num. 6. vers.* Iure Ciuili, *Gagliard. de delict. tam mental. quam actual. loco supra alleg. & Cantera in suis quaest. crim. concernentibus punitionem delictorum in proprio titulo de Blasphemia, num. 5.*

91 Hi tamen omnes concludunt in praxi hanc pœnam mortis non obseruari, & ideò notant varia statuta Hyspaniæ Regni Neapol. Siciliæ, ac Status Sabaudiæ in quibus blasphemi varijs pœnis puniuntur, sed præsertim pœna triremium.

92 Certè Senatus noster Excellentissimus Mediolani, cum blasphemiæ sunt attrocissimæ eas punit, vel pœna mortis naturalis, vel perpetuarum triremium, vt notat *Clar. vbi supra vers.* sed quæro in fin. de quodam Ant. Zanza qui fuit damnatus à Senatu ad perpetuos triremes, ita tamen, quod vbi non esset aptus, furcis suspenderetur, & de anno 1621. die 14. Decembris literis datis ad sp. D. Prætorem Cremonæ ex ordine eiusdem Senatus, quidam Bartholomæus Pilotus ob atroces blasphemias fuit furcis suspensus. Quod etiam in atrocioribus blasphemijs obseruare Senatum Sabaudiæ attestatur Præses Abauo de Reatibus, *qu. 7. num. 302. vers. at in atrocioribus.*

Regulariter tamen Senatus solet blasphemos punire pœna triremium triennalium, vel quinquennalium, vt loco citato obseruat Clar. & ita idem Excellentissimus

93 Senatus literis datis ad eundem spect. Prætorem Cremonæ, sub die 29. Maij 1572. damnauit ad triremes triennales, Io. Baptistam Catellum, quod attrociter blasphemauit.

Et de punitione horum Blasphemorum videatur *Gothofred. in suis notis ad Nouell. 77. coll. 6. tit. 5. cap. 1. sub litera G.* vbi inter cætera refert, licet de iure pœna blasphemi sit vltimi supplicij. Attamen sub Philippo Valesio Francorum Rege blasphemantem ad torquem pependisse, à prima hora vsque ad nonam, iterantem ad eundem torquem pependisse integra nundinarum die, eique suprema labra ferro candenti, ita desisa, vt dentes apparerent tertia vice labium inferius, quarta vtrumque quinta etiam linguam abscissam, vt qua parte peccasset eadem puniretur.

§. DE-

§. DECIMVS NONVS.

Quomodo Confessarius se gerere debeat cum Blasphemo.

94 IN hoc blasphemiæ Reo Confessarius imprimis animaduertere debet, an habuerit errorem in intellectu, nam tunc Blasphemus hæreticalis erit innodatus excommunicatione Bullæ Cenæ Domini, *Homobonus de Bonis de examine Ecclesiast. tom. 1. tractat. 7. capit. 5. quæst. 22. versic.* Circa absolutionem, & de casibus reseruatis *part. 2. casu. 1. versicul.* Circa absolutionem, *Belloch. de casib. reseruatis par. 2. quæst. 1. n.275.*

95 Si autem pœnitus dubitet, an habuerit cum blasphemauit errorem in intellectu, tunc prudens confessarius, vti de sua iurisdictione dubius non debet pœnitentem absoluere, sed cum superiori remittere, Homobonus de Bonis de examine Ecclesiastico *loco supra citato versic.* Et in dubio, nisi in casibus, de quibus *Coninch. de Sacramento Pœnitentiæ par. 2. disput. 8. dub. 6. per totum.*

96 Si verò nullum habuit in intellectu errorem, tunc considerare debet confessarius, an Hæreticalis Blasphemia sit reseruata Episcopo, prout magis communiter solet reseruari, vt constat ex Bellochio de casibus reseruatis, & alijs, & tunc etiam ipse blasphemum minimè poterit absoluere, nisi habita facultate ab Episcopo vel ab eo delegato. Nec blasphemia hæreticalis desinet esse reseruata, si penitens reseruationem ignoret, cùm simus in delicto prohibito de iure naturali, & diuino, *Homobonus de Bonis de examine Ecclesiastico, tract. 5.*
97 *cap. 5. quæst. 34. vers.* Secus verò dicendum, *tom. 1.* quia in isto casu reseruatio afficit, etiam ignorantes, si tamen pœnitens aliquis rusticus ignoraret vim verbo-
98 rum blasphemiæ, blasphemia ab eo prolata non esset reseruata, *Belloch. vbi supra num.* 268. non existente autem reseruato crimine blasphemiæ ab eo poterit, quilibet Confessarius absoluere, *vt dixi supra titul.* 5. §. 14. *n.82.*

99 Secundo loco confessarius debet diligenter interrogare blasphemum de numero blasphemiarum, an in Deum, B.M.V. vel Sanctos fuerint prolatæ, quia grauiores sunt blasphemiæ prolatæ in Deum, & B.M.V. quam in Sanctos, an vnico impetu in plures Sanctos blasphemauerit, vt puta in duodecim erunt peccata, de consuetudine blasphemandi, an eas protulerit animo sedato, vel in ira, & an in magna, vel leui animi commotione, *Belloch. de casibus reseruatis part. 2. quæst. 1. numer. 271. versic.* Circa confessionem, Homobonus de Bonis de examine Ecclesiastico dicta quæst. 22. in principio, vers. De tribus præcipuæ quæres, an haubuerit voluntatem iniurandi Deum expressam, vel tacitam, & indirectam, curabit, vt pœnitens explicet qualitatem iniuriæ, an scilicet sit iniuria execratoria, irrisoria &c. *Molses. in summ. tractat. 11. cap. 3. numer. 31. & 33. Layman. in summ. lib. 4. tractat. 10. cap. 6. numer. 6. & numer. 12.* vbi videatur.

100 Tertio monere debet pœnitentem de grauitate criminis blasphemiæ, quæ colligi potest, ex duobus potissimum.

Primo ex Scripturæ Sacræ *locis 4. Regum 19. Cui exprobrasti, & quem blasphemasti? contra quem exaltasti vocem tuam, & eleuasti in excelsum oculos tuos? contra Sanctum Israel Math. 11. Spiritus autem Blasphemiæ non remittetur, quia pauci hoc crimine laborantes ad cor contritum, & humiliatum perducuntur.* Vnde Diuus Augustinus in Sermon. Domini, in Monte, dixit. *Quod tanta est labes huius peccati, quod humilitatem deprecandi subire non potest.* Et Leuitici 24. *Educ Blasphemum extra castra, & ponant omnes qui audierunt manus super caput eius, & lapidet eum omnis populus.*

101 Secundo, ex diuini vltionibus: nam ob blasphemiam Senacherib Regis Assiriorium Angelus Domini percussit centum octuaginta quinque millia hominum de eius exercitu, vt dicitur 4. *Regum cap. 19.* & Antiochus ob blasphemiam plaga horribili percussus fuit, vt narratur Secundo *Machabeorum cap. 15.* plures alias vltiones de blasphemis à Deo habitas, legat vniusquisque *apud Lazar. de blasph. q. 5.*

102 Quartò circa satisfactionem iniungendam blasphemo, quoniam posita est totaliter in arbitrio Confessarij prudentis. *Belloch. vbi supra numer. 279. Molses. in summ. tract. 11. capitul. 3. numer. 39.* ita se gerat confessarius, vt semper penitentiam aliquam præseruatiuam iniungat, vt v.g. quod singulis sextis ferijs per aliquod tempus confiteatur peccata, vel ieiunet in pane,
103 & aqua, & in singulis diebus specialiter Deum laudet, *Belloch. vbi supra numer. 282. & Homobonus de Bonis de examine Ecclesiastico vbi supra dicta quæst. 22. versic.* Secundo quod talis blasphemus, ita tamen, vt semper prudens confessarius euellat occasionem blasphemandi penitenti, inhibendo ei ludum & similes alias occasiones, *Duard. ad Bullam Cenæ lib. 2. can. 1. quæst. 22. n. 31.*

104 Tandem animaduertent Confessarij consuetudinario blasphemo, non esse statim dandam absolutionem, sed in aliquod tempus differendam, secundum communem Doctorum opinionem, de qua *Pater Diana resolutionum moralium par. 1. tract. 7. resol. 55.* quicquid in contrarium voluerit Ioan. Sancius ab eo allegatus, vt sic confessarij melius de futura emendatione, & præsenti proposito penitentis se certificent, alia, quæ de hac materia possent dici pro recta administratione huiusce Sacramenti penitentiæ Blasphemo, videnda erunt apud *Comitulum responsion. moral. libr. quart. capitul. 9. in disputat. de Blasphemia.*

§. VIGESIMVS

De Blasphemo Consuetudinario.

105 QVamuis opinio Ioan. Sancij de qua supra, §. *proximo videatur de iure verior*, quia vere eius ratio efficax est, quod pœnitens, qui habet dolorem de præterito, & propositum de futuro habet requisita ad obtinendam Sacramentaliter absolutionem, & per consequens data etiam consuetudine peccandi, debet à Confessario absolui maximè cùm Confessarius nō
106 habeat ius interrogandi pœnitentem super consuetudine peccandi, cum id nullo iure Diuino, nec humano caueatur.

107 Attamen, quia in praxi contraria opinio magis communiter à DD. approbatur, & à pijs Confessarijs vsu recipitur, ideò non auderem ab ea recedere.

108 In hac tamen materia Confessarij diligenter animaduertere debent, quod consuetudo blasphemandi, cum est retractata efficaci proposito non blasphemaudi, tunc blasphemiæ expost secutæ vti prouenientes ex consuetudine quasi naturali, & impetu necessario non videntur peccata mortalia, ita *Layman. in sua Theolog. moral. lib. 4. tractat. 10. c. 6. n. 3. Abbas Gilin. in summ. casuum Conscientiæ in verbo Blasphemia, nu. 11. sub litera A.*, & sub litera B. vbi addit, quod DD. qui dicunt denegandum esse absolutionem habenti consuetudinem blasphemandi, vel iurandi intelligendi sunt de habente talem consuetudinem ex aduertentia, non verò

inaduertenter, quia (ait ipse) huiusmodi blasphemiæ, iuramenta prolata inaduertenter ex praua consuetudine non sunt ita facilè iudicanda peccata mortalia: ibique ad hoc allegat Reginaldum, *Sanchez*, *& Suarez*.

TITVLVS VIII.

De Insordescente in Excommunicatione.

SVMMARIVM.

1 *Grauitas Excommunicationis remissiuè.*
2 *Ad insordescentiam incurrendam requiritur annus completus, etiam in causis Fidei. & n. seq.*
5 *Annus hic quando incipiat.*
6 *Ad Insordescentiam requiritur perseuerantia, cum pertinacia.*
7 *Requiritur, quod excommunicatus habuerit notitiam excommunicationis.*
8 *Excommunicatus, qui intra annum institit pro absolutione non dicitur Insordescens.*
9 *Super Insordescentia requiritur declaratoria, & cuius Iudicis, & n. seq.*
11 *Clericus Insordescens habetur pro confesso.*
12 *An sit priuatus beneficijs.*
13 *Insordescens, an possit puniri per laycum, vbi de validitate nonnullarum legum Castellæ, & n. seq.*
15 *Insordescens, an sit suspectus de hæresi, & num. sequentib.*
18 *Insordescens in excommunicatio lata ob aliam causam, quam fidei regulariter non habetur pro suspecto de consuetudine.*
19 *Insordescens in excommunicatione qualiter sit de hæresi suspectus.*
20 *Insordescens in causis fidei, quando habetur pro hæretico, & n. seq. plur.*
26 *Secundùm iuris rigorem absolutio in foro conscientiæ non tollit effectum insordescentiæ, & qui secundù æquitatem, vbi pulcherrima doctrina Suarez, & Valery n. 29. & seq.*
27 *Absolutio in foro conscientiæ non suffragatur in externo.*
28 *In Bullis Iubilæi addi solet, quod absolutio à censuris non suffragetur in foro externo.*
32 *Absolutus in foro conscientiæ quomodo possit probare suam absolutionem.*
33 *Quid sit absolutio in foro conscientiæ, & pænitentiæ.*
34 *Clausula de absoluentes &c. in Bullis Pontificys apponi solita.*
35 *Absolutio illa est ad limitatum effectum.*
36 *Est verbalis, & non realis.*
37 *Non tollit excommunicationem, sed suspendit tantummodo illius impedimentum, donec gratia suum effectum sortiatur.*
38 *Tortura an insordescentibus inferatur.*
39 *Praxis procedendi contra Insordescentes ex causa fidei.*
40 *Pœna insordescentium quæ.*
41 *Quomodo cum insordescentibus, se debeat gerere confessarius.*
42 *Actus negatiui, an sint sufficiens ad faciendam hæresim mentalem, exteriorem, ita vt subdantur iudicio Ecclesiæ.*

1 Præmittendum esset hoc loco, quam grauis sit, & formidabilis pœna excommunicationis, sed quoniam de ea latissimè tractauit Diaz vbi supra plurima eruditissimè cumulauit in praxi canonica *cap.* 18. *n.* 1. ideò ad eum recurrendum est in hac materia.

§. PRIMVS.

De Tempore requisito ad Insordescentiam.

2 AD Insordescentiam in excommunicationem, incurrendam ad minus requiritur annus, & licet Pontifex in cap. cum bonæ, de ætat. & qualitate, narrando factum loquatur de sustinentibus excommunicationem per triennium, nihilominus, quod eadem dispositio habeat locum in sustinentibus excommunicationem per annum, itaut etiam hi dicantur in excommunicatione insordescere, voluerunt *glos. ibi in verb. Spoliare*, *Hostiens. num.* 7. *Ricciullus de iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium lib.* 4. *cap.* 7. *num.* 1. *Marius Alterius de censuris lib.* 2. *disp.* 6. *cap.* 1. *vers.* De secundo dubio, *Eminentiss. D. Cardinal. Bellarmin. in suis notis ad Tridentin. sess.* 25. *de Reformat. cap.* 3. *in fine obseruat.* vbi quod quanto maior est mora, tanto magis grauatur excommunicatus, & pro indubitato hoc supponunt omnes DD. infra toto titulo allegandi.

3 Debet tamen annus hic esse, & completus, & continuus, vnde si quis in excommunicatione steterit per sex menses, deinde obtenta absolutione cum reincidentia, post absolutionem steterit in excommunicatione, per alios sex menses, talis non poterit dici in excommunicatione insordescens: nam in hac materia tempora non coniunguntur, *Rot. Rom. decis.* 195. in impressis post secundum volumen *consil. Farinac.* vbi etiam attestatur ita fuisse decisum à Sacra Congregatione Concilij in vna *Bonon. Insordescentia*, *Seraphin. decis.* 1285. *numer.* 5. vbi in specie reprobatur *Decius in consil.* 145. *volum.* 1. qui contrarium tenuerat, latissimè *Ricciull. de iure personarum lib.* 4. *cap.* 8. *numer.* 1. *& sequent.* benè *Eminentiss. Cardinal. Bellarmin. in suis notis ad Tridentinum sess.* 25. *capitul.* 3. *de reformat. numer.* 8. in addit. & in fine obseruat attestatur Sacram Congregationem Concilij decidisse, non posse procedi contra, eum, qui per tres annos steterat in excommunicatione lata ab Auditore Cameræ Apostolicæ, tanquam suspectum de hæresi, si singulis annis in festis Pascalibus ab eodem Apostolicæ Cameræ absolutionem obtinuit.

4 Et quod huiusque dictum est, de anno requisito, & sufficienti ad contrahendam insordescentiam intelligendum est, vt procedat etiam ad eam contrahendam in causis Fidei, ad quod faciunt notat, pulcherrime per *Hostiens. in summ. de hæret.* § *qualiter deprehenditur*, *numer.* 4. vbi dixit, quod licet aliqui canones loquantur de ijs, qui per biennium, & triennium in excommunicatione perseuerant, satis tamen esse si per annum perseuerent: nam canones illi solum narrant factum, prout contingit, nec aliquid circa tempus biennij, vel triennij determinant, ita etiam tradiderunt DD. infra allegandi cum de suspicione hæresis ex insordescentia, oriente agemus, interim tamen legendus est *Sanctarell. de hæresi cap.* 4. *numer.* 1. *qui plurimos allegat*, *& numer.* 6. *ibidem*, vbi quod hic annus in causa fidei debet esse completus, & continuus, quod etiam plurimis alijs relatis docuit *Farinac. de hæresi quæst.* 192. *numer.* 36.

5 Dubitari tamen hoc loco potest, quando nam annus hic incipiat, an à die incursus excommunicationis, an potius à die quo fuit declaratus excommunicatus: in quare,

Dicen-

Dicendum annum incipere à die, quo quis fuit nominatim excommunicatus denunciatus, ita *Albertinus in Rubr. de hæret. in sexto. quæst.* 13. *num.* 35. *Aloys. Ricc. in praxi variarum resolut. tom.* 3. *resoluc.* 216. & *Sanctarell. de hæresi cap.* 4. *n.* 6. qui alios allegat.

§. SECVNDVS.

De Pertinacia requisita ad Infordescentiam.

Diximus supra ad Infordescentiam requiri ad minus annum completum, & non interruptum nunc.

6 Tertio dicimus requiri perseuerantiam, cum pertinacia animi quæ includat contemptum clauium, ita post *DD. in cap. cum bonæ; de ætat. & quæst. decidit Rot. Rom. decis.* 196. *num.* 2. in impressis post secundum volumen consiliorum *Farinac. vbi ad hoc allegant Signorol. cons.* 33. *n.* 10. *vers. Præterea, & Decian. cons.* 14. *n.* 9. *volum.* 3. *eadem Rota decis.* 132. *par.* 1. *in recent. num.* 7. vbi quod ad probandam infordescentiam non sufficit probare solam perseuerantiam in excommunicatione per annum, nisi etiam probetur hic animus cum contemptu clauium, ita etiam *Ricciull. de iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium lib.* 4. *cap.* 8. *num.* 3. Ex hoc.

7 Primò infertur, quod ad incurrendum in hanc infordescentiam requiritur, quod excommunicatus habuerit notitiam excommunicationis, alias nunquam posset dici infordescere, optimè *Rot. Romana decis.* 181. *n.* 2. & *sequent. in impress. post secundum volumen consil. Farinac.* vbi etiam ponitur praxis probandi hanc scientiam, *Ricciull. vbi supra n.* 4.

8 Secundo infertur, quod is, qui intra annum institit pro absolutione, licet eam non obtinuerit, non potest dici infordescere in excommunicatione, idem in eo, qui fecit diligentiam pro obtinenda absolutione, *Rota decis.* 202. in impressis post secundum volumen *Farin. Ricciullus vbi supra n.* 5. *sequen.* Idem quoque dicendum de eo, qui ob impedimentum aliquod non potuit comparere, *Riccius var. resol. tom.* 3. *resol.* 214. & *Ricciul. loc. alleg. num.* 10. In his enim cessat contemptus, à quo in terminis nostris quamlibet causam etiam iniustam excusare, decidit *Rot. decis.* 196. *num.* 3. *vbi alij DD. alleg. post secundum vol. cons. Farin. idem Farin. quæst.* 192. *num.* 20. & *seq. Ricciul. num.* 10. & *num.* 11. vbi quod ad euitandas has difficultates praxis inoleuit, vt cum agitur contra infordescentem transacto anno citetur ad se purgandum, iuxta cap. cum contumacia, de hæret. in sexto, si tamen contra eum agatur vti de hæresi suspectum, quod etiam decidit *Rot. Rom. apud Seraphin. decis.* 1285. *num.* 3. & *sequen.* vbi quod hic processus debet fieri coram Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, & Seraphin. vbi supra sequitur *Mariscot. variar. resolut. lib.* 2. *cap.* 35. *nu.* 60. & *Ricciull. ibidem nu.* 13.

9 Quarto ad hoc, vt quis verè infordescens dici possit ita vt ex illa infordescentia agi possit ad iuris effectus ab ea prodeuntes, videtur requiri, quod super infordescentia illius declaratoria, ita *Ricciull. d. cap.* 8. *n.* 12. qui alios allegat.

10 Hæc tamen declaratoria, cum agitur contra aliquem, vti de hæresi suspectum ob dictam infordescentiam debet fieri, vt supra dicebam ab Inquisitore, vti dixerunt *Seraphin. Mariscot. & Ricciull. locis supra allegatis.*

§. TERTIVS.

De nonnullis effectibus Infordescentiæ.

Plures enumerantur à DD. effectus Infordescentiæ, ego præcipuos hoc loco tangam tantummodo.

11 Primò igitur dicunt DD. clericum, vel laycum haberi pro confesso, & conuicto de delicto, pro quo fuit excommunicatus, si in excommunicatione insorduerit ita quod amplius non sit audiendus, nisi vellet innocentiam suam nouis probationibus demonstrare, latissimè *Menoch. de arbitrarijs Iudicum casu* 415. *censur.* 5. *Gennens. in praxi Archiepiscopali Neapol. in nouis. cap.* 26. *per totum, Salcedo ad Diaz. in practica criminal. can. cap.* 118. *num.* 4. *qui alios allegat, Ricciull. de iure personarum libr.* 5. *capitul. septim. numer.* 4. *Marius Alterius de censuris tom. prim. libr. secund. disputatione octaua, capitul. tertius, versiculus,* Secunda propositio.

12 Ex hoc colligi potest, quid sit dicendum in quæstione illa, an infordescens sit priuatus, vel priuandus beneficijs.

Nam si crimen ob quod fuit excommunicatus, sit ex illis, quæ inducunt priuationem ipso iure talis infordescens ipso iure ob infordescentiam, erit beneficio priuatus, si delictum sit tale, ob quod delinquens est priuandus, non autem ipso iure priuatus beneficio, tunc ob infordescentiam est beneficio priuandus, ita *Seraph. decis.* 1285. *per totum, Ricinllus qui alios latissimè allegat dicto cap.* 7. *ferè per totum, Salced. vbi supra n.* 3. *vers.* Ex qua assertione, *Mariscott. lib.* 3. *variar. cap.* 35. *n.* 60. & *sequent.* latè *Campanill. in diuers. iuris canonici rubr.* 11. *cap.* 25. *n.* 30. 31. & latius omnibus supradictis *Marius Alterius de censur. tom.* 1. *lib.* 2. *disp.* 6. *cap.* 1. ferè per totum.

13 Secundò, aiunt DD. infordescentem posse puniri per Iudicem laycum, ex quo in Concilio Triburiensi antiqui Patres decreuerunt *cap.* 3. quod, qui post excommunicationem non fuerint ad pœnitentiam inclinati per sæcularem Principem puniantur, vt quos Dei timor non corrigit saltem pœna temporalis corripiat.

14 Hinc colligunt DD. legem primam, & secundam, *tit.* 5. *lib.* 8. Regiarum Constitutionum Hispan. quæ mandat Iudicibus sæcularibus, vt laycos in excommunicatione vltra mensem perseuerantes puniant sanctissimam esse, ita namque dixerunt *Salced. ad dictum cap.* 218. *Diaz n.* 6. latè *Gutier. canon. quæst. lib.* 1. *cap.* 12. & *Marius Alterius vbi supra disputat.* 8. *cap.* 3. *versic.* Hinc colligit, vbi alij allegantur, latissimè *Azeued. in dicta l.* 1. *titul.* 5. *lib.* 8. Nouæ Recompillationis, qui in hac materia omnino videatur.

§. QVARTVS.

An Infordescens in excommunicatione sit suspectus de hæresi.

15 Breuiter dico infordescentem in excommunicatione esse de hæresi suspectum, imò vt infra quæstione sequenti dicam talis quandoque reputari deberet vti hæreticus, & tanquam talis condemnari.

Conclusionem hanc probant verba *Concilij Tridentini sess.* 25. *cap.* 3. *de reformat. ibi.*

Sed si indurato animo censuris annexus in illis per annum insorduerit, etiam contra eum, vti de hæresi

nu.3. Bellon. conf. fin. nu.5. Selua de iuram. par. vltima quaest. finali, num.9. Albertin. de Agnoscen. Assert. Cath. q.6. num.15. Decian. tractat. crim. tom.2. lib.6. cap.3. num.26. Mascardus de probat. conclus. 194. num. primo. Menoch. de arbitr. Iudic. centur.4. casu.375. Lazar. de blasphem. q.8. nu.4. & 5. Graff. de casibus reseruatis lib.1. cap.10. nu.2. & seq. & nu.57. vers.22. non comprehenditur, & *Sanctarell. de haeresi tract.3. de blasphemia cap.6. dub.5. n.5. vers.* Ad hoc verò, *Farin. quaest.10. nu.43.*

34 Quot autem actus requirantur, vt quis blasphemare solitus dici possit multi multa dicunt.

35 Nam *Lazarius vbi supra num.5.* ad minus consuetudinem blasphemandi in aliquo inducendam, vult requiri quinque actus interpollatos.

Zanardus verò in summ. diuin. Praeceptorum tom.2. cap.64. vers. Vnde ad constituendum, vult requiri saltem decem actus blasphemiae in anno.

36 Sed melius *Menoch. dicto casu.375.* cum quo, & ego sentio videtur hoc reliquisse arbitrio Iudicis, addo ego, dummodo tamen actus blasphemandi ad minus sint quinque.

37 Controuerti modo solet, an consuetudo haec blasphemandi probetur per testes singulares, in qua difficultate,

Hippolytus Riminaldus post Crott. quem allegat cons.7. num.21. in fin. & nu.83. voluit consuetudinem hanc sufficienter probari per testes singulares.

Alexan. verò cons.72. fieri per totum volum.1. optimis fundamentis probauit consuetudinem blasphemandi non probari per testes singulares; & *Alexan. sequuti sunt Boer. decis.301. num.11. Grammat. in Constit. Blasphemantes numer.18. Bellon. cons. vltimo nu.5. Decian. in tract. crim. tom.2. lib.6. cap.3. num.8. & cap.5. nu.5. Mascard. de probat. conclus.194. num.2. lib.1. Farinac. qui alios allegat, de delictis, & poenis quaest.20. num.65. nu.289. & nouiss. Buccar. de differentijs inter Iudicia Ciuil. & Criminal. different.68. num.11.* ex quibus colligi potest, quod ab hac opinione, vti communiter DD. recepta nephas esset recedere.

De hac autem probatione per testes singulares in S. Officio latè agemus in tertia parte huius Operis, interim tamen videndi sunt Sousa in sua peculiari disputatione de testibus singularibus, post eius Aphorismos Inquisitorum, & *P. Diana p.4. resol. moral. tract.7. resol.31 per tot.*

38 In fine tamen huiusce quaestionis, animaduertendum est, quod actus, per quos probari intenditur cosuetudo blasphemandi debent esse interpollati, nam si quis vnico impetu plures blasphemasse, sed semel tantùm: *Cepol. cons.76. in crimin. Anguf. cons.12. in princip. lib.1. Panut. de momento temporis, cap.20. num.16. & Bellon. de ijs, quae incontinenti fiunt lib.1. cap.97. num.11. Farin. de delictis, & poenis quaest.20. num.43. Lazar. de blasphem. quaest.8. numer.8. 23. & seq. optimè Salazar. de vsu, & consuetudine, cap.6. num.13.* quod plures profecens blasphemias vnico impetu, licet puniatur poena pluri blasphemiarum. Attamen cum de credulitate blasphemantis agitur, quia in haeresim tendunt, inspiciendum est internallum temporis, vt de vna, vel pluribus blasphemijs, vel haeresibus puniatur benè verum est, quod hic ob multiplicationem blasphemiarum est acrius puniendus, *Bellon. vbi supra num.18.* latè *Azeuedius ad Regias Constitutiones libr.8. titul.4. lege prima, num.42. vbi allegat Conar. lib.2. variarum cap.10. num.7. vers.* Hactenus tractatum est.

Benè *Bellonus Papiensis de his quae incontin. fiunt lib.1. cap.97. num.21.* qui alios cumulat, facit, quod notat idem Auctor in eodem tractatu *lib.2. cap.16.* quod scilicet interficiens duos homines vnico ictu sclopi, vt suo tempore Papiae accidisse attestatur, non dicitur duo homicidia commisisse, ad effectum vt censeatur exclusus à beneficio Indulti Potentissimi Regnis, & Domini nostri excludentis eum, qui alia duo homicidia commisit, & generaliter quando vnum, vel plura sint delicta, videatur *Conar. var. resolut. lib.2. tit.10. num.8.*

§. SEXTVS.

De blasphemia haereticali prolata in ira, in ebrietate, & ioci causa.

29 QVoad blasphemos haereticales in ira iam supra dixi ipsos esse tantummodò de leui de haeresi suspectos, nunc etiam dico ipsos esse mitius puniendus, ita namque docuerunt *Albertin. vbi supra q.27. nu.2. & 3.* & alij plurimi allegati per *Farin. de delictis, & poenis quaest.20. nu.47. Lazar. de blasphem. q.7. nu.61. & seq.*

30 Addit tamen *Farinac. ibidem num.48.* diligenter considerandum esse: An ira ortum habuerit à iusta, & graui causa; An à leui, & iniusta: Primo namque casu minus puniuntur;

Secundo verò magis, & ibi enumerat causas iustas irae, & *num.48.* expresse voluit iram, quae insurgit ex ludo prouenire ex causa illicita, & iniusta, cùm ludus praecipuè alearum, & taxillorum sit à iure reprobatus, *l. alearum vsus, Cod. de Relig. & sumpt. funerum, ita* voluit etiam *Albertinus de Agnoscen. assert. quaest.27. num.8. & num.18. cum alijs ibi allegatis,* inspicienda etiam est diligenter qualitas personae: nam si esset rusticus magna ira commotus ex causa iusta ab omni suspicione Haeresis excusaretur, sic in fortioribus terminis magna Curia Vniuersali Neapol. absoluit quendam rusticum, qui dum cum domino eius creditore altercaretur, ex magna ira, & inconsideratè haec verba protulit: *Quod Deus non poterat facere, quod ipse teneretur ad tantas operas: Ioan. Baptista de Thoro in compendio decisionum Regni par.1. fol.79. versic.* Blasphemans.

Auctoribus citatis adde Gregor. Lopez, benè in hac materia loquentem in *Rubric. tit.28. partit.7. glos.1.* vbi etiam ipse distinguit, de ira orta ex iusta, vel iniusta causa, & addit quod ira potest esse tanta, quod aequiparetur dementiae, vt cum quis subito ex aliqua passione prorumpit in verba blasphema, quorum significationem non consideratnam in hoc casu talis non peccat mortaliter, ex S. Thoma loco ibi per Gregorium allegato, quod etiam expost dixit *Scipio Rouit. in pragmat. Regni Neapolit. Rubric. de blasphemantibus num.9.* vbi alios allegat.

31 Excusabuntur etiam à poenis blasphemi haereticales in ebrietate, vel saltem mitissime punientur, ita *Farinac. dicta quaest.20. num.50. & sequ. Lazar. de blasphem. quaest.8. num.47. Salcedo ad Diaz cap.113. circa finem, vers.* Excusabitur autem is, idem enim iudicandum est de ebrio, ac de furioso, & mente capto, *l. omne delictum, §. per vinum, ff. de re militari.*

Idem etiam dicendum est, de dormientibus, *Salcedo vbi supra vers.* Erunt etiam à poena.

32 Sed ad maiorem praemissorum claritatem aduertendum, quod ebrietas est triplex; leuissima, leuis, & magna.

Leuissima est, quae mentem non impedit, sed tantùm exhilarat hominem, cumque promptiorem reddit, & de hac agit *Bald. l.1. num.40. Cod. vnde vi,* vbi etiam ait poenam delicti, ob hanc ebrietatem non minui.

Leuis est, quando calor vini mentem turbat, & in hoc

hoc casu ebrietas solet minuere pœnam, *Ladereh. qui alios allegat*, *cons.*207. De qua etiam ebrietatis specie loquutus fuit Ioannes de Anania in cap.2. de maledicis, dum dixit ebrietatem excusare blasphemum à tanto non à toto, & dicta Ananiæ ibi sequutus fuit *Gregor. Lopez loco supra proximè allegato*, *vers.* Quid autem in ebrio blasphemante.

Magna est, quæ mentis alienationem inducit, atque hæc delictum prorsus tollit, cùm hæc ebrietas furori propè similis fit, *Ladereb. vbi supra per tot.consil.quem omnino vide*. Et sicuti triplicem diximus esse ebrietatem, ita triplicem esse iram, dixit idem *Laderch. loco citato, vers.* Magna est, de qua eadem omninò sunt dicenda, quæ de ebrietate diximus.

Dictum verò DD. vulgatum, quod ebrietas excusat à tanto, non à toto, de quo *Albertinus de Agnoscendis Assert. quæst.*36. procedit in ebrietate leui, non in leuissima, quæ nec à toto, nec à tanto excusat, non in magna, quæ ab vtroque excusat.

Quia tamen difficillimum est cognoscere, an ebrietas inducat totalem mentis alienationem, & Ecclesia non solet iudicare de occultis, tutissima est opinio *Albertin. loco citato num.*16. quod ebrio dicenti verba blasphemiæ, vel hæretica ad cautelam deposita ebrietate semper imponatur aliqua pœnitentia, siue quis peccauerit per ebrietatem, insaniam, calorem, iracundiæ, seu furorem, seu etiam dormiendo, argumento *cap. excommunicatorum* 23. *quæst.*5.

33 Qui verò per iocum, vel etiam lubricum linguæ blasphemias hæreticales enomunt, grauissimè sunt puniendi, ita *Pegna commen.* 17. *in tertia parte litera B. vers.* Et quamuis regulariter. *Lazar. de blasphem.q.*6. *num.*11. *vers.* Extenditur tertio, *Salcedo ad Diaz dicto cap.*113.*vers.* Sed locus iste, *Farinac. de hæresi quæst.* 179. *num.*45. *Sanctarel. alios referens de hæresi tract.*3. *de blasphem.cap.*8. *dubio* 2.*num.*3.

34 Sed an isti sint puniendi per Episcopos, & alios Ordinarios, an per Inquisitores controuertunt DD.

Verior tamen, communior sententia est istos, posse, & debere per Inquisitores puniri: nam ex quo hæreticalia proferunt verba, negari non potest, quin sint de hæresi suspecti, & consequenter Inquisitorum iurisdictio subiecti, & ita tenuerunt *Pegna vbi supra vers.* Num autem, *Salced. ibidem, vers.* Sed vtrum qui talia, *Farinac. dicta quæst.*179. *numer.*48. *& Sanctarell. loco allegato*, qui omnes in isto casu dicunt Inquisitores posse imponere pœnam pecuniariam, quamuis ad augendam, vel minuendam pœnam, consideranda sit qualitas personæ iocantis, verborum, & aliarum circumstantiarum.

Et in omni casu, ei qui asserit se lubrico linguæ, vel ioci causa, vel in magna ira blasphemiam protulisse,
35 incumbit onus hoc probandi, latissimè *Pegna, & Sanctarellus locis allegatis, ille versic.* Ad hæc illud, ille *num.*4. & Pegna eodem loco sub litera D. vbi latè de proferente has blasphemias per lubricum linguæ, & quod eodem modo puniri debeant.

36 Ab Inquisitoribus quoque puniri possunt, qui verba Sacræ Scripturæ ad iocosa trahunt libellósque componunt, ita *Pegna vbi supra versic.* Postremo, *Salcedo loco citato, vers.* Quæ sanè sunt obseruanda, *& Sanctarell. dicto n.*4.*in fin.*

(?)

§. SEPTIMVS.

De fœdantibus, & conspurcantibus Imagines Sanctorum.

37 DE hoc delicti genere in præsenti pertractandum est, quoniam tales Imagines conspurcantes, &c. facto dicuntur blasphemare, vti communiter dixerunt Doctorum infra citandi.

38 Et in primis huiusce criminis reos esse de hæresi vehementer suspectos, constat inter omnes, vti docuere *Alphonsus de Castro de iusta hæreticorum punitione lib.* 1.*cap.*12.*&* 15.*Genuens.in praxi Archiepiscopali Neapolitani cap.*18. *num.*11. *in fin. & in addit.num.*17.*Pater Zanardus in summa diuinorum Præceptorum cap.*64. *vers.* Secundo dico, quod eadem pena, *tom.*2.vbi quod hi aliquando etiam abiurant de leui tantùm, & regulariter de vehementi, non autem de formali (si catholici sint:) Quamuis, ait ipse, aliqui tenuerint hos non debere abiurare, quia Maiestatem confitentur, & eam tantummodò odio, & malo animo offendunt, *Symanch. in Enchiridio Iud. cum Violatæ Religionis titul.*10. *Rubric.de Effractoribus Imaginum*, *Lazar.de blasphem. quæst.*6.*num.*14.

39 An autem hic casus sit mixti fori, vel potius ad Inquisitores pertineat priuatiuè, quoad laicos disputant DD. in qua difficultate.

40 *Clarus in practic.crimin.§.fin.quæst.*68. *vers.* Imaginem, *Symanch. de Cathol.Institut.tit.*32.*num.*17.voluerunt hoc delictum esse mixti fori, ita vt sit locus præuentioni inter Iudicem laycum, & Ecclesiasticum, & illos varios casus particulares, in quibus tales delinquentes a Iudicibus sæcularibus fuerunt condemnati referentes, sequuntur *Baiard.ad Clarum num.*49.*& sequen. Farinac. de delict. & pœnis quæst.*20. *num.* 68. *& sequent. Menoch.de arbitr.ind.cas.*376.*per totum.Franc. decis.*504. *vbi Riccius in addition. Caballus in suis resolut. crimin. centuria prima, casu*91. *Farinac. in nouiss. addit. ad dictam quæstionem* 20. *sub num.*68. *&* 70. qui alios refert, & concludit esse locum præuentioni inter Iudicem sæcularem, & Inquisitorem, *Franc. Bernardin. Porrus in suo fasciculo rerum criminalium fol.* 45. vbi meminit de quodam dicto il Spagnoletto, qui ex ordine Senatus nostri Excellentissimi fuit suspensus ob calcatam Sacram Imaginem pedibus, & quamuis hæc sit communissima opinio.

41 Attamen ego contrariam opinionem veriorem puto, videlicet.

Cognitionem huiusce criminis spectare ad Iudices fidei priuatiuè quoad laycos, moueor ex pluribus, &

Primo, quia si is, qui taliter delinquit, verbo dixisset Imagines Sanctorum non esse venerandas, vtique talis blasphemasset hæreticaliter, & per consequens puniendus esset ab Inquisitore, priuatiuè, quoad laycum vti supra dixi, at voluntas alicuius non minus verbo, quam facto declaratur, *l.reprahendenda vbi DD.Cod.de instit. & substit.* quinimò voluntas magis facto, quam verbis, declaratur *Barbos.axiomate* 230. *num.*4. qui alios allegat; fractione autem, aut conspurcatione alicuius Imaginis, clarè patet tales reos velle fateri Imagines non esse venerandas, igitur etiam ij facto hæreticaliter blasphemantes subduntur iurisdictioni Inquisitorum priuatiuè, quoad laycos.

42 Secundo, quia ita fuit decisum à Supremo Regio Consilio Hispaniæ, in quodam nouiter conuerso, qui Imaginem Beatissimæ Virginis Mariæ fregerat, quique prima sententia fuerat condemnatus ad amputationem manus, & ad suspensionem in furca, & cum ab hac sententia hic reus appellasset ad Regiam Pie-

cianam Cancellariam, iussu DD. de dicta Cancellaria, causa hæc remissa fuit ad Inquisitores, à quibus postea fuit ob non probatum delictum absolutus, ita suo tempore accidisse, scribit *Azeuedus I. C. insignis ad Regias Constitutiones lib. 1. tit. 1. leg. 3. num. 7. & sequent.* qui etiam vlterius tenet hanc remissionem iustissimè factam fuisse, & de hoc crimine solos Inquisitores posse cognoscere.

Tertiò, moueor ex eo, quod nullus hucusque controuertit, quod Inquisitores soli sint Iudices in causis sortilegorum hæreticalium, vt v. g. sortilegij, in quo sortilegus vtitur Hostia consacrata, vel baptizat Imagines, vt infra probaui in titulo de Sortilegis, & hoc non ex alia ratione, quam ex eo, quod nisi crederet Hostiam consecratam habere virtutem ad sortilegia, illa non vteretur, vt ibi dixit ex Alphons. à Castro, & alijs quod tenere esset hæresis, igitur etiam in casu nostro, idem dicendum, nam deturpans Imagines, nisi crederet Imagines non esse venerandas, non est præsumendum, quod illas deturparet, sicuti etiam baptizans Imagines, nisi crederet eas posse baptizari, non est præsumendum, quod illas baptizaret.

Quartò, moueor ex eo, quia apud Græcos isti effractores Imaginum vocantur Hæretici, vti notauit *Azeuedus vbi supra num. 9. circa medium*.

Atque ita tenet Azeuedus omninò videndus vbi supra, *Genuensis in praxi Archiepiscopalis Neapolitani cap. 18. in additionibus, num. 7. & Lazar. de blasphemia quæst. sexta num. 14.*

Neque obstat, quod communiter opponitur, quod Inquisitores non possint imponere pœnam condignam hoc delicto.

Quia hoc negatur, nam possunt ex enormitate delicti, & eius circumstantijs, hosce reos brachio sæculari relaxare, *Azeued. loco supra citato, & Genuens. dicto num. 17. in fine*, prout etiam Bononiæ tres qui plures Imagines in dicta Ciuitate conspurcauerant, de ordine Supremi Tribunalis Sanctæ Romanæ Inquisitionis fuerunt brachio sæculari traditi de anno 1623. qui debitas tanti sceleris pœnas persoluerunt, & ita contra hosce reos obseruari in Hispania, attestatur *Sousa in suis Aphorism. Inquisit. libro secundo cap. 42. numero 14. & plur. sequent.*

Et de iure hosce reos ad pœnam mortis naturalis, etiam puniendos, dixit *Viscont. in suis conclusionibus iuris, in littera I. in verbo, Imagines*, vbi alios allegat, quibus addi potest Illustrissimus Præses Gottofredus Abano in sua praxi, & theorica criminali, *in §. hæresis, num. 54. & seq.*

Et tam enorme est hoc delicti genus, vt illius Rei à Catholici Regis nostri Indulto generali excludantur, *Mastrillus ad Indulsum capite 26. numero 14. & sequ.* vbi idem concludit de blasphemo hæreticali, & sic *Franciscus Bernardinus Porrus in suo fasciculo rerum criminalium folio mihi 46.* attestatur se non potuisse obtinere ab Excellentissimo Senatu nostro Mediolani, quod quidam Ioannes Benedictus Vicecomes, ob hæreticales blasphemias, ad remum per quinquennium damnatus, frueretur beneficio decreti gratiosi.

Prout nec in Regno Neapolitano in blasphemia Dei, & eius Sanctissimæ Matris, ac Sanctorum Apostolorum transigi posse, nec pœnam commutari, nec fieri gratia ex Regia pragmatica Cardinalis Granuellani, tunc illius Regni Proregis, testes sunt *Galiardus de delictis mentalibus, & actualibus lib. 2. de blasphem. num. 126. in fin. vers.* Item in blasphemia, *& Ioan. Dominicus Tassonus in pragmat. Regia de Antefato, vers.* Secundo, *obseru. 2. n. 139. & vers. 12. obser. 1. n. 15.*

§. OCTAVVS.

De varijs generibus Blasphemiarum, & ab Inquisitores aliquando possint punire blasphemias non hæreticales.

Quamuis supra de varijs blasphemiarum generibus dixerim, attamen nunc maioris huiusce materiæ declarationis gratia, nonnulla exempla adducam similium blasphemiarum.

43 Et primo de blasphemia, *nec Deus ipse si descenderet de Cælo, amoueret frumentum de Area hac.* clarum est, quod est hæreticalis, & de hac blasphemia videatur *Viuius decis. 275. numer. 18. Lazar. de blasphem. quæst. .... num. 33.*

Secundo, sub hæreticalibus blasphemis, comprehenduntur etiam blasphemiæ hæreticales prolatæ sub conditione, *Royas de hæreticis par. 2. num. 173. & seq. Lazar. de blasphem. q. 7. num. 44. & sequent.* quia in actu conditionali, adest voluntas de præsenti.

Tertio, pro hæreticali blasphemia habetur dicere, *Dio Partesano, Plot. in tract. de blasphem. n. 27. Lazar. de blasphem. quæst. 7. num. 29.*

Quarto, qui diceret, *Dio becco Diauolo*, si est assuetus proferre blasphemias atroces in Deum præsumitur verbum illud iniuriosum retulisse in Deum, alias secus, *Lazar. de blasphem. quæst. 3. num. 9. vers.* Hinc in facti.

Quinto controuerti potest, an blasphemare dicatur, dicens, *al dispetto che non vò dir di Dio*, vel *puttana che non vò dir della Vergine Maria*, & *Protus in tract. de blasphem. num. 17.* voluit hunc blasphemare hæreticaliter: nam, inquit ipse, protestatio illa non releuat, vti contraria facto, *Lazarus vero de blasphem. quæst. 3. num. 30.* tenet oppositum; nam negatio posita ante verbum regulariter inducit orationem negatiuam, & ita etiam ego in mitiorem partem inclinans teneo. Neque obstat ratio Ploti, nam in hoc crimine, & in hoc Tribunali declarationi expressæ, potius stari debet, quam facto contrario, cum versemur in his, quæ in animo consistunt, vti dixit *Menoch. de arbitr. casu 85. num. 9.*

Sexto, dicere, *Puttana della Vergine*, non proferendo nomen Mariæ, est hæreticaliter blasphemare, nam ex communi vsu loquendi appellatione Virginis, per excellentiam intelligitur B. V. M. ita *Plot. de blasphem. num. 13. Lazar. in eodem tractatu quæst. 3. num. 38. Belocbius loco infra allegato.*

Septimo dicere, *al corpo di Dieci, ò derà puttana di Dio bacco, ò al dispetto di Christoforo, ò puttana della Vergine Giouanna*, non est blasphemare, attamen *Iacobus Ramirez in tractatu de custodia linguæ cap. 3.* ait talia verba proferentem male facere: *Nam sicuti, inquit, qui se ad ignem sæpe approximat, quandoque ab eo comburitur, ita etiam qui ex consuetudine huiusmodi verba profert quandoque verè blasphemat.* Quod ampliatur in lusore, qui semper præsumitur blasphemare; & addere illa verba dolosè, ita *Lazarius de blasphem. quæst. 3. num. 33.* Et de his omnibus, ac alijs similibus blasphemiarum generibus, vide *Belocbium de casibus reseruatis part. 2. quæst. 12. num. 6. & plurib. sequen.*

44 Quoad secundum, dico, quod solus Inquisitor cognoscit, non solum de blasphemijs hæreticalibus, sed etiam de habentibus connexionem cum hæresi, ita *Albertinus de Agnoscen. assert. Cath. quæst. 22. n. 63.* vbi ait sufficere, quod blasphemia habeat in se hæresim explicitam, vel implicitam, vt de illa Inquisitores cognoscant, *Alphons. à Castro de iusta hæret. punitione lib. 1. cap. 12.*

cap. 12. *in fin.* ibi blasphemia autem, quæ habet quandam cum hæresi vicinitatem, vel connexionē ad Inquisitores spectat, *Royas de hæreticis par.* 2. *art.* 12. *nu.* 168. & *Lazar. de blasphemia quæst.* 6. *num.* 10.

45 De illis vero blasphemis, quæ nec hæreticæ sunt, nec cum hæresi cognationem habent, non solent cognoscere, Inquisitores directè, licet ex illis soleant malam, & prauam inquisiti Rei indolem arguere, *Sanctarellus de hæresi tractu tertio de blasphemia capitul.* 8. *dub.* 2. *num.* 2. De illis tamen etiam cognoscunt Inquisitores cum sunt coniunctæ, cum blasphemijs hæreticalibus, & ita passim obseruatur in hoc Sacrosancto Tribunali.

§. NONVS.

De Blasphemijs sub conditione.

QVia diximus supra *n.* 43. blasphemias hæreticales non desinere esse tales, quamuis eis adijciatur aliqua conditio, nunc pro clariori veritate, & intelligentia huiusce rei.

46 Animaduertendum est, quod ea de plano procedunt cum blasphemia profertur sub conditione de futuro, quia tunc omnes rationes adductæ à Doctoribus militant, vt videre est ex *Canter. in suis quæstionibus crimin. tit. de blasphemia n.* 3. *Sanchez. in summ. lib.* 2. *cap.* 32. *nu.* 24. *Azeued. ad Reg. Hispan. Constit. Nou. recompillat. lib.* 8. *tit. de los blasfemos l.* 1. *n.* 14. & *Sanctarell. in tract. de blasphemia post eius tractat. de hæresi cap.* 2. *dub.* 1. *nu.* 13.

47 Neque obstat ratio adducta per *Salazar de vsu & consuetudine cap.* 5. *num.* 28. quod conditio nihil possit inesse, quia, vt supra dicebamus, in actu conditionali adest voluntas de præsenti, & ex blasphemia illa conditionali significatur fidem in alteram non esse firmam, cûm ponit a futuro euentu pendere, vt dixit *Sanctarell. vbi supra loco citato.*

Dubium quidem graue esse potest, quid dicendum sit de blasphemia prolata sub conditione de preterito.

48 In qua difficultate secundum traditiones *Cantera*, *Sanch.* & *Sanctarell.* vbi supra concludendum videretur idem iudicandum de blasphemia prolata sub conditione de futuro, ac prolata sub conditione de præterito, nam DD. illi exemplificant traditiones suas in hac blasphemia: *si hoc non est verum reniego Deum:* & dicit Cantera, quod talis proferens est blasphemus, & subditur iudicio Inquisitorum siue illud, quod asserit non sit verum, siue sit verum.

49 Ego tamen saluo semper veriori iudicio, & salua determinatione S. Ecclesiæ, & Sac. Congregationis, dicerem talem proferentem verba blasphema sub conditione de præterito, quam non extitisse est impossibile (si verè extitit vt præsuppono) non posse dici blasphemum hæreticalem.

Probatur conclusio, & pro faciliori probatione ponatur exemplum tale. Si dies externa non præterijt nego Deum, tunc sic iste proferens talem propositionem ita firmiter credit in Deum, vt ex vi suæ propositionis impossibile sit eum non credere in Deum, quia impossibile est diem externam non præterijsse, igitur iste non est blasphemus hæreticalis.

50 Secundo probatur, quia in casu istius blasphemiæ non militant rationes consideratæ à DD. supra allegatis. Nam *Sanch. dicto cap.* 32. *n.* 24. mouetur ad asserendum verba etiam sub conditione prolata blasphemiam importare ex eo, quod fidei humanæ denegatur omnimoda firmitas, cûm significetur quasi pendens ex conditione contingenti.

At hæc ratio cessat in conditione de præterito, quia est conditio non contingens, sed necessaria, quam impossibile est non extitisse.

Sanctarell. verò vbi supra mouetur ex eo, quod in istis propositionibus conditionalibus videtur fides nostra pendere à conditione, quæ potest esse & non esse, quæ in effectu est eadem ratio cum ratione Sanchez de qua supra.

At hæc ratio non potest applicari casui nostro quia conditio prædicta, si dies externa non præterit non potest esse, & non esse, sed est conditio necessaria. *Royas loco supra numer.* 43. *allegato*, rationem adducit ex eo, quod in actu conditionali adest voluntas de præsenti.

Sed neque hæc ratio obstat nostræ conclusioni quia vt supra dicebamus, voluntas, quæ de præsenti adest in proferente dictam propositionem, est Catholica, & impossibile est, quod ex vi dictæ propositionis non sit Catholica, quia impossibile est dictam conditionem non extitisse.

Nec etiam quicquam facit ratio Canteræ loco supra allegato, quia licet verba illa sint temeraria, & scandalosa, attamen nihil negant de Deo, imò ex vi illius conditionis significant esse credendum Deo, sicuti impossibile est præterita non extitisse.

51 Hæc tertiò loco mirificè comprobantur ex doctrina *Bartoli in l.* 1. *de condit. & demonst. n.* 2. vbi dixit conditionem sub tempore præterito non esse conditionem, nisi admodum impropriè, quod idem dixit I. C. in l. cum ad præsens cum duabus seqq. vbi benè *Gottofred. in suis notis ff. si cert. petat.* vnde ex stipulatione sub conditione de præterito non oritur obligatio conditionalis, sed pura sic quamuis controuertatur DD. An Episcopus possit dispensare in votis conditionalibus: pro indubitato tamen præsupponunt eum non posse dispensare in votis conditionalibus sub conditione de præterito, vt videre est ex longa serie *allegat. per Sanchez in summ. libr.* 4. *capit.* 40. *numer.* 88. & *pluribus seqq.*

Sicuti igitur in his actibus, stipulationibus, & votis obligatio est pura, ita in propositionibus conditionalis sub conditione de præterito assensus est purus, & ea proferens habet mentem, & assensum Catholicum.

52 Ad hoc idem allegari potest pulcherrima doctrina *D. Thom. in* 4. *sentent. distinct.* 29. *quæst. vnica articul.* 3. quam allegat, & sequitur Paulus Duranus de conditionibus, & modis impossibilibus, ac iure prohibitis *par.* 3. *cap.* 2. *num.* 12. & *seq.* quod scilicet quamuis conditio impossibilis adiecta contractus matrimonij vitietur, ita quod Matrimonium reiecta illa conditione sustinetur, capitul. finali de conditionibus appositis, *Paulus Duranus in eodem tractatu parte quarta capitul.* 6. *per totum.*

Attamen quando sumus in conditione de præterito falsa vtique illa non vitiatur, sed vitiat matrimonium, quia remouet consensum ab actu, igitur etiam in nostro casu omnis assensus hæreticus remouetur à dicta propositione.

53 Etsi verè DD. supra allegati in contrarium diligentius inspiciantur loquuntur in blasphemia conditionali conditione de futuro, & cum exemplificant in conditione, si hoc est verum intelligi commode possunt cum asserta veritas non est nota proferenti, nam tunc verè proferens blasphemiam sub illa conditione blasphemat hæretica iter.

Etsi dicatur proferentem blasphemiam etiam sub conditione de præterito æquare certitudinem humanam certitudini diuinæ.

Ref-

blasphemos, hæc patent, tum ex dictis de indicio, & tortura, tum ex dictis in *tit. de sortilegijs in qu. de abiuratione sortilegis iniungenda*.

63 In præsenti autem dubitari potest, an tortura in casu nostro sit danda blasphemo, cùm tantummodò est de hæresi leuiter suspectus, in qua difficultate.

Campanill. in diuersi. iuris canon. rubr. 11. cap. 26. num. 63. & 64. & Roder. à Chuna de confess. sollicit. quæst. 23. num. 14. vers. Atque de his, voluerunt suspectum de leui nullo modo esse torquendum.

Mouentur primò, quia ex leuibus indicijs non potest dari tortura, neque in causis fidei, vti dixi & latissimè probaui in *dicto titulo de sortilegijs loco allegato*.

64 Mouentur secundò ex eo, quod disputant DD. num ex leuibus præsumptionibus sit, quis de fide interrogandus, & tanquam de hæresi suspectus carcerandus, & *Symanch. de Cathol. Institut. tit. 50. num. 28. & seq. & in Enchiridio Iudicum Violatæ Religionis tit. 41. num. 7.* dixit sibi valdè acerbum videri, quem de fide interrogari, quid sentiat ex solis leuibus suspicionibus, nisi fortè versaremur in homine vilis, & abiectæ conditionis, & *Symanch. sequitur doctissimus Pegna ad Direct. par. 2. comment. 12. in fin.* vbi addit, hoc ait, est certum ad nullus capturam veniendum esse: ex his tantùm indicijs, aut delictis, quæ leuiter solum redderent, quempiam suspectum propter insigne honoris detrimentum, quod in hoc crimine sola captura afferre dignoscitur, hosce etiam pluribus relatis sequitur *Farinac. de hæresi quæst. 185. num. 56. & num. 7.* vbi alios plures allegat, optimè *Scaccia de Iudicijs ciuilibus, criminalibus, & hæreticalibus lib. 1. cap. 44. per totum, sed maximè numer. 2.* vbi dixit neminem capiendum ex leuibus inditijs in hoc crimine.

65 Si igitur leuia indicia vix sufficiunt ad interrogandum reum, etsi sufficiunt, non tamen ex illis, potest deueniri ad ipsius capturam. Quomodo ex dictis indicijs poterit reus torqueri, cùm multo maiora requirantur indicia ad torturam, quam ad capturam, ex notatis per *Clarum in practic. crimin. quæst. 20. num. 3. & quæst. 28. nu. 2.* Atque ita DD. supra citati indistinctè loquuntur tam de tortura pro habenda veritate, quam de tortura super intentione.

66 Pro huiusce difficultatis solutione, notandum est, quod suspicio hæresis leuis, talis dicitur in ordine ad suspicionem vehementem: nam leuis suspicio secundùm se considerata, arbitrio prudentum virorum est grauis, vnde ob id Ecclesia eam leuem suspicionem nem habet in consideratione, dum Christi fideles ea suspicione laborantes, cogit ad abiurandum de leui, *cap. accusatus in princip. de hæresi, in sexto, ita Freitas ad Roder. à Chuna de confess. sollicit. quæst. 5. num. 37.* Sic in simili percussio Clerici, alia dicitur leuis, à qua potest Episcopus absoluere, *cap. peruenit*, de sententia excommunicatione, & alia grauis, à qua Papa, & non Episcopus absoluit, *cap. si quis suadente 17. quæst. 4.* Et tamen percussio leuis, talis dicitur præcisè in ordine ad grauem, nam in se potest esse peccatum mortale, & sic culpa grauis, vt ex *Nauar. & alijs obseruauit Bondeina de censuris in specie tom. 3. disp. 2. quæst. 3. puncto sexto, sectio quinta num. 8. vers.* Dixi percussio leuis.

67 Hoc supposito, si fermo sit de tortura danda pro veritate habenda, & super complicibus, vbi sumus in alijs casibus suspicionis leuis hæresis, in quibus de complicibus aliqualiter appareat, & in ea delictorum genere, quod sine complicibus nequit perpetrari, tunc dico eam etiam suspecto tantummodo de leui, non confesso, & non conuicto dandam.

Id euidenter constat ex inueterata praxi Sancti Officij, qua huiusmodi suspecti tantummodò de leui solent pro habenda veritate torqueri, vnde Pater Masin. in praxi S. Officij part. 8. in forma sententiæ contra reum suspectum de leui, ponit hæc verba:

Ec parendo à noi, che tu non haueßi detto intieramente la verità, giudicaßimo &c. esser necessario venir contro di te al rigoroso essame, nel qual constituito niente di nuouo aggiongiesti à tuoi primi detti &c.

Confirmatur prædicta, primò quia suspicio leuis arbitrio prudentum, & Ecclesiæ est grauis in se, vtsupra vidimus, ergo in ea locus est torturæ.

Confirmantur secundò, quia ex *Freitas ad Roderic. de confessar. sollicit. quæst. 23. nu. 29. ex Cantera, & alijs ibi allegatis*, confessarius sollicitaus, potest pro habenda veritate torqueri, quod etiam de iure communi procedere, dixit *Sousa in Aphorismis Inquisitorum lib. 1. cap. 24. num. 65.* licet ipse contrarium teneat, & tamen tam Freitas, quàm Sousa vti Hispani, Hispanorum opinionem sequuntur, quod sollicitatio in confessario non inducit, nisi suspicionem de leui, vt vidimus *tit. 6. §. 13.*

Neque obstant argumenta in contrarium adducta, quod scilicet ex leuibus indicijs nullus sit de fide interrogandus, carcerandus, & multo minus torquendus.

Quia aliud est ex leuibus indicijs, carcerare, torquere, & interrogare reum, aliud id agere ex legitimis inditijs inducentibus de iure suspicionem hæresis leuem, quæ in se grauis est, hoc est licitum, quamuis primum sit illicitum.

Aliàs sequeretur, quod in Hispania, nec binas nuptias contrahens simul, nec confessarius sollicitans possent interrogari, quid sentiant de Sacramentis Matrimonij, & Pœnitentiæ, nec carcerari.

Quia ex illis delictis oritur suspicio tantummodo leuis hæresis, vt supra vidimus *titul. 5. & 6.* Et tamen in Hispania huiusmodi rei, & carcerentur, & interrogantur de fide, *Sousa in Aphorism. Inquisit. lib. 1. cap. 35. nu. 3. & Ludouicus à Paramo de origine S. Inquisitionis lib. 3. qu. 10. num. 165. vers.* Et quoniam.

Si verò loquamur de tortura super intentione tunc dico suspecto de leui, eam minimè dandam: Probatur, quia vt probauit *titul. 12. §. 8. num. 96.* suspicio leuis hæresis sufficienter, & naturaliter tollitur abiuratione de leui, quæ ad hunc præcisè effectum fuit inuenta, igitur vlterius non est torquendus.

Secundò probatur, quia suspicio vehemens Hæresis tollitur tortura super intentione, & abiuratione, vt probaui *loco supra allegato num. 87.* ergo non est æquum, ad tollendam suspicionem leuem hæresis (quæ longè inferior est vehementi) de necessitate requiri torturam, & abiurationem.

Tertiò probatur, quia ob id *Sousa in Aphoris. Inquisitorum lib. 1. cap. 34. num. 64.* voluit confessarium sollicitantem, qui secundum iura suæ Regionis non est, nisi de leui suspectus de hæresi, vt supra dixi, non debere torqueri super intentione, & *Genuensis in praxi Archiepiscopali Neap. cap. 84. in antiquis num. 8. ibi:* Quando reperitur quis suspectus leuiter tunc taliter suspecto solet imponi pœnitentia salutaris, & abiuratio de leui, & regulariter non torquetur, cuius dictum intelligo, de tortura super intentione, alias ei non posset iniungi abiuratione de leui, quæ necessario supponit de delicto plenè constare debere, vel per confessionem, vel per legitimas probationes. Et doctrina Genuensis per totum illud caput magnifacienda est, quoniam tota desumpta est ex literis Supremæ Congregationis de Vrbe, vt ipse in fine illius capitis attestatur.

Si tamen tortura daretur taliter suspecto, tunc esset vtique abstinendum ab abiuratione, quia suspicio leuis sufficienter esset sublata per torturam, *Pegna ad Eymeric. par. 3. com. 39. vers.* Quare in hoc articulo. Quamuis, vtsupra dixi, & latius dicemus in *titul. de sortilegis*, suspicio leuis regulariter sit tollenda per abiurationem de leui.

Benè verum est, quod cùm suspicio leuis non consistat

sistat in indiuisibili, sed habeat suam latitudinem moraliter, si hæc suspicio leuis in genere suo fit ex suspicionibus gradum infimum leuis suspicionis excedentibus, posset etiam tunc reus taliter suspectus torqueri leuiter super intentione, & vlterius cogi ad abiurandum de leui, & hoc est, quod voluit dicere. *Genuens. loco supra allegato*, dum non dixit simpliciter suspectum de leui non torqueri, sed tantummodò regulariter non torqueri.

Hic autem comodè dubitari potest, an cum reus explicitè non fatetur, sed tantummodo se remittit dictis testium, possit torqueri pro habenda præcisa responsione per sic, vel non.

In qua re respondendum est affirmatiuè, ita *Bald. l. accusationem num.6.C. qui accusare poss. Capic. decis. 145 Farinac. de indit.ijs, & tortura quæst. 37. nu. 176.*

Et ratio est, quia potest esse, quod testes qui deposuerint non probent, vt quia sit vnus tantùm testis, vel quia patiuntur exceptiones in personis, vel in dictis, quo casu relatio, ad eorum depositiones pateretur easdem exceptiones, cum omnes qualitates relati, sint in referente.

His accedat, quod potest esse, quod illa relatio ad dicta testium sit fraudulenta, puta quia reus plures blasphemias protulerit, quam testes deposuerint, vnde propterea cogendus est reus ad precise respondendum, & hanc scio fuisse opinionem *Reuerendissimi olim Marci Antonij Amidani tom. tertio eius votorum voto 15. numero 2.*

§. DECIMVS TERTIVS.

De abiuratione blasphemo iniungenda.

67 QVoniam Blasphemi consuetudinarij, & ex habitu quodam, tam in ira, quam extra iram, & ad omnem leuem animi motum sunt vehementer suspecti de hæresi, vti supra probaui: ideo clarum est, quod isti debent abiurare de vehementi, *Genuensis in praxi Archiepiscopali Neapol. cap. 68. num. 8. vers.* Si verò aliquis est suspectus, *Lazarius de blasphem. quæst. 6. num. 17. Pater Zanardus in summa diuinorum Præceptorum par. 1. cap. 11. de blasphem. versic.* Blasphemi autem in ira.

68 Si verò sint blasphemi consuetudinarij tantum in ira maximè si ita non sit ex causa omnino iniusta, tunc quoniam tales sunt tantùm de leui suspecti, de leui tantummodò abiurare cogendi sunt, *Lazar. de blasphem. loco supra allegato, & P. Zanardus ibidem.*

Videatur etiam in hac materia abiurationis *Ioseph Sesse decis. Regni Aragon. decis. 470. nu. 24. volum. 4. vbi ait*, quod qui hoc modo blasphemauit (Renego Deum, & Beatam Virginem) abiurauit de leui, & eodem loco subdit, quod alius quidam blasphemus vna, & alia vice fuit coactus ad abiurandum de leui in Tribunali Sancti Officij, & ad exilium quatuor annorum, *Pater etiam Diana part. 4. resolut. moral. tract. 7. resol. 8. vers.* Nota tamen, ait quod die 16. Decemb. 1633. in Inquisitione Sicula duo blasphemi abiurarunt de vehementi publicè ipso ibi Consultore existente.

69 Si verò, quis semel tantùm blasphemiam hæreticalem protulerit in ira, tunc talis non solet abiurare; sed tantummodo graui ei facta abiurgatione dimitti solet cum pœnitentijs salutaribus, & aliquando si persona sit vilis cogitur stare præ foribus Ecclesiæ, cum candela accensa in manu, ita *Genuens. in practica Archiepiscopali Neapolitana cap. 68. num. 13. versic.* Item illis, qui semel, & *Lazar. de blasphem. quæst. 6. num. 21.*

70 An autem qui bis, vel ter in ira tantùm blasphemauit sit cogendus ad abiurandum. Dico, quod sic, & hoc probauit verba *Eymerici in directorio par. 2. quæst. 41. nu. 6. vbi ait:* Si verò non frequenter, sed rarò, nec longo tempore, sed paucò, & non extra ludum, sed in ludo tantùm, tunc eo casu abiurare debent vti leuiter suspecti, & qui ter blasphemauit in ira, rarò saltem dicitur blasphemasse, & in verbis prædictis Eymerici comprahenditur, igitur etiam talis debebit abiurare.

Sed quoniam *Zanard. in summ. diuinorum Præceptorum capit. 11. de blasphemia part. 1. versiculo*, Blasphemi autem in ira, ait quod blasphemi in ira, & semel, bis, & ter, non solent abiurare si ira magna sint, & causa iræ iusta, ideò in hoc seruanda est practica vniuscuiusque Tribunalis.

Et quia cum tractatur de blasphemi abiuratione, contingit sæpe dubitari. An in loco secreto: an publico sit ei indicenda.

Tota hæc res residet in iudicantium arbitrio, ita tamen, quod si blasphemi, licet indicijs præuenti comparuerint tamen in Sancto Officio, nec citati, nec vocati, possit cum ipsis agi honestiori abiuratione, *Locutus in tertio casu Placentiæ deciso, addit etiam Rolan. consil. 63 num. 7. lib. 3. Farinac. quæst. 194. num. 9.* de hæresi, honestiori etiam abiuratione esse agendum cum blasphemo nobili, quod tamen non audebat affirmare, ob ea, quæ dicam *§. sequenti.*

Generaliter tamen aduertendum est, quod regulariter abiuratio de vehementi fit publicè, sicuti abiuratio de leui in secreto.

Aliquando tamen etiam abiuratio de leui fit coràm Congregatione, vt supra vidimus, ex *Ioseph Sesse in alleg. decis. 470.*

Et ego etiam ipse semel vidi practicatum in nostro S. Officio Cremonæ tempore Reuerendissimi, & Religiosissimi Patris Magistri Ioannis Baptistæ de Sextula, tunc huiusce Ciuitatis Cremonæ Inquisitoris, qui ob singulares animi sui dotes morum, ac vitæ suauitatem, & doctrinam ex post maxima cum laude totius suæ Dominicanæ Religionis munere Prouincialis vtriusque Lombardiæ feliciter functus. Ad quod possunt allegari scripta à *Patre Diana par. 4. tract. 7. resolut. 33.* sicuti etiam aliquando vidi suspectos de vehementi non abiurare publicè, vt accidit in quodam nobili in hac nostra Ciuitate Cremonæ, qui cum tot fuisset in Sancto Officio, de hoc crimine blasphemiæ inquisitus de vehementi abiurauit coram Congregatione mitius secum agendo ob eius affines nobiles.

§. DECIMVS QVARTVS.

De pœnis, pœnitentijsque salutaribus Blasphemis imponendis.

71 OMisso casu, in quo blasphemans fateretur, se corde credidisse blasphemiam, quam ore protulit, quo casu abiurare deberet de formali, & pœnis hæreticorum mulctari, iuxta tradita per *Lazar. de blasphem. quæst. 6. num. 17. & Zanard. in summ. Diuin. Præceptorum locis supra in proxima quæstione indicatis.*

72 Blasphemi ex consuetudine, & vehementer suspecti condemnantur ad triremes per triennium, vel in pœna pecuniaria graui, si viri sint honestæ conditionis, ita *Zanard. in summ. par. 1. cap. 11. versic.* Secundum est frequentia, *Salcedo ad Diaz cap. 113. vers.* Pœna autem, quæ imponi solet, vbi etiam, quod viles condemnantur ad verbera, & nobiles ad carceres, *Royas in tract. de hæreticis par. 2. num. 176. Barbosa de officio, & potestate Episcopi alleg. 5. num. 89. & sequ. vbi alios allegat.* In hac tamen materia animaduertendum, quod quamuis nobiles ratione nobilitatis videantur mitius puniendi, *capit.*

graucm,

grauem de pœnis, ibi: Volentes tamen nobilitati parcere Comitis, *Pegna commen.16.parte secunda, Gayl. libro secundo obseruat.110.num.45.*

Attamen hæc non videntur habere locum, vbi delictum sit commissum contra splendorem nobilitatis, *Gayl. vbi supra num.42.* nam tunc nobilitas auget pœnam, optimè Henricus Boich.cap. cum quidam, de iure iuran. vbi enumerans delicta, quorum pœnæ augentur ex nobilitate mentionem facit de blasphemia.

Et quando nobiles, & graduati sint in delictis magis vel minus puniendi videndus omnino erit *Greg. Lopez in l.2. tit.28. partit.3. glos.1.per tot.* vbi verè loquitur in hac materia super egregiè.

72 Blasphemi verò, cùm sunt tantummodò leuiter suspecti, puniuntur post abiurationem aliqua leui pena pecuniaria, vel etiam dimitti solent, cum penitentijs salutaribus, quæ regulariter omnibus blasphemis solent iniungi, ita *Lazar.de blasph.quæst.6.num.22.*

73 De alijs penis blasphemis imponendis vide *Barbosam vbi supra, vbi latissimè de illis pertractat, Pegnam comm. 66. vers.* Blasphemi olim, *Marium Italiam de Immunit. Ecclesiæ, cap.5.§.6.num.86.& sequen.*

74 Addendum etiam est hoc loco, quod cùm blasphemiæ à ludo, & ludi causa procedunt, tunc debent reis fieri præcepta sub pœnis pecuniarijs, vt abstineant à ludo, vt sic sublata causa blasphemiarum (scilicet ipso ludo) tollantur, & blasphemiæ.

Tandem pro complemento huiusmodi materiæ aduertendum, ex *Zanardo in summ. Diuin. Præceptorum, cap.64. vers.* Excusabuntur autem, *par.2.* Blasphemantes ex simplici ebrietate, vel in ira magna, & ex grauissima, & iustissima causa maximè si illicò, quod se de-

75 liquisse nouerint coram præsentibus pectus † obtunderint, vel alta voce dixerint, *Domine miserere peccati,* excusari ab omni abiuratione, licet non ab omni pœna, nam per actus doloris externos suspitio malæ credulitatis ab eis tollitur, *Farinac. quæst.19.numer.57.de delictis, & pœnis.*

§. DECIMVS QVINTVS.

De quadam cautela Thomæ Ferrarij.

76 THomas Ferrarius *in suo Cautelarum tractatu caut. 25.* ait, quod si blasphemus post prolatam blasphemiam Sacerdoti confiteatur, & ab eo absolutionem obtineat, liberabitur ab omnibus alijs pœnis, & allegat *Bartolum ita sententem in consilio suo 167.* incipiente, *Minister fratrum de pœnitentia.*

77 Sed ne hæc Bartoli opinio, aliquem in nostro S.Officio decipiat, animaduertendum est, quod ea est communiter reprobata, ita *Iason. Bal. Io. de Anania, & alij allegati à Greg.Lopez in l.4.glos.2.* in verbo, Cortele la lengua, *tit.28. part.7.vers.* An si blasphemus, vbi quod contra Bartolum omnino est tenendum, quia per pœnitentiam non tollitur pœna ciuilis, & legalis, *Augustinus Barbos.in cap.1.num.6.* de maledicis, benè etiam in nostris terminis *Parlador. quotidian. different. iuris differ.12.§.2. numer.22.* vbi ait, quod Sacerdos habet tantùm iurisdictionem in foro interno, & nullam in foro externo, & ideò Iudicium in illo foro non habet aliquid commune, cum hoc, quo ad Iurisdictionem, & ibi allegat *Couar.lib.2. variar.resolut.cap.10.nu.3.* & sic absolutum in foro conscientiæ à crimine hoc blasphemiæ, posse nihilominus adhuc in foro exteriori puniri in hoc Sancto Officio, dixit *Sousa in Aphorij. Inquisit. lib.1.cap.19.num.23.*

78 Et quamuis *Gaitardus de delict.mentalibus, & actualibus lib.8.tit.de blasphem.num.127. vers.* Et licet non habeat absolutionem à Summo Pontifice, conetur probare ex dicta cautela Ferrarij blasphemum, qui Sacramentalem obtinuit absolutionem mitius, saltem in externo foro esse puniendum.

79 Attamen in praxi ego per spatium quatuordecim annorum, quibus in hoc Sancto Officio versatus fui nunquam vidi aliquam haberi rationem huiusce cautelæ Ferrarij, nisi fortasse casus contingeret, quod statim quis prolata blasphemia accederet ad confessarium.

Nam tunc non ratione absolutionis Sacramentalis, sed ratione subitanei accessus ad dictum confessarium, ex quo indicium pœnitentiæ denotatur mitius cum eo esset agendum, vt etiam diximus hoc ipso *titulo numer.62.*

Hinc etiam est, quod in simili videmus absolutum in foro conscientiæ ab excommunicatione, posse adhuc in exteriori foro à Iudice puniri pro eo delicto, pro quo fuit excommunicatus, vt tradunt communiter DD. relati à *Duardo ad Bullam Cœnæ Domini lib.3.§.2. quæst. 12. num.12.& Ricciull.de iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium lib.4.cap.68. num.12. qui alios latissimè allegant.*

§. DECIMVS SEXTVS.

An in crimine blasphemiæ pœna ob minorem ætatem sint minuenda.

80 MInoribus regulariter in delictis minorandam esse pœnam lato calamo tradiderunt *Farin. de pœnis temperandis quæst.92. num.1. & sequent. & Caball. resolut.crimin.centur.1.casu 134.& Iulius Cæsar Ruginellus in suis practicis quæst.cap.35.per tot.*

81 Attamen, quod minori blasphemanti minor ætas non prosit, ad effectum ei minuendi penas, dummodo sit doli capax, dixerunt *Farinac. vbi supra numer,192. qui alios allegat, & post eum Ruginell. dicto cap.35. numer.19.& Ludouic.Gilhau. ien. in sua Arbore Iudic.crimin. cap.5. ramuscul.3. de exception. num.67. vers.* Neque etiam excusat.

82 Hoc autem probant communiter DD. ab exemplo pueri illius, de quo *D.Greg. lib.4.dialogor.cap.9. ac Hostiensis, & Ioannes Andreas in cap.1.* de delictis puerorum, hic enim puer cum annorum esset quinque ob eius blasphemias, quas ab impio patre didicerat è manibus parentum fuit à Diabolo ereptus, & in Infernum detrusus, de quo exemplo videndus est *Farinac.de pœnis temperandis quæst.92. num.48.* hoc ipsum etiam probant ab exemplo puerorum, qui irridebant *Eliseo, de quibus dicit Scriptura 4.Reg. cap.2.* quod postquam Eliseus illis maledixit egressi sunt duo Vrsi, qui quadraginta ex illis pueris lacerarunt.

Quia tamen nullus ex auctoribus citatis loquitur in Tribunali Sancti Officij, in eo arbitror ego sic distinguendum.

83 Aut loquimur de abiuratione, & sumus in minore vigintiquinque annis, vel in pubere doli omnino capace, & tunc dico, quod non obstante minori ætate debet abiurare, neque enim minoribus in hoc casu vllo modo suffragari potest minor ætas, siue de substantia abiurationis loquamur, siue de eius qualitate, *Sousa in Aphorism. Inquisitor. lib.2. cap.40. num.4. qui alios allegat,* & nos latius in tertia parte in peculiari titulo de abiuratione.

84 Aut loquimur de alijs pœnis, & dico, quod indistinctè, non solùm in blasphemia, sed in omnibus etiam alijs delictis ad Sanctum Officium spectantibus minor vigintiquinque annis mitius est puniendus, nisi hæreti-

cus

eus esset pertinax, & impęnitens, *Farinac. de hæresi quæst.194.§.2.n.32. & Sousa in Afforis. Inquisit. lib.3. cap.32. num.18.*

85 Vnde Sanctiss. D.N. Vrbanus VIII. sua speciali Constitutione incipiente, Apostolatus, 23. Martij 1628. expresse statuit celebrantes cum Sacerdotes non sint seculari foro esse consignandos, vt vltimo supplicio afficiantur etiamsi minores essent annis vigintiquinque, dummodo maiores essent annis viginti, in quo extendit Constitutiones Gregorij XIII.& Clement. VIII. de quibus supra per tot. Nam ante Constitut. Sanctiss. D.N. vtique rei huiusce criminis minores puniebantur citra mortem.

§. DECIMVSSEPTIMVS.

De quadam pœna peculiari S. Officij, quod blasphemi stent præ foribus Ecclesiæ.

86 INter præcipuas pœnas in S. Officio blasphemis imponi solitas, ea præcipua est, quod stent præ foribus Ecclesiæ cum candela accensa in manu genibus flexis in die Dominico, siuè festiuo, dum Missarum solemnia celebrantur, & aliquando etiam cum lingua comprehensa ligno vulgo, inchiquata, prout ita in Hyspania, & Bononiæ obseruatum fuisse in facti contingentia attestatur *Fernandez de Othero disput. Iuris, lib. 3.q.14.num.4.*& non semel etiam obseruatum vidimus in hac nostra Inquisitione Cremonæ.

87 Hæc pœna est conformis cum dispositione Iuris de qua *in cap.2.* de maledicis vbi hæc pœna his verbis discribitur. *Statuimus vt si quis contra Deum, &c.*& infra, *vt diebus Dominicis præ foribus Ecclesiæ in manifesto dum aguntur Missarum Solemnia blasphemus existens vltimo illorum dierum Dominico palium, & calceamenta non habeat ligatus corrigia circa collum*, Videndique ad hoc ibi sunt Abbas, & Cæteri Canonistæ, alijque eo loci per modernum *Barbos. allegati*, quibus addi potest *Dionis. Gotfred. in suis notis ad Nouell. 77. sub litera G. in 3.* editione ibi, *Gregor. pœnam Mitigauit.*

88 Hæc tamen pœna non habet locum in Clerico, qui non subijcitur dispositioni dicti capituli secundi de maledicis, ita enim *dicto cap.2. docuerunt, Io. Andr. Hostiensis, & Abbas*, & ratione huiusce rei assignat *Gagliard. de delict. mental. & actual. loco supra alleg. num.126.vers.* non tamen Clericus, quia si Clericus sic discalceatus, & cum corriggia circa collum deberet stare præ foribus Ecclesiæ coram Populo, vituperaretur Ordo Clericalis, & ministerium Clericorum, & esset admiratio,& malum exemplum laicis, si sic publicarentur Clerici blasphemantes, Inquam etiam rationem coincidit ea, quam allegat. *Gotfred. vbi supra, Ne Ordo Clericalis vilescat.*

89 Pariter nunquam vidi hanc pœnam imponi viris nobilibus in hoc S. Tribunali, qui licèt ob nobilitatem non sint mitius puniendis eis tamen possunt condonari pęnæ, quæ ex se irrogant infamiam, & alijs pęnis loco illarum plecti, benè in terminis nostris omninò videndus *Doctiss. Greg. Lopez, in l.2. tit.28. part.7. glos.1. vers.* quid autem si esset nobilis, vbi in indiuiduo dixit, quod nobilis potest se redimere eleemosinis à pœna, quæ sibi esset dedecori.

§. DECIMVS OCTAVVS.

Quomodo puniantur Blasphemi à Iudicibus Secularibus.

QVæ, huc vsque dicta sunt habent locum in S. Officio quia tamen aliquando blasphemiæ puniuntur etiam per Iudices seculares, maximè verò blasphemiæ non hæreticales in locis vbi non adest S. Officium, vtile erit videre quibus pęnis in praxi aliquando puniuntur de facto, vt ex hoc saltem rei huiusce criminis intelligere possint, quanta cum benignitate secum agatur in hoc Sacrosancto Tribunali.

90 Et imprimis quidem *Ludouic. Gilhausen. in sua Arbore Iudic. Crim. cap.2. tit.1. de blasph. numer.7. & seq.* contendit de Iure Blaspemos puniendos pęna mortis naturalis, quia Leuitici 24. lapidabantur,& eosdem in l. Veteri sæpius Deus miraculosè puniuit.

Quia blasphemia maius est delictum furto, & homicidio, cum æquiparetur Criminæ lęsæ Maiestatis, hæc autem delicta morte naturali puniuntur. Et quia tandem ita innuit Imperator in Auth. vt non luxurientur contra naturam in fin. & num.14. conclusiuè tenet Gilhausen, assuetum blasphemare puniendum esse pęna mortis naturalis. Idem de iure obseruant *Coller, decis.172.num.1. & seq. Fernandez de Otero diuers. iur. disput.3.quæst.14. Gottofred. Abauo in Praxi, & Theoric. Crim. §. Blasphemia, num.6. vers.* Iure Ciuili, *Gaiard. de delict. tam mental. quam actual. loco supra alleg. & Cantera in suis quæst. crim. concernentibus punitionem delictorum in proprio titulo de Blasphemia, num.5.*

91 Hi tamen omnes concludunt in praxi hanc pęnam mortis non obseruari, & ideò notant varia statuta Hyspaniæ Regni Neapol. Siciliæ, ac Status Sabaudiæ in quibus blasphemi varijs pęnis puniuntur, sed praesertim pęna triremium.

92 Certe Senatus noster Excellentissimus Mediolani, cum blasphemiæ sunt attrocissimæ eas punit, vel pęna mortis naturalis, vel perpetuarum triremium, vt notat *Clar. vbi supra vers.* sed quæro in fin. de quodam Ant. Zanza qui fuit damnatus à Senatu ad perpetuos triremes, ita tamen, quod vbi non esset aptus, furcis suspenderetur,& de anno 1621. die 14. Decembris literis datis ad sp. D. Prætorem Cremonæ ex ordine eiusdem Senatus, quidam Bartholomæus Pilotus ob atroces blasphemias fuit furcis suspensus. Quod etiam in atrocioribus blasphemijs obseruare Senatum Sabaudiæ attestatur Præses Abano de Reatibus, *qu.7. num.302. vers. at in atrocioribus.*

Regulariter tamen Senatus solet blasphemos punire pęna triremium triennalium, vel quinquennalium, vt loco citato obseruat Clar. & ita idem Excellentissimus
93 Senatus literis datis ad eundem spect. Prætorem Cremonæ, sub die 29. Maij 1572. damnauit ad triremes triennales, Io. Baptistam Carellum, quod attrociter blasphemauit.

Et de punitione horum Blasphemorum videatur *Gothofred. in suis notis ad Nouell.77. coll.6. tit.5. cap.1. sub litera G.* vbi inter cætera refert, licet de iure pęna blasphemi sit vltimi supplicij. Attamen sub Philippo Valesio Francorum Rege blasphemantem ad torquem pependisse, à prima hora vsque ad nonam, iterantem ad eundem torquem pependisse integra nundinarum die, eique suprema labra ferro candenti, ita desisa, vt dentes apparerent tertia vice labium inferius, quarta vtrumque quinta etiam linguam abscissam, vt qua parte peccasset eadem puniretur.

§. DE-

§. DECIMVS NONVS.

Quomodo Confessarius se gerere debeat cum Blasphemo.

94 IN hoc blasphemiæ Reo Confessarius imprimis animaduertere debet, an habuerit errorem in intellectu, nam tunc Blasphemus hæreticalis erit innodatus excommunicatione Bullæ Cęnæ Domini, *Homobonus de Bonis de examine Ecclesiast. tom. 1. tractat. 7. capit. 5. quæst. 22. versic.* Circa absolutionem, & de casibus reseruatis *part. 2. casu. 1. versicul.* Circa absolutionem, *Belloch. de casib. reseruatis par. 2. quæst. 1. n.275.*

95 Si autem pœnitus dubitet, an habuerit cum blasphemauit errorem in intellectu, tunc prudens confessarius, vti de sua iurisdictione dubius non debet pœnitentem absoluere, sed eum superiori remittere, Homobonus de Bonis de examine Ecclesiastico *loco supra citato versic.* Et in dubio, nisi in casibus, de quibus *Coninch. de Sacramento Pœnitentiæ par. 2. disput. 8. dub. 6. per totum.*

96 Si verò nullum habuit in intellectu errorem, tunc considerare debet confessarius, an Hæreticalis Blasphemia sit reseruata Episcopo, prout magis communiter solet reseruari, vt constat ex Bellochio de casibus reseruatis, & alijs, & tunc etiam ipse blasphemum minimè poterit absoluere, nisi habita facultate ab Episcopo vel ab eo delegato. Nec blasphemia hæreticalis desinet esse reseruata, si pęnitens reseruationem ignoret, cùm simus in delicto prohibito de iure naturali, & diuino, *Homobonus de Bonis de examine Ecclesiastico, tract. 5.*
97 *cap. 5. quæst. 34. vers.* Secus verò dicendum, *tom. 1.* quia
in isto casu reseruatio afficit, etiam ignorantes, si tamen pœnitens aliquis rusticus ignoraret vim verbo-
98 rum blasphemiæ, blasphemia ab eo prolata non esset reseruata, *Belloch. vbi supra num. 268.* non existente autem reseruato crimine blasphemiæ ab eo poterit, quilibet Confessarius absoluere, *vt dixi supra titul. 5. §. 14. n. 82.*

99 Secundo loco confessarius debet diligenter interrogare blasphemum de numero blasphemiarum, an in Deum, B.M.V. vel Sanctos fuerint prolatæ, quia grauiores sunt blasphemiæ prolatæ in Deum, & B.M.V. quam in Sanctos, an vnico impetu in plures Sanctos blasphemauerit, vt puta in duodecim erunt peccata, de consuetudine blasphemandi, an eas protulerit animo sedato, vel in ira, & an in magna, vel leui animi commotione, *Belloch. de casibus reseruatis part. 2. quæst. 1. numer. 271. versic.* Circa confessionem, Homobonus de Bonis de examine Ecclesiastico dicta quæst. 22. in principio, vers. De tribus præcipuæ quæres, an habuerit voluntatem iniurandi Deum expressam, vel tacitam, & indirectam, curabit, vt pœnitens explicet qualitatem iniuriæ, an scilicet sit iniuria execratoria, irrisoria &c. *Molfes. in summ. tractat. 11. cap. 3. numer. 31. & 33. Layman. in summ. lib. 4. tractat. 10. cap. 6. numer. 6. & numer. 12.* vbi videatur.

100 Tertio monere debet pœnitentem de grauitate criminis blasphemiæ, quæ colligi potest, ex duobus potissimum.

Primo ex Scripturæ Sacræ locis 4. *Regum 19. Cui exprobrasti, & quem blasphemasti? contra quem exaltasti vocem tuam, & eleuasti in excelsum oculos tuos? contra Sanctum Israel Math. 11. Spiritus autem Blasphemiæ non remittetur, quia pauci hoc crimine laborantes ad cor contritum, & humiliatum perducuntur.* Vnde Diuus Augustinus in Sermon. Domini, in Monte, dixit. *Quod tanta est labes huius peccati, quod humilitatem deprecandi subire non potest.* Et Leuitici 24. *Educ Blasphemum extra castra, & ponant omnes qui audierunt manus super caput eius, & lapidet eum omnis populus.*

101 Secundo, ex diuini vltionibus: nam ob blasphemiam Senacherib Regis Assiriorum Angelus Domini percussit centum octuaginta quinque millia hominum de eius exercitu, vt dicitur 4. *Regum cap. 19.* & Antiochus ob blasphemiam plaga horribili percussus fuit, vt narratur Secundo *Machabeorum cap. 15.* plures alias vltiones de blasphemis à Deo habitas, legat vniusquisque *apud Lazar. de blasph. q. 5.*

102 Quartò circa satisfactionem iniungendam blasphemo, quoniam posita est totaliter in arbitrio Confessarij prudentis. *Belloch. vbi supra numer. 279. Molfes. in summ. tract. 11. capitul. 3. numer. 39.* ita se gerat confessarius, vt semper penitentiam aliquam præseruatiuam iniungat, vt v. g. quod singulis sextis ferijs per aliquod tempus confiteatur peccata, vel ieiunet in pane,
103 & aqua, & in singulis diebus specialiter Deum laudet, *Belloch. vbi supra numer. 282. & Homobonus de Bonis de examine Ecclesiastico vbi supra dicta quæst. 22. versic.* Secundo quod talis blasphemus, ita tamen, vt semper prudens confessarius euellat occasionem blasphemandi pęnitenti, inhibendo eiludum & similes alias occasiones, *Duard. ad Bullam Cœnæ lib. 2. can. 1. quæst. 22. n. 31.*

104 Tandem animaduertent Confessarij consuetudinario blasphemo, non esse statim dandam absolutionem, sed in aliquod tempus differendam, secundùm communem Doctorum opinionem, de qua *Pater Diana resolutionum moralium par. 1. tract. 7. resol. 55.* quicquid in contrarium voluerit Ioan. Sancius ab eo allegatus, vt sic confessarij melius de futura emendatione, & præsenti proposito penitentis se certificent, alia, quæ de hac materia possent dici pro recta administratione huiusce Sacramenti pęnitentiæ Blasphemo, videnda erunt apud *Comitulum responsion. moral. libr. quart. capitul. 9. in disputat. de Blasphemia.*

§. VIGESIMVS

De Blasphemo Consuetudinario.

105 QVamuis opinio Ioan. Sancij de qua supra, §. *proximo videatur de iure verior*, quia vere eius ratio efficax est, quod pœnitens, qui habet dolorem de præterito, & propositum de futuro habet requisita ad obtinendam Sacramentaliter absolutionem, & per consequens data etiam consuetudine peccandi, debet à Confessario absolui maximè cùm Confessarius nō
106 habeat ius interrogandi pœnitentem super consuetudine peccandi, cum id nullo iure Diuino, nec humano caueatur.

107 Attamen, quia in praxi contraria opinio magis communiter à DD. approbatur, & à pijs Confessarijs vsu recipitur, ideò non auderem ab ea recedere.

108 In hac tamen materia Confessarij diligenter animaduertere debent, quod consuetudo blasphemandi, cum est retractata efficaci proposito non blasphemandi, tunc blasphemiæ expost secutæ vti prouenientes ex consuetudine quasi naturali, & impetu necessario non videntur peccata mortalia, ita *Layman. in sua Theolog. moral. lib. 4. tractat. 10. c. 6. n. 3. Abbas Gilin. in summ. casuum Conscientiæ in verbo Blasphemia, nu. 11. sub litera A.*, & sub litera B. vbi addit, quod DD. qui dicunt denegandum esse absolutionem habenti consuetudinem blasphemandi, vel iurandi intelligendi sunt de habente talem consuetudinem ex aduertentia, non verò

Diccndum annum incipere à die, quo quis fuit nominatim excommunicatus denunciatus, ita *Albertinus in Rubr. de hæret. in sexto. quæst. 13. num. 35. Aloys. Ricc. in praxi variarum resolut. tom. 3. resolut. 216. & Sanctarell. de hæresi cap. 4. n. 6.* qui alios allegat.

§. SECVNDVS.

De Pertinacia requisita ad Insordescentiam.

Diximus supra ad Insordescentiam requiri ad minus annum completum, & non interruptum nunc.

6 Tertio dicimus requiri perseuerantiam, cum pertinacia animi quæ includat contemptum clauium, ita post *DD. in cap. cum bonæ, de ætat. & quæst. decidit Rot. Rom. decis. 196. num. 2.* in impressis post secundum volumen consiliorum *Farinac. vbi ad hoc allegant Signorol. cons. 33. n. 10. vers. Præterea, & Decian. cons. 24. n. 9. volum. 3. eadem Rota decis. 132. par. 1. in recent. num. 7.* vbi quod ad probandam insordescentiam non sufficit probare solam perseuerantiam in excommunicatione per annum, nisi etiam probetur hic animus cum contemptu clauium, ita etiam *Ricciull. de iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium lib. 4. cap. 8. num. 3.* Ex hoc.

7 Primò infertur, quod ad incurrendum in hanc insordescentiam requiritur, quod excommunicatus habuerit notitiam excommunicationis, alias nunquam posset dici insordescere, optimè *Rot. Romana decis. 181. n. 2. & sequent. in impress. post secundum volumen consil. Farinac.* vbi etiam ponitur praxis probandi hanc scientiam, *Ricciull. vbi supra n. 4.*

8 Secundo infertur, quod is, qui intra annum institit pro absolutione, licet eam non obtinuerit, non potest dici insordescere in excommunicatione, idem in eo, qui fecit diligentiam pro obtinenda absolutione, *Rota decis. 202.* in impressis post secundum volumen *Farin. Ricciullus vbi supra n. 5. sequen.* Idem quoque dicendum de eo, qui ob impedimentum aliquod non potuit comparere, *Riccius var. resol. tom. 3. resol. 214. & Ricciul. loc. alleg. num. 10.* In his enim cessat contemptus, à quo in terminis nostris quamlibet causam etiam iniustam excusare. decidit *Rot. decis. 196. num. 3. vbi alij DD. alleg. post secundum vol. cons. Farin. idem Farin. quæst. 192. num. 20. & seq. Ricciul. num. 10. & num. 11.* vbi quod ad euitandas has difficultates praxis inoleuit, vt cum agitur contra insordescentem transacto anno citetur ad se purgandum, iuxta cap. cum contumacia, de hæret. in sexto, si tamen contra eum agatur vti de hæresi suspectum, quod etiam decidit *Rot. Rom. apud Seraphin. decis. 1285. num. 3. & sequen.* vbi quod hic processus debet fieri coram Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, & Seraphin. vbi supra sequitur *Mariscot. variar. resolut. lib. 2. cap. 35. nu. 60. & Ricciull. ibidem nu. 13.*

9 Quarto ad hoc, vt quis verè insordescens dici possit ita vt ex illa insordescentia agi possit ad iuris effectus ab ea prodeuntes, videtur requiri, quod super insordescentia illius declaratoria, ita *Ricciul. d. cap. 8. n. 12.* qui alios allegat.

10 Hæc tamen declaratoria, cum agitur contra aliquem, vti de hæresi suspectum ob dictam insordescentiam debet fieri, vt supra dicebam ab Inquisitore, vti dixerunt *Seraphin. Mariscot. & Ricciull. locis supra allegatis.*

§. TERTIVS.

De nonnullis effectibus Insordescentia.

Plures enumerantur à DD. effectus Insordescentiæ, ego præcipuos hoc loco tangam tantummodo.

11 Primò igitur dicunt DD. clericum, vel laycum haberi pro confesso, & conuicto de delicto, pro quo fuit excommunicatus, si in excommunicatione insorduerit ita quod amplius non sit audiendus, nisi vellet innocentiam suam nouis probationibus demonstrare, latissimè *Menoch. de arbitrarijs Iudicum casu 415. censur. 5. Genuens. in praxi Archiepiscopali Neapol. in nouis. cap. 26. per totum, Salcedo ad Diaz. in practica criminal. can. cap. 118. num. 4. qui alios allegat, Ricciull. de iure personarum libr. 5. capitul. septim. numer. 4. Marius Alterius de censuris tom. prim. libr. secund. disputatione octaua, capitul. tertius, versiculus,* Secunda propositio.

12 Ex hoc colligi potest, quid sit dicendum in quæstione illa, an insordescens sit priuatus, vel priuandus beneficijs.

Nam si crimen ob quod fuit excommunicatus sit ex illis, quæ inducunt priuationem ipso iure talis insordescens ipso iure ob insordescentiam, erit beneficio priuatus, si delictum sit tale, ob quod delinquens est priuandus, non autem ipso iure priuatus beneficio, tunc ob insordescentiam est beneficio priuandus, ita *Seraph. decis. 1285. per totum, Riciullus qui alios latissimè allegat dicto cap. 7. ferè per totum, Salced. vbi supra n. 3. vers.* Ex qua assertione, *Mariscott. lib. 3. variar. cap. 35. n. 60. & sequent.* latè *Campanill. in diuers. iuris canonici rubr. 11. cap. 25. n. 30. 31.* & latius omnibus supradictis *Marius Alterius de censur. tom. 1. lib. 2. disp. 6. cap. 1.* ferè per totum.

13 Secundò, aiunt DD. insordescentem posse puniri per Iudicem laycum, ex quo in Concilio Triburiensi antiqui Patres decreuerunt *cap. 3.* quod, qui post excommunicationem non fuerint ad pœnitentiam inclinati per sæcularem Principem puniantur, vt quos Dei timor non corrigit saltem pœna temporalis corripiat.

14 Hinc colligunt DD. legem primam, & secundam, *tit. 5. lib. 8.* Regiarum Constitutionum Hispan. quæ mandat Iudicibus sæcularibus, vt laycos in excommunicatione vltra mensem perseuerantes puniant sanctissimam esse, ita namque dixerunt *Salced. ad dictum cap. 118. Diaz. n. 6.* latè *Gutier. canon. quæst. lib. 1. cap. 12. & Marius Alterius vbi supra disputat. 8. cap. 3. versic.* Hinc colligit, vbi alij allegantur, latissimè *Azeued. in dicta l. 1. titul. 5. lib. 8.* Nouæ Recompillationis, qui in hac materia omnino videatur.

§. QVARTVS.

An Insordescens in excommunicatione sit suspectus de hæresi.

15 Breuiter dico insordescentem in excommunicatione esse de hæresi suspectum, imò vt infra quæstione sequenti dicam talis quandoque reputari deberet vti hæreticus, & tanquam talis condemnari.

Conclusionem hanc probant verba *Concilij Tridentini sess. 25. cap. 3. de reformat. ibi.*

Sed si indurato animo censuris annexus in illis per annum insorduerit, etiam contra eum, vti de hæresi

M 2 suf-

suspectum procedi possit; Quem Concilij locum ad excommunicatos ex quacunque causa, etiam ciuili extendi, docuerunt Salcedo ad *Diaz in pract. crim. can. cap.* 118. *nu.* 12. *vers.* Primò, quod non solum, & *Marius Alterius de censuris tom.* 1. *lib.* 2. *disput.* 8. *cap.* 3. *vers.* Tertia propositio.

16 Et generaliter, quod quilibet insordescens in excommunicatione, sit de hæresi suspectus, dixerunt *Locat. in Iudiciali Inquisit. in verbo. Excommunicatio num.* 2. *Eymericus in Directorio par.* 2. *quæst.* 47. *num.* 6. *& sequen. vbi Pegna comm.* 72. *litera C. Scaccia de Iud. lib.* 1. *cap.* 98. *num.* 36. *Genuens. in praxi cap.* 68. *num.* 8. *Zecchius in summ. part.* 1. *tit. de fide, rubr. de hæretic. nu.* 13. *Royas singular.* 60. *num.* 2. *Azened. ad Consilia Regias titul.* 5. *lib.* 8. *l.* 1. *num.* 213. *Fusc bus de visitat. lib.* 1. *cap.* 29. *num.* 8. *Grauat. ad Vestrium, lib.* 8. *cap. vltimo num.* 42. *Vgolin. de censuris tabul.* 1. *cap.* 4. §. 3. *num.* 3. *Symanch. de Cathol. Institut. titul.* 27. *num.* 4. *Couaruuias in cap. Alma Mater part.* 1. §. 7. *numero decimo, versicul.* Quarto est considerandum, *Guttier. libro primo canonica quæstione cap.* 12. *num. vigesimo. Farinac. de hæresi quæst.* 193. *num.* 14. *& seq. Campanil. in diuersorio iuris Canonici rubric.* 11. *capit.* 15. *numer.* 31. *Zerola in praxi Episcopali parte prima, verbo, casus, versic.* Excommunicati per annum, *Pater Zanardus in summ. Diuin. præcepter. part.* 1. *cap.* 5. *vers.* 18. *dico. Marius Italia ad Bullam Gregorij XIIII. de Immunitat. Ecclesiarum libro primo cap. quinto*, §. 6. *num.* 7. *Sanctarell. de hæresi cap.* 4. *dub.* 4. *conclus.* 4. *num.* 4. *Aloys. Riccius variar. resolut. lib.* 3. *resolut.* 299. *Riccius lus de iure personarum lib.* 3. *cap.* 8. *num.* 3. *Card. Bellarmin. in notis ad Triden. loco supra alleg. in fin. obseruat. vt alios antiquiores DD. alijs allegatos omittam.*

17 Qui etiam omnes DD. communiter dixerunt ex quacunque causa insordescentem, debere ab Inquisitoribus citari ad respondendum de fide, & contra omnes posse procedi, dixit *Campanil. dicto num.* 31. *cum alijs vbi supra*, eadem enim contemptus ratio militat in quocunque excommunicato in excommunicatione perseuerante: immo in excommunicato ex causa ciuili militat maior contemptus clauium, cum hæc minus illum debeat retardare ad comparendum coram Iudice, quam causa criminalis, in qua agitur de pœna corporali, vti considerarunt Salcedo ad *Diaz dicto cap.* 118. *num.* 12. *vers.* Primo, quod non solum, & *Ricciullus vbi supra cap.* 7. *num.* 18. *vers.* Quinimo maior.

18 Verum quidquid sit de iure, certè de consuetudine contra insordescentes in excommunicatione lata ob aliam causam, quam hæresis Sanctum Officium non solet procedere, ita *Pegna dicto commento* 72. *vers.* Ex recepta, *Scacc. de iudic. lib.* 1. *cap.* 98. *num.* 36. vbi quod ipse nunquam vidit, neque audiuit contra taliter excommunicatos, & insordescentes procedi, vti suspectos de hæresi, *Lælius Zecchius in summ. part.* 1. *rubr. de fide, cap.* 11. *de hæresi num.* 13, *vers.* Hi si per annum, vbi quod ex consuetudine Officium Inquisit. contra hos non procedit, *Iacob. Grass. in summ. decis. part.* 1. *lib.* 4. *cap.* 14. *num.* 4. *vers.* Ex recepta tamen consuetudine, *Lazar. de Monitorijs, sect.* 4. *quæst.* 8. *num.* 20. *&* 21. vbi quod Eminentiss. Cardinalis Arigonius literas dedit Vic. Episcopi Placentiæ de ordine Sacræ Congregationis sub die 30. Septembris 1606. quibus eidem Vicario mandauit non esse procedendum sub nomine S. Officij Inquisitionis, cōtra aliquem ob insordescentiam ex eo, quod non paruit executioni, & censuris Rotæ Romanæ, & similium, sed tantùm super insordescentia prouenientе, ex innobedientia excommunicationis, & censurarum impositarum ab ipso Sanctæ Inquisitionis Officio, *Borg. decis.* 33. *part.* 2. *num.* 6 *in fin.* vbi quod ita Episcopo Ferrar. fuit de anno 1585. rescriptum, prout ipsi dixit Pater Inquisitor Papiæ Vir valde doctus, & pius.

Et ita etiam S. C. de anno 1627. rescripsit Reuerendiss. P. Inquisitori nostro Cremonæ, ne contra hosce insordescentes procederet, nisi prius consulto Supremo Vrbis Romanæ Inquisitionis Senatu in omnibus casibus reseruat. *par.* 2. *quæst.* 4. *nu.* 226. In aliquibus tamen casibus, stante maxima contumacia, scio in Tribunalibus aliquibus S. Officij Inquisitos fuisse hosce insordescentes, consulto tamen prius Supremo Vrbis Tribunali, vt mihi à viris fide dignis relatum fuit.

§. QVINTVS.

An hæc suspicio sit leuis vehemens, vel violenta.

19 Dico primo, si qui suspectus de hæresi, & hac de causa vocatus ab Inquisitoribus iudicij subterfugiens, comparere noluerit, & idcirco ob contumaciam declaretur excommunicatus, in eaque contumacia, & excommunicatione contumax per annum remaneat, tunc per sententiam pronunciari potest hæreticus, & vti talis puniri conclusionem hanc ad literam probat *text. in cap. cum contumacia, de hæret. in sexto.*

Vbi glos. in verbo Vehementem, notat, quod vbi suspitio hæresis est contra aliquem, si citatus fit contumax, suspicio incipit esse vehemens: si vero talis contumax excommunicatus in excommunicatione perseueret per annum, præsumptio quæ erat vehemens, transit in violentam, quæ est sufficiens ad condemnationem.

Probatur etiam conclusio nostra ex cap. excommunicamus il primo, de hæreticis in sexto, vbi *Hostiens. num.* 2. *& seq.* ait ex hac perseuerantia in excommunicatione oriri præsumptionem iuris, & de iure, per quam hæresis crimen sufficienter probatur quod etiam notarunt *Butrius ibi n.* 7. *&* 12. *Anania n.* 9. *Ancharan. num.* 4. *&* 10. *Andr. n.* 3.

Et ita latè docuerunt *Pegna part.* 3. *Director. commen.* 29. *versic.* Quod si is, *Scacc. de Iudic. cap.* 98. *nu.* 36. latissimè alios allegans, *Farinac. de hæresi quæst.* 192. *n.* 14. *& seq. Marius Alterius de cen uris tom.* 1. *lib.* 2. *disput.* 8. *cap.* 3. *versicul.* Quarta propositio, *Sanctarellus de hæresi cap.* 4. *dub.* 5. *conclus.* 1. *&* 2. vbi plurimos allegat, & allij omnes supra allegati in proxima quæstione præcedenti.

20 Quinimò talis ob hæresis crimen, vel illius suspicionem excommunicatus, & in excommunicatione per annum perseuerans, ipso iure, absq; alia sententia habendus est pro hæretico, & pro vt deciditur in *Authent. Gazzaros, C. de hæret.* quam ab Ecclesia fuisse approbatam post *Hostiens. Abb. Socin. Butr. Ioan. Ancharan. & Anan. quos allegat probauit Sanctarell. dicto cap.* 4. *n.* 2. vbi tamen, quod requiritur declaratoria sententia secundum *Scacc. dicto cap.* 98. *num.* 10. *& Pegna part.* 3. *in* 13. modo terminandi processum,

21 Vt tamen talis, vt Hæreticus possit condemnari, debet omninò citari, vt se purget à suspicione, quod sit hæreticus, ex eo, quod per annum in excommunicatione insorduit, vti supra dixi, cum de pertinacia ad insordescentiam necessaria, & docuerunt vltra ibi allegatos, *Salced. ad Diaz dicto cap.* 118. *Sanctarell. dicto numer.* 2. *Farinac. dicta quæst.* 192. *n.* 27. qui alios allegant

22 Quamuis tamen talis insordescens puniendus sit, vt Hæreticus, attamen verè non est hæreticus, vti probauit latissimè Farinac. vbi supra n. 19.

Ratio est, quia iura dicunt talem condemnandum veluti hæreticum, dictio autem veluti non identitatem,

sed

sed similitudinem importat, *Pegna par. 3. comm. 49. sub litera A.*

23 Tandem aduertendum, quod si talis excommunicatus, elapso iam anno compareat, velitque probare suam innocentiam, antequam sit declaratus Hæreticus admitti debet ad iudicium, vti docuerunt *Scac. de Iudic. lib. 1. cap. 28. n. 95. Pegna par. 3. comm. 174.* Sanctarell. *vbi supra n. 3. Salcedo ad dictum c. 118. Diaz. n. 12. vers.* Imò quod, *& Marius Alterius de censuris tom. 1. lib. 2. disp. octaua cap. tertio, versiculo,* Quod si etiam anno elapso.

4 Quinimò talem excommunicatum audiendum esse, si compareat etiam postquam fuit hæreticus declaratus, & eius statua combusta, dixerunt *Pegn. part. 3. commen. 46. versiculo, Adueniente autem, & vers. Postremo illud, Cartarius de executione sententiarum cap. 1. num. 278. & 280. Sanctarellus qui alios allegat numer. 3. in fine.*

25 Dico secundo, insordescens in excommunicatione lata ob aliam causam, quam hæresis, est suspectus de hæresi leuiter, ita *Couarruuias in cap. Alma Mater, part. 1. §. 7. Symanch. de Cathol. Institut. tit. 37. n. 4. Eymericus in Director. parte secunda quæst. 47. vbi Pegna, Salcedo ad Diaz dicto capit. 118. numer. 12. vers.* Tertio quod licet, *Marius Alterius de censuris tom. 1. libro 2. disputatio. 8. capit. 3. versic.* Circa hoc decretum, Genuens. in praxi Archiepiscopali *cap. 68. numer. octauo, Farinac. qui alios latissimè allegat, de hæresi quæst. 192. num. 23. & alij allegati per Sanctarellum de hæresi capit. 4. numer. 4.*

Hanc tamen leuem suspicionem sufficere ad abiurationem de leui, vel canonicam purgationem indicendam, quam si subire, quis noluerit, tanquam hæreticus condemnari poterit, voluit *Farinac. dicta quæst. 192. n. 16. Salced. ad Diaz d. cap. 118. n. 12. vers.* Quarto quod licet, *Sanctarellus de hæresi cap. 4. num. 5.* vbi alios allegat DD.

Hæc tamen conclusio procedit de iure, nam secus est de consuetudine, *vt supra diximus n. 8.*

§. SEXTVS.

Absolutio ab excommunicatione in foro conscientiæ tollit effectum insordescentiæ.

HÆc quæstio non videtur habere locum in his nostris regionibus, in quibus, vt animaduertimus n. 18. Inquisitores, & Sanctum Officium non procedit contra insordescentes in excommunicatione lata, ex alia causa, quam hæresis, solùm igitur videtur posse disputari in terminis iuris communis, in quibus quilibet insordescens per annum est de hæresi suspectus.

26 Ego breuiter in hac re distinguendum putarem, aut loquimur secundùm iuris rigorem, aut secũdùm æquitatem à pijs, & doctis Iudicibus practicatam.

Si loquimur secundùm iuris rigorem, certam est sine nulla difficultate absolutionem in foro conscientiæ non tollere effectum insordescentiæ.

Ratio est euidens, quia absolutio in foro conscientiæ

27 non suffragatur in foro externo, cùm Iudex in dicto foro externo non prohibeatur punire delicta sublata in Sacramento pœnitentiæ, ita Canonistæ omnes *in cap. de his in fin. de accusat. & modern. Barbos. num. 8. allegat* concordantes.

28 Confirmatur hoc ex communi praxi Summorum Pontificum, qui in Bullis Iubilæorum semper apponit clausulam, quod absolutio a censuris virtute Iubilæi non suffragetur, nec prosit pro foro externo, *Suarez tom. 5. in 3. part. Diui Thom. de cens. disp. 7. sect. 5.*

29 Aut loquimur secundùm æquitatem, & ego existimarem cessante partis oppositione, quæ irritaret excommunicationem declarari insordescentem absolutionem prædictam in foro conscientiæ operari posse, quod Iudices non debeant sic absolutum declarare insordescentem, nec in effectus insordescentiæ incidisse, possitque admitti sic absolutus in iudicio, & extra iudicium, ac si non esset excommunicatus.

30 Conclusionem hanc probant latè deducta à Valer. de different. vtriusque fori in verbo Absolutio *differen. 2. vers.* Præterea, vbi dixit taliter absolutum in foro conscientiæ, quando nullus adest accusator, posse in iudicio admitti, vt sit Actor, ac si non esset excommunicatus, & quod cum taliter absoluto debet Iudex dissimulare, nec eum habere pro irregulari si celebret, neque etiam in foro externo, ibique multa alia adducit scitu dignissima.

31 Quinimò addit *Suarez vbi supra sect. 5. nu. 23. in fin.* talem sic absolutum in foro conscientiæ, non posse puniri in foro externo vti innobedientem mandatis Ecclesiæ, & contemptorem censurarum, quod *Valer. vbi supra vers.* Posset tamen, videtur aliqualiter admittere non de iuris rigore, sed de æquitate.

32 Quomodo autem absolutus in foro conscientiæ possit probare se sic in dicto foro absolutum, & an in hoc casu sufficiat attestatio confessarij, qui excommunicatum absoluit, videndus erit idem Valer. eodem loco supra citato, in verbo Excommunicatio, *different. 1. n. 3* vbi ait, quod licet *Calderin. in consil. secundo de testib.* voluerit sufficere solam attestationem confessarij.

Attamen optima cautela est, vt excommunicatus curet se absolui à confessario coram Notario, & testibus, vt sic euitetur scandalum, & periculum, & securus possit in foro externo probare suam absolutionem, iuxta doctrinam Enriquez, Felini, Angeli, Syluestri, & Nauarri locis à Valero indicatis.

33 Pro iunioribus autem declarandum esset, hoc loco, quid sit absolutio hæc in foro conscientiæ, & quomodo à Sacra Pœnitentiaria Breuia harum absolutionum expediantur, & quomodo differat ab absolutione in foro Pœnitentiæ; Verùm ne longior sim eos remitto ad *Ricciull. de iure personarum,* extra gremium Ecclesiæ existentium *lib. 4. cap. 68. num. 1. vbi rem hanc latissimè explicat.*

§. SEPTIMVS.

An effectus insordescentiæ tollatur, si intra annum Excommunicatus, obtineat Bullam Apostolicam cum clausula, Teque absoluentes.

34 IN Apostolicis rescriptis ad euitandas nullitates in Curia Romana inoleuit vsus apponendi in Bullis absolutionem à censuris, ad effectum tantummodò prædictum, de qua clausula, *Ricciull. vbi supra libr. 4. cap. 9. per totum. Marta de clausul. par. 1. clausul. 47. & modern. Barbos. in simili tractat. var. clausul. 179. per totum.*

Quæritur igitur hoc loco, si contra aliquem sit lata excommunicationis sententia, & antequam lapsus sit insordescentiæ annus impetret ab Apostolica Sede rescriptum aliquod, siue gratiæ, siue Iustitiæ, in quo adsit memorata clausula, dictus annus insordescentiæ taliter dicatur interruptus, quod eo lapso verè talis non possit dici per annum insordescens in excommunicatione.

Ego, saluo semper veriori Iudicio, arbitror, non obstante dicta clausula, Annum insordescentiæ currere,

ita quod lapso dicto anno talis excommunicatus possit à Iudice declarari insordescens.

35 Mouetur primò ex eo, quod absolutio datur cum clausula, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, & actus agentium non operantur vltra eorum intentionem vulgatis iuribus.

36 Secundo, quia absolutio illa est verbalis, & de stylo & datur quibuscunque etiam si non pæniteant, vt ex *Hostiens. & Felino dixit Valer. de differens. vtriusque fori in verb. Absolutio, differ. 2. n. 2.* Igitur non potest operari absolutio illa, quod pertinacia tollatur ab excommunicato.

37 Tertiò, quia dicta clausula non tollit excommunicationem, sed impedimentum prouenieus, à dicta excommunicatione, suspendit quousque gratia suum sortiatur effectum, vt post multos dixit *Ricciull. loco allegato numer. 4.* Igitur non potest tolli ex dicta clausula casus anni ad effectum incurrendæ insordescentiæ requisiti.

§. OCTAVVS.

De Tortura, & Abiuratione Insordescentibus huiusmodi danda.

38 INsordescens in excommunicatione lata ob aliam causam, quam hæresim, in casibus in quibus contra Insordescentem sit procedendum, cum sit tantummodo suspectus de hæresi de leui non debet torqueri super intentione, nisi vt supra dixi, & probaui in titulo de Blasphemis, sed tantummodo abiurare debent de leui, & dimittitur cum pœnitentiis salutaribus, vt dixit *Genuens. in praxi. Archiepiscopalis Neapol. cap. 68. nu. 8.* vbi punctualiter dixit, quando reperitur, quis suspectus leuiter, nempe si per annum in excommunicatione perseuerauit, non in causis Sanctæ Fidei sed in aliis casibus positis per *Eymericum par. 2. q. 46.* & tunc taliter suspecto, solet imponi pœnitentia salutaris, & abiuratio de leui.

39 Quo verò ad Insordescentes in excommunicatione lata ob causam hæresis, de quibus dixi supra quæstione proxima in prima conclusione.

Si talis Insordescens sponte comparet, post annum Insordescentiæ, antequam sit declaratus hæreticus, & docet de impedimento, ob quod non potuit comparere, vt quia fuit apud Hostes &c. tunc nulla habenda est ratio Insordescentiæ, sed audiendus est, ex integro, ac si in termino comparuisset, ita *Pegna ad Director. par. 3. comment. 49. versic. Tandem addo, Farinac. de hæresi quæst. 192. n. 22. Scacc. de Iud. cap. 98. n. 27. Cardin. Bellarmin. in suis notis ad Tridentin. sess. 25. reformat. c. 3. n. 2. in fin. additionis.*

40 Si verò de legitimo impedimento non docet, sed tamen probat suam innocentiam, circa hæresim, ob cuius suspicionem erat citatus, licet sit absoluendus ab illa hæresi, tamen ob suspicione contemptus clauium Ecclesiæ vehementem, prauia tortura super intentione cogendus erit ad abiurandum de vehementi, hoc colligitur, tum ex dictis supra proxima quæstione, tum ex allegatis per *Scac. vbi sup. n. 29. vers.* Si docet tantùm, *Simanch. de Cath. Instit. tit. 27. n 4. & 5.* Negari tamen non potest, quin aliquando suspicio illa ob insordescentiam possit esse leuis, quod prudentis Iudicis arbitrio rectissimè relinquitur.

41 Si autem comparet, & non doce de innocentia, nec de legitimo impedimento, tunc cum eo agendum est, vti vehementer de vtraque hæresi suspecto, scilicet de ea, de qua prius erat citatus, & ea, qua pet insordescentiam redditus fuit suspectus, & sic tortus super intentione cogetur abiurare de vehementi, *Scacc. vbi supra num. 28. Zanard. in summ. Diuin. Præceptor. tom. 1. cap. de fide quinto, versic.* Primus post annum, atque hæc si comparet insordescens antequam sit declaratus hæreticus: nam.

42 Si comparet postquam Hæreticus est declaratus, quo casu etiam ipsum comparere posse, & admittendum supra dixi, & latissimè probauit aliis relatis *Farin. de hæresi quæst. 185. n. 106. & seq.* tunc.

43 Si minuit, & pœnitus non tollit suspiciones contra ipsum militantes indicenda est illi abiuratio, vel de leui vel vehementi, pro gradu suspicionis, & etiam tortura super intentione, si suspicio sit vehemens, vel etiam leuis, sed in eo genere grauissima, ita *Scacc. dicto cap. 98. n. 31.*

Si verò Innocentiam, vel impedimentum probat, tunc idem dicendum est, ac dixi supra de comparente antè factam declarationem.

44 Si verò nihil probat, si impœnitens est, vel relapsus, clarum est, quod relinquendus est Curiæ sæculari, vt dixit *Farinac. de hæresi quæst. 185. n. 103.*

45 Si verò sit pœnitens, dubium est, quomodo debeat abiurare, an de formali, an de vehementi.

Scaccia vbi supra n. 32. versic. Contrarium tamen, censeo, voluit hunc debere abiurare tantum de vehementi.

Contrarium tamen, quod imò debeat abiurare de formali, videtur fuisse de mente *Burs. cons. 7. n. 19. 33. & seq. volum. 1. & Farinac. dicta quæst. 185.* sed de hac quæstione dicam *in tit. de contumacib. p. 3.* huius operis.

46 Quæ dicta sunt de reo Insordescente sponte comparente habent locum, etiam in eo qui fuit captus a Curia. Verum tamen coniecturæ magis vrgent captum, quam sponte comparentem, *Scac. vbi supra n. 31.*

§. NONVS.

De pœnis huiusmodi Insordescentibus imponendis.

47 PRo modo, & qualitate suspicionis pœnæ etiam huiusmodi Insordescentibus sunt imponendæ, nam leuiter suspectus, dimittitur cum solis pœnitentiis salutaribus, vt supra vidimus ex *Genuens. quæst. proxima.*

Si verò sit suspectus vehementer poterit condemnari grauioribus pœnis, & in specie pecuniariis, vti attestatur. *Symanch. de Cathol. Institut. tit. 27. n. 5. & Scac. de Iudic. cap. 99. num. 29.* & in his plurimum potest Iudicis arbitrium, teste *Menoch. de arbitr. Iudic. casu 416. per totum.* Ita tamen, vt semper de more huiusce Sacrosancti Tribunalis salutares pœnitentiæ iniungantur.

§. DECIMVS.

Quomodo confessarij se gerere debeant cum insordescentibus.

48 IN hac materia imprimis Confessarius debet diligenter animaduertere, Insordescens in excommunicatione Catholicè sentiat de clauibus Ecclesiæ, nam si non rectè sentit, vtique habendus est, non solùm pro hæretico mentali, sed etiam pro hæretico externo, excommunicato excommunicatione Bullæ Cœnæ Domini.

Quamuis enim, vt hæresis dicatur externa requiratur signum extrinsecum manifestatiuum hæresis, vt vidi-

vidimus titulo primo, & in casu nostro non videatur adesse, nisi omnissio petitionis absolutionis negligentia, & actus negatiuus.

49 Attamen insordescentia in excommunicatione, cum consistat in perseuerantia ea non dicitur consistere in sola negatione, & a ctu negatiuo, & si etiam in solo actu
50 negatiuo cõsisteret, adhuc etiam hij actus à DD. nostris habentur prosufficientibus ad efficiendũ, quod hæresis mentalis transeat in externam, & subiaceat iudicio Ecclesiæ, *ita Sanch. in sum. lib. 2. c. 8. n. 16.* & post eum *Fill. quæst. moral. tom. 2. tract. 22. cap. 6. n. 191. Layman in summ. lib. 2. tract. 1. cap. 14. num. 4.* vbi benè declarat, quando pura omissio sit sufficiens signum externum hæresis.

Et in hoc casu non sufficit absolutio ab excommunicatione, in qua insorduit, sed vlterius absoluendus est ab excommunicatione Bullæ Cœnæ lata in hæreticos.

Vbi verò Insordescens in intellectu errorem non habuerit, interrogandus erit de causa Insordescentiæ, an dicto tempore claues Ecclesiæ verè contempserit, prout de iure præsumitur, *Riccius. de iure personar. extra Ecclesiæ gremium existent. lib. 4. cap. 7. n. 17.*

Mox (sublata tamen semper censura à Iudice, qui eam tulit, vel ab illius delegato) monebit Confessarius pænitentem, quam timenda sit excommunicatio, cum per eam fidelis a corpore Christi separetur, *cap. nihil. 11. quæst. 3.* & de familia Christi transeat in familiam Diaboli, cuius fit vilissimus seruus, *cap. audi 11. quæst. 3.* & ob id communiter dicitur, quod excommunicatus relinquitur Diabolo, vt ouis Lupo, latissimè *Azeued. multa cumulans ad leges Nouæ Recompill. lib. 8. tit. 5.* De los Descomulgados, *leg. 1. n. 43. & pluribus seqq.*

Tandem satisfactionem pænitenti iniunget congruam qualitati, & circumstantijs Insordescentiæ prædictæ.

TITVLVS NONVS.

De Obligatione Denunciandi.

SVMMARIVM.

1 *Hæretici sunt denunciandi Inquisitoribus pœna excommunicationis, & peccati mortalis.*
2 *Locus insignis Deuteronom. & n. seq.*
5 *Suspecti de hæresi sunt denunciandi.*
7 *Leuiter suspectus an sit denunciandus, & n. sequent.*
9 *Filius patrem, & hæreticum, & maritus vxorum denunciare tenentur & num. seq.*
11 *Filius denuncians patrem hæreticum euitat pœnas, & num. seq.*
12 *Pater suspectus de hæresi est denunciandus, & num. sequen.*
14 *Putres malefici sunt denunciandi.*
15 *Vxor (si vir sit terribilis) excusatur à denunciatione.*
16 *Hæretici occulti, etiam omissa correctione fraterna sunt denunciandi, vbi quid de suspectis de hæresi, & in specie de blasphemis sortileg. & confess. sollicit., & reprobatur opinio Fagundez, & aliorum, & aliqua ponuntur pro validitate constitutionis Societatis Iesu de aperiendis defectibus singulorum Rectori, vti patri omissa correctione fraterna, & n. seq.*
19 *Confessarius non tenetur denunciare hæreticum, nisi hæreticus ad eum accederet animo eum peruertendi, & n. seq.*
22 *Quodcumque aliud secretum non excusat à denunciatione.*
23 *An hæreticus emendatus sit denunciandus. & num. sequen.*
25 *Non denunciantes vi Edictorum incurrunt excommunicationem ipso facto, & forma Edicti Fidei ponitur eo modo, quo Sacra Congregatio ordinauit illud in Inquisitionibus Italiæ publicari.*
26 *Omnes subsunt Inquisitoribus.*
27 *Denunciationes sunt faciendæ in scriptis. & n. 33.*
28 *Edictum Inquisitorum comprehendit etiam Reges.*
29 *Et num comprehendat Officiales Papæ.*
30 *An vi Edicti, quis teneatur denunciare seipsum.*
31 *Qui à persona fide digna audiuit, num teneatur denunciare.*
32 *Mulier, quæ habet nomen maleficæ, an sit denuncianda.*
34 *An hoc Edictum sit perpetuum, & obliget cum periculo vitæ, vel famæ, & quomodo se gerere debeant in denunciatione Monialis, & Virgo honesta, & quid cessante præsumptione Edicti.*
35 *Qui teneant denunciationem faciendam Inquisitoribus de necessitate.*
36 *Contraria sententia de iure est verior, & qui eam teneant.*
37 *Rationes pro hac sententia.*
38 *Consilium, quod huiusmodi causæ ab Episcopis Inquisitoribus remittantur.*
39 *Doctrina Castri Palai, procedit secundum consuetudinem Hispaniæ.*
40 *Quid agendum vbi ex consuetudine à solis Inquisitoribus processus formatur.*
41 *Non denunciantes cum teneantur, an sint suspecti de hæresi, & qualis suspicione, & n. 42. & sequent.*
45 *Metus cadens in constantem virum excusat non denunciantem.*
46 *Etiam filius, & Vxor in casibus, in quibus tenentur denunciare, si non denunciant sunt suspecti de hæresi.*
47 *Quomodo se gerere debeat confessarius cum obligato ad denunciandum.*
48 *An pænitens possit absolui ante factam denunciationem cum solo proposito denunciandi. & n. 50.*
49 *In quibus casibus Edicta Inquisitorum obligent remissiuè.*

§. PRIMVS

An Hæretici sint denunciandi.

1 Haereticos non occultandos, sed Fidei Iudicibus denunciandos, omnes vno ore dixeruot, quos longa serie allegant *Farinac. de hæresi quæst. 197. n. 35. & Sanctarellus in eodem tractatu cap. 9. dubio vnico, n. 2.* & ad hoc.

Pulcherrimus est Scripturæ Sacræ locus Deuteronom. cap. 14. vers. Sexto, vbi dicitur.

Si tibi persuadere voluerit frater tuus, vel filius vel vxor, vel amicus clam dicens, Eamus, & seruiamus dijs alienis, non acquiescas ei, nec audias, aut parcat ei oculus tuus, vt miserearis, & occultes eum, sed statim interficies sit primum manus eum, & postea omnis populus mittat manum.

Ex quod Textu colligitur talem accusandum, vt postea interficiatur, & licet videatur loqui tantummodò de Apostasia, a Fide, & Idolatria; attamen intelligendus est etiam de hæreticis, quoniam, vt notauit *Symanch. titul. 9. de Cathol. Institut. n. 5. & Sanctarellus dicto cap. 9. n. 1.* Sanctus Hieronymus, Sanctus Augustinus, & alij Patres, hæreses, & aliena ab Ecclesia dogmata, vocant Deos alienos.

3 Et sanè cum hæresis crimen ad perniciem tendat Reipublicæ, & naturali ratione quælibet persona, cum sit pars totius Reipublicæ succurrere, ex hoc eodem naturalis rationis, fonte oritetur obligatio denunciandi, vti post Diuum Thomam Salon. Bann. Arragon. Sot. & alios,

& alios, quos allegat peregregiè docuit *Genuen. in Praxi Archiepiscopali Neapolitani cap.18.n.1.*

4 Tenetur autem quilibet, & sub pœna peccati mortalis, & excommunicationis, vti habetur in Bulla Gregorij VIIII. incipiente, Excommunicamus, Innocentij IIII. incipiente, Nouerit, quæ habentur in fine Directorij inter literas Apostolicas pro Sancto Officio, de qua Excommunicatione infra cum de Edicto nostri Reuerendissimi Patris Inquisitoris in hac materia edito.

§. SECVNDVS.

An suspecti de hæresi sint denunciandi.

5 Etiam suspectos de hæresi esse denunciandos, tradidere communiter DD. *Farinac. vbi supra quæst. 197.n.35. Martinus Delrius disquisit. magicarum lib. 5. sect. 4. vers.* Sexto tenetur, vbi de obligatione denunciandi sortilegos Lelius zechius in summa in tractatu de fide, Rubric. de hæresi, cap.11.n.12. vbi de obligatione denunciandi fautores hæreticorum, retinentes libros prohibitos, sortilegos, de quibus est *text. l. quicumque, Cod. de Malefic. & Mathem.* cuius hæc sunt aurea verba.

Quicunque Maleficiorum labe polutum audierit deprehenderit, occupauerit, illico ad publicum pertrahat, & Iudicum oculis communis hostem salutis ostendat: Et ibi latissimè hoc idem probauit *Binsfeld. in comment. huiusce legis, & scandalosas, quod in vers.* Ampliatur etiam, extendit idem Zecch. ad proferentes dictas propositiones loco, quoniam, vt ait ipse Ecclesia non iudicat de occultis, cap. erubescant, distinct. 32. quod etiam voluit *Farin, vbi supra. vers.* Adde, *Sanch. ad Præcepta Decalogi lib.2.cap.32.n. vltimo, & Lazar. de blasphem. quæst.12.* ferè per totam, vbi loquuntur de obligatione denunciandi Blasphemos hæreticales, *Genuens. in praxi dicto cap.18.n.decimo.*

Benè *Valer. de different. vtriusque fori in verbo, hæresis, differen. 2.* vbi de negante fidem ore, non autem corde, qui non potest dici hæreticus, quod est denunciandus Inquisitoribus, & exemplificat in Christianis existentibus in Terris Turcarum negantibus Deum ob metum.

Et de hoc dubitari non potest, stantibus Edictis Inquisitorum in hac materia de ordine Supremi Tribunalis publicatis.

7 Dubium tantummodo hoc loco oriri potest, num etiam leuiter suspecti de hæresi, puta semel in ira tantùm, vel bis blasphemantes sint Inquisitoribus, de necessitate denunciandi: In qua re.

Genuens. in praxi dicto cap.18.n.10. dixit veritatem esse in hac difficultate, quod soli suspecti de hæresi vehementer, vel violenter, tantummodo sunt denunciandi, non autem suspecti etiam leuiter, & *Genuens. loco citato sequitur Lazar. de Blasphem. quæst.12. numer. 32.* & eandem opinionem tenere videntur *Alphonsus à Castro de iusta hæreticorum punitione lib. 2. cap.25. circa finem, & Sanctarellus de hæresi cap.9. dubio vnico n. 16. vers.* Quarto non tenetur quis, vbi ad hoc allegat *Nauarrum consil.3.* de hæreticis.

8 Verùm, quidquid sit de horum DD. traditione, contrarium omnino tenendum est, stantibus Edictis Inquisitorum, quæ loquuntur generaliter, & sine distinctione de suspectis de hæresi, vnde etiam videntur generaliter, & sine distinctione intelligenda, maximè cùm suspicio leuis, in hoc crimine habeatur pro legitima, ad effectum saltem cogendi taliter suspectum, ad abiurandum de leui, iuxta text. in cap. accusatus in principio de hæretic. in sexto, & ita practicatur quotidie in Sancto Officio, à qua praxi certè nephas esset recedere.

§. TERTIVS.

An Filius Patrem, & Vxor Maritum, denunciare teneatur.

9 In hac difficillima quæstione *Abulens. in cap. 13. Deuteronom. quæst.3. Symanch. de Cathol. institut. titul.39.n.37. & sequent. & in tractatu de patre hæretico, n. 13. & sequent.* tenent nullo modo teneri filium ad denunciandum patrem hæreticum, quod ob rationis similitudinem dicerent etiam de vxore respectu viri cum sint vna caro, & hanc eandem sententiam tenuisse videtur *Genuens. in praxi Archiepiscopali Neapolitana cap.18 nu. 8. & Gutierez canon. quæstionum libro primo capite vndecimo n.57.*

10 Verùm in contrarium est communissima DD. sententia, teneri scilicet filium, & vxorem ad denunciandum patrem hæreticum, vel virum hæreticum, ita docuerunt *Pegna ab Director. sub litera B. comment. 15. part. 2. Ludouicus à Paramo de origine S. Officij. lib. 3. quæst 8. numer. 83. Farinac. de hæresi quæst. 197. n. 40.* vbi quod hæc opinio sine dubio est verior, *Suar. de fide disput. 20. sect. 4. n. 21. Lelius Zechius de casibus reseruatis casu secundo numero secundo, versic.* Secundo ampliatur. *Sanctarellus de hæresi cap.9. num.14.* vbi omnes alij Doctores antiquiores allegantur *Diana resolut. moral. part.1. tract.4. resolut.4.*

Didacus Cantera videndus in suis quæstionib. criminal. quæst.5. de reo n.3. versic. In hoc cadit illa quæstio.

Colligitur hæc conclusio ex loco illo *Deuteronom. cap.13.* de quo in prima quæstione, & ex eo, quod obedire nos oportet, magis Deo, quam hominibus.

Et si dicatur ex hac denunciatione grauissimum infamiæ damnum filijs parari, ob pœnas in filios hæreticorum latas à Sacris Canonibus, de quibus dixi in titulo de pœnis hæreticorum.

11 Respondendum est filium patrem hæreticum deferentem euitare omnes pœnas filijs hæreticorum inflictas, vti docuere *Pegna dicto comm. 15. & Sanctarellus vbi supra nu. 15.* qui alios allegat, quibus adde *Suar. de fide disp. 20. sect. 4. n. 22.*

Et sanè si hæc obligatio denunciandi arctat filium, & vxorem, patet quid sit dicendum de alijs coniunctis, vti de fratre &c.

12 An autem, quæ dicta sunt de patre hæretico habeant locum in patre, vel marito suspectis de hæresi dubitari potest, in qua re.

Aliqui viri docti tenuerunt ea non militare in patre, & marito de hæresi suspectis, ac proinde eos à filio, vel vxore minimè esse denunciandos: Mouentur ex pulcherrima traditione *Abbatis cap. inter sollicitudines de purgat. can. n. 6.* quæ etiam communiter approbata est à DD. prout attestantur *Ricciullus de iure personarum extra Ecclesiæ gremium lib.5. cap.19. num.27. & seq. & Sanctarellus de hæresi cap.33. n. 6.*

Traditio autem est, quod statutum, & dispositio loquens de hæreticis non habet locum in suspectis de hæresi: at DD. loquentes de filio, & vxore obligaris ad denunciandum, loquuntur de patre, & Viro hæreticis, igitur illorum traditio non debet extendi ad eosdem tantùm de hæresi suspectos.

13 Et quamuis hæc opinio sit satis probabilis, & summa æquitate nitatur. Attamen contrariam opinionem veriorem esse arbitror, tùm quia eadem militat ratio in hæreticis, ac in suspectis de hæresi denunciandis, & dum loquitur de personis obligatis ad denunciandum, loquitur per verba generalissima: *Comman-*

mandiamo à tutti, & à ciascuna persona &c. di qualonque conditione &c. Igitur generaliter est intelligendum, vt comprahendat etiam filium, & vxorem, ita in terminis similis Edicti Inquisitoris Brixiensis, quod ob illa verba generalia, comprahendat etiam patrem, & quamlibet aliam personam coniunctam, docuit Zechius de casibus reseruatis, casu secundo num. 2. vers. Ampliatur secundo.

Et in terminis nostris *Lazarius de blasphemia quæst. 12. nu. 57. sequutus Comitul. quæst moral. lib. 4. quæst. 8.* dixit filium cogi posse ob Edicti Inquisitoris Papiensis generalitatem ad denunciandum patrem blasphemum, & tamen blasphemus non est hæreticus, sed de hæresi suspectus ad summum vehementer, & *Lazar. sequitur Diana post hæc scripta visus dicto tractatu 4. resolut. 6.*

14 Petrus *Binsfeld. de confess. Maleficum membro 2. post principium, §. pro parte negatiua,* dixit parentes teneri denunciare filios maleficos, & è contra, & tamen malefici sont tantummodo suspecti de hæresi: & de filia, quod matrem maleficam teneatur denunciare, voluerunt *Lazar. & Comitulus vbi supra,* & latius de eadem filia quod matrem veneficam teneatur denunciare, *Homobonus de Bonis noster Cremonensis disquisitionum moralium tom. 1. tractatu 7. de primo Praecepto Decalogi cap. 3. quæst. 16.* ferè per totum.

15 *Pegna ad Director. par. 2. comment. 78. versic.* At non videtur, vbi putat vxorem excusandam si non denunciat maritum suum, ex eo, quòd comedat carnes in diebus prohibitis, si eius maritus sit terribilis, & sic, vt ipse ait ratione timoris, igitur signum est, quod secluso timore teneretur denunciare, ex sententia huius doctissimi Viri *Marius Alterius de censuris tomo primo lib. 5. disput. 2. cap. 5. versic.* Præterea.

Et ex his patet responsio ad rationem in contrarium, nam, & militat eadem ratio in hæreticis, & in suspectis de hæresi, & DD. in hac materia loquuntur de vtrisque promiscue.

§. QARTVS.

An Denunciationem debeat praecedere fraterna correctio.

Omissis plurimis, quæ circa hanc Quæstionem videri possunt apud *Sanctarellum de hæresi, cap. 9. dub. 5. n. 5. & Suar. de fide disp. 20. sect. 4. num. 11. qui fusissime quæst. Hanc examinat.*

16 Dicendum est hæreticos, etiam occultos statim denunciandos esse, omissa omnino correctione fraterna, infra enim videbimus quid sentiendum de suspectis de Hæresi, conclusionem hanc tenent plurimi *DD. antiqui, quos latiss. allegat, & seq. Farin. de hæresi, quæst. 197. n. 39. Suar: & Sanctarellus,* vbi supra, numquam. n. sperandum est, eum qui ausus est se opponere Ecclesiæ vniuersali corrigendum esse per meam monitionem, latiss. etiam *Pegna, p. 2. ad Director. comm. 18. per tot.* qui quamuis dicat præmittendam correctionem fraternam, cum eo qui protulit blasphemiam vel verba hereticalia, si mihi non constet hunc esse hereticum, attamen subiungit id intelligendum esse seclusis Edictis Inquisitorum, vigore quorum coguntur præcise fideles ad denuntiandum, *latiss. Sanctarellus vbi supra, nu. 8. & præcedentibus, vbi resp.* ad plures obiectiones, quæ contra conclusionem fieri possent.

17 Sed quoniam in conclusione dixi, etiam occultos, dubitari potest, num si ego solus sciam Petrum esse Hæreticum, nec aliter eius Hæresim probare possim, teneat illum denuntiare Iudicibus fidei, in qua difficultate quid quid dixerit Io. And. in c. nouit, de Iuditijs.

18 Dicendum est talem esse vtique denunciadum ratio est, quia quamuis delictum probari nequeat, superior vigilabit, & potest esse quod contra prædictas personas ad sint aliæ denunciationes ex quibus fortasse de facili possit deueniri ad torturam, & ad alia Iuris remedia, Ita *Genuens. in praxi Archiep. Neapol. c. 18. num. 5. Sanctarell. vi supra, num. 2. Suar. de fide disput. 20. sect. 4. Lælius Zecchius, dicto casu 2. n. 2. versic.* ampliatur prædicta concl. *Lazar. de Blasph. q. 12 nu. 54. & alij plurimi, quos alleg. & seq. Farin. de hæresi, dicta qu. 197. num. 36. Scacc. de Iud. lib. 1. cap. 56. num. 4. alios infra retuli, numer. 31.*

Atque hæc quo ad hæreticos procedunt de plano. Difficultas est, num idem dicendum sit de suspectis de hæresi.

In qua redicendum est, quod stantibus Edictis Inquisitorum etiam suspecti de hæresi denunciandi sunt omissa correctione fraterna, ita in blasphemis *Pegna part. 2. in Director. comm. 18. in Confessarijs sollicitantibus, Rodericus à Chuna de confess. sollicitantibus quæst. 18. n. 11. vbi Freitas in addit. post Henriquez. in summ. lib. 6. cap. 17. nu. 4. sub litera E. & Ludouic. à Paramo de origine S. Inquisitionis lib. 3. cap. 20. nu 4. & in sortilegis Martin del Rio disquisit. magic. lib. 5. sect. 4. num. 6. optimè Turrianus in suis selectis disputationibus par. 1. disput. 30. in censura propositionum centur. 2. dub. 24.* vbi quod contraria opinio in praxi nullo modo est admittenda, benè *Freitas videndus ad Roderic. de confess. sollicit. dicta quæst. 18. n. 30.* & pluribus sequentibus, vbi voluit non esse præmittendam correctionem fraternam in confessario sollicitante, licet probabiliter, posset quis arbitrari eum ex dicta correctione emendandum, quidquid in contrarium voluerit *Sousa in Aphorism. Inquisit. lib. 1. cap. 34. n. 57.*

Probatur quia ad sunt Edicta Inquisitorum, id expresse præcipientia fundata in communi omnium doctrina, quod correctio fraterna in delictis tendentibus particulariter contra bonum commune debet omitti: *Molfes. in summa tractatu 1. cap. 7. nu. 14. Roderic. dicta quæst. 18. n. 12. qui alios allegant.*

At delicta ex quibus oritur hæresis suspicio particulariter contra bonum commune tendunt.

Secundò, quia non debet audiens aliquem Blasphemantem iudicare ipse, quod cum illa blasphemia non sit coniuncta hæresis, quia potest esse, quod talis blasphemans sit de alijs blasphemijs denunciatus, ac de alijs etiam criminibus, ex quibus vehemens, vel violenta hæresis oriatur præsumptio, vnde iudicium hoc relinquendum est Inquisitoribus, & taliter audiens omnino denunciare debet.

Tertiò, quia duplex est denunciatio alia Euangelica, alia Iudicialis ante Euangelicam, quæ fit ad emendationem fratris præmittenda est correctio, non autem antè iudicialem, quæ tendit ad punitionem, & exemplum aliorum, denunciatio autem in Edictis præcepta est iudicialis, ita arguit, & benè *P. Diana resol. moral. par. 1 tract. 4. resol. 2.*

Quartò, in specie de confessario sollicitante sic arguo, si Summus Pontifex voluit fœminam complicem, quæ scilicet sollicitanti confessario consensit teneri omnino huiusmodi confessarium denunciare, multo magis voluit Summus Pontifex eam obligare ad denunciandum prætermissa correctione fraterna.

Neque hoc loco in contrarium adduci possunt quæ solent in medium afferri contra Regula in Reuerendorum Patrum Societatis Iesu, qua ad maiorem humilitatè sociorum conseruandam, statutum est, vt quiuis peccatum alterius extra confessionem ad superiorem defferat omissa correctione fraterna, quam latissimè vti iuri naturæ, & Diuino contrariam impugnauit *Lorea in secunda secundæ quæst. 33. art. 3. sect. 2. disp. 47. nu.*

8. &

8. & sequent. & quidam M. Angelus Mansique Generalis Ordinis Cistercienfis in peculiari allegatione super hoc confecta, de qua meminit Hieron. Roderiq. in qu. ess. Regular. resolut. 36. n. 5. & n. 3. vbi quod horum DD. opinio visa fuit probabilior toti Academiæ Salmaticensi die 24. Aprilis 1627.

Nam verè falsa est illorum Doctorū sententia, prout eam latissimè impugnarunt, vna cum omnibus rationibus Lorcæ, *Coninch. videndus de fide, spe, & charitate disp. 28. dub. 12. & Suar. tom. 4. de relig. tract. 10. lib. 10. cap. 7. pluribus seqq.* nullamque difficultatem probabilem habere videtur memorata Constitutio in ingressis post eam conditam, & de ea habitam specialem notitiam, *Coninch. vbi supra nu. 209. & Bann. 2. 2. quæst. 33. art. 8. dub. 2.*

Vlterius Constitutio illa non loquitur de denunciatione iudiciali, de qua loquuntur Edicta Inquisitorum, neque de delictis tam perniciosis toti Reipublicæ sicuti sunt contenta in memoratis Edictis.

Ex quibus patet non esse curandum de opinione Fagundez, Ioan. de la Cruz, Reginaldi, & Peirini, quos refert *Diana dicta resolut. 2.* qui voluerunt ante denunciationem confessarij sollicitantis posse præmitti correctionem fraternam.

Nam verè horum DD. opinio penitus omnia Edicta Inquisitorum destrueret, non tamen negarem, stante horum DD. sententia, posse ob nō denunciationē huiusmodi confessarij excusari non denunciantem ab excommunicatione, de qua in Edicto, licet omninò existimem alijs pœnis etiam rigorosis eum mulctandum.

§. QVINTVS.

An si sub magno secreto sciam aliquem esse Hæreticum teneat illum denunciare.

IN hac re, quoniā duplex est secretū, alterum Sacramentalis confessionis, alterum omne aliud secretum naturale duplex quoque, potest esse dubitatio.

Albericus in Rubr. Cod. de hæreticis nu. 8. & quidam Rainerius, quem allegat Archid. in cap. Sacerdos, de pœnitentiia distinct. 6. voluerunt Confessarium teneri reuelare Hæreticum, quem talem scit ex confessione ipsius Sacramentali, subdit tamen Archid. eo loco, quod si hæreticus, qui confessario peccata sua confessus est sit impœnitens, tutius erit, vt confessarius adeat Episcopū, & ei dicat, *Vigila super gregem tuū, quia lupus est in grege.*

20 Contrarium tamen omninò est sentiendum, & contra eundem *Albericum tenuerunt Theologi omnes in 4. sent. dist. 21. sed maximè Scotus q. 2. in respons. ad secundum argumentum*, vbi dixit carmen illud Iuristarum.

Est hæresis crimen, quod nec confessio cælat.

Magister Faber Fauentinus præclarissimus temporibus nostris Theologus, & olim meus in Patauino Gymnasio Præceptor, a quo etiam insignia Magisterij in Sacra Theologia in Vniuersitate prædicta Patauina accepi de anno 1616. *in suo tractatu de pœnit. disput. 34. cap. 4. n. 72. Suarez de fide disput. 20. sect. 4. num. 16. Symanch. de Cath. instit. tit. 42. num. 14. & tit. 3. in Rubr. de absolutione n. 5.* vbi consulit in confessario quod vbi nō possit persuadere hæretico penitenti, quod vadat ad se denunciandū Inquisitoribus, ipse Sacerdos vadat ad dictos Inquisitores, vt dent eis facultatē eum absoluendi; attamen Inquisitores hoc nō possunt facere, vt vidimus, cum de excommunicatione lata in hæreticos, vbi etiā quid in hoc casu facere debeat confessarius, latissimè *Ludouic. à Paramo de origine S. Inquisitionis lib. 3. q. 8. n. 86. sequ. Farinac. de hæresi q. 197. n. 48. & de indic. & tortura q. 51. n. 100. Sanctarell. dicto c. 9. n. 17.*

21 Si tamen aliquis hæreticus accederet ad confessariū, non animo confitendi peccata, sed peruertendi confessarium, & inducendi ad hæresim, tunc talis cōfessarius teneretur denunciare illum hæreticum, quia talis non est Sacramentalis cōfessio, sed modus occultè dogmatizandi, ita pulcherrimè tradidit *Genuens. in praxi Archiepiscop. Neapol. cap. 18. n. 16. qui alios allegat.*

22 Quo verò ad alias species, seu genera secreti, dicendum est hæreticum esse denunciandum, etiamsi illius hæresim clam sub magno secreto, etiā iurato, ita *Suarez de fide dicta disput. 20. sect. 5. n. 17. & Sanctarellus, qui alios latissimè allegat, dicto cap. 9. n. 10.* vbi ampliat hoc procedere etiam si quis alteri diceret, manifesto tibi hoc sub confessione; nam hæc confessio non est Sacramentalis, nec talis manifestans habet animum confitendi, ita *Nauar., Caiet., Sot. & alij ibi allegati.*

Rationem huius conclusionis assignat Suarez vbi supra, quia omne aliud secretum, excepto secreto confessionis est mere humanum, & ex priuato pacto tacito, vel expresso inter loquentem, & audientem nascitur, & ideò non potest obstare legi superioris præcipienti denunciationem, atque ita etiam docuit *Pegna par. 2. commen. 18. & Farinac. dicta qu. 107. n. 50.* idem dic de suspectis de hæresi, *Diana resol. moral. parte 1. tract. 4. resolut. 24. vbi alios allegat.*

§. SEXTVS.

An Hæreticus emendatus sit denunciandus.

23 SOtus de Iust. & iure lib. 3. quæst. 5. artic. 5. & alii allegati latissimè per Sanctarellum de hæresi cap. 9. nu. 12. tenuerunt hæreticum emendatum nullo modo esse denunciandum, & hosce auctores videtur sequi *Genuens. in praxi cap. 18. n. 6 dubio 4.* vbi dixit, quod si pro certo habeatur hosce hæreticus esse emendatos, non sunt denunciandi.

24 Attamen verior est contraria opinio (licet prima probabilitate non careat) quam tenent doctissimus *Suarez de fide disput. 20. sect. 4. n. 13. Farinac. dicta qu. 197. n. 51. & Sanctarellus dicto cap. 9. num. 11. Freitas de Roder. à Chuna de confess. sollicit. quæst. 18. nu. 39. qui alios allegat.*

Ratio huius conclusionis est, tùm quia tales hæretici possunt fingere se emendatos, tùm quia fortasse alios infecerunt hæretica pestilentia, vel ab alijs fuerunt infecti, & necessarium est, vt hoc innotescat iudicibus fidei.

§. SEPTIMVS.

De Edicto Eminentissimi, & Reuerendissimi D. Cardinalis Episcopi nostri, & Reuerendissimi Patris Inquisitoris.

QVam iustè, & sanctè Edicta hæc ab Episcopis, & Inquisitoribus publicari soleant, colligi potest, ex traditis per Ludouicum à Paramo *de origine S. Officij lib. 5. quæst. 5. rub. de Edicto fidei, vbi latissimè Symanch. de Cath. institut. titul. 19. num. 12. Lazar. de blasphem. q. 12. n. 15. & sequent. & alijs infra allegandis.*

Non nulla autem ad nostri Edicti clariorem intelligentiam circa illius verba notabimus.

Sed prius Edicti totius formam præmitto eo modo, quo ex Sac. Congreg. Sancti Officij de Vrbe præscripto solet in Italia publicari.

EDIT-

EDITTO GENERALE
DEL S. OFFICIO DI CREMONA.

Noi Pietro Campori per Diuina Misericordia Prete Cardinale di Santa Chiesa del Titolo di San Tomaso in Parione, Vescouo di Cremona, & Conte &c. &

Noi Fr. Vincenzo Preti da Seraualle dell'Ordine de Predicatori, Maestro di Sacra Teologia, & Inquisitore Generale di Cremona, e sua Diocesi, dalla Santa Sede Apostolica contro l'Heretica prauità specialmente Delegato.

DEsiderando, come ricerca il carico di questo Santo Officio à Noi imposto, che la quale è impossibile piacere à Dio, in questa nostra Giurisditione da ogni hereticale contaggio intatta, & pura si conserui: Con auttorità Apostolica à Noi concessa, in virtù di S. Obedienza, & sotto pena di Scommunica di lata sentēza, oltre le altre pene da Sacri Canoni, Decreti, Constitutioni, & Bolle de Sommi Pontefici imposte: Commandiamo à tutte, & ciascuna persona di nostra Giurisdittione di qualonque conditione, stato, grado, ò dignità cosi Ecclesiastica, come secolare, sia quanto si voglia grande che frà dodeci giorni prossimi, de quali i primi quattro assegnamo per il primo, gli altri quattro immediati per il secondo, & gli vltimi quattro per il terzo, & vltimo perentorio termine, debbano al Santo Officio di questa Città, ò all'Ordinario nostro reuelare, & notificare giuridicamente tutti, & ciascuno di quelli, de quali sappiano, ò habbiano hauuto, ò haueranno notitia,

Che siano Heretici, ò sospetti, o diffamati di heresia, ò credenti, ò fautori, ò ricettatori, ò defensori loco, ò habbiano adherito, ò adheriscono à riti de Giudei, ò Maometani ò de Saraceni, ò de Gentili, ò habbiano Apostatato dalla Santa Fede Christiana, ò in qualonque modo espessamente, ò tacitamente habbiano inuocato, ò inuochino il Demonio, ò gli habbiano prestato, ò persino honore, ò habbiano hauuto parte, ò si siano ingeriti, ò s'ingeriscono in qual si sia esperimento di magia, ò negromantia, incantesimi, ò altre simili superstitiose attioni, & massime con abuso di cose Sacre,

Che con sacrilego ardire, non essendo Sacerdoti, s'habbino vsurpato, ò si vsurpino di celebrare Messe, ò habbiano presunto, ò presumano di ministrare il Sacramento della Penitenza à i Fedeli di Christo.

Che habbiano abusato, ò abusino il Sacramento della Penitenza contro i Decreti, & Constitutioni Apostoliche.

Che habbiano celebrato, ò celebrino occulte conuenticole in materia di Religione.

Che contro Dio, ò suoi Santi, & particolarmente contro la B. V. Maria proferiscono bestemmie hereticali.

Che habbiano impedito, ò impediscano l'Officio della S. Inquisitione, ò habbiano offeso, ouero offendano alcun testimonio, ò Denuntiatore, ò Ministri di essa.

Che habbiano tenuto, ò tengano Libri, ò scritti, che contenghino heresie, ò Libri di Heretici, che trattino di Religione, senza auttorità della Santa Sede Apostolica, ò che gli habbiano letti, ò stampati, ò fatti stampare, ò difesi; ò leggano, stampino, facciano stampare, ò diffendano, sotto qualsiuoglia pretesto, ò colore, ouero Libri di Negromantia magia, ò contenenti incantationi, sortilegij, & simili superstitioni, massime con abuso di cose che siano Sacre.

Dichiarando, che per la sopradetta espressione de casi da Noi specificati da reuelarsi come sopra, non escludiamo gli altri casi spettanti al Santo Officio dell'Inquisitione, che per altro nei Sacri Canoni, Decret, Constitutioni, & Bolle de Sommi Pontefici sono compresi.

Et dalla detta Scommunica, & pene, nelle quali i disubedienti incorreranno, non possa alcuno essere assoluto se non da Noi, ò dal Supremo Tribunale del Sant'Officio di Roma, ne sarà assoluto se prima giuridicamente riuelando i detti herecici, ò come sopra sospetti di heresia, non hauerà sodisfatto.

Et perche dall'opera de Confessori in questi particolari dipende grandemente il seruitio di Dio, & il bene priuato, & publico; Commandiamo à tutti li R.R. Confessori, che nel ministrare il Sacramento della Penitenza, vsino con li loro penitenti quella diligenza d'interrogationi sopra tutti li sodetti Capi, che stimaranno rispettiuamente necessaria alle persone, cosi de principali delinquenti, come de partecipi, & consapeuoli in qualsiuoglia modo d'essi delitti; Et sotto la detta pena di Scommunica di lata sentenza come sopra, alli medemi Confessori commandiamo, che non ardiscano di assoluere quelli che troueranno delinquenti ò partecipi, ouero consapeuoli come sopra ne'sopradetti capi, essendo che sono incorsi nelle Censure della S. Sede à suoi Delegati riseruate.

Auuertendo, che à questi nostri precetti non sodisfaranno, ne s'intendono di sodisfare quelli, che con bolettino, ò lettere senza nome, & cognome delli autori, ò in altra maniera incerta (delle quali niun conto si tiene nel Sant'Officio) pretendessero riuelare i delinquenti, che ad ogni modo possono essere sicuri, che saranno tenuti secreti conforme al consueto di questo Santo Officio, ne si mettono à necessità di prouare quello che denunciano.

Et acciochè il presente nostro Editto Generale passi à notitia di tutti, ne alcuno pretenda ignoranza: Commandiamo in virtù di S. Obediēza sotto pena di Scommunica à tutti li R R. Arcipreti, Curati, e Rettori delle

le Chiese soggette alla nostra Giurisdittione, ò a loro
Luogotenenti, che la prima festa doppo la riceuuta d'
esso in qualsiuoglia modo, debbano publicarlo, e leg-
gerlo, ò farlo leggere per extensum al suo popolo in
tempo di maggior concorso nelle dette sue Chiese, e
publicato lo faccino affigere alla Porta maggiore del-
le medesime Chiese, ò in altro luogo patente, oue da
tutti possa esser veduto, e letto, il che parimente incari-
chiamo à tutti i Presidenti de Monasteri.

Et in oltre sotto le medesime pene, vogliamo siano tenu-
ti ricordarlo al detto suo popolo ogni anno due volte
almeno, cioè, in vna delle Domeniche di Quadragesi-
ma, & in vna dell'Aduento.

Et perche possano obedire come conuiene à quest' Ordi-
ne nostro, anzi della Sacra Congregatione, douranno
hauerne vn transunto sempre affisso nella Sacrestia del-
le loro Chiese.

PER desiderio che habbiamo, che questa nostra
Giurisditione si conserui in quella purità di Fede,
nella quale al presente si troua: inherendo al sopradetto
Editto, & ad altri Ordini della Sacra Congregatione,
Commandiamo sotto pena di Scommunica, & altre ar-
bitrarie,

Che nessuno Corriero, Barcarolo, Carozero, Mulatiero,
ò altro, ardisca di portar Libri dentro, ò fuori della
Città, & altri luoghi à Noi sottoposti (etiam per passag-
gio) se non haueranno la lista de Libri sotto scritta
dall' Inquisitore, ò altri à chi spetta, de' luogi onde sa-
ranno partiti, & per doue saranno passati, sotto pena
anco della perdita de Libri, & anco altre arbitrarie à noi.

Sotto l'istesse pene, & della perdita dei Libri commandia-
mo, che niuno, sia che si voglia, riceua Libri portati, ò
introdotti in qualsiuoglia modo in questa Giurisditio-
ne, ne apra casse, balle, ò fagotti, doue siano Libri, ne li
leui di Dogana senza licenza nostra, ò de nostri Vicarij,
& senza hauere prima presentata la lista al S. Officio, ò
auisandolo se saranno capitati senza licenza.

Che niuno Mercante ardisca di riceuer libri, ò mandat-
li fuori, sotto pretesto di merci, ò celati in fagot-
ti, balle, ò casse senza la debita licenza, sotto pena
di Scommunica, della perdita de Libri, & delle
merci, che saranno con essi mescolate; Et quel
che si dice del portar, e riceuer Libri, s' intende
anco dell'historie, figure, lunarii, & altre simili cat-
te.

Et tutte le sudette cose commandiamo anco à gli Hebrei
sotto pena di 50. scudi, & della perdita de Libri, & robbe
come sopra, & altre à Noi arbitrarie respettiuamente.

Commandiamo à tutti li Librari della nostra Giurisdittio-
ne, sotto l'istessa pena di Scommunica, & altre pene à
Noi abitrarie, che non ardiscano di vendere Libri com-
prati da Hebrei, ò fuori, ò dentro della Città.

Li Stampatori sotto l'istesse pene, & altre à Noi arbitra-
rie, non stampino cosa alcuna, senza licenza: Eccettuan-
do gli Editti, & altre cose simili del foro Episcopale, &
Secolare, non essendo pregiudiciali al S. Officio.

Li Datiari, Doganieri, e Portinari non lascino vscire, ò
entrare Libri di qualsiuoglia sorte senza le liste sotto-
scritte come sopra. Et se capitaranno à gli Officij loro
senza liste sottoscritte, trattenghino i libri e siano obli-
gati à darne auiso à Noi, ò alli nostri Vicarij. Et questo
commandiamo sotto pena di Scommunica, & altre ar-
bitrarie. Et in fede di ciò habbiamo fatto le presenti
sottoscritte di nostra propria mano.

Dat. dal Santo Officio di Cremona à 26. di Ottobre 1639.

P. Cardinalis Camporeus Episc. Cremonen.
F. Vincentius Pretus Inquisitor Cremonen.

Hieronymus Calcinonus Cancell.

25 *Sotto pena di Scommunica di lata sentenza.*
Ex his verbis colligitur non denunciantes in casibus
Edicti incidere ipso iure, & facto in excommunicatio-
nem, nam excommunicatio, de qua in constitutione
Gregorij Noni incipiente, Excommunicamus, non est
latæ sententiæ, sed ferendæ, vti colligitur ex illis verbis,
alioquin ad excommunicationis sententiam proce-
datur, ita *Pegna comment. 2. part. 2. & Suarez de fide.*,
disput. 20. sect. 4. num. 28. Sanch. in summ. tom. 1. cap. 32.
num. 47. versic. Atque Inquisitores quotannis, *Lazar. de*
blasphem. quæst. 12. n. 10. Zecchius casu 2. n. versic. Man-
dat ergo, *Sanctarellus de hæresi dicto cap. 9. numer.* 10.
qui omnes loquuntur de excommunicatione lata per
Edicta Inquisitorum, & Episcoporum in hac mate-
ria.

Commandiamo à tutti, & à ciascuna persona &c. di
qualonque conditione, grado, stato, ò dignità, così Ecclesia-
stica, come mondana sia quanto si vogli grande.

26 Hæc verba iuri communi consona sunt: nam possunt
Inquisitores in causa fidei, contra quoscunque proce-
dere, cap. vt Inquisitionis de hæret. in sexto, & dicta
verba comprehendunt etiam Reges, ita vt illi etiam
denunciare teneantur, prout latissimè super dictis ver-
bis Edicti disserens, probauit *Paramus de origine S. In-*
quisitionis lib. 3. quæst. 5. num. 23. & pluribus sequen. &
nu. 40. vbi refert exemplum Imperatoris Caroli Quin-
ti æternæ memoriæ, qui iussit Ioannæ eius filiæ ab In-
quisitoribus vocatæ, vt coram ipsis de nonnullis fidem
tangentibus contra quendam interrogaretur ne rem
protelaret, sed nulla interposita mora deponeret, ne
excommunicationem incurreret, tam contra alios,
quam contra se, si se etiam in minima reculpabilem
censisset, statimque Serenissima Ioanna deposuit co-
ram Illustriss. & Reuerendissimo Archiepiscopo Hi-
spalensi, & Don Fernando Valdes tunc Generali Inqui-
sitore.

Debbano al Santo Officio &c. riuelar, & notificar giu-
ridicamente.

De hisce verbis, *riuelar, & notificar* videndum est
Ludouic. à Paramo loco citato dicta quæst. 5. numer. 33.
& cum additur, *giuridicamente*: colligitur denunciatio-
27 nem, seu reuelationem hanc debere fieri in scriptis
cum expressione nominis denunciantis, & subscriptio-
ne illius si sciat scribere, & non denuncians hoc modo,
non potest a confessarijs absolui, ita pulcherrime *Ge-*
nuens. in praxi cap. 18. numer. 2. vbi vlterius addit, quod
tales denunciationes non solent recipi, nisi denuncians
cum iuramento examinetur, quam praxim iustissimis
fulciri rationibus, probauit *Genuens. ibi, Zech. de ca-*
sibus reseru. cas. 2. vers. Declaratur, *Lazar. de blasphem.*
quæst. 12. numer. 47. vbi in terminis de S. Edicti, Auer-
tendo, che, Ricc. qui benè loquitur in hac materia decisio.
135. vol. 2.

28 *Tutti, & ciascuno di quelli.* Hoc Decretum, & Edi-
ctum comprehendit in hac parte, etiam Reges, Princi-
pes, & Duces, vti dixit *Suarez de fide disp. 20. sect. 4. nu.*
24. licet contra hoc postea non soleat procedi, nisi con-
sulto Summo Pontifice, *Pegn. com. 80. tertiæ partis,*
Suar. vbi supra.

29 An autem comprehendat hoc Decretum Episcopos
consecratos, & Officiales Papæ, contra quos non pos-
sunt procedere cum à solo Summo Pontifice possint
iudicari, iuxta *cap. Inquisitores de hæret. in 4. & extra-*
uag. cum Mathæus de hæretic. inter communes.

Dic quod sic, nam Inquisitores contra hosce possunt
dicta testium recipere, vt eorum delicta possint Sedi
Apostolicæ denunciare, ita alijs relatis *Penga par. 3.*
commen. 76. versic. Mouendi tamen sumus: quam tamen
Pegnæ, & aliorum doctrinam *Suar. d. disp. 20. sect. n. 25.*
intelligit, vt procedat tantùm cum periculum est in
mora.

30 Sed an vigore huius Edicti quis teneatur denunciare seipsum, dic quod non, ita *Symanch. de Cathol. Instit. tit.42.num.13.Pegn.par.3. comm.12. Suar. de fide dicta sect.4. numer.18. latissimè Sanctarell. de hæresi cap.9. num.18.qui alios allegat Diana var. resolut.par.1. tract. 4.resol.8.*

De quali sappiano, ò habbino, ò haueranno notitia.

31 Quid si audiuerit quis a persona fidei non digna, aliquem esse hæret., an stantibus dictis verbis, teneatur illum denunciare: Et respondendum quod non, ita *Cordub.lib.1.qu.43. dub.2.§.6.quando, Guttier. canonicarum quæst. lib.1.cap.11.num.71.Sanctarell.alios allegans, de hæresi cap.9. num.16. vers.* Secundo si quis audiuit, vbi idem dixit esse dicendum, de eo qui non recordatur, a quo audiuerit, vel vbi is a quo audiuit nihil certi sciat, & ita etiam videndum sensisse *Farinae. qui alios citat, de hæresi q.197. num.51.* tenetur tamen denunciare qui scit, licet denunciationem non possit probare, *Diana, qui ad saturitatem alios allegat, resol.moral. p.1. tract.4.res.1.* vbi quod ita seruatur in Supremo Vrbis Tribunali S. Inquisitionis, ex *Farin. de hæresi q.185. num.71.*

O s'ingerīscano in qualsiuoglia esperimento di Magia, &c. Incantesimi, è simili attioni superstitiose. Stantibus his verbis

32 Dubitari potest, an denuncianda sit mulier, quæ habet malum nomen maleficæ, ad quam plures concurrunt pro malefica, non tamen apparet ipsam fecisse, nisi simplices superstitiones: & dicendum est, quod sic, si pluries, & passim ad quorumcumque instantiam id faciat, ita *Genuens. in praxi cap.18. num.14.*

Quid autem dicendum sit de muliere, quæ ex simplicitate, & ignorantia fecit aliquod sortilegium hæreticale, vide *Genuens. vbi supra num.4.* vbi dixit veritatem esse, & ita a doctissimis viris consultum fuisse hanc mulierem, & similes esse prius monendas, quod si se correxerint abstinendum a denunciatione, alias sunt denunciandæ.

Che habbino abusato, ò abusano il Sacramento della Penitenza.

33 Circa obligationem denunciandi hos confessarios sollicitantes ad turpia in confessione, vide quæ dixi, in titulo de confess. sollicit. quæst. vlt. vbi DD. allegaui, & Constitutiones Apostolicas, & Decreta Supremi Tribunalis de hac re.

Quoad alia delicta, de quibus in Edicto nostro videndi sunt tituli particulares huius operis.

34 Dubitari tandem potest, an hoc Edictum sit perpetuum, ita vt obliget mortuo, vel remoto Inquisitore, & dic quod sic, ita in terminis nostrorum Edictorum *Suar. dicta sect.4. num.11.* rationemque ibi assignat: nam, inquit licet præceptum videatur ab homine, tamen quia Tribunal, a quo procedit perpetuum est, ideò per modum legis perpetuo durat, sicuti tradunt DD. de Bulla Cœnæ Domini, & hoc idem de his Edictis dixit *Portel. in dub. regul. in verbo, Denunciatio, n.5. vers.* Hoc tamen

Et in verbo sollicitare *num.17. Fagundez in secundum Præceptum Ecclesiæ lib.4. cap.3. num.31. & Ioannes Angelus Bossius de Iubilæo in Appendice de Confessar. Sollicitant. num.77. & sequent.*

An autem huiusmodi Edicta obligent ad denunciandum, cùm denunciare obligatus timet sibi ex denunciatione damnum magnum in vitâ, bonis, & honore. Dic, quod si tractetur de hæretico formali dogmatizante in perniciem Reipublicę tunc denunciatio omninò facienda est, si verò tractetur tantummodò de suspecto de hæresi denunciando, tunc excusarem sic obligatum, si non denunciat, ita *Fagundez in præcepta Decalogi tract.2.lib.4.cap.3.n.31. Genuens. in praxi cap.18. n.8. vbi de hæret. dogmatizante, & de hac materia vide Lazar. de blasphem. quæst.12.n.64.* vbi docet quomodo se debeat gerere virgo nobilibus parentibus orta si sit obligata denunciare, *Portell. in addit. ad dubia regularia, verbo Sollicitare fœminas, n.22.* vbi de modo, quo Monialis se gerere debet si a confessario sollicitetur.

Et an Edictum Inquisitorum fundatum super præsumptione obliget cessante præsumptione ad denunciandum.

Quamuis vulgata regula sit, legem fundatam in præsumptione non obligare. Attamen in hac materia semper ante oculos confessariorum habenda est doctrina *Freitas in addit. ad tractatum Roderic. à Cugna de confess. sollicit.* quod in his Edictis Inquisitorum iudicium discernendi circa suspicionem de fide quæ resultat, ex præsumptione Edicti, non competit confessarijs, sed Inquisitoribus.

§. OCTAVVS.

An Denuncians suspectum de hæresi, Episcopo satisfaciat Edicto Inquisitorum.

QVæritur hoc loco quid sentiendum sit de eo qui in Ciuitate, in qua, & Episcopus adest, & Inquisitor confessarium sollicitantem, blasphemum, vel quemlibet alium de hæresi suspectum denunciat Episcopo, an satisfaciat Edicto Inquisitorum.

35 In qua re multi tenent necessario denunciationem hanc fieri debere Inquisitoribus, & in specie *Ferdinandus de Castro Pallao in suo opere morali, tract. 4. disp.9. punct.10. num.4. vers.* Cęterùm voluit confessarium sollicitantem denunciari tantummodo debere Inquisitoribus.

36 Verùm ego semper de iure contrariam sententiam secutus fui, quam tenuerunt *Fagundez in secundum Præceptum Ecclesiæ lib.4. cap.3. num.31. P. Diana resol. moral. part.1. tractat.4. resol.28. Boss. de Iubilæo in appendice de confess. sollicit. dub.30. num.37.* qui alios allegant.

37 Probatur primò, hæc sententia ex verbis Bullæ Gregorianæ in materia sollicitant. Mandantes Inquisitoribus, seu locorum Ordinarijs.

Secundò probatur, quia per Bullas Apostolicas delegantes cognitionem criminis sollicitationis Inquisitoribus, non intelligitur ablata iurisdictio quæ alias competebat Ordinarijs locorum circa huiusce delicti cognitionem simul tamen cum Inquisitoribus, igitur etiam ipsis Ordinarijs poterit hæc denunciatio fieri.

Tertiò, quia in hac nostra Prouincia Mediolanensi, Edicta fidei, quæ publicantur emanant sub nomine Episcoporum, & Inquisitorum.

38 Consulo tamen semper Episcopis, vt huiusmodi denunciantes mittant ad Inquisitores, quia in Sancto Officio melius formantur processus ratione secreti, quam in foris Episcopalibus.

39 Non obstat authoritas Castri Pallai, quia ipse loquitur secundum consuetudinem Hispaniæ, de qua in Annotatione ad primam quæstionem Fulcodij.

40 Vbi tamen in praxi per consuetudinem receptum est, quod processus ad Sanctum Officium spectantes fiant per solos Inquisitores pro dispendijs euitandis, quam consuetudinem multis Summis Pontificibus, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus Supremis Inquisitoribus semper placuisse, attestatur *Pegna in suo tractatu manuscripto inscripto, Instructio, seu praxis Inquisitorum lib.2. cap.63. num.6.* Vtique vel hi rei sunt Sancto Officio denunciandi, vel saltem Episcopi statim habita denunciatione eam transmittere debent ad Inquisitores, vt prout iuris erit, in causa procedant.

§. NONVS.

An non denuncians Hæreticos cum teneatur sit suspectus de hæresi, & quomodo.

41 NOn denunciantes cum teneantur Hæreticos, vltra alias pœnas suspecti etiam sunt de hæresi, fautoresque in hoc dicuntur hæreticorum, ita *Repertor. Inquisitorum in verbo Fautores, vers.* Item in indicatione, *Declan. in tract. criminal. lib. 5. cap. 51. num. 25. Pegna ad Direct. par. 2. comment. 78. vers.* Postremò, *Leonard. Duard. ad Bullam Cœnæ Domini lib. 2. canon. 1. quæst. 32. num. 12. Farinac. dicta quæst. 197. num. 38. Sanctarell. de hæresi cap. 9. num. 19. circa medium*, qui alios allegant.

42 Quod maximè locum haberet in Cruce signatis, ad quos ex officio, & ex proprio iuramento munus denunciandi hosce hæreticos spectat *Lazar. de Blasphem. quæst. 12. num. 12. & Farinac. de hæresi dicta quæst. 197. num. 48.*

43 Dubium tamen hoc loco esse potest, nùm hæc suspicio sit leuis, vehemens, vel violenta, in qua difficultate *Alphons. à Castro de iusta hæreticorum punitione capitulo 25. in principio libro secundo, dixit suspicionem hanc esse violentam.*

Verùm hæc sententia est nimis rigorosa, vti ex *Symancha, & Royas, dixit Pegna ad Direttor. part. 2. comment. 81. sub litera D. vers.* Illis ex Ioanne, Royas, posterque tantùm locum sibi vindicare in casu, in quo vltra non denunciationem adesset inter hæreticum, & non denunciantem, nimia familiaritas, & amicitia, tunc enim contra non denunciantem violenta oriri poterit præsumptio, ita *Alphonsus Aluarez, Guerrero in Thesauro Christianæ Relig. titulo de hæret. num. 9. & Royas, qui alios allegat sing. fidei 5. num. 18.*

Lælius Zecchius in sum. tom. 1. tit. de fide, rubr. de hæret. cap. 11. num. 5. vers. Tertia suspicio, circa principium, voluit suspicionem hanc esse vehementem.

Quod locum tunc sibi vindicare posse, optimè dixit *Pegna in dicto vers.* Illis ex Ioan. Royas, cum nulla adest probabilis causa non reuelandi, vel in iudicio interrogatus eos scienter cælaret, iuxta doctrinam *Zanchini de hæret. cap. 5. num. 4.* Ex quo colligitur

44 Veram esse doctrinam *Leonardi Duardi ad Bullam Cœnæ lib. 2. canon. 1. quæst. 33. conclus. 1. num. 17.* qui voluit huiusmodi non denunciantes regulariter esse suspectos, dumtaxat de leui, quia tales, vt plurimum omittunt denunciare non in defensionem hæresis, sed ex amicitia, vel aliqua alia causa.

45 His addendum est, quod si quis ob metum in virum constantem cadentem omitteret denunciare nullo modo esset de hæresi suspectus, ita *Sanctarellus de hæresi cap. 9. num. 16. versic.* Tertio non tenetur, *Farinac. dicta quæst. 197. num. 53.*

46 An autem consanguinei vxor, &c. habendi sint suspecti de hæresi. Dicerem, quod sic de leui saltem, nisi terribilitas viri, vel Patris, &c. Vxorem, & filium excusaret, ita in terminis *Pegna par. 2. comm. 78. vers.* At non videtur, cuius dictum sequitur *Seaec. de Iudic. lib. 1. cap. 56. num. 4. & Farinac. vbi supra num. 53. Alter. de censur. lib. 5. disput. 2. cap. 5. vers.* Præterea, quæ autem hucusque dicta sunt habent locum in non denunciante hæreticos, secus arbitror, ergo dicendum in omittente denunciare suspectos de hæresi: Nam ij (saluo semper saniori iudicio) non erunt suspecti de hæresi, licet possint puniri omnibus pœnis, statutis in Edictis Inquisitorum.

Mouear ex eo, quod aliàs contra omnes regulas iuris præsumptio oriretur ex præsumptione, & suspicio ex suspicione.

An autem rei isti sint torquendi, cogique possint ad abiurandum, dixi in titulo de Fautoribus.

§. DECIMVS.

Quomodo Confessarius se gerere debeat, cum obligatis ad denunciandum.

47 IN hac re in primis animaduertere debet confessarius, an obligatus ad denunciandum, ex non denunciatione inciderit in fautoriam hæreticorum, de qua diximus *titul. 4. §. 1.* Nam tunc talis cum vltra excommunicationem latam in Edictis Inquisitorum, incidat etiam in excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini latam contra fautores hæreticorum, non poterit ab ea excommunicatione absolui, nisi ab habentibus auctoritatem absoluendi ab excommunicationibus Bullæ Cœnæ.

Si verò non denuncians, cùm teneretur per tantùm tempus omisit denunciare, quod incidit in excommunicationem Edicti Inquisitorum, tunc dubium est, an possit talis absolui à Regularibus, virtute suorum priuilegiorum, & in specie virtute eorum Priuilegiorum, quibus possunt absoluere à quibusuis excommunicationibus reseruatis, etiam Sedi Apostolicæ, tàm a iure, quàm ab homine latis: In qua re me remitto ad ea, quæ dixi *in titulo 6. §. 15. num. 86.*

48 Vbi verò non denuncians in nullam incidit excommunicationem, tunc quæri potest, an eum possit confessarius absoluere antequam actu denunciet.

In qua difficultate communiter DD. videntur velle sufficere firmum propositum denunciandi ad obtinendam absolutionem, ita *Peirin. ad Priuileg. Minimor. tom. 2. ad Constitut. 5. Gregorij XV. §. 9. num. 24. Sanctarell. de hæresi cap. 9. dubio vnico, num. 16. in fine, vbi de praxi Sacræ Pœnitentiariæ, Diana resolut. moral. par. 1. tractatu quarto de denunc. resolut. 27. Hieronymus Rodriq. in compend. quæst. regul. resol. 131. n. 16.*

Attamen traditionem hanc istorum Doctor. ego intelligerem procedere tantummodo in personis illis, quorum fides est confessarijs benè nota; nam si esset penitens homo ordinarius curandum omnino est, vt denunciatio præcedat, nisi vrgeat necessitas communionis. *Aula de censuris part. 2. capit. 7. dub. 7. in fin. vers.* In rebus, *Zanard. in summ. Diuin. Præcept. part. 2. præcept. 2. capit. 11. in fin. fol. 184. videatur Lazar. de blasphem. quæst. 12. n. 79. vers.* Post autem hæc scripta.

43 Tandem ad instructionem † Confessarij, vt sciat casus in quibus huiusmodi Edicta obligant ad denunciandum, videndus est *Aloysius Riccius decis. 278.* Curiæ Archiepiscopalis Neapolitanæ part. 3. qui eam totam descripsit de verbo ad verbum a Ioanne Valerio de differentijs vtriusque fori, in verbo, Hæresis, differentia prima suppresso eius nomine.

TITVLVS DECIMVS.

De Retentoribus Librorum prohibitorum.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia habet potestatem prohibendi Libros hæreticorum, & an Principes laici, eandem habeant potestatem,*

In Ecclesia Dei adesse potestatem prohibendi Li-
1 bros Hæreticorum, eamque iustissimam, & legitimam esse constat, ex perpetuo vsu Ecclesiæ: nam tempore Apostolorum multi libri combusti sunt coram omnibus, vt patet ex Actis Apostolorum cap. 19. & Constantinus Imperator, ex Decreto Concilij Niceni, iussit Arij libros comburi. Item mandato Theodosij Imperatoris combusti sunt libri Nestorij in Concilio Ephesino damnati; Hocque idem varijs rationibus, & exemplis probarunt, *Bellarmin. lib. 3. de laycis cap. 20. Riccinllus de iure personarum extra Ecclesiæ gremium existen. lib. 5. cap. 21. Suarez de fide disputat. 20. sect. 3. numer. quarto, & Sanctarellus de hæresi cap. 13. & 14.*

Sic Libri impij Lutheri Romæ fuerunt cum eius statua combusti, *Ludouicus à Paramo de origine S. Inquisitionis lib. 2. tit. 2. cap. 1.* sic, & Libros Marchionis Viglienæ à Fr. Lopetio Barrientos Episcopo Conchensi fuisse concrematos, dixit idem *Ludouic. à Paramo vbi supra cap. 2. num. 4. & lib. 3. quæst. 5. num. 248.* generaliter dixit Inquisitores Hæreticorum Libros solere comburere.

Atque hæc potestas prohibendi Libros ob hæresim, ita propriè conuenit Ecclesiæ, vt ea minimè concedatur Principi sæculari, si loquamur de prohibitione Libri ob hæresim nundum declaratam, nam si loquamur de prohibitione Librorum continentium hæresim, iam omnibus notam, & sufficienter declaratam, laudabiliter etiam à Principibus laycis damnantur, *Ricciullus vbi supra citat. cap. 12. per totum, benè Sanctarellus de hæresi cap. 14. dubio vnico, num.* 8. hoc supposito ad materiam nostram accedamus.

§. PRIMVS.

De Excommunicatione Bullæ Cœnæ lata in legentes, &c. Libros Hæreticorum.

IN primo Canone Bullæ Cœnæ, excommunicantur, scienter legentes, aut retinentes imprimentes, seu quomodolibet defendentes Libros Hæreticorum, hæresim continentes, vel de Religione tractantes, absque licentia, &c.

2 Ex quibus verbis colligitur, quod ad incurrendam hanc censuram requiritur: primo, quod Libri qui leguntur, retinentur, &c. sint Libri hæreticorum.

3 Ex qua prima conclusione sequitur, quod legentes Libros infidelium continentes hæreses, vt Librum Talmud, &c. non incurrunt excommunicationem nostram, sed aliam latam, vel a Clem. VIII. in quadam

eius Bulla, de qua in tit. de Iudæis, vel in Indice Librorum prohibitorum *Reg.* 10. *ita Duard. ad Bullam Cœnæ lib.2.can.1. quæst.35. num.5. Sanch. in summ. lib.2. cap.10 num.22.Suar.de fide disput.20. sect.2. num.11. Pater Pueronus Abbas Generalis Oliuetanus in Bulla Cœnæ can.1. num.196. Naldus in summ. in verbo Libri, num.9.*

4 Secundò, sequitur ad incurrendam hanc censuram non esse necesse auctorem Libri esse damnatum, sed sufficere esse quomodocumque hæreticum, ita contra *Graffium, Sanch. vbi supra & Suar. de fide dicta sect.2. num.11. Pater Pueronus ibidem num.173.*

Tertiò, dicta particula comprehendit libros Scismaticorum, cùm verè hi baptizati sint, ita *Suar. vbi supra, Sanctarell. de hæresi cap.13. num.17.* & hoc siue Libri sint impressi, siue manuscripti, modernus *Barbosa in cap. fraternitati num.3. de hæret.*

5 Quartò, legentes scholia Hæreticorum ad Libros Catholicorum incidunt in excommunicationem nostram, ita *Sanch. vbi supra num.25. & Duard. ibidem quæst.43.* Quod ita intellexit *Pater Pueronus dicto cap.1.num.170.* vt procedat vbi scholia hæretici adeò ampla essent, vt ex ipsis magis, quam ex catholica doctrina cresceret volumen, secus si scholia essent, quid minimum, nam tunc verè non possent dici Liber hæretici.

Et sic Libros Armenorum, & Græcorum legens ligatur hac censura, *Castro Pallao in oper. moral. tom.1. tract.4.disput.3.§.1. num.1.*

Quamuis hodie verè Græci & Armeni, vt plurimum sint Hæretici cum negent Purgatorium, & processionem Spiritus Sancti à Filio, *Sousa in Aphorism. Inquisitorum libro primo cap.21. num.20.*

6 Quintò, excommunicatio nostra extenditur etiam ad legentem Librum in ea parte, in qua nulla est hæresis, *Sanch. ibidem num.35.* quia totus Liber est prohibitus, latè *Sanctarellus dicto cap.13. n.12.*

7 Secunda conditio est, vt Liber hæretici, hæresim contineat, vel de Religione tractet, quid autem sit librum hæresim continere, vel de Religione tractare videndus est *Sanch. dicto cap.10. num.33. & Suar. dicta sect.2. num.18. Duard. ad dictum Canon. primum Bullæ quæst.39. & 40. Marius Alterius de Censuris tom.1. lib.5.disput.2.cap.6. Sanctarellus de hæresi cap.13.n.10. & sequent. & Pater Pueronus vbi supra numer.178. Ferdinandus de Castro Pallao vbi supra num.7.* In qua re animaduertendum est, quod qui legeret Librum hæretici, qui ex professo hæresim non contineret, nec de Religione tractaret, licet aliquam hæresim contineret, non ob hoc incideret in hanc excommunicationem huiusce Bullæ, *Filliuccius quæst.moral. tom.2. tract.22. cap.7. num.204. Sousa in exposit. huiusce Bullæ disp.3.cap.2. conclus.2.*

8 Tertia conditio est, vt scienter legantur, retineantur, &c. vnde sufficit ad euadendam hanc censuram, vel ignorare librum esse hæretici, vel etiam si hoc sciatur ignorare, quod hæresim contineat, vel de Religione tractet, *Sanch. vbi supra numer.38. & 39. Duard. quæst.36.37. & 38. Sanctarell. dicto cap.13.n.15.* qui alios allegat. *Sousa in Aphorism. Inquisitorum lib.1.cap.21.n.22. Nald. in summ. in verbo Bulla Cœnæ, num.15.* vbi quod in Bullam incidunt Aromatarij qui cartis vtuntur libri hæretici ad indolendum obsonia, *Scorcia in select. Pontific. Constitutiones Theorem.410. vers.* Septimo.

9 Quarta conditio est, vt id fiat absque licentia Papæ, qui solus potest hanc licentiam dare, vt probat *Sanch. dicto cap.10. numer.43. & sequen. & Suar. dicta sect.2. num.27.* vbi etiam latè probant hanc licentiam non posse concedi a Collegio Cardinalium Sede vacante, *Pater Pueronus vbi supra num.197. vers.* De Collegio Cardinalium.

10 Duo tamen hoc loco examinanda sunt. Primum est, an paruitas materiæ excuset ab incursu huius censuræ. In qua re

Vgolinus in expositione præsentis canonis negatiuam tuetur sententiam, & vult legentes etiam minimam partem dictorum librorum includi in nostro Canone, Hoc tamen non obstante.

Contrarium est verius, & communius à DD. receptum, tales nimirum legentes non esse excommunicatos, siquidem breuissimo tempore retinentes, ita *Sanch. dicto cap.10.num.31.* & latissimè hoc probans *Duardus vbi supra quæst.46. per totam, & Sanctarell. dicto cap.13. num.1.* qui alios allegat, *& Marius Alterius dicta disput.2.cap.4.colum.7.vers.* Respondeo aliquando. In iudicanda autem hac paruitate materiæ, plurimum potest prudentis Iudicis arbitrium, à iure tamen regulatum, pro qua re videndus est *Dom. Pueronus vbi supra num.183.* qui enumerat plures opiniones DD. explicantium hanc paruitatem materiæ, semper tamen in ea diiudicanda Iudex ante oculos suos habere debet periculum, cui legens se exposuit, nam si periculum sit notabile, excommunicatio sine dubio incurritur.

11 Alterum est, an hæc censura, & hic Canon comprehendat Episcopos, Cardinales, & Inquisitores. In qua etiam re,

Quoad Episcopos, & Cardinales dicendum est absolutè, quod Bulla nostra illos comprehendit, ita *Sanch. dicto cap.19. num.45. Suar. dicta sect.2. num.26. Pegna ad Director. par.2. com.3. vers.* Falluntur ergo Episcopi, *Sanctarellus de hæresi cap.13. numer.14. & Ricciulus de iure personarum lib.5. cap.25. numer.3. D. Pueronus vbi supra num.201.* qui alios allegant, omnes namque licentiæ, & priuilegia fuerunt reuocata per Iulium Tertium in Constitutione, incipiente: Cum meditatio, inter literas Apostolicas, pro Sancto Officio, idem etiam factum fuit per similem Constitutionem Pauli Quarti, incip. Cum futurum, & Pij Quarti, Cum pro munere, & nouissimè per Constitutionem Gregorij XV. editam die 30. Decembris 1623. incip. Apostolatus officium, impressam post Flores Bariolæ inter literas Apostolicas pro Sancto Officio. Et vltimo loco per Constitutionem S.D.N. Vrbani Octaui sub data 11. Aprilis 1631.

Ex quibus Constitutionibus arbitror satis confutari ea, quæ docet *Peirin. ad Priuilegia Minim. tom.2. Const. 9. Pauli V. §.2. num.9. & sequent.* dum voluit, quod Generalis Regularium cum Consilio Collegarum, potest dare licentiam legendi Libros Hæreticos suis Fratribus ad hæreses oppugnandas: nam in dictis Constitutionibus non solùm reuocantur licentiæ cum clausulis amplissimis, aptis, comprehendere etiam priuilegia Regularium, sed etiam statutum fuit, quod deinceps licentiæ huiusmodi Libros legendi non concedantur nisi a Sac. Congreg. S. Officij, *Hieron. Rodriq. videndus in compend. quæstion. Regular. resolut.92. n.1.* vbi quod Priuileg. Gregor. XIII. concessum Societati Iesu, super quo fundatur *Peirin. vbi supra, hodie est reuocatum per Bullam Cœnæ, quod etiam idem Auctor supra dixerat, resolut.73. num.11. Portell. in dubijs regul. verbo Libri, num.3. vers.* Aduertit Rodriq. & nouissimè *Pater Lezana in summa quæstionum regularium parte prima cap. 18. num.96.*

12 Quoad Inquisitores verò *Pegna loco proximè allegato, vers.* Iam hæc prohibitio, *Leonardus Duardus ad Bullam Cœnæ, lib.2. can.1. quæst.35. num.34. & Farinac. de hæresi quæst.80. numer.43. Naldus in summa verbo Bulla Cœnæ num.11.* voluerunt Bullam nostram non comprehendere Inquisitores, nec eorum Vicarios, & hoc per Bullam allegatam Iulij Tertij, vbi postquam Pontifex reuocauit omnes licentias, &c. concessas Episcopis,

copis, &c. addit hæc verba Inquisitoribus, seu Commissarijs super hæretica prauitate ab Apostolica Sede, pro tempore deputatis, durante ipsa deputatione tantummodò exceptis, &c. Verùm

13 *Sanch. dicto cap.10.num.45.in fin. Suarez in allegata sect.2.num.28. in fin. Sanctarellus vbi supra n.14. vers.* Putant nonnulli, *& Ricciull. de iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium lib.4.cap.25.num.4.* contrarium existimarunt, scilicet Inquisitores, & eorum Vicarios ligari canone nostræ Bullæ, nisi particularem habeant ab Apostolica Sede, vel à Congregatione Eminentiss. Cardinalium Sancti Officij facultatem.

Ratio est, quia in dicta Bulla Iulij Tertij, sicuti etiam in alijs nihil de nouo Inquisitoribus conceditur positiuè, sed tantùm facultates, & licentiæ, si quas antea habebant, ipsis reseruantur, nec cum aliorum facultatibus reuocantur, ita etiam *Barbosa allegat.90.num.8.* de officio Episcopi.

14 Si quis tamen magis in sententiam Pegnæ inclinaret aduertere omninò deberet Bullam illam Iulij Tertij comprehendere solos Commissarios Inquisitorum, non ab ipsis Inquisitoribus substitutos, sed ab Aposto-
15 lica Sede creatos, vti notauit *Marius Alterius de censuris lib.5. disput.2. cap.6. vers.* Hæc prohibitio, *tom.1. quamuis Pegna contrarium teneat vbi supra.*

Quia vero supra *num.11.* mentionem fecimus de reuocatione omnium licentiarum legendi Libros vetitos facta à Sanctissimo Domino nostro Vrbano Octauo, animaduertendum est, dictam Constitutionem non comprehendere licentias concessas ab Vniuersali, & Sacra Congregatione Sancti Officij de Vrbe, vt specialiter Sanctissimum Dominum nostrum se in hac re declarasse patet ex literis Eminentissimi Domini Cardinalis Sancti Onufrij directis Reuerendissimo Patri Inquisitori Genuensi, quas habui ab Illustrissimo Domino Aloysio Belcredio nunc meritissimo Prætore Cremonæ, in hæc verba.

Molto Reuerendo Padre.

Il Vicario Archiepiscopale, & li Consultori di cotesta Inquisitione non hanno bisogno di confirmatione della licenza di legger Libri prohibiti altre volte concessa loro da questa Sacra Congregatione, come Vostra Reuerenza scriue con la sua delli 17. di Febraro riceuuta alli 3. del corrente, Attesoche nostro Signore con suo decreto hà dichiarato non esser riuocate tali licenze date da questa Congregatione del S. Officio, che è quanto le deuo dire in risposta: & il Signore la conserui.

Roma 12. Marzo 1633.

Di V. R.

Come Fratello

Il Cardinale S. Onofrio.

16 De differentijs autem, quæ sunt inter excommunicationem latam in Canone nostro, & latam in Reg.10, Indicis, & in Bulla Pij Quarti incipiente, Dominici gregis, impressa ante Indicem Librorum prohitorum, vide Marium Alterium in proximè allegato cap.6. versic. Ex his colligi potest.

§. SECVNDVS.

Quis sit Iudex huius Criminis.

CVm retinere Libros hæreticos, & prohibitos, sit delictum, quæritur hoc loco quis sit Iudex huius criminis.

17 Et quidem distinguendum est, nam vel Libri sunt prohibiti ob hæresim, vel suspicionem falsi dogmatis, & tunc clarum est, quod Inquisitores sunt Iudices competentes contra hos retentores hoc probant verba expressa Bullæ Pij Quarti incipiente, Dominici gregis, ibi: *Si quis autem aduersus eas regulas prohibitionemque fecerit, is quidem qui hæreticorum Libros, vel cuiusvis auctoris scripta, propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, habuerit ve ipso iure in excommunicationis pœnam incidat, eamque ob causam in eum vti de hæresi suspectum inquiri, & procedi liceat, &c.* Vnde cum soli Inquisitores possint punire reos, vti de hæresi suspectos, ad ipsos quoque dumtaxat spectabit huiusce criminis cognitio.

18 Si verò Libri, ex alijs causis sint prohibiti, punitio retinentium illos ad Ordinarios Ecclesiasticos spectabit, ita Bulla supra allegata, ibi: *Qui verò Libros alia de causa prohibitos legerit, habuerit ve præter peccati mortalis reatum, Episcoporum arbitrio seuere se nouerit puniendum,* ad quod facit *Reg.7. Indicis, & 20. in §. finali.*

19 Ex quibus Concilij verbis oriri poterat difficultas, nùm retinentes Libros prohibitos ob obscenitates, quas continent, possint ab Inquisitoribus puniri: nam videbantur huiusmodi rei remittendi ad Ordinarios locorum.

Contrarium decidit tamen Suprema Congregatio Vrbis, quod scilicet Inquisitores sunt Iudices etiam contra retinentes Libros prohibitos ob res lasciuas, & contra bonos mores, vt constat ex literis conscriptis Reuerendissimo Patri Inquisitori Cremonæ per Eminentissimum tunc Cardinalem Millinum, sub die sexta Februarij anni 1627.

Vt in literis tenoris sequentis videlicet.

M. Reu. Padre.

Essendo solito, che ne gli Editti del Sant'Officio s'impongano pene à chi tiene Libri non solo heretici, ò sospetti, ma anche di cose lasciue, & contra bonos mores, *possono, & deuono gli Inquisitori procedere all'esecutione delle pene cominate contro li trasgressori: Tanto mi occore di dirle in risposta della sua delli 21. di Genaro: & il Signore la conserui.*

Di Roma li 8. Febraro 1627.

Di V. R.

Come Fratello.

Il Cardinale Mellino.

A tergo autem, Al Reu. Padre, il P. Inquisitore di Cremona.

Et hæc Decisio Sacræ Congregationis est omni iuri, & æquitati congrua, ita enim in indiuiduo casus nostri docuit *Sousa in Aphorism. Inquisit. lib.1. cap.21. n.35. & 36.* Quinimò, qui assereret Libros ex præscripto S. Inquisitionis prohibitos in conscientia retineri posse, quando Libri non continent doctrinam contrariam fidei, aut Sacræ Doctrinæ, vti assertor propositionis scandalosæ, & temerariæ à Sancto Officio grauiter esset puniendus, vt dixit *P. Turrianus select. disp. part.1. in censura propositionum centur.4. dub.17.* vbi addit talem assertorem esse S. Officio denunciandum.

§. TERTIVS.

An retinens Libros damnatos sit habendus pro hæretico, vel tantùm pro suspecto de hæresi.

22 LOquendo de Libris Hæreses continentibus non defuerunt magni nominis Iurisconsulti qui voluerunt talem retentorem habendum esse pro hæretico, ita namque docuerunt.

Archidiaconus in cap. fin. 24. quæst. 2. Rom. singular. 326. incip. Eo ipso, *Ioan. de Anania in cap. si quis Episcopus de hæret.* & alij relati per *Pegnam dicto comment. 3. vers.* Ex supradictis, *Decian. in tractatu crimin. tom. 1. lib. 5. cap. 46. num. 26. & Farinac. de hæresi quæst. 180. num. 34.*

25 Verùm hæc opinio omninò falsa est, tales enim retentores horum Librorum verè ex hoc solo non iudicantur Hæretici, licet verè sint de hæresi suspecti: probatur hoc expresse ex dispositione Bullæ Pij Quarti, de qua supra, ibi, eamque ob causam in eos vti de hæresi suspectos inquiri, atque ita tenuerunt alios referentes *Pegna vbi supra, vers.* Horum tamen sententia, *Decian. dicto cap. 46. numer. 26.* Sed ego non puto *Farin. dicta quæst. 180. num. 33. Ludouicus à Paramo de origine S. Inquisit. lib. 3. quæst. 9. num. 147. & seq. Azeued. ad Regias Hispan. Constit. lib. 1. tit. 7. lege 27. num. 16. Sanctarell. de hæresi cap. 41. dub. 3. n. 5. vers.* Septimo sunt suspecti, *Leonard. Duard. ad Bullam Cœnæ lib. 2. can. 1. q. 51. n. 21. & seq. & Genuens. in praxi Archiepiscopali Neapol. cap. 84. num. 12.*

Et latius *Didaeus Cantera in suis quæstionibus crim. cap. 1. de hæretic. num. 64.*

24 Si quis tamen penes se Librum haberet à se compositum, in quo ex professo hæreses essent positæ, & Catholicæ veritates toto conatu impugnatæ, certe talis, vti hæreticus esset condemnandus, vt optimè animaduertit *Pegna loco citato vers.* Hoc tamen dictum, latè alios cumulans *Farin. dicta quæst. 80. n. 16. & 17.*

Sicuti etiam idem sentiendum esset, si cum retentione concurrerent aliquæ vrgentissimæ coniecturæ, *Farinac. ibidem n. 35. Duard. vbi supra n. 24.*

Hæc tamen limitanda sunt in eo, qui non ex proposito, sed quasi per transennam scripsit hæresim. Præsumitur enim talis hoc ex ignorantia potius scripsisse, præsertim si res erat difficilis, & obscura, & ipse habebatur communi opinione vir Catholicus, & pius, ita *Ferdinand. de Castro Pallao tract. 4. disp. 2. punct. 10. §. 4. num. 2. vers.* Quod intelligendum est.

§. QVARTVS.

An hæc suspicio sit leuis, vel vehemens,

25 ZAnch. de hæreticis cap. 7. num. 7. Repertorium Inquisitorum, in verbo Libri, Locat. eodem verbo, voluerunt ex hac recentione Librorum Hæreticorum, vel ob hæresim prohibitorum oriri vehementem hæresis suspicionem contra retentorem.

Decianum verò tractatu criminali lib. 5. cap. 46. n. 26. vers. Aut verò apparet, voluit leuem tantummodo ex dicta retentione oriri præsumptionem.

26 At verius est hoc esse Iudici arbitrarium consideratis omnibus circumstantijs, & qualitatibus: nam

Si inconsideratè retinuerit, vel legerit, si parum, & semel, si repræhendenti statim obtemperauit, si statim, ac sciuit Librum esse prohibitum illum Inquisitori detulit, si sollicitè absolutionem quæsiuit, is leuiter tantummodo suspectus habendus est.

Si verò studiosè penes se retinuerit, vel legerit totum, aut pluries: si inquirat vnde tales Libros habere possit, & ex longinquis regionibus sibi curat asportari, certè talis erit de vehementi suspectus.

27 Si tandem Libri hi sint reperti penes hæredem qui nundum omnes angulos domus hæreditariæ lustrauerit, vtique talis nullam contrahet hæresis suspicionem.

Ita latissimè docuerunt *Pegna dicto comm. 3. vers.* Vt ergo gradus, *Farinac. qui alios allegat, dicta quæst. 180. num. 9. Genuens. dicto cap. 18. num. 12. Menoch. de præsumpt. lib. 5. præsump. 6. num. 18. Param. de orig. S. Inquisit. lib. 3. quæst. 9. num. 148. Azeued. ad Regias Constitut. Hispan. lib. 1. tit. 7. leg. 27. num. 18. Hieron. à Monte quæst. 13. Costa de iur. & facti scientia, & ignorantia centur. 1. distinct. 33. Bursat. cons. 90. & cons. 344. vol. 4. & Scortia in Constitut. Pontif. Theor. benè Decian. loco alleg. vers.* Quæ autem supradicta, *num. 30.* vbi dixit, quod tradita per ipsum in dicto *num. 26*, habent locum de iure communi, & quod stante Bulla Pij Quarti contrarium est dicendum, ita tamen, vt qualitas suspicionis intelligatur arbitrio iudicantium remissa.

Benè omninò videndus *Ludouic. à Paramo dicta quæst. 9. lib. 3. num. 248. & sequ. Sousa in Aphorism. Inquisit. lib. 1. cap. 21. num. 36. & 37. Inquisitor Cantera dicto cap. 1. de hæret. num. 64. Pater Diana resol. moral. par. 4. tract. 7. resol. 6.* vbi quod hæc qualitas suspicionis resultans ex retentione Libri hæretici est remissa Religioni iudicare debentis, & vers. Nota tamen, ait, quod in Inquisitionibus Hispaniæ regulariter illi retentores Librorum prohibitorum abiurant de leui, quod ante cum notauerat etiam *P. Suarez de fide disput. 24. sect. 2. num. 4. latè Ferdin. de Castro d. tract. 4. disp. 2. puncto 10. §. 4. num. 6.* vbi quod quando per indicia manifesta probatur retinentes Libros hæreticorum omninò ignorasse illorum qualitatem, tunc liberi sunt ab omni hæresis præsumptione, & suspicione.

§. QVINTVS.

De eo qui retinet librum hæretici, vt errores confutet.

28 BReuiter arbitror legentem, vel retinentem librum hæretici, qui ex professo hæresim continet, vel de religione tractet, si id faciat animo confutandi illius errores, ob commune bonum Reip. Christianæ, idque S. Offitio legitimè constet, puta quia in perquisitione domus dum libri fuerunt inuenti, inuentæ etiam fuerunt scripturæ retinentis dictos libros in quibus eorum dogmata confutabat, esse ab omni hæ-
29 resis suspicione immunem, ac proinde puniendum quidem esse, quia sine licentia, & propria auctoritate dictos libros retinuit, abstinendum tamen ab omni tortura, & abiuratione addentes *ad Romanum singulari 326. incipiente eo pro, quod libri hæresis. vers.* limita nisi reperiantur, *Felin. Albertin. Decian. & Marcad. apud Ferd. de Castro Palao dicto puncto, 10. §. 2. n. 8.*

30 Et etiam hic absoluendus ab excommunicatione lata in Bulla Cœnæ, quia ad quantumuis bonum finem libri hæreticorum retineantur, semper incurritur excommunicatio dictæ Bullæ, ita *Sanch. lib. 2. cap. 10. num. 53. Suarez de fide disp. 20. sect. 2. n. 21. Ricciull. de iur. person. lib. 4. cap. 25. n. 5. Duard. in primum Canonem Bullæ quæst. 33. numer. 28. Pater Dominus ac conciuis meus Abbas Pheronus in dictam Bullam Cœnæ tom. primo cap. 1. num. 188.* vbi ait quod qui composuit librum hæreticum, & postea illum legit, vt eum confutet incidit in duplicem excommunicationem, & vt hæreticus,

quia

quia librum composuit, & vt lector libri hæretici, quia illum legit *Ferdinand. de Castro Palao dicto punct.* 80. §. 2. *num.* 8. *&* 9.

Ratio autem huiusce rei est generalitas Bullæ quæ non distinguit, prohibet enim retentionem, & lectionem absolutè ob periculũ peruersionis aliquando enim contingit, quod qui in fide firmus est sæpè cadat, & laquei, quos existimabat posse dissoluere, comprætendatur.

32 Nec obstat si dicatur Canonem illum Bullæ, fundari super præsumptione periculi peruersionis, qua præsumptione cessante, etiam in aliquo casu particulari videtur dicendum, quod etiam cessare debeat dispositio dicti Canonis, ad ea quæ notant multi recentiores apud *P. Dianam ressolut. Moral. par. 1. tract. 10. ressolut. 27. in princ.*

33 Quia opinio illorum recentiorum potest habere locum vbi lex se fundat in præsumptione delicti facti, secus si se fundat in periculo delicti, vt benè explicat *Ferdinand. de Castro Palao videndus tract. 3. disp. 1. punct. 14 nu. 12. &* 13. vbi dat exemplum hæredis qui non confecit Inuentarium, tenetur enim vltra vires hæreditarias ex lege præsumente delictum factum idest occultationem rerum hæreditariarum. In hoc enim casu ait Castro Palao si delictum ab aliquo particulari hærede minime sit commissum, vtique ille in conscientia non tenebitur vltra vires hæreditarias, Canon autem Bullæ Cœnæ fundatur non super præsumptione delicti, sed super præsumptione periculi illius, sed de hac reiterum infra, *num.* 56.

34 Addo ego in nullo casu particulari cessare præsumptionem periculi peruersionis, quia perseuerantia in fide est peculiare donum Dei iuxta ea quæ dixi *titulo secundo*, §. 7.

35 Si tamen huiusmodi sic legens, vel retinens libros hæreticorum eos legisset, vel retinuisset in illis Regionibus, in quibus Bulla Cœnæ non est publicata nec vsu recepta, quia censuram huiusmodi Bullæ non incurisset non esset a Bullæ excommunicatione absoluendus, ita *Sanchez vbi supra, nu. 4. & Beccau. in sua Summ. Theolog. Scolast. parte secunda, tract. 3. cap. 6. quæst.* 8. *num. 4. in fine*, & ratio est, quia lex non obligat, nisi sit vsu recepta, vt tradunt omnes DD. qui materiam de legibus pertractarunt.

§. SEXTVS.

De transcribentibus, Imprimentibus &c. huiusmodi libros.

EA omnia, quæ dicta sunt de Hæreticorum librorum retentoribus, locum habent, & comprehendunt.

36 Primo, Scriptores similium librorum, nam, & hos esse de hæresi suspectus, eodem modo, quo retentores docuerunt, *Rimnald. Iun. consil.* 414. *numer. 21. & seq. Pegu. par. 2. comm.* 17. *vers.* Sed quæ erit pœna, vbi quod si scienter eos transcribunt puniuntur, vti fauores hæreticorum, *Azor. Instit. Moralium, tom. 1. lib. 8. cap.* 17. *quæst. 5. Farinac. de hæresi, qu. 180. num.* 18.

37 Secundo, Asportantes hæreticorum libros, ex hæreticis Prouincijs ad Catholicas, ita *Azor. dicto cap. 17. quæst. 6.* dummodo tales asportantes sciant se libros hæreticorum asportare, alias si illos asportarent in fasciculis inclusos nescientes, quid ibi contineatur, vt communiter accidit in proccacio, cessaret omnis suspitio hæresis. *Pegna, dicto comm.* 17. *vers.* Cœterum inscriptore, *Farinac. dicta qu. 180. num.* 15.

38 Tertio, Idem dicendum est de corrumpentibus libros Catholicorum, & immiscentibus Catholicæ Doctrinæ dogmata hæretica, ita *Pegna vbi supra, vers.* Denique *Menoch. de Arbitrar. casu* 549. *num. 5. Farin. vbi supra, num.* 14.

39 Quarto, Idem quoque sentiendum, de impressoribus librorum hæreticorum, si scirent illos esse hæreticos, ad quod, & de pœnis quibus tales impressores puniendi sunt, vide Bullam Leonis X. Incipientem, *Exurge Domine, vers.* Inhibemus propterea, impressam post Director. inter literas Apostolicas pro Sancto Offitio, fol. mihi 90. Aliam Bullam Pij IV. Incipientem cum pro munere ibidem fol. 129. & quodam Decretum Eminentissimorum Cardinal. Supremorum Inquisitorum emanatum de Anno 1543. impressum ibidem fol. 122. & insuper.

Pegnam dicto loco, fere per tot. commentar. Azor. dicto cap. 17. quæst. 1. 2. 3. & 4. Sanchez, in præcepta Decalogi, lib. 2. cap. 10. num. 57. Farinac. vbi supra, num. 19. & Moder. Barbos. in cap. fraternitati, nu. 7. de hæret.

Et latius *Ferdin. de Castro Palao loco supra allegato, num. 3. & seq.*

Vt autem, etiam in istis gradus cognosci possit suspitionis, diligenter consideranda sunt ea, quæ supra dixi de hac materia, in quæstione proximè præcedenti.

§. SEPTIMVS.

De tortura huiusmodi retentoribus danda.

DIsputant DD. an sola retentio libri prohibiti, sit sufficiens inditium ad torquendum retentorem, in qua re.

40 Communis nostrorum traditio fuit, vt sola retentio, in homine bonæ famæ, non faciat contra ipsum inditium ad torturam, ita *Farin. qui alios allegat, dicta qu.* 180. *num.* 48. quod probant DD. exemplo rei furtiuæ, quæ licet alias sit inditium sufficiens ad torturam, contra eum pœnes quem reperitur, tamen si ille pœnes quem reperitur sit bonæ vitæ, & famæ, talis inuentio non sufficit ad torturam, *Farinac. de furt. quæst.* 177. *num. 1. & 5. Arnal. Albert. de Agnos. assert. Cath. quæst.* 28. *num. 25. &* 26.

41 In homine autem malæ vitæ, maxime concurrentibus aliquibus adminiculis nulli dubium est, quin dicta retentio librorum faciat sufficiens inditium ad eum torquendum, super complicibus, credulitate contentorum in dictis libris, & an alios dictas hæreses docuerit, *Bursatt. dicto cons. 344. volum. 4. Costa de iuris, & facti scientia, & ignorantia, cent. 1. num. 4. Homob. de Bonis, de exam. Eccles. tom. 1. tract. 7. cap. 2. quæst. 13. vers.* vnde primi.

Ferdin. de Castro Palao loco supra alleg. num. 6. versic. Quo circa vbi dixit, quod vt retinens libros hæreticos ex dicta retentione possit torqueri, vt suspectus de hæresi debet esse malæ famæ, malæ vitæ, & conditionis, secus enim ait sentiendum esse, si talis retinens esset bonæ vitæ, & famæ, nec vnquam alias de hæresi suspectus.

42 Si tamen pænes aliquem reperiretur liber hæreticorum sine auctoris nomine, tunc licite posset interrogari retentor de auctore in tortura, & si in tortura persistens auctorem non nominaret, tunc haberetur ipse pro auctore dicti libri, & sic condemnaretur, vt hæreticus, ita *Decianus, in tract. Crim. lib. 5. cap. 46. num. 26. versic.* Puto autem ego, *Farinac. de hæresi, dicta quæst.* 180. *nu.* 21. *Leonard. Duardus in Bullam Cœnæ, lib. 2. canone p. qu. 51. num. 5. & 6.*

In casu tamen in quo ex retentione, librorum quis redderetur suspectus tantum de leui, vel quia libri reperti sint pænes idiotam, vel hominem optimæ famæ, & cæt. vel quia libri damnati contineant tantummodo

forti-

sortitilegia ad amorem non hæreticalia (quo casu leuē tantum suspitionem inducunt in retentore) tunc regulariter astinendum putarem à tortura super intentione, & crudelitate, & vtendum esset remedio abiurationis de leui, vt late probaui, tum *in tit. de Sortilegijs, in quæstione de Abiuratione, tum in tit. de Blasphemis, in quæstione de tortura*, ad quæ loca lectorem remitto.

43 Tandem pro complemento huius quæstionis aduertendum, quod in curia Neapol. dixit seruari, *Genuens. in Praxi Archiepiscopalis illius Curiæ, capit. 89. numer. 12. vers.* Item seruatur in Curia, quod scilicet ob solam retentionem librorum hæreticorum, negromanticorum, vel similium scripturarum continentium hæresim, vel Apostasiam à fide manifestam, solet retentor torqueri super intentione, & crudelitate contentorum in dictis scripturis, & super vsu, & complicibus, & vbi in tortura persistat solet ob solam retentionem abiurare de leui, quæ tamen ego iuxta supra dicta intelligerem, vbi scilicet cum retentione concurreret, vel mala fama retentoris, vel aliqua alia coniectura, ex qua præsumptio ex retentione oriens, augeretur, ita *Decian. & alij supra allegati, quibus addo, P. Zanardum in sum. Diuin. præceptorum, par. 2. cap. 94. Rubr. de tortur. in causis fidei, vers.* Primo Inspiciendum, & *versic.* Secundo, Hoc venit pensandum. Et ea quæ hoc loco dicta sunt de tortura retentoribus librorum danda, proportionabiliter applicanda sunt etiam legentibus, scribentibus, & transportantibus dictos libros, consideratis tamen in hoc omnibus circumstantijs, & qualitate personarum.

§. OCTAVVS.

Abiuratione istis retentoribus iniungenda.

44 QVoniam (vt supra dixi) retentores librorum hæreticorum sunt de hæresi suspecti, modo vehementer, ideo istis, etiam pro modo, & gradu suspitionis, qualitas, & gradus abiurationis iniungendus est.

Si namque inquisiti ex retentione illa reddantur tantum leuiter suspecti, vt quia sint idiotæ maxime in materijs, de quibus tractant libri illi, & statim ab Inquisitore interrogati veritatem sincere fatentur, tam quo ad se ipsos, quam quo ad complices, tunc abiurare debent de leui.

Si vero omnino ignorantes essent, ita vt ignorarent penitus latinam linguam illorum librorum, vel etiam nescirent legere, tunc omitti potest omnino abiuratio, quoniam cessat etiam in totum suspitio, vti dixerunt, *Pegna, Zanard. & alij supra allegati*, in materia gradus suspitionis, orientis ex retentione.

Si vero inquisiti, Primo quidem loco homines sint docti, Secundo libri hæreses contineant, Tertio si eos diutissimè retinuerint, & legerint, ac cum diligentia, ex longisquis regionibus conquisitos, ad se transportari curauerint, quæ sunt precipua consideranda in hac materia, tunc præuia tortura vt præcedenti quæst. dixi, super credulitate, & intentione propositionum hæreticalium, super complicibus à quibus libros habuerũt, quibus mediantibus super vsu dictarum propositionum, an aliquos eas docuerint vt supra dicebam, si in ea se non grauent, ad hoc cogendi sunt abiurationem de vehementi ad similitudinem aliorum suspectorum de hæresi vehementer, de quibus *Pegna ad direct. par. 2. comm. 59. vers.* quod si non compareant, vel si eos libros inquisiti, cum magna diligentia ad se transportari minime curauerint, saltem de leui ob solam retencionem, vti seruari in Curia Archiepiscopali Neapol. testatur Genuens. in praxi dictæ Curiæ, *cap. 69. numer. 12. versic.* Item seruatur in Curia.

45 Si tamen statim ac libros aliquos, qui reperit se habere, seu statim, ac manus suas perueniunt illos comburit, vel lacerat, tunc quoniam omnis hæresis cessat præsumptio, cessare quoque debet abiuratio, *Farinac. dict. quæst. 180. numer. 40. qui alios omnes allegat. Decian. tractat. Crimin. lib. 5. cap. 46. numer. 26. vers.* Limitantur secundo.

46 An autem sufficiat libros propria auctoritate comburere, vel necessario sint Inquisitoribus consignandi, disputant DD. & *Zanch. de hæret. cap. 7. num. 7. & Auctor repertorij Inquis.* videntur asserere satis esse si comburantur, nam per talem combustionem satisfit fini, prohibitionis librorum qui est, vt tales libri supprimantur, vnde cum fini satisfiat legis, satisfacere videtur comburens &c.

Verum, *Pegna ad Director. par. 2. comm. 3. vers.* Præterea, *Sanchez, ad Tracept. Decalogi, lib. 2. cap. 10. nu. 56. Azor. Instit. Moralium, lib. 8. cap. 16. quæst. 11. tom. 1. Farinac. dicta quæst. 180. num. 40. Leonard. Duard. ad Bullam Cœnæ, lib. 2. Canone 1. quæst. 52. per totum, Ricciullus de Iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium, lib. 5. cap. 24. per totum, & Scortia in selectas Const. Pontif. Theor. 169. per totum*, voluerunt necessario tales libros esse Inquisitoribus deferendos, quod clarissime probatur per Const. Iulij III. quæ Incip. Cum meditatio cordis, in qua præcipitur, quod tales libri realiter, & cum effectu Inquisitoribus tradantur.

Si tamen, quis bona fide illos propria auctoritate combussisset, non ob hoc in hæresis suspitionem incidisset, vti notant *Duardus Ricciullus, & alijs locis indicatis.*

Nec in excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini *Scortia, qui alios allegat in select. Roman. Pontif. Constit. Epit. 166. Theorem. 410. vers. 7.* comprehenditur.

Similiter, si in libris damnatis penes aliquos repertis non ad sunt propositiones hæreticæ, nec ad hæresim spectantes siue directe, siue indirecte, sed tantummodo in eis reperiuntur propositiones temerariæ, & scanda-
47 losæ, puniri debent tales retentores pęnis arbitrarijs, non tamen abiurare, quoniam vbi non adest materia inducens hæresis suspitionem, vel leuem, vel vehementem, non potest habere locum abiuratio, *Bursatt. cons. 344. num. 18. vol. 4. & late dicam in titul. de Propositionum speciebus*, in materia propositionis scandalosæ, & temerariæ.

48 Et quamuis inquisiti, aliquando negent se libros hæreticorum in eorum domibus, vel cubiculis repertos legisse, vel ibi adfuisse negantes constanter affirmant ibi dictos libros appositos fuisse ab eorum inimicis, attamen si hæc non probent, cum tamen teneantur ex ijs quæ dicta sunt, *in titulo de confessione reorum, in quæst. de confessione qualificata, & torti super vlteriori veritate &c.* intentione, & complicibus, non se grauant, cogendi nihilominus essent abiurare saltem de leui, ob præsumptionem contra illos militantem, quod dictos libros legerint, ex diuturna retentione eorum desumptam, sicuti neque probabile est, in alicuius cubiculo hæreticos libros fuisse appositos inscio penitus cubiculi domino, nisi hoc aliunde probetur.

49 Tandem in hac materia semper cum casus occurret, tria ante occulos sunt habenda. Primo, Qualitas personæ, pœnes quam libri reperiuntur. Secundo, Qualitas librorum repertorum. Tertio, Diuturnitas retentionis vt ex his qualitas suspitionis possit apparere, ex his quæ supra diximus.

Et quod ex diuturnitate, breuitate, vel momentaneitate retentionis rei prohibitæ retentæ augeatur minuatur, vel etiam in totum tollatur pęna probatur ex his quæ longa manu docent de retentoribus scloporum rotatorum breuioris mensuræ ex proclamate Excell. L. T. huius Dominij retineri prohibitorum sub grauissimis

simis pœnis, *Bellon. Papiens. de his quæ fiunt in continenti Lib. 2. cap. 24. ferè per tot.* & *D. Caluinus de æquitate cap. 4. num. 12. & 13.* Vbi varias pulcherimasque decisiones Excellentissimi nostri Senatus Mediolani, in hac materia adducunt.

Ad idem potest adduci, quod cum in Statu Mediolani sub grauissimis pœnis interdictum sit Regularibus tenere arma prohibita in suis Monasterijs iuxta Decretum Congregationis Eminentissimorum D.D. Cardinalium super negotijs Episcoporum, & Regularium, de quo *Nald. in Summ. in verbo Religiosus num. 50.* si tamen Religiosus aliquis arma prohibita ab aliquo seculari reciperet ad momentum retinenda, vtique non incurreret pœnas dicti Decreti, vt docuit, *P. Peirin. de sua Religione benemeritus tom. 3. ad Constitut. seu Priuilegia Minimorum cap. 9. ad Constit. Clement. VIII. num. 77. versic.* Sed ego existimo contrarium, & indiuiduo excommunicationis latæ in Bulla Cœnæ Domini, quod non comprehendat retinentem librum hæreticum per duos dies animo tamen eum absolutè non retinendi dixit alijs cumulatis *Sousa in Aphorism. Inquisitor. lib. 1. cap. 21. numer. 29.*

§. NONVS.

De pœnis, & Pœnitentijs salutaribus huiusmodi Reis imponendis.

49 PRo qualitate culpæ, & pœnas imponendas constat inter omnes, & testatur ad propositum nostrum, *Pegna in sæpè citato, comment. 3. versic.* Iam qua pœna.

Vnde pro qualitate huiusce criminis, modo minor pœna est imponenda. Et regulares quidem cum ex dicta retentione sunt suspecti vehementer possunt priuari voce actiua, & passiua, suspendi à diuinis, priuari muneribus legendi, concionandi, &c. & hoc vltra ieiunia, orationes, &c. de quibus *Pegn. vbi supra*, non regulares vero vltra penitentias salutares etiam aliquando possunt à Ciuitate banniri, vti testis est *Genuens. in praxi Archiepiscopali Neapol. cap. 68. numer. 12. vers.* Item seruatur in Curia.

Suspecti autem tantum de leui, possunt de iure dimitti cum penitentijs salutaribus.

50 Pro totius materiæ complemento videndum esset, an Inquisitor. in suis Diœcesibus, & similiter Episcopi possint libros dannare, sed quoniam *Pegna de hoc plenissimè tractat. com. 52. par. 2. per totum, ideo ad eius dicta me remitto.*

51 An autem licentia concessa alicui à Reuerendissimo Inquisitore Cremon. legendi librum suspensum donec corrigatur suffragetur in Diœces. Mediol. vide *Hyeron. Rodriq. in compendio quæst. regularium, resol. 92. numer. 2. vbi contra Suarez de legib. lib. 8. cap. 26. numer. 8.* & *Portel. in dubijs regularibus, in verbo librorum prohibitio, numer. 4.* firmat talem posse legere librum illum etiam extra Diœcesim. Quia Priuilegium est datum personæ, & ita etiam ante *Rodriqu.* voluit *Nauar. de Priuil. consil. 6. volum. 2.* & *Nald. in summ. in verbo libri numer. 6.* & *Azor. Institut. Moral. par. prima, lib. 5. cap. 23. quæst. 6. Homob. de Bonis, in suo examine, tractat. 7. cap. 2. quæst. 11. §. Porrò lib. interdictos.*

§. DECIMVS.

Quomodo Confessarius se gerere debeat cum legentibus, & retinentibus libros hæreticos, vel alias prohibitos.

52 PRimo, animaduertere debet confessarius ex regulis superius traditis, an penitens inciderit in excommunicationem Bullę Cęnę, nam ab ea vtique prius a Summo Pontifice, vel ab habente ab eo auctoritatem erit absoluendus.

53 Quo vero ad excommunicationem, de qua in Bulla Pij IV. cum illa nemini sit reseruata poterit quilibet confessarius ab ea absoluere, *Homob. de Bonis, in examine Ecclesiastico, tract. 7. cap. 2. quæst. 9. §. His ergo sic suppositis, tomo 1.*

54 Circa excommunicationem tamen Bullæ Cęnæ, animaduertenda est aurea Doctrina *Sousæ in sua relect. in dictam Bullam disp. 1. num. 50. quam sequutus fuit Portel. in dubijs regularibus, in verbo libri prohibiti, nu. 15. & 16. par. 1.* quod sz. in excommunicationem Bullæ, incidit occulis percurrens librum hæreticum, cum aduertentia ad illa, quæ scripta sunt, licet nihil ore proferat, nam secundum communem vsum loquendi ille talis dicitur legere. Et si dicantur, quod cum verba exterius non proferat, eius peccatum non videtur externum, & per consequens, nec subiectum externæ dispositioni Ecclesiæ, & sic censuræ Bullæ, respondit Portel. quod illius peccatum satis dicitur externum, ex sequentibus sz. ea apertione libri ad legendum, ex deflexione occulorum, & ex reuolutione foliorum.

55 Si vero tractetur de libris prohibitis ex alia causa, quam hæresis, vt quia V.G. sint contra bonos mores, tunc ex Bulla Pij IV. de qua supra eos legentes, & retinentes incurrunt peccatum mortale.

Quod intelligo ego, etiam si legens, vel retinens non se exponeret periculo peccati mortalis, vt lex positiua aliquid addat legi naturali, secundum quam vbi adest periculum etiam ante Bullam talium librorum lectio, & retentio erat vetita, *Homob. de Bonis, dicto tractat. 7. quæst. 10. vers.* Addo de iure naturali.

56 Neque obstat quod lex fundata in præsumptione in conscientia non obligat, cessante præsumptione. Quia hoc est verum de præsumptione destinitiua, non autem suppositiua, vt declarat, *Portel. in dubijs regul. in verbo lex. num. 9. par. 1.* vbi dat exemplum de lege superioris prohibente ingressum cubiculorum in conuentum quæ obligabit etiam ingredientem bono animo.

Vel traditio illa, non habet locum, vbi lex in præsumptione fundata obligat in conscientia etiam cessante in aliquo particulari casu præsumptione ratione, vel moralis periculi, vel scandali, *Rodriqu. qui alios cumulat, in compend. Qu. Reg. ressol. 90. num. 15. circa finem.* In lectione autem huiusmodi librorum semper adest, vel scandalum, vel morale periculum peccati.

Vel tandem regula illa, non habet locum, cum lex fundata in præsumptione fuit lata ad euitanda mala, quæ regulariter oriebantur ex actu à lege prohibito, vti declarat *Vasq. in parte secunda, quæst. 96. art. 4. disp. 163. cap. 3. vers.* Alterum genus præsumptionis est.

57 Secundo, Aduertat confessarius, quod omnino curare debet libros hæreticos, vel hæreticorum, vel de Religione pertractantium ad Inquisitores deferri, vt supra dicebamus, *numer. 38.* nec ante debet penitentem absoluere, qua in libros cum effectu S. Officio consignari curauerit.

58 Si tamen penitens libros illos propria auctoritate combusisset non ob id in censuram aliquam incidisset, *Homob. de Bonis, dicto tractatu 7. capit. 2. quæst. 12. in principi-*

principio, & propterea, vbi nihil aliud obstaret absolui posset.

59 Vbi vero libri prohibiti sin, quia res lasciuas, & contra bonos mores contineant, tunc si pęnitentes habeant propositum illos retinendi, nullo modo ratione periculi, & peccati mortalis de quod in dicta Bulla Pij IV. poterunt absolui, *Homob. vbi supra, qu.13. in fine.*

Sed hic confessarius probabiliter posset de duobus dubitare.

60 Primum est, an retinentes huiusmodi libros prohibitos, ob res lasciuas sint denunciandi S.Officio, in quo (salua semper declaratione S.M.Ecclesiæ, & S.C.Emin. Cardin. Sup.Inquisitorum) dicerem quod non, nisi huiusmodi retentores alias essent de hæresi suspecti, verba enim edicti Eminentiss. D.Cardin. Episcopi nostri, & Reuerendiss. P. Inquisitoris, nullo modo comprehendunt huiusmodi libros, & alias ex dispositione iuris communis, nulla apparet obligatio huiusce denuntiationis.

Secundum est, an cum pęnitentes teneantur consignare huiusmodi libros Inquisitoribus, satisfaciant eos consignando ordinario loci.

In hac etiam difficultate, Respondetur, quod de rigore iuris pęnitentes sic ordinario loci libr. consignantes satisfaciunt obligationi suæ.

Quamuis enim in Bulla Iulij III. Incipiente, Cum meditatio cordis, expresse præcipiatur huiusmodi libros consignari Inquisitoribus, Attamen non ob id legitur, ibi restricta facultas ordinariorum, vt in simili probauimus infra, *tit.12.§.11.num.56.*

61 Sanctissimè tamen agerent locorum Ordinarij, si huiusmodi retentores remitterent Inquisitoribus, qui in causis fidei melius ob silentium formant processus, quã ordinarij, coram quibus non seruatur silentium, tam arctum, vt in S.Officio, & ita quotidie praticat Eminentiss. & Reuerendiss. D.D. meus Cardin. Camporeus Episcopus noster Cremonen. vnus ex Supremis Generalibus Inquisitoribus, qui reos Criminum ad S.Officiũ attinentium semper Inquisitori remittit.

62 Vbi tamen huiusmodi libri essent in aliquo casu ordinario consignati, ordinarius ipse tenetur eosdem S. Officio reconsignare, vti Sacram Congregationem respondisse, refert *Piasec. in Praxi Episcop. par.2. cap.3. de hæret. & Io.Franc.Leo, in Thesauro fori Ecclesiastici, par.3. cap.37. num.11.*

63 Tertio loco, interrogare debet confessarius pœnitentem, an sciat aliquos legere, vel retinere libros hæreticorum, vel de religione tractantium, vel hæreses continentium, etiam in alienis domibus, & vbi aliquos huiusmodi criminis reos agnoscat eum cogat ad eos S.Offitio denunciandos iuxta tradita per nos *titul. præcedenti.*

64 Quarto, vt statum pœnitentis benè intelligat confessarius, interrogandus erit pęnitens à quibus libros illos habuerit, quandiù pęnes se eosdem retinuerit, quoties legerit, an aliquibus, & quoties, ac quibus commodauerit, an eorum occasione (si sint ex continentibus res lasciuas) carnaliter peccauerit, saltem delectationes sensuales passus sit, & similia.

65 Quinto loco, grauitatem huius delicti, quoad libros hæreticorum ostendere debet confessarius pęnitenti ex multis, sed præsertim ex eo, quod ab initio nascentis Ecclesiæ, vsque in præsentem diem, libri huiusmodi semper fuerunt reprobati, & igni traditi, vt videre est, ex *Decian. Tract. Crimin. tom.1. lib.5. cap.46. num.1. & pluribus sequentibus, & Sanctarellus de hæresi, cap.14. dubio vnico, num.1. & sequen.* & si D.Paulus 2. ad Thimot.2. admonet nos euitare colloquia hæreticorum, quanto magis euitandi erunt eorum libri, qui & semper loquuntur, & venena euomunt.

66 Quo vero ad libros res lasciuas continentes, grauitas delicti eos retinentium, & legentium scatet euidenter, ex eo quod corrumpunt bonos mores, pueros, & Adolescentes contaminant, cursu temporis totam rempublicam inficiunt, ac libidinem incendunt, & irritant, vt animaduertit, *Tiraquell. ad l. Connub. l.16. num.4.*

67 Sextò, & vltimò, prudens confessarius pœnitenti proportionatam arbitrio suo satisfactionem iniunget, ita tamen, vt pro parte dictæ satisfactionis aliquam librorum piorum, qualitati pęnitenti accommodatam imponat.

TITVLVS VNDECIMVS.

De Celebrantibus, & Administrantibus Sacramentum Pęnitentiæ, cum non sint Sacerdotes.

SVMMARIVM.

1 *Celebrantes & Pœnitentiæ Sacramentum administrantes cum Sacerdotes non sint, de Hæresi sunt suspecti, vbi de sententia hæreticorum, & seq.*

3 *Qualis sit hæc suspitio, & seq.*

7 *Quid quid esset olim, nunc ex Constitutionibus Apostolicis Inquisitores sunt Iudices huiusce Criminis, & seq.*

10 *An Constitutio Gregor. XIII. directa Inquisitoribus Hispaniæ habeat locum extra ea loca, & seq.*

13 *De quodam, qui in partibus Hispaniæ se gerebat pro Episcopo Manfredoniæ.*

14 *In Const. Greg. & Clem. VIII. non incidit Sacerdos audiens Confessiones, sine Iurisdictione, nec non Sacerdos non absoluens, & quid de Induente se Vestibus Sacris, si non celebrat, & seq.*

16 *Quomodo in hoc delicto debeat constare de corpore delicti.*

17 *An corpus delicti in hoc Crimine probetur sufficienter testibus Singularibus, vbi plura de testibus Singularibus.*

19 *Probato corpore delicti per testes singulares, an locus sit condemnationi in pœna Extraordinaria, & seq.*

21 *Late de Reo habente penes se literas testimoniales falsas, & asserente nihilominus se Sacerdotem.*

22 *Confessus qualificate quomodo debeat expedtri.*

24 *De abiuratione, tortura, & pœnis horum reorum, & sequent.*

30 *Iudex Sæcularis cui fuerunt relaxati rei nostri, an teneatur eos morti tradere.*

31 *Inquisitores possunt procedere contra Iudices Laycos si sententias suas non exequantur, & reprobatur Opinio Anguiani Hispani.*

32 *Quomodo hi rei puniantur in Hispania vbi decisia Inquisitionis siculæ, & literæ Eminent. Cardinal. Milini in hac materia, & seq.*

36 *Quomodo Confessarius se gerere debeat cum huiusmodi reis.*

37 *Grauitas huius delicti remissiuè.*

38 *An huiusmodi rei sint irregulares.*

Non infimum locum tenet in hoc Sancto Officio illorum enorme delictum, qui cum in Sacro Præsbiteratus ordine nequaquam sint constituti, temerario tamen ausu, & Sacrosanctum Missæ Sacrificium audent celebrare, & Sacramentum Pænitentiæ administrare, De Hisce ergo nunc in præsenti titulo est agendum.

* * *

§. PRI-

§. PRIMVS.

An celebrantes cum Sacerdos non sint, Pœnitentiaque Sacramentum administranter sint de hæresi suspecti, & qualiter.

1 IN hac re dicendum est, Reos hosce esse de hæresi suspectos, & de hoc nunc dubitari non potest stante Constitut. Gregor. XIII. Incipiente, Officij nostri, quæ impressa habetur apud *Rodriquez, quæst. Reg. tom. 2. quæst. 28. artic. 2. & in Bulla. nouo Cherubini, to. 2. constitut. 21.* inter constitutiones Gregor. XIII. in qua hæc verba leguntur. Non itaque &c. Animaduertentes eos qui præsbiteratus ordin. non sunt insigniti, & se in administrandis dictis Sacramentis ingerunt, facto Catholicam veritatem impugnare, quæ solos præsbiteros &c. Si igitur tales Rei facto impugnant Catholicam fidem, ergo etiam de hæresi erunt ob id suspecti.

2 His accidit hæresis, quæ hisce nostris potissimum temporibus grassatur, quod scilicet etiam Layci, & Sæculares sint horum Eucharistiæ, & Pœnitentiæ Sacramentum ministri, vt patet ex *Cardin. Bellarm. Controu. fidei tom. 2. contron. 1. generali lib. 24. & 25.* vbi latissime hanc hæresim confutat, igitur sæcularis administrans huiusmodi Sacramenta, vel Sacerdos non ordinatus erit de hæresi suspectus, consequentiam hanc probat doctrina Soti in Relect. de hæresi, vbi dixit, quod facere opera mala ab Hæret. tamen probata, & laudata inducit Hæresis suspitionem. Quod dictum Soti licet impugnetur à *Paramo de Origin. S. Inquisit. lib. 3. quæst. 10. numer. 72. & seq.* attamen in casu nostro recte procedit, approbarique videntur à Gregor. XIII. in supra citata constitut. ibi, nam, & si multorum sententia affirmetur, prædictum delictum ab Inquisitoribus plectendum esse, Hisce præsertim temporibus quibus Hæretici temere audent proferre, etiam sæculares eorum Sacramentorum Ministros esse posse.

Difficultas tantummodo esse potest, in qualitate, & gradu suspitionis, an scilicet leuiter, an vehementer sint de hæresi suspecti, in qua re.

3 Dicendum hosce reus esse de hæresi suspectos vehementer, & ratio istius conclusionis est, quia regulariter abutens Sacramentis redditur de hæresi suspectus vehementer, vt probaui *in tit. de Polygamis, & in tit. de Confessarijs sollicitantibus,* At Rei nostri celebrando, & Sacramentum Pœnitentiæ administrando, cum Sacerdotes non sint abutuntur hisce Ecclesiæ Dei Sacramentis, existimantes (saltem facto ipso) alios, præter Sacerdotes, posse esse illorum Sacramentorum Ministros, igitur, erunt suspecti non leuiter, sed vehementer.

Et ad hoc probandum fecit primo *Pegn. ad Director. par. 2. comm. 18. vers.* Ille quoque *Leon. in Thesaur. fori Ecclesiastici, par. 3. cap. 37. num. 35. & Bartol. in suis florib. Direct. in titul. de Confess. sollicit. vers.* Suspitio qua vrgentur, & *versic. sequ.* vbi dixerunt Confessarium sollicitantem ad Turpia in confessione esse de hæresi sus-
4 pectum vehementer, ratione abusus Sacramenti, Secundo *Martinus del Rius disquisitionum Magic. lib. 5.*
5 *sectione 15. & lib. 3. part. 1. quæst. 3. sectio 1.* vbi dixit quod Baptizans imagines adminus etiam suspectus de hæresi vehementer, ratione abusus dicti Sacramenti.

Tertio conclusio probatur ex eo quod vehemens suspitio illa dicitur, quæ sumitur ex signis exterioribus, operum, aut verborum ex quibus concludi solet fre-
6 quenter, & vt plurimum quod talia agens, vel dicens est Hæreticus, *Martinus del Rius disq. Magic. lib. 5. sect. 12. vers.* Vehemens suspitio, *Ricciul. de iure personar. Extr. Ecclesiæ gremium existentium lib. 5. cap. 11. nu. 7.* At ex celebratione Missarum huiusmodi, & administratione Sacramenti Pœnitentiæ illud colligi non potest, quam tales celebrantes &c. esse Hæreticos Lutheranus igitur &c.

Atque ita seruatur in Sancta Vniuersali Romana Inquisitione, quæ hosce Reos cogere solet ad abiurandum de vehementi, vt vbique attestantur Doctores.

Quid quid contrarium seruetur in Tribunalibus Hyspaniæ in quibus habentur isti Rei suspecti, tantummodo de leui, & ob id coguntur tantum in dictis Regni, abiurare de leui, *Sousa in Aphorism. lib. 1. cap. 32. num. 14. & Ferdinand. de Castro Pallao par. 1. sui operis Moral. tract. 4. disp. 8. puncto 16. §. 9. num. 2.*

§. SECVNDVS.

Quis sit Iudex, competens horum reorum.

7 LIcet antiquis temporibus satis controuersa fuerit quæstio, quis nam Iudex esset competens in hisce criminibus, Ordinarius, ne Ecclesiasticus, an Inquisitor aduersus prauitatem hæreticam spetialiter delegatus, pro vt colligitur ex Constitutione Gregor. XIII supra citata incipiente, Officij Nostri.

Nam, quod ad ordinarios spectaret munus puniendi hosce reos, non oscure colligi posse videtur ex *text. in cap. ex literis extr.* de Clerico non ordinato ministrante, vbi Papa mandat Episcopo Legionensi, vt quendam Diaconum, qui ante Sacerdotijs ordinem susceptum Missam celebrare præsumpserat, certis pœnis puniat.

Et tanto magis videntur per Ordinarios Ecclesiastieos puniendi comitales Rei facto se velint Sacerdotes ostendere, quo casu clarum est, quod incidunt, in cri-
8 men falsi, vti originaliter dixit *Bald. in leg. Qui sub prætextu Cod. de Sacros. Eccl. Diaz. in Praxi Crim. Can. cap. 12. num. 1. vbi Salcedo, Franc. Leon. in Thæsaur. fori Eccles. cap. 35. num. 57. Farinac. de falsit. & simulat. quæst. 150. num. 85. & seq. qui alios allegat. Caball. in suis resolut. Crim. centur. 2. casu 176. num. 3. & Bonif. de furtis §. corporalis, num. 50. vers.* & de Laico, & de Crimine falsi clarum est, in Clerico ordinarium Ecclesiasticum esse Iudicem competentem vt patet, ex not. per DD. toto titulo de crimine falsi.

9 Attamen hæc omnia licet fortassis potuerint allegari pro ordinariorum tuenda Iurisdictione antiquis temporibus, tamen nunc sublata est omnis disputatio per dictam Constitutionem Gregor. XIII. per quam præsens quæstio fuit definita ibi, Nos itaque vt omnis difficultas, dubitatioque tollatur &c. eorum, qui in præsbiteratus ordine non constituti missas celebrant, & confessiones audiunt cognitionem, & punitionem, ad Inquisitionis Officium, & Inquisitores antedictus pertinere, ita huiusmodi delicti ratione, aduersus eos inquirere, procedere, ac culpabiles repertos punire Officium, & Inquisitores prædicti valeant, Apostolica auctoritate præsentium tenore perpetuo declaramus, & deffinimus.

10 Et quamuis aliqui dubitare possint an dicta Gregor. XIII. Constit. quoniam directa est Inquisitoribus Hyspaniæ, locum sibi possit vindicare in alijs Inquisitoribus aliarum prouinciarum, attamen sine dubiu affirmandum est vbique locorum dictam Constitutionem
11 licet Inquisitoribus, tantum in partibus Hyspaniarum existentibus fuerit directa, inuiolabiliter obseruari debere, prout in terminis similium Constitutionem docuerunt *Barthol. Spin. in tract. de Strig. cap. 3. vers.* quod etiam patet, qui loquitur in Constitutione quadam dire-

directa ad Inquisitores Allemaniæ, *Pegn. ad Director. par.3. com.158. vers.* Præterea non arbitror, & in quæstione de Robore Extrauag. in fin. literarum Apostolicarum pro Sancto Officio, *num.14.* vbi vtrobique reprobat *Bursat.in consf.42.num.52.lib.1.* qui dixit Constitutiones Innoc.IV. & Clem.IV. Roman. Pontif. disponentes de bonis Hæretic. confiscatis, in Italia solum esse obseruandas, quoniam ad Terras Italiæ fuerunt directæ, *Flauius Cherub.in suo Compend.Bullarij tom.3. Schol.2. ad dictam Constitutionem Gregor. XIII.* fol. Mihi 87.

15 Et præter Constitutionem prædictam Gregor.XIII. quæ etiam impressa habetur post Bariolam in suis floribus folio 434. adest alia Constitutio Clem.VIII. ædita de Anno 1601. die primo Decembris Incipiens, Et si alias, quæ impressa habetur apud Quarantam in Summa Bullarij, in verbo, Ordo, & post flores Bariolæ, inter literas Apostolicas pro Sancto Officio fol.Mihi 437. in qua Constitutione, inherendo alijs duabus constitutionibus Pauli IV. & Sixti de quibus Locat. in Iudiciali Inquisit. inter decreta facta in Congregat. Sancti Officij Romæ fol.475.& 476. Mandauit Sanctissimus Pontifex Reos hosce, per Iudices S.Inquisitionis tradi etiam pro primo lapsu, seu potius relaxari brachio sæculari.

13 De quibus Constitutionibus mentionem faciunt *Maiol. de irregul.lib.4. cap.13.num.primo, Leon.in Thesauro fori Ecclesiastici, part.3. cap.35. numer.57.& 58.* vbi refert, quendam filium perditionis in partibus Hyspaniarum, se pro Episcopo Manfredoniæ, & Nuntio Sanctæ Sedis gessisse, & transmare multas missas, etiam Pontificaliter decantasse, ob id in Sancto Officio detentum laqueo deaureato suspensum tandem fuisse, ipso vidente, *Farinac.de hæresi quæst.193.numer.39.& Sanctarellus in tractatu de hæresi, cap.42. num.5. Aug. Barbosa de Officio,& Potestate Episcopi parte tertia, allegat. 110. num.19. Salcedo, ad Diaz. in Pract.Crim. Can. cap. 12. sub litera D. Scortia in Select. Rom. Pontif. Constit. Epit.162. Theoremate, 403. & Moderu. Barbos. in cap. ex literis numero secundo, De Clerico, non ordinato ministrante.*

§. TERTIVS.

Duo dubia circa Bullas Greg.XIII. & Clem.VIII. Declarantur.

Circa Summorum illorum Pontificum Constitutiones, duo possunt oriri dubia.

14 Primum est, an illæ locum sibi vindicare possint, in eo, qui Confessionem alicuius audit, licet Sacerdos non sit, at illum non absoluit, iu qua difficultate.

Dicendum est, præfatas Constitutiones in eo, locum non habere, colligitur hoc, in Constitutione quidem Gregor.XIII. ex illis verbis, & confessiones audire, & absolutionem impartiri, copulatiua enim, & copulatorum requirit concursum, secundum vulgata iuris regulas in Constitutionem autem Clem.VIII. ex illis verbis dum scilicet iniq; sibi assumunt gradum Sacerdotalem, & auctoritatem absoluendi à peccatis.

Ratione quoque potest conclusio confirmari, nam ideo in dictis Constitut.supponuntur rei illorum criminum Iuditio Inquisitorum, quia facto (ingerendo se in administratione Sacramentorum, cum Sacerdotes non sint) Catholicam veritatem impugnant, at qui non absoluit, nullum administrat, nec administrare intendit Sacramentum igitur talis non erit suppositus Iurisdictioni Inquisitorum, nec pœnis dictarum Constitutionum poterit mulctari, Confirmantur prædicta, quia Constitutiones hæ sunt maxime pœnales, ergo sunt restringendæ quantum fieri potest.

Atque ita in terminis nostræ *Quæst.docuerunt Rodriquez, Quæst.Regular.Tom.2.quæst.28.artic.2. vers.*Hæc constit.habetur, *Rodericus à Cunha de Confessarijs sollicit. quæst.13.numer.14. prout illum refert, & sequitur Sanctarell.de hæresi cap.42.dub. Vnico, numer.5. versic.* Refert hane constitutionem, *mod.Barbos.cap.1. num.7. in fin. de Clerico non ord.minist.*

Et licet *Freitas, ad Roder.loco proximè alleg.num.31. & seq.* voluerit talem audientem Confessionem, & non absoluentem incurrere pœnas nostrarum Constitutionum, attamen eius opinio, & rationes ex supradictis facile soluuntur, quia formalitas huius delicti consistit in abusu Sacramenti, at Sacramentum nullum adest, cur non datur absolutio.

Neque obstat ratio Freitas, quod etiam si sequatur absolutio, attamen ibi non aderit Sacramentum, quia ad abusum Sacramenti sufficit quod ad sint omnia ea, quæ alias ad Sacramentum requiruntur, at deficiente absolutione ea non adessent, & in non absoluente, abest animus administrandi Sacramentum, in quo consistit, in hoc foro formalitas huius delicti.

15 Secundum dubium est, an dictæ Constitutiones, extendantur ad illum, qui Sacro Præsbiteratus ordine insignitus, sine actuali Iurisdictione fidelium Confessiones audit, eosque à peccatis mortalibus absoluit, & ad hoc dubium.

Respondendum est negatiuè, nam Constitutiones illæ loquuntur expressè de ijs, qui Sacerdotali Charactere non insigniti, Sacramentum pœnitentiæ administrare præsumunt, & ita in terminis nostrarum Constitutionum docuerunt, *Rodriquez quæst. regul. tom.2. quæst.28.artic.2. in fin. vers.2.* est notandum *Rodericus à Cunha de Confess.sollicit. quæst.13. numer.15. & Sanctarellus de hæresi cap.42. dubio Vnico, numer.5. versi.* Quod antea docuit.

In has tamen Bullas incurrit missam incipiens, licet verba consecrationis non proferat, sicuti in easdem non incidit non Sacerdos, qui vestibus Sacerdotalibus induitur celebrare intendens, si non celebrat, *Sousa in Afforism.Inquisit.lib.1.cap.32.num.5.& 6.*

§. QVARTVS.

An, & quomodo in hoc Crimine debeat constare de corpore delicti.

16 Vt rite recteque contra huiusce Criminis reos procedi possit, in primis constare debet Iudici, & in actis, de Corpore delicti, hoc enim in omnibus Criminibus, de necessitate requiritur maximè vero in his quæ publicè fieri solent, vt contingit in hisce criminibus, Doctrina hæc desumpta est, *ex l.1. §.Item illud ff. ad Syllan. communis quæ est, etiam omnium omnino D. D. vt videre est ex Farinac. de Inquisit. quæst.2. per tot. & Mario Giurba consf.crim. decis.37. numer.21.* vbi quod de hoc corpore delicti constare debet, etiam in crimine adulterij, & alios D.D. plurimos more suo cumulat, quibus adde *Card.Tuschum Pract.conclus.tom. 2. litera D.conclus.171. per tot. sed max. num.29. vbi ex Gomez 3. tom. Variar. resolut. capit.9. numer.1.* dicitur probatio corporis delicti fundamentum, & basis totius processus criminalis.

Debet igitur, vt possit de hoc crimine procedi constare reum denunciatum celebrasse tali, & tali die, in tali Ecclesia, & tali Altari.

17 An autem celebratio hæc, probetur sufficienter per testes singulares merito dubitari potest, si vnus testis dicat se tali die vidisse, in tali Ecclesia, & tali Altari reum dicentem Epistolam, alter vero dicat se vidisse eundem

eundem recitare Euangelium, alter vero Hostiam eleuare in qua difficultate.

Dicendum sufficienter probari celebrationem Missæ per illos testes, & ita docuerunt *Filliuc. in cap. licet ex quadam, de testibus, numer. 2. col. penult. versic.* & nititur impugnare, *Abb. ibid. numer. 11. & seq. Siman. de Catholic. Institut. tit. 64. num. 65. & Farinac. de testibus, quæst. 65. num. 282.*

Et si dicatur quod potest esse, quod reus dixerit principium missæ, & tamen missam non perfecerit, *Resp. Fel. vbi supra*, quod hoc non obstat, quoniam sufficit dictum testis concludere à communiter accidentibus, & eandem conclusionem cum *Abb. & Fel. probarunt Alexand. consil. 72. num. 4. vers.* Idem tenet *volum. 1. vbi alleg. Ricard. de Malumb. & Bald. Idem Abb. in cons. 113 vol. 2. col. 3. vers.* non obstat, & *Card. Tusch. Pract. concl. tom. 8. litera T. conclus. 165. num. 17.*

Secus fortassis videretur dicendum, si vnus testis deponeret se audiuisse reum celebrantem vno die, & alter altero die nam celebratio missę in hoc cas. non videtur plene probata, ad effectum condemnandi reum in pœnam ordinariam delicti, nam ad effectum condemnandi reum in pœnam ordinariam plene debet constare de corpore delicti, *Farin. dicta quæst. 2. num. 6. vers.* liquide autem, testes autem illi cum singulares sint nullo possunt modo dici contestes, quæ testium, contextualitas requiritur ad aliquid probandum.

18 Doctrina hæc colligi videtur ex traditis, per *Abb. in consil. 42. numer. 2. & 3. lib. 1.* vbi quod, cum agitur de probanda celebratione Missæ, puta in excommunicato, ad effectum, concludendi celebrantem irregularem, tunc celebratio probatur si vnus testis deponat, de Epistola, alter de Euangelio, quia illæ sunt partes indiuiduæ Missæ, secus si vnus deponat de Missa, alter de Vesperis, quia, tunc cum deponant super rebus diuiduis, sunt singulares, nec celebrationem probant, & doctrinam *Abb. ibi probauit Cardin. Tuschus in supra citata conclus. 265. num. 97.*

Et rationem differentię inter partes indiuiduas vnius totius, idest Epistolam, Euangelium &c. respectu Missæ, & partes diuiduas, vt puta plures Missas assignat *Abb. vbi supra num. 3.* quia inquit, omnes testes in sensu sunt singulares; nam ego video per meum visum, & tu per tuum, vnde cum dicunt D.D. quod testes debent esse contestes, hoc intelligitur respectu obiecti, super quo deponunt ita vt obiectum eodem tempore se repræsentans sensibus testium operetur quod sint contestes, & propterea Impossibile est, vt deponentes super actibus, seu partibus diuiduis probent quoniam idem obiectum non potest eodem tempore se repræsentare sensibus testium, ex quo vnus deponit super vna parte, alius super alia, secus in partibus indiuiduis, vt puta epistola &c. quia moraliter loquendo, & secundum communiter accidentia non potest, quis dixisse partem Missæ, quin etiam totam dixerit, & hanc pulcherrimam doctrinam *Abb. sequitur Tusch. loco supra cit. num. 95. & pluribus sequ. & numer. 17.* vbi quod ratione connexionis, quam habet vna pars cum alia, testes dicuntur contestes, licet de diuersis partibus deponant, ex doctrina *Alex. & aliorum de quibus ibi.*

19 Dixi ad effectum condemnandi reum in pœnam huiusce criminis ordinariam. Nam ad effectum eum condemnandi in pœnam extraordinariam, vt puta triremium, & cæt. sufficienter potest dici corpus delicti probatum per testes singulares deponentes de diuersis missis, *Cardin. Tusch. Pract. conclus. tom. 6. litera P. conclus. 236. numer. 33. & tom. 2. sub litera D. conclus. 171. num. 45.* vbi quod non constito de corpore delicti, reus tamen potest in aliquam pœnam extraordinariam puniri, & ad hoc ibi allegat *Oldrad. consil. 108. n. 50. vbi & plures allegat, & dicit opinionem hanc esse cōmunem.*

Confirmari possunt hæc, ex decisione Senatus Sabaudiæ, apud *Fabrum in suo Cod. Fabr. lib. 9. tit. 19. de Sicar. def. 8.* vbi quod spetiale est in Crimine Assassinij, quod contra Assassinum procedatur, licet non constet de corpore delicti. An non est minus enorme hoc delictum, quam Assassinium, igitur etiam in hoc crimine, non constito, plene de corpore delicti procedi poterit aduersus reos ad pęnam extraordinariam, & ita in praxi obseruatur.

20 Licet in iure hoc magnam patiatur difficultatem, cum omnes D.D. dicant, ante torturam, & condemnationem, imo etiam ante carcerationem constare debere plene, & concludenter, vel per testes, vel per euidentiam facti de corpore delicti, ita *Farinac. qui alios omnes allegat dicta quæst. 2. numer. 6. versic* liquere autem, quibus addo *Felicium, allegat. 155. numer. 2. par. 2.* vbi, quod corpus delicti non probatur per testes singulares, & *Marium Giurbam decis. Criminali 37. num. 46. & seq.* mouenturque omnes D.D. ex dicto *text. in l. 1. §. Item illud ibi*, liquere igitur debet, Quare totius esset in hanc materia prius plene verificare corpus delicti, quæ verificatio dicitur basis, & fundamentum totius processus criminalis, quam contra reum deueniatur ad aliquos actus Iuditiales.

Nisi essemus in reo, qui celebrauerit in partibus longinquis, in quo casu ob probationis difficultatem lex contenta est probationis genere possibili.

§. QVINTVS.

De reos penes quem reperta sunt literæ Testimoniales falsæ, & nihilominus allegante se Sacerdotem.

21 SI casus talis contingeret, pro vt de facili euenire solet in S. Officio, Ego dicerem talem reum esse vehementer suspectum, quod celebrauerit sine ordinibus, ex eo præcipuè, quod negatiua Clericatus intelligitur probata fauore fisci hoc ipso, quod reus contrarium non probat *Calder. consil. 12. de Indic. cum alijs latiss. alleg. per Carol. de Crassis de effectibus clericatus in Prohemio num. 193.* cum enim qualitas Clericatus non insit homini à natura, vtique illa non præsumitur, sed est per allegantem probanda *Calder. vbi supra, & Carol. de Crass. ibidem numer. 184.* maxime si reus allegaret se ordines suscepisse vltra Montes, quæ omnia augerentur ex literis testimonialibus falsis pœnes eum repertis.

Ex quibus Arbitrarer confessionem qualificatam Rei nostri, celebraui, sed cum Sacerdos, esse diuidendam, & reiecta qualitate Sacerdotij per fiscum S. Officij acceptandam, ad notata per *Farin. de reo confesso, & conuicto, quæst. 81. num. 10.*

22 Adderem in super, quod nos non versaremur in casu condemnationis istius rei in pęnam ordinariam Bullarum de quibus supra.

Primo, quia confessus qualificate numquam punitur pęna ordinaria, ex praxi omnium tribunalium, secundum originalem doctrinam *Abbatis in cap. auditis de Præscript. de qua Farinac. quæst. 81. num. 157. Mastrill. decis. 246. latiss. Laderc. omnino vid. consil. 192. nu. 2. vbi reprobat Boss. tit. de confess. num. 24.* qui voluerat doctrinam Abb. non procedere, vbi vltra confessionem qualificatam aderant contra reum alia inditia.

Et in foro nostro S. Officij pulcherimum adest consilium *Rim. Iun. 83. vol. 2. cons. Crim. diuers.* vbi consuluit, quod quidam Iudeus, qui effectus Christianus ad Iudaismum redierat non poterat puniri pęna ordinaria, ob con-

O

ob confessionem ipsius qualificatam, quod redierat non animo Reiudaizandi, sed vt Iudeos deciperet, donec quotam suam fuisset consequutus.

Secundo, quia ex inditijs etiam violentis nullus condemnantur in pœna ordinaria, secundum doctrinam Innoc. in cap. Quia verisimile de præsumpt. vbi, quod cum Iudex procedit super delicto ex præsumptionibus debet multum temperare sententiam suam, non condemnando nisi rarò, & modice, latissime *Farin. quæst. 86. numer. 110.*

Quare votum meum esset, in arbitrio esse Episcopi, & Inquisitoris, vel Reum hunc condemnare in pœna extraordinaria triremium ad tempus.

Vel illum torquere, secundum doctrinam *Bald. lib. 1. num. 45.* de confessis, vt sine qualitate confiteatur, & vbi ex tortura nihil emergat poterit vlterius condemnari in pena triremium, sed ad breuius tempus.

Et licet *Farinac. de reo confesso, & conuicto quæst. 81. num. 137.* reprobet dictam doctrinam Baldi, attamen illa bis fuit in Senatu Pedemont. practicata, testibus, *Osascho decis. 60. & Thesaur. decis. 13. & in Regno Siciliæ apud Mastrill. decis. 246. l. 3. & in Rota Lucensi, decis. 10. Ludouici.*

Neque obstat ratio Farinac, quod alias tortura reo non prodesset, & quod tortura tollit, quæcumque inditia etiam indubitata, nam Doctrina Farinac. procedit, vbi reus durissime torqueretur, vt se ipsum declarat *Farinac. de Ind. & tortura quæst. 40. num. 15.* In Sancto autem Officio non datur reis tortura grauissima, vt in alijs foris.

Et hæc opinio Baldi passim obseruatur in hoc Tribunali, dū abutentes Sacramentis sine mala credulitate torqueri mandat, & postea ad triremes condemnat.

§. SEXTVS.

De tortura abiuratione, & pœnis horum Reorum.

24 Torquentur rei nostri, tam pro habenda veritate, quam pro vlteriore veritate, & super intentione, & vbi Catholice respondeant abiurare debent de vehementi iuxta notata §. 1. *huius tituli.*

25 Condemnanturque in pęna ordinaria delicti, quæ est traditio Brachio sæculari, vt patet ex allegata Constitutione Clem. VIII. & decretis Congreg. S. Officij, de quibus, *Locutus sum in Inditialis, fol. Mihi.*

26 A pęna autem ordinaria excusant minor ætas delinquentis, non plena verificatio corporis delicti, leuitas rei, & alia de quibus supra §. *proximo, & per totum titulum,* quo ad minorem tamen ætatem aduertendum, quod nouissime Sanctissimus Domin. Nost. Vrbanus Diuina Prouidentia Papa VIII. extendit pęnam ordinariam huiusce criminis, ad maiorem viginti annis, vt in sua Constitutione 79. Incipiente Apostolatus 13. Martij 1628.

27 Dubitatum autem in hac re scio, in Maiori Inquisitione Regni Lusitaniæ, quid de huiusmodi reis facere debeant Iudices Layci postquam eorum fuerint brachio relaxati, nam cum in illo Regno Iudices Layci, nullam pęnam executioni mandare soleant, nisi quæ Regia ordinatione sancita est, vel ab ea Iudicum arbitrio committatur, aut de Iure Cæsareo recipiatur, facile contingeret Reos istos sic relaxatos mortis pęnam euadere.

In hac tamen re Clarissimum existimo, quod tales rei sic sæculari brachio relaxati, debent à Laycis Iudicibus pęna mortis multari.

Nam omissa huiusmodi delicti grauitate, de qua *Diaz. in praxi cap. 12.* vbi quod ideo Patres illi Antiqui huic Crimini pęnam non statuerunt, quia tantum nephas committi posse minime crediderunt.

Regula generalis est, quod cum Iudex Ecclesiasticus (qui sanguinis sententiam ferre non potest) aliquem Curiæ Sæculari tradit, ille mortis supplicio est plectendus.

Quod in hoc crimine sine dubio est faciendum, cum 28 tales sint falsarij, vt supra probaui §. 2. vt ad hoc plures allegaui, quibus addo nunc *Piasec. in Praxi Crim. par. 2. cap. 4. num. 24.*

Et Hæretici etiam, ex pulcherrima Doctrina *Diui Thom. 3. part. quæst. 80. art. 6.* ad secundum, vbi expresse dixit, quod dans Hostiam non consecratam pro consecrata, quantum est in se facit Idolatrare illos, qui credunt esse Hostiam consecratam.

29 Quibus accedit exemplum de quo *Fran. Leo. in Thesaur. fori Ecclesiastici, de quo supra §. 2. Item exemplum, de quo Roder. à Cunha de Confess. sollicit. quæst. 13. nu. 11. vbi ex Paulo, de Irregul. p. 6. tit. de Clerico non ordinato ministrante numer. 3.* refert, de ordine, Papæ Alex. VI. quendam fratrem Hyspanum huiusce Criminis reum traditum brachio sęculari fuisse incineratum, item aliud exemplum de quo *Salcedo ad Diaz. dicto cap. 12.* vbi, quod quidam Laycus Toletanus qui duas missas celebrauit perpetua detrusione in Monasterium punitus fuit, mitius eum illo agendo ob dementiam.

30 Atque ita supremam Vrbis Sacram Congregationem S. Officij re in Rom. Curia delata censuisse huiusmodi reos traditos, & tradendos Curiæ Sæculari, esse pœna mortis affitiendos. Neque Iudices Sæculares posse examinare sententias Inquisitorum, sed illas omnino exequi debere testati mihi fuerunt grauissimi viri.

31 In casu autem, quo Iudices Layci sententias per Inquisitores latas, tam contra Hæreticos quam contra huiusmodi reos exequi recusarent, tunc contra eos possent Inquisitores memorati procedere, *Pegn. in Direct. par. 3. com. 85. latiss. Diana ressol. Moral. par. 1. tractat. 2. resolut. 134.* vbi reprobat opinionem *Christoph. Anguiniani, tract. de legibus lib. 3. contro. 31. num. 37. & seq.* volentis in isto casu Inquisitores non posse procedere contra Iudices Laycos.

§. SEPTIMVS.

Quomodo puniantur hi rei in Hyspania.

32 Sanctiss. D. Noster Vrbanus Papa VIII. iussit medio literarum Eminentiss. D. Card. Mellini ad Inquisitorem Generalem Regni Lusitaniæ, sub die 5. Martij 1623. quod rei huiusce Criminis confessi, vel conuicti omnino brachio sæculari relaxarentur vltimo supplicio afficiendi, vt attestatur *Sousa in Aphoris. Inquisit. lib. 1. c. 32. nu. 12.*

33 Verum sicuti ante has literas in Hyspania Constitutiones Greg. & Clem. quo ad pœnam mortis non seruabantur, vt ait idē *Sousa vbi sup. n. 13.* puniebantur enim tunc tantummodo pœnis fustigationis, triremium pecuniarijs, exilio, & reclusione in Monasterio, vt benè notarunt *Sousa vbi supra, & Ferd. de Castro Palao tract. 4. disp. 8. punct. 16. §. 9. num. 2.*

Ita nec post memoratas literas Eminentissimi Card. Mellini, in illis Regnis Hyspaniæ nunquam vidisse hāc pænam mortis practicari attestatur idem *Sousa vbi supra, numer. 11.* vbi ait, *verum post declarationem istam hoc practicari non vidi.* Id certe non alia ratione effectum fuisse Arbitror, nisi quia fortasse in casibus, qui in illis Regnis acciderunt aderant circumstantiæ aliquæ minuentes delictum, & per consequens pænam ordinariam mortis, quæ rigorosissima est.

Si enim

Si enim nullæ huiusmodi circumstantiæ interuenissent, vtique Decretum Sanctissimi Domini, duebuisset ad vnguem obseruari, & illud sine dubio obseruassent Hyspani qui semper fuerunt, & Pijssimi, & Sedi Apostolicæ obsequentissimi.

34 Hinc sub die 1. Octobris 1633. in Inquisitione Siciliæ quidam Religiosus Subdiaconus, qui pluries confessiones excepit abiurauit de leui, & fuit damnatus ad triremes per septennium, vt refert *P. Diana ressolut. Moral. par. 4. tit. 7. ressol. 11.* vel quia dicta Sicula Inquisitione non peruenerunt literæ Eminentiss. Cardin. Mellini, vel quia hæ non se extendebant vltra Regnum Lusitaniæ, vel quia in eo casu aderant circumstantiæ delictum minuentes.

35 Hinc etiam *Castro Pallao vbi supra, numer. 2. vers. & ita vidi*, ait se vidisse quendam adolescentem simplicicem, qui annali reclusione in Monasterium, & pœna pecuniaria damnatus fuit, eo quod fingens se Sacerdotem alterius Confessionem excepit, vt eum postea irridet. Et merito in hoc pœna mortis non habuit locum, tum ratione ætatis, tum ratione simplicitatis, tum quia non serio, sed irrisionis gratia alterius Confessionis audierat.

§. OCTAVVS.

Quomodo cum huiusmodi reis se gerere debeat Confessarius.

36 PRimo Confessarius considerare debet, num talis sic celebrans, vel pœnitentiæ Sacramentum administrans verè in intellectu habuerit errorem, an non, nam illo casu reus huiusce criminis erit innodatus excommunicatione lata in Bulla Cœnæ contra Hæreticos in primo Canone.

Secundo ex supradictis debet Confessarius pondera-
37 re grauitatem huius delicti, vt opportunam possit penitenti satisfactionem iniungere, & si sit reus sæculari foro relaxandus, debet eum benigne consolari, vt mortem patienter sustineat, sic enim mors ei proderit ad satisfactionem peccatorum.

Quod si reus non sit sæculari Curiæ tradendus, sed ob aliquam causam mitiori pœna afficiendus, tunc dubitari potest, an talis reus ob talem celebrationem, & administrationem penitentiæ effectus sit irregularis.

38 In qua difficultate dicendum est, quod si sumus in Cleric. sine dubio efficitur irregularis, per text. in cap. primo de Cleric. non ordinato ministrante, vbi *Moder. Barbos. num. 7. alios cumulat*, quibus addi potest *Scortia in Select. Rom. Pontif. Constitut. Theorem. 403. vers.* Quærenti, an Clericus.

Sed si sumus in Layco, Arbitror ego cum *Henriqu. in Summ. lib. 6. de Pænitent. capit. 2. §. 7. litera H. & Barbos.* vbi supra nullo modo talem Laycum reddi irregularem, ratio est, quia irregularitas in casu nostro inducitur, *ex dicto text. in capit. primo*, at ille text. loquitur expresse de Clerico, quia debet intelligi secundum Rubricam, sub qua est situatus, sed est situatus sub Rubric. de Clerico non ordinato ministrante, ergo.

TITVLVS DVODECIMVS.

De Sortilegis.

SVMMARIVM.

1 *Sortilegium quid sit, quot eius speties, & quid eius nomine veniat, & seq.*
4 *Quid possit Dæmon circa Elementa.*
5 *Quid possit circa corpora hominum, & animaliū, & seq.*
15 *Quid possit circa animam Corpori iunctam.*
16 *Quid possit circa animam separatam, vbi explicatur, locus 1. Regum cap. 28.*
17 *De pacto Sortilegi cum Dæmone tacito, & expresso, quid sit vtrumque, & de vtriusque malitia, & an differant spetie, & quid in foro conscientiæ, & seq.*
23 *Sortilegium Hæreticale, quid sit, & plura illius exempla, & seq.*
29 *Sortilegium non Hæreticale quid sit, & plura illius Exempla.*
30 *Sortilegia ad bonum finem illicita.*
31 *Si fiant cum immixtione Sacramentorum sunt Hæreticalia.*
32 *Decisio in qua quis fuit damnatus vt Necromanticus ob huiusmodi sortilegium.*
33 *Res Sacræ in Sortilegio adhibitæ Diabolo offeruntur.*
34 *Inquisitores sunt Iudices competentes in istis Sortilegijs.*
35 *Et ita in Hyspania practicatur.*
36 *Oratio Incipiens Crux Christi superstitiosa est, & vtilis talis à Sacra Congregatione declarata.*
37 *Huiusmodi Sortilegia in Inquisitione Cremonæ solent puniri.*
38 *An Papa possit errare in Canonizatione Sanctorum.*
39 *Quod non potest errare.*
40 *Ecclesia vniuersalis colit Sanctos Canonizatos.*
41 *Declaratur locus D. Aug. Multa corpora Sȼ.*
42 *Hæreticum est esserere Papam posse errare in Canonizatione Sanctorum.*
43 *Caietanus existimat solum pium esse credere Papam non posse errare in Canonizatione Sanctorum.*
44 *Suarez vero ait temerarium esse id asserere.*
45 *Papa in pertinentibus ad fidem non potest errare.*
46 *Nec in spectantibus ad mores.*
47 *Sortilegia in quibus miscentur Orationes cum clauf. Si Sanctus est, sunt Hæreticalia.*
48 *Sortilegium amatoriam quando sit Hæreticale, & seq.*
51 *Sortilegia amatoria comittētes interrogandi sunt an crediderint, Dæmonem posse cogere voluntatem hominis.*
52 *Sortilegium factum cum hostia non consecrata, an sit Hæreticale opinio Farin.*
53 *Contraria opinio Scaccia, & Zanardi probatur late, & sequ.*
55 *De Vtente nominibus signis, & Caracteribus ignotis vbi de nominibus Angelorum, & Dæmonum, ac in specie, an Vriel sit nomen Angeli latissime.*
56 *Inuocans Dæmonem cum adoratione latriæ, vel Duliæ est Hæreticus, & quando habeatur pro suspecto pluriaque ibi exempla.*
58 *Inuocans Dæmonem ad facienda Miracula, hæreticale comittit Sortilegium, & seq.*
61 *Inuocans Dæmonem ad sciēdum ea quæ ipse potest naturaliter scire, quando hæreticale comittat sortilegium.*
63 *De Inuocatione Dæmonis sine cultu.*
64 *De Sortilegio ad Includendum Dæmonem in vase.*
65 *De diuinatione per astra, & Bulla Sixti Quinti, contra Astrologos, & seq.*
68 *De alijs diuinationis spetiebus, remissiue.*
69 *Quid sit Astronomia.*

Tribunalibus subministrat Inditia, siue sæcularibus, siue Ecclesiasticis.
168 *Notanda assertio P. Massini.*
169 *Pulcherrima Doctrina Molini super ritibus Regni Arragonum in hac materia vbi Decisio, Sacra Congregationis.*
170 *An quo ad non Hæreticalia intelligatur sublata facultas Episcopi procedendi.*
171 *An Inquisitores in causis Lamiarum sine Episcopis possint procedere.*
172 *Quomodo debeat constare de corpore delicti, in sortilegijs facti transeuntis, & permanentis, & seq.*
176 *De probando corpore delicti, remissiue.*
177 *De Pentaculis, libris, & alijs Instrumentis repertis penes aliquem, & de Praxi procedendi contra istum, & seq.*
180 *De alijs inditijs contra sortilegos, & seq.*
186 *Sanguis à Violenter necatis solet exire, & quando.*
187 *Causa huius emanationis sanguinis.*
188 *In itium hoc in quibus Tribunalibus approbatum.*
189 *Et tamen Inditium fallacissimum, & eo vti non debent indistinctè Iudices timentes Deum.*
190 *Honorifica mentio Illustrissimi Viri D. D. Consalui de Salamanca.*
191 *De facto accidit hic casus in Ciuit. Crem.*
192 *Decisio Senatus in hac materia, & quomodo intelligenda.*
193 *Clara distinctione tota hæc materia absoluitur vbi honorifica mentio D. Merenda.*
194 *Inditium de Olla plena Vnguentis, &c. reperta penes sagam.*
195 *Loquutio Saga cum Dæmone.*
196 *Inuentio alicuius penes patibula.*
197 *Inditium quod quis alios doceat incantationes.*
198 *Subita mors sequuta ex eo, quod sagatangat inimicum.*
199 *De nominatione facta à Dæmone.*
200 *De rebus repertis in ceruiciali.*
201 *Singula hæc inditia non sunt ad torturam sufficientia.*
202 *Quid in hac materia sentiendum de fama publica.*
203 *Pulcherrima traditio in hac materia Castri Palal, & declaratur quomodo in hoc crimine debeat Iudex esse facilis ad torturam.*
204 *Processus non sunt inchoandi per eum ad Aures &c.*
205 *Decisio Senatus Nostri Mediolani in hac materia.*
206 *Quæ consideranda ante Carcerationem Malefica.*
207 *Perquisitio domus Malefici quando, & quomodo facienda.*
208 *Medici qua cautela examinandi.*
209 *Medicorum Iudicia fallacia.*
210 *Malefica in separatis Carceribus custodienda.*
211 *Iudex eas alloqui non debet nisi Inditialiter.*
212 *Quomodo maleficæ interroganda, & de toto ordine processus.*
213 *Tortura debet esse simplex omnino, & sine squassis.*
214 *Tortura non repetenda, & quando secus.*
215 *Fœminis non abradendi Capilli, nec Pili ob honestatem.*
216 *Iudex vti debet in tortura sale scientia, & conscientia.*
217 *Quomodo se debeat gerere Inquisitor cum mulieribus, quæ à fide Apostatarunt.*
218 *Iudex in hoc Crimine debet esse facilior ad torturam à qua dignitas non excusat, & de praxi torquendi reum.*
221 *Tortura super Complicibus quando danda, & an in hoc delicto.*
225 *De tortura super intentione.*
226 *Depositiones duarum Sagarum attestantium se in conuentu aliarum vidisse aliquem vel aliquam an faciant inditium ad torturam vel capturam, & quid de nominatione à Dæmone per exorcismum facta.*
228 *Socius contra Socium non facit fidem, nisi deponat cum iuramento, & tortura.*
229 *Decisio Senatus Mediolani pulcherrima in hac materia.*
230 *Doctr. Blanci reprobata ex Bellono Papiensi.*
231 *Multi tenent hoc etiam in S. Offitio habere locum.*
232 *Hic casus fuit disputatus in Congr. Vrbis.*
233 *Multi alij tenent Socios in S. Offitio admitti sine tortura, & sic practicatur in Hyspania.*
234 *Consuetudo vniuscuiusque Tribunalis sequenda.*
235 *In Inquisitione Cremonæ, quid obseruetur.*
236 *Pulcherrima Doctrina Cantera in materia illius qui cœpit facere Sortilegium sed non perfecit.*
237 *Ceremonia Mahumetana in occidendis Animalibus.*
238 *Incipiens sed non perficiens Sortilegium puniatur extra ordinem.*
239 *Ex parte Maleficij perfecta oritur inditium ad torturam quo ad partem non perfectam.*
240 *Sortilegi sunt suspecti de Hæresi, & ideo debent abiurare.*
241 *Notabilis Doctrina circa indicendam abiurationem vbi quod plene debet constare de facto, ob quod indicitur abiuratio.*
242 *Qualiter Sortilegi hæreticales debent abiurare, & seq. & qualiter non hæreticales.*
246 *Suspitio leuis in hoc Crimine an tollenda, & qualiter latissime.*
254 *Quid sit obseruandum circa facientes Natiuitates, vbi Decisio Inquisit. Hyspaniæ in hac materia.*
256 *Qualiter puniantur sortilegi, tam Hæreticales, quam non Hæreticales, vbi etiam quomodo puniantur mulieres striga euntes ad Ludos Diabolicos, & quid si sint relapsæ.*
259 *Qualiter puniatur Iactans se quod sortilegia comiserit.*
260 *Inditia indubitata, & violenta quæ sint.*
261 *Ex inditijs indubitatis an quis possit damnari ad mortem, & qui D. D. de hac re agant.*
262 *In delictis attrocibus, & non occulta probationis quis non potest damnari, ex inditijs indubitatis pœna corporali, & mortis.*
263 *Quid in delictis ocultis, & atrocibus, vbi quid in hoc obseruetur.*
In Regno Neapolitano.
In Regno Siciliæ.
In Senatu Mediolani.
In Senatu Dolano.
In Senatu Pedemontano.
In Senatu Lusitano.
In Senatu Arragonensi.
In Senatu Valentino.
264 *Indices inferiores non possunt ex dictis inditijs aliquem ad mortem damnare.*
Et in hoc casu an Iudices inferiores debeant reum torquere, vel eum pena extraordiaria punire, vbi reprobatur Fachineus.
265 *Singularis Doct. Bart. ab omnibus approbata.*
266 *Cum statutum loquitur in rem comprehendit mandantem.*
267 *Cum vero loquitur tantummodo in personam non comprehendit mandantem.*
268 *Bulla nostra Gregor. XIV. loquitur in personam.*
269 *Mandantes homicidium proditorium, nec ex iure communi, nec ex Bulla Gregor. XIV. excluduntur ab immunitate Ecclesiastica.*
270 *Honorifica mentio D. Camilli Carcani Iudicis Maleficiorum Cremonæ.*
271 *Quomodo puniendi hi mandantes remissiue.*
272 *Pueri Malefici quomodo puniendi.*
273 *De puluere, quam Diabol. solet tradere Malefic.*
274 *Sola cogitatio non punitur lege humana.*
275 *D. D. de quæst. nostra tractantes enumerantur.*
276 *In Attrocissimis conatus iunctus cum actu proximò* puni-

§. PRIMVS.

Sortilegium quid sit,

1 Sortilegium diffinitur, vt sit quædam superstitio illusoria, & summe noxia, qua homo vtitur dæmonis ministerio, ita *Ghirlandus in tractatu de sortilegiis, qu. 1. num. 1. Farin. in praxi crim. qu. 20. num. 73. sed melior mihi videtur definitio Bodini, de Dæmonomachia l. 1. cap. 1. in princip. quem sequitur, Scacia, de iud. ciuil. crim. & hæret. lib. 1. cap. 12. num. 20.* qui sortilegium definiuit, vt sit, qui ad aliquid consequendum, diabolicis vtitur instrumentis.

2 Sortilegiorum tres enumerauit species *Girlandus dicto tract. de sortileg. quæstione 2. & Farin. dicta quæstione 20. num. 74.* Prima diuinatiua, per quam sortilegi futura quædam, præsentia, vel præterita nobis ignota vaticinari conantur, Secunda species est sortilegij Amatorij, quod fit ad flectendos animos pudicos mulierum, vel virorum ad libidinem, Tertia species est sortilegij malefici, per quod fabricantur infirmitates, morbi, calamitates, & similia in hominibus, vel brutis, ex quibus vel mors maleficiati statim oritur, vel illius corpus paulatim conteritur, virtusque debilitatur. Sortilegi nomine hoc loco continentur diuinatores, Incantatores,
3 Strigiæ, seu lamiæ, sortilegi, Idolatræ, Magi, Arioli, Aruspices, & alij de quibus, *Zanchin. de hæret. cap. 22. n. 1. & seq. ita Farin. de hæresi, quæstione 181. nu. 3. vers.* Præmitto secundo, vbi alios allegat, inter quos *Petrum Greg. in Sintagm. Iuris, lib. 34. tom. 3. cap. 3.* vbi agit de pluribus speciebus diuinatorum, quibus addi potest latissime materiam pertractans *Martinus del Rio, disquisit. Magic. lib. 4. per tot. & alij in præsenti titulo allegandi,*

§. SECVNDVS.

De potestate Dæmonis,

Præmittenda est hæc quæstio de necessitate, vt postea facilius, & melius intelligantur, quæ sumus infra dicturi, de sortilegio qualificato, & hæreticali.

4 Et quidem circa elementa, possunt tempestates, grandines tonitrua, ventos, terremotusque excitare, ijsque varijs modis lædere, vt patet, Iob 1. possuntque segetes ex vno in alium agrum transplantare &c. *Less. de Iust. & iure, lib. 2. cap. 44. dub. 3. num. 14. Martin. del Rius disquisit. Magic. lib. 2. quæst. 11. Binsfeld. de confessionibus maleficorum, & Sagarum, par. pr. qua conc. 10. fol. mihi 201.*

5 Circa corpora hominum, & animalium, Primo possunt illa celerime de loco ad locum transferre, pro vt accidit communiter in Sagis seu Lamijs, quas Dæmones vere, & realiter, ad nocturnos conuentus transferunt, Quidquid enim aliqui dixerint, quod translatio hæc sit tantummodo imaginaria, attamen opinio hæc est falsa, & reipublicæ perniciosa, nam, licet negari nequeat, quin translatio hæc aliquando sit imaginaria, attamen negari non potest, quod etiam aliquando realis sit, prout latissime probant *Less. vbi supra Delrius loco citato, quæst. 26. & Sanchez, ad præcepta decalogi, lib. 2. cap. 40. num. 6.* late omnino videndus *Bisfeld de confessionibus Magorum, & Sagarum, parte prima, quæst. concl. 12. per totam fol. mihi 103. & conclus. 13. fol. 219. Leo in Thesauro fori Eccles. par. 3. cap. 36. nu. 12. & seq. Parlad. Quotid. differ. iuris, diff. 106. §. 3. per tot.*

6 Secundo possunt corpora hominum, & animalium transformare, non quidem figuram intrinsecè mutando, sed aliam ex vaporibus extrinsecus circum ponendo ita *Less. loco cit. num. 18.* qui bene rem hanc explicat *Delrius disquisit. Magic. dicto lib. 2. quæst. 18. Binsfeld. de confess. Magic. & Sagar. conclus. 3. fol. mihi 162.* vbi late explicat caput. 4. Danielis,

7 Tertio possunt morbos immittere, qui nulla medica arte queant curari, & similiter morbos omnes curare, qui naturaliter queunt sanari *Less. dicto dub. 3. num. 19. & 20. Binsfeld. vbi supra conclus. 7. & 8.*

8 Quarto occultos Thesauros possunt eruere, sicuti etiam possunt se reddere aliquo modo inuisibiles, & Dæmones in homines immittere, vt ab ipsis obsideantur, *Less. loco cit. num. 21. & 22.*

9 Quinto possunt impedire actus matrimoniales, vel refri-

refrigerando hominem ab actu illo, adhibendo virtutes rerum occultas, vel prohibendo missionem spirituum ad membrum, in quo est virtus motiua, auctor Lucernæ Inquisitorum in tractatu de Strigijs, *num.14. vers.* quod autem *Binsfeld. vbi supra conclus.6. fol.192.*

10 Sexto actum venereum possunt exercere cum viris, exhibendo se succubos, & cum mulieribus exhibendo se incubos, & hoc casu possunt prolem gignere, deferendo semen alicuius in vas mulieris in actu copulæ, & tunc prolis verus pater est, non demon, sed ille homo cuius semine dœmon fuit abusus *Delrius vbi supra qu. 15. late Petrus Thyneus, de apparitionibus spirituum, libro primo, cap.19. numer.2. & pluribus sequentibus, Binsfeld. vbi supra, conclus.5. fol.172.* & vltra exempla varia huiusce rei a supradictis auctoribus adducta, supra quinquaginta annos, vt videre est ex votis manu scriptis *D. Amid. vol.22. tom.1. ad fuit in Ciuit. nostra,* quædam Mulier, quæ veneree comiscebatur cum dœmone, credens se comisceri cum quodam suo amasio defuncto, non autem cum dœmone, cum quo tamen nunquam apostatauit a fide, nec de hoc vnquam ab eo fuit requisita, quæque postquam fuit carcerata, ei in carceribus apparebat quotidie, licet secum non comisceretur.

11 Septimo possunt facere, vt nascantur gigantes, quia possunt, cum cœunt cum mulieribus eligere semen plurimum, crassissimum, calidissimum, spiritibus affluens, & feri expers, *Delrius vbi supra, q.15. vers.* vltimum in hac *quæst.& idem dicendum de Pigmeis.*

12 Octauo possunt facere bestias loqui, vt accidit in serpente, qui tentauit Euam, *Delrius, quæst.19.* Item possunt facere vt homo inediam perferat, longissimoque tempore dormiat, idem *Delrius quæst.21.* sicuti etiam possunt seni iuuentam reddere, Delrius, qui id probat varijs exemplis *dicta leg. secunda, quæst.23.* & producere aliqua mixta sensibilia imperfecta, quæ generantur ex putri, *Delrius, vbi supra, quæst.14.*

13 Ex alia parte certum est, demonem non posse facere miracula vera, nam hæc potentiam requirunt infinitam, & sic demon non potest suscitare mortuos, visum reddere ceco nato, facere, vt idem corpus sit in duobus locis, & similia, *Delrius disquisit. Magic. lib.2. quæst.7. late Binsfeld. de confess. Magor. & sagarum prima parte, quæst. concl.1. fol. mihi 157.*

14 Nec etiam demon potest ordinem naturæ, & leges vniuersi mutare, vel euertere, *Delrius loco citato, quæst. 10.* cum autem effectus, qui a diabolo expectatur, potentiam eius superat, tunc effectus ille censeri debet præstigiatorius, *Delrius disqu. Magic. lib.2. q.6. in fin.* ad quem semper recurrendum in similibus materijs.

15 Circa animam humanam coniunctam corpori, demon ea omnia potest, quæ ex corporis dispositione, & imaginatione pendent, vt inferre amentiam, incitare ad amorem, odium, libidinem, facile enim est demoni efficere, vt obiectum aliquod assidue offeretur phantasiæ in modum, vel conuenientis, vel disconuenientis, & concitare humores, & spiritus consentance effectui amoris, vel odij *Less. de Iust. & Iure, libro secundo, cap. 44. dubio tertio, num.23. Delrius disqu. Magic. lib.2. quæst.24.*

16 Circa animam vero separatam nihil possunt demones, præterquam quod damnatis possunt irrogare supplicia, & tormenta secundum modum, & mensuram a diuina iustitia pro meritis constitutam, itaq; non possunt illas ab inferis excitare, & viuis representare *Less. vbi supra, num.23. vers.* circa animas separatas, *Delrius lib. secundo quæst.6. & latissime q.26.*

Solum circa hoc difficultatem facit, illud primi *Regum, cap.28.* vbi cum Saul petijsset excitari Samuelem per Phitonissam, ipse Saul apparuit, vt verior sententia tenet, quod confirmatur, ex *cap.46. Ecclesi.* vbi Samuel dicitur prophetasse post mortem, & Regi interitum prædixisse, & ipsum Samuelem, vere apparuisse Sauli probarunt *Galatin. contra Iudæos, lib.6. cap.10. Ioseph. lib.6. Antiquit. cap.14. Lyran. & Abulens. ibi, Petrus Thyreus. de apparitio. spiritus, cap.11. n.8. & 9.*

Verum Samuel non vi magica suscitatus prodijt, sed diuina in cœnam impij regis, cuius rei signum est, quod magicam incantationem præuenerit, vnde, & turbata est Phitonissa, & rectus capite sursum elato emerserit è terra, contra morem vmbrarum magicarum quæ pedibus sursum versis, & capite deorsum prodire dicuntur, ita *Lessius qui rem hanc fuse explicat loco cita o, num.24. videatur ad hoc,* D. *Thom. 2.2. quæstione 95. artic.4.* ad secundum, & eo loco omnes eius commentatores, *& Io. Marianam Societ. Iesu, in dictum cap.28. Regum. numer.15.* vbi alios DD. ad hoc refert.

§. TERTIVS.

De pacto Sortilegi cum Dæmone, expresso, & tacito.

17 Inter sortilegium, & demonem duplex pacti genus interuenire solet, expressum vnum, tacitum alterum, ita *Farin. de hæresi, quæstio,181. num.34. Bisfeld. de confess. Malef. præludio 6. per tot. Suarez, de relig. tom.1. lib.2. de superstitione, cap.9. Sanchez, in præcepta Decalogi, lib.2. cap.38. numer.3. & sequent. latissime Delrius disquisit. magicarum, lib.2. quæstione quarta, & quinta.*

18 Expressum cum demone pactum est, quod expressit verbis a sortilegio fit cum demone, aut cum sciens aliquis demonem per aliquod signum occulta docere, illud ea docendus vsurpet, ita *Sanchez,* & alij locis allegatis videatur *Delrius, qui dict. quæst.4. vers.* Primo sciendum est declarat omnes modos, quibus hoc pactum fieri solet, Quamuis existimarem ego falli Sanchez, dum voluit, vsurpantem signa, & caracteres, ad quorum vsum demon aliquid facit, habere pactum expressum cum demone, cum re vera illud tantummodo sit pactum tacitum, & implicitum, vt videre est ex *Delrio, & alijs vbi supra.*

19 Tacitum pactum est cum suis superstitiosis vtitur signis, ad quorum vsum demon vigore pacti expressi habiti cum primo instituente, aliquid facit, & operatur, ita *Delrius vbi supra, vers.* Pactum tacitum duplex, & latissim. *vbi supra, toc. cap.9.*

20 Ex quo colligitur pactum hoc tacitum cum demone interuenire posse, etiam absque eo quod sortilegus intendat opem demonis implorare, cum enim signa illa a sortilego vsurpata, ex sola secreta hominis ope effectum speratum eliciant, eo ipso quo, quis his vacat tacite velle videtur demonis opem, *Sanch. vbi supra, n.4.* Et hoc est, quod subtilis, docuit *Caiet. 2.2. qu.95. art.2. vers.* ad euidentiam huius quem sequitur *Symanch. de Cath. Instit. tit.63. num.13. & Suar. loco cit. num.13. & num.7.* vbi quod, per crassam ignorantiam, vel in aduertentiam potest quis velle contraria, vnum formaliter, aliud virtualiter vt accidit in his sortilegis, qui formaliter nolunt opem demonis, & virtualiter illam voluut, vtendo signis, & caracteribus magicis.

21 Malitia vtriusque pacti, in eo sita est, quippe ab ipso mundi exordio *Gen.3.* Deus inter homines, & demones inimicitias posuit easq; vniuersi in Baptismo spondent, quare pacta huiusmodi cum demone incuntes fedus cum Dei inimico, & hoste iurato ineunt, quamobrem pertinet hoc ad proditionem quandam, & apostasiam, instar militum, ad contrariam inimicorum factionem declinantium, ita *Sanchez loco citato, dict. cap.38.*

cap.38.num.6.Suar.de relig.tom.1. lib.2. de superstitione, cap.8.num.19. post Caiet.2.2.quæst.90 art.1. optime Eymericus in directorio Inquisitorum p.2. quæst.43. & ob id D. Paulus prima, ad Corinth. cap.19. dixit Nolo vos socios fieri dæmoniorum.

22 Quærit Suarez, loco supra citato, cap.10. an diuinatio V. G. & Sortilegium factum per pactum tacitum cum dœmone, differat specie a facto cum eodem dœmone per pactum expressum, Et omittendo ea, quæ in scholis pro vnitate specificata dictorum sortilegiorum dici possent, clarum est, quod ad pœnas ac præsumptionem de hæresi Sortilegia illa habenda sunt pro distinctis specie ita Suar. loco citato, & D. Thom. in 2.2. quæst.95. art.3. ad primum, vbi ait multo grauius esse Dœmones inuocare, quam aliqua facere quibus dignum sit, vt se dœmones ingerant, licet in foro Conscientiæ, Diana resol. moral. part.1. tract.7. resol.66. voluerit dicta sortilegia non differre specie, ac proinde in confessione non esse necessarium, quod in specie exprimantur, certum tamen est, quod eum in Sortilegijs factis cum pacto tacito non sit tam elata eorum malitia sicuti est in alijs sortilegijs, in foro conscientiæ sortilegus ex pacto tacito aliquando euitat culpam mortalem, videatur Portel. in dubijs regul. verbo, sortilegia, numer.26. & Bosnaniens. in decis. totius Theol. l.3. cap.8. quæst.1. conclus.6.

§. QVARTVS.

De Sortilegijs Hæreticalibus, & non Hæreticalibus.

VVlgatissima est sortilegiorum diuisio, in qualificata, seu hæreticalia, & non qualificata, seu non hæreticalia, de qua latiss. Pegna, Scaccia, Farin. & Delrius locis infra allegandis.

23 Sortilegium hæreticale, & qualificatum est, quod exercetur cum aliquo dicto, seu facto hæreticali, vel cum abusu Sacramentorum, vel rerum quas Theologi vocant Sacramentalium, Olei Sancti, Candelæ Benedictæ, Agnus Dei, &c. vel eum in eo adhibetur Euangelium, Symbolum, Pater noster, vel aliquis Psalmus Dauid, vel aliæ orationes, vel verba scripturæ, maxime ad effectum consequendum, quod de se sit peccatum mortale, ita Pegna ad director. parte secunda, comm.67. Farin. de Hæresi, quæst.181. num.2. & pluribus sequentibus, Scaccia de Iud. Ciuil. Criminalibus, & hæreticalibus, libro 1. cap.12. numer. Delrius disquisit. Magic. lib.5. sectio.15. per tot. Leo. in Thesauro fori Ecclesiastici p.3. c.36. n.9. Ex quibus plura in praxi colligi possunt.

24 Primo Sortilegium hæreticale comisti ab ijs, qui a Demone petunt ea, quæ soli Deo reseruata sunt, vt cum petunt resurrectionem mortui, vetam creationem, illuminationem cæci nati, &c. ita Farin. de Hæresi, quæst. 181. num.5. vbi alios antiquos quos D.D. allegat.

25 Secundo Sortilegium Hæreticale committunt rebaptizantes puerum, vel Baptizantes imagines, magnetem, vel hominis mortui cadauer, ita Farinaz, de Hæresi dicta quæstione 181. numer.23. & sequent. Scacc. loco supra citato numero 36. Pegna comm.67. vers. Postremo generaliter Leo. in Thes. fori Eccles. dicto cap.36. num.10. & Delrius disquisit. Magic. lib.5. sect.15. vers. Dico quarto, vbi quod isti, vel sunt hæretici si credunt formam, & materiam Baptismi esse aliam ab ea quam Christus instituit, vel si sic non credunt, sunt vehementer de hæresi suspecti.

26 Tertio Hæreticale Sortilegium est, cum Dæmoni tribuitur Adoratio vel latriæ, vel duliæ soli Deo, & Sanctis eius debita, ita Eymericus in Directorio p.2. qu.43. ferè per totam, vbi etiam Pegna latiss. Scaccia dicto cap.12. num.15. & seq. Dicitur autem sortilegus latriæ honorem Dæmoni dare, si vocatet eum Deum, vel alijs verbis denotantibus diuinitatem, honorem vero Duliæ si eum vocaret Sanctum, vel Beatum, si ei genuflecteret, præces funderet, luminaria accenderet, thus, & alia aromata ei offerret, immolaretque ei aliquod animal, vel sanguinem proprium, de quibus vide Eymeric. loco cit. & Scacc. d. cap.12. numer.26. & seq. Leo. d. cap.36. num.9. & 10.

27 Quarto Sortilegium Hæreticale est, quod fit ad inuenienda furta, cum puella virgo habens cereum accensum in manu ponitur ante phialam plenam aquæ, & profert hæc verba, Angelo bianco, Angelo santo, per la tua santità, per la mia virginità mostrami chi hà tolto tal cosa, ita consuluit pleniss. Barbat. consil.55. lib. 1. Decian. tract. crim. lib.20. cap.17. vers. Item Hæreticus est, qui per Phialam, Pegna, parte secunda, comm.68. latiss. Farin. de Hæresi quæst.181. num.15.

Et licet Clarus in §. Hæresis num.23. ad finem expresse reprobet Barbat. pro vt etiam facit Rimin. Iun. consl.414. n.16. & seq. expresse docentes Sortilegia facta ad inuenienda furta non esse Hæreticalia.

Attamen veritas est, quod huiusmodi sortilegia tunc sunt Hæreticalia, cum in eis interuenit abusus vel Sacramentorum, vel Sacramentalium, vel aliquid aliud ex his quæ supra diximus, alias secus, Farin. vbi supra, num.17. In casu autem nostro negari non potest, quin Sortilegium sit Hæreticale, cum in eo diabolus vocetur Sanctus, & sic duliæ honor ei impendatur, Idem dicendum de vsu speculi ad sciendа futura, cum accensione candelæ quæ adorationem significat, Ricc. decis. Curiæ Archiepisc. Neapol. 243. per tot. vol. 2.

28 Quinto quæcumque sortilegia fiunt a Sortilegis habentibus pactum expressum, cum Demone respectu operantis sunt Hæreticalia, etiam si talia non essent ratione operis, vt quia a Demone peteretur res, suam facultatem naturalem non excedens, ita Mart. Delrius disqu. Magic. lib.5. sect.15. num.2. vers.2. axioma Zanard. in Summ. Diuinorum præceptorum qu.2. cap.64. vers.2. erit sortilegus, tales enim pacta cum Demone ineuntes, sunt vehementer suspecti de Apostasia, ita Zanard ibi ex D. Thom.2. Sent. dist 7. Genuens. in Prax. Curiæ Archiepisc. Neapol. cap.18. n.11. vers. Item vehementer suspecti in nouiss. impress. & in Antiquis cap. 23. Sexto Breuiter omnia sortilegia sunt hæreticalia, in quibus sortilegi Imagines baptizant, pueros rebaptizant, caput defuncti fumigant, Sanctorum Imagines conculcant, sputis fedant, Cruces deijciant, vel confringunt, Sacramentis Sacris, vel Sacramentalibus nefarie abutuntur, dæmones, inuocant, eis thura adolendo sacrificia offerendo, candelas accendendo, cultum tribuendo, genua flectendo, humi prosternendo, preces emittendo adorando, se eis deuouendo, obedientiam promittendo, laudes eorum vel cantus proferendo, castitatem, pro eorum reuerentia, vel admonitu seruando, Ieiunando, carnem suam macerando, vestibus nigris, vel albis pro eorum reuerentia induendo, per characteres, signa, & ignota nomina obsecrando, Aues, vel alia similia animalia immolando, sanguinem proprium ex se emittendo, vel aliquid simile in eorum cultum, & obsequium peragendo, qui eorum scripta nomina honoris, & cultus causa secum deferunt, vti latiss. hæc omnia prosequitur, Beloch. de casibus reseruatis, part.2. qu.1. in primo casu Tabellæ Anchonitanæ, num.73. & fere per totum illum casum, ex quibus colligitur quod Sortilegium non hæreticale est, in quo,
29 nulla ex supradictis interueniunt, ita D. D. supra allegati, quod pariter prohibitum, & vetitum est, & regulariter exerceri non solet, sine pacto saltem implicito cum demone, & ob id licet ad bonum finem fa-

factum, punitur ab Inquisitoribus, vt fuit decisum in Curia Archiepiscopali Neapolit. in quadam vetula octuaginta annorum, quæ huiusmodi simplicia Sortilegia faciebat ad sanandas infirmitates, teste *Ricc. decis. illius Curiæ* 144. *vol.2. quam desumpsit à Carocc. decis.88. per tot.* Sic etiam simplex Sortilegium videtur superstitiosus ille medendi modus, quo vulnus breuissime curatur, applicando medicamentum petijs lineis sanguine vulnerati madefactis, quia ageus naturale naturali actione transeunte non potest agere in distans, ita *Bonatina de legibus disp.3. qu.5. punct.4. n.18. & seq.* vbi, quod ita fuit conclusum in Pænitentiaria Mediolani, *& num.19.* addit hosce sic medentes debere denunciari S. Officio, & ita in nostro S. Officio Cremon. huiusmodi sic, vel similibus modis medentes, puniuntur grauissime, similiter Sortilegium non qualificatum est, quod fit cum ossibus mortuorum, desumptis ex aliquo cæmeterio.

Et licet aliqui Viri docti, & Pij voluerint, illud Sortilegium esse qualificatum, quia ossa illa sunt pars corporis humani solemni ritu ab Ecclesia benedicti, dum Ecclesiasticæ sepulturæ traderetur, attamen opinionem hanc Ego semper falsam existimaui, quia ossa illa non possunt dici quid Sacramentale eo modo, quo a D. D. Sacramentalia vocantur, præterquam quod hinc sequeretur, quod Sortilegium factum cum capillis Mulieris esset qualificatum, quia capilli sunt pars corporis Mulieris ab Eccles. in Baptismo benedicti, & in Confirmatione ad Episc. Sacro Chrismate inuncti, & ita pluries practicatum fuit in nostro S. Officio Cremme Consultore existente.

S. QVINTVS.

De Sortilegio Sanitatis quando sit Hæreticale.

30 Sortilegia quantumuis ad bonum finem facta illicita esse concedunt omnes quos longa serie refert, *Petr. Binsf. in l.4. quæst.5. conclus.2. Cod. de Malef. & Matemat.* quinimo Sortilegia huiusmodi aliquando simplicia esse, aliquando verò qualificata, & hæreticalia nequaquam probabiliter potest dubitari.

31 Si enim sine vlla immixtione Sacramentorum vel rerum quas Theologi Sacramentales vocant, vel sine alijs a nobis supra recensitis, num.23. & seq. fiat Sanitatis sortilegium certe erit simplex, sed si aliqua ex eis interueniant, non video quare, non debeat dici Sortilegium qualificatum, & ne id proprio marte dicere videamur, allego in terminis *Torreblancam de Magia, lib.2. cap.49. num.56. vbi ex Martino del Rio disquisit. Magicarum lib.3. cap.2. qu.4. sect.7. vers. per Christum, & cum Christo, & vers. De hac formula,* narrat, quod

32 quidam salutator Ipri, fuit damnatus, vt Negromanticus, ex eo quod recitatis verbis Sacrosanctæ Consecrationis, & nonnullis alijs sanabat omnia vulnera, *& num.55.* addit idem Torreblanca omnino videndus, huiusmodi Sortilegia sanitatis, eo superstitiosiora esse, quo sanctiores res in eis permiscentur, quia res Deo

33 debitæ, & dedicatæ in sortilegijs adhibitæ Diabolo eius hosti offeruntur, vt notat *Io. Criuil. de superst. p.3. cap.11.*

34 Neque dubitandum est quin Inquisitores sint Iudices competentes in huiusmodi sortilegijs sanitatis, quæ passim ab Hyspanis vocantur en Salmo, quod verbum nostra lingua significat medicamentum, quod fit recitando super infirmo Psalmos, & Orationes, vt dixit Laur. Franciosin. in suo elegantissimo Dictionario Hy-

35 spano, & Italico parte 2. in verbo *Ensalmadera*, ita enim practicatur in Hyspanis Inquisitionib. vt attestatur, P. *Diana resolut. Moral. par.4. tract.8. resol.122. & tract.3. resol.62.* vbi etiam resoluit orationem inci-

36 pientem *Crux Christi, &c.* ad pestem euitandam esse omnino superstitiosam, & vti talem fuisse a S.C.S. Officij declaratam, per literas Eminentiss. D. Card. S. Honufrij, datas ad Inquisitorem Hetruriæ, 18. Septemp. 1630. vti etiam attestatur P. Marchinus Religiosus Congreg. Clericorum S. Pauli Decollati, in suo eleganti tractatu de peste in problematibus fol.44. probl.33.

37 Et in nostra Inquisit. Cremonæ possum ego attestari huiusmodi sortilegia sanitatis grauissime puniri, pro facti, & personarum qualitate a Reuerendiss. per tempora Inquisitoribus.

Et ita in Congregatione nostra Sancti Officij coram Eminentiss. D. meo Camporeo, die 25. Septembris 1638. per omnes D. D. Consultores, vno excepto fuit dictum sortilegium cum Hostia non consecrata factum ad sanitatem esse hæreticale, & in ea dicebam, quod licet D. D. in hac materia loquantur tantummodo de Hostia super qua celebratæ sunt Missæ, attamen vltra rationes supra allegatas, idem conuincebat sequens ratio, Quod forma Sacramenti Eucharistiæ adhibita in sortilegio in omnium sententia reddit illud qualificatum, igitur idem dicendum est de alia parte Integrante eiusdem Sacramenti idest de Hostia non consecrata, quæ adeo est materia Sacramenti, quod moraliter pro Eucharistia tantummodo est destinata, & non est sicut aqua, & oleum respectu Sacramenti Baptismi, & Confirmationis quæ de se sunt materiæ communes tam ad Sacra, quam ad profana.

Et si dicatur quod vtimur Hostia non consecrata aliquando ad literas claudendas respondetur, quod hoc est mere per accidens, & non tollit, quin Hostia moraliter tantummodo pro Sacramento Eucharistiæ sit destinata.

S. SEXTVS.

An Sortilegium sit qualificatum in quo Sanctitas alicuius Sancti Canonizati in dubium reuocatur.

Solent plerumque impij Sortilegi Sacrilegis orationibus vti in quibus Sancti aliqui inuocantur cum conditione, *si Sanctus est, vel si Sancta es*, ideò opportunè, quæritur an huiusmodi sortilegia ex hoc præcise sint qualificata.

In hac re breuiter dicendum est, hanc quæstionem ab alia pendere de qua agunt Theologi *in 3. sententiarum distinct. 25. cum Magistro, & in 2.2.* D. Thomæ in

38 materia de fide an Papa possit errare in Canonizatione Sanctorum, hac enim discussa clare patebit solutio præsentis difficultatis.

Circa hanc igitur Canonizationis Sanctorum materiam arbitror statuendas esse duas conclusiones.

39 Prima conclusio sit, Papa non potest errare in Canonizatione Sanctorum, hęc conclusio est contra Ioan. Viclef, & alios hæreticos apud Thomam Valdensem tom.3. de Sacramentalibus, cap.122. qui dixerunt totum contrarium Papam scilicet posse errare in Canonizatione Sanctorum.

40 Probatur autem conclusio, quia Ecclesia vniuersaliter colit Sanctos Canonizatos, at ex D. Augustino insolentissimè insaniæ est disputare an sit faciendum, quod tota facit Ecclesia, videatur *Bellarm. tom.1. eius controu. disput.7. generali de Ecclesia triumphante, lib. 1. cap.9.* vbi hoc probat multis argumentis, & respon-

41 det ad locum quem, vt Diui Augustini multi obijciūt, *multorum corpora*, honorantur in terris, quorum animæ torquentur in gehenna, & dicit quod debet intelligi

ligi de impiis qui honorantur superbissimis sepulchris, vel de Martinibus donatistarum, qui ab hæreticis honorabantur vt Martires, cum eorum animæ re vera torquerentur in Inferno,

42 Secunda conclusio est, Propositio hæc, Papa potest errare in Canonizatione Sanctorum, est hæretica.

43 Hæc conclusio est contra *Gaetanum in primo tom. eius tractatuum, tractat. de Indulgentijs ad Iulium tertium, cap.8.& Canonum, lib.5.de locis Theologicis cap.5.* propè finem qui voluerunt solum piè credendum esse Papam non errare in canonizatione Sanctorum.

44 Est etiam contra *Suarez de fide disput.5. sect.8. n.8.* vbi dixit eam propositionem non esse fide, sed solummodo impiam, & temerariam.

45 Probatur conclusio, Papa in hisquæ ad fidem pertinent, vel rem fidei secum trahunt non potest errare iuxta promissionem Christi Domini, *Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.* At Canonizatio Sanctorum rem fidei habet annexam, quia hoc ipso, quod Sanctus Canonizatur proponitur ab Ecclesia vt colendus, & Deus in eo.

46 Confirmatur quia de fide est, Papam non posse errare in his quæ ad mores spectant, igitur multo minus poterit errare in Canonizatione Sanctorum.

Et hanc opinionem contra Gaetanum, & alios latè tenuerunt, & probarunt *Pater Valentia, in 2. 2. dispu. 1. punct.7. quæst.6.§.46. vers.* Itaque, *P. Franc. de Pitigian. in 3. sententiarum dist. 25. qu.2. art.5.& P. Ferdinand. de Castro Palao in suo opere Moral. tom. 1. tract. 4. disp.1. punct.5.§.4.* qui alios allegant.

47 His igitur sic stantibus dicendum est Sortilegia in quibus miscentur huiusmodi orationes esse hæreticalia ratione illarum conditionum quibus quod est de fide certum, proponitur sub dubio, & ita pluries decisum fuit in Inquisitione Cremonæ.

§. SEPTIMVS.

An Prabere pocula Amatoria sit Sortilegium Hæreticale.

48 DE hoc Sortilegij Amatorij genere, varijsque modis, quibus ad illud conficiendum vti solent Magi, illiusque vi, & efficacia, ac tandem de Remedijs aduersus illud, latiss. videndus, *Delrius, disquis. Magicarum lib.3.p.1.quæst.30. per tot.* qui alios citat, sed ad rem nostram.

Dicendum breuiter est, secluso pacto expresso cum Dæmone, seclusoque etiam abusu Sacramentorum, Sacramentalium, & verborum Sacræ Scripturæ, ac dæmonum seclusa inuocatione ipsius Dæmonis per verba deprecatiua, Sortilegium ad tentandam mulieris pudicitiam non est hæreticale, ita *Eymer. in Directorio p.2. q.43. Pegn. in comm. ad dictam qu. sub litera N. §. Qui dedit pocula. Petr. Bisfeld. in Commentario legis 4. Cod. de Malef.& Mathem. quæst.2. concl.3. Scaccia de Iudit. tom.1. cap.12. num.39.* vbi quod hæc opinio non habet contradictorem, *Farinac. de delictis, & pœnis, quæst.20. num.80. Aloys. Ricc. in Praxi fori Episc. tit. de hæresis crimine, resol.424. num.1. vers.* Si vero, vbi omnes alios antiquiores citat.

Ratio huiusce conclusionis est, quia per hæc sortilegia postulatur Dæmonis auxilium ad tentandum, quod est ipsius proprium cum *Matth.4.* tentator dicatur, ita *Bisfeld. Ricc. & alij supra alleg.* & de hac ratione nos infra late, cum de Dæmonis inuocatione loquemur.

49 Dixi secluso pacto expresso cum Dæmone, quia tali pacto existente Sortilegium, si non ratione operis, saltem ratione operantis, est hæreticale iuxta ea quæ supra dixi *quæst. proxima præcedenti vers.* 5. Quæcumque ex *Mart. Delrio, Gennense, & Zanardo locis alleg.*

50 Dixi etiam secluso abusu Sacramentorum, rerum Sacramentalium, & verborum Sacræ Scripturæ, nam si in hisce poculis misceantur, Hostia Consecrata Sanguis Iesu Christi, Aqua Benedicta, Reliquiæ Sanctorum, Pater Noster, Psal. aliquis Dauid, &c. Sortilegium erit Hæreticale, huiusmodi pocula præbere *Ricc. loco citato num.1. vers.* & huic primæ *Pegna loco citato, vers.* Rursus id quoque animaduertendum, & nos supra etiam alios cumulauimus quæst. præcedenti, vers. Sortilegium hæreticale, & qualificatum, *Bisfeld. loco proxime alleg. qu.2. concl.5.*

Dixi tandem dummodo Dæmon. non inuocetur verbis deprecatiuis, propter ea quæ latiss. infra dicemus, de inuocantibus Dæmones.

In hac tandem materia notandum diligenter est, quod ab omnibus ferè aduertitur, in hisce casibus, reos

51 amatoria pocula præbentes exactissime examinandos, & interrogandos, an credant maleficia, aut Demonem posse cogere alicuius viri, vel fœminæ voluntatem ad amorem inhonestum, nam si hoc crederent, vt vere Hæretici tractandi essent, nisi illos ignorantia excusaret ira *Alp. à Castro de iusta hæretic. punit. cap.15. in fin. lib.1. Pegn. dicto Commentario 68. vers.* Rursus, *Bisfeld. dicta qu.2. conclus.4. Graff. in suis Aureis decis. P.P. lib. 2. cap.5. num.23.*

§. OCTAVVS.

An Sortilegium factum cum Hostia non Consecrata sit Hæreticale.

52 IN hoc pugnantes ad inuicem sunt doctorum sententiæ, nam aliqui dixerunt hoc casu Sortilegium minime posse vocari Hæreticale, etiam si super ea Missæ celebratæ, sint, ita *Farin. de Delict. & Pœnis, qu.20. num.84. & de Hæresi, quæst.181. num.20. vbi allegat Locatum in Iudiciali Inquisit. verbo Sacerdos num.4. & Delrium disq. Magic. lib.5. sect.15. vers.* Dico quinto, è contrario, & melius, veriusque.

53 *Scaccia de Indit. Ciuil. Crimin. & Hæretic. lib.1. cap.12. num.34. vers.* Sortilegus igitur dixit fortilegium esse Hæreticale, vti in sortilegis Hostia non consecrata, in qua tamen Missæ celebratæ sint, & ait se nescire quomodo saluari possint à lapsu *Oldrad. Farin. & Ghirl.* qui contrarium tenuerunt, nam cum sortilegus illa Hostia vtatur, quia fuerunt super ea celebratæ Missæ, intendit virtutem Missarum mittere in sortilegio, & quamuis Hostia non sit Sacrata, attamen cum propter Missas super ea dictas adhibetur in sortilegio, negari non potest, quin talis sortilegus re Sacra abutatur, nisi enim crederent Missas Hostiæ virtutem addere, Missas super ea dici non curasset, *Scaccia loco citato, vers.* Quinimo Vlterius.

53 *Zanardus in Summ. diuin. Præcept. parte 2. c.64. vers.* Imo teneo, quod vbi, subtiliter docuit quod vti Hostia non consecrata, in Sortilegio, & eam in aere sursum cum spretu proijcere, siue apostatando à fide, sine non, etiam ad effectum bonum in se, puta ad soluendum maleficium, quamuis in modo malus sit, etiam si super illa Hostia, non sint celebratæ Missæ erit actus, facientem reddens de Hæresi vehementer suspectum, & ita se consuluisse, in Sancto Officio Cremonæ attestatur, de Anno 1611. dum esset S. Officij Consultor.

Mouetur P. Zanadus Primo, ex eo quod in quacumque Hostia reperitur Crux Christi, quæ vbicumq; & in quacumq; materia reperiatur sêper est adoranda Adoratione Latriæ, vti docuerût communiter Theologi *in 3. sent. dist.9. & in 3. part. summa D. Th. q.25. art.4.*

Se-

Secundo, quia sępe non rem, sed significatum inspicimus at quęcumque Hostia, siue consecrata, siue non, semper repręsentat Sacrosanctum Missę sacrificium, vnde eam spernere, in necessarium consequens est spernere Sacramentum Altaris.

Tertio, quia si Sortilegus non intellexisset derogare Sacramento Altaris, cur potius Hostiam, quam aliam rem selegisset.

Et ex his ego quoque sum in eadem Sententia, cum Scaccia, & Zanardo, ad cuius maiorem declarationem.

54 Considero, quod Diabolus fuit inuentor, & institutor primus omnium Sortilegiorum, qui ad talia Sortilegia, tales res adhiberi voluit, vt eius auxilium sortilego daret, Diabolus autem inimicis. est Dei, & Sacrosancti Sacramenti Altaris, vti continentis Corpus Iesu Christi, & Sacrificij Missę, quod Passionem Christi repręsentat, per quam Regnum Diaboli fuit destructum, Vnde decernendo, vt in tali sortilegio, Hostia, licet non consecrata adhibeatur pręsumitur Diabolus hoc fecisse in odium, spretum, & contemptum tam Sacramenti Altaris, quam Sacrificij Missę.

Neque Incontrarium pro *Farinac. Oldr. & Girland. sententia allegari potest Martinus Delrius disquisit. Magicarum, lib. 5. sect. 15. vers.* Dico quinto.

Primo, quia sententiam illam tantum probabilem appellat.

Secundo, quia ait illam procedere, dummodo recte sentiat sortilegus de pręsentia Corporis Christi in Sacramentum nec crediderit Hostiam Missas, & Sacramentum Altaris aliquam vim habere ad effectus Magicos, hęc sententia (ait Delrius) probabilis est, si de hac eius intentione, & credulitate constat, nam quandiu non constat, Mihi quidem videtur de hęresi maxime suspectus, ex quo apparet potius Delrium Nostrę, quam Farin. sententię fauere.

§. NONVS.

De vtente in Sortilegijs nominibus, & characteribus, & signis Ignotis.

55 AD cognoscendum, num vtens in Sortilegijs, signis, caracteribus, & nominibus incognitis, sortilegium hęreticale committat, nec ne, discendendum nobis non est, à regulis supra traditis.

Si enim cum nominibus ignotis, signis, &c. miscetur aliquod factum hęreticale, vel aliquod Sacramentum, vel Sacramentale, seu aliqua oratio, vt Pater noster, &c. vel tandem adest pactum cum demone expressum, tunc non est dubium, quin sortilegium sit hęreticale hoc patet ex his quę supra diximus de sortilegijs hęreticalibus in genere.

Si vero nullum horum interueniat, tunc sortilegium non est hęreticale, sed simplex, prohibita tamen sunt huiusmodi signa, &c. in lege, Domini, Leuitici 19. vbi prohibetur ne figurę, aut stigmata fiant, & grauissime peccat vtens hisce signis, *Pegn. comm. 68. p. 2. sub litera Azor. Inst. Moral. lib. 19. cap. 26. quęst. 6. p. 1. Symanch. de Cath. Instit. tit. 63. de superstitionibus n. 12.* vbi quod hisce figuris tacite Demon inuocatur, & num. 33. vbi dixit quod obseruare nomina, signa, & Characteres, & cętera omnia, quę natura sua nullam habent virtutem, superstitiosum est, atque adeo vehementer suspectum, late *Farin. de delict. & Pœnis qu. 20. num. 97. & seq. & de hęresi, q. 181. n. 30.* vbi alios allegat.

An autem huiusmodi signa, & Characteres virtutem aliquam naturalem habeant, & quam, vide latissimè hac de re disserentem *Martinum Delrium disqu. Magic. lib. 1. qu. 1. per totum.*

Quibus adde *Torreblancam de Magia operatrice, lib. 2. cap. 9. n. 26. & seq.* vbi quod Orationes etiam pijssimè damnatę sunt ob pactum implicitum cum dœmone si permixta habeant nomina incognita, *& num. 27.* ait suspectum etiam esse eum qui Magicis, & ignotis caracteribus commiscet signum Sanctissimę Crucis.

Ad finem huiusce §. *Notandum primo*, nomina infrascripta Gob, Giber, Gabir, Gadebru, esse sine vlla difficultate nomina Dœmonum Io. Laurentius *Anania in suo Tractatu de natura Dæmonum, lib. 2. cap. 6.* vbi etiam bene ait generaliter omnia nomina incognita dœmonibus adscribi.

Notandum Secundo, quod ex natura vnius cuiusque Angeli si nobis esset perspecta in singulis proprium munus agnosceremus, quia vt ait *D. Thom. in parte 1. quæst. 108. artic. 3.* sicut quęlibet Stella habet propriam Influentiam ita multo magis quilibet Angelus proprium munus, quia autem natura singulorum Angelorum nobis est ignota, ideo ignoramus quoque singulorum munera, ex quibus, singulis peculiaria nomina imponere possemus, *Iacobus Granado in primam partem, tom. 3. de Angelis, tract. 16. disp. 2. n. 1.*

Notandum Tertio, tria solum esse nomina propria Angelorum, quę ex Scriptura Sacra colliguntur vz. *Michael, Gabriel, Raphael*, ita P. P. Concilij Romani, sub Zacharia Papa, apud Cardin. Baronium Annalium Ecclesiasticorum tom. 9. fol. mihi 132. Impressionis Venetę, sub Anno Domini 745. num. 37. his verbis, *Nos autem vt à S. Apostolatu verbo edocemur, & Diuina tradidit auctoritas, non plus quam trium Angelorum nomina Agnoscimus, Michael, Gabriel, Raphael*, Granado vbi supra *Serarius in cap. 12. Thobia, q. 12. & P. Cornelius à lapide in caput primum Apocalips. vers. 4. §. Notat ypum, & simbolum.*

Notandum Quarto, nomina, *Raguel, Tubuel, Alimis, Tubas, Simihel*, applicata Angelis esse magis nomina Dœmonum, quam Angelorum, ita dixerunt Patres illius Concilij Romani, dum reprobant orationem quandam compositam, à quodam Aldebecto Pseudo Episcopo Hęretico vbi sub memoratis nominibus Angelos inuocabat, & coniurabat, & confirmatur hoc ex eo, quod nulli auctores (quos viderim) inter nomina Angelorum ponunt supradicta quinque nomina, vnde ob id magis standum est determinationi Patrum illius Concilij stante maxime approbatione Zacharię Summi Pontificis.

Notandum Quinto, posse esse aliquam controuersiam de nomine *Vriel*, nam inter nomina damnata ab illis Patribus est etiam nomen *Vrielis*, sed in contrarium, quod sit nomen Angeli probatur ex 3. & 4. Esdrę vbi sępe fit mentio *Vriel*, & quamuis libri illi non sint ex Canonicis attamen, negari nequit quin ab Ecclesia permittantur.

Secundum facit, quod Angeli *Vrielis*, sępe mentionem faciunt Patres allegati per Cornelium à Lapide loco allegato, vbi addit Panormi adesse Insigne Templum dicatum septem Angelis sępe sub septennario numero à Sacra Scriptura nominatis quorum nomina sunt, *Michael, Gabriel, Raphael, Vriel*, Interpretatus Ignis Dei, *Sealtiel*, interpretatus, oratio Dei *Iehudiel*, interpretatus laus Dei, & *Barachiel*, interpretatus benedicto Dei, quinimo *Granado loco allegato, num. 3.* ait Romę huiusmodi septem Angelos, cum isdem nominibus pictos reperiri in Altari S. Marię Angelorum, ac in eadem Alma Vrbe Impressum extare librum sub anno 1595. in quo aderant eadem septem nomina Angelorum cum suis orationibus ad eos inuocandos, quare, ex his non audeo asserere nomen *Vrielis*, esse nomen Angeli, & ad concilium potest responderi solum voluisse nomen *Vrielis*, considerata qualitate personę Aldaberti qui erat Hęreticus impudentissimus, & modo

do

do inuocandi per verba, *coniuro vos*, quo modo solent dœmones inuocari, magis dœmoni: esse, quam boni Angeli.

Quamuis ergo orationes in quibus nomina Istorum quatuor Angelorum inseruntur non videantur damnandæ, quia tamen nomina illa ex canonica aliqua scriptura nobis non sunt reuelata, ait P. Granado vbi supra, n.6. hæc formalia verba. *Solum addo oportere in publicis orationibus abstinere ab omnibus alijs Angolorum nominibus, præter illa tria recepta, imo fortasse consultius esse nullum aliud illorum nomen eciam priuatis deprecationibus vsurpare, id enim erit magis conforme consuetudini Ecclesiæ, & decreto Concilij iam citati*, hæc tamen omnia submissa sint determinationi S.M. Ecclesiæ; Sanctissimi D. N. Eminentissimæ Congregationis S. Officij de Vrbe.

§. DECIMVS.

De inuocantibus dæmones.

VT breuiter, & distinctæ, quantum fieri potest, in hac materia procedamus, totam hanc rem quatuor conclusionibus explicamus, sit ergo.

56 Prima conclusio inuocans dœmonem cum adoratione Latriæ, vel Duliæ, vel est hæreticus, vel vehementer de hæresi suspectus, & loquendo de adoratione latriæ res clarissima est, nam illa inducit Apostasiam à fide, dum adorat. Latria soli omnipotenti Deo debita diabolo tribuitur, quo ad adorationem vero duliæ idem est dicendum, nam taliter adorans demonem videtur credere demonem non esse talem, qualem secundum veram fidem esse credimus, vide contra taliter adorantem, magna seu vehemens Hæresis suspicio oritur, ita latiss. probauit *Eymericus in Direct. Inquisit. p.2. q.43. num.5. & plur. seq. vbi Pegna, in Comm. dictæ quæstionis sub litera I. Symanch. de Cath. Inst. tit.21. Rubr. de Diuinatione, & reuelatione, num.11. & tit.30. de hæretic. num.15. vers.* similiter, *& in Enchirido Viol. releg. tit.8. num.9. Lel. Zechius in summa, part.1. tit. de Fide, cap.15. rubr. de superstit. diuinat. num.15. Craff. in suis decis. lib.2. cap.2. num.1. & seq. Franc. Suarez, de Relig. tom.1. lib.2. de superstit. cap.19. num.10. vers.* Et tunc est adhibenda, latiss. omnes veteres cumulans, *Farinac. de hæresi, qu.181. n.68. & seq. Sigis. Scaccia de Iud. Ciuil. & c. lib.1. cap.12.* vbi fuse materam hanc explicat, *n.25. & seq.* ex hoc.

56 Colligitur, sortilegium Hæreticale comitti ab eo, qui inuocat demonem, primo faciendo circulos in terra, illosque aliquibus signis muniendo, & puerum in medio ponendo, nam talis videtur honorem aliquem diabolo tribuere, maxime cum circuli sint signa diuinitatis, ita *Zechius in summ. loco proxime citato, num.5. versic.3. modus, Farin. dicta quæst.181. num.7.* vbi allegat Zanchini Additionatorem.

57 Colligitur secundo, quod sortilegia omnia in quibus sortilegus obedientiam præstat diabolo, in his quæ tendunt in obbobrium fidei Christianæ, sunt hæreticalia *Decian. tractat. crim. lib.1. cap.17. vers.* Quinquagesimo primo, *Farin. vbi supra, num.71. colligo 3.* sortilegium hæreticale esse portare cartam appensam ad collum cum nominibus, Gibet, & alijs incognitis, quia nomen illud Gibet, est nomen demonis, vt dixit, *Io. Laurent. de Auania, lib.2. de natura dæmonum, c.6.* & delatio illa ad collum, est signum reuerentiæ, & cuiusdam adorationis exhibitæ Demoni, sicuti signum est reuerentiæ, & deuotionis erga sanctos eorum reliquias, & ossa ad collum gestare.

58 Secunda conclusio inuocare demonem ad efficiendum ea, quæ solus Deus potest efficere, puta ad suscitandum mortuum, &c. Hæreticale est, in hac conclusione conueniunt omnes supra allegat. pro 1. conclusio. locis cit. quibus adde *Martinum Delrium disqu. Magic. lib.5. sect.15. vers.1.* Axioma *Zanard. in Summ. diuin. præcept. tom.2. c.64. vers.* Hæreticalia, primo sunt, quinimo Delrius loco citato similia sortilegia probat non solum esse hæreticalia, sed etiam esse verè hæretica, *Petrus Bisfeld. in Comment. l. eorum Cod. de Malef. & Mathem. quæst.2. concl.2.* occasione tamen huiusce conclusionis.

59 Dubitari potest, an inuocans demonem ad sciendum futura sortilegium hereticale comitat ad quod dubium breuiter.

Respondendum est, quod si inuocetur demon, ad sciendum futura, quæ per naturam sciri non possunt, (quæ sunt triplicis generis, vél enim à Dei voluntate dependent, qualia sunt mysteria gratiæ, vel à libero nostro arbitrio, vel determinatam non habent causam, prout sunt regnorum gubernationes) & tunc taliter dæmonem inuocans sortilegium committit Hæreticale, ita *Pegna ad direct. p.2. comm.68. vers.* an inquirere futura, *Martinus Delrius lib.4. disquisit. Magic. c.2. q.2. vers.* Primo nequit dæmon, *& vers.2. in istis Azor. Instit. Moral. p.1. lib.9. cap.24. q.1. & 2. Sonch. in præcept. Decalogi, lib.2. cap.38. n.7.* vbi, quod illa futura potest demon coniectans probabiliter prædicere ob ingenij accumen, longam experientiam, cognitionemq; temperamentorum hominum *Zanard. in summ. diuin. præcept. p.2. cap.64. vers.* Hæreticalia primo, latiss. *Farinac. de hæresi, quæst.181. num.6. & seq.* vbi omnes D.D. hac de re agentes allegat, quibus addendus est *Scaccia de Iud. Ciuil. Crimin. & Hæretic. lib.1. cap.12. num.24. & Franc. Toletus lib.4. suæ summa cap.15. num.2.* Cum vero inuocatur ad sciendum futura, quæ possunt per illum sciri, vt sunt futura, quæ habent determinatam causam, & alia futura, de quibus late *Sanchez, & Delrius locis supra citatis, tunc quid sit dicendum apparebit ex dicendis in 3. & 4. conclus.*

60 Tertia conclusio inuocans dæmonem, ad faciendum vel sciendum ea, quæ naturalem dæmonis facultatem non excedunt, si id faciat verbis deprecatiuis, tunc sortilegium committit hæreticale, ita *Eymericus in direct. p. 2. q. 43. quod etiam approbauit Pegna in alleg. comm. 68. vers.* Verum plurimum refert, qui, & alios allegat, & attestatur ita fuisse iudicatum, *Zanard. in summ. diuin. præcept. tom.2. cap.64. vers.2.* erit sortileg. *Prax. Neap. Genuen. cap.18. n.11. vers.* Item inuocare.

61 Quarta conclusio inuocans dæmonem ad faciendum, vel sciendum ea, quæ naturaliter potest dæmon scire, vel facere, si id faciat verbis imperatiuis non autem deprecatiuis, quibus honor aliquis diabolo exhiberi videtur vt not. Pegna loco proxime allèg. tunc sortilegium Hæreticale non comittit, quamuis grauissime peccet, ita *Eymer. d. q.43. Pegn. d. com.68. vers.* Sed hoc, eam distinctionem recipit, *Scac. de Iud. lib.1. cap.12. nu. 39. Suar. de Relig. tom.1. lib.2. de superstition. c.19. nu.10. Binsfeld. in com. l. eorum C. de Malef. q.2. concl.1. Graff. in suis decis. aureis tom.1. lib.2. c.5. n.8. Zanard. loco proxime allegat. Farinac. qui alios latiss. cumulat de hæresi, qu. 181. n.5. 74. 75. & 76. quo, & supposuit Delrius in sæpe citata, sect.15. concl.6. Prax. Archiepisc. Genuen. cap.18. n.11. vers.* Item inuocare dœmones.

62 Conclusio hæc, vt habeat locum intelligenda est cum illis modificationibus, de quibus *Delrius vbi supra.*

Primo, dummodo non misceantur in sortilegio res sacræ.

Secundo, dummodo dœmon non inuocetur vti amicus Dei.

Tertio, dummodo non ad ea, quæ facere nequit.

Quarto, dummodo non credat hoc esse graue peccatum.

Quinto,

Quinto, dummodo non putet dæmonem posse operari etiam Deo non permittente, nam hisce non concurrentibus talis inuocans, vel esset hæreticus reputandus, vel vehementer de hæresi suspectus.

Solummodo, hac in re difficultatem facere possent tradita per *Eymericum d. qu.43. vers. 3.* casus, vbi voluit, quod inuocare dæmonem simpliciter, sit actus Hæretiens, quoniam inquit ipse, inuocatio est actus latriæ, nam *Psalm.49.* dicitur, inuocare nomen Domini.

63 Verum cum *Pegna iu comm.68. versic. tert.* casus, seu conclusio, dicendum est, inuocationem dœmonum fieri posse absque vultu, vt eum requiritur aliquid ab eis, quod ab ipsis præstari possit absque vlla reuerentia, semota omni cogitatione subijciendi se dæmonibus imo etiam cum actu interiori odij in ipsos, ita *Caietan.2.2. quæstion.95.art.4.*

Neque verbum inuocandi semper adorationem latriæ in scriptura significat, vt pulchre declarat *Pegna loco citato vers.* Neque inuocandi verbum.

Symanch. de Cathol. Instit. tit. 30. num. 16. affert distinctionem inuocantium dœmonem, vel per verba imperatiua, vel deprecatiua, & pro ea distinct. multos D.D. approbari, *n. autem 17.* videtur ipse ea refellere, ex *D. Aug. dicente, lib.10. de Ciuit. Dei, c.11.* ridiculum esse inuocare dœmones per modum Imperij, aut eis comminãdo præcipere, non enim est potestas super terram, quæ comparetur eis, vt dicitur *Iob.41.*

Verum quamuis ridiculum sit inuocare dœmones per modum imperij, cum dœmones potestati hominum non subdantur, attamen quoniam cum inuocantur imperatiue, obediunt aliquando, vel obedire fingunt, vt nos decipiant. Quæstio nostra, & conclusio supra dicta in hoc casu particulari habet locum, & secundum hanc distinctionem de inuocante per verba deprecatiua, vel imperatiua fuisse aliquando iudicatum, attestatur *Pegna dicta comm.58. vers.* Verum plurimum, vnde in praxi ab ea non auderem discedere.

64 Ex his omnibus colligitur quid dicendum sit de sortilegio quod fit ad includendum Dœmonem in aliquo vase, nam

Suppósito primo, quod Dœmones nullo modo compelli possunt ad habitandum alligati in hisce vasculis, vt tradidit *Symanch. de Cath. Instit. tit. de superstit. n. 30. & seq. & Pegna dicto comm.68. vers.* In hac re hæc prima.

Suppósito etiam secundo, nullam artem esse, quæ hoc facere possit, sed potius dœmones ibi includi, pactione expressa, vel tacita inter ipsos, & sortilegos, vt dixit idemmet *Pegna, vbi supra, vers.* sit secunda.

Dicendum, quod si in sortilegio hoc facto ad effectum includendi dœmones interuenit abusus sacramenti alicuius, vel rerum aliquarum sacramentalium, vel pactio expressa Dæmonis, vel vsus aliquorum verborum sacræ scripturæ, vel orationis alicuius vel tandem inuocatio dæmonis cum cultu, vel per verba deprecatiua tunc sortilegium est hæreticale, alias secus, conclusio hæc colligitur ex dictis supra tam in hac quæst. quam in præcedentibus.

De hac materia *vltra alleg. per Pegnam loco citato vide Farin de hæresi quæst.185.n.28. & 29. Azor. Instit. Mor. lib.9. caplt.36. quæst. 2. Graff. p. 1. suarum decis. lib. 2. cap.5. num.17. Delrium disquisit. Magic. l. 2. quæstion. 30. sectione 1. & 3.*

De materia Inuocant. Dæmon. *Zanard. in sum. p.1. tit. de fide vers.17. dico.*

§. VNDECIMVS.

De diuinatione, per astra.

65 Astrologia naturalis coniectans, quæ naturaliter contingunt ex aspectu astrorum, puta si consideretur natiuitatis punctum, coniectat ex eo temperamenta, & propensiones hominis, est licita ita *Suar. de Relig. lib.2. de superst. cap.11. num.8. & seq. Sanch. in Decalog. tom.1. lib.2. cap.38. nu. 28.* nec hoc iuditium damnatur a Sixto V. in sua constitutione, optime *Suar. loco cit. numer.12. plenissime Scortia in selectis Rom. Pontif. constit. Epitome 140. Molfes. in summ. tract.1. cap.7. numer.106.*

Aduertendum tamen hosce effectus demptis necessarijs, vt ecclipsi &c. esse valde incertos, eo quod a multis alijs causis pendeant, ac proinde horum effectuum coniectatio vix coniecturam eam posse appellari, testatur *Caiet. 22. quæst.95. art.5. in fin. aut* suspitionem, vt dixit *Suar. loco alleg. numer.11. & Filiuc. tract. 24. cap.4. num.81.* vbi quod inclinatio pueri nascentis potest prædici, dummodo non prædicatur, vti certa, vel nimium probabilis.

Astrologia iudiciaria prædicens pendentia ex libero arbitrio, aut casu fortuitos, est superstitiosa, eaque diuina tex. tacito pacto cum dœmone, vt V. G. cum diuinat matrimonium, liberos, mortem &c. & de hac loquitur const. Sixti V. ita *Sanch. vbi supra, num.30. Suar. nu. 13. Delrius disquisit. Magic. lib.4. cap.3. qu. 1. vbi latiss. Farin. de Hæresi, quæst.181. numer.57. & plur. seq. qui alios citat.*

66 Seclusa const. Sixti V. astrologus prædicens aliquos ex hisce effectibus, non vt certo, aut probabiliter euenturos, sed ex sola illa tenuissima coniectura, quam sciri possunt per astra, licite hoc facit. ita *Sanchez, loco cit. n.34. Suarez, n.31. qui alios allegant, & postea Molfes. vbi supra, n.118.*

At supposita dicta const. Sixti V. illicitum omnino est Astrologo eo modo, etiam ex illa tenuissima coniectura effectus illos prædicere, ita *Sanchez, loco citato, num.34. Salas, p.2. quæst.9. art.5. tract.2. disput. 2. sect.3. num. 36.* id patet ex illis verbis bullæ, etiam si, id certo se non affirmare asserant, & protestentur, modus namque iste prædiendi est perniciosus respublicæ, & præsumitur ita protestari Astrologus, potius ad occultandam malitiam, quam quod ita sentiat, & hoc quod ad forum exterius, nam quo ab forum interius, videndus est *Suarez, loco cit. nu.30. Sanchez, loco cit. Farin. n.59. vers.* & quod attinet ad Bullam, in eo enim probabilior videtur sententia Suar. quam nouiss. sequutus fuit pluribus relatis *Molef. dicto cap.7. numer. 100.* quod silicet Bulla prædicta non habeat locum in dicto foro, sed in exteriori tantummodo, vide tamen in hac materia *Bonacinam, de cens. in specie tom.3. eius operum, disput.2. quæ. 2. puncto.38. n.30.* de modo autem procedendi contra istos, infra.

Superstitiosa quoque est Astrologia, pactoq; tacito de-
67 monis inixa, prædicens res præteritas, vel præsentes, vt futurum &c. ita *Suar. dicto ca. 11. n.27. Sanchez, dicto c. 38. n.36. qui alios allegat.*

Temeraria tandem, erronea, ac hæretica est, ea Astrologiæ species quæ mysteria nostræ fidei prædicere profitetur, ex astris, vt quod Christus nasciturus erat ex Virgine quia in puncto Sanctissimæ ipsius Natiuitatis ascendebat in Horoscopo signum Virginis, vt videre est ex figura Cœli ab Altano erecta, apud Sixtum Senens. lib.6. Bibliot. Annotat.10. Mysteria enim nostræ fidei ex solo Dei decreto pendent, *Molfes. dicto capit.7. numer. 115.*

Et eiusdem temeritatis notam merentur astrologi illi,

illi, de statu Ecclesiæ Dei ex astris aliqua prædicere posse sibi pollicentur, & de vita vel morte, ac assumptione Summ. Pontificijs, quasi hæc non a solo Deo, sed ab astris etiam dependeant, contra quos late disputat videndus *P. Alex. de Angelis societ. Iesu in suis eruditiss. libris contra Astrologos. lib. 4. capit. 47. per totum*, hanc propterea temeritatem, vt condignis pœnis Sanctiss. D. N. Papa Vrbanus VIII. coherceret peculiari const. Incipiente, Inscurabilis, ædita Kal. Aprilis 1631. ordinauit, quod Astrologi iuditiarij qui de statu Reipublicæ Christianæ, vel Sedis Apostolicæ, seu vita Romani Pontificis, aut eius consanguineorum, iudicia faciunt, vel facta in posterum penes se retinent vel alicui ostendunt, aut verbis tractant, vltra excommunicationis pœnam, quam ipso iure incurrunt, vti lesæ Maiestatis rei vltimo supplicio, confiscatione bonorum, & si clerici fuerint, priuatione beneficiorum suorum, & officiorum mulctentur.

68 De alijs diuinationis speciebus videndus, *Suarez, dicto lib. 2. de superstit. cap. 12. & seq. Sanchez, per tot. cap. 38 Delrius disquisit. Magic. lib. 4. cap. 3. per plures quæstiones, Farin. de Hæresi, quæst. 18. num. 56. & Scaccia de Iud. dicto cap. 12. num. 42. & seq. Azor. Instit. Moral. p. 1. lib. 9. cap.* .... & omnes sumistas in primo præcepto decalogi, videatur etiam *Portel. in dubijs Regul. verbo sortilegia, num. 27.* vbi de diuinatione sumpta ex phisonomia, quod sit licita, cum temporamentis, de quibus ibi, vnde D. Greg. Nazianz. cum esset condiscipulus Iuliani Apostatæ, ex praua ipsius phisonomia probabiliter coniecit malum animum Iuliani ita D. Greg. oratione secunda, in Iulianū in Medio, videndus etiam *Portel. vbi supra num. 28.* qui agit de Chiromantia, & de porrigente manum Aegyptiacæ, vt det vt aiunt bonam fortunam.

§. DVODECIMVS.

Iterum Astrologia iudiciariæ vanitas, superstitio demonstratur.

69 VT certa ab incertis in hac materia secernamus, animaduertendum, est quod nos hoc loco non agimus de astronomia, quæ vt ab Astrologia distinguitur, docet cæli motus, ortus, obitus, & conuersionem syderum, secundum *Isidor. 3. Etimolog. cap. 26. quem sequutus fuit doct. ss. Abulens.* totius Hyspanæ nationis decus, & ornamentum singulare, in libros Genesis, to. 1. ad epistolam D. Hyeronymi ad Paulinum, cap. 6. in verbo, *Astronomis, Astrologis*, de qua latissime agunt Ptolomeus in sua magna compositione vulgo dicta Almagestum, Io. de Monteregio in sua Epitome, & quotquot de sphera, & theorica planetarum tractatus ediderunt, inter quos insignes sunt ex Religiosis. Soc. Iesu Pater Clauius, & P. Ioseph Blancanus olim in Parmensi Gymnasio Matthematicarum professor publicus, & meus præceptor amantissimus, hæc enim vnde quaque licita est, nec á iure vllo modo vetita reperitur.

70 Sed loquimur de astrologia, eaque ipsius parte, quæ ex cæli situ vniuerso de tempore natiuitatis obseruatur, & in duodecim partes, quas domos vocant distributa hominis mores complexionem infirmitates inclinationes diuitias, magisteria, amicos, carceres, honores, vxores, ac denique mortem, ac eius genus, se se diuinare posse profitetur, ad idque regulas, obseruationes a præcepta tradit.

71 Hoc supposito Prima conclusio sit, astrologus potest ex figura cæli tempore natiuitatis pueri alicuius efformata temperamentum illius pueri prædicere, & infirmitates futuras, & illarum tempus, quod deducere solent astrologi communiter ex directione ascendentis, & lunæ ad corpora radios, vel antiscia maleficorum.

72 Hæc conclusio certa est, nec de ea potest aliqualiter dubitari, quia astra in corpus, & illius humores agunt directe, vt bene probauit, *D. Tho. 3. contra gentes, cap. 84. & 85.* & permulti alij *apud Patres Conimbricenses, lib. 2. de cœlo, & Mundo, cap. 3. qu. 9. art. 2. concl. 2.*

Bene verum est, quod hæc prædictio siue astrologiam in se consideremus, siue vt in nobis, est, valde incerta est.

73 Si enim astrologiam vt in se est spectemus, certum est, certum pueri temperamentum, & certas ipsi futuras infirmitates, non á solis astris dependere, pulcherrimus ad hoc est locus Ptolomei, in quadripartito, *lib. 1. cap. 1. vers. Quod vero ad Genethliaca attinet*, & secundum versionem Halij Abeneodan, cap. 2. *vers. eumque super hominum*, vbi ait temperamentum non a solis astris, sed a qualitate seminis parentum, & diuersitate regionis, ac ex ipsa etiam educatione, & consuetudine dependere solere, qui locus late declaratur ibi ab Halij, & *Cardano Textu 17. & seq.* Vbi obseruat hasce tres causas á Ptolomeo recensitas esse principales in constituendo hominis temperamento videmus enim quotidie plures filios ex diuersis parentibus ortos sub eadem cæli constitutione pro parentum natura diuersi esse temperamenti pro vt, & quotidiana praxis nos docet ex ipsa regionum diuersitate, diuersitatem, oriri temperamenti Italis, Hyspanis, Gallis, Indis, & Auglis.

74 Si etiam Astrologiam consideremus, vt in nobis, euidentissimum est, eandem prædictionem valde esse incertam, id expresse docuit Iunctinus in Caput. Primum Sphæræ Io. de Sacro Bosco folio mihi 11. paruæ æditionis vbi ait, *Quod iudicare de sanitate, & alijs, quæ ex cælesti influentia procedere possunt permittitur bonis Astrologis: Quamuis sæpe errent quia veram Astrologiam non habent.*

Et hanc temperamenti, & infirmitatum prædictionem non esse certam dixerunt etiam Conimbric. dicto art. 2. vbi huiusmodi prædictionem aiunt esse admodum probabilem (quod tamen ego constanter nego ex supradictis) *Rruius de Cœlo, l. 2. cap. 3. qu. 9. vers.* Quarto infero, *Suar. de Relig. tom. primo tractat. tertio, libro secundo, capit. 11. numer. 8. & sequ. Lessius de Iust. & Iure, lib. 2. cap. 43. dubit. 6. numer. 34. qui alios allegat.*

75 Hinc falsam omnino arbitror doctrinam, *P. Hurtado, de cælo, & mundo, disput. 2. sect. 6. §. 80. n. 3.* Impressionis sextæ, qui voluit posse Astrologos certo scire diem, vltra quem quis viuere non possit, hoc enim bene ex supradictis confutatur, quod temperamentum, & vita hominis non á solis astris dependent, & Bonatum Iuditiariorum Principem, quod dixerit neminem posse vltra nonagesimum annum viuere ob triplicē reuolutionem Saturni, manifesti erroris conuincit, Mag. Franciscus Sanchez olim publicus Astrologię professor in Academia Salmaticensi, in suis commentarijs in c. 8. Ecclesiastes, vers. septimo ex eo quod ipse vidit Vlissiponę Aetiopem, qui vltra annum 159. vixerat, additque ille auctor quod etiam si dies ille sciri per Astrologiam posset, attamen illud nullo mondo prædici potest ex Astrologia, vt in nobis est, quia nostra Astrologia, incertissima est, & incertissimus innixa fundamentis, vt infra videbimus.

77

78 Et ex his patet, quid dicendum sit, de figura Cæli, quam erigit medicus in initio morbi, & in momento ipso decubitus, de qua late Maginus in suo tractatu de legitimo vsu Astrologiæ in Medicina, ea enim licita est, nec vllo iure vetita quāuis ex ea, si de se sola sumatur non possit summi inditium nisi leuissimum, vnde dixit *Campanella in medicinalibus suis lib. 4. cap. 1. de Crisibus, art. 2. nu. 2.* quod hæc figura decubitus insufficiens est,

est,nisi consentiat figurā natiuitatis.

Cuius rei illa est naturalis ratio, quod iuditium de Aegroti morbo, supponit iuditium temperamenti Aegroti, hoc autem ex Genesi fit, non ex figura decubitus.

79 Circa hanc tamen conclusionem animaduertendum est, quod non consentio *Abulensi, qui c.19. Leuitici quaestio. 29.* voluit Astrologum non posse prædicere sano infirmitatem ei ex astris imminere hinc V.G. ad tres annos, quia imo hoc potest facere Astrologus absque vlla superstitione ex puncto enim Genesis puer ex astris sortitus est tale temperamentum, igitur cum occuret directio opposita illi temperamento poterit Astrologus dicere puero imminere periculum infirmitatis, at Astrologus scit tempus illius directionis igitur scit tempus quo nato erit pertimescendum & in hoc casu potest habere locum prædictio Astrologi apud Hurtadum vbi supra, qui prædixit eius discipulo infirmitatem, quæ ei euenit.

80 Si tamen infirmitas nato ex accidenti non ex astris eueniret, puta ex Crapula, vel similibus non posset eam Astrologus prædicere vt animaduertunt *Arriaga in cursu Philosophico de cœlo disput. vnica sectione 6. n.66. & seq.*

81 Sed dubitari potest an ex Genesi alij possit temperamentum patris coniecturari, & breuiter dico, quod si de viribus, robore, & temperamento patris velimus inditium sumere ex figura filij, quia ex dicta figura filius appareat, fortis, robustus &c. & ex hoc velimus arguere ergo etiam Pater viribus est, constans vtique hoc vndequaque licitum est, quia Iuxta illud Horatij.

Nec imbellem feroces.

Progeuerant Aquilæ Columbam.

Sed si ex figura filij, velis erigere figuram Patris, & Matris, iuxta Doctrinas *Cardani in tertio Quadripartiti, cap.4. textu 10. Campanellæ astrologicorum libro 4. capit. 2. art. 1. num. 3. de qua re adest integrum Problema 24. Montis Regij in suis Tabulis;* ponendo Solem filij de die, & Saturnum de nocte in Ascendente Patris, & lunam de nocte, Venerem vero de die in ascendente Matris, & hac figura sic erecta velis Patris, & Matris temperamenta, & infirmitates eis Imminentes coniectari, dico, quod hoc (si superstitionis genus non est vt vere puto non esse) saltem res est vana, inuti lis, & absque vllo fundamento non enim possunt astrologi ostendere cur Planetas illos, & non alios in ascendente ponant, & cur ibi potius, quam in cæli parte, curque potius Saturnum ratione suæ frigiditatis, & siccitatis infæcundum, significatorem Patris ponant, quam Iouem alias ab ipsis planetam beneuolum nuncupatum, & fortunam maiorem.

82 Secunda conclusio ex hac figura pueri sic erecta potest, quidem astrologus iudicare de inclinationibus pueri, sed cum maiori incertitudine, quam supra diximus id eum agere posse de temperamento, & dummodo Iuditium suum sit generale, non autem speciale, & particulare.

83 Probatur conclusio, quo ad primam partem, quia Cælum, & astra dispositiuè, per accidens, indirectè, & per quandam redundantiam mouent humanam voluntatem vt pluribus in locis docuit *D. Thom. sed præsertim de veritate, quæstione quinta, articulo vltim. & 3. contra gentes, cap.*

Et sic poterit Astrologus ex aliquali coniectura temperamenti nati, coniecturare eiusdem nati inclinationes nec mirum, quod vt in pluribus Astrologus in hac re vera predicere quia, vt ait *D. Thom. in parte quinta, quæstione 115. art. quarto*, ad tertium pauci sunt sapientes, & plures homines sequuntur passiones, quæ sunt motus appetitus sensitini, bene *P. Nazarius conciuis meus in parte prima tom. 3. quæstione 114. art. 4. controuers. prima de Magia naturarali, quæstioue quarta per totam, & P. Raphael de la Torre in 2. 2. tom. 2. quæstione 95. artic. 5. disp. 1. assert. 7.* vbi ait, quod Astrologus magna cum cautela id prædicere debet, afferendo, *V. G. Existimo, vel credo has inclinationes portendere huic infantulo cælum, nisi aliunde impediatur.* Suarez, de Religione *dicto libro secundo, capit. 11. nu. 8. & sequ. Abulens. in caput. 19. Leuitici, quæst. 30. Martinus Delrius disquisit. Magie. lib. 4. cap. 3. qu. 1. assert. 2. qui alios allegant.*

84 Hoc Astrologicum iuditiū, cum, vt dicebat Ptolomeus in Centiloquio, (si tamen Ptolomei est, ego enim cum Cardano; & Valentino Nayboda arbitror non esse ipsius) propositio prima medium teneat inter necessarium, & possibile Abulens, dicta quæst. 30. *vers. tenebunt ergo ista iuditia,* Sequendo DD. probatorum traditiones dicendum est, memoratum Iuditium, incertissimum esse, & vix ad suspitionem quandam peruenire; vt dixit *Suarez, vbi supra, nu.9.* vel esse suspitionem: tantum, vt voluit loco citato Delrius, & vix nomen coniecturæ mereri, vt aiebat *Raphael de la Torre dicta Assert. septima, circa finem.*

85 Et ex his resultat probatio secundæ partis nostræ conclusionis, nam fortior causa est ea quæ directè agit, quam ea, quæ in directe tantum, & per accidens astra autem in corpus directe, & in animam indirectè agunt, igitur maiori cum incertitudine prædicet Altrologus inclinationes pueri, quam eius naturale corporis temperamentum.

86 Dixi tertio huiusmodi inclinationum prædictionem debere esse vniuersalem, vnde omnes D.D. supra citati, consentiunt Astrologum posse dicere, hunc puerum habiturum inclinationem, ac propensionem, ad mansuetudinem, vel iram, vt ait Suar. vel (vt ait Raphael de la Turre vbi supra in responsione ad secundam Astrologorum rationem) puerum inclinationem habere ad ea ad quæ disponitur a primis quatuor qualitatibus, vel humoribus, & sic *D. Thom. 3 contra gentes, cap 84. in fi.* approbat propositionem Auctoris centiloquij. Quod Mercurius in aliqua ex domibus Saturni fortis dat bonitatem intelligentiæ, sic etiam ex *Abulensi dicta q.10. in cap.19. leuitici,* circa medium, poterit ex astris Astrologus coniecturare talem inclinatum esse ad Venerea, vel non, ad voracitatem, vel parcitatem ciborum, ad ebrietatem, timiditatem, vel audaciam, quia huiusmodi propensiones consequuntur complexionem, nec vllo modo dependeat ex nostra libertate.

88 Nullo tamen modo licitum erit, sed omnino superstitiosum in indiuiduo afferere aliquem, quod V.G. in Genesi sua habeat Venerem Marti copulatam in signis masculinis futurum sodomitam; & mulierem, quod lunam habeat iunctam Marti futuram impudicam, & adulteram, hoc enim impium esse dogma, bene dixit *Raphael de la Torre, vbi supra loco proxime allegato, vers.* Tertio labuntur.

Tertia conclusio Astrologia, quæ versatur circa futura contingentia à nostra libera voluntate pendentia, prædicenda omnino superstitiosa est, ac Iuditio nostri Tribunalis subiecta virtute Constitutionis Sixti V. *de qua supra proximo §.*

89 Hæc autem duplex est, alia enim versatur circa ea futura contingentia quæ nullam omnino, vel ferè nullam habent, cum naturalibus nati propensionibus connexionem, vt quod futurus sit Rex, Cardinalis Victurus in mari, & similia, alia autem versatur circa ea futura, quæ cum prædictis inclinationibus probabilem habet connexionem, vt quod ad Venerea inclinatus; ductutus sit vxorem pulchram, quod propensus ad iram, habi-

habiturus sit rixas, & inimicos, Ita bene distinxit Raphael de la Torre loco supra allegato disput. *secunda, Assert. tertia vers.* Pro decisione notare oportet.

Atque is Doctor Astrologiam, circa hæc vltima futura contingentia versantem, si ex suspitione tantummodo ea prædicat nec superstitiosam esse, nec à Bulla Sixti Quinti vetitam.

Verum is Auctor bene dicit, sed adhuc eius traditio vlterius est declaranda, Si enim prædictio hæc ex propensione præcise ducatur optima est eius Doctrina sed illa prædictio non est Astrologica, licet ducta ex propensione cognita ex principijs Astrologicis, sed est prædictio moralis quam quilibet vir prudens non Astrologus potest facere.

Si vero futura illa etiam leui coniectura ducantur ex proprijs Astrolorum regulis, vt verbi gratia, stando in exemplis allatis à Raphaele, quod quis sit pulchram vxorem ducturus, quia in Genesi Luna se applicet Veneri, vel quod quis inimicos si habiturus, quia quis habeat Aquarij signum in ascendente vel Dominum primæ domus in duodecima dico tunc, quod traditio Raphaelis non potest locum habere, cum in hoc prædicendi genere non militent rationes ab eo ponderatæ.

90 Dico igitur Astrologiam circa prædictionem amborum istorum futurorum, modo supra declarato de se superstitiosam esse, malam, damnatam, perniciosam Christianæ Reipublicæ, & à Sanctæ memoriæ Sixto Papa Quinto, & nouissime a Sactiss. Dom. Nost. Vrbano in Constitutionibus de quibus §. proxime superiori vetitam, ò prohibitam, summis quidem cum rationibus.

91 Probatur conclusio primo ex Scripturæ Sacræ locis, Hyeremiæ enim cap. 10. dicitur. *Hæc dicit Dominus iuxta vias gentium nolite discere, & à signis cœli nolite metuere quæ timent gentes*, vbi bene P. Cornelius a Lapide probat hoc loco damnari Astrologiam iuditiariam ab Ecclesia iam, & ex scripturis damnatam, & locum hunc bene explicat Diuus Hieronymus ibi, dum ait, *Proprie aduersus eos loquitur, qui venerantur cœlestia, & quæ insigna sunt posita annorum, & temporum, mensium, & dierum, ab his autem æstimant regi humanum genus, ex causis cœlestium terrena moderari.*

Ad idem facit locus Actorum, *cap. 19. vers. 19.* ibi, *Multi autem ex eis, qui fuerant curiosa sectati contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus*, quem etiam locum de hac Astrologia bene intellexit, idem *P. Cornel. à Lapide eo loco, versicul. 10. n. 3.* ibi, *Tertio alij per curiosa*, plura alia loco referunt Suar. Delrius, locis supra allegatis, Torreblanca de Magia, libro primo, capitulo septimo, n. 23. & sequentibus, & Don Ioseph. Pellicer in suis eruditis lectionibus Hyspano Idiomote impressis, super Carmina. *Don Luysii de Gongora fol. mihi 798. vers. Fuera deno han accido.*

Secundo Astrologia hæc reprobatur ex Concilijs, & præsertim ex Concilio Toletano primo capitulo vltimo, vbi dicitur, *Si quis Astrologiæ, vel Matthesi credendum esse duxerit Anathema sit.*

Tertio idem probatur ex Sacris Canonibus, *capit. illud, capit. Sed, & illud. 26. quæstione seconda, capitulo, Consoluisti, capit. Sciendum 26. quæstione tertia, capitulo*, lix tuarum, de sortilegis vbi communiter canonistæ, & præcipue modernus Barbosa.

Quarto reprobatur hæc Astrologia à Iure Ciuili *l. Item apud Labeonem §. si quis astrologo. ff. de iniur. l. secunda, Cod. de malef. & Mathematicis, Cod.* de Episcopali audientia vbi comm. interpretes.

Quinto reprobatur à pluribus Patribus, sed præsertim à *Diuo Augustino libro 2. de Genesi ad litteram capitu. 18. & libro secundo, de Doctrina Christiana. cap. 21. & sequentibus, & libro quinto, de Ciuitate Dei, capitulo primo, bene Don Ioseph Pellicer loco allegato ad quem benignum lectorem remitto*, vbi late probauit huiusmodi Astrologiam repobari Iure Regio, à Canonistis, Ciuilistis, Historicis, Theologis, Philosophis, Poetis, & Medicis, quos ibi allegat.

92 Sexto facit, quod apud omnes fere nationes huiusmodi Astrologi opprobrio habiti sunt, & eiecti, vt Reipublicæ perniciosi, & de his Tacitus ait lib. decim. septim. *Genus hominum potentibus infidum, quod in nostra Ciuitate vitabitur semper.*

93 Vnde legitur de Alphonso Arragonensium Rege, quod interrogatus cur solus Astrologos ab eius aula arceret respondit, *Sydera stultos regunt impellunt que sapientes vero astris imperant, stultos ago Principes honorare Astrologos consequens est*, vt ex Aenea Syluio, narrat *Cornel. à Lapide in dictum cap. 19. Actorum vers. 19.*

94 Et ex *Baronio circa annum Domini 137. numer. 11.* Aquila Ponticus insignis scripturæ Sacræ interpres, quod quotidie positionem natiuitatis suæ spectaret, ab Ecclesia expulsus est, & Iudæus effectus. Et circa annum Domini 341. *n. 9. ait idem Baron. Eusebium Emisenum*, quod huiusmodi Astrologiæ operam daret ab Ecclesia sua ausugere coactum fuisse.

95 Septimo, idem probatur ratione huiusmodi astra nullo modo influunt, nec directe, nec indirecte, nec per accidens in huiusmodi futura contingentia igitur ex eis, nec cum certitudine, nec sine ea possumus prædicere, & hac ratione vtuntur omnes Phylosophi, ac Theologi.

96 Sed vt vanitatē istius atris oculis ipsis intueamur, ac à mentibus fidelium vana hæc, & superstitiosa curiositas penitus eradicetur, demonstrandum est. Quomodo Deus astrologis hisce in cœlum vsque ascendere tentantibus, dum futura soli Deo reseruata, iuxta illud Isaiæ 41. *Annunciate nobis quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quia dij estis*, se predicere posse contendunt, adeo linguas contuderit, vt Gigantibus accidit Genesis, cap. 11. quod nulla omnino habeant huiusce suæ disciplinæ certa fundamenta sede omnia omnino dubia sint, quo casu non est dubium eos ex huiusmodi principijs incertis nullas posse considerabiles conclusiones deducere.

97 Et omisso, quod suæ cœlestis diuisionis in duodecim domos nullam rationabilem causam possunt adducere, vt Latius, probarunt *Picus in Astrolog. libro sexto capitul. 3. & P. Alex. de Ang. in hosce coniectores lib. quarto, cap. 19.* quamuis enim Franc. Nola Medicus Neapolita. in sua Physica sectione duodecim cœli mansionum conatus fuerit huiusce diuisionis Physicam rationem demonstrare, Attamen vere eius rationes nihil aliud concludunt, nisi de quatuor Angulis vz. ascendentis, occidentis medij, & Imi cœli, quod vero ex post quilibet ex hisce Angulis sub se habere debeat succedentem domum, & cadentem hoc nulla potest probabili ratione demonstrari.

Omisso inquam hoc sectio hæc, quæ basis est totius astrologici Iuditij penitus incerta est,

100 Nam Arabes, vt videre est ex Valentino Naiboda, in suis Elementis Astrologicis in Alcabitium differentia prima, de esse circuli accidentali, folio mihi 135. & Magino in sua introductione ad Ephemerides, parte secunda, capitulo decimo. Diuidunt Zodiacum in 12. partes equales, & eo modo figuram cœli distribuunt, vt vna quæq; triginta gradus contineat, & vnde vna finit, altera incipit.

Alij, vt *Abraham Aneneżre Iudæus, & Regiomontanus integro Problem. 14. ante eius Tabulas directionum. Maginus ante Tabulas sui primi mobilis Canone 23. & in introductione ad Ephemerides, cap. 10. parte secunda*, non Zodiacum, sed Aequatorem secant in duodecim partes æquales.

Alij

Alij tandem retentis quatuor Angulis, vt in modo superiori,spatium inter dictos angulos, ita diuidunt, vt vna quæque domus ab alia distet duabus horis inæqualibus, & hunc modum sequuntur Stadius in principio suarum Ephemeridum, Hieronymus Diedus in sua Anatome Cœlesti, & arbitrantur multi hunc modum esse Ptol.vt notauit.

Diedus vbi supra,libro primo, capitulo primo, & secundo, Argulus in sua introductione in Ephemerides libro tertio, capitulo 24. vbi posuit Tabulas domorum pro hoc modo formandi figuram,quas Ptolemaicas vocauit,quamuis vere Ptolomeus nihil aliud de huiusmodi domibus dixerit, nisi quod vnaquæque domus constare debet 30. gradibus, & quod inter eas debent esse aspectus,vt prima respiciat septimam oppositionem, & quartam quadrato &c.ita libro tertio,quadripart.capitulo vndecimus, & libro tertio, capitulo 15. proponit huiusce rei exemplum ad eleuationem Poli 30. & 22.in qua maximus dies est horam 14. vt probatur ex problem.14.Montis Regij.

Modo videat prudens vir, quomodo possit ex figura Cœli aliquid prædici, si adhuc ignotatur modus certus eam faciendi, & modi illi tres, qui præcipui sunt(nam Ranzouius in principio suæ Astrologiæ ponit alios nouem modos fabricandi hasce Cæli figuras) inter se adeo discrepantes, vt quod signum Zodiaci secundum vnum modum est V.G.in octaua domo illud secundum alium sit in nona,& modus prætensus Ptolomei, quamuis in quatuor Angulis consentiat, cum modo Montis Regij, attamen in alijs octo domibus differunt aliquando inter se per quinque gradus,quod sufficiens est ad tollendum signum vnum,quod alias esset in ea domo,& quod plus est Dominium planetæ domini signi, ab illa domo, in qua est signum, vt videre est ex tabulis Ptolemaicis Argoli.

101 In significationibus harum Cœli sectionum valde inter se discrepant Astrologi, vt videre est ex Pico in Astrologos libro primo,capitulo tertio,ego solum vltra ab eo adductas discrepantias animaduerto Arabes ab octaua domo inditium sumere mortis, & tamen Gauricus ait id sumendum esse à septima,vnde cecinit.

Prima domus vitæ, septima mortis erit.

102 In directionibus, etiam significatorum ad promissores suos,non consentiunt astrologi,Planetas enim extra Angulos existentes dirigunt Arabes,& cum eis firmicus in Zodiaco singulos annos assignantes, vt videre ex *Naiboda differ. 4. titulo de directinis in principio, & Campanella Astrol.l.5.cap.2.art.3.*

Ptolomeus vero eosdem Planetas dirigit per horaria tempora,vt videri potest ex *Diedo vbi sup. Naiboda ibidem. Argulo l. 3. Astrolog.ca. 24.* Stadio in Prohemio Ephemeridum.

Regiomont. vero eosdem planetas significatores ad suos promissores deducit per circulos positionum, vt videre est ex Tabulis primi mobilis, Magini, Arguli, & Mangini,& hi tres modi valde inter se differunt in effectu,& tempore effectus, & tamen tam Arabes, quam qui Ptolomeum sequuntur, & Regiom.cum suis,se tempus semper diuinasse ad vnguem profitentur, vt aut ipsemet *Campanella vbi supra n.9.*qui & ipse fatetur ingenue rem hanc incertissimam esse.

Alij cum Ptolomeo quinque tantum aiunt esse significatores Ascendens, medium Cœli, Solem, Lunam, & partem fortunæ, quam horoscopum nominant lunarem,alij alios etiam planetas,& cuspides domorum, vt significatores dirigunt vt videre est ex *Argul.l.3.Astrologo.capitulo 14.versic.* Ptolomeus.

103 Alij partem fortunæ dirigunt directione conuersa prout, & planetas retrogrados, & *Ptolom. ipse lib.3. quadripartiti cap.* 10. vtitur directione hac conuersa cum Apheta, idest planeta: gubernator vitæ inter medium cœlum, & Angulum occidentis, & cum *Ptolom. Card.ibidem tex. 33. Naibod.diff. 4.de direct. versf. Postremo directiuo conuersa, & alij*, E contra, vero multi alij hanc directiouem conuersam, quæ est cum significator deducitur ad promissorem per Assensiones obliquas ipsius promissoris,omnino relecerunt,vt *Argulus Astrolog.lib.3.cap.14.versf.Duplex est*,alij etiam vtendo directione directa in casu inquo Apheta sit M.C.& Angulum occidentis se veritatem inuenisse professi sunt, vt Franc. Iunct. primum Religiosus Carmelita, Sacerdos,ac Prouincialis,mox profugus,& Apostata,vt testis de ipso occulatus attestatur *Posseuinus Bibliotecæ selecta,lib.15.cap.15.versf.De Francisco Iuncti*.in suo tract. de Iuditijs Natiuitatum f. 27.c. 4. ver. *est etiam notandum.*

105 Partem fortunæ Ptolom.lib.tertio, quadripartiti capitulo duodec.sumunt à Sole in Lunam Arabes,vt videre est ex Isagoge Carelli par. secunda de extractione partium Natiuitatis à Sole in Lunam in diurna,& à Luna in Solem in nocturna Natiuitate.

106 Partem fortunæ solam alij considerant,vt Ptolomeus Card. & Campanella, alij innumeras alias pates confingunt,vt videre est,ex Carello, vbi supra, & Guidone Bonato,in tractatu speciali de Proiectionibus partium, & eorum significationibus.

107 Alij in directionibus latitudines non esse obseruandas in planeti voluerunt moti ex exemplis directionum de quibus Ptolome.in tertio quadripartiti alij seruandas esse indistinctè latitudines voluerunt, alij in sextili aspectu,& trino id negarunt,vt videre est ex *Argulo Astrologicorum,lib.3.cap.16.*

108 In mensura directionum discrepant Astrolog. nam Card. vnicuique anno assignat medium motum Solis, vt ex duodecim eius genituris videri potest, & Card. sequitur Naiboda loco supra allegato, & canonem Naibode pro directionibus apposuit *Magin. in suo tractatu de vsu Astrologiæ in medicina fo.mihi* 104.*alij,vt Argolus vbi supra, capitulo* 33. annum vnum singulis gradibus directionis quam esse Ptolomei sententiam ipse contendit.

109 Aspectus planetarum alij numerant in Zodiaco, vt Arabes,alij in equatore,vt *Ptolomeus, qui ob id lib. tertio capitulo* 14.voluit trinum, & sextilem deprauatos in equatore intersicere,de qua re videndus est Canon.40. *Magin.in suo primo Mobili.*

Alij,vt *Abraham Auenezre relatus à Iunct.de Iud.c.4.aiunt semper* 120.partes circuli efficere aspectum trinum,alij,vt *Camp.lib.1.Astrol.c.10.art.1.n.8.& Magin. in sua introductio.in Ephemerid.p.p.c.*30.distinguunt inter signa breuium,& longarum assensionem.

110 Alij caput, & caudam Draconis, vt sectiones Lunæ Imaginarias in Aecliptica reijciunt,vt omnes antiquos D.D.fecisse attestatur Iunctinus in sua Isagoge, *cap.* 6. alij considerandas censent,vt moderni.

111 Alij Planetas retrogrados debiliores arbitrantur vndepassim *Ptolomeus Iunctinus in speculo Astrolog. in Isagoge,cap.10.& Ranz.3.parte, ca.3.*ponunt retrogradationem inter debilitates Planetarum, alij eos fortiores indicant quia tunc sunt in imo sui Epicicli,& sic terræ viciniores, Gauricus tom.secundo suorum operum fol.1372. ibi, *Planeta retrogradi cum sint terræ propiores quam recto tramite progredientes fortius in hæc inferiora agunt quam directi.*

112 Coniunctionem Saturni,& Martis malam dixit Camp. panell.dicto art.1.nn.2.bonam vero esse ob temperaturam qualitatum voluit Iunct. in Isagoge, capitulo tertio,& Stadius in Introductione, titulo de coniunctionibus Planetarum,fol.193. *versf.dixit Albumasar.*

Et vt vno verbo concludam, omnia in hac disciplina

adeo incerta sunt, vt nullum omnino quantumuis leuissimum fundamentum possit super Astrologorum iuditijs fieri.

113 Ad finem tamen huiusce §. vt superstitio huiusce
vanitatis magis scateat notandum est actionem Cœli in
corpus, vt supra vidimus esse Physicam, & realem, ac
proinde planetas non solum in se, sed etiam ratione si-
gnorum in quibus reperiuntur agere in hæc inferiora,
aliter enim agit Sol in Leone, aliter in Aquario, igitur
hæ actiones in inferiora tribuendæ sunt signis veris, &
realibus, quæ sunt in octaua sphera, non autem signis &
Zodiaco imaginatio Nonæ spheræ, ab Hypparcho pri-
114 mum ob præcessionem æquinoctiorum inuento. Quia
enim vetustissimi Astrologi equinoctia contingere ob-
seruarunt fore in principio Arietis, & Libræ. Ideo id vti
firmum retinens Hypparchus nonum Zodiacum adin-
uenit, quia autem hic Zodiacus imaginarius est, vt fa-
tentur Astrologi, *Blanc. in Sphera lib. 17. cap. 7.* nullo
modo in iuditijs potest haberi in consideratione, quan-
do enim Astrologi pro domo Solis assignarunt Leo-
nem, intellexerunt de eo Leone, cuius conspicitur in
octaua Sphera & tamen cum Astrologi genituras fa-
ciunt eas formant iuxta Ephemerides currentes, quæ re-
gulantur, iuxta Zodiacum nonæ, & fixum ac immobile,
115 cum tamen Sole existente in Leone nonæ, Sphere, ve-
re, & realiter existat in Cancro octauæ.

116 Constat igitur ex his superstitiosam esse eam Astrologiæ partem, quæ de futuris contingentibus vel ab humana libertate pendentibus actibus prædicit, & multo magis eam, quæ profitetur se posse prædicere mutationes, Regnorum, quam latissime confutauit *Pater Marquez in suo doctissimo gubernatore Christiano, libro secundo, capitulo 26.*

Eam vero quæ circa hominis temperamentum, & infirmitates versatur adeo incertam esse, siue in se ob alias causas, maxime intrinsecas concurrentes, siue vt in nobis, ob discrepantias Astrologorum in primis principijs, vt summa, cum ratione dixerint, D. D. supra relati, iuditia ex ea vix ad gradum leuissimæ coniecturæ, & suspitionis posse ascendere.

117 Quod autem Astrologi vera quandoque contingentia prædicant hoc veræ superstitionis est inditium, vt videmus in Astrologo, qui mortem Henrici IV. prædixit, qui ob id in Hyspania Inquisitione coactus fuit ad abiurandum de leui, & fuit alijs pœnis mulctatus, vt infra videbimus, interim videatur *Suare. Less. & Raphael de la Turre*, qui varias causas ex sanctis patribus adducunt cur aliquando illi Astrologi vera prædicant.

118 Animaduertunt autem Astrologi, quod stante constitut. Sanct. D. N. Vrbani VIII. §. superiori relata, mea quidem sententia non possunt super Genituris Pontificis iudicia aliqua facere, neque super infirmitatibus futuris ex malis directionibus.

Quia constitutio generaliter loquitur de iuditijs super vita, & morte.

Quia rationes constitutionis, videlicet scandalum Christi fidelium, & Reipublicæ conseruatio, ac quies hominum eorum præsertim, qui inquieti ex omnibus nouandarum rerum occasionem accipiunt, in huiusce prædictionibus (quamuis alias essent de se licitæ) infirmitatum æque militant, quia denique hæc constitutio vti fauorabilis animabus, Reipublicæ, & tote Ecclesiæ Dei amplianda, & extendenda est, vt comprehendat quæcumque iuditia, & prædictiones Astrologicas.

§. DECIMVS TERTIVS.

De diebus faustis, & infaustis.

119 OCcasione vanitatis prædictionis Astrologicæ breuiter hoc loco pertractare decreui de alia vana obseruantia sz. de diebus faustis, & infaustis idque ob ea potissimum quæ dicit *Campanell. in sua Astrologia iudiciaria*, quam ait se expurgasse ab omni superstitione, cum tamen pessimus liber sit à tota Republica Christiana nominatim eliminandus plenus enim est superstitionibus Astrologorum, etiam Arabum, ita vt merito dici posit, quod quicquid est superstitionibus Astrologorum, etiam Arabum, ita vt merito dici possit, quod quicquid est supersticiosi in tota Astrologia iudiciaria id totum in eo tractatu reperitur. Et vere liber ille nil aliud est quam compendium omnium propositionum Cardani, super quadripartito Ptolomei.

120 Hic igitur Campanell. in titulo peculiari de diebus
infaustis, dicit quosdam dies quibusdam esse infaustos,
ob id notat diem Martis, & Veneris sibi ipsi semper in-
faustos extitisse, septies enim tormentis applicatus fuit,
& semper id sibi accidisse ait in dictis diebus Martis, &
Veneris. Addit vlterius familiam Mendoziam in Hy-
121 spania Priuilegium particulare habere à S. Inquisitio-
ne, vt possit abstinere, ne in die Martis opus aliquod in-
signe aggrediatur.

122 Verum apud Catholicos viros repudianda est hæc superstitio Campanellæ, nec enim dantur dies fausti, & infausti ex se, & huiusmodi dies obseruante.

123 Damnantur à D. Paulo ad Galatas quarto, *dies obseruatis & tempora, & menses, & annos timeo vos, ne forte sine causa laborauerit in vobis*, hunc enim Diui Pauli locum contra huiusmodi sic dies obseruantes intellexerunt multi Patres, apud Mart. Delrio disquisit. Magicar. lib. 3. q. 4. sect. 6.

124 Damnantur à Sacris Canonib. vt videre est ex capitulo, Illud huius 26. *quæst. 2. & capitulo; non obseruetis, cum sequenti, 26. qu. 7.*

125 Damnantur à Theologis Scolasticis, vt videre est ex *Diuo Thoma in 2. 2. quæst. 95. art. 3. in corpore articul. 1. vbi Raphael de la Torre, disp. quar. de Relig. tom. 1. lib. 2. cap. 2. & sequent. Delrio, loco supra citato, Sanch. in summa lib. 2. cap. 40. num. 15. & 16. Torreblanca de Maggia lib. 1. cap. 27.*

126 Damnauit, & hoc dies fœliciss. recordationis Philippus Hyspaniarum Rex, qui vt superstitionem suis temporibus vigentem de non contrahendo matrimonium in die martis (quoniam dies est belli) spernendam omnibus fidelibus pro sua religione demonstraret, matrimonium eo ipso die contrahere voluit, vt notat *Torreblanca, loco proxime cit. n. 4.*

127 Et hinc est, quod obseruatio horum dierum, quia certo credantur infausti, est peccatum mortale, quod si obseruatio fiat tantum ex, quodam timore, erit peccatum veniale, vt pluribus cumulatis notat *Sanchez, in allegato, n. 15. & 16.*

128 Et cum obseruantia hæc dierum ex se sit mala, parcat mihi Campanella, ego non credo licentiam obseruandis diem martis fuisse à S. Offitio concessam familię Mendozzæ, quia si dicta obseruantia est licita familia prædicta non ægebat licentia, si illicita vtiq; non potuit concedi.

129 Ad finem huiusce appendicis remitto lectorem ad *Torreblancam loco citato, num. 27. vbi ex Alexandro ab Alexandro lib. 4. dierum genialium, c. 20.* notat, apud Rabinos diem lunæ fuisse infaustum, quia in eo putabant natum fuisse Caim, apud Atheniensem diem martis, apud Medos, diem Mercurij, apud Friggios, diem Iouis apud Troyanos, diē Veneris, & apud Persas, diē Saturni.

130 Ami-

130 Animaduertit vlterius *nu.* 31. quod ex hac superstitione dierum infaustorum ad negotia peragenda emanarunt dies cretionum, quibus hæreditas antiquitus non poterat adiri ad quod allegat Petrum Gregorium in Syntagmate iuris vniuersi, *lib.34.cap.14.* (qui tamen ibi, nihil de hac re) quos dies, vt mere superstitiosus sustulit Imperator in l.cretionum *C.de iur.deliberandi, cretionum scrupulosam solemnitatem*, ait Imperator, *hac lege amputari decernimus.*

131 Et quia materia hæc pulchra est, & digna scitu circa hanc animaduersionem Torreblancæ de diebus cretionum animaduertendum est.

Quod si doctoribus nostris, & ferè communi opinioni, credamus, verum dicit Torriblanca, dies illos de quibus Imperator ibi, habitos fuisse ab antiquis pro infaustis.

Odofred. enim in dicta l. cretionum, ait, quod antiquitus in diebus criticis poterat hæreditas adiri, secus in non criticis idest paribus, puta die sexta, octaua &c.

Bellapertica insignis Doctor ibidem idem dicit, quod solum in diebus in quibus natura confortabatur, idest criticis, & imparibus (videlicet) quintus septimus &c. poterat adiri hæreditas, & in fine illius legis ait, quod quidam sunt, quibus si in mane die Lunæ fieret iniuria, crederent fere se illa die morituros, & alij aliqui, qui non inciperet aliquod opus in dicto die lunæ, dicitque istum legem contra omnes istorum, dierum obseruatores.

Alberic. idem ait, nota contra obseruantes dies, qui non inchoarent aliquid facere in tali die.

Bald. eodem loco ait, nota, quod antiqui fuerunt multum bestiales quia multum colebant dies, & forte in diebus criticis non poterat hæreditas adiri, quasi in diebus infortunatis, & infra, sed hodie non curamus dies, neque constellationes.

Angel. eodem loco ait, nota quod hodie, tam in die critico, quam non critico potest adiri hæreditas, ita etiam Iason, & alij ibid.

132 Si autem Iuris Consultis alijs, & præsertim vltramontani, veris Romanarum antiquitatum obseruatoribus adherere velimus falsa erit Torreblancæ obseruatio, de istis diebus cretionum, & aliter lex illa erit intelligenda.

133 Pro qua re notandum quod hæredi extraneo de Iure Ciuili, suo verò, & necessario de iure Prætorio, datur ius deliberandi, an velit esse hæres nec, *§. sui autem, & necessary in fin. ibi, sed his Prætor, institut.* de hæredum qualitate, & differentia, tempus autem deliberandi aliquando à Iudice datur, iuxta tex. in l. de iure deliber. vbi ait Prætor, *si tempus ad deliberandum petet dabo*, & tempus hoc erat centum dierum, vnde dies centesimus dicitur dies aditionis à *Iur. conf. in l. Pannonius ff. de acquisit. hæreditat. vbi Gotofred. sub litera D.* in tertia editione.

134 Aliquando etiam illud idem tempus à testatore datur, & tunc dicitur, *cretio*, ob antiquam formulam de qua *Gothofred. ad Vlpien. in tit. 22. fragmentorum nu. 34 Titius hæres esto, cernitoque in diebus centum proximis quibus sciens, poterisque si non creuderis ex hæres esto*, & sic apparet, quod cretio dicta est à cerno, quod idem est ac decerno.

135 Cretio autem duplex erat vulgatis quæ fiebat cum illis verbis, *quibus sciens poterisque* quo casu tempus datum hæredi non currebat ignoranti, Et continua, quæ fiebat, sine illis verbis, & in qua etiam ignoranti tempus currebat, ob idque continua dicebatur, ex quibus patet, quod dies cretionum dicebantur illi, qui à testatore hæredi statuebatur ad cernendum, seu decernendum, an velit esse hæres, & cretio spatium illud centum dierum quod hæredi ad deliberandum statuebatur, istam dierum cretionẽ vti scrupulosam sustulit Imperator, & pinguius hæredibus prouidit, per l. fin. C. de iure deliberandi.

136 Ita rem hanc declarant *Hugodonell. in dicta l. cretionum, Herman. Vul. Iur. pruden. Rom. lib. 1. cap. 72. num. 28. vers. A testatore deffinitum. Vessembeei, in Pandectas tit. de iur. delib. num. 1. Pet. Gregor. Sintagmat. iur. vniuersi, lib. 46. cap. 1. numer. 5. & sequent. Ant. Goueau. lib. 1. variarum lectionum cap. 25. Cuiatius, lib. 7. obseruat. cap. 41. Brison. de verb. signific. pag. mihi 670. Couarru. var. resolut. lib. 4. capit. 10. Antonius Pichard. in §. item extraneus, numer. 27. & sequ. Borcholt. in §. extraneis, numer. 5. & sequit. Instit. de hæredum qualitate & differentia, & Gotofred. ad Vulpianum dicto tit. 22. n. 27. & seq. tom. 5.* suarum annotationum ad vniuersum Ius ciuile, tertiæ impressionis Maguæ cum alijs allegatis per Nærcin in suis remissionibus, & Sebastianum Ximenes *in dicta 2. concordantiarum iuris, in dicta l. cretionum.*

Atque hæc de hac materia quæ curiosa est sufficiant, interim vero iterum benignum lectorem moneo, vt abstineat à Campanell. quia Astrologia ipsius, quam conformem dicit Diuo Thomæ, vete superstitiosissima est, & contra sanam Doctrinam omnium Sanctorum Patrum, & Theologorum Scolasticorum, & quia titulus libri potest multos decipere expediens fortasse esset illum licet, sub generalibus Indicis regulis comprehensum nominatim inter libros vetitos connumerare, me tamen semper remitto Eminentissimæ Congreg. Indicis, & S. Officij.

§. DECIMVS QVARTVS.

De faciente pactum expressum, & tacitum cum Dæmone, & professoribus Magiæ.

137 QVoniam pactum, seu professio expressa cum Dęmone non fit ei, nisi apostatando à fide negando Baptisma conculcando Christum Crucifixum, & adorando Dęmonem, *vt latiss. docuit Delrius Disquisit. Magic. lib. 2. q. 4. & Farin. de delictis, & pœnis q. 20. num. 77.* ideo non est dubitandum, quin taliter paciscens Hæreticale factum committat latiss. *Farin. de Hæresi quæst. 181. n. 34. Suar. de Relig. lib. 2. de superstitione c. 19. n. 10. in fin.*

138 At pactum tacitum cum Dœmone iniens, alio actu hæreticali non interueniente, Hæreticale factum non committit, *Suar. vbi supra Farin. dicto n. 34. in fin. Zanard. in summa diuinorum præceptorum par. 2. cap. 64. versic.* Moueor ad hoc tenendum, vbi quod ex huiusmodi pacto oritur tantum leuis Hæresis suspitio, & si dicatur quod paciscens tacite cum Dœmone, init fœdus, & amicitiam cum Hoste Dei, & per consequens videtur Apostata, ad similitudinem subditi Regis Hyspaniæ ineuntis fœdus cum Hoste dicti Regis.

Resp. Zanard. ibi, quod duplex est fœdus, & amicitia, alia communis, & quo ad comertia, vt si subditus vnius Principis, tantum in rebus emendis, &c. & hæc amicitia, licet sit prohibenda attamen non inducit suspitionem saltem vehementem rebellioni, alia est amicitia ad effectum occidendi proprium Principem, & hæc est signum rebellionis, & Apostasiæ, primam amicitiam Dœmone contrahit faciens sortilegia non hæreticalia secundam habens pactum cum Dœmone expressum, & sortilegia exercens hæreticalia, & hoc idem videtur supponere *Pegna in sæpè citato comm. 68. vers.* Sinanchas.

139 Quo ad Professores Magiæ non naturalis, & demoniacæ, an sint connumerandi inter sortilegos hæreticales,

cales, colligi potest ex regulis hucusq; traditis, & ex *Farin. dicta quaest. 181. num. 36. & Pegn. 3. parte direct. comm. 36. & alijs vtrobique allegatis.*

§. DECIMVS QVINTVS.

Quis sit Iudex huius criminis.

140 SEcundum Hodierna iura Iudex, tam sortilegiorum Haereticalium, quam non haereticalium est Inquisitor. Et quo ad sortilegia haereticalia res videtur carere dubitatione, quo ad alia vero res est decisa per Bul. Sixti V. Incipientem Creator Coeli, ita *Scaccia de Iud. lib. 1. capit. 12. num. 51. & Farin. de haeresi, quaest. 181 num.... Zanard. in sum. diuin. praecept. parte secunda, cap. 64. vers. tertio, ergo noto.*

Et licet olim hoc delictum esset mixti fori, attamen nunc Inquisitor de eo cognoscit priuatiue, quo ad Iudices laicos, ita Scaccia loco citato numer. 56. nam quae delegantur Inquisitoribus regulariter delegantur eis priuatiue quo ad Iudices laycos, & sic Aresto Franciae iudicatum fuit tres mulieres sortilegas remittendas esse ad Episcopum Parisiensem, teste *Papon. Arrestorum Franciae li. 22. tit. 3. Aresto* 2. & in omni casu Inquisitor cognoscit an Iurisdictio, sit sua, Freitas ad Rodericum Quinimo opinio quae assereret, quod Iudex laycus posset iudicare, an aliquod delictum spectet, vel non spectet ad Sanctum Officium dicitur temeraria à *Turriano in suis Selectis disp. 1. disp. 30. cent. 2. dub. 5.*

Taliter autem Inquisitores soli sunt Iudices in hisce Criminibus sortilegiorum, quod si in Carceribus Curiae saecularis inueniantur aliqua malefica obidque vel haeretica, vel suspecta de haeresi, si id S. Officio legitime innotescat, possunt Iudices saeculares per censuras ab Inquisitoribus compelli ad consignandum S. Officio dictam maleficam, & omnes, & Haeresi, vel illius suspitione legitime puniatur, ita tamen, vt hisce finitis S. Officium teneatur maleficam recōsignare iudici layco, ita *Pegna videndus in Addit. ad Lucernam Inquisitorum, post. tractat. de strigibus fol. mihi 158. vers.* sed ab hac sententia, & *vers.* scitu dignum est, vbi quod statim dictae Maleficae consignandae sunt Inquisitoribus ex Bulla Fel. mem. Pij V. cuius verba ibi, referuntur.

Bene Ioseph. *Sesse, de inhibition. Iustitiae Aragonum, cap. 30. §. 1. numer. 43. & seq.* vbi quod haec remissio illicò Inquisitoribus est facienda in quacunque parte Iuditij, & *num. 58. & sequ. vbi plura* refert exempla consilij illius Regni, de cuius mandato plures Inquisiti in Sancto Officio fuerunt Inquisitoribus statim remissi. Dubitari tamen posset hoc loco, num facta hac remissione Iudex laycus possit vlterius in causa procedere, & pro negatiua sententia videtur vrgere Constitu. illa Pij V. in illis verbis, suspensa aliorum criminum cognitione.

Verum ego teneo, quod facta remissione personae à layco Iudice Inquisitoribus, Iudex laycus potest, in processu iam per eum formato assumere informationis, dummodo causa S. Offitij non impediatur, ita Sesse semper in hac materia remissionis faciendae S. Officio videndus, loco citato num. 11. & sequ. vbi, quod verba illa Pij V. debent intelligi, de suspensione cognitionis &c. quae obesse posset Sancto Offitio.

Et hanc remissionem faciendam esse non solum in Crimine haeresis, sed etiam in omnibus ab ea dependentibus latiss. dixit Sess. ibid. fere per totum illud caput, prout de eadem, reconsignatione facienda ab Inquisitoribus iudicibus laycis etiam virtute dictae Constit. Pij V. idem *Sesse erit videndus numer. 116. & seq.*

Et in casu petitae huiusmodi remissionis ab Inquisitoribus, Iudices layci tenentur credere assertioni Inquisitorum, vti iudicum competentium in hoc crimine haeresis, & dependentium, *Sesse vbi supra, numer. 98. & seq.*

Non tenentur tamen S. Offitium consignare aliquos reos in ipsius Carceribus existentes pro alijs delictis Iudicibus saecularibus, quia hoc est speciale in casu in quo à Curia saeculari ipsi S. Offitio reus aliquis fuisset consignatus, nam tunc omnis aequitas suadet, vt expedito fidei processu reconsignetur, ita *Pegn. ibid. versic.* Sed nunquid poterit.

141 Aduertendum tamen, quod licet tunc Inquisitores cognoscant, de sortilegijs non haereticalibus, superstitionibus, & de retentione librorum prohibitorum, non per hoc tamen sublata fuit facultas Episc. cognoscendi de huiusmodi caussis, & illas decidendi etiam sine interuentum Inquisitorum, prout faciebant ante Const. illam Sixti V. Quoniam quamuis facultas cognoscendi de illis delictis legatur concessa Inquisitoribus, in dicta Constitutione, attamen in eadem facultas Episc. concessa de iure communi non legitur restricta, *Io. Franc. Leon. in thesauro fori Ecclesiastici part. 3. cap. 36. Rubr. de sortilegis num. 22. 23.* vbi quod ita censuit Sacra Generalis Congregatio Sanctae Romanae, & Vniuersalis Inquisitionis sub die 21. Decembris anni 1602. fundaturque hoc ex communibus D. D. traditionibus quod Iurisdictio alicui concessa intelligitur cumulatiue, non autem priuati vt notatur *in l. C. de Offitio Praefecti Vrbis* latè *Menoch. de praesumptionibus libr. secun. praesumpt.* 18.

§. DECIMVS SEXTVS.

Quis sit Iudex competens in sortilegijs contra tormenta.

VIdendum nunc est de quaestione quotidiana quae in Iudicijs persepe contingit, num scilicet Iudex secularis sit competens contra reum, quem habet in fortijs, si penes eum reperta sint sortilegia contra tormentum funis, & alias quaestiones ad reticendum veritatem.

142 Circa quam rem sciendum est multa similia sortilegia solere ex arte daemonis ad effectum praedictum vsurpari quae à Doctoribus nostris solent vocari sortilegia taciturnitatis, de quibus, & eorum remedijs videndus est *Martinus Delrio disquisitionum Magiearum lib. 5. sect. 9. versic.* quo ad tertium dubium *fol. mihi* 703. impressionis Venetae, *Cartar. in praxi interogandorum reorum lib. 4. cap. 1. n. 222. Ambrosin. in processu informatiuo lib. 4. cap. 7. vbi Franciscus Bernardin.* Portus in suis additionibus, *Baiard. ad Clar. quaest. 64. num. 119. Consilit. Papiens. de iur. & nu. 13. Binsfeld. in l. si excepta Cod. de Malef. & matematic. quaest. 1. num. 15. & nouissime Torreblanca de Magia lib. 2. cap. 23. de Malef. taciturnitatis per tot.*

143 Hoc supposito Simon de Pretis, cons. suo 155. consuluit, & iudicauit quendam sortilegum hoc sortilegij genere vsum, ad effectum praedictum, esse per Iudicem secularem puniendum, prout in effectu fuit damnatus ad triremes.

144 Et cum haec quaestio de facto incidisset in Ciuitate Cremonae sub Praetura faelicissima Illustriss. Dom. Consalui de Salamanca Senatoris vndequaque spectatissimi ac tanti Regis Ministri dignissimi, de anno 1636. tempore, quo ego eram illius Proiudex Maleficiorum, in quattuor illis sicarijs, qui in via publica animo derobandi homicidium immanè perpetrarunt in personam Illustris. & Reuerendis. D. Don Caroli Gonzagae Fratris

Excellentiss. Principis Bozuli, quorum duo penes se habebant varias scripturas continentes huiusmodi sortilegia, cum abusu nominum Dei, D.N.I. Christi, & B. M. V. Psalmorum, Orationis Dominicæ Salutationi Angelicæ, nominibusque & caracteribus ignotis disputatum fuit in Curia, num punitio horum sortilegiorum ad nos spectare posset.

145 Et per Illustriss. D. meus Gaspar, de Aliferis ex amplissimo Collegio I.C. Mediolani, Vir Doctrina vsu, ac longa præcipuorum Regiorum officiorum huiusce status experientia singularis, & tunc Vicarius Prætorius pro nostræ Curiæ iurisdictione allegauit consilium illud *Simonis de Pratis* 105. *& Clarum in* §. *hæresis in fin.* vbi attestatur Senatum Mediolani iudicasse quandam sortilegam non esse puniendam pœna confiscationis bonorum, his addidi ego *Caball. resol. criminal. centur.* 3. *resolut.* 223. *num.* 72. vbi mentionem faciens de dicta decis. Senatus allegata per Clar. addit se vidisse hos sortilegos puniri à Magistratu Laycali octo virorum guardiæ, & baliæ Ciuitatis Florentiæ.

Verum in hac materia sic distinguendum esse secundum communes Doctorum nostrorum traditiones dicebam.

146 Vel sortilegium est qualificatum, & hæreticale iuxta ea quæ dixi *supra* §. 4. & tunc sine difficultate cognitio huiusce sortilegij pertinet ad Inquisitores priuatiue, quo ad laycos idque omni iure, siue nouissimo, siue antiquo. In hac sortilegiorum specie conueniunt omnes Doctores, ita enim *Clar. loco citato versic. successiue quæro, Caball. vbi supra, Farinac. de hæresi, quæst.* 181. *num.* 93. *vbi alios multos allegat, Diana resolut. mor. par.* 4. *tract.* 7. *resolut.* 10. *in princip. cum alijs supra per me allegatis, bene Symanch. de Cath. Institut. tit.* 62. *de sortileg. num.* 2. *&* 3. vbi quod Inquisitor cognoscit de omnibus sortilegijs, quæ hæresim sapiunt manifestam, vel de hæresi reddunt suspectum, sortilegum de vehementi, & hoc idem ingenuè fassus est Regens de Ponte in suo tractatu manuscripto de his, quæ practicantur in Regno in materia iurisdictionis Ecclesiasticæ, in ea, particulari de sortilegijs.

147 Vel sortilegium non est qualificatum, sed simplex, & tunc verum est, quod si loquamur de iure antiquo et mixti fori, & datur locus præuentioni, inter Ecclesiasticum, & Laycum Iudicem, & his terminis procedunt tradita per Clar. vbi supra *versic.* & hoc secundo casu, *Caball. dicta resolut.* 223. *n.* 71. *& per DD. allegat. Farin. vbi supra n.* 91.

Si autem loquamur de iure nouissimo post Bullam Sixti V. de qua supra Inquisitores cognoscunt de omnibus sortilegijs etiam simplicibus bene post hæc scripta visus vltra supra allegatos *Ioseph Sesse, decis. Regn. Aragon. tom.* 4. *decis.* 464. *n.* 18. *& seq. & decis.* 366. *numer.* 16. 17. *Scorcia, in select. Rom. Pontific. constitut. Epit.* 58. *Theoremat.* 158. *Diana dicta resolut.* 10. *qui alios allegat.*

Et quamuis Freitas, & *Bouadill.* locis in proxima appendice allegatis voluerint iurisdictionem concessam Inquisitoribus per dictam Bullam Sixti V. non esse intelligendam priuatiue quo ad laycos, sed cumulatiue, vt Freitas loquitur.

Attamen ego non discederem ob opinione contraria quam in hoc tractatu alias impresso firmaui, quia quæ delegantur Inquisitoribus eis committuntur ratione hæresis, vel suspitionis ipsius, vnde intelliguntur delegata priuatiue quo ad laycos.

Et scio de Ordine Sacræ Congregationis Roman. Inquisitionis Vniuersalis, non multis ab hinc annis quendam Prætorem cuisdam Terræ insignis huius Dominij, eo quod quasdam sortilegas, quæ sortilegia non qualificata commiserant carcerari fecerat, fuisse (quia sponte in S. Officio comparuerat) benigne receptum, absolutum tamen ab excommunicatione lata contra turbantes Iurisdictionem Sancti Offitij.

148 Vel tertio sumus in dubio, num sortilegium sit qualificatum nec ne, & tunc dicebam, quod cognitio huius articuli spectabat ad Inquisitores, & eorum Tribunal, ita communiter Doctores, *Freitas vbi supra num.* 39. *Diana dicta resolut. cap.* 36. *de Sortileg. n.* 19. *Caball. dicta resol.* 223. *num.* 73. quicquid in contrarium dixerint, *Reg. de Ponte vbi supra & Marta de Iurisdiction. par.* 2. *cap.* 12. *num.* 11. cum enim iste articulus sit incidens spirituale Inquisitor solus est Iudex competens *l. titia vbi doctores communiter ff. solut. matrimo.*

Et ex his omnibus concludebam quod Sicarij illi, qui penes se habebant cartam continentem sortilegium qualificatum cum abusu multorum verborum Christi Domini, & Psalmorum, & aliarum rerum, quæ sine dubio sortilegia illa qualificabant non poterant vllo modo puniri, nec rei constitui de dictis sortilegijs à Iudicibus secularibus, sed ab Inquisitore tantummodo.

149 Neque obstare dicebam consilium illud Simonis de Pretis 105. quia non apparet sortilegium de quo ibi esse qualificatum, licet enim sortilegus ille inglutire deberet ficum in quo erat moneta quædam, quæ ab vna parte habebat signum crucis, attamen non apparet, quod ab vti voluerit illo signo crucis nec quod ad illud sortilegium esset necessaria illa species monetæ, vti signata signo Sanctissimæ Crucis.

Vlterius addebam indubitatum esse Simonem de Pretis, cuius consilia impressa fuerunt Venetijs anno 1575. sic consoluisse ante æditam Bullam Sixti V. contra Astrologos, quæ promulgata fuit anno 1586. die 9. Ianuarij.

150 Et si opponatur quod sortilegium illud quamuis qualificatum, potest dupliciter considerari; vel vt hæresim continet manifestam vel vt tollendo effectum torturæ tollit Fisco, & Iustitiæ probationem veritatis, primo modo consideratum spectat ad Inquisitores, secundo vero modo potest spectare etiam ad Iudices laycos, & hoc modo videtur consideratum à *Simone de Pretis, dicto consil.* 105. *nu.* 15. *&* 19.

151 Pro qua distinctione allegari potest Doctrina singularis *Binsfelt. de confessionibus maleficorum, & sagarum prælud.* 14. *f.* 119. *& membr.* 2. *conclus.* 6. *dub.* 2. *vers.* tertium illatum, *fol. mihi* 275. quod sortilegia possunt dupliciter considerari vno modo, vt sapiunt hæresim, vel vt hæretica sunt, & in hoc casu spectat eorum cognitio ad Iudicem Ecclesiasticum, altero modo considerari possunt, vt ex eis varia delicta oriuntur contra commune bonum Reipublicæ, vt homicidia latrocinia, damna in vineis, & similia, & in hoc casu Iudex laycus est competens istorum sortilegiorum, & traditionem hanc *Binsfelt. secutus fuit Io. Griuell. in suis decis. Senatus Dolani, dec.* 33. *num.* 31. *vers.* quod sine dubio, & ita etiam in sortilegijs qualificatis hoc modo consideratis laycus Iudex sæpe iudicauit, vt videre est ex dicta *decis. Griuell. in fin. & ex decis.* 2. *Antonij Fabri, in suo C. Fabr. in tit. de malefic. & mathemat. lib.* 9. *& Greg. de Valen. insigni Theol. religiosissimæ Societatis Iesu, in* 2. 2. *disp.* 6. *generali, q.* 13. *punct.* 4. *in princ. vers. & quidem, tum à seculari.*

152 Et quidem non est nouum etiam in S. Offitio aliquando fieri similes distinctiones prout videmus in Curia Archiepiscopali Neapolitan. in qua cum Curia secularis præuenit aliquem Polygamum, ipsi Curiæ Archiepiscopali petenti consignatur ille Polygamus quæ torquet eum super intentione, & cogit eum abiurare post quæ statim reconsignat Curiæ sæculari eundem Polygamum puniendum, quoniam ablata per torturam, & abiurationem hæresis suspitione, delictum Polygamiæ remanet mere laycale, ita *Genuen. in sua praxi Archiepiscop. cap.* 84. *num.* 13.

153 Cer-

153 Certe huic obiectioni responderem, quod in sortilegijs hæreticalibus nulla ratione ego vti Iudex laycus hanc distinctionem practicarem, nisi cum maxima trepidatione conscientiæ.

Tum quia comuniter Doctores, generaliter loquendo dixerunt hæreticalia, & qualificata sortilegia ad tribunalia Inquisitorum hereticæ prauitatis pertinere priuatiue, quo ad Iudices laycos.

Tum quia hac distinctione adhibita, facili negotio Iudex laycus posset effici Iudex competens etiam in causa hæresis formalis, quatenus sz. ex ea perturbatur status pacificus Reipub.

154 Non negarem tamen quin ex scripturis huiusmodi sortilegia continentibus penes reum repertis possit Iudex laycus indicium validum sumere contra Inquisitum de delicto pro quo inquiritur, vt singulariter obseruauit, *Ant. Faber in suo C. Fabrian. lib. 9. tit. 21. de quo definit. 3.* vbi loquitur in indiuiduo horum sortilegiorum.

Et si hoc est verum, prout puto verissimum crederem etiam licere Iudici layco interrogare talem reum de causa, qua scripturas illas penes se retinebat, & etiam à quibus habuerit, & quibus tradiderit ad effectum veniendi in cognitionem mandantium, & aliorum sociorum criminis, ac reddendi validius indicium illud, & tum magis agrauandum de delicto principali, pro quo carceratus in curia seculari reperitur.

155 Hæc tamen omnia dicta sunt, salua determinatione S. M. Ecclesiæ, & Supremi Tribunalis Sanctæ Inquisitionis de Vrbe cui hæc, & quæcunque alia mea scripta humillimè subijcio.

§. DECIMVS SEPTIMVS.

An Inquisitores cognoscant de Aegyptiacis chiromanciæ artem profitentibus.

DVbitari, & iure merito potest an Inquisitos de iure possint procedere contra hasce Agyptiacas vulgo *Zingare*, quæ dant, vt vulgo dicitur, *la buona ventura.*

157 In hac re Villadiego in sua Politica *cap. 5.* §. 20. *numer. 36. sic ait y à las brusae castigan los Inquisidores, y à las Gitanas quæ dizen la buena ventura,* & in margine ad hoc iura allegat, *P. Diana par. 4. var. resolut. moral. tractat. 8. resolut.* 128. idem tenet allegando Villadiego, vbi supra, *numer.* 30. per Impræssorum errorem Addo ego *Bonadill. pariter in sub Politica, lib. 2. capit. 17.* Por la Iurisdition Ecclesiastica *numer. 74. cap. 17.* referens se tamen ad *Nauar. in Manuali capit. 11. nu. 31. versic.*

158 decimo quinto verba *Bonadill. sunt, Caso 39. es contro las bruias à las quales pueden assimismo castigar los Inquisitores segun Symanca, y otros, y contro las Gitanas que dizen la buona ventura, se vea lo que escrire Nauaro.*

159 Ego autem in hac re infrascriptas conclusiones statuendas arbitror.

Prima conclusio Aegyptiacæ sunt à Christianorum finibus exterminande, quia vt plurimum sunt ex genere Turcarum, & in partes Christianorum ab eis mittuntur, vt exploratrices ita *Delrius disquisit. magicar. libr. 4. quæst. 5. P. Nazarius concinis meus,* & hisce temporibus decus Illustriss. Religionis Dominicanæ *in p. p. Diuus Thom. tom. 3. quæst. 114. articul. 4. versic. Tertia conclusio Aegyptij quidam,* Torreblanca de magia *lib. 1. capitul. 10. numer. 30. & seq.* & sic Carolum V. in Cermabia, & Regem Ferdinandum in Hyspania insisse hāc gentem abire, ex Ferdinando de Corduba notauit Diana loco allegato, & in nostro Mediolani Dominio contra hoc hominum genus ad sunt proclamationes

160 Excellentissimorum Gubernatorum huiusce status,

161 vnde merito die 21. Nouembris anno 1626. Senatus excellentissimus noster Mediolani literis suis directis ad Illustrissimum Prætorem Cremonæ damnauit ad triremes quinquennales quatuor Aegyptios ex eo, quod in hoc dominio per dies quinque versati essent contra dispositionem proclamationum Excellentissimorum L. T. huius Status.

162 Secunda conclusio, huiusmodi Aegyptiaci si in annunciatione (vt aiunt bonæ venturæ) Prædicant futuros effectus liberos, vtique subdentur Iudicio, & foro Inquisitorum de iure. Ratio est quia vtuntur chiromantia vetita, suspectaq; de pacto cum Dęmone, *Torreblanca vbi supra, num. 30. & in hoc casu procedunt dicta Bonadill. & Villadieg.*

163 Tertia conclusio si isti vtantur tantummodo chiromantia naturali circa temperamenta, & naturales inclinationes non possunt, nec ab Inquisitoribus, nec ab alijs Iudicibus puniri, ita *Torreblanca vbi supra, cap. 10. num. 2. & seq.* vbi docet quomodo Chyromantia possit esse licita satis erudite.

164 Quarta conclusio de facto nunquam vidi in Inquisitionibus Italiæ procedi contra hosce Aegyptiacos, ob id præcise, quod dent, vt aiunt, bonam venturam; Ratio fortasse esse potest, quia datio huiusce bonæ venturæ fit semper in istis partibus cum risu, & ioci causa, & nullus est quamuis simplex, qui præstet fidem dictis Aegyptiacis.

165 Dixi, ob id præcise, Quia si in ista datione, vt aiunt bonæ venturæ ex parte Aegyptiaci interueniant aliq; superstitiones; vel futura ab eo certitudinaliter annuncientur, existimarem tunc in illis, & similibus casibus expedire, quod Inquisitores, & eorum Tribunal diligentet contra eos inquirat, & pro delicti genere, & modo puniat.

§. DECIMVS OCTAVVS.

De quodam Priuilegio spetiali huiusce Tribunalis.

ET quia supra dixi quod Inquisitoribus facienda est remissio ab omnibus Iudicibus laycis, Ideò pro clariori intelligentia huiusce rei animaduertendum est

166 diligenter, quod Tribunal hoc S. Officij illud habet peculiare, quod omnia alia mundi Tribunalia ipsi subministrant inditia, scripturas, & personas cuiuscunque generis, vt processus, & causæ fidei, quæ maximæ sunt, expediri possint, Tribunal autem Sancti Officij nulli

167 alij Tribunali pro quibuscunque alijs criminibus subministrat inditia neque personas, nisi vt supra dixi, in casu in quo sibi prius essent consignatæ ab aliquibus Iudicibus, atq; hoc fit vt liberius, & securius causæ fidei

168 possint tractari, & sic Pater Massinus in sua praxi S. Officij, p. 9. primæ impressionis, & parte 10. secundæ impressionis, Assert. 35. habet hæc formalia verba, *non deuono nè possono gli Inquisitori per ninna occasione somministrar ad altro Tribunale già mai, nè inditij, nè persone di qualsinoglia conditione,* Bene in materia no-

169 stra *Molin. in repert. Rituum, & obser. Regni Aragonia in verbo, Capius, fol. 57. vers. die vigesimo Septembris* 1497. & in verbo *Manifestatio,* fol. 220. vers. *quidam captus,* quem etiam refert, & sequitur *Sesse vbi supra, num.* 58. vbi dixerunt, captum per Inquisitores ratione hæresis non posse manifestari per Curiam Iustitiæ Regni Aragonum, Manifestatio autem in illo Regno dicitur, ordinatio prouisionalis, per quam iubetur rem, vel personam in publicum Iuditium trahi, & ibi sequestrari, vt ius dici posit, secundum *Portoles in* 3. parte

3.part. Scholiorum super repertorio Molini in verbo Manifestatio, num. 1. fol. mihi 296. Et scio pluries Sacram Congregationem negasse Episcopis nostris Cremonæ copias Inditiorum contra Clericos in S. Officio in alijs delictis, non spectantibus ad Inquisitores resultantium, non obstante quod Episcopi sint cum Inquisitoribus coniudices, vt patet ex literis S. C. in Archiuio nostræ Inquisitionis.

§. DECIMVS NONVS.

An Inquisitores in causis Lamiarum, soli sine Episcopis possint procedere.

170 Breuiter respondeo, quod in huiusmodi causis, soli possunt Inquisitores procedere sine ordinarijs locorum, eas condemnando &c. sic enim cautum est per constitutionem Adriani VI. Incipit. Cum acceperimus, relatam per Pegnam inter literas pro Sanct. Officio ita Pegna in addit. ad lucernam Inquisit. in tract. de gestibus vers. quod si quæras fol. mihi 157. qui tamen addit tutius ac decentius esse vt Inquisitor. perinde in causis lamiarum, ac in causis hæreticorum procedant & processus conficiant requisitis ordinarijs secundum iuris dispositionem.

§. VIGESIMVS.

An, & quomodo in Sortilegijs debeat constare de Corpore delicti.

171 Constare ante omnia debere Iudici, & in actis, de corpore delicti, decidit I.C. in l. 1. §. item illud ff. ad Sylanianum cuius hæc sunt verba, item illud sciendum est, nisi constet aliquem esse occisum, non haberi de familia quæstionem, liquere igitur debet scelere interemptum vt senatus consulto locus sit, & hoc antequam ad spetialem Inquisitionem, & torturam deueniatur, Farin. de Inquisitione, quæst. 2. num. 1. & plurib. sequen. Scacc. de Iud. Ciuil. Crim. & haret. lib. 1. cap. 71. n. 3. & cap. 83. num. 3. & seq. Antonius Gomez. Var. resol. lib. 3. tit. de captura reorum, n. 1. & taliter cōstare debet de corpore delicti, quod nisi de eo constet licet reus fateatur delictum, attamen non potest ex illa confessione damnari, Andr. Farin. vbi supra nu. 7. qui alios allegat.

Sed quoniam, alia delicta sunt mere interna, vt hæresis, alia etiam externa, & hæc quædam sunt, quæ aliquod post se vestigium relinquunt, vt homicidium quædam vero, quæ nullum post se vestigium relinquunt, ita etiam sortilegia, quædam sunt quæ nullum post se vestigium relinquunt, vt sentire ad Ludos Dœmonum, coire cum ipsis &c. alia sunt, quæ post se vestigium relinquunt, vt sunt infanticidia, Venefitia &c. Ideo tribus conclusionibus rem hanc expediam, sit ergo.

Prima conclusio hæresis lamiarum, probatur per confessionem ipsarum, nec est necesse, quod ad procedendum contra ipsas, & sortilegos super crimine hære-
172 sis constet de crimine hæresis, seu de corpore delicti, nam cum delictum hæresis, sola voluntate perficiatur ex sola quoque voluntate potest quis damnari, ita Albertin de Agnoscendis assert. Cathol. quæst. 25. num. 1. & seq. Clar. in §. fin. quæst. 4. vers. scias tamen Farin. de Inquisitione, quæst. 2. n. 25. & 26. qui alios allegat, Ludouic. à Paramo de origine Sanctæ Inquisitionis lib. 3. q. 6. de Inquisitione in causis fidei, n. 28. & seq.
173 Secunda conclusio, si loquamur de illis sortilegijs, quæ post se relinquunt aliquod vestigium facti, tunc vt iudex rite, recteque procedat, debet ante omnia constare de corpore delicti, fundatur hæc conclusio in regula dictæ l. 1. §. Item illud, & in communi ff. DD. omnium traditione. Quod ante omnia constare debet de corpore delicti, & reliquos omittendo in terminis, horum sortilegiorum ita docuerunt Albertin. dicta quæst. 25. num. 24. vers. Aut vero dicta mulier malefica, Lud. à Paramo loco citato num. 81. Farinac. num. 26. loco citato in fin. & latius in additionibus suis ad dictum locum, Martinus Delrius disquis. magicarum, lib. quinto, sectione secunda in principio, & latissime, sect. 16. vers. si vero Mors sit alicuius maleficiati, & vers. En Rhodus, en saltus fol. mihi 725. Sic ergo probandum erit, Infantem occisum, & infirmitatem ex maleficio hominis prouenire, ex attestationibus, vel medicorum, vel prudentum Exorcistarum, segetes corruptas &c. ita Bernard. Comens. in tractatu de strigibus in fin. Lucerna Inq. vers. Ita dicimus quod vbi medici.

Fachin. vidend. cons. 12. num. 17. lib. 1. & Torreblanca de Magia seu de delictis in quibus tacita vel expressa Dœmonis inuocatio interuenit lib. 3. capit. 16. num. 16. & seq.

Et in hac materia corporis delicti animaduertendum est, quod in sortilegio V. G. hostili non dicitur probatum corpus delicti si probetur mors, vel infirmitas, vel debilitatio membri præsertim maleficiati, quia Sanctum Officium non punit homicidia, percussiones, & vulnera, sed necesse est probare, quod mors, vel infirmitates ex maleficio processerint, vt in casu nostro, & ad effectum de quo agitur satis dicatur constare de corpore delicti.

174 Et quamuis communiter dicant D. D. de corpore delicti debere constare plenè, & concludenter, vel per testes, vel per euidentiam facti, Farinacz. in alleg. quæst. secunda, num. 6. vers. Liquide autem, qui alios DD. allegat, attamen hoc fallit in criminibus difficilis probationis, quale est sortilegium, quod solet fieri secrete, & clam. ita idem Farin. dicta quæst. 2. num. 12. Delrius dict. sect. 16. loco citato, nam in talibus delictis sufficit probare corpus delicti per inditia, quoniam probatio per inditia habetur pro plena probatione in criminibus occultis, ex alleg. per Farin. vbi supra, & certe iniquum esset (ait Delrius loco supra citato) aliam in hoc delicto exigi certitudinem, quam quæ ex natura delicti haberi potest, & si in furto, & alijs similibus delictis, minor requiritur probatio, ad probandum corpus delicti, vt dixit Farinac. vbi supra nu. 14. & seq. cur non etiam minor in casu nostro probatio requiritur in quo agitur de sortilegio, crimine occulto, & difficillimæ probationis, quæ autem sint inditia, ad hoc crimen verificandum latiss. ponit Binsfeld. videndus l. fin. Cod. de Malef. & Mathem. & Martinus Delrius disquisit. Magic. lib. 5. sect. 3. & 4.

175 Tertia conclusio loquendo de sortilegijs quæ non relinquunt post se vestigium aliquod facit, tunc ex sola confessione sortilegi, absque eo quod constet de corpore delicti, (de quo constare non potest, cum nullum de sortilegijs prædictis remaneat vestigium) possunt condemnari, ita in terminis nostris docuere Delrius dicta sect. 16. Petr. Binsfeld. in comm. l. nemo Cod. de Malefic. & Mathem. quæst. 1. conclus. 22. Gregor. Valentia 2. 2. disput. 6. qu. 13. puncto 4. vers. Porro tunc puniuntur, quos sequutus fuit Farin. in suis additionibus ad q. 2. n. 26. de Inquisitione fol. mihi. 5.

176 In alijs, autem similibus delictis, cum agitur de probando corpore delicti semper recurras ad Farinac. d. q. 3. num. 13. Clar. §. fin. qua. versic. Sias autem Scacc. de Iud. cap. 83. numer. 11. part. 1. Giurbam, consil. decis. 37. numer. 31. nam Farinac. & Giurba cum allegatis ibi per eos tenent absolute probandum in hisce criminibus cor-

corpus delicti, eo tamen modo, quo probari potest, idest per aliquas saltem leues coniecturas, Clarus autem, & Scaecia negant probandum corpus delicti in huiusmodi criminibus quoad inquirendum, fatentur tamen probandum ad effectum inferendi torturam reo delato, vide *Fachin. controu. Iuris, lib. 1. cap. 28.*

§. VIGESIMVS PRIMVS.

De Inditijs contra Sortilegos.

EX pluribus inditijs contra sortilegos, & maleficas militantibus aliqua sunt omnibus alijs delictis communia, & de his agemus, in titulo de inditijs, & tortura, vt v.g. Mala, vel Bona fama sortilegi, fuga ipsius, dictum Mandatarij, dictum Socij Criminis, & similia, alia videntur propria huiusce criminis, & de his in præsenti breuiter agemus.

177 Primum inditium est, si penes sortilegium reperiantur instrumenta Magica, vt pentacula, vel libri sortilegia continentes, vt Clauicula, quæ vocatur Solomonis, Almadel, Centum Regum, opus Mathematicum, Opera Petri de Abano, &c. Nam quoad pentacula, & alia similia instrumenta, si reperiantur penes aliquem, quod faciant inditium ad torturam, si aliqua alia leuissima inditia accedant pulcherrime docuit, *Petrus Binsfeld. l. fin. Cod. de Malef. & Mathem. titulo de Inditijs Criminis Malefici, versic. 8. Inditium.*

Quinimo constanter teneo, quod etiam si nulla alia inditia adsint hoc solum sufficit, ad torturam, prout decisum fuisse á Sacrosancta Vniuersali Romana Inquisitione de Anno 1599. attestatur *Genu. in praxi Archiepiscopali Neapolitana, cap. 184. nu. 13.* in quodam Doctore bonæ famæ, quem Sacra Congregatio mandauit torqueri super vsu, intentioneque, seu credulitate, qui cum tortus nihil fuisset confessus, abiurauit de leui ob retentionem.

Et Sanctissima hæc huiusce Supremi Senatus decisio, confirmari potest a simili, de eo penes quem reperta sint Instrumenta apta ad falsificandam monetam, nam quod talis ex hoc solum sit sufficienter ad torturam Inditiatus docuerunt *Franc. decis. 440. vbi alios allegat. nu. 1. Ricc. in additione ad dictam decisionem vbi attestatur,* ita quotidie practicari, & ita fuit in Curia Archiepiscopali Neapolitana decisum, teste *Ricc. decis. 43. par. 2. Io. Maria Nauar. in suis collect. super Pragm. Regni collect. 136. num. 12. Marius Giurba cons. decisino, 85. num. 26. vbi plures more suo cumulat, & Marius Muta decis. Reg. Sicil. 40. num. 9.*

178 Quo ad libros vero dicendum etiam idem quod de Instrumentis magicis, nam ex talium librorum retentione, si sortilegia contineant hæreticalia insurgit contra retentores vehemens hæresis præsumptio, ita *Petrus Binsfeld. in Comm. l. culpa Cod. de Malef. & Mathem. & l. fin. loco supra proxime allegato, Martin. Delrius disquisitionum Magicarum lib. 5. sect. 17. vers.* Sunt etiam tales retinentes *Genuens. in praxi Archiepisc. Neapol. cap. 68. in nouiss. num. 12. vers.* Item seruatur, vbi quod in Curia Neapol. tales retentores librorum magiæ, & pentaculorum, aliorumque instrumentorum similium, torquentur super intentione, complicibus, & vsu, & vbi nihil emergat ex tortura, abiurant de leui, ob retentionem solam, *Zanardus, in summa diuinorum præceptorum tom. 2. cap. 94. de tortura in causis fidei, num. 13. vers.* Si veró sunt libri, qui de sortilegijs, latissime *Pegna generaliter loquens de librorum hæretic. retentione ad Directorium Commentario Tertia, part 2. Farin. de hæresi, quæst. 180. num. 28. & alij quos supra retuli in titulo de retentoribus librorum prohibitorum.*

179 Si vero libri illi contineant sortilegia ad amorem, & alias res obtinendas, non tamen hæreticalia, tunc ex tali retentione contra retinentem insurgit tantum leuis præsumptio hæresis, ad quam præsumptionem purgandam leuiter torqueri solent, & eum penitentijs salutaribus dimitti, *Zanard. d. cap. 94. versic.* Si vero sint libri.

Quæ tamen hoc loco dixi de vehementi, & leui hæresis præsumptione oriente ex retentione librorum continentium sortilegia declaranda sunt, ex his quæ tradit *Pegna in d. comm. 3. vers.* An autem hæc suspitio *p. 2. & Genuens. cap. 84. num. 8. in praxi Episc. Neapol.*

180 Secundum Inditium est, si quis Dæmonis nomen sæpe proferatore, vt exempli gratia, rapiat te diabolus, ex eas in nomine ipsius, &c. *Ita Binsfeld. in com. d. l. fin. vers.* Vndecimum si quis *fol. mihi 604. quem seq. Delrius disquisit. mag. l. 5. sect. 4. num. 24.*

181 Tertium Inditium sumitur ex mala Phisionomia, vt puta si terribiles sint, deformesque vultus habeant, nam sicuti venam argenti viui tractantes pallidi, tremulique efficiuntur, ita quod horribilem dæmonis visionem sequuntur, horribiles, & deformes redduntur, *Eymeric. in direct. 3. par. in titul.* De signis exterioribus per quæ Negromantici hæretici, &c. *Binsfeld. loco citato, vers. 13. & Delrius vbi supra num. 21.*

182 Quartum Inditium summitur, si appareat in istis stigma, seu nota, quam diabolus suis Maleficis solet in aliqua parte corporis imprimere, *Delrius num. 28. loco citato inditium hoc confutat, Binsfeld. vero, vers. 14.* leue illud existimat, attamen approbatur, a Lamberto Danæo in Dialogo de sortiarijs, *& Ioanne Bondino libr. 2. Dæmonomania cap. 4. & lib. 4. cap. 4.*

183 Quintum inditium summitur ex eo, quod Reus sit natus ex sortilego, seu sortilega, & quamuis hoc inditium sit leue, attamen si alijs iungatur auget contra reum præsumptionem *Binsfel. vbi supra vers. 15. Delrius loco citato num. 22.*

184 Sextum Inditium sumitur ex singularitate notabili in actis Religionis, cum enim sint superstitiosi, singularitate gaudent *Binsfeld. dicto loco, versic. 17. Delrius vbi supra, num. 27.*

185 Septimum Inditium sumitur ex sæpissima mutatione loci, currunt namque huc, illueque præsertim quando malefici sibi timent, vt cum iam sunt diffamati, vel de proximo diffamandi *Binsfeld. dicto comm. l. fin. vers. 18. & Delrius dicta sect. 4. num. 26.*

Octauum Inditium potest sumi ex comodo, & vtilitate quæ Inquisito ex nocumento alicui facta per maleficos, vel Malefic. de illius mandato factum *Cardinalis Tuscus cum alleg. per eum Pract. Conclus. tom. 6. conclus. 624. nu. 3. & 4. sub litera P.*

Et hoc Inditium, seu præsumptio appellari solet a Doctoribus nostris præsumptio Cassiana, teste Cicerone pro Roscio, & pro Milone. Lucius Cassius sapientissimus Iudex de commodo eiusque ratione diligenter solitus fuit in omnibus causis inquirere, *Collegium Coloniense Iuridicum, disput. iuris, tom. 2. disp. 33. de delictis priuatis, nu. 130.* vbi quod ob id imprimis inspiciendum est in quocunque crimine, an delinquens ex tali delicto vtilitatem percipiat, vt V. G. successionem liberationem æris alieni, & similia, *Martinus Delrius disquisit. mag. lib. 5. quæst. 9. sect. 4. num. 18.* vbi dixi diligenter inspiciendum esse an alius aliam causam, vel similem vtilitatem haberet, videat benignus lector de hac re *Casson. de Inditijs tract. 3. cap. 2. & 3. & Farin. de Inditijs, & tortura, quæst. 52. num. 144. & seq.*

Alia signa, & inditia huiusce criminis contra sagas, & sortilegos, vide apud *Binsfel. & Delrium sectio tertia, & quarta, & Bernardum Comens. in tract. de strigibus in fine Lucernæ Inquisit. circa finem dicti tract.*

§. VIGESIMVS SECVNDVS.

De sanguine exeunte à violenter necato ad præsentiam necantis.

SAnguinem è cadaueribus occisorum ad præsentiam reorum manare solere testis est *Aristot. in problem. sect. 7. problem. 9. vers.* aut quia ex vulnere, idque accidisse post septem horas a die necis, testis est *Francisc. Casion. in tractat. de malef. in præmiss. cap. 3.* de sanguine profluente, quinimo, & post biduum, & etiam post octo dies, vt attestatur *Papon. Arest. Francia l. 24. tit. 9. de Quæst. Aresto quinto, & Thesaur. Sen. decis. Pedemon. 163. num. 4.*

186 Id etiam euenire solere non solum in vulneribus peremptis, sed etiam in quibuscunque alijs violenter necatis, & non tantum ad præsentiam mandatariorum, sed etiam mandantium, & aliorum complicium, dixit idem *Thesaur. vbi supra, n. 5. vers.* Ampliatur tertio, quibus stantibus, non est dubium, quin etiam hoc inditium sanguinis possit verificari in nostris maleficis, dum maleficio hostili homines perimunt, Vnde *Martinus Delrius inter huiusce criminis inditia de hoc etiam agit disquisit. magic. lib. 5. q. 5. sect. 4. num. 20.*

187 De causis huiusce emanationis sanguinis non conueniunt scribentes, alij enim ad antipathiam, & qualitatem ac motum quendam ab Interfectore impressum interfecto ex vi imaginationis, & furiæ recurrunt ad *Aristot. loco supra citato*, alij autem recurrunt ad occultum Dei Inditium, allegantes illud Psalm. 78. *Et innotescat in nationibus coram oculis nostris vltio sanguinis seruorum tuorum qui effusus est.*

Binsfeld. de confess. maleficorum, & sagarum præludio 12. dub. 4. concl. 8. & hanc opinionem arbitror ego verissimam, si vera sunt ea, quæ supra diximus ex Thesaur. quod scilicet huiusmodi sanguis solet è cadaueribus manare etiam ad præsentiam mandantium, & aliquando etiam post octo dies a die mortis in his enim casibus manatio illa sanguinis non potest esse naturalis, non enim naturale agens agere potest in distans, nec possibile est post octo dies è cadauere exire sanguinem.

188 Sed vtcunque sit, certum est in Inditij passim fuisse practicatum inditium istud sanguinis emissi sufficere ad torturam, si Doctoribus nostris credendum est.

Ita enim in Senatu Pedemon. fuisse Iudicatum attestatur *Thesaur. vbi supra, num. 4.*

In Curia Burdigall. *Boer. decis. 166. n. 1. & seq.*

In Ciuitate Venetiar. & Fanni *Nouell. alleg. à Farin. de Inditijs, & tortur. q. 52. n. 154.*

In oppido de *Ledesma*, *Anton. Gomez. var. resolut. tom. 3. cap. 13. num. 15.*

In Senatu Dolano etiam de hoc inditio habitam fuisse rationem, constat ex *Griuell. decis. 93. in fin. in Aresto illius Senatus.*

Sicque passim obseruari à Magistratibus Picardiæ testis est *Leuinus Lemnius de occultis naturæ miraculis lib. 2. cap. 7. apud Thesaur. vbi supra num. 5.*

Quinimo, & Christernum Daniæ ducem indistinctè passum fuisse in Regno suo obseruari modum hunc explorandi cœdium auctores, attestatur Henricus Ranzouius in ducatibus Daniæ Vicarius, in epistola sua responsoria ad consolatoriam Dauidis Chytrei, vbi etiam plura huiusce adducit exempla, pro vt eum refert, *Ludouic. Gilhausen in sua arbore Iudiciali Criminali, c. 6. p. 7. de quæst. & tortur. sect. 2. n. 78. & 79.*

189 Verum inditium hoc incertissimum esse, ac leuissimum semper ego sum arbitratus, *& Thesaur. in dicta decis. 173. num. 2. vers.* mihi certe, ait se audiuisse à Magistratibus Patriæ suæ, qui causas criminales agunt, experientiam hanc fallacem repertam fuisse, & non exijsse sanguinem a cadaueribus occisorum ad præsentiam eorum, qui postea Rei, & homicidiæ reperti sunt, *Gomez loco supra citato*, ait iudicio suo ex hoc inditio ad torturam non esse deueniendum.

Quia incertissimum, & ex causis nobis ignotis.

Quia tortura actus est grauissimi præiuditij.

Et quia inditia debent esse a iure approbata nullibi autem inditium hoc a iure approbatur.

Martinus Delrius vbi supra dixit nullum Iudicem timentem Deum debere ad torturam deuenire ex hoc inditio.

Ioan. Zanger. de Inditijs, & tortur. cap. 2. num. 160. dixit hoc inditium esse valde leue, & ex eo non debere Inquisitum torturæ subijci, nisi concurrant alia inditia, & quidem vrgentia, & sanguis modo omnino præternaturali ex cadauere fluat.

Quod idem prorsus dixit *Ludouic. Gilhausen, loco supra citato, num. 79.*

Godofred. Abauo præses Senatus Sabaudiæ in suo tract. Reatuum, q. 19. num. 54. vbi ait, quod quidquid dixerit *Boer. dicta decis. 166.* nunquam ipse vidit in Senatu Sabaudiæ inditium illud admitti, vt ad torturam sufficiens nisi alijs inditijs concurrentibus.

Colleg. Colon. Iuridicum *disp. Iuris tom. 2. disput. 4. conclus. 12.* vbi se remittit ad *Treutler. in suis selectis disputationib. vol. 2. disp. 4. Thes. 7.*

Matth. Steph. in suis quatuor centurijs quæst. Iuris cent. 4. q. 17. vbi dixit hoc inditium esse incertissimum, & leuissimum, & ex eo non posse ad torturam deueniri, nisi alia vrgentia ad sint Inditia, & sanguis ex cadauere fluat omnino præter naturaliter, & in dubio ad effectum torturæ non esse curandum de hoc Inditio, quia melius est peccare in absoluendo, quam in torquendo, est melius est propter misericordiam rationem Deo reddere, quam ob crudelitatem.

190 Et sane de Anno 1636. sub Prætura numquam satis laudati, Illustris. nobiliss. ac religiosiss. D. mei Don Consalui de Salamanca, cui me plurimum debere pro-

191 fiteor, tempore, quo ipse erat in hac nostra Ciuitate Prætor, & ego illius pro Index Malleficiorum, idem Illustriss. D. Consuluit Senatum nostrum Excellentiss. Mediolani super hoc inditio, de quo agimus, a quo æquissimo, & iustissimo ordine emanauit Decretum sequens. Phylippus IV. Hyspaniarum Rex, & Mediolani Dux, &c.

192 Dilectiss. Noster satis fuit responsum litteris, quas die 28. Februarij proxime præteriti scripsistis ad Magnificum Senatum nostri Præsidem de nece Iuliæ Bellisellæ, & Io. Baptistæ Vicecomitis. *Cuius ex vulneribus sanguis exiuit in conspectu Vespesiani Schitij*, non autem Gasparis Picenardi pariter suspectorum eius facinoris. Igitur nouissimis litteris, quibus petijstis vobis dici, quid de ea re sentiamus nihil est, quod præterea respondeamus, nisi vt meliora quæratis inditia, & iuxta ea procedatis ad expeditionem causæ referendo referenda. Mediolani 3. Iulij 1636. à tergo. Spectabili I.C. Prat. nostro dilectiss.

Hoc tamen decretum Senatus intelligerem ego, vt loquatur de hoc inditio in ordine ad torturam, vel cum non habet conditiones adiunctas de quibus D. D. supra allegati nam cum vrgentia alias ad sunt Inditia, & cum sanguis modo præternaturali fluit à cadauere, omnes fere DD. supra pro vtraque sententia allegati approbant illud pro legitimo Inditio, quinimo non obscure videntur innuere, quod etiam si nulla alia ad sint inditia adhuc tamen saltem sufficiat ad inquirendum, si modo saltem præternaturali fluat sanguis è cadauere, & ad inditium hoc sanguinis fuit habitus recursus in Regno Aragonum, in casu quem re-

Q

refert *Sesse decis.*111. *lib.*1. *quem latius retuli ego in* 3. *parte tit. de indit.* & tortura, in casu autem ab Excellentiss. Senatu deciso sanguis non fluxit modo præternaturali, cum solum duæ vel tres guttæ sanguinis è cadauere exierint vt testis illius rei fui ego occulatus, me tamen in hoc reuerenter remitto illo Excell. Ordini,

193 Quare recolligendo omnia hucusque dicta distinguendi sunt in materia de qua agimus tres casus.

Primus casus est, cum sanguis exit è cadauere occisi ad præsentiam prætensi rei, sed non modo præternaturali, & in hoc casu, super hoc sanguine exitu nullum potest fieri fundamentum nec ad effectum torturæ, nec ad effectum inquirendi.

Secundus casus est, cum sanguis exit modo omnino præternaturali, sed nulla alia extant inditia contra reum, præter hoc, & in isto casu exitus iste sanguis, potest deseruire pro inditio ad Inquirendum, non autem ad torturam,

Tertius casus est, cum sanguis exit modo præternaturali, & vlterius alia ad sunt vrgentia inditia, & in hoc casu vtiq; Iudex poterit contra reum deuenire ad torturam, imo aliquando, etiam ad condemnationem pro modo, & qualitate Inditiorum, vt accidit in casu *decis.Sesse* 113.*lib.*1.*de quo Latius par.*3. *tit. de Inditys, & tortura* §. *fin.*

Quod si quæras quando nam dici possit sanguinem exire modo præternaturali, dico considerandas esse circumstantias omnes, vt bene considerauit, post hæc scripta Visus D. Antonius Merenda meritissimus Iuris Ciuilis Interpres Primarius in Regio Gymnasio Papiensi; *controu.Iuris lib.*7.*cap.*35. *verf.num.*7.

Aduerte tamen benigne lector quod quamuis exitus ille sanguinis possit esse inditium contra reum, attamen quod ad præsentiam prætensi rei non exierit sanguis non potest ob id allegari pro Iuditio Innocentiæ Rei, quia si verum est exitum illum sanguinis prouenire ex Inditio Dei, vt supra dicebamus, & actiones Dei ad extra sint liberæ, nec nobis constet aliunde quod se alligauerit adhoc peragendum, vt ex scripturis constat eum se alligasse Sacramentis, ex eo quod sanguis de facto non exierit non potest colligi innocentia Rei,

§. VIGESIMVS TERTIVS,

De nonnullis alijs Inditijs in hoc Crimine,

PLura alia inditia in hoc crimine à Doctoribus nostris enumerantur, quæ vtile erit in præsentiarum recensere.

194 Primum est si pænes aliquem sit inuenta olla plena hostijs, membris humanis, imaginibus cereis quæ acubus transfixe sint, & similibus ita *Io. Zanger. in suo tract. de quæst. & tortura, cap.*2. *num.*290. *verf.* præcipua vero hæc sunt *Ludouic. Gilhausen in arbor. Iudic. crimin. cap.*6. *par.*7. *sect.*2. *num.*106. *& Torreblanca de Magia lib.*5.*cap.*17. *num.*36.

195 Secundum inditium est, si saga cum dæmone loquatur adstantibus demonem respondentem audientibus, sed non videntibus, *Gilhausen, vbi supra.*

196 Tertium Inditium est, si quis repertas fuerit circa patibula publicè punitorum expoliando cadauera *Torreblanc. de Magia lib. secundo, cap.*36. *& lib.*5. *cap.*17. *num.*34. *& num.*35. vbi ait idem dicendum esse, si quis in nocte Sancti Ioannis reperiatur colligere grana herbæ Felicis nuncupatæ, qua magi ad maleficia vti solent.

197 Quartum Inditium est, si quis se offerat alijs ad docendum Incantationes *Gilhaus. vbi supra, n.*103.

198 Quintum Inditium, si Saga reperiatur inimicum suum tangere, & ille statim, vel mortuus concidat, vel membrorum distorsione, appoplexia aliove subito morbo afficiatur, pariterque si pænes ipsam reperiretur chyrographum obligationis inter se, & diabolum, *Zanger. vbi supra verf. eodem modo*, benè *Faber in suo Cod. Fabriano, in tit. de maleficis, & mathemath. lib.*9. *definit.*2.*verf.sed si quod plerumque* vbi etiam ipse ponit exemplum de eo, qui statim ab aliqua accepto pomo subito morbo corripitur, & in suis notis ad dictam definitionem *num.*11. huiusce rei rationem reddit philosophicam quod naturaliter non potest fieri talis, ac tanta mutatio, cum natura, (vt aiunt Phylosophi) operetur in tempore.

199 Sextum Inditium potest adduci de nominatione facta a Dæmone medio exorcismo, sed de hoc diximus supra §.17. *num.*82. *verf. dubitari etiam posset*, quibus addi potest *Pater Massin. in praxi Sancti Officij part.*7. *fol.mihi* 177.§. *quindi si vede.* Secundæ Impressionis, & Rot. Rom. coram *Buratto inter decisiones eiusdem Impressat, tom.*3.*decis.*763.*num.*11. ex quibus colligitur pessimam esse praxim auctoris flagelli demonum, qui voluit posse in Ezorcizando energumeno interrogari demonem de Auctore illius maleficij.

200 Septimum Inditium, potest desumi ex rebus quæ regulariter reperiuntur in cernicali, & puluillis lecti, ad qualitates tamen harum rerum diligenter animaduertere debent Iudices, nam possunt fieri multæ fraudes Iustitiæ, & reis inquisitis, & aliquando etiam fortassis potest accidere, quod demon ipse similes res supponat, vt videmus accidere in Energumenis qui dum Exorcizantur euomunt acus, & similia.

201 Hæc tamen inditia omnia singulariter sumpta clarum est, quod non sunt sufficientia ad torturam, nisi cum moderationibus de quibus *supra* §.14. *num.*64.*& seq. Gilhausen loco citato n.*106. *verf.* Ex quibus.

202 Solum hoc loco dubitari posset, quid sentiendum sit de fama publica, puta cum aliquis, vel aliqua in S. Officio carceratur, qui mala fama laborat, quod scilicet sit malescus, vel malefica. De hac tamen re latius agemus in sequenti parte, vbi late tractabimus. De Inditio famæ.

Pro nunc dico famam, vbi etiam sit secundum omnia requisita à Iure probata, non sufficere in hoc crimine ad torturam, nisi alia concurrant *Torreblanca de magia vbi supra, n.*1. *& seq. Gilhausen loco alleg. n.*106. *verf.* verum fama, fama enim in hoc crimine sortilegij facillimè insurgit contra mulieres prælertim verò ve-

203 tulas, & deformes, *& Ferdin. de Castrop. in suo opere morali tom.*1.*tract.*4. *disp.*8. *punct.*16. §.5. *num.*2. ait, quod in his causis maleficorum, & sagarum ob periculum falsitatis liquidiores, & clariores requiruntur probationes, non solum ad torturam, sed etiam ad capturam.

Et quamuis infra dixerim §.25.*num.*218. Iudicem in hoc crimine debere esse facilem ad torturam, hoc ita intelligendum est, vt tamen necesse sit præcedere inditia legitima, & non æquiuoca circa corpus delicti præterquam, quod assertio illa Baldi, & Binsfeldi magis procedit in Tribunalibus laycis, quam in Ecclesiasticis, in quibus cum maxima maturitate in his materijs proceditur. Et circa Inditium hoc famæ diligenter in materia nostra animaduertenda sunt verba instructionis proformandis processibus in causis strigum, & sortilegorum, quæ circumfertur in Inquisitionibus Italiæ manuscripta, ea enim talia sunt, Non sint faciles Iudices ad procedendum contra aliquam personam vsi strigem, vel maleficam ex inditio famæ quàmuis enim fama inditium sit alias magni momenti, Attamen in ista materia ob cōmune odium, quod habetur in striges, cōtra quas omnes immaniter clamāt, facillime insurgit

surgit huiusmodi famā contrā aliquām mulierem præcipuè quando est Vetula, & turpis formæ, vnde vel modicum fundamentum super tali fama fiat, vel saltem diligenter Index interrogaret testes à quanto tempore citra ortum habuerit, & à quibus, & qua occasione, hinc enim forsan sæpe ex processu apparebit famam esse inditium modici momenti.

Hinc momenti supra vndecim annos in nostra Inquisitione Cremonæ, me ibi consultore existente, & Inquisitore Reuerendiss. & Religiosiss. P. Io. Baptista à Sextula, taliter super hoc Inditio famæ hæreticasse Congregationem huius S. Officij, quod non fuit ausa consulere posse ad capturam deueniri, contra duas mulieres cuiusdam Opidi, quamuis laborarent fama vehementi, quod essent striges.

§. VIGESIMVS QVARTVS.

De nonnullis animaduertendis circa carcerationem, examen, & torturam Maleficarum.

204 Primò animaduertendum est huiusmodi processus nullo modo inchoandos esse in Sancto Officio, vt in aliquibus alijs Tribunalibus fit, hoc modo vz. *Cum ad aures peruenerit*, vel *fama præcedente*, semper enim præcedere debet examinatio personæ, vel personarum denunciantium, & ita audiui fuisse a
205 Sacra Congregatione ordinatum, prout pariter Senatus noster Mediolani, passim mandat Iudicibus, ne processus eo modo incipiant, sed semper ad denunciam, vel quærelam certè personæ, ita iussit Senatus Prætori Priceleonis, sub die 15. Februarij 1608. his verbis.

Dilecte noster. Visa relatione, &c. & infra *Verum vos monemus non esse inchoandos processus ab eo, quod deuenerit ad aures Prætoris, commissum fuisse tale delictum sed querelam, aut denuntiam à certa persona dandam esse, & in actis redigendam*, sic nos habemus constitutionem in titulo de accusat. §. nec etiam admittere, vbi declarantur nulli processus facti super delationibus criminum sine nomine, & cognomine delatoris, & huiusce *Const. Mediolani meminit Bossius in tit. de denunciat. n. 18. Clar. q. 5. n. 4.* vbi enumerat varias decreta Senatus, *& Franciscus Porrus, in suo fasciculo rerum criminalium fol. 55. verſ. nemini dum puer essem*, sic quod neque in S. Officio possit procedi contra hasce maleficas ex notitia habita per libellum, vel Epist. in occulto datam sine auctore, nec possint testes in ea nominati examinati examinari dixit *Sousa in Afforism. Inquisit. l. 3. c. 3. num. 11. de qua tamen re videnda sunt quæ dixi in 3. parte.*

206 Secundo Iudex antequam deueniat ad carcerationem maleficæ diligenter animaduertat, an sit probatum corpus delicti iuxta ea quæ supra diximus, & an adsint inditia sufficientia, ne alias actione iniuriarum teneatur benè *Gilhausen in arbore Indic. crimin. cap. 3. par. 1. num. 29. vers. post assumptas informationes*, latius *P. Massin in Praxi S. Officij par. 7. in principio vers. Oltre è ciò* secundæ Impressionis qui omnia hæc, & alia infrascripta notanda dessumpsit ex quodam manuscripto, quod in Inquisitionibus Italiæ circumfertur cui titulus est, instructio pro formandis processibus in causis strigum, sortileg. & maleficarum *Sousa in Afforism. Inquisit. l. 2. cap. 26. num. 5.*

207 Tertio facienda est perquisitio domus maleficæ in actu capturæ, & quidem fideliter, ita vt omnia scribantur, tam contra ream, quam pro rea vt puta in cubiculo prædicto repertæ sunt Imagines Sanctiss. aqua benedicta, &c. nec enim in præiuditium rei omittenda sunt in offensiuo, quæ ipso faciunt, scribendo tantum ea, quæ fisco fauent, hæc enim est pessima praxis Iudicium criminalium, non timentium Deum, de quibus videndum est integrum consilium criminale, Marij Giurbæ 23. & hæc perquisitio fieri debet in præsentia Notarij, ab Inquisitore, vel eius Vicario, & omnia describenda sunt diligenter, nec his interuenire debent consanguinei, vel familiares maleficiati, ne scandala oriantur, & frandes, fiant, *Ambros. in suo processu informatiuo, cap. 1. lib. 1. num. 5. & Porrus in addit. lib. 2. c. 1. n. 14.* Et in nostro S. Officio, hæc omnia latius prosequitur *P. Massin. in Praxi S. Officij, p. 7. circa primum fol. mihi 176. secunda Impressionis, §. Accerta il Giudice.*

208 Quarto Medici qui infirmum curarunt sunt diligenter examinandi de omnibus circumstantijs, qualitatibus, & accidentibus singularibus infirmitatis, vt alij magis periti, qui infirmum non curarunt, videre etiam possint, a talis infirmitas esse possit naturalis, *P. Massin. in Praxi S. Officij p. 7. in Rubr. Modo di proceder contra le strege in principio*, ibi, *& perciò bisogna essaminar li Medici*, & medicorum deponentium qualitas præci-
209 pue est, attendenda, quia medicorum iuditia fallacia sunt, & in hac materia legatur *Porrus ad Ambrosinum lib. 1. c. 1. num. 15.* vbi narrat, quid sibi acciderit in facto in materia istorum medicorum, cum quibus ingenue fatetur se errasse, quia ait, *modo spes lucri refulgeat, consilia iuxta voluntatem petentium reddunt.*

210 Quinto maleficæ hæ in separatis carceribus singula sunt custodiendæ, nemini facultate concessa ipsas alloquendi, quinimo etiam custos ipse carceris caute admodum cum eis se gerere debet, nec quidquam eis suadere, quod fateri debeant. *P. Massin. vbi supra f. 129. §. Non permettano li Gindici.*

211 Sexto Iudices ipsi numquam eas alloquantur, nisi iudicialiter cum eas examinant, *Sousa in Afforism. Inquisit. l. 2. cap. 26. num. 22.*

212 Septimo Inquisitores maleficas maxime in prima audientia interrogare debent an sciant vel præsumant causam sui examinis, deinde de inimicis, & causis inimicitiarum quis fuerit earum confessarius, de frequentia Sacramentorum, & similibus, vt earum mores, & vita apparere possint. Mox in 2. & alijs audientijs an sciant aliquod sortilegium, ad quem effectum, an eo vnquam vsi sint. Et si negauerit, possunt eis alia fieri interrogatoria in genere, paulatim objiciendo ea quæ constant in processu, circumscriptis tamen semper nominibus, & cognominibus testium, & circumstantijs, ex quibus Inquisitæ possent venire in eorum cognitionem. *P. Massin. vbi supra in examine maleficarum fol. mihi 179.*

Completo processu offensiuo si adhuc in negatiua præsistant erunt repetendi testes, & hoc etiam ex Officio, vbi malefici rei essent pauperes, *Massin. in Praxi S. Officij, par. 7. fol. 181. versicul. & se negarà ogni cosa*, & articulis ex parte fisci formatis eorum copia danda erit Inquisitis, & eorum Advocato, tempore eisdem ab Inquisitoribus assignando, qui tempore à Iudicibus statuto interrogatoria formabit secundum, quæ fieri debebit repetitio testium, & publicatio eisdem processu, statuendus erit terminus Inquisitis ad faciendas suas defensiones, *Pegna in instructione Inquisitorum manuscripta, libro secundo, capit. 28. & pluribus sequentibus*, & nos latius in tertia parte huiusce operis. Quibus peractis Congregatio Consultorum congreganda erit, vbi merita processus pro habendis eorum votis proponi debent, suppressis semper nominibus, & cognominibus testium, & antequam contra eas ad torturam deueniatur, interrogandæ erunt, & monendæ pluries super his de quibus alias fuerunt interrogatæ.

213 Octauo tortura sit simplex sine squassis, pondere ad pedes, &c. *P. Massin. in Praxi Sancti Officij, part.6. in Rubr. Modo di dar la corda §. e qui pur anco bassi da notare*, fol.162. secundæ Impressionis cum semper solitis, & visitatis tormentis vti debeat Iudex non insolitis, *Ludouic. Gilhausen qui alios allegat in arbore Iudic. crim.cap.6.pag.7.sect.3. num.23.*

214 Nono regulariter non est repetenda tortura nisi in grauissimis casibus, Massin. in Praxi S. Officij p.8. de modo repetendi tormenta, circa quam rem videndus erit *Martin. Delrius disquisit. Mag.lib.5. quæst.31.& D. Peregr.* Olim in Patauino Gymnasio præceptor meus Aonantissimus *cons.2. quæsito 36. vol.2.* Idem Pater Massin. vbi supra *f.181. §. & se negarà*, ibi, *ne siano facili*, vbi quod huiusmodi repetitio torturæ non debet fieri, nisi prius consulta Suprema Congregatione San. Officij de Vrbe moderata etiam debet esse tortura vt regulariter horam non excedat, & ad hunc effectum horologium adhibendum est, *Gilhausen. vbi supra, num, 50. P. Massin, in praxi part.9. assert.44.*

215 Decimo in feminis ob honestatem non abradantur capilli, nec pili, & inditium quod aliqui DD. allegant ad probandam aliquam esse maleficam quod non emittat lacrymas, non debet iudicem mouere ad credendum dictam inquisitam vere esse maleficam inditium enim illud vt a Doctissimis Viris accepi in praxi est modicissimi momenti P. Massin, vbi supra fol.181, §. *Non si radano li peli.*

216 Vndecimo iudex debet in hac tortura adhibenda vti sale scientiæ, & conscientiæ, *Gilhausen vbi supra, num.34.* vbi quod iudex considerare debet propositionem Saluatoris, *qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.*

217 Duodecimo in examinandis maleficis, quæ fatentur apposttasiam, & quod fuerunt ad ludos diabolicos non debet iudex esse contentus sola earum confessio. ne, sed diligenter adhuc eas interrogare debet, super omnibus circumstantijs, & si aliquæ ex eis sint in iudicio verificabiles, curare omnino debet, vt quantum fieri potest verificentur, *P. Massinus in praxi, p.7. in fin. §. sopra il tutto hanno*, ibi, *e confessando esse qualche circonstanza.*

§. VIGESIMVS QVINTVS,

De tortura Sortilegis, & Maleficis danda.

DE tortura vltra supra incidenter tacta dum de inditijs loquebamur hoc loco breuiter disserendum nobis est, quantum ad hoc crimen attinet, nam quo ad generalia torturæ agemus in titulo particulari de tortura.

218 Et præmittendum quidem est quod iudex in hoc crimine facilior, & promptior esse debet, in procedendo ad Torturam, vt late probauit *Pet. Binsfeld. de confess. maleficorum, & sagarum 2. conclus.6. vers.6. in Enormibus*, quod generale est omnibus delictis enormibus, & occultis, difficilisque probationis *Bald, l. nemo deinceps Cod. de Episcopali Audientia latissime more suo Giurba vidend. cons. decisiuo 91. num.1.* vbi infinitos allegat, quod intellige dummodo constet de corpore delicti per inditia legitima non æquiuoca modo supra per nos declarato. Et in hoc crimine a tortura dignitas non excusat *D. Pereg. olim in Patauino Gymnasio præceptor meus cons.2. num.110. vol.2.* quod consilium semper ante oculos iudicium in hoc delicto Sortileg. & magiæ procedentium esse deberet.

Primo igitur hoc supposito si reus de sortilegio denunciatus, non sit conuictus, nec confessus de vsu sortilegij, vel maleficij, vrgeatur tamen aliquibus coniecturis, quod vsus fuerit, vt V. G. si penes ipsum reperti sint libri sortilegia continentes, vel res aptæ ad sortilegia vt *Carta vergine, Calamita Battezzata, parte de vestimenti de morti*, Pentaculi, & similia, tunc vt supra dixi in proxima quæstione in primo inditio, talis tor-

219 queri debet super vsu, Ex quo enim dictas res pœnes se retinuit præsumitur illis vsus, vnde ad dictam præsumptionem tollendam debet torqueri, ita *Binsf. Genuens. & alij loco supra alleg.*

220 Et si super vsu torquetur ille penes quem reperta sunt instrumenta apta ad fabricandam falsam monetam, vt tradiderunt, Francus, Ricc. Giurba, Muta, & alij, de quibus supra proxima qu. vers. & Sanctis. hæc, cur, & rei nostri non torquebuntur super vsu, si penes se reperti fuerint habere aliquid ex magicis instrumentis, vel libris,

Et quoniam Doctor illæ bone famæ ex mandato Sacræ Vniuersalis Rom. Inquisit. ob pentaculum pœnes se repertum, fuit tortus super vsu vt attestatur, *Genuen, d.c.18.n.13.& c.68.n.12.vers.* Item seruatur in Curia, vbi quod ita quotidie practicatur in Curia Archiepiscopali Neapol. contra huiusmodi retentores librorum magicorum pentaculorum, & similium scripturarum, nullus potest esse in hac re dubitandi locus.

Modus autem torturæ huiusce prudentis iudicis arbitrio est relinquendus, vt pro qualitate, & efficacitate Inditiorum reum torqueri faciat.

221 Secundo torquetur reus huiusce criminis super complicibus quamuis enim regulariter interrogari, & sic neque torqueri possit reus, super socijs *l. repeti §.1.* de qu. ibi, is qui de se confessus est in caput aliorum non torquebitur, latiss. *Farin. de Indit. & tortura quæstione 43. num.1.& seq. Peguera decis. crim.5. per tot. & Menoch. de Arbitrar. Iudicum casu 475. cent.5. per totum*, attamen hoc fallit,

222 Primo in criminibus exceptis inter, quæ numeratur crimen nostrum sortilegij *text. est in l. fin. C. de Malef. & Mathem. & docuerunt Farinac. d. qu.43. num.67. limitatione 9. Peguera dicta decisione 5. n.13. Menoch. in alleg. casu 475. num. Petrus Binsfeld. de confess. maleficorum, & sagarum me libro 2. vers.* ex quibus omnibus *Mart. Delrius disquisitionum Magicarum lib.5. sect.3. vers.* secundum inditium est, beoe *Fachineus cons.12. n.10. & 11. vol.1.*

223 Secundo fallit illa reg. in illis criminibus, quæ sunt difficilis probationis, & in quibus, aliter veritas haberi non potest, quam per socios criminis ita *Farinac. qui alios allegat dicta qu.43. num.68. limit.10.* at nostrum sortilegij crimen difficilimè esse probationis nullus dubitare potest, latissime *Binsfeld. de confess. Sagarum membro secundo, conclus.6. vers.5.* omnino.

224 In hac tamen interrogatione de socijs facienda diligenter aduertendum, vt fiat generatim, neminem socium in specie nominando, alias non Iudicis interrogatio, sed suggestio esset ita *Peguera dicta decis.5.* vbi diligentissime totam hanc materiam explicat *n.20. vers.* tamen ne Iudex, *Binsfeld. de Confess. Sagarum p.2. concl. 1. vers.* sed circa prædicta *Delrius dicta sect.3. vers.2.* requiritur ex Parte Iudicis, qui late materiam tractant in ordine ad hoc crimen sortilegij.

Et quod in praxi hæc tortura super complicibus huiusmodi sortilegis dari soleat, attestatur *Genuens. in praxi Archiep. Neapol. c.68. num.12. vers.* Item seruatur in Curia.

225 Tertio interrogatio solet reus super credulitate, sua, & intentione V. G. num crediderit in sortilegio ad amorem Dæmonem posse cogere voluntatem, vt supra etiam notauit in qu. de Poculis amatorijs, num crediderit dœmonem posse suscitare mortuum, si inuocauerit demonem ad id, an crediderit licere homini Chri-

Christiano operam dare huiusmodi fortilegijs, & si reus cum pertinatia affirmatiue respondeat, habendus est vti hæreticus formalis, quod si Catholicæ respondeat, & hæreticam intentionem neget torqueri debet super credulitate, & intentione sua, nam cum in facie Ecclesiæ ob sortilegium redditus sit eidem Ecclesiæ, vel vehementer, vel leuiter suspectus, delictumque hæresis occultum sit ac latens in mente, per tormenta certificanda est Ecclesia, an male sortilegus de fide senserit, *Zanard. in summ. diuin. præcept. part. 2. cap. 94. de tortura in causis fidei, num. 14.* Et quod huiusmodi sortilegus debeat in praxi taliter torqueri attestatur *Genuens. locis proxime allegatis, & nos de hac torturæ specie egimus, in tit. de Hæreticis, in proprio §. de tortura super intentione,* vbi etiam dixi quanta, & qualis debet esset hæc tortura.

Sed quoniam aliquando contingit maleficas esse à dœmone obsessas, vt animaduertit *P. Thyreus in disp. dæmoniacis, p. 2. cap. 19.* dubitari posset, an tunc debeant torqueri in quare breuiter dicendum est, quod non, vt latiss. probauit *Ruginell. pract. qu. lib. 1. cap. 38. per totum*, Et quia de hac materia maleficæ obsessæ à dæmone adest insignis decisio Senatus Dolani, Io. Gri-uel. 33. ideo ad eam benignum lectorem remitto, ibi enim etiam suse pertractatur, quando nam delicta harum Maleficarum à Dœmone obsessarum ipsis sint tribuenda ad effectum eas puniendi pœnis legitimis, an potius Dæmoni, de qua re etiam videndus est, *P. Thyreus in suis disput. dæmon. p. 1. c. 17. per totum.*

§. VIGESIMVS SEXTVS.

An depositiones duarum Sagarum attestantium se in conuentu aliarum sagarum vidisse Inquisitam faciant Inditium ad torturam.

226 IN hac re *Binsfeldius de confessionibus sagarum membro 2. post 6. conclusionem dubio 2. fere per totum, & vers. 7.* illatum, & *Martin. Delrius disquisitionum magicarum, lib. 5. Appendice 2. quæst. 8.* per totam latiss. sustinent ex depositionibus huiusmodi lamiarum consurgere vrgentissimum inditium ad torturam, quod etiam voluit *Gregor. de Valentia 2. 2. disput. 6. qu. 13. puncto 4. §. 3. vers. 2.* Regula.

Verum quidquid sit de hac opinione in puncto iuris, clarum est, quod illa in praxi non seruatur in S. Officio, & praxis hæc fundatur in decreto quodam Sanctæ Supremæ Romanæ Inquisitionis, de cuius vsu, & obseruantia Praxique attestatur *Farin. de hæresi, quæst. 185. num. 153. vers.* Aduerte tamen quod vera non est.

Cum enim Sagæ illæ de visu deponentes potuerint per diabolicam illusionem esse deceptæ, nam licet vere quandoque ad ludum corporaliter transferantur per diabolum, attamen negari non potest, quin quandoq; etiam decipiantur, ita vt translatio illa imaginaria sit, prout supra notaui in quæstione de potestate dæmonis vers. circa corpora hominum ex Lelsio, Sanch. & Delrio quibus addo nunc *Bernard. Comens. in tract. de strigibus, impresso post lucernam Inquisitorum num. 6. & Petrum Binsfeld. de confess. Sagarum, & maleficorum membro 1. concl. 12. per totam*, ex hoc sequitur quod earum depositio de visu potest esse falsa, vnde absurdum esset dicere, quod ex talibus depositionibus oriatur inditium sufficiens ad torturam, cum inditia ad torturam sufficientia debeant esse certa non dubia, & æquiuoca, prout latiss. docuit pluribus relatis *Farin. de Indit. & tortura quæst. 37. num. 6. & seq.*

§. VIGESIMVS SEPTIMVS.

An ex depositionibus, duarum Lamiarum attestantium se in conuentu aliarum vidisse aliquem, contra eum possit per Inquisitores Inquiri.

227 SVpra dixi quod non possunt torqueri strigæ, ex attestationibus aliarum attestantium se eas vidisse in conuentu, nunc addo ita tenuisse etiam *Simanch. Cath. Instit. tit. 37. de Lamijs, n. 14. & Sigismundum Scacciam de Iud. Ciuil. Crim. & Hæretic. lib. 1. cap. 82. n. 10.* vbi attestatur, quendam Ignarum Comissarium tormentis subiecisse, quandam mulierem ex talibus depositionibus, qui propterea ex decreto Sacri Supremi Senatus Inquisit. vniuersalis debitas pœnas luit.

Quinimo dico ex eodem Scaccia ibidem earum depositiones, nec sufficere ad inquirendum, prout etiam ita fuit à S. C. S. Officij de Vrbe decisum.

Quod verum est nisi deponerent de his quæ viderunt ante conuentum, vt quod socia se vnxit ad volandum, inuocauit demonem, &c. ita Scaccia.

Et hæc omnia hic, *& §. superiori dicta benè confirmat Ferdinand. de Castropalao in suo opere morali, part. 1. tract. 4. disp. 8. puncto 16. §. 5. num. 2.* vbi addit, quod de anno 1612. ita speciali Madrilliana *instruct. 15. & 20.* cautum fuit occasione cuiusdam actus publici in Logronensi Ciuitate celebrati, in quo plures damnati fuerant, & postea compertum fuit, plures fallacias in condemnatione ad fuisse ob quas bona eorum, qui fuerant damnati non fuerunt fisco applicata neq; eorum sententiæ Ecclesijs affixæ, & insuper declarati fuerunt habiles cuiuscunque Officij S. Inquisitionis eodem ipso anno 1612. *& Ferdinandum vbi supra sequitur Diana p. 4. resolut. moral. tract. 6. resolut. 30. post Patrem Tannerum insignem virum Religiosissimæ Societatis Iesu, in 2. 2. D. Tho. lib 4. disput. 4. q. 5. dub. 2. per tot. & Layman in Theologia morali lib. 3. sect. 5. tract. 6. cap. 15. num. 8. & seq. Vide etiam Patrem Massinum in praxi S. Officij, par. 9. assert. 141. prima Impressionis.*

Dubitari etiam posset, quid sentiendum sit de assertione dęmonis exorta per exorcismos, an scilicet faciat inditium ad torturam contra nominatum.

In qua re dicendum est, quod non, quia Diabolus est pater mendacij, ita decidit, *Faber. in suo Cod. Fabr. l. 9. tit. de malef. & Math. def. 3.* prout etiam cautissime procedere debent Inquisitores ex assertionibus exorcistarum, nam in his materijs Exorcistæ sæpe falluntur, nisi signum aliquod efficax adducerent *Homob. de Bonis de casibus reseru. p. 2. cap. 2. fol. mihi 272. vers.* Maleficium veneficum.

§. VIGESIMVS OCTAVVS.

An depositiones sagarum contra socios valeat sine tortura.

228 VVulgatissima regula est omnibus criminalistis nota quod vt Socius criminis socium sua depositione afficiat debeat deponere cum iuramento, & tortura dictum suum confirmare, *Clarus qu. 21. vers.*
229 Scias, qui alios allegat, & taliter debet torqueri, quod Senatus noster Mediolani sub die 5. Aprilis 1607. rescripsit Prætori Vogoniæ, quod non sufficit Socium criminis prius esse examinatum in tormentis, & quod de nouo iuret, sed opus est, quod de nouo post iuramentum deponat in tortura, & in suo dicto per-

seueret, verba rescripti Senatus apud Franciscum Bernardinum Portum in suo fasciculo crim. fol. 99. hæc sunt, Quod antè attinet ad Ferrarium planè cognouimus Cugnagam illum testem, qui in secundo examine Ferrarium ipsum grauauerat de subornatione non potuisse interrogari de subornatore, & cum fateatur se passum subornationē, faciat propterea se infamem, debuisset vlterius torturæ subijci, vt purgaret infamiam, & faceret inditium contra subornantem, & cum id factum non fuerit, non potuisse super eius dicto fundamentum fieri, nec Ferrarium reum constituere, itaque mandamus, vt post hac diligentius aduertatis, Ferrarium autem absoluatis, Mediolani die 5. Aprilis 1607. Ex quo Senatus rescripto vtique apparet non esse tutam Do-
230 *ctrinam Blanci, de indicijs homicidij, ad l. fin. de quæst. numer.* 380. & 389. vbi vult sufficere, quod nominatio Socij sit facta in tortura, vel statim à reo deposito à tortura, contra enim eundem Blancum faciunt, quæ allegat *Bellon. Papiensis de his quæ incontinenti fiunt, lib. 2. c. 116. num. 3.* vbi dixit non sufficere nominationem Socij in tortura, nisi iterum eius nominatio in alia tortura confirmetur.

231 Dubium igitur est, an præmissa habeant locum in S. Officio, nam Genuensis, & per multi alij allegati à P. *Diana par. 4. resolut. moral. tractat. 6. resolut. 10. & Sousa in Aphorism. Inquisitorum, lib. 2. cap. 25. num. 27.* opinionem affirmatiuam tenet. Quibus addi potest *Hie-*
23 *ronimus de Federicis resol. crimin. 62. per tot.* post secundum volum. consiliorum Farinacij vbi dicit, quod in vniuersali Romana Inquisitione hæc quæstio incidit in facto, & quod Eminentiss. Card. Verall. qui tunc solus erat professionis legalis ex Supremis Inquisitoribus in dicta Congregatione tenebat, quod socius criminis in hoc Tribunali S. Officij non debet torqueri, quodque ipse Federicus erat omnino contrariæ opinionis, rationibus de quibus in dicta sua resolutione, & quod tandem in dicta Congregatione superuenit Eminentiss. Cardin. Crescentius pariter professionis legalis, qui cum ipso Federico tenuit esse omnino socios criminis torquendos, cuius opinioni acquieuit, etiam dictus Eminentissimus Cardinalis Verallus.

233 Contrariam tamen sententiam, quod imò in socijs criminis non sit necessaria tortura in hoc Tribunali tenuerunt *Symanch. de Cath. Instit. tit. 53. num. 38. Pegna 3. part. directorij commentario* 113. & alij quos allegat, & sequitur Diana vbi supra, qui attestatur ita etiam obseruari in praxi in S. Inquis. Hysp.

234 Ego in hac materia sentio sequendam esse consuetudinem vnius cuiusque Tribunalis S. Officij multis enim in locis etiam in foro sæculari de consuetudine admittuntur socij criminis sine tortura, vt dixit *Caball. resolut. crimin. cent. 1. casu* 84. *n. 11. & seq.*

235 Certe in nostra Inquisitione Cremonæ, in qua supra quatordecim annos munere Consultoris, & Aduocati Fiscalis fungor attestari possum, numquam socios criminis fuisse tortos ad infamiam purgandam. Quod etiam pluries attestatus fuit per Illustris, & Reuerendiss. Dom. meus Abbas Aymus vir nobilitate, Doctrina, & morum honestate per insignis, ac in nostra Inquisitione supra annos viginti quinque versatissimus.

Et nostra consuetudo eam optimam habet rationem, quod cum socij criminis absque vllo timore torturæ admittuntur ad testificandum, maiori cum facilitate, & libertate causæ fidei agitantur.

(?)

§. VIGESIMVS NONVS.

De eo qui cæpit sortilegium facere, sed non perfecit.

Potest poni exemplum huiusce rei in sortilego, qui vt furtum inueniret præparauit phialam plenam aqua, adolescentem, & candelam benedictam quam etiam accendit, sed non perfecit, de quo sortilegio ex *Barbatia, Deciano, & Fariu. loquuti sumus supra* §. 4. *num.* 27. Ex hoc igitur facto duplex potest insurgere quæstio Vna est an ex eo quod sortilegus iste partem sortilegij perfecit, contra eum oriatur inditium ad torturam quo ad partem sortilegij non perfecta. Altera est qua pœna iste sortilegus sit puniendus.

236 Ad vtramque quæstionem responderi potest, ex simili Doctrina Inquisitoris *Canteræ in suis quæstionibus criminalibus part. 4. concernentes punitionem criminum cap. 1. de hæreticis, num. 62.* vbi quærit quomodo sit puniendus, qui in occidendis animalibus vteretur
237 ceremonia mahumetana, quæ consistit in quatuor copulatiue. Primo enim occisio debet fieri de aure ad aurem. Secundo requiritur, quod animal ponatur ad alquibliam. Tertio quod lux remaneat in capite. Quarto, quod dicatur, *Vizmele*, & dicit, quod si quis reperiretur occidisse animal de aure ad aurem, sed non perfecisse alias ceremonias, vtique non deberet puniri pœna ordinaria delicti, sed alia extraordinaria. Quinimo dubitat an inditium quod resultat ex illa parte delicti facta sit sufficiens ad torturam, quo ad partes delicti non factas, nisi ait Dantera ille, qui occidit animal, esset de genere maurorum, vel si aliundè probaretur eam ceremoniam sic occidendi animalia esse ceremoniam maumethanam, & ibi in fine dicti numeri addit se vidisse sic obseruari, pro vt, *& num. 63. in fin. vers. dixi supra circa ceremoniam*, ait, quod si quis omnes illas ceremonias sic vt supra adhibuisset in animali mortuo,
238 vtique non puniretur pœna ordinaria dicti delicti, quia non esset visus dictis ceremonijs in animali viuo, sed pœna extraordinaria, & sic in Inquisitione Murtiæ ipso ibi Inquisit. fuisse iudicatum, attestatur.

Ego autem, vt in hac materia quantum attinet ad sortilegia, & præcipuè ad exemplum supra propositum liberè dicam quod sentio circa punitionem istius Sortilegi, qui sortilegium illud non perfecit attentior Canteræ, ita tamen vt Inquisitores diligenter animaduertant an in parte sortilegij perfecta aliquid sit commissum, quod hæresim sapiat manifestam. Nam tunc, quo ad torturam super intentione, & abiurationem expediendus esset sortilegus eo modo quo diximus expediendos esse sortilegos hæreticales, sed de hac re videnda sunt quæ infra diximus.

239 Quo vero ad alteram quæstionem, an inditium resultans ex dicta parte sortilegij perfecta sit sufficiens ad torturam, quo ad partem sortilegij non perfectam, Ego sine vlla distinctione arbitror inditium illud esse sufficiens ad torturam. Mouet me decisio Sac. Congre. sæpius supra allegata de illo Doctore alias bonæ famæ, qui ex eo, quod pœnes se repertus fuit habere pentaculum tortus fuit super eius vsu, igitur multò magis torquendus erit super vsu totius sortilegij, qui partem tantum sortilegij perfecit. Ad hoc idem faciunt quæ dixi supra §. *decimus quartus numero* 64. & vulgata praxis Sancti Officij secundum quam habentes pœnes se libros, & scripturas continentes sortilegia hæreticalia torquentur super vsu, & certe de vna parte intrinseca vnius totius integralis facilius arguitur ad aliam partem, quam de vna re extrinseca, vt puta vno pentaculo, vel scriptura continente sortilegium arguatur ad sortilegij vsum.

§. TRI-

§. TRIGESIMUS.

An, & quomodo Sortilegi debeant Abiurare.

240 Sortilegos esse de hæresi suspectos in confesso est apud omnes DD. Sed an de leui, an potius de vehementi dubitari potest hoc loco, & hoc necessario præmittendum est vt sciatur quæ nam abiuratio Sortilego sit iniungenda cum illa secundum qualitatem suspitionis iniungi soleat.

241 Ante omnia tamen supponendum est Iudices violatæ religionis, non facile credere debere, hunc vel illum esse vehementer de heresi suspectum, quia in hoc, vel illo auctore, repariant ex tali, vel tali causa oriri vehementem suspitionem, nam qualitas personarum, & circumstantiæ causarum diligenter sunt considerandæ, ex his namque augetur, & minuitur suspitionis gradus, imo aliquando in totum omnino tollitur hæresis suspitio ita *Pegna in direct. Inquisit. p. 2. comm.* 81. *vers.* Postremo vnum hoc, & latius *comm. 3. par.* 2. vbi de præsumptione oriente ex retentione librorum prohibitorum *Genuens. in praxi Archiepiscopali Neapolitana, c.* 18. *num.* 12. Supponendum est secundo loco, quod abiurationi ob hæresis suspitionem non potest esse locus, nisi constito plene, & concludentet, non autem præsumptiue solum de facto, ex quo prætenditur oriri hæresis suspitio, alias enim præsumptio, ex præsumptione oriretur contra regulam *l.* 1. *Cod. de Dot. promiss. Rot. decis.* 800. *num.* 18. *par. 3. diu. Menoc. lib. 3. præsumpt.* 132. in octaua declaratione, & hoc bene notandum est etiam in omnibus alijs delictis ad hoc Sanctum Trubunal pertinentibus, his suppositis.

242 Quo ad Sortilegia Hæreticalia clarum est ea regulariter loquendo parere solere vehementem hæresis suspitionem, ita *Alphons. à Castro de Iusta Hæreticorum punitione lib. 1. cap. 15. vers.* vt autem hoc apertius, folio mihi 80. vbi quod adhibere res sacras in sortilegijs apertam, & violentam præbet hæresis suspitionem, quia nullus illas res ad maleficia adhiberet, nisi crederes, illa ad similia opera exercenda aliquam vim habere, talis autem credulitas est hæresis optime *Pegna ad directorium part. 2. comm. 67. vers.* Item illa sortilegia Praxis Archiepiscopalis Genuensis *cap.* 18. *num.* 11. *vers.* Admiscentes Sacramenta, & vers. Item illa sortilegia, & vers. Item inuocare dæmones, *Zanardus in summa diuinorum præceptorum p. 1. cap. 5. Rubr. de fide vers. 16. dico, & par. 2. c.* 24. *vers. 3. Sortilegium.*

243 Sed hic dubitari potest, an inuocantes dœmonem, absque cultu aliquo, imo verbis imperatiuis, siue abusu Sacramenti, Sacramentalium. Rerum sacrarum, & verborum Sacræ Scripturæ ad ea obtinenda quæ eius naturalem potestatem non excedunt, sint de hæresi vehementer suspecti in qua re.

Symanch. de Cat. Instit. tit. 21. n. 13. ait contra hos inuocatores posse procedi, vti contra suspectos de vehementi de hæresi.

At melius *Pegna ad direct. p. 2. comm.* 28. *vers.* Symanchas, contrarium sensit de Inuocationib. illis, in quibus interueniunt ea, quæ dixi in tit. dubij in fi. tamen multum considerandam animaduertit qualitatem personæ, ex qua suspitio solet augeri, vel minui, & *Pegnam sequuntur supra relati in propria quæstione de Inuocantibus dæmones vers. 4. conclusio.* Quibus nunc addo *Leon in Thesauro fori Ecclesiastici cap. 36. n. 10. vers.* illa enim Sortilegia.

244 Praxis igitur contra hos sotilegos hæreticales seruanda, talis est, vt diligenter interrogentur, an crediderint dæmonem V. G. posse creare hominem, posse cogere hominis voluntatem &c. vel res sacras, & sacramentales, & verba scripturæ habere ex se vim, ad inueniendum thesaurum &c. quod si cum pertinatia affirmatiue respondeant, vt hæretici sunt puniendi, ita *Alphons. à Castro de Iusta Hæretic. punitione lib. 1. cap. 15. circa finem Zanardus dicto cap. 64. vers.* Et de formali si hæc contendant, *Pegna, in 2. p. comm.* 59. *vers.* quod si non compareant in fi. dixi, cum pertinatia, quia si mulier V. G. interrogata, an crediderit dæmonem in sortilegio, ad Amorem posse amasiæ cogere voluntatem, responderit affirmatiue, non ob id statim cogenda erit abiurandum de formali, sed sufficit si cogatur ad abiurandum de vehementi, dummodo parata sit corrigi, quia simplicitas mulieres excusat, ita *Alphons. à Castro de iusta hæreticorum punitione lib. 2. cap.* 15. maxime cum articulus libertatis arbitrij, quia non sit ex articulis notissimis omnibus, prout est Articulis Incarnationis, &c. præterquam quod, illa responsio mulieri, iuxta vulgatum dictum, cogit sua, quemque voluptas, non de coactione physica.

245 Quod si credulitatem negent, & Catholicam sesse intentionem habuille affirment torturæ subijciuntur, in qua si etiam Catholicæ respondeant, coguntur abiurare de vehementi *Pegna ad direct or. p. 2. comm. 67. ver.* Item illa sortilegia in fi. *P. Zanard. dicto cap.* 64. *vers.* contra sortilegos enim hæreticentes *Genuens. omnino videndus cap. 68. praxis Archiepiscopalis Neapol. n. 8. versic.* Si vero aliquis est suspectus, quam seq. *Farinac. de hæresi, qu. 179. nu. 56. vers.* Quod si factum, & ad hoc faciunt notata per *Pegnam ad direct. 2. p. comm. 56. vers.* Quod si non compareant.

Et hæc habent locum, quo ad sortilegos, qui sortilegiorum vsum fatenrentur, vel de eo essent conuicti, sed si vsum negarent, de illo tamen suspecti, vel ob retentionem librorum, & instrumentorum magicorum, vel scripturarum sortilegia hæreticalia continentium, tunc circa istos seruari debet, quod supra dixi in qu. de tortura sortilegis danda vers. & si supra vsu torqueretur, & in quæstio. de Indit. contra sortilegos, vers. primum inditium.

245 Quod ad sortilegos vero sortilegia non hæreticalia comittentes, dicendum hos esse suspectos de leui de hæresi, ita D. D. supra allegat. quibus adde *Zanardum in summa diuinorum præceptorum tom. 2. cap. 134. vers.* de leui vero habebuntur suspecti, Rubr. de abiuratione de leui, & de vehementi fol. mihi 143.

Colligitur etiam hoc ex modo loquendi antiquorum Doctorum ante Bullam Sixti V. isti enim indistinctè docent ante dictam constitutionem ad Inquisitores spectasse sola sortilegia sapientia hæresim manifestam ita Cannoniste in capitulo accusatus, §. sane, de hæreticis in sexto, vbi *Modernus Barbosa*, ex quo modo loquendi innuere volunt Doctores, dari alia non sapientia hæresim manifestè, sed tacite tantum, & quæ ad Iurisdictionem Inquisitorum olim non spectabant huiusmodi autem sortilegia vtique sunt sortilegia simplicia, & hanc opinionem clare videtur approbare etiam *P. Diana resolut. Moral. part. 4. tractat. 7. resolut.* 10. *vers.* Clare igitur, vbi canoniz. *Zanard. loco sup. citato.*

Non obstat si dicatur quod Astrologi Iudiciarij non sunt suspecti de hæresi igitur, nec sortilegi simplices, quia in eadem constitutione Summus pontif. concedit facultatem Inquisitoribus procedendi contra istos sortilegos, & Astrologos.

Quia Astrologi iudiciarij aliquando sunt suspecti hæresi, & aliqui ex eis coacti fuerunt abiurare de leui vt infra videbimus.

247 Sed quoniam ad illudendam hæresis suspitionem, tria

tria sunt in Sancto Offitio prodita remedia silicet, purgatio canonica, tortura, & abiuratio vel de leui, vel de menti, vti annotauit *Pegna ad directorium, parte tertia, comm. 39. versiculo*, Quare in articulo. ideo videndum nunc est quomodo suspitio hæc tolli debeat, & quidem quo ad purgationem.

248 *Leo. in Thesauro fori Ecclesiastici, parte tertia, capitulo* 37. De crimine Hæresis, numero decimo quinto, vers. & caso quo, in ea fuit sententia, vt diceret, quod vbi nobiles, & probi viri reperiuntur suspecti leuiter de hæresi tunc ipsi non sunt cogendi ad abiurandum de leui, sed eis debet indici canonica purgatio, & ad hoc allegat *Eymericum in Directorium Inquisitorum, qua.* 46. *n.* 9. qui tamen nihil de hac re.

249 Sed quoniam purgatio canonica fragilis, fallax, & incerta est, ideo melius est ad alia remedia, & ad alias pœnas arbitrarias confugere, vt annotauit *Pegna ad Directorium, parte secunda, com.* 14. *vers.* Cæterum animaduertendum, & *Farin. de hæresi, quæst.* 194. *num.* 64. *in fin.* vbi etiam attestatur, In Supremo Senatu Sacræ Romanæ Inquisitionis generalis purgationem hanc ab aula iam fere recessisse, ita vt non nisi rarissime indici soleat, quod etiam in Hyspanijs obseruari colligitur ex quadam *Madriliana Instructione anni Domini* 1561. *ca.* 47. *cuius verba refert Pegna loco citato*.

250 *Zanardus in summa diuinorum præceptorum Tom. Secundo, cap.* 64. *de pœna mortis sortilegorum versiculo, huic difficultati, fol. mihi* 367. *ait* (saluo semper Sanctæ Matris Ecclesiæ iuditio) Hosce de leui suspectos non esse cogendos, ad abiurandum de leui, sed suspitionem illam posse, & debere eos purgare leui tortura, monetur tum quia sortilegium, non hæreticale non est factum de se hæreticum, ergo non inducit suspitionem hæresis, quia non entis nullæ sunt qualitates, tum quia (dato quod pactum tacitum cum dœmone, ratione cuius sortilegium non hæreticale, reddit sortilegum de hæresi leuiter suspectum) id præstare possit, negari tamen non potest, quin hæc suspitio sit remota, & ideo per torturam possit purgari.

251 Verum hæc Zanardi opinio in quantum voluit leuiter suspectum non debere suspitionem purgare, per abiurationem de leui, est falsa, tum ex infra dicendis, tum ex dispositione textus in *cap. Accusatus*, in principio, de hæreticis in sexto, vbi interrogatus Papa, an qui hæresim in Iuditio abiurauerat, & postea reincidit ipse, censeri debeat Iuris fictione Hæreticus relapsus, Respondit quod vel abiurauit vti vehementer suspectus, & tunc censeri debet relapsus, vel vti tantummodo leuiter suspectus, & sic non, ex quo colligitur Papam approbasse factum illud, quo abiuratio leuiter suspecta fuit iniuncta, tum denique quia frustra abiuratio de leui fuisset introducta à Iure quæ ad nihil aliud deseruit, nisi ad purgandam leuem hæresis, suspicionem, vt latissime notauit *Pegna* 3. *p. direct. comm.* 40.

252 Neque obstant argumenta Zanardi, nam si primum illud esset verum sequeretur ex sortilegijs non hæreticalibus nunquam oriri posse leuem hæresis suspitionem, quoniam horum sortilegiorum natura est, quod non contineant, nec factum hæreticale, alias essent sortilegia qualificata, quod tamen notorie falsum est.

253 Neque obstat secundum, nam non nego suspitionem illam posse tolli per torturam, sed dico posse, etiam, imo potius debere tolli per abiurationem de leui, & ideo.

Genuens. in Praxi Archiepiscopali Neapolitana, cap. 68. *in Nouiss. & cap.* 84. *in Antiquis, num.* 9. *vers.* Quando reperitur quis suspectus leuiter, dixit quod taliter suspecto, ex communi praxi Sancti Offitij solet imponi pœnitentia salutaris, & abiuratio de leui, quoniam regulariter (ait ipse) talis suspectus non torquetur.

Et licet auctoritas Genuens. in hac re maxime sit; cum in fin. dicti capituli, attestetur totam illam praxim procedendi in causis Sancti Offitij fuisse excerptam ex litteris Sacræ Congregationis Sancti Offitij de Vrbe, ad Curiam Neapolitanam, in diuersis, transmissis, attamen confirmari etiam potest, ex fine ob quem abiuratio de leui fuit introducta, qui est, vt tollatur leuis hæresis suspitio Eymericus in Directorio Inquisitor. parte tertia, in quarto modo terminandi processum in causa fidei.

Confirmatur secundo, *ex text. in dicto capitulo, Accusatus in principio de Hæretic. in* 6. *per quem text. Eymeric. in Director. part.* 2. *qu.* 55. *numer.* 10 dixit quod leuiter suspecto indici debet, vel purgatio canonica, quam supra in desuetudinem adijsse probaui, vel abiuratio de leui, quod idem etiam docuit, ex dicto cap. Accusatus in principio *Scaccia de Iud. Ciuil. crimin. & hæret. lib.* 1. *cap.* 59. *n.* 11. *in principio, & Farin. de hæresi, qu.* 187. *nu.* 29. *&* 31.

254 Quo ad facientes vero Iuditia circa natiuitates hominum contra Bullam Sixti V. vbi astrologia Iuditiaria prohibetur etiam si Astrologi, se certo prædictiones illas minime facere affirment.

Notandum ex *Zanardo, in Summa diuinorum præceptorum tom.* 1. *cap.* 5. *de Fide vers.* Primo Sortilegus seu diuinator, quod si Astrologus dixerit se prædixisse solummodo pro quanto Astra possunt inclinare, non video quomodo iste talis possit cogi ad abiurationem, nam omnes Phylosophi, & Theologi fatentur Astrologiam esse scientiam, corpora cœlestia agere in hæc inferiora, in corpus quidem directe, in animam vero indirecte, vti tradit etiam, *D. Thom. parte prima, qu.* 115. vnde dum ex se rem indifferentem gesserit, non est cur ei indici possit abiuratio, vel absolutio ab excommunicatione.

Quia tamen, talis ex facto se reddidit suspectum iuditio Inquisitoris subdetur, quo ad inuestigationem credulitatis.

Si vero interrogatus super credulitate assereret se tenere cum pertinatia Astra posse directe Agere in voluntatem, tunc vti hæreticus, & hæreticorum pœnis esse indicandus, & puniendus vide *Zanardum loco citato*.

Vide Sousam in Afforismis Inquisitorum. *lib.* 1. *cap.* 48. *num.* 15. vbi ait quod qui aliquem effectum liberum ab hominum voluntate pendentem prædicit, licet dicat se id certum non affirmare, attamen ab Inquisitoribus puniri potest, ad eorum arbitrium, vide etiam *Dianam tract.* 7. *resolut.* 16. *parte quarta, resolut. Moral. vers. Vnde in Inquisitione Hyspana*, vbi attestatur in ea Inquisitione quendam Clericum, qui prædixit tempus, genus, & modum mortis Regis Francorum, vt postea euenit abiurasse de leui, fuisse, suspensum ab ordinibus, priuatum beneficijs, & tota Hyspania exulatum, & eodem tempore (ait) alium etiam Clericum abiurasse de leui fuisse reclusum in Monasterio per annum, & pœna pecuniaria mulctatum.

§. TRIGESIMVS PRIMVS.

De Pænitentijs salutaribus, & alijs pœnis Sortilegis imponendis.

256 QVo ad pœnitentias salutares sicuti in alijs criminibus, ita etiam in hoc crimine solent pœnitentiæ salutares iniungi, ieiunia, orationes, peregrinationes, &c.

257 Quo vero ad alias pœnas, loquendo de sortilegis Hæreticalibus ad necem, ex quibus aliquis re vera mortuus sit, tradendi sunt brachio sæculari, ita *Martin. Delrius*

rius disquisitionum Magicarum libro quinto, sectione 16. versiculo. Si mors, ita decreuit Grego. Decimus quintus in sua Constitutione Incipiente Omnipotentis Dei, ad cuius Constitutionis Gregorianæ materiam quo ad traditionem Brachio sæculari, Queri potest, an si constet de Maleficio, & febre maligna subsequente, ac post modum de Morte, mors tribuenda sit Maleficio, ad effectum puniendi maleficum pœna dictæ Bullæ, In qua re dico, quod cum habuemus maleficium præcedens, & febrem malignam subsequentem (nisi euidenter constet febrem ex maleficio ortum habuisse) mors febri, vti causæ proximiori tribuenda est, non remotiori, pulcherimus ad hoc est textus, in lege huic scripturæ, §. si seruus ff. ad legem Aquiliam vbi constabat seruum letaliter vulneratum, & post superuenerat naufragium, dicit ibi, Iure Consult. non posse agi de occiso contra vulnerantem, quia seruus præsumitur mortuus ex naufragio, vti ex causa proximiori.

Confirmantur prædicta, ex duabus pulcherimis Rot. decis. 220. & 239. inter decisiones Eminentissimi Cardinalis Baualerij contracta fuerat Societas, super periculo Vitæ, cuiusdam fœminæ, excepto casu partus, mulier hæc fuit prægnans, deinde in quinto mense correpta, fuit febre maligna cum morbillis, & die decima quarta, quæ critica est, fecit abortum cum effusione magna sanguinis, & post septem horas mortua est, decidit ibi Rot. quod mulier censetur obijsse ex abortu, vti ex causa proximiori, & quamuis inquit Rot. ibi numero quarto, potuerit febris esse causa Abortus, cum, vt dicit Zachias in suis Quæst. Medico legalibus, titulo quarto, qu. 4. num. 85. l. 1. febris acuta soleat partum interrimere, vel corrumpere, attamen ait Rot. de hoc non est curandum, quia febris est causa abortus æquiuoca, igitur idem concludendum erit in casu nostro quod sz. mors intelligitur causata a febre acuta, & maligna, cum ex ea, vt plurimum soleat mors subsequi, non ex maleficio, quod febris causam fuisse non probatur, & illius causa esse non potest, nisi æquiuoca.

Si vero ex sortilegio illo infirmitas tantum, impotentia generandi, damnum notabile, in animalibus, vel fructibus prouenerit damnatur. Sortilegus ex dicta constitutione ad pœnam perpetui carceris, quo ad alios vero sortilegos etiam hæreticales, condemnari debent ad triremes per septennium, vel quinquennium, ita Zanard. in summa Diuin. præcept. p. 1. cap. 5. de fide vers. Quinto se eis subijciendo, vide Delrium disqu. Magic. lib. 5. cap. 16. & Zanardum in summ. Diuinorum præcept. cap. 64. vers. Ideo aduerte.

Mulieres vero fustigari debent etiam pluries, cum exilio perpetuo a Diœcesi ita Faber. in suo Cod. Fabr. l. 9. tit. 12. de malef. & matem. definitione prima, & secunda.

Ita tamen quod relegentur in aliqua Ciuitate, vbi adsit S. Offitium cui teneatur se singulis mensibus præsentare, vt ab eo, & eius officialibus possint obseruari, an ambulent in luce, vel in tenebris, quamuis cuim publice intersit Prouincias malis hominibus ex purgari, l. 3. de Offitio præsidis, ibi, nam in mandatis Principum est, vt curet is, qui prouinciæ præest, malis hominibus prouinciam purgare, nec distinguitur vnde fiat. Attamen hoc, ita agendum est in causis ad S. Officium spectantibus, vt prouincia purgetur, & animarum saluti consulatur, ac aliæ prouinciæ huiusce delictorum generibus non inficiantur.

Et ex hac perpetua, vel temporali carceratione, occurritur malo, quod ex simplici exilio istis mulieribus in dicto oriri dicebat Præses Abauo in sua praxi Criminali in §. Sortilegium, num. 98. quod sz. detur occasio eis maleficia sua continuandi, & alias Catholicas Prouincias pestifero hoc veneno inficiendi.

Quod vero ad eas mulieres, quæ in ludis diabolicis euntes a fide apostatarunt, Imaginem Christi conculcauerunt cum dæmone nefarios coitus habuerunt istæ, puniendæ sunt pœnis Apostatarum, & gratias de hoc agere debent Iudicibus violatæ religionis, quia a Iudicibus Layeis hæ mulieres, in ijs regionibus, in quibus Iudices in huiusmodi crimine procedunt, solent damnari ad mortem, vti pluries SenatumSabaudiæ obseruasse attestatur Fober, in suo Codic. lib. 9. tit. de malefic. & mathem. deffin. 2. & Senatum Dolanum docet Griuel. decis. 33. supra allegato.

Et in nostra Ciuitate Cremonæ, quædam talis mulier post fustigationem fuit perpetuo carceri damnata, cum alij pænitentijs, de more huiusce tribunalis imponi solitis, vt constat ex votis manuscriptis Reuerendiss. D. Marci Anton. Amid. Olim Præposit. S. Agatæ Cremonæ, & Consultoris S. Offitij tom. 1. eius votorum apud me existentium Voto octauo.

Dubitari etiam iure merito potest quomodo puniendæ sint hæ mulieres quæ in ludis diabolicis, a fide appostatantes abiurauerunt, si relabantur.

In qua re Ferdinand. de Castropalao in suo opere Morali tractat. 4. disput. 8. punct. 16. num. 3. ait, quod in Hyspania, ex instructione Madriliana decima quarta ædita anno 1615. istæ Lamiæ admittuntur ad reconciliationem, & bis, & ter, & quod ita fuit practicatum in Inquisitione Logronensi.

Verum ego consulo occurente casu DD. Inquisitoribus, quod a Supremum Tribunal Vrbis recurraut, ab eoque responsum expectent, quia vere dicta mulieres de iure iudicandæ essent vt relapsæ, ad ea, quæ diximus supra tit. 2. §. 4. Et quæ tradidit Castrop. procedunt, ex spetiali consuetudine Hyspaniæ.

258 Sortilegis vero non Hæreticalibus vt plurimum debent tantum dari pœnitentiæ salutares, vt dixi supra ex Genuens. in Praxi cap. 68. num. 8. licet etiam aliquando soleant eis imponi aliquæ pœnæ pecuniariæ, vel pœna carceris per aliquot menses, vel pænitentia publica, leuis, vt quod stet præ foribus Ecclesiæ in die festo. Zanard. in sum. diuin. praecept. p. 2. cap. 134. versiculo. tertio differunt.

259 Quid autem sentiendum sit de eo qui iactauit se plura experimenta, & sortilegia exercuisse breuiter dic, quod si constet de sola iactantia ob eam solam grauiter debet puniri, text. est in cap. quam sit graue, de excessibus Prælatorum vbi Canonistæ, & Modern. Barbos. num. 5. arbitrio tamen Iudicis iuxta in hac materia cumulata per Menoch. de Arbitr. Iudic. Centuria 4. casu 331. diligenter tamen interrogandi sunt testes, an vere reus dixerit se plura sortilegia exercuisse per modum iactantiæ, nam si non per modum iactantiæ illud dixisset, fortasse versaremus in terminis confessionis extra iuditialis Rei, quæ cum regulariter faciat semiplenam probationem sufficeret ad torturam, Pegn. comm. 110. vers. ergo præter, p. 3. Giurba, alios latissime cumulans, cons. 87. n. 20.

Ex quibus colligitur, quid sit dicendum de illa quæstione sæpius agitata inter Doctores, quam sz. probationem faciat confessio, extraiudicialis, in qua ad sunt contraria dicta Innocentij in cap. Inquisitionum de electione, & in cap. interposita de appellationibus quæ dicta conciliare voluit Abbas in cap. at si Clerici, n. 16. 17. de Iudicijs.

Vera enim distinctio in hac materia est, quod vel confessio extradiudicialis V. G. Adulteri adducitur ad probandum crimen adulterij, & tunc facit tantummodo indicium quod cum sit a delicto remotum vtique vt legitimum sit debet probari per duos testes contestes omni exceptione maiores iunctis alijs requisitis de quibus Menoch. de præsumption. lib. 1. qu. 89. & Giurb. loco allegato, cum alijs per nos allegatis in tertia parte huius

ius operis in peculiari titulo de inditijs, & tortura.

Vel confessio extra iudicialis allegatur ad probandum nonum delictum sz. ad probandum iactantiam de delicto: & tunc illa confessione plene probatur, & in his terminis procedit *tex. in dicto cap.* quam fit graue de excessibus Prælatorum vbi Papa ex confessione extraiudiciali cuiusdam Clerici adulteri, eum priuauit omnibus beneficij. Ita bene distinxit *Rot. decis. 1. de confess. in nouis, & late Doctus Cantera in suis quæst. criminalibus, cap. 2. de probat. per testes quæst. 1. numer. 21. & seq.*

§. TRIGESIMVS SECVNDVS.

An Maleficus virtute Bullæ Gregorij XV. possit tradi brachio sæculari, ex indicijs indubitatis.

260 SVpponendum hoc loco, illa dici indicia indubitata quæ mouent animum Iudicis ad necessario credendum reum tale delictum commisisse, ita vt ex illis animus Iudicis violentetur, ac necessitetur ad ita credendum, nec possit ad aliud trahi, ita Inquisitor *Cantera, qui alios allegat in suis q. crim. tit. de probation. c. 1. q. 6. n. 1. in fin.*

261 Hoc supposito, quæstio proposita pendet ab ea insigni iuris controuersia, num. ex indicijs indubitatis possit quis ad mortem damnari circa quam videndi sunt *Cantera vbi supra Fachin. controuers. Iura. lib. 1. cap. 29. Caual. in suis comunibus contra communes q. 337. Io. Mattienz. Iun.* qui late articulum pertractat in sua repetit. capituli afferre mihi gladium *num. 95. & pluribus seq. de præsumpt. Gregor. Lopez qui alios Doctores antiquos allegat in l. 26. titulo 1. glos. 4. partit. 7. Franc. decis. Regn. Neapol. 372. Merlin. decis. Rot. Luceus. 34. & D. Ang. Stephan. Garou. inter. I. C. nostri temporis eruditis. ad tit. nostrarum Constitutionum Mediolani, de iure fisci art. 361. n. 7. & seq.*

Ego ex omnibus istis Doctoribus recolligendo ea, quæ in Tribunalibus præsertim supremis practicantur, arbitror distinguendum esse inter delicta occulta, ac difficilis probationis, & non occulta, ac facilis probationis, inter Iudices inferiores, & tribunalia suprema, inter pænam mortis, & alias pænas etiam corporales, vt fustigationis, & triremium, ac pænas pecuniarias in deli-

262 ctis non occultis verior est conclusio quod, ex indicijs etiam indubitatis non possit quis pœna corporali puniri, ita *Castrens. in vulgato cons. 299. num. 3. part. 2.* vbi, quod ita in facto obtinuit, *Gandin. & alij allegati à Gregorio Lopez loco citato.*

263 Cum autem sumus in delictis atrocibus occultis, & difficilis probationis quale est crimen sortilegij, quod præ manibus habemus adhuc arbitror distinguendum.

Nam aut sumus in Iudicibus Supremis, vt est Sacra Cong. Vrbis Romæ, & tunc certum est in hoc delicto, & alijs similibus, puta hæresis &c. posse ex indicijs indubitatis deueniri ad pœnam corporalem, etiam mortis.

Sic magna Curia Regni Siciliæ quandam homicidam ex inditijs indubitatis post grauem torturam, damnauit ad triremes per septennium apud *Marium Mutam decis. 37. n. 27. & seq.*

Sic Senatus Pendemontanus ex ijdem indicijs damnauit matrem suspectam paricidij in pænam fustigationis, & exilij apud *Thes. decis. 13. n. 4.*

Sic in Regno Neapolitano per Sacrum Concilium damnati fuerunt plures ad triremes ex solis violentis, & indubitatis indicijs. *Franc. decis. 372. & decis. 538. num. 17. bene Io. Dominicus. Tassonus in Pragm. de antefacto vers. 12. Obser. 2. nu. 2.* vbi, quod de anno 1606. quædam mulier imputata de homicidio viri ex inditijs indubitatis fuit damnata ad mortem, & quod Cardin. Zapata de anno 1621. decreuit per Pragm. specialem, quod ex inditijs indubitatis possent Iudices ad mortem damnare, & ibi, allegat, P. Marquez in sua Politica deducta ex Histor. Moysis, & Iosue, l. 2. cap. 17. circa principium versiculo, *deuere notar a qui, que los indicios*, qui omnino videatur, quia egregie loquitur in hac materia.

Sic in Senatu Dolano ex ijsdem indicijs indubitatis, de quibus in Aresto Impresso in fine illius decis. teus homicidij, & latrocinij damnatus fuit ad mortem naturalem.

Sic Senatus noster Excellentiss. Mediolani sub die 16. Nouemb. 1628. damnauit ad mortem naturalem quendam Paulum de Villa Mutinensem, qui solis indubitatis de homicidio vrgebatur, vt refert *D. Garon. vbi supra. n. 25. vers.* Certe si verum, amamus, & de generali obseruantia eiusdem Senatus reos in pœnam ordinariam mortis condemnandi ex dictis inditijs attestatur *Bellon. Papiens. eiusdem ordinis Senator, recolendæ. mem. lib. 2. de his quæ fiunt incontinenti c. 115. n. 10.*

Sic Iudices Regiæ Audientiæ Regni Aragonum in delictis attrocibus, & difficilis probationis solere reos ex indiitjs indubitatis ad mortem damnare attestatur Portules repertorium Molini, super ritibus, & obseruantijs Regni Aragonum, tom. tertio, §. *indicium, n. 1. & sequentibus*, vbi plures decisiones illius Senatus refert in hac materia.

Sic tandem in foro Valentino obseruari ab illo Senatu attestatur, *Morla in Emporio Iuris parte prima, titulo 12. num. 15. & in toto Regno Portugaliæ, Sousa in quæst. vnica de testibus singularibus in causa fidei post eius Aforismos Inquisitor. sect. 2. c. 22.*

264 Si vero sumus in Iudicibus inferioribus, tunc verius arbitror eos non posse ex indicijs indubitatis damnare quempiam ordinariam mortis naturalis, & sic neque punire poterunt maleficum de quo nunc agimus virtute dictæ Constitutionis Gregorij XV. in pœnam ordinariam vltimi supplicij, sed bene poterunt eum torquete vel ad aliam pœnam extraordinariam etiam corporalem deuenire, & in hoc casu sentio locum habere posse traditiones illorum Doctorum qui voluerunt generaliter Iudices abstinere debere ab vltimo supplicio, cum reus solis violentis præsumptionibus vrgetur, *Innocen. qui in capitulo, Quia verisimile, numer. 2. versic.* Nota tamen, de præsumptionibus, *Ludouicus Ghilausem in suo arbore Iudicial. Crimin. capit. 6. par. 4. de præsumption. numer. 176. vbi Farinac. & alios alleg. Fach. cons. 12. num. 24. volum. 1.*

An autem in isto casu debeat Iudex ad torturam deuenire, vel potius extra ordinem punire *Ludouic. Ghylausen, vbi supra, numer. 140. cum Farinac. & alijs ibi allegatis recte arbitratur positum hoc esse in arbitrio iudicare debentis contra Fachin. qui in allegato cap. 29. suarum controuers. libro 1.* accerimè sustinet Iudices in hoc casu omnino debere reos torquere, plura de hac re videat benignus lector apud *Farin. quæst. 36.* qui tamen ferè nullos, ex auctoribus per nos citatis allegat, videri etiam potest *Diana, parte quarta, resolut. Moral. tract. vlt. resolut. 116.* qui aliquid dicit, sed de hac re vide, quæ dixi in tertia parte, titulo de confess. reorum §. de confess. qualificata.

* *

§. TRIGESIMVS TERTIVS.

An mandans Maleficium hostile fieri secuto effectu comprahendatur sub Bulla Gregorij XV.

265 VT clara solutio huiusce quæstionis habeatur notanda est singularis *Doctrina Bart. in l. sed si vnius, num. 2. & seq. ff. de Iniur. & in l. aut. qui dicitus §. fin. n. tertio ff.* quod vi aut clam, quam communissimam esse omnium Doctorum probauit noster *Clar. in praxi ciminal. §. fin. quæst. 89. verf.* Sed quæro, & latius *Farinac. de consultoribus qu. 135. par. 3. n. 97. vbi infinitos Doctores allegat.*

Quod cum quæritur an sub statuto aliquo puniente, aliquod delictum comprahendatur mandans distinguendum hoc modo.

266 Vel statutum loquitur in rem, puta si dicat fortilegium tale, homicidium hoc modo perpetratum, robbaria cum his circunstantijs facta, & similia puniatur pæna mortis, & in hoc casu ait Bartol. statutum comprahendit etiam mandantem, quia mandans, & mandatarius sunt ex genere correlatiuorum, & mandantis, & mandatarij vnicum est delictum, vt benè probat *Mastrill. ad indultum Potentiss. Regis nostri, cap. 32. num. 14. & seq.*

267 Vel statutum loquitur in personam, puta mandando, quod qui fortilogium commisserit homicidium perpetrauerit, & robbariam fecerit, morte puniatur, & tunc mandans non punitur secundum Bart. pæna statuti quia mandans non dicitur facere delictum vere, sed interpretatiuè *Farinac. vbi supra, n. 97. & n. 100.* Et secundum hanc distinctionem fuisse Iudicatum in Curia Arragonum attestatur *Portules ad Molium super ritibus, & obseruantijs illius Regni parte quarta verbo, mandatum, n. vndecimo & seq.*

268 Modo applicando Doctrinam hanc casui nostro, certum est Bullam Gregor. XV. loqui non in rem, sed in personam ibi, constito, quod aliquis pactum fecerit, & infra, vnam, aut plures personas, ita læserit, & infra, qui vero pactum recent, igitur secundum dicta Doctrinam Bart, Bulla nostra nullo modo poterit comprahendere mandantes quia vere non dicuntur facere fortilegia, illa, & pacta cum dæmone sed ficte, & interpretatiue.

269 Confirmari hæc possunt ex eo quod homicidium proditorium perpetrantes immunitate Ecclesiastica non gaudent, sed ab ea excluduntur siue de iure communi loquamur, *capit. inter alia de immunitate. Ecclesi. siue secundum Bullam felic. record. Gregorij decimiquarti,* & quia tam dictum capitulum, & ius commune quam memorata Bulla loquuntur in personam ibi, qui proximum suum proditorie occiderit, Ideo siue de Iure communi loquamur, siue secundum Bullam prædictam mandantes homicidium proditorium committi gaudere debent Ecclesiastica immunitate, ita in diuiduo huius casus ex memorata Doctrina *Bart. dixit Sanchez omnino videndus in suis consilijs moralibus, tom. 2. lib. 6. cap. 1. dub. 9. numer. 3 & sequenti*, & hæc memini me adduxisse in Curia nostra Cremonensi sub Prætura Illustrissimi Senatoris, a D. mei Don Consalui de *Salamanca*, dum in ea interuenirem vti L. T. Aduocati Fiscalis huius Ciuitatis Cremonæ, existente Iudice Maleficio-

270 rum D. Camillo Carcano I. C. Mediolanen. viro, in criminalibus Iuditijs versatissimo, & in Iustitia administranda conscientiæ puritate vere integerrimo, occasione cuiusdam extracti ab Ecclesia, confirmauitur prædicta ex eo, quod Bulla Greg. quo ad Immunitatem Ecclesiam latissimè Interpretanda est, sed quo ad casus exceptos strictissime intelligenda est, ita *Ferre. in obseruat Senatus Cathaloniæ, p. 3. cap. 238. n. 18.* vbi; In indiuiduo dixit Immunitatis Ecclesiæ regulam, vti fauorabilem ampliari, & casus fallentes, vti odiosos restingi, pari ratione idem concludendum erit in terminis Bullæ nostræ Gregor. XV.

271 Puniendus ergo erit in casu nostro mandans hostile Maleficium perpretati pænis iuris communis de quibus Torreblanca de *Magia lib. 3. ca. 13. per tot. eum alijs allegatis à P. Dian. resol. moral. p. 4. tractat. 7. resol. 10. versicul.* Nota vero, *& Sousa in afforismis Inquisitorum lib. 1. cap. 58.* per totum, sed maxime, *numer. 14. & seq.*

272 An autem pueris maleficis pœnæ sint mitigandæ, me remitto ad *Petrum Binsfelt, qui rem hanc ex professo pertractat, in Commentar. l. 5. C. de malefic. & mathemat. qu. 1. conclus. 3. vers.* Quid dicendum sit de pueris fol. mihi, 519. vbi in substantia concludit, quod ipse non consuleret Iudicibus, quod arbitrium suum in puniẽdis illis pueris maleficis extenderent ad mortem, cum non excedunt annum decimum sextum.

§. TRIGESIMVS QVARTVS.

An attentans Malefitium hostile puniri debeat pœna huius constitutionis.

173 NOs scimus, Et DD. comm. tradiderunt, præsertim vero *Gilhausen. in Arbore Iud. Crim. cap 2. tit. 17. num. 8.* dæmonem post fœdus sibi à maleficis datum, eisdem solere puluerem quandam nigri coloris tradere, qua mortem ijs, quo offendere cupiunt, per solum vestimentorum contactum, inferant Item, & aliam puluerem partim cinericij, partim rubri, coloris qua ad infirmitates in ferendas vtuntur.

Quæritur modo, an si maleficus petat a dæmone puluerem atri coloris ad mortem inferendam alicui eamque accipiat, ac etiam vtatur siue tamen optato effectu, puniri possit pœna nostræ constitutionis.

274 Et quidem altius materiam hanc repetendo certum est, cognitionem solam delinquendi, dum stat in puris terminis pugnationis non esse legibus humanis punibilem, quia vt ait, *Vulp. in l. 18. ff. de pœnis*, cogitationis pœnam nemo patitur, vbi pulcherrima notauit more suo *Gothofr. in verbo, patitur, quod etiam late docuerunt Theol. in prima secundæ Diui Tho. quæst. 96. art. 4. vbi Vasquez. disput. 160. cap. a Bece. tract. 3. c. 6. quæst. quinta Suarez de legibus. lib. 3. c. 13. per tot. qui alios allegant.*

Difficultas est cum cogitatio delicti non stat in puris terminis cogitationis, sed vlterius adest tractatus de delicto cumittendo, vel etiam medium aliquod facti siue proximum, siue remotum.

275 In hac difficultate mire inter sese digladiantur scribentes, vt videre est ex *Farin. quæst. crim. 124. num. 41. & seq. Guazzin. de defens. rcorum tom. 2. defens. 33. cap. 24. Caual. comm. contra, com. qu. 540. Gregor. Lopez in l. tit. 31. de las penas partita 7. glo. prima, & seq. Guttier. pract. qu. liq. 3. qu. 7. Clar. vbi addentes q. 9a. & alij infra alleg.*

Ego distincte procedendo abitraret sic posse distingui, vel sumus in delictis atrocibus, quæ etiam aliquando atrocissima vocantur, vel sumus in delictis non atrocibus.

276 Primo casu, si vltra cognitionem deuentum fuit ad actum proximum delicto. Existimo tunc eadem pœna puniendum esse delictum consumatum, ac conatum ad illud consumandum, ita Inquisitor Cantera in suis quæstionib. tangentibus delicta capit. septimo, de homicidio,

cidio, num.26.& plurimi alij DD. apud *Farin. vbi supra num.8.& quamuis Farin. ibidem nu.37. & Giurba cons. crim. decisiuo 46. num.37. cum alijs apud ipsos*, voluerint in hoc casu, etiam quod essemus in attrocissimis non esse locum, nisi pœnæ extraordinariæ.

Attamen nostra opinio sine dubio in Tribunalibus maxime supremis fuit semper practicata.

277 Sic in nostro Excellentiss. Mediolani Senatu passim Mandatarij, qui ad actus proximos pro executione homicidij ipsis mandati deuenerunt furca suspendi mandantur, ex dispositione Nou. Constit. huius Dominij *tit. de pœnis §. Mandantes, vbi Dom. Garronus decisionem Senatus allegat*, quibus addi potest, quod idem Senatus, sic rescripsit Prætori Cremonæ, 11. Decemb. 1598. 17. Nouemb. 1626. & 13. Martij 1625. & alias sæpissime *Cassanens in consuet. Burgundiæ Rubr.1. fol.43. numer.7. vers.1.* quia vbi refert aliam similem decisionem Senatus factam anno 1505. ipso existente Vic. Capitanei Iustitiæ Mediolani.

278 Sic in Senatu Sabaudiæ, quidam fuit furca suspensus, quod de nocte intrauerit domum cuiusdam, cum baculo percusserat animo eum occidendi, & eius domum probandi lz. effectus non fuerit sequutus, vt refert *Præses Abauo in sua praxi criminal. §. conatus, numer.16.*

279 Sic in Senatu Pedemont. quidam, quod cum alio tractasset de introducenda peste in vna Ciuitate medio vnguentorum, licet inutilium ad mortem naturalem fuit damnatus, vt attestatur *Thesaur. Iunior. ad decis. Patris sui 243. & in sua quæstio. forensi 25. numer. 5. in fine*, vbi, alias similes decisiones eiusdem Senatus allegat.

280 Sic etiam obseruatum fuisse in Regno Neapolitano attestantur res iudicatæ relatæ, per *Afflic. in Constitut. Regni, lib.1. Rubr.12. numer.11. & Cappicc. decis.155.*

Et in Tribunalibus Galliæ, ita quoque fuisse in varijs particularibus casibus vsu receptum vnusquisque videdere potest ex decisionibus relatis à *Papon. Arestorum Franciæ, libr.23. titul.10. per totum.*

281 Si autem versemur quidem in delictis attrocissimis attamen non sit deuentum ad actum delicti proximum, sed tantum ad actum remotum, vel solum tractatum, tunc est locus pœnæ tantummodo extraordinariæ, ita Cantera, *Farin. & Giurba locis allegatis, Castill. decis. Regni Siciliæ 186. num.8. & in hoc casu intelligo text. in l. 1. in principio ff. de extraord. criminibus*, & hoc quidem restringi debet in Crimine læsæ Maiestatis, vt dixi tit.13. num.53. remissiuè in fine.

282 Secundo vero casu, cum sumus in delictis non attrocibus, tunc si deuentum sit ad actum proximum, puniri debet conatus pœna extraordinaria, si vero ad actum remotum tantum, & reus non perficit delictum, quia pœnituit, tunc DD. volunt talem conatum non esse vlla pœna puniendum, ita *Cantera vbi supra vers.* Aut loquitur, in delictis non attrocioribus, & *Thesaur. dicta quæst.25. num.3. Menoch. de Arbitr. Iudicum casu 360. num.9. &* 10. qui alios referunt.

283 Dubitant tamen scribentes, an crimen veneni tale sit ob quod possit ex conatu solo puniri reus cum deuentum fuit ad actus proximos, idest ad ipsam veneni propinationem sed mors non est sequuta. In qua re adsunt duo pulcherrima cons. *Horat. Giouagn. videlicet* 28. & *29. volum.1.* vbi bene materiam hanc cum omnibus DD. ad sua vsque tempora pertractauit.

284 Ego sequendo praxim Senatus nostri Excellentiss. Mediolani dico quod, vel venenatio est simplex delictū non qualificatum aliqua notabili circunstantia, & tunc non est puniendus illius criminis reus eadem pœna, ac si mors esset sequuta, ad hoc probandum possunt allegari à *Giouagn. locis citatis.*

Sic Senatus noster Mediolani literis datis ad Prætorem Cremonæ, sub die 27. Maij 1627. Iussit Paulum Quarantanam, quod brassicis coctis venenum miscuerit ad necem vxoris, ex quo ipsa, & nonnullæ vicinæ mulieres fuerunt in vitæ discrimine, damnari in pœnam remi septennalis, & non est dubitandum in eo casu in facto sine dubio ad fuisse multas circunstantias minuentes delictum.

Et in casu super quo consuluit *Giouagn. vbi supra*, reus ille fuit à pœna mortis absolutus, & ad triremes damnatus.

285 Vel venenatio aggrauatur ex circunstantijs facti illius grauitatem augentibus, & tunc etiam, effectu non sequuto mortis pœna reus puniendus esset.

286 Sic Senatus Mediolani in casu de quo *Boss. de homicidio, numer.13.* damnauit ad mortem famulam, quod Domino suo venenum propinasset, ne si mitius eam puniri mandasset seruis ansa præberetur in necem dominorum conspirandi ob quam eandem rationem bis in duobus similibus casibus Iudicasse Senatum Pedemont. attestatur *Thesau. Iun. in additionibus ad dictam decisionem patris sui 243. in fin. vers.* & in seruo.

287 Alia ad hoc potest allegari decisio eiusdem Pedemontani Senatus de qua ibidem Thesaurus, de eo, qui omnibus vni de familia venenum propinauerat, vt ei succederet licet enim mors non fuerit sequuta, attamen fuit in pœnam mortis damnatus.

388 Et pariter casus relatus à *Claro, dict. quæstion. 92. ex Igneo l. si sequens, §. enim ex patre, ff. ad Syllan. num.10.* hanc eadem distinctionis partem comprobat, refert enim quendam capite fuisse punitum, quod pluries medio veneni conspirasset in mortem agnati sobole carentis.

In his enim omnibus casibus non est dubium, quin ex circunstantijs valde augeatur grauitas delicti, ratione reiterationis ratione propositi plures occidendi, & ratione scandali.

Quare in hoc crimine veneni, ego arbitrarer non esse vllo modo ab hac distinctione in praxi recedendum, quam etiam in indiuiduo approbasse visus est *Thes. Iun. vbi supra, ver.* verum DD. Itali.

289 His de delictis, in genere præcognitis deueniendo ad quæstionem nostram dico, quod non est dubium, quin hoc delicti genus sit ex attrocissimis *Præses Abauo in Praxi in §. sortileg. num.95.*

290 Attamen pro constanti etiam arbitror, conatum iunctum, cum actu proximo, etiam si per reum non steterit, quin mors sequeretur in materia malefitij hostilis non posse puniri pena huiusce Constitut. Gregor.

291 Moneor quia in Bulla requiritur quod mors fuerit sequuta, & quidem per modum conditionis, id enim indicant illa verba, ita læserit, vt ex maleficio, vel sortilegio mors sequuta fuerit, ad not. per *Modern. Barbos. dict. 183. num.9. inter eius tract. varios*, igitur vt illius Bullæ dispositio habeat locum requiritur purificatio illius conditionis in forma specifica.

Confirmatur hoc idem ex alleg. a *Menoch. dicto casu 360. numer. 96. & sequ.* vbi probauit, quod statuto puniente delictum, non punitur conatus ad illud pena illius statuti.

292 Bene verum est, quod reus ex simili conatu in sortilegio hostili deberet pœna alia extraordinaria puniri, vt & supra notauimus, & animaduertit *Menoch. loco citato num.110. & sequ.*

Sed adhuc dubitari potest, quod si puluis quam habuit sortilegus a dæmone ad mortem inferendam esset inutilis.

293 Ad huc respondendum est, eodem modo puniendum esse sortilegum; ac si puluis illa vtilis fuisset, quia mens, & propositum distingunt delicta *l. Diuus Adrianus ff. ad l. Cornel. de Sycar. & facit decisio Senatus Pedemontani,*

montani, de quâ supra de eo qui tractauerat cum alio de Peste introducenda in Ciuitate per vnguenta, quæ tamen reperta fuerunt inutilia.

§. TRIGESIMVS QVINTVS.

Quomodo Confessarij se gerere debeant cum Sortilegis.

294 Imprimis (quod sæpe monui in alijs titulis) diligenter considerare debet Confessarius, num Sortilegus habuerit errorem in intellectu, nam in hoc casu sortilegus esset Hæreticus exterior, Excommunicatus Excommunicatione Bullæ Cœnæ Domini, in primo Canone *Beloch. de Casib. Reseru. p. 2. quæst. 1. in primo casu Tabellæ Anconitanæ num. 72. & 73. Homob. de Bonis, de Examin. Ecclesiastico p. 1. tractat. 7. cap. quarto quæst. 19.*

295 Si vero errorem in intellectu minime habuit, tunc animaduertere debet, an Sortilegium sit reseruatum Episcopo loci, nam, vt plurimum Sortilegia solent reseruari Episcopis maxime si fiant cum abusu rerum Sacrarum *Homob. de Bonis, de casib. reseru. p. 2. casu 2. in principio Beloch. in simili tractatu*, in Tabellis, Anchonitana, Asculana, Calliensi, Feretrana, Pisauriensi, & alijs, & in hoc casu impetranda est auctoritas ab Episcopo (cui casus est reseruatus) Sortilegium absoluendi, quamuis in hoc prudenter se gerere debeat Con-
296 fessarius, aliquando enim magis expedit pœnitenti eum personaliter mittere ad superiorem, & Episcopum pro absolutione, vt animaduertit, *Lazar. de Blasph. qu. 11. nume. 5. & 6.*

Animaduertendum tamen, quod si sortilegus fuerit ab Inquisitore præuia abiuratione de vehementi absolutus in foro exteriori ab excommunicatione in forma si quam contraxit &c.

297 Ad huc debet coram Confessario confiteri omnia illa Sortilegia, & si sunt reseruata debet Confessarius sufficientem habere auctoritatem à reseruatis absoluendi, sublata enim excommunicatione remanet ad huc peccatum mortale, Sacramentali confessione abolendum, vti de Blasphemijs, & alijs criminibus ad S. Officium spectantibus supra pluries docuimus, & aduertit *Lazar. de Blasph. qu. 12. num. 82.*

298 Circa contritionem autem excitandam in sortilegio pænitentis, duo præcipue animaduertere debet Confessarius.

Primum est, circa grauitatem delicti, quæ pænitenti explicanda omninò est, tum ex prædictis tum ex late pertractatis a Scortia in selectas *Roman. Pontif. Constit. Theor. 65. num. 1. & sequ.* & a Delrio in suis Magicis disquisitionibus, ad quem in hac materia semper recurrere debet prudens Confessarius.

299 Secundum est, quod debet ostendere sortilegio pænitenti, magnam Dei Omnipotentis misericordiam, nam Dæmon sæpe solet sortilegos inducere, vt de salute sua omnino desperent *Beloc. vbi supra num. 65. & sequentibus, & Homobonus de Bonis, loco citato, capit. 4. qu. 18.*

300 Circa Confessionem autem diligenter interrogandi erunt sortilegi, de qualitate Sortilegiorum, abusus rerum sacrarum, & Sacramentorum, de complicibus, de tempore, quo in huiusmodi Sortilegijs insorduerunt, de damnis datis medio sortilegiorum, de qualitate mulierum, ad quorum amorem prouocandum facta fuerunt sortilegia, an ad fuerit pactum expressum cum Dœmone, an actus Apostatici, vt videre est ex *Bellochio, vbi supra numer. 70. & sequ. & Homobon. de Bonis, ibidem quæst. 19. versicul.* secundo quærendum erit.

301 Vlterius Confessarius debet animaduertere ad singula superstitionum genera, & singulas generum species, de quibus latiùs *Sanch. in summ. lib. 1. cap. 37. & pluribus seq. Portel. in dubys regularibus in Verbo veneficia, & Incantationes, & Hier. Lamas in Meth. Curat. Anim. 3. par. cap. 3. §. 1. fol. mihi 270. & sequ.* & circa singula earum genera sortilegum pænitentem interrogare.

302 Notent autem Confessarij superstitiosam omnino esse cartulam, quam nonnulli pro doloribus viscerum solent portare, in qua est scriptum nomen, Pater, & statim Balthasar nomen filius, & statim Gaspar, & nomen Spiritus Sancti, & illico aliud nomen simile, & ob id cartula prædictarum penda, & auferenda est sub peccato mortali, vt in indiuiduo huiusce cartulæ cum illis nominib. dixit *Hieronym. Llamas, in Methodo curationis Anim. 3. part. capit. 3. §. 1. vers.* quæcumque cartulas.

303 Tandem circa absolutionem Confessarius pænitentem vrgere debet, vt demoni, & omni pacto cum eo inito abrenunciet, & damna per maleficia illata resarciat, libros sortilegia continentes ad Inquisitore deferri curet, & alia præstare, quæ late prosequitur, *Beloch. vbi supra n. 71. & plurib. seq. & Martin. Delrius, disquisit. Magicarum lib. 6. per tot.*

Tantummodo ad finem præsentis §. Primo videndum esset, num contra Magicas artes exercentes sortilegia, & similia delicta lata sit aliqua excomm. ipso iure
304 In qua re dicendum est, quod non, nam nullus canon, qui sit legitime receptus, hoc statuit, ita *Tolet in Summ. lib. 1. cap. 41. numer. 3. Filluc. quæst. Moral. tractac. 14. capit. 6. Quæsito 11. numer. 97. Bonacin.* qui alios allegat *tom. 3. eius operum de Censuris in spetie disput. 2. quæst. 2. puncto 38. numer. 1. & seq.* qui omnes respondent ad Extrauag. Ioan. Papæ. 22. Incipientem super illius specula, impressam in *fin. tractat. Binsfeld. de confess. malef. & Sagarum, & in Bullario com. 1. constitut. 13. dicti Pontificis*, quod non est vsu recepta.

305 An autem ante absolutionem Sortilegi confessarius exigere ab eo debeat cautionem iuratoriam de similia delicta amplius non committendo potest dubitari, nam in enormibus delictis tale iuramentum est à confessario exigendum, & à pœnitente præstandum dixit *Graff. decis. Aurear. part. 1. cap. 32. num. 15.* & in hoc delicto Iuramentum illud, & exigi, & præstari respectiue debere voluit *Beloch. de cas. reser. loco sæpiss. supra alleg. numer. 87.* Ego vero in hac difficultate arbitror, totum hoc in prudentis confessarij arbitrio positum esse, considerata qualitate pœnitentium, & reliquis facti circunstantijs.

306 Secundo examinanda, quoque esset alia non minus vtilis, quam necessaria, quæstio, num Confessarius Socius criminis, Sortilegij, possit valide absoluere socium criminis, in qua etiam difficultate breuiter agendo, distinguendum est hoc modo.

307 Aut hæc quæstio tractatur secundum dispositionem Iuris communis, & tunc, licet confessarius non deberet audire confessiones Socij criminis, nec eum absoluere, secundum *D. Tholom. in Supplem. 3. partis quæstio. 20. artic. 2. ad primum, Sot. in 4. dist. 18. q. 4. numer. 2. Homob. de Bonis de exam. Eccl. p. 3. tract. 13. quæst. 30. resol. 4.*

309 Attamen si confessiones Socij criminis audiat valide eum absoluit, ita S. Tho. Sor. & Homobo. vbi supra, P. Io. Aug. Bossius, Vir Doctus, & eruditus in suo tractatu de Priuil. Iubilei, *sect. 1. casu 12. n. 2. & 3.* vbi addit talem Sacerdotem, neque peccare mortaliter, si socium criminis sacramentaliter audiat, & absoluat exclusio scandalo, & periculo, ne pæniteas ad nouum peccatum excitetur.

309 Si vero tractetur hæc quæstio in terminis nostri Concilij Septimi Prouincialis Mediolani, Clarissimum est Socij criminis, confessionem a Socio minime posse audiri, verba autem dicti Concilij in titulo de Sacramento Pœnitentiæ §. qui criminis hæc sunt, qui criminis alicuius culpæ ve mortalis particeps fuerit, sciat sibi interdictum munere audiendi Confessiones illorum, quos socios eius criminis, culpæue habuerit, quod decretum ad quoscunque confessarios etiam regulares volumus pertinere.

310 Ex quibus concilij verbis colligitur primo, quod cum non reseruetur casus, sed limitetur Confessarij Iurisdictio neque tempore Iubilæi licita erit talis confessio, vel absolutio, ita *Bonac. de Sacram. disput. 5. quæst. 7. puncto 5. numer. 19. 10. Ang. Boss. in dicto tractatu de priuileg. Iubilæi loco supra alleg. numer. 17. & sequen.*

311 Colligitur secundo prohibitionem conciliarem comprehendere, quæcunque peccata mortalia, *Bonacin. vbi sup. num. 11. Homob. de Bonis de exam. Eccl. p. 2. tract. 10. q. 30. resol. 6.* licet hoc videatur nimis rigorosum, *Io. Ang. Bossio, vbi sup.*

312 Colligitur tertio, quod si pœnitens socius criminis bona fide accederet ad confessarium, & vterque ignoraret prohibitionem concilij, tunc absolutio teneret, circa quod tamen, videndus est late de hac re disputans, *Io. Ang. Boss. vbi supra n. 13. & sect. 3. casu 2. 3. 4. per totum.*

TITVLVS XIII.

De Bulla Sanctissimi Pij Quinti, Si de Protegendis.

SVMMARIVM.

1 *Constitutio continens maiorem pœnam quam ius ciuile impedit dicitur condita ad terrorem secundum Firman.*
2 *Confutatur Firman.*
3 *Constitutio nostra non est condita ad terrorem tantum, & eius rationes.*
5 *Constitutio nostra non extenditur ad personas non nominatas, & seq.*
8 *Constitutio nostra non comprehendit mulierem quæ percusserat clericum qui indicauerat eius virum cursori S. Officij.*
9 *Personæ quæ excomunicantur in Bulla, & actiones quæ puniuntur.*
10 *Personæ, & res in quas prohibentur fieri actiones, & Pœna n. 10. & seq.*
14 *Offendens eum qui fuit Minister S. Officij an ligetur Constitutione, n. seq.*
19 *Quid si offendat intuitu officij, & seq.*
20 *Pulcherrimus casus decisus in Magna Cur. Neap.*
21 *Nostra Constitut. non comprehendit offendentem ministrum S. Officij electum tantummodo.*
23 *Quid de offendente hos ministros odio priuato, & sequent.*
25 *In dubio an huiusmodi ministri intelligantur offensi odio priuato.*
26 *Ad probandum odium priuatum, quæ requirantur.*
27 *Præsumptio Bullæ quando procedat, & seq. vbi an offendens officialem S. Officij ex odio priuato subdatur Iurisdictioni Inquisitorum remissiuè.*
29 *Verba Bullæ per claras probationes an excludant probationem præsumptiuam, & seq.*
31 *Præsumptio etiam hominis non leuis, dicitur vera probatio lateque impugnatur Menoch. & seq.*
35 *Omittens obuiare actionibus per Bullam prohibitis an incurrat pœnas illius.*
39 *Quid cum omissio non est pure negatiua.*
40 *Ratificatio quid sit, & quotuplex, & seq.*
42 *Ratificans delicta bîe vetita an puniatur pœnis de quibus in Bulla.*
43 *De non obstante, num ex Iustitia teneatur, & quid si ex sola charitate teneatur, & seq.*
48 *De Verbis Bullæ ibi siue alias auxilium Consilium, vel fauorem, & seq.*
50 *Affectus an puniatur non sequuto effectu.*
51 *In hoc crimine an sola machinatio sufficiat, & sequentibus.*
52 *An requirantur actus proximi vel sufficiant remoti, & seq.*
An mandans si mandatum reuocauit subdatur nostræ Constitutioni.
54 *Quid quo ad Sententiam Excommunicationis, & seq.*
59 *An talis reuocans mandatum debeat puniri saltem pœna extraordinaria.*
63 *Quid de perterrefaciente testes non sequuto effectu & qualis debeat esse perterrefactio ad effectum Bullæ nostræ, & n. 66.*
64 *De perterrefactione de qua in Bulla latè.*
65 *An intelligatur de perterrefactione factis vel verbis facta.*
67 *Verba Bulla in causis fidei, an procedant in causis suspectorum de hæresi.*
68 *De illis verbis Bullæ seu captum eripuerit, vbi quomodo debeat probari ereptio, & num sufficienter probetur per Birruarios, & seq.*
71 *Bulla nostra an comprehendat Iudices, & Magistratus occasio huius quæstionis, & Regens de Ponte qui laudatur, & seq.*
76 *Minor ætas an excuset ab incursu harum pœnarum.*
77 *De alijs casibus excusantibus remissiuè, & 88. vbi de filio eripiente patrem, e manibus Birruariorum S. Officij.*
79 *De Ignorantia Constitutionis nostræ, quando suffragatur.*
80 *Rei nostræ Constitutionis torquentur, & an etiam super intentione torqueantur, & seq.*
81 *An rei cuius constitutionis abiurent, vbi quod regulariter non abiurant.*
82 *De ratione latè.*
83 *Reis nostris Sententia publice legitur in fin. numeri.*
84 *Rei huius Constitutionis absoluuntur ab Excomunicatione lata in Bulla.*
85 *Quomodo Confessarius se gerere debeat cum reis nostræ Constitutionis.*
86 *An Excommunicatio Bullæ nostræ sit reseruata Summo Pontifici.*
87 *An Excommunicatio Bullæ nostræ incurratur à Consulente.*
88 *Rei nostræ Constitut. an in conscientia teneantur subire pœnam confiscationis Bonorum ante sententiam.*

§. PRIMVS.

An Bulla nostra potius ad terrorem, quam ad eius executionem condita sit.

1 Constitutionem nostram, potius ad terrorem conditam esse, quam vt eius pœnæ executioni mittantur, suaderi potest, ex his quæ tradit Firman. in repertorio, in verbo Bannum, *num. 35. vbi ex Bald. quem alleg. in addit. ad specul. tit. de sententia*, in verbo banna, dixit, Bannimenta, & edicta imponentia grauiorem pœnam, ea quam imponit ius comune ædita potius

potius esse ad terrorem quam ad pœnæ executionem, quod idem etiam docuerunt *Gram. decis. 36. numer. 1. vers.* Ratio dubitandi, *Riminal. Iunior. consil. 127. nu. 2. vol. 3. Mascard. de Probat. vol. 1. conclus. 162. numer. 13.* At Bulla nostra imponit pœnam, impositam reis læsæ Maiestatis perterrefacientibus testes, &c. qua certe pœna non punirentur tales de Iure communi, sæclusa nostra constitutione, igitur &c.

2 Verum Doctrina illa Firmari non est vera, & latissime illam confutatur *Gramaticus dicta decis. 36. numer. 1. & seq.* in primo dubio, vbi etiam dixi quod in alio sæculo Baldus ruminabit de veritate suæ doctrinæ, & quod quotidie contra Baldum in praxi per Iudices Iudicari soleat dixit Farin in suis Fragmentis Criminalibus par. 1 in verbo Bannimenta imponentia, num. 1. & sequen. Doctrina autem illa Firmani cessante, cessat omnis ratio dubitandi in nostra quæstione, & sic dicendum Constitutionem nostram conditam esse à Sanctissi-
3 mo Pio V. non ad terrorem, sed vt dictæ Bullæ penæ executioni mittantur, nam quod Summus Pontifex, voluerit, reos nostræ Constitutionis, eiusdem constitutionis pænis puniri constat clarissime ex lect. eiusdem, & clausulis in fine positis, quod autem potuerit eosdem reos, talibus penis punire nefas est dubitare, maxime ex traditis in magis dubitalibus terminis, scilicet in *Prorege Neapolis à Gramatico* qui alios allegat *dicta decis. 36. numer. 12. vers.* & maxime in Illustriss. Prorege.

Quod etiam debuerit idem Sanctiss. eosdem reos hisce grauissimis penis coercere colligi potest ex grauitate, & enormitate delicti, & ex Summo fidei fauore, ob quem S. Offitium, ab omnibus impedimentis liberum esse conuenit vti longa oratione ostendit *Campeg. apud Zanchin. de hæretic. cap. 41.*

4 Confirmatur conclusio ex eo, quod DD. omnes tractantes materiam impedientium offitium S. Inquisitionis verberando V:G. vel perterrefaciendo Inquisitores consultores, accusatores &c. omnes se remittunt, ad Bullam nostram, prout videre ex *Symanch. de Cath. Instit. tit. 41. Rubr. de Ministris, & eorum offitijs numer. 41. vers.* Pius V. vbi Constit. nostram Sanctissimam, & Iustissimam appellat, *Pegna ad direct. par. 2. comment. 79. versic.* Cęterum hodie *Farin. de Hæresi quæst. 182. numer. 80. & numer. 96. Zanard. in Summam diuin. præcept. lib. 1. tit. de fide versic.* Tertium verò genus *Monaldus consil. 66. numer. 23. versic.* Num autem deueniendo ad Tertium, *Io. Franc. Leon. in Thesauro fori Ecclesiastici, part. 3. cap. 37. de Hæresi, numer. 37. Aloys. Ricc. in suis decis. Curiæ Archiepiscopalis Neapol. decis. 74. tom. 1. & Antonius Sanctarellus de Hæresi, capit. 11. Dub. 1. num. 150. versicul.* Item offendentes ministros, & in hac quæst. nullum potest esse probabile dubium.

§. SECVNDVS.

An nostra Constitutio possit extendi ad personas in ea non nominatas.

5 BReuiter dicendum Constitutionem nostram minime extendi posse ad personas in ea non nominatus, licet eandem in persona non nominata militaret ratio, ac in persona nominata.

Probatur conclusio ex communi DD. traditione, quod licet ex pluribus causis extensio, de casu, ad casum soleat concedi, attamen extensio de persona, ad personam non conceditur *text. l. si quis ita §. penultimo ff. de Testamen. tutela, Aret. & alij in l. Gallus §. & quod si tantum, de lib. & Posth. Caphal. consil. 107. numer. 48. Rol. à Valle cons. 56. num. 24. vol. 3. & alij plurimi citati per Villagut. de Extens. legum in Rubr. de extensione legum exorbitantium, num. 11. & Farin. in suis Fragm. Crim. p. 1. in verbo extensio numer. 277.* nec enim a verbis Bullæ maxime in materia pœnali, & ardua est recedendum, cum talem præsumatur habuisse Summus Pontifex voluntatem, qualis ex verbis colligitur vt in puncto Bullæ nostræ si de protegendis dixit *Riccius decis. 74. n. 8. & 9. vol. 1.*

Confirmatur conclus. 1. quia vt bene post *Bald. Deci.* & alios quos allegat, animaduertit *Card. Tuscus Pract. Concl. littera B. concl. 2. numer. 8.* quem sequutus fuit *Farin. in suis Fragm. Crimin. p. 1.* verbo Bannimenta imponentia, *num. 8.* Edicta malefitijs imponentia maiorem penam quam faciat ius commune, sunt strictissime interpretanda, & quidquid in ijs non est expressum, censetur omissum, & iuris communis dispositioni relictum, igitur, &c.

7 Confirmatur secundo quia in materia stricta, qualis est constitutio nostra numquam debet sub intelligi persona extrinseca *Socin. Senior. cons. 175. col. 9. vers.* Confirmatur, etiam hoc, igitur nec in Bulla nostra subintelligi potest persona in ea non nominata.

Et ita in Curia Archiepiscopali Neapolitana teste *Riccio in citata decis. 74. part. 1.* fuit decisum, Bullam nostram non compræhendere, mulierem, quæ percus-
8 serat Clericum, qui indicauerat cursori S. Officij vbi nam esset eius mater, alias de hæreticalibus superstitionibus inquisita, ex eo quod Clericus ille, nec erat Accusator, nec testis, nec denunciator nec minister S. Offitij, quæ sunt personæ solæ in Bulla expressę.

§. TERTIVS.

De nonnullis considerandis ad Bullæ nostræ Intelligentiam.

QVatuor ad intelligentiam nostræ Bullæ, nobis duximus consideranda, primo personas quæ in Bulla nostra excommunicantur, & pœnis reorum læse Maiestatis puniuntur, secundo actiones ob quas puniuntur, tertio personas, & res in quas actiones ipsę fieri prohibentur, quarto penas per nostram Constitutionem delinquentibus constitutas.

9 Circa primum Bulla nostra generalis est, omnes, & quascunque personas compræhendens ipsi Constitutioni contrauenientes, & hoc ob dictionem illam Quicumque quæ neminem excludit *l. Iulianus ff. de leg. 3.* maxime stantibus verbis sequentibus ampliatiuis siue cuncta Ciuitas, siue Populus, siue Dominus Comes, Marchio, Dux, vel potiore titulo Illustris.

10 Circa secundum quo ad personas infra nominandas actiones sequentes prohibentur. Primo occidere. Secundo, verberare. Tertio, Deijcere. Quarto, perterrefacere, quo ad res vero S. Officij, & personarum nominatarum in Bulla, & infra. Quinto, expurgare. 6. Inuadere. 7. Incedere. 8. Expoliare. 9. Diripere. 10. Interuertere. 11. Exportare, Item prohibere ne personæ quæ ex Incendio, &c. seruari poterant, & defendi seruentur, & defendatur, & quo ad carceres S. Officij. 12. Effringere, & quo ad carceratos. 13. Extrahere, vel Emittere. 14. Eripere vel recipere quo ad carcerandos vero. 15. Prohibere ne carcerentur. 16. Occultare. 17. Facultatem fugiendi dare. 18. vel id mandare. 19. Ad quolibet præmissorum auxilium, consilium, vel fauorem publice, vel occulte scienter præstare. 20. Cœtum, & homines ad prædicta, facienda accomodare.

11 Quo ad tertium plura sunt genera personarum, & rerum in quas actiones prædictæ fieri prohibentur. Et quidē quo ad personas prohibētur hę actiones fieri. 1. in Inquisitores, 2. in Aduocatos, 3. Procuratores, 4. Nota-

rios, 5. Ministros alios S. Officij, 6. Episcopos nomus Inquisitorum in sua Ciuitate, vel Prouintia obeuntes 7. Accusatorem 8. Denunciatorem, 9. Testem in causa fidei, 10. In personas quæ ex ex pugnatione &c. defendi & feruari poteraot, 11. Carceratum, 12. Carcerandum,

12 Quo ad res vero prohibentur similiter actiones de quibus supra fieri 13. in Ecclesias, ædes, alias vt tes siue publicas, siue priuatas Offitij, seu ministrorum, 14. libros litteras auctoritates, Exemplaria, Regesta, Protocolla, Exempla, Scripturas, aliaue Instrumenta publica, siue priuata.

13 Quo ad quartum pœne sunt, Excommunicatio latæ sententiæ, & omnes pœne statutæ in primo capite legis Iuliæ Maiestatis, in reos criminis læsæ Maiestatis, 3. traditio Brachio sæculari, 4. in Clericis, priuatio omnis benef. & dignit. & c. & traditio & c. 5. Priuatio Adubcatorum, 6. confisc. omnium bonorum, & Priuatio successionum &c.

§. QVARTVS,

An offendens eum qui fuit ministri Sancti Offitij puta Inquisitor, comprahendatur in Bulla nostra.

Similem quæstionem ex qua nostra omnino decidi debet, mouent DD. in terminis statui offendenti Antianos grauem pœnam imponenti in qua.

14 *Albericus l. ordine l. de public. Iuditijs tenuit* statutum loquens in offendente Antianos, vel alios officiales habere locum etiam in offendente offitiales, & *Antianos finito item etiam tenuit in tract. statut. in secunda p. q. 20. Mouetur que per text. in d. l. ordine quo pronisum est*, quod sublato ordine remanet pœna, allegat, etiam ad idem *text. in l. fi. de Decur. & l. penult. Cod. eodem titulo Albericum autem sequuntur Hypol. de Marsil. in singulari 179.* Viget statutum *Io. Ibneus in l. si quis in graui §. De his ad Syllanian. & alij latis, relati per Franc. decis. 403. nu. 2. & seqn.*

15 Sed contra Albericum tenuit Romanus in d. l. si quis in graui §. *de his*, & alij etiam DD. relicto *Alberico Romani opinionem sequuntur quos allegat, & seq. Franc. decis 403 nu. 5. & 6. & Caball. resolut. crimin. Centuria 2 resolut. 111.* vbi opinionem hanc dicit esse communem, & Paulus *Sellon. de Potestate coram quæ fiunt Incontinenti libro 2. cap. 7. num. 6. verf. contraria opinio.* pro resolutione igitur.

16 Dico primo simpliciter loquendo offendens ministrum Sancti Offitij, iam offitio functum non comprehenditur sub dispositione nostræ Constitutionis hanc conclusionem in necessariam consequentiam tenere debent omnes, qui opinione Romani sequuntur probatur que conclusio istdem rationibus quibus comprobatur opinio Rom. &c.

17 Primo quidem quia qualitas adiecta verbo, debet intelligi, secundum tempus verbi, *l. in delictis §. si detracta de Noxal. l. quod constitutum de Militari testamento quem text. Bald. & Ang.* hoc modo sumant cui non conueniunt verba Priuilegij non conuenit Priuilegium: At verba nostræ constitutionis non conueniunt, eo quia actu offitialis non est nam veritati repugnat, finito offitio adhuc offitialem esse; & talem manere, aliud enim est offitialem, & Ministrum esse, aliud offitio & ministerio iam functum esse *arg. text. in l.* verum soluto Mattimonio vti etiam dicebat *Bell. vbi supra. verf.* Primo ob vulgatam regulam igitur, &c.

Secundo conclusionem nostram mirifice probat textus. in *cap. 1. de* Vassallo qui contra Constitut. Lothar in quo text. dicitur, quod si Vassallos est à Vassalagio liberatus, non tenetur Dominum vt prius defendere, item non offendere, si tamen offenderet non puniretur ea pœna, qua puniretur si Dominum offendisset, sed alia Iudicis arbitrio; igitur nec offendens eum qui alias fuit Minister Sancti Offitij puniri debet alia pæna qua puniretur si Officialem, & Ministrum Sancti Offitij offendisset.

18 Tertio probatur conclusio ex verbis Bullæ nostræ, quæ dum de offendente Episco. loquitur requirit in Episcop. actuale ministerium S. Offitij, ibi autem Episcoporum id munus, idest Inquisitoris in sua Diœcesi, aut prouincia obeuntium, igitur idem actuale ministerium requiritur in Inquisitoribus, & in alijs Ministris S. Offitij, & hoc ob naturam alternatiuæ, aut Episcoporum quæ est, vt verba posita in vna eius parte, interpretentur, & declarent verba alterius partis, vt docuere, *Iasl. l. si is qui pro Emptore, nu. 49. de Vsucap. Socin. Senior, cons. 13. nu. 9. lib. 4. & Dec. cons. 95. col. 1. Menoch. cons. 122. num. 3. vol. 2.*

Et ad text. l. ordine, & l. fin. & pen. supra allegatos pro opinione Alberici respondit *Franc. dict. decis. 403. Bell. dicto capit. septimo, num. quinto, verf.* Verum prædicta, *& Cabail. dicta resol. 111. num. 3.* quod procedunt fauore illius qui se Magistratu abdicauit, nam illi idem honor debet exhiberi, non autem in odium altenius, præterquam quod illæ Ij possunt procedere, in suis casibus singularibus, nec ob id trahendæ sunt in consequentias alias.

19 Dico Secundo si offenso esset facta Ministris Sancti Officij iam Ministerio functis, intuitu tamen, & contemplatione Offitij præteriti, vel gestorum tunc sine dubio talis offendens incurreret pœnas nostræ Constitutionis pro hac conclusione faciunt tradita latissime per *Paris. de Sindicat. in verbo remotus ab Offitio, Verf.* an statutum de offendente offitialem ab Offitio remotum puniri debet, pœnis statuti punientis offendentem offitialem, si illam offensam ei faciat occasione offitij præteriti, idem etiam docuit *Mastrill. in suis commen. ad Indultum Generale, cap. 36. nu. 10. verf. Amplius, & verf.* & licet contrarium, vbi quod indultum generale excipiens cædem offitialis Regalis habet locum in occidente offitiale remotum sed intuitu offitij.

20 Et cum hæc quæstio incidisset in facto, in quodam qui occiderat quendam actuarium, post octo menses à die offitij præteriti, Magna Curia iudicauit, talem reum non posse gaudere beneficio indulti prædicti, teste *Franco. dicta decis. 403. nu. 1.* qui licet in fi. dicat Sacrum Consilium iudicasse contrarium, attamen etiam ibi dicit, ad sent. pendete reclamationem ad Consilium Collaterale, quæ causa non fuit inquit ipse expedita ob fugam Rei a carceribus, bene verum est, quo Frantus inclinat in sententiam Magnæ Curiæ, quam *latis. defendit d. num. 6. verf.* Sed quia in præsenti casu vsque ad finem opinionem *Paris. de puteo de qua supra.*

Neque obstat si dicatur quod hoc modo constitutio nostra quæ pænalis est extenderetur contra iuris regulas,

Nam respondetur quod cum ratio in constitutione nostra expressa ibi, qui tantum nefas in odium, & contemptum huius offitij commiserit, & non expressa, quæ est libertas S. Inquisitionis quæ tamen non obscure colligitur ex prohemio dictæ constitutionis, militent in casu, & terminis nostris, conclusio nostra non dicitur extendere constitutionem nostram, sed declarare, & ea quæ sunt stricti iuris recipiunt interpretationem declaratiuam ita in similibus terminis respondit *Franc. d. decis. 405. numer. 9. in fi.* licet hoc etiam respondere.

Secun-

Secundo respondetur quod talis offendens dicitur offendere Ministrum S. Officij, & sic includitur &c.

§. QVINTVS.

An nostra Constitutio habeat locum in offendente Ministrum S. Officij electum tantum.

QVæstio hæc formari potest in Inquisitore qui post litteras à Summo Pontifice, vel Sacra Vniuersali Romana Inquisitione obtentas, quibus super hæretica prauitate tali loco delegatur debet litteras suæ delegationis præsentare Regi, vel Principi illius loci, capitulo maioris Ecclesiæ, vel etiam Concistoro Ciuitatis, vti tradiderunt *Symanch. de Cathol. Institut. titul.* 44. *numer.* 1. *& Pegna in Director. part. tertia, comment.* 1. *in principio.* Quæritur igitur an talem Inquisitorem electum ante litteras Regi præsentatas offendens Constitutionis nostræ pœnis subdatur, qua in re breuiter.

21 Dicendum quod non Moueor primo ex pulcherrima traditione *Baldi per illum text. l. sed & milites* §. *Quæsitum, de excusat. tutorum*, vbi dixit quod priuilegium concessum ratione Offitij requirit offitium, in actu, nec sufficit habitu tantum. sed Inquisitor, ante præsentationem prædictam habet officium habitu tantum, non actu igitur.

Secundo Moueor quia ante commissionem, & delegationem ipsius præsentatam commissio illius non sciebatur igitur non potest dici offensus Inquisitor.

22 Tertiò, Quia in terminis, quod in exceptione facta ab indulto Generali Phylippi III. Hyspan. Regis de occidente Offitialem Regium non includantur occidentes officiales electos, ante litterarum suarum præsentationem ob supradicta ita fuit decisum in Sacro Regio Consilio Neapolitano testo *Franco decis.* 326. *per tot. & Docuerunt Caball. in suis resolut. Crim. Centur.* 2. *casu* 184. *numer.* 7. *& Mastrill. latiss. ad Indultum Generale eiusdem Regis, capit.* 36. *num.* 23. vbi late alios DD. allegat.

§. SEXTVS.

An hosce Ministros offendens non intuitu Sancti Offitij, sed ex odio priuato incurrat pœnas nostra Constitutionis.

23 BReuiter dicendum est, quod non probatur conclusio primo, ex verbis Bullæ nostræ ibi, qui tantum nefas in odium, & contemptum Sancti Offitij admiserit, igitur ex priuata inimicitia Ministros Sancti Offitij offendens, non incurrit pœnas nostræ Constitutionis quod illis verbis videtur annotasse *Farin. de Hæresi, quæst.* 180. *in fin.*

24 Secundo probatur conclusio ex his quæ docuerunt DD. de offendente officialem Principis qui licet incurrat Crim. læsæ Maiestatis *Rol. à Valle consil.* 88. *numer.* 2. *libr.* 2. *& Decian. qui alios allegat, consil.* 18. *num.* 317. *volum.* 1. tamen hoc intelligitur si hoc fiat contemplatione Offitij secus si ex odio, & inimicitia priuata *Ann. consil.* 97. *num.* 2. *libr. primo, Do. meus Oddus consil.* 88. *volum.* 1. *Farinac. de delictis, & pœnis quæst.* 112. *numer.* 150. *& seq. & Honded. cons.* 105. *&* 107. *volum. primo.*

Sic etiam in terminis Regij Generalis indulti excipientis cædem Offitialis Regij, quod in dicta exceptione minime compræhenditur officialem occidens ex odio priuato docuerunt pluries quæ decisum attestantur *Franc. decis.* 326. *& Mastr. ad dictum Indult. cap.* 36. *num.* 21. Similiter etiam excommunicatio Bullæ Cœnæ Domini lata Can. 9. contra offendentes illos qui ad Romanam Curiam veniunt non, vt venientes ad Apostolicam Sedem, sed vt particulares inimicos, vti plura allegando probauit *Leonard. Duard. ad Bullam Cænæ, lib.* 2. *Can. quæst.* 32. igitur &c.

25 Dubium tantummodo potest hic esse, an in dubio Ministri S. Offitij præsumatur offensi vt tales, & in odium S. Tribunalis an vero vti particulares inimici, & ex odio particulari, in qua difficultate.

Sæclusa dispositione Bullæ nostræ dicendum esset, quod in dubio præsumuntur offitiales, & ministri offensi ex odio particulari, & hoc ad excludendum maius delictum vt pluribus alijs cumulatis, docuerunt *Farin. de Crimine læsæ Maiestatis, q.* 12. *n.* 154. *Mastrill. ad Indultum Regium cap.* 36. *n.* 22. *qui alios allegat, quidquid ex Boss. in contrarium dixerit Bursatt. consil.* 148. *num.* 15. *in fin. vol.* 2.

Attamen in dispositione Bullæ nostræ si versemut, in offendente, qui fuerit in Sancto Offitio inditiatus, denunciatus, vel punitus pro aliquo delicto spectante ad dictum Tribunal vel in aliquo consanguineo, seu affine talis inquisiti &c. Clarissimum est, quod offensa prædicta intelligitur, & præsumitur facta intuitu, & contemptum S. Offitij probant hoc verba textus ibi. Nemo autem expurgationem habere, aut causam vllam proponere, vel prætendere possit qui tamen nefas in conceptum, & odium huius offitij admiserit, nisi contrarium per claras probationes docuerit se fecisse.

Ex quibus verbis manifestiss. colligitur præsumptionē in prædictis casibus esse cōtra reos sic delinquentes.

Et si aliqua causa particularis per tales offendentes allegetur ad hoc vt ex illa possint pœnas nostræ Constitutionis euitare, tria copulatiue probare debent.

26 Primo probari debet, quod causa allegata sit nota offendenti Do. meus *Odd. qui alios allegat consil.* 88. *n.* 96. *qui respondit in punitione terminis statuti Lucensis punientis acriter offendentes Aduocatos.*

Secundo probari debet, quod offendens ex causa illa sit motus ad offendendum *Odd. vbi supra num.* 98. Tertiò denique causa non debet esse leuis, sed iusta, & legalis, quamuis enim quælibet causa, etiam leuis, sufficiat ad euadendam pœnam pacis, vel treguæ ruptæ, vti tradidit *Nicol. Moron. de pace, & tregua cap.* 113. *& Herculan. de cautione de non offendendo cap.* 13. *numer.* 15. attamen illud procedit, quo ad euadendam pœnam conuentionalem inter partes ex consensu stipulatam secus quo ad pœnam à statuto, lege, vel constitutione qualis nostra est, impositam ita docuere alios latiss. referentes *Mascard. de probat. conclusion.* 1157. *sub. numer.* 18. *volum.* 2. *& D. meus Odd. vbi supra numer.* 98. *&* 99.

Addi etiam potest, quod causa illa iusta non debet esse procurata ab offendente, quia hoc debet fraudare nostram constitutionem.

27 Præsumptionem quoque bullæ existimarem procedere, in offendente tales ministros, qui sit, vel esse probetur suspectus de fide vehementer vel violenter, & multo magis, si sit hæreticus, nam cum nullus delinquere præsumatur sine causa, hic autem, ex vna parte, adsit mala qualitas vitæ offendentis, ex alia ministerium S. Offitij in offensum, ob quod solent tales ministri odio haberi, ab hæresi, & de hæresi suspectis, in consequentiam probabilissimam deduci potest talem offensam, non ex odio priuato sed à contemptu S. Offitij processisse, & bullam nostram in tali casu locum sibi vendicare.

28 Si autem versaremur in aliquo, bonæ vitæ, & famæ

in materia fidei, qui nec inditiatus, nec denunciatus, nec punitus vnquam fuisset in S.Offitio quique nec aliqua affinitate, vel consanguinitate esset vlli in S.Offitio inditiato &c. coniunctus, & iste talis aliquem qui fuisset in hoc Tribunali accusator, denunciator, vel testis, vel etiam aliquem Ministrum S. Offitij maxime ex inferioribus offendisset, certe in hoc tali existimarem cessare debere præsuptionem bullæ nostræ(& hoc salvo semper saniori, ac veriori Iuditio, maximeque Eminentiss.DD. Card.Suprem. Inquisit.) & in hoc casu, si Inquisitor prætenderet talem offendentem punire, & esse de foro suo existimarem ipsi Inquisitori onus incumbere probandi talem offensam fuisse factam in contemptum S. Offitij, ob vulgatam DD. traditionem quod qualitas tribuens Iurisdictionem est probanda saltem summarie *Abb. Butrius, & Felin. in cap. si clericus de foro compet. Geminian. in cap. Romana §. contrahentes de foro competenti, in 6. & post Curt. Iuniorem; & alios quos allegat, Aloys. Ricc. in praxi fori Ecclesiastici resol. 546. n. 1. vbi etiam de communi attestatur,*

Bene verum est, quod sufficeret probari illam qualitatem ab Inquisitore per coniecturas, ex traditis per *Farin. de crimine lesæ Maiestatis, quæst. 112. num. 154. & Mastrill. ad Indultum dicto cap. 36. num. 22.* qui alios allegat: An autem offendens ministros S. Offitij ex odio priuato, possit ab Inquisitoribus S. Offitij ex odio priuato, possit ab Inquisitoribus puniri, videatur Latiss. disputans articulum hunc, *Ioseph. Sess. de Inhibit. Iustitia Arragonum capitul. 30. §. 1. à numer. 181. vsque ad finem.*

§. SEPTIMVS.

De Intellectu Bullæ in illis verbis (per claras probationes.)

29 CVm clara probatio dicatur illa quæ fit per testes vel per facti euidentiam *Mascard. de probat. in præiud. quæst. quarta, numer. quinto* dubitari in casu nostro potest, num per supra scripta verba Bullæ excludatur præsumptiua, & coniecturalis probatio in qua re.

30 Dicendum sufficere probationem præsumptiuam, & coniecturalem quod probari potest ex eo quod præsumptio sit vera, & propria probatio, vti post DD. in *tit. de probat. demonstrauit Merenda controu. Iuris libr. quinto, capitul. 39. numer. 11. & sequentibus, & lex de probat.* loquens, debet etiam de præsumptiua intelligi, ne dicamus legem suam probationem excludere vti post *Bero. in Rubr. de probat. numer. 47. versic.* Si vero à lege voluit in casu pulcherrimo *Eugen. consil. 82. numer. 24. volum. primo* igitur à verbis Bullæ nostræ minimè excludi debet probatio præsumptiua, & coniecturalis.

31 Et quamuis hæc videantur procedere in præsumptione legis, & Iuris, & non in præsumptione hominis tantum, ex his quæ docuit *Menoch. de præsupt. libro primo, quæst. 36. numer. 10. & sequen.* Attamen, quod etiam hominis præsumptio, dummodo læuis non sit, vera, & propria probatio, docuerunt *Bero vbi supra numer. 42. & ante eum Bald. in addit. ad specul. in titulo de præsumpt. §. species in verbo an præsumatur versic.* Præsumptio est talis quos in terminis decreti Ducalis, prohibentis in fractione treguæ posse allegari nouam causam, nisi legitimè, & per euidentiam facti probetur, sequutus fuit *Eugen. in dicto consil. 82. num. 37. & seq. volum. 1.*

32 Solummodo in hac re duo videntur difficultatem facere, alterum est quod cum probatio requiratur in vim conditionis, tunc appellatione probationis licet venire possit præsumptio Iuris, & de Iure, attamen nullo modo veniunt præsumptiones Iuris, tantum, nisi natura rei probandæ aliter probari non posset, nec præsumptiones hominis vt patet ex traditis Latissime per *Menoch. de præsumptiu. libr. 1. quæst. 37. per totum* Alterum est, quod præsumptiua probatio, non videtur habetur locum, cum, requiratur probatio clara, vel euidens, ex traditis per eundem *Menoch. ibid. quæst. 38. per tot,*

33 Verùm prædicta non obstant, quo ad Primum falsa omnino est Menochij sententia confutaturque, Primò per *text. l. licet Imperator de leg. 1.* vbi dicitur à regula, ibi firmata recedi non posse si non sit euidens voluntas testatoris, ex quo colligitur probationem requiri in vim conditionis, & tamen I.C. ibi, & post eum interpretes satis esse existimauit de voluntate per coniecturas constare,

Secundo confutatur sententia *Menoch. ex l. fin. C. de Nouat.* Ibi Imperator statuit nouationem hodie non fieri, nisi partes specialiter remiserint priorem obligationem, & expresserint secundum pro prima se eligere, & tamen communiter docent DD. huic legi sufficienter satis fieri per coniecturalem, & præsuptiuam probationem licet textus loquatur per verba specialiter, & expresserint, secunda vti videre est apud *Menoch. de præsumpt. libro tertio, præsumpt. 135. & Paul. Bellou. de Potest. eorum quæ fiunt incont. libr. 1. capitul. 160. num. 1.*

Et ita contra Menoch. tam ex prædictis, quam ex aliis tenuit *Merend. Controuers. Iur. libr. 5. d. cap. 39. nu. 16. & sequentib. & Eugen. in d. cons. 82. num. 24. & sequentib.*

34 Quo ad secundum vero etiam contra Menoch. tenendum est, prout etiam contra illum tenuit *Merenda vbi supra, num. 20. & seq.* vbi probat præsumptiuam probationem venire appellatione probationis veræ, legitimæ, & euidentis, quod etiam ex iuribus allegatis Clariss. colligi potest.

§. OCTAVVS.

An Omittens obuiare actionibus per Bullam nostram prohibitis incurrat pœnas eiusdem.

35 PRæmittendum est, quod duplex est omissio, altera pure negatiua, quæ nullum habet positiuum influxum, physicum, seu Moralem in effectum, vt cum quis videt Ministrum Sancti Offitij offendi, & non impedit, Altera est omissio, quæ non est pure negatiua, sed positiuum habet, influxum, vt occultare arma Ministrorum, ne se possint defendere, hoc supposito.

36 Dico I. quod mittentes obuiare actionibus prohibitis per Bullam omissione pure negatiua, non incidunt in Bullæ nostræ pœnas, probatur primo, quia Bullæ nostræ virtute prohibetur, actus purè positiuus, vt occidere, rapere retinere, occultare, comburere, &c. at non obuiare criminibus, per Bullam prohibitis cum possit, & debeat, est actus negatiuus purus, ergo non compræhenditur sub Bulla nostra, quoniam in pœnalibus verba sunt strictè interpretanda cap. odia de reg. Iur. in sexto.

Neque obstat, quod qui potest hominem a morte liberare, & non liberat illum occidit, *capit. sicut dignum* 37 *Sulli etiam*, de Homicidio, & inditium Societatis occultæ contra illum oritur, qui cum possit manifesto facinori obuiare desinit *capitulo, non inferenda 23. quæst. 3. capitulo, qui potest & cap. quantæ in fin. de sent. excommun.* non obstat inquam, quia iura illa loquuntur imputatiue, seu interpretatiue, & non secundum

veri-

veritatem, at intellectus interpretatiuus non habet locum in constitutione pœnali, ita in parum ab similibus terminis ad dicta Iura respondet · *Leonardus Duardus ad Bullam Cœnæ, libro secundo, Canon.9. quæst.8. numer.14. vers.*

38 Secundo probatur principalis Cõclusio à simili quia in Bulla Cœnæ Canon.9. Excommunicantur, qui venientes, & recedentes à Sede Apostolica interficiunt, Mutilant, &c. & in prædicto Canone non comprehenduntur non obuiantes illis criminibus, vti latissime probauit *Leonardus Duardus in dicto Canon.9.quæst.8.per totam*, igitur nec tales non obuiantes comprehenduntur sub dispositione Bullæ nostræ.

39 Dico secundo non obuiantes actionibus prohibitis per bullam omissione non pure negatiua, sed positiua, vel moralem influxum in actiones prohibitas habente, vt auferendo arma a Ministris Sancti Officij ne se possint defendere &c. comprehendnntur sub dispositione nostræ Bullæ, & pœnis in ea contentis puniri possunt. Probatur primo quia tales sine dubio sunt fautores, vel auxiliatores occidentium, &c. vti etiam dixit *Duardus loco proxime allegato,num.*10. at auxiliatores, & fautores comprehenduntur in bulla, vt ex eius verbis patet ibi seu alias auxilium, consilium, vel fauorem, &c. igitur &c.

Secundo probatur ex verbis Bullæ ibi seu, qui, & cæt. etiam inermis siue capiendi, siue comburendi, siue supprimendi causa fuerit. At non obuians per actionem habentem positiuum, siue physicum, siue moralem potest esse causa capiendi, &c. igitur &c.

Maximè stante illo verbo inermis, ex quo Papa videtur innuere, non esse necessarium influxum positiuum in captionem, combustionem, & cœtera, sed sufficere moralem, qualis influxus inermis delicto assistentis, & aliquid agentis, quo delinquentes animosiores, vel tutiores, reddat.

De non obuiante delictis vide *Farinac. de Indit. & Tort. quæst.*51.*per tot.*

§. NONVS.

An ratum habens Crimina per Bullam prohibita subdatur pœnis illius.

40 PRæmittendum est, quod Ratificatio est alicuius facti comprobatio meo nomine gesti, sed a me non mandati dixi meo nomine quoniam frustra ratum habemus, quod nostro nomine gestum non est, *tex. in Capitulo ratum de reg. Iur. in sexto, & notat. Bartol. lege prima* §. *Sed, & si quis ff. de vi, & vi armata*, dixi etiam comprobatio quæ duobus modis fieri potest, vel verbis, vt si quis dicat, rem gratam mihi fecisti, vel factis, vt donando aliquid delinquenti, vide *Farinac. latissime hac declarantem de Consultoribus, qu.*135.*nu.*43.

41 Præmitto secundo, quod ratificatio non est simpliciter mandatum, & in rei veritate, sed perfectionem Iuris, vti dixit *Capra concl.*54. *num.*5. *Suar. disp.*44.*sect.*3. *num.*26. *de Censuris*, & *Leonardus Duardus ad Bullam Cœnæ, lib.*2. *Can.*9. *quæst.*7. *num.*8. & 9. *non enim ait Suarez*. Rati habitio habet illum influxum in effectum, & delictum quem habet Mandatum, vti consideranti cuique apparere potest hisce suppositis.

42 Dicendum Ratificantem non comprehendi sub dispositione Bullæ nostræ. Probatur ex eo quod in Bulla nostra verba sunt proprie intelligenda cum sit penalis, vt per se patet, at cum in aliqua dispositione, vt verbi gratia in statuto verba sunt stricte, & proprie intelligenda, tunc statutum illud, vel illa dispositio de Malefic. & mandante loquens, non habet locum in ratificante vti plurimis cumulatis docuere plurimi *DD. quos allegat, & seq. Farinac. de Consultor. quæst.*135.*numer.*71. igitur, &c.

Quod maxime habet locum in casu nostro, in quo bulla nostra auget iuris communis pęnam comittentibus delicta ibi prohibita, iuxta allegata per eundem *Fariuac. dicta quæst.*135.*num.*128.

Et ita etiam in terminis excommunicationis latæ in Bulla Cœnæ, Can.9. contra occidentes, &c. venientes ad Sedem Apostolicam, quod non comprehendat ratificantes latè defendit *Duardus ibid. quæstione septima, per totam.*

§. DECIMVS.

De non obstante, cum ex iustitia teneatur, an in Bulla nostra comprahendatur.

43 PRæmisi supra dupliciter contingere posse aliquem non obstare, vno modo per omissionem pure negatiuam, altero modo per omissionem, aliquem influxum positiuum, vel moralem in effectum producentem nunc addo cum *Suar. de Censuris disp.*45.*sect.*4. & *alijs infra citandis*, quod iste non obstans omissione pure negatiua, vel tenetur ex iustitia obuiare delicto, qualis est Iudex, filius cum videt Patrem offendi, seruus &c. & similes de quibus late *Farinac. de Indit. & tort. quæst.*51. *num.*26. & *pluribus sequ.* vel non tenetur ex Iustitia obuiare delicto, sed tantum ex charitate, vti loquuntur Theologi qualis est quilibet extraneus dum videt aliquem extraneum offendi hoc præmisso.

44 Dicendum quod non obuians delicto, cum teneatur ex iustitia comprehenditur sub dispositione Bullæ nostræ, secus de obstante, qui non tenebatur ex iustitia, sed solum ex charitate. Probatur Conclusio nostra, quia talis non obstant moraliter influit in effectum, & propterea non obstans homicidio cum possit, & teneatur ex Iustitia efficitur irregularis, secundum communem *DD. de qua Suar. vbi supra, num.*4. *vers.* Dico secundo, *Henriq. in Summ. lib.*14. *cap.*12. *Sayrus de Censur. lib.*7. *cap.*4.*num.*3. *Coninch. de Sacram. disput.*18. *dub.*7. *num.* 71. & *Bonacin. de Censur. disp.*7. *quæst.*4.*punct.*8. *concl.* 5.*num.*37. At moraliter influens in effectus, & actiones per Bullam prohibitas, quoniam dicitur fauere actiones illas facientibus, comprehenditur, & ligatur dispositione Bullæ nostræ, igitur etiam talis non obstans, & cæt.

45 Dixi secus esse si talis non obstans, non tenetur ex iustitia obstare, sed ex sola charitate, nam tunc procedunt dicta supra, in prima conclus. Quæst. de hac materia, & ibi dicta confirmantur, ex eo quod talis non obstans nullum habet influxum, neque Physicum, neque moralem in actiones prohibitas, vnde etiam non obstans homicidio, cui ex sola charitate obstare tenetur non fit irregularis, vti docuerunt *Suar. Sayr. Bonac. & alij locis sup. alleg.* igitur in Bulla nostra non comprehenditur.

46 Neque obstat si dicatur, quod non obstans, qui ex sola Charitate tenetur, dicetur, delinquenti fauere, *cap. quanta de sent. excomun.* & docuerunt *Marius Alterius de Censuris, lib.*5. *disp.*12. *cap.*6. *vers.* De hac quæst. & *Leonardus Duardus, ad Bullam Cœnæ, lib.*2. *Canon.*11. *quæst.*19. *per totam*, vbi dixerunt generaliter, non prohibentem Antistitem percuti, cum possit, incidere in excomunicationem Bullæ Cœnæ, latam illo Can.11.

Non obstat in quam, quia ad incurrendam censuram latam in mandantes &c. vel præstantes fauorem auxilium &c. requiritur moralis, vel Physicus influxus in actionem prohibitam, vti pulcherrime, & Magistraliter docuit *Suar. de Censur. disp.*21. *sect.*2. *in vndecima Censura, n.*71. *vers.* Denique add. extensio, at non obuians, qui

in fine de Sententia excom. sed occasione hucusque dictorum, vt materia hæc Clatius intelligatur.

58 Dubitari potest an mandans incurrat excommunicationem Bullæ nostræ, statim ac alteri mandauit aliquam actionem ex prohibitis per Bullam nostram, an potius vbi mandatarius rem executioni misit in qua re.

Glo. in Clem. prima in verbo mandauerit de pœnis mouent hanc Quæst. & arguit pro vtraque parte, & tandem Quæst. indecisam relinquit, sed Cardinalis in eadem Clem. num. 8. expresse tenet mandantem excommunicationem non incurrere nisi vbi mandatarius delictum mandatum commisit, & rationem reddit ibi Cardin. quia mandans dicitur facere, id quod alius solo nomine fecit, capit. mulieres de Sentent. excommunicationis quæ ratio cessat, donec mandatarius delictum executioni miserit, & ita tenet *Alter. qui alios allegat, loco supra citato, fol. 623. vers.* Sed supersunt duæ difficultates.

Vera in hac re Resolutio est, quod vel æque principaliter excommunicatio lata est contrafacientes, ac contra mandantes, vt in casu cap. 1. de Homicidio in sexto, vel cum in vno canone fertur excommunicatio contra facientes, in altero vero contra mandantes, & tunc excommunicatio incurritur à Mandante, licet Mandatarius nundum delictum mandatum executioni miserit, etiam si numquam executioni mittendum esset, aut principaliter fertur excommunicatio contra facientes, & accessorie contra mandantes, consulentes, &c. & tunc excommunicatio non incurritur, nisi sequuto effectu, & tempore quo effectus sequitur, ita distinxerunt *Valent. tom. 4. disp. 7. quæst. 17. puncto 9. ad finem. Alter. de Censuris, lib. 3. disp. 2. cap. 2. vers.* dubitatur secundo, & *Bonacina de Censuris disp. 1. quæst. 1. punct. 3. num. 15. qui alios cumulant.*

An autem, & quando æque principaliter censeatur lata excommunicatio in facientes, ac mandantes, & quando tantum accessorie contra mandantes videndus est *Leonard. Duard. ad Bullam Cœnæ, libro 2. Canon. 2. quæst. 6. per totam.*

In dubio tamen excommunicatio censetur lata tantummodo accessoriè contra mandantes, ne constitutio, & lex pœnalis extendatur ita *Aula de Censuris par. 2. cap. 5. disp. 3. dubio 6. Bonacin loco citato, & alij ab ipsis allegati.* Ex quibus patet responsio ad propositam Quæstionem.

59 Sed redeundo vnde digressi sumus obijci nobis possunt verba Bullæ nostræ ibi, licet nemo occisus, &c. ex quibus videtur colligi pœnitentiam mandanti non posse prodesse, cum puniatur à Constitutione affectus, etiam non sequuto effectu.

Verum supra diximus, quod non obstantibus illis verbis ad incurrendas nostræ Constitutionis pœnas requirabatur, quod esset etiam deuentum ad actus aliquos etiam exteriores, & proximos, vnde idem in casu nostro dicendum est de mandante.

Hoc autem quod dixi procedit quo ad pœnam ordinariam, nam quo ad extraordinariam, talis mandans

60 licet mandatum reuocasset, adhuc deberet aliqua pœna extraordinaria puniri, ex ijs quæ notant DD. de alijs mandantibus in Crimine Assassinij, & alijs atrocioribus de quibus *Farinac. de Homicidio quæst. 23. num. 104. & numer. 119.* maximè si mandatum per aliquod tempus durasset. *Costa de Re integr. distin. 23. in fine vbi ad hoc allegat Felyn. in quodam suo tractatu de Nixu, & Conatu, Gomez tom. 3. cap. 3. num. 41.*

61 Quæ autem dicta sunt hoc loco de mandante habent locum etiam in consulente ex notatis per *Farinac. qui alios allegat de Consult. quæst. 129. num. 90.*

Solummodo, consultoribus addi debet, quod si post reuocatum consilium, & contrarium consilium, certi sunt eum, cui consilium dederunt amplius delictum consultum, non esse perpetraturum, tunc à pari procedunt cum mandantibus, sed si de illo certi non sunt, tunc vltra mandatores tenentur, denuntiare illi, in cuius necem consilium præbuerunt, vt possit mortem euitare, ita *Gomez qui alios allegat, dicto tom. 3. Variar. cap. 3. de Homicidio, num. 44. & Farin. dicta quæst. 129. num. 92. & sequ.* & ratio differentiæ, inter mandantem, & consulentem, quo ad hoc est quia mandatum fit tantum gratia mandantis, vnde verisimile est, quod reuocato mandato delictum amplius non fiet. Consilium vero, fit gratia accipientis, vnde si semel in animo concepit facere delictum, difficilime desistet, ita declarantem hanc *Gomez loco allegato, & alij communiter apud ipsum.*

§. DECIMVS QVARTVS.

De illis verbis Bullæ, seu Perterrefecerit.

QVare hoc loco potest, num quæ libet perterrefactio Ministrorum S. Officij, vel Accusatoris, denunciatoris, & testis etiam leuis sufficiat ad incurrendas pœnas nostræ Constitutionis, an vero debeat esse grauis, & quidem breuiter procedendo.

63 Dicendum est perterrefactionem debere esse, de re graui, quæ possit inducere, metum, & timorem cadentem in virum constantem, vt constitutioni nostræ in perterrefacientem possit esse locus, ita in terminis Bullæ nostræ docuit *P. Zanard. in Summ. diuinor. præcept. tom. 1. cap. 5. de fide, vers.* noto autem vnum.

Ratio fundamentalis nostræ Conclusionis est, quod constitutio hæc vti pœnalis, de terrore, & metu incusso loquens, debet intelligi de eo terrore, & motu, qui in iure metus, & terror reputatur, cuiusmodi non est metus, seu terror metum leuem inducens *l. non timorem ff. de eo, quod metus causa, Vital. in Clem. 1. num. 5.* de foro competenti vbi ait, non haberi rationem in Iure metus leuis.

Et ad hoc etiam faciunt *glos. fin. in cap. Vnico, de ijs, quæ vi & c. & Franc. ibi in fin.* vbi aiunt excommunicationem in eo cap. latam contra cogentes Iudices Ecclesiasticos ad absoluendum excommunicatos, non incurri ob metum leuem dictis Iudicibus illatum, & *glos. & Franc. sequ. Suar. de Censur. disp. 13. sect. 4. num. 11.*

Faciunt quoque latè tradita, per *Sanch. in sum. tom. 1. lib. 4. cap. 4. nu. 4.* vbi late probauit excommunicationem latam à *Trid. sess. 25. de Regul. cap. 18.* contra cogentes fœminas ad monasterij ingressum, non comprehendere cogentes per metum leuem.

64 Ad hoc autem vt metus cadat inconstantem virum, quinque requiruntur relata per *Sanch. de Matrim. lib. 4. disp. 2. numer. 10.*

Primum est, vt malum quod timetur, in se sit graue *l. metum la prima ff. de eo, quod metus causa ibi, sed maioris mali, vbi glos. explicat idest magni mali, quæ autem sint hæc mala, videndus est de his latiss. agens, Sanch. de Matrimonio, lib. 4. disp. 5. per totam.*

Secundum est, vt malum quod timetur æstimetur probabiliter adueniturum, ita vt timor dicti mali non sit vanus, sed probabilis ita *Sanch. cum plurimis apud eum alleg. disp. 2. num. 15. & seq.*

Tertium est, vt metum incutiens, seu perterrefaciens potens sit minas executioni mandare, *Sanchez, vbi supra, num. 19.*

Quartum est, quod perterrefaciens, minas exequi sit solitus, nec sit homo facile minas iactans, *Sanchez, loco allegato, num. 20. & sequ. qui alios allegat,* & explicat quando nam quis dicatur solitus minas executioni mandare.

Quin-

Quintum est quod non possit timens malo minato facile occurrere *Sanchez, vbi supra, nu.23. & disp.sequ.* vbi optime declarat totam materiam metus.

§. DECIMVS QVINTVS.

An perterrefactio de qua in Bulla Intelligatur de perterrefactione facta factis, an etiam verbis.

65 SVpposito, quod Bulla nostra pœnalis sit, odiosa, & multum à Iure communi exorbitans, ratione pœnarum, de quibus ibi clarissimum est, quod verba eiusdem Bullæ debent intelligi strictissimè, & proprijssime, verbum autem perterrefacere, proprie significat factis timorem inferre, sicuti comminari significat timorem inferre verbis, vt late probauit *Marius Alterius de censuris, tom.1.lib.5.disp.14.cap.3.vers.* super est explicandum, super Bullæ Cœnæ Domini Can.13. ibi, ac etiam partes &c. bonis spoliant, perterrefaciunt, concutiunt, comminantur per se, vel per alios, &c. Ex quo sequitur quod Bulla prædicta potest comodo intelligi tantum in perterrefactione facta, factis.

Atque hoc modo intelligendo Bullam, minus exorbitat à Iure communi, & sicuti statutum correctorium Iuris communis, quodque potest Ius commune corrigere in duobus casibus, intelligendum, & interpretandum est, vt tantum in vno casu corrigat, etiam impropriando verba, vt late deduxit, & probauit *Honded.consf.1.num.33.volum.1.* ita non est dubium, quin eodem modo sit interpretanda constitutio pœnalissima, à Iure communi multum exorbitans, saltem vbi talis constitutio similem intellectum admittit non improprianido verba, sed ea accipiendo in potiori significatione.

Confirmatur hoc ex eo, quod cum Papa voluit in constitutione pœnali comprehendere etiam perterrefactionis verbis, hoc expræssit, vt fecit in illo Canon.13. Bullæ Cœnæ Domini, ibi perterrefaciunt, concutiunt. & comminantur.

Neque obstat quod supra Papa nominauerit facta, & postea subiunxerit verbum perterrefactionis, nam dico, quod subiunxit verbum perterrefecerit, præuia dictione seu, quæ est particula declaratiua, secundum *glos.in cap.bonæ il primo de post.Prælat.Gemin.cons.115.num.7. circa finem vers.* quia dicto seu, *Bald.consf.442. num.2.vers.*Item illa dictio *l.1.& consf.218. num.3.vers.* si antem ponitur *volum.2.plene Appostill.ad Romanum consil.179. num.7. vers.*Regulariter, *& vers.* & idcirco, vbi alios cumulat, *Cardin.Tusch.Pract.conclus.372. numer.4.* natura autem dictionis declaratiuæ est, non inducere nouam dispositionem *l.Hæredes palam §.si quid post factum ff.de testam.Io.Ant.Bellon.consf.1. numer.21. centur.1.latè Card.Thuscus, tom.2.litera D. Conclus.86. per totam*, at Bulla supra non expresserat, nisi facta ibi occiderit, verberauerit, deiecerit, igitur sequens verbum, seu perterrefecerit intelligendum est de timore illato factis.

Neque obstat, quod aliquando dictio, seu stet augmentatiue, & augeat dispositionem, vt notauit Octau. Vulpell. de propositionibus, & aduerbijs, in dictione seu, Nam hoc non vindicat sibi locum, in dispositione pœnali, seu exorbitanti, sed tantum in dispositione fauorabili, vt in concessionibus Indulgentiarum concessis pro salute animæ, & in beneficio Principis Romanus *consil.363. Petitur à me, num.2. vers.2.* demonstratur, vbi appostilla in verbo ampliationem *Alex.consf.193. num.3. & 4. volum.2. vbi addent. Cardin. Thuscus dicta concl.372.num.12.*

§. DECIMVS SEXTVS.

An perterrefaciens testem, non sequuto effectu incurrat pœnas nostra Constitutionis.

66 BReuiter respondendum est negatiue, tum ob verba Bullæ, perterrefecerit dictio, per denotat consumationem, & perfectionem rei cui addijcitur, *l.Vrbana §.pernoctare ff. de verb. significatione, latissime Barbosa modernus inter suos tractatus varios, Tractatu de dictionibus, & clausulis, dictione 201.num.3. qui more suo multos ad hoc cumulauit.*

Tum quia, quando Summus Pontifex voluit punire affectum non seq. effectu, hoc in Bulla expressis in illis verbis, licet nemo occisus, nemo verberatus, &c.& tamen non addidit, licet nullus testis in effectu perterrefactus fuerit, non tamen euitabit iste perterrefaciens testes, etiam non seq.effectu alias pęnas, pro vt in facto sic pluries fuit obseruatum in nostro Sancto Officio licet non sit puniendus pręcise pęnis grauissimis nostrę Constitutionis.

§. DECIMVS SEPTIMVS.

Circa illa verba Bullæ, in causa Fidei.

67 QVamuis stricte verba Bullæ nostræ prædicta, consideranti, fortasse dicendum videretur, constitutionem nostram procedere tantummodo, in his qui contra aliquem testificati sint, vel eum denunciauerint, & accusauerint, tanquam hæreticum, quia hæc propriè, & strictè dicitur causa fidei, secus autem cum quis aliquem accusat, vel denunciat de verbis, vel propositionibus scandalosis, erroneis &c.

Attamen in hac re dicendum est, cum *Zanard. in Sũma diuinor.præcept.tom.1.cap.5. vers.*tertium genus defendentium includi, & nostræ Constitutionis pęnis ligari non solum offendentes testes, & in causa Hæresis deponentes, sed etiam in omni, & quacumque causa ad Sanctum Officium spectante, quoniam omnis causa ad hoc Tribunali pertinens dicitur proprie causa fidei, & ad eam spectans, notamque aliquam fidei inferens siue directe, siue indirecte, & in omnibus causis huiusce S.Officij militat ratio eadem libertatis, huiusce tribunalis, & ita in practica seruandum est, & hoc anno 1635. de ordine Supremi Tribunalis de Vrbe, quidam miles Neapolitanus, qui è manibus Birruariorum, quendam blasphemum nomine S. Officij captum eripuerat, fuit condemnatus in omnes pęnas nostræ Constitutionis, licet postea ex benignitate eiusdem Supremi tribunalis fuerit el commutata pęna vitæ, in pęnam remi decennalis, prout ita Cremonæ fuit publicè executum in aula S.Officij.

§. DECIMVS OCTAVVS.

De alijs verbis Bullæ, captum ve, eripuerit, &c.

68 QVo ad hæc verba, illud tantummodo in controuersiam venire potest, num ereptio ista sufficienter probetur ad effectum conuincendi reum, ex testimonio Birruariorum.

Et quidem, hæc quæstio fuit olim disputata in nostro S.Officio, supra quadraginta annos, vt patet ex voto 18. *Reuerendiss. Amidani, to.1. & breuiter dicendum est,* quod

quod pro omisso nunc in attestari super dicta ereptione fit ex spectantibus ad Officium ipsorum Birruariorum, in quo *arg. l. iaf. l. properandum §. & quidem, num. 10. Cod. de Iud. Alciat. de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 14. num. 6. & Menoch. de Arbit. casu 112. num. 15. negatiuam tenuerunt.*

Certum est in causis grauibus, & vbi de maximis pęnis agitur, vt in casu nostro non credi Birruarijs, etiam numero pluribus nisi ad effectum torquendi reum, non autem ad effectum eum conuincendi, *Isern. in Constit. Regni Siciliæ, Humanitate, col. 2. vbi Afflic. numer. 30. Bursatt. cons. 65. numer. 12. benè Franch. decis. 379 vbi Addent. Ioseph. Lodouic. decis. Lucensi, 1. numer. 3. latiss. alios cumulans, Giurba cons. decisiuo Criminali 98. num. 10. & 11.* vbi loquitur in Birruarijs deponentibus in concernentibus Officium suum, & circa ea, quæ sunt difficilis probationis, & in terminis Birruariorum S. Officij *Farinac. de Hæresi, quæst. 188. numer. 70. & seqn.* vbi declarat Constit. Innoc. III. Alexand. IV. & Clem. VI. quibus videtur caueri plenam fidem adhibendam esse Birruarijs S. Officij, vt non procedat in his, quæ eorum Officium consequuntur, vt cum deponunt super Imped. Executionis, nec in causa in qua agatur de pęna graui, vt sic recipiant interpretationem à iure communi.

69 Si tamen essemus in loco, in qua capita Birruariorum non habentur pro personis vilibus tunc ab his plene conuinceretur reus, late *Nouar. qui alios cumulat quæst. Forens. lib. 1. quæst. 16. per tot.*

70 Aduertendum tamen, quod vt reus puniatur pro prædicta ereptione constare debet, quod Birruarij, ipsi ostenderint mandatum de capiendo, alias ipsis impune resisteretur, *§. fin. auth. vt nulli Iud. Boss. in tit. de Captura, num. 93. Repert. Inquisit. in verbo captura, versiculo,* Nota Qualiter.

§. DECIMVS NONVS.

An nostra Constitutio comprahendat Iudices, & Magistratus.

71 QVæstio hæc posita est hoc loco examinanda ob quandam Doctrinam Regentis de Ponte, in eius tractatu, qui manuscriptus circumfertur, de his, quæ practicantur in Regno in materia Iurisdictionis, sæpe à Danza in suo tractatu, de Pugna doctorum allegatus fuit Insignis tract. de potestate Proregis.

Hic enim Regens, vt ab excommunicatione contra eum virtute dictæ bullæ, si de protegendis, ex eo, quod Ministrum S. Offitij offenderat, ex causa S. Offitij lata se se tueretur inter alia allegabat, cap. de Polygamis finali quod bulla prædicta, ne verbum quidem de Iudicibus, & quod vti pœnalis ad eos non poterat extendi.

72 Verum, licet Bulla prædicta non nominet Iudices in indiuiduo, sufficienter tamen eos exprimit, in dictione vniuersali, quicumque, quæ nullum solet excludere, dummodo dispositionis ratio illi possit adaptari, cap. solitæ vbi D. D. de Maioritate, & obedientia, *Marius Anton. Var. resol. lib. 2. resol. 40. n. 2. Menoc. cons. 600. n. 5. Caldas cons. 30. n. 16.* vbi quod illa dictio apta est comprahendere quascumque personas, etiam si specialiter essent nominandæ.

At materia, seu actiones a Bulla nostra prohibitæ in Ministros Sancti Offitij, indifferens est, & adaptari potest Iudicibus, sicuti etiam alijs quibuscumque, igitur etiam Iudices ligantur dicta constitutione.

73 Et hoc multo magis habet locum in casu nostro, in quo, ex vna parte versamur in materia fidei, in qua dictio vniuersalis, neque Reges, neq; Imperat. excludit, vti probaui in *tit. 9. §. 8. num. 26. ex alia tractat.* de dictione vniuersali, qua sub sequuntur particulæ ampliatiuæ, siue priuatus, &c. Augentur vlterius prædicta, quia constitutio nostra comprahendit Duces, Marchiones, seu alios quocunq; titulo Illustres, ergo multo magis comprahendet Iudices his inferiores, qui in odium S. Officij aliquas ex prohibitis actionibus commiserint.

Et hinc est, quod Scortia in Selectas. Rom. Pontif. Constitutiones, super hac constitutione nostra Epit. 106. Theorem. 278. dixit, Bullam hanc Pij V. esse vniuersalem, omnesque Laycos, & Ecclesiasticos comprahendere, & *Bonacina de Censur. in spetie disput. 2. quæst. 2. puncto 13. numer. 5. vers.* Ex quo sequ. in indiuiduo dixit, sub dicta Bulla comprahendi, etiam Iudices, Prætores, Gubernatores, &c. Et ideo prædictus Regens, vt ipse attestatur, loco citato, petita à Summo Pontifice humili venia, fuit ab excommunicatione in forma Ecclesiæ consueta absolutus.

74 Et paulo post Benignus, & milericors Deus potens de lapidibus suscitare filios Abrahæ, secundum magnam charitatem suam, qua dilexit nos, vocauit vocatione sua sanctam eundem Regentem, supra septuagesimum tertium annum Constitutum, ad Insignem Religionem Clericorum Regularium Theatinorum, in qua per tres annos, maxima cum laude, humilitate, paupertate obedientia, subiectione, modestia, & cæteris alijs religiosis virtutibus vixit, adeoque orationi fuit toto illo tempore deditus, vt semper singulis noctibus ante matutinas vigilias hilariter assurgens, per integram horam profusis semper lacrimis coram Augustiss. Sacramento Altaris, orationi Mentali incumberet, prout hæc omnia narrat. *P. Molfes. ad Consuetudines Neapolitanas, tom. 2. part. 2. quæst. 2. a numer. 5. vsque ad finem,*

§. VIGESIMVS.

An minor ætas excuset transgressores nostra Constitutionis.

QVod ad quæstionem nostram attinet, licet magis communiter teneant, DD. in attrocissimis minori non esse minuendam pœnam pro vt videre est, apud *Farinac. de pœnis Temperandis, qu. 92. num. 107. & Ruginell. pract. quæst. capit. 34. numer. 46. qui omnes DD. ad hoc allegant.*

75 Attamen in pract. in casu nostro Minores 25. annis mitius puniri eisque rigorosiss. nostræ Bullæ pęnas omnino minuendas arbitror, sicut etiam in alijs atrocissimis sæpissimè vidi in facti contingentia mitius punitos minores, prout attestatur varios casus referens, *Farinac. vbi supra numer. 108. & Menoch. de Arbitr. Iud. casu 356. numer. 43.*

Et *Farinac. ibid. numer. 108.* addit, in casibus, in quibus minoribus non minuendam pœnam dixerunt DD. nunquam ad pœnam ordinariam delicti contra eos veniendum, nisi duobus concurrentibus primum est, quod minor excedat annum 14. secundum est, vt id fiat consulto principe.

Sic etiam, in Crimine Hæresis minor 25. qui hæresim abiurauerit, non est puniendus pœna ordinaria, quia puniretur si esset maior, vti docuerunt *Symanch. de Catholic. Institut. titulo 29. numero 56. Zanard. in Summ. diuin. praceptorum, to. 2. in fine Tract. de pœnis minuendis cap. 6. vers.* Quarto fallit, & *Pegna ad direct. part. 1. comment. 13.*

§. VI-

§. VIGESIMVS PRIMVS.

De alijs causis excusantibus à pœnis nostræ constitutionis.

76 EX varijs causis excusantur delinquentes, & contrauenientes Bullæ nostræ, à pœnis eiusdem ordinarijs.

Nam minui debet cum ex causa amoris mulierum, contrauentum fuit constitutioni nostræ, dum modo absit formalis contemptus Sãcti Officij, & quod ex hac causa minuatur pœna ordinaria, regulare est in omni delicto, vti probauit late *Farinac. de pœnis temperandis quæst. 98. causa 13. num. 77. & seq. & num. 81. & 83. vbi de Crimine Sortilegij, & hæresis.*

77 Minui etiam deberet pena, vbi delinquens allegat se vulnerasse Ministrum Sancti Officij, ex odio priuato, & odium priuatum non plene probat.

Sicuti etiam minuenda, esset vbi perterrefactio est tantummodo verbalis, nec de re quæ possit causare metum cadentem in virum constantem.

Item ex omnibus causis, de quibus late *Farinac. tot. titul. de pœnis temperandis, & Zanardus in summa diuinorum præceptorum, tomo 2. in fine in simili tractan, & ante eos Tiraquellus, in eodem tractatu de pœnis temperandis.*

Ad finem huius §. *quæri potest*, quid dicendum sit de filio, qui Patrem exemit, è manibus, Birruariorum S. Officij.

In qua re, ego dicerem eum non esse mulctandum pœnis nostræ constitutionis, sed bene alia extra ordinaria non tamen admodum graui, nisi aliud circunstantiæ facti suaderent, ita dum talis casus hic Crem. euenisset censit *Reuerendiss. D. Amid. tom. 1. eius votorum manuscript. Voto 18. vbi ad hoc allegauit decis. Excellentissimi Senatus nostri Mediolani, apud Clar. in praxi quæst. 29. vers.* Quarto etiam, cum enim quædam mulier è manibus Iustitiæ eripuisset virum capitaliter damnatum, ille Excellentiss. ordo, mulierem illam, nec absoluit, nec condemnauit, sed decreuit eam non esse molestandam, donec aliter fuisset ordinatum.

§. VIGESIMVS SECVNDVS.

De Ignorantia Nostræ constitutionis.

78 LIcet Constitutio pœnalis regulariter ignorantes non liget. *capit. dixit Sarra, 32. quæst. 4. cap. 2. in fin. extra de Constit. cum alijs latiss. cumulatis per Farin. in suis Fragm. crim. par. 1. in verbo Bannimenta, num. 28. & in verbo Constit. num. 685.*

Attamen cum Constitutio est Papæ, vel alterius Principis non recognoscentis superiorem, & vlterius est perpetua, tunc talis Constitutio ligat etiam ignorantes

79 ita *Comm. Canonistæ in cap. 2. de const. vbi Boich. num. 6. Anton. de Butrio, num. 3. & alijs allegat. per Farin. locis citatis in verbo Bannimenta, num. 42. & in verbo constitutio, num. 696.*

80 Et postquam constitutiones sunt publicatæ tunc ignorantia earum non præsumitur, nam quilibet, scire præsumitur, quod publicè scitur, vt dixit *Ias. cons. 83. num. 2. vol. 1. Farin. alios allegans in dicto verbo Bannimenta, nu. 29. & in verbo constitutio, num. 687.*

81 Et quamuis *Cravett. cons. 193. num. 8. & Surd. decis. Mantuana 221. nnmer. 14.* dixerint, quod hæc scientia præsumpta non sufficit ad imponendam pœnam corporalem.

Attamen *Farinac. in dicto verbo Bannimenta, nu. 30.* ait in practica se vidisse plures in pœnam corporalem condemnari ex sola hac præsumpta scientia, ac proinde dicit post publicationem constitutionis in locis solitis inanem esse allegationem Ignorantiæ.

82 Propter probabilem, tamen ignorantiam, quæ fortasse cadere posset in aliquo rustico, vel idiota existimarem minui posse pœnam ordinariam huius nostræ constitutionis arbitrio tamen Eminentissimorum, & Reuerendissimorum Card. Supremorum Inquisitorum.

83 Ad quos semper recurrendum admoneo cum agitur de imponendis, pœnis nostræ Constitutionis, vt animaduertit *P. Zanardus in summ. diuinor. præceptorum, tomo 1. capit. 5. de Fide, versicul.* Tertium genus defendentium.

Hodie vero, ad hæc euitanda reis solet in expeditione intimari Bulla nostra, & eis bene declarari illius tenor, ne possa se possint illius ignorantia tueri.

84 Imo cum timor est, ne offendant denunciatores, testes &c. possunt huiusmodi rei in expeditione post Bullam intimatam, cogi ad fide iubendum in ea maiori summa, qua possunt de non offendendis testibus, Accusatoribus, vel denunciatoribus, vt ex pluribus Votis manuscriptis Reuerendiss. D. Marci Ant. Amidani sic in nostro S. Officio practicatum fuisse constat.

§. VIGESIMVS TERTIVS.

An rei Nostræ Constitutionis torqueantur, & abiurent.

85 QVoad Torturam existimo breuiter, Reis nostris posse dari cum negant se testes, & accusatores, & cæt. offendisse, & tamen contra eos extant inditia sufficientia ad torturam, & hoc est clarum, nec habet difficultatem.

An autem eis sit danda tortura super intentione, dicendum est tunc in casu nostro locum esse torturæ super intentione, cum Rei nostri sunt suspecti de hæresi quod quando accidere possit infra videbimus.

De tortura autem super complicibus, me remitto ad dicta late in *titul. de Inditijs, & tortura in tertia parte, operis.*

86 Quo ad abiurationem autem aduertendum, quod de ea in Bulla nostra, nec verbum quidem ideo in practica tales Rei in Constitutionem nostram incidentes, regulariter non debent abiurare.

An autem eis indicenda sit in aliquo casu abiuratio, ab illa pendet quæst. an scilicet tales rei in crimina prohibita à Constitutione nostra incidentes, sint de hæresi suspecti, & quomodo, & in qua re.

Eymericus in Directorio p. 2. qu. 54. nu. 1. ait lacerantes processus Inquisitionis, & vulnerantes testes in causa fidei, pro eo, quod testificati sunt, directè S. Officium impedire, & *num. 2.* addit, quod hi licet sint multum culpabiles, attamen non esse Hæreticos iudicandos, & *qu. 56. num. 2. vers.* Secundus casus est eadem par. 2. ait hosce esse suspectos de hæresi vehementer.

Probat id Eymericus ibi primo quia, qui impedit Officium Inquisitionis excommunicatus est, & elapso anno fit suspectus violenter *capit. vt Inquisitionis §. fin. de hæretic. in 6.* ergo prius vehementer suspectus erit, quoniam præsumptio violenta non consurgit immediate ex leui, quamuis ab ea possit incipere, sed ex vehementi.

Secundo, hoc idem probat ex quodam rescripto Vrbani Papæ Incip. præcunctis nostræ mentis, Impresso in *Direct. 2. par. fol. mihi 129.* In quo Papa ait pœnis animaduerti in impeditores, veluti in fautores hæreticorum, & defensores, at hi sunt suspecti de hæresi vehementer, igitur.

Pegna autem in comm.dict. quaest.56. versic. & quanquam licet afferat sententiam Eymerici in terminis iuris esse verissimam (prout re vera est) ait tamen ad indicandum, an tales impeditores sint suspecti de haeresi, nec ne, diligenter esse considerandam qualitatem personarum, causam qua ad impediendum moti fuerunt, &c. nam potest inquit esse quod tales incidentes in Bullam nostram sint rustici, & idiotae, vt communit. accidere solet, & in his nescio quomodo possit cadere suspitio haeresis, vel potest esse quod non sit idiota, sed ratio affinitatis cum reo eos mouerit ad sic delinquendum &c. & *Pegnam ibi sequitur Farinac. de haeresi, qu. 182. nu.70. qui alios allegat.*

Et in casu, quo sint huiusmodi impeditores suspecti, possunt torqueri super causa, qua moti sunt ad S. Officium impediendum, vti dixit *Pegna in director. par.2. qu.54.to.79. sub litera C.* vbi etiam de forma abiurationis, quam talis impeditor S.Officij deberet facere, & *Farinac. de haeresi dict. qu.182. nu.85. qui alios allegat.*

87 Omnes tamen rei in nostram constitutionem incidentes ob crimina in eo prohibita perpetrata post lectam eis publicè, ad aliorum exemplum sententiam absolui debent ab excommunicatione lata in nostra Bulla quam incurrere eos clarissime patet, tum ex supradictis, tum ex *Barbosa de Officio, & potestate Episcopi, parte tertia, allegat.50. num.121.*

88 Ratio autem quare in S.Officio rei nostri non soleant regulariter abiurare, sumitur ex Doctrina *Bonif. Vitalini in Clem.1. numer.160. de Haeret. & Cardin. Zabar. ibid. in §. Verum il secundo num.7. versic.4.* Quarto, vbi dixerunt quod Impedientes Officium Sanctae Inquisitionis, tunc redduntur suspecti de haeresi, cum id faciunt gratia haeresis, secus autem si pretio, aut amore carnali, nam tunc contra eos non potest procedi vti suspectos de haeresi, sed vti conturbantes iurisdictionem Sancti Officij, & Doctrinam hanc, quae verissima est sequuti fuerunt *Farinac. de Haeresi, quaest.182. num. 87. & Leonardus Duardus, ad Bullam Coenae Domini, lib.2. Can.1. quaest.33. numer.28. & seq.* In hisce autem nostris Catholicis regionibus, non praesumit Sanctum Officium regulariter reos nostrae constitutionis impedimentum praestare Sancto Officio. Intuitu haeresis, & in fidei odium, sed potius ex affectu carnali, seu ex alia causa, & ideo reis huiusmodi non solet S. Officium regulariter abiurationem iniungere, vt patet ex sententijs, quae in hac materia publicè leguntur.

§. VIGESIMVS QVARTVS.

De Poenis horum reorum.

89 POenae reorum manifeste constat ex Bulla nostra, bene verum est, quod cum rigorosissima sit, Eminentiss. illi PP. Supremi Inquisitores, ad quos casus horum reorum semper referri debent, illius rigorem in omnibus casibus non seruant, aequitatem potius sequentes, quam iuris rigorem.

Et ita *Farinac. de haeresi, quaest.188. numer.73.* attestatur, quendam carceratum in S.Officio, qui praeparata fuga vulnerauerat ad mortem custodem carcerum fuisse suspensum, pro vt, & hic Cremonae, quidam Hebraeus de anno 1614. fuit suspensus, ex eo quod occiderat quendam Hebr. qui contra eum in S.Officio deposuerat, vt pluries mihi attestatus fuit, Reuerendiss. D.Io.Baptista Stanga Abbat. S.Anton. qui Consultoris munus in nostro Sancto Officio per quadraginta annos exercuit.

Sic etiam quando vulnus non est laetale, sed leue vidi tales sic offendentes aliquando damnari ad triremes perpetuos, vel saltem decennales, prout ita hic Cremonae fuit executum in persona vnius, qui baculo percusserat quedam testem qui in S. Officio deposuerat contra eius fratrem, publice illi lecta sententia in aula magna Episcopatus Cremonae, me ibi praesente, existente ibi Episcopo Illustriss. Io. Baptista Briuio, & Reuerendiss. P.Thom. à Tabia Inquisitore.

Sic etiam perterrefacientes testes, (non tamen sequuto effectu) aliquando dimissi fuerunt cum graui abiuratione, & intimatione Bullae nostrae, vti sententiam fuisse in casu suo, attestatur *Monald. conf.66. numer. . in fin. vol.2.*

Aduerte tamen benigne lector, quod ex his exemplis non licebit Inquisitoribus, nec ministris S. Officij formare sibi regulam generalem, quod sc. perterrefacientes puniri debent, vt supra, & pariter vulnerantes, nam hoc arbitrium in materia huius Bullae nostrae, non est Inquisitorum, nec ordinariorum, sed Eminentiss. D. D. Card. Supremorum Inquisitorum, ad quos spectat declarare, an Rei nostri inciderint in poenas nostrae constitutionis, nec ne, & ad quos ob id consulo quod huiusmodi causae semper referantur.

Ad finem huius §. nolo omittere pulcherrimum casum de quo Reuerendiss. D.Marc. Anton. Amid. tom.1. eius votorum casu 2. qui hic Crem. accidit, vsque de anno 1592. de quodam, qui omnes testes contra eum in S. Officio examinatos accusauerat, & carcerari fecerat per Iudicem saecularem ob varia delicta, & damna ab eis, & eorum animalibus in eius praedijs illata.

Circa quem casum votum D.Amidani, & vt ipse ibi attestatur maioris partis nostrae Congregationis Cremonae fuit, quod, licet illa accusatio non possit dici formaliter perterrefactio, de qua in Bulla nostra, per *text. in l. accusationis, C.* de his quae vi, metus ve causa fiunt, tamen quia visa fuit calumniosa, & dolosa, Reus ille teneretur expensis suis liberare testes carceratos, & soluere omnes expensas liberatis a Carcere.

§. VIGESIMVS QVINTVS.

Quomodo se debeat gerere Confessarius cum Reis nostra Constitutionis.

90 IN primis animaduertere debet Confessarius an poenitens Reus nostrae Constitutionis, faueret heretico, & quem animum habuerit, iuxta tradita supra in tit.4. de fautoribus, nam tunc esset excomunicatus excomunicatio Bullae Coenae Domini, in primo Can. *Filiuc. qu. moralium, tract.15. cap.6. qu.10. vers.* quia vero.

91 Si vero, Rei huiusmodi non habuerint animum fauendi haeresi, neque directe, neque indirecte, sed in Bullam nostram inciderint ex passione, amicitiae, &c. tunc certum est eos incidere in excomunicationem memoratae, Constitutionis, Si de protegendis.

92 Dubium tamen est, an dicta excomunicatio sit reseruata.

In qua re, communis opinio est eam nemini esse reseruatam, ob idque a quocumque Confessario approbato posse tolli, ita post *Nauar. & Viual. tenuit Filiuc. quaest. moral. tract.14. cap.6. quaestio 7. num.92. & Bonacina, de censuris in specie, disp.2. qu.2. puncto 13. num.6.* in eoque fundatur haec sententia quod de reseruatione dictae Censurae non constat.

Haec tamen opinio, apud me est valde dubia, & si esset Confessarius non apponerem manum absolutioni poenitentis ab hac Censura.

Non enim probabile est Sanctiss. Pontific. tot poenas constituisse in Reos dictae Constitutionis, & Excomun. in eos latam nemini reseruasse, vt à quocumque confessario posset tolli. Et in praxi Inquisitores in expeditione horum reorum absoluunt eos ab hac censura,

cum causas eorum expediunt, & hinc est, quod *Sairns de censuris, lib. 3. cap. 31. nu. 7. & Scortia in Select. Constitutiones Epith. 106, Theorem. 278. vers.* pœnæ prædictorum, voluerunt excomunicatio, dictæ Bullæ, esse reseruatam Summo Pontifici.

93 Notare etiam debet confessarius, quod excomunicatio huius Bullæ incurritur à consulente, etiam nullo effectu sequuto, ita colligitur ex verbis illis Bullæ, ibi licet nemo occisus, &c. & in indiuiduo notauit *Bonacina, dicto puncto 13. numer. 4.* hoc tamen intelligendum est, iuxta supra dicta in qu. de mandante.

94 Similiter dubitare posset confessarius, quomodo se gerere debeat, cum Reo nostræ Constitutionis, qui incidit in pœnam confiscationis omnium bonorum, an scilicet hanc pœnam debeat in conscientia pati Reus, etiam ante sententiam, stantibus verbis Bullæ, circa quam Rem mihi semper placuit Sententia, *Vasquez in prima secunda D. Thom, tom. 2. disp. 170. cap. 3.* qui voluit reum in conscientia non teneri subire pœnam illam confiscationis bonorum, & hanc eandem sententiam *latiss. defeadit, Mol. vid. de Iustitia, & iure, tractat. 2. disput. 95. per totum*, vbi de confiscatione bonorum hæretici.

TITVLVS DECIMVSQVARTVS.

De Iudæis, & alijs Infidelibus.

SVMMARIVM.

1 *Iudæi infames sunt, & cur à Regibus nostris Potentissimis expulsis.*
2 *Iudæi an sint hæretici, & qualiter, seq.*
4 *Inquisitores iurisdictionem non habent in Iudæos nisi in casibus expressis à iure.*
5 *Iudæi in delictis Secularibus subduntur iudicibus Laycis, quid in delictis spiritualibus, vel mixtis, & seq.*
8 *Surd. consil. 497. num. 8. arbitratur in crimine Iudæi rem habentis cum Christiana esse incompetentem.*
9 *Rationes Surdi, & num. 10.*
11 *Contrarium sensit Marius Muta ad capit. Regni Siciliæ, vbi reprobat Surdum loco citato.*
12 *Papa licet non sit Pastor Iudæorum, ipsi tamen sunt sub pedibus eius, & sub eius Dominio, & potestate.*
13 *Inquisitores quomodo possint procedere in hac causa, vbi decisio Sac. Congreg. in hac materia.*
14 *An Inquisitores aliquando iudicent iudæos, vbi reijcitur Symancha, num. 15.*
16 *Primus casus Bullæ Gregor. XIII. concordat cum Iure communi, & 17. vbi reprobantur Conrad. & Vasq.*
18 *Iudæi ad Saracenos transeuntes, an subsit Inquisitoribus.*
19 *Secundus casus Bullæ, quod olim controuertebatur, numer. 20.*
21 *Tertius casus Bullæ.*
22 *Quartus casus Bullæ.*
23 *Quis sit Iudex Iudæi Blasphæmi.*
28 *Iudæi subsunt Inquisitori, si delinquunt contra fidem nostram.*
25 *Quintus casus Bullæ.*
26 *Sextus casus Bullæ.*
27 *Septimus casus Bullæ.*
28 *Octauus casus Bullæ.*
29 *De duplici Talmud.*
30 *Nonus casus Bullæ.*
31 *Principes sæculares in eo non possunt dispensare, & seq.*
35 *Iudæi Imagines Conspurcantes, an subdantur Inquisitoribus.*
36 *Quid de Iudæis ab eorum Biblijs abradentibus verba, quæ Christo possunt conuenire.*
37 *De Iudæi facientibus sibi accendi ignem in die Sabbati à Christianis.*
38 *Iurisdictio Inquisitoribus concessa in dicta Constitutione Greg. XIII. an intelligatur priuatiue, quo ad Laycos, num. 39.*
40 *Qualiter Iudæi torqueantur, & abiurent, & sequentibus.*
44 *Quibus pœnis Iudæi puniantur, & an possint ab Inquisitoribus siue Episcopis puniri.*
45 *Paruuli Iudæorum an inuitis parentibus possint Baptizari, vbi casus decisus in Congregatione S. Officij Ciuitatis Regiensis.*
46 *Communio cum Iudæis impertinentibus ad Religionem est illicita, & quid impertinentibus ad alias res, & seq. vbi pulcherrimus casus decisus in Ciuitate Regij.*
48 *Fidelis communicans cum Iudæo si errorem habes in intellectu est excomunicatus excomunicatione Bullæ Cænæ, vbi, quid si peccauit ex contemptu.*
49 *De peragendis à Confessario circa hosce comunicantes Iudæis.*
50 *DD. in hac materia videndi.*

De Iudæis tractaturi, ea solum examinabimus, quæ ad Tribunal S. Officij spectare videbuntur, reliqua non nisi illorum occasione breuissime attingentes.

Solummodo antequam horum Iudæorum materiam pertractemus notandum est, quod in toto Orbe terrarum non reperitur gens indignior infamior, & abominabilior, quam gens Iudæorum, vt latè probauit *Bonadill. videndus in sua politica lib. 1. capit. 4. delnaie del Corregidor, & Castill. decis. Regn. Sicil. 107. numer. 47. & seq.* Ob idque iustissime fuit à Catholicis, & Potentiss. Regibus nostris, ab omnibus Regnis suis expulsa, iuxta ea, quæ tradiderunt D.D. in 2. 2. in materia de fide, sed præsertim *Gamacheus doctor Sorbonicus quæst. 10. de fidelitate, cap. 31. conclus. 2.* causas autem expulsionis prædictæ, & eius modum narant longa serie, *Pegna videndus in suo manuscripto, tractato de temp. gratiæ, cap. 23. Paschal. de Patr. potest. par. 1. cap. 7. numer. 25. & seq. & Magister Gil. Gonzal. de Auila in suo libro inscripto Teatro de las grandezas de la Villa de Madrid, lib. 1. fol. mihi 89. in Rubr. Expulsion de los moriscos anno 1610.* An autem per hanc expulsionem Iudæi taliter effecti sint hostes diffidati Regiæ Coronæ, vt bona eorum vti bona hostium possint capi, & deprædari videndus est, *Castill. o. decis. 107. per tot. tom. 2. & Molphes, qui in casu super quo emanauit dicta decisio consuluit, consil. suo 17. post secundum volum. ad Consuetud. Neapolit.*

§. PRIMVS.

An Iudæi sint Hæretici.

1 ANtequam ad solutionem quæst. propositæ accedamus supponendum est Iudæos esse extra Ecclesiam Dei, patet hoc loco illo *Pauli 1. ad Corinth. cap. 5.* quid enim mihi de his, qui foris sunt iudicare, & de hoc est *text. in cap. gaudemus, de diuort. & in cap. multi, 2. qu. 1. latissimeque hoc probarunt Cardin. Bellarm. lib. 3. cap. 4. controuers. general. 3. tomo, & Ricciullus de personis extra Ecclesiæ gremium existentibus lib. 2. cap. 1. per tot.* vbi alijs allegantur, hoc supposito breuiter.

2 Dicendum, Iudæos, & si contra fidem sentiant, attamen non esse Hæreticos, ratio huiusce conclusionis est, quia vt quis hæreticus dicatur, requiritur, quod sit Baptizatus, vti latissime probaui, in titul. de hæresi, & Hæreticis, nec potest dici ab Ecclesia Dei diuisus,

qui

qui numquàm in eâ fuit, vti dicebat *Royas Sing.fidei 37.num.5.*

Conclusionem nostram docuerunt, *Royas, vbi sup. & in tract.de haeret. par.2. num.471. Albertin. in rubr. de haeret.in 6.qu.6.num.12. Farin. qui alios plurimos allegat de haeresi,qu.188.nu.128.& in suis Frag. crimin. in verbo Iudaeus,nu.655.par.2.Leonardus Duardus ad Bullam Coenae Dom.lib.2.Can.1.qu.21.per tot.*

3 Licet autem vere, & proprie Iudaei Haeretici non sint, attamen negari non potest, quin saltem improprie, & large vocari possint Haeretici, ita *Io. Andr. in capitulo firmissime, de Haereticis, numer.3. Lopez. in allegat. haereticalibus impressis post repetit. ad caput per vestras, extra. de donat. Int. Vir. & Vxorem, §. post medium, versiculo,* & hinc est *Farinac. dicta quaest.178. numer.130. qui alios citat. & Leonard. Duardus, loco citat. numer.5.*

4 Hinc est quod Inquisitores haereticae prauitatis nullam habent iurisdictionem in Iudaeos, ex eo tantum quod Iudaei sunt, cum vt sic, non sint vere Haeretici, pulcherrimum ad hoc est, *consl.Bald.315. & cons.316. vol.1. Rouescal. in addit. & Bald. sequutus fuit Decian. in suis tract.crimin.lib.5.cap.14.nu.2. & Farin. in Frag. crimin. par.2. in verbo Iudaeus num.655.* an autem in aliquibus casibus Iudaei Inquisitorum foro subdantur, infra videbimus.

§. SECVNDVS.

An Iudaei in delictis subdantur Iurisdictioni Iudicis Layci, vel Ecclesiastici.

5 IN hac re quo ad delicta mere secularia, qualia sunt homicidia, furta &c. clarissimum est, quod Iudaei puniuntur, & subsunt Iurisdictioni Iudicis Layci, ita *Marquard.de Iudaeis, par.2. cap.9. qu.4. vers.* in criminib.vero *Farin.in Fragm.Crimin.in verbo Iudaeus,par.2. numer.663. Ricciull. de iure person. extr.Ecclesiae grem. exist.lib.2.cap.52.num.5.post Decian.in tract.crim.lib.5. cap.14. num.2. in fin.*

6 Difficultas est quid sit dicendum, in causis mere spiritualibus, vel mixtis, in qua re.

Quidam Doctor *de Valentia consil.119. inter consilia Socini Senior. volum.5. cui cons. etiam ipse Socinus se subscripsit Clar.in §.Blasph. numer. . & §.fin.quaest.35. numer.25. Alex. consil.99. volum.6. Anania in Rubr. de Iudaeis, numer.9. Marta. de iurisd. par.2. cap.13. numer.14.& cap.16. numer.20.* voluerunt in delictis more Ecclesiasticis, vel mixtis solos saeculares Iudices esse competentes.

Mouentur omnes ex illo loco Pauli, Quid enim mihi de iis, qui foris sunt iudicare.

Secundo mouentur per *text. in cap.In nonnullis extr. de Iudaeis*, vbi Papa mandat quod si Iudaei proterumpant in contumeliam Creatoris, puniantur Iudices, & Principes saeculares.

Sed *Bald.in cons.315.& cons.316. cui cons. se subscripserunt Io. de Lignano, & quinque alij Canonistae Senatus Pedemont. apud Thesaur. decis.241. num.7.versic.* fuit opinio aliorum *Marquard. de Iudaeis, par.2. cap.9. per tot. Decian. in tractat. crimin. lib.5. cap.14. numer. 2. Bursat. cons.90. numer.1. & sequent. volum.1. Pegn. ad director. par.2. consil.71. Cardin. Tuscus in verbo Iudaeus conclus.372. numer.7. & sequent.Farinac.in Frag. crimin. par.2. in verbo Iudaeus numer.663. & Ricciull. de Iure personarum extra Ecclesiae gremium existentium, lib.2. cap.52. numer.6.* Quibus non obstantibus, generaliter docuerunt in criminibus mere Ecclesiasticis, so-

7 los Ecclesiasticos iudices esse competentes, in mixtis vero posse vtrosque, & Ecclesiasticos, & Laycos cognoscere, ita tamen, vt inter eos sit locus praeuentioni, *Farinac. vbi supra.*

Probat traditionem hanc D.D. text. in cap. Post miserabilem de vsuris, ibi iudaeos ad remittendas Christianis vsuras, per Principes, & potestates compelli praecipimus, *cap. autem in his §. secundum, de Verborum signif. cap. quod praecipitur 14. quaest.2. capit.1. de Offic. Deleg.* ex quibus clare colligitur, verbum praecipimus importare iurisdictionem, sicuti etiam importat necessitatem praecisam, *ad not.per D.D.in Rubr.Cod. de Mandat.princip.* Quod idem etiam probatur non obscure, in cap. postulasti de Iudaeis, vbi in crimine mixto Laycus potest compelli per Ecclesiasticum, vt procedat contra Iudaeum, neque obstant opposita nam.

Ad primum respondetur quod locus ille Pauli intelligi debet, de excomunicatione, & alijs poenis spiritualibus, vti ita illum intelligi *P.Cornel.à Lapidem dicto loco, vers.12.ita etiam Royas de haeretic. par.1. num.563.* vbi quod aliud dicendum est, quo ad penas corporales, & pecuniarias.

Ad secundum ex *text. in dict. cap. in nonnullis pluribus modis respondetur per Eymer. in direct.par.2. quaest. 46. numer.8. quem vide, Abb. vero addit in cap.postulasti, numer.4. vers.* & ad istum text. puto respondendum quod cum Papa praecipit Domino temporali, vt Iudaeum puniat, hoc facit, quia non ita de facili Ecclesiast potest iudaeos compellere, sicuti potest iudex Laycus, & ideo Papa id facere intelligitur ad faciliorem executionem iustitiae non per hoc tamen tollitur, quin Papa iurisdictionem habeat in ipsos, maximeque hoc colligitur ex verbis, canonum ponderatis à *Ricciullo, vbi supra, num.8. & seq.*

§. TERTIVS.

De Iudice competente Iudaei rem habentis cum Christiana.

8 SVrdus *in consil.497. num.8. & sequ.* pertractat hanc pulcherrimam quaest. an Eccl. iudex, sit competens in causa iudaei committentis simplicem fornicationem cum Christiana, & ibi ipse concludit negatiue, se tamen remittit in hoc cum maxima humilitate determi-

9 nationi S.M.E. Mouetur *Surdus nu.9. ex eo quod Iudaei*

10 *non ligantur Sac.Canonibus.Secundo mouetur nu. 12.* ex eo quod in simplici fornicatione nullus potest considerari in iudaeo contemptus fidei nostrae.

11 Verum contra Surdum insurrexit doctiss. & religiosiss. I.C.Siculus de nostra iur. prud. optimè meritus D. Marius Muta, & de decreto impugnando totum illud consilium tenet in casu nostro etiam Ecclesiasticum esse iudicem competentem huiusmodi iudaei, vbi iudicem Laycum in cognitione huiusce criminis praeuenerit, quod idem generaliter dixit in omnibus alijs criminibus mixti fori, ita *enim tenuit in suis comment. ad cap. Regis Sicil. volum.2. cap.68. Reg. Federici, num.15. vers.* Difficultas est.

Probat autem *Muta hanc sententiam suam, ad cap.111. eiusdem Regis, num.18.* ex eo quod in Ecclesia Romana, & in Summ. Pont, adest potestas super oues, boues, & vniuersa pecora Campi *ex psal.8. vbi Glos.* ait, quod omnia dixit, quia nec terrestia, nec coelestia dimisit, per Oues intelliguntur Christiani, per bestias, & vniuersa pecora Campi, alij infideles, qui quamuis non subsint

12 Roman. Pontifici quoad pastum, quoniam non est eorum Pastor, sunt tamen pedibus eius subiecti quoad dominium, & potestatem, quae ibi latè exornat Muta videndus. Si ergo sunt sub Iurisdictione Summ. Pontif. vtique poterit eos punire, & ita *in dicto cap.68. num.12.*

attestatur in Curia Archiepiscopali Panormi sæpè fuisse punitos similes Iudæos huiusce criminis accusatos, & ex his respondet Muta ad rationes Surdi, quod data iurisdictione concedenda est facultas Iusdicendi, quæ est effectibus Iurisdictionis, vt dixit idem *Surd. cons.* 152 *nummer.* 22. *& seq.*

13 Sed quidquid sit de hac ratione Mutæ, quam non latè, examinauimus in prima parte huius operis tit. primo de Summ. Pontif. certum est, quod ad materiam nostram spectat, quod si ex probabilibus circumstantijs colligi posse Iudæum cum Christiana fornicationē simplicem habuisse, vel in contemptum Religionis, vel vt Synagogam Superiorem esse ostenderet Ecclesiæ, sine dubio Inquisitores Hæreticæ prauitatis contra eos procederent, sicuti procedunt in omnibus casibus in quibus nostram Religionem quoquo modo contemnere præsumunt, vt infra videbimus in Bull. Greg. XIII. Et post hæc scripta vidi *D. Io. Baptistam Ciarlinum in suis controuersijs forensium iuditiorum, c.* 42. *nu.* 50. *& plur. seq.* vbi latissimè firmauit Iudicem Ecclesiasticum etiam competentem in materia Iudæi se commiscentis cum Christiana, & id melioribus rationibus probat, quam fecerit *Muta vbi supra*, & respondet omnibus rationibus, *Surd. in allegato cons.* 497. licet eum non alleget, additque non solum ita in Curijs Ecclesiasticis practicari, sed etiam sic fuisse decisum à Sac. Congr. S. Officij de Vrbe literis peculiaribus datis ab Eminent. D. Card. Mellino, æternæ memoriæ, ad Inquisitorem Regij sub die 11. Iunij 1621. Quibus mandauit ei ne nomine S Officij procederet contra huiusmodi Iudeos carnaliter Christianas cognoscentes, sed eas relinqueret Ordinarijs locorum puniendos prout ita etiam practicasse Episc. Parisiensem qui grauiter puniuit quendā Iudæū, qui filios ex Christiana susceptat, testis est *Boer. dec.* 316. *n.* 5. *vers.* Et ita.

Ego tamen literas Sac. Congreg. de quibus supra intelligo, vt procedant dummodo in dicto coitu adsit aliquis contemptus nostræ Religionis ex coniecturis probabilibus præsumptus, quia tunc sine dubio Inquisitores possent contra huiusmodi iudæos procedere, vt supra dixi.

§. QVARTVS.

An Inquisitores de Iure in aliquibus casibus possint Iudæos punire.

14 Dicendum breuiter est, sæclusis Pontificijs Constitutionibus, & solo Iure Canonico communi attento, Inquisitores in multis casibus posse Iudæos, & Saracenos punire, hosce autem casus infra videbimus, conclusionem nostram exprese docuerunt, *Eymeric. latiss. in direct. Inquisit. par.* 2. *qu.* 46. *per totam Locatus, Auctor Repertorij Inquisit. Comensis in Lucerna Inquis. omnes, in verbo Iudæus, Pegn. in comm. dictæ quæst.* 46. *Royas, de Hæret. parte prima, num.* 552. *& sequ. Farinac. Fragm. in verbo Iudæus parte secunda num.* 657. *& seq. Decian. dicto cap.* 14. *nu.* 2. *Azeued. ad Regias Hyspaniæ Constit. lib.* 8. *tit. tertio, lege prima, num.* 20. *& sequent. & num.* 23. vbi quod licet Inquisitor non possit Iudæis pœnas spirituales, & pœnitentiales imponere, sicuti Christianis, potest tamen priuare eos comercio Christianorum, præcipiendos Christianis ne cum Iudæis tractent, & eos carcere, pœnis pecuniarijs, & publicis verberibus, & similibus pœnis coercere.

15 Ex quibus patet perperam loquutos *Syman. de Cath. instit. titul.* 35. *de Iudæis, num.* 11. *& Soc. Sen. cons.* 119. *num.* 18. *volum.* 4. vbi concludunt Inquisitores non posse procedere contra Iudæum, qui aduersus Christianum dixerat, (la vostra Fede, e Fede da pazzi) *& Anchar. in cons.* 15. vbi consuluit, quod Iudex sæcularis debet Iudæum punire, qui proiecit immunditias super Crucem, quæ in Lytanijs deferebatur, sed hæc melius infra declarabitur quæstio.

§. QVINTVS.

De Bulla Gregorij XIII. Antiqua Iudæorum.

Ad difficultates hasce sedandas, emanauit à Sanctiss. D.N. Gregor. Papa XIII. Constitutio, quæ Incipit, antiqua Iudæorum improbitas, vbi Papa declarat casus particulares, in quibus Inquisitores possunt contra Iudæos procedere, eam nos breuiter explicabimus in sequent. §.

§. SEXTVS.

De Primo casu Bullæ nostræ.

Primus casus, in quo Inquisitores libere procedere possunt contra Iudæos, in Bulla nostra, hisce verbis explicatur.

Si quis Iudæus, aut infidelis, ex ijs quæ circa fidem cum illis nobis sunt communia veluti Deum vnum, & æternum, omnipotentem, Creatorem, omnium Visibilium, & inuisibilium, & similia non esse asseruerit, prædicauerit, vel priuatim alicui insinuauerit.

16 Casus hic noster concordat cum iure communi, ita namque ante Bullam prædictam tenuerunt *Direct. Inquisit. par.* 2. *qu.* 46. *num.* 4. *Zanch. addition. ad caput.* 36. *in verbo, delinquunt circa fidem eorum. Locatus in Iudiciali Inquisit. verbo Inuocare, numer.* 2. *vers.* Quædam alia sunt, *Decian. in suis Tract. Crim. lib.* 5. *cap.* 14. *num.* 2. *vers.* & insuper notandum *Marquard. de Iudæis, par.* 2. *cap.* 9. *nu.* 2. *Bursatt. cons.* 90. *num.* 1. *vol.* 1. & post Bullam Gregor. XIII. de eaque mentionem facientes, *Peg. in com. d. quæst.* 46. *Zanard. in Sum. Diuinor. præcept. par.* 1. *cap.* 4. *vers.* Vltimo subijciuntur, *Azorius in Summ. tom.* 1. *lib.* 8. *cap.* 22. *quæst.* 12. *Io. Franc. Leon. in Thesaur. fori Ecclesiastici par.* 3. *cap.* 35. *nu.* . . . *& Farin. qui alios allegat de hæresi, qu.* 178. *nu.* 146. *& in suis Fragm. Crim. par.* 2. *in verbo Iudæus num.* 659. *latiss. Sousæ in Aforis. Inquisit. lib.* 1. *cap.* 37. *num.* 17. *qui alios allegat.*

Rationem huiusce rei assignant *Eymer. & Locat. locis citatis*, nam in ijs in quibus nobiscum conueniunt a Christianis non distinguuntur, & in his, nec Iudæi sunt, nec pro hæreticis habentur, vnde ea impugnando dicuntur directè fidem Christianam impugnare.

17 Contra tamen hanc conclusionem senserunt *Conrad. lib.* 4. *de hæret. cap.* 2. *& Fernandus Vasquez Contr. Illust. lib.* 1. *cap.* 24. quorum sententiam contra communem opinionem esse, & nulla niti ratione probauit, *Pegn. d. com.* 71. *sub litera A.*

18 Dubitari tamen hoc loco potest, an Iudæus ad Sectā Saracenorum transiens possit, ab Inquisitore puniri, in qua re *Oldradus cons.* 51. *si Iudæus Alber. in Rubr. Cod. de Iudæis, col.* 1. *vers.* Quæro circa hanc, *Io. Andr. in addition. ad specul. in Rubr. de Iudæis circa finem, vers.* dubitari vidi *Io. de Anan. in cap. ex speciali in fin. de Iudæis, & Rom. in Singul.* 687. *Incip.* Cras Christus ascendit, tenuerunt talem Iudæum nequaquam puniri posse. Sed, Contrarium quod, & puniri possit, & ab Inquisitore sit talis Iudæus coercendus melius docuerunt, *Campegius ad Zanch. de hæretic. cap.* 36. *vers.* tandem circa hanc tractationem, *& Decianus Tractat. Criminalium, lib.* 5. *cap.* 12. *numer.* 34. & hæc opinio non videtur habere probabile dubitationem post Bullam nostram, in precitatis verbis, cum enim Secta Saracenorum multa contineat

tineat discrepantiâ à rebus quas communiter credunt Iudæi nobiscum, vt videre est ex *Eymerie.in Direct. par. 2. quæst.46. num.12. vers.* Respondetur quod Iudæi, si Iudæi ad Saracenorum sectam transeunt, per consequẽs necessarium in aliquibus, communibus Iudæis, cum Christianis discrepant, & ita formaliter sub verbis nostræ Bullæ comprehenduntur, & ita etiam tenuit *Eymerie. in cit.quæst.46.*

Si tamen Iudæus transiret ad aliquam Sectam, quæ nihil contrarium haberet in rebus, in quibus Iudæi nobiscum conueniunt tunc iudicarem minime posse Iudæos ab Inquisitore puniri, & ita rem hanc videtur declarare *Campeg.loco citat.in fine.*

§. SEPTIMVS.

De Secundo casu Bullæ Nostræ.

19 *SI Dæmones inuocauerit, consulueritue, aut eorum responsa acceperit, ad illos ve sacrificia, aut preces ob diuinationem aliam ve causam direxerit, aut quid eis Imolauerit, vel thuris, alterius vtrei fumigationes obtulerit, aut alia qua vis impietatis obsequia præstiterit.*

Secundus iste casus est veluti corrolarium primi, nam nobiscum conueniunt Iudæi, solum Deum adorandum illique soli vti Deo preces fundendas ipsumque solum futura scire, vnde cum Iudæi in casum nostrum secundum huius Bullæ dispositionem incidentes prædicta in quibus nobiscum conueniunt, saltem facto negent, sequitur casum nostrum esse veluti corrolarium primi.

20 Controuersia olim fuit quæstio, quis in casu hoc Iudæum punire deberet, an Princeps sæcularis, an Inquisitor, & tandem quæstione hac reducta in Curia Rom. Greg.XI. in publico Consistorio mandauit D.D. Card. Bonon. & Mutin. quatenus scriberent, & mandarent Episcopo Illerdensi in cuius fortijs Hebræus quidam (qui Dœmones inuocauerat, illis sacrificauerat, respon-sa expectauerat, & habuerat,) in sequestrum conuocatus erat, quatenus intra certum tempus dictum Hebræum consignaret Episcopo Barchinonensi, & *P.Eymerico Inquisit.in Aragonia, & literas, dictorum Card. ponit Eymericus dicta qu.46.nu.17.* ad huius casus materiam allegari possunt, & de Iudæis in casum indicentibus, *Eymericus dicta qu.46. num.17. Campeg. ad Zanchin. de hæret. cap.36. in verbo delinquunt circa fidem nostram, in fin. Farin.de Hæresi, quæst.178.num.146.Io. Franc.Leon.in Thesau.fori Ecclesiastici remissiuè ad Bullam nostram cap.35. nu.119. Azor.loco iam supra in primo casu allegato, & Zanard.loco ibid.cit.*

§. OCTAVVS.

De Tertio casu Bullæ Nostræ.

21 *SI Christianos verbo, facto, vel exemplo, aut quouis alio modo, nefaria huiusmodi docuerit, vel ad ea perpetranda perduxerit, vel perducere attentauerit,* Et hoc quod dicit *Eymericus dicta quæst.47. num.4. vers.* Si ergo Inueniantur, ibi, præsertim in præsentia Christianorum, *vbi Pegna addit*, quia quandoque ad similia, suo malo exemplo Christianos pertrahunt, vel perducere attentant, circa conatum huiusmodi, quando debeat puniri videnda sunt ea, quæ dixi in materia Bullæ Pij V. *Si de protegendis*, vbi late de hac re.

§. NONVS.

De Quarto casu Bullæ Nostræ.

22 *SI Saluatorem, & D. N. I. C. purum hominem, vel etiam peccatorem fuisse; Matremue Dei non esse Virginem, & alias huiusmodi Blasph. quæ per se hæreticæ dici solent, in Christianæ fidei ignominiam contemptum, aut corruptionem impie protulerint.*

Distinctionem hanc de blasphemijs hæreticalibus, & non hæreticalibus ad propositum nostrum Iudæorum pulcherrime, attulit *Eymericus dicta quæst.16.num.10. vers.* Respondetur multipliciter.

23 In Blasphemijs namque non hæreticalibus quoniam delictum illud est, mixti fori, vti probaui in titul.de Blasphemis, in propria quæst.de hac re, Iudæos punire potest, & Iudex Ecclesiasticus loci ordinarius, & Iudex sæcularis, ita vt inter eos sit locus præuentioni pro vt de delictis mixti fori in genere loquens, in materia nostra Iudæorum, dixit alijs etiam allegatis *Farin.in frag. crim.part.2.in verbo, Iudæus nu.664.& de Iudæo Blasph. al Corpo di Christo la farà eosi,* quod possit puniri, tam ab Ecclesiastico, quam à sæculari decidit Senatus Pedem. apud *Thesaur.decis.241.n.7.vers.3.* fuit opinio aliorum.

Sed, quo ad Blasph. Hæreticales nominatas in verbis prædictis Bullæ Iudex erit Inquisitor, vt in Bulla nostra, late *Lazar.de Blasph.quæst.6.num.15.*

Et licet *Alex.& alij allegati per Marquard.de Iudæis par.2.cap.9.nu.5. & Farin.de delict.& pœnis quæst.20. num.41. Lazar. loco supra citato, nu.5.* tenuerunt quod Iudex sæcularis punit Iudæos in crimine Blasphem. attamen illorum doctrina procedit in Blasphemo non hæreticali, ita tamen, vt etiam Iudex Ecclesiasticus in illo Blasphemiæ genere punire possit Iudæum, modo supradicto, nam in hæreticali solus Inquisitor cognoscit.

Quod maxime procedit in casu nostro, in quo Iudæus præsumitur hasce blasphemias proferre in contemptum Religionis Christianæ, & clarum est, quod Iudæus Christi fidem contemnens subditur iudicio Inquisitorum, vt infra dicemus in nono casu.

24 In Christianæ fidei ignorantiam contemptum, & corruptionem impie protulerit, optime *Dec. in tract. crimin.lib.5.cap.14.num.2.* in principio, vbi quod Iudæi subdütur Inquisitori si delinquunt circa fidem nostram, contemnendo, vel vilipendendo eam, vel etiam comittendo aliquod in contumeliam Christi, & eius fidei, & Ecclesiæ, ita etiam *Royas in tract.de hæret. par.1. n.557. vbi reprobat Socin.Seu.in conf.119. vol.4.* qui consuluerat quendam Iudæum non posse puniri ab Inquisitoribus, eo quod aduersus Christianum dixerit *(la vostra fede, è fede da pazzi,) Marquard.de Iudæis, par.2.cap.9. nu.3. Farin.in Fragm.Crim.par.2.in verbo Iudæus, num. 657.& de hæresi quæst.178.num.133.vbi alios plurimos allegat, quibus adde Bald.conf.110.vol.2.*

§. DECIMVS.

De Quinto casu Bullæ nostræ.

25 *SI eiusuis eorum opera, aut consilio, vel fauore aliquis Christianus à fide defecerit, quamque semel susceperat ab negauerit, vel ad Iudæorum seu aliorum infidelium Ritus Ceremonias, superstitiones, vel impias sectas transierit, vel redierit, seu in hæresim aliquã inciderit, aut qui vt Christi fidem abneget, seu in hæresim incidat, opem consilium fauorem ve quomodocumque præstiterit,* idem etiam erat ante Bullam hanc, vt patet ex *annot. per au-*

flor. Repert. inquisitor. in verbo Iudæus, versic. Item Inquisitor potest, *Marquard. de Iudæis, par. 2. capit. 9. numer. 3. versic.* Sicut etiam de Iudæo, *Auctor Lucernæ Inquisitorum, in verbo Iudæus numer. 1. Royas in tractatu de hæret. par. t. num. 558. late Campeg. ad Zanch. de hæresi, cap. 36. versic.* deliquit circa fidem nostram, *Decian. in tractat. crimin. lib. 5. capit. 14. numer. 2. latiss. & pulcherrime Eymericus in Direct. Inquisitor. part. 2. quæst. 44. numer. 3. & Pegna in comm. 69. sub litera C,* vbi etiam de Ritu, quo Iudæi facti Christiani, ad iudaismum redeunt *Siluester in Summ. in verbo Hæretici secundo, numer. 4. Santarellus de hæresi cap. 2. dub. 1. num. 7. Farinac. de hæresi, quæst. 178. num. 143. vbi alios allegat, & num. 145.*

Et ratio huiusce rei est, quia si iudæi ratione delicti efficiuntur de foro inquisitorum, quibus commissa est omnimoda fidei defensio, vti considerauit *Bursatt. consil. 90. numer. 3. volum. 1.* alias enim meliores essent conditionis, quam Christiani, & sic ex sua malitia premium exemptionis obtinerent late *Repert. Inquisit. vbi supra versic.* An, & ex qua cam, circa medium.

Latissime de materia omnino vid. *Surd. consil. 498. volum. 4.* vbi bene probauit iudicem Ecclesiasticum, & inquisitorem posse punire quendam Hæbreum, ex eo quod instigauerat alium Hæbreum factum Christianum, vt rediret ad iudaismum, & ibi multa opportunè docuit in hac materia Hæbreorum delinquentium.

§. VNDECIMVS.

De Sexto casu Bullæ.

26 *SI quis Cathecumenum, vel quemcumque ex Iudæis, aut infidelibus, Deo inspirante ad fidem Christi venire volentem, post declaratam, nutu, verbo, facto, aut quocumque alio modo, eius voluntatem à fide, vel fidei instructione tunc Sacri Baptismi susceptione retrahere, auertere, vel dehortari, aut ne ad finem veniat, ne regenerationis lauacro abluatur, quouis modo impellinerit,* in hoc casu etiam ante Bullam Inquisitores poterant procedere contra Iudæos, optime *Bald. consil. 365. numer. 1. volum. 1. & consil. sequen. vbi Roncical. in addit. Marquard. de Iudæis par. 2. cap. 9. numer. 3. versic.* Sicut etiam de Iudæo, *Decian. vbi supra, dict. numer. 2. & cap. 12. numer. 8. Farinac. de hæresi, quæst. 178. num. 143. qui alios allegat, adde Campeg. ad Zanch. de hæretic. cap. 36. in §. delinquunt circa fidem nostram, versic.* Hoc idem affirmatur.

§. DVODECIMVS.

De Septimo casu Bullæ nostræ.

27 SEptimo Inquisitores procedere possunt contra Iudæos, *Si Apostatas, seu Hæreticos scienter domi acceptauerint occultauerint &c. vel eis quomodolibet opem auxilium, vel fauorem præstiterint.*

Et etiam in hoc casu posse Inquisitores procedere dixerunt *Symanch. de Catholic. Institut. titul. 35. de Iudæis, numer. 11. Squilacens. in tractat. de fide Catholica cap. 46. numer. 1. & 2. Pegna dicta verba nostræ Constitutionis allegans 2. part. Directorij com. 76. versic.* Iudæi vero, *& com. 77. versic.* Iudæi propterea, *& Farin. qui alios alleg. de Hæresi, quæst. 178. numer. 143. & quæst. 282. num. 66.*

§. DECIMVS TERTIVS.

De Octauo casu Bullæ.

28 OCtauo Inquisitores procedere possunt contra Iudeos, *Si libros Hæreticos, vel Thalmudicos, aut alios Iudaicos damnatos, vel alias prohibitos retinuerint &c. diuulgauerint, vel in quacumque loca detulerint, aut ad eam rem opem suam accomodauerint.*

De huiusce casus octaui, materia, & de prohibita lectione libror. omnium damnatorum etiam infidelibus, & iudæis, & quo in casu contrauentionis possint, & debeant ab Inquisitoribus puniri late *Peg. in 2. par. Direct. per cap. fraternitatis de hæreticis comm. 3. in fin. vers.* Postremo in fine huius commentarij, *Bursatt. consil. 90. num. 4. seq. volum. 1. & Farinac. de hæresi, quæst. 180. num. 10, qui alios latissime allegat.*

29 *Vel Talmudicorum*, de duplici Hæbreor. Thalmud, Hyerosolomitano scilicet, & Babylonico, vide *Dec. in tr. act. crim. lib. 5. cap. 12. num. 3. Marquard. de Iudæis par. 3. cap. 1. nu. 49.* vbi quid in hoc lib. continetur, *Flauius Cherub. Scholio. 2.* in Bullam 20. Clem. VIII. Et de spetiali prohibitione illius libri, vide Bull. Innocen. IV. incip. impia iudæorum, & decretum particulare Illustr. Card. Supremor. Inquisit. Incip. cum sicut Nuper, post Direct. Inquisit. inter literas Apostolic. pro S. Offic. & vltimo loco Bullam Clem. VIII. Incip. Cum Hæbreorum malitia de qua in *Bullar. nono, tom. 3. Const. 20.*

§. DECIMVS QVARTVS.

De Nono casu Bullæ nostræ.

30 NOno possunt Inquisitores procedere contra Iudæos, *Si Christianos deriserint redemptionisque nostræ Hostiam salutarem, in ara Crucis immolatam Christum Dominum ludibrio habentes, quandocunque maxime vero in Sacro Parasceues die, Agnum seu ouem, vel quid aliud Cruci affixerint, aut appenderint, in eam vel conspuerint, seu quomodocumque contra eam fecerint.* Huc spectant omnia quæ supra dixi in 4. Casu Bullæ nostræ, vers. in Christianæ fidei.

De hac Memoria Pass. D. N. quotannis fieri solita à iudæis in ludibriũ Religionis Christianæ, crucifigendo pueros, agnos &c. plura *Marquard. de Iudæis parte prima, cap. 7. num. 2.* sed quod in isto casu puniri debeant per Episcopos, vel iudices sæculares, tenuerunt post *Oldrad. consil. 36. Repertor. Inquisitorum in verbo Iudæus §. An Inquisitor possit procedere, & Decian. in tract. Crimin. lib. 5 cap. 12. num. 18.*

Verum quam male isti locuti sint, patet ex allegat. supra in quarto casu Bullæ, vbi plurimos allegaui, qui generaliter, & bene docuerunt, iudæos vilipendentes Ecclesiam, Christum, & Christianam fidem puniri debere ab inquisitore, vnde cum isti iudæi Cruci affigentes oues &c. vilipendant Christum non video, quomodo possint à iurisdictione inquisitorum subtrahi, stante vero dispositione Bullæ nostræ clarissimum est cessare omnes aduersariorum doctrinas.

§. DECIMVS QVINTVS.

De Decimo, & vltimo casu Bullæ.

31 *SI Nutrices Christianas contra Sacrorum Canonum statuta, diuersorumque Rom. Pontificum &c. sanctiones, adhuc retinuerint.*

Dubi-

Dubitari hoc loco potest, an iudæis licitum sit retinere nutrices extra domum, in quare.

Cardinalis in capit. ad hæc, de iudæis, vers. oppono, & Abb. ibid. num. 2. voluerunt id iudæis *licere aam text. in dicto capit.* ad hæc, qui illud prohibet hæc verba, in eorumdem domibus.

Sed contrarium est verius, vti probarunt alijs plurimis relatis, *Sanch. ad præcepta Decalogi, lib. 2. cap. 31. num. 13. & Ricciullus de iure personar. lib. 2. capit. 28. num. 17.* nam siue in Domo propria, siue extra retineantur nutrices, semper ob familiaritatem adest periculum subuersionis, quæ fuit ratio decidendi, *in dicto cap. ad hæc.*

Neque obstant illa verba, in eorumdem domibus, nam illa non fuerunt apposita ad restringendam prohibitionem, sed gratia frequentioris vsus, vti bene declarat *Sanch. vbi sup.*

32 Ratio autem quare hic casus in bulla nostra reseruetur Inquisitoribus est, quia est contra decorem Christianæ religionis, quo nos Christiani, qui sumus filij liberæ, seruiamus filijs Ancillæ, qui sunt iudæi, quæ est ratio assignata à *text. in cap. & si iudæos, de Iudæis, Sanch. vbi supra, num. 20. & Ricciullus loco allegato, num. 12.*

33 Ex quibus sequitur, quod Princeps secularis, non potest in hoc dispensare, cum decori Christianæ Religionis derogari nequeat, ita *Ricciull. dicto num. 12.*

Imò nec Episcopi ob eadem rationem poterunt in hoc dispensare, etiam vt extra domum nutrix retineatur, *Ricciull. vbi supra, n. 18. Sanch. d. c. 31. n. 27.*

34 *Aut eas retineas die, qua Sanctiss. Eucharistiæ Sacramentum sumpserint lac vao, vel pluribus diebus, ia latrinas, Cloacas & alia loca effundere, coegerint,* & cum ex hoc maxime Christus D.N. villipendatur, non est dubium quin optime statutum sit, vt in hoc quoque casu procedant Inquisitores vt patet ex allegat supra, & de huiusmodi iudæis cogentibus nutrices lac in cloacas effundere post susceptum corpus D.N. vide *text. in cap. & si iudæos, de iudæis Calder. cons. 2. incip. iudæus Dolosa, & appræsate sub lit. de iudæis, & Campeg. ad Zanch. de hæret. cap. 36. §. Delinquunt. cap. fidem nostram, vers.* Hoc idem affirmatur.

§. DECIMVS SEXTVS.

De alijs casibus, in quibus Iudæi subsunt foro Inquisitorum.

35 Accusantur quandoque iudæi in hoc Tribunali S. Inquisitionis, quod imagines Sanctorum fregerint, vel conspurcauerint, & tunc clarissimum est, quod possunt contra eos inquisitores procedere, tamquam villipendentes Christianam fidem, & Religionem, ex alleg. supra in 4. casu Bullæ Gregor. XIII an autem hoc sit de fictum mixti fori, dixi in tit. de Blasphemia, in propria quæstione, & hic casus videtur in Bulla Gregor. comprehensus in 9. casu, vbi de iudæo conspuente in Crucem, & si in vim quarti casus Bullæ puniri debent ab inquisitoribus iudæi, verbo Hæretica. les Blasphemias proferentes, cur non ab ijsdem puniri debent iudæi facto Blasphemias committentes, conspurcando silicet imagines, & ita in proposito arguit *Azened. Regiar, Constit. lib. 1. tit. 1. l. 3. n. 9. vti etiam eum allegaui, in tit. de Blasphemia.*

36 Secundo inquisitores procedere possunt contra iudæos, ab radentes in Biblijs verba, quæ Christo conuenire possunt, & tripudiantes ornatiusque incedentes in die veneris Sancti, de quibus *Alex. cons. 233. n. 6. vol 6. & Lazar. de Blasphem. qu. 2. a. 33.*

37 Tertio procedunt Inquisitores contra Iudæos, ibi accendi facientes ignem in die Sabbati per Christianos, vel eorum opera vtentes in seruitijs vilibus, & item contra Christianos iudæis in supradictis inseruientes, nam omnia hæc tendunt ad decorem cultus iudaici, & in ludibrium religionis Christianæ, ostendentes se se iud. Christ. superiores in eo quod possūt, ita cautū esse peculiari constitutione Nicolai V. quæ incipit, super gregem Dominicum §. Nec possunt, sub datum Romæ Kal. Iulij 1446. Pontificatus suis anno 1. attestatur Ricciull. de Iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium *lib. 2. cap. 39. aa. 18.* Sic etiam pluries rescripsit Sac. Congregatio Eminentiss. D.D. Generalium Inquisitorum, Reuerendiss. Inquisitori Cremonæ, vt ex literis eiusdem Congregat. quæ conseruatur in Archiuio nostro, pro vt etiam scio plures Hæbreos, qui pluries opera Christianorum vsi fuerant in exercitijs vilibus fuisse condemnatos ad Carceres formales, & alias pœnas abitrarias ab Ordinarijs, & Inquisitoribus.

§. DECIMVS SEPTIMVS.

An Iurisdictio concessa Inquisitoribus à Gregor. XIII. in casibus de quibus supra intelligatur priuatiue, quo ad Laycos.

38 Breuiter dicendum, quod in casibus de quibus in Bulla, & etiam in præcedentibus inquisitores procedunt priuatiue, quo ad Iudices laycos, ita *Scacc. de iudit. ciuilibus, Crimin. & hæreticalibus, libr. 1. capit. 12. numer. 53.* vbi dixit, quod ea quæ inquisitoribus delegantur, semper delegantur priuatiue, quo ad laycos Iudices, & ita etiam, vt plurimum practicatur in hoc Tribunali, etiam in iudæis fractoribus imaginum, qui non videntur casus explicite comprehensus in Bulla.

Et in omni casu, cum, inquisitores præueniunt, in cognitione, seu captura, &c. contra iudæos imaginum fractores, sine vlla tunc difficultate procedunt, nec laycus vllo se modo intromittit in cognitione illa, & ita Sanctum Offitium puniuit grauiter quendam Iudæum, qui in terra Sablonetæ conduxerat Domum cuiusdam Christiani, in qua aderat imago B.M.V. quæ ex post reperta fuit expurcata, & deleta ab eius filijs, ipso sciente, & non obstante, cum facile posset, & teneretur, vti mihi significauit Reuerendiss. *Abb. S. Ant. Crem.* in nostro S. Offitio consultor, collega ac affinis meus amantissimus.

39 Quo ad casus tamen explicite in Bulla comprehensos clarissima est supradicta doctrina, quod iurisdictio sit Inquisitorum priuatiue quo ad laycos, iudicis, idque non obscure colligi posse videtur, ex verbis memoratæ Bullæ Greg. VIII. ibi, statuimus, & declaramus Inquisitores Hæreticæ prauitatis libere posse in omnibus causis, & casibus qui, sequuntur, verbum enim libere multum ampliat dispositionem, & excludit omne impedimentum, & alterius cuiuscumque contradictionem, vt singulariter dixit *Decian. cons. 41. n. 14. vol. 2. & Card. Tuschus Pract. conclus. tom. 2. litera D. concl. 306. n. 4. & seq. & tom. 5. litera L. concl. 335. n. 5. & seq.* & libere non dicerentur in casibus Bullæ procedere inquisitores posse si etiam iudices layci de illis possent cognoscere, etiam vbi ipsi præuenissent, & in omni casu Inquisitores sunt iudices competentes ad cognoscendum an iurisdictio sit sua *Freitas ad Roder. de Confess. sollic. quæst. 5 n. 39.*

§. DE-

§. DECIMVS OCTAVVS.

De Tortura, & abiuratione Iudæis iniungenda.

40 Distinguenda hoc loco sunt iudæorum delicta, quæ triplicis generis esse solent. Alia namque sunt delicta, contra ea quæ nobis, & ipsis sunt communia qualia sunt delicta, contra ea quæ nobis, & ipsis sunt communia qualia sunt delicta, 1.2.3. & 8. casus Bullæ nostræ Gregorianæ, nam quoad retinentes Talmud, quod dicatur delinquere contra fidem nobis, & ipsis communem patet, quia licet dictus liber contineat plurimas Blasphem. contra Christum. & B.M.V. attamen continet etiam plura contraria ijs quæ nobis, & ipsis sunt communia, vt videre est, apud *Marquar. de Iudæis p.3. c.1.n.49.* & hoc respectu tantum, dicuntur iudæi delinquere modo dicto.

Alia sunt delicta iudæorum contra fidem nostram, qualia sunt, alia delicta comprehensa in alijs casibus Bullæ, & etiam in 8. casu ratione librorum continentium hæreses, quo ad nostram fidem tantum.

Alia sunt delicta contra eorum fidem propriam, de his hoc loco non est agendum, nam ea non puniuntur, vt supra vidimus in prima quæst.

41 Quo ad delicta iudæorum primi generis, quoniam in his, & quo ad eos, & quo ad nos sunt hæretici, vti dixit *Eymericus in direct. Inquisit. p.2. q.46. n.3. & seq.* ideo in his.

Si iudæi veritatem non fateantur, & ad sint indiria sufficientia ad torturam, iuxta ea, quæ dixi *de indit. & tortur.* torquentur pro veritate habenda.

Si vero veritatem fatetur, scilicet v.g. dixisse Deum non esse Omnipotentem, interrogatiq; super intentione, & credulitate respondeant, se ita etiam credidisse, coguntur abiurare de formali, vti vere Hæretici, *Eymer. in direct. d.q.46. in fin. vers.* quo iudæo, vbi *Pegu. com. 71. eod. vers.* ponit formam abiurationis ab hæretico faciendæ *Zanard. in sum. diuinor. præcept. c.4. to.1. vers.* si igitur in supradictis.

Si autem intentionem negent, super ea torquentur, & in omnibus, & per omnia eodem modo contra eos proceditur, ac contra Christianos, & iisdem pœnis plectuntur, ac ipsi Christiani, & pro gradu suspitionis, vel leuis, vel vehementis abiurare solent.

42 Quo ad delicta vero secundi generis torquentur tantummodo pro habenda veritate, & super complicibus, nam in his vere ipsi hæretici non sunt, sed quoniam contra fidem nostram grauissime delinquunt, ideo puniri debent grauissimis pœnis de quibus in Constitutione Greg. xiii. & Clem. viii. nec in isto casu coguntur ad abiurationem, quoniam Ecclesia non cogit eos ad fidem, & eos in suis ritibus tollerat.

§. DECIMVS NONVS.

Quibus pœnis Iudæi, & alij Infideles puniantur.

43 Inquisitores punire solent iudæos, delinquentes in casibus prædictis varijs pœnis, priuationis communionis cum Christianis, pecuniarijs, Carceris etiam traditionis brachio sæculari, & hoc pro modo, & qualitate delictorum, & iuxta Pontificias constitutiones, de quibus supra, ita *Sanch. de hæretic. cap. 36. numer. 4. vbi Campeg. Siluest. in verbo iudæus quæst. 5. Zanardus in summ. diuinorum præceptorum tom.1. cap.4. versicul. secundo, puniuntur, late Pegna ad Directorium parte secunda, quæst.44. comm.69. sub litera C. Bursat. consil. 90.* vbi de iudæo pœnes quem reperti fuerunt libri prohib. lectionis.

44 Tandem animaduertendum, quod Inquisitor sine Episcopo, nec Episcopus sine Inquisitore punire possunt iudæum, eum committit aliquod crimen, pro quo sint subiecti iurisdictioni Inquisitorum, ita *Pegna dicto com. 68. vers.* Illud hic non est omittendum, & *Farin. de hæresi, q.178. n.147.*

§. VIGESIMVS.

An paruuli Iudæorum possint Baptizari inuitis parentibus.

45 Qvamuis maxima de hac re sit controuersia, inter D. Tho. & Scotum, magis tamen comunis opinio est negatiua, quam latissime pluribus cumulatis probauit *Ricciull. de iure person. & lib. secundo, capitul. 32.* sufficit tamen quod adsit consensus Aui paterni licet patet Iudæus infantis contradiceret, *latiss Gratian. discep.977. tom.5.* vbi etiam attestatur, quod ita fuit iudicatum, si tamen infans iudæus inuitis parentibus de facto Baptizaretur, vtique cogendus esset ad obseruantiam Baptismi, *Affl. decis.151. Ricciull. vbi supra, capitul. 34.* Ex quo patet falsam, & Erroneam esse opinionem *Calder. cons. 3. num. 2. de Iud.* vbi consuluit talem infantem sic Baptizatus debere ali penes patrem iudæum, præstita per patrem cautione de eo restituendo cum ad legitimam ætatem peruenisset, *Ricciull. vbi supra, numer.4.* vbi etiam, quod ita Romæ 22. Octobris 1587. fuit iudicatum, Cuius autem ætatis debeant esse pueri Iudæorum, vt possint inuitis parentib. Baptizari, *Ricciull. vbi supra, c.33. per tot.*

Et post hæc scripta visum D. Io. Baptistam Ciarlinum I.C. de nostra Iuris prudentia benemeritum, ac Vicarium meritissimum Episcopi Regiensis in suis *con. trouer. forensium iudiciorum, capit.42. ferè per totum, & maxime numer. 46.* vbi attestatur in; Ciuitate Regij, sub die 23. Septembris 1629. re etiam participata cum Reuerendiss. P. Inquisitore illius Ciuitatis, & in eius Congregatione S. Offitij proposita quendam puerum iudæorum annorum octo fuisse baptizatum, quia instanter baptismum petierat, non obstantibus contradictionibus parentum qui prætendebant examinari dictum puerum ipsis etiam præsentibus, & videntibus ac audientibus eum dicentem se velle fieri Christianum, vt certi essent de eius voluntate.

Hæc tamen, quæ diximus de Baptis. infantium iudæorum cessant in infantibus hæreticorum si enim hæretici cogi possunt ad Baptismum filiorum suorum, quia ex quo in Album Christianorum relati sunt Ecclesiæ subditi effecti sunt, bene *Gamachens, in 2.2. quæst.10 de infidelitate, c.34. vers.* De Hæreticorum filijs.

§. VIGESIMVS PRIMVS.

Quomodo Confessarius se gerere debeat cum conuersantibus, cum iudæis, alijs Infidelibus.

46 Imprimis animaduertat Confessarius, prohibitam esse communionem Iudæis in Respicientibus Religionem, ita *D.Tho. in 22.q.199. art.2. ad quartum Sanch. in summ. lib.1. c.7. n.1. latissime Ricciull. de iure person. extra Ecclesiæ gremium existentium lib.2. cap.39. per totum caput,* vbi infert vtiliter ad multa in praxi necessaria.

Ex quo infero ad pulcherrimã quæstionem, quæ de facto

de facto accidit in Ciuitate Regij, teste *D. Io. Baptista Cylino Vicario Generali illius Ciuitatis in supracit. cap. 42. suarum controuers. n. 72. & seq.* de quodam Iudæo, qui dum Cathechizaretur, ex quo eius Vxor nunquam voluit à iudaïsmo recedere ab ea instanter requirebatur, vt ei daret libellum repudij more Iudæorum, vt & ipsa posset alteri nubere, verum habito coloquio de hac in pluribus Congregationibus ad hoc factis, & cum Reuerendiss. Inquisitore illius Ciuitatis, ipsemet vt Vicarius Generalis denegauit dicto iudæo licentiam dandi libellum repudij dictæ eius Vxori modo Iudæorum, idque rectissime factum fuit, quia quidquid sit de tempore, quo legalium obseruatio cœpit esse mortifera, in quo ego sequor opinionem *Scoti in quarto sent. dist. 3. quæst. 5.* quam latissime tuetur olim præceptor meus amantissimus *P. Fabr. in quarto disp. 10. cap. 6.* certissimum est, quod nunc obseruatio legalium, & sic oblatio repudij secundum formam traditam à Moyse Deuteronom. 24. vbi Tostat. & Cornelius à lapide omnibus etiam iudæis est mortifera.

47 Quinimo in rebus etiam politicis ea comunio prohibita est fideli, cum iudæo, ex qua resultare potest nimia familiaritas, *Ricciullus, vbi supra, cap. 31. per totum,* vnde infert non licere Christiano simul habitare cum Iudæo, nec cum eo spurcissime se commiscere, quod delictum à nostris Mediolani Constitutionibus, in titulo de Iudæis, punitur pœna mortis naturalis, nec vti opera medici Hebræi, nec cum eisdem ad ludos, nuptias, & conuiuia ire, que omnia, & alia plura latissime ibi prosequitur *Ricciull. videndus, & pluribus capitibus seq.*

48 Secundo considerare debet Confessarius, an Christianus communicando cum Iudæo habuerit in intellectu errorem, credendo sz. Eccles. errare prohibendo tale commertium, nam tunc talis esset excommunicatus excommun. Bullæ Cœnæ Domini, *Beloch. de Casib. Reser. par. 2. quæst. 9. in Tabell. Pisaur. n. 143.* & si non habuerit talem errorem interrogandus est Christianus saltem cum iudæo communicauerit, ex contemptu Ecclesiæ, vel Episcopi, nam ratione huius contemptus formalis communicatio, quæ alias esset venialis, euaderet mortalis, *Bellocb. vbi supra, numer. 141. & seq.*

49 Tertio conetur confessarius inducere pænitentem ad contritionem suorum peccatorum, ostendendo ei grauitatem delicti, & periculum cui se exposuit, nam iuxta illud Psalm. 17. *Cum Sancto Sanctus eris, & cum peruerso peruerteris.*

50 Quarto iniungent confessarius pænitenti, & satisfactoriam, & perseueratoriam pœnitentiam prudenti ipsius arbitrio, qualitati delicti, & illius circumstantijs accomodatam.

Interim de tota hac Iudeor. materia, videndus est, *P. Gauant. in Manuali Episcopor. in verbo Iudæi, & omnes summistæ ibid. Modern. Barbos. in Collect. Decret. tot. tit. de Iudæis, & Azeued. ad Regias Hysp. Constit. l. 8. tit. 2.* de los Iudios y moros, *l. 1. & Concil. nostrum Prouinciale V.*

TITVLVS XV.

De edentibus carnes in diebus prohibitis.

SVMMARIVM.

1 *Haresi circa delectum ciborum.*
2 *Dies in quibus quis carnes comedere nequit, vbi de Ieiunio Quadragesimæ.*
3 *Comedens carnes diebus vetitis est suspectus de heresi, & quando non. seq.*
6 *Quis possit licentiam concedere carnes comedendi in diebus prohibitis.*
7 *Qualiter huiusmodi rei sint suspecti, & seq.*
11 *Inquisitores sunt Iudices huius criminis.*
12 *Inquisitores an procedant contra comedentes pisces, & carnes vbi aliqui licentiam habent comedendi carnes, & seq.*
14 *Infirmitas qualiter probetur.*
15 *De Tortura Abiuratione, & pœnis horum reorū & 16.*
17 *Quomodo confessarius se gerere debeat cum huiusmodi reis.*

§. PRIMVS.

De hæresibus, circa delectum Ciborum.

1 PRæmittendum est hoc loco, antiquam extare hæresim, nostris temporibus, renouatam à Sectarijs quibusdam, improbantem in Ieiunijs delectum Ciborum, quam late (vt alios omittam) reprobauit *Greg. Valenti. tom. 3. in Summ. D. Thom. disp. 9. quæst. 2. punct. 2. versic. 2.* controuersum inter nos, & Sectarios est, vbi plurimis scripturæ sacræ locis, Conciliorum antiquorum, & Sanctorum Patrum, auctoritatibus probat, de fide certum esse, Ieiunium nostrum, cum delectu ciborum, idest cum abstinentia à carnibus, & aliquando ab ouis, & lacticinijs, vt in quadragesima vtile esse, & laudabile, quod, & nouissime definitum à *Sacro Tridentino Concilio constat, apud omnes, Sess. 25. de reformat. cap. de delectu ciborum ieiunijs &c. vbi Modernus Barbos. in suis Collect. allegat. Concordantes. DD. auctoritates.*

§. SECVNDVS.

An Comedens carnes in diebus prohibitis sit suspectus de Hæresi.

2 ANtequam ad quæstionem nostram accedamus, notandi primo sunt dies, quibus prohibitum est carnes comedere, de quibus *glos. in ca. de esu, verbo feriæ, de consecr. dist. 3.* & sunt dies Veneris, & Sabbati, *Archid. dicto cap. de esu num. 2. latiss. Azor. Instit. Moral. tom. 1. lib. 7. cap. 15. per plures quæst.* vbi, quid dicendum, de feria quarta, quæ tamen non est de præcepto, sed tantum de *consil. glos. vbi supra Graff. de Casibus reseruat. lib. 2. cap. 10. num. 3.* Item omnes dies quadragesimæ, omnes Vigiliæ, dies quattuor temporum de quibus *Graff. vbi supra, & Azor. loco citato, cap. 12. 13. & 14.* vbi latissime, & eruditissime agit de hisce diebus, & ieiunio in ipsis seruando. In Quadrag. tamen non licet vesci ouis, nec lacticinijs, non quia talei eiunium intrinsece includat abstinentiam à lacticinijs, sed quia distincto præcepto præcipitur talis abstinentia, denique distinct. 4. quod probatur quia cessante præcepto Ieiunij in diebus Dominicis, non cessat tunc præceptum abstinentiæ à lactinijs, *Sanch. l. 4. in præcepta Decal. capit. 11. numero 53. & Portel. in Dubijs regularibus, verbo Ieiunium num. 8.*

Neque in his partibus curandum est, de sententia Lusitanorum, quam latiss. tuetur *Fagundez in præcepta Ecclesiæ, præcepto 4. l. 1. cap. 2. nu. 10.* & pluribus sequentibus, quod seclusa consuetudine, ex vi solius iuris communis, esus lacticiniorum in Quadrag. non est prohibitus, tum quia Lusitanis exceptis, ijsque non omnibus con-

contraria opinio communissima est, contra quā attentantes dicuntur natare contra torrentem omnium DD. Tum quia in his partibus adest consuetudo ab omnibus recepta, & in omnibus Tribunalibus ferè canonizata, vetans vsum lacticiniorum in Quadr. in Sancto Offitio quotidie puniuntur tale præceptum frangentes, videatur, *Diana post hæc scripta visus resol. Moral. p. 3. Tractat. 6 Resolut.* 80. vbi late de hac opinione, *Fagundez*. His sic præmissis.

2 Dico breuiter comedentem, carnes, oua, & lacticinia in diebus vetitis esse de Hæresi suspectum, ita docuerunt, *Repert. Inquisitor. in verbo cognoscere, vers.* Sed an Index Inquisitor, *Parif. conf. 169. num. 67. volum. 4. Pegna ad Director. parte tertia, comm. 13. vers.* Ecclesiastica Sacramenta, & *parte secunda, quæstion. 55, comm.* 80. *vers.* & ob hanc præsumptionem, *Zanch. de hæret. cap. 35. num. 2.* ibi non abstinet ab esu carnium vti præcipit Ecclesia, *Farin, de hæresi, quæst. 178. num. 80. Riminald. Iun. conf. 395. num. 20. vers.* Quinque testes deponunt, *Alex. Raudensis Var. Resol. cap. 5. num. 7. &* 10. *Homobonus de bonis* de casibus reseruatis, *parte secunda, casu finali vers. 4. vt à carnibus. Graff. de casibus reseruat. lib. 2. cap. 10. num. 21. Genuens.* in praxi Curiæ Archiepiscopalis *Neapol. cap. 19. num. 11. vers.* comedentes carnes, *Marius Italia de Immunit. Ecclesiæ, lib. 1. cap. 5. & 7. nu. 131. Aloys. Ricc.* in praxi fori Ecclesiastici impressa *Neapo. de anno* 1620. *resolut. 423. vers.* carnes comedentes, *Zerola* (à quo Ricc. totam suam *resolut.* 423. desumpsit, ad verbum) in verbo, casus, *vers.* carnes comedentes.

3 Ratio huius conclusionis desummi potest, ex verbis D. Gregorij, relatis in *cap. si qui sunt dist.* 81. peccatum (ait) paganitatis incurrit, quis quis dum Christianum se asserit, Sedi Apostolicæ obedire contemnit.

Confirmari hoc potest ex traditis, per Sotum in Relect. de Hæresi, vbi dixit, quod facere opera mala, aliquando tamen ab hæret. laudata, & probata inducit Hæresis suspitionem, quod dictum licet generaliter non sit verum, cum illud late confutauerit, *Ludou. à Paramo de Orig. S. Inquisio. lib. 3. qu. 10, num. 72. & seq.*

Attamen, existimo ego dictum illud procedere posse, vbi opus quod sit, magis communiter ab hæretici laudaretur, & probaretur, de illo essent plurimæ speciales hæreses, pro vt adsunt in casu nostro, in quo omnes ferè nostri temporis hæretic. conueniunt, in reprobando ciborum delectu in Ieiunijs, vt videre est ex *Valent. supra citato, Bellarm. in particulari lib. de Iunio, & Leonard. Lessius de Iustitia, & Iure lib. 4. cap. 2.* de Ieiunio, *dubit. 5. nu. 25. & seq.*

4 Hæc tamen hæresis suspitio cessat, vbi quis licentiam habet comedendi carnes in diebus vetitis, nam tunc licite carnes comeduntur, & quod lege permittente fit pænam non moretur *l. Graccus, Cod. ad l. Iul. de Adult.* vel vbi omnis contemptus cessaret, & adesset Infirmitas corporis, & sine licentia *Parif. conf. 169. num. 68. sequ. vol. 4.*

5 Difficultas est à quo debeat hæc licentiam dari; nam Syluester in verbo Ieiunium *qu. 7. Caiet. 2. 2. q. 147. art. 3. & in sum.* in verbo Ieiunium, & alij dixerunt licentiam hanc dari posse an solo parocho, saltem ex probata consuetudine.

Hostiens. vero, & Butrius, in cap. consilium, de obseru. Ieiniorum tenuerunt, licentiam hanc posse dari à solo Episcopo, mouentur ex eo quod Parochi habentius tantummodo in ijs, quæ ad forum pertinenti interius, at dispensare ab obseruatione Ieiunij &c. non est ex spectantibus ad forum interius, sed exterius, igitur.

Ego Breuiter teneo eum *Filliuc. q. Moral. tom. 2. tract. 27. cap. 6. qu. 10. num. 26. & seq.* qui alios allegat.

Primo si quis istam habeat causam, vel non ieiunandi, vel carnes in diebus vetitis comedendi, & causa illa sit certa, talis non eget dispensatione, ratio est quia obligatio legis tollitur superueniente causa, & necessitate, atque ita etiam tenuit *Bonacin. de legibus disp. 10. quæst. 1. punct. 2. num. 5.* Quinimo addit *Filliuccius, vbi supra, num.* 128. quod si quis dubitet de causa sufficienti, si Medicus Iudicet causam sufficientem, nulla vlterius requiritur dispensatio *Abb. c. consilium §. prætcrea de obseru. Ieiun.*

Secundo dico, si Medicus dubitet de sufficientia causæ, tunc recurrendum est, Ad Episcopum, & vbi illius copia haberi non possit, vel vbi adesset consuetudo, ad Parochum, ita *Bonacina qui alios allegat vbi supra, vers.* dixi modo *Filliuccius loco citato, numer.* 127. *Azorius Instit. Moral. tom. 1. l. 7. c. 18. qu. 3. Graff. in dec. p. 2. l. 2. c. 16. num. 20.*

Ex quibus colligitur, quod comedens carnes in die Ieiunij, etiam sine licentia superioris, si id non faciat in Ecclesiæ contemptum, sed ex iusta causa, maxime per Medicum approbata non est de hæresi suspectus, ita etiam in terminis nostris docuit *Parif. conf. 169. n. 66. & seq. vol. 4.*

Vnde in hac re, magna vtendum est prudentia, & circumspectione, ne viros alioquin Catholicos Hæreticos iudicemus.

Queri tamen hoc loco potest, quid sentiendum sit, de edente in diebus Ieiunij, quædam animalia de quibus dubitari potest, an sint pisces, vel carnes, vt sunt Ponticus, vulgo lodria camaleones, &c. & breuiter in hac re semper recurrendum est ad iuditium Medicorum, vt in proposita qu. dixit Facundez, in quartum Ecclesiæ preceptum *l. 2. cap. 2. n. 9.*

In omni tamen casu, tales, meo iuditio essent ab Inquisitoribus vocandi, & vti temerarij grauiter ore tenus obiurgandi, quantum enim est ex se, exponunt se periculo frangendi Ecclesiæ præceptum, circa delectum ciborum.

§. TERTIVS.

An Rei nostri sint suspecti de Hæresi leuiter, vel vehementer.

7 COmmuniter D.D. suspitionem hæresis orientem, ex comestione carnis, vel ciborum prohibitorum in diebus Ieiunij, vt Quadragesi, &c. resoluunt esse suspitionem vehementem, ita namque docuit *Genuens. in Praxi Archiepiscopali Neapolit. dicto cap. 18. num. 11. vers.* Comedentes carnes, *Pegna ad Director. par. 2. comm. 80. vers.* & ob hanc præsumptionem, vbi expresse dixit, Vescentem carnibus absque licentia, & necessitate in diebus prohibitis esse suspectum de hæresi vehementer, licet hoc interdum ab ingluuie, & voracitate prodire possit, & idem voluit, Idem *Pegna p. 3. comm. 24. vers.* Ecclesiastica Sacramenta.

8 Verum hoc intelligendum est, vt procedat, dummodo vltra carentiam licentiæ, & defectum causę, concurrent etiam, quod pluries comederit carnes, quod reprehensus, vel dictam reprehensionem parui fecerit, vel verba illa Hæreticorum propria, quod intrat per os non coinquinat animam Impie protulerit, & quod Inquisitus malæ vitæ, & famæ, vt pote Ecclesiæ Sacramētis non vtatur, quod Eccl. non frequenter, &c. hisce namq; concurrentibus non est vllo modo dubitandum, quin, vehemens oriatur ex dicta comestione vetita, hęresis suspitio, alias leuis tantummodo suspitio oriretur.

9 Quod comprobari potest ex pulcherrimæ traditis per *Pegnam p. 3. comm. 24. vers.* denique vbi dicit, quod omnia opera per quæ quis dissidet a cōmuni vita fidelium, aut ab Ecclesiæ probatis ritibus, & consuetudi-

dinibus aut à receptis Patrum doctrinis, & præceptis, quæ communes magis, quam priuatos respiciunt, aut Hæresis sumptionem. Iunctis traditis per eundem *Pegnam par.2.comm.80. versic.* & ob hanc, vbi, quod vehemens suspitio Hæresis oritur ex signis exterioribus operum, vel verborum, ex quibus capitur argumentum concludens frequenter, quod qui talia facit est Hæreticus.

At comedens carnes modo iam dicto, discidet à communi vita &c. & ex tali comestione summitur argumentum, quod qui talia facit, seu modo prædicto carnes comedit, vt plurimum est hæreticus, igitur, &c.

10 Ad cognoscendam etiam qualitatem suspitionis diligenter inspiciendæ sunt omnes circumstantiæ, de quibus *Pegna ad Direct. par. 2.* vbi de præsumpt. oriente ex retentione librorum prohibitorum, nec facile credi debet, hunc, vel illum esse vehementer de hæresi suspectum, quia in hoc vel illo auctore legatur, ex tali, vel tali causa oriri vehementem hæresis suspitionem, vt etiam optime animaduertit, *Pegna ad direct. p.2. com.81. vers.* Postremo vnum hoc.

§. QVARTVS.

Quis sit Iudex huius Criminis.

11 Breuiter dicendum, huiusce criminis Iudices competentes esse Inquisitores hæreticæ prauitatis, ita *Repertor. Inquisit. in verbo, cognoscere vers.* Sed tu iudex Inquisitorum *Zauch. de hæretic. c.35. nu. 2. Zerola in Praxi Episcop. in verbo casus vers.* carnes comedentes, *Ricc. in praxi fori Ecclesiast. Res. 423. vers.* Carnes comedentes.

Probatur conclusio ex eo, quod ad Inquisitores pertinet iudicare omnes hæreticos, & de hæresi suspectos, secundum *glo. com. receptam. in Clem. nolentes de hæret. Io. Andr. Gemin. & alij in cap. ne aliqui de Hæret. in 6. Ludouic. à Paramo, qui alios plurimos allegat de orig. S. Offi. l.3.q.10.n.97. & seq.* at ex supra probatis, tales comedentes carnes, in diebus prohibitis, sunt de hæresi suspecti igitur, &c.

12 Sed hoc loco pulcherrima se se offert quæstio discutienda quam quandoque scio fuisse in Trib. S. Officij agitatam, num silicet habens licentiam comedendi carnes in diebus prohibitis, si comedat carnes, & etiam pisces, subdatur foro Inquisit. ita vt illum, vti, de hæresi suspectum possint inquirere, in qua re, prius videndum est, an illud licite sine peccato fiat, nam ex hoc facilior sequetur resolutio, difficulta tis propositæ,

Nauarrus cons.5. de obseruat. ieiun. l.3. in antiq. quem sequitur Graff. de casibus reseruatis, l.2. c.10. n. 50. vers. 18. Immunem, voluit dispensatum, vt possit edere carnes, peccare si in eodem prandio, & mensa pisces manducet, licet possit fauori suo renunciars, vno die comedere carnes, altero pisces, idem dixit *Graff. in suis aureis dec. p.1. c.37. n.59.* vbi rationem adducit, nam vel talis comedens potest comedere pisces, & sic cum careat necessitate comedendi carnes, non potest illas comedere, vel non potest comedere pisces, & peccat illos comedendo, nisi ait ipse modicitas eum excusaret, alias talis peccaret mortaliter.

Filliuccius autem Moral. QQ. lib.1. tract. 27. cap. 4. quæst.5. Primo quidem cum Nauarro, & Grafhio censet licere vno die comedere carnes, & alio pisces, & mane etiam vnum, vespere autem aliud, ratio illius rei est quia dispensatus, vt possit edere carnes, dicitur quodam priuilegium habere, priuilegiatus autem non cogitur semper vti priuilegio, sed aliquando potest se conformare cum Iure communi, nec ob id dici potest dispensationis causam inanem esse, contingit enim plerisque esum continuum piscium nocere, non autem interruptum, & in hoc ait Filliuccius omnes conuenire.

Secundo addit *Filliuccius, nu.53.* probabilius esse, licite, & absque culpa licere taliter dispensato edere pisces, in eadem mensa, Ratio est, quia iam per dispensationem solutus est, ab obligatio ne legis Humanæ imperantis abstinentiam carnis vetitis diebus, igitur contra legem illam non peccat, & ad argumentum *Graff. de quo supra*, respondetur, quod clarum est aliquos adesse, quibus continuatus vsus piscium nocet, non vsus interruptus, secundo clarum, etiam est minus nocituros, pisces simul cum carnibus esus, quam solos, Tertio si peccabit talis fortasse poterit peccare contra temperantiam, si pisces ei sint vehementer nocituri, non contra legem Ecclesiæ abstinentiam præcipientis, à qua fuit dispensatus, cum dispensatio in dubio præsumatur iusta.

Confirmantur hucusque dicta ad hominem, contra Nauar, & Graffium, nam ratio illa, vel pisces ei nocent, vel non, militat etiam in comedente pisces diuersis diebus, vel in diuersis mensis nam si pisces ei nocent, igitur semper peccabit tam in vna mensa, quam in pluribus comedendo, si non nocent, iniusta est dispensatio.

Ex his patet, quid sit dicendum ad quæstionem propositam, nam sentio, contra dispensatum, vt possit edere carnes, si pisces comedat non posse per Sanctum Officium Inquiri, vti de hæresi suspectum, tum quia talis licite comedit pisces, igitur ob id non debet censeri suspectus de hæresi, tum quia obligatio legis Ecclesiasticæ abstinentiam à carnibus precipientis, iam quo ad hunc, fuit per dispensationem sublata, & quatenus etiam talis peccet contra temperantiam, non ob id potest dici suspectus de hæresi Luteranorum, & aliorum hæreticorum delectum ciborum in ieiunijs improbantium, quinimo addo, quod existente licentia cessat contemptus Ecclesiæ, in quo proprie, & formaliter fundatur suspicio hæresis in hoc crimine.

13 Si tamen Sanctum Officium, & illius fiscus probaret dispensationem obtentam fuisse dolose, arbitrarer posse, tunc Inquisitores contra talem inquirere, nec sufficeret, si fiscus allegaret dispensatum comedere etiam pisces, nam potest esse quod talis comedens peccet tantum contra temperantiam.

In hac etiam re, vide *Comitolum in suis respons. Moralibus lib.4. qu.49. difficultate 3.*

. QVINTVS.

Quomodo probetur Infirmitas.

14 Quoniam Rei nostri, vt plurimum allegant se carnes comedisse ob infirmitatem, quo casu clarū est, ipsis incumbere onus probandi talem infirmitatem, tamquam suæ intentionis fundamentum, *Mascard. de probat. conclus. 1295. & Pactan de probat. lib.1. tit.54. n.8.* cum enim morbus qualitas sit, cum qua homo non nascitur, non præsumitur, *Dec. consil. 522. num.16. Borgnin. decis.7. n.15. vol.2. latissi. Thom. Actius de Infirmit. par. 1. Rubr. 38.* ideo aliqua de modo probandi infirmitatem (remissiuè tamen ad D.D. dicenda sunt.

Primo igitur infirmitas probatur per attestationem medicorum ita *Mascard. de probat. conclus. 897. numer. 12. Thom. Actius in tractatu legali de Infirm. Rubr. 37. num.1.*

Secundo probatur per testes domesticos *Mascar. conclus. 897. n.25. & conclus. 1072. n.6. Alex. cons. 148. lib. 2. Actius vbi sup. n.11. & seq.*

Tertio probatur, per iuramentum infirmi, *Decian. cons.*

conf.14.n.31.lib.3.circa quod videm Odd.de rest.in integ. q.11.n.41.

Quarto probatur, per aspectum corporis egroti, ita Actius dicta *Rubr.37.n.28.* vt V.G. si facies sit extenuata tristis &c. & generaliter, de varijs alijs modis probandi infirmitatem, vide *Odd.de Rest.in integrum quæst.* 11. Mascardum in citatis conclusionibus, vbi alios DD. allegat.

§. SEXTVS.

De Tortura, abiuratione, & pœnis huiusmodi Reis Imponendis.

15 QVo ad Torturam super intentione, illa non videtur danda regulariter, nisi vehementer suspectis vt dixi in *tit. de Blasphem. fortil.* vnde cum comedentes carnes in diebus prohibitis erunt suspecti vehementer torqueri debent, super intentione, & vbi se non grauent abiurare de vehementi, punirique pœnis, quibus vehementer suspecti puniri solent, maxime autem debent eis imponi ieiunia, vt in quo peccauerunt puniantur.

Si tamen, isti carnes comedentes non erunt, nec confessi, nec conuicti, adsint tamen inditia ad torturam, poterunt torqueri pro veritate habenda.

16 Quo ad suspectos vero de leui, hi post abiurationem de leui, videntur dimittendi cum pœnitentijs salutaribus, maxime vero Ieiunijs, nisi & quo ad istos suspitio sit talis, quod videatur necessarium ante abiurationem eos torquere super intentione iuxta ea quæ dixi in *tit. de Blasph.* §.10. *n.49. & seq.* ad quæ in omnibus me remitto.

Qui vero ex tali comestione suspecti non redduntur sed tamen aliqualiter deliquisse reperiuntur, vel comedendo in media nocte, in ora illa diuisoria vnius diei ab alio, vel ex aliqua infirmitate, sed sine licentia, vel etiam inaduertenter, vel cum aliquo scandalo, sed cum licentia, in hisce casibus omissa abiuratione, videntur grauissimè obiurgandi, & cum aliquorum ieiuniorum impositione, vel alijs etiam pœnitentijs salutaribus dimittendi.

§. SEPTIMVS.

Quomodo cum Reis nostris se gerere debeat Confessarius.

17 SIcuti in omnibus alijs delictis, ita & in hoc, Confessarius pænitentem monere debet an errorem in intellectu habuerit, credens Ecclesiam non potuisse statis diebus delectum ciborum ordinare, nam in hoc casu erit pæniten. ligatus Excommunicatione Bullæ Cœnæ Domini, vti notauit *Belloch. de Casibus Reseruatis part.secunda, quæst.9.in Tabell.Pisaur.n.82.& n.86.* & si non habuit errorem in intellectu, an saltem in voluntate prauam habuerit dispositionem, & peccauerit ex contemptu.

Mox interrogabit eum de omnibus peccati huiusce circumstantijs, & præsertim de Scandalo, & demonstrata ei istius criminis grauitate, ex quo saltem virtualiter Ecclesiæ claues contemnuntur, si peccatum hoc non sit reseruatum Episcopo loci, vt est in multis Ciuitatibus, pœniteutem absoluet, iniunctis ei Ieiunijs, & carnium abstinentia per tempus bene visum, vt sic in eo quo peccauit, puniatur, ita *Belloch. vbi supra, numero* 88.

TITVLVS XVI.

De varijs propositionum Gradibus.

SVMMARIVM.

1 VArios damnabilium propositionum gradus enumerare solent D. D. quos ipsi videntur desumpsisse, ex Concilio Constantiensi *Sess.* 8. in Sententia damnationis Articulorum, *Io. Vuicleph. & Sess.* 25. in sententia damnationis, Io. Hus, in quibus sententijs Concilium mentionem facit propositionis, Hæreticæ, erroneæ, Hæresim sapientis &c.

§. PRIMVS.

De Propositione Hæretica.

2 PRopositio Hæretica dicitur, quæ aperte alicui Catholicæ veritati, de fide definitæ contraria est, ita *Symanch. de Cath. Instit. tit.54.n.3. Albertin. de Agnosc. Assert. quæst.6.num.1. Suar. de fide Disput.19. Sect.2.num. 2. & Ricciull. de Iure person. extr. Ecclesia. gremium existentium l.5.c.8.n.1.*

3 Atque hæc procedunt, siue propositio ab Hæretico proferatur, siue à Catholico, nam semper propositio contraria alicui veritati de fide definitæ, erit Hæretica, ita *Suar. loco cit. n.3. & Ricciull. d. c.8. n.3.* quidquid in contrarium voluerit, *Caiet. in 2.2.q.11.art.1.*

An

An autem Hæretica ſit propoſitio, ſi quis aſſerat aliquid contra ea, quæ habentur in ſacra ſcriptura, puta ſi diceret Tobiam non habuiſſe canem, Dubitarunt nonnulli.

4 Verum non eſt dubitandum, quin talis propoſitio ſit Hæretica, ita *Royas de Haret. part.* 2. *num.*474. *& Ricciullus loco cit. num.*4. vbi etiam, quod ipſe crederet in facti contingentia, aſſerentem talem propoſitionem eſſe examinandum, & ſi poſt informationem, adhuc in ſua opinione perſiſteret, eſſe contra eum vti hæreticum procedendum, ita *Albert. de Agnoſ. propoſit. q.*30. *num.*15.

§. SECVNDVS.

De Propoſitione Erronea.

Licet valde controuerſum ſit inter Doctores quænam dicenda ſit propoſitio Erronea, attamen magis communis eorum opinio videtur eſſe, qui dixerunt.

5 Propoſitionem Erroneam eſſe eam, quæ eſt contra veritatem aliquam, ab Eccleſia non definitam, vel non omnibus manifeſtam, vel à proferrente ignoratam, ac proinde propoſitionem Erroneam minus continere, quam propoſitionem Hæreticam, ita *Symanch. d. tit.* 54.*num.*8.*Albert. quaſt.*6. *num.*8. *Suar. d. Sect.*2. *num.* 11. *& ſeq. Ricciull. d.cap.*8. *num.*10.*Lud.à Paramo, de origine Sanctæ Inquiſitionis, lib.*4.*quaſt.*3.*n.*105.*Bariol. in florib. Direct. titulo de varijs propoſitionum gradibus* §. *quid eſt propoſitio Erronea*, vbi quod illa eſt, quæ continet errorem contra veritatem aliquam obſcuram, nondum ab Eccleſia definitam, *Molfeſ. in Summ. tom.*1.*tract.*11.*c.*2. *num.*57.

6 Exemplum dat *Suar.loco citat.num.*13. huiuſce propoſitionis Erroneæ, aitque propoſitionem hanc, Beata Virgo peccauit venialiter, aliquando ante Concilium Tridentinum fuiſſe Erroneam tantum, quoniam contraria opinio (licet ſemper fuerit Catholicorum) attamen nondum erat definita, de fide.

§. TERTIVS.

De Alijs propoſitionum gradibus.

7 Propoſitio ſapiens hæreſim ea eſt, quæ prima conſideratione habet ſenſum hæreticum, pie tamen intellecta poteſt habere ſenſum Catholicum vt ſi quis dicat Bibliam eſſe falſam, nam prima facie propoſitio eſt hæretica, quia omnia in Biblia contenta ſunt vera, ſed quia poteſt intelligi de Biblia alicuius particularis, per fraudem impreſſoris deprauata, propoſitio illa cum hac qualitate efficitur Catholic. ita *Symanch. d. tit.*54.*num.*6. *Albert. vbi ſupra, num.*2. *Bariol. loco alleg.* §. *quid eſt propoſitio ſapiens hæreſim*, vbi quod ea etiam dicitur propoſitio talis, ex qua, cum notorio vero, quod negari non poteſt, ſequ. hæreſis, vt ſi quis diceret, omnis homo exiſtens Romæ eſt in peccato mortali, nam ex hac propoſitione, iuncta alia notorie vera, infantes Romæ exiſtentes ſunt homines, ſequitur hæreſis, ſc. infantes nouiter Baptizatos, &c. eſſe in peccato mortali, atque hic modus hunc propoſitionis gradum explicandi, placet *Suarez, dicta Sectione* 2. *num.*17.

8 Propoſitio temeraria eſt, qua aliquid tamquam certum aſſeritur, quod nulla poteſt ratione, vel auctoritate efficaciter probari, vt ſi quis diceret, quod mundus intra 10. annos finietur, ita *Albert. vbi ſupra, num.*7. *Ricciull.dicto cap.*8.*num.*11.*Suar. dict. Sect.*2. *num.*20. *Ludouicus à Paramo d. l.*3.*q.*3. *n.*108. *Molfeſ. in Summ. tom.*1. *tract.*11. *cap.*2.*num.*16.

Opportune hoc loco quæri poteſt, quam cenſuram mereantur D. D. illi, qui negant donationem factam à Conſtantino Eccleſiæ, ſeu B.Syluestro, & eius ſucceſſoribus, de qua *in cap. Conſtantinus* 96.*diſtinct.*

Et quidem præſuppoſito, non poſſe probabiliter dubitari ſaltem hodiernis temporibus non ſolum de veritate, ſed nec etiam de validitate donationis Conſtantini, vt latiſſimè probarunt, *Baron. in Sacris Annalibus, Anno Domini* 324. *num.*117. *& ſeq. Marta de Iuriſdictione p.*1. *cap.*30. *& ſeq. Azeued. ad lib. primum nouæ Recompil. legum Hyſpaniæ, titul.*2. *l.*5. *Illeſcas in Hiſt. Pontif.tom.*1.*in vita Sylueſtri, lib.*2. *cap.*1. *fol.mihi* 54. *Camill. Borell. ad ſpeculum Principum Belluga Rubr.*9. *in verbo* (Beato Syluestro) *Ramirez de lege Regia*, §.2. *num.*45. *& in addit.ſub litera O. Io. de Solorzano de Iure Indiarum, lib.*2. *cap.*22. *num.*5. *& ſeq. Burſatt. conſ.* 124 *vol.*1.*per tot. Rodericus à Chuna latiſſime in dicto cap.Conſtantinus*, vbi impugnat omnia contraria argumenta quæ in hoc ab Hæreticis,& præſertim ab Impio, & Temerario Valla, & nunc à Modernis Hæreticis, & I. C. Saxoniæ adducuntur.

Dicendum eſt D. D. qui contra donationem hanc ſentiuntur ad minus temerarios eſſe cenſendos, & vti tales ab Inquiſitoribus Hæreticæ prauitatis puniendos, quia hæc opinio eſt contra communem ſenſum Summorum Pontificum, Theologorum, Canoniſtarum, & I. C. de quibus *Burſatt. vbi ſupra.*

Dixi ad minus, quia *Albert.de Agnoſc. Aſſert.Cath. quaſt.*17. *numer.*2. *Ab b.conſ.*84.*lib.*1. *& Rol.conſ.*88. *num.*28.*lib.*1.& illi qui hodie tenent donationem Conſtantini non valere non procul ſunt ab hæreſi, & Valenzuola in defenſione Monitorij contra Venetos, *p.*3. *num.*1.ait opinionem illam eſſe damnatam in Concilio Conſtantienſe,*ſeſſ.*8. & Bulla Martini V. *Couar.Variar. Reſ.l.*4.*c.*16.*n.*8. ait nulli Cathol.licere in hac re aduerſus Apoſtolicam Sedem loqui,& oblatrare.

Et ad ea quæ inculcant Impij Saxones, quod Imperator non poteſt abdicare à ſe ſuperioritatis Ius, quod habet in feudis, & Ciuitatibus ſuis, legat benignus lector integrum conſilium eruditiſſimi D.Spadæ,Aduoc. Romani, inter conſil. *Farinaz, volum.*3. *conſil.*198. vltra D. D. ſupra allegatos.

Interim,quia noſtri Inſtituti non eſt,hanc materiam plenius tractare, videantur vltra ſupra allegatos *Copiu. de Sacra Politia forenſi, lib.*3. *tit.*7. *num.*17. *Gothofred. Nouell.*7.*cap.*2.*Ccphal.qu.*345. *Camill.Borell. de Cath. Regis Praſt. cap.*47. *num.*20. *Lud.à Paramo de Orig. S. Inquiſit.lib.*3.*qu.*1.*opin.*1. *num.*42. *& ſeq.* vbi latiſſime *Aſflict.in Proœm.Conſtit.Regni quaſt.*2. *Card. Tuſchus tom.*2.*verbo Donatio concl.*689.

Eandem temeritatis notam merentur, qui cuſtodiam Angelicam tenentes ex Sacris ſcripturis reuelatam, multis in locis de quibus, *Suar. de Angelis, lib.*6. *cap.*18. *per totum*, aſſeuerent tamen ſingulis hominibus,ſingulos Angelos non eſſe deputatos ad cuſtodiam contra illud, *Matth.*18. Angeli eorum ſemper vident faciem Patris, & contra communem ſenſum omnium Patrum quos allegat. *Suar. vbi ſupra, n.*8. & alij infra allegandi,quod incontrarium oblatrauerint Caluinus, & centuriatores apud eundem Suarez eodem loco, & quod talia aſſerentes ad minus temerarij ſint habendi dixerunt,*P.Raphael Auerſa in* 1.*p.D.Tho. q.*51. *ſect.*6. *verſ.* ſecundo ſingulos homines,ibi,adeo vt abſq; graui temeritate,& P.Alarcon. Eruditiſs. pariter ac doctiſſimus vir Soc. Ieſu, in eadem *p.*1. *Tract.*6. *diſput.*10. *c.*2. vbi quod ſine errore, & temeritate negari non poſſit ſingulis hominibus, ſingulos eſſe Angelos ad cuſtodiam deputatos idem docuerunt *P.Prop.ibid.q.*64.*dub.*3. *& Vaſqu.diſp.*245.*cap.*1. qui alios citauit.

In hac etiam materia propositionis temerariæ, bene aduertendum est ad exempla, quæ tradunt D. D. nam aliquando ipsi notant aliquam propositionem aliqua nota, quam vere ea propositio non meretur, sic P. Hieronymus à Tauacia in suis Floridus Theologiæ impressis Valentiæ in Hyspania de anno 1622. in sua Quæst. vltima Prologi primi, lib. sententiarum, vers. Temeraria propositio, plures fœminæ saluantur quam viri esse temerariam.

Sed vere fallitur dic auctor non solum enim, ea propositio non est temeraria, sed imo probabilissima est, D. D. sententia plures fœminas saluari, & prædestinatas esse, quam masculos, vt latissime probauit, & rationibus, & auctoritatibus eruditissimus P. Ruicius, in tract. de prædestinatione disput. 56. qui omnino erit videndus, & *P. Did. Alarcon in p. p. Diui Thomæ, tract. 4. disput. 6. cap. 2. vers. 4. difficultas, in fi.*

9 Propositio Schismatica est, quæ parit in Ecclesia duos Pontifices, *Symanch. dicto tit. 54. n. 14. Ludouic. à Paramo, n. 111. Riccull. n. 13. Molfes. in Sum. tom. 1. tract. 11. c. 2. n. 62.*

10 Propositio male sonans est, quæ licet nude sumpta videatur Catholica tamen inuecta cum circumstantijs loci, temporis, & personarum male sonat vt propositio hæc, fides Iustificat, nam nunc attentis hæresibus modernis, diciturmale sonare, ita *Lud. à Paramo. num. 107. loco citato, & Suar. in sæpe citata Sect. 2. nu. 18. Molfes. vbi supra, numer. 59.* vbi quod talis etiam esset propositio illius, qui assereret, quod plures saluantur in statu sæculari, quam religioso, & ab hac propositionum specie parum, aut etiam nihil distare videtur, propositio piarum aurium offensiua, vti dicit *Suar. loco citato, numer. 19.*

11 Propositio scandalosa est, quæ in materia doctrinæ solet præbere occasionem errandi, ita *Riccull. d. c. 8. n. 14. & Suar. Sect. 2. n. 19. circa medium Molfes. vbi supra num. 60.*

Propositio Blasphæma est, qua Deo, vel Sanctis, maledicta, iniuriæ, & inconuenientia dantur attributa, *Symanch. vbi supra numer. 16.* de materia huius propositionis videndus est totus titulus, de Blasphæmis, ibi tamen dictis hunc Addo, de qualitate *Biasph. al sangue, al corpo, & puttana*, videndum esse Monaldum conf. 10. & 11. volu. 2. vbi late de Constitutione Pij V. & de testibus deponentibus contra Blasphemum, Simon de Prætis *videad. conf. 51. per totum, & quod B'asphem. puttana &c.* fit hæreticalis, vt iteum in d. tit. ide instructionem ad Vicarios Sancti Officij, impressam Mutinæ, *in tit. de li besfemiatori, fol. mihi 13.* vbi hæc blasphæma enumeratur inter hæreticales, & de blasphæmia *Pouerinazzo*, vibe Bertaz. conf. 553. vbi eius filius, in Addit versic. Ex his, & de blasphæmia *Potta della V. & malanaggio il giorno d'oggi*, si illo die cadat Dies festus alicuius Sancti, vide Viscont. in suis conclus. Iuris sub litera B. Verbo, blasphæmia, & de Verbis *Por vida de Dios*, an sit blasphæmia, & an hæresim sapiant, *Sanch. in Sum. lib. 2. cap. 32. numer. 36. &* de dicta blasphæmia, & de sequentibus Descreo de Dios, *Malgrado Aya Dios, ne hà poder en Dios, ni pesa à Dios, Latis. Azeued.* ad Regias Hyspaniæ Constitutiones Nouæ Recompilationis *lib. 8. tit. 4. l. 5.* per totam, vbi etiam de Verbis, *de boto à Dios, & non le può far Dios*, & de Iurante per membra pudenda Christi B. M. V. & Sanctorum, *& numer. 60. & seq.* vbi late de blasphæmia ad Corpus Dei, & quod etiam Inquisitores possunt procedere contra proferentes hanc blasphæmiam, quod intelligo ego, vbi proferens ea verba crederet Deum habere vere membra, videatur Sanchez in *Sum. d. cap. 32. numer. 30. & de Verbis al Corpo di Christo, vide Thesaur. decis. 241. per tot.* & de Pœnis blasphæmis imponendis, vide Azeued. vbi supra *Fernand. de Otero, diuers. q. Iuris p. 3. q. 14. Negusant. Iun. consil. 496. Ricc.* quotid. rerum fori Ecclesiastici *c. 3. resol. 40. & pluribus sequentibus Parlador. q. quotid. qu. 18. post eius Tract. quotid.* differentiarum Iuris, Auend. omnino videndus, de exequendis mandatis Regum Hyspaniæ *p. 2. capi 5. per totum, Franc. Bernard. Porr.* in fasciculo rerum Criminalium *fol. mihi 45. & 107 Nouar. in Pragm. Regni Collect. 41. Marchesel. q. 50. & 51. Scortia in Selectas Rom. Pontif. Constit. Theorem. 222. atque.* Hæc incidenter occasione Propositionis Blasphæmæ, de hac materia Blasphemiarum dicta sufficiant, ad propositum igitur tit. nostri redeundo.

13 Propositio iniuriosa est, quæ, detrahit alicui fidelium statui vt sunt verba, quæ proferuntur aliquando contra aliquas Religiones, vel contra aliquam personam, insignem, ita *Albert. q. 6. numer. 9. Symanch. tit. 54. numer. 18. Riccull. d. cap. 8. numer. 15.* Bariola in floribus Direct. loco cit. apud que etiam habentur alij similium propositionum gradus à supra enumeratis tamen parum distantes, ideo ad eum lectore remitto, & à *Riccull. Molfes. Suar.* & alios supra allegatos, quibus addi potest omnino videndus, Pater Hyeronim. Tamarit. à Tauaria in suis floribus *Theol. tom. 1. qu. 17.* seu vltima Prologi Magistri Sent.

14 Tandem in hac materia notandum, quod omnes animaduertunt, non repugnare, imo sæpe euenire solere, vt vni soli propositioni plures gradus ex supra memoratis conueniant, ita *Symanch. d. tit. 54. numer. 17. versic. Cæterum. Suar. d. Sect. 2. numer. 21. versic.* aliud est obseruandum, vbi hoc probat. Ex Concilio Constantiensi Sess. 22. vbi, Propositio illa, Christus quotidie peccat, licet possit Catholicæ intelligi, declarando illam in suis Membris, attamen nominatur ibi à Concilio, erronea, scandalosa, & Piarum aurium offensiua, de hisce etiam propositionibus videndus est *P. Zauard. in Summ. Diuin. Tracept. p. 1. Rubrica de Fide Vers. Vigesimo sexto, & Lel. Zech. p. 1. Sum. Rubr. de fide cap. 11. num. 3.*

Solet tamen hoc loco etiam disputari, num Ecclesia in qualificatione harum propositionum possit errare, statuendo V. G. hanc propositionem esse erroneam, illam scandalosam &c.

In qua re certum est, Ecclesiam non posse errare, & *Banuaz. 2. 2. qu. 11. art. 2.* ait, erroneum esse aut errori proximum asserere Ecclesiam posse errare, sed verius est esse Hæreticum, vt cum Maldero, & alijs docuit, Coninch. de fide, spe, & charitate *disp. 18. dubio 8. numer. 135.* alias Ecclesia non esset columna, & firmamentum veritatis, vt dicitur 1. ad Timoth. 3. Quinimo nec potest Summus Pontifex errare, cum iudicat aliquam propositionem esse probabilem, vt V. G. cum in *Clem. Vnic. de Sum. Trin.* approbat, vt probabiliorem opinionem asserentium in Baptismo infundi paruulis habitum virtutum Theologicarum, vt per egregie probauit *Turrian. Select. Disput. p. 1. Disput. 30. dubio 3. Vers.* Peculiaris difficultas, & de materia propositionis illius, de qua in *d. Clem. Vnic. videatur Vasq. in par. 2. D. Tho. Disp. 86. tom. 1.*

§. QVARTVS.

An Inquisitores possint procedere, contra proferentes propositiones scandalosas temerarias, & similes.

15 PAulus III. in sua Constitutione Incip. In Apostolici Culminis specula, quæ habetur inter literas

Apo-

Apostolicis pro Sancto Officio, post direct. facultatem debit Inquisitoribus procedendi contra quoscumque etiam ex emptos, asserentes propositiones, suspectas scandalosas, periculosas, errores continentes, ac alias Cath. fidei minus consonas, Christianæq; pietati, ac bonis moribus minime conformes, vel publice proponentes,& populis prædicare audentes.

16 Et Quamuis Episcopi, tanquam Sedis Aposto licæ delegati, vigore *Trid.Sess.5.cap. 2. vers.si vero*, possint procedere contra concionatores huiusmodi propositiones, in publicis eorum concionibus asserentes, vti & animaduerterunt *Io.Franc. Leo.in Thesauro fori Ecclesiastici p.1.c.8.n.12.Flan.Cherub.Scol. 2. ad pictam Constitutionem Pauli III. & Campanill. in diuers. Iuris Canonici Rubr.12.cap.13.num. 21.* Attamen non per hoc censetur adempta facultas Inquisitoribus procedendi contra eosdem reos concessa virtute dictæ Constitutionis, vti etiam in indiuiduo dixit, *P.Zanard. in Summ. Diuin.præcept.p.1.Rubr.de Inquisitore q.54.vers.2.* Nota quod.

17 Ex quibus collige, quod Episcopus, & Inquisitor, cum contra concionatores tales propositiones in publicis concionibus afferentes, procedunt sunt paris auctoritatis, dum ambo procedant, vti Sedis Apostolicæ Delegati.

18 Cum vero procedunt contra Laycos easdem propositiones priuatim asserentes, non item, nam tunc inquisitor procedit, vti Apostolicæ Sedis delegatus vigore memoratæ Constit.Pauli III.Episcopus vero vti ordinarius, ordinaria, facultate sibi de Iure communi competente.

§. QVINTVS.

De Praxi Procedendi contra hosce Reos.

19 Vbi propositiones prolatæ à Reis, de quibus agimus sunt Hæreticæ,& earum assertores sunt viri docti, tunc contra eos eo modo procedendum est, vt sup.documus tit.1.de hæresi,& Hæreticis, Ita tamen, vt semper vbi auditores scandalizati fuerunt scandalum tolla-

20 tur, eo modo quo datum fuit, vt cordubæ factum fuisse, videbimus infra num.22.

Et si Hæreticarum propositionum assertores, nec viri docti sint, sed rudes, nec malæ vitæ, sed probatæ, tunc videnda etiam sunt quæ dixi in *d.tit.1. §.7. & 8. Albertin.de Agnosc.assert.Cath.q. vlt.* per totam.

Si enim propositio Hæretica non sit contra Articulos fidei omnibus notissimos, vt contra articulum Incarnationis Virginitatis B.M.V. & similes, tunc illius propositionis assertor, etiam si se eam credidisse asserat non est, si sit rudis, & idiota statim cogendus ab abiurandum de formali, nisi correctus pertinax esset in illius propositionis assertione, sufficit enim, si sit paratus corrigi, quod abiuret, vel de leui, vel de vehementi pro modo suspitionis.

Sic Sortilega Hæreticalis ad amorem, si fateantur se credidisse Dæmonem posse cogere hominis voluntatem, si hoc cum pertinacia assereret, abiu rare deberet de formali, sed si sit parata Corrigi, licet Hæresim crediderit, sufficit si abiuret de vehementi, vti ostendi in tit.de Sortileg. ex Alf. Castr.cui nunc addo videndum, *Binsfeld.Leorum C.de Malef.& Mathem. quæ.2. conclus. quarta.*

21 Si vero propositiones dubiæ sint, sensumque Hæreticum, ac Cathol.admittant, illarum assertor ab Inquisitoribus cogendus est, vt publice (si publice, eas protulit) verum sensum earum exponat, vt ab eo datum scandalum cesset, quod si is qui talem propositionem dixerit, alioqui suspectus erat, vocandus est à Iudicibus, atque interrogandus, qui si probabilem sensum eorundem verborum attulerit, non est cogendus, vt publice illum explanet, si modo nullus scandalizatus fuerit, monendus tamen est, ne deinceps talia dicere audeat, atque hic est modus procedendi contra assertores propositionum Erroncarum, vel hæresim sapientium, quem doctissime tradidit *Alph.à Castro de Iusta hæret. punitione libr.primo, cap.3.vers.* propositio hæresim sapiens, ibi cum igitur hæ propositiones, vbi semper ad duo animaduertere debent Iudices in hac materia, alterum est ad personam asserentem, an silicet alias sit de hæresi suspecta, alterum est an aliquis ex auditoribus, verba illa in sensum hæreticum acceperit, ac pro inde scandalizatus fuerit, doctrinamque hanc *Castr. sequuti fuerunt Syman. de Cath. Inst.tit. 54. numer. 11. & Lud.à Paramo de Origine S. Inquisition. l. 3. q.9. numer.174. in fi.*

22 Quo vero ad assertores propositionum temerariarum scandalosarum, offendentium pias aures iniuriosarum &c.Dicendum est, quod (ex quo non possunt cogi ad abiurandum) sunt saltem cogendi ad reuocandum dictas propositiones,& ad errorem suum detestandum, iuxta Extrauag. *Vas. elect.de Haret. & tradita per Ludonicum a Paramo, d.num. 174.* vbi alios allegat, sic cum duo Concionatores, Cordubæ,& Murciæ temere populo prædicassent, virtute Bullæ Cruciatæ posse absolui, etiam ab Hæresi, coacti sunt id publice retractare per Censores fidei, teste *Henriq.in sum.lib.6.c. 16.n.3.in addit.vers.* Quare duo prædicatores.

23 Formam autem reuocationis similium propositionum vide apud Massinum in praxi Sancti Officij *p.7.sub Rub.forma della renocatione, ò ritratatione, fol.mihi 163.* & in altera parte huius operis.

TITVLVS XVII.

De varijs, delictis spectantibus ad Sanctum Offitium.

SVMMARIVM.

23 *Sequuto scandalo, an hæreticus possit puniri ratione scandali præcise, an etiam ratione hæresis.*
24 *Permissio hac debet esse à Papa approbata alias enim possent hæretici puniri maxime si essent in S. Officio præuenti,*
25 *Quomodo se gerere debeat Inquisitor cum in sua Diœcesi hospitantur milites Germani Hæretici ne alios inficiant.*
26 *Regularis vltra mare proficiscens sine licentia est, suspectus de hæresi,*
27 *Obloquentes de Inquisitoribus, & S. Offitio puniuntur ab Inquisitoribus,*
28 *Quomodo Senatus noster Mediolani solet huiusmodi reos de suis Iudicibus obloquentes punire & ibi referuntur quatuor illius Tribunalis decisiones & aliorum supremorum Tribunalium exempla remissiue.*
29 *Ratio cur Inquisitores possint punire obloquentes de se allegata à Bonadilla.*
30 *Iudices inferiores non cognoscunt de iniurijs sibi illatis.*
31 *Decisio Senatus Mediolani in hac materia,*
32 *Cum iniuria est facta Iudici pro Tribunali sedenti, tunc etiam inferior potest de ea cognoscere.*
33 *Hoc tamen non habet locum in omnibus iudicibus, & in quibus.*
34 *Inquisitores & Iudices Layci Supremi puniunt iniuriantes sine processu vbi iniuria est notoria, & ita in Tribunalibus Supremis Hyspaniarum obseruatur,*
35 *Quomodo procedendum contra superiores Regulares precedentes, in causis fidei contra suos subditos.*
36 *Quomodo procedatur contra incidentes in Constitusiones Pauli V. & Greg. XV, in materia Conceptionis B.M.V.*
37 *De Venerantibus homines mortuos ante eorum Canonizationem, vel Beatificationem, & seq. vbi latissime de Canonizatione, & Beatificat.*
53 *De fingente se ministrum S. Offitij.*
54 *De Iudice Layco se ingerente in causis hæresis.*
55 *De Teste falso, & subornationibus.*
56 *Contra Bertazzolum est veritas ab omnibus D. D, approbata, & in S. Officio vsu recepta.*
57 *Reus pro quo consuluit Bertazzolus fuit in Sancto Offitio tortus,*
58 *Decisio Inquisitionis Siciliæ de teste falso, & similis decisio Inquisitionis Cremonæ.*
59 *De teste qui primo dixit vnum, & postea aliud.*
60 *Decisio Inquisitionis Conquensis in materia testis hoc modo varij.*
61 *De Teste propalante eius depositionem.*
62 *De vtente verbis sacræ Scripturæ ad locum & turpia.*
63 *De reuelationibus multorum.*
64 *Deferentes arma ad inimicos nominis Christiani sunt excommunicati excommunicatione Bullæ Cœnæ Domini,*
65 *Sunt fautores Hæreticorum, secundum Bonadill. & de foro Inquisitorum secundum Cantcrum vbi decisio Supremi Consilij Hyspaniæ.*
66 *Alia decisio eiusdem Tribunalis in hac materia.*
67 *An hi debeant abiurare.*
68 *De hac materia videndus est Azeued. remiss.*
69 *Qui D.D. videndi in miserin frangentis carceres.*
70 *Fugiens ex Carcere de iure habetur pro confesso de delicto ob quod fuit carceratus, & absens in eam pœnam damnatur.*
71 *Decisio Curiæ Cremonæ sub Illustr. Salamanca.*
72 *Fallit hoc in Tribunali S. Offitij.*
73 *Ratio huius conclusionis.*
74 *Fugientes ex Carceribus si iterum capiantur, quomodo possint puniri ratione fugæ, & quid obseruetur Mediolani.*
75 *Quomodo in S. Offitio puniantur.*
76 *Fugiens fracto Carcere an incidat in Bullam si de protegendis.*
77 *Fugiens fractis carceribus si statim supremo superiori se se præsentet non punitur.*
78 *Inquisitor est Iudex competens carcerati ab Episcopo, si positus loco custodiæ in carceribus S. Offitij eas frangat, & ibi decisio Curiæ Cremonæ.*
79 *Casus hic accidit Auctori, vti Auditori Castri S. Crucis Ciuitatis Cremonæ,*
80 *Castellani an habeant iurisdictionem & de Castellano Cremonæ, Mediolani, & Neapolis.*
81 *De Castellano Munfredoniæ, qui castro à turcis obsesso ad eius deditionem deuenit remissiue.*
82 *In S. Offitio Cremonæ, quidam se occidere tentauit.*
83 *Nullus est Dominus membrorum suorum, nec potest se se occidere.*
84 *Carceratus se ipsum occidens ex conscientia patrati criminis quomodo puniatur.*
85 *Quid si tædio vitæ, vel impacientia carceris.*
86 *Quid si dubitetur de causa.*
87 *Iudices competentes in hisce causis sunt Inquisitores.*
88 *Sigillum confessionis est de Iure Diuino naturali, & positiuo,*
89 *Casus, qui contigit in Francisco Rege Galliæ.*
90 *Sigillum, neque de licentia pœnitentis potest frangi, secundum opinionem Scoti, quam sequitur auctor.*
91 *Inquisitores directe de hoc crimine non cognoscunt.*
92 *De quibus Inquisitores cognoscant.*
93 *In quo casu de hac fractione sigilli cognoscunt Inquisitores, & n. 94. 95.*
96 *Decisio Inquisitionis Cremonæ.*
97 *Confessarius iniungens pœnitenti, vt reuelet complicem in confessione an subdatur iurisdictioni S. Offitij.*
98 *De Superiori Regulari incidente in Constitutionem Vrbani VIII. Editam 14. Aprili 1633.*
99 *Modus contra hunc procedendi, & casus decisus Cremonæ, & n. 100.*

§. PRIMVS.

De non confitentibus, & Communicantibus semel in Anno.

1 OMnes Christi fideles teneri saltem semel in anno peccata sua confiteri, & Sacratissimam Eucharistiam sumere, sancitum est, in Lateranensi Concilio, sub Innocent. III. vt habetur in capit. omnis vtriusque sexus, de Pœnit. & remiss. & latissimè docuerunt materiam huiusce præcepti Ecclesiæ pertractantes, plurimi D. D. longa serie relati, per *Azor. Institut. Moral. pa. 1. l. 7. c. 28. & seq.* & per Fagundez, in quinque præcepta Ecclesiæ, super hoc præcepto annuæ Confessionis & Communionis.

2 Ex hoc colligunt D. D. non summentem Eucharistiam, & non confitentem semel in anno, censeri debere suspectum de Hæresi, & contra talem Inquisitores posse procedere, vti firmarunt Royas, *Sing. 98. num. sexto, Zanchin. de hæret, cap. 35. num. 1. & 2. vbi Campeg. & alij allegati per Farinaz de hæresi, quæst. 178. nu. 79. & Sanctar. de hæresi, cap. 41. dub. 3. numer. 5. quoniam isti tales deuiant à communi fidelium consuetudine, & vita.*

3 Attamen *Pegn. in Annotat. ad Ambros. de Vignato, in tract. de, hæret. q. 2. sub. num. 32.* tenet, quod ex hac sola omissione communionis & Confessionis non potest, quis reddi suspectus de hæresi quoniam omnes D. D. contrarium asserentes, sed *max. Fel. in Rubr. de Hæret. n. 4. mouentur ex dispositione, text. in Auth. de Priuil. dot. hæret. Mulier. non præst. qui tamen text.* nihil ad hanc rem facit, nam institutum Iustin. erat eo loci docere, qui nam essent dicendi hæretici, atque eos esse putandos Hæreticos, qui diuersarum sunt Sectarum, & post-

quam

quàm diuerfas fectas enumeraffet, fubiungit hæc verba, *Igitur Sacram Communionem in Cathol. Ecclefia non percipientes, à Deo amabilibus Sacerdotibus hereticos iuste vocamus, nam licet nomen Christianorum se fide, & communionem separant*, Ex quo patet ibi tractari de communione recipienda fingulo anno, fed de communione Catholicorum, & de his, qui ab ea difcedunt, hæc Pegna ibi verf. huic vero fententiæ, vbi addit hunc intellectum illius text. magis comprobari, ex verfione illius text. Græca.

4 Quare in hac re, licet magis communis opinio D. D. fit ex omiffione Confeffionis, Communionis femel in anno oriri hærefis fufpitionem, at tamen magis vera videtur opinio Pegnæ, quam fequutus fuit *Farin. de haresi. d. q. 178. n. 79. verf.* ex quibus, vbi quod fæclufo contemptu omittens illa Sacramenta fufcipere, nec poteft dici hæreticus, nec fufpectus de hærefi, quod etiam repetijt, idem Pegna, in Addit. ad Lucernam Inquifit. in verbo hærefis, n. 10.

Si tamen verfaremur in perfona, alias de hærefi fufpecta, ageretur que de dicta omiffione per plurimos annos, fine vlla legitima, vel colorata caufa, & de obftinata voluntate non communicandi, tunc poffet talis omittens inquiri, & puniri, vti fufpectus de hærefi, ftante maxime difpofitione Concilij Tridentini *Seff. 13. de Sacramento Eucharift. can. 9.*

Et effet interrogandus, etiam in tormentis, fuper virtute, neceffitateque Sacramentorum, & fuper poteftate clauium Ecclefiæ, & cogendus etiam ad abiurandum fecundum modum, & gradum fufpitionis.

§. SECVNDVS.

De Contemnente Cenfuras.

5 CONtemptus cenfurarum eft duplex, alter negatiuus, alter pofitiuus, Negatiuus contemptus, qui & impropriè contemptus dicitur eft, cum quis de re aliqua nullam curam habet, ei tamen nullam facit iniuriam, fic cenfuras contemnere dicitur, infordefcens in eis, contemptus pofitiuus eft; cum quis cenfuris infert aliquem actum irreuerentiæ, & iniuriæ, vel verbis vilificando eas, vel facto, Syluefter, in *Summ. in verbo, contemptus n. 1. & in propofito noftro, Menoch. de Arbitr. Iudic. Cent. 5. Caf. 416. n. 27.*

6 Quattuor autem modis dicitur cenfura pofitiue contemni, fecundum magiftralem doctrinam, *Gemin. in ca. dilecto, n. 8. de Sent. Excom. in 6.*

Primo, cum Excommunic. accumulat culpam culpæ.

Secundo; cum ex certa fcientia intrat Ecclefiam, etiam cum Offitia Diuina non recitantur, *cap. 1. 21. dift. cap. clericus 24. q. 3.*

Tertio cum non intrat Ecclefiam, fed ad valuas audit Offitium, quod eft contra Iura, cap. quod in te, *de Pænit. & remiff. cap. permittimus, de Sent. Excom. in 6.*

Quarto cum Communioni Catholicorum, quos poteft euitare, fe ingerit, cap. illud, de clerico Excom. Miniftr. Quibus addi poteft, quintus modus, cum, quis verbo villipendit cenfuras.

7 Hofce pofitiue cenfuras contemnentes effe de hærefi fufpectos iuditioque fubdi Inquifitorum, dixit *Marc. Anton. Columna relatus a Peg. comm. 24. p. 3. directorij* vbi, quod fub nomine S. Offitij debeat procedi contra nonnullos, qui deturpauerant, & lacerauerant cædulones excommunicationis, ratione contemptus cenfurarum, & clauium Ecclefiæ, quod idem dixit *Genuenf. in Praxi Archiepifc. Neapol. cap. 7. numer. 6.* vbi quod non folum contra illos deturpantes cedulones Curia Neapol. procedit, fed etiam contra illos qui in contemptum excommunicationis audent dicere, *che Scomunica? che Scomunic[…] & n. 8.* vbi atteftatur quod ob illa verba, quidam laycus de anno 609. ordine Curiæ Epifcopalis Montifmaran fuit fuftigatus, idem docuerunt *Lazar. de Blafph. q. . . . . n. . . . . & Menoch. d. caf. 416. n. 27.*

Qualitatem fufpitionis hærefis, metiri debent Inquifitores a qualitate perfonæ, & quantitate contemptus, Iunctis alijs circunftantijs.

8 Certe fupra quinquaginta annos, quidam homo peffimæ vitæ, de pluribus Blafph. & alijs Criminibus Cremonæ in Sancto Offitio Inquifitus, fed maxime de contemptu cenfurarum, & in fpecie, quod dixerit, *anco li Scomunicati mangiano*, & quod non obftante cenfura Miffam audierit, Ex voto Congregationis noftræ habitus fuit pro fufpecto, quo ad articulum cenfurarum, & clauium de vehementi de herefi, vti atteftatur Reuerendifs *M. Ant. Amid. in fuis votis redditis in Sancto Offitio apud me exiftentibus manufcriptis, to. 2. Caf. 34. numer. 8. fol. 171.*

9 Quod dictum eft, de cenfurarum contemptoribus, idem dicendum eft, de cōtemptoribus Indulgentiarum, campanarum, perfonarum, Ecclefiafticarum, & fimilium.

Prout de contemptore campanarum, atteftatur Zerola in praxi Epifcopali, in Verbo cafus in quibus &c. Verf. campanarum, vbi quod hic cafus fibi accidit in facto, in quodam, qui nocte Sabbati Sancti abftulit martellos à quibufdam campanis, & illos appendit in arbore nucis, quique propterea poft longam carcerationem abiurauit ita etiam Ric. verba fupradicta Zerol. de verb. transcribens, in praxi fori Ecclefiaftici refol. 423. verfic. Campanarum.

Idem etiam dicendum eft de contemptore aliarum Cæremoniarum, & Rituum Ecclefiæ, vnde in noftra Congregatione Cremonæ fupra fexaginta annos, vt apparet ex votis manufcriptis Reuerendifs. D. Amidani, *tom. 2. Voto. 7.* fuit conclufum potuiffe S. Offitium procedere contra quofdam Religiofus, qui loci caufa induerunt quendam fratrem Idiotam, Veftibus Pontificalibus, mitram Capiti eius imponendo, & ei honore in vti Epifcopo deferendo, cum imponentes fuper Afinum, qui fic fedens dabat benedictionem per clauftra Monafterij, alijs fratribus vario modo cum irridentibus.

Eodem modo puniri debent in S. Offitio, per locum alterius Confeffiones audientes, negari enim nequit, quin ifti magnam iniuriam faciant Sacramento, maxime ftante hærefi Luteri, qui voluit laycum poffe adminiftrare Sacramentum pœnitentiæ, de quod videndus erit *Roffenf. contra Luterum, artic. 13. & ita in noftro S. Offitio femper fuiffe obferuatum teftis eft Reuerendifs. Amid. tom. 3. Voto 21. & 57.*

Et de contemptore fufpenfionis à diuinis habemus exemplum Inquifitionis Murciæ, de qua eius Ciuitatis Inquifitor Cantera, cap. 1. de hæret. nu. 60. in fi. de quodam qui fuit a Summo Pont. & Eminentifs. Cardinalibus fufpenfus, & quia cum magno populi fcandalo vifus fuit Murtiæ adminiftare in Sacris Ordinibus (non obftante fufpenfione) fuit damnatus ad triremes.

§. TERTIVS.

De profeffis, & Clericis in Sacris Matrimonium contrahentibus, & vxoratis fufcipientibus ordines Sacros.

10 SVfpecti quoque funt de hærefi, & quidem regulariter de vehementi, Religiofi illi profeffi, clericique fæculares in Sacris tamen ordinib. conftituti qui

matrimonium contrahere audent idque sine palam contrahant siue clam, putat distinctionem hanc reprobantes tenuerunt, *Syman. de Cat. Instit. tit. 40. n. 9. & seq. & in Enchirid. tit. 12. n. 1. Pegna, com. 74. p. 2. vers. Iam apostata Deeian. l. 5. cap. 22. n. 40. Menoch. casu 546. n. 49. Azor. Instit. Moral. p. 1. l. 8. cap. 21. qu. 10. & 11. late Farin. de Haeresi, q. 184. n. 71. & seq.*

Ratio huius suspitionis prudenter in eo, sita est quod hodiernis temporibus ab omnibus ferè hæreticis improbantur vota Monachor. communit. docentes licere Monachis quibuscumque vxores ducere, etiam eas, quæ Deo perpetuam virginitatem deuouerunt ita *Symanch. vbi supra d. tit. 40. n.* 10. facere autem opera mala ex genere suo, ab omnibus ferè hæreticis laudata inducit suspitionem hæresis, vt cum *Soto diximus supra in titulo* 15. §. 2. n. 4.

Ex qua ratione patet, in eandem hæresis suspicionem incidere Religiosos Soc. Iesu, qui matrimonium contrahunt, licet emiserint tantummodo vota simplicia biennij, quia hoc non obstante sunt veri Religiosi, & matrimonium eorum ob dicta vota irritatur, vti declarauit Gregor. XIII. in Bulla sua, Ascendente Domino in Nauiculam, ad quam materiam, vide *Sanch. de matr. 7. disp. 25. n. 15. & in summ. l. 5. cap. 1. & Vasq. p. 2. q. 96. disp. 65.* vbi latiss. de statu horum Patrum, qui vota biennij tantummodo emiserunt.

Ita post hæc impræssa visus *P. Diana resol. moral. p. 4. tract. 7. resol. 2. vers.* Notandum etiam, cum quo tamen non assentior in qualitate abiurationis, quia ipse loquitur secundum consuetudinem S. Officij Hyspaniæ, secundum quam contrahentes binas nuptias abiurant tantummodo de leui, vnde non mirum ibi, si illi monachi contrahentes matrimonium abiurant tantum de leui cum puniantur pœnis contrahentium binas nuptias, vt ibi obseruat Diana, *vers. verum hodie, ex Castro Palao to. 1. tract. 4. disp. 8. punct. 10. §. 8. numer. 4.*

In hac tamen materia aduertendum, quod licet identitas personæ professi, vel Clerici sic delinquentis sufficienter probetur per confessione ipsius, hoc debet intelligi, quo ad præiuditium ipsius confitentis, & effectum eum puniendi, nam ad effectum declarandi Matrimonium nullum, de identitate personæ professi &c. sic delinquentis, debet constare per recognitionem personæ, modo de Iure debito, de quo, Scaccia de *Iudic. l. 1. cap. 87. n. 19.* quod idem obseruari debet in poligamis.

11 Quid autem dicendum sit, vbi dicti religiosi non Matrimonium de facto contraxerint, sed tantum sponsalia Dic vt in finali dixi, in tit. de Polygamis, & Vxorato, viuente coniuge, cum alia sponsalia contrahente.

12 Occasione illorum matrimonium contrahentium tractant, D. D. quid sentiendum sit de vxorato, ordines viua vxore suscipiente, in quare communis, & vera est sententia *Symanch. d. tit. 40. num. 14. quam sequ. Farin. d. qu. 183. num. 54.* quod ijsdem omnino regulis Indicandus est in S. Inquisitionis Officio, ac regularis professus, & Clericus in Sacris Matrimonium contrahens.

13 Hæc tamen non habent locum in Græcis Vxoratis cum vnica tantum, & Virgine, nam ij possunt sine vllo impedimento ad ordines Sacros promoueri, licet mortua postea vxore cum alia matrimonium contrahere nequeant.

14 An autem Viduam relicti præsbiteri Græci possit cum alio matrimonium contrahere sine dispensatione dubitari potest:

In qua difficultate, opinio negatiua quæ etiam mihi magis probatur, quod scilicet sine dispensatione relicta præsbiteri non possit ad aliud Matrimonium probari potest.

Primo ex dispositione Canonis 22. Concilij Altisiodorens. cuius hæc sunt verba, *Non licere relicta præsbyteri nec relicti a diaconi nec subdiaconi, post eius mortem mar tum accipere*, Hoc tamen Concilium non fuit generale, nec prouinciale, sed Diocesanum, & cælebratum fuit anno 590. sub Greg. I.

Secundo videtur probari hoc ex Apostolo, prima ad *Timoth. cap. 5. ibi, Viduas autem iuniores reprehende, quæ cum luxuriatæ fuerint in Christo nubere volunt*, circa cuius loci intelligentiam videndus est *Bellar, tom. 1. contr. 5. l. 2. c. 34.*

Tertio probatur ex dispositione, cap. si qua Vidua &c. præcedenti, dist. 28.

Quarto probatur ex eo, quod id absolute non licere dictæ relictæ præsbiteri voluerunt in terminis nostris, *Palud in 4. dist. 37. §. quantum ad primum, vers. dicta concl. & Steph. de Gaieta, de Sacram. matrim. qu. 195. versus finem.*

Quamuis *D. Tho. tertia parte, in supplemento qu. 53. art. 4. ad quartum, & Azor. Instit. Moral. lib. 13. c. 14. q. 7. vers.* sed dubiæ quæstionis est p. p. distinxerunt, num Præsbyter Græcus de consensu vxoris, ad ordines Sacros ascenderit, an non, nam inquiunt primo casu non potest mulier relicta ad secundas nuptias transire 2. vero casu sic, de hac etiam re videndus est D. Bonauent. in 4. dist. 37. in Expositione literæ.

Ex quibus omnibus apparet, huiusmodi viduas ægere dispensatione, saltem ad cautelam ad effectum contrahendi secundum Matrimonium.

§. QVARTVS.

De Sacerdote Celebrante, & non consecrante, & sumente Hostiam non consecratam.

15 Laycus sumens, maxime tempore mortis Hostiam non consecrata, est de hæresi vehementer suspectus, nisi manifeste constet ipsum id fecisse ex magna reuerentia, quam habet erga Sacram. Eucharistiæ ita *Albertin. in Rubr. de haeret. in 6. quaest. 13. n. 66. 69. & sequen. Menoc. de præsumpt. l. 5. præsumptione sexta, nu. 22. & 23. Farinaz. plures cumulans de hæresi, q. 178. nu. 49. Symanch. de Cath. Instit. tit. 30. n. 26.* atque hæc est communissima opinio,

16 Sacerdos quoque qui celebrando Missam fingit se Hostiam consecrare, & non consecrat, sed illam non consecratam sumit, de quo est casus, in cap. de homine, de celebratione Missarum, est de hæresi suspectus, maxime si esset assuetus hoc facere, posletque ab Inquisitoribus, & interrogari, quid sentiat de Sacramento Altaris, & etiam puniri, ita Lucerna Inq. in verbo Sacerdos celebrans, vbi *Pegn. in annot. Deeian. in tract. Crim. l. 5. cap. 17. numer. 43. Locatus in Iuditiali in verbo Sacerdos num. 4. Grill. de Sortil. qu. 11. vers.* Quæro quid dicendum.

Atque hoc nullam potest habere probabilem dubitandi rationem in contrarium, nam negari non potest, quin talis Sacerdos abutatur Sacramento Altaris, Sacratissimo que Missæ sacrificio, fitque etiam in causa, vt Christi fideles Hostiam non consecratam adorantes in Idolatriam, saltem materialiter incidant, Graff. in suis aureis *decis. p. 2. l. 3. ca. 15. de celebratione Missarum, n. 6. 7. & sequ.*

Et sic Bariola olim Consultor S. Officij Mediolani in suis Aphoris. vtriusque iuris in verbo Sacerdos sic celebrando attestatur, sub die 30. Aprilis 1627. fuisse per Congregationem S. Officij Mediolani decisum, quod poterat S. Officium procedere contra quendam Sacerdotem, eo quod cũ in peccato mortali esset nõ cõsecrauit hostiã, sed verba cõsecrationis protulit super particula

la vulgo Communichino, quam è Tabernaculo extraxit.

17 In qualem autem suspitionem hæresis incidat Sacerdos hoc crimen committens, non potest sic in abstracto certo determinari, sed singulæ circumstantiæ facti debent considerari, & præcipue propositum, seu intentio delinquentis diligenter est exploranda, vt inde criminis qualitate aucta, vel diminuta pro maiori, vel minori hæresi suspitione, pœna grauior, aut leuior imponatur.

Opportune hoc loco agendum esset de dicente Missam siccam, verum benignum lectorem quo ad hoc remitto, ad *Durand. de ritibus Ecclesiæ, lib. 2. cap. 4. ad fi. Henriq. lib. 6. Summ. cap. 27. n. 2. in glos. sub litera A. & Portell. in suis respon. moral. p. 3. casu. 26. n. 2. & seq.* vbi plene de hac materia satis erudite scripsit.

18 Quid autem dicendum sit, de Sacerdote celebrante super rebus aptis ad faciendum Sortilegia, videndus est *Menoch. de Arbitr. casu* 388. vbi etiam de Sacerdote dicente Missas defunctorum, pro viuis, vt cito moriantur, *& Diaz. in praxi Crim. can. cap.* 40. *&* 44. vbi latissime more suo.

§. QVINTVS.

De Incidentibus in Constitutionem Clem. VIII. Incipientem, cum sicut, & Constitutionem Greg. XV. Incipientem Romani Pontificis editam. Anno 1622. 2. Iulij.

19 Fœlicis Record. Clemens Papa VIII. in Constitutione sua peculiari Incipiente cum sicut ædita Anno 1596. die 26. Iulij, statuit.

Primo, ne Itali cuiuscumque sint status, & conditionis sub quouis prætextu habitent, vel domicilium teneant in loco, in quo aliqua Ecclesia, cum Parocho, vel Sacerdote Cath. non ex stat, vbi libere audiri possint Missæ, & alia Diuina Officia, &c. fieri iuxta ritum S. Matris Ecclesiæ.

Gregor. XV. in supra memorata constitutione confirmatoria Bullæ Clem. VIII. addidit ac prohibuit, quibuscunque hæreticis, ne sub quouis quæsito colore, etiam mercimonij teneant domum apertam propriā, vel conductam domiciliumque contrahant in Italia, locisque adiacentibus, mandauitque tam ipsos prædictæ constitutioni contrafacientes, quam eorum receptatores, secundum formas Iuris puniri.

Atque hoc idem, quod hoc loco prohibet Clemente VIII. erat etiam iam, de Iure communi prohibitum, vt late probaui *in titulo de Fautoribus hæret. §. de conuersantibus cum hæreticis.*

Secundo loco statuit, idem Clem. VIII. vt Itali abstineant à matrimonijs, cum mulieribus hæreticis ab hæreticorum sepulturis, ac ne filios suos de Sacro Baptismi fonte per hæreticos leuari permittant, nec ipsi illos, nisi per Sacerdotem Catholico more Baptizatos leuent.

Et hoc idem etiam iam de iure prohibitum erat Catholicis, vt de Catholicis Matrimonium contrahentibus cum hæreticis latissime docuit, *Symanch. de Cath. Inst. t. tit. de matrim. num.* ... & generaliter de contrahentibus parentelam cum hæreticis *Pegn. com.* 81. *vers.* Iam, vt vno, *p.* 2. *& nos loco supra citato*, ex quo colligitur, quod in Anglia non possunt Parochi assistere Matrimonijs huiusmodi, nisi adsit certa spes conuersionis hæretici, & vlterius subsit causa a Sancta Sede Apostolica approbanda quamuis enim non leuis controuersia sint inter D. D. num matrimonia huiusmodi sic contracta sint valida, attamen verior communiorque est sententia affirmans, vt videre est, apud *Sanch. de matrimonio disput.* 72. *l.* 7. *& Guttier. in simili tract. cap.* 104. *maxime accedente auctorit. Sedis Apostolicæ.*

De hac materia videndus *P. Becc. in comp. controu. huius temp. libro* 5. *cap.* 9. *& nota Gothofred. in l. nc quis in verbo, in matrimonium Cod. de Iudæis, & cœlicolis.*

Tertio loco veratur, ne Catholici opera Medicorum Hæreticorum vtantur, nisi ex necessitate, ne ve Catholici ad Hæreticorum loca accedant, nisi id prius significent suis Ordinarijs, vel Inquisitoribus, quod tamen attinet ad vsum Medici hæretici animaduertendum est, quod prohibitio Clemente VIII. cessat vrgente necessitate, vt quia V. G. Catholicus graui vrgetur infirmitate, & non adest, nisi vnus Medicus Hæreticus, & ita fuit decisum in Curia Archiepisc. Neapolit. apud *Ricc. decis.* 268. *vol.* 4.

Sic cum Christianis prohibitum sit, sub pœna excommunicationis accipere medicinam à Iudæis *cap. Nullus* 28. *quæst.* 1. Si tamen necessitas vrgeat vtique licitum erit Christianis, etiam à Iudæis medicinam accipere, *arg. cap. qualitas temporis* 27. *quæst.* 1. *ita originaliter dixit Marian. Socin. in cap. primo, extra de Iudæis Paulus Duran. de condit. & modis impossibilibus part.* 1. *cap. primo, num.* 39. *Eberhard. Speckhan, in suis quæstionibus Iuris Cæsarei, Pontificij, & Saxonici, quæst.* 14. *per totum, sed maxime, num.* 6. *caueant tamen quantum fieri potest Christiani à medicis Iudæis*, Quia, refert *Bouadill. in sua Politica, libro primo, cap. quarto, num.* 27. *Henricus Tertius Rex Castellæ, obijt opera Don Mayr Iudæi sui Medici, in quo plurimam fiduciam habebat.*

Tandemque contrafacientes, tanquam de hæresi suspectos puniri ab Inquisitoribus, & ordinarijs mādat.

Ex quibus patet, quod constitutiones prædictæ sunt Iuri communi conformes, ac proinde fauorabiles, ac ab eodem Iure communi recipere debere interpretationem.

De hisce Constitutionibus videndi sunt *Naldus in Sum. in verbo. Christianus secundo, numer. octauo, & Bariol. post flores Direct.. fol.* 471. vbi hi verba harum Bullarum ad verbum referunt, & *Homobonus de Bonis in suis disquis. Moral. Theolog. Tract.* 11. *cap.* 7. *quæst.* 17. in tertio, supposito, Beccanus in Manuali, Controuers. aduersus hæreticos nostri temporis, & in sua Summ. parte tertia, in tract. de fide.

De modo autem procedendi contra reos incidentes in has constitutiones, maxime, quod ad torturam, & abiurationem plene dixi, in tit. de Fautoribus, &c. in §. de conuersantibus cum Hæreticis.

§. SEXTVS.

De Hæreticis venientibus ad terras catholicorum causa commertij.

20 Quia aliquando contingit vt mercaturæ causa, hæretici ad Terras Christianorum veniant, & hoc à Principibus permittitur, vt factum fuit aliquando inter Regem Nostrum Potentiss. Hyspaniæ, & Angliæ Regem, ea tamen lege apposita in hac permissione, vt in his quæ ad Fidem, & Religionem spectant non molestentur, nisi dato scandalo, & tunc ratione illius pro vt iuris fuerit puniantur, vt attestatur *Sousa in Aphoris. Inquisitor. lib.* 1. *c.* 31. *n.* 1.

21 Ideo circa hanc rem notandum, quod dicti hæretici tunc in casu nostro, & ad effectum de quo agitur scandalum præbere dicuntur, cum præbent Catholicis occasionem ruinæ, vel cum suadent transitum ad suam sectam, *Sousa vbi supra, num.* 15. *&* 16.

22 No-

22 Notandum secundo, quod vt possint Inquisitores in hoc crimine procedere, debet imprimis constare de scandalo plenè quia qualitas tribuens Iurisdictionem imprimis est, probanda *Castill. decis. Regni Siciliæ 156. num. quinto resolutione 2. & in indiuiduo casus nostri, Sousa vbi supra, num. 8.*

23 An autem dato scandalo possint puniri, vt hæretici ratione hæresis, dic quod non, sed puniuntur tantum ratione scandali, ita verius esse dixit *Sous. ibidem, num. sexto, & sequ. vers.* Probabilius.

24 In duobus tamen casibus possunt molestari hæretici prædicti non obstante tali permissione, etiam non dato scandalo. Primus est, cum illa permissio non est à Papa approbata. Secundus est, cum essent ante permissionem datam præuenti in S. Officio, ita *Sousa, vbi sup. num. 3. & 13.*

25 Quomodo autem se gerere debeant Inquisitores occasione militum Germanorum, qui aliquando in eorum Prouincia Hospitij causa sub fide publica commorantur, dicendum est Inquisitores curare debere diligenter vt monita Diui Caroli in quinta Synodo Prouinciali Mediolani, cap. primo obseruentur, ita enim audiui sæpe in his casibus S. C. rescripsisse Inquisitori Cremonæ.

§. SEPTIMVS.

De Regulari vltra mare proficiscente sine licentia superioris.

26 INter casus vehementis suspitionis hæresis non infimum locum tenet, ille, de quo Ioannes 22. in extrauag. Ad nostrum, sub titulo de regularibus.

De Regularibus, qui sine superioris licentia in partibus vltramarinis commorantes, detrahunt Sanctæ Romanę Ecclesiæ constitutionibus, & alia multa à fide deuia in suis sermonibus, & secretis collucutionibus euomere in sanis ausibus non verentur, hosce enim de hæresi esse vehementer suspectos decidit ibi Pontifex, & tradidit *Pegn. p. 2. comm. 81. vers.* In extrauaganti.

De excommunicatione vero contra istos regulares lata, videndus est, *Bonac. de clausura q. 2. puncto 4.*

§. OCTAVVS.

De obloquentibus de Inquisitore, & S. Officio.

27 SPetiale est in S. Officio, quod Inquisitor possit procedere contra Iniuria afficientes verbali se, & Sanctum Officium, & eius Ministros, vti notauit *Zanch. de hæret. cap. 31. vbi late Campeg. Symanch. de Cath. Inst. titulo 34. num. 28. & Farin. de Hæresi, qu. 182. num. 79. & 80. Scortia in Selectas constitutiones Epitome 106. Theorem. 278. vers. quærenti*, Ideo autem mentionem feci de iniuria verbali, quia, quo ad iniurias reales habemus Bullam, Pij V. Si de protegendis.

Obloquentes igitur de S. Officio, si honesti sint possunt condemnari ad petendam veniam P. Inquisitori, coram plena Congregatione genibus flexis, & vbi iniuria grauis sit, etiam mulctari deberent aliqua pęna pecuniaria.

Si autem viles sint loco pęne pecuniariæ, possunt fustigari.

Atque ita cum alias Cremonæ inquisitus fuisset in S. Officio, quidam hæbreus ob libellum famosum factum contra P. Inquisitorem, & Sanctum Officium, Congregatio Cremonæ fuit in voto, quod si iste Hæbreus delictum in tortura fateretur condemnari deberet, vt publicè per Ciuitatem fustigaretur, cum mulctâ pecuniaria, die 28. Augusti 1576. vti attestatur Reuerendissimus Dom. Marc. Ant. Amid. in suis Votis manuscriptis in causis S. Officij, penes me existentibus, tom. 1. Voto 20. num. 5.

§. NONVS.

In quo idem magis confirmatur.

VT videamus quam iuste in S. hoc Tribunali puniantur huiusmodi obloquentes, quæ dicta sunt in §. superiori confirmanda etiam sunt exemplis Supremorum Tribunalium.

28 Sic enim Senatus noster Mediolani, nunquam satis ob eius religionem, & prudentiam laudatus simili modo punire solet obloquentes de Prætoribus iudicibus, & alijs Magistratibus, sic Io. Franciscus Bruscolonus, quod temere adiectis etiam minis obloquutus fuerit de DD. Protectoribus Carceratorum huiusce Ciuitatis Cremonæ ex ordine Senatus, vt ex eius literis, sub die 9. Decemb. 1620. directis Sp. Prætori Cremonæ punitus fuit publice tribus ictibus funis, & coram Curia genibus flexis hora populi frequentioris veniam petijs D. D. Protectoribus, sic pariter quidam Franciscus de Fenaschis, quod de Curia obloquutus fuerit ex ordine Senatus, vt ex eius literis sub die 17. Iunij 1620. punitus fuit tribus ictibus funis publicè, & genibus flexis veniam petijt Curiæ hora frequentioris Populi, cum præcepto, vt à similibus abstineret sub pena remi.

Sic etiam antiquis temporibus obseruauit idem Senatus, vt ex literis sequentis tenoris directis, Sp. Prætori Cremonæ, Dilectiss. noster, Benè factum est à vobis cum Co. Io. Baptista Persico, vt Prætorium, & Senatoria dignitas debitam retineant reuerentiam. Verum postquam ille carceris passus est molestiam, & quid sibi faciendum sit ab vno ex Senatoribus in mandatis habuit, eis adimpletis eum, & eius fideiussorem vlterius non molestabitis. Dat. Mediolani 26. Maij 1573. Pro cuius decreti exequutione præfatus Comes veniam petijt à Prætori Cremonæ de verbis coram eo prolatis, coram Iudice, & duobus testibus.

Eiusdem directæ. Visa relatione quam nobis Iudex, ac L. T. vester fecit de Elisæo Piscio, nobilitati condonandum duximus, propterea attenta etiam ipsius Elisæi carceratione, & partium compositione, volumus vt petita per præfatum Piscium D. Iudici venia, hora qua frequens populus in Prætorio esse solet illum absoluatis, & has literas collegi ego ex Archiuio Cremonæ criminali, tempore quo eram huiusce Ciuitatis Proiudex, sub Illustriss. Don Consaluo Salamanca Prætore.

Exempla autem aliorum Supremorum Tribunalium, vide apud *Godofred. Abano in sua praxi reatuum, quæst. 7. num. 60.* vbi posuit Decretum Senatus Sabaudiæ, *& Hieron. Portules ad repert. Molini super ritibus, & obseruan. Regni Aragonum, part. 3. in verbo Iniuria, num. 36. & seq.* vbi ponit modum quo Senatus illius Regni procedit in hisce iniurijs, & quando possit super eis procedi vt in notorio, *& D. Thom. Carleual. in suo tract. de foro competenti, lib. 1. tit. 1. disp. 2. quæst. 7. sect. 1. num. 798. & sequ.* vbi, quid in iniuria facta iudici sedenti pro Tribunali.

29 De materia autem hac videatur *Bonadill. in sua Polit. tom. 1. lib. 2. cap. 17. num. 114. & ibid. eiusdem Glossam sub littera D.* vbi quod Inquisitores debent obloquentes de se punire, *porque no solamente son ellos los offendidos, sino tanbien el officio de la Inquisicion y la Yglesia, y la fe,* bene *Gregor. Lopez p. 1. tit. 1. l. 48. in gl. magnam.*

30 Et

30 Et aduertendum, quod in dicto §.7. dixi speciale esse in Inquisitore, quod potest punire iniuriantes se, & suum Tribunal, quia id agere, nequeunt extra forum S.Officij Iudices inferiores, sed tantummodo Supremi, *D. Tho. Carleual. loco proxime alleg. num.785. & seq. qui alios multos allegat, & de hoc est text. in Auth. de Defens. Ciuitatum, coll.3. tit.2. Nou.15. cap.5.* ibi, *Si vero egerint aliquid Iniuriosum, circa defensores officiales, tunc Prouinciarum Præsides, vlcisci, & castigare, Officiales possint*, sic Senatus noster Mediolani, die 19. Augusti 1621. Iussit Prætori Terræ Sorexinæ, qui processum formauerat contra deputatos dictæ Terræ super nonnullis iniurijs ipsi, & iustitiæ ab eis factis, quod processum remitteret Prætori Cremonæ, cui etiam iniunxit quod testes repeteret, & in causa seruatis seruandis procederet.

31 Limitat tamen hoc *Carleual. vbi supra, num.798.* vt non procedat cum iniuria est facta Iudici pro Tribu-
32 nali sedenti, & sic notorie, quod ego intelligerem procedere tantummodo in Officialibus Regijs, & quidem
33 non omnibus, sed maioribus licet, non supremis, non autem, vt procedat in quocumque Officiali, Feudatarij, quia hi, vt experientia patet in nostro Statu Mediolani, sunt nullius, vel leuissime considerationis.

34 Bene verum est, quod tam Inquisitor, quàm Iudices layci Supremi, cum iniuria est ipsis facta notorie, puta in actu publico fidei, vel in loco vbi pro Tribunali layci Iudices sedent tunc potest iniurians puniri etiam sine processu, & sententia in scriptis lata cum solo decreto oretenus lato, *Carleual. vbi supra num.799.* qui addit se ita vidisse sæpius practicari in Tribunalibus Supremis Hyspaniarum, & ibi mu tos D. D. allegat, quibus addo, *Ego Hier. Porteles in dicto verbo, Iniuria, num.39. & sequentibus.*

§. DECIMVS.

De superioribus Regularium procedentibus, contra regulares subditos in causis Hæresis.

35 Felicis recordationis Pius Papa IV. in quadam sua Constitutione, Incipiente Pastoris æterni, relata inter litteras Apostolicas pro S. Officio post Director. facultatem concessit Inquisitoribus procedendi in causis S. Officij, contra quoscumque regulares, quantumuis exemptos, dummodo à suis superioribus non essent præuenti.

Verum memorata Constitutio, quo ad vltimam eius particulam nunquam fuit vsu recepta, vt testatur *Pegn. Comm.77. vers.* Tametsi vero, *par.3.*

Et Paulus V. in sua Constitutione, Incipiente Rom. Pontifex ædita anno 1606. Expresse declarauit, & prohibuit, ne superiores regularium in causis S. Officij procedant, causas etiam coram ipsis pendentes ad Sanctum Officium auocando, &c. sub pęna inhabilitationis, priuationis vocis actiuæ, & passiuæ, & omnium aliarum penarum à Iure impositarum contra fautores Hæreticorum, & impedientes Sanctum Officium, & excommunicationis sibi reseruatæ, verba autem memoratæ Constitutionis habentur, apud *Campanile in diuers. Iuris Canonici, Rubr.12. c.13. num.138. & apud Bartol. post Flor. Direct. fol.447.*

Quoniam autem multoties Regularium superiores in memoratam Pauli V. Constitutionem incidunt.

Ideo Sanctum Officium contra ipsos debet procedere, ita tamen vt mitius agat, cum superioribus illis, qui ignoranter sed cum aliquali culpa reperiuntur deliquisse, semper tamen debent superiores absolui ab excommunicatione dictæ Bullæ quia est reseruata Summo Pontifici, *Bonacin. de Censuris in spetie, disp.2. quæst. nona punct.7.* vbi latissimè agit de excommunicatione huius Bullæ.

Vbi tamen dicti superiores regularium in aliquibus locis haberent iurisdictionem quasi Episcopalem, tunc sine dubio non obstante dicta Bulla, possent procedere contra regulares suos subditos, ita tamen, vt simul cum Inquisitore procedant, quo ad illos actus, quos alias Episcopi, & Inquisitores simul debent exercere, ne tamen ex hoc aperiatur via fraudibus consulo superioribus regularium iurisdictionem quasi Episc. habentibus, vt statim accepta denuncia, de ea certiorem, reddant Supremum Tribunal Vrbis.

Pari modo procedi debet contra superiores Regularium, si quo quo modo impedirent regularem subditum, ne statim Hæreticos, vel de hæresi suspectos denunciarent, vt in dicta Bulla, vers. simili auctoritate, *Bonacina vbi supra, dicto puncto 7. num.4.* in cuius numeri fine animaduertit, quod vt incurratur censura, ad actionem impediendi requiritur audatia, seu præsumptio, ob illa verba Bullæ, quoquomodo id impedire, vel retardare audeant, vel præsumant, verbum enim præsumant, denotat temeritatem, *Bald. cons.486. n.5. vol.4. Menoch. cons.763. num.10. Cochier. de Iurisdictione ord. in exemptos l.4. q.75. num.4.* & dispositio puniens aliquem præsumentem, &c. non comprehendit eum, qui agit bona fide, ignoranter, & inaduertenter, *Cened. ad Decretal. Collect.45. num.3. Auend. de exeq. Mand. Regum l.1. cap.4. num.38. Nauar. capit. Accepta, de rest. spol. opposit.8. num.33. & in extrauag. de d.t. & promiss. num.35.*

§. VNDECIMVS.

De Incidentibus in Constitutiones, Pauli V. & Gregor. XV. aditas, in materia Conceptionis B. M. V.

36 Varijs temporibus in hac materia Conceptionis B. M. V. à diuersis Summis Pontificibus nonnullæ emanarunt Constitutiones, nam in hac re adest.

Primo Constitutio Sixti IV. in Extrauaganti Graue nimis, de reliquijs, & veneratione Sanctorum.

Secundo adest Constitutio Pij V. Incipiens, Super speculą, quæ est Constitutio 114. in Bullario nouo, tom.2.

Tertio adest, Constitutio Pauli V. Incipiens, Regis Pacifici ædita anno 1616.

Quarto adest, Decretum factum ab eodem Sanctissimo D.N. Paulo Papa V. in Congregatione S. Officij, sub die 31. Augusti 1617. relatum per *Campanill. in Diuersorio Iuris Canonici Rubr.12. cap.13. num.140.* in quo Decreto de nouo statuitur, quod in posterum, donec articulus huiusmodi Concept. B. M. V. fuerit definitus, vel per Sanctitatem suam, & Sedem Apostolicam fuerit aliter ordinatum, nulli audeant in publicis concionibus, lectionibus, conclusionibus, & alijs quibuscumque actibus publicis asserere, quod eadem Beatissima Virgo fuerit concepta cum peccato originali, Et quod etiam opinionem negatiuam videlicet quod B. V. non fuerit concepta, cum peccato originali in publicis actibus asserentes, aliam opinionem non impugnent, nec de ea aliquo modo agant, seu tractent, sub censuris, & pœnis de quibus in supra allegatis Apostolicis Constitutionibus.

Tribuens insuper, tam Episcopis, & Prælatis superioribus alijsq; ordinarijs locorum, quam Hæreticæ prauitatis vbiq; locorum deputatis Inquisitoribus potestatem seuere animaduertendi contra transgressores, etiam Regulares, & alias quascumque personas, &c.
Quin-

Quinto adest aliud Decretum Sanctissimi D. N. Greg. Papæ XV. factum in Congregatione S. Officij, sub die 24. Maij 1622. relatum per *Flauium Cherubinum in compend. Bull.tom.3. in Apendice, fol. mihi* 18. In quo Sanctissimus extendit Decretum memoratum, Pauli V. etiam actus, & colloquia priuata, & vetat ne in Officio conceptionis, alio quam conceptionis nomine vti possint, tribuens etiam facultatem Episcopis, & Inquisitoribus transgressores puniendi.

Tandem sub die 28. Iulij 1622. Idem Gregor. XV. concessit Fratribus Prædicatoribus, vt in quibus cumque priuatis eorum colloquijs, & conferentijs, inter se dumtaxat, & non inter alios aut cum alijs, de materia eiusdem Conceptionis B. M. V. disserere, & tractare possent.

In hac materia notandum, quod qui crederet Concept. Immaculatam, vti articulum fidei esset Hæreticus, vti animaduertit *Alfon. à Castro de iusta Hæreticorum punitione l.1. cap. octauo dubio* 4.

Vnde etiam propositio cuiusdam, qui dixerat, quod licet articulus Conceptionis non esset de fide, erat tamen de pertinentibus ad fidem, quodque qui pro eo moreretur esset vere martyr, fuit damnata à Supremis Inquisitoribus in Portugalia, annuente Sanctissimo Paulo V. de anno 1619. teste *Portel. in dubys regul. in verbo Conceptio Deipara, num.6.*

Valeret tamen votum, vel Iuramentum defendendi Conceptionem immaculatam, vt late probauit idem *Portel. vbi supra, num.1.*

Et latius in suis responsionibus casuum *moral. par. 2. casu 32. per tot.* vbi plenissime respondet decem, & nouem propositionibus in hac materia Conceptionis cuiusdam Doctoris Gasparis Vrbis Cæsaraugustanæ verè scandalosis, & erga Deiparæ Matris Immaculatæ Conceptionem indeuotis, temerarijs, ac piarum aurium offensiuis, vbi latè de pluribus miraculis factis ob defensionem Deiparæ Virginis a peccato originali, & inter cœtera sufficiat mihi adducere illud quod refert *Petrus Nunez in Sanct. Seraphic. fol.39.* Quod scilicet Scotus cum Parisijs pergeret ad aulam publicam defensurus publice puritatem Conceptionis B.M.V. & præteriret Imaginem lapideam eiusdem Virginis, & Scotus eidem Imagini caput inclinaret, petens ei auxilium ad difficilem futuram disputationem, Imago lapidea, Scoto caput inclinauit quasi annuens, & auxilium promittens, quod scriptum sit in gratiam deditorum doctrinæ Scoti, & mei ipsius qui in Patanino Gymnasio Theologiæ operam dans eius Doctrinam didici, & post eam semper sectatus sui.

De hac materia videndi sunt, *Naldus in Sum.in verbo Conceptio, Rodriquez, in Comp. quæst. regul. resolut. 30. per totam Barbosa de Officio Episc. alleg. 105. Comitol.quæst.Moral.l.6.qu.40.& Filliuc. q.Moral. tom.2. tract.27. cap.3. n.51. & Bonacina de censuris in specie, disp.2.quæst.3.puncto 34. & disp.3. quæst.6. puncto 4.& idem Barbos. in Collect. ad Concil. Trident. Seß. quinta, num.16.*

Praxis autem contra hosce transgressores nostrarum Constitutionum esset, vt acceptata denunciatione in Sancto Officio, vel ad Supremam Romanam Inquisitionem mittatur denunciatio, ab eoque Supremo Tribunali ex pectentur iussa ab Inquisitoribus in partibus exequenda.

Vel si denunciatio comodè Romam mitti non potest, fieri debet ab Inquisitoribus diligens perquisitio scripturarum, & concionum in domo inquisiti, & testes super contrauentione diligenter examinandi, quibus per actis, si de contrauentione constat declarare debent Inquisitores, & Ordinarij reos incidisse in pœnas, & censuras comminatas in dictis Constitutionibus.

Occasione tamen harum constitutionum, sæpius in praxi occurrit dubitare, num Constit. Pauli V.& Greg. XV. in illis verbis, nec de opin. affirmatiua aliquo modo agatur, compræhendat etiam casus, quibus de opinione affirmatiua indirectè pertractetur, vt V. G. cum opinio negatiua probatur à Concionatore, argumento ducto ab inconuenienti, in qua re licet opinio negatiua videatur fortassis suaderi ex eo, quod verba intelligenda sunt in porentiori significatu *l.1. §. qui in perpetuum ff. si ager Vectigal.*

Attamen, quod virtute memoratarum Bullarum nec directe, nec indirectè possit de opinione affirmatiua tractari, probatur euidenter ex formula verborum, aliquo modo, quæ includunt omnem modum possibilem, maxime quando negatiue, vt in casu nostro ponuntur, *Card. Tuschus, Pract. Conclus. tom.2. litera D. Conclus.243.num.2.* vbi alios allegat, & proprium est illorum verborum diminuere de proprio significatu, ad saturitatem *Tiraquell. in l. vnquam, verbo omnia n.14. vers.sed,* & eam *glos. Cod. de reuoc. donatitionibus,* & proprie verificatur etiam in minimo, *glo. in Clem. prima, in verbo aut earum parte. de foro compet. cum allegatis per Bertazol. de Clausulis instrumentorum Clausula 26. glo.12.num.1.* & operantur propterea, vt in dispositione ea veniant quæ alias non venirent *Augustin. Barbos. de dictionibus, & clausæ dict.23.num.2.* igitur etiam modus de opinione affirmatiua tractandi indirectus prohibetur à bullis memoratis.

Intelligenda tamen hæc sunt de modo indirecto, ex quo sequitur damnatio opinionis affirmatiuæ, ita vt ea excludatur à terminis opinionis nam mens summorum Pontificum fuit opinionem affirmatiuam manere debere sub terminis opinionis, donec aliter à Sancta Sede fuerit iudicatum.

Propterea concionatores qui de opinione affirmatiua ei detrahendo, etiam indirectè loquuntur arbitror incidere in pœnas memoratarum Constitutionum, nec puto esse in facultate Inquisitorum, & ordinariorum, in eo casu minuere dictas constitutiones pęnas, cum ipsis per dictas fuerit imposita lex, in his tamen casibus consulo, Inquisitoribus quod referant causas hurum reorum Eminentiss. Supremis Inquisitoribus, qui semper in hisce causis benigne reos tractare solet, & multum de rigore bullarum diminuere.

§. DVODECIMVS.

De Venerantibus homines Mortuos ante illorum Canonizationem, vel Beatificationem.

37 QVoniam grauiter ab Inquisitoribus puniendi sunt, qui inconsulto, Rom. Pontif. publice defunctos nundum Canonizatos, vel Beatificatos venerari audent, publice eos inuocando, campanas in die eorum obitus pulsando, altaria erigendo, in Litanijs eorum nomina ponendo, aut in Martirologio. Imagines eorum cum Diademate, vel Miraculis pingendo, pro vt ita speciali Constitutione cautum est à Sanctissimo D. N. Greg. XV. lata in S. Officio Vniuersalis Rom. Inquisitionis, sub die 13. Martij 1625. quæ impressa habetur post flores Directorij Bariolæ fol. mihi 482. & prius notatum fuerat à *Zanchino de hæret. cap.22.num.8.* quoniam redduntur suspecti de auctoritate Summi Pontificis qui iustis de causis reseruauit sibi facultatem proponendi Sanctos Ecclesię colendos, ideo nonnulla de hac re, & de Canonizatione Sanctorum dicenda sunt, quæ multis per me additis excerpta sunt, ex quodam scripto, Doctiss. quondam Francisci Pegnæ olim Sac. Rotæ Rom. Decani, quod manuscriptum

ptum habui, ab Eminentissimo, & Reuerendissimo D. meo Cardin. Camporeo, quodque postea reperi impressum, apud *Turrian. in juis selectis disput. Theol. par. 1. disp. 33. post dub. quintum*, sit ergo in materia.

38 Prima conclusio, Nunquam fuit Mos in Ecclesia Cath. venerari homines mortuos, tamquam Sanctos, antequam publica auctoritate legitimorum Iudicum Ecclesiasticorum essent recepti, & approbati, hoc probatur testimonio *D. Aug. tom. 7. in breuiculo collationum, cum donatistis in collatione tertia diei cap. 13. & Optati Milleuitani libro 1. contra Donatistas*.

39 Legitimi autem Iudices erant Romæ Pontifices Romani, in Prouincijs autem Episcopi, & Concilia Prouincial. & ob hanc causam, Romæ Clemens Papa I. Auther. & Fabianus salubriter constituerunt 7. notarios, qui acta Martirum inquirerent, vt ea possent Romani Pontifices perscrutari, vt probanda probarent, hæc colliguntur ex *Sancto Aug. & Optato locis alleg. & ex Fabiano Epistola 1. ad Ecclesiæ commministros, late addentes ad conclus. 262. Mascardi sub num. 50.* vbi allegat *Cyprian. Epistol. 37. libro primo, & Epistol. 6. lib. 3.*

40 Præterea illud etiam omnino certum putamus probatos tantum publica auctoritate Eccles. Martires, & Confessores fuisse in Cathalogo Sanctorum, & in Martirologiâ Ecclesiast. S. R. E. relatos, vti probarunt *Card. Baronius ad Martirolog. sub die 4. Martij, & Io. Molanus in lib. de Martirologijs*, quidquid, asserueri, *Card. Bellarm. tom. 1. contron. lib. 1. de Sanctis cap. 8. in fine*, circa hanc tamen rem videnda est responsio *Eminent. D. Card. Bellarm. de qua Turrian. vbi supra, vers.* minus (inquit) probabile, & pulcherrime, ac erudite tradita, per *Moises. cons. 46. num. 10. & seq. post secundum vol. ad consuetud. Neapol.*

41 Secunda conclusio sit, semper in Ecclesia Dei viguit hæc doctrina de præcauenda falsorum Sanctorum veneratione, plurâque concilia de hac materia salubres leges tulerunt, & imprimis.

Concilium Carthaginense Primum, *cap. 2.*

Concilium Laodicenum, *c. 9. & 34.*

Concilium Grangrense, *cap. 20.* relatum a *Grat. cap. si quis per superbiam 30. distinct.*

Concilium Carthaginense quintum, *cap. 14.* relatum a *Gratian. cap. placuit, de consecratione, dist. 1.*

Concilium Bracharense, *cap. 5. alias 6.*

Concilium Moguntinum, *cap. 51.*

Concilium Lateranense sub Innoc. III. relatum in *capitulo secundo, de reliq. & Veneratione Sanctorum*.

Concilium Tridentinum *sess. 25.* titulo de Inuocatione, Veneratione, & Reliquijs Sanctorum.

42 Tertia conclusio in confessoribus referendis in numerum sanctorum, semper Ecclesia maiorem adhibuit diligentiam, quam in martiribus, vt notant D. D. communiter *in cap. 1. de reliq. & Veneratione Sanctorum, vbi Innoc. num. 1. Host. n. 6. in fin. vers.* licet autem, *Io. Andr. num. 4. in fin. vers.* licet autem vita, Abb. & alij, qui propterea concludunt confessores non esse Canonizandos, ob solam apparentem Vitæ Sanctitatem, sed præterea miracula per eorum intercessionem facta, probare oportere, latissime addentes *ad conclus. Mascardi 262. sub num. 2.* non sic in Canonizandis Martiribus in quibus non est necessaria probatio miraculorum Flau. Cherub. Schol. 3. ad constitut. 4. Alex. III. Schol. 1. ad Constitutionem 2. Innoc. IV. vbi tamen, quod necessaria est probat. causæ propter, quam Martirium passi sunt, Rocca de Canonizatione Sanctorum, *cap. 35.* bene D. Hyeron. in Psal. 115. super illis verbis Calicem salutaris ait, grandis res est Martirium, quomodo grandis Res? quoniam retribuit Domino, quod accepit a Domino, Christus pro ipso passus est, & ipse pro eius nomine patitur, & ob id idem D. Hieron. super subsequentibus verbis Psal. dirupisti Domine ait, *Quicumque Sanctus moritur sua morte, licet sit Sancta, qui misericordias operatus sit, fecerit signa, Dæmones eiecerit, non vadit ad Dominum securus, horescit eius conscientia quando videt Dominum, Martir autem, & si post Baptismum peccauerit, tamen secundo Martirij Baptismate ablutus, securus vadit ad Dominum.*

43 Quarta conclusio, Sancta Ecclesia antequam Confessores Canonizet præter vitæ sanctitatem, & Miracula, requirit, etiam & exigit multiplicatas preces magnorum virorum pro Canonizatione intercedentium, constantem famam de sanctitate illius, continuationem Miraculorum, & plura, de quibus Canonistæ *locis cit. & Iacob. Castell. de Canonizatione Sanctorum, quæstio 8. Cassan. in Catalogo Glor. mundi, par. 3. consid. 50. Malnetius de Canonizatione Sanctorum, dubio quarto, & Pegna in vita Sancti Didaci, lib. 2. cap. 2. & in vita S. Raymundi, lib. 3. cap. 1.*

44 Secunda conclusio, quoniam veneratio hæc Sanctorum est vna de maioribus causis, ideo Papa Canonizationem Sanctorum sibi specialiter reseruauit, *cap. 1. de reliq. & Vener. Sanctorum, vbi Innoc. num. 2. Host. num. 7. Io. Andr. num. 5. Castell. de Canonizatione Sanctorum, quæst. tertia, & Malnet. in simili tractatu, dubio 2. Barbos. de Officio Episc. alleg. 50. numer. 43. tom. 3. & Card. Tusch. Pract. conclus. tom. 1. litera C. concl. 41. vide Mascard. de probat. tom. 1. concl. 262.* & taliter causa hæc est propria Summi Pontificis, vt nullo modo competat, neque legato ipsius de latere, etiam ex commissione speciali ipsius Papæ, *Castell. de Canon. Sanctorum, qu. 3. artic. 2. Modern. Barbos. cap. 1. de reliq. & Vener. Sanctorum, num. 6. & 7.* quia Papa non potest delegare potestatem definiendi res fidei quin, imo, nec collegium Cardinalium, nec ipsum concilium Generale posset Sanctos Canonizare, *Barbos. ibid. qui alios cumulat, num. 8.*

45 Sexta conclusio, Episcopi in suis Diœcesibus non possunt inducere celebrationem festi alicuius Sancti non Canonizati per Papam, ita *Gemin. in cap. 1. de reliqu. & veneratione Sanctorum, n. 12. vbi etiam Franc. num. 3. lib. 6. late Sanchez, in summa, lib. 2. cap. 43. n. 9. & seq.* qui plures cumulat.

46 Septima conclusio post Canonizationem alicuius Sancti famam per Rom. Pontif. Sanctus ille ab vniuersali Ecclesia colitur, & inuocatur, festum de eo fit, & Officium Diuinum solemniter in die obitus eiusdem celebratur eius imago pingitur cum diademate, &c. & plures alios honores consequitur de quibus *Pegn. lib. 3. cap. 41.* vitæ Diui Raymundi, & Canonistæ locis citatis, ac Castell. de canoniz. Sanctorum, qu. 9.

47 Octaua conclusio, non licet alicui defuncto nundum Canonizato, preces solemnes, aut publicis fundere, aut eius reliquias venerari *c. 2. de reliq. & Ven. Sanctorum, & Canon. in cap. 1. eod. tit. Host. num. 11. & Abb. num. 3. late Sanch. loco supra allegato.*

48 Nona conclusio, quamuis nundum canonizati, non possint publice, & solemniter coli, ac venerari, attamen in secreto licet fundere preces ei, quem, quis credit virum probum, & Sanctum, vt pro ipso ad Dominum intercedat, *glo. in cap. 1. de Reliq. & veneratione Sanctorum in 6. in verbo*, Sedis Apostolicæ, & in verbo dicimus enim, *Abb. cap. 1. eod. tit. nu. 3. notab. 2.* vbi id colligita textu *cap. 2. eod. tit.* arguendo a contrario sensu, nam ibi prohibetur expresse publicus cultus, igitur priuatus videtur permissus, late *Bellarm. lib. 1. de Sanctis, cap. 10. Azor. Instit. Moralium, par. 1. lib. 9. cap. 8. q. 8. Sanch. qui alios cumulat in summa, tom. 1. lib. secundo, cap. 43. num. 4.*

49 Hinc colligitur licitum esse, etiam alijs audientibus aliquem appellare Sanctum, licet nundum sit canonizatus, prout fecerunt D. Greg. Nazianzenus, in vita

Diui

Diui Athanasij, & D. Basilij, Sanctus Hieron. in vita Sanctæ Paulæ, & Sanctus Bernardus, in vita Sancti Malachiæ, ita *Bellar. dicto lib. 1. de Sanctis, cap. 10. Sanchez, in summ. dicto cap. 43. num. 5. latissimè, Molfes. videndus, consil. 45. num. 22. & seq. post secundum vol. Comment. ad consuetud. Neapol.*

An autem in Oratorijs priuatis pingi possit Imago alicuius defuncti, nundum canonizati cum Radijs, vel diademate, dic quod non, *Sanch. loco citato, num. 7.* & hoc expresse decisum reperitur à supra citata constitutione, & Decreto Greg. X V. in principio, pro vt, & ab eadem constitutione prohibetur affixio tabellarum votiuarum sepulcro alicuius defuncti nisi modo declarato per eundem Greg. X V. die 30 Octobris, anni 1622. quod decretum impressum habetur apud *Barbos. cap. 2. de reliq. & ven. Sanctorum.*

50 An vero hæc constitutio habeat locum, vbi imago illius sic cum radijs picta, teneretur, in angulo domus secreto, vel in proprio cubiculo. Dicerem ego quod sic, ob verba supramemorati decreti, ibi, *alijsque locis publicis, ac etiam priuatis, cum Laureolis, aut radijs seu splendoribus proponuntur, & infra, Ne quorumuis hominum, &c. Imagines, aliaque prædicto, &c. in Oratorijs aut locis publicis, seu priuatis apponantur.* Quibus constitutionibus stantibus patet cauendum esse ab *Andr. Molfes. d. cons. 45. num. 33. & seq.* vbi voluit ad sepulchra, & Imagines non canonizatorum posse deferri Tabellas, ac alia dona receptarum gratiarum inditia.

51 Decima conclusio, quæ dicta sunt de canonizatione Sanctorum intelligenda sunt etiam de Beatificatione, quæ cum sit, quædam species vere canonizationis, à solo Pontifice Rom. potest concedi, & sicuti contra hosce publice homines mortuos venerates ante eorum canonizationem, vel Beatificationem poterant procedere Inquisitores, vt testis est *Zanch. de hæret. cap. 22. num. 8. & Pegna in eius scriptura super hoc confecta, impressa apud Turrian. vbi supra vers.* postremo vbi quod tales possunt interrogari, quid sentiant de Rom. Pontificis potestate.

Ita nunc circa hosce reos Iurisdictio Inquisitorum redditur euidentissima, ex constitutionibus supra allegatis Greg. XV.

52 Plura de canonizatione, & Beatificatione Sanctorum, vide apud, *Grass. in suis decis. Aureis, p. 2. lib. 2. cap. 13. num. 35. & sequentibus Mascard. de probat. conclus. 262. vbi addentes, Zerol. in praxi Episc. p. 2. in verbo canonizatio, & summistas in eodem verbo, Molfes. consil. 45. & 46. post secundum vol. ad consuet. Neapol.* vbi, de probatione Miraculorum, & de qualitate testium, & formatione processus latissime, & ad memoratas constitutiones Gregor. XV. videatur, *Peiriu. ad Priuilegia Minimorum, tom. 1.* ad constitutionem tertiam Leonis X.

§. DECIMVS TERTIVS.

De Fingente se ministrum Sancti Officij.

53 Fingens se ministrum S. Officij, cum non sit, non semel solet in S. Officio puniri, vt autem pœna, qua tales mulctandi sunt Iudicibus Violatæ religionis innotescat.

Notanda est doctrina, *Alex. in addit. ad Bart. in l. eos §. qui se pro milite, ff. ad l. Corneliam, de falsis.*

Quod scilicet, vel fingens se ministrum, se talem fingit verbo tenus, & tunc, cum hoc delictum sonet in iactantiam meram, debet puniri pœna extraordinaria iuxta dicta *in tit. de Sortilegis §. 19. num. 101.*

Vel fingens se ministrum, fecit aliquos actus, concernentes solos ministros, & tunc talis puniri debet pœna falsi, ad quod etiam faciunt tradita, per *Menoch. de Arbitr. Iud. Cent. 4. casu 318. n. 21. & seq. Azeued. ad Reg. Hyspaniæ Constitutiones, tom. 1. lib. 2. tit. 11. l. 9. in principio, & alij alleg. per Ximenez. in concord. totius Iuris, ad d. §. qui pro milite.*

De hac materia videndus est *Ferdinan. de Castro Palao, in p. 1. operis moral. tract. 4. disput. 8. punct. 16. §. 7. num. 4.* vbi dixit, quod qui se finxit ministrum S. Officij, vt se ab aliquo periculo liberaret, vtique mitius est puniendus, sed si id egit vt alios terreret, & concuteret, vtique grauissime puniendus est in actu publico producendus, & ad triremes damnandus.

Potest etiam ad hoc allegari Historia, quam refert *Lud. à Paramo, de Orig. S. Officij, libr. 2. tit. 2. cap. 15.* de Sahabedra, qui fingens se Cardinalem, & Supremum Inquisitorem introduxit Officium S. Inquisitionis in Lusitania, quæ historia si vera est, vere dici debet admirabilis, vt vnicuiq; eam legenti facilè apparebit, Dixi, (si vera est,) quia de illius historiæ veritate multi dubitant, & eam impugnant omnes fere Iurisconsulti Lusitani, & præcipuè, *Freitas ad Rodericum, de confess. sollic. q. 22. n. 33. & plurib. seq.*

§. DECIMVS QVARTVS.

De Iudice layco in causis Hæresis se ingerente.

54 Vltra ea, quæ dixi, *in tit. 3.* de Apostasia, & dicam in tertia parte huius operis, sæpe contingit, quod Iudices Layci capere faciunt hæreticos, eos interrogant, & contra eos processus formant, & ob id S. Offic. contra hos procedit, & merito, nam vltra dicta in locis allegatis, Iudices incurrunt excommunicationem, cap. vt Inquisitionis, de hæreticis, in 6. §. prohibemus, hæc tamen excommunicatio non est reseruata Papæ, vnde *Bonac. de Censuris in spetie, disp. 2. quæst. 10. puncto octauo*, ponit hanc censuram, inter non reseruatas.

Huiusmodi autem Iudices sic se in crimine hæresis ingerentes incurrunt aliam excommunicationem, de qua Iul. 3. in Bulla sua incip. licet à diuersis, relata per *Pegnam inter literas Apostolicas pro S. Officio fol. mihi 118.* & hæc est censura reseruata, vt patet in Bulla ibi, Ita vt nemo vmquam in præmissis delinquens, nisi a nobis, &c. & differentiam hanc, inter censuram latam in dicto cap. prohibemus, & latam in Bulla nostra, notauit *Scortia in Select. Rom. Pontif. Constitution. Theor. 172. vers* Porrò, quo ad pœnas, & de hac materia videantur *Farin. de hæresi, quæst. 186. num. 153. & Sanctar. in simili tractatu, cap. 40. dub. 4. num. 22.* Solummodo hoc loco notandum est, Iudices laycos de hoc crimine cognoscentes, etiam incidenter incurrere excommunicatione prædictas, ob verba dicti §. Prohibemus, ibi quomodo, ita *Bonaciua dicto puncto 8. num. 6. vers.* Amplia etiamsi, *& Sanctar. vbi supra, vers.* & non solum illis interdicitur, reliqua ad hanc materiam spectantia late pertractantur in tertia parte huius operis.

§. DECIMVS QVINTVS.

De Testibus falsis, & eorum subornatoribus.

55 De hac materia late agam, in 3. parte huius operis, solummodo hoc loco aliqua dicam de pœna horum

horum testium, & imprimis quidem ad horum testium punitionem concurrere debent Episcopus, & Inquisitor simul, ita *Pegn.3.parte comm.*122. vbi refert constitutionem Leon. X. ex qua hoc ipsum colligitur.

Et ratio huiusce rei est, quia licet testis deposuerit coram Episcopo, attamen cum in causis hæresis Episcopus sit iudex, sed simul cum Inquisitore, maiestas vtriusque Iudicis dicitur læsa.

Secundo notandum, quod falsus testis dicitur, non solum, qui falsum deponit, sed etiam veritatem tacet, vt late probauit *Farin.* qui alios cumulauit, de hæresi, *quæst.*188.*num.*42.

Tertio loco, circa pœnas falsi testis, distinguendum est hoc modo.

Aut sententia ex falsis testibus lata fuit executa contra reum, vel non, in primo casu si reus fuit ad mortem damnatus, etiam testes falsi debent ad mortem damnari, si vero fuit ad triremes damnatus, similiter, & ipsi erunt ad triremes damnandi, ita *Farin. vbi supra, num.* 51. *P. Zanardus*, qui per plures annos fuit Consultor nostri S. Officij Cremonæ, *in Summ. Diuin. præcept. p.2. Rubr. de Testibus in causis fidei* §. *sed notandum est primo*.

In secundo casu, stilus S. Officij est non punire testem falsum pœna talionis, sed alia extraordinaria, scilicet fustigationis, & triremium *Syman. de Cathol. Instit. tit.*64.*num.*91.*Farin. vbi supra, num.*39. vbi de praxi supremi Tribunalis.

In puniendis tamen hisce falsis Testibus, ad tria potiss. Iudices animaduertere, debent, videlicet damnum illatum, vel tentatum, qualitatem personæ testificantis, & illius contra, quam testatur, & causas falsi testimonij dicti, ita *P. Zanardus, vbi supra*, §. *quarto nota*, vbi, quod minus punitur falsum testificans, vel quia cum sit simplex fuerit deceptus, vel ex aliqua vehementi passione præsente, quam qui falsum deponit pecunia corruptus.

Quarto sciendum est, quod licet testis deponens falsum ad defensam, vel super generalibus non videatur puniendus pœna triremium, attamen puniri debebit alia pœna graui, *P. Massinus in praxi S. Officij, part.* 10. *assert.*4. prout etiam graui pœna extraordinaria puniendum esse testem, qui verum dixit, sed cum sibi esset ignotum, falso attestatur *Farin. de Testibus, q.*67.*n.* 70. *& Marius Giurba conf.*64.*num.*29.

Quinto notandum est ijsdem pœnis puniendos esse subornatores falsorum testium, imo etiam maioribus cum sint in Maiori culpa *Bartol. non solum* §. *si mandato meo ff. de Iniurijs, Bald. l. præsbyteri num.*10. *C. de Episcopis, & Cler. Symanch. dicto tit.*64.*in fin. Farin. vbi supra, num.*44.

Sexto, & vltimo animaduertant Inquisitores, sententias contra falsos testes, & eorum subornatores ferendas esse in loco publico, vti notabiliter dixit, *Symanch. dicto tit.*64.*num.*91. circa medium.

§. DECIMVS SEXTVS.

De quodam Consilio Bertazzoli 73. *in Criminalibus.*

ET ex his omnibus patet non esse curandum *de Bertazzolo, conf.*73.*lib.*1.*crim.* vbi voluit Inquisitores non posse procedere contra subornantes testes falsos.

56 Quia in contrarium est veritas decisa ex Bulla Leo X. sub data diei 14. Decembris 1518. inter literas Apostolicas pro S. Officio post Directorium, approbata communiter à D.D. longa serie relatis à *P. Diana, p.*4. *resol. moral. tract.*7.*resol.*16.*vers.* restat modo, quibus addo ego *Ferdinand. à Castro Palao, in suo oper. moral. tom.*1.*tract.*4.*disp.*8.*punct.*15.§.6.*num.*14. & per longum vsum in S. Officio, & eius Tribunali iam diu practicata *Farin. de hæresi, qu.*188.*num.*4. vbi in specie reprobat, *Bertazzol. in alleg. conf.*73. & respondet omnibus eius rationibus.

57 Et vlterius eo loco obseruat in casu etiam super quo scripsit *Bertazzol. in alleg. conf.* contrarium fuisse obseruatum, nam ille subornator fuit in S. Officio tortus, & quoniam torturam sustinuit absolutus, vt in fine eiusdem consilij dixit idem *Bertazzol, & ibidem P. Diana*

58 *attestatur*, quod in Tribunali S. Officij Regnis Siciliæ, quidam Regularis, qui erat falsus testis, & alios etiam induxerat ad falsum testandum fuit damnatus ad triremes per decem annos, cum hoc etiam quod reus innocens duceretur in publico spectaculo cum honore, & ramo oliuæ in manu subditque alias sic fuisse obseruatum in Inquisitione Conquensi, & in nostra Inquisitione Cremonæ similis testis falsus anno elapso fuit damnatus ad triremes quinquennales.

59 Occasione istorum falsorum testium aliquid dicendum esset de eo teste, qui in S. Officio in prima eius depositione vnum dicit, & in secunda aliud, sed quia quæstio hæc proprie pertinet ad materiam de testibus, ideò de hac re agendum nobis erit in tertia parte huius operis, hic solummodo est adnotanda decisio Sanctæ Inquisitionis Ciuitatis Conquensis, de qua Cantera suarum *quæst. crim. p.*2.*qu.*12.*de Reo, num.*5. *vers.* Et idem dicerem, vbi dixit quod ex ordine illius Inquisitionis quidam testis, qui sic variauerat fuit punitus, vt actu

60 publico fidei staret cum quadam mordaca, & vt ducentum flagellis cæderetur.

§. DECIMVS SEPTIMVS.

De Teste in Sancto Officio reuelante suam depositionem.

61 BReuiter dicendum testem cui in S. Officio solet sub pœnis arbitrarijs iniungi silentium, si suam depositionem reuelet, posse in hoc Tribunal puniri arbitrio iudicantium, inspectis singulis circumstantijs facti *Symanch. de Cath. Instit. tit.*63. *num.*83. vbi, quod possunt huiusmodi testes damnari in pœnam pecuniariam, Exilij, fustium, & etiam triremium, si id facti qualitas deposcit, videatur de hac materia *Abb. cap. Fraternitatis, num.*13. *de Testibus, Farin. de testibus qu.* 67. *num.*296. qui alios allegat.

§. DECIMVS OCTAVVS.

De Vtente Verbis Sacræ Scripturæ ad locum, & res turpes.

62 IAm vidimus in tit. de Blasphæmis, *num.*36. quod trahentes verba Sacræ Scripturæ ad locum subduntur Iurisdictioni huiusce Sancti Officij, nunc idem asseuerans, addo de ordine Supremi Tribunalis S. Inquisitionis de Vrbe, quędam professum cuiusdam approbatæ Religionis, quod res turpes, & Scandalosas Himno, Iam lucis orto sydere, imiscuisset, fuisse in Palatio S. Officij fustigatum, voce actiua, & passiua per decennium priuatum, ita quod per triennium singulis sextis ferijs ieiunaret, vti testis est Locat.
post Iudiciale Inquisit. in
casibus Romæ
decis.
casu primo, fol. mihi
417.

V §. DE-

§. DECIMVS NONVS.

De Reuelationibus Mulierum.

63 QVo ad mulieres, quæ se reuelationes à Deo Sanctis, & Angelis habere profitentur, hæ si in reuelationibus suis, nihil habeant superstitiosi, erronei, temerarij, & Hæretici subduntur iuditio Ordinariorum, vt passim practicari in Curijs Ecclesiasticis videmus, vbi vero occasione reuelationum aliquid credunt, vel docent hæretici, sapientis hæresim, Temerarij, scandalosi, erronei, & Blasphæmi, tunc sine dubio tales Mulieres subduntur iurisdictioni Inquisitorum, prout ita in facti contingentia, in Peruensi Regno accidisse testis est, *Martinus Delrius, disquisit. Magicarum, lib.4. q.3. sect.3.* de reuelationibus mulierum non Sanctarum folio mihi, 504. in Impressis Venetijs anno 1616. qui omnino videatur.

Diana post primam huiusce operis Impræssionem visus *resol. moral. p.4. tract.8. re ol.* 125. vbi pariter concludit posse Inquisitores huiusmodi reuelationes mulierum examinare, & ad hoc allegat, *Symanch. Cath. Instit. tit.21. num.25. & 29. Emanuel de Valle de Moura, in Opusculo secundo, de Incant. & Ensal. sect.2. c.3. n.19. & Raphael della Torre in 2.2. D. Thomæ, tom.2. quæst.95. art.2. disp.3.*

Interim vero locorum ordinarij, mulieres has, & earum reuelationes, & visiones examinantes semper præ oculis habeant, Ioan. Gerson Cancel. Parisiens. in suo peructili tractatu, de probat. spirituum, per totum, qui impressus habetur in Malco, Maleficarum, *tom.2. par. 2. fol.71.* vbi inter alia monet ordinarios, in §. Hoc præcipue considerare necesse est, in fi. Tractatus, vt diligentissime animaduertant, qualiter hæ mulieres cum Confessarijs conuersentur, quod monitum ab eo transcripsit, *Delrius, vbi supra in fin.* illius Sectionis, vbi addit dignum esse, quod scribatur aureis literis.

§. VIGESIMVS.

De portante Arma Infidelibus.

64 CErtum est quod deferentes arma ad inimicos Christiani nominis, & hæreticos declaratos excommunicantur excommunicatione Bullæ Cœnæ Domini in 7. Canone, vbi videndi erunt *Duard. Alterius, Sousa, Suar. Sayrus, Bonacina, de cens. in specie disp.1. q.8. Nald. in summ. verbo* Bulla Cœnæ. n.35. *& seq. Scortia in Selectas Rom. Pontif. Constitutiones cpst.166. Theor. 416. per totum,* qui alios allegant.

65 Difficultas est an hi vti hæreticorum fautores sint de foro Inquisitorum, in qua re dico, quod sic, ita *Bonadill. in sua Poltica, tom. primo, lib.1. cap.17. numer.69. Caso 35. es contra los que leuan armas dineros, ò cauallos, ò ottros, pertrechos de Guerra a los enemigos de la fe, ò tienen cō ellos trato y confederation en tiempo de Guerra come quiera que esta delito concerne à toda la Christianidad y à los que le cometen est an e, comulgados per solo hecho y assi antiendo que en los Regnos de Aragon procede el S. Officio de la Inquisicion contra los tales,* sed melius reos istos esse de foro Inquisitorum, & ab ipsis puniendos etiam probauit Inquisitor *Cantera, in suis quæst. criminal. in quarta parte* concernente punitionem delictorum, *c.1. de hæret. num.67. & 68.* vbi etiam in fin. attestatur ita fuisse iudicatum in Inquisitione Murciæ, & approbatam fuisse hanc eandem opinionem à Supremo Consilio Inquisitionis Hyspaniæ, vere enim delictum hoc tendit in detrimentum Status totius Religionis Christianæ, & vix huiusce criminis Rei excusari possunt ab eo, quod dicantur fauere Infidelibus, Apostatis, & hæreticis, ac proinde summa cum ratione, vt considerauit *Cantera vbi supra,* huiusce criminis rei subduntur foro, & Iudicio Inquisitorum, bene etiam *Ferd. de Castro Palao, in suo op. re moral. tract.4. disp.8. punct.6. §.10.* vbi ait, quod Inquisitores Hyspani indi-

66 stincte procedunt in hoc crimine, & attestatur quendam Religiosum fuisse à Sancto Officio ob huiusce criminis suspitionem, a Supremo Hyspaniarum Inquisitionis Consilio in aureis 600. vna cum suspensione à Diuinis, & annua reclusione in eius Conuentu, punitum addit Vlterius, quod hodie huiusce criminis rei non abiurant, cum tamen antea abiurarent de leui.

67 Verum circa hæc vltima verba Castro Palai; ego animaduertendum puto diligenter ad duo, videlicet, ad personam, quæ huiusce criminis rea dicitur, & ad causam transportationis dictorum armorum ad infideles.

Si enim persona, vel alias de hæresi sit suspecta, vel de genere Maurorum, & Turcarum, sine difficultate ex dicta trasportatione orietur suspitio fautoriæ, quæ probata eo modo, quo ex dicta fautoria orietur suspitio hæresis erit per abiurationem tollenda, quod idem dicendum est si appareret causam dictæ transmissionis fuisse odium Catholicæ Religionis, quod si è contra reus qui huiusce criminis arguitur sit mercator alias de fide non suspectus, & appareat cum fuisse motum nisi lucri, & negotiationis gratia in hoc casu arbitrarer cessare omnem suspitionem fautoriæ, & hæresis, & sic in effectu fuit sensus *P. Dianæ resolut. moral. p.4. tractat.7. resolut.19. vers.* non desinam tamen, sed de tota hac materia videatur Doctiss. *Azeued. ad leges nouæ recompilationis libro octauo, titulo secundo, de los Iudios, y Moros, l. decima per totam,* qui rem hanc optimé declarat.

§. VIGESIMVS PRIMVS.

De frangente Carceres Sancti Officij.

DE materia fugientis, e Carcere tam sibi assignato ad custodiam quam ad pœnitentiam aliqua supra diximus nunc eadem latius sunt explicanda, & aliqua vlterius addenda de frangente carceres S. Officij.

69 Ad hanc igitur materiam videndi sunt *Zanch. vbi Campeg. de hæreticis, Sousa in Aphor. Inq. lib.2. cap.26. n.32. & 37. Paramus lib.3. de Orig. S. Inquisitionis, q.4. num.72. & seq. Sesse decis.471. num.6. tom.4. cum alijs allegatis, per nos tit.1. §.... numer.... & seq. & P. Dianam resolut. moral. tom.4. tract.7. resol.15.* Ego ex dictis istorum, & aliorum D. D. colligo infrascriptas conclusiones.

70 Prima conclusio est fugientes fracto carcere habentur in Iure pro Confessis de criminibus ob quæ detinebantur, & absentes in eorum pœnas condemnantur ita dicunt omnes fere DD. qui de hac materia tractarunt Godofred. *Abanio in praxi, & Theorica crim. §. fuga carceribus effractis, num.2. & seq.* & in praxi reatuum, *qu. 13. & seq. Gram. voto trim. 37. num.1. Vin. lib.1. comm. opinionum opin.119. & seq. Clarus §. fi. quæst.21. vers.* Tertio autem modo, Pottules ad repertorium Molini super ritibus, & obseruantijs Regni Aragonum, in verbo Fractor, *num.8. & seq. parte secunda,* vbi id ampliat, vt procedat etiam in carceratis qui cœperunt frangere carceres, sed non potuerunt aufugere, sed hoc ego non credo verum, & ita secundum dicta in hac conclu-

71 sione practicauit Curia Cremonensis, sub Illustrissimo, & religiosissimo Viro numquam satis laudato D. Consaluo de Salamanca Prætore, me illius Prouinciæ existente, nam omnes carcerati, qui aufugerunt

facto carcere dicto se communi fuerunt de anno 1636. damnati in contumaciam in pœnas illorum delictorum ordinarias, ob quem fuerant carcerati, ex obseruantia huiusce Status Mediolani, de qua *Clarus loco citat.*

Et quamuis contra hanc conclusionem senserit ex parte *Fernandez de Otero, diuers. quaest. Iuris, part. 3. q. 119. vers.* Ego vero indistinctè, attamen à conclusione per nos firmata non est vllo modo in iudicando discedendum, vt dixit *Godofred. Abano in praxi crim. loco alleg. n. 7. vers.* Atque ab hac sententia.

72 Secunda conclusio, in nostro Tribunali S. Officij, hæreticus ob hæresim carceribus mancipatus, si fractis carceribus aufugiat, absens non statim, vt hæreticus condemnandus est, nisi de hæresi esset in processu conuictus, sed citatur, & vbi non compareat, excommunicatur, & per annum insordescens hæreticus declaratur, & eius statua de more comburitur, hanc conclusionem probat *Sousa in Aphorism. Inquisit. libro secundo, cap. 26. num. 37.* qui alios allegat, sed eam etiam mirifice declarauit Paulus Garzia in suo tract. Hyspana lingua conscripto *Orden de procesar en el S. Officio*, ex Ordine Supremi Consilij S. Inquisitionis, Hyspaniarum impressi fol. 63. his verbis *Ha se de aduertir que à los reconciliados ò penitenciados con abiuracion de vehementi que estàn reclusos que bantan sus penitencias y se ausentan no auiendo contra ellos otra informacion sano de la fuga, se les deuen hazer sus processos conforme al Capitulo cum contumacia de hæretic. in 6. porque la sospecha que resulta de la fuga Iunto con la de hauerse de ado estar escomulgados mas tiempo de vn'anno hazen entera prouança para poderlo declarar por herejes relapsos, y relaxar sus estatuas al brazo seglar, pero hauiendo informacion por la qual estan conuencidos de auer cometido nueuos delitos de heregia, y ausentado se se les podran hazer los processos la via Ordinaria conforme al segundo modo que dispone la instruction de Seuilla 9. del anno 1484. Mas esto no se deue hazer con sola la informacion de la fuga como algunos lo han acostumbrado por que a que la no basta para condenarlos por relapsos como se determino en el Consejo en esta causa que auiendose procedido en ausencia con sola la informacion de la fuga contra cierta persona reconciliada ausente, y relaxado la en statua al brazo seglar como relapsa se renoco la sentencia per no estar conuencida de nueuos delitos y se mandaron restituir y restituyeron los bienes que por ella se le auian confiscado.*

Et quamuis Garzia videatur loqui de eo qui aufugit è carcere sibi assignato ad adimplendas pœnitencias, attamen eadem est ratio de aufugiente ab eo carcere, ac de aufugiente e carcere sibi dato ad custodiam, quo ad effectum declarandi fugientem relapsum in primo casu, & hæreticorum in secundo, Idem docuit alijs allegatis, *Pater Diana dicta resolut. 15. vers.* Notandum est

73 etiam, Ratio huius conclusionis deducitur ex benignitate huiusce Tribunalis, quod non statim præsumit fugientem Hæreticum formalem, cum possit esse quod aufugerit, vel tædio carceris, vel ex similibus causis, ita *Ludouicus à Paramo loco infra allegando*, & secundum ea quæ in hac conclusione diximus intelligenda sunt ea quæ supra dixi in hac materia *titulo secundo, §. quarto num. 21.*

74 Tertia conclusio, cum fugientes è carceribus eis fractis iterum à Ministris capiuntur, tunc ratione fracturæ, & fugæ solent regulanter puniri tribus ictibus funis in Dominio Mediolani, pro vt etiam eodem modo solent puniri si carceres frangere tentauerint, ita *Clar. loco supra citato*, vbi attestatur de obseruantia nostri Senatus, si tamen sponte aufugientes redierint, arbitror esse posse locum benignitati Iudicentium, & hos sic aufugientes in posse Iustitiæ reuersos puniri posse pœna extraordinaria dixit *Ferd. de Otero vbi supra, Canter. in suis quaest. crim. p. 4. c. 9. de furtis num. 37.* vbi quod viles personæ flagellantur *Farinac. q. 30. num. 8. & seq. Sousa loco alleg. num. 32.*

75 Quarta conclusio, in hoc S. Officio huiusmodi carcerum effractores, si personæ sint viles fustigantur, si nobiles durius custodiuntur, ita *Cantera loco alleg. proximè, vers.* In Officio S. Inquisitionis, *Sousa vbi supra, Ludou. à Paramo de origine S. Inquisitionis, lib. 3. qu. 4. num. 72. & 73. Ioseph Sesse decis. 471. num. 6. p. 4.* addit Vlterius Cantera, quod in hoc casu ipse crederet etiam nobiles personas esse saltem in carcere flagellandas, & quod ipse vidit Clericum flagellari publicè per vias licet honestius sit quod hoc fiat in carcere, *P. Massinus in praxi S. Officij, parte nona assert. 25.*

76 Conclusio, an quæ dicta sunt in præcedentibus conclusionibus habeant locum stante Bulla Pij V. si de protegendis, quæstio est remittenda potius Eminentiss. DD. Cardinalibus supremis Inquisitoribus, quam à me nunc dedicenda.

Quod enim fracto carcere fugiens e carceribus pena dictæ constitutionis teneatur, videtur tenere *Farin. de hæresi, q. 193. §. 2. num. 138. vers.* Et rursus vide Bullam Pij V. vbi ait, quod non erit absurdum dicere talem fugientem fracto carcere ligari constitutione prædicta.

Ad idem facit insignis Doctrina *Bosij, in titulo de captura, num. 17. & seq.* vbi voluit constitutionem nostram Mediolani, sub titulo de pœnis §. prohibitum est omnibus, quæ certam penam imponit impedienti executionem in quacumq; causa criminali, comprehendere, non solum eximentem carceratum de manibus Iustitiæ, sed etiam ipsummet carceratum se ipsum eximentem, & ibi latius hoc probat additque ita Iudicasse Senatum Mediolani, dum in hac nostra Ciuitate Cremonæ sederet.

In contrarium vero facit, quod vere verba bullæ prædictæ non videntur posse accomodari huic casui, quod multo grauior est casus eximentis alium è manibus Iustitiæ, quam eximentis se ipsum cum vnicuique licitum sit suum sanguinem redimere, *l. 1.* de his qui sibi mortem, &c. §. Quod similis bulla Sixti V. contra Resistentes Iustitiæ numquam fuit in Vrbe Romana in praxi reducta ab illius Iudicibus in eximente se à manibus Iustitiæ, vt notat ipsemet *Farinac. de carcer. & carcerat. quaest. 32. num. 23. vers.* Sed quidquid sit de mero Iure.

Quidque tandem D.D. qui de materijs ad Sanct. Officium spectantibus scripserint post bullam prædictam de qua etiam pluries in suis tract. mentionem fecerunt nullus (quod viderim) eius rigorem applicat frangenti carceres S. Officij, vt inde aufugiat, in hoc igitur casu Inquisitoris partes erunt Supremum Tribunal consulere, & ab eo congruum responsum expectare.

77 Conclusio, fugiens fractis carceribus, & statim se se præsentans Iudicibus Supremis seu Supremo Tribunali nulla pœna est, mea sententia afficiendus, bene Franciscus de Auiles in suis Commentarijs ad capita, seu leges Prætorum, *cap. 18. in glos. Carcel. num. 50.* vbi plures D.D. allegat, & bene conclusionem firmat quia qui vadit ad Superiores non dicitur frangere carceres, *Iacob. à S. Georgio in l. prima, num. 9. Cod. de seruis fugitiuis, latiss.* alios cumulans *Marius Giurba consil. decisiuo 69. numer. 19.* eamdem conclusionem cum Francisco Auiles tenet Fernandez de Otero, *dicta quaest. 19. num. fin.* qui allegat *Griland. in tract. de hæret. & sortileg. titulo de fuga carcerati num. 20.* quando autem dicatur illico ad superiores Iudices confugisse declarat idem *Franciscus Auiles vbi supra in fin. vers.* Sed ego teneo, vbi ait totum hoc remissum esse prudenti arbitrio Iudicis.

78 Ad finem huius quæstionis videndum est de vna

quæstione quæ aliquando in facto potest contingere, & talis est, ponamus quod Episcopus non habeat tutos carceres, & roget Inquisitorem vt quendam reum grauissimi criminis in suis carceribus recipiat, Inquisitor roganti Episcopo annuit (quamuis hoc vel nunquam, vel rarissimè agere debeat) carceratus frangit carceres S. Officij, & vult aufugere, verum non potest quæritur, quis sit Iudex competens ad puniendum hunc carceratum ob fracturam carcerum S. Officij, & videtur dicendum Episcopum solum esse Iudicem competentem huiusce carcerati, quia licet esset in carceribus S. Officij, attamen erat carceratus Episcopi, igitur per fracturam, & tentatam fugam dicti carcerati, Iurisdictio Episcopi fuit læsa, igitur etiam ipse solus erit Iudex competens.

Ego dicerem Inquisitorem posse hunc carceratum punire, quia carceres sunt S. Officij, & delictum fractionis carcerum est speciale delictum speciali pœna punibile.

Neque obstat si dicatur, quod iste non fregit carceres vt S. Officij, quia si hoc egisset, sub illa reduplicatione, vt sunt carceres S. Officij tunc talis reus esset subiectus pœnis const. Pij V. de protegendis, & esset de hæresi suspectus, quia in odium S. Officij id egisset, præterquam quod illa distinctio videtur Metaphysica nam qualitas illa, quod sint carceres S. Officij est inseparabilis ab illis carceribus pro illo tunc vt in simili de offendente Officialem S. Officij ex odio priuato dixit *Sesse de Inibit. pat. Regn. Arag. cap. 30 §. 1. n. 194.*

Hanc conclusionem nostram confirmare videtur *Doctor Capiblanc. de Baron. Regni Pragm.* 8. §. 1. *num.* 225. vbi ait, quod subditus Baronis carceratus in Regia audientia ob carcerum violationem efficitur de foro Regiæ audientiæ, nec in hoc casu remittitur ad Baronem, nisi cum delictum, pro quo Baro petit remissionem maiorem pœnam quam violatio carceris mereatur, & sic cum clausula, quod restituatur ad carceres Regiæ audientiæ vbi remaneat locus pœnæ ob violationem carceris, quidquid in casu suo prætenderet *Elisæus Danza in suo tract. de pugna doctorum tit. de carcerario, & carceribus, num. 14. & seq.*

Et in praxi in hoc nostro Dominio Mediolani, Curia Cremonæ semper damnauit subditos Feudatariorum detentos in carceribus prætorijs, nonnunc Feudatarij si carceres frangant relicto iure Feudatarijs eos puniendi pro delicto pro quo erant carcerati, ita enim accidit sub Prætura Illustrissimi D. Salamancæ qui de anno 1636. dum eram L. T. Aduocati Fiscalis huius Ciuitatis Cremonæ condemnauit ob fractionem carceris, & fugam Baptistinum de Allodis, & Lodouicum de Valentinis, qui tunc in carceribus prætorijs detinebantur nomine Prætoris Castelletti Pouzonum, sub die 15. Febr.

79 Et mihi accidit etiam alius casus, nam cum quidam miles Hyspanus nomine Franciscus Casalis fuisset carceratus in Castro S. Crucis, huius Ciuitatis, (cuius ego sum Auditor) de ordine Illustriss. D. D. Ioannis Valquez de Coronado dum hæc scriberem Gubernatoris armorum in hac nostra ditione Cremonen si, nunc vero Excellentiss. Generalis eorumdem armorum in toto Statu Mediolani Moderatoris, quem nobis Deus diu seruet incolumen ijsq; fracto carcere dicti Castri aufugisset, & postea captus fuisset, & iterum in eodem Castro carceratus, dixi Iurisdictionem meam esse non autem L. T. Auditoris Generalis, Exercitus, qui etiam acquieuit. Et sic ego de feci relationem Excellentiss. Gubernatori huiusce Statutus, a quo ex eius ordine fuit ad triremes transmissus.

80 Et quamuis Castellani regulariter, non habeant Iurisdictionem cum tantummodo deputentur ad custodiam Castri, vt supponit *Franc. d cis.* 458. in principio, & per consequens, nec eam habeant eorum Auditores.

Attamen ex priuilegio Regis, ac D. N. Castellanus Arcis S. Crucis Ciuit. Crem. & eius Auditor habent Iurisd. Crim. & ciuilem priuatiue quoad quoscunque in milites Castri, & omnes inseruientes dicto Castro, & Ego cognoui causas criminal. sanguinis dictorum Militium etiam extra Castrum ipsum delinquentium, & de simili Priuil. Castellani arcis Iouis Mediol. mentionem facit *Bers. de foro compet. num.* 4. & idem de tribus alijs *Castellanis Ciuit. Neap.* dixit *Tasson. ad Prag. de antefatu. vers. 3. obser. 3. num. 273. & Io. Baptista de Thoro in addit. ad Regentem de Ponte de potest. Proregis, tit. 7. §. 7. num. 21.* & generaliter de Castell. à S. M. creatis videatur *Carolus Tapia, decis.* 13. *Sup. Cons. Italiæ num. 4. & seq.* In qua dec. latissime agitur de causa Castellani Manfredoniæ qui eius Castro vi à Turcis obsesso, eiusq; Muris pluries tormentis bellicis percussis, ac capta ea improuiso Ciuitate ad Castri deditionem deuenit.

§. VIGESIMVS SECVNDVS.

De carcerato in S. Officio se ipsum occidere tentante.

81 Qvia casus hic accidit in S. Officio nostro iam supra annos 60. vt ex Votis *D. Amidani Voto* 3. *vo.* 2. Ideo opere pretium duxi hoc loco breuiter aliqua de hac re dicere.

Clarum est quod nullus est Dominus membrorum suorum, ob idque nemini licet se ipsum occidere, nec vulnerare, ita *Balth. Gomez de potest. hominis in se ipsum lib. 1. c. 1. & cap. 5. per tot.* vbi latiss. materiam hanc pertractat, bene etiam *Farinac. qui alios cumulat de homicidio, q. 128. per totam,* quia tamen occisio, vel vulneratio sui ipsius in carcerato potest prouenire, vel ex conscientia criminis, ob quod in carcerem coniectus est, vel tedio vitæ, & doloris impatientia.

83 Ideo si ex prima causa contingat occisio, vel vulneratio in carcerato, & quidem si carceratus remansit occisus, eius bona fisco applicantur, vt latissime probauit *Farin. vbi supra n. 47. & seq. Gomez vbi sup. cap. 23. n. 26.* vbi quod vt hæc pena habeat locum requiritur de necessitate quod delictum, ob quod qui se occidit, in carcerem sit à iure punitum confiscatione bonorum, bene etiam *Cantera in suis quæst. crim. p. 4. tit. de homicidio, n. 54. vers.* Primo casu, vbi addit, quod vlterius requiritur, vt confiscatio habeat locum, quod delictum sit saltem semiplene probatum vna cum occasione.

Si verò carceratus ex conscientia criminis se ipsum tantum vulnerauit tunc puniendum esse, sed pœna extraordinaria, non autem mortis saltem, ex generali consuetudine dixit *Farin. vbi sup. num. 35. & seq. & Gomez ibid. c. 21. n. 1. & seq.* vbi bene omnino in hac materia plures casus distinguit.

84 Si verò carceratus, se ipsum occidit, vel vulnerauit animo occidendi tedio vitæ, vel doloris impatientia, vel etiam ex impatientia carceris, tunc talis non punitur ita expressè dicit *tex. l. fi.* §. Si quis autem, ff. de bonis eorum qui sibi mortem, &c. *nisi tedio vitæ; vel impatientia alicuius doloris coactus est hoc facere*, vbi Gothofred. in suis Votis plura exempla refert eorum qui ex huiusmodi tædio vitæ, vel doloris impatientia, vel alio modo sibi mortem consciuerunt, ita *Farinac. loco citat. n. 39. Clar. in praxi, §. fin. q. 68. vers.* se ipsum occidens, ibi, cœterum si qui tædio vitæ.

85 Si verò dubium est an se occiderit, vel vulnerauerit ex conscientia criminis, vel tædio vitæ, *Canter. loco vbi supra alleg.* bene distinguit, quod si carceratus se occidit postquā contra eum in Iuditio facta est semiplena probatio delicti, & ipse sciat se in carcerem coniectum ob

ob illud delictum; certè præsumitur se occidisse ad fauorem fisci ex conscientia criminis,alias secus.

86 Modo certum est, quod hæreticæ prauitatis Inquisitores sunt Iudices competentes aduersus hosce carceratos in S. Officio se ipsos occidentes, vel animo occidendi vulnerantes cum id faciant ex conscientia patrati criminis ad S. Offic. spectantis.

87 Sed si tædio tantum vitæ id ægissent, arbitratur D. Amidanus cognitionem hujusce delicti spectare ad Iudices ordinarios dicti carcerati,ego dicerem posse spectare ad Inquisitores, quia tunc carceratus est in carceribus S. Officij, & subditus Inquisitori quo ad delictum pro quo reperitur carceratus, attamen in hac re me remitto decisioni Supremi Tribunalis, quo in hoc, & similibus casibus semper ab Inquisitoribus erit consulendum.

§. VIGESIMVS TERTIVS.

De Sacerdote reuelante Confessionem.

88 Confessarium teneri ad sigillum secreti eorum, quæ habuit in confessione indubitatum est apud omnes,sicuti etiam pari modo clarum est, hoc sigillum esse de iure naturali diuino, & humano, vt probant *Becc.de Sacrament.* c.39.n.2. & latius *Suar.* to.4.*in* 3.*p. disp.*38.*sect.*1.*per tot.Caninch.de Sacram.tom.*2.*disput.*9. *dub.*1.*Gaspar Hurtado de Sacram.to.*1.*de pænit. disp.*12. *difficul.*1. *Nugnus in* 3.*p.quæst.*11.*art.*2.*dub.*1.*P.Faber olim in Patauino Gymnas. Præceptor meus Amantissimus de pænit.disp.*34.*& Pitigian.in* 4.*sent. to.*2. *dist.*21. *q.*2.*art.*1. qui alios allegant, bene *Godofr. Abauo in sua praxi reatuum, q.*6.*num.*17. *& seq.* vbi ait quod Sacerdos potius debet mori millies,quàm peccata pænitentis reuelare, *& num.* 22. refert casum cuiusdam Fratris Franciscani, qui audito in confessione cuiusdam Pœnitentis, quod ipse machinatus erat in mortem Francisci Primi Reges Franciæ,eo Sacramentaliter absoluto, statim Regem adijt, & ei auditum in Confessione facinus reuelauit, quo audito Rex pœnitentem coram parlamento Parisiensi sisti iubet, & lite contra eum agitata tandem morte mulctatus remansit, certe quidquid sit de Canonistis allegatis ibi à Gotifredo pessimè egit iste Confessarius, & male etiam Rex, cum etiam ipsemet Princeps qui aliquid accepit de pœnitente a confessario non possit vti dicta scientia contra reum absq; Sacrilegio,& fractione sigilli, *Abb. Gillin. in resolut.casuum conscientiæ in verbo sigillum confessionis Sacramentalis num.* 2.

90 Et taliter ligat hoc sigilli secretum, vt neque possit frangi de licentia pœnitentis, vt late probauit *Scotus in quarto distinctione* 21. *quæstione secunda*, cuius opinio, quamuis sit contra PP. Dominicanos, & PP. Societatis Iesu,attamen bene defenditur à Fabro præceptore meo in suo tractatu *de pæniten. disput.* 34.*capitulo tertio, per tot. Pitig. dicta distinct.*21. *quæstione secunda, artic.*13. *Tartar.* in dictum locum Scoti §. Ad argumenta, & eam verissimam existimo ex rationibus adductis a Fabro, vbi supra, & ab vno I. C. Hyspano maximi nominis, videlicet à Didaco *Cantera in suis q. crimin. quæst. sexta* de hac re *num.*7. *vers.* supradicta regula, ibi contrarium imo, &c.

Sed vt cumque sit an hoc delictum spectet ad Sanct. Officium quæritur hoc loco, in qua re *Alphons.de Leone de Offic. confessarij, tomo primo, resolutione* 22.*num.* 12. *casu secundo*, dicit hos confessores fractores sigilli denunciandos esse S. Officio, & ita etiam communis vulgi opinio arbitratur.

91 Contrariam autem sententiam verissimam esse arbitror, quam tenet *Molfes. in sua summ. tripl. Iuris, to-mo primo, tractatu septimo,cap.*23.*num.*68. *& P. Diana quarta parte, resolut. moral. tractatu octauo, resolutione* 95. & possum ego attestari me nunquam vidisse similes processus aggitari in S. Officio prout vidi quandoque eosdem aggitari in foro Episcopali.

92 Ratio huiusce sententiæ est, quod Inquisitores cognoscunt tantummodo de hæreticis, suspectis de hæresi, & Turbatoribus S. Officij, & si aliquando cognoscunt etiam de criminibus, ex quibus hæresis suspitio non oritur,id est ex specialibus decretis Summ.Pont.vt accidit in Sodomia, de qua cognoscunt Inquisitores Lusitaniæ ex particularibus rescriptis Pij I V. Gregor. XIII.& Vrb. VIII. de quibus *Sousa in Apho. Inq.lib.*1. *cap.*59. *num.*20.

At ex hac fractione sigilli neque oritur hæresis, neque hæresis suspitio,nec ex ea impeditur Tribunal Sancti Officij nec vlla Pontificia lege cautum reperitur, quod Inquisitores de ea procedant, igitur in eius criminis cognitione nullo modo se se ingerere possunt Inquisitores.

Minor in omnibus suis partibus est manifesta, si enim ex dicta fractione sigilli oriretur hæresis suspitio, cum ex natura fractionis ea non possit oriri, quia fractio prædicta non est actus hæreticus vtique deberet oriri ex iure positiuo, at nullum tale ius legitur in toto corpore Iuris.

93 In vno tamen casu ait *Molfes. vbi supra*, talis Confessarius subderetur foro Inquisitorum, si videlicet crederet licitam esse reuelationem secreti Sacramentalis, & fractionem sigilli, male enim tunc sentiret de Sacramento pœnitentiæ, & sic posset ab hæreticæ prauitatis Iudicibus puniri.

Sed an saltem possit Inquisitores interrogare hunc confessarium, quid sentiat de Sacramento pœnitentiæ probabiliter potest controuerti. In qua etiam re ego distinguendum puto hoc modo.

94 Vel sumus in confessario omnino alias probatæ vitæ, nec consuetudinario in hoc delicti genere, & tunc arbitrarer nullo modo posse Inquisitores reum hunc citare,nec interrogare de fide circa Sacramentum pœnitentiæ, Ratio est quia ex vna parte delictum hoc fractionis sigilli ex natura sua non spectat ad S.Officium, vt supra vidimus, & ex alia parte Confessarius est omnino integræ vitæ, igitur Inquisitor non poterit confessarium hunc interrogare, &c.

95 Vel sumus in confessario malæ vitæ, & alias de hæresi suspecto, & tunc essem in voto, quod posset Inquisitor eum citare, & interrogare quid sentiat de hoc Pœnitentiæ Sacramento, quia cum simus in persona, alias de hæresi suspecta, & circa hoc pœnitentiæ Sacramentum speciales adsint modernorum hæreticorum hæreses, non sine ratione in hoc casu Sanct. Officium potest dubitare, quod talis confessarius sit de hæresi suspectus.

96 Et ita in effectu in casu simili video sensisse nostram Congregationem Sancti Officij Cremonæ, sub die 9 Nouembris 1587. apud Reuerendissimum Marcum Antonium Amidanum in eius Votis manuscriptis, apud me existentibus *Voto* 34. *numer.nono, tom.secundo*, cum enim in Sanct. Officio tunc adesset quidam homo perditæ vitæ grauatus de horrendis blasphæmis, de contemptu censurarum, de non seruato delectu ciborum, de non auditione Missarum diebus Festis, & etiam de Adulterio, & Concubinatu ex consuetudine congregatio censuit per omnes attenta eius pessima vita, & alijs delictis, ex quibus alias iste erat de hæresi suspectus, posse eum interrogari in tormentis, quid sentiat de Sacramento Matrimonij, cuius fidem (cum congiugatus esset) per adulteria violauit.

97 Potest etiam hoc loco commode dubitari de alia quæstione, de qua idem *Pater Diana loco supra alleg.*

resolutione 97. An subdatur foro Inquisitorum confessarius, qui non vult absoluere pœnitentem nisi sibi in confessione cōplicem delicti reuelet, in quare bene *Diana* ait hunc confessariū non posse ab Inquisitoribus puniri, & ibi hanc suam sententiam probat ex Villalobos in summa, cuius scripta nundum in has regiones peruenerunt.

Ratio huiusce Rei eadem est cum Superiori, quod nullo iure cautum reperitur ex hac re oriri hæresis suspitionem,

Quamuis enim dicere licitum esse proximum infamere sit hæresis, attamen quod ex reuelatione complicis in confessione sequatur infamatio complicis, est valde inter D.D. controuersum, nam multi tenent in confessione aperiendam esse circumstantiam manifestantem complicem, etiam si sequatur infamia complicis apud solum confessarium, dummodò nullum aliud damnum complici sequatur, ita enim docuerunt *Bonacina de contr, disp. secunda, quæstione quarta, puncto quarto, numer. secundo, Coninch. de Sacramen. tomo secundo, disp. septima, dubio nono, numer.* 89. *Vasquez in tertia parte, D. Tho, tomo quarto, quæstione* 91. *articulo secundo, dubio tertio, num.* 28. *Reginal. in praxi fori pœnitentialis, tomo primo, libro sexto, capitulo quarto, num.* 156. bene *Gaspar, Hurtado de Sacrament. tom, primo de pænitent, disp.* 9. *difficul,* 11. vbi allegat illud D. Bernardi de formula honestæ vitæ in fine, De nullo sinistre loquaris nisi in confessione, & hoc vbi non potest aliter peccatum suum manifestare, & ratio illius opinionis est, quia per reuelationem complicis vni tantum confessario, qui eam notitiam habet sub sigillo Sacramentali non potest dici, quod complex infametur.

§. VIGESIMVSQVARTVS.

De superiori regulari incidente in constitutionem Sanctissimi D. N. Papæ Vrbani VIII. Aedita 14. Aprilis 1633.

98 SAnctissimus Dom. Nostr. Vrbanus Octauus mandauit in Generali Congregatione Sanctæ Inquisitionis Romanæ, quod quilibet superior regularium cuiusuis ordinis, in perpetuum semel in anno videlicet, feria sexta post octauam Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis in publica mensa, vel Capitulo, & insuper in quocumque Generali, vel Prouinciali Capitulo, dieta, & Capitulari congressu teneatur suos subditos commonere de iniuncta omnibus obseruantia, & executione infrascriptarum literarum Apostolicarum ad S. Inquisitionis munus attinentium sub pœna priuationis Officij, & vocis actiuæ, & passiuę Constitutiones autem sunt.

Const. Iulij III. prima licet à diuersis.

Const. Pij V. 82. Si de, protigendis.

Const. Pij IV. 31. cum sicut nuper, & Gregor. XV. 34. Vniuersi Domini gregis.

Const. Gregor. XIII. 22. Officij Nostri partes, Clem. VIII. 81. Et si alias, & Sanctitatis suæ 79. Apostolatus Officium.

Const. Sixti V. 17. Celi, & Terræ Creator, & Sanctitatis suæ 113. Inscrutabilia.

Const. Clem. VIII. 42. Cum sicut, & Greg. XV. 28. Romani Pontificis.

Const. Pauli V. 26. Romanus Pontifex, eiusdem 97. Regis pacifici, & Greg. IX. Sanctissimi D. Nostr.

Const. Greg. XV. 27. Rom. Pontifex, eiusdem Const. 40. Apostolatus officiū, & sanctitatis suæ 114. Et modo.

Const. Sanctissimi Dom. Nost. Vrbani VIII. 37. Sanctiss. D.N. sollicite, 50. Sanctiss. D.N. pro debito, & alia eiusdem constit. 5. Nouembris 1631. cum sicut accepimus, & omnes hæ constitutiones habentur impressæ per *P. Dian.* 4. *par. resol. moralium.*

99 Non est dubium quin superiores, non parentes memoratæ constitut. subsint Iuditio Inquisitorum.

100 Vnde cum in nostra Inquisitione Cremonæ quidam superior sponte se denunciasset quod iuxta constitutionem prædictam statuta die memoratas in ea bullas publicari non fecisset re ad supremum vniuersalis Inquisitionis Tribunal delata fuit benigne tractatus monitus tum, vt in posterum diligenter obseruationem dictæ nostræ Constitutionis curaret.

Accepta igitur ab Inquisitore denunciatione superioris in nostram constitutionem delinquentis non statim contra eum procedere debet, sed prius re communicata cum suprema Congregatione omnia ex eius Iussu peraget considerata qualitate personæ, & omnium aliarum circumstantiarum, quæ solent omissionem hanc, vel augere, vel minuere.

TITVLVS XVIII.

De sponte Comparentibus, & tempore Gratiæ.

SVMMARIVM.

1 *Sponte comparentes, qui dicantur.*
2 *An sponte comparentes censeantur, qui non vocati veniunt, licet inditijs sint præuenti, num.* 3.
4 *Quid si talis comparens, quo ad aliquas propositiones sit præuentus, quo ad alias non.*
7 *Requisita vt quis sponte comparentium beneficio, gaudeat.*
8 *Hæretici sponte comparentes, quomodo tractandi.*
9 *Praxis obseruanda circa ipsos, vbi plura notatu digna, & seq.*
13 *Relapsus sponte comparens, an brachio seculari relaxandus, & seq.*
16 *De suspectis de Hæresi sponte comparentibus, vbi latissime de Polygamo sponte comparente.*
17 *Quid sit tempus gratiæ.*
18 *In quibus casibus sit, vel non sit locus tempori gratiæ.*
19 *Quibus personis prosit, vel non tempus gratiæ.*
20 *De praxi obseruanda in concedendo, & publicando tempore gratiæ.*
21 *Qui auctores de eo tractent.*

§. PRIMVS.

Qui nam dicantur, & haberi debeant, pro sponte comparentibus.

OMissis multis, quæ de significatione huiusce particulæ, sponte dici possent, breuiter dicendum est.

1 Eos dicendos esse sponte comparuisse in Sancto Officio, qui nullis præuenti inditijs coram fidei Iudicibus comparent, plenamque ac meram, tam de se, quam de alijs veritatem dicunt ac de suis delictis humiliter veniam petunt, colligitur hoc l. sponte, de Muneribus, & Honoribus *l.* 4. *§. fin. Cod. de Sicar. l.* 2. *Cod. de his qui latron.* atque ita docuit *Archid. in cap. vt commissi, verbo obedientes de hæret. in* 6. *Pegna, ad Direct. part.* 3. *comm.* 12. *& Farinac. de hæresi, quæst.* 193. *numer.* 28.

vbi

ubi quod tales proprie in Supremo Tribunali habentur pro sponte comparentibus.

Dubitari autem hoc loco potest, quid sit dicendum, de eo, qui inditijs præuentus, in S. Officio comparet non citatus, nec vocatus, in qua re distinguendi sunt duo casus.

Primus casus est, de eo, qui scit vel suspicatur se præuentum, & sic metu probationum in S. Officio comparuit, & confessus est & in hoc casu, licet mitius iste comparens sit tractandus Locat. post Iudit. Inquisit. inter casus decisos Placentiæ Casu 7. vbi quod tales mitius tractandi, & cum eis mitiori est agendum Abiuratione, attamen non debet gaudere beneficio sponte comparentium, colligitur hoc ex supra alleg. doct. nam, & est præuentus, & scit *Farin. vbi supra, n. 37.*

Secundus casus est, cum ignorat talis comparens se præuentum, & in hoc casu debet gaudere beneficio sponte comparentium, ita *Farin. loco cit. n. 28. vers.* nisi forte inditiorum.

3 An autem comparens, sciuerit se præuentum vel ignorauit, consideratis omnibus circumstantijs, prudentiæ, & arbitrio Iudicium relinquitur considerandum.

Quæri tamen potest, ac etiam comparens, non citatus, nec vocatus, tamen præuentus, quoad aliquas V. G. Blasphæmias si alias etiam de quibus nullo modo est
4 inditiatus fateatur, quo ad has habendus sit pro spontaneo comparente in qua difficultate.
5 Dicendum est, quod si dubitat se, quo ad illas esse præuentum, quamuis non sit, attamen non potest haberi pro sponte comparente, quia semper eius confessio dicitur facta metu probationis *Farin. de hæresi, q. 193. n. 37.*
6 Si vero scit se non præuentum, vt quia dicat V. G. se solum nullis præsentibus illas Blasphæm. protulisse, tunc crederem illum esse habendum pro sponte comparente, quia quo ad has Blasph. non est inditijs præuentus, nec de eis poterat Iuridicè, interrogari iuxta tradita per *Pegn. par. 3. comm. 18. sub litera B.* vbi, quod rei non possunt interrogari, nisi de his de quibus sunt inditiati.
7 Debent quoque tales comparentes, vt sponte comparentium beneficio gaudeant, plene tam de se, quam de alijs confiteri, alias habendi sunt, tamquam diminuti confitentes, ita *Concil. Bitterense, capit. secundo, ibi, infra quem terminum venientes, pœnit entes, dicentes plenam de se, & de alijs veritatem habeant impunitatem, &c.*

§. SECVNDVS.

De hæreticis sponte comparentibus.

8 Hæretici sponte comparentes, mitissime sunt tractandi, pæna aliqua salutari, vel etiam aliquando (si id casus exigat) pecuniaria plectendi Pegn. dicto comm. 12. sub litera G. vbi quod tales sponte comparentes habent impunitatem mortis, Immutationis exilijs, & confiscationis bonorum, ex *Conc. Bitterren. cap. 2.* cuius ibi verba refert.
9 Cogendi tamen sunt hi hæretici sponte comparentes ad abiurandum formaliter hæreses, licet abiuratio in hoc casu debeat esse non publica, sed secreta, *Symanch. de Cath. Inst. tit. 1. n. 14. Royas Sing. 23. nu. 8. & tract. de hæret. p. 2. num. 272. & sequ. Farin. de Hæresi, quæst. 194. num. 8.*
10 Interrogari etiam huiusmodi sponte comparentes debent, an erroribus, suis adhæserint vel de illis dubitauerint.

Quanto tempore in illis erroribus permanserint.

A quibus eos didicerint, & quomodo.

An libros prohibitos legerint, & quos, & à quibus habuerint.

Super complicibus, & an alios cognoscant hæreticos, vel de hæresi suspectos.

An in aliquo Tribunali sint de prædictis erroribus præuenti, vel inditiati.

An ipsos pœniteat in huiusmodi errores incidisse, & an hos, & omnes alias hæreses abiurare sint parati, de Cætero Catholicè viuere, & pœnitentiam sibi iniungendam adimplere.

Moneri etiam debent, ad dicendam integram veritatem, alias quod habebuntur, vti diminuti confitentes, & fictè conuersi.

11 In praxi etiam aduertendum, quod in admissione, vel dimissione alicuius pœnitentis sponte se deferentis in S. Officio, solet in sententia apponi clausula, dummodo in aliquo S. Officio non sis præuentus, vti animaduertit *Farin. de hæresi, qu. 139. n. 28. vers. & scias.*
12 Et vbi sponte comparens sit hæreticus minor. 25. annis, videntur admittendus ad abiurandum de formali, cum clausula citra pænam relapsi, vbi autem sit maior. 25. annis, sine dicta clausula, nam minoribus 25. annis multa conceduntur, quæ maioribus omnino denegantur, & ita in praxi obseruari attestati mihi fuerunt viri docti, Pij, & in hoc tribunali versatissimi.

Sed dubitari hoc loco potest, an hæreticus relapsus sponte comparens, beneficio sponte comparentium gaudere debeat, in quare.

13 Dicendum relapsum sine dubio in tali casu esse admittendum, ita Alphons. à Castro de insta *hæret. punitione lib. 2. capit. 2. late Pegn. dicto comm. 12. versie.* sed qui si relapsus, & *Farinaz. de hæresi, quæst. 193. num. 36.*
14 Quamuis in hac re, tutissimum sit Supremum Tribunal consulere, vt animaduertit *Supremum in Enchirid. tit. 60. num. 6. & Pegn. loco alleg. vers.* quia tamen, benè P. Massinus in praxi S. Officij, *p. 9. num. 8.* primæ impressionis.
15 Hæc tamen intelligenda sunt vbi relapsus, vere sponte comparens, & secus dicendum, vbi metu probationum in S. Officio comparuisset, vt quia sciuit verbis, gratia, quod aliquis se præparabat ad eum accusandum, vel quia rumor erat, quod erat accusandus, nam tunc nullo modo talis relapsus est, ad Misericordiam recipiendus, *Decian. lib. 5. tract. crim. c. 56. num. 12. post Alphons.* à Castro loco per eum relato, quos sequutus est *Farin. de hæresi q. 193. n. 37.* de hac re vide Epistolam Cornelij, de qua infra.

§. TERTIVS.

De suspectis de hæresi sponte Comparentibus.

Circa suspectos de hæresi sponte comparentes, eodem omnino modo proceditur, quo contra hæreticos similiter sponte comparentes procedi debet, vt sup. diximus §. proximo.

16 Solummodo circa hos est aduertendum, quod si confiteantur se V. G. hæreticali sortilegio vsos esse, absque tamen hæretica intentione, nullo modo super hac intentione sunt torquendi, sed standum omnino est eorum spontaneæ depositioni, & cogendi sunt ad abiurandum, pro modo suspitionis, vti animaduertit *Pegn. p. 2. comm. 39. vers.* sed Videam.

Interrogari etiam, & moneri debent, vt supra & dimitti cum clausula, dummodo non sint præuenti in aliquo S. Officio, de qua dixi in tit. de Confessarijs

folli-

sollicit. §. fi. De his sponte comparentibus videnda est Epistola Cornelij, ad Cyprianum lib. 3. Epist. 11. alias secundum ordinationem Pamelij, & 46. Incip. Quartam sollicitudinem.

Ad finem huiusce §. videndum est de Polygamo sponte comparente, quomodo de Iure possit expediri, in qua re dico, maxima cum circunspectione procedendum esse nec sine verificatione Iudiciali vtriusq; Matrimonij inhibenda esset huic sponte comparenti cohabitatio cum secunda coniuge, quæ cum sit in poss. prætensi polygami, non debet ex sola sua confessione spoliari, cum confessio soli confitenti, non tertio præiudicare possit *Sanch. de Matrim. lib. 10. disp. 12. n. 59. & not. omnes canonistæ in c. 1. de frigid. & Malef.* & si ad solam separationem thori sequuntur plenæ probationes, vt videre est ex *decis.* Buratti 815. *vbi Ferentill. allegat alias decis. concord.* multo magis legitimæ probationes erunt necessariæ cum agitur de nullitate Matrimonij, confess. enim coniugum, vbi agitur de dissolutione matrimonij regulariter non creditur *Genuens. in praxi c. 37. n. 10.*

Hinc videmus Sacram Congregationem Supremæ Inquisitionis passim Iubere, quod cum adest suspectio identitatis personæ Polygami, fiat illius Iudicialis recognitio per rimulam ostij.

Ego igitur si essem Inquisitor reciperem spontaneam Polygami denunciationem nec circa ipsum vel eius secundam coniugem quidquam decernerem, nisi plene Polygamia in processu probata, donec enim hæc fit probata semper secunda mulier habet Ius ad copulam iunctis notatis in c. laudabilem, vt lite pedente vbi Canon. & ita in indiuiduo cum Polygami sponte comparentibus agendum esse docuit, *Garz. in praxi Hyspana S. Offitij. fol. 7 his verbis, contra la personas: que se casan dos ò mas vezes, & aunq; ellas mesmas expontaneamente se vengan à deñunciar y ouse lar su delitto, no se puede ni deue proceder sin primiero verrificar todos los Matrimonios, &c.* Sic igitur ego practicarem vel euenienti casu Sacram Congregationem consulerem.

§. QVARTVS.

De tempore Gratiæ.

QVoniam apud grauissimos Auctores, & nonnulla vetusta concilia prouincialia celebrata in Gallia, frequens mentio habetur temporis gratiæ, nonnulla hoc loco explicare de eo necessarium duxi.

17 Tempus itaque gratiæ est, quidam dierum terminus, infra, quem sponte venientibus ad confitendum delicta sua contra fidem commissa, auctoritate Apostolica conceditur Impunitas mortis, immurationis, ex lij, & confiscationis bonorum, ita fere *Eymeric. p. 3. n. 56.* vbi Pegna.

Et licet Albertin. in repert. c. 1. de Hæret. q. 12. nu. 4. differentiam constituerit, inter hoc gratiæ tempus quod ipse vocat Misericordiæ attamen vere inter vtrumque tempus nulla est probabilis, & realis differentia.

Hoc tempus gratiæ a solo Summo Pontif. concedi potest, quoniam pænæ illæ mortis, &c. in Hæreticos constitutæ sunt a Papa, c. ad abolendam §. illos de hæret. ca. super eo, de *hæret. in 6.* vbi de pœna mortis *cap. excomm. l. 1. §.* qui autem, de hæret. vbi de pœna perpetui carceris, *Leo. Primus Epistola* 45. ad Pulcheriam Augustam, vbi de pæna exilij, &c. secundum leges, de *hæret. n. 6.* vbi de pœna confiscationis bonorum.

Cum igitur hæ pœnæ a nullo alio hæreticis possint remitti, nisi a Papa, nullus præter eum, poterit tempus gratiæ, per quod hæ pœnæ remittantur hæreticis concedere.

Ex quo patet, quod tempus hoc gratiæ introductum est ex Apostolicæ Sedis benignitate, non autem consuetudine, vt dicebat *Albert. dicta qu. numer. 4. circa finem.*

Quot autem dies continere debeat hoc tempus puto Inquisitoribus esse arbitrarium, Pegna dicta comm. 12. sub litera C.

§. QVINTVS.

In quibus casibus, sit locus, vel non sit, tempori Gratiæ.

18 PRimo clarum est, quod locus est tempori gratiæ, cum in aliquo loco de nouo constituitur Officium S. Inquisitionis, Ita *Pegna comm. 12. p. 3. verf.* sed animaduertat, de qua re pulcherrimus locus est, in Concilio Bitterensi, celebrato anno Dom. 1246. apud Biteras, coram Archiepis. Narbonensi, & alijs Episcopis Prouincialibus c. 1. & 2.

Secundo locus est tempori gratiæ, cum in aliquo loco Offitium Inquisitio. ob aliquas causas intermissum renouatur *Albert. in Repet. c. 1. de hæret. in 6. d. qu. 52. num. 4.*

Tertio, cum totum in aliquod regnum hæreticum ad fidem conuerteretur.

Quarto, cum in aliqua Ciuitate hæretici latenter multos Catholicos decipiunt, tunc ad subueniendum deceptis, licet Officium Inquisitionis ibi non introduceretur, tempus tamen gratiæ esset concedendum, ita Card. Alban. in quadam Instructione ad Fratres Prædicatores, in Lombardia super modo procedendi contra hæreticos.

Quinto, tempus gratiæ trium mensium concessit, Paul. IV. in sua constitutione Incip. cum quorundam, Reis illorum criminū de quibus in dicta consuetudine.

Sexto videtur esse locus tempori gratiæ, vbi vniuersus populus delinquit e. comessationes, dist. 44. c. quoties vbi glo. qu. 4. sed hæc doctrina duas patitur exceptiones.

Prima est, vbi multitudinis peccatum esset grauissimum *Tiraq. de pænis temperandis caus. 47. nu. 13. Luc. de Penna. l. fine nu. 6. & 11. verf. in Apostasia vero C. de Exact. lib. 11.* Hæresis autem Crimen grauissimum est, cap. vrgenti de hæret.

Altera exceptio est, vt non habeat locum, vbi peccatum magis nocet multitudini, quam scandalum, quod ex punitione oriretur, ita *D. Tho. 2. 2. qu. 108. art. 1. ad tertium, Fel. cap. dilecte n. 7. de except.* Exemplum habemus, de hac re Moysis, Exod. 32. quare in hoc casu non erit locus concessioni dicti temporis gratiæ.

§. SEXTVS.

Quibus competat, vel non competat tempus gratiæ.

19 BEneficium hoc temporis gratiæ competit omnibus, tam masculis, quam fæminis, qui se culpabiles inuenerint, in vnoquoque peccato Hæresis, vel Apostasiæ, vel suspitionis eiusdem.

Dumodo tamen, primo alias beneficio huius temporis non sint vsi, *Concil. Bitter. dicto c. 2.* ibi, quibus alias huiusmodi gratia non est facta secundum veritatem plenam, tam de se, quam de alijs dicant, vt supra dixi §. 1. & 3. sponte compareant, i. non nominatim vocati.

Hoc tempus gratiæ, non suffragatur ijs, qui dum tempus gratiæ cæpit concedi, iam erant præuenti, ita Archid.

chid.cap.vt commissi,in verbo obediens n.2.& ibi, Io. Andr.n.4.de haeret.in 6.& Guido Fulcod.q.2.in. Consultat. ad Inquisitores,nisi forte, tales indiciati ignorassent se praeuentos,nam tunc vtique beneficio dicti temporis fruerentur.

Gaudere tamen debent Beneficio huius temporis gratiae, primo qui nec citati, nec vocati, nec praeuenti comparent statim post tempus gratiae elapsum,ita Guido Fulcod loco citato,versic.certe si post tempus.

Secundo ille, qui probat se pendente dicto tempore gratiae fuisse legitime Impeditum,probatur autem impedimentum per Iuramentum ipsius,Rot.decis.quarta, de Iure iur.in Antiq.Bart.Rom.Ias. & alij l.2.§.quod diximus ff.si quis caution.

Tertio,etiam relapsus debet gaudere hoc beneficio temporis gratiae, vt dixi supra §. 2. quod intelligendum est, etiam in relapsis ficte, de quibus Paulus IV.in sua Constitutione Incipiente,cum quorundam.

Quarto quaeri posset, quid esset dicendum, de haeresiarchis,& Dogmatistis, sed de his dixi in titulo de haeret.

§. SEPTIMVS.

De Praxi obseruanda in tempore gratiae publicando,& applicando illis quibus competere potest.

20 EX Concilijs Narbonensi,& Bitterensi, d.c.2. praxis haec videtur obseruanda.

Primo namque Inquisitores accedentes ad aliquam Ciuitatem populum admonere debent, vt ad talem locum certa die se conferant,Pegna comm.primo, in principio,& comm.123.p.

Secundo, conuocato populo Inquisitor de fide sermonem habere debet Eymeric.in direct.p. 3. numer.47. vbi Pegna,nu.49.50.& 51.& mandatum Apostol.explicat.

Tetio, publicatur monitorium contra inobedientes Eymeric.d.3.p.q.52.& Pegn.comm. 12. litera B. & Edictum temporis gratiae,Pegna ibidem.

Quarto,Confessiones redeuntium in tempore gratię recipiuntur.

Quinto Reconciliatis, & absolutis dantur literae patentes obtentae absolutionis.

§. OCTAVVS.

Qui nam Auctores de hoc tempore Gratiae potissimum mentionem fecerunt.

21 DE hoc tempore Gratiae praeclara firmentio, in sequentibus,& auctorib.& manuscrip.&c.

Et primo quidem de eo mentionem facit Concil. Bitterrense,cap. 1. & 2. quod apud Bitterras fuit celebratum anno.1246.

Secundo, Guido Fulcodius, qui fuit Clemens IV.in suis consultationibus ad Inquisitores quaestione 2.

Tertio Cardinalis Albanensis Ecclesiae Rom. legatus, in Instruct. ad Prouincialem Priorem Praedicatorum Lombardiae,super modo procedendi contra Haereticos.

Quarto, periti quidam Auenionenses, in Responso quodam Incipiente,notum sit omnibus, reddito Fratri Guliel.de Valentia anno 1235,capit.tertio.

Quinto, Archyd.in c. vt commissi in verbo obedientes de haeret.in 6.

Sexto,Io.And.ibid.vers. Quarit Archyd.

Septimo Gemin.ibid.§.nec non,n.3. vers. qui dicantur sponte redire.

Octauo,Franc.ibid.n.2.notabat.4.

Nono,Direct.Inquisit.p.3.n.56.

Decimo,Repert.Inquisit.in verbo gratia, vers.nota, quod, & in verbo tempus gratiae, & in verbo remissio.

Vndecimo,Albert.cap.1.de Haeret.in 6.qu.12.num.3. seq.

Duodecimo, Puteus decis. 517. Incipiente. In vna Hyspalense,l.2.

Decimo tertio, Veral. decis. 69. Haereticorum condemnatorum p.3.

Decimo quarto,Symancb.de Cath.Institut. tit. 4. numer.3.

Decimo quinto,Instructio Hyspalensis anni 1484.cap. 3.& 7.

Decimo sexto, Pegna ad Direct.p. 3. comm.12.& in peculiari tractatu de tempore gratiae, qui manuscrip. circumfertur.

Decimo septimo, Lud.à Paramo de Orig. Sancta Inquisit.l.3.quaestio 4.Rubrica de forma, & ordin. proced. num.

Decimo octauo,Fariu.de haeresi,quaest.183.n.28.

Decimo nono, Sousa,lib. 4. Aforismorum, a quibus omnibus auctoribus plura habebit,qui voluerit, de hoc tempore gratiae.

TITVLVS XIX.

De modo procedendi contra Defunctis.

SVMMARIVM.

1 *Delicta extinguuntur Morte fallit in Crimine haeresis & seq.*
3 *Intra quantum tempus memoria defuncti possit damnari,& seq.*
7 *Suspecti de haeresi,an post mortem possint inquiri.*
8 *Memoria se ipsum in carcere occidentis,an damnetur.*
9 *De probatione contra defunctum in hac causa requisita.*
11 *De ordine processus late,& seq.*
15 *Opiniones D. D. circa praescriptionem Iuris procedendi contra defunctos referuntur,& n.16.*
17 *Verior opinio, quod hoc Ius praescrebitur 40.annis, quo ad bona,secus autem quo ad damnandam personam defuncti remissiue.*

§. PRIMVS.

LIcet in omnibus communiter criminibus extinguantur morte delicta,vt inquit, Vulp. l.vltima ad l.Iul.Maiest. & Modestinus l. ex Iudiciorum ff.de accusat.& ibi,per illos text.hoc notant omnes, quia mortui diuino Iuditio subiecti ab humano sunt exempti vt dicitur in capit. quorumdam dist. 23. & c. ex Epistola ibid. praeuenti enim à Summo Iudice Deo sunt, & vocati ad maius Tribunal, vt late haec exornantes probant,Symanch.in Enchir.Iud.Viol. relig. tit.62. numer. 1. & Decian. tract.crim.lib.5. cap.67. numer. primo.

§. SECVNDVS,

Intra quantum tempus possit contra defunctos hæreticos agi.

3 PEgna in allega. comm. 92. vers. his positis, distinctione vtitur in hac difficultate, nam aut agitur contra hæreticum defunctum ad effectum eius bona confiscandi, & tunc hæc actio non durat, nisi per annos 40. aut ad effectum damnandi eius memoriam, & semper durat, hancque distinctionem Pegnæ plurimos suo cumulans sequutus fuit, Sanch. omnino videndus in *Summ. tom. 1. l. 2. c. 22. n. 38. & pluribus seq.*

4 Decianus in alleg. *c. 57. n. 12.* quo ad alias pœnas voluit actionem quinquennio finiri, per text. in *l. 2. Cod. de Apostat.* atque hanc Decia. opinionem sequutus fuit *Baiard. ad Clarum in §. Hæresis n. 27.*

5 Verum hæc opinio confutatur à *Farin. dicta qu. 197. numer. 116.* ex eo, quod confiscatio bonorum venit accessorie ad damnationem memoriæ defuncti, ergo si hæc damnari potest, nisi etiam intra illud idem quinquennium locus erit condemnationi in bonorum confiscatione.

Alij tandem distinxerunt, an confiscata bona sint applicanda fisco sæculari, vel Ecclesiastico de qua distinctione, plura *Pegna loco cit. versic.* Hac tamen distinctione.

6 In hac difficultate certe non crederem posse discedi ab opinione Pegnæ, quæ sicuti in iure verior est, ita etiam magis communis. à D.D. videtur probata, eam namque tenuerunt *Symanch. de Cath. Institut. tit. 18. n. 14. & in Enchiridio tit. 62. n. 7. Lud.* à Paramo de orig. Sanctæ *Inquisit. quæst. 4. nu. 83. & Sanch.* loco iam allegato.

Meque obstat text. in *l. 2. Cod. de Apost. quia ille text.* procedit de Iure Ciuili, secus de Iure Canonico vti respondet *Pegn. loco alleg. versic.* Neque obstas.

§. TERTIVS.

An suspecti de Hæresi post mortem possint Inquiri.

IN hac difficultate *Lud. à Paramo de Orig. S. Inquisit. l. 3. Rubr. de ordine Iudic. &c. numer.* 84. tenet contra fautores &c. Hæreticorum posse post mortem procedi, allegatque pro se *Symanch. Cath. Instit. tit. 46. numer. 77.*

7 Verum in contrarium est communi opinio, quod scilicet post mortem non possit procedi, nisi contra hæreticos formales, & eorum hæresibus credentes, ita *Symanch. male à Paramo alleg. loco citato*, vbi quod suspitiones, quantumuis vehementes, morte reorum extinguuntur *Pegn. dicta comm. 92. vers.* alterum caput, & *Farin. dicta q. 197. n. 104.*

Bene *Acuuba Archiepiscop. Bracharensis in c. 14. dist. 23. nu. 6.* vbi quod non potest mortem procedi contra fautores hæreticorum vti suspectos de hæresi ad damnandam eorum memoriam.

§. QVARTVS.

An memoria se ipsum in Carcere occidentis possit, & debeat damnari.

8 AFfirmatiue ad hoc dubium respondendum est, nam reus ob hæresim in carcere detentus, se ipsum occidens, præsumitur id fecisse ex conscientia patrati criminis, ac proinde puniri debet, ac si eius hæresis plene esset probata, ita *Symanch. dicto tit. 18. numer. 31. Pegn. comm. 92. vers.* de illo *Farin. d. q. 197. numer. 9.*

Admittentur tamen filij ad eius defensionem, & probationem, quod non ex conscientia criminis mortem sibi consciuerit, sed ex tædio carceris metuque tormentorum *Symanch. Pegn. & Farin. locis cit.*

§. QVINTVS.

De probatione requisita contra defunctum, ad eius memoriam damnandam.

9 AD defuncti hæretici memoriam damnandam plena requiritur probatio, nec solæ sufficiunt suspitiones vt dixi supra, & longa serie probauit *Farin. q. 197. n. 103. qui alios allegat.*

Quinimo secundum tradita, per Pegnam dicto comm. 92. vers. In hac causa, contra defunctum plenior, & clarior probatio requiritur, quam contra viuentem *Sima. in Enchir. tit. 62. n. 5. & Farin. d. q. 197. n. 120.*

10 Quare si hæresi Inquisitus pendente processu obierit, causam Inquisitores prosequi debent, vt eum, vel absoluant, vel eius memoriam damnent, si ipsius hæresis plene probetur nam si solum modo de hæresi ex probationibus suspectus redditur, non poterit eius memoria damnari, vt sup. dicebam, & Farin. plures alios cumulans tradidit vbi supra, num. 99. bene tamen poterit declarari suspectus de hæresi, ex dictis præsumpt. & probationibus, vti animaduertit *Symanch. in Enchir. dicto tit. 62. num. 6. & Decian. dicto libro quinto cap. 57. num. 6. vers.* quod intellige verum, non tamen poterunt hæreticæ prauitatis Iudices ob suspicionem illam pœnam pecuniariam imponere hæredibus suspecti, vt confiderauit *Symanch. de Cathol. Institut. tit. 118. n. 13. & Royas de hæret. p. 2. n. 107.*

§. SEXTVS

De ord. procedendi contra defunctos.

11 SVpposita prius hoc loco Doctrina Singulari *Aug. in §. Interdum Instit. de Hæred. quæ ab Intest. quam seq. Pegn. comm. 92. vers.* obseruatione dignum, quod scilicet processus hic non est instituendus contra defunctum, quoniam non extat sed contra illius memoriam.

12 Præcedentibus probationibus de quibus dixi Promotor fiscalis accusationem proponet instanterque petet contra rei memoriam, procedi, proposito libello, de quo *Repert. Inqu. in verbo libellus, vers.* forma libelli, *ita Pegna dicto comm. 92. vers.* cum itaque & *Lud. à Param. d. q. 4. n. 85.*

Intimabitur postea hic libellus, omnibus, quorum interest defuncti memoriam non damnari, Pegna loc. cit. vers. Hæc accusatio *Aret. d. §. Interdum, Paramus num. 187. Farin. quæst. 197. numer. 126. P. Zanardus in summ. diuin. præcept. p. 2. cap. 142. vers. 6. post bene Cald. in l. vnica C. ex delicto defunct. p. 4. numer. 5.* vbi quod sunt citandi filij, & hæredes illius cuius memoria damnatur.

Proponetur quoque ædictum, quo quiuis admittatur ad defuncti defensionem, Statuto eis termino competenti 30. vel 40. dierum Pegna vers. ne quis autem *P. Zanard. vbi supra.*

Quod si in termino præfixo nullus comparuerit Indices ex Offic. Procuratorem, & Aduocatum defuncti con-

constituent, *Pegna, vbi supra, & Zanar. ibid. vers.6.* si post de finitum.

Tandem vbi defuncti memoria nullo modo poterit defendi, deueniendum est ad sententiam contra eum, cuius formulam habes, in Concilio Constant. Sess. 8. in sententia damnationis Io. Vidleph. & apud Repert. Inqui. verbo Sententia, *Decian. d.c. 57. num. 16. & Pegnam loco relato.*

Ante quam autem sententia proferatur, Statua defuncti, in publicum producenda est, (In qua maioribus caracteribus descriptum sit nomem illius defuncti cuius memoria damnanda est) & coram illa, ac si defunctus esset viuens, legendi sunt errores rei, & promulganda sententia, & tandem relaxanda brachio sæculari, vt combutatur, obseruando diligentissime omnia, de quibus *Concil. Constantiense d. Sess. 8. ita Pegna latiss. loco cit. & Lud. à Param. de orig. &c. l. 3. q. 4. Rubr. de ord. procedendi, n. 87. & seq.*

Damnata sic hæretici memoria (dummodo hæreticus pœnitens, non sit, nam tunc illius memoria non est damnanda, vt animaduertit *Farin. q. 193. n. 21.*) Eius ossa, vbi ab ossibus fidelium discerni possint, sunt exhumanda, bona confiscanda, ad eorum filij declarandi inhabiles, &c. iuxta iura in hac materia loqu. de quibus *Pegna d. comm. 92. vers.* & ex hoc capite, & *Sanchez latiss. summ. l. 7. c. 27. & seq.*

Et quandoque etiam domus rei defuncti euertitur, area dirutæ domus sale conspergitur, & in eadem area columnella erigitur totam rem gestam indicans, ita Pegna d. comm. 92. vers. quoniam vero, vbi etiam ponit formulam Sententiæ ferendæ in euersione domus Hæretici, cuius memoria damnanda est, ex *Zanch. c. 41. & Repert. Inq. in verbo sententia, vers.* Aliud genus sententiæ, de qua re vide *Farin. de hæresi, quæst. 180. numer. 30. seq.*

Dubitari tamen hoc loco posset, an statua minoris comburenda, in qua re dicendum est, quod sic dummodo minor sit maior annis 14. in hac enim ætate, & abiurare coguntur minores, & si pertinaces sint Curiæ sæculari comburendi traduntur, *Symanch. Cath. Inst. tit. de minoribus, n. 58.* & ita in Congregatione nostra Cremonæ fuisse conclusum, & successiue executum, de anno 1588. attestatur Reuerendiss. *D. Amid. tom. 3. Voto 45. n. 6. & 7.*

§. SEPTIMVS.

An cum agitur de damnanda Memoria defuncti nomina testium sint edenda.

13 MEnoch. *conf. 383. vol. 4. per totum*, latiss. nititur probare, nomina testium, denunciatum, cum agitur de damnanda memoria defuncti esse defensoribus legitimis damnandi edenda.

Mouetur que *Menoch. arg. d. à fortiori*, nam inquit, si reo viuenti, vbi testibus, & denunciati periculum non imminet alicuius mali, eorum nomina sunt ipsimet reo edenda, iuxta disposita in *c. vltimo §. 1. cessante de hæretic. in 6. igitur.*

14 Attamen, quidquid sit de hac Menochij sententia, ego nullo modo ederem nomina testium, & denunciantium, neque etiam in casu nostro, quo de damnanda ageretur memoria defuncti.

Nam hodiernis temporibus semper præsumitur testibus, & denunciatoribus imminere periculum propter potentiam reorum, quæ tripliciter solet considerari, nam alia est, potentia generis, & familiæ, alia est potentia pecuniæ, alia est, potentia Malitiæ, & hæ duæ potentiæ species & si in casu nostro, non possint in reo defuncto reperiri, potest tamen esse, quod reperiantur in hæredibus, & filijs illius, de cuius memoria damnanda agitur, de quorum hæredum ac filiorum grauissimo damno tractatur ita *Pegn. in direct. part. 3. comm. 124. vers.* & certe semper, *Ludouicus à Param. de orig. S. Inqu. lib. 3. qu. 4. Rubr. de exped. processus in causis fidei, n. 50.* vbi etiam, quod si à non publicatione nominum appellatio vti friuola reprobato *Paris. qui cons. 2. vol. 8.* in casu cuiusdam Hæbrei contrarium consuluerat, late *Farin. de hæresi qu. 188. n. 12.* vbi, quod, quidquid sit de Iure, certe de consuetudine indistincte etiam vbi non adest potentia inquisiti non dantur, nec publicantur nomina testium nec denunciantium, & ita ait, in S. Roman. Inquisition. Tribunali Supremo inuiolabiliter obseruari.

Neque obstat *text. in d. c. vltimo §. cessante*, Primo, quia perpetuo censetur adesse nunc periculum grauis damni in testibus, & denunciatoribus, atque ita ad hunc *text. respondet Lud. à Paramo loco alleg. Vers.* Nec obstat tex.

Secundo quia, quidquid sit de Iure, contrarium seruatur de consuetudine indistincte, vt dicebat Farin. loc. supra citato.

Tertio, quia, per dispositionem Constitution. Pij IV. Incip. Cum sicut, quæ impressa habetur post direct. inter literas pro S. Officio, videtur derogatum disp. d. c. fi. vti resp. *Pegn. d. comm. 124. vers. Tametsi vero.*

§. OCTAVVS.

An Ius procedendi contra Defunctos aliquo tempore præscribatur.

15 IN hac quæstione multi multa dixerunt, alij enim voluerunt Ius hoc procedendi ad damnandam memoriam Defuncti præscribi quinquennio, alij nullo vnquam tempore vt *Sous. in Aphorism. Inquisit. lib. 2. cap. 50. num. 1. & P. Diana tract. 7. p. 4. resolut. moral. resolut. 28. vers.* Vnum mihi contrarium. Alij autem media
16 via incedentes voluerunt ius hoc præscribi spatio quadraginta annorum, & hanc opinionem vti æquiorem, & veriorem tenet *Ferd. de Castro Palao in suo opere morali p. p. tract. 4. disp. 8. puncto 16. §. 4. num. 18. qui, & alios allegat*, & conclusionem firmat ex eo, quod ius confiscandi bona hæretici durat tantummodo per quadraginta annos, ergo etiam ius procedendi contra Defunctum durare debet tantummodo per 40. annos, cum nulla differentia possit assignari inter vnum casum, &. Baiard. ad Clarum prosequitur *Castro Palao, vbi supra, versic.* Neque audiendi sunt.

17 Sed vere (quamuis hæc opinio quod id ius præscribendi bona mihi magnopere arrideat) attamen quo ad ius procedendi ad memoriam damnandam defuncti arbitror nullo modo posse subsistere vt latius probaui *in 3. p. tit. 9. §. de præscriptione.*

Finis Secundæ Partis.

TRACTATVS DE OFFICIO SANCTISS. INQVISITIONIS.

Et modo procedendi in causis Fidei.

CÆSARIS CARENÆ CREMONENSIS.

I. C. & Sacræ Theologiæ Doctoris.

PARS TERTIA.

In qua tota Theorica, & Practica Criminalis breuissime absoluitur, Maxime in Ordine ad hoc Sacrosanctum Tribunal.

TITVLVS PRIMVS.

De Tribus modis procedendi in Iuditio, & probatione corporis delicti,

SVMMARIVM.

1 *Tribus modis in crimine hæresis proceditur, sicuti, & in alijs delictis.*
2 *Inquisitores in hoc crimine procedunt simpliciter de plano sine strepitu, & figura Iuditij.*
3 *Clausula simpliciter &c. quid importet.*
4 *Modus procedendi per accusationem in S. Offitio fere abijt in desuetudinem.*
5 *Inhabilis, in causis fidei admittitur ad accusandum.*
6 *Valet argumentum de teste ad accusatorem.*
7 *Pœna talionis recessit ab aula.*
8 *Accusatione superueniente cessat Inquisitio precedens.*
9 *Accusator calumniosus punitur eo modo quo falsus testis.*
10 *Accusator, & denunciator habentur in hoc foro loco testis.*
11 *Loco accusatoris in S. Offitio successit fiscus.*
12 *In multis Prouincijs munus accusatoris subeunt fiscales, & quid seruetur in Dominio Mediol.*
13 *Inquisitio duplex est, generalis, & specialis.*
14 *An Inquisitionem specialem in delictis relinquentibus vestigia post se requiratur, quod constet de corpore delicti.*
15 *Requiruntur etiam inditia sufficientia.*
16 *Requiritur etiam, quod inquisitio sit clara contineatque omnes circumstantias, quidque seruandum sit S. Offitio.*
17 *Ex leuibus suspitionibus potest in S. Officio contra Reos procedi, & quomodo D. D. contrarium sentientes sint intelligendi.*
18 *Suspitio probabilis, quæ sit.*
19 *Modus procedendi per denuciationem est in S. Offieio frequentissimus.*
10 *Denunciator, quo ad Reum habetur loco testis.*
21 *Denunciatio quomodo facienda.*
22 *Reycitur Paramus de orig. S. Inq. lib. 3. q. 5. num. 91. vbi voluit posse recipi denunciationem inscritis sine subscriptione modo testes in ea nominentur contrarium enim seruat Supremum Vrbis Tribunal.*
23 *De corpore delicti plene constare debet.*
24 *In delictis occultis sufficit probatio corporis per coniecturas.*
25 *In Homicidio cum cadauer non reperitur sufficit probatio corporis delicti per famam.*
26 *Decisio Excellentiss. Senatus Mediolani.*
27 *Indubitatum est sufficienter probari corpus delicti per famam cum adsunt alia adminicula, & seq. numeris.*
28 *Decisiones Senatus plures, nu. 29. & 31.*
32 *Quid seruet Senatus noster Mediolani, cum de corpore delicti non constat per coniecturas, sed per solas suspitiones, vbi plures decisiones illius Excellentissimi Ordinis.*
33 *Sub Pretura Illustr. D. Don Consalui de Salamanca tempore quo Auctor erat, L. T. Aduocati Fiscalis Ciuitatis Cremonæ in Curia fuit tractatum de probatione corporis delicti in crimine Veneni.*
34 *Corpus delicti probatur in Veneno ex attestationibus Medicorum.*
35 *Etiam si deponerent Medici de credulitate, dum modo deponant in indiuiduo de Veneuo propinato.*
36 *Spuma, Vomitus, Liuor, &c. sunt signa veneni æquiuoca.*

37 Quam-

37 *Quamuis probatio corporis delicti in hoc crimine sit difficillissima attamen non facilè Rei in hoc crimine ex defficientia huius probationis sunt absoluendi, sed consulendus est Princeps, & eius enatus.*

38 *Decisio Senatus Medioleni, & Curia Cremonæ.*

39 *In crimine furti quomodo probetur corpus de icti.*

40 *De probatione corporis delicti in stupro, Adulterio, & falsi crimine remissiue.*

41 *In crimine hæresis, non requiritur probatio corporis delicti.*

42 *Pro vt, nec in crimine sollicitationis, & alijs ad S. Officium spectantibus, cum non relinquunt vestigia post se.*

43 *Secus cum de icta relinqunnt vestigia post se vt in fractione Crucifixi, Necatione infantium, &c.*

44 *Confessio delicti non supplet deffectum probationis corporis delicti.*

1 Sicuti in alijs criminalibus, ita, & in hoc Hæresis delicto tribus modis procedi communiter dixerunt scribentes, per Accusationem, Inquisitionem, & Denunciationem *Pegn. comme. 12. in tertiam partem, Farinac. de heresi, quæst. 185. num. 21. & seq. Sousa in Afforism. Inqu. lib. 2. cap. 1. num. 1. & Ferd. de Castro Palao in opere morali par. pr. tract. 4. disp. 8. punct. 2. nu. 1. & seq. qui alios antiquos allegant.*

2 Quocumqne tamen ex istis modis procedant Inquisitores, semper procedunt, summarie, simpliciter de plano, & sine strepitu, & figura Iuditij, vt ad literam dicit, *tex. in cap. Statnra, in principio, de haret. in 6.* & Const. Alex. IV. Incipiens, Cupientes & Vrbani IV. Incipiens, Licet ex omnibus, inter literas pro S. Officio post directorium Inquisitorum text. autem in Clem. II. de verborum significatione explicat
3 clausulam illam, Summarie, &c. vt per eam intelligatur remissa solennitas libelli, litis contestationis, feriarũ, ac amputatę dilationes, appellationes frustratoriæ, & superflua testium multitudo, & latius de viribus huius Clausulæ videndi sunt, quantum ad propositum nostrum attinet, *Far. de heresi, q. 185. num. 14. seq. Sousa in cap. Afforis. d. capit. 1. num. 2. & seq. et Ferd. de Castro Palao, vbi sup. punct. 1. per totum, & Generaliter Barbos. modern. qui alios latissime cumulauit inter eius tract. varios de Clausulis, in peculiari Clausula Summariæ &c.*

§. PRIMVS.

De Accusatione.

QVamuis modus hic per accusationem procedendi in hoc crimine in Sant'Officio iam fere in desnetudinem abierit, *Pegna d. comm. 13. vers.* in hoc Sacro Tribunali, *Castro Palao dicto puncto 2. n. 1. qui alios allegant*, Olimque etiam, raro admodum modus hic esset vsurpandus, vt animaduertit, *Eymericus in 3. p. nu. 67. vers.* Et attendat.

Attamen non inutile erit aliqua annotare in hac materia, quæ ad alia etiam deseruire poterunt.

5 Primo igitur notãdum quod sicuti inhabiles in caussis fidei possunt testimonium ferre, vt videbimus infra, ita etiã poterunt accusare, sic *Far. nu. 23. & seq. Castro Palao, n. 6. et seq. Sousa in Afforis. l. 2. c. 2. nu. 6.* Ratio est,
6 quia valet argumentum de teste ad accusatorẽ, *c. super prudentia 12. q. 2. l. qui cum maior §. 1. ff. de bonis libertorum, solum disputant, D. D. de Inimico capitali, de quo dixi, de testibus, quo ad personas §. 1. vers.* Verum hæc ratio.

Secundo, notandum, quod quamuis olim in antiquis formulis harum accusationẽ, soleret accusator se subscribere ad pœnam talionis, vt videre est ex Eymerico vbi sup. Attamen nunc nec dicta pæna est in vsu,
7 & si accusator se sub dicta pæna subscriberet adhuc ad eam non teneretur, vt bene probauit *Doctiss. Pegn. 3. parte directa eorum. 14. Farin. vbi supra, nu. 33. Castro Palao, n. 2. & 3. & Sousa d. c. 2. nu. 4. ac Lud. à Param. de orig. S. Inquisit. l. 3. qu. 4. in Rubr. de forma, & ordine, &c. n. 16. & seq.*

Tertio notandum, quod si pendente Inquisitione in hoc crimine superueniat accusator in accusatione
8 procedendum est, cessante Inquisitione *Farin. num. 31. Præses Abano in §. Inquisitio, nu. 38.* vbi hoc limitat, nisi Iudex de collusione dubitet, quo in casu arbitor posse procedere opinionem Sousæ, quod superueniente accusatore non cesset Inquisitio, *lib. 2. c. 2. n. 11.*

9 Notandum quarto accusatorem calumniosum in hoc foro puniendum esse eo modo, quo solent puniri falsi testes *Pegn. Farina. Sousa, & Castro Palao, locis supra indicatis plura contra hosce calumniatores vide apud Præsidem Abano quæstion. prima fere per tot. de Reatib. & in sua praxi verbo accusatio, num. 28.*

10 Notandum quinto, quod in hoc foro accusator, prout, & denunciator habetur loco testis, nisi sit inimicus, *Royas, Sing. 7. Farin. vbi supra, n. 32. & Sousa, n. 8. qui alios allegant.*

Notandum sexto, quod quia in Supremo Vrbis Tribunali hic modus procedendi recessit ab aula, *Farin. numero 40. in fine* loco accusatoris successit fiscus, qui
11 in Inquisitionibus Hyspaniæ proponit contra reos accusationem, & eam prosequitur, Pegna dicto comment. 14. vbi formulam huius accusationis describit *Farin. num. 42. Castro Palao, puncto secundo; numero primo, Lud. à Paramo de origine S. Inquisitionis lib. 3. quæ. 9.* vbi libellum accusatorium proponit, & singuals eius clausulas declarat, *Sousa, num. 10.*

12 Sic in multis etiam prouincijs fiscales munus accusatoris subeunt, vt in Ducatu Sabaudiæ, *Præses Abano de Reatibus, quæst. 2. num. 1. & seq. qu. 5. numer. 1. & in praxi §. Inquisitio. num. 4. & seq.* vbi etiam de praxi simili Regni Galliæ, in nostro fælicissimo Statu Mediolani Fiscales non possunt accusare licet facta, & porrecta accusatione teneantur accusatori assistere, vt notat *Clarus in §. fi. quæst. 10. vers. scias igitur, sed vide in tit. de Officio Aduocati fiscalis.*

§. SECVNDVS.

De Inquisitione.

FRequentior est hic modus procedendi in S. Officio, per Inquisitionem, & obseruauit, Pegna dicto comment. 13. supra allegato.

Et ideo, & in hoc modo procedendi infrascripta sunt notanda.

13 Et primo quidem, quod Inquisitio est duplex, vna generalis, altera specialis, *Clarus, in praxi, §. fin. qu. 5. vers. Poterit, & q. 20. & q. 50. vers.* Item quia, *Gilbaus, in Arbore Iudiciali Criminali, cap. 3. p. 1. numer. 3. Præses Abano in §. Inquisitio, num. 9. & in foro nostro S. Offitij Pegna, comm. 16. Farin. quæst. 181. num. 43. Sousa lib. 2. cap. 3. & Castro Palao, vbi supra puncto 4. numer. 1. Generalis fit cum delinquens quæritur Clar. & Gilbaus, vbi supra, & Castro Palao, vbi quod* hæc fit ab Inquisitoribus cum singulis annis ædicta proponunt obligantia fideles ad denunciationem specialis fit non ad inuestigandum delinquentem, sed ad delinquentem puniendum, Clar. cum omnibus alijs supra allegatis formulas autem vtriusque Inquisitionis in S. Offitio, vide apud *Pegn. Farin. & alios vbi supra.*

Notandum Secundo, quod Inquisitio specialis non

potest in S. Officio fieri cum sumus in delictis relin-
14 quentibus vestigia post se, nisi constito prius de corpore delicti, *l. 1. §. item illud, ad Syll. Gilhaus, vbi supra, num. 6. qui alios allegat, Farin. de Inq. qu. 1. num 6.*
15 Secundum est, quod legitima inditia præcedant alias erit vtique nulla, *Boss. de Inquisitione num. 23. Gilhaus, num. 25. Sousa in Affor. d. c. 3. nu. 6.*

16 Tertium requisitum est in alijs criminibus, vt sit clara, & specificata continens omnes circumstantias, locum, tempus, annum, & mensem taliter vt non auferatur Reo defensio, *Farin. d. q. 1. nu. 11. Gilhaus, nu. 68.* in foro tamen S. Offitij omnes illæ circumstantiæ in Inquisitione subticendæ sunt, ex quibus reus venite in cognitionem testium *Pegn. comm. 14. in fi. vnde Lud. à Paramo dict. 2 qu. 9. num. 93. & Castro Palao, puncto. 2. nu. 4.* aiunt in Inquisitione, & libello accusatorio non esse apponédum locum loci, alij autem ad huius Inquisit. formationem præcedentem famam requirunt sed per peram, nam sufficientia. Inditia sufficiunt, *Pegn. comm. 16. in fi. & Farin. nu. 48.*

87 Notandum Tertio, quod cum D.D. quærunt num possit procedi contra aliquem, vt Hæreticum, suspitionibus leuibus, res hæc caret dubitatione, quia passim in S. Officio puniuntur delinquentes, & suspecti leuiter de hæresi, vt patet in Hyspania in confessarijs sollicitantibus, & Polygam. & in Italia in Blasphemis non ex consuetudine, & alijs de quibus in secunda parte huius operis, vnde Ego intelligo, D.D. qui dicunt ex leui suspitione non posse contra aliquem procedi in hoc crimine de quibus *Farin. nume. 56.* vt nomine suspitionis leuis velint loqui de suspitione improbabili, non autem de suspitione probabili, licet in genere suspicionis leui, *Syman. de Cath. Inst. tit. 50. nu. 27. Royas de hæret. p. 2. n. 21. Farinac. num. 58 & q. 194. num. 56. qui alios allegat*, alias namq. D.D. illi se quætentur contra praxim S. Offitij, suspitionem autem probabilem voco, quæ licet leuis sit, attamen ex aliquo facto, oritur vel ea dispositione legis, vel consuetudinis siue vniuersalis, siue particularis alicuius Inquisit. *Castro Palao, tract. 4. disp. 7. puncto. 1. numer. 7. Suar. de fide disp. 24. sect. 2. num. 4.*

§. TERTIVS.

De Denunciatione.

19 FRequentissimus est, hic procedendi modus in S. Offitio quia denuncianti non est ita periculosus, cum non subeat onus in se probandi delictum, qui denunciat, sed Iudici omne onus remittat, *Pegn. comm. 15. vers. His per actis Farin. nu. 71. Lud. à Paramo, q. 8. num. 22. Castro Palao, punct. 3. num. primo, Sousa, lib. 2. cap. 4. num. 9.*

20 Habetur autem hic denunciator, quo ad reum loco testis, vt dixi supra, & in titulo de testibus quo ad personas vnde si calumniator appareat puniendus erit vti falsus testis puniri solet, *Castro Palao vbi supra, vbi & ex Symancha, tit. 19. n. 17. & tit. 64. n. 55. Cath. Instit. notat* denunciatorem hæretici loco testis ex generalissima consuetudine Sanctissimæ Inquisitionis haberi.

21 Denunciatio autem hæc Inscriptis, vel oretenus, & iurata, notario scribente facienda est vt notat *Eymer. nu. 68. Farin. nu. 67. & seq. Castro Palao, nu. 2. & 4.*
22 Quid quid voluerit in contrarium *Ludouicus à Paramo de origine S. Inquisitionis, lib. 3. quæst. 6. nu. 19. & seq.* vbi voluit posse recipi denunciationem inscriptis sine subscriptione modo testes in ea nominentur, posseque testes nominatos ibi examinari, nam nunquam vidi hoc ab vllis Inquisitoribus obseruari, quinimo *Farin. num. 68.* attestatur contrarium seruari, In Supremo Vrbis totiu'que Christianæ Reipublicæ Sanctæ, & Generalis Inquisitionis Tribunalis sed de hac re memini me dixisse, *in Addit. ad tit. de sortilegis, & in hac parte tit. de testibus quo ad examen, & in secunda parte tit. de obligatione denunciandi*, vbi omnes alias questiones ad hanc materiam spectantes latius prosequutus sum.

§. QVARTVS.

De probatione corporis delicti.

23 DE corpore delicti constare debere antequam contra aliquem procedatur dixi *in p. 1. tit. 12. §. 13.* & quidem per probationes plenas, & liquidas, *l. 1. §. Item illud*, ibi liquere igitur debet ff. ad *Sylan. Farin. de Inquisit. q. 2. nu. 6.* Nisi essemus in delictis occultis,
24 & difficilis probationis, in quibus corpus delicti sufficit quod probetur, per coniecturas, & Inditia, *Boss. de delict. num. 20. Farin. num. 12. Guazzin. de defens. reorum defensione 3. c. 2. num. 4.* quod etiam habere locum in ijs delictis, quæ non relinquuntur vestigia post se vt in percussione facta manu vacua dixit *Boss. vbi supra, num. 23. Clarus in praxi q. 4. vers. scias tamen, & Farin. num. 15.* qui cæteros referunt.

25 In crimine homicidij, cum cadauer non reperitur opera alicuius testis, vel denunciatoris; in S. Officio sufficere videtur probari corpus delicti per famam *Farin. consi. 218. nu. 4. lib. 3. Giurba cons. decisiuo. crim. 43. n. 29* & de eo qui confessus est se hominem occidisse, & in Mare proiecisse, quod fama sufficiat dixit *Farin. vbi supra, d. q. 2. nu. 9.*

26 Vnde cum *Clarus* § *fi. qu. 64. vers.* Debet autem Iudex, miraretur, quod Senatus noster Mediolan. 1555. iussent torqueri quendam Hæbreum grauatum quod Christianam puellam vitiasset, & mox ad occultandum delictum eam occidisset, licet de cadauere non constaret Porrus in Addit. ad *Ambros. lib. 1. cap. 1. num. 1.* ait quod Clarus non debet mirari, quia potuit Senatus sic processisse ex informationibus sumptis ex fama.

27 Si vero cum fama alia Inditia concurrerent res esset indubitata, vt puta si occisus visus fuisset cum homi-
28 cida, vt in casu illorum de longinis deciso à Senatu apud *Clarum dicta q. 4. vers.* quomodo vero, & similem decis. eiusdem ordinis de *Dionisio Perego, vide apud Porrum vbi supra, vers.* Rursus in causa, Hic enim cum imputatus fuisset de Nece cuiusdam Montesini, ne vi salui conductus panderet, quoddam mandatum ab ipso Perego habitum, nec cadauer Montesini vnquam fuerit repertum, ad esset tamen fama publica, & visus fuisset Peregus cum Montesino, fuit per Senatum damnatus ad triremes quinquennales, vt videre est ex eodem *Porro in fascieulo rerum crimin, §. Patricidium fol. mihi* 740. ibi, Ideoque Iure merito.

29 Idem dicendum, si cum fama concurrerent minæ sic enim iussit Senatus procedi contra quendam, qui minatus fuerat puero cuiusdam Pauperculæ vbi in suo depasceret bestias, His enim minis stantibus vna cum fama, quod puer fuerat proiectus in flumen Abduæ ad vlteriora fuit processum non obstante, quod cadauer nunquam fuerat repertum *vt test. idem Porrus ad Ambros. vbi supra.*

30 Idem quoq; dicendũ si cum fama concurreret, quod in Domo suspecti viræ, seu repertæ fuerunt guttæ sanguinis, ita cum superioribus annis decidit idem Senatus Mediolani in illo Nobili viro Criminaliter imputa-
31 to in Ciuitate Mediolani de Nece cuiusdam cuius cadauer cũ nõ reperiretur, & ac esset fama publica de Nece illius, & in Domo dicti nobilis repertę fuissẽ nonnullæ gut-

guttæ ſanguinis ſuper quadam ſcala, Senatus in hoc Crimine occulto habuit pro ſufficienter probato corpore delicti, & fuit ille nobilis ad morte damnatus, & tortus denunciata morte, cum antea fuiſſet negatiuus omnia faſſus fuit, & cadauer ipſo Indicante fuit repertum.

Atque hæc procedunt cum corpus delicti in homicidio probatur per coniecturas, & inditia, ſed quid eſſet dicendum cum probaretur tantum per ſuſpitiones.

Senatus noſter Mediolani, qui nullos indebitè, & contra iuris ordinem grauat, nec tamen delicta quantum fieri poteſt impunita relinquit, ſolet cogere ſuſpectos ad fideiubendum de ſe conſignando toties, quoties ſub graui pæna, *Clar. d. quæſt.* 4. *verſ.* Quando vero, ibi Ego quandoq; & ſic die 2. Octobris 1610. Senatus in hæc verba reſcripſit Pretori Cremonæ, *Audita in Senatu relatione ſtatus cauſa, quam nobis fecerat prædeceſſor veſter 19. Iulij 1609. concurrendo quomodo procedendum contra Andream Baleonum quærelatum de homicidio honorij campi, quia triennio citra non reperitur vobis mandamus, vt dictum Baleonum pro nunc reum non conſtituatis ſed fideiuſſione aureorum 500. ad ſtrictum retineatis.*

33 In Crimine Veneni cum agitur de probando corpore delicti in caſu occurenti de anno 1637. Illuſtriſſimo Viro D. Don. Conſaluo de Salamanca, dum Ego eſſem L.T. Aduocati Fiſcalis noſtræ Inclitæ Ciuitatis Cremonæ plura in Curia conſiderabamus.

34 Ex Primo quidem, quod corpus delicti probatur ex atteſtatione Medicorum *Cat. conſ. 99. Inter conſil. crim. diu. l. 1. Alex. ad quem omnes recurrunt conſil. 115. l. 3.*

35 Secundo, quod depoſitiones Medicorum licet ſint de credulitate tamen Probant, ſi ſint iunctę, & deponant de Veneno propinato non ingenito, & quidem expreſſe, *Farin. quæſt. 2. n. 30. Farin. conſ. 19. vol. 1. Rot. auenion. ſemper in hac materia videnda deciſ. 20. per totam Giouag. conſ. 28. n. 22. ſeq. lib. 1.*

Tertio, Animaduertebamus ſigna, quæ in corpore illius mulieris, quam præ manibus habebamus dicebantur adeſſe vlz. ſpumam ex ore Vomitum liuorem to-
36 tius corporis eſſe equiuoca, & communia, tam Veneno propinato, quam Ingenito, *Præſes Abauo in praxi Criminali in Verbo Venenum, num. 7. & ſeq. Zachias in quæſtionibus medicolegalibus ad quem in hac materia ſemper recurrere debet prudens Iudex. libr. 2. titul. 2. quæſt. 7.* vbi latiſſimè, diſſerit de ſignis propinati, & ingeniti Veneni, deque eorum fallacia, & validitate, bene *Doct. Turaminus inter dec. Viuy, lib. 3. deciſ.* 487. qui omuino videatur quia ſeum ſit Medicus, ex ſuæ artis principijs probat quod diximus.

37 Quarto conſiderabamus, quod, quia probatio corporis delicti in hoc crimine difficilis erat, attamen non ita facile abſoluendi ſunt Rei ex deffectu huius probationis, ſed res tota cum Principe, & eius Senatu conſulenda eſt, vt Papiæ factum fuiſſe atteſtatur *Clar. quæſt. 4. in fin.* vbi ait Curiam illius Ciuitatis contra
38 quendam nobilem imputatum ſe venenaſſe propriam Vxorem ſeuere admodum proceſiſſe re tamen cum Senatu participata, licet vix delicti Inditia adeſſent ac proinde Curia noſtra in illo ſibi occurrenti caſu fuit in Voto conſulendum eſſe ex Offitio Senatum, atque hæc latius in his criminibus explicaui, quia de facili ea poſſunt contingere in S. Offitio, in terminis Bullæ, Si de protegendis.

39 In crimine Furti *Faber lib. 6. Cod. defin.* 2. videtur voluiſſe conſtare debere de corpore delicti aliter, quam per quærelam partis, hoc tamen dictum intelligo ego in furto cum fractura alias enim ex ſola quærela proceditur, & perficitur proceſſus *Clar. quæſt. 8. Verſic.* ſcias, vbi *Add. Farin. n. 16. & de Inditijs furti videatur Farin. n. 17. ſeq. & Menoch. conſil. 352.*

40 In Crimine autem ſtupri, falſi, & Adulterij quomodo corpus delicti ſit probandum videndi ſunt *Farin. dicta quæſt. 2. Guazzin. d. defenſ. 4. cap. 6. & 9.* qui alios allegant.

41 In Crimine tamen hæreſis, quod in animo conſiſtit nulla requiritur probatio corporis delicti, ita *Farin. vbi ſupra n. 25.* & alij apud ipſum, & nnmer. ſequenti addit idem dicendum eſſe de confeſſionibus Lamiarum quando confitentur *Neces Infantium, vt dixi pluribus allegatis in 1. par. tract. 12. §. 13.* [in 2° p. c. 4. 12. §. 13.

42 Et ſic in crimine hæreſis, ſicuti in alijs omnibus, ad Sanctum offitium ſpectantibus, in quibus nulla poſt ſe manent veſtigia, vt in ſollicitatione in confeſſione, Blaſphemia, & ſimilibus Iudex habita denunciatione ſtatim debet aſſumere debitas informationes, & contra reum procedere *Clar. dicta quæſt. 4. verſ.* ſcias tamen, vbi additiones.

43 Secus ſi delicta relinquunt veſtigium poſt ſe, vt accidit in crimine fractionis Crucifixi, & vulneratæ Sacræ Imaginis in hoc enim caſu Inquiſitores debent curare, quid in proceſſu conſtet de corpore delicti, ante omnem actum Iudicialem contra reum *Honded. conſ. 88. vol. 2.*

44 Confeſſio enim delicti minime ſupplet deffectum probationis corporis delicti, *Guazzin. vbi ſupra, c. 3. Farin. n. 7. & Præſes Abauo §. Venenum, n. 15.*

TITVLVS SECVNDVS.

De Citatione, Captura, & examinatione Reorum.

SVMMARIVM.

1 *Quid ſit citatio eius Origo, numer. 2. & requiſita numer. 4.*

3 *Citatio alia verbalis, alia realis.*

5 *Rei in hoc foro ſunt citandi, nu. 6. vbi quod citatio eſt de ſubſtantia Inditij.*

7 *Cum ſuſpectus de hæreſi non eſt contumax ſed de facili poteſt inueniri non eſt cauſa incitatione exprimenda alias ſecus, n. 8.*

9 *Vnica citatio ſufficit in hæretico præſente, & quid in contumace, n. 10. ſeq. vbi opiniones referuntur.*

14 *Citatio deberi perſonaliter intimari, quid ſi hæreticus latitet, numer. 15. & quando dicatur latitare, numer. 16.*

17 *Relatio nuncij de citatione in actis eſt redigenda.*

18 *In Criminibus à Captura non eſt incohandum ſed debet conſtare de delicto, & delinquente ex legitimis Inditijs n. 19. niſi reus eſſet de fuga ſuſpectus, n. 20. & quid in hoc caſu ſeruandum, n. 21.*

22 *Inditia, quæ ad capturam ſufficiant remittitur arbitrio Iudicis, qui in S. Offitio multum debet temperare arbitrium ſuum n. 23.*

24 *In Crimine hæreſis non eſt deueniendum ad torturam niſi cum adſunt Inditia ad torturam niſi perſona carceranda eſſet inſignis, nam alias maiora adhuc requiruntur Inditia n. 25.*

26 *Pro vt minora Inditia ſufficerent ſi perſona alias eſſet ſuſpecta.*

27 *Deciſio ſupremæ Inquiſitionis Hyſpaniæ.*

28 *Inquiſitores an poſſint reum capere in alieno territorio.*

29 *Plura mandata executiua ſunt executioni conſignanda*

resolutione 97. An subdatur foro Inquisitorum confessarius, qui non vult absoluere pœnitentem nisi sibi in confessione cōplicem delicti reuelet, in quare bene *Diana* ait hunc confessariū non posse ab Inquisitoribus puniri, & ibi hanc suam sententiam probat ex Villalobos in summa, cuius scripta nundum in has regiones peruenerunt.

Ratio huiusce Rei eadem est cum Superiori, quod nullo iure cautum reperitur ex hac re oriri hæresis suspitionem.

Quamuis enim dicere licitum esse proximum infamere sit hæresis, attamen quod ex reuelatione complicis in confessione sequatur infamatio complicis, est valde inter D.D. controuersium, nam multi tenent in confessione aperiendam esse circumstantiam manifestantem complicem, etiam si sequatur infamia complicis apud solum confessarium, dummodò nullum aliud damnum complici sequatur, ita enim docuerunt *Bonacina de contr, disp. secunda, quæstione quarta, puncto quarto, numer. secundo, Coninch. de Sacramen. tomo secundo, disp. septima, dubio nono, numer. 89. Vasquez in tertia parte, D. Tho. tomo quarto, quæstione 91. articulo secundo, dubio tertio, num. 28. Reginal. in praxi fori pœnitentialis, tomo primo, libro sexto, capitulo quarto, num. 156.* bene *Gaspar. Hurtado de Sacrament. tom. primo de pœnitent, disp. 9. difficul. 11.* vbi allegat illud D. Bernardi de formula honestæ vitæ in fine, De nullo sinistre loquaris nisi in confessione, & hoc vbi non potest aliter peccatum suum manifestare, & ratio illius opinionis est, quia per reuelationem complicis vni tantum confessario, qui eam notitiam habet sub sigillo Sacramentali non potest dici, quod complex infametur.

§. VIGESIMVSQVARTVS.

De superiori regulari incidente in constitutionem Sanctissimi D. N. Papæ Vrbani VIII. Aedita 14. Aprilis 1633.

98 SAnctissimus Dom. Nostr. Vrbanus Octauus mandauit in Generali Congregatione Sanctæ Inquisitionis Romanæ, quod quilibet superior regularium cuiusuis ordinis, in perpetuum semel in anno videlicet, feria sexta post octauam Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis in publica mensa, vel Capitulo, & insuper in quocunque Generali, vel Prouinciali Capitulo, dieta, & Capitulari congressu teneatur suos subditos commonere de iniuncta omnibus obseruantia, & executione infrascriptarum literarum Apostolicarum ad S. Inquisitionis munus attinentium sub pœna priuationis Officij, & vocis actiuæ, & passiuæ Constitutiones autem sunt.

Const. Iulij III. prima licet à diuersis.

Const. Pij V. 82. Si de, protigendis.

Const. Pij IV. 31. cum sicut nuper, & Gregor. XV. 34. Vniuersi Domini gregis.

Const. Gregor. XIII. 22. Officij Nostri partes, Clem. VIII. 81. Et si alias, & Sanctitatis suæ 79. Apostolatus Officium.

Const. Sixti V. 17. Celi, & Terræ Creator, & Sanctitatis suæ 113. Inscrutabilia.

Const. Clem. VIII. 42. Cum sicut, & Greg. XV, 28. Romani Pontificis.

Const. Pauli V. 26. Romanus Pontifex, eiusdem 97. Regis pacifici, & Greg. IX. Sanctissimi D. Nostr.

Const. Greg. XV. 27. Rom. Pontifex, eiusdem Const. 40. Apostolatus officiū, & sanctitatis suæ 114. Et modo.

Const. Sanctissimi Dom. Nost. Vrbani VIII. 37. Sanctiss. D. N. sollicite, 50. Sanctiss. D. N. pro debito, & alia eiusdem constit. 5. Nouembris 1631. cum sicut accepimus, & omnes hæ constitutiones habentur impressæ per *P. Dian. 4. par. resol. moralium.*

99 Non est dubium quin superiores, non parentes memoratæ constitut. subsint Iuditio Inquisitorum.

100 Vnde cum in nostra Inquisitione Cremonæ quidam superior sponte se denunciasset quod iuxta constitutionem prædictam statuta die memoratas in ea bullas publicari non fecisset re ad supremum vniuersalis Inquisitionis Tribunal delata fuit benigne tractatus monitus tum, vt in posterum diligenter obseruationem dictæ nostræ Constitutionis curaret.

Accepta igitur ab Inquisitore denunciatione superioris in nostram constitutionem delinquentis non statim contra eum procedere debet, sed prius re communicata cum suprema Congregatione omnia ex eius Iussu peraget considerata qualitate personæ, & omnium aliarum circumstantiarum, quæ solent omissionem hanc, vel augere, vel minuere.

TITVLVS XVIII.

De sponte Comparentibus, & tempore Gratiæ.

SVMMARIVM.

§. PRIMVS.

Qui nam dicantur, & haberi debeant pro sponte comparentibus.

OMissis multis, quæ de significatione huiusce particulæ, sponte dici possent, breuiter dicendum est.

1 Eos dicendos esse sponte comparuisse in Sancto Officio, qui nullis præuenti inditijs coram fidei Iudicibus comparent, plenamque ac meram, tam de se, quam de alijs veritatem dicunt ac de suis delictis humiliter veniam petunt, colligitur hoc l. sponte, de Muneribus, & Honoribus *l. 4. §. fin. Cod. de Sicar. l. 2. Cod. de his qui latron.* atque ita docuit *Archid. in cap. vt commissi, verbo obedientes de hæret. in 6. Pegna, ad Direct. part. 3. comm. 12. & Farinac. de hæresi, quæst. 193. numer. 28.* vbi

vbi quod tales proprie in Supremo Tribunali habentur pro sponte comparentibus.

Dubitari autem hoc loco potest, quid sit dicendum, de eo, qui inditijs præuentus, in S. Officio comparet non citatus, nec vocatus, in qua re distinguendi sunt duo casus.

Primus casus est, de eo, qui scit vel suspicatur se præuentum, & sic metu probationum in S. Officio comparuit, & confessus est. & in hoc casu, licet mitius iste comparens sit tractandus Locat. post Iudit. Inquisit. inter casus decisos Placentiæ Casu 7. vbi quod tales mitius tractandi, & cum eis mitiori est agendum Abiuratione, attamen non debet gaudere benefitio sponte comparentium, colligitur hoc ex supra alleg. doct. nam, & est præuentus, & scit *Farin. vbi supra, n.* 37.

Secundus casus est, cum ignorat talis comparens se, se præuentum, & in hoc casu debet gaudere beneficio sponte comparentium, ita *Farin. loco cit. n.* 28. *vers.* nisi forte inditiorum.

3 An autem comparens, sciuerit se præuentum vel ignorauit, consideratis omnibus circumstantijs, prudentiæ, & arbitrio Iudicium relinquitur considerandum.

Quæri tamen potest, ac etiam comparens, non citatus, nec vocatus, tamen præuentus, quoad aliquas V. G. Blasphæmias si alias etiam de quibus nullo modo est
4 inditiatur fateatur, quo ad has habendus sit pro spontaneo comparente in qua difficultate.

5 Dicendum est, quod si dubitat se, quo ad illas esse præuentum, quamuis non sit, attamen non potest haberi pro sponte comparente, quia semper eius confessio dicitur facta metu probationis *Farin. de hæresi, q.* 193. *n.* 37.

6 Si vero scit se non præuentum, vt quia dicat V. G. se solum nullis præsentibus illas Blasphæm. protulisse, tunc crederem illum esse habendum pro sponte comparente, quia quo ad has Blasph. non est inditijs præuentus, nec de eis poterat Iuridicè, interrogari iuxta tradita per *Pegn. par. 3. comm. 18. sub litera B.* vbi, quod rei non possunt interrogari, nisi de his de quibus sunt inditiati.

7 Debent quoque tales comparentes, vt sponte comparentium beneficio gaudeant, plene tam de se, quam de alijs confiteri, alias habendi sunt, tamquam diminuti confitentes, ita *Concil. Bitterense, capit. secundo, ibi, infra quem terminum venientes, pœnitentes, dicentes plenam de se, & de alijs veritatem habeant impunitatem, &c.*

§. SECVNDVS.

De hæreticis sponte comparentibus.

8 HAeretici sponte comparentes, mitissime sunt tractandi, pœna aliqua salutari, vel etiam aliquando (si id casus exigat) pæcuniaria plectendi Pegn. dicto comm. 12. sub litera G. vbi quod tales sponte comparentes habent impunitatem mortis, Immutationis exilijs, & confiscationis bonorum, ex *Conc. Bitterren. cap.* 2. cuius ibi verba refert.

9 Cogendi tamen sunt hi hæretici sponte comparentes ad abiurandum formaliter hæreses, licet abiuratio in hoc casu debeat esse non publica, sed secreta, *Symanch. de Cath. Inst. tit. 1. n. 14. Royas Sing. 23. nu. 8. & tract. de hæret. p. 2. num. 272. & sequ. Farin. de Hæresi, quæst. 194. num.* 8.

10 Interrogari etiam huiusmodi sponte comparentes debent, an erroribus, suis adhæserint vel de illis dubitauerint.

Quanto tempore in illis erroribus permanserint.

A quibus eos didicerint, & quomodo.

An libros prohibitos legerint, & quos, & à quibus habuerint.

Super complicibus. & an alios cognoscant hæreticos, vel de hæresi suspectos.

An in aliquo Tribunali sint de prædictis erroribus præuenti, vel inditiati.

An ipsos pœniteat in huiusmodi errores incidisse, & an hos, & omnes alias hæreses abiurare sint parati, de Cætero Catholicè viuere, & pœnitentiam sibi iniungendam adimplere.

Moneri etiam debent, ad dicendam integram veritatem, alias quod habebuntur, vti diminuti confitentes, & fictè conuersi.

11 In praxi etiam aduertendum, quod in admissione, vel dimissione alicuius pœnitentis sponte se deferentis in S. Offitio, solet in sentētia apponi clausula, dummodo in aliquo S. Offitio non sis præuentus, vti animaduertit *Farin. de hæresi, qu. 139. n. 28. vers. & scias.*

12 Et vbi sponte comparens sit hæreticus minor. 25. annis, videntur admittendus ad abiurandum de formali, cum clausula citra pænam relapsi, vbi autem sit maior. 25. annis, sine dicta clausula, nam minoribus 25. annis multa conceduntur, quæ maioribus omnino denegantur, & ita in praxi obseruari attestati mihi fuerunt viri docti, Pij, & in hoc tribunali versatissimi.

Sed dubitari hoc loco potest, an hæreticus relapsus sponte comparens, beneficio sponte comparentium, gaudere debeat, in quare.

13 Dicendum relapsum sine dubio in tali casu esse admittendum, ita Alphons. à Castro de insta *hæret. punitione lib. 2. capit. 2. late Pegn. dicto comm. 12. versic.* sed qui si relapsus, & *Farinac. de hæresi, quæst. 193. num.* 36.

14 Quamuis in hac re, tutissimum sit Supremum Tribunal consulere, vt animaduertit *Supremum in Enchirid. tit. 60. num. 6. & Pegn. loco alleg. vers.* quia tamen, benè P. Massinus in praxi S. Offitij, *p. 9. num.* 8. primæ impressionis.

15 Hæc tamen intelligenda sunt vbi relapsus, vere sponte comparèns, & secus dicendum, vbi metu probationum in S. Offitio comparuisset, vt quia sciuit verbis, gratia, quod aliquis se præparabat ad eum accusandum, vel quia tumor erat, quod erat accusandus, nam tunc nullo modo talis relapsus est, ad Misericordiam recipiendus, *Decian. lib. 5. tract. crim. c. 56. num.* 12. *post Alphons.* à Castro loco per eum relato, quos sequutus est *Farin. de hæresi q. 193. n.* 37. de hac re vide Epistolam Cornelij, de qua infra.

§. TERTIVS.

De suspectis de hæresi sponte Comparentibus.

CIrca suspectos de hæresi sponte comparentes, eodem omnino modo proceditur, quo contra hæreticos similiter sponte comparentes procedi debet, vt sup. diximus §. proximo.

16 Solummodo circa hos est aduertendum, quod si confiteantur se V. G. hæreticali sortilegio vsos esse, absque tamen hæretica intentione, nullo modo super hac intentione sunt torquendi, sed standum omnino est eorum spontaneæ depositioni, & cogendi sunt ad abiurandum, pro modo suspitionis, vti animaduertit *Pegn. p. 2. comm. 59. vers.* sed Videam.

Interrogari etiam, & moneri debent, vt supra & dimitti cum clausula, dummodo non sint præuenti in aliquo S. Officio, de qua dixi in tit. de Confessarijs solli-

sollicit. §. fi. De his sponte comparentibus videnda est Epistola Cornelij, ad Cyprianum lib. 3. Epist. 11. alias secundum ordinationem Pamelij, & 46. Incip. Quartam sollicitudinem.

Ad finem huiusce §. videndum est de Polygamo sponte comparente, quomodo de Iure possit expediri, in qua re dico, maxima cum circunspectione procedendum esse nec sine verificatione Iudiciali vtriusq; Matrimonij inhibenda esset huic sponte comparenti cohabitatio cum secunda coniuge, quæ cum sit in poss. prætensi polygami, non debet ex sola sua confessione spoliari, cum confessio soli confitenti, non tertio præiudicare possit *Sanch. de Matrim. lib. 10. disp. 12. n. 59. & not. omnes canonistæ in c. 1. de frigid. & Malef.* & si ad solam separationem thori sequuntur plenæ probationes, vt videre est ex *decis. Buratti 815. vbi Ferentill. allegat alias decis. concord.* multo magis legitimæ probationes erunt necessariæ cum agitur de nullitate Matrimonij, confess. enim coniugum, vbi agitur de dissolutione matrimonij regulariter non creditur *Gennens. in praxi c. 37. n. 10.*

Hinc videmus Sacram Congregationem Supremæ Inquisitionis passim Iubere, quod cum adest suspectio identitatis personæ Polygami, fiat illius Iudicialis recognitio per rimulam ostij.

Ego igitur si essem Inquisitor reciperem spontaneam Polygami denunciationem neç circa ipsum vel eius secundam coniugem quidquam decernerem, nisi plene Polygamia in processu probata, donec enim hæc sit probata semper secunda mulier habet Ius ad copulam iunctis notatis in c. laudabilem, vt lite pedente vbi Canon. & ita in indiuiduo cum Polygami sponte comparentibus agendum esse docuit, *Garz. in praxi Hyspana S. Offitij. fol. 7. his verbis, contra la personas: que se casan dos ò mas vezes, &c. aunq; ellas mesmas expontaneamente se vengan à deñunciar y onfe lar su delito, no se puede ni deue proceder sin primiero verrificar todos los Matrimonios, &c.* Sic igitur ego practicarem vel eueniente casu Sacram Congregationem consulerem.

§. QVARTVS.

De tempore Gratiæ.

QVoniam apud grauissimos Auctores, & nonnulla vetusta concilia prouincialia celebrata in Gallia, frequens mentio habetur temporis gratiæ, nonnulla hoc loco explicare de eo necessarium duxi.

17 Tempus itaque gratiæ est, quidam dierum terminus, infra, quem sponte venientibus ad confitendum delicta sua contra fidem commissa, auctoritate Apostolica conceditur Impunitas mortis, immurationis, exilij, & confiscationis bonorum, ita fere *Eymeric. p. 3. n. 56.* vbi Pegna.

Et licet Albertin. in repert. c. 1. de Hæret. q. 12. nu. 4. differentiam constituerit, inter hoc gratiæ tempus quod ipse vocat Misericordiæ attamen vere inter vtrumque tempus nulla est probabilis, & realis differentia.

Hoc tempus gratiæ a solo Summo Pontif. concedi potest, quoniam pænæ illæ mortis, &c. in Hereticos constitutæ sunt a Papa, c. ad abolendam §. illos de hæret. ca. super eo, de *hæret. in 6.* vbi de pœna mortis *cap. excomm. l. 1.* §. qui autem, de hæret. vbi de pœna perpetui carceris, *Leo. Primus Epistola* 45. ad Pulcheriam Augustam vbi de pæna exilij, &c. secundum leges, de *hæret. n. 6.* vbi de pœna confiscationis bonorum.

Cum igitur hæ pœnæ a nullo alio hæreticis possint remitti, nisi a Papa, nullus præter eum, poterit tempus gratiæ, per quod hæ pœnæ remittantur hæreticis concedere.

Ex quo patet, quod tempus hoc gratiæ introductum est ex Apostolicæ Sedis benignitate, non autem consuetudine, vt dicebat *Albert. dicta qu. numer. 4. circa finem.*

Quot autem dies continere debeat hoc tempus puto Inquisitoribus esse arbitrarium, Pegna dicta comm. 12. sub litera C.

§. QVINTVS.

In quibus casibus, sit locus, vel non sit, tempori Gratiæ.

18 PRimo clarum est, quod locus est tempori gratiæ, cum in aliquo loco de nouo constituitur Officium S. Inquisitionis, Ita *Pegna comm. 12. p. 3. vers.* sed animaduertat, de qua re pulcherrimus locus est, in Concilio Bitterensi, celebrato anno Dom. 1246. apud Biteras, coram Archiepis. Narbonensi, & alijs Episcopis Prouincialibus c. 1. & 2.

Secundo locus est tempori gratiæ, cum in aliquo loco Offitium Inquisitio. ob aliquas causas intermissum renouatur *Albert. in Repet. c. 1. de hæret. in 6. d. qu. 52. num. 4.*

Tertio, cum totum in aliquod regnum hæreticum ad fidem conuerteretur.

Quarto, cum in aliqua Ciuitate hæretici latenter multos Catholicos decipiunt, tunc ad subueniendum deceptis, licet Officium Inquisitionis ibi non introduceretur, tempus tamen gratiæ esset concedendum, ita Card. Alban. in quadam Instructione ad Fratres Prædicatores, in Lombardia super modo procedendi contra hæreticos.

Quinto, tempus gratiæ trium mensium concessit, Paul. IV. in sua constitutione Incip. cum quorundam, Reis illorum criminū de quibus in dicta consuetudine.

Sexto videtur esse locus tempori gratiæ, vbi vniuersus populus delinquit c. comessationes, dist. 44. c. quoties vbi glo. qu. 4. sed hæc doctrina duas patitur exceptiones.

Prima est, vbi multitudinis peccatum esset grauissimum *Tiraq. de pænis temperandis caus. 47. nu. 13. Luc. de Penna. l. fine nu. 6. & 12. vers. in Apostasia vero C. de Exact. lib. 11.* Hæresis autem Crimen grauissimum est, cap. vrgenti de hæret.

Altera exceptio est, vt non habeat locum, vbi peccatum magis nocet multitudini, quam scandalum, quod ex punitione oriretur, ita *D. Tho. 2. 2. qu. 108. art. 1. ad tertium, Fel. cap. dilecte n. 7. de except.* Exemplum habemus, de hac re Moysis, Exod. 32. quare in hoc casu non erit locus concessioni dicti temporis gratiæ.

§. SEXTVS.

Quibus competat, vel non competat tempus gratiæ.

19 BEneficium hoc temporis gratiæ competit omnibus, tam masculis, quam fæminis, qui se culpabiles inuenerint, in vnoquoque peccato Hæresis, vel Apostasie, vel suspitionis eiusdem.

Dumodo tamen, primo alias beneficio huius temporis non sint vsi, *Concil. Bitter. dicto c. 2.* ibi, quibus alias huiusmodi gratia non est facta secundum veritatem plenam, tam de se, quam de alijs dicant, vt supra dixi §. 1. & 3. sponte compareant, i. non nominatim vocati.

Hoc tempus gratiæ, non suffragatur ijs, qui dum tempus gratiæ cæpit concedi, iam erant præuenti, ita Archid.

chid.cap.vt commissi,in verbo obediens n.2.& ibi, Io. Andr.n.4.de haeret.in 6.& Guido Fulcod.q.2.in. Consultat. ad Inquisitores,nisi forte, tales inditiati ignorassent se praeuentos,nam tunc vtique beneficio dicti temporis fruerentur.

Gaudere tamen debent Beneficio huius temporis gratię, primo qui nec citati, nec vocati, nec praeuenti co nparent statim post tempus gratiae elapsum,ita Guido Fulcod loco citato,versic.certe si post tempus.

Secundo ille, qui probat se pendente dicto tempore gratiae fuisse legitime Impeditum,probatur autem impe di nentum per Iuramentum ipsius,Rot.decis.quarta, de Iure iur.in Antiq.Bart.Rom.Ias. & alij l.2.§.quod diximus ff.si quis caution.

Tertio,etiam relapsus debet gaudere hoc beneficio temporis gratiae, vt dixi supra §. 2. quod intelligendum est, etiam in relapsis ficte, de quibus Paulus IV.in sua Constitutione Incipiente,cum quorundam.

Quarto quaeri posset, quid esset dicendum, de haeresiarchis,& Dogmatistis, sed de his dixi in titulo de haeret.

§. SEPTIMVS.

De Praxi obseruanda in tempore gratiae publicando,& applicando illis quibus competere potest.

20 EX Concilijs Narbonensi,& Bitterensi, d.c.2. praxis haec videtur obseruanda.

Primo namque Inquisitores accedentes ad aliquam Ciuitatem populum admonere debent, vt ad talem locum certa dic se se conferant,Pegna comm.primo, in principio,& comm. 123.p.

Secundo, conuocato populo Inquisitor de fide sermonem habere debet Eymeric. in direct.p. 3. numer.47. vbi Pegna,nu.49.50.& 51. & mandatum Apostol, explicat.

Tetio, publicatur monitorium contra inobedientes Eymeric.d.3.p.n.52.& Pegn.comm. 12. litera B. & Edictum temporis gratiae,Pegna ibidem.

Quarto,Confessiones redeuntium in tempore gratię recipiuntur.

Quinto Reconciliatis, & absolutis dantur literae patentes obtentae absolutionis.

§. OCTAVVS.

Qui nam Auctores de hoc tempore Gratiae potissimum mentionem fecerunt.

21 DE hoc tempore Gratiae praeclara firmentio, in sequentibus,& auctorib.& manuscrip.&c.

Et primo quidem de eo mentionem facit Concil. Bitterrense,cap. 1. & 2. quod apud Bitterras fuit celebratum anno.1246.

Secundo, Guido Fulcodius, qui fuit Clemens IV.in suis consultationibus ad Inquisitores quaestione 2.

Tertio Cardinalis Albanensis Ecclesiae Rom. legatus, in Instruct. ad Prouincialem Priorem Praedicatorum Lombardiae,super modo procedendi contra Haereticos.

Quarto, periti quidam Auenionenses, in Responso quodam Incipiente,notum sit omnibus, reddito Fratri Guliel.de Valentia,anno 1235.capit.tertio.

Quinto, Archyd.in c. vt commissi in verbo obedientes de haeret.in 6.

Sexto,Io.And.ibid.vers.Quaerit Archyd.

Septimo Gemin.ibid.§.nec non,n.3. vers. qui dicantur sponte redire.

Octauo, Franc.ibid.n.2.notabat.4.

Nono, Direct.Inquisit.p.3.n.56.

Decimo,Repert.Inquisit.in verbo gratia, vers.notaquod, & in verbo tempus gratiae, & in verbo remissio.

Vndecimo, Albert.cap.1.de Haret.in 6.qu.12.num.3. seq.

Duodecimo, Puteus decis. 517. Incipiente. In vna Hyspalense,l.2.

Decimo tertio, Peral. decis. 69. Haereticorum condemnatorum p.3.

Decimo quarto,Symanch.de Cath.Institut. tit. 4. numer.3.

Decimo quinto,Instructio Hyspalensis anni 1484.cap. 3.& 7.

Decimo sexto, Pegna ad Direct.p. 3. comm.12.& in peculiari tractatu de tempore gratiae, qui manuscrip. circumfertur.

Decimo septimo, Lud.à Paramo de Orig. Sanctae Inquisit.l.3.quaestio 4.Rubrica de forma, & ordin.proced. num.

Decimo octauo,Farin.de haeresi,quaest.183.n.28.

Decimo nono, Sousa,lib. 4. Aforismorum, a quibus omnibus auctoribus plura habebit,qui voluerit, de hoc tempore gratiae.

TITVLVS XIX.

De modo procedendi contra Defunctis.

SVMMARIVM.

1 *Delicta extinguuntur Morte fallit in Crimine haeresis & seq.*

3 *Intra quantum tempus memoria defuncti possit damnari,& seq.*

7 *Suspecti de haeresi,an post mortem possint inquiri.*

8 *Memoria se ipsum in carcere occidentis,an damnetur.*

9 *De probatione contra defunctum in hac causa requisita.*

11 *De ordine processus late,& seq.*

15 *Opiniones D. D. circa praescriptionem Iuris procedendi contra defunctos referuntur,& n.16.*

17 *Verior opinio, quod hoc Ius praescrebitur 40.annis, quo ad bona,secus autem quo ad damnandam personam defuncti remissiue.*

§. PRIMVS.

LIcet in omnibus communiter criminibus extinguantur morte delicta,vt inquit, Vulp. l.vltima ad l.Iul.Maiest. & Modestinus l. ex Iudiciorum ff.de accusat.& ibi,per illos text. hoc notant omnes, quia mortui diuino Iuditio subiecti ab humano sunt exempti vt dicitur in capit. quorumdam dist. 23. & c. ex Epistola ibid. praeuenti enim à Summo Iudice Deo sunt, & vocati ad maius Tribunal, vt late haec exornantes probant,Symanch.in Enchir.Iud.Viol. relig. tit.62. numer. 1. & Decian. tract.crim.lib.5. cap.67. numer. primo.

§.SE-

§. SECVNDVS,

Intra quantum tempus possit contra defunctos hæreticos agi.

3 PEgna in allega.*comm.92.verf.* his positis,distinctione vtitur in hac difficultate,nam aut agitur contra hæreticum defunctum ad effectum eius bona confiscandi,& tunc hæc actio non durat, nisi per annos 40.aut ad effectum damnandi eius memoriam, & semper durat, hancque distinctionem Pegnæ plurimos suo eumulans sequutus fuit,Sanch.omnino videndus in *Summ. tom.1. l.2.c.22.n.38.& pluribus seq.*

4 Decianus in alleg.*c.57.n.12.* quo ad alias pœnas voluit actionem quinquennio finiri, per text.in *l.2.Cod.de Apostat.* atque hanc Decia. opinionem sequutus fuit *Baiard.ad Clarum in §.Hæresis n.27.*

5 Verum hæc opinio confutatur à *Farin. dicta qu.197. numer.116.*ex eo, quod confiscatio bonorum venit accessorie ad damnationem memoriæ defuncti, ergo si hæc damnari potest, nisi etiam intra illud idem quinquennium locus erit condemnationi in bonorum confiscatione.

Alij tandem distinxerunt, an confiscata bona sint applicanda fisco sæculari, vel Ecclesiastico de qua distinctione, plura *Pegna loco cit. versic,* Hac tamen distinctione.

6 In hac difficultate certe non crederem posse discedi ab opinione Pegnæ, quæ sicuti in iure verior est, ita etiam magis communit.a D.D. videtur probata, eam namque tenuerunt *Symanch.de Cath. Institut.tit. 18. n. 14.& in Enchiridio tit. 62. n. 7. Lud.* à Paramo de orig. Sanctæ *Inquisit.quæst.4.nu. 83.& Sanch.* loco iam allegato.

Meque obstat text.in *l.2.Cod.de Apost.quia ille* text. procedit de Iure Ciuili,secus de Iure Canonico vti respondet *Pegn.loco alleg.versic.*Neque obstas.

§. TERTIVS.

An suspecti de Hæresi post mortem possint Inquiri.

IN hac difficultate *Lud.à Paramo de Orig.S.Inquisit.l. 3.Rubr.de ordine iudic. &c.numer. 84.* tenet contra fautores &c.Hæreticorum posse post mortem procedi, allegatque pro se *Symanch. Cath. Instit. tit. 46. numer. 77.*

7 Verum in contrarium est communis opinio, quod scilicet post mortem non possit procedi, nisi contra hæreticos formales, & eorum hæresibus credentes, ita *Symanch.male à Paramo alleg.loco citato*, vbi quod suspitiones,quantumuis vehementes, morte reorum extinguuntur *Pegn. dicta comm.92. vers.* alterum caput, & *Farin.dicta q.197.n.104.*

Bene *Acunha Archiepiscop.Bracharensis in c.14.dist. 23.nu. 6.* vbi quod non potest mortem procedi contra fautores hæreticorum vti suspectos de hæresi ad damnandam eorum memoriam.

§. QVARTVS.

An memoria se ipsum in Carcere occidentis possit, & debeat damnari.

8 AFfirmatiue ad hoc dubium respondendum est, nam reus ob hæresim in carcere detentus, se ipsum occidens,præsumitur id fecisse ex conscientia patrati criminis, ac proinde puniri debet, ac si eius hæresis plene esset probata, ita *Symanch. dicto tit. 18. numer.31.Pegn.comm.92.verf.*de illo *Farin. d. q. 197.numer.9.*

Admittentur tamen filij ad eius defensionem, & probationem, quod non ex conscientia criminis mortem sibi consciuerit,sed ex tædio carceris metuque tormentorum *Symanch.Pegn.& Farin.locis cit.*

§. QVINTVS.

De probatione requisita contra defunctum,ad eius memoriam damnandam.

9 AD defuncti hæretici memoriam damnandam plena requiritur probatio, nec solæ sufficiunt suspitiones vt dixi supra, & longa serie probauit *Farin.q. 197.n.103.qui alios allegat.*

Quinimo se eundem tradita,per Pegnam in dicto comm. 92.verf.In hac causa, contra defunctum plenior, & clarior probatio requiritur,quam contra viuentem *Sima. in Enchir.tit.62.n.5.& Farin.d.q.197.n.120.*

10 Quare si hæresi Inquisitus pendente processu obierit, causam Inquisitores prosequi debent, vt eum, vel absoluant, vel eius memoriam damnent, si ipsius hæresis plene probetur nam si solum modo de hæresi ex probationibus suspectus redditur, non poterit eius memoria damnari,vt sup.dicebam,& Farin.plures alios cumulans tradidit vbi supra,num.99. bene tamen poterit declarari suspectus de hæresi,ex dictis præsumpt.& pr obationibus,vti animaduertit *Symanch. in Enchir. dicto tit. 62.num. 6. & Decian. dicto libro quinto cap. 57. num. 6. verf.* quod intellige verum, non tamen poterunt hæreticæ prauitatis Iudices ob suspicionem illam pœnam pecuniariam imponere hæredibus suspecti, vt confidetrauit *Symanch.de Cathol.Institut.tit.118.n.13.& Royas de hæres.p.2.n.107.*

§. SEXTVS

De ord.procedendi contra defunctos.

11 SVpposita prius hoc loco Doctrina Singulari *Ang.in §. Interdum Instit. de Hæred. quæ ab Intest. quam seq.Pegn.comm.92.verf.*obseruatione dignum, quod scilicet processus hic non est instituendus contra defunctum, quoniam non extat sed contra illius memoriam.

12 Præcedentibus probationibus de quibus dixi Promotor fiscalis accusationem proponet instanterque petet contra rei memoriam,procedi, proposito libello, de quo *Repert.Inqu.in verbo libellus,verf.* forma libelli, ita *Pegna dicto comm.92.verf.*cum itaque & *Lud. à Param.d.q.4.n.85.*

Intimabitur postea hic libellus,omnibus,quorum interest defuncti memoriam non damnari, Pegna loc.cit. verf.Hæc accusatio *Arct.d.§.Interdum , Paramus num. 187.Farin.quæst.197.numer.126. P.Zanardus in summ. diuin.præcept. p. 2. cap. 142. verf. 6. post bene Cald.in l. vnica C.ex delicto defuncti , p.4.numer. 5.* vbi quod sunt citandi filij, & hæredes illius cuius memoria damnatur.

Proponetur quoque edictum,quo quiuis admittatur ad defuncti defensionem, Statuto eis termino competenti 30. vel 40. dierum Pegna verf.ne quis autem *P. Zanard.vbi supra.*

Quod si in termino præfixo nullus comparuerit Iudices ex Offic.Procuratorem, & Aduocatum defuncti con-

constituent, *Pegna, vbi supra, & Zanar. ibid. vers.6.* si post de finitum.

Tandem vbi defuncti memoria nullo modo poterit defendi, deueniendum est ad sententiam contra eum, cuius formulam habes, in Concilio Constant. Sess. 8. in sententia damnationis Io. Vidleph. & apud Repert. Inqui. verbo Sententia, *Decian. d. c. 57. num. 16. & Pegnam loco relato.*

Ante quam autem sententia proferatur, Statua defuncti, in publicum producenda est, (In qua maioribus caracteribus descriptum sit nomem illius defuncti cuius memoria damnanda est) & coram illa, ac si defunctus esset viuens, legendi sunt errores rei, & promulganda sententia, & tandem relaxanda brachio sæculari, vt comburatur, obseruando diligentissime omnia, de quibus *Concil. Constantiense d. Sess. 8. ita Pegna latiss. loco cit. & Lud. à Param. de orig. &c. l. 3. q. 4. Rubr. de ord. procedendi, n. 87. & seq.*

Damnata sic hæretici memoria (dummodo hæreticus pœniteus, non sit, nam tunc illius memoria non est damnanda, vt anima duertit *Farin. q. 193. n. 21.*) Eius ossa, vbi ab ossibus fidelium discerni possint, sunt exhumanda, bona confiscanda, ad eorum filij declarandi inhabiles, &c. iuxta iura in hac materia loqu. de quibus *Pegna d. comm. 92. vers.* & ex hoc capite, & *Sanchez latiss. summ. l. 7. c. 27. & seq.*

Et quandoque etiam domus rei defuncti euertitur, area dirutæ domus sale conspergitur, & in eadem area columnella erigitur totam rem gestam indicans, ita Pegna d. comm. 92. vers. quoniam vero, vbi etiam ponit formulam Sententiæ ferendæ in euersione domus Hæretici, cuius memoria damnanda est, ex *Zanch. c. 41. & Repert. Inq. in verbo sententia, vers.* Aliud genus sententiæ, de qua re vide *Farin. de hæresi, quæst. 180. numer. 30. seq.*

Dubitari tamen hoc loco posset, an statua minoris comburenda, in qua re dicendum est, quod sic dummodo minor sit maior annis 14. in hac enim ætate, & abiurare coguntur minores, & si pertinaces sint Curiæ sæculari comburendi traduntur, *Symanch. Cath. Inst. tit. de minoribus, n. 58.* & ita in Congregatione nostra Cremonæ fuisse conclusum, & sucessiue executum, de anno 1588. attestatur Reuerendiss. *D. Amid. tom. 3. Voto 45. n. 6. & 7.*

§. SEPTIMVS.

An cum agitur de damnanda Memoria defuncti nomina testium sint edenda.

13 MEnoch. *cons. 383. vol. 4. per totum*, latiss. nititur probare, nomina testium, denunciatum, cum agitur de damnanda memoria defuncti esse defensoribus legitimis damnandi edenda.

Mouetturque *Menoch. arg. d. à fortiori*, nam inquit, si reo viuenti, vbi testibus, & denunciati periculum non imminet alicuius mali, eorum nomina sunt ipsimet reo edenda, iuxta disposita in *c. vltimo §. 1. cessante de hæretic. in 6. igitur.*

14 Attamen, quidquid sit de hac Menochij sententia, ego nullo modo ederem nomina testium, & denunciantium, neque etiam in casu nostro, quo de damnanda ageretur momoria defuncti.

Nam hodiernis temporibus semper præsumitur testibus, & denunciatoribus imminere periculum propter, potentiam reorum, quæ tripliciter solet considerari, nam alia est, potentia generis, & familiæ, alia est potentia pecuniæ, alia est, potentia Malitiæ, & hæ duæ potentiæ species & si in casu nostro, non possint in reo defuncto reperiri, potest tamen esse, quod reperiantur in hæredibus, & filijs illius, de cuius memoria damnanda agitur, de quorum hæredum ac filiorum grauissimo damno, tractatur ita *Pegn. in direct. part. 3. comm. 124. vers.* & certe semper, *Ludouicus à Param. de orig. S. Inqu. lib. 3. qu. 4. Rubr. de exped. processus in causis fidei, n. 50.* vbi etiam, quod si à non publicatione nominum appellatio vti friuola (reprobato *Paris. qui cons. 2. vol. 8.* in casu cuiusdam Hæbrei contrarium consuluerat) late *Farin. de hæresi qu. 188. n. 12.* vbi, quod, quidquid sit de Iure, certe de consuetudine indistincte etiam vbi non adest potentia inquisiti non dantur, nec publicantur nomina testium nec denunciantium, & ita ait, in S. Roman. Inquisition. Tribunali Supremo inuiolabiliter obseruari.

Neque obstat *text. in d. c. vltimo §. cessante*, Primo, quia perpetuo censetur adesse nunc periculum grauis damni in testibus, & denunciatoribus, atque ita ad hunc *text. respondet Lud. à Paramo loco alleg. Vers.* Nec obstat tex.

Secundo quia, quidquid sit de Iure, contrarium seruatur de consuetudine indistincte, vt dicebat Farin. loc. supra citato.

Tertio, quia, per dispositionem Constitution. Pij IV. Incip. Cum sicut, quæ impressa habetur post direct. inter literas pro S. Officio, videtur derogatum disp. d. c. fi. vti resp. *Pegn. d. comm. 124. vers. Tametsi vero.*

§. OCTAVVS.

An Ius procedendi contra Defunctos aliquo tempore præscribatur.

15 IN hac quæstione multi multa dixerunt, alij enim voluerunt Ius hoc procedendi ad damnandam memoriam Defuncti præscribi quinquennio, alij nullo vnquam tempore vt *Sous. in Aphorism. Inquisit. lib. 2. cap. 50. num. 1. & P. Diana tract. 7. p. 4. resolut. moral. resolut. 28. vers.* Vnum mihi contrarium, Alij autem media
16 via incedentes voluerunt ius hoc præscribi spatio quadraginta annorum, & hanc opinionem vti æquiorem, & veriorem tenet *Ferd. de Castro Palao in suo opere morali p. p. tract. 4. disp. 8. puncto 16. §. 4. num. 18. qui, & alios allegat*, & conclusionem firmat ex eo, quod ius confiscandi bona hæretici durat tantummodo per quadraginta annos, ergo etiam ius procedendi contra Defunctum durare debet tantummodo per 40. annos, cum nulla differentia possit assignari inter vnum casum, & Baiard. ad Clarum prosequitur *Castro Palao, vbi supra, versic.* Neque audiendi sunt.

17 Sed vere (quamuis hæc opinio quod id ius præscribendi bona mihi magnopere arrideat) attamen quo ad ius procedendi ad memoriam damnandam defuncti arbitror nullo modo posse subsistere vt latius probaui *in 3. p. tit. 9. §. de præscriptione.*

Finis Secundæ Partis.

TRACTATVS
DE OFFICIO
SANCTISS. INQVISITIONIS.
Et modo procedendi in causis Fidei.
CÆSARIS CARENÆ CREMONENSIS.
I. C. & Sacræ Theologiæ Doctoris.
PARS TERTIA.
In qua tota Theorica, & Practica Criminalis breuissime absoluitur, Maxime in Ordine ad hoc Sacrosanctum Tribunal.

TITVLVS PRIMVS.

De Tribus modis procedendi in Iuditio, & probatione corporis delicti,

SVMMARIVM,

1 *Tribus modis in crimine hæresis proceditur, sicuti, & in alijs delictis.*
2 *Inquisitores in hoc crimine procedunt simpliciter de plano sine strepitu, & figura Iuditij.*
3 *Clausula simpliciter &c. quid importet.*
4 *Modus procedendi per acusationem in S. Offitio fere abijt in desuetudinem.*
5 *Inhabilis, in causis fidei admittitur ad accusandum.*
6 *Valet argumentum de teste ad accusatorem.*
7 *Pœna talionis recessit ab aula,*
8 *Accusatione superueniente cessat Inquisitio præcedens.*
9 *Accusator calumniosus punitur eo modo quo falsas testis.*
10 *Accusator, & denunciator habentur in hoc foro loco testis.*
11 *Loco accusatoris in S. Offitio successit fiscus.*
12 *In multis Prouincijs munus accusatoris subeunt fiscales, & quid seruetur in Dominio Mediol.*
13 *Inquisitio duplex est, generalis, & specialis.*
14 *An Inquisitionem specialem in delictis relinquentibus vestigia post se requiratur, quod constet de corpore delicti.*
15 *Requiruntur etiam inditia sufficientia.*
16 *Requiritur etiam, quod inquisitio sit clara contineatque omnes circumstantias, quidque seruandum sit S. Offitio,*
17 *Ex leuibus suspitionibus potest in S. Officio contra Reos procedi, & quomodo D. D. contrarium sentientes sint intelligendi.*
18 *Suspitio probabilis, quæ sit.*
19 *Modus procedendi per denunciationem est in S. Officio frequentissimus.*
10 *Denunciator, quo ad Reum habetur loco testis.*
21 *Denunciatio quomodo facienda.*
22 *Reijcitur Paramus de orig. S. Inq. lib. 3. q. 5. num. 91. vbi voluit posse recipi denunciationem in scriptis sine subscriptione modo testes in ea nominentur contrariam enim seruat Supremum Vrbis Tribunal.*
23 *De corpore delicti plene constare debet.*
24 *In delictis occultis sufficit probatio corporis per coniecturas.*
25 *In Homicidio cum cadauer non reperitur sufficit probatio corporis delicti per famam.*
26 *Decisio Excellentiss. Senatus Mediolani.*
27 *Indubitatum est sufficienter probari corpus delicti per famam cum adsunt alia adminicula, & seq. numeris.*
28 *Decisiones Senatus plures, nu. 29. & 31.*
32 *Quid seruet Senatus noster Mediolani, cum de corpore delicti non constat per coniecturas, sed per solas suspitiones, vbi plures decisiones illius Excellentissimi Ordinis.*
33 *Sub Pratura Illustr. D. Don Consalui de Salamanca tempore quo Auctor erat, L. T. Aduocati Fiscalis Ciuitatis Cremonæ in Curia fuit tractatum de probatione corporis delicti in crimine Veneni.*
34 *Corpus delicti probatur in Veneno ex attestationibus Medicorum.*
35 *Etiam si deponerent Medici de credulitate, dum modo deponant in indiuiduo de Veneno propinato.*
36 *Spuma, Vomitus, Liuor, &c. sunt signa veneni æquiuoca.*

37 *Quam-*

17 *Quamuis probatio corporis delicti in hoc crimine sit difficillissima attamen non facilè Rei in hoc crimine ex defficientia huius probationis sunt absoluendi, sed consulendus est Princeps, & eius enatus.*
38 *Decisio Senatus Mediolani, & Curiæ Cremonæ.*
39 *In crimine furti quomodo probetur corpus de icti.*
40 *De probatione corporis delicti in stupro, Adulterio, & falsi crimine remissiue.*
41 *In crimine hæresis non requiritur probatio corporis delicti.*
42 *Pro vt, nec in crimine sollicitationis, & alijs ad S. Officium spectantibus, cum non relinquunt vestigia post se.*
43 *Secus cum de ista relinquunt vestigia post se vt in fractione Crucifixi, Necatione infantium, &c.*
44 *Confessio delicti non supplet deffectum probationis corporis delicti.*

1 Sicuti in alijs criminalibus, ita, & in hoc Hæresis delicto tribus modis procedi communiter dixerunt scribentes, per Accusationem, Inquisitionem, & Denunciationem *Pegn. comme. 12. in tertiam partem, Farinac. de heresi, quæst. 185. num. 21. & seq. Sousa in Afforism. Inqu. lib. 2. cap. 1. num. 1. & Ferd. de Castro Palao in opere morali par. pr. tract. 4. disp. 8. punct. 2. nu. 1. & seq. qui alios antiquos allegant.*

2 Quocumque tamen ex istis modis procedant Inquisitores, semper procedunt, summarie, simpliciter de plano, & sine strepitu, & figura Iuditij, vt ad literam dicit, *tex. in cap. Statuta, in principio, de hæret. in 6.* & Const. Alex. IV. Incipiens, Cupientes & Vrbani IV. Incipiens, Licet ex omnibus, inter literas pro S. Officio post directorium Inquisitorum text. autem in Clem. II. de verborum significatione explicat
3 clausulam illam, Summarie, &c. vt per eam intelligatur remissa solennitas libelli, litis contestationis, feriarū, ac amputatæ dilationes, appellationes frustratoriæ, & superflua testium multitudo, & latius de viribus huius Clausulæ videndi sunt, quantum ad propositum nostrum attinet, *Far. de heresi, q. 185. nu. 14. seq. Sousa in cap. Afforis. d. capit. 1. num. 2. & seq. et Ferd. de Castro Polao, vbi sup. punct. 1. per totum, & Generaliter Borbos. moderu. qui alios latissime cumulauit inter eius tract. varios de Clausulis, in peculiari Clausula Summariæ &c.*

§. PRIMVS.

De Accusatione.

Qvamuis modus hic per accusationem procedendi in hoc crimine in Sant'Officio iam fere in desuetudinem abierit, *Pegna d. comm. 13. vers.* in hoc Sacro Tribunali, *Castro Palao dicto puncto 2. n. 1. qui alios allegant*, Olimque etiam, raro admodum modus hic esset vsurpandus, vt animaduertit, *Eymericus in 3. p. nu. 67. vers.* Et attendat.

Attamen non inutile erit aliqua annotare in hac materia, quæ ad alia etiam deseruire poterunt.

5 Primo igitur notādum quod sicuti inhabiles in causis fidei possunt testimonium ferre, vt videbimus infra, ita etiā poterunt accusare, sic *For. nu. 23. & seq. Castro Palao, n. 6. et seq. Sousa in Afforis. l. 2. c. 2. nu. 6.* Ratio est,
6 quia valet argumentum de teste ad accusatorē, *c. super prudentio 12. q. 2. d. qui cum maior §. 1. ff. de bonis libertorum, solum disputant, D. D. de Inimico capitali, de quo dixi, de testibus, quo ad personas §. 1. vers.* Verum hæc ratio.

Secundo, notandum, quod quamuis olim in antiquis formulis harum accusationē, soleret accusator se subscribere ad pœnam talionis, vt videre est ex Eymerico vbi sup. Attamen nunc nec dicta pœna est in vsu,
7 & si accusator se sub dicta pœna subscriberet adhuc ad eam non teneretur, vt bene probant *Doctiss. Pegn. 3. parte directa eorum. 14. Farin. vbi supra, nu. 33. Castro Paloo, n. 2. & 3. & Sousa d. c. 2. nu. 4. ac Lud. à Param. de orig. S. Inquisit. l. 3. qu. 4. in Rubr. de forma, & ordine, & c. n. 16. & seq.*

Tertio notandum, quod si pendente Inquisitione in hoc crimine superueniat accusator in accusatione
8 procedendum est, cessante Inquisitione *Farin. num. 31. Præses Abano in §. Inquisitio, nu. 38.* vbi hoc limitat, nisi Iudex de collusione dubitet, quo in casu arbitor posse procedere opinionem Sousæ, quod superueniente accusatore non cesset Inquisitio, *lib. 2. c. 2. n. 11.*
9 Notandum quarto accusatorem calumniosum in hoc foro puniendum esse eo modo, quo solent puniri falsi testes *Pegn. Farina. Sousa, & Castro Palao, locis supro indicatis plura contra hosce calumniatores vide apud Præsidem Abano quæstion. prima fere per tot. de Reatib. & in sua praxi verbo accusatio, num. 28.*
10 Notandum quinto, quod in hoc foro accusator, prout, & denunciator habetur loco testis, nisi sit inimicus, *Royas, Sing. 7. Farin. vbi supra, n. 32. & Sousa, n. 8. qui alios allegont.*

Notandum sexto, quod quia in Supremo Vrbis Tribunali hic modus procedendi recessit ab aula, *Farin. numero 40. in fine* loco accusatoris successit fiscus, qui
11 in Inquisitionibus Hyspaniæ proponit contra reos accusationem, & eam prosequitur, Pegna dicto comment. 14. vbi formulam huius accusationis describit *Farin. num. 42. Castro Palao, puncto secundo; numero primo, Lud. à Paramo de origine S. Inquisitionis lib. 3 qua. 9.* vbi libellum accusatorium proponit, & singulas eius clausulas declarat, *Sousa, num. 10.*
12 Sic in multis etiam prouincijs fiscales munus accusatoris subeunt, vt in Ducatu Sabaudiæ, *Præses Abano de Reatibus, quæst. 2. num. 1. & seq. qu. 5. numer. 1. & in praxi §. Inquisitio. num. 4. & seq.* vbi etiam de praxi simili Regni Galliæ, in nostro fælicissimo Statu Mediolani Fiscales non possunt accusare licet facta, & porrecta accusatione teneantur accusatori assistere, vt notat *Clarus in §. fi. quæst. 10. vers. scias igitur, sed vide in tit. de Officio Aduocati fiscalis.*

§. SECVNDVS.

De Inquisitione.

Frequentior est hic modus procedendi in S. Officio, per Inquisitionem, & obseruauit, Pegna dicto comment. 13. supra allegato.

Et ideo, & in hoc modo procedendi infrascripta sunt notanda.

13 Et primo quidem, quod Inquisitio est duplex, vna generalis, altera specialis, *Clarus, in praxi, §. fin. qu. 5. vers. Poterit, & q. 20. & q. 50. vers.* Item quia, *Gilhaus, in Arbore Iudiciali Criminali, cap. 3. p. 1. numer. 3. Præses Abano in §. Inquisitio, num. 9. & in foro nostro S. Offitij Pegno, comm. 16. Fariu. quæst. 181. num. 43. Sousa lib. 2. cap. 3. & Castro Paloo, vbi supra puncto 4. numer. 1. Generolis sic cum delinquens quæritur Clar. & Gilhaus, vbi supra, & Castro Palao, vbi quod* hæc fit ab Inquisitoribus cum singulis annis ædicta proponunt obligantia fideles ad denunciationem specialis sic non ad inuestigandum delinquentem, sed ad delinquentem puniendum, Clar. cum omnibus alijs supra allegatis formulas autem vtriusque Inquisitionis in S. Offitio, vide apud *Pegn. Farin. & alios vbi supra.*

Notandum Secundo, quod Inquisitio specialis non

potest in S. Officio fieri cum sumus in delictis relin-
14 quentibus vestigia post se, nisi constito prius de corpore delicti, *l.1. §. item illud, ad Syll. Gilhaus, vbi supra, num. 6. qui alios allegat, Farin. de Inq. qu. 1. num 6.*

15 Secundum est, quod legitima inditia præcedant alias erit vtique nulla, *Bass. de Inquisitione num. 23. Gilhaus, num. 25. Sousa in Affor. d. c. 3. nu. 6.*

16 Tertium requisitum est in alijs criminibus, vt sit clara, & specificata continens omnes circumstantias, locum, tempus, annum, & mensem taliter vt non auferatur Reo defensio, *Farin. d. q. 1. nu. 11. Gilhaus, nu. 68.* in foro tamen S. Offitij omnes illæ circumstantiæ in Inquisitione subticendæ sunt, ex quibus reus venire in cognitionem testium *Pegn. comm. 14. in fi. vnde Lud. à Paramo dict. 2 qu. 9. num. 93. & Castro Palao, puncto. 2. nu. 4.* aiunt in Inquisitione, & libello accusatorio non esse apponendum locum loci, alij autem ad huius Inquisit. formationem præcedentem famam requirunt sed per peram, nam sufficientia. Inditia sufficiunt, *Pegn. comm. 16. in fi. & Farin. nu. 48.*

87 Notandum Tertio, quod cum D.D. quærunt num possit procedi contra aliquem, vt Hæreticum, suspitionibus leuibus, res hæc caret dubitatione, quia passim in S. Officio puniuntur delinquentes, & suspecti leuiter de hæresi, vt patet in Hyspania in confessarijs sollicitantibus, & Polygam. & in Italia in Blasphemis non ex consuetudine, & alijs de quibus in secunda parte huius operis, vnde Ego intelligo, D.D. qui dicunt ex leui suspitione non posse contra aliquem procedi in hoc crimine de quibus *Farin. nume. 56.* vt nomine suspitionis leuis velint loqui de suspitione improbabili, non autem de suspitione probabili, licet in genere suspicionis leui, *Syman. de Cath. Inst. tit. 50. nu. 27. Royas de hæret. p. 2. n. 21. Farinac. num. 58 & q. 194. num. 56. qui alios allegat,* alias namq. D.D. illi le querentur contra praxim S. Offitij, suspitionem autem probabilem voco, quæ licet leuis sit, attamen ex aliquo facto, oritur vel ea dispositione legis, vel consuetudinis siue vniuersalis, siue particularis alicuius Inquisit. *Castro Palao, trat. 4. disp. 7. puncto. 1. numer. 7. Suar. de fide disp. 24. sect. 2. num. 4.*

§. TERTIVS.

De Denunciatione.

19 FRequentissimus est, hic procedendi modus in S. Offitio quia denuncianti non est ita periculosus, cum non subeat onus in se probandi delictum, qui denunciat, sed Iudici omne onus remittat, *Pegn. comm. 15. vers. His peractis Farin. nu. 71. Lud. à Paramo, q. 8. num. 22. Castro Palao, punct. 3. num. primo, Sousa, lib. 2. cap. 4. num. 9.*

20 Habetur autem hic denunciator, quo ad reum loco testis, vt dixi supra, & in titulo de testibus quo ad personas vnde si calumniator appareat puniendus erit vti falsus testis puniri solet, *Castro Palao vbi supra, vbi & ex Symancha, tit. 19. n. 17. & tit. 64. n. 55. Cath. Instit. notat* denunciatorem hæretici loco testis ex generalissima consuetudine Sanctissimæ Inquisitionis haberi.

21 Denunciatio autem hæc Inscriptis, vel oretenus, & iurata, notario scribente facienda est vt notat *Eymer. nu. 68. Farin. nu. 67. & seq. Castro Palao, nu. 2. & 4.*

22 Quid quid voluerit in contrarium *Ludouicus à Paramo de origine S. Inquisitionis, lib. 3. quæst. 6. nu. 19. & seq.* vbi voluit posse recipi denunciationem inscriptis sine subscriptione modo testes in ea nominentur, posseque testes nominatos ibi examinari, nam nunquam vidi hoc ab vllis Inquisitoribus obseruari, quinimo *Farin. num. 68.* attestatur contrarium seruari, In Supremo Vrbis totiusque Christianæ Reipublicæ Sanctæ, & Generalis Inquisitionis Tribunalis sed de hae re memini me dixisse, *in Addit. ad tit. de sortilegis, & in hac parte tit. de testibus quo ad examen, & in secunda parte tit. de obligatione denunciandi,* vbi omnes alias quæstiones ad hanc materiam spectantes latius prosequutus sum.

§. QVARTVS.

De probatione corporis delicti.

23 DE corpore delicti constare debere antequam contra aliquem procedatur dixi *in p. 1. tit. 12. §. 13.* & quidem per probationes plenas, & liquidas, *l. 1. §. Item illud,* ibi liquere igitur debet ff. ad *Sylan. Farin. de Inquisit. q. 2. nu. 6.* Nisi essemus in delictis occultis,
24 & difficilis probationis, in quibus corpus delicti sufficit quod probetur, per coniecturas, & Inditia, *Boss. de delict. num. 20. Farin. num. 12. Guazzin. de defens. reorum defensione 3. c. 2. num. 4.* quod etiam habere locum in ijs delictis, quæ non relinquuntur vestigia post se vt in percussione facta manu vacua dixit *Boss. vbi supra, num. 23. Clarus in praxi q. 4. vers. scias tamen, & Farin. num. 15.* qui cœteros referunt.

25 In crimine homicidij, cum cadauer non reperitur opera alicuius testis, vel denunciatoris; in S. Officio sufficere videtur probari corpus delicti per famam *Farin. consi. 218. nu. 4. lib. 3. Giurba cons. decisiuo. crim. 43. n. 29* & de eo qui confessus est se hominem occidisse, & in Mare proiecisse, quod fama sufficiat dixit *Farin. vbi supra, d. q. 2 nu. 9.*

26 Vnde cum *Clarus §. fi. qu. 64. vers.* Debet autem Iudex, miraretur, quod Senatus noster Mediolan. 1555. iusserit torqueri quendam Hæbreum grauatum quod Christianam puellam vitiasset, & mox ad occultandum delictum eam occidisset, licet de cadauere non constaret Porrus in Addit. ad *Ambros. lib. 1. cap. 1. num. 1.* ait quod Clarus non debet mirari, quia potuit Senatus sic processisse ex informationibus sumptis ex fama.

27 Si vero cum fama alia Inditia concurrerent res esset indubitata, vt puta si occisus visus fuisset cum homi-
28 cida, vt in casu illorum de longinis deciso a Senatu apud *Clarum dicta q. 4. vers.* quomodo vero, & similem decis. eiusdem ordinis de *Dionisio Perego, vide apud Porrum vbi supra, vers.* Rursus in causa, Hic enim cum imputatus fuisset de Nece cuiusdam Montesini, ne vi salui conductus panderet, quoddam mandatum ab ipso Perego habitum, nec cadauer Montesini vnquam fuerit repertum, ad esset tamen fama publica, & visus fuisset Peregus cum Montesino, fuit per Senatum damnatus ad triremes quinquennales, vt videre est ex eodem *Porro in fasciculo rerum crimin, §. Parricidium fol. mihi* 740. ibi, Ideoque Iure merito.

29 Idem dicendum, si cum fama concurrerent minæ sic enim iussit Senatus procedi contra quendam, qui minatus fuerat puero cuiusdam Pauperculæ vbi in suo de pasceret bestias, His enim minis stantibus vna cum fama, quod puer fuerat proiectus in flumen Abduæ ad vlteriora fuit processum non obstante, quod cadauer nunquam fuerat repertum *vt test. idem Porrus ad Ambros. vbi supra.*

30 Idem quoq; dicendũ si cum fama concurreret, quod in Domo suspecti viri, fuissent repertæ fuerunt guttæ sanguinis, ita cum superioribus annis decidit idem Senatus Mediolani in illo Nobili viro Criminaliter imputa-
31 to in Ciuitate Mediolani de Nece cuiusdam cuius cadauer cũ nõ reperiretur, & ad esset fama publica de Nece illius, & in Domo dicti nobilis repertæ fuissent nonnullæ gut-

guttæ sanguinis super quadam scala, Senatus in hoc Crimine occulto habuit pro sufficienter probato corpore delicti, & fuit ille nobilis ad morte damnatus, & tortus denunciata morte, cum antea fuisset negatiuus omnia fassus fuit, & cadauer ipso Indicante fuit repertum.

Atque hæc procedunt cum corpus delicti in homicidio probatur per coniecturas, & inditia, sed quid esset dicendum cum probaretur tantum per suspitiones.

Senatus noster Mediolani, qui nullos indebitè, & contra iuris ordinem grauat, nec tamen delicta quantum fieri potest impunita relinquit, solet cogere suspectos ad fideiubendum de se consignando toties, quoties sub graui pæna, *Clar. d. quæst. 4. vers.* Quando vero, ibi Ego quandoq; & sic die 2. Octobris 1610. Senatus in hæc verba rescripsit Pretori Cremonæ, *Audita in Senatu relatione status causæ, quam nobis fecerat prædecessor vester 19. July 1609. concurrendo quomodo procedendum contra Andream Baleonum quærelatum de homicidio honorij campi, quia triennio citra non reperitur vobis mandamus, vt dictum Baleonum pro nunc reum non constituatis sed fideiussione aureorum 500. adstrictum retineatis.*

33 In Crimine Veneni cum agitur de probando corpore delicti in casu occurenti de anno 1637. Illustrissimo Viro D. Don. Consaluo de Salamanca, dum Ego essem L.T. Aduocati Fiscalis nostræ Inclitæ Ciuitatis Cremonæ plura in Curia considerabamus.

34 Ex Primo quidem, quod corpus delicti probatur ex attestatione Medicorum *Cat. cons. 99. Inter consil. crim. diu. l. 1. Alex. ad quem omnes recurrunt consil. 115. l. 3.*

35 Secundo, quod depositiones Medicorum licet sint de credulitate tamen Probant, si sint iunctę, & deponant de Veneno propinato non ingenito, & quidem expresse, *Farin. quæst. 2. n. 30. Farin. cons. 19. vol. 1. Rot. auenion. semper in hac materia videnda decis. 20. per totam Gionag. cons. 28. n. 22. seq. lib. 1.*

Tertio, Animaduertebamus signa, quæ in corpore illius mulieris, quam præ manibus habebamus dicebantur ad esse vlz. spumam ex ore Vomitum liuorem to-
36 tius corporis esse equiuoca, & communia, tam Veneno propinato, quam Ingenito, *Præses Abano in praxi Criminali in Verbo Venenum, num. 7. & seq. Zachias in quæstionibus medicolegalibus ad quem in hac materia semper recurrere debet prudens Iudex. libr. 2. titul. 2. quæst. 7.* vbi latissimè, disserit de signis propinati, & ingeniti Veneni, deque eorum fallacia, & validitate, bene *Dcci. Turaminus inter dec. Viuy, lib. 3. decis. 487.* qui omnino videatur quia cum sit Medicus, ex suæ artis principijs probat quod diximus.

37 Quarto considerabamus, quod, quia probatio corporis delicti in hoc crimine difficilis erat, attamen non ita facile absoluendi sunt Rei ex deffectu huius probationis, sed res tota cum Principe, & eius Senatu consulenda est, vt Papiæ factum fuisse attestatur *Clar. quæst. 4. in fin.* vbi ait Curiam illius Ciuitatis contra
38 quendam nobilem imputatum se venenasse propriam Vxorem seuere admodum processisse re tamen cum Senatu participata, licet vix delicti Inditia adessent ac proinde Curia nostra in illo sibi occurrenti casu fuit in Voto consulendum esse ex Offitio Senatum, atque hæc latius in his criminibus explicaui, quia de facili ea possunt contingere in S. Offitio, in terminis Bullæ, Si de protegendis.

39 In crimine Furti *Faber lib. 6. Cod. defin. 2.* videtur voluisse constare debere de corpore delicti aliter, quam per quærelam partis, hoc tamen dictum intelligo ego in furto cum fractura alias enim ex sola quærela proceditur, & perficitur processus *Clar. quæst. 8. Versic.* scias, vbi *Add. Farin. n. 16. & de Inditijs furti videatur Farin. n. 17. seq. & Menoch. consil. 352.*

40 In Crimine autem stupri, falsi, & Adulterij quomodo corpus delicti sit probandum videndi sunt *Farin. dicta quæst. 2. Guazzin. d. defens. 4. cap. 6. & 9.* qui alios allegant.

41 In Crimine tamen hæresis, quod in animo consistit nulla requiritur probatio corporis delicti, ita *Farin. vbi supra n. 25.* & alij apud ipsum, & numer. sequenti addit idem dicendum esse de confessionibus Lamiarum quando confitentur *Neces Infantium, vt dixi pluribus allegatis in 1. par. tract. 12. §. 13.* [in 2° p.e.4.12.§.13.n.1

42 Et sic in crimine hæresis, sicuti in alijs omnibus, ad Sanctum offitium spectantibus, in quibus nulla post se manent vestigia, vt in sollicitatione in confessione, Blasphemia, & similibus Iudex habita denunciatione statim debet assumere debitas informationes, & contra reum procedere *Clar. dicta quæst. 4. vers.* scias tamen, vbi additiones.

43 Secus si delicta relinquunt vestigium post se, vt accidit in crimine fractionis Crucifixi, & vulneratæ Sacræ Imaginis in hoc enim casu Inquisitores debent curare, quid in processu constet de corpore delicti, ante omnem actum Iudicialem contra reum *Honded. cons. 88. vol. 2.*

44 Confessio enim delicti minime supplet deffectum probationis corporis delicti, *Guazzin. vbi supra, c. 3. Farin. n. 7. & Præses Abano §. Venenum, n. 15.*

TITVLVS SECVNDVS.

De Citatione, Captura, & examinatione Reorum.

SVMMARIVM.

1 *Quid sit citatio eius Origo, numer. 2. & requisita numer. 4.*

3 *Citatio alia verbalis, alia realis.*

5 *Rei in hoc foro sunt citandi, nu. 6. vbi quod citatio est de substantia Inditij.*

7 *Cum suspectus de hæresi non est. contumax sed de facili potest inueniri non est causa incitatione exprimenda alias secus, n. 8.*

9 *Vnica citatio sufficit in hæretico præsente, & quid in contumace, n. 10. seq. vbi opiniones referuntur.*

14 *Citatio deberi personaliter intimari, quid si hæreticus latitet, numer. 15. & quando dicatur latitare, numer. 16.*

17 *Relatio nuncij de citatione in actis est redigenda.*

18 *In Criminibus à Captura non est inchoandum sed debet constare de delicto, & delinquente ex legitimis Inditijs n. 19. nisi reus esset de fuga suspectus, n. 20. & quid in hoc casu seruandum, n. 21.*

22 *Inditia, quæ ad capturam sufficiant remittitur arbitrio Iudicis, qui in S. Offitio multum debet temperare arbitrium suum n. 23.*

24 *In Crimine hæresis non est deueniendum ad torturam nisi cum adsunt Inditia ad torturam nisi persona carceranda esset insignis, nam alias maiora adhuc requiruntur Inditia n. 25.*

26 *Pro vt minora Inditia sufficerent si persona alias esset suspecta.*

27 *Decisio supremæ Inquisitionis Hyspaniæ.*

28 *Inquisitores an possint reum capere in alieno territorio.*

29 *Plura mandata executiua sunt executioni consignanda*

cum plures sunt capiendi, non vnum pro omnibus.

30 *Aliquando in actu capturæ fit per quisitio Domus.*
31 *A captura non datur appellatio.*
32 *Cum agitur de hæresi formali fit descriptio bonorum.*
33 *In actu capturæ executor debet ostendere mandatum executiuum capiendi.*
34 *Carceratio fit vt captus custodiatur.*
35 *Examen reorum est prudentiæ potius, quam artis.*
36 *In arbitrio est Inquisitorum quoties reos examinent, & constituant.*
37 *Inquisitores in examine molesti esse non debent, sed humanissime se gerere, nu. 38. Exemplum Inquisitorum Hyspania, num. 39.*
40 *Reus non est Interrumpendus cum incipit fateri, nec ei danda dilatio ad respondendum, nu. 41. nec promittenda impunitas nu. 42.*
43 *Inquisitor potest dicere Reo quod secum misericorditer agetur nisi esset relapsus, num. 44.*
45 *Si de facto Inquisitor relapso promitteret impunitatem, an ea sit obseruanda.*
46 *Decisio Supremæ Inquisitionis Hyspaniæ.*
47 *Decisio Senatus Sabaudiæ, in materia Impunitatis.*
48 *Ex confessione emanata sub spe impunitatis, an possit Reus damnari, & quid si esset Ratificata num. 49.*
50 *An Iudici liceat ad eruendam veritatem, vti simulationibus.*
51 *Abstinere debet Inquisitor ab Interrogatorijs suggestiuis.*
52 *Interrogandi rei non sunt extra ea in quibus grauantur.*
53 *Modus Reos interrogandi remissiue.*
54 *Examina testium debent scribi à Notario nam alias scripta à Iudice non probant.*
55 *Notarij fere nunquam seruant secretum.*

Quia post assumptas ab Inquisitoribus informationes contra aliquem is in auditus condemnari nequit, Ideo hoc loco de citatione agendum est cum ea sit actus totius futuri Iuditij præparatorius.

§. PRIMVS.

Quid, & quotuplex sit citatio.

1 OMissa definitione *Socini in tract. de citat. art. primo*, cum ea Vberior sit, quam definitioni conueniat, Ego cum *Vuesemb. in paratit. Pandectarum, lib. 2. titul. de Insius vocando, numer. 13. eam sic definio, Citatio est actus Iudicialis, seu iuditij præparatorius quo is quem coram iudice sisti opus est, eiusdem Iudicis mandato legitime vocatur iuris experiundi causa.*

2 Huius citationis origo est ex iure Diuino, quo Gen. 2. Deus antequam Adam condemnaret eum quasi citando vocauit, *Adam vbi es*, & ex iure ipso naturæ, cum sit defensionis speties, *Clem. Pastoralis de re Iud. Abb. in cap. cum olim de re Iudic. Maranta in praxi, par. 6. cap. de citat. num. 3.*

3 Duplex autem quantum ad propositum nostrum attinet est citatio alia Verbalis, quæ fit, verbo, vel scriptis, & realis quæ fit per appræhensionem personę, *Vuesemb. vbi supra, vers.* speties citationum, *Inquisitor Cantera, in suis qu. Crim. Prælud. 3. n. 2. & alij infra allegandi.*

4 Vtraque autem citatio ad eius validitatem tria substantialia requirit, mandatum Iudicis de citando, citatio ipsa, seu mandatum Iudicis scriptum executori consignatum, & relatio executoris, seu nuncij, *Marantia in praxi, loc. citat. nu. 51. & sequ.* & latius citationis requisita declarans collegium Coloniense Iuridicum, *in select. disp. tit. 1. disp. 4. num. 1. & seq.*

5 Ex his duo consequuntur, vnum est, quod hæretici, vel de hęresi suspecti in hoc Tribunali citandi sunt, Quia Iuditium contra eos instituendum sine actu præparatorio subsistere nequit, *Ludouicus à Paramo de orig. S. Inquisit. lib. 3. qu. 4. in Rubr. de forma, & ordine, nu. 62. & seq. Farin. de hæresi, qu. 85. nu. 154. Sousa Affor. Inqu. lib. 2. cap. 27. per totum, Ferd. de Castro Palao, in opere morali, p. 1. tract. 4. disp. 8. punct. 5. nu. 1. qui alios citant.*

6 Alterum est Inquisitores non posse hanc citationem omittere, sub eo prætextu, quod vt supra tractatu præcedenti diximus habeant facultatem procedendi Summarie, de plano sine strepitu, & figura Iuditij, quia citatio est de Iure naturæ, & quæ a dicto Iure proueniunt non intelliguntur ex vi dictæ clausulę sublata, ita in indiuiduo, *Pegna in 3. par. Directorij comm. 104. in fin. Sousa in Afforism. lib. 2. cap. 1. numer. 5. Farinac. vbi supra num. 16. & Barbos. de Clausul. inter eius tract. varios, Clausula 176.*

§. SECVNDVS.

An in citatione verbali debeat inseri causa.

IN hac re breuiter procedendo distinguendi sunt duo casus.

7 Primus Casus est, cum hæreticus, vel suspectus de hæresi citandus non est contumax, aut facile capi potest, & tunc tantummodo generaliter est citandus, vt se coram Inquisitoribus sistat, *Symanch. de Cathol. Institut. titul. 44. num. 12. Pegna in secundam partem Directorij, comm. 72. sub litera G, Lud. à Paramo de origine S. Inquisitionis loco supra citato, num. 34. & Ferd. de Castro Palao d. punct. 5. nu. 2. qui alios allegant.*

8 Secundus casus est cum Hæreticus, vel suspectus de hæresi citandus est contumax, vel capi nequit, vel latitat, & sui copiam non facit, & tunc in verbali hac citatione inserenda est causa, apponendo in ea solitam clausulam, Responsurus de fide compareas, alias non posset contra eum procedi iuxta formam c. cum contumatia, de hæreticis in 6. ita *Pegna vbi supra, & 3. par. comm. 33. vers.* Fit tamen interdum, & alij supra allegati, *Sigism. Scaccia, de Iudic. lib. 1. cap. 47. num. 9. P. Diana resolut. moral. tom. 4. tract. 8. resolut. 42. vers.* Notandum est hic, & *Farinac. dicta quæstione 185. nu. 112. & seq. Sousa in Afforism. lib. 2. cap. 27. num. 5.*

§. TERTIVS.

An vna, vel multiplex citatio requiratur.

QVæritur hoc loco an ad contumacis condemnationem vnica sufficere possit citatio, vel multiplex requiratur, nam quoad hæreticum præsentem, &
9 non contumacem vtique vnica sufficit citatio, *Farinac. vbi supra, nu. 158. & Sousa dicto cap. 27. nu. 12.*

10 Aliqui igitur voluerunt vnicam sufficere citationem continentem tempus 30. dierum, quorum decem pro primo, decem pro secundo, & decem pro tertio termino perhemptorio assignentur, ita *Scaccia, de Iud. lib. 1. cap. 43. num. 10. qui alios allegat.*

11 Alij voluerunt adminus requiri duas citationes, ita *Alph. à Castro de Iusta Hæreticorum punitione, lib. 2. cap. 1. & Carer. de hæreticis, num. 128.*

12 Alij tandem in ea fuerunt sententia, quod requirantur tres citationes, & monitiones, ita *Symanch. de Catholic. Institut. titul. 14. numer. 6. & Enchirid. Iud. Violatæ Religionis, titul. 45. de Absentib. numer. 3. seq. Lud. à Paramo, de orig. S. Inquisit. dicta qu. 4. numer. 65. Royas*

Sing. 29.

Sing.29. num.2. Farin.num.117.vers. Verius tamen est Sousa dicto c.27. num.10. Castro Palao dicto punct.5. num.2. & P. Diana p.4. tract.8. resolut.42.in fi. & ita passim in Tribunalibus Hyspaniæ obseruari attestantur supra dicti omnes Doctores.

13 Ego hanc opinionem veriorem arbitror, nam tutior est in materia hac quæ grauissima est, & magis congruit cum text.l.consentaneum.Cod.quomodo, & quando Iudex, & l.contumacia, §.1.ff. de re Iudicata, & hinc videmus, quod trina citatio facta domi æquiparatur citationi personali secundum ritum Curiæ Archiepiscopalis Neapolitanæ de quo Ricc. decis. 204.lib.1. secundum quem domi citatus habetur pro personaliter citato, ad effectum, vt possit ex communicari.

In hac tamen re praxis vniuscuiusque Inquisitionis, & Tribunalis erit diligenter obseruanda.

§. QVARTVS.

De executione citationis verbalis.

Citatio verbalis vbi citandus, nec absens sit, nec latitet sine vlla difficultate personaliter citando intimari debet, ita *Farin. in dicta qu.285.num.116.post, Symanch.de Cath.Inst.tit.14.de contumacibus, num5.& 6.& in Enchiridio tit.145.nume.7. & seq. bene Sousa in Aforism.d.c.27. nu.9.*

15 Cum autem absens est, vel latitat, tunc citandus est, vel domi suæ solitæ habitationis, c.causamque, de dolo, & contumacia, ibi ad domum, vbi *Modern. Barbosa, num.3.& sequ.* & hoc vbi consuetudo Tribunalis aliter non repugnet.

Vel per Edictum ad Valuas Cathedralis Ecclesiæ, quod in Tribunalibus S.Inquisitionis videtur frequentius, *Scaccia, de Iud.lib.1.cap.98.nu.32. Symanch. locis alleg. Farin. vbi supra, num.116. Modern. Barbos. in c.fi. num.3.& seq. de dolo, & contumacia, vbi omnes, D.D. de hac citatione tractantes refert.*

16 Latitare autem Reus dicitur, vbi in domo vbi vxor, & filij habitant non Inuenitur *Barbos. in d.c. causam quæ, num.4.*

17 Executa citatione nuncius in actis Cancellarij S.Officij cum Iuramento referre debet, se talem citasse eo modo, quo Inquisitoris mandatum fuit executus, & in hoc plene ei creditur iuxta ea quæ dixi, de teste Birruario quibus addo nunc, *Modernum Barbos. in c. cum dilecti, num.4. de dolo, & contumacia, & Bonadill. lib.1.c. 13.nu.44.* vbi bene notat, non credi nuncio asserenti, citatum sibi dixisse se nolle comparere.

§. QVINTVS.

An Inditia debeant capturam præcedere.

18 IN Criminalibus nunquam à captura inchoandum esse peruulgatum est in Iure nostro Axioma, quod in omnium ore vagatur *l. nullus in carcerem, & l.fi. Cod. de Reis exhibendis, & ibi Bart. Bald. Salyc. & alij.*

19 Constare igitur prius debet de delicto, & ex secretis Inditijs desumptis etiam de delinquenti, antequam ad ipsius capturam deueniatur, *Clar. §.fi. q.28. Royas de Hæret.p.2.assert.1.num.2. seq. Pegn. in 3.p. comm.17. vers.* Ergo in hoc articulo. *Farin. de carceribus, & carceratis, qu.27.nu.11.seq. Sousa in Aforism. Inquisitorum, lib.2.c.26.n.5. Paulus Garzias in sua praxi S. Officij, fol.mihi, 5. Præses Abauo in praxi, §.captura, nu.1.& seq.*

20 Si tamen reus sit de fuga suspectus, constito Inquisitori saltem summarie, de hac suspitione fugæ (Præses Abauo vbi supra, *num.6.vers.* Si tamen de fuga, vbi ponit pulchrum Arrestum sui Senatus Sabaudiæ) vtique poterit Inquisitor mandare, quod reus capiatur, ex sola informatione extraiudiciali nundum in scriptis redacta, dummodo moraliter sit certus, quod post capturam venient testes ad se examinandum *Clarus dicta quæstione 28.vers.* Suas autem, *Farin.d. quæst. 27. num. 130. Sousa, c.26.n.6. & idem Præses Abauo in tract. reatuum quæst.5. n.2. & seq.* vbi allegat vulgatum dictum Poetæ, Nocuit differre paratis, in hac autem re plurimum potest arbitrium prudentis Inquisitoris, cui hoc munus incumbit æqua lance decernere, quid magis minusue conducat, *Præses Abauo d.quæst. 3. vers.* Verum id Iudicis.

§. SEXTVS.

Qualia Inditia requirantur ad capturam in crimine hæresis.

22 INditia ad capturam sufficientia quæ sint, videtur in prudentis Iudicis arbitrio positum *l. 1. ff. de custodia reorum* Præses Abauo in Praxi §. captura *n.7. Farin. quæst.27.n.126.& seq. Sousa in Aforism. Inquisit. lib.2 cap.26.n.7.*

23 In hoc tamen crimine Hæresis, prout, & in alijs ad hoc Tribunal spectantibus, debent Inquisitores in decernenda contra aliquem captura multum temperare arbitrium suum, & magno consilio ad eam procedere *Pegna com.17.versic.* Hæc res, vbi ait, & instructione quadam Madriliana anni 1561. capitul. 3. cuius verba ibi refert, quod si Inquisitores cum consilio peritorum & consultorum procederent ad huiusmodi capturas, vtique cautius agerent, quamuis autem huiusmodi Inditia sint vt dixi arbitraria, tamen vt Iudex sciat quomodo ex Iure regulare debeat arbitrium suum.

24 Dicendum est non esse deueniendum in hoc crimine ad capturam nisi adsit Inditia sufficientia ad torturam, & sic saltem semiplena probatio, ita obseruari in Inquisit. Hispaniæ attestatur *Cantera, cap.1. de probatione per testes Rubrica de Indit. ad torturam, numer.60. versic.* Verum tamen tene menti, idque id ex specialibus Instructionibus Supremæ Inquisitionis illius Regni, & in Inquisitionibus Italiæ, vt attestatur *Geneuen. in praxi Archiepiscopali Neapol. cap.68. num.1. vers.* cum carcetatio 2. *Impræssionis, & cap.84.n.1.* primæ impressionis cum quibus transit, *P. Diana dicto tract at. 8. resolut.11*

25 Si tamen persona carceranda alias esset optimæ famæ, & insignis nobilitatis consulunt D.D. quod maiora Inditia requirantur, *Royas de hæret.p.2.assert. 1. nu. 22. Sousa, num.11. Farin.d.q.181. num.7. qui alios allegant*, adduntque ex *Pegna comm. 108. versic.* primum ergo, quod non est deueniendum ad capturam alicuius officialis, vel personæ insignis, nisi consulto Supremo Tribunali, prout, nec solere Inquisitores particulares Hispaniæ carceri mancipare in materia sollicitationis aliquem Sacerdotem, sine consilio Supremi Senatus illius Regni, attestatur *Castro Palao, tract atu 4. disp.11. punct. 11.n.1.*

26 Si tamen persona esset alias suspecta, vt quia esset de genere maurorum, & esset denunciata apud Inquisitores, de aliquibus cæremonijs illius gentis fortasse etiam ex dicto vnus testis aliquã exceptionem patientis posset carcerari, quia ex præsumptione oriente ex illius origine, iuncta de positione illius testis coalesceret semiple-
27 na probatio, & ita in Supremo consilio Inquisitio. Hys-

ſpaniæ ex dicto vnius Mulieris minoris annis 18. capti fuerunt duo homines pro hæreſi ex eo quod duo illi erãt de genere maurorum, & cæremoniæ de quibus illa mulier teſtabatur erant Mahometanæ, & ſic contra eos erat præſumptio, quod eſſent de illo genere, nam ex malis parentibus præſumitur contra filios, cap. quia veriſimile de præſumpt. vt atteſtatur *Cantera cap. 2. de prob. per teſtes Rubr. de Indit. ad torturam, num. 27. verſ.* Vnum tamen vidi practicari.

§. SEPTIMVS.

An Inquiſitores poſſint capere Reum in alieno Territorio.

28 BReuiter hanc quæſtionem reſoluit *Symanch. de Cathol. Inſtitut. tit. 2. num. 14. ſequ. & Scaccia de Iud. lib. 1. cap. 33. num. 4. & ſeq. & poſt hos Diana reſolut. moral. tom. 4. tract. 8. reſolut. 7.* qui dixerunt Inquiſitores ſine vllis literis Requiſitorijs Dominorum temporalium poſſe exequi mandata ſua in eorum Territorio, & quod idem poſſunt ſine requiſitione aliorum Inquiſitorum, & Epiſcoporum, quia omnes ſubſunt eidem Pontifici in praxi tamen Inquiſitores Inquiſitoribus, & Epiſcopis literas requiſitorias mittere ſolent.

§. OCTAVVS.

De Animaduertendis circa capturam in hoc foro.

NOnnulla eaque non leuis momenti circa capturam, & carcerationem Reorum in S. Officio, animaduertenda ſunt.

29 Et primo quidem ſi ex eodem proceſſu reſultent plures Rei, & contra omnes ſit captura decernenda, non eſt conſignandum executori vnum mandatum executiuum contra omnes, ſed contra ſingulos ſingulare mandatum relaxandum eſt, ita *Paulus Garzia in praxi his verbis fol. 5. Si huuiere Muchos complices contra cada vna ſe ha de hazer vn mandamiento y no todos iuntos porque ſi el alguazil huuiſſe de monſtar per algun caſu el mandamiento, no ſe ſepan los de mas, Pegna comm. 108. tertiæ partis verſic.* Iam vbi captura, *Souſa dicto cap. 26. numer. 17.*

30 Animaduertendum, ſecundo iuxta ea quæ diximus in additionibus ad primam partem, in titulo de ſortilegis quod ſolet in actu capturæ fieri perquiſitio domus capti, quæ facienda eſt, vt ibi monuimus, interim tamen notat *Paulus Garzias, vbi ſupra fol.* 8. quod processu notanda ſunt omnia quæ in actu capturæ erant apud captum.

31 Tertio notandum, quod quantumcumque captus à captura appellet detinetur, *Guido Pap. deciſ. 335. Præſes Abano in praxi, §. captura numer. 31,* & hoc maxime procedat in hoc Tribunali, in quo cum maxima maturitate conceduntur capturæ, vt ſupra vidimus.

32 Quarto notandum, quod cum captura conceditur ob hæreſim formalem, tunc ex ordine S. Officij fit deſcriptio bonorum Rei, & ſequeſtratio pænes idoneam perſonam, quæ ea cuſtodia, *Royas de hæret. par. 2. num. 46. Paulus Garzias in praxi, fol. 6.* ibi, *No ſe manda prender con ſeceſtro, ſaluo quando es per heregia formal, Diana vbi ſupra reſol. 86.* vbi plures Hyſpanas inſtructiones in hac materia omnino videndas refert.

33 Quinto executori in actu capturæ debet Reo oſtendere mandatum executiuum Inquiſitorum, alias enim non teneretur credere ei, quod habet mandatum, *text. eſt in l. prohibitum, vbi Bart. & alij Codic. de iure fiſci, Farinac. de teſtibus quæſt. 56. num. 374. & ſeq. & de carcer. & carceratis, quæſt. 32. num. 31. Clar. in praxi §. fin. quæſt. 28. verſ.* Dictum eſt, vbi addentes, alias enim impune ei poſſet reſiſti.

34 Poſt capturam ſequitur carceratio, ad eum enim finem fit, vt captus cuſtodiatur l. aut damnum §. ſolent ff. de pœnis circa carcerationem autem notanda ſunt ea, quæ diximus in additionibus ad titulum de ſortilegis, vt ea quæ notat *Pegna dicto comm. 108. & Souſa lib. 2. capit. 26.*

§. NONVS.

De examine Reorum.

IN examine quoque reorum multa notanda ſunt, quæ valde vtilia erunt in facti contingentia, quamuis alia per multa notabimus in peculiari praxi S. Officij, vbi exempla huius examinis ſubijciemus.

35 Primo igitur notandum examen in S. Officio potius eſſe prudentiæ, quam artis, vt monet nos *Pegna in tertia parte direct. comm. 21, num. 85. in principio.*

36 Secundo notandum in arbitrio poſitum eſſe Inquiſitorum quoties reos examinent, & conſtituant, nam certe vnica tantummodo audientia contenti eſſe non debent, *Symancha de Catholic, Inſtitut. titul. 43. de ordine procedendi, numer. 14. & ſequ. & in Enchirid. Iud. Violatæ Religionis, titul. 28. Rubr. de monitionibus, per totum, & Rubr. de Interrogationibus titul. 27. Pegna in Praxi Inquiſitorum lib. 2. cap. nono, & comm. 18. tertiæ partis, litera D, Paulus Garzias in praxi Sancti Officij, fol. 8. à tergo.*

37 Tertio notandum, quod Inquiſitores non debent eſſe nimis reis moleſti in interrogationibus ea percunctantes, quæ parum ad rem faciunt, ſed omnes eorum interrogationes ad cauſam, vel ſubſtantiam delicti pertinere debent, *Pegn. comm. 18. tertia partis, verſ.* Hoc autem præceteris.

38 Quarto notandum, quod in examinandis Reis Inquiſitores humaniſſime ſe gerere debent, non autem nimis rigoroſe, & acerbe memores ſe homines eſſe, qui, & in ſimilia, & peiora cecidiſſent niſi Omnipotentis Dei gratia adiuti fuiſſent, vt de ſe ipſo dicebat D. Franciſcus, ita *Pegna vbi ſupra, verſ.* Dum hæc omnia geruntur, *P. Zanardus in Directorio Theol. par. 3. verſ.* Secundo intra primos dies, *P. Diana reſolut. moral. tomo 4. tract. 8. reſolut. 28.* vbi aiunt, poſſe Inquiſitores dum reos examinant concedere eis humile ſedile, ad hoc, vt magis quietum animum habeant.

39 Et vt Inquiſitores Italiæ videant, quam benigne Inquiſitores Hyſpaniæ reos examinent, ſubijcio verba ipſorum, quibus ea monent, ex *Paulo Garzia, vbi ſupr. fol. 10. à tergo, Fuelo dicho que en eſte Santo Officio ne ſe accoſtumbra prender perſona alguna, ſin baſtant information &c. Per tanto que por reuerencia de Dios Nueſtros Sennor y de ſu Glorioſe y bendita Madre nueſtra Sennora la Virgen Maria ſe le amoneſta y encarga, recorra ſu memora, y diga y confieſſe enteramente la veridad de lo que ſe ſentiere culpado, ò ſuperie de otras perſonas, que lo ſean, ſin encubrir de ſi ni dellas coſa alcuna ni leuantar à ſi, ni à otro falſo teſtimonia porque haziendolo aſſi deſcargara ſu conſcientia como Catolico Chriſtiano, y ſaluara ſu anima, y ſu cauſa ſara deſpachiada, con tot la breuidad y miſericordia, que huuiere lugar &c.*

40 Quinto notandum, quod ſi reus veritatem fateri cœperit nullo modo eſt interrumpendus niſi ad aliena a cauſa vagetur *Pegna dicto comm. 18. verſ.* Quod ſi delinquens.

41 Sexto ſi reus petat dilationem ad reſpondendum tunc quidquid voluerit *Alex. l. prima in principio numer. 6.*

ff. de

ff. de edendo cum alijs ibidem, vtique Inquisitor non debet ei eam concedere reus enim ex quo super facto proprio interrogatur statim debet respondere, *Bald. l. cum falsam, num. 2. ff. de acq. Hæred. Clarus in praxi §. fin. qu. 45. nu. 7. Gilbaus. in arbore Iudiciali Criminali cap. 5. Ramusculo 2. num. 9. & sequ.* qui de communi Iuditiorum praxi attestantur.

42 Septimo nullo modo debet reis si fateantur promittere Impunitatem, sed tantummodo Inquisitor poterit dicere reo, quod secum vtetur Misericordia, ita

43 *Pegna in tertiam partem comm. 23. num. 106. vers.* Verum tamen in hoc Tribunali, *Paulus Garzias in suo ordine processus in Sancto Officio, fol. 11.* ibi, *y su causa sara despachada con toda misericordia, que hauntere lugar, Scaccia de Iuditijs lib. 1. cap. 87. nu. 25.* Vbi tamen Hæ-

44 reticus esset relapsus non debet Inquisitor, dicere reo, quod secum misericorditer aget, ita *D. D. supra allegatis & præcipuè Garzia,* vbi sic ait, *y hasse de aduertir, que si es relapso no se le ha da decier, que se harà con el de Misericordia pues no se le puede conceder solo se le ha de dezir, que diga verdad, y descarge su conscientia, y se proueera Iusticia.*

45 Sed quid si de facto Inquisitor promisit relapso misericordiam, an ei promissa Impunitas sit obseruanda? Contrariæ sunt inter se se sententiæ, vt videre est apud *Pegn. dict. comm. 23. vers.* quantum ad secundum, & *Farinac. de reo confesso, & conuicto, qu. 81. cap. 8. per totum, ac Ludou. Gilbaus. in arbore Iudicali Crimin. cap. 6. par. 2 de confess. nu. 38. & 39.*

46 Bene verum est, quod *Inquisitor Cantera, quæst. Crim. cap. 1. de vera confessione, num. 9. vers.* Secundo intelligo, ibi, sed recte in hoc Crimine, Attestatur per Supremu Consil. Inquisition. Hyspan. fuisse decisum non esse relaxandum quendam relapsum ex eo quod Inquisitor promisserat ei misericordiam,

47 Et cum hac decisione huiusce Supremi Tribunalis videntur consonare decisiones Senatus Sabaudiæ, apud *Præsidem Abano in sua praxi, & Theorica Criminal. §. confessio, num. 32. & sequ.* Vbi ait, ex tali confessione non posse reum damnari, cum insufficiens omnino sit, nisi reus alijs probationibus vrgeatur, vel testibus fidedignis sit conuictus, additque quod nisi prædicta concurrant, & reus dictam confessionem reuocauerit, erit locus torturæ, in qua si adhuc in negatiua perseuerauerit erit absoluendus, & ita *in fin. numer. 35.* sæpius in dicto Sabaudiæ Senatu fuisse iudicatum attestatur.

49 Si tamen dicta confessio sit sub spe Impunitatis promissæ emanata ex post ratificetur, vtique ex ea poterit relapsus pœna ordinaria puniri, dummodo ratificatio sit expressa, & cum specificatione quod promissionis Impunitatis nulla habetur ratio, *Pegn. vbi supra, vers.* Postremo, *Menoch. de arbitr. casu 367. num. 6. Sousa in Aforism. Inquisit. lib. 2. cap. 20. nu. 45.* videatur de hac re eruditiss. *Bouadill. in sua Politica, tom. 2. lib. 3. capit. 23. num. 10. & pluribus sequ.* vbi latiss. materiam hanc more suo pertractat.

50 An autem, & quando liceat Iudici ad eruendam veritatem, vti simulationibus, videndus est *Azeued. in l. 1. num. 14. tit. 2. Noua recompil. lib. 1. Barbos. in cap. afferre mihi gladium, & num. 3. & sequ. de Præsumpt.* vbi *adducit exempla Caroli Magni, & Alphonsi Regis Aragoniæ, bene etiam Mattienz. Ium. in eod. cap. afferte, vbi doctissime.*

51 Octauo notandum, quod debet Inquisitor abstinere ab interrogatorijs suggestiuis, de quibus habemus *text. in l. prima, §. In causa* vbi bene *Godofred. in Notis, ff. de quæst.*

Qui quæstionem habiturus est, (ait I. C.) *non debet specialiter interrogare, an lucius titius homicidium fecerit, sed generaliter quis id fecerit, alterum enim magis suggerentis, quam requirentis videtur,* & ad hoc maxime inuigilare debent Inquisitores, quia confessio rei ex vi similis suggestionis extorta non sufficit ad eum condemnandum, *Farin. de reo confessio, & conuicto, quæst. 81. & 84. & sequ. Sousa in Afforismis, lib. 2. cap. 20. numer. 60.* alia in hac materia suggestiuæ interrogationis ex *Pegna, Ambros. Cartus. Farinac. & alijs dicam in speciali praxi Sancti Officij in annotationibus ad examen rei,*

52 Nono notandum, quod Inquisitores dum reos interrogant non debent eos interrogare extra id de quo sint Inquisiti, vel delati, nisi rei dum respondent dederint occasionem ad alia Interrogatoria deueniendi, *Pegna dicto comm. 18. vers.* & sic prudens Inquisitor, *& Paulus Garzia, en la orden de processar. fol. 12. à tergo, ibi, in interrogarles cosa de que no este u testificados ò indiciados ò que ellos per sus confessiones noyan dado causa à ello.*

53 Quo autem ad modum in particulari Interrogandi reos in hoc Tribunali, videndus est, P. Massinus, in sua praxi S. Officij, interim tamen benignus Lector videat Bullam Martini V. Incipientem, inter cunctus, inter literas pro S. Officio post directorium, §. super præmissis, fol. mihi 74. vbi per extensum ponuntur plures interrogationes hæreticis faciendæ.

54 Decimo Notandum, quod examina reorum debent scribi per Notarium, nam si Iudex ipse, vel Inquisitor scriberet illud examen non probaret, *Did. Perez, ad Ordinamenta Regni Castellæ, lib. 3. tit. 8. lib. 5. gloss. prima pagin. 643. vers.* Ex quo deducitur, *Modern. Barbos. capitulo quoniam contra numer. 24. de probat,* quod aliqui notabant in causa Marchionissæ Flamenæ, in qua examina testium fuerunt scripta à D. D. Vicario, & Iudice, ne si scriberentur à Notarijs eorum dicta panderentur, quia vt notat *Cantera, quæst. 6. de reo, num. 9.* dum fuit Vicarius Pampilon. nunquam potuit facere, quod Notarij seruarent secretum, & licet eis multoties pœnam imposuerit, id minime profuit, sed de hac re videndi sunt D. D. in cap. Quoniam contra, de probat. vbi *Sanabria, & Bouadill, videndus omnino, in sua Politica, lib. 2. cap. 5. num. 39. & cap. 13. num. 47. & sequ.*

TITVLVS TERTIVS.

De Probationibus, & Præsumptionibus.

SVMMARIVM.

1 *In Criminalibus probationes debent esse luce meridiana clariores, num. 2. & sequ.*
4 *Ex præsumpt. nullus criminaliter est damnandus.*
5 *Ordo Senatus Mediolani, quod ex suspitionibus nullus reus constituatur desumptus ex l. absentem de pœnis declaratur.*
6 *Imperfecta probationes an coniungantur remissiue.*
7 *In Crimine hæresis requiruntur probationes clarissima, num. 7. vbi reprobatur Clarus.*
8 *In atrocissimis an leuiores probationes sufficiant, numer. 9.*
10 *Intellectus l. 2. Cod. de hæreticis.*
12 *Cum agitur de damnando Hæretico, vti Hæretico non sufficiunt præsumptiones secus si ageretur de eo damnando, vti suspecto de Hæresi, nu. 13.*
14 *Ex Patria bene, vel male solet præsumi, licet hæc præsumptio sit generalis, num. 15.*
16 *De Præsumptione desumpta ex parentibus maxime in S. Officio, num. 8.*
17 *Cur filij hæreticorum puniantur.*
19 *Decisio Supremi Tribunalis Inquisitionis Hyspanæ.*

20 De

20 *De præsumptione desumpta ex educatione, & conuersatione, num.21.*
22 *Semel malus semper præsumitur malus in eodem genere mali, num.23. vbi de ratione.*
24 *Maledicta præsumuntur male præmeditata.*
25 *Proferens verba hæretica præsumitur hæreticus.*
26 *In huiusmodi proferentibus verba hæretica quid Inquisitores debeant animaduertere.*
27 *Ex male factis oritur coniectura male credulitatis, nu.28. vbi quod est fortis.*
29 *De propositione habente duplicem sensum qui agant.*
30 *In dubio dubia propositio intelligitur in sensu Catholico dummodo interpretatio sit verisimilis num.31. & nisi persona alias sit suspecta, num.32.*
33 *Casus decisus in Inquisitione Cremonæ.*
34 *Appellatione Concubina in Sacris Canonibus antiquis, quæ veniant.*
35 *Vna præsumptio tollit aliam.*
36 *Plures vincunt vnam, exclusiua delicti præfertur illud includenti, num. 37. Verisimilior, num. 38. Fortior, num.39. Specialis, num.40. & desumptæ ex facto vincunt desumptas ex non facto num.41.*
42 *In arbitrio Iudicis situm est, quæ nam præsumptiones alias vincant.*

Totius Criminalis Iuditij neruus in probationibus consistit, & ideo de his, & earum speciebus nunc agendum est.

§. PRIMVS.

An, & quomodo, in Criminibus probationes debeant esse luce meridiana clariores.

1 CRiminalistæ omnes clamant, in Criminalibus Iuditijs probationes debere esse luce Meridiana clariores colligunt hoc ex *text. l. sciant cuncti*, ibi, *vel inditijs ad probationem indubitatis, & luce clarioribus, Cod. de probat.* Hunc loquendi modum esse Imperato-
2 ris Hyperbolem, ait *Gothofred. ad eum locum, eo modo quo in l. secunda, Cod. de fabri censibus, lib.11.* dicitur, *Adoranda Imperatoris æternitas, & l. nona, ad l. Rhodiã, Imperator totius Mundi Dominus.*
3 Sed vtcumque sit, illud certum est, quod cum in criminalibus, vt plurimum de vita hominis agatur probationes clarissimè esse debent, vt ex eis sequi de iure possit condemnatio, *Farinac. de Reo confesso, & conuicto, qu.86. num.1. & sequ. Guazzin. de defens. reorum, tom.2. defens.33. cap.14. num.1. & sequ. Castill. decis. Regni Siciliæ, 167. num.18. parte secunda, Io. Dominicus Iasson. in Pragmat. Regni de Antefacto, vers.12. obser.1. num.49. Matienz. Iun. in cap.2. de præsumpt. num.99. qui omnes alios D.D. antiquos, & modernos allegant*, alias enim posset Iudex procedere per emendicata suffragia, *Maldonat. Responso, 9. par.1. num.4.*
4 Ex hoc inferunt scribentes neminem ex inditijs, præsumptionibus, & coniecturis esse damnandum criminaliter, *l. Absentem, de pœnis, Antonius Gomez, qui bene loquitur in hac materia, tom.3. variarum, cap.12. nu.25. Farinac, vbi supra, num.1. Guazzin. dicta defens.33. capit.14.*
5 Et ex *dicto text. in l. absentem*, ibi, *sed nec ex suspitionibus debere aliquem damnari*, desumptus videtur Ordo Excellentiss. Senatus Nostri Mediolan. inter ordines impressos, *Quod nullus ex suspitionibus Reus de delicto constituatur*, quem ordinem Senatus, cum de condemnatione non loquatur, sed tantum agat de collocando inter Reos Inquisito arbitrarer esse intelligendum, de suspitione leui, ita enim etiam *text. in dicta l. Absentem declarauit Gothofr.* ibi, *in verbo suspitionibus.*

An autem quando Inditia sunt indubitata sufficiant ad condemnationem, in pœnam delicti ordinariam dixi late in *addit. ad tit. de sortilegis.*

6 Colligunt vlterius ex hac eadem regula D. D. quod plures imperfectæ probationes non coniunguntur ad effectum conficiendi vnam probationem plenam in criminalibus, ita *Farinac. & Guazzin. cum alijs per me allegatis infra de inditijs, & tortura ad quæ benignum lectorem remitto.*

§. SECVNDVS.

An in crimine hæresis sufficiant probationes leuiores.

7 C*Larus in §. hæresis, vers. habet etiam hoc crimen*, in ea fuit sententia, quod in hoc delicto leuiores sufficerent probationes quam in alijs idque non solum ad inquirendum, sed etiam ad condemnandum, & huic opinioni, causam fortasse præbuisse videtur *text. l. 2. Cod. de Hæreticis*, ibi, *vel leui argumento à Iuditio Catholicæ Religionis, & tramite detecti fuerunt deuiare*, huc etiam spectare videtur eorum D.D. opinio de qui-
8 bus *Marsil. in praxi, §. Si constante, num.157.* qui voluerunt propter enormitatem criminis non requiri Inditia, ita solemnia, sed sufficere leuiores probationes.
9 Sed contraria sententia, & verior, quod Imo etiam in Crimine hæresis, plenissimè, & clarissimè requirantur probationes sicut in alijs delictis, ita *Symanch. de Cathol. Instit. tit.51. numer.11. & in Enchirid. Iudicum violatæ Relig. tit.34. numer.6. & 7. Pegna latiss. in annot. ad Ambros. de Vignate, de hæreticis, qu.12. art.2. nu.146. Lud. à Paramo de orig. S. Inquis. lib.3. qu.6. nu.88. Farin. de hæresi, qu.187. num.6. Ferdin. de Cast. Palao in opere morali tom.1. tract.4. disp.8. punct.10. num.1.* vbi ex eo, quod in alijs delictis probationes requirantur luce meridiana clariores arguit à maiori, ergo etiam in delicto hæresis, quod est omnium grauissimum eodem probationes requiri debent.
10 Neque obstat *text. in d. l. secunda, quia glos.* ibi *exponit leui argumento pro, leui articulo, & vt Pegna, & Symancha, vbi supra, aiunt Photius Patriarcha præfata verba, ita vertit, Qui, vel paulatim ab ortodoxa declinat fide.*
11 Non obstat etiam, quod in attrocioribus minores probationes sufficere videantur, quia vt bene notat *Cantera, in suis quæst. criminalib. de probat, per testes cap. 2. qu.1. num.60.* ea opinio est, falsa, non enim valet hoc argumentum, *aliquis est accusatus de enormi crimine ergo, vel comisit illud, vel præsumitur comisisse, & in fin.* ibi, reprehendit Iudices præsertim supremos, qui seruant contrarium, cum inter leuia, & attrocia delicta nulla sit differentia respectu probationum, sed solum respectu pœnæ.

§. TERTIVS.

An in causis hæresis ex præsumptione possit sequi condemnatio.

VEra distinctio in hac materia est, quod vel agitur de condemnando hæretico, vti hæretico, vel de condemnando hæretico, vti suspecto de hæresi.

12 Si agamus, de damnando Hæretico, vti hæretico vtique non ex præsumptionibus, sed ex plenis probationibus est condemnandus, vt supra vidimus, quinimo *D. Guido Fulcodius in suo quæst.15. ad Inquisitores*, ait, *quod sibi durum videtur ad voces duorum hominum bonæ*

famæ

fama de tanto crimine damnare, & ibi ego in Annot. vnde in hoc crimine, hic insignis Doctor videtur requirere maiorem probationem, quam in aliis.

13 Si vero agatur de damnando aliquo, vti suspecto de hæresi tunc bene poterit ex suspitionibus, & præsumptionibus, vti suspectus pro suspitionum modo damnari, ita *Castro Palao in dicto puncto .o.numer.1. & latiss. Ricciull. de Iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium lib.5. cap.11. per totum, apud Eymericum 3. par.* directorij in modis terminandi processus per abiurationem de leui, & de vehementi constat has abiurationes Indici cum hæresis non est plene probata, sed tantum per præsumptiones reddentes Reum suspectum de leui, vel de vehementi.

§. QVARTVS.

De præsumptione desumpta ex Patria.

14 EX Patria vel benè, vel male aliquando præsumi testantur *D. D. text. est in lege quod si nolit, §. qui mancipia, de adilitio adicto*, ibi, *Quia mancipia vendunt nationem cuiusque in venditione pronunciare debent plerumque enim natio serui, aut prouocat, aut deterretemptorem, & infra, præsumptum etenim est, quosdam seruos bonos esse, quia natione sunt non infamata quosdam malos, quia nationes sunt, quæ magis Infamis est*, & ex hoc textu à patria summi coniecturam, & præsumptionem deduxerunt *Menoch. de præsumpt. lib.1. qu.15. num.28. & lib.6. præsumpt.58 num.1. & seq. Tiraquell. ad leges connubiales, leg. septima, gloss. prima, num.17. & Pontan. & Cerda in illud, primi Aeneidos.*

Quippe domum timet Ambiguam, Tyriosque bilinguens.

Vnde Episcopus ordinandorum Patriam inuestigare debere sanxerunt antiqui Canones, *cap. Quando, distinct. 24.* ibi, *Patriam*, Et de materia huiusce præsumpt. à Patria desumptæ videndi sunt, *D.D. in capit. primo, Epistolæ Pauli ad Titum, versic.12.* ibi, *Cretenses semper mendaces*, & præsertim, ibi, *Cosm. Magallan. sect.10. annot.3. num.3. & Mendoz. in lib.1. Regum, cap.1 num.1 annot. 4. num.21. & sequ.*

15 Et quamuis, vt ait, *Symanch. de Cathol. Institut. titul. 50. num.9.* Hæc præsumptio generalis sit, attamen, vt idem auctor notat, negari nequit, quin facilius hodiernis temporibus præsumatur hæreticus Anglus, & Germanus, quam Italus, & Hyspanus, & sic Anglus edens carnes in die Veneris, magis de hæresi præsumitur suspectus quam Italus, quia in illo Regno vigent pestilentes Hæreses, Luteri, & Caluini, quæ in Deo dilecta Italia speciali tamen ipsius Omnipotentis gratia, nec vigent, nec vmquam vigebunt.

§. QVINTVS.

De præsumptione desumpta ex parentibus.

16 TAlis præsumitur Filius, qualis Pater, quia vt dicitur *Ezechiel.16. versi.44. Sicut modo, ita, & Filia eius*, vbi *D. Hieron. & P. Cornel. à Lapide, latissimè Bonadill. in sua polica, lib.1. cap.4. per totum, Tiraquel. l.7. connubiali, glos.1. num.2. & sequ. Menoch. de præsumpt. lib.6. præsump.58. per totam, Cassan. in Catalogo gloriæ mundi, parte secunda, consideratione 24. Didacus Perez, ad Ordinamenta Regni Castellæ, libro 4. leg. prima, titulo primo, glos. prima, pagina mihi 766. columna secunda vers.* Quæritur. *Et Azeued. cons.28. num.34. qui alios allegat.*

17 Et ex hac præsumptione iuris oriuntur pœnæ à Sacris Canonibus in Hæreticorum filios latè, & à legibus ciuilibus in filios eorum, qui Crimen læsæ Maiestatis perpetrarunt promulgatæ de quibus in *cap. quicumque 8. hæretici, de hæreticis in sexto, l. quisquis §. filij*, ibi, *In quibus paterni, hoc est hæreditarij criminis exempla metuuntur*, & bene ibi explicat *Gothofred. ob præsumptionem Iuris*, quod talis futurus sit filius, qualis fuit Pater.

18 Et in foro nostro S. Officij ex paterna origine non leuem, vel pro filio, vel contra filium desumi præsumptionem dixit, & bene *Symanch. de Cath. Instit. titul. 50. num.11. & sequ. & Ludouicus à Paramo de origine Sanctæ Inquisitionis, lib.3. qu.9. num.56. & sequ.*

19 Vnde ex ordine Supremi Consilij Hyspanæ Inquisitionis capti fuerunt duo homines, grauati, quod nonnullas cœremonias Maurorum exercuissent ex dicto vnius solius Mulieris, & quidem minoris annis 18. vt refert *Cantera in suis quæst. crimin. cap.2. de prob. per testes, quæstione prima, numer.27.* quia ipsi erant de genere Maurorum qui certe ex dicto solius illius Mulieris non fuissent capti, si de dicto genere non fuissent, vt ibi animaduertit Cantera.

§. SEXTVS

De præsumptione oriente ex educatione, & conuersatione.

20 EX educatione pariter, & conuersatione oriri validas in foro nostro præsumptiones dixit, & plurìbus probauit *Symanch. vbi supra, num.12. & sequ. Vnde Azeued. cons.28. num.34. & Baldo, quem ibi refert*, ait ex mala conuersatione, & malo Magistro iunctis aliis adminiculis præsumi contra delinquentem ad torturam latissimè *Farin. de Indiciis, & tortura, qu.52. nu.85. & pluribus sequ. Menoch. de præsumpt. lib.1. qu.89. nu.125.* vbi varia loca Sacræ Scripturæ allegat, & inter cœtera illud. *Prouerb.22. Noli esse amicus homini iracundo, neque ambules cum furioso, ne forte discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ.*

21 In terminis nostris in causis hæresis desumendo validum argumentum ab educatione, & conuersatione adest punctuale consilium *Bald. 95.* Incipiens regula iuris est, per errorem allegatum ab *Azeued. vbi supra, num.81. voluminis tertij, cum sic situatum in volumine primo*, vbi ex conuersatione cum hæretico iunctis aliis adminiculis dixit Episcopum posse ad torturam deuenire, & ibi *Rouescal. in addit.*

Et ad hæc faciunt, quæ late dixi in *secunda par. huius operis, in titulo 4. §.5.* vbi de conuersantibus cum Hæreticis, bene etiam de materia. *Ludou. à Param. de orig. S. Inquisit. lib.3. qu.9. num.8.*

§. SEPTIMVS.

De præsumptione, oriente ex vita ante acta.

22 VBique clamant D. D. quod semel malus semper præsumitur malus in eodem genere mali, *l. filius §. 1. vbi Bartol. ff. de Accusat. & l. Cassius in fin. vbi etiam Bartol. ff. de Senatoribus, Gregor. Lopez, in l.1. in verbo, Procurado, titul.18. par.6. Gramat. Decis.25. num.7. Aloys. Ricc. decis.4. Curiæ Archiepiscopalis Neapol. volum.2. cum aliis per me adductis in tit. de defensionibus*

nibus rerum in §. *de consuetudine delinquendi*, *Et in S. Officio firmauit*, *Symanch. vbi supra*, *num.* 15. *& sequen. Ludou. à Param. de orig. S. Inqu. lib.* 3. *q.* 9. *nu.* 60. *& eodem lib.* 3. *quæst.* 8. *nu.* 93. vbi, quod de eo qui semel fuit hæreticus semper timendum est, secundum *Albertinum de Agnosc. Assert. Cath. qu.* 25. *num.* 14.

23 Et ratio huiusce præsumptionis deducitur ex eo, quod cum quis malus semel apparuit, nec bonus poterit aliter fieri, quam per pœnitentiam *cap. peccatum de Reg. Iuris in Sexto*, donec pœnitentia probetur, quæ cum sit, quid facti non potest præsumi merito, contra eum qui semel malus fuit in eadem mali specie semper erit præsumendum.

Et sane ratio ipsa naturalis dictat, vt supra etiam sæpius 2. *par. Indicamus*, quod magis præsumitur contra eum qui alias fuit de sortilegis inquisitus, quam de eo qui semel tantum ea, perpetrasse compertus est.

§. OCTAVVS.

De præsumptione oriente ex maledictis.

24 Verba maledicta præsumuntur male præmeditata, vt notant *D.D. in capit. primo*, *de Præsumptionibus*, *Lupus in allegatione in materia Hæresis*, §. 7. *Symancha de Catholicis Institut. titul.* 50. *numer.* 18. & verborum qualitas est mentis, & fidei nostræ testimonium, *Ludouicus à Param. de origin. S. Inquisit. lib.* 3. *quæst.* 9. *num.* 119.

25 Vnde *Royas Inquisitor Valentinus in tractatu de hæreticis par.* 1. *num.* 602. *& Ludou. à Param. loco proxime allegato*, *numer.* 117. *cum alijs apud ipsos dixerunt*, ex verbis hæreticis ab aliquo prolatis censeri debere, quem hæreticum, cum in eis violentissima iuris præsumptione malus animus, peruersa, atque impia intentio, & crudelitas præsumatur, *cap. Humanæ aures* 22. *quæst.* 4. nec enim præsumendus est quisquam dicere, quod prius mente non cogitauit *Tiraquell. in l. si vnquam in verbo*, *libertis*, *num.* 17. *& sequ. Cod. de reuoc. donationibus.*

26 In hac tamen verborum malorum probatione, vt proferentis mentem, & credulitatem rectius nauciscantur Inquisitores diligenter animaduere debent ad modum proferendi, vt notauit *Pegna in tertia parte*, *comm.* 17. *fere per totum*, an videlicet dicta verba prolata sint ex animo, an recitatiue, an per iocum, an ex Ira, an Ignoranter, seu aniduertenter, an ex certa scientia, de qua re late, dixi *in par.* 2. *tit.* 1. §. 7. *& sequ.* & ibi etiam in additionibus.

§. NONVS.

De Præsumptione oriente ex malis factis.

27 Ex malè factis fortior oritur coniectura malæ credulitatis, Archidiaconus *in cap. quicumque*, *numero sexto*, *de hæreticis*, *in sexto*, *Albertin. de Agnosc. assert. Cathol. quæstione octaua*, *num.* 12. *& quæstione* 34. *numer.* 53. *Royas de hæreticis parte prima*, *num.* 276. *& pluribus sequentibus*, *Pegna in secundam partem Directorij*, *quæstione* 50. *comm.* 75. *vers.* Magis enim standum, vbi allegat pulcherrimum locum Christi Domini, *Matth.* 21. ibi, *Homo quidam habebat duos filios*, *& accedens ad primum dixit fili*, *vade hodie operari in vineam meam ille autem respondens ait*, *nolo*, *postea autem pœnitentia motus abijt*, *accedens autem ad alterum dixit similiter*, *at ille respondens*, *ait eo Domine*, *& non iuit*, *quis ex duobus fecit voluntatem patris? dicunt ei primus*, *Cantera de hæreticis*, *cap.* 1. *num.* 69. *Ludouicus à Paramo de origine Sanctæ Inquisitionis*, *lib.* 3. *quæstion.* 9. *num.* 128. *qui alios allegant.*

Et sane negari minime poterit, quin ex eo quod quis repertus, & conuictus fuit fecisse cœremonias Maurorum, non præsumatur, & quidem violentissima præsumptione eum esse hæreticum *Cantera vbi supra.*

28 Quinimo adeo fortem nonnulli, D.D. voluerunt esse coniecturam hanc, vt existimauerit eam sufficientissimam esse per se solam ad condemnandum, quem in pœna ordinaria etiam si ille, qui huiusmodi cœremonias fecisse grauatur constanter profiteretur se intentionem habuisse Catholicam, *Royas de hæreticis*, *par.* 1. *Regula* 8. cuius tamen opinionem, sic distincte sumptam non probauit, *Cantera vbi supra*, de hac tamen materia me remitto, ad ea, quæ dixi *in part.* 1. *titul.* 1. §. 15.

§. DECIMVS.

De Propositione habente duplicem sensum.

Quæritur hoc loco in quo sensu intelligi debeat propositio duplicem sensum habens, Catholicum, & Hæreticum, & potest poni exemplum in hac propositione, Deus non fecit malum, quæ si intelligatur de malo pœnæ est Hæretica, si de malo culpæ, est Catholica.

29 De hac re agunt *Albertin. de Agnosc. assert. quæstione* 34. *numero* 48. *& sequent. Decian. libro quinto*, *capit.* 37. *numero sexto*, *Royas de Hæretic. parte prima*, *numero* 200. *Symanch. de Catholic. Institut. titulo* 54. *numero* 21. *& sequent. Pegna comm.* 111. *partis tertiæ*, *Diana*, *resolut.* 83. *tractatu octauo*, *parte quarta*, *resolut. moral. Farinac. de hæresi*, *quæstione* 187. *numer.* 13. *& sequ. Ricciul. de Iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium*, *lib.* 5. *capit.* 2. *numer.* 7. *&* 8. *Ferdinandus de Castro Palao*, *in opere morali par.* 1. *tract.* 4. *disput.* 8. *punct.* 10. *num.* 2.

30 Ex quorum dictis colligi breuiter potest, quod propositio dubia intelligitur prolata in sensu Catholico, quia semper sumenda est coniectura exclusiua delicti *Alex. conf.* 188. *libr.* 7. *& Crauet. consil.* 9. *num.* 20.

Id tamen cum duplici moderatione est intelligendum.

31 Prima est, quod interpretatio Catholica sit verisimilis, & credibilis, ita *Symanch. de Catholic. Institut. dicto titulo* 54. *numer.* 21. *Farinac. dicta quæstione* 187. *numer.* 15. Defectu huius moderationis, cum quidam in nostra Inquisitione Cremonæ fuisset grauatus, quod dixisset, se credere in Deum B. V. & Sanctos, sed non in Papam, Interrogatusque dixisset, quod intelligebat non de Sanctiss. Dom. N. sed de quodam, qui in Diœcesi cuiusdam Ciuitatis viciniæ vocabatur, (il Papa,) fuit tortus super credulitate sua, abiurauit de leui, quia persona erat ita idiota, & Interpretatio illa suæ propositioni data non erat verisimilis, sed inuerisimilis, & incredibilis.

32 Secunda moderatio est, nisi persona alias sit suspecta, quia esset de genere Maurorum, Iudæorum, &c. & de Ciuitate alias hæretica, ita *Fariu. vbi supra n.* 14. *cum alijs supra allegatis.*

33 Et sic cum quidam vir Doctus, alias, haberet concubinam, & in Villa vbi habitabat diceret licitum esse habere concubinam, non habenti vxorem, ex *text. in capit. Is qui*, *& c. sequent.* 34. *dist.* & in S. Officio interrogatus

rogatus suam propositionem explicasset iuxta intellectum dictorum Iurium, ad quæ etiam se se referebat expresse eum propositionem illam proferebat, fuit dictum, quod non erat suspectus de hæresi, quia erat persona nobilis, & alias proba, & quia relatum erat in referente cum omnibus suis qualitatibus, quia tamen propositio erat scandalosa fuit grauissime obiurgatus, & ei iniunctum, quod in dicta villa coram aliquibus ex illis rusticis, & Parocho declararet sensum suæ propositionis, de intellectu autem dictorum Iurium, & quid ibi, veniat appellatione Concubinæ, videatur *Anastas Germon. l. 1. Animad. cap. 11. Gregor. Lopez par. 4. tit. 14. in Prohemio, Soto maior, in cap. 6. canticorum, num. 7. & Abulensis in cap. 19. Iudicum quæst. 4.*

§. VNDECIMVS.

De concursu contrariarum præsumptionum.

35 PRæsumptionem vnam, aliam tollere, in omnium D.D. ore peruulgatum est axioma, in hac tamen re maxime Iudicis arbitrium solet versari, regulis nonnullis à scribentibus nostris coarctatum, quæ nec perpetuo veræ sunt, nec semper practicandæ, sed vt plurimum tantum, pro loci temporis, & aliarum circumstantiarum modo.

36 Primo igitur regula est, quod ex contrarijs præsumptionibus plures vnam vincunt, *Cranet, cons. 145. numer. 11. Rim. Iun. cons. 183. num. 19. cum alijs allegatis à Guazzin. de defens. reorum, defens. 39. cap. 2. numer. 7. Menoch. de præsumpt. lib. 1. quæst. 30. num. 4. versic.* Quæ hactenus.

37 Secunda regula est, quod præsumptio exclusiua delicti præfertur præsumptioni delictum includenti, *Rom. consil. 68. numer. 8. vbi Mandos. in addit. Gramat. cons. Crim. 31. num. 12. Bertazzol. cons. 261. num. 11. volum. 2. in Crimin. latissime Farinac. de reo confesso quæst. 85. num. 1. sequ.*

38 Tertia regula est, quod coniectura verisimilior tollit coniecturam minus verisimilem *Cranett. cons. 245. num. 11. & Bertazzol. cons. 412. num. 28.*

39 Quarta regula est, quod fortiores præsumptiones tollunt præsumptiones minus fortes, *Decian. consil. 1. num. 42. volum. 2. Matthienz. Iunior. in repet. cap. 2. de præsumpt. num. 189. Menoch. de præsumpt. lib. 1. quæst. 30. num. 1. & sequ.*

40 Quinta regula est, quod præsumptio spetialis est fortior, & tollit præsumptionem generalem, & magis specialem, ita *Menoch. de Arbitr. Iudicum cent. 5. casu 472. num. 14. & sequ.*

41 Sexta regula est, quod præsumptio, quæ deducitur ex facto tollit præsumptionem, quæ ducitur ex non facto, *Abb. in cap. Veniens, de filijs Præsbyterorum, nu. 7. Menoch. dict. lib. 1. qu. 29. num. 27.*

Atque hæ sunt principaliores Regulæ, quæ in hac materia tradi solent à D. D. nostris, qui tamen illud semper nos monent, in prudentis Iudicis arbitrio si-
42 tum esse quæ nam præsumptiones alias vincant, vt, & nos supra diximus in principio, *Menoch. dict. casu 472. in principio centur. 5.* ad quem in hac materia benignum lectorem remitto.

§. DVODECIMVS.

De Triplici præsumptionum specie.

IN foro Nostro S. Officij triplicem D. D. distinguunt præsumptionum speciem, leuem, vehementem, & violentam, sed hoc loco non est, quod de his speciebus sigillatim verba faciamus quia de his sæpissime actum fuit in par. 2. huius operis, & in hac 3. par. tit. de sententijs, & abiuratione ex quibus locis benignus lector colligere poterit non solum in genere, quid sint illæ præsumptiones, sed etiam omnes casus particulares in quibus locum sibi vendicare potest vnaquæque species dictarum præsumptionum.

Alia ad probationes, & præsumptiones spectantia late à nobis, tum in part. 2. tum in addit. fuerunt pertractata.

TITVLVS QVARTVS.

De Instrumentis, & Scripturis Priuatis.

SVMMARIVM.

1 *Hæresis probatur per Instrumenta, & scripturas.*
2 *Quæ delicta probentur per scripturas, & quæ non, nu. 3.*
4 *De Sodomia probatione ex scriptura priuata ab Inquisito recognita cum qualitate, quod per iocum eam fecit.*
5 *De modo recognoscendi scripturas priuatas.*
6 *Ex sola comparatione literarum non oritur Inditium sufficiens ad torturam.*
7 *Consilium Nauarri 6. de hæret. declaratur.*
8 *Hæresis probatur ex Instrumentis, etiam ad effectum condemnationis.*

Visum fuit de probationibus, & præsumptionibus in genere, nunc ad singulas probationum species descendendum est, quia autem delicta, vt notanit *Cantera in suis quæstion. criminalibus tangentibus probationem delictorum, in probemio in fine, probantur, vel per scripturas, vel per testes, vel per confessionem, Ideo primo loco de modo probandi crimina per scripturas agemus, Mox de testibus, & vltimo de confessione reorum tractabimus.*

§. PRIMVS.

An Crimen hæresis probetur per Instrumentum, & per scripturas priuatas.

1 INdubitatum est delictum hæresis bene probari per Instrumenta, & scripturas recognitas continentes hæreses, ita *Clar. quæst. 54. in principio §. fin. Farinac. de Reo confesso, & conuicto, quæst. 84. num. 16. Genua de scriptura priuata, lib. 1. quæst. 15. num. 6. Ludouic. à Paramo de orig. S. Inquisit. lib. 3. quæst. 6. num. 84. Farinac. quæst. 187. num. 10. & Ferdin. de Castro Palao, tract. 4. disp. 8. puncto 10. num. 1.*

2 Generalis enim regula D.D. est in *l. fin. Cod. de probat.* quod delicta, quæ in animo consistunt, vel contrahendo committuntur bene per scripturam probantur, *Clar. vbi supra Farinac. numer. 7. Genua numer. 4. & alij locis allegatis.*

3 Secus enim dicunt scribentes esse in delictis, quæ consistunt in facto separato ab ipso Instrumento, vel scriptura tunc enim ea minime probantur per scripturam etiam si Notarius diceretur rogatus de Instrumento illius delicti in sui præsentia perpetrati, ita D.D. in dicta *l. fin. Cod. de probat. Farinac. num. 1. & Genua, num. 1. & seq. Sousa in Aforism. Inquisit. lib. 2. cap. 22. num. 1. Cantera in suis quæst. criminalibus, cap. 3. de probatione*

batione delictorum, per scripturam numer.2. vbi, quod adminicula in hisce delictis benè probantur per scripturam.

4 Et ad hanc materiam probationis Sodomiæ per scripturam priuatam recognitam ab Inquisito asserente tamen se eam scripsisse per iocum videatur pulcherrimum consilium *Farinac, 25. volum.1.* vbi in fine attestatur Parochum illum fuisse beneficio priuatum, & perpetuo exilio à toto Ecclesiastico statu mulctatum.

Vbi autem agatur de hæresi probanda ex scriptura priuata dixi eam debere esse recognitam, addo nunc saltem debere esse probatum quod conscripta fuerit manu propria Rei grauati de crimine hæresis, de modo autem verificandi scripturam priuatam, vel per testes qui viderunt reum eam scribere vel per testes habentes notam manum Inquisiti, vel tandem per comparationem literarum, videndi sunt *Genua de scriptura priuata, lib.2. tot.tit. de Apochal. manu debitoris conscripta, & Io. Dominicus Gayt. de credito, cap.2. tit.8. n.217. & pluribus sequ.*

6 An vero ex eo sola comparatione literarum oriatur inditium sufficiens ad torturam, dic quod non, nisi alia adminicula adsint, ita *Farinac. cons.70. numer.14. Treuis. decis.crimin.52.num.8.lib.2. Genua loco supra allegato, numer.118.* nisi essemus in homine malæ famæ nam tunc ipsa sola sine vllis alijs adminiculis facerent inditium sufficiens ad torturam, vt obseruat. *Farinac. Fragm.crimin.tom.1. verbo comparatio, numer.447. & sequ. de materia vide Porrum ad Ambros. lib.2. cap.10. & Vulpel.cons.135. & 136.*

7 Circa hanc tamen probationem hæresis ex scripturis omnes fere, D. D. solent allegare consilium *Nauarri, 6.num.2. & sequ.sub tit.de haret. vbi voluit Nauar.* hæresim alicuius non probari ex scriptura eiusdem continenti hæresim in quadam cartula, seu memoriali imperfecto, & hanc Nauarri traditionem sequitur *Farin. & Castro Palao, vbi supra, qui alios allegant.*

Verum ego hanc doctrinam Nauarri sic in abstracto sumptam generaliter veram esse non crederem. Sed Inquisitoribus diligenter considerandam Iudico, qualitatem personæ, an alias, vt suspectus, nec ne, an sit doctus vir, vel Idiota, vel scolaris, qui de recenti Sacræ Theologiæ operam Nauarræ cœperit, qualitatem hæresis an sit ex notoribus, an ex abstrusioribus, & denique modum scripturæ, & quo ea hæresis concepta est, alias enim bona esset hæc Nauarri cautela ad euitandum debitas pœnas ab hæreticis, si hæreses suas in hisce cartulis imperfectis conscriberent.

Et quamuis vt supra vidimus per scripturam non probetur delictum consistens in facto separato ab ipsa scriptura.

8 Attamen ex ea scriptura sepè oritur inditium ad torturam, & etiam ad condemnationem extraordinariam, vt constat *ex dicto consil.25. Farinac.* vbi ille Parochus, & fuit tortus, & vlterius priuatus beneficio, & exilio mulctatus, idem quotidie practicamus in his pœnes, quos repertæ sunt scripturæ continentes sortilegia qualificata indistinctè enim torquentur super vsu. Et si scriptura contineat confessionem delicti ab ea separati, vtique ex ea confessione vt extraiudiciali nihil vetat eum torqueri, vt patet ex dictis de Inditijs, & tortura.

TITVLVS QVINTVS.

De Testibus quo ad Personas.

SVMMARIVM.

1 *Omnes possunt testes esse, qui à Iure non reperiuntur prohibiti.*
2 *In causis fidei omnes admittuntur exceptis inimicis.*
3 *Inimicus repellitur à testimonio dicendo, etiam in causis S.Officij num.4.*
5 *Inimicus non admittitur ad accusandum, in Sancto tamen Officio hoc arbitrio Inquisitorum remittitur, numer.6.*
7 *Inimicus non capitalis non repellitur à testimonio.*
8 *Quid de inimico reconciliato.*
9 *Amicus, vel consanguineus Inimici, an repellantur.*
10 *Quid de inimico inimicitia procuratu.*
11 *Qui contra me in causa criminali testimonium dixit, an sit Inimicus.*
12 *Probata causa inimicitiæ intelligitur probata Inimicitia.*
13 *Inquisitores ex officio tam reos, quam testes interrogare debent super inimicitia.*
14 *In Crimine hæresis, & alijs exceptis mulieres admittuntur in testes.*
15 *De teste consanguineo.*
16 *Fratrem contra fratrem extra casum hæresis non admittitur in testem nisi Consulto Principe.*
17 *De Vxore, affinibus, & amasio, num.18. & sequ.*
20 *Domestici repelluntur nisi agatur de probando delicto domi comisso.*
21 *In S.Officio consanguinei affines domestici, & alij admittuntur in testes, at non vti integri testes, num.22.*
23 *Excommunicatus non admittitur, nisi in causis Hæresis, num.24.*
25 *Iudæus Hæreticus, & Infideli non possunt esse testes, nisi in criminibus exceptis, num.26.*
27 *Quomodo in hoc casu iurare debeant Iudæi, & Saraceni, num.28. vbi quid obseruetur in Hyspania ex legibus partitarum.*
29 *Meretrix, & leno vti infames repelluntur à testimonio admittuntur tamen in criminibus exceptis nu.30.*
31 *Birruarij non sunt Idonei testes, nisi in concernentibus officium suum num.32. vbi quid in S.Officio.*
33 *Quando dicantur deponere de concernentibus officium suum.*
34 *Birruarijs in delictis grauibus etiam in spectantibus ad eorum munus plena fides non est adhibenda.*
35 *Decisio Supremæ Inquisitionis Romanæ.*
36 *Banniti an possit esse testes, numer.37. vbi quid in Sancto Officio.*
38 *Inquisitores possunt dare saluum conductum Bannitis à Principe sæculari, vt possint testificari in S.Officio.*
39 *Vsurarij an sint Idonei testes, num.40. vbi de spurijs nu. 41. vbi de ebrijs, num.42. vbi de histrionibus, num.43. vbi de Apostatis à Religione, num.44. vbi de fustigatis, num.45. vbi de decoctis, num.46. vbi de accusato pendente accusatione.*
47 *Minor 25. & maior 20. annis est Idoneus testis.*
48 *Minor 20. annis regulariter arcetur à testimonio pro vt, & minores 14. annis licet proximi pubertati num.49. Hoc tamen limitatur in casibus in quibus veritas aliter non potest haberi, nu.50. Et quid in his casibus probet depositio minoris num.51. & sequentibus.*
54 *Impuberes examinantur sine iuramento.*
55 *In crimine hæresis omnes etiam Impuberes examinantur.*
56 *Reperto vno occiso in domo, omnes etiam Impuberes examinantur.*

57 In-

57 *Infans neque in criminibus exceptis potest examinari nisi esset doli capax.*
58 *Testis pubes an sit Idoneus in his quæ vidit tempore pupillaris ætatis.*
De teste de vniuersitate, numer.59. Proxeneta, numer.60. Socio Itineris, numer.61. sollicitatore, causæ, numer. 62. Iudice, & arbitro, num.63. Eo qui vsuras recepit, & persolnit, numer.64. Accusatore, num.65. Reportante comodum, num.66. Sacerdote deponente de auditis in confessione, num.67. Paupere, num.68. Furioso, num.69.
70 *De Muto, & Surdo.*
71 *Muti, & Surdi deponentes quomodo recipiantur.*
72 *De Teste Monacho, & Clerico contra Laycos.*
73 *Testes inhabiles admittuntur in S.Officio, sed cum sua inhabilitate.*
74 *Cantera sibi ipsi contrarius.*
75 *Testes inhabiles admittuntur ad probanda adminicula hæresis.*
76 *Inhabilitas in teste consideratur de tempore Iuramenti, & depositionis.*
77 *Numerus testium quando suppleat eorum deffectum.*
78 *Fides exuberans vnius quando suppleat deffectum alterius testis.*
79 *Producens testem ad defensam, an possit illius personam, vel dictum reprobare, & quid in S.Officio, num.80.*
81 *In causis fidei testes inhabiles admittuntur etiam cum adsunt alij habiles.*
82 *Ad defensam admittitur testis inhabilis in S.Officio, sed cum sua inhabilitate vbi pulcherrimus locus Pauli Garziæ in praxi S.Officij.*
83 *De Teste Vnico.*

Quoniam præcipuum probationis genus, quod fit non solum in hoc Tribunali, sed etiam in omnibus alijs, est probatio, quæ fit per testes, ideo hoc loco de testibus agendum est, quia autem in testibus considerari possunt personæ, dicta, & examen, primo de testium personis à nobis erit pertractandum.

Præmittendum igitur est primo loco, quod *titulus de testibus prohibitorius est, glos. l. Quoniam, Cod. de hæret. & Manicheis ex quo sequitur*, quod omnes testes, esse possunt, in causis Ciuilibus, & Criminalibus qui expresse non prohibentur *l. prima §.1. ff. de testibus, l. Mutus, §. 1. de procurat.*

Præmittendum secundo, quod licet de Iure plures à testimonio ferendo arceantur, de quibus *Vuesem. in Paratillis ff. de testibus, num.3. Collegium Coloniense Iuridicum in suis selectis disputationibus Iuris Ciuilis, par.2. disp.7. num.5. & sequ.* cum alijs in progressu huius tractatus allegandis, Attamen in causis fidei, ob eius fauo-
2 rem omnes in testes admittuntur exceptis Inimicis, *Castro Palao in opere morali, tom.1. tract.4. disp.8. punct.15. §.1. num.1.* Quia tamen testes admittuntur, sed cum suis exceptionibus, vt sciamus, quanta sit fides eorum dictis in hoc Tribunali adhibenda, de singulis testium personis à iure ad perhibendum testimonium admissis, vel prohibitis à nobis agendum est.

§. PRIMVS.

De Teste Inimico.

3 OMnes vbique clamant Inimicum capitalem à testimonio ferendo arceri, *capit. Repellantur, & cap. cum oporteat, de Accusat. l. si quis Codic. de test. l. 3. ibi, an ei inimicus sit aduersus sit aduersus quem testimonium fert, ff. eod. Farinac. quæst.53. in principio, Ludouic. Gilbaus, in Arbore Iudiciali Crimin. cap.6. par.3. num.4. & sequ.*

4 Quod habet locum etiam in causa hæresis, & in foro S.Officij, *Gilbaus, nu.5. Farin. de hæresi, q.188. n.101. & seq. Castro Palao dicto §.1. nu.9. Cantera in qu. tangentibus probationes, cap.2. de plena probatione num.49. vers.* & etiam loquendo in crimine hæresis.

5 Communiter D. D. huiusce rei reddunt rationem ex eo, quod huiusmodi inimicus, neque admittitur ad accusandum, *cap. per tua, & cap. licet Heli, de Simonia, Ludou. Gilbaus, qui alios allegant in Arbore Iud. Crim. cap.3. par.2. de Accusat. num.6. vers.* Inimicus etiam, igitur multo magis repellendus est à testimonio ferendo, quia valet argumentum de teste ad accusatorem, & è contra, *cap. super prudentia 2. quæst.2. l. qui cum maior §.1. ff. de bonis libertorum.*

6 Verum hæc ratio non habet locum in S.Officio, & in causa hæresis, in qua Inimicus admittitur ad accusandum inimicum etiam capitalem ob immanitatem criminis, & fauorem fidei, in arbitrio tamen semper Inquisitorum, *Farinac. de hæresi, quæst.185. §.3. num. 25. & sequ.* vbi quod plerumque inimici dicunt veritatem, & quod *Campegn. ad Zanch. de hæreticis cap.13. in verbo omnis sub litera D.* hoc pluries habuit in facto, *Gilbaus, dict. cap.3. par.2. loco allegato, vers.* Secundo temperatur non procedere in crimine hæresis, *Ferdin. de Castro Palao, tract.4. disp.8. puncto 2. numer.7. Sousa in Afforism. l.2. cap.2. num.7. P. Diana, resolut. moral. par.4. tract.8. resol.40.*

Vera igitur ratio nostræ conclusionis est, quod lex de Inimico capitali omnia mala præsumit. Dixi inimicum
7 capitalem repelli à testimonio dicendo nam non capitalis non reijcitur, sed admittitur tanquam non maior omni exceptione, *Farin. d. qu.188. n.110. Pegna in tertiã partem Directorij, comm.110. Sousa in Afforij. lib.2. cap. 10. nu.2. Castro Palao dicto puncto 15. num.9. & Cantera loco allegato*, Inimicitiæ autem capitales dicunt quæ ex lite capitali agitatæ siue ciuiliter, siue criminaliter modo ex ea aliqua infamia patens nascatur, Item ex lite de omnibus, vel maiori parte bonorum, Item de Statu, *Collegium Coloniense, disp.7. supra allegata, num.28. Cantera vbi supra, num.48. Farin. dicto numer.110. Pegn. eodem comm.116. vers.* Prima ergo, *& Sousa in Afforism. Inquisit. lib.2. cap.34. num.11.*

8 De Inimico reconciliato D. D. distinguunt, vti diximus de Inditijs, & tortura, inter reconciliationem de recenti, & antiquam, ex illa enim repellitur testes, ex hac admittitur, sed cum aliqua diminutione, vt ex *Conar. cap.18. pract. qu. num.3. dixit Cantera loco allegato, numer.50.* ita distinguunt, *Farin. dict. quæst.188. n.105. Sousa, d. cap.10. nu.6. Castro Palao, §.2. nu.11.* vbi quod in arbitrio positum est iudicare debentis, quæ sit antiqua, & recens reconciliatio.

9 An autem consanguineus, vel amicus Inimici capitalis repellatur, dic quod sic regulariter, *Pegna vbi supra, vers.* Item præsumuntur, *Castro Palao, vbi supra, num. 10.* Quamuis aliquando prudens Inquisitor possit testem amicum inimici recipere, vt notat *Cantera videndus in hac materia loco allegato, num.52.* vbi probat solam amicitiam cum inimico, non sufficere ad repellendum testem in totum licet postea concludat hoc positum esse in arbitrio Iudicum.

10 Si tamen aliquis cum aliquo inimicitiam procuraret, vt eum à testimonio dicendo arceret, idque verisimilibus coniecturis appareret, vtique Inquisitores sciant iustum non esse, vt quis ex suo dolo commodum reportet, & sic testis hic nullo modo erit repellendus in totum, *Farin. de testibus, qu.33. nu.64. Cantera vbi supra, num.53. Castro Palao, nu.12. Sousa, cap.10. nu.9.*

11 Ex eo vero, quod quis contra me in causa Criminali testimonium dixit, num oriatur talis inimicitia, quæ sit apta ad eum repellendum in testem in alia causa criminali contra me, bene *Cantera vbi supra, num.54.*

distinguit, cum Abb. in cap. cum oporteat de accusat. vbi Anan. & alij, quod si talis testis sponte, & non compulsus, deposuit, vtique repellitur, secus si compulsus, Vnde ex hac distinctione infert, quod huiusmodi testis in S. Officio numquam repellitur, quia licet sponte veniat ad denunciandû, dicitur denunciare compulsus, tam ex cap. excommunicatus de hæreticis, quam vigore dictorum ab Inquisitoribus proponi solitorum, videatur *Farin. de testibus d. quæst. 53. n. 47. & 49. & seq.*

12 Probata autem causa Inimicitiæ capitalis, satis intelligitur probata inimicitia, vt docet *Far. cum allegatis ab eo loco citato, n. 27. & seq.* vbi hoc, cum Baiardo ad *Clar. qu. 24. n. 42.* bene declarat, vt non procedat, cum causa inimicitiæ est ignota ipsi testi.

Ex hucusque dictis colligi potest, quod, cum Inimici capitales omnino in hoc foro repellantur & non capitales admittantur sed cum suis exceptionibus nominaque testium Reis non pandantur, partes Inquisitorum erunt, tam testes quam Reos super hac Inimicitia, &

13 eius causis diligenter interrogare, *Farin. quæstion. 188. nu. 106. & Sousa dicto cap. dectimo, numer. 13.* qui alios allegant, & ita quotidie in Sancto Officio practicatur.

§. SECVNDVS.

De Testimonio Mulieris.

OMissa quæstione, quam longa manu tractat Inquisitor *Cantera in tit. de plena probatione, nu. 46. fol. mihi* 188. an de iure Canonico mulier admittatur in testem in criminibus.

14 Certissima est sententia Affirmatiua, quod admittitur in crimine hæresis, & alijs exceptis, *Farin. de testib. q. 59. n. 11. Cantera vbi supra, & de hæresi, q. 188. num. 76. Gilbaus, c. 6. p. 3. de testib. nu. 66. Castro Palao, d. puncto 15. §. 1. nu. 7. & Sousa in Afforis. Inquisit. lib. 2. c. 13. nu. 16.* qui omnes concludunt mulieres in hoc casu non esse testes omni except. maiores, & sic duas fœminas, quinimo nec tres conuincere, *Farin. d. q. 59. nu. 36. & seq. Faber in suo Cod. lib. 4. tit. 15. defens. 58.* cum alijs adductis à me *in 2. part. in titul. de confessar. Sollicitantibus.*

§. TERTIVS.

De Teste consanguineo affine vel domestico.

15 IN Criminalibus testes consanguinei in linea recta non admittuntur, nec cogi possunt ad testificandum contra alium cõsanguineum in eadem linea vsque in infinitum, Collegium Coloniense Iuridicum *to. 2. suarum disput. in Pandectas, disp. 7. nu. 24. latissimè Farin. de testib. q. 54. per tot. Gilbaus, in Arbore Criminali, cap. 6. p. 3. n. 10. seq. Cantera in sæpe citat. tit. de plena probatione, nu. 10.* In linea vero transuersali, frater non potest cogi ad testificandum contra fratrem, quod in hac linea obtinet locum vsque ad quartum gradum, *Farin. loco cit. num. 12. Cantera, & alij vbi supra.*

Et licet aliqui velint, quod consanguinei hi, etiam fratres admittantur in testes, & cogi possint cum veritas aliter haberi nequit ex allegatis à *Farin. numer. 103.*

16 *Gilbaus, num. 23.* attamen hoc numquam in praxi recipiendum est, nisi consulto Principe, & in Statu nostro Mediolani Senatu Excellentissimo, *Clarus, in praxi, §. fin. quæst. 24. Vers.* Scias etiam.

17 Pari modo nec vxor contra Maritum, nec è contra, nec pro Marito vxor, nec è contra admittitur ad testimonium ferendum, *Farin. vbi supr. numer. 110. & seq. Gilbaus, numer. 28.* Collegium Coloniense, *loco citato, numer. 22.* vbi rationem reddit, quod Maritus, & vxor sunt vna caro, secundum *Bald. l. si cum Dotem §. si Maritus ff. sol. Matrimonio.*

18 Idem dicunt D.D. de affinibus Farin. & alij de quibus supra Præses Abaudo in prax. Criminali §. Testes cogendi, *num. 4. & seq.* quod D.D. supradicti declarant de affinibus affinitate præsenti, non preterita, & per mortem dissoluta vxoris, vel viri.

19 Idem dicit *Farin. de Amasio & Amasia dict. q. 53. n. 217.* vbi allegat *Cyn. in l. 2. Cod. de testib. Colonienf. omnino videndum, vbi supra, numer. 13.* vbi huius rei hanc allegar rationem, quod Amasius pro Amasia, fas atque nefas committeret, *l. 2. §. cum placuisset, ff. de orig. Iuris,* ibi, *captumque amore virginis omne fas, atque nefas, miscuisse.*

20 Domestici etiam regulariter repelluntur, nisi agatur de probando delicto commisso domi, vel cum veritas aliter nequit haberi, l. etiam Cod. de testib. ibi, *domestica testimonij fidei improbatur,* cum alijs alleg. à *Farin. qu. 53. num. 1. & seq. Colleg. Coloniense, numer. 21. Gilbaus numer. 30. Modern. Barbosa,* qui alios latissimè cumulat *in capit. litteris, numer. 2. de testib. & Cantera loco cit. numer. 17. & seqq.* qui etiam bene declarant qui nam veniant in hac materia appellatione domesticorum, quod egregie etiam præstitit *Pegna in tertiam partem Directorij, comm. 119. vers. Doctor. s quos initio.*

21 In foro nostro S. Officij, consanguinei omnes contra consanguineos examinantur pro ipsis autem minime, text. est in cap. filij, de hæreticis in sexto, & sic filij contra parentes, & è contra, frater contra fratrem, Vxor contra Virum, domestici contra domesticum examinantur, & ad examen coguntur in causis fidei, *Pegn. dicto comm. 119. per totum, Farin. de hæresi, q. 188. num. 149. & de testibus quæst. 54. numer. 29 Cantera, loco citato, num. 10. in fin. & num. 22. Gilbauf. num. 19. Sousa in Afforism. Inqu. lib. 2. cap. 11. num. 1. & seq. Modern. Barbos. in capit. super eo. il 2. num. 11. & capit. in literis, num. 13. de testibus, Ferdin. de Castro Palao in opere morali, dicta disput. 8. puncto 15. §. 1. n. 6.* & nos late de hoc diximus in secunda parte, in titulo de obligatione denunciandi.

An autem huiusmodi testes in S. Officio sic admissi sint omni exceptione maiores, D. D. nostri non inutiliter disputant.

22 Et quidem vniuersaliter loquendo quod quoties cõsanguineus, contra consanguineum admittitur semper habeatur pro teste non integro dixit *Far. qui alios more suo cumulat, q. 56. num. 80. & sequ.* In causis autem Hæresis idem tenet *Cantera vbi supra, numer. 13. vers. dixi supra, quod consanguineos,* vbi articulum hunc plenè examinat, & allegat, text. in capitul. per tuas de Symonia vbi testes inhabiles, qui ibi fuerunt admissi, vti in crimine excepto habentur pro testibus non integris.

Si tamen testis cõsanguineus, vel domesticus esset vir spectatæ probitatis vtique posset etiam in S. Officio admitti ad deponendum pro consanguinei Innocentia probanda, ita *Pegna, vbi supra, vers.* & quamuis *Far. qu. 188. num. 151.* qui alios cumulant.

§. QVARTVS.

De Teste Excommunicato.

23 EXcommunicatum maiori excommunicatione non posse admitti ad testimonium ferendum, docent, D.D. in capit. veniens il secundo de testib. is, & in capit.

cap. excommunicatus, §. credentes de haret. in sexto; & Farinac. qui alios cit. de testibus; quaest. 56. nnmer. 240. & Modern. Barbos. in dicto cap. Veniens num. 9. Riccinll. de Iure person. extra Ecclesia gremium exist. lib. 4. cap. 30. nnmer. 14.

24 In causis tamen hæresis admittitur, cap. in fidei fauorem, ibi, excommunicati, de haerec. in 6. Eymerie. 3. par. Directorij, qu. 64. & ibi Pegn. comm. 113. Farinac. de haresi, qu. 188. num. 68. Castro Palao, vbi supra, nu. 2. Idem Farin. de testibus, qu. 56. nu. 275. vbi ait, quod hæc conclusio non habet contradictorem, & Ricciull. de Iure personarum extra Ecclesia gremium, &c. loco supra allegato, numer. 14.

§. QVINTVS.

De Teste Haretico Iudao, & Infideli.

25 TEstes Hæreticos, Iudæos, & Infideles à testimonio ferendo arceri tam pro Catholico, quam contra, constat inter omnes, & latè probauit, Farinac. de testibus quaest. 56. numer. 205. vbi iura, & D. D. auctoritates allegat, & ad hoc sunt text. expressi, in capit. de haretieus 2. quaest. 7. & in l. quoniam, Codic. de Hareticis.

26 Hoc tamen cessare in Criminibus exceptis cum communi sententia dixit idem Farinac. vbi supra, num. 227. Et in indiuiduo criminis hæresis, quod hæreticus admittitur contra hæreticum, & etiam contra fidelem, reprobato Eymerico, tertia par. Directorij, dixit Pegna, ibid. comm. 117. vbi quod Inquisitor ex tali depositione potest secretas sumere informationes contra fidelem, Farinac. de haresi, qu. 188. nu. 111. & pluribus sequentibus vbi latissimè Castro Palao vbi supra, dicto §. 1. num. 4. & 5. Sousa in Aphorism. Inquisitorum, lib. 2. cap. 12. num. 1. & sequ.

27 Cum autem huiusmodi in testes accipiuntur, vtique iurare debent, sed Iudæus, & Infidelis secundum leges suas, vt animaduertit Farinac. dicta quaest. 56. num. 238. Pegna in secunda parte director. comm. 13. vers. denique illud mouere, & pulcherrimas formulas Iuramenti tam Iudæorum, quam Saracenorum quæ in Hyspania obseruantur, videat omnino benignus lector in legibus Partitarum, tit. 11. par. 3. l. 20. & l. 21. & vtrobusque Doctissimi Greger. Lopez.

§. SEXTVS.

De Teste Meretrice.

29 MEretrix infamis est, & leno, l. palam §. non solum, ff. de ritu nupt. & in l. Athletas, §. Ait Prator, ff. de his qui notantur infamia, & ibi Gothofred. vnde in criminalibus à testificando repelluntur, Farinac. quaest. 56. num. 358. & seq. Gilhaus, vbi supra numer. 50. qui, & alios allegant, & hoc ampliant etiam in Meretrice, quæ desijt meretricari, per text. expressum, in dicta l. palam §. non solum, admittitur tamen Meretrix, & leno ad testandum de gestis in Lupanari, vt not. Farinac. vbi supra, num. 52. & Gilhaus. num. 34.

30 Prout etiam in Criminibus exceptis, Farinac. num. 366. vbi ex Gigante de Crimine læsæ Maiestatis animaduerterit, Iuliam, quæ Meretrix erat coniurationem Catilinæ detexisse, vnde etiam in crimine hæresis, tam Meretrix, quam Leno admittendi erunt, Sousa in Aphorism. Inquisit. lib. 2. cap. 13. num. 16. Illud tamen certum arbitror Meretricem, & Lenonem enim admittuntur in testes in hoc Crimine, etiam de gestis in lupanari non esse omni exceptione maiores, Farinac. quaest. 56. numer. 368. & latius idem Farinac. de haresi, quaest. 188. num. 83. qui alios latissime cumulat, & nos supra cum de teste consanguineo.

§. SEPTIMVS.

De Teste Birruario.

31 CVm Birruarij communiter apud omnes reputentur infames Clar. §. fin. quaest. 7. versic. habes igitur, ideo eos nec idoneos testes esse, nec admittendos pro regula constituit Farin. de testibus, quaest. 56. num. 370. & sequ. qui eam bene declarat, vt procedat cum deponunt in non concernentibus eius Officium, etiam in antecedentibus, & subsequentibus, vt cum attestantur se fuisse in captura impeditos iniuria affectos, &c. secus se deponant de concernentibus officium suum, vt cum referunt se aliquem citasse. Præses Abbano de Reatibus, quaest. 13. in fin. vers. Ego autem dico, Faber. in suo Cod. lib. 4. tit. 15. def. 26.

32 In S. Officio adsunt Constit. Innoc. IV. Incipiens, Ad extirpanda, §. Officialibus vero prædictis, & Alex. IV. incipiens, Ad extirpanda, vbi de verbo ad verbum confirmatur Constitut. Innocentij, in quibus expresse, hæc verba leguntur. Officialibus vero pradictis plena fides in his omnibus habeatur, qua ad eorum Officium pertinere noscuntur.

33 Ex quibus colligit, Farinac. de haresi, quaest. 188. nu. 71. quod cum dictæ constitutiones loquantur de his, quæ pertinent ad officium seruitorum, vtique si deponerent de Impedimento eis dato in executione, vel captura, memoratæ constitutiones non procederent, cum etiam ipsæ recipere debeant Interpretationem passiuam à Iure communi, de qua te memini me dixisse aliqua in secunda parte huius operis.

Secundo colligit Farinac. quod neque his seruitoribus plena adhiberi debet fides, in delictis grauibus, vbi

34 agitur de Imponenda pœna corporali graui, etiam in spectantibus ad eorum munus, nisi eorum depositiones essent adminiculatæ, vnde ait, quod de anno 1614.

35 quidam carceratus in S. Officio fuit furca suspensus, ex eo quod præparata fuga duos Custodes carcerum vulnerauerat ad mortem, idque ex depositionibus vulneratorum, & aliorum Custodum, concurrentibus tamen alijs vehementibus coniecturis, & præsertim, quod dicti vulnerati, fuerunt reperti sic vulneri in eius carcere.

§. OCTAVVS.

De Teste Bannito.

36 BAnniti in contumaciam ob delictum, si loquamur in terminis Iuris communis vtique non sunt prohibiti ferre testimonium secus stante dispositione statutorum, quod contumaces habeantur pro confessis, par. 1. concl. probatur, ex Bald. in c. super eo, il primo de testibus quia contumacia non infamat, secunda vero pars probatur ex Farin. d. q. 56. nu. 330. Notandum tamen ex Clar. q. 71. vers. Præterea quæro, quod Banniti aliquando à Senatu Nostro Ecc. Mediolani admittuntur ad testimonium ferendum, & eis ob id cōcedit saluos conductus, vt possint tuto se examini subijcere, & formulā horum rescriptorum Senatus habemus in formulario Senatus manuscripto, Oldradus de rescriptis in suis formulis.

37 In foro nostro S. Officij, siue loquimur de iure communi, siue stantibus statutis prædictis, quæ non arctant personas Ecclesiasticas, Surd. cons. 301. volum. 3. D. D.

commen.in cap.Eccl.S.Mariæ de Const.Banniti possunt examinari ab Inquisitor.sicuti enim banniti examinantur extra locum Banni, cum delictum, non est aliter probatum,quam per contumaciam, *Fariu. nu.334.* ita poterunt examinari in S.Officio, quod cum Tribunalibus secularibus nihil habet commune.

38 Nec vllo modo dubitari potest, quin Inquisitores possint validum saluum conductum concedere cuicumque Bannito à Principe seculari, vt possit se expurgare in S.Officio,vel vt valeat vti testis examinari, tum quia de Iure cõmuni id potest quilibet Iudex inferior,(quidquid sit de consuetudine) *Clar.qu.32.vers.* Sed hic quæro,*Farin.qu.29.nu.82.Guazzin.de defens.reorum tom.1. deff.12.nu.58.vers.* Iudex, igitur id multo magis concedendum est Inquisitori in causis fidei, qui, & maior est, quocumque, Iudice Sopremo sæculari, & in causis fidei libere, & omni omnino impedimento Iuris, & facti sublato procedere potest, tum quia Iudex debet assecurare testes, quos vocat, *Foler.in pract. verbo, capiat infor. nu.52.& Baiard.d.qu.32. n.36.* Atque hoc iure vtimur, & de hoc *text.in c.Hortamur,3.q.9. vbi Glos.& Turrec. latissimè de materia videndus Portules ad repertorium Molini super ritibus,& obseruantijs Reg.Aragon. tom.1. verbo accusatio nu.138.& pluribus seq.* vbi de hac securitate testibus per quoscumque Iudices concedenda, & *Sess.de inhibit.cap.1.§.5.num.67.sequ.*

§. NONVS.

De alijs testibus Infamia laborantibus.

CErtissimum est in causa hæresis infamiam, siue iuris,siue facti non repellere testem in totum, iuxta sæpe citatum *cap.in fidei fauorem de haret.in sexto*, quãuis de fide testis aliqualiter diminuat.

39 Inter hos infames enumerantur Vsurarij, *l.Improbũ, vbi Bald.Castr.& aly, Cod. ex quibus causis infamia Irrogetur, Peguer. decis.31. num.1.* Ideo extra forum nostrum S.Officij à testificando repelluntur,*Clar.in §.Vsura, vers.* punitur etiam,*in fin.& Farin.de testibus,quæst. 56.num.352.& sequ.*

40 Spurij, qui nisi sint probatissimæ vitæ, Religiosi, vel Nobiles, & magnæ conditionis, vti infames infamia facti, licet non repellantur, in totum non sunt tamen testes omni exceptione maiores,*Farin.nu.400.& seq.*

Blasphematores consuetudinarij non ex Ira solum, vel publici ante etiam condemnationem, *Farinac.ibid. num.414.& sequ.*

Lusores consuetudinarij, in ludis prohibitis, nisi ageretur de probandis gestis in ludo, *Farinac.vbi supra nu. 427.& sequ.*

41 Ebrij penitus, non autem tantum vino exhilarati, *Farinac.num.434.*

42 Histriones Arenarij, vel Bestiarij, *Farinac. numero 439.*

43 Apostata à Religione, quia infamis periurus, & Excomm. *Farinac.numer.444. sequ. Ricciull.de iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium, lib.8. de Apostatis.*

44 Fustigati, qui etiam si viuerent mille annis nunquam possent esse testes,vt ait *Mascard.de probat. concl.1356. num.33. & Farin.vbi supra,num.456.*

45 Decocti, seu falliti, proditores, calumniatores,prodigi, & alij de quibus apud *Farinac.loco citato, numer. 446.& sequ.& Moderuus Barbosa,in cap.2.in verbo etiã vilissimi, num.3. & pluribus seq.* vbi Alphabetico ordine omnes istos enumarat, qui ratione Infamiæ à testimonio repelluntur.

46 Accusatus autem, vel carceratus pro aliquo delicto, accusatione pendente à testimonio repellitur, præterquam in casibus exceptuatis *cap. fin. de testibus, l.in testimonium, ff.eod.tit.Farinac.qu.46.num.167.& seq.Gilhaus, d.cap.6.par.3.numer.46. Modern.Barbos.d.cap.fin. nu.2.& cap.2.nu.7.vers.*Carceratus, *Sousa in Afforism. Inquisit.lib.2.cap.13. num.18.*

§. DECIMVS.

De Teste Minores.

47 MInor vigintiquinque annis, & maior vinginti in Criminalibus est testis idoneus, nec patitur, exceptionem ætatis, *text.est in l. in testimonium, l.secunda, ff. de testibus vbi dicitur*, quod accusator non deber adducere in testem illum, qui minor est viginti annis, igitur à contrario sensu poterit Accusator maiorem viginti annis in testimonium adducere, ita *Farinac.cum alleg.ab eo de testib.quæstione 58. num.10. & 19.& seq. Gil.d.cap.6.par.3.de testibus,num.59. Gregor.Lopez.l.9. tit.16.par.3.& Inquis.Cantera, dict. cap.2. de plena probatione, numer.40.*

48 Minor 20. annis, & maior 14. in Criminalibus regulariter à ferendo testimonio prohibetur, *Fariu. vbi sup. nu.10.cum alleg.ab eo, quibus Addo, Vnesemb.in Paratillis Pandectarum, tit.de testibus, num.3. Gilhaus. num. 58. Cantera loco citato,*hoc tamen limitatur, vt non procedat,in casibus de quibus infra.

49 Minor 14.annis proximus pubertati habens scilicet annos decem cum dimidio iuxta not. à D. D. in Auth. Sacramenta puberum *Cod.si aduers. vendit.* vtique regulariter testis esse nequit, quia Impuberes regulariter lubricum habent consilium, quia ætas illa facilis est ad mẽtiendum,& quia eis Iuramentum deferri nequit *l.qui Iurasse, de Iur. Iur.* quæ sunt rationes aductæ *Vnesemb. Vbi supra, & Farin.ibid.num.3.ita, I.C.l.3. lege Iulia, ff. de testibus, & Lud.Gilhaus, nu.57.*

50 Supradicta tamen non procedunt cum sumus in casibus in quibus veritas aliter haberi nequit, ita *Farinac. numer.29. & sequ.Gilhaus, numer.60. Cantera, numer. 41.* qui alios allegant, & loquuntur, etiam in Impubere doli capace.

51 An autem in hoc casu Impuberes aliquid probent dico certum esse hos Impubere non esse omni exceptione maiores, vt late probauit *Farin.n.14.vbi reprobat Marsilium,qui in* l.*Infans,n.42. Cod.ad l. Corneliam de Sicar.* ait in praxi ex dicto duorum Impuberum fuisse occisorem eorum matris punitum,& Igneum *l. excipiuntur, n.37. ad Syllan.*vbi ait dictum filij annorum 12. profuisse, & sufficiens fuisse ad tortutam Patris sui, qui ipso præsente Vxorem suam occiderat.

52 Dico secundo regulariter, dictum huiusmodi Impuberis non admittitur ad probandum sed tantum vt prosit ad veritatem indagandam, ita *Clarus in praxi §. fin. quæstione 24. num.17. Faber.in suo Cod.lib.3.tit.15. deff. 12. in annot.num.2. Farinac. vbi supra,nu.43. 44. 48.& num.52.* vbi hoc limitat, vt non procedat cum adsunt adminicula, & præsumptiones.

53 Dico Tertio aliquando dicta istorum Impuberum admittuntur, etiam ad aliquid probandum,& ad torturam cum sunt adminiculata præsumptionibus,& coniecturis arbitrio Iudicis validis, ita *Farin. dicto nu.52. Sic Faber,dicta diffinitione in fin.*habet hæc formalia verba, *sed,& in causa homicidy filio Impuberi aduersus Patrem à Senatu nostro pridem creditum fuisse relatum est,& in addit. nu.8.* ait simile quid referri *a Paponio Arestorum Franciæ,lib.24.tit.19.§.7.de quæstionibus.*

Nec dubito,quin in casibus relatis à Marsilio,& Igneo vbi supra adessent alia adminicula, & præsumptiones ex quibus iuncto dicto Impuberis coalescere potuerit

inditium

inditium non ad inquirendum solum, sed, & ad torquendum.

54 Vnum tamen notandnm est in hac materia, quod isti Impuberes dum examinantur, id fit sine Iuramento in Curijs Secularibus, & ita pluries, me pro Iudice existente sub Illustrissimo Salamancha Cremonæ Prætore anno 1636. In Curia fuit practicatum.

55 Secundo supradicta limitantur in Crimine hæresis, & in omnibus causis ad Sanctum Officium spectantibus, nam in his etiam Impuberes admittuntur recipiuntur, & coguntur testari, ita *Cantera vbi supra numer. 42. vers.* Tertio fallit in crimine hæresis, vbi à minori, ad maius arguendo ait, quod si in crimine læsæ Maiestatis humanæ Impuberes admittuntur secundum dispositionem expressam *l. de minore ff. de quæstion.* multo magis admittendi erunt in crimine hæresis, *Farinac. de hæresi, quæst.* 188. *num.* 75. *Ampliat.* 5. *qui alios allegant*, & si reperto vno occiso in domo omnes de familia, etiam Impuberes admittuntur ad ferendum testimonium, *iuxta alleg. à Farin. nu.* 25. & 44. igitur arguo ego multo magis idem dicendum erit in crimine hæresis, & quid in hoc crimine probent Impuberes dixi supra proxime quibus, ibi dictis addo *Cantera vbi supra nu. 42. vers.* Secundo fallit, ibi, fed certe in hoc.

57 Infames, seu proximus Infantiæ, nec examinari poteſt, nec examinatus aliquod prorsus facit Inditium, *Farin. nu.* 47. *Gilhaus num.* 56. *qui alios allegant*, & hoc procedit, licet essemus in criminibus exceptis, & in casu in quo alias veritas haberi, nequit, quia semper militat ratio, quod Infans quidquid videt, vel audit ignorat, nisi Infans esset supra septimum annum, & esset doli capax, quod Iudex arbitrabitur ex modo dicendi, & qualitate Impuberis, *Canteram nu.* 45. *vers.* & mihi bene placet, nam tunc arbitrarer in hoc crimine recte facere Inquisitores si illum examinarent, an autem testis pubes sit integer si deponat de his quæ vidit tempore æta-
58 tis pupillaris, videndi sunt *Farin. nu.* 53. *Canter. num.* 44. *Collegium Colon. Iurid. disp.* 7. *nu.* 7. *par.* 2.

§. VNDECIMVS.

De alijs Testibus qui integri non sunt.

59 TEstis de vniuersitate, quidquid sit in ciuilibus, in quibus videndus est *Beltram. ad decis. S. mem. Greg. XV.* 340. *sub num.* 14. non admittitur pro integro teste, ad fauorem alterius de dicta vniuersitate contra extraneum, nisi in deffectum aliorum testium, *Farin. de testibus, quæst.* 60. *num.* 511. *Colleg. Colon. d. disp.* 7. *nu.* 35. *& Canon. in c. super* 14. *quæst.* 2. *c. accusatoribus, c. repellatur, c. Olim, de accusat. Gilhaus. num.* 75. *Ferent. ad decis.* 214. *Buratti*.

60 Proxeneta non est maxime in criminibus integer testis in negotio in quo fuit mediatori *Far. qu.* 60. *nu.* 406. *& seq.* & idem dicendum de mediatoribus inter aliquos vt eos ad concordiam adducant, hi enim admitti non debent, & admissi non probant confessionem quas partes ipsis fecerunt, non enim debent secretum sibi commissum euulgare, *Fab. in suo Cod. lib.* 4. *tit.* 15. *deff.* 56.

61 Socius Itineris, non est Integer testis super iniuria Socio illata, si eam etiam sibi illatam esse putauerit, quod signis, & coniecturis cognoscitur *Farinac. vbi supr. num.* 402.

62 Sollicitator in causa in qua sollicitat non est idoneus testis, secus in alia, *Farinac. numer.* 244. *sequ.* Idem dicendum de negotiorum gestore, *Farinac. nu.* 261. *& de aduocato, Farinac. num.* 155. *& sequ. Faber. loco cit. diff.* 19. *vbi etiam de procuratore, Colleg. Colon. vbi supr. num.* 41. *Gilhaus. nu.* 74.

63 Iudex pariter, & arbiter, in causa in qua Iudicarunt sunt suspecti testes, pro vt, & *Assess. Colleg. Colon. loco cit. num.* 42. *Farinac. num.* 89.

64 Qui Titio se vsuras persoluisse deponunt non probant, Titium Vsurarium, etiam si agatur ad fauorem tertij, nam ratione affectionis quam habent ad propriã causam, vel illi similem numquam censentur integræ fidei, *Farinac. num.* 77. *sequent. Portules ad repert. Molini super obseruantijs Regni Aragon. in verbo vsura, tom.* 4. *numer.* 37.

65 Accusator non est idoneus testis contra accusatum, nec qui de domo accusatoris sunt, *Farinac. numer.* 64. *Gilhaus, num.* 73. hoc tamen fallit in causa hæresis, in qua accusator, & denunciator, si aliam exceptionem non patiantur sunt Idonei testes, *Farinac. qui alios allegat de hæresi, quæst.* 185. *num.* 32. quia in causa hæresis accusator prosequitur causam Religionis Christianæ, & sic cessat ratio repellens accusatorem a testimonio ferendo, quæ est interesse causæ propriæ *Farinac. vbi supra*.

66 Ned idonei testes sunt, qui ex testimonio lato, vel ferendo, aliquod commodum, vel laudem reportare possunt, vt latiss. dixit *Farinac. quæst.* 60. *num.* 1. *& sequ.* pro vt, & magis credendum esse testi contra suum commodum testanti, decidit Sen. Sabaud. apud *Fabr. vbi sup. diff.* 42. quia (ait Senatus) non est credendum eos peierare velle, vt sibi noceant.

67 Sacerdosi reuelanti crimen sibi in confessione manifestum non dent Iudex in foro exteriori credere, & ex tali reuelatione nullum omnino oritur inditium contra reum, *Præses Abauo in praxi in vers.* testes cogendi, *nu.* 42. *Præses Ant. Fab. loco citat. diff.* 83.

68 Pauper si non sit probatæ vitæ non est integer testis, secus sit honestæ vitæ, quia ob paupertatem solam præcise nihil ei diminuitur de fide, sm *dist. Clari, quæst.* 24. *vers.* quæro etiam numquid, *Farinac. qu.* 57. *nu.* 15. *& 57. Cantera, vbi bene probat.* in criminalibus ob paupertatem solam nihil diminui de fide testis, nisi vltra paupertatem aliquid aliud ad sit ob quod cõ pauperem sit præsumendum, vel nisi quis ex aliquo vitio in paupertatem deuenerit, *loco sup. alleg. nu.* 55.

69 Furiosi à testimonio repelluntur, nisi dillucida interualla habentes deponant tempore sane mentis, *Farin. quæst.* 61 *sequ. Colleg. Colon. vbi supra num.* 3. In dubio autem depositio istius testis præsumitur facta tempore sanæ mentis, quia actus habentis dillucida interualla, præsumitur gestus tempore sanæ mentis, non furoris *Lamberteng. de contract. Mulierum, glos.* 8. *n.* 40. *& seq.*

70 Muti, vel Surdi regulariter in testes non admittuntur *Farinac. quæst.* 61 *num.* 36. *& seq. Colleg. Coloniense, num.* 10. *maximè, in criminalibus Gilhaus. num.* 77. Sicuti tamen in ciuilibus admittuntur cum deponunt per sensus in quibus impediti non reperiuntur D. D. supra alleg. locis Indicatis, ita arbitror posse eos recipi in crimine hæresis, in omnibus casibus in quibus in ciuilibus possent testari bene *Sousa in Afforism. Inquisit. lib.* 2. *cap.* 13. *numer.* 26.

71 Horum autem dispositiones recipi debet, vel per scripturam si sciant scribere, vel per interpretem, Notario sc, scribente interrogationem mox signa, & nutus muti, & deinde consanguineorum, vel domestico. rum interpretationem *Igneus in l.* 3. *§. Ignoscitur, num.* 26. *vers.* dicit enim, *Bald. ff. ad Syllan. Farinac. num.* 51. *& 52.*

72 Testes Clerici, & Monaci quamuis regulariter contra Laycos nequeant ferre testimonium, *cap. testimonium*, 11. *quæst.* 1. *cap. de cætero, vbi moder. Barbos. nu.* 2. *omnes D. D. allegat*, attamen in crimine hæresis cum admittuntur sunt fide digniores, quam Layci, *Farinac. num.* 80.

In alijs vero causis criminalibus, & ciuilibus in quibus

commen.in cap. Eccl.S.Mariæ de Conf. Banniti possunt examinari ab Inquisitor. sicuti etiam banniti examinantur extra locum Banni, cum delictum, non est aliter probatum, quam per contumaciam, *Farin. nu.334.* ita poterunt examinari in S.Officio, quod cum Tribunalibus secularibus nihil habet commune.

38 Nec vllo modo dubitari potest, quin Inquisitores possint validum saluum conductum concedere cuicumque Bannito à Principe seculari, vt possit se expurgare in S.Officio, vel vt valeat vti testis examinari, tum quia de Iure cōmuni id potest quilibet Iudex inferior, (quidquid sit de consuetudine) *Clar. qu.32. vers.* Sed hic quæro, *Farin. qu.29. nu.82. Guazzin. de defens. reorum tom.1. def.12. nu.58. vers.* Iudex, igitur id multo magis concedendum est Inquisitori in causis fidei, qui, & maior est, quocumque, Iudice Sopremo sæculari, & in causis fidei libere, & omni omnino impedimento Iuris, & facti sublato procedere potest, tum quia Iudex debet assecurare testes, quos vocat, *Foler. in pract. verbo, capiat infor. nu.52. & Baiard. d. qu.32. n.36.* Atque hoc iure vtimur, & de hoc *text. in c. Hortamur, 3. q.9. vbi Glos. & Turrec. latissimè de materia videndus Portules ad repertorium Molini super ritibus, & obseruantijs Reg. Aragon. tom.1. verbo accusatio nu.138. & pluribus seq.* vbi de hac securitate testibus per quoscumque Iudices concedenda, & *Sess. de inhibit. cap.1. §.5. num.67. sequ.*

§. NONVS.

De alijs testibus Infamia laborantibus.

Certissimum est in causa hæresis infamiam, siue iuris, siue facti non repellere testem in totum, iuxta sæpe citatum *cap. in fidei fauorem de hæret. in sexto,* quāuis de fide testis aliqualiter diminuat.

39 Inter hos infames enumerantur Vsurarij, *l. Improbū, vbi Bald. Castr. & alij; Cod. ex quibus causis infamia Irrogetur, Pegner. decis.31. num.1.* Ideo extra forum nostrum S.Officij à testificando repelluntur, *Clar. in §. Vsura, vers.* punitur etiam, *in fin. & Farin. de testibus, quæst. 56. num.352. & sequ.*

40 Spurij, qui nisi sint probatissimæ vitæ, Religiosi, vel Nobiles, & magnæ conditionis, vti infames infamia facti, licet non repellantur, in totum non sunt tamen testes omni exceptione maiores, *Farin. nu.400. & seq.*

Blasphematores consuetudinarij non ex Ira solum, vel publici ante etiam condemnationem, *Farinac. ibid. num.414. & sequ.*

Lusores consuetudinarij, in ludis prohibitis, nisi ageretur de probandis gestis in ludo, *Farinac. vbi supra nu. 427. & sequ.*

41 Ebrij penitus, non autem tantum vino exhilarati, *Farinac. num.434.*

42 Histriones Arenarij, vel Bestiarij, *Farinac. numero 439.*

43 Apostata à Religione, quia infamis periurus, & Excomm. *Farinac. numer.444. sequ. Ricciull. de iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium, lib.8. de Apostatis.*

44 Fustigati, qui etiam si viuerent mille annis nunquam possent esse testes, vt ait *Mascard. de probat. concl.1356. num.33. & Farin. vbi supra, num.456.*

45 Decocti, seu falliti, proditores, calumniatores, prodigi, & alij de quibus apud *Farinac. loco citato, numer. 446. & sequ. & Modernus Barbosa, in cap.2. in verbo etiā vilissimi, num.3. & pluribus seq.* vbi Alphabetico ordine omnes istos enumarat, qui ratione Infamiæ à testimonio repelluntur.

46 Accusatus autem, vel carceratus pro aliquo delicto, accusatione pendente à testimonio repellitur, præterquam in casibus exceptuatis *cap. fin. de testibus, l. in testimonium, & eod. tit. Farinac. qu.46. num.167. & seq. Gilbaus, d. cap.6. par.3. numer.46. Modern. Barbos. d. cap. fin. nu.2. & cap.2. nu.7. vers.* Carceratus, *Sousa in Aflorism. Inquisit. lib.2. cap.13. num.18.*

§. DECIMVS.

De Teste Minore.

47 Minor vigintiquinque annis, & maior vinginti in Criminalibus est testis idoneus, nec patitur, exceptionem ætatis, *text. est in l. in testimonium, l. secunda, ff. de testibus vbi dicitur,* quod accusator non debet adducere in testem illum, qui minor est viginti annis, igitur à contrario sensu poterit Accusator maiorem vinginti annis in testimonium adducere, ita *Farinac. cum alleg. ab eo de testib. quæstione 58. num.10. & 19. & seq. Gil. d. cap.6. par.3. de testibus, num.59. Gregor. Lopez. l.9. tit.16. par.3. & Inquis. Cantera, dict. cap.2. de plena probatione, numer.40.*

48 Minor 20. annis, & maior 14. in Criminalibus regulariter à ferendo testimonio prohibetur, *Farin. vbi sup. nu.10. cum alleg. ab eo,* quibus *Addo, Vuesemb. in Paratitlis Pandectarum, tit. de testibus, num.3. Gilbaus. num. 58. Cantera loco citato,* hoc tamen limitatur, vt non procedat, in casibus de quibus infra.

49 Minor 14. annis proximus pubertati habens scilicet annos decem cum dimidio iuxta not. a D. D. in Auth. Sacramenta puberum *Cod. si aduers. vendit.* vtique regulariter testis esse nequit, quia Impuberes regulariter lubricum habent consilium, quia ætas illa tacitus est ad mētiendum, & quia eis Iuramentum deferri nequit *l. qui Iurasse, de Iur. Iur.* quæ sunt rationes adductæ *Vuesemb. Vbi supra, & Farin. ibid. num.3. ita, l. C. l.3. lege Iulia, ff. de testibus, & Lud. Gilbaus, nu.57.*

50 Supradicta tamen non procedunt cum sumus in casibus in quibus veritas aliter haberi nequit, ita *Farinac. numer.29. & sequ. Gilbaus, numer.60. Cantera, numer. 41.* qui alios allegant, & loquuntur, etiam in Impubere doli capace.

51 An autem in hoc casu Impuberes aliquid probent dico certum esse hos Impubere non esse omni exceptione maiores, vt late probauit *Farin. n.14. vbi reprobat Marsilium, qui in l. Infans, n.42. Cod. ad l. Corneliam de Sicar.* ait in praxi ex dicto duorum Impuberum fuisse occisorem eorum matris punitum, & Igneum *l. excipiuntur, n.37. ad Syllan. vbi* ait dictum filij annorum 12. profuisse, & sufficiens fuisse ad torturam Patris sui, qui ipso præsente Vxorem suam occiderat.

52 Dico secundo regulariter, dictum huiusmodi Impuberis non admittitur ad probandum sed tantum vt prosit ad veritatem indagandam, ita *Clarus in praxi §. fin. quæstione 24. num.17. Faber. in suo Cod. lib.3. tit.15. deff. 12. in annot. num.2. Farinac. vbi supra nu.43. 44. 48. & num.52.* vbi hoc limitat, vt non procedat cum adsunt adminicula, & præsumptiones.

53 Dico Tertio aliquando dicta istorum Impuberum admittuntur, etiam ad aliquid probandum, & ad torturam cum sunt admiuiculata præsumptionibus, & coniecturis arbitrio Iudicis validis, ita *Farin. dicto nu.52. Sic Faber, dicta diffinitione in fin.* habet hæc formalia verba, *sed, & in causa homicidij filio Impuberi aduersus Patrem à Senatu nostro pridem creditum fuisse relatum est, & in addit. nu.8.* ait simile quid referri *à Taponio Arestorum Franciæ, lib.24. tit.19. §.7. de quæstionibus.*

Nec dubito, quin in casibus relatis à Marsilio, & Igneo vbi supra adessent alia adminicula, & præsumptiones ex quibus iuncto dicto Impuberis coalescere potuerit inditium

Inditium non ad inquirendum solum, sed, & ad torquendum.

54 Vnum tamen notandum est in hac materia, quod isti Impuberes dum examinantur, id fit sine Iuramento in Curijs Secularibus, & ita pluries, me pro Iudice existente sub Illustrissimo Salamancha Cremonæ Prætore anno 1636. In Curia fuit practicatum.

55 Secundo supradicta limitantur in Crimine hæresis, & in omnibus causis ad Sanctum Officium spectantibus, nam in his etiam Impuberes admittuntur recipiuntur, & coguntur testari, ita *Cantera vbi supra numer.42. vers.* Tertio fallit in crimine hæresis, vbi à minori, ad maius arguendo ait, quod si in crimine læsæ Maiestatis humanæ Impuberes admittuntur secundum dispositionem expressam *l. de minore ff. de quæstion.* multo magis admittendi erunt in crimine hæresis, *Farinac. de hæresi, quæst.*188. *num.*75. *Ampliat.*5. *qui alios allegant*, & si reperto vno occiso in domo omnes de familia, etiam Impuberes admittuntur ad ferendum testimonium, *iuxta alleg. à Farin. nu.*25. *&* 44. igitur arguo ego multo magis idem dicendum erit in crimine hæresis, & quid in hoc crimine probent Impuberes dixi supra proxime quibus, ibi dictis addo *Cantera vbi supra nu.*42. *vers.* Secundo fallit, ibi, sed certe in hoc.

57 Infames, seu proximus Infantiæ, nec examinari potest, nec examinatus aliquod prorsus facit Inditium, *Farin. nu.*47. *Gilbaus. num.*56. *qui alios allegant*, & hoc procedit, licet essemus in criminibus exceptis, & in casu in quo alias veritas haberi, nequit, quia semper militat ratio, quod Infans quid audit videt, vel audit ignorat, nisi Infans esset supra septimum annum, & esset doli capax, quod Iudex arbitrabitur ex modo dicendi, & qualitate Impuberis. *Cauteram, nu.*45. *vers.* & mihi bene placet, nam tunc arbitrarer in hoc crimine recte facere Inquisitores si illum examinarent, an autem testis pubes fit integer si deponat de his quæ vidit tempore ætatis pupillaris, videndi sunt *Farin. nu.*53. *Canter. num.*44.

58 *Collegium Colon. Iurid. disp.*7. *nu.*7. *pat.*2.

§. VNDECIMVS.

De alijs Testibus qui integri non sunt.

59 Testis de vniuersitate, quidquid sit in ciuilibus, in quibus videndus est *Beltram. ad decis. S. mem. Greg. XV.* 340. *sub num.*14. non admittitur pro integro teste, ad fauorem alterius de dicta vniuersitate contra extraneum, nisi in defectum aliorum testium, *Farin. de testibus, quæst.*60. *num.*511. *Colleg. Colon. d. disp.*7. *nu.*35. *& Canon. in c. super* 14. *quæst.*2. *c. accusatoribus, c. repellatur, c. Olim, de accusat. Gilbaus. num.*75. *Forent. ad decis.*214. *Buratti.*

60 Proxeneta non est maxime in criminibus integer testis in negotio in quo fuit mediatori *Far. qu.*60. *nu.*406. *& seq.* & idem dicendum de mediatoribus inter aliquos vt eos ad concordiam adducant, hi enim admitti non debent, & admissi non probant confessionem quas partes ipsis fecerunt, non enim debent secretum sibi comissum enulgare, *Fab. in suo Cod. lib.*4. *tit.*15. *deff.*56.

61 Socius Itineris, non est Integer testis super iniuria Socio illata, si eam etiam sibi illatam esse putauerit, quod signis, & coniecturis cognoscitur *Farinac. vbi supr. num.*402.

62 Sollicitator in causa in qua sollicitat non est idoneus testis, secus in alia, *Farinac. numer.*244. *sequ.* Idem dicendum de negotiorum gestore, *Farinac. nu.*261. *& de aduocato, Farinac. num.*155. *& sequ. Faber. loco cit. diff.* 19. *vbi etiam de procuratore, Colleg. Colon. vbi supr. num.* 41. *Gilbaus. nu.*74.

63 Iudex pariter, & arbiter, in causa in qua Iudicarunt sunt suspecti testes, pro vt, & *Assess. Colleg. Colon. loco cit. num.*42. *Farinac. num.*89.

64 Qui Titio se vsuras persoluisse deponunt non probant, Titium Vsurarium, etiam si agatur ad fauorem tertij, nam ratione affectionis quam habent ad propriã causam, vel illi similem numquam censentur integræ fidei, *Farinac. num.*77. *sequent. Portoles ad repert. Molini super obseruantijs Regni Aragon. in verbo vsura, tom.* 4. *numer.*37.

65 Accusator non est idoneus testis contra accusatum, nec qui de domo accusatoris sunt, *Farinac. numer.*64. *Gilbaus, num.*73. hoc tamen fallit in causa hæresis, in qua accusator, & denunciator, si aliam exceptionem non patiantur sunt Idonei testes, *Farinac. qui alios allegat de hæresi, quæst.*185. *num.*32. quia in causa hæresis accusator prosequitur causam Religionis Christianæ, & sic cessat ratio repellens accusatorem a testimonio ferendo, quæ est interesse causæ propriæ *Farinac. vbi supra.*

66 Nec idonei testes sunt, qui ex testimonio lato, vel ferendo, aliquod commodum, vel laudem reportare possunt, vt latiss. dixit *Farinac. quæst.*60. *num.*1. *& sequ.* pro vt, & magis credendum esse testi con suum commodum testanti, decidit Sen. Sabaud. apud *Fabr. vbi sup. diff.*42. quia (ait Senatus) non est credendum eos peierare velle, vt sibi noceant.

67 Sacerdosi reuelanti crimen sibi in confessione manifestum non deat Iudex in foro exteriori credere, & ex tali reuelatione nullum omnino oritur inditium contra reum, *Præses Abano in praxi in vers.* testes cogendi, *nu.*42. *Præses Ant. Fab. loco citat. diff.*83.

68 Pauper si non sit probatæ vitæ non est integer testis, secus sit honestæ vitæ, quia ob paupertatem solam præcise nihil ei diminuitur de fide, sm̃ *dist. Clari, quæst.* 24. *vers.* quæro etiam numquid, *Farinac. qu.*57. *nu.*15. *&* 57. *Cantera, vbi bene probat.* in criminalibus ob paupertatem solam nihil diminui de fide testis, nisi vltra paupertatem aliquid aliud ad sit ob quod cõ pauperem sit præsumendum, vel nisi quis ex aliquo vitio in paupertatem deuenerit, *loco sup. alleg. nu.*55.

69 Furiosi à testimonio repelluntur, nisi dillucida intertialla habentes deponant tempore sanæ mentis, *Farin. quæst.*61 *sequ. Colleg. Colon. vbi supra num.*3. In dubio autem depositio istius testis præsumitur facta tempore sanæ mentis, quia actus habentis dillucida interualla præsumitur gestus tempore sanæ mentis, non furoris *Lamberteng. de contract. Mulierum, glos.*8. *n.*40. *& seq.*

70 Muti, vel Surdi regulariter in testes non admittuntur *Farinac. quæst.*61 *num.*36. *& seq. Colleg. Coloniense, num.*10. *maxime, in criminalibus Gilbaus. num.*77. Sicuti tamen in ciuilibus admittuntur cum deponunt per sensus in quibus impediti non reperiuntur D. D. supra alleg. locis Indicatis, ita arbitror posse eos recipi in crimine hæresis, in omnibus casibus in quibus in ciuilibus possent testari bene *Sousa in Afforism. Inquisit. lib.*2. *cap.* 13. *numer.*26.

71 Horum autem dispositiones recipi debet, vel per scripturam si sciant scribere, vel per Interpretem, Notario sc. scribente interrogationem mox signa, & nutus muti, & deinde consanguineorum, vel domesticorum interpretationem *Igneus in l.*3. *§. Ignoscitur, num.* 26. *vers.* dicit enim, *Bald. ff. ad Syllan. Farinac. num.* 51. *&* 52.

72 Testes Clerici, & Monaci quamuis regulariter contra Laycos nequeant ferre testimonium, *cap. testimonium,* 11. *quæst.*1. *cap. de cætero, vbi moder. Barbos. nu.* 2. *omnes D.D. allegat*, attamen in crimine hæresis cum admittuntur sunt fide digniores, quam Layci, *Farinac. num.*80.

In alijs vero causis criminalibus, & ciuilibus in qui-

bus clerici, & monaci admittuntur ad testimonium ferendum requiritur licentia superioris si tamen sine ea sint examinati adhuc probant, *Farinac. qui alios alleg. num.83.& 84. & num.134.*

§. DVODECIMVS.

De Testibus inhabilis nonnulla notanda.

Circa hoc testes inhabiles, Primo notandum est, quod etiam supra sæpe monuimus, hos testes in
73 casibus exceptis admitti, sed cum sua Inhabilitate, ita *Farinac.de hæresi, qu.188.nu.83.Cantera, num.13. loco sæpius sup.alleg.* Et confirmatur hoc euidenter ex eo, quod vnica fœmina honesta denuncians Confessarium de sollicitatione non facit inditium contra eum ad torturam, nec ad capturam, vt pluribus probauit *in tit. de confess.sollicit.* & in additionibus ad dictum locum, vbi adduxi decretum S.C.Eminentiss. D.D.Supremorum Inquisit. igitur euidens signum est feminam honestam in hoc crimine excepto admitti, sed eum sua exceptione secus, quia in hoc crimine hæresis dictum vnius testis omni exceptione maioris sufficit ad torturam nedum ad capturam, *Farinac.de hæresi, quæst.185.nu.129. qui alios alleg. quibus addo ego, Castro Palao in oper. morali tract.4.disp.8.punct.9.nu.5.Canter.de Indit.& torturam, num.5.& P.Dianam resol.moral.p.4.tract.6.resol.6. & nos late in titulo de Inditijs, & tortura.*

74 Nec in hac re curandum est de Doctrina *Cantera, in quæst.criminalibus tangentibus probationes titulo de plena probatione, numer.27. versic.* Pono exemplum, vbi probare conatur, quod (cum delictum sollicitationis nō possit, nec actu, nec habitu probari, nisi per mulierem) vtique per dictum ipsius poterit confessarius torqueri.

Quia hanc opinionem late consutaui in *addit. ad tit. de confess.sollicitantibus, præterquam, quod Cantera est sibi ipsi contrarius, dum supra eodem tit.nu.16.* loquens de dicto mulieris sollicitatæ dicit, *ego certe in hoc crederem intrepide tenendum, quod tales testes licet vocentur Idonei, non tamen taliter quod sint omni exceptione maiores, nec cum duobus ex talibus testibus daretur pœna ordinaria, nec ex vno daretur tortura.*

75 Notandum secundo, quod testes inhabiles sine dubio admittuntur ad probandam hæresim, an autem admittantur ad probanda adminicula illius, valde controuertunt, D.D. loquendo de delictis exceptis in genere, Nam *Bart.in l.qui vè ff. ad l. Iul. Maiest.* ait testes inhabiles admitti ad probandum Rectorem prouinciæ, successorem in Regno non admisisse, & sic substantiam delicti non autem ad probandum successorem esse legitimum successorem in Regno. Pariter *Bald. auth. si testis productus, num.7. C. de testibus*, ait, quod stante statuto quo inhabiles admittuntur ad probandum adulterium vtique non admittentur, ad probandum Matrimonium Contrarium videntur sensisse *Gig. de crim. læsæ Maiest. lib.2. Rub. quomodo, & per quos qu.5. & Boss. de crim. læsæ Maiest.num.114.*

Vera solutio est quod adminicula substantialia delicti probantur per testes inhabiles, & hæc dicuntur, quæ inferunt ad substantiam delicti, vt puta amplexus, munera colloqui secreta sunt adminicula substantialia adulterij, quia tendunt ad illud, & illius probationem inferunt similiter familiaritas cum hæreticis, conuenticulæ secretæ, & similia sunt adminicula substancialia hæres. ita *Farinac.de testibus, qu.56.nu.78.& Ferdin. de Castro Palao, in sæpe cit.disp.8.punct.15.§.2.num.1.Sousa in Affor.Inquisit.lib.2.cap.13.nu.9.*

Adminicula autem externa sz. necessario præerequisita ad delictum non tamen illatiua illius, vt in adulterio Matrimonium, & in hæresi Baptism. quæ ad illa duo delicta prærequiruntur, sed non tanquam illatiua illius, vtique per testes inhabiles non probantur, ita D.D. omnes sup. alleg. ex quibus apparet quod in praxi non est discendentium ab opinione Bart. & Baldi, quam etiam pluribus relatis sequitur *Rendin. in prompt. recept. sent. tom.1.tit.115.num.5.*

76 Notandum Tertio, quod inhabilitas in teste consideratur solum tempore Iuramenti, & depositionis *Farin. qu.62.n.166.& sequ. Sousa, c.13.nu.11.*

77 Norandum Quarto, quod ex numero testium suppletur eorum inhabilitas etiam si omnes essent inhabiles *Farin. vbi sup.n.305.seq.* quod intelligo etiam ad imponendam pœnam ordinariam, si numerus sit magnus *Pegn.3.p.comm.113.vers.* nec refert, *Farin.de hæresi, qu.188.nu.83.Sousa, c.13.nu.13.Dian.p.4.resol.moral.tract.8.resol.123.& Ferdin.de Castro Palao, vbi sup. §.4.nu.1.* qui aiunt ex quatuor testibus inhabilibus posse quendam nari in pœna ordinariam, quod tamen dictum arbitror ego relictum esse in arbitrio recte iudicantis.

78 Et eodem modo depositionem huiusmodi testis inhabilis suppleri ex maxima fide alterius contestis, attestatur idem *Farinac.loco alleg.numer.328.* quod intelligendum est, quo ad torturam, non quo ad condemnationem in hoc crimine hæresis, *Pegna d.com.113. vers.* Sit iam tertium, *& Sousa d.c.13.nu.12.*

79 Notandum Quinto, quod producens testem inhabilem ad defensam in S.Offic. non potest illius personam reprobare, *Farin.d.qu.62.nu.211.*attamen non per hoc intelligitur approbare illius *d. Far.n.241.bene Rot.apud S.mem.Greg.XV.dec.455.n.16.* vbi late *Beltram, in add.* & hæc est originalis *doct.Bart.l. si quis testib.C.de testib.* ibi, *sed cōn dicta sic, Sousa, c.13.nu.14.* Et sic apparet falsa illorum D. D. sententia qui voluerunt testem de credulitate plene probare cōn producentem, hoc enim verum est, si vltra productionem testis, produceretur etiã illius examen publicatum, vt bene declarant, *Farinac. num.277. & seq. Beltram. loco allegat. num.16. & sequ. Ferentill. ad decis.298.Buratti.*

80 In S.autem Officio in quo nunquam publicantur reis dicta testium examinatorum, & productorum ab ipsis ad eorum defensam *Paulus Garz. in praxi S.Officij, fol. mihi 26.* vbi ait, *Al reo se le da noticia, que estan recebidas las defensas, no se le han da leer, ni dar traslado dellas aunque el reo lo pida, instrucion 39.* semper poterit reus excipere contra examen, seu dicta testium, quia cum sibi non pandantur, numquam potest dici, quod ea producat, vel illis vtatur.

81 Notandum Sexto, testes in habiles admitti debere, etiam si adsint alij testes habiles in causis fidei, alias sequeretur, quod in d. cap. in fidei fauorem, nullum speciale inductum esset fauorem fidei quia etiam in alijs causis criminalibus in subsidium testium habilium admittuntur inhabiles ita, & bene *Ferdinan.de Castro Palao d.§.2.num.7.*

82 Notandnm Septimo quod etiam testes inhabiles admittuntur ad probandam innocentiam Rei in S.Officio sed cum suis exceptionibus *Castro Palao, vbi supra, nu.8 Sousa, d.c.13. nu.9.* contrarium tamen tenent *Farin. de hæresi, qu.188.nu.81.P.Diana tract.8.resol.57.vers.*dico tertio, vnde in arbitrio positum est iudicare debentis, an, & qui testes inhabiles sint admittendi, & quantum probent *Clarus, quæst.24.vers.*Item Scias.

Subijciēda tamen hoc loco arbitror verba *Pauli Garziæ in margine suæ praxis S. Officij fol. mihi 25.* vbi loquens de testibus à reo ad defensam producendis ait, *los testigos han de ser Christianos Viejos, y no parientes ni criados del reo, saluo quando las preguntas son tales, que por otras personas no se pueden prouar verisimilmente, y hase de aduertir al reo desto, y que nombre para prouar sus preguntas mucho numero de testigos para que dellos se exa-*

examinen los Idoneos, y fide dignes.

De teste periuro, & falso videnda sunt quæ diximus titulo sequenti de Testibus, quo ad dicta.

§. DECIMVS TERTIVS.

De Teste vnico.

84 TEstis vnicus in Criminalibus non plenè probat maxime in hoc crimine, etiam si esset Cardinalis, vel Rex, vel Papa, *Farin. qu. 63. per tot. Gilbauf. loco citat. n. 87. sequ. Sousa in Afforism. Inquisit. lib. 2. c. 14. & Cantera de plena probatione, n. 3.*

Bene verum est, quod testi vnico de ponenti de facto proprio magis creditur quam si non deponeret de facto proprio vt animaduertit, *Farin. vbi supr. nu. 207. & seq. Sousa, num. 5. & Faber. in suo Cod. lib. 4. diffinitione, & Gilbauf. n. 9. qui alios allegant, n. 35.*

In foro tamen nostro Sancti Offitij, & etiam in alijs passim videmus credi vnico testi perito, cum Iuramento deponenti, ad fauorem rei, V. G. eum non posse torqueri tormento funis eum esse infirmum, & similia, Cantera loco cit. vers. *Secundos vnus testis.*

TITVLVS SEXTVS.

De Testibus quo ad dicta.

SVMMARIVM.

1 *Testis depositio obscura nihil probat.*
2 *Dubia probatio non releuat probantem.*
3 *Testis non probat si eius dictum non concludit de necessitate.*
4 *Testes deponentes de Iuditio suo non probant.*
5 *De teste deponente per verba, in circa, & an plures testes hoc modo deponentes possint concordari, numer. 6.*
7 *De testes de credulitate.*
8 *Testis deponens de Auditu proprio probat, secus si deponat de audita auditus, n. 9.*
10 *Testis de auditu auditus facit aliqualem probationem sed admodum leuem n. 12. maxime ad defensam rei, n. 12. & in delictis occultis, n. 13.*
14 *Ex testibus de auditu auditus deuenitur ad torturam in crimine assasinij.*
15 *In testibus de auditu diligenter considerandum à quibus audierint.*
16 *De teste qui alium cognouit ad vocem n. 17. vbi quod in omni casu non est omni maior exceptione.*
18 *De testes de auditu ex interiecto.*
19 *Testis debet deponere per vnum ex quinque sensibus.*
20 *Testis depositio de gestis noctis tempore suspectus est nisi testis dicat ad fuisse lumen, n. 21. vbi hæc fallit in noctibus autumnalibus, & numer. 22. vbi, quod fallit etiam stante maxima vicinitate inter testem, & reum.*
23 *Decisio Senatus Mediolani.*
24 *Testis præsens delicto potest torqueri si nolit testem manifestare.*
25 *Vt valeat depositio testis de noctis tempore gestis sufficit adfuisse quodcunque lumen, numer. 27. vbi quod sufficit si ex dictis aliorum testium constet ad fuisse lumen.*
26 *Decisio Curiæ Cremonæ sub Illustriss. Salamanca.*
28 *Si testis dicat cognoui &c. quia luna lucebat, & factis ab Astrologo calculis appareat tunc lunam non potuisse lucere nihil probat.*
29 *In materia fidei reus non conuincitur ex testibus singularibus, numer. 30. vbi de pluribus testibus singularibus concludentibus de eadem specie hæresis Luteranæ.*
31 *Testes singulares probant cum agitur de eodem actu successiuo, n. 32. vbi testibus, qui per Rimulam viderunt adulterum.*
33 *Quomodo ex testibus singularibus possit confessarius sollicitans damnari.*
34 *Quomodo hæreses sint inter se connexæ, n. 35. vbi de loco, & tempore quomodo sint circumstantiæ extraordinariæ hæresis.*
36 *Ex quatuor testibus singularibus omni exceptione maioribus eiusdem speciei hæresis, sed non Indiuidualis num reus sit conuictus.*
37 *Quid si testes discordarent in solis verbis, n. 38. vbi quid in blasphæmia.*
39 *In dubio testes præsumuntur contestes.*
40 *Cur testes singulares non coniunguntur ad reum conuincendum.*
41 *An, & quomodo testes singulares in S. Officio ad effectum torturæ, vel pœnæ extraordinariæ.*
42 *Testis nominans alium in contestem qui negat nihil probat, & numer. 43. vbi late, an in hoc casu sit locus torturæ.*
44 *De teste qui dixit talem blasphæmasse præsente tali, & tali, qui negant.*
45 *Testes contrarij in substantialibus nihil probant, numer. 46. seq. vbi quando dicantur contrarij in substantialibus.*
48 *Dicta testium non sunt cauilanda sed adiuuanda.*
49 *Testes euidenter contrarij non concordantur, pro vt nec si sint suspecti de falso n. 50.*
51 *Concordia testium quomodo facienda.*
52 *In ciuilibus testes concordantur etiam ad probationem faciendam, & in criminalibus ad euitandum periurium, n. 53.*
54 *In foro S. Officij plus probant testes concordati, quam non concordati, & minus concordati probant quam testes, qui concordia non egent, n. 55.*
56 *Quanta fides sit danda testibus concordatis arbitrio Iudicis relictum est.*
57 *Ex pluribus testibus varijs quibus magis credendum.*
58 *Testis inter se varius nihil probat, n. 59. vbi quando, & quomodo testis possit eius dictum corrigere.*
60 *Intellectus text. cap. Accusatus, §. licet, de hæret. in sexto vbi late in S. Officio cui depositioni sit standum ex duabus contrarijs eiusdem testis.*
61 *An dispositio dicti §. habeat locum testis in secunda depositione se, & alios exgrauat.*
62 *An testis varius in S. Officio possit puniri, vbi decisio Inquisitionis Concheusis.*
63 *Testis deponẽs, super negatiua vaga non probat, num. 64. vbi quod secus est in negatiua coarctata ad breue tempus num. 65. vbi quomodo debeat huiusmodi testis deponere.*
66 *De alio modo probandi negatiuam indirecte.*
67 *De grauato à duobus testibus, quod tali die &c. blasphæmauit præsentibus, alijs duobus, qui negant.*
68 *Teste falsi pœna extraordinaria sunt puniendi cum attestationes sunt nullæ, n. 69. vbi idem de testibus falsis in circumstantijs nu. 70. vbi de testibus falsis super generalibus.*
71 *Testis falsus super generalibus an aliquid probet.*
72 *Testis falsus in vno articulo nihil probat in alio.*
73 *Ad puniendum testem falsum pœna ordinaria requiruntur probationes euidentes.*
74 *De teste qui recepit pecuniam late.*
75 *Quæ consideranda in puniendis falsis testibus.*
76 *Pœna ordinaria horum testium est triremium.*
77 *Decisio Inquisitionis Siculæ.*

78 De

Viso de Testibus quo ad eorum personam, consequens est vt nunc de eis agamus, quo ad dicta.

§. PRIMVS.

De Obscura Testis depositione.

1 TEstis obscura depositio nihil probat, *Farin. de testibus quæstione 68. numero primo, & seq. Mascard. conclus. 1569. num. 6. vbi addent. Sousa in*
2 *Affforismis Inquisitorum lib. 2. c. 7. n. 1.* quia dubia probatio regulariter intelligitur contra probantem, nec eum vllo modo Iuuat, *Surd. cons. 5. n. 47. & 48. & cons. 127. n. 40.* Et testis obscure deponens æquiparatur non respondenti, *Rulant. de commiss. Cam. Imperialis, part. 2. lib. 2. c. 17. lib. 1.*
3 Ex hoc Colligitur, Primo quod testis qui deponit per verba, quæ de necessitate non concludunt, non probat, & exempla huius depositionis dant *Mascard. de prob. conclus. 13. quæst. 9. n. 6. Farin. vbi supra, n. 3. & seq. Sousa ibid. n. 2. Rulant. loco citato, cap. 19. & seq.* si fiat per verba, *possibile est, dubito, forsan, prima fronte, si bene memini, ni fallor, salua veritate.*
4 Colligitur, Secundo testes deponentes de Iuditio suo regulariter non probare, quia testis munus est non Iudicare, sed factum simpliciter narrare, *Farin. vbi supra, num. 32. Sousa, n. 4.* nisi eorum dictum esset coniunctum cum sensu visus, Rot. Coram Sanctæ memoriæ Greg. XV. *decis. 427. numer. 6. & numer. 5.* vbi air, quod licet huiusmodi testes de Iuditio tantummodo suo deponentes non probent, attamen in his, quæ sunt difficilis probationis maximum faciunt Inditium, quod idem visus est voluisse *Rulant. capitul. 21. numer. 6.*
5 Colligitur Tertio, quid dicendum sit de teste deponente, per verba, *in circa*, vel plus minusue non enim probare ob incertitudinem dixerunt relati à *Farin. vbi supra, nam. 22. S. mem. Greg. XV. decis. 344. num. 6. & 8. Sesse decis. Regni Arag. 305. vol. 3.* vbi, quod huiusmodi testes non probant; quando aliquid certum, & determinatum probari debet *Modernus Barbosa, de dict. & Clausul. dict. 154. num. 7. & 8.* vbi, quod duo testes
6 contrarij deponentes per verba, In *circa*, possunt concordari detrahendo, virtutem dicte dictionis à teste deponente de maiori tempore, bene *Rot. decis. 334. num. 5. par. 2. in recent.* quantum autem importent illæ dictiones *Rot. in alleg. decis. 344. numer. 4.* ait positum esse in arbitrio Iudicis, & *Corn. cons. 179. num. 4. vol. 3.* dixit eas posse importare quartam partem eius rei super qua deponitur.
7 Colligitur Quarto, testes de credulitate regulariter non probare, *Farin. d. quæst. 68. n. 62. & seq.* vbi quod neque etiam probant, si dicerent se firmiter credere, vel pro certo credere, *Rulant. loco citato, cap. 19. n. 3. & seq.* vbi, quod huiusmodi depositio est incerta quia licet dicant testes se firmiter credere, attamen potest, esse, quod res se aliter habeat.

Si tamen huiusmodi testes iustam suæ credulitatis causam, & originem allegent, tunc eos facere Inditium contra reum voluit *Farin. num. 66. & Rulant. n. 5.* vbi addunt huiusmodi testes probare in his, quæ non cadunt sub aliquo sensu corporis, in re difficilis probationis, vt est filiatio, vel adulterium, & in concernentibus peritiam artis, *Lud. Gilhaus. in Arbore Iud. crim. cap. 6. par. 3. de testibus, n. 123. & seq. Sousa dicto cap. 7. n. 10. & seq.* vbi quod testes de credulitate probant contra producentem, ad defensionem Innocentiæ rei, & in his casibus in quibus præsumptiua probatio habetur pro vera.

§. SECVNDVS.

De Testibus de Auditu.

8 TEstes de auditu proprio, vt pote, quia deponant se audiuisse Titium blasphemantem, vel verba hæretica proferentem probant ita *Farin. de testibus, quæst. 69. num. 148. & sequentibus* qui alios allegat, *quibus adde Canteram, de probat. per testes, cap. 2. numer. 22. vers.* quando testis, dat rationem, vbi hoc bene limitat, vt non procedat cum testis deponeret de auditu super re, quæ non caderet sub sensu auditus, quod idem dixit *Farin. loco citato, n. 156. & sequentib. & Greg. Lopez. l. 28. tit. 16. p. 3. glo. 4.*
9 Testes vero de auditu alieno, seu vt D.D. loquuntur de auditu auditus non probant, *cap. licet ex quadam de testibus, Farin. vbi supra, num. 2. Cantera ibid. num. 22. in principio, Camill. Borell. in summa decis. tom. 2. tit. 13. de testibus, de auditu, num. 25. & pluribus seq. Lud. Gilhaus. in Arbore Iud. Crim. cap. 6. p. 3. de testibus, numer. 128. & seq.*
10 An autem depositio istius testis faciat saltem aliquod inditium, & præsumptionem, aliqualiter dubitant scribentes, & ego quidem, cum *Farin. vbi supra, num. 10. & seq. Gilhaus. ibidem num. 129. Borell. num. 28. & Gregor. Lopez. in l. 28. glo. 1. tit. 16. part. 3.* Arbitror huiusmodi
11 testem facere quidem probationem sed admodum leuem, nec ad capturam sufficientem in homine maxime bonæ famæ, quia bona fama tollit omnem contrariam præsumptionem, quæ ex illius testis depositione posset oriri, *Farin. & Gilhaus. vbi supra.*

Quod autem huiusmodi testes de auditu alieno non probent non est perpetuò verum, nam faciunt præsumptionem, inditium, & aliqualem probationem ad
12 defensam rei, *Faria. num. 13. Gilhausen. num. 120.* Item,
13 & in delictis occultis, ac difficilis probationis, *Farin. & Gilhausen. vbi supra*, vnde ex testibus de auditu au-
14 ditus in crimine Assassinij, posse ad torturam deueniri dixerunt *Felic. alleg. tertia, num. 18. p. 1. & Giurba cons. decisino 41. num. 3.* Probant etiam in antiquis, *Modern. Barbos. in cap. tam literis, num. 6. de attestat. & test.* vbi alios allegat, quibus adde *Gregor. Lopez. in l. 20. glos. prima, tit. 9. p. 4.*

Diligenter autem animaduertendum est in materia horum testium de auditu siue proprio, siue alieno, quod si isti testes dicant se audiuisse ab aliquo, qui si examinatus fuisset repelleretur, vtique nihil probarent, quia testes repelluntur, quorum repelluntur auctores, *Camill. Borell. vbi supra, num. 51. & num. 14.* vbi, quod multo magis repelluntur si dicant se audiuisse ab Inimico principali rei.

§. TER.

§. TERTIVS.

De Teste qui alium cognouit ad vocem.

16 IN hac re D.D.comm. recurrunt ad doctrinam *Cumani,l.2.§.Item labeo,num.8.ff.* de aqua pluuia arcenda vbi dixit, hunc testem probare, addit tamen, quod hoc est valde periculosum cum hominum voces sæpe mutentur *Clarus,§.fi.qu.21.verſ.*sed si testis eandem sententiam tenens eam intelligit, vt procedat tantummodo cum testis sic deponens, ita notam habet vocem eius de quo deponit, quod non potest decipi, bene *Farinac.quæstione 69.n.164.& sequ.vbi,& sequitur Clar.* & addit quod huiusmodi testes debent habere nota vocem loquentis, de recenti, non enim sufficit quod vox huiusmodi nota testi fuerit in adolescentia.

17 Quidquid tamen sit de probatione huiusce testis certum est eum non esse testem omni exceptione maiorē, ac proinde vnum testem sic deponentem non facere inditium ad torturam, nec duos sufficere ad cōdemnationem, ita *Lud.Gilhausen.in Arbore Iud.Crim.p.3.c.6.de testibus,n.133.bene Ripa videndus de nocturno tempore, c.58. à nu.pr.vsque ad 11. vbi allegat.Colam in Memorab.in verbo, Testis deponens,* qui dixit in Ciuitate Mediolani iudicatū fuisse vnū testem sic deponētē nō facere Inditiū ad torturam, *Giurba conſ.crim.37.n.42.& 43.*

18 Et ex his patet, quid sit dicendum de teste de auditu ex interiecto pariete, vel cortina, hic enim in criminalibus exceptis, & difficilis probationis probat quidem, sed non vt omni exceptione maior in alijs parum, aut ferè nihil probat, *Farin.vbi ſupra,n.192.& ſeq.*

§. QVARTVS.

De Teste deponente de gestis, noctis tempore.

19 TEstem deponere debere per aliquem ex quinque sensibus corporis correspondentem rei de qua deponit in confesso est apud omnes, *Borel.in summa decis.tom.2.tit.13.num.1.* à quo omnia ferè de verbo ad verbum desumpsit *Riccius in sua Collect.decis.par.7. Collect.3079.* Et hinc colligit idem Borell. quod cum sensus visus, vt possit operari egeat luce, suspectissima

20 est depositio testis deponentis de gestis noctis tempore, nisi addat testis, *quod vel luna lucebat, vel aliquod aliud lumen artificiale aderat, ita Clar. qu. 21. verſ.sed quid si testis,* in fine, vbi addentes, *Farin.de testibus,q.62 num.33.& pluribus seq.* latissime omnium, *Ripa de nocturno tempore, cap.57. per totum,* vbi ait, quod testes deponentes de taliter gestis nocturno tempore si ad offensam, & pro fisco examinentur nihil omnino probant, nisi etiam non interrogati rationem reddant, quod vel luna lucebat, vel aliud lumen adetat, secus vero si sint examinati ad deffensam.

21 Vbi tamen, vel noctes essent autumnales, quia solent esse clariores, *Ripa vbi ſupra, num.24.* vel maxima adesset vicinitas inter testem, & reum de quo de-

22 ponit, vtique in arbitrio positum est iudicate debentis, an talis testis probet, nec ne, quānis nec luna luceret ea nocte, nec aliud lumen adesset ita *Ripa qui alios allegat vbi ſup.n.22.& Castill.dec.Regni Siciliæ,dec.179.n.14.& ſeq.vol.2.*

23 Et ex his quæ hucusque dicta sūt colligitur ratio decisionis Senatus nostri Mediolani, qui Prætori Cremonæ, anno 1602, die 25. Martij in hæc verba respondit, *Dilectissime noster,* & infra, *Seuerius vero actum fuit contra Cæsarum Principalium, qui fuit tortus, quod noctu excubias agēs super campanili, dixerit neminem se ex armatis occurentibus cognouisse, cum si contrarium dixisset tamquam inuerisimilia deponens fuisset torquendus* Ideo &c.

24 Quamuis enim testis præsens delicto possit torqueri, si delinquentes nolit manifestare iuxta *decis. Thesaur. 42. vbi Gasp. Anto.eius filius,* attamen hoc fallit ex mente Senatus si noctis tempore commisso delicto dicat se neminem, cognouisse, quoniam eum deponat secundum naturam eius depositio verisimilis est, & aliter facta omnino inuerisimilis redderetur.

25 In hac tamen testis depositione animaduertendum est, Primo quod sufficit vt valeat, ad fuisse quodcumque lumen artificiale, siue fuerit candela, siue ignis accensus, vt in casu *decis. Castill. vbi ſupra,* siue tandem ignis sit ex tormentaria puluere accensus occasione

26 explosionis sclopi rotati, vt decisum fuit in Curia nostra Cremonę anno 1637. sub Illustrissimo Viro ac Domino meo Don Consaluo de Salamanca Nobilissimo huiusce Inclitę Vrbis Prætore, me tunc existente L. T. Aduocati fiscalis, nam testes, qui deposuerunt se reum cognouisse, *al fuogo della poluere del fogone,* habiti fuerunt, quod legitime deposuerint, prout etiam sufficere

27 re huiusce testis depositionem, licet non dicat se cognouisse, quia aderat lumen, vel luna lucebat, si hoc ex depositionibus aliorum testium apparet, bene notauit *Giurba,conſ.Crim.37.num.41. & Ioseph.Seſſ.decis.Aragon.107.n.1.& 4.*

28 Secundo animaduertendum est, quod si testis dicat talem cognoui, quia luna lucebat, & ad calculum reuocatis diebus lunę, appareat lunam ea nocte non eluxisse, vel poluisse, vtique nihil probabit, imo testis ille de falso poterit puniri, vt ita etiam iudicatum fuisse attestatur *Ripa vbi ſupra,nu.47. verſ.Quare.*

§. QVINTVS.

De Testibus singularibus, maxime in causis fidei.

TRiplicem speciē singularitatis, cum D.D. nostris communiter distinximus *in 2.p. huius operis tit.6. §.6.* vnde hoc loco, quæ ibi dixi non repetendo.

29 Animaduertendum est, quod in materia fidei regulariter reus non conuincitur, ex testibus singularibus, ita *Farin. qu.64.nu.202.de testibus,& de hæresi, qu.188. nu.152.* & hoc generale est in omni etiam alia materia, *Lud. Gilhauſ.in arbore Iud. Criminali,c.6.parte tertia,de testibus,nu.92.& ſeq. bene Inquisitor Cantera in suis qu. criminal. c.2.de Prob.per testes,n.17. vbi ex Bald.l.Iusiurandi Cod.de testib.* ait quod testes singulares sunt, qui deponunt de diuersitate factorum, vel rerum, & quod ex his tantum probat vnus quantum Mille, ac propterea non possunt hi testes singulares si de Inditijs à delicto remotis deponant coniungi, neque ad effectum torturæ iuxta ea quæ dicam infra in tit.d.Indit.& torturа.

30 Solummodo controuertunt D. D. de testibus singularibus concludentibus plures species hæresis puta Luteranæ, an probent, quem esse Luteranum, in qua re constanter teneo quod non, & ratio concludentissima, & demonstratiua est, quia non potest esse aliquod genus, nisi in aliqua specie neque aliqua species, nisi in aliquo Indiuiduo, igitur non potest probari quis in genere Luteranus, nisi in Iudicio probetur aliquis specialis actus hæresis Luteranæ, at de nullo actu in indiuiduo constat legitime per duos testes, sed tantum per testes singulares, ergo ex dictis testibus numquam poterit dici probatum, quem esse hæreticum Luteranum,

num, & hanc sententiam tenuerunt, *Symon. de Catho. Inst.tit.64.n.70.& sequ. Pegn.comm.121. vers. cæterum omissa, cum alijs late allegatis à Farin. de testibus, qu.64. num.207. & de hæresi q.188.num.156. quibus addo ego, Morlam in Emporio Iuris, tom.1. tit.11.in Tralad. nu. 51. Maldonat. omnino videndum cons.9.p.1.n.58. & seq. Inquisitorem Canteram, de prob. per testes, c.2.n.17. vers. vnum tamen hic tractabo. et Ferdinandum de Castro Palao, in suo opere morali, tom.1. tract.4. disput.8 puncto 15, §.4.n.8. & seq.*

31 Si tamen ageretur de probatione alicuius actus successiui, & indiuidui saltem moraliter, tunc arbitrarer posse sustineri ex testibus singularibus posse resultare probationem plenam, exemplum potest poni, in vno teste qui vidit Titium laycum in Sacrario Sacris vestibus indutum, & in alio qui eodem mane vidit eundem ad altare recitantem Epistolam, ac demum in alio, qui eodem mane vidit Eleuantem Hostiam, hi enim testes videntur sufficere ad conuincendum Titium, quod Sacrum celebrauerit, *ita D.D. per me alleg. in dicto tit.11. §.4. num.17.* cum alijs cumulatis à Sousa in sua, quæst. vnica de testibus singularibus, *sect.2. num.20.* post Aphorismos Inquisitorum, & faciunt tradita à *Castro Palao vbi supra, num.11. vers. ad secundam confirmationem,* sic etiam si duo testes dicant se vidisse vnus post alium Immediate per rimulam Titium se carnaliter cum Berta comiscentem, vtique erunt contestes, quia deponunt de vnico actu indiuiduo, & successiuo, ita communiter D.D. longa serie allegati per *Rendinam in promptuario recept. sent. tom.1. titul.135. num.29. & per Aloys. Ricium, in praxi fori Eccles. resolut.402. Eliseum Danzani in suo tract. de Pugna D.D. tit. de testibus, n.18. & Vinium decis.24.num.27.*

Et ex his vna cū notatis per D.D. allegatos patet responsio ad rationes *Sousæ in dicta disp. de testib. singularibus, s. sect.2. per totum.*

33 Neque enim obstat ex Bulla Greg. XV. contra sollicitantes in confessione Sacramentali apparere posse reos illius criminis conuinci ex testibus singularibus.

Quia arbitrium damnandi hosce reos ex testibus singularibus in pœnam ordinariam relictum est Supremis Inquisitoribus, qui, ex quo supremam habent potestatem latas etiam dicuntur habere habenas, præterquam quod agitur de delicto, quod nec actu, nec habitu potest aliter probari, quam per testes singulares in quo propterea non est mirum si iuris regulæ non habeat locum, *Azeued. ad Regias Hyspaniæ const. li.4. tit.6. l.6. n.8.*

34 Non obstat quod hæreses sint inuicem conexæ, quia ad hoc respōdit Cantera vbi supra, cū ex facto non probato nō possit oriri Ius, neque vllus poterit dici hæreticus nisi plene probatis actibus hæresim inferentibus.

35 Non obstat etiam, quod locus, & tempus sint circūstantiæ extrinsecæ hæresis, vt arguit idem *Sousa, nu.16.* quia certum est hæresim in indiuiduo probandā, diuersitas autem loci, vel temporis diuersificat actum indiuiduum hæresis, *Castro Palao, vbi sup.n.11. vers.* Ad rationem dubitandi, Vbi vlterius etiā, & bene addit, quod licet locus, & tempus essent circumstantiæ extrinsecæ hæresis, non sunt tamē circumstantiæ extrinsecæ depositionis, cum faciant diuersas depositiones, cum enim testes deponūt de diuerso loco, & tempore, licet deponant de eadē hæresi, dicuntur singulares, vt notauit idē *Pegna loco allegato eum omnibus supra cumulatis, Maldonat. vbi supra, n.42. & seq. & Inquisit. Cantera in suis quæst. criminal. c. secundo de probat. per testes, qu.5.nu.3. vers.* Primo quando illis testes.

Colligitur etiam ex supradictis, quid dicendum sit, si cōtra vnum adsint quatuor testes omni maiores exceptione, singulares tamen in suis dictis, & deponentes de diuersis actibus eiusdem speciei hæresis.

36 Nam neque ex his Reum posse dici conuictum constantissime teneo ratione de quā supra, & ita docuerūt, *Pegna dicto comm.121. vers.* atque vt in hac quoque causa, vbi pulcherrima loca Narbonensis, & *Bitter. Concilij alleg. Castro Palao vbi supra, nu.11. & Royas de hæret. p.2. num.146. & seq.*

37 Colligitur secundò, quid dicendum sit, si huiusmodi testes sint concordes in substantia hæresis, & in loco, ac tempore, sed non in verbis formalibus, puta quia vnus testis dicit. Seium dixisse vsum sacrarum Imaginū esse abolendum, alius vero dicat Seium dixisse Sacras Imagines non esse adorandas, communis enim resolutio est hos testes esse contestes, ita *Farin. d.q.64. nu.216. cum alijs allegatis à Castro Palao, loco supra citato, numer.13.* vbi, huiusce rei pulcherrimam rationem adducit quod illa verba formaliter sunt eadem licet materialiter sint diuersa, & quod ob id teste non possunt dici formaliter diuersi.

38 Si vero ageretur de probanda Blasphæmia, quæ consistit in formalitate verborum, vtique testes essent singulares, & si in solo cortice verborum discreparent, ita *Farin. & Castro Palao vbi supra, latiss. videndus Maldonat. in Syluæ respons. lib.1. resp.9. in p.1. nu.50. & seq.* vbi quod, si vnus deponat Titium dixisse Seio, quod erat, *vn Cabron* Alius vero, quod erat, *vn Cornuto,* & tertius quod erat, *Cucho,* vtique sunt singulares licet illæ voces Hyspano Idiomate idē significent videatur hic auctor, quia certe in hac materia egregie loquitur, & *Sousa in Afforism. Inquisit. lib.2. c.6. §.1. nu.4.* quid quid in contrarium dixerit *Cantera in q. Crim. de prob. per testes q.1. tit. de plena probatione, n.8. fol.130.* vbi voluit, quod duo testes sint contestes, sz. vnus eorum dicat Seium dixisse, *reniego Dios,* alius vero, *reniego Iesu Christo.*

39 In dubio testes non singulares, sed contestes præsumuntur *Farin. dicta quæst.64. nu.317. & seq.* Et si vnus deponat Seium tali loco, & tempore adorasse Idola, alius vero idem dicat, sed de tempore non recordetur, vtique, & si simpliciter videantur contestes, tamen non possunt tales dici contestes integre, vt bene probauit *Cast. Palao, vbi sup. num.12. post Petram de fid. ex prob. alien. resolut. q.12. n.493. & num.756.758. & 877. Maldonat. d. respons.9. n.42. & sequentibus, sed maximè n.45.*

Firma igitur ex his stat conclusio, quod testes singulares in materia fidei non coniunguntur ad reum conuincendum.

40 Nec obstaret si diceretur, vnum testem singularem adminiculare depositionem alterius, & sic tot posse esse testes singulares, & adminicula, quę reum plane conuincant,

Nam depositiones testium singularium quamuis, ex mutuo consortio magis firmæ reddantur, attamē, quia ista maior firmitas cum à causa extrinseca, & accidentaria procedat, scilicet ex depositione alterius testis singularis, non extrahit primi testis singularis depositionem a probatione imperfecta, quā habet, sed eam relinquit in suo modo probandi, vt per belle ratiocinatur, *Castr. Palao d. puncto 15. §.4. n.16.*

41 Si tamen ageretur de hisce testibus singularibus maxime num. pluribus, & valde dignis coniugendis ad effectum torturæ, vel pœnæ extra ordinariæ Imponendæ vtique licite id fieri posse communiter concludunt, D.D. & præcipue D. *Guido Fulcodius in suis qu. ad Inquisitor. qu.14.* vbi late dixi in meis annotationibus, *Maldonat. d. resp.9. n.56.* vbi, quod ita passim seruatur in Tribunalib. S. Offic. Regni Hyspaniar.

§. SEX-

§. SEXTVS.

De Teste alium in contestem nominante.

DE hac re egregie more solito pertractat *Giurba*, *consf.23.fere per tot.& consf.37.n.26.& seq.*

42 Breuiter igitur dicendum est, quod testis vocans alium in contestem, qui contrarium dicit, nihil probat, & neutri in hoc casu creditur, *Rot.decif.337. num.5.post secundum vol.cons.Farin. Giurba*, qui alios latissime cumulat, *dicto consil.37.num.26.* vbi hoc intelligit, nisi dispar esset vtriusque testis conditio *Castill. decis.Regni Siciliae 161.num.29.* vbi, quod ille testis redditur suspectus de falso, an autem in hoc casu sit locus torturae, distinguendum est hoc modo, vel testis nominatus conuinci-
43 tur à duobus testibus, & tunc potest torqueri, *Mastrill. decis.192.num.1.Giurba,d. cons.23. nu.8.* vel conuincitur ab vno tantummodo, & quidem si agatur de probando inditio remotto, nullo modo deueniri potest ad torturam, *Mastrill.vbi supr. num.7.& Giurba, num.10* si vero allegatur de probando inditio propinquo, sunt si testis conuincitur ab vno digniore locus erit torturae, *Mastrill.& Giurb.ibid.Farin.de testibus, quaest.79.n.21.* Si vero testes sint dignitate pares neutri creditur *Giurba, vbi supra, num.13.* qui, & alios allegat, *& num.9.* bene aduertit, quod si à duobus nominatus in negatiua, tortus persistat, tunc, nec ipsi, nec alijs testibus, qui eum nominarunt credendum erit.

Si vero testis minus dignus alium nominet digniorem, qui neget tunc bene etiam notat *Giurba vbi sup.* quod credi debet digniori, nisi inditium alias absque dignioris testis depositio vtique praetermitti deberet, & ita pluries in M.C.V. decisum fuisse, ac obseruatum attestatur.

44 Quid autem dicendum sit de teste, qui ait talem Blasphemasse praesenti tali, qui negat fuisse praesentem, breuiter cum *Farin.de testibus, q.65.num.272.& seq.* dicendum est illum testem, & nihil probare, & de falso esse suspectum, nisi aliter videretur ex facti circumstantijs Iudicare debentis Religioni arbitrandum, & cum *Bald.in leg.testium, n.9.Cod.de test.* distinguendum inter praesentiam corporalem, & intellectualem, quis enim aliud mente cogitans, potest localiter in aliquo loco praeses esse.

§. SEPTIMVS.

De Testibus varijs, & contrarijs.

PAragraphus iste in duas partes est diuidendus in primam agemus de pluribus testibus inter se contrarijs, in secunda de vnico teste sibi contrario.

45 Quo ad primam partem Indubitata est conclusio D. D. quod testes plures inter se contrarij nihil probant, & se inuicem collidunt, *Farin.de testibus, quaest.65.num.2. & seq. Gilhaus. in Arbore criminali, cap.6. par.3. de testibus, n.99.Sousa in Afforism. Inqu.lib.2.cap.6. §.1. numer.12.*

46 Et tunc proprie contrarij habentur, cum in substantialibus ad inuicem sibi ipsis contrariantur, secus enim esset si tantummodo varij essent in accidentalibus, & in circumstantijs extrinsecis omnino, *Farinac. vbi sup. num.16.Gilhaus.nu.99.Sousa, num.13. & Camill.Borell.* qui alios latissimè cumulat *in sum. decis.to.2. tit.12. numer.9.*

47 In substantialibus autem contrarij habentur, cum discordant in loco, & in tempore, vt accidit in testibus Susannae *Daniel. capitul. 13. Borell. alios cumulans, numer.5.*

Item quando in verbis discordant, si agatur de probanda verborum formalitate puta Blasphaemia, *Sousa d.§.1.n.15.& Farin. n.28.* & nos supra, si tamen in formalitate verborum concordent testes, sz. vnus plus alio deponat non habentur varij, nec contrarij, vt bene probauit *Giurba, consf. decisiuo, 63.n.29.*

48 Et quia DD. nostri in hac materia nihil habent in ore frequentius, quam quod dicta testium non sunt cauillanda, *Paris.consf.87.num.41. vol.3.Rot. decis.321.nu.4. par.2.in recent.* sed potius coadiuuanda, *Farinac. dicta quaest.65. n.74.* vbi fieri possit concordanda, *c. cum tu, ibi Canonista de testibus, Alex. cons. 190. num.1. lib.7. Clar. q. 57. vers.* Quartus casus Caesar de Graffis, *decis. 4.de testibus, Rot. decis.259. num.12.* post secundum volumen consiliorum, *Farin. & decis.167. n.15.p.1. in recentioribus*, ideo vtile admodum erit videre quomodo praedicta intelligantur.

49 Et imprimis quidem animaduertendum est quod vbi in testibus contrarietas sit euidens, vel patens tunc non est locus concordiae in testibus, sine etiam, in vnico teste sibi ipsi contrario, ita *Bald.l.sed, & si reum ff.de iure iur. Fel.d.cap.cum tu, n.1.versic.* Et procedit secundum istos *Inquisitor Cantera, cap.2. de vera confess.n.25. in fin.fol. mihi 86.Farin.quaest. 66. num. 320.* Prout nec fieri concordiam in teste, nec testibus suspectis de falso, passim docuerunt scribentes, *Alex.consf.154.num.7.lib.5.Nat. consil.315.num.10. & 11. & Crauett. consil.665. num. 17.Clar.§.fin.quaest.23.* in principio, qui omnes concludunt istos testes diligentissime interrogandos, etiam super circumstantijs impertinentibus, vt puta si tempus erat clarum, vel nebulosum, quibus vestibus reus erat indutus, cuius coloris, &c. vt eos in verbis Iudex capiat, & ad veritatem indagandam melius deueniat.

51 Vbi autem concordiae sit locus sane illam fieri posse per multiplicationem actuum dixit originaliter *Ab. dicto cap.cum tu, num.2. Farinae. quaest.62.num.38.per distinctiones, & diuisiones, Bart.in prima consf. Cod. Pegna, in praxi Inquisitorum, lib.2. cap.45. num.1.* per verborum impropnietatem, & sub auditos intellectus, *Rim. Sen. consil.63. num.11. lib.1. & consil.56. num.6. Petra de fid.ex prohibita alienatione resultantibus, quaest.12.nu. 956.Pegna ibid.num.2. & Farin.d.quaest.65.num.43.48. & seq.* per principium, & finem actus, ac generaliter omnibus illis modis quibus contraria Iura, & leges solent concordari, *Farin. vbi supra*, alios latissime allegans, *n.55.& 59.& seq.*

An autem in testibus haec concordia sit facienda non solum, vt euitetur periurium, sed eriam vt contrareum probent, insignis est D.D. nostrorum controuersia.

52 In qua quidquid sit in ciuilibus, in quibus *Rot. magis comm-sequitur opinionem Bart.in l.Gallus §.Ille casus ff. de lib. & Posth.* quod testes concordentur, etiam ad effectum probationis, vt videre est, ex *Verall. decis. 270. num.7.p.3.Puteo dec. 28. lib.3. in Margine, vers. quo ad Bernardinum Sanctae mem. Greg.XV. decis.354.n.14.& Rot.decis.688.n.5 p.2. in recent.*

53 Quidquid etiam sit in foro saeculari in criminalibus in quo communiter fere consenserunt scribentes in contrariam sententiam, quod sz. fauore Rei, concordia fiat in testibus, vt euitetur periurium, non vt contrareum probent, vt videre est ex *D.D. alleg.à Farin d.q.65. n.77.Gilhaus.loco sup.cit.n.101.Camill.Borell.tit.12.nu. 13.& Sousa, c.6.n.21.* qui alios allegant.

54 Vel quaeritur, an testes, ad concordiam reducti tantum probent, quantum facerent alij testes, qui non paterentur hanc exceptionem, & tunc dicendum, est quod sine difficultate non tantum probant, ita *Pegna, dicto cap.45.*

cap.45.num.11. Bene Cantera dicto loco allegato proxime, numer.27. in fine vers. sed circa opinionem, vbi huiusce rei eam euidentem rationem adducit, quod huiusmodi testes sic concordati, non sunt contestes de se, cum de se non contestentur, sed per interpretationem, & concordiam vnde ex eis non potest resultare probatio luce meridiana Clarior, in criminal. de necessitate requisita.

Vel quæritur, num ratione concordiæ probent aliquid plus, quam non probarent, si non essent concordati, & in hoc casu arbitror omnino respondendum affirmatiue, eo eodem *Cantera vbi supra, vers.* non ex concordia, tum quia ex concordia aliqua probatio resultat, quæ non resultaret, sine ea, ex eo, quod tunc testes se ipsos colliderent, (vt ibidem ait Cantera) tum quia de iure Canonico, verior est opinio, quod concordentur testes etiam ad effectum probandi, vt animaduertit, *Fariu. vbi sup. n.79. Et Sousa, nu. 19. vers.* Secundum Ius Canonicum.

56 Quanta autem fides istis testibus sic concordatis sit adhibenda, vtique in arbitrio positum est Iudicantis, vt nobiliter obseruauit *Boss. de opposit. contra testes, n. 11. vers.* Vbi tandem, qui alios allegat.

57 Testibus vero inter sese contrarijs, seu varijs existentibus, quibus magis credendum sit benignum lectorem remitto, ad *Farin. dicta q.65. p.3. per totam.*

58 Quo ad alteram autem huiusce, §. *patrem de* vnico teste sibi ipsi contrario, seu vario, regula pariter negatiuà constituenda est, quod huiusmodi testi nullo modo est fides adhibenda, ita *Fariu. de testibus, q. 66. num. 13. Cantera loco proxime alleg. numer. 25. vers.* sit inquam primus casus, *Sousa in Afforism. Inqu. lib.2. c.6. §.7. n.54. & seq. Gilhausan. d.c.6. p.3. n.107. & seq.* Hæc tamen regula intelligenda est, & declaranda eo modo, quo supra declarauimus contrarietatem seu variationem testium.

59 Quia tamen sæpe numero testis variationem suam tegit sub velo correctionis, ideo sciendum est testem posse incontinenti d. suum corrigere, idest antequam exeat à præsentia Iudicis eum examinantis, ita *Sousa, d.c.6. §.4. n. 66. Bellon. Papiens. de his quæ fiunt incontinenti, lib.1. ca.20. fere per totum, Rutger. Rulant. de comissarijs, & comissionibus Cameræ Imperialis, p. 2. lib.2. cap.29. per totum vbi ex Sycardo in l. optimam, n.2. Cod. de contrah. & comit. stipulat. obseruat.* partes maximas esse Iudicis in hac materia inconsideranda qualitate, fide, & dignitate testis se ipsum corrigentis, *Cantera loco alleg. n. 25.* vbi, quod talis correctio incontinenti facta admittitur etiam sine ratione.

Vbi vero correctio hæc incontinenti non sequitur non admittitur, nisi allegata aliqua sufficienti ratione correctionis, *Sousa, n.65. Cantera Bellon. & alij supra allegati locis indicatis.*

60 In foro nostro S. Officij habemus textum, in cap. accusatus de hæreticis in 6. §. licet, quo canetur, testem in hæresis causa deponentem, qui primo veritatem celauit Iuratus, posse post modum dictum suum corrigere deponendo contra se, & contra alios. Si (ait Papa) manifestis inditijs, appareat talem non animi leuitate seu corruptione pecuniæ sed zelo fidei orthodoxæ dictum suum velle corrigere, ac quæ prius tacuerat reuelare in fidei fauorem, (nisi aliud obsistat) stari debet tam contra se, quam contra alios attestationibus eiusdem.

Ex hoc textu colligunt, D.D. speciale esse in hoc Tribunali, quod in fauorem fidei secundæ testis depositioni stetur, ita *Barbosa Modernus, ibi qui alios cumulas P. Sanctarellus de hæresi, c.38. dubio vnico, n.12. P. Diana, p.4. resolut. moralium, tract.7. resol. 22. vers.* sed quia dictum est, post *Pegnam in 3. p. Directorij, comm. 114. & Farin. de hæresi, q.188. n.87.*

Et vere hoc est speciale in S. Officio, quia regulariter statur primæ testis depositioni, secundum doctrinam *Innoc. in cap. præterea, de testibus cog. & Abb. in cap. veniens il secundo de testibus, quam sequutus fuit Decius cons.174. num.7.* & in Statu nostro Mediolani ex duabus contrarijs eiusdem testis depositionibus illi statur, quam confirmat testis in tortura vt dixit *Clarus, §. si.qu. versic.* sed quid si testis, ibi in hoc tamen Ducatu.

Bene verum est, quod dispositio dicti §. lz. vti specialis intelligenda est, vt procedat in suo casu, in quo præcisè loquitur videlicet cum testis primo hæresim tam contra se, quam contra alios negauit, mox zelo fidei eandem reuelat, secus enim dicendum esset, si primo
61 contra se, & alios deposuisset, & postea depositionem vellet reuocare; ita enim communiter *D. D. text. illum intellexerunt, vt videre est, ex Barbosa, ibid. numer.17. Treuisan. decis.39. numer.13. lib.2, P. Diana vbi supra, versic.* verum his non obstantibus, *Sanctarell. dicto cap. 38. numer.12. versic.* præterea statur secundo dicto, & *Castro Palao in opere morali, tom.1. tract.4. disp. 8. Punct.15. §.1. num.3.* & hoc idem manifeste etiam colligitur ex hoc eodem textu, *ibi*, contra se, & alios suos complices deponendo, & ibi, stari debet tam contra se quam contra alios.

Et quamuis contrarium sentiant, *Symancha de Cathol. Instit. tit.64. n.56. & seq. & in Enchirid. Ind. Violatæ Religionis, titulo 36. n.4. Mart. del Rius disquisit. Magicarum, lib.5. sect.5. versic.6. Malefici. Farin. d.q. 188. n. 95. & seq. & Sousa in Afforism. Inquisit. lib. 2. cap. 9. num.4.*

Attamen horum D.D. opiniones facili negotio conciliari possunt, vt prima pocedat etiam si testis in secunda depositione reuelando se, & alios, nullam allegat, vel probat causam reuocationis suæ depositionis ex interuallo factæ, vt enim huic secundæ depositioni stetur solus fidei nostræ fauor attenditur.

Secunda vero procedat cum reuocans suam depositionem, quia se, & alios hæresis crimine grauauerat non solum allegat, sed etiam probat errorem, & alias suæ reuocationis causas, vt enim supra vidimus testis, quandocunque etiam ex interuallo allegata, & probata iusta causa potest reuocare suam depositionem.

62 An autem testis, qui in prima depositione vnum dicit, In secunda vero aliud, puniri debeat, & quomodo ab Inquisitoribus dixi, in additionibus ad secundam partem huius operis *tit. 27. in appendice post. §. 13. vbi ex Cantera, quæst. crim. p.2. q. 12. de Reo, num. 5. vers.* Et idem dicerem, pospi decis. Inquisit. Conchensis in hac materia satis insignem.

§. OCTAVVS.

De Teste deponente super negatiua.

NEgatiua alia est vaga, alia coarctata loco, & tempore, vaga dicitur cum reus generaliter intendit probare se non Blasphæmasse coarctata vero cum vult probare se tali die, & loco, & hora non Blasphæmasse.

63 Hoc supposito communis dist. D. D. est, quod testis super negatiua vaga nihil probet quia, negatiua vaga non cadit sub sensu, & de sui natura est improbabilis, ita *Farin. de testibus qu. 65. numer. 221. Bobadill. in sua Politica, tom. secundo, lib.5 cap. 1. num.114. Veral. decis. 284. p. 3. Franc. Marcus decis. Parlamenti delphinalis 266.* vbi quod talis testis non caret suspitione falsitatis, S. mem. Greg. XV. *decis.325. num. 8.* loquitur de negatiua non admodum coarctata vt puta ad tempus vnius mensis.

64 Si vero agatur de probanda negatiua coarctata ad breue tempus (in quo iudicando multum potest religio iudicantis,) vtique testes super ea inducti bene eam possunt probare, ita D. D. omnes supra allegati, *Mascard. de probat. conclus.* 1091. *vbi addentes Afflict. decis.* 324. vbi pariter addentes *Marius Muta, decis.* 38. *nu.* 8. *qui alios cumulant*.

65 Animaduertunt tamen D. D. in hoc casu testes deponendo super hac negatiua non solum debere remouere sensum ab actu dicendo talem tali die, hora, loco, &c. non blasphæmasse sed etiam vlterius debere remouere actum a sensu, dicendo quod non potest esse, quod blasphæmauerit, quin ipse audiuisset, *Farin. d. qu.* 65. *nu.* 223. *Ludou. Gilhauf. in arbore Iud. Siuili, ca.* 6. *p.* 1. *de probat.* §. 327. *verf.* negatiue tempore, & loco, *Modern. Barbos. in c.* 3. *loco num.* 4. *de testibus, qui alios allegant*.

66 Est tamen alius modus ad reorum defensam probandi negatiuam indirecte, probando sz. die commissi criminis, in hac nostra Ciuitate Cræmonæ, Reum fuisse Mediolani, & tota illa die secum fuisse testes, *Farin. vbi supra, n.* 216. *& seq. Gilhausen. ibid. vers.* Secundo indirecte, & Portules, qui bene loquitur in hac materia ad repertorium Molini super ritibus, & obseruatijs Regni Aragonum, *p.* 1. *verbo accusatio, nu.* 337. *& seq. fol.* 79. iste tamen modus probandi negatiuam non releuaret maleficum, & solitum conuersari cum Dœmonibus, vt bene notat *Cantera, de Reo, q.* 12. *n.* 2. *vers.* & ibi tractaui quando persona esset malefica.

Occasione tamen huiusce negatiuæ, quæri pôt de pulcherrima quæst. de qua agit *Bonadill. loco allegato*.

67 Quid nempe dicendum sit de eo, qui à duobus testibus grauatur, quod tali die, loco, & hora, & præsentibus alijs duobus blasphæma verit, si alij duo in contestes dati id negent addendo, quod non potest esse, quod ille blasphæmauerit, quin ipsi audiuissent, in qua re Bonadill. bene concludit, quod ex quo testes deponunt super negatiua coarctata, & remouent actum à sensu *Borel. in summa decis. tom.* 2. *tit.* 14. *num.* 68. & fauent reo vtique isti testes erunt præferendi testibus quod etiam generaliter de testibus super hac negatiua coarctata deponentibus dixit *Farin. cum allegatis ab eo d.* 65. *nu.* 224.

Ego tamen in hoc foro S. Officij si similis casus contingeret nec alia probationes possent haberi, reum si carceratus esset fideiussori relaxarem, de se consignando Inquisitori singulo mense per aliquod tempus puta per biennium, vel vbi fideiussorem inuenire non posset sub simili præcepto, longo enim, vsu competu est in hoc foro aliquando cursu aliquo temporis delictorum veritatem patefieri, quæ per quascumque diligentias in actu formationis processus factas minime potuit haberi.

§. NONVS.

De Testibus falsis.

PRæterea ea quæ dixi in hac materia in 2. p. huius operis, titulo de varijs delictis ad forum S. Officij spectantibus, §. 13. & in addit. ibidem §. seq.

Animaduertendum est Primo loco, quod DD. non leuiter controuertunt, num testes falsi puniendi sint etiam si eorum attestationes sint nullæ & quidem verior sententia est, quod extraordinaria pœna puniri de-

68 beant, non ordinaria, vere enim Iudicem offendunt *Farin. de testibus. q.* 67. *n.* 193. 219. *& seq. Ferd. de Castro Palao, in opere morali, tract.* 4. *disput.* 8. *puncto* 15. *§ sexto, n.* 13.

69 Secundo Notandum, testem deponentem, falsum non in substantia negotij, sed in circumstantijs extrinsecis, non esse puniendum pæna falsi ordinaria, sed extraordinaria arbitrio Iudicis, & Inquisitoris, ita *Auend. de exequendis mandatis Regum Hyspaniæ, lib. secundo, cap.* 27. *num.* 19. *Portules ad repert. Molin. super ritibus, & obseru. Regni Arragonum. par.* 4. *in verbo, testis, num.* 56. qui alios allegat, *Vnde dicebam, in* 2. *parte titul.* 17. §. 13. *num.* 42. *versic.* Quarto sciendum, eadem pœna

70 extraordinaria quamuis graui puniendum esse testem qui super generalibus interrogationis puta an sit affinis negatiuè respondet, quod idem docuerunt *Gramat. decis.* 43. *num.* 5. *& Elisæus Danza alios cumulans, de pugna Doctorum, titulo de Testibus num.* 27. *&* 28. An autem

71 talis testis aliquid probet dicendum est, quod non si negatio illius, vel affirmatio tribuit, vel minuit fidem test. *Farin. d. q.* 67 *n.* 125. *seq. Sousa in Aforism. Inquisit. libr.* 2. *c.* 8. *n.* 13.

Quia tamen casus his testis falsi super generalibus frequenter potest accidere cum examinatur ad defensam, ideo diligenter animaduertere debent Inquisitores in hac materia an talis testis inciderit in fautoriam, fauendo hæretico carcerato.

72 Tertio notandum testem falso deponentem in vno capitulo, & articulo nihil probare, neque in alio articulo, ita *Portules ad repert. Molin. loco supra allegato, n.* 60. *Farin. quæst.* 67. *n.* 111. *Sousa capitulo octauo, num.* 11. & ratio est quia depositio testis ratione Iuramenti est indiuidua.

73 Quarto notandum, tunc demum esse locum pœnæ ordinariæ in crimine falsi, cum probationes sunt euidentes, & necessariæ nam si tales non sint locus solummodo erit pœnæ extraordinariæ, *Farin. num.* 74. *& seq. Sousa d. c.* 8. *n.* 9.

74 Quinto falsi iudicantur testes, qui pecuniam receperunt, vel pro testificanda veritate, vel pro subtrahendo se a testimonio ferendo, *Cantera late in suis quæst. criminalibus par.* 4. *cap.* 8. *de falsitate num.* 45. *vers.* Quomodo casus est, *Farin. d. quæst.* 67. *num.* 236. *& seq.* vbi quod iste testis præsumitur corruptus, nisi pecunias accepisset pro expensis proprijs, puta quia gratia testimonij ferendi longum iter esset suscepturis, quamuis enim munus testis sit gratis veritatem deponere *Præses Abauo in praxi*, §. *falsum, num.* 135. attamen verum quoque est, quod munus testis non debet ipsi testi esse damnosum, & sic non debet ad locum longinquum examinis venire suis expensis partis petentis illum examinari, & quidem cum expensis correspondentibus qualitati ipsius testis, *Danza dicto tit. de testibus, numer.* 29. *& seq.* vbi addit, quod nobiles, senes, vel valetudinarij venire debent æquestres, & non pedestres, prout ita decisum fuisse in Sacro Consilio refert *Vrsill. ad decis.* 135. *Afflic.*

Si tamen testis in veritate deposuerit, sed id fecerit mediante pecunia iste testis non poterit dici falsus, quia verum deposuit, extra ordinem tamen erit puniendus ad similitudinem Iudicis, qui pecuniam accipit, vt iustam sententiam ferat, *Præses Abauo, vbi sup. num.* 133. *& seq.* quia quidquid gratis fieri debet si per pecuniam fiat vtique turpiter fit *l. si ob stuprum*, §. *si tibi, vbi glos. ff. de condict. ob turpem causam*.

75 Sexto in hi testibus falsis puniendis in Sancto Officio multa animaduertenda sunt quibus *Pegna in director. par.* 3. *comm.* 122. an eorum dicta sint nulla, inualida, & irrita, an & quantum parti nocuerint, an falsum deposuerint, an verum sed falso, quia sibi ignotum, cuius qualitatis sint ipsi testes, an rustici, an nobiles, an sagaces, an simplices, an probationibus claris conuicti, an præsumptionibus solis grauatis, an sponte se in Sancto Officio detulerint, an potius conuicti, vel grauati inditijs comparuerint, vel capti fuerint, ex his enim vel augetur, vel minuitur ordinaria eo-

Z rum

rum pœna, bene *Pegna vbi supra*, *Castro Palao*, *dicto puncto decimoquinto*, §.6.n.13. vbi de falso teste sponte comparente mitius puniendo *Sanctarell.c.39.dub. 3. n. 20.in fi.qui alios allegant*.

76 Septimo notandum, quod pœna ordinaria horum testium, corruptorum, subornatorum mandantium, & consulentium ex stylo Supremi Tribunalis de Vrbe est triremium, ad tempus, vt dixi *in sæpe cit.* §. 13.*& notant Bariola in Affo rism.in verbo,testes*,§.8. *& Diana resol. moral. part.4. tractat.7. resol.16. qui, & alios allegat*,& attestatur in sua Inquisitione quendam regula-

77 rem falsum testem, & qui alios ad falsum deponendum in S.Officio subornauerat fuisse damnatum ad triremes decennales, & fœminas complices fuisse fustigatas, & sex annorum exilios mulctatas, & generaliter de punitione falsorum testium videatur *Eruditiss.& Doctiss.Bouadill.in sua Politica,lib.5.c.2.n.75.& seq.* vbi more suo per egregie loquitur.

78 Testis vacillans, Licet falsus non sit attamen est de falsitate suspectus, & vacillans dicitur qui dubitatiue, vel cum timore loquitur quique duo proponit varie, & nescit eligere, quod verius sit ex illis duobus, ita *Pegna in praxi Inquisit.lib.2.c.43.num.1.& 2.vbi ex Zanch.de hæret.c.14. numer.3.* quod huiusmodi testis potest ab Inquisitore torqueri, bene *Rutger. Rulant. de Comiss. Cam.Imper.p.2.lib.2.c.26.nu. 2. & seq.* vbi, quod in hoc casu Iudex obijcere debet testi vacilanti, errorem suum, pœnas Iuris in quas incurrit, & contrarietatem in suis dictis, moxque eum hortari, vt rectius deponat, comminata etiam ei pœna pecuniaria carceris, & Torturæ.

§. DECIMVS.

De ratione per testes in eorum dictis alleganda.

Prudentis Iudicis partes esse à teste rationem sui dicti exquirere docuerunt *Rutger. Rulant. de Com-*

79 *miss.Cam.Imp.p.2.l.2.cap.22.numer.2.* vbi ait hoc procedere, nisi dictum testis in se rationem contineret, *Farin.q.70.numer.1.* vbi, & alios allegat, & conclusionem firmat regulariter testes sine ratione deponentes, nequaquam probare, l.sola testatione Cod.de testibus, vbi hoc notant scribentes, ratio autem legitima testis desu-

80 mi præcipue debet à sensibus visus, vel auditus, vt & supra in principio Tituli dicebamus, & latissime tradidit *Farin.d.q.70.n.127.& seq.& Rutger.Rulant.d.c.22. n.12.*

81 Controuertunt tamen scribentes an testes etiam non interrogati debeant rationem d.sui reddere, in qua re ne longior sim plusquam instituti nostri ratio requirit, dico, quod in criminalibus, dum testes deponunt de his quæ Inditio tantum intellectus percipiuntur vtique etiam non interrogati debent rationem dicti sui reddere, *Farin.numer.6.& seq.& Rutger.numer.17.* qui alios allegant, & latissime enumerant casus, in quibus testes etiam non interrogati debent rationem reddere dicti sui, vel non, & in quibus eam non reddentes probent vel non, bene *Cantera videndus in suis qu.crim.tangentibus probat.c.2.de probatione per testes dub. 8. num. 14.*

82 An autem sit bona ratio testis, *scio, quia vicinus*, vel, *quia consanguineus*, quia secundum doctrinam *Bart.in l. 1.n.15.si cert.petatur vicinus*, & consanguineus præsumitur scire facta vicini, & consanguinei.

Dicendum est, quod, quidquid sit in ciuilibus certe in Iuditijs criminalibus, cum testis eum dicta ratione deponens non probet, nisi præsumptiue, *Farin.d. quæst.70. numer. 185.* tantum enim probat testis, quantum ratio per eum adducta, *Sousa in Afforism. lib.1.c.6. n. 77. & Farin.n.14.* vtique reus ex dictis testibus numquam poterit puniri pœna delicti ordinaria, sed, ex traordinaria tantummodo, idem *Fariu.d.q.70.n.189.& Lud.Gilha.in Arbore Iudic.crim.c.6.p.3.n.134.*

83 Et in hac materia rationis allegandæ per testes aduerte, quod ex ratione iudicatur probatio testis, vnde si testis dicat credo, quia vidi, testis, erit de visu, si autem dicat scio certo vel hoc est verum, quia sic credo testis erit de credulitate, *iuxta alleg.à Farin.de testibus, quæst. 68.num.72.& Rutger.Rulant.vbi sup.numer.4.* ait quod ratio testis, ipsius dictum saluat, vel destruit, vnde in

84 contingentia facti in nostra Congregatione Cremonæ duo testes, qui deposuerant Titium non esse coniugatum, quia si fuisset coniugatus ipsi id vel ab ipso, vel ab eius affinibus intellexissent, habiti fuerunt pro testibus de credulitate ex ratione, per ipsos adducta quauis in dicto principali deposuerint per verba, *son sicuro*, & sic dicebatur istos testes non posse redargui, de falso,

85 nisi ex ipsorum confessione, quia semper possent dicere, nos sic credebamus, vt bene considerauit *Fariu. quæst. 67. numer. 69. vers.* sed certe, bene verum est, quod cum Titius Reus ex post repertus fuerit Polygamus, & ipsi duos testes in Polygamiam influxerint deseruiendo pro adminiculis iuxta *decis. Buratti* 10. alteri testi defuncto, qui deposuerat de morte primæ coniugis, quæ etiam vere mortua erat, sed ex post aliam duxerat, habiti fuerunt pro temerarijs, in modo depositionis dicendo, *son sicuro*, & ex eorum depositione super negatiua vaga tredecim annorũ deposuerant enim quod toto illo tempore Titius nunquam duxerat aliam vxorem præter primam, quæ iam mortua erat, & sic conclusum fuit hos testes excusandos à pœna falsi, verum aliqua pœna extraordinaria arbitrio iudicentium ratione temeritatis esse puniendos.

TITVLVS SEPTIMVS.

De Testibus quo ad examen.

SVMMARIVM.

1 *Testes Iurare debent, & sine iuramento non probant, num 1.*
3 *Iuramentum præstandum est tactis Euangelijs, etiam, à Clericis, qui alias Iurant tacto pectore, numer. 4. & 5.*
6 *Qui manus non habent quomodo Iurare debeant.*
7 *Si testis in S.Officio nollet deponere, quid agendum.*
8 *Monendi testes de iuramenti.*
9 *Examen faciendum ab Inquisitoribus, & loco Iuditij, n.10.*
10 *Quid agendum cum examinari debet testis cuius linguam nec Notarius, nec Iudex intelligit.*
12 *Testes examinandi in loco secreto, num. 13. vbi à quibus examen incoandum.*
14 *Solemnitas duarum personarum, quæ examini de iure antiquo interesse solebant non seruatur hodie.*
15 *Quomodo iuramentum à Notario scribendum.*
16 *Prius examinandi, qui plenius sunt informari.*
17 *Leues personæ exactius sunt examinandæ.*
18 *De quibus testes interrogandi.*
19 *Examen testium non interrumpendum.*
20 *Consilium Auctoris non spernendum.*
21 *Testes ore, & non scriptis deponere debent, nisi nesciant loqui, n.12.*
23 *Quid facere debeant Inquisitores, cum ad eos mittuntur denunciationes inscriptis.*
24 *De vultu testis diligenter intuendo cum deponit vbi quid*

quid agendum cum teste trepidante, & se se turbante.
25 *De considerando modo loquendi, & respondendi, testium.*
26 *Verba testium scribenda sunt à Notario, vt à teste formaliter proferuntur.*
27 *Integra testis interrogatio scribenda à Notario.*
28 *Testis scribere debet suam depositionem, & de vtilitatibus huius subscriptionis, & quid si testis nesciat scribere, n. 29. & 30. vbi quid obseruetur in Inquisition. Inquisition. Italiæ, & Hyspaniæ.*
31 *Secretum testi iniungendum.*
32 *De testis declaratione.*
33 *Testes ex animali in Inditio summario non probant nisi reputantur, numer. 34. nisi reus renunciauerit repetitioni.*
35 *Protestatio de habendo testes pro repetitis potest re integra reuocari.*
36 *Decisio Senatus Mediolani.*
37 *Testis repetitio requirit easdem solemnitates, quas examen.*
38 *Num testis repetendus possit se referre ad primum examen, & quæ obseruanda in hac relatiua repetitione testis ab Inquisitoribus, n. 39. & seq.*
41 *Quam caute primæ depositiones in S. Officio, sint testibus legendæ, & quæ praxis obseruanda n. 42.*
42 *Cum Iudex arbitratur non esse locum lectura primæ depositionis, & testis obstinate eam petit, quid agendum.*
43 *Decisio Senatus Sabandiæ.*
44 *Repetitio ab Inquisitore facienda.*
45 *Ante litem contest. quando sit locus repetitioni.*
46 *De teste qui in repetitione dixit contrarium eius quod dixit in primo examine, vbi quando sit locus torturæ.*
47 *De clausula saluo iure opponendi contra personas, & dicta, & an mortui non repetiti probent.*
48 *Decisio Senatus Mediolani, quod mortui probent non repetiti.*
49 *In Praxi sæpe fiunt confrontationes.*
50 *In S. Officio rarissime, & fere nunquam.*
51 *Quomodo reus in S. Offit. recognoscendus, & quid Cremonæ fuerit obseruatum ex ordine S. C. n. 52.*
53 *Quæ seruanda in confrontationibus remissiue.*
54 *Tortura testi datur à solo Inquisitore, cum contra reum ad sunt indicia, n. 55.*
56 *A tortura testis abstinendum, cum aliqua bona ratio testem excusat.*
57 *Testis præsens delicto si nolit delinquentem propalare torquetur, n. 59. vbi idem de eo, qui ait se non recordari de his de quibus probabiliter potest recordari.*
58 *In subsidium tantum testis torquetur.*
60 *Dictum testis in tortura non est necesse quod extra torturam ratificetur contra Baiardum.*
61 *De examine testium per turbam secundum stilum Franciæ & Sabandiæ.*
62 *Hic stilus est contrarius.*
63 *Publicatis attestationibus regulariter super iisdem non admittuntur noui testes fallit in causa hæresis, n. 64. vbi Decis. Senat. nost. in hac materia.*
65 *Quomodo edendus reo processus in S. Offit. vbi quod nunquam nomina testium eduntur, & de ratione.*
66 *Inquisitores etiam reo non opponente debent Inquirere de qualitate testium, n. 67. vbi quid seruetur in Inquisitione Hyspaniæ.*
68 *Quomodo in Hysp. reo publicentur attestationes.*
69 *Interrogatoria in multis regionibus non admittuntur in criminibus, & in specie Mediolani.*
70 *Ea reyecit auctor dum erat Proiudex Maleficiorum Cremonæ.*
71 *In S. Offit. indistincte interrogatoria admittuntur tam fisci, quam rei, & ita seruat Suprema Inquisitio Rom. n. 72. vbi de ratione.*
73 *An testis teneatur respondere interrogationi criminosæ.*
74 *Obseruantia Inquisitionis Hyspaniæ.*
75 *Testis à layco Iudice examinatus repetendus est ab Inquisitore.*
76 *De coactione testium ad se examinandum.*
77 *Inquisitores Illustrissimas mulieres debent examinare domi.*

Viso de personis, & dictis testium reliquum est, vt aliqua etiam de eorum examine annotentur.

§. PRIMVS.

De animaduertendis, & obseruandis ab Inquisitoribus ante examen testium.

MVlta ea quem non leuis momenti obseruanda sunt ab Inquisitoribus ante examen testium.

1 Et Primo quidem antequam testes examinentur debent Inquisitore deferente iurare tactis Sacrosanctis Euangeliis se veritatem omnino reuelaturos, tam contra se, quam contra alios, ita *Did. Cantera, in quæ. crim. de tangentibus probationes, cap. 2. de probat. per testes, numer. 1. Gilb. in Arbore Iud. Crim. cap. 6. p. 3. numer. 139. Gayl. pract. obsern. 101. numer. 1. latiss. D. D. in capit. tuis, de testibus, vbi modern. Barbosa alios cumulat*, & hoc extendit ad omnes testes quacumque dignitate pollentes, *Roder. a Cunha in cap. multis, dist. 44. numer. 3. Ruger. Rulant. de Camiss. Cam. Imper. p. 2. lib. 2. cap. 11.* qui omnes concludunt testes sine Iura-
2 mento examinatos nihil probare, & non sufficere ad validitatem examinis, quod testis post examen peractum Iuret, per *text. l. iusiurandi* ibi, *priusquam perhibeant testimonium*, ff. de testibus, cum alleg. a *Barbos. in c. fraternitatis, n. 6. eodem tit. & Roderic. à Cunha loco prox. allegat. & Bellono Papiensi de his, quæ Incont. lib. 1. c. 115.*

3 Dixi in hoc iuramentum præstandum esse tactis Sacrosanctis Euangeliis, id enim expresse docuit *Glo. in c. fraternitatis in verbo iuramenti de testibus, cum aliis allegatis a Barbos. ibi, n. 7. & quamuis Clerici in Sacris so-*
4 *leant iurare tacto pectore, Carol. de Grass. de effectibus Clericatus effectum, 36. per totum.*

5 Attamen hoc non habet locum in causis grauibus, & sic in S. Officio in quo causæ sunt grauissimæ, *ex doct. Abb. in c. vltimo de Iuramento calumniæ, quem sequutus fuit Conar. in c. quamuis pactum, p. 1. §. 1. n. 3. & Carol. de Grassis in dicto tractatu effectu 10. n. 45.* & ita in S. Officio passim practicatur, quod etiam Sacerdotes iurent tactis Sacrosanctis Euangeliis.

Ex hac iuramenti datione per tactum scripturarum, Euangeliorum facienda, colligit Bald. in cap. cum causam, col. 10. de testibus, quem sequuti fuerunt *Campeg. te testibus, Reg. 135. Mascard. de prob. tom. 3. concl. 1358.*
6 *n. 42.* quod qui non habet manus, quia ei sunt incisæ non potest testimonium dicere.

Ego tamen si talis casus occurreret in S. Offic. consulerem Inquisitoribus, quod reciperent iuramentum illius testis per procuratorem specialiter ab eo constitutum ad iurandum, ita enim obseruari in Cam. Imp. nõ obscure innuit *Rutger. Rulant. de Comiss. Cam. Imp. p. 2. lib. 1. cap. 11. numer. 52.* potest enim quis etiam per procuratorem iurare, vt probat Rom. Sing. 8. per totum, & vlterius cogerem etiam ipsum testem ad iurandum viua voce de veritate dicenda, quoniam cum iuramenti substantia consistat in inuocatione Diuini nominis, vt bene explicat *Sanch. in præcepta Decalogi, l. 3. cap. 1. numer. 1.* ad illius essentiam vtique

commen.in cap.Eccl.S.Mariæ de Const.Banniti possunt examinari ab Inquisitor.sicuti cum banniti examinantur extra locum Banni, cum delictum, non est aliter probatum, quam per contumaciam, *Farin. nu.334.* ita poterunt examinari in S.Officio, quod cum Tribunalibus secularibus nihil habet commune.

38 Nec vllo modo dubitari potest, quin Inquisitores possint validum saluum conductum concedere cuicumque Bannito à Principe seculari, vt possit se expurgare in S.Officio, vel vt valeat vti testis examinari, tum quia de Iure cõmuni id potest quilibet Iudex inferior, (quidquid sit de consuetudine) *Clar.qu.32.vers.* Sed hic quæro, *Farin.qu.29.nu.82.Guazzin.de defens.reorum tom.1. deff.12.nu.58.vers.* Iudex, igitur id multo magis concedendum est Inquisitori in causis fidei, qui, & maior est, quocumque, Iudice Sopremo sæculari, & in causis fidei libere, & omni omnino impedimento Iuris, & facti sublato procedere potest, tum quia Iudex debet assecurare testes, quos vocat, *Foler.in pract. verbo, capiat infor. nu.52.& Baiard.d.qu.32. n.36.* Atque hoc iure vtimur, & de hoc *text.in c.Hortamur,3.q.9. vbi Glos.& Turrec. latissimè de materia videndus Portules ad repertorium Molini super ritibus,& obseruantijs Reg.Aragon. tom.1. verbo accusatio nu.138.& pluribus seq.* vbi de hac securitate testibus per quoscumque Iudices concedenda, & *Sess.de inhibit.cap.1.§.5.num.67.sequ.*

§. NONVS.

De alijs testibus Infamia laborantibus.

CErtissimum est in causa hæresis infamiam, siue iuris, siue facti non repellere testem in totum, iuxta sæpe citatum *cap.in fidei fauorem de hæret.in sexto,* quãuis de fide testis aliqualiter diminuat.

39 Inter hos infames enumerantur Vsurarij, *l.Improbũ, vbi Bald.Castr.& alij, Cod. ex quibus causis infamia Irrogetur, Peguer. decis.31. num.1.* Ideo extra forum nostrum S.Officij à testificando repelluntur, *Clar.in §.Vsura, vers.* punitur etiam, *in fin.& Farin.de testibus, quæst. 56.num.352.& sequ.*

40 Spurij, qui nisi sint probatissimæ vitæ, Religiosi, vel Nobiles, & magnæ conditionis, vti infames infamia facti, licet non repellantur, in totum non sunt tamen testes omni exceptione maiores, *Farin.nu.400.& seq.*

Blasphematores consuetudinarij non ex Ira solum, vel publici ante etiam condemnationem, *Farinac.ibid. num.414.& sequ.*

Lusores consuetudinarij, in ludis prohibitis, nisi ageretur de probandis gestis in ludo, *Farinac.vbi supra nu. 427.& sequ.*

41 Ebrij penitus, non autem tantum vino exhilatati, *Farinac.num.434.*

42 Histriones Arenarij, vel Bestiarij, *Farinac. numero 439.*

43 Apostata à Religione, quia infamis periurus, & Excomm. *Farinac.numer.444.sequ. Ricciull.de iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium, lib.8. de Apostatis.*

44 Fustigati, qui etiam si viuerent mille annis nunquam possent esse testes, vt ait *Mascard.de probat. concl.1356. num.33. & Farin.vbi supra, num.456.*

45 Decocti, seu falliti, proditores, calumniatores, prodigi, & alij de quibus apud *Farinac.loco citato, numer. 446.& sequ.& Modernus Barbosa, in cap.2.in verbo etiã vilissimi, num.3. & pluribus seq.* vbi Alphabetico ordine omnes istos enumarat, qui ratione Infamiæ à testimonio repelluntur.

46 Accusatus autem, vel carceratus pro aliquo delicto, accusatione pendente à testimonio repellitur, præterquam in casibus exceptuatis *cap. fin. de testibus, l.in testimonium, ff.eod.tit.Farinac.qu.46.num.167.& seq.Gilhaus, d.cap.6.par.3.numer.46. Modern.Barbos.d.cap.fin. nu.2.& cap.2.nu.7.vers.*Carceratus, *Sousa in Afforism. Inquisit.lib.2.cap.13.num.18.*

§. DECIMVS.

De Teste Minores.

47 MInor vigintiquinque annis, & maior vinginti in Criminalibus est testis idoneus, nec patitur, exceptionem ætatis, *text.est in l. in testimonium, l. secunda, ff. de testibus vbi dicitur,* quod accusator non debet adducere in testem illum, qui minor est viginti annis, igitur à contrario sensu poterit Accusator maiorem viginti annis in testimonium adducere, ita *Farinac.cum alleg.ab eo de testib.quæstione 58. num.10. & 19.& seq. Gil.d.cap.6.par.3.de testibus, num.59. Gregor.Lopez.l.9. tit.16.par.3.& Inquis.Cantera, dict. cap.2. de plena probatione, numer.40.*

48 Minor 20. annis, & maior 14. in Criminalibus regulariter à ferendo testimonio prohibetur, *Farin. vbi sup. nu.10.cum alleg.ab eo, quibus Addo, Vuesemb.in Paratitlis Pandectarum, tit.de testibus, num.3. Gilhaus. num. 58.Cantera loco citato,* hoc tamen limitatur, vt non procedat, in casibus de quibus infra.

49 Minor 14.annis proximus pubertati habens scilicet annos decem cum dimidio iuxta not. à D. D. in Auth. Sacramenta puberum *Cod.si aduers. vendit.* vtique regulariter testis esse nequit, quia Impuberes regulariter lubricum habent consilium, quia ætas illa facilis est ad mẽtiendum, & quia eis Iuramentum deferri nequit *l.qui Iurasse, de Iur. Iur.* quæ sunt rationes adductæ *Vuesemb. Vbi supra, & Farin.ibid.num.3.ita, I.C.l.3. lege Iulia, ff. de testibus, & Lud.Gilhaus, nu.57.*

50 Supradicta tamen non procedunt cum sumus in casibus in quibus veritas aliter haberi nequit, ita *Farinac. numer.29. & sequ.Gilhaus, numer.60. Cantera, numer. 41.* qui alios allegant, & loquuntur, etiam in Impubere doli capace.

51 An autem in hoc casu Impuberes aliquid probent dico certum esse hos Impubere non esse omni exceptione maiores, vt late probauit *Farin.n.14.vbi reprobat Marsilium, qui in l.Infans, n.42. Cod.ad l. Corneliam de Sicar.* ait in praxi ex dicto duorum Impuberum fuisse occisorem eorum matris punitum, & Igneum *l. excipiuntur, n.37. ad Syllan.* vbi ait dictum filij annorum 12. profuisse, & sufficiens fuisse ad torturam Patris sui, qui ipso præsente Vxorem suam occiderat.

52 Dico secundo regulariter, dictum huiusmodi Impuberis non admittitur ad probandum sed tantum vt prosit ad veritatem indagandam, ita *Clarus in praxi §. fin. quæstione 24. num.17. Faber.in suo Cod.lib.3.tit.15.deff. 12. in annot, num.2. Farinac. vbi supra, nu.43. 44. 48.& num.52.* vbi hoc limitat, vt non procedat cum adsunt adminicula, & præsumptiones.

53 Dico Tertio aliquando dicta istorum Impuberum admittuntur, etiam ad aliquid probandum, & ad torturam cum sunt adminiculata præsumptionibus, & coniecturis arbitrio Iudicis validis, ita *Farin. dicto nu.52. Sic Faber. dicta diffinitione in fin.* habet hæc formalia verba, *sed, & in causa homicidij filio Impuberi aduersus Patrem à Senatu nostro pridem creditum fuisse relatum est, & in addit. nu.8.* ait simile quid referri *à Papouio Arestorum Franciæ, lib.24.tit.19.§.7.de quæstionibus.*

Nec dubito, quin in casibus relatis à Marsilio, & Igneo vbi supra adessent alia adminicula, & præsumptiones ex quibus iuncto dicto Impuberis coalescere potuerit

inditium

Inditium non ad inquirendum solum, sed, & ad torquendum.

54 Vnum tamen notandum est in hac materia, quod isti Impuberes dum examinantur, id fit sine Iuramento in Curijs Secularibus, & ita pluries, me pro Iudice existente sub Illustrissimo Salamancha Cremonæ Prætore anno 1636. In Curia fuit practicatum.

55 Secundo supradicta limitantur in Crimine hæresis, & in omnibus causis ad Sanctum Officium spectantibus, nam in his etiam Impuberes admittuntur recipiuntur, & coguntur testari, ita *Cantera vbi supra numer.42. vers.* Tertio fallit in crimine hæresis, vbi à minori, ad maius arguendo ait, quod si in crimine læsæ Maiestatis humanæ Impuberes admittuntur secundum dispositionem expressam *l. de minore ff. de quæstion.* multo magis admittendi erunt in crimine hæresis, *Farinac. de hæresi, quæst.*188. *num.*75. *Ampliat.*5. *qui alios allegant*, & si reperto vno occiso in domo omnes de familia, etiam Impuberes admittuntur ad ferendum testimonium, *iuxta alleg. à Farin. nu.*25. & 44. igitur arguo ego multo magis idem dicendum erit in crimine hæresis, & quid in hoc crimine probent Impuberes dixi supra proxime quibus, ibi dictis addo *Cantera vbi supra nu.*42. *vers.* Secundo fallit, ibi, sed certe in hoc.

57 Infames, seu proximus Infantiæ, nec examinari potest, nec examinatus aliquod prorsus facit Inditium, *Farin. nu.*47. *Gilbaus. num.*56. *qui alios allegant*, & hoc procedit, licet essemus in criminibus exceptis, & in casu in quo alias veritas haberi, nequit, quia semper militat ratio, quod Infans quidquid videt, vel audit ignorat, nisi Infans esset supra septimum annum, & esset doli capax, quod Iudex arbitrabitur ex modo dicendi, & qualitate Impuberis, *Canteram. nu.*45. *vers.* & mihi bene placet, nam tunc arbitrarer in hoc crimine recte facere Inquisitores si illum examinarent, an autem testis pubes sit integer si deponat de his quæ vidit tempore æta-

58 tis pupillaris, videndi sunt *Farin. nu.*53. *Canter. num.*44. *Collegium Colon. Iurid. disp.*7. *nu.*7. *par.*2.

§. VNDECIMVS.

De alijs Testibus qui integri non sunt.

59 Testis de vniuersitate, quidquid sit in ciuilibus, in quibus videndus est *Beltram. ad decis. S. mem. Greg. XV.* 340. *sub num.*14. non admittitur pro integro teste, ad fauorem alterius de dicta vniuersitate contra extraneum, nisi in deffectum aliorum testium, *Farin. de testibus, quæst.*60. *num.*51. *Colleg. Colon. d. disp.*7. *nu.*35. & *Canon. in c. super* 14. *quæst.*2. *c. accusatoribus, c. repellatur, c. Olim, de accusat. Gilbaus. num.*75. *Ferent. ad decis.*214. *Buratti.*

60 Proxeneta non est maxime in criminibus integer testis in negotio in quo fuit mediatori *Far. qu.*60. *nu.*406. & *seq.* & idem dicendum de mediatoribus inter aliquos vt eos ad concordiam adducant, hi enim admitti non debent, & admissi non probant confessionem quas partes ipsis fecerunt, non enim debent secretum sibi comissum euulgare, *Fab. in suo Cod. lib.*4. *tit.*15. *deff.*56.

61 Socius Itineris, non est Integer testis super iniuria Socio illata, si eam etiam sibi illatam esse putauerit, quod signis, & coniecturis cognoscitur *Farinac. vbi supr. num.*402.

62 Sollicitator in causa in qua sollicitat non est idoneus testis, secus in alia, *Farinac. numer.*244. *sequ.* Idem dicendum de negotiorum gestore, *Farinac. nu.*261. & *de aduocato, Farinac. num.*155. & *sequ. Faber. loco cit. diff.*19. *vbi etiam de procuratore, Colleg. Colon. vbi supr. num.*41. *Gilbaus. nu.*74.

63 Iudex pariter, & arbiter, in causa in qua Iudicarunt sunt suspecti testes, pro vt, & *Asses. Colleg. Colon. loco cit. num.*42. *Farinac. num.*89.

64 Qui Titio se vsuras persoluisse deponunt non probant, Titium Vsurarium, etiam si agatur ad fauorem tertij, nam ratione affectionis quam habent ad propriã causam, vel illi similem numquam censentur integræ fidei, *Farinac. num.*77. *sequent. Portules ad repert. Molini super obseruantijs Regni Aragon. in verbo vsura, tom.*4. *numer.*37.

65 Accusator non est idoneus testis contra accusatum, nec qui de domo accusatoris sunt, *Farinac. numer.*64. *Gilbaus, num.*73. hoc tamen fallit in causa hæresis, in qua accusator, & denunciator, si aliam exceptionem non patiantur sunt Idonei testes, *Farinac. qui alios allegat de hæresi, quæst.*185. *num.*32. quia in causa hæresis accusator prosequitur causam Religionis Christianæ, & sic cessat ratio repellens accusatorem a testimonio ferendo, quæ est interesse causæ propriæ *Farinac. vbi supra.*

66 Ned idonei testes sunt, qui ex testimonio lato, vel ferendo, aliquod commodum, vel laudem reportare possunt, vt latiss. dixit *Farinac. quæst.*60. *num.*1. & *sequ.* pro vt, & magis credendum esse testi contra suum commodum testanti, decidit Sen. Sabaud. apud *Fabr. vbi sup. diff.*42. quia (ait Senatus) non est credendum eos peierare velle, vt sibi noceant.

67 Sacerdosi reuelanti crimen sibi in confessione manifestum non dent Iudex in foro exteriori credere, & ex tali reuelatione nullum omnino oritur inditium contra reum, *Præset Abano in praxi in vers.* testes cogendi, *nu.*42. *Præses Ant. Fab. loco citat. diff.*83.

68 Pauper si non sit probatæ vitæ non est integer testis, secus sit honestæ vitæ, quia ob paupertatem solam præcise nihil ei diminuitur de fide, sm *dist. Clari, quæst.* 24. *vers.* quæro etiam numquid, *Farinac. qu.*57. *nu.*15. & 57. *Cantera, vbi bene probat.* in criminalibus ob paupertatem solam nihil diminui de fide testis, nisi vltra paupertatem aliquid aliud ad sit ob quod cõ pauperem sit præsumendum, vel nisi quis ex aliquo vitio in paupertatem deuenerit, *loco sup. alleg. nu.*55.

69 Furiosi à testimonio repelluntur, nisi dillucida interualla habentes deponant tempore sane mentis, *Farin. quæst.*61. *sequ. Colleg. Colon. vbi supra num.*3. In dubio autem depositio istius testis præsumitur facta tempore sanæ mentis, quia actus habentis dillucida interualla præsumitur gestus tempore sanæ mentis, non furoris *Lamberteng. de contract. Mulierum, glos.*8. *n.*40. & *seq.*

70 Muti, vel Surdi regulariter in testes non admittuntur *Farinac. quæst.*61. *num.*36. & *seq. Colleg. Coloniense, num.*10. *maximè, in criminalibus Gilbaus. num.*77. Sicuti tamen in ciuilibus admittuntur cum deponunt per sensus in quibus impediti non reperiuntur D. D. supra alleg. locis Indicatis, ita arbitror posse eos recipi in crimine hæresis, in omnibus casibus in quibus in ciuilibus possent testari bene *Sousa in Afforism. Inquisit. lib.*2. *cap.*13. *numer.*26.

71 Horum autem dispositiones recipi debet, vel per scripturam si sciant scribere, vel per Interpretem, Notario sz, scribente interrogationem mox signa, & nutus muti, & deinde consanguineorum, vel domesticorum interpretationem *Igneus in l.*3. §. *Ignoscitur, num.*26. *vers.* dicit enim, *Bald. ff. ad Syllan. Farinac. num.*51. & 52.

72 Testes Clerici, & Monaci quamuis regulariter contra Laycos nequeant ferre testimonium, *cap. testimonium*, 11. *quæst.*1. *cap. de cætero, vbi moder. Barbos. nu.*2. *omnes D. D. allegat*, attamen in crimine hæresis cum admittuntur sunt fide digniores, quam Layci, *Farinac. num.*80.

In alijs vero causis criminalibus, & ciuilibus in quibus

bus clerici, & monaci admittuntur ad testimonium ferendum requiritur licentia superioris si tamen sine ea sint examinati adhuc probant, *Farinac. qui alios alleg. num.83.& 84. & num.134.*

§. DVODECIMVS.

De Testibus inhabilis nonnulla notanda.

CIrca hoc testes inhabiles, Primo notandum est, quod etiam supra sæpe monuimus, hos testes in
73 casibus exceptis admitti, sed cum sua Inhabilitate, ita *Farinac.de hæresi, qu.188.nu.83.Cantera, num.13. loco sæpius sup.alleg.* Et confirmatur hoc euidenter ex eo, quod vnica fœmina honesta denuncians Confessarium de sollicitatione non facit inditium contra eum ad torturam, nec ad capturam, vt pluribus probauit *in tit. de confess.sollicit.*& in additionibus ad dictum locum, vbi adduxi decretum S.C.Eminentiss. D.D.Supremorum Inquisit. igitur euidens signum est fœminam honestam in hoc crimine excepto admitti, sed cum sua exceptione secus, quia in hoc crimine hæresis dictum vnius testis omni exceptione maioris sufficit ad torturam ne dum ad capturam, *Farinac.de hæresi, quæst.185.nu.129. qui alios alleg. quibus addo ego, Castro Palao in oper. morali tract.4.disp.8.punct.9.nu.5.Canter.de Indit.& torturam, num.5.& P.Dianam resol.moral.p.4. tract.6. resol.6. & nos late in titulo de Inditijs, & tortura.*

74 Nec in hac re curandum est de Doctrina *Canteræ, in quæst.criminalibus tangentibus probationes titulo de plena probatione, numer.27. versic.* Pono exemplum, vbi probare conatur, quod (cum delictum sollicitationis nō possit, nec actu, nec habitu probari, nisi per mulierem) vtique per dictum ipsius poterit confessarius torqueri.

Quia hanc opinionem late confutaui in *addit. ad tit. de confess.sollicitantibus, præterquam, quod Cantera est sibi ipsi contrarius, dum supra eodem tit.nu.16.* loquens de dicto mulieris sollicitatæ dicit, *ego certe in hoc crederem intrepide tenendum, quod tales testes licet vocentur Idonei, non tamen taliter quod sint omni exceptione maiores, nec cum duobus ex talibus testibus daretur pœna ordinaria, nec ex vno daretur tortura.*

75 Notandum secundo, quod testes inhabiles sine dubio admittuntur ad probandam hæresim, an autem admittantur ad probanda adminicula illius, valde controuertunt, D.D.loquendo de delictis exceptis in genere, Nam *Bart.in l.qui vè ff. ad l. Iul. Maiest.* ait testes inhabiles admitti ad probandum Rectorem prouinciæ, successorem in Regno non admisisse, & sic substantiam delicti non autem ad probandum successorem esse legitimum successorem in Regno. Pariter *Bald. auth. si testis productus, num.7. C.de testibus*, ait, quod stante statuto quo inhabiles admittuntur ad probandum adulterium vtique non admittentur, ad probandum Matrimonium Contrarium videntur sensisse *Gig. de crim. læsæ Maiest. lib.2. Rub. quomodo, & per quos qu.5. & Boss. de crim. læsa Maiest.num.114.*

Vera solutio est quod adminicula substantialia delicti probantur per testes inhabiles, & hæc dicuntur, quæ inferunt ad substantiam delicti, vt puta amplexus, munera colloqui secreta sunt ad minicula substantialia adulterij, quia tendunt ad illud, & illius probationem inferunt simulter familiaritas cum hæreticis, conuenticulæ secretæ, & similia sunt adminicula substancialia hæres. ita *Farinac.de testibus, qu.56.nu.78.& Ferdin. de Castro Palao, in sæpe cit.disp.8.punct.15.§.2.num.1.Sousa in Afor. Inquisit.lib.2.cap.13.nu.9.*

Adminicula autem externa sc. necessario prærequisita ad delictum non tamen illatiua illius, vt in adulterio Matrimonium, & in hæresi Baptism.quæ ad illā duo delicta prærequiruntur, sed non tanquam illatiua illius, vtique per testes inhabiles non probantur, ita D.D.omnes sup. alleg. ex quibus apparet quod in praxi non est discendentium ab opinione Bart. & Baldi, quam etiam pluribus relatis sequitur *Rendin. in prompt. recept. sent. tom.1.tit.115.num.5.*

76 Notandum Tertio, quod inhabilitas in teste consideratur solum tempore Iuramenti, & depositionis *Farin. qu.62.n.166.& sequ. Sousa, c.13.nu.11.*

77 Notandum Quarto, quod ex numero testium suppletur eorum inhabilitas etiam si omnes essent inhabiles *Farin. vbi sup.n.305.seq.* quod intelligo etiam ad imponendam pœnam ordinariam, si numerus sit magnus *Pegn.3.p.comm.113.vers.* nec refert, *Farin.de hæresi, qu. 188.nu.83.Sousa, c.13.nu.13.Dian.p.4.resol.moral.tract. 8.resol.123.& Ferdin.de Castro Palao, vbi sup. §.4.nu.1.* qui aiunt ex quatuor testibus inhabilibus posse quendam nari in pœna ordinariam, quod tamen dictum arbitror ego relictum esse in arbitrio recte iudicantis.

78 Et eodem modo depositionem huiusmodi testis inhabilis suppleri ex maxima fide alterius contestis, attestatur idem *Farinac.loco alleg.numer.328.* quod intelligendum est, quo ad torturam, non quo ad condemnationem in hoc crimine hæresis, *Pegna d.com.113. vers.* Sit iam tertium, *& Sousa d.c.13. nu.12.*

79 Notandum Quinto, quod producens testem inhabilem ad defensam in S.Offic. non potest illius personam reprobare, *Farin.d.qu.62.nu.211.* attamen non per hoc intelligitur approbare illius *d. Far.n.241.bene Rot.apud S.mem.Greg.XV.dec.455.n.16.* vbi late *Beltram, in add.* & hæc est originalis *doct. Bart.l. si quis testib.C.de testib.* ibi, sed cō dicta *sic, Sousa, c.13.nu.14.* Et sic apparet falsa illorum D. D. sententia qui voluerunt testem de credulitate plene probare cō producentem, hoc enim verum est, si vltra productionem testis, produceretur etiā illius examen publicatum, vt bene declarant, *Farinac. num.277. & seq. Beltram.loco allegat. num.16.& sequ. Ferentill. ad decis.298.Buratti.*

80 In S.autem Officio in quo nunquam publicantur reis dicta testium examinatorum, & productorum ab ipsis ad eorum defensam *Paulus Garz. in praxi S.Officij, fol. mihi 26.* vbi ait, *Al reo se le da noticia, que estan recebidas las defensas, no se le han da leer, ni dar traslado dellas aunque el reo lo pida, instrucion 39.* semper poterit reus excipere contra examen, seu dicta testium, quia cum sibi non paudantur, numquam potest dici, quod ea producat, vel illis vtatur.

81 Notandum Sexto, testes in habiles admitti debere, etiam si adsint alij testes habiles in causis fidei, alias sequeretur, quod in d cap.in fidei fauorem, nullum speciale inductum esset fauorem fidei quia etiam in alijs causis criminalibus in subsidium testium habilium admittuntur inhabiles ita, & bene *Ferdinan.de Castro Palao d.§.2.num.7.*

82 Notandum Septimo quod etiam testes inhabiles admittuntur ad probandam innocentiam Rei in S.Officio sed cum suis exceptionibus *Castro Palao, vbi supra, nu.8. Sousa, d.c.13. nu.9.* contrarium tamen tenent *Farin. de hæresi, qu.188.nu.81.P.Diana tract.8.resol.57.vers.* dico tertio, vnde in arbitrio positum est iudicare debentis, an, & qui testes inhabiles sint admittendi, & quantum probent *Clarus, quæst.24.vers.* Item Scias.

Subijciēda tamen hoc loco arbitror verba *Pauli Garziæ in margine suæ praxis S. Officij fol. mihi 25.* vbi loquens de testibus à reo ad defensam producendis air, *los testigos han de ser Christianos Viejos, y no parientes ni criados del reo, saluo quando las preguntas son tales, que por otras personas no se pueden prouar verisimilmente, y hase de aduertir al reo desto, y que nombre para prouar su preguntas mucho numero de testigos para que dellos si* exa-

examinen los Idoneos, y fide dignes.
De teste periuro, & falso videnda sunt quæ diximus titulo sequenti de Testibus, quo ad dicta.

§. DECIMVS TERTIVS.

De Teste vnico.

84 Testis vnicus in Criminalibus non plenè probat maxime in hoc crimine, etiam si esset Cardinalis, vel Rex, vel Papa, *Farin.qu.63.per tot.Gilbauf.loco citat. n.87.seqn.Sousa in Afforism.Inquisit.lib.2.c.14. & Cantera de plena probatione,n.3.*

Bene verum est, quod testi vnico deponenti de facto proprio magis creditur quam si non deponeret de facto proprio vt animaduertit, *Farin.vbi supr.nu. 207. & seq. Sousa,num.5.& Faber.in suo Cod.lib.4.diffinitione,& Gilbauf.n.9.qui alios allegant,n.35.*

In foro tamen nostro Sancti Offitij, & etiam in alijs passim videmus credi vnico testi perito, cum Iuramento deponenti, ad fauorem rei, V. G. eum non posse torqueri tormento funis eum esse infirmum, & similia, Cantera loco cit. vers. *Secundos vnus testis.*

TITVLVS SEXTVS.

De Testibus quoad dicta.

SVMMARIVM.

1 *Testis depositio obscura nihil probat.*
2 *Dubia probatio non releuat probantem.*
3 *Testis non probat si eius dictum non concludit de necessitate.*
4 *Testes deponentes de Iuditio suo non probant.*
5 *De teste deponente per verba, in circa, & an plures testes hoc modo deponentes possint concordari, numer.6.*
7 *De testes de credulitate.*
8 *Testis deponens de Auditu proprio probat, secus si deponat de audita auditus, n.9.*
10 *Testis de auditu auditus facit aliqualem probationem sed admodum leuem n.12. maxime ad defensam rei, n. 12.& in delictis occultis, n.13.*
14 *Ex testibus de auditu auditus deuenitur ad torturam in crimine assasinij.*
15 *In testibus de auditu diligenter considerandum à quibus audierint.*
16 *De teste qui alium cognouit ad vocem n. 17. vbi quod in omni casu non est omni maior exceptione.*
18 *De testes de auditu ex interiecto.*
19 *Testis debet deponere per vnum ex quinque sensibus.*
20 *Testis depositio de gestis noctis tempore suspectus est nisi testis dicat adfuisse lumen, n.21. vbi hæc fallit in noctibus autumnalibus, & numer.22. vbi, quod fallit etiam stante maxima vicinitate inter testem, & reum.*
23 *Decisio Senatus Mediolani.*
24 *Testis præsens delicto potest torqueri si nolit testem manifestare.*
25 *Vt valeat depositio testis de noctis tempore gestis sufficit adfuisse quodcunque lumen, numer. 27. vbi quod sufficit si ex dictis aliorum testium constet ad fuisse lumen.*
26 *Decisio Curiæ Cremonæ sub Illustriss. Salamanca.*
28 *Si testis dicat cognoui &c. quia luna lucebat, & factis ab Astrologo calculis appareat tunc lunam non potuisse lucere nihil probat.*
29 *In materia fidei reus non conuincitur ex testibus singularibus, numer. 30. vbi de pluribus testibus singularibus concludentibus de eadem specie hæresis Luteranæ.*
31 *Testes singulares probant cum agitur de eodem actu successiuo, n.32. vbi testibus, qui per Rimulam viderunt adulterum.*
33 *Quomodo ex testibus singularibus possit confessarius sollicitans damnari.*
34 *Quomodo hæreses sint inter se connexæ, n.35. vbi de loco, & tempore quomodo sint circumstantiæ extraordinariæ hæresis.*
36 *Ex quatuor testibus singularibus omni exceptione maioribus eiusdem speciei hæresis, sed non Indiuidualis num reus sit conuictus.*
37 *Quid si testes discordarent in solis verbis, n. 38. vbi quid in blasphæmia.*
39 *In dubio testes præsumuntur contestes.*
40 *Cur testes singulares non coniungantur ad reum conuincendum.*
41 *An, & quomodo testes singulares in S. Officio ad effectum torturæ, vel pœnæ extraordinariæ.*
42 *Testis nominans alium in contestem qui negat nihil probat, & numer.43. vbi late, an in hoc casu sit locus torturæ.*
44 *De teste qui dixit talem blasphæmasse præsente tali, & tali, qui negant.*
45 *Testes contrarij in substantialibus nihil probant, numer. 46. seq. vbi quando dicantur contrarij in substantialibus.*
48 *Dicta testium non sunt cauilanda sed adiuuanda.*
49 *Testes euidenter contrarij non concordantur, pro vt nec si sint suspecti de falso n.50.*
51 *Concordia testium quomodo facienda.*
52 *In ciuilibus testes concordantur etiam ad probationem faciendam, & in criminalibus ad euitandum periurium, n.53.*
54 *In foro S. Officij plus probant testes concordati, quam non concordati, & minus concordati probant quam testes, qui concordia non egent, n.55.*
56 *Quanta fides sit danda testibus concordatis arbitrio Iudicis relictum est.*
57 *Ex pluribus testibus varijs quibus magis credendum.*
58 *Testis inter se varius nihil probat, n.59. vbi quando, & quomodo testis possit eius dictum corrigere.*
60 *Intellectus text.cap. Accusatus, §. licet, de hæret. in sexto vbi late in S. Officio cui depositioni sit standum ex duabus contrarijs eiusdem testis.*
61 *An dispositio dicti §. habeat locum testis in secunda depositione se, & alios exgrauat.*
62 *An testis varius in S. Officio possit puniri, vbi decisio Inquisitionis Conchensis.*
63 *Testis deponens super negatiua vaga non probat, num.64. vbi quod secus est in negatiua coarctata ad breue tempus num. 65. vbi quomodo debeat huiusmodi testis deponere.*
66 *De alto modo probandi negatiuam indirecte.*
67 *De grauato à duobus testibus, quod tali die &c. blasphæmauit præsentibus, alijs duobus, qui negant.*
68 *Teste falsi pœna extraordinaria sunt puniendi cum attestationes sunt nullæ, n. 69. vbi idem de testibus falsis in circumstantijs nu.70. vbi de testibus falsis super generalibus.*
71 *Testis falsus super generalibus an aliquid probet.*
72 *Testis falsus in vno articulo nihil probat in alio.*
73 *Ad puniendum testem falsum pœna ordinaria requiruntur probationes euidentes.*
74 *De teste qui recepit pecuniam late.*
75 *Quæ consideranda in puniendis falsis testibus.*
76 *Pœna ordinaria horum testium est triremium.*
77 *Decisio Inquisitionis Siculæ.*

78 De

Viso de Testibus quo ad eorum personam, consequens est vt nunc de eis agamus, quo ad dicta.

§. PRIMVS.

De Obscura Testis depositione.

1 TEstis obscura depositio nihil probat, *Farin. de testibus quæstione 68. numero primo, & seq. Mascard. conclus. 1569. num. 6. vbi addent. Sousa in*
2 *Assorismis Inquisitorum lib. 2. c. 7. n. 1.* quia dubia probatio regulariter intelligitur contra probantem, nec eum vllo modo Iuuat, *Surd. cons. 5. n. 47. & 48. & cons. 127. n.* 40. Et testis obscure deponens æquiparatur non respondenti, *Rulant. de commiss. Cam Imperialis, part. 2. lib. 2. c. 17. lib. 1.*
3 Ex hoc Colligitur, Primo quod testis qui deponit per verba, quæ de necessitate non concludunt, non probat, & exempla huius depositionis dant *Mascard. de prob. conclus. 13. quæst. 9. n. 6. Farin. vbi supra, n. 3. & seq. Sousa ibid. n. 2. Rulant. loco citato, cap. 19. & seq.* si fiat per verba, *possibile est, dubito, forsan, prima fronte, si bene memini, ni fallor, salua veritate.*
4 Colligitur, Secundo testes deponentes de Iuditio suo regulariter non probare, quia testis munus est non Iudicare, sed factum simpliciter narrare, *Farin. vbi supra, num. 32. Sousa, n. 4.* nisi eorum dictum esset coniunctum cum sensu visus, Rot. Coram Sanctæ memoriæ Greg. XV. *decis. 427. numer. 6. & numer. 5.* vbi ait, quod licet huiusmodi testes de Iuditio tantummodo suo deponentes non probent, attamen in his, quæ sunt difficilis probationis maximum faciunt Inditium, quod idem visus est voluisse *Rulant. capitul. 21. numer. 6.*
5 Colligitur Tertio, quid dicendum sit de teste deponente, per verba, in circa, vel plus minusue non enim probare ob incertitudinem dixerunt relati à *Farin. vbi supra, num. 22. S. mem. Greg. XV. decis. 344. num. 6. & 8. Sesse decis. Regni Arag. 305. vol. 3.* vbi, quod huiusmodi testes non probant, quando aliquid certum, & determinatum probari debet *Modernus Barbosa, de dict. & Clausul. dict. 154. num. 7. & 8.* vbi, quod duo testes
6 contrarij deponentes per verba, In circa, possunt concordari detrahendo, virtutem dictæ dictionis à teste deponente de maiori tempore, bene *Rot. decis. 334. num. 5. par. 2. in recent.* quantum autem importent illæ dictiones *Rot. in alleg. decis. 344. numer. 4.* ait positum esse in arbitrio Iudicis, & *Corn. cons. 179. num. 4. vol. 3.* dixit eas posse importare quartam partem eius rei super qua deponitur.
7 Colligitur Quarto, testes de credulitate regulariter non probare, *Farin. d. quæst. 68. n. 62. & seq.* vbi quod neque etiam probant, si dicerent se firmiter credere, vel pro certo credere, *Rulant. loco citato, cap. 19. n. 3. & seq.* vbi, quod huiusmodi depositio est incerta quia licet dicant testes se firmiter credere, attamen potest, esse quod res se aliter habeat.

Si tamen huiusmodi testes iustam suæ credulitatis causam, & originem allegent, tunc eos facere Inditium contra reum voluit *Farin. num. 66. & Rulant. n. 5.* vbi addunt huiusmodi testes probare in his, quæ non cadunt sub aliquo sensu corporis, in re difficilis probationis, vt est filiatio, vel adulterium, & in concernentibus peritiam artis, *Lud. Gilhaus. in Arbore Iud. crim. cap. 6. par. 3. de testibus, n. 123. & seq. Sousa dicto cap. 7. n. 10. & seq.* vbi quod testes de credulitate probant contra producentem, ad defensionem Innocentiæ rei, & in his casibus in quibus præsumptiua probatio habetur pro vera.

§. SECVNDVS.

De Testibus de Auditu.

8 TEstes de auditu proprio, vt pote, quia deponant se audiuisse Titium blasphemantem, vel verba hæretica proferentem probant ita *Farin. de testibus, quæst. 69. num. 148. & sequentibus* qui alios allegat. *quibus adde Canteram, de probat. per testes, cap. 2. numer. 22. vers.* quando testis, dat rationem, vbi hoc bene limitat, vt non procedat cum testis deponeret de auditu super re, quæ non caderet sub sensu auditus, quod idem dixit *Farin. loco citato, n. 156. & sequentib. & Greg. Lopez. l. 28. tit. 16. p. 3. glo. 4.*
9 Testes vero de auditu alieno, seu vt D.D. loquuntur de auditu auditus non probant, cap. licet ex quadam de testibus, *Farin. vbi supra, num. 2. Cantera ibid. num. 22. in principio, Camill. Borell. in summa decis. tom. 2. tit. 13. de testibus, de auditu, num. 25. & pluribus seq. Lud. Gilhaus. in Arbore Iud. Crim. cap. 6. p. 3. de testibus, numer. 128. & seq.*
10 An autem depositio istius testis faciat saltem aliquod inditium, & præsumptionem, aliqualiter dubitant scribentes, & ego quidem, cum *Farin. vbi supra, num. 10. & seq. Gilhaus. ibidem num. 129. Borell. num. 28. & Gregor. Lopez. in l. 28. glo. 1. tit. 16. part. 3.* Arbitror huiusmodi
11 testem facere quidem probationem sed admodum leuem, nec ad capturam sufficientem in homine maxime bonæ famæ, quia bona fama tollit omnem contrariam præsumptionem, quæ ex illius testis depositione posset oriri, *Farin. & Gilhaus. vbi supra.*
Quod autem huiusmodi testes de auditu alieno non probent non est perpetuo verum, nam faciunt præsumptionem, inditium, & aliqualem probationem ad
12 defensam rei, *Farin. num. 13. Gilhausen. num. 120.* Item,
13 & in delictis occultis, ac difficilis probationis, *Farin. & Gilhausen. vbi supra*, vnde ex testibus de auditu au-
14 ditus in crimine Assassinij, posse ad torturam deueniri dixerunt *Felic. alleg. tertia, num. 18. p. 1. & Giurba cons. decisiuo 41. num. 3.* Probant etiam in antiquis, *Modern. Barbos. in cap. tam literis, num. 6. de attestat. & test.* vbi alios allegat, quibus adde *Gregor. Lopez. in l. 20. glos. prima, tit. 9. p. 4.*

Diligenter autem animaduertendum est in materia horum testium de auditu siue proprio, siue alieno, quod si isti testes dicant se audiuisse ab aliquo, qui si examinatus fuisset repelleretur, vtique nihil probarent, quia testes repelluntur, quorum repelluntur auctores, *Camill. Borell. vbi supra, num. 51. & num. 14.* vbi, quod multo magis repelluntur si dicant se audiuisse ab Inimico principali rei.

§. TER.

§. TERTIVS.

De Teste qui alium cognouit ad vocem.

16 IN hac re D.D.comm. recurrunt ad doctrinam *Cumani,l.2.§.Item labeo,num.8.ff.* de aqua pluuia arcenda vbi dixit, hunc testem probare, addit tamen, quod hoc est valde periculosum cum hominum voces sæpe mutentur *Clarus,§.fi.qu.21.verſ.*sed si testis eandem sententiam tenens eam intelligit, vt procedat tantummodo cum testis sic deponens, ita notam habet vocem eius de quo deponit, quod non potest decipi, bene *Farinac.quæstione 69. n. 164.& seqn.vbi, & sequitur Clar.* & addit quod huiusmodi testes debent habere nota vocem loquentis, de recenti, non enim sufficit quod vox huiusmodi nota testi fuerit in adolescentia.

17 Quidquid tamen sit de probatione huiusce testis certum est eum non esse testem omni exceptione maiorē, ac proinde vnum testem sic deponentem non facere inditium ad torturam, nec duos sufficere ad cōdemnationem, ita *Lud.Gilhausen.in Arbore Iud.Crim.p.3. c.6.de testibus,n.133.bene Ripa videndus de nocturno tempore, c. 58. à nu. pr. vsque ad 11. vbi allegat.Colam in Memorab.in verbo, Testis deponens,* qui dixit in Ciuitate Mediolani iudicatū fuisse vnū testem sic deponētē nō facere Inditiū ad torturam, *Giurba conſ.crim.37.n.42.& 43.*

18 Et ex his patet, quid sit dicendum de teste de auditu ex interiecto pariete, vel cortina, hic enim in criminalibus exceptis, & difficilis probationis probat quidem, sed non vt omni exceptione maior in alijs parum, aut ferè nihil probat, *Farin.vbi ſupra,n.192.& ſeq.*

§. QVARTVS.

De Teste deponente de gestis, noctis tempore.

19 TEstem deponere debere per aliquem ex quinque
sensibus corporis correspondentem rei de qua
deponit in confesso est apud omnes, *Borel.in summa
decis.tom.2.tit.13.num.1.* à quo omnia ferè de verbo ad
verbum desumpsit *Riccius in sua Collect. decis. par. 7.
Collect. 3079.* Et hinc colligit idem Borell. quod cum
sensus visus, vt possit operari egeat luce, suspectissima
20 est depositio testis deponentis de gestis noctis tempo-
re, nisi addat testis, *quod vel luna lucebat, vel aliquod
aliud lumen artificiale aderat, ita Clar. qu. 21. verſ. sed
quid si testis,* in fine, vbi addentes, *Farin.de testibus,q.
62 num.33.& pluribus seq.* latissime omnium, *Ripa de
nocturno tempore, cap.57. per totum*, vbi ait, quod te-
stes deponentes de taliter gestis nocturno tempore si
ad offensam, & pro fisco examinentur nihil omnino
probant, nisi etiam non interrogati rationem reddant,
quod vel luna lucebat, vel aliud lumen aderat, secus
vero si sint examinati ad deffensam.

21 Vbi tamen, vel noctes essent autumnales, quia so-
lent esse clariores, *Ripa vbi ſupra, num.24.* vel maxi-
ma adesset vicinitas inter testem, & reum de quo de-
22 ponit, vtique in arbitrio positum est iudicare deben-
tis, an talis testis probet, nec ne, quāuis nec luna luceret
ea nocte, nec aliud lumen adesset ita *Ripa qui alios alle-
gat vbi ſup.n.22.& Castill.dec.Regni Siciliæ,dec.179. n.
14.& ſeq.vol.2.*

23 Et ex his quæ hucusque dicta sūt colligitur ratio decisionis Senatus nostri Mediolani, qui Prætori Cremonæ, anno 1602, die 25. Martij in hæc verba respondit, *Dilectissime noster,* & infra, *Seuerius vero actum fuit cōtra Cæsarum Principalium, qui fuit tortus, quod noctu excubias agēs super campanili, dixerit neminem se ex armatis occurentibus cognouisse, cum si contrarium dixisset tamquam inuerisimilia deponens fuisset torquendus* Ideo &c.

24 Quamuis enim testis præsens delicto possit torqueri, si delinquentes nolit manifestare iuxta *decis. Thesaur. 42. vbi Gasp. Anto.eius filius*, attamen hoc fallit ex mente Senatus si noctis tempore commisso delicto dicat se neminem, cognouisse, quoniam cum deponat secundum naturam eius depositio verisimilis est, & aliter facta omnino inuerisimilis redderetur.

25 In hac tamen testis depositione animaduertendum
est, Primo quod sufficit vt valeat, ad fuisse quodcum-
que lumen artificiale, siue fuerit candela, siue ignis ac-
census, vt in casu *decis. Castill. vbi ſupra*, siue tandem
ignis sit ex tormentaria puluere accensus occasione
26 explosionis sclopi rotati, vt decisum fuit in Curia no-
stra Cremonę anno 1637. sub Illustrissimo Viro ac Do-
mino meo Don Consaluo de Salamanca Nobilissimo
huiuscę Inclitę Vrbis Prætore, me tunc existente L. T.
Aduocati fiscalis, nam testes, qui deposuerunt se reum
cognouisse, *al fuogo della poluere del fogone*, habiti fue-
runt, quod legitime deposuerint, prout etiam suffice-
27 re huiusce testis depositionem, licet non dicat se co-
gnouisse, quia aderat lumen, vel luna lucebat, si hoc ex
depositionibus aliorum testium apparet, bene notauit
*Giurba, conſ.Crim.37.num.41. & Ioseph.Seſſ.decis.Ara-
gon.107.n.1.& 4.*

28 Secundo animaduertendum est, quod si testis dicat talem cognoui, quia luna lucebat, & ad calculum reuocatis diebus lunę, appareat lunam ea nocte non effulsisse, vel poluisse, vtique nihil probabit, imo testis ille de falso poterit puniri, vt ita etiam iudicatum fuisse attestatur *Ripa vbi ſupra, nu.47. verſ.Quare.*

§. QVINTVS.

De Testibus singularibus, maxime in causis fidei.

TRriplicem speciē singularitatis, cum D.D. nostris communiter distinximus *in 2.p. huius operis tit.6. §.6.* vnde hoc loco, quæ ibi dixi non repetendo.

29 Animaduertendum est, quod in materia fidei regulariter reus non conuincitur, ex testibus singularibus, ita *Farin. qu.64.nu.202.de testibus, & de hæresi, qu.188. nu.152.* & hoc generale est in omni etiam alia materia, *Lud. Gilhauſ.in arbore Iud. Criminali,c.6.parte tertia,de testibus,nu.92. & ſeq. bene Inquisitor Cantera in suis qu. criminal. c.2.de Prob.per testes,n.17.vbi ex Bald.l.Iusiiurandi Cod.de testib.* ait quod testes singulares sunt, qui deponunt de diuersitate factorum, vel rerum, & quod ex his tantum probat vnus quantum Mille, ac propterea non possunt hi testes singulares si de Inditijs à delicto remotis deponant coniungi, neque ad effectum torturæ iuxta ea quæ dicam infra in tit.d. Indit.& tortura.

30 Solummodo controuertunt D. D. de testibus singularibus concludentibus plures species hæresis puta Luteranæ, an probent, quem esse Luteranum, in qua re constanter teneo quod non, & ratio concludentissima, & demonstratiua est, quia non potest esse aliquod genus, nisi in aliqua specie neque aliqua species, nisi in aliquo Indiuiduo, igitur non potest probari quis in genere Luteranus, nisi in Iudicio probetur aliquis specialis actus hæresis Luteranæ, at de nullo actu in indiuiduo constat legitime per duos testes, sed tantum per testes singulares, ergo ex dictis testibus numquam poterit dici probatum, quem esse hæreticum Luteranum,

num, & hanc sententiam tenuerunt, *Syman. de Cath. Inst. tit. 64. n. 70. & seqq. Pegn. eo comm. 121. vers. caeterum omissa, cum alijs late allegatis à Farin. de testibus, qu. 64. num. 207. & de haeresi q. 188. num. 156. quibus addo ego, Morlam in Emporio Iuris, tom. 1. tit. 11. in Praelud. nu. 51. Maldonat. omnino videndum conf. 9. p. 1. n. 58. & seq. Inquisitorem Canteram, de prob. per testes, c. 2. n. 17. vers. vnum tamen hic tractabo, et Ferdinandum de Castro Palao, in suo opere morali, tom. 1. tract. 4. disput. 8 puncto 15. §. 4. n. 8. & seq.*

31 Si tamen ageretur de probatione alicuius actus successiui, & indiuidui saltem moraliter, tunc arbitrarer posse sustineri ex testibus singularibus posse resultare probationem plenam, exemplum potest poni, in vno teste qui vidit Titium laycum in Sacrario Sacris vestibus indutum, & in alio qui eodem mane vidit eundem ad altare recitantem Epistolam, ac demum in alio, qui eodem mane vidit Eleuantem Hostiam, hi enim testes videntur sufficere ad conuincendum Titium, quod Sacrum celebrauerit, *ita D.D. per me alleg. in dicto tit. 11. §. 4. num. 17.* cum alijs cumulatis à Sousa in sua, quaest. vnica de testibus singularibus, *sect. 2. num. 20.* post Assorismos Inquisitorum, & faciunt tradita à *Castro Palao vbi supra, num. 11. vers. ad secundam confirmationem*, sic etiam si duo testes dicant se vidisse vnus post alium Immediate per rimulam Titium se carnaliter cum Berta comiscentem, vtique erunt contestes, quia deponunt de vnico actu indiuiduo, & successiuo, ita communiter D.D. longa serie allegati per *Reudinam in promptuario recept. sent. tom. 1. titul. 115. num. 29. & per Aloys. Riccium, in praxi fori Eccles. resolut. 402. Elisenm Danzam in suo tract. de Pugna D.D. tit. de testibus, n. 18. & Viuium decis. 24. num. 27.*

Et ex his vna cū notatis per D.D. allegatos patet responsio ad rationes *Sousae in dicta disp. de testib. singularibus, §. 2. per totum.*

33 Neque enim obstat ex Bulla Greg. XV. contra sollicitantes in confessione Sacramentali apparere posse reos illius criminis conuinci ex testibus singularibus,

Quia arbitrium damnandi hosce reos ex testibus singularibus in poenam ordinariam relictum est Supremis Inquisitoribus, qui, ex quo supremam habent potestatem latas etiam dicuntur habere habenas, praeterquam quod agitur de delicto, quod nec actu, nec habitu potest aliter probari, quam per testes singulares in quo propterea non est mirum si iuris regulae non habeat locū, *Azeued. ad Regias Hyspaniae cōst. li. 4. tit. 6. l. 6. n. 8.*

34 Non obstat quod haereses sint inuicem cōnexae, quia ad hoc respōdit Cantera vbi supra, cū ex facto non probato nō possit oriri Ius, neque vllus poterit dici hereticus nisi plene probatis actibus haeresim inferentibus.

35 Non obstat etiam, quod locus, & tempus sunt circūstantiae extrinsecę haeresis, vt arguit idem *Sousa, nu. 16.* quia certum est haeresim in indiuiduo probandā, diuersitas autem loci, vel temporis diuersificat actum indiuiduum haeresis, *Castro Palao, vbi sup. n. 11. vers.* Ad rationem dubitandi, Vbi vlterius etiā, & bene addit, quod licet locus, & tempus essent circumstantiae extrinsecae haeresis, non sunt tamē circumstantiae extrinsecae depositionis, cum faciant diuersas depositiones, cum enim testes deponit de diuerso loco, & tempore, licet deponant de cadē haeresi, dicuntur singulares, vt notauit idē *Pegna loco allegato cum omnibus supra cumulatis, Muldonat. vbi supra, n. 42. & seq. & Inquisit. Cantera in suis quaest. criminal. c. secundo de probat. per testes, qu. 5. nu. 3. vers.* Primo quando illis testes.

Colligitur etiam ex supradictis, quid dicendum sit, si cōtra vnum adsint quatuor testes omni maiores exceptione, singulares tamen in suis dictis, & deponentes de diuersis actibus eiusdem speciei haeresis.

36 Nam neque ex his Reum posse dici conuictum constantissime teneo ratione de quā supra, & ita docuerūt, *Pegna dicto comm. 121. vers.* atque vt in hac quoq; causa, vbi pulcherrima loca Narbonensis, & *Bitter. Conciliy alleg. Castro Palao vbi supra, nu. 11. & Royas de haeret. p. 2. num. 146. & seq.*

37 Colligitur secundò, quid dicendum sit, si huiusmodi testes sint concordes in substantia haeresis, & in loco, ac tempore, sed non in verbis formalibus, puta quia vnus testis dixit. Seium dixisse vsum sacrarum Imaginū esse abolendum, alius vero dicat Seium dixisse Sacras Imagines non esse adorandas, communis enim resolutio est hos testes esse contestes, ita *Farin. d. q. 64. nu. 216. cum alijs allegatis à Castro Palao, loco supra citato, numer. 13.* vbi, huiusce rei pulcherrimam rationem adducit quod illa verba formaliter sunt eadem licet materialiter sint diuersa, & quod ob id teste non possunt dici formaliter diuersi.

38 Si vero ageretur de probanda Blasphaemia, quae consistit in formalitate verborum, vtique testes essent singulares, si in solo cortice verborum discreparent, ita *Farin. & Castro Palao vbi supra, latiss. videndus Maldonat. in Syluae responsf. lib. 1. resp. 9. in p. 1. nu. 50. & seq.* vbi quod, si vnus deponat Titium dixisse Seio, quod erat, *vn Cabron* Alius vero, quod erat, *vn Cornuto*, & tertius quod erat, *Cucho*, vtique sunt singulares licet illę voces Hyspano Idiomate idē significent videatur hic auctor, quia certe in hac materia egregie loquitur, & *Sousa in Assorism. Inquisit. lib. 2. c. 6. §. 1. nu. 4.* quid quid in contrarium dixerit *Cantera in q. Crim. de prob. per testes q. 1. tit. de plena probatione, n. 8. fol. 130.* vbi voluit, quod duo testes sint contestes, Iz. vnus eorum dicat Seium dixisse, *renego Dios*, alius vero, *reniego Iesu Christo.*

39 In dubio testes non singulares, sed contestes praesumuntur *Farin. dicta quaest. 64. nu. 317. & seq.* Et si vnus deponat Seium tali loco, & tempore adorasse Idola, alius vero idem dicat, sed de tempore non recordetur, vtique, & si simpliciter videantur contestes, tamen non possunt tales dici contestes integre, vt bene probauit *Cast. Palao, vbi sup. num. 12. post Petram de fid. ex prob. alien. resolut. q. 1. n. 493. & num. 756. 758. & 877. Maldonat. d. respons. 9. n. 43. & sequentibus, sed maximè n. 45.*

Firma igitur ex his stat conclusio, quod testes singulares in materia fidei non coniunguntur ad reum conuincendum.

40 Nec obstaret si diceretur, vnum testem singularem adminiculare depositionem alterius, & sic tot posse esse testes singulares, & adminicula, quę reum plane conuincant,

Nam depositiones testium singularium quamuis, ex mutuo consortio magis firmae reddantur, attamē, quia ista maior firmitas cum à causa extrinseca, & accidentaria procedat, scilicet ex depositione alterius testis singularis, non extrahit primi testis singularis depositionem a probatione imperfecta, quā habet, sed eam relinquit in suo modo probandi, vt per belle raciocinatur, *Castr. Palao d. puncto 15. §. 4. n. 16.*

41 Si tamen ageretur de hisce testibus singularibus maxime num. pluribus, & valde dignis coniugendis ad effectum torturae, vel poenae extraordinariae Imponendae vtique licite id fieri posse communiter concludunt, D. D. & praecipue D. *Guido Fulcodius in suis qu. ad Inquisitor. qu. 14. vbi late dixi in meis annotationibus, Maldonat. d. resp. 9. n. 56.* vbi, quod ita passim seruatur in Tribunalib. S. Offic. Regni Hyspaniae.

§. SEX-

§. SEXTVS.

De Teste alium in contestem nominante.

DE hac re egregie more solito pertractat *Giurba, cons.23.fere per tot.& cons.37.n.26.& seq.*

42 Breuiter igitur dicendum est, quod testis vocans alium in contestem, qui contrarium dicit, nihil probat, & neutri in hoc casu creditur, *Rot.decis.337. num.5.post secundum vol.cons.Farin. Giurba,* qui alios latissime cumulat, *dicto consil.37.num.26.* vbi hoc intelligit, nisi dispar esset vtriusque testis conditio *Castill. decis.Regni Siciliæ 161.num.29.* vbi, quod ille testis redditur suspectus de falso, an autem in hoc casu sit locus torturæ, distinguendum est hoc modo, vel testis nominatus conuinci-
43 tur à duobus testibus, & tunc potest torqueri, *Mastrill. decis.192.num.1.Giurba,d. cons. 23. nu.8.* vel conuincitur ab vno tantummodo, & quidem si agatur de probando inditio remotto, nullo modo deueniri potest ad torturam, *Mastrill.vbi supr. num.7. & Giurba, num.10* si vero allegatur de probando inditio propinquo, sunt si testis conuincitur ab vno digniore locus erit torturæ, *Mastrill.& Giurb.ibid.Farin.de testibus, quæst.79.n.21.* Si vero testes sint dignitate pares neutri creditur *Giurba, vbi supra, num.13.* qui, & alios allegat, *& num.9.* bene aduertit, quod si a duobus nominatus in negatiua tortus persistat, tunc, nec ipsi, nec alijs testibus, qui cum nominarunt credendum erit.

Si vero testis minus dignus alium nominet digniorem, qui neget tunc bene etiam notat *Giurba vbi sup.* quod credi debet digniori, nisi inditium alias absque dignioris testis depositio vtique prætermitti deberet, & ita pluries in M.C.V. decisum fuisse, ac obseruatum attestatur.

44 Quid autem dicendum sit de teste, qui ait talem Blasphæmasse præsenti tali, qui negat fuisse præsentem, breuiter cum *Farin.de testibus, q.65.num.272.& seq.* dicendum est illum testem, & nihil probare, & de falso esse suspectum, nisi aliter videretur ex facti circumstantijs Iudicare debentis Religioni arbitrandum, & cum *Bald.in leg.testium, n.9.Cod.de test.* distinguendum inter præsentiam corporalem, & intellectualem, quis enim aliud mente cogitans, potest localiter in aliquo loco præses esse.

§. SEPTIMVS.

De Testibus varijs, & contrarijs.

PAragraphus iste in duas partes est diuidendus in prima agemus de pluribus testibus inter se contrarijs, in secunda de vnico teste sibi contrario.

45 Quo ad primam partem Indubitata est conclusio D.D. quod testes plures inter se contrarij nihil probant, & se inuicem collidunt, *Farin.de testibus, quæst.65.num.2. & seq. Gilhaus. in Arbore criminali, cap.6. par.3. de testibus, n.99.Sousa in Afforism. Inqu.lib.2.cap.6. §.1. numer.12.*

46 Et tunc proprie contrarij haben tur, cum in substantialibus ad inuicem sibi ipsis contrariantur, secus enim esset si tantummodo varij essent in accidentalibus, & in circumstantijs extrinsecis omnino, *Farinac. vbi sup. num.16.Gilhaus.nu.99.Sousa, num.13. & Camill.Borell.* qui alios latissimè cumulat *in sum. decis.to.2. tit.12. numer.9.*

47 In substantialibus autem contrarij habentur, cum discordant in loco, & in tempore, vt accidit in testibus Susannæ *Daniel. capitul. 13. Borell. alios cumulans, numer.5.*

Item quando in verbis discordant, si agatur de probanda verborum formalitate puta Blasphæmia, *Sousa d.§.1.n.15.& Farin. n.28.* & nos supra, si tamen in formalitate verborum concordent testes, lz. vnus plus alio deponat non habentur varij, nec contrarij, vt bene probauit *Giurba, cons.decisiuo, 63.n.29.*

48 Et quia DD. nostri in hac materia nihil habent in ore frequentius, quam quod dicta testium non sunt cauillanda, *Paris.cons.87.num.41. vol.3.Rot. decis.321.nu.4. par.2.in recent.* sed potius coadiuuanda, *Farinac. dicta quæst.65. n.74.* vbi fieri possit concordanda, *c. cum tu, ibi Canonistæ de testibus, Alex.cons. 190. num.1. lib.7. Clar. q. 57. vers.* Quartus casus Cæsar de Graffis, *decis. 4.de testibus, Rot. decis.259.num.12.* post secundum volumen consiliorum, *Farin. & decis.167. n.15.p.1. in recentioribus,* ideo vtile admodum erit videre quomodo prædicta intelligantur.

49 Et imprimis quidem animadnertendum est quod vbi in testibus contrarietas sit euidens, vel patens tunc non est locus concordiæ in testibus, siue etiam, in vnico teste sibi ipsi contrario, ita *Bald.l.sed, & si reum ff.de iure iur. Fel.d.cap.cum tu, n.1.versic.* Et procedit secundum istos *Inquisitor Cautera, cap.2. de vera confess.n.25. in fin.fol. mihi 86.Farin.quæst. 66. num. 320.* Prout nec fieri concordiam in teste, nec testibus suspectis de falso, passim docuerunt scribentes, *Alex.cons.154.num.7.lib.5.Nat. consil.315.num.10. & 11. & Crauett. consil.665. num. 17.Clar.§.fin.quæst.23.* in principio, qui omnes concludunt istos testes diligentissime interrogandos, etiam super circumstantijs impertinentibus, vt puta si tempus erat clarum, vel nebulosum, quibus vestibus reus erat indutus, cuius coloris, &c. vt eos in verbis Iudex capiat, & ad veritatem indagandam melius deueniat.

51 Vbi autem concordiæ sit locus sane illam fieri posse per multiplicationem actuum dixit originaliter *Ab. dicto cap.cum tu, num.2. Farinac. quæst.62.num.38.per distinctiones, & diuisiones, Bart.in prima const. Cod. Pegna, in praxi Inquisitorum, lib.2. cap.45. num.1.* per verborum improprietatem, & sub auditos intellectus, *Rim. Sen. consil.63. num.11. lib.1. & consil.56. num.6. Petra de fid.ex prohibita alienatione resultantibus, quæst.12.nu. 956.Pegna ibid.num.2.& Farin.d.quæst.65.num.43.48. & seq.* per principium, & finem actus, ac generaliter omnibus illis modis quibus contraria Iura, & leges solent concordari, *Farin. vbi supra,* alios latissime allegans, *n.55.& 59.& seq.*

An autem in testibus hæc concordia sit facienda non solum, vt euitetur periurium, sed etiam vt contra reum probent, insignis est D.D. nostrorum controuersia.

52 In qua quidquid sit in ciuilibus, in quibus *Rot. magis comm-sequitur opinionem Bart.in l.Gallus §.Ille casus ff. de lib. & Posth.* quod testes concordentur, etiam ad effectum probationis, vt videre est, ex *Verall. decis. 270. num.7.p.3.Puteo dec. 28. lib.3. in Margine, vers. quo ad Bernardinum Sancta mem. Greg.XV. decis.354. n.14.& Rot.decis.688.n.5 p.2. in recent.*

53 Quidquid etiam sit in foro sæculari in criminalibus in quo communiter fere consenserunt scribentes in contrariam sententiam, quod sz. fauore Rei, concordia fiat in testibus, vt euitetur periurium, non vt contra eum probent, vt videre est ex *D.D.alleg.à Farin d.q.65. n.77.Gilhaus.loco sup.cit.n.101.Camill. Borell.tit.12.nu. 13.& Sousa, c.6.n.21.* qui alios allegant.

54 Vel quæritur, an testes, ad concordiam reducti tantum probent, quantum facerent alij testes, qui non paterentur hanc exceptionem, & tunc dicendum, est quod sine difficultate non tantum probant, ita *Pegna, dicto cap.45.*

cap.45.num.11. Bene Cantera dicto loco allegato proxime, numer.27.in fine vers. sed circa opinionem, vbi huiusce rei eam euidentem rationem adducit, quod huiusmodi testes sic concordati, non sunt contestes de se, cum de se non contestentur, sed per interpretationem, & concordiam vnde ex eis non potest resultare probatio luce meridiana Clarior, in criminal. de necessitate requisita.

Vel quæritur, num ratione concordiæ probent aliquid plus, quam non probarent, si non essent concordati, & in hoc casu arbitror omnino respondendum affirmatiue, eo eodem *Cantera vbi supra, vers.* non ex concordia, tum quia ex concordia aliqua probatio resultat, quæ non resultaret, sine ea, ex eo, quod tunc testes se ipsos colliderent, (vt ibidem ait Cantera) tum quia de iure Canonico, verior est opinio; quod concordentur testes etiam ad effectum probandi, vt animaduertit, *Farin. vbi sup. n.79. Et Sousa, nu. 19. vers.* Secundum Ius Canonicum.

56 Quanta autem fides istis testibus sic concordatis sit adhibenda, vtique in arbitrio positum est Iudicantis, vt nobiliter obseruauit *Boss. de opposit. contra testes, n. 11. vers.* Vbi tandem, qui alios allegat.

57 Testibus vero inter sese contrarijs, seu varijs existentibus, quibus magis credendum sit benignum lectorem remitto, ad *Farin. dicta q.65. p.3. per totam.*

58 Quo ad alteram autem huiusce, §. *patrem de* vnico teste sibi ipsi contrario, seu vario, regula pariter negatiua constituenda est, quod huiusmodi testi nullo modo est fides adhibenda, ita *Farin. de testibus, q. 66. num. 13. Cantera loco proxime alleg. numer. 25. vers.* sit inquam primus casus, *Sousa in Afforism. Inqu. lib.2. c.6. §.7. n.54. & seq. Gilbausan. d.c.6. p.3. n.107. & seq.* Hæc tamen regula intelligenda est, & declaranda eo modo, quo supra declarauimus contrarietatem seu variationem testium.

59 Quia tamen sæpe numero testis variationem suam tegit sub velo correctionis, ideo sciendum est testem posse incontinenti d. suum corrigere, idest antequam exeat à præsentia Iudicis eum examinantis, ita *Sousa, d.c.6. §.4. n. 66. Bellon. Papiens. de his quæ fiunt incontinenti, lib.1. ca.20. fere per totum, Rutger. Rulant. de comissarijs, & comissionibus Cameræ Imperialis, p. 2. lib.2. cap.29. per totum vbi ex Sycardo in l. optimam, n.2. Cod. de contrah. & comit. stipulat. obseruat.* partes maximas esse Iudicis in hac materia inconsideranda qualitate, fide, & dignitate testis se ipsum corrigentis, *Cantera loco alleg. n. 25.* vbi, quod talis correctio incontinenti facta admittitur etiam sine ratione.

Vbi vero correctio hæc incontinenti non sequitur non admittitur, nisi allegata aliqua sufficienti ratione correctionis, *Sousa, n.65. Cantera Bellon. & alij supra allegati locis indicatis.*

60 In foro nostro S. Officij habemus textum, in cap. accusatus de hæreticis in 6. §. licet, quo cauetur, testem in hæresis causa deponentem, qui primo veritatem celauit Iuratus, posse post modum dictum suum corrigere deponendo contra se, & contra alios. Si (ait Papa) manifestis inditijs, appareat talem non animi leuitate seu corruptione pecuniæ sed zelo fidei orthodoxæ dictum suum velle corrigere, ac quæ prius tacuerat reuelare in fidei fauorem, (nisi aliud obsistat) stari debet tam contra se, quam contra alios attestationibus eiusdem.

Ex hoc textu colligunt, D.D. speciale esse in hoc Tribunali, quod in fauorem fidei secundæ testis depositioni stetur, ita *Barbosa Modernus, ibi qui alios cumulat P. Sanctarellus de hæresi, c.38. dubio vnico, n.12. P. Diana, p.4. resolut. moralium, tract.7. resol. 22. vers.* sed quia dictum est, post *Pegnam in 3.p. Directorij, comm. 114. & Farin. de hæresi, q.188. n.87.*

Et vere hoc est speciale in S. Officio, quia regulariter statur primæ testis depositioni, secundum doctrinam *Innoc. in cap. præterea, de testibus cog. & Abb. in cap. veniens il secundo de testibus, quam sequutus fuit Decius cons.174. num.7.* & in Statu nostro Mediolani ex duabus contrarijs eiusdem testis depositionibus illi statur, quam confirmat testis in tortura vt dixit *Clarus, §. fi. qu. versic.* sed quid si testis, ibi in hoc tamen Ducatu.

Bene verum est, quod dispositio dicti §. lz. vti specialis intelligenda est, vt procedat in suo casu, in quo præcisè loquitur videlicet cum testis primo hæresim tam contra se, quam contra alios negauit, mox zelo fidei eandem reuelat, secus enim dicendum esset, si primo

61 contra se, & alios deposuisset, & postea depositionem vellet reuocare; ita enim communiter *D. D. text. illum intellexerunt, vt videre est, ex Barbosa, ibid. numer. 17. Treuisan. decis.39. numer.13. lib.2, P. Diana vbi supra, versic.* verum his non obstantibus, *Sanctarell. dicto cap. 38. numer. 12. versic.* præterea statur secundo dicto, & *Castro Palao in opere morali, tom.1. tract. 4. disp. 8. Punct.15. §.1. num.3.* & hoc idem manifeste etiam colligitur ex hoc eodem textu, ibi; contra se, & alios suos complices deponendo, & ibi, stari debet tam contra se quam contra alios.

Et quamuis contrarium sentiant, *Symancha de Cathol. Instit. tit.64. n.56. & seq. & in Encherid. Ind. Violata Religionis, titulo 36. n.4. Mart. del Rius disquisit. Magicarum, lib.5. sect.5. versic.6. Malefici. Farin. d.q. 188. n. 95. & seq. & Sousa in Afforism. Inquisit. lib. 2. cap. 9. num.4.*

Attamen horum D.D. opiniones facili negotio conciliari possunt, vt prima pocedat etiam si testis in secunda depositione reuelando se, & alios, nullam allegat, vel probat causam reuocationis suæ depositionis ex interuallo factæ, vt enim huic secundæ depositioni stetur solus fidei nostræ fauor attenditur.

Secunda vero procedat cum reuocans suam depositionem, qua se, & alios hæresis crimine grauauerat non solum allegat, sed etiam probat errorem, & alias suæ reuocationis causas, vt enim supra vidimus testis, quandocunque etiam ex interuallo allegata, & probata iusta causa potest reuocare suam depositionem.

62 An autem testis, qui in prima depositione vnum dicit, in secunda vero aliud, puniri debeat, & quomodo ab Inquisitoribus dixi, in additionibus ad secundam partem huius operis *tit. 27. in appendice post. §. 13. vbi ex Cantera, quæst. crim. p.2. q. 12. de Reo, num. 5. vers.* Et idem dicerem, post decis. Inquisit. Conchensis in hac materia satis insignem.

§. OCTAVVS.

De Teste deponente super negatiua.

Negatiua alia est vaga, alia coarctata loco, & tempore; vaga dicitur cum reus generaliter intendit probare se non Blasphæmasse coarctata vero cum vult probare se tali die, & loco, & hora non Blasphamasse.

63 Hoc supposito communis dist. D. D. est, quod testis super negatiua vaga nihil probet quia, negatiua vaga, non cadit sub sensu, & de sui natura est improbabilis, ita *Farin. de testibus qu. 65. numer. 221. Bouadill. in sua Politica, tom. secundo, lib.5. cap. 1. num.114. Veral. decis. 284. p. 3. Franc. Marcus decis. Parlamenti delphinalis 266.* vbi quod talis testis non caret suspitione falsitatis, *S. mem. Greg. XV. decis.325. num.* 8. loquitur de negatiua non admodum coarctata vt puta ad tempus vnius mensis.

64 Si

64 Si vero agatur de probanda negatiuâ coarctata ad breue tempus (in quo iudicando multum potest religio iudicantis,) vtique testes super ea inducti bene eam possunt probare, ita D. D. omnes supra allegati, *Mascard.de probat.conclus.*1091. *vbi addentes Afflict. decis.* 324.vbi pariter addentes *Marius Muta,decis.*38. *nu.* 8. *qui alios cumulant.*

65 Animaduertunt tamen D. D. in hoc casu testes deponendo super hac negatiua non solum debere remouere sensum ab actu dicendo tantum tali die, hora, loco,&c.non blasphæmasse sed etiam vlterius debere remouere actum a sensu, dicendo quod non potest esse, quod blasphæmauerit,quin ipse audiuisset, *Farin. d. qu.* 65.*nu.*223.*Ludou.Gilhaus.in arbore Iud.Siuili,ca.*6.*p.*1. *de probat.* §. 327.*vers.*negatiue tempore, & loco, *Modern.Barbos.in c.*3.*loco num.*4.*de testibus*, *qui alios allegant.*

66 Est tamen alius modus ad reorum defensam probandi negatiuam indirecte, probando sz. die commissi criminis, in hac nostra Ciuitate Cræmonæ, Reum fuisse Mediolani,& tota illa die secum fuisse testes, *Farin. vbi supra,n.*216.*& seq.Gilhausen.ibid.vers.* Secundo indirecte, & Portules, qui bene loquitur in hac materia ad repertorium Molini super titibus, & obseruatijs Regni Aragonum,*p.*1. *verbo accusatio,nu.* 337.*& seq.fol.* 79.iste tamen modus probandi negatiuam non releuaret maleficum, & solitum conuersari cum Dœmonibus,vt bene notat *Cantera,de Reo,q.*12.*n.*2. *vers.*& ibi tractaui quando persona esset malefica.

Occasione tamen huiusce negatiuæ, quæri pôt de pulcherrima quæst. de qua agit *Bonadill.loco allegato.*

67 Quid nempe dicendum sit de eo, qui à duobus testibus grauatur,quod tali die,loco,& hora,& præsentibus alijs duobus blasphæma verit,si alij duo in contestes dati id negent addendo, quod non potest esse, quod ille blasphæmauerit, quin ipsi audiuissent, in qua re Bouadill.bene concludit, quod ex quo testes deponunt super negatiua coarctata, & remouent actum à sensu *Borel.in summa decis.tom.*2.*tit.*14.*num.*68.& fauent reo vtique isti testes erunt præferendi testibus quod etiam generaliter de testibus super hac negatiua coarctata deponentibus dixit *Farin.cum allegatis ab eo d.* 65. *nu.* 224.

Ego tamen in hoc foro S. Officij si similis casus contingeret nec alia probationes possent haberi, reum si carceratus esset fideiussori relaxarem,de se consignando Inquisitori singulo mense per aliquod tempus puta per biennium, vel vbi fideiussorem inuenire non posset sub simili præcepto,longo enim,vsu compertu est in hoc foro aliquando cursu aliquo temporis delictorum veritatem patefieri, quæ per quascumque diligentias in actu formationis processus factas minime potuit haberi.

§. NONVS.

De Testibus falsis.

PRæterea ea quæ dixi in hac materia in 2. p. huius operis, titulo de varijs delictis ad forum S. Officij spectantibus, §.13.& in addit.ibidem §.seq.

Animaduertendum est Primo loco, quod DD. non leuiter controuertunt, num testes falsi puniendi sint etiam si eorum attestationes sint nullæ & quidem verior sententia est,quod extraordinaria pœna puniri de-

68 beant, non ordinaria,vere enim Iudicem offendunt *Farin.de testibus.q.*67.*n.*193.219.*& seq.Ferd.de Castro Palao,in opere morali,tract.*4.*disput.*8.*puncto* 15. *§ sexto,n.*13.

69 Secundo Notandum, testem deponentem, falsum non in substantia negotij,sed in circumstantijs extrinsecis,non esse puniendum pœna falsi ordinaria, sed extraordinaria arbitrio Iudicis, & Inquisitoris, ita *Auend. de exequendis mandatis Regum Hyspaniæ, lib. secundo, cap.*27.*num.*19.*Portules ad repert. Molini,super ritibus, & obseru.Regni Arragonum.par.*4.*in verbo, testis,num.* 56. qui alios allegat, *Vnde dicebam, in* 2. *parte titul.*17. §.13.*num.*42. *versic.* Quarto sciendum, eadem pœna

70 extraordinaria quamuis graui puniendum esse testem qui super generalibus interrogationis puta an sit affinis negatiuè respondet, quod idem docuerunt *Gramat. decis.*43.*num.*5.*& Elisæus Danza alios cumulans,de pugna Doctorum,titulo de Testibus num.*27.*&* 28. An autem

71 talis testis aliquid probet dicendum est,quod non si negatio illius,vel affirmatio tribuit, vel minuit fidem test- *Farin.d.q.*67 *n.*125.*seq.Sousa in Aphorism.Inquisit.libr.* 2.*c.*8.*n.*13.

Quia tamen casus his testis falsi super generalibus frequenter potest accidere cum examinatur ad defensam, ideo diligenter animaduertere debent Inquisitores in hac materia an talis testis inciderit in fautoriam, fauendo hæretico carcerato.

72 Tertio notandum testem falso deponentem in vno capitulo,& articulo nihil probare, neque in alio articulo,ita *Portules ad repert. Molin.loco supra allegato,n.*60. *Farin.quæst.*67.*n.*111. *Sousa capitulo octauo,num.*11. & ratio est quia depositio testis ratione Iuramenti est indiuidua.

73 Quarto notandum, tunc demum esse locum pœnæ ordinatiæ in crimine falsi, cum probationes sunt euidentes, & necessariæ nam si tales non sint locus solummodo erit pœnæ extraordinariæ, *Farin. num.*74. *& seq. Sousa d.c.*8.*n.*9.

74 Quinto falsi iudicantur testes, qui pecuniam receperunt, vel pro testificanda veritate, vel pro subtrahendo se a testimonio ferendo, *Cantera late in suis quæst. criminalibus par.*4.*cap.*8 *de falsitate num.*45.*vers.*Quomodo ca sus est, *Farin.d.quæst.*67.*num.*236.*& seq.*vbi quod iste testis præsumitur corruptus, nisi pecunias accepisset pro expensis proprijs, puta quia gratia testimonij ferendi longum iter esset suscepturus, quamuis enim munus testis sit gratis veritatem deponere *Præses Abauo in praxi*, §. *falsum, num.* 135. attamen verum quoque est, quod munus testis non debet ipsi testi esse damnosum, & sic non debet ad locum longinquum examinis venire suis expensis partis petentis illum examinari, & quidem cum expensis correspondentibus qualitati ipsius testis, *Danza dicto tit.de testibus,numer.* 29.*& seq.* vbi addit,quod nobiles,senes, vel valetudinarij venire debent æquestres, & non pedestres, prout ita decisum fuisse in Sacro Consilio refert *Vrsill. ad decis.* 135.*Afflic.*

Si tamen testis in veritate deposuerit, sed id fecerit mediante pecunia iste testis non poterit dici falsus,quia verum deposuit, extra ordinem tamen erit puniendus ad similitudinem Iudicis, qui pecuniam accipit, vt iustam sententiam ferat, *Præses Abauo,vbi sup.num.*133. *& seq.* quia quidquid gratis fieri debet si per pecuniam fiat vtique turpiter fit *l.si ob stuprum*, §, *si tibi, vbi glos. ff.de condict.ob turpem causam.*

75 Sexto in hi testibus falsis puniendis in Sancto Officio multa animaduertenda sunt quibus *Pegna in director. par.*3. *comm.*122.an eorum dicta sint nulla, inualida,& irrita, an & quantum parti nocuerint, an falsum deposuerint, an verum sed falso, quia sibi ignotum, cuius qualitatis sint ipsi testes, an rustici, an nobiles, an fagaces, an simplices, an probationibus claris conuicti, an præsumptionibus solis grauatis, an sponte se in Sancto Officio detulerint, an potius conuicti, vel grauati inditijs comparuerint, vel capti fuerint, ex his enim vel augetur, vel minuitur ordinatia eo-

rum pœna, bene *Pegna vbi supra*, *Castro Palao*, *dicto puncto decimoquinto*, §.6.n.12. vbi de falso teste sponte comparente mitius puniendo *Sanctarell.c.39.dub. 3. n. 20.in fi.qui alios allegant*.

76 Septimo notandum, quod pœna ordinaria horum testium, corruptorum, subornatorum mandantium, & consulentium ex stylo Supremi Tribunalis de Vrbe est triremium, ad tempus, vt dixi *in sæpe cit.* §. 13. *& notant Bariola in Afforism.in verbo,testes*, §.8. *& Diana resol. moral. part.4. tractat.7. resol.16. qui, & alios allegat*, & attestatur in sua Inquisitione quendam regula-

77 rem falsum testem, & qui alios ad falsum deponendum in S.Officio subornauerat fuisse damnatum ad triremes decennales, & fœminas complices fuisse fustigatas, & sex annorum exilios mulctatas, & generaliter de punitione falsorum testium videatur *Eruditiss.& Doctiss.Bobadill.in sua Politica,lib.5.c.2.n.75.& seq.* vbi more suo per egregie loquitur.

78 Testis vacillans, Licet falsus non sit attamen est de falsitate suspectus, & vacillans dicitur qui dubitatiue, vel cum timore loquitur quique duo proponit varie, & nescit eligere, quod verius sit ex illis duobus, ita *Pegna in praxi Inquisit.lib.2.c.43.num.1.& 2.vbi ex Zanch.de hæret.c. 14. numer. 3.* quod huiusmodi testis potest ab Inquisitore torqueri, bene *Rutger. Rulant. de Comiss. Cam.Imper.p.2.lib.2.c.26.nu. 2. & seq.* vbi, quod in hoc casu Iudex obijcere debet testi vacilanti, errorem suum, pænas Iuris in quas incurrit, & contrarietatem in suis dictis, moxque eum hortari, vt rectius deponat, comminata etiam ei pæna pecuniaria carceris, & Torturæ.

§. DECIMVS.

De ratione per testes in eorum dictis alleganda.

PRudentis Iudicis partes esse à teste rationem sui dicti exquirere docuerunt *Rutger. Rulant. de Com-*

79 *miss. Cam.Imp.p.2.l.2.cap.22.numer.2.* vbi ait hoc procedere, nisi dictum testis in se rationem contineret, *Farin.q.70.numer.1.* vbi, & alios allegat, & conclusionem firmat regulariter testes sine ratione deponentes, nequaquam probare, l.sola testatione Cod.de testibus, vbi hoc notant scribentes, ratio autem legitima testis desu-

80 mi præcipue debet à sensibus visus, vel auditus, vt & supra in principio Tituli dicebamus, & latissime tradidit *Farin.d.q.70.n.127.& seq.& Rutger.Rulant.d.c.22. n.12.*

81 Controuertunt tamen scribentes an testes etiam non interrogati debeant rationem d.sui reddere, in qua re ne longior sim plusquam instituti nostri ratio requirit, dico, quod in criminalibus, dum testes deponunt de his quæ Inditio tantum intellectus percipiuntur vtique etiam non interrogati debent rationem dicti sui reddere, *Farin.numer.6.& seq.& Rutger.numer.17.* qui alios allegant, & latissime enumerant casus, in quibus testes etiam non interrogati debent rationem reddere dicti sui, vel non, & in quibus eam non reddentes probent vel non, bene *Cantera videndus in suis qu.crim.tangentibus probat.c.2.de probatione per testes dub. 8. num. 14.*

82 An autem sit bona ratio testis, *scio, quia vicinus*, vel, *quia consanguineus*, quia secundum doctrinam *Bart.in l. 1.n.15.si cert.petatur viciuus*, & consanguineus præsumitur scite facta vicini, & consanguinei.

Dicendum est, quod, quidquid sit in ciuilibus certe in Iudicijs criminalibus, cum testis cum dicta ratione deponens non probet, nisi præsumptiue, *Farin.d. quæst.70. numer.* 185. tantum enim probat testis, quantum ratio per eum adducta, *Sousa in Afforism. lib.2.c.6.n. 77. & Farin.n.14.* vtiq; reus ex dictis testibus numquam poterit puniri pæna delicti ordinaria, sed, ex traordinaria tantummodo, idem *Farin.d.q.70.n.189.& Lud.Gilba.in Arbore Iudic.crim.c.6.p.3.u.134.*

83 Et in hac materia rationis allegandæ per testes aduerte, quod ex ratione iudicatur probatio testis, vnde si testis dicat credo, quia vidi, testis, erit de visu, si autem dicat scio certo vel hoc est verum, quia sic credo testis erit de credulitate, *iuxta alleg.à Farin.de testibus, quæst. 68.num.72.& Rutger. Rulant. vbi sup.numer.4.* ait quod ratio testis, ipsius dictum saluat, vel destruit, vnde in

84 contingentia facti in nostra Congregatione Cremonæ duo testes, qui deposuerant Titium non esse coniugatum, quia si fuisset coniugatus ipsi id vel ab ipso, vel ab eius affinibus intellexissent, habiti fuerunt pro testibus de credulitate ex ratione, per ipsos adducta quãuis in dicto principali deposuerint per verba, *son sicuro*, & sic dicebatur istos testes non posse redargui, de falso,

85 nisi ex ipsorum confessione, quia semper possent dicere, nos sic credebamus, vt bene considerauit *Farin. quæst. 67. numer. 69. verf.* sed certe, bene verum est, quod cum Titius Reus ex post repertus fuerit Polygamus, & ipsi duos testes in Polygamiam influxerint deseruiendo pro adminiculis iuxta *decis. Buratti* 10. alteri testi defuncto, qui deposuerat de morte primæ coniugis, quæ etiam vere mortua erat, sed ex post aliam duxerat, habiti fuerunt pro temerarijs, in modo depositionis dicendo, *son sicuro*, & ex eorum depositione super negatiua vaga tredecim annorũ deposuerant enim quod toto illo tempore Titius nunquam duxerat aliam vxorem præter primam, quæ iam mortua erat, & sic conclusum fuit hos testes excusandos à pæna falsi, verum aliqua pæna extraordinaria arbitrio iusdicentium ratione temeritatis esse puniendos.

TITVLVS SEPTIMVS.

De Testibus quo ad examen.

SVMMARIVM.

1 *Testes Iurare debent, & sine iuramento non probant, num 1.*
3 *Iuramentum præstandum est tactis Euangelijs, etiam, à Clericis, qui alias Iurant tacto pectore, numer. 4. & 5.*
6 *Qui manus non habent quomodo Iurare debeant.*
7 *Si testis in S.Officio nollet deponere, quid agendum.*
8 *Monendi testes de iuramenti.*
9 *Examen faciendum ab Inquisitoribus, & loco Iuditij, n.10.*
10 *Quid agendum cum examinari debet testis cuius linguam nec Notarius, nec Iudex intelligit.*
12 *Testes examinandi in loco secreto, num. 13. vbi à quibus examen inchoandum.*
14 *Solemnitas duarum personarum, quæ examini de iure antiquo interesse solebant non seruatur hodie.*
15 *Quomodo iuramentum à Notario scribendum.*
16 *Prius examinandi, qui plenius sunt informati.*
17 *Leues personæ exactius sunt examinandæ.*
18 *De quibus testes interrogandi.*
19 *Examen testium non interrumpendum.*
20 *Consilium Aucthoris non spernendum.*
21 *Testes ore, & non scriptis deponere debent, nisi nesciant loqui, n. 12.*
23 *Quid facere debeant Inquisitores, cum ad eos mittuntur denunciationes inscriptis.*
24 *De vultu testis diligenter intuendo cum deponit vbi quid*

Quid agendum cum teste trepidante, & se se turbante.
25 *De considerando modo loquendi, & respondendi, testium.*
26 *Verba testium scribenda sunt à Notario, vt à teste formaliter proferuntur.*
27 *Integra testis interrogatio scribenda à Notario.*
28 *Testis scribere debet suam depositionem, & de vtilitatibus huius subscriptionis, & quid si testis nesciat scribere, n. 29. & 30. vbi quid obseruetur in Inquisition. Inquisition. Italiæ, & Hyspaniæ.*
31 *Secretum testi iniungendum.*
32 *De testis declaratione.*
33 *Testes ex animali in Iuditio summario non probant nisi reputantur, numer. 34. nisi reus renunciauerit repetitioni.*
35 *Protestatio de habendo testes pro repetitis potest re integra reuocari.*
36 *Decisio Senatus Mediolani.*
37 *Testis repetitio requirit easdem solemnitates, quas examen.*
38 *Num testis repetendus possit se referre ad primum examen, & quæ obseruanda in hac relatiua repetitione testis ab Inquisitoribus, n. 39. & seq.*
41 *Quam caute primæ depositiones in S. Officio, sint testibus legandæ, & quæ praxis obseruanda n. 42.*
42 *Cum Iudex arbitratur non esse locum lectura primæ depositionis, & testis obstinate eam petit, quid agendum.*
43 *Decisio Senatus Sabandiæ.*
44 *Repetitio ab Inquisitore facienda.*
45 *Ante litem contest. quando sit locus repetitioni.*
46 *De teste qui in repetitione dixit contrarium eius quod dixit in primo examine, vbi quando sit locus torturæ.*
47 *De clausula saluo iure opponendi contra personas, & dicta, & an mortui non repetiti probent.*
48 *Decisio Senatus Mediolani, quod mortui probent non repetiti.*
49 *In Praxi sæpe fiunt confrontationes.*
50 *In S. Officio rarissime, & fere nunquam.*
51 *Quomodo reus in S. Offit. recognoscendus, & quid Cremonæ fuerit obseruatum ex ordine S. C. n. 52.*
53 *Quæ seruanda in confrontationibus remissiue.*
54 *Tortura testi datur à solo Inquisitore, cum contra reum ad sunt inditia, n. 55.*
56 *A tortura testis abstinendum, cum aliqua bona ratio testem excusat.*
57 *Testis præsens delicto si nolit delinquentem propalare torquetur, n. 59. vbi idem de eo, qui ait se non recordari de his de quibus probabiliter potest recordari.*
58 *In subsidium tantum testis torquetur.*
60 *Dictum testis in tortura non est necesse quod extra torturam ratificetur contra Baiardum.*
61 *De examine testium per turbam secundum stilum Franciæ & Sabandiæ.*
62 *Hic stilus est contrarius.*
63 *Publicatis attestationibus regulariter super ijsdem non admittuntur noui testes fallit in causa hæresis, n. 64. vbi Decis. Senat. nost. in hac materia.*
65 *Quomodo edendus reo processus in S. Offit. vbi quod nunquam nomina testium eduntur, & de ratione.*
66 *Inquisitores etiam reo non opponente debent Inquirere de qualitate testium, n. 67. vbi quid seruetur in Inquisitione Hyspaniæ.*
68 *Quomodo in Hysp. reo publicentur attestationes.*
69 *Interrogatoria in multis regionibus non admittuntur in criminibus, & in specie Mediolani.*
70 *Ea reyecit auctor dum erat Proiudex Maleficiorum Cremonæ.*
71 *In S. Offit. indistincte interrogatoria admittuntur tam fisci, quam rei, & ita seruat Suprema Inquisitio Rom. n. 72. vbi de ratione.*
73 *An testis teneatur respondere interrogationi criminosæ.*
74 *Obseruantia Inquisitionis Hyspaniæ.*
75 *Testis à layco Iudice examinatus repetendus est ab Inquisitore.*
76 *De coactione testium ad se examinandum.*
77 *Inquisitores Illustrissimas mulieres debent examinare domi.*

Viso de personis, & dictis testium reliquum est, vt aliquā etiam de eorum examine annotentur.

§. PRIMVS.

De animaduertendis, & obseruandis ab Inquisitoribus ante examen testium.

MVlta ea quem non leuis momenti obseruanda sunt ab Inquisitoribus ante examen testium.

1 Et Primo quidem antequam testes examinentur debent Inquisitore deferente iurare tactis Sacrosanctis Euangelijs se veritatem omnino reuelaturos, tam contra se, quam contra alios, ita *Did. Cantera, in quæ. crim. de tongentibus probationes, cap. 2. de probat. per testes, numer. 1. Gilb. in Arbore Iud. Crim. cap. 6. p. 3. numer. 139. Gayl. pract. obseru. 101. numer. 1. latiss. D. D. in capit. tuis, de testibus, vbi modern. Barbosa alios cumulat*, & hoc extendit ad omnes testes quacumque dignitate pollentes, *Roder. a Cunha in cap. multis, dist. 44. numer. 3. Rutger. Rulant. de Comiss. Cam. Imper. p. 2. lib. 2. cap. 11.* qui omnes concludunt testes sine iura-
2 mento examinatos nihil probare, & non sufficere ad validitatem examinis, quod testis post examen peractum Iuret, per *text. l. iusiurandi* ibi, *priusquam perhibeant testimonium*, ff. de testibus, cum alleg. a *Barbos. in c. fraternitatis, n. 6. eodem tit. & Roderic. à Cunha loco prox. allegat. & Bellono Papiensi de his, quæ Incont. lib. 1. c. 115.*

3 Dixi in hoc iuramentum præstandum esse tactis Sacrosanctis Euangelijs, id enim expresse docuit *Glo. in c. fraternitatis in verbo iuramenti de testibus, cum alijs allegatis a Barbos. ibi, n. 7. & quamuis Clerici in Sacris so-*
4 *leant iurare tacto pectore, Carol. de Grass. de effectibus Clericatus effectum, 36. per totum.*

5 Attamen hoc non habet locum in causis grauibus, & sic in S. Officio in quo causæ sunt grauissimæ, *ex doct. Abb. in c. vltimo de Iuramento calumniæ, quem sequutus fuit Conat. in c. quamuis pactum, p. 1. §. 1. n. 3. & Carol. de Grassis in dicto tractatu effectu 10. n. 45.* & ita in S. Officio passim practicatur, quod etiam Sacerdotes iurent tactis Sacrosanctis Euangelijs.

Ex hac iuramenti datione per tactum scripturarum, Euangeliorum facienda, colligit Bald. in cap. cum causam, col. 10. de testibus, quem sequuti fuerunt *Campeg. te testibus, Reg. 135. Mascard. de prob. tom. 3. concl. 1358.*
6 *n. 42.* quod qui non habet manus, quia ei sunt incisæ non potest testimonium dicere.

Ego tamen si talis casus occurreret in S. Offic. consulerem Inquisitoribus, quod reciperent iuramentum illius testis per procuratorem specialiter ab eo constitutum ad iurandum, ita enim obseruari in Cam. Imp. nō obscure innuit *Rutger. Rulant. de Comiss. Cam. Imp. p. 2. lib. 2. cap. 11. numer. 52.* potest enim quis etiam per procuratorem iurare, vt probat Rom. Sing. 8. per totum, & vlterius cogerem etiam ipsum testem ad iurandum viua voce de veritate dicenda, quoniam cum iuramenti substantia consistat in inuocatione Diuini nominis, vt bene explicat *Sanch. in præcepta Decalogi, l. 3. cap. 1. numer. 1.* ad illius essentiam vtique

non requiritur tactus Sacræ rei, sed ad maiorem tantummodo solemnitatem, & testimonij firmitatem, ita *Sanch. vbi supra, n. 3, qui alios allegat.*

7 Quod si testis nollet iurare, vtique in foro nostro S. Officij cogendus esset pœna pecuniaria captis pignoribus, cominata, & inflicta ei tortura, ac excommunicatione, *cap. 1. cum ibi not.* per Canonistas, de testibus cogendis, Collegium Coloniense Iuridicum, *tom. 2. disp. 7. de testibus nume. 43. qui alios allegat*, & ita Scio in suprema Rom. Inquisitione quẽdam reum fuisse coactum ad præstandum iuramentum, quod suscipere recusauerat media tortura, pro vt idẽ etiã in Senatu nostro Mediolani actum fuisse cum simili reo, qui recusabat iurare attestatur *Clar, §. fi, q. 45. ver.* sed pænæ, vbi quod talis reus fuit punitus tribus ictibus funis publice, & reductus ad carceres iurauit, & Interrogationibus respondit, & quãuis in R. A. Regni ex speciali prouisione cautum sit testes non esse media tortura cogendos ad deponendum, at tamen eadem prouisio Regia hoc limitat, vt non procedat in causis grauibus vt videre est ex *Elis. Dana de Pugna D. D. tit. de testibus, c. 3. nu. 16.* causæ autem hæresis grauissimæ habentur.

8 Secundo loco monendi sunt testes de importantia iuramenti in hoc foro, & de pæna qua falsi testes solent puniri, *Rutger. Rulant. de Comissar, Cameræ Imp. p. 2. lib. secundo, capitulo 11. n. 10. & seq.*

9 Tertio ipsemet Inquisitor (quantum fieri potest) debet testes examinare, in arduis enim causis criminalibus examina testium fieri debent coram Iudice ipso *Bouadill. in sua Politica lib. 4. c. 16. num. 14.* & in indiuiduo casus nostri in foro S. Offitij, *Scaccia de Iudit. lib. 1. capitulo 87. num. 15. Paulus Garzia, in sua praxi S. Offitij, Hyspano idiomate conscripta, folio 2. à tergo u. margine*, vbi sic legis, *los Inquisidores conforme à la Instrucion 17. del anno 1484. deuen examinar los testigos por si mismos sin cometer o à otro saluo en los casos, que alli refiere.*

10 Et quidem hoc examen debet fieri in loco Iuditij, nisi aliud qualitas personæ suaderet, puta quia essent moniales vel aliæ fæminæ honestiores, *Symanch. de Cathol. Institut. tit. 64. n. 13. Pegna in praxi S. Offitij, seu Inquisitorum lib. 2. c. 3. n. 5.*

11 Quarto cum examinandus est testis, cuius linguam nec Iudex, nec Notarius intelligunt tunc adhibendus est interpres, cui ab Inquisitore dandum est Iuramentum, quod bene, & fideliter munus suum exercebit, punctualiter referrendo testi omnes interrogationes Inquisitoris, & Inquisitori ac Notario, omnes responsiones testis, *Ambrosin. de modo formandi processum, lib. 6. c. 3. numer. 12. Flam. Cartar. de executione sententiæ capto bannito, cap. 2. num. 56. & pluribus seq.* vbi quod illi Interpretes adminus debent esse duo, vbi inueniantur alias sufficit vnus, & plus dicit *Cartar. num. 53.* quod si Notarius linguam testis intelligat ipse solus potest interpretari, & scribere eius responsiones, si tamen Notarius eius linguam non intelligat sed solus Iudex vtique id ei nequaquam licebit, ex *doct. Bart. l. 1. §. eadem, vbi Jas. numer. 10. ff. de. verborum oblig. quod vtique maxime mirum videtur, Franc. Bernard. Porrus in addit. ad dictum c. 3. Ambrosin.* quia persona Iudicis, est dignior persona Notarij, & de huiusmodi Iuramento præstando interpreti, in S. Officio, bene Paulus Garzia in sua praxi huiusce Tribunalis, fol. 4. à tergo, *§. quando alguna persona se examina con interprete.*

12 Quinto non solum in hoc tribunali, sed etiam in omni alio foro examen debet fieri in loco secreto, & Clausis Ianuis prout, & Iuramenti delatio testibus, criminalibus, ita *Rutger. Rulant. de Comiss. Cam. Imp. p. 2. lib. 2. c. 12. n. 3.*

13 Sexto examen inchoari debet a testibus qui magis distant à loco in quo examinari debent ne forte se absentent, & fugiant, *Rutg. Rul, vbi sup. n. 4.* vbi huiusce rei illam addit rationem, quia testes de Iure communi non tenetur manere in loco examinis vltra quindecim dies secundum pulcherrimum *textum l. fi. quando 19. Cod. de testibus*, Verum textus ille, vt ibi sub litera D. bene obseruat Gothofredus habet locum solum in causis ciuilibus Vnde vera ratio nostræ assertionis erit naturalis æquitas.

14 Septimo quamuis de iure hoc examen debeat fieri in S. Officio coram Inquisitore Notario, & duabus personis Religiosis, c. vt Officium §. Verum, de hæret. in 6. attamen hæc solemnitas non est in vsu, sed examen fit coram Inquisitores, Aduocato fiscali, & Notario, *Castro Palao, qui alios cumulat, p. 1. tract. 4. disp. 8. puncto. 15. §. 3. n. 6.* & ita etiam obseruatur nunc in Inquisitionib. Hyspaniæ, vt videre est ex praxi Pauli Garziæ sæpe allegata in forma examinandi testes.

15 Octauo, Notarius debet scriptis mandare iuramentum testium, & iterpretum, non tamen est necesse, quod id fiat per extensum, sed sufficit, si scribatur hoc modo, *comparuit, &c. & medio Iuramento, &c. quod præstitit tactis, &c.* Paulus Garzias, vbi sup. quamuis tutius sit si addatur tactis Sacrosancti. Euang. vt obseruauit, Pegna in praxi Inquisitorum, *lib. 2. cap. 1. numer. 4. de qua re videndus erit Farin. q. 78. de testibus, num. 74. seq.*

§. SECVNDVS.

De animaduertendis in ipso testium examine.

Nonnulla etiam notanda ab Inquisitoribus sunt in ipsomet testium examine.

16 Et Primo quidem ex testibus qui de longinquis partibus non venerunt eos prius esse examinandos, qui de facti veritate plenius sunt edocti, *Rutger. Rulant. de Cam. Imp. p. 2. lib. 2. c. 14. n. 11.*

17 Secundo leues personæ exactius sunt examinandæ, quam graues, idem *Rutger, vbi supra, n. decimo.*

18 Tertio diligenter sunt interrogandi, super delicto, delinquente, complicibus, loco tempore, occasione, modo quot vicibus delictum fuerit commissũ, & ad quorum præsentiam, *P. Massin. in praxi S. Offic. par. 2. fol. 37. primæ Impress. post Eymericum in direct. 3. p. in forma examinandi testem, n. 72. vbi Pegna comm. 17.*

19 Tertio examen testis una vice perficiet, Inquisitor, nec illud interrumpat, *Rutger Rulant. d. cap. 14. sub litera D.*

20 Quarto consulo Inquisitoribus, quod ego practicabam dum eram Proiudex Maleficiorum Cremonæ anno 1636. Sub Illustrissimo, & Laudatissimo Viro Don Consaluo de Salamanca Aequite Diui Iacobi, Senatore, & tunc istius Ciuit. Cremonæ, Pretore vt s. prius scribere à Notario faciat interrogationem, ita vt reus eam neque at intelligere antequam testem, vel reum ore interroget, hoc enim mollo minus tempus habebit testis, & reus ad cogitandum super responsione danda, & veritate celanda, quod fortasse voluit Innuere *Rutger, vbi sup. n. 2. sub litera E.*

21 Animaduertat etiam Inquisitor depositionem testis ab ipso teste ore, & voce, non autem scriptis esse faciendam, *cap. relatum, 5. quæst. 2. Langleus in otio semestri. c. 1. lib. 4. Manent. conj. 24 Faber. in suo Cod. lib. 4. titul. 15. deff. 52. & Ante hos Farin. quæst. 80. nu. 27.* Nisi essemus in eo teste qui loqui nequit huius enim depositio in
22 scriptis recipi potest, ita *Langleus vbi sup. vbi de teste muto Rutger. c. 15. & Farin. vbi sup. nume. 19. ac Cartar. de executione sententiæ capto Bannito, cap. 2. num. 43. & sequ.*

23 Quid

23 Quid vero facere debeant, Inquisitores cum ad eos mittuntur denúciationes inscriptis bene declarat, *Pegn. in praxi Inquisitorum, lib. 2. cap.3.* per totum, vbi ait, quod liceat, ex huiusmodi denuciationibus possint Inquisitores inchoare processus si sint factæ à viris fide dignis, Iuramento munitæ, vel à personis impeditis accedere ad Inquisitores, vt sunt moniales, & aliæ fœminæ honestæ, àttamen tutius erit, quod Inquisitor ipsæ, vel aliquis eius Commissarius accedat ad denunciantem absentem vel impeditum, vna cum Notario, & ibi eum iuditialiter examinet, ita enim euitabitur difficultas orta ex *cap. Inquisit. §. tertiæ dubitationis*, de accusationibus, vbi Papa iubet non esse procedendum contra aliquem ad petitionem eorum qui Iudicibus cedulas proponunt, de qua decretali videndus erit *Symanc. de Cath. Instit. tit. 44. num. 10. & Hieronim. Caual. comm. contra comm. quæst. 821. nu. 20. & seq.* ita in S. Officio practicari *testatur Cantera q. crim. probationes concernentium. cap. 1. de prob. per testes, n. 8. vers. vnum tamen considera*.

24 Sexto dum testis examinatur diligenter Iudex intueri debet, vultum, & frontem ipsius, vultus enim mutatio trepidatio, & similia in actis sunt redigenda, & à Notario singillatim scribenda, *Cartar. in praxi interrog. reorum, lib. 1. cap. 2. nume. 73. & seq. Rutger. Rulant. vidend. in hac materia loco sup. alleg. capit. 24.* vbi allegati illud Prouerb. capit. 10. *Pauor his qui operantur malum*, & illud Demostenis, in Orat. de falsa legatione, *conscientia scelerum eripit audaciam, linguam reprimit obturatos angit silentium imponit*, Egregie *Bouadill. in sua Politica, lib. 2. cap. 16. numer.* 104. vbi allegat illud Cicer. in Topicis, *Pallor vultus, Rubor, & titubatio faciunt vt minus fidei alicui adhibeatur*, & melius *tom. 2. lib. 5. capit. 2. numer. 43. versic. y aduierta el Iuez, & numer. 44. ex Io. de Platea l. quoties 2. Cod. de Naufragijs, lib. 11.* animaduertit Iudicem, vt hosce testes se se turbantes diligenter interroget etiam de circumstantijs non ita ad negotiũ facientibus, vt de habitu delinquentis, & similibus, & quod cum vaccillant eos torqueat, rationem hisce verbis subiungens, *por que es muy decente, y honesto espantar algunas vezes à los testigos paraque digan meor la verdad*, & testium suspectum verbis illaqueari posse ait, *Rutger. c. 22. n. 4. loco allegato*.

25 Septimo debet Inquisitor modum loquendi, & respondendi testium diligenter considerare, an omnes per eundem præmeditatum sermonem deponant, an verbosi sint an plus æquo animosiores, an cum maxima celeritate deponant, an responsiones qualitati testium conueniant, quia rusticus dicat, quæ peritis conueniunt, & an minus affectate deponant in his enim casibus, & ipsi testes, & eorum dicta maxime suspecta redeuntur, *Rutger. Rulant. de Comiss. Cam. Imper. loco alleg. cap. 23. per totum, Pegna in praxi Inquisitorum, lib. 2. cap. 44.* vbi de teste animose deponente, *Prases Abano in quæstionibus reatuum, q. 18. numer. 29.* vbi teste accelerante responsionem, *Farin. de testibus, q. 60. numer. 33.* vbi de teste nimis affecta te deponente, *n. 37.* vbi de teste verboso, *& nu. 38. & seq.* vbi de teste nimis cito respondente, & repentine loquente, ante lectum sibi articulum.

26 Octauo verba testium sunt à Notario scribenda prout formaliter ab eis proferuntur Commissario ipsorum responsionem dictante, *Rutger. Rulant. loco sup. cit. c. 28. n. 1. & 5.*

27 Nono, Inquisitor curare debet, vt à Notario integra interrogatio scribatur, vt ex mox scripta responsione testis videri possit an sit interrogationi congrua, vt obseruauit, *Pegna in praxi Inquisitorum, lib. 2. n. 3.* vni abusum illorum Notariorum reprehendit, qui in processu sic scribunt, Interrogatus &c. & mox responsionem testis scribunt, & Paulus Garzias in praxi S. Officij, fol. 13. & in margine, ibi, *escriuase la pregunta como se hiziece*; & ita pluries mandauit Sacra Congregatio.

§. TERTIVS.

De obseruandis post examen Testium.

Post perfectum examen testis, Primo Inquisitor debet facere, quod testis suam depositionem scribat,
28 ita enim iam diu in praxi vsu receptum est in S. Offitio, *Seaccia de Iud. lib. 2. ca. 1. n. 7. & Paulus Garzia in praxi S. Offitij, fol. 3. à tergo*, ibi, *han da firmar los testigos sus dichos sabiendo*, & de vtilitatibus huiusce subscriptionis testium videndus est, Farin. de falsitate, qu. 158. numer. 192. vbi bene declarat non teneri testem se subscribere, nisi ei legatur tota ipsius depositio subscribenda, & *Franc. Bernard. Porrus ad Ambrosinum, lib. 1. c. 2. ad nu.* 43. vbi ait, quod in causis Regiæ visitæ testes se subscribunt eorum depositioni, & multa ibi dicit de rigore illius Tribunalis.

29 Quod si testis nesciat scribere, solet in Sancto Officio in his nostris Italiæ partibus post eius depositionem apponere signum Crucis, *Pegna vbi sup. nu. 6.* qui mos desumptus videtur ex *Auth. de testibus in principio in §. licere, vbi Gothofred.* in verbo, *item per cartam*, & in Nouella, 27. Imperatoris Leonis, in verbo, *Sanctæ Crucis*, ostendit morem hunc se subscribendi medio signo SS. Crucis esse antiquissimum, maxime, quo ad testes literarum imperitos.

30 In Hyspan. tamen hic subscribendi modus non est in vsu, sed loco testis literas ignorantis subscribit vnus ex Inquisitoribus, Paulus Garzias, vbi sup. ibi, y *no, sabiendo vn Inquisidor ò el Comissario examinando se el testigo fuera del Tribunal*.

31 Secundo loco Inquisitor debet testi iniungere secretum sub pæna sibi arbitraria etiam excommunicatiónis, & ita testes iurare debent se secretum seruaturos, *P. Massin. in praxi, pa. 2. fol. 25. vers. & cum nihil aliud*, primæ Impræssionis, *Paulus Garzias, vbi sup. fol. 2. y de guardar secreto de todo*, & ex pænis huiusce testis in S. Officio reuelantis suam depositionem dixi in 2. p. tit. 17. §. 14.

§. QVARTVS.

De Testis declaratione.

32 Quia post perfectum testis examen aliquando apparere potest testis depositio ambigua, vel ex alijs capitibus manca, Ideo in hoc casu Inquisitor iterum vocare debet testem sub præceptis pecuniarijs, & excomunicationis in subsidium, *Ruther. d. lib. 2. c. 30. n. 6.* & præstito ei denuo Iuramento, alijsque omnibus, in eius examine procedere, *Barbos. in cap. per tuas, num. 4.* de testibus cum alijs allegatis, per me in *addit. ad q. 15. Guid. Fulcod. & Pegna in praxi Inquisitor. lib. 2. cap. 18. per totum*.

§. QVINTVS.

De Testium repetitione facienda.

33 Testes examinati in Iuditio summario regulariter non probant, nisi fuerint examinati in Iuditio plenario parte citata, & cum eius Interrogatorijs, vt omnes D.D. vbique locorum supponunt, quos allegat, & sequitur *Farin. de testibus, qu. 72. numer. 87. & seq.*

& in foro nostro S. Officij idem docuerunt, *Albertin. de Agnosc. Assert. q. 34. n. 16. Symanch. de Cath. Instit. tit. 64. n. 16. Royas, de haeret. p. 2. Assert. 4. nu. 107. & Pegna in praxi Inqu. lib. 2. c. 23. nquinto.*

Hoc tamen intelligendum est dummodo reus ipse huic repetitioni non renunciauerit habendo testes pro rite, & recte examinatis, in hoc enim casu repetitio testium non est necessaria, secundum veriorem opinionem de qua *D. D. l. fi. Cod. de testibus, vbi Bald. nn. 1. Iaf. Rubr. ff. de seruis, Purpur. consil. 498. num. 10. Guido Papa, decis. 216. Farin. de haeresi, qu. 188. num. 27.* vbi quod opinio in praxi obseruatur in Supremo Tribunali Romanae Inquisitionis, & quod contraria opinio non obseruatur, nisi cum agitur causa haeretici negatiui, tunc enim debent testes repeti, etiam si reus habuerit eos pro repetitis.

35 Dubitari tamen potest, quid dicendum sit si reus fecerit in actis protestationem de habendo testes pro repetitis, an possit dictam protestationem reuocare, & petere, quod repetantur, in qua re dicendum est hoc vtique reo licitum esse dummodo res sit integra idest attestationes non sint publicatae, ita in foro S. Officij docuit *Gabr. in conf. 178. vol. 1. & Symanch. de Cath. Instit. tit. 34. nu. 25. & in alijs foris Honded. consil. 101. n. 33. vol. 1. Add. ad Consilium Bertazz. 91 sub litera D. Barard. ad Clarum, q. 45. num. 27. Cartar. in praxi Interrog. reorum, lib. 3. n. 63. & Portus ad Ambrosin. lib. 3. cap. 1. n. 29. vers. 6.* & ita de anno 1637. Die Iouis 17. Decembris iudica-

36 uit Senatus Mediolani, in causa Marchionissae Octauiae Flamenae, imputatae de Nece Marchionis Francisci Gonzagae Mariti sui, in hac autem repetitione facienda plura sunt notanda.

37 Et Primo quidem, quod repetitio testis requirit easdem solemnitates adunguem, quas requirit examen ipsius testis, vt bene *Clarus, animaduertit, quaestion. 45. ver.* Caeterum si reus, vbi addentes.

38 Secundo notandum, quod maxima est inter, D. D. controuersia num testis repetendus possit se referre ad eius primum examen, & an ad petitionem eius depositionem, vt videre est ex *Scaccia de Iud. cap. 86. & 55. lib. primo. Farin. de testibus, quaest. 69. n. 39. & sequ.* attinet infrascripta notanda sunt.

39 Quod testis depositio relatiua mero Iure valet, *Farin. dicta quaest. 66. num. 39. Scaccia vbi supra,* vbi quod ita in praxi obseruatur *Seraphin. decis. 267. vbi Rot. approbat opinionem Bart. i. eos, n. sexto, Cod. ad l. Corn. de falsis, Royas, Sing. 206. num. 3.*

40 In hac autem testis responsione relatiua in S. Offitio. Inquisitor attendere debet ad qualitatem testis, nam si sit suspectus, vtique Inquisitor, nec eam admittere debet, nec testi petenti legendae sunt attestationes ipsius priores, *Farin. q. 66. num. 55. Pegna in praxi Inquisitorum, lib. 2. cap. 35. num. 11.* & in hoc casu debet testis saltem summatim, & in substantia referre primam eius depositionem, iuxta opinionem *Symanchae de Cath. Instit. tit. 64. numer. 45. & tit. 44. nu. 23. & in Enchir. Ind. Violata Relig. tit. 35. numer. 10. Castro Palao dicta disput. §. punicto 15. §. 3. numer. 5.* pront, & valere depositionem relatiuam & legi debere testi petenti, primam eius depositionem in hoc foro, cum factum est antiquum, intricatum, testis labilis memoriae, (puta quia Senex) vel multum tempus intercessit inter primam testis depositionem, *Pegna vbi supra num. 12. Scaccia vbi supra,* vbi ait totam hanc rem positam esse in Religioso Iudicantis arbitrio prout, & in eodem arbitrio situm est, an protestatio testis admittenda sit, quod si in primo examine apparebit aliter dictum, quam in secundo ex nunc corrigit eius secundum dictum, & se remittit ad primum, tamquam verius de qua *Farin. vbi supra, n. 41.* bene verum est, quod multum cauti debent esse Inquisitores in

41 legendis hisce depositionibus testibus repetedis, & vbi sint in casu in quo eis possunt legi, adhuc testes benigne ab Inquisitoribus monendi sunt, quod secundo deponant saltem summatim, & breuiter substantiam facti referendo antequam sibi legantur eius priores depositiones vt animaduertit, idem *Pegna, vbi supra, numer. 10. qui etiam, numer. 13.* attestatur, quod in Supremo Vrbis Tribunali haec praxis inualuit, vt postquam repetitus fuerit testis iuxta interrogatoria, & articulos in fi. examinis leguntur ei priora testimonia, & interrogatur, *an habeat aliquis addere, vel minuere huic primae depositioni, & quod bene aduertat dicere veritatem, sit & memor Iuramenti praestiti &c.* Quae etiam praxis videtur obseruari in Supremo Tribunali Inquisitionis Hyspanae vt videre est ex forma repetendi testem apud Paulum Garziam, in sua praxi Sancti Officij, folio mihi 20. a tergo, ibi, *Ratificacion de testigo.*

42 In casu autem in quo Inquisitor prudenter arbitretur non esse locum repetitioni testis, quod sibi prior attestatio legatur, & testis obstinatus persistat, quod stat in eius prima depositione, tunc Senatus Sabaudiae, apud *Fabr. lib. 4. Cod. tit. 15. desf. 57.* censuit, *esse locum torturae non solum, vt veritas habeatur sed etiam vt sciatur à quo testis ille fuerit corruptus, ne aliòqui impune Iudici illusum videatur.*

44 Tertio loco notandum est, quia in hac repetitione consistit praecipuum fundamentum huius iuditij, ideo ab ipsomet Inqui tores facienda est, *Pegna vbi supra, capitulo 36. Symancha, dicto titulo 64. n. 25. Pater Massin. in praxi Sancti Officij, in forma repetitionis testium, in principio.*

45 Quarto animaduertendum, quod aliquando est locus repetitioni testium, etiam ante litem contestatam in hoc foro, vt puta si aegri sint morbo graui, si diu, ab futuri, & Curiae si saeculari relinquendi, ita Canonistae, in c. quoniam frequenter, vt lite non contest. *Symanch. de Cath. institut. tit. 64. numer. 23. Pegna vbi sup. cap. 37.* & in hoc casu munus conficiendi interrogatoria spectat ad Iudicem, vt docuit, *Io. Andreas, in d. cap. quoniam frequenter, numer. 8. & Pegna loco citat. numer. 2.*

46 Quinto notandum, quod cum testis in repetitione dicit contrarium eius, quod dixit in primo examine, Inquisitor debet testem illum in carcerem conijcere, & quo ad eius punitionem Supremum Tribunal consulere, *Symanch. de Cath. Instit. tit. 44. numer. 24.* quo autem ad veritatem indagandam, & an sit locus torturae iuxta consilium *Alex. 74. vol. 1. & not. per Farin. qu. 66. num. 98.*

Distinguo ego duos Casus.

Primus casus est cum sumus in terminis tex. cap. accusatus, §. licet de haereticis in sexto, nempe quando testis in repetitione reuelat crimen & complices, nec vlla adest suspitio, quod alicuius amore vel odio id egerit, & tum ex dispositione dicti testus standum sit secundo dicto huius testis, vtique in eo non habebit locum tortura ad veritatem eruendam.

Secundus casus est, cum sumus extra casum dicti §. & extra specialitatem, ibi fauore S. Offic. inductam, quod stetur secundae depositioni, tunc arbitrarer, locum esse posse torturae ad eruendam veritatem, & illi dicto standum, quod tortura confirmatum apparebit, *Pegna, loco cit. c. 38. num. 4. & seq. Zanch. de haeret. c. 24. Sousa in Afforis. Inquisit. lib. 2. c. 16. n. 2.*

47 Sexto noranda est, clausula, quae solet apponi cum rei habent testes pro repetitis, quae est, saluo iure opponendi contra personas, & dicta testium, de qua clausula videndus est *Farin. de testibus, quaest. 66. numer. 154. & numer. 153.* vbi quod aliquando Procuratores suadent reis quod protestatur se habere testes pro repetitis, *praeter absentes, & mortuos,* de cuius claus. viribus ibi agit,

agit, de materia autem an testes mortui non repetiti probent dic, quod verior est sententia affirmatiua, quod probent, *Farin. de testibus, q. 72. num. 120. vbi*, & alios allegat, & refert. *Lamberteng. de contract. Mulierum, & c. glos. 11. num. 20.* qui attestatur, quod de Anno
48 1555. die 9. Decembris Senatus noster Excellentissimus Mediolani, inter quosdam de Baijs, & de Canarisio in causa Ciuili censuit adhibendam esse fidem testi defuncto qui parte non citata vigore literarum, quas monitoriales vocant deposuerat, quid quid in contrarium voluerit, *Vinc. Honded. conf. 101. n. 12. vol. 1.*

§. SEXTVS.

De Testium cum Reo confrontatione.

QVamuis testium cum reo confrontatio necessaria minime sit, attamen quandoque in praxi eam fieri solere attestatur, *Clarus in praxi, §. fin. q. 45. vers.* sed in proposito quæro, & tempore quo ego fui pro Iudex Malefitiorum in Ciuitate Cremonæ magnos effectus vidi in Criminalibus ex hac confrontatione.
50 In S. tamen Officio, rarissime fiunt confrontationes, & in Supremo Tribunali Romanæ Vrbis non fiunt, nisi causa cognita, & interposito decreto per Eminentissimos, & Reuerendissimos D. D. Cardinales Supremos Inquisitores, vt animaduertit, *Scaccia de Iudic. lib. 1. c. 87. num. 19. vers.* si vero non imminet, qui arbitrari solent an ex confrontatione aperta imminere possit periculum, vel non, testibus, & reo, vnde consulo Inquisitoribus inferioribus, quod ad hanc confrontationem numquam deueniant, nisi Supremo Tribunali consulto, & quod ex confrontatione, acta in S. Officio inconuenientia sequuta fuerint attestatur instructio Toletana, anni 1561. sub num. 72. relata à *P. Diana resolut. moral. part. 4. tract. 8. resolut. 63.* & ante eum à *Pegna in Direct. Inquisitor. p. 3. comm. 23. num. 101.* bene *Sanctarell. de hæresi, c. 39. dub. 4. num. 22.* vbi etiam de praxi Supremi Tribunalis de Vrbe.
51 Quia tamen aliquando contigit in S. Officio, quod de necessitate reus est per testes recognoscendus ideo hæc recognitio facienda est, non per confrontationem apertam, sed per rimulas hostij alicuius cubiculi clausi, vbi reus vna cum alijs personis vestitu, statura, & facie similibus reperiatur, vt docent *Scaccia loco allegato, num. 19. vers. tunc Reuerendissimus Dominus Inquisitor, & Pater Massin. in sua praxi S. Officij, par. 2. fol. 58. vers. auuertasi nondimeno, & fol. sequ. vers. nel secondo modo*, primæ Impressionis, vbi ponunt formulam huiusce re-
52 cognitionis, & ita in praxi superioribus annis practicatum fuit in nostra Inquisitione Cremonæ, Sacra Congregatione ita mandante, in recognitione cuiusdam regularis, qui Matrimonium contraxerat, non obstante ipsius confessione vt sententia Matrimonij nullitatis possit tutius pronunciari.
53 Vbi tamen sit locus confrontationi in S. Officio seruandæ erunt regulæ in hac materia traditæ à *Scaccia de Iud. capit. 66. per totum, & per Ambros. in processu informatiuo, lib. 2. cap. 9. vbi Porrus in addition. notat ex Iodoch. In Enchiridio crim. tit. de confrontatione cap. 47.* quod cum ex duobus carceratis alter, alteri crimen imponit potest confrontatio istorum fieri in tortura, & quod ex auctoritate Iodoch, Iacobus, Philippus, Brambilla Prætor Laudæ ita in facti contingentia obseruauit, abstinendum tamen à confrontationibus huiusmodi reo eas petente, ne lateat anguis in herba, monet idem *Porrus in fasciculo rerum criminalium, fol. mihi 419.*

§. SEPTIMVS.

De Tortura Testium.

PRæterea ea quæ diximus tum supra, tum in tit. de Inditijs, & tortura, animaduerto torturam quæ
54 testi in S. Officio infligitur ad habendam veritatem, posse ab Inquisitore solo absque Episcopo ei dari, *Farin. de hæresi, q. 188. num. 74.* qui alios allegat.
55 Animaduerto secundo, quod testis torqueri non potest cum contra reum Inquisitum non ad sunt inditia, *Boss. de tort. testium n. 1. Scaccia de Iud. lib. 1. c. 86. n. 14.*
56 Animaduerto tertio quod quando aliqua bona ratio naturalis testem excusat abstinendum est à tortura, *Boss. vbi supra, num. 42.* & potest poni exemplum in teste, qui de nocte ait neminem cognouisse, & regula est pro teste, quod in eo non habet locum tortura, nisi probetur exceptio, *Boss. vbi sup. num. 2.*
57 Quarto testis, qui fuit præsens delicto si nolit veritatem fateri absque alio inditio mendacij, vel variationis potest torqueri, ita censuit Senatus *Pedemontanus, apud Thes. decis. 42.* vbi eius filius in additionibus aliam pulcherrimam decisionem eiusdem Senatus adducit, dicens fuisse decisum, quosdam quibus aliqui minati fuerant, nisi agrorum curam deseterent, fuisse tortos, vt minantes indicarent.
58 Quinto animaduerto, ad torturam testis non deueniendum nisi in subsidium, & sic prius reo examinato, nam si ipse fateatur, aliqua tortura contra testem opus non est *Baiard. ad Clar. q. 25. n. 1.* nisi non deponendo in S. Offic. esset suspectus de fautoria, *Sousa lib. 2. c. 17. n. 7.*
59 Sexto animaduerto, quod testis, qui obstinate respondet se non recordari de eo, de quo verisimiliter recordari debet post plures Iudicis monitiones, & aliquot dierum carcerationem poterit torqueri, vt late probauit *Scaccia d. c. 86. num. 14. lib. 1.*
60 Vltimo notandum, quod dictum testis in tortura nihil operatur, nisi sequatur ratificatio, prout, & in confessione rei emanata in tortura, secundum *Baiard. ad Clar. q. 25. num. 4. & Farin. de testibus, q. 79. num. 63.* qui alios cumulat, ad quem vi in hac materia semper recurras. Verum hoc in praxi non obseruatur numquam enim vidi testes, in tortura deposuerunt cogi ad eorum depositiones ratificandas.

§. OCTAVVS.

De examine testium per turbam.

61 IN Gallia examen testium per turbam aliquando solere fieri testis est Paponius, Arestorum Franciæ, *lib. 9. tit. 1. §. 20. per totum*, vbi in additionibus addit hoc examen non fieri, nisi ex auctoritate parlamenti, idem in Ducatu Sabaudiæ in ciuilibus causis obseruari, & in criminalibus ad probandam famam, attestatur, *Faber in suo Cod. tit. 15. de testibus, lib. 4. diff. 3.* vbi quod huiusmodi testes audiuntur in globo, & vnius testis loco habentur, nec necesse, est, quod decem sint nam sufficit etiam si sint pauciores, licet minus probent quam si solemnus numerus decem turbam constituens fuisset adhibitus, *Faber, vbi supra, diff. 37. Præses Abano in quæst. reatuum, q. 6. num. 23. & seq. & in praxi, in §. testium coactio, num. 48. & 49.* vbi quod hæc testimonia in turba prolata censentur tumultuaria, & quod in Sabaudia admittitur talis probatio, ex peculiari stylo Franciæ.
62 Hic tamen modus examinandi potius ex consuetudine est, quam ex iure, nam vt ait *Faber, dicta, diff. 3. num. 4.* in annotat. nullus textus est Iuris Ciuilis, vel Ca-

Canonici, qui de testibus per turbam examinandis loquatur, Addo ego de Iure huiusmodi examen haberi pro nullo, vt dicit *Alex. conf.137. num.8. verf.* & licet sit deducta, *lib.2.Rot.decif.6.num.10.& 11.in impressis Durani,Ferentill.ad decif.Buratti, 355. num.19,tom.2.* vbi alij, D. D. allegantur, & reprobatur examen testium factum per hæc verba, vel similia, *N. & N. testes interrogati dixerunt*, Et cum Vicarius Episcopi Vercellen. in causa cuiusdam Polygamiæ vertente in hac nostra Ciuitate Cremonæ, examinasset nonnullos testes hoc tumultuario modo, seu per turbam ad probandam superuiuentiam primæ vxoris, dixi examen illud sustineri fortasse posse potius ex consuetudine illius regionis quam de Iure, secundum, quod testes singillatim sunt examinandi non simul in turba, *Farin.qui alios omnes allegat de testibus, quæst.80. n.94.* vbi bene considerat, quod in examine testium hoc modo facto, datur occasio falsitatibus, quia vnus alterum instruit, & quia oriri possunt contentiones, contradictiones, ex altercationes vocum, & similia.

§. NONVS.

De publicatione testium.

QVo ad publicationem testium quantum ad forum nostrum attinet, tria potissimum sunt animaduertenda.

63 Primum est, quod licet publicatis attestationibus regulariter noui testes super ijsdem non admittantur, vt notant D. D. in cap. fraternitatis de testibus, *Farin. de testibus,qu.75.num.10.Cautera,in quæst.Crimin.cap.2.*
64 *de probat.per testes,num.33.* attamen in causa hæresis, seu illi annexa in foro nostro ad fisci Instantiam semper, & quandocumque potuerunt testes examinari, *Symanch.de Cath.Instit.tit.64.num.50.Farinac.d.quæst.75.num.469.& num.seq.* vbi limitat hoc, vt non procedat in foro S. Officij, in testibus ad defensam a parte productis facta enim horum testium publicatione fas non erit Iudici ad instantiam eiusdem partis alios testes recipere, idem *Farin. de hæresi,q.188.§.1.n.5.*

Aliquando etiam in alijs causis criminalibus Suprema Tribunalia attenta magna legalitate accusatoris admittunt nouos testes post priorum publicationem, vt fecit Senatus noster, in causa Comitis Rinaldi Abduæ, qui contra quendam prosequebatur causam necis fratris sui, vt videre est, apud *Porrum ad Ambrosiu. lib. 3. c.1.n.55. & anno 1636.* in causa D. Abbatis Aymi, contra D.D. Ambrosinos eum ego eram L.T. Aduocati fiscalis Cremonæ, sub Illustrissimo D. meo Senatore Salamanca.

63 Secundum est, in publicatione testium, seu vt rectius loquar attestationum reo in hoc foro facienda illud potissimum notandum est, quod reo edi nequeunt, nec nomina, nec cognomina testium, nec denunciatorum, nec aliæ circumstantiæ delicti ex quibus possit reus venire in cognitionem testium, vel accusatorum, ita expresse cauetur *in cap.fi.§.Iubemus,de Hæret. in 6.* cuius text. ratio decisionis est, non solum periculum testibus imminens, sed etiam vt facilius testes in negotijs fidei deponerent *Farinac. de hæresi, quæst.188. §.1. num.7.& seq.* vbi alios allegat, *Pegna in tertiam partem directi. comm.124. per totum*, vbi pulcherrimum locum Bitterensis concilij, & instructionem Madrilianam, seu Hyspalensem anni 1484. allegat, *Sousa in Aforismis Inquisitorum, lib.2.cap.6. numer.74. & Ferd. de Castro Palao, in opere morali, p.1.tract.4.disp.8. punct.15. §.3. num.7.* qui vlterius addunt, quod quamuis de iure cessante periculo, quod testibus imminere potest ex eorum publicatione possint vtique eorum nomina reis publicari, *Eymericus,3.p.q.75.n.2. ex text.in dicto cap. fi. §. cessante, de hæreticis in 6.* attamen nunc visus obtinuit, quod nomina testium, & denunciantium numquam reis publicentur vel, quod S. Officium semper præsumat ad esse periculum vt Pegna, Farin. & Castro Palao, locis indicatis insinuant, vel, & rectius fortasse, quia semper militat ratio fauoris fidei, cum testes facilius indicent delicta cum sciunt se non esse publicandos, vt considerat *Castro Palao, vbi supra, num.7. vers. item est periculum non leuis in religione detrimenti*, & adeo rigorose proceditur in hac materia, vt Inquisitores neque cum agitur contra defunctum, ad eius memoriam damnandam nomina testium consanguineis defuncti edant vt ostendi, *p.2.tit. vltimo,§.4.per totum.*

66 Tertium est, quod, quia in hac publicatione attestationum reo facienda in hoc foro, maxime truncantur defensiones rei, partes erunt Inquisitores ex Officio inquirere de qualitate testium etiam reo nihil opponente, ita *Albertin.cap.1.de hæret.in 6. quæst.16. num.28. Campeg.ad Zanchin.de hæreticis, cap.13.sub litera B.P. Diana resolut.moralium,par.4.tract.8. resolut.124.* vbi, quod in quadam Congregatione, in qua vnus erat Inquisitus, de hæresi formali, & habebat contra se dictum vnius testis, ex quo pretendebat fiscus deueniendum esse ad torturam, ipse eum à dicta tortura liberauit, quia petendo nomen testis Inuenerit illum esse crimi-
67 nosum, ita etiam *Paulus Garzia praxi S. Officij, fol. mihi tertio*, vbi habet hæc verba loquens de delicto sollicitationis, *quando el delito es de sollicitacion, e han de Informar los Inquisidores ò los Comissarios verbalmente sin hazer informacion per escrito del credito, que se deue dar à los testigos, y poner la razon dello à la margin destos dichos.*

§. DECIMVS.

De forma publicationis attestationum in S. Officio Hyspaniæ.

68 VT Inquisitoribus apparere possit, quomodo attestationes in S. Officio, sint reis publicandæ opere pretium duxi subijcere hic exemplar quo Inquisitores Hyspaniæ huiusmodi attestationes publicare solent ex Paulo Garzia in sua praxi S. Officij Hyspano Idiomate conscripta, & ex ordine Supremi Tribunalis in illis Regnis impressa, folio mihi 22. quæ talis est.

Vn testigo Iurado, y ratificado en tiempo, y en forma que depuso en el Mes, N. Anno N. dixo, que por el Mes, N. estando en la Ciuidad, Villa, ò lugar de N. en cierta parte, que declarò, presentes certas personas, que Nombrò, Viò, e Oyì, &c. Declarando lo de mas, que depone el testigo guardando lo que disponen las Instruciones Nueuos 31. y 32. (quarum verba refert Pegna comm.124. vers. In Madrilianna,) No se accostumbra dar en publicacion los testigos, que no dizen nada, ni menos las cosas superfluas, &c. y al fin dixe, que esta es la verdad, y no lo dize per odio.

Si la certificacien fuere larga, se suffre diuidir puedese sacar por capitulos assi.

Item dixò este testigo, &c. narrando sino lo que toca al delito.

§. VNDECIMVS.

An in causis fidei admitti debeant Interrogatoria rei ad testes fisci.

SImancha de Cath. Instit.tit.64.num.10. & in Enchiridio Iudicum violatæ Religionis, *Rubr.35. de testibus*,

ftibus, num.3. & 4. ait, quod Iudex ex Officio in hoc Tribunali debet diligenter perscrutari fidem testium, illorum vitam, & mores, quia non admittuntur Interrogatoria rei inquisiti ad testes fisci, Idem obseruari in Statu Mediolani in omnibus causis criminalibus attestatur *Clarus in §.fi.suæ praxis,qu.23.vers.* Item quæro,
69 *& Franc. Bernar. Porrus in suis additionibus ad Ambrosinum, lib.3. cap.2. num.1.* vbi ait,quod sicuti in hoc Dominio non admittuntur Interrogatoria rei ad testes fisci, sic nec è contra admittuntur interrogatoria fisci ad testes productos à reo ad eius defensam, & sane tempore quo Ego eram Proiudex Maleficiorum in Ciuitate Cremonæ anno 1616. cum similia interrogato-
70 ria, ego reiecissem in quadam causa, & pars recursum habuisset ad Senatum nunquam potuit aliquid obtinere, attenta consuetudine prædicta, idem pariter seruari in multis locis Germaniæ attestatur *Gilhauf. loco infra allegando.*
71 Verum opinio Symanchæ fortasse in Hyspania potest locum sibi vindicare, cum in Supremo Almæ Vrbis Tribunali S. Inquisitionis, sine dubio totum contrarium obseruetur, nam in repetitione testium fisci, vtique examinari solent super articulis à fisco productis, & interrogatorijs à reo datis, ita *Genuens. in praxi Archiepiscop. Neapol. c.4. in antiquis num.3. vers.* Quarto loco, *& vers.* Item his stantibus, Pegna in sua praxi Inquisitorum, quæ manuscripta circumfertur, *lib.2.c.28. & 31. & Farin.de hæresi, quæst.188. §.1.num.14.vers.* Vide tamen.
72 Et ratio istius praxis Supremi Tribunalis duplex est prima, quia de iure Testes ab vna parte producti, examinari debent super interrogatorijs partis aduersæ, iuxta tex. l. si postulauerit, §. qu. ibi, *interrogandique facultas datur patronis*,ff. ad l.Iul.de Adult. qui text. loquitur præcisè in criminalibus, cum alijs alleg. *à Farin. de testibus q.73.per tot.* sed maxime, *num.8. & Gilhauf. in arbore crim.c.5. Ramusculo 4.n.13.& seq.*

Altera est, quod ex non editione nominum testium, & denunciantium satis trunca, & manca redditur defensio Reorum in hoc Tribunali, absque eo, quod aliud nouum speciale inducendo, magis adhuc trunca, & manca eadem defensio taddatur, ex omissione interrogatorum istorum, ex parte Rei, & ita passim obseruatur contra Symancham in omnibus Inquisitionibus Italiæ.
73 Dubia tamen admodum est controuersia, num testis teneatur respondere Interrogationi criminosæ, & concernenti suam turpitudinem, vel infamiam, de hac materia late agunt D.D. allegati à *Farin. de testibus qu 73. num.53. & pluribus sequ.* Ego me restringendo ad forum nostrum S. Officij inuenio Canteram in suis quæst. crim. concernentibus probationem delictor. *cap.2.* de probatione per testes, *num.41. vers.* Sed his non obstantibus, folio mihi, 95. quem sequitur eius verba sigillatim referendo, *P. Diana resolut. moral. p.4. resolut.114. per tot.* ex professo tenen, quod testis tenetur præcise respondere interrogationi an sit ex genere Iudeorum, & Saracenorum, & quod ita passim obseruatur in Inquisitionibus Hyspaniæ.

Et cum hac opinione transeo ego pro nunc, fauore fidei, sed vere cum maxima trepidatione conscientiæ, quia huic sententiæ repugnant omnes regulæ iuris naturalis, & ciuilis, secundum quas nemo cogendus est reuela re propriam turpitudinem, *Lud. Gilhausen. in Arbore Iud.crim.c.5. Ramusculo 4. n.8.*

Quinimo, & contra hanc sententiam facere videtur decretum emanatum à Sacra Congregatione S. Officij de Vrbe in materia mulieris, quæ confessario sollicitanti consensit, quod non possit interrogari super consensu suo ll. ille efficiat eam Sociam criminis, & per consequens debilitet eius dictum, de quo decreto dixi in secunda parte huius operis, in titulo de confessarijs sollicitantibus, me propterea in hac re remitto RR. Inquisitoribus Eminentissimis Cardinalibus Supremæ Romanæ Inquisitionis, & determinationi Sanctissimi D. N. Vrbani Papæ VIII. quem diu Deus nobis, & Ecclesiæ suæ Sanctæ seruet incolumem, & a quo, & eius Sacra Congregatione effectus sui Consultor S. Officij Crem. anno 1626. mex etiam Aduocatus fiscalis anno 1630. in locum Per Illustriss. Viri D. Io. Petri Alæ I.C. super insignis, & nunc anno 1638. Iudex Conseruator, & defensor Iurium eiusdem Tribunalis.

§. DVODECIMVS.

De Testibus ex animatis coram Iudice incompetente.

INter præcipuas exceptiones, quæ contra examen testium adduci solent ea est, quod examinari sint coram Iudice incompetente, *Marsil. sing.211.* Incipiente Testes examinati, ac proinde, quod nihil probent, *Farinac. de testibus, qu.80. oppositione 42. num.18.* qui alios allegat.
75 Cum igitur in delictis ad hoc forum S. Officij spectantibus Iudex laycus sit Incapax, vt sæpe vidimus in 2.p. huius operis, sequitur quod si casus aliquando contigerit quod Iudices layci remittant Inquisitoribus Reos vna cum processibus per ipsos formatis, ad effectum vt videant, num ad S. Officium spectent, vtique partes, Inquisitoris erunt omnes testes à laycis examinatos, vt in hoc Tribunali probent repetere, sic Paulus Gatzias, *en la orden de processar en el S. Oficio*, impressa de ordine Supremi Tribunalis Inquisitionis in Reg. Hyspaniar. fol.5. cuius hæc sunt verba.

Suele acontecer que algunos Iuezes segalares remiten al S. Oficio informaciones contra personas, que han trecho, ò dichio cosas de que los parece se deue conocer en el, Ha se de aduertir, que satisfechios los Inquisidores de que el conocimento de à quello les pertenece, antes de proceer cosa alguna deuen examinar de nueuo, los testigos, y segun lo que resultare hazer iusticia sin contentasse con la informacion del segalar pues es Iuez incompetente.

Dicenda essent nonnulla circa coactionem testium In hoc Tribunali, verum de hac re me remitto ad ea quæ dixi in titulo de obligatione denunciandi in 2. p. huius operis.
76 Solummodo hic animaduerto, quod taliter Inquisitores possunt cogere testes ad se examinandum in causis fidei, quod eos possunt citare, & vocare ad suam diœcesim ex alia; non obstante constitutione qua quis non cogitur nec potest trahi in Iuditium, vltra dua dietas de quo est text. in c. nonnulli in principio vbi Mod. Barbos. alios cumulat de rescriptis, *num.2.* in verbo, vltra duas dietas, & quod Inquisitoribus hoc liceat deci. ditur in text. in c. vt S. Offic. §. denique de hæret. in 6, vbi omnes Canonistæ, *Pegna in 3.p. Directorium, comm.133. Farin.q.188.§.1.num.4.* qui, & alios allegat, & ex Pegna loco allegato declarat hanc conclusionem, quod Inquisitores Vrbanius agent si non cogant, sed ipsimet eant, vel Comissarios suos mittant ad examinandum
77 Moniales, & alias Illustrissimas mulieres, quamquam in hac re notabile insignis Religionis exemplum Caroli V. Inuictissimæ memoriæ ex Paramo retuleram in 2.p. tit. de obligatione denunciandi in explicatione Edicti Inquisitorum, quod ante oculos omnium Christianorum Principum esse deberet.

TITVLVS OCTAVVS.

De Confessionibus Reorum.

SVMMARIVM.

1 *Confessio qualificata in Criminalibus diuiditur,*
2 *An reus in hoc casu puniatur pœna ordinaria, extraordinaria, vel torqueatur, n.3. seq.*
5 *Cum qualitas adiecta confessioni est multum inuerisimilis à communiter accidentibus Reus punitur pœna ordinaria.*
6 *Decisio Curiæ Cremonæ, & Senatus Mediol.*
7 *Decisio Inquisitionis Conchensis.*
8 *Cum qualitas est verisimilis, quid agendum, num.12. vbi quod est locus pœnæ ordinariæ.*
9 *Opinio Abb. quod confessus qualificate non puniatur pœna ordinaria est communis, & in Tribunalibus practicata, num. 10.*
11 *Opinio Baldi, quod sic confessi torqueantur, vt sine qualitate respondeant, in S. Officio vsu recepta, est.*
12 *Quomodo qualitas habeat præsumptionem iuris contra se, & sit verisimilis, num.13.*
14 *Confessi qualificate possunt, & torqueri, & extra ordinem puniri, & ita passim in Supremis Tribunalibus seruatur, num.15.*
16 *Quando inditia intelligantur per torturam sufficienter sublata.*
17 *Cum est locus torturæ, & pœnæ extraordinariæ, potest Iudex omissa tortura reum extra ordinem punire,*
18 *Confessio in tortura sine Inditijs, & ratificata non nocet Reo, num.19. idemque est de confessione emanata vi tormentorum, num.29.*
21 *Quinimo hæc confessio nec sufficit ad torquendum de nouo contra Boss.*
22 *Confessio coram Iudice incompetenti non sufficit ad condemnandum sed valet in vim confessionis extraiudicialis ad torturam, num.23.*
24 *De confessione emanata incidenter tangente negotium principale.*
25 *Confessio incidenter facta sufficit ad testem, vel reum damnandum pœna extraordinaria,*
26 *Decisio Senatus Mediolani.*
27 *Hæc confessio in alio Iuditio sufficit ad torturam,*
28 *Intellectus c.1. de except.*
29 *In S. Officio confessus incidenter potest pœna ordinaria puniri, num.30. vbi de ratione.*
31 *Confessio facta in alio iuditio non probat, num.32. vbi quid in S. Officio.*
33 *Quid sit suggestio in Iudice, n.34. vbi quod est fugienda in examine testium reorum, & tortura.*
35 *In tortura Reus non est de nouo super omnibus interrogandus sed bis, vel ter interrogandus, & monendus, quod veritatem libere fateatur, num. 36.*
37 *In vltimo constituto ante torturam reus interrogatus, & enumeratis omnibus contra eum resultantibus monetur, vt fateatur veritatem.*
38 *Quando Reus sit in specie interrogandus.*
39 *Confessio vi suggestiuæ interrogationis extorta nulla,*
40 *Sponte confessus in S. Officio mitius punitur, non in alijs Tribunalibus, num.41.*
42 *Confessio minoris sine curatore non valet de iure.*
43 *Et ita in Hyspania seruatur etiam in S. Offic.*
44 *In Gallia, & Italia non dantur in criminalibus minoribus curatores, n.45. nec in Inquisitionibus Italiæ.*
46 *Confessio dubia non nocet confitenti, n.47. vbi quod in dubio intelligitur pro confitente, nisi esset mala fama.*
48 *Ex confessione generali in S. Officio, non potest quis puniri.*
49 *Ex confessione facta à muto nutu, an possit damnari.*
50 *Confessio inuerisimilis, & sine causa non probat vbi plura de confessione maleficarum ex Ferrer. & de nominatione facta per Magas alicuius existentis in conuentu Diabolico ex Quauedo.*
51 *Ex confessione incontinenti reuocata non potest quis damnari.*
52 *Probato errore confessio potest reuocari etiam ex interuallo, num.53. vbi quod hoc habet locum etiam in S. Officio.*
54 *Confessio in tortura reuocatur ex sola allegatione metus tormenti.*
55 *Ex confessione reuocata non incontinenti, nec probato errore reus potest in ordinariam pœnam damnari, & num.56. vbi reprobatur Cantera.*
57 *Quando ante confessionem debeat constare de corpore delicti.*
58 *Inquisitores non debent esse contenti in grauibus delictis sola rei confessione sed adhuc curare debent, vt ea ex circumstantijs à reo confessatis verificetur.*
59 *An confessio sit facienda coram Iudice sedente pro Tribunali, & quid in S. Officio.*
60 *Confessio in non dependentibus à facto confitentis non nocet.*
61 *Quandocunque de innocentia confitentis Iudici constat confessio ei non nocet.*

Quoniam vnus ex modis probandi delicta est confessio delinquentis, ideo post titulum de testibus agendum nunc est de confessione reorum, & primo quidem, de confessione Iudiciali, sit ergo.

§. PRIMVS.

De Confessione Qualificata.

Materia hæc omnibus Tribunalibus frequentissima est eam tamen satis confuse pertractant, D. D. memini me de hac qualificata confessione egisse *in 2.p. in tit.* de celebrantibus cum Sacerdotes non sint, nunc tamen quia propria sedes est huiusce disputationis firmo sequentem conclusio-
1 nem Confessio adiecta qualitate tollente, vel pro parte minuente delictum diuiditur in criminalibus, & a fisco acceptatur confessio delicti, in reum autem reijcitur onus probandi qualitatem in probanda hac conclusione omnes recurrunt *ad sing. Doct. Bart. l. Aurelius*, §. Idem quæsiuit, *n.2. ff. de liberatione legata, quam comm. sequuti sunt, DD. Clar. qu.55. vers.* Posset quoque reus *Treuisan. decis. crim.46. num.9. p.2. Pacian. de probat. lib. 1. cap.25. n.13. & seq. Iacob. Ayrer. l. vt vim, ff. de Iust. & iure, p.1. num.336. & seq. in 2. Impress. Fachin. lib.1. controu. Iuris, cap.27. Merenda controu. iuris, lib.5. cap. 6. Farin. de reo confesso, & conuicto, quæst.81. num.110. Gilhaus. in sua arbore Iud. crim. c.6. p.2. num.25. & c.6. p.1. de probat. §.35. num.1. & seq. Cantera in suis quæst. crim. concernentibus probationes, cap.1. de vera confessione, num.18. & Sousa in Afforism. Inquisitorum, lib.2. cap.20. n.28. Mastrill. decis.246.*

Doctrina autem Bart. est, quod confessio facta ab Inquisito occidi, sed ad meam defensionem scindi potest acceptata à fisco confessione Homicidij, & reiecta qualitate defensionis in reum, qui eam tenetur probare.

2 In hac conclusione omnes fere, D. D. conueniunt, Illud tantummodo apud eos controuersum video, an taliter scindatur confessio, quod si reus non probet qualitatem locus sit pœnæ ordinariæ delicti, vt voluit, *Soc. in l.1. num.33. ff. si cert. pet. Bolognett. l. vt vim, n.48. ff. si cert. pet. Sarmient. select. Interpret. lib.1. cap.1. n.11. & Fachin. d. cap.27.*

3 Vel sit solum locus pœnæ extraordinariæ secundum doctrinam Abbatis in cap. Auditis, *num.* 33. de præscriptionibus quam sequuntur communissime D.D. *Farin. vbi sup. num.* 157. *Cantera d. num.* 18. *& Airer.* omnino videndus, *num.* 371. *& seq.* qui bene loquitur in hac materia.

4 Vel potius sit locus torturæ, vt Inquisitus sine conditione fateatur, & sine qualitate respondeat, vt voluit, *Bald. in l. prima, num.* 45. *vers.* Si tamen Iudex, de confessis, *Boss. in tit. de confessis, num.* 27. *Mascard. de probat. concl.* 867. *n.* 13.

Ego in hac materia cum distinctione, & claritate procedendo arbitror duos casus posse distingui.

5 Primus casus est, cum qualitas adiecta confessioni non solum habet præsumptionem iuris contra se, sed à communiter accidentibus est multum inuerisimilis, & in hoc casu si reus non probat qualitatem existimo esse locum pœnæ ordinariæ delicti.

Ratio allegata à Fachin. euidentissimè probat hanc conclusionem si enim sola allegatio qualitatis minuentis pœnam delicti absque probatione sufficeret ad euitandam pęnam mortis omnes Reinam euaderent.

Hanc eandem conclusionem videmus, quotidiana praxi in iuditijs obseruatam.

6 Sic vnus ex sycarijs, qui Illustriss. Don Carolum Gonzagam trucidarunt anno 1636. tempore quo eram Proiudex Maleficiorum Cremonæ sub Illustriss. & Religiosiss. Sena. & Aequite S. Iacobi, D. Don Consaluo de Salamancha, lz. Homicidium fassus esset a Carolo de Negr. de terra Casalis maioris animo ad publicam viam derobandi perpetratum, addidit tamen qualitatem minuente eius delictum, quod casu ibi aderat Mantuam pergens, cum quodam Marito sororis suæ, quem è dicta terra Casalis Maioris socium, & ducem itineris sui assumpserat, & tamen & ex voto Curiæ, & Senatus, fuit pœna ordinaria mortis damnatus, quia qualitas illa ex circumstantijs facti, & à communiter accidentibus multum inuerisimilis erat, & inuersi militudo habet speciem falsitatis *Menoch. cons.* 2. *n.* 300. *Surd. de Alim. tit.* 8. *quæst.* 12. *num.* 24. *Tiraqu. in l. si vmquam in principio, num.* 40. *Cod. de Reuoc. donat.*

7 Sic in S. Officio Hysp. quidam reconciliatus ex genere Maurorum, qui ad alios eiusdem generis transiuit, non obstante, quod diceret apud eos se fuisse ob famem fuit ordinaria pęna relapsorum punitus, & sæculari Brachio relaxatus, *Cantera de hæret. c.* 1. *num.* 58. *vers. ego vidi in Inquisitione Conquensi*, quia qualitas illa est multum inuerisimilis à comm. accidentibus.

Idem quotidie videmus in omnibus ferè reis ad mortem damnatis, semper enim fatentur cum qualitatibus minuentibus, quarum Iudices nullam habent rationem, nisi probentur.

8 Secundus casus est, quando qualitas adiecta confessioni, licet habeat præsumptionem contra se, attamen a communiter accidentibus est verisimilis, & in hoc casu arbitror esse in arbitrio prudentis Iudicis, vel practicando opinionem Abbatis (quæ vere communis est,) reum in pœnam extraordinariam damnare, vel practicando opinione Baldi torquere reum, vt sine qualitate respondeat.

Vel tandem practicando opinionem vtrasque reum moderate torquere, vt sine qualitate fateatur, & etiam eum aliqua pœna extraordinaria moderata mulctare.

Et imprimis quidem non est, quod opinionem Abbatis confirmemus, quia vt ex D. D. supra allegatis

9 constat est magis communiter recepta.

Quo vero ad opinionem Baldi lz. ea non placeat *Clar. d. q.* 55. *vers.* forte posset.

10 Attamen eam videmus passim in Tribunalibus in praxi vsu receptam, *Gramat. Voto crim.* 2. *num.* 4. *&* 16. vbi, quod in casu suo ita in Regno Neap. fuit conclusum, *Ioseph, Lud. decis. Lucensi,* 19. *in fi.* vbi quod secundum hanc doctrinam Baldi millies fuit Iudicatum, & millies eam practicauit *Boer. decis.* 164. *num.* 16. *versic. sed supradictam opinionem*, vbi quod in Curia Burdigalensi ita pluries fuit obseruatum, *Thesaur. vid. decis. Pedem.* 13. *num.* 3. vbi quod in eo Senatu fuit Doctrina, Baldi practicata.

11 Atque hæc doctrina Baldi passim obseruatur in S. Officio, & est in hoc Sacrosancto Tribunali veluti Canonizata, vt obseruat Cantera loco allegat, *vers. & in crimine hæresis credo verissimum*, Sortilegi enim, qui sortilegium Hæreticale se se comisisse fatentur, sed cum qualitate intentionis Catholicæ, Polygami qui delictum Polygamiæ confitentur, sed cum exclusione hæreticæ intentionis, & alij blasphæmi, confessarij sollicitantes, & cœter. torquentur super intentione, & sic super qualitate adiecta confessioni, vt vidimus latissime in secunda parte, in singulis illorum delictorum titulis.

12 Nec in hoc secundo casu est locus pœnæ ordinariæ delicti quia supponimus, quod qualitas adiecta confessioni lz. habeat iuris præsumptionem contra se attamen a communiter accidentibus sit multum verisimilis, constat hoc ex exemplis supra allatis in S. Officio.

Quamuis enim qualitas Catholicę credulitatis apposita confessioni Blasphæmi Polygami confessarij sollicitantis, sortilegi, & similium habeat contra se præsumptionem iuris, quia ex facto, & dicto hæreticali, etiam hæretica præsumitur intentio, *Simanch. de Cathol. Inst. tit.* 50. *num.* 18. attamen quia à communiter accidentibus Rei illi non ex errore intellectus, sed ex auaritia, libidine, vel ira, vt plurimum mouentur, *vt in* 2. *p.* sæpe vidimus, ideo illa qualitas est verisimilis a communiter accidentibus.

13 Verisimili autem in casu nostro, & ad effectum de quo agitur dicetur appositio qualitatis habita ratione personæ, *Vulpel. cons.* 94. *num.* 10. vbi quod cum sumus in meretrice carnaliter cognita confessio rei, quod eam volentem cognouit, & cum qualitate est verisimilis, nec potest qualitas sæparari à confessione ad effectum pœnæ ordinariæ.

Idem dicendum si verisimilis qualitas appareat ex circumstantijs facti, *Fachin. vbi supra, vers. Si coniectura.*

Vel si qualitas aliqualiter ex offensiuo processu scateat, *Bertazz. cons. criminal.* 449. *num.* 14. *& seq.*

14 Dixi etiam in hoc secundo casu posse ambas, Abb. & Bal. opiniones practicari, dummodo tortura non sit nimis acris ita enim videmus fieri in S. Officio in quo vt plurimum rei super intentione torquentur, abiurant, & alijs pœnis etiam mulctantur. Neque obstat ratio *Farin. n.* 139. *& seq.* quod hoc modo tortura non profuisset Reo.

15 Tum quia *Gram. d. voto* 2. *num.* 17. attestatur quendam, qui fassus fuerat se occidisse, sed ad defensionem fuisse post torturam damnatum ad triremes, quod idem practicatum fuit in casu decis. Boer. & Thesauri, de quibus supra, & ita passim obseruari *in Sen. Mediol. attest. Clar. q.* 64. *num.* 38. *vers. apud nos autem*, vbi addentes, & in Regno Siciliæ mulier, quæ fassa fuerat se cudisse falsam monetam, sed Iussu viri sui post torturam quam sustinuit condemnata fuit ad annale exilium *Mastrill. decis.* 246. *p.* 3.

Tum quia in hoc casu non est inferenda tortura tam grauis, quæ omnia possit inditia torquendi purgare.

Tum deniq; quia in S. Officio tortura non datur tam acris, vt in sæcularibus Tribunalibus *P. Massin. in praxi, fol.* 162. 2. *Impress. vers. & qui pur anche p.* 3.

16 Ad

16 Ad sciendum autem quando tortura purgauerit taliter inditia, quod non sit locus pœnæ extraordinariæ bene *Cauter.q.12.de Reo,n.12.& c.2.de prob.per testes, q.1. n.65.* ait quod in crim. hæresis ob eius Immanitatem numquam per torturam satis purgantur inditia, vt non sit etiam locus penæ arbitrariæ. In alijs vero delictis hoc non potest in abstracto decidi, sed considerandum est an probatio delicti sit semiplena, vel plusquam semiplena, & in quo gradu fuerit reus tortus, ita *Canter. loco cit. de Suar. de Paz in praxi sæculari, & Eccl. tomo primo, part.5. c.3. §.12. num.22.* quæ alios alleg.

17 Neque obstat vlterius quod cum est locus pœnæ extra ordinariæ, & torturæ, tunc reus torquendus est, & non puniendus, quia quamuis *Gregor. Lopez,l.26.tit.1. p.7.in glosa, Duda, & Sanch. in Consilijs moralibus, tom. 1. lib.3. cap. vnico, dub.12. n.14.* id voluerint, attamen *Menoch.de præsumpt.lib.1. q.92. num.3.* putat hoc esse remissum iudicis arbitrio.

Quid enim agat Iudex si reus ex vna parte vrgeatur grauibus inditijs de delicto atroci, & ex alia parte, videat agi de reo, qui eius sit conditionis vt omem torturam possit superare, non ne melius est eum hoc agi pena extraordinaria, vt bene obseruauit *Mattienz. Iunior.in repetit. c.2. de præsumpt. n.163.* vbi in indiuiduo loquitur de reo grauato, sed robusto non torquendo, sed extra ordinem puniendo, & ibi respondit ad omnia argumenta *Fachin. lib.1. contr. Iuris, c.29. per totum*, & ita passim obseruat Senatus noster Mediolani.

In hoc tamen Tribunali vt supra dixi, & torturæ, & pœnæ extraordinariæ locus esse potest.

§. SECVNDVS,

De Confessione in tortura emanata sine legitimis inditijs præcedentibus.

18 IN hoc conueniunt scribentes, quod confessio emanata in tortura sine præcedentibus, vel non legitimis inditijs, non præiudicat confitenti, ad hoc allegatur *text.l.1.§.Diuus Seuerus, de quæst.* à *Farinac. de reo confesso, & conuicto, q.83. num.1. & seq.* sed melius à Cantera, *cap. primo, de vera confess. num.10 allegatur text.l.Diuus Pius,§.ex quibus causis,ff.de quæst.* vbi hoc bene notat *Gothofred. in verbo, ex quibus* vbi dixit, *nota argumentum à quæstione ad interrogationem, & inditia, Titius non potest torqueri, ergo ne interrogari, nec inditium ferre, non admittitur Titij confessio in quæstione multo igitur minus interrogatio vel inditium*, conclusionem hanc docuerunt plurimi D. D. allegati à *Farin. vbi supra*, quibus addo ego *Ludou. Gilhauf.d.c.6.part.2. num.44.& seq. Cant.d.num.10. Souf.in Affor.Iuquif.lib. 2.cap.20.num.23.& Præsidem Abauo in suis quæst.reatuum quæst.19. num.56.*

19 Et hi omnes D.D. extendunt conclusionem, vt procedat non solum si confessio si post tormenta ratificata, sed etiam si post torturam legitima super veniant inditia, nisi reus certioratus de nullitate confessionis emanatæ in tortura, adhuc confitetur, *Cantera d. n.10. vers.* Bene verum est, *Farin. & Gilhauf. locis allegatis, Clarus,§.fi.q.55.vers.* Si vero, vbi addentes Præses Abauo in *§.confessio,num.37.* ego ipse infra *tit.10.*

20 Idem dicunt scribentes de confessione emanata vi tormentorum, ac metu eorumdem *l. prima, §.si quis vltro, de Quæst.Farin. num.32. & sequentibus* vbi bene declarat quando quis metu tormentorum dicatur confessus, de qua re dixi in titulo de Indit. & tortura.

21 Ex his colligi potest doctrinam *Bossij, in titulo de confess.per torturam, num.22.& sequentibus*, qui voluit confessionem emanatam in tortura sine inditijs non sufficere ad condemnandum, sed bene sufficere ad torquendum de nouo esse falsam *Bertazzol. consil.39. num.10.Honded.conf.108. num.34. vol.1.* hoc enim esset aperire viam iniquo iudici ad torquendum sine inditijs, & exinde habita confessione ad iterum illum torquendum vt ratiocinatur, *Farinac. vbi supra, n.15. & 16.*

§. TERTIVS.

De Confessione coram Iudice incompetenti.

22 VEl quæritur, an confessio facta coram Iudice Incompetenti spontanea idest absque vllo metu probet ad effectum condemnandi confitentem, vt pura cum Clericus coram layco fatetur delictum, vel layeus coram layco hæresim, & in hoc casu certum est confessionem huiusmodi non sufficere ad eum condemnandum, hoc notant omnes *Canon. in c.at si Clerici de Iudit. vbi Modernus Barbosa concordantes alleg. D.D. auctoritates Farin. de reo confesso, & conuicto, quæst.81. num.188.Sousa,lib.2.c.20. n.36. Cantera d. c.1. de vera* confessione, *n.2. vers.* Requiritur etiam ad hoc *Gilhauf. loco cit,num.34.Præses Abano, §. confessio, num.18. & seq.*

23 Vel quæritur, an talis confessio, coram Iudice competenti habeat vim confessionis extraiudicialis, & sic sufficiat ad torturam, & tunc affirmatiue respondendum est, vt concludunt locis allegatis omnes supradicti D. D. & hoc habet locum etiam si talis confessio reuocaretur coram Iudice competenti nam adhuc verior opinio est, quod sufficiat ad torturam, vt bene probatunt, *Boss. in titulo de confessione, num.55. Clar. in praxi, §. fin. quæstione 21. vers.* Sed quid si reus, vbi addent, *& Farin. num.216.*

§. QVARTVS.

De Confessione criminis incidenter emanata.

TOta hæc materia confessionis incidenter emanatæ de aliquo delicto innititur, super *text. in capitulo primo, de except.* (vbi Papa ait) quod si testis de crimine contra eum opposito confessione propria, vel alias conuincitur de crimine pena ordinaria non punitur, nisi crimen negotium tangat principale, ex hoc text. & his quæ notant, D. D. videntur infrascripta notanda in materia confessionis incidenter emanatæ.

24 Et Primo quidem cum crimen negotium principale de quo agitur tangit tunc potest quis ex confessione incidenter facta ordinaria pœna puniri, ad hoc facit, *Doct. Bart. in l.secunda*, si publico, *num. secundo, ff. ad l. Iul. de Adult.* vbi ait, quod si Maritus accuset vxorem de Adulterio, & ipsa excipiat de lenocinio viri, ipseque fateatur poterit vtique vit ordinaria pœna puniri, quia exceptio lenocinij tangit principalem causam Adulterij, ita *Farin. dicta quæstione 81. numero 251. Cantera loco citato, numero sexto, Sousa, capitulo 20. numero 39. Gilhauf. vbi supra, num.36. & alij.*

25 Secundo notandum, quod ad puniendum teste vel alium incidenter confitentem sufficit confessio emanata incidenter, si agatur de pœna non ordinaria, sed extraordinaria, ita colligitur ex d. textu arguendo a contrario sensu, ibi pœna ordinaria mulctari non debet, *Farin.num.264.* vbi de magis vera magisque communi opinione, *Sousa dicto capitulo 20. numero 37. Cantera vbi sup. vers.* quidquid dixerit *Bart. & Lud. Gilha. n.36.*

26 Sic

26 Sic Senatus Noster Mediolani Excellentissim. anno 1610.sub die 11. Mensis Augusti damnauit ad triremes triennales Ioannem Baptistam Brocham, qui cum literis impunitatis, & gratiæ comparuerat, ex eo quod incidenter fassus fuerat, se scio pos rotatos detulisse, & cum Bannito conuersasse, contra formam proclamationem S. E. non obstante quod quo ad delictum principale homicidij, pro quo literas impunitatis impetrauerat fuerit per Senatum declaratum ipsum debere gaudere beneficio dictarum literarum.

27 Tertio notandum, quod quamuis D. D. controuertant, num hæc confessio in alio Iudicio sufficiat ad condemnandum, sane inter omnes constare videtur sufficere ad torquendum, *Farin.* qui alios citat *num. 272.& seq.*

28 Quarto notandum, quod ratio decisionis dicti capituli primi de exceptionibus est, quod in Iudicio, quod principaliter agitabatur, non tractabatur de crimine obiecto, & cum sententia debeat esse conformis libello, non potest dicta confessio esse non sufficiens ad condemnationem in eo iuditio, vt obseruant Canon. allegati *à Farin. d. n.272.* & manifeste colligitur ex dicto textu ibi, *cum accusatio in ipsos secundum iuris rigorem non procedat.*

29 Ex hoc colligitur, quod ea, quæ à D.D. nostris disputantur de hac confessione incidenti non habent locum in S.Officio, nam si testis in hoc Tribunali incidenter de alio crimine conuictus, vel confessus appareurit, vtique ex ea incidenti confessione nihil resistit, quin ordinaria pœna possit mulctari, dummodo delictum ad hoc forum pertineat.

30 Ratio est, quia vt supra vidimus in tit. primo, Inquisitores procedunt in crimine hæresis, incidentibus, & connexis, *summarie, de plano, sine forma, & figura Iuditij*, & sic vt ibi, declarauimus, intelliguntur in hoc Tribunali remissæ omnes solemnitates, & rigorositates iuris, igitur intelligitur etiam remissa rigorositas Iuris, de qua in dicto capitulo primo.

§. QVINTVS.

De confessione facta in alio Iuditio.

31 COnfessio facta in vno Iuditio probat in alio Iuditio siue ciuili, siue criminali, *text. est in l. Iubemus* ibi, *verum etiam voce in propria ipsius Aelij apud aliud Iuditiû patuerant, C. de liberali causa, vbi Gothofr. in verbo, aliud, Bald. & alij, Farin. quæst.* 81. *numer.* 82. *Gilhaus. loco citato numer.* 21. verum id debet intelligi dummodo sit facta inter easdem personas, *Farin. num.* 103.

Sentio tamen confessionem factam in Iuditio ciuili inter easdem personas, non aliud posse operari, nisi vim confessionis extraiudicialis, & sic solum facere Indicium ad torturam, *Clar. q.* 54. *versic. Sed quid, vbi bene addentes.*

32 In S.Officio arbitror distinguendum, quod vel confessio facta in alio Iudicio facta fuit coram Iudice competente, vt quia, quis coram Episcopo in Iuditio criminali fassus fuit se blasphæmasse hæreticaliter, & nescio videre, quare non possit blasphæmus hic in S.Officio puniri ex illa confessione. *Si vero confessio fuisset facta coram Iudice Incompetenti, vtiq; in S. Officio, non operatur effectum, nisi confessionis extra Iudicialis.*

§. SEXTVS.

De Confessione facta ex suggestione Iudicis.

33 SVggestionem Iudici prohiberi, notaui in titulo de examine reorum *ex l. prima*, §. *qui quæstionem ff. de quæstionibus*, vbi Gothofred. in verbo, *suggerentis*, ait, *qui reum de Titij facinore iuterrogat facinus magis suggerit quam de eo interroget*, Suggestio autẽ fit hoc modo teste in Interrogando, *non ne verum est, quod Titius, Blasphæmauit, scio ego te audiuisse eundem bis blasphæmasse al dispetto, &c. P. Massin. in praxi parte 2. fol.* 31. *vers. & auerta il Giudice*, secundæ Impræssionis, vel interrogando reum, *an interfecerit Titium in tali loco, tali die eum vulnerando in pectore, cum ense, &c.* Farin. de reo confesso, & conuicto, *quæst.* 83. *num.* 88. vbi addit reum generaliter hoc modo Interrogandum esse, *an à tanto tempore citra, cum aliquo fuerit rixatus, cum quo, quo loco qualiter, quo tempore, an vulnera illata aliqua fuerint, quæ, quot, & in qua parte corporis.*

34 Hæc autem suggestio fugienda est in examine testium, reorum, & etiam in tortura, vnde *Fariu. vbi supra, n.96.* monet Iudicem ex *Iodoch. in praxi crim. c.* 37. *de q. n.9.* non solum, vt non suggerat torto, sed nec, vt ei minetur, se grauioribus vsurum tormentis, nisi confiteatur, aut eum aliter importune sollicitet.

35 Additque, quod quamuis *Cartar. in praxi Interrogandorum reorum, lib.4. cap.1. num.81.* velit reum in tortura de nouo esse Interrogandum super omnibus, & singularibus Inditijs, Ipse tamen (sicut nec omnes boni alij Iudices) hanc practicam non seruauit vnquam, sed

36 solum duobus, aut tribus Interrogatorijs, & monitionib. vsus est, quod sz. veritatem de qua alias fuit Interrogatus libere fateatur nec sinat amplius se tormento cruciari, Iudex enim antequam reum ponat in tortura

37 in vltimo constituto, enumeratis reo omnibus ex processu resultantibus contra eum, ad eum magis disponendum ad veritatem fatendam Interrogatur, & monetur vt fateatur libere, quod si adhuc in negatiua persistat fit decretum torturæ, eleuatur, nec amplius Interrogatur, vel monetur, nisi in genere per duas, vel tres vices, animo sedato, non insolenter, nec importune, vt veritatem fateatur, & ita ait se vidisse practicari à Iudicibus Deum timebimus, *Ambrosiu. lib.4. cap.8.* vbi hæc praxis approbatur.

38 Quod autem dixi reum generaliter esse interrogandum, non in spetie declarandum est, vt non procedat, cum extra torturam Iudex habet quasi semiplenam probationem, & in tortura plusquam semiplenam, quia tunc potest reus interrogari in specie, an tale delictum commiserit, Ita tamen, vt prius in genere mox in spetie id fiat *Scaccia de Inditijs, libro primo, capitulo 86. nu.38. & seq. Fariu. n.97.* qui alios allegant.

39 Modo ad propositum quæstionis nostræ accedendo, conueniunt D. D. confessionem vi suggestiuæ Interrogationis exortam Reo non nocere, *Boss. de examine Reorum, num. decimus secundus, versicul.* Et illa confessio, *Seacc. viden. d.c.36.n.7.40. & 41. Far. vbi sup. n.84.*

§. SEPTIMVS.

Sponte Confessus an mitius puniatur.

40 QVidquid dicant, D. D. relati *à Farin. de reo confesso, & conuicto, q.81.n.172. & seq.* ego nunquam vidi in praxi seruari, quod propter

Aa spon-

spontaneam confessionem quis mitius puniatur, quod etiam dixit *Alberic. in l. 1. §. q. n. 3. de quaestionibus, & Clar. §. fi. q. 60. vers. Non desunt*.

41 In solo S. Officio hoc concusse obseruatur nam sponte comparentes mitissime tractantur, qui praeuenti, sed non vocati comparent mitius puniuntur, quam qui vocati comparent, & inter hos mitius adhuc, qui in primis audientijs delicta sua fatentur, quam qui id agunt testibus Inditijs, & Interrogatorijs pressi, vt vidimus in 2. p. *in titulo de sponte comparentibus, vnde Paulus Garz. in praxi, fol. 13.* in forma tertiae monitionis, sic ait. *Suele dicho, que el Promotor fiscal deste S. Officio le quiere poner acusacion, y le estariamui bien, assi para el descargo de su conciencia, como para el breue, y buen despacho de su negotio, que antes que se le pusiesse el dixesse verdad segun hasido amonestado, y aora se le amonesta, por que aura mas lugar de vsar con el de la Misericordia, que ne este Santo Officio se accostumbra con los buenos confitentes, donde no, se le aduierte, que se oyra el fiscal, y se hara Iusticia*.

§. OCTAVVS.

De Confessione minoris sine curatore.

42 DE Iure indubitatum est confessionem minoris sine curatoris auctoritate esse nullam, ita decidit Imperator, *in l. Clarum, Cod. de auct. praest.* cum alijs allegatis à *Farin. quaest. 81. num. 352. & seq. Cantera in qu. crim. de Reo, q. 7. per totam, & Ludou. Gilb. in Arb. crim. p. 6. c. 2. n. 41. & seq.*

Praxis haec in criminalibus constituendi curatorem minoribus indistinctè seruatur in Hyspania, vt testatur *Plaza in Epitom. delictor. lib. 1. c. 32. n. 12.*

43 Et ita seruatur etiam in Tribunalibus Sancti Offitij, vt videre est, ex Instructione Madriliana, de qua *Pegna comm. 28. 3. p. vers.* de hoc curatore, *Symanch. de Cath. Institut. tit. 29. num. 60. Cantera, vbi supra, Diana tract. 6. resolut. 31. part. 4. Sousa in Afforism. lib. 2. cap. 32. Et Paulus Garzia, en la orden de processar en el S. Officio, fol. mihi 14.* vbi de modo, forma, & stylo constituendi curatorem minoribus, & de eorum Iuramentis, & munere.

44 In Gallia, & in Italia minoribus infra 25. & supra 14. annum constitutis in criminalibus non dantur curatores *Rebuff. in Procem. Constitut. Franciae, glos. 5. n. 72. Gothofred. in d. l. Clarum, in verbo, In criminalibus Clar. q. 50. in principio, & qu. 55. vers.* vlterius potest, *Menoch. casu 268. num. 2. de Arbitr. Iudicum, Farinac. num. 390.* qui alios D. D. allegat attestantes de hac consuetudine suarum vniusquiusque regionum, quibus addo, ego *Boer. decis. 63. n. 6. vers.* Nec potest minor, vbi attestatur de consuetudine parlamenti Burdigalensis, & Praesidem Abauo, qui attestatur de simili consuetudine Ducatus Sabaud. in praxi, & Theor. Criminali, §. Procurator, *num. 20. & seq. & Ang. de Malef. in Verbo comparuerunt, num. 9.* ait contrariam opinionem esse ridiculam, & sic in his partibus confessiones minorum attenduntur etiam sine curatore, & ex eis indistinctè condemnantur.

45 In S. Officio nostro Cremonae, in quo supra, 15. annos sum versatus nunquam vidi curatores dari minoribus, *& P. Massin. in praxi S. Officij, p. 10. assert. 282.* videtur asserere, quod pupilli, & minores in hoc Tribunali stare possunt sine tutore, & curatore, & ita etiam seruari in Vniuersali Romana Inquisitione attestatur *Farin. in addit. Manuscriptis ad Praxim Pegnae, lib. 2. c. 27. num. 2.* in haec verba, in crimine haeresis dandum esse nunc curatorem affirmauit idem *Pegn. ad Eimericum in Direct. p. 3. tit. de defens. reorum num. 117. fol. mihi 481. colum. 1. vers.* hoc tamen non omittam, vide tamen Vbert, locatum in Iud. in verbo minor, *num. 22.* vbi dixit quod quidquid sit de iure, in criminibus exceptis, & sic in crimine haeresis apud quam plura, Tribunalia maxime Romae, & specialiter in S. Officio talis vsus dandi curatorem minoribus non seruatur, si tamen in aliquibus Inquisitionibus adsit consuetudo dandi curatorem minoribus, ego eam obseruandam puto.

§. NONVS.

De Confessione dubia, & aequiuoca.

46 COnfessio, vt efficax sit debet esse indiuidualis specifica, non generalis, dubia, tacita, vel aequiuoca, ita *Boss. de confess. numer. 43. Peguer. decis. crimin. 17. numero quarto, Farinac. d. quaestione 81. numero 31. & sequ. Praeses Abauo in Praxi, §. confessio numero 44.*

47 vbi quod dubia confessio regulariter interpretari debet in fauorem confitentis, nisi confitens esset vir malae vitae, *Farin. numero 47. Sousa in Afforism. libro secundo, capitulo 20. numero 12.* & hi omnes concorditer tenent huiusmodi confessionem non sufficere ad condemnandum, sed bene sufficere ad torquendum, & exemplificant, *Boss. numero 83. & seq. ac Menoch. de praesumptione. libro primo, quaestione 89. numero 24.* in eo, qui interrogatur, an multa crimina perpetrauerit respondit tale, & tale crimen non comisi, quo ad alia enim intelligitur tacite confessus, tamen ex dicta confessione solum potest torqueri, vt ait *Menoch. ibi, & Sousa loco allegato.*

48 Hinc colligo ego mutum, & surdum ex sua confessione facta nutu, & signis, vti dubia, nec plane certa non posse damnari, vt bene disputata materia dixit *Bald. l. 1. num. 27. Cod. de confessis, Ant. Gomez. tom. 3. var. cap. 1. num. 69. & Plaz. in Epit. delictorum, lib. 1. cap. 32. num. 18.* vbi volunt solum hosce posse damnari ex testium depositionibus eos plene conuincentibus, *Farin. q. 98. num. 162. & Ludou. Gilbaus. cap. 5. Ramusculo 3. num. 141.*

49 Eadem omnino doctrina habet locum in S. Officio, nam ex confessione generali vsi haereticus nisi singulas haeresis exprimat non potest quis condemnari, nisi forte diceret ego sum Lutheranus, vel Caluinista, *Symancb. de Cath. Iostit. tit. 13. de confessis, numero secundo, & seq. Pater Massin. parte decima, assertion. 123. Cantera dicto cap. primo, de vera confess. num. 17. Sousa, vbi sup. num. 10.*

Vt autem confessio certa sit, debet esse, de delicto certo, cum expressione certi loci temporis, & aliarum circumstantiarum, ita *Boss. vbi supra, num. 43. & Farin. num. 31.*

§. DECIMVS.

De Confessione inuerisimili, & sine causa.

50 COnfessionem inuerisimilem non probare comm. dixerunt scribentes apud *Farin. vbi supra, num. 28. & seq.* quibus addo *Gilbaus. vbi supra, num. nono, Cantera dicto numer. 17. vers.* Posset etiam exemplificari, ex quo colligunt ijdem, D. D. neque ex confessione sine causa, quem posse damnari, cum nullus sine causa delinquisse praesumatur, vt dixit *Farin. de Indit. & tortura, quaestione 50. numero 31. & quaestione 52. numero 150. & de reo confesso, & conuicto, quaestione 81. num. 40.*

Et

Et quidem de confessione interfimili, pulcherrimus est text. l. si is cuius in fi. ff. de interrogatorijs actionibus, vbi Iabolenus I. C. ex Cassio ait, in totum autem confessiones ita ratæ, sunt si id quod in confessionem venit, & ius, & natura recipere potest, occasione autem huiusce confessionis, iuri, & naturæ contrariæ Ferrer. Doctissimus nostri temporis Iurisconsultus in suo erudito commentario, ad Constitutionem Cathaloniæ, soluto Matrimonio, Tempore primo, declaratione secunda, *num. 9. vsque ad num.* 47. Inuehitur contra *Martinum Delrio, quem num.* 10. appellat magis elegantia, quam iuris prælectione instructum, & alios etiam Iudices, qui sortilegas ad mortem dānant ex sola ipsarum confessione, quod ad ludos Diabolicos Plutone præsidente iuerunt, quod ibi à Dœmonibus passe sunt se polui etiam præpostere, quod fidem abnegarunt quod infantes, necarunt, & varia homicidia per sortilegia perpetrarunt, additque ex huiusmodi confessionibus se numquam vidisse Iudices Supremos huiusmodi mulieres ad mortem damnare, legisse solum decisionem 53. Senatus Dolani de qua valde fuit miratus, eamque ibi confutat, maxime quoad illud de confessione enecationis infantium non constito de corpore delicti de quo nunquam ait in materia de qua agimus posse vere, & legitimè constare, maxime cum circumstantijs à iure requisitis, & tandem in fine laudat Iuditium Reuerendissimorum Inquisitorum Barchinonæ, qui de anno 1627. quidnas huiusmodi mulieres de Lamiatu confessas dimitratas ad exilium condemnarunt.

Ex quibus omnibus vides benigne lector, quam iuri consona fit maturitas, quæ in huiusmodi causis semper processit Eminentissimum Tribunal iusta ea quæ docuimus supra in secunda parte huiusce tractatus tit. de sortilegis, per totum.

Et hoc loco etiam spectare possunt, quæ diximus in eodem titulo de sortilegis, de magia, quæ in conuentu, seu ludo dæmoniaco fatetur se se ibi cognouisse Titium & Seium, cum enim decipi potuerint nulla super hac earum confessione contra Titium, & Seium, potest fieri consideratio, & vltra ibi allegatos addo tunc doctum Queuedo de inditijs, & tortura, *cap. 5. num.* 11. *part.* 2. *versic. y lo mismo procede aunque el delito se à de brujas.*

§. VNDECIMVS.

De reuocante suam Confessionem.

IN hac materia reuocationis tam in alij Tribunalibus quam in hoc S. Officio, nonnulli casus sunt distinguendi.

Primus casus est, cum confessio delicti reuocatur in.
51 continenti, idest in eodem examine, in quo confessio fuit facta antequam reus a Iudicis præsentia discederet, & tunc ex ea confessione non potest reus condemnari, etiam si non doceatur de errore, ita *Farin. d. q.* 81. *n.* 348. *& in foro nostro* S. Officij, *Royas, de hæreticis p.* 2. *n.* 260. *Sousa in Affor. Inq. lib.* 3. *c.* 20. *n.* 55. *Ferd. de Castro Palao in opere morali, to.* 1. *tract.* 4. *disp.* 8. *punct.* 16. §. 1. *n.* 3.

52 Secundus casus est, cum allegatur error, & reuocatur confessio etiam ex interuallo, & tunc probato errore etiam post sententiam condemnatoriam, confessio non obstat confitenti, ita *Farin. num.* 315. *&* 335. vbi ait quod admittenda est erroris probatio, etiam si pro confessione ad essent mille inditia, quia sibi contigit in facto quod quidam nomine Cecconus fassus fuit furtum, de quo erat valde grauatus, & tamen veritate indagata repertum fuit, quod illud non comisserat, numero 343. ait errorem sufficienter probando, rem aliter se habere, siue per testes, siue per coniecturas.

53 Et hoc idem habet locum in S. Offic. *Sousa, d. c.* 53. *Cant. de hæret. c.* 1. *n.* 70. *vers.* & etiam si verum fit, *Cast. Palao, vbi sup. vers.* si autem iam fuit, vbi quod si confessio fuit spontanea, acceptata a Iudice, vel Aduocato fiscali non solum error probandus est, sed etiam causa erroris.

54 Tertius casus est, cum confessio est facta in tortura, & tunc reuocatur confessio ex solo metu tormentorum allegato absque vlla erroris, allegatione vel probatione, ita *Sousa, numer.* 55. *& Castro Palao, vbi supra.*

55 Quartus casus est, cum nec incontinenti, nec allegato nec probato errore reuocatur confessio.

Et tunc certum est, in alijs Tribunalibus ex ea confessione posse reum damnari, quia confessione iudiciali plene probatur delictum, *Farin. de hæresi, qu.* 187. *n.* 73. *& seq.* & in hoc conueniunt omnes, D.D. In Sancto autem Officio.

56 Solus *Cantera de hæretic. cap.* 1. *n.* 70. voluit hæreticum posse suam confessionem reuocare ex interuallo non allegato errore, ante reconciliationem nec ex prima confessione posse brachio sæculari tradi.

Verum hæc opinio periculosissima est, nec vllo modo in praxi sequenda, quia est contra communem DD. sententiam de qua supra, & quia hoc modo hæretici confessi tutum remedium haberent euitandi pœnas hæreticis siue pænitentibus, siue impœnitentibus debitas, & ita Canteram in indiuiduo reijciunt, *Fariu. de hæresi, quæstione* 187. *numer.* 73. *versicul. & licet Didacus Cantera, Castro Palao, vbi supra, numero tertio, Sesse decision.* 472. *tomo quarto, numer. septimus, Sousa in Afforism. liber secundus, capitul.* 47. *numero* 22. *& Diana resolution. moral. parte quarta, tractatu septimo, resolut.* 22. *versicul. Sed si hæc opinio esset vera.*

§. DVODECIMVS.

Nonnulla notanda ab Inquisitoribus in materia harum Confessionum.

57 PRimo notandum, quod vt ex confessione possit sequi condemnatio cum fumus in delictis, quæ solo animo non committuntur qualis est hæresis, sed facto, & quidem vestigium post se relinquente tunc requiritur probatio corporis delicti de necessitate, ita Præses Abauo in praxi verbo, confessio, *num.* 12. *& sequ. Farin. de Inquisitione, quæst.* 2. *n.* 7. *&* 8. *Sousa, libro secundo, c.* 20. *num.* 6. *& sic*, qui in iuditio confitetur se Imagines Sanctorum fregisse, non statim potest damnari, sed verificandum est corpus delicti, *P. Massin. p.* 10. *assert.* 240. ego ipse *in p.* 2. *tit. de sortilegis, in* §. *de probatione corporis delicti.*

58 Secundo notandum, quod quia in hoc Tribunali defensiones rei sunt obtruncatæ Inquisitores curare debent, vt confessio verificetur in circumstantijs, & qualitatibus, maximè substantialibus per reum confessatis, *q.* 81. *n.* 30. *& dixi in addit. ad tit. de sortilegis.*

59 Tertio notandum, confessionem debere fieri coram Iudice sedente pro Tribunali, *Far. vbi supra. n.* 50. *Sousa dicto cap.* 20. *numer.* 14. *& P. Massin. p.* 10. *assert.* 23. loquatur in sua sententia afferens eam nullam vbi in ea non fuerit dictum, pro Tribunali sedens, &c. Verum hoc in S. Officio neque in confessione, neq; in sententia

arbitror necessarium, quia proceditur in eo, summarie, &c. per quam clausul. sublatæ sunt solemnitates iuris Ciuilis, vt dixi *tit. 1.* quod autem Iudex sedat pro Tribunali, tam ad acceptandam confessionem quam sententiam ferendam solemnitas est introducta de Iure Ciuili, hoc tamen intelligendum est dummodo confessio non fuerit facta coram Inqisitore vti priuato omnino, nam tantummodo tunc sufficeret ad torturam, *Clar. quæstione 21. vers. Sed hic cadit, vbi addentes, videatur, Scaccia de Sentent. & re iud. Glos. 8. & Portulet ad repert. Molni, super ritibus, & obseru. Regni Arragoniæ, p. 1. §. confessio n. 5.*

60 Quarto notandum, quod confessio in his, quæ dependent à facto, & voluntate confitentis nocet, secus in his quæ ab eo non dependent, *Farin. vbi supra, num. 63.* qui & alios allegat, & hinc infert confessionem in his, quæ Iuris sunt minime confitenti nocere, *Sousa d. c. 20. numer. 19.*

61 Quinto notandum, quod quandocumque Iudici constat, de Innocentia confitentis, siue ante, siue post sententiam numquam confessio nocet confitenti, pulcherrima ad hoc sunt verba *text. in l. 1. §. si quis vltro, de quæstionibus, liberandum eum, qui de se fuerit confessus cuius post damnationem de innocentia constitisset.*

Reliquum esset tractare de confessione exorta à Iudice, qui promisit impunitatem reo, & de confessione extraiudiciali, sed de illa egi in primo titulo huius partis, & de hac in titulo de inditijs, & tortura, ideo ad ibi dicta benignum lectorem remitto.

TITVLVS NONVS,

De Defensionibus Reorum,

SVMMARIVM.

1 *Hæretico notorio pertinaci non sunt dandæ defensiones, nec ei qui vellet probare hæresim non esse hæresim, numer. 2.*

3 *Cum hæreticus habetur pro conuicto tantum, vel dubium est de eius hæresi, vel etiam cum confessus est ei non sunt denegandæ defensiones, quia etiam contra confessionem aliqua potest allegare, n. 4. & seq.*

6 *Relapsis an dandæ defensiones, n. 7. vbi praxis Supremi Tribunalis Vniuersalis Romanæ Inquisitionis.*

8 *Aduocatus, & Procurator sunt ab Inquisitoribus assignandi, Reis.*

9 *Innocentia Rei quomodo directe probetur, num. 10. vbi quomodo probetur per negatiuam coarcta tam respectu rei, quam testium, nu. 10. 11. & 12. vbi quod testes super negatiua in Statu Mediolani examinantur ad præsentiam Aduocati Fiscalis.*

13 *Innocentia probatur per actus religionis, à reo factos.*

14 *Maxima defensio in Sanct. Officio consistit in repulsa testium.*

15 *Delictum contra testes non in genere, sed specificate est opponendum.*

16 *Conspiratio quomodo probetur,*

17 *Per lapsum 20. Annorum præscribitur, quodcumque delictum, n. 18. vbi hoc cessat in crimine hæresis, n. 19. vbi hoc sublimatur quo ad bona.*

20 *Minores in delictis mitius puniuntur, & ita Mediolani obseruatur, etiam in delictis atrocibus, n. 21.*

22 *Decisio Senatus Mediolani, & votum Curiæ Cremonæ existente Auctore Proiudice Maleficiorum, n. 23. quid in S. Officio.*

24 *Minor, & etiam Impubes doli capax hæreticus pertinax punitur pæna ordinaria secus si sit pænitens, numer. 25.*

26 *Minores abiurant cum clausula citra pænam relapsi.*

27 *Deprehensus in hæresi in maiori ætate, in quam inciderat in minori ætate an mitius puniendus.*

28 *Minoribus minuitur pæna in alijs delictis ad S. Officium spectantibus.*

29 *Declaratur Sesse, decis. 476. p. 4. n. 20. vbi de praxi variorum Tribunalium, n. 30.*

31 *Iracundia facit delictum mitius puniri, n. 32. vbi quod considerandu causa Iræ, & num. 33. vbi quod Inquisitor non debet esse facilis ad admittendam excusationem Iræ.*

34 *Ira an excuset in materia iniuriarum, & de intellectu, l. si non conuitij, Cod. de Iniur.*

35 *De proferente verba hæretica lubrico linguæ, Ioco, & inaduertenter, num. 36. vbi de his, qui abutuntur verbis Sacræ Scripturæ.*

37 *Dormientes aliquando delinquunt, & an sic delinquentes puniantur, num. 38. & quid in Sanct. Officio, numer. 39.*

40 *Triplex ebrietatis species, num. 41. vbi de maxima ebrietate.*

42 *Ebrietas magna sed non maxima excusat à tanto sed non à toto.*

43 *Decisio Senatus Mediolani,*

44 *Decisio Senatus Sabaudiæ.*

45 *Decisio parlamenti Burdigalensis,*

46 *Leuis ebrietas non excusat à pæna ordinaria,*

47 *Mulieres, & rustici non excusantur ab hæresi in his quæ eorum capacitatem non superant.*

48 *Sic Mulieres, & Rustici non excusantur in Polygamia in sortilegijs cum abusu rerum sacrarum, in confractione sacrarum Imaginum, & Blasphamia.*

49 *Vis metus, & nobilitas quando minuant pænam remissiuè.*

50 *Amor minuit pænas delinquenti.*

51 *In sortilegio an minuenda pæna, & abiuratio cum sit ad amorem, num. 52. seq.*

52 *Decisio Senatus Sabaudiæ.*

53 *Ob multitudinem delinquentium pæna minuitur, & practicatur Decimatio, vicesimatio, &c. numer. 54. Hoc fallit in crimine hæresis, num. 55.*

56 *Tota ciuitas ob hæresim an sit comburenda.*

57 *Quando tota ciuitas dicatur deliquisse.*

58 *Ex consuetudine delinquendi pæna augetur.*

59 *Decisiones Senatus Parisiensis, & Sabaudiæ in materia reiterationis delicti.*

60 *Decisio Senatus Mediolani in eadem materia.*

61 *Ordo Senatus Mediolani de apponendis omnibus Imputationibus Rei, in relationibus deffinitiuis, quam Sancte ab eo ordine Excellentiss. emanauerit.*

62 *Ex bono euentu an pæna minuatur, & quid in hæresi, num. 63.*

64 *Furiosus de tempore delicti non punitur, quid de habente dilucida interualla, num. 65. & seq.*

67 *Furiosus non potest corporaliter puniri cum in processu causæ ante executionem sententiæ furor superuenit, & quid in crimine hæresis, num. 68.*

69 *Quam caute procedere debeant Inquisitores in hac materia quia multi fingunt furorem.*

70 *Exceptio furoris delinquentes an possit in Iudicio opponi, & probari per procuratorem Rei in carceribus non existente, num. 71.*

72 *Decisio Senatus Sabaudiæ, in hac materia.*

73 *Decisio alia Excellentiss. Senatus Mediolani, in hac materia omnino videnda.*

74 Cum

74 *Cum sententia est nulla, vel notorie iniusta Senatus solet ei apponere manum post lapsum tempus ad nouas defensiones.*

75 *Sententia contra furiosum est ipso iure nulla.*

76 *Sententia non admisso Procuratore ad furorem probandum illius contra quem fertur est notoriè iniqua.*

77 *An supradicta sint practicanda in S. Officio.*

78 *Iussus superioris in his, quæ non sunt prohibita non obligat, secus si sint prohibita, vel cum delictum non est leue, num. 79.*

80 *De famulo qui iussu Domini delinquit.*

81 *In his quæ sunt contra fidem iussus Principis non excusat.*

82 *Principi iniusta mandanti rescribendum etiam bis.*

83 *In dubio iussio Principis præsumitur iusta.*

84 *Factum Galeatij Sfortiæ Ducis Mediolani.*

85 *Inter defensiones Reorum enumeratur recusatio Inquisitorum.*

86 *Licite recusantur Inquisitores sed ex grauissimis causis, num. 87.*

88 *Causæ suspitionis cognoscuntur per Supremum Tribunal.*

89 *De qualitate testium pro Reo examinandorum.*

90 *Rei an possint renunciare defensionibus, num. 91.*

92 *Renunciari potest termino defensionum.*

93 *Laudabiliter se gerunt Iudices, si sinant labi terminum, num. 94. vbi quod hoc maxime practicandum in S. Officio.*

95 *Reus remittens se benignitati S. Officij an intelligatur fateri delictum.*

96 *Articuli tendentes ad defensionem Rei, & alterius contumacis admittuntur pro defensione rei, non contumacis, num. 99.*

97 *Decisio in Curia Romana.*

98 *Decisio Curiæ Prætoriæ Mediolani, & Senatus eiusdem Ciuitatis.*

100 *In admissione talium articulorum Iudex debet interloqui quod non prosint contumaci.*

101 *Sententia lata pro mandatario an prosit mandanti.*

102 *Praxis seruanda, cum adsunt plures Rei quorum aliqui sunt præsentes alij absentes.*

Visis his, quæ ad processus offensiui constructionem spectant, sequitur, vt de defensionibus reorum agamus.

§. PRIMUS.

An Hæreticis in hoc Tribunali sint danda defensiones.

QVamuis nullus indefensus sit condemnandus, cum defensiones sint de Iure natura. Attamen vt sciamus an in aliquibus possint Reis tuto denegari sic distinguendum puto.

1 Vel Hæreticus est notoriè talis, & notoriè pertinax,
& in hoc casu vtique ei sunt denegandæ defensiones,
ita *Simanch. de Cath. Instit. tit. 17. n. 1. Farin. q. 39. n. 13.*
& seq. & de hæresi quæst. 183. n. 223. Sousa in Aforism.
Inqu. lib. 2. c. 29. n. 8. & hinc est, quod defensiones non
2 sunt dandæ hæretico, qui vellet probare hæresim, vti talem ab Ecclesia damnatum, non esse hæresim, *Farin. de hæresi, q. 197. n. 60. Sousa d. cap. 29. n. 10. Pegna, comm 10. p. 2. directorij, P. Massin. in Praxi, p. 10. assert. 190. 2.* Impressionis.

3 Vel hæreticus non est notorie talis, puta quia verba hæretica ab eo prolata sunt dubia, & in hoc casu non sunt hæretico negandæ defensiones, *Pegn. vbi sup. vers. in hac difficult. ibi, an verb. vel facta alieni Far. d. q. 197. n. 71.* & idem multo magis dicendum est, cum non est vlla probatione conuictus, quod sit Hæreticus, *Pegna ibid. & com. 28. tertiæ par. vers.* Dandus est.

4 Vel Hæreticus est conuictus, & non confessus, & in hoc etiam, casu concedi ei debent defensiones, vt contra dicta, & personas testium possit opponere, ita D.D. omnes supra allegati, *Massin. in praxi S. Offitij, par. 5. in fin. §. se il Reo oltre*, ibi, *e ciò hà da farsi maggiormente quando il Reo non è confesso, mà solamente conuinto.*

5 Vel tandem hæreticus est confessus, & conuictus, & etiam in hoc casu dari ei debent defensiones, quia etiam contra propriam confessionem potest, quis aliqua deducere, ita *P. Massin. vbi supra proxime, Pegna dicto com. 28. vers. & quamquam, Farin. dicta q. 183. nu. 215. Sousa, c. 29. nu. 4. & Ferd. de Castro Palao in opere morali, tract. 4. disp. 8. punct. 6. n. 2.*

Et ex his patet responsio ad dubium, DD. an Relapsis sint concedendæ defensiones, si enim sunt relapsi notorij, & pertinaces vtique eis non sunt dandæ defensiones si vero tales non sint, & velint probare se non esse relapsos, vtique secus dicendum est, *Farin. vbi supra, nu. 217. Sousa ibid. n. 2. P. Massin. loco citato*, ibi, *anzi ancho à relassi.*

Et in hac materia animaduertenda est praxis, & stylus Supremæ Inquisitionis Generals de Vrbe, qua Reo
etiam non potenti offeruntur defensiones, & copiæ
7 processus ac inditiorum vt suas defensiones facere possit, etiam ante torturam, nam etiam quo ad hoc sit locus torturæ, nec ne auditur Reus cum suo Aduocato, *Farin. num. 211. vers. & hac ampliatio recepta est in Supremo, & num. 5. & 6.* vbi quod copia processus consignatur Reo more solito S. Offitij suppressis nominibus, & circumstantijs testium, & facti, *Simanch. in Encherid. Ind. violate Religionis tit. 35. numer.* 15

§. SECUNDUS.

De Aduocato, & Procuratore Reis assignando.

8 CVm assignantur Reis in hoc foro defensiones, tunc Inquisitor prouidebit de Aduocato, & Procuratore, *Pegna dicto comment. 28. versic. dandum est autem, Sousa, lib. 2. cap. 30. numer. 2. Farinac. quæst. 197. numer. 72. versic. limitat. 2. P. Massin. loco proxime citat. in Rubr. modo di essaminar li testimonij à difesa*, cum his comunicabunt Rei merita processus offensiui sibi publicati, *P. Massin. in vers. & fatta dal Notaro*, iurabunt autem se fideliter munus suum executuros, quod vbi Reus culpabilis sit eum inducent ad errorem suum fatendum, quod de causa cum nemine loquentur, & quod finitis defensionibus processum reconsignabunt S. Officio bene instructio Madriliana apud *Pegn. d. comment. 28. vers. dandus est, P. Massin. vbi supra*, de qualitate, & muneribus, ac alijs ad istos Aduocatos, & procuratores reorum spectantibus, latius egi in prima parte huius operis.

§. TERTIUS.

De probatione Innocentiæ Rei Inquisiti.

PRima eaque præcipua Reorum defensio est, vt dicebat *Symanch. de Cathol. Instit. titul. 17. numer. secundo*, quæ in probatione Innocentiæ Rei consistit.

9 Hæc autem probari potest directo, probando per euidentiam facti rem aliter se habere *Clar. §. fin. q. 52.* in principio vbi addentes, vt V. G. si quis grauetur in S. Officio se Imaginem Crucifixi in Ecclesia S. Dominici, & in tali altari existentem fregisse, vtique eius innocentia directo probatur probando dictam Imaginem ex euidentia facti non esse fractam, idem de malefica grauata, quod talem infantem maleficio hostili interemerit, si ille viuus reperiatur.

Indirecte potest innocentia Rei probari triplici potissimum ratione.

10 Primo probando negatiuam coarctatam loco, & tempore quo ad se ipsum, eo modo, quo hanc negatiuam probari debere docuimus in titul. de testibus, quo ad dicta, & in hoc casu non est dubium quod si Reus plene probauerit se tempore commissi delicti fuisse in loco multum distanti ab eo, in quo delictum dicitur commisisse, quin sit Rei innocentia plene probata, *Clarus, d. q. 52. vers. item potest, & vers. seq. Syman. de Cath. Inst. d. tex. 17. num. 7.* videndus Inquisitor *Cantera, in qu. crim. de reo Q. 12. n. 2.* vbi ait per hanc probationem elidi probationem fisci etiam si testes fisci essent magis qualificati, quam testes Rei.

Addit tamen *ibid. vers.* & ibi tractaui, quod hæc negatiuæ coarctatæ probatio non iuuaret personam maleficam, & solitam conuersari cum Dæmonibus.

11 Secundo probatur Innocentia indirecte probando negatiuã coarctatam, quo ad testes, puta Titius, & Seyus deponunt, me die 6. huius mensis in Ciuitate Cremonæ, ipsis audientibus Blasphemasse hæreticaliter, ego probo dicta die 6. Titium, & Seium fuisse Romæ, certè ista probatio Rei, elidet probationes fisci, & testes, possent puniri de falso, ita *Canter. loco allegato, vers.* quoad personas testium, vbi, quod hunc casum habuit in facto, dum erat Inquisitor Apostolicus in Inquisitione Diui Iacobi.

12 Aduerte tamen tu qui exerces officia criminalia in Statu Mediolani quod testes qui ad defensam deponunt super huiusmodi negatiua coarcta examinari debent; ad præsentiam fisci, & post dimittuntur cum fideiussione se consignandi toties quoties sub certa pena, vel cum præcepto in casu, in quo ob paupertatem, non possint tales testes fideiussorem inuenire.

13 Tertio indirecte probatur innocentia, vel saltem maxime probationes fisci eneruantur, probando actus religionis à Reo factos contrarios sibi oppositis, & de quibus in S. Officio est grauatus, v. g. in S. Officio grauatur, quis quod non crediderit Purgatorium adesse, ipse probat, quod pluries pro defunctis orauit, quod pro eis Missas celebrari curauit, quo sæpius deuote Officium Defunctorum recitauit, certe ex istis probationibus maxima resultat probatio innocentiæ Rei ita *Symanch. dicto titulo 17. n. 58.* qui allegat, *cons. 37. Bertrandi vol. 2. P. Massin. in praxi, loco supra proxime allegat. fol. 110. §. sogliono anche prodursi.*

§. QVARTVS.

De Repulsa Testium Fisci.

14 Maxima etiam defensionis species est repulsa testium fisci in hoc Tribunali, excipiendo contra eorum personas dicta, & examen, *Symanch. dicto tit. 17. num. 9. Sousa in Afforism. lib. 2. c. 34. nu. 8. & seq. Pegna dicto comm. 28. nu. 118. vers.* repellit igitur, *P. Massin. vbi supra, Versic. sogliono,* ibi, *oltre à ciò si rifiutano.*

De his exceptionibus, quæ contra testes possunt opponi àd eos, vel in totum repellendos, vel saltem eorum fidem minuendam abunde dixi supra de testibus.

15 Solummodo hoc loco notanda sunt duo, vnum est non sufficere oppositionem generalem factam testibus, sed opus est quod ipsorum delictum, (ex quo eorum fides debilitatur) specifice exprimatur, vna cum loco, & tempore quo fuit perpetratum, *Clar. quæst. 53. vers.* In hac autem, & vers. caueant tamen vbi ponit praxim aduocatorum in huiusmodi exceptionibus continentibus crimina testium apponendi clausulam, citra animum iniuriandi.

16 Alterum est, quod conspiratio de qua maxime pertimescendũ est in S. Offic. & cui Inquisitores, ex Officio totis viribus, & toto conatu occurere debent, est delictum difficillime probationis, cum nulli illud sciant, nisi ipsimet conspiratores, *Lud. Gilhaus. in arb. crim. cap. 6. p. 1. §. 21. num. 1.* Ideo communiter D. D. dicunt huiusmodi conspirationem probari per testes singulares etiam conspirationem non reuelaturos, ita *Gilhau. d. §. 21 per totum, & Mascard. de probat. tom. 1. concl. 420.* pariter per totum, *Preses Abano in praxi in verbo procurator, n. 38.*

§. QVINTVS.

De Præscriptione.

17 Regulariter in delictis post lapsum 20. annorum non potest vlterius procedi, ita *Clar. §. fi. qu. 51. per tot. Farin. in praxi, quæ. 10. n. 1. Zanger. de excep. p. 3. cap. 8. n. 9. & 10. Gilh. in arb. Iud. crim. c. 5. Ramuscalo 3. de exceptionibus, num. 5. & seq. Preses Abano in Praxi, & Theorica crim. §. procurator, n. 51.* qui alios allegant, & sic reum contra quem proceditur posse se tueri 20. annorum præscriptione communi D. D. omnium consensu receptum est.

18 In crimine tamen hæresi non habet locum hæc præscriptionis exceptio quia contra hæreticum non solum intra quinquennium vt statuit Imperator, *in l. 2. Cod. Apostat.* vbi prohibuit post quinquennium a morte alicuius de ipsius vlterius statu quæri, sed durante vita hæretici, & etiam post mortem semper, & quandocumque potest in eum animaduerti, *ita Præses Abano, vbi sup. nu. 53. Symancha de Cath. Inst. tit. 18. num. 44. Pegn. comm. 92. versic.* His, ita positis, *Sanch. in præcepta Decalogi, lib. 2. c. 50. n. 1.*

19 Hac solum præscriptiones exceptione vti poterunt Aduocati in S. Officio cum agitur de vindicandis a fisco bonis possessis ab hæredibus illius cuius memoria damnata fuit, huiusmodi enim bona à dictis hæredibus bona fide possessa præscribi magis communiter voluerunt, D. D. vt videre est ex *Pegna vbi supra Sanchez, & Farin. de hæresi, q. 190. §. 9. per totum, Sousa in Afforism. lib. 3. cap. 19. n. 1. & seq.* vbi quod nulla est, dubitatio, quin bona hæc præscribantur licet controuertant D. D. de tempore quo præscribuntur, vt ex supra citatis auctoribus videre est.

§. SEXTVS.

De minori ætate.

Sæpe ad fauorem Reorum, in S. Officio allegari minorem ætatem quotidie videmus, vbique etiam D. D. clamant minorem ætatem in delictis mitius puniri, l. 1. §. Impubes, ibi, *ætas enim excusationem meretur, Farin. de pœnis temperandis, q. 92. num. 41.* qui plurimos allegat, quibus addo, ego *Rginell. pract. q. lib. 1. c. ... per totum, Ludouic. Gill. c. 5. Ramuscalo 3. n. 54 & seq. Præsidẽ Abano de reatibus, q. 23. n. 5. & seq.*

cum

cum alijs per me cumulatis *in addit. ad tit. de Blasphemis in 2.p.*

31 In Domino nostro Mediolani etiam in attrocissimis
Excellentiss. Senatus solet pœnam minuere minoribus
annis 18. Et sic anno 1636. dum eram Proiudex Male-
ficiorum Ciuitatis meæ Cremonæ sub Illustriss. D.
32 Don Consaluo de Salamancha, quem nunc omnes
probi viri suspirant, quidam iuuenis, quem in Curia ar-
bitrati fuimus non attingere annum 18. quod in loco
Mirabelli occiderit proditoriè, quandam mulierem ei
ad stratam non nullos aureos derobando, Curia nostra
existente in voto esse in arbitrio Senatus, vel attenta
attrocitate delicti eum damnare ad mortem natura-
lem, vel stante ætate, quam ex aspectu iudicauimus eum
mulctare pœna perpetua triremium Senatus hac vlti-
ma pœna eum puniendum iudicauit.

33 In crimine hæresis, & in alijs ad S. Officium spectantibus, quid sentiendum sit dixi in tit. de abiuratione.

34 Illud certum est minorem, & etiam pupillum proxi-
mum pubertati doli tamen capacem eo modo, quo in
dicto tit. de abiuratione declarauimus hæreticum per-
tinacem, nullum ex ætate beneficium reportare posse,
sed pœna ordinaria omnino puniendum, sicuti & mino-
25 rem hæreticum pœnitentem mitius ratione ætatis esse
mulctandum, ita *Symanch. de Cath. Instit. tit. 29. n. 56. & 58. Decia. in tract. crim. p. 1. lib. 3. c. 12. n. 25. & lib. 5. c. 37. n. 56. Farin. d. q. 92. n. 180. & de hæresi, q. 194. n. 32. Sousa in Afforism. Inq. lib. 3. c. 32. n. 21.*

26 Vide *in 2. p. titul. 1.* animaduerti minores 25. annis Hæretic. pænitentes ex stylo Supremi Tribunalis admitti ad abiurationem formalem, cum clausula, citra pœnam relapsi.

27 Arbitror tamen eum, qui in minori ætate in hæresim incidit, & in ea depræhenditur in maiori ætate, non esse mitius puniendum ratione minoris ætatis, ita enim recte sentit *Symancha vbi supra, n. 59.* & rationibus Symanchæ omissis moueor ad ita sentiendum ex eo quod hæresis crimen non est momentaneum, sed successiuum, & ideo in quocumque loco, & in quacumque ætate reperiatur, in eo, & in ea delinquere dicitur, vt latiss. probauit *Farin. infinitos referens de hæresi, quæst. 197. numero* 10. igitur si iste dum capitur est maior, & hæreticus dicitur etiam deliquisse in maiori ætate, & sic minor ætas ei suffragari nequit, neque obstat, *Sousa d. c. 32. n. 8.* quia ipse fundatur super auctoritate, *Farin. d. q. 92. nu. 40. & 162. & Tiraq. in simili tractatu de pænis temperandis causa 7. n. 1. & seq.* hi autem loquuntur in delicto momentaneo commisso tempore minoris ætatis, & nos sumus in delicto successiuo.

28 Sicuti autem minoribus in hæresi formali cum ad cor redeunt nec pertinaces sunt pæna minoratur sic, & minoratur eisdem minoribus in hoc S. Officio in alijs delictis ad hoc Tribunal spectantibus vt pluries vidimus, in secunda parte, & in addit.

Vnde cum celebrantes, & Sacramentum Pœnit. administrantes, si Sacerdotes non sint regulariter in Hyspania transmittantur ad triremes *Sousa in Afforism. Inquisit. lib. 1. cap. 32. num. 13.* & nos vidimus in addit. ad tit. de celebrantibus cum Sacerdotes non sint in 2. p. attamen cum quidam adolescens fingens se Sacerdotem alterius confessiones excepisset, vt eum postea irrideret fuit damnatus in pęna pecuniaria, & in annali reclusione in Monasterio.

29 Ex his omnibus apparet, quid sentiendum sit de Ioseph Sesse Consultore S. Officij, in Regno Arragonum dum *decis. 476. n. 60. tom. 4.* ait minoribus in læsa Maiestate Diuina pænam non minorari, nam vel intelligendus est, vt loquatur solum cum minores sunt hæretici impænitentes vt supra declaraui, vel aliter intellectus nullo modo in praxi sequendus est, quia natat contra torrentem omnium DD.

30 Nec pro op. Sesse possunt allegari casus decisi in varijs Tribunalibus, & relati à *Farin. d. quæst. 92. numer. 107. & seq.* ex quibus apparet minores, 25. annis, vt etiam 14. aliquando fuisse pœna mortis naturalis mulctatos.

Quia præter, quam quod in alijs Tribunalibus Supremis aliter vidimus iudicatum, vt etiam refert *Menoch. de arbitr. Iud. casu 356. n. 43. & sequ.*

Nihil commune habet seueritas aliorum Tribunalium sæcularium, cum misericordia Sacrosancti Tribun. S. Officij.

§. SEPTIMVS.

De Ira.

DEduci etiam pro Reis solet quod si quid dixerint, vel fecerunt fuit in Ira magna, & quod iracundia inebriat animum, *Præses Abano in quæst. Rearum, q. 55. n. 41.*

31 Et quod iracundia faciat delictum mitius puniri probatur ex text. l. 2. ibi, seu calorem, Cod. de Abolit. & late materiam hanc exornarunt, *Tiraquell. de pœnis temperandis, casu 1. num. 1. & seq. Farin.* in simili tractatu, *quæst. 91. numer. 1. & sequ. Ludou. Gilhaus. cap. 5. Ramusculo 3. n. 97. & seq.* & de hoc materia menini me tractasse *in 2. p. tam tit. 5. quam 8. de Blasph. ad ibi dicta me remitto.*

32 Solummodo hic duo animaduerto, Primum est diligenter considerandam esse in hac materia causam Iræ, nam si prouenit ex causa iusta vtique etiam in S. Officio ea præstat diminutionem pænæ secus si ex iniusta, vt ex ludo, ita *Cagnol. l. quid quid calore, num. 9. de Reg. Iuris, & Farin.* alios allegans, *num. 38. Gilb. nu. 107.* vbi exemplificant in Blasphemante in ludo, consideranda est etiam qualitas Iræ, vt enim ex ea minoretur pæna debet esse vehemens, vt bene probat videndus *Iacob. Ayrer. in l. vt vim p. 2. n. 85. de Iust. & Iure, Gail. obseruat. 106 n. 12. lib. 2.*

33 Alterum est, quod Inquisitor non debet esse admodum facilis ad credendum excusationem desumptam ex Ira, vt notat, post, *Peguam comm. 17. tertiæ partis, Sousa in Afforism. lib. 2. c. 13. n. 14.*

34 In materia autem text. l. si non conuitij, Cod. de Iniurijs, vide *Boss. tit. de Iniurijs, num. 22. vers.* & deinde, vbi conclusionem dictæ l. quod in crimine Iniuriarum Ira non mitiget pænam declarat vt procedat in Iniurijs, quæ non tolluntur pœnitentia, & non reducunt rem per pænitentiam ad eum statum in quo erat ante Iniuriam vt cum quis dat alteri Alapam, vel vocat eum Cornutum, secus in his, quæ per pœnitentiam reducunt Iniuriatum ad eum statum in quo erat ante Iniuriam, & potest poni exemplum in Vxore per Iram dante libellum repudij Marito, vel propria authoritate ab eo diuertente ad domum Patris, vel suorum, nam per reuersionem dicitur plene satisfactum Marito, & hanc distinctionem quæ est Cyni *in dicta l. n. 3. ait Boss.* quod in Senatu Mediolani demulsit aures omnium in casu arduo, vide *Albert. de Assert. Cath. q. 27. n. 12.*

§. OCTAVVS.

De lubrico linguæ inaduertentia, & Ioco.

35 QVi lubrico linguæ, Ioco, & inaduertenter hæretica verba proferunt, non sunt vt hæretici puniendi, sed mitius, *Sousa cap. 13. per totum. lib. 2. Afforism. Inq.* de his late dixi *in 2. p. tit. 1.* ibi me remitto.

38 Solum-

36 Solummodo moneo, contra eos, qui verbis Sacræ Scripturæ ad res profanas abutuntur videndum esse *Symancham de Cath. Inst. tit. 59. nu. 17. & 58.* vbi ostendit, & veterum, & sui temporis exemplis hoc maxime à Deo puniri insania, & mentis alienatione, *Vid. Pegnam comment. 17. tertiæ partis.*

§. NONVS.

De Dormiente.

37 Dormientes delinquere aliquando referunt, *Tiraq. vbi supra causa 5. & Farin. quæst. 98. num. 62. & seq. imo Tiraq. num. 11.* attestatur remedium esse ijs, qui de nocte surgunt, & sic dormientes ambulant arma capiunt &c. Herbam Betonicam, quia vim habet animos hominum, & corpora custodiendi, à nocturnis ambulationibus Maleficijs, periculis, & visionibus.

38 Qui sic dormientes delinquunt non puniuntur, nisi vel in culpa ante fuissent, vt puta quia scientes se solere nocte surgere, & arma capere non clausissent ostium, vel si post somnum ratum habuissent delictum commissum, ita *Clar. §. fi. q. 60. versic.* Quæro etiam, *Farin. num. 63. num. 70. & 75. Gilhausf. vbi supra num. 157. & seq. & in nostro Tribunali S. Officij, Pegna d. comm. 17. versic. de dormiente 4. & 5.* bene de materia Præses Abauo in tractatu Reatuum, *q. 23. numer. 43. & seq. latiss.* videndus Zachias in suis quæstio. Mædicolegalibus, *lib. 2. tit. primo, de dormientibus, & noctambulis per totum.*

39 Ego in materia dormientium moneo Inquisitores, quod si grauantur de prolatione hæresum, quamuis ex hoc non possint puniri diligenter tamen aduertant ad mores, & vitam huiusmodi dormientis, quia nocte quis in somnis ea solet ore proferre, quæ de die in mente contrectauit, vt notant Patres *Coumbricens. in lib. Arist. de Somno, & Vig. cap. septimo.*

§. DECIMVS.

De Ebrietate, & Ebrijs.

40 Triplicem ebrietatis speciem *dixi in 2. part.* huius tractatus in tit. de Blasph. leuem scilicet magnam, & maximam.

41 Maxima ebrietas est, quæ in totum rationis Iuditium tollit, & hæc excusat ebrium a tota delicti pœna, hoc innuit expresse, *Cantera in qua. crim. c. 7. de Homicidio, n. 68. versic. Quod intellige quando ipsa ebrietas est magna, & extrahit hominem à Iuditio, & n. 69. versic. Quod intellige quando esset ebrietas maxima.*

42 Magna ebrietas est, quæ non tollit, sed tantummodo diminuit vsum rationis, & in hac ebrietatis specie verificatur commune dictum D. D. quod ebrietas excusat à tanto, & non à toto, *Farin. qu. 92. num. 1. Lud. Gilhausf. in arbore crim. cap. 5. Ramusculo 3. numer. 115. & sequ.* & ita huiusmodi ebrios pœna extraordinaria esse puniendos non ordinaria, & modo grauius, modo leuius pro modos ebrietatis dixerunt *Gregor. Lopez, in l. quinta, titulo 8. partita 7. Sousa in Afforism. Inq. lib. 3. cap. 53. numer. 1. & Menoch. de Arbitr. Iud. casu 326. num. 7.*

43 Et in terminis Blasphæmiæ *Vulpel. consil. 23. per tot. Decian. lib. 5. cap. 37. numer. 53. & sequ. Clar. quæst. 60. versic.* Præterea quæro, vbi quod Christophorus de Prinis fuit ab blasphæmiam in ebrietate punitus vno ictu funis, *Præses Abauo in praxi in verbo, blasphæmia, numer. 16.*

44 Et in Quæstionibus Reatuum, *qu. 25. numer. 31. & seq.* vbi quod Senatus Sabaudiæ cõdemnauit quendam rusticum ob homicidium ab ipso in ebrietate commissum ad triremes omissa pœna ordinaria, & *Boer. decis.*

45 *391. in fi.* vbi attestatur, quod parlamentum Burdigalense Aresto 21. Ian. 1523. excusauit ab ordinaria pœna quendam, qui in Festo B. M. Magdalenæ percussit ense Imaginem Christi & ei amputauit partem faciei cum crinibus dum esset ebrius, & licet non bene probasset ebrietatem damnatus fuit ad ictus fustium, seu fustigationem, quod idem attestatur collector Arrestorum Franciæ *Papon. lib. 1. tit. 2. Arresto 3. Vuesemb. in tit. Pandect. Ad l. Corneliam de Sicarijs, num. 24.* vbi postquam dixit, apud Arist. in libris Politicorum Pitatum duplici pœna ebrium afficiendum putasse, quod delictum delicto cumulasset, subdit, quod quamuis Inclitæ memor. Carolus V. Imperator in suis Hæreditarijs prouintijs constituisset, ne ebrietas in cædibus, quæ sæpe a vinolentis comittuntur excusationem afferet, attamen in praxi ipse vidit semper leniri pœnam.

46 Leuis ebrietas est, quæ hilarem tantummodo reddit ebrium non tamen ei tollit, nec diminuit rationis Iuditium, & hæc a pœna delicti ordinaria non excusat, ita D. D. omnes, super allegatis locis indicatis, *Iacob. Ayrer. in l. vt vim, p. 2. numer. 239. de Iust. & iure,* de materia latissime videatur Zachias in suis quæst. medico legalibus, libro secundo, titulo primo, quæst. 11.

§. VNDECIMVS.

De Mulieribus, & Rusticis.

47 Mulieris, & Rustici, ab hæresis suspitione excusari possunt in ijs, quæ eorum capacitatem superant, secus in alijs, *Decian. lib. 3. c. 37. num. 62. Farin. de hæresi, qu. 179. n. 14. Sousa in Afforism. lib. 3. cap. 36. n. 1. & seq.* sed melius omnium Doctus *Symancha de Cathol. Instit. tit. 17. nu. 21. & tit. 26. num. 4. & lato dixi in p. 1. tit. 1.*

48 Hinc passim videmus Mulieres, & rusticos in delicto, Polygamiæ, sortilegij cum admixtione crismatis, vel olei Sancti confractionis Sacræ Imaginis, similibus non excusari, sed abiurare de vehementi, fustigari, & etiam ad triremes mitti apte referendo, quia nullus est, quamuis simplex sit, qui non sciat, minime licere habere plures viros, vel vxores simul, sortilegia illicita esse, & Sãctorum Imagines esse adorandas *Zanard. in sum. p. 2. tract. de pœnis minuendis, c. 12. versic.* Prima quarum est sic in crimine Blasphæmia, vers. Sed quæro, bene probauit *Præses Abauo in praxi, § Blasphæmia, n. 18.* quia nullus quamuis rusticus præsumitur ignorare Blasphæmiam esse illicitam, & Iure naturali, prohibitam.

49 Quando autem vis, & metus, vel nobilitas suffragentur tam in hoc, quam in alijs Tribunalibus, ad minorandam pœnam dixi *in 2. p. tit. 1. & tit. 8. videatur Farin. q. 98. n. 93. & q. 97. nu. 11. Gilhausf. cap. 5. Ramusculo 3. n. 68. & seq. & n. 109. & seq. Zanard. vbi supra, c. 12. versic.* Quinto dico, *Sousa in Afforism. lib. 3. c. 36. n. 7. seq. lib. 1. cap. 17. per totum.*

§. DE-

§. DECIMVS SECVNDVS.

De Amore.

50 INter causas mitigandi pœnas enumerant, D. D.
amorem, quem furori comparari probat text. cap.
cum in iuuentute, de præsumpt. ita Tiraquell. de pœnis
temperandis causa 4. *Farin. q. 98. n. 77. & seq. Gilbans. di-
cto Ramusculo 3. n. 142.* & late Giurba insignis I. C. *Si-
culus cons. suo crim. 47. n. 8. & seq.*
51 Et de minuenda pœna in sortilegio amatorio, vi amo-
ris vehementis facto ab omnibus allegatur *Oldradus
cons. 210. Incip.* Regularis habet traditio, quem sequuti
fuerunt Monald. integro cons. 101. *Farin. num.* 88. qui
bene consilium illud Oldradi declarat, *Tiraquell. causa
4. num. 3. Præses Abano, in* §. Venenum, *num. 32. &
num. 36.* vbi fortius dixit, quod si quis perierit ex pocu-
52 lo amatorio, qui illud præbuit non punitur pœna mor-
tis sed alia mitiori ve attestatur censuisse Sen. Saban
diæ, 4. Martij 1606. in fauorem Franciscæ, & Claudiæ
Mollianæ, quæ sufficienter conuictæ multatæ sunt pœ-
na sola pecuniaria, quinimo *Zanard. d. cap. 12. supra al-
leg. versic.* quarto dico, ibi, & ideo si quis propter amo-
rem, ait facientem sortilegia hæreticalia ob amasiæ
amorem non solum minori pœna multandum, sed
etiam leniori abiuratione plectendum.
53 Verum hoc vltimum de abiuratione in praxi ego
non admitterem, nam passim videmus etiam sortile-
gos ad amorem cum sortilegia sunt hæreticalia, & qua-
lificata abiurare de vehementi in Tribunalibus nostris,
S. Officij, pro vt non semel in nostra Inquisitione Cre-
monæ, ego vidi practicatum, vnde *Symancha de Cathol.
Institut. titul. 17. n. 42. & seq.* parce admodum in hac
materia videtur loquutus, dum dixit eum, qui furore
amoris verba dixit Hæretica, vel quæ Idolatriam so-
nant non esse vt hæreticum puniendum.

§. DECIMVS TERTIVS.

De multitudine delinquentium.

54 OB multiplicationem, & multitudinem delinquen-
tem solere minui pœnam dixerunt, *Farin. q. 96.
num. 1. & seq. Clarus, qnestion. 60. vers.* Allegatur etiam,
vbi addentes *Tiraquell. de pœnis temperandis causa* 47.
*nnmero primo Gilbans. dicto Ramusculo tertio, num. 157.
& seq.* & quia si vniuersitas integra ex proposito con-
curreret ad occidendum vnum durum esset omnes ple-
cti, vt ait *Albericus, l. si Rixa, num. 3. Versic.* Quid enim
si vna ff. ad l. Corneliam de Sycarijs, ideo tunc, vt carni-
ficina euitetur, & metas ad omnes pœna vero ad pau-
cos veniat recepta est decimatio, vicesimatio, trigesi-
matio, vt in Bello quotidie practicari videmus, dum
mandat Princeps ex viginti militibus fugitiuis, quinque
solos suspendi.
55 Hæc mitigatio pœnæ ob multitudinem delinquen-
tium non habet locum in crimine hæresis in quo, quo
maior est delinquentium numerus eo maior pœna de-
betur, præsertum principalibus, & auctoribus, nisi ex ta-
li augmento timeretur de scandalo, ita *Farin. qui alios
allegat de hæresi, quæst. 197. num. 32. Sousa in Afforism.
Inquis. lib. 3. c. 53. n. 1. & seq.*
56 An autem tota Ciuitas ob hæresim possit comburi,
dic quod sic, si Ciuitas deliquit, non singulares per-
sonæ etiam si constituerent maiorem partem Ciuita-
tatis, *Farin. vbi supra, num. 33. Sousa, cap. 35. num. 44. &
seq. & not. omnes* Canonistæ in cap. præsidentes, de hæ-
reticis in sexto, Id tamen non possunt facere Inquisito-
res, sed solus Papa, vt notat *Farin. vbi supra, num. 33. in
57 fi.* dicitur autem delinquere Ciuitas cum delictum sit
conuocato consilio, & cum alijs requisitis de quibus
*Losæus de Iure Vniuersitatis, parte quarta, cap. 1. n. 1. &
sequentibus,* videatur omnino *Menoch. casu 598. de ar-
bitr. Iud.* vbi de pœnis, quibus potest, & debere plecti vni-
uersitas delinquens.

§. DECIMVS QVARTVS.

De consuetudine delinquendi.

58 EX eo, quoque quod quis non sit solitus contra
fidem delinquere sumere potest Aduocatus reo-
rum in hoc Tribunali non leue defensionis argumen-
tum, sicuti ex multiplicatione delicti, arguere potest
fiscus ad augmentum pœnæ, *Tiraq. de pœnis tempe-
randis, causa 51. Farin. de delictis, & pœnis, quæst. 23.
num. 32. Sousa in Afforis. Inquisitorum, lib. tertio, cap. 34.
num. 10. Præses Abano in suis quæstionibus reatuum,
59 quæst. 23. n. 54. & sequentibus,* vbi Arrestis parlamenti
Parisiensis, & Senatus Sabaudiæ probat plures Reos
qui alias non nisi in pecunia puniri debeant ex reitera-
tione eiusdem delicti fuisse ad mortem damnatos, & Se-
60 natus noster Excellentissimus Mediolani ex reitera-
tione eiusdem delicti, quod erat puniendum pœna sta-
tutaria fuisse quendam pœna corporali mulctatum, te-
statur *Plot. cons. 52. n. 42. lib. 1.* & inter cæteras facalta-
tes quas idem Senatus dat Prætoribus Cremonæ ea
etiam est, quod ex reiteratione delictorum possint sta-
tutarias pœnas augere.
61 Et ex hoc emanauit ordo eiusdem Senatus, quo man-
dauit Iudicibus criminalibus, vt in relationibus, diffi-
nitiuis causarum reorum apponerent attestationes
omnium delictorum eorumdem, quia siue punita sint,
siue præscripta, siue à Principe condonata operantur
augmentum pœnæ in delicto de quo fit relatio *Conar.
lib. 2. var. cap. 9. num. 7. Menoch. casu 295. num. 19. de ar-
bitr. Iud. Farin. q. 23. n. 8. & 11.*

§. DECIMVS QVINTVS.

De bono euentu.

62 MVlti dicunt ex bono euentu minui delinquenti
pœnam, ve notant *Farin. q. 98. n. 173. seq. & Gi-
lbau. vbi supra, n. 93.* & potest poni exemplum in Sa-
hauedra, de quo dixi *in 2. par. tit.* 17. §. 13. cuius histo-
riam veram esse contendunt *Castell.* vt videre est *ex Lu-
do. à Paramo* loco ibi allegato, & falsam esse asseuerant
Lusitani, vt patet ex Sousa de orig. S. Inquisit. in Lusita-
nia.

Ratio quæ pro opinione istorum adducitur est, quod
in delictis attenditur exitus, non intentio, *Farin. num.*
179.
63 Ex qua ratione sequitur, quod in hæresi, & suspitio-
ne ipsius hæc doctrina cessat, quia cessat quoque illius
ratio, cum hæresis, & illius suspitio ex intentione di-
gnoscantur, ita *Sousa in Afforism. lib. 3. cap. 36. num.*
36.

§. DECIMVS SEXTVS.

De Furore.

IN hac materia excusationis Reorum ex hoc capite
facilioris Doctrinæ gratia distinguendi sunt tres ca-
sus.

64 Pri.

64 Primus casus est, cum tempore delicti quis erat Furiosus, & tunc certum est eum ob deictum minime esse puniendum, fati enim infelicitas eum excusat, vt ait l. C.l.Diuus, ff.de off.Præsidis,ita *Farin.qu.94.n.1. Clar.* §.*fi.q.*70.*verf.*Item quæro, vbi addentes *Iacob. Ayrar. in sæpe,cit.l.vt vim.p.2.n.*50.*Tiraq. de pœnis temperandis causa secunda,Gilhaus.d.Ramusculo* 3.*n.*127.*Inquisitor Cantera,cap.*7. de Homicidio, *n.* 65. *Præses Abano in quæst.reatuum quæst.*28,*n.*17.*Menoch. de Arbitr. casu* 376.*n.* 8. *& Sousa in Afforism.Inquisitorum, lib.*2.*c.*33.*n.*3.*& seq.*

65 Secundus casus est cum furiosus in eo qui habet dillucida Interualla,& ignoratur, an tempore sanæ,an infirmæ mentis deliquerit,& in hoc casu arbitrantur, D. D. de iure præsumendum esse delictum fuisse commissum tempore dementiæ,*Ant.Gomez.tom.*3.*var. cap.*1.*n.*70. *Farin.n.*8.*Sousa.n.*4. *Pegn.comm.*22.*tertia partis,n.*96. *versic.*Interdum habere,vbi quod in hoc casu Princeps est consulendus.

66 Cessat autem hæc præsumptio, cum delictum commissum ab habente dillucida interualla,potest verisimiliter intelligi commissum tempore sanæ mentis,vt puta cum,quis vulnerauit eum, cum quo inimicitiam habebat,& statim se abscondit,vel in Ecclesiam confugit, ita *Farin.n.*51. ...

Tertius casus est,cum delictum commissum est,tem-
67 pore sanæ mentis, sed ex post in progressu furor, & in hoc casu non potest furiosus puniri corporaliter, sed tantum in bonis,ita *Farin.n.*16.*seq.Gilha.n.*131. *& seq. Præses Abano loco allegato,n.*65.*versic.*aut cõmisit delictum,*Sousa.n.*5.*sequ.* Clarus, vbi addentes locis indicatis.

68 In crimine autem hæresis est, furiosus, qui tempore sanæ mentis deliquit non à suis,vt dixit *Sousa dicto cap.* 37.*num.*7.sed in carceribus S.Officij, *Pegn.d.comm.*22. *versic.*Sed quid si re vera,& *P. Massin.p.*10.*assert.* 290. vbi quod citatis hæredibus causa bonorum prosequenda est.

69 Bene verum est, quod Inquisitores diligentissimi esse debet in inuestigando, an furor sit verus an simulatus, vt in indiuiduo Inquisitores monuit Archidiaconus,in c.filij,n.11.de hæret.in sexto,& post eum *Eymericus,dicta p.*3.*n.*96.*& Pegn.in comm.*22. multos enim vt pœnas euaderent furorem simulare referunt Tiraq. & Farin. vbi supra, & vltra allegatos ab eo,id sibi in facto accidisse testatur Vuesembecius in titulum Pandectarum,ad l.Corneliam,de Sycariis,*n.*25. *versic.* nam recordor, vbi addit, quod cum furor non præsumatur, c.fi.de success. ab intestato, l.filium, de Acqu. Hæred. probandus erit ex dictis, & factis Insanis quidem & condit. inst.ex in ordinato memoriæ Statu, *Alex. cons.* 54.*in fi.vol.*1.& ex insania præcedente, *Alex.vbi supra,* adhibitis medicis D. D. in l. 1. de Bonor. poss. furioso &c.Quem probationis furoris modum latius prosequitur,*Menoch.libro* 6.*præsumpt.*45.& alij,*apud Farin. vbi supra,n.*50.*&* 51.

Sed pulcra hic oritur Quæstio, quid si furiosus postquam deliquit aufugit,& ignoratur vbi sit an eius Pater, vel consanguinei admitti possint ad probandum illius furorem.

70 Ego dico, quod sic, quia quamuis in criminalibus non admittatur procurator pro Reo absente, vt dixi in vltimo modo terminandi processum in causis fidei, & late probauit *Farin.q.*99.*per totum*, qui alios cumulauit.

71 Attamen quando tractatur de delicto impunibili, admittitur procurator pro absente ad probandum dictam impunibilitatem, *Marsil.in praxi,§.sequitur,num.* 27.*versic.* & per ista, & num. 28. vbi ait,quod in contradictorio inditio alias fecit absoluere per procuratorem quendam puerum septem annorum,qui casualiter occidit alium puerum, *Farin.qui alios allegat, dicta q.* 99.*n.*187.*& seq.*igitur in casu nostro pariter dicendum erit, posse per procuratorem consanguineos vel alios audiri ad probandu furorē delinquentis, & ita in facti

72 contingentia reperio decisū in Senatu Sabaudię in terminis nostris apud Præsidem Abano,in qu.23.num.22. in quodam,qui in furore interfecerat vxorem,& fuerat condemnatus in pœnam mortis naturalis per Iudicem Ducalem Sabaudiæ, à quo cum Pater condemnati appelasset ad Senatum ex eo potissimum,quod dictus Iudex noluit eum admittere ad suam defensam fundatam super furore filij sui,tempore quo vxorem suam interemit,Senatus indicta causa appellationis admisit dictum Patrem pro Filio ad eius furorem probandum, qua probatione facta Serenissimus Dux Sabaudiæ ei fecit gratiam,quæ fuit à Senatu approbata.

73 Idem casus in indiuiduo prorsus euenit anno 1619. in Ciuitate Alexandriæ in causa cuiusdam Hieronymi Alexandrini Imputati de vi illata virgini, (quod, & de iure communi, & ex forma nouarum Constitutionum huius Dominij Mediolani est delictum capitale) cum enim defensorio nomine fuisset oppositum ipsum non teneri comparere quia patiebatur furorem, petitusq;fuisset terminus ad hoc probandum,hac comparitione non obstante Prætor Alexandriæ ad condemnationem capitalem deuenit, lapsusque iam erat terminus biennij intra quod, & non vltra potest quis admitti ad nouas defensiones, in Statu Mediolani.

74 Disputatum ob id fuit in Senatu, an dictæ condemnationi esset apponenda manus,& difficultatis punctus reducebatur ad videndum an dicta sententia esset notorie nulla,vel manifeste iniusta in quibus tantum casibus solet Senatus Irritare sententias post lapsum biennium nouarum defensionum in criminalibus; *Bellon. Papiens.*De his,quæ incontinenti fiunt,*lib.*2. *cap.* 45. *n octauo.*

In qua re aliqui dicebant non posse apponi manum, quia, & si talis sententia sit nulla probato furore, *Bartol. l. quæsitum, n.quinto de re Iud.* nullitas tamen non resultabat exactis,in quo tantum casu Senatus solet apponere manum lapso biennio.

75 Alij dicebant sententiam esse ipso iure nullam absque alia probatione ex Doct. Bart.in Constitutione ad reprimendum,in verbo, neglexerit, *n.* 3. *Nelli in pract. de Bannitis,tertia parte,primi temporis,q.*5. *Afflict. in Const.Regni de Bannitis,& forjudicatis, Rubr.* 3. *lib.* 2. *num.*22.*Cartar.de execut.sententia cap.Bann.n.* 213.*&* 266.Qui omnes volunt,quod cum Iudex requisitus non concedit terminum, dicitur per eum stare, quo minus sciat impedimentum, Atque ideo dicebandum esse Prætori Alexandriæ, vt circumscripta condemnatione de nouo procedat, & si peteretur terminus de nouo, concedat.

Alij dicebant non esse simpliciter condemnationem annullandam, sed dandum terminum ad probandum impedimentum non prout ex nunc, sed prout ex tunc,cum alioquin fraus fieri posset Iustitiæ,quia quilibet posset opponere exceptionem,& petere terminum, & non esse recedendum à Doct. Bart. l. quæsitum qui distinguit.

Communis sententia Senatus, fuit, quod ex quo defensores simpliciter petebant sibi concedi terminum ad probandum furorem,quod concederetur, & mouebatur Senatus.

76 Ex eo, quod licet sententia prædicta non esset ipso iure nulla, saltem negari non potest, quin sit manifeste iniqua ex quo denegatus fuit terminus & contra dispositionem iuris,& quotidianam praxim,& dicitur,vel nullitas,vel iniustitia manifeste resultare ex actis, quo casu Senatus prouidet tam de iure,quam ex ordin. Regijs,quia sententia notorie iniusta,vel nulla non dicitur sen-

tentia, & ita fuit in Senatu conclusum 22. Nouemb. 1619. secret. Besutio.

An autem practicandum sit in Sancto Officio in quo fraudes hæreticorum sunt inhibitæ Arbitror non posse sic in abstracto in omnibus casibus definiri, & in omni casu supra dicta a me, quamuis de Iure sint vera, non practicarem in hoc Sacro Tribunali, nisi prius consulta Suprema Congregatione Eminentissimorum, & Reuerendissimorum D. D. Supremorum Inquisitorum in tota Republica Christiana.

§. DECIMVS SEPTIMVS.

De Iussu Superioris.

IN hac materia communiter distinguunt, D. D. an sumus in ijs quæ sunt de genere prohibitorum, vel non.

78 Si non sumus in his, quæ sunt de genere prohibitorum vtique iussus superioris excusat in totum, *Clarus, §. fi. q. 60. versic.* solet dubitari, vbi addentes, *Ludou. Gilhaus. in sæpe citat. Ramusculo 3. n. 195. & seq.* qui exemplificant in laboratoribus, & operarijs conductis ab aliquo nobili ad laborandum in fundo alieno, de quibus late agit, *Farin. q. 97. n. 131. & seq.*

79 Si sumus in his, quæ sunt de genere prohibitorum, vel delictum est leue, & iussus superioris excusat, *Clar. vbi supra, Farin. vbi supra, num. 9.* vel est ex delictis grauioribus, & certe iussus superioris non excusat, *Clar. Farin. & Gilhaus. locis allegatis*, qui etiam disputant, an in casu sit locus pœnæ ordinariæ, vel extraordinariæ, & concludunt magis communiorem esse opinionem, quod solum extraordinariæ pœnæ locus sit.

80 Ex his patet quid dicendum sit de famulo, qui iussu Domini vadit ad cæmeterium, & ibi ossa Defunctorum domino desert, ad fortilegium conficiendum.

Vel enim Dominus istius famuli est vir potens, qui minator mortem, & est solitus minas exequi, & in isto casu delictum istius famuli mitius aliqualiter erit puniendum ita *Clarus, vbi addentes loco citato, Gram. voto 38.* vbi attestatur Ira seruasse Curiam Neapolitanam in quodam famulo, qui de mandato cuiusdam Domini sui viri potentis fragmenta lapidis Adamantini posuerat in quamdam cratera, vt Comitissam venenaret, alios allegant, *Farin. n. 11. & pluribus seq. & Gilb. num. 180. versic.* quæ omnia, & iterum *Farin. 168. & 170.*

Vel Dominus istius famuli non est vir potens, vel si est potens non fuit minatus mortem, vel malum aliquod graue, & in hoc casu, puniendus esset famulus pęna ordinaria omnino nec vllam ei excusationem præberet Iussus Domini, ita *Far. Vbi sup. num. 168. & 170.* vbi quod, quid quid dicant, D. D. in praxi indistincte obseruatur, in attrocioribus puniri famulos pœna ordinaria, nisi cum Iussu Domini accesserint minæ in persona solita minas exequi, delicta autem huiusmodi fortilegij attrocissima sunt.

81 Sic in his quæ contra fidem nostram Catholicam sunt, nec ipsummet Iussum Principis excusare notauit *Sousa in Afforis. Inqu. l. 3. c. 35. n. octauo.*

Non enim obtemperandum est Principi in rebus iniustis *cap. si Dominus 11. quæst. 3.* ibi, oportet obedire magis Deo, quam hominibus latiss. *Farin. quæst. 97. num. 25. & seq.* qui alios latissime allegat, & in hoc casu

82 aiunt, D. D. quod Principi iniusta præcipienti Iudicibus referibendum est ab eisdē & expectanda secunda, & etiam tertia Iussio, bene *Zabarell. c. si quando, de rescriptis, n. 30. Dec. ibid. n. 14. vbi Aldetr. in addit.* qui omnino videatur, quia mentionem facit de Hieronymo Sauonarola. Sacerdote ordinis Illustrissimi, & Religiosissimi Prædicatorum, cuius occasione huiusmodi quæstio de iniusta Principis iussione fuit disputata, *Gram. voto 32. n. 18.* vbi quod Cardinalis Columnæ, præcipienti quandam nobilem sine Inditijs torqueri bis rescripsit.

83 Si tamen iussa Principis essent dubia, eum in dubio pro Principe præsumatur vtique ea essent exequenda, *Farin. num. 44. Sousa, cap. 35. n. 9.* subditus enim quamuis dubitet an res sibi præcepta sit licita tenetur obedire *Mol. de Iust. & Iure disput. 113. tom. 1. Sanch. in summa tom. 2. lib. 6. cap. 3. Et Suar. de relig. tom. 4. capitul. 15. n. 20.*

84 Ex his apparet, quid dicendum, de Galeatio Sfortia Duce Mediolani, qui suspendi fecit Prætorem Varisij, quia ipse non fecerat statim suspendi quendam hominem, quem Dux ipse iusserat, vt suspendi faceret, prout narrat *Boss. de homicidio num. 98.* & eum referens *Clar. quæst. 60. vers.* solet dubitari, ante finem, nam si præceptum Ducis erat iustum, vel saltem dubium malefecit Prætor ei non remperando, si vero notorie iniustum, Prætor Varisij nec debebat, nec poterat illud exequi.

Et de tota hac materia Iussus superioris, quando excuset, nec ne videatur pulcherrimum consilium Nicolai Reusnerij, *19. vol. 3.* qui loquitur in quodam Officiali locum Tenente Principis, qui Statum Reipublicæ ex pluribus perturbauerat, & se excusabat ex iussu Principis qui obierat, latissimeque, ibi agit de præsumptione istius mandari, & de excusatione quam ex eo officialis ille deducebat, & concludit illud mandatum non præsumi, & præsumptum non excusare.

§. DECIMVS OCTAVVS.

De recusatione Iudicum in causis Fidei.

85 INter Reorum defensiones hanc etiam enumerant *Symanch. de Cath. Instit. tit. 17. n. 51. ver.* magna reorum defensio esse poterit, & *Sousa in Afforism. Inquisitorum, lib. 2. c. 34. n. 5.*

86 Vnde pro materiæ istius intelligentia supponendum est, secundum veriorem, D. D. sententiam Apostolicos Inquisitores posse, vt suspectos recusari, *Eymericus in 3. p. directorij, num. 120. & ibi Pegn. comm. 30. vers.* cæterum, *Symanch. & Sousa locis alleg. Farin. de hæresi, quæstion. 185. n. 236.* Idem *Symanch. in Enchyrid. Iud.* violatæ religionis, *Rubr. 47.* de defensionibus reorum, *n. 26. & Ferdin. de Castro Palao*, in opere morali, *tract. 4. disp. 8. puncto 8. n. 1.*

87 Qui omnes duo potissimum in hac recusatione animaduertūt, vnum est requiri causam grauissimam, & inimicitiam capitalem, ita vt quælibet inimicitia non sufficiat, alterum est, quod quamuis de Iure causæ suspicionis essent per arbitros decidendæ. Attamen ne

88 negotia fidei differantur causæ suspitionis ad Supremum Tribunal sunt deferendæ, prout, & in Hyspania, ita obseruari constat, ex instructione Madriliana, quam refert, *Pegna vbi supra, versic.* Atque hæc sententia.

§. DECIMVS NONVS.

De qualitate testium pro Reo examinandorum.

DE qualitate testium producendorum à Reis ad defensam diximus supra incidenter sæpe, cum de testibus tractabamus.

89 Nunc

89 Nunc solummodo pono, verba Pauli Garziæ, *en la orden de processaren el S.Oficio*, qui libellus impressus est de ordine Supremi Tribunalis Hyspaniæ, fol.n. 25. quæ sunt.

Los testigos han da ser Christianos Viejos, y no parientes ni criados del Reo, saluo quando las preguntas fon tales, que por otras personas no se puedeu prouar verisimilmente, y ha se de aduertir el Reo desto, que nombre para prouar sus pregunt us mucho uumero de testigos para que dellos se examinen los mas Idoneo, y fide dignos.

§. VIGESIMVS.

An Rei in S.Officio possint renunciare defensionibus.

90 OMnes, D.D. clamant Reum in causa criminali maxime vbi ageretur de pœna corporis afflictiua non posse renunciare defensionibus, latissime *Gomez, de potest. Hominis in se ipsum, lib.1. cap.17. & 18.* per totum, *Guttier. de Iuramento confirm. p. 3. cap. 10. Gallerut. de renunciat. tom. 2. renunciatione 34. n. 4. & seq. Franc. de Auiles in Cupitu Pratorum, capit. 3. in glos. El descargo, n.4. Clarus, & addentes in praxi. §. fi. q. 49. versic.* Quæro nunc.

91 Rationem huius Rei allegant passim scribentes, quod defesiones sint de Iure naturæ, & nullus est Dominus membrorum suorum, glo. cap. quoniam contra de probat.

92 Ex hac ratione colligi potest, quod quamuis defensionibus renunciari nequeat, neque cum Iuramento *Guttier. dicto cap. decimo numero* 8. attamen potest renunciari termino assignato à Iudice Reo pro suis defensionibus, ita *Auiles vbi supra versic.* Termino autem, cum alijs multis allegatis à Gomez loco supra allegato, *cap.17. n. 29.* Contrarium, quia terminus defensionum est de iure positiuo, quod patet quia statuitur arbitrio Iudicis.

93 In omnem tamen casum consulunt omnes supradicti D.D. quod ad omnem malitiam superandam Iudices finant labi terminum pro defensionibus assignatum, nisi forte esset periculum in mora (vt ait Auiles) puta tumultos populi, nam tunc executio sententiæ potest accelerari, *Gallerat. vbi sup. n. 16. versic.* Debent tamen Iudices.

94 In nostro Tribunali S.Officij consulo Inquisitoribus, vt non obstantibus renunciationibus defensionum, quæ fiunt à Reis, semper finant labi terminum, seu terminos Reis ad defensiones faciendas assignatos, antequam eorum causas expediant, vt, & in cautela abundent, & calumniantium reorum ora claudant.

95 Qnia tamen Rei solent in renunciatione defensionum se remittere benignitati, & Misericordiæ S.Officij, ideo posset dubitari, an per hoc intelligantur fateri delictum, quod in processu negarunt.

In qua re dico cum *Baiardo ad Clarum, quæst. 59. n. 64.* quod si hæc remissio sit facta in Iuditio coram Iudice sedente vtique per eum inducitur confessio, & non intelligitur reuocata, neque Iudex necessitatur ad eam reuocandam etiam si gratiam, & misericordiam non faciat, Secus si hæc remissio sit facta extraiudicialiter, & ita decisum fuisse in simili remissione facta Curiæ Baronis in Regno, à S.C. attestatur, *Anna Senior, cap.1. de Vassel. decrepita ætatis, n.57.* hæc tamen confessio, quoniam tacita est, non sufficeret ad condemnandum per ea quæ dixi in tit. de confessione reorum.

§. VIGESIMVS PRIMVS.

An articuli tendentes etiam ad defensionem absentium sint admittendi.

EXemplum potest poni in Titio grauato, quod Die martis mandauerit Seio, vt Hostile sortilegium faceret statim, qui etiam statim dicta Die illud fecit, ex quo puer innocens dicto eodem Die illius met Hebdomadæ mortuus remansit.

Modo damnato Seio, Titius in carceribus San.Officij constitutus producit articulum, quod Seius dicto Die illius Hebdomadæ de quo in processu erat in Vrbe Romæ.

Quæritur propterea an talis articulus sit admittendus, quia eo probato resultare videtur defensio etiam Seij.

In hac re vt distincte procedamus duo Casus sunt distinguendi.

96 Primus est an talis articulus sit admittendus ad defensionem Titij eum producentis, & in hoc casu dico, quod omnino talis articulus debet admitti, ita *Barth. de Valmar. conf.69. num.45. & Iul. Scarlat. consf. 114. num. 21. vol. 1. inter crim. diuers. Fariu. consf. 73. vol. 1.* secundum quod consilium fuit Iudicatum, vt attestatur

97 ipsemet de confesso, & conuicto seu variarum, *& diuers. quæst. crim. qu.æst. 99. num. 193.* Ratio naturalis est, quia hoc modo tolleretur naturalis defensio Rei, atque

98 ita, etiam in Curia Prætoria Mediolani fuit de anno 1608. Iudicatum, vt videre est, ex Porro in suo fasciculo rerum, crim. cit. fol. 85. vers. Socio in contumaciam, prout de eadem re adest insigne rescriptum Senatus nostri Mediolani directum Prætori Cremonæ 13. Octobr. 1572. in hæc verba *Lectis in Senatu nostro occlusis precibus Francisci, & Consortum de Peregrinis, & consideratis omnibus per eos allegatis dictum fuit esse admittendas probationes supplicantium, eo quod ab fit qualitus animi deliberati, ita vt dictæ probationes faciendæ super ea qualitate prodesse non possint Hieronymo qui de Homicidio cum ea qualitate passus est se damnari, Mediolani, &c.*

99 Secundus casus est, cum Titius, ita articulum illum vellet producere, vt prodesset etiam Seio absenti, & tunc dico, quod hoc modo talis articulus non est admittendus quinimo Iudex, vel Inquisitor in admissione

100 talis articuli expresse debet Inter loqui, quod non intendit probationes fiendas prodesse absenti ita in casu Romæ decisio apud Porrum, Iudices interloquutos esse, ex recitatis auctoribus, bene *Guazzin. de defens. reorum, to.2. defens.28. c.4.* vbi plures res Iudicatas refert in hanc reum, & alios allegat,

Ratio est, quia absentes in criminibus, non audiuntur per procuratorem, sed in carceribus tantum audiuntur, vt late probaui in tit. de sententijs.

101 Occasione huius doctrinæ quærunt, D. D. num sententia absolutaria lata fauore vnius ex correis puta principalis, & mandatarij prosit consultoris, & mandanti.

In qua re breuiter distinguendum est, quod vel in sententia fuit pronunciatum super facto puta dicendo non fuisse comissum aliquod delictum, & tunc prodest absenti *Menoch. de Arbit. casu 351. num. 12. seq. & casu 352. num. 12. Guazzin. defens. 2. cap. 8. num. 12. Decian. tract. crim. lib. 9. c. 33. num. 7. Farin. de consult. quæst. 134. n. 33.*

Vel non fuit pronunciatum super facto, sed sua per persona dicendo talem Inquisitum absoluendum quia non comisit delictum, de quo grauatur, tunc sententia, lata

lata fauorè istius, vtiquè non proderit absenti ita D. D. omnes supra allegati, bene *Canalean. de Brachio Regio, p.4. num. 156.* vbi, quod si ambo puta mandatarius, &
102 mandans sint presentes, ambo absoluuntur, vel condemnantur si vnus sit confessus alter negatiuus hic absoluitur, & ille damnatur, si vero vnus sit absens, & alter præsens, contra illum perficitur processus, & damnantur postea præsens expeditur, & ita praxis Iudiciorum Criminalium passim obseruat.

TITVLVS DECIMVS.

De Inditijs, & Tortura.

SVMMARIVM.

1 *Quæstio, quod sit.*
2 *Tortura quid.*
3 *Inditium quid sit.*
4 *Inditij definitio pulcra ex Baldo.*
5 *Inditium indubitatum, & dubitatum, quid sit.*
6 *Inditia proxima sunt quæ veritatem delicti respiciunt remota, quæ circumstantias, & n.7.*
8 *A tortura non est inchoandum.*
9 *Tortura Res fragilis est & periculosa.*
10 *Inditia legitima torturam debent præcedere, etiam in Tribunali S. Officij, n.11.*
12 *Tortura sine præcedentibus inditijs data, & confessio subsequuta nulla sunt, nec validatur ex superuenientia inditiorum.*
13 *Quæ ab initio nulla sunt tractatu temporis non conualescunt.*
14 *Iudex ex sua conscientia non potest aliquem torturæ subijcere, etiam si procedere posset manu Regia, & n. 15.*
17 *Vnicum inditium proximum sufficit ad torturam, remota vero plura requiruntur reprobato Claro, n. 17. nisi vnicum inditium remotum faceret semiplenam probationem ex Canter. n. 18.*
19 *Inditia ad torturam sunt Iudicibus arbitraria.*
20 *Hoc arbitrium debet esse à iure regulatum.*
21 *Inditia remota debent esse probata per duos testes, & quidem omni exceptione maiores, n.21. nec Iudices timentes Deum debent sequi contrariam sententiam Marsilij, nu.23.*
24 *Iudex in dubio iudicare debet non esse locum torturæ.*
25 *Ad probādum inditium remotum testes debent esse contestes, & quando hoc fallat, n.26.*
27 *Cum ad torturam deuenitur ex inditijs probatis per testes singulares tunc Iudex multum debet arbitrium suum temperere.*
28 *Ex huiusmodi inditijs non sic plene probatis facilius Iudices Supremi ad torturam deueniunt.*
29 *Vnius testis de visu est sufficiens inditium ad torturam, quod procedit etiam in Sancto Officio, numer.30.*
31 *Quæ requirantur, vt ex depositione vnius testis oriatur sufficiens inditium ad torturam.*
32 *Vnicus testis maxime in S. Officio non facit sufficiens inditium ad torturam contra Reum bonæ famæ.*
33 *Reus regulariter non potest de socijs interrogari de ratione, numer.34. fallit in criminibus exceptis, & quæ sint, n.35.*
36 *Solum dictum Socij criminis, non facit inditium ad torturam secus cum Socij sunt plures, vel adsint adminicula, n.37.*
38 *Dictum socij non afficit, nisi cum tortura, & Iuramento.*
39 *Decisio Senatus Sabaudiæ.*
40 *Decisio Curiæ Cremonæ, dum Auctor erat Proiudex Maleficiorum.*
41 *Plures Socij si sint singulares non sufficiunt ad torturā.*
42 *Socij Criminis respectu rei sunt testes.*
43 *Plures testes corrupti quando sufficiant contra corruptorem ad torturam.*
44 *Reijciuntur Clar. Binsfeld. & Sousa, & n.45. & 46.*
47 *Plures Socij Criminis eiusdem, licet sint in diuersis actibus singulares sufficiunt ad torturam.*
48 *Quæ adminicula sufficiant vna cum Socio criminis.*
49 *Quid sentiendum de nominatione Socij in criminibus non exceptis.*
50 *Quid agēdum cum ex parte fisci adest dictum Socij Criminis adminiculatum, & ex parte rei bona fama.*
51 *De Socio criminis inimico, vel patiente alias exceptiones, n.52.*
53 *Nominatio Socijs ad suggestionem Iudicis non suffragatur fisco, & decisio Magistratus Mediolani. n.54.*
55 *De Socio criminis comparente spe impunitatis.*
56 *Text. cap. in fidei fauorem de hæret. in sexto declaratur.*
57 *Exculpatio Socij multum prodest.*
58 *Ex confessione extraiudiciali oritur Inditium ad torturam, quod habet locum etiam in confessione Clerici coram Layco, num.59.*
60 *Requiritur quod hæc confessio sit verisimilis, clara, facta Serio, & plene probata, n.61. & seq.*
64 *Fama sola non sufficit ad torturam, quia fallax, num.65.*
66 *Fama probari debet per duos testes omni exceptione maiores.*
67 *Testes super fama nominare debent à quibus audierunt.*
68 *Fama, quæ ortum habuit à maleuolis nihil probat.*
69 *Singuli testes super fama, si diuersos nominent, an probent famam.*
70 *Quamuis de iure requiratur, quod testes deponant se audiuisse à maiori parte populi, in praxi sufficit si dicant se publice dici audiuisse, num.71.*
72 *Testes interrogati, quid sit fama, quomodo debeant respondere.*
73 *Fama orta post carcerationem non probat.*
74 *De adminiculis famæ.*
75 *Fama vehemens an sit sufficiens ad torturam, num. 76. & quid in delictis occultis, n.77.*
78 *In S. Offic. bona, vel mala fama Rei minuit, vel auget probationes fisci.*
79 *Bona fama in genere, tollit malam famam in genere, non tamen inditia specialia contra Reum existentia, nu.81.*
80 *Testes Rei in materia famæ præferuntur testibus actoris.*
82 *Mala fama in genere auget suspitionem delicti, si sit in eodem genere delicti.*
83 *Fuga ante accusationem, vel Inquisitionem sufficit ad torturam nisi illius adsit colorata causa, num. 86.*
84 *Fuga post accusationem, vel inquisitionem non sufficit ad torturam.*
85 *Suspitio oriens ex fuga tollitur ex comparitione spontanea.*
87 *Inimicitiarum, quæ capitales, & quæ non.*
88 *Inimicitia non capitalis, nec ad torturam, nec ad Inquisitionem sufficit.*
89 *Inimicitia capitalis adminiculata sufficit ad torturam, si vero non sit adminiculata sufficit ad solam Inquisitionem, n.90. seq.*
92 *Decisio Curiæ Cremonæ tempore quo auctor erat Proiudex Maleficiorum.*
93 *In delictis occultis in praxi ex sola Inimicitia capitali, Rei torquentur.*
94 *Quid dicendum de Inimicitia reconciliata.*
95 *Inimicitia debet probari per duos testes.*
96 *Minæ quando sufficiant ad torturam, & quid seruetur, num. 97.*

98 *Ex variatione, & mendatio Rei quando possit ad torturam deueniri.*
99 *Assertio vulnerati mortui non sufficit ad torturam, sed bene au Inquisitionem.*
100 *Quid de re alicuius reperta in loco delicti, de secreta allocutione, num. 101. de loco à communiter accidentibus, num. 102. de vno teste Impubere, num. 103. de teste examinato ad æternam rei memoriam pro fisco, non repetito, num. 105. de importuna sollicitatione apud Iudicem, num. 107. de confessione facta in tortura, & postea reuocata, numer. 108. & de riualitate, numer. 109.*
104 *Decisio Inquisitionis Castellæ, & Galetiæ, num. 106.*
110 *Ex semiplena probatione potest ad torturam deueniri.*
111 *Plura inditia imperfecta, & remota plene probata coniunguntur secus si non sint plene probata nisi in hoc casu tenderent ad eundem finem, & essent subordinata, numer. 112. & sequent. vbi pulcra doctrina Canteræ.*
115 *Ex inueterata consuetudine Status Mediolani, ex sola contumacia, Rei torquetur, numer. 116. vbi de ratione.*
117 *In foro S. Officij, num ex contumacia sit locus torturæ.*
118 *Nec Princeps potest torquere, nisi adsint inditia legitima.*
119 *Reus, qui non vult respondere iurare, vel fingit fatuitatem torquetur sine inditijs, vt respondeat &c. vbi dec. Senatus Sabaudiæ.*
120 *Homicidiæ, & assassini quando possint torqueri ad indicandum mandantem.*
121 *Ex consuetudine Status Mediolani, torquetur Bannitus etiam sine inditijs super alijs criminibus eum executioni mittitur sententia cantra eum lata, & idem obseruatur in Criminibus assasinij, furti sfrosationis annonæ, vel salis.*
122 *Hæc consuetudo non extenditur vltra supradicta delicta vbi decisio Senatus Mediolani.*
123 *Alij duo casus in quibus tortura datur sine inditijs, num. 124.*
125 *Quilibet potest torqueri, qui non reperitur prohibitus.*
126 *Doctores non torquetur, num. 127. vbi decisio Senatus Mediolani.*
128 *Feudatarij, nisi eorum priuilegio renuncient non torquentur.*
129 *Decisio Senatus Mediolani.*
130 *Decuriones non torquentur.*
131 *Decisio Senatus Mediolani.*
132 *Nobiles de iure non torquentur secus in praxi, nu. 133. vbi de Nobilitate nostri temporis, & nobilitate abusiua.*
134 *Milites de consuetudine torquetur, non tamen militum ductores.*
135 *Officiales durante officio non torquentur.*
136 *In S. Officio omnes supradictæ personæ torquentur, & de ratione, n. 137.*
138 *Minores 14. annis an possint torqueri, & quid in S. Offic. n. 140.*
139 *Decisio Senatus Mediolani.*
141 *Senes si sint robusti torquentur.*
142 *Decisiones Senatus Mediolani.*
143 *Decisio Senatus Sabaudiæ, vbi quod decreptio non est iniyciendus terror tormentorum, nisi perraro, & ex magna causa.*
144 *Mulier pregnans, torquetur, nec terretur imo Senatus Mediolani, neque voluit mulierem lactantem torqueri.*
145 *Mulieros, quæ aiunt se pregnantes solent visitari ab obstetricibus.*
146 *Obsessus à Dæmone non torquetur., vbi quid in facto euenerit.*
147 *In quibus causis sit locus torturæ remissiuæ.*
148 *Nouis superuenientibus inditijs re, & substantia à primis diuersis Reus denouo torquetur, num. 149. vbi notatur fatuitas cuiusdam iudicis.*
150 *Priora inditia taliter per torturam intelliguntur sublata, quod non possint amplius deseruire pro inditijs in secunda tortura, n. 151. vbi hoc probatur ex pulcherrima Doctrina Farin. Giurba, & aliorum videatur, tit. 11. in tertio modo terminandi processum.*
152 *Noua inditia de se sola debent ad torturam sufficere.*
153 *Et an debeant esse vehementiora prioribus.*
154 *Cum inditia sunt valde vrgētia solet Reus torqueri interpollatis vicibus.*
155 *Ad torturam non deueniendum, nisi in subsidium constito de corpore delicti, præcedentibus inditijs, & datis reo desensionibus, numer. 156. & seqn. vbi quomodo in S. Officio copia processus sit danda.*
159 *Proferenda est interloquutoria de torquendo, nec danda tortura, nisi post decem horas à sumpto cibo, n. 160. nec in die Quartanæ, numer. 161.*
162 *Prius ille torquendus est, qui verisimilius veritatem est dicturus.*
163 *Ante torturam reus pluries est mouendus.*
164 *Tormentis quomodo vtendum, nec in S. Officio datur tortura cum quasis, nu. 165. & sequitur vbi quod dum Reus ligatur adhuc mouendus est.*
167 *Allegatis à Reo impedimentis adhibendi sunt periti.*
168 *Tortura debet esse moderata, & in ea Iudex ipse debet Reum interrogare, nu. 169.*
170 *Cum rei sunt in tortura non facile sunt deponendi.*
171 *Tortura regulariter non debet excedere horam, numer. 172. vbi de tormento ignis, & quid in facto acciderit.*
173 *Reo torto deponitur.*
174 *Confessio in tortura debet extra torturam ratificari, n. 175. vbi quid si eam reuocauerit, & num. 176. vbi an ratificari debeat confessio emanata post comminationem torturæ, nu. 177. vbi quid si confessio extraiudicialis præcederet; & num. 178. vbi reprobatur Faber. in suo Cod.*
178 *Hæc ratificatio non est necessaria in depositione testis emanata in tortura.*
180 *Tortura data reo conuicto operatur, quod non possit damnari in pœnam ordinariam.*
181 *Tortura purgat inditia licet data à Iudice incompetente.*
182 *Decisio Supremæ Inquisitionis Hyspaniæ.*
183 *Casus prodigiosus in Regno Arragonum.*
184 *Quando actus prodigiosus indicandus sit effectus à Dæmone, vel à Deo, nu. 185.*
186 *Decisio illius casus in Senatu illius Regni apud Sesse; decis. 111. vol. 1.*

Quoniam sine legitimis inditijs tortura non datur, ideo coniunctim hoc titulo, tam de Inditijs, quam de ipsamet torturam agendum est.

§. PRIMVS.

Quid sit Quæstio Tortura, & Inditium.

1 Quæstio in iure nostro dicitur Inquisitio veritatis per tormenta, & corporis dolorem ita D. D. comm. in Rubr. ff. de quæst. *Lud. Gilbaus. in Arbore iudic. Crim. c. 6. p. 7. in principio, n. 1. Sousa in Afforis. Inquisit. lib. 2. c. 30. n. 2.*

2 Tortura vero, est ipsemet corporis cruciatus ad veritatem eruendam repertus, Abb. c. cum in contemplatione in principio, de Reg. Iuris, *Gilbaus. & Sousa vbi sup.*

vbi sup. Dionis. Gothofr. in Rubr. de quæst. cum alijs per supradictos D. D. allegatis Sebast. Guazzin. de defens. Reorum, tom. 2. defens. 30. capit. 2. num. 1. ex quo colligi potest differentia inter torturam, & quæstionem hæc n. Iudicem respicit illa reum.

3 Inditium autem in genere dicitur, nota quædam & demonstratio Rei gestę, Menoch. de præsump. li. 1. quæst. 7. n. 18. & 19. Zanger. de quæst. & tort. Reorum, cap. 2. n. 18. Gilbausf. vbi supra, sect. 2. nu. 3. & seq. vbi etiam quod Inditium quo ad effectum de quo agimus, continet in se vti genus suspitionis, præsumptiones coniecturas, & signa.

4 Mihi summopere placet definitio inditij tradita à Baldo in l. non hoc, nu. 1. Cod. vnde cognati, quod fit coniectura ex probabilibus, & non necessarijs orta, à quibus potest veritas abesse, sed non similitudo veri, quæ quandoque mentem Iudicantis ita arctat, & perstringit, vt cogat Iudicis conscientiam secundum eam iudicare, & hanc Baldi definitionem sequuti fuerunt Auctor Lucernę Inquisitorum io verbo Inditium, & Farin. qui alias complures inditij definitiones refert. de Indit. & tortur. q. 36. n. 27. & seq.

§. SECVNDVS.

Quotuplex sit Inditium.

5 DVæ præcipuæ sunt Inditiorum diuisiones Prima est, quod alia sint Iodubitata, alia non. Indubitata sunt, quæ ita arctant mentem Iudicis, vt omnino credat, nec possit in contrarium inclinare, vt dixit Castr. l. si. num. 5. Cod. de prob. Farin. de Indit. & tort. q. 36. nu. 27. & seq. Inquis. Cant. in suis qu. crim. tit. de prob. c. 2. qu. 6. nu. 1. in fin. Inditia vero dubitata sunt, quæ non ita arctant animum Iudicis.

Secunda Inditiorum diuisio est, quod alia sunt delicto proxima, alia remota, illa sunt quæ respiciunt veritatem

6 tem delicti per sensum visus, vel auditus iuxta substantiæ materiam hæc vero sunt, quæ tantummodo respi-

7 ciunt circumstantias eiusdem delicti, vt fama, fuga delinquentis, & similia, ita Osusc bus, decis. Pedemont. 79. num. 15. Farin. vbi supra, num. 44. Ignat. de Villaram, respons. 9. num. 2. Sousa in Afforis. Inquis. lib. 2. cap. 39. num. 16. Inquisit. Cantera, tit. de probat. per testes, cap. 2. qu. 1. num. 1. vers. Sed quo ad nostrum folio mihi 96. qui alios plures D. D. cumularunt.

§. TERTIVS.

An Inditia debeant præcedere Torturam.

8 A Tortura non esse inchoandum vbique clamant, D. D. & in indiuiduo dixit, l. C. l. prima ff. de quæst. ibi, & non esse à tormentis incipiendum, cuius rei rationem ibi reddit Gothofr. in suis notis, quod tortura res fragilis sit, & fallax, periculosa, & quæ verita-

9 tem fallit, Zanger. de Indit. & tortura, in præm. num. 40. Gilbau. in Arb. Iudic. crim. cap. 6. p. 7. in principio, num. 6. Vulp. I. C. in dicta l. 1. §. quæstioni, ibi etenim Res est fragilis, & periculosa, & quæ sæpe veritatem fallit, hinc illod Fabij apud Gothofred. vbi supra, in d. §. quæstionem, mentietur in tormentis, qui pati potest, meotietur etiam qui pati non potest.

10 Debent igitur inditia legitima torturam præcedere, l. prima, §. primo, de quæst. ibi, Ad tormenta ita demum veniri oportet, cum suspectus est Reus, & alijs argumentis ita probationi admouetur, vt sola confessio, &c. Clar. in praxi, §. fin. qu. 64. vers. Dixi etiam, Zang. & Gilbausf. locis alleg. Guazzin. de defens. Reorum, defens. 30. c. 4. num. 3. quod habet locum etiam

11 in S. Officio, & in delictis ad hoc Sacrosanctum Tribunal spectantibus, Pegn. in 3. p. Direct. comm. 110. versic. ad hæc prius quam, Delrius disquis. Magicarum lib. 5. in 2. append. qu. 21. Farin. de hæresi, quæst. 185. numer. 121. & sequent. Ferdinand. de Castro Palao, in opere morali, tom. 1. tract. quarto, disput. octau. punct. 9. numer. secundo.

12 Ex his duo potissimum colliguntur, Primum est, torturam inflictam sine præcedentibus Inditijs, confessionem subsequentem ac more solito extra torturam ratificatam, adeo nullas esse, vt neque possint ex subsequentib. Inditijs validari ita Clar. q. 55. vers. si vero confessio, & qu. 64. vers. dixi etiam, & vtrobique addentes Zanger. vbi supra, cap. 2. num. 9. & 10. Bonadill. in suu politica, to. 2. lib. 5. cap. tertio, nu. 14. Torreblanca de Magia tom. 2. lib. 3. cap. 10. num. 26. Greg. Lopez, in leg. 2. titulo 30. partita septima. glo. secunda, & Castill. decis. Regni Siciliæ 179. n. 1. & seq. vol. 2. vbi ad hoc allegat vulgatam

13 Iuris regulam quod quæ ab initio nulla sunt tractu temporis non conualescunt, Præses Abauo in suo tractatu Reatuum, q. 19. n. 11. & 56.

14 Alterum est non posse Iudicem aliquem torturæ subijcere ex sua conscientia tantummodo, quia Iudex debet iudicare secundum allegata, & probata, adeo quod ea, quæ sunt extra acta, quo ad Iudicem dicuntur esse extra mundum Beltram. ad decis. primam, Sanctæ memoriæ Greg. XV. nu. 5. quod procedit etiam si Iudex habe-

15 ret ius procedendi auctoritate Regia, quia adhuc ex sola sua conscientia non posset aliquem torquere, nisi aliqua saltem Inditia leuia inscriptis prius essent redacta, vt bene declarat, Guazzin. defens. 30. c. 29. per totũ.

§. QVARTVS.

An vnicum Inditium sufficiat ad Torturam.

16 DIstinguenda sunt hoc loco Inditia proxima & immediata delicto, ab Inditijs remotis; regulariter enim in illis vnicum Indicium sufficit ad torturam, in his vero plura requiruntur, hæc sunt doctr. Bart. in l. fin. num. 6. ff. de quæst. quam comm. sequuntur D. D. longa serie allegati à Farin. de Indit. & tortura, qu. 37. numer. 45. & sequ. quibus addo ego, Guazzin. de defens. Reorum, defens. 30. cap. 4. num. 12. Peguer. in Praxi, cap. 12. §. 9. nu. 8. Præsidem Abauo in tract. Reatuum, q. 19. nu. 21. & pluribus seq.

17 Et quamuis Clarus in q. 64. nu. 14. vers. Cæterum dicat de consuetudine seruari, quod etiam ex vnico inditio remoto Rei solent torqueri, attamen hanc praxim impugnat locis allegatis, Farin. & Præses Abauo.

18 Ego tamen intelligerem dictum Clari iuxta pulcherrimam doctrinam Inqu. Canteræ io suis quæst. crim. c. 2. de probat. per testes, q. prima Rubr. de inditijs sufficientibus ad torturam, nu. 61. dubio decimo nono, qui voluit in omnibus casib. in quo vnicum inditium facit semiplenam probationem siue deinde illud sit proximum delicto, siue remotum ab eo, sufficere ad torturam, quia ex glos. comm. approbata l. si quis ff. ad l. Iul. Maiestat. & Bart. l. Maritus, l. fin. ff. de quæst. ea quæ In ciuilibus faciunt semiplenam probationem in criminalibus sufficiunt ad torturam.

***

§. QVINTVS.

An Inditia sint Iudicibus arbitraria,

19 INditia a Torturam Rerum Criminalium Iudicibus arbitraria esse tradiderunt, quot quot de hac materia pertractarunt, ita *Bart. & alij, in l. prima, ff. de quæst. Zanger, de Indit. & tortur, capit. 2. num. 14. Cantera loco allegato, numer. 61. vers.* Sed in hoc videtur, *Præses Abano in tract. Reatuum, quæst. 19. num. 12.* bene Clarus in his criminalibus materij semper pre occulis habendus in sæpe citata, *quæst. 64. vers.* dixi quoque, vbi addentes, *Pater Diana, part. 4. resolut. moral. tractat. sexto, resolut, 16. vers.* Sed ego puto, qui alios allegant,

20 Hoc tamen Iudicis arbitrium non est absolutum, sed a Iure regulatum, videlicet ex sententijs, & dictis Doctorum, vt animaduertunt, *Farin, de Indit. & tort. qu. 43. num. 126. & Ferd. de Castro Palao, in opere Morali, tom. 1. tract. 4. disp. 8. punct. 9. num. 7. Menoch. de Arbitr. Iudicum, cent. 3. casu 270. num. 5. & latius, lib primo, qu. 13. per totam, Paulus Christineus decis. Supremæ Curiæ Belgicæ, tomo 4. tit. 41. decis. 204. num. 15.* propterea ex sequentibus poterit prudens Iudex arbitrari, an Inditia in singulis casibus particularibus sibi occurrentia sint ad torturam sufficientia, nec ne,

§. SEXTVS.

An Inditia debeant esse probata,

21 COnclusio est indubitata omnium D. D. Inditia ad Torturam debere esse probata per duos testes, maxime si sint remota a delicto, ita *Clar. §. fin. qu. 22.* vbi, quod hæc traditio non habet contradictorem, & ibi addentes, *Farin. de Indit. & tortura, quæst. 37. n. 13. & seq.* quibus, & D. D. ab eis allegatis addi possunt *Camill. Borell. cons. 45. num. 53. Guazzin. in defens. 30. cap. 31. Præses Abano, de Reatibus, quæst. 19. num. 23. Vuesemb. in titulo ff. de quæst. numero septimo, vers.* Quare etiam si plura, cum alijs allegatis a *Diana, parte quarta, resolut. Moral. tract. sexto, resolut. tertia, & à Ferdinando de Castro Palao, tractatu quarto, disput. octaua, puncto 9. num. 2.*

Solummodo in hac Questione duo possunt in cõtrouersiam venire. Primum an huiusmodi Inditia maxime remota probentur per testes patientes exceptiones in eorum personis Secundum an etiam per testes singulares.

22 Et quidem quoad primum mihi semper placuit sententia, *Farin. quæst. 37. numero 28.* quod huiusmodi inditia debeãt probari per testes in eorum personis exceptiones non patientes, Ratio, quę me mouet est, quod in materia torturæ, quæ res periculosissima est, & grauissimi præiuditij non sunt laxandæ habenæ, & *Farinc. vbi supra sequitur Sousa in Afforism. Inquisitorũ, libro secundo, capit. 39. num. 18. Guazzin. dicto capit. 31. numero tertio, vers.* Et etiam D. D. requirunt, *Cyriacus controu. forens. tomo primo, controu. 106. numero 44. Menoch. de præsumpt. libro 1. quæst. 91. numero 5. & 6. Alba, cons. 56. num. 28. Ant. Gomez, var. resolut. libro tertio, capit. 13. num. 18. Suar. de Paz, in praxi sæculari, & Ecclesiastica, tomo primo, part. quinta, capit. tertio, §. 12. num. 41.*

23 Ex quibus patet, quod Iudices timentes Deum parum curare debent de doctrina *Marsil. in pract. §. diligenter num. 8.* vbi voluit, ad probandum inditium remotum sufficere testes non omni exceptione maiores, quod etiam videtur voluisse *Honded. consil. 87. nu. 137. vol. 1. & Diana loco supra allegato vers.* Nota tamen, quia vt videre est ex supra allegatis magis communis opinio est in contrarium, præterquam, quod Iudex in

24 dubio iudicare semper debet non esse locum torturæ, *Caball. casu 200. num. 145. & Cyriac. dicta controu. 106. num. 55. vbi allegat Boss. de Inditijs, & tortura, num. 72. & Guazzin. defens. 29. cap. 2. num. 4.*

25 Quo vero ad secundum, pariter concludendum est testes ad sufficienter probandum inditium remotum regulariter debere esse contestes, ita docuerunt plurimi D. D. allegati à *Farin. dicta qu. 37. n. 33.* quibus adde, *Cyriacum controu. forensi 106. n. 43. Guazzin. defens. 30. capit. 31. num. 3. Suarez, vbi supra, num. 41. Io. Phylippum Thesian, alleg. septima, num. 121. Hector. Felic. alleg. 106. numer. 5. Præs. Abano, dicta quæstione 19. numer. 52.*

26 Dixi regulariter, quia cum inditia ad torturam sint Iudicibus arbitraria, si testes qui deponunt super huiusmodi inditijs remotis sint plures quam duo, si omnes sint inuulnerabiles, si tandem inditia sint plura poterit vtique prudentis Iudicis arbitrio Reus torqueri, vt probauit *Farin. vbi supra, nu. 38.* qui hoc modo contrarias sententias conciliauit, *Giurba cons. decisiuo, 87. num. 30.* vbi quod in hoc casu inditia debent esse plura, quam duo, testes omni exceptione maiores, & deponentes de ijs, quæ animum iudicis possunt mouere ad credendum Reum deliquisse, *Maldonat. consil. 9. in p. 1. num. 6. et seq.* vbi hanc doctrinam Far. bene declarat, vt Reus contra quem adest vnus testis de fama, alius de inimicitia, alius de fuga non possit torqueri, quia testes sunt singulares & deponunt de valde remotis a delicto, si vero vnus testis deponat vidisse Titium vulneratũ, in terra iacentem, qui asseruit se à Sempronio vulneratum, alius deponat vidisse Sempronium cum gladio sanguinolento fugientem, & tertius vidisse Sempronium in nemus se abscondentem, vtique si testes sint omni exceptione maiores, quoniam deponunt de inditijs non valde remotis, & ad vnum finem tendentibus, vtique poterit Reus torturæ subijci, quod idem latius deduxit *Giurba, d. cons. 87. num. 29.* Et ad hoc idem faciunt D.D. qui de materijs nostris Tribunalis tractarunt de quibus *Farin. de hæresi, qu. 185. num. 145. & P. Diana, d. tract. 6. resol. 5. p. 4. Torreblanca de Magia, lib. 3. cap. 17. n. 73.* vbi in inditijs remotis firmauit regulam, quod sunt probanda per duos testes contestes, & omni exceptione maiores.

27 Bene verum est, quod vbi Iudex procedit ad torturã ex pluribus Inditijs probatis per plures testes singulares omni tamen exceptione maiores, & vt dicebat *Bal. consil. 259. volu. 1.* tunc debet maxime temperare arbitrium suum, & Reum valde moderate torquere, cum procedat ad actum grauissimi preiuditij ex probatione priuilegiata, sic probationem ex pluribus inditijs, non plene probatis resultantem vocarunt *Bursat. cons. 430. n. 3. Symon. de Pratis, cons. 51. n. 80.* Ita docuit, *Giurba d. cons. 87. nu. 30. in fi. & Guazzin. de defens. Reorum, defens. 30. c. 32. n. 1. vers.* & isto casu Iudex.

28 Tandem in hac materia animaduertendum est quod facilius possunt ad torturam procedere ex huiusmodi inditij non plene probatis Iudices supremi quam alij inferiores, *Caualcan. de Brach. Regia, par. 3. numer. 115. & Guazzin. loco proxime allegato, in fine.*

* * *

§. SEPTI-

§. SEPTIMVS.

An vnicus Testis sit sufficiens inditium ad Torturam.

29 MAius inditium, quod ad torturam esse potest est depositio vnius testis omni exceptione maioris qui actui interfuerit, quique de visu immediate deponat, vt ex *Bart. l. 1. §. Idem Cornelio, ff. de quest. & glos. in l. si quis, Cod. ad l. Iul. Maiestatis, dixit Prases Abauo de Reatibus quæst. 17. nu. 22.* & in hoc communis Doct. sententia conuenit, vt videre est, ex *Clar. §. fin. qu. 22. Peguer. decis. crim. 17. num. 36. Farin. de Indit.* & tortura, *qu. 36. num. 54. Zanger. de quæst. c. 2. nu. 16.* vbi, quod inditium hoc obtinet primum locum *Ludou. Gilbauf. in Arbore Iud. Crim. cap. 6. p. 7. nu. 52. & seq. Maldonat. responsio. 9. p. 2. num. 1. lib. 1.* & hoc idem procedere in S. Officio dixerunt *Pegn. par. 3. comm. 110. vers.* Ceterum non video, *Inquisitor Cantera, capitulo secundo, de probat. per testes, in Rubr. de Indit. sufficientibus, numero quinto, vers. His sic præmissis, & P. Diana qui altos allegat, loco supra citato, resol. sexta.*

31 Vt tamen depositio illius testis ad torturam sufficiat, tria copulatiue requiruntur, quod sit omni exceptione maior, quod deponat de ipso delicto immediate, & quod attestetur per sensum corporeum visus, vel auditus rei super qua deponit conuenientem, vt quia dicat talis blasphæmauit quia audiui, & talis Ministrum Sancti Officij percussit, quia vidi *Borell. cons. 48. n. 3. Zanger. dicto cap. 2. n. 19. & 20. Gilbauf. ibidem, num. 53. & seq.* vbi depositio testis super re quæ cadit sub sensum visus, nulla est si redditur ratio cadens sub alio sensu, *Peguer. decis. 17. nu. 1. in fin.* vbi quod omnis quantumuis minimus defectus impedit, ne ex testis depositione oriatur sufficiens ad torturam inditium, *Ferd. de Castro Palao, tract. 4. disput. 8. puncto 9. num. 5.*

Dubium tamen hoc loco potest esse, an etiam Reus bonæ famæ possit ex dicto vnius testis integri torqueri.

In qua te quamuis aliqui videantur sentire quod adhuc sit locus torturæ, quia bona fama tollit quidem inditium malæ famæ, & non videtur posse debilitare alia inditia *Caball. resolut. crimin. 84. num. 15.*

32 Attamen in S. Officio in quo semper solet magni fieri bona fama Rei arbitror nullo modo posse contra hominem existimationis integræ ad torturam deueniri ex solo dicto vnius testis, quamuis inuulnerabilis, ita *Pat. Diana, loco allegato,* vbi multos citat. quibus addo ego *Ferdin. de Castro Palao, dicto punct. 9. nu. 5. vers.* Adde neque vnum testem, *Pegn. comm. 110. vers.* non dubito, tamen, in quarta regula, & hinc, quod apud Gallos ea Cõstitutione S. Ludouici vir probe vitæ non torquetur ex solo dicto vnius testis, vt testes sũt *Gothofred. in suis Notis ad l. 1. §. Idem Cornelio, ff. de quæst. & Paulus Christ. decis. Supremæ Curiæ Belgicæ. vol. 4. decis. 204. n. 10.* pront nec Sabaudiæ, *Faber. in suo Cod. libr. 9. tit. 21. de q. defens. 21. Nec apud Hyspanos ex l. 3. tit. 30. p. 7. vbi Gregor. Lopez. & Maldonad. dicto respons. 9. p. 2. n. 4.* & ratio huisce Rei desummi potest ex eo, quod ex bona fama rei oritur præsumptio, pro eo, maxime in hoc Tribunali quæ præsumptio sine dubio debilitat dictum testis.

§. OCTAVVS.

De dicto Socij Crimini.

33 REgulariter Reus de se crimen cõfessus non potest de Socijs interrogari, c. veniens de testibus, ibi, nullique de se confesso aduersus alium in eodem crimine est credendum, l. fi. Cod. de accusar. ibi, nemo igitur de proprio crimine confitentem super cõscientia scrutetur aliena, ibi Gothofred. in suis Notis huiusce

34 Rei rationem colligunt, D. D. cum Præside Abauo in sua praxi, & Theorica crim. §. procurator, *nu. 33.* ex dicta l. fi. ne scilicet Rei veniam fortè à Principe sperantes fauore, vel Priuilegio alterius eum nominent, neue odio vel inimicitia, aliove affectu ducti quẽquam nominent, vt supplicio pereat, latiss. *Quæuedo de Indit. & tortur. p. 2. cap. 5. per totum.*

35 Dixi autem regulariter, quia omnes D. D. fatentur reum de Socijs interrogandum in criminibus exceptis videlicet læse Maiestatis humanæ, & diuinæ assassinij, grassationis viarum falsæ monetæ, sacrilegij, malefitij, conspirationis ac omnium aliorũ, quæ sine socijs perpetrari non solent ita *Præses Abauo, loco proxime alleg. num. 34. & pluribus seq. Farin. de Indit. & tortura, q. 43. num. 56. Salyc. l. fi. num. 7. Cod. de Accusat. Clar. §. fi. quæst. 21. ver.* Dictum Socij *Peguer. dec. crim. 5.* vbi latissimè, & in casu hæresis Reum super complicibus interrogandum esse cõstat ex Decreto speciali Pij V. de totquendis Reis post Iudiciale Inquisitorum impresso de quo ego ipse egi in tit. de heresi, & hæreticis §. 80. per totum hoc præmisso, in hac quæstione distinguendi sunt potissimum duo casus.

36 Primus casus est, cum contra Reum adest solum dictum illius, qui se facit Socium criminis, & tunc dictũ est ex eo non oriri inditium sufficiens ad torturam, ratio Clara est, quia hoc ipso, quod se facit Socium criminis teddit se infamem, & sic non potest dici testis omni exceptione maior, vt in superiori, §. de ducebamus, & in hac conclusione conueniunt omnes D. D. *Clarus vbi supra, prox. Binsfel. de confess. Malef. & sagarum, membro 2. conclus. 3. et 4. Delrius disquis. Magicard. libro quinto, in 2. appendice, qu. 1. vers. Dico. 1. Pegna dicto comm. 110. n. in fin. vers.* An autem Socius criminis. *q. Far. de hæresi, 185. n. 151. Præses Abauo de Reatibus, qu. 19. nu. 11. Ferd. de Castro Palao, dicto puncto 9. nu. 6. Gilbauf. d. p. 7. sect. 2. n. 39. Zanger. de quæstione, c. 2. num. 47. & seq.*

37 Secundus casus est, cum Socijs criminis sunt plures vt puta duo, qui Reum nominarũt, vel si vnicus est eius tamen depositio est adminiculata, & in hoc pariter casu omnes, D. D. conueniunt, quod ex talibus depositionibus oriatur Inditium sufficiẽs ad torturam, ita D. D. omnes supra allegati, quibus adde *Peguer. decisione criminali qninta, num. 37. & 38. P. Dianam dicto tractatu sexto, resolut. septima, Gothofr. in leg. fi. Cod. de accusat. in verbo,* Ne interrogari quidem *Cyriacus controuer. 80. num. 3. Cyarlin. controuer. forens. Iudit. cap. 10. n. 119.* & alios allegant, & de communi praxi omnium Tribunalium attestantur.

38 Vt autem in hoc casu dictum Socij criminis Reum afficiant vtique debet esse cum Iuramento, & in tortura peculiari emanatum, vt concludunt omnes supradicti allegati, vnde infert, *Præses Abauo in dicta q. 19. n. 125.* Sub Die 26 Iulij 1602. Iudicatũ fuisse cõtra quẽdam Claudium de Montdragon, grauatum à quodam Notario in Iuditio extra torturam, quod sibi mandanerat, vt conficeret quandam declarationem falsam non posse procedẽdi ad torturã, & sub Præterea Illustr.

40 D. mei Don Cõsalui de Salamanca annis 1636. & 1637. dum ego eram Proiudex Maleficiorum Cremonæ, & I. T. Aduocati Fiscalis, numquam Curia Curauit confessiones extraiudiciales Sociorum Criminis quamuis probatas, ex defectu iuramenti, & torturæ, bene etiam *Bellonus Papiens. de his, qua incontinenti, lib. 2. c. 116.* & latius de hac re memini me dixisse in tit. de sortilegijs in addit. vbi etiam probaui in S. Officio Socios Criminis probare sine tortura.

Bb 3 41 Dubi-

41 Dubitari tamen hoc loco potest, quid dicẽdum sit si Socij criminis sint singulares in eorum dictis an sz. tunc faciant inditium ad torturam, & ego quidem contra, *Clarum, d. qu. 21. vers.* sed pone, ibi, & nota, *Binsfeld. de confess. Malefi. & sagarum, membro 2. post conclusionem 6. vers.* Primum an testes, *Sousam in Aforism. Inquis. li. 2. c. 39. n. 55. & Dianam, dicta resolut. 7. vers.* sed difficultas est, constanter teneo, quod si sociorum criminis dicta non sint adminiculata, non faciunt inditiũ ad torturam, nisi Socij sint contestes, ita *Decius cons. 189. n. 8. Nattã, consil. 298. n. 9. Petra de fidei com. qu. 12. nu. 525. Guazz. de defens. reorum, defens. 32. c. 8. nu. 4. vers.* ac etiã magis procederet.

42 Probatur primo, quia duo Socij criminis respectu Rei quem nominarunt sunt testes, & ex suppositione sunt singulares, igitur tantum probat vnus, quantũ mille iuxta vulgatam regulam *Baldi, l. Iusiurãdi Cod. de testibus*, de qua latissime *Giurba con. crim. 79. num. 24.* At vnus ex dictis Socijs nõ probat ad torturam igitur nec plures si sunt singulares.

43 Secundo probatur ex simili doctrina *Far. de Inditijs, & tortura, quæst. 45. numer. 45.* de pluribus testibus corruptis quorũ vnus deposuit se fuisse corruptum in vna causa, alius, in alia, & alius in alia, ait, .n. Farin. vnum ex istis testibus tantum probare, quantum mille, nec posse coniungi ad effectum torturæ, quia sunt singulares, & quidem in substantia non in meris circumstantijs igitur idem dicendum erit in Socijs criminis singularibus.

44 Neque obstat Clarus supra allegatus in contrarium, quia ibi non discutit articulum, sed in hæret. *Boss. qui in titulo de Indit. numero 159.* ait ita seruari.

45 Minus obstat *Binsfeld. mihi, fol. 268*, quia ex praxi omnium curiarum, nititur sola Clari auctoritate, dum vero ait ex communi opinione, DD. est testibus singularibus probari delictum in genere male loquitur, vt videbimus in tit. de Testibus, pro nũc autem sufficiat nobis allegare Presidem *Abano de Reatibus, qu. 19. n. 102. & 103.* vbi dixit veritatem esse, quod testes singulares nihil in genere probant & quod ita semper obseruauit Senatus Pedemontanus.

46 Neque etiam obstat Sousa, quia mouetur ex *Farinac. de Indit. & tortura, qu. 43. numer. 37. & 38.* qui illud expresse non dicit, & in omni casu intelligendus est iuxta aliam eius doctrinam in qu. 45. nu. 45. ne qua supra de Socijs criminis singularibus in circumstantijs non in substantia,

47 Quæ tamen hucusque dicta sunt intelligenda vtique erunt, cum huiusmodi Socij criminis deponunt super diuersis numero criminibus ad vnum minime tendentibus, secus enim dicerem si deponerent super diuersis actibus eiusdem delicti, quia V. G. vnus diceret, ego ad mandatum Titij abscondi in domo eiusdem homicidã vxoris suæ, & homicida ipse fateretur se occidisse vxorem Titij ipsomet Titio mandante cum hi duo Socij criminis deponant de eorum delicto homicidij, & de diuersis actibus idem tamen delictum inserentibus vtique eorum singularitas obstare non potest eorum coniunctioni, ita *Giurba, consil. crim. 87. nu. 29. Præses Abano d. qu. 19. numer. 33.* vbi quod ex huiusmodi testibus singularibus Curia Sabaudiæ passim torquet Reos.

48 Dubitari etiam solet quæ nam adminicula requirantur vt dictum vnius Socij criminis inditium faciat ad torturam.

Et *Farin. q. 43. n. 162.* cum quo transit, *Castro Palao, d. punct. 9. n. 7. Diana eadem resolutio. 7. vers.* sed difficultas est, *& Zang. c. 2. nu. 65.* enumerat sequentia adminicula, testes de auditu, fama publica, fuga nominati, & stricta cum nominante amicitia.

Tandem ad complementum istius materiæ nonnulla diligenter sunt à Iudicibus reorũ criminalium animaduertenda. Primum quod quæ supradicta sunt habent lo-
49 cum, etiam in nominatione facta de Socijs in criminibus non exceptis, puta eum in narratione facti Reo iniuncta eos nominat, ita .n. in praxi obseruari attestatur *Clarus, vbi sup. qu. 21. vers.* Retenta, ibi, ego tamen, & *Præses Abano, q. 19. in praxi, & Theor. crimin. §. procurator, num. 45. & seq.* quod tamen proportionaliter intelligendum est hoc modo, vt sicuti dictum vnius Socij criminis in casibus exceptis sine adminiculis iuramento tamen, & tortura valatum sufficit non ad torturam sed ad Inquisitionem specialem *Clar. vbi supra vers.* si verò, ita simile dictum Socij criminis in criminibus non exceptis sufficiat solum ad assumendas informationes non tamquam ex dicto testis, sed tamquã ex dicto denunciatoris, quamuis vere de iuris rigore loquendo nullum possit fieri fundamentum super tali dicto Socij, vt notarunt plurimi D. D. alleg. a Præside Abano vbi sup. quibus addi possunt *Gilhaus. dict. sect. 2. n. 43. & Zanger, cap. 2. num. 77.*

50 Secundum, est quod valde in hac materia consideranda est bona fama Rei inquisiti, & diligenter conferenda cum inditijs resultantibus ex istis Sociorũ nominationibus, si enim ex his sola semiplena oriatur probatio tunc abstinendum erit à tortura, si vero, longe eã probationem excedat vtique torturæ erit locus in qua rota maxime versatur prudentis Iudicis arbitrium ita enim cõtraria dicta D. D. in hac re conciliãda esse recte dixit *Diana dicto tract. 6. resolut. 9.* & nos supra §. præcedenti, de hac tamen re videndi erunt, *Farin. q. 47. n. 168. Zang. c. 2. n. 6. 8. & sequ. ac Ludou. Gilb. d. sect. 2. num. 48.*

51 Tertium est, ad quod etiam animaduertendum est, an inter nominantem, & nominatum adsint Inimicitiæ odia. &c. nam inimicorum quæstioni nulla fides est adhibenda quia facile mentiuntur vt dixit *Vulp. l. 1. §. Præterea de quæstioni, Zanger, dicto c. 2. num. 66. Gilhausen. vbi supra, nu. 46. & 47.*

52 Quartum est, an Socij criminis alias etiam exceptiones patiantur vltra infamiam, quę oritur ex eorum Confessione nam tunc vltra depositionem Socij requiritur, quod ad sint sufficientia inditia ad torturam, *Farin. quæst. 43. numer. 178.* in fin, vbi ait, quod ipse potest attestari, bonos Iudices in Vrbe numquam ad torturam deuenire ex dicto Socij criminis patientis plures defectus, nisi vltra eius dictum adsint alia quę ex se sola faciant inditium ad torturam, Diana tract. 6. resolut. 8. qui alios adducit, & addit se ex hoc liberasse quendam Reum à tortura, propterea dicit hoc esse valde notandum in Tribunali S. Officij, in quo similes Socij criminis solent pati plures deffectus, puta periurij, criminositatis, &c.

Bene *Cyriacus controu. forensi 80. n. 9. & latius Controu. 150. nu. 78. & seq.* vbi de Socio criminis periuro, *Aldobrand. inter cons. Farin. cons. 19. Cyarlin. controuers. forens. Inditiorum, cap. decimo, n. 120.* qui latissime alios cumulant.

53 Quinto animaduertere debet Iudex, an nominatio Socij facta fuerit ad suggestionem Iudicis, vt quia Iudex in spetie de Socio interrogauerit Reum cum tamen debuerit eum tantummodo in genere interrogare, in hoc enim casu nominatio nihil prorsus nominato
54 obstabit, bene *Clarus quæst. 21.* Retenta, in fine vbi, quod Magistratus Mediolani similem processum ad Pretoris cuiusdam suggestionẽ formatum annullauit, *Gilhaus. vbi supra, num. 42. Farinac. quæst. 43. numer. 132.* vbi id limitat, vt non procedat, cum contra personam nominatam adsunt in spetie inditia *Zanger. d. c. num. 57.*

55 Sexto considerare debent Iudices an hi Socij criminis aliquem nominent, & in Iudicio com... spe

gauden.

gaudendi impunitate fibi, vel à lege, vel speciali Principis edicto concessa, nam tunc non possunt in Iuditio sustinere, nisi partes Actoris, & Denunciatoris, ad hoc allegatur originalis Doctrina *Bossij, de Opposit. contra testes, nu. 21. Farin. qu. 43. nu. 192. Bardellon. cons. 74. num. 12. Cyriac. contron. forens. tom. 3. controu. 488. num. 47. & seqn. Giurba cons. crim. 22. num. 29. Intriliol. decis. Regni Siciliæ 38. num. 4. Præses Abano in Praxi, & Theor. crim. in verbo, procnrator, num. 47. & nouissimè Aloys. Ricc. in suis Collect. decis. par. 8. coll. 1562. vers.* Dum ergo constat, & aperte, hæc tamen tradita ratio habere potest locum in S. Officio in quo denunciantes vice etiam testis funguntur.

56 Vltimo Inquisitores semper præ oculis in hac materia habere debent verba *text. cap. in fidei fauorem de hæreticis in 6.* postquam enim Pontifex dixit in fauorem fidei testes alias in habiles admitti subdit, *si ex verisimilibus coniecturis, & ex numero testium, aut personarum, tam deponentium quam eorum cōtra quos deponitur qualitate de alijs circumstantijs, sic deponentes falsa non dicere præsumuntur.*

57 Et sicuti dicta Sociorum Socios nominatos modis quibus supra diximus afficiunt, ita, & eorum exculpationem multum Reis prodesse, contra *Menoch. de arbitr. Iud. casu 475. num. 13.* dixerunt *Farin. dict. quæst. 43. num. 12. Ossasc. decis. Pedemon. 79. in fin. & Præses Abano, in tract. Reatuum, qu. 19. num. 116.* vbi hoc limitat, nisi contra inculpatum adessent claræ, & liquidæ, probationes quia tunc ait, potest Reus etiam ad mortem damnari, non obstante exculpatione.

§. NONVS.

De Confessione extraiudiciali.

58 EX Confessione extraiudiciali Rei, regulariter oriri Inditium ad torturam tradiderunt, *Clarus §. fin. quæst. 21. vers.* Confessio extraiudicialis, *par. 3. comm. 110. vers.* Cœterum non video, *Pegner. decis. crim. 17. nu. 3. Farinac. de Indit. & tortura, qu. 36. num. 34. & seq. & de Reo confesso, & conuicto, quæst. 82. num. 13. latissim. Giurba alios cumulans cons. Criminali 87. numer. 20.* vbi

59 ampliant, hoc procedere etiam in confessione facta coram Iudice incopetenti, vel Clerico coram layco, & in Confessione facta coram Iudice vti priuato, siue parte presente, siue absente, *Præses Abano de reatibus, quæst. 19. num. 15. P. Diana, tract. 6. resol. 12. par. 4. Faber. in suo Cod. lib. 9. tit. 21. diff. 22. Mastrill. decis. 249. num. 30. lib. 3. Io. Griuell. decis. Senatus Dolani 93. numer. 6. Guazzin. defens. 32. cap. 34.* per totum, qui alios omnes D.D. allegant.

Vt tamen confessio hæc inditium faciat ad torturam sufficiens quatuor potissimum requiruntur ad quæ omnia alia à D. D. requisita reducuntur.

60 Primum est quod sit verisimilis, quod enim inuerisimile est habet speciem falsitatis, ita *Menoch. de præs. lib. 1. præsumpt. 89. num. 17. Guazz. d. cap. 34. nu. 10.*

61 Secundum est, quod sit non generalis, sed clara cum expressione loci, & temporis, *Menoch. vbi supra num. 20. Guazzin. num. 9.*

62 Tertium est, quod sit facta non Iocose, sed serio, *Menoch. num. 19. Guazzin. num. 10. vers.* Idemque erit, *Gilbaus dicta sect. 2. num. 61. Zanger. de quæst. de tortura, cap. 2. num. 38.* vbi addit requiri omnino, quod constet de delicto, *Præses Abano de Reatibus quæst. 19. nu. 15. & 17.* vbi ait, quod sic extraiudicialiter confitens delictum potest damnari, vti glorians de eo, *iuxta text. in cap. quam sit graue, de excess. Prælatorum, de qua re late dixi in secunda parte, huius operis.*

63 Quartum est, quod hæc confessio sit plene probata duobus testibus, cum sit inditium à delicto remotum, *Griuel. dicta decis. Senatus Dolani 93. num. 6. Menoch. nu. 21. Guazzin. num. 13.* vbi dicunt quod requiritur huiusmodi testes, esse contestes, in loco, & tempore, si enim vnus deponat de confessione in vno loco, & alius de alia confessione in alio loco, vtique confessio non probatur.

Diligenter tamen animaduertendum est cautelam à D. D. traditam, vt huiusmodi confessio non noceat, si reuocatur, de qua *Gilbaus vbi supra, num. 62. Zang. cap. 2. num. 40. Præses Abano, num. 16. Menoch. dicta quæst. 89. num. 25. in praxi non obseruari,* vti attestatur *Clarus, d. qu. 21. vers.* Confessio in fin. nisi de errore doceatur, *Farin. qu. 82. num. 28. cum alijs per eum ibi alleg. & per P. Dianam in alleg. resol. 12. vers.* Notandum est.

§. DECIMVS.

De Fama Publica.

64 FAma sola sine vllis adminiculis nullo modo facit inditium ad torturam, si tamen sint adminicula, vtique ex ea poterit Reus torqueri, infrascriptis tamen considerationibus adhibitis, ita *Clar. qu. 21. vers.* Fama sola, *Giurba, cons. crim. 43. num. 18. 19. Gilbaus in arbore indic cap. 6. par. 5. num. 20. Zanger. cap. 2. numer. 8. P. Diana tract. 6. resol. 13. par. 4. Cyarlin. contron. forens. Ind. cap. 10. numer. 130. & seq. Præses Abano in Quæst. Reatuum, quæst. 19. nu. 26. Torreblanca de Magia, lib. 3. cap. 17. num. 4. & seq.* vbi quod fama fallax est, & quod fa-

65 ma nullus peior testis potest reperiri, *& Ferdinand. de Castro Palao, tract. 4. disp. 8. punct. 9. num. 9.* qui alios allegant.

66 Quia tamen fama inter inditia valde à delicto remota enumeratur, ideo de necessitate requiritur, quod sit plene probata per duos testes omni maiores exceptione *Menoch. de præsumpt. lib. 1. quæst. 89. num. 31. Cyriaci controuers. forens. 150. numer. 49. Scaccia de Iud. cap. 84. num. 19. lib. 1. Farin. de Indit. & tortura, quæst. 47. num. 210. & num. 214.* ait quod hæc qualitas; Quod testes sint omni exceptione maiores de iure esset articulanda, & probanda, licet aliter de consuetudine seruetur.

67 Vt autem plene probata dicatur requiritur, quod nominentur per testes personæ à quibus audierunt talem Reum esse illius delicti, *Farin. dicta quæst. 47. num. 229. & num. 230.* vbi dicit quod hæc nominatio debet fieri à testibus etiam si de hos non interrogentur quia

68 potest esse, quod fama ortum habuerit a maleuolis quo casu nihil probat, quidquid in contrarium voluerit, *Scaccia dicto cap. 84. num. 31. & opinionem Farin. sequitur nouiss. Gilbaus. loco supr. cit. num. 163. & 164.* quod idem etiam in Criminalibus tenendum dixit *Marquard. Freher. in suo tractatu de fama, lib. 1. cap. 6. num. 37.* qui vnanimiter docent testem qui de anctore interrogatus respondet se non recordari minime famam probare.

69 Pulcrum tamen dubium mouet *Marquard. vbi supra, num. 37. vers.* cum vero singuli, An si singuli testes diuersos nominent à quibus audierint, nec post nominatos addant clausulam, quod a pluribus alijs audierint, vt volebat *Salycetus in l. ea quidam, numer. 117. de Accus. probent.*

In quo dubio tenet ipse Marquard. & rectè, quod probant, quod etiam docuerunt, *Pegn. par. 3. comm. 19. vers.* Rursus si testes, *& Farin. dicta qu. 47. nu. 267.* quia licet videantur singulares tamen singularitas non obstat probationi famæ *Alexand. consilio 51. colum. 3. vol. 1. Anser. ad Capel. Tholo. decis. 397. Caphal. consil. 437. num. 54. qui alios cumulant.*

70 Non solum autem testes etiam non interrogati debent authores nominare, vt vltra allegatos probant etiam

etiam *Torreblanca de Magia, vbi ſupra, num.15. & ſeq.* ſed deponere vlterius debent ſe à maiore parte populi id dici audiuiſſe ſecundum doctrinam *Bartol. l. de minores, §. plurimum, num.13. & ſeq. de Quæſt.* quam comm. *loquir. D.D. atteſtantur, Farin. vbi ſupra, num.137. Gilbaus, ibid. num.179. Marquard. Freber. de ſama dict. cap. 6. num.13. & ſequ.* & hoc quidem de iure, nam in praxi paſſim obſeruatur opinio *Baldi c. literas, num.2. de præ-*
71 *ſumpt.* vti atteſtatur, *Clar. §. fin. qu.6. verſ.* debent etiam dicere, *Peguer. deciſ.17. numer.25. Scaccia dicto cap.74. num.30. Farin. vbi ſupra, num.257. & ſequ. Rot. Roman. deciſ.702. num.1. par.1. in recent.* & apud Sanctæ memoriæ Gregor. XV. *deciſ.273. vbi Beltram.* quod ſatis ſit ſi teſtes deponant ſe publice, ita dici audiuiſſe, *Maſtrill. deciſ.293. num.12. & ſequ.* vbi quod alias ex mille teſtibus vix reperitur vnus, qui ſamam probet.

72 Si autem teſtes interrogantur, quid ſit ſama tunc mihi placet diſt. *Scacciæ d. cap.84. nu.32.* quod teſtis non teneatur reſpondere per verba iuris dando definitionem ſamæ, ſed per verba vulgi deſcribendo, eam more vulgarium, idem ſenſit in effectu *Marquard. vbi ſup. numer.10.*

73 Animaduertendum etiam eſt ſamam ortam poſt carcerationem Rei, vel Inquiſitionem ei tranſmiſſam non probare, *Azeued. conſ.50. num.28. Giurb. conſ.91. nu.44.* tunc enim ſama non præſumitur, orta ex veritate delicti, ſed ex illo actu carcerationis, *Gram. voto 34. Marſil. Sig 97. & Pegner. vbi ſupra, num.27.*

74 Plura autem a D.D. noſtris enumerantur adminicula ſamæ, vt poſſit ex ea oriri ſufficiens inditium ad torturam, ſuga Rei, teſtes aliqui quamuis exceptionem patientes, inimicitia minæ &c. *Farin, dicta qu.47. nu.17. & ſequ. Gilbauſ. loco alleg. nu.33. & ſeq.*

Sine tamen his adminiculis controuertunt, D.D. num ſola ſama plene probata faciat inditium ad torturam ſi ſit vehemens, vel ſaltem in delictis occultis, & difficilis probationis,

75 Et quidem quo ad primum, cum ſama eſt vehemens ex ea ſola poſſe ad torturam deueniri dixit *Peguer. deciſ.17. num.18. Farinac. num.28. Gilbaus num.40. Pegna 3. par. comm.110. verſ.* Verum hæc communis, *Giurba, conſ.87. num.21, & conſ.13. numer.18.* qui, & alios allegant, & aiunt remiſſum eſſe in Iudicis arbitrio Iudicare, quæ nam ſit ſama vehemens.

76 Quamuis *Maſtrill. deciſ.295. num.11. vol.3.* atteſtetur in Regno Siciliæ, nunquam ex ſola ſama etiam vehementiſſima fuiſſe Reos tortos loquiturque, ibi, *Maſtrill. in delicto neſando,* quod enumeratur inter delicta defficillimæ probationis, & illius praxis fortaſſe illa eſt ratio, quod ſama probata eo modo, quo nunc in Curijs ſeruatur, non dicitur legitime probata ſecundum omnia requiſita illius probationis de quibus *Farin. vbi ſupra, à num.208.* vſque ad finem, *& Ludou. Gilbaus nu. 148. & pluribus ſequentibus adeo, vt Gram. conſ.43. nu. 8. & Burſat. conſ.87. num.45.* dixerint, quod toto tempore vitæ ſuæ numquam viderunt proceſſum in quo ſama eſſe legitime probata.

77 Quo vero ad ſecundum *Clarus, quæſt.21. verſ.* ſama circa medium atteſtatur in delictis occultis, & difficilis probationis ſolam ſamam facere inditium ad torturam, & quod ita paſſim vidit obſeruari, & Clarum ſequitur, *Farin. dict. qu.47. num.21. Giurba qui alios citat, conſil. 13. num.18. Gilbaus nu.27. Peguer. nu.17.*

Super eſt modo vt pro complemento iſtius materiæ aliqua dicamus de effectu malæ ſamæ, & bonæ ſamæ.

78 Et quidem præmittendum eſt, quod cum S. Officium verſetur circa delicta, quæ aduerſus Catholicam fidem committuntur ſemper bona ſama Rei, in materia Religionis ei ſuffragari debet, & diminuit aliqualiter de Inditijs fiſci, vt vidimus ſupra cum de ſocio criminis agebamus prout etiam mala ſama Rei in eadem materia Religionis ſemper nocet eidem, & auget inditia fiſci adeo, quod ſi non ſint ad torturam ſufficientia, ex adminiculo malæ ſamæ ſufficientia redduntur, vt ſæpe vidimus in 2. pat. in materia Sortilegorum, & retinentium libros hæreticos, *Peguer. deciſ.17. num.13.*

Hoc premiſſo extra Tribunal S. Officij loquendo ſtatuendæ ſunt duæ concluſiones.

79 Prima concluſio eſt bona ſama alicuius in genere, tollit malam ſamam eiuſdem in genere, & præſumptionem ex ea reſultantem, *Peguer. deciſ.17. num.13. Laurent. deciſ. Auenionen. 20. num.13. Farinac. num.181.* vbi
80 quod in hac re teſtes Rei, præferuntur teſtibus fiſci deponentibus de mala ſama, bona tamen ſama Rei in ge-
81 nere non tollit inditia ſpetialia contra eum exiſtentia, *Clarus, §. fin. quæſt.60. verſ.* Frequens etiam, qui loquitur cum contra reum ad ſunt alia inditia vltra ſamam malam, *Farinac. vbi ſupra, nu.192.* vbi quod, quid quid dicant conſulentes pro Reis in hac materia, opinio magis probata eſt, quod non obſtante probatione bonæ ſamæ in genere ex inditijs ſufficientibus Rei torqueantur, alias facillime poſſunt Rei euadere tormenta, *Gilbaus num.136.* qui alios cumulat, vnde *Farin. ibi. num. 193.* dixit malam ſamam in genere, non tolli a bona ſama in genere, licet eam aliqualiter elidat, vt dixit *Boſſ. de Inquiſit cap.35.*

Nec propterea bonæ, & malæ ſamæ in genere probatio erit inutilis, quia operabitur ſaltem vt Reus, vel grauius ex mala, vel leuius ex bona ſama torqueatur, vt notat, *Farin. d. num.192.*

82 Secunda concluſio, mala ſama in genere auget ſuſpitionem delicti in Inquiſito, dummodo ſit in eodem genere delicti, idque ex vulgari regula ſemel malus, ſemper præſumitur malus, in eodem genere mali, *Farinac. num.199. Peguer. deciſion.17. num.13.*

§. VNDECIMVS.

De Fuga Inquiſiti.

BReuiter in hac materia procedendo conſtituendi ſunt duo potiſſimum caſus.

83 Primus caſus eſt, cum quis fugit ante accuſationem, vel Inquiſitionem illi tranſmiſſam, & in hoc caſu dicendum eſt ex tali fuga oriri Inditium ad torturam ſufficiens, ita *Farinac. de Indis. & tortura, quæſt.48. Pegu. deciſ.17. num.31. Giurba, conſ.13. num.19. Binsfeld. l. fin. Cod. de maleſ. & mathem. verſ.* Septimum fuga, *Præſes Abano de Reatibus quæſt.19. num.35. Gilbauſ. de qu. & tortura, cap.6. par.7. ſect.2. numer.35. Zanger. cap.2. numer.91.* & hoc idem dicendum eſt in fugiente ſolo timore accuſationis, quia ſuſpitio Rei idem operatur, ac ipſius rei exiſtentia.

84 Secundus caſus eſt, cum quis fugit poſt accuſationem, vel Inquiſitionem, & tunc fuga non eſt ſufficiens inditium ad torturam, niſi ſit adminiculata, *Peguera deciſ. 17. Giurba, d. conſ.13. numer.20. bene Maſtrill. deciſ.296. num.23. & ſequ.* vbi quod in hoc caſu non præſumitur fuga capta ob conſcientiam criminis, ſed ob timorem moleſtiarum, & vexationum, quæ ex Inquiſitione, & carcere oriuntur.

85 Omnis tamen præſumptio ex fuga oriens tollitur omnino ſpontanea comparatione *Maſtrill. vbi ſupra, num. 9. Giurba conſ.13. num.22. Farinac. quæſt.48. num.48. & num.15.*

Pariter ex fuga non poteſt ad torturam deueniri, vbi illius poteſt aſſignari aliqua ſaltem colorata cauſa, *Pe-*
86 *guer. d. deciſ.17. num.35. Farinac. quæſt.48. num.36. & Gilbauſ. num.36.* & hinc eſt, quod ex fuga facta à carceribus cum poteſtatione eundi ad ſuperiorem non oritur Inditium aliquod contra Reum etiam ſi carceres

frange-

frangerentur, vt latissime probaui *Mastrill. vbi supra, num.22. & num.29. & sequ.*

§. DVODECIMVS.

Ex Inimicitia quale oriatur Inditium.

87 INimicitiarum aliæ capitales sunt, aliæ non capitales, illæ contrahuntur ex liti omnium, vel maioris partis bonorum ex causa aliqua graui, ex accusatione criminali ex detentione in carceribus ex iniuria attroci etiam consanguineis facta, & similibus, de quibus latissime, *Pegna 3.par.direct.comm.116.& Fariu. quæst.49. num.1.* & multis sequentibus. Non capitalis est, quæ oritur ex causa non graui, In dubio autem an capitalis sit, nec ne inimicitia in arbitrio positum est Iudicare debentis, vt obseruarunt *Pegua, vbi supra, vers.* sunt, qui dicant, *& Peguer.decis.17.nu.8.*

88 Hoc præsupposito, quo ad inimicitiam non capitalem conueniunt scribentes eam solam nec ad torturam, nec ad Inquisitionem spetialem sufficere, ita *Clarus, §. fin.qu.21.vers.* inimicitia, ibi, Tu vero dic. *& Peguer. d.decis.17.nu.8.*

89 Quo vero ad inimicitiam capitalem, pariter certum est quod si ea sit adminiculata facit inditium ad torturam, ita *Peguer.d.nu.8.vers.* Si vero inimicitia resultans, *Giurba qui alios latissime cumulat, cons.crim.13. num.7. vers.* ad torturam tamen, *Farin.d.qu.89.nu.102.Inquisitor Cantera, in suis quæst.crimin.c.2.de prob.per testes in Rubr.de Indit.ad torturam, numer.16. vers.* bene verum est, vbi ait, quod ad torturam sufficit, quod inimicitia capitalis habeat pro adminiculo aliquam aliam præsumptionem quamuis minimam, *Lud. Gilbaus in Arbore Iud.crim.cap.6. par.7.nu.23. Zanger.de qu. & tortura, cap.2.nu.111.& seq.*

90 Si vero inimicitia capitalis sit sola, tunc magis communiter sentiunt scribentes, ex ea non oriri inditium ad torturam, ita omnes D. D. supra allegati locis indicatis, *Præses Abanode Reatibus qu.19. numer.46. bene Zanger. d.cap.2.num.113.* vbi ait, quod experientia docet, & historiæ attestantur, Iudices qui ob solam inimicitiam accusatos quæstioni subiecerunt, & vi tormentorum confessionem delicti extorserunt, grauissime errasse, & insontes damnasse, *Egnat.lib.8.cap.4 Mascard. de probat.conclus.901.num.7.sequ.*

91 Sufficiunt tamen inimicitiæ capitales ad nomen Inquisiti inter Reos collocandum, & Inquisitionem spetialem transmittendam, ita *Clarus loco citato*, & sic re
92 in Curia nostra diligentissime discussa sub Illustrissimo D.Don Consaluo Salamanca viro laudatissimo, & nobilissimo, & Cremonæ Prætore annis 1636. & 37, dum ego eram, L.T.Aduocati fiscalis pluries iudicatum fuit, & signanter contra D.Comitem Vistarinum, Imputatum de nece Marchionis Francisci Gonzagæ, quamuis in ea causa postea alij fuerint reperti Rei.

93 Bene verum est, quod in delictis occultis, & diffitilis probationis Clarus attestatur, quod in praxi Rei, ex sola capitali inimicitia torquentur, cuius dictum alijs pluribus allegatis sequitur *Giurba, cons.13.num.3.& Senat. Saband.apud Fabrum in suo Cod.lib.9.titul.21.de quæst. deffinitione 11.num.1.in notis.*

94 An autem, quæ hucusque dicta sunt procedant in inimicitia capitali reconciliata dubitarunt scribentes, communis tamen resolutio est, quod cum reconciliatio est antiqua, idem non sit iudicandum ad effectum torturæ, de inimico capitali non reconciliato, & reconciliato, secus in reconciliatione de recenti, quia in illa videntur inimicitiarum vestigia obliterata, ita *Farinac. qu.49. num.110.Gilbaus.num.25.Zang.cap.numer.115. Menoch.de arbit.iud.lib.1. qu.28. nu.8. & de præs.lib.5. præs.43.num.8. & seq.*

95 Cum tamen inimicitia inditium sit à delicto remotum, vt de ea in criminali iudicio habeatur ratio de qua supra, debet esse probata plene per duos testes contestes omni maiores exceptione, vt supra generaliter de omnibus inditijs remotis docuimus.

§. DECIMVS TERTIVS.

De Inditio minarum.

96 TVnc minæ de iure faciunt inditium ad torturam, cum sunt plenè probatæ, cumque qui minatur est potens solitus minas exequi, ac post eas intra breue aliquod tempus Malefitium sequutum fuit, ita *Clarus d.qu.21.vers.* Minæ, *Præses Abano d. quæst.19. num.49. Giurba, cons.91.num.34.& sequ. Farin. cons.102.nu.44. Peguera decis.17.num.11.vers.* vnde necessario requiritur, *Zang cap.2. num.44.* vbi quod est in arbitrio Iudicis situm, quod nam dicatur modicum, vel breue tempus, *Lud.Gilb.d.par.7.sect.2.nu.26.& seq.*

97 Dixi de iure, quia ex obseruantia Senatus nostri Mediolani cum Supr.Tribunal sit, Rei probatis minis, & causa minarum indistincte torquentur, vt attestatur *Clarus, vbi supra in fin.*

Sed si minæ non habeant annexas illas qualitates quas supra recensuimus, tunc sine dubio eas non facere inditium ad torturam, nisi alia adessent adminicula, comm.tradiderunt, D.D.supra allegati locis indicatis, *Castill.decis.Regni Sicilia.157.num.2.& sequ.* vbi de minis prolatis ex iracundia, & iactatione, in consideratione non habendis.

§. DECIMVS QVARTVS.

De variatione Rei.

98 IN prudentis Iudicis arbitrio situm est, an & quando ex variatione, & mendatijs Rei oriatur inditium ad torturam, considerata qualitate Rei, & mendatijs, an scilicet sit circa substantialia, an Reus incontinenti se correxerit nec ne, & similibus, & præcipue an adsint alia adminicula, *Clarus, quæst.vers.* Mendatium, *Zanger. cap.2.num.96.& seq.Gilbaus.sect.2.num.63. Pegna, par. 3.comm.110.vers.* Sed in hoc articulo *Giurba vid. cons. 87.num.7.& seq.* qui alios latissime allegat, bene tamen in hac re animaduertit *Clarus vbi supra*, quod ex hac sola variatione sine adminiculis ipse numquam ad torturam deueuiret, quod latius probauit *Ferdin. de Castro Palao, in opere morali, tomo 1. tractat.4. disp.8. punct. 9. numer.11.*

§. DECIMVS QVINTVS.

De varijs alijs Inditijs.

99 ASsertio vulnerati, ex vulnere mortui non facit inditium ad torturam, sed de consuetudine facit inditium ad inquirendum, ita *Clarus quæst.21. vers.* Assertio vulnerati vbi addentes, *Honded.cons.102.num. 6.lib.1.Peguer.decis.7.nu.5. & 6. Gilb. sect.2.nu.31.& seq.Cantera locis alleg.supra, nu.35.*

100 Res alicuius reperta in loco delicti facit inditium ad torturam contra eum cuius est illa res, nisi inditium hoc fortiori præsumptione elidat, *Zanger. de quæst. & tortura, cap.2.numer.33.* vbi idem dicit de forma pedis, quæ inuenitur in terra humida eius loci, vbi delictum

fuit

fuit commissum quæque correspondet formæ pedis accusati, de quo *Bald.consf.427. num.11.lib.1. Menoch.de præsumpt.lib.5.præsumpt.31.num.12. & Mascard.concl.830.num.21. & cum Zangero, concordat, Gilhauf.dict.sect.2. numer.57. & sequent.* qui tamen arbitratur inditium illud ex planta pedis vti maxime vniuersale esse leuissimum.

101 Secreta pariter allocutio ad aures alicuius qui statim aliquod delictum perpetrauit si alia adminicula concurrant ad torturam sufficiet, cum ex ea præsumatur mandatum *Zanger.num.50. Gilhaus num.51.*

102 Locus arguendi à communiter accidentibus, nisi alia adminicula adsint non facit inditium ad torturam, sed bene ad inquirendum, vt cum quis frequenter solet introire talem domum in qua fuit repertus homo mortuus, *Hyppol.in praxi, in §. diligenter num.99. & sequ. Inquisitor Cantera de probat.per testes,cap.2. in Rubr.de Inditijs, &c.num.9.*

103 Vnus testis impubes non facit Inditium ad torturam, imo nec vnus testis minor, 20.annis,etiam,in causa in qua veritas aliter non potest haberi,nisi adminicula alia adessent, *Cantera vbi supra,num.25. & pluribus sequ.* vbi bene notat, quod licet verum sit in delictis occultis testes, inhabiles admitti, non tamen inde sequitur, quod tantum probent, quantum habiles, faciunt tamen inditium ad inquirendum, maxime iuncta aliqua præsumptione, vnde *Cantera ibi,num.27.* attestatur, ex

104 ordine Supremæ Inquisitionis Castellæ captos fuisse duos homines pro hæresi ex testimonio vnius mulieris minoris 18.annis,quæ deponebat de ceremonijs Mahumetanis,ex eo quod ipsi erant de genere Maurorum.

105 Testis ad instantiam fisci contra Reum ad perpetuam rei memoriam receptus omni exceptione maior, in causa hæresis probat in Iuditio ad effectum Reum torquendi etiam si non repetatur, vt v.g. deponit aliquis coram Inquisitore mox se absentat, vel à Iudice sæculari mittitur ad triremes, vel alias non inuenitur postea capitur Reus, & testis non inuenitur certe ex illius dicto ad perpetuam rei memoriam recepto potest Reus torqueri *Cantera, vbi supra,num.46.vers.* Prima illatio,

106 vbi quod ita fuit determinatum in Supremo consilio Inquisitionis Hyspaniæ, & in Inquisitione Regni Galiciæ, vbi fuit processum contra Matrem ex dicto eius filij Monaci recepti ad perpetuam rei memoriam cum ex mandato superiorum deberet se transferre in Italiam.

107 Sollicitatio pænes Iudicem,quod de tali delicto proceditur absque vllo interesse ipsius in homine malæ famæ facit Inditium ad Inquirendum, non ad torturam, in homine vero bonæ famæ nullum prorsus facit Inditium, *Cantera bene vbi supra,num.49.*& cum hac distinctione puto intelligenda *dict. à Tager.cap.2.nu.128. & Lud.Gilh.sect.2.num.67. & sequ.*

108 Confessio facta in tortura si reuocetur in ratificatione extra tormenta facit inditium ad torturam nouam, quæ potest repeti vsque ad tertiam vicem, ita *Clar. qu. 21. vers.* Vlterius quæro, vbi addentes, *Præses Abauo, de Reatibus, quæst.19.num.55.& seq.* vbi quod ita, obseruat Senatus Sabaudiæ, *Cantera vbi supra, num.67. in fine, vers.*bene verum est,

109 Riualitas in Amore aliquando solet à D. D. nostris considerari pro Inditio ad torturam iunctis alijs *Farin. consf.193.num.6.& sequ.* vbi tria copulatiue requirit, vt super riualitate possit fieri fundamentum Amor reciprocus inter Amasium, & Amasiam, quod hunc amorem alter non ignoraret, & quod eundem Amorem ægre ferret, & super hoc inditio nemini alias fuisse in contingentia facti actum in nostra Congregatione Sancti Officij, meque tunc allegasse illud consilium Farinacij.

110 Et ne longius rem hanc protrahamus ex omnibus inditijs ex quibus oritur in criminalibus semiplena probatio potest Iudex ad torturam deuenire, *glos. Magistr. in l.maritus in verbo, à Quæstionibus,ff.de quæst.latissime Farinac.num.de inditijs, & tortura, qu.36.num.218. & seq.* vbi quod hæc opinio verior est,& in Iudicando omnino sequenda, Quidquid in contrarium dixerit *glos. in l.eum probatio,ff.de prob.& Clar.in §.fin.qu.21.in principio,& q.20.vers.*ad torturam etiam, vbi quod ad torturam sufficit probatio minus quam semiplena.

§. DECIMVS SEXTVS.

An plura Inditia imperfecta coniungantur ad effectum torturæ.

111 Vel inditia sunt imperfecta in substantia inditij, vt fama, minæ, inimicitia, &c. quæ vt supra vidimus de se non faciunt inditium ad torturam, & in hoc casu dubium non est, quod coniunguntur si de eis, & eorum singulis plene constet, quia plura ex istis inditijs remotis simul vnita sufficiunt ad torteram,ita DD.omnes infra allegandi.

Vel inditia sunt imperfecta in substantia inditij, & in substantia probationis quia singula in suo genere non sint plene probata,& in hoc casu adhuc distinguendum est.

112 Vel huiusmodi inditia tendunt ad vnum finem, vt quia vnus testis viderit Titium præparantem arma, alius eundem fugientem cum gladio euaginato,& alius eundem se in aliquo nemore abscondentem, & in hoc casu inditia huiusmodi coniunguntur ad faciendum inditium ad torturam, ita *Farinac.qu.86.nu.100. Giurba consf.crim.87.num.29. qui alios latissime cumulat, Præses Abano in tractatu Reatuum, quæst.19. num.53.* ac in his terminis procedit etiam in criminalibus regula,quæ singula non prosunt iuncta iuuant, de qua *moder. Barb. Axiom.209. inter eius tractatus varios.*

113 Vel huiusmodi inditia à delicto remota non tendunt ad eundem finem, & inter se non sunt subordinata, & tunc cum imperfecta sint probata ad effectum torturæ non coniunguntur, *Dom. meus Peregr.consf.75.numer.30. volum.1. Borell.consf.46.num.65.Surd.consf.132. numer.48. cum alijs allegatis per Giurbam vbi supra,numer.10. Præses Abauo, vbi supra, num.52.* vbi notabiliter dixit, quod si vnus testis deponat de fama, vnus de confessione extraiudiciali, vnus de inimicitia, & vnus de fuga non poterit Iudex eos coniungere ad effectum torturæ, quia inditia illa nec ad eundem finem tendunt, nec inter se subordinata sunt, & imperfecta sunt in substantia inditij, & in substantia probationis, quia non plene probata, & à delicto valde remota.

114 Sed hoc potest recipere declarationem ex traditis à *Cantera, de probat. per testes, cap.2. quæst.5. numer.4. versicul.* quando vero tractatur, vbi dixit, quod si vnus testis valde dignus deponit de vno inditio remoto, & alter pariter multum dignus de alio remoto potest Iudex dictos testes coniungere ad effectum torturæ quia inducunt Iudicem in suspitionem vehementem delicti.

Animaduerte; tamen, quod in materia coniunctionis istorum inditiorum plurimum potest Iudicis timentis Deum arbitrium, vt supra pluries vidimus in progressu huiusce materiæ.

§. DE-

§. DECIMVS SEPTIMVS.

An ex contumacia oriatur Inditium sufficiens ad Torturam.

CAsus hic quotidie contingit in Bannitis in contu-
maciam, ab Excellentissimo Senatu nostro Me-
diolani intra biennium in forma admissis ad nouas de-
fensiones, hi enim quamuis in suis defensionibus plenis-
sime probent innocentiam, attamen ex inueterata
consuetudine huiusce Status torquentur, ex sola con-
115 tumacia, & Banno, vt attestatur *Clarus, in §. fin. quæst.*
64. vers. Sed num quid Bannitus, vbi quod ita pluries
vidit obseruari.
116 Et ratio huiusce obseruantiæ est traditio, D.D. eo-
rum qui magis communiter voluerunt, contumaciam,
bannum, & sententiam condemnatoriam subsequutam
facere inditium ad torturam, *latiss. Giurba cons. crim.*
13. num. 22. & 24. vbi ampliat hoc procedere etiam in
bannito sponte reuertente ad Iudicem, *Marius Muta,*
decis. Regni Siciliæ 80. *num.* 8. *Præses Abano in praxi, &*
Theor. crim verbo contumax, num. 55. Caball. resol. crim.
centur. 2. casu 110. num. 26. & per totum, vbi latissime
de his admissis ad nouas defensiones.
117 Et ex his patet quid sit dicendum, de hæretico con-
demnato in contumaciam, qui quandocumque vene-
rit, etiam si eius statua fuerit combusta audiendus est,
& admittendus ad suam Innocentiam probandam, vt
dixit *in 2. par. tit. de Insordescentibus.*

Hic enim quamuis concludenter probauerit suam
Innocentiam, adhuc ex contumacia sola, & sententia
contra eum iuris ordine seruato lata, esset arbitrio iu-
dicantium torturæ subijciendus, quia nimirum eius
contumacia iuncta cum sententia sufficiens præbet In-
ditium ad torturam.

§. DECIMVS OCTAVVS.

An aliquando etiam sine Inditijs quis possit torqueri.

118 SVpra vidimus, inditia omnino præcedere tortu-
ram debere, ita vt nec Princeps ipse possit ali-
quem torquere sine inditijs, *Gram. voto 32. num. 9.* vbi
quod ipse, ita respondit *Card. Columna Proregi Neapo-*
lis, Clarus §. fin. quæst. 64. vers. Dixi quoque vbi adden-
tes, quod procedit in quibuscumque causis, quantum-
uis atrocissimis etiamsi, sint difficillimæ probationis,
Farinac. quæst. 37. num. 79. & sequentibus, & regula vul-
gata D. D. quod in attrocissimis licitum est Iura trans-
gredi procedit in condemnando confessum, & conui-
ctum, non autem in ordine Iuditij, & tortura inferen-
da, *Rol. à Valle, cons. 12. numer. 72. volum. 3. Rimin. Iu-*
nior. cons. 361. num. 32. Farinac. vbi supra, nu. 91. Osasch.
decis. 79. nu. 55. bene Delrius disq. magic. lib. 5. in append.
2. quæst. 21.

In aliquibus tamen casibus consentiunt scribentes
torturam sine legitimis posse inditijs dari.
119 Primus casus est cum Reus carceratus non vult res-
pondere Iudici, vel saltem non præcise respondet, *Ca-*
picius, decis. 145. Diana alios late cumulans, tract. 6. re-
solut. 34. par. 4. resol. moral. Farinac. vbi supra num. 176.
Idem fuisse practicatum in Supremo Tribunali Inquisi-
tionis Romanæ, scio in Reo qui recusabat iurare.

Prout idem seruandum esse in Reis simulantibus fu-
rorem decidit *Senatus Sabaudiæ, lib. 9. sui Cod. titul. 21.*
defens. 1. vbi quod aliquando solet Senatus Iubere, vt
huiusmodi Rei fatuitionem simulantes in secretum lo-
cum ducantur, vt toti Senatui exhibeantur suspecturo
ex vultu, & sermone, quales re vera sint.
120 Secundus casus est in homicida, vel assassino, qui ali-
quem occiderit, quando inter ipsum, & occisum nulla
aderat inimicitia, vel causa, tunc poterit vti mandata-
rius torqueri ad indicandum mandantem *Farinac. dicta*
qu. 37. num. 154. Quia nullus præsumitur delinquere
sine causa l. & si certus ff. ad Syllan. vbi in indiuiduo Pau-
lus I.C. sic ait, Et si percussor certus sit, tamen habenda
quæstio est, vt cædis mandator inueniatur.
121 Tertius casus est ex consuetudine Status Mediolani
secundum quam bannitus, cuius sententia debet execu-
tioni mitti, solet interrogari in tormentis super alijs
criminibus complicibus, & receptatoribus, & genera-
liter idem obseruatur in crimine Assassinij, furti, sfrosa-
tionis Annonæ, vel salis, vti attestatur *Clar. §. fin. quæst.*
64. vers. Successiue quæro, ibi, tamen numquam.
122 Animaduerte tamen tu, qui in hoc fælicissimo Statu
exerces officia criminalia, quod hæc consuetudo, cum
sit stricti iuris non est, extendenda ad alios casus vltra
supra expressos, vnde Senatus noster Excellentiss. Me-
diolani, censuit puerum sodomitam confessum, non es-
se interrogandum super alijs delictis eiusdem generis,
nisi adsint specialia Inditia, vti attestatur *Porrus in an-*
not. ad Ambros. lib. 4. cap. 2. nu. 5.
123 Quartus casus est in custode bonorum, caupona &c.
nam vtique cum sunt viles personæ, & malæ famæ pos-
sunt torqueri super furto bonorum, quorum est custos,
Farinac. dict. quæst. 37. num. 159. & pluribus sequ.
124 Quintus casus est tortura super complicibus iuxta ea
quæ dixi supra, cum de socijs criminis, & in titulo de
hæresi, in speciali, §. de tortura super complicibus.

§. DECIMVS NONVS.

Quæ personæ possunt torqueri.

125 REgula generalis hoc loco præmittenda est, quod
quilibet potest torqueri, qui non reperitur in
iure prohibitus, ita *Clar. §. fin. quæst. 64. vers.* vbi subsint
legitima inditia, vbi addentes, *Ludou. Gilhaus. in Arbo-*
re Ind. crimin. cap. 6. par. 7. sect. 1. num. 1. Præses Abano
de Reatibus, qu. 19. nu. 69. & seq.

Et quidem in iure alij sunt prohibiti torqueri, ratione
dignitatis, alij vero ratione periculi, vitæ propriæ, vel
alienæ.
126 Ratione dignitatis prohibentur torqueri, Doctores,
& I.C. *Boss. in tit. de indit. num. 3. Clar. vbi supra, versic.*
quæro an D.D. *Præses Abano de Reatibus, quæst. 19. n.*
73. Farinac. quæst. 41. num. 56. vbi quod hoc in Statu Ec-
clesiastico non seruatur. In Statu tamen nostro Medio-
lani, bene hoc priuilegium obseruatur, vt testatur *Cla-*
rus vt supra, & Senatus noster Mediolani literis datis ad
Præt. Cræmonæ, sub die 3. Aprilis 1599. Iussit Vincen-
tium Oscasal. I. C. imputatum de homicidij manda-
to, ex insidijs commissi damnari in Aureis 100. loco
torturæ.
128 Feudatarij quoque non torquentur, nisi eorum pri-
uilegio renuncient, sic Sen. Mediol. die 24. Febr. 1599.
129 literis Prætor. Cremonæ, datis iussit Ferdinandum
Siccum Feudatarium Reum constitutum de delatione
sclopi rotati eo renunciante priuilegio suo torqueri,
quod si recusasset renunciare loco torturæ damnari in
aureis quinquaginta, ita etiam *Clarus vbi supra, vers.*
Item quæro.
130 Decuriones prohibentur torqueri, ex l. omnes Cod.
de Decurionibus, lib. 12. super quo lege latius immora-
tur *Inquisit. Camera, cap. 2. de prob. per testes, num. 68.* ita
Clarus, vers. Præterea quæro, *Zanger. de quæst. & tortur.*
cap. 1. nu. 55. vbi allegat *text. in l. Decuriones, 16. Cod. de*
quæst. &

quaest. & *l. omnes Iudices, Cod. de Decurionibus, lib. 10.* & Senatus noster Mediolani in hac materia sic Praetor.

131 Cremonae rescripsit die 19. Iulij 1621. *Ascanius Marinus Reus constitutus mandati dati ad occidendum Sydonium de Nettis, nisi esset sexagenarius, & Decurio deberet torqueri ad eruendam veritatem propterea loco torturae illum damnabitis in Aureis 50. mox eum absoluetis.*

132 Nobiles in Iure non torquentur, *Clar. vbi sup. vers.* vlterius quaero, *Inqu. Cantera loco alleg. num. 69. Praeses Abauo, d. quaest. 19. num. 69. & sequ.* quod ipse intelligit

133 de vere nobilibus, & quidem nobilitate antiqua, non autem de his qui nostris temporibus fortunae beneficio nobiles dicuntur, cum non possent allegare Auum, nec fortasse Patrem, qui aliquo nobilitatis splendore claruerint, contra, quos etiam vide Quaeuedum omnino *de Ind. & tort. par. 2. cap. 1. num. 8. vers. los nobles, de que hablan estas leyes, Clarum vbi supra,* qui tamen, & bene addit hoc priuilegium, in praxi non obseruari in nostro Statu Mediolani, quid autem in Hyspania obseruetur, vide *Couar. lib. 2. Variarum, cap. 9. num. 4. Greg. Lopez, l. 2. tit. 30. par. 7. Otalor. de nobil. Hysp. par. 5. principali, cap. fin. num. 4. & Garz. in simili tract. glos. 1. num. 8. & sequ.* ac Michael de Lisuentes, in l. 79. Tauri vbi ponit casus in quibus nobilis potest torqueri.

134 Milites quoque non possunt torqueri, *l. milites, Cod. de quaest. Clarus, dict. qu. 64. vers.* quaero etiam *Cantera, vbi supra, num. 73. Zanger. dicto cap. 2. num. 56. & sequ.* hoc non seruatur in Gallia teste *Dionys. Gothofr. in dict. l. milites,* nec in Germania vt ait Zanger. nec in nostro Statu Mediolani, nisi in militum Doctoribus, vt attestatur *Clarus vbi supra.*

135 Officiales non torquentur durante officio finito vero officio, sic nisi ob illud officium acquisiuissent dignitatem perpetuam, vel alias etiam finito officio essent priuilegiati, *Cantera, vbi supra, nu. 71. vers.* de Magistratibus autem, & de omnibus his personis *priuileg. videt. Quaeuedo de indit. & tort. 2. parte, cap. 2.*

136 In causis tamen ad nostrum Tribunal S. Officij, spectantibus cessant omnia supradicta priuilegia, vt singulariter notarunt, *Symanch. in Encherid. Iud. viol. Relig. tit. 52. num. 20. Pegn. par. 3. comm. 1 10. vers.* his constitutis, *Farin. de haeresi, qu. 185. num. 125.* Et ratio huiusce Rei est, quia priuilegia illa cessant in criminae laesae ma-

137 iestat. humanae, *l. 4. Cod. ad l. Iulian. maiest. Gilb. dicta sect. 1. nu. 14. Zanger. cap. 1. n. 60.* igitur multo magis cessare debent in criminae laesae maiestatis Diuinae, vt arguit *Praeses Abauo, in tractatu de Reatibus, qu. 19. nu. 87.*

Ratione autem periculi vitae propriae, vel alienae torqueri non possunt de Iure.

138 Minor annis 14. ita enim ait, I. C. *in l. de minore, ff. de quaest. de minore* 14. annis quaestio habenda non est, ita tamen, vt si sit proximus pubertati terreri possit, & habent, vel ferula caedi, vt dixit idem I. C. *in l. 1. §. Impuberi, ff. ad Syllan.* ibi, terreri tantum solent, & habena, vel ferula caedi, ita *Zanger. vbi supra, num. 33. & sequen. Gilb. sect. 3 num. 3. & 4. Farinac. qu. 41. nu. 16. bene Clar.*

139 *qu. 64. vers.* Quaero numquid, vbi ait Senatum iussisse quendam Martinum Magnorum eleuari in eculeo, licet esset minor annis 14.

140 In crimine tamen heresis hosce impuberes posse torqueri si proximi sint pubertati, & medicorum iuditio periculum non sit, quod eorum salus periclitetur arbitror cum grauissimis auctoribus vlz. *Cantera in quaest. tangentibus Reum, qu. 9. nu. 1. vers.* vnum tamen credo, *Ferd. de Castro Palao, tract. 4. disp. 8. punct. 9. numer. 14. Ioseph Sesse, decis. 276. num. 20. vol. 4.* probaturque manifeste hoc ex dicta l. de minore, vbi postquam dixit minorem 14. annis non torqueri, in §. 1. subdit, sed omnes omnino in maiestatis crimine quod ad personas Principum attinet si ad testimonium prouocantur cum res exigit torquerentur, ex quo textu licet arguere minorem posse torqueri, ex natura dictionum vniuersalium, particulae aduersatiuae, sed, quae praecedentibus solet aduersari in Iure, & in facto, & ex natura exceptionis quam D. D. dicunt esse de regula, quod si ad ferendum testimonium torquentur in crimine laesae maiestatis humanae multo magis torqueri debent cum Rei sunt & in crimine laesae maiest. Diuinae.

141 Senes si sint decrepiti non torquentur secus si sint robusti, vnde Clarus, refert Senatum Mediolani iussisse

142 Senem quendam sexagenariu torqueri, imo, & alium qui an 105 habebat 65. quantum tamen poterat habita ratione aetatis, *quaest. 64. vers.* non etiam det, imo ibi attestatur, Clarus eundem Senatum iussisse quendam decrepitum poni sub eculeo de iure tamen huiusmodi decrepiti, torqueri non possunt, *Cantera, cap. 2. de prob. per testes, numer. 71.* vbi quod decrepitudo incipit anno 75. *Gilhaus. d. sect. 1. num. 5. Zanger. cap. 1. num. 40.* vbi quod bene possunt terreri ad exemplum impuberorum, *Far. quaest. 41. num. 24. & seq. P. Diana, resolut. moral. par. 4. tract. 6. resol. 29. vers.* nota etiam, vbi quod materia torturae infligendae seni, & decrepito in S. Officio remittitur arbitrio Inquisitorum, *Guazzin. de defens. Reorum, tom. 2. defens. 30. cap. 12. nu. 2.* decrepito tamen tormentorum terror non est inijciendus nisi perraro, & ex magna causa, decidit Senat. Sabaudiae apud *Fabrum in suo Cod. lib. 9. tit. 21. defens. 6. vid. in hac materia Praes. Abauo, in saepe cit. quaest. 19. num. 75.*

144 Mulier Praegnans, nec torqueri potest, nec tetreri, *Zanger. cap. 1. num. 41. & 42. Gilhaus. sect. 1. num. 8. Clar. in dicta quaest. 64. vers.* Quaero modo vbi quod Senatus Mediolani noluit torqueri neque vnam mulierem quae lactabat. *Praeses Abauo in tractat. de Reatibus, quaest. 19. num. 92.* vbi, quod non torquentur neque post 40. dies a die partus, & quod mulieres quae asserunt se prae-

145 guentes solent ab obstetricibus de mandato Iudicis vlsitari, & secundum earum relationem proceditur, vel non proceditur ad torturam, ita attestatur obseruare Senatum Sabaudiae, & ita etiam secundum praedicta obseruandum est in S. Officio, *Diana vbi supra, Castro Palao, tract. 4. disp. 8. punct. 9. num. 14. late Cantera in qu. tangentibus Reum, qu. 10. per totam.*

146 Vltra supra annotatos casus in quibus potest, vel non potest inferri tortura, addo ego obsessum a Daemone minime posse torqueri, neque in Sancto Officio, *Rugin. prati. quaest. cap. 38. per totum, vbi etiam dicit quendam a demone obsessum in opido Sesenae in eculeo positum fuisse a daemone suffocatum.*

147 Tractandum esset hoc loco in quibus caussis esse possit locus Torturae, sed quoniam in causis S. Officij certissimum est torturam indistincte adhiberi iuxta ea quae dixi in secunda parte huius operis, & in alijs Tribunalibus, solum habet locum tortura in delictis pro quibus est poena capitalis, vel corporalis leg. Aedictum, *ibi,* sed cum capitalia, & attrocia maleficia, vbi D. D. *ff. de quaest.* Ideo me remitto ad ibi tradita, & ad *Peguer. de. cas. 16. Clar. qu. 64. vers.* Praeterea debet, *Farin. qu. 42. n. 6.*

§. VICESIMVS.

An, & quando Reus nouis superuenientibus Inditijs denuo sit torturae subijciendus.

Communis conclusio D. D. est quod Reus semel ex inditijs sufficientibus tortus, si noua superueniant inditia, re tamen, & substantia a primis differentia,

148 denuo potest, & debet torqueri, ita *Pegna, comm. 39. versic.* nouam autem, in tertia parte directorij *Farin. de Indit. & tortura, quaest. 38. num. 79. Clarus, quaest. 64.*

149 *vers.* Vltimo videndum est, vbi notat ex Papiensi fatuu fuisse

fuisse Iudicem illum, qui ex inditio famæ Reum torturæ subiecerat, & postea eundem iterum torserat, quia supervenerant alij testes, qui famam probauerant, ait enim Clat. non dicitur nouum inditium super venisse sed noua probatio antiqui inditij iam per torturam sublati, locatus in Iudic. Inquis. verbo, tortura, vers. nota secundum *Felinum*, *Caballum resolut. crimin. tomo primo, ecusetur. secundo casu* 195.*n*.43.

150 In hac tamen materia animaduertendum est, quod inditia priora, per torturam fuerunt sublata, sin. *Clar. vbi supra*, consequenter non possunt desseruire amplius pro Inditijs in a tortura, quod etiam euidenter probatur, ex

151 eo, quod per c. Regni frequens, & inesfrenata, statuitur de positione trium latronum sociorum criminis conuincere alium socium, & tamen si iste socius ex depositione vnius latronis fuerit tortus, & dimissus in forma, si postea superueniant aliæ duæ depositiones duorum sociorum criminis non poterit dici conuictus, quia primi latronis depositio fuit per torturam elisa, ita *Franc. decis.*577. *Baldassar de Angelis in additione ad decis.*78. *Nicolai Anton. Gizzarelli*, *num*.7. *volum*.2. *& Didacus de Mari*, *ad eandem decis. num*.8. *Giurba*, *consil*.50. *numer*.42. vbi quod illud primum inditium ex depositione primi socij emanatum vere per torturam fuit purgatum, ad quod facit etiam pulcherrima, & omnino memoriæ comendanda *Doct. Farinac. quæst*. 4. *de Inquisitione*, *numer*.29. *in eius addit. post* 3. *volum. consil*.

152 Si igitur ex nouis inditijs Reus est torquendus vtique de se sola debent esse ad torturam sufficientia, vt dixit, *Franc. dict. decis*.577.*num*.2. *&* 3. *& Guazzin. de defens. Reorum*, *tomo* 2. *defens*.30. *cap*.23. *numer*.8. late Viscont. videndus, in suis conclus. Iuris in verbo latrones, vbi de depositione primi latronis sublata per torturam, non coniungenda cum depositionibus duorum aliorum latronum ex post deponentium.

153 An autem inditia noua superuenientia debeant esse fortiora prioribus aliqui apud Clarum, vbi supra, voluerunt quod sic, ego totum hoc arbitror relinquendum Iusto Iudicare debentis arbitrio, bene verum est, quod si reus ex inditio famæ fuit tortus iunctis adminiculis, poterit iterum torqueri ex inditio confessionis extraiudicialis iunctis alijs adminiculis, vt recte sensit *Quauedo de indit. & tort. p*.2. *cap*.7. *num*.6. quia inditium famæ, & confessionis extraiudicialis differunt specie, & substantia, licet sint sub eodem genere inditij remoti.

154 Tandem animaduertendum est, quod cum inditia sunt valde vrgentia tunc etiam si noua non superueniant inditia poterit tortura repeti, maxime si Reus in prima tortura fuit leuiter tortus, ita *Pegn. d. comm*.39. *vers. sit* 2. *Regula*, *Farin. d. q*.38. *num*.7. *Delrius disquisit. magic. lib*.5. *in* 2. *append. q*.31. *&* 32. vbi quod tortura non potest repeti nisi per tres vices ad summum, & tribus diebus interpollatis, & dummodo qualitas personæ non impediat, puta quia sit persona multum debilis, *Peregr. consil*.2. *dub*.26. *vol. secundo*.

§. VIGESIMVS PRIMVS.

De animaduertendis per Inquisitores, & Iudices antequam ad torturam deueniant.

PLura sunt ab Inquisitoribus, & alijs Iudicibus animaduertenda antequam ad Rei torturam deueniant.

155 Et Primo quidem ad torturam non dent Iudex procedere, nisi in subsidium aliarum probationum, *Clar. §. fin. quæst*.64. *versicul*. debent etiam, *Gothofred. in suis notis*, *ad leg*. 1. *de quæ. Zanger. de quæst. & tortur. cap. secundo*, *num*.2. *Gilbaus. vbi sup. section*.2. *numer*. 1. *& seq*.

156 Secundo debet constare de corpore delicti, *Clar. vbi supra*, *versic*. Debet autem, *Gothofred. vbi supra*, & de hoc late dixi in tit. de sortilegis quod tamen limitauit Senatus Sabaudiæ in crimine assassinij, apud *Fabr. in suo Cod. lib*.9. *titul*.21. *def*.17. & in crimine veneni, cum cadauer, quia humatum, & corruptum non potuit perperitos recte inspici, à magna Curia Vicariæ apud *Io. Baptistam de Thoro in comp. decis. Regni, verbo, tortura an inferri possit inquisito, tomo primo*.

157 Tertio considerari debet qualitas delicti, & personæ torquendæ iuxta, supra d. §. Quæ personæ possint torqueri.

158 Quarto diligentet ponderanda sunt inditia an sīz, sint ad torturam sufficientia, iuxta notata toto hoc titulo.

159 Quinto debet Iudex Reo torquendo dare defensiones vna cum copia inditiorum, & quidem quidquid dicat *Clarus, in dicta quæst*.64. *vers*. Sed quid si ille, secundum magis comm. DD. sent. etiam si à reo non petatur, *Hieron. Laurent. decis. Auenion*.15. *Farin. de Indit. & tortura, quæst*.39. *numer*.90. *& pluribus seq. Zanger. cap*.4. *num*.1. *Gilbaus. sect*.3. *num*.1. *& in S. Offit. eandem Indit*. copiam Reis ante torturam tradendam esse, (suppressis tamen testium nominibus, & etiam illis qualitatibus arbitrio Inquisitorum ex quibus Reus posset venire in notitiam testium) tradiderunt omnes ferre D. D. de nostris materijs tractantes apud *Dianam p*.4. *resol. moral. tract*.6. *resol*.28. non tamen huiusmodi copia danda est testi torquendo vt dixit *Farin. vbi supra, num*.116 vbi adsunt duæ allegationes inter se contrariæ, in hac materia duorum insignium I.C.

Sexto debet Iudex proferre interloquutoriam, de Reo torquendo, *Clar. dict. quæst*.64. *vers*. vbi nihil *Gilbaus. d. sect*.3. *n*.4. *& seq. Zang. c*.4. *n*.1. *Farin. q*.38. *n*.7. *& seq*.

Debet tamen apponi in decreto solita clausula citra præiuditium probatorum, vel confessi, & conuicti, quæ præseruat ius fisci, & operatur, quod plene probata non elidantur per torturam, dummodo super eis specifice Reus non interrogetur, *Boss. de indit. ante tort. num*.130. *Binsfeld. l*.7. *quæst*.1. *concl*.3. *Cod. de malef. & mathem. cum alijs alleg. per Dianam*, *vbi sup. rel*.32. *per tot*.

160 VII. Tortura non est danda Reo, nisi post decem horas à sumpto per reum cibo, & Potu, *Clarus vbi sup. vers*. Decreta tortura, *Farin. q*.38. *num*.32. *Gilb. sect*.3. *num*.35.

161 VIII. Si dies qua Reo inferenda est tortura, sit ea in qua solet laborare febre quartana, vtique transferenda erit in aliam diem, late *Giurba, consil*.8. *n*.4. *&* 28. qui, & alios allegat, & ait in eo casu torturam debere esse leuem, & sine squassis.

162 IX. Ex pluribus torquendis prius torqueri debet ille, à quo verisimilius est veritatem facilius eruendam, *Binsfeld. l. si excepta, quæst*.1. *concl*.9. *Cod. de malef. & math*. & sic ab eo torturam inchoandam esse qui timidior est, & teneræ ætatis ad literam dixit, *I.C. in leg. vnius facinoris, ff. de quæst. & l*.1. §. *idem Hadr. ff. eod. vbi Gothofred. Gilbau. sect*.3. *num*.36. *& seq*. vbi quod ob id prius fœmina torquenda est quam masculus, & prius vxor, quam maritus, & filius, quam pater, de quo vide rem mirabilem, quæ in praxi accidit apud Præsidem Abauo de Reatibus, *q*.19. *n*.67. *& n*.64. vbi quod inter masculos incipiendum est à minori, & viliori.

163 X. Reus pluries, & pluries monendus est, ante torturam ad veritatem fatendam collectis in vnum breuissime omnibus inditijs contra eum militantibus, eique obiectis, quo adhuc negante, ad decretum de torquendo de quo supra deueniendum est, *Gilbaus. sect*.3.

 num.

num.30. Cartar.in praxi interrog.Reorum, libro quarto, capit.primo, numer.59. & 60. vbi quod in monitione debet inseri comminatoria, alias deuenietur ad remedia iuris, & facti.

§. VIGESIMVS SECVNDVS.

De animaduertendis in actu Tortura.

FActo decreto de Reo torquendo ducitur Reus à Birruarijs ad locum tormentorum, vt pro decreti executione torqueatur; nonnulla autem notanda ab Inquisitoribus, & alijs iudicibus.

164 Primo Iudex debet vti tormentis vsitatis fm consuetudinem loci, non insuetis, *Ludou.Gilhauf.In Arbore Iud.crimin.cap.6. par.7. sect.3.numer.22. Clarus, quæst. 64. vers.* Item debet, & in S.Officio regulariter datur

165 tortura sine squassis, & pondere ad pedes, vt dixi *in addit.ad titul.de sortilegis.*

166 Secundo, dum ligatur Reus iterum Index debet eum benigne monere, vt veritatem fateatur, *Cartar.in praxi, lib.4. capit.1. num.*80.

167 Tertio, quia plerumque Rei in actu tormenti funis opponunt de aliquibus impedimentis, ob quæ non possunt torqueri supersedendum est à tortura, & periti adhiberi debent qui cum iuramento referant an possint eo tormenti genere torqueri, iniuncto etiam eis in Sancto Officio iuramento silentij, *Præses Abano de Reatibus quæst.19.numer.94.*

168 Quarto, tortura debet esse moderata iuxta qualitatem inditiorum, in quo non potest dari certa regula, & adhuc effectum adhibendum est horologium, *Gilhaus vbi supra, sect.3.num.50.P.Massin.in praxi S.Officij,par.9.assert.44.primæ impressionis.*

169 Quinto, dum Reus stat in tortura eleuatus debet inquisitor, vel Iudex ipse eum interrogare super ijs, quæ contra eum in processu constant abstinendo maximè ab omnibus suggestionibus, *P.Diana alios referens, par.4.resol.moral.tract.6.resol.19.*

170 Sexto, non facile Rei dum sunt in tortura eleuati deponendi sunt, sub prætextu, quod valde pati videantur, vel quod velint veritatem fateri, nisi eam substantialiter saltem in torturam fateantur experientia enim docet in illa depositione per quantumuis breue tempus facta Reos assumere vires, & difficilis postea ab eis veritatem haberi, ita enim accidit *Franc.Bernard.Porro, vt ipse attestatur in suis addit. ad Ambrosin. lib.1.cap.6. num.42.* in quodam Reo imputato de crimine nephando, qui sub prætextu veritatis dicendæ depositus, adeo fuit ex post in tortura obstinatus, vt veritas ab eo minime potuerit haberi, & postea fassus est se omne beneficium suæ non confessionis accepisse ab illa depositione.

171 Septimo, regulariter non est torquendus Reus vltra horam, ita enim in praxi seruatur, *Porrus ad Ambrosinum,lib.4.cap.3.* vbi quod nunquam vidit iudices egredi horam.

172 Octauo, animaduertant Iudices tormentum ignis valde periculosum esse si eo vtantur, pro vt vere vtendum est, & citra omnem fraudem, quæ in eo solet aliquando adhiberi, vt patet ex exemplis adductis à *Porro ad Ambros.lib.4.cap.8.per totum*, quod si cum rigore non adhibeatur passim videmus tormentum illud à Reis parui pendi, & nullam prorsus vim habere ad veritatis manifestationem ita plurimi, D. D. apud *P.Dianam, parte quarta, resolut. moral. tractat.6. resolut. 35.* vbi, quod ob illud torturæ, genus in magna Curia Regni Siciliæ, & in Sancto Officio eiusdem Regni amplius non obseruatur.

Nonus, an Rei in tortura sint ex integro interrogandi, vel tantum bis, vel ter monendi, vt veritatem fateantur, vide quæ dixi *tit. 8. num.35. & 36.* hac eadem *3. parte.* quibus addo nunc, maximè in hac re pollere Iudicis arbitrium.

§. VIGESIMVS TERTIVS.

De animaduertendis post Torturam.

173 PRo sufficienter æqui Iudicis arbitrio torto, mandare debet Iudex, quod à tortura deponatur, dissoluatur, brachia adaprentur, reuestiatur, ad locum suum deponatur, cum solita clausula, animo tamen illum torturæ iterum subijciendi, quatenus opus sit, *Clar. quæst.64. vers.* Vltimo videndum, *Cartar.in praxi interr. Reorum,lib.4.cap.1.num.116. Gilhauf.sect.3.nu.51. loco supra plures allegato.*

174 Quod si reus fatetur animaduertendum est quod illius confessionis nulla est habenda ratio nisi post tormenta, & quidem per interuallum vnius diei coram Iudice in loco, vbi Reus tormentorum instrumenta videre nequeat ratificetur, *Clar.§.fin. quæst.64. vers.* Cœterum si Reus, *Cartar.dict.cap.1.num.139.& seq.Canter. in quæst.crim.cap.2.de probat.per testes, qu.1. numer.67. Gilhauf.cap.6.par.2.de confess.num.4.bene Cabrer. in sua delineatione de metu, lib.2.cap.2.nu.29. & 37. qui alios allegat, Præses Abano in tract.Reatuum,qu.19.num.55. Bellon.Papiens.de his, quæ fiunt incontinenti, lib.1. cap. 100. num.2. & Ferdin.de Castro Palao, in opere morali, tract.4. disp.8. punct.9.num.15.*

175 Si autem Reus ductus ad ratificandum suam confessionem, iterum eam reuocauerit, & ex post iterum examinatus confessionem in tortura emanatam sponte confirmauerit, non obstante reuocatione valebit confessio, ita *Cantera vbi supra, num.66.* vbi quod ita determinauit consilium S. Inquisitionis.

176 An vero ratificari debeat confessio emanata post comminationem torturæ, breuiter distinguendum est de confessione emanata metu torturæ proximo, vt quia Reus confessus fuit in loco torturæ, dum ligaretur, &c. & in hoc casu cum, metus torturæ idem operetur, ac ipsa tortura, *Maldonat.consf.9.numer.15.vbi latiss.Cabr. vbi supra,num.35.Marta consf.42.num.16.* vtique in hoc casu confessio ad eius validitatem egebit ratificatione *Pegn.comm.39.in 3.par. Maldonat. vbi supra numer.13. Diana d.tract.6. resol.21. vers.* Notandum est tamen, si autem confessio emanauerit post comminationem tantummodo verbalem tunc sine vllo dubio valebit de se, absque ratificatione *Sousa in Afforism.Inquis.lib.2.cap. 39. num.42.* quia metus oriens ex tali comminatione verbali, est remotus à tortura, & leuis, qui propterea actuali torturæ non potest æquiparari *Mald.vbi sup.nu. 15.vers.* Aut terror torturæ fuit leuis.

177 Si tamen confessionem in tortura emanatam, præcedat confessio extraindicialis plene probata quod etiã tunc opus sit, vt illa ratificetur extra tormenta denuo coram Iudice æquius tenuerunt, D. D. quos sequitur *Diana,dict.tract.6.resolut.12. vers.Not.2.* & ratio videtur euidens, quod confessio emanata in tortura nullum parat reo præiuditium, & habetur ac si non esset facta, vt supra vidimus, igitur manet sola confessio extraiudicialis quæ non sufficit ad condemnandum, licet sufficiat ad torquendum, animaduerte tamen benigne le-

178 ctor, quod contrarium decidit Senatus Sabaud. apud *Fabrum in suo Cod.lib.9.tit.21.de quæst.def.22.* sed vere in praxi hæc opinio extra illum Senatum non obseruatur, vt late dixit *Farinac. de Reo confesso, & conuicto, quæst.83. num.81.& sequen.*

179 Vlti-

179 Vltimo ad finem huius §. Notandum est, quod hæc ratificatio non est necessaria in depositione testis facta in tortura, vt latissime probauit, *Franc. Coltell. Adn. Romanus in quadam iuris alleg. impressa penes Farinac. de Ind.& tortura, qu.39. num.139.* & ita obseruatur in praxi, quid quid voluerit, *Batard. ad Clarum alias per me allegatus in titulo septimo.*

§. VIGESIMVS QVARTVS.

An tortura purget plenas probationes.

QVæstio hæc potius procedit de facto, quam de Iure, quia fatuus est Iudex, qui Reum conuictum torquet, non obstante clausula, citra præiuditium probatorum, si igitur de facto tali Reo tortura inferatur, quæritur, quid possit operari.

180 Et breuiter concludendum est, quod operatur, quod Reus non possit condemnari in pœnam ordinariam delicti, sed in extraordinariam tantummodo, ita *Farin. de Indit.& tortura, qu.40.num.11.& seqn.* vbi quod ita seruatur in praxi cum alijs cumulatis à *Mario Giurba, cons.crim.decisiuo 42. num.30.* Et ratio est, quod tortura debet ad aliquid prodesse Reo, cum sit species probationis, *Cranett. cons.35. nu.20.* & loco testium succedat, *Farin.cons.6.num.28.* at non est æquum, quod tollat à Reo omnem pœnam, igitur saltem debet ab eo auferre pœnam ordinariam delicti.

Neque obstat clausula, citra præiuditium probatorum, quia si Reo conuicto detur tortura, & in ea parte in qua est conuictus interrogetur, vtique protestatio illa vti contraria facto non poterit prodesse fisco, vt notant, D.D.allegati à *Giurba d. cons.42. nu.9.*

181 Notanda tamen est vis mirabilis torturæ, quæ est purgare inditia etiam si quis fuisse, tortus, à Iudice incompetenti, ita tenet *Symanc.de Cath.Instit.tit.63. numer.56. & Cantera de Reo, quæst.12. num.13.* vbi, quod

182 ipse vidit sic practicari in consilio Supremæ Inquisitionis in Reg.Hyspan.

§. VIGESIMVS QVINTVS.

An actus prodigiosus, & præter naturalis faciat Inditium ad Torturam.

183 POni potest exemplum in eo casu, quem accidisse attestatur *Sesse decis. Regni Arragonum, 111. volum.1.* in eo cadauere quod exclamante Reo ad eius præsentiam in publica platea cuiusdam oppidi Arragonum, quod Deus faceret miraculum, si ipse erat Reus illius Homicidij, eleuauit brachium, dextrum, & digito notauit omnia vulnera à quibus sanguis illico exiuit, & mox eodem digito signauit Reum ibi existentem.

Quæritur igitur an actus ille prodigiosus fuerit inditium sufficiens ad torturam.

184 Et quidem non est dubium, quod actus similes possunt fieri à Dæmone, vt patet, ex his, quæ diximus *in 2. par.tit.12. de sortilegys, §.1.* & ex his quæ disputant Theologi, *in 1.par.D.Thom. qu.51. per totam.* Vnde si consideretur actus ille eleuationis brachij cadaueris, & indicationis delinquentis in abstracto, non sine ratione poterit probabiliter dici actum illum preternaturalem, vti æquiuocum non posse de se facere inditium ad torturam, cum huiusmodi inditia debeant esse certa, legitima, & à Iure canonizata.

185 Si vero actus ille consideretur cum circumstantijs suis, & in concreto, & cum alijs adminiculis, de quibus in dicta decis. vtique non solum (& recte quidem) ab illo excellentissimo Senatu Regni Arragonum fuit iudicatum inditium sufficiens ad torturam, sed etiam ad condemnationem pro vt vere Reus ille fuit in pœnam mortis damnatus.

Fuit actus ille vere miraculosus, vt ibi demonstrat *Sesse, num.30.* quia vere supernaturalis, instantaneus, emanatus ad Inuocationem Sanctissimi Nominis Domini Nostri, in testimonium veritatis *D. Thom. in 2. 2. quæst.178. art.2.* & ibi Theologi, & adminiculatis pluribus alijs inditijs Rei veritatem mirifice comprobantibus, de quibus Sesse omnino videndus, vbi supra, per totam illam decisionem, & de hac emissione sanguinis facta à cadauere vltra allegatos supra, *in 2. par. in titulo 12.* videatur *Quenedo de Indit. & tortur. par.1. cap.8. num.9.*

TITVLVS VNDECIMVS.

De Sententijs, & modo terminandi Processus in causis Fidei.

SVMMARIVM.

1 *Quid sit sententia, num.2. quid Res Indicata.*
3 *Decretum quomodo differat à sententia.*
4 *Sententia alia interloquutoria est, alia diffinitina.*
5 *Sententiæ lingua latina, in Tribunalibus Italiæ solent ferri, numer.6, & sequen. vbi seens in sententijs Sancti Officij, & in alijs causis in alijs Regnis, & Prouintijs.*
8 *Sententiæ inscriptis sunt ferendæ, & de die, num.9.*
10 *Quamuis de Iure Index teneatur per se legere sententias attamen Inquisitores eas legere faciunt per Notarios, numer.11.*
11 *Sententiæ fidei solent publice, & in die festo proferri.*
12 *Inquisitores, & ordinarius debet in probatione sententiarum sedere pro Tribunali, & cum Consultoribus, numer.13.*
14 *Sententiæ in causis fidei numquam transeunt in Indicatum, nu.15. vbi quod hoc habet locum tam in sententijs condemnatorijs, quam absolutorijs.*
16 *In sententijs Inquisitores solent sibi reseruare ius mitigandi, & augendi pœnas, num.17. vbi quod hoc est insigne priuilegium Inquisitorum.*
18 *De Iure post latam sententiam non potest Index pœnas augere, vel minuere.*
19 *Inquisitores Hyspaniæ non habent hanc facultatem.*
20 *Causæ augmenti, vel diminutionis pœnarum remissinæ.*
21 *Augere, minuere, vel commutare pœnas non potest Inquisitor sine Episcopo.*
22 *Ante sententiam Reus citandus est ad eam audiendam.*
23 *In sententia condemnatoria omnes errores Rei narrandi sunt, & cum qua cautela.*
24 *In sententijs non debent poni nomina testium, vel circumstantiæ ex quibus possit veniri in cognitionem testium, num.25. vbi quod, nec poni debent delicta, quæ Reus fassus est, ob quæ à Iudice saculari posset puniri, vt homicidia &c.*
26 *In sententia exprimi debet tempus quo hæreticus pœnitens in hæresi permansit.*
27 *Qua modestia vtendum in legendis publicis sententijs.*
28 *Rei audire debent sententias stantes, & nudo capite, numer.29. vbi quod non sunt interrogandi an delicta &c. commiserint.*
30 *Cum sententiæ feruntur ex ordine S. C. eidem reseruanda est facultas augendi &c.*

31 *In sententia condemnatoria non debent damnari hæreses iam damnatæ.*
32 *Ad validitatem sententiæ condemnatoriæ, non est necessaria præsentia Iudicis sæcularis.*
33 *De duobus modis Reum absoluendi.*
34 *Remedium purgationis Canonicæ periculosum est.*
35 *Quid sit purgatio Canonica.*
36 *Ex quibus purgatio indicenda, nu. 37. vbi quod pro modo suspitionis est indicenda.*
38 *Compurgatores quales.*
39 *Purgatio tam coram Inquisitore quam Episcopo facienda.*
40 *Purgatio duplex.*
41 *De relapso in hæresim, à qua se purgauit Reus.*
42 *Quomodo procedatur contra recusantem se purgare.*
43 *Hic modus terminandi processum in quo differat à septimo.*
44 *Inditia priora sublata per torturam non possunt deseruire amplius alijs inditijs superuenientibus.*
45 *De 4. 5. 6. & 7. modo terminandi processus fidei, numer. 48.*
46 *Abiurantes de vehementi solent absolui ab excommunicatione ad cautelam, num. 47. vbi quid de abiurantibus de leui.*
49 *De alijs quinque modis terminandi processus.*
50 *In criminalibus Reus debet personaliter comparere, non per procuratorem, & in Sancto Officio de ratione, numer. 51.*
52 *Homicida non admittitur ad probandum occisum fuisse bannitum, nisi in carceribus sistat.*
53 *Decisiones Senatus Mediolani.*
54 *Admittitur procurator ad allegandam Rei absentiam.*
55 *Modus procedendi contra hæreticos absentes ex c. cum contumacia de hæret. in 6.*
56 *Modus procedendi contra hæreticos absentes in forma ordinaria.*
57 *De degradatione relaxandi brachio sæculari.*
58 *Qua solemnitate fiant in Hyspania actus fidei, vbi singularis Commendatio Illustriss. & Reuerendiss. D. D. Don Consalui Braui Graxeræ à Secretis S.C.M. & Inquisit. meritiss. Regni Siciliæ, ac Pietatis, & Religionis totius Hyspanæ nationis.*

Visis his quæ ad ordinem processus in Sacro Tribunali spectant, sequitur, vt de Sententijs deffinitiuis videamus, & de modis quibus processus in causis fidei solent terminari.

§. PRIMVS.

Quid sit Sententia.

1 QVamuis Sententię nomen pro opinione aut sensus significatione accipi soleat, *l. hac consultissima, §. at cum humana Cod. qui testam. facere possunt, l. si ædibus ff. de damno infecto,* attamen hoc loco capitur sententia pro arbitrio Iudicis, quo controuersiam dijudicat, extremumque ei finem imponit *glos. cap. cum olim de testibus Abb. cap. vlt. nu. numer. 19. de sequestrat. poss. & fructum*, definitur igitur sententia, vt sit iuditialis definitio, controuersiæ finem imponens, ita *speculator. tit. de sentent. in initio, lib. 2. par. 3. Host. in summ. eod. tit. num. 1. cum alijs allegatis à Sigism. Scaccia de sentent. & re iudicata, glos. 14. quæst. 2. num. 1.* vbi alias ponit definitiones sententiæ quas cum prædicta concordare asseuerat.

2 Res iudicata dicitur à I.C. *in l. 1. ff. de re iudicata*, quæ Iudicis pronunciatione finem controuersiarum accepit at secundum canonistas, dicitur sententia, quæ appellatione non interposita, vel aliter transiuit in rem Iudicatam, ita *Abb. in Rubr. de sentent. & re iudicata, cum alijs apud Scaccia vbi supra, Glos. 14. num. 3. & pluribus sequ.*

3 Et ex his sequitur, quod decretum à sententia differt, nam vt inquit, *Cynus. in l. placet, num. 2. Cod. de Pedan. Iudicibus, & Bart. l. nec quidquam §. vbi decretum, numer. 6. ff. de off. Proconsulis*, decretum est considerata Iudicis prouisio, sed citra absolutionem, vel condemnationem, sententia vero est pronunciatio Iudicis continens absolutionem, vel condemnationem, *Symoncel. de Decretis, in præfat. num. 2. & Scacc. vbi supra, num. 47. & sequentibus.*

§. SECVNDVS.

Quotuplex sit Sententia.

4 COmmunissima sententiæ diuisio est, in sententiam definitiuam, & interloquutoriam, *Ias. l. ne quidquam, §. vbi decretum, ff. de off. Proconsulis, Vuesemb. in paratit. ff. de re Iudicata, num. 4. Scacc. d. glos. 14. qu. 3, & 4. Rebuff. in tit. de sent. execut. in præfat. num. 3, ad Regias Galliæ Constitut. & alij apud eos.*

Definitiua est, quæ totam causam terminat, interlocutoria vero, quæ definit incidentia, & emergentia articula dum adhuc principale negotium pendet.

§. TERTIVS.

Qua lingua Sententiæ ferri debeant.

5 SEntentiæ tam Ciuiles, quam Criminales apud omnia fere Tribunal. Italiæ ferri solent lingua latina, stylus hic, & notorius est, & rationabilis, cum enim legibus, Sacrorum Canonum constitutionibus iudicemus, quæ latino sermone confectæ sunt æquum est, quod etiam sententiæ latino sermonæ ferantur, ita *Scaccia de sentent. & re Iud. Glos. 14. quæst. 28. numer. 1. & sequent.* vbi etiam bene probat non esse de necessitate sententiæ, quod hac lingua potius ferantur, quam alia materna.

6 Hic Italiæ stylus non procedit in causis fidei, in quibus sententiæ solent materno sermone ferri, vt ab omnibus intelligantur, tam peritis, quam imperitis, *Scaccia vbi supra num. 6. & sequ.* & stylus etiam hic est notorius in Italia, vt patet ex forma sententiarum, de quibus apud *Scacciam de senten. glos. 14. quæst. 7. num. 178.* ibi, *Noi Frà Martino, & P. Massiu. in praxi S. Officij, par. 8. fol. 184.* ibi, *Noi Frà N. Inquisitor &c.* secundæ Impressionis, prout etiam in Hyspania eadem materia lingua solent sententiæ huiusmodi proferri *Paulus Garzia, en la orden de processar en el S. Oficio*, folio 31. ibi, *visto por nos los Inquisidores.*

7 Et vere nunc excepta Italia in omnibus fere alijs mundi regionibus sententiæ etiam in alijs causis materno propriæ regionibus sermone ferri solent, Ita in Reg. Hyspaniar. fieri constat ex praxi sæculari, & Ecclesiastica, *Suar. de Paz, & ex praxi, Peguer.* vbi formulæ omnium actorum decretorum, & sententiarum conscriptæ sunt Hyspana lingua, In Regno Portugaliæ, vt videre est ex Arestis illius Senatus post *decis. Georgij, Cabed. tom. 2.* & Melchioris Phæbi, in Senatu Dolano, vt videre est ex Arestis eiusdem Senatus, post decisio. Io. Griuel. In Regno Franciæ, vt constat ex Arestis Papponi Gallica lingua Impressis. In German. vt constat ex *Ludou. Gilhans. in sua Arbore tã Ciuili, quam Criminali.* In Saxonia, vt apparet ex decisionib. Berlichij.

Et in

Et in Ducatu Sabaudiæ, vt videre est ex Arestis illius Senatus, apud Præsidem Abauo sparsim insertis in eius Tractatu Reatuum, & in praxi, ac Theorica Criminali.

§. QVARTVS.

De alijs circumstantijs sententiarum, in causis Fidei.

8 SEntentiæ in causis Fidei ferendæ sunt in scriptis, *Pegna in direct.par.3.comm.*40. *vers.* Præterea in scriptis ferri debet. *Farinac. de haresi qu.*185. *numer.*166. *Sousa in Afforism.Inquisit.lib.*2. *cap.*36. *nu.*6. *P.Massin. in praxi S.Officij, par.*10. *Assert.*184. vbi quod alias lata sententia condemnatoria contra hæreticum esset nulla, quamuis ex post redigeretur in scriptis, quod generaliter de omni sententia dixit *Scaccia de sentent. & reiudicata, glos.*12. *per totam*, vbi omnino videatur.

9 Hasce etiam sententias, de die, & non de nocte esse ferendas regulariter, dixerunt *Pegna vbi supra, vers.* Iam sententiæ Reorum, *Farinac.num.*165. *Sousa ibid. Zanard.in summ. tom.*2. *cap.*134. *vers.* Tertio sententia legetur, *P.Massin.in praxi, par.*10. *assert.*23. qui omnes hoc limitant nisi ratio aliud suadeat, quod scilicet ferentur de nocte, vt in casu quem refert *Pegna d. vers.* Iam sententiæ reorum. Videatur *Polidor. Ripa de nocturno tempore cap.*134. *per totum*, vbi bene loquitur in hac materia.

10 Et quamquam Iudex ipse de per se teneatur legere sententiam secundum iuris dispositionem, *Bartol. Castr. & alij in l.*1. *Cod. de senten.* ex periculo recitandi *Scaccia dict.gloss.*12. *num.*10. (quidquid alias hodie de consuetudine obseruetur) attamen Inquisitores, quia inter personas Illustres numerantur per alios possunt sententias fidei recitare, *Pegna d.comm.*40.*vers.* & quamquam *Symanch.de Cathol.inst.tit.*60. *num.*1. *Farinac.nu.*170.*Sousa num.*7. *Scaccia dict.glos.*12.*num.*30. qui alios allegant, & ita in praxi seruatur. *Castro Palao, disp.*8. *punct.*11. *num.*7.

11 An autem sententiæ in his causis publice debeant pronunciari, vel secrete, me remitto ad dicta in titulo sequenti de abiuratione, Illud certum est, quod cum publice proferuntur solent ferri in Ecclesia, & die festo, ita enim praxis obseruat Italicarum quidem Inquisitionum, vt constat ex *Scaccia dicta glos.*14. *quæst.*28. *num.*7. & 8. & Inquisitionis Hyspaniæ, vt videre est ex instructione Toletana, anni 1561. relata à *Pegna in* 3. *par.comm.*45. *vers.* Certe in Hispania, & *P. Diana resolut.*98. *tract.*8. *par.*4. & *Saleed.ad Diaz cap.*114.*vers.* fuit aliquando controuersum vbi, quod in Hyspania etiam sententiæ relaxatoriæ brachio sæculari publicantur in die festo, licet non in Ecclesia, *Scaccia, & Pega. loco cit.Paulus Garz. in praxi, fol.*32. ibi, *dada y pronunciada fue &c.* (loquens de relaxatoria brachio sæculari) *en la Plaza major de sta Ciudad de N. en vnos cada balsos altos de madera, Domingo à N. Dias &c.* benè *P.Massin.videndus in sua praxi, par.*10.*assert.*24. vbi ait, *le attioni publiche della Fede denono celebrarsi in giorno di festa nella Chiesa &c.*

12 Debent etiam Inquisitores, & ordinarius pro Tribunali sedere, cum sententias in huiusmodi causis fidei fuerunt, *P.Massin.in allegata assert.*23. *& de hoc est text. in cap.vltim.de sent.& re iud.& in §.Sancimus in Auth. vt ab Illustr. plenissime Scaccia, de sent. & re indicata,*

13 *glos.*8. *numer.*5.*& sequ.* & quidem cum toto Tribunali idest vna cum Consultoribus, *Pegna, dicto commen.*40. *vers.* Ad hæc de quorum consilio huiusmodi sententiæ ferendæ sunt, *cap. vt commissi de haret.in sexto, Castro Palao disput.*8.*punct.*11. *num.*2. *& sequ. Sousa dict.cap.*36. *num.*9. qui alios allegant.

§. QVINTVS.

An sententia in causis fidei transeant in iudicatum.

14 SPeciale est in causis fidei, quod sententiæ in eis latæ numquam transeant in Iudicatum, ita Sanctæ memor. Pius V. in Constitutione sua incipiente, inter multiplices, *Pegna comm.*37.*vers.* sed quid absoluatur, *Symanch.de Cath.instit.tit.*60.*nu.*13. *Faria.qu.*197.*nu.*28. *in Octauo speciali, Sousa,d.cap.*36.*nu.*31. *Diana resol.*10. *tract.*8.*p.*4.*P.Massin.in praxi,p.*10.*asser.*20.*P.Zanard.in summ.tom.*2.*cap.*31.*vers.* Primo notandum, qui omnes concludunt absolutum in hoc crimine superueniente plena probatione non posse se tueri exceptione rei iudicatæ contra *Decium, cons.*137. *Incip.* Diligenter pro

15 tenui facultate est, *Scaccia de sent. & re ind. Glos.*4. *qu.*7.*nu.*162. vbi quod hoc habet locum non solum in sententijs absolutorijs, sed etiam in condemnatorijs, in hoc Tribunali vnde ait, quod sicut ex superuenienti probatione delicti remouetur absolutio, ita ex superuenienti probatione innocētiæ auferri debet condemnatio, bene *Castro Palao loco supra allegato, num.*10. vbi dixit, quod probationes superuenientes, possunt coniungi cum antiquis probationibus cum ob harum sufficientiam Reus fuit absolutus ab instantia Iuditij, secus dico, ego vbi probationes antiquæ fuissent per torturam sublatæ, vt dixi *in titulo de iudit.& tortura* §.20.

§. SEXTVS.

De clausula solita apponi, in sententijs Inquisitorum, Reseruandosi à Noi la facoltà d'accrescer, ò disminuir &c.

16 IN sententijs, quæ in hoc Tribunali feruntur solet apponi consueta clausula materno serm. sic concepta, *Reseruandosi à noi l'autorità d'accrescer, ò sminuir, commutar, rimeter, ò condonar, in tutto, ò in parte le sudette pene, ò penitenze*, vt videre est, ex *P.Massin.par.*8.*fol.mihi* 201. *& Eymer.in* 8.*modo terminandi processum, vers.* Item sententialiter te condemnamus.

17 Hoc insigne esse Inquisitorum priuilegium exclamat *Pegna ad dictum locum Eymerici, comm.*44.*vers.* Retinentes nobis, addo ego ex eodem Pegna priuilegium hoc antiquissimum esse, & cum ipsa fere delegata Inquisitione nascente exortum, ita enim in consilio Narbonensi, *cap.*7. cautum reperitur, illa semper retentione cautè adhibita, vt liceat vobis &c. iniunctis pœnitentijs addere, vel detrahere, *text. est, etiam ad hoc in cap. vt commissi, §.nec noa de haret.in* 6. ibi, mutandi, & mitigandi, vbi Canonistæ.

18 Et vere hoc est Inquisitorum spetiale priuilegium, quia alias de Iure communi Iudex post latam sententiam non potest, neque augere, neque minuere pœnam *l.moris, §.Ipse ferè, ff. de pœnis, cum alleg. à Præside Abauo in sua praxi criminali, §. Index, numero* 38. vbi hoc limitat in duobus casibus scilicet in sententijs latis in crimine hæresis, & cum augeretur, vel minueretur consulto Principe Supremo *Couar. variarum resolut.lib.*2.*capit.*9. *numer.*8. *Sousa, lib.*3.*capit.*30. *numer.*4.

19 Hanc facultatem habent Inquisitores Italiæ, sed non Inquisitores Hyspaniæ, vt notabiliter, dixit *Royas, fiag.*155.*numer.*4.*&* 5. *& de hareticis,par.*3.*num.*200. *&* 382. quia in illis Regnis hæc facultas est reseruata

Supremo Inquisitori ex instit. Hyspalensibus de quibus *Symanch. de Cath. Instit. tit. 16. num. 20. Pegn. 3. par. com. 108. vers.* Postremo de commutatione, *& comm. 145.* vnde in formulis sententiarum in causis hæresis fieri solitarum de quibus *Paulus Garz. En la orden de processar, fol. 31. & sequ.* non adest clausula supradicta, Reseruantes, &c. *Sousa, cap. 37. num. 13. lib. 3. Anguian. de legibus, tom. 1. lib. 2. contr. 7. num. 31. 32.*

20 Causas ob quas, pœnæ vel sunt augendæ, vel minuendæ, breuiter notat *Eymericus nu. 196.* ibi, prout maior, vel minor correctio patientia, vel humilitas, apparuerit delinquentis, & ibi *Pegna in vers.* quæ autem sint causæ, *P. Zanard. loco allegat. cap. 136. vers.* Sexto poterit Inquisitor, *Sousa, in Afforism. Inquisit. lib. 3. cap. 8 n. 3. & cap. 38. num. 11.*

21 Illud magis verum, magisque commune est non posse Inquisitores has penas commutare, vel augere sine Episcopo, nec vice versa *Farin. de hæresi, qu. 186. nu. 76.* qui alios allegat, nunc autem hoc plane certum esse, ex Decreto Sacræ Congregationis, ita mandante Sanctiss. D. N. Vrbano Papa VIII. asserit *Bariola in Afforism. sub litera P. in verbo, Pœna, num. 15.*

§. SEPTIMVS.

Varia alia notanda circa hasce sententias.

22 PRimo notandum non posse ad huiusmodi sententias deueniri sine citatione Rei, & quidem specialit ad audiendum sententiam, *Farinac. quæst. 185. num. 155. Ludouicus à Paramo de origin. S. Inquisitionis, lib. 3. quæst. 4. Rubr. de expeditione processus &c. numer. 19. Sousa in Afforism. lib. 2. cap. 27. numer. 11. Ferdinand. de Castro Palao in opere morali, tract. 4. disp. 8. punct. 5. numer. 4. Scaccia de Iud. lib. 1. cap. 58. numer. 1. & lib. 2. cap. 2. num. 397. & sequ. & de sent. & re Iudic. glos. 9. num. 36. & sequ.*

23 Secundo notandum, quod in sententia condemnatoria narrandi sunt singillatim omnes errores de quibus Reus est grauatus confessus, vel conuictus, *Pegna dicto comm. 40. vers.* Postremo sententia, *Sousa in Afforism. Inquisit. lib. 1. cap. 36. num. 25. Castro Palao, dicta disp. 8. puncto 11. num. 10. vers.* Id tamen agendum est cum cautela de qua *Paulus Garzia, fol. 31.* ibi, *hase de aduertir que en las sentencias, no se saquen las causas y razones quo da el Reo, en que se funda para tener à quellos errores ni las que dan los hereges, ni otra cosa, que ofenda los oydos de los Catholicos, ni que pueda ser oracion que por ellos se an enseñado, à que aprendan algunas cosas de aquellas, ò vengan à dudar algo, yerto se deue mirar mucho, por que se affirma, que algunos se han ben enseñado oyende estas sentencias.*

Tertio notandum, quod hi errores non sunt enumerandi in sententia absolutoria, *Pegn. com. 37. vers.* Attendentes quod tu, vbi recitat ad hoc verba pulcherrimæ instructionis Madrilianæ, *Farinac. d. qu. 185. nu. 175. Castro Palao, vbi supra, num. 8. P. Massin. in praxi, par. 10. assert. 118. primæ impressionis.*

24 Quarto notandum, quod in sententijs in huiusmodi causis ferendis exprimi nullo modo debent nomina testium, nec circumstantiæ delicti, ex quibus Reus possit venire in cognitione denunciantis, & testium, salua sententia contra Polygamum in qua possunt narrari, seu exprimi fœminæ cum quibus iuit matrimonium contractum tam primum, quam secundum, *P. Massin. in praxi, par. 10. assert. 106.*

25 Quinto si hæreticus confessus esset homicidium coram Inquisitore pro quo à Iudice Layco posset puniri pœna mortis, Inquisitores in sententia quam contra eū publice ferunt, non debent exprimere huiusmodi delictum, pro vt nec vlla acta sui processus concernentia hoc delictum homicidij Iudici layco communicare debet, *Sousa in Afforism. lib. 2. cap. 28. num. 18. post Albert. de Agnosc. asser. qu. 25. nu. 70.*

26 Sexto notandum, quod in sententia hæretici pœnitentis, exprimi debet tempus, quo in hæresi permansit, *Sousa dict. cap. 36. nu. 26. Symanch. de Catbol. instit. tit. 69. nu. 3.* qui alios allegant.

27 Septimo magna cautela, & modestia vtendum est, in publicis sententijs legendis, nec omnia propria nomina delictorum exprimendo, nec singula blasphæmiarum verba, maxime si horenda sint, tum vt decor tanto Tribunali debitus obseruetur, tum ne audientium fidelium aures offendantur, *P. Massin. in praxi, par. 10. Assert. 45.*

28 Octauo, Rei sententias in hoc Tribunali audire debent stantes, & nudo capite *Pegn. comm. 40. vers.* Rursus, *& Sousa, cap. 36. nu. 28.*

29 Nono quamuis *Eymericus in 8. modo terminandi processum, num. 190.* voluerit post lectum processum interrogandum esse Reum an vere dicta delicta comisserit attamen alia praxis nullatenus est recipienda per ea, quæ, ibi dixit *Pegn. comm. 44. vers.* Interrogabit eum, quem sequitur *Sous. d. cap. 36. num. 27.*

30 Decimo notandum, quod cum Rei condemnantur de ordine S. C. tunc facultas augendi, minuendi, & commutandi pœnas reseruanda est Sacræ Congreg. non autem Inquisitori, & ordinario qui sententiam ferunt, & ita praxis obseruat.

31 Vndecimo, in sententia condemnatoria non debent damnari hæreses de quibus Reus conuincitur, vel grauatur, quia iam sunt per Concilia Generalia, & Summum Pontificem damnatæ, *P. Massin. in praxi, assert. 214. par. 10.*

32 Duodecimus, quid quid nonnulli voluerint ad validitatem sententiæ condemnatoriæ hæretici impenitentis non est necessaria præsentia Iudicis sæcularis cui debent hæreticus relaxari, *Pegna commen. 48. numero 210. & Castro Palao dicto puncto 11. numer. 13.* quamuis soleat semper huiusmodi sententia pronunciari præsente Iudice Layco, *Eymeric. in 12. modo terminandi processum.*

Hucusque vidimus de sententijs in genere sequitur, vt videamus de eisdem in specie, videlicet de tredecim modis terminandi processus in causis fidei.

§. OCTAVVS.

De Primo modo terminandi processus.

PRimus modus terminandi processum in causis fidei est, per absolutionem cum Reus non reperitur culpabilis.

Et quia hoc potest contingere duobus modis, vel quia accusatio contra eum propriè non fuerit probata, vel vel quia ipse vere innocens repertus fuerit, puta quia denunciatores, & testes falsi reperti fuerunt.

33 Ideo si primo modo fuerit repertus non culpabilis, pronunciari debet pro eo, absoluendo eum à præsenti instantia ex eo quod nihil contra eum legitime fuit probatum, *Eymeric. 3. par. in primo modo terminandi processum, numer. 242. Pegna ibi, comm. 37. versicul.* caueatur, *Scacc. de Iudic. lib. primo, capit. 95. numer. 1. & de sent. & re Iudicata, Glos. 14. quæst. 7. numer. 160. Farinac. quæst. 185. §. 10. num. 172. Sousa in Afforism. lib. 2. cap. 37. numer. 1. Castro Palao, dicta disput. 12. punct. 11. numer. 9. Zanard. in sum. tom. 2. cap. 131. versic.* Primo notandum.

Si verò

Si verò secundo modo repertus fuerit non culpabilis, maxime quia testes ipsi reuocauerint sua dicta tunc potest innocens pronunciari, *Pegn. & alij supra allegati locis indicatis*, *P. Massin. in praxi parte octaua, Rubr. Forma della sentenza assolutoria*, folio mihi 183.

An autem possit Inquisitor sine Episcopo sententiam absolutoriam ferre, ego arbitror quod sic *Pegn. 3. par. comm. 97. Sousa, d. cap. 37. num. 2. Mol. de Iust. & Iure, tract. 5. disp. 28. Clar. §. hæresis, num. 5.* qui, & alios allegant, & tutius esse aiunt seruare contrarium, quod seruari in Hyspania docet *Castro Palao, omnino videndus disp. 8. punct. 13. num. 10. & seq.* ex peculiaribus illius Regni instructionibus.

§. NONVS.

De Secundo modo terminandi processus in causis fidei.

Secundus modus terminandi processum est per purgationem Canonicam, de qua in capit. ad abolendam, §. qui vero fuerit, de hæreticis, vbi, D. D. & præcipue modern. Barbosa.

34 Quia tamen remedium hoc purgationis periculosissimum est, & fragile, ac propterea In Supremo Vrbis Tribunali ab aula fere recessit, vt attestatur, *Farin. de hæresi, qu. 194. nummer. 64. in fine* Ideo breuissime de eo agam lectorem remittens, ad D.D. per me allegandos.

35 Purgatio Canonica est de crimine obiecto innocentiæ ostentatio secundum formam à iure præscriptam, *Symanch. in hac materia semper videndus de Cathol. Instit. tit. 56. nu. 3. Pegn. 2. p. direct. com. 14. vers.* est autem purgatio, *Sousa in Aphorism. Inquisit. lib. 2. cap. 38. numer. 1.* Fitq; purgatio per Iuramentum purgati, quo iurat talem hæresim se numquam tenuisse, & iuramentum compurgatorum, qui iurant se credere purgatum verū iurasse, *Sousa vbi supra, numero tertio.*

36 Indicitur purgatio Canonica ob diffamationem hæresis, *Pegn. com. 38. in principio, 3. p. Zanar. in summ. p. 2. cap. 132. vers.* Primum quod, *Sousa nummer. 2.* quæ tamen sit orta, non amaleuolis, & inimicis, sed a probis viris, *Diana, resol. 82. vers.* an vero, *tract. 8. par. 4. P. Massin. in praxi, p. 10. assert. 283. Symanch. tit. 56. num. 7.* & plene probata non autem per testes inhabiles, *Diana vbi supra, vers.* difficultas est, indici etiam potest purgatio ob graue aliquod scandalum ab aliquo datum, *Pater Massin. vbi supra, Farin. quæstio. 194. num. 45.*

37 Hæc autem purgatio pro modo infamiæ indicenda est modo maior, modo minor idest, modo cum minori, num. compurgatorum, modo cum maiori, modo in vno loco, modo in pluribus, si in pluribus fuit diffamatus, modo secreto, modo publice si infamia publica sit, *Farin. vbi supra, n. 59. & seq. Zanard. vers.* Tertio hæc purgatio, & vers. Quintus si purgandus *Sousa, num. 4. 9. & 10. Pegn. d. comm. 38. vers.* Sed in hac difficultate.

38 Compurgatores viri Catholici esse debent probatæ vitæ eiusdem Status, & conditionis cum purgando, & qui eum bene, & ab antiquo tempore nouerint, *Sousa, num. 4. P. Massin. vbi sup. assert. 287. Pegn. dicto comm. 14. vers.* obseruandum hic est, *Zanard. vers.* Quarto quò ad qualitatem, & in Hyspania aliquando mandant Inquisitores, quod hi compurgatores non sint ex num. testium proditorum à purgando ad defensam, *P. Garzias, en la ordende processar, fol. 69. à tergo, ibi, Algunas vezes se suele dezir, que los compurgadores, no sean de las personas que nonbrò por testigos en sus defensas.*

39 Purgationem hanc tutius esse quod fiat, tam coram Inquisitore, quam Episcopo, dixerunt communiter D.D. *Sousa, num. 11. Pegn comm. 38. vers.* Hæc quidem & ita video seruari in Hyspania Paulus *Garzia, vbi sup. fol. 70.* vbi postquam dixit, quod in purgatione facienda ponitur mensa audientiæ liber Euangeliorum, Crux, & duæ candelæ accensæ, subiungit. *En Dias N. del Mes. N. Estandi los Signores Inquisidores. Fulano y Eulano y Palano como Ordinario, &c.* In Inquisitoribus Italiæ, vt apud *P. Massin. in praxi, par. 8.* in forma sententiæ purgationis Canonicæ, fol. 187. ibi, *Nos F. N. Inquisidor, & Nos N. Vic. &c.*

40 Sicut autem diffamatio hæc in materia hæresis potest esse leuis, vel vehemens, ita duplex a D.D. nostris distinguitur purgatio alia de leui, alia de vehementi id manifeste supponunt omnes supra allegati, & vtriusque purgationis formulas ponit, *P. Massin. vbi supra.*

41 Illud in hac materia notandum est, quod qui se purgat ab vna hæresi, vti vehementer infamatus, si in eandem reincidit punitur, vt relapsus, secus si in aliam reincidat, quod ideo non seruatur in eo, qui abiurans de vehementi reincidit in aliam hæresim, quia hic cum de vehementi abiurat hæresim, quam tenuit, abiurat etiam generaliter omnem aliam hæresim, & qui se purgat, ab hæresi tantummodo de qua extitit diffamatus se purgat, *d. comm. 38. vers.* Quod si rationem, & vers. Nec contemnat.

42 Recusans se purgare excommunicatur, quod si in excommunicatione per annum insorduerit, vt hæreticus impœnitens damnatur. *Eymericus, 3. par. in secundo modo terminandi processus, nu. 147.* latissime de hac materia videatur *Farin. vbi sup. numer. 46. & pluribus seq. Sousa, num. 15.* vbi etiam quod deficiens in purgatione habendus est pro conuicto *Pegna, comm. 14. vers.* receptum tamen est qui versiculo sequenti addit, quod si pœniteat, est recipiendus vt hæreticus penitens, *Farin. au. 55. Sousa, n. 17.* qui alios cumulant.

43 Vltimo notandum, quod hic modus expediendi processum differt, à 7. quod in hoc ratione diffamationis iniungitur purgatio Canonica in illo ratione eiusdem diffamationis purgatio, & ratione suspitionis Abiuratio, *Pegn. comm. 38. in principio*, quando autem tam purgatio, quam abiuratio iniungi possint simul vide *Pegn. comm. 14. vers.* Ita tamen, *& Dianam resol. 82. parte 4. tract. 8.*

De forma autem purgationis in Hyspania videatur *Garzias vbi supra*, & in Italia *Eymer. & P. Massin. locis indicatis*, vbi quod ad eam procedendum est vt in alijs causis cum voto DD. Consultorum.

§. DECIMVS.

De Tertio modo expediendi processus.

44 Tertius modus expediendi processus est, per tormenta de quibus, quia abunde dictum fuit de Inditijs, & tortura, ideo hic solummodo quæro an si quis ex vno teste omni exceptione maiori, vti de heresi suspectus fuerit tortus, & dimissus, moxque alius contestis omni exceptione maior superuenerit, an hic testis cum primo possit coniungi ad efficiēdam plenam probationem, in qua re dico, quod non, bene in hac materia videndus *Farin. in addit.* ad eius opera post tertium volumen suorum consiliorum, *ad numerū 29. q. 4.* de Inquisitione, vbi bene dixit per torturam Inditia taliter censeri sublata, & extincta, quod habentur, ac si nunquā extitissent, & ob id non possunt coniungi cum nouis superuenientibus, *P. Diana allegat hanc doctrinam, Farin. vti singularem, tract. 7. resol. 35. vers.* Et tandem non desinam, & ipsemet Farinae. ait hoc esse bene notandum, quia sæpe secundum eam fuit Iudicatum, hanc autem

hanc autem doctrinam Farin. ego pulcherrimis traditionibus confirmaui in dicto titulo de Indit. tortura, §. an nouis superuenientibus inditijs Reus sit denuo torturæ subijciendus.

§. VNDECIMVS.

De Quarto, Quinto, Sexto, & Septimo modo terminandi processus.

45 QVartus modus terminandi processum est cum, quis leuiter de heresi reperitur suspectus, per abiurationem de leui.

Quintus est per abiurationem de vehementi, cum quis suspectus redditur de vehementi de hæresi.

Sextus per abiurationem de suspitione violenta cum suspitio, qua quis vrgetur est violenta.

Septimus per purgationem Canonicam, & abiurationem cum quis non solum est de hæresi diffamatus, sed etiam est suspectus.

De his modis nõ est quod hoc loco singulariter agamus, quia omnia ad hanc materiam pertinentia latissimè à nobis pertractata sunt *in secunda par. & in tit. seq. de abiuratione*.

Hoc loco tantum obiter notandum est, quod Eymericus solum in sexto modo, ponit formam absolutionis ab excommunicatione, ex quo posset fortasse dici non esse locum absolutioni ab excommunicatione, nisi cum quis est, de hæresi suspectus violenter, quia tamen vt infra videbimus, nunc modus procedendi idem plane est contra suspectum de vehementi, & violẽter, & nunc vtroq; suspitionis genere grauati abiurant de vehemen-
46 ti. Ideo abiurantes de vehementi nunc solent absolui ab excommunicatione cõtracta ob hæresim, cum clausula, si quam forte incurristi, *P. Massin. in praxi, par. 9. fol. mihi 302. in Rubr. modo d'assoluer li Rei dalla Scommunica*, secundæ impressionis.

47 An autem eadem absolutio ad cautelam sit danda suspectis de leui? Ego Praxim eorum Inquisitorum qui etiam hos absoluunt non possum non laudare, quia vt vidimus in titulo de citatione captura, & examine Reorum, §. Qualia inditia requirantur ad capturam, suspitio hæc licet respectu vehementis suspitionis sit leuis, in se tamen grauis est & probabilis, & de ea non parum curat Ecclesia, vt vidimus sæpe in prima parte, & quia dicta absolutio potest multum suffragari tranquillitati conscientiæ illius qui sic de leui abiurat.

48 De his modis videndi sunt *Eymericus, & Pegn. commen. 40. & sequ. Farin. de hæresi, quæstione 185. numero 183. & sequ. Sousa libro secundo, cap. 39. & sequ. Zanard. vbi supra, capit. 134. & sequ. Pat. Massin. in octaua parte, Scaccia de Iud. libr. primo, capit. 59. numer. 11 cap. 95. n. primo, cap. 98. numero quarto, & de sent. & re Iudicata, glos. 14. quæst. septima, n. 173. & sequentibus.*

§. DVODECIMVS.

De alijs quinque subsequentibus modis terminandi processus fidei.

49 OCtauus modus terminãdi processum in hoc Tribunali est per abiurationem de formali hæretici pœnitentis non relapsi; nonus, decimus 11. & duodecimus per sententiam condemnatoriam, & relaxatoriam brachio seculari, hæretici relapsi pænitentis, hæretici impænitentis, hæretici relapsi impænitentis, & hæretici negatiui de hæresi conuicti, de his modis agit plenissime *Eymericus, Pegn. comm. 44. & seq. Farin. qu. 185. num. 177, & seq. Zanard. vbi supra, cap. 137. & seq. Sousa libro secundo, capitul. 45. & seq. P. Massin. fol. 348. & Scaccia locis allegatis*, in explicandis his modis non est nobis immorandum, quia de eis late egimus tit. de hæreticis pænitentibus impænitentibus, & relapsis. Animaduertendum tamen est, quod cum pronunciantur huiusmodi sententiæ contra pertinaces ipsi in actu publico ducendi sunt lingua cum duobus lignis alligata, ne fortasse loquendo populum scandalizarent, ita seruatur in Hyspana Inquisitio. *Garz. loco supra sæpius citato, fol. 31.* à tergo, ibi, los pertinaces han de salir con mordaza, & ita etiam eueniente casu arbitrarer practicandum esse in Italia in nostris Inquisitionibus.

§. DECIMVS TERTIVS.

De condemnatione Hæretici absentis vel fugitiui.

DEcimus tertius modis expediẽdi processus in causis fidei, est cum tractatur de hæretico, vel suspecto de hæresi absente, vel fugitiuo circa hanc igitur processus expeditionem.

50 Præsupponendum est, quod in criminalibus non admittitur procurator, cum de pæna agitur corporali, *l. pen. §. ad crimen ff. de publ. Iud. l. Reos Cod. eod. tit. capit. veniens de accusat. Clar. §. fi. quæst. 32.* §. hæc autem conditio, vbi quod alias Iuditia redderentur elusoria, secuta condemnatione. *Præses Abano, in §. Procurator numer. primo, & seq.* vbi quod ipsum apud Iudæos olim fuit vsu receptum, dum Rex Agrippa Paulum alloquens actor. 26. ait, permittitur tibi pro te ipso loqui *Cautera in quæst. crim. quæst. 3.* de accusatore, l qui alios allegant, contra idem dicendum est in his causis hæresis, in quibus magis quam in alijs criminibus viget ratio veritatem ex ore ipsius Rei exquirendi, *Præses A-*
51 *bano in praxi vbi supra, n. 1.* & sic non admitti aliquem in hoc Tribunali vti procuratorem absentis Rei, docuerunt plurimi allegati, à *Farinac. quæst. 185. numero 98.* sed neque vti defensorem innocentiæ, nisi Reo in carceribus constituto, pro vt seruari in Supremo Vrbis Tribunali attestatur, idem *Farinac. vbi supra, numer. 99.* nec mihi placet, quod num. sequ. dicit admitti posse procuratorem ad tuendam innocentiãm Rei, cum quis est tantummodo de hæresi suspectus, ex *Pegna comm. 36. versiculo*, Sed hæc omnia.

Quia hæc doctrina est contra Ius, & communes D. D. traditiones in omnibus alijs Iudicijs criminalibus, & semper militat ratio, quod de ore Rei Inquisitores exquirere debent veritatem, & quod alias sententiæ redduntur elusoriæ, nec vmquam vidi hos procuratores admitti, & maxime cauere debent Inquisitores ab hac doctrina.

Et propter hanc rationem non reddendi Iuditium elusorium, & vanum, quamuis ex forma statutorum ciuitatum, & constitutionum huius Dominij banniti pos-
52 sint impune occidi, attamen si quis aliquem occidit, non admittitur procurator ad probãdum occisum fuisse bannitum, nisi homicida in carceribus constituto ex consuetudine huius Dominij, *Clar. d. quæst. 32. versicul.*
53 quæro modo, secundum quam pluries ita rescripsit Senatus Mediolani, vt videre est apud *D. Caluin. de æquitate, c. 61.* per totum, & ita pluries fuit practicatum à Curia Cremonæ me Proiudice existente anno 1636. sub Illustriss. Dom. Salamanca laudatissimo, & ornatissimo viro, & ratio huius consuetudinis est quod multi sunt casus in quibus banniti non possunt impune occidi, vnde si homicida esset in vno ex illis casibus condemnatio reddi posse elusoria, si audiretur per procuratorem, de hac re videatur *Garonus ad nostræ const. Mediol.*

Mediol. in tit. de accusat. art. 34. Porrus in fasciculo rerum crim. fol. mihi 643. & fol. 457.

54 Admitteretur tamen procurator etiam in hoc foro ad allegandas causas absentiæ, infirmitatis, vel alias exceptiones dilatorias opponi solitas ante litis contest. *Clar. vbi supr. vers.* prædicta autem, vbi addentes, & in foro S. Officij, *Farin. vbi supr. n. 101. Sousa lib. 2. cap. 49. numer. 1. c. Castro Palao, disp. Octaua, punct. 16. §. tertio, numer. secundo*, vbi quod in Inquisitione Compostellana anno 1619. Ex decreto Supremi Tribunalis ad instantiam procuratoris fuit Reo prorogatus terminus quatuor mensium ad comparendum, hoc supposito.

Quo ad hos absentes hereticos, & suspectos distinguendum est, quod vel sunt conuicti in processu de hæresi vel sunt tantummodo grauati.

55 Si sunt tantummodo grauati, tunc contra eos procedi debet iuxta formam, capit. cum contumacia de hæreticis in sexto, citari, enim debent vt compareant responsuri de fide, iuxta d. titulo de citatione Reorum, quod si non comparuerint accusata ab Aduocato fiscali contumacia excommunicandi sunt, & si in excommunicatione per annum insorduerint vti hæretici impænitentes damnandi sunt, ita *Eymericus, num. 212. & 217. Pegn. ibi comm. 49. versiculo in secundo casu*, vbi quod in hoc casu non est talis contumax declarandus hæreticus vere, sed vti hæreticus, *Sousa in Aforism. libro secundo, capitulo 49. numero 3. P. Massin. in praxi parte ottaua, in Rubrica primu, della citatione del Reo contumace non conuinto, & in Rubr. modo di spedir vn Reo cõtumace non conuinto, fol. 203. Paulus Garz. fol. 47.* vbi ponitur forma totius processus, qui in Hyspania solet formari contra huiusmodi contumaces, *Ferd. de Cast. Palao, d. puncto, 16. §. 3. n. 1.* vbi quod citatur Reus contumax in Ecclesia, vt intra, 30. dies compareat sub pæna excommunicationis ad respondendum de fide, quæ citatio tribus vicibus fit in qua idem tẽpus assignatur, & in qualibet illarum accusatur contumacia, quo termino elapso declaratur Reus excommunicatus, & ipso per annum in excommunicatione perseuerante condemnatur vti Hæreticus contumax.

56 Si vero sunt in processu de hæresi conuicti, vel cum iam in carcere essent confessi, tunc non est necesse, quod in eorum condemnatione expectetur annus, *Symanch. in Encherid. Iud. violatæ Religionis, tit. 46. num. 5*, sed contra eos procedi debet ac si essent præsentes, & omnia acta legitime peragenda citandi enim sunt, repetendi testes, concedendæ defensiones, & opportunæ dilationes, perhemptoriè ad sententiam vocandi, seu citandi, & quidem definitiuam, *Castro Palao vbi supra, numer. 1. P. Massin. d. p. 8. in Rubr. modo di spedir vn Reo absente conuinto, Paulus Gurzias, fol. 55. ibi, Edito contra absente, quando està el delito complidamẽte prouado, Sousa d. c. 49. n. 5. Pegn. d. comm. 49. vers.* His peractis, vbi quod ad loca solita intimatis actis videlicet ad Domū habitationis inquisiti, Ecclesiæ Parochialis, & Cathedr. Ciuitatis vbi habitabat, iuxta stylum Hyspaniæ *Garzias, fol. 53. ibi, Ha de dezir, se notificò en su casa, y à que en, y publicada en la Yglesia Catedral desta Ciudad, y en la Parochial donde el susodicho era vezino*, qui stylus in hac materia tam grauis præiuditij videtur vbique obseruandus, statua absentis in publicum est producenda, & ibi more solito contra absentem proferenda sententia, & statua brachio seculari relaxanda, vt cõburatur *Garz. fol. 60. ibi, prosentes el licenciado Fulano fiscal y vna estatua la qual fue entregada alla Iustitia y bruzosegl ar.*

57 In quocumque autem casu, in quo aliquis, vt hæreticus est brachio seculari relaxandus si Episcopus est, vel alias in ordinibus constitutus, vtique degradandus est realiter si præsens est, & si absens est verbaliter, *Pegn. comm. 45. Farin. quæst. 189. num. 11. sequ. Sousa, capitulo 45. num. 20. & sequ.*

An autem absens verbaliter degradatus, si ad manus secularis Iudicis deuenerit possit statim ab eo puniri, absque reali degradatione grauissima quæstio est in qua, tam *Farin. quam Scacc. se remittunt ad Pegnam dicto comm. 49. versic.* in his verbis, ad eum etiam ego benignum lectorem remitto, quia egregie loquitur in hac materia, alia de his contumacibus diximus 2. *p. tit.* de Insordescentibus.

58 De solemnitatem autem quia in Hyspania, & omnibus locis Hyspanæ Inquisitioni subiectis celebrari solent actus fidei celebratus in Regno Siciliæ, per Illustrissimos, & Reuerendissimos Inquisitores illius Regni, sub die 9. Septembris 1640. impressus Panormi mihi transmissus ab Illustrissimo, & Reuerendissimo D. D. Don Consaluo Brauo Graxera, in illis Regnis Inquisitore S. Catholicæ Maiestat. dignissimo Consiliario, viro natalium genere conspicuo virtute super insigni pietate singulari ac Domino meo, in eo, enim relucet Pietas, Religio, Zelus Domus Dei, ac omnium virtutum gratia erga Deum, B. M. semper Virginem, ac Sanctos, non solum Potentissimi Regis nostri, & eius Excellentissimorum Magnatum, sed etiam totius Hyspanæ nationis.

TITVLVS DVODECIMVS.

De Abiuratione.

SVMMARIVM.

1 *Quid sit Abiuratio, & variæ eius definitiones.*
2 *Declarantur definitiones abiurationis, ex abiuratione Berengarij.*
3 *Abiuratio Res est antiquissima.*
4 *Quadruplex est hæresis suspitio, & totidem abiurationis species, num. 5.*
6 *Quo ad modum procedendi suspitio violenta non differt à suspitione vehementi hæresis, ex stylo Inquisitionis Romanæ, & etiam Hyspaniæ, nu. 7. & sequ.*
9 *Aliqui arbitrati sunt abiurationem non esse pænam sed contraria opinio verior est. n. 10.*
11 *Reprobatur stylus antiquus aliquarum Inquisitionum in quibus Rei abiurabant ante sententiam n. 12.*
13 *Ex formulis sententiarum tam Inquisitionis Romanæ, quam Hyspaniæ apparet abiurationem esse pænam.*
14 *Regulares qui de leui abiurarunt ex Decreto Vrb. VIII. sunt inhabiles ad munera religionis.*
15 *Quæ probatio requiratur in hæretico, vel suspecto de hæresi, vt eis iniungatur abiuratio, num. 16. & seq.*
19 *Super qualitate non fit fundamentum, nisi constito de substantia, & ex præsumptione non oritur præsumptio.*
20 *Suspectus de fautoria non abiurat vt suspectus de hæresi.*
21 *Abiuratio de formali regulariter fit publicè.*
22 *Praxis Inquisitionis Vniuersalis Romanæ, & Inquisitionis Hyspaniæ.*
23 *Hæretici sponte comparente abiurant secrete.*
24 *Abiuratio de vehementi regulariter fit publice, n. 25. & seq. vbi in quibus casibus possit fieri secrete, n. 27. vbi quid practicatum, in S. Offic. Cremonæ.*
28 *Abiuratio de leui regulariter deut fieri secrete.*
29 *Confessarius sollicitans non est cogenda ab abiurandum publice, numero 30. reprobatur Cantera.*
31 *Lingua vulgari abiuratio facienda, & ita seruatur.*
32 *Super abiuratione dent fieri publicum instrumentum.*

33 *Abiu-*

33 *Abiuratio debet ab abiurante subscribi, & quid si nesciat scribere, n. 34.*
35 *Abiuratio continere debet assertionem Catholicæ veritatis item detestationem omnis hæresis, numer. 36. item promissiones iuratas de non relabendo &c. num. 39.*
37 *Detestatio omnis hæresis an sit facienda in abiuratione de leui, num. 38.*
40 *Ab abiuratione nullum priuilegium excusat.*
41 *Puberes sine dubio abiurare tenentur.*
42 *Impuberes proximi infantiæ non tenentur abiurare.*
43 *Impuberes proximi pubertati an teneantur abiurare, & quomodo, numer. 44. & seq. vbi quæ consideranda in iniungenda abiuratione impuberi latissimè.*
46 *Hæreticus non est absoluendus ab excommunicatio ne ante abiurationem.*
47 *Recusans abiurare quomodo puniendus.*

Post tractatum de sententijs, sequitur videamus de abiuratione, quę vt plurimum in hoc Tribunali Reis in ipsismet sententijs iniungi solet, sit igitur.

§. PRIMVS.

Quid sit abiuratio.

1 Abiuratio est solemnis hæresum detestatio cum assertione Catholicæ veritatis, obligatione, Iuramento, & pæna munita permanendi in fide Christiana, ita abiurationem definit *Pegna in 3. p. direct. comm. 40. vers.* est autem abiuratio, *Royas Sing. 1. numer. 2. & seq. Farin. de hæresi, q. 194. num. 1. Sousa in Afforism. Inq. libr. 2. capitul. 40. numer. 1.* & in effectu cum hac definitio, ne consentiunt, locatus *in Ind. in verbo abiurare numer. 1. additio. ad repert. inquisit.* in eodem verbo, *Symanch. de Cathol. Instit. tit. 1.* de abiuratione, & *Ludou. à Paramo de orig. S. Inqu. libr. 3. quæst. 4. in Rubr. de expedit. proceßus, numer. 10.* qui dixerunt, quod abiurare errores nihil aliud est quam eos detestari, & iuramento etiam adhibito damnare.

2 Omnes memoratæ definitionis particulæ manifeste probantur, ex abiuratione solemni Berengarij S. Mauritij Andegauensis Ecclesiæ Diaconi ab ipso facta Romæ in Concilio centum, & nonem Episcoporum anno Domini 1059. Sub Nicolao II. Summo Pontifice, & à Gratiano relata in cap. Ego Berengarius, de consecratione dist. 2. & quidem prima definitionis particula, slz. *Solemnis detestatio*, probatur ex verbis Berengarij, ibi, *Anathematizo omnem hæresim præcipue &c.* sequens vero particula, cum assertione Catholicæ veritatis, colligitur ex eadem abiuratione Berengarij, ibi, *consentio autem S. Romanæ, & Apostolicæ Ecclesiæ, & ore, & corde profiteor*, vltima vero particula, obligatione &c. comprobant etiam postrema eiusdem Berengarij verba, Quod si ego ipse aliquando, &c. de hoc Berengario plura lege apud *Baronium, tom. 11. Annalium circa annum Domini 1509. & 1079. & sequ. & Spõdan. in eius Epitome ibidem, num. 3. & 4. & Pegnam in 2. p. Direstor. comm. 31. vers.* libet autem hic, vbi in fin. addit ex Gers. in Serm. 1. de Cœna Domini, eundem Berengarium iam moribundum in hæc verba prorupisse, Hodie apparebit mihi Domin. meus Iesus Christus, vel ad gloriam sicut spero, propter pœnitentiam meam, vel ad damnationem sicuti formido, propter aliorum corruptionem quos ad viam veritatis reducere non potui, *Baron. anno 1088. n. 12. & Spond. ibi. n. 5.*

§. SECVNDVS.

Quam antiqua res sit abiuratio.

3 Antiquissimum esse abiurationis vsum non solum constat ex abiuratione Berengarij de qua supra, sed etiam decreto facto in prima Nicæna Synodo, cap. octauo, Relato à *Pegn. dicto com. 40. vers.* Abiuratio res est, vbi loquens de nouatianis, ad Catholicam fidem venientibus, ait, ante omnia autem hanc ab eis exigant confessionem quam per scripturam exigi oportet, vt fateantur se cum omni consensu Ecclesiæ Catholicæ, & Apostolicæ statuta obseruaturos, ex Concilio Ephesino, & Laodiceno, ex cap. Saluberrimum, &c. *Donatum, 1. quæstion. sept. & alijs de quibus Pegna, ibi.*

§. TERTIVS.

Quotuplex sit abiuratio.

4 Quia vltra hæresim formalem suspitio hæresis triplex est, leuis sz. vehemens, & violenta, *Eymericus in 3. p. direct. num. 161. vbi Pegn. Farin. qu. 188. numer. 23. Sousa in Afforism. Inqu. lib. 2. capit. 40. & Ferd. de Castro Palao in opere morali, p. 1. tract. 4. disp. 7. punct. 1. numer. 1.* qui alios allegant, ideo communiter D. D. distinguunt, quadruplicem abiurationis
5 speciem, prima de formali, qua formaliter hæretici abiurant, secunda de violenta, tertia de vehementi, quarta de leui quibus suspecti suspitione violenta, vehementi, vel leui abiurare solent, ita *Eymericus in quarto, & sequentibus modis terminandi processum in causa fidei, & ibi Pegna, Sousa, Farin. Castro Palao, & alij.*

6 Bene verum est, quod quoad modum procedendi suspitio hæresis violenta non differt à suspitione de vehementi *Gennens. in praxi Archiepiscopali Neapol. cap. 84. num. 8. Ludouic. à Paramo de orig. S. Inquis. lib. 3. q. 4. in Rubr. de expeditione proceßus in causis fidei, numer. 21. & seq.* Ideo ex stylo Supremi Tribunalis Generalis
7 Romanæ Inquisitionis abiuratio ex violenta suspitione non est in vsu, sed omnes abiurant, vel de leui, vel de vehementi, vel de formali, vt attestatur *Farinac. de hæresi, quæst. 187. numer. 52. in fin.* cuius attestationem sequutus fuit *Ferd. de Castro Palao, dicto punct. 1. n. 12.*

8 Idem credo obseruari in Regnis, Hyspaniarum nam Paulus Garzias, *en la orden de proceßar en el S. Oficio*, solummodo ponit modos damnandi hæreticos formales, & suspectos, de vehementi, & de leui, & de abiuratione de violenta suspitione, verbum quidem.

§. QVARTVS.

An Abiuratio sit pœna.

9 Non defuerunt viri docti qui existimarunt abiurationem non esse pœnam, sed signum, quod Ecclesia requirit à fideli suspecto de hæresi, quo declarat publice, & protestatur quod nunquam hæresibus adhæsit, sed semper in Catholica veritate permansit, & abiurat, vt sciat eum vere esse pœnitentem.

10 Et quidem pro confirmatione huius sententiæ adduci potest stylus S. Officij temporibus Eymerici vigens, secundum quem hæretici pænitentes, vel alias de hæresi suspecti abiurare solebant antequam ab Inquisitoribus lata esset sententia, vt videre est, *ex Eymerico,* in

in 3. p. in quarto modo terminandi processum, num. 63. & seq. hoc autem stante videtur dicendum abiurationem non esse pœnam, cum pænæ, per sententiam Reis infligantur, causa enim efficiens pæne est lex eam infligi mandans, & legis executor Magistratus, qui eam proxime per sententiam infligit, *Vuesemb. in tit. de pænis, n. 5. in principio.*

11 Verum arbitror ego abiurationem proprie esse pænam, vel saltem inter eas numerandam, moueor, quia, D. D. omnes dum de abiuratione loquuntur de ea loquuntur vt de pæna, & quidem maxima *Pegn. in tertiam p. directory, comm. 41. vers.* Verum tamen Romæ, vbi quo abiuratio inter pænas redeuntibus imponendas solet numerari, *Cantera de heret. cap. primo, nu. 56.* vbi quod abiuratio præcipue de vehementi est maximi præiuditij, *Sousa in Afforism. Inquisitorum, lib. secundo, capit. 40. n. septimo, & Farin. de heresi, quæst. 194. §. primo, n. vndecimo,* quot quot de hac abiurationis materia per tractarunt.

12 Et nostris hodiernis temporibus non videtur de hoc dubitandum cum ex stylo Supremi Tribunalis de Vrbe, inneterata consuetudine totius Reipublicæ Christianæ prius ab Inquisitoribus proferatur sententia, & mox sequatur abiuratio Rei, *Pegn. vbi sup. Farin. n. 17. Sousa dicto n. 7.* & ante hosce *Symanch. de Cathol. Institut. tit. 1. de abiurat. n. 29.* vbi contrariam consuetudinem vocat abusum, & omnino ita obseruandum esse dixit *P. Massin. in sua praxi S. Officij par. 10. assert. 49.*

Et hoc adhuc euidentius colligitur ex formulis sententiarum, quæ ab Inquisit. Hyspaniæ feruntur, in quibus, vt videre est ex *Paulo Garzia, en la orden de processar en el S. Oficio,* fol. 37. *à tergo,* in formula sententiæ contra suspectum de vehementi, sic dicitur, *pero per la culpa, que contra el dicho Fullano resulta, &c. y mandamos que &c. en pena y penitencia de lo por el Fechio, e dicho el dia del auto salga al Cadahalso en forma de penitente &c. y por la vehemente sospecha, le mandamos abiurar, y que abiure de vehementi, y que, este recluso en carcel &c.*

Et in formulis sententiarum Inquisitorum Italiæ idem dicitur, vt videre est ex *P. Massin. in Praxi S. Officij, p. 8. fol. mihi 216.* ibi, *ti condaniamo ad abiurar, &c. nella forma, & modo, che da noi ti sarà prescritto.*

14 Ex his sequitur, quod stante decreto Sanctissimi D. N. Vrbani Papæ VIII. seu potius S. C. auctoritate tamen eiusdem Sanctissimi confirmato, quo statuitur, quod regulares, qui in S. Officio quod cumq; pæne, vel pænitentiæ genus habuerint salutaribus pænitentijs exceptis, quod refertur à *Tamburino de Iure Abb. tom. 1. disput. 5. quæsito, 21. num. 17.* vt quidquid esset ante dictum decretum, & teneat *Freitas ad Roder. qu. 24. de confess. sollicit. num. 79.* tunc vtique si abiurarunt de leui redduntur inhabiles ad quæcumque officia, & dignitates, suæ religionis quia ex supradictis abiuratio est pęna, nec vllo modo potest venire appellatione pænitentiæ salutaris quæ cum sola in dicto decreto excipiatur, sequitur quod in alij omnibus incontrarium regula firmatur, *Diana par. 4. tract. 8. resol. 64. versic.* Sed an.

§. QVINTVS.

Qualis probatio requiratur vt abiuratio iniungatur.

Quæritur hoc loco qualis nam probatio delicti requiratur vt tuto possint Inquisitores abiurationem iniungere.

In hac re vt distincte procedamus duo potissimum casus sunt distinguendi.

15 Primus casus est cum sumus in delicto hæresis formalis, & in hoc casu, si Reus sit de hæresi conuictus, sed eam ipse neget, quamuis esset paratus abiurare, vtique vti negatiuus relaxandus est brachio sæculari, iuxta Eymericum in duodecimo modo terminandi processum in causis fidei, *n. 207. vbi latiss. Pegn. integro comm. 48. Farin. de heresi. q. 178. n. 20. & q. 195. nu. 16. Sousa in Afforism. lib. 2. capit. 48. per totum. Ferd. de Castro Palao, in opere morali, p. 1. tract. 4. disp. 3. punct. 3. n. 5. cum alijs per me allegatis in 2. p. tit. 1. §. de heretico negatiuo.*

16 Vel hæresim confitetur, & tunc sine dubio si pænitens esse velit potest ei iniungi, quinimo, & debet abiuratio, Eymericus, in octauo modo terminandi processum in causis fidei, num. 188. ibi, reperitur confessus hæresim, & ibi *Pegna comm. 44. Sousa in Afforism. lib. 2. cap. 44.* cum alijs per nos adductis *in 1. p. in tit. 2. de hæreticis pænit. impænit. & relapsis,* & in hoc casu cum per confessionem constet de hæresi formali, abiuratio, quoque debent esse formalis hæresis.

17 Vel nec Reus est confessus hæresim, nec de ea conuictus, sed tantummodo de ea vel præsumptionibus, vel testibus aliqualiter grauatus, & in hoc casu indicenda est Reo abiuratio non de formali, sed de leui, vel vehementi secundum quod magis, vel minus Reus probationibus grauatur, ita *Eymericus, in 4. 5. & 6.* modo terminandi processum in causis fidei, *n. 161. & seq. Sousa, dicto lib. 2. cap. 40. & 41. Pegna comm. 40. & duobus seq.*

18 Secũndus casus, est, quando non sumus in hæresi formali, sed in aliquo delicto, ex quo oritur tantummodo hæresis suspitio siue de inde illa sit leuis siue vehemens, & in hoc casu abiuratio siue de leui, siue de vehementi non potest indici suspecto, nisi delictum illud ex quo oritur suspitio sit plene probatum, vel per testes, vel per propriam ipsius confessionem, & sic Polygamo, blasphæmo confessario sollicitanti, & similibus non potest indici vllum abiurationis genus, nisi Polygamia blasphæmia, & sollicitatio, ex quibus oritur hæresis suspitio sint plene probata, ita *Farin. cum alijs per multis allegatis ab eo in tract. de heresi, q. 187. n. 34. & Ferdin. de Castro Palao, loco supra cit. disp. 7. punct. 1. n. 9. vers.* vt autem abiuratio, ac *Diana d. tract. 8. resol. 39. versic.* notandum est hic obiter.

Et quamus hi D. D. loquantur in imponenda abiuratione de leui, ex leui hæresis suspitione attamen animaduertendum est idem omnino dicendum esse in illi delictis ex quibus oritur suspitio vehemens hæresis

19 eadem in vtroq; casu militat ratio, & DD. regulæ vulgatæ, quod vt super qualitate fiat fundamentum det prius constare de substantia, & quod ex suspitione vel præsumptione non oritur suspitio ea delicto autem non plene probato non dici quis delinquens, sed tantummodo de delicto suspectus.

20 Comprobatur hoc ex eo, quod ex schismate oritur regulariter suspitio hæresis vehemens secundum *Eymericum in 2. p. direct. q. 48. n. 3.* cum alijs per me alleg. *in 2. p. tit. 3. §. 10. n. 38.* & tamen vbi schisma non sit plene probatum, abiurat quidem Reus, vt suspectus de schismate, & schisma ipsum, attamen non abiurat suspitionem hæresis, quæ non potest oriri ex schismate non plene probato, vt demonstraui loco allegato, §. 10. de abiuratione schismatis indicenda.

* *
*

§. SEX-

§. SEXTVS.

An Abiuratio debeat fieri publicè, vel secretè.

DIstinguendum hoc loco est inter abiurationem de leui, & abiurationem de vehementi, & de formali.

21 Nam regulariter abiuratio de formali debet fieri publicè, ait enim D. GVIDO Fulcodius, Quod nihil est, quod magis tendat in gloriam nominis Christiani, & opprobrium hæreticæ prauitatis hac publica abiuratione, Quæst. 15. ad Inquisitores vbi aliqua dixi in annotationibus, ita *Eymericus in direct. 3. part. in octauo modo terminandi processum, num. 189.* vbi quod hæc abiuratio debet fieri in aliquo magno festo, populo curatis, & alijs inuitatis, *Pegna comment. 42. vers.* adueniente autem die, vbi ponit verba formalia, *D. Guidon. in dicta qu. 15. Farinac. de hæresi. quæst. 194. numero 3. & 4.* vbi alios per multos allegat, & de hoc est *text. expressus in cap. ad abolendam §. Præterea ibi*, Publicæ de hæreticis, vbi modern. *Barbosa nu. 11. Tat. Diana, videndus dict. tract. 8. resolutione 81.*

22 Et ita seruari in Supremo Tribunali Inquisitionis Vrbis, attestatur *Farinac. vbi supra*, & in Tribunalis Supremæ Inquisitionis Hispanæ idem vsu esse receptum, constat ex instructione, *Hyspalensi anni 1484. numer. 5.* cuius verba refert *Diana vbi supra*, ibi, *hagau abiurar sus errores publicamente*, & ex formula sententiarum illius Tribun. de qua *Paulus Garzias, en la orden de proceessar, folio 33. à tergo.*

23 Dixi regulariter, quia hæretici sponte comparentes abiurant tantummodo coram Inquis. Ordinario, Notario, & duobus testibus in Secreto auditorio S. Officij, *Fariu. vbi supra, num. 8. Royas de hæreticis, p. 2. nu. 272. & seq. Diana dicta resolutione 81. vers.* Item ad dilucidationem, & ego ipse in titulo de sponte comparentibus parte, prima.

24 Abiuratio etiam de vehementi regulariter fieri debet publicè, *Pegna qui comm. 42. vers.* Adueniente die, loquitur in abiuratione de violenta suspitione, quæ vt supra vidimus, in nihilo differt ab abiuratione de vehementi, idem *Pegna in 3. p. direct. comm. 40. vers.* Tametsi vbi loquitur de abiuratione de vehementi, & alij DD. supra allegati.

Et hoc iure vtimur in Inquisitionibus Italiæ, vt passim vidimus in Polygamis, in Blasphæmis, sortilegis, & similibus, quod etiam obseruari in Inquisitionibus Hyspaniæ patet ex formula sententiæ contra suspectum de vehementi, de qua *Paulus Garzias fol. 35. à tergo*, vbi sic legitur, *le mandamos abiurar, y que abiure publicamente de vehemeuti los errores, &c.*

25 In hac tamen re Inquisitores videntur latiores aliquantulum habere habenas, nam si publicè non fit suspectus potest abiuratio ei indici secreta, *Eymericus in quinto modo terminandi processum, num. 116.* ibi, & abiurabit publicè, vel secretè secundum quod est suspectus publicè, vel secretè.

26 Item honestiori abiuratione agendum videtur cum eo, qui licet sit Inditijs prænentus comparuit tamen in S. Officio non vocatus, nec citatus, vt ex locato probatur *in parte 1. titul. de blasphamis, §. de abiuratione blasphæmo iniungenda, & ibi in Addit. Roland. à Valle, consil. 63. numero 7. & sequent. volum. 3.* vbi postquam firmauit ex causa Inquisitoribus bene visa posse Inquisitores indicere abiurationem de vehementi secretam ait, instas causas ad id agendum esse posse sponaneam constitutionem in carceribus, Senectutem, & no-

27 bilitatem, & verè in S. Officio nostro Cremonæ, hoc arbitrio vsi sunt aliquando Reuerendissimi per tempora Inquisitores dum aliquos nobiles admiserunt ad abiurationem de vehementi aliquando in Aula Illustrissimorum Episcoporum, aliquando in aula S. Officij Ianuis apertis, & aliquando ianuis clausis coram Congregatione tantummodo.

28 Si vero agamus de abiuratione de leui, ea regulariter fit secretè, *Geneuens. in praxi Archiepiscopali Neapol. capitul. 84. numero 9. Symanch. de Cash. Institut. titul. 1. num. 24. Scaccia de Inditijs, cap. 59. numero 10. & Farin. loco allegato, numero 20.* & hoc Iure vtimur in nostris Italiæ Inquisitionibus, nam numquam vidi suspectos de leui abiurare publice, nisi in vno casu Cremonæ in quo dignis de causis arbitrata est nostra Congregatio quendam leuiter suspectum debere abiurare coram Congregatione.

In tota tamen hac re maxima prudentia, vti debent Inquisitores, & diligenter considerare qualitates delicti personarum, & præcipuè scandali, non tamen debet Inquisitor in vllo casu cogere confessarium sollicitantem

29 id abiurandum de vehementi publicè, ne layci ex hoc à Sacramento Pœnitentiæ tetrahantur, sed ea abiuratio ad summum fieri debet coram Inquisitore Consultoribus Ecclesiasticis, & alijs Sacerdotibus, & Curatis, *Ferdinand. de Castro Palao, loco supra allegato, disput. 9. puncto 11. numero 2. vers.* legitur ergo, sententia in secreto Tribunali præsentibus duobus cuiusuis Ordinis Religiosis Confessarijs, nec opinio *Canteræ de hæreticis, capitul. 1. numero 65.* quod publicè legatur istis confessarijs sententia seruatur in Italia, nec in Hyspania, in qua cum de hoc crimine agitur Consultores seculares non interueniunt Congregationibus, vt patet *ex Ludouic. à Paramo de origin. S. Inquisitionis, libro 3. quæst. 10. numer. 165. Bariola post suos flores Inquisit. de confess. sollicit. compl. & Paulus Garzias, en la orden de processar en el S. Oficio, fol. mihi 27. ibi, al votae de los processos de sollicitantes, no han da assistir Consultatores seglares.*

§. SEPTIMVS.

An in scriptis, & qua lingua debeat fieri abiuratio.

31 QVia Regulariter abiurationes publicè fiunt coram populo, ideo communiter DD. nostri voluerunt eas lingua, & Idiomate vulgari illius nationis in qua fiunt fieri debere, *Eymericus in Directario, in quarto modo terminandi processum, numero 164.* ibi, prædicta autem abiuratio in vulgari, vt ab omnibus intelligatur, *Farinac. dict. quæst. 194. numer. 18.* & ita in Inquisitionibus Italiæ obseruatur, vt videre est ex Pater Massin. in sua praxi S. Offitij, in formulis abiurationum, & in Inquisitionibus Hyspanæ, vt videre est ex earum formulis Hyspano, idiomate confectis apud *Garz. vbi sup. fol. mihi 35. & seq.*

32 Super abiuratione facta debet fieri publicum Instrumentum, ita *Pegna comment. 40. vers.* Iam vt constet, vbi allegat verba Concilij Narbonensis, *cap. 6.* ibi, & de singulis fiant publica instrumenta continentia culpas, abiurationes promissiones, &c. *Farinac. vbi supra, numer. 15. & 20.* vbi quod abiuratio debet esse saltem sub-

33 scripta manu abiurantis, & super ea fieri instrumentum, & ibi alios allegat additque quod si alias fierent multæ abiurationes annullarentur, *Sousa in aforism. Inquisi. lib. 2. c. 40. n. 6.*

34 Etsi abiurans nesciat scribere, in Inquisitionib. Italiæ seruatur quod eam signet presente Notario signo Crucis, vt animaduerti obseruari etiam in examine testiū. In Inquisitionibus vero Hyspaniæ, eam. subscribit

Nota-

Notarius, & vnus ex Inquisitoribus *Paulus Garzias in praxi,fol.mihi 36. ibi, ha la de firmar sabiendo,y sino vn Inquisidor por el,el proprio dia, y no hauiendo lugar se a el siguiente instrust.42.*

§. OCTAVVS.

Qui continere debeat Abiuratio.

Plura continete debet abiuratio, vt videre est ex antiquis abiurationum formulis.

35 Primo enim continere debet assertionem Catholicę fidei id colligitur ex abiuratione Berengarij, ibi cognoscens veram,& Catholicam,,& ibi, consentio autem S.Romanæ,& Apostolicę sedi,& ex omnibus abiurationum formulis de quibus Eymericus, P.Massinus, & Paulus Garzias,& hæc assertio debet esse iurata, Eymer.in 7.modo terminandi processũ, in forma abiurationis,ibi,itẽ iuro me corde credere,D.D. *in c. quoties 1.q.7.*cum alijs,D.D.pluribus allegatis à *Farin.d.q.96. n.16.Pegn.com.40.vers.* In quo tamen hoc est.

36 Secundo continere debet abiurationem, & detestationem omnis,& cuiuscumque hæresis in genere, & in specie hæresis illius in quam incidit abiurans,idem colligitur ex abiuratione Berengarij, ibi, Anathematizo omnem hæresim,& præcipue eam de qua hactenus infamatus sum,& ex alijs abiurationum formulis de quibus apud recitatos auctores,ita *Pegna comm. 40. vers.* In quo tamen,& alij apud *Farin.d.quæst. 104.num.13. Sousa in dicto cap.40.n.9. P. Massin. in sua praxi,p.10. assert.49.*& sic non esset satis dicere abiuro omnes hæreses Caluini,vel Luteri, sed illæ explicandæ sunt in indiuiduo,vt colligitur ex illis verbis abiurationis Berengarij,& præcipue eam, Ratio autem quare abiuratio debeat continere non solum hæresim in quam abiurans incidit, sed etiam omnem aliam ea est, quod omnes hæreses inter se se quandam habent connexionem, ratione cuius incidens in vnam omnes alias debet detestari, vt se verum Ecclesiæ filium esse velle demonstret, & hæc de plano procedunt in abiuratione de vehementi.

37 Solummodo alias disputatum fuit an idem dicendum sit in suspecto de leui,& ex ea suspitione abiurante de leui,vt videre est,ex *Pegna,qui more suo doctissime rem hanc pertractat,dicto com.4. vers.* In quo tamen,& in formula abiurationis de leui de qua Eymeric. in quarto modo terminandi processum non adest illa generalis anathematizatio omnis alterius hæresis, quam postea; inseruit in formula abiurationis de vehementi in quinto modo terminandi processum, & in abiurationis de violenta suspitione (quam supra vidimus nõ differre ab abiuratione de vehementi) in sexto modo terminandi processum ibi,& consequenter abiuro,&c.omnem hæresim,&c.

38 Verum hodie silere debet hæc controuersia, quapræterquam,quod verius est in abiuratione de leui debere etiam inseri abiurationem generaliter omnis hæresis,vt probat *Pegna vbi supra, vers.* & dum hæc scribo.

Ita etiam seruari indistinctè in Inquisitione vniuersalis almæ vrbis, attestatur, *Pegn. vbi supra,& Farin. dicto num. 13.* Et in Inquisitione Suprema Regnorum Hyspaniæ,*Roder.Acunha, de confess. sollicit. quæst.24. num.22.P.Diana d.tract.8.resolut.68.*& stylus hic vtriusque Inquisitionis constat ex formulis abiurationum de leui vtriusque Tribunalis, de quibus apud *P.Massin. in formula huius abiurationis, & Paulus Garzias fol. 39.à tergo,ibi,abiuro de testo y anatematizo toda especie de heregia.*

39 Tertio continere debet promissiones iuratas, de non committendo amplius errores, & delicta ob quæ abiurare cogitur Eymeric. in quinto modo terminandi processum in forma abiurationis, ibi, item iuro, & promitto, quod talia propterq; me habetis suspectum &c. nnmquam faciam, De adimplendis ac sustinendis pœnis,& pœnitentijs salutaribus, sibi iniunctis,sub pœna subiacendi omni Sacrorum Cannonum dispositioni,*Eymer.vbi supra*,ibi,quod si aliquid, de prædictis fecero, *P. Massin.in formula abiurationis de vehementi*, ibi,*Giuro anche di adempire,&c.*fol. mihi 211. secundæ Impressionis, *Paulus Garz.vbi sup. Tiuro,y prometo que recebire humilmente,y con paciencia la penitencia que me fuere impuesta,* Et promissionem denunciandi omnes hæreticos,vel de hæresi suspectos,*Pegna comm. 47.num.176.vers.*imo si vmquam sciuero *Sousa d. c.40. num.10.Massin. in formula dictæ abiurationis de qua supra,*& Paulus Garz.ibid. *T la heregias que dellos supiere las reuelare, y notificare à qual quier Inquisidor de la heretica prauedad, y prelado de la Sancta Mastre Tglesia donde quier que me hagliare.*

§. NONVS.

Qui nam teneantur abiurare.

40 Abiuratione nullum priuilegium excusat, omnes enim,siue Imperatores, siue Reges,& alij quacumque Illustres, qui in hæresim quomodocumque incurrerint abiurare tenentur, nisi de hæresi forta sse nec confessi, nec conuicti aliter inditia purgauerint, *Pegna dicto comm.40.versic.*His ita positis.

Ob quæ crimina autem, quis abiurationem cogendus sit vidimus abunde in parte 1. in qua de omnibus delictis ad S.Officinm spectantibus pertractauimus, & ibi etiam ex professo vidimus, quod nam abiurationis genus in singula quaque delicti specie esset indicendum.

Solummodo hoc loco videndum est an minoribus possit abiurationis pæna indici.

41 Et quidem quo ad maiores annis 14. & 12. & sic quo ad masculos, & fœminas, quæ pubertatis annos excesserunt, clarissima est definitio Concilij Toletani annos 1229. celebrati contra hæreticos, *cap. 11.*cuius verba refert,*Pegna,d.com. 40. vers.* sed hæc difficultas, ibi, vniuersi &c. masculi à 14.anno, & supra fœminæ à 12. abiurent omnem hæresim, idem statuit Concilium Bitterense *cap.31.*ibi,præterea vniuersos &c.masculos à quatuordecim annis, fœminas vero à duodecim annis,& supra faciatis abiurare, In hac conclusione auctoritates prædictorum Conciliorum nulli ex D. D. relinquunt dubitandi locum,ita enim docuit, *Pegn. vbi supra Symanch.de Cathol.institut.tit.primo,*de abiuratione,*n.13.& 24.Lælius Zecchius in summ.parte.1.tit. de fide,Rubr.de hæresi,c.11.n.18.Farin.q.194.n.31.Lud. à Paramo de orig.S.Inquisitionis lib.3.q.4. Rubr. de expeditione processus in causis fidei,num.15.& seq.Sousa in Affor.Inq.lib.2.c.40.n.quarto.*

42 Quo ad impuberes proximos infantiæ,non est quod aliquid agamus, quoniam ætas illa non videntur apta ad hoc delicti genus.Et Senatus nostri Mediolani teste *Claro in praxi §. fin.q.60.* in principio iussit absolui, quendam minorem in contumaciam damnatum ex eo,quod compertum fuit eum tempore condemnationis fuisse octo annorum.

43 Solummodo dubitari potest, quid sit dicendum de impuberibus proximis pubertati sz. de masculo annorum decem cum dimidio, & femina annorum nouem cum dimidio.

In hac re ego puto distinguendum esse hoc modo, vel tales impuberes sunt doli capaces in materia nostra hæresis, vel in hac materia non sunt doli capaces nam ex eo, quod ratione ætatis præsumantur doli capaces à iure iuxta notata per D.D. *in cap.1.* & *2.de delictis puerorum*, non ob id possunt præsumi doli capaces in hoc crimine, bene *Pegna in p.1. direltor. comm. 13. vers.* in hoc vero hæresis crimine, vbi ait, quod cum hæresis crimen spirituale sit, intellectuque concipiatur, & perficiatur non ita facile credendum est cadere posse in his, qui intellectu adhuc imbecilles sunt, sicut in ea ætate cadere possunt furta homicidia, & similia delicta, quæ crassiora sunt.

Cum igitur sumus in impubere ad effectum de quo agitur doli capace sine dubio arbitror etiam in eo esse posse locum abiurationi, ita intelligenda, meo iuditio videtur instructio *Vallisoletana anni 1488.cap.12.relata à Pegna dicto com.* 40. *vers.* Instructio tamen, & Pegna ipse eo loco, vbi ait, quo constito de errore intellectus istius impuberis, & quod haberet notitiam contrariæ veritatis (quod est esse doli capacem in hac materia) vtique est locus abiurationi, *Farin.n.51.* qui idem dicit, ac *Sousa in Afforis. Inquisitorum, lib. 2. c.40. n.4.* vbi ait, quod masculi ante 14. annum, & fœminæ ante 12. etiam si sint doli capaces raro abiurant.

Si vero in materia, de qua agimus dicti impuberes non sint doli capaces, vtique ad abiurationem minime cogendi erunt.

44 Sed dubitat adhuc *Pegn. vbi supra, versic.* Sed vbi admiserimus, num dato quod impuberibus possit abiuratio iniungi, debeat eis iniungi abiuratio de leui, vehementi, vel formali.

Et quidem vbi agitur de hæresi formali, ait *Pegna, vbi supra*, quod vix Impuberes possunt excusari ab abiuratione de formali, nisi iuditium inconstans, & ignorantia probabilis credendorum, ac aliæ circumstantiæ culpam eorum minuant, idem dixit *Sousa, dicto c.40.n.25.* & *Farin.d.q.194.n.31.in fi.*

45 Ego in arbitranda qualitate abiurationis indicenda his impuberibus, minoribus, & fœminis infrascripta ab Inquisitoribus animaduertenda existimo.

Primo enim considerari debet qualitas personæ suspectæ, an iuditij sint perspicacis, an credendorum habeat notitiam, & qua em, ex quibus parentibus orta, Catholicis, ne an hæreticis, in qua ciuitate nata suspecta videlicet an fideli, & similia, an inter Rusticos educata, an inter nobiles hæc enim omnia plurimum suffragantur ab arbitrandum, an in hisce personis sufficiens ad sit rationis iuditium ad indicendam ei maiorem, & etiam formalem abiurationem, *Pegna dicto versic.* Sed si admiserimus, *Cantera, cap.2.de probat.* per testes, *Rubr.de indit.* & *tort.n.27. versic.* visu tamen vi vi practicari.

Secundo considerari debet qualitas articuli, in quo impubes minor, vel fœmina grauatur, an scilicet sit ex articulis, quos vnusquisq; explicite scire tenetur, an ex his quos quis non tenetur sic explicite credere quales sunt multæ fidei subtilitates, *Pegn. in p.1.directory, com. 22. Reg. 2.* & *4. Farin. de hæresi, q.179. n.33.* & *seq Sousa in Affor. Inqu. lib.1.c.12.num.14.* & *15.* cum alijs per me allegatis *in 2.p.tit.1.in §.de* Ignorantia, maior n.dolus præsumeretur in hisce impuberibus, minoribus, & fœminis, si negarent Christum Crucifix. vel natum, ex M. V. quam si faterentur se credidisse dæmonem posse cogere voluntatem hominis.

Vnde in S. Officio nostro Cremonæ memini, iam supra 10. annos, quandam sortilegam, saniore Congregatione parte votante fuisse coactam ad abiurandum de vehementi quamuis facta fuisset se credidisse (grauabatur enim de sortilegio qualificato ad amorem) dæmonem posse hominis voluntatem cogere ad quod multa allegaui *in 2.p.tit.de sortil.* & *ibid. in addit.*

Tertio considerari debet a quibus personæ istæ fuerint seductæ an sc. à parentibus Parochis, & alijs superioribus quibus vnusquisque credere tenetur, an ab alijs, *Pegn. vbi supra d.comm. 22. Reg. septima, Sousa qui alios allegat, dicto c.12.n.11.*

Quarto considerari debet an statim, ac de veritate Catholica moneantur, statim etiam resipuerint, ex hoc enim multo minus contra ipsos præsumeræ debet Inquisitor, an diu, & per multum temporis spatium in hæresi permanserint.

Ex his poterit prudens Inquisitor arbitrari, an huiusmodi personarum genera abiurare debeant de formali, vehementi, vel de leui.

§. DECIMVS.

An ante Abiurationem Hæreticus, sit absoluendus ab excommunicatione.

SCaccia de sententijs, & de re iudicata, *glos.14. q.7.n. 178.* ponit formulam cuiusdam sententiæ in abiurationis, latæ in Inquisitione Insulæ Militensis. In qua primo ponitur sententia mox sequitur absolutio ab excommunicatione, & deinde abiuratio atque stylum illum non posse improbari.

46 Ego vero consuetudinem illam seu stylum, nec laudo, nec damno; certe stylus absoluendi post abiurationem est conformior cum dispositione iuris, secundum quam absolutio debet dari pœnitenti bene disposito, & dicitur hæreticus bene dispositus post abiurationem, ita *Eymericus in sexto modo terminandi processum, num.177.* & sic seruari in omnibus Inquisitionibus Italiæ, constat ex F.Massin. in forma sententiæ contra hæreticum pænitentem, ibi, *dopo la qual abiuratione faremo contenti assolverti dalle censure* &c. folio mihi 208. primæ Impressionis, & in omnibus Inquisitionibus Hyspaniæ, vt ex forma eiusdem sententiæ de qua Paulus Garzias, fol. mihi 33. a tergo, ibi, *Y fecha la dicha abiuracion, mandamos absoluer, y absoluemos al dicho Fullano, de qualquier sententia de excomunion.*

§. VNDECIMVS.

De pœna recusantis abiurare.

DVo in hac re casus pro faciliori distinctione istius materiæ consideràndi sunt.

47 Primus casus est cum sumus in Reo de hæresi confesso, vel conuicto, qui abiurationem de formali sibi iniunctam facere recusat, & in hoc casu certum est talem reum, vti Impænitentem brachio seculari esse relaxandum, *Symanch. de Cat. inst. tit.1.n.25. Lud. à Paramo de orig. Sancta Inquisitionis lib.3. q.4.* de expeditione processus, *n.23.* & *seq. Farin. q.194.n.34.*

Secundus casus est cum recusans abiurare est tantummodo de hæresi suspectus de vehementi, vel de leui, & tunc non est statim relaxandus sed prius excommunicandus, quod si in dicta excommunicatione ex causa fidei lata per annum insorduerit, tunc erit vti hæreticus impænitens condemnandus, & seculari brachio relaxandus, bene *Eymericus, in directorio, p.2.qu. 55.n.5.vers.* Sed quid agetur, vbi *Pegna sub litera H.* ait Eymerici doctrinam esse omnibus numeris absolutam, *Farin. vbi sup. num. 35. Sousa lib.2.cap.40.n.16.*

TITVLVS XIII.

De Pœnis, & salutaribus pœnitentijs.

SVMMARIVM.

1 *Mors naturalis dicitur vltimum supplicium cuius tres sunt gradus.*
2 *In primo gradu, quæ genera collocentur, n.3. vbi de secundo gradu, & n.4. vbi de tertio gradu.*
5 *Crimen hæresis est omnium delictorum maximum.*
6 *Punitur pœna mortis naturalis, & ex consuetudine pœna Ignis.*
7 *Ratio huiusce consuetudinis.*
8 *Pœna mortis puniuntur hæretici negatiui, Impœnitentes, & relapsi.*
9 *Decisio Senatus Olypon. vna cum Sonsæ doctrina impugnatur, n.16. & seq.*
11 *Iudex Laycus in crimine hæresis omnino incapax.*
12 *Decisition. Cremonæ in relapso.*
13 *Decisio Supremæ Inquis. Hyspan. in eadem materia.*
14 *Dogmatistæ an relaxandi.*
15 *Decisio Inquisitionis Vallisoletanæ de Hæresiarcha relaxato.*
16 *Hæretico qui in tabulato conuertitur an parcendum.*
17 *Casus relatus ab Eymer. de Sacerdote ac conuerso.*
18 *Diminuti an ad mortem damnentur.*
19 *Celebrantes missas, & administrantes Sacram pœnitentiæ, cum non sint Sacerdotes, puniuntur morte naturali.*
20 *Negantes Trinitatem &c. morte mulctantur. Idem de sortilegis malefico hostili morte sequuta n. 21. Idem de teste falso vbi mors Rei sequuta fuerit, n. 22. Idem de incidentibus in Bullam, si de prolegendis n.23.*
24 *Abutentes Hostia consecrata in sortilegijs puniuntur morte.*
25 *Cum tractatur de aliquo relaxando brachio seculari debet Consuli Vniuersalis Romana Inquisit. nu. 26. vbi quod ita, etiam obseruatur in Inquisit. Hyspaniæ.*
26 *Pœna carceris est visitatissima in S. Officio.*
27 *Ad carcerem perpetuum damnantur hæretici pœnitentes, & n.29. vbi quando mitigatur hæc pœna.*
30 *Ad carcerem temporarium aliquando damnantur confessarij sollicitantes.*
31 *Decisio Inquisitionis Pinciæ in materia confessarij sollicitantis.*
32 *Nobiles hæreticaliter blasphemantes damnantur ad carcerem.*
33 *Triremium pœna frequentissima est.*
34 *Decisio apud locatum de hæretico pœnitente damnato ad triremes.*
35 *Polygami damnantur ad triremes, Item Sacerdotes matrimonium contrahentes, n.36. confessarij sollicitantes, n.37.*
38 *Decisio Inquisitionis Pinciæ. In confessarijs sollicitantibus.*
39 *Decisiones aliæ Inquisitionis Hyspaniæ. In confessarijs sollicitantibus.*
40 *Decisio Inquisitionis Siculæ in materia confessarij sollicitantis.*
41 *Ad triremes damnantur blasphemi hæreticales attroces.*
42 *Decisionis Inquisitionis Cremonæ in materia blasphemi.*
43 *Conspurcantes Imagines Sanctorum ad triremes mittuntur.*
44 *Decisio Inquisitionis Cremonæ in conculcante Officium B.M.V.*
45 *Sortilegi aliquando ad triremes condemnantur vbi decisio Inquisitionis Siculæ, & condemnatio Illustrissimorum Inquisitorum illius Regni, & maxime Illustriss. & Reuerendiss. D. Don Consalui Braui Grazeræ cui auctor se plurimum debere profitetur.*
46 *Decisio Inquisitionis Siculæ de subdiacono qui confessiones audiuit.*
47 *Decisio Inquisitionis Pinciæ in materia layci, qui missas celebrauit.*
48 *Rei Bullæ, si de protegendis aliquando pœna triremium puniuntur.*
49 *Decisio Supremi Tribunalis de Vrbe, in vulnerante ad mortem custodem carceris.*
50 *Falsi testes damnantur ad triremes.*
51 *Decisio Inquisitionis Cremonæ in materia falsi denunciatoris.*
52 *Qui se falso ministrum S. Officij facit punitur pœna triremium.*
53 *Cum quis ad remum damnatur tam in Inquisit. Italiæ quam Hyspaniæ solet ex primi, quod seruiat ad remum.*
54 *Pœna fustigationis est vsu recepta in S. Officio.*
56 *Hac fustigationis pœna puniuntur mulieres sortilegæ, & etiam viri non apti remo vbi decisio Inquisitionis Siculæ, numer. 57. & 55. mulieres transeuntes ad secundum matrimonium viuo primo viro, n. 58. falsi testes.*
59 *In Inquisitione Hyspana sæpe Religiosi in suo Monasterio virgis caduntur ab alijs Religiosis.*
60 *Inhabilis ad remum, nisi qualitas personæ repugnet fustigatur.*
61 *Pœna ignominiosa non datur habentibus filias nubiles nec publica abiuratio.*
62 *Pœna relegationis vsitata est in S. Officio, & in loco non supposito iurisdictioni Inquisitionis relegantis, num. 63.*
64 *Quæ consideranda ab Inquisitoribus in imponenda abiuratione.*
65 *Mulieres Nobiles bis Matrimonium contrahentes relegantur.*
66 *Decisio Inquisitionis Cremonæ, in materia Sacerdotis suspecti quod celebrasset super rebus aptis ad sortilegium.*
67 *Confessarij sollicitantes puniuntur exilio à loco delicti.*
68 *Exilio etiam mulctantur blasphemi viles post flagella, n.69. Sacerdos missam defunctorum celebrans pro viuentibus, n. 70. Mulieres sortilegæ post fustigationem, vbi auctoris consilium circa impositionem huius pœnæ, n.73. retinentes.*
71 *Decisio Inquisitionis Siculæ in materia blasphemi relapsi.*
72 *Decisio Inquisitionis Hyspanæ in materia Clerici Astrologi.*
74 *In S. Officio omnes exilantur qui cum scandalo deliquerunt.*
75 *Frangens exilium quomodo puniatur.*
76 *Decisiones Senatus Mediolani in condemnandi ad triremes aufugientibus ab eis.*
77 *Decisio Inquisit. Murciæ in administrante non obstante suspensione.*
78 *Pœna detrusionis in Monasterium aliquãdo vsu recepta.*
79 *Decisiones tres Inquisitionis Hyspaniæ, & vna Inquisitionis Siculæ in materia huiusmodi pœnæ.*
80 *De iure Inquisitores possunt Reos pœna pecuniaria punire, & quando sit vsurpanda.*
81 *In Inquisitionibus Italiæ non possunt Inquisitores punire Reos inconsulta S.C.*
82 *Ratio huiusce prohibitionis.*
83 *Hac tamen prohibitione stante possunt Inquisitores damnare reum ad faciendam eleamosinam.*
84 *De habitu pœnitentiæ, tam in Inquisitionibus Italiæ, quam Hyspaniæ.*
85 *Quia, & quando possit dispensari in habitu pœnitentiæ.*
86 *De auditione Missæ in forma pœnitentis, n.87. vbi quibus soleat hæc pœnitentia imponi.*

Viso de Abiuratione sequitur vt videamus de pęnis quæ hæreticis, & suspectis de hæresi solent iniungi.

§. PRIMVS.

De pœna mortis naturalis.

1 POena mortis naturalis dicitur a I.C. summum & nouissimum, seu vltimum supplicium, *l. capitalium, & l. vltimum ff. de pœnis Cuiac. lib. 3. obseru. cap. 36.*

2 Huiusce mortis naturalis tres sunt species, seu gradus. In primo gradu sunt exquisitissima mortis supplicia, veluti apud veteres Crux d. l. capitalium, *Couar. variar. resol. lib. 4. cap. 5. Cuiac. lib. 6. obser. cap. 1. & in Sacris Deuter. 21. versic. 2. Math. 27. versic. 26.* & alibi sæpe, in cuius locum postea furca fuit substituta *l. 38. §. 2. de pœnis, vbi Gothofred. l. vnica. Cod. nem. licere signum salnat. Gregor. lib. 31. Syntagm. c. 17.* in eodem gradu est pœna concremationis, *de qua l. 6. Cod. de haret. l. 3. Cod. de mathem. l. 2. Cod. de Iud. vbi Gothofr.* pœna excoriationis *de qua 2. Macab. cap. 7. versic. 4* Sectionis per serram, *de qua ad Hebr. 11. versic. 37.* dissectionis in partes, & confractionis per totam, *Vuesemb. in Paratitlis de pœnis, num. 3. versic.* Porro, pœna obiectionis bestijs ad dilaniandum l. ad bestias, de pœnis, Pœna reptationis, & lacerationis, per spinas, & tribulos, *Iudic. 8. versic. 16.* pœna vigiliarum perpetuarum, *Valer. Max. lib. 9. cap. 2. Gel. lib. 6. cap. 4.* Pœna lapidationis, *Deuter. 22. Actorum. 7.* pœna belli, *Gregor. d. lib. 31. capit. 22.* & pœna inędiæ, *Hierem. 16. versic. 1. tertio, & Ecclesiastici 39.*

3 In Secũdo gradu collocantur præcipitatio, *l. si diutino §. 1. ff. de pœnis, Valer. Max. lib. 1. cap. octauo*, Suspensio seu pœna laquei, quæ est furca, *l. 3. §. 15. de milit. d. l. capitalium*, & hi suspensi antiquitus ante solis occasum sepeliebantur, *Math. 26. versic. 56. & seq.* Suffocatio, igne, aqua, fumo, *l. vlt. ad l. Pompeam, de Parricid.* Confessio iaculis, vel alio instrumento facta, leggem aut damnum §. vita, ff. de pœnis, hæ tamen pœnæ hodie magna ex parte in desuetudinem abiere, testis est, *Petrus Gregor. dicto lib. 31. Syntagm. c. 10.*

4 In infimo gradu ponuntur, capitis amputatio d. l. capitalium in principio, venenum efficax, d. l. aut damnum, §. 1. Frigus intensissimum, & sanguinis per venam paulatim, & non copiosè facta missio, *Gothofr. videndus d. l. aut damnum §. 1.*

Hisce autem pœnis nonnumquam præsertim in delictis exceptis accedit Denegatio sepoltura, *secundo Regum 9. versic. 23. & primo Regum. 16. versic. 5. & seq.* quæ apud *Hyerem. 22. versic. 18.* vbi bene P. Cornel. a lapide vocatur sepoltura asini, Interdicta lugendi solènitas, *d. c. 22. Hyerem.* & execratio, maledictio, ac memoriæ defuncti condemnatio, & abolitio, *l. 5. ad l. Iul. Maiest. Deuter. 22. v. 26. Psalm. 19. versic. 18.*

5 Quia autem hæresis crimen maximum est omnium delictorum *Præses Abano in Theoric. crim. §. hæresis, num. 2.* nihil enim (ait imperator) *in l. 1. Cod.* de summa Trinitate, & fide Catholica grauius, & detestabilius est, quam aduersus Creatorem suum, Deum omnipotentem insurgere, & eius diuinitatem abnegare ideo non
6 mirum si leges Sacrosanctæ delictum hoc pœna quidem mortis puniant, sed, & intereas grauissima concremationis, capit. cum secundum, *de hæret. in 6. & l. Arriani, Cod. de hæret. & Manichæis*, & vtrobique D. D. quia aiunt de Iure hæret. pęna mortis puniri, & quod notoria consuetudo declarauit dictam pœnam mortis vt sit crematio, *Clar. §. hæresis versic.* Sed quæro, *Gothofr. Abano loco alleg. num. 17. Cantera in q. Crim. de hæresi, c. 2. num. 49. versic.* Ecce textus, *Farin. de hæresi, q. 189. num. 3. & 4. Sousa in Afforism. Inquisitorum, lib. 3. capit. 6. num. 1. & Ferd. de Castr. Palao, in opere mor. tom. 1. tract. 4. disp. 6. punct. 2. numer. 2.* qui alios allegant.

7 Consuetudo hæc, vt non alia pœna hæretici, puniantur quam Ignis, originem duxit ex veteri testamento 4. Regum 23. vbi Ozias iussit ossa hæreticorum Sacerdotum comburri, *Præses Abano vbi supra, num. 18.* & ex nouo testamento verbi sz. Christi Domini, Io. 15. si quis in me non manserit eicietur foras sicut palmes arescet, & tolletur in ignem, *Cantera, d. n. 59. versic.* & ista consuetudo habuit originem. Sed, & maxime rationabili est memorata consuetudo, tum quia combustio primum locum tenet inter pœnas mortis, ideo æquum est vt grauissimo omnium delictorum imponatur *Præses Abano, n. 21.* vbi quod si pœna aliqua occurreret combustione attrocior, vtiq; ea esset hęreticis imponenda, tum quia hoc modo percitius deletur de memoria hominum hæret. & eius delictum *Pres. Abano in Q. reatuum, q. 7 n. 234.*

8 Hac igitur pœna mortis puniuntur hæretici impœnitentes relapsi, & negatiui, vt vidimus *in 2. p. tit. de hæreticis pœnit. impœnit. & relapsis*, cum hoc quod pœnitentes relapsi, prius strangulantur, & postea mortui comburuntur, & impœnitentes, & negatiui viui comburuntur, vt ibi notaui, & obseruat *Cantera. d. c. 1. n. 59. vers.* & ista pœna ignis, *P. Massin. in praxi, p. 10. assert. 95. Sousa, lib. 2, c. 6, n. 30.*

9 Animaduertenda est tamen Doctrina *Sousa, vbi supra, n. 11.* qui ait, quod hæretici negatiui si postquam traditi sunt Iudici seculari, coram ipso non confitentur fidem Catholicam sunt viui comburendi, &
10 quod ita iudicatum fuit ab omnibus Prætoribus Senatus supplicationis in Ciuitate Olijssiponensi *9.* Septembr. *1629.* cum in actu fidei celebrato tres de genere Hæbreorum vti negatiui traditi fuissent curiæ seculari, quia ait Sousa coram Iudice seculari interrogati de fide noluerunt respondere fuerunt traditi ministris, vt viui comburerentur, prout viui fuerunt combusti.

11 Verum ab hac doctrina valde cauendum, nam in crimine hæresis Iudex laycus est omnino incapax, siue agatur de cognitionis directa, siue indirecta c. vt Inquisitionis ibi, quoquo modo, de hæret. in 6. & pluries in 2. p. probaui, partes enim Iudicis layci in hoc crimine sunt tantummodo in exequenda sententia Iudicis Ecclesiastici, & quidem statuu, *d. c. vt Inquisit. §. Prohib. Ferd. de Castro Palao, d. disp. 8. puncto 14. num. 6. Cantera loco cit. num. 59.* circa medium vbi quod pura, & nuda executio pertinet ad Iudicem laycum, & quod ita obseruatur in Regnis Hyspaniæ qui alios allegant, igitur non poterit Iudex laycus post traditionem sibi tactam Reum de fide interrogare, vt respondens coram ipso mortuus comburatur, cum ex Inquisitorum

senten.

sententia vti impænitens declaratus viuus deberet comburi in hoc tamen me remitto determinationi S. C. de Vrbe.

12 De relapso Cremonæ tradito brachio seculari mentionem feci in addit. ad 2. p. & de alio, qui cum esset ex genere Maurorum fuit reconciliatus, & post reconcilia-
13 tionem iterum ad alios eiusdem generis transiuit, fuit relaxatus, meminit *Canter. d. c. 1. de hæret. n. 58. vers.* Ita fuit practicatum per consilium Supremum Inquisitionis.

14 De dogmatistis, & hæresiarchis, an si conuertantur possint pro prima vice damnari ad pœnam mortis dixi 2. *p. tit.* 1. & ibi in addit. Illud notandum, quod propter insignes hæresiarchas Luteranos, qui anno 1558. insurrexerunt in Hyspania Papa concessit Breue Inquisitori Valle soletano, vt dogmatistæ lutheranæ sectæ relaxarentur, vt ait *Cantera de Hæret. c. 1. n. 70.* & sic fuit relaxatus quidam de Gazala insignis dogmatista. *Castro Palao tract. 4. disp. 6. punct. 2. n.* 17. qui omnino videatur vna cum *P. Diana, resol. 23. tract. 7. p. 4. & Sousa in Affor. lib. 1. c. 6. & lib. 4. c.* 10.

16 His hæreticis pænitentibus, qui in ipso tabulato, vel post sententiam conuertuntur raro pœna mortis est condonanda, *Pegn. omnino vid. com.* 175. *versic.* plurimum, *p.* 3. & Instructio Toletana, alleg. a *Diana resol. 24. tract. 7. Castro Palao, disput. 6 punct. 2. n.* 18. & ante oculos Inquisitores debent casum relatum ab Eymeri-
17 co in decimo modo terminandi processum de eo Sacerdote vt impænitente damnato, qui cum inciperet comburi clamauit, quod educeretur, & fuit eductus, & abiurauit, sed post 14. annos fuit vt Impænitens relapsus cōdemnatus, ad hoc animaduertentes Illustris. Inquisitores Regni in solemni actu fidei, de quo infra nu. 45. F. Catolum Tauarolam professum Augustinianum laycum, quod se pertinaciter Messiam diceret variasque hæreses disseminaret brachio seculari relaxarunt, nec eum deinde immunem debere esse à pæna mortis arbitrati sunt, quod dum ad mortem duceretur errorem suum fassus fuerit, veniamq; ab omnibus petierit, strangulatus, enim more relapsorum pænitentium fuit combustus.

18 Diminuti an ad mortem damnandi sint vt Impænitentes *Cantera vbi supra, n.* 57. ait per Supremum Consilium Hyspaniæ fuisse mandatum quod ex diminutionibus nemo capiatur ipso inconsulto, & ibi Cantera dixit, quod non sunt hi relaxandi nisi diminutio sit maxima multum notabilis, & ex malitia facta, vid. *Castro Palao, d. pun. 2. n. 5. Sousa, lib. 2. c. 48. n.* 11. *Royas de hæreticis, p. 3. n. 242. Param. de orig. S. Inqu. lib. 3. q. 9. n. 193. seq. Sess. decis. 453. n. 7. p. 4.*

19 Pariter ad mortem damnantur non præsbiteri Missas celebrantes, & confessiones Sacras audientes, vt dixi in peculiari, tit. in p. 1. de quibus videndi sunt *Sousa, lib. 1. cap. 32. & 33. & P. Diana* qui alios allegat, *resolut.* 11. & 12, *tract. 7. par.* 4. quidquid aliter in Hyspania obseruetur.

20 Item qui, Trinitatem, Diuinitatem Christi Domini, Conceptionem ipsis de Spiritu Sancto, Christi mortem, vt nos redimeret, & B. M. V. Virgin. negaret, etiam pro primo lapsu seculari brachio relaxantur ex *Const. Clem. 8. de qua in 2. p. tit. 2. Sousa lib. 2. c. 44. n. 6. Diana resol. 24. tract. 7.*

21 Sortilegi vbi malefitio hostili alicui fuerint causa mortis ex Const. Greg. XV. 20. Mart. 1623. traduntur brachio seculari vt dixi *in tit. de fortil. Diana resol.* 10. *tract. 7. P. Maffin. in praxi, par. 7. fol.* 178. *versic.* Di più aduertano.

22 Testis falsus, vbi ex eius testimonio aliquis fuerit damnatus vtique est relaxandus, vt dixi in 2. p. in tit. de varijs delictis, & ita fuisse practicatum in Inquisitione *Logronensi, attestatur Castro Palao, disp. 8. punct. 15. §. 6. n. 6. vid. Sousa lib. 2. c. 8. & P. Diana, res. 16. tract.* 7. cum alijs ibi alleg.

23 Hi quoque qui in Const. fælicis recordationis Pij V. Si de protegendis incidunt, in pœnam mortis damnantur cum declarationibus tamen, de quibus in peculiari tit. huius materiæ.

24 Prout, & Magistratus, seu Domini Ecclesiastici vel temporales, hæresim, schisma excitantes vt notaui in tit. de *Apostasia, & schismate, Diana d. resol.* 24.

Sortilegi in sortilegijs Hostia consecrata abutentes ab Inquisitoribus relaxandi sunt brachio seculari iuxta decretum S. C. post locatur in Rubr. contra abutentes Sacramentis.

Alios casus vide in 2. p. huius operis, illud tamen hoc loco aduertendum, quod cum agitur de aliquo relaxando brachio seculari, id debet fieri consulta semper
25 S. C. *Pegn. 3. p. comm. 96. Molina de Iust. & Iure tract. 5. disp. 28. n. 14. Diana resol.* 121. *tract.* 8. vbi quod ita obseruatur in Hyspana Inquisitione pro vt, & obseruari in
26 Inquisitionibus Italiæ constat ex formulis sententiarum horum relaxandorum apud *P. Maffin. pa. 8. folio* 257. ibi. *Et hauendo noi &c. alla Sacra Congregatione*, 2. Impressionis.

§. SECVNDVS.

De Pœna Carceris.

27 POena carceris, in hoc Sacrosancto Tribunali vsitatissima est prout etiam in alijs Ecclesiasticis, *Clar. §. fi. q. 70. versic.* Sana autem, & nos *in. 2. p. tit. 1. & 2.* vbi late, erudite *Bonad. videndus in sua politica, l. 3. c. 14. n. 6. & seq.*

Quoniam autem duplex esse potest carcer, sz. vel perpetuus, vel ad tempus.

28 Ad perpetuum carcerem hodie damnantur hæret. pænitentes non relapsi, *Farin. de hæresi, q. 193. n. 101. & seq. Sousa in Afforism. lib. 3. c. 8. n. 1. Cantera, de hæret. c. 1. n. 56. versic.* Et tunc aut reuertitur, *Castro Palao disp. 6. punct. 1. n. 1. & sequ. P. Diana resol. 24. tract.* 7. & sic hac pænam perpetui carceris fuisse Cremonæ obseruatam, in quodam hær. pænitente obseruauit *Boss. de hæret. n.* 18. & ego possum attestari plurimas decisiones S. C. in nostra Inquisitione Cremonæ quibus plures hæretici pœnitentes hac pæna fuerunt damnati.

29 Qui omnes ingenue fatentur pænam hanc mitigari, cum hæreticus in primis audientijs ingenue, & corde contrito fatetur errorem suum. Verba Inquisitionis Sanuincente refert, Diana, ibi, *se el reo confesso antes la publicazion, se le da dos anno de carcel.*

30 Ad carcerem ad tempus, solent damnari confessarij sollicitantes, quorum delictum non sit ita plene probatum, & ad magnum tempus aliquando, quando delictum est probatum, vnde apud Freitas ad *Rodericum de confess. sollicit. q.* 24. *n.* 50. ait Principe quendam con-
31 fessarium, qui pluries sollicitauerat, & per multos, fuisse damnatum ad carcerem per decennium in conuentu ordinis designando à superiore suæ prouinciæ.

32 Idem est de nobilibus, qui hæreticaliter Blasphæmarunt, vt plurimum enim ad aliquod tempus ad carceres formales damnari solent, & ita passim obseruatur in nostra Inquisitione Cremonæ, alia vide in secunda parte cum de singulorum delictorum pænis egimus.

§. TERTIVS.

De pœna Triremium.

FReqnentissima est etiam in hoc foro Triremium
pœna, vt vidimus sæpe in 2. p. huius operis hac
33 enim pœna puniri aliquando hæreticos pœnitentes lo-
co carceris perpetui testis est *Royas in 2. p. de hæreticis,*
34 *num.* 203. sic quidam hæreticus pœnitens fuit damna-
tus ad triremes quinquennales, apud locatum casu 3. in
Placentinis, *& Cantera loco cit. n. 56. in fi.* attestatur in
Hyspania adesse quoddam breue, seu indultum Papæ,
quo datur facultas iudicibus fidei, vt possint hæreticos
ad remos damnare.

35 Polygami regulariter ad triremes, quinquennales
vel septennales damnantur, etiam in Inquisitionibus
Italiæ, vt notauit tit. de Polygamis *Bariola in Affoi ism.
litera V. verbo vxor*, §. 2. & in Inquisitionibus Hyspa-
niæ, *Sonsa in Afforism. lib. 1. cap. 35. n. 20. Salcedo in ad-
dit. ad Diaz c. 8. sub litera B. Castro Palao disp. 8. punct.
15. §. 8. n. 2. & Didac. Cantera, cap. 1. de hæret. n. 55. vers.*
& illis, qui contrahunt.

36 Eadem pœna triremium damnandi sunt, qui matri-
monium contrahunt, cum sint in sacris ordinibus con-
stituti, *Diana res. 5. tract. 7.* vbi quod ipse eos damnaret
ad remos quinquennales, ego ipse *2. p. tit.* de varijs deli-
ctis &c.

37 Confessarij sollicitantes regulariter ad triremes
damnantur vt dixi in tit. de hoc delicto, §. de pœnis cri-
minis, sic Fereitas in nouissima editione ad *Roder. de
conf. soilu. q. 24. num. 115.* testatur quendam confessa-
38 rium Pintiæ fuisse damnatum ad triremes, *Castro Pa-
lao, disp 9. pun. 11. num.* 2. ait se vidisse multos confessa-
39 rios damnatos ad triremes ob hoc delictum, *Diana re-
sol. 7. tractat. 7.* ait ipso in Congr. Siciliæ votante quen-
40 dam Religiosum fuisse ob hoc damnatum ad triremes
septennales, videantur *Sonsa in Affor. c. 34. n. 67. Cante-
ra, d. c. 1. n. 65.*

41 Blasphemi hæreticales ex consuetudine, si blasphe-
miæ sint attroces, & personæ non sint nobiles damnan-
tur ad triremes vt dixi in titu. de blasphemis ita in Re-
gno Siciliæ obseruari attestatur *Diana resolut. 8. tract. 7.*
& sic in nostra Inquisit. Cremonæ plures blasphemi fue-
42 runt ad triremes damnati, alij triennales, alij quinquen-
nales, alij etiam decennales, me in Congreg. S. Offi-
cij vti Consultore votante, & sic anno 1634 quidam
Neapol. dictus l'Alfierino ob attrocissimas Blasphem.
& supra omnem cogitatum horrendas fuit damnatus
ad remum decennalem, & plus arbitrio Eminentiss. &
Reuerẽdiss. Card. Episcopi, & Reuerendiss. P. Inquisito-
ris.

43 Eadem pœna puniuntur conspurcantes Imagines
Sanctorum, vel eas, & Crucem conculcantes vt dixi *ind.
tit. de blasph. Genuens. in praxi cap. 18. num. 12.* & ita
43 semel practicatum fuit Cremonæ in quodam, qui, &
Officium B. M. semper Virg. pedibus conculcauerat,
quiq; ob id fuit ad remum decennalem damnatus, me
Consultore existente.

45 Sortilegos aliquando puniunt Inquisitores pœna tri-
remium, vt puta si sortilegia hæreticalia sint, & proxi-
mi læsiua *Zanard. p. 3. suæ summ. cap. 64. fol. 369. versic.*
Ideo animaduerte, Cantera, de sortilegis, ca. 6. in fi. vbi
quod Inquisitores possint hosce ad remos damnare, & ita
pluries in actibus fidei publicis fuit obseruatum Cre-
monæ.

46 Sic in solemni actu fidei celebrato in Regno Siciliæ,
Die 9. Septemb. 1640. per Illustrissimos, & Reueren-
dissimos D.D. Don Io. de Toresilla, Don Didacum de
Transmiera, & Don Consalui Braui dominorum meo-
rum præsbiter, Martinus Fide Diæcesis Siracusanæ
quod auream monetam vulgo vn Scudo di 12. tari bä-
ptizauerit more infantium, iuxta ritum S. M. Ecclesiæ
post abiurationem de vehementi damnatus fuit ad tri-
remes, prout, & in eodem actu mihi transmisso ab Illu-
striss. & Reuerendissimo D. Don Consaluo Brauo Gra-
xera, Dom. meo Viro Religiosiss. Nobiliss. cui ego ob
eius in me humanitatem plurimum me debere semper
profitebor, damnatus fuit Vincentius Sineri Panormi-
tanus ad easdem triremes per septennium ob abusum
Sacramentorum Baptismi Pœnitentiæ, & Ordinis.

47 Non existentes in ordine Præsbiteratus, si Missam
celebrent, vel confessiones audiant, ex Decreto Clem.
VIII. de quo supra traduntur brachio seculari verum,
in Hysp. Inqu. damnari solent ad triremes, *Sonsa in Af-
for. lib. 1. cap. 32. num. 12. Diana res. 11. & 12. tract. 7.* vbi
quod de anno 1633. in Reg. Siciliæ quidam Subdiaco-
nus, qui pluries confessiones exceperat per septennium
fuit damnatus ad triremes, *& Freitas ad Roder. quæ-
stione 13. num.* 30. attestatur se vidisse Pinciæ, quen-
dam laycum, qui fuit damnatus ad triremes post fusti-
gationem, quia Missas celebrauerat, idem in nostris In-
quisitionibus obseruatur cum vel delictum non est ita
plene probatum, vel absunt aliquæ causæ de Iure deli-
ctum minuentes, vt cum Rei post nouissimam Bullam
Sanctissimi D. N. Vrb. Papæ VIII. essent infra 20. an-
num ordinati videatur *Castro Palao, tract. 4. disp. 8.
punct. 16. §. 9.* & alijs à me allegari *in 2. p. in proprio tit.*

48 Rei Constitutionis Sanctiss. D. nostri Pij V. Si de pro-
tegendis, cum testes, vel denunciatores citra mortem
percutiunt, aliquando sola pœna triremium fuerunt
damnati, cum percussio est leuis, & facta baculo, vt vi-
dimus in tit. de hac periculari Bulla *in p. 1.* id tamen est
49 ex benignitate Eminentiss. Congregationis de Vrbe,
vt ibi dixi, & aduerte quod cum percussio est grauis li-
cet mors non sequatur solent hi Rei à S. Congr. dam-
nari esset in Sancto Officio vulnerauit ad mortem cu-
stodem carcerum, nam anno 1614. fuit damnatus, ad
mortum, & furca suspensus, vt apud *Farin. de hæresi, qu.
188. n. 73.*

50 Falsorum testium pœna regulariter est triremium, vt
diximus in 2. p. tit. de diuers. criminib.

51 §. Et ita hoc anno 1638. in nostra Congregatione
quidam falsus denunciator fuit damnatus ad triremes,
& in Inquisitione Sycula, quidã Religiosus falsus testis
fuit damnatus ad remum decennalem, apud *Dianam
resolt. 16. tract. 7.* videatur *Bariola in Afforism. verbo
testes, §. 8 Sonsa, lib. 2. ca. 8. Castro Palao, disp. 8. punct. 16.
§. 6. n. 9.*

52 Eadem pœna triremium punitur, qui falso se Mini-
strum S. Officij fingit, vt aliquem concutiat, *Symanch.
de Cathol. Instit. titu. 46. num. 92. & seq. Castro Palao d.
punct. 15. §. 7. n. 4. & Farin. cons. 73. n. 4.*

Aliorum casus in quibus pœna triremium Imponi-
tur vide *in 2. p.* in pœnis singulor si delictorum.

53 Animaduertendum tamen, quod cum quis ad remos
in hoc Tribunali damnatur, in sententia exprimi de-
bet, quod seruiat ad remum, ita in Inquisitonibus Hy-
spaniæ obseruatur, Paulus Garzias, *en la orden de pro-
cessar en el S. Oficio*, folio 84. ibi, *si la carcelaria se manda
tener en las baleras se espressera el tempo, y que serua al
Remo, y sin sueldo*, Et in Inquisitionibus Italiæ, *P. Mas-
sin. p. 8.* in forma sententiæ contra vehementer suspe-
ctum, ibi *ti condeniamo a seruir per remigante alla Ga-
lera*, folio mihi 209. secundæ Impressionis.

§. QVARTVS.

De pœna Fustigationis.

54 Etiam pœna fustigationis, & verberationis vsu recepta est in S. Offic.& de ea agit *Clar.in praxi, §.fin.quæst.70.verſ.* Est etiam pœna,vbi addentes alios allegant.

55 Hac autem pœna puniuntur mulieres, quæ viro 1. viro ad 2. Matrimonium conuolant, *Sousa in Aſſoriſm. lib.1.cap.35.num.20.Saleed.ad cap.8.Diaz.ſub littera B.* cum alijs apud *Dianam, reſolut.4. tract.7.*

56 Fustigantur mulierculæ viles ſortilegæ, & aliquando etiam ſortilegi,etiam pluries cum non ſunt apti remo, pro vt ſuperioribus annis fuit fustigatus vnus ob ſorti-

57 legia hæreticalia, qui alias ſi fuiſſet habilis erat ad remum tranſmittendus in noſtra Inquiſitione Cremonæ, & plures huiuſmodi ſortilegæ in ſolemni actu fidei celebrato in Reg.Siciliæ de quo ſupra per Illuſtriſſ.& Reuerendiſſ. Inquiſitores illius Regni ad pœnam hanc fuerunt damnatæ.

58 Fustigantur etiam teſtes falſi, *Sonſa,lib.2.cap.8.num. 27.* cum alijs apud ipſum, & hoc vltra pœnam triremium.

59 Sæpe etiam vſitatum video apud auctores præſertim Hyſpan. quod Religioſi Virgis in ſuo monaſterio cæduntur ab alijs Religioſis præſente Notario S. Officij id in confeſſarijs regularibus ſollicitantibus obſeruari dixit *Caſtro Palao, diſp.9. punct.11. num.2.* ibi, ab omnibus Religioſis poſt lectam ſententiam flagellatur, quod in facto ſeruatum fuiſſe Pinciæ in confeſſario damnato ad carceres decennales de quo ſupra atteſtatur. *Freitas ad Rodericum dicta qu.24. n.50.*

60 Et generaliter aduertendum, quod cum delinquens deberet damnari ad triremes ſed non poteſt, vel ratione ſexus, vel alias (niſi qualitas perſonæ repugnet) puta quia tractetur de nobili viro, vel muliere, tunc loco triremium datur,ſeu dari poteſt fustigatio ſemel, vel, pluries pro qualitate delicti, vnde mulieres, quæ in S.Offic.Siciliæ falſum depoſuerant fuerunt damnatæ ad fustigarionem apud *Dianam, reſ.16. tract.7.* quod etiam fuiſſe factum in Inquiſit.Golotiæ,ait idem *Diana ibi.ex Inquiſitore Sannincente,c.23. §.tertio.*

61 Aduertendum vlterius, quod cum mulieres habent virum, vel filias nubiles, tunc meo iudicio arbitrarer abſtinendum a pœna fustigationis ne mariro fiant exoſæ in odium Sacramenti Matrimonij,& ne filiæ nubiles ob id Matrimonio carere cogantur, bene, *Rol. à Vall.conſ.63.lib.3. Pegn.de tempore gratiæ, cap.21. reg. 8.Sonſa in Aſſor.lib.4. cap.13. num.6.* vbi, quod in imponenda publica abiuratione, vel occulta conſiderandum eſt an ille cui abiuratio indicenda eſt ſit Pater familias habens filias nubiles, igitur hoc muſto magis in imponenda pœna fustigationis attendendum, erit.

§. QVINTVS.

De pœna Relegationis.

62 Relegationis pœna vſitata eſt, tam in Eccleſiaſticis, quam in ſæcularibus Iuditijs, *Clar.in praxi,§.fi.quæſt.71. verſ.* vidi ego,vbi addentes D.D.antiquos,& modernos allegant, de differentia autem inter relegationem, & deportationem videndus eſt egregie loquens *Vueſembectus in Paratillis, ff.lib.47.tit.22.n.3. & 4.* qui iura, & D. D. ad hoc adducit ad quos me remitto.

63 Vnum hoc eſt, quod in S. Officio paſſim hæc pœna vſurpatur, nec ſolum relegantur Rei in locum ſubiectum iuriſdictioni Inquiſitoris relegantis, ſed etiam in loco alijs Inquiſitoribus ſubiecto, & hoc quia omnia loca ſubſunt eidem Sum. Pontifici, & quia cum tractatur de locis ſubiectis eidem Principi, conſuetudo generalis ita obſeruat,vt ait *Clar.loco ſup.allegato.*

64 Quia autem hæc regularis pœna, inter arbitrarias numerari ſolet, *Farin.de hæreſi, qu.193.num.80.& ſeq. Souſa, in Aſſoriſm.lib.3.cap.26. num.5.* Ideo Inquiſitor in impoſitione iſtius pœnæ (ſicut etiam aliarum arbitrariarum quales ſunt,pœna triremium,fustigatio, exilium, deportatio, & ſimilia) Deum, & Iuſtitiam præoculis habere debet,& arbitrium ſuum Iuri, & æquitati confirmare, *Pegn. comm.144. verſ.* Iam his Royas, *de hæret.p.1.num.548,Farin.loco citat.num.84.* & his allegatis *Sonſa d.cap.26.num.3.*

65 Relegantur igitur in foro noſtro mulieres nobiles, quæ bis matrimonium contraxiſſe noſcuntur *Souſa in Aſſoriſm. libro primo, cap.35. num.20.* ibi, honeſtiores vero, mulieresque per idem tempus relegantur,

66 Relegatus etiam fuit in Ciuitatem Mediolani, à noſtra Congregatione Cremonæ,quidam Sacerdos ſuſpectus, quod ſortilege celebrauerit ſuper rebus aptis ad maleficia idque ſupra multos annos hac conditione appoſita,quod ſingulis menſibus ſe præſentaret Reuerendiſſimo Inquiſitori illius Ciuitatis.

Relegantur quoque paſſim alij per multi ſecundum prudens arbitrium Reuerendiſſimorum Inquiſitorum, & Ordinariorum.

§. SEXTVS.

De pœna Exilij.

In multis etiam caſibus exilio puniuntur Rei ſeu alias quomodocumque ſuſpecti de hæreſi, in hoc Tribunali.

67 Et imprimis,quidem confeſſarij regulares ſollicitantes ſemper puniuntur exilio à loco delicti, *Souſa de confeſſar.ſollicit.tract.2.cap.15.num.13.*ibi,& locum vbi delictum commiſerunt in perpetuum, vel ad tempus non ingrediantur. Et hæc pœna exilij expreſſe apponitur inter pœnas, quibus hoc delictum puniri voluit, ſanctæ memoriæ Greg.X V. in ſua Conſtitutione contra confeſſ.ſollicit.& ita paſſim obſeruatur.

68 Blaſphæmi etiamſi viles ſint aliquando poſt flagella in exilium mittuntur *Symancha de Cathol. Inſtit. tit.8. num.10.Salced.ad Diaz. cap.110. ſub littera A.* & ſic in

69 Regno Siciliæ quidam Blaſphæm.in ſecunda condemnatione poſt abiurationem de leui fuit quatuor annorum exilio mulctatus, vt teſtatur *Seſſe deciſ.Regni Aragonæ,tom.4.deciſ.470. num.24.*

70 Sacerdos qui, Miſſas Defunctorum celebrat pro viuentibus vt moriantur exilio perpetuo mulctatur, *Souſa in Aſſoriſm. lib.1. cap.58.num.12. Menoch.caſu 388. num.15.*qui alios allegant.

71 Mulieres ſortilegæ poſt fustigationem ſolent in exilium damnari *Faber.in ſuo C. tit.de Maleſ. & Mathem. deſ.1.* quia publice intereſt prouinciam malis hominibus purgari, *l.1. de off. Præſidis,* & ita multoties fuit Cremonæ obſeruatum in noſtra Inquiſitione.

Mihi magis placeret, quod hæ mulieres in certum locum relegarentur,vt poſſent diligentius obſeruari,ne alias Prouincias inficerent,*Canter.de hæret.cap.1.n.55. Præſes Abano in ſua praxi in §.ſortilegium,n.98.* vbi ait quod exilium his mulieribus iniunctum dat eiſdem anſam eorum maleficia continuandi.

72 Quendam Clericum Aſtrologum, qui prædixit tempus, & genus mortis Regis Francorum, vt poſtea euenit,

nit, fuisse à tota Hyspania exulatum, testatur *Diana resol. 17. tract. 7. p. 4.*

73 Retinentes libros hæreticorum, vel alias scripturas continentes sortilegia hæreticalia à Curia Neapolit. si exteri sunt expelluntur à Diœcesi in quà deliquerunt, vt testatur *Genuens. in praxi Archiepiscop. Neapol. cap. 84. n. 12. in antiquis, & c. 68. in nouis.*

74 Et generaliter in S. Officio à loco delicti exiliantur omnes, qui cum scandalo deliquerunt, sic qui in concionibus in aliqua Ciuitate propositiones scandalosas dixisset exilio ab ea esset mulctandus, & pariter, quam incidisset in Cost. Paul. V. & Greg. XV. in materia Conceptionis B. M. V. & quidem notorie, & scandalose, esset etiam à loco in quo deliquit exilaindus, vt sæpe in hac materia factum vidimus.

75 Quomodo autem puniendus sit, qui exilio mulctatus ad tempus illud frangit, de hoc *est text. l. relegati ff. de pœnis*, vbi I. C. ait quod duplicatur exiliũ, & sic Senatus noster Mediolani indistinctè obseruat, quod exilio mulctatus infra decennium exulare punitur duplicatione temporis quod restabat ad exilium quando illud fregit, si vero iussus erat ad decennium exulare punitur exilio perpetuo, & si perpetuo exulare debebat punitur pœna mortis ita *Clarus in praxi, §. fin. quæst. 171.* Quæro qua pœna, & obseruat Senatus in cõdemnatis ad triremes,

76 & aufugientibus ab eis, bene in hac materia fractionis exilij videndus *Giurba cons. crim. 47. num. 21. & seq.* vbi more suo plures in hac re casus distinguit, & erudite discutit, ego vltra ea quæ in titulo de non implentibus pænitentias, dico quod regulariter dispositio dictæ l. relegati obseruanda videtur etiam in hoc Tribunali, *Cantera de hæret. cap. 1. nu. 60.* nisi vltra simplicem fractionem exilij concurreret etiam contemptus S. Officij, vel aliquid aliud insinuans huic Tribunali malam credulitatem, nam tunc pro modo contemptus, & suspitionis esset locus abiurationi, Relegationi, & etiam condemnationi ad triremes, *Cantera loco cit. vers.* Et sic Iudex fm qualitatem inobedientiæ, vbi ait, quod ob id in Inquisitione Murciæ, quidam suspensus à S. C. & non ob-

77 stante suspensione administrans fuit ad remum damnatus, de hac exilij pœna videatur, *Clarus loc. cit.* & ibi additiones, qui & materiam late pertractant, & *Farin.* & alios antiquos D. D. allegant.

§. SEPTIMVS.

De pœna detrusionis in Monasterium.

78 Poena hæc detrusionis in Monasterium, olim quidem erat in vsu, hodie tamen ab aula penitus recessit, vt ait, *Clar. §. fin. quæst. 70. vers.* Aliæ sunt, & quotidiana praxis omnium ferè Tribunalium S. Officij plenissime testatur.

79 Reperio tamen, quod in facti contingentia in Inquisitione Hyspana semel iterum hæc pœna fuit vsurpata, Primo in Clerico Astrologo qui post abiurationem de leni, fuit reclusus in quodam Monasterio per annum de quo *Diana resol. 17. tract. 7. p. 4. var. resol.*

Secundo apud *Castro Palao in opere morali, tom. 1. tract. 4. disp. 8. punct. 16. §. 10.* in quodam Religioso qui grauabatur, quod in partibus infidelium transmisisset arma, & æquos, nam ex ordine Supremi Tribunalis Hyspaniæ fuit damnatus in annali reclusione in suo Monasterio, & in scutis 600. quæ persoluit ex eius annuo reddit. Tertio hæc pœna fuit practicata in quodam adolescente simplice qui alterius confessiones excepit, vt eum postea irrideret, nam punitus fuit vltra pœnam pecuniariam, in annali reclusione in *Monasterio Castro §. 9. n. 2.*

Quarto hæc pena fuit obseruata in Regno Siciliæ apud *Castill. decis. 186. vol. 2.* in quodam Clerico grauato de sollicitatione in confessione qui fuit damnatus in quinquennali reclusione in Monasterio.

In Inquisitionibus Italiæ loco huiusce detrusionis in Monasterium ego vidi præsertim mulieres recludi in aliquo Hospitali, & damnari ad ibi, per aliquod tempus gratis inseruiendum.

De hac pena detrusionis in Monasterium vide Renatum Coppinum, de Sacra Politia Forensi, *lib. 2. tit. 3. num. 18. & seq.* vbi tamen ait Monasteria non tam supplicij loco haberi, quam portus motuum humanarum tempestatum, ibi, plurima refert exempla Imperatorum, Regum, & aliorum Principum, qui mundi vanitatibus spretis in Monasteria se receperunt, ibiq; Deo viuentes sanctissime dixerunt ac pijssime in Deo obierunt.

§. OCTAVVS.

De pœna pecuniaria.

Agendum hoc loco esset de confiscatione Bonorum, sed quoniam de hac materia passim D. D. omnes de hæresi tractantes latissime agunt, quos allegaui *in 3. p. tit. 1. & in addit.* vbi etiam nonnullas pertractaui quæstiones quæ non solent ita frequenter à D. D. nostris agitari ideo de hac materia agere nunc consulto omitto, & lectorem ad allegatos à me auctores remitto.

80 Quo ad pecuniarias pœnas attinet, illud certum est de iure Inquisitores posse eas Reis imponere, ita enim cautum reperitur in Const. Alex. I V. Incipiente super extirpatione inter literas pro S. Officio post directorium Inquisitorum, & manifeste tradunt omnes D. D. longa manu cumulati à *Symanch. de Cath. Instit. tit. 27. num. 7. Pegn. comm. 152. part. 3. per tot. Farin. de hæresi quæst. 193. num. 108. & seq. Sousa in Afforism. Inquisit. lib. 3. cap. 28.*

Hac pœna pecuniaria puniri possunt hæretica verba proferentes per iocum, per iram, *Pegn. d. comm. 152. vers.* Rursus Inquisitores, *& Sousa, n. 4.* qui alios allegat.

Item eadem puniri debent Rei illi, qui aliquando eam magis timent, quam alias corporales, vt sunt quidam diuites Auari, in hoc tamen Inquisitores attendere debent ad qualitatem delicti, & personæ, *Pegn. vers.* Item imponuntur, *& Sousa, vbi supra num. 3.* & alij apud ipsos.

Addo ego nobiles Blasphemos hac potissimum pœna pecuniaria esse mulctandos, ita *Salcedo ad cap. 140. Diaz sub litera A*, ibi si vero nobilis pena pecuniaria mulctatur, *Sousa in Affor. lib. 1. c. 19. n. 20. vers.* Quod si nobilis sit, *Inquisitor Cantera c. 3. de blasphemis, n. 4. vers.* Quoad blasphemum laycum.

81 Et hæc quidem de Iure procedunt, nam nunc Inquisitores Italiæ ex speciali decreto S. C. Eminentissimorum D. D. Cardinalium Supremorum Inquisitorum non possunt huiusmodi penis pecuniarijs reos damnare, nisi consulta eadem Sacra Congregatione in vnoquoq; casu particulari, quæ præcipere solet Inquisitoribus quid postea agere debeant de illis pecunijs.

Bene verum est, quod aliquando Sacra Congregatio concessit aliquibus Inquisitoribus vt Inquisitori Mediolani, quod possit facere condemnationes pecuniarias vsque ad certam summam re tamen participata cum Eminentiss. Cardinal. Montio Archiep. Mediol.

82 Ratio prohibitionis illius certè illa fuit, vt omnes intelligerent in hoc Sancto Tribunali nihil à Iudicibus fidei prætendi, nisi animæ, salutem, & quod hæretici, & de hæresi suspecti ad corredeant.

83 An

83 An autem stante hac prohibitione possint Inquisitores damnare Reum, vt faciat eleemosinam tot pecuniarum alicui loco Pio, controuerti non sine ratione potest.

Ego arbitror id Inquisitoribus licere, tum vt minus corrigatur Ius commune, quam sit possibile, *Surd. decis.21.n.19. Pichard. instit. de lege falcidia in principio, num.34.* Tum quia videtur Cessare ratio prohibitionis in hoc casu, cum fideles videant pecuniam ab ipsismet Reis errogari locis pijs l. in omni, vbi *Bart.ff.de Adopt. Surd. cons.375. num.34.* me tamen in hoc remitto humillime declarationi Sacro S. Congregationis cui me, & omnia mea libentissime subijcio.

§. NONVS.

De habitu pœnitentiæ.

84 Poenitentibus hæreticis non relapsis, & reconciliatis solet iniungi, quod vestem pœnitentiæ deferant, quæ est vestis signata Crucib. *Eymericus in sexto modo terminandi processum num.175.* & ibi late *Pegn. comm.42.* vbi erudite agit de his vestibus, *Cantera, c.1. de haeretic. n.56. vers.* aut fuit conuictus de hæresi, vbi quod vestis illa est Saccus, in quo est depicta Crux B. Andreæ, *Farin.de haeresi, q.193. num.91. Sousa in Asforis.Inqu.lib.2.c.43.n.11.Castro Palao in opere morali, tract.4. disp.6. punct.3.* & ita inconcusse obseruatur in Hyspania, vt constat ex Paulo Garzia, *en la orden de processar en el S. Oficio, fol.34. in sententia reconciliati,* ibi, *y la condemna mos à carcel y abito, y que el dicho abito lo trayga publicamente en cima de sus vestiduras,* & in Inquisitionibus Italiæ, vt ex formula eiusdem sententiæ apud *P. Massin.part.8. fol.137.* ibi, *purche, &c. vestito dell'habito di penitenza ornato del segno della S. Croce, qual doverai portar per l'aunenire sopra li altri tuoi vestimenti abiuri, &c. & part.10. assert.9. & 10.* vbi quod habitus pœnitentiæ iniungitur hæreticis pœnitentibus tantummodo aut suspectis de vehementi.

85 Quibus autem ex causis, & à quibus possit in hac pœna dispensari, videndus est *Pegna comm.4. vers.* & sic in depositione, cuius monitum vers. hoc tamen addiderim diligenter ab Inquisitorib. Italiæ animaduertendum puto, quod sc. ad huiusmodi dispensationem non procedant nisi Supremo Vrbis Tribunali consulto.

Dixi ab Inquisitoribus Italiæ, quia in Hyspania solus Inquisitor Generalis in hac, sicut, & in alijs pœnis solet, & potest dispensare, *Sousa in Asforis. lib.3. c.37. & nos supra.*

§. DECIMVS.

De Auditione Missæ in forma Pœnitentis.

86 De hac auditione Missæ in forma pœnitentis loquitur textus in cap. statuimus de Maledicis, & nos de hac pœna late egimus in addit. ad tit. de Blasphemis. & dicit *Cantera in qu. crimin. tangentibus pœnas delictorum, cap.3. de blasphemis, n.4. vers.* quo ad blasphemum laycum, quod si rigor dicti cap. statuimus nunc seruaretur non essent tot Blasphemi.

Hodie enim Rei solum stant præ foribus Ecclesiæ cum candela accensa in manu, tempore Missæ solemnis in die festiuo, præuio sono campanæ.

87 Hæc pœna imponi solet mulieribus sortilegis, & viris etiam quando sortilegia [illegible], vt ad sanitatem, amorem, edentibus carnes in diebus vetitis, & oua absque licentia in Quadragesima, blasphæmis quibus aliquando iniungitur, vt ibi stent genuflexi lingua intra duo ligna alligata, & alijs etiam delinquentibus secundum prudens Inquisitorum Hæreticæ prauitatis arbitrium, & iuxta alibi per nos dicta.

§. VNDECIMVS.

De varijs pœnarum generibus quæ in S. Officio regularibus solent imponi.

88 Regulares cum in delicta ad hoc Sacrosanctum Tribunal spectantia incidunt nonnullis peculiaribus pœnis solent puniri, de quibus in Epistola Supremi Senatus Hyspaniæ directa Inquisitorib. Regni Siciliæ sub data primi Iulij 1580. cuius verba refert *Diana, p.4. res mor. tract.7. res.7. Paramus de orig. S. Inqu. lib.3. q.10. n.166. Et Castr. Palao in opere mor. tom.1. tract.4. disp.9. punct.11. n.2.*

Pœnæ autem sunt, priuatio vocis actiuæ, & passiuæ, priuatio muneris concionandi, & audiendi confessiones saltem mulierum, quod in capitulo Religiosorum bis in anno Reo præsente sententia Inquisitorum legatur, quod vltimam sedem in Choro, & refectorio teneant quod à suis Religiosis flagellentur in cap. præsente notario S. Officij, & aliæ, de quibus *Paramus, & Castro Palao vbi sup.*

Hæ autem pœnæ cum magna moderatione sunt iniungendæ habita semper ratione ad grauitatem delicti, & qualitatem personæ delinquentis ita tamen vt sciant Inquisitores huiusmodi pœnas non imponi solis confessarijs sollicitantibus quamuis memorati auctores de eis loquantur sed etiam Religiosis aliter, delinquentibus, vnde superioribus annis in nostra Congregatione Cremonæ de ordine Sacræ Congregationi quidam regularis, qui temerarie inciderat in Const. Pauli V. & Gregor. XV. in materia conceptionis editas, fuit condemnatus, vt propositiones temerarias scandalosas, & piarum aurium offensiuas publice in eodem loco in quo eas prædicauerat reuocaret, & vlterius fuit priuatus voce actiua, & passiua, ac munere concionandi, & lectoratus cum alijs pœnitentijs salutaribus.

Sic, & in solemni actu fidei celebrato in Regno Siciliæ de quo supra, F. Marcellus Patris Religiosus Ord. min. obs. quod temerarie finxerit se Sanctum, Impeccabilem, confirmatum in gratia, aliasque propositiones scandalosas, & temerarias protulerit fuit ab illo Illustriss. Tribunali damnatus ad triremes per triennium, Relegatus per biennium aliud in conuentu suæ Religionis ei assignando cum hoc quod singulis diebus Veneris ieiunet in pane, & aqua, & comedat in terra in Refectorio, & incedat sine capucio, & in Choro, & Refectorio vltimo loco sedeat, cum priuatione perpetua vocis actiuæ, & passiuæ, & facultatis audiendi confessiones quorumcumque.

§. DVODECIMVS.

De pœnitentijs salutaribus.

89 Hæreticis, & de hæresi suspectis, solent vltra supradictas pœnas iniungi, pœnitentiæ salutares Ieiunia, Orationes, Eleæmosinæ, Peregrinationes, frequentationes Sacramentorum pœnitentiæ, & Eucharistiæ, & similia *Zanchin. ad quem omnes recurrunt de hæreticis, cap.20. Pegna in directorium, par.3. comment.71. versic.* in his autem mandatis, vbi animaduertit quod huiusmodi pœnitentiæ salutares, sunt medicinæ, vnde debent esse morbo contrariæ, & ita ei, qui noluerat Ieiunare,

iunare, orare nec diuina officia audire iniungatur, quod Ieiunet, oret, ac Sacra audiat.

90 Inter alias autem salutares pœnitentias illa semper iniungenda est, quæ Sacramentorum frequentiam concernit, maximam enim vim habent Sacramenta ad vitanda beccata, & ad perseuerantiam in fide a Deo obtinendam, & ita passim obseruatur in Inquisitionibus Italiæ, vt videre est ex *P. Massin, p.* 8. in forma sententiæ contra suspectum de vehementi, fol. mihi 209. ibi, *& per penitenze salutari t'imponiamo &c.* & infra, *che durante il tempo di detti sette anni confessi Sacramentalmente, &c.* Et in Inquisitionibus Hyspaniæ, vt constat ex similibus sententijs, apud Paulum Garziam, fol. mihi 34. ibi *y que, odos los Domingos, y Fiestas vaya á oyr la Missa Mayor, &c. y los Sabados, &c. reze cinco vezes, el Pater Nostro, &c. y se confiesse, y recina el Santissimo Sacramento del Altar.*

§. DECIMVS TERTIVS.

De nonnullis obseruandis, in impositione præmissarum pœnarum.

91 PRimo loco animaduerte debent Inquisitores in impositione suprascriptarum pœnarum quod vti semper debent clementia, & misericordia, non crudelitate, & seueritate, vt notauit doctus *Symancha de Cathol. Instit. tit.* 47. de pœnitentibus, & conuersis, *n.* 79. *& seq.* Inditium enim sine misericordia fiet illi, qui non facit mericordiam, *Iacobi* 2. *& Prou.* 3. misericordia, & veritas te non deserant, circunda eas gutturi tuo, & describe in tabulis cordis tui, & inuenies gratiam coram Deo, & hominibus, vbi egregiè Salazar, & Cornelius Alapide.

92 Hoc tamen intelligendum est cum grano salis, vt scilicet non procedat in hæretico impenitente in hoc enim cum Inquisitores omnem lapidem mouerunt pro eius conuersione vtique nullo modo temperare possunt pœnas mortis infamiæ, & alias a iure in eum comminatas in hoc enim dum pœnitens est, solum pietatis genus est esse crudelem.

93 Secundo considerare debet Inquisitor, qualitatem delicti, eius videlicet attrocitatem, pœnæ enim delicto

94 geometrica proportione sunt attemperandæ *Petr. Greg. in Syntagm. Iuris vniuers, lib.* 30. *c.* 5. *n.* 2. 3. *& seq.* animaduertat igitur Inquisitor, an delictum fuerit perfectum an solus ad id ad fuerit conatus, & qualitas, *Menoch. de arbitr. iud. casu* 360. *cent.* 4.

95 Quo loco fuerit perpetratum, locus enim aliquando augere, & minuere solet pœnam *l. aut facta, de pœnis, l. Prætor.* de iniurijs sic in Africa messium incensores grauius puniebantur, *d. l. aut facta* §. *euenit.*

96 Quo tempore, *dicta l. aut facta*, §. *tempus, l.* 3. §. *vltimo de re militari.*

Substantiam etiam malefitij, seu delicti attendere deber quia vnum altero grauius est ex se.

97 Maxime autem in hoc foro animaduertet ad scandalum, quod Christi fidelibus ex delicto fuit exortum, vt pro qualitate scandali modo majorem modo minorem pœnam imponat, late *Sousa hac longius pertractans, in Afforism. Inqu. lib.* 3. *n.* 17. *& seq. c.* 30.

98 Tertio animaduertere debet ad personæ delinquentis qualitatem, quia vt ait *Vuesembecius in tit. de Iust. & Iure n.* 11. licet Sacrosanctæ leges singulis delictis Arithmetica proportione pœnas constituerint, attamen Magistratus legis executor, cum legem exequitur, & in concreto de pœna personæ applicanda disputat, rem ad geometricam proportionem reducit. Nec tantum quid facto debeatur sed quid personę congruat delinquenti expendit, & examinat.

99 Propterea grauius punitur famosus, quam integræ famæ reus, *l. capitalium in fin. de pœnis.*

Qui pluries deliquit, quam qui semel, *l. capitalium* §. *Grassator, de pœnis, Sousa lib.* 3. *c.* 34. *n.* 10.

Qui consulto, quam qui ignoranter, *l. Respiciendum*, §. *fin. de pœnis*, vel ex magna ira maxime orta ex iusta causa *Sousa, c.* 32. *n.* 6.

Qui maiores sunt, quam minores, *Sousa vbi supra numer.* 18.

Viri, quam mulieres, & inter, illos Docti quam Rustici, *Farin. de pœnis temperandis, q.* 90. *cas.* 10. *nu.* 8. *Sousa. c.* 36. *n.* 1. *& seq.*

100 Hæc autem ita declaranda sunt, vt procedant in pœnis arbitrarijs, nam in pœnis, quas hæretic. vel suspectus de hæresi ipso facto incurrit prædicta locum non habent, licet iuuent, vt postea cum delinquentibus facilius dispensetur, ita *Sousa, & bene, l.* 3. *c.* 36. *nu.* 17. *vers.* Quæ actenus dicta sunt.

TITVLVS XIV.

De Appellatione, & Sententiarum executionibus.

SVMMARIVM.

1 *Hæretici non possunt appellare à definitiua secus ab interlocutoria.*
2 *Appellatio ab interlocutoria quid continere debeat.*
3 *In causis Sancti Officij appellandum ad Sanctissimum.*
4 *A decreto torturæ an detur appellatio.*
5 *Admissa appellatione quid Inquisitor agere debeat.*
6 *Admissa appellatione quam iurisdictionem in causa habeat Iudex à quo.*
7 *In causa hæresis an possit haberi recursus ad S. C.*
8 *Iudices layci tenentur exequi sententias contra Hæreticos.*
9 *An sit differendum supplicium Reo dicenti se habere secretum Principi reuelandum.*
10 *Decisio Senatus Sabaudiæ.*

De hac materia egi in Secunda Parte, titulo primo, secundo, & tertio, & ideo hoc loco pauca solummodo notabo.

§. PRIMVS.

1 PRimo igitur notanda est conclusio, quam ex communi omnium fere Doctorum sententia ibi notaui, quod hæretici non possunt appellare à definitiua, bene autem ab Interlocutoria, si grauamen continet, ita *Canonistæ in cap. vt Inquisitionis, de hæret. in* 6. *vbi modern. Barbosa, num.* 6. *Royas Sing.* 1. *numer.* 19. *Farin. de hæres, quæst.* 185. *num.* 227. *Ludou. à Paramo de orig. Sanct. Inquisit. lib.* 3. *quæst.* 4. *numer.* 58. *Diana resol. moral. part.* 4. *tract.* 8. *resol.* 29. *&* 32. *Castro Palao, in opere morali, tom.* 1. *tractat.* 4. *disp.* 8. *punct.* 7. *nu.* 1. *& Sousa in Affor. Inqu. lib.* 2. *cap.* 35. *numer. secundo, & seq.*

2 Secundo notandum quod in appellatione ab interlocutoria vt valida sit duo copulatiue continere debet grauamen illatum, & causam, & quidem specialem per quam grauamen impugnatur, cap. cum sit Romana, *cap. debitus honor, de appell. Pegn. com.* 31. 3. *p. vers.* Non antem. c. Ut debitus 59.

3 Tertio Notandum, quod in S. Officio appellandum est ad Papam, & si agatur de sententia Episcopi iure ordi-

di-

dinario lata, ita enim secundum magis communem D. D. sententiam docuerunt, *Pegna, vbi supra, Farin. quaest. 185. n. 240. Castr. Palao, d. punct. 7. num. 6.* qui alios allegant.

4 Quarto notandum à decreto torturæ vti interlocutorio dari appellationem *Diana, qui alios cumulant, p. 4. tract. 6. resol. 20.* nisi appellatio esset calumniosa idem *Diana resol. 32. vers.* Notandum est, *tract. 8. P. Massin. in praxi, p. 10. assert. 193.*

5 Quinto notandum admissa appellatione, non debere Inquisitorem procedere in causa vlterius, sed expectare debere responsum à Sacra Congr. *Castro Palao, vbi supra, num. 7.* vbi ait, quod hoc non habet locum in causa ab ea in qua fuit appellatum, *Pegn. d comm. 31. versic.* Si autem Inquisitor.

6 Sexto notandum, quod iudex à quo, non amittit iurisdictionem non obstante admissione appellationis in ijs, quæ concernunt faciliorem, & breuiorem exitum causæ appellationis, vnde potest terminum iuris ad appellationem prosequendam abbreuiare, *Pegna vbi supra in versic.* Cœterum, *Lancellotus de attent. pendente appell. limitat. 13. per totam*, ex originali Doctrina Gemin. ad quam omnes recurrunt, in cap. cum appellationibus §. *si vero, n. 7. versic.* Sed quæro *de appell. in 6. Amat. decis. flor. 32. per tot.* vbi hoc ampliat etiam in iudice qui reiecit appellationem.

7 Septimo Notandum, quod interdicta in causa hæresis appellatione non videtur interdictus recursus ad Sacram Congregationem per viam querelæ, ita *Castro Palao, vbi supra, num. 3.* quamuis contrarium sentiat *Diana d. res. 32. vers.* sed pro coronide, ego tamen si Inquisitor essem ob reuerentiam S.C. super sederem, habita scientia, quod hæreticus recursum fecerit ad Sacram Congregationem eius tamen recursum positiue non approbarem.

8 Octauo Notandum, quod iudices layci tenentur exequi sententias Inquisitorum, vt dixi pluries *in 2. p. tit. 1. & 2.* & vtrobique in additionib. & D. D. ibi adductis addi potest *Diana resol. 26. tract. 8. p. 4. variarum resol.* vbi, quod neque sub prætextu iniustitiæ ipse laycus debet super sedere ab executione sententiæ Inquisitorum, bene *Ferdinan. de Castro Palao in opere morali tom. 1. tract. 4. disp. 8. punct. 10. n. 5. & 6. & pluribus seq.*

9 Nono posset dubitari an supplicium rei hæretici pertinacis, vel impænitentis, & relapsi possit differri à iudice layco. Si Reus ipse dicat se habere secretum communicandum Principi concernens eius salutem.

In hac differri ob eam causam, neque in Reo hæretico, neque in alijs quibuscunque causis ita Vulp. l. si quis forte de pœnis ibi, Cœterum vt mea fert opinio, prorsus eus non debuisse postquam semel damnati sunt audiri quid quid allegent, quis enim dubitat, (ait I.C.) eludendæ pœnæ causa ad hæc eos decurrere, magisq; esse puniendos eos, qui tandiu conticuerunt, quod pro salute Principis habere se dicere iactant, nec enim debebat tam magnam rem tandiu retinere. Et ita in

10 facti contingentia iudicasse Senatum Sabaudiæ die 14. August. 1599. attestatur relato dicto textu *Præses Abauo de reatibus, quæstione 29. num. 60. & sequ.* in quodam milite, qui paulo antea gestabat arma pro hostibus Serenissimi Ducis Sabaudiæ, & cum esset torturæ subijciendus dixit se Principi velle denunciare secretum pro sua, & patriæ salute, qua ro eum eodem Serenissimo, & eius Senatu communicata fuit torturæ suppositus, & laqueo suspensus, nec vltra de dicta salute auditus.

Finis Tertiæ Partis.

QVÆ-

QVÆST. QVINDECIM AD INQ.^ES^ ^RES^

D. GVIDONIS FVLCODII,

CARDINALIS EPISCOPI SABINENSIS.

ET POSTEA SVMMI PONTIFICIS CLEM. IV. NVNCVPATI

Nunc Primum Impressæ.

CÆSARIS CARENÆ CREMONENSIS.

I. C. Sacræ Theol. Doct. Eminentiss., & Reuerendiss. D. D. Cardinalis Camporei Auditoris, Iudicis Conseruatoris, Consultoris, & Aduocati Fiscalis Sancti Officij.

A SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO VRB. VIII. ET EMINENTISS. Vrbis Congregatione specialiter Deputati.

Annotationibus Illustratæ.

AD ILLVSTRISSIMVM VIRVM, RELIGIOSISSIMVM AEQVITEM Diui Iacobi, ac Senatorem Amplissimum D. Don Consaluum de Salamanca Cremonæ Pratorem Vigilantissimum.

CONSILIVM DOMINI GVIDONIS FVLCODII

De quibusdam dubitabilibus in negotio Inquisitionis.

Inquisitio prauitatis Hæreticæ Prædicatoribus infrà certos limites est iniuncta auctoritate rescripti Apostolici, cuius tenor est.

GREGORIVS IX. Priori Prouinciali Fratrum Prædicatorum Prouinciæ Lombardiæ, &c. Ille humani generis peruicax inimicus, &c. infra per Apostolica scripta Tibi sub Diuini obtestatione Iudicij districtè præcipiendo mandamus, quatenus aliquos de Fratribus tuis Tibi commissis in lege Domini eruditos, quos ad hoc idoneos esse noueris ad partes Tibi secundum tuam ordinationem limitatas transmittas: & infra. Qui diligenti perquirant solicitudine de hæreticis, & infamatis; & si quos culpabiles, & infamatos inuenerint, nisi examinari velint absolute mandatis Ecclesiæ obedire procedant contra eos iuxta statuta nostra contra Hæreticos nouiter promulgata. In receptatores, defensores, & fautores eorum secundum eadem statuta nihilominus processari. Si verò aliqui hæretica labe penitus abiurata ad Ecclesiasticam redire voluerint vnitatē, ipsis iuxta formam Ecclesiæ benefitiū absolutionis impendent, & iniungant eis, quod talibus consueuit iniungi.

Post

Post iniunctum ergo negotium Frattibus, Ordinarij nihilominus in eodem negotio processerunt, quosdam absoluendo, & carceratos à Fratribus relaxando, Fratres vero, prout eis iniunctum fuerat, procedentes præfixo tempore in primis infra quod sponte redeuntes impunitate gauderent. Post tempus cæperunt inquirere quædam per se audientes, licet pro suis sumptibus, & Notariorum salarijs a Prælatis debitum subsidium non habuerunt.

Quidam verò singularum personarum negotia alijs commiserunt, & cæpta Inquisitione, quidam domicilium transtulerunt, quidam se alias absentarunt, quidam sponte confessi, & absoluti ante te iniunctam sibi pœnitentiam decesserunt, sine causa ferendi testimonij aliqui recusauerunt venire, aut Priuilegio se tuentes, aut ideo quia per Ordinarios erat eis sub pœna excommunicationis prohibitum, ne deponerent, aut quia iurauerant, vel vouerant se neminem in hoc crimine prodituros.

Portò ex serie Inquisitionis quidam inueniuntur hæreticos adorasse, vel similia eis præstitisse obsequia, & tamen credentes fuisse se negant. Alij vero tolerasse, nec se fautores confitentur: Alij receperunt; Alij defenderunt, & tamen receptatores, vel defensores se fuisse non dicunt; Alij vero iniunctas sibi à Fratribus pœnitentias deseruisse monstrantur, quidam propria, quidam forsan Episcopo, vel Episcoporum suorum auctoritate; Quidam verò per testes singulares, & famam solummodo conuincuntur. Domini vero temporales, tam horum, quam aliorum, qui pœnitentias iniunctas obseruant bona detinent occupata. Ex hoc igitur Themate Quæstiones plurimæ oriuntur, quas exemplo Gratiani, vt inueniantur facilius distinctas numeris subnotauit.

Prima Quæstio est, an post iniunctum negotium Fratribus, Ordinarij poterunt procedere in eodem.

Secunda. Qui sponte redire dicantur, vt possint gratia, & impunitate gaudere.

Tertia. Vnde possit Inquisitor in suis, & in Notarij sumptibus, & eiusdem salario prouideri.

Quarta. An poterunt Inquisitores committere negotia singularum personarum.

Quinta. Quam in eos habeant potestatem, qui domicilium transtulerunt.

Sexta. Qualiter contra absentes sit procedendum, vel fideiussores eorum.

Septima. An sit aliquid iniungendum eorum hæredibus, qui absolutè ante receptam pœnitentiam decesserunt.

Octaua. An Priuilegio, prohibitione, ordinatione, Iuramento, vel voto á testimonio aliqui excusentur.

Nona. Qui dici debeant credentes hæreticorum erroribus.

X. Qui dici debeant fautores.

XI. Qui receptatores.

XII. Qui defensores.

XIII. An Inquisitores in eos, qui non seruant iniunctas penitentias aliquam habeant potestatem.

XIV. An per testes singulares, cum fama, possint aliqui condemnari.

XV. An bona omnia prædictorum pænitentium & non penitentium possint à Dominis confiscari.

SVMMARIVM.

Proœmij.

1 *Guidonis Fulcodij, Patria.*
2 *Vxoratus fuit Consiliarius Regis Galliæ, Episcopus Cardinalis, & Summus Pontifex Vocatus Clem. IV.*
3 *Qualis eius vita in Pontificatu.*
4 *Quantus zelus in rebus fidei.*
5 *Eius mors.*
6 *Qua occasione scripserit has Quæstiones ad Inquisitores, & n. 7.*

Annotationes Carenæ.

DOMINI GVIDONIS FVLCODII, Hic fuit Natione Gallus, & Patria Narbonensis, Laycus
1 Vxoratus, inter sui temporis I. C. Celleberrimus, & Regis sui Cosiliarius, *Platin. in vita Clem. IV, in principio, Illescas in Hystoria Pontificali, tom. 1. lib. 5. c. 39. versic. Fue Clemente vno de los Meiores letrados que auia en el Mundo.*

2 Duo ex Matrimonio filias habuit Illescas, vbi *sup. in fin. vers. Doshyas tuuo del Matrimonio, Genebrardus in Conographia libr. 4. circa annum Domini 1265. fol. mihi 652.*

Mortua Vxore Romam Venit vbi primum Aduocatus concistorialis efficitur, mox Podiensis, deinde Narbonensis Episcopus, postremo Cardinalatus, & Sabinensis Episcopatus honore, ab Vrbano IV. Summo Pontifice decoratur, in cuius etiam locum, maximo consensu omnium Sacræ Romanæ Eccles. Cardinalium sufficitur, & Clemens IV. nuncupatur, *Genebr. Plat. & Illescas, vbi supra*, F. Francisc. à Coroliano in suo Breuiario Chronologico, Pontificum, & Conciliorum circa annum Domini 1265. vers. hoc anno elapso, qualis in Pontificatu eius fuerint vita, & mores decla-
3 cant subsequentia verba, Genebrardi loco allegato.

Optimus Pontifex fuit, vir nempe S. Conuersationis, & Prophetico Spiritu (vt dicebatur) Illustratus, Bona Ecclesiæ optimè dispensauit, cum duas Filias ex mortua Vxore ante Pontificatum suscepisset vni in Monasterio collocatæ. 30. tantummodo libras dedit, alteri 300. libras dotis nomine: Clerico Nepoti tres Prabendas habenti, duas abstulit se dicens Deo, non carni, & sanguini velle acquiescere, & amicis pro eius Nepote rogantibus aurea verba respondit, de quibus *Platina, vbi supra, & Illescas, ibidem, No es razon amigos mios, que tenga yo mas respeto à la carne, y à la sangre, que à Iesu Christo, Dios quiere, que los bienes de lo Yglesia se gasten en obras pias, y nò in hazer ricos à los parientes.*

4 Quantus etiam fuerit huius Pontificis in Catholicam Religionem Zelus clarissime ostendunt, & Quæstiones hæ ad Inquisitores scriptæ, & eiusdem Pontificiæ in Hæreticos Constitutiones, ac ad Iudices Violatæ Religionis iussa, de quibus in literis pro S. Officio post directorium Inquisitorum Impressis à fol. 45. vsq; ad fol. 52. & in Bullario nouo *tom. 1. in Const. 6. & 8. & in Appendice, Const. 13. & 14.* dicti Pontificis.

5 Et sicuti sanctissime vixit, ita, & sanctissime in Domino obijsse testantur quot quot, de eius vita, & rebus gestis scripserunt, Die 29. Nouembris 1268. Viterbij, & ibi sepultus fuit in Ecclesia D. Dominici.

Gregorius IX. Priori Prouinciali. Occasione huius
6 Bullæ disputauit Guido Fulcodius, subsequentes Quæstiones, edita est hæc Const. Anno Domini 1238. & reperta in Archiuio Inquisitionis Bononiensis, vt testatur Pegna in margine illius constitutionis impressæ, inter literas pro S. Offic. fol. mihi 3.

Post iniunctum ergo negotium Fratribus. Narat
7 breuiter Fulcodius occasionem, quam habuit disputandi, & pertractandi subsequentes controuersias, quæ in se continent ferè omnia, quæ ad hoc Sacrosanctæ Inquisitionis Tribunal spectare possunt, vt vnicuique materiam harum Quæstionum intuenti facile apparere potest.

QVAESTIO PRIMA.

An post iniunctas Inquisitoribus causas fidei Ordinarij in eisdem possint procedere.

SVMMARIVM.

1 *Ab Initio Nascentis Ecclesiæ vsque ad Gregor. IX. soli Episcopi cognoscebant in causa hæresis.*
2 *Negligentes in hoc Episcopos mandat Papa deponi.*
3 *Gregor. IX. vsque ad Bonifac. VIII. cæperunt causæ hæresis delegari Inquisitoribus.*
4 *Sanctus Dominicus, I. Inquisitor in Prouincia Narbonensi anno 1216.*
5 *Quid in hac materie statuerunt Bonif. VIII. Benedict. XI. & Clem. V. n. 6. & 7.*
8 *Quæ possint Inquisitores sine Episcopis, & è contra in causis fidei peragere,*
9 *Et quæ non possint.*
10 *Controuersia de qua Fulcodius hic habebat locum tantum ante tempora Bonifacij VIII.*
11 *Duo notabilia dicta Archid. & Geminian. cap. per hoc, de hæret. in 6. & n. 12.*
13 *Quomodo Episcopi, & Inquisitores in causis fidei procedant in Hyspania.*
14 *Coram quo comparere debeat citatus ab Inquisitore, & Episcopo.*
15 *Sic citatus comparere debet coram Inquisitore, cum Episcopus procedit auctoritate Ordinaria, & in diuersis locis qui citatur pro eodem tempore, ratio huius Rei, & D. D. n. 6. sequ.*
18 *Quid quando Episcopus præuenit in citatione adhuc Fulcodius idem arbitratur, & cum eo communis opinio, & num. 21.*
19 *Intellectus text. in l. contra pupillum, de re indic. & c. Qui resistit. 11. qu. 3. & n. 20.*
22 *Quid si quis citetur pro diuersis temporibus.*
23 *Quid cum Episcopi procedunt auctorit. delegata.*
24 *Adducitur l. si quis, §. si cum omnes ff. ad Syllan.*
25 *Quid si quis non ab Inquisitore sed ab eius Vicario citetur.*
26 *Contra Pegnam, tenent in hac re Mol. & Ferdin. de Castro Palao.*
27 *Pars Prædæ debita Duci exercitus an debeatur eius Vicario hic casus in facto accidit in Vicario Præfecti classis Neapolitanæ.*

In Prima igitur Quæstione dico, quod Ordinarij nec possunt, nec debent procedere in negotio, quod Fratribus est iniunctum, nam ad Curiam suam videtur illud reuocasse Dominus Papa, & ideo cessat aliorum officium, vt extra *de offic. legat. licet, & extra, vt lit. penden. c. 2. Ecclesia S. Mariæ, & de appellat. in nostrum*. Nec calumnietur quis, quasi non euocauerit ad Curiam suam quod ipse non audit: Nam facere videtur, vel gerere, qui per alium gerit *ff. de adminstr. tutor.* Ita autem §. gessisse cum suis concordantijs. Item facit ad idem, quod dicit Augustinus, nomen Præsbiteri non ausus sum delere, ne Diuinæ Maiestati, sub cuius arbitrio causa pendet, facere viderer iniuriam, si eius Iudicium, meo Iudicio præuenirem. 2. q. 1. nomen. Item probatur hoc idem per inconueniens; Nam si possent Ordinarij procedere, cum constet, quod Inquisitores possunt, distragerentur homines ad diuersa Tribunalia, & sic promiscuis actibus rerum turbarentur officia, quod esse non debet, *c. de Episc. & Cleric.* repetita, & de Testamen. consulta Diualia. Item non sic ad literam decretalis determinat Quæstio. Vtique dicit enim quod pendente coram Delegatis Iudicio, non potest Ordinarius purgationem indicere, vel recipere; Conquiescit igitur eius officium, vt extra de purgat. canon. cum dilectus in fine. Item, & alibi est expressum quod Legatus Generalis ad se reuocare non potest negotium alicui specialiter delegatum, vt extra, de offic. Legat. studuisti. Ergo multo minus alius ordinarius. Nam Legatum comparant omnes Doctores Proconsuli, de quo dicit lex, quod in Prouincias maius Imperium omnibus habet post Principem ff. de off. Proconsulis, & Legat. & ideo. Item constat, quod Delegatus in commisso sibi negotio, maior est quolibet Ordinario, vt extra *de offic. & pot. Iudic. delegat.* sanè. Pone ergo, quod citatur aliquis ab Inquisitoribus, nemo certe dicit, quod possit Ordinarius prohibere processum, quia inferior est, vt dixi, & minor in maiorem nullum habet Imperium, quinimò nec in parem, *arg. 22. dist. inferior ff. ad Trebell.* ille à quo §. Tempestiuum; Et potius obediendum est maiori potestati, quam minori 11. q. 3. qui resistit, quid igitur faciet Ordinarius si illum citat, qui audietur ab Inquisitoribus? non rectè agit, quia citatus est coram maiore, *ff. de in ius vocando l. 2. §. fin.* Item si ponas quod primò eum citauerit Ordinarius; Ad hoc dico, quod deserto eius Iudicio, debet venire coram Inquisitoribus, si eum citent, *ff. de re Iudic. contra pupillum §. vlt. & 11. q. 3.* qui resistit, & ita nullus est effectus Ordinarij processus, siuè præueniat, siuè præuentus sit ab Inquisitoribus. Nec contradicit mihi Decretalis *de offic. ind. ordin.* significatum ab Ordinario, & propter malitiam, vel desidiam processus causæ tardatur, potest Ordinarius illum absolutum inducere in pristinam excommunicationis sententiam, sed non dicit quod possit in causa procedere; Imò innuit contrarium, & ita notant ibi Doctores.

Soluta igitur Prima Quæstio, & per hoc patet, quod absoluti ab Ordinarijs, vel relaxati, nihil egerunt. Et idem dico de absolutis à Sorano, nisi habuerit à Papa speciale mandatum, per illam Decretalem de off. de leg. studuisti.

Annotationes Carenæ.

Dico quod Ordinarij, nec possunt, nec debent procedere, Pro intelligentia huiusce Quæstionis Fulcodij, & multorum aliorum canonum circa Iudices hoc Violatæ Religionis, quos Inquisitores nominamus distinguenda sunt potissimum quinque tempora cum Doctissimo Pegna in sua instructione Inquisitorum, quæ manuscripta circumfertur, & sepe à *Farin. in suo Tract. de hæresi allegatur, lib. 2. cap. 61.* per totum.

1 Primum tempus est ab initio nascentis Ecclesiæ vsq; ad circiter 1236. & in hoc tempore nulli aderant Inquisitores, & soli Episcopi de hoc hæresis Crimine cognoscebant, *Conrad. Brunus de hæreticis, lib. 3. cap. 5.* & habemus text. in c. excommunicamus, ibi, si quis etiam
2 Episcopus, de hæreticis, in quo Papa mandat ab officio deponi Episcopos negligentes in expurganda diœcesi ab hæreticis, *Pegna in 2. p. director. comm. 2. versic.* Episcopi ergo.
3 Secundum tempum est, à tempore Gregorij IX. circa dictum annum 1230. vsq; ad Bonifatium VIII. scilicet vsque ad annum 1300. Et in hoc tempore facultas procedendi contra hæreticos fuit alijs viris Doctis, & Pijs delegata, à varijs Summ. Pontificibus, Innoc. IV. Alex. IV. Vrb. IV. & Clem. IV. vt in eorũ literis Apost. ita Pegna in dicta praxi Inquisitorum, c. 62. §. 1. & 2.
4 Solummodo hoc loco animaduerto, quod B. Dominicus Illustrissimæ, & ad hæc vsque tempora probatissimæ Religionis Meritissimus Parens fuit primus Inquisitor deputatus in hæreticos vsq; de ann. 1216. vt animad.

maduertit, *Pegna in 3.p.Direct.comm.32.versic.* Officium delegationis Inquisitionis, vbi ait fuisse deputatum Inquisitorem in Prouincia Narbonensi ab Innoc. III. quod idem latissime probauit *Ludou. à Paramo de orig. S.Inquisit.lib.2.tit.1.c.1.n.14. & Sousa in Afforis. Inquisit.lib.1.c.1.n.1.*

5 Tertium tempus fuit, à Bonif. VIII. circa dict. annum 1300. vsque ad Benedictum XI. In hoc quoniam iure merito dubitari poterat ao per commissionem negotij fidei Inquisitoribus taliter dici possetab Apostolica Curia auocatum, quod non possent Episcopi in dictis causis se ingerere, Bonif. VIII. in capit. per hoc, de hæreticis in 6. Declarauit, posse Inquisitores, & Episcopos simul, & disiunctim super eodem negotio procedere, ita tamen quod tenerentur inter se se communicare processus, in cuius meritis si conuenirent, sententia per vtrosque ferretur, sin minus causam ad Sedem Apostolicam referrent, & de hac communicatione processuum videndus est *Pegna in 3.par. director. comm.105.*

6 Quartum tempus est à Bened. XI. qui Bonifacio successit circa annum Domini 1303. vt videre est ex Genebr. in sua Chonographia, *lib.4.* circa dictum annum Christi 1303. & Illiescas in Historia Pontificali, *libr.2. cap.50.* in vita huius Pontificis, Hic consultus ab Inquisitoribus quomodo intelligenda esset illa communicatio processuum, de qua in cap. per hoc, sic in extrauaganti ex eo, de hæreticis Respondit, Consultationi vestræ breuiter respondemus, quod quando vtrique procedunt seiunctim sibi debent in fine tantum, cum nihil restat agendum, nisi quod sententia promulgetur communicare processus, ita *Pegna in 3.p.direct.comm. 96.in principio.*

7 Quintum, & vltimum tempus est, à Clem. V. qui successit Bened. VI. circa annum Dom. 1305. hic enim in Concilio Viennensi celebrato anno Domini 1313. cōfirmata in causa fidei Episcop. & Inquisitorum iurisdictione statuit in Clementina prima de hæreticis.

8 Episcopos sine inquisitoribus, & Vice versa Inquisitores sine Episcopis, posse citare, capere, tuæ custodiæ mancipare, captos in compedibus ponere, & contra illos inquirere de quibus secundum Deum, & Iustitiam Episcopus, vel inquisitor viderit expedire.

9 Pariter statuit, quod vnus sine altero, nō possit Reos ad carcerem tamquam in pœnam condemnare, nec eos torquere, nec contra eosdem ad difinitiuam sententiam deuenire, addens tamen, quod infra octo dies postquam se inuicem Inquisitor, & Episcopus requisierint, vnus sine altero dictos tres actus facere nequeat, eis tamen elapsis possint tunc etiam dicti actus ab vno sine altero fieri, *Eymericus, q.47.8. p.direct.* vbi Pegna, & nos latissime de hac materia dicemus, *in 3.p.* nostri operis de modo procedendi in causis S. Officij, *sect.1.*

10 His prænotatis vnusquisque videre, potest controuersiam de qua in hac Quæst. 1. Fulcodij, suo vtique tempore, & etiam ante tempora Bonifac. VIII. beoe potuisse locum sibi vindicare, ac disputari, sed modo ex dispositione dicti capituli per hoc, in totum cessare debet præsens disputatio.

11 Et ob in *Archid. in d.c.per hoc, n.2.* ait quod contra decisionem factam in d.cap. Olim per magnos viros tenebatur contrarium, & non dubito quin intellexerit ibi, de Guidone Fulcodio, quia in rationibus dubitandi adducit contra illam decretalem omnes rationes, &

12 iura quæ in hac Quæst. Fulcodius allegat pro sua opinione, *& Gemin. in cod.c.n.1.* ait, Ideo Papa hic non dicit declaramus, vel alia similia verba sed volumus, ne sugillet magnos viros tenentes contrarium, qui mouebantur rationibus prædictis, & in summa etiam ipse adducit rationes Fulcodij, ex quibus verbis Geminiani apparet, quam validæ essent in hac materia rationes nostri Guidonis Fulcodij.

13 Atque hæc quæ supra dixi vtique seruantur in tota Italia, in Hyspania vero Episcopi, & Ordinarij non possunt diuisim ab Inquisitoribus procedere, sed ibi soli Inquisitores procedunt quinimo Episcopi tenentur transmittere statim omnes, & quoscumque denunciationes in his materijs ad S. Officium spectantibus ad Inquisitores, vti ex Sanctarello, Sousa, & alijs obseruat, *Pat. Diana, tract.8.resol.5.p.4.eius ref.mor.* & DD. ibi allegatis addo ego *Ferd.de Castro Palao, in opere morali.p.tract.4. disp.8.punct.13.n.6. vers.* Aduerte tamen in Hyspania.

14 Item constat quod Delegatus, Hæc verba referuntur à *Pegna in tertiam partem Directory Inquisitorum, q.5. n.6. vers.* & Guido Fulcod. & in eis discutit Fulcodius pulcherrimam quæst. de citato ab Episcopo, & Inquisitore maxime si sit citatus pro eodem die, & hora coram quo debeat comparere.

In qua re breuitati studendo existimo nonnullos casus esse distinguendos.

15 Primus casus est com Episcopus procedit iure ordinario, vt regulariter contingit, & in hoc casu si citatio sit pro eodem tempore communis DD. sententia est, quod debeat citatus comparere coram Inquisitore.

Ratio conclusionis est, quia cū Inquisitor procedat auctoritate Sedes Apostolicæ sibi specialiter delegata, & Episcopus auctoritate pure, & mere ordinaria vtiq;

16 ille est maior ordinario in ea causa, c. sanè, de officio, & potestate Delegati, ibi, vnde in illa causa superior est, *Franc. Molinus de brachio sæculari, c.16.n.12. Bouadill. in sua Polit.lib.2.c.21.n.59. Stephan. Gratian. disceptation. forens.to.1.c.111.n.65. & seq.* qui alios cumulāt.

17 Et quod in hoc casu (præsupposito semper quod citatio sit facta pro diuersis locis) citatus teneatur comparere coram Inquisitoribus docuerunt, post Eymericum, & omnes alios antiquos ab eo allegatos *Farin. de hæresi, qu.186.§.3.num.87. Ludou. à Paramo de Orig. S. Inq.lib.3.q.4. Rub. de forma, & ordine Iudiciario S. Officij, num.69. Ferd. de Castro palao, dicta disp.8. punct.13. n.3.vers.* At si Episcopus, *Sousa de conscessarijs sollicitantibus, tract.2.cap.2. num.7. & in Affor. Inquisit. lib.1.c. 2.num.14.*

18 Secundus casus est cum Episcopus auctoritate ordinaria, & Inquisitor Delegata aliquem citant sed Episcopus in citatione preuenit, & in hoc casu adhuc dico citatum teneri comparere coram Inquisitore vti maiore, ita *Guido Fulcod. hic versic.* Item si ponas, qui ad

19 hoc allegat pulcherrimum textum *in l. contra pupillum, 54.ff. de re indicata,* ibi, Is qui ad maius auditorium vocatus est si inchoatam litem deseruit, contumax nō videtur, circa quem tamen textum animaduertendum est, quod non probat citatum teneri comparere coram maiori auditorio, sed quod non est contumax in eo casu coram minori Iudice, si coram maiori compareat, ex quibus verbis videtur I.C. potius innuere velle in casu d.l. esse locum gratificationi, vt notat *Gothofr. ibi,* vbi ait quod electione delictum non contrahitur *l.3. §.4.ff. ad Syllan.* de materia huius text bene tractat *Alber. in dict. §. is qui, vbi n.1.* ait in Curia Romana fuisse ex hoc textu excusatum quendam, qui fuerat vocatus ab auditoribus Sacri Palatij eo quod eodem tempore fuerat vocatus à Rege.

20 Ad idem allegat *Fulcodius text. in cap. qui resistit. 11. Quæst.3.* verum neque ille textus videtur probare necessitatem sic comparendi, ob illa verba eiusdem, Sed eligis maiori seruire.

21 His tamen non obstantibus Guid. Fulcodium, pet eadem iura ab eo allegata sequitur *Archid. in c. per hoc, n. 6. de haret. in 6.* vbi ait, quod hoc omnino credit esse verum, *Io. Andr. ibid. num.2. Gemin. nu.3. verf.* vnde putat *Archid. Locat. in Iudiciali in verbo citatio num.16.*

Ee 2 Eyme-

Eymericus d.q.5.num.5.verf. nec obest si primo & post hos omnes *Farin.d. q.186. num.92.* Ex quibus apparet hanc esse communem Canonistarum sententiam à qua in praxi propterea non esset recedendum.

22 Tertius casus est, quando ambo eodem modo quo supra procedentes citant aliquem pro diuersis temporibus, & tunc cum ex depositione dicti cap. per hoc, tam Episcopi, quam Inquisitores super eodem negotio procedere possint diuisim, vtique citatus coram vtrisque debet comparere, *Farin. vbi supra nu.94. cum alleg.* per eum quibus adde *Sousam in Afforismis Inqu. lib.1.c.2.num.13.*

23 Quartus casus est cum etiam Episcopi procedunt contra aliquem auctoritate delegata vt cum procedunt contra exemptos ab eorum iurisdictione ordinaria, & in hoc casu citatus potest comparere coram quo vult, nec ob id contumax censendus erit ab eo Tribunali coram quo non comparuit, ita *Farin.d.qu. 186.num.95. Sousa in allegato cap.2. num.15. Ferdinand.de Castro Palao, in dicto puncto 13.num.3. in principio*, Ratio est quia in hoc casu Episcopus, & Inquisitor sunt pares, *Sousa vbi supra, num.9.* igitur per ele-

24 ctionem vnius citatus non delinquit, *l. si quis, §. si omnes ff. ad Syllan.* vbi I.C. loquens de seruo plurium Dominorum, qui in graui eorum necessitate omnibus opem ferre non valens, vni tantum opem tulit ait, *Nam illud durum est dicere, si eum duobus auxilium ferre non possit eligis alteri esse auxilio, electione crimen contraxisse*, & ibi Gothofred. in suis notis obseruat ex Baldo in re pari locum esse gratificationi.

25 Quintus casus est, cum non sumus in Inquisitore citante, sed in eius Vicario, & in hoc casu ait *Pegna in comm.54. tertia partis directorij, vers. obseruandum est*, quem sequitur *Farin. vbi supra nu.91.* Quod si Vicarius Inquisitoris sit creatus à Papa vtique idem de eo dicendum erit, ac de Inquisitore, quo ad Episcopum, secus si sit creatus ab ipso Inquisitore, verum hanc rem modo non examino, quia de ea tractauimus in prima parte nostri tractatus de modo procedendi in causis S.Officij peculiari tit. de Vicarijs Inquisitorum interim tamen animaduerte contra Pegnam eo loco tenere

26 *Ferdinandum de Castro Palao in Opere morali loco allegato puncto 13. numer.5. & Molinam Theologum de iust. & iure, tom.6. de iurisdictione disp.28. numer.17.*

27 Vide etiam Regentem Constantinum in *l. vnica Cod. de Classi. is lib 11.num. 104.* vbi disputat, an pars prædæ, quæ Duci debetur, eius quoque L.T. debeatur, & dicit hanc Quæstionem tunc agitatam fuisse in Regno Neapol. inter Illustrissimum Don Petrum de Toledo Præfectum Classis Neapol. & Don Garziam de Toledo eius Vicarium, qui eo absente prædam ex hostibus cœpit, & suis militibus applicauit, & licet ibi multa ad propositum nostrum facientia alleget de Vicarijs attamen ipse non decidit hanc Quæstionem, quia in facto pendebat, & ipse erat vnus ex Iudicibus.

QVAESTIO SECVNDA.

De sponte comparentibus, & tempore Gratiæ.

SVMMARIVM.

1 *Huius Quæstionis Fulcodij, qui meminerint.*
2 *Locus huius quæstionis emendatus à Pegna.*
3 *Sponte venire qui dicantur.*
4 *Adducuntur ad hoc l. fin. C. de his qui Latron. & l.2. ad Tertull.*
5 *Tempus gratiæ, quodnam sit.*
6 *Quinam dicto tempore gratiæ non fruantur.*
7 *Sponte comparentes ex stylo Supremi Tribunalis de Vrbe etiam post tempus gratiæ mitissime tractantur, & abiurant secrete.*
8 *De rationibus concessionis temporis gratiæ, & reiterationis eiusdem.*

Quoniam illis, qui sponte redeunt ante tempus gratiæ, promittitur, & obseruatur impunitas, mortis videlicet, Carceris, & confiscationis, quod fieri posse credo iuxta mandatum Papæ, & Concilium Tholosanum, quæritur hic, qui sponte redire dicantur.

Sponte igitur Iuditio meo redeunt, qui infra tempus gratiæ redeunt, licet in generali sint moniti, nec enim coacti videntur, quia à nemine sunt præuenti, & facit bene ad hanc materiam, *ff. ad Tertull. l.2. §.* si mater cum *seq. vers.* certè si tempus gratiæ, si res est integra, hoc est, quia non est personaliter inquisitus, nec probationes contra eum receptæ, quod credo per *l. ff. de opt. leg. l. mancipiorum*, nam si post tempus gratiæ, personaliter requiritur, & auditur, quamuis errorem suum detegat indignus est venia, & sic sonat canon, in suo casu 24. *dist.c.vlt.* Quod autem tempus hoc recte præfigatur, non est in dubium ab aliquo reuocatum, & possent ex vtroque iure multa induci similia, sed minus est à materia alienum, sponte ergo venit, qui non venit ad monitus nominatim, & colligitur hæc distinctio, *C. de his, qui latr. occult. l. vlt.* in illo versiculo Domini, &c.

Annotationes Carenæ.

1 AD hanc Fulcodij Quæstionem recurrunt, quot quot de tempore gratiæ, & sponte comparentibus pertractatunt, *Eymericus in direct.3. p.* de sponte venientibus, *Pegna ibid. in comm.14. num.56. vers.* Infra quod tempus, vbi totam hanc Quæstionem pro vtiacet ibi posuit, *Lud. à Paramo de orig. S. Inq. l.3. q.4. n.13 Sousa in Affor. Inquisit. lib.4.c.8.n.5* qui alios allegant.

2 *Et Concilium Tholosanum*, Arbitratur, & bene *Pegn. dicto comm. 12.* in Apostilla ad hanc Quæstionem Fulcodij, pro Tholosano legendum esse Bitterense, cuius Concilij verba in hac materia sponte comparentium refert *Pegna in eodem comm. 12. vers.* magnam veniam & misericordiam.

3 *Sponte igitur iuditio meo redeunt.* Declarat hoc loco Fulcodius, qui nam dicantur sponte venire, & ait esse eos, qui nullis inditijs in Sancto Officio præuenti comparent, licet sint generaliter moniti ab ædicto gratiæ, Fulcodium sequuntur omnes, *Archid. & Io. Andr. in c.* vt commissi de hæreticis in 6.DD. omnes in *cap.* ad abolendam in verbo, sponte, de hæreticis quos longa serie cumulauit *Farin. de hæresi, quæst.193. numer.27. modern. Barbosa, in dicto cap. ad abolendam, num. 10. Sousa in Afforism. Inquisitorum, lib.2. c.26. numero 15. Paramus vbi supra, numero 13.* qui ad hoc allegat omnia Iura allegata à Fulcodio, huius materiæ in *qu. Bariola in Afforism.* Iuris vtriusque in verbo, Sponte ad Sanctum

4 Officium, Allegat Fulcodius pulcherrimum *text. l. fin. vers.* Domini, *C. de his*, qui latrones occult. ibi, Domini enim prediorum impunes non manebunt si scientes, & præsentes vltro non obtulerint nocentes, *& text. in l.2. §. si modo, ff. ad Tertull.* ibi, Quid ergo si fecit, sed admonita &c. an incidat in S. C. puto eam incidere si compulsa fecit, non si cum petere non cunctaretur admonita est.

5 Loquitur autem hic Fulcodius de sponte comparentib. in tempore gratiæ, quod est spacium certorum dierum à Summo Pontifice concessum sponte venientibus, & confitentibus delicta sua contra fidem cōmissa quibus ob id infra illud tempus promittitur impunitas mortis,

mortis, immurationis, exilij, & confiscationis bonorum, ita dixi *in tract. de modo procedendi, tit. 18. §. 4. nu. 17. & Sousa, qui totum suum librum quartum Afforism. conscripsit in hac materia, cap. 1. per totum.*

6 *Nec enim coacti videntur, qui à nemine sunt præuenti,* Sentire videtur hoc loco Fulcodius, quod qui ante promulgatum tempus gratiæ erat in S. Officio præuentus non dicitur spontè comparere, nec gaudet ob id beneficio temporis gratiæ, hoc autem sine dubio intelligendum vt procedat cum comparens in tempore gratiæ scit se præuentum, puta quia fuit nominatim citatus, secus si ex probabilibus argumentis posset Inquisitoribus apparere, quod talis comparens verè ignorabat se præuentum, in hoc enim casu non esset excludendus à beneficio temporis gratiæ, ita notauit *Pegn. in peculiari tractatu de tempore gratiæ, capitul. 11. per tot. Sousa, lib.*

7 *quarto, cap. octauo, numero 6. Certe post tempus gratiæ,* Ex stylo Supremi nostri Tribunalis Eminentissimorum Supremorum Inquisitorum, etiam extra tempus gratiæ hæretici dummodo spontè compareant mitissimè tractantur, consequuntur impunitates supradictas, quinimò ipsimet hæretici, & suspecti de hæresi hoc modo sponte comparentes, secretè & non publicè abiurant, & reconciliantur à solis Inquisitoribus nullo facto verbo in Congregatione S. Officij, nisi dubium esset de qualitate gradus abiurationis *Bariola in Affor.* Iuris vtriusque sub litera S. in verbo, sponte ad S. Officium venientes, vbi alios allegat.

8 *Quod autem tempus hoc rectè præfigatur,* De rationibus concessionis huiusce temporis, & reiterationis videndus est *Sousa, qui de hac re latissime verba facit, libr. 4. Affor. Inq. c. 18. & 19.*

QVAESTIO TERTIA.

Quomodo prouideri debeat de expensis necess. pro Officio Sanctæ Inquisitionis.

SVMMARIVM.

1 *Quinam istius Quæstionis meminerint.*
2 *Salaria Magistratibus deputanda.*
3 *Notarius adhiberi debet ad acta scribenda in Sanct. Off.*
4 *Rescriptum Innocentij IV. in hac materia.*
5 *Potentissimus Rex Noster, & Religiosissimus abundantissime prouidet Ministris Sanct. Officij in Hyspania & in Vrbe Romana Sanctiss. Dominus Noster.*
6 *Inquisitores possunt Reos pœna pecuniaria mulctare:*
7 *Inquisitores Italiæ cum deueniunt ad pœnas pecuniarias id faciuntre participata cum Supremo Tribunali.*
8 *Episcopi de iure ad huiusmodi expensas tenerentur.*

Hic quæritur vnde prouideri possit, & debeat Inquisitoribus, & eorum Notario quem vtique adhiberi oportet ad acta scribenda, ex quo in terra inuenitur *extr. de probat.* quam falsum, & dico quod à partibus nihil possunt recipere, hoc est, ab ijs contra quos inquirunt, Nam Inquisitiones debent fieri sine incommodo reorum, *vt in authent. de collat. §. Iubemus, collat. nona,* debent ergo Episcopi prouidere, qui mandatum Apostolicum receperunt, quod debent Inquisitoribus consilium, & auxilium, verum quia Prælatorum tenaces sunt manus, & marsupia constipata, Consulerem, quod ab illis, quibus iniungitur pœnitentia dandæ pecuniæ, in aliquos vsus pios acciperetur, ad istud honestè tamen, & sine scandalo Laycorum.

Annotationes Carenæ.

1 HVius consultationis meminit *Eymericus in Director. p. 3. quæst. 108. numero 2. vers.* & huius veritatis fuit Clemens V. & Clemens IV. in suis consultibus ad Inquisitores antequam esset Papa, qui dicebatur *Guido Fulcodius, & huiusce eiusdem Quæstionis integra verba refert,* ibi *Pegna in comment. 157. vers. & Clemens IV.*

2 Inquisitoribus, & eorum Notario, æquum enim est, vt non solum Magistratus deputentur, sed etiam eis opportuna salaria prouideantur Auiles in capita Prætorum, *cap. 1. in glos.* Salario Regens de Ponte de potestate Proregis, *tit. de abundantia Ciuitatis, §. 6. n. 16.* vbi Io. Baptista de Thoro, in addit abhorret enim lex sine premio homines laboriosis Officijs prefici, vt bene dicebat *Mattienz. in Dialogo 3. relatoris, c. 32. n. 9.*

3 Quem vtique adhiberi oportet ad acta scribenda, ita *Eymericus in direct. p. 3. num. 83. Pegna ibid. in comment. 20. vers.* Tertia persona vbi allegat verba Concilij Bitterrensis, *c. 4.* ibi, faciatis confessiones, ac depositiones ipsorum fideliter in actis Inquisitionis reponi, aut per publicam si potestis habere personam, & de hac materia Notarij deputandi pro S. Officio vide *Farin. q. 185. de hæresi, qui n.* 10. plurimos more suo cumulat, & nos latè diximus in 2. *p.* operis, in peculiari *titul. de Notario, seu Cancell. S. Inqu.*

Nam Inquisitiones debent fieri sine incommodo Reorum, *auth. vt nulli, Iudicum c. 1. §. His insuper iubemus,* ibi, si vero aliqua necessitas.

4 Verum Innoc. IV. in quodam rescripto suo Incip. Cum per nostras, inter literas pro S. Officio post *direct. Inquisit. fol. mihi* 12. totum contrarium rectissimè ordinauit, vt animaduertit *Pegn. d. comm. 157. part. 3. vers. Quibusdam alijs.*

5 Hodie hæc Quæstio videtur fortasse superflua, quia in Hyspania Potentissimus Rex Noster omnes expensas facit necessarias pro administratione Iustitiæ in S. Officio, & eius Ministris prouidet de opportunis salarijs iuxta liberalitatem, & magnificentiam tanti Regis. In Vrbe Romana prouidet Sanctiss. D. N. in alijs Prouincijs Inquisitores sunt Regulares S. Dominici, & S. Francisci, qui salaria non habent, & eorum Ministris deputantur salaria ex annuis prouentibus singulorum Inquisitorum, quod si non sufficiant prouident sufficientissimè Supremi Inquisitores, qui etiam sportulas à Reis habendas in hisce casibus taxarunt.

6 Et vt tanti Supremi Tribunalis manifestè appareat pietas sciendum est, quod de iure quilibet Inquisitores possunt Reos in pœnis pecuniarijs damnare, vt probarunt *Farin. de hæresi, q. 193. n. 108. & Sousa in Affor. Inqu. lib. 3. c. 28. n. 1. & n. 2.* vbi ait, quod huiusmodi pœnæ pecuniariæ possunt pro necessitatibus Offic. Inquisit. impendi.

7 Attamen de facto Inquisitores Lombardiæ non faciunt condemnationes pecuniarias, nisi consulto Supremo Tribunali, quod quandoque solet nonnullis Inquisitoribus licentiam concedere deueniendi ad huiusmodi pœnas pecunias te tamen participata cum Episcopis maximè cum Episcopi locorum sunt Cardinales ex Supremis Inquisitoribus, & vsque ad certam, & limitatam summam.

Huiusmodi autem condemnationes pecuniarias regulariter non fieri, nisi re participata cum Sacra Congregat. Iure merito cautum generaliter fuisse intelligo, vt videant Rei, quod eorum animæ salus principaliter intenditur, & quod cum pecuniarijs pœnis mulctantur id fit cum maxima maturitate, vbi autem Inquisitores condemnationes pecuniarias faciunt de eis reddere rationem tenentur Supremo Romanæ Vrbis Tribunali.

8 *Debent ergo Episcopi,* Rationabile omninò est votum

Fulcod.hoc loco, nam cum ab Inquisitoribus in munere Pastorali ex grauentur debent Episc.qui in hoc commodum sentiunt expensarum incommodum sentire, *Pegna d.comm.157. & sane haec sententia*, vbi quod hæc Fulcodij sententia sibi verissima videtur, quod idem dixit *Sousa in Affor.Inqu.lib.3.c.28.n.14.*

QVÆSTIO QVARTA.

An Inquisitores possint alijs committere vices suas.

SVMMARIVM.

1 *Aec Quæstio hodie cessat, quia Inquisitores deputant Vicarios.*
2 *Delegatus Principis potest subdelegare.*
3 *Inquisitores Supremi in Regnis Hyspaniarum creantur à Papa per Breue ad Potentissimi Regis ac Domini nostri nominationem,*
4 *Supremus Inquisitorum Hyspaniæ, & Lusitaniæ habet iurisdictionem delegatam contra Barb. in l. cum Prætor, §.1.n.65.de Iud,n.5.& 6.*
7 *Idem dicendum de Inquisitoribus Italiæ, qui creantur per Breue,*
8 *Idem de alijs Inquisitoribus Italiæ, qui deputantur per literas S.C. & de Inquisitoribus Hyspaniæ, qui deputantur à Supremo Inquisitore, n. 9.*
10 *Adducitur text. l. Item eorum §. Decuriones, ff. quod cuiusque vniuersitatis.*

Sed quæritur, an singularium personarum negotia possint Inquisitores committere, quod sic, sunt enim Delegati à Principe, & ideo possunt alijs delegare audientiam testium, & similia, *cap.de iud.à Iudice, extr.de offic. delegat, super quæstionum*, & si quis dixerit quomodo à Principe sunt Delegati? Respondeo, quia Priori Prouinciali nulla datur Iurisdictio, sed ministerium quoddam eligendi illos, quos transmittat, & ideo non a Priore, sed à Papa habent iurisdictionem, nam, & lex dicit, quod ab ordine videtur electus, qui ab illis eligitur, quibus ordo dedit eligendi potestatem, *ff. quod cuius. Vniuer.nom.item eorum, §.si Decuriones.* Item Papa hoc dicit expresse, nam in literis, quas mittit Priori Prouinciali, præcipit ei, quod fratres transmittat, in illis vero literis, quas mittit Prælatis dicit, quod ipse eos transmittit, vnde si quis conferat literam, cum litera inueniet quod à priore transmissos, à se reputat destinatos.

Annotationes Carenæ.

1 HÆc Quæstio clarissima est hisce hodiernis temporibus, nam videmus passim non solum Inquisitores deputare sibi Vicarios generales ex Apostolicis concessionibus de quibus *Pegna in 3.p. directorij comm. 62.vers.* Hodie tamen hæc res omni dubitatione caret, sed etiam deputant sibi Vicarios Foraneos, qui limitatam habent iurisdictionem recipiendi denunciationes, & examina testium, & etiam peculiares Commissarios aliquando pro ijsdem testibus examinandis.

2 Sunt enim Delegati à Principe, Clarissimum est in iure delegatum Principis posse subdelegare audientiam testium, & alios actus singulares iudiciales, & vltra *text.hic à Fulcodio allegatos dixit Ros.decis.8 alias 258. num.3.de off.deleg. in nouis Morla in Emporio iuris p. 1. tit.2.quæst.15.n.10.Barbosa Senior.l.cum Prætor, §.1.n. 385.& seq.de iudiciis Bouadill.in sua Politica,lib.2. cap. 20.n.34. Molina Theologus de inst. & iure tract. 5. disp. 15.Christoph.de Anguiano de legibus, & Const. Principum,lib.3.contr.33. num. 26.* vbi in specie Delegati a Summo Pontifice, ait eum recipere facultatem subdelegandi à lege, & facultatem cohærendi impedientes, non à lege, sed à Delegante,

3 Quod autem Inquisitores sint delegati à Sanctissimo D.Nostro patet manifestè, nam loquendo de Supremo Inquisitore in Regnis Hyspaniarum cum ad nominationem Regis, ac Domini Nostri deputetur per Breue Apostolicum, vt videre est ex *Mag. Gel. Gozalez de Auila in suo libr. inscripto Theatro de las Grandezas de Madrid. libr. 4. in Rub. Consejo Supremo de la Santa Inquisition.§.Al Præsidente, & Ludouic. à Paramo de origin.S.Inquisitionis,libr.5.q.3. nu.26. vers.* Ad secundum igitur casum, quod etiam de Inquisitore Generali Lusitaniæ dixit *Sousa in Afforism.Inquisit.lib.1. de orig.Tribunalis S.Officij, §. 1.numer.1.* certum mihi videtur non posse dubitari quin Supremi Inquisitores illorum Regnorum sint Iudices à Summ. Pontifice specialiter De-

4 legati, quamuis enim Barbosa Senior existimauerit, Inquisitores Generales Hyspaniarum habere iurisdictionem ordidariam *in d.l.cum Prætor.§.1. num.65. de iud.*

5 Attamen in contrarium est verior opinio, vt docent *Torreblanca de magia,lib.3.cap.5.num.2. & sequ.& latissimè Ferdin.de Castro Palao in suo opere morali, par.1. tract.4.disp.8.punct.11.& §.2.num.2.* vbi bene addit iurisdictionem Inquisitoris Generalis esse delegatam, attamen habere omnia ferè priuilegia iurisdictionis ordinariæ seiunctis imperfectionibus.

7 Neque obstat ratio Barbosæ, quia etiam Supremi Inquisitores in Regnis Hyspaniarum ad nutum Summi Pontificis sunt amouibiles.

Et quod diximus de hisce Generalibus Inquisitoribus idem prorsus dicendum est de alijs Inquisitoribus Italiæ, qui deputantur per speciale Breue Sanctissimi D.Nostri, vt est Inquisitor Mediolani.

8 Sed neque dubitari potest de alijs Inquisitoribus Italiæ, qui deputantur per literas Sacræ Congr. Eminent. D.D. Cardinalium Supremorum Inquisitorum, *Pegna comm.52.in 3.p.Directorij, Farin.de hæresi, q.186. n.31. Sousa in Afforism.Inquisit.lib.1.c.1,nn.5. & 6.* vbi quod licet olim eligerentur, Inquisitores, à Prouincialibus suorum ordinum attamen hodie deputantur à S. C. & de Inquisitoribus Hyspaniæ, qui eliguntur à Supremo illius Regni Inquisitore Generale, *Parumus vbi supra, num.37.Castro Palao, dicto puncto 12.§.2.n.3. vers.* & in Hyspania.

9 Nam etiam hosce Inquisitores Delegatos esse Summi Pontificis certissima res est, vt alijs omnibus relatis probauit latissimè *Castro Palao, videndus vbi supra, numer.4.& hoc manifestè conuincit text. allegat. à Fulcod. hoc loco, l.item eorum, §.si decuriones, ff.* quod cuiusque vniuersitatis nomine, si decuriones, (ait I. C.) decreuerunt actionem per eum mouendam, quem decem viri elegerint, is videtur ab ordine electus, & ideo experiri potest, parui enim refert ipse ordo elegerit, an is cui ordo negotium dedit, quem *text. allegat ad simile propositum, Azeued.ad Regias Hyspaniæ constit.lib.4.tit.18. lib. 7. n.59. & alijs in locis allegatis per Sebast. Ximen. ad l. item eorum in suis concordantijs, tom.2. & ex illo eodem textu pulcherrimum colligunt ibi Odofred. n.1. vers.* ex ista litera colligitur, *Bart. vers.* Nota istum textum, *Alberic. numer.2. Bald. vers.* Nota quod paria sunt, *Angel. numero primo, & 2.Castr. numero 1.* vbi intelligit, & bene istum textum cum sola nominatio personæ est concessa. Et alij ibidem.

QVÆ-

QVÆSTIO QVINTA.

De iurisdictione Inquisitorum in eo qui murarunt.

SVMMARIVM.

1 *Hanc Quæstionem de verbo ad verbum ponit Pegna comm.33.3.par.Direct.*
2 *Mutatio domicilij instantiam cæptam non mutat.*
3 *L.cum quadam puella, de Iurisd. omn. Iud. adductæ à Fulcodio hic intellectus.latè declaratur, numer.4. & seq.*
7 *Mutatio Domicilij fraudulenta non prodest Inquisito ex Sousa.*
8 *Hæreticus sortitur forum in loco in quo deliquit.*
9 *Attamen vbique etiam potest puniri.*
10 *Quando remissio in hoc crimine habeat locum.*
11 *Hæreticus in pluribus locis delinquens vbi debeat puniri.*

Quam autem in eos habeant potestatem, qui cum scirent eos procedere, domicilium mutuauerunt, quæri non opportet, nam si citati erant non mutant forum, quia præuenti sunt, *ff. de iurisd. omn. Iudic.* cum quædam puella, *extr.de for.comp.c.*proposuisti, quod si citati non erant, & ibi iam deliquerant, ibi possunt conueniri ratione delicti, & remittendi sunt, *C.vbi de Crim.agi oport. auth.quæ in Prouincia, & in auth. vt nulli iudicum, §.si vero, & 3.q.6.cap.1.* & si deliquerunt in pluribus locis, vtrobique possunt in bonis, sed, & in corpore, si pœnitentia eis sit indicenda, quæ sit iterabilis, puta peregrinationis, vel eleæmosinæ, sed in carcere secus sicut patet lippis, & tonsoribus.

Annotationes Carenæ.

1 HAnc Quæstionem quintam de verbo ad verbum refert *Pegna ad Eymer.3.p.director. comment.33. vers.*si autem reperiatur.

Nam si citati erant non mutant forum, *l. cum quædam puella ff. de Iurisd. omnium Iudicum.* Mutatio Do-
2 micilij instantiam coram Iudice cæptam non mutat *Ludou. Gilb.in arbore iudiciaria Ciuili, cap.1.p.2.de foro competenti, §.2.num.15.* & quamuis *text.allegatus in d.l.*
3 cum quædam puella loquatur in mutatione fori facta post latam sententiam, vel vt I.C. ibi loquitur, post susceptam causæ cognitionem, quod DD. intelligunt post litem contestatam, Attamen ijdem DD. extendunt dictum text. etiam ad simplicem citationem per quam taliter aiunt iurisdictionem præuentam, quod per mutationem domicilij subsequentem nullum ei possit parari præiudicium, & ad hanc extensionem probandam
4 adducunt *text. l.si quis postea quam de Iudic.*vbi dicitur, quod si quis postquam est vocatus in Ius effectus sit miles, vel cœperit esse alterius fori in ea causa in qua vocatus est in ius non habet facultatem reuocandi forum in præiudicium iudicis, cuius iurisdictio fuit præuenta
5 per vocationem in ius, & sic per citationem, & ad idem inducitur textus in cap. proposuisti de foro competenti, vbi expresse habetur per citationem iurisdictionem intelligi præuentam bene *Cabedo decis. Regni Lusitaniæ*
6 *142. num.4. tom.1.* & ita l.cum quædam puella intelligendam esse vt procedat etiamsi qui domicilium mutauit fuerit tantummodo citatus latiss. probauit *Barbos. Senior.in l.si quis postea quam, num.29. & pluribus seq. ff.de iud.*

7 Nec mutatio domicilij suffragari potest ei, qui per fraudem vult euitare iurisdictionem Inquisit. *Sousa in Afforism.Inquisitorum, lib.1. cap. 31. num.14.* vbi in fortioribus terminis dixit, quod stante permissione Principis à Summo Pontifice approbata, quod hæretici seclusо scandalo possint ad Catholicorum loca mercaturæ causa venire, si quis ex Catholico loco in Angliam domicilium mutauit, vt Inquisitorum effugeret iuditium, & post permissionem prædictam ad Catholicorum loca veniat, ac ibi Inquisitoribus denuncietur de actu hæreticali gesto ante permissionem non potest gaudere beneficio dictæ permissionis, & fæderis, quia fraus fraudanti patrocinari non debet.

8 Quod si citati non erant, & ibi iam deliquerant. Hic dicit Fulcodius, & bene, quod hæreticus sortitur forum ratione delicti in loco in quo deliquit, & generaliter, quod ratione delicti quis sortiatur forum probant iura allegata in hac quæstione, & latissime tradiderunt, *Lud.Gilb.in Arbore Iud. Ciuili, p.2. cap. 1.§.3.* de tertio modo sortiendi forum ratione delicti, *num. & seq. bene vid. Gothofr. in suis notis ad l.non est dubium 11.ff. de custodia reorum, & Barbos.Senior, qui omnes alios allegant in l.hæres absens, §.proinde, ff.de iudic.*

9 Et quamuis hæreticus vbique delinquat, ac proinde vbique possit puniri etiam extra locum delicti, cum hæresis crimen habeat in se causam continuam, & successiuam, *Pegn.par.3.comm.91.vers. Iam quantum, Farin. in Praxi Crim.q.7.n.17. & Sousa in Afforism. Inqu.li.2. c.28. num.2.*

10 Attamen si Iudex delicti præuenit sumendo, informationes vtique ad eum facienda est remissio delinquentis seruatis semper alijs circumstantijs in remissione prædicta requisitis, *Sousa ibid. num.3. vers.* secus vero, & alios latissime allegans *Farin.de hæresi, quæst.197. §.1.num.12. & 13.vers.* in hac contrarietate credo veritatem esse, quod intelligendum est si Iudex delicti dictam remissionem petat, nam si eam non petat non est necesse, quod dicta remissio fiat *Sousa vbi supra, num.1. post Peguam com.33.in 3.p. & Couar. Pract. qu.cap.11. num.12.*

11 Et si deliquerunt in pluribus locis, *Pegn. comm.33. allegatus num.131.vers.* Rursus in hæreticos ibi, melius putarem, ait, quod si pœnæ sunt reiterabiles hæreticus in pluribus locis delinquens pluribus pœnis ab Inquisitoribus locorum in quibus deliquit puniri, debet, & se remittit ibi ad hunc locum Fulcodij, idem dixit *Sousa, d.cap.28.n.5.* & latius Inquisitor *Cantera in suis q.crim. de Iudice q.3.n.14.*

QVAESTIO SEXTA.

An, & quomodo Inquisitores possint procedere contra absentes, & fideiussores.

SVMMARIVM.

1 *Intellectus text.l. Absentem, de pænis allegati à Fulcodio late declaratur, n.2.*
3 *Quomodo de iure communi contra absentem procedebatur.*
4 *De iure Canonico potest contra absentem diffinitiue procedi.*
5 *Forma procedendi contra absentem hæreticum non conuictum, nec confessum.*
6 *Forma procedendi contra conuictum, vel confessum.*
7 *Ex stylo Romanæ Vrbis semper audiuntur hi absentes condemnati, & quo ad personam, & quo ad bona si compareant.*

8 In

8 *In Hyspania semper quo ad personam, sed quoad bona solum intra anaum.*

9 *Adducitur, tex. l. si quis rem, adductus à Fulcodio ff. de custodia reorum, & declaratur Lex sancimus, Cod. de fideiuss. num.10.*

11 *Formula fideiussionum in Nostro Statu Mediolani.*

12 *Decisiones Senatus in materia purgationis mora in fideiussoribus.*

13 *De iure fideiussor potest moram purgare eum Ius fisci per non consignationem rei, non est factum deterius, & n.14. vbi quod hoc remittitur arbitrio Iudicis.*

15 *Pœnas has fideiussorum quæ fisco S. Officij applicantur non solet Tribunal Sanctissimæ Inquisitionis erigere eum principales sponte comparent non obstante mora fideiussoris.*

Qualiter autem procedi possit contra absentes satis plane iudico, nam si constet de eorum perfidia, & sint contra eos solemnia edicta proposita quamuis de Iure Ciuili in criminalibus non pronuncietur difinitiue contra absentem ad impositionem pœnæ nisi vsque ad relegationem, *vt ff. de pœnis l. absentem*, Credo de Iure Canonico posse pronunciari difinitiuè super isto crimine, vt extra *de test. c. veritatis est verbum*, in fideiussores autem absentium pœna pecuniaria dici potest *ff. de iust. Reorum l. si quis reum.*

Annotationes Carena.

QVuamuis de Iure Ciuili, in Criminalibus de Iure Ciuili non condemnantur absens difinitiue, nisi
1 vsque ad relegationem hoc dicit *text. alleg. in l. absentem, de pœnis, & in l. absentem Cod. de accusat.* hoc vtrobique notarunt scribentes, bene *Ant. Gomez. in l.76. Tauri, num.2. Clar. §. fi. q.44. num.1. Farin. latiss. de Inquisit. q.11. num.1. & sequ. & Lud. Gilhausen. in sua Arbore iud. crim. cap.35. Ramusculo 1. num.22. & seq.* Ra-
2 tionem autem ob quam voluit I. C. in grauibus delictis non posse absentes pœna mortis puniri, nec supra relegationem condemnari assignat *Albericus ibidem in §. aduersus contumaces, num.4.* his verbis, quia ratio quare in absentem non fertur sententia est quia inaudita causa damnati non debet, potest enim esse quod absens aliquam habeat iustam causam se defendendi, quo casu idem I.C. ibi ait, Sanctius esse impunitum relinquere facinus nocentis; quam innocentem damnare, bene *Gothofred. ibi in notis*, vbi ait, quod Scipio, & Antoninus Imperatores dicebant, malle se vnum ciuem seruare quam mille hostes occidere, de iure igitur communi
3 absens citabatur ad respondendum Inquisitioni, quod si in termino sibi præscripto non comparebat eius bona annotabantur fisci nomine, Mox iterum citabatur per edicta ad se excusandum a delicto, & ostendendum innocentiam suam, & ipse quandocunque comparens audiebatur quo ad personam super eius Innocentia, quo ad recuperationem autem bonorum suorum non audiebatur nisi intra annum, compareret, *Clar. Farin. & Gilhaus. vbi supra*, & de hoc ordine procedendi est *text. in l.1. ff. de requirendis Reis.*

4 Credo de Iure Canonico posse pronunciari diffinitiue super hoc Crimine, & merito quia, etiam de iure ciuili dispositio dictæ l. absentem ff. de penis non habet locum in crimine læsæ Maiestatis, vt notauit *Fariuac. d. q.15. num.1. vers.* præmitto imprimis, & de condemnatione hæretici absentis latissime tractarunt *Pegna, cum Eymerico in 3. p. directorij, in decimotertio modo terminandi processum in causis fidei, Farin. qui omnes antiquos allegat de hæresi, q.185. num.93. & seq. Sousa in Afforism. Inquisit. lib.2. cap.49. Diana resolut. moral. par. quarta, tract. octauo, res.42. & res.80. & Ferdinan. de Castro Palao, in opere morali, part.1. tract.4. disp.8. puncto 16. §.3. per totum,*

In Forma condemnandi Hæreticum absentem, duo Casus nunc breuiter sunt distinguendi latius de hac re dicturi *in 3. p.* tractatus de modo procedendi in causis S. Officij.

5 Primus casus est cum hæreticus absens in actis S. Officij, nec euidentia facti, nec propria confessione nec legitimis testibus est de hæresi conuictus, sed tantum de ea aggrauatus, & in hoc casu contra hunc absentem est procedendum iuxta formam cap. cum contumacia, de hæreticis in 6. citatur enim intra certum tempus ad respondendum de fide, sub pena excommunicationis quod si in termino præfixo non comparuerit, excommunicatur, & si in excommunicatione per annum insorduerit, vt hæreticus formalis condemnatur, ita *Pegna, comm.33. & 49. in 3. part. direct. Farin. d. quæst.185. num.94. & seq. Lud. à Paramo de Orig. S. Inq. lib.3. q.4. num.61. & sequ. Castro Palao, dicto §.3. num.1.* & bene *Paulus Garzia in suo libro Hysp.* Idiomate conscriptus *orden de processar en el S. Oficio*, editus ex ordine Supremi Tribunalis S. Inquisitionis Regnorum Hyspaniæ, fol.63. cuius verba retuli *in add. ad tit.17.* de modo procedendi in causis S. Officij in Rubrica de Frang. carceres S. Officij, vbi ait, quod ita declarauit etiam Supremum illud Tribunal Hyspanæ Inquisitionis.

6 Secundus Casus est cum Hæreticus absens est plene de hæresi in actis S. Officij conuictus, & tunc non est necesse seruare formam dicti capituli cum contumacia, sed ordinario processu nullo anno expectato citatur, & ad sententiam proceditur ita bene *Garz. vbi supra, vers.* Pero auiendo, *Symanch. in Encher. tit.45. num.4. Castro Palao, vbi supra, vers.* Quod si delictum, *Sousa in Affor. Inq. lib.2. cap.49. numer.2. & 3. & Scaccia de iud. libro primo, cap.98. numero quarto, vers.* si sumus in primo casu.

7 Isti autem absentes sic condemnati, quandocumque admittuntur etiam post eorum statuam combustam ad comparendum, & offendendam eorum innocentiam vt dixi *p.2. tit.8. §.5. num.24.* bene *Farin. de hæresi, q.180. num.109.* vbi quod Supremum Vrbis Tribunal hos contumaces semper audit, & quo ad personam, & quo ad bona, vide *Sanch. in sum. lib.2. cap.20. num.27.*
8 *Paramo, vbi supra, num.47.* vbi quod de consuetudine Hyspaniæ semper audiuntur quo ad personam, sed quo ad bona, non nisi intra annum, iuxta dispositionem *l.1. ff. de requirendis Reis.*

9 In fideiussores autem absentium pena pecuniaria dici potest, allegat Fulcodius tex. vbi D. D. omnes hanc materiam per tractant in l. si quis reum ff. de custodia reorum, vbi ait I.C. Si quis reum criminis, pro quo satis dedit non exhibuerit pœna pecuniaria plectitur, Antiquitus virtute, l. sancimus Cod. de fideiuss. statutum
10 erat fideiussori tempus sex mensium ad reum Iudici præsentandum nunc in promissionibus fideiussorum additur clausula, toties quoties, & ad omnem requisitionem, per quam cessat dispositio dictæ l. sancimus *Clar. in praxi, quæst.46. vers.* sed hic quæro, *Gothofr. in suis notis ad illum text. l. si quis, sub litera G. & in dicta l. sancimus sub litera H. vers.* si quis fideiusserit, *Bellonus Papiens. de his quæ fiunt incont. lib.2. cap.60. num.2. & 3.* vbi alios allegat, & addit in formulis fideiussio-
11 num istarum solere apponi, quod fideiubens præcisa die teneatur reum sistere etiam non interpellatus, & absque purgatione moræ, & vlterius obseruat admitti fideiussores huiusmodi à Senatu Excellentissimo Mediolani ad moram purgandam si reum consignent ea ipsa die qua fuit fideiussor condemnatus, & ita decidisse Senatum sub die 31. Augusti, 1619. referente D. Vicario Latuada attestatur *ibid. num.7.* & hoc habere locum vult, si ea ipsa die condemnationis Reus consignetur, nam ait, Senatum eundem Mediolani dixisse fideiussorem condemnatum Kal. Maij, in Vesperis,

qui

qui Reum in mane diei sequentis consignauerat, non purgasse moram, sed ab eo exigendam esse condemnationem, *n.9.*

Hæc autem Senatus decreta procedunt ex speciali ordine einsdem Senatus. Sub die 15. Decembris *1617.* in hæc verba, censuit is ordo mandandum esse omnibus Magistratibus prout mandat, vt lapso die condemnationis, mulctæ in cameram, & exactionem pœnæ procedant præcisa fideiussoribus omni spe excusationis licet sequenti die principales sistant.

13 Sed quid quid sit de hoc stylo Senatus certe de iure
fideiussor, qui intra statutam diem Reum non sistit moram purgare potest, si ius fisci, & partis non fuerit effectus deterius, *Farin. de carceribus, & carceratis, qui alios cumulat, quæst.34. num.135.* & arbitrio Iudicis relin-
14 quitur tempus, intra quod potest fideiussor moram purgare, *Menoch. de Arbitr. iudic. casu 40. & Bellon. vbi supra, num. sexto.*

15 Et in S. Officio multo magis arbitror esse locum huic purgationi moræ, quia Tribunal est plenum pietate, & misericordia in Reos, & sic quamuis possit fideiussores prædictos condemnare, iuxta doctrinam Fulcodij hic. *Et Pegna late comment. 139. vers.* Sed quid si de facto, & *vers.* Postremo si fideiussor, vbi quod hęc pœna applicatur fisco Sanctissimæ Inquisitionis, attamen non solet in hoc foro exigi pœna à fideiussoribus, si post terminum principales libere se se Sancto Officio consignent vt his verbis attestatur Pater Massinus in Praxi S. Officij, *p.9. Assert.103. primæ Impressionis, non vsa il S. Officio di far pagar la sicurtà à quelli, che doppo il termine sono liberamente comparsi, perche con detta comparitione spontanea, s'intendono purgar ogni tardanza.*

QVÆSTIO SEPTIMA.

De Hæreticis absolutis decentibus ante sibi iniunctas pœnitentias.

SVMMARIVM.

1 *Hac quæstio Fulcodij deciditur ab Alex. IV. c. accusatus, §. si vero de haret. in 6.*
2 *De hac materia, qui D.D. agant.*
3 *Archid. in d. §. si vero soluit hanc quæstionem per hæc eadem verba Fulcodij.*
4 *Qui ante iniunctas sibi pœnitentias decedunt reseruantur purgatorio.*
5 *Si decedant post eas iniunctas, quid agendum.*
6 *Ad pœnas personales iniunctas hæretico pœnitenti non tenentur eius hæredes.*
7 *Secus ad pœnas pecuniarias pro fabricanda Ecclesia.*
8 *Hac dist. approbatur in d. §. si vero.*

De his autem, qui ab Inquisitoribus absoluti, ante iniunctam sibi pœnitentiam decesserunt credo, quod Purgatorio reseruentur, nec dico aliquid Hæredibus iniungendum, licet alij scripserint contrarium, nam impositio pœnitentiæ personam sequitur, & non transit ad hæredes, quod ex eo manifeste probatur, quia morientibus non imponitur, quod vtique fieret, si ad hæredes transiret, & Canon dicit, quod innotescendum est eis, & non iniungenda, *26. q.7. cap.1.* Nec obstat si dicas, quod plerique puniuntur hæredes pro peccatis parentum, *extr. de hæret. c. vergentis*, verum est, enim in confiscatione bonorum, nec tamen corporaliter, nam peccata suos debent tenere auctores, quo ad pœnam *C. de pœnis sancimus*, & ideo nec vt pœnitentia, nec vt pœna iudiciaria potest ad hæredes transire.

Annotationes Carena.

1 QVæstio hoc loco à Fulcodio proposita, decisa reperitur ab Alex. IV. *in cap. Accusatus, §. Si vero, de hæreticis, in 6.* quod capitulum desumptum est ab originali constitutione eiusdem Summi Pontificis, Incip. Consultus fœlicis recordationis, edita anno Domini 1521. & impressa in directorio Inquisitorum *p. 1.* inter Decem literas diuersorum Summorum Pontificum *fol.*
2 *mihi, 133.* & de hac eadem controuersia agunt *Eymer. in direct. p.3. q.120.* & ibi *Pegna comm. 169. & Farin. de hæresi, q.193. n.125. & seq.* vbi alios omnes, D. D. antiquos referunt, non video in pertractanda hac Quæstione, quod mentionem aliquam faciant huiusce nostræ Quæstionis Guidonis Fulcodij, attamen Archidiaconus in *d. §. si vero, n.2.7. & 8. & Geminian. ibid. n.3. & 6.* soluunt Quæstionem propositam, per eadem ferè verba, & iura quæ hic allegat Fulcodius.

4 Ante iniunctam sibi pœnitentiam decesserunt, Dicit hic Fulcodius, quod qui ante iniunctam sibi pœnitentiam decesserunt Purgatorio reseruantur ita per eadem verba dixit *Gemin. in d. §. si vero, n.6.* ibi, dic quod postquam ipse est defunctus pœnitentiæ sibi reseruantur in Purgatorio, hæc conclusio de plano procedit, & eam docuerunt *Sym. de Cath. instit. tit.46. num.77. post Eymeric. d. quæst.120. vers.* si non, vbi *Pegna vers.* quod si lite pendente, *Farin. qui omnes antiquos refert, vbi sup. n.128*

5 Difficultas est, quid sit dicendum, si hæreticus absolutus ab Inquisitoribus decedat post iniunctam sibi pęnitentiam, sed ante eam peractam, an hæredes ipsius teneantur ad eam pænitentiam adimplendam, hæc difficultas si attente, quæstio nostra segatur soluitur optime à Fulcodio.

6 Vel enim pænitentia est personalis, vel est adimplenda in bonis puta, quia mortuus hæreticus damnatus fuit ad fabricandam Ecclesiam, vel hospitale. Primo casu cum pænitentia est personalis, puta corporalis tunc sine difficultate, si hæreticus moriatur ante perfectam pænitentiam non debet vtique impleri per hæredes hæretici, hoc voluit dicere Fulcodius in illis verbis, Non tamen corporaliter nam peccata suos debent tenere auctores, quoad pænam, *l. sancimus, C. de pænis*, ibi, sancimus, ibi esse pænam vbi, & noxa est, ita exprese docuerunt, *Archid. in d. §. si vero, num.8.* per eademmet verba Fulcodij, quo etiam modo loquitur *Gemin. num.6. vers.* nec obstat si dicatur, *Pegn. dict. comment. 169. vers.* de secunda assertione, *Farin. d. q.193. n.130.* vbi exemplificat in pænitentia consistente in ieiunijs Orationib &c.

In secundo vero casu, vtique heredes tenentur iniunctam hæretico absoluto, & defuncto pænitentiam adimplere, ita innuit Fulcodius hoc loco, ibi verum est in confiscatione bonorum, quasi dicat, quod cum pęnitentia consistit in erogatione eleemosynæ, pecuniæ, rerum &c. tunc est vtique adimplenda ita communiter docuerunt DD. supra citati. *Gemin. n.3. Archid. n.8. Eymer. d. q.120. n.3. vers.* si autem pænitentia non est personalis, *Peg. ibi, vers.* tertiam assertionem, & *Far. vbi sup. n.125.*

8 Hæc distinctio expresse canonizatur ex textu in *dicto capit. accusatus in §. si vero*, & in allegata Constitutione Vrbani IV. §. *quidam insuper.*

QVÆSTIO OCTAVA.

De Testibus cogendis in causis fidei.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegiati non excusantur à ferendo testimonio in hoc foro S. Officij.*

2 Hanc

2 *Hanc Quæstionem ad verbum ponit Pegna comm. 111 p.3.*
3 *Et Reges, & Imperatores tenentur obedire Inquisitoribus.*
4 *Testis in causis fidei non possunt celare veritatem.*
5 *Quid extra causas fidei cum ipse solus scit veritatem.*
6 *Quid in Reo.*
7 *Iuramentum, & Votum, non excusat testem à ferendo testimonio.*
8 *Excommunicatio ordinarij in casu nostro non est timenda.*

A ferendo testimonio priuilegiatos excusari non puto, nisi super hoc ipso priuilegium haberent, quia ad veritatem detegendam in hoc casu, omnes tenentur, vt infra dicam, sed nec iuramento, vel voto in contrarium emisso, nam licet veritatem celare possimus Hosti, vel persecutori, *vt 22.q.2.c.* quis Iudici, tamen veritatem inuestiganti eam occultare mortale peccatum est, *vt 11. q.3. c.* quis quis, ergo iuramentum, vel votum in contrarium emissum non est reseruandum 22. *q.4.c.* in malis, & determinat quæstionem expresso *extra. de test. cog. c. vlt.* sed nec excommunicatio Ordinarij nocet, qui illos excommunicare præsumpsit, qui coram Inquisitoribus deponerent veritatem, tum quia non potest inferior superiorem suis diffinitoribus subiugare, 21.*dist. inferior.* tum quia maiori est potius obediendum 11. *q.3.* qui resistit tum quia huiusmodi sententia continet errorē expressum *extr. de sent. excom. per tuas,* nec est Quæstio quia in crimine herescos testes sint compellendi, *vt extr. de hær. c. excom.* §. *Adijcimus.*

Annotationes Carenæ.

1 A Ferendo testimonio priuilegiatos non puto, fauore fidei omnes etiam qui alias priuilegiati essent coguntur testimonium præstare, sic enim in causa hæresis Pater contra Filium, Fratrer contra Fratrem, Seruus contra Dominum possunt examinari, *Farinac. latiss. de hæresi, q.188. n.2. Ferd. de Castro Pulao, in opere Morali, p.1. tract.4. disp.8. punct.15. §.1. n.6. Lud. a Paramo de orig. S. Inq. lib.3. q.4.* de forma, & ordine iuditiario, S. Officij, *num.21.* omnes post *Pegnam in ter-*
2 *tiam partem directorij Inquisitorum comm.* 111. *vers.* nec verum putandum est, & versic. sed Præter cæteros, vbi postquam multos ad hoc D. D. allegauit ponit integram hanc Quæstionem Guidonis.

3 Omnes tenentur, quod in causis fidei omnes teneantur, etiamsi sint Reges, & Imperatores dixi *latiss. de modo procedendi, tit. de obligatione denunciandi, §.7. n.26. & seq.* vbi ex Paramo retuli exemplum Inuictissimi Caroli V. qui iussit Ioannam eius filiam, statim vocatam ab Inquisitoribus coram eis integre omnia tam contra alios, quam contra se deponere.

4 Iudici tamen veritatem inuestiganti, in foro S. Officij nulli dubium est, quod testes sub mortali tenentur Iudici interroganti veritatem aperire, ad ea quæ dixi in dicto tit.9. de obligatione denunciandi per totum extra vero causas fidei, quod testis teneatur manife-
5 stare veritatem Iudici etiam in casu in quo solus testis sciat delinquentem sub mortali arbitror verissimum ita enim docuerunt Valer. de differentijs vtriusque fori, in verbo Inquisitio, differenta vnica, *num.9.* Doctiss. & Religioss. Sancius, in suis selectis disput. de Sacramento Eucharistiæ, & Pænitentiæ *disput.43. n.39.* qui alios latiss. allegant, quidquid in facti contingentia contrarium se se consuluisse dicat Diana *ressol. moral. p.2. tract.15. resol.63.* cum alijs quos ibi allegat.

6 An autem Reus ipse ad euitandam mortem mutilationem membri, vel aliam grauem pęnam possit Iudici etiā legitimè interroganti celare veritatem non est huius loci hanc Quæstionem pertractare pro quā videri poterit, Sancius vbi supra, *dictu disp.43. num.29. & seq. & Diana d. tract.15. resol.26. &* 27. qui omnes alios DD. cumulant.

Ergo Iuramentum, vel votum incontrarium, bene dicit Fulcodius, quod non obstante Iuramento vel vo-
7 to illius, qui Iurauit non testificari, potest quis cogi ad testimonium ferendum, hoc expresse deciditur in *cap. fin. de testibus cogendis,* ibi, vt ab huiusmodi Iuramento absoluatur, & ibi notat *Barbosa Iunior, num.4.* huiusmodi absolutionem non esse necessariam, sed potius ad cautelam, & melius idem determinauit Pontifex in c. peruenit il primo eodem tit. ibi, Iuramento adstrinxit, vt non deponeret contra ipsum, *Farin. de testibus, qu. 78. n.149.* qui alios allegat.

8 Sed nec excommunicatio Ordinarij nocet, Et merito tum quia, vt ait Fulcodius manifestum continet errorem, tum quia in causis fidei Ordinarius est inferior Inquisitore, latè Eymericus in tertia parte directorij Inquisit. *quæst.5. num.4.* & ibi latius *Pegna comment.* 54. & nos supra diximus in prima Quæstione Fulcodij, inferior autem non potest superioris Iurisdictionem quoquo modo impedire.

QVAESTIO NONA.

De Credentibus Hæreticorum.

SVMMARIVM.

1 *Qui nam meminerint huius Quæstionis.*
2 *D. Archid. in cap. quicumque de hæreticis in 6. nulla facta Guidonis mentione hanc, & tres sequentes Quæstiones transcripsit.*
3 *Credentes sunt qui dicunt se credere, quod credunt Hæretici.*
4 *Item credentes sunt qui hæreticis reuerentiam præbent.*
5 *Qui vero eos alunt potius fautores dicuntur.*
6 *Communicantes cum hæreticis in eorum ritibus sunt hæreticorum credentes quid si in alijs factis communicent, num.7.*
8 *Qui credit erroribus hæreticorum hæreticus est.*
9 *Communicans cum Caluinistis in cæna reputatur conuictus de hæresi.*
10 *Inditia indubitata, quæ dicantur, & quibus nominibus à I.C. antiquis vocentur.*
11 *De audiente conciones hæreticorum.*
12 *Fauentes hæreticis quamuis non sint credentes sunt tamen de hæresi suspecti.*
13 *De legente, & retinente libros hæreticorum.*
14 *Duo pulcherrima loca D. Hieronymi in hac materia librorum hæreticorum.*

Quæritur hic consequenter, qui dici debeant credentes hæreticorum erroribus, & certe qui confitentur se credere, ita esse sicut ipsi dicunt, credentes vtique sunt, nam ex ore suo se iudicant, & non est confessi causa tuenda rei, & hoc sine dubitatione est, qui vero adorauerunt, reuerentiam suo more exhibuerunt, confessionem, vel communionem ab eis iuxta ritum eorum acceperunt, vel similia perpetrarunt, quæ ad ritum eorum pertinent, credentes vtique fuisse conuincuntur, nam ex factis exterioribus præsumitur de affectu, vt *arg. 32. quæst.5. cap. qui viderit, C. de dolo. l. dolum,* nec enim refert vtrum dictis, ac factis quis voluntatem suam insinuet *ff. de legib. & Senatus, Consult.* de quibusnam negare, & confiteri possumus, non solum ore sed

etiam

etiam facto 12.*qu.3.c.* extimant, & hoc dico de ijs factis in quibus error exprimitur, sicut supra exposui, de his, quæ ad ritum errantium pertinent, verùm si quis eos visitauit, alimoniam præbuit, ducatum præstiti, & similia fecit, in quibus nihil de ritu ipsorum expressum ostenditur, quamuis alij contrarium scripserint, non credo, quod possit credentes iudicari, nam hæc omnia fiunt interdum ex affectione carnali, interdum præcibus amicorum, interdum pecunia interueniente, & cum dicat Papa, non simpliciter credentes, sed credentes eorum erroribus, veluti hæreticos condemnamus, necesse arbitror, aliquid in eis erroris inditium deprahendi, vnde supradictos, quos vltimo loco notaui, non Iudico hæret. credentes, sed potius fautores, vel receptatores, sicuti infra monstrabo, cum enim credens, hæreticus Iudicetur, non sitis quæso faciles ad pronunciandum, aliquem credentem, & sic per consequens Hæreticum, nam in hoc crimine etiam ex vehementi præsumptione nemo damnatur *extr. de præsumpt.* litteras, & si obijciat quis, quomodo ergo dicis illos credentes, qui adoeant, & similia faciunt, si ex præsumptione neminem damnas, Respondeo non condemno illos ex præsumptione solum, imo ex vera probatione nam hæc est probatio euidentissima, quæ fit ipso facto, alias enim de animo constare non posset, quia altum est cor hominis, & inscrutabile, sed huiusmodi inditia, quæ ad bonum retorqueri non possunt, nec aliud nisi ad id, quod expresse indicatur probationibus sunt habenda, & ideo perspicuæ vocantur insidiæ, *C. de dolo l.* dolum, quid ergo dicemus de his, qui sermones, seu prædicationes eorum audierunt, & postea numquam redire voluerunt, Inculpabiles erunt quo ad hoc, ne credentes iudicentur, nec enim videntur approbasse, quod post modum euitarent, & hoc dico argumento *can.1. qu.1.* constat, qui verò, & prima vice venerunt, & post modum frequentarunt, locis, & Horis suspectis possunt credentes censeri argumentum habeo a sensu contrario ex dicto canonis cap. constat, & simile *extra de* præsumptionibus, cap. ex studijs, sane omnes, quos supra dixi non posse iudicari credentes fateor suspitione maxima non carere, & ideo posse eis purgationem indici, iuxta mandatum Apostolicum, & Can. sanctiones, secundum illud si qui inuenti fuerint sola suspitione notabiles, *extr. de hæret.* excommunicamus, Item, & illos, qui libros Hæreticorum supprimunt scilicet dico suspectos, & purgandos, si tamen eos conbusserunt immunes sunt *arg.5.q.1.c.1.in fin.*

Annnotationes Carenæ.

1 HVius Quæstionis Fulcodij quæ pulcherrima est mentionem fecerunt Eymericus in directorio *Inqu.p.2.q.50. in fi. vers.* His concordat, *& Pegna ibi in comm. 75. vers.* sunt quidam alij, qui ait Questionem hanc Fulcodij esse multum aptam ad hanc materiam intelligendam, sed neuter verba huius Quæstionis refert integra.

2 Solus *Archid. in c. quicumque num.5.& seq. de hæret. in 6.* absque vlla mentione Fulcodij transcripsit hanc, & tres sequentes Quæstiones vnde *Zanch. de hæret. in 6.c.* in fide ait, quod de hac materia plenius agit *D. Archid. d.c.* quicumq; & subdit. Salua tamen reuerentia *D. Archid.* illa non fuerunt verba sua, sed ea habuit, & transumpsit, appropriando ea sibi, ex quadam consultatione tradita olim Inquisitoribus per venerabilem Patrem D. Guidonem, qui postea fuit Papa, & vocatus Clem. IV. & in margine dicti loci habentur. Hæc verba, nota furtum D. Archidiaconi, quorum verborum occasione qui aliqua scitu digna videre voluerit, de furto litterario, legat, Eberhar. Spekham in suis quæst. Iuris Cæsarei, Pontificij, & Saxonici, q 78. per totam.

Qui confitentur se credere ita esse sicut ipsi dicunt, hos vere credentes hæreticorum dixit Fulcodius, & ita communiter omnes senserunt *Eymericus d.q.50. num. 2. vers.* verbis quidem, *Sanctar. de hæresi, c.11. dub.4.nu. 29. vers.* Dico primo, *Ferdin. de Castro Palao, in opere morali, tom.1. tract.4. disp.3. punct.5. num.1. Barbosa Modern. in cap. excommunicamus, l.1.§. credentes, num. 20. de hæreticis, Sousa in Aphorij. Inquis. libr.1. cap.22. num.3.*

4 Qui vero adorauerunt reuerentiam more suo exhibuerunt, & hos ait Fulcodius credentes dici hæreticorum, sicuti, & omnes, & quoscunque alios, qui cum hæreticis in eorum ritu communicant, ad hoc vt quis hæreticorum credens dicatur parum refert, an voluntatem suam ore aperiat an factis, per Iura hic allegata, Ita docuerunt post Fulcodium omnes pariter Theol. & Canonistæ, & quidem vltra allegatos a me in tractatu de modo procedendi, *tit.4.§.7. num.70. Eymer. dicta quæst.50. num.3.* vbi omnia fere verba huius Quæstio. transcripsit, Pegn. ibid. in verbo, factis, vbi ponit verba quorumdam DD. Auenionensium, qui bene declarant ex quibus factis possit quis dici credens hæreticorum.

5 Verum si quis eos visitauit alimoniam præbuit &c. Hos ait Fulcodius, & bene esse fautores hæreticorum non credentes, pro qua re Notandum est ex hoc textu Fulcodij, quod alia sunt facta spectantia ad ritum hæ-

6 reticorum, vt cœna Valdensium, de qua periti Auenionenses, apud Pegnam loco supra citato, vers. Aut cœnæ Valdensium, vel cena Lutherana, & Caluinistica his nostris temporibus, & qui se cum hæreticis immiscet in his factis sine vllo dubio debet dici credens hæreticorum, quia immiscet se immediatè ritui hæreticorum, ex quo non nisi credens eorum erroribus indi-

7 catur, alia sunt facta, quæ non concernunt eorum ritus, sed potius communem conuersationem, & societatem, & in his factis communicans cum Hæreticis non potest dici credens hæreticorum, quia, vt ait Fulcodius Alimoniam præstans hæretico potest moueri ex misericordia non ex eo quod eius erroribus credat, & cum Summus Pontifex non loquatur simpliciter de credentibus, sed de credentibus eorum erroribus, vt facto dicatur quis credens, sequitur quod factum indicet errorem, & eum probabiliter conuincat, hoc idem colligitur ex allegaris per me loco citato, *num.63. vers.* Tertio alij videntur, & maxime ex Pegna qui refert hæc pauca verba huius nostræ *Quæstion. comment. 75. loco supra alleg.* quo ad communicationem autem cum hæreticis, & alijs Infidelibus in eorum ritibus iure diuino vetitam, vide late *Ferdinan. de Castro Palao, in opere morali, tract. quarto, disp. secunda, puncto 9. per totum.*

8 Et sic per consequens hæreticum, qui enim erroribus hæreticorum credit hæreticus est, vt probaui alijs cumulatis *dicto §.7. num.61. versic. Primo quidem, & num.65.* vbi declaraui quare Bulla Cœnæ Domini excommunicet hæreticos, & eorum credentes, & quomodo hæc vltima verba non sint superflua.

9 Nam hæc est probatio euidentissima, Verissimum est, quod, qui in cæna Caluinistica, cum Caluinistis cõmunicaret iudicaretur conuictus de errore Caluinistarum, alias ait Fulcodius nisi ex his factis rectè probaretur animus numquam posse probari, & ista sunt quæ à DD. nostris vocantur Inditia indubitata, quæ sc. animum Iudicis mouent ad sic firmiter credendum *Cantera in suis Quæst. Crim. de Probat, cap.2.q.6. nu.1. in fin.* & de his Inditijs indubitatis loquitur *text. l. sciãt, Cod. de probat.* quæ alias in iure nostro dicuntur apertissima argumenta, liquidæ, & manifestæ probationes vt notauit *Gothofred. in suis notis ad illum text. sub littera N,*

Quid

Quid ergo dicemus de his qui sermones seu Prædicationes eorum audierunt. Dicit hoc loco Fulcodius,
31 quod qui conciones Hæreticorum frequentant vtique eorum credentes iudicandi sunt, secus si quis semel eas audiuit, sed nunquam ad eas redijt.

Hoc idem dixi in eodem §.7. num.68. & notoda sunt bene verba Fulcodij, ibi, frequentarunt locis, & horis suspectis, nam eodem modo loquitur quo Concilium Narbonense allegatum à *Pegna dicto comm.75. vers.*& quamuis hæc, *Ferd. de Castro Palao, d. disput.3. punct.5. num.2. Sousa in Affor. Inqu. lib.1. cap.22. num.7. & 8.*

32 Sane omnes quos supradixi, omnes quos supra Fulcodius dixit non esse hæreticorum credentes, ait esse de hæresi suspectos, ac proinde purgationem, vel abiurationem esse indicendam, purgare enim se debent iuxta mandatum Apostolicum, qui inuenti fuerint sola suspitione notabiles, *cap. excommunicamus de hæreticis*, Hoc quod, hoc loco dicitur probaui *dict. titul.4. §.7. num.69.* vbi de audiente bis, vel semel concionem hæreticorum, quod non credens, sed suspectus de hæresi, & *n.64.* vbi pariter dixi, quod alimoniam hæreticis præstantes, vel eos visitantes, sunt de hæresi suspecti lz. non sint eorum credentes.

33 Item illos qui libros hæreticorum supprimunt, Ex retentione, & multo magis occultatione librorum hæreticorum, vtique oritur hæresis suspitio, de qua re late diximus toto *titul.10. & in addit.* excipit Fulcodius eos qui dictos libros combusserunt, vt etiam diximus nos *dicto tit.10. §.7. num.38.* vbi quod hi nec suspecti sunt de hæresi, nec incidunt in excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini contra retinentes libros &c. licet male faciant, cum ex Constit. Iulij III. incip. cum meditatio cordis, inter litteras Apostolicas pro S. Officio *in fin. directorij Inquisit. fol. mihi* 115. vnusquisque teneatur dictos libros Inquisitoribus locorum consignare.

34 Et ne litterarum studiosi decipiantur in hisce hæreticorum libris, perlegendis rogo eos in visceribus Domini Nostri Iesu Christi, quod semper ante eorum oculos habeant duo pulcherrima loca Diui Hieron. videlicet Epist.7. ad lætam, vbi ait, Venena non dantur, nisi melle circumlita, & in eadem Epistola, illorum delectetur ingenijs in quorum libris fidei Pietas non vacillet, Et Epistola decima, ad furiam, eorum dumtaxat tractatus lege quorum fides nota est non necesse habes aurum in luto quærere.

QVÆSTIO DECIMA.

De Fautoribus Hæreticorum.

SVMMARIVM.

1 *Hæc quæstio Fulcodij pulcherrima est.*
2 *Qui Gladij habent potestatem omissione sola fautores efficiuntur hæreticorum.*
3 *Non sic priuatæ personæ nisi requisitæ sint, vel Iuramento obligatæ, vt familiares, & Cruce signati, nu.4. & 5.*
6 *Qui non ex lubrico linguæ hæreticos excusat fautor est.*
7 *Aduocati hæreticorum quando nam dicantur fautores, num.8. & 9.*
10 *Quando nam fautores dicantur suspecti de hæresi.*
11 *Qui alimenta hæreticis præbent fautores dicuntur.*
12 *Item qui precibus eos liberant.*
13 *In fautoriæ pœnas incidunt fautores, etiam non secuto effectu.*
14 *Fauens suspecto de hæresi non videtur incidere in pœnas fautorum hæreticorum.*
15 *Mentio Honorifica Reuerendiss. P. Vinc. Prati à Serraualle Inquisitoris Cremonæ.*
16 *Probatur pluribus rationibus non esse licitum alicui Princi Catholico concedere liberum domicilium hæreticis in locis Italiæ.*
17 *Probatur multis rationibus, & auctoritatibus quod ex frequenti, & diuturna communicatione hæreticorum cum fidelibus cuiuscumque conditionis in operibus ciuilibus immineat periculum proxima infectionis.*
18 *Diffuse probatur, quod ex concessione, liberi domicilij hæreticis in partibus Italiæ oriatur periculum proximum scandali, & contemptus nostræ fidei.*
19 *Probatur quod non licet alicui Principi Catholico concedere liberum domicilium in aliquo loco Italiæ sibi subiecto, esto quod ibi etiam cessaret periculum proximum infectionis.*
20 *Expenditur subtiliter Bulla Gregorij XV. in hac materia.*
21 *Probatur efficaciter non licere Principibus Catholicis tale domicilium concedere esto, quod cessaret in omnibus partibus Italiæ periculum proximum infectionis, scandali, & contemptus nostræ fidei.*
22 *Argumenta in contrarium adducuntur, & soluuntur.*

Subsequitur Quæstio de fautoribus, qui videlicet sint censendi fautores. Qua in re notandum arbitror, quod aliquæ sunt personæ priuatæ, aliæ vero publica potestate funguntur, & non est omnium vna conditio. Qui enim gladij potestate funguntur, ex sola omissione possunt dici fautores, puta si condemnatos ab Ecclesia non fugant aut puniant sicut debent, & quod ex hoc fauere intelliguntur, probant ad literam Canones isti 23. *quæst.3. cap.* qui potest, & prima *quæst.* supra qui in vitijs, & *quæst.8. cap.* præterea, priuatæ vero personæ in hoc casu nihil sentiunt, si non capiunt, si prætereuntem, non detinent, fautores dici non possunt, nam hæc ad eos pertinent, qui potestate funguntur, & est de hoc argumentum 29. *quæst.2. cap.* si de arca, & hoc fateor de personis quæ ad hoc non sunt Sacramento adstrictæ, si verò iurauerunt indicare, sicut faciunt multi, & cælant, non nego illos fauere, cum ad id teneantur ex debito iuramenti, & sit peccatum mortale in hoc casu veritatem occultare 11. *quæst.3. cap.* quis quæritur. Dixi ergo qualiter, quis omissione fauere videtur, sed, & verbis fauere, quis potest, si quis enim excusat hæreticos, non ex lubrico linguæ, nec per incuriam, sed inconuenticulis, vel etiam inter laycos, sicut faciunt dicentes, sepe isti homines non sunt tales, quales esse videntur, nec negant ista, vel forte, quia aduocati sunt aliqui, & defendendo ipsos excusant per mendatia eorum excessus, possunt fautores dici, excussione habita personarum, & temporis, & locorum, nec enim hæc omnia possunt ad vnguem perstringi, plerumque enim huiusmodi verba, & homines simplices ad hæreticorum amorem prouocant, & deuotionem, quam habent ad Ecclesiam minuunt, & eneruant, & quod huiusmodi excusatores falsi fauere videantur insinuat *Canon.11. quæst.3. cap.* timendo, sed, & illi Lothario cui Episcopi adheserunt, tamquam fautores eius condemnati sunt 2. *quæst.1. cap. vlt.* & dicit alibi Papa, quasi faciendo modum exponens, quod fucatis defensionibus eius crimina legere videbantur 11. *quæst.3. cap.* ita, & ex illis duobus capitibus colligitur, quod per huiusmodi coloratas defensiones intelligitur quis fauere; sane de his loquor, qui consulte, & vt plerumque fit ex proposito, non per incuriam in huiusmodi prolabuntur, nam lubricum linguæ ad pœnam, vel dammum trahi non conuenit

nit *ff.ad l.Maiestat.l.*famosi,& similiter,quæ per iocum dicuntur nō obligant *ff.de accusat.& oblig.l.* obligationum substantia, *& 22. quæst.2.cap.*quod autem ait, Item fauet quis facto, & hoc satis videtur planum, & & hoc dico in eo qui ducit,qui procurat, qui mitti alimoniam,qui liberat, qui ea per quæ liberantur subministrat, & si quæ ad hæc sunt similia est ad hoc argumentum quamuis probatione non egeat, *33.qu.4.*est iniusta *ff.de furtis,l.si pignore,§.qui ferraméta.*Idem dico in eo,qui præcibus illum liberat *arg.14. q. 6. cap. 5.* in illo vers.illud vero fidentissime dixerim &c.nec moueat,quod ibi dicitur socius criminis, nec enim intelligitur socius quasi idem crimen commiserit, sed socius cap.particeps infectionis,& de huiusmodi societate loquitur canon.vbi dicit,nec caret scrupulo societatis occultæ &c.*2.q.7.c.* Negligere, sed quid dicemus de Prælatis,qui nolunt facere carceres,vel similia,quæ ad promotionem fidei pertinent, Respondeo cum id non ad fauorem hæreticorum, sed ex Auaritia faciant non dico fautores,& ideo consulo fratribus, quod de illis non se intromittant,sed Apostolicam Sedem consulant.

Annotationes Carenæ.

1 PVlcherrima est hæc Fulcodij Quæstio,ac miro ordine conscripta eius meminit *Eymericus in directorio p.secunda,qu.53. in fine, vers.* Et Guido Fulcodius. De hac materia latiss. egi *tit.4.§.1.&* 2. vbi plures, D. D.allegaui,& in addit. ad ea loca.

2 Qui enim gladij potestate funguntur,in hac materia fautoriç distinguit,& bene Fulcodius priuatas personas ab his,quæ potestatem habent & iui gladij, & ait quod qui potestatem, & iurisdictionem habent efficiuntur hæreticorum fautores omissione sola,puta si hæreticos ab Ecclesia damnatos non capiant, vel non puniant captos,cap.qui potest 23.quæ.3.vbi Damasus Papa ait, quod impietati fauet, qui potest perturbare peruersos, & non facit,ita communiter tradunt,D. D.allegati,per me dicto §.1.num.primo, & pluribus seq. quibus nunc addi potest Ferdinand. de *Castro Palao,in opere morali. p.1.tract.4.disp.3.punct.5.num. 6.vers.* omissione faues hæreticis.*Sousa in Afforism. lib.primo,c.25. n.3. Filiuc. qu. moral. tom.1. tract.16.c.2.quæsito sexto.n.* 38. *vers.* Vel si sit Princeps.

3 Priuatæ vero personæ,docet hoc loco Fulcodius priuatas personas omissione non fieri fautores hæreticorum,quia,cum ex Iustitia non teneantur hæreticos capere, nihil eis potest ex Iustitia imputari *Ferdinand. de Castro Palao, vbi supra,n.7. vers.*Ratio est, *Eymericus, dicta quæst.73.n.tertio,vbi Pegna comm.78.vers.*Priuati autem homines, & hæc conclusio non habet in se difficultatem.

4 Solummodo dubitari potest an priuatæ personæ requisitæ,vt capiant hęreticum, si illum non capiant hac omissione possint dici fautores, in qua re *Eymericus vbi supra,* negatiuam tenet sententiam ibi, etiam si ad id requisiti non faciant,& in eandem opinionem videtur inclinare *Castro Palao, vbi supra,* Verum contrarium arbitror tenendum prout tenet *Sousa dicto c. 25. n.6.P.Diana resolut.moral.parte quarta, tractat. 7.res. 21.vers.*Nota tamen,& ante eos bene *Sanchez in Summa,lib.2.cap.10.n. 15. vers.* Secundus casus est quando priuatis.

5 Et hoc fateor de personis,limitat Fulcodius conclusionem suam,quod priuatæ personæ in fautoriam non incidunt ex omissione, vt non procedat in personis, quæ vinculo Iuramenti prestiti de capiendis, & reuelandis hæreticis sunt astrictæ,vt sunt familiares,& Cruce signati,ita communiter, DD. relati *in dicto §.1.n.7. & tot.tit.9.* de obligatione denunciandi, *Ferdinando de Castro Palao,nu.7.vers.*Idem est de Cruce signatis,*Sousa dicto capit.25. numer.quinto, Filiuc.eodem capit. secundo num.38.vers.*Vt sunt familiares Inquisitorum, & *P.Diana dicta resol.21.vers.*Verum hæc opinio, vbi allegat *Sesse decis. Regni Arragoniæ, tomo quarto,decis. 474.n.17.*

Si quis excusat hæreticos non ex lubrico linguæ, incipit docere Fulcodius quia ratione incidat priuatæ personæ in fautoriam, & ait, quod in eam incidunt, & verbis,& facto.

6 Verbis quidem si quis eos excusat ex proposito de hoc exemplo fautoriæ agit Archid.in capitul.Quicumque in verbo Fautores,*num. 16. vsque ad n. 22.* de hæreticis in 6. vbi omisso nomine Fulcodij, totam hanc Quæstionem transcripsit de verbo ad verbum, *Gemin. ibidem,num.10.vers.*Posset quis facere, *Farin.de heresi q.182.n.5.& Sousa dicto c.25.n.9.*

7 Vel forte quia Aduocati, secundum exemplum fautoriæ in quam verbo incidunt priuatæ personæ ponitur in Aduocatis per mendatia hæreticorum excessus excusantibus,de his Aduocatis late agunt D. D.per me allegati *dicto tit.4.§.6.num.60.*Et ideo dicit Fulcodius, per mendatia, quia Aduocatus hæretici, qui eius causam defenderet credens bona fide esse iustam non incurreret in pænas fautorum, nec in suspitionem hæresis,vt notauit *Sousa in Bullam Cænæ Domini, cap.2.disp. 12.n.5.& in Afforism.Inquisit.lib.1.c.24.n.5.* quamuis talis Aduocatus possit ab Inquisitoribus puniri si tali hæretico patrociniom prestet sine licentia *Sousa dicto num.60.Vide Duard.in Bullam Cænæ, lib.2.can.1.quæst. 33.num.9.vers.*Imo si aliquis defendat, qui Vinald.Alterium, & alios allegat, quibus addo, ego D.meum Abb.Pueronum in Bullam Cœnæ, *capit. primo, num.* 149.

Excussione habita personarum temporis & loco-
10 rum,bene enim omnes hæ circumstantia ab Inquisitoribus sunt ponderandæ, vt intelligere possint quomodo, & qua ratione sint suspecti de hæresi hi fautores, quod, & pluries repetitio ego toto, tit. 4. & singulariter notat *Diana videndus,in d.res.* 21. ferè per totam.

11 Item fauet quis facto, transit Fulcodius ad vltimum fautoriæ, quod committitur facto, & rectè proponit exemplum de ijs, qui alimenta mittunt hæreticis, qui eos è carceribus liberant vel ea per quæ liberantur sub ministrant,eadem exempla proponuntur ab *Eymerico,dicta qu.53.num.4.Sanctarell. de heresi, cap. 11.dubio* 1.fere per totum,*Sousa dicto capitulo 25.n.10. D. Puerono dicto capitulo primo, numero 159. Ferdinand.de Castro Palao d.pun. 5. nu. 6. qui alios antiquos, D.D.alleg.*

12 Idem dico in eo qui precibus illum liberat, *Sanctarell. loco cit. num.8. D.Pueronus, num.151. Sanchez,d. c.10.num.16. Sousa, cap.25.num.9. & hoc bene probat text. alleg. à Fulcodio,* ibi, Illud vero fidentissime dixerim cum qui pro homine ad hoc interuenit, ne male ablata restituat socium esse fraudis,& criminis.

13 Opportunè hoc loco, quæri potest an quis in fautoriæ pœnas incidat, si fautoriæ effectus non fuerit secutus puta si quis preces porrexerit vt hæreticus liberetur, qui tamen non fuit liberatus, in qua re breuiter dico, quod sic, ita enim tenent, *Suarez, de fide disp.24. sect.1. num.14. Ferdinan. de Castro Palao, dicto pun.5. numer.11. P. Diana d. resol.21. vers.* at his non obstantibus, numquam enim vel rarò inciderent hi fautores in penas canonicas, & cum fauor prohibeatur, ne hæreses firmitatem habeant, qui effectus semper durat.

14 An autem fauens suspecto de hæresi incidat in fautorum pęnas sine difficultate dicédū est quod non, *Dom. Pueronus dicto capitula primo, numero* 168. nisi fauisset suspecto de hæresi, vt suspectus est, vide tamen *Castro*

Palao vbi supra.n.12.& qua dixi ego,tit.9.§.8.n.4.vers. qua autem hucusque.

15 An autem qui communicat in operibus ciuilibus, & contractibus politicis cum hæreticis in locis Italiæ exi. stentibus hæreticis faueat, & peccet, & an hoc licitum sit non est, quod hoc loco à nobis hæc quæstio pertractetur, quia eam pro dignitate enucleauit Reuerendissimus Pater Magister Vincentius Prætus, vir morum suauitate, Religiosa disciplina, ac doctrina singularis, qui postquam in præcipuis suæ Religionis vniuersitatibus Phylosophiam, & Sacram Theologiam per plures annos professus fuit, merito ad munus Inquisitionis in Ciuitate Genuæ deinde, ob quædam prudentiam eius exposcentia in Ciuitate Cremonæ ad idem munus, quod nunc diligentissimè exercet euectus: vnde cum Quæstio prædicta ab eo doctissimè per tractata ad manus nostras peruenerit, ipso inscio, ad omnium vtilitatem hoc loco imprimendam curaui.

VTRVM LICEAT PRINCIPI Catholico

Concedere Hæreticis liberum domicilium in locis Italiæ sub comercij, & mercimonij, aut quouis alio prætextu.

HAnc quoque Quæstionem ex munere mei officij libenter discutiendam aggredior, vt maxima pietas Nostrorum Potentissimorum Regum Hyspaniarum elucescat, qui numquam tale domicilium in hoc Ducatu Mediolanensi permittere voluerunt, & vt alij Principes videant qui in hanc materia licitè agere possint.

Prima Conclusio.

16 NVllus Princeps Catholicus potest concedere liberum domicilium Hereticis in locis Italiæ sub comercij, & mercimonij, aut alio quouis prætextu.

Probatur Primo, Princeps secularis Catholicus iure Diuino, & naturali tenetur defendere Ecclesiam, ac fidem: est enim ratione sui muneris Ecclesiæ Protector, & vt dicit leo Epistola 75. ad Leonem Augustum, Debet Imperator incunctanter aduertere Regiam potestatem sibi non solum ad mundi regimen. sed maxime ad Ecclesiæ præsidium esse collatam, & S. Isidorus lib. 3. de summo bono docuit Christianos Principes cogitare debere se reddituros esse rationem Deo propter Ecclesiam, quam à Christo tuendam susceperunt, ergo iure naturali, & Diuino ad fidei, & Ecclesiæ defensam tenetur Princeps Catholicus iuxta præscriptum Sacrarum Sanctionum propulsare rebelles Ecclesiæ perpetuos hostes illius vt sunt hæretici à locis Italiæ sibi subiectis, & non eos receptare.

Secundo probatur, Principi Catholico iure naturali, ac diuino prohibetur tolerare vitia attrocia publico bono communi directè nociua, ergo Princeps Catholicus iure naturali ac diuino tenetur iuxta præscriptum Sacrarum Sanctionum arcere hæreticos à locis Italiæ sibi subiectis, ergo multo magis iure diuino ac naturali ei prohibetur liberum domicilium concedere illis in locis Italiæ sibi subiectis. Antecedens patet quia Princeps ad hoc est institutus, vt Rempublicam à vitijs directè tendentibus ad eius pernitiem, & ab hostibus defendat; Sequela probatur, quia vera Religio maximè inter omnia spectat ad pacem, & felicem Statum Reipublicæ, est verum firmamentum Regnorum, vt patet inter documenta relicta à Carolo V. Bruxeuis, Philippo II. in abdicatione Regnorum, & ex alia parte hæresis est contemptrix obedientiæ erga Principes, contumaciæ rudimentum, & dum ex mentibus hominum sensim excutit Dei iugum, detrectare, atque excutere humana imperia simul docet, nimisque exploratum iam est numquam hæresim bona fide mansuescere.

Hanc rationem tetigit Diu. August. Quæst. 50. quis (inquit) mente, sobrius Regibus dicat; Non ad vos pertinet in Regno vestro, quis velit esse siue Religiosus siue sacrilegus? quibus non potest dici, non ad vos, pertineat in Regno vestro quis sit pudicus, quis impudiens.

17 Probatur tertio nullus Princeps potest permittere id, quod est intrinsicè malum nisi in duobus casibus, scilicet ad euitandum maius malum, vel propter elicendum maius bonum, ergo nullus Princeps Catholicus potest permittere vt fideles habeant communicationem cum hæreticis imminente periculo proximo infectionis, nulla necessitate Phisica, aut morali existente, ergo nullus Princeps Catholicus potest permittere vt hæretici cum fidelibus cuiuscunque generis indiscriminatim habeant communicationem frequentem, & diuturnam pro libito in operibus merè ciuilibus nulla existente phisica, aut morali necessitate ergo nullus Princeps Catholicus secularis potest permittere, & multo minus concedere liberum domicilium hæretici in locis Italiæ, sibi subiectis sub commercij, mercimonij, aut quouis alio prætextu. Antecedens probatur ex communi Doctrina Theol. qui etiam addunt Deum non posse permittere malum culpæ nisi propter maius bonum elicendum. Addunt nonnulli Theologi tertium casum quando potest intrinsece malum permitti, scilicet quando non potest impediri, sed quando ob defectum potentiæ malum non potest impediri non dicitur permitti, nam sicut de ratione permissionis culpabilis est non solum vt possit, sed debeat impedire, & non impediat ita ad rationem permisionis vt sic, pertinet posse impedire, & non impedire. Prima sequela probatur, quia tenent omnes Theologi periculum proximum committendi aliquod crimen, & committere illud crimen esse eiusdem speciei quo ad maliciam, quando illud periculum moraliter vitari potest, quare sicut peccatum hæresis est intrinsecè malum, ita periculum proximum labendi in hæresis quando moraliter vitari potest est intrinsecè malum. Sequela probatur quia talis communicatio frequens, & diuturna fidelium cuiuscunque generis indiscriminatim cum hæreticis ad libitum habet annexum periculum proximum infectionis respectu fidelium, licet non collectiuè saltem diuisiuè, vt statim difusè probabitur cum in probatione huius sequelæ sit posita vis huius rationis. Vltima sequela probatur, quia ex tali concessione, & permissione liberi domicilij naturaliter sequitur, moraliter loquendo, communicatio frequens diuturna hæreticorum cum fidelibus cuiuscunq; generis in operibus ciuilibus ad libitum, absque vlla necessitate phisica, aut morali, propter quam in locis Italiæ subiectis Principibus Catholicis possit tolerari, aut permitti talis diuturna, & frequens communicatio, vt parebit ex responsionibus ad argumenta, tū quia nulla talis necessitas apparet, & potest adduci.

Probatur autem secunda sequela.

Primo, quia hæresis ex Doctoribus est pestis, spiritualis moribus contagiosus, ex *S. Tho. 4. sent. distinct. 13. q. 2.* est vitium infectiuum ex Apostolo ad Thimotheum est infirmitas, quæ vt cancer serpit, celeriter se spargit, ac diffidit ad alios inficiēdos, ergo excōmunicatione diuturna, & frequenti hæreticorū cū quibuscunque fidelibus indiscriminatim, imminet periculum proximum infectionis huiusmodi fidelibus, siue aliquibus

bus ex illis. Sequela probatur, quia multi fideles reperiuntur simplices ac idiotæ, qui sunt parum instructi in rebus fidei, aut parum firmi in fide, aut proni ad malum in materia fidei, & ex alia parte plures rationes hæreticorum pro eorum secta prima facie videntur plausibiles. Confirmatur primo ex communicatione diuturna hominis laborantis peste corporali cū hominibus sanis imminet periculum infectionis corporalis, ergo à fortiori ex communicatione diuturna, & frequenti hæreticorum cum hominibus fidelibus cuiuscunque generis, inter quos sunt aliqui parum instructi in fide, aut parum firmi, aut proni ad malum in materia fidei imminebit periculum proximum infectionis spiritualis. Sequela probatur, quia hæresis acutius penetrat, tenacius ad hæret, difficilius curatur, quam pestis corporalis, vndè optimè ajebat Episc. Pactensis quæst. num. 23. hæresis mentalis, est ficut serpentis caput, quod nisi conteratur, statim exiens virus suum in alios infundet, & communiter DD. afferunt hæresi mente conceptam vix contineri posse, quin exterius prodeat. Confirmatur secundo Ecclesiastici, *cap.* 3. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea, qui communicauerit superbo, induet superbiam, ergo qui diuturnè, & frequenter communicauerit hæreticis induet hæresim. Confirmatur tertio, hæretici sua natura sunt callidi, vt ait *Epiphanius de hæretic. lib.* 1. sunt proditores, ac protervi, vt ait Apostolus ad Timotheum pietatem simulant, ac sanctitatem, vt sæpe notat Baron. in sui Annal. & Osorius Episc. Algarbiensis, vt facilius decipiant Catholicos, ergo huiusmodi communicatione cum fidelibus semper prudenter potest timeri periculum proximum in fectionis, nec hæreticis pollicentibus se nolle aliquid præstare commorando in partibus Italiæ, quod possit officere nostræ Religioni fides est adhibenda quia, vt in *Conf.* 4. *Tolet.* habetur infideles Deo, vt sunt hæretici non possunt esse fideles hominibus. Confirmatur quarto, Theologi, S. Patres, Sacra Scriptura docent vno ore communicationem hæreticorum esse fugiendam. Concilia Sac. Canon. iura ciuilia grauissimis pœnis prohibent talem communicationem hæreticorum cum fidelibus, ergo ex communicatione frequenti, & diuturna hæreticorum cum fidelibus cuiuscunque generis indiscriminatim semper imminet periculum proximum infectionis. Sequela probatur quia non adeo prædicta vrgerent fugam talis communicationis nisi prudenter existimaretur talem communicationem secum afferre periculum proximum infectionis. Antecedens probatur primo ex Sac. Scriptura, Exod. 34. Deus dixit caue ne ineas pactum cum hominibus illarum regionum.

Paralip. lib. 2. cap. 19. *His qui oderunt Dominum, amicitia coniungeris, idcircò iam Domini mereberis.*

Deuter. 7. & alijs sexcentis locis veteris testamenti Deus maximè prohibuit communicationem fidelium cum infidelibus, *ne ex eorum consortio à fide deficerent.*

Ioannes Epist. 2. *ne aue illis dixeritis, nolite eos in domum inducere.*

Paulus ad Rom. 16. *Declinate ab illis.*

Idem ad Corint. 5. *cum huiusmodi nec cibum sumere.*

Idem ad Tessalonic. 3. *Denunciamus vobis fratres in nomine Domini Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab huiusmodi fratre ambulante inordinate, & non secundum traditionem quam accepistis à nobis.*

EX PONTIFICIBVS.

1 LEo Papa serm. 4. de collectis in fine. *Non sinentur latere homines, qui Prophetis, & S. Spiritui contradicunt. Cauendi sunt, ne cuique noceant prodendi sunt, ne in aliqua Ciuitatis nostræ parte consistant.*

2 Fabianus Papa Epist. ad Episcopos Orientes, *Segregatos nobis esse opportet omnes, qui extra Ecclesiam sunt, quibus cum cibos capere, nec communicare nobis permittitur.*

3 Leo Papa serm. 18. de Passione Domini. *Nihil vobis commune sit cum eis, qui solo nomine sunt Christiani.*

4 Cyprianus lib. 1. Epist. 3. ad Cornelium in fine. *Nulla cum talibus commercia, nulla conuiuia, nulla colloquia commiscantur simusque ab eis tam separati, quam sunt illi ab Ecclesia profugi.*

5 S. Athanasius de S. Antonio in eius vita narrat, *nunquam cum hæreticis verba amicabilia fuisse locutum denunciando talem amicitiam, atque sermones perditionem esse animæ, & moriturum suis discipulis vnicè commendasse, vt suum in hæreticos odium sectarentur.*

6 S. Ireneus lib. 3. c. 3. asserit, *Apostolos, & eorum discipulos noluisse verbo tenus communicare cum aliquo eorum, qui adulterauerant veritatem.*

7 Cyrillus Patriarcha Hierosolymitanus scribit. *Amicitiam cum serpente, inimicitia cum Deo est.*

EX CONCILIIS.

IN Cannone 49. & 73. *Apostolorum feruntur pœnæ contra communicantes cum hæreticis.*

In Concilio 4. Carthag. *cap.* 69. 71. & 72. *Prohibetur communicatio cum hæreticis.*

Tandem omnia Concilia clamant, ne cum hæreticis aliquatenus commisceamus.

EX IVRE CANONICO.

DIst. 93. cap. 1. *Nulli liceat ei communicare cui pro actibus suis Pontifex inimicus existit, si quis vero amicus fuerit quibus ipse non est amicus, & ipse ex illis, qui exterminare Dei Ecclesiam volunt.*

Lib. 5. *Decretal. cap.* 8. *tit. de hæreticis, sub anathemate prohibemus, ne qui eos in domo, vel in terra sua tenere, vel fouere, aut negotiationem cum eis exercere præsumat.*

Plura alia loca Iuris Canonici strictè prohibentia huiusmodi communicationem breuitatis causa omitto.

EX IVRE CIVILI.

THeodosius, & Valentinianus in lege 5. titulo de Hæreticis in Codice imperant, *vt hæretici prócul à Ciuitatibus amandentur, ne illorum pessima contagione inficiantur, eorumque præsentia contaminentur.*

Et ibidem præcipiunt, *ne eis locus aliquis relinquatur.*

Et lege cuncti Codice de hæreticis, & Manich. *Cuncti hæretici procul dubio nouerint, omnia sibi loca adimenda esse.*

In lege Manichæos Cod. de hæreticis. *Huic itaque hominum generi nihil ex moribus, nihil ex legibus commune sit cum cæteris.*

Constantinus Magnus omnibus minatus est exilium, qui Niceno Concilio nolebant acquiescere.

Quarto probatur, hæresis est crimen merè Ecclesiasticum, & merè spirituale, vt docent omnes D.D. ergo infectio, quæ potest oriri ex domicilio libero hæreticorum in locis Italiæ est spiritualis, ergo iudicare an ex tali domicilio libero hæreticorum in Italia possit refundi infectio, & contagio in fideles non debet cópetere Principibus secularibus, sed Summ. Pontific. & suis Iudicibus quia de rebus fidei, & Religionis, ac de contagione spirituali aliquid iudicare, aut præcipere non spectat ad Principes seculares, vt patet tam

ex institutione veteris, quã nouæ legis in quibus Deus totam potestatem ad Ecclesiam voluit pertinere;& ratio huius aperta est, quia res fidei sunt supernaturales, ac proinde non spectant nisi ad potestatem supernaturalem, potestas autem Principum secularium est naturalis,& Pontificis est supernaturalis. Pontifex vero, & sui Iudices semper videntur supponere infectionis periculum ea domicilio libro hæreticorum in locis Italiæ, quia pœnis grauissimis illud dicunt prohibitum, vt patet ex Constitut. Gregor. XV. data 1622.& ex edictis Inquisitorum auctoritate Apostolica latis, ergo iure naturali,& diuino prohibetur Principi concedere liberum domicilium hæreticis in Italia.

Confirmatur, qui non denunciant Inquisitoribus hereticos commorantes in Italia, quicumq; sint illi, vltra peccatum mortale sunt ipso facto excommunicati ex. communicatione maiori reseruata per edicta Inquisitorum,& etiam per præceptum Eminentiss. Card. Sac. Congreg. S. Officij datum die 3. Ianuar. 1623. ac per Bullas Innocentij IV. Nicolai III. Incipientes nouerint. Redduntur vlterius suspecti de hæresi, & habentur fauores hæreticorum vt docent Pegna, Duardus, Farinac. Sãctarellus, Alphonsus de Castro, Royas, Zechius, Sayrus, quia ad fautoriam non est necesse habere intentionem formalem fauendi hæretico vt hæreticus, est, sed sufficit, vt obseruant *Vgolinus, Toledus, Farinac. Suarez*, & alij scienter dare illi fauorem redundantem ne hæresis destruatur, quamuis id fiat ex aliquo affectu humano,& temporali, ergo Summus Pontifex, & Iudices fidei vident certo extare periculum infectionis, aut aliud simile periculum ex libero domicilio hæreticorum in Italia, ergo iure naturali,& diuino Principi prohibetur concedere huiusmodi domicilium.

Confirmatur vlterius, in locis Italiæ, vbi hæretici liberum habent domicilium fideles famulantur hæreticis in operibus domesticis, & familiaribus, & moraliter tale domicilium trahit secum similem famulatum ergo tales fideles incidunt ob occasionem liberi domicilij hæreticorum in periculum manifestum infectionis. Sequela probatur quia omnis subiectio ingenerat subiectis in animo quandam reuerentiam erga Superiorem, ac proinde nata est inclinare subiecti animum ad religionem Superioris, ergo iure naturali, & diuino prohibetur Principi &c.

18 Quinto principaliter probatur; Princeps iure naturali, & diuino tenetur vitare contemptum nostræ fidei aut periculum proximum contemptus nostræ fidei, exceptis duobus casibus prædictis ergo iure naturali, & diuino prohibetur Principi Catholico concedere hæreticis liberum Domicilium in partibus Italiæ. Antecedens patet, Prima Sequela probatur, quia hæretici habendo domicilium liberum in Italia facile notant peccata, & defectus fidelium, & quidquid in Catholicorũ vita,& doctrina, saltem secundum externam aliquam apparentiam minus plausibile videtur, carpunt, & ita contemnunt nostram fidem. Secundo quia hæretici existentes in Italiæ, locis multoties ingrediuntur Sacra Templa, Inter sunt diuinis officijs, & Sacrosancto sacrificio Missæ, a quibus omnibus deberent arceri, tum ob reuerentiam, tum quia sunt excommunicati vnde iniuriosi existunt nostræ fidei. Tertio probatur quia hæretici clare vident Principes seculares concedendo ipsis liberum domicilium in locis Italiæ non obedire præceptis Summorum Pontificum qui talem concessionem pœnis grauibus prohibent, ac proinde facile iudicabunt à Catholicis contemni dignitatem Ecclesiasticam, quam ipsi floci faciunt, quia vt habetur *dist. 93. c. 1.* prælatura contemptibilis est sine obedientia. Quarto, Principes concedendo liberum domiciliũ hæreticis in locis Italiæ, non videntur vt par est eorũ errorem detestari,& odio habere, quod cedit in damnum nostræ fidei, nam non resistere hæreticis est quodammodo hæreticorum errorem approbare iuxta illud; error, cui non resistitur, approbatur,& secundum Leonem Papam Epist. 93. qui alium ab errore nõ reuocat, se ipsum errare demonstrat, vnde *dist. 24. gloss.* ait si vos decepti non estis, alij forsitan per talem vestram familiaritatem possent decipi qui crederent illos placere vobis,& sic crederent illis. Quinto quia in locis Italiæ vbi hæretici habent domicilium vt dictum est famulantur hæreticis, quod redundat in dedecus nostræ fidei, nã ignominiosũ est, vt filij Dei seruiant mãcipij diaboli, hostibus Ecclesiæ, reis lesæ Maiestatis Diuinæ.

Sexto principaliter probatur, Princeps iure naturali,& Diuino tenetur vitare periculum proximum scandali quando moraliter vitari potest ergo iure naturali, & diuino prohibetur Principi Catholico concedere hæreticis liberum domicilium &c. Antecedens patet, sequela probatur. Primo quia alij populi Catholici, ex eo, quod vident in aliquo loco Italiæ hæreticos libere communicare cum fidelibus facilè mouebuntur ad inducendã familiaritatem cũ eisdem, & sic facilè constituentur in periculo infectionis. Secundo quia ipsimet hæretici per talem communicationem impediuntur ne cognoscant suum errorem, nam possemus fortasse sperare quando viderent se ob hæresim vitari, & existimari indignos communicatione cum fidelibus in operibus in ciuilibus, vt erubescerent, confunderentur iuxta illud Apost. ad Tessalon; ne commisceamini cum illis vt confundantur. Vnde Diuus August. Epist. 50. ad Bonifacium loquens de legibus Imperatorum contra hæreticos, magis pro illis sunt istæ leges, quæ illis videntur aduersæ, quoniam multi per illas correpti sunt, & quotidie corriguntur.

Secunda Conclusio.

19 Esto quod cessaret periculum proximum infectionis ex libero domicilio hæreticorum in aliquo loco Italiæ, adhuc prohibetur Principem secularem in dicto loco concedere huiusmodi domicilium iure positiuo, scilicet per Const. Greg. XV. editam die 2. Iulij 1622. & etiam per caput, excommunicamus §. moneantur, vbi Domini temporales qui non purgant terras suas hæreticis grauissimis pœnis subijciuntur, eorumque Terræ exponuntur Catholicis occupandæ.

Probatur, Summi Pontificis partes sunt omni ratione moraliter sibi possibili efficaciter auuertere ab ouibus suæ curæ creditis omne periculum proximum infectionis quod possit oriri ex libero domicilio hæreticorum in locis Italiæ, ergo Summus Pontifex per præfatam Constitutionem non debuit prohibere tale domicilium solum in illis locis Italiæ in quibus periculum infectionis imminet relinquendo cuiuscunque arbitrio iudicare in quo loco, & quibus periculum immineat, sed generatim debuit prohibere in cunctis locis Italiè, & suo tantum Iudicio reseruare, quibus in locis,& quibus personis tale periculum immineat, nam plures tale domicilium est periculosissimum iudicassent se maxime ab esse ab eo periculo, tum quia facile de nobis magna præsumimus, tum quia obcæcati affectu humano lucri, aut alterius boni temporalis verum discernere impedimur, ergo licet periculum infectionis in vno, vel altero loco Italiæ ex tali domicilio cessaret, tamen in dicto loco non censetur cessare obligatio dictę Constitutionis, ergo nullus Princeps Catholicus potest concedere domicilium liberum in aliquo loco Italiæ, esto quod in dicto loco cessaret periculum proximum infectionis.

Hæc vltima sequela probatur, quia nullus inferior potest dispensare in lege Superioris, sed quilibet Princeps Catholicus est subiectus Romano Pontifici, & teno-

tenetur ei obedire in omnibus quæ ad bonum fidei Pontifex iudicauerit expedire, tum quia Respublica ciuilis, & Ecclesiastica vniuntur, sicut in vno suppositio anima, & corpus ideò sicut corpus regitur ab anima, & seruit animæ, & omne ministerium exequitur quod ad vitæ conseruationem necessarium est, ita Respublica, & potestas ciuilis debet Ecclesiasticæ subseruire, exequendo fideliter id quod ad fidei (quę est quasi vita Ecclesiæ) conseruationem necessarium est, & sibi præcipitur.

Secundo quia leges, quæ non fundantur in præsumptione facti, nec in præsumptione Iuris, sed conditæ sunt ad præcauenda pericula, aut incommoda, aut fraudes, quæ legislator prudenter iudicauit frequenter adesse, non cessant obligare, esto quod hic, & nunc cesset periculum, aut fraus, vt docent omnes iurisperiti, & præcipue *Couarruuias primo variar. p. 4. cap. 4.* hac de causa Matrimonium Clandestinum factum sine præsentia Parochi, & testium est inualidum, etiam nullo periculo fraudis hic, & nunc interueniente, pariter professio facta ante legitimā ætatem est inualida, esto quod nulla fraus, aut periculum fraudis hic, & nunc adsit, ergo constitutionis præfatæ obligatio nō cessat, cessante in aliquo loco Italię periculo infectionis; quia talis constitutio est condita ad vniuersaliter præcauendum periculum, quod prudenter Pontifex iudicauit frequenter adesse ex tali domicilio, hinc tradunt Doctores obligationem legis in aliquo particulari nō cessare cessante fine legis in illo particulari, quia lex non respicit simpliciter singularem locum, aut singulares personas, sed communitatem.

Tertio quando lex est condita ob plures causas motiuas, seu finales, si vna causa cessat, obligatio legis non censetur cessare, quia tantummodo censetur cessare, quantum cessat causa finalis in totum, & respectu totius communitatis. Ita omnes Doctores, ergo si in vno loco Italiæ cessaret periculum infectionis ex tali domicilio, adhuc tamen non cessant aliæ causæ finales, ob quas censetur edita talis Constitutio, scilicet euitatio, scandali, contemptus nostræ fidei.

Quarto quia verba dictæ Constitut. Greg. XV. absolutè, & absque vlla restrictione prohibent huiusmodi domicilium, ergo non est restringenda solum quando adest periculum infectionis, tum quia vbi ius non distinguit, nec nos distinguere debemus, tum quia talis intelligentia absoluta magis cedit in fauorem fidei, quem dicta constitutio intendit, & alioquin talis restrictio neque alio iure, neque efficaci ratione nititur.

Tertia Conclusio.

20 Esto quod cessaret in omnibus partibus Italiæ periculum proximum infectionis, scandali, & contemptus nostræ fidei ex domicilio libero hæreticorum adhuc tamen Principi Catholico est prohibitum per Constitutionem iam dictam Greg. concedere tale domicilium.

Declaratur hæc Conclusio.

Constitutio Gregorij XV. vt cuique patere potest continet duas prohibitiones. Prior est lata in hæreticos, & ope illius his prohibetur mora, habitatio in partibus Italiæ sub comercij mercimonij, aut alio quouis prætextu, & hæc prohibitio est vindicatiua, seu in pęnam hæresis. Posterior est lata in fideles, cuius beneficio prohibetur dare quocunque modo auxi ium, opem vè hæreticis quo ad moram, & habitationem prædictam, & talis prohibitio hoc pacto est quædam cautio prudens fidelium ab omni labe. His stantibus probatur sic Conclusio.

21 In omni Republica bene instituta necessarium est, vt peccata puniantur ab habente iurisdictionem, ergo necessarium est in Ecclesia quæ est quoddam corpus morale, & quædam Respublica vt crimina merè Ecclesiastica, ac merè Spiritualia publica, attocia, & nociua dictæ Ecclesiæ puniantur à Summo Pontifice habente supremam iurisdictionem in talia delicta, ergo necessarium est, vt abominabile crimen hæresis puniatur à Summo Pontifice, quia crimen hæresis, cum, vt iam diximus, sit mere Ecclesiasticum, non nisi à Indicibus Ecclesiasticis potest cognosci, & iudicari, vt *Clarus §. hæresis, num. 4. quæst. 96. num. 7. Alciatus cap. 1. num. 73. & etiam est statutum iure Canonico sub pæna excommunicationis, cap. vt Inquisitionis de hæretic. & iure ciuili leg. 5. in Cod. Theodosiano, tit. de Relig.* estque grauius crimine læsæ Maiestatis humanæ, quia per illud ex professo grauissimè læditur cultus verus debitus Deo, est detestabilius, & periculosius omnibus alijs peccatis secundum *D. Hieronymum in cap. 16. Ezechielis, & secundum D. Augustl. lib. 6. contra Donatistas*: Est maxime nociuum Reipublicæ Christianæ, quia ex eo oriuntur funestæ calamitates, & miseriæ non solum in bonis spiritualibus, sed etiam tēporalibus: hinc euersiones vrbium, proditiones Principum, dessolationes populorum emergunt, vt ex sacris, & ex exemplis omnibus seculis frequentibus constat, vt passim obseruat Baron. in suis annalibus Ecclesiasticis, est, & maxime iniuriosum Ecclesiæ, non solum quia per hæresim euadunt homines rebelles perfidi Ecclesiæ, se ab illa separantes contra obligationem suscepti militaris Christi signi, ac Sacramenti, sed etiam quia errores, & mendacia illi tribuunt ergo ne tam pessimum delictum omnino remaneat impunitum necessarium fuit per Constitutionem Gregorij XV. prohibere hæreticis huiusmodi domicilium, moram in locis omnibus Italiæ sub mercimonij, & quocunque alio prætextu, nam remota hac pęna tale atrocissimum delictum fere impunitum abit, cum non possit puniri à Summo Pontifice alia pæna, quā hæretici sibi reputant, molestam, damnosam, aut ignominiosam vt autem hoc omnibus clarescat. Sciendum est, quod pœnæ quibus possunt puniri hæretici sunt triplicis generis. Aliæ sunt spirituales, & hæ licet sint grauiores alijs duabus, tamen hæretici parum eas curant, tum quia tota efficacia earum dependet ex fide, quam ipsi abiecerunt, & ex potestate Ecclesiæ, quam ipsi contemnunt, tum quia earum nocumentum sensibiliter non percipiunt: aliæ sunt corporales, aliæ temporales, nullam harum potest Summus Pontifex hæreticis inferre in partibus extra Italiam immo necessitatur eos in dictis locis tolerare, tum ob illorum potentiam, tum ad euitanda maiora mala, ergo patet, quod per solam prohibitionem habitationis, mora, domicilij in locis Italiæ cum fidelibus potest Summ. Pontifex tam atrox delictum punite pæna, quam sibi hæretici reputant damnosam molestam, & ignominiosam.

Ergo deuota Principum Catholicorum pietas quam Deo debent, & reuerentia, quia tenentur prosequi Ecclesiam vt matrem exigunt, vt non ponant obicem tam iustæ pœnæ latæ in abominabilem hæresim, ne Deus eos puniat ob impunitatem hæreticis concessam contra Sacrosancta Summorum Pontificum decreta. Ergo non debent concedere liberum domicilium hæreticis in locis Italiæ esto quod in illis cessaret periculum infectionis, contemptus nostræ fidei, & scandali.

Antiqui verum Deum ignorantes in vindicandis reis eorum violatæ Religionis supplicia seuerissima adhibebant, vt est, apud Platonem in Pericle, apud Dhemosthenem in oratione aduersus Androtionem, apud Herodotum libro quarto, Ciceronem libro secundo, de Legibus, Iustinum Historicum libro quinto

Procopium libro primo & apud alios: Catholici verum Deum agnoscentes Summum Pontificem punientem hæreticos, qui atrocissime delinquunt in Christianam Religionem omnino sanctissimam a Dei filio promulgatam, infinitis miraculis, oraculis diuinis, suo prætioso sanguine confirmatam impediene; caueant ne iram Dei contra se iustissime excitent.

Quarta Conclusio.

Esto quod hæc nostra sententia non inclusione, & expulsione hæreticorum a domicilio Italiæ non esset de consensu omnium D. D. & fulta tot iuribus ac rationibus, & solum inniteretur auctoritate paucorum D. D. & haberet iura parum fauorabilia, imò fulciretur opinione tantum vnius Doctoris, tamen esset præferenda contrariæ, esto quod contraria esset communis.

Probatur quod ad primam partem hæc conclusio quia semper illa opinio est tenenda quæ fauet Ecclesiæ *ex cap. fin. de sent. & re iudic. ex Papinian. l. sunt personæ ff. de Relig. & sumpt. funer.* qui ait, In ambiguis Religionum quæstionibus, stricta ratio iuris omitti solet: nam summa ratio est, quæ pro Religione facit, ex Iasone in authentic. nisi rogati ad S. C. Trebell. qui asserit, quod quando in aliquo articulo sunt diuersæ opiniones D. D. illa opinio est tuenda quæ fauet Religioni ex *Giga. quæst. 17. de pension. num. 19.* qui docet, licet repugnet naturæ vsusfructus transire ab vna persona in aliam tamen in fauorem Religionis vsusfructus per professionem recedit a persona vsufructuarij, & non extinguitur, sed transit in Monasterium item ex *Felin. in cap. 1. num. 104. de Constit. ex Iason. in l. filius fam. §. diui n. 82. & in repet. n. 110. ff. de leg. 1. ex Decian. lib. 3. cons. 80. n. 22. ex Honded. lib. 1. cons. 3. n. 24. ex Bellet. in disquis. Cler. par. 1. tit. 6. §. 4. num. 13. ex Maynardo de priuil. Eccles. contra Venetos, p. 2. artic. 22. num. 61.*

Probatur deinde conclusio quo ad secundam partem quia in causa Matrimonij opinio vnius Doctoris classici pro Matrimonio præualet communi opinioni, quæ est contra Matrimonium, ex *Felin. ad rubr. de sponsalibus, num. 6. ea in dicta auth. Ingressi, n. 32. ex Ias. cons. 3. n. 22. ex eodem cons. 2. n. 83. vol. 2. Incip.* Tametsi in causa ergo à fortiori in fauorem fidei opinio vnius Doctoris esset præferenda communi dato quod communis esset contraria. Ratio autem, & fundamentum horum est, quia præsumptio iuris, & veritatis stat in dubijs pro fauore fidei.

ARGVMENTA.

Periculum proximum peccati tunc censetur, quando facilè, & frequenter tale periculum inducit ad peccatum, sed frequens diuturna communicatio hæreticorum in partibus Italiæ cum fidelibus cuiuscunque generis non facile nec frequenter inducit labem hæresis in fidelibus nec potest de facili inducere ergo talis diuturna, & frequens communicatio hæreticorum cum fidelibus non habet annexū proximū periculū infectionis, ergo liberum domicilium hæreticis poterit concedi in locis Italiæ. Maior probatur quia omnes D. D. definiunt periculum proximum peccati esse illud quo dato pluries sequitur peccatum. Minor probatur, quia in omnibus Ciuitatibus Italiæ sunt plurimi Theologi, D. D. Concionatores, qui Fidem Catholicam docent ac tuentur, sunt Inquisitores, qui acuratissime contra hæreticam prauitatem inuigilant cogentes censuris omnes fideles ad deferendos Sac. Tribunali non solum hæreticos, sed etiam de hæresi leuiter suspectos, vnde prudenter non potest timeri, quod sequatur frequenter talis infectio. Secundo probatur, quia non apparet, quod de facto sequatur talis infectio ex frequenti, & diuturna hæreticorum cum fidelibus communicatione in aliquibus locis Italiæ, in quibus hæretici habent liberum domicilium.

Ad hoc Argumentum Respondetur. Primo negando vltimam sequelam quia esto quod cessaret periculum proximum infectionis ad sunt aliæ rationes, ob quas non debet concedi huiusmodi domicilium, scilicet ne hæresis delictum maneat impunitum nec contemnatur nostra Fides, nec alij scandalizentur. Secundo Respondetur distinguendo minorem respectu omnium fidelium collectiuè non imminet periculum proximum infectionis concedo, respectu fidelium diuisiue nego, quia hæresis ex sua natura est infectiua aliorum numquam bona fide mansuefecit, & multi fideles sunt rudiores parum instructi in Fide, parum firmi, & valde proni ad malum in materia fidei respectu quorum facillimum est immo fortè ineuitabile, vt ex consabulatione, communicatione, conuersatione diuturna, & frequenti hæreticorum cum ipsis non inducantur in aliquem errorem, aut saltem in dubium non reuocent aliquem articulum nostræ Fidei. In cur quæso Summ. Pontifices Sac. Canones S.S. Patres vnanimi voce clamant communicationem hæreticorum esse fugiendam certè non nisi ob periculum proximum infectionis, vt dictū est: nec probatio prima minoris obest huic responsioni, quia cum ex Saluo conductu Principum hæretici ibi haberent domicilium auctoritas Inquisitorum non posset exerceri contra eos, & quia talis infectio cum maxima calliditate, & maxima occultatione ob metum pœnarum fieret, non posset per D. D. Theologos, Inquisitores &c. impediri maxime respectu rudiorum &c.

Ad Secundam probationem Respondetur, quod licet non sit notum omnibus, quod in Ciuitatibus in quibus hæretici habent domicilium quod aliqui fideles fuerint infecti labe hæresis, tamen hoc erit fortasse notum Iudicibus violatæ Religionis, tum quia dato quod adhuc esset omnino ignotum tamen non potest colligi, quod non sequatur talis infectio, quia fit cum maxima calliditate, & occultatione, vt iam dictum est, & aliundè potest prudenter timeri vt frequenter fiat talis infectio ob rationes iam allatas.

Respondetur Tertio, sicut ex D. D. cum *D. Thoma. 2. 2. quæst. 43. artic. primo, ad quartum*, vt obseruat *Laym. lib. primo, tract. 3. cap. 13. n. secundo*, duplex est scandalum, vnum quod ex suo genere, & ex sua natura est aptum natum ex se præbere alteri occasionem peccati esto quod hic, & nunc proximi ruina non sequatur, vt manducare carnes coram alijs, diebus interdictis. Alterum quod non est inductiuum ex sua natura ad peccatum, sed ex eo alter sumit occasionem peccandi, sicut etiā contractus ex D. D. vt obseruat *Castro Palao, lib. 1. tract. 3. dispnt. prima, punct. 14. n. 13.* est duplex, vnus ex sua natura periculosus vt Matrimonium clandestinū, alienatio bonorum Ecclesiasticorum absque solemnitate à iure requisita, & iste est illicitus, & inualidus esto quod hic, & nunc non solum cesset fraus sed periculum fraudis. Alter autem est non talis ex sua natura, sed aliquādo admittit fraudē, & iste est validus cessante fraude. Ita opus habens annexū periculū proximū infectionis duplex est. Vnum quod hic, & nunc inducit in tali subiecto infectionem ex infirmitate, vel ignorantia ipsius subiecti, esto quod de sua natura opus non sit tale. Alterum quod ex sua natura est inductiuum infectionis esto quod hic, & nunc nō inducat ob aliquod accidens, & talis est communicatio frequens, & diuturna hæreticorum cum fidelibus Idiotis, vel parum instructis, aut firmis in materia fidei, vel pronis ad malum in ma-

materia fidei, quia vt iam probatum est hæresis ex sua natura infectiua, & D.D. ac Patres, quorum est iudicare de periculo proximo spirituali supponunt vt in pluribus adesse tale periculum.

Secundo Argumentatur periculum proximum peccandi tunc est ab intrinseco malum, quando moraliter vitari potest, & est voluntariè assumptum absque vlla necessitate morali vt tradunt multi D.D. sed in aliquibus Ciuitatibus Italiæ adest necessitas iusta concedendi ibi liberum domicilium hæreticis, ergo esto quod tale liberum domicilium habeat annexum periculum proximum hæresis potest permitti, & concedi in tali Ciuitate. Minor probatur, quia adsunt aliquæ Ciuitates in Italia quæ sine mercatura sustineri non possunt, & talis mercatura manuteneri nequit, nisi concedendo liberum domicilium hæreticis.

Respondetur Primo negando maiorem, quia multi Theologi sentiunt, quod periculum proximum peccandi non possit excusari ob aliquam necessitatem, sicut nec commissio peccati: nam periculum proximum peccati habet moraliter loquendo necessariam connexionem cum peccato, & qui vult antecedens, necessario vult consequens necessario connexum cum antecedenti.

Respondetur Secundo negando minorem. Ad probationem dicitur, licet in aliquibus Ciuitatibus mercatura forsitan non possit sustineri absque hæreticis nautis, qui merces aduehunt, & per paucos dies, vel hebdomadas in portu commorantur, tamen potest sustineri absque hæreticis habentibus domicilium permanens in Ciuitate, & nulla potest adesse causa necessaria, aut rationabilis, ob quam Princeps possit concedere hæreticis tale domicilium, quia tales Ciuitates quando minus diuitijs affluebant per præterita secula, potuerunt commodè sustentari sine tali receptione, ergo à fortiori de præsenti, & futuro, & licet ad summum talibus Ciuitatibus maius lucrum adueniret ob huiusmodi domicilia, tamen ob spem talis lucri non possunt Principes concedere tale domicilium, vt *Hurtad.2.2.disp.76.sect.1.§.28. Beccan.in suo manuali Controuers.lib.5.cap.16. num.13.* docent, tum ob rationes supradictas. Addo quod potius damnum huiusmodi temporale ex huiusmodi domicilio resultat talibus Ciuitatibus, tum quia hæretici ex sua patria domicilium in Ciuitatibus Italiæ transportant, quia magnum lucrum reportant quo lucro certè priuantur ciues, & alij fideles, tum quia homines talium Ciuitatum timoratæ conscientiæ, & versati in exercito mercaturæ mihi testati sunt potius damnum, quam vtile refundi ex huiusmodi domicilio hæreticorum. Deberentque Principes confidere si ob cultum Dei, & ob Religionem Catholicam etiam lucri iacturam aliquã facerent se non solũ in alia vita, æterna fœlicitate donandos, sed in hac bonis temporalibus amplissimè compensandos Deus enim non patitur benignitate ab hominibus vinci.

Tertio Argumentatur, post Concilium Constantin. non tenemur euitare nisi excommunicatos, denunciatos, & publicos Clericorum percussores, ergo licet hæretici sint excommunicati, & notorij, tamen cum non sunt denunciati, non tenemur eos vitare.

Respondetur omittendo opinionem Soti, *4.sent.dist.2.qu.9.art.5.concl.2.& dist.25.qu.1.& Siluestri.verb. excommunicatio, & Couarruuia in cap.alma mater*, & aliorum, qui censent Concilium Constantiense non comprehendisse hæreticos negando consequentiam, quia hæretici sunt euitandi non ob excommunicationem, sed ob periculum proximum infectionis, ob contemptum nostræ fidei, & scandali periculum, ne tale delictum maneat impunitum, vt iam dictum est.

QVAESTIO VNDECIMA.

De Receptatoribus Hæreticorum.

SVMMARIVM.

1 *Qui meminerint huius Quæst. Fulcodij.*
2 *Receptatorum genus pessimum esse dixerunt I.C. Antiqui.*
3 *Fundamentum delicti istorum consistit in scientia.*
4 *Receptatores dicuntur etiam si semel tantum recipiant.*
5 *Receptatores à Paulo I.C. dicuntur Rceeptores.*
6 *Receptatores dicuntur qui id clam faciunt, & publice.*
7 *Adducitur, & declaratur text. adductus à Fulcod. in l.2. de receptatoribus.*
8 *De receptatoribus hæreticorum consanguineorum remissiue.*

Subiungitur hic Quæstio qui dicantur receptatores, & certe illi qui scienter huiusmodi homines, etiam si non frequenter recipiunt, licet secundum vires Grammaticæ hoc verbum sit frequentatiuum, tamen in iure pro simplici verbo ponitur idest receptare pro recipere, vt probatur *ff.de Recep.l.vlt.* sic pulsare dicitur, cædere sine dolore, quamuis nulla sit ibi frequentia *ff. de Iniur. l. lex Cornelia §.* inter pulsationem multa quidem in Iure contra rationem disputandi recepta sunt *ff.ad l.Aquil.l.Ita vulneratus*, Dico autem de illis qui scienter recipiunt alij enim non sunt in culpa *C. de his qui latr. occult.l.1.* Hoc sane notandum videtur, quod Iura Ciuilia videntur intelligere illum esse receptatorem, qui latenter recipit, & cælat vt conseruatus Iudicis manus euadat, & innuitur *ff.de recep.l.1.& 2.& de off.Præsid.congruit, & C. de his qui latr. occult. fere per tot.* sed certe idem credo multo fortius, de his qui palam hæc faciũt, vt *Cod.de his qui latr.occult.l.vlt.* vbi loquitur de his qui resistunt Præsidi, & auxilio Militari, quod non potest non esse notorium.

Annotationes Carenæ.

1 HVius Quæstionis mentionem faciunt *Eymeric. in Direct.par.2.quæst.51.num.5.ibi*, & etiam Guido, & eam ferè de verbo ad verbum transcripsit *Archidiaconus in cap.quicumque de hæreticis in 6.nu.13.*

2 Horum receptatorum pessimum genus esse vbique docent I.C. sine istis enim hæretici din viuere non possent, *Marius Muta ad cap.Regni Siciliæ, tom.2. ad cap.108. Regis Federici num.8. & tom.1.cap.52. Regis Iacobi Exteus.prima vers.* ampliare possumus, & I.C. in *l.1.ff.de Receptatoribus*. Pessimum genus est receptatorum, sine quibus latere diu nemo potest, & præcipitur vt perinde puniantur, ac latrones, & in leg. congruit de officio Præsidis hic allegata, sublatis, ait I.C. susceptoribus cupido grassantium conquiescit.

3 Qui scienter, bene loquitur hoc loco Fulcodius, quia fundamentum, & basis delicti in receptante, est scientia, quod receptatus sit hæreticus vt dixi *dicto tit.4. §.4. num.36. & ibid. in addit.* Et cum scientia sit duplex vera, & præsumpta, probata scientia vera est locus in receptante omnibus Canonicis pœnis huic delicto impositus; probata vero scientia tantummodo præsumpta locus tantummodo est pœna extra ordinem pro modo delicti vt notauit *Sousa in Aphorism. lib.1. capit.23. numer.20.*

4 Licet secundum vires Grammaticæ hoc verbum sit frequentatiuum, notatur hic differentia inter Grammaticos, qui verbum hoc non vsurpant, nisi cum adest actuum frequentia, & I.C. qui eo vtuntur pro simplici verbo recipere vnde, vt notat *Gothofred. in Rubr. ff. de re-*

de redeptatoribus, à Paulo I.C. in l.13. ff. de off. præsidis,
5 isti receptatores vocantur receptatores, ex quo colligitur, quod etiam ex vnira receptatione dicitur quis receptator, vt notarunt *Pegua comm.76. in secundam partem directorij, vers.* quidam autem, & alij per me allegati *dicto* §.4.*num.26.* quibus addo nunc *Filiuc. in suis qu. Moralibus, tom.1. tract.16. cap.2. num.34. Ferd. de Castro Palao, in dicto punct. 5. num.4. & Sanctarell. de hæresi, cap.12. dubio vnico, num.1. Sousa in Afforis. cap.23. num.1.*

6 Hoc sane Notandum, animaduertit hic *Fulcodius, quod ex l. prima, & secunda ff.* de receptatoribus, illi receptatores dicuntur, qui receptant, & occultant, Addit quod multo magis idem dicendum est de his qui palam hoc faciunt, ad quod allegat, *l.2. Cod. de his qui eadem verba notauit Archidiaconus loco supra alle-*
7 *gato, vers.* Hoc *l.2. ff.* de Receptatoribus, huius textus hæc sunt aurea verba, Is apud quem affinis, vel cognatus latto conseruatus est, neque absoluendus est, neque seuere admodum puniendus, non enim est par eorum delictum, & eorum qui nihil ad se pertinentes latrones recipiunt. Quia enim receptator hic personæ conseruandæ gratia, non approbandi delictum receptauit, ab omni pœna alias delicto debita excusatur, & medio quodam modo punitur, vt in suis notis ad eum locum
8 obseruauit *Dyonis. Gothofr. sub litera D. & E.* Tractandum hoc loco esset de receptante consanguineum hæreticum, sed in hac mater a me remitto ad ea, quæ dixi in *dicto* §.4. *num.28. & D.D. ibi allegatos*, quibus addo nunc, *Ferdinand. de Castro Palao dicto punct.5. num. 13. & Patrem Dianam in allegata resolus.21. vers.* Notandum est, tamen, *& Sousam in Afforism. Inquisitor. lib.1. cap.23. num.7. & sequ.*

QVAESTIO DVODECIMA.

De Defensoribus Hæreticorum.

SVMMARIVM.

1 *Qui huius Quæstionis mentionem faciant.*
2 *Aliquando quis errorem defendit, aliquando personam.*
3 *Primum defensorum genus pessimum est, & dicuntur Hæresiarchæ, da secundo genere defensorum loquitur Papa in Bulla Cœnæ dum excommunicat defensores, numer.4.*
5 *Defensores hæreticorum sunt de hæresi suspecti.*
6 *Purgatio fere nunquam est in vsu, & eius loco successit abiuratio.*
7 *Prælati negligentes in puniendis hæreticis non defensores, sed fautores sunt hæreticorum.*
8 *In hac materia fautorum, & defensorum videnda est Bulla Pij V. si de Protegendis.*

Sequitur de defensoribus inspicere diligenter, defendit ergo, quis interdum errorem, interdum personam errantem, & certo qui defendit errorem damnabilior est eo, qui errat; & non solum Hæreticus, imo, & hæresiarcha dicitur 24. *quæst.3.* qui aliorum, & in eodem casu intelligo, quod dicitur 11. *quæst.3. cap.* qui consentit, quamuis ibi videatur loqui, de illo, qui defendit errorem, sed intellige, quod defendit errantem, & errorem per allegata capit. qui aliorum, alias enim acrius puniendus errante, de his autem defensoribus non loquitur Papa in nostro rescripto, Illos enim non discerneret ab hæreticis, nec sola dicere excommunicatione notandos, loquitur igitur de defensione personæ, vbi quis personam defendit, resistens viribus, vel potentia, ne ad manus Iudicis veniat examinandus, vel puniendus, & de simil defensione loquitur *can.21. qu. 5. cap.* si forte, & alijs capitulis, quæstionis eiusdem, 27. *quæst.1. cap.* si vestros, & contra huiusmodi defensores potest ad excommunicationem procedi, & credo, quod pro suspitione posset eis indici purgatio, si quæras vnde habeo, quod sint suspecti. Respondeo, quod ex iniusta defensione opinio male viuentium incurritur, 14. *qu.6. cap.* si quis, Item dicunt aliqui, quod Prælati, seu Principes, qui non corrigunt eos, & puniunt possunt dici defensores, quia negligere cum personis perturbare peruersos, nihil aliud est, quam fauere, idest defendere, vt dicunt, sed ego non consentio, & expono fauere idest nutrire, & hoc ostendit *Canon. 86. dist. cap.* Inferiorum illos ergo fautores appello, vt *dixi in decima quæst.*

Annotationes Carenæ.

1 DE hac etiam Quæstione Fulcodij, mentionem facit *Eymeric. in direct. quæst.52. in fin. vers.* & Guido Fulcodius, pro vt, & eandem de verbo ad verbum transcripsit *Archidiac. in d.c. quicumque numer.14. de hæreticis in 6. de hac eadem materia egi, in sæpe cit. tit. 4. §.6. per totum.*

2 Defendit ergo quis aliquando, dicit hoc loco Fulcodius, quod aliquando quis defendit errorem, & hæresim, aliquando personam errantem, & hæreticum, qui defendit errorem non solum hæreticus est, sed Hæ-
3 resiarcha de quibus dixi *tit.1. § fin. & in alleg. §.6. num. 17.* vbi D. D. allegaui, quibus nunc addi possunt, *Castro Palao, in sæpe cit. punct.5. num.5.* vbi quod hoc personarum defendentium genus perniciosissimum est, *Sousa in Afforism. Inquisit. lib.2. cap.24. nu.1. & in suis comm. in Bullam Cœnæ Domini cap.1. disp.12. nu.1.*

De his ergo defensoribus errorum hæreticorum, non loquuntur Pontifices, cum excommunicationis sententiam pronunciant contra defensores Hæreticorum.

4 Sed loquuntur de defensoribus personæ errantis vt V. G. resistendo viribus, & Potentia ne ad manus Iustitiæ deueniat Hæreticus, hos defensores proprie esse hæreticorum communiter docuerunt scribentes, *Eymer. ibid. num.2. vbi Pegua in comm.77. vers.* quidam alij sunt, *Farin. de hæresi qu.182. numer.64.* qui omnes alios antiquos allegat, *Ferdin. de Castro Palao, d. num. 5. vers.* defendis autem personam, *Sousa d. cap.23. nu.3. Filliuc. qu. moral. tom.1. tract.16. cap.2. nu.40. Sanchez in Summ. lib.2. cap.10. nu.18. Barbosa Modernus in cap. sicut, nu.2. de hæreticis, qui alios allegant.*

Et credo quod pro suspitione posset indici purga-
5 tio, Clarissimum est, quod isti hæreticorum defensores sunt de hæresi suspecti, secundum qualitates, & cir-
6 cumstantias facti, dixi *d.§.6. num.58. & 59.* Hodie tamen abiuratio, & non purgatio istis defensoribus, pro vt, & quibuscumque alijs de hæresi suspecti debet Indici, quia purgatio Canonica ex praxi Supr. Tribun. totius Christianæ Reipublicæ Inquisitionis vti remedium periculosissimum fallax, & incertum iam fere ab aula recessit, ita vt non nisi rarissime vsurpari soleat vt testis est *Farin. de hæresi, qu.194. nu.64. in fin.*

7 Item dicunt aliqui, bene ait Fulcodius Prælatos, & Principes negligentes in hæreticis puniendis non hæreticorum defensores, sed fautores potius dici debere, vti etiam dixi in qu. de fautoribus hæreticorum, vbi D.D. allegaui, Interim ad Intellectum cap. Inferiorum, 86. dist. videatur Illustris. Dominus Don Rodericus Achuna Archiepiscop. Bracharæ super dicto textu vbi plura erudite de negligentia Prælatorum.

Et ad materiam istorum defensorum bene animaduertendum est ad exemplum Fulcodij de his, qui hæ-

reticos

8 reticos defendunt, ne à Iudicibus capiantur, & puniantur, nam qui hæreticum defenderet, ne ab Inimico occideretur non esset dicendus defensor hæreticorum, nec esset de hæresi suspectus ex hoc præcise excommunicatus excommunicatione Bullæ Cœnæ Domini, *Ferdinand. de Castro Palao d. punct. 5. num. 5. vers.* Dixi si defendas personam, & *Sousa loco sup. alleg. numer. 7. & Filliuc. dict. cap. 2. num. 40. vers.* Dixi in causa hæresis, qui alios allegant. In materia etiam horum fautorum, & defensorum hæreticorum videnda erit Bulla Sanctiss. D.N. Pij Papæ V. si de protegendis Inter Bullas Apostolicas pro S. Officio post directorium, quæ in multis particularibus casibus seuerissimè disponit.

QVAESTIO DECIMA TERTIA.

De non implentibus Pœnitentias.

SVMMARIVM.

1 *Qui huius Quæstionis meminerint.*
2 *Iudex postquam functus est officio suo non potest amplius in causa se ingerere.*
3 *Contra non implentes pœnitentias recte procedunt Inquisitores.*
4 *Ratio Fulcodij ad hoc.*
5 *Inquisitores non cognoscunt de causis ciuilibus pœnitentiatorum.*
6 *L. aut damnum §. solent, ff. de pœnis declaratur.*
7 *Non adimplens pœnitentias quando possit, vt impœnitens damnari.*
8 *Recusans abiurare, quando pro impœnitente habendus, numer. 9.*
10 *Huiusmodi non implentes pœnitentias quomodo puniendi.*

Adijcitur hic quæstio alia, an in illos, qui è carcere exierunt, vel alias iniunctas pœnitentias violarunt, sit aliqua potestas Inquisitorum, & aliquibus videtur non, qui functi sunt officio suo, nec habent in executionem potestatem aliquam vltra annum, *extr. de off. Iudicis deleg. cap. quærente.* Ego autem dico contrarium, quod vt liqueat inspiciendum existimo, quod absoluti, & post modum detrusi in carcerem, vel alijs pœnitentijs leuioribus onerati, nullam diffinitiuam sententiam receperunt, nam non sunt soluti a Crimine, quod vtique probatum est, sed à sententia excommunicationis quam incurrerunt ipso facto, sed nec pœna eis imponitur iudiciaria secundum, quod crimen requirit, sed pœnitentia temporalis, & carceris illa reclusio non est tam ad pœnam criminis, quam ad cautelam, ne noceant, ne alios Inficiant, vt appareat an in tenebris ambulent, an in luce, vt ibi pœniteant, nam diffinitiue nemò in pœnam criminis, ad perpetuum carcerem damnari potest *ff. de pænis l. aut damnum §. solent*, est enim pænitentiæ iniunctio, & non iudiciariæ penæ impositio, sicut ipse Papa Gregor. dicit, de hæret. in illa decretali excommunicamus, & in Concilio Tholet. in illo §. hæretici aut qui timore mortis &c. Durat ergo Inquisitorum potestas adeo, quod illi, qui prædicta commiserunt, si excusationem non habent possunt tanquam hæretici condemnari, nam præsumitur ficta conuersio, & confessio simulata, & materia veteris erroris recondita *arg. de pænitentia dist. 2. cap.* si quis inuidiæ, quot quot autem, ait, & ex post facto ostendunt, sibi excessum veterem placuisse, *arg. 34. qu. 1. cap.* cum per bellicam circa finem, ibi ostendentes sibi &c. Illos sane dico excusatos, qui auctoritate Sorani, vel Episcoporum, hoc dimiserunt, & sufficit si ad pristinas redeunt pænitentias, nam excusat eos Ecclesiæ Iuditium, quale quale *arg. extr. qui filij sint legit. cap. per venerabilem.*

Annotationes Carenæ.

1 HViusce Quæstionis Fulcodij meminit *Eymeric. in direct. Inquisitor. par. 3. qu. 97.* quam totam cum suis iuribus, & rationibus desumpsit ab hac *quæst. 13.* de istis non implentibus pænitentias late egi in meo tractatu de modo procedendi in causis huiusce Sacrosancti Tribunal. *tit. 2. §. 4. per totum*, vbi D. D. de hac materia loquentes allegaui.

2 Quia funct. sunt Officio suo, ista est ratio dubitandi in hac quæstione quia Iudex postquam functus est officio suo, non potest se se amplius in causa ingerere *l. Iudex postea quam ff.* de re Iudicata, ibi, Iudex postea quam sententiam dixit definit esse Iudex, cum cordandantibus, ibi allegatis per Neuium, & Sebastianum Ximenes ille in suis remissionibus, hic in suis concordantijs, & hanc opinionem post Guidonem tenuerunt *Calder. cons. 2. de hæretic. Dec. cons. 136. 137. num. 6. & Dec. lib. 5. cap. 54. num. 40.*

3 Ego autem dico contrarium, contrariam opinionem hoc loco bene firmat Fulcodius, quæ etiam opinio hodie communiter ab omnibus tenetur, *Eymericus ibid. d. qu. 97. vbi Pegn. comm. 146. Symanch. in Euchir. Iudicum viol. Relig. tit. 61. & Cathol. Institut. tit. 47. nu. 76. & seq. Cantera in suis qu. crim. cap. 1. de hæret. num. 60. Sousa in Afforism. Inquisit. lib. 1. cap. 26. num. 38. sed Latius lib. 3. cap. 29. per tot.* & id supponit pro indubitato *P. Diana resol. moral. par. 4. tract. 7. resol. 14. Bonadill. in sua Politica lib. 2. cap. 17.* Per la Iurisdicion Eccles. casu 102. num. 148. in principio, & *Ferdin. de Castro Palao in suo opere morali, par. 1. tract. 4. disp. 6. punct. 3. num. 2.* & hæc sententia fuit etiam in Vrbe Romana in Supr. Tribun. S. Inquisitionis in praxi recepta, vt videre est ex locato in casu 23. inter decisos Romæ post eius iuditiale Inquisitorum.

4 Nam non sunt soluti a crimine &c. Ista est ratio qua bene Fulcodius fundat iurisdictionem Inquisitorum, qui enim pænitentias sibi iniunctas non adimplent clare ostendunt, se esse ficte conuersos, & præteritos errores non fuisse ex animo detestatos, & contra ficte conuersos, vel de ficta conuersione suspectos procedunt Inquisitores in omnium sententia, ita *Castro Palao vbi supra, versic.* non enim leuem suspitionem, & per hanc rationem tollitur argumentum Calder. Decij, & Deciani, quia non adimplens pænitentias est suspectus de ficta conuersione.

Sicuti etiam ex hac eadem ratione tollitur quæstio, quæ in hac materia controuertitur an Inquisitores sint Iudices competentes istorum pænitentiatorum etiam

5 in causis ciuilibus, & alijs criminalibus cum sunt Rei, nam cum ratio ob quam Inquisitores habent iurisdictionem in pænitentiatos non adimplentes suas pænitentias cesset in hoc casu, cessabit etiam Inquisitorum Iurisdictio, vt dixi *titul. 2. §. 4. numer. 10. & in addit. ad dictum locum.*

6 Lege aut damnum §. *solent ff. de pænis*, ibi Carcer enim ad continendos homines non ad puniendos haberi debet, secus tamen vtitur de iure Canonico, vt in capit. quamuis, de pænis in 6. vbi dicitur, quod Episcopus clericos, potest damnare ad carcerem perpetuum, vel temporalem ad pœnitentiam peregendam, de hac tamen re, & intellectu illius §. solent, vide Iacob. a Calleio in Marg. Fisci, in Rubr. de pœna carceris, *Gothofr. in notis ad dictum §. vbi erudite Greg Tolos. in Sintagm. lib. 31. cap. 33.* vbi distinguit carcerem correctionis, custodiæ, supplicij, *Castill. in l. 79. Tauri in verbo Præses, num. 8. Azeued. in cons. 27. nu. 11. & latiss. Greg. Lopez, l. 4. glos.*

l.4.glos.8.tit.31.part.7.Azened.in lib.3.Nou.recompil.tit.6.l.15.num.9. Auiles in cap.18.Praetorum,in verbo careel, & Modernum eruditissimum I.C. Don Ant.Cabreros, de Metu, lib.2.cap.46. numer.1. & pluribus sequentibus, qui locus dignus est quod ab omnibus videatur.

Si excusationem non habent possunt vt hæretici dā-
7 nari, hæc Fulcodij Doctrina intelligenda est cum, vel qui non adimpleuit pænitentias non vult resipiscere, *Sousa d.cap.29.num.8.* vel cum iussus in reconciliatione non accedere ad partes hæreticorum, vel illos non receptare, ad illos accessit, vel eosdem receptauit, *Sousa ibid.num.9. Diana d.resol.14.vers.* Notandum est tamen *Trenis.decis.36.lib.2.num.2.* qui alios allegant, vel cum pertinax est in nolendo vllam pænitentiam sibi iniunctam adimplere, *Sousa ibid.num.7. & P.Diana eodem loco, vers* nota etiam hic.

8 Ex quo sequitur, quod recusans abiurare de formali, vel vehementi relaxatur, vt impænitens brachio seculari, *P.Massin.in Praxi Sancti Offic.par.9. assert.* primæ Impressionis recusans vero abiurare de leui non
9 est statim relaxandus, sed excommunicatur quod si per annum insorduerit in excommunicatione pertinaciter relaxatur vt impænitens *Sousa in Afforism. Inquisitor. lib.2.cap.40. numer.16. & P.Diana dicta resolut. 14. in fine.*

10 Huiusmodi igitur non implentes pœnitentias seclusis casibus de quibus supra arbitrio Iudicis erunt pro modo culpæ puniendi, considerata semper qualitate personæ, ita *Ferdin.de Castro Palao, vbi supra, punct.3. num.4.* vbi quod hi puniendi sunt pæna pecuniaria fustibus, vel ieiunijs.

QVAESTIO DECIMAQVARTA.

De Testibus singularibus in causis Fidei.

SVMMARIVM.

1 *Per testes singulares non probatur plene hæresis ad effectum imponendi pænam ordinariam, etiam si adesset cum testibus fama nu.7.*
2 *Ratio conclusionis allegata à Cantera.*
3 *Ampliatur conclusio etiamsi testes deponerent de diuersis actibus vnius speciei hæresis, num.4. & ita in Supremo Tribunali seruatur, num.5.*
6 *De requisitis ad probandam famam remissiuè.nu.7.*
8 *In criminibus probationes requirantur luce Mediana clariorse.*
9 *Quando quis ex Indicijs Indubitatis possit puniri pæna ordinaria.*
10 *Granato testibus singularibus in S.Officio indici debet purgatio, vel abiuratio.*

An autem per testes singulares, & famam possit aliquis
1 in hoc crimine condemnari, quæri non oportet constat enim quod non; vt *Inqui,.text.de testibus cap.*tam literis, præsertim cum in crimine; probationes debeant esse luce clariores C. de probat.l.sciant, & in hoc crimine nemo sit ex præsumptione damnandus indicetur ergo purgatio vt ostensum est supra.

Annotationes Carenæ.

PEr testes singulares, hic concludit, & rectè Fulcodius, quod per testes singulares non probatur hæ-
1 resis crimen plene, ad effectum condemnandi reum in pænam ordinariam, hanc conclusionem probat tex. per eum allegatus in dicto cap.tam literis de testibus, ibi, testes sint vel soli, vel tales qui non potuerunt illa legitime comprobare, iuncta glos.& vere etiam ita tenent comm.D.D. nostri, & in specie *Farin. de testibus qu.64.nu.207.215. & seq.vbi allegat, Pegnam, Royas, & Symaneb.* & post allegatos per eum ita etiam senserunt *Sanctarell.de haresi, cap.39.dub.1.num.2.& seq. Ferdiuan.de Castro Palao, in suo opere morali, p.1.tract. 4.disp.8.punct.15.§.4.num.8. Inquis.Cantera in suis qu. crimin.de probat.per testes cap.2.num.17. vers.* Tamen his non obstantibus, vbi ait, quod vera ratio istius con-
2 clusionis est, quia omnes testes habentur loco vnius respectu diuersorum actorum de quibus deponunt, & vnico testi etiam de Iure Diuino in nullo casu, est credendum cap. in omni negocio de testibus, vel *Modernus Barbosa, optime Maldonatus in sua Silua responsorum lib.1.resp.9.in par.1. num.38.* vbi dixit, quod auctoritas, D.D. qui in contrarium adducuntur nunquam eum deterruit, vt ab hac vera opinione discederet.

Solum difficultas aliqua potest esse an huiusmodi testes singulares saltem probent, si deponant de distin-
3 ctis actibus vnius, & eiusdem speciei hæresis, in qua *Sousa in sua disp. vnica te testibus singularibus in materia fidei, sect.2.concl.4.latiss.* conatur probare affirmatiuam sententiam addendo ita in Inquisitore Lusitaniæ passim obseruari.

4 Verum verior, & receptior est etiam in hoc casu contraria sententia, quam manifeste probat ratio Canteræ de qua supra, quamque tenent in indiuiduo, *Farinac.vbi supr.num.214. Ferdinan. de Castro Palao, loco alleg.nu.11.& seq.Ignat.Maldon.in d.resp.9.numer.38. Freitas ad Roderic.de confess. sollicit. quæst.22.num.24.* vbi quod licet contraria opinio obseruetur in Regno Lusitaniæ, Attamen in omnibus alijs Regnis aliter pra-
5 cticatur, & præsertim in Supr.Tribun.Rom. Vniuersalis Inquisitionis, vt videre est ex casibus 27. 35. & 37. Romæ decisis post Iudiciale Inquisitorum locati.

6 Et famam, de requisitis ad famam probandam, vt ex eo oriatur inditium validum contra reum, videndus est, *Farinac.de Indit.& tort.quæst.47.per totam,* & post eum *Ludou.Gilbaus.in sua Arbore Iud.cap.6.par.1.per totam Marquard.Freher.in peculiari tract.de fama, l.1. cap.5.& 6. & Io.Zang.de Indit.& tort.cap.2.num.80. & seq. & in foro nostro S.Officij, Cantera de probat. per testes cap.2.qu.1.de Indit. sufficientibus ad tortur. nu.8. & P.Diana qui alios antiquos D.D.alleg.p.4. resol. moral.tract.6.resol.13.per totam, ac P.Ferdin.a Castro Palao in opere morali tract.4.disp.8.punct.9.nu.9.*

7 Conclusio autem hic Fulcodium firmata, quod nec testes singulares iuncti cum fama plene probant, contra Hæreticum ad effectum eum puniendi pæna ordinaria verissima est, & eam in indiuiduo casus nostri docent, *Ignat.Maldonat. d.resp.8.p.1. num.40. Freitas ad d.quæst.22.Roder.Achuna de confess.sollicit.num.24. vers.* Etiam si cum testibus concurreret publica vox, & fama.

Præsertim cum in criminibus probationes debeant
8 esse luce clariores, hoc vulgatum Axioma Fulcodij ad literam probat *textus allegatus in l.sciant quæ est finalis, Cod. de probat.* ibi, vel inditijs ad probationem indubitatis, & luce clarioribus expedita, *Bimius cons.171. nu.89.volum.2. Caball.resol.crim. cent.3.resol.230. nu. 24. Camill.Laratta, cons.114. num.8. Becc. cons.67.nu. 5.vol.1.Io. Dominic.Tasson.in Pragm.Regiam de Antefato vers.12. obseru.1. num.49.* & hoc multo magis habet locum in crimine hæresis in hoc Tribunali in quo cum non pandantur Reo nomina testium aliquo modo dicitur tolli defensio qua ratione passim in hac materia vtuntur *D.D.Cant. dict.cap.2. de probat.per testes, nu.17.*

nu.17. & Ferd. de Castro Palao, tract. 4. disp. 8. pun. 15. §. 5. n. 2. vbi alleg. Guidonem nostrum hoc loco.

Et in hoc crimine nemo sit ex præsumptione dam-
9 nandus, An autem, & quam, & à quibus Iudicibus possit quis in pœnam ordinariam præsertim corporalem, & morti damnari late dixi in addition. ad tractatum meum de modo procedendi in causis S. Officij, *tit. 12. §. 18. Appendice 1. per totam.*

10 Indicetur ergo purgatio, & ita inconcusse hucusque fuisse in S. Officio obseruatum attestatur *Campeg. ad Zanch. de hæreticis cap. 11. vers.* Doctrinam hanc longa temporum serie, quamuis, enim testes singulares etiam cum fama non conuincant ad effectum puniendi hæreticum pena ordinaria probant tamen ad effectum eum torquendi, abiurationem ei indicendi, & extra ordinem puniendi, vt notant omnes D. D. *supr. allegati, num. & P. Diana par. 4. resol. moral. tract. 6. resol. 5. & tract. 7. resol. 31.*

QVAESTIO DECIMA QVINTA.

De confiscatione bonorum Hæretici, & nonnullis animaduertendis per Inquisitores.

SVMMARIVM.

1 *De Iure antiquo bona hæreticorum spectabant ad Principes seculares.*
2 *Hoc Ius seruatur hodie in Hispania ob expensas maximas quas Potentiss. & Religiosiss. Rex Noster sustinet idque ex Pontificis concessione, num. 3.*
4 *Variæ consuetudines aliarum Prouinciarum de hac materia remissiue, vbi de consuetudine Status Mediolani.*
5 *A die commissi criminis bona hæreticorum sunt confiscata.*
6 *Ante tamen declaratoriam Iudicis Ecclesiastici non amittit hæreticus dominium, & possessionem bonorum suorum.*
7 *Alienationes post hæresim factæ reuocantur.*
8 *Adducitur, & declaratur text. leg. qui ea mente de furtis.*
9 *Simplicem opinionem Fulcodij qui sponte comparent non patiuntur confiscationem bonorum secus si compareant inditijs præuenti, & ita hodie seruatur in Hyspania.*
10 *Ex benignitate Supr. Tribun. de Vrbe, hæretico etiam præuento ad cor reuertenti bona condemnantur.*
11 *Possunt Inquisitores condonare bona hæretico pænitenti, non obstante Iure fisci Principis secularis, ac quisito à die commissi criminis contra Symancham. nu. 12.*
13 *Inquisitores possunt pluries testes examinare, & debent interrogari, de causa scientiæ, & Inimicitia, n. 14. 15.*
16 *Ex opinione Fulcodij duo testes non conuincunt in hoc crimine.*
17 *Forma ferenda sententia in hæreticum pænitentem, & quid seruetur in praxi, nu. 18.*
19 *In hac sententia addenda est clausula, si ex corde ad Ecclesiam redieris.*
20 *De pœna perpetui carceris, & alijs pœnis imponendis hæretico pænitenti num. 21. & 22.*
23 *De pœna proferentium hæreses ex simplicitate, & pœnis fautorum remissiuè, num. 24.*

Nouissime quæritur de bonis istorum, an à Principibus licite occupentur, & confiscentur, & constat quod hæretici bona confiscantur *extr. de hæretic. cap.* vergentes, sed quid de illis, qui sponte redeunt, vel non sponte, sed tamen pænitet, & immutantur, certe ad cognitionem Fratrum non spectat hæc Q. quia tamen proposita est inter cæteras, & forsan expedit, eos dare super hoc Principibus certum consilium, vel preces eisdem porrigere. Super istis discutio. Primum, & allego, quod licite, bona detineant omnium proditorum, nam, eo ipso, quod inciderunt in crimen, videntur bona commissa ex die criminis, quod ex eo pz. quia læsæ Maiestatis Rei ex eo die nihil possunt, quolibet alienationis genere, in personam quamcumque transferre, C. ad l. Iul. Maiest. l. quisquis ego idem, & hic quia crimen istud exequatur illi, imo grauius iudicatur, *extr. de hæret. cap.* vergentis, potest etiam induci, quia nemo pænitentia desinit esse nocens *ff. de furt. l.* quia ea mente, ergo autem huiusmodi non admitto in his, qui sponte, & ante probationes receptas suam hæresim manifestant, nam & si non omnino incognita, tamen adhuc arcana reuelent, venia digni sunt, vt eadem *l. quis in fine legit*, sed ne de illis videtur, qui post conuicti redeunt, etiam si incarcerentur, quoniam Ecclesia non iudicat, eum Hæreticum, vel credentem, vt ita dicam, ergo tanquam Hæreticus, vel credentes puniri non potest, vt in Concilio Tholos. in illo §. Ne autem innocentes, sed puto contrarium, hoc est, quod licite confiscentur, per dicta iura in summa, non vt mineruam instruam, nec solem facibus adiuuare præsummam, sed vt memoriam nostram excitem, mole plerumque negotiorum oppressam, admonendos vos arbitror, quoniam in alienum laborem intrastis, quanti acta Inquisitionis diligentius euoluatis, & si testes inueneritis confusè depossuisse suppleatis omissa, & eos de causa scientiæ, & causa causæ, vbi faciendum videbitur sollicito requiratis, quod sic fieri posse, scilicet iterari testium interrogationes omissas dicit *decretalis de test. cap.* per tuas, & *concordat. l. ff. de quæst. l. reperti*, & hoc dico cum tanta diligentia faciendum, quia illis contra quos inquiritur præcluditur via iuris in notitia testium, & reddendis interrogationibus prout in iure fieri consueuit, & quanto magis eis præcluditur, tanto sollicitudo maior vobis incumbit, adeo quod etiam de inimicitia testium, per vos debitis inquirere, cum non possent alij diuinare, & nisi testes plene, & plane in omnibus concordauerint, melius est vobis purgationem indicere, vel differre sententiam, quam damnare, Adeo non crederem tutum ad vocem duorum testium, hominem bonæ opinionis damnare, licet videas contra Ius dicere, quia vbi numerus testium non exigitur, duo sufficiunt, sed hoc dico, quod duos, vix duos Iudico, eo quod vrgente necessitate ordo legitime defensionis truncatur.

In ferendis autem sententijs, seu potius pænitentijs iniungendis in eos, vel eis, qui redierint, non credo quod sint hæretici, vel credentes pronunciandi, quia non sunt tales, vt probatur *24. quæst. vlt. cap. dixit Apostolus in fin. cap.* nec pronunciandum est, fuisse, quia nec est modus pronunciandi in Iure, dicitur ergo, sic, quia te inuenimus per te, vel per tuam confessionem Hæreticorum, nunc vero Saniori consilio vsus, ad vnitatem Ecclesiæ, prout asseris de corde bono, & fide non ficta vis redire, ideo te imprimis abiurata hæretica prauitate, simplicem formam Ecclesiæ, ab excommunicationis vinculis, quibus tenebaris adstrictus, absoluimus, si tamen ad eam ex corde redieris, & iniuncta tibi mandata seruaueris, & quia in Deum, & S. Ecclesiam prædictis modis temere deliquisti ad peragendam condignam pænitentiam in perpetuum carcerem te recludi volumus, & præcipimus, & ibidem te morari perpetuo, vel talem peregrinationem tibi iniungimus, & his similia & cæter. causa enim tollendæ Quæstionis

nis expedit eas poni, vt ſi forte eas non ſeruauerint appareat eos non fuiſſe abſolutos, nec dicant aliqui, quod veſtro officio functis ſitis, quamuis ad hoc ſupra reſponderim ſcilicet Q.13. ſanè in his omnibus arbitror cautum, inſtrumenta publica retineri, & ſigillis Epiſcoporum muniri, præcipue vbi cauſa erit nobilium, & potentum, ſed illud adijcio, quod omnes errores ſuos ſigillatim profiteri, & abiurare publice faciatis, quia nihil magis in confuſionem Hæreticæ prauitatis redundat, & gloriam nominis Chriſtiani. Quid vero iniungendum ſit talibus diffiniri non poteſt, quia committitur arbitrium Iudicantium, & aliter cum ſimplicibus eſt agendum, quam cum prudentibus, aliter cum Clericis quam cum Laicis, aliter cum Prælatis, quam ſubditis, & omnes circunſtantiæ ſunt notandæ, *de Pœnit. diſt.5. cap.1.* quia tamen multi ex ſimplicitate in hoc crimen incidunt, credo multorum ſimplicitati parcendum, vt non excuſet à toto, ſed à tanto 85. *diſt. cap.tanta*. Credo etiam eos, qui fauerunt, vel receperunt ſanguine coniunctos, mitius puniendos, ſicut dicit lex eleganter *ff.de receptat.l. vlt.* quamuis Magiſter Laurentius dicat contrarium, *arg.cap.27. quaſt.1.cap. de filia*.

Hæc omnia dico, & ſcribo ſaluo fratrum, & aliorum prudentum conſilio meliore.

Finis.

Annotationes Carena.

1 AN à Principibus iuſte occupentur, Videtur hoc loco præſupponere Fulcodius, quod bona hæretici confiſcata ſpectent ad Principem ſecularem, quod verum eſt ſi ſpectemus Ius antiquum de quo in capitulo vergentis de hæreticis, & hoc Ius antiquum hodie ſeruatur in Hyſpania, quia Potentiſs. & Religioſiſs. Rex Noſter facit omnes expenſas Officij Sãctiſs. Inquiſitionis quæ ſunt maximè, ita *Couar.lib.2. Var.reſol.cap.9. num.12. Farin.de hæreſi, quaſt.390. §.12.nu.188. Ferd. de Caſtro Palao, in opere morali, par.1. tract.4. diſp.5. punct.23.num.5.verſ.* Imprimis enim in *Hyſpan. Souſa in Afforiſm.Inquiſit.lib.3.cap.20.num.16.* Id tamen fit ex conceſſione particulari Sedis Apoſtolicæ, vt animaduertit, *Farinac.vbi ſup.* quia ad Summ. Pontificem ſpectat pleniſſima poteſtas diſponendi de bonis hæretici, vt vult, ita *Pegn. comm.358. verſ.* neque his quæ hactenus, *par.3. ad Eymeric. Ferd. de Caſtro Palao d.§. 23. num.2. & Souſa cap.20. num.1.* In alijs regionibus variæ ſunt conſuetudines de quibus memorati auctores; certe conſuetudo de qua in noſtro Mediolani Dominio atteſtatur *Clarus in §. hæreſis, §.Item bona verſ.* in hoc Ducatu, quod bona hæretici pro tertia parte fiſco S.Officij, pro alia tertia fiſco Epiſcopali, & pro alia tertia fiſco Regio applicentur, videtur aliqualiter deſumpta ab illa trimembri diuiſione bonorum Hæretici de qua loquuntur Conſtit. Apoſtolicæ relatæ à *Farin. vbi ſupra, num.176. & conſ.117. per totum, lib.2. & à Caſtro Palao ibid.nu.4.*

5 Ex die commiſſi criminis, veriſſimum eſt in crimine hoc hæreſis bona intelligi confiſcata à die patrati criminis ipſo facto, ita loquitur *text. in c.* cum ſecundum leges, de hæreticis in ſexto, *Barboſ. Modern. qui alios cumulat in cap.vergentis, num.3. de hæretic. Ricciul.de iure perſonarum extra Eccleſiæ gremium exiſtentium, lib.5. cap.31. num.3. & ſequ.* ante tamen Iudicis Eccl.

6 declaratoriam hæreticus non amittit dominium; & poſſeſſionem bonorum ſuorum *Ricciul. & Barboſ. locis alleg. Ferdin. de Caſtro Palao, d.diſp.8. punct.17.* vbi rectè animaduertit cum *Suarez de fide diſp.22.ſect.3. n.6.* nihil prodeſſe hoc dominium hæretico, niſi quoad vtendum, & fruendum nam a die criminis commiſſi adeo ſunt bona hæc fiſco hypothecata vt omnes alienationes interim factæ poſſint à fiſco reuocari, de quo *Caſtro Palao eadem, diſp.5. punct.19. & Latius Sanch. in Sum.lib.1.cap.21. per totum.*

7 Quia læſæ Maieſtatis ex eo die nihil poſſunt & cæt. transferre. Quid quid ſit de ea iuris controuerſia an alienationes factæ ab hæretico poſt lapſum in hæreſim ante ſententiam declaratoriam ſint ipſo iure nullæ, de qua latiſs. *Ricciull.lib.5.cap.35.* certum eſt, quod etiam ſi mero iure valeant poſſunt è latere fiſci reſcindi, vt volunt infiniti propemodum D.D. allegat. à *Sanch. & Caſtro Palao vbi ſupra, Souſa in Afforiſm. Inquiſ. lib.3. cap.15. & Sanctar. de hæreſi.cap.16.dub.1. & 2.*

8 Poteſt etiam Induci pulcherrimus eſt text. hic alleg. à Fulcodio, Qui ea mente, ait I.C. alienum qui contrectauit, vt lucri faceret tametſi mutato conſilio id poſtea Domino reddidit, fur eſt nemo enim tali peccato pænitentia ſuus nocens eſſe deſijt, allegat concordantes *Gothofr. in ſuis notis* vbi ait, quod pænitere videtur, qui nudam habuit voluntatem, ad hunc *tex. vid. Tiraq. de Pœnis temperandis, cauſa 30.nu.10. & cauſa 60. Gail. de pace publica, cap.11.num.26. Azened. ad Regias Hyſpaniæ conſt.l.3.tit.3. lib.8. nonæ recompilat. Gironda de Gabellis parte 4. in principio num.53.*

Ego autem huiuſmodi non admitto, diſtinguit Ful-
9 codius hoc modo, quod aut hæretici ſponte comparuerunt, aut inditijs, & probationibus præuenti faſſi ſunt ſe hæretic. fuiſſe, ſed pænit. In primo caſu poſſunt eis bona condonari, *arg.l.quiſquis C. ad l.Iuliam Maieſtatis*, in ſecundo vero caſu non, hæc diſtinctio ad vnguem ſeruatur in Hyſpania, vbi ex ſpeciali gratia hæretico tantummodo ſponte ſe deferenti condonantur bona prout, & venienti ante tempus gratiæ, *Souſa in Afforiſ.Inquiſit. lib.3.cap.21. P.Diana par.4.reſol.mor.*
10 *tract.8. reſolut.44. verſ.* Igitur in Sacro Tribunali, & conſtat ex ſententia Inquiſ. Hyſpan. contra hæreticum pænitentem cuius formam ponit *Garz. in praxi S.Officij, loco infra alleg.* De generali tamen conſuetudine totius Italiæ receptum eſt, vt heretico ad cor reuertenti bona condonentur, etiam ſi contra eum probationes eſſent receptæ, vt dixi *de modo procedendi in cauſis S.Officij, tit.2.§.1.nu.9. vbi D.D. allegaui.*

11 An autem poſſint Inquiſitores condonare hæretico pænitenti bona in præiuditium fiſci Principis ſecularis, cui vel ex conſuetudine, vel ex Pontificia conceſſione bona pertinent, vel eorum pars dubitari poſſe videtur, ob quandam doctrinam *Symanch. de Cathol. Inſtit. tit. 47.num.15.* vbi habet hæc formalia verba, Nec enim Inquiſitoribus licere putamus bona ipſo iure confiſcata relinquere pænitentibus in damnum fiſci cui videtur ius quæſitum.

12 Verum certiſſimum eſt id vndequaque Inquiſitoribus licere, quia ipſi ſunt Iudices, & Princeps ſecularis non poteſt ſe ingerere in bonis hæretici, niſi poſt ſententiam Inquiſitorum, & quia bona hæretici non ſpectant ad fiſcum ſecularem, niſi ex Apoſt. Conſtitut. & tandem quia ad Summum Pontificem ſpectat eorumdem bonorum diſpoſitio, vt ſupra vidimus, ita tenent omnes D.D. *alleg. per Ricciull. de iure perſon. extra Eccleſiæ gremium exiſtentium lib.5.cap.42.nu.1.* & paſſim in his noſtris partibus obſeruat Eminentiſſimum Tribunal D.D. Suprẽmor. Inquiſit.

13 Et ſi teſtes inueneritis, Iudex enim ſemper, & quandocumque poteſt ſupplere omiſſa per teſtes iterum eos examinando, & diligentius interrogando *Farinac. de teſtib.qu.73.num.10.ſequ.bene Caſtro Palao, tract.4. diſp.8.punct.15.§.3. num.5. & Pegna omnino videndus in 3.par. comm.111. verſ.* quod autem pluries poſſint examinari, vbi integrum hunc locum Fulcodij refert, & addit. nihil prudentius, & tutius in hac cauſa Inquiſitoribus præſcribi potuiſſe.

14 De cauſa ſcientiæ, & cauſæ, hoc eſt præcipuum interro-

terrogatorium dandum testi, quia testes deponentes sine ratione, & causa scientiæ dicuntur deponere, vti pecudes, & nihil probant, *latiss. Farinac. de Testibus tota quæst.70.*

15 Adeo quod etiam de inimicitia testium. In hoc etiam maxime Tribunali in quo nomina testium Reo non panduntur testes omnino interrogari debent an inimicitiam aliquam habeant cum Reo denunciato, & de hac re omnibus possibilibus modis se certificare debent Inquisitores, *Farin. qui alios latiss. cumulat de hæresi, qu.188.§.6.nu.106.& post eum Sousa in Afforism. Inquisit.lib.2.cap.10. nu.12.* vbi quod Inquisitores debent etiam interrogare Reos in genere super inimicis, de inimicitia autem quando repellat testem, nec ne vide *Farinac. vbi supra, Ferd. de Castro Palao in opere morali, tract.4.disp.8.punct.15.§.1. num.9. & sequ.* & nos latè infra in 3. parte huius operis, an etiam inimicus capitalis sit admittendus ad denunciandum in hoc S. Officio, vide *P. Dianam resolut. moral. par.4. tractat.8. resolut.40. per totam.*

16 Adeoque non crederem totum ad vocem duorum testium, videnda sunt quæ dixi de modo procedendi in causis S.Officij, *tit.1.§.13.num.65.& seq. & eodem loco in addit. Farin. de hæresi, qu.188.§.3. per tot. Sousa in Afforism. Inquisit. lib.2.cap.19. Ferdin. de Castro Palao tract.4.disp.8.punct.15.§.5.* vbi firmat opinionem Fulcodij hoc loco, & allegat hanc eandem Quæstionem *Sanctarell. de hæresi, cap.39.*

17 Dicitur ergo sic, Huiusce loci Fulcodij mentionem facit *Pegna in direct. par.3. comm.43. vers.* eiusdem processus meritis qui D.D. antiquos enumerat, qui opinionem Fulcodij in hac re tenuerunt, in contrarium

18 tamen nunc est communis Praxis S.Officij, vt attestatur eo loco Pegna, & constat ex formulis sententiarum istorum hæreticorum pænitentium, de quibus *Eymer. in 8. modo terminandi processum in causis fidei, nu.194.* locatus in formula expediendi Hæreticos Pænitentes fol. mihi 496. post eius Iudiciale Inquisitorum, & *P. Masin. in Praxi S.Officij, par.7.* in Rubr. forma della sentenza, & abiuratione *d'vn'heretico penitente non relasso,* fol. mihi 205. primæ Impressionis, & idem seruatur in Tribunali Supr. S.Inquisit. Hyspaniæ, vt videre est ex simili sententia de *Paulus Garzia in sua praxi S. Officij Hyspano idiomate. conscripta ex ordine Supremi Tribunalis illius Regni,* fol. mihi 32. à tergo, ibi, *Declaramos el dicho Fulano auer si lo herege Apostata Luterano &c.* Et ita etiam de iure pronunciandum esse dixit, & probauit *Ludouic. à Paramo de origin. S.Inquisitionis lib.3. qu.4. num.31.* vbi refert ita etiam cautum fuisse instructione *Hyspalen. c.10. & ibi alios allegat.*

19 Si tamen ad eam ex corde redieris, bene hic notat Fulcodius, quod ex hac clausula clarius, & manifestius firmatur Iurisdictio Inquisitorum in hosce hæreticos pænitentes lata sententia hunc etiam locum refert, *Pegna dict. commentar.44. vers.* cur autem apponantur illę conditiones vbi notat idem docere *Gemin. in capit. vt commissi, §. nec non de hæreticis in sexto, quam doctrinam, vti Gemin. sequ. etiam Ludou. à Paramo d. quæst.4. nu.32. & sequ.* vbi ad probandam Iurisdictionem Inquisitorum in hosce hæreticos pænitentes adducit auctoritate Fulcodij in Quæstio 13. de qua supra.

20 In perpetuum carcerem, de pæna huiusce perpetui carceris hæreticis pænitentibus imponenda dixi *tit.1. §.24. per tot. & in addit.* ad dictum locum, nunc addo Bartolam in suis Afforism. Iuris vtriusque in verbo, hæretici, nec sponte comparentes, qui ait ex stilo Vrbis pænam perpetui carceris transisse in pænam triremium, & ibi allegat Farinac. qui hoc non dicit, ad dicta in meo tractatu me remitto.

21 Abiurare publice faciatis, quando abiuratio debeat esse publica, & quando priuata dixi in *tit. de Blasph. §. 11. & in addit.* ad dictum locum certe abiuratio de formali semper debet esse publica, nisi fimus in hæretico sponte comparente, idque maxime ob rationem Fulcodij quia, nihil magis in confusionem hæreticæ prauitatis redundat, & gloriam nominis Christiani, bene *Modernus Barbosa in c. ad abolendam, in verbo publice, nu.11. & 12. de hæret. vide quæ dixi in 3. p. tit.12. addit Fulcodius,* vt Inquisitores faciant omnino, quod hi hæretici singulos suos errores profiteantur, sic *Eymer. in forma abiurationis hæretici pænitentis, nu.191.*

22 Quid vero iniungendum sit, de pænis imponendis hisce hæreticis pænitentibus, me remitto ad ea quæ dixi *in tract. de modo procedendi in causis S.Officij, tit.2.§. 1. & ibi in addit. Sousa in Afforis. Inquisit. lib.3. cap.44. num.11. cum Fulcodio ait,* quod vltra pænas à Iure expressas, aliæ etiam Episcoporum, & Inquisitorum arbitrio imponi possunt attenta personæ, & culpæ qualitate, vide *Ferdinand. de Castro Palao par.1. operis moralis, tract.4. disp.6. punct.1. & 2.*

23 Quia tamen multi ex simplicitate, de proferentibus hæreses ex simplicitate dixi late de modo procedendi in causis S.Officij *tit.1.§.7. & ibid. in addit. §.6. eodem tit. vide etiam quæ dixi in addit. ad titulum decimum, §. 3. num.24. vers.* hæc tamen limitanda sunt.

24 Credo etiam eos qui fauerunt, dixi *tit.4. de Fautoribus Hæreticorum, §.4. num.28. & sequ. & in addit. ad dictum locum,* vbi notaui mitius puniendum Patrem receptante filium Hereticum, quam fratrem receptantem fratrem pariter Hæreticum.

LAVS DEO.

INSTRVCTIO,
SEV
PRAXIS INQVISITORVM
FRANCISCI PEGNAE SAC. TH. AC I.V.D.
Quæ nunc primum procedit in lucem.

Cum Annotationibus CAESARIS CARENAE Cremonensis Sacræ Theologiæ, ac I. V. D.

LIBER PRIMVS.

PRAEFATIO AVCTORIS.

POTISSIMVM Institutum, & quasi scopus huius Operis est indicare Episcopis, & Inquisitoribus hæreticæ prauitatis Praxim tutò seruandam in singulis actibus Iudicialibus à tempore quo Rei denunciantur, vsque ad finem Iuditij, quo illorum causæ expediuntur, in quo argumento ea, quæ magis Iuri Sacris Constitutionibus Canonicis, & præsertim ad Sanctum Officium spectantibus, & stylo Supremi Tribunalis Sanctæ Romanæ Inquisitionis sunt conformia (quibusdam breuiter præmissis, quæ viam dicendis quasi aperire videntur) dilucidè, & methodicè (quantum subiecta materia permittit) demonstrabuntur. Hæc autem introductio quinque potissimum partibus, siuè Libris continebitur.

In Primo generalia quædam de obligatione denunciandi Hæreticos, & de modo procedendi contra ipsos summatim explicabuntur.

In Secundo agetur de modo conficiendi in hoc foro validos, & legitimos Processus.

In Tertio peculiariter, & distinctè tractabitur de Magis, Necromanticis, Ariolis, siuè Diuinatoribus, Incantatoribus, Sortilegis, Veneficis, & Lamijs, & de modo procedendi in causis eorum.

In Quarto postquam processus fuerint confecti demonstrabitur, quomodo singulorum Reorum causæ sint expediendæ.

In Quinto, & vltimo, singulorum ministrorum Sanctæ Inquisitionis officia, & ministeria recensebuntur, vt vnusquisque intelligat quomodo fideliter suo munere fungi debeat.

CARENAE ANNOTATIONES
Ad Præfationem Authoris.

SVMMARIVM.

1 *Quis fuerit Pegna.*
2 *Quot Libros de hac materia conscripserit.*
3 *Ex quibus suppleri possint libri qui desunt.*

1 FRanciscus Pegna Auctor huiuscè Instructionis Doctissimus vir fuit toto Orbi benè notus, id ostendunt eius Commentaria in directorium, & Annotationes in lucernam Inquisitorum, ac Vignati de hæreticis, fuit Hyspanus ex Regno Aragonum, assumptus fuit in auditorem Roman. Rotæ in locum R.P.D. Christofori Rubusterij die 14. Octobris 1588. ad eiusdem Tribunalis Decanatum ascendit die 9. Iunij 1604. in locum Eminentiss. & Reuerendiss. D. Cardinalis Hieronymi Pamphilij Meritissimi Patrui Sanctissimi D. N. Innocentij Papæ X. quem diù Ecclesiæ suæ Deus conseruet incolumen, ac tandem obijt in Decanatu die 21. Augusti 1612. *Rubeus Senior in singularibus to. 2. par. 2. in principio folio mihi 6. Cantalmaias in suas Selectanea ex Rota in Catalogo Auditorum Rotæ.*

2 Duo tantùm primi huiuscè Auctoris Libri reperiri potuerunt, alij autem tres facta omni possibili diligentia inueniri minimè potuerunt, vt mihi attestatus fuit Q. Eminentiss. Dom. meus Cardin. Campoteus. Vndè ego addidi tractatulum de modo procedendi contra Striges, & Maleficos, quia materia necessaria est in hoc loco, vt suppleatur liber tertius Auctoris qui deest.

3 Prout suppleri potest liber quartus ab eodem Auctore promissus ex his quæ egi ego in dicta parte de Officio

Officio Sanctissimæ Inquisitionis integro *titul.10. De Inditijs, & tortura*, & *titul.11. De modo terminandi processus in causis Fidei*.

Et liber quintus ex dictis per me in tota integra *par. 1. eiusdem tractatus*.

ARGVMENTVM.

Hæresis Crimen grauissimum est.

SVMMARIVM.

Hæresis crimen grauissimum, & attrocissimum est, n.1.
Hæresis in omnium iniuriam committi dicitur, nu.2.
Hæretici sunt organa Diaboli, Vasa Iræ Deo Odibiles, Impij, & Euangelicæ veritati inimici, nu.3.
Hæresis crimen dicitur committi in Deum, nu.4.
Delictorum grauitas cognoscitur ex grauitate pœnarum, numer.5.

Cap. I.

1 VT intelligatur, quam diligenter in hoc foro procedendum sit contra Reos hæreticæ prauitatis, quam graue sit crimen hęresis cognoscere opportet. Huius criminis grauitatem Pius, & Innocentius Romani Pontifices ex comparatione cũ alijs criminibus, quæ contra Maiestatem Principum humanam, seù homines committuntur, breuiter, & verè ostẽdiderunt: Pius sic. Et sicut maius est peccatum, quod in Deum committitur, quam quod in hominem. Innocentius verò sic. Cùm longè sit grauius æternam, quam temporalem lædere Maiestatem Pius Papa Epist. II. ad Italicos refert *Gratianus in cap. sicut qui Ecclesiam 17. qu.4. Innocentius III. in cap. Vergentis de hæret.*

2 Catholici Imperatores, Archadius, Honorius, & Theodosius grauitatem metiti sunt ex Iniuria, quæ per hæresim omnibus infertur, his verbis. Quia quod in religionem Diuinam committitur, in omnium fertur Iniuriam. Hæc illi, & meritò, quoniam iniuria afficiuntur, omnes Catholici verè, & verà credentes quibus ab hæreticis aliud quam quod credendum est, credendum proponitur, quod longa inductione in singulis hæresibus ostendi potest Catholici Imperatores in *l. Manichæos C. de hæret.*

3 Eadem spectant Ss. Patrum, & Doctorum testimonia, quibus Brunus vtitur ad eandem criminis grauitatem probandam, nam hæretici, & Diaboli Organa, & vasa iræ, Deo odibiles sæpe vocantur, & Felix Papa hæresim nimis impiam, & Euangelicæ veritatis inimici appellauit, quę non portionem aliquam, sed Christianę Religionis conatur fundamenta conuellere *Conradus Brunus, lib.1. de hæret. cap.3. Felix Papa Epist. 1.*

4 Vgo de S. Victore ex differentia peccandi in Deum, & homines apertè docuit huius criminis grauitatem in hæc verba. In Deum peccare est per contemptum in his verbis, quæ ad ipsum specialiter pertinent, vt in Sacramentis, & Fide, & in similibus Deum offendere. In proximũ peccare est ipsum aliqua iniuria lædere, quod est minus graue, quam primum; Vel in Deum peccare est interius mentem violare: in proximum exterius hominem verbo, vel exemplo lædere, non ergò omnis, qui in eum offendit, in Deum peccare dicitur. Vgo de S. Victore in Annotationibus elucidatorijs circa Epist. primam S. Pauli ad Corinth. *qu.55.*

5 Denique si ex grauitate pœnarum, criminum grauitatem metiri licitè nullum pluribus, aut maioribus pœnis punitum reperietur, & cum & omnis actus legitimus hæreticis sit interdictus, & pœna, aut pœne effectus sæpe posteros afficiat, & in mortem quoque Inquisitio extendatur, *l. Manichæos C. de hæret.*

Annotationes Carenæ ad Cap. I.

SVMMARIVM.

1 *De hæresis grauitate, & Catholica Religione à Principibus custodienda.*

1 DE grauitate criminis hæresis, quod maius est crimine læsæ maiestatis, & cuius causa dicitur causa Dei, *latiss. Farin. de hæresi qu.197. nu.1. & seq. Videant, quæ dixi in anteludijs ad meum tractatum de Officio Sanctissimæ Inquisitionis* §.2. & 3. *per totum, P. Contzen. in sua Politica lib.2. cap.14. & seq. Nicolaum Vernuleum Polit. instit. lib.4. tit.10. §.5. & Christophorum Forstner. in sua centuria Hypomnematum Politicorum Hypomnem.* 73. vbi ait, *Christianos autem Principes ea decet sententia timorem, & amorem Dei Optimi Maximi felicissimam esse rationem populos gubernandi artem.*

ARGVMENTVM.

Publicum esse hæresis crimen, & consequenter omnes obligari ad illud accusandum, vel denunciandum.

SVMMARIVM.

Hæresis crimen publicum est, & ad accusandum quilibet admittitur, num.1. & sequ.
Delicta alia publica, & alia priuata, & quæ sint publica, & quæ sint priuata num.3.
Reuelare, & denunciare hæreticos quisq; tenetur, n.4.

Cap. 2.

1 LEgislatores inter crimina, seu delicta, differentiã prudenter constituerunt, vt quędam priuata, & quædam publica esse dicerent: Priuata appellantes, quæ singulos Ciues lædere videntur propterea que ad lęsos tantũ pertineat accusatio, hęc enim minus attrocia sunt, minusq; humanam societatem perturbare putantur. Publica verò censentes, quæ non tã singulos Ciues, quam vniuersam Rẽpublicam, & Ciuitatem lædere viderẽtur quorum propterea accusatio cuilibet de populo detur. Quãquã enim Iulianus prudenter respõderit, semper Reip. interesse omnia maleficia puniri, sed multo tamen magis interest ea quæ magis lædũt in primis coerceri *l.1. & 2. ff. de pub. iud. §.1. inst. eodem tit. Iulianus in l. ita vulneratus, §. quod si quis ff. ad l. Aquil.*

2 Crimen hæresis meritò inter iudicia, seù delicta publica retulerunt Catholici Imperatores, cum enim in omnium feratur iniuriam, & Vniuersum Reipubl. Stat. offendat, iure publico censeudum fuit, & consequenter cuilibet competit illud accusare, Id enim vt Ioannes de Platea, & cæteri communiter tradiderunt, qualitas delicti publici suo iure postular Catholici Imperatores in *l. Manichæos C. de hæret. Io. de Platea in* §.1. *nu.14. & 15. Inst. de public. Iud.*

3 Et licèt Riccardus de Senis Diaconus Cardin. S. Eustachij in causa; quam susceperat defendendam contrarium sentiret rationibus satis infirmis quas recenset Albericus, ipse tamen non videtur eas amplecti, cum inferat omnes indiferenter admitti ad accusationem in hoc crimine quod iure munire videtur Albericus in

l.Manichæos n.2.C.de hæret.vbi allegat. text.in l.famosi,& in l.in quæstionibus ff.ad l.Iuliam maiest.

4 Quamobrem verissimum est, & quia hæresis publicum crimen est, & quia vt ait S.Thomas ad corruptionem multitudinis tendit, omnes teneri ad illud propalandum, vel testificando, vel denunciando. Et in hoc foro sic obseruandum docuerunt Viri graues, & in eo bene versati, quorũ auctoritate ductus Ioannes Royas asseruit omnes Catholicos necessario teneri indicare hæreticos etiam occultos Iudicibus Fidei, de quo artic. paulò post latius agetur *S.Thom.2.2.qu.70.art.1. Archidiacum cap.si peccauerit 2.qu.1.nu.9.qu.7.vers.* Respondeo distinguendo *Gundisaluus de Villa diego tract. de hæret.qu.7.nu.4.vers.*hoc tamen fallit. *Alphons. Castrus lib.2. de iusta hæreticorum punit.cap.25. Dominic. Sotus lib.5.de Iustitia,& Iure qu.5.ar.1. Ioannes Royas tract.de hæret.par.2.assert.3.nu.55.& sequ.*

Annotationes Carenæ ad Cap.2.

SVMMARIVM.

1 *Hæresis crimen est publicum.*
2 *Omnes tenentur denunciare.*

1 NOn est dubium,quin heresis crimen sit publicum. Quodq; ideò ad accusandum omnes admittantur *Farin.de hæresi qu.185.nu.23.*Illustriss.Transmiera per viginti,& plus annos de Officio Sanctissime Inquisitionis benemeritus Doctiss.Vir,& Dominus meus de obligatione denunciandi hæreticos, & de hæresi suspectos *qu.4.cap.3.num.3.*Ego etiam aliqua dixi *par.2.de Officio Sanctissimæ Inquisitionis tit.9.* vbi probaui om-
2 nes teneri ad denunciandos hæreticos etiam Reges, & Principes, Et insigne exemplum attuli antè omnium Regum, & Principum oculos semper habendum Caroli V. Æternæ memor. qui iussit Serenissimæ Ioannæ eius Filiæ, vt statim coram Inquisitoribus Prauitatis hæreticæ compareret, & de nonnullis Catholicam Fidem concernentibus deponeret,latè videndus *D.Trãsmiera de obligatione denunciandi hæreticos quæst.6. cap.1. per totum.*

ARGVMENTVM.

Sanctos Patres maiores nostros nominatim constituisse,vt hæretici legitimis iudicibus denunciarent.

SVMMARIVM.

Reuelare, & denunciare hæreticos legitimis iudicibus quisq; tenetur hoc probatur primo auctoritate S.Ambrosij, num.1.
Secundo probatur auctoritate S.Leonis, nu.2. & 3.
Tertio probatur auctoritate S.Epiphanij, nu.4.
Quarto probatur auctoritate SS.Hieronymi, August. Hillarij,Chrisostomi,Basilij,& Bernardi, nu.5.
Hæretici denunciandi sunt non quibuslibet iudicibus, sed Episcopis tantum;& Inquisitoribus, nu.5.& 6.

Cap. 3.

1 SEntentia hæc de hæreticis accusandis, deferendis, aut denunciandis adeo vera est, vt siuè graui reatu peccati id omitti non possit, quam multorum Patrum testimonio certum est probari. Primum Sanctus Ambrosius Generalem Constituens regulam sic pronunciauit, In causa Dei vbi Communionis periculum est, etiam dissimulare, peccatum est non leue, *S.Ambros.lib.2.de Offic.cap.24.in fine.*

Notum verò est ingens communitatis esse periculum, vbi hæresis grassatur, quæ vbique antequam exoriatur opprimenda est, & cum auctore damnanda.

2 Præterea S.Leo de eodem argumento scripsit,vt autem in omnibus dilectissimi placeat Domino vestra deuotio, etiam ad hanc vos hortamur industriam, vt Manichæos vbicumque latentes vestris Presbiteris publicatis. Magna est enim pietas prodere latebras impiorum, & ipsum in eis cui seruiunt Diabolum debellari contra istos enim dilectissimi omnem quidem Orbem Terrarum,& totam vbique Ecclesiam docet Fidei arma erriperre. Et paucis interiectis Nihil est apud eos sanctum, nihil integrum, nihil uerum,cauendi sunt ne cuiquam noceant, procedendi sunt, ne in aliqua Ciuitatis nostrę parte consistant,S.Leo Serm.4.de collectis circa finem.

3 Elegans etiam est, & pietatis Zelo plena eiusdem Leonis exhortatio ad Fideles de denunciandis, & prodendis hæreticis in hæc verba. Illud quoque vos dilectissimi obsecrans moneo, vt si cui verbum innotuerit, vbi habitent,vbi doceant, quos frequentent, & in quorum societate requiescant nostræ solicitudini fideliter indicetis, quia parum prodest vnicuique quod protegente Spiritu Sancto ab istis ipse non capitur, si eum alios capi intelligit non mouetur: Contra communes hostes pro salute communi, vna communis debet esse vigilantia, nec de alicuius membri vulnere etiam alia possint membra corrumpi. Et qui tales non prodendos putant in iudicio Christi inueniantur Rei de silentio, etiam si non contaminantur assensu: Adsumite igitur religiosæ solicitudinis pium zelum, & contra sæuissimos animarum hostes omnium fidelium cura consurgat. Ideoque enim misericors Deus quandam nobis partem prodidit hominum noxiorum, vt manifesto periculo excitaretur diligentia cautionis. Non sufficiat quod actum est, sed eadem Inquisito perseueret, quæ hoc auxilianti Deo consequitur, vt non solum qui recti sunt, incolumes perseuerent, sed etiam multi, qui Diabolica seductione decepti sunt, ab errore inuocentur. Idem S.Leo sermone 5. non procul a fine de ieiunio decimi mensis.

4 Sanctus Epiphanius, qui probè nouerat quantum noceat venenum hæresis de hæreticis denunciandis, sic scriptum reliquit, At misericors Deus ab improbitate ipsorum (Gnosticorum) nos liberauit, vt etiam post lectos à nobis ipsorum libros, & iure cognitam ipsorum opinionem, neque abductus sim, & effugerim, ac tunc non insectatus fuerim, sed studium adhibuerim, vt etiã Episcopis illius loci ipsos ostenderem, & nomina in Ecclesia occultata deprehenderem, quo ijdem Ciuitate eijcerentur (erant autẽ nomina circiter octuaginta) & Ciuitas à Zizaniosa, ac spinosa ipsorum materiè purgaretur, hactenus S.Epiph. hęresi 26.contra Gnosticos.

5 E multis istorum tamen referre placuit, aliorum enim Ss. Patrum, & vigilantium Ecclesiæ Doctorum Hieronymi, Augustini, Hyllarij, Chrisostomi, Basilij, Bernardi,& cæterorum eadem est sententia, idem iudicium,& eadem prorsus cura, sed obseruanda sunt Sanctorum Leonis,& Epiphanij verba quibus hæretici denunciari iubent. Non quibusuis hominibus, aut iudicibus sed Ecclesiasticis Episcopis, iudicat qui cum Episcopi Consecrantur Iure Diuino procedendi contra hæreticos Iudiciariam, Ordinariam recipiunt potestatem, *cap.per hoc de hæret.lib.6.*

6 Quod autem de Episcopis dictum est, intelligendum est do Inquisitoribus Apostolicis, qui à Romano Pontifice Constituti in multis Orbis Christiani Prouincijs hanc peculiarem curam susceperunt, ad quos ferè dirigitur hæc introductio.

An-

Annotationes Carenæ ad Cap. 3.

SVMMARIVM.

1 *Obligatio denunciandi probata ex Patribus remissivè.*

1 HAnc obligationem denunciandi in Christi fidelibus Patrum auctoritate firmatam vide apud *Suar. de fide disp. 20. moral. sect. 4. num. 7. & seq. & Sanctarell. de hæresi cap. 9. dubio vnico num. 1. & seq.*

ARGVMENTVM.

Iure Canonico Constitutum esse, vt sub pœna excommunicationis hæretici denuncientur.

SVMMARIVM.

Hæreticos reuelare, & denunciare quisq; tenetur etiam sub pæna excommunicationis num. 1.
Rustici, & Idiota persona possunt hæreticos reuelare, & denunciare suis confessionibus nu. 2.
Hæreticos reuelare, & denunciare quisq; tenetur, etiam quod non denunciare promiserit nu. 3.
Sacerdotes tenentur reuelare, & denunciare hæreticum, quem sciunt sub sigillo secreti nu. 4.

Cap. 4.

1 QVàuis, vt ex supradictis patet sub reatu peccati obligarentur fideles ad hæreticos legitimis Indicibus denunciandos, adhuc Ecclesia cautius prouidens sub excommunicationis censura id fieri debere præcepit nam Gregorius Nonus, ita constituit. Item si quis hæreticos sciuerit, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu a communi conuersatione fidelium vita, & moribus dissidentes, eos studeat indicare Confessori suo, vel alij per quem credat ad Prælati sui notitiam peruenire alioquin excommunicationis sententia percellatur, Gregorius IX. Constitutione ædita Anno 1236. contra Patarenos, incipit excommunicamus §. Item si quis, habetur in fine directorij Inquisitorum inter literas Apostolicas pro Sanctiss. Inquisitionis Officio.

2 Notandum est quod Gregorius ordinauit de indicandis hæreticis Confessori, vel alij per quem ad notitiam legitimi Indicis deuenire possint, nam cum non facile patet aditus ad Episcopos, vel Inquisitores, vt contingit in pagis, Villis rusticanis, & oppidis ab Episcopis, vel Inquisitoribus remotis, tunc potissimum si illi qui nouerunt quempiam hæreticum sunt rustici, pauperes, vel legitimè impediti per Confessores poterunt obligationi suæ satisfacere, Inquisitor autem, vel Episcopus curabit tales denunciatores diligenter interrogare, vt clarius ex sequentibus apparebit.

3 Hæc denunciandi hæreticos obligatio, tam vrgens est, vt nemo excusari possit prætextu cuiuslibet promissionis fidei datæ, aut Iuramenti sic iam olim in hac facti specie censuit Guido Fulcodius, qui postea fuit Clemens Papa IV. Vir singularis eruditionis, vt clarius S. Thomas, qui postquam docuisset nullo pacto licere prodesse, quæ homini sunt commissa in secreto per confessionem circa alia secreta, quæ hominibus committuntur, sic pronunciauit, Quandoque sunt talia, quæ statim cum ad notitiam hominis venerint homo ea manifestare tenetur, puta si pertinet ad corruptionem multitudinis spiritualem, vel corporalem, vel in graue damnum alicuius personæ, vel si quid aliud est huiusmodi, quod quis propalare tenetur, vel testificando, vel denunciando: Et contra hoc debitum obligari non potest per secreti commissum, quia in hoc frangeret, fidem quam alteri debet. Hactenus S. Thomas, *Guido Fulcodius in responsione ad consultationes Inquisitorum cap. 8. S. Thom. 2. 2. qu. 70. art. 1. Ioannes Royas in singularibus fidei, sing. 3. Incipit accusare numer. 23. versiculo 5. ampliatur.*

Annotationes Carenæ ad Cap. 4.

SVMMARIVM.

1 *Obligatio denunciandi hæreticos oritur etiam ex præcepto Ecclesiastico.*
2 *Extenditur etiam ad suspectos de hæresi.*

OBligatio hæc denunciandi non solum oritur à Iure Diuino, sed de ea adest etiam præceptum Ec-
1 clesiasticum, de quo in capit. 2. extra de hæreticis, ita firmarunt ibi Canonistæ, vt dixi *in allegat. tit. 9. par. 2. §. 1. nu. 2. & sequ. Pater. Alberghin. in Manuali qualificatorum cap. 33. num. 3. & sequ. D. meus Transmiera de obligatione denunciandi hæreticos, qu. 2. cap. 2.* Quinimo obligatio hæc non solum est quo ad hæreticos, sed etiam quo ad suspectos de hæresi, vt probaui *dict. tit. 9. §. 2. num. 5. & sequ. & latiss. idem D. Transmiera qu. 4.* per multa capita, vbi latiss. agit de materia huiusce denunciationis.

ARGVMENTVM.

Ab eodem Iure Canonico iuberi Constitui familiares ministros, qui de hæreticis inquirant, & eos denuncient.

SVMMARIVM.

Denunciatores hæreticorum aliqui constituendi sunt ex Concilio Lateranense nu. 1.
Idem Constitutum fuit ex Concilio Tholosano, nu. 2.
Idem Constitutum fuit in Concilio Bitterensi, nu. 3.
Publici isti denunciatores in Italia, & præsertim in Lombardia Cruci signati vocantur, nu. 4.
Publici hæreticorum denunciatores præsertim constituendi sunt in diæcesibus, contingiis Terris hæreticorum, vel de hæresi suspectorum num. 5. Idem quando diæceses visitantur, nu. 6.

Cap. 5.

1 TAmetsi omnes Catholici, vt ex hactenus dictis patuit hæreticos denuntiare tenerentur adhuc in Concilio Generali Lateranensi Romæ, Anno 1215. Magna Prælatorum frequentia celebrato, in quo multa fuerunt contra hæreticos salubriter constituta hæc etiam sancita leguntur, vt Archiep. & Episcopi per se ipsos, ant per alias idoneas personas bis, vel saltem semel singulis annis Diœceses suspectas visitent: Item vt tres vel plures boni testimonij viros iuramento constringant, qui hæreticos denuncient. Verba Concilij sic habent. Adijcimus insuper, vt quilibet Archiepiscopus, vel Episcopus per se aut per Archidiaconum suum, aut alias honestas, idoneasque personas, bis, aut saltem semel in anno propriam Parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare circumeat, & ibi tres vel plures boni testimonij, vel etiam (si expe-

dire videbitur) totam viciniam Iurare compellat, quod si quos ibidem hæreticos sciuerit, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seù a communi conuersatione fidelium vita, & moribus dissidentes, eos Episcopo studeat indicare, Concilium Lateranense sub Innocentio III. *capit.3. reffertur in cap. excommunicamus, §. adijcimus de hæretic.*

2 Hac saluberima Concilij Lateranensis prouisione, siuè ordinatione, vti Patres in Concilio quodam Tholosano ad extirpandos funditus Albigenses Anno 1229. celebrato (sic constituerunt) Statuimus, vt Archiepiscopi, & Episcopi in singulis Parochijs, tàm in Ciuitatibus, quàm extra, Sacerdotem vnum, & duos, vel tres bonæ opinionis laicos, vel plures (si opus fuerit) Sacramento constringant, quo diligenter inquirant fideliter, & frequenter hæreticos in eisdem Parochijs, domos singulas, & Cameras subterraneas aliqua suspicione notabiles perscrutando, & appensa, seù adiuncta in ipsis tectis ædificia, seù quæcumque alia latibula, quæ omnia destrui præcipimus, perquirendo. Et si quos repererint hæreticos, credentes, fautores, & receptatores, seù deffensores eorum, adhibita cautela, ne fugere possint Archiepiscopo vel Episcopo, Dominis locorum, seù Bailiuis, & eorundem, cum omni festinantia, studeant intimare, vt animaduersione debita puniantur. Hoc idem faciant Abbates exempti in locis suis quæ non sunt Ordinarijs Iure Diœcesano subiecta Soliciti etiam sint Domini Terrarum cōtra Inquisitionem hæreticorum in Villis, domibus, & nemoribus faciendam, & circa huiusmodi appensa adiuncta, seu subterranea latibula destruenda. Hactenus Concilium Tholesanum capit. 2. quod extat manuscriptum in libris Inquisitionis illius seculi.

3 Hoc ipsum post aliquot annos in eadem facti specie constiruenda etiam Patres in Concil. Bitterens. in hæc verba decreuerunt. In singulis etiam Parochijs tàm in Ciuitatibus, quàm extra Sacerdos vnus, vel duo, vel tres bonæ opinionis Laici, vel plures si opus fuerit Iuramenti vinculo astringantur amouendi, vel mutandi, quando vobis (Inquisitoribus) visum fuerit, qui diligenter fideliter, & frequenter inuestigent hæreticos in Villis, & extra domos singulorum, & Cameras subterraneas, capanuas, & clusellas, & alia latibula perquirendi quæ omnia obturari, vel destrui faciatis. Hactenus Concilium Bitterense cap. 34.

4 Nemo contemnat hæc, aut putet exoleta, & antiquata, & quasi ad mores, & conditionem illius sæculi pertinentia, aut non posse, aut vix posse nostro instituto, & mori procedendi huius sæculi deseruire quia quod attinet ad diligentiam adhibendam in Inuestigandis hæreticis eadem cura nunc, quæ olim, & semper incumbit Episcopis, & Inquisitoribus quod attinet ad denunciatores, & Laicos, quos Concilia constitui Iubent in illorum locum in Italia, & præsertim in Lombardia. Cruce signati, seù confratres S. Petri Martyris, de quibus loquitur, Zanchinus, & Campegius. In Inquisitionibus verò Hyspaniæ familiares de quibus agūt, Symanchas, Ioannes Royas, & Ludouicus Paramus successisse videntur, *Zanchin. tract. de haret. cap. 37. Camill. Campeius, tract. de modo Cruce signandi*, qui habetur in fine tractatus eiusdem *Zanchini direct. Inquisitorum p. 3. qu. 129. Iacobus Simanchas de Cathol. Inst. tit. 41. de ministris nu. 19. & sequ. Ioannes Royas in singularibus fidei singul. 101. Incipit Inquisitores Ludouic. Paramus de Origine Offic. Sanct. Inquisition. lib. 2. tit. 1. cap. 3.* à quibus extenditur *Textus in cap. excommunicamus* il primo §. *Cathol. verò de hæret.*

5 Supradictis ordinarionibus de constituendis aliquot fidelibus exploratoribus, seù denunciatoribus hæreticorum potissimum locus est, quando Episcop. vel Inquisitores habent diœceses contiguas, vel proximas Oppidis, vel Terris hæreticorum, vel de hæresi suspectorum cum quibus vix potest mutuum euitari comercium: Nam quia tunc plusquam verisimiliter timere possunt subditos suos ad suam Iurisditionem pertinentes ab hæreticis infestandos, & corrumpendos omnem sedulam diligentiam adhibere debent, vt intelligant apud quos diuertant hæretic. aut in quorum domibus recipiantur: Et vicissim, an aliqui de subditis ad proxima hæreticorum oppida proficiscantur, & qua de causa, & vtrum indè, vel in doctrina verbo accepta, vel in libris hæreticæ prauitatis venenum deferant.

6 Denique tunc etiam eisdem peculiaribus denunciatoribus constituendis locus esse poterit, cum Diœceceses visitantur, tunc enim Inquirendum est an errores, & praua dogmata ad hunc forum pertinentia in eis serpant, aut facta hæreticalia, & sortilegia hæresim manifestem sapientia perpetrentur, & exerceantur tunc enim, & a constitutis particularibus denunciatoribus, & ab alijs inquirent Iudices de supradictis interrogantes de plutibus, quæ latenter introducuntur, & seminantur à Magistris errorum ad fidem Cathol. corrumpendam quam in re multum prodesse poterunt interrogat. quas Burcardus Episcopus Vormaciensis Episcop. suas Diœceses visitantibus proponendas demonstrauit *Burcardus lib. 1. decretorum cap. 94.* Incipit, Videte Fratres interrogatione 42. 43. 44. 48. & 49. & multis sequentibus, quæ paulo post etiam in hoc eodem *lib. cap. 10. §. 2. indicantur, & capit. 12. recensentur.*

Carenæ Annotationes ad Cap. 5.

SVMMARIVM.

1 *De Cruce signatis remissione.*
2 *Habita ex sigillo Confessionis non sunt denuncianda, & quid in facto occurrerit.*

1 DE Cruce signatis obligatis specialiter ad denunciandum hæreticos, & suspectos de hæresi, *Farin. de hæresi qu. 197. nu. 48. Lazar. de Blasphemia qu. 12. nu. 12. dixi dicto tit. 9. §. 9. nu. 42.* Si tamen aliqnis Cruce signatus esset Sacerdos, & in Confessione sciret hæresim alicuius non teneretur denunciare, Imò obstante sygillo Confessionis non posset denunciare dixi, in
2 *allegato tit. 9. nu. 20. & sequ. Sanctarell. de hæresi cap. 9. & dubio vnico num. 17.* Et scio quod cum quidam Parochus denunciasset quendam de auditis ab eo in confessione, in foro Episcopali de concernentibus Sanctum Officium, & tam ceptus esset processus rei huiuscè habita notitia per Sacram Congregationem, iussit processum comburri, & Parochum à Confessionibus suspendi.

ARGVMENTVM.

Denunciandos esse Hæreticos non præmiss[illegible] fraterna Correctione.

SVMMARIVM.

Denunciandi, & reuelandi sunt hæretici, non solum manifesti, sed etiam occulti, nu. 1. & sequ.
Denunciandi, & relenandi sunt hæretici, etiam nulla præcedente correctione fraterna, nu. 1. & seq.
Denunciandi, & reuelandi sunt hæretici nulla præcedente monitione pluribus rationibus de quibus. nu. 2.
Denunciandi, & reuelandi an sint hæretici præcedente fraterna monitione quando firmiter existimatur per monitio-

monitionem secretam posse eos pænitentes ad fidem redire n. 3. & 4.

Dogmatista hæreticus denunciandus, & reuellandus est, nulla præcedente fraterna correctione. n. 5.

Hæreticus denunciatus in publicum, vt euitetur ab alijs, non potest nisi prius ab Episcopis fuerit monitus, vt resipiscat. n. 6.

Hæreticos non reuelantes, & non denunciantes dicuntur eorum fautores, & Sanct. Inquis. Officij impeditores n. 7.

Inquisitorum edicta de reuelandis, & denunciandis hæreticis Iustissima sunt, & seruanda. n. 8.

Cap. 6.

1 EX prædictis Sanctorum Patrum dictis Summorum Pontificum Decretis, & Conciliorum Canonibus apparet denunciandos esse hæreticos, qui cum indistinctè, loquantur, indistinctè, tam de manifestis, quam de occultis hæreticis intelligenda sunt, idque fieri debet, nulla præcedente fraterna correctione, nam neque in sententijs Patrum, neque in Epistolis Romanorum Pontificum decretalibus, neque in Conciliorum decretis, cum de hoc crimine deferendo, seù denunciando agitur de præmittenda fraterna correctione aliquod verbum vel Inditium extat: quamobrem hæretici quantumuis occulti Protinùs legitimis Iudicibus Ecclesiasticis Episcop. vel Inquisitoribus denunciandi sunt, sicut grauissimi Viri, & in hoc etiam forò bene versati censuerunt *Alphons. Castrus lib. 2. de iusta haret. punit. cap. 25 Dominicus Sotus in select. de ratione tegendi, & detegendi secretum membr. 2. quæst. 4. conclus. 2. Bernardinus Artualus tract. de fraterna correct. conclus. 6. proposit. 6. Simanchas de Cathol. Iust. tit. 19. de denuncia. n.* 10. & Ioannes Royas in singul. fidei singul. 3. Incipit accusare *n. 2. ampl. 3.*

2 Hæc sententia firmis rationibus munitur prima quia nulla lege constitutum videtur, quod prius moneri fraterne debeant. Secunda quia Patres, & Concilia relata nullo modo id faciendum indicauerunt. Tertia quia cum hæretici siut sua natura calidi, & Versipelles facilè se fingerent correctos, & in malitia perseuerantes grauiter lædetent. Quarta fraternæ correctionis ordo ideo Institutus videtur, vt famæ illius qui corrigendus est consular antequam denuncietur, quod non videtur habere locum in hæretico qui peccat in communitatem ideoque cum charitas bene ordinata postuletur vt bonum commune proferatur bono particulari consequens est, vt omissa fraterna correctione denunciandus sit hæreticus Iudicibus fidei, *Bernardinus Artualus tract. de fraterna correctione concl. 6. propos. 6.*

Neque contrariam sententiam asseruisse videri potest S. Thomas cum agens de fraterna correct. & de hæretico denunciando dixit. Nisi fortè aliquis firmiter extimaret, quod statim per secretam monitionem posset huiusmodi mala impedire, quia aduertendum est Doctorem Angelicum regulam præmisisse generalem, quod quando peccata sunt occulta, & tendunt in nocumentum, proximorum, vel corporale, vel spirituale puta si aliquis occultè tractet quomodo Ciuitas tradatur hostibus, vel si hæreticus priuatim homines a fide auertat, tunc quia talis non solum peccat in te, sed etiam in alios statim opportet ad denunciationem procedere, vt huiusmodi nocumentum impediatur *S. Thom. 2. 2. q. 33. art. 7. in corpore articuli, quem refert, & sequitur Gondisaluus de Villa diego tract. de hæret. q. 10. n. 7.*

4 Illa vero limitatio, vt prudenter animaduertit Alphonsus Castrus, prudentissimè fuit adita non assertiuè, sed sub conditione nisi fortè, & quia non sufficit leuis exstimatio, quod hæretic. corrigi possit, ideò adiecit firmiter æstimaret, & quod statim per secretam administrationem posset huiusmodi mala impedire, quæ omnia eum non nisi vir magnæ auctoritatis, & potentia, & doctrinæ præstare posse, debeat sperare, ideo tutius est statim sinè vlla admonitione aut fraterna correct. hæretic. denunciare. *Alphonsus Castrus lib. 2. de Iusta hæreticorum punitione cap. 25. concl. 1. vers.* hoc tamen quod diximus *Ioannes Royas singul. 3. Incip. accusare n. 31. in 3. ampliatione vers.* sed S. Thomas.

5 Supradictis addit Dominicus Sotus hanc sententjam de statim procedendo ad denunciationem hæreticorum, nulla præmissa fraterna correctione, maximè locum habere, quando hæreticus dogmatizat, quales ferè sunt hæretici omnes, ideoq; Iustissima lex est, vt statim absque alia præuia admonitione denuncientur: *Dominicus Sotus tract. de ratione tegendi secretum memb. 2. qu. 4. vers.* id vel maxime *Ioannes Royas singul. 3. nu. 31.* in tertia ampliat. versiculo maxime si hæreticus dogmatizans.

6 Neq; aliud legitime colligi potest ex doctrina Sancti Pauli, dicentis hæreticum hominem post vnam, & secundam correctiouem de vita, quia vt prudenter, & verè censuit Bernardinus Artualus, quam refert, & laudat Symancas, Sanctus Paulus non ad quosque sententiam illam direxit, sed ad Titum Episcopum ad quem ex officio pertinebat hæreticum corripere, & per sententiam cauendum, & euitandum proponere, vt ibidem docet Nicolaus de Lyra, dicens, de vita, & facias ab alijs deuitari, ne per eum inficiantur alij. Immeritò itaque quod officij, & Iurisdictionis Episcoporum est ad singulos de plebe periculosè traducitur, S. Paulus Epistola ad Titum cap. 3. *Bernard. Artualus tract. de fraterna correct. concl. 6. propos. 6. Symancas de Cathol. Iust. tit. 19. de denunciatione n. 14.*

7 Quicumque ergò sub prætextu fraternæ correctionis occultos hæreticos quoslibet coñ. fidem peccantes non denunciant fidei Iudicibus, aut alijs consulunt, vt non denuncient prætetquam quod in sententiam excommunicationis Incurrunt, tamquam occultatores hæteticorum, & offic. S. Inqu. impeditores iustis pænis à Iudicibus fidei puniri possunt grauius autem puniendi sunt peritiores, & qui ex malitia potius, quam ex imperitia ita faciunt, vel consuluut, *Symancas de Cathol. Iust. titul. 19. de denunc. n. 16.*

8 Ex prædictis infertur Iustissima else Inquisitorum hæreticæ prauitatis edicta illisque parere opportere, quibus cauetur, vt de quolibet crimine ad hæresim pertinente, etiam si occultum sit, eis fiat denunciatio, cum vt prudenter censuit Artualus, etiamsi id non preciperetur nos facere teneamur. *Bernardinus Artualus, tract. de fraterna correct. concl. 6. propos. 6. vers.* colligitur ex dictis.

Annotationes Carena ad Cap. 6.

SVMMARIVM.

1 *Correctio fraterna omittenda in denunciatione facienda Sancto Officio.*

1 DEnunciatio de qua agimus, tam quo ad hæreticos; quàm suspectos de hæresi omninò facienda est, omissa correctione fraterna id probaui *d. tit. 9. §. 4. per totum, & latiss. ad saturitatem Doct. Trausmiera de obligat. denunciandi, q. 9. &* 10. per plures sectiones, & plura capita. Videatur quæso hic Doctor, quia materiam hanc pro dignitate tractauit, & sufficit si solus videatur.

AR-

ARGVMENTVM.

Contra Delinquentes quot modis procedi possit.

SVMMARIVM.

Proceditur contra hæreticos tribus modis per accusationem Inquisitionem,& denunciationem.n.1.
Proceditur in omni Iudicio criminali, & contra omnes delinquentes tribus modis viz. per accusationem, Inquisit.& denunciationem.n.2.

Cap.7.

1 AD corrigendos subditorum excessus tribus modis procedi posse docuit Concilium Generale Lateranense sub Innocentio III. in hæc verba, contra quos (subditos) & si tribus modis procedi possit per accusationem videlicet denunciationem,& Inquisitionem ipsorum, vt tamen in omnibus diligens adhibeatur cautela, ne fortè per leuè compendium, ad graue dispendium veniatur, sicut accusationem legitimam præcedete debet inscriptio, sic, & denunciationem charitatiua monitio, & Inquisitioneni clamosa insinuatio præuenire, illo semper adhibito modcram ne, vt iuxta formam Iuditij sententiæ quoque forma dictetur Concilium Generale sub Innocentio III. *cap.* 8. refertur in *cap.* qualiter,*& quando il secondo* de accusat.& Innocent.etiam III. *in cap.* licet Heli de Simonia.

2 Iuxta has Sacras Sanctiones in Vniuersa Republica Christiana Iudicia in causis criminalibus, & incohantur,seu Instituuntur,& fiunt,& absoluuntur. Sed quia merito dubitari potest an in foro Sanct. Inquisitionis, contra hæreticos salubriter exercetur eisdem tribus modis processus formari possit, ideo de singulis breuiter dicetur, vt magis vsitatus consultò retineatur, & iuxtà illum procedendo praxis,clarè,& perspicuè doceatur.

Annotationes Carenæ ad Cap.7.

SVMMARIVM.

1 *Tres modi procedendi in Criminalibus remissiuè.*

1 DE tribus modis procedendi in hoc foro S. Officij in Generali dixi *p.* 3. *tit.*1. in principio, benè etiam *Auctor ad director. p.*3. *comm.* 12. cum alijs latè per me allegatis loco cit.

ARGVMENTVM.

De modo procedendi in hoc foro per accusationem.

SVMMARIVM.

Accusatio proponitur coram Episcopo, vel Inquisitore, & quomodo n.1.
Accusandi modus in crimine hæresis periculosus est, num.2. & propterea eius loco successit Promotor Fiscalis n.3.
Accusator non videtur admittendus,nisi consultis Illustrissimis Dominis Cardinal. Sanct. Inquisit.n.4.
Accusatio in crimine hæresi an debeat continere locum,& tempus commissi criminis.n.5.
Forma accusationis in crimine hæresis n.6.
Iudices sæculares in causis hæreticorum se intromittere nequeunt.num.7.& seq.
Accusatores in crimine hæresis ad pœnam talionis se scribere non debent.n.9.
Accusatore decedente, seù alias impedito, Reus absoluendus est,sed Promotor Fiscalis Iudicium prosequitur. n.10.

Cap.8.

1 PRimus modus procedendi in causis fidei est per accusationem, quando scilicet aliquis accusat aliquem coram Episcopo, vel Inquisitore de crimine hæresis, vel fautoriæ offerendo se legitime probaturum delicta de quibus reum accusauit. *Directorium Inquisitorum p.*3. *num.* 67. *tit.* de modo procedendi in causa fidei per accusationem *Gundisaluus tract. de haeret.q.*10.*n.*1.

2 Sed hic modus, vt prudenter, & benè monuit Eymericus, non est facilè in hac foro admittendus, tùm, quia non est vsitatus in causa fidei, tum quia accusatori valdè est periculosus, & multum etiam litigiosus, tametsi quandoque contra Viros etiam magnos fuerit vsurpatus, vt patet ex graui illa controuersia, quam commemorat *Albericus*,§. *Eymericus in Directorio Inquisitorum p.*3.*nu.* 7.*versic. & attendat Inquisitor. Alber. in rubric. C. de hæret.n.*2.*&* 3.

3 Rursus istè modus nunc ne dum periculosus, sed superfluus criá videtur ex eo quod vt animaduertitur in direct. in Sancto Officio Publicus Minister est constitutus (quem Fiscalem dicimus) qui accusatoris personam repræsentat,& reos accusat non se inscribens, aut obligans ad pœnam talionis neque ad alias, quas falsi accusatores pati solent, animaduertitur *in direct. p.* 3. *comm.* 14.*n.*67. §. sed cum hodie Repertorium Inquisitor. verb. fiscalis.

4 Quod si aliquo contingeret tantum esse alicuius Zelum, odium in hæresim,& hæreticum,& accusare velit, & Instantet ad accusandum se admitti petat, licet directorium consuluerit, quod Inquisitor acquiescat, & dicat accusanti, vt accusationem, porrigat inscriptis, adhuc tutius est antequam talis modus pro cedendi per accusationem inchoetur, consulere D.D. Card. Inquisitores Gener. quia negari non potest modum istum periculosum esse Directorium Inquisitorum *p.*3.*n.*67. *vers.* vbi autem accusator.

5 Rursus si visum fuerit accusatorem admittere, & per modum accusationis procedere (tunc accusator libellum accusatorium crimina continentem) Vnde Inquisitor, vel Episcopus instrui, & reus plenè obiecta crimina intelligere possit coram eodem Episcopo, vel Inquisitore præsentabit, designando crimina, & tempus, & locum vbi fuerunt comissa sicut *Paul. Iur. cons.* ordinandos accusatorios libellos docuit, & Accursius etiam legum interpres declarauit: *Paul. in l. libellorum ff. de accusat. Accursius* §.1. *in Verbo, & in instituendis instit. de publ. iud.*

6 Gulielmus Durandus vulgo speculator in hoc foro sic eius modo libellum accusatorium ordinandum docuit.

Coram vobis R. P. D. Episc. tali propono contra P. quod ipse malè sentit dicens Sacram. Altaris, seù corporis, & sanguinis Christi nullum esse, Damnat etiam matrimonium, nec credit resurrectionem, & quotidie cum hæreticis conuersatur in tali Ciuitate, in Domo sua, in prima Camera, seù tali loco ipsius domus, & hoc Anno . . . . mense tali regnante tali, eosdem ibi adorauit, vel consolatus fuit ab eis, seu manus impositionem accepit: Vnde ipsum vobis accuso, & peto ipsum benefitijs priuari, & a tali suo ordine degradari, degradatumque Curiæ sæculari tradi seù relinqui le-

legitimæ puniendum, speculator tit. de hæret. nu. 1. vbi rectè allegat Cannones, Vnde talis libellus colligitur videlicet à cap. ad abolendam §. 1. & in cap. sicut ait, & in cap. excommunicamus il primo. §. 1. & §. qui autem de hæret.

7 Cauendus est autem speculator, dum subiungit, quod si laicus laicum accuset coram iudice seculari, debet sic concipire libellum coram vobis D. Iudex, & quoniam, vt rectè ibidem animaduertunt, Addentes in litera D. vers. sic dicet: Libellus iste non procedit, cum iudex secularis de hoc crimine, quod merè Ecclesiasticum est, (vt Bonifacius diffiniuit,) cognoscere non possit, neque principaliter, neque incidenter, vt glos. & communiter Cannonistæ ibidem interpretantur. Speculator titul. de hæreticis, vers. si autem laicus, Bonifacius VIII. in cap. vt Inquisitiones §. prohibemus de hæret. lib. 6. vbi glos. in vers. quoquomodo, & ibidem communiter Cannonistæ.

8 Cautè etiam legendus est Petrus Gothofredus, qui sentit crimen hæresis hoc iure ciuili, vltimo esse merè Ecclesiasticum quantum ad Clericum, sed quantum ad laicum attinet quodamodo mixtum itaue de eo cognoscat, & iudicet Præses Prouinciæ cum Episcopo, nam vt ipse quoque Gothofredus agnouit iure Cannonico hæresis Ecclesiasticum crimen est, itaut quoquomodo iudices seculares non possint de illo cognoscere vel iudicare, vt etiam Bonifatius definiuit: Petrus Gothofredus in l. Manichæos non procul à fine, cap. de hæretic. Bonifacius VIII. in cap. vt Inquisitionis §. prohibemus de hæreticis lib. 6.

9 Quod attinet ad inscriptionem, seu obligationem, ad pœnam talionis, in directorio dictum fuit non esse necessarium, vt accusator se inscribat cum pœna talionis, vt Couaruuias sentit in vsu esse desierit, & Ioannes Royas in hoc crimine idem obseruandum suadeat quamquam Symanchas censeat ex maxima causa pœna talionis vti posse Inquisitores in directorium Inquisitorum p. 3. nu. 67. commentario 14. Cauarruuias lib. 3. Variarum resol. cap. 9. nu. 1. Ioannes Royas singul. 6. incipit accusator debet se inscribere nu. 6. vers. Verum in crimine hæresis speciale est, Symanchas de Catholica institutione tit. 64. de test. nu. 93.

10 Si accusator decesserit, aliavè causa impeditus accusationem prosequi non possit. Paulus censuit postulante Reo nomen eius abolendum, idest vt Accursius interpretatur cancellandum, & iudicij obseruatione absoluendum, quod in alijs indicibus, seu delictis, regulariter obtinere non ambigitur, sed in crimine hæresis secus est, quia contra hæreticos mortuos procedi etiã posse explorati iuris est, & in directorio latè ostensum. Quamobrem si accusator decedat, vel impeditus non prosequatur accusationem, nec singularis accusator succedat, quia eam prosequi velit, tunc Fiscalis Sanctissimæ Inquisitionis iudicium prosequetur, & quia negotium hoc magni momenti est. Episcopi, & priuati Ciuitatum Inquisitores Senatum Supreme Romanæ Inquisitionis consulent. Paul. in l. libellorum, §. si accusator ƒ. de accusatione, & ibidem Accursius in glos. in verbo abuletur directorium Inquisitorum par. 3. qu. 43. & ibi latè commentario 42.

Annotationes Carenæ ad Cap. 8.

SVMMARIVM.

1 *De accusatione in hoc foro remissiuè.*

1 DE accusatione, & non procedendi per accusationem in hoc foro dixi loco proximè citato §. 1. n. 4. & sequ. & non est hic immorandum, quia in Italiæ Inquisitionibus recessit ab aula hic procedendi modus, Farinac. qu. 185. nu. 40. in fin. Ego ipse loco alleg. nu. 11. in omni tamen casu quo aliquis omninò velit accusare seruet Inquisitor monita Auctoris hoc loco.

ARGVMENTVM.

De modo procedendi in hoc foro per denunciationem.

SVMMARIVM.

Proceditur in crimine hæresis per denunciationem, n. 1.
Denunciatio quid sit, num. 2.
Forma denunciationis in crimine hæresis, num. 3.
Denunciatores in crimine hæresis, an teneantur probare crimen denunciatum, nu. 4.
Denunciatores in crimine hæresis non se subscribunt, ad pœnam talionis, nu. 5.
Denunciatores si per calumniam denunciarunt extra ordinem puniri possunt, num. 6.
Denunciatione proposita quid facere debeat Episcopus, & Inquisitores, num. 7.
Denunciatores admittuntur etiam quod sint minus Idonei, & infames, nu. 8.
Denunciatorum, & testium qualitas in causis hæreticorum diligenter expendenda, nu. 9.
Hæreticus quilibet, vel in fidem peccans Inquisitori, seu Episcopo denunciandus est, num. 10. etiam priuilegiatus, num. 11.

Cap. 9.

1 ALter modus procedendi in hoc foro, communis receptus, & vsitatus est per denunciationem vt cum quilibet Catholicus vigore obligationis qui tenetur coram Episcopo, vel Inquisitore hæreticos, vel de hæresi suspectos denunciat, vt corrigantur, & pœnis legitimis puniantur: Direct. Inqu. p. 3. nu. 68. tit. de secundo modo procedendi in causa fidei per denunciationem S. Antoninus p. 3. tit. 9. c. 5. Gondisaluus de Villadiego tract. de hæret. qu. 10. nu. 6. & sequ.

2 Est autem denunciatio (vt Hostiensi placuit) criminis alicuius apud Iudicem, sinè inscriptione legitimè facta delatio ad pœnitentiam, per agendam, vel aliam pœnam legitimam imponendam, vel etiam ad vtrumque, Hæc Hostiensis (qui breuibus verbis omnem denunciationis speciem in Euangelicam Canonicam) & Iuditialem compræhendit Hostiensis in summa titul. de denunciatione §. 1.

Licèt verò quidam Saliceti definitionem amplectantur qui denunciare dixit esse crimen alicuius apud Iudicem competentem (sinè inscriptione deferre ad pænitentiam per agendam, vel aliam legitimam pœnam subeundam; Et hæc Saliceti diffinitio parum ab alijs differre videtur vt verè Lancellot. Conrad. obseruauit.) Nihilominus Hostiensis deffinitio enncleatius denunciationis essentiam videtur patefacere: Salicet. in l. ea quidem num. 1. cap. de accusat. Lancell. Conrad. in pract. crim. de denunciat.

3 In hac introductione sinè praxi de Iuditiali potissimum denunciatione sermo instituitur cuius vigore, vel denunciatores constitui, vel quilibet fidelis indicant Episcopo, vel Inquisitori tali die, à tali persona fuisse commissum (tale crimen hæreticale) aut talem hæresim à tali fuisse assertam, & id scire Verbi gratia Caium & Seium: Hæc est enim Iudicialis denunciatio, qua accepta Episcopus, vel Inquisitor ex Officio procedit; Et hæc est verè denunciandi formula, vt apparet ex tradi-

traditis in directorio, & ex alijs qui criminales praxes Instituerunt. In directorio Inquisitorum *p. 3. num. 68.* de secundo modo procedendi in causa fidei per denunciationem, & ibidem comm. 15. Lancellot. *Conrad. in pract. crimin. tit. de denunciat. n. 11 Iulius Clar. in pract. crim. qu. 7. vers.* quæro nunc quæ sit forma.

4 Licèt olim, vt Paulus, Marcianus constituerunt denunciatores delicto, quæ denunciabant probare tenerentur. Hodie tamen, vt Salicet. Angel. Boss. & Clar. affirmant, vsus, & practica id non admittit, sed sufficit verbo, vel scripto proferre nomen testium, qui de contentis in denunciatione dicuntur informati. *Paul. in l. ab accusatione §. Nunciatores ff. ad S. C. Turpillianum, Marcianus in l. Diuus ff. de custod. & exhibitio. Reorum Salicet. in l. & quidem n. 23. vers. 11. quæro. C. de accusatio. Angel. tract. de maleficijs tit. nec non, & ad denunciationem n. 20. vers.* quæro, an isti denunciatores. *Aegidius Bossius de denūciatore n. 4. Iul. Clar. in pract. crim. q. 7. vers.* quæro nunc. *Director. Inquisitorum q. 3. nu. 68.*

5 Ex his consequitur neque denunciatores in hoc foro debere se subscribere ad pænam talionis, neque regulariter tamquam calumniatores puniendos, licèt legitimè delicta denunciata non probentur, vt prudenter August. Ariminiensis adnotauit; Tùm quia ex præcepto denunciare tenentur. Tùm quia sic moribus introductum est: *Augustinus de Arimino apud Angel. tract. de malefic. tit. nec non ad denunciationem num. 20. vers.* adde tu, quod vera est ista conclusio, *Iul. Clar. in pract. crim. q. 7. vers.* vlterius quæro.

6 Cœterum non est hoc ità generaliter, & simpliciter intelligendum, vt impuniti denunciatores semper ambire debeant, quasi calumniatores depræhenderentur, vt Salicet. sensit, saltem extra ordinem puniendi forent, ne quid aliud tale, vt prudenter Martianus constituit, postea facere moliantur, sed cùm talis casus contigerit Inquisitores, & Episcopi locorum Generales, Cardinal. Inquisitores consulant *Salicet. in l. ea quidem n. 24. & 25. C. de accus. Marcian. in l. Diuus in fine ff. de custod. reor.*

7 Denunciatione proposita non tenetur regulariter denunciator vlterius aliquid facere, sed rel inquit Iudici faciendam, Vndè in hoc foro Episcopi, vel Inquisitores partes erunt statim Inquirere de delicto contra nominatum pro delinquente in denunciatione examinādo testes in ipsa denunciatione nominatos, & etiam alios, à quibus veritas haberi possit, directorium Inquisitorum *p. 3. n. 68. comm. 15. §. his per actis. Iulius Clar. in pract. crim. q. 7. vers.* quæro nunc.

8 Licèt grauis quæstio sit, quam copiosè tractat Hostiensis an omnes etiam minus Idonei, & infames ad denunciandum admittantur, vel solum munus sit honestarum personarum, quid quid sit in alijs delictis, in hoc tamen foro Inquisitionis nulla denunciatio contemnenda est, quia in fidei fauorem in negotio Inquisitionis hæreticæ prauitatis, vt Alexander Papa constituit, testes inhabiles admittuntur, & denunciatores, vt paulò post dicetur in testium numero ponuntur. *Hostiens. in summa tit. de denunciatione n. 2. §.* qui potest denunciare, Alexand. IV. *in cap. in fidei fauorem de hæret. in 6.*

9 Cœterum in hoc etiam forum denunciatorum, & testium qualitas diligenter expendenda est, nam licèt inhabiles, & infames denunciatores, & testes ad denunciandum, & testificandum admittantur, non tamen tanta eis fides adhiberi solet, vt copiosè in directorio Inquisitorum dictum fuit *p. 3. q. 64.* & ibi latè in commentario 113.

10 Et quemadmodum quilibet potest denunciare similiter etiam quilibet hæreticus, vel in fidem peccans in casibus ad forum Sanct. Inquisitionis pertinētibus potest, & debet Episcopo vel Inquisitori denunciari, tùm quia regula Generalis est quam prudenter Hostiensis constituit, vt quilibet subditus denunciari possit. Tùm quia in hoc foro magis particulariter prouisum est Episcopo, vel Inquisitori denuncientur hæretici: *Hostiensis in summa tit. de denunciat. num. 4. §.* quis denunciari vbi allegat text. benè regulam probantem in capit. fin. de Officio Archipræsbiteri in hoc foro magis particulariter prouisum esse de hæreticis denunciandis, abundè patet ex prædictis.

11 Prædicta Generalis regula ampliatur, vt in hoc foro quilibet quantumcumque sit priuilegatus denunciari possit, & debeat: Id enim multi Romani Pontific. quorum rescripta in director. recensentur, salubriter, & prouidè constituerunt, ne quispiam prætextu priuilegiorum à Iurisdictione Episcoporum, vel Inquisitorum in hac causa exhimeretur. Quamobrem quicumque Religiosi cuiuslibet ordinis non militaris denunciari possunt, & debent, nec eorum Prælati sub quocumque prætextu possunt in hac causa in suos subditos procedere, sed præcisè tenentur, & debent, eos ad Episcopos, vel Inquisitores deferre, etsi id facere omittant in sententiam excommunicationis incurrunt, & tamquam impeditores S. Officij haberi possunt, & in hoc foro Iudicari, capit. vt Officium §. denique *de hæret. lib. 6. cap. accusatus §. fin. eodem tit.* extant etiam multa rescripta Alexandri IV. Vrbani IV. Clementis IV. & aliorum relata in director. vbi de hoc articulo copiosè agitur *p. 3. q. 28. comm. 77.*

Annotationes Carenæ ad Cap. 9.

SVMMARIVM.

1 *De denunciatione in foro S. Officij remissiuè.*

1 Modus consuetus in foro S. Officij est per denunciationem vide scripta per me *d. tit. 1. §. per totum* latissime Illustriss. & Reu. D. Transmiera de obligatione denunciandi hæreticos *qu. 1. cap. 3. & 5. per totum.*

ARGVMENTVM.

De modo procedendi in hoc foro per Inquisitionem.

SVMMARIVM.

Proceditur in causis hæreticorum per Inquisitionē n. 1.
Inquisitio in crimine hæresis locum habet, quando accusatore, vel denunciatore deficiente insurgit contrà aliquem fama de hæresi. n. 2.

Cap. 10.

1 Tertius modus procedendi in hoc foro est per Inquisitionem ad quam procedere possunt Episcopi, vel Inquisitor. in suis Diœcesibus ad clamosam Intimationem præuenientem, vt Concilium Generale Latheranense indicauit. Concilium Latheranense sub Innocentio III. *cap. 8. refertur in cap.* qualiter, & quando de accusat.

2 De hoc eodem modo agunt, quatenus ad forum Sanct. Inquisitionis spectat. Directorium Inquisitorum repertorium Inquisitorum, Tabiensis, & alij dicentes huic procedendi modo locum esse, quando accusatore, vel denunciatore cessante fama defert, & clamor insinuat in aliqua Ciuitate, vel loco, aliquem vel aliquos fecisse, vel dixisse aliqua contra fidem, Vndè moti Episcopi, vel Inquisitores diligenter de ea

re

re inquirere debent Directorium Inquisitorum *p. 3. n. 69. tit.* de tertio modo procedendi in causa fidei per viam Inquisitionis, & ibidem comm. 16. Repertorium Inquisitorum in verbo Inquisitio, Tabiensis in summa in verbo Inquisitor, §. 27. n. 28.

3 Hæc vt facilius intelligantur, & ad praxim in hoc foro rutius reducantur paulò diligentius explicanda, sunt proposita in primis defiuitione, & distinctione Inquisitionis, nam nisi prudenter accipiatur, quæ à Sacris Cannonibus, & à D.D. dicuntur de procedendo per Inquisitionem grauiter sæpè, & periculosè errare contingeret.

Annotationes Carenæ ad Cap. 10. §. 1.

SVMMARIVM.

1 *De modo procedendi per Inquisitionem.*

1 DE Inquisitione *dixi dicto tit. 1. §. 2. per totum n. 13. & seq.* & benè *Dom. Transmiera de obligatione denunciandi qu. 1. cap. 2. n. 13.* cum alijs apud ipsum, & me hoc loco allegato.

ARGVMENTVM.

Quid sit Inquisitio.

SVMMARIVM.

Inquisitio quid sit num. 1.
Inquisitio quotuplex. num. 2.

§. PRIMVS.

1 HOstiensis ait Inquisitionem esse alicuius criminis manifesti ex bono, & æquo Iudicis competentis Cannonicè factam inuestigationem. *Hostiensis in summa titulo de Inquisitionibus numero primo §. quid sit Inquisitio.*

2 Vix potest hæc Inquisitionis diffinitio, seu potiùs descriptio intelligi non intellecta eiusdem Inquisitionis multiplici distinctione, de qua latè Bart. Baldus, & Salicetus, ex quibus fortasse Clariùs, quam ex recentioribus criminalistis res hæc percipietur, & ad forum Sanct. Inquisitionis applicabitur *Bart. in l. congruit ff. de Offic. Præsidis Bald. in l. Iubemus C. de probation. Salic. in l. ea quidem numer. 31. & sequ. C. de accusation.*

ARGVMENTVM.

De Inquisitione in Generali.

SVMMARIVM.

Inquisitio Generalis in crimine hæresis qua sit. numer. 1.
Inquiri potest Generaliter in crimine hæresis, quando in aliquo loco est rumor, & fama quod ibi adsint hæretici, num. 2.
Inquiri potest Generaliter in crimine hæresis quando Episcopi visitant suas Diæceses, quod semel in anno facere tenentur. n. 3.
Inquiri potest Generaliter in crimine hæresis, quando Inquisitores accedunt ad Diæceses sibi commissas, & ibi suum Officium exercere incipiunt. n. 4.
Edicta de reuelandis, & denunciandis hæreticis in quibusdam locis publicantur in Ecclesia Cathedrali in 2. Dominica Quadrages. n. 5.
Testes in crimine hæresis cogi possunt ab Inquisitore, & Episcopo ad testificationem. n. 6.
Inquiri, & procedi an possit ex schedulis literis, seu memorialibus, siuè nomine transmittentis transmissis. n. 7. & 10.
Inquisitio Generalis non operatur vt ex ea possit ad sententiam diffinitiuam deueniri. n. 8.
Testes examinati in Inquisitione Generali nunquid sint repetendi in Inquisitione speciali. n. 9.
Inquisitio Generalis formari potest ex testibus sinè forma Iudicij, & non solemniter examinatis n. 9.

§. SECVNDVS.

1 DVæ potissimum sunt Inquisitionum formæ, vna Generalis, quæ pertinet ad solum Iudicem qui præest Territorio, & ista appellarur præparatoria, & informatiua, in qua nemo est citandus, quasi Reus, quia per eam nemini præiudicatur pro tunc, sed Iudex ad suam informationem recipit Testes, qui notificant ei homines facinorosos, & delinquentes, ad quod iure compelli possunt hanc Generalem Inquisitionem, vt prudenter animaduertit Salicetus, faciunt Gubernatores, & Rectores Terrarum in principio suorum regiminum qui interdum consueuerunt mittere præconium, seu publicare edictum, vt fures, latrones, adulteri, lenones, & cæteri malefactores debeant de Prouincia, vel Ciuitate discedere, iuxta Consilium Vulpiani, vndè Terrarum Gubernatores eam practicam sumpserunt, *Bald. in l. Iubemus n. 5. Cod. de prob. Salicetus in l. ea quidem num. 31. vers. alio, & 3. modo C. de accusat. Vulp. in l. congruit; ff. de Officio Præsidis.*

In hoc foro, siue in causis fidei, locus est huic Generali Inquisitioni in tribus potissimum casibus.

2 Primus est, quando rumor, & fama est, quod in aliqua Ciuitate vel oppido habitent hæretici, quod frequenter contingere solet in Ciuitatibus, vel oppidis propinquis Terris hæreticorum, & cùm eis commercium habentibus, tunc enim antequam ingens aliquod oriatur hæresis incendium quod vniuersam possit inficere prouinciam, quod semper timedum est, cum heresis, vt cancer serpat, tunc Episcopi, vel Inquisitores, vel per constitutos certos exploratores, vel denunciatores, vel per quoscumque fideles ex Officio curabunt generaliter inquirere vtrum fama, seu rumor de hæreticis habitantibus, & hæresibus latenter serpentibus vera sit, iuxtà præceptum Concilij Latheranensis sub Innocentio III. *c. 3. refertur in cap. excommunicamus, §. adijcimus de hæret. & supra cap. 5.*

3 Secundus casus est, quando Episcopi visitant suas Diæceses, quod semel in anno facere tenentur, tunc enim etiam in genere de hæreticis, & hæresibus alijsque delictis ad suum forum pertinentibus, visitendo inquirere tenentur, interrogantes viros bonos, & inquirentes ab eis, an in ea Ciuitate, oppido, vel pago sit aliquis hæreticus Magnus, Ariolus, aut Incautator, sicut prudenter inquirendum, & Interrogandum docuit *Burchardus libro primo, decretorum cap. 94. Incipit videte fratres, interrogat. 42. 43. 44. 48. 49. & multis sequ.*

Quoniam verò non omnibus est in promptu Burchardus, placuit aliquod ex illis interrogationibus adhunc forum pertinentibus in fine huius libri recensere.

4 Tertius casus est, quando Inquisitores quam primum creati sunt, accedunt ad Diæceses sibi Decretas, & ibi incipiunt exercere Officium Inquisitionis, tunc enim

enim edictis publicatis sub pœna excommunicationis percipere solent, vt quicumque sciuerit, aut sciat esse hæreticos, aut de hæresi suspectos, vel tenentes opiniones hæreticas aut libros hæreticos, aut prohibitos, vel dæmones inuocantes, aut Ecclesiæ Sacramentis abutẽtes aut Ritus Hæbreorum, vel Turcharum obseruantes, eos teneatur Inquisitoribus denunciare, sicut in formula admonitionis ad hæreticos reuelandos in Directorio continetur. In Directorio Inquisitorum *p. 3. num. 52. & 53. tit.* de forma admonitionis de hæreticis reuelandis.

5 In multis Inquisitionibus laudabiliter receptum est vt singulis annis in 2. Dominica Quadragesimæ in Ecclesia Cathedrali inter Missarum solemnia, huiusmodi edicta ad hæreticos reuelandos publicentur. Ideoque eo die à Sacra Concione habenda cessari solet, vt attentius omnes his, quæ in edicto fidei continentur intendant, vbi hæc consuetudo viget, retinenda est, vbi non viget, an eam introducere expediat, Senatus S. Rom. General. Inquisitionis, ab Inquisitoribus Prouinciarum consultus, & informatus respondebit.

6 Quoniam autem huiusmodi Generalem Inquisitionem facere solent, & debent Iudices an suam informationem, vt deinde ad specialem punitionem commodius descendere possit, ideò ex Officio, vt prudenter Baldus censuit testes recipiunt, qui notificant homines facinorosos, & delinquentes, quos testes propterea, vt testificentur compellere possunt, *Bald. in l. Iubemus numer. 5. vers.* sed ad suam informationem *per tex. in l. fidem §. si tibi Iudicium ff. de condit. obturpem causam.*

7 Quia sæpè contingit vigore istorum edictorum super Generali Inquisitione multos ad testificandum, & denunciandum per se ipsos accedere, & se coram Episcopo, vel Inquisitore sistere, & dicere quicquid nouerunt alios verò timentes, ne in notitiam illorum, contra quos testificantur, veniant secretè porrigerè chirographa, seù notificationes, in quibus suppresso notificantis, solent aliqui denunciari culpabiles. Ideò cauere debent Episc. & Inquisitione super huiusmodi depositionibus, & notificationibus se fundantes, contrá quẽpiam Iudicialiter procedant, quia processus esset nullus, & inualidus, cum ea quę fiunt vigore istius Generalis Inquisitionis, vt verè, & prudenter Bald. pronunciauit, præparatoria, & informatiua sint; Et consequenter rectè Clarus censuit esse quod præter istas informationes habitas descendatur ad Inquisitionem, specialem, *Bald. in l. Iubemus n. 5. Cod. de probat. Iul. Clar. in pract. crim. q. 5. vers.* scias etiam.

8 Multò minus possunt Iudices vigore huius Generalis Inquisitionis proferre diffinitiuam sententiam contra aliquam de aliquo excessu, vel delicto denunciatum, quia per hanc Generalem Inquisitionem Iudex informatur, & instruitur, postea verò descendit ad specialem, quia re vera hæc Generalis Inquisitio ad specialem tendit, & ordinatur in qua citandus est reus, & iterato producenda sunt testimonia; Et ratio est, qua vtitur Baldus quia prima Generalis Inquisitio non continet formam Iudicij *Bald. in l. Iubemus nu. 8. vers.* item dixi Cod. de probat. quem refert, & sequ. Auctor Repertorij Inquisitorum in verbo Inquisitio §. Inquisitio Generalis.

9 Quia verò ista Generalis Inquisitio, quæ fit ex Officio Episcopi, vel Inquisitoris principaliter tendit ad eum instruendum. Ideò ex testibus sine forma Iudicij solemniter examinatis (vt ait Zabarella) potest ad eam procedi, *Zabar. in Clemen. 1 qu. 7. num.* ar. de Officio ordinarij, quem refert, & sequitur Auctor repertorij Inquisitorum in verbo Inquisitio §. an finè testibus iuratis.

10 Iam quod attinet ad notificationes, quæ suppressis nominibus denunciantium secretò dantur animaduertendum est primo, eas nulliùs esse roboris, quantum ad validum aliquod Iuditium instituendum rursus denunciantes per tales denunciationes, siuè notificationes secretò porrectas non satisfacere obligationi, qua tenentur hæreticos denunciare. Ideoque vtile esset ad hanc vel fraudem, vel Imperitiam denunciantium emendandam, quod Inquisitores in edicto ad hæreticos reuelandos hoc ipsum nominatim aduertant.

Annotationes Careuæ ad Cap. 10. §. 2.

SVMMARIVM.

1 *De Generali Inquisitione, & edictis Inquisitorum remissiuè.*

1 EGregiè Auctor hoc loco de Inquisitione Generali de qua loquutus sum ego, *tit. 1. tertiæ partis,* §. 2. *num. 13. & seq. D. Transmiera quæ. 1. cap. 2. num. 16. Auctor 3. pa. directorij comm. 16. Fariu. quæst. 181. num. 43. Castpalao in opere morali p. 1. tract. 4. disput. 8. punct. 4. num. 1.* De edictis Inquisitorum & eorum publicatione vide *dicta tit. 9. p. 2.* in notationibus ad edictum nostri Reuerendiss. Inquisitoris Cremonæ, & D. Transmieram de obligatione denunciandi *quæstione 2. capitulo 4. & cap. 5.*

ARGVMENTVM.

De Inquisitione speciali.

SVMMARIVM.

Inquisitio specialis quid sit, & illius deffinitio. n. 1.
Inquisitio specialis non fit ad inueniendum crimen sed ad puniendum, n. 2.
Inquiri non potest contra aliquem specialiter, nisi infamia præcedente n. 3. & 5. vbi præsertim quod inditia succedunt loco diffamationis.

§. TERTIVS.

1 INquisitionem specialem ex Bartolo Angelus esse dixit ius quoddam per officium procedendi ad condemnationem, & punitionem contra aliquos nominatim inquisitos, de certis delictis infamatos, *Angel. tract. de malef. tit. hæc est quædam inquisitio, §. & pro expeditione num. 8. vers.* alia est quędam inquisitio specialis ex *Bart. in l. 2. §. si publico ff. ad l. Iuliam de Adult.*

2 Hæc Inquisitio specialis, vt Bald. & Salic. testantur non fit ad inueniendum, sed ad puniendum, eius enim finis non est scirè facinorosos, sed eos punire, ideoque dicitur punitoria, & regulariter, vt inquit Salicet. ex communi omnium Doctorum antiquorum sententia non est permissa, sed prohibita, quia regula est, quod sinè accusatore nemo punitur *Bald. in l. Iubemus num. 6. vers.* secunda forma *C. de probat. Salicet. in l. ea quidem numero 33. versiculo est, & alia species C. de accusation.*

3 Et quoniam in deffinitione istius specialis Inquisitionis continetur diffamatio, ideò D. D. communiter tradiderunt ad hanc specialem Inquisitionem per quam specialiter de certis personis, & criminibus inquiritur deueniri non posse, nisi præcedit infamia, quæ vicem accusatoris obtinet Doctores Canonistæ communiter in c. qualiter, *& quando il secondo* de accusation. & in cap. licèt Helij de Simonia, & in l. congruit, vbi

vbi Bart.num.3. quem alij communiter sequuntur ff. de officio Præsid. & alij quos referunt, & sequuntur Hieronymus Gratus cons. 79. incipit, in causa inquisitionis num.5.6. & seqn.lib.2.& Hyppolit. Marsilius cons.53. incipit, longè est Dominus n.4. Conradus in pract.crim. tit.de Inquisitione num.29.verſ. non debet, vbi concludunt processum esse nullum quando Iudex non probata infamia, processit per Inquisitionem contra aliquem.

4 Ista tamen sententia, siuè regula limitatur in multis casibus, quos præcæteris recenset, Conradus, in quibus per Inquisitionem procedit, licèt non præcedat infamia, & omissis alijs, qui non pertinent ad hoc institutum, vnus est in hoc foro in crimine hæresis, in quo propter criminis grauitatem pôtest, & debet procedi, etiam si non præcedat diffamatio, sufficiunt enim ad inquirendum legitima argumenta, & præsumptiones de quibus paulò post initio secundò libri dicetur, & hanc limitationem communiter commemorant, & amplectuntur Zabarella, Ioannes de Anania, Geminianus Francus, Salicetus, Conradus, Simancas, & alij *Zabar.in cap. excommunicamus* il primo *§. adijcimus numer.2. versic.* vndè nota singulariter *de hæret. & ibidem Ioannes de Annania numer. 2. verſ.* & sic est hic casus, *Gemm.in cap.vt officium n.2.verſ.* nota quod in crimine hæresis *de hæret. lib. 6. vbi Philippus Francus in principio num.1. Salic.in l.ea quidem nu. 33. verſ.* item in crimine hæresis *C. de accusat. Iulius Clar. in pract.crim.qu.16.n.7.verſ.* item si scias quod prædicta conclusio. *Conradus in pract.crim.tit. de Inquisitione nu.29. verſ.13.* adde, vt in causa hæresis, *Simancas de Cathol.instit.tit.44. de ordine procedendi num.9.*

5 Hæc sententia de inquirendis hæreticis nulla infamatione præcedente propter legitima indicia, & verisimiles suspitiones in directorio Inquisitorum tamquã verissima asserta fuit, quæ eo potissimum nomine in hoc foro retinenda est, quia frequenter hæretici in locis præsertim vbi contra eos exercetur Inquisitio occultare se solent, & clanculum hæreses sub specie Sanctitatis, & fictæ pietatis, ac religionis insinuare consueuerunt. In directorio Inquisitorum *p.3. num.69.comm. 16.§.* quamquam in hoc crimine *super titul.de* 3.modo procedendi in causa fidei per viam Inquisitionis.

6 Quoniam autem ex tribus modis procedẽdi in hoc Tribunali, Primus per modum accusationi, non est vsitatus. Secundus verò per denunciationem licèt sit communis & vsitatus, magis videtur esse initiatiuus, quam completiuus totius processus, quia ex eo quod Iudicibus fidei denunciantur rei læsę Diuinæ Maiestatis, illi incipiunt inquirere, & procedere, & in toto hoc negotio potissimas per testes sibi vindicat inquisitio. Ideò ab hoc tertio modo procedendi per Inquisitionem & Iudices vocantur Inquisitores, & Tribunal, & Ministri dicuntur etiam esse Officij Sanctissimę Inquisitionis.

Annotationes Carenæ ad Cap.10.§.3.

SVMMARIVM.

1 *De speciali Inquisitione remissiuè.*

1 DE Inquisitione speciali in criminibus ad S.Officiũ spectantibus, vide *Farin.qu.185.de hæresi nu.43. & seq.* & omnes allegatos ad proximum Auctoris capitulum.

ARGVMENTVM.

Interrogationes quædam super delictis ad hunc forum pertinentibus, quas *Burchardus.li.1. director.c.* 94. Episcopis visitantibus proponendas demonstrauit.

SVMMARIVM.

Forma interrogandi Magos, Incantatores, Diuinatores, aut Sortilegos, nu.2.
Forma interrogandi sortilegia facientes in venatione aut animalium infirmorum sanitate. nu.3.
Forma interrogandi fœminas maleficas, & incantatrices, num.4.
Forma interrogandi eas qui putant cum sortilegijs, se posse Dei Inditium peruertere. n.5.
Forma interrogandi eos, qui vanè obseruant dies, lunam, & menses n.6.
Forma interrogandi eos, qui aliquod opus incipiunt magica arte n.7.
Forma interrogandi mulieres, quæ in ordiendis telis aliquid dicunt, aut variè obseruant. nu.8.
Forma interrogandi sortilegos, qui de nocte supra mortuum diabolica carmina cantant. n.9.
Forma interrogandi eum, qui excommunicationem paruι pendendam existimat. n.10.
Interrogatoria Burchardi, vndè fuerint desumpta. numer.11.
Episcopi diligenter inquirere debent super superstitionibus, & diuinationibus. nu.2.

Cap.2.

1 SVpra cap.5. denique tum etiam, & c.10.§.1.cum ageretur de Inquisitione Generali, verſ. Secundus casus est, notificata fuit de quibusdam Interrogationibus, quas hoc loco ex Burchardo recensere promisimus, quæ verò ad hunc forum pertinere possunt sic habent.

Interrogatio 4.

2 Interrogandum si aliquis sit Magus, Ariolus, aut incantator, diuinator, aut sortilegus, vel si aliquis vota ad arbores, vel ad fontes, vel ad lapides faciat, aut ibi candelam, seu quodlibet munus deferat, veluti ibi quoddam numen sit, quod bonum aut malum possit inferre.

Interrogatio 43.

3 Perscruttandum, si aliquis subulcus, vel bubulcus, siuè venator, vel certi huiusmodi, diabolica carmina dicat super panem, aut super herbas, aut super quædam nefaria ligamenta, & hęc aut in arbore abscondat, aut in biuio, aut in triuio proijciat vt sua animalia liberet à peste, & cladè, & alterius perdat.

Interrogatio 44.

4 Perquirendum si aliqua fœmina sit quæ per quędam maleficia, & incantationes mentes hominum se immutare posse dicat, idest de odio in amorem aut de amore in odium conuertat, aut bona hominum, aut damnet, aut surripiat.

Interrogatio 49.

5 Si est aliquis qui bibit aut manducauit, aut portauit super se, quo existimauerat se Dei Iudicium peruertere posse.

Interrogatio 50.

6 Si est aliquis, qui in Calendis Ianuarij aliquid fecerat, quod à Paganis inuentum est, & dies obseruauit,

Hh & lu-

&lunam, & menses, & horum effectiua potentia aliquid sperauerat in melius, aut deterius posse conuerti.

Interrogatio 51.

7 Si est aliquis, quodcumque opus inchoans, qui aliquid dixerat, aut quacumque magica arte aliud fecit, nisi vt Apostolus docet, omnia in nomine Domini facienda neque enim demones in nostrum adiutorium debemus inuocare, sed Deum.

Interrogatio 52.

8 Quærendum etiamsi mulierem in lanificijs, vel in ordiendis telis aliquid dicant, aut obseruent, nisi vt supra dictum est, omnia in nomine Domini.

Interrogatio 54.

9 Si est aliquis, qui supra mortuum nocturnis horis carmina diabolica cantaret, & biberet, & manducaret ibi, quasi de eius morte gratularetur.

Interrogatio 57.

10 Si est aliquis excommunicatus, qui pro nihilo duxerit excommunicationem.

Obseruatio Prima.

11 Burchardus Episcopus Vvarmatiensis *lib.* 1. decretorum *cap.* 94. incipit videte fratres has, & aliàs interrogationes ibi de latas desumere se dicit ex decretis Euthichiani Papæ *cap.* 9. quæ tamen in duabus Epistolis decretalibus Euthichiani, quæ circumferuntur impræssæ, non reperiuntut quinimò idem Burchardus *li.* 10. decretorum, vbi multos Conciliorum Canones refert, in quibus eadem interrogationum verba continentur (non ex decretis Euthichiani, sed ex diuersorum Conciliorum Canonibus desumpta ostẽdit, quod Clarius patet ex decreto Iuonis *part.* 11.) vbi ad confutandas omnes diuinationes, incantationes sortilegia, & diabolicas illusiones, & maleficia multorum Conciliorum Cannones recenset, sicut, & Gratianus fecit 26. *q.* 5. Indè non magno labore poterunt Iudices fidei videre, ex quo potissimum Concilio desumpta fuerit quælibet interrogatio.

Obseruatio Altera.

12 Quia dæmonis imposturæ frequentes sunt, & tendentes, vt homines in Idolatriam, & Apostasiam inducant, quod maximè præstare solet in illis Prouincijs, & locis, vbi, vel raró verbum Dei prædicatur, vel negligentius Christiana Doctrina docetur, vel Diæceses minus frequenter, quam sacris Canonibus constitutum sit, visitantur. Ideò Episcopi suum officium super inquirendis hæresibus, & superstitionibus, & diuinationibus diligenter exercere curabunt; Maximè verò illi in hoc studium incumbent, qui in suis Diœcesibus habent Iudæos, vel Gręcos, genus hominum his imposturis apprimè deditum. Et iuxtà denunciationes generales, quas visitantes a pijs viris, & bonis Christianis habebunt, poterunt alias interrogationes prudenter formare vt perfectè intelligant veritatem.

Ad intelligenda verò huiusmodi delicta, curabunt præmanibus habere Burchardum, qui præcitato loco, *& lib.* 10. decretorum Canones Conciliorum contrà has impostutas recenset, Item Iuonem qui *p.* 11. Decretorum, & Gratianum qui 26. *q.* 1. 2. 3. & 5. Idem pręstant. Et pœnitentiale Romanum nuper editum ab Antonio, *Augustino tit.* 4. de Incantatoribus, & Auguribus, & Diuinis, & sortilegijs, & varijs Illusionibus diaboli.

Annotationes Carenæ ad Cap. 11.

NOtãdæ sunt hæ interrogationes Grauissimi Auctoris, de modo autem reos interrogandi vide quæ notauimus ad Librum Secundum Auctoris vbi plura diximus in Praxi notanda.

Finis Primi Libri.

INSTRVCTIO

SEV

PRAXIS INQVISITORVM

FRANCISCI PEGNAE SAC. TH. AC I.V.D.

Quæ nunc primum procedit in lucem.

Cum Annotationibus CAESARIS CARENAE Cremonensis Sacræ Theologiæ, ac I.V.D.

LIBER SECVNDVS.

PRAEFATIO AVCTORIS.

IVXTA Cõstitutum ordinem agendum est iam in hoc Secundo Libro, de modo seù Methodo Iuridica conficiendi validos, & legitimos Processus; Quoniam verò regulariter a denunciationibus inchoari solent, hic est enim communis, & vsitatus modus procedendi in hoc foro, ideò quomodo id peragatur, seriatim demonstrabitur.

ARGVMENTVM.

De recipiendis denunciationibus.

SVMMARIVM.

Denunciatione recepta, Episcopus, vel Inquisitor procedit contra personas denunciatas. nu.1.

Denunciatione data Iudices fidei non statim, & præcipitanter procedere debent, num.2.

Denunciator reputatur testis sponte comparens vt numer.2.

Forma recipiendi denunciationem. num.3.

Denunciator non recipitur, nisi præstito per eum Iuramento de veritate dicenda num.4.

Iuramentum à teste an dicatur præstitum ex assertione notarij dicentis N. testis iurauit tactis, &c. numer. 4.

Denunciatori antequam ab Inquisitore dimittatur, tota denunciatio, seù depositio sicut scripta est legi debet. num.5.

Denunciator debet se subscribere denunciationi per eum factæ. n.6.

Denunciatori faciendum est præceptum, vt teneat secretum quod denunciauit. nu.7.

Notarius in fine denunciationis debet facere fidem de lectura denunciationis denunciatori facta de eius subscriptione, de additione, detractione seù mutatione, prout fieri contigerit, & de iniuncto præcepto secreti. num.8.

Denunciator quando non potest expediri in vnico examina, quid faciendum. nu.9. & 10.

Denunciatores possunt eorum denunciationem in scriptis defferre eamquè Inquisitori exhibere, & quid tunc faciendum. nu.11. & 12.

Cap. I.

1 NOn est hic sermo de generali denunciatione, aut Inquisitione, de qua dictum fuit supra *lib.* 1. *c.* 10. §. 1. & 2. sed de speciali, cuius vigore procedendum est contra certam, vel certas personas de hoc crimine Episcopo, vel Inquisitori denunciatas, vel Iudices fidei intellecta, & recepta denunciatione ad specialem Inquisitionem descendant, vt supra eodem *primo libro capitul.* 10. §. explicatum fuit.

2 In hac denunciatione recipienda Iudices fidei prudenter se gerere debent ne indistinctè, aut præcipianter quorumlibet denunciantium voces confestim admittant, Iudicialiter recipiant, aut processum inchoantes in processu scribant. Qua in re hæc fere animaduertenda occurrunt, cum denunciator (qui, & testis comparens appellari solet) ad Episcopos vel Inquisitores accedit, antequam eius denunciationem in forma Iuridica Notarius excipiat, interrogandus est, quid proponere velit, vt intelligatur; An quod denunciare decreuit ad Sanctum Officium pertineat, cum contingat rusticos præsertim quosdam & Idiotas.

Item eos qui scrupulis anguntur ea desserre, quorum cognitio ad Inquisitores non spectat, horum enim denunciationes facilè recipiendæ non sunt sed Inquisitores pio, & paterno affectu eos erudient, & ne errent benigne admonebunt, aut ad aliquem Doctorem, seù virum eruditum mittent, a quo quid tenere debeant, discant, & instruantur Dominus Bannes apud *S.Thom.2.2. qu.53. art.8.dubio 2.Vers.* ad septimum argumentum.

3 Sed cum cognouerint crimen delatum ad S. Officium spectare exacto iuramento a denunciatione de veritate dicenda, mox notarius coram Episcopo, vel Inquisitore, aut coram Episcopi, vel Inquisitoris Vicario integram denunciationem recipiet, concipiendo denunciationem, siuè narrationem denunciantis sub prima persona, vt præsenti capit. demonstrabitur.

4 Ne de iuramenti validitate dubitare cötingat, quod defficiente vniuersa denunciatio corruet, meminit Inquisitor, vt à denunciante seù teste sponte comparente, sicut, & a teste citato super Sanctis Scripturis tactis exigat iuramentum, & notarius per extensum scribat talem tactis scripturis, iuramentum præstitisse, hoc enim tutius est, quam scribere tactis &c. ne indè elaborandum sit in huiusmodi actibus deffendendis propter hunc deffectum; Sunt enim graues D.D. affirmantes non probari iuramentum fuisse formiter præstitum & consequenter examen esse inualidum, quando notarius solum dicit, talis testis iurauit tactis &c. quia dicere apparet N. iurauit tactis scripturis, & hanc sententiam Rota sequitur, vt Verallus testatur; *Verallus decis.* 246. Incipiente notarius *par.2. & decis.* 295. Incipiente testis non probat *par.3.*

5 Denunciatione recepta, tria hæc obseruanda sunt, antequam denunciator ab Auditorio recedat. Primù, vt tota denunciatio, seù depositio, sicut scripta fuerit, eidem denunciatori per legatur quod prudenter Baldus consuluit, vt integrum sit adere, demere, vel mutare, *Bald. in l. finali n.1. & 2. C.* plus valere quod agitur, quem refert, & sequitur *Felinus in cap.per tuas numer. 7. vers.2.* adde de testibus, & de hoc vide amplius infra, & hoc eodem *lib. c.22.*

6 Alterum est, vt depositioni suæ denunciator subscribat, aut si scribere nescit saltem signum Crucis apponat, quemadmodum quædam legum decreta faciendũ indicant *in l.scimus, §. sin autem dubius, vers.* subscriptionem *C.de iur. delib.* ibi venerabili signo Crucis, & in authen. de testibus in principio §. licere autẽ, ibi & signum venerabile Crucis vbi *glos.in verb. venerabile.*

7 Tertium, & postremum est, vt denunciatori sub præcepto præstiti iuramenti iniungatur tenere secretum, quod speculator monuit, & praxis huius fori prudenter obseruat; speculator titu. de testibus, §. sequitur de testium iuramento *nu.2. vers.* quidam etiam addunt, & bene.

8 Idem notarius in eadem scriptura testificabitur, & lectam fuisse denunciatori suam depositionem eiq; subscripsisse, & addidisse, vel detraxisse, aut nihil mutasse prout fieri contigerit; & sibi præterea fuisse iniunctum, vt secretum seruaret. Hæc eadem obseruanda sunt, cum testis citatus deponit, aut examinatur.

9 Sæpè contingit, vel propter temporis angustias, aut horam tardam, vel incompetentem, aut propter prolixam narrationem denunciantis, non posse vnico actu, siuè contextu recipi integram denunciationem, quo casu interrumpi solet depositio, & dici propter horam tardam dimissum fuit examen, iniunctumque quod redat quam primum ad Sanct. Officium, & quod se subscribat, & hac praxi vtimur cœterum si fieri potest, etiam aliqua Iudicis incommoditate curandum est, ne depositiones denunciantium, vel testium citatorum interrumpantur. Vide infrà in hoc *lib.2. cap.* 18.§.Illud quoque Inquisitor præcaueat.

10 Verùm si ob prædictas causas interrupta fuerit depositio, cum iterum reuertitur denunciator ad integrã denunciationem explicando iteratò tactis Scripturis Sacris de dicenda veritate coram Inquisitore, & notario iurare debet, & rogari, seù moneri, vt dicat quæ sibi dicenda superant in alia sua præcedenti comparitione sub die mensis in hoc S.Officio.

11 Solent quandoque denunciatores desferre secum a se descriptam denunciationem, quam Inquisitori exhibent, quo casu eam in auditorio accipiet Inquisitor, & notario tradet processui inserẽdam, & notarius scribet in actis qualiter N. tradidit suam denunciationem seù depositionem Domino Inquisitori in scriptis tot folijs compræhensam incipientem sic &c. & finientem sic &c. curabitque Inquisitor vt denunciator suam subscriptionem apponat, sic & ego N. affirmo, vt supra manu propria.

12 Quoniam verò denunciatio, & verbo, & scripto fieri potest dummodo ea legitimè recipiatur in actis, non placet quorundam praxis iubentium in scriptis fieri debere denunciationes præsertim cum sæpè contingat fieri denunciationes à literarum, & scribendi ignaris. Cæterum licet denunciatio in scriptis fiat, & scripta a Iudicibus fidei processui inserẽda recipiãtur, non ideò ommittere debent solitas facere interrogationes.

Annotationes Carenæ ad Cap. 1.

SVMMARIVM.

1 *Denunciatio debet continere nomen, & cognomen denunciantis.*
2 *Quid dicendum de denunciatione in scriptis sine nomine, & cognomine, & an si agatur de delicto grauissimo procedendum sit. nu.3.*
3 *Decisio Sac. Congreg. de Vrbe.*
4 *Denunciatio debet esse iurata.*
5 *Quomodo de iuramento debeat constare.*
6 *Denunciator excutiendus.*
7 *Denunciatori secretum indicendum.*

NOtanda sunt, quæ hoc loco admonet Auctor circa denunciationem in S. Offic. circa quam aduertendum imprimis quod denunciatio debet contine-
1 re nomen, & cognomen denunciantis, ita *D. Transmiera de obligatione denuntiandi hæreticos, & Inspector de hæresi quæst.7.cap.3.num.1. & seq.* & in Edictis, quæ Inquisitores publicant ex ordine supremæ Congregation. in materia fidei leguntur infrascripta verba. *Auuertendo; che à questi nostri precetti non sodisfaranno, nè s'intendono sodisfar quelli, che con bolettini, ò lettere senza nome, & cognome delli Autori, ò in altra maniera incerta, (delle quali nun conto si tien nel S. Officio) pretendessero riuelar li Delinquenti.*

2 Difficultas est, quid dicendum esset de denunciatione in scriptis porrecta, sine nomine, & cognomine denunciantis, sed cum plena narratione delicti, & nomine testium.

In quo in meo tractatu de Officio S. Inquisitionis dixi *p.3. tit.1.§.3. num.21. & seqq.* quod quid quid voluerit *Lud. à Paramo de origine S. Inqu. lib.3. quæst.6. num.91. & seq.* Vsus inueteratus in Sanct. Officio erat non procedendi super huiusmodi denunciatione idem scripsi *p.2.tit.9. §.7. num.27.* & vtrobique D.D. allegaui, vbi tamen ageretur de delicto grauissimo, vt puta de
3 hæresiarca, & dogmatizante vel alio simili crimine, consulo Reuerendissimis Inquisitoribus, vt Sacram Congregationem Vrbis consulant. Aliquando enim Emin. illi Principes pro negotij qualitate solẽt Inquisi-

ro-

toribus mandare, vt secrete, & cum maxima circumspectione se informent, & Sacram Congregationem ex post commune faciant, sic rescripsit eadem Sacra Congregatio Inquisitori Cremonæ sub die 10. Maij 1619.

4 Debet denunciatio esse iurata, quia in hoc foro denunciator, est loco testis, vt dixi *d. tit. 1. numer. 20.* & alibi sæpè, & testis dictum, vt afficiat reum debet esse iuramento Vallatum, laté adhoc D.D. cumulaui 3. *p. tit. 7. §. 1. nu. 1. & seq.* Et de hoc iuramento debet con-
5 stare ex attestatione notarij, seu Cancellarij S. Officij, qui vt not. hic auctor dicat talem denunciantem tactis Sacrosanctis scripturis iuramentum præstitisse, de qua re plura dixit *Farin. de testibus quæst. 73. numer. 74.* Et ego *dict. tit. 7. §. 1. num. 15.* vbi allegaui hunc locum Pegnæ, de hac materia probanda iuramentum ex attestatione notorij, & de enunciatiua notarij, *testis iuratus &c. & testis iuratus in forma.* Addentes *ad dec. 39. Gregor. XV. & Ferentill. ad decis. Buratti 148. num. 11. & 12.* vbi laté aliæ decision. Rot. allegantur & firmatur ex enunciatiua *iuratus in forma*, probari iuramentum sufficienter, cum ait Ferentill. idem importet dicta enunciatiua, ac testis qui iurauit tactis scripturis.

6 Post denunciationem eum, vt dixi denunciator sit loco testis diligenter debet ab Inquisitore excuti, & interrogari super his quæ denunciauit, vt notat benè auctor, & post completum examen, debet se subscribere, de subscriptionis forma, & effectibus, & modo qui seruatur in Hispana Inquisitione dixi *in cit. tit. 7. §. 3. n. 18. & seq.*

7 De Decreto indicendo denunicanti, testibus, & reo dicam infrà, & de eo egi latè *par. 2. tit. 17. §. 17. & p. 3. d. tit. 7. §. 3. nu. 3.*

ARGVMENTVM.

Formula recipiendi denunciationem, siuè testem spontè comparentem ad denunciandum.

SVMMARIVM.

Formam denunciationis, & quid tunc facere debeat Inquisitor, nu. 1.

Denunciator debet ab Inquisitore interrogari de pluribus de quibus. num. 2.

Notarius in examine testium debet scribere omnia interrogatoria per extensum. n. 3.

Cap. 2.

1 IN hoc foro hæc formula communiter recepta est die mensis anni comparuit spontè personaliter in tali Inquisitione coram R. P. Fr. N. Ordinis Prædicatorum Sacræ Theol. Lectore, vel Magistro, in meiq; Notarij præsentia N. filius N. de tali loco ætatis suæ anno circiter talis, & talis conditionis, qui medio eius iuramento tactis Sacrosanctis Scripturis præstito exposuit vt infrà vlz. &c. Et scribatur eius denunciatio, siuè testificatio, prout a denunciante proposita fuerit, & postquam recepta fuerit, Inquisitor vel eius Vicarius in auditorio notario fideliter excipiente, prudenter eundem denunciatorem super infrascriptis interrogabit.

2 Primum si non est persona nota, interrogabit de nomine, cognomine, Patria, & exercitio, & in quo loco habitet.

Deindè à quanto tempore cognouerit N. contra quem denunciauit.

Item quæ fuerit causa cognitionis.

Rursùs an aliquando ex verbis vel ex factis obseruauerit prædictum N. esse suspectum in his quæ ad fidem pertinent.

Item quoties viderit N. fecisse, vel dixisse illa, propter quę sibi fuit hæreticus, vel de heresi suspect.

Item quo tempore, & quibus præsentibus prædictus N. fecerit, vel dixerit illa, de quibus fuit denunciatus.

Item sciat prædictum N. in prædictis delictis habuisse complices, vel scripturas pertinentes ad delicta denunciata.

Item ad quem finem, & effectum prædicta fuerint facta, vel dicta a prædicto N. & an serio, aut ioco prædictus N. talia dixerit.

Quod si longum interuallum sit inter tempus quo asseruntur delicta denunciata fuisse commissa, & tẽpus quo facta fuit denunciatio, quęrendum est à denunciate, cur tandiu distulerit accedere ad S. Officium, & non antea deposuerit præsertim si sciebat ex omissione incurrere in pænam excommunicationis.

Item an sciat aliquid aliud de N. quod concernat Sanct. Officium, vel etiam de aliqua alia persona.

Item an aliquando habuerit causam odij, vel inimicitię cum prædicto N. & vndè processerit.

Item interrogabitur quo zelo, & qua intentione ad S. Offic. & ad denunciandum accesserit.

Item an aliqua animi passione, mala voluntate, vel odio, vel sub ornatione inductus denunciauerit, & monebitur, vt dicat ingenuè veritatem.

Et meminerit in primis Inquisitor vt de causa scientiæ diligenter semper inquirat, indè enim potissimum pendet pondus, & validitas testimonij.

Et iuxta contenta in denunciatione, & alias responsiones, quas denunciator dabit poterunt fieri aliæ prudentes interrogationes, vt veritas clarius elucescat.

Quicquid autem ad singulas interrogationes denunciator responderit. Notarius fideliter describet, & omnibus tandem per actis concludetur sic.

Quibus habitis fuit dimissus, & iussus in virtute præstiti iuramenti seruare silentium, & iniunctum vt se subscribat.

Obseruatio.

In interrogandis testibus, & reis iubeat Inquisitor notario, vt scribat omnia interrogatoria per extẽsum, vt intelligi possit, an competentes sint responsiones, & an testes vel rei ad propositum responderint. Hinc enim cessabit abusus quorundam, qui omittentes scribere interrogatorium per extensum solent dicere sic interrogatus respondit tunc enim non potest intelligi, an testes, vel rei ad propositum responderint.

Annotationes Carenæ ad Cap. 2.

SVMMARIVM.

1 *Denunciator excutiendus super causis scientiæ.*
2 *Interrogandus cur distulerit denunciare.*
3 *Denunciatori misso à confessario augetur fides.*
4 *Interrogatorium an amore, vel odio &c. non est omittendum.*

POnit hoc loco auctor modum excutiendi denunciantem, qui diligenter obseruandus est, videndus etiam in hac re erit *Pater Massinus in sua Praxi Sanct. Offic. p. 1. fol. mihi 22. secundæ impressionis.*

1 Diligenter autem interrogandus præcipuè super causis scientiæ quia ratio est anima testis, de quare latè dixi *p. 3. tit. 6. §. 10. per totum.*

2 Non est omittenda interrogatio cur distulerit denũciare

ciare N. S. Officio, tum quia aliquando ex tarditate in denunciando præsumatur in denunciante calumnia, vt per *Farin. de indit. & tort. q. 45. num.* 103. tùm vt sciatur an denunciauerit ad id coactus a confessario, qui noluit eum absoluere, nisi denunciaret. Quia in hoc casu augetur fides denuncianti dixi *p. 2. tit. 6. §. 9. num.* 55. *vers.* Primo considerandum.

4 Inter alia necessarium est interrogatorium, an amore, vel odio quia cum in S. Officio non pandantur reis nomina testium, & ideò eis multum sint obtruncatæ defensiones, vt notaui ad *quæst. 4. Guid. Fulcodij num.* 8. æquitas omnis expostulat, vt Inquisitores diligenter animaduertant ad qualitatem testium, an scilicet sint reis inimici, & quomodo contra eos deposuerint.

ARGVMENTVM.

Quando denunciatores non sunt presentes, sed per literas denunciant Inquisitoribus delicta hæresis, vel Apostasiæ, an procedere possint contra tales denunciatos.

SVMMARIVM.

Testes non possunt deponere per scripturam, sed ore proprio testificari tenentur num. 1. Contra n. 2. distingue plures casus n. 3. & seq.

Denunciator potest absens per literas suam denunciationem transmittere quando est persona digna, & facile ad Inquisitorem accedere non potest præstito tamen iuramento apud Inquisitorum Commissarios num. 3. Idem si in infirmitate aut carcere impeditur ad Inquisitorem venire, n. 4. & 5.

Denunciatores quando admittuntur absentes per literas quid tunc obseruare debeat Inquisitor, numer. 6. & sequent.

Inquisitores possunt Vicarios siuè Commissarios instituere num. 6. versic. nec dubium.

Cap. 3.

1 SAepè contingit denunciatores præsertim in locis remottis degentes non per se ipsos, sed per secretas literas alicuius heresim, vel Apostasiam denunciare, & consequenter merito quæritur, An Inquisitores aduersus talem denunciatum præsertim bonæ opinionis, & famæ procedere possint. Hæc quæstio pendet ab illa. An testimonium illorum sit recipiendum qua illud proferunt in scriptis, in qua Geminianus, & eum sequutus Albertinus opinionem negatiuam tenuerunt asserentes testimonium volentis loqui, in scriptis non valere, quibus ad stipulatur auctoritas Calixti, prohibentis, ne testes per quamquè Scripturam testimonium proferant. *Gemin. cons.* 142. Incipiente in causa prioris num. 4. *Arnaldus Albertinus tract. de Agnoscend. assertion. q. 34. num.* 54. vbi allegat Ioannem de Imola Abbatem, & alios *in cap. de testibus tit. de testib. Calixtus in Epist. 2. ad Episco. Galliæ*, quem refert *Gratian. in capitul. Testes 3. quæst.* 9.

2 Contrariam sententiam profitetur Bartol. affirmans valere dictum testis, vel rei scribentis depositionem, & scriptam Iudici tradentis, licet Iudex possit compellere testem ad refferendum viua voce, vt facilius compræhendat veritatem, *Bart. in l. Theopompus n. 12. vers.* quæro an testis *ff. de dot. præleg.*

Et licèt Panormitanus puter Bart. sententiam esse de directo contrà *text. in d. c. testes 3. quæst. 9.* addatquè in contradictorio Iuditio posse annullari tale testimonium in scriptis Iudici traditum, & magis videatur prima negatiua sententia ad veritatem accedere. Nihilominus tamen in casu proposito locum habere potest opinio Bart. prudenter intellecta, & ad praxim redacta distinguendo aliquet casus facilioris doctrinæ gratia *Panormitan. in c. de testibus nu. 10. vers.* ego puto de testibus.

3 Primus casus est, quando is, qui per literas secretas defert aliquem de hæresi, vel Apostasia est fide dignus, & habitat in locis remottis, itaut facile ad Inquisitorem accedere non possit. Huius enim testimonium (vt ait Symancas) repellendum non est, concurrentibus duobus requisitis ab eodem Symanca indicatis, viz. quod is, qui scribit literas aliqua fide dignus esse videatur, & quod iuramento ad confirmanerit apud Inquisitorum Commissarios, *Symancas de Cathol. Instit. tit.* 44. de ordine procedendi *nu.* 10.

4 Secundus casus est, quando ille, qui per literas denunciat est similiter fide dignus, & licet non sit in locis multum remotis quoniam tamen egrotat, vel alio legitimo impedimento detinetur non potest facile ad Inquisitorem accedere, tunc enim scriptæ ab eo literæ ad Inquisitorem Inquisitioni initium dare poterunt.

5 Tertius casus est, quando is, qui denunciat ratione alicuius qualitatis detinetur, quo minus ad Inquisitorem, accedere possit tunc enim per literas, & chyrographa denunciare potest, & iuxtà qualitatem denunciantis, & rei denunciatæ Inquisitor inchoare poterit suum processum tales sunt moniales, & aliæ honestiores fœminę, quæ non sunt facile in Iudicium ab Inquisitoribus trahendæ sed vel adeas super denunciatis audiendas & interrogandas, ipsi potius ire, vel alios mittere debent. Quod ex dignitate, & authoritate, & honestate, alijsque testium qualitatibus, vt Simancas prudenter admonuit, constituendum erit, *Simanc. de cath. inst. tit. 64. de test. n.* 13.

6 Cœterùm in omnibus præfatis casibus, & alijs similibus quamuis propter secretas literas Inquisitores inchoare possint processum, & procedere contra denunciatos, tutius tamen est, vt antequam ad aliquem actum præiudicialem contra sic enunciatum procedant vnum de infrascriptis obseruent.

Primum, vt si commode fieri possit, & grauitas casus meritò exigere videatur ipse Inquisitor ad scribentem literas se secum notario conferat denunciantem examinaturus modo in superioribus tradito.

Vel suum socium siue Vicarium ad eum transmittat cum prædictis literis super quibus more solito denunciantem examinabit, vt recognoscat an sint suæ, quo Consilio aut causa scriptæ.

Nec dubium, quin id facere Inquisitor iurè possit, cum Inquisitores, Vicarios sibi, siuè Commissarios Instituere possint, vt copiosè in directorio scriptum est in directorio Inquisitorum *p. 3. num. 37. & multis seq. de instit. Vicar. seu Commiss. & ibi latè comm. 10. & eadem p. 3. qu. 13.*

Vel si in illis partibus habet iam Inquisitor aliquem Vicarium, seù Commissarium institutum ad illum scribat secretas illas literas denunciatoriam transmittendo, vt denunciantem præmisso iuramento de more examinet. Nam Inquisitores ab Vrbano, & alijs Pontificibus potestatem habent committendi testium examinationes. Ab Vrb. IV. in extrauag. incipiente licet ex omnibus, quæ habetur in fine directorij Inquisitorum inter literas Apost. pro Offit. S. Inquisitionis.

Ex his facile cessabit difficultas ex decretali Innocentij III. iubentis non procedendum contra aliquem ad petitione eorum qui cedulas proponunt iudicibus contra aliquem, in qua diluenda laborat Symancas Innocent. III. in cap. Inquisitionis §. tertiæ dubitationis

tionis de accusat. *Symanc. de Cathol. instit. titulo 44. de ordine procedendi numer. 10.*

Annotationes Carena ad Cap. 3.

SVMMARIVM.

1 *Denunciandi modus per Epistolam non est iurisdicus.*
2 *Quando possit practicari, & qua tunc obseruanda. nu. 3.*
4 *De denunciatione facienda à Moniali, vel puella nobili.*
5 *Forma recipiendi hanc denunciationem.*

1 Denunciandi modus per Epistolam, quamuis nec iuridicus sit, & plenus magni periculis, vt obseruauit D. Transmiera de obligatione denunciandi *qu. 7. cap. 2. n. 2.* Attamen aliquando necesse est, quod fiat in
2 certis casibus enumeratis ibi à D. Transmiera *num. 4.* Cum in longinquis, & paruulis locis adest vnus tantum Capellanus, qui fœminam honestam solicitauit, quæ ad loca vicina vbi vel Inquisitores, vel eorum Commissarij, & Vicarij resident se transferre nequit, Vel si ipse Capellanus non potest ad Inquisitorem vel Commissarium vicinum accedere. Quinimò addit idem Transmiera, quod si vnicus tamen sit Capellanus, qui fœminam solicitauit potest si fœmina nesciat scribere, mandare alicui confidenti, vt Epistolam scribat Inquisitori, in qua ei denunciet Capellanum.

3 Et licet hi casus sint Methaphisici de raro cōtingētibus tamen vbi aliquis eorum accideret animaduertenda est persona denuncians de iuramento ab ea præstando, de consignando Epistolam ei qui tuto eam Inquisitori deferre possit, & quod confidens cui fœmina nesciens scribere negotium communicasset . . . . illud alicui non reuelare.

4 De denunciatione facienda à Moniali, vel puella nobili honestissima, quæ nequit ad Sanctum Officium accedere videndi sunt Pater Bossius amicissimus meus in sua Appendice ad tractatum de Iubileo *dubitat. 31. Lazar. de Blasphem. qu. 12. nu. 65. Acugna de confess. solic. qu. 22. nu. 14. Mart. del Rio disquisit. Magic. lib. 5. sect. 5. num. 3. Comitul. Respons. Moral. lib. 4. qu. 7. in fi. Portell. in dubijs regul. in verbo solicitare nu. 21.* D. Transmiera loco supra citato Lupus in Comment. ad Edictum Sancti Officij *p. p. lib. 4. dist. 4. art. 2. diffic. 2. & 3.* & ego ipse *p. 2. tit. 9. §. 7. nu. 34.*

Ex quorum omnium dictis colligitur quod monialis, & huiusmodi virgo tenentur denunciare coram suo confessario, qui ad id petit à Reuerendissimo Inquisitore licentiam, & facultatem recipiendi dictam denunciationem quam vti specialiter deputatus recipiet, præuio iuramento, subscriptione, & indictione secreti, & bene eam interrogabit, & excutiet.

Monent tamen supra citati Doctores, quod deberet confessarius in hoc casu accipere à moniali Mandatum denunciandi Inquisitori extra confessionem ita Comitull. Transmier. & alij apud ipsum.

5 Formulam accipiendi hanc denunciationem ponit Lupus vbi supra difficultate 2. Scia dimissa à confessario, qui noluit eam absoluere, nisi Sancto Officio denunciaret coram me N. specialiter à Reuerendissimo Patre Inquisitore deputato comparuit sponte die mense anno & ei delato per me iuramento quod tactis Sacrosanctis Euangelijs præstitit, pro exoneratione conscientiæ suę, vt dixit denunciauit in modum sequentem videlicet Ponatur.

Modus hic denunciandi coram confessario approbatus reperitur à S. D. N. Vrban. VIII. in Epist. transmissa Episcopis nomine Sacræ Congreg. sub die quæ impræssa habetur apud Rodericum Acugna, & Barbosam in floribus directorij, vbi sic legitur. *N. S. si contenta, che dal Vescono, ò dall'Inquisitore si dia autorità al Confessore di riceuer per scrittura, & con il giuramento la denoncia per portarla subito, à chi li hauerà data autorità di riceuerla.*

Occasione huiusce rei plura dicenda essent de monialibus in ordine ad hoc Sacrosanctum Tribunal, sed de hac re late in meis additionibus ad tract. de Officio Sanct. Inquisitionis.

ARGVMENTVM.

Formula recipiendi Confessionem sponte comparentis de seipso testificantis.

SVMMARIVM.

Sponte venire ad pœnitentiam, & misericordiam recipiendam qui dicatur. n. 1. & n. 3.
Sponte venientes, & pœnitentes suos errores confitentes mitius tractandi sunt quam qui non sponte veniunt. n. 2.
Abiurare non publicè sed secretè debent illi qui spontè venientes suos confitentur errores. n. 2.
Forma recipiendi eos qui spontè venientes suos confitentur errores. n. 4. & seq.
Interrogatoria quæ non facienda sint spontè venientibus, & suos errores confitentibus. numer. 6. & seqq.
Spontè non dicitur comparere, pœnitens qui comparet postquam fuit denunciatus, vel inditijs præuentus, licet non fuerit citatus. nu. 12.

Cap 4.

1 Antequam ad vlteriora procedatur visum est hic post explicatam praxim recipiendi confessionem denunciantium contra alios agere de praxi recipiendi testificationes spontè comparentium, contra seipsos testificantium.

Spontè venire dicuntur, qui voluntariè ad S. Officium accedentes suos confitentur errores, & eorum veniam petunt, antequam ab aliquo præueniantur, vel denuncientur, & meritò quia sponte fieri dicitur quod quis à se sua voluntate non inuitè facit, quod etiam Archidiac. *& Eymericus senserunt l. spontè ff. de muner. & honor. l. 2. C. de his qui latrones occult. l. 4. §. fin. C. ad l. Cornell. de Sicar. Archid. in cap. vt Commissi, in verbo obedientes de hæret. lib. 6. Eymericus in directorio Inquisitorum p. 3. num. 58. in principio tit.* de sponte renitentibus in tempore gratiæ.

2 Spontè venientes, & suos errores confitentes magnum priuilegium consequentur, quoniam mitius tractandi sunt, & si peccatum occultum fuerit, pœnitentia etiam occulta iniungēda est, quamuis errores abiurare teneantur, vt eleganter docuit Concilium Bitterense in directorio ad hoc propositum allegatum *cap. Prouerbiorum §. distinctum glos. in c. de hoc in verb.* in iure de Simonia vbi Hostiensis, & Panormitanus *numer. 6.* Concilium Bitterense *cap. 5.* relatum in director. Inquisitorum *p. 2. comm. 65. §.* Qui primo modo reuertuntur videatur etiam directorium *parte 3. comm. 12. n. 56. §.* Magnam veniam, vbi plura de spontè comparentibus.

3 De spontè relicta hæresi ad Ecclesiam venientibus, & quomodo olim reciperentur elegans extat Epistola Cornelij ad Cyprianum *lib. 3. Epist. 11.* alias secundum ordinationem Pamelij, & 46. Incipit quantam solicitudinem, vbi Cornelius spontè redeuntes vocat eos, qui simplici voluntate veniunt, Dicentes, Nos errorem

rem nostrum confitentur, Nos imposturam passi sumus: Circunuenti sumus perfidia, & loquacitate capriosa.

4 Cum his ergò hęc praxis seruanda est die men. se Anno Comparuit spontè personaliter in S. Offic. talis Ciuitatis, vel loci coram R. P. Fr. N. Ordinis Prædicatorum Sacræ Theol. Mag. vel Lect. in meiq; Notarij præsentia N. filius N. de tali Ciuitate, vel oppido, degens sub Parochia N. ætatis suę anno circiter qui medio suo iuramento, quod tactis scripturis præstitit, dixit, deposuit, & confessus est, vt infra videlicet &c.

5 Hic inseritur confessio spontè comparentis confitentis suos errores, quæ coram Iudice fidei facta simpliciter, & fideliter excipienda est a Notario, prout à sponte comparente verbo profertur. Quod si eam scripto exhibeat, obseruandum est, quod supra dictum est de denunciante in scripto suam denunciationem exhibente.

6 Mox interrogabitur, an illis erroribus adhæserit vel potius de illis dubitauerit.

7 Rursùs interrogabitur quanto temporis spacio in illis erroribus, & hæresibus permanserit, & à quibus, & quomodo eas didicerit, & an aliquos libros hæreticos, vel suspectos habuerit, & legerit, & quos, & à quibus habuerit, & quid de illis fecerit.

8 Præterea diligenter interrogabitur de complicibus in hæresibus, & illarum nomina explicet, & similiter explicabit hæreticos, vel suspectos de hæresi quos cognouerit.

9 Et moneatur etiam quod aduertar benè, & simpliciter dicere integram veritatem, quam nouerit, tam de se quam de alijs, quia si postmodum reperietur aliquid dolo subticuisse, velut diminutus confitens, & impænitens, ac fictè conuersus iudicabitur.

10 Interrogetur item an aliquando in aliquo Tribunali, seu coram aliquo Iudice de prædictis erroribus, seu de alijs ad hæresim spectantibus fuerit inquisitus, processatus, aut delatus, vel denunciatus.

11 Interrogetur etiam, an pęniteat ipsum in huiusmodi errores, & vel hæreses incidisse, & an paratus sit illos errores & quascumque alias hæreses aduersus Sanctam Apostolicam, & Romanam Ecclesiam se extollentes, abiurare, maledicere, & detestari, & de cætero Catholicè iuxta Romanę Ecclesiæ fidem viuere, ac pænitentiam salutarem, sibi iniungendam deuotè adimplere.

12 Animaduertant diligenter Inquisitores, quòd si quis accedat ad S. Officium ad confitendos suos errores, & postquam fuit denunciatus, vel Indicijs præuentus, licèt ipse reus nondum fuerit verbaliter citatus non debent Inquisitores in principio comparitionis scribere, quod talis spontè comparuerit, quia talis comparitio post delationem non præsumitur spontanea, nec facta candida, & simplici voluntate, sed potius meticulosa, & innita, metù, & timore probationum ad euitandas pœnas ordinarias poterit tamen scribi, quod talis non citatus, nec vocatus comparuit.

Quò pacto sponte comparentium causæ expediri debeant in quarto libro demonstrabitur.

Annotationes Catenæ ad Cap. 4.

SVMMARIVM.

1 *De spontè comparentibus remissiuè.*
2 *Confessario sollicitanti, an possit imponi suspensio à confessionibus, & quid cum eo practicandum.*
3 *De spontè comparente diminuto.*
4 *De spontè comparentibus notanda plura ex Illustriss. Inquisitore San Vincente.*

1 DE spontè comparentibus latè dixi *p.* 2. in peculiari titul. de spontè comparentibus, & de tempore gratiæ, vbi explicaui qui propriè sint in hoc foro sponte comparentes, & in quo differant ab his, qui non citati, & non vocati veniunt ad se denunciandum in Sancto Offic. aliqua etiam de eisdem spontè comparentibus notaui in meis annotationibus ad qu. 2. Guid. Fulcodij.

Regulariter spontè comparentibus imponuntur tantum pænitentiæ salutares.

2 Difficultas potest aliqua esse sollicitanti spontè comparenti an ei possit imponi suspensio à confessionibus.

Ego in praxi nunquam vidi iniunctam huiusmodi confessarijs hanc suspensionem quia in Sancto Officio inuiolabile est priuilegium spontè comparentium scio benè aliquãdo ex prudentia Eminentissimorum Supremorum Inquisitorum huiusmodi confessarijs spontè comparentibus iniunctum, vt confessiones non audirent, nisi ex suorum superiorum obedientia in quo mandato elucet summa integritas iustitiæ, & æquitas Eminentissimorum Patrum, qui Supremo Vrbis Tribunali præsunt seruatur enim hoc modo indultum spõte comparentium, & saluti confessarij consulitur & Sacramenti dignitati.

Optimè auctor monet, vt sponte comparens plenam de se, & alijs veritatem fateatur alias enim vti diminu-
3 tus confitens non potest frui beneficio spontè comparentium dixi *tit.* 18. *p. p.* §. 1. *n.* 7. videatur P. Alberghinus dignissimus qualificator in Regno Siciliæ in suo manuali qualificatorum *ca.* 40. per totum vbi non solum de diminuto confesso, sed etiam de spontè comparente alias præuento in alijs Inquisitionibus.

4 Et quia de hisce spontaneis confitentibus plura notauit Illustrissimus Inquisitor San Vincente eius scripta hic transcripsi, quę habui ab Illustrissimo, & Religiosissimo D. meo Don Consaluo Brauo Grascera meritissimo Inquisitore in Regno Siciliæ,

Cap. 4.

De Confessionibus Spontaneis.

RAtioni consonum est omni benignitate, & misericordiâ admitti, & tractari illos qui sua spontè, & vltro declarant crimina Tribunali Sanctissimæ Inquisitionis antequam, de illis fuerint testificati, si quidem in l. Veteri, ille qui furti conuictus fuerat condemnabatur vt restitueret quinques duplum, quam fuerat furatus. Qui si talis fur spontaneè confitebatur suum delictum soluum damnabatur, vt restitueret eandem rem vel valorem, & vltra quinta partem, tamen vt constat *Exod.* 2. *& nume.* 5. sic Nicol. de Lyra, & sic sententia D. Augustini, & lex naturalis idem docet in exemplo dacij relato à Terentio, & facit *l. edicto ff. de iure fisci.*

Et sic quando se reus defert spontaneè antequam testificetur, & integrè sua delicta, & complices manifestat, tametsi præsumatur id fecisse ob metum ne testificetur à cum pluribus incarceratis est receptum in praxi talem nullatenus incarcerari, nisi expedire videatur esse in loco custodiæ, vbi ab alijs non possit ad malum induci, & solet eiusdem causa agi eo arestato domi suæ, vel in Ciuitate, & si minor 25. annis est, prouideatur illi curator, in cuius præsentia ratificetur secundum veram confessionem, & declarationem ab eo factam, & causa conclusa si constat fuisse hæreticum formalem deliberatur vt in loco audientiæ reconcilietur dũmodo si vir est sit maior 14. annis, & tunc imponetur illi habitus tantum durante actu reconciliationis cum bonorum confis-

confiscatione, & ad hoc prius debet à Supremo Consilio facultas obtineri, statim enim conceditur licet iam viderim aliquos ita fuisse reconciliatos non petita venia a supremo Concilio sed mihi tutius, & necessarium videtur cum sit contra instructionem non exire in actum publicum.

Et ex his spontaneis aliquos vidi etiam Iudaizantes in quadam Inquisitione qui reconciliati fuerunt cum confiscatione bonorum vt regulariter fit, licet aliquando consulto Supremo Consilio prouideatur vt reconciliati dent certam quantitatem ne ab eis eorum bona aufferantur, & vendantur.

§. PRIMVS.

QVando nulla præcessit probatio de communione, quod reus spontè confitetur, nec de proximo spetatur quantumuis ex eius dictis colligatur confessionem esse diminutam debet talis confessio admitti secundum *Bartol. in l. Aurelius §. idem quæsit n.2.ff. de liber.legata, & Iul.Clar.qu.55.num.15.& 16.* qoia qui proprium delictum fatetur poterit suam interpretari confessionem, *Bald. in addit. specul. depos. in quinta col. & in c.1.§. si vassallus col. vltima de controu. in verf.1.& latè Farin.qu.81.num.15.Royas de heret.1.p.à nu.149.*

Et sic talis reus est reconciliandus postquam confessus fuerit intentionem, & pertinaciam,& credulitatem, & debet fieri reconciliatio secreta, & si videatur dictam confessionem non fuisse factam metu probationis cum reus sit minor aliquando potest reconciliari sine habitu, & absque bonorum confiscatione consulto tamen prius Consilio Supremo, quia est contra Instructionem 4. & 8. de Seuilla, & ita in duabus causis consulto Senatu mihi responsum fuit, & in sententia declaratur fuisse dispensatum ab Illustrissimo Inquisitore Generali in bonorum confiscatione sic ne confiscarentur, & ius commune, nisi reus sit alieni generis de quibus iam deliberatum est Epistola, quæ dicitur vulgo accordada anni 1605. die 21. Apr. fieri posse sine habitu, & bonorum confiscatione, & ad cautelam tantum absolui, quando non fuerant prius instructi, seu Cathechizati sufficienter circa nostræ fidei misteria, & quando reconcilientur sola eorum confessione sine alijs audientijs, & accusatione per Inquisitores tantum non consulto ordinario, vt animaduertere. Vide Supremum Consilium in quadam Inquisitione.

§. SECVNDVS.

QVando aliqui Viri minores 25. annis, & maiores aliquantulum 14. & fœminæ paulò maiores 12. annorum, & suos errores fuerint confessi quos antè prædictam ætatem habuerunt non obstante Instructione Vallisoletti disponente quod tales abiurent suos errores, quos habuerunt durante minoritate, si iam erant doli capaces, & præsumitur *Idolea part. Vers.* 13. an & fœmina 11. plus minusve tales debent absolui ad cautelam absque aliqua pœna spirituali, & pœnitentia, & traduntur alicui viro religioso, vt illos doceat, & instruat circa nostræ fidei misteria, & quia hæc doctrina apponitur dictæ instructioni tutius est consulere Supremum Consilium, nisi tales spontanei essent de dictis alienigenis, quod videlicet vide Supremum Consilium decreuisse in aliquibus, qoi videbantur ex Melancolia, vel scrupulo pecasse, vel ex aliqua animi incapacitate agitati, vt supra dixi *l.2.§.16.*

§. TERTIVS.

SI confitentes spontanei dicant se fecisse aliquod opus exterius contra fidem sine intellectus errore, quamuis aliqualis præcesserit probatio non debent heretici probari, vt in cap. dixi Apostolos 24.q.3. Nam qui erant,& parati corigi nequaquam sunt inter hereticos computandi, *&c. quicumque de haret. in 6. Castr. de instit. hereticorum libr.pr.c.1.S.Thom.2.2. qu. 11.art.1.Royas à nu.34.vsque 40. Albert. in rubr. de heret. in 6.qu.1.n.22.& qu.13. nu.4.* vbi refert quinque, quæ requiruntur vt quis dicatur hæreticus. Vndè de confitentibus spontaneis credi, licet quod quamuis aliquis comiserit graue delictum, veruntamen dicat errorem in intellectu,& sic non fuisset formaliter hæreticum, poterit fides adhiberi. Exortandus tamen est ne per timorem veritatem taceat, vel prę uerecundia debetq; clarè illi explicari, quæ, & quod requirantur ne ipsi metu illudantur.

§. QVARTVS.

EX his facile infertur, quod si quis fateatur fecisse aliquas ceremonias Iudaicas, vel alicuius sectæ ob aliqoam suam commoditatem, vt accidit in captiuis, qui exterius abnegare solent nostram fidem, vt melius possint à seruitute liberari, absque alia intentione, & vt alium vidi, qui amore lasciuo cuiusdam fęminę ex nouiter conuersis ex Saracenis, quæ promisit ei comiscere carnaliter si ipse prius fecisset ceremoniam illius sectæ, quæ dicitur (Gaodoc.) & obturpitudinis causam eam esse Christianus vetus fecit, vt illa dixit, & statim spontaneè fuit confessus, & non habuisse aliam prauam intentionem, & sic per Supremum Consilium fuit deliberatum, vt absolueretur ad cautelam anno 1618.

§. QVINTVS.

POtest autem euenire aliqois casus ex quo opporteat confitentem spontaneum abiurare de vehementi, vt mihi accidit in quadam Inquisitione, cum quidam Christianus nouus ex Saracenis ab Hispania expulsus fuisset postea a Christianis manu captus qui se statim detuli, fecisset, dum inter mauros esset fecisse aliquas ceremonias, & actus sectæ Maumetane, & cum mihi videretur quasdam ex his ceremonijs esse valdè voluntarias, veluti duxisse in Vxorem Infidelem Mauram. Sinè vlla violentia, neq; alia vtilitate, negando in eo habuisse prauam intentionem examinaui eius concaptiuos, & cum conuictum fecissem tale fuisse confessum, metu probationis. determinatum fuit, vt abiuraret de vehementi, quod Supremo Consilio placuit, sed cum talis reus aliquot diebus detineretur, vt integrè veritatem posset fateri eādem plenè falsus fuit vt reconciliatus in forma Romæ accidit magis, quam Hyspaniæ vrget mos obiurationis de vehementi in spōtaneis confitentibus, vt testatur *Pegna in directorio qu. 34.comm.59.*

ARGVMENTVM.

Denunciatione recepta Inqoisitor testes à Denunciatore nominatos vocat, & examinat.

SVMMARIVM.

Denunciatione porrecta Inquisitor vocare facit testes in denunciatione nominatos n.1.

For-

Forma interrogandi testes citatos ad informandum S.Offic. & de pluribus interrogatorijs, examinando testi faciendis. n.2.& seq.

Testes examinandi sunt diligenter admonendi, vt veritatem dicant. n.3.

Testibus, examinatis datur Iuramentum, & iniungitur præceptum de non reuelando suam depositionem n.6. in fine.

Testibus examinatis in causis hæreticorum quandoque mandatur ne discedant expallatio Inquisitionis. n.7.

Cap. 5.

1 Denunciator postquam legitimè denunciando suo munere functus fuerit non tenetur vlteriùs aliquid facere, sed relinquit Inquisitori faciendum, cuius partes sunt statim cum summo Secreto, & diligentia inquirere de delicto, vel delictis contra nominatum tamquam delinquentem in ipsa denunciatione vocando, & examinando testes in ipsa nominatos, & etiam alios a quibus veritas haberi possit. Directorium Inquisitorum *p.3.n.68.comme.* 15. *verf.* & obtulit Iulius *Clarus in praxi crim.q.*7.*verf.*quæro nunc quæ sit forma.

Cognitis ergo testibus à denunciatore nominatis Inquisitor per suum nuncium spiritualem eos vocari curabit, vt accedant ad Officium Inquisitionis, qui postquam venerint legitime de more examinabuntur.

2 Hec actio iuxta receptum Sanctæ Inquisitionis stylum ita peragitur in Offic.S. Inquisit.N.coram R.P.Fr. N.Ord.Pred.Sac.Theol.Lect.vel Mag.in meique Notarij præsentia comparuit N.ex Offic.pro informatione S. Offic. assumptus, & vocatus, qui medio sui iuramenti, quod tactis Sacris Scripturis præstitit.

3 Vel sic comparuit personaliter vocatus in Sancto Officio N. coram N. cui delato iuramento de veritate dicenda, & per eum tactis scripturis suscepto fuit per D. Inquisitorem interrogatus an sciat, vel præsumat causam suę vocationis, & præsentis examinis, respondit &c.

Si respondit affirmatiuè, rursus interrogatur quomodo id sciuerit.

Si responderit negatiuè, interrogetur an cognouerit, seu cognoscat de præsenti aliquem, seu aliquos hæreticos, vel de hæresi suspectos, aut saltem nominare intellexerit.

Interrogatus an cognouerit, & de præsenti cognoscat N. ex qua causa, & à quanto tempore citra, & an cum eo solitus sit, vel fuerit conuersari.

Interrogatus an aliquando aliquid audieuerit à prædicto N. quod concernat Religionem Catholicam.

Interrogatus an aliquando fuerit in tali loco cum prædicto N. & ibidem dictus N.vel fecerit talia, & talia hæreticalia, vel hæresim sapientia.

Interrogatus in quorum præsentia N. supradicta dixerit, vel fecerit.

Interrogatus quoties supradicta vidit dici vel fieri, & qua occasione, & quomodo.

Interrogatus an prædictus N. supradicta dixerit iocosè, seu animo indeliberato, aut per lubricum linguæ, aut alicuius, vel aliorum hæreses referendo.

Admoneatur ad veritatem simpliciter dicēdam, quia fide falso fuerit super his depræhensus vltra periurij etiam fautoriæ pœnas subibit, & propterea resoluat dicere veritatem, & caueat à mendacijs.

Quia si per testes fide dignos constaret S.Offic. ipsum testem esse conscium eorum super quibus interrogatus fuit, & subticet, seu occultat posse detineri, vel saltem cogi ad cauendum, & ad se obligandum de non discedendo à Ciuitate, vel loco vbi examinatur, & ad se repræsentandum toties, quoties, & quandocumque ad mandatum Domini, & sub pœna ei bene visa.

4 Interrogatus an odio vel amore ductus aliquid dixerit, quod non erat dicendum, vel omiserit, & tacuerit, quod erat explicandum.

Prædictas, & alias insuper prudentes interrogationes iuxtà denunciata proponet Inquisitor ad inueniendam, & elucidandam veritatem.

5 Completo verò examine Notarius concludet sic. Quibus habitis Dominus dimisit examen, & ipsum testem licentiauit, iniuncto ei in virtute præstiti iuramenti seruare secretum, & quod se subscriberet, vel sic. Quibus habitis fuit dimissus, iniuncto sibi silentio cum iuramento, & quod se subscribat.

6 Non est respuenda praxis quarundam Inquisitionū, qui in Supremo Sanct. Romanæ Inquisitionis Tribunali quandoque seruata notatur, vt antequam reus compræhendat. Testes à denunciatore nominati post biduum, vel triduum iterato vocat interrogetur, sic enim firmius remanet Testimonium, si in eo persistant, quo casu sic procedi solet comparuit iterum personaliter vocatus N. qui medio Iuramento tactis Sactis Scripturis præstito.

Interrogatus an sibi occurrat aliquid dicendum pro vlteriori veritate, vltra ea quæ deposuit in alio suo examine respondit, &c.

Quod si ex qualitate testis timeatur ipsum reuelaturum causam cum maiori verborum energia Ministri Sanctæ Romanæ Inquisitionis concludere sic solent.

Quibus habitis fuit dimissum examen acceptatis &c. animo &c. iniuncto sibi silentio sub pœna excommunicationis latæ sententię vna pro trina monitione præmissa, & sub alijs pœnis arbitrio S. Officij.

7 Solet insuper ex iustis causis quandoque prouideri, & mandari testi, vel testibus examinatis, vt de Palatio, seu domo Inquisitoris non recedant sine expressa licentia D. Inquisitoris etiam in scriptis habenda.

Et eodem prorsus modo examinantur alij testes à denunciatore in sua denunciatione nominati.

Annotationes Carenæ ad Cap. 5.

SVMMARIVM.

1 *De Iuramento præstando à testibus in S. Offic. vbi formula Inquisitionis Hispanæ notanda.*

2 *Inquisitores ipsos examinent testes, & ità cautum peculiari Hispan. Instructione.*

3 *Circa Interrogatoria facienda testibus remissiuè.*

4 *De Interrogatorio, an fuerit cum N. in tali loco &c. & quid vsu r. ceptum sit in Italia Inquisitionibus.*

5 *De subscriptione testis, & rei remissiuè.*

De Testium examine latè egi de Officio Sanctiss. Inquisitionis *p. 3. tit. 7.* vbi plura notaui obseruanda ab Inquisitore ante examen in examine, & post examen.

1 De Iuramento prestando à testibus notanda est forma quæ obseruatur apud Inquisitiones Hispanas, de qua Garzias in Praxi Sancti Officij fol. mihi secundo quæ talis est, *Que iurais por Dios Nuestro Senor, y por la Senal de la Cruz (y siendo de Orden Sacro) por los Ordenes Sacros, quæ recebistes que diceis verdad enteramente de todo lo quesupieredes, entendieredes, oieredes visto, ò oydo de zir, que alguna persona, ò personas assi; viuas, como defuntas ayan fechuo, ò dichio que sea, ò parez ca ser en offensa de Dios nuestro Senor, ò contro nostra Santa Fè Catholica, Lez Euangelica que tiene guarda, predica, y ensena la Santa Madre Yglesia de Roma, ò contra el libre, y recto exercitio del San.Officio, sin encubrir cosa alguna, ni leuantar falso testimonio.* Et licet in

processu

processu nō ponatur hæc Iutamenti forma sic per extēsum, tamen debet testi declarari, quod Iuramentum ei præstitum super Sacrosanctis Scripturis id importat, ita *Garzias vbi supra vers.* Aunque esse.

2 In Hispania, in qua sic floret religio Catholica, & in quo Sancti Officij Tribunal summa in veneratione habetur peculiari instructione cautū reperitur, quod Inquisitores testes examinent per se ipsos, sic cauetur instructione 17. anni 1584. Item *ques los Inquisidores por ormismos reciban, y examinem los testigos, y que no cometan la examinacion de las al Notario, ni à otra persona*. Et excipit Instructio solum casum, in quo testis esset infirmus, nec posset, vel decens esset, quod ad eius domum iret Inquisitor tunc enim vult Instructio quod munus examinandi testem demandetur Iudici Ecclesiastico ordinario cum Notario.

Cum hac Instructione concordat Senatus Vniuersalis Inquisition. vt testatur hic Auctor hoc eodem *libro cap. 63. num. 7.* vbi refert hæc verba Gratissimum foret Sanct. & D.D. Cardinalibus, Inquisitoribus Generalibus vt Episcopi per se ipsos in his causis tractandis, & Iudicandis assisterent.

3 Circa interrogatoria facienda testibus videndum directorium Inquisitorum *p. 3.* forma excommunicationis testium, & ibi Auctor noster *commem. 17.*

4 Quo ad interrogatorium, An fuerit in tali loco cum N. & audiuerit N. dicentem &c.

Animaduertendum est, quod Garzias in forma examinandi testem fol. mihi 3. habes hęc verba. *Algunos Inquisidores acorbumbran declararle el lugar eonde passo el delito, y aun nombrarle la persona, testificada, y otros Inquisidores dizen, que es mui petigroso, y mucbio rigor, mayormente si es negotio mui graue.*

Attamen vbi ex ore testis, ex interrogatorijs Generalibus veritas non potest haberi, semper vidi descendere Inquisitores Italiæ ad Interrogatoria particularia loci, & personæ denunciatæ, alias difficilimè posset haberi veritas, vbi precipuè ageretur de delicto antiquo.

5 De subscriptione testis dixi *p. 3. tit. 7. §. 3. n. 18.*

ARGVMENTVM.

Si denunciator fuerit particeps, vel Socius criminis poterit Inquisitor contra ipsum tanquam contra Reum procedere, & illum vocare, & examinare.

SVMMARIVM.

Denunciator si ipse fuit particeps criminis, an Inquisitor contra ipsum procedere debeat, & quomodo. num. 1. & seq.

Participes criminis qui dicantur n. 2. & 3. vbi pouuntur exempla.

Denunciatores criminis si etiam se ipsos deferunt mitius puniendi sunt. n. 3. in fine.

Sententia absolutoria lata pro vno socio, seu participe criminis prodest etiam alteri, & è contra n. 4.

Forma Interrogandi denunciatorem alicuius hæretici, quādo & ipse fuerit particeps criminis. n. 5.

Adhærentes æquiparantur participibus, & socijs criminis. num. 6.

Complices, & socij criminis idem sunt. n. 6.

Cap. 6.

1 Quod initio proximè superioris capitis dictum est de denunciatore, quod postquam denunciando functus est officio suo non tenetur vlteriùs aliquid facere, sed relinquit Inquisitori faciendum, cautè intelligendum est de meto, & simplici denunciatore, qui crimini non consensit, nec particeps, nec socius fuit, secus autem est de illo denunciante, qui delicto consensit, nam ille licet non teneatur aliquid agere, Inquisitor tamen habet agere cum illo, vt Iure puniatur licet mitius, quia denunciauit.

2 Participes criminis sunt, vt iure Baldus sentit, quem refert, & sequitur Marcus Antonius Blancus, qui sunt de eadem parte, & qui ad eundem effectum tendunt, ope Consilio, & fauore *Bald. in l. 1. nu. 1. c. si rector Prouinciæ*, vbi allegat textum in Clem. 1. de pœnis, *Marcus Antonius Blancus tract. de Inditijs n. 167.* vbi ait domesticos, & Consiliarios comprehendi sub verba participes.

Et licet Acursius putauerit socios, & particeps criminis dici illos, qui eiusdem delicti numero fuerunt socij verius est, quod Salicetus, Campegius, & Conradus censuerunt, eos etiam dici participes, qui non tantum in eodem crimine numero fuerunt socij, sed etiam in diuerso crimine, connexo tamen quale est, quod est causa vel occasio alterius, vt est lænocinium respectu adulterij, *Acursius in l. quoniam liberi, in glo. super verbo particeps criminis c. de Testibus, vbi Salycet. n. 5. vers.* redeo ad quartum *Campeg. tract. de testibus reg. 107. Conradus in pract. crim. tit. de testibus §. personas testium n. 39.*

3 In hoc foro frequentia occurrunt exempla: Lutherus combussit Ecclesiam, Bucerus ei præstitit cōsilium, aut fauorem particeps ergò, & socius criminis ht. Titeius dęmonem familiarem habere optauit, Sempronius operam dedit, vt haberet, & consuleret. In delicto ergò participauit, licet ergò deindè Bucerus, & Sempronius meliori consilio ducti, Lutherum, & Titium apud S. Officium denunciauerint, non tamen erunt immunes, licet mitius puniendi veniant.

4 Regulariter tamen causæ exitus expectari solet, itaut quemadmodum absolutoria pro vno lata prodest alteri, sic condemnatoria quale ei paret præiuditium, vt *Accursius, & Salycetus censuerunt Accur. in l. quoniam liberi in glo. super verb. participes criminis, & ibi Salycetus n. 5. C. de testibus.*

5 Postquam itaque verbi gratia causa alicuius Necromantici, vel Magi fuerit terminata per abiurationem de formali, vel de vehementi sistendus est in Iuditio denunciator tamquam Reus, & super suo delicto interrogandus in hunc modum Die Mense Anno Constitutus coram Admodum R. N. Ordinis N. Inquisitore hæreticæ prauitatis Ciuitatis, meiq; Notarij præsentia N. filius Q. N. de loco N. talis qualitatis ętatis suæ annorum N. circiter de quo supra cui delato iuramento de veritate dicenda, quod tactis Sacris Scripturis pręstitit fuit per Dominum.

Interrogatus, An recordetur alias comparuisse in hoc Sancto Officio, & nonnulla deposuisse ad dictum Officium pertinentia, tam contra se, quam contra alios, eisque velit aliquid addere pro maiori, & clariori veritate.

Interrogatus, an alias præter occasiones Vices & modos per ipsum iam in sua denunciatione proposita operam dederit, vel partem habuerit cum operam dātibus rebus Magicis, & Necromanticis.

Interrogatus cum ipse curauerit vt N. haberet dæmonem familiarem, an crediderit licere habere comercium, & familiaritatem cum dęmonibus eos alligatos detinere, ab illis responsa petere, & eorum opera, ad quoscunque effectus vti.

Quibus habitis, fuit dimissus iniuncto sibi silentio vigore præstiti iuramenti, & quod se subribat.

Istis, & similibus prudentibus Interrogationibus, quas poterit formare Inquisitor iuxta materiam subiectam

etiam poterit interrogare similes participes, & socios criminis.

6 Quod dictum est de participus, & socijs criminis intelligenda quoque sunt de adhærentibus, qui spontè eiusdem velle sunt cuius principalis, vt explicant Angelus & Felinus, quos refert, & sequitur *Marcus Antonius Blancus, Angel. in auth. de hared. & Falcid. in cap.* olim de accusationibus, *& in rubr. de treuga, &* pace, *Marc. Anton. Blancus tract. de inditijs num.* 168. *vers.* Adhærentes sunt.

Idem Iudicium est de complicibus, qui dicuntur socij ad malum, & non ad bonum, vt voluit Io. Andreas, quem refert, & sequitur *Felinus, & Marcus Antonius Blancus, Io. Andreas in c. cum oporteat de accusat. Felin. in rubr. de tregua, & pace num.* 11. *vers.* Complices dicuntur, *Marcus Antonius Blancus tract. de Inditijs num.* 169. *vers.* complices dicuntur.

Annotationes Carenæ ad Cap. 6.

SVMMARIVM.

1 *Quid obseruare debeat Inquisitor cum denunciator detegitur particeps criminis.*
2 *An possit procedi contra denunciantem nundum expedita causa contra participem.*
3 *Quis dicatur particeps, & complex remissiuè.*

1 QVia aliquando contigere potest, quod qui complices, participes, & socios hæreticos denunciauit, nihil contra se deposuerit, vt notat ex Nauarro, *Farin. de hæresi q.* 197. *n.* 35. *ad finem*. Ideò Auctor hoc loco notat ex testium vel complicum examine aliquid emergente contra denunciantem, ipsum vocandum, & contra ipsum vti reum procedendum.

2 An autem, possit procedi contra denunciãtem nundum expedita causa contra participem, Dicit hic Auctor quod non n. 4. Hoc ego intelligo vbi absolutoria participis posset Iuuare denunciantem, in his enim terminis loquitur Pegna, sed vbi denunciator fuisset à duobus, vel tribus complicibus grauatus, tunc sinè dubio contra omnes simul esset procedendum.

3 Quis autem particeps, & complex delicti dicatur declarat late *Farin. de Consultoribus q.* 129. *n.* 35. *& seq.* qui alios allegat.

ARGVMENTVM.

Post receptam denunciationem, & testes in summario Iuditio examinatos, si dubitetur de qualitate delictorum, an propriè, & verè pertineant ad Sanctum Officium prudenter, & consulto expendenda sunt infrascripta.

SVMMARIVM.

Inquisitores sunt competentes Iudices contra denunciatum de manifesta hæresi, seu fautoria, & in alijs casibus. n. 1.
Inquisitores quando dubium est, an habeant Iurisdictionem, nec ne debent Peritos consulere. n. 2.
Carcerari non debet in secretis carceribus denunciatus pro leuibus delictis pro propositionibus malè sonantibus, scandalosis, vel Blasphemijs, vel alias quibus hæreses formata non concluduntur, n. 3.

Cap. 7.

1 PRæmissis suo ordine supradictis diligentijs pro informatione S. Officij protinus Inquisitor in consultationem vocat. An delicta, & probatione, siuè inditia in iudicio summario recepta sint talia, quæ meritò inducant ad procedendum ad vlteriora videlicet ad citationem realem, siuè ad capturam contra denunciatum: Sufficientia autem, siuè idonea crimina iudicabuntur, cum eorum cognitio ad S. Officium pertinuerit, quoniam scilicet continent hæresim manifestam, fautoriam manifestam, aut notas ceremonias Iudaicas, vel Nefaria Legis Mahometanæ, vel sortilegia manifestè hæresim sapientia, qualia sunt ad aras Idolorum Nefarias preces emittere, sacrificia offerre, Dæmones consulere Sacramentis Ecclesiæ ad prædicta perpetranda abuti, & similia quæ Oldradus, Glosa, & communiter D.D. recensent, Oldrad. conf. 210. incipiente regularis habet traditio Glos. & Doctores in c. accusatus §. sanè in verbo saperent de hæret. lib. 6. Rota in vna Oscenæ coram Vgone apud Simonettam decis. 25. Incipiente in causa Oscenæ, vbi censuit Dæmones consulere pro sciendis occultis hæresim sapere manifestam.

2 Quod si dubium fuerit, vtrum delicta aut propositiones delatæ ad Iuditium Sacri Tribunalis spectent, & propterea necessarium videatur earum expendere qualitatem, periti seu Consultores præsertim Theologi aduocabuntur, quib. difficultas, de qua deliberandum sit proponetur, & dabitur similiter tempus si opportuerit ad studendum, & suffragium quod tulerint scriptum, & propria manu subscriptum dabunt, & processui inferetur, vt constet Inquisitorem cum multa cautela processisse, sicut prudenter faciendum consuluit Ioannes Monachus *cap. vt commissi* §. aduocandi *de hæret, lib.* 6. & ibi Ioannes Monachus *nu.* 1. super verb. expedire.

3 Propter læuia delicta, seu propositiones malè sonantes, vel scandalosas, vel Blasphemas, vel alias quibus hæreses formatæ non concluduntur, non facilè quemquam in carceribus secretis mancipandum, sed in aliquo Monasterio, vel propria domo, seu Ciuitate detinendum censuerunt viri graues, & in hoc benè versati *Ioann. Royas tract. de hæret. part.* 2. *assert.* 1. *n.* 19. *vers.* Ideò propter læuia delicta ibi allegat *tex. in l. lauia crimina ff. de accus. & in l. respiciendum* §. 1. *ff. de pænis. & Alexand. conf.* 13. *numer.* 11. *lib.* 6. Idem voluit *Symancas, de Cathol. instit. tit.* 16. de custodia reorum *nu.* 2.

Annotationes Carenæ ad Cap. 7.

SVMMARIVM.

1 *Qualitas tribuens iurisdictionem in primis fundanda.*
2 *Qualificatio propositionum quomodo fiat.*
3 *Pulcherrima Instructio Hispan. circa hoc.*
4 *Qualificatores proferant votum in scriptis.*
5 *Votum qualificatorum decisiuum.*
6 *Qualificauit propositiones Turrianus per sex centurias.*
7 *Communicans bis in die non subijcitur iuditio Inquisitorum vbi Decisio Inquisitionis Hispana.*

1 QValitas tribuens iurisdictionem iudici imprimis, & ante omnia fundanda est. Vndè prius considerare debent Inquisitores, an delictum de quo agitur spectet ad Sacrosanctum Tribunal, in qua re videnda sunt, quæ scripsi de Officio Sanct. Inquisitionis *p.* 2. per totam.

2 Quo

1 Quo ad qualificationem propositionum in Inquisitione Vniu. Rom. & in Inquisitionibus Hispaniæ adest congregatio particularis Theologorum pro qualificādis propositionibus, an sint hæreticæ, sapientes hæresim, scandalosæ, temerariæ malesonantes, Piarum aurium offensiuæ de quarum propositionum gradibus dixi *p. 2. tit. 16. per totum*.

In alijs Inquisitionibus Italiæ hoc munere funguntur consultores Theologi in nostra enim Inquisitione Cremonę adsunt quatuor Theologi, quatuor Canonistæ, & quatuor I.C. Layci.

3 De hac qualificatione propositionum loquitur instructio Toletana anni 1561. cap. 1. ibi *Hallandose algunas personas sufficientemente testificadas de alguna cosa suyo conocimento pertenezca al S. Offitio della Inquisition, siendo tal que requira calificacion devesse consultar con Theologos de letras, y concientia, en quien concurrans la calidades, que parà esto se requieren, los quales den su parecer, y lo firmen de sus nombres*. Et ita per Supremam Hispanam Inquisitionem Decretum fuisse attestatur *Diana p. 4. tract. 8. ressolut. 84.* Videatur Royas de hæreticis *p. 2. assert. 1. & p. p. n. 395.*

4 Qualificatores hi debent in scriptis porrigere Votum suum ab ipsis subscriptum, quod votum debet inferi in actis processus tamquam fundamentum iurisdictionis Inquisitoris P. Alberghin. in manuali qualificatorum *c. 14.* de qualificatoribus *n. 1. & n. 5.* vbi quod votum hoc est decisiuum quamuis vota consultorum sint consultiua, nec arctent Inquisitores, & ordinarios cum alijs ibi allegatis.

5 Circa hoc, quod votum qualificatorum sit decisiuū, ipse P. Alberghinus fundatur super traditione *Royas de heret. p. p. n.* 384. vbi loquens de qualificatoribus, ait. Quorum assertionibus Inquisitores omnimodam adhibeant fidem, l. septimo mense vbi Bald. de Statu hominum, an autem sit abbreuiata manus reo in eius deffensionibus impugnare votum horum qualificatorum per consilia deritiorum. Quid enim si qualificatores vnius Ciuitatis, & Inquisitionis qualificent vnam propositionem pro sapiente hæresim. Et reus afferret in deffensionibus vota Vniuersitatum Louaniensis Parisiensis, Bonon. videtur quod reo hoc liceat per regulam, quod dictum Periti nunquam transit in Iudicatum cum possit reuocari per Peritiorem *Bald. in l. admonendi n. 39. ff. de iur. iur.* ex alia parte, si ad id agendum admitteretur reus processus Inquisitionis conquassarentur. Vndè si egò essem Inquisitor non admitterem capitula rei Impugnatoria voti qualificatorum, nisi consulto Supremo Vrbis Tribunali.

6 Qualificationis propositionum sex centurias ex proprio marte posuit Turrianus in suis Varijs tractatibus, non tamen semper huic Auctori adhærendum, quia aliquæ censuræ ab ipso opinionibus D. D. datæ non possunt subsistere, & omnes sunt Doctorum auctoritate destitutę.

7 Notata in hoc capite Pegnæ diligenter obseruare debent Inquisitores ne causas ad alia Tribunalia spectantia sibi vsurpent.

Vndè cum sub die 1. Augusti 1630. in Ciuitate Placentiæ duę mulieres Lusitanæ bis sumpsissent SS. Eucharistiam, & ibi Interrogatæ cur id egissent respondissent quia Intellexerant, quod quoties communicabant toties Iubileum quod Portiunculæ vocant lucrabantur, & fuissent in carceribus S. Offic. detectæ, & earum bona sequestrata, Dom. Inquisitores cognito causam ad fidei Tribunal non spectare eas è carceribus dimitti, & earum bona eis relaxari mandatunt, vt refstis est Gomez Baycus in Praxi Ecclesiastica, & seculari *p. 3. lib. 2. quæstione 116.* vbi de hac relatissimè, & doctissimè agit.

ARGVMENTVM.

Qualia Inditia, & probationes requirantur vt ad citationem realem siuè ad capturam procedi possit in hoc crimine, & vt tutius fiat quid sit obseruandum.

SVMMARIVM.

Capi, seù carcerari nemo potest, nisi procedente contra reum aliqua summaria Inquisitione, & probatione. num. 1.

Capi, & carcerari pro crimine hæresis quis non potest nisi præcedente sufficienti probatione arbitrio Iudicis à iure tamen regulato n. 2.

Capi, & carcerari nemo potest nisi ex præcedenti plena probatione maximis inditijs vehæmentique suspitione contra accusatum. n. 3.

Capi, & carcerari nemo potest nisi præcedat plusquam semiplena probatio. n. 4.

Testis vnus de crimine hæresis deponens sufficit ad capturam n. 5. dummodo sit omni exceptione maior deponatque de visu, vel proprio auditu. n. 6.

Testis vnus etiam omni exceptione maior sufficit ad capturam concurrente dicto denunciatoris. n. 7.

Accusator, & testis quis regulariter esse non possit, hoc tamen fallit in crimine hæresis. n. 7.

Testis vnus integer sufficit ad capturam in crimine hæresis contra personam abiectam vilem, & alias suspectam n. 8. secus contra personam nobilem, bona opinionis, & famæ n. 9. Item secus contra Sacerdotes Religiosos, Rectores, & Magistros. n. 10. & 11.

Capi, & carcerari in crimine hæresis præcipitanter quis non debet. n. 12.

Capi, & carcerari an quis debeat, consulendi sunt Iurius Periti, Theologi, & consultores. n. 13.

Capi, & carcerari non debent Nobiles, Præsbiteri, Religiosi, & similes nisi consulto Supræma Sancta Rom. Inquisitionis Senatu. n. 14.

Inquisitor siuè Episcopo, & Episcopus siuè Inquisitore possunt capere, Carcerare, aut arestare ponendo etiam in compedibus, & manicis ferreis. n. 15.

Cap. 8.

1 Regula Generalis est in omnibus causis tam Ciuilibus quam criminalibus obseruanda, vt à captura Reorum minimè sit inchoandum nisi precedente de maleficio contra Reum aliqua summaria Inquisitione, & probatione. Ideoque Baldus prudenter consuluit non debere capi reum antè summariam informationem, nisi sit probabilis suspitio de recessu, *l. nullus in carcerem, & l. finali vbi Bart. Salicetus, & communiter Doctores, Cod. de exhibendis reis l. nemo carcerem C. de exactor. trib. lib. 10. Bald. in l. quod euitandi n. 2. c. de cond. ob turpem causam, Salycet. in l. absentem n. 9. c. de accusat. Archidiaconus in c. 1. de Iudicijs lib. 6. Io. Andreas in c. si Clericos de senten. excom. lib. 6. Bober. decis.* 215. Incipiente antequam veniam, *n.* 34. vbi refert quatuor requisita ad capturam reorum necessaria Repertorium Inquisitorum in verbo captura *§. primo, & §. sed præfama*.

2 In hoc foro, in quo sola captura captis grauiorem irrogat infamiam, diligenter prouidendum est, vtrum exquisitę cautela, & matura deliberatione præcedente ad capturam procedatur. Ideoque probatio sufficiens requiritur, vt aliquis ob crimen hæresis in carcerem

cetem mittatur *Gundisaluus tract. de haeret.qu.* 11. *Symanchas de Cath. Institut.* 16. de custodia reorum,*n.* 1. & 2. *Ioannes Royas tract. de haer. p.2. assert.* 1. *n.* 16. Rota apud Caesarem de Graffis *decis.* 184. *alias* 2. *de accusat.*

Et quamuis arbitrio Inquisitorum relictum sit, qualis summaria cognitio ad capturam reorum delatorum sit necessaria; Id tamen arbitrium regulatum esse debet, & quantum fieri potest iuri conforme, inspecta delicti, & personae qualitate.

3 Eymericus in Directorio Inquisitorum sentire videtur non aliter ad realem capturam deueniendum, quã si factum sit planè probatum, vel maxima Indicia, & suspitiones sint vehementes contra Accusatũ, ait enim sic, si Inquisitor viderit factum esse probatum plenè, vel esse maxima Indicia, & suspitiones vehementes cõtra accusatum, & timetur de fuga accusati faciat eum capi. *Eymericus in directorio Inquisitorum p.* 3. *tit.* de forma examinationis testium *n.* 73. §. consimiliter examinantur.

4 Symãchas ad reos comprehendendos plusquam dimidias, seu plusquam semiplenas probationes requirit, nec aliter permittit capturam decernere, ex quo sola captura pro crimine haeresis vehementer infamet, Symanch. in Enchiridio Iudicum violatae Religionis *tit.* 25. de comprehendendis reis *n.* 2.

5 Qui tenent vnum testem integrum sufficere ad torturam, sicut plures Doctores more suo referendo censuerunt multò magis arbitrantur ad reorum capturam vnius testimonium esse sufficiens, cum maior solemnitas in tortura, quam in captura à Iure requiratur, & certè regulariter ex dicto vnius testis omni exceptione maioris deponentis de visu, vel auditu proprio sufficere ad capturam non temerè dixit se arbitrari Ioannes Royas, cuius sententia sine periculo recipi poterit, cum temperamentis tamen infra dicendis, Glos. communiter recepta *in l.* 3. *in verbo conuictus C. ad l. Iuliam Maiest. Bart. in l. maritus* in proprio *ff. de quaest.* Hyppolitus Marsilius *in pract. crim.* §. diligenter in proprio, & *n.* 6. & 12. *Baldus* l. *Miles C. de quaest. Abb.* & alij, *in cap.* cum in contemplatione *de reg. iur. Thomas Gramat. vot.* 3. *n.* 21. *Ioannes Royas tract. de haeret. p.* 2. *assert.* 9. *Antonius Gomes tom.* 3. *variarum c.* 13. *n.* 7. *Iulius Clarus in pract. crim. qu.* 21. *n.* 2. & 3.

6 Supradicta sententia de mittendo in carcere reum delatum ex testimonio vnius, tunc sine periculo potest habere locum, quando testis est omni exceptione maior qui deponit de visu, vel auditu proprio, nam talis testis semiplenam facit probationem, ad capturam sufficientem cum idem faciat sufficiens indicium ad torturam praesertim concurrentibus alijs legitimis indicijs, *Roman. cons.* 451. Incipiente quaedam mulier. *n.* 4. *Iulius Clarus in pract. crim. q.* 21. *vers.* vnus testis Antonius *Gomes in tom.* 3. *variarum resol. cap.* 13. *n.* 7. vbi hanc sententiam vocat communem, *Eymericus in direct. Inquisitorum p.* 3. *q.* 61. *vers.* quarta regula est, qui loquuntur in tortura, & Ioannes Royas, qui loquitur in captura *tract. de haeret. p.* 2. *assert.* 1. *n.* 24. & *sequentibus*,

7 Eadem sententia multo magis habet locum, si iste testis, licet non sit omni exceptione maior, sed alias idoneus conueniat cum denunciatore, nam si cum denunciatore conueniat, tunc non vnus, sed duo testes dicentur testificari, & consequenter plusquam semiplenam probationem facere ad capturam sufficientẽ. Quamuis enim in eadem causa nemo possit esse accusator, & testis in crimine tamen haeresis denunciator, qui Iudicibus fidei indicat reum, in numero testium computari solet, quia nullo priuato commodo monetur sed Zelo Sancto Religionis Catholicae tuendae ad publicam Ecclesiae vtilitatem, & vt haereticus corrigatur male factorem defert *cap.* in omni negotio de testibus *Dominicus Sotus tract.* de ratione tegendi secretum *memb.* 2. *qua.* 4. Idem *lib.* 5. *de iust.* & *iur. qu.* 6. *art.* 2. *concl.* 4. quem refert, & sequitur *Symanchas de Cathol. Inst. tit.* 64. *de testibus n.* 55. *vers.* quamuis autẽ, latè *Ioannes Royas in singulari fidei singul.* 7. Incipiente accusator, seu denunciator, quod ante ipsos renuit Repertorium Inquisitorum in verbo testes, §. an Iudex procedens vbi allegat *Bart. in l. Diuus ff.* de cust. reorum.

8 Propterea eadem sententia de vnico teste integro sufficiente ad capturam, locum habebit, si persona, contra quam tulit testimonium fuerit abiecta, Vilis, & alias suspecta, sicut esse solent descendentes ex Secta Mahometica, Iudaica, & qui in Prouincijs haereticorum commorati fuerunt, exercentes ibi mercaturam, vel aliquid particulare ministerium, sine legitima Romani Pontificis, aut alterius potestatem habentis licentia, *cap. si gens anglorum* 56. *distinct. l. quod si nolit*, §. *qui mancipia*, *ff. de aedilit. edict. Ioannes Royas tract. de haeret. par.* 2. *assert.* 1. *num.* 32. & 33. *vers.* Item ad id confidero.

9 Caeterùm si denunciatus sit Nobilis, ac bonae opinionis, & famae ad eius capturam non sufficeret vnius testis dictum, nam vt Ioannes Royas ait, plures, & indicia requiruntur, & Iulius Clarus affirmat fortiora indicia haberi debere ad carcerandum personam in Nobilem, & insignem, quam pauperem *Ioannes Royas tract. de haeret. par.* 2. *assertione prima numer.* 34. *Iul. Clarus in pract. crim. quaest.* 28. §. *scias autem*, *vers.* aliter enim, & *vers.* & ideò.

10 Idem Iuditium est, si Sacerdotes, seu Praesbiteri apud Sanctum Officium denuncientur, vt sapienter Sixtus Papa constituit, & propterea Symanch. affirmat praesbiteros non esse comprehendendos, nisi aduersus eos duos, vel tres dixerint testimonium, cum nec accusatio contra illos recipienda sit, nisi sub duobus, vel tribus testibus, *Sixtus Papa in cap. accusatio* 2. *quaest.* 7. *Symanchas in Enchiridio Iudicum violatae religionis tit.* 25. *de comprehendendis reis num.* 5.

11 Quae de Viris Nobilibus, & Praesbiteris proximè dicta sunt obseruanda quoque sunt in capturis Religiosorum, & Doctorum, & Magistratuum, seu Rectorum Ciuitatum, & Nobilium oppidorum. In his enim capiendis Inditio etiam, & prudentia opus est, ne capiantur sine pluribus testibus, & legitimis Inditijs, & Supremae Senatu Inconsulto *commentario* 108. *par.* 3. *directorij super quaestione* 59.

12 Item vt tutius ad capturam delatorum procedatur, haec obseruanda sunt. Primum ne praecipitantur. Neque enim vt ait Ioannes Royas proni esse debent Inquisitores ad reos capiendos, *Io. Royas tract. de haeret. par.* 2. *assert.* 1. *num.* 35.

13 Alterum vt sic in expendendis delictorum, & propositionum qualitatibus, consulendi sint Theologi eodem modo in examinandis probationibus, & inditijs Iuris Periti consultores conuocentur quorum suffragium scriptum, & manu propria subscriptum processui inferetur sicut paulò antè *cap.* 5. §. quod si dubium, de suffragio Theologorum dictum fuit.

14 Postremum ne Rei praesertim Nobiles, Praesbiteri Religiosi, & similis aut maioris qualitatis in carcerem mittantur, antequam supremus Sanctae Inquisitiones Senatus consulatur; Ad quem vt maturius deliberare possit, & quid fieri oporteat rescribere, vt scribit Symanchas summariam criminum informationem Inquisitores mittere curabunt *Symanch. de Cathol. Institut. tit.* 16. *de custodia reorum un.* 2. *vers.* hoc amplius.

15 Iure Constitutum extat Inquisitorem sine Episcopo, & vice versa Episcopi, sine Inquisitore possecitare

citare reos, & areſtare, ſiuè capere, ac tutè cuſtodiæ mancipare, ponendo etiam in compedibus, & manicis ferreis alter tamen, ſinè altero ad perpetuum ſeù temporalem carcerem damnare non poteſt *Clem. pr.* §. *propter quod verſic.* ſic quod quilibet *de hæret.* vbi communiter Canoniſtæ *Symaneh. de Cathol. Inſt. tit. 16. de cuſtodia reorum n. 4. Repertor. Inqu. in verbo captura* §. *ſed nota.*

Annotationes Carenæ ad Cap. 8.

SVMMARIVM.

1 *Inditia ad capturam arbitraria Iudici.*
2 *Semplena probatio ſufficit.*
3 *Mentio honorifica Illuſtriſſimi, & Reuerendiſſimi Don Franciſci Marin de Rodezno, & Illuſtr. & Reu. D. Tranſmieræ. n. 4.*
5 *Teſtis vnus an ſufficiat ad capturam.*
6 *Antè capturam, an communicanda inditia conſultoribus.*
7 *Quid ſeruetur in Inquiſitione Cremonæ, & caſus ibi de facto.*
8 *Antè capturam, quando negotium communicandum Supræmo Vniuerſalis Inquiſitionis Tribunali.*
9 *Maiora Inditia requiruntur ad capturam perſonarum inſignium.*

1 INditia ſufficientia ad capturam ſunt Iudici arbitraria *l. 1. ff.* de cuſtodia reorum, vbi Vulpinus I.C. ait, *De cuſtodia reorum Proconſul æſtimare ſolet Vtrum in Carcerem recipienda ſit perſona, an militi tradenda, an fideiuſſoribus committenda vel etiam ſibi.*

2 Vnum in foro noſtro certum eſt ſemiplenam probationem delicti ſufficere ad capturam, hanc concluſionem probaui *de Offic. Sanct. Inqu. p. 3. tit. 2. §. 6. per totum*, & adſunt pulcherrimæ Inſtructiones ſuper hoc in Inquiſitione Hyſpana, & præcipuè Matriten anni 1561. cap. 46. ibi quando *eſta ſemiplenamente prouado el delito, ò ay tales inditios contra el Reo.*

3 Ad id alias Inſtructiones, & iura ac D. D. auctoritates allegat Illuſtriſſimus, & Reuerend. D. Don Franciſcus Maria de Prodezno Doctiſſ. & Integerimus Inquiſitor Granatenſis in ſua eruditiſſima deciſione ſui Tribunalis S. Offic. in cauſa libelli famoſi contra Dom. Noſtrum Ieſum Chriſtum, & eius Sanct. Virginem Matrem Impræſſa Granatæ 1641. quam ex eius benignitate idem Illuſt. Inqu. mihi tranſmiſit, quæque digna eſt, quæ in omnium Inquiſitorum manibus voluatur, & reuoluatur in principio ante dubium 1. n. 21. *& ſeq.*

4 Ad Idem videndus Illuſt. Tranſmiera de Hyſpana Inquiſitione benemerentiſſimus in ſuo tract. de Poligamia, & *Poliuiria libro 3. quæſt. 3. per totam.*

5 Ex hoc colligitur regulariter vnum teſtem omni exceptione maiorem, vel vnum teſtem patiētem exceptionem, vna cum adminiculis ſufficientibus ad conſtituendam vna cum dicto teſte ſemiplenam probationem ſufficere ad capturam, Auctor hic *D. Tranſmiera d. quæſtione 3. n. 16. & ſequ.*

An autem antequam ad alicuius capturam deueniatur communicanda ſint Conſultatoribus Inditia, & monenda Sacra Vrbis Cōgregatio, & in Regn. Hyſpaniarum Supræmum ibi Inquiſition. Tribunal.

6 Quoad conſultores hoc eſt omninò poſitum in arbitrio Inquiſitorum ſolummodo hoc loco ponam verba inſtructionis Toletanæ 3. anni 1561. quæ talia ſunt, *y parece laria* (loquitur de captura rei) *ſe communicaſſe con los Cōſultores de àquella Inqueſicion, ſe buenamente ſe podie hazer, y pareciere à los Inqueſidores conueniente, y neceſſario.*
7 In noſtra Inquiſitione Cremonæ regulariter id non præſtant Inquiſitores, aliquando tamen vidi id ſeruatum, & præcipuè in cauſa duarum mulierum quæ in quodam oppido noſtræ Diœceſis per publicam vocem, & famam habebant, & reputabantur ſtriges, contra quas in Sancto Officio plures receptæ fuerant probationem, nam Religioſiſſimus P. Mag. Io. Baptiſta à Sextula inſignis Illuſtriſſimi Prædicatorum Ordinis vir Inquiſitor Cremonæ communicauit hoc negotium conſultoribus, inter quos tunc ego eram, & concluſum fuit non poſſe contra dictas mulieres deueniri ad capturam & de hoc eodem caſu memini ego *p. 2. tit. 12. §. 23. n. 203. verſ.* hinc memini.

8 Quo vero ad Supræmum Tribunal Hiſpan. & Sacram Vrbis Congregationem, cum agitur de carceratione miniſtrorum Regis, Dico, quòd quia agitur de perſonis inſignibus, ſemper monenda eſt Suprema Vrbis Sacra Congregatio, & à Reu. P. Inquiſitore Martinengo, nunc meritiſſimo Vniuerſalis Inquiſitionis Commiſſario audiui id mandaſſe Sacram Congregationem Inquiſitoribus ſub die 15. Iulij 1613. id tamen intelligendū, dūmodo periculū non ſit in mora, vt quia aliquis ex Regis Miniſtris Hæreticus eſſet, vel alia grauiora delicta ad Sanctum Officium ſpectantia commiſiſſet fugam pararet, ex vulgatis DD. traditionibus.

Quo vero ad alios nobiles, Religioſos feudatarios, & ſimiles puto id totum in arbitrio eſſe Inquiſitorum. qui tamen monendo Supræmam Sacram Congregationem, & Conſilium Hiſpanæ Inquiſitionis cautius agunt *Pegna ad directorium Inquiſitorum p. 3. comm. 108. verſ.* Verum hæc.

9 Animaduertant tamen Inquiſitores maiores probationes requiri ad capiendum perſonam inſignem, nobilem, & alias probatæ vitæ vt notarunt D.D. per me allegati *d. tit. 3.* & bene legendus D. Tranſmiera.

ARGVMENTVM.

Proceſſurus Inquiſitor cum Conſultoribus, vel ad expendendas delictorum, vel propoſitionem qualitates, vel explorandas probationes, & indicia, vel alios actus iudiciales peragendos diuinum auxilium implorare debet.

SVMMARIVM.

Periti, & conſultores conuocati ad aliquid reſoluendum debent imprimis diuinum auxilium inuocare. n. 1.
Oratio, quæ in ſignatura gratiæ, & alijs Congregationibus Vrbis diei ſolet antequam incipiatur tractari de reſolutione cauſarum. n. 2 & 3.

Cap. 9.

1 QVando Periti, ſeù Conſultores conuocantur, vt vel ſuper propoſitionum qualitate, vel ſuper pondere probationum, & Indiciorum, vel ſuper proceſſu aut ſententia ferenda, vel aliquo dubio cauſæ articulo Inquiſitoribus conſilium præbeant opportunum, ſicut iure facere debent celebrantium Concilium more confeſtim antequam cauſa proponatur, vel conſultandi ratio ineatur, diuinum auxilium eſt humiliter implorandum, vt Spiritus Sanctus deliberaturis aſſiſtat.

2 Romę frequenti conſuetudine ab antiquis ducta temporibus receptum eſt, vt in omnibus ferè Congregationibus infraſct. oratio recitetur in ſignatura gratię coram Sāctiſs. eam recitat Referendarius, qui primo loco cauſas relaturus eſt genuflexo cum ceteris

Prælatis, Pontifice Summo, & Cardinalibus apperto capite stantibus. In signatura Iustitiæ eamdem recitat Cardinalis signaturæ Præfectus. In Rota eam suo ordine pronunciant auditores stantes,& similiter in congregationibus Sancti Officij, quę habentur vel coram Sanctissimo, vel coram Cardinalibus eadem oratio recitatur, quam Inquisitores cum consultoribus genuflexo humiliter recitabunt, habet autem sic.

3 Adsumus Domine Sancti Spiritus, Ad sumus peccati quidem Immanitate detenti, sed in nomine tuo specialiter congregati. Veni ad nos, Ad esto nobis, dignare illabi cordibus nostris, doce nos quid agamus, quo gradiamur, & ostende quid efficere debeamus, vt auxiliante, tibi in omnibus placere valeamus: Esto salus, & suggestor, & effector Iudiciorum nostrorum, qui solus cum Deo Patre, & eius filio nomen possides gloriosum non nos patiaris perturbatores esse Iustitiæ, qui summam diligis æquitatem, vt in sinistrum nos ignorantia non trahat non fauor inflectat, non affectio muneris, vel personæ corrumpat, sed iungè nos tibi efficaciter solius tuæ gratię dono, vt simus in te vnum, & in nullo deuiemus à vero, quatenus in nomine tuo collecti, sic in cunctis teneamus cum moderamine pietatis iustitiam, vt & hic a re in nullo dissentiat sententia nostra, & in futuro pro bene gestis consequamur præmia sempiterna.

Et in hac oratione non dicitur Pater Noster, nec benedictio, sed ipsa solummodo oratio confirmatur finita autem tractione respondetur ab omnibus Amen. Habeatur hęc præcatio in vetusto tractatu de ordine celebrandi concilium relato in. primis tomo Conciliorum, & alibi.

Annotationes Carenæ ad Cap. 9.

S V M M A R I V M.

1 *Auxilium Diuinum antè omnes nostras actiones inuocandum.*
2 *Oratio Ad sumus Domine S. Spiritus recitabatur in Consilijs Generalibus à Summo Pontifice.*
3 *Oratio hæc in nostra Inquisitione Cremonæ à quo recitari solita.*
4 *Ordo sedendi in Congregationibus inter Episcopum & Inquisitorem & quid cum Episcopus est Cardinalis.*

1 IN omni actione nostra inuocandum est Diuinum Auxilium *cap. obseruetis 26. q. 7. c. non liceat 26. q. 5. Io. de Zanis cons. 51.* Incipiēte cum dicatur in principio inter *cons. Alex. vol. 4.* maxime autem id agi debet in negotio omnium maximo, quales sunt causæ fidei.

2 Oratio Adsumus Domine Sanctæ Spiritus, recitatur in principio Congregationum Sancti Officij, prout solete recitari à Summo Pontifice in celebratione Cōcilij Generalis Episcopis, & alijs Prælatis genuflexis, testis est Christophorus Marcei electus Archiepiscopus Corciren. Sacrarum cæremoniarum *lib. 1. c. 9. de pub. 5. sess. fol. mihi 278.* Impressionis Venetę anni 1573.

3 Recitabatur oratio hæc in nostra Inquisitione Cremonæ ab Eminent. D. meo Cardinali Campoteo Episcopo dictę Ciuitatis, Inquisitore à Dextris in angulo tabulæ, & Vicario Generali à Senistris in alio angulo, & cæteris consultoribus per ordinem genuflexis.

4 Prior, & eminentior locus in Congregatione erat Eminentissimi D. Cardinalis nomine Cardinalitiæ dignitatis, nam cum adest simplex Episcopus, tunc in capite tabulæ sedent Episcopus, & Inquisitor in æquali omninò sede in omnibus Italię Inquisitionis sedente ratione Episcopalis dignitatis Episcopo in sede dextro loco posita, & Inquisitore in alia, nec mirum Episcopis videri debet si in Sede æquali cum Inquisitoribus sedeant, cum Inquisitores auctoritate, & Iurisdictione vti Apostolici Delegati Maiores sint Episcopis, vt dixi *in annot. ad 1. q. Guid. Fulcod.*

A R G V M E N T V M.

Propositionum qualitate examinata, & probationibus receptis consideratis, fit deliberatio super captura, & quid in ea sit obseruandum.

S V M M A R I V M.

Capi, & carcerari pro crimine hæresis non debet quis nisi sis de fuga suspectus. n. 1. & 2.
Capere, & carcerare licet possit Inquisitor sine Episcopo, & Episcopus sine Inquisitore tutius tamen est hoc facere cum Consilio Consultorum Inquisitionis, si commodè id fieri possit, & Inquisitori videatur. n. 3.
Capi, & carcerari in crimine hæresis nullus debet, imò nec citetur ad inditium, neque examinetur, nisi sit sufficienter indiciatus. n. 4.
Forma, & modus, quo captura, & carceratio decernitur. n. 5. & 6.
Forma decreti faciendi super captura alicuius. n. 7.

Cap. 10.

1 EYmericus in directorio de hoc articulo si & breuiter prudenter tamen scribit, quibus testibus examinatis si Inquisitor viderit factum esse probatum plenè, vel esse maxima indicia, & suspiciones vehementes contra accusatum, & timetur de fuga accusati, vt potè si accusatus sentiat, quod contra eum de hæresi inquiritur, faciat eum capi, si autem non timeat de fuga accusati, faciat eum citari. Hactenus ibi *Eymericus in directorio Inquisitorum par. 3. tit.* de forma examinationis testium *n. 78.* consimiliter examinentur alij.

2 Repertorium Inquisitorum de eodem articulo sic scribit ex Saliceto. Sed quæ forma debeat teneri circa capturam, & dicendum, quod de more seruatur ista practica, quod informatione præhabita per Iudicem de Maleficio, & malefactore sine alia citatione verbali præcedente mittunt Iudicee ad capiendum reum, si crimen est enorme quale est istud, quod committitur in Diuinam essentiam, & permittitur illa captura, ne fugam arripiat conscius de crimine. Hæc ibi. Repertorium Inquisitorum in verb. captura, §. sed quę forma ex Saliceto in *l. 2. C. de exhibend. reis.*

3 Sed magis specifice de hoc articulo loquendo in deliberando super captura reorum duo hæc obseruanda sunt Primum quamuis, vt supra demonstratum fuit, solus Inquisitor, & solus Episcopus, alter scilicet sinè altero ad capiendos reos procedere possit, magis tamē iustificata videbitur si fiat cum consilio consultorum eiusdem Inquisitionis, si commodè fieri possit, & Inquisitori conueniens, vel necessaria videatur *supra cap. 6. §. fin.* Idem suadetur in directorio Inquisitorum *p. 3. tit.* de forma examinationis testium *comment. 17.* §. hæc res.

4 Alterutrum est, vt qui non est sufficienter indiciatus nullo modo capiatur, sed neque facilè vocetur ad inditium, neque examinetur, tum quia frequenti experientia compertum est eum qui solutus sua libertate vtitur non facile confessurum se reum esse; Tum quia similes vocationes, & examinationes potius deseruiunt ad admouendos reos denunciatos, vt sibi caueant,

caueant, & delictum occultent, quam ab bonum aliquem effectum producendum. Itaquè tutius est expectare, vt nouę probationes, & sufficientia indicia superueniantur. Interim verò opportunum erit adhibere diligentem aliquem exploratorem Sancto officio amicum, & fidum, vt vitam, & mores, & conuersationem illius consideret, & exploręt.

5 Postremo hic actus decernendi capturam duobus modis fieri solet, nam in quibusdam Inquisitionibus, vt iudicium actore, reo, & Iudice secundum iurisdictionem constare videatur *cap. forus de verb. sign.* Procurator Fiscalis, cui omnia in processu contra patuerunt, porrecto libello instare solet, vt reus denunciatus capiatur, & legitimis pœnis afficiatur, & in eodem libello, dum Fiscalis petit compręhendi reum, simul inferir, & præsentat testificationem habitam contra eum, & qualificationem propositionum, vndè liquere possit legitimè compræhendi debere, & hæc petitio, siuè instantia Fiscalis inseri etiam solet in processu illius de quo capiendo tractatur directorium Inquisitorum *p.* 3. super tit. de forma examinationis testium *comment.* 17. §. hæc res *Ioannes Royas tract. de haret. p.* 2. *assert.* 1. *n.* 12.

6 In alijs vero Inquisitionibus non consueuit hęc Instandi formula pro captura spectari sed consuetus, & vsitatus modus est, vt Inquisitores perpensis actis de captura deliberent, vt quod decreuerint executioni demandetur.

Vterquè modus videtur legitimus, & vbi vnus viget, tutò retineri potest nec alter videtur sinè necessitate introducendus.

7 Decretum vero, quod super captura facienda emanauerit sub die, mense & anno quo factum fuerit, notandum erit in processu illius, de cuius causa agitur sub hac ferè formula Die Mense Anno

In congregatione habita in Palatio Sanctæ Inquisitionis N. Coram R. P. D. Hæreticæ prauitatis Inquisitore in qua inter fuerunt N. & N. Consultores eiusdem Inquisitionis Proposita causa N. in hoc Sancto Officio denunciati, nec non lectis, & visis inditijs, & probationibus contra ipsum resultantibus, decretum fuit quod dictus N. capiatur, & in carcerem Sancti Officij mittatur.

Annotationes Carenæ ad Cap. 10.

SVMMARIVM.

1 *Quæ auctor dixit n.* 4. *de sumpsit à pulcherrima instructione Hispan. maxime in omnibus Inquisitoribus notanda.*

2 *Verba instructionis refferuntur.*

3 *Notanda circa mandatum de capiendo.*

1 Plura ad hoc caput pertinentia dixi supra in *Annotationibus ad cap.* 8. solum adnerte ad ea, quæ dixit Auctot hic num. 4. Ea enim desumpsit ab Instructione Toletana 4. anni 1561. vbi sic legitur. *En caso, que alguna persona sea testificada del delito de la heresia si la* 2 *testificacion no fuere babastante para prision, & testificado no sea biamado, ni examinado, ni se haga con el diligentia alguna, porque se sabe por experientia que no ha de confessar, que as herege, estando suelto, y en su liberdad, y semeyantes examenes siruen mas de auisar las testificados, que de otro bon effecto, y assi conuieue mas aguardar, que sobreuenga nueua prouanza, ò nuouos indicios.*

3 Circa mandatum de capiendo vide, quæ notaui etiã ex stilo Inquisitionum Hispaniæ de Officio Sanctissime Inquisitionis *p.* 3. *tit.* 2. §. 8. De obseruandis circa capturam reorum in hoc foro.

ARGVMENTVM.

Captura Decreta, datur mandatum de capiendo, & quid in eo actu sit obseruandum.

SVMMARIVM.

Capi, & carcerari nemo potest in crimine hæresis ab exequutoribus sine mandato, & exequutoribus sine mandato aliquē capere voleutibus, licitum est resistere. n. 1.
Forma mandati de capiendo dicto. n. 1.
Capiendi, & carcerandi quando sunt plures rei plura mandata de Capiendo expedienda sunt. n. 2.
Inquisitores possunt habere familiam armatam. n. 3.
Iudices seculares in capiendis reis, requisiti à Iudice Ecclesiastico debent illi brachium seculare impartiri. n. 4.
Forma carcerandi Nobiles, Doctores, vel Religiosos pro crimine hæresis in vrbe. n. 5.
Forma capiendi, & carcerandi reos in crimine hæresis existentes in remottis partibus. n. 6.
Deffendere hæreticum ne capiatur, aut captum aufferede manibus executorum graue delictum est, & punitur vt n. 7.
Birruarij an possint occidere capiendum pro crimine hæresis, si in captura, ne capiatur se deffendere luerit.

Cap. II.

1 Postquam Decretum fuerit reum fore personaliter capiendum, & in carcerem mittendum, mandatum de capiendo ab Inquisitore subscriptum, datur executori qui reum capturus est, quia si executor non haberet mandatum de captura, & secum non portaret tempore capturę, vel executionis non posset capere criminosum, & ex ista causa ab eo se posse deffendere, *cap. cum in iure, vbi glos.* in verbo super mandato de Officio deleg. & tradit in terminis huius furirepertorium Inquisitorum in verbo captura §. nota qualiter.

Huius autem mandati hæc est vulgaris formula De mandato Admodum Reuerendi Patris N. Inquisitoris hæreticę prauitatis capiatur N. & captus ad carceres Sancti Officij ducatur, non relaxandus sine expressa licentia eiusdem Domini Inquisitoris.

2 Si plures rei eodem tempore capiendi sint pro singulis, singula mandata executori dabuntur, vt si necesse fuerit capturam vnius vel alterius rei compræhendendi communicare cum aliquo, qui non fuerit de ministris, vel officialibus Sancti Officij capturam aliorum secreta remaneat.

Mandatumquè de capiendo totidem verbis quibus executorie consignatum fuerit inseret notarius in processu eiusdem rei.

3 Cum Inquisitores hæreticæ prauitatis de iure familiam armatam habere possint tum ad tutamen suarum personarum, tum ad capiendum hæreticos, credentes receptatores, & deffensores eorum, & valdè expediat in his actibus tàm grauibus seruare secretum, & hæc de capiendis reijs mandatis nonnisi fidis ministris consignare, ideò executori Sancti Officij si proprius adsit consignanda sunt, Inquisitores de Iure possunt habere familiam armatam, *Clement. volentes* §. *finali* vbi notant glos. in verbo concessione, & communiter Canonistæ *de hæret.* Directorium Inquisitorum *p.* 3. *q.* 56. & ibi latè *comment.* 105. vbi numerantur Doctores de hoc priuilegio loquentes, de quo extat extrauagans Ioannis 22. incipiens

exigit Ordinis vestri Religio relatur inter literas Apostolicas pro Officio Sanctæ Inquisitionis in fine directorij.

4 Vbi verò huiusmodi Priuilegium habendi familiam non reperitur vsu receptum, vt propterea necesse sit innocare auxilium Iudicis secularis, curandum est Inquisitori, vt fido executori, & qui secretum, & fidelitatem seruare nouerint, huiusmodi mandata consigner, alias enim si capiendus premoneretur facilè fugeret, & captura redderetur inanis.

Rectores autem terrarum ministros suos, sicut Episcopi, vel Inquisitores petierint fideliter exhibebunt, sicut Innocentius, & Alexander constituerunt his verbis. Potestas preterea militem suum vel alium assessorem si Diœcesanus, vel eius Vicarius, aut Inquisitor à sede Apostolica deputati, seu dicti officiales petierint cum ipsis officialibus mittere teneatur, & cum ipsis, eorumque officinm exercere fideliter. Innocentius Quartus, & Alexander Quartus Constitutione incipiente. Ad extirpandam §. potestas præterea.

5 In Vrbe, vbi in carcerem mittendi sunt viri Nobiles, Doctores, vel Religiosi, aut alij huiusmodi, vel Commissarius Sanctæ Inquisitionis, vel alius minister ire solet ad domos capiendorum, quos curru exceptos, & delatos in carcerem mittit. Alios vbi non est timor de fuga per specialem nuntium vocatos ad Sanctum Officium venire iubet.

Captum reum, bene custoditum, & si opus fuerit cathenis cōstrictum deducer executor ad carceres Inquisitionis, & Custodi carceris consignabit. Custos vero illum in sua custodia recipiet, & suas circa eum iam carceratum leges obseruabit.

6 Quod si de remotis locis quispiam reus deducendus fuerit non est tutum, vel in Hospitijs, vel domibus priuatis pernoctari, quia facilè fugam arripere posset, ideoque monendus est executor, vt vel ad Episcopos locorum, si adsint, vel ad iudices seculares diuertat, & in eorum carceribus reus deponatur, & custodiatur. Id per literas suas eidem executori datas prædictis Magistratibus per quorum Territorium reus deducendus est significare poterit Inquisitor, eosdem cohortando vt opportunum, & necessarium auxilium præbeant, & fauorem sicut expresse in hac facti specie constituir Bonifacius Octauus *in cap.* vt inquisitionis §. 1. *de haret. lib.* 1.

7 Graue delictum est defendere hæreticum, ne capiatur, aut captum auferre de manibus capientium, ideoque Innocentius, & Alexander in similes delinquentes meritam pœnam constituerunt, quam Pius V. Optimo iure auxit Innocentius IV. & Alexander Quartus, constitutione incipiente ad extirpandū §. Quicunque autē, & Pius V. constitutione incipiente si de protegendis habentur inter literas Apostolicas *in* Officio Sanctissimæ Inquisitionis in fine Directorij Inquisitorum.

8 Quamuis Repertorium Inquisitorum affirmauerit licere executor inuadere hæreticum, & occidere si se in captura deffendat, ne capiatur, quia non permittitur iustè innasose defendere contra legitimum executorem sufficiens habentem mandatum, & hæc sententia Iure munita videatur, admonendus tamen est executor, vt quantum potest adhibeat diligentiam, vt tutò capiat reum, ne ad occisionem illius deueniatur, quam fortassis poterit facile euitare, si plures secum satelites ducat, & ex improuiso aut alijs tutis modis reum aggrediatur Repertorium Inquisitorum in verbo captura, §. *Sed qualiter per Text. in l. si ernus. C.* de his qui ad Ecclesiam confugiunt, *& in l. quemadmodum* §. *Magistratus, Vers.* si quid tamen *ff. ad l. Aquil.*

Annotationes Carena ad Cap. 11.

SVMMARIVM.

1 *De materia suprascripti capitis remissiuè.*

3 *Tres Hispanæ Inquisitionis instructiones circa reorum capturam maximè notandæ.*

1 De materia huius *cap. dixi p.* 3. *tit.* 2. §. 8. vbi videatur notanda tantum hoc loco est instructio Toletana anni 1561. X. XI. & XII. in hæc verba.

2 X. *Preso el Reo el Alguaxil le pandia à tal recando, quæ ninguna persona le pueda ver, ni ablar, ni dar auiso por escrito, ni por palabra, y lo mismo hara con los presos si prendiere Muchos, que no los dexara comunicar vnos con otros saluo si los Inquisitores lo huuieren auisado, que de la comunication curre ellos, no resulterà inconueniente, en lo qual guardara la orden, que por ellos le fuore dada. Y noles dexara en su poder armas, ni dineros ni escrituras, ni papel, ni coyat de oro, ni plata, ya este recando lleuarà los presos à la carcel de S. Officio, y los entregaia al Alcayde, el qual en los mandamientos de prision que el Alguazil lleccò para prender los detent hos reos, firmarà, y assentarà como los recibe, y el dia, y la hora (para la cuenta de la despensa) y el mandamiento se pondrà en el processo, y luego el Alguaz il darà cuēta a los Inquisitores de la essecution de sus mandamientos. Y la misma diligentias haia el Alcayde, con qualquier preso, antes que le aposente, catandole, y mirandole todas sus ropas, porque no meta en la Carcel cosa de las suso dichas, ni otra qua sea danosa, a los qual estarà presente alguno de los Notarios del officio. Y lo que se hallare en poder del preso, se assiente en el secreto de à quel preso, y se de notitia à los Inquisitores, para que lo deposition en alguna persona.*

XI. *El Alcayde de no iuntara los dichos presos, ne los dexarà comunicar vnos con otros, sino por la orden, que los Inquisitores le dieren guardandola fielmente.*

XII. *Otross, el Alcayde tendrà vn libro en ela carcel, en el qual assenterà las ropas de cama, y vestir, que qualquiera de los presos traxere, y alli lo firmarà el y el escriuano de secrettos, y lo mismo hara de todas las otras cosas, que durante la prision recibiere. El qual antes que lo reciba, darà cuenta, à ambos los Inquisstores dello auunq; se an cosas da comer, ò de oltra calidad, y con su auiso lo recibirà, y se darà à los presos, ssendo cosa que ayan menester, y no de otra manera.*

ARGVMENTVM.

Tempore Capturæ, an sit fauenda sequestratio bonorum, vel aliquod inuentarium.

SVMMARIVM.

Annotatio seù sequestratio bonorum reo capto, & carcerato pro crimine hæresis non est facienda n. 1. *& seq.*

Annotatio, & sequestratio bonorum in crimine hæresis Reo citato, & non comparente fieri potest. Et comparens intrà annum recuperat, si se purgauerit num. 1. *in fine.*

Annotatio, seù sequestratio bonorum in crimine hæresis fieri non potest lite pendente n. 2. *reo capto, & carcerato, in consulto supremo Senatu Sanctæ Generalis Romanæ Inquisitionis n.* 3.

Libri, & scripturæ Inquisiti pro crimine hæresis sunt perquirenda in eius domo tempore capturæ num. 4.

Ne ex

Cap. 12.

Ne ex quorumdam praxi fallantur Iudices Fidei, vt faciant, quæ non conueniunt, admonendi sunt hoc loco non esse facilè recipiendam Doctrinam Ioannis de Rojas affirmantis, quod quando reus compræhenditur pro hæresi vera, & formali, & carceribus S. Officij mancipatur statim fieri debet sequestratio bonorum illius ne surripiantur, vel abscondantur, ita vt pœnes aliquam personam Idoneam eorum Tabellione, & executore ponantur, quæ eorum custodiam, & curam habeat. Illa verò quæ seruando seruari non possunt, Inquisitorum andato per custodem vendantur *Ioannes Rojas tract. de hæret. p. 2. assert. 2. nu. 45.* cum aliquot sequentibus.

Hoc ille auctor asseruit sequutus potissimum constitutiones Inquisitionis suę prouincię. Nam iura, quæ allegat *in l. fin. ff.* de requirendis reis, *& in l. prima. Cod. eod. tit.* non loquuntur in hoc casu, sed in alio longè diuerso, videlicet quando reus non comparet intra annum ad se purgandum, tunc enim bonorum adnotatio fieri debet, quæ nihilominus recuperatur, si intra annum veniens se purgauerit.

2 Nec dicatur quod Bonifacius Papa Constituerit bona hæreticorum ipso iure à die Commissi criminis fore confiscata merito capturæ tempore posse etiam, & debere, tamquam talia adnotari, & sequestrari, quoniam eum nundum constet reum esse hæreticorū formatiuo facto in summario Iudicio talis conuincatur, Iure communi inspecto verius videtur non posse ad talem sequestrationem deueniri, & eo maximè, quia cum sequestratio regulariter sit de iure prohibita non est ab ea inchoandum, & lite pendente non debet reus à sua possessione remoueri Bonifacius Octauus *in cap. cum secundum leges, vers.* bona hæreticorum *de hæret. lib. 6.* vbi glos. in verbo ipso iure, & ibi communiter Canonistæ, sequestratio regulariter est de iure prohibita *l. 1. C. de prohibit. sequestrat. glos. in capit.* dilectus, in verbo sequestrari *de sequestr. possess. & fruct.*

3 Si autem simul cum hæresi ex summaria informatione tam graue flagitium commissum fuisse Innotuerit, vt meritò ad confiscationem bonorum deueniendum videatur, & consequenter adnotatio, & sequestratio bonorum meritò appareat facienda, eam priuati Prouinciarum Inquisitores in consulto supremo Senatu Sanctæ Generalis Romanæ Inquisitionis nequaquam decernent.

4 Cæterum si reus delatus eius conditionis sit, & de tali delicto denunciatur, aut libros, & scripturas habere præsumatur, quales sunt qui de sortilegijs pro inueniendis Thesauris, & sciendis futuris, & omnibus cōciliandis, & de rebus magnis accusantur, isti enim omnes, vel Salomonis (vt vocant) clauiculam, vel Abbatis, Tritemij, seu verius Cornelij Agrippæ Steganographiam, vel aliquod horum, vel similium scriptorum nefaria fragmenta habere solent, isto casu diligens per quisitio, & descriptio librorum, & scripturarum fieri debet, & capturæ tempore diligens inuentarium conficiet Notarius, & si quos libros, vel scripturas hæreticas vel suspectas inuenerit, secum deferre curabit, indè enim pro inuenienda veritate, magnum poterit desumi argumentum, & nisi adhiberetur hæc diligentia facile possent ipsius amici, & domestici, vel dolo, vel putantes se id iure facere posse talia scripta occultare, & corrumpere, cum Vulpianus respondetit in hæc verba; tantumdem debebit facere, & in libris improbatæ lectionis, magicis fortè, vel his similibus. Hæc enim omnia protinus corrumpenda sunt; hactenus, ibi, quamuis alio planè tendat Vulpiani responsum; Censuit enim libros improbatæ lectionis, idest prohibitos, & magicos quibus continentur Dæmonum inuocationes, non venire in iudicium familiæ Herciscundæ, idest non esse inter heredes diuidendos, sed protinus corrumpendos, *Vulp. in l. cætera §. tantundem, ff. familia Herciscundæ.*

Annotationes Carenæ ad Cap. 12.

SVMMARIVM.

1 *Fidei priuilegium est quod non litigat sine possessione.*
2 *Cum de hæresi formali agitur fit sequestratio bonorum.*
3 *Per quisitio fit in actu capturæ, & quid seruandum.*

1 Quia Priuilegium est singulare fisci, quod nunquā litigat, sine possessione, vt notaui in meis resolutionibus Practicis hoc anno æditis Cremonæ *resolutione 112. num. 15. centuria secunda* vbi, & declaraui quomodo in procedat.

2 Hinc est quod cum de crimine hæresis formalis agitur solet fiscus bona delinquentis appræhendere, & ea sub sequestro ponere, de cuius forma adsunt insignes Instructiones Hyspanæ Vulgo di Toledo dictæ *ind. 8. & 9. dixi parte 3. titul. 2. §. 8. num. 32.*

3 Facienda etiam est eo modo, quo præscribit auctor per quisitio in domo detenti, vt notaui alijs allegatis *p. 2. tit. 12. §. 24. n. 207.*

ARGVMENTVM.

De ordine in custodendis Carceratis obseruando.

SVMMARIVM.

Custodiendi in carceribus capti pro crimine hæresis non omnes pari modo tractandi sunt, sed aliqui mitius alij qui autem grauius custodiri debent iuxtà personarum qualitatem, & criminis pro quo detinentur num. 1.
Carcer Fæminarum debet esse distinctus a carcere Masculorum n. 2. vbi etiam quid si carcerare contingat Maritum, & Vxorem. nu. 2.
Carcerati custodiendi sunt singuli soli in carcere absque aliorum societate nisi ex causa aliter facere putauerint Inquisitores. num. 3.
Carceratorum translatio de vno carcere ad alium quomodo facienda n. 4. & n. 5.
Fæminæ quando sunt carcerandæ pro crimine hæresis in quibus carceribus, & quomodo carcerandæ sunt nu. 6.
Custodes carcerum debent diligenter carceres perquirere, & visitare, ne parietes perforentur, & carcerati aufugiant. n. 7.
Carcerati si Inquisitori videbitur possunt detineri in cum pedibus, & manicis ferreis, & præsertim noctis tempore. num. 8.
Inquisitores possunt innocare brachium seculare pro custodia carceratorum. nu. 9.
Alimenta carceratis quomodo sint præstanda num. 10. & 11.

Cap. 13.

1 Series, & ordo huius praxis postulare videtur, vt hoc loco de hoc articulo breuiter agatur pro faciliori Inquisitorum instructione. Primum ergo obseruandum est non omnibus reis pares carceres esse consignandos, sed pro delictorum, & personarum qualitate aliquando duriora conclauia, & obscuriora, aliquando verò lætiora, & Amæniora consignabuntur, nam qui læuius deliquærunt, & mitius tractari,

ri, & læuius custodiri debent, & aliter iuuenes, quam nobiles sæpe custodiri debent *l.prima ff.de custodia reorum l.Diuus ff.* de officio Præsidis. Directorium Inquisitorum *parte 3. comment.* 108. *super qu.* 59.

2 In eodem conclaui, mares, & fœminæ mixtim occludendi non sunt, quod Impetatoria lege ità cauetur. Sexu autem dispares diuersa Claustiorum habere tutamina iubeantur *l.quoniam C.de custod. reorum.*

Sed si pro eodem delicto maritus, & vxor in carceres Inquisitionis conijcerentur in eodem conclaui occludi possent, nisi fortassis timeretur, qnod alter alterum impediret a libera delicti confessione, conferunt tradita in directorio Inquisitorum *qu. 3. commentario* 108.*super qu.*59.§.hoc tamen fallit.

3 Præterea duo, vel plures simul in eodem conclaui recludendi non sunt nisi aliter ex causa faciendum putauetint Inquisitores. Quoniam rei carcerati, & præsertim facinorosi maioti ex parte secum ineunt cōsilia de fuga arripienda; de veritate celanda, de euitandis, & excludendis Iudicum interrogationibus, & de insto indicio subterfugiendo id verò tunc potissimum obseruandum est, (vt prudenter Afflictis admonuit) quādo teus confessus est, siuè in tormentis, siuè extra tormenta, nam si tunc cum alijs sociaretur, facile reuocaret confessionem. Directorium Inquisitorum *p.3.comment.* 108. *super quæstione* 59. §.Item id Mathæus de Afflictis super constit. Regni *lib.1.rubr.27.*de Homicidio Clandest.in constitutione incipiente, si damna *n.* 62.*&* 63.

4 Carcerati qui simul in eodem conclaui reclusi fuerint si ad aliud conclaue fuerint transferendi, idq; fieri debet, vt euitentur catcerarorum communicationes, exploratum est enim, quod cum transferuntur de vna societate in aliam, referunt mutuo intet se ea quæ geruntur, sed cum legitima causa suaserit faciendam esse talem transmutationem, prudenter, & cautè fieri poterit.

5 Sed cum quis ex reis catceratis confessus fuerit, & benè conuersus, itant de eius Vacillatione Inquisitori amplius non videatur timendum, facilius ille poterit de vno conclaui in aliud transferri, imò verò eius ministerio sæpè vti poterit ad erruendam ab alijs carceratis veritatem, iuxtà consilium Eymerici, quod competenti loco, & tempore vsurpare licebit. *Eymericus in directorio Inquisitorum par. tertia de cautelis Inquisit.* contrà hæreticorum fraudes *numero* 107. *Vers.* noua cautela, *& ibi.comme.*23.§.& faciat, quod ille loquatur.

6 Cum fœminæ in carcerem mittendæ fuerint ad omnem mali suspitionem præcauendam, singulis pro qualitate earum vna saltem honesta fœmina, velut socia adiungetur, quæ a carceratæ latere nunquam discedat, hæc socia ętate matura, bonis moribus prædita, pia, & fidelis esse debet, authen. Hodie nouo iure *C. de custod. reorum.*

Sępè etiam fit, vt cum carcerandæ sunt fœminæ, non ad carceres Inquisitorum, & præsertim regularium, quando sunt intrà septa Monasteriorum, sed ad Monasteria Sanctimonialium deducant, quod cum contigerit, ordinandum est Abbatistæ, vel Prioristæ nequemquam admittat ad colloquendum cum fœmina ibi teclusa, absq; expressa Inquisitotis facultate, & vt ordinem sibi præscriprum diligentet obseruet.

Quando tamen causa grauis est, & plena periculi, quales maiori ex parte causæ fidem tangentes esse solent, tutius est, vt etiam fœminæ in catceribus Inquisitorum recludantur, supet quo consulendi erunt Cardinales Inquisitores Genetales, qui re maturè considerata, videbunt an magis expediat reos huiusmodi in carceribus Episcopi, vel Inqnisitorum regularium custoditi, præsertim si iuuenes, & pulcræ fuetint, quales sæpe esse solent, quæ sortilegijs amatorijs dat opeter custodiantut, & vt cubicula, seù conclauia, in quibus detinentur a custode carceris frequenter visitentur, & explorentur, ne quid clam introducatut, quo vel se carcerati interficere, vel parietes pet forare, ac fugere possint. Cœterum circa fœminas exactior diligentia adhibenda, quę cum sint sexu fragiliores, & iræ, ac desperationi magis succumbant, quam mares facilius quærunt occasionem ad necem sibi inferendam.

7 Generaliter obseruandum est, vt carcerati diligenram.

8 Si expedire videatur, vt tutius custodiantur carcerati in compedibus, & manicis ferreis ponere; Id facere poterit Inquisitot, cum, & iure cautum, & sæpè necessarium sit; Cum facinorosis quibusdam, & magis criminosis, id plerumquè obseruandum erit, & præsertim noctis tempores quando maximè solent scelerati, & derumpendis Vinculis, & perforandis parietibus, & de fuga arripienda cogitare iure cautum *in Clem. l.* §. propter quod de hæret.

9 Quod si tanta fuerit, vel judicum fidei panpertas, vel carcerum suorum penuria, aut minimè tuta custodia, quia Verbi gratia tenues sunt parientes, & fenestræ sinè crassibus ferreis, & Ianuæ sinè fitmo clauium præsidio, vt necesse sit ad Iudices seculares pro tuta captorum custodia recurrere, Magistratus seculares operam suam fideliter præstare tenentur inxta præceptum Alessandri ipsis directum in hæc verba. Teneantur insuper Potestas Capitan. Consules, seù Rector vel alij huiusmodi omnes hæreticos, & hæreticas, qui capti a modo fuerint custodiri facere sub expensis Communis Ciuitatis vel loci cui præsunt per viros Catholicos ad hoc electos à Diæcesano, si fuerit præsens, & fratribus supradictis, vel Inquisitoribus, seù Inquisitore in aliquo speciali carcere tuto, & securo in quo ipsi soli teneantur. Seorsum à latronibus, & bannitis, donec de ipsis fuerit definitum Alexandet Quartus Constit. Incipiente ad extirpanda §. teneantur insupet Concordat *text.in cap.vt Inquisitionis* §.1 *de hæret.lib.6.*& directorium Inquisitorum *parte tertia titulo* de modo interrogandi reum accusatum *nu.*75. §.*& si videat Vers.* vel teneat eum.

10 Alimenta quæ carceratis conferuntur, taxanda sunt iuxtà qualitatem temporis, & caritatem, vel abundantiam rerum comestibilium, cœterum si aliqua persona qualificata, & opibus abundans capta fuerit, & voluerit manducare, & sumptus facere vltrà ordinariam, & consuetam alimentorum taxationem, & iuxtà consuetudinem suam, indulgendum est eius voluntati, & concedendum quidquid fuerit visum honestum, & conueniens sibi, & famulo, vel famulis suis, si quos secum habeat intrà carceres.

Sed nec custos carceris, nec alius minister accipiet, quæ fortè supererunt alimenta, sed ea in pauperes distribuentur.

11 Eadem alimenta reis præbenda, regulatiter in domo Inquisitionis præparanda, & coquenda sunt nam si vel ex domibus reorum, vel aliundè præparata afferentur facilè possent occultum aliquod nuntium continere, quo rei carcerati, vel ad veritatem occultandam, vel ad inditium eludendum, vel ad fugiendum, vel ad alia huiusmodi perpetranda instruerentut.

An autem, & quando sinè periculo in domibus reorum præparari possint prudentiæ, & arbitrio Inquisitorum relictum est.

Cœterum ob prædictam causam nonnisi raro, & cum exquisita consideratione hoc arbitrio vti oportet.

Anno-

Annotationes Carenæ ad Cap. 12.

SVMMARIVM.

1 *De eorum custodia.*
2 *Verba Pulcherrima Hyspanæ Instructionis circà custodiam reorum.*
3 *De alimentis dandis carceratis alia Instructio Hispanæ Inquisition. notanda.*

1 CIrca ordinem in custodiendis huiuscè fori reis pulcherrima sunt monita auctoris hoc loco omnino obseruanda, multa ex his idem auctor repetijt ad directorium Inquisitorum *parte tertia, commẽtario* 108. & aliqua dixi ego *p. 2. titulo* 12. §. 24. Pro Inquisitionibus Hyspaniæ adest instructio prima sub titulo *las instrutione, que tocan al Cancelero son estas, que seguẽ*, In Instrurionibus Hyspali annis 1500. *Item que ningun Alguazil, in Cancelero, que tuuiere cargo de la carcer y præsos nò consiéta, ni delugar, que su mugier, ni otra persona de casa suia, ni de fuera vea, ni hable conningun de los presos, saluo el que tuuiere cargo de dar da comer à los dichos presos, el qual sea persona de confianza, y fidelidad iuramentado de guardar secreto, y los eate, y nue lo que les lenare que no vaia en ello cartas, ò auisos algunos.*

Et in Instructione secunda ibidem cauetur quod deputatus ad dandum carceratis alimenta debet esse deputatus ab Inquisitoribus.

3 Circa eadem alimenta reis danda, notanda est alia Toletana instructio 75. anni 1561. *El mantenimento, que se hà de dar à los presos por la Inquisition, se basse consessione al tiempo. y la carestia de las cosas da comer. Però si alguna persona de Calidad, y que tienga bienes en abundancia fuere presa, y quisiere comer, y gastar mas de la racion ordinaria deuerele dar à su volunt ad todo lo que pareciere honesto pra su persona, y criado, ò criados si los tuuiere en la careel.*

ARGVMENTVM.

De prima audientia qua Inquisitores Reos carceratos excipiunt, & quid, & quomodo eos interrogare debeant.

SVMMARIVM.

Forma plurium interrogatoriorum faciẽdorum reo carcerato in eius primo constituto n. 1. & omnibus seqq.
Reus in crimine hæresis carceratus diligenter primo loco interrogandus est de causa sua capturæ, n. 2. & seqq.
Reus pro crimine hæresis, interrogandus est de eius parentibus, & consanguineis. n. 4.
Reus carceratus pro crimine hæresis interrogandus est de locis in quibus habitauit n. 5. & seqq.
Reus carceratus pro crimine hæresis. interrogandus est de sua professione, exercitio, paupertate, diuitijs, & his militibus num. 8.
Reus pro crimine hæresis carceratus, interrogandus est, an alias fuerit carceratus in Tribunali Sanctæ Inquisitionis, nu. 9.
Reus carceratus pro crimine hæresis, interrogandus est an quolibet anno sua peccata confessus fuerit, & Sanctissimam sumpserit Eucharestiam dicto n. 9.
Reus carceratus pro crimine hæresis interrogandus est si habeat aliquot inimicos, & quos. n. 10.
Notarius debet fideliter scribere interrogatoria, & responsiones reorum. nu. 11.

Cap. 14.

1 REos iam carceratos quando Inquisitores voluerint ante se, & Notarium, siuè Secretariũ Sanctæ Inquisitionis Sisti iubebunt, & præstito iuramento de veritate dicenda interrogabunt, tã de se, quam de alijs dicere veritatem, iuxta infrascriptum ordinem directori Inquisitorum *parte tertia*, titulo de modo interrogandi reum accusatum *n. 74. & ibidem in commentario* 18. *Symanchas de Catholic. institution. titulo* 44. de ordine procedendi *num.* 14.

2 Die Mensis N Anni N

Constitutus in tali Ciuitate, & tali Inquisitione coram R. P. D. Fratre N. Ordinis Prædicatorum Sacræ Theologiæ Magistro, in meique Notarij præsentia N. Filius N. de tali loco ætatis suæ annorum N. in circa, cui delato Iuramento de veritate dicenda, quod præstitit tactis Sacrosanctis Scripturis fuit per Dominum.

Interrogatus, An sciat causam suæ capturæ, vel ab aliquo, aut aliquibus intellexerit.

Respondit &c.

Interrogatus vbi, quando, & quomodo fuit captus. Si responderit nescire.

Interrogatus, An saltem causam possit cogitare, & dicat an sciat in quibus carceribus sit detentus, & qua de causa homines in illis detineantur.

Si dixerit, quod non, sed se esse in carceribus Sancti Officij vbi detinentur hæretici, & suspecti de hæresi.

Dicatur sibi, quod cum sciat, quod detinentur capti ex causa Violatæ Religionis, debet etiam cogitare quod, & ipse detineatur propter causas violatam religionem concernentes, & ideo dicat ob quam causam credat se fuisse captum, & in carceribus S. Offic. detineri.

Si negatiuè responderit,

Tutum videtur semper oretenus quandam benignã monitionem hic alijs Interrogationibus præmittere; commemorando videlic. benignitatem Sancti Officij erga non coactè confitentes, & rigorem iuris quo vtitur contra renitentes, & comparando alia Tribunalia cum Sancto Officio nam in alijs delicta confitentibus, parata est executio & pœna. In foro verò Inquisitionis confitentes, & pœnitentes mitius tractari solent.

3 Mox in scriptis moneatur, & dicatur ei quod Ministri Sancti Officij neminem comprehendunt, aut comprehendere solent sinè iusta causa, quamobrem ab eo obnixè petitur, & præcipitur, & mandatur vt exactè cogitet, & diligenter perpendat actiones suas, suãque conscientiam examinet, & expurget à delictis, & erroribus quibus fortè tenetur, & de quibus est denunciatus.

4 Interrogatus vnde originem trahat, & qui sunt eius parentes. Hoc interrogatorium est magnæ considerationis præsertim quando agitur de hominibus obscuris, & plebeis, tunc enim nc dum de parentibus, sed etiam de Maioribus, ac transuersalibus interrogari poterunt, & vlterius iuberi, vt declarent Genealogiã, siuè genus suum, & clarè, & singulariter explicent: An aliquis ex prædictis fuerit aliquando a Sancto Officio captus & pœnitentiatus; hæc enim non imprudenter inquiruntur cum sicut à bonis pro genitoribus boni ita sæpè à malis filij, & nepotes prodire soleant, & descendentes sæpè maiores suos studiosè imitari solent, Hoc præcipuè locum habet in illis qui ab Hebreis, & Mahometanis, & factiosis originem habent, *Gramaticus cons. 13. incipiente in Iesu Christi nu. 5.*

5 Interrogatus vbi fuerit nutritus, & in quibus locis habitauit: etsi mutauerit locum proprium, siuè Patriam.

Interrogatus quare locum natiuitatis mutauit, & qua

qua de causa se transtulit ad alium locum.

Interrogatus cum quibus in prædictis locis fuerit conuersatus, & quorum amicitia, & familiaritate vsus fuerit.

Interrogatus, An cum illis, cum quibus dixit se fuisse conuersatum, aliquando de rebus religionis sermonem habuerit, vel illos de religione loqui audiuerit, & in quo loco, & quando, & quoties, & de quibus rebus, seu de qua materia loquerentur.

6 De prædictis ideò diligenter interrogādus est reus, præsertim si fuerit vafer, & calidus, & de quo non confidit Inquisitor quod facilè sit dicturus veritatem; quoniam vt prudenter admonent Oratores ex genere, natione, patria educatione, disciplina, tempore præterito, societate, amicitia, moribus, & verbis non leuia suspicionum argumenta oriuntur, *Cicero lib.* 2. Rhetoricorum ad Herenium. Quintilianus *lib.* quinto, capitulo octauo, oratoriarum Institutionum *Gandinus tractat. crimin. titulo de præsumptionibus Franciscus Casonius tractat. primo, de Indicijs ex persona capitulo primo, & multis sequentibus Andreas Tiraquellus in l. septim. connub. num. decimoseptimo.*

7 De his tunc maximè inquirendum est, cum agitur de examinandis reis, qui habitauerunt in Terris Scismaticorum, Hereticorum, Gentilium, & aliorum quorumcunque Infidelium, siuè errantium quorum mores facilè sequuntur, qui diù præsertim inter ipsos habitauerunt. Exempla sunt in promptu; Sed nullum Clarius aut lamentabilius, quam quod de filijs Israel toties repetunt Sacræ literæ qui ad Idolatriam valdè proni sæpè verum Deum dereliquerunt, quia mores Aegyptiorum imbiberant, quod breuiter sed luculenter *Dauid Psalmo* 105. declarauit, dicens. Et commixti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & seruierunt sculptilibus eorum, & immolauerunt filios suos, & filias suas demonijs. *Confert text. in l. quod si nolit, §. qui mancipia ff. de adill. ædict.*

8 Interrogatus cuius professionis sit, seù quod exercitium habeat.

Interrogatus, An sit diues, vel pauper, quantum habeat in redditibus, & cuius expensis viuat.

Dicatur ei quod reddat rationem vitæ suæ, & quid à pueritia, & citra fecerit.

Interrogatus In quibus locis, seù Ciuitatibus, studijs litterarum operam dederit.

Interrogatus quos præceptores habuerit, & explicet nomina illorum.

Interrogatus quas artes dedicerit.

Interrogatus quos libros egerit, & habuerit, & an de præsenti habeat libros de religione tractanter, & quos.

9 Interrogatus, An aliquando in aliquo Tribunali, vel in Tribunali Sanctę Inquisitionis fuerit examinatus, vocatus, vel in aliquo Iudicio constitutus, vel processatus, & ex quibus causis, & an sequuta fuerit absolutio, vel condemnatio, & per quem Iudicem, & quo anno.

Et an vnquam fuerit excommunicatus, & ob quam causam, & an posteà fuerit absolutus, vel condemnatus, & ex qua causa.

Interrogatus, An singulis annis sit solitus sacramentaliter confiteri peccata sua, & quoties, & dicat, in qua Ecclesia, & exprimat nomina tam confessorum, quam illorum, e quorum manibus Eucharistiam sumpserit, & maximè à decem anni, & citrà.

Interrogatus quas orationes, siuè Sacras preces recitet.

10 Interrogatus, An habeat aliquos inimicos, & exprimat nomina ipsorum, & dicat causas inimicitiarum.

Si ex istis, vel similibus interrogationibus pluribus, vel paucioribus inductus reus palam confessus fuerit veritatem peracta erit eius causa, cum protinus innotescat, quem exitum sit habitura.

Quod si adhuc neget dicens se nescire, cur vocatus, aut in carcerem missus sit, Inquisitor poterit replicare, quod cum ex eius dictis appareat ipsum constitutum nolle patefacere veritatem, nec constet ipsum tales habere inimicitias, nec tales extare odij causas, vt aliqui moueri poterint, aut debuerint ad ipsum calumniosè, & falsò denunciandum, maior oritur suspicio, quoduerè esse possint testificationes habitę in Sancto Officio contra ipsum, & propterea monitus iterum ad melius, & melius cogitandum, & ad veritatem ingenuè confitendam, dicat an in prædicta materia ad fidem, & Sanctum Officium spectante, verbis, & factis errauerit, vel suspectum se alijs exhibuerit.

11 Omnia verò interrogatoria reis proposita, & eorum responsa, & dicta sicut proposita fuerint, & prolata à Notario fideliter, & per extensum scribenda sunt.

Quod si Inquisitori videatur finire examen, antequam ad alia interrogatoria particularia descendat, tunc seruato stylo consueto dicetur sic.

Quibus habitis dominus acceptatis &c. dimittit examen animo &c. iniuncto quod se subscribat, & mandauit reduci ad locum suum.

Si Reus scit scribere se subscribat, sin minus apponit signum Crucis.

Annotationes Carenæ ad Cap. 9.

SVMMARIVM.

1 *Ordo interrogandi reum in propria audientia.*
2 *Tres insignes Instructiones Hispanæ circa interrogandū reum in propria audientia.*
3 *Monitum Inquisitoribus diligenter custodiendum ex alia Instructione Inquisitionis Hispanæ.*

1 Ponit hic Pegna modum, & ordinem Primæ audiētiæ dandę reis quem, & modum eos interrogandi, egregiè declarat instructio 13. 14. 15. & 16. Toletana Anni 1561. his verbis.

2 13 Puesto el preso en la carcel, quando alos Inquisitores parecia mandaran traherle ante si, y ante vn Notario del Secreto mediante iuramento le preguntaran per su nombre, y edad, y officio, y Vezinda, y quanto hà que vino preso, e los Inquisidores se auran con los presos humanamente trattandolos segun la calidad de sus personas, guandandos con ellos la autoridad conueniente, y no dandoles ocasion a que se desmidand. Suelense assentar los presos en vn banco, ò sillabaxa, porque con mas attention puedan trattar sus causans, auumque al tiempo, que se les pone la accusation han de estar en piè.

14 Luego consecutiuamente se le mandera, que declare su genealogia, lo mas largo que serpueda, comenzando de Padres, y obuellos contodos los transuersales de quien tenga memoria, declarando los officios, y Veyindades, que tuuieron, y con quien fueron Casados, y si son viuos, ò defuntos, y los hyos, que los dihos ascendientes y transuersales dexaron, Declaron assi mismo con quiem son, ò hā sido casados los dihos reos, y quantas veces lo han sido, y sos hyos, que han tenudo, y tienen, y quanta edad y el notario escriuirà la genealogia, en el processo, poniendo cada persona por principio de renglon declarando si alguno de sus ascendientes, ò de su linage hà sido preso, openitenciado por la Inquisirion.

15 Fecho esto, se le pregunte al reo donde se ha viado, y con que personas, y si ha estudiado alguna facultad,

ta d, y si hà saldo d'estos Reynos, y en que companias, y hauiendo declarado todas estas cosas, se le pregunte generalmente si sabe la causa de suprision, y confessione à su respuesta se le hagan las eemas preguntas, que souuengan a su causa, y se amonestero, que diga, y confiesse verdad confiesse all'estilo, e instruciones del Santo Officio, haziendole tres monitiones, en differentes dias, con alguna interpolacion, e si alguna, cosa cōfessare, y todo lo que passare en el audiencia escriualo el notario en su processo. y assi mismo se le pregunte por las oraciones, y dottrina Christiana, y adonde, y quando se confesso, y con que confessores, y deuen siempre los Inquisitores estar aduertidos, que no sean importuni, ni demasiados en preguntari alguna de las cosas sustanciales, teniendo assi mismo mucho auiso de no preguntar fuera de lo indiciado, sino fueren cosas, que al reo de ocasion por su confesion, y si fuere confessado, dexen le dexir libremente sin atayarno siēdo cosas impertinentes, las que dixere.

3 16 Para que los Inquisitores puedan hazer esto, y iuzgar recumente, deuen siempre estar sospechos de que puedan recebir engano, assi en la testification, como en las confessiones, y con este cuydadado, y reze lo miraran, y determinaran la causa conforme à verdad, y iusticia, porque si fuessen determinados, à la una, o ala otra parte, facilmente pueden recebir engano.

ARGVMENTVM.

Quando Inquisitor non potest de ore Rei eruere veritatem vigore generalium interrogatorium ad particularia interrogatoria descendere debet.

SVMMARIVM.

Forma interrogandi reos pro crimine hæresis carceratos quando prima vice examinati super generalibus steterunt in negatiua nu. 1. & seq.

Cap. 15.

1 SI ex propositis supradictis interrogatorijs generalibus non potuerit a reo aptum responsum haberi ad habendam veritatem, mox descendēdum est ad interrogatoria particularia hoc est ad illa quæ concernunt materiam siuè delicta, aut hæreses, de quibus Reus fuit denunciatus, videlicet si accusatus fuerit, quod negauerit Purgatorium, post vnum duos, aut tres dies post primum examen, super hoc fient prudentes interrogationes, iuxtà infrascriptam formulam:

Die N. Mense N. Anno N.

Constitutus vbi, & quib. supra in meique notarij presētia N. de quo supra cui delato Iuramento de veritate dicēda, quod tactis scripturis præstitit fuit per Dñum.

Interrogatus, An vltra ea, quæ ipse constitutus dixit in alio suo examin. occurant sibi aliqua dicenda, & quæ.

Respondet &c.

2 Interrogatus, an melius cogitauerit, & recordari potuerit causam suę carcerationis, & examinis, prout alias fuit interrogatus, & an saltem habeat aliquā suspicionem, à quo deferri potuerit apud Sanctum Officium, & super quibus rebus.

Interrogatus, an vnquam audiuerit loqui de Paradiso, Purgatorio, & Inferno.

Interrogatus, quid audiuerit loqui de Præfata materia.

Interrogatus, qui sunt *illi* à quibus audiuit de præfata materia tractari, vel disputari.

Interrogatus quid *ipse* reus super hoc aliquando sit loquutus.

3 Interrogatus, quid ipse tenuerit, & crediderit, & de præsenti teneat, & credat de Purgatorio.

Etsi responderit se rectè de eo tenuisse, & neget se male sentisse, sed credidisse *id*, quod tenet, & docet Sancta Mater Ecclesia.

Præcipiatur ei vt dicat, quid de eo teneat, & credat Sancta Mater Eccles. Rom.

Et habita eius responsione moneatur, vt benè aduertat dicere veritatem, & caueat à mendacio, quoniam contrarium habetur testificatum contrà ipsum videlicet, quod loquendo de Purgatorio dixerit talia, & talia, ponendo verba præcisa, quæ ab eo dicta fuisse deposuerunt denunciator, & testes.

4 Et successiuè in eadem, vel in alio examine simili modo interrogabitur de singulis alijs articulis, de quibus est denunciatus, vt sibi Verbi gratia dixerit simplicem fornicationem non esse peccatum, aut licitum esse inuocare demones, & eis sacrificia offerre, & similia, nam post generalia interrogatoria, descendetur ad particularia constringentia reum, vt se vel conformet cum testificationibus habitis contra ipsum, vel si cum ipsis non conueniat, adhuc iterum, atque iterum examinetur, & ad vltiora remedia procedetur.

Et in fine examinis dicatur sicut supra.

Quibus habitis &c.

Annotationes Carenæ ad Cap. 15.

SVMMARIVM.

1 *De secunda reorum audientia.*
2 *De interrogatione super intentione quid potissimum animaduertendum.*
3 *Rei quando super intentione interrogandi.*
4 *Confessarij cum in crimine solicitationis examinantur quid debeat Inquisitor præcauere.*

1 VBi à reo veritas nequeat haberi ex interrogatorijs generalibus docet Pegna debere Inquisitorem descendere ad particularia, & quamuis modus reum in S. Officio examinandi potius sit prudentiæ, quam artis, vt ex eodem *Peg. ad directorium parte tertia, commentario 21. n. 85.* notaui ego *parte tertia, titulo secundo, §. 9. numero 35.* tamen DD. nostri multa docet, quæ deseruire optimè poterunt Inquisitoribus in hiscè examinibus instituendis. Videnda imprimis constituto Martini V. ædita anno 1410. Incipiente inter cunctos Versiculo super præmissis impræssa post directorium, *Symancha de Catholica institution. titulo 41. numero 14. & seqq. Et in Encherid. Ind. Violatæ Relig. titulo 28. Paramum de origine Sanctæ Inquisitionis lib. tertio quæstione quarta,* Rubrica de forma, & *ordin. Ind. numer. 37. & seqq.* cum alijs recensitis à *Farinazo de hæresi q. 185. n. 9.*

2 Vbi de hæresi formali non agatur de sortilegio aliquo qualificato vel dictis hæreticalibus, rei debent interrogari super intentione ad quam tunc detegendam Inquisitores totum suum conatum adhibere solent, & debent, cum in hoc formaliter hæresis consistat,

In hoc igitur casu animaduertere præcipuè debent Inquisitores an propositio eronea, vel hæretica semel tantū fuerit prolata, & factum sortilegum semel gestū, an pluries. Quomā si pluries id contigerit, non debent statim Inquisitores acquiescere Reo affirmanti bonā intentionem, & credulitatem, eo quia quo pluries gestum fuerit factum sortilegium, & pluries prolata propositio hæretica, eo etiam maior autor suspicio, quod

eius

eius intentio, & credulitas fuerit vulnerata, vndè debent Inquisitores ad primam rei responsionem, quod Catholicæ semper senserunt illi obijcere hoc vel simili modo. Et ei dicto quod cum pluries protulerit &c. seù factum illud hæreticale, & experimētum Magicum iteratis vicibus patrauit,& post primam prolationem, aut patrationem iterum, atque iterum in eisdem inciderit præsumitur in ipso esse vel fuisse malam credulitatem, & intentionem, scilicet eotde adhæsisse propositioni &c. & præstitisse fidem dicto experimento magico inuerisimile enim est, quod non credatur id quod pluries profertur, & non præstetur fides facto, quod iterum atq; iterum patratur, sic de verbo ad verbum notatum reperi in quibusdam manuscriptis Eminent. D. mei Cardinal. Camporei æternæ memoriæ sub titulo monita Reuerendissimi Commissarij. S. Offic. de Vrbe.

Et in eisdem manuscriptis sub eodem titulo repeti
3 notatum vt infra Rei non solent interrogari quid crediderint circa articulos ei obiectos,nisi postquam fassi sunt protulisse verba, & fecisse actus, qui contra eos deponuntur, aut vbi de illis habentur sufficienter conuicti.

4 Hoc loco moneo Inquisitores, vt magna cautela vtantur, cum Sacerdotes reos solicitationis examinant,ne eorum interrogationibus Inducant confessarios ad Reuelationem eorum quæ cadunt sub sigillo, & scio accidisse in quadam Inquisitione,quæ transmisso processu ad Sacram Congregationem, & hoc per illos Eminentissimos Patres animaduerso, iussa fuit delere omnia, quæ fumum fractionis sigilli redolebant.

ARGVMENTVM.

Arbitrio Inquisitorum relictum esse quoties debeat constitui, moneri, & examinari reus.

SVMMARIVM.

Monitiones quot hæretico carcerato fieri debeant, vt confiteatur antequam Fiscalis contra eum accusationem proponat. num. 1. & seqq.
Reus pro crimine hæresis carceratus, quoties constitui, & examinari debet, ad effectum vt veritatem fateatur. nu. 1. & seqq.
Articuli antequam à Promottore Fiscali dentur, & proponantur contra Reum, quoties reus ipse moneri, & examinari, & constitui debet num. 1. & seq.

Cap. 16.

1 Alphonsus Castrus duas tantum monitiones fieri debere hæretico contendit, quia Sanctus Paulus in Epistola ad Titum, non plures quam duas monitiones exigit, Iacobus tamen Symanchas vecius esse dicit vt tres monitiones requirantur, antequam Fiscalis contra reum accusationem proferat, easque eodem tenore renouandas proponit intra decem primos dies post capturam reorum. *Alphonsus Castrus libr. secundo capitulo primo, de iusta hæret. punit. Sanctus Paulus in Epistola ad Titum capitulo tertio Symanchas de Catholica institut. titul.* 44. *de ordine procedendi numero* 16. & 18. 19. 20. & 21.

2 Sed cum in hoc foro nullo certo iure constitutum videatur vt prædicto modo fiant monitiones arbitrio Inquisitorum relictum erit, quoties opporteat constituere,& monere reum vt veritatem simpliciter confiteatur,& ad Catholicam reuertatur.

3 Cœterum ex qualitate delicti,& personæ,& ex confessione rei facile Inquisitor arbitrabitur, quoties eum constituere,& monere debeat, qui ex malitia recusant patefacere veritatem, quales sunt regulariter omnes hæretici pluries monendi, & examinandi sunt,vt prudenter directorium censuit. Idem fier cum illis, qui fortè non ex malitia, sed quia non recordantur ea de quibus denunciati sunt, omittunt confiteri, & agnoscere suos errores. Quid facilius confitentur quales sunt,vt plurimum fœminæ, & Iuuenes 25. annis minores, non indigent tot monitionibus. Directorium Inquisitorum *parte tertia, tit.* de modo interrogandi reū accusatum *n.* 76. *vers.* cum accusatus.

4 In Supræmo Sācta Romanæ Inquisitionis foro, vbi à Viris peritis processus fiunt, antequam Fiscalis dec positiones, & articulos contra reum ne dum ter constituuntur, Seu producuntur Rei in Auditorio,& examinantur, sed etiam pluries sicut expedire graues illi, & prudentes ministri arbitrantur Nam, & quinqueis, & septies interdum reperiuntur constituti, moniti, & examinati,& aliquando ter intra decem dies, aliquando verò ne dum intra decem dies, sed etiam post viginti, quamquam, vt mox dicetur magis conueniat statim admonere,& examinare, nec finere, elabi multos dies inter vnum constitutum, siuè examen, & aliud quia dum memoria est recens,comodius, & vtilius isti actus fieri solent.

5 Repetitur etiam quandoque Reos iuuenes de grauibus criminibus delatos,ter tamen fuisse monitos, & examinatos, antequam Fiscalis daret articulos idque extra terminum decem dierum ex quibus vidètur posse constitui in hac materia, quatuor veluti regulæ memoria iudicibus fidei retinendæ.

6 Prima est, quam ponit directorium his verbis. Cum accusatus fuerit captus interrogabit, & examinabit eū frequenter Inquisitor super his quæ negat,& sunt probata, vel sunt suspiciones vehementes contra eum, quousque amplius nolit fateri fatendo,vel negando,& in causa sit conclusum. Hactenùs ibi directorium Inquisitorum *parte tertia*, titulo de modo interrogandi reum accusatum *numero sexto*, & latius ibidem *comm.* 18. §. *finali*.

7 Secunda regula est: Tunc expedit pluries reum monere, & interrogare quādo vel obiecta crimina negat, vel partim negat, & pertim confitetur,vel noua supeteueniunt indicia, & probationes tunc enim maximè locum habet,quod Eleuterius Papa constituit his verbis: Et tàm diu actio ventiletur quousque ad rei veritatem perueniatur frequenter interrogare opportet, ne aliquid pretermissum fortè remaneat, quod annecti conueniat Eleuterius Papa *in cap. indicantem* 30. *qu.* 5. *vbi glos.* in verbo remaneat.

8 Tertia regula est arbitrio Inquisitoris relictum est quoties debeat Reus constitui,moneri, & examinari, & in dubio tutius est pluries admonere, & examinare, quia, vt prudenter censuit glosa, vbicumque equitas mouet iudicem potest interrogare, *glos. in cap.* indicantem in verbo *remaneat.* 3 o. *quæst.* 5. vbi allegatur *Text. in cap. vbicumque ff. de interrogat. actio.*

9 Quarta regula est,quamuis nullo certo iure cautum reperiatur, & intra primos decem dies à captura tres monitiones fieri debeant, tutum tamen est, vt paulò postquam in carcerem rei missi sunt,constituantur, in Auditorio,moneantur,& interrogentur,& alia examina fiant intra paucos dies, dum memoria est recens. Certè Paulus Tertius,& Pius Quartus Roman. Pontifices meritò constituerunt,ne iudices captū pro quouis crimine in secretis carceribus, vltra triduum antequā examinentur, retineant, sed infra triduum carceratum examinent. Paulus Papa Tertius constitutione incipiente Ad onus de visitatione carcerum, & Pius Quar-

Quartus constitutione incipien. Inter multiplices de reformatione Auditoris Cameræ, qui tamen scilicet Pius hoc addidit temperamentum nisi tamen naturæ causæ aliud suadeat.

Annotationes Carenæ ad Cap. 16.

SVMMARIVM.

1 *Quoties sit reus examinandus in arbitrio est positum Inquisitionis.*

1 IN arbitrio omninò positum est prudentis Inquisitionis, quoties reum examinet, interroget, & maneat, dixi alijs *alleg. 3. p. tit. 2. §. 9. nu. 36.* illud certum est, reum negantem pluries, & pluries examinandum, & interrogandum. Et Pegna hoc loco doctissimè loquitur dignum certè capit. quod semper in hac materia præ occulis ab Inquisitoribus habeatur,

ARGVMENTVM.

Quando nec in secundo examine reus confitetur Inquisitor iterum constituit monet, & interrogat eum,

SVMMARIVM.

Forma interrogandi reos carceratos in crimine hæresis, quando in primo, & secundo examine veritatem dicere recusant n. 1. & seq.

Cap. 17.

1 DIe N. Mense N. Anno N.
Constitutus personaliter vbi, & coram quibus supra in meique notarij præsentia N. de quo supra, cui delato iuramento de veritate dicenda, quod tactis Sacrosanctis Scripturis præstitit fuit per Dominum.

Interrogatus, an melius cogitauerit de iniuncta sibi dicenda veritate, prout se cogitaturum, & facturum promisit in alio examine.

2 Dicatur prout factum, vel dictum fuit, vel sic interrogatus an vltra in dicta in alijs suis examinibus sibi occurrant, modo aliqua alia pro veritate dicenda, & quæ.

Respondit &c.

Interrogatus, quid ipse particulariter teneat, & credat de Purgatorio.

Interrogatus à quo, vel à quibus hoc sibi fuerit persuasum.

Præcipiatur sibi, quod explicet in particulari.

Interrogatus, qua occasione inciderit in errorem.

Interrogatus, quanto tempore in eo permanserit.

Interrogatus, an eum errorem ipse alios docuerit.

Interrogatus, an habeat alios errores.

3 Et moneatur vt dicat simpliciter veritatem, an ipse constitutus fuerit in alia falsa opinione præter confessatam, vel confessatas, & aduertat benè, vt dicat magis ingenue veritatem quoniam in Sancto Officio habentur testificationes contra ipsum, quod ipse constitutus male loquutus fuerit de alijs rebus ad fidem Catholicam pertinentibus.

Et non dicatur nisi, quod in denunciatione, & depositionibus testium continetur, quia non licet dicere mendacium ad eruendam veritatem.

4 Et sic descendatur ad particularia interrogatoria speciales materias, & articulos concernentia, & in fine examinis dicatur.

Quibus habitis Dominus dimisit examen, animo &c. iniuncto quod se subscribat, & mandauit reduci ad locum suum &c.

Annotationes Carenæ ad Cap. 17.

SVMMARIVM.

1 *Prætextu extorquendæ veritatis, Indices nunquam dicere debent mendacium reis.*

1 TErtio loco solet constitui, & interrogari reus, vt notat hoc loco Pegna, qui bene animaduertit Iudices prætextu extorquendi à reis veritatem, numquam debere eis dicere mendacium monendo eos &c. quia in processu appareat hoc, & hoc, quod verè non apparet dixi *parte 3. titulo secundo §. 9. num. quinto*, & videndi duo Insignes Iur. Constituti ibi allegati *Azeued. l. pr. titulo secundo, numer. 14. nou. recompill. & Matienz. Iunior. in cap.* afferte mihi gladium *de præsumption.*

ARGVMENTVM.

Si dum Reus examinatur occasione illorum, quæ vel negat, vel confitetur oritur aliqua difficultas, Inquisitos Iterum vocari iubet denunciatorem, vel testes in denunciatione nominatos, & eos interrogat.

SVMMARIVM.

Forma examinandi, & interrogandi testes iam examinatos quando repetuntur ad effectum declarandi eorum dubias depositiones n. 1. & seqq.

Cap. 18.

1 SI dum reus examinatur ex eius responsionibus oriatur aliquod dubium consideratione dignum super quo opporteat scire quomodo illud intellexerint denunciator, & testes qui Reum audiuerunt, iterum vocandi, & examinandi sunt; Verbi gratia, Titius accusatus de assertione quod non est Paradisus nec Infernum in suo examine dicit se protulisse quidem ea verba, sed vel per iocum vel referendo hæreticorum errores, vel per se ipsum interpretando confitetur, quod ea verba protulit, declarando tamen. Ideò dixisse, non esse Purgatorium, vel paradisum, quia neutrum vidit, vel expertus fuit, quo casu licet malè fecerit, & puniendus veniat, quia in rebus fidei non est licitum, iocari, nihilominus tunc excluderetur hæresis, quia licet sit error in verbis, non est tamen error in mente, Ideo necessarium est, vocatis testibus diligenter percunctari, quomodo Titius protulerit prædicta verba, An scilicet asserendo, & affirmando, per iocum, seu aliorum tamen hæreses referendo. Directorium Inquisitorum *parte tertia*, *titulo* de forma examinationis testium *numero 71. Versiculo* Item Interrogatus si attentis omnibus. Et ibidem *commentario 17. §.* seu dixerit, *& §. sequenti* vbi obseruatur quomodo, & quando recitantes aliorum hæreses excusari possint.

2 Sed obseruandum, ne Inquisitor iterum examinando denunciatorē, vel testes indicet, quid Reus senserit, vel deposuerit, sed quasi ex se loquando interroget Inquisitor, quod scire cupit pro sua informatione.

Frequenter enim in hac facti specie post receptam denunciationem, & depositiones testium,& confessionem accusati, nisi crimen fateatur, & conueniat cum denunciatore, & testibus occurrunt tales varietates, & dubitationes, vt necessarium sit iterum venire ad examen denunciatori,& testium, vt magis specificè quædam intelligantur, ista verò sic peragentur in praxi.

3 Die N. Mense N. Anno N.

Comparuit iterum vocatus vbi, & coram quo vt supra N. de quo supra cui delato iuramento de veritate dicenda,quod tactis Sacrosanctis Scripturis præstitit fuit per Dominum.

Interrogatus, an sibi occurrat aliquid dicendum, præter ea quæ dixit in alio suo examine de prædicto N.

Interrogatus,cum dixerit,quod dictus N.tali die dixerit in præsentia sua tali die,& in quo loco, & quibus præsentibus.

Interrogatus, an ea quæ dixit circa Paradisum, & Purgatorium retulerit per locum.

Interrogatus,an eas quæ prædictus N.dixit retulerit non ex propria sententia,sed recitando,seu referendo aliorum errores,& aduertat benè, & recordetur,quomodo prædictus N.loquutus fuerit.

Interrogatus,an inter N.& eos, qui audiuerunt,fuerit,vel sit aliqua rixa, seu odium, vel inimicitia,aut inimicitiæ causa.

Quibus habitis dimissus fuit,iniuncto sibi silentio, & quod se subscribat.

Annotationes Carenæ ad Cap.18.

SVMMARIVM.

1 *Ommissa per testes semper per Inquisitores possunt suppleri.*

1 IVdex semper, & quandocumque potest supplere ommissa per testes,iterum eos examinando, & diligentius interrogando, locus insignis est in materia nostra *Guid.Fulcodij in sua quæstione* 15. ad Inquisitores ibi & si testes inueneritis vbi ego *numero* 13. Doctores allegaui, & alios addidi *p.3. tit. 7. §. 4. numer.* 31.

ARGVMENTVM.

Inquisitores cum reos potissimum examinant, tum in prima, tum in alijs sessionibus, siue audientijs quid potissimum obseruare debeant.

SVMMARIVM.

Rei quando examinantur pro crimine hæresis carcerati toties, quoties examinetur curare semper debent num.1.

Testes toties quoties examinantur semper iurare debent.n.2.

Rei carcerati pro crimine hæresis,quam primum examinandi sunt nec vltra triduum eorum examen differendum.n.3.

Rei pro crimine hæresis carcerati, quando examinantur benignè sunt tractandi, & quomodo num. 4. & 5.

Rei pro crimine hæresis carcerati, benignè monendi sunt,quando examinantur, vt veritatem fateantur. num.6.

Testes quando examinantur in crimine hæresis in eorum examine adhiberi debent duæ Religiosæ personæ num.7.vbi idem quando examinantur Rei,sed in Sancto Romanæ Inquisitionis officio hæc solemnitas in vsu non est n.8.

Cap. 19.

1 QVoniam ex prudentibus, & legitimis interrogationibus, quæ Reis proponuntur, & ex eorum responsionibus tota causa,& exitus ipsius causæ potissimum pendet. Ideo Inquisitores in hoc præcipue munere valdè prudentes,& diligentes esse debent,& ne errent,præstare quædam, & cauere quædam debent.

Illud imprimis diligenter ipsis obseruandum est, vt ne dum in primo constituto, siuè examine, sed toties etiam quoties constituuntur, seu iudicialiter rei interrogantur tactis Sacrosanctis Scripturis iurent de veritate dicenda,& ratio est quia(vt prudenter Cynus, & Salycetus dixerunt)semper iuramentum depositionem præcedere debet.Idem iudicium est, cum testes reiterato examinantur, Cynus, & Salycetus *in l.Iusiurandi C.de Testibus.*

2 Idem iudicium est de testibus, vt quoties examinatur initio examinis, siuè constituti, Iterum iurare debeat, non obstante quod examen secundum, vel tertium non sit de per se cæptum, sed continuatiuum alterius examinis interrupti, & sic inuiolabiliter obseruatur *in Supr. S. Inquisitionis Rom. Tribunali.*

3 Rursus curabunt Inquisitores examinare, & interrogare reos paulò post quam missi sunt in carcerem, & ne vltra triduum id differant supra *cap.* 14. notatum fuit.

4 Præterea, dum rei audiuntur interrogantur, & examinantur,benignè tractandi sunt: meminerint Iudices fidei se homines esse, qui nisi Dei gratia munirentur in eadem aut similia delicta incidere possunt vnumquemque autem reum tractabunt,iuxta qualitatem, & dignitatem illius, semper tamen suam auctoritatem prudenter, & modestè seruantes directorium Inquisitorum *parte tertia commentario* 18.super titulo de modo interrogandi reum accusatum *n.*74.

5 Quo attentius, & pacatius causas agere rei, & respondere possint dum constituuntur,aut examinantur, quamuis ignobiles, & plebei sint sedere debent. Directorium Inquisitorum *parte tertia, commentario* 18.

6 Ad hæc Inquisitores reos admonebunt,& hortabuntur vt simpliciter plenè, & verè fateantur quicquid contra Catholicam fidem commiserunt, & vt caueant, ne contra se ipsos,aut contra quoslibet alios falsum testimonium dicant *Symanch. de Catholic. institution.tit.* 44.de ordine procedendi *n.16.*

7 Iure cautum extat, vt in examinandis testibus cum multa cautela procedatur ideoque mandatur vt in eorum examinatione adhibeantur duæ personæ Religiosæ, & discretæ: Id directorium etiam in examinatione etiam Reorum siuè delatorum locum habere voluit, & meritò quia cum grauissima causa sit, omnis suspicio de fraude committenda, repellatur, curandum est vt in examinatione reorum, & testium duæ illæ Religiosæ personæ adhibeantur ne contra Inquisitorem vel Notarium obijcere vmquam possint rei præsertim astuti, & seductores,vel testes se aliter dixisse, aut testificatos fuisse, quam reperitur scriptum Iure cautum in cap. vt officium §. *Verùm quia de hæret. lib.6. directorium* In-

Inquisitorum *parte tertia* titulo quod personæ esse debeant in examinatione testium, & delatorum *num.*81. *&* 84. & rursus in eadem *p.*3. *quæst.*65. *vbi in comm.*112. multa adhuc articulum spectantia traduntur &

Quæ de adhibendis duabus religiosis personis in examinibus testium hic dicuntur, multò diligentius obseruanda sunt, cum repetuntur, quia tunc maius negotium gerius vt infra *cap.* 32. *obseruatione* 3. dimonstratur.

Nec refert, quod in Supræmo Sanctæ Romanæ Inquisitionis Tribunali regulariter in examinandis Reis aut testibus duæ istæ religiosæ personæ non soleant adhiberi, & nihilominus processus sic factos, tamquam validos, Supræmus ille Senatus sustinet quoniam magna differentia est inter hoc Supræmum Tribunal, & alia inferiora, in hoc enim ne dùm coram Generali Sancti Officij Commissario sed plerumque coram eiusdem Sancti Officij Assessore viris grauibus, & magna probitate, & Doctrina præditis, examinari testes, & Rei solent, quamobrem tutius, & consultius, esse videtur priuatis Inquisitoribus hoc tutam, tum in examinibus, quæ coram ipsis fiunt, adhibere.

Annotationes Carenæ ad Cap. 19.

SVMMARIVM.

1 *Rei quanto citius examinandi vbi verba instructionis Hysp. Inquisition.*

2 *Inquisitore interrogare debent reum clare, & apertè.*

3 *Reus potest petere vt Inquisitor declaret suam interrogationem obscuram.*

DE hisce obseruandis ab Inquisitore in examinatione reorum dixit, & DD. allegaui de Officio Sanctissimæ Inquisitionis *p.*3. *titulo secundo*, *§. nono nu.* 35. *& seq.* circa non differendum examen rei sed quan-
1 to citius incipiendum adest instructio Granatensis tertia anni 1699. quæ sic habet. *Y despues de assi preso dentro de diez dias se le ponga la accusacion, y en este termino se le hagan las amonitiones, que en tal caso se requiren, y possedan en las causas, y processos, con toda diligentia, y breuedad.*

2 Interrogare Inquisitor reum debet clare, apertè, & dilucidè, quod si obscura fit. Interrogatio Iure reus pe-
3 tere potest, quod Inquisitor, & quilibet alius Index se declaret, Scaccia de Iuditijs Ciuilibus, Criminalibus, & hæreticalibus *lib. pr. capitulo* 86. *num.*12. vbi etiam agit quando nam liceat Iudicij ad eruendam veritatem vti Interrogationibus sophisticis, & obseruis.

ARGVMENTVM.

Inquisitores, cum Reos potissimum examinant, tùm in prima, tum in alijs sessionibus, seù audientijs, quod potissimum precauere debeant.

SVMMARIVM.

*Reis carceratis pro crimine hæresis quando examinantur non est præbenda occasio immodestè, & in temperanter agendi n.*1.

Impunitatem Reis pro crimine hæresis carceratis Inquisitores nullo pacto promittere debent numer. secun. do.

*Carceratus, & captus pro vno crimine super alijs de quibus non adsunt inditia interrogari non debet, nu.*3. *&* 4. *Declara vt n.*5.

*Testium examinatorum nomina reo carcerato, dum examinatur Inquisitor nullo pacto propalare debet. num.*6.

*Suggestiua interrogatoria reo examinando Inquisitores facere non debent, & quando interrogatoria dicuntur suggestiua. n.*7. *& seq.*

*Confiteri vbi reus incipit non est interrumpendum examen, sed illud prosequendum est vsque quo plenè veritatem fateatur. n.*9.

*Testium seù reorum dicta plenè à notario scribenda sunt, tàm quæ faciunt contra reos, quam quæ pro reis n.*10.

*Responsiones reorum sunt scribenda à notario eo modo, quo ipsi illa proferunt, & in eadem lingua, in qua loquuntur, n.*11. 12. *&* 13.

*Reus quando examinatur si nesciat latinè, aut vulgariter stalo more loqui, vel alias, vt Inquisitor, & Notarius eius linguam non intelligunt, debet adhiberi fidelis interpres. n.*12.

*Testium dicta scribenda sunt per notarium per extensum, & non per relationem ad aliorum testium depositiones. n.*14.

*Interrogatoria, quæ Inquisitores Reis, aut testibus faciunt, sunt per notarium scribenda per extensum, n.*5.

*Rei, quando pro crimine hæresis stant carcerati, & præsertim examinantur Inquisitor non debet cum illis loqui, nisi de spectantibus a causam n.*16.

*Notarius debet scribere in margine processum maioribus litteris examina, seù constituta reorum, vel testium. n.*17.

Cap. 20.

1 IAm in eisdem actibus hæc in primis præcauenda sunt. Primum ne reis præbeatur occasio immodestè, & intemperanter agendi, aut conuitiandi in quod rectum iuditium Perturbare valde solet.

2 Rursus cauendum, ne dum Inquisitores confessionem ab ore reorum habere cupiunt, eis promittant, vel impunitatem, vel plenam liberationem, nè vel promittendo, quod fortassis præstare non poterunt mendaces arguantur, vel rei sub ea spe confiteantur, quæ fortassis ne perpetuarentur, quod facilè contingere posset, ob desiderium, quæ regulantet tenentur rei ad se citò liberandum, vt directorio notatum est. Possent etiam huiusmodi confessiones argui inualidæ, vt in his terminis arguit Bertazzolus. Hoc ergò solum promittent Inquisitores quod mitius egetur cum illis, qui citius, & libentius veritatem confitebuntur Directorium Inquisitorum *parte* 3. *comm.*23. *nu.*106. *Bertazzol. consil.* 95. *lib.*1. in Criminalibus.

3 Ad hæc caueant Inquisitores quia non debent esse negligentes, & desides ommittendo interrogare, quæ ad causam ipsam, & articulos in inditium deductos pertinent sic non debent esse nimis molesti, & imprudentes interrogando de impertinentibus, vel ad causam non spectantibus, qua in re meritò generaliter constitutum est vt Iudices Captum pro vno crimine, super alijs de quibus inditia aliqua non habent, nullo modo interrogare præsument, interrogandi enim, aut examinandi non sunt vltra seù extra indicia, quæ contra reos legitimè habentur Paulus Papa III. Constitut. Incipien. Ad onus §. Idem Id ius. Hippolitus Marsilius *consilio* 46. Incipien. Omnipotens *numer. nono*, *& decimo*, *& consilio* 53. Incipiente forgè est Dominus *numero nono*, vbi plures allegat, *& consil.*79. *Incip. auertas numero* 6. *& consil.*120. *Incipien. splendore gratiæ numer.* 37. *vers. nam de delicto*,

*& numer.*38. *& consil.*123. *Incip. conditor orbis numer.*35. Quibus concludit non posse Reum interrogari non procedentibus validis, & legitimis Inditijs, & si interrogatus respondeat eius responsionem sibi non nocere. Idem respondit *Alexandr. consil.*133. *Incip. stantibus bis num.*11. *Versicul.* quoad quintum dubium *lib. septimo*, & hæc doctrina vera est nec ab ea recedendum, quæ etiam tamquam vera proponitur in *directorio parte tertia, super titulo de modo Interrogandi reum accusatum numer.*74. *comm.*18. §. *& sic prudens Inquisitor*.

4 Nec audiendus est Thomas Grammaticus, qui postquam veram sententiam retulisset, audito quodam Reg. eam leuiter mutauit in causa cuiusdam Inquisiti, & confessi de homicidio, quem Iudex in tortura nullis præcedentibus Inditijs super furto interrogauit, dicens de generali consuetudine Italiæ contrarium seruari, quia peior sententia vera est, & firmioribus rationibus munita, & à D.D. Magnæ authoritate asserta hæc verò de interrogando sine inditijs nulla firma ratione constat imò verò idem Grammaticus addit se tunc Synderesis stimulo teneri, nisi Reus post latam sententiam furtum fuisset confessus *Grammaticus vot.* 13. *Incip. Tremendi Dei*.

5 Cœterùm si Reus Respondendo ad legitimas Interrogationes fundata in legitimis Inditijs, accusationem dederit de alijs interrogandis, sicut quandoque contingere solet, tunc (vt supra in Direct. dictum fuit) si ea non sunt prorsus inepta, & extra causam super illis poterit interrogari propter inditium, quod ipsem, & dedit in sua responsione, & in hoc foro quandoque contingit ex huiusmodi responsionibus Reorum etiam causaliter redditis ad magna quædam detegenda aditum aperiri. *In direct. Inquisitorum par. tertia super modo Interrogandi Reum accusatum num.*74. *comm.*18. §. *& si prudens Inquisitor*.

6 Idem diligentissime cauendum, ne ex Interrogationibus detegantur testes contra Reum deponentes, quod maximè respicit fidei fauorem, quia si Rei deuenient in notitiam testium, facilè conspirarent contra ipsos, & consequenter difficulter reperirentur, qui hæreticos, vel suspectos denunciarent, aut contra eos testificarentur.

7 Illud verò in primis præcauere debent Iudices fidei, ne sic reos interrogent vt suggerere potius illi modum eludendi Iuditium, quam inquirendi veritatem videantur. Vt autem periculosa suggestio euitetur, cum quis de proprio delicto interrogandus est, indè paulatim ad speciem descendendum. Nam vt inquit Iuris Consultus, qui quæstionem habiturus est, non debet specialiter interrogare an Lucius Titius homicidium fecerit, sed generaliter quis id fecerit, alterum enim magis suggerentis, quam requirentis videtur Iurisconsulto in *l.*1. §. *causa tributorum ff. de quæst. com.*18. *in direct. Inq. par.*3. *num.*74. §. *vt autem periculum*.

8 Inter cœteros suggestionis modos, ille habetur valdè perniciosus, cum Iudex facta interrogatione, in responsione præuenit Reum subtiliter quasi indicando ei viam euadendi, vt se tueatur, quod in hoc foro graue delictum est, vt in *directorio Inquisitorum parte tertia, commentar.*18. *titulo de modo Interrogandi Reum accusatum* §. *inter cæteros videatur Franciscus Catonus de Tormentis capis*.

9 Illud quoque Inquisitor maximè præcaueat, vt si Reus confiteri cœperit, & liberè dicere veritatem, nè eum impediat, perturbet, aut interrumpat, nec omittat eius recipere confessionem, tametsi alia negotia instent per agenda, aut hora tarda sit, & tempus elabatur, quoniam sæpè compertum est eos, quorum interruptæ, vel dimidiatæ fuerunt confessiones, malo consilio ductos, & in peius actos, vel nolle amplius veritatem fateri, vel quod semel confessi sunt reuocare, *Eymericus in director. Inquisitorum par.*3. *tit. de cautelis Inquisitor. contra hæreticor. cauilationes nu.*18. *vers.* decima cautela.

10 Non solum quæ contra se dicant Rei, dum examinantur recipienda, & scribenda sunt, verùm etiam illa quæ in fauorem suum, vel aliorum proponunt, id aliter fieri ratio recta nullo modo patitur, cum testes, aut denunciatores deponunt, Idem obseruandum est, vt non tantum, quæ contra reos, sed illa quoque quæ pro reis interdum deponunt conscribi debeant, vel alibi animaduersum fuit.

Sæpè contingit Reos, vel statim ab initio, dum examinantur, vel in progressu examinatis interno cordis dolore ita moueri, & pænitudine affici, vt vel lacrimas emittāt, vel flexis genibus, aut iunctis manibus, aut percussione pectoris Iudicum misericordiam implorent, & errati veniam petant, hæc pœnitentiæ signa cum non parum, & ad pænam minuendam, & ad maiorem benignitatem eis impartiendam conducant quo tempore ædi contigerint in eodem examinis, & loco processus, qui tunc scribunt, quasi per parenthesim inferenda, & notanda sunt, ac dicendum ità, vel alio simili modo, & cum hæc Reus proferret copiosas lacrimas emisit, vel iunctis manibus veniam petiuit &c.

11 Cùm de alijs criminibus ageretur prudentissime Paulus Papa Constituit in hæc verba. Ne literarum ignari ex mala Notariorum in latinum translatione, quandoque indebitè damnum patiantur, decernimus &c. quod verba super quibus interrogatur Reus eorum quo ipse illa profert in latinum, si latine proferat, vel vulgari sermone per Notarium scribatur, etsi reus loquatur in lingua vulgari adhibeatur Notarius illius linguæ, vel Idiomatis, cuius est Reus, vel cum interprete illius linguæ, *Paulus Papa III. Constit. Incipient. Adonus* §. *ac Insuper*.

12 In hoc foro vbi maius est periculum diligentius præcauendum est Iubendumque vt in ea omninò lingua Notarius scribat, in qua loquitur testis, vel Reus, & nihil mutando, addendo, vel minuendo, aut transponendo, vel inuertendo eadem verba describat.

Quod si reus vel testis nesciat latinè, nec notarius vel Inquisitor intelligat linguam, quia verbi gratia Gallus, vel Hyspanus, Anglus, vel Germanus linguæ Italiæ imperitus examinatur tunc Inquisitor fidelem adhibebit interpretem, sic fit Romæ in Supræmo Sanctæ Inquisition. Tribun. vbi casus frequenter contingit.

13 Quod si scribendo dicto testis, vel rei eodem modo, & eisdem verbis, quibus prolatum est, tunc maximè obseruandum est, cum igitur de hæresi formali, nam tunc non sufficeret, quod testes probarent substantiam facti, sed necesse esset, quod conuenirent in eisdem verbis formalibus, sicut Antonius de Butiro, Abbas, & alij communiter tradiderunt, quæ quia in hoc foro magni momenti sunt, diligenter aduertenda sunt *Antonius de Butiro in capit. nihil obstat numer.* 2. *vers.* Quod intellige verùm, vbi *Abbas, numero secundo, Versiculo*, & hoc intellige, & alij communiter de verb. signific.

14 Ex his infertur nullo pacto permittendum, quod postquam Notarius scripsit per extensum dictum primi testis, postea audito secundo, vel tertio dicat talis testis per omnia deposuit sicut primus, hæc enim praxis periculosa est, & communiter à D.D. reprobata, & maxime ab hac foro repellenda est, in quo frequenter agitur de hæresi formali probanda communiter à D. D. reprobata *dicto cap. nihil obstat de verb. signific. vbi Antonius de Butiro numero tertio, Versic.* Inducit Hostiensis, vbi concludit de iure verius esse, quod tales testes non probent, & ideò scribenda esse dicta testium extensè per consequentiam literarum non abbre-

abbreuiatè, idem tenet *Abbas num.* 3. *Vers.* Item adducitur vbi concludit hoc videri verius licet primum æquius.

15 Eodem modo præcauendum est, ne Interrogatoria, quæ in examinatione testium, & Reorum à Iudice fiunt prætermittantur sed curandum, vt per extensum scribantur, quod felic. record. Clemens Papa VIII. die 9. Nouembris anno 1600. in Generali Congregatione Inquisitionis seruandum ab Inquisitoribus præcepit, & consequenter omnino explorandus est perniciosus, & illegitimus Notariorum abusus, qui post verbum interrogatus ommisso Interrogatorio, statim scribunt responsionem, sic Interrogatus respondit.

16 Denique illud generaliter debent Inquisitores cauere ne cum reis loquantur, vel cum examinantur, vel cum visitantur nisi de illis, quæ ad eorum negotium spectant: Sed nec solus Inquisitor, vel dum visitant, vel dum aliter eos auscultat, esse debet, sed vel cum socio, vel saltem cum Notario, vel alio fideli Sancti Officij Ministro. Directorium Inquisitorum *p.* 3. *comm.* 106. *Vers.* hæc amplius super *q.* 59.

17 Vt in processibus reorum præsertim magnis, examina, & constituta (cum opus est) facilius quarto folio singula sint, reperiantur prudenter facerent Inquisitores, Iniungendo suis Notarijs, vt exemplo multorum processuum, qui in Supræmo Sanctæ Romanæ Inquisitionis Tribunali fabricantur in margine suorum processuum examina, seu constituta suo ordine literis maioribus notarent.

Annotationes Carenæ ad Cap. 20.

SVMMARIVM.

1 *De Interrogatorijs suggestiuis remissiuè.*
2 *Confessio Rei vnquam Interrumpenda.*
3 *Quod in hoc acciderit auctori in Inquisitione Cremonæ, dùm, vti Ad. Fiscalis aderat torturæ vnius Sortilegæ.*

De præcauendis ab Inquisitore dixi eodem titulo, *p.* 3. *n.* 35. *& seq.*

1 De Interrogatorijs suggestiuis fugiendis, & quæ talia sint Interrogatoria suggestiua, *Farin. de reo confesso, & conuicto quæst.* 43. *num.* 84. *& seq. & quæstion.* 81. *nu.*
2 310. *& sequ. &* omnino videatur *Scaccia lib. primo de Iud. cap.* 85. *nu.* 8. vbi de suggestione aperta, & paliata, quam ibi, *& n.* 40. 41. bene declarat.

Circa non interruptionem confessionis ea nunquam intermittenda, nec vnquam Reus è tortura dimittendus, nisi postquam confiteri cæperit. Dicam quod mihi accidit in Inquisitione mea Cremonæ aderat in tortura quædã mulier sortilega, quæ cõmertium habuerat cum Dæmone, fuit ad torturam posita per horam, in media hora voce magna clamabat, & videbatur valdè pati, & cæpit dicere, quod relaxaretur, qui volebat dicere veritatem, & clamabat, quod aperiebatur per medium, & quod in illis partibus erat infirma, Iussit Pat. Inquisitor, & ordinarius, quod dimitteretur in terra, vt veritatem fateri possit, & visitaretur animo tamen &c. Postquam fuit in terra aliquantulum respirauit, & statim dixit quod nullam infirmitatem habebat, & quod iam veritatem dixerat, vndè fuit in altum iterum eleuata, nec ab ea aliquid vlterius potuit haberi.

ARGVMENTVM.

Si Reus noluerit Interrogationibus sibi factis respondere quid sit agendum.

SVMMARIVM.

Torqueri potest reus si interrogatus non respondet, aut obscurè respondet. n. 1.
Torqueri potest reus nolens respondere Iudici interroganti non solum super facto principali, sed etiam super circumstantijs substantialibus. n. 2.
Torqueri potest Reus si interrogatus à Iudice, an hoc vel illud commiserit, respondet se non esse culpabilem. nu. 3.
Torqueri possunt Rei, quando interrogati à Iudice non respondent ad propositum, & fingunt se dæmones. nu. 4.
Reo nolenti præcisè Respondere Iudici interroganti, an sit dandus terminus ad præcisè respondendũ. n. 5. *&* 6.
Torquere Reum recusantem præcisè respondere absque præfixione termini ad præcisè respondendum Inquisitores non possunt sinè peritorum Iudicio n. 7.

Cap. 21.

1 SI Reus Interrogationes sibi in Iudicio factas respondere nolit; aut respondet quidem, sed per verba incerta, & dubia, nempe nescio, non recordor oblitus sum, aut similia, potest tunc Iudex illum torquere pro habenda præcisè responsione affirmatiua, vel negatiua, Hæc est vera Baldi sententia, quam praxis in alijs Tribunalibus, atque pro veritate aliorum delictorum eruenda non temere obseruare solet; In iudicijs verò Sanctæ Inquisitionis eo potissimum nomine retinendum est quia non solent pro crimine hæresim sapiente, sinè legitimis Iudicijs, & plusquam semiplenis probationibus compræhendit Rei, *Bald. in l. accusationem num.* 12. *Versic.* super hoc melius distingue c. de his qui accusare non possunt quem refert, & sequitur *Capie. decis.* 145. *Incip.* in causa cuiusdam accusati *Iulius Clarus in pract. crim. qu.* 45. *vers.* sed ponè quod Reus.

2 Eadem sententia locum habet ne dùm quãdo Reus non vult præcisè respondere super facto principali, sed etiam cum renuit respõdere super circumstantijs substantialibus ad ipsum delictum pertinentibus modo tales sint, de quibus eum recordari verisimile est, vt quia verbi gratia interrogatur de facto proprio, aut de tempore modico, aut similibus de quibus alijs verisimiliter recordari solent, quod Inquisitor considerata personarum, & reorum qualitate, prudenter arbitrari poterit. *Iulius Clarus in pract. crim. q.* 45. *Vers.* sed ponè quod Reus.

3 Idem Iudicium est, cum reus legitimè interrogatus, an hoc vel illud commiserit, responderit, se non esse culpabilem, hæc enim responsio admittenda non est, nam sicut verè Bartolus censuit reus respondere debet super facto, an fecerit, vel non fecerit, id de quo accusatur, iudicare autem, an sit culpabilis, vel non sit, ad Iudicem spectat, *Bart. in l. prima* §. *accusationem num.* 60. *Vers.* Idem facit ad aliam *quæst. ff. ad sen. Consult. Turpill.*

4 Sunt etiam Interdum nonnulli, qui vt Iudicium euadant dementiam fingunt, aut stultitiam simulant, qui si post vnam, aut alteram admonitionem seriò adhibitam præcisè affirmando, vel negando respondere noluerint, pariter vt in directorio Inquisitorum dictum est, torquendi sunt; iam in his casibus (vt rectè Clarus obseruat) non adhibetur pro veritate eruenda, sed pro habenda præcisa responsione Director. Inquisitorum *parte* 3. *numero* 96. super titulo de modis decem hæreticorum, quibus errores suos obtegere student, *Iulius Clarus in pract. crim. q.* 45. *vers.* ponè quod reus.

5 Quamuis Baldus, & alij, quos refert Clarus senserint

in Criminalibus, cum quis accusatur de facto proprio non esse dandum Reo tempus ad deliberandum, an velit cedere, vel contendere, sed statim cogendum esse ad respondendum in hoc Sacro Tribunali vbi benignius, & mitius cum reis agitur, quam in alijs Iudicijs forensibus istorum sententia recepta est, quia ne dum Reo petenti conceditur tempus ad respondendum sed etiam sæpè monetur, & quasi inuitatur, vt melius cogitet, & curet facta, & dicta sua ad memoriam reuocare, vt vera possit respondere, & adhunc potissimum finem toties examinatur, & interrogatur, vt ex prædictis apparet.

6 Iam Tutissima hæc praxis in hoc foro tunc potissimum seruari solet quando Reus, vel testes interrogantur de factis alienis aut etiam de proprijs quorum tamen verisimiliter obliti videri possunt, quod Inquisitorum arbitrio, considerata rerum, & personarum qualitate relinquitur. *Bald. in l. cum falsum n.2. ff. de acquir. hæred. Iul. Clar. in pract. criminal. quæstione* 45. *Versiculo* sed hic quæro.

7 Quoniam vero ista omnia iure pendenda, & prudenter executioni demandanda sunt, Inquisitores Consultorum Iuris peritorum Consilio vtentur.

Annotationes Carena ad Cap. 21.

SVMMARIVM.

1 *Reus qui non vult respondere torquetur vt respondeat.*
2 *Aliquando Iussit Sacra Congregatio huiusmodi reos macerari carcere, & ieiunio, iuxta qualitates facti.*
3 *Idem seruatur in eo qui præcisè non vult respondere.*

1 Reus, qui non vult respondere Inquisitori torquetur, vt dixit *Farin. de inditijs, & tortura, quæstione*. 37. *num*. 177. *& sequ.* & Notaui ego *parte tertia, titulo* 10. §. 18. *n*. 119. vbi posui declaratioẽ Sacræ Congregationis in eo qui nolebat iurare, fuit enim ex eius mandato tortus, vt iuraret, & iurauit.

Aliquando secundum variam factorum contingentiam, & qualitatem personarum mandauit S. Congre-
2 gatio reum qui præcise nolebat respondere Macerati carcere, & ieiunio, vt accidit in quadam Inquisitione Italiæ, in quodam reo, cui ego deputatus fueram Aduocatus de ordine Sacræ Congregationis.

3 Idem seruandum, cum reus non vult præcisè respondere super circumstantijs substantialibus, *Farin. d. q*. 37. *n*. 180. de tempore dando reo an velit cedere, vel contendere, *Farin. ibidem eod. n*. 179.

ARGVMENTVM.

Finito examine, Testibus, & Reis legendæ sunt eorum depositiones.

SVMMARIVM.

Testibus vel reis examinatis, debet legi eorum examen, vt possint addere, demere, corrigere, vel mutare, quod ipsis placuerit n. 1. *&* 2.
Testis postquam recessit ab examine non potest amplius suum dictum corrigere n. 2.
Testis debet deponere viua voce, & non per scripturam nu. 3.

Cap. 22.

1 Quo grauiores causæ sunt, quæ aguntur in hoc foro, quam in alijs, eò cautius procedendum est in eis, & remouenda diligentius omnia pericula, quibus, vel difficilius veritas inueniatur, vel fides processibus adhibeatur. Itaque quotiescumq. Rei vel testes siue in prima, siue in alijs audientijs examinantur, finitu examine, antequam ab auditorio recedant, Inquisitores præcipent notario, vt clarè, & distinctè legat illis suas depositiones, vt statim rei, vel testes possint addere, demere, corrigere, vel mutare, quod ipsis libuerit, sicut iure cautum esse videtur in l. si falsum C. plus valere, quod agitur ibi subscribere te non relegãtem, vel sic subscribenti non relecto. Vide supra hoc eodem *lib. cap. primo*, §. *renunciatione recepta*.

2 Hoc autem, vt prudenter Baldus admonuit, quem Felynus, & Rota referunt, & sequuntur ideo fieri debet, vt per relectionem examinis dictum compleatur, & error si quis esset in subscribente remoueatur, qui alias non remoueretur. *Bald. in l. si falsum numero primo, & secundo, C. plus valere quod agitur, Felin. in cap.* per tuas *num*. 7. *Vers.* secundo adde de testibus, Rota in causa spoletana Bonorum die 5. Iulij 1589. coram me.

Nam si postquam Testis vel Reus recessisset ab Auditorio, vel alias ex internallo vellet dictum suum corrigere, vel mutare, id sibi non permitteretur, vt in eadem causa Rota censuit, &

Consequenter verò Notarius in fine eiusdem examinis scribet, & testificabitur scripturam, siuè depositionem fuisse Reis, vel Testibus lectam, & similiter scribet quicquid Reus addiderit, demerit, mutauerit, vel emendauerit.

3 Licet Bartolus censuerit, valere dictum testis, vel rei scribentis depositionem, & scriptam Iudici tradentis: Magis tamen videtur ad veritatem accedere negatiua opinio, asserens verbo deponere debere, vt Iudex possit considerare vocem, Constantiam, & trepidationem vt Panormitano placuit, & quamuis Inquisitor non prohibeatur testimonium scriptum accipere, quod actis inserere debet, tamen testem, vel reum sic deponentem debet omnino interrogare, & singulatim examinare *Bartol. in l. Theopompus numero* 12. *ff. de dot. præleg. Abb. in cap. de testibus numer*. 10. de testibus per textum expræssum *in cap. testes* 3. *quæst*. 9. ibi testes per quamcunque scripturam testimonium non proferant vide supra hoc eodem *lib. cap*. 3.

Annotationes Carena ad Cap. 22.

SVMMARIVM.

1 *Ex stylo S. Offic. testes subscribunt suas depositiones.*
2 *Testis non tenetur subscribere, nisi eius depositio sibi legatur.*
3 *Quando possit testis se corrigere remissinè.*
4 *Stante subscriptione non potest testis dicere se aliter testificatum quam scriptum.*

1 Antiquus fuit in Sancto Officio stylus, quod testes subscribant suas depositiones quod etiam in reo obseruatur, vt ex *Scaccia, & alijs notaui ego parte tertia, titulo septimo* §. *tertio, n*. 18. *& sequ*. Vnde meritò finito examine ait Pegn. hoc loco depositiones testibus, & reo aptè referendo legendas esse, stante maxime, quod vt notauit *Farin. de falsitate quæst*. 158. *num*. 192. *& seq*. non tenetur testis se subscribere, nisi ei tota eius depositio legatur.

3 De

3 De teste quando possit se corrigere, & quando non vide latè Bellonum Papiensem in suo tractatu de his quę Incontinenti fiunt *lib. 1. cap. 20. per totum*, qui alios allegat, & præsertim *Farin. de testibus qu. 66. n. 227. & pluribus seq.* sed præomnibus *Rutger. Rulant. de comm. & Commissionibus Cameræ Imperialis par. 2. l. 2. cap. 27.*

4 Stante testis subscriptione si se dicat se non fuisse testificatum vt Notarius scripsit ei non creditur contra Notarium, *Giurba cons. Crim. 78. nu. 14. & 15.* Et ego id habui in facto in nostra Inquisitione Cremonæ.

ARGVMENTVM.

Multa præstare opportere Inquisitorem, vt veritatem inueniat ideoque non tantum a testibus in denunciatione nominatis, sed ab alijs etiam, & aliundè, si fieri potest inquirendam.

SVMMARIVM.

Testium, & reorum dicta verificari debent ab Inquisit. quantum fieri potest Libri, Epistolæ, & Scripturæ eorum, qui sunt de hæresi Inquisiti, sunt maximè perquirendæ pro habenda veritate eius quod quæritur. num.

Cap. 23.

1 VT Inquisitores Incorruptius, & sincerius Iudicium ferant, & in veritate indaganda diligentius incumbant cogitare secum debent, falli se posse, tam in testificationibus, quas contra reos recipiunt, quam in Confessionibus eorundem reorum. Hoc enim timore perculsi, causam ad iustitiæ, præscriptum præmouebuntur, & terminabunt, secus autem contingeret, si firmiter vni ex partibus adhærerent, tunc enim facile deciperentur.

Ideoque, si alia haberi possunt, non debent esse contenti sola testificatione denunciatoris, vel testium ab eo denominatorum, sed vlterius inquirendum, an cætera respondeant, & conuenientia sint Testimonia: Quod tunc potissimum præstabunt, quando testes, vel Reus in suis depositionibus causam dabunt, alios videlicet nominando, tam contra, quam pro nam tunc si præsentes sint eos curabit Inquisitor vocari, & interrogari, si verò absentes sint, nec tutum, vel facile sit illos vocare ad illum Inquisitorem, vel Episcopum in cuius Diœcesi reperiuntur, scribetur, vt ab illis secreto vocatis, & interrogatis requirat de veritate, & quicquid inuenerit fideliter, & secreto sibi transmittat, iuxta Concilium Narbonense, quod de hac facti specie his verbis consuluit, ita tamen vt Inquisitores cæteri quiequid de illo nosse poterint, & inquirant nihilominus, & scribant Inquisitoribus illis, quibus idem culpabilis sit adstrictus *Concil. Narbon. cap. 22.*

2 Quod dicitur de Testimonijs quærendis, & habendis pro inuenienda veritate locum habet in Scripturis Libris, vlt. Epistolis, Chyrographis, & alijs huiusmodi, quæ sæpè à Reis ad alios scribi solent, vel pro suis opinionibus persuadendis, vel indicandis, vel pro habendis quibusdam rebus ad suum propositum pertinentibus ex his enim sæpè habetur vel dilucida probatio veritatis, vel inditia ad eam tutius, & breuius inueniendum, sicut aliquando contigit in causa cuiusdam inquisiti de Necromantia, qui cum repertus esset scripsisse literas ad quendam Magum pro habendo spiritu familiari ex hoc facto magnum habitum fuit argumentum contra inquisitum, quod ipse deinde in iudicio nunquam diluere potuit.

3 Quando, & quomodo hæc exercenda sint non est possibile in singulis casibus præscribere. Cæterum prudens Inquisitor iuxta causarum, & articulorum varietatem, & personarum qualitatem, & testium, & Reorum depositiones, siuè testificationes facile poterit considerate vndè, & quomodo ista probationum argumenta haberi possint.

Quicquid autem siuè testimonium, siuè Scripturarum habebitur suo ordine sicut habebuntur in processu illius, de cuius causa agitur inserentur.

Annotationes Carenæ ad Cap. 23.

SVMMARIVM.

1 *Vndequaque veritas ab Inquisitore in hoc Tribunal indaganda.*
2 *Quid agere debeat Inquisitor in crimine sollicitationis.*
3 *Perquisitio librorum, & Scripturarum in crimine hæresis, & sortilegij.*

1 CVm in hoc Tribunali valdè sint reo obtruncatæ deffensiones, vt dicebat Guido Fulcodius, ideò veritatem, tam pro reo, quam pro fisco vndequaque perquirere debet Inquisitor.

2 Hinc Garz. in praxi Sancti Officij Hyspaniæ folio mihi 3. dixit. *Quando el delitto es de solicitacion, se han da informar los Inquisidores, ò los commissarios, verbalmente sin hazer information por escritto del credito, que se deue dar à los testigos, y poner la razon dello à la margen de sus dichos, en la parte, que le pareciere mejor.*

Diligenter facienda est perquisitio, maxime in crimine hæresis, & sortilegij scripturarum librorum, & aliarum rerum quæ quomodo ad sortilegia perpetranda aptè videantur. *Dini in titul. de sortilegijs*, & scriptura continente hæresim reperta pones inquisitum eius manuscripta, vide *Farinac. de hæresi, quæst. 187. num. 10.*

ARGVMENTVM.

Processurus Inquisitor ad causæ expeditionem interrogare solet Reum, an velit habere testes pro repetitis, & quid circa hunc articulum sit obseruandum.

SVMMARIVM.

Testes an reus velit habere pro ritè, & rectè examinatis. Inquisitor interrogare solet, nu. 1.
Forma interrogandi reum an velit habere testes pro ritè, & rectè examinatis, nu. 2.
Forma plurium responsionum, quas Reus facere potest quando ab Inquisitore interrogatus, & an velit habere testes pro ritè, & rectè examinatis, nu. 3. & seq.
Testes examinati in Iudicio Summario regulariter non probant, nisi fuerit repetiti in plenario parte citata, & super interrogatorijs ab eadem parte datis, nu. 5.
Forma decreti faciendi per iudicem declarantem testes haberi pro ritè, & rectè examinatis, num. 7.
Testes in Crimine hæresis, an, & quando possint haberi pro ritè, & rectè examinatis, et quãdo nõ obstante partis declaratione Index teneatur illos repetere, nu. 8.
Testes haberi possunt pro ritè, & rectè examinatis, salnis exceptionibus contra personas, & dicta, nu. 9.
Testes possunt haberi pro ritè, & rectè examinatis præter mortuos, & absentes, num. 10.
Testes, an in causis hæreticorum possint haberi pro ritè, & rectè examinatis saluo iure repetendi, nu. 11.

Cap. 24.

in Criminalibus, cum quis accusatur de facto proprio non esse dandum Reo tempus ad deliberandum, an velit cedere, vel contendere, sed statim cogendum esse ad respondendum in hoc Sacro Tribunali vbi benignius, & mitius cum reis agitur, quam in alijs Iudicijs forensibus istorum sententia recepta est, quia ne dum Reo petenti conceditur tempus ad respondendum sed etiam sæpè monetur, & quasi inuitatur, vt melius cogitet, & curet facta, & dicta sua ad memoriam reuocare, vt vera possit respondere, & adhunc potissimum finem toties examinatur, & interrogatur, vt ex prędictis apparet.

6 Iam Tutissima hæc praxis in hoc foro tunc potissimum seruari solet quando Reus, vel testes interrogantur de factis alienis aut etiam de proprijs quorum tamen verisimiliter obliti videri possunt, quod Inquisitorum arbitrio, considerata rerum, & personarum qualitate relinquitur. *Bald. in l. cum falsum n. 2. ff. de acquir. hæred. Iul. Clar. in pract. criminal. quæstione* 45. *Versiculo* sed hic quæro.

7 Quoniam vero ista omnia iure pendenda, & prudenter executioni demandanda sunt, Inquisitores Consultorum Iuris peritorum Consilio vtentur.

Annotationes Carena ad Cap. 21.

SVMMARIVM.

1 *Reus qui non vult respondere torquetur vt respondeat.*
2 *Aliquando Iussit Sacra Congregatio huiusmodi reos macerari carcere, & ieiunio, iuxta qualitates facti.*
3 *Idem seruatur in eo qui præcisè non vult respondere.*

1 REus, qui non vult respondere Inquisitori torquetur, vt dixit *Farin. de indicijs, & tortura, quæstione.* 37. *num.* 177. *& sequ.* & Notaui ego *parte tertia, titulo* 10. §. 18. *n.* 119. vbi posui declarationē Sacræ Congregationis in eo qui nolebat iurare, fuit enim ex eius mandato tortus, vt iuraret, & iurauit.

Aliquando secundum variam factorum contingentiam, & qualitatem personarum mandauit S. Congre-
2 gatio reum qui præcisè nolebat respondere Macerari carcere, & ieiunio, vt accidit in quadam Inquisitione Italiæ, in quodam reo, cui ego deputatus fueram Aduocatus de ordine Sacræ Congregationis.

3 Idem seruandum, cum reus non vult præcisè respondere super circumstantijs substantialibus, *Farin. d. q.* 37. *n.* 180. de tempore dando reo an velit cedere, vel contendere, *Farin. ibidem sud. n.* 179.

ARGVMENTVM.

Finito examine, Testibus, & Reis legendæ sunt eorum depositiones.

SVMMARIVM.

Testibus vel reis examinatis, debet legi eorum examen, vt possint addere, demere, corrigere, vel mutare, quod ipsis placuerit n. 1. & 2.
Testis postquam recessit ab examine non potest amplius suum dictum corrigere n. 2.
Testis debet deponere viua voce, & non per scripturam nu. 3.

Cap. 22.

1 QVo grauiores causæ sunt, quæ aguntur in h[oc] foro, quam in alijs, eò cautius procedendu[m] est in eis, & remouenda diligentius omnia pericula, quibus, vel difficilius verit[as] inueniatur, vel fides processibus adhibeatur. Itaque quotiescumq. Rei vel testes siuè in prima, siuè in al[ijs] audientijs examinantur, finitu examine, antequam [ab] auditorio recedant, Inquisitores præcipent notario vt clarè, & distinctè legat illis suas depositiones, vt st[a]tim rei, vel testes possint addere, demere, corrigere, v[el] mutare, quod ipsis libuerit, sicut iure cautum esse vid[e]tur in l. si falsum C. plus valere, quod agitur ibi subscr[i]bere te non relegārem, vel sic subscribenti non relecto[.] Vidè supra hoc eodem *lib. cap. primo*, §. *renunciation[e] recepta.*

2 Hoc autem, vt prudenter Baldus admonuit, quem Felynus, & Rota referunt, & sequuntur ideo fieri debe[t] vt per relectionem examinis dictum compleatur, & error si quis esset in subscribente remoueatur, qui alia[s] non remoueretur. *Bald. in l. si falsum numero primo & secundo*, C. plus valere quod agitur, *Felin. in cap* per tuas *num.* 7. *Vers.* secundo adde de testibus, Rota in causa spoletana Bonorum die 5. Iulij 1589. coram me.

Nam si postquam Testis vel Reus recessisset ab Auditorio, vel alias ex interuallo vellet dictum suum corrigere, vel mutare, id sibi non permitteretur, vt in eadem causa Rota censuit, &

Consequenter verò Notarius in fine eiusdem examinis scribet, & testificabitur scripturam, siuè depositionem fuisse Reis, vel Testibus lectam, & similiter scribet quicquid Reus addiderit, demerit, mutauerit, vel emendauerit.

3 Licet Bartolus censuerit, valere dictum testis, vel rei scribentis depositionem, & scriptam Iudici tradentis: Magis tamen videtur ad veritatem accedere negatiua opinio, afferens verbo deponere debere, vt Iudex possit considerare vocem, Constantiam, & trepidationem vt Panormitano placuit, & quamuis Inquisitor non prohibeatur testimonium scriptum accipere, quod actis inserere debet, tamen testem, vel reum sic deponentem debet omnino interrogare, & singulatim examinare *Bartol. in l. Theopompus numero* 12. *ff. de dot. præleg. Abb. in cap. de testibus numer.* 10. de testibus per textum expræssum *in cap. testes* 3. *quæst.* 9. ibi testes per quamcunque scripturam testimonium non proferant vide supra hoc eodem *lib. cap.* 3.

Annotationes Carena ad Cap. 22.

SVMMARIVM.

1 *Ex stylo S. Offic. testes subscribunt suas depositiones.*
2 *Testis non tenetur subscribere, nisi eius depositio sibi legatur.*
3 *Quando possit testis se corrigere remissiuè.*
4 *Stante subscriptione non potest testis dicere se aliter testificatum quam scriptum.*

1 ANtiquus fuit in Sancto Officio stylus, quod testes subscribant suas depositiones quod etiam in reo obseruatur, vt ex *Seaccia, & alijs notaui ego parte tertia, titulo septimo* §. *tertio, n.* 18. *& sequ.* Vnde meritò finito examine ait Pegn. hoc loco depositiones testibus, & reo aptè refferendo legendas esse, stante maxime, quod vt notauit *Farin. de falsitate quæst.* 158. *num.* 192. *& seq.* non tenetur testis se subscribere, nisi ei tota eius depositio legatur.

3 De

3 De teste quando possit se corrigere, & quando non vidè latè Bellonum Papiensem in suo tractatu de his quę Incontinenti fiunt *lib. 1. cap. 20. per totum*, qui alios allegat, & præsertim *Farin. de testibus qu. 66. n. 227. & pluribus seq.* sed præomnibus *Rutger. Rulant. de comm. & Commissionibus Cameræ Imperialis par. 2. l. 2. cap. 27.*
4 Stante testis subscriptione si se dicat se non fuisse testificatum vt Notarius scripsit ei non creditur contra Notarium, *Giurba cons. Crim. 78. nu. 14. & 15.* Et ego id habui in facto in nostra Inquisitione Cremonæ.

ARGVMENTVM.

Multa præstare opportere Inquisitorem, vt veritatem inueniat ideoque non tantum a testibus in denunciatione nominatis, sed ab alijs etiam, & aliundè, si fieri potest inquirendam.

SVMMARIVM.

Testium, & reorum dicta verificari debent ab Inquisit. quantum fieri potest Libri, Epistolæ, & Scripturæ eorum, qui sunt de hæresi Inquisiti, sunt maximè perquirendæ pro habenda veritate eius quod quæritur. num.

Cap. 23.

1 VT Inquisitores Incorruptius, & sincerius Iudicium ferant, & in veritate indaganda diligentius incumbant cogitare secum debent, falli se posse, tam in testificationibus, quas contra reos recipiunt, quam in Confessionibus eorundem reorum. Hoc enim timore perculsi, causam ad iustitiæ, præscriptum præmouebuntur, & terminabunt, secus autem contingeret, si firmiter vni ex partibus adhærerent, tunc enim facile deciperentur.

Ideoque, si alia haberi possunt, non debent esse contenti sola testificatione denunciatoris, vel testium ab eo denominatorum, sed vlterius inquirendum, an cætera respondeant, & conuenientia sint Testimonia: Quod tunc potissimum præstabunt, quando testes, vel Reus in suis depositionibus causam dabunt, alios videlicet nominando, tam contra, quam pro nam tunc si præsentes sint eos curabit Inquisitor vocari, & interrogari, si verò absentes sint, nec tutum, vel facile sit illos vocare ad illum Inquisitorem, vel Episcopum in cuius Diœcesi reperiuntur, scribetur, vt ab illis secreto vocatis, & interrogatis requirat de veritate, & quicquid inuenerit fideliter, & secreto sibi transmittat, iuxta Concilium Narbonense, quod de hac facti specie his verbis consuluit, ita tamen vt Inquisitores cæteri quicquid de illo nosse poterint, & inquirant nihilominus, & scribant Inquisitoribus illis, quibus idem culpabilis sit adstrictus *Concil. Narbon. cap. 22.*

2 Quod dicitur de Testimonijs quærendis, & habendis pro inuenienda veritate locum habet in Scripturis Libris, vlt. Epistolis, Chyrographis, & alijs huiusmodi, quæ sæpè à Reis ad alios scribi solent, vel pro suis opinionibus persuadendis, vel indicandis, vel pro habendis quibusdam rebus ad suum propositum pertinentibus ex his enim sæpè habetur vel dilucida probatio veritaris, vel inditia ad eam tutius, & breuius inueniendum, sicut aliquando contigit in causa cuiusdam inquisiti de Necromantia, qui cum repertus esset scripsisse literas ad quendam Magum pro habendo spiritu familiari ex hoc facto magnum habitum fuit argumentum contra inquisitum, quod ipse deindè in iudicio nunquam diluere potuit.

3 Quando, & quomodo hæc exercenda sint non est possibile in singulis casibus præscribere. Cæterum prudens Inquisitor iuxta causarum, & articulorum varietatem, & personarum qualitatem, & testium, & Reorum depositiones, siuè testificationes facile poterit considerare vndè, & quomodo ista probationum argumenta haberi possint.

Quicquid autem siuè testimonium, siuè Scripturarum habebitur suo ordine sicut habebuntur in processu illius, de cuius causa agitur inserentur.

Annotationes Carenæ ad Cap. 23.

SVMMARIVM.

1 *Vndequaque veritas ab Inquisitore in hoc Tribunal indaganda.*
2 *Quid agere debeat Inquisitor in crimine sollicitationis.*
3 *Perquisitio librorum, & Scripturarum in crimine hæresis, & sortilegij.*

1 CVm in hoc Tribunali valdè sint reo obtruncatæ deffensiones, vt dicebat Guido Fulcodius, ideò veritatem, tam pro reo, quam pro fisco vndequaque perquirere debet Inquisitor.

2 Hinc Garz. in praxi Sancti Officij Hyspaniæ folio mihi 3. dixit. *Quando el delitto es de solicitacion, se han da informar los Inquisidores, ò los commissarios, verbalmente sin hazer informacion por escritto del credito, que se deue dar à los testigos, y poner la razon dello à la margen de sus dichos, en la parte, que le pareciere mejor.*

Diligenter facienda est perquisitio, maxime in crimine hæresis, & sortilegij scripturarum librorum, & aliarum rerum quæ quomodo ad sortilegia perpetranda aptè videantur. Dixi *in titul. de sortilegijs*, & scriptura continente hæresim reperta pœnes inquisitum eius manuscripta, vide *Farinac. de hæresi, quæst. 187. num. 10.*

ARGVMENTVM.

Processurus Inquisitor ad causæ expeditionem interrogare solet Reum, an velit habere testes pro repetitis, & quid circa hunc articulum sit obseruandum.

SVMMARIVM.

Testes an reus velit habere pro ritè, & rectè examinatis. Inquisitor interrogare solet, nu. 1.
Forma interrogandi reum an velit habere testes pro ritè, & rectè examinatis, nu. 2.
Forma plurium responsionum, quas Reus facere potest quando ab Inquisitore interrogatus, & an velit habere testes pro ritè, & rectè examinatis, nu. 3. & seq.
Testes examinati in Iudicio Summario regulariter non probant, nisi fuerit repetiti in plenario parte citata, & super interrogatorijs ab eadem parte datis, nu. 5.
Forma decreti faciendi per iudicem declarantem testes haberi pro ritè, & rectè examinatis, num. 7.
Testes in Crimine hæresis, an, & quando possint haberi pro ritè, & rectè examinatis, et quādo nō obstante partis declaratione Iudex teneatur illos repetere, nu. 8.
Testes haberi possunt pro ritè, & rectè examinatis, saluis exceptionibus contra personas, & dicta, nu. 9.
Testes possunt haberi pro ritè, & rectè examinatis, præter mortuos, & absentes, num. 10.
Testes, an in causis hæreticorum possint haberi pro ritè, & rectè examinatis saluo iure repetendi, nu. 11.

Cap. 24.

Cap. 24.

1 Confecto processu iuxta ordinem supradictum, antequam Inquisitor deueniat ad testium repetitionem, interrogare solet reum, an velit habere testes contra se examinatos pro ritè, & rectè examinatis, & legitimè repetitis, ad quem actum bifariam procedi solet primo in præsentia sui Procuratoris, vel Aduocati. Secundo in absentia Procuratoris, vel Aduocati, cum sit Procuratore, vel Aduocato præsente, sic peragitur Die N. Mense N. Anno N.

2 Eductus è carceribus, & constitutus coram supradicto R. P. D. N. Inquisitore, & præsente N. Procuratore, vel Aduocato in meique Notarij præsentia.

N. de quo supradictum sibi fuit per eundem D. Inquisitorem an velit habere testes in eius causa contra ipsum examinatos pro ritè, & rectè examinatis, & repetitis, seu potius velit eos repeti, & de nouo examinari.

Quibus per ipsum N. auditis.

Respondit &c.

Et exinde remissus fuit ad locum suum.

Cum hæc interrogatio fit absente Procuratore, vel Aduocato, tunc ommittuntur illa verba, & præsente N. Procuratore, vel Aduocato.

3 Quoniam verò contingere potest, vt varijs modis respondeat Reus ad prædictam interrogationem, ideo de singulis breuiter agendum est, vt sciat Inquisitor quomodo se gerere debeat, & qualiter sit facturus decreta processui inserrenda, quia res magni momenti est.

Primo ergo modo potest respondere, se velle quod testes repetantur, quia vult eos examinari cum suis interrogatorijs, & arguere de falso, & tunc fiet decretum super huiusmodi resolutione videlic.

Die N. Mense Anno N.

Intellecta responsione N. R. P. D. decreuit, vt testes in eius causa recepti cum suis interrogatorijs repeterentur: & ideo in continenti mandauit sibi dari copiam articulorum à Procuratore Fiscali ordinatorum ad effectum formandi interrogatoria.

4 Secundo modo posset respondere se velle deliberare, & consulere suum Procuratorem, vel Aduocatum, & si hoc modo responderit, similiter decernendum est, vt sibi detur copia articulorum à Procuratore Fiscali formatorum ad effectum melius deliberandi.

5 Tertio modo posset respondere, remittendo se ad Iuris dispositionem, & tunc perindè est ac si respondisset se velle quod testes repetantur, quia de iure testes recepti in Iuditio summario, regulariter non probant nisi in plenario parte citata reproducantur, & repetantur super interrogatorijs Reorum, vt suas testificationes, & depositiones ratas faciant *Bartol. in l. maritus numero tertio, & in l. fin. numero octauo, ff. de quæstion. Abb. in cap. si clericus numero 15. de fore competenti Robert. decision. 43. numero tertio. Ioan. Vueentius Honded.* qui multos refert *consilio* 101. *incip.* primo se offert dubitatio *numero quinto*, & multis sequentibus *liber primus*, & hanc sententiam solet Rota amplecti, & signanter fuit sequuta in vna Romana de Rambogliettis die 2. April. Anno 1590. coram Cardinal. Mantica tunc Rotæ Auditore, & coram me in vna Bonon. Censûs die 19. Octobris 1598. & in hoc foro eam tenuerunt *Albertinus tractat. de agnoscendis assertionibus, quæst. 34. numero 16. & sequent. & Ioannes Rosas tractat. de hæretic. parte secunda, assertione quarta, numero 107. Symanc. de Catholic. Institut. tit. 64. de testibus, num. 16.*

6 Quarto modo posset respondere remittendo se ad arbitrium Inquisitoris, quo casu Inquisitor non debet suscipere tale arbitrium ne contingat sibi postea obijci, quod abstulerit Reo legitimam deffensionem. Itaque Tutius est remittere Reum ad Iudicium sui Procuratoris, vel Aduocati, quod si tanta esset alicuius rei importunitas, vt diceret omninò se velle Inquisitoris arbitrium sequi: Tunc prudenter aget Inquisitor, vt periculum paulò ante indicatum euitet, si Reo Consuluerit, vt petat fieri testium legitimam repetitionem.

7 Denique quinto modo posset respondere se habere velle testes contra se deponentes pro ritè, & rectè examinatis, & legitimè repetitis, quo casu similiter fiet decretum sic.

Die N. Mense N. Anno N.

Eductus è carceribus, & constitutus coram supradicto R. P. D. Inquisit. N. & præsente N. Procurat. in meique Notarij præsentia.

N. de quo supra, & dicto sibi per eundem R. P. D. Inquisitorem, an velit habere testes in eius causa contra ipsum examinatos pro ritè, & rectè examinatis, & legitimè repetitis, seu potius velit eos repeti, & de nouo examinari, habitoque colloquio cum suo Procur. resp. se velle habere dictos testes pro legitimè repetitis, saluis tamen exceptionibus contra personas, & eorum dicta in deffensionibus deducendis.

8 Nam licet Thomas Grammaticus, & in hoc foro Symanchas, & Ioannes Royas censuerint quod quamuis Reus dicat se habere velle testes pro ratificatis, & legitimè repetitis. Nihilominus Iudicens fidei tenentur iterum eosdem testes examinare, & interrogare, nè fortè deffensio reorum pereat, cui nequeunt renunciare, & praxis hæc tutiss. videatur, & regulariter sit obseruanda. Cum enim sæpè soleant rei suas reuocare cōfessiones nisi præd. diligentia adhiberetur, processus, & testificationes absque fide remanerent *Thom. Grammaticum voto 7. Incip. in causa Nobilis nu. 5. vers.* & facit ratio vrgentissima, *Symanch. de Cath. Inst. tit. 64. de testibus num. 25.* Idem in Enchiridio Iudicum Violatæ Religionis *tit. 25. de test. n. 11. & Ioannes Rayas tract. de hæret. par. 2. assertione 4. num. 111. & sequ.*

Quamuis inquam ista sententia tuta sit, & regulariter obseruanda nihilominus tamen de consensu partis potest ab ea recedi cum graues D. D. affirment pacto, & consensu partium inualidas attestationes posse roborari. *D. D. in l. fin. C. de Testibus* vbi *Bald. numero primo, & sequ. Ias. in rubr. ff. de seruis Turpurat. consilio 498. Incip.* Viso singulari, & verbosa processu *numer. 10. lib. secundo, Guidopapæ decis. 216. Incip. de voluntate partium numero secundo, versic.* Sed quid si in causa.

9 Et omnem amaritudinem tolli prædict. clauf. præseruatiua saluis exceptionibus contra personas, & dicta, quas semper opponere poterit Reus in suis deffensionibus, ideoque in Supremo Sanctæ Romanæ Inquisitionis Tribun. vbi hæc praxis recepta est satis per prædictam clausulam indemnitati Reorum, Patres consultum esse putant; nec immeritò cum legitima, & Iuridica esse videatur, & in Iure Canonico fundata vbi ad similem præpositum Interrogationem, similem responsionem datam, constat *capit. veniens l. 2. §. cum igitur versic.* Vtrum attestationes, & *versic.* qui respondit de testibus, vbi sancitur attestationes receptas in Iuditio summario fidem non facere in plenario, nisi pars eas admittere voluerit.

Obseruatio 1.

10 Obseruatum est in quibusdam Supremi Tribunalis processibus a quibusdam Procuratoribus suasam Reo infrascriptam declarationem.

N. de

N. de quo suprà declarãuit se habere testes contra eum examinator pro ritè, & rectè examinatis præter absentes, & mortuos, saluis deducendis exceptionibus tam contra dicta, quam contra personas illorum in suis deffensionibus, & saluo etiam Iure repetendi &c. & ita potestatus fuit &c.

Quod dicitur de absentibus, & mortuis, prudenter adiectum vt declarat Flaminius Chartarius, & dicetur suo loco commodius, *Flaminius Chartar. in pract. interrog. reorum lib. 3. cap. 3. num. 632. seq.*

Respectu mortuorum consultius est expressè protestari, ne habeantur pro repetitis propter magnum præiudicium, quod indè fieret Reis propter opinionem afferentium. Testes mortuos non repetitos probare, vt sensit Bursatus, contra tamen censuit *Honded. Burs. consil. 7. nu. 10. vers.* ad secundum *lib. 1. Ioannes Vicentius Hondedeus consil. 101. Incip. Prima se offert. dubitatio num. 12. lib. 1.*

Obseruatio altera.

11 ADuertat tamen Inquisitor, ne facile admittat talem declarationem, cum illa clausula (& saluo etiam iure repetendi) quia sic elusoria esset declaratio, quod Reus habuit testes pro ritè, & rectè examinatis, & legitimè repetitis.

Sed neque admittat aliam clausulam, (& ita protestatus fuit) quia illa verba &c. solent extendi alias de nullitate gestorum, vel gerendorum in contrarium, & consequenter contra processum posset opponi validitas, seu nullitas, à quibus periculis procul abesse debent gesta præsertim in hoc foro.

Obseruatio 3.

12 CVrare debent Inquisitores ne inducant Reos ad habendos testes pro legitime repetitis, ne postea conquerantur de Iudicibus fidei, si causa non expediatur ad eorum fauorem, quod tunc maxime præcauere debent, quando dicta testium non conueniunt cum confessionibus Reorum.

Obseruatio 4.

13 IN causis grauibus quales regulariter esse solent omnes, quæ in hoc foro materia fidei tractantur, & præsertim in articulis continentibus hæresim formalem, aut à fide Apostasiam, licet Reus habere velit testes pro repetitis legitimè, adhuc Inquisitores curare debent, vt formiter repetantur, quod tunc maximè fieri oportebit, cum vel de testium morte timetur, vel de eorum absentia diuturna, tunc enim lite etiam non contestata testes recipi poterunt, & vt Symanchas censuit in hoc foro repetiti antequam à Fiscali accusentur, siuè antequam Procurator Fiscalis contra eos producat articulos cap. quoniam frequenter, vt lite contest. *Symanch. de Catholic. Institut. titul. 64. de testibus num. 21. 22. & 23.*

Annotationes Carenæ ad Cap. 24.

SVMMARIVM.

1 *Testes, vt reum afficiant, debent repeti.*

2 *De Protestatione facta à Reo, quod habet testes pro repetitis.*

3 *Stante hac protestatione non repetuntur testes, nisi cum agitur de Hæretico negatiuo.*

1 TEstes contra Reum examinati in iudicio summario non probant contra Reum, nisi parte citata repetantur in Iudicio plenario, dixi, & doctrinas allegaui de officio Sanctissimæ Inquisitionis *parte tertia,*
2 *titulo septimo, §. quinto, numero 33.* vbi etiam dixi de potestate solita fieri à Reis, quod habent testes pro ritè, & rectè examinatis, & quod non obstante dicta protestatione possit reus iterum petere, quod testes repetantur, & de reseruatione opponendi contra personam, & dicta testium, & quid dicendum de mortuis, & absentibus.

3 Stante hoc protestatione facta à Reo, testes non sunt repetendi, ex stylo Generalis Inquisitionis nisi cum agitur de hæretico negatiuo, *Farinac. de hæret. quæst. 188. nu. 27. dixi dicto §. 5. num. 34.*

Et generaliter de repetitione testium videatur *Farinac. de testibus quæst. 72.* per totum, vbi habetur tota materia hæc plenisse tractata.

ARGVMENTVM.

De Procuratoribus Reorum.

SVMMARIVM.

Procurator, & Aduocatus in Crimine hæresis datur Reo ad Respondendum articulis ad formanda Interrogatoria, & ad alias suas deffensiones faciendas, facto tamen processu informatiuo, & reo plenè examinato, numer. 1.

Procurator pauperum certus constitutus est in Supremo Vrbis Sanctæ Inquisitionis Officio num. 2. si tamen Reus postulat alium Procuratorem solet concedi Procurator alius ex iusta causa num. 2. vbi etiam quæ isto casu dicatur iusta causa.

Forma concedendi Reo Inquisito Procuratorem pro hæresi, num. 3.

Forma Iuramenti quod præstare debet Procurator datur Inquisito in crimine hæresis, num. 4. & 5.

Forma decreti, quod Notarius extendere debet in concessione Procuratoris dati reo pro crimine hæresis carcerato, num. 6.

Cap. 25.

1 QVoniam Rei ad deliberandum an velint, vel nolint habere testes pro legitimè repetitis, & ad respondendum articulis, quos Procurator Fiscalis producit contra ipsos, & ad formanda Interrogatoria, & ad parandas suas legitimas deffensiones indigent opera Procuratorũ, & Aduocatorum. Ideò de his est hic breuiter agendũ iuxtà stylum Supremi Tribun. S. Romanæ, & Generalis Inquisitionis, in quo regulariter concedi solent reis Procuratores, & Aduocati, nisi quando Procurator Fiscalis contra eos producturus est articulos, vt testes repetantur hoc est, non nisi postquam in Iudicio Summario receptæ sunt omnes informationes, seu probationes ad causam facientes, & reus plenè examinatus existit, tunc enim, cum Iuditium plenarium inchoetur ad parandas legitimas defensiones opus est consilio Procuratoris, vel Aduocati.

2 In hoc Supremo Tribunali licet certus Procurator sit constitutus, quem pauperum carceratorum Procuratorem vocant, qui Reorum in vinculis detentorum causas agit, & eos defendit; Nihilominus tamè si Reus alium Procuratorem sibi concedi postulet Supræmus Senatus ex causa indulgere, solet, & concedere, dummodo

modo sit vir probus, Iuris Peritis Iustitiæ cultor, & veritatis amator in priuatis autem Prouinciarum Inquisitoribus quamuis similiter certus Procurator Carceratorum sit constitutus ex iusta causa idem fieri poterit, vt Afflictis hoc solamen tribuatur prò iuxta autem causa recenseri solet desiderium, & credulitas alicuius carcerati, putantis melius causam suam tractandam fore ab hoc, vel ab illo Procuratore quem ipse putat esse magis letteratum, vel diligentem. Si grauiores causæ concurrant, sicut in parius Ciuitatibus sæpè concurrere solent, faciliùs suadebunt concedendum potitum Procuratorem Cæterum, si quid periculi timeatur non erit operosum Supræmorum Senatum Consulere.

3 In concedendo ergo Procuratore postquam petitus fuerit, & resolutum concedendum, sic notabitur in processu.

Die N. Mense N. Anno N.

In Congregationis habita coram R. P. D. Inquisitore fuit N. datus Procurator N. qui solitum præstitit iuramentum.

4 Cum vero ad notitiam dati Procuratoris deuenerit se fuisse datum Procuratorem genibus flexis coram Inquisitore, vel eius Vicario consuetum præstabit iuramentum prout sequitur.

Ego N. vtriusque iuris Doctor Constitutus coram vobis R. P. Fratre N. Ordinis Prædicatorum Sacr. Th. Magistro, vel Lectore Sanctæ Inquisitionis N. contra hæreticam prauitatem Inquisitore tactis per me Sacrosanctis Dei Euangelijs coram propositis, iuro ac promitto N. carceratum in carceribus huius Sancti Officij reum inquisitum ex causis de quibus in actis dicti Sancti Officij apparet, cuius patrocinium mihi commissum fuit sincerè, & fideliter, remotis quibuscumque cauilationibus, & fraudibus deffendere, & eius causam tueri, eundem principalem meum ad veritatem in iuditio tacendam, non instruere, & quatenus cognouero dictum principalem meum esse reum, & conuictum criminis, seù criminorum, de quo, vel quibus est inquisitus patrocinium huiusmodi dimittere, nec non quatenus in causæ huiusmodi perquisitione habuero notitiam alicuius complicis, vel alterius culpabilis in causa huiusmodi quanto citius dicto Sancto Officio reuelare policeor, atque promitto sub pœna periurij, & ex communicationis, a qua non nisi ab hoc Sancto Officio absolui possim, sic me Deus Adiuuet, & hæc S. Dei Euang.

5 Mox verò Notarius notabit sic

Die Mense Anno

Dominus N. supradictus constitutus, genuflexus coram supradicto R. P. Fr. N. Inquisitore corporaliter manibus tactis Sacrosancti Dei Euangelij, coram propositis suum iuramentum præstitit vt supra.

Actum in Pallatio Sancti Officij in mansionibus solitæ residentiæ d. R. P. Inquisitor. præsentibus ibidem N. & N. testibus &c.

Obseruatio 5.

1 SOlet quandoque notarius in secunda persona referendo decretum de constituto Procuratore eius iuramento his verbis refferre

Die Mense Anno

Magnificus Dominus N. I. V. D. Informatus per me Notar. de decreto D. Inquisitoris facto die N. Mense N. Anni N. ad fauorem N. Rei carcerati super admissione in illius Procuratorem. Ideò constitutus personaliter coram R. P. D. N. Inquisit. meque notario infrascripto tactis Sacrosanctis Literis in manu eiusdem R. P. D. Inquisitoris existentibus iurauit, atque promisit eundem N. Inquisitum, & processatum ex causis de quibus in actis non instruere ad veritatem in iudici tacendam, neque illum vel eius causam calumnios deffendere, sed tantummodo eum iuxta formam, & te norem Sacrorum Canonum, & stylum Sancti Offici fouere, & quam primum notitiam habuerit illum esse culpabilem, & conuictum criminis, de quo inquiritur desistere à patrocinio, & prosequutione causæ huiusmodi, & si aliquem, seù aliquos in prosequutione huius causæ pro complice, seù culpabili scire contigerit, eum &c. & eos dicto S. Officio reuelare, atque processum contra dictum N. formatum, & contenta in eo nemini directè, vel indirectè propallare, neque de eis disserere nisi cum D. comprocuratoribus, & cum Aduocatis ab eodem Sancto Officio ad patrocinandum in causa huiusmodi admissis, & deputatis in casibus tantum occurrentibus sub pœna excommunicationis maioris latæ sententiæ, à qua absolui non possit, nisi ab eodem Sancto Officio, & alijs pœnis arbitrio D. Inquisitoris imponendis.

Actum in Ciuitate, vel loco N. in Pallatio Sancti Officij in mansionibus solitæ residentiæ D. Inquisitoris in præsentia mei Notarij Præsentibus ibidem N. & N. Testibus.

Annotationes Carenæ ad Cap. 25.

SVMMARIVM.

1 *De Procuratore reorum remissiuè.*

1 DE Procuratore Reorum vidè quæ dixi *in prima parte, titulo decimo, & in tertia parte titulo de defensionibus reorum.*

ARGVMENTVM.

Dè Aduocato Reorum.

SVMMARIVM.

Aduocatus conceditur Reo carcerato pro crimine hæresis, qui debet præstare Iuramentum sub forma præscripta, num. 1. & 2.

Forma Iuramenti præstandi per Procuratorem, & Aduocatum in simul Iurantes in causis hæreticorum, numer. 1. & 3.

Cap. 26.

1 QVæ superiori capite dicta sunt de Procuratore reis concedendo, eadem de Aduocato intelligenda sunt, quo sæpè non minus, quam Procuratore indigent rei, eodemque modò de fideliter deffendendis reis iuramentum præstare tenentur. Quod si contingat ab eodem reo simul Procuratorem, & Aduocatum peti, simul poterunt Procurator, & Aduocatus idem præstare iuramentum sicut in registris Sancti Officij Supremi Tribunalis quandoque factum inuenitur sic.

2 Die Mense Anno

Dominus N. I. V. D. & in Ciuitate, vel loco N. Causarum Aduocatur, ac

Dominus N. I. V. D. & in Ciuitate, vel loco N. Causarum Procurator habentes vt asseruerunt, notitiam de decreto R. P. D. Inquisitoris N. admissionis ipsorum N. & in Aduocatum, & Procuratorem respectiuè N. Inquisiti, facto sub die N. Mensis N. Anni N. Ideò constituti personaliter coram R. P. D. N. Inquisit. meque

Nota;

Notario Infrascripto tactis Sacrosanctis scripturis in manibus eiusdem R. P. D. Inquisitoris existentibus, Iurauerunt, atque promiserunt eundem N. Inquisitum, & processatum ex causis de quibus in actis, non instruere ad veritatem in Iudicio tacendam, neque illum, vel eius causam calumniosè deffendere, sed tantummodo eum iuxta formam, & tenorem Sacrorum Canonum, & stylum S. Offic. fouere, & quam primum notitiam habuerint illum esse culpabilem, & conuictum hæresis, seù criminis, de quo inquiritur desistere à Patrocinio, & prosequutione causæ huiusmodi, & si aliquem, seù aliquos in prosequutione huius causæ pro complici, seu culpabili scire contigeri eum, & eos d. S. Offic. reuelare, atque processum contra d. N. formatum, contra in eo nemini directè, vel indirectè propallare neque de eis differere, nisi cum D. D. Coaduocatis, & comptocuratoribus ab eodem Sancto Officio ad patrocinandum in causa huiusmodi admissis, & deputatis, in casibus tamen concurrentibus sub pœna excommunicationis maioris latæ sententiæ, a qua absolui non possint, nisi ab eodem S. Officio.

Actum in Ciuitate, vel loco N. in Pallatio Sanctæ Inquisitionis, & in mans. seù Auditorio solitæ ressidentiæ eiusdem R. P. D. Inquisitoris Præsentibus N. & N. Testib. &c.

3 Quod si magis placuerit, quod se partim Procurator, & Aduocatus præstent iuramentum huiusmodi sub narratiua concepta in propria persona, vt dictum fuit in primo superiori capite de iuramento Procuratoris id facile fieri poterit.

Annotationes Carenæ ad Cap. 26.

SVMMARIVM.

1 *Aduocatus Reorum restituit processus habitos, & sic cautum in Hyspania.*

1 Dixi *in prima parte, titulo de Aduocato, & Procuratore Reorum, & parte tertia, titul. 9. de deffens. reorum.* Huic Aduocato non relinquitur processus offensiuus rei, sed illum factis deffensionibus restituit sic vsu receptam est in Inquisitionib. Italiæ, & expressè cauetur instructione 36. Toletana in Hyspana Inquisitione, ibi, *Y los Abogados no se quendan nou ningun translado de accusation publication ni de testigos sino que todo lo euolnan antè los Inquisidores.*

ARGVMENTVM.

De Curatore dando in hoc foro minoribus 25. Annis.

SVMMARIVM.

Curator dandus est minori Carcerato pro causa criminali, aliter processus est nullus, etiam quod minor confessus sit delictum, num. 1.

Curator minori carcerato pro crimine hæresis dandus est, aliter processus est nullus, num. 2. & seqq.

Forma, & practica dandi curatorem minori carcerato pro crimine hæresis, nu. 4. & seqq.

Curator dandus minori carcerato pro crimine hæresis, quis esse debeat, num. 6.

Cap. 27.

1 Reo 25. Annis minori in causa criminali antequam accusationi, seù articulis respondeat, dandum esse curatorem, cuius auctoritate confessiones ratificet, & processus formetur multi viri graues clara iuris Sanctitate moti, censuerunt asserentes processum aliter factum esse nullum, & inualidum, quia minores, vel ob imperitiam, vel ob Iuuenilem ætatem aliquid dicere, vel tacere possunt, quod si fuisset ommissum, vel prolatum eis prodesse posset, *l. Clarum, Cod. de auctor. præstan. vbi communiter DD. Alexan. consil. 115. Incip. in causa Inquisitionis Hyppolitus Marsilius consil. 130. Incip. conditor orbis, num. 11. & multis sequ. Gratus consil. 52. Incip. In causa numero nono, libro secundo*, affirmantes id procedere, etiam si interuenerit minoris iuramentum *Bertrand. consil. 326. Incipiente Tortura prima parte, libro tertio*, vbi hanc dicit esse communem sententiam *Anton. Gomesius tomo tertio de relictis capitulo primo, numer. 64. Dec. in pract. crimin. libro quinto, capitulo 37. numero 56. Versiculo* Aduertendum tamen. *Et Mathæus de Afflictis decis. 288. Incipiente minor adultus, vbi numer. 5.* affirmat per totum consilium fuisse conclusum, quod si minor confessus est delictum in iudicio sine curatore, & postea allegat se læsum ex dicta confessione, & petat se aduersus eam restitui, talem confessionem ei non nocere, ideoque restituendum.

2 In Crimine hæresis id obseruandum nominatim censuerant Bernardus Commensis Vmbertus Locatus. Iacobus Symanchas, & Tiberius Decianus, asserentes processum aliter factum, nullius prorsus esse momenti, & Consulentes Inquisitoribus, vt sint cauti ne in minorum causis procedant sine curatorum auctoritate quæ sententia vtique adeo in quibusdam Inquisitoribus inualuit, vt speciali constitutione cautum sit, vt priusquam minor 25. annis accusationi respondeat, sibi detur curator, cuius auctoritate ratificet confessiones, & totus processus fiat, Bernardus Comensis in lucerna Inquisitorum in Verb. Minor. Vmbertus Locatus in opere iudiciali in verbo minor *Symanchas de Cathol. institut. tit. 19. de filijs, & minoribus numer. 60.* eadem sententia affirmatur in *directorio Inquisitorum parte tertia, commentario 28. numer. 117. §. hoc tamen non ommittam.*

3 Multis rationibus hæc sententia potius quam contraria affirmata à Iulio Claro ad Contrariam consuetudinem recurrente retinenda est.

Prima quia claro iure munita est, secunda quia tutissima est, & validis rationibus munita. Tertia, quia nullum præstat impedimentum neque magis in longum tempus producit processum, aut remoratur causæ expeditionem. Quarta, & postrema est, quia datum interdum minori 25. annis curatorem, constat ex registris Supremi Tribunalis Sanctæ Romanæ Inquisitionis Claro iure munita *in l. Clarum C. de auctor præstan.*

4 Retinendo hanc sententiam in curatorem minoribus decernendo hæc praxis seruanda est.

Primum summariè inquirendo, & probanda est minor ætas, quæ probabitur, vel per librum Baptismi in quo notari solent nomina, & cognomina Baptizatorum simul cum tempore, quo fuerunt Baptizati, vel per notam aliquam siue memoriam quam sæpè solent, literis mandare parentes, quando ipsis nascuntur filij, vel per testes, vel testem deponentem, de tempore natiuitatis illius de cuius causa agatur.

Secundo fiet decretum de curatore prouido, & fideli dando minori.

Tertio curator iam constitutus præstabit solitum iuramentum Ista verò omnia sic per aguntur.

5 Die Mense Anno

R. P. D. Frater N. Inquisitor contra hæretici prauitatem in Ciuitate N. & Vniuerso eius districtu in executionem decreti facti sub die N. ad fauorem N. inquisiti Dominum N. ibidem præsentem in Curatorem

torem N. dicti N. licet absentis ad causam,& causas in hoc Sancto Officio Inquisitionis contra eum vertentes deputauit constituit, & assignauit, atque etiam illi dedit,& concessit facultatem,& auctoritatem comparendi in S.Officio, & eundem N.& eius iura, & causam, & causas, iuxtà Sacrorum Canonum Sanctiones, & stylum Sancti Officij deffendendi, & patrocinandi præstito per eundem D. N. iuramento per Procuratore reorum Sancti Officij, & curatores similium minorum in Sancto Officio præstare solito dicendo eidem N. estó Curator D. N. ac pro eo vtilia facito, & inutilia prætermittito, & illum indeffensum non derelinquito omni meliori modo &c.

Præsens supradictis N.& omnia prædicta audiens,& dictam curam, seù officium curatoris D. N. Inquisiti, sponte suscipiens, & vtilia facere pro eo, & inutilia prætermittere promittens, ac obseruare volens omnia sibi vtsupra à R.P.D.Inquisitore imposita, & demandata tactis corporaliter manibus Sacrosanctis Dei Euangelijs in manibus dicti R. P. D. Inquisitoris existentibus iurauit non deffendere dictum N.carceratum calumniosè, nec instruere ad veritatem in iudicio tacendam,sed tamen iuxtà formam Sacrorum Canonum & stylum dicti Sancti Officij fouere, & quam primum habuerit notitiam illum esse hæreticum, & pertinacem, desistere à prosequutione causæ, & à patrocinio illius. Casu autem quo S.M. Ecclesiæ se reconciliare voluerit eum adiuuare,& si aliquem seù aliquos in prosequutione causæ huiusmodi pro complice, seù culpabili scire contigerit eum & eos reuelare,nec processum illius, nec contenta in eo, minusque merita causæ huiusmodi directè, vel indirectè aliquo pacto cum aliqua persona, nisi cum ipso principali, aut eius Procuratore vel Aduocato tractare sub pœna periurij, ac excommunicationis latæ sententiæ à qua absolui non possit, nisi ab hoc Sancto Officio, & eo casu cum expressione causæ propter quam motus fuerit ad contrauenien dum huiusmodi eius iuramento.

Actum in Ciuitate vel loco N. in Pallatio dicti Sancti Officij in mansionibus dicti Dom. Inquisitoris Præsentibus ibidem N.& N. Testibus.

Obseruatio 2

6 Curator minoris non debet esse aliquis de officialibus Sancti Officij potest tamen esse (vt in directorio indicatur) eius Procurator, vel Aduocatus, vel quilibet alius fidelis honestus, prudens, & bone conscientiæ. Potest quoque esse eiusdem minoris Pater, vt *Antonius Gomesius animaduertit. Directorium Inquisitorum parte tertia, commentario 28. super titulo de deffensionibus Reorum §. de hoc curare Antonius Gomesius tomo tertio, var. ressolution. capitulo primo, num.64. vers.* & poterit esse.

Annotationes Carenæ ad Cap. 27.

SVMMARIVM.

1 *Curator de Iure dandus minori in Criminalibus, & sic canetur Hyspana Instructione, cuius verba referuntur.*

2 *Hoc non seruatur in Inquisitionibus Italiæ.*

1 Circa hoc caput non est immorandum, quia licet de iure sit, quod minori in Criminalibus dandus est curator, aliæ processus ad nullus, & nulla indè sequuta confessio *l.Clarum C.de auctoritate præst.in Hysp. pania, idem obseruetur*, vt ex Instructione Toletana, Anni 1561. 25. *Si el reo fuere menor de viente, y cinquo annos proueer se hà de curador en forma, antes que responda, à la accusacion, y con sù auctoridad ratificara en las confessiones que huuiere hecho*, & mox subiungit instructio qualitates, quas debet habere curator.

2 Tamen in Inquisitione Vniuersali Romana, & in alijs Inquisitionibus Italiæ Constitutio hæc Curatoris non seruatur, ità locat *in Ind. Inquisitorum in verbo Minor numero secundo, & ego latè dixi parte tertia, titulo octauo §. octano, numer.42. & sequ.* vbi etiam quid in alijs tribunalibus obseruetur.

ARGVMENTVM.

Iubet Inquisitor exhiberi reo articulos,vel ad effectum deliberandi, an velit habere testes pro ritè, & rectè examinatis, & repetitis, vel ad effectum dandi interrogatoria, vt se deffendat, si nolit habere testes pro repetitis.

SVMMARIVM.

Articulorum copia danda est Reo carcerato pro crimine hæresis ad effectum vt si nolit habere testes pro ritè, & rectè examinatis possit in eorum repetitione dare interrogatoria, num.1.

Forma dandi copiam articulorum reo carcerato pro crimine hæresis ad effectum dandi interrogatoria.nu.2.

Cap. 28.

1 Svpra *capit.*24. dictum fuit quod Inquisitor processurus ad causæ expeditionem interrogare solet Reum, an velit habere testes pro ritè, & rectè examinatis, & legitimè repetitis, & quoniam ad deliberandum super hoc articulo Reus indiget consilio Peritorum, Ideò actum fuit in proximè præcedentibus capitibus de Procuratore, & Aduocato Reorum, & Curatore dando minoribus 25. Annis nunc suo ordine cætera tradenda sunt, donec processus legitimè compleatur, itaque vel ad effectum, vt reus possit deliberare. An velit vel nolit habere testes pro legitimè examinatis, & repetitis, vel ad effectum,vt se deffendere possit, si fortè nollet eos habere pro repetitis,Inquisitor iubet sibi dari copiam articulorum a Procuratore Fiscali ordinatorum, sic

Die Anno Mense

In causa N. decretum fuit, vt repetantur testes, & detur sibi copia articulorum Procuratoris Fiscalis pro formandis interrogatorijs in registris Sancti Officij in actu exhibitionis articulorum hæc formula seruata legitur.

Die Mense Anno

Pro Fisco Sancti Officij contra N. de tali loco carceratum in carceribus Sancti Officij, & Inquisitum ex causis de quibus in actis eodem die Reu.Pat. Fratre N. Ordinis N. Inquisitor mandauit per Custodes carcerum dicti Sancti Officij educi è dictis carceribus dictum N. & coram Reuer. Patr. S. præsentari, cui sic præsentato, & præsenti tradidit,atque consignauit copiam articulorum pro parte Reu.Domin.Procuratoris Fiscalis pro repetendis testibus pro eius parte in actis pro informatione Sancti Officij alias examinatis super causa dicti N. exhibitorum prout in actis; atque idem statuit,& præfixit terminum trium dierum ad dandum interrogatoria, quatenus illa dare intendat omni meliori modo &c.

Hæc formula Iuridica est, & in hoc foro à practicis in eo versatis iam olim præscripta, nam auctor repertorij

torij Inquisitorum notiuit in foro Inquisitionis dari articulos, seu capitulorum copiam ipsi accusato de illis de quibus contra eum inquiritur. Auctor repertorij Inquisitorum in *verbo articulus*, §. *Item nota*, & *in verb. copia* §. *sed an Inquisitio*, &c.

Quod de præfixo termino trium dierum dicitur, arbitrarium est, potest enim Inquisitor ex causa maiores inducias reo concedere ad formanda interrogatoria.

Annotationes Carenæ ad Cap. 28.

SVMMARIVM.

DE hoc capitulo mentionem fecit *Farinac. de hæresi qu. 188. n. 14.* & ego *par. 3. tit. 7. §. 11. n. 37. & seq.* vbi ex praxi *Genuens. cap. 4. in antiqua impress. n. 3.* dixi ex stylo Inquisitionum Italiæ testes pro fisco productos solere examinari super articulis fisci, & interrogatorijs Rei *P. Massin. in Praxi Sancti Officij par. 4. fol. mihi 97. vers. Douendosi perciò proseguir la repetitione.*

ARGVMENTVM.

Procurator Fiscalis producit articulos ad probandam suam intentionem.

SVMMARIVM.

Forma articulorum, quos Procurator Fiscalis producit contra carceratum, & Inquisitum pro eo quod negauerit Purgatorium, & de Purgatorio malè senserit, ac de suffragijs pro defunctis, num. 1.

Forma articulorum, quos Procurator Fiscalis producit contra Reum carceratum, & Inquisitum de Inuocatione dæmonum, & quod ad nocturnas eorum Congregationes accesserit, num. 2.

Forma articulorum contra carceratum in crimine hæresis pro eo quod consuluerit Necromanticum pro habendo dæmonem familiarem, num. 3.

Cap. 29.

1 POstquam Inquisitor supradictis modis recepit informationem contra Reum sibi denunciatum, Procurator Fiscalis in quibusdam Inquisitionibus præsentat in Iuditio præsente Reo libellum accusatorium continentem capita delictorum de quibus Reus fuit delatus, quem exhibet Inquisitioni. In Supremo tamen foro S. Romanæ, & Generalis Inquisitionis Procurator Fiscalis loco libelli, dat positiones, & articulos, eadem delicta continentes, in quo actu hæc formula seruari solet.

Positiones, & articulos infrascriptos, & contenta in eis dat, facit, & exhibet Magnificus Dominus N. I. V. D. Sanctæ Inquisitionis N. Procurator Fiscalis aduersus hæreticam prauitatem in causa hæresis, & apostasiæ à fide Catholica quam habet contra, & Aduersus N. in carceribus Sancti Officij detentum quos ad probandum recipi, & admitti petit iuxta stylum Sancti Officij, tam in Romana Curia, quàm extra eam ad superfluam probationem se non adstringens, de quo protestatur expressè.

Et Primo hic loco Articulorum Procurator Fiscalis prædictus repetit, & reproducit Testes de super examinatos, illorum depositiones, & dicta eiusdem Inquisiti, confessiones, constituta acta, & documenta quæcumque in huiusmodi causa respectiuè factas, & facta in parte tamen, & partibus, siuè quatenus prædicta omnia, & eorum singula, sicut supra repetita, & producta pro fisco faciunt, & contra dictum N. & non alias, aliter, nec alio modo, de quo protestatur expressè.

1 Ex quibus hic repetitis clarè constat de bono iure fisci, & malo iure prædicti N. Inquisiti, & quatenus non constaret, probare vult, & intendit (Instructionis gratia ponitur exemplum de accusato negante Purgatorium) qualiter dictus N. tanquam hæreticus malè sentiens de Purgatorio, & de suffragio pro defunctis, ausus fuit pluries cum pertinacia negare adesse Purgatorium, consequenter etiam negare suffragia pro defunctis, falso, & mendaciter asserendo, quod est Inuentio Religiosorum, quod fuit, & est verum, & alias prout testes fide digni testificati sunt, & testificabuntur.

2 Item ponit &c. qualiter dictus N. in corroborationem prædictorum suorum errorum, pluries, & diuersis modis obloquutus fuit de exequijs, & suffragij pro defunctis (examinantur hic huiusmodi obloquutione siue Blasphema colloquia) quæ habentur in processu testificata.

3 Item &c. ponit qualiter prædictis N. quærentibus elemosinas pro dicendis missis pro suffragijs defunctorum, ne dùm noluit dare elemosinam, sed dixit quod erat vindemia Religiosorum, prout extiterit in processu testificatum.

4 Item ponit &c. qualiter dictus N. quæsiuit seducere quandam personam ne crederet Purgatorium, & ne suffragia faceret pro defunctis, ponatur sicut in processu extiterit testificatam.

5 Item ponit &c. qualiter dictus N. habetur reputatur, & tenetur, & maximè ab illis de eo in præmissis cognitionem habentibus pro hæretico, & de fide Catholica male sentiente palam, & publicè &c.

6 Item ponit &c. qualiter de prædictis omnibus, & singulis in Ciuitate N. siue in loco N. extat publica vox, & fama, & est publicum, & notorium, & alias prout testes &c.

Saluo iure addendi, minuendi, mutandi, & corrigendi, & alterius petitionis quandocumque faciendæ.

Non se adstringens propterea ad probandum, nisi solum ea omnia, & singula, quæ sibi sufficiunt ad probandum suam intentionem.

Deducens in præsenti Iuditio omne ius suum, sibi competens, & competiturum vndecumque quomodocumque, & qualitercumque.

Et omni meliori modo quo de iure, sm Pontificias Constitutiones, & stylum Sanctæ Inquisitionis vti potest, & debet, vt delicta huiusmodi, quæ diuinam, & humanam Maiestatem lædunt non remaneant impunita.

ALTERVM EXEMPLVM.

De Inuocatione Dæmonis, & eunte ad nocturnas eorum Congregationes.

2 POsitiones, & articulos infrascriptos, ac contra in eis dat, facit, & exhibet magnificus D. N. I. V. D. Sanctæ Inquisitionis N. Procurator Fiscalis in causa hæresis, & apostasiæ à fide Catholica, quam habet contra N. in carceribus Sancti Officij detentum, quos ad probandum recipi, & admitti petit, tam in Ciuitate N. quam extra eam, ad superfluam tamen probationem se non adstringens de quo protestatur expressè.

Et imprimis hoc loco articulum Procurator Fiscalis prædictus repetit, & reproducit testes desuper examinatos illorum depositiones, & dicta eiusdem Inquisiti Confessiones, & Constituta, acta, documenta quæcumque in huiusmodi causa respectiuè factas, & facta

in præsente tamen, & præsentibus in fauorem fisci, & contra dictum N. facientes, & facientia, & non alias, aliter, nec alio modo, de quo protestatur expresse.

1 Ex quibus sic repetitis clare constat de bono iure fisci, & malo iure dicti N. Inquisiti, & quatenus non constaret, probare vult, & intendit, qualiter prędict. N. malè sentiens de Sancta Fide Catholica, & ab illa apostatando serio, & examini deliberatione apertè declarauit se pluries in diuersis locis inter venisse Congregationi Dœmonum, in qua sicut deponitur in actis huius Sancti Officij de eo renunciatur, & Sancta Fides Catholica ab negatur Dœmon inuocatur, & adoratur, ac alias se Idolatrasse, & Dœmonem humiliter adorasse, quod fuit, & est verum, publicum, & notorium, prout testes notitiam de hoc habentes, & bene informati, testificantur, & testificabuntur,

2 Item ponit &c. qualiter dictus N. asseruit, & declarauit se in tali dęmonum Congregatione eum gradum obtinere, vt si quis secum eo se conferret à Dœmone impetrare ei posset, vt tantum gesta in dictis ludis perspiceret, ac plures matronas, & personas qualificatas illuc conuenire, pro diuersis voluptatum illecebris faciendis, & insuper mutuo inter se, & cum Dęmone carnaliter comisceri, quod fuit, & est verum, publicum, & notorium, prout testes de hoc notitiam habentes, & bene informati testificantur, & testificabuntur.

3 Item ponit, qualiter prædict. N. maxima cum Instantia precibus, & voluptatum lęnocinij pluries solicitauit quendam vt præfatam dœmonum Congregationi adiret, aut consentiret quod in Camera tali nocte fieret, vt eidem Congregationem interesset, quia sic dœmon sibi conferret honores, scientias, pulcritudinem, diuitias, & longam vitam, quod fuit, & est verum, publicum, & notarium, prout testes &c.

Et similiter formabuntur alij articuli, prout fuerit testificatum in processu, & postea addentur clausulæ in fine præcedentis exempli positæ.

TERTIVM EXEMPLVM.

De consulente Necromanticum pro habendo Dæmonem, quem vulgus Spiritum familiarem vocat.

5 ARticulos infrascriptos &c. vsque ad illa verba ex quibus sic repetitis &c.

1 Ex quibus sic repetitis clare constat de bono iure Procuratoris Fiscalis, & malo iure N. & quatenus non constaret, probate vult, & intendit, qualiter dictus N. valdè cupiens spiritum familiarem habere, adhibuit diligentiam, vt inueniret Magum, seu Negromanticum, à quo posset talem spiritum habere, ad quem Magum, seu Necromanticum Inuentum misit nuncium cum literis, & muneribus, & sic fuit, & est verum, publicum, & notorium prout testes &c.

2 Item ponit, qualiter dictus Magus, seu Necromanticus receptis literis promisit se daturum spiritum familiarem, dummodo tales, & tales fierent diligentiæ, ponatur sicut testificatum extiterit in processu.

3 Item ponit &c. qualiter N. pro habendo dicto spiritu sicut Magus, seu Necromantius responderet, fecit prædictas diligentias, committendo cuidam, vel quibusdam personis, vt omnem curam adhiberent ad prædictum effectum. Ponatur prout testificatum extiterit in processu.

4 Item ponit, &c. qualiter adhibitis prædictis diligentijs prædict. Necromanticus misit ad prædictum N. quendam annullum, in quo dicebat esse inclusum spiritum familiarem, & simul præscripsit modum quo vti deberet ad compellendum prædictum spiritum, vt sibi responsa daret, vel alia faceret, quæ prædictus N. multum desiderabat, & cupiebat.

5 Item ponit, &c. qualiter prædictus N. sicut sibi à Mago præscriptum fuerat proferendo quædam verba, & pro fundendo quendam liquorem spiritum inuocauit, & sic fuit, & est verum, publicum, & notorium prout testes &c.

Et similiter formabuntur alij, atque alij articuli sicut deductum, & testificatum fuit in processu.

Annotationes Carena ad Cap. 29.

SVMMARIVM.

Forma articulorum, & quid in Hyspania obseruetur verba Instructionis Toletana.

1 POnitur hoc loco formula articulorum formandorum à Procuratore Fiscali Sancti Officij aliam similem formulam vide apud *P. Massin. in Praxi Sancti Officij loco supra proximo capitulo allegato.*

In Inquisitione Hyspana Aduocatus Fiscalis S. Officij format accusationem contra Reum continentem capita delictorum de quibus Reus est Inquisitus Instructio Toletana 18. anni 1561. *El Fiscal tendia cuydado de poner las accusationes à los preson en el termino, que la instrucion manda accusando los generalmente de hereges, y particularmente de todo lo que estan indiciados assi por la testificacion, como por los delittos, que huuienen confessado.*

Loco istius accusationis in Supræma Vniuersali, & alijs Italiæ Inquisitionibus formantur articuli à Fiscali contra Reum, qui succedunt loco libelli accusatorij, & eundem omninò effectum habent.

ARGVMENTVM.

Informandis articulis, quæ regulæ sint formandæ.

SVMMARIVM.

Articuli, quos Procurator Fiscalis contra reum Inquisitum producit, formantur varijs modis, secundum negotiorum diuersitatem, numer. 1. & 2. vbi idem de num. articulorum.

Articuli impertinentes, & extrà rem de qua agitur produci non debent à Procuratore Fiscali, nu. 3.

Articuli per verba affirmatiua, non autem negatiua formari debeat, num. 4.

Articuli non sunt formandi sub disiunctione nisi agatur de facto alieno, in quo Ignorantia est probabilis, nu. 5.

Articuli quomodo formari debent à Procuratore Fiscali contra Inquisitos de adoratione dæmonum, vel de familiaritate cum ipsis, vel quando agitur de formali hæresi, aut apostasia, num. 6.

Articulos contra Inquisitos de hæresi Procurator Fiscalis admitti petere debet ad eos probandum, non solum à Curia, sed etiam extra, nu. 7.

Articuli quando producunt à Procuratore Fiscali contrà Inquisitos de hæresi debet Idem Procurator repetere testium depositiones, & ipsius Inquisiti confessiones, nu. 8. & 9. vbi etiam quod debet repetere libros, & scripturas pœnes Inquisitum repertas.

Clausula saluo iure &c. non se adstringens &c. apponi debet in fine articulorum, quos Procurator Fiscalis producit contrà Inquisitos de hæresi, num. 10.

Articuli quos producit Procurator Fiscalis contrà Inquisitos de hæresi, debent continere diem productionis, numer. 11.

Cap,

Cap. 30.

1 CVm casus singulares, qui occurrere possunt, & eorum circumstantiæ sint ferè innumerabiles non potest doceri specialis, & indiuidua praxis contra formationem singulorum articulorum, & propterea ex aliquot regulis generalibus infrascriptis accomodatis ad casus particulares, quilibet prudens Procurator Fiscalis poterit feliciter in hoc foro prout causa postulauerit articulos formare.

2 Si prima iam olim à speculatore prudenter præscripta simplicem negotiorum varietatem Studiosus Aduocatus, & in hoc foro prudens Procurator Fiscalis articulos variabit, & minuet & addet, prout negotio viderit expedire speculator *titulo de test. §. nunc videndum à nobis num.* 17.

Ex hoc infertur non posse stabiliri certamen regulam super constituendo certo numero articulorum, quia sicut quando Reus est de paucis accusatus, pauci formandi sunt articuli, sic vice versa plures sunt formandi, quando de pluribus est accusatus.

3 Sit secunda, rectè Paulus, & speculator consuluerunt dicentes non esse formandos articulos, nisi super re de qua agitur, nam sicut non licet interrogare, aut examinare reum super illis, de quibus non extant Indicia, ita non sunt formandi articuli, nisi super illis de quibus fuit denunciatus, vel confessus, *Paulus in l. Confessionibus ff. de Interrogator. act. speculat. tit. de depositionibus* §. 7. *num.* 4. *vers.* regulariter autem.

4 Sit tertia Articuli per verba affirmatiua formari debent non per negatiua, quia negantis factum nulla est directa probatio, *speculator tit. de test. §. nunc videndum à nobis, num.* 18.

5 Sit quarta regula. Articuli non sunt subdisiunctione formandi nisi fortè ageretur de facto alieno, in quo probabilis est ignorantia, tunc enim, vt speculator censuit, sub disiunctione formari possent *speculator. titul. de testib. §. nunc videndum nobis numer. 19. vers.* Item articuli.

Obseruatio 1.

6 IN præambulo articulorum Procurator Fiscalis regulariter dicere solet in causa, quam habet, aliquando tamen dicit in causa hæresis, aliquando vero in causa hæresis, & apostasiæ quæ verba apposita obseruari, quando Procurator Fiscalis producit articulos contra Inquisitos de adoratione dæmonum, vel de familiaritate cum ipsis similia verba rectè opponi possunt quando agitur cum Inquisitis de hæresi, vel apostasia formali, alias melius est simpliciter dicere in causa quam habet.

Obseruatio 2.

7 IN eodem præambulo prudenter Procurator Fiscalis petit admitti articulos ad probandum in Curia, & extra, quoniam si ad suam intentionem fundandam indigeret probatione extra locum vbi causa agitur recipienda; non posset opponi, quod non fuerit petitum, in alijs ergò Inquisitionibus, Procurator Fiscalis sic dicere poterit quod ad probandum recipi, & admitti petit in Ciuitatibus N. vel loco N. & extra.

Obseruatio 3.

8 QVando Procurator Fiscalis initio articulorum dicit se repetere, & reproducere Testium depositiones, & ipsius Inquisiti confessiones, aduertat quod si alias Inquisitus, in alia vel in eadem Inquisitione vocatus vel captus aliquas confessiones fecit nunc reproductas, tunc Procurator Fiscalis dicat, quod repetit, & reproducit confessiones alias de Anno N. in S. Officio factas.

9 Propterea si præter depositiones testium, & confessiones Rei habeantur in processu aliqua ipsius scripta, vel libercull quæmadmodum vt plurimum contingit in processibus magorum, & Necromanticorum, & inuocantium dæmones, tum Procurator Fiscalis dicet; Quod repetit, & reproducit testium depositiones, & ipsius confessiones, nec non, & scripta, videlicet talia, & talia describendo qualitates ipsorum.

Obseruatio 4.

10 IN fine articulorum in Tribunali Sanctæ Roman. & Generalis Inquisitionis addi solent clausulę ceteratæ videlic. saluo iure &c. non se astringens &c. quæ laudabiliter apponi solent, licet in libellis Criminalibus in fine libellorum infrascripta Clausula apponi consueuerit, super quibus omnibus, & singulis ab eis dependentibus, emergentibus, & connexis. Iudex procedere intendit, & culpabiles punire debita forma Iuris, & quocumque alio modo, via, Iure, & forma, quibus melius poterit, & debebit, sic, & taliter quod ipsorum deliquentium pœna cœteris transeat in exemplum *Io. Petrus de Ferrarijs in Tractica Papiensi in fine titulo de forma Inquisitionis versicul.* super quibus omnibus vbi hæc clausula, siue conclusio, & verba in ea contenta explicantur, *Roman. consil.* 110. *num.* 3. *Socin. cons.* 188. *lib.* 2. *Felin. in c.* 2. *de rescriptis, & in cap. licet causam, de probat.*

Obseruatio 5.

11 IN productione articulorum quæ facit Proc. Fiscalis, vt plurimum solet ommitti dies productionis, sed tutius est, quod in quibusdam processibus legitimo confectis obseruaui, vt scilicet in calce vltimi folij tempus productionis notetur sic. Die N. Mense N. Anno N. Talis Sancti Officij Procurator Fiscalis produxit: Et addi quandoque solet, & statim tradita fuit copia Procuratori N. in carceribus S. Offic. detenti.

Annotationes Carenæ ad Cap. 30.

SVMMARIVM.

1 *Articuli an formandi, etiam de non spectantibus ad S. Offic.*
2 *Quod obseruatur in Hyspania, vbi verba pulcherrime Instructionis Toletanæ* 18.

NOtanda sunt omnia hoc loco à Pegna admonita.

1 Solum dubitari potest an si reus in processu Indiciatus sit etiam de delictis non spectantibus ad hoc Sacrosanctum Tribunal articuli sint formandi etiam de his delictis, ego dicerem quod sic moueor ex insigni Instructione Toletana 18. supra allegata, quæ licet loquatur in accusatione Fiscalis, attamen cum articuli de quibus agimus successerint loco libelli accusatorij, idè de articulis dicendum, quod de accusatione.

Instructio autem sic habet, *Y aunque los Inquisidores no pueden conocer de delitos, que no sepan manifesta heregia, siendo testificado el reo de delitos de otra calidad, deue el Fiscal acusarle dellos, para lo que los Inquisidores le castigen por ellos, sino para agrauacion de los delitos de Heregia, y paraque conste de su mala Cristianidad, ò manera de biuir, y de alli tome indicio en lo tocante alas cosas de la fe de que se tratta.*

ARGVMENTVM.

De formatione, & exhibitione Interrogatoriorum.

SVMMARIVM.

Testes examinandi sunt super interrogatorijs datis à Reo Inquisito pro crimine hæresis, num. 1.
Forma dandi Interrogatoria in Crimine hæresis Tribunali Sanctæ Romanæ Inquisitionis, num. 2.
Forma plurium interrogatoriorum dandorum repetuntur testes examinati contra aliquem de hæresi Inquisitum, & denunciatum, nu. 2. per totum.
Forma productionis Interrogatoriorum productorum num. 2. in fine, & num. 5.
Interrogatoria variantur secundum varietatem casuũ, & sic etiam eorum variatur numerus, num. 3.
Testes repetendi in Crimine hæresis, maximè interrogandi sunt de odio, & inimicitia si quam habent cum Inquisito, num. 4.
Interrogatoriorum copia debet etiam dari si petatur producenti illa, num. 6.

Cap. 31.

1 IVris auctoritate fit, vt postquam Procurator Fiscalis ad fundandam suam Intentionem contra Reum produxit articulos, Reus det sua interrogatoria petatque à Iudice, vt super illis testis interrogentur *cap. præsentium, §. testes etiam vbi glos. in verb. interrogatoria, & ibi communiter Canonistæ de testibus lib. 6.*

In dandis itaque interrogatorijs in Supremo Tribunali Sac. Roman. Inquisitionis regulariter hæc forma obseruari solet.

Interrogatoria infrascripta, & contenta in eis, dat, facit, exhibet, & producit Procurator, ac deffensor, & eo nomine N. in carceribus detenti, super quibus prætensos testes pro parte magnifici D. Procurator Fiscalis inductos, sint inducendos diligenter, & singulatim examinari, & interrogari petit, alias de nullitate examinis, & quod eorum dictis nulla prorsus fides adhibeatur expresse protestatur omni meliori modo &c. saluis tamen, & reseruatis sibi semper omnibus, & singulis exceptionibus, tam contra personam, quam dicta prætensorum testium quorumcunque, & quibusuis alijs deffensionibus sibi quomodolibet competentibus, & competituris omni meliori modo &c.

Imprimis quilibet Testis diligenter moneatur de grauitate, & importantia iuramenti, & quod qui falsum testimonium dicit, mortaliter peccat, & Deum Omnipotentem offendit, ac Iudicijs, & Tribunalis Sancti Officij Maiestatem grauiter lædit, & præter pœnas quas incurrit in vtroque foro tenetur etiam læso damna, expensas, honorem famamque, ac id quod eius interest restituere, quia non dimmittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.

Moneatur etiam quod ne dum committit falsum, qui testificatur, & affirmat, quod non est verum, sed etiam qui negat vel simpliciter tacet veritatem, vel eam minuit, infrangit occultat, tegit, paliat alterat, vel aliqua ex parte immutat, & cum materia hæresis sit grauissima, debet testis in illa circumspectè procedere, & testificari, ne forte innocentem perdat, offendat, seu opprimat, putans illum aliquid vno modo, vel ad vnum propositum, aut ex vna causa dixisse vel fecisse, quod tamen ille alio modo, & ex alia causa, & ad aliud propositum, & in alium sensum dixit, & fecit, propterea etiam benigne rogetur, vt suæ salutis memor ferat testium, purum, sincerum, constans, nullis mendacijs, aut commentis admixtum.

2 Interrogetur quilibet testis, de patria, ætate conditione, statu, exercitio, & professione, & an sit diues, vel pauper Clericus, vel Laicus religiosus, regularis, vel Secularis, vxoratus, vel solutus, pater familias, vel filius familias.

3 Interrogetur testis, si non sit Ciuis, vel Incola illius Ciuitatis vbi causa agitur, quo tempore ad eum locum venerit, & an semper in eo qua de causa, & quibus negotijs operam dederit, & an proprijs, vel alienis expensis viuat.

4 Interrogetur si nullo vnquam in Iudicio vel extra ad fauorem alicuius, vel contra aliquem deposuerit medio iuramento ea, quæ vera non erant, & in periurium inciderit, nec non si inciderit in aliquam excommunicationem, qua de causa, & quo in loco, & an ipse, vel parentes eius fuerint aliqua infamia notati, interdicti excommunicati, & inhabiles ad testificandum declarati.

5 Interrogetur quilibet testis an sit hoc anno tempore Pascatis sua peccata confessus, & cui confessori, & in qua Ecclesia, & an pariter sumpserit Sac. Euch. & per manus cuius Sacerdotis, & quibus præsentibus.

6 Interrogetur Testis, an aliquando fuerit Inquisitus accusatus, vel processatus de aliquo crimine, vel criminibus, & de quo vel quibus, & an fuerit subsequuta absolutio, vel condemnatio, & per quem Iudicem.

7 Interrogetur testis quilibet, an sibi fuerit aliquid dictum promissum, vel remissum, aut concessum adhoc vt testificaretur contra aliquem, vel ad hoc vt aliquid generale, vel particulare diceret in suo examine, & an speret, vel sperauerit ex depositione aliquo commodum, & quale.

8 Interrogetur, an cognouerit, vel cognoscat N. & à quo primum tempore, quo in loco, quæ fuit causa cognitionis, & an sepè eum illo fuerit conuersatus, & quibus de rebus sermonem cum N. habere consueuerit, & an eo tempore quo primum eum cognouit, haberetur pro bono, & Catholico Christiano, & homine bonæ conscientiæ, & Deum timente.

Deindè deueniat ad articulos, & super primo interrogetur de contestibus, anno, mense, die, loco, & hora, vbi, & quando prædictus N. protulit præfatam hæresim, negando Purgatorium, & dicat qua occasione, & quibus verbis eam protulerit, & quo loci, & quæratur à teste, an ex animi sententia, deliberatè, & seriò loqueretur N. vel potius refferendo aliorum verba.

Super Secundo articulo quæratur à teste de tempore præciso, & præcisis verbis, quibus N. malè loqueretur de Purgatorio, & coram quibus, & quoties illæ malæ ob loquutiones habitæ fuerint, & suo ordine rem omnem exponat.

Super Tertio articulo, requiratur à teste qui fuerint illi petentes Elemosinam, quibus prædictus N. eam tribuere negauit, & dixit, quod illa erat Vindemia Religiosorum, quia non est verisimile virum Catholicum, & in Doctrina Christiana bene instructum talia dicere potuisse.

Super Quarto articulo, Inquiratur à teste de tempore præciso, & verbis quibus N. voluit seducere illam perso-

personam, & qua occasione cum illa habuerit colloquium.

Super Quinto articulo Inquiratur à teste quomodo ipse sciat quod N. teneatur, & reputetur pro hæretico, & quod exprimat à quibus pro tali teneatur, & reputetur.

Super Sexto Inquiratur à teste quid sit fama, vel communis reputatio.

In reliquis suppleat Domini Inquisitoris examinantis diligentia, quem credit, & persuasum habet N. futurum accerrimum veritatis indagatorem, prout supplicat, ne innocentia opprimatur.

Die Mense Anni Prædictus N. produxit, vel sic

Die Mensis Anni Prædictus N. consignauit, & exhibuit in actis.

Obseruatio 1.

3 PRæter prima interrogatoria generalia, quæ in omnibus fere causis, quæ dictis testium nituntur dari solent, vix poterit in cæteris assignari certus numerus interrogatoriorum, & meritò quia cum, vt inquit speculator, interrogatoria sint quædam interrogationes, quas pars vult fieri testibus contra se inductis super negotijs, & circumstantijs, & negotia, & causæ, & eorum circunstantiæ in singulis ferè casibus varientur, interrogatoria quoque prudenter varianda, & proponenda erunt, *speculator titul. de teste §. 6. de interrogatorijs, quem refert, & sequitur Albericus de Maletis tractat. de testibus capit. 8. de interrogatorijs numero 1.*

Obseruatio 2.

4 LIcet speculator monuerit cauendum esse Indicibus, ne indiferenter proponantur interrogatoria loquentia de odio, lucro, & similibus, quæ non sunt de negatio principali, sed solum de substantialibus causæ, videlicet de causis, personis, loco, & tempore, nec testem esse de facto alieno interrogandum, in hoc tamen foro, in quo potissima, & frequentissima reorum destensio consistere solet in odio, & inimicitia capitali, quam rei opponere consueuerunt testibus contra se deponentibus, hoc interrogatorium de odio, & inimicitia capitali, tamquam ad causam maximè pertinens, sæpè repetendum est, & toties testibus inculcandum, quoties reus causam dederit, allegando scilicet odium, & inimicitiam capitalem, & conspirationem contra se initam, & deductam ex causis sufficientibus ad repellendum testes, de quibus in directorio copiosè dictum fuit, *speculator, tit. de teste §. 6. de interrogatorys nu. 19. versicul.* caueat tamen Iudex, in *directorio Inquisitorum part. 3. quæstion. 67. commen. 116.* vbi recensentur causæ, vnde oritur inimicitia capitalis.

Obseruatio 3.

5 IN fine vltimi folij, siuè pagellæ, quo interrogatoria continentur, dies productionis notari solet, prout apparet *supra capitulo 31.* In fine interrogatoriorum, circa quod obseruandum videtur Consilium speculatoris in hæc verba. Item cautè faciet Aduocatus exhibens interrogatoria, si ea in scriptis redigat, & sic præsente notario iudici porrigat, & hæc ille, *speculator titulo de teste §. 6. de interrogatorijs numer. 21. versic.* Item cautè, vndè iuxtà hoc Consilium in fine interrogatorij possèt sic notari.

Die Mense Anno Prædict. N. Procurator, & deffensor N. in præsentia sui principalis, & Notarij S. Inquisit. N. Reu. P. D. N. Inquisitori exhibuit prædicta interrogatoria.

Quod si non procurator, sed idem principalis informatoria produceret, eadem seruata formula posset dicere sic

Die Mense Anno Prædict. N. in præsentia mei notarij N. R. P. D. N. Inquisitor. exhibuit prædicta interrogatoria.

Obseruatio 4.

6 OBseruatum apparet in processibus Supremi Tribunalis, quod aliquando in notulo productionis interrogatoriorum, idem principalis producens petit eorundem sibi dari copiam, sic

Die Mense Anni consignauit, & exhibuit in in actis, & petijt eorundem interrogatoriorum sibi dari copiam ad effectum vt si quid sibi occurrerit addendum addere possit.

Hæc cautela non videtur improbanda, & tunc potissimum adhibenda, vt admittenda videtur, quando de calumnia testium dubitaretur.

Annotationes Carenæ ad Cap. 31.

SVMMARIVM.

1 *An testis teneatur respondere interrogationi criminosæ remissiuè.*
2 *Forma alia interrogatoriorum.*
3 *De interrogatorio loci, & temporis remissiuè.*
4 *De interrogatorio, an testis sit confessus in Pascahate.*
5 *Testis quomodo debeat deponere de forma.*
6 *Testis examinatus sine interrogatorijs, an probet.*

1 AN testis teneatur respondere interrogationi criminosæ, dixi *parte tertia, titulo septimo, §. 11. numer. 73. & seqq. versicul.* dubia tamen admodum, ad ibi dicta me remitto.

2 De simili interrogatoriorum formula *Pater Massinus in Praxis S. Offic. par. 4. fol. mihi 181. Versic. Gli interrogatorij poi.*

Et de testibus examinatis sine interrogatorijs, an probent videatur latè differens de hoc *Farinac. de Testibus quæst. 74. numer. 2. & plur. sequ.*

3 Circa interrogatorium loci, & temporis notat *Farinac. de Testibus quæstion. 73. numer. 28.* esse omninò necessarium, licet addat, & benè non esse testes restringendos ad angulum temporis, nec ad qualitatem, an tempus esset serenum, vel nubilum *Barbos. Iun. C. cum causam num. 5. de testibus.*

4 De interrogatorio an testis sit confessus in Paschate *Farinac. quæstion. 56. numer. 261. & sequ.* An sit processatus, Idem *Farinac. ibidem num. 126. & num. 167. & sequ. & quæst. 73. numer. 70. & 71.* Et an sibi fuerit aliquid promissum, *Farinac. quæst. 67. num. 236.*

5 Quomodo autem de forma deponere debeant testes, vide, quæ dixi *part. 3. tit. 10. num. 64. seq.* Et num super superfluis interrogatorijs testes sint examinandi, *Farinac. quæst. 73. numer. 48. & sequ.*

6 Rectè protestatur Aduocatus Rei de nullitate examinis, vbi sine Interrogatorijs testes examinentur. Quia alias examen sine eis esset validum, licet adhuc cum interrogatorijs deberent repeti, latè *Ferentill. ad decis. 100. Buratti numer. 25. & seqq.*

ARGVMENTVM.

In conficiendis, proponendis, & admittendis interrogatorijs, quædam esse particulariter, & diligenter obseruanda.

SVMMARIVM.

Interrogatoria formanda sunt secundum ea, quæ continentur in articulis, num.2.

Interrogatoria formanda sunt secundum circumstantias causæ, & personarum qualitatem, vt illis respondendo testes appareant, an sint veraces, an verò mendaces contrarij, aut vacillantes, num.3.

Interrogatoria captiosa, & impertinentia Iudices resecari possunt, & debent, numer.4. & 5. Vbi quod in dubio interrogatoria sunt interpretanda non impertinentia, & non superflua.

Interrogatoria data ad inuoluendum, & intricandum testem, vel ad veritatem occultandam admittenda non sunt, num.6.

Dilatio, seu terminus competens dandus est Reo Inquisito pro crimine hæresis ad dandum interrogatoria, num.7.

Testes possunt examinari sine interrogatorijs, quando pars monita interrogatoria non dedit, numer.8. fallit quando etiam post perfectum examen eadem pars petit eorundem testium repetitionem super suis interrogatorijs, & sic vellet errorem purgare, num.9.

Iudex debet examinare testes cum omnibus interrogatorijs datis à parte, nec debet aliquod interrogatorium ommittere, num.10.

Testes si fuerint examinati sine interrogatorijs datis à parte, an eorum examen sit validum, aut nullum, numer. 11.

Iudex potest supplere ex officio in eo quod pars deficit in dandis interrogatorijs, num.12.

Testes debent examinari à Iudice, nec eorum examen à notarijs committi, num.13.

Testes depositio quando est varia magis attenditur illa quæ facta est in interrogatorijs, quàm super articulis, numer.16.

Iudices, an, & quando possint interrogare testes vltra eà, quæ continentur in interrogatorijs datis à parte, num.14. & 15.

Responsione data à testibus super interrogatorijs ipsis factis debent fideliter, & per extensum scribi à notario, numer.17.

Cap. 32.

1 QVoniam in inditijs tam ciuilibus quam criminalibus, in quibus probationes fiunt per testes, frequentissima est hæc praxis dandi interrogatoria, vix enim sine illis testes examinantur, quod maxime obtinet in foro Sanctæ Inquisitionis. Ideò visum est hoc loco hunc articulum de conficiendis, proponendis, & admittendis interrogatorijs quibusdam breuibus, & claris regulis propositis dilucidare.

2 Sit Prima regula, quæ respicit Aduocatum, seu Procuratorem reorum accusatorum, cui incumbit interrogatoria formare. Procurator acceptos articulos contra Reum productos tamquam speculum intuebitur, & ex illis sua interrogatoria formabit, *speculator. tit. de testes, §.6. Incip. tam de interrogatorijs numer.3. versicul.* habita ergo dilatione. *Idem titul. de depositionibus §.5. numer.4. versicul.* formans enim positiones Canonistæ in capitulo præsentium §. *testes etiam vbi glos. in verb. interrogatoria, & ibidem Io. Andr. numer.15. & 16. & Alex. consil.166. Incipien. in causa, & lite num.7. lib.6.*

3 Sit Secunda regula in interrogatorijs formandis, prudentes, & diligentes esse debent Aduocati, vt forment interrogatoria, secundum circumstantias causæ, & personarum productarum glos. & communiter Canonistæ docuerunt, vt interrogatorum vigore constituti Testes, vel Veraces, vel mendaces, aut contrarij, vel vacillantes, vel singulares depræhendantur, quod qualiter fieri possit subtiliter more suo discurrendo per Decem Cathegorias, siuè prædicamenta, docuit *Bald. videndus, Glos. & Doct. in capit. præsentium de testibus libro sexto, Bald. in l. Testium numer.16. & sequ. & numer.21. Cod. de testibus.*

4 Sit Tertia regula, si Aduocatus vel Procurator superflua, dolosa, captiosa, vel tendentia in hoc foro ad detegendos denunciatores, vel testes, vel impertinentia interrogatoria dederit, Inquisitor ex officio illa poterit resecare, id enim facere posse Iudicem causæ communiter cum Glosa, Canonistæ, & speculator profitentur, & Archidiaconus affirmat, quod Iudex recipiat interrogationes pertinentes, impertinentes verò non admittat, indè ortum habuit laudabilis praxis, quæ vti solent Iudices, cum dantur, & admitti petuntur interrogatoria dicentes, saluo iure impertinentium, & non admittendorum *Glos. in capit. præsentium §. testes etiam, in verb. Interrogatoria de testibus lib.6. vbi Ioannes Andreas numer.6. Archidiaconus numer.17. versic.* Iudex autem *Gemin. in dicto §. testes numer.9. & Phylippus Francus numer.6. speculator titulo de teste §. 6. Incipiente tam de Interrogatorijs numer.3. versic.* Imò Iudex. *Alberic. de Valetis tractat. de Testibus capitul.8. de Interrogatorijs num.2.*

5 Sit Quarta regula diligenter consideranda. In dubio Iudex semper interpraetari debet, quod Interrogatoria non sint superflua, & consequenter non veniant resecanda, quia si esset facilis ad resecandum Interrogatoria, multum posset Reo nocere, & argueretur, vel malitiosus, quia repellit pertinentia, vel negligens si super admissis non interrogaret testes, Ideoque potius debent admitti superflua quam omitti, vel resecari aliquid necessarium, vel vtile, nam regulam tradidit Hostiens. quam Canonistæ Communiter sequuntur, & ideo in Rota Dom. Auditores non sunt admodum faciles ad resecanda interrogatoria, *Hostiens. in capitulo per tuas numer.1. & sequent.* vbi latè prosequitur materiam titulo de testibus Canonistæ Communiter in *dicto cap. præsentium §. testes etiam, de testibus, vbi Ioannes Andreas num.15. & 16. Geminian. num.9. Phylippus Francus num.6.*

6 Sit Quinta regula veluti superiorum declaratoria, & limitatoria: Illa interrogatoria in hoc potissimum foro admitti non debent, quæ vel tendunt ad inuoluendum, & intricandum Testem, vel ad veritatem occultandam, vel ad detegendas tales circumstantias, ex quibus posset Reus deuenire in cognitionem denunciatoris, vel testium, nec regula probatur ex Constitutionibus Apostolicis, & Communi stylo huius fori, quibus iustè, & laudabiliter receptum est, ne nomina testium, & denunciatorum accusatis publicentur ac ne illæ quidem circumstantiæ, ex quibus in cognitionem Testium Reus accusatus deuenire posset, vt in directorio copiosè ostensum fuit in *Directorio Inquisitorum par.3. commen.124. super quæst.75.*

7 Sit Sexta regula: Postquam in hoc foro &c, Procurator Fiscalis produxit articulos contra Reum, vicissim Reo competens terminus assignandus est ad danda interrogatoria; Is verò terminus Iudici arbitrarius est, & iuxta causæ, & personarum, & articulorum qualitatem, nunc plurium dierum nunc pauciorum terminus assignandus est; vt supra *capitulo 28.* in fine notatum fuit, cum

cum de articulorum exhibitione ageretur *Glos. in cap. præsentium §. testes etiam in verb.* interrogatoria, vbi Communiter Canonistæ *de testibus lib. sexto, speculator titulo de teste §. sexto, incip.* Iam de Interrogatorijs *num. primo, secundo, & tertio.*

8 Sit Septima regula. Si post competentem dilationem Reus monitus, sine legitimo impedimento, & sine iusta causa noluerit dare Interrogatoria Iudex ex officio, & in hoc foro Inquisitor cum Interrogatorijs a se factis poterit examinare, & repetere testes, & examen valebit, neq; enim propter malitiam, vel culpabilem negligentiam reorum debet impediri causæ processus: Et iuxta hanc sententiam, quam graues DD. profitentur, sæpè Rota, & signanter in vna Camerinen. bonorum sustinuit Testium examen factum sine Interrogatorijs partis, non tamen sine Interrogatorijs Iudicis, c. cum causam de testibus, notant Canonistæ *in d. cap. præsentium §. Testes etiam de testibus lib. sexto, vbi Ioannes Andreas num. 15. in fine, & Francus numero Glos. in l. prima in verb. de nominibus, ff. de Magistratibus conueniendis*, vbi pulcrè *Bald. in §. si curatores, Signorol. de Homodeis consilio 19.* Incipiente in assumptione *numero primo, Versiculo* Item dicta pars. *Cagnol. in l. 1. numero 102. ff. si cert. pet. Rot. apud Peregr. decis. 106. libr. secundo*, & in causa Camerinen. bonorum die 20. Martij 1589. coram Franc. Penia Rotæ Auditore.

9 Sit Octaua regula: Si post elapsum terminum ad danda interrogatoria, & post examẽ, siuè repetitionem Testium factam cum interrogatorijs Iudicis, Reus Saniori Consilio vsus interrogatoria dederit, & testes super eis examinari, & repeti petierit, licet præcedentes depositiones subsistant, ex quo testes fuerunt examinati, & repetiti cum Interrogatorijs ab Inquisitore factis, nihilominus retardato tantis per processu, iterũ cum Interrogatorijs à Reo datis examinãdi sunt, & repetendi ipsius Rei expensis, quod maximè decet huius Tribunalis benignitatem, & Iudicum misericordiam ne conqueri vnquam possint rei, quod via deffensionis fuerit illis præclusa, præsertim in hoc foro vbi nomina testium non manifestantur. Hæc autem regula, multò magis habebit locum, quando, vel propter iniuriam, vel negligentiam Iudicis, vel propter aliam causam non fuerunt repetiti testes super interrogatorijs a Reo datis, quamuis enim tale examen de strictâ Iuris rationa non sit inualidum, vt Rota semper respõdit, repetendi tamen sunt testes, nec interim est in causa ad vlteriora procedendum Rota apud *Putheum decis. 427. Incip. fuit sextum lib. primo & decis. 327.* Incip. in vna Valentina *n. 1. lib. 2. Ioannes Vincentius Honded. consilio 101.* Incipit practica se offert dubitatio *nu. 16. libro primo.*

10 Sit Nona regula; Ne testium repetitio, siuè examen reddatur inualidum, diligenter considerare debet Inquis. quomodo parte rei detur interrogatoria, Quia Procuratores Reorum in exhibitione interrogatoriorum, regulariter solent, vt testes pro parte Procuratoris Fiscalis inductos, & inducendos Inquisitor diligentes examinet, & interrogatorijs, vel super omnibus interrogatorijs, & alias expressè protestatur de nullitate. Quo casu, quoniam Inquisitor cum tali protestatione ad misit Interrogatoria, nec examen redatur inualidum, nullum Interrogatorium debet ommittere; tum propter protestationem, tum quia sic admittendo Interrogatoria ad eam formam obseruandam, videtur se obligasse, *Barbatia cons. tertio* Incip. illud referam *numero 25. lib. 3.* Rota in vna Siracusana quartæ die 29. Maij anni 1592. coram Petro Francisco Gyptio, vbi allegantur. *Felinus in capitulo per tuas numero secundo circa medium Versiculo* vndè dicit de testibus *Puteus decision. 417.* Incip. fuit tantum *libro primo Paleottus decision. 158. & Fabius Accorambanus decisio 49 libro primo*, Idem tenuit Rota in causa Parmen. Status die 4. Iunij Anni 1604. coram R. P. D. Garzia Millino *speculator tit. de teste §. 6.* Incip. Iam de Interrogatorijs *n. 21. Versic.* Item cautè facit.

11 Sit Decima regula: Quando Aduocatus, vel Procurator reorum, dat Interrogatoria simpliciter petendo testes super illis repeti non facta aliqua protestatione super nullitate examinis, tunc licet magnus sit D. D. conflictus, an si omnia, vel aliqua ommittantur examen reddatur nullum, & fortassis secundum magis communem opinionem non deberet valere, tamen sustineri, licet testes ad Instantiam Rei dantis Interrogatoria repeti debeant, & Interrogari super Interrogatorio, vel Interrogatorijs omissis, quod Hostiens. speculator, & Ioannes Andreas adeò verum esse existimauerunt, vt etiam attestationibus publicatis iterum Interrogari, & examinari debere affirmauerint. Doctores in capitulo per tuas de testibus. Rota apud Accorambonum *decis. 49.* Incipiente fuerant examinati testes *libr. primo, Decius in capitulo licet causam numero 56. Versiculo* si tamen prætermissis interrogatorijs de probat. *Alexand. consilio 172. numero nono, libro secundo, & consilio 104. numero septimo, libro quinto Ruinus consil. 35. numero quarto, libro quarto, Putheus decis. 427. libro primo, & decis. 317. libro secundo, Peregrinus decision. 85. libro primo, & decisio. 68. libro secundo, Ioannes Antonius Masuerus in additione ad practicam Papien. titulo de forma Iuramenti testium super verbo Interrogatoria. Versiculo* sed si Iudex *Hostiens. in capitulo per tuas numero secundo, Versiculo* si enim Iudex de testibus *speculator tit. de teste §. 6.* Incipit, Iam de interrogatorijs *numero 21. Versiculo* Item cautè facit Aduocatus, *Ioannes Andreas in capitulo præsentium de test. lib. 6. num. 16. Vers.* quia si fuit factum interrogatorium.

12 Sit Vndecima regula, prudenter consuluit speculator, Vt si Iudex viderit aliquid deesse interrogatorijs pro parte Rei datis ex officio suo suppleat, tum quia quæ desunt Aduocatis, Iudex supplere debet, tum quia ad eius officium specialiter pertinet testes interrogare cuncta rimari, & de circumstantijs veritatem inquirere diligenter, & rerum ordinem plena Inquisitione discuttere. Quod in foro Inquisitionis eo potissimum nomine cum opus fuerit, videtur præstandum, quia cum non publicentur reis nomina testium, vix in omnibus, & per omnia possunt Aduocatus talia interrogatoria formare, ex quibus possit ad inueniendum veritatem præcisè deueniri, *Specul. tit. de teste §. sexto*, Incipien. iam de interrogatorijs *in princ. ante numerum primum, Versiculo* secretè ergo dabuntur Iudici *l. 1. C. quæ desunt Aduocat. cap. Iudicantem 30. qu. vlt.*

13 Sit Duodecima regula, cum magni momenti res sit, scirè testes examinare, & interrogare, vt ab ipsorũ ore veritas, vel mendacium eruatur super interrogatorijs pro parte rei datis, Iudices per se ipsos testes examinare debent, vt prudenter Hostiensis, Ioannes Andreas Gemin. & alij communiter censuerunt prauam iudicum consuetudinem damnantes, qui examinationem testium notarijs, & simplicibus committũt, in hoc foro maxime curandum est vt Inquisitores per se ipsos testes examinent, tam in iudicio Summario, quam in pleuario, cùm testes super interrogatorijs repetuntur, quod si ex legitima causa impediti, Iudices fidei testes examinare non valeant non alijs, quam suis Commissarijs probis prudentibus, & peritis committere debent examen. *Hostiensis in cap. præsentium num. 27. & 28. de testibus lib. 6. vbi Ioannes Andreas numero 18. Versiculo*, Et arguit contra Iudices, *& Geminianus ibidem in §. testes etiam numero nono, Versiculo*, Et contulit *Hostiensis Idem Hostiensis in capitulo*

per

per tuas numero sexto, Versiculo de his igitur de testibus.

14 Sit Vltima regula. Quamuis non debeant Iudices fidei cum testes repetuntur, eos interrogare extra contenta in interrogatorijs à Reo datis, id tamen intelligitur, nisi testis, dum examinatur causam præbuerit de alijs quoque interrogandi, tunc enim vltra contenta in interrogatorijs poterunt testes interrogare.

Obseruatio 1.

15 SIue Reus dederit interrogatoria, siue dare ea omiserit, semper Iudices fidei curabunt diligenter, vel semper interrogatorijs à Reo datis, vel super interrogatorijs à se factis, vel faciendis, diligenter testes examinare, quod tunc maximè præstare debent, quando aliqua suspicio est contra testes, tunc enim Iudices, & Iudicum, & patronorum, seu Aduocatorum personam inducere debent, vt rectum Iudicium fiat, sic vt neque iustitia deferatur, neque contra Iustitiam Reus opprimatur.

Obseruatio 2.

16 IDeo Testes super interrogatorijs reorum, tam diligenter interrogandi sunt, quia quando datur aliqua variatio, vel discrepantia in dicto testis, Rota magis attendit dictum testis super interrogatorijs, quam super articulis, *Rota apud Verallum decis.* 421. Incip. quando datur *lib. primo, in manuscipt.*

Obseruatio 3.

17 CVrent Inquisitores diligenter, vt in interrogandis testibus, & reis scribere faciant omnia interrogatoria per extensum sic iubente Felic. rec. Clemen. Papa Octauo, & sic decernente die 9. Nouembris Anni 1600. fuit Inquisitoribus significatum.

Annotationes Carena ad Cap. 33.

SVMMARIVM.

1 *Præcipua regula circà formationem horum Interrogatoriorum.*
2 *Testis quando possit interrogari super circumstantijs impertinentibus.*
3 *Interrogatoria quæ sint impertinentia.*
4 *Citatur reus ad dandum interrogatoria.*
5 *De protestatione vbi testes non examinantur super interrogatorijs.*

1 DAt hoc loco Pegna regulas Iuridicas ad formanda interrogatoria, inter quæ præcipuum est, quod ab Aduocato Rei fieri solet super circumstantijs facti, seu dicti, de quo Reus est inditiatus, dummodo tamen sint substantiales, *Farinac. de testibus quæstione* 73. *numero* 26. 48. & 52. *Barbos. in dicto capitulo cum causam numero* 3. de testibus bene *Farinac. numero* 52. vbi
2 quod testis Iudici suspectus debet interrogari super circumstantijs etiam impertinentibus, & non substantialibus, quod idem dixit *Scaccia de Inditijs tomo primo, capitulo* 86. *numero* 15. *in fine*, vbi quod talis testis potest illaqueari Varijs interrogatorijs sic autem interrogare est munus Iudicis non Aduocati formantis interrogatoria.
3 Certissimum est interrogatoria impertinentia reijcienda esse per Inquisitorem, & per quoscunque alios Iudices, licet in dubio censenda sint non impertinentia, *Farin. d. quæstione* 73. *n.* 48. & 50.
4 Citari etiam debet reus cum termino opportuno ad dandum, & in actis præsentandum interrogatoria, *Fariu. dicta quæstione* 73. *num.* 24. vbi de Generali praxi Curiæ Romanæ. Hoc enim acto si interrogatoria pars non produxerit certum est, quod testes sine eis examinati probant, *Farin. vbi supra n.* 73.
5 De Protestatione de nullitate vbi non examinentur testes semper interrogatorijs rei, Vide *Ferentill. allegatum in capitulo prædicto, & Farin. vbi sup. num.* 13. apud quem vide alia quę in hac materia occurrere possunt.

ARGVMENTVM.

Exemplum repetitionis Testium.

SVMMARIVM.

Forma repetitionis testium examinatorum pro informatione Curiæ contra reum Inquisitum de hæresi. n. 1. & seqq.

Cap. 33.

1 SVpra *capit.* 31. ostensum fuit in praxi quomodo formanda in hoc foro, & exhibenda pro parte Reorum forent interrogatoria ad effectum repetendi testes in Iuditio plenario, vt exploretur an sint mendaces, Varij, & Vacillantes; Nunc qualiter Inquisitor ad ipsum repetitionis actum procedere debeat, breuiter demonstrandum est.

Itaque post aliquot dies postquam Procurator Fiscalis produxit articulos, & reus dedit interrogatoria, testes sic repetendi sunt.

2 Die Mensè Anno

Examinatus, & repetitus fuit in Ciuitate N. in Pallatio, siuè in domo Sanctæ Inquisitionis per R. F. N. Ordinis Prædicatorum Sacræ Theologiæ Magistrum (dicetur prout fuerit) assistente N. N. eiusdem R. P. Inquitoris socio, meque Notario N. presente, & depositiones scribente.

N. Filius quondam N. de tali loco Diœcesis N. ætatis suæ Annorum N. in circà (vt asseruit) Testis alias pro parte Procuratoris Fiscalis, & pro informatione Sancti Officij examinatus nunc verò ad illius instantiam primò iuxtà interrogatoria partis aduersę deindè super articulis dicti D. Procuratoris Fiscalis repetitus, cui delato Iuramento de veritate dicenda, & per eum tactis Sacros. Scriptur. præstito.

3 Primo iuxtà primum Interrogatorium fuit monitus, prout in eo de importantia Iuramenti, & de pœna periurij.

Iuxta Secundum respondit *Io sono nato in tal loco, sono di tal'età, &c.* Scribat præcisè, prout testis responderit ad singula in Secundo interrogatorio contenta.

Iuxta Tertium *Io come hò detto, sono nato in tal loco &c.* & scribatur similiter fideliter, prout testis deposuerit.

Iuxta Quartum respondit, &c. scribatur prout deposuerit, an scilicet aliquando in Iuditio vel extrà testificatus fuerit medio Iuramento, ea quæ vera non erant.

Iuxta Quintum respondit &c. scribatur diligenter quicquid responderit, quia hoc interrogatorium, An testis fuerit eo anno peccata confessus est magni momenti ad dandam, vel minuendam fidem testis.

Iuxta

Iuxta Sextum respondit &c. scribatur similiter prout testis responderit, quia hoc quoque interrogatorium est magni momenti ad dandam, vel minuendam fidem testi, nam si testis fuit inquisitus, vel processatus de aliquo crimine, & non fuerit absolutus minorem fidem merebitur.

Iuxta Septimum respondit &c. scribatur diligenter prout testis responderit, & tunc maximè super hoc interrogatorio euacuando exacta diligentia adhibenda est, quando adest aliqua suspicio contra Testem, quod propter aliquod interesse, datum remissum, vel promissum dixit testimonium contra aliquem.

Iuxta Octauum respondit *Io bò conosciuto N. du tal tempo &c.* scribatur prout responderit, & in hoc quoque interrogatorio euacuando magna cura adhibenda est; Nam si testis præcisè ad contenta in interrogatorio responderit, reddendo causam de cognitione, & tempore, & loco cognitionis, & conuersationis cum eo, contra quem fuit testificatus, latè patebit aditus ad veritatem inueniendam.

Eodem modo procedendum est ad interrogandum testem super cæteris interrogatorijs ipsius rei, nam sæpè pro qualitate causarum plura interrogatoria formari solent.

4 Euacuatis interrogatorijs, protinus descendat Inquisitor ad interrogandum testem super articulis, & notarius continenti dicet sic.

Deindè deuentum fuit ad articulos pro parte Procuratoris Fiscalis exhibitos, & primò.

Super Primo dixit scribatur præcisè, & fideliter prout testis dixit, affirmando, vel negando, vel distinguendo.

Super Secundo dixit &c.

Et similiter Inquisitor exquiret à testibus, quos repetit quid dicant super singulis articulis, eurando in primis, vt testis probè intelligat contenta in singulis articulis.

5 In fine examinis cuiuslibet testis Notar. more solito scribet sic.

Quibus habitis fuit dimissum examen, & se sub scripsit iniuncto ei sub iuramento quod seruet silentium.

Et si testis scit scribere, dicet sic.

Io N. confermo quanto di sopra manu propria.

Si verò scribere nesciat, dicet sic.

Quibus habitis fuit dimissum examen, & iniunctum, vt faciat signum Crucis, cum nesciat scribere.

Annotationes Carenæ ad Cap. 33.

SVMMARIVM.

1 *Forma repetitionis Testium.*
2 *Forma repetitionis testium in Inquisitionibus Hyspaniæ, ex Instructione Toletana cuius verba referuntur.*

1 Incipit hoc loco Pegna agere de actu ipso repetitionis testium, De materia recurratur ad ea quæ dixi de Officio Sanctissimæ Inquisitionis *part. 3. titul. 7. §. 5. per totum.*

Formam aliam repetitionis testium vide apud *Pat. Massinum in suu Praxi folio mihi* 105.

2 Formam notificationis in Regnis Hyspaniarum habet ex Instructione Toletana 30. Anni 1561. his verbis, *Pregurteles si se accuerden hauer dichio alguna cosa ante algun Iuez en cosas tocantes à la fe, y si dixere, que si diga la sustanza de su dicho, y si no ucuerdere leganten las preguntas generales, por donde se pueda accordar de lo que dixo y si pidiere que se le sea hazerse assi.*

Exemplar autem magis specificum hæreses ex *Garzia in Praxis Sancti Officij folio mihi 20. à tergo, versic.* Marginalli *Ratificacion te Testigo.*

ARGVMENTVM.

In actu repetitionis Testium magnam curam adhibendam esse, & quare.

SVMMARIVM.

Testes pro informatione Curiæ examinatos Reus de heresi Inquisitus pro ritè, & rectè examinatis habere non potest, num. 1.
Testes repetendi, sunt primo interrogandi, & monendi an velint aliquid addere detrahere, mutare, aut corrigere de ijs quæ alias deposuit num. 2.

Cap. 34.

1 Quia in hoc Secundo examine, siuè testium repetitione omnè ferè testimoniorum pondus consistit, adeo vt graues D.D. dixerint, vt supra notatum fuit, quod licet Reus vellet habere testes pro ratificatis, & repetitis, nihilominus Inquisitor tenetur eosdem testes iterum examinare, & interrogare, ne fortè deffensio Reorum pereat. Ideò in hac posteriori examinatione magna diligentia, & curia adhibenda est, vt veritas eruatur.

2 Quamobrem placet illa praxis, quam in hoc repetitionis actu monuit Symanchas seruandam, videlic. vt testi repetendo primo dicatur, an sciat quare vocatus sit, & vtrum velit addere detrahere, mutare, aut corrigere aliquid interim autem quicquid responderit, scribendum est fideliter a Notarijs *supra capitulo 24. §. num licet Symanchas de Cathol. inst. tit. 44. de ordin. procedendi num. 23.*

Annotationes Carenæ ad Cap. 34.

SVMMARIVM.

1 *Veritas maximè in hoc Tribunali indaganda.*

1 Quia scopus huiusce Sacrosancti Tribunalis est veritatem simpliciter indagare maximè cum ve sæpè supra monuimus deffensiones sint multum reis nostris obtruncatæ, ideò rectè Pegna hoc loco docet maximam adhibendam esse per Iudices Violatæ Religionis diligentiam in hac repetitione ritè, rectèque peragenda.

ARGVMENTVM.

In actu repetitionis testium, an & quando sint testibus priora testimonia ostendenda, & quid sit obseruandum.

SVMMARIVM.

Testis referens se ad id quod prius in alio examine dixit nunquid probet, num. 2. & 3.
Testis repetendus potest protestari, quod non intendit à primo dicto recedere, num. 3. & seqq.
Testis refferendo se ad primum examen, probat, quando de dicto examine constat, num. 4.
Testis qui se ad primum examen refert, si non obstante hac relatione explicitè deponat, & respondeat, probat in eo, quod explicitè dicit etiam quod de primo examine non constet, num. 5.
Testis repetendus non potest petere sibi ostendi, & legi priores testificationes, num. 6.

Testi-

Testibus repetendis, & petentibus sibi ostendi primum examen, danda est competens dilatio ad memoria reducendum, quid in primo examine deposuerint. n.7. & 8.

Testi repetendo in crimine hæresis, & petenti sibi legi primam depositionem Iudex tenetur illam legere n. 8. Declara vt n.9.

Testis repetendus in causis criminalibus nunquid possit se refferre ad primam depositionem dicto n.9.

Testibus repetendis nunquid legendum sit primum examen de verbo ad verbum prout iacet. n.10.

Testi repetendo an sit legendum primum examen, sic ipso instante, & petente Iudicis arbitrio remittitur. n.11.

Testibus suspectis repetendis legi non debet primum examen etiam quod sic sibi legi petierint, & institerint dicto n.11.

Testibus repetendis legi debet primum examen quando factum est antiquum. n.12.

Testibus varia, & contraria deponentibus in diuersis examinibus arguendi, & monendi sunt de varietate, & contrarietate eorum depositionis, eorundemque examina, in quibus varietas, & contrarietas consistit legenda d.n.12.

Forma repetendi testes, quando pluries deposuerunt in eadem causa n.13. & 14.

Cap. 35.

1 Quia in actu repetitionis sæpè testes petere solent, vt ostendantur, ipsis priores testificationes ad eas se refferrentes, quæ res, quia magni momenti est, ideò serius de ea agendum est, & videndum diligenter an, & quando in hac repetitione eis sint priora testimonia ostendenda, cuius inspectionis occasione plures occurrunt dubitationes suo ordine sic recensendæ, & diluendæ.

2 Prima dubitatio est, an testis referens se ad id quod prius in alio examine dixit, probet, & regulariter non probare, respondit Bald. contra Bartolum asserentem Testes, qui coram Iudice repetuntur posse dici, & testificari hoc modo: Testificor prout dixi in alia testificatione *Bartol. in l. legata inutiliter ff. de legat primo idem in l. eos ff. ad leg. Corneliam de falsis, Bald. in l. Iuris iurandi num. 3. vers.* nec sufficit in teste, *& in l. Finali nu. 12. Vers.* vlterius quæro, *& vers. ego dico C. de Testibus.*

3 Altera dubitatio est, præsupposito quod testis iuxta Doctrinam Bartoli, quem refert, & sequitur Panormitanus, & Rota sæpè approbauit ad euitandam contrarietatem protestatur, quod refert se ad primum examen, & non intendit ab eo recedere, & Iudices dictam protestationem non possunt reijcere an sit danda fides Testi ita deponenti, & Rota distinguendo duos casus non esse tali testi fidem derogandam censuit.

4 Primus casus est, quando constat de examine, ad quod fit relatio; Nam tunc tenuit probare talem testem, quia quando relatum est certum, id esse attendendum, latè contrà Decium probauit, *Cagnolus, Bartol. in dicta l. eos numero sexto, ff. ad leg. Cornelium de falsis, Panormitanus in cap. cum in tua numero tertio, de testibus Cagnolus contra Decium in auth. si quis in aliquo num. 74. C. de edend. Ripa in l. Admonendi numero 35. ff. de Iur. Iur.* Rota in vna Calagruitana, Matrimonij die 14. Decembris Anni 1575. coram Cardin. Seraphino tunc Rotæ Auditore vbi approbauit Doctrinam Bartoli loco præcitato refertur, *p. 1. diuer. decis. 430. n. 3. & 4.*

5 Secundus casus est, quando testis non obstante relatione quam fecit ad aliud examen, interrogatus explicitè deposuit super vno, vel pluribus, & hoc casu, siuè producatur, siuè non producatur, aut constet, vel non constet de priori examine, credendum est testi in eo quod explicitè deposuit quia licet regula auth. si quis in aliquo C. de edendo, habeat, quod non est credendum refferrenti nisi constet de relato, tamen non habet locum in his quæ pendet à Voluntate, & protestate alicuius, & explicitè deponit, pendet autem à voluntate testis, quid, & quomodo velit deponere, & consequenter in eo, quod explicitè, deponit, fides ei adhibenda est, non obstante generali relatione, *Bald. in l. 1. in fin. C. de Episcop. & Cleric. Crau. consil. 175. numer. 3. & 16. & consil. 681. num. 3. Andreas Gail. in pract. obseruat. 104. Incip.* in quadam causa Rota in vna Cauien. Iurisdictionis coram bo. mem. Cantuccio. & Cardinale Blancbetto tunc Rotæ Auditoribus, Item in vna Parmen. Status die 16. Maij, & die 17. Iunij an. 1594. coram D. Cardin. Seraphino Oliuario tunc Rotæ Auditore in his decisionib. Rota distinxit prædictos duos casus.

6 Tertia dubitatio est, An testi petenti sibi ostendi priores testificationes ædi debeant, antequam iterato Interrogatus respondeat, & rectè Baldus censuit, quod debet iterato clarè deponere, nec sufficere istam confusam depositionem, & bona rero est, quia alias frustra lex præciperet, quod testes repeterentur, si sufficeret simpliciter se referre ad primas attestationes *Bald. in l. finali n. 12. Vers.* ego dico C. de testibus, iuxta cuius doctrinam bene procedit consil. Iacobi Symanchæ, licet non alleget *Bald. de Cathol. institut. titulo 44. de ordine procedendi numero 23. Versiculo* deindè iterum examinantur, affirmantis priora testimonia testibus qui repetuntur ostendi non solere, vt planius veritas aut mendacium ex eorum constantia, aut inconstantia depræhendatur, quod sequ. *Ioannes Royas tractat. de hæret. parte secunda assertione quarta, Versiculo* sed summa cura aduertendum.

7 In eadem facti specie placet, quod Baldus, & Salicetus admonent, videtur probis, & perfectis viris testificantibus dandam esse aliquem dilationem ad rememorandum, & videndum quod primo deposuerunt eam tamen dilationem suspectis testibus denegandam, *Bald. in dicta l. fin. n. 12. Versiculo* Vndè ego bene, *Cod. de testibus.*

8 Quarta dubitatio est, quid sit agendum, si testis vel Instructus, vel alio spiritu ductus constanter renuat respondere, nisi sibi ostendatur primum examen, Bartolus quem refert, & sequitur, Bossius affirmare videtur tali testi petenti sibi legi suam testificationem, Iudicem teneri legere, quæ sententia Inquisitoribus Hyspaniæ Madriliana quodam Instructione præcepta videtur *Bart. in l. eos numero sexto, Versiculo* Tunc de istud consilium testi ff. ad legem Cornelium de falsis *Egidius Bossius, titulo de oppositionibus contra testes numer. 8. Versiculo* dico prout alias dixi Instructio *Madril. anni 1561. cap. 30.*

9 Ex prædictis apparet in ista testium repetitione esse facile, & præcipitanter eis petentibus ostendi priora testimonia, indulgendum. Cœterum quia in re tam graui consilio, & prudentia opus est infrascripta videntur Inquisitoribus proponenda, & obseruanda.

Primum itaque cum præsupposito, quod etiam in causis criminalibus testis possit se refferre ad primum examen, contra quam Corneus Crauetta, Brunorus, & quidam alij sentire videantur quæ sententia locum quoque habet in crimine hæresis vt Symanchas, & Ioannes Royas testantur, & communi etiam praxi huius fori receptum est, in hoc tamen articulo magna prudentia opus est, & potissima cura habenda Inquisitori, ne in ratificatione, seù depositione testium multum facilis sit ad istas relatiuas depositiones Testium admittendas, *Corneus consil. 56. numero quarto, Versicul.* Item testis *lib. primo, Crauett. consil. 116. num. 8. versiculo* amplius cum simus in Criminalibus Brunorus à sole

in

in suo consilio criminali, *numero* 58. *Versiculo* vndè succedit illud, & alij ab istis allegati, *Symanchas de Cathol.instit.tit.44.de ordine procedendi numero 24.& titulo 64.de testibus num.24. Ioannes Royas tract. de hæret.parte secunda,assertione 4.num.*108.*Vers.*sed summa cura.

10 Secundum, antequam priores testificationes repetendis testibus ostendantur, licet ipsi id instanter petant,blandè ab Inquisitoribus admonendi sunt, vt illis non visis loquantur, & testificentur, eisdem benignè offerendo competentem dilationem ad rememorandа,quæ dixerunt in priore examine, vt prudenter Baldus, & Salicetus consuluerunt, quoniam si facilè, & statim testibus petentibus sibi ostendi, & de verbo ad verbum legi priores testificationes, satisferet valdè possent grauari rei, sic enim rarò aut nunquam testes mendaces, vacillantes, aut varij depræhenderentur, & tamen adhuc finem inducta fuit testium repetitio. Quamobrem non sine suspitione grauioris culpæ, & læsæ conscientiæ, quidam Iudices causarum criminalium permittunt ad ostendendas testibus repetendis priores testificationes,& Notarij eorum in repetendis testibus,ad Fiscalis, seù Curiæ fauorem receptis valdè vtuntur isto nefariæ repetitionis genere, cum postquam præcipitanter legerunt testibus priora testimonia, scribunt testes fuisse legitime repetitos, prudentius ergò suadent Symanchas, & Ioannes Royas, dicentes priora testimonia illis ostendi non solere, vt planius veritas, aut mendacium ex eorum constantia deprændatur *Bald.in l.fin. numer.* 12. *Versiculo* ego dico *C.de testibus*, *& ibi Salicetus num.tertio,Symanchas de Cathol.instit.tit.44.* de ordine procedendi *n.24. & titulo 64.de testibus numero 24.Ioannes Royas tract. de hæret.par.2.assert.4. numer.* 18.*Versiculo* sed summa cura.

11 Tertium considerandа est testis qualitas, quia si verisimile videtur Inquisitori testem velle sibi legi priores testificationes non ex defectu memoriæ, verisimili obliuione,sed vt euitet mendacium, aut variationem, tunc curandum est, vt antequam priora testimonia legantur ipse distinctè, clarè loquatur, & testificetur *Baldus in dicta l.fi. Versiculo* ego dico *Cod.de testibus,&*

Hoc maxime obseruandum est cum testibus suspectis,de quibus verisimiliter timetur, quod odio,precio, pretio, aut aliquo commodo, vel respectu temporali inducti testificati fuerint contra reum, præsertim cum graues Doctores censuerint testes suspectos non posse refferre se ad primam examen, neque petere illud sibi exhiberi, & legi, *Felinus in cap. cum in tua numero primo,limit.3.& Versic.*fatetur tamen de testibus,*Tindarus tract.de testibus parte tertia, capitulo 11.numero secundo, Versiculo* addo etiam *Crott. tract. de testibus numero* 375. *Versiculo* contrarium tamen, *Marsilius in l.eos numero 4. Versic.* prædicta contra limita ff.ad legem Corneliam de falsis *Menoch. tract.de arbitr. cas.* 19. *num.*11.

12 Quartum si factum esset perplexum, & antiquum cuius verisimiliter Reus oblitus præsumi possit, facilius ostendi possent testibus repetendis priores testificationes sicuti si factum, nec esset antiquum, nec perplexum *Iacob.Menoch.tract.de arbitrarys Iudicum cas.* 109.*num.*12.Iacobus Symanchas in hoc foro benè versatus indicare videtur, tunc testibus qui repetuntur legi debere priora testimonia,cum posteriora,non prioribus congruentia fuerint, & testes tunc Interrogandos cum illa tam variè dixerint, & modestè monendos,vt in veritate persistant, & testes varios, ac vacillantes in custodiam mittendos, & si causa deposcat torquendos,& puniendos,*Symanch.de Cathol.Instit.tit.* 44.de ordine procedendi *num.*24.vbi allegat *l.eos ff.de falsis,l.ex lib.ff.de quæstionibus.*

13 In Supræmo Sanctæ Romanæ Inquisitionis Tribunali,vbi cum ex qui sita consideratione, & prudentia proceditur hæc praxis inoleuisse videtur vt postquam repetitus fuerit testis iuxta Interrogatoria, & super articulis in fine examinis legantur ei priora testimonia, qui actus regulariter sic expediri solet.

Deindè ad omnem bonum finem, & effectum lecta fuerunt ipsi testi examina aliàs facta in hoc Sancto Officio videlic. primum sub die N. Mensis N.supra in hoc processu fol.N.secundum sub hac die N.mensis N. fol.N. tertium sub die N.mensis N. fol. N.dicat pro ut fuerit.

Quibus lectis, & per ipsum testem auditis fuit per Dominos interrogatus, & monitus, an sibi quicquam occurrat pro complemento veritatis, addere vel minuere,& benè aduertat dicere integram veritatem, an sit memor iuramenti præstiti, & ne incurrat in fautoriam subticendo aliquid in gratiam cuiusuis personæ.

Respondit &c.

14 Quicquid testis dixerit, affirmauerit, addiderit, detraxerit,mutauerit,aut correxerit scribendum est.

Quibus habitis fuit dimissus, iniuncto vt se subscribat cum Iuramento de seruando silentio.

Supradictaque obseruanda sunt, tam in repetitione testium in carceribus, quam extra carceres existentium.

Annotationes Carenæ ad Cap.35.

SVMMARIVM.

1 *De depositione relatiua testis.*
2 *Testi repetendo an sint ostendenda priora testificata.*
3 *Quid obseruatum Cremonæ.*

1 NOn est dubium, quod depositio relatiua testis ad fauum prius dictum valet,D.D. ad hoc allegaui *parte tertia,titulo septimo,* §.5. *num.39.* An autem semper possit Testis petere,quod sibi prior legatur depositio controuersia grauis est inter D. D. Eruditè,& doctè de hac re Pegna hoc loco ego *dicto* §. 5. *numero* 40.*& sequ.*alios DD.allegaui, quibus addo nunc *Rutger.Rolant.de Commissionibus Cameræ Imperialis parte prima,libro sexto, capitulo decimo, numero* 11.*& seq.* vbi dixit quod quamuis sit in arbitrio Iudicantis cognoscere, an sufficiat sola relatio testis ad primam depositionem sine alia explicita reiteratione attamen *n.*14.ait in dubio Iudicem non debere admittere relationem ad priorem testificationem videatur *Faber in in suo Cod.lib.4.tit.14.deff.47.& 53.*

Sanè dùm eram in Patria Pro Iudex Maleficiorum D.Senator Salamancha tunc Prætor non fuit passus in quadam causa,in qua dubitabatur de calumnia, & falsitate testes,qui repetebantur, repetiti modo in Curijs Criminalibus Secularibus consueto per lectionem priorum testificationum, sed fuerunt excussi, & varij torti,ac proindè falsitas detecta.

ARGVMENTVM.

Repetitio testium coram quibus fieri debeat.

SVMMARIVM.

Testes quando sunt repetendi, talis repetitio in Supræmo Sancta Inquisitionis Romanæ Tribunali facienda est coram Commissario Generali, Assessore, & Tabellione.n.1.

Testium repetitio fieri debet in præsentia duarum personarum Religiosarum. numer.2. Præsertim quando agitur

agitur de aliqua maiori, & grauiori causa, vt puta de relapso vel pertinace n.3.
Testes extrà Vrbem, & in Prouincijs in Crimine hæresis repetendi sunt in præsentia duarum personarum Religiosarum n.4.

Cap. 36.

1 QVoniam vt dictum est in actu repetitionis testium totius causæ, & probationis pondus consistit, prudenter in Supr. Sanctæ Inquisitionis Romanæ Tribun. hæc testium repetitio fieri solet coram primarijs eiusdem Tribunalis Officialibus, videlic. Commissario Generali assessore, & Tabellione.

2 Addit Symanchas interuenire etiam debere duas religiosas, & discretas personas à Iure adhiberi iussas, nam cum pars ipsa cuius interest, adesse, non possit eius vice interuenire debent honestæ personæ *cap. vt officium* §. *verum quia de hæret. libro sexto Symanchas de Catholic. Institut. tit.* 44. de ordine procedendi *num.* 23. *Versiculo* demum hæc ratificatio, & *tit.* 64. *de testibus nu.* 21. Directorium Inquisitorum *parte tertia, tit.* quod personæ esse debeant in examinatione Testium, & delatorum *num.* 81. & 84. & in eadem *parte tertia, quæst.* 63. vbi latè in Commentario 111. & super hoc eodem *libro cap.* 19. §. Iure cautum.

3 Tunc potissimum in hoc actu adhibendæ sunt diuæ illæ Religiosæ personæ cum agitur maior aliqua grauior causa qualis est relapsi vel pertinacis, vel cum Reus, aut testis qui examinatur calidus videtur, & cauillosus. Directorium Inquisitorum *p.* 3. *qu.* 63. *comm.* 112. §. equidem in hac causa. Et

4 In prouincijs eo diligentius Episcopi, & Inquisitores in suo foro hæc obseruare curabunt quò ex in obseruantia in grauiora, & molestiora pericula incurrere possūt.

Annotationes Carenæ ad Cap. 36.

SVMMARIVM.

1 *Repetitio testium debet fieri coram Inquisitore.*
2 *Solemnitas c. vt officium* §. *Verùm de hæreticis in 6. hodie non seruatur in Inquisitionibus Italiæ.*

1 QVoniam dum repetitionem testium agimus sumus in materia graui, Ideò ea debet coram Inquisitore fieri vt & de examinibus testium supra monuimus.

2 Solemnitas *cap. vt officium* §. *verùm de hæreticis in* 6. quod testes examinantur coram Inquisitore notario, & duabus personis religiosis, & discretis, nunc non obseruatur in praxi ita notaui 3. *p. tit.* 7. §. 1. *n.* 14. & ibi dictis adde *Farin. de Hæresi q.* 188. *n.* 33.

ARGVMENTVM.

An testes antè litem contestatam sint repetendi.

SVMMARIVM.

Testes antè litem contestatam, licet repeti non possint Hoc tamen fallit, nisi ex iusta causa aliter Iudici visum fuerit. n. 1.
Testes repetere possunt antè litem contestatam quando sunt infirmi, vel diu ab futuri, & alias vt n. 2.
Testes quando sunt repetendi antè litem contestatam ex aliqua iusta causa. Tunc onus faciendi interrogatoria spectat ad Iudicem n. 3.
Testes quandoque repetuntur non super omnibus articulis de consensu reorum, & de forma huius repetitionis, numer. 4.

Cap. 37.

1 REgula negatiua est, antè litem contestatam non esse testes repetendos, sic enim constituit Innocentius, & tradunt communiter D.D. *Innocent. in capit. quoniam frequenter, & ibidem communiter Canonistæ, vt lit. nou contest.*

Cæterum propter eamdem rationem supra indicatam, quod scilicet in hac testium repetitione totius ferè causæ pondus consistit, prudenter Symanchas censuit in hoc foro ex iusta causa testes esse repetendos, etiam ante litem contestatam, seu antequam Procurator Fiscalis det articulos, & Reus exhibeat sua interrogatoria.

2 Iustam autem causam repetendi, seu ratificandi testes, esse, si sint ægri, & morbo graui affecti ne fortè moriantur, antequam repeti possint. Item si diù sint ab futuri. Item si testes tamquam alicuius Criminis Rei sint Curiæ Seculari relinquendi vltimo supplicio afficiendi. Item si Reus ipse est absens, aut potens, sed nundum comprehensus, aut in carcerem coniectus. Nam propter istas, vel similes causas antè litem contestatam repetendi sunt testes, & Procurator Fiscalis instare debet, vt repetantur, & suas testificationes ratificent, quod Inquisitores negare non debent, ne probationes pereant, præsertim cum quęcumque iusta aut probabilis causa sufficiens videatur ad repetendos testes, quod non est à iure alienum, nam idem Innocentius qui supradictos excepit. *Symanchas de Cathol. inst. tit.* 64. *de Testibus num.* 21. 22. & 23. Idem *Innocentius Tertius in dicto cap. quoniam frequenter vt lit. non contest*, vbi communiter Canonistæ.

3 Et cum testes antè litem contestatam repetendi sunt, munus conficiendi Interrogatoria, eis proponenda ad Iudicem pertinent vt prudenter, & verè *Ioannes Andreas docuit in dicto cap. quoniam frequenter numer.* 8. *Versicul.* & interrogatoria, vt lite non contestata, circa, quem articulum de interrogatorijs vide latè supra capit. 32.

Obseruatio.

4 SÆpè contingit testes de voluntate Reorum non esse super omnibus articulis repetendos. Ideoque quando ommissis quibusdam articulis testis repetitur super alijs prudenter Romæ in Supremo Sanctę inquisitionis Tribunali à prudentibus illis, & iurepetitis officialibus indicari solet sic.

Deindè deuentum fuit ad Articulos Domini Procuratoris Fiscalis Sancti Officij, & ommissis alijs de voluntate ipsius producentis interrog.

Super N. articulo (exprimatur numerus,) dixit &c.

Annotationes Carenæ ad Cap. 37.

SVMMARIVM.

1 *Qui D.D. agunt de materia repetendi testes antè litem contestatam.*
2 *Quæ ætas requiratur ad id, & laus Don Didaci de Narbona.*

1 DE Testibus repetendis antequam Fiscus det articulos, & reus interrogatoria ex aliqua causa, vel infirmitatis, vel absentiæ, vel ætatis, latè *Farinac. de Te-*

de Testibus quæst.76.num.82. & seq. vbi de requisitionis in hac repetitione, & in foro nostro *qu.188. de hæresi nu.15.* aliqua dixi *p.3.tit.7.num.45.* quæ ętas requiratur vt fit locus huic examini, Vide Eruditissimum I. C. Hyspanum Don Didacum de Narbona in suo tract. de ætate Anno 61. *qu.1.per totam*, vt dicit requiri ad minus Annum 61. *vel 62.*

ARGVMENTVM.

Si testis in reproductione, seu repetitione dicat aliter quam primo loco testificatus est quid sit agendum.

SVMMARIVM.

Inquisitor potest punire testem varium, contrarium seu vacillantem, coram ipso deponentem. nu.m. secundo.
Inquisitor potest torquere Testes coram ipso deponentes pro habenda veritate. n.3. & 5.
Testis sibi Varius, contrarius, seu Vacillans potest torqueri ad videndum in quo dicto persistat. nu.4. & 7.
Inquisitor potest carcerare testes varios, contrarios, & Vacillantes. nu.6.

Cap. 38.

1 POtissima causa repetendi testes est, vt planius veritas, aut mendacium ex eorum constantia, aut incostantia deprehendatur, & exploretur. An sint mendaces, varij, & Vacillantes. Ideò de his breuiter est agendum, vt instructus Inquisitor cognoscat si talia contingant, quid agere debeat.

Duæ occurrunt inspectiones. Prima est quid agere debeat Inquisitor quando testis in repetitione dicit contrarium eius, quod antea testificatus fuit.

Altera inspectio est, Præsupposita dicta contrarietate, cui dicto sit standum, primo, an secundo, de qua in sequenti capite dicetur.

2 Circa primam inspectionem, duæ occurrunt dubitationes. Prima est An Inquisitor possit punire testes in suo foro delinquentes, qui videlicet mendacio, contrarietate, Vacillatione, aut varietate maiestatem huius fori offendunt. Et licet olim de hoc dubitaretur, quia iste casus à Iure Canonico non videbatur in hoc foro satis clarè expræssus, nihilominus deindè clauit id posse facere Inquisitorem ex propria Iurisdictione, sibi per delegationem concessa, *speculator tit. de teste §.1.num.45. Versiculo* sed quid de Delegato, vbi *Ioannes Andreas in Verb.coget. & Abbas in c. primo, n.nono*, de Crimine falsi *Eymericus in Directorio parte tertia, quæst.73.* & ibi latè *comm. 122.*

3 Altera dubitatio est. An Inquisitor possit torquere testes pro habenda veritate, & sententia affirmatiua recepta est, quam iam olim Paulus de Leazaris in hoc foro seruandam censuit, licet enim dubitatum fuerit, An Inquisitor pro habenda veritate posset testem sibi contrarium, varium aut vacillantem torquere, nunc amplius non dubitatur, *Paulus de Leazaris in Clem. multorum de hæret. super verb.* vel tormētis exponere, & alij relati in Directorio *parte tertia commen.122. super qu.73.*

4 In alijs quoquè Indicijs, & sotis recepta sententia est, quam profitentur D.D. antiqui, & recentiores, Baldus, Marsilius, Gomesius, & Clarus, pro regula tradentes, posse torqueri testem varium, vacillantem, aut sibi contrarium, ad videndum in quo dicto persistat, *Bald. in l. Præsbiteri n.2. C. de Episcopis, & Clericis, idē tract. de test. p.2. num.2.* Hyppolitus Marsilius sing. 103. Incip. Varietas. *Antonius Gomes. tom. 3. var. resolut. tit.* de tortura teorum, *Iul. Clar. in pract. Crim. qu.25. Versiculo* Item testis Varius.

5 Cum in hoc foro talis casus occurrerit non debet Inquisitor disputare, an testis ex contrarietate, vel Vacillatione dicatur conuictus de falso, ad effectum, vt puniatur, quia super ea re consulendus erit Supræmus Senatus, sed solum, an pro inuestiganda veritate debeat torqueri, & ad torturam deueniri posse pro veritate inuestiganda, communiter omnes D.D. tenere Alexander affirmauit. *Alex. consil.73.* Incip. breuiter ommissis non necessarijs *numero tertio, & quarto, libro primo.*

6 Sed cum Iuditium istud cum teste delinquente fieri non possit, nisi eo in Carceribus existente, consequenter Inquisitor testes varios, & vacillantes in custodiam seu carcerem mittere poterit, vt rectè Symanchas obseruauit, *Symancb. de Cath. Institut. tit. 44. de ordine procedendi n.24.*

7 Et quia grauius est in hac causa, quam in alijs quęquam lędere, Ideò generaliter verum est posse quemlibet testem sibi contrarium aut varium, vel vacillantem, Laycum, & Clericum, etiam præsbiterum in carcerem conijci, & torqueri, vt ex communi Canonistarum sententia concludit *Ioan. Bernardinus Diaz in pract, crimin. canon. caput.117.* de tortura Canonistæ Communiter *in cap. cum in contemplatione de reg. Iur. Zanchinus tract. de hæret. cap.14.* qui loquitur de testibus in hoc foro delinquentibus.

Sed prudentia opus est, antequam adhunc torquēdi actum deueniatur nam quando varietas, seu contrarietas non est in substantialibus, tunc non sufficit ad torquendum testem, & paulo post explicatius dicetur *Egidius Bossius tit. de tort. testium num.29. & 30. Crau. consil. 177.* Incip. viso processu *num. 4.*

Annotationes Carenæ ad Cap. 38.

SVMMARIVM.

1 *De tortura testi inferenda remissiuè.*
2 *Testis in repetitione contrarius primæ depositioni quādo torquendus.*

1 DE tortura testi inferenda non discedas à regulis traditis per nos *de Officio Sanct. Inq. p.3. tit.7. per totum nu.54. & seq.*

2 An autem cum testis in repetitione dicit contrariū eius, quod dixerat in primo examine sit locus torturæ, Die quod sic regulariter extrà tamen casum *capit. accusatus §. licet de hæret. in 6.* quia tunc cum sit standū secundo dicto in fauorem fidei lato, non puto esse posse locum torturæ, quia alias destrueretur dispositio *d. text. vt notaui d. tit.7. §.5. nu.46.*

ARGVMENTVM.

Quando testis in secundo examine dixit contrarium eius, quod testificatus fuit in primo cui dicto sit standum.

SVMMARIVM.

Testes si in secundo examine dixerunt contrarium eius quod primo loco deposuerant, quod dictum magis attendendum sit, an primum vel secundum n.1. & seq.
Testis depositio prima licet magis attendatur quam secunda debilitatur tamen prima depositio. num. tertio.
Testis depositio prima attenditur potius, quam secunda quando testis in secunda est varius à prima. num.2.

agitur de aliqua maiori, & grauiori causa, vt puta de relapso vel pertinace n.3.

Testes extra Vrbem, & in Prouincijs in Crimine hæresis repetendi sunt in præsentia duarum personarum Religiosarum n.4.

Cap. 36.

1 QVoniam vt dictum est in actu repetitionis testium totius causæ, & probationis pondus consistit, prudenter in Supr. Sanctæ Inquisitionis Romanæ Tribun. hæc testium repetitio fieri solet coram primarijs eiusdem Tribunalis Officialibus, videlic. Commissario Generali assessore, & Tabellione.

2 Addit Symanchas interuenire etiam debere duas religiosas, & discretas personas à Iure adhiberi iussas, nam cum pars ipsa cuius interest, adesse, non possit eius vice interuenire debent honestæ personæ *cap. vt officium* §. *verum quia de haret. libro sexto Symanchas de Catholic. Institut. tit.*44. de ordine procedendi *num.* 23. *Versiculo* demum hæc ratificatio, *& tit.*64. *de testibus nu.*21. Directorium Inquisitorum *parte tertia, tit.* quod personæ esse debeant in examinatione Testium, & delatorum *num.* 81. *&* 84. & in eadem *parte tertia, quæst.* 63. vbi latè in Commentario 111. & super hoc eodem *libro cap.*19. §. Iure cautum. Et

3 Tunc potissimum in hoc actu adhibendæ sunt duæ illæ Religiosæ personæ cum agitur maior aliqua grauior causa qualis est relapsi vel pertinacis, vel cum Reus, aut testis qui examinatur calidus videtur, & cauillosus. Directorium Inquisitorum *p.* 3. *qu.* 63. *comm.* 112. §. eqnidem in hac causa.

4 In prouincijs eo diligentius Episcopi, & Inquisitores in suo foro hæc obseruare curabunt quò ex in obseruantia in grauiora, & molestiora pericula incurrere possūt.

Annotationes Carenæ ad Cap. 36.

SVMMARIVM.

1 *Repetitio testium debet fieri coram Inquisitore.*
2 *Solemnitas c. vt officium* §. *Verùm de hæreticis in* 6. *hodie non seruatur in Inquisitionibus Italiæ.*

1 QVoniam dum repetitionem testium agimus sumus in materia graui, Ideò ea debet coram Inquisitore fieri vt & de examinibus testium supra monuimus.

2 Solemnitas *cap. vt officium* §. *verùm de hæreticis in* 6. quod testes examinantur coram Inquisitore notario, & duabus personis religiosis, & discretis, nunc non obseruatur in praxi ita notaui 3. *p. tit.*7. §. 1. *n.*14. & ibi dictis adde *Farin. de Hæresi q.*188. *n.*33.

ARGVMENTVM.

An testes antè litem contestatam sint repetendi.

SVMMARIVM.

*Testes antè litem contestatam, licet repeti non possint Hoc tamen fallit, nisi ex iusta causa aliter Iudici visum fuerit. n.*1.
*Testes repetere possunt antè litem contestatam quando sunt infirmi, vel diu ab futuri, & alias vt n.*2.
*Testes quando sunt repetendi antè litem contestatam ex aliqua iusta causa. Tunc onus faciendi interrogatoria spectat ad Iudicem. n.*3.
*Testes quandoque repetuntur non super omnibus articulis de consensu reorum, & de forma huius repetitionis, numer.*4.

Cap. 37.

1 REgula negatiua est, antè litem contestatam non esse testes repetendos, sic enim constituit Innocentius, & tradunt communiter D.D. *Innocent. in capit. quoniam frequenter, & ibidem communiter Canonistæ, vt lit. non contest.*

Cæterum propter eamdem rationem supra indicatam, quod scilicet in hac testium repetitione totius ferè causæ pondus consistit, prudenter Symanchas censuit in hoc foro ex iusta causa testes esse repetendos, etiam antè litem contestatam, seù antequam Procurator Fiscalis det articulos, & Reus exhibeat sua interrogatoria.

2 Iustam autem causam repetendi, seù ratificandi testes, esse, si sint ægri, & morbo graui affecti ne fortè moriantur, antequam repeti possint. Item si diù sint ab futuri. Item si testes tamquam alicuius Criminis Rei sint Curiæ Seculari relinquendi vltimo supplicio afficiendi. Item si Reus ipse est absens, aut potens, sed nundum comprehensus, aut in carcerem coniectus. Nam propter istas, vel similes causas antè litem contestatam repetendi sunt testes, & Procurator Fiscalis instare debet, vt repetantur, & suas testificationes ratificent, quod Inquisitores negare non debent, ne probationes pereant, præsertim cum quecumque iusta aut probabilis causa sufficiens videatur ad repetendos testes, quod non est à iure alienum, nam idem Innocentius qui supradictos excepit. *Symanchas de Cathol. inst. tit.*64. *de Testibus num.*21. 22. *&* 23. Idem *Innocentius Tertius in dicto cap. quoniam frequenter vt lit. non contest*, vbi communiter Canonistæ.

3 Et cum testes antè litem contestatam repetendi sunt, munus conficiendi Interrogatoria, eis proponenda ad Iudicem pertinent vt prudenter, & verè *Ioannes Andreas docuit in dicto cap. quoniam frequenter numer.* 8. *Versicul.* & interrogatoria, vt lite non contestata, circa, quem articulum de interrogatorijs vidè latè supra capit. 32.

Obseruatio.

4 SÆpè contingit testes de voluntate Reorum non esse super omnibus articulis repetendos. Ideoque quando ommissis quibusdam articulis testis repetitur super alijs prudenter Romæ in Supremo Sancto inquisitionis Tribunali à prudentibus illis, & iurepentis officialibus indicari solet sic.

Deindè deuentum fuit ad Articulos Domini Procuratoris Fiscalis Sancti Officij, & ommissis alijs de voluntate ipsius producentis interrog.

Super N. articulo (exprimatur numerus,) dixit &c.

Annotationes Carenæ ad Cap. 37.

SVMMARIVM.

1 *Qui D.D. agunt de materia repetendi testes antè litem contestatam.*
2 *Quæ ætas requiratur ad id, & laus Don Didaci de Narbona.*

1 DE Testibus repetendis antequam Fiscus det articulos, & reus interrogatoria ex aliqua causa, vel infirmitatis, vel absentiæ, vel ætatis, latè Fariuac. de Te-

de Testibus quæst.76.num.82. & seq. vbi de requisitionis in hac repetitione, & in foro nostro *qu.*188. *de hæresi nu.*15.aliqua dixi *p.3.tit.7.num.*45.quæ ętas requiratur vt sit locus huic examini, Vide Eruditissimum I. C. Hyspanum Don Didacum de Narbona in suo tract. de ætate Anno 61. *qu.1.per totam*,vt dicit requiri ad minus Annum 61. *vel* 62.

ARGVMENTVM.

Si testis in reprodnctione, seu repetitione dicat aliter quam primo loco testificatus est quid sit agendum.

SVMMARIVM.

Inquisitor potest punire testem varium,contrarium seu vacillantem,coram ipso deponentem.num.secundo.
Inquisitor potest torquere Testes coram ipso deponentes pro habenda veritate.n.3.& 5.
Testis sibi Varius, contrarius, seu Vacillans potest torqueri ad videndum in quo dicto persistat. nu.4. & 7.
Inquisitor potest carcerare testes varios,contrarios, & Vacillantes.nu.6.

Cap. 38.

1 POtissima causa repetendi testes est, vt planius veritas, aut mendacium ex eorum constantia, aut incostantia deprændatur, & exploretur. An sint mendaces, varij, & Vacillantes. Ideò de his breuiter est agendum, vt instructus Inquisitor cognoscat si talia contingant,quid agere debeat.

Duæ occurrunt inspectiones. Prima est quid agere debeat Inquisitor quando testis in repetitione dicit contrarium eius, quod antea testificatus fuit.

Altera inspectio est, Præsupposita dicta contrarietate, cui dicto sit standum, primo, an secundo, de qua in sequenti capite dicetur.

2 Circa primam inspectionem, duæ occurrunt dubitationes. Prima est An Inquisitor possit punire testes in suo foro delinquentes, qui videlicet mendacio,contrarietate, Vacillatione, aut varietate maleficatem huius fori offendunt. Et licet olim de hoc dubitaretur, quia iste casus à Iure Canonico non videbatur in hoc foro satis clarè expressus, nihilominus deinde claruit id posse facere Inquisitorem ex propria Iurisdictione sibi per delegationem concessa, *speculator tit. de teste §.1.num.45.Versiculo* sed quid de Delegato, vbi *Ioannes Andreas in Verb.coget.& Abbas in c. primo, n.nono*, de Crimine falsi *Eymericus in Directorio parte tertia,quæst.*73.& ibi latè *comm.*122.

3 Altera dubitatio est. An Inquisitor possit torquere testes pro habenda veritate,& sententia affirmatiua recepta est, quam iam olim Paulus de Leazaris in hoc foro seruandam censuit, licet enim dubitatum fuerit, An Inquisitor pro habenda veritate posset testem sibi contrarium, varium aut vacillantem torquere, nunc amplius non dubitatur, *Paulus de Leazaris in Clem.* multorum *de hæret.super verb.*vel tormētis exponere, & alij relati in Directorio *parte tertia commen.*122.*super qu.*73.

4 In alijs quoquè Indicijs, & foris recepta sententia est,quam profitentur D.D.antiqui,& recentiores,Baldus, Marsilius, Gomesius, & Clarus, pro regula tradentes,posse torqueri testem varium, vacillantem,aut sibi contrarium, ad videndum in quo dicto persistat, *Bald.in l.Præsbiteri n.2.C.de Episcopis, & Clericis, idē tract.de test.p.2.num.*2.Hyppolitus Marsilius sing.103. Incip.Varietas. *Antonius Gomes. tom.*3.*var. resolut. tit.de* tortura reorum, *Iul.Clar.in pract. Crim. qu.*25. *Versiculo* Item testis Varius.

5 Cum in hoc foro talis casus occurrerit non debet Inquisitor disputare, an testis ex contrarietate, vel Vacillatione dicatur conuictus de falso, ad effectum, vt puniatur, quia super ea re consulendus erit Supræmus Senatus, sed solum, an pro inuestiganda veritate debeat torqueri, & ad torturam deueniri posse pro veritate inuestiganda,communiter omnes D.D.tenere Alexander affirmauit. *Alex.consil.*73.Incip.breuiter ommissis non necessarijs *numero tertio,& quarto,libro primo*.

6 Sed cum Iuditium istud cum teste delinquente fieri non possit, nisi eo in Carceribus existente,consequenter Inquisitor testes varios,& vacillantes in custodiam seu carcerem mittere poterit, vt rectè Symanchas obseruauit, *Symancb.de Cath. Institut. tit.*44. *de ordine procedendi n.*24.

7 Et quia grauius est in hac causa, quam in alijs quęquam lędere, Ideò generaliter verum est posse quemlibet testem sibi contrarium aut varium, vel vacillantem, Laycum, & Clericum, etiam præsbiterum in carcerem conijci, & torqueri, vt ex communi Canonistarum sententia concludit *Ioan. Bernardinus Diaz in pract, crimin.canon.caput.*117.de tortura Canonistæ Communiter *in cap.eum in contemplatione de reg. Iur. Zanchinus tract.de hæret.cap.*14. qui loquutur de testibus in hoc foro delinquentibus.

Sed prudentia opus est, antequam adhunc torquēdi actum deueniatur nam quando varietas, seu contrarietas non est in substantialibus, tunc non sufficit ad torquendum testem, & paulo post explicatius dicetur *Egidius Bossius tit.de tort. testium num.*29. *&* 30.*Crau. consil.*177. Incip. viso processu *num.* 4.

Annotationes Carenæ ad Cap. 38.

SVMMARIVM.

1 *De tortura testi inferenda remissiuè.*
2 *Testis in repetitione contrarius primæ depositioni quādo torquendus.*

1 DE tortura testi inferenda non discedas à regulis traditis per nos *de Officio Sanct.Inq.p.3.tit.7.per totum nu.*54.*& seq.*

2 An autem cum testis in repetitione dicit contrariū eius,quod dixerat in primo examine sit locus torturæ, Dic quod sic regulariter extrà tamen casum *capit.accusatus §. licet de hæret. in 6.* quia tunc cum sit standū secundo dicto in fauorem fidei lato,non puto esse posse locum torturæ,quia alias destrueretur dispositio *d. text. vt notaui d.tit.7.§.5.nu.*46.

ARGVMENTVM.

Quando testis in secundo examine dixit contrarium eius, quod testificatus fuit in primo cui dicto sit standum.

SVMMARIVM.

Testes si in secundo examine dixerunt contrarium eius quod primo loco deposuerant,quod dictum magis attendendum sit,an primum vel secundum n.1.& seq.
Testis depositio prima licet magis attendatur quam secunda debilitatur tamen prima depositio. num. tertio.
Testis depositio prima attenditur potius, quam secunda quando testis in secunda est varius à prima. num.2.

Testis secundo depositio emanata in tortura attenditur potius, quam sinè tortura. nu. 4.

Testis secundo dicto, magistratur quam primo in crimine hæresis.

Testis secundo dicto magistratur, quam primo in crimine hæresis, quādo ex manifestis inditijs apparet ipsum testem non animi leuitate aut odij fomite seù corruptione pecuniæ sed zelò fidei suum primum dictum corrigere voluisse.n.6. & 8.

Testis secundo dicto magis statur, quam primo in crimine hæresis, sinè testificetur contrà se, & complices suos sinè etiam contrà alios. n. 7.

Testis licet regulariter in crimine hæresis attendatur potius secundum dictum, quam primum, non tamen ex hoc se qui potest condemnatio in consulto Supræmo Senatu Sanctæ Romanæ General. Inquisition. n. 9.

Testis secundo dicto standum est potius quam primo in crimine hæresis, etiam quid in secūdo dicto contrà hæreticos non deponat.nu.10.

Testes qui dicantur falsi, contrarij, contradicētes, variātes, varij, seù vacillantes, remissinè num. vndecimo.

Cap.39.

1 HVnc inspectionem perplexam, obscuramq; obscuriorem rediderunt regulæ quædam, ampliationes limitationes, & sublimitationes, quas quidem ex quo libet ferè Doctorum verbulo, siue necessitate multiplicauerunt. Quibus ommissis Iudicio Rotæ quæ optima est in iudicijs sentiens magistra insistendo aliquot breuibus, & claris propositis regulis obscuritas declarabitur.

2 Sit prima regula primum dictum testis attendendū est, & secundum dictum non attenditur in præiuditium partis cui est ius quæsitum, hanc regulam ex communi Doctorum traditione sæpè Rota sequuta fuit, *Rot. decis.* 19. Incip. si testis Iuratus de testibus in Nouis. & apud Cæsarem de *Grassis decis.*77. Incip. testes esse reseruandos alias est 8. tit. de testibus impræssis, & in vna Firmana Altaris die 30. Octobris 1600. coram me Doctores communiter in capit. cum in tua, & vbi *Felin.num.4.Versic.* secunda conclusio de testibus, & dictum fuit latè *in direct.p.3.quæst.65. & ibi in comm.* 114.

3 Sit Secunda regula, quamuis regulariter primum dictum attendendum sit, nihilominus tamen primum dictum debilitatur quo ad fidem probationis, sic censuit Rota in prædictis decis. vbi multi D.D. allegantur, vt optima ratio est, quia teste reuocante primam testificationem aut dicente contrarium eius, quod primo testificatus fuit Iudex hæret, & statim incipit dubitare in quo dicto veritas consistat, & cōsequenter primum dictum debilitatur per secundum, Rota in duabus decisionibus coram Cæsare de Grassis, & coram me, *Abbas in cap.cum in tua num. 9. Versic.* aut ex interuallo de testibus *Decius cons.*189. *nu.*12. *Versiculo.* Tertio ad dictum, *Iulius Clarus in pract. crim.qu.* 53. *Versiculo* Tertius est casus, *Gabriel. in Conclus. crimin. conclus.* 29.*num primo, Versiculo* contrarium, & in terminis de teste reuocante, & retractante dictum suum in hoc foro tenet *Zanchinus videndus tract. de hæret. capitulo* 14.*num.*5.

4 Sit Tertia regula, tùm maximè debilitaretur primū dictum testis si secundum primo contrarium fuisset habitum in tortura, & post legitimum interuallum ratificatum, nam in simili facti specie stādum esse simpliciter secundo dicto, censuerunt *Bartolus, Romanus, Alexander, Crau. & alij quos refert, & sequ. Gabriel. Bar. in l. eos numero* 2. *Versiculo* Ideò, *ff. ad l. Corneliam de falsis, Roman.consil.*505.*num.*3.*Versiculo* aliquando in eo *Alex.consil.*63. *num.*4.*libro primo*, *Crau. consil.* 75. *numer.*32.*Versiculo* nam videmus *Gabriel de crim. concl.*31 *numero* 7.*Vers.* sub limita nisi secundum.

5 Sit IV. regula in crimine hæresis speciali constitui solet, vt posteriori dicto stetur idque fauore fidei, vndè quamuis Testis primo dixerit aliquem esse Innocen. si postea dicat eum esse hæreticum statur vltimò dicto, quamuis vtrumque fuerit iudiciale, *Glos. capit. accusatus* §. *licet in verb.* post modum, vbi Archidiaconus, & Doctores *de hær. libro 6. Eymericus in directorio par.3.qu.65. & ibidem latè in commen.*114. *Versiculo* cœterum in causa fidei *Gondisaluus Tract. de hæret. quæst.*13.*numero* 12. *Ioannes Nicolaus Arelatanus Tract. de hæret. notab.*13.*Ioannes Royas sing.*194. Incip. Testes qui in Iudicio.

6 Hæc tamen regula prudenter intelliga est, vt habeat locum, sicut Alexander Papa Constituit, quando ex manifestis indicijs appareret Testem non omni leuitate aut odij fomite, seù corruptione pecuniæ, sed zelo fidei, orthodoxę dictum suum velle corrigere, ac modò, quæ prius tacuerat reuelare, nam tali casu in fauorem fidei nisi aliud obsistat stari debet secundo dicto, tam contra Testem, quam contra alios. Alexander Papa IV. *in cap. accusatus*, §. *licet de hæret. libr.6. quem sic explicant Doctores in superiori* §. *allegati*, *& Couarruuias libro secundo, variarum resolu. cap.*13.*num.*9. *& Ioan. Royas sing.* 206. Incip. Testis qui contrà aliquem.

7 Eadem quoque regula intelligenda est, vt habeat locum non solum, quando testis testificatur contrà se, & complices suos, sed etiam contra quoslibet alios, vt contra Couaruuiam obseruatum, & probatum fuit directorio Inquisitorum *par.3. comm.*104. *Vers.* rursus hæc sententia.

8 Nisi ergò manifestâ indicia, & coniecturæ sua ferint testem reuocasse dictum suum, quo primo loco heresim celauerat, & deindè in secundo dicto pro veritate eam manifestauerat, sicut Alexandri decretum constituere videtur inhærendum erit primæ regulę de attendendo primo testis dicto, dubitari tamen non potest quin primo dicto propter reuocationem multum detrahatur *Alex. decretum est in dicto cap. accusatus* §. *licet de hæret. lib.6.*

9 Quia verò propter reuocationem multum debilitatur primū dictum quoad fidem probationis, ideò prudenter Rota censuit hnc casu non esse ferendam sententiam, iuxtà primum dictum testium, quamobrem, vt tutius semper procedat iudicium, Inquisitor Cauebit à reo condemnando inconsulto Supræmo Senatu Sanctæ Romanæ Generalis Inquisitionis, *Rota apud Cæsarem de Grassis decision.*77. aliter de testibus in Impræssis, *Amon. Gabr. libr.*7. communium conclusionum de criminal. *conclus.*29.*numero* 24.*versiculo septimo limita.*

10 Denique non est improbandum quod Iacobus Symanchas affirmat non esse audiendos, eos qui putant non aliter posteriori Testimonio fidem habendam esse, quam cum testis prius Testimonium corrigit contrà hæreticos in fauorem Catholicæ fidei, nam quamnis prima frōte Alexādri cōstitutio id dicere videatur, mens tamen legislatoris hoc etiam sentit, vt ne dum quando reuelat veritatem pro Innocētia Reorum admittenda sit, & attendenda contra primū, si ex manifestis inditijs apparuerit id verisimilius esse, quam primū rationes quibus hęc sententia suadetur graues sunt, & ponderosæ. Prima quia æqualitas seruanda est in iuditijs inter accusatorem, & Reum. Secunda quia non debet esse fauorabilior hæresis detentio, quā Innocentis à tàm graui crimine liberatio. Tertia quia, Iure constitutum est fauorabiliores esse debere Reos, quam accusatores, & Iudices proniores ad absoluendum,

quam

quam ad condemnandum, & facius esse nocentem absoluere, quam Innocentem punire, *Symanch. de Cathol. Institu. titulo 64. de Testibus numero* 60. Alexandri Papa IV. Const. *in cap. accusatus* §. *licet de hæret. lib. 6. l. fauorabiliores ff. de reg. Iuris l. absentem ff. de pœnis.*

Obseruatio.

11 VT Doctrinam præcedēti capite tradita apertius intelligatur quanta fieri poterit perspicuitate declarandam est hic, qui dicantur testes falsi, sibi contrarij, vel contradicentes, Variantes, seù Varij Vacillantes, & animosè deponētes, præsertim cum testibus sæpè istę exceptiones apponantur, quod maximè in hoc foro scire opportet, præsertim quando agitur de formalitate verborum, & de censendis propositionibus hæreticis quæ frequenter in formalitate verborum, consistunt, tunc enim contrarietas, varietas, aut vacillatio, quæ sensum mutant, valde consideranda est.

Annotationes Carena ad Cap. 39.

SVMMARIVM.

1 *Cui ex duabus contrarijs eiusdem testis depositionibus stari debeat.*

1 CAput hoc continet materiam textus *in cap. Accusatus* §. *licet de hæret. libro 6.* circà quam vide Modernum Barbosam ibi, late etiam ego de eadem re egi *p. 3. tit. 6.* §. *7. numero 60. & seq.* vbi etiam dixi, quid sentiendum in casu contrario dicto textui, videlicet quando quis primo loco deposuit contra se, & contra alios, postea verò reuocat in sęcundo examine confessionem suam.

ARGVMENTVM.

De Teste falso, quis dicatur, & à quo Iudice puniri debeat.

SVMMARIVM.

Testis falsus dicitur qui contra veritatem dolosè falsū dicit. num. 1.

Testis falsus dicitur etiam qui veritatem occultat. n. 1.

Testis falsus est, etiam qui non eodem sensu dicta per aliquem intelligit, aut rèfert quando dicuntur. numer. primo.

Crimen præsertim in Crimine hæresis grauissimum est. num. 2.

Testis laicus deponens falsum coram Iudice Ecclesiastico potest ab eo puniri nu. 3.

Testis laicus, qui in crimine hæresis falsum deposuit coram Episcopo, vel Inquisitore, potest ab eodem Episcopo, vel Inquisitore puniri. nu. 4.

Testis Clericus deponens falsum, coram Iudice Seculari non potest puniri ab eodem Iudice layco. numer. 5.

Falsitas vt commissa dicatur, tria requiruntur mutatio veritatis, dolus, & quod alteri sit nocitura. numer. 6.

Testis falsus, etiam quod nemini nocuerit, adhuc pœna extraordinaria puniendus est. num. 6. Vers. sed verior sententia.

Cap. 40.

1 BArtolus falsa Testimonia dicit esse quæ contra veritatem dolosè dicunt falsum sed quoniam multis modis potest id contingere; Ideò Isidorus breuibus complectens Testem falsum, dicit esse eū; Qui, & mendacium dicit, & veritatem occultat, his verbis: Vterque Reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit, quia, & ille prodesse non vult, & ille nocere desiderat; Hactenus Isidorus Alijs quoquè modis falsitas consideratur in teste, vt optimè explicat Sanctus Hieronymus, nam falsus testis est, qui non eadem sensu, sed dicta intelligit, aut refert, quo dicuntur, & quia iste modus facilè contingere potest in hoc foro præsertim cum agitur de formalitate verborum, ideo considerandus est, vt in directorio explicatur *Bart. in l. eos, numero quinto, Versiculo* Pro huiusmodi declaratione *ff. ad l. Corneliam de falsis Isidorus libr. 3. de summo bono capitulo* 59. refertur in cap. primo de crimine falsi vbi tribuitur August. sed Isidori est. Sanctus Hieronymus *in capit. 26.* super Mathæum in illis verbis Nouissimè autem venerunt duo falsi Testes. In directorio Inquisitorum *p. 3. com. 122. super qu. 73.*

2 In omni negotio, & foro grauissimum est crimen falsi, sed in hoc maximè repræhensibile, & punibile est, cum grauius hic quispiam, quam in alijs nocere possit, propterea quod reis Testium nomina non publicentur. Grauitatem huius delicti idem Isidorus, & breuiter, & copiosè demonstrauit, dicens falsi dicus testis, tribus personis est obnoxius, primum Deo, cuius præsentiam contemnit. Deindè Iudici, quem mentiendo fallit, postremo Innocenti, quem falso testimonio lędit, Hactenus Isidorus, cuius dictum summus Pontif. legem constituit, quam S. Thomas speculator, & plures alij declarauerunt. Isidorus *libr. 3. de summo bono cap.* 59. Pontifex *in capitulo primo de Crimine falsi S. Tho. 2. 2. qu. 70. art. 4. speculator tit. de teste* §. *1. n. 44. Iodoc. in pract. crim. c. 21. Symanc. de Cath. Inst. tit. 64. de testibus n. 84. & seq.*

Testem falsum non probare communiter tradunt Doctores Salicetus, Alexander, & plures alij, quos refert *Gabriel. Salicet. in l. nullum numero primo, Versiculo* Item nota *C. de Testibus Alexand. consil. 152. numero decimo, libro septimo*, vbi de communi *Iulius Clarus in pract. crim. qu. 53. Versicul.* frequentissimè autem *Antonius, Gabriel lib. septimo, communium conclusionum conclusione quarta.*

3 De Iudice, qui testem falsum punire possit, semper incidit quæstio, in qua constituenda videtur regula, quod licet testis sit laicus, qui falsum deposuit coram Iudice Ecclesiastico, potest ab eo puniri, & quamuis Mathæus de Afflictis, Rolandus, Egidius Bossius, & alij teneant locum esse pręuentioni, & testem laycum falsum deponentem coram Iudice Ecclesiastico, ab vtroq; Iudice puniri posse dicant, verior mihi videtur sententia, quæ Iudici Ecclesiastico, quem mentiendo fellit, iurisdictionem tribuit, *Mathæus de Afflictis dec.* 219. Incip. in hoc foro Archiepiscopi, & ibi *Cæsar. Vrsillus, Rolandus consil. 12. Versiculo* Prima etenim est dubitatio *num. 12. & seq. 2. Egidius Bossius tit. de falsis numero 107. Couaruuias in pract. quæst. 18. nu. 8. Iulius Clarus in pract. Crim. qu. 38. Vers.* quæro nunquid.

Sed quidquid sit in alijs delictis in hoc foro non videtur dubitandum quin ab Inquisitore, vel ab Episcopo puniendus sit Testis laicus, qui coram eo de hoc crimine cōtra aliquem falso testificatus fuit, tùm quia in eius foro falsum testimonium dixit, & mentiendo eum se fellit, tùm quia delictum Ecclesiasticū est, tùm quia hæc qualitas testem falsum adhùc forum reducit

Zanchinus tractat. de hæret. capit. 14. numero primo, vbi Camillus Campegius specul. ator tit. de teste §. 1. num. 44. Versiculo sed quid de Legato Abbas in cap. primo, num. 9. Versiculo sed hic quæritur de crimine falsi. Eymericus in directorio Inquisitorum p. 3. in 12. modo processum fidei terminandi, tit. de forma puniendi falsos testes, & in eadem p. 3. q. 73. & vbi latè in comment. 122. Bertaz. consf. 72. lib. primo.

5 De Testibus Clericis non est dubitatio, quin puniri debeant à Iudice Ecclesiastico in cuius foro delinquerunt.

Sed vice versa verior, & communior sententia est, quod quando Clericus dicit falsum testimonium corã Iudice seculari neque principaliter, neq; incidenter potest à Iudice seculari puniri, sicut vere censuit Hostiēsis, & alij, quos refert, & sequitur Bernardinus Diaz Hostiens. in capit. primo de foro competenti, vbi Ioann. Andreas, & Antonius de Butrio, quos refert, & sequitur Bernardinus Diaz in pract. crim. Canonica c. 93. de falsi Testimonij reo, & hanc sententiam amplexum fuit consilium Neapolitanum, vt constat ex decision. Mathæi de Afflictis 230. Incipit. fuit per relatorem.

6 Ad falsitatis essentiam tria requiruntur Hostiensis, Azo, & Tancredus, quos refert, & sequitur auctor repertorij Inquisitorum videl. mutationem veritatis, dolum, & quod alteri sit nocitura, quasi quod si non sit nocitura non sit punibilis, quod voluerunt Bartolus Corneus, Rolandus, & Marsil. Hostiensis Azo, & Tancred. in summis tit. de crimine falsi. Auctor repertorij Inquisitorum in verbo falsitas §. ad esse falsitatis, Bartol. in l. prima, §. vltimo ad l. Corneliam de falsis Corneus consf. 182. lib. 4. Roland. consil. 38. numer. 22. & 44. num. 1. alios recenset. Hippolitus Marsil. in l. prima §. Præterea num. 14. ff. ad l. Corneliam de Sycarijs, sed verior sententia est, quod licet testis falsus non nocuerit, nihilominus pœna extraordinaria puniendus sit, Tum quia falsum Testimonium dicendo nocere voluit, tum quia res mali exempli est. Ideoque sic graues D. D. tenuerunt, in quibus est Baldus, Afflictus, & alij. Bald. in l. prima, numero secundo, C. de sepulcro violato, Mathæus de Afflictis decis. 21. numer. 13. Hyppolitus de Marsilijs in dicta l. prima §. Præterea, numer. 23. ad leg. Corneliam de Sycarijs, Ludouicus Bologniu. consf. 30. Iul. Clar. in §. falsum, Versiculo item excusatur.

Sed cum hic casus occurerit, Supr. Senatus consulēdus est, & multa consideranda, quæ latè in directorio circa hunc articulum considerata fuerunt.

Annotationes Carenæ ad Cap. 40.

SUMMARIUM.

1 *Testis falsus coram quo Iudice puniendus, & de materia l. nullum C. de testibus.*
2 *Inquisitor punis testem falsum coram se deponentem.*
3 *De materia testis falsi remissiuè.*

1 EX dispositione text. in l. Nullum C. de Testibus falsus test. sortitur forum vbi deposuit, & ibi hoc notant cōmuniter DD. & præsertim Barbosa iunior, qui eos cumulatissimè refert, & agitat quæstionem an dispositio dicti textus procedat in Delegato, & cōcludit, quod sic, cum sumus in Delegato à Principe, an autem eadem l. procedat priuatiuè, vel cumulatiuè quo ad ordinarium testis falsi Iudicem, vide Costam sicululm consil. 90. numer. 42. & sequ. & quidem additionibus.

2 Quo ad Inquisitorem res certissima est, eum posse punire falsum testem qui coram se deposuit, Ità seruatur in Inquisitionibus Italiæ; Indistinctè, & in Inquisitionibus Hyspaniæ sic etiam practicatur, Vndè Instructio Granaten Octaua Anni 1499. sic ait. Item, que los Inquisidores castiguen, y den pena publica, conforme à derechio à los testigos, que halerent falsos.

3 De materia dixi parte secunda, titulo 17. §. 15. numero 55. & sequ. & parte tertia, titulo quinto, §. nono, numero 68. & seq. Vide omninò de officio Iudicis circa hunc testem mentiontem, & falsum Rutger. Rulant. De Commissar. & Commissionibus Cameræ Imperialis parte secunda. lib. 2. cap. 25.

ARGUMENTUM.

Testis sibi contrarius quis dicatur.

SUMMARIUM.

Testes sibi ipsis contrarij, dicuntur qui duo impossibilia dicunt n. 1. & n. 5. contra n. 2.
Testis sibi contrarius dicitur, qui contraria tenaciter asserit. n. 3.
Testis sibi contrarius dicitur, qui duo compatibilia deponit. n. 4.
Testis contrarius dicitur, quando ex seriè sui testimonij contrarius apparet. num. 6.
Testes sibi ipsi contrarij nihil probant. num. 7.

Cap. 41.

1 INnocentius quem Ioannes, Andreas, Antonius de Butiro, & Canonistæ communiter sequuntur testem sibi ipsi contradicentem, vel sibi contrarium eum esse pronunciauit qui duo impossibilia dixit, idest qui primo dixit se sciuisse contractum celebratum in tali loco, & tali die, Interrogatus verò vbi tali die fuerit, dicit se alibi fuisse Innocentius in cap. Præterea n. 4. Versiculo contradicens sibi, de test. cogen. vbi Io: Andreas, numer. 11. Versiculo contradicens, Antonius de Butrio num. 14. Versiculo contradicens, Ioann. de Imola num. decimo, Versiculo contrarius verò dicitur Zabarella numero primo, Hostiens. num. 4.

2 Hæc Innocentij sententia non placuit Baldo, dicenti, sibi videri, quod Innocentius debuerit dicere totum contrarium videlicet, quod contradicens sit ille, qui sibi directe contrariatur, Bald. in dicto capitulo Præterea numero sexto, Vers. dicit Innocentius de testibus cogen.

3 Nellus Breuius hæc tradens, ait. Testem sibi contrarium esse qui contraria tenaciter asserit Nellus tract. de testib. part. 2. num. 216. Vers. quæ autem testimonia.

4 Albericus de Malettis satis clarè, & magistraliter de hac re loquens ait Testis contrarius dicitur, qui dicit duo incompatibilia, vt si fuerit testificatus, quod inter fuit tali die, & hora ad celebrationem talis contractus, & postea dixerit eodem tempore se fuisse in alio loco multum remotto, & distanti a loco celebrati contractus, nam talem (inquit) appellamus contrarium ex eo, quia duo simul incompatibilia testificatur Alberic. de Malettis tract. de testibus capitulo nono, de oppositionibus contra dicta testium num. 2. Versiculo contrarius dicitur.

5 Hostiensis qui copiosius hoc prosequitur testem sibi contradicentem eum vocat, qui duo impossibilia ponit, quod exemplis declarat, vt si quis diceret contractum fuisse celebratum Parisijs in die Crastino Resurrectionis, & mox Interrogatus vbi nam fuerit eodē die responderit Romæ Hostiens. in dicto capitul. præterea

terea de testibus cogendis *numero nono*, *Versiculo* contradicens verò sibi.

6 Innocentius Papa Generaliter videtur accepisse testis contrarietatem videlicet cum ex serie sui testimonij sibi contrarius apparet, dicens quamquam autem pars testes multos produxerit super negotio principali, vix tam ex illis sex remanserunt concordes cum alij sibimet in serie sui testimonij contradicant, Innocentius Tertius *in cap. licet causam §. quamquam de probationibus*.

7 Testes sibi met contrarios, quorum dicta conciliari non possunt nihil probare. Innocentius videtur diffinisse, quod glosa, & communiter DD. comprobauerūt, Innocentius *in capitulo causam de probat. vbi glos.* in verbo contradicant, & ibidem *Aret. numer.* 15. *Decius numero* 58. *Beronus numero* 37. *Versiculo* quando verò vnus. *Anton. de Butrio in capit. cum in tua numer.* 10. *Versic.* dixi testes, & ibi *Felin. numero tertio*. *Versiculo* Prima conclusio de testibus Innocentius *in capit. præterea numero quarto in fine*, & ibidem *Ioannes Andreas numer.* 11. *Versiculo* horum autem Testimonium *de testibus cogen.* vbi *Hostien. num. quarto*, *Antonius de Butrio numero* 14. *Couarruuias libr.* 2. *Variarum resolut. cap.* 13. *nu.* 8. *Versiculo* cæterum testis *Conrad. in praxi tit. de contrarietate testium numero* 10. ex quibus multi addunt Testem sibi contrarium esse puniendum, *per text. in l. nullum Cod. de testib.* sed hoc non est præsentis inspectionis.

Annotationes Carenæ ad Cap. 41.

SVMMARIVM.

1 *Contrarietas vt tollat fidem testi debet esse in substantialibus.*

2 *Quando testis dicatur sibi contrarius in substantialibus.*

DE Teste sibi ipsi contrario dixi *parte tertia*, *titulo sexto*, §. *septimo*, *numero* 58. *& pluribus sequentibus* illud certum est contrarietatem vt tollat fidem testi debere esse super substantialibus delicti non super circumstantijs accidentalibus, Canoniste omnes *in c. licet causam de probationibus* vbi *Barbos. Iunior qui videatur Buratt. decis.* 614. *num. sexto*, vbi quod nisi contrarietas sit in substantialibus non attenditur Gregor. XV. *decis.* 298. *numero tertio*. Vidè latè *Farin. de Testibus quæstione* 45. *numero quinto*, *& sequentibus*, *& quæstione* 65. *numero* 13. *& seq.* & me ipsum loco citato *nu.* 47. vbi quando testis dicatur contrarius in substantialibus.

ARGVMENTVM.

Testis varians, seu varius quis dicatur.

SVMMARIVM.

Testis varias dicitur is qui primo dixit aliquid, & postea dicit contrarium nullam causam variationis assignans. num. 1.

Testis sibi varius dicitur qui indirectè dicit contrarium eius, quod primo loco dixerat, si verò directè, sibi contradicit non varius, sed contrarius dicitur. num. 1.

Testis Varius dicitur qui non satis firmus in suo dicto stat nu. 2. *&* 3.

Testis sibi Varius, vel contrarius in effectu idem est n. 4.

Testi Vario credendum non est. num. 5.

Testi vario in negotio principali, seu in circumstantijs negotij principalis non creditur, secus si varietas consistat circa aliquas demonstrationes circa pronomen, vel Agnomen, vel circa locum originis vnius ex partibus. num. 6.

Cap. 42.

1 VAriantem Testem, vocat Innocentius, qui primo dixit aliquid, & postea eius contrariū nullam causam variationis assignans. Nam testis Variantis descriptionem communiter amplexi sunt Canonistæ, & Albericus, Baldus tamen eam sibi non placere dixit, quia testis contradicens siuè sibi contrarius, est ille qui directè sibi contrariatur. Varians verò qui indirectè, neuter enim potest reddere rationem sui testimonij per sensum corporis, quia impossibile est, quod duo sensus contrarij, vel incompatibiles simul stent, vel concurrant in eodem subiecto Innocentius *in capit. præterea num. quarto*, *de testibus cogen.* vbi *Ioan. Andreas*, *num.* 11. *Hostiens. numero quarto*, *Antonius de Butrio numer.* 14. *Ioannes de Imola numero decimo Albericus de Malettis tract. de testibus cap.* 9. *n. primo*, *Versiculo* Varium autem dicitur *Bald. in d. cap. præterea*, *nu.* 5.

2 Nellus breuius Testem variantem dicit esse illū qui non stat firmus. *Nellus tract. de testibus parte secunda*, *n.* 16. *Versiculo* quę autem testimonia.

3 Baldus variantem Testem esse asseruit eum, qui variè loquitur vt quia primo dixit Titium mutuasse centum florenos in Carlenis; Postea verò dixit in Bologninis, vel Imperalibus, *Bald. in dict. cap. præterea num.* 7. de testibus cogendis.

4 Hostiensis perspicacius rem considerando pronunciauit, Testem sibi contradicentem, vel variantem, idem in effectu esse, his verbis, vel dic quod varians, & sibi contradicens idem sunt in effectu, hoc saluo quod varians dicitur ille, qui pro se ipso variat dictum suum, contradicens vero ille, qui intercipitur per Interrogationes sibi factas. Hæc *Hostiensis in cap. præterea n.* 4. *Vers.* vel dic quod varians de testibus cogendis.

5 Quamuis supradictæ descriptiones Testis sibi contrarij, & testis variantis non videantur essentialem, & individuam differentiam ostendere inter istos, quia descriptio testis variantis, vt Bald. considerauit testi etiam vario conuenire videtur nihilominus tamen satis demonstrant istorum testium volubilem, mutabilē, & inconstantem naturam, quibus propterea non sit leuiter credendum *Bald. in dicto capitulo præterea nu.* 5. de testibus cogendis.

6 Prudenter Bartol. pronunciat varietatem in teste intelligendā siuè respectu negotij principalis siuè quatenus versetur circa ipsum negotium principale, vel circa circumstantias ipsius negotij principalis nam si varietas esset circa aliquas demonstrationes, & circa pronomen, vel agnomen vnius ex partibus, vel circa horum originis vnius ex partibus, propter hoc non dicetur testis varius, *Bart. in l. eos numero quinto*, *Versiculo* intellige *ff. ad l. Corneliam de falsis*, *quem refert*, *& sequit. Bosf. titulo de tortura testium numero* 27. luculenter S. Thomas 2. 2. *qu.* 70. *art. secundo*, ad secundum argumentum.

Annotationes Carenæ ad Cap. 42.

SVMMARIVM.

1 *Quot modis testis varius dicatur.*

1 MAteriam istius testis vide apud *Farin. quæstion.* 45. *numero primo*, *& seq.* vbi quot modis dicatur *Varius*, *& numero* 13. *& sequ.* vbi quantum huic

testi credi possit, *& quaestione 65. numero septimo*, vbi an testis Varius, & contrarius in effectu sit vnum, & idem.

ARGVMENTVM.

De Teste Vacillante, quis dicatur.

SVMMARIVM.

Testis Vacillans, dicitur qui dubitando, & timendo loquitur.nu.1.
Testis Vacillans dicitur qui duo proponit variè, asseritque se nescire eligere quod verius sit num. 1.
Testis vacillans dicitur, qui dubitatinè vel cum timore, vel cum dubitatione loquitur nu. 2.
Testis vacillans potest ab Inquisitore torqueri. n. 3.

Cap. 43.

1 Vacillantem testem, dicit esse Innocētius eum qui dubitando, & timendo loquitur Hostiensis post relata verba Innocentij, addit, vel eum etiam dici vacillantem, qui duo proponit variè, & asserit, quod nescit eligere quod verius sit de illis duobus Ioannes Andreas, & Antonius de Butrio, vtrumque complectentes dicunt testem vacillantem esse, qui dubitando, & timendo loquitur. Item qui variè loquitur. Innocentius *in dicto capitulo praeterea numero quarto, Versiculo* Vacillaus dicitur De testibus cogendis *Hostien. ibidem num.40. Versiculo* Vacillans autem *Ioannes Andreas numer.11. Versiculo* Vacillans qui dubitando. *Antonius de Butrio numero 14. Versiculo* Vacillans.

2 Placet, quod Innocentius, Ioannes Andreas Hostiensis, Bald. Zabarella Ioannes de Imola, & Albericus Generaliter tradiderunt Testem videlicet, eo ipso censeri vaccillantem, qui dubitatiuè, vel cum timore, vel cum dubitatione loquutur, quod est diligenter notandum, ad effectum vt non intelligatur non esse firmiter credendum testi ita testificanti, nam iuxta hanc sententiam Testes dicentur Vacilare, eo ipso quod dubitando, timendo, aut titubando testificantur licet varia non loquantur Innocentius *in capit. praeterea num. 4. Versiculo* vacillans dicitur de testibus cogendis, & ibidem *Ioannes Andreas num.11. Versiculo* vacillans, *& Hostien. numero quarto, Versiculo* vacillans autem *Baldus numero sexto, Zabarella numero primo, Ioan. de Imola num. decimo. Vers.* vacillans verò dicitur *Albericus in l. qui falsa num.5.* de testibus.

3 Testem vacillantem posse ab Inquisitore torqueri affirmauit Zanchinus cuius sententia iure, & ratione munitur, tum quia in alijs criminibus Testis vacillans, torquetur, tum quia non posset aliter veritas patefieri. *Zanchin. tractat. de haeret. cap.14. nu.3.* qui allegat textum *in l. ex libero, & in l. de minore §. Tormenta ff. de quaest.*

Annotationes Carenae ad Cap. 43.

SVMMARIVM.

1 *Munus Iudicis circa testem vacillantem.*

1 Proximi falsarij testibus sunt vacillantes vt notat *Rutger. Rulant. de Commissarijs, & Commissionibus Camerae Imperialis parte secunda, l.2. cap.26. per totum vbi numero tertio*, ait circa hunc testem partes esse Iudicis in eum Hortādo benignè, vt ad errorem suum animaduertat, vt paenas aliorum testium recogitet; tam quò ad Deum, & in foro conscientiae quam in foro exteriori. Quis autem dicatur vacillans testis, vide *Farin. quaestion.65. numero decimo*, bene, *Rutg. vbi supra numero primo*, qui dixit testes falsos esse, qui notoriè peccant, vacillantes verò, qui Iudici sub Vulpina pelle furum facere student.

ARGVMENTVM.

De Teste animosè deponente.

SVMMARIVM.

Testis animosè deponere dicitur, qui conatur probare impossibilia. nu.1.
Testis dicitur animosè deponere quando in fauorem traducentis constanter asseuerat illud quod de certo scire non potest. num.2.

Cap. 44.

1 De Teste animosè deponente, sic scripsit Hostiensis Animosus verò vel nimis partialis, & fauorabilis, quinimo, & falsus potest dici testis ille qui adhoc vt pars, cui fauet, obtineat conatur probare impossibile Iuris, vt si quis probare astruat negatiuam. *Hostiens. in cap. praeterea num.4. versic.* animosus vero de testibus cogendi.

2 Tunc etiam testis dicitur nimis animosè, & audacter deponere quando in fauorem producentis constanter asseuerat illud quod certitudinaliter scire non potest, *Roland. consilio septimo, num.20. libro primo, & consilio 27. numero 22. libro tertio, Menoch. consilio 31. numero 26. & 27. libro primo, Equid. Bossius titulo de opposit. contra test. nu.25.*

Obseruatio.

Ex his satis breuibus sed claris DD. documentis, & veluti regulis prudens Inquisitor poterit colligere; quomodo se cum testibus gerere debeat ad eruēdam veritatem, vel colligendum mendacium, aut varietatem ex ore, & verbis ipsorum, quod valdè interest huius fori, in quo idem potissimum quaeritur, quod Dei honorem, & Catholicae fidei puritatem respicit.

Annotationes Carenae ad Cap. 44.

SVMMARIVM.

1 *De teste animosè deponente remissiuè.*
2 *De modo respondendi, & loquendi testium remissiuè.*
3 *De vultu, & fronte testis deponentis.*

1 De teste animosè deponente, quis dicatur, & quantum probet, *Farin. de testibus, quaest.60. numero 45. & 36. & Rutger. Rulant. vbi supra capit.23.* qui optime agit de modo respondendi, & loquendi testium, vbi etiam de nimia morositate, vel celeritate testis in respondendo Iudici, De animosè, affectatè, & per praemeditata verba deponenre, & similibus. Et de fronte, & vultu testis deponentis inspiciendis, & à Iudice considerandis. Idem *Rutger. Rulant. capitul. 24. per totum.*

AR-

ARGVMENTVM.

Quomodo Intelligatur, quod regulariter dici solet, testem sibi varium, aut sibi contrarium, aut contradicentem esse concordandum.

SVMMARIVM.

Testis vt varius, & contrarius non dicatur, & ad euitandam contrarietatem, & varietatem, semper concordia facienda est. n. 1.

Testis Varij depositio, vt ad concordiam reducatur etiam verba impropriianda sunt. n. 2.

Testis varius sibi potest suam depositionem declarare, & declarationi eius statur. n. 3.

Testis Variatio, seu contrarietas, quando est euidens & manifesta, tunc in eius dicto, concordia fieri non potest. num. 4.

Testis varius quando est persona suspecta nulla in eius depositione procuranda est concordia. n. 5.

Testis varius, & sibi contrarius reducitur ad concordiam ad effectum euitandi falsum, non ad effectum probandi n. 6. Contrarium quod immò etiam potius reduci ad concordiam ad effectum probandi. n. 7. & 8. Dummodo habeat contestem n. 9.

Testis Varius, & contrarius reductus ad concordiam, nunquam tamen probat in Criminalibus. n. 10. declarare n. 11.

Testis Varius, & sibi contrarius, & ad concordiam reductus non probat plenè, sed aliquid de eius fide diminuitur. n. 11.

Cap. 45.

1 DOctores Communiter constituunt hanc regulam ad euitandam contrarietatem, & varietatem in teste curandum esse, vt eius dicta ad concordiam reducantur, Canonistæ communiter *in c. cum tu de testibus*, vbi *Antonius de Butiro n. 4. Versiculo*, & aduerte quod hæc concordia. *Abbas n. 4. Versiculo* Item dic, *& Felin. n. 1. Vers.* prima conclusio. *Alexander, qui testatur de communi consilio* 190. Incip. Visis attestationibus *n. 1 libro septimo, Iulius Clarus in pract. crim. quæst. 53. Versiculo* Quartus casus, pro qua regula faciunt etiam decisiones Rotales, & signanter coram bo. mem. Cardinali Paleotto in vna Neapolitana pecuniaria die 28. Iunij anni 1557. & coram Cęsare de Crassis in vna Vlixiponen Matrimonij die 24. Martij anni 1574. est in Impressis decis. quarta, titulo de testibus, numero quinto, & coram me in vna Toletana Parochialis die 16. Decembris anni 1591. vbi fuit etiã dictum ad euitandam contrarietatem in teste, depositiones esse diuisionibus, & distinctionibus adiuuandas. Ex *Bartolo in prima Codicis Institut. n. 13. & Iasone in l. ait Prætor la prima §. Iurari n. 19. & seq. ff. de Iureiurando*.

2 Hanc regulam, Bartolus, Socinus, Riminaldus, & Conradus adeo veram esse contenduut vt curanda sit in teste concordia, etiam impropriè verba intelligendo, *Bartolus in l. huius §. quæsitum de leg. 3. Socin. sen. in l. sed & in illo §. fin. n. 3. & 4. ff. de rebus dubijs. Rimin. sen. consil. 53. n. 11. & seqn. lib. 1. Conrad. in pract. titulo de contrarietate testium n. 12.* Addunt idem Riminaldus, & Alexander eandem regulam obseruandam etiã per sub auditos intellectus, & sic per interpretationem suppletiuam, *Rimin. sen. consil. 56. n. 6. libro pr. Alexander consil. 43. n. 35. lib. 4.* quos refert Petrus à petra *tractat. de fidei comm. quæst. 12. num. 956.*

3 Deniq; eodem regula de procuranda in dicto Testis concordiam, tunc maximè locum habet, quando idem testis dictum suum declarat, nam standum est testis declarationi si sit Verisimilis. Rota in dicta causa Toletana Parochialis die 16. Decembr. anni 1591. coram me.

4 Eadem tamen regula non est obseruanda quando varietas, & contrarietas in teste est patens, & manifesta, tunc enim nullo pacto, vt Baldus, & Alexand. affirmant curanda est concordia, vel conciliatio. *Bald. in l. sed & si possessionem §. sed & si reum ff. de Iur. Iuran. Idem in pr. constitut. Codicis §. quibus n. 3. Alexander. in l. inter stipulantem §. 1. n. 11. ff. de verb. obligat. Idem consilio 20. n. 3. lib. 4. Felin. in c. cum tu n. 1. in fine, Versicul. &* procedit Secundum istos de testibus.

5 Præterea non procedit regula quando testis est suspectus, nam tunc non est in dictis testis suspecti procuranda concordia immò debet Iudex omnibus modis per aliquas contrarietates intercipere, Interrogando eum de circumstantijs etiam illis in quibus substantia rei non versatur, vt notabiliter dixerunt *Alexander Natta, & Crauetta. Alexan. consil.* 154. Incipiente Viso Themate *n. 7. lib. 5. Natta consilio* 315. Incipie. impugnatur venditio *n. 17.* vbi addunt non valere dictum testis suspecti variantis in circumstantijs etiam non requirentibus substantiam rei, quod censuit Rota in causa Parmen. status die 4. Iunij anni 1601. coram Millino.

6 Grauissima est inter DD. controuersia, an testis varius, & sibi contrarius sit reducendus ad concordiam solum ad effectum, vt euitetur falsum, & periurium, vel etiam ad effectum vt probet, & quod solum ad effectum, vt euitetur falsum, & periurium suffragetur concordia, tenuerunt multi, & graues DD. Imola, Alexander, Ruinus Grammaticus, Clarus, & alij ab ipsis relati, ex quibus nonnulli affirmant hanc esse communem opinionẽ *Ioannes de Imola in c. cum tu n. 4.* de testibus. *Alexander consilio 20. n. 3. & consilio 43. n. 5. lib. 4. & consilio 190. n. 1. lib. 7. Ruin. consil. 140. & 149. n. 28. & seq. lib. 5. Thomas Grammat. inter consilia ciuilia consilio 90. n. 35. & sequ. Iulius Clarus in pract. criminal. quæstione 53. Versiculo* Quartus est casus, & alij.

7 Contrariam opinionem, quod testis sibi Varius & contrarius sit, etiam concordandus ad effectum vt probet, & profitentur Felinus, Aretinus, Crotus, Alciatus, Socinus, Petrus à Petra, & alij, *Felin. in cap. cum tu n. 3.* de testibus, & ibidem *Aretinus n. 3. & seqn. Crottus tract. de testibus p. 7. n. 328. Alciatus il leg. prima, n. 21. ff. de noui oper. nunciat. Socin. consilio 73. n. 7. lib. secundo & consilio 56. n. 17. lib. 4. Petrus à Petra tract. de fides comm. qu. 12. n. 932. & multis sequ.*

8 Rota hanc secundam opinionem amplexa, sæpè censuisse videtur Testem sibi varium, aut contrarium, reducendum ad concordiam, non solum vt euitet periurium sed etiam vt probet, ita enim sensisse constat ex multis decisionibus, & signanter coram *Puteo decis.* 28. Incipien. in causa Romana hæreditatis, *n. 3. lib. 3.* & coram me in causa Toletana Parochial. die 16. Decemb. 1591. & coram Cęsare de Grassis *decis. 23. & alias* 4. de testibus vbi licet hoc non dicatur expresśè, ex seriè tamen decisionis colligitur testem reductum ad concordiam, ad effectum vt probaret.

9 Hanc tamen opinionem sic intellexisse videtur Rota, vt tunc testis reductus ad concordiam probet, quando reperiuntur testes contestes, vt in dicta decis. Toletana Parochialis.

10 Est etiam aduertendum quod Rota in prædict. decisionibus loquitur in causis ciuilibus, nam fortassis in criminalibus suam opinionem temperasset, & præsertim in criminibus exceptis, & grauissimis quale est

crimen

crimen hæresis, & præsertim in hoc foro, in quo non publicantur nomina testium.

11 Licèt testis reductus ad concordiam probet, vt asserit secunda opinio, nunquam tamen probabit, proindè ac si illam exceptionem non pateretur. Vndè Saniori sententia, semper suo honore habito per testes reductos ad concordiam probantes non esset imponenda pœna criminis ordinaria, quia semper verum erit dicere tales testes non esse Idoneos, qualem præsertim in criminalibus Iura postulant.

Annotationes Carenæ ad Cap. 45.

SVMMARIVM.

1 *De Testium contrariorum concordia, & quantum sic concordati testes probent.*

1 DE Testium concordia, & quantum concordati testes probent maxime in Criminalibus dixi 3. *p. tit.* 6. §.7. *num.* 51. *Vers.* an autem in testibus vbi DD. allegaui.

ARGVMENTVM.

Postquam Procurator Fiscalis suas fecit probationes, & testes fuerunt repetiti, eorum fit publicatio, siuè attestationum, & Indiciorum reo traditur copia.

SVMMARIVM.

Copia Indiciorum, & processus danda est Reo Inquisito pro crimine hæresis, vt se defendere possit. num. 1.

Forma traditionis copiæ Indiciorum, & processus illam petenti dicto n. 1.

Testes in Crimine hæresis reo citato publicantur. numer. 2.

Cap. 46.

1 CAusis reorum sic constitutis, & repetitione testium peracta, probationem contra Reos receptarum copia eisdem fieri solet, vt citius deliberare possint, an velint cedere, vel contendere, quæ res ordinatè & legitimè ita fieri consueuit.

Instare enim, & solicitare solet Reus, vel eius Procurator, vel Aduocatus vt ad causæ expeditionem properetur, & ob id sollicitè petere sibi tradi cop. processus, vt se legitimè deffendere, & suam Innocentiam ostendere possit. Ea petitione audita processus copia eidem Reo, vel eius Procuratori fieri solet, sic

Die Mensis Anni

Consignata fuit copia processus, & inditiorum tot foliorum (exprimatur numerus foliorum) N. in carceribus Sancti Officij detento per me Notarium N. coram R. P.D. Inquisitore, cum præfixione termini dierum N. ad faciendas suas deffensiones

Vel sic.

Die Mensis Anni

Tradita fuit copia processus N. in Officio Sanctæ Inquisitionis detenti Magnifico Domino N. eius Procuratori.

2 Nec traditio copiæ processus siuè attestationum & inditiorum contra Reos habitorum, vulgo dici solet publicatio testium, nam postquam testes recepti sint, & legitimè repetiti eorum attestationes (vt Docet Nellus coram partibus præsentibus) vel absentibus citatis tamen publicantur, est autem testium publicatio, vt ait Antonius de Butrio, attestationum occultè depositarum solemnis in litè, & deliberata partibus mandato Iudicis facta detentio. *Nellus tract. de testibus parte secunda, in principio num.* 120. *Antonius de Butrio in c. fraternitatis num.* 7. *Vers.* secundus terminus de testibus.

Annotationes Carenæ ad Cap. 46.

SVMMARIVM.

1 *Quid sit publicatio processus, & quotuplex, & quando facienda remissiuè.*

1 COmpleto processu, publicantur dicta testium examinatorum contra Reum de quo vide *Farin. de testibus quæstione* 75. *n.* 1. *& sequ.* Et quę dixi ego *par. tertia, titulo* 7. §.9. *num.* 63. *& seq. Pat. Massin. in Praxi Sancti Officij p.*4. folio mihi 108. in titulo *modo di esaminar li testimonij*. Et Garzias in praxi Hyspana folio mihi 22. Marginali. *El Fiscal pide publication.*

ARGVMENTVM.

In publicationes attestationem quod obseruari, & quid ędi, & quid occultari debeat.

SVMMARIVM.

*Testium depositionum copia danda est Reo, illam petenti per extensum, & non per summarium n.*2. *distinctè, & separatim non autem in confuso. n.*3.

*Testium nomina reo edenda, & publicanda non sunt n.*4. *neque etiam cognomina num.* 5. *neque etiam circumstantiæ, ex quibus reus in testium cognitionem deuenire possit. n.*6. *&* 7.

*Testium depositionum copia Reo de hæresi inquisito danda nunquid debet continere mensem, & annum, quibus testes deposuerunt vel etiam locum commissi criminis n.*8. *&* 9.

Indiciorum, & processus copia danda est Reo Inquisito pro hæresi, etiam quod iam fassus fuerit n. 10. *&* 16. *& sequ.*

*Appellatio non datur à denegata publicatione nouorum testium nominatorum. n.*11.

*Indiciorum copia danda est Reo Inquisitio pro hæresi cum competenti termino ad faciendum suas deffensiones n.*12. *&* 14. *vbi quod non sufficit præfixio vnius.*

*Aduocatus dandus est Reo, cum quo consulere possit exceptiones, & deffensiones, quas ipse reus facere debet. n.*13.

*Reo carcerato pro crimine hæresis quando dantur deffensiones dari etiam debet attramentum, & papirum, vt communicato negotio cum Procuratore, vel Aduocato in præsentia Inquisitoris possit articulos ad sui deffensionem formare. n.*15.

Inquisitores, & officiales Sanctæ Inquisitionis nihil debens recipere pro quouis decreto examinibus reorum, aut testium, nec etiam pro sportulis. num. 18.

*Notarius pro traditione copiæ Inditiorum solum accipere potest quantum proprio, & labore scribendi impensum fuerit. n.*18. *in fine.*

In hac

Cap. 47.

1 IN hac testium publicatione sine processus copia reis facienda in hoc foro, infrascripta obseruanda sunt.

2 Primò depositiones testium litteraliter reo ædendæ sunt, sicut a testibus prolatæ fuerunt, vt appertè intelligat, quid quisque testis contra Reum deposuerit, itaque non sufficit ea refferre aut ædere summatim, seu vt dici solet in substantia.

3 Secundo Neque attestationes debent confundi, aut intermisceri, sed singula testimonia distinctè, & separatim ab alijs scribenda, & ædenda sunt, tum vt reus commodius ea intelligere, & singulis respondere possit, tum vt facilius se deffendere valeat.

4 Tertio Nomina ædenda non sunt, quia vel testibus, vel Sanctæ Inquisitioni graue periculum, ac detrimentum, ex eorum propalatione immineret, vt prudenter Symanchas admonuit, & late in directorio ostensum, fuit, *Symanchas de Cathol. Instit. titulo 44. de ordine procedendi n. 15.* Directorium Inquisitorum *p. 3. tit. de deffensionibus reorum n. 117. versiculo* quando vero crimen, & eadem *p. 3. quæstion. 75.* & ibi late *commentario 124.* Idem testatur *Iulius Clarus in pract. crimin. q. 49. n. 3.* §. habetque locum hæc conclusio.

5 Quarto, Neque cognomina testium Reo ædenda sunt propter eandem rationem, sicut Pius IV. Constituit Pius Papa Quartus in Breui Apostolico Incip. cum sicut, quod habetur inter litteras Apostolicas pro Officio Sanct. Inquisition. in fine directorij Inquisitorum.

6 Quinto Idem Iudicium est de circumstantijs, de quibus Reus in testium cognitionem deuenire posset.

7 Sexto Idem censuit Supræmus Senatus de responsionibus testium super reorum Interrogatorijs, quas ædendas negauit, si inde testes cognoscerentur, vt patet ex subiecto decreto, quod Vmbertus recenset, in quo quatuor proximè dicta continentur Illust. Card. Inquisitores Generales, in Congregat. ordinaria, decreuerunt dari debere nuda testium dicta prout hucuique obseruatum fuit absque nominum publicatione, aliarumque circumstantiarum, propter quas posset deueniri ad ipsorum testium notitiam, & quoad responsiones testium super rei Interrogatorijs pariter decreuerunt non esse dandas, si ex illarum publicatione deueniretur in notitiam, quinam fuerint testes ipsi. Hactenus decretum recenset Vmbertus locatus in fine operis Iudicialis, de qua re plura *in direct. Inquisitor. p. 3. commentar. 124. super qu. 75.*

8 In publicatione attestationum mensis, & annus quibus testes deposuerunt, edi poterunt, præcisus autem tunc non edetur neque exprimetur, quando ex appositione diei periculum immineret, quod reus posset venire in testium cognitionem.

9 Locus similiter commissi delicti ædi poterit, quoniam hoc ad legitimam deffensionem reorum pertinere videtur, sed locus loci non exprimetur, quia si exprimeretur, idem periculum, quod ex diei expræssione prouenire contra testes posset, quod in factis recentibus diligenter obseruandum videtur.

10 Reis etiam cõfitentibus ædendam esse copiam processus, & Indiciorum, quidem prudenter censuerunt, tùm, vt intelligant se legitima informatione procedente fuisse in carcerem missos, tùm, vt in sententia possit pronunciari illos fuisse conuictos, & confessos, tùm denique ne vllo tẽpore imputari Inquisitori possit, quod in hac causa, in qua non vocatur Reus, vt sit præsens in Iuditio quando testes Iurant, omniserit aliquod genus legitimæ deffensionis.

11 Non esset audiendus Reus, licet constanter, aut obstinato potius animo peteret simul cum attestationibus edi sibi nomina testium, nec si appellaret eius appellatio esset admittenda, sed Inquisitor appellatione reiecta posset, & deberet ad cæteros Iudiciales actus in causa procedere, vt in Directorio obseruatum fuit contra Petrum Paulum Parisium qui Iudæis Portugaliæ nimis fauendo contrarium persuadere conatus fuit, sed eius sententia in hoc potissimum foro, meritò explosa est, In directorio Inquisitorum *p. 3. commentario 124. super quæstione 75.* §. ex his reffellitur Petrus Paulus Parisius *consilio secundo*, Incipien. & si esse Iudæum *à n. 154. vsque ad nu. 175. lib. 4.*

12 In hoc Supræmo Sanctæ Inquisitionis Romanæ Tribunali hæc processus, & indiciorum copia reo, vel eius Procuratori tradi solet, quandoque simpliciter sine alicuius termini præfixione, quandoque vero cum præfixione quinque aut sex dierum, quo tempore reus consideret processum, vt quid sibi magis expediat, deliberare posit Iacobus Symanchas triduum præscribit reis ad retinenda testimonia contra se prolata, quo elapso, sistunt se ad respondendum coram Inquisitore, sed cum hic terminus arbitrarius sit pro qualitate causæ, & processus volumine, maiorem terminum poterit Inquisitor Indulgere. *Symancha de cathol. instit. tit. 44. de ordine procedendi num. 25. Vers.* deindè per triduum.

13 Si visis attestationibus reus delicta confessus fuerit acta fere causa erit, si autem adhuc negauerit cum suo Procuratore, vel Aduocato communicabit exceptiones, & deffensiones quas contestes, & eorum testimonia, proponere, atq; probare sibi expedire putauerit, quod necessitate fere cogente fieri opportet, quoniã vt prudenter Marcus Antonius Blancus dixit, Inanis esset datio indiciorum censenda, & processus copia inutilis reo futura foret, si non haberet Aduocatos, quos consulere, & quorum præsidio deffensiones parare, & Iura sua deducere posset, Præsertim eum rei in carceribus existentes, & maximè litterarum ignari, quales sunt Rustici, mulieres, & aliæ personæ Idiotæ id præstare nequeant *Marcus Anton. Blancus in l. fin. ff. de quæst. sinè in tract.* de inditijs non procul ab initio *in 4. præmisso n. 31. Vers.* præterea superflua.

14 Cęterum, quia ad parandas, & probandas legitimas exceptiones, & probationes opus est studio tempore, & seria cogitatione. Ideo noua iterum dilatio concedenda *est l. prima, & sequentib. C. de dilat. Symanch. de cathol. institut. titulo 44. de ordine procedendi n. 25. Versic.* quod si hæreses.

15 Et quoniam ad conscribendas suas deffensiones papiro, & attramento indiget Reus ea sibi consignari iubebit Inquisitor, Indè negotio communicato, cum Procuratore, vel Aduocato in præsentia Inquisitoris eidem Procuratori, vel Aduocato consignabuntur, vt articulos ad deffensionem rei ordinare posit, vt in sequenti Capitulo demonstrabitur.

Obseruatio 1.

16 HÆc videtur tutissima praxis ędendi reis copiam processus, sine publicationem attestationem, nam quatuor illi primi modi, quos in directorio recensuit Eymericus periculosi sunt. *Eymeric. in directorio Inquisitorum parte tertia, num. 119. tit.* de modis sex tradendi copiam processus delato de hæresi.

Concur-

Obseruatio 2.

17 Concurrentibus prædictis cautelis non potest Inquisitor negare reo copiam processus, quia alias illi inferret grauem iniuriam, aufferret enim illi legitimas deffensiones; Et caueat ne fallatur authoritate Vmberti, qui postquam retulisset consuetudinem Venetorum procedendi in causis criminalibus, non data reis copia inditiorum, neque publicatis attestationibus, subintulit fortè expedite in crimine hæresis modum hunc in procedendo, vbique seruare sed non est audiendus Vmbertus, quia si non æderetur Reis indiciorum copia, valdè eorum Innocentia periclitaretur sicut periclitaretur etiam testium Salus nisi tuta hæc praxis in æditione obseruaretur *Vmbertus locatus in opere iudiciali in verbo processus* §. *processus publicari, Vers.* Venetijs tamen.

Obseruatio 3.

18 Vndè decet Maiestatem huius Sacrosancti Tribunalis ab omni Sordidi quæstus, & auaritiæ suspicione procul abesse, Quamobrem Inquisitores, eorumque Vicarij, tàm regulares, quam seculares omnia gratis expedient, & neque pro sportulis, neque pro quouis decreto, neque pro constitutis, siuè examinibus reorum, aut testium aliquid omninò, accipient sicut felic. recordat. Clementis Papæ Octau. sub die 9. Nouembris anni 1600. & sub die 7. Iunij anni 1601. decretis cautum extat, & Inquisitoribus significatum.

Pro copia verò processus tantùm accipi solum poterit quantum propapiro, & labore scribendi impensum fuerit.

Annotationes Carenæ ad Cap. 47.

SVMMARIVM.

1 *Nomina testium in hoc foro non aduntur, & ibi instructio Hyspalensis.*

2 *Tempus, & locus, an debeant testibus publicari, quomodo, & ibidem instructio Toletana vbi de modo huius publicationis.*

1 Illud in hoc foro præcipuè animaduertendum, quod nomina testium, nec cognomina, nec circunstantiæ, ex quibus posset Reus venire in cognitionem testium sunt ædende reis, de hoc est *text. in cap. fin.* §. *Iubemus de hæreticis in 6. Pulcherimè autor ad direct. Inquisitorum p. 3. commentario* 124. *Farin. de hæresi quæstion.* 188. §. 1. n. 7. ego dicto §. 9. n. 63. in Hyspania adest specialis Instructio Hyspalens. 16. anni 1484. vbi sic cauetur. *Però deuen hazer publicacion de los dichos, y depoficiones calando los nombres, y circonstantias, por las quales el Reo accusado podria venir en conocimento de las personas de los testigos.* Non tamen tam manca debet esse hæc publico, vt in totum reis aufferantur deffensiones, vndè debet in ea exprimi, vt hic notat Au-
2 ctor, annus, & mensis delicti commissi, ac dies, & locus, licet non locus loci sic in forma publicationis, quæ seruatur in Hyspania solet hoc modo practicari, & adest. Insignis Instructio notanda aureis litteris 31. Toletana anni 1561. vbi loquens de hac publicatione sic habet, *En la qual pondra el mes, y ano, en que deponen los testigos porque si resultare algun Inconueniente de poner el dia pontual ni se deue poner, y bastarà el mes, y anno Assimismo se darà en la publicacion, el lugar, y tiempo, donde se cometto el delito porque tocca à la defensa del Reo, però no se le hà de dar lugar de lugar y dar se le hà el dicho del testigo, mas à letra, que se puedà, y no tomando solamente la sustancia del dicho testigo, y hase de aduertir que aunque el testigo deponga en primiera persona dedicendo que trato con el Reo &c. En la publicacion se ha de sacar de terzera persona, diciendo Pio, y yo, que el Reo trattaua con certa persona.*

3 De defensionibus in causis Sancti Officij dandis res etiam confessis. Vide *p. 3. tit. 9.* §. 1. vbi plura de materia, & quod plures termini sint reis assignandi ad defensiones faciendas, *text. est in leg. 1. C. de dilat. vbi D. D. Farin. latè de Inditijs, & tortura, quæst. 39. num. 4. & sequ.*

ARGVMENTVM.

De articulis, quos exhibere solet Reus ad probandam suam Innocentiam.

SVMMARIVM.

Articuli pro defensione Rei inquisiti de crimine hæresis formandi sunt à Procuratore vel Aduocato ad probãdam eiusdem Rei Innocentiam. n. 1.

Forma articulorum quos Procurator seu Aduocatus Rei Inquisiti producere debet ad illius Innocentiam probandam n. 2.

Forma articuli super negando factum de quo inquiritur Reus pro crimine hæresis carceratus, & pro bandi contrarium num. 2. in primo articulo, & seq. & n. 2. & seq.

Forma plurium articulorum, quibus Reus probare intendit plura facta non hæreticalia, & conuenientia fidei Christianæ num. 2. in primo articulo, & seq. & num. 3. & seq.

Forma articulorum super negatiua eius de quo reus pro crimine hæresis Inquisitus est num. & sequ.

Forma exceptionum quas Reus cõtra testes contra ipsum examinatos exhibet n. 4. artic. 14. & sequ.

Forma articulorum super bona vita, & moribus & bona Christianitate Rei Inquisiti pro hæresi n. 4. in 17. art. & seq.

Forma productionis articulorum quos reus pro crimine hæresis Inquisitus ad suam deffensionem producit n. 4. in 20. art. in fine.

Cap. 48.

1 In hoc foro, quasi in bellico certamine contendunt Procurator Fiscalis, & Reus. Vndè postquam Fiscalis suas parauit probationes vicissim reus suas conatur parare defensiones ad suam Innocẽtiam probandam, Ideo suos articulos formare, & exhibere regulariter consueuit.

Et quoniam potissima defensio reorum consistit in tribus, videlicet in negando facto, & in repellendis testibus, & in bona vita, & bonis moribus, & bona Christianitate, siue Catholicitate eorundem reorum probandis, articuli methodicè, iuxta prædicta tria infrascripta modo formari solent, sic tamen, vt prudens, & Catholicus Procurator siuè Aduocatus ad suum Iuramentum oculos conuertat, vt ea quæ vera arbitratur sicut à Reo, quem suscepit defendendum sibi sugeruntur, in articulis referat, nec tamen admonere desistat, vt veritatem simpliciter fateatur.

2 Præcedente ergo decreto, vt infrà tot dies reus suos exhibeat articulos, illos formatos, solet in iuditio coram Inquisitore, & Notario Producere iuxta ordinem infrascriptum.

Vt magis

Vt magis liqueat de Innocentia N. Procurator, & defensor eiusdem dat facit, exhibet, & producit articulos infrascriptos, quos petit in curia & extra recipi, & admitti, & testes hic in calce, seu in fine descriptos, & inductos, ac inducendos diligenter examinari, non se adstringens &c. & alias omni meliori modo &c.

In primis Procurator prædicto hic loco articulorum repetit, & reproducat omnia, & quæcumque acta, scripturas, & documenta, & testium depositiones, & omnia alia, & singula ad fauorem dicti sui principalis quomodolibet facientia in causa, quam habet cum Procurator Fiscali Sancti Officij, quatenus tamen ad fauorem sui principalis faciunt, & in ea parte, & partibus, tamen, & non alias, nec alio modo.

Ex quibus sic repetitis clare constare credit de bono iure, & Innocentia sui principalis, & malo iure, & calumnia accusatoris, & denunciatoris, & quatenus non constaret (quod non credit) probare vult, & intendit.

1 Qualiter Veritas fuit, & est, quod prædictus N. suus principalis nunquam negauit Purgatorium immò verbis, & factis asseruit, & confessus fuit verbis quidem, quia sæpè de illo benè, & Catholicè locutus fuit, factis autem, quia vt mox patebit ea fecit, & operatus fuit, quæ sine fide firma de Purgatorio fieri non poterant.

2 Item veritas fuit, & est quod prædictus N. sæpè, sed signanter coram tali, & tali, propter talem accusationem dixit, & affirmauit animas defunctorum qui in gratia Dei ab hac vita decedunt, in quibus remanet aliquid purgabile ire ad locum Purgatorij, vndè postquam satisfecerint liberatè transferuntur ad Cælum Beatorum.

3 Item veritas fuit, & est in corroborationem prædictæ firmæ, & Catholicæ fidei, quod prædictos N. suus principalis sæpè signanter, tamen in die omnium defunctorum pro animabus illis, quæ erant in Purgatorio, & particulariter pro animabus suorum parentum, & consanguineorum fecit celebrari plures missas in tali Ecclesia, vel in tali Monasterio.

4 Item veritas fuit, & est, quod pro dictis missis celebrandis pro suffragijs Piè in Christo defunctorum quorum animas in Purgatorio detineri firmiter credebat, donec Diuinæ Iustitiæ satisfacerent: Sæpè dedit eleemosinas, & signanter, tali vel tali Religioso, & tali, vel tali Præsbitero.

5 Item veritas fuit, & est, quod quando moriebatur aliquis amicus, vel consanguineus, prædicti sui principalis ipse illorum committabatur ad sepolturam, & cum suo psalterio, siuè Rosario in manibus, cum deuotione qua poterat, præcabatur Deum, vt illius animam per suam misericordiam à penis purgatorij liberaret.

6 Item veritas fuit, & est, quod prædictus suus principalis solet recitare officium Defunctorum pro quo recitando defert secum prędictum officium cuius folia propterea apparent fordida, & lacerata.

Obseruatio.

3 Similiter prudens Aduocatus, vel Procurator poterit alios, atque, alios articulos formare, continentes rei accusati Innocentiam per actus inducentes contrariam probationem siuè præsumptionem.

4 Et eodem ordine procedetur ad excludendam probationem, siuè præsumptionem aliarum hæresum, siuè errorum, de quibus quis fuerit accusatus, & Verbi Gratia, si quis fuerit accusatus, quod negauerit adorationem Sacrarum imaginum adhuc errorem excludendum, poterit sic articulari.

7 Item veritas fuit, & est, quod N. suus principalis est deuotus Sacrarum Imaginum, quas piè colit, & veneratur. Quia vbicumque illas reperit, siuè in parietibus, siuè in Ecclesijs depictas appetiendo caput humilem eisdem exhibet reuerentiam, & genuflexo easdem adorat.

8 Item veritas fuit, & est, quod genuflexo coram eisdem Imaginibus prædictus N. nieus principalis eorum Sanctorum, & Sanctarum Inuocauit, & Inuocat auxilium, quos referunt illæ Imagines.

9 Item veritas fuit, & est, quod cum particularem habeat deuotionem ad Beatissimam, & Sacratissimam Virginem Mariam Iesu Christi, & Dom. Nostri Matrem, illius imaginem habet decenter collocatam in suo cubiculo, antequam sæpè quotidie, sed præsertim, paulo antequam ad dormiendum coram ea humiliter preces effundere solet.

10 Item veritas fuit, & est, quod eadem deuotione, & pio affectu curat vt in cubiculis suorum domesticorũ, & famulorum eadem Beatissimæ Virginis Mariæ Imago decenter retineatur, & adoretur.

11 Item veritas fuit, & est, quod prædictus suus principalis eandem piam venerationem exhibet, & à suis exhiberi curat alijs Sanctorum, & Sanctarum Imaginibus, signanter tamen Sancti Francisci, Sancti Caroli Botromei, & N.N. exprimantur Sanctorum nomina, quorum Imagines coli, & adorari dicunt.

12 Item veritas fuit, & est, quod dictus suus principalis consueuit Ecclesiam frequentare, & in eis cum deuotione diuina officia audire, ibidem genuflexo, & aperto capite Sanctorum Imagines Venerati. In hac materia, & in alijs articuletur prout Reus dixerit, hæc vel illa ad suam defensionem facientia esseuera.

Item quia prædictus N. suus principalis prætendit testes contra se inductos esse mendaces, & Inimicos suos capitales in euentum, in quem aliqua dicantur quæ possent alicui iniuriam afferre dicit id non fieri animo, & intentione conuiciandi sed citra illorum Iniuriam afferendo tamen, quatenus pertinet, & pertinere potest ad suam legitimam deffensionem, & non alias.

13 Et sic excipiendo dicit veritate caruisse, & cætere prædictum N. suum principalem commisisse delictum de quo imputatur, & pro quo carceratus fuit, & detinetur quia prædicto tempore quo præfatus N. suus principalis asseritur commisisse delictum non erat in loco vbi delictum commisisse dicitur sed in loco longè diuerso à tali.

14 Item excipiendo dicit, quod cum præfatus N. diuersa negotia tractauerit, & lites, & Rixas habuerit ipse propterea suspicatur, quod à tali, & tali non bono zelo, sed calumniosè, & falso fuerit accusatus: Ideò magis in speciè per testes inferius nominandos probare vult, & intendit.

15 Quod N. quem pro certò tenet contra se deposuisse est suus Inimicus capitalis, quia de tali tempore, propter talem causam rixatus fuit cum ipso.

16 Item quod N. de tali tempore, propter talem causam fecit suo principali talem Iniuriam, quamobrem suus principalis, vt de predicta Iniuria se purgaret arundine vel baculo percussit N. quem nunc prætendit contra se odio canino inductum testificatum fuisse.

17 Item ponit, & dicit N. quem credit à fisco contra se inductum suum Inimicum esse capitalem propter talem, & talem causam.

18 Et licet præmissis stantibus satis clarè de bono iure, & Innocentia predicti N. sui principalis, & de calumniosa, & falsa delatione constate prætendat, nihilominus ad abundantiorem cautelam, & vt Iura Iuribus addantur, & non alias, & citra onus superfluæ probationis Procurator prædictus, probare vult, & intendit,

qualiter

qualiter prædictus N. fuus principalis ex honestis, & probitate, ac religione commendatis maioribus,& parentibus ortus, ab ijsdem optimè ædueatus, & institutus fuit.

19 Item veritas fuit, & est, quod prædictus N.cum primum per etatem intelligere cæpit rudimenta Catholicæ Sanctæ Fidei, fiuè Doctrinam Christianam à fuis parentibus, & fidelibus æducatoribus didicit, & nihil magis circa eum Sacratum fuit, quam quod bonus Christianus, & valdè Catholicus euaderet.

20 Item veritas, fuit, & est, quod femper deindè eundem vitæ curfum retinendo adeò honestè, & Catholicè, vixit, vt ne dum fuis æqualibus, fed maioribus quoque dederit virtutis, & probitatis exemplum.

21 Item veritas fuit, & est, quod ne dum statutis ab Ecclefia temporibus, quibus regulariter, & generaliter Christiani omnes ad pœnitentiæ Sacramentum accedere iubentur, fed etiam multis alijs diebus, & temporibus prædictus N. peccata fua humiliter confiteri, & Sacra Communione fe reficere folebat.

22 Item veritas fuit, & est, prędictum N. fuum principalem præcepta Ecclesiæ venerabiliter custodire folitum, & in domo fua id femper potiffimum curaffe, vt venerabiliter a fuis domesticis obferuarentur, & custodirentur.

23 Item quod de præfatis omnibus, & fingulis fuit, & est publica vox, & fama, & publicum, & notorium, apud omnes, vel maiorem partem.

Nos autem articulos &c.
Non fe adstringens &c.
Saluo Iure &c.
Saluis alijs &c.
Procesfans &c.
Omni meliori modo &c.
Nomina testium.
Dominus N.fuper 1. *& 3. articulis.*
D.N.fuper 3. *& 4. art.*
D.N.fuper 2. *& 6. art.*
D.N.fup. 8. *& 10. art.*
D.N.fuper 1. *& 8. art.*
D.N.fuper *omnibus art.*

Die N. Menfis Anni N. Prædictus N. produxit, vel fic.

Die N. Menfis N. Anni N. Prędictus N. meus principalis coram Admodum R. P. D. Inquisitore exhibuit mihi Notario vel fic.

Die Menfis Anni
N. eductus è carceribus de mandato R.P.D. Inquisitoris, & coram Reuerenda Paternitate fua, ac in mei Notarij præfentia perfonaliter constitutus facto exhibuit mihi notarius officij vnum, vel duo folia (dicatur prout veritas fuerit) retrofcriptos articulos, & exceptiones continentia, qui R. Par. Dom. Inquisitor admifit, fi & in quantum.

Annotationes Carenæ ad Cap. 48.

SVMMARIVM.

1 *Forma articulorum Rei.*

1 POnitur hoc loco forma articulorum rei, quæ notanda est, vide fimilem formalem apud *Patrem Massinum in praxi p. 4. fol. mihi* 111.

ARGVMENTVM.

In admiffione, & ordinatione articulorum quid fit obferuandum.

SVMMARIVM,

Articulorum admiffio, an fit necessaria, vt à Iudice fiat, an verò cenfeantur tacitè admiffi, eo ipfo quod Reus declarat nolle habere testes pro repetitis. n. 1.

Articuli funt vulgari Idiomatè concipiendi in Supremo Tribunali Sanctæ Romanæ, & Generalis Inquisitionis. num. 2.

Articuli funt formandi clarè, & distinctè fingula in fingulis articulis narrando, non autem multa confusè conculcando. n. 3.

Testium nomina in fine articulorum funt exprimenda pro parte rei inquisiti de hæresi, qui illos produxit. num. 4.

Testes examinandi fuper articulis datis debent fpecificari fuper quo articulo examinandi funt. n. 5.

Articuli additionales admittendi funt à Iudice, & de forma productionis articulorum additionalium n. 6.

Articuli ad deffenfionem Rei Inquisiti pro crimine hærefis debent excludere, vel minuere delictum. n. 7.

Articuli ad deffenfionem Reorum producendi funt primo fuper negando facto, fecundo fuper exceptionibus contra testes, tertio fuper bona vita, & moribus reorum num. 8.

Cap. 49.

1 REctè monuit Philippus Francus non effe neceffarium quod Iudex expræfsè pronunciet fuper admiffione articulorum iuxta decifionem Rotalem 105. Incip. Valet receptio, quam allegat quæ fententia, tunc maximè babebit locum in hoc foro quando Reus noluerit habere testes pro repetitis, nam confequenter intelligitur absq; alio decreto, quod velit dare articulos pro fuo deffendente *Philippus Francus in cap. præfentium* §. *testes n. 4. Verf.* nec est neceffe *de testibus lib. 6.*

2 Frequenter obferuari folet in proceffibus, qui in Supræmo Tribunali Sanctæ Romanæ, & Generalis Inquisitionis fiunt, & articuli quos producit, & exhibet Reus ad faciliorem testium examinandorum intelligentiam Vulgari Idiomatè concipiantur, quod finè Viciofitate vbique obferuari poterit, & maxime id fieri conuenit, quando extra locum vbi fit Iudicium contra Reum, testes examinandi funt, tunc enim maximè opportet eum cui committitur examen ab Inquisitore, vt fidelisfime fuper conceptis verbis articulorum testes examinet, non fupponendo noua, vel diuerfa verba, quod facilè contingere poffet, fi articuli à reo dati ad fuam deffenfionem latino fermone conciperentur.

3 In ordinandis articulis cautus, & prudens debet efse Aduocatus, vel Procurator Reorum, vt eos clarè, & distinctè concipiat fingula in fingulis articulis narrando, non autem multa confusè inculcando, nam fi multa fimul in fingulis articulis confusè inculcarentur, non pofset haberi à testibus clara refponfio, *cap. præfentium.* §. *præterea de testib. lib. 6. vbi glof. in verbo figillatim per text. in l. eertum ff. de confeffis.*

4 In fine articulorum pro parte rei productorum exprimuntur nomina testium per quos reus probare vult fuam Innocentiam, quod est Iuri conforme ne poffit efse variationi locus *cap. præfentium* §. *testes etiam Verfic.* quorum nomina, *vbi glof. in verb. nomina de testibus, lib. 6. & ibi Geminianus n. 1. notabili 3. n. 8. Verf.* glofa, fupet verbo nomina.

5 Rurfus in eifdem proceffibus ordinatis in Supræmo Tribunali à Peritis officialibus in fine eorundem articulorum prudenter notatur, quod testes examinandi funt fuper quolibet articulo. Nam cum non facilè contin-

contingere possit, vt vnus testis sciat omnes materias contentas in omnibus articulis. Ideò ne Inquisitor vel ille cui ex causa Inquisitor committit examen diuinare cogatur quis testis sciat talem materiam contentam in tali articulo, vel ne cogatur omnes testes nominatos examinare super omnibus articulis consultò indicatur quod talis testis examinetur super tali, & tali articulo, & sic de singulis, & Verbi gratia Reus in carceribus detentus vult probare talem testem, quem suspicatur contra se deposuisse esse suum inimicum capitalem, sicut in tali articulo continetur, & hoc probare vult per testes A.B.C. quos prętendit, esse informatos de causa talis inimicitiæ. Item vult probare contra in alio articulo per testes D. E.T. & sic de singulis *glos. in dicto cap. præsentium in §. testes etiam in verb. nominą de testibus libr. 6.* vbi ponit hanc practicam, & ibidem communiter Doctores, & signanter *Hostiensis super verb. in eisdem art. n. 24. & Gemin. in 8. vers. glos. sup. verbo nomina.*

6 Si post semel productos articulos, & admissus reus voluerit illis alium, vel alios additionales articulos addere cum id expræsso Iure prohibitum non reperiatur Inquisitor talem, vel tales articulos admittet, sicut primo productos admisit, quod sic fieri solet.

Prędictus N. articulis à se alias datis addit nunc infrascriptum vel infrascriptos quibus.

Articulat, & probare intendit &c.

In fine verò folij, vel foliorum similiter notarius adnotabit sic.

Die Mensis Anni

Prædictus N. constitutus coram R. P. F. N. Inquisitore facto exhibuit mihi notario præsens folium tenoris prout in eo.

7 Informandis articulis prudens Aduocatus, vel Procurator illa considerare debet, quæ vel delictum excludunt, vel minuunt, qualia sunt tempore commissi delicti reum non fuisse in loco, vbi ab illo dicitur fuisse perpetratum testes inimicos esse capitales: Reum furore correptum facto, vel verbo deliquisse, aut per ebrietatem inter pocula hæresim protulisse, aut non ex propria sententia, sed referendo aliorum errorem locutum fuisse, aut adeò senem esse Reum, aut contra adeo puerum, vt quicquid loqueretur nesciret, & similia, quę paulo post copiosius explicabuntur. Namcum negari factum non potest ad legitimas deffensiones, & exceptiones articulandas, & probandas recurrendum est.

8 In articulis formandis supradictus ordo tuto retineri potest, vt primo loco ponantur articuli super negando facto, secundo articuli super exceptionibus contra testes, tertio verò loco articuli super bona vita, & moribus reorum, & licet aliquando aliud obseruetur, vt primo loco ponantur articuli super bona vita, & moribus reorum, & deindè alij subsequantur, parum, refert, vtrum sic, vel ille ordo retineatur, dummodo articuli clarè, & distinctè concipiant.

Annotationes Carenæ ad Cap. 49.

SVMMARIVM.

1 *De modo formandi articulos ad reorum deffensionem.*

1 Circà modum formandi articulos ad reorum deffensionem debet Aduocatus ipsorum diligenter perquirere omnes ferè fontes, ex quibus eorum deffensio hauriri possit, & sic legere poterit totum titulum de deffensionibus Reorum *in 3. p. mihi tractat.* de Officio Sanctissimæ Inquisitionis cum D.D. ibi cumulatis, & an articuli tendentes etiam ad deffensionem absentium, & contumacium sint admittendi vidè ibidem §. 20. *per totum.*

ARGVMENTVM.

An postquam Reus produxit, & nominauit testes possit alios producere.

SVMMARIVM.

Testes vltrà nominatos in articulis producens alios amplius nominare non potest n. 1. contra nu. 2. declara vt n. 3.

Forma interrogatoriorum, quæ fiscus produxit ad effectum, vt super illis interrogentur testes examinandi ad deffensionem Reorum Inquisitorum pro crimine hæresis. n. 1.

Interrogatoria plura facienda per fiscum vt super illis interrogentur testes examinandi ad fauorem Rei Inquisiti pro crimine hæresis n. 1. & sequ.

Forma productionis interrogatoriorum, quæ exhibet fiscus contrà Reum volentem examinare ad sui deffensionem. n. 2.

Cap. 50.

1 Hostiensis, & eum sequutus Ioannes Andreas putauit post semel productos, & nominatos testes, non posse Reum alios producere, quam nominatos, vel eosdem transponere *Hostiensis in dicto capitulo præsentium de testibus lib. 6. n. 25. Versic.* Quid ergò si velis, vbi *Io. Andr. in glos. in verb. nomina.*

2 Sed magis ad æquitatem accedere videtur opinio affirmatiua, vt Inquisitor ex causa, si fraudem & dolum abesse cognouerit, alios præter nominatos ex interuallo admittere possit, cui stylus Supræmi Tribunalis consentire videtur, vt patet ex capitulo mox sequenti vbi Procurator Fiscalis Sanctæ Inquisitionis exhibet interrogatoria ne dum contra testes iam inductos, sed alios forsan inducendos, & hanc opinionem huius Tribunalis praxis obseruat, & vbi casus occurrit, sic geri solet.

Dominus N. Procurator N. declarauit velle examinare testes ad fauorem sui principalis talem testem, vel tales testes super tali, & tali articulo.

3 Cæterum quamuis hæc opinio affirmatiua æqua, & tuta videatur, & cessante fraude ex causa in praxi obseruari possit ab eo Inquisitore, vel Episcopo, qui contra Reum processum formare cæpit secus tamen erit dicendum de illo, cui per remissoriam, de qua paulo post dicetur committitur testium examen, cui non licebit admittere alios testes præter nominatos sibi transmissos, & hoc benè videntur probare Iura ab Hostiense allegata *in l. diligentem ff. mandati, & in c. cum dilecta de rescript. & in c.* Venerabili de officio *deleg. Hostien. in dicto c. præsentium n. 25. Versic.* quid ergò si velis *de testibus lib. 6.*

Annotationes Carenæ ad Cap. 50.

SVMMARIVM.

1 *Aequum est nouos testes à reo productos admitti & cur.*

1 Sæpe diximus ex non publicatione nominum, & cognominum testium pro fisco examinatorum, valdè diminui reo deffensiones, vndè omni ratione consentanea est, æquitas de qua auctor hic quod admittitur Reus ad producendos nouos testes ab Inquisitore quotiescunque prudenter arbitrabitur, nullam subesse à latere rei fraudis suspitionem.

ARGVMENTVM.

Procurator Fiscalis Sancti Officij dat Interrogatoria Testibus à Reo nominatis proponenda antequam examinentur super articulis.

SVMMARIVM.

Forma Interrogatoriorum dandorum pro parte fisci quando testes à reo nominati ad ipsius deffensam nominantur, num.1. & seqq.

Cap. 51.

1 SVpra cap.30. actum fuit de formatione, & exhibitione interrogatoriorum quæ reus exhibere solet, vt Inquisitor semper illis interroget testes à Procuratore Fiscali contra se productos in Iudicio plenarios examinandos,& nunc vicissim Fiscalis sua exhibet interrogatoria, vt testes, quo reus producit ad suam deffensionem super illis examinentur,in quo actu in Supræmo Tribunali hæc praxis seruari solet.

Interrogatoria infrascripta dat, facit, exhibet, & producit Reu.Dom.N.Sanctæ Inquisitionis N. Procurator Fiscalis aduersus hæreticam Prauitatem in causa, quam habet contrà,& aduersus N.in carceribus Sancti Officij detentum, iuxta quæ prætensos testes ad deffensum vt dicitur, inductos, seù forsan inducendos,antequam ad articulos partis aduersę deueniatur diligenter interrogari, & per ipsos testes sufficienter responderi petit, & instat, alias protestatur de nullitate examinis omni meliori modo &c.

1 Imprimis quilibet testis moneatur de vi iuramenti, & de pœna periurij, & quod falsum deponens non solum Deum,& animam propriam offendit,verum etiam acriter punitur præsertim in causis Sancti Officij, in quibus agitur de extirpandis hæresibus, & conseruanda puritate fidei Catholicæ ad Dei honorem, & salutem animarum. Ideò benè aduertat ad ea quæ dicit, & caueat à mendacijs, & sciat, quod falsum committitur non solum deponendo ea quæ vera non sunt, sed etiam tacendo ea,quæ vera sunt,& deponendo de propria scientia, quæ non sciuntur de certa scientia, ideò Deum præ oculis habeat.

2 Deinde interrogetur de nomine, cognomine, parentibus,patria, & habitatione, quantum habeat in bonis, cuius expensis viuat de exercitio, an sit Regularis, Clericus, Laycus, Vxoratus, Pater familias.

3 Interrogetur, an fuerit confessus peccata sua singulis annis, & Sacram Eucharestiam sumpserit,& præsertim in Festo Paschatis proximę præterito, & an sit vel fuerit vnquam processatus, carceratus, bannitus, aut excommunicatus, quoties vbi, & quando, & pro qua causa, & an fuerit absolutus, vel condemnatus, & in quam pœnam, & præsertim an ex causa falsi.

4 Interrogetur an conoscat, vel cognouerit N.Reum in carceribus Sancti Officij detentum, à quanto tempore città,& quæ fuerit causa cognitionis,& an sit eius consanguineus, vel affinis, & in quo gradu, & an fuerit, vel sit eius amicus, domesticus, familiaris, Procurator, compater, socius, famulus, debitor, aut creditor, in qua summa, & pro qua causa.

5 Item interrogetur quomodo accesserit ad subijciendum se præsenti examini, an ab aliquo fuerit requisitus à quo, sub quibus verbis, & quid ipse testis responderit, & an sibi fuerint ostensi articuli super quibus est examinandus, seù alias quomodolib. fuerit instructus, quid deponere debeat, & an fuerit sibi aliquid datum, promissum vel remissum, & quid, seù, an aliquid commodi speret ex præsenti eius depositione, seù ex liberatione dicti N. à Carceribus S.Offic.& quid.

6 Item interrogentur, an sciat, vel dici audiuerit prædictum N. habuisse, vel habere aliquos inimicos, & quos, illosque sigillatim recenseat, vna cum causa inimicitiæ,& quomodo iste testis talia sciat.

7 Interrogetur,an cognoscat, & quo tempore cognouerit N. & N. seù alterum ex ipsis exprimantur hic nomina, illorum testium, quos Reus nominauit, tanquam inimicos, & an sciat, vel dici audiuerit, quod prædicti sunt viri probi, & fide dignis bonæ conditionis, opinionis, & famæ, & quod communiter habentur, & reputantur pro veridicis, & fide dignis.

8 Item interrogetur, an sciat, vel dici audiuerit, inter prædictos, seù alterum ipsorum, & dictum N.in carceribus Sancti Officij detentum aliquando interuenisse aliquam causam odij, vel inimicitiæ, & si negatiuè responderit, non interrogetur vlterius, si verò affirmatiuè responderit, exprimat huiusmodi causam, & dicat de quo tempore, & quomodo ipse testis hæc sciat & de contestibus loco, & loco loci omnia sigillatim referendo.

Hic obiter obseruandum est, quod si Reus nominauerit plures pro inimicis ex diuersis causis, de singulis formanda sunt singula interrogatoria prosequendo sic.

9 Interrogetur, an cognoscat, vel quo tempore cognouerit N. de tali loco, & an sciat, vel dici audiuerit quod d. N. est vir probus, fide dignus, & bonæ conditionis, & famæ,& quod communiter habetur, & reputatur pro veridico, & fide digno.

10 Item interrogetur, An sciat,vel dici audiuerit,quod inter præfatum N. & N. Reum carceratum, aliquando intercesserit aliqua causa odij, vel inimicitiæ, & si negatiuè responderit amplius non interrogetur, si vero responderit affirmatiuè exprimat causam, seù causas, de quo tempore, & quod ipse testis hæc sciat, de contestibus, loco & loco loci, omnia singulatim referendo.

11 Item interrogetur, an sciat, vel dici audiuerit, quod aliquis instigauerit, vel induxerit aliquem contra prædictum N. in carceribus Sancti Officij detentum in causa pro qua carceratus existit, & an seduxerit, seù sollicitauerit testes aliquos ad deponendum contra eundem, & si negatiuè responderit, vlterius non interrogetur, si verò affirmatiuè responderit, exprimat, quis, vel qui talia fecerint, & interrogetur de causa scientiæ, de contestibus, de loco, & loco loci, de tempore, & verbis præcisis, omnia singulatim referendo.

12 Item interrogetur, an sciat quomodo prædict. N. fuerit educatus, & instructus, in his quæ ad bonos mores,& Christianam Religionem spectant.

13 Item interrogetur, an benè notam habeat vitam, & conuersationem prædict. N. præsertim in illis, quæ ad Catholicæ Religionis cultum spectant.

14 Item interrogetur, an sciat N. habuisse, & tenuisse conuersationem hominum bonæ vitæ, vel potius hominum prauorum, & corruptorum morum, & si affirmatiuè responderit exprimat nomina eorum, & causam scientiæ.

15 Item interrogetur, an sciat, vel dici audiuerit, quod prædictus N. in Ciuitate N. vel in loco N. fuerit habitus prospecto de hæresi, & pro homine malæ conditionis, opinionis, & famæ in spectantibus ad Sanctam Fidem Catholicam, & Religionem Christianam, & si affirmatiuè responderit, interrogetur de causa scientiæ exprimendo errores, & hæreses, & te contestibus, de tempore, & loco, & loco loci, omnia singulatim teferendo.

2 In cæteris suppleat diligentia D. Iudicis examinantis quatenus pro opportunitate materiæ, & responsionum

num testium examinandorum aliàs sint interrogatoria formanda.

Vel sic, & quatenus pro opportunitate responsionum ipsorum testium examinandorum, alia interrogatoria sint formanda pro magis clarè, & integrè veritate habenda, suppleat diligentia, & religio D. Iudicis.

Post Interrogatoria producta in fine folij, vel foliorum interrogatoria continentium Notarius productionem solet notare modo infrascripto.

Die N. Mensis N. Anni N. Reuerendus Dom. N. Procurator Fiscalis Inquisitionis N. produxit, & exhibuit mihi notario.

Annotationes Carena ad Cap. 51.

SVMMARIVM.

1 *Forma Interrogatoriorum Fiscalis Sancti Officij.*

1 HIc ponitur forma Interrogatoriorum producendorum per Fiscalem Sancti Officij, de qua, & simul alia forma, vide *Patrem Massinum in praxi folio mihi 113.* Versiculo *Il Fiscale poi.*

ARGVMENTVM.

In ordinandis, & proponendis istis interrogatorijs quid sit obseruandum, & quæ cautelæ sint fugiendæ.

SVMMARIVM.

Procurator Fiscalis quid obseruare debeat in conficiendis Interrogatorijs, super quibus sunt interrogandi testes examinandi ad fauorem Rei. n. 1.

Procurator Fiscalis in fine interrogatoriorum, qua facit quando Reus producit articulos ad sui deffensionem, debet petere vt Inquisitor testes examinaturus pro opportunitate materia, & responsionum quas testes dabunt faciat Interrogatoria. n. 2.

Interrogatoriorum copia danda non est præsenti, qui articulos produxit. n. 3.

Interrogatoria de credulitate sunt cauillosa, & non admittenda. n. 4.

Interrogatoria de possibilitate, an sint admittenda. nu. 5. & 6.

Cap. 52.

1 IN ordinandis primis sex, vel septem interrogatorijs generalibus in omnibus ferè causis, quę dictis testium nituntur, regulariter dari solitis exiguus labor exigitur in alij magis requiritur Procuratoris Fiscalis industria, cum vt speculator, & alij prudenter censuerunt, interrogatoria sint interrogationes, quæ pars vult testibus contrà se examinandis fieri super negotijs, vel causis, & negotiorum, vel causarum circumstantijs; Itaque Procurator Fiscalis legitima, & opportuna Interrogatoria formare possit, causæ merita intuebitur, & delictorum qualitatem, & circumstantias expendet, vt illis ipsis inhærendo talia interrogatoria testibus pro Innocentia reorum examinandis proponantur, vt ad veritatem penitus indagandam, & inueniendam facilior aditus pateat neque omittat frequenter in interrogatorijs repetere, vt de causa scientiæ quilibet testis interrogetur, *speculator tit. de teste* §. 6. de Interrogatorijs in princ. quem refert, & sequitur *Albericus de Malettis tract. de testibus cap. 8. de Interrog. num. 1.*

2 Legitima praxis est, quam Procurator Fiscalis Supremi Senatus Sanctæ, & Generalis Romanæ Inquisitionis obseruat, vt in fine interrogatoriorum petat vt Inquisitor, qui testes examinaturus est, pro opportunitate materię, & responsionum, quas testes dabunt, alia possit opportuna interrogatoria formare. Sæpè enim contingit, dum examinantur testes talia ab ipsis preferri, quę nouis interrogatorijs indigeant. Ita plerumque necessarijs, & ad rem pertinentibus, vt maximè inde veritas patefiat, licet enim vt ait Albericus de Malet. quidam antiqui Doctores oppositam sententiã tenuerint, verius tamen est opinio affirmatiua speculatoris, quam Albericus laudat, vt possit Iudex Interrogatorijs ipsis testibus faciendis pro veritate indaganda, & exquirenda supplere *speculator tit. de teste* §. 6. de Interrogatorijs in punc. *Alberic. de Malettis tract. de testibus c. 8. n. 2. Vers.* potent etiam Iudex.

4 Prudenter quoque speculator, & Albericus animaduertunt parti testes producenti non esse dandam copiam Interrogatoriorum, tum propter euitandam subornationem, tum quia interrogatoria dantur ad Instructionem Iudicis examinantis. Dabuntur ergò Interrogatoria secretè per partem ipsi Iudici cuius Officium erit superflua, & calumniosa resecare *vt sup. c. 31.* copiosè dictum fuit, *speculator tit. de teste* §. 6. de Interrogatorijs in principio *Alberic. de Malettis tractat. de testibus c. 8. num. primo, Vers.* nec de talibus Interrog.

5 Generaliter in omni foro, atque Iuditio diligeuter debent Iudices curare, vt reppellant astuciam & cautelam quorundam Aduocatorum, & Procuratorum studentium infringere dicta testium qui sæpè solent post omnia interrogatoria addere, vt Interrogetur quilibet testis. An credat omnia quæ suprà dicta sunt, nam si testis affirmatiuè responderit se credere, videtur tunc credere de omnibus prędictis, quo casu non valet dictum ipsius tamquam de credulitate deponentis; vndè meritò eiusmodi cautelam speculator, & Albericus reprobarunt, quæ maximè in hoc foro animaduertenda sunt, vbi de veritate simpliciter inuenienda, & de recto Iudicio faciendo tractatur *specul. tit. de testibus* §. 6. de Interrogatorijs *in fine n. 24. Vers.* in summa caueat Iudex, *& Alberit. de Malettis tract. de testibus cap. 8. n. 26. Vers.* est notandum.

5 Quandoque obseruare Procuratorem Fiscalem Sanctæ Inquisitionis in fine interrogatoriorum, tale Interrogatorium contra quendam Reum proposuisse. Item Interrogetur, an sciat, vel dici audiuerit, quod dictus N. in dicta Ciuitate N. fuerit habitus pro suspecto de hæresi, & pro homine malæ conditionis opinionis, & famę in spectantibus ad Sanctam Fidem Catholicam, etsi affirmatiuè responderit, interrogetur de causa scientiæ, exprimendo errores, & hæreses de contestibus, de tempore, de loco, & loco loci sigillatim omnia referendo, si verò negatiuè responderit, interrogetur an esse possit quod dictus N. fuerit habitus pro suspecto de heresi, & alias malæ vitæ conditionis, & famæ in spectantibus ad Sanctam Fidem Catholicam, & tamen ipse testis hoc nesciat.

6 Secunda pars huius Interrogatorij periculosa videtur apta scilicet ad Improbandum dictum testis, nam si testis responderit possibile esse, quod N. fuerit habitus pro suspecto de hæresi, id tamen testis nescierit, vel nesciat dictum ipsius laborabit.

Et licet Albericus de Malettis, & Arnoldus de Reyger eum sequutus, valdè laudent huiusmodi Interrogatorium, dicentes illud optimum, & mirabile, quo dicta ferè omnium testium reijci possunt, vt quando testis deposuit dictum, suum, tunc interrogetur, An possibile fuisset rem aliter se habuisse, quod testis eo tempore ignorasset; nam si fatetur tunc fuisse impossibile,

ille testis non probabit, quoniam testis concludere debet de præcisa necessitate, licet inquam isti Doctores laudent huiusmodi Interrogatorium. Ego potius in hoc foro, si à Procuratore Fiscali proponeretur, putarem ab Inquisitore resecandum, ne si testis impetitus, quales sunt omnes ferè plebei, & vulgares, responderet possibile fuisse vel esse; Idem Procurator Fiscalis post confectum processum, quando probationes expenduntur omnes probationes reorum per istam cautelam Indiscrimen adduceret. Curet ergò Inquisitor per legitimas Interrogationes sic habere claras, & distinctas testium responsiones, vt veritate Inuenta, iustum Iudicium fiat, *Alberic. de Malettis tractat. de testibus cap.* 8. de Interrogatorijs *n.8. Vers.* additè, vos, *Arnoldus de Reygier in Thesaur. Iur. tit.* de Interrogatorijs *n.177. Vers.* nota optimum, & mirabile Interrogatorij quo loco hoc dictum tribuit Alberico de Rosate, sed ego non inueni visi in Alberico de Malettis.

Annotationes Carenæ ad Cap. 52.

SVMMARIVM.

1 *Obseruanda per Aduocatum Fiscalem informatione horum Interrogatoriorum.*
2 *Interrogatorium an sit possibile resecandum.*

1 DE obseruandis informandis istis Interrogatorijs, iàm dic tum fuit supra cum de Interrogatorijs rei ad articulos fisci, & quoniam interrogatoria hæc fiunt ad instructionem Iudicis, ideò benè auctor dixit quod eorum copia non debet dari parti, de quo vide *Farin. de testibus quæst.73.n.16.*

2 Interrogatorium an possibile sit &c. rectè dixit esse ab Inquisitore resecandum quia potest innoluere dictum testis, & sicut non debet admitti pro fisco contra testes rei, ità nec debet admitti pro reo contra testes fisci ex regula generali de Interrogatorijs cauilosis, de quibus, *Scaccia de Iud. lib.1. cap.86. n.32. & Farin. dicta qu.73. n.51.*

ARGVMENTVM.

Exemplum, & praxis examinandi testes ad defensionem Reorum.

SVMMARIVM.

Forma examinandi testes ad deffensionem Reorum super interrogatorijs datis pro parte fisci. n.1.
Forma examinandi testes super articulis datis pro parte reorum carceratorum pro crimine haresis. n.2.
Forma concludendi examen testium examinatorum ad deffensionem Rei Inquisiti, & carcerati pro crimine haresis. n.3.
Interrogatoria danda examinandis ad fauorem reorum debent continere protestationem de nullitate examinis nisi testes examinentur super omnibus interrogatorijs. n. 4.
Interrogatoria facienda testibus ad deffensionem rei examinandi debent scribi per extensum. n. 5.
Forma ommittendi examinationem testium super aliquo articulo de voluntate producentis. nu.6.
Testes plures quando sunt examinādi, si dubitatur, quod vnus testis examinatus conferat suam depositionem cum alijs examinandis testibus retinetur donec omnes fuerint examinati. n.7. & 8.
Testium examinatorum ad deffensam copia non est danda Reo, nisi perfecto examine omnium testium num.9.

Cap. 53.

1 DIe N. Mensis N. Anni N.
Examinatus fuit in Ciuitate vel loco N. in Palatio siuè in Officio Sanctæ Inquisitionis. N. per Reu. P. D. N. Ord. N. Inquisitorem assistente D. N. eius locio, meq. Notar. &c.

Dom. N. filius quondam N. de terra, vel loco N. Diœcesis N. talis professionis ætatis suæ annorum N. in circa Testis pro parte N. inductus ad eius deffensam, cui delato Iuramento de veritate dicenda, & per eum præstito fuit primum examinatus super Interrog. R. Dom. Procuratoris Fiscal. &c.

Iuxta primum fuit monitus prout in eo.

Et respond. *Io son qui per dire la verità* siuè rectè responderit, siue non scribatur prout testis responderit.

Iuxta secundum respondit esse nominis cognominis, & patriæ vt supra, & esse ætatis annorum N. & esse talis professionis &c. scribatur punctualiter prout testis responderit.

Iuxta tertium respōdit &c. scribatur similiter prout testis responderit.

Iuxta quartum respondit ego cognosco, vel non cognosco N. de quo loquitur Interrogatorium, scribat similiter notarius, quicquid testis responderit.

Iuxta quintum respondit ego veri ad subijciendum me examini propter talem causam &c. scribatur similiter quicquid testis responderit, donec, totum Interrogatorium euacuauerit.

Iuxta sextum respondit &c. & si testis affirmatiuè responderit, dicendo se scire, quod Reus ad cuius deffensam examinatur, habeat inimicos, exprimat illos, & referat causas inimicitiarum, nam huius Interrogatorij magnus est effectus, quia si testis ad deffensionem rei examinatus nominauerit personas, vel testes qui contra carceratum testificati fuerunt, & causas legitimas inimicitiæ, recensuerit, vndè vel adimatur, vel minuatur fides testium contra Reum deponentium, magna, & præcipua erit deffensio.

Iuxta septimum respondit &c. similiter hic curandus est, vt testis, qui ad deffensionem Rei examinatur euacuet interrogatorium iuxta contenta in eo propter causam proximè dictam super proximo Interrogatorio.

Iuxta octauum respondit &c. simili modo, hic scribatur, quicquid testis responderit, circa odium, & inimicitiam talis, & talis contra reum carceratum.

Iuxta nonum respondit &c. similiter hic scribatur, quicquid testis responderit de bona vel mala fama illius de quo agitur quia multum prodest ad augendam, vel minuendam Fidem. 2

Iuxta vndecimum respondit &c. simili modo scribatur punctualiter quicquid testis responderit.

Iuxta 11. respondit &c. Hoc Interrogatorium est magni momenti, nam si testis, qui ad deffensionem rei examinatur affirmatiuè respondendo detexerit aliquem instigatorem, vel inductorem testium, qui contra reum deposuerunt, magna præsumptio erit, quod iniustè, & calumniosè fuerit accusatus, & patienter aditus aperietur Inquisitori ad indagandam veritatem.

Iuxta 12. respondit &c. Et hoc quoque Interrogatorium benè euacuatum per testes ad deffensionem receptos, magnum præbebit adminiculum veritati. Nam si testes de bona, & Christiana æducatione testificati fuerint, valdè proderunt reo ad eius deffensionem, multum enim præiudicabunt reo, & valdè suffragabuntur Procurator Fiscali, si de mala æducatione, & malis moribus testimonium tulerint.

Iuxta 13. respondit &c. & hoc quoque Interrogatorium

rium propter causam suprascriptam multum suffragabitur veritati, siuè ad condemnationem, siuè ad absolutionem.

Iuxta 14. respondit &c. Hoc Interrogatoriorum benè euacuatam idem adminiculum præstabit, quia sicut ex bonorum conuersatione oritur bona præsumptio, ita ex malorum conuersatione capitur mala suspicio.

Iuxta 15. respondit &c. similiter hoc Interrogatorium benè euacuatum, multum confert ad indagandam veritatem, quia sicut bonam vitam, & Sanctitatem alicuius fama publicare solet, sic non solet tacere malos mores, & malam credulitatem eorum qui irreligiosè viuunt, licet hoc sæpè fallat vt apparet in vita, & moribus hypocritarum, qui cum impiè viuant, & sentiant in occulto per actus exteriores boni Christiani apparent.

Simili modo interrogabuntur Testes, & scribentur eorum responsiones super cæteris interrogatorijs, licet multa Procurator Fiscalis dederit finito examine super interrogatorijs, subsequitur examen super articulis, & continuatur sic.

Deindè deuentum fuit ad articulos N. vel sic.

Deindè deuentum fuit ad articulos pro parte N. productos ac

1. 1. Super primo articulo dixit &c. scribatur quicquid testis dixerit, & præsertim quicquid ad factum principale pertinuerit, vndè intelligi possit affirmatiua, vel negatiua delicti, a Reo commissi, vel non commissi, vt persistendo in eodem exemplo, de eo qui negauit Purgatorium, dicat testis, & scribat notarius, id quod à teste probatum pro fiscale, vel contra ipsum fecerit.

2. Super secundo dixit &c. exprimatur similiter id quod testis dixerit, nam si affirmauerit, quod ponitur in articulo, quod postquam animæ separantur à corpore in gratia Dei, in quibus tamen remanet aliquid purgandum, tendunt ad locum, in quo purgentur, & indè postea liberatè perueniunt ad Regnum Cœlorum, magna deffensio erit pro reo, quod verè non negauerit Purgatorium.

3. Super tertio articulo dixit &c. si testis affirmatiuè responderit de celebratione missarum pro animabus existentibus in Purgatorio præcipua quoque deffensio erit pro reo, nam ista non fiunt à negantibus Purgatorium, vel Resurrectionem mortuorum.

4 Super quarto articulo dixit &c. similiter si testis ad deffensionem Rei examinatus affirmatiuè deposuerit de actibus particularibus datarum elemosinarum, pro celebrandis missis pro defunctis multum proderit ad rei deffensionem.

5 Super quinto articulo dixit &c. iste quoque actus particularis articulatus, & probatus, probabile inditium præstabit Innocentiæ Rei, signanter dicitur, quod præstabit inditium probabile, quia quandoque isti actus exteriores fieri solent ab huiusmodi Nebulonibus malè credentibus, vt ab hominibus benè credentes, & boni Catholici putentur.

6 Super sexto dixit &c. hoc inditium desumptum ex recitatione officij mortuorum, præsertim assidua, & continuata maiorem præsumptionem facit ad excludendam malam credulitatem super art. de Purgatorio.

7 Super Septimo dixit &c. isti actus exteriores de præstanda adoratione Sacris Imaginibus iuuare possunt ad Innocentiam Rei probandam sed non ad inducendam contrariam probationem, cum isti actus exteriores similiter fieri possint à malè sentientibus de cultu, & veneratione Sacrarum Imaginum, vt ab hominibus bene sentientes, & rectè credentes existimentur.

8 Super octauo articulo dixit &c. Responsio quoque ad istum articulum affirmatiua iuuat pro Innocentia, sed non excludit omninò præsumptionem malæ credulitatis, nisi multi alij actus concurrant.

9 Super nono articulo dixit &c. Si articulus iste de retenta Imagine Beatissimæ Virginis Mariæ cum cultu, & adoratione benè probaretur per plures, aut saltem per duos testes idoneos magnum argumentum præstaret pro Innocentia.

10 Super decimo articulo dixit &c. idem obseruandum occurrit, quod super proximo art. obseruatur.

11 Super 11. art. dixit &c. Idem obseruandum occurrit, quod proxime obseruatum est, sed aduertendum, quod si plures actus huiusmodi probarentur maiorem facerent præsumptionem pro rei Innocentia ad excludendam incredulitatem sibi oppositam.

12 Super 12. art. dixit &c. Idem obseruandum, quod in superioribus obseruatum fuit.

13 Super art. dixit &c. si reus per testes ad suam deffensionem inductos probauerit, quod ipse tempore commissi delicti non erat in loco in quo testes, qui contra eum testificati sunt delictum ab eo commissum fuisse affirmauerunt, & procul dubio absoluendus erit, quia necessario infertur, quod ipse non commisit tale delictum; quod multo magis verum erit si probauerit se eo tempore fuisse in loco ab eò remotto, & distante à loco commissi delicti, vt impossibile fuerit eodem die vel hora fuisse in loco, in quo testes dixerunt fuisse ab eo delictum commissum. Videantur *Hostien. in cap. præterea n.4. de testibus cogen. & Albericus de Malettis tractat. de testibus cap.9. n.2. supra Allegati cap. 41. tit. de teste sibi contrario.*

14 Super 14. art. dixit &c. similiter si Reus diuinauerit testes qui contra ipsum deposuerunt, & probauerit eos suos esse inimicos, per causas, ex quibus inimicitiæ oriri solent præsertim capitales, de quibus copiosè dictum fuit in Directorio: magnam sibi deffensionem comparabit. In directorio *p.3. commentario 116. super quæstione 67.* videatur etiam *Hieronymus, Gabriel consilio 174. lib.2.*

15 Super 15. artic. dixit &c. si articulus probatus fuerit, & causa rixæ fuerit talis, quæ odium maximum sit apta producere etiam in hoc crimine repellit testem. *Hieronymus; Gabriel d. cons. 174. lib.1.*

16 Super 16. art. dixit &c. Idem occurrit obseruandum, quod super proxime præcedentibus articulis obseruatum est.

17 Super 17. art. dixit &c. Idem obseruandum est, quod in proxime præcedentibus est obseruatum.

18 Super 18. art. dixit &c. Hic articulus probatus magni momenti est, nam ab originè, & educatione magnum sumitur argumentum, *vt supra c. 14.* de examine reorum ostensum fuit.

19 Super 19. art. dixit &c. Idem quod in proxime superiori obseruandum est.

20 Super 20. art. dixit &c. si cum vita in Iuuenili ætate honestè acta, consentiant actus subsequentis vitæ innocenter quoque actæ pro Innocentia Rei, multum præsumẽdum erit, huiusmodi autem actus, facilè intelligi poterunt ex dictis testium, notas habentium vitã, & actiones rei, iuxtà qualitatem status cuiuslibet. Nam si de Episcopo ageretur, inquirendum esset, an munera Episcopalia assidue, & decenter exerceat si de præsbitero curam animarum habente, similiter, an ei diligenter inuigilet, & à prauis, & in honestis conuersationibus abstineat, & an potius det operam libris casus conscientiæ explicandis, quam lasciuis, & sortilegia, & dæmonum inuocatione continentibus, similis Inquisitio fiet de Viris Religiosis, & magist. docentibus, & Iuuenes Instituentibus, & de cœteris hominibus iuxta cuiuslibet statum, & conditionem.

21 Super 21. articulo dixit &c. si cõtenta in hoc articulo de frequentia Sacramenti pœnitentiæ, in sumptione

Eucharistię, legitimè probentur, magnum Præsidium Innocentiæ præstabit,

Super 22. articulo dixit &c. Idem obseruandum est quod super proximo superiori, nam si probabitur Reum Ecclesiastica præcepta inuiolabiliter obseruasse innocenter egisse putabitur.

23 Super 23. articulo, dixit &c. fama quoque bona probata Innocentiæ adminiculum præstabit.

Similiter scribentur, & notabuntur testificationes super alijs atque alijs articulis, quando plures alios reos dederit.

3 Finito examine more solito ingiungitur Testi silentium cum Iuramento, & vt manu propria, si sit scribere, de subscribat, & dicitur sic.

Quibus habitis fuit dimissus sub Iuramento silentij, habita prius sua subscriptione, vel sic.

Quibus habitis fuit dimissum examen, iniuncto vt se subscribat, dató ei Iuramento de silentio seruando informa.

Ego N. pro veritate deposui, vt supra.

Item subscriptiones generaliter fiunt lingua vulgari, quia regulariter testes nesciunt latinè loqui, nam si testes latinè scirent, latinè possent se subscribere.

Obseruatio 1.

SVper consideranda Procuratoris Fiscalis protestatione, quam facit in exhibitione interiorum.

4 Animaduertat Inquisitor Fiscalis protestationem contentam in prohemio suorum Interrogatoriorum *supra capitulo 50. in principio §. Interrogatoria*, vbi protestatur de nullitate examinis, nisi testis examinetur, super omnibus Interrogatorijs, & videat quæ dicta fuerunt *cap. 31. in reg. 9. & 10.*

Obseruatio 2.

5 MEminerit Inquisitor, vt Interrogandis testibus scribere faciat omnia Interrogatoria per extensum, sicut ordinatum fuit, & explicatum *cap. 31. in fine obseru. 3.*

Obseruatio 3.

6 QVando de voluntate Rei producentis articulos omittuntur aliqui, vel aliquis, super quibus, vel quo non deponit testis notandum est in serie examinis sic.

Super tali articulo ommissis alijs de voluntate producentis dixit &c.

Obseruatio 4.

SVper retinendo teste donec alij fuerint examinati.

7 Si de alicuius testis Fide, constantia, & silentio dubitaretur, quod si finito examine dimitteretur, posset cum testibus examinandis sermonem habere, retineri potest, & solet in Sancto Officio donec alij testes fuerint examinati, & in fine testificationis talis testis dicitur sic.

Quibus habitis fuit dimissum examen, iniuncto ipsi testi, vt se subscribat.

Et quoniam adhuc sunt examinandi alij testes super eisdem materijs, ac continuato tempore, ne testes examinandi possint cum testibus iam examinatis sermonem habere, Dominus mandauit ipsum testem retineri in Sancto Officio ad omnem bonum finem, & effectum, donec alij testes fuerint examinati, & ita mandauit omni meliori modo &c.

8 Signanter dictum fuit si dubitaretur de Fide, & de silentio alicuius testis, quia tunc retinendus est, donec alij testes fuerint examinati.

Secus autem regulariter fieri solet cum testibus probis, & bonæ conditionis, & famæ, quia præfato periculo reuelandi suas testificationes procul ab esse putantur.

Obseruatio 5.

SVper non danda copia attestationem antè finitum examen.

9 Sæpè contingit reos vel eorum Procuratores petere copiam testium examinatorum ad deffensionem, & interim conari, vt in examinandis alijs continuetur, sed hoc fieri non debet, nisi cum infrascripto temperamento, & decreto.

Dominus Inquisitor audito N. Procuratore N. in carceribus Sancti Officij detenti, decreuit, vt facta declaratione in actis per principalem nolle alios testes examinare ad suam deffensionem, detur sibi copia testium examinatorum.

Quod si principalis fecerit talem declarationem & renunciauerit, vlteriori examini, tunc dari copia poterit, sin minus non solet dari copia, nec de Iure dari potest antè finitum examen in Tribunali Rotæ hæc praxis seruari regulariter consueuit.

Annotationes Carena ad Cap. 44.

SVMMARIVM.

1. *Forma examinis testium ad deffensam.*

1 HAbes hoc loco formam examinis testium ad deffensam de qua etiam *Pater Massinus p. quarta*, folio mihi 117. Impræssionis Genuæ anni 1625. Circà quam vidè quæ dixi *in tertia parte in titulo de testibus quo ad examen, & titulo de defensionibus reorum.*

ARGVMENTVM.

De remissoria, an in hoc foro dari possit, & quando, & quomodo sit exequenda.

SVMMARIVM.

Remissoria regulariter in criminalibus non conceditur n. 1. falsis in crimine hæresis n. 2.

Remissoria conceditur ad examinandum testes senes, & valetudinarios. n. 3.

Remissoria conceditur ad examinandum testes existentes in locis remotis, siuè in alienis Diœcesibus, qui commodè ad Inquisitores venire non possunt. num. 4.

Remissoria conceditur ad examinandos testes, vt puta Marchiones, Duces, Comites, & eorum Vxores, n. 5. & 6. vbi an Inquisitores debeant accedere ad domum istarum Illustrium personarum.

Remissione concedenda ad examinandas moniales, & alias honestiores fœminas. n. 7.

Remissoria quando conceditur mittendi sunt articuli, & interrogatoria ad illum Iudicem, cui committitur examen. num. 8.

Remissoria quando conceditur articuli producendi sunt coram Iudice causa, & non coram Iudice remissoria. num. 9.

Forma,

Forma, quam Iudex remissoria seruare debet in examinandis testibus, nu. 10.

Remissoria conceditur in crimine hæresis ad deffensioně Rei, an in testium examine citandi sint filiæ eiusdem Rei. num. 11. & 12.

Remissoriæ Iudex debet Iudici committenti fideliter transmittere copiam testium examinatorum authenticam, & cum originali collatam. num. 13.

Cap. 54.

1 SAepè contingit testes repetendos, aut alias examinandos esse absentes à loco, in quo sit Iudicium contra aliquem huius criminis Reum, & & propterea opportere ad eos examinandos fieri remissionem, siue alicui debere committi examen. Ideò quia cautela hoc facere possint, & debeant Inquisitores, breuiter iudicabunt.

Doctores enim communiter tradiderunt regulam negatiuam, quod in criminalibus non sit concedenda remissoria, ex eo quod Iudex per se ipsum debet Interrogare testes, & explorare, qua constantia, aut qua trepitudine, & cultu loquatur, quod non ita præstare possunt illi quibus committeretur examen Doctores communiter in authent. apud eloquentissimum, vbi Odofredus, & *Bald. in principio, Cynus numero primo, Salicetus in Summario C. de Fide Instr. Capyc. decis. 90. numero 15. Socin. Sen. consil. 60. num. primo, & secundo, lib. secundo, Grammaticus consf. 41. num. 15. Octauius Cacheranus cons. 64. numero 20. & sequentibus, & consilio 65. numer. septimo.*

Et signanter in crimine hæresis non esse concedendam remissoriam voluit Seuerolus contra Felinum, quia in probatione huius criminis maior requiritur diligentia, & solemnitas, quam in cœteris desideretur. *Hercules Seuerolus tractat. de remissionibus litigatorũ cap. 4. in fine Versiculo* addit Felinus.

2 Sed quidquid sit alijs criminibus, & quidquid senserit Seuerolus in crimine hæresis rectè concedi posse remissoriam censuerunt Felinus, August. Ariminensis, Prosper Carauita, Vestrius, Symancha, Penia, & alij, quam sententiam huius fori praxis obseruat, *Felin. in cap. cum causam num. 23. Versiculo* fallit. tertio de testibus. August. Arim. ad tractat. *Angeli de Malefitijs titulo qui Iudex statuit terminum numero 33. versiculo* Item hoc non habet locum, Prosper Carauita super ritibus magnæ Curiæ ritu 157, *numero nono, versiculo septimo*, fallit. Octauianus Vestrius in praxi Romanæ Curiæ *libro sexto, cap. vlt. numer. primo Versiculo* Idem si hæresis Inquisitor *Symanchas de Cathol. Inst. titulo 64. de testibus numero 11.* Et Ego *Franc. Penia in director. Inquisitorum parte tertia, commentar. 10. Additio ad Panormitanum in capitulo primo, de testibus cogen. in litera D.*

Firmata ergo regula, quod testium examinatio ab ipsiusmet Inquisitoribus fieri debet, vt supra multis locis ostensum fuit; plures casus occurrunt in quibus à præd. receditur, & in hoc foro alteri committitur examen.

Primus casus est, quando testis, vel testes sunt senes, & valetudinarij, & sunt extra Diœcesim, ita vt ad Iudicem facile venire non possint, tunc enim examen est alteri committendum, Rota, in vna Hyspalens. Matrimonij coram Fabio Incip. In causa Hyspalens. habetur *parte tertia, libr. 2. diuers. decis. 221.* & in vna Rauenatens. Terrarum die 5. Iunij anni 1560. coram Paleotto Incip. fuerat alias decreta habetur *parte tertia, libro tertio diuers. decis. 611.* & hic est visitatus stylus Rotæ &

In hoc casu Symanchas censuit posse Inquisitores committere examinationem testium Vicario Episcopi, & prudenti viro, qui tabellione, siuè secretario causæ testimonia scribente testes examinet, *Symanch. de Cathol. Inst. tit. 64. de testibus num. 10.*

4 Secundus casus est, quando testes sunt in locis remottis, siuè in alienis Diœcesibus, qui sinè magna impensa non possent venire ad Inquisitores, vt ab ipsis examinarent, tunc enim alteri opportet committere examen, & de isto casu, Symanchas idem quod de primo sentiri videtur.

In Supræmo tamen Tribun. Sanctæ, & General. Inquisition. Romanæ in vtroque casu frequentiori vsu receptum videtur, vt examen testium extrà Diœcesim existentium committatur Inquisitori illius Diæcesis, in qua sunt testes, etiam absque aliqua participatione cum Episcopo, vel eius Vicario.

5 Tertius casus est, quando testes sunt Illustres quales sunt Marchiones, Duces, Comites, & eorum Vxores, & Fratres, & isto casu Rota sic distinxit, si prædictæ personæ sunt Illustres, in loco vbi fit Iudicium, Iudices possunt ire ad eorum domos ad eos examinandos, nec est examen committendum Notario. Si verò prædict. testes Illustres sint extra locum, possunt Iudices mittere notarium, cum bono interprete ad recipiendũ iuramentum, & depositiones taliũ testium. Idẽ de hoc casu sentire videtur *Symanchas, Rota coram Fabio dec. 221.* Incip. in causa *Hyspalens. habetur parte tertia, lib. secundo, diuers. Symancha de Catholic. Institution. titulo 64. de testibus numero 13.*

6 In isto casu si facilè Inquisitores accedere possunt ad istos testes Illustres examinandos id præstare debent sin minus alteri Iudici Ecclesiastico, vel prouido viro, & honesto, qui cum notario legitime examinare nouerit, committi posse examen censuit quædam Instructio, olim Hyspaniæ Inquisitoribus præscripta, à qua non dissentit Couaruuias. Cœterum si personæ istæ in loco remoto sunt, tutius est idem seruare quod in primis duobus casibus dictum est, vel alteri viciniori Inquisitori, vel Episcopo, vel eius Vicario committatur examẽ, qui postquam testes diligenter examinauerit modum, & constantiam, & alias testium, & testimoniorum circumstantias ad Inquisitorem, qui commisit examen mittere debet. Instructio *Hyspalens. anni 1484. capitulo 17. Couaruu. lib. secundo, var. res. c. 13. n. 9. vers. sic in quæstion.*

7 Quartus casus est quando examinandæ sunt moniales, & aliȩ honestiores fœminæ, quæ non facile sunt ad Iudicium ab Inquisitoribus trahendȩ, & sicut vel Iudices ad eas ire, vel certè alijs, qui ad eas eant committere debent examen seruatis cautelis in superioribus casibus indicatis.

Ex prædictis patet in hoc foro locum esse remissoriæ, & sæpè dandam, & cum istis cautelis executioni demandandam.

Obseruatio 1.

SVper mittendis articulis, & Interrogatorijs ad illum cui committitur.

8 Inquisitori, vel Iudici, cui committitur examen testium pro defensione Rei simul cum remissoria, siuè cum commissione mitti debent articuli, & Interrogatoria super quibus debeat testes examinare eodẽ modo quo examinarẽtur ab Inquisitore, coram quo agitur causa, qui vigore suæ commissionis, testes in fine articulorum nominatos diligenter examinare curabit, & finito examine per fidelem delatorem, processum ad Inquisitorem delegatum transmittat.

Obser-

Obseruatio 2.

QVod coram illo, cui examen committitur pars non potest dare articulos.

9 Inquisitor, vel Episcopus delegans, siuè committés examen nó debet permittere vt coram Iudice cui dirigitur examen pars det articulos in partibus quia articuli coram Iudice causæ dandi sunt, & non est danda facultas, eos dandi in partibus, sic Rota sæpè censuit, & signanter in vna Hyspalens. Matrimonij coram Fabio. Habetur, *parte tertia, lib. 2. diuers. decis.* 421 Incip. in causa Hyspalens.

Obseruatio 3.

QVomodo Iudex remissoriæ debeat ordinare processum.

10 Ille Inquisitor, siuè Iudex cui committitur examen, initio sui processus ponere debet originalem commissionem, sibi directam, vt constet de sua Iurisdictione, & suum processum inchoabit sic.

Die Mense Anni

Ego N. (exprimatur persona) accepi litteras, siuè commissionem Infrascriptam. Ponatur commissio cũ toto tenore remissoria, & postea subsequatur sic cuius commissionis vigore accessi ad locum N. pro examinandis testibus ad deffensionem N. & postea fiat examen eodem modo quo ostensum fuit faciendum *supra capit.* 53.

Obseruatio 4.

11 OBseruatum fuit aliquando in examinatione testium facienda ad deffensionem alicuius rei vigore remissoriæ citatos fuisse filios illius rei, vt nominarent testes examinãdos pro deffensione in tali causa sui Patris, cum præfixione termini certi temporis duorum vel trium mensium ad nominãdos, & producendos testes, qui testes pro dixerunt, & eos examinare curarunt, sed non est necessarium filios, vel alios consanguineos rei ad huc viuentis citari, sed sufficit transmittere Iudici, cui committitur examen, articulos cum nominibus testium, & interrogatorijs, vt ipse eodem modo eos examinet, sicut examinarentur coram Inquisitore causę, vbi non citantur, nec admittuntur filij rei carcerati, quia non est de Iure, cum id in casu mortis seruetur capitulo filij *de hæret. lib. sexto.*

12 Et licet prędicti filij non debeant ad istum actum citari tamquam filij, possunt tamen citari, tamquã Procuratores Patris, vt coram Iudice, cui commissum est examen instent pro processu faciendo, sed hoc casu tutius est, & magis secundum Iura, vt alius Procurator constituatur, qui seruatis seruandis Iuret, & causam agat, sicut suprà ostensum fuit.

Obseruatio 5.

SVper transmittendo fideliter processu remissoriali.

13 Copiam processus originalis authenticam fideliter extractam, & cum originali collationatam, & à Iudice & notario subscrip. curabit Iudex remissoriæ transmittere ad Inquisitorem Delegantem, iuxtà stylum, quem ille notarius seruare solet, sed si periculum ammissionis cessaret, processus ipse originalis transmitti posset retenta copia authentica pænes Iudicem remissorię executorem.

Annotationes Carena ad Cap. 54.

SVMMARIVM.

1 *In criminalibus regulariter non datur remissoria.*
2 *Fallit in causis Fidei, vbi de modo seruando à Iudicibus.*
3 *Duobus Iudicibus remissionalibus datis, an vnus solus altero impedito, vel recusante possit examinare.*
4 *Testes suspecti non sunt examinandi per remissoriam.*

1 INcipit auctor agere hic de remissoria, & litteris remissorialibus, & Iudice remissoriali, in criminalibus regula, est non dari remissoriam pro examinandis testibus, hanc firmauit, & latissimè probauit, ac varijs ampliationibus, & limitationibus, *Farin. de testibus quæst. 77. nu. 71.*

2 In crimine tamen heresis, & in hoc foro ex qualibet iusta causa conceditur huiusmodi remissoria vt firmat *Pegna hoc loco, & ad directorium parte tertia, commentario 10. latius alios cumulans, Farin. de testibus dicta q. 77. n. 108.*

Modum obseruandum in hac re, tàm à Iudice remittente, quam à Iudice remissoriæ, vide apud auctorem hic & sequenti capitulo, & apud *Farin. vbi supra capitulo tertio, per totum num. 115. & sequ. latiss. de materia hac Scaccia de Iud. libro secundo, capitulo octauo, numer. 30. & sequ.* ad quem in hac materia semper recurre.

3 Si duo sint deputati Iudices remissoriales examen factum coram vno non valet, nisi alter se excuset, & delegationem recuset, Gregor. XV. *dec.* 327. vbi Beltram. *Buratt. decis. 388. num. primo,* vbi quod statur assertioni iudicis remissorialis dicentis se impeditum,

4 aduertendum tamen quod si aliqui sint testes suspecti sic non sunt per remissoriam examinandi *Alciat. cons. 15. libro septimo,* impressionis Venetæ. Vnde memini ego in grauissima causa quæ agitabatur in Supr. Vrbis Inquisitione non fuisse concessam remissorium in partibus ad testes examinandos sed eos fuisse coactos Romam vire.

ARGVMENTVM.

Iudicem Remissorię, cui committitur examen tẽstium ad deffensionem, posse etiam recipere Scripturas Instrumenta, & alia Iura ad eandem deffensionem spectantia.

SVMMARIVM.

Remissoriæ Iudex in crimine hæresis delegatus ad examinandos testes ad deffensionem rei, nunquid, & quando possit recipere Scripturas, seù alia Instrumenta ad eiusdem deffensionem facientia num. 1. & sequ.
Remissoriæ Iudex in Crimine hæresis delegatus ad recipiendum deffensione Rei, poterit recipere capitula, siuè notationes alicuius libri existentis in aliqua Ecclesia, vel Monasterio numer. 3. & 4. & seq. vbi quod pariter poterit recipere fides Instrumentorum rogatorum ab alio notario, seù existentium in Archiuio.

Cap. 55.

1 HAec commissio directa extra locum inditij pro examinandis testibus ad deffensionem alicuius rei multis modis concipi potest, & Primo verbis amplis, & vt dici solet prægnantibus videlicet ad examinandos testes, & recipiendum quodlibet

libet aliud genus deffensionis, & isto casu non est dubium, quin coram iudice remissoriæ produci possint scripturæ, & instrumenta, & à iudice remissoriæ recipi.

Alio modo potest fieri commissio verbis minus latè patentibus, videlicet ad faciendas defensiones pro N. & isto etiam casu præter testes recipi possunt instrumenta ad deffensionem spectantia.

2 Tertio modo potest fieri commissio verbis magis strictis, & minus omnino patentibus, videlic. pro examinandis testibus ad deffensionem N. & isto casu omissa antiquorū altercatione placet opinio affirmatiua, quam antiqua, & præsens etiam Rota amplectitur, & Philippus Frācus refert, & sequitur videlicet instrumenta etiam produci, & recipi posse, quia appellatione testium instrumenta continentur *Rota dec. 248. in e ip. quando causa, alias 17. de testibus in nou. num. secundo, Versiculo* alia vero vbi allegantur textus bene hoc probantes *in l. in exercendis C. de fid. instr. & in c.* peruenit il primo §. *non igitur de testibus cogendis Philippus Francus in capitul. præsentium §. testes num. quinto, Versiculo facit etiam de testibus lib. 6.*

3 Vigore igitur talis commissionis poterit iudex remissorialis cui commissum fuit testium examen, recipere instrumenta, & fides, quæ coram ipso producentur in scriptis pro defensione illius Rei, Verbi Gratia capitula, siuè notationes alicuius libri existentis in aliqua Ecclesia, vel Monasterio vbi notatum extet, qualiter N. tali anno, mense, & die fecit celebrari exequias pro tali defuncto; ex hoc enim poterit debilitari præsumptio, quod negauerit Purgatorium.

4 Item poterit produci, & recipi aliquod instrumentum existens apud aliquem notarium de facta pace cum tali, vel tali, qui fortassis accusauerunt N. indè enim argui poterit, quod intercesserunt inimicitiæ ex quarum reliquijs moueri potuerunt ad ipsum accusandum.

5 Similiter poterit allegari, recipi, & produci fides de aliquo Archiuio, vel Notario, vndè constet, quod inter N. Inquisitum, & talem, vel talem, qui prętendunt ipsum accusasse de tali tempore fuit orta, & agitata lis Ciuilis, vel Criminalis quę pariter iniustę accusationi causam præbere potuerit.

Hæc ergò, & similia produci, & recipi poterunt, vigore talis commissionis.

Annotationes Carenæ ad Cap. 55.

SVMMARIVM.

1 *Appellatione testium veniunt Instrumenta.*

1 Rectè auctor, quod Iudex delegatus ad receptionē testium potest etiam recipere probationes per scripturas, quia appellatione testium veniunt Scripturę Barbos. de appellatiua verborum vtriusque iuris significatione inter eius varios tractatus appellatione 263. vbi latè alios allegat.

ARGVMENTVM.

Si pendente iuditio superueniant noua indicia, tàm contra reum, quàm pro reo illa recipienda esse.

SVMMARIVM.

Pendente causa hæresis, si contra reum superueniant aliqua indicia eiusdem, vel alterius delicti, illa summi debent, & illis procedi, ac si à principio superuenissēt. num. 1.

Rei e carcerati pro crimine hæresis causa pendente si aliquid superuenerit, quod illius innocentiam detegat recipi debet omni cum diligentia. nu. 2.

Cap. 56.

1 Si tempore quo partes, Procurator videlic. Fiscalis, & reus incumbunt suis probationibus faciendis in quacumque parte processus superuenerint nouæ probationes, & inditia contra reum, vel reus commiserit nouū delictum à Procuratore Fiscali potest, & debet articulari, & produci contra reum, & reus modo in superioribus explicato tenebitur respondere, &

In hoc foro hic articulus sic per agitur.

Die Mensis Anni

In causa N. decretum fuit in N. seù eius Procuratori N. detur copia inditiorum, quæ superuenerunt pro faciendis deffensionibus.

2 Ex aduerso autem, si quid superuenerit ad rei fauorem non minori diligentia recipiēdum, & in processu scribendum est vt si verbi Gratia, denunciator vel testis melius recordatus redierit ad deponendum de aliqua circumstantia quæ delictum extenuare possit, vel quispiam alius accesserit ad aliquid detegēdum, quod rei Innocentiam patefacere valeat. Quo in genere precipuum locum obtinet retectio alicuius coniurationis initæ cōtra reum aut alicuius subornationis quæsitæ, vt testis, vel testes contra reum testificarentur.

Annotationes Carenæ ad Cap. 56.

SVMMARIVM.

1 *In hoc foro semper probationes recipiuntur.*
2 *In Hyspania fiscus numquam concludit.*

1 In hoc Tribunali in quo veritas sola inquiritur non est dubium recipiendas esse probationes superuenientibus nouis inditijs, tàm pro reo, quam contra reum, & quidem quo ad fiscum in Hispan. nunquam
2 concluditur in causa, instructio 39. Toletana an. 1561. ibi, *Y no queriendo pedir otra cosa se deue concluir la causa aunque es mas auuertado, que el Fiscal no cōcluya pues no es obligado à ello, y por que con mas facilidad pueda pedir qualquier diligencia, que de nueuo se conuenga.*

ARGVMENTVM.

Tactis probationibus ad rei deffensionem fit ei copia processus deffensiui.

SVMMARIVM.

Forma decreti faciendi ab Inquisitore super concessione copiarum inditiorum, & processus reo concedenda n. 1. & 2. vbi ponitur alia forma prædicti decreti.

Cap. 57.

1 Eo Consilio parat reus suas deffensiones, vt excludat Procuratoris Fiscalis probationes in articulis contestas. Vndè consulto sibi ædendæ sunt, vt in facto, & in Iure de earum reuelantia, & suo bono Iure docere possit.

Actus verò æditionis sic fieri, & notari solet.

Die Mensis Anni

In

In causa N. carcerati in hoc Sancto Officio audito N. eius Procuratore decretum fuit, vt sibi detur copia processus deffensiui,&

Die N. Mensis N. Anni N. tradita fuit copia processus deffensiui Domino N. Procuratori N. foliorum N.

Si processus defensiuus non fuerit factus in loco iuditij,sed alibi, vigore remissoriæ in æditione solet dici sic.

Die N. Mensis N. Anni N. Decretum fuit, vt sibi detur copia processus deffensiui missi de tali loco.

Quando traditur copia processus principali vel eius Procuratori ipse solet conriteri se recipisse sic.

Die Mensis Anni

Ego Procurator N. carcerati in Sancto Officio habui copiam processus deffensiui in causa eiusdē N. foliorum N.

Similiter notari solet dies restitutionis eiusdem processus sic.

Die N. Mensis N. Dominus N. Procurator N. reportauit suprascriptum processum deffensiuum sibi accomodatum.

Ista autem decreta, & notationes in eodem folio scribi solent.

Obseruatio.

Qualiter prædicti actus breuius possint expediti.

2 Quandoque prædicti omnes actus breuius expediuntur sic.

Die Mensis Anni

R. P. D. Inquisitor de quo supra. In executionem supradicti decreti iussit tradi N. vel eius Procuratori N.copiam processus,quę consignata fuit N.ipsius Procuratori ad effectum faciendi omnes, & quascunque deffensiones, quas facere intendit in causa sua cum termino octo dierum.

Et hunc actum in ijsdem verbis solet notarius in eodem processu notare.

Annotationes Carena ad Cap. 57.

SVMMARIVM.

1 *Copia processus deffensiui non est danda reis in hoc foro.*
2 *Quid obseruetur in Hispania vbi Instructionis Hispanæ verba.*

1 Ego spacio viginti annorum, quibus practicaui in Inquisitione Cremonæ nunquam vidi reis dari in hoc foro processus deffensiui copiam, & sic consulo, quod agant omnes Inquisitores. Quia aliquando per reum ad eius deffensionem producuntur testes timoratæ conscientiæ, qui magis reum grauant, Vndè ex æditione hujus processus possunt oriri inconueniētia.

2 Et hinc processit Praxis Sanctissimæ Inquisitionis Hyspanæ de qua instructione 39. proxime allegata, quod non detur copia deffensiui Reo, nec eius Aduocato,ibi, *Però si puedere,& preso translado, y publicacion de sus defensas,no se le ha dar,por que el podria venir en conocimento de los testigos, que contra el depositeron.*

ARGVMENTVM.

Postquam reus habuit legitimum terminum ad faciendas suas deffensiones si vult informari in facto, & in Iure.

SVMMARIVM.

Termino Reo concesso ad faciendum suas deffensiones lapso, dictisque deffensionibus factis idem Reus debet Inquisitorē informare in facto,& in Iure n.1.vbi quod deindè idem Reus potest causæ expeditionem petere.

Cap. 58.

1 Postquam partes parauerunt suas probationes, & facta fuit reo copia processus deffensiui,cum competente termino ad eum vidēdum, & scribendum in facto, & in Iure intra prædictum terminum, si sibi expedire viderit, dat suas informationes in facto, & in Iure ad probandam suam Innocentiam.

Quibus exhibitis instare rursus solet pro expeditione causæ, quod fieri potest, & solet, vel ab ipso principali Reo carcerato,vel ab eius Procuratore, seu Aduocato,idque vel verbo,vel porrecto breui aliquo supplici libello, seu memoriali, in quo breuiter petitur causæ expeditio.

Annotationes Carena ad Cap. 58.

SVMMARIVM.

1 *Aduocatus rei informat in Iure, & in facto.*

Aduocatus Rei debet, & in Iure, & in facto informare,& Inquisitores,& Consultores,& ità semper fuit in nostra Inquisitione Cremonę practicatū Viua enim vox Aduocati, & opportunitas respondendi obiectionibus Verbalibus Iudicum multum prodesse potest reo,vt in dies Aduocati experiuntur.

ARGVMENTVM.

Antequam sententia proferatur Inquisitores communicant processum cum consultoribus, & constituto die suffragium proferunt.

SVMMARIVM.

Forma communicandi processum cum Peritis,& Consultoribus in causa hæresis antequā proferatur sententia nu.1.& seq. vbi etiam de forma à Peritis seruanda inferendo eorum consilium,& alia ad materiam.
Peritis,seu consultoribus antequam proferatur sententia in causis hæreticorū debet Integraliter totus processus manifestari nu.3.& 4. vbi amplius, quod nihil substantiale illis occultari debet.
Sententia in Crimine hæresis ferri non potest ab Episcopo sinè Inquisitore,& è contrà num.5. vbi etiam quod vnus debet requirere alium,et si requisitus infra octo dies non conuenerit cum requirente vnus solus sententiam profert.
Peritis Consultoribus,et Inquisitoribus discordantibus in prolatione sententia consulitur Papa, num. 11.

Cap. 59.

1 Causa,vel causis in prædicto Statu Constitutis, & audita, vel Rei principalis, vel sui Procuratoris petitione, vt ad causæ expeditionem per sententiam legitimam deueniatur, considerandus est diligenter processus, & conferendus cum Peritis, quos vulgo consultores vocamus,&

Hic

Hic actus in hoc foro sic fieri solet. Inquisitor consultores aduocat, quibus præsentibus proponitur petitio rei carcerati Instantis pro sua expeditione, qua audita, ordinatur, vt ipsius Procurator det suas informationes Inquisitoribus, & etiam consultoribus, quod in eodem processu continuatiuè notari solet sic.

2 Die Mensis Anni

In Cohgregatione habita coram Domino Inquisitore.

In causa N. audito eius Procuratore petente suum principalem expediri; vel lecto eius memoriali (dicatur prout contigerit,) fuit ordinatum, quod detur summarium processus consultoribus, & eisdem Procurator det informationes.

Solet etiam quandoque in eadem Congregatione, vel in alia proxime habenda ordinari, quod causa iam intellecta, & visa proponatur expedienda die tali.

3 Iure Constitutum est, vt Consultoribus, qui adhibentur antequam sententiæ contra Reos proferantur totus processus serio se manifestetur, & integraliter, explicet, rectè quia nisi Periti siuè consultores integrè, & perfectè causam intelligerent non possent rectè cõsulere, neque in corruptum Iuditium ferre: Nemo enim de incognitis rectum Iuditium ferre potest Iure Constitutum est *in cap. statuta, §. Iubemus, Versiculo* & eis totum processum *de haret. lib. 6. director. Inquisitorum par. 3. quæstione 79. Zanchinus tractat. de haret. c. 15. Bernardus Commensis in Lucerna Inquisitor. in verbo Inquisitor §. 21. versiculo* quibus peritis.

4 Quod de processu integraliter consultoribus manifestando proxime dictum est, ita omninò obseruandum est, vt consultoribus nihil substantiale occultari debeat, vt de ipsorum consilio tutius ad sententiam, vel condemnationem procedatur quod tunc maxime obseruandum est, quando Inquisitores non sunt vtriusque Iuris periti, neque versati in Iure dicendo. Repertorium Inquisitorum in verbo Inquisitores §. quæ est ratio, *Zanchinus tract. de haret. cap. 15.*

5 Ad actum, & Congregationem ferendorum suffragiorum pro sententia ferrenda, vna cùm Inquisitore Episcopus, vel eius Vicarius, & Sede Episcopali Vacante Delegatus à Capitulo interuenire debet sicut in Concilio Viennensis Constitutum fuit, & in viridi obseruantia retinetur, alias enim Iudicium latam, nullũ, & irritum esser ipso Iure In Concilio Viennensi relato in Clem. 1, §. de hæret. ibi, aut ad sententiam procedere.

Sed huc in eodem Cõcilio optimè temperatum fuit, itaut Episcopi, & Inquisitores mutuo se requirere debeant ad effectum, vt nisi intrà octo dierum spacium postquam se requisiuerint, conuenerint eis elapsis alter procedere valeat.

6 Inferendis suffragijs, quis ordo seruari debeat cum iure constitutum non extet ad consuetudinem recurrendum est, vt eo ordine ferantur, quo in qualibet Inquisitione dici, & ferri consueuerunt. In multis tamen Inquisitionibus hic modus inferendis suffragijs præscriptum reperitur, vt primum consultores, deindè Vicarius Episcopi, aut ab Episcopo Delegatus, postremo loco Inquisitores suffragium ferant.

7 Inquisitores verò præsentibus consultoribus, & ordinario suffragium dicere debeant vt omnes intelligãt, quibus rationibus moueatur, vt si fortè aliter quã consultores senserint, consultores intelligant, Inquisitore Iure niti non mera voluntate moueri.

8 In eisdem suffragijs ferendis, illud maxime curare debent Inquisitores, vt consultores liberimè suffragia dicant, neque permittant quemquam suffragium ferrentem ab alio, vel ab alijs interrumpi, aut perturbari.

9 Dùm suffragia feruntur in quibusdam Inquisitionibus Procurator Fiscalis, qui post omnes consultores sedet, & præsens esse, & suffragium dicere solet, sed de Iure non debet quia sustinet vicem partis, & accusatoris; Ideoque seruandum est, quod Supræmus Senatus Sanctæ, & Generalis Romanæ Inquisitionis iussent.

10 Notarius qui præsens adest, & diligenter omnia animaduertere debet singulorum suffragia notabit, siuè scripto, siuè voce prolata.

11 Si inter Inquisitorem, & Consultores discordia fuerit, maximè, verò inter Inquisitorem, & ordinarium, tunc negotium instructum remittendum ad Papam prudenter consuluit Zanchinus, cumitaque talis casus contingerit, Supræmus Senatus Sanctæ Romanæ, & Generalis Inquisitionis consulendus erit, *Zanchinus tractat. de haret. cap. 15.*

Annotationes Carena ad Cap. 59.

SVMMARIVM.

1 *De habenda Consultorum Congregatione, & modo votandi.*

2 *Pulcherrima Toletana instructio, vbi quid obseruetur in Hyspania.*

1 DE Congregatione Sancti Officij modo in ea votandi ordine, & alijs iam dixi in prima parte, in titulo de Consultoribus, nunc solum subijciam pulcherrimam instructionem Hyspanam Toletanam anni 1561. 40.

40 *Puesta la causa en este estado los Inquisidores vintaran consigo al ordinario, y consultores del Santo Officio, à los quales comunciaran todo el processo, sin que falte cosa sustansial del, y visto por todos se votarà, dando cadauno su parecer, conforme à loquesu consiencia le dictarà, votando por su orden primero los Consultores, y despues los Inquisidores, los quales votaran, en presencia de los Consultores, y ordinario paraque todos entiendan sus motiuos, y porque si tunieren diferente parecer, se satisfagan los Consultores, de que los Inquisitores se mueuen, conforme à derecho, y no por su libre volnntad. Y el notario assentarà el voto de cadauno particularmente en el registro de los votos, y de alli se secarà el processo. Y deuen los Inquisidores dexar votarà los Consultores con toda libertad, y no consientan, que ninguno attrauiesse in habse sino enso lugar. Y porque en el Officio de la Inquesicion no ay Relator, el Inquesidor mas antiquo, podrà el caso no segnificando su voto y luego solea el Notario, y el Fiscal se hallarà presiense y se assentarà taxo de los Consultores, y antes que se comincè à votar se saldrà de la sala do se hà visto.*

ARGVMENTVM.

Post lata suffragia reus citatur ad audiendam sententiam, & deindè publicatur.

SVMMARIVM.

Citatio necessaria est omninò, antequam in crimine hæresis proferatur sententia. n. 1.

Citatio ad sententiam debet esse personalis num. 1. in fine.

Citatio ad sententiam per quem nuncium fieri debet num. 2.

Forma decreti citationis ad sententiam, nec non forma eiusdem citationis, & reproductionis illius. num. 3. & 4.

Peractis

Cap. 60.

1 PEractis omnibus supradictis, idest receptis probationibus contra Reos, & habitis eorum deffensionibus,& auditis consultorum suffragijs, Inquisitores iuxta causarum merita ad sententias vel diffinitiuas, vel Interlocutorias procedent, & repertos Innocentes absoluent, pertinaces, & relapsos Iudici seculari relinquent, suspectos pro criminum, & personarum, & probationum qualitate condemnabunt, vel ad tormenta, vel ad abiurationem, vel ad canonicam purgationem, vel ad perpetuum carcerem, vel temporalem, vel ad pœnam pecuniariam, vel ad pænitentias, salutares, ieiuniorum, orationum, & ælemosinarum peragendas, quibus culpam purgent, & redimant.

Itaque iuxta prædicta citandus erit quilibet Reus, vt veniat auditurus sententiam, alias enim sententia nulla esset, & requiritur, vt sit personalis, regulariter enim vt sententia valeat hæc præcedere debent partis instantia, iudicis decretum pro citatione facienda, & citatio personalis ad audiendam sententiam, alias sententia nulla esset,& sinè appellatione rescinderetur, vt rectè in hoc foro, glos.& Doctores obseruarunt. Repertorium Inquisitorum *in verbo citatio* §. *nota quod citatio glos. communiter recepta in capit.* cum contraria in verbo respondeat *de hæret. lib. sexto* Bernardus Comensis in Lucerna Inquisitorum in verbo citatio *numer.4.*

2 Per quem Ministrum in hoc foro citandus sit Reus, vt veniat auditurus sententiam non est certo iure constitutum, quamobrem legitimæ, vel laudabili consuetudini cuiuslibet Inquisitionis standum erit itaque poterit per Notarium, seù tabelionem Instante Procuratore Fiscali iussu Inquisitoris citari Reus poterit quoque per nuncium, & ille casus, qui est maxime substantialis expedietur sic.

3 Die Mensis Anni

Dominus Inquisitor N. mandauit citari personaliter N. Reum carceratum in Sancto Officio pro die N. vt compareat cotam ipso ad audiendam sententiam.

Formula citationis ad Sententiam.

CItetur N. ex aduerso principalis ad videndū concludi, & pronunciari, & ad audiendam sententiam diffinitiuam pro die N. coram Inquisitore Instante D. N. Procuratore Fiscali S. Officij, &

In calce eiusdem cedulæ citationis cursor, siuè notarius, qui fecit citationem manu suâ testificabitur se citasse, sic feci personaliter die N. Anno N. Mense, & simul apponet suum nomen,

Et quia parum iuuaret facere citationem nisi reproduceretur in actis, in fine eiusdem cedulæ notarius facit fidem de reproductione, sic

Die Mensis Anni

Dominus N. Procurator Fiscalis reproduxit.

Facta relatione per Notarium siuè nuncium de prædicta citatione personaliter facta adueniente die in citatione expresso, producetur Reus in auditorio, & Inquisitor pro Tribunali sedendo more solito suam sententiam pronunciabit, quam indè more solito publicabit, cum ad eius executionem deueniendum fuerit, vt si publicè sententia publicabitur, & dicetur sic.

Die Mensis Anni

Fuit publicata sententia coram populo in Eccl. N. & dictus N. publicè abiurauit, prout in Schedula suæ abiurationis.

Obseruatio.

DE Formulis ferendarum sententiarum pro singulis delictis ad hunc forum pertinentibus, copiosè agetur paulo post *lib.4.*

Annotationes Carenæ ad Cap.60.

SVMMARIVM.

1 *De citatione Rei ad sententiam remissiuè.*

1 DE citatione Rei ad sententiam necessaria pro validitate sententiæ videat Lector *Scacciam de Sen. & re Iud. glos. 9. quæst.4.* vbi latè.

ARGVMENTVM.

De Officio Procuratoris Fiscalis.

SVMMARIVM.

Procurator Fiscalis quid facere debet, quando examinatur Reus carceratus pro crimine hæresis. nu. 1. & 2.

Cap. 61.

1 IN hoc Secundo libro sæpè fuit facta mentio de Procurator. Fiscali qui in hoc foro, & Iuditio contra hæreticos, & suspectos præcipuas partes agit, & licet de eius officio in vltimo libro huius praxis vbi tradentur capitula ad eius munus spectantia latius sit agendum, visum est breuiter hoc loco ponere considerandum id quod ad hanc partem de processu conficiendo pertinet, vlt. quod Procuratori Fiscali præcipua cura incumbit in qualibet parte processus, & post quam Reus examinatus fuerit, & de auditorio Inquisitoris recesserit Procurator Fiscalis, processum accipiat, & diligenter considerans omnia in eo contēta, id quod Reus pro Fiscali confessus fuerit, acceptet, quatenus faciat ad sui fauorem.

2 Fidem Procurator Fiscalis in margine, siuè in marginibus foliorum processus notabit, quos reus in suis confessionibus nominabit, & quicquid viderit ad maiorem claritatem, & verificationem suæ &c.

Annotationes Carenæ ad Cap. 61.

SVMMARIVM.

1 *De Officio Aduocati Fiscalis remissiuè.*

1 DE hac materia vidè *p.1. titulo* de Aduocato Fiscali Sancti Offic. vbi latè egi de eius muneribus.

ARGVMENTVM.

Episcopi vel Inquisitores Apostolici, quomodo simul separatim in causas fidei procedere possint, & debeant iuxta constitutiones Apostolicas hactenus æditas.

SVMMARIVM.

Episcopi ab initio nascentis Ecclesiæ vsque ad anno Domini 1230. erant soli competentes Iudices contra hæreticos. n. 1.

Epis-

Episcopi hodie etiam in Vniuerso Orbe sunt competentes Iudices contra hæreticos numero 3. & sequentibus.
Episcopi Potestatem procedendi contra hæreticos accipiunt in actu consecrationis. n. 4.
Episcopi negligentes procedere contra hæreticos deponendi sunt. n. 4.
Inquirendi contra hæreticos potestas data fuit Sancto Dominico Hyspano, & deinceps alijs fratribus Prædicatoribus Ordinis Sancti Dominici: Et Fratribus Minoribus Ordinis Sancti Francisci de anno 1230. vsque ad annum 1230. n. 5.
Inquisitoribus contra hæreticos procedendi facultas data fuit, sinè propter varias Episcoporum curas, siuè propter quorundam absentiam, ignorantiam, vel imperitiam n. 6.
Episcopis non est sublata facultas procedendi contra hæreticos per delegationem factam exequutorib. n. 7.
Inquisitor, & Episcopus debent insimul communicare processus, quos quisq; facit, quando insimul procedunt contra hæreticum n. 8.
Inquisitores duo si fuerint delegati in vna Prouincia quando procedere debent, n. 9.
Inquisitor, & Episcopus simul procedentes, quando insimul debent communicare processus n. 10.
Inquisitor, & Episcopus quænam debeant insimul expedire, & quæ vnus sinè alio facere possit. n. 12. & seq.
Inquisitor quando sinè Episcopo sententiam proferre non potest, aut quid aliud sinè eo expedire nequit, & è contra vnus debet alium requirere vt infrà 8. dies cum ipso conueniat. n. 14.

Cap. 62.

1 QVia in hoc Libro actum fuit de formandis processibus in hoc foro, in quo duo Iudices, simul videlicet, Episcopus, & Inquisitor Apostolicus in Prouincijs, in quibus Apostolici Inquisitores hactenus constituti fuerunt, aut imposterum, volente Deo constituentur, procedere possunt, Ideò ne se mutuo impediant visum fuit opportunum in fine huius libri explicare in actu practico, quomodo se gerere debeant, quoniam verò hæc inspectio, nedum vtilis, sed etiam necessaria, dilucidè quantum fieri poterit explicabitur.

Antè Apostolicos Inquisitores Constitutos soli Episcopi procedebant.

§. PRIMVS.

2 QVinque potissimum tempora distinguenda, & consideranda sunt. Primum ab Initio nascentis Ecclesiæ vsque ad Gregorium Nonum, vsque ad Annum 1230. quo toto temporis interuallo, singuli Episcopi in suis Diœcesibus hæreticos inquirebant, eosdem Inquisitos, & inuentos coherentes debitis pænis afficiebant, in ea re omnes fideles magno studio, & zelo feruido, quos sciebant, aut suspicabantur a Dogmatibus Catholicæ Fidei discedere, Episcopis denunciabant: Episcopi verò diligentissimè huic Curæ Incumbebant; Hoc potissimum erat eorum studium hæc sollicitudo eos angebat, & frequenter martyres afficiebat. *Conradus, Brun. lib. 3. de hæret. capitulo quinto, supra lib. 1. c. 3. & seq.*

3 Eadem cura nunc Episcopos in Vniuerso Orbe Terrarum tenere debet, & meritò, sunt enim Apostolorum successores, quos sicut in prædicanda, & propaganda Fide Catholica imitari debent, ità pro Dogmatibus Catholicis deffendendis, & hæresibus, & nouis Doctrinis prohibendis, propriam vitam quibuslibet periculis, vsque ad mortem inclusiuè exponere tenentur.

4 Hanc Iurisdictionem, & potestatem procedendi contra hæreticos accipiunt Episcopi cum consecrantur, quam actu exercere debent, postquam Episcopatus adepti fuerint possessionem. Quod si expurgandò de sua Diœcesi prauitatis fermento negligentes fuerint, vel remissi, cum id certis inditijs apparuerit, ab Episcopali Officio deponi iubet Concilium Lateranense, & loco depositorum alios substitui idoneos, qui velint, & possint hæreticam prauitatem confundere, *Symancb. de Cathol. Institut. titulo 25. de Episc. num. 12. & 3. glos. in cap.* verum in verbo consectatus de foro competenti Concil. Lateranen. sub Innoc. III. *capitulo tertio*, relatum in decretalibus *in cap. excommunicamus* il primo, *§. volumus de haret.*

5 Eandem potestatem, & Iurisdictionem retinuerunt semper, & retinent Episcopi in toto Orbe Christiano. Nam Apostolica Sedes, nunquam eam abstulit, nunquam restrinxit, sed muniuit potius, & fortius roborauit. Addidit tamen, vt in procedendo, modum, quem Inquisitores Apostolici tenent, obseruare teneantur, vt paulò post dicetur.

De Secundo tempore à Gregorio Nono vsque ad Bonifacium Octauum quoniam Inquisitores Apostolici procedere ceperunt.

§. SECVNDVS.

6 A Tempore Gregorij Noni videlicet ab anno 230. vsque ad Bonifacium Octauum, nempè ad annum circiter 1330. eadem potestas, & Iuris dicto contra hæreticos procedendi quibusdam alijs Ecclesiasticis iuris prudentia, & sapientia præditis subiçi cepit. Atque imprimis San. Dominico Hyspano, tunc in partibus Narbonensibus, contra Albigenses hæreticos prædicanti. Hæc Iuris dicto ab Apostolica Sede concessa legitur, vt ipse, & redeuntes ad Catholicam reciperet, & Salutares pœnitentias imponeret. Paulò verò post Innocentius Quartus, Alexander Quartus, Clemens Quartus, Vrbanus Quartus, & alij Summi Pontifices, multas Constitutiones diuersis temporibus æddiderunt, quibus, & fratribus Prædicatoribus Ordinis Sancti Dominici, & Fratribus Minoribus Ordinis Sancti Francisci plenissimam iurisdictionem procedendi contra hæreticos tribuerunt sicut apparet ex eorum litteris Apostolicis impressis in fine Directorij Inquisitorum.

7 Iacobus Symanchas hoc munus procedendi contra hæreticos Inquisitoribus demandatum fuisse scribit, siuè propter varias Episcoporum Curas, siuè propter quorundam absentiam siuè propter Ignorantiam, vel imperitiam, Idq; ad magis muniendum, & fortificandum Episcoporum munus, nam contra communes hostes, maximè verò astutos, & vafros adiro hoc præsidio Episcopus in sua Diœcesi fortius præliabitur, præsertim cum ex prædictis Romanorum Pontificum Constitutionibus constet Inquisitores Apostolicos sic fuisse Constitutos vt Episcopos Adiuuarent, non vt eorum munus, & auctoritatem impedirent, *Symanch. de Cathol. Institut. tit. 25. de Episcop. num. quarto.*

De Tertio tempore à Bonifacio vsq; ad Benedictum XI. quo declaratum fuit, quomodo simul, vel separatim procedere possent.

§. TERTIVS.

7 QVia Tempore Bonifacij Octaui videlicet circà annos Domini 1300. à quibusdam fuerat dubitatum. Vtrum Romani Pontifices per illam commissionem generalem procedendi contrà hæreticos, quam tribuerant Inquisitoribus hæreticæ prauitatis adimissent potestatem Episcopis, vt ipsi in suis Diœcesibus, in quibus Inquisitores fuerant constituti non posse contra hæreticos procedere. Ideo Bonifacius hanc dubitationem remouendo, eam declarauit his verbis. Per hoc quod negocium hæreticę prauitatis alicui, vel aliquibus ab Apostolica Sede generaliter in aliqua Prouincia, Ciuitate, vel Diœcesi delegatur, Diœcesanis, Episcopis, quin, & ipsi auctoritate ordinaria, vel delegata (si habent) in eadem procedere valeant nolumus derogari. Bonifacius Papa Octauus *in cap. per hoc de hæret. lib. 6.*

8 Cæterum quia rursus poterat dubitari an Episcopus & Inquisitor possent simul super eodem facto contra eandem personam procedere, propterea, Id Bonifacius pronunciauit, vt super eodem facto vterq; Ità tamen vt si diuisim procederent, tenerentur sibi communicare processus, in quo si conuenirent per vtrosque sententia proferretur, sin minus negotium instructum ad Papam remitteretur in hęc verba. Verbum vt dictum Inquisitionis negotiũ efficacius, melius, vtiliusque procedat: concedimus, quod per Episcopos ipsos, & per Inquisitores de facto eodem inquiri valeat cõmuniter, vel diuisim, & si diuisim processerint teneantur sibi Inuicem cõmunicare processus, vt per hoc possit melius veritas inueniri; & nisi hoc casu Inquisitores, ex sententiæ prolatione Diœcesanis, vel è contrà duxerit deferendum, per vtrosque simul sententia proferatur, in qua ferenda, si non conuenerint per vtrosque negotium sufficiẽter instructum ad Sedẽ Apostolicã remittatur. Bonifacius Octauus *in dict. c. per hoc de hær. lib. 6.*

9 Respectum Inquisitorum multis annis antè Bonifacium Octauum, Vrbanus Quartus ad annos 1262. & Clemens Quartus ad ann. 1266. declarauerant, quod si contingeret in eadem Prouincia duos simul constitui Inquisitores, illi simul, & separatim super eodẽ facto procedere possent, quod fauore fidei inductum fuisse in Directorio demonstratum fuit Vrbanus Quartus in rescripto Incipien. licet ex omnibus, quod habetur in fine Directorij Inquisitorum inter Litteras Apostolicas pro Officio Sanctæ Inquisitionis Clemens IV. *in c. vt Officium in princ. de hæret. lib. sexto.* In Directorio Inquisitorum *par. 3. comm. 95. super qu. 6.*

De IV. Tempore à Benedicto II. vsq; ad Clement. V. quo magis declaratum fuit, quomodo intelligeretur facienda processuum communicatio, & quoties esset facienda.

§. QVARTVS.

10 VIta functo Bonifacio Octauo, Benedictus XI. qui Bonifacio successit anno 1303. consultus fuit ab Inquisitoribus hæreticę prauitatis quomodo intelligeretur illa processuum communicatio, de quo in dicto capitulo per hoc loquutus fuerat Bonifacius, vel quoties communicatio illa fieri deberet, & Papa Consultus respondit in hæc verba. Nos autem de Fratrum Nostrorum Consilio intelligendo Diœcesanos, & Inquisitores, tum demum diuisim procedere, cum hi, & illi separatim non quando Episcopi tantum, vel Inquisitores tantum procedunt, consultationi vestræ breuiter respondemus, quod quandoque, vtrique procedunt, seiunctim sibi debent in fine tantũ, dũm nil restat agendum, nisi quod solum sententia promulgetur, communicare processus, licet enim quibusdam potuisset videri per legem Ciuilem quod sicut quando aliquis exacitatis coram alio debet ferre sententiam, vt puta, quando administrator delegat causam sibi sententia reseruata, saltem in principio, idest contestatione rursus in medio, & semel in fine quæ sunt examinata audire debet, ità & in casu præsenti, sibi exactis coram alio habitis, alter profert sententiam, sic tet huiusmodi acta recenseat, quod fieri non potest, si eorum denegetur æditio; tamen id æquitas Canonum non admisit. Vnum sanè casum excipimus, si alter commodè non posset procedere, nisi alterius actis visis. Ex hac enim causa (semel tantum) vt fraudi locus non fiat) in toto negotio copia tribuatur. Benedictus XI. Constitutione Incipiente ex eo, qua habetur inter extrauagantes communes titulo de hæret. Videatur Directorium *par. tertia quæstion. 47. 48. 49. 50. 51. 52. & 53.* vbi de hac materia latè in Commentarijs.

De V. & vltimo tempore à Clemen. V. quo Constitutum fuit, quæ singulis procedendo facere, & quæ non possent facere.

§. QVINTVS.

11 QVoniam per superiores Constitutiones nundum omnes difficultates cessauerant, quæ in his processibus, communiter, vel diuisim conficiendis frequẽter contingebat. Propterea Clemens Papa Quintus proximus Benedicti XI. Successor in Concilio Generali Viennensi Anni 1313. celebrato, confirmata imprimis Episcoporum, & Inquisitorum accusatione, vt ipsum Inquisitionis negocium, tàm per Diœcesanos Episcopos, quã per Inquisitores à Sede Apostolica deputatos exerceretur Salubriter Cõstituit, & declarauit, quæ posset vnus sine altero facere, & quæ facere vetaretur Clem. V. in Cõcil. Viẽnensi relato in Clem. I. de hær.

12 Glosa, & communiter Doctores in dicta Clementina quinque actus à Concilio enumeratos affirmant, quos Episcopus sine Inquisitore, & vice versa Inquisitor sine Episcopo facere in hac causa, & foro potest.

Primum citare.

Secundum arrestare, siue capere.

Tertium tutæ custodiæ mancipere.

Quartum ponere captos in compedibus, vel manicis ferreis.

Quintum inquirere contra illos de quibus secundum Deum, & Iustitiam Episcopus, vel Inquisitor viderit expedire.

Hos quinque actus his verbis Concilium enumerat sic, quod quilibet de prædictis sine alio citare possit, & Arrestare siue capere, ac tutæ custodiæ mancipare, ponendo etiam in compedibus vel manicis ferreis si ei visum fuerit faciendum super quo ipsius conscientiam oneramus, nec non inquirere contra illos, de quibus pro huiusmodi negotio secundum Deum, & Iustitiam viderit expedire.

13 Eadem Glosa, & Doctores affirmant, tres actus fuisse Constitutus ab eodem Concilio, quos non potest vnus sine altero exercere.

Primum non potest Episcopus sine Inquisitore, nec Inquisitor sine Episcopo condemnare quemquam ad carcerem, qui magis ad pœnam, quam ad custodiam videatur.

Secun-

Secundo Vnus sine altero non potest torquere.

Tertio Vnus sine altero non potest ad sententiam procedere contra Reos Glos. & DD. in dicta Clementina prima de hæret.

14 Hæc tamen tria sic à Concilio temperata sunt, vt infra octo dies postquam se inuicem requisiuerint facere non possint nam si postquam se requisiuerint, elapsis octo diebus alter non potuerit, aut noluerit interesse, alter solus, etiam poterit tres istos actus exercere: Addit præterea Concilium Episcopum, & Sede Episcopali vacante Delegatum à Capitulo, & vice versa Inquisitorem quando nequeat, aut nolit personaliter conuenire, posse committere vices suas, vel suum significare per Litteras Consilium, & Consensum. Hæc omnia Concilium in hæc verba constituit. Duro tamen tradere carceri, siue arcto, qui magis ad pœnam, quam ad custodiam videatur, vel tormentis exponere illos, aut ad sententiam procedere contra eos, Episcopus sine Inquisitore, & Inquisitor sine Episcopo Diœcesano aut eius Officiali, vel Episcopali Sede Vacante Capituli super hoc Delegato, si sui adinuicem copiam habere valeant intra octo dierum spacium, postquam se inuicem requisierint non valebit, & si secus præsumptum fuerit, nullum sit, & irritum ipso iure. Verum si Episcopus, vel eius Capituli Sede Vacante Delegatus cum Inquisitore, aut Inquisitor cum altero eorundem propter præmissa nequeat, aut nolit personaliter conuenire possit Episcopus, vel eius, seu Capituli Sede Vacante Delegatus Inquisitori, & Inquisitor Episcopo, vel eius Delegato, seu Sede Vacante illi qui ad hoc per Capitulum fuerit deputatus super illis committere vices suas, vel suum significare per Scripturas Consilium, & consensum. Concilium Viennen. relatum in Clementina prima de hæret.

Annotationes Carenæ ad Cap. 62. 63. & 64.

SVMMARIVM.

1 *Hyspana Praxis quo ad formationem processus, quæ valdè placet auctori.*

EGi de hoc re in annotationibus meis ad primam Quæstionem Guid. Fulcodij, *& in p. 1. tit. de Episcopis, & Inquisitoribus.*

1 In Hyspana in formatione processuum spectantium ad Sanctum Officium nunquam se ingerit ordinarius, qui solum vocatur in expeditionibus litterarum, mihi sumopere placet. Hæc praxis, quam latè exornaui *p. 1. titulo quarto, §. 5. per totum.* Vtinam ità etiam obseruaretur in Italia, quia coram Ordinarijs non possunt huiusmodi processus rectè formari, vt ego testis esse possum occulatus, quando aliquando Vicarij Generales Cremonen. voluerunt formare hosce processus sub Illustrissimo Brippio Episcopo, & Affine meo, nam sub Eminentissimo D. Cardinali Campoteo ipse nusquam passus est eius Vicarios se Ingerere in horum processuum formatione sed semper denunciationem remittebat ad Inquisitores coram quibus secretũ, quod est neruus causarum S. Officij perfectissime obseruatur.

ARGVMENTVM.

Ex ordine procedendi tradito in proximo superiori capite adhuc prouenire posse quædam incomoda, quib. quomodo posset subueniri breuiter indicatur.

SVMMARIVM.

Inquisitor, & Episcopus quando simul procedunt super eodem facto, & vnum tantum conficiant processum, tunc vnus alteri debet probationes quas habet, mittere nu. 1. & 5. & quid si fiant duo processus, quorum vnus sit alteri contrarius n. 2.

Inquisitor, & Episcopus, quando in simul procedunt super eodem facto si contingat eos conficere duos processus, incõmoda aliqua sequuntur de quibus n. 3. & 4. & de remedio ne incõmoda prædicta sequantur. n. 5. & 6.

Episcopi dum causas hæreticorum pertractant deberent per se ipsos assistere, & dictas causa expedire. n. 7.

Cap. 63.

1 QVando Episcopus, & Inquisitor simul super eodem facto procedentes, vnum tamen conficiunt processum, facilis est obseruatio ordinationum Apostolicarum superiori capite relatarum, tunc enim siue fiat apud Episcopum, siue apud Inquisitorem vnius tamen erit processus, in quo deinde iudicando facilius poterit ferri iuditium. Nam si fiat coram Inquisitore, poterit Episcopus probationes quas ipse super eodem facto in foro suo contra eandem personam habuerit secretò ad Inquisitorem mittere, vt ex omnibus simul iunctis vnicus tantum conficiatur processus, & vice versa si coram Episcopo ceptus fuerit processus, idem poterit præstare Inquisitor.

2 Cæterum si super eodem facto vterque procedat, & duo fiant processus vnus per Episcopum, & alter per Inquisitorem, sicut fieri posse Benedictus declarauit, tunc magna poterit, subsequi confusio, & contrarietas, aut diuersitas in ipsis processibus, itaut postea in ferenda sententia non facilè conueniant Episcopus, & Inquisitor, & consequenter necessarium erit, iuxta Bonifacij decretum processum, & negotium remittere ad Sedem Apostolicam *Bened. in extrauag. ex eo de hæret. inter. communes relata in proximo præcedenti capite §. 3.* Bonifacius Octauus *in c. per hoc §. verùm de hæret. lib. 6.*

3 Præter contrarietatem, aut diuersitatem, quæ contingere posset si super eodem facto, duo simul processus fierent, hæc insuper incommoda sequuntur causa longius protrahetur. Reus maioribus impensis grauabitur, cum in diuersis Tribunalibus sibi sit respondendum: Secretum, qui potissimus neruus est Sacri Tribunalis non poterit satis commodè retineri.

4 Supradictis accedit, quia cum Episcopi, vt plurimum non habeant secretum carcerem, nec Ministros Idoneos, & exercitatos ad procedendum contra hæreticos non possunt seruare ordinem illum qui præfinitus est Inquisitoribus, vt animaduertit etiam *Symanchas, & copiosius in Direct. dictum fuit, Symanch. de Cathol. Institut. tit. 25. de Episcopis num. 5. in direct. Inquisit. p. 3. comment. 101. super q. 52.*

5 Vt supradicta incommoda, quæ magni momenti sunt euitentur, constitui posset, vt coram Inquisitore tantum processus ordinaretur, ad quem Episcopi, quæ de eodem facto nosse possent, secretò transmitterent, & in illis actibus simul conuenirent, quæ sine ipsis ex decreto Clementis expediri non possunt, vel Episcopi, sicut eodem decreto continetur Inquisitori delegare vices suas, *Clem. I. de hæret. §. 1. relata in cap. proxime præcedenti §. 5.*

6 Vbi hic procedendi ordo consuetudine iam receptus est tanquam tutus, & minus dispendiosus retinendus omninò videtur, quem sæpè multis Summis Pontificibus, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus Inquisitoribus Generalibus non displicuisse scio. Nam vel Episcop. impeditis, vel interesse nolentibus, eorum Vicarij loco ipsorum simul cum Inquisitoribus conuenientes expediunt casus illos, & causas, quæ à solo Inquisitore expediri non possunt, & sic vnicus processus confectus, & iuridicus, & legitimus est, & minus ipsis Reis dispendiosus, & ad veritatem Inueniendam,

ille testis non probabit, quoniam testis concludere debet de præcisa necessitate, licet inquam isti Doctores laudent huiusmodi Interrogatorium. Ego potius in hoc foro, si à Procuratore Fiscali proponeretur, putarem ab Inquisitore resecandum, ne si testis imperitus, quales sunt omnes ferè plebei, & vulgares, responderet possibile fuisse vel esse; Idem Procurator Fiscalis post confectum processum, quando probationes expenduntur omnes probationes reorum per istam cautelam Indiscrimen adduceret. Curet ergò Inquisitor per legitimas Interrogationes sic habere claras, & distinctas testium responsiones, vt veritate Inuenta, iustum Iudicium fiat, *Alberic. de Malettis tractat. de testibus cap.* 8. de Interrogatorijs *n.*8. *Vers.* addite, vos, *Arnoldus de Reygier in Thesaur. Iur. tit.* de Interrogatorijs *n.*177. *Vers.* nota optimum, & mirabile Interrogatorii quo loco hoc dictum tribuit Alberico de Rosate, sed ego non inueni visi in Alberico de Malettis.

Annotationes Carenæ ad Cap. 52.

SVMMARIVM.

1 *Obseruanda per Aduocatum Fiscalem informatione horum Interrogatoriorum.*

2 *Interrogatorium an sit possibile resecandum.*

1 DE obseruandis informandis istis Interrogatorijs, iam dic tum fuit supra cum de Interrogatorijs rei ad articulos fisci, & quoniam interrogatoria hæc fiunt ad instructionem Iudicis, ideò bene auctor dixit quod eorum copia non debet dari parti, de quo vide *Farin. de testibus quæst.* 73. *n.*16.

2 Interrogatorium an possibile sit &c. rectè dixit esse ab Inquisitore resecandum quia potest innoluere dictum testis, & sicut non debet admitti pro fisco contra testes rei, ità nec debet admitti pro reo contra testes fisci ex regula generali de Interrogatorijs cauilosis, de quibus, *Scaccia de Iud. lib.*1. *cap.*86. *n.*32. *& Farin. dicta qu.*73. *n.*51.

ARGVMENTVM.

Exemplum, & praxis examinandi testes ad defensionem Reorum.

SVMMARIVM.

*Forma examinandi testes ad deffensionem Reorum super interrogatorijs datis pro parte fisci. n.*1.

*Forma examinandi testes super articulis datis pro parte reorum carceratorum pro crimine hæresis. n.*2.

*Forma concludendi examen testium examinatorum ad deffensionem Rei Inquisiti, & carcerati pro crimine hæresis. n.*3.

Interrogatoria danda examinandis ad fauorem reorum debent continere protestationem de nullitate examinis nisi testes examinentur super omnibus interrogatorijs. n. 4.

Interrogatoria facienda testibus ad deffensionem rei examinandi debent scribi per extensum. n. 5.

*Forma ommittendi examinationem testium super aliquo articulo de voluntate producentis. nu.*6.

*Testes plures quando sunt examinādi, si dubitatur, quod vnus testis examinatus conferat suam depositionem cum alijs examinandis testibus retinetur donec omnes fuerint examinati. n.*7. *&* 8.

*Testium examinatorum ad deffensam copia non est danda Reo, nisi perfecto examine omnium testium num.*9.

Cap. 53.

1 DIe N. Mensis N. Anni N.
Examinatus fuit in Ciuitate vel loco N. in Palatio finè in Officio Sanctæ Inquisitionis. N. per Reu. P. D. N. Ord. N. Inquisitorem assistente D. N. eius locio, meq. Notar. &c.

Dom. N. filius quondam N. de terra, vel loco N. Diœcesis N. talis professionis ætatis suæ annorum N. in circa Testis pro parte N. inductus ad eius deffensam, cui delato Iuramento de veritate dicenda, & per eum præstito fuit primum examinatus super Interrog. R. Dom. Procuratoris Fiscal. &c.

Iuxta primum fuit monitus prout in eo.

Et respond. *Io son qui per dire la verità* siuè rectè responderit, siue non scribatur prout testis responderit.

Iuxta secundum respondit esse nominis cognominis, & patriæ vt supra, & esse ætatis annorum N. & esse talis professionis &c. scribatur punctualiter prout testis responderit.

Iuxta tertium respōdit &c. scribatur similiter prout testis responderit.

Iuxta quartum respondit ego cognosco, vel non cognosco N. de quo loquitur Interrogatorium, scribat similiter notatius, quicquid testis responderit.

Iuxta quintum respondit ego veri ad subijciendum me examini propter talem causam &c. scribatur similiter quicquid testis responderit, donec, totum Interrogatorium euacuauerit.

Iuxta sextum respondit &c. & si testis affirmatiuè responderit, dicendo se scire, quod Reus ad cuius deffensam examinatur, habeat inimicos, exprimat illos, & referat causas inimicitiarum, nam huius Interrogatorij magnus est effectus, quia si testis ad deffensionem rei examinatus nominauerit personas, vel testes qui contra carceratum testificati fuerunt, & causas legitimas inimicitiæ, recensuerit, vndè vel adimatur, vel minuatur fides testium contra Reum deponentium, magna, & præcipua erit deffensio.

Iuxta septimum respondit &c. similiter hic curandus est, vt testis, qui ad deffensionem Rei examinatur euacuet interrogatorium iuxta contenta in eo propter causam proximè dictam super proximo Interrogatorio.

Iuxta octauum respondit &c. simili modo, hic scribatur, quicquid testis responderit, circa odium, & inimicitiam talis, & talis contra reum carceratum.

Iuxta nonum respondit &c. similiter hic scribatur, quicquid testis responderit de bona vel mala fama illius de quo agitur quia multum prodest ad augendam, vel minuendam Fidem. 2

Iuxta vndecimum respondit &c. simili modo scribatur punctualiter quicquid testis responderit.

Iuxta 11. respondit &c. Hoc Interrogatorium est magni momenti, nam si testis, qui ad deffensionem rei examinatur affirmatiuè respondendo detexerit aliquem instigatorem, vel inductorem testium, qui contra reum deposuerunt, magna præsumptio erit, quod iniustè, & calumniosè fuerit accusatus, & patienter aditus aperietur Inquisitori ad indagandam veritatem.

Iuxta 12. respondit &c. Et hoc quoque Interrogatorium benè euacuatum per testes ad deffensionem receptos, magnum præbebit adminiculum veritati. Nam si testes de bona, & Christiana æducatione testificati fuerint, valdè proderunt reo ad eius deffensionem, multum enim præiudicabunt reo, & valdè suffragabuntur Procurator Fiscali, si de mala æducatione, & malis moribus testimonium tulerint.

Iuxta 13. respondit &c. & hoc quoque Interrogatorium

rium propter causam supràscriptam multum suffragabitur veritati, siuè ad condemnationem, siuè ad absolutionem.

Iuxta 14. respondit &c. Hoc Interrogatoriorum benè euacuatam idem adminiculum præstabit, quia sicut ex bonorum conuersatione oritur bona præsumptio, ita ex malorum conuersatione capitur mala suspicio.

Iuxta 15. respondit &c. similiter hoc Interrogatorium benè euacuatum, multum confert ad indagandam veritatem, quia sicut bonam vitam, & Sanctitatem alicuius fama publicare solet, sic non solet tacere malos mores, & malam credulitatem eorum qui irreligiosè viuunt, licet hoc sæpè fallat vt apparet in vita, & moribus hypocritarum, qui cum impiè viuant, & sentiant in occulto per actus exteriores boni Christiani apparent.

Simili modo interrogabuntur Testes, & scribentur eorum responsiones super cæteris interrogatorijs, licet multa Procurator Fiscalis dederit finito examine super interrogatorijs, subsequitur examen super articulis, & continuatur sic.

Deindè deuentum fuit ad articulos N. vel sic.

Deindè deuentum fuit ad articulos pro parte N. productos ac

1 1. Super primo articulo dixit &c. scribatur quicquid testis dixerit, & præsertim quicquid ad factum principale pertinuerit, vndè intelligi possit affirmatiua, vel negatiua delicti, a Reo commissi, vel non commissi, vt persistendo in eodem exemplo, de eo qui negauit Purgatorium, dicat testis, & scribat notarius, id quod à teste probatum pro fiscale, vel contra ipsum fecerit.

2. Super secundo dixit &c. exprimatur similiter id quod testis dixerit, nam si affirmauerit, quod ponitur in articulo, quod postquam animæ separantur à corpore in gratia Dei, in quibus tamen remanet aliquid purgandum, tendunt ad locum, in quo purgentur, & indè posteà liberatè perueniunt ad Regnum Cœlorum, magna deffensio erit pro reo, quod verè non negauerit Purgatorium.

3. Super tertio articulo dixit &c. si testis affirmatiuè responderit de celebratione missarum pro animabus existentibus in Purgatorio præcipua quoque deffensio erit pro reo, nam ista non fiunt à negantibus Purgatorium, vel Resurrectionem mortuorum.

4 Super quarto articulo dixit &c. similiter si testis ad deffensionem Rei examinatus affirmatiuè deposuerit de actibus particularibus datarum elemosinarum, pro celebrandis missis pro defunctis multum proderit ad rei deffensionem.

5 Super quinto articulo dixit &c. iste quoque actus particularis articulatus, & probatus, probabile inditium præstabit Innocentiæ Rei, signanter dicitur, quod præstabit inditium probabile, quia quandoque isti actus exteriores fieri solent ab huiusmodi Nebulonibus malè credentibus, vt ab hominibus benè credentes, & boni Catholici putentur.

6 Super sexto dixit &c. hoc inditium desumptum ex recitatione officij mortuorum, præsertim assidua, & continuata maiorem præsumptionem facit ad excludendam malam credulitatem super art. de Purgatorio.

7 Super Septimo dixit &c. isti actus exteriores de præstanda adoratione Sacris Imaginibus iuuare possunt ad Innocentiam Rei probandam sed non ad inducendam contrariam probationem, cum isti actus exteriores similiter fieri possint à malè sentientibus de cultu, & veneratione Sacrarum Imaginum, vt ab hominibus bene sentientes, & rectè credentes existimentur.

8 Super octauo articulo dixit &c. Responsio quoque ad istum articulum affirmatiua iuuat pro Innocentia, sed non excludit omninò præsumptionem malæ credulitatis, nisi multi alij actus concurrant.

9 Super nono articulo dixit &c. Si articulus iste de retenta Imagine Beatissimæ Virginis Mariæ cum cultu, & adoratione benè probaretur per plures, aut saltem per duos testes idoneos magnum argumentum præstaret pro Innocentia.

10 Super decimo articulo dixit &c. idem obseruandum occurrit, quod super proximo art. obseruatur.

11 Super 11. art. dixit &c. Idem obseruandum occurrit, quod proxime obseruatum est, sed aduertendum, quod si plures actus huiusmodi probarentur maiorem facerent præsumptionem pro rei Innocentia ad excludendam incredulitatem sibi oppositam.

12 Super 12. art. dixit &c. Idem obseruandum, quod in superioribus obseruatum fuit.

13 Super art. dixit &c. si reus per testes ad suam deffensionem inductos probauerit, quod ipse tempore commissi delicti non erat in loco in quo testes, qui contra eum testificati sunt delictum ab eo commissum fuisse affirmauerunt, & procul dubio absoluendus erit, quia necessario infertur, quod ipse non commisit tale delictum; quod multo magis verum erit si probauerit se eo tempore fuisse in loco ab eò remotto, & distante à loco commissi delicti, vt impossibile fuerit eodem die vel hora fuisse in loco, in quo testes dixerunt fuisse ab eo delictum commissum. Videantur *Hostien. in cap. præterea n. 4. de testibus cogen. & Albericus de Malettis tractat. de testibus cap. 9. n. 2. supra Allegari cap. 41. tit. de teste sibi contrario.*

14 Super 14. art. dixit &c. similiter si Reus diuinauerit testes qui contra ipsum deposuerunt, & probauerit eos suos esse inimicos, per causas, ex quibus inimicitiæ oriri solent præsertim capitales, de quibus copiosè dictum fuit in Directorio: magnam sibi deffensionem comparabit. In directorio *p. 3. commentario* 116. *super quæstione* 67. videatur etiam *Hieronymus, Gabriel consilio* 174. *lib.* 2.

15 Super 15. artic. dixit &c. si articulus probatus fuerit, & causa rixæ fuerit talis, quæ odium maximum sit apta producere etiam in hoc crimine repellit testem. *Hieronymus; Gabriel d. cons.* 174. *lib.* 1.

16 Super 16. art. dixit &c. Idem occurrit obseruandum, quod super proxime præcedentibus articulis obseruatum est.

17 Super 17. art. dixit &c. Idem obseruandum est, quod in proxime præcedentibus est obseruatum.

18 Super 18. art. dixit &c. Hic articulus probatus magni momenti est, nam ab origine, & æducatione magnum sumitur argumentum, *vt supra c.* 14. de examine reorum ostensum fuit.

19 Super 19. art. dixit &c. Idem quod in proxime superiori obseruandum est.

20 Super 20. art. dixit &c. si cum vita in Iuuenili ætate honestè acta, consentiant actus subsequentis vitæ innocenter quoque actæ pro Innocentia Rei, multum præsumẽdum erit, huiusmodi autem actus, facile intelligi poterunt ex dictis testium, notas habentium vitã, & actiones rei, iuxtà qualitatem status cuiuslibet. Nam si de Episcopo ageretur, inquirendum esset, an munera Episcopalia assidue, & decenter exerceat si de præsbitero curam animarum habente, similiter, an ei diligenter inuigilet, & à prauis, & in honestis conuersationibus abstineat, & an potius det operam libris casus conscientiæ explicandis, quam lascinis, & sortilegia, & dæmonum inuocatione continentibus, similis Inquisitio fiet de Viris Religiosis, & magist. docentibus, & Iuuenes Instituentibus, & de cœteris hominibus iuxta cuiuslibet statum, & conditionem.

21 Super 21. articulo dixit &c. si cõtenta in hoc articulo de frequentia Sacramenti pænitentiæ, in sumptione

Eucharistię, legitimè probentur, magnum Præsidium Innocentiæ præstabit,

Super 22. articulo dixit &c. Idem obseruandum est quod super proximo superiori, nam si probabitur Reum Ecclesiastica præcepta inuiolabiliter obseruasse innocenter egisse putabitur.

23 Super 23. articulo, dixit &c. fama quoque bona probata Innocentiæ adminiculum præstabit.

Similiter scribentur, & notabuntur testificationes super alijs atque alijs articulis, quando plures alios reos dederit.

3 Finito examine more solito ingiungitur Testi silentium cum Iuramento, & vt manu propria, si sit scribere, de subscribat, & dicitur sic.

Quibus habitis fuit dimissus sub Iuramento silentij, habita prius sua subscriptione, vel sic.

Quibus habitis fuit dimissum examen, iniuncto vt se subscribat, dato ei Iuramento de silentio seruando informa.

Ego N. pro veritate deposui, vt supra.

Item subscriptiones generaliter fiunt lingua vulgari, quia regulariter testes nesciunt latinè loqui, nam si testes latinè scirent, latinè possent se subscribere.

Obseruatio 1.

SVper consideranda Procuratoris Fiscalis protestatione, quam facit in exhibitione interiorum.

4 Animaduertat Inquisitor Fiscalis protestationem contentam in prohemio suorum Interrogatoriorum *supra capitulo 50. in principio §. Interrogatoria*, vbi protestatur de nullitate examinis, nisi testis examinetur, super omnibus Interrogatorijs, & videat quæ dicta fuerunt *cap. 31. in reg. 9. & 10.*

Obseruatio 2.

5 MEminerit Inquisitor, vt Interrogandis testibus scribere faciat omnia Interrogatoria per extensum, sicut ordinatum fuit, & explicatum *cap. 31. in fine obseru. 3.*

Obseruatio 3.

6 QVando de voluntate Rei producentis articulos omittuntur aliqui, vel aliquis, super quibus, vel quo non deponit testis notandum est in serie examinis sic.

Super tali articulo ommissis alijs de voluntate producentis dixit &c.

Obseruatio 4.

SVper retinendo teste donec alij fuerint examinati.

7 Si de alicuius testis Fide, constantia, & silentio dubitaretur, quod si finito examine dimitteretur, posset cum testibus examinandis sermonem habere, retineri potest, & solet in Sancto Officio donec alij testes fuerint examinati, & in fine testificationis talis testis dicitur sic.

Quibus habitis fuit dimissum examen, iniuncto ipsi testi, vt se subscribat.

Et quoniam adhuc sunt examinandi alij testes super eisdem materijs, ac continuato tempore, ne testes examinandi possint cum testibus iam examinatis sermonem habere, Dominus mandauit ipsum testem retineri in Sancto Officio ad omnem bonum finem, & effectum, donec alij testes fuerint examinati, & ita mandauit omni meliori modo &c.

8 Signanter dictum fuit si dubitaretur de Fide, & de silentio alicuius testis, quia tunc retinendus est, donec alij testes fuerint examinati.

Secus autem regulariter fieri solet cum testibus probis, & bonæ conditionis, & famæ, quia præfato periculo reuelandi suas testificationes procul ab esse putantur.

Obseruatio 5.

SVper non danda copia attestationem antè finitum examen.

9 Sæpè contingit reos vel eorum Procuratores petere copiam testium examinatorum ad deffensionem, & interim conari, vt in examinandis alijs continuetur, sed hoc fieri non debet, nisi cum infrascripto temperamento, & decreto.

Dominus Inquisitor audito N. Procuratore N. in carceribus Sancti Officij detenti, decreuit, vt facta declaratione in actis per principalem nolle alios testes examinare ad suam deffensionem, detur sibi copia testium examinatorum.

Quod si principalis fecerit talem declarationem & renunciauerit, vlteriori examini, tunc dari copia poterit, sin minus non solet dari copia, nec de Iure dari potest antè finitum examen in Tribunali Rotæ hæc praxis seruari regulariter consueuit.

Annotationes Carenæ ad Cap. 44.

SVMMARIVM.

1 *Forma examinis testium ad deffensam.*

1 HAbes hoc loco formam examinis testium ad deffensam de qua etiam *Pater Massinus p. quarta*, folio mihi 117. Impræssionis Genuæ anni 1625. Circà quam vidè quæ dixi *in tertia parte in titulo de testibus quo ad examen, & titulo de desensionibus reorum.*

ARGVMENTVM.

De remissoria, an in hoc foro dari possit, & quando, & quomodo sit exequenda.

SVMMARIVM.

Remissoria regulariter in criminalibus non conceditur n. 1. falsit in crimine hæresis n. 2.

Remissoria conceditur ad examinandum testes senes, & valetudinarios. n. 3.

Remissoria conceditur ad examinandum testes existentes in locis remotis, siuè in alienis Diœcesibus, qui commodè ad Inquisitores venire non possunt. num. 4.

Remissoria conceditur ad examinandos testes, vt puta Marchiones, Duces, Comites, & eorum Vxores, n. 5. & 6. vbi an Inquisitores debeant accedere ad domum istarum Illustrium personarum.

Remissione concedenda ad examinandas moniales, & alias honestiores fœminas. n. 7.

Remissoria quando conceditur mittendi sunt articuli, & interrogatoria ad illum Iudicem, cui committitur axamen. num. 8.

Remissoria quando conceditur articuli producendi sunt coram Iudice causa, & non coram Iudice remissoria. num. 9.

Forma, quam Iudex remissoriæ seruare debet in examinandis testibus, nu. 10.

Remissoria conceditur in crimine hæresis ad deffensionẽ Rei, an in testium examine citandi sint filiæ eiusdem Rei. num. 11. & 12.

Remissoriæ Iudex debet Iudici committenti fideliter transmittere copiam testium examinatorum authenticam, & cum originali collatam. num. 13.

Cap. 54.

1 SAepè contingit testes repetendos, aut alias examinandos esse absentes à loco, in quo fit Iudicium contra aliquem huius criminis Reum, & & propterea opportere ad eos examinandos fieri remissionem, siuè alicui debere committi examen. Ideò quia cautela hoc facere possint, & debeant Inquisitores, breuiter iudicabunt.

Doctores enim communiter tradiderunt regulam negatiuam, quod in criminalibus non sit concedenda remissoria, ex eo quod Iudex per se ipsum debet Interrogare testes, & explorare, qua constantia, aut qua trepitudine, & cultu loquatur, quod non ita præstare possunt illi quibus committeretur examen Doctores communiter in authent. apud eloquentissimum, vbi Odofredus, & *Bald. in principio, Cynus numero primo, Salicetus in Summario C. de Fide Instr. Capyc. decis. 90. numero 15. Socin. Sen. consil. 60. num. primo, & secundo, lib. secundo, Grammaticus cons. 41. num. 15. Octauius Cacheranus cons. 64. numero 20. & sequentibus, & consilio 65. numer. septimo,*

Et signanter in crimine hæresis non esse concedendam remissoriam voluit Seuerolus contra Felinum, quia in probatione huius criminis maior requiritur diligentia, & solemnitas, quam in cœteris desideretur. *Hercules Seuerolus tractat. de remissionibus litigatorũ cap. 4. in fine Versiculo* addit Felinus.

2 Sed quidquid sit alijs criminibus, & quidquid senserit Seuerolus in crimine hæresis rectè concedi posse remissoriam censuerunt Felinus, August. Ariminensis, Prosper Carauita, Vestrius, Symancha, Penia, & alij, quam sententiam huius fori praxis obseruat, *Felin. in cap. cum causam num. 23. Versiculo* fallit. tertio de testibus. August. Arim. ad tractat. *Angeli de Malefitijs titulo qui Iudex statuit terminum numero 33. versiculo* Item hoc non habet locum, Prosper Carauita super ritibus magnæ Curiæ ritu 157. *numero nono, versiculo septimo,* fallit. Octauianus Vestrius in praxi Romanæ Curiæ *libro sexto, cap. vlt. numer. primo Versiculo* Idem si hæresis Inquisitor *Symanchas de Cathol. Inst. titulo 64. de testibus numero 11.* Et Ego *Franc. Penia in director. Inquisitorum parte tertia, commentar. 10. Additio ad Panormitanum in capitulo primo, de testibus cogen. in litera D.*

Firmata ergò regula, quod testium examinatio ab ipsiusmet Inquisitoribus fieri debet, vt supra multis locis ostensum fuit; plures casus occurrunt in quibus à præd. receditur, & in hoc foro alteri committitur examen.

Primus casus est, quando testis, vel testes sunt senes, & valetudinarij, & sunt extrà Diœcesim, ita vt ad Iudicem facile venire non possint, tunc enim examen est alteri committendum, Rota, in vna Hyspalens. Matrimonij coram Fabio Incip. In causa Hyspalens. habetur *parte tertia, libr. 2. diuers. decis. 221.* & in vna Rauenatens. Terrarum die 5. Iunij anni 1560. coram Paleotto Incip. fuerat alias decreta habetur *parte tertia, libro tertio diuers. decis. 611.* & hic est vsitatus stylus Rotæ &

In hoc casu Symanchas censuit posse Inquisitores committere examinationem testium Vicario Episcopi, & prudenti viro, qui tabellione, siuè secretario causæ testimonia scribente testes examinet, *Symanch. de Cathol. Inst. tit. 64. de testibus num. 10.*

4 Secundus casus est, quando testes sunt in locis remotis, siuè in alienis Diœcesibus, qui sinè magna impensa non possent venire ad Inquisitores, vt ab ipsis examinarent, tunc enim alteri opportet committere examen, & de isto casu, Symanchas idem quod de primo sentiri videtur.

In Supræmo tamen Tribun. Sanctæ, & General. Inquisition. Romanæ in vtroque casu frequentiori vsu receptum videtur, vt examen testium extrà Diœcesim existentium committatur Inquisitori illius Diæcesis, in qua sunt testes, etiam absque aliqua participatione cum Episcopo, vel eius Vicario.

5 Tertius casus est, quando testes sunt Illustres quales sunt Marchiones, Duces, Comites, & eorum Vxores, & Fratres, & isto casu Rota sic distinxit, si prædictæ personæ sunt Illustres, in loco vbi fit Iudicium, Iudices possunt ire ad eorum domos ad eos examinandos, nec est examen committendum Notario. Si verò prædict. testes Illustres sint extra locum, possunt Iudices mittere notarium, cum bono interprete ad recipiendũ iuramentum, & depositiones taliũ testium. Idẽ de hoc casu sentire videtur *Symanchas, Rota coram Fabio dec. 221.* Incip. in causa *Hyspalens. habetur parte tertia, lib. secundo, diuers. Symancha de Catholic. Institution. titulo 64. de testibus numero 13.*

6 In isto casu si facilè Inquisitores accedere possunt ad istos testes Illustres examinandos id præstare debent sin minus alteri Iudici Ecclesiastico, vel prouido viro, & honesto, qui cum notario legitime examinare nouerit, committi posse examen censuit quædam Instructio, olim Hyspaniæ Inquisitoribus præscripta, à qua non dissentit Couaruuias. Cœterum si personæ istæ in loco remoto sunt, tutius est idem seruare quod in primis duobus casibus dictum est, vel alteri viciniori Inquisitori, vel Episcopo, vel eius Vicario committatur examẽ, qui postquam testes diligenter examinauerit modum, & constantiam, & alias testium, & testimoniorum circumstantias ad Inquisitorem, qui commisit examen mittere debet. Instructio *Hyspalens. anni 1484. capitulo 17. Conaruu. lib. secundo, var. res. c. 13. n. 9. vers. sic in quæstion.*

7 Quartus casus est quando examinandæ sunt moniales, & aliȩ honestiores fœminæ, quæ non facile sunt ad Iudicium ab Inquisitoribus trahendȩ, & sicut vel Iudices ad eas ire, vel certè alijs, qui ad eas eant committere debent examen seruatis cautelis in superioribus casibus indicatis.

Ex prædictis patet in hoc foro locum esse remissoriæ, & sæpè dandam, & cum istis cautelis executioni demandandam.

Obseruatio 1.

SVper mittendis articulis, & Interrogatorijs ad illum cui committitur.

8 Inquisitori, vel Iudici, cui committitur examen testium pro defensione Rei simul cum remissoria, siuè cum commissione mitti debent articuli, & Interrogatoria super quibus debeat testes examinare eodẽ modo quo examinarētur ab Inquisitore, coram quo agitur causa, qui vigore suæ commissionis, testes in fine articulorum nominatos diligenter examinare curabit, & finito examine per fidelem delatorem, processum ad Inquisitorem delegatum transmittat.

Obseruatio 2.

QVod coram illo, cui examen committitur pars non potest dare articulos.

9 Inquisitor, vel Episcopus delegans, siuè committēs examen nō debet permittere vt coram Iudice cui dirigitur examen pars det articulos in partibus quia articuli coram Iudice causæ dandi sunt, & non est danda facultas, eos dandi in partibus, sic Rota sæpè censuit, & signanter in vna Hyspalens. Matrimonij coram Fabio. Habetur, *parte tertia, lib. 2. diuers. decis.* 221. Incip. in causa Hyspalens.

Obseruatio 3.

QVomodo Iudex remissoriæ debeat ordinare processum.

10 Ille Inquisitor, siuè Iudex cui committitur examen, initio sui processus ponere debet originalem commissionem, sibi directam, vt constet de sua Iurisdictione, & suum processum inchoabit sic.

Die Mense Anni

Ego N. (exprimatur persona) accepi litteras, siuè commissionem Infrascriptam. Ponatur commissio cū toto tenore remissoriæ, & postea subsequatur sic cuius commissionis vigore accessi ad locum N. pro examinandis testibus ad deffensionem N. & postea fiat examen eodem modo quo ostensum fuit faciendum *supra capit.* 53.

Obseruatio 4.

11 OBseruatum fuit aliquando in examinatione testium facienda ad deffensionem alicuius rei vigore remissoriæ citatos fuisse filios illius rei, vt nominarent testes examinādos pro deffensione in tali causa sui Patris, cum præfixione termini certi temporis duorum vel trium mensium ad nominādos, & producendos testes, qui testes pro dixerunt, & eos examinare curarunt, sed non est necessarium filios, vel alios consanguineos rei ad huc viuentis citari, sed sufficit transmittere Iudici, cui committitur examen, articulos cum nominibus testium, & interrogatorijs, vt ipse eodem modo eos examinet, sicut examinarentur coram Inquisitore causę, vbi non citantur, nec admittuntur filij rei carcerati, quia non est de Iure, cum id in casu mortis seruetur capitulo filij *de haret. lib. sexto.*

12 Et licet prędicti filij non debeant ad istum actum citari tamquam filij, possunt tamen citari, tamquā Procuratores Patris, vt coram Iudice, cui commissum est examen instent pro processu faciendo, sed hoc casu tutius est, & magis secundum Iura, vt alius Procurator constituatur, qui seruatis seruandis Iuret, & causam agat, sicut supra ostensum fuit.

Obseruatio 5.

SVper transmittendo fideliter processu remissoriali.

13 Copiam processus originalis authenticam fideliter extractam, & cum originali collationatam, & à Iudice & notario subscrip. curabit Iudex remissoriæ transmittere ad Inquisitorem Delegantem, iuxtà stylum, quem ille notarius seruare solet, sed si periculum ammissionis cessaret, processus ipse originalis transmitti posset retenta copia authentica pænes Iudicem remissorię executorem.

Annotationes Carenæ ad Cap. 54.

SVMMARIVM.

1 *In criminalibus regulariter non datur remissoria.*
2 *Fallit in causis Fidei, vbi de modo seruando à Iudicibus.*
3 *Duobus Iudicibus remissionalibus datis, an vnus solus altero impedito, vel recusante possit examinare.*
4 *Testes suspecti non sunt examinandi per remissoriam.*

1 INcipit auctor agere hic de remissoria, & litteris remissorialibus, & Iudice remissoriali, in criminalibus regula, est non dari remissoriam pro examinandis testibus, hanc firmauit, & latissimè probauit, ac varijs ampliationibus, & limitationibus, *Farin. de testibus quæst. 77. nu. 71.*

2 In crimine tamen heresis, & in hoc foro ex qualibet iusta causa conceditur huiusmodi remissoria vt firmat *Pegna hoc loco, & ad directorium parte tertia, commentario 10. latius alios cumulans, Farin. de testibus dicta q. 77. n. 108.*

Modum obseruandum in hac re, tàm à Iudice remittente, quam à Iudice remissoriæ, vide apud auctorem hic & sequenti capitulo, & apud *Fariu. vbi supra capitulo tertio, per totum num. 115. & sequ. latiss. de materia hac Scaccia de Iud. libro secundo, capitulo octauo, numer. 30. & sequ.* ad quem in hac materia semper recurre.

3 Si duo sint deputati Iudices remissoriales examen factum coram vno non valet, nisi alter se excuset, & delegationem recusset, Gregor. XV. *dec.* 327. vbi Beltram. *Buratt. decis.* 388. *num. primo*, vbi quod statur assertioni iudicis remissorialis dicentis se impeditum,

4 aduertendum tamen quod si aliqui sint testes suspecti sic non sunt per remissoriam examinandi *Alciat. cons.* 15. *libro septimo*, impressionis Venetæ. Vnde memini ego in grauissima causa quæ agitabatur in Supr. Vrbis Inquisitione non fuisse concessam remissorium in partibus ad testes examinandos sed eos fuisse coactos Romam vire.

ARGVMENTVM.

Iudicem Remissorię, cui committitur examen tēstium ad deffensionem, posse etiam recipere Scripturas Instrumenta, & alia Iura ad eandem deffensionem spectantia.

SVMMARIVM.

Remissoriæ Iudex in crimine hæresis delegatus ad examinandos testes ad deffensionem rei, nunquid, & quando possit recipere Scripturas, seù alia Instrumenta ad eiusdem deffensionem facientia num. 1. & sequ.
Remissoriæ Iudex in Crimine hæresis delegatus ad recipiendum deffensione Rei, poterit recipere capitula, siuè notationes alicuius libri existentis in aliqua Ecclesia, vel Monasterio numer. 3. & 4. & seq. vbi quod pariter poterit recipere fides Instrumentorum rogatorum ab alio notario, seù existentium in Archiuio.

Cap. 55.

1 HAec commissio directa extra locum inditij pro examinandis testibus ad deffensionem alicuius rei multis modis concipi potest, & Primo verbis amplis, & vt dici solet prægnantibus videlicet ad examinandos testes, & recipiendum quodlibet

libet aliud genus deffensionis, & isto casu non est dubium, quin coram iudice remissoriæ produci possint scripturæ, & instrumenta, & à iudice remissoriæ recipi.

Alio modo potest fieri commissio verbis minus latè patentibus, videlicet ad faciendas defensiones pro N. & isto etiam casu præter testes recipi possunt instrumenta ad deffensionem spectantia.

2 Tertio modo potest fieri commissio verbis magis strictis, & minus omnino patentibus, videlic. pro examinandis testibus ad deffensionem N. & isto casu omissa antiquorũ altercatione placet opinio affirmatiua, quam antiqua, & præsens etiam Rota amplectitur, & Philippus Frãcus refert, & sequitur videlicet instrumenta etiam produci, & recipi posse, quia appellatione testium instrumenta continentur *Rota dec. 248. incip. quando causa, alias 17. de testibus in nou. num. secundo, Versiculo* alia vero vbi allegantur textus bene hoc probantes *in l. in exercendis C. de fid. instr. & in c. per*uenit il primo §. *non igitur de testibus cogendis Philippus Fraucus in capitul. præsentium §. teste, num. quinto, Versiculo facit etiam de testibus lib. 6.*

3 Vigore igitur talis commissionis poterit iudex remissorialis cui commissum fuit testium examen, recipere instrumenta, & fides, quæ coram ipso producentur in scriptis pro defensione illius Rei, Verbi Gratia capitula, siuè notationes alicuius libri existentis in aliqua Ecclesia, vel Monasterio vbi notatum extet, qualiter N. tali anno, mense, & die fecit celebrari exequias pro tali defuncto; ex hoc enim poterit debilitari præsumptio, quod negauerit Purgatorium.

4 Item poterit produci, & recipi aliquod instrumentum existens apud aliquem notarium de facta pace cum tali, vel tali, qui forsan accusauerunt N. indè enim argui poterit, quod intercesserunt inimicitiæ ex quarum reliquijs moueri potuerunt ad ipsum accusandum.

5 Similiter poterit allegari, recipi, & produci fides de aliquo Archiuio, vel Notario, vndè constet, quod inter N. Inquisitum, & talem, vel talem, qui prętendunt ipsum accusasse de tali tempore fuit orta, & agitata lis Ciuilis, vel Criminalis quę pariter iniustę accusationi causam prebere potuerit.

Hæc ergo, & similia produci, & recipi poterunt vigore talis commissionis.

Annotationes Carenæ ad Cap. 55.

SVMMARIVM.

1 *Appellatione testium veniunt Instrumenta.*

1 Rectè auctor, quod Index delegatus ad receptionẽ testium potest etiam recipere probationes per scripturas, quia appellatione testium veniunt Scripturę Barbos. de appellatiua verborum vtriusque iuris significatione inter eius varios tractatus appellatione 263. vbi latè alios allegat.

ARGVMENTVM.

Si pendente iuditio superueniant noua indicia, tàm contrà reum, quàm pro reo illa recipienda esse.

SVMMARIVM.

Pendente causa hæresis, si contra reum superueniant aliqua indicia eiusdem, vel alterius delicti, illa summi debent, & illi procedi, ac si à principio superuenissẽt. num. 1.

Rei carcerati pro crimine hæresis causa pendente si aliquid superuenerit, quod illius innocentiam detegat recipi debet omni cum diligentia. nu. 2.

Cap. 56.

1 SI tempore quo partes, Procurator videlic. Fiscalis, & reus incumbunt suis probationibus faciendis in quacumque parte processus superuenerint nouæ probationes, & inditia contra reum, vel reus commiserit nouũ delictum à Procuratore Fiscali potest, & debet articulari, & produci contra reum, & reus modo in superioribus explicato tenebitur respondere, &

In hoc foro hic articulus sic per agitur.

Die Mensis Anni

In causa N. decretum fuit in N. seù eius Procuratori N. detur copia inditiorum, quæ superuenerunt pro faciendis deffensionibus.

2 Ex aduerso autem, si quid superuenerit ad rei fauorem non minori diligentia recipiẽdum, & in processu scribendum est vt si verbi Gratia, denunciator vel testis melius recordatus redierit ad deponendum de aliqua circumstantia quæ delictum extenuare possit, vel quispiam alius accesserit ad aliquid detegẽdum, quod rei Innocentiam patefacere valeat. Quo in genere pręcipuum locum obtinet retectio alicuius coniurationis initæ cõtra reum aut alicuius subornationis quæsitæ, vt testis, vel testes contra reum testificarentur.

Annotationes Carenæ ad Cap. 56.

SVMMARIVM.

1 *In hoc foro semper probationes recipiuntur.*
2 *In Hyspania fiscus numquam concludit.*

1 IN hoc Tribunali in quo veritas sola inquiritur non est dubium recipiendas esse probationes superuenientibus nouis inditijs, tàm pro reo, quam contra
2 reum, & quidem quo ad fiscum in Hispan. nunquam concluditur in causa, instructio 39. Toletana an. 1561. ibi, *Y no queriendo pedir otra cosa se deue concluir la causa aunque es mas auuertado, que el Fiscal no cõcluya pues no es obligado à ello, y por que con mas facilidad pueda pedir qualquier diligencia, que de nueuo se conuenga.*

ARGVMENTVM.

Tactis probationibus ad rei deffensionem fit ei copia processus deffensiui.

SVMMARIVM.

Forma decreti faciendi ab Inquisitore super concessione copiarum inditiorum, & processus reo concedenda n. 1. & 2. vbi ponitur alia forma prædicti decreti.

Cap. 57.

1 EO Consilio parat reus suas deffensiones, vt excludat Procuratoris Fiscalis probationes in articulis contestas. Vndè consulto sibi ædendæ sunt, vt in facto, & in Iure de earum reuelantia, & suo bono Iure docere possit.

Actus verò æditionis sic fieri, & notari solet.

Die Mensis Anni

In

In causa N. carcerati in hoc Sancto Officio audito N. eius Procuratore decretum fuit, vt sibi detur copia processus deffensiui, &

Die N. Mensis N. Anni N. tradita fuit copia processus deffensiui Domino N. Procuratori N. foliorum N.

Si processus deffensiuus non fuerit factus in loco iuditij, sed alibi, vigore remissoriæ in æditione solet dici sic.

Die N. Mensis N. Anni N. Decretum fuit, vt sibi detur copia processus deffensiui missi de tali loco.

Quando traditur copia processus principali vel eius Procuratori ipse solet confiteri se recipisse sic.

Die Mensis Anni

Ego Procurator N. carcerati in Sancto Officio habui copiam processus deffensiui in causa eiusdē N. foliorum N.

Similiter notari solet dies restitutionis eiusdem processus sic.

Die N. Mensis N. Dominus N. Procurator N. reportauit suprascriptum processum deffensiuum sibi accomodatum.

Ista autem decreta, & notationes in eodem folio scribi solent.

Obseruatio.

Qualiter prædicti actus breuius possint expediri.

2 Quandoque prædicti omnes actus breuius expediuntur sic.

Die Mensis Anni

R. P. D. Inquisitor de quo supra. In executionem supradicti decreti iussit tradi N. vel eius Procuratori N. copiām processus, quę consignata fuit N. ipsius Procuratori ad effectum faciendi omnes, & quascunque deffensiones, quas facere intendit in causa sua cum termino octo dierum.

Et hunc actum in iisdem verbis solet notarius in eodem processu notare.

Annotationes Carenæ ad Cap. 57.

SVMMARIVM.

1 *Copia processus deffensiui non est danda reis in hoc foro.*
2 *Quid obseruetur in Hispania vbi Instructionis Hispana verba.*

1 Ego spacio viginti annorum, quibus practicaui in Inquisitione Cremonæ nunquam vidi reis dari in hoc foro processus deffensiui copiam, & sic consulo, quod agant omnes Inquisitores. Quia aliquando per reum ad eius deffensionem producuntur testes timoratæ conscientiæ, qui magis reum grauant, Vndè ex æditione huius processus possunt oriri inconueniētia.

2 Et hinc processit Praxis Sanctissimæ Inquisitionis Hyspanæ de qua instructione 39. proxime allegata, quod non detur copia deffensiui Reo, nec eius Aduocato, ibi, *Però si puedere, & preso translado, y publicacion de sus defensas, no se le ha dar, por que el podria venir en conocimiento de los testigos, que contra el depusieron.*

ARGVMENTVM.

Postquam reus habuit legitimum terminum ad faciendas suas deffensiones si vult informari in facto, & in Iure.

SVMMARIVM.

Termino Reo concesso ad faciendum suas deffensiones lapso, dictisque deffensionibus factis idem Reus debet Inquisitorē informare in facto, & in Iure n. 1. vbi quod deindè idem Reus potest causæ expeditionem petere.

Cap. 58.

1 Postquam partes parauerunt suas probationes, & facta fuit reo copia processus deffensiui, cum competente termino ad eum vidēdum, & scribendum in facto, & in Iure intra prædictum terminum, si sibi expedire viderit, dat suas informationes in facto, & in Iure ad probandam suam Innocentiam.

Quibus exhibitis instare rursus solet pro expeditione causæ, quod fieri potest, & solet, vel ab ipso principali Reo carcerato, vel ab eius Procuratore, seu Aduocato, idque vel verbo, vel porrecto breui aliquo supplici libello, seu memoriali, in quo breuiter petitur causæ expeditio.

Annotationes Carenæ ad Cap. 58.

SVMMARIVM.

1 *Aduocatus rei informat in Iure, & in facto.*

Aduocatus Rei debet, & in Iure, & in facto informare, & Inquisitores, & Consultores, & ita semper fuit in nostra Inquisitione Cremonę practicatū Viua enim vox Aduocati, & opportunitas respondendi obiectionibus Verbalibus Iudicum multum prodesse potest reo, vt in dies Aduocati experiuntur.

ARGVMENTVM.

Antequam sententia proferatur Inquisitores communicant processum cum consultoribus, & constituto die suffragium proferunt.

SVMMARIVM.

Forma communicandi processum cum Peritis, & Consultoribus in causa hæresis antequā proferatur sententia nu. 1. & seq. vbi etiam de forma à Peritis seruanda inferendo eorum consilium, & alia ad materiam.
Peritis, seu consultoribus antequam proferatur sententia in causis hæreticorū debet Integraliter totus processus manifestari nu. 3. & 4. vbi amplius, quod nihil substantiale illis occultari debet.
Sententia in Crimine hæresis ferri non potest ab Episcopo sinè Inquisitore, & è contrà num. 5. vbi etiam quod vnus debet requirere alium, et si requisitus infra octo dies non conuenerit cum requirente vnus solus sententiam profert.
Peritis Consultoribus, et Inquisitoribus discordantibus in prolatione sententiæ consulitur Papa, num. 11.

Cap. 59.

1 Causa, vel causis in prædicto Statu Constitutis, & audita, vel Rei principalis, vel sui Procuratoris petitione, vt ad causæ expeditionem per sententiam legitimam deueniatur, considerandus est diligenter processus, & conferendus cum Peritis, quos vulgo consultores vocamus, &

Hic

Hic actus in hoc foro sic fieri solet. Inquisitor consultores aduocat, quibus præsentibus proponitur petitio rei carcerati Instantis pro sua expeditione, qua audita, ordinatut, vt ipsius Procurator det suas informationes Inquisitoribus, & etiam consultoribus, quod in eodem processu continuatiuè notari solet sic.

2 Die Mensis Anni

In Congregatione habita coram Domino Inquisitore.

In causa N. audito eius Procuratore petente suum principalem expediri; vel lecto eius memoriali (dicatur prout contigerit,) fuit ordinatum, quod detut summarium processus consultoribus, & eisdem Procurator det informationes.

Solet etiam quandoque in eadem Congregatione, vel in alia proxime habenda ordinari, quod causa iam intellecta, & visa proponatur expedienda die tali.

3 Iure Constitutum est, vt Consultoribus, qui adhibentur antequam sententiæ contra Reos proferantur totus processus serio se manifestetur, & integraliter, explicet, rectè quia nisi Periti siuè consultores integrè, & perfectè causam intelligerent non possent rectè cōsulere, neque in corruptum Iuditium ferre: Nemo enim de incognitis rectum Iuditium ferre potest Iure Constitutum est *in cap. statuta*, *§. Iubemus*, *Versiculo* & eis totum processum *de haret. lib. 6. director. Inquisitorum par. 3. quæstione 79. Zanchinus tractat. de haret. c. 15. Bernardus Commensis in Lucerna Inquisitor. in verbo Inquisitor §. 21. versiculo* quibus peritis.

4 Quod de processu integraliter consultoribus manifestando proxime dictum est, ità omninò obseruandum est, vt consultoribus nihil substantiale occultari debeat, vt de ipsorum consilio tutius ad sententiam, vel condemnationem procedatur quod tunc maxime obseruandum est, quando Inquisitores non sunt vtriusque Iuris periti, neque versati in Iure dicendo. Repertorium Inquisitorum in verbo Inquisitores §. quæ est ratio, *Zanchinus tract. de haret. cap. 15.*

5 Ad actum, & Congregationem ferendorum suffragiorum pro sententia ferrenda, vna cùm Inquisitore Episcopus, vel eius Vicarius, & Sede Episcopali Vacante Delegatus à Capitulo interuenire debet sicut in Concilio Viennensis Constitutum fuit, & in viridi obseruantia retinetur, alias enim Iudicium latam, nullū, & irritum esset ipso Iure In Concilio Viennensi relato in Clem. 1. §. de hæret. ibi, aut ad sententiam procedere.

Sed huc in eodem Cōcilio optimè temperatum fuit, itaut Episcopi, & Inquisitores mutuo se requirere debeant ad effectum, vt nisi intrà octo dierum spacium postquam se requisiuerint, conuenerint eis elapsis alter procedere valeat.

6 Inferendis suffragijs, quis ordo seruari debeat eum iurè constitutum non extet ad cousuetudinem recurrendum est, vt eo ordine ferantut, quo in qualibet Inquisitione dici, & ferri consueuerunt. In multis tamen Inquisitionibus hic modus inferendis suffragijs prescriptum reperitur, vt primum consultores, deindè Vicarius Episcopi, aut ab Episcopo Delegatus, postremo loco Inquisitores suffragium ferant.

7 Inquisitores verò præsentibus consultoribus, & ordinario suffraginm dicere debeant vt omnes intelligāt, quibus rationibus moueatut, vt si fortè aliter quā consultores senserint, consultores intelligant, Inquisitore Iure niti non mera voluntate moueri.

8 In eisdem suffragijs ferendis, illud maxime curare debent Inquisitores, vt consultores liberimè suffragia dicant, neque permittant quemquam suffragium ferrentem ab alio, vel ab alijs intertumpi, aut perturbari.

9 Dùm suffragia feruntur in quibusdam Inquisitionibus Procuratot Fiscalis, qui post omnes consultores sedet, & præsens esse, & suffragium dicere solet, sed de Iure non debet quia sustinet vicem partis, & accusatoris; Ideoque seruandum est, quod Supræmus Senatus Sanctæ, & Generalis Romanæ Inquisitionis iussertt.

10 Notarius qui præsens adest, & diligenter omnia animaduettere debet singulorum suffragia notabit, siuè scripto, siuè voce prolata.

11 Si inter Inquisitorem, & Consultores discordia fuerit, maximè, verò inter Inquisitorem, & ordinarium, tunc negotinm instructum remittendum ad Papam, prudenter consuluit Zanchinus, cumitaque talis casus contingerit, Supræmus Senatus Sanctæ Romanæ, & Generalis Inquisitionis consulendus erit, *Zanchinus tractat. de hæret. cap. 15.*

Annotationes Carenæ ad Cap. 59.

SVMMARIVM.

1 *De habenda Consultorum Congregatione, & modo votands.*

2 *Pulcherrima Toletana instructio, vbi quid obsernetur in Hyspania.*

1 DE Congregatione Sancti Officij modo in ea votandi ordine, & alijs iam dixi in prima parte, in titulo de Consultotibus, nunc solum subijciam pulcherrimam instructionem Hyspanam Toletanam anni 1561. 40.

40 *Puesta la causa en este estado los Inquisidores vintaran consigo al ordinario, y consultores del Santo Officio, à los quales comunicaran todo el processo, sin que falte cosa sustantial del, y visto por todos se votarà, dando cadauno su parecer, conforme à lo quesu consiencia le dictarà, votando por su orden primero los Consultores, y despues los Inquisidores, los quales votaran, en presencia de los Consultores, y ordinario paraque todos entiendan sus motiuos, y porque si tunieren diferente parecer, se satisfagan los Consultores, de que los Inquisitores se mueuen, conforme à derecho, y no por su libre voluntad. Y el notario assentarà el voto de cadauno particularmente en el registro de los votos, y de alli se secarà el processo. Y deuen los Inquisidores dexar votarà los Consultores con toda libertad, y no consientan, que ninguno attrauiesse in habse sino enso lugar. Y porque en el Officio de la Inquesicion no ay Relator, el Inquesidor mas antiquo, podrà el caso no segnificando su voto y luego solea el Notario, y el Fiical se hallarà presiente y se assentarà taxo de los Consultores, y antes que se comincè à votar se saldrà de la sala do se hà visto.*

ARGVMENTVM.

Post lata suffragia reus citatur ad audiendam sententiam, & deindè publicatur.

SVMMARIVM.

Citatio necessaria est omninò, antequam in crimine hæresis proferatur sententia. n. 1.

Citatio ad sententiam debet esse personalis num. 1. in fine.

Citatio ad sententiam per quem nuncium fieri debet num. 2.

Forma decreti citationis ad sententiam, nec non forma eiusdem citationis, & reproductionis illius. num. 3. & 4.

Cap. 60.

1 PEractis omnibus supradictis, idest receptis probationibus contra Reos, & habitis eorum deffensionibus,& auditis consultorum suffragijs, Inquisitores iuxta causarum merita ad sententias vel diffinitiuas, vel Interlocutorias procedent, & repertos Innocentes absoluent, pertinaces, & relapsos Iudici seculari relinquent, suspectos pro criminum, & personarum, & probationum qualitate condemnabunt, vel ad tormenta, vel ad abiurationem, vel ad canonicam purgationem, vel ad perpetuum carcerem, vel temporalem, vel ad pœnam pecuniariam, vel ad pænitentias, salutares, ieiuniorum, orationum, & ælemosinarum peragendas, quibus culpam purgent,& redimant.

Itaque iuxtà prædicta citandus erit quilibet Reus, vt veniat auditurus sententiam, alias enim sententia nulla esset, & requiritur, vt sit personalis, regulariter enim vt sententia valeat hæc præcedere debent partis instantia, iudicis decretum pro citatione facienda, & citatio personalis ad audiendam sententiam, alias sententia nulla esset,& finè appellatione rescinderetur, vt rectè in hoc foro, glos.& Doctores obseruarunt. Repertorium Inquisitorum *in verbo citatio* §. *nota quod citatio glos.communiter recepta in capit.* cum contraria in verbo respondeat *de heret. lib. sexto* Bernardus Comensis in Lucerna Inquisitorum in verbo citatio *numer.*4.

2 Per quem Ministrum in hoc foro citandus sit Reus, vt veniat auditurus sententiam non est certo iure constitutum, quamobrem legitimæ, vel laudabili consuetudini cuiuslibet Inquisitionis standum erit itaque poterit per Notarium, seù tabelionem Instante Procuratore Fiscali iussu Inquisitoris citari Reus poterit quoque per nuncium,& ille casus, qui est maximè substantialis expedietur sic.

3 Die Mensis Anni

Dominus Inquisitor N. mandauit citari personaliter N. Reum carceratum in Sancto Officio pro die N. vt compareat coram ipso ad audiendam sententiam.

Formula citationis ad Sententiam.

CItetur N. ex aduerso principalis ad videndū concludi, & pronunciari, & ad audiendam sententiam diffinitiuam pro die N. coram Inquisitore Instante D. N. Procuratore Fiscali S. Officij, &

In calce eiusdem cedulæ citationis cursor, siuè notarius, qui fecit citationem manu suâ testificabitur se citasse, sic feci personaliter die N. Anno N. Mense, & simul apponet suum nomen,

Et quia parum iuuaret facere citationem nisi reproduceretur in actis, in fine eiusdem cedulæ notarius facit fidem de reproductione, sic

Die Mensis Anni

Dominus N. Procurator Fiscalis reproduxit.

Facta relatione per Notarium siuè nuncium de prædicta citatione personaliter facta adueniente die in citatione expresso, producetur Reus in auditorio, & Inquisitor pro Tribunali sedendo more solito suam sententiam pronunciabit, quam indè more solito publicabit,cum ad eius executionem deueniendum fuerit,vt si publicè sententia publicabitur,& dicetur sic.

Die Mensis Anni

Fuit publicata sententia coram populo in Eccl.N.& dictus N. publicè abiurauit, prout in Schedula suæ abiurationis.

Obseruatio.

DE Formulis ferendarum sententiarum pro singulis delictis ad hunc forum pertinentibus,copiosè agetur paulo post *lib.*4.

Annotationes Carenæ ad Cap.60.

SVMMARIVM.

1 *De citatione Rei ad sententiam remissiuè.*

1 DE citatione Rei ad sententiam necessaria pro validitate sententiæ videat Lector *Scacciam de Sen. & re Iud.glos.* 9. *quæst.*4.vbi latè.

ARGVMENTVM.

De Officio Procuratoris Fiscalis.

SVMMARIVM.

*Procurator Fiscalis quid facere debet, quando examinatur Reus carceratus pro crimine hæresis.nu.*1. *&* 2.

Cap. 61.

1 IN hoc Secundo libro sæpè fuit facta mentio de Procurator. Fiscali qui in hoc foro, & Iuditio contra hæreticos, & suspectos præcipuas partes agit,& licet de eius officio in vltimo libro huius praxis vbi tradentur capitula ad eius munus spectantia latius sit agendum, visum est breuiter hoc loco ponere considerandum id quod ad hanc partem de processu conficiendo pertinet,vlt.quod Procuratori Fiscali præcipua cura incumbit in qualibet parte processus, & post quam Reus examinatus fuerit,& de auditorio Inquisitoris recesserit Procurator Fiscalis, processum accipiat, & diligenter considerans omnia in eo contēta, id quod Reus pro Fiscali confessus fuerit,acceptet, quatenus faciat ad sui fauorem.

2 Fidem Procurator Fiscalis in margine, siuè in marginibus foliorum processus notabit, quos reus in suis confessionibus nominabit, & quicquid viderit ad maiorem claritatem, & verificationem suæ &c.

Annotationes Carenæ ad Cap. 61.

SVMMARIVM.

1 *De Officio Aduocati Fiscalis remissiuè.*

1 DE hac materia vidè *p.*1.*titulo* de Aduocato Fiscali Sancti Offic.vbi latè egi de eius muneribus.

ARGVMENTVM.

Episcopi vel Inquisitores Apostolici, quomodo simul separatim in causas fidei procedere possint, & debeant iuxta constitutiones Apostolicas hactenus æditas.

SVMMARIVM.

Episcopi ab initio nascentis Ecclesiæ vsque ad anni Domini 1230. erant soli competentes Iudices contra hæreticos. n. 1.

Epis-

Episcopi hodie etiam in Vniuerso Orbe sunt competentes Indices contra hæreticos numero 3. & sequentibus.
Episcopi Potestatem procedendi contra hæreticos accipiunt in actu consecrationis.n.4.
Episcopi negligentes procedere contra hæreticos deponendi sunt.n.4.
Inquirendi contra hæreticos potestas data fuit Sancto Dominico Hyspano, & deinceps alijs fratribus Prædicatoribus Ordinis Sancti Dominici: Et Fratribus Minoribus Ordinis Sancti Francisci de anno 1230. vsque ad annum 1230.n.5.
Inquisitoribus contra hæreticos procedendi facultas data fuit, siuè propter varias Episcoporum curas, siuè propter quorundam absentiam, ignorantiam, vel imperitiam n.6.
Episcopis non est sublata facultas procedendi contra hæreticos per delegationem factam exequutorib.n.7.
Inquisitor, & Episcopus debent insimul communicare processus, quos quisq; facit, quando insimul procedunt contra hæreticum n.8.
Inquisitores duo si fuerint delegati in vna Prouincia quando procedere debent,n.9.
Inquisitor, & Episcopus simul procedentes, quando insimul debent communicare processus n.10.
Inquisitor, & Episcopus quænam debeant insimul expedire, & quæ vnus siuè alio facere possit.n.12.& seq.
Inquisitor quando sinè Episcopo sententiam proferre non potest, aut quid aliud siuè eo expedire nequit, & è contra vnus debet alium requirere vt infrà 8. dies cum ipso conueniat.n.14.

Cap. 62.

1 QVia in hoc Libro actum fuit de formandis processibus in hoc foro, in quo duo Iudices, simul videlicet, Episcopus, & Inquisitor Apostolicus in Prouincijs, in quibus Apostolici Inquisitores hactenus constituti fuerunt, aut imposterum, volente Deo constituentur, procedere possunt, Ideò ne se mutuo impediant visum fuit opportunum in fine huius libri explicare in actu practico, quomodo se gerere debeant, quoniam verò hæc inspectio, ne dum vtilis, sed etiam necessaria, dilucidè quantum fieri poterit explicabitur.

Antè Apostolicos Inquisitores Constitutos soli Episcopi procedebant.

S. PRIMVS.

2 QVinque potissimum tempora distinguenda, & consideranda sunt. Primum ab Initio nascentis Ecclesiæ vsque ad Gregorium Nonum, vsque ad Annum 1230. quo toto temporis interuallo, singuli Episcopi in suis Diœcesibus hæreticos inquirebant, eosdem Inquisitos, & inuentos coherentes debitis pænis afficiebant, in ea re omnes fideles magno studio, & zelo feruido, quos sciebant, aut suspicabantur a Dogmatibus Catholicæ Fidei discedere, Episcopis denunciabant: Episcopi verò diligentissimè huic Curæ Incumbebant; Hoc potissimum erat eorum studium hæc sollicitudo eos angebat, & frequenter martyres afficiebat. *Conradus, Brun.lib.3. de hæres. capitulo quinto, supra lib.1.c.3.& seq.*

3 Eadem cura nunc Episcopos in Vniuerso Orbe Terrarum tenere debet, & meritò, sunt enim Apostolorum successores, quos sicut in prædicanda, & propaganda Fide Catholica imitari debent, ità pro Dogmatibus Catholicis deffendendis, & hæresibus, & nouis Doctrinis prohibendis, propriam vitam quibuslibet periculis, vsque ad mortem inclusiuè exponere tenentur.

4 Hanc Iurisdictionem, & potestatem procedendi contra hæreticos accipiunt Episcopi cum consecrantur, quam actu exercere debent, postquam Episcopatus adepti fuerint possessionem. Quod si expurgando de sua Diœcesi prauitatis fermento negligentes fuerint, vel remissi, cum id certis inditijs apparuerit, ab Episcopali Officio deponi iubet Concilium Lateranense, & loco depositorum alios substitui idoneos, qui velint, & possint hæreticam prauitatem confundere, *Symanch.de Cathol.Institut.titulo 25. de Episc. num.12. & 3. glos. in cap.* verum in verbo consecratus de foro competenti Concil.Lateranen. sub Innoc. III. *capitulo tertio*, relatum in decretalibus *in cap. excommunicamus* il primo, §.*volumus de haret.*

5 Eandem potestatem, & Iurisdictionem retinuerunt semper, & retinent Episcopi in toto Orbe Christiano. Nam Apostolica Sedes, nunquam eam abstulit, nunquam restrinxit, sed muniuit potius, & fortius roborauit. Addidit tamen, vt in procedendo, modum, quem Inquisitores Apostolici tenent, obseruare teneantur, vt paulò post dicetur.

De Secundo tempore à Gregorio Nono vsque ad Bonifacium Octauum quoniam Inquisitores Apostolici procedere cœperunt.

S. SECVNDVS.

6 A Tempore Gregorij Noni videlicet ab anno 1230. vsque ad Bonifacium Octauum, nempè ad annum circiter 1330. eadem potestas, & Iurisdicto contra hæreticos procedendi quibusdam alijs Ecclesiasticis iuris prudentia, & sapientia præditis subijci cœpit. Atque imprimis San. Dominico Hyspano, tunc in partibus Narbonensibus, contrà Albigenses hæreticos prædicanti. Hæc Iurisdictio ab Apostolica Sede concessa legitur, vt ipse, & redeuntes ad Catholicam reciperet, & Salutares pœnitentias imponeret. Paulò verò post Innocentius Quartus, Alexander Quartus, Clemens Quartus, Vrbanus Quartus, & alij Summi Pontifices, multas Constitutiones diuersis temporibus æddiderunt, quibus, & fratribus Prædicatoribus Ordinis Sancti Dominici, & Fratribus Minoribus Ordinis Sancti Francisci plenissimam iurisdictionem procedendi contra hæreticos tribuerunt sicut apparet ex eorum litteris Apostolicis impressis in fine Directorij Inquisitorum.

7 Iacobus Symanchas hoc munus procedendi contra hæreticos Inquisitoribus demandatum fuisse scribit, siuè propter varias Episcoporum Curas, siuè propter quorundam absentiam sinè propter Ignorantiam, vel imperitiam, Idq; ad magis muniendum, & fortificandum Episcoporum munus, nam contra communes hostes, maximè verò astutos, & vafros adito hoc præsidio Episcopus in sua Diœcesi fortius præliabitur, præsertim cum ex prædictis Romanorum Pontificum Constitutionibus constet Inquisitores Apostolicos sic fuisse Constitutos vt Episcopos Adiuuarent, non vt eorum munus, & auctoritatem impedirent, *Symanch. de Cathol. Institut.tit.25. de Episcop. num. quarto.*

Secundo Vnus sine altero non potest torquere.

Tertio Vnus sine altero non potest ad sententiam procedere contra Reos Glos. & DD. in dicta Clementina prima de hæret.

14 Hæc tamen tria sic à Concilio temperata sunt, vt infrà octo dies postquam se inuicem requisiuerint facere non possint nam si postquam se requisiuerint, elapsis octo diebus alter non potuerit, aut noluerit interesse, alter solus, etiam poterit tres istos actus exercere: Addit præterea Concilium Episcopum, & Sede Episcopali vacante Delegatum à Capitulo, & vice versa Inquisitorem quando nequeat, aut nolit personaliter conuenire, posse committere vices suas, vel suum significare per Litteras Consilium, & Consensum. Hæc omnia Concilium in hæc verba constituit. Duro tamen tradere carceri, siue arcto, qui magis ad pœnam, quam ad custodiam videatur, vel tormentis exponere illos, aut ad sententiam procedere contra eos, Episcopus sine Inquisitore, & Inquisitor sine Episcopo Diœcesano aut eius Officiali, vel Episcopali Sede Vacante Capituli super hoc Delegato, si sui adinuicem copiam habere valeant intra octo dierum spacium, postquam se inuicem requisierint, non valebit, & si secus præsumptum fuerit, nullum sit, & irritum ipso iure. Verum si Episcopus, vel eius Capituli Sede Vacante Delegatus cum Inquisitore, aut Inquisitor cum altero eorundem propter præmissa nequeat, aut nolit personaliter conuenire possit Episcopus, vel eius, seu Capituli Sede Vacante Delegatus Inquisitori, & Inquisitor Episcopo, vel eius Delegato, seu Sede Vacante illi qui ad hoc per Capitulum fuerit deputatus super illis committere vices suas, vel suum significare per Scripturas Consilium, & consensum. Concilium Viennen. relatum in Clementina prima de hæret.

Annotationes Carenæ ad Cap. 62. 63. & 64.

S V M M A R I V M.

1 *Hyspana Praxis quo ad formationem processus, quæ valdè placet authori.*

EGi de hoc re in annotationibus meis ad primam Quæstionem Guid. Fulcodij, & *in p. 1. tit. de Episcopis, & Inquisitoribus.*

1 In Hyspana in formatione processuum spectantium ad Sanctum Officium nunquam se ingerit ordinarius, qui solum vocatur in expeditionibus litterarum, mihi sumopere placet. Hæc praxis, quam latè exornaui *p. 1. titulo quarto, §. 5. per totum*. Vtinam ita etiam obseruaretur in Italia, quia coram Ordinarijs non possunt huiusmodi processus rectè formari, vt ego testis esse possum occulatus, quando aliquando Vicarij Generales Cremonen. voluerunt formare hosce processus sub Illustrissimo Brippio Episcopo, & Affine meo, nam sub Eminentissimo D. Cardinali Camporeo ipse nusquam passus est eius Vicarios se Ingerere in horum processuum formatione sed semper denunciationem remittebat ad Inquisitores coram quibus secretū, quod est neruus causarum S. Officij perfectissime obseruatur.

ARGVMENTVM.

Ex ordine procedendi tradito in proximo superiori capite adhuc prouenire posse quædam incomoda, quib. quomodo posset subueniri breuiter indicatur.

S V M M A R I V M.

Inquisitor, & Episcopus quando simul procedunt super eodem facto, & vnum tantum conficiant processum, tunc vnus alteri debet probationes quas habet, mittere nu. 1. & 5. & quid si fiant duo processus, quorum vnus sit alteri contrarius n. 2.

Inquisitor, & Episcopus, quando in simul procedunt super eodem facto si contingat eos conficere duos processus, incōmoda aliqua sequuntur de quibus n. 3. & 4. & de remedio ne incōmoda prædicta sequantur. n. 5. & 6.

Episcopi dum causas hæreticorum per tractant deberent per se ipsos assistere, & dictas causa expedire. n. 7.

Cap. 63.

1 QVando Episcopus, & Inquisitor simul super eodem facto procedentes, vnum tamen conficiunt processum, facilis est obseruatio ordinationum Apostolicarum superiori capite relatarum, tunc enim siue fiat apud Episcopum, siue apud Inquisitorem vnius tamen erit processus, in quo deinde iudicando facilius poterit ferri iuditium. Nam si fiat coram Inquisitore, poterit Episcopus probationes quas ipse super eodem facto in foro suo contra eandem personam habuerit secretò ad Inquisitorem mittere, vt ex omnibus simul iunctis vnicus tantum conficiatur processus, & vice versa si coram Episcopo cæptus fuerit processus, idem poterit præstare Inquisitor.

2 Cæterum si super eodem facto vterque procedat, & duo fiant processus vnus per Episcopum, & alter per Inquisitorem, sicut fieri posse Benedictus declarauit, tunc magna poterit, subsequi confusio, & contrarietas, aut diuersitas in ipsis procedibus, itaut postea in ferenda sententia non facilè conueniant Episcopus, & Inquisitor, & consequenter necessarium erit, iuxta Bonifacij decretum processum, & negotium remittere ad Sedem Apostolicam *Bened. in extrauag. ex eo de hæret. inter. communes relata in proximo præcedenti capite* §. 3. Bonifacius Octauus *in c. per hoc §. verùm de hæret. lib. 6.*

3 Præter contrarietatem, aut diuersitatem, quæ contingere posset si super eodem facto, duo simul processus fierent, hæc insuper incommoda sequuntur causa longius protrahetur. Reus maioribus impensis grauabitur, cum in diuersis Tribunalibus sibi sit respondendum: Secretum, qui potissimus neruus est Sacri Tribunalis non poterit satis commodè retineri.

4 Supradictis accedit, quia cum Episcopi, vt plurimum non habeant secretum carcerem, nec Ministros Idoneos, & exercitatos ad procedendum contra hæreticos non possunt seruare ordinem illum qui præfinitus est Inquisitoribus, vt animaduertit etiam *Symanchas, & copiosius in Direct. dictum fuit, Symanch. de Cathol. Institut. tit. 35. de Episcopis num. 5. in direct. Inquisit. p. 3. comment.* 101. *super q. 52.*

5 Vt supradicta incommoda, quæ magni momenti sunt euitentur, constitui posset, vt coram Inquisitore tantum processus ordinaretur, ad quem Episcopi, quæ de eodem facto nosse possent, secretò transmitterent, & in illis actibus simul conuenirent, que sine ipsis ex decreto Clementis expediri non possunt, vel Episcopi, sicut eodem decreto continetur Inquisitori delegare vices suas, Clem. I. *de hæret.* §. 1. *relata in cap. proxime præcedenti* §. 5.

6 Vbi hic procedendi ordo consuetudine iam receptus est tanquam tutus, & minus dispendiosus retinendus omninò videtur, quem sæpè multis Summis Pontificibus, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus Inquisitoribus Generalibus non displicuisse scio. Nam vel Episcop. impeditis, vel interesse nolentibus, eorum Vicarij loco ipsorum simul cum Inquisitoribus conuenientes expediunt casus illos, & causas, quæ à solo Inquisitore expediri non possunt, & sic vnicus processus confectus, & iuridicus, & legitimus est, & minus ipsis Reis dispendiosus, & ad veritatem Inueniendam,

& Indicandam facilior, Vbi verò adhuc consuetudine receptus non esset, ob easdem rationes, introducendus videretur, præsertim cum nullum Episcopis præiudicium inferatur, ipsis enim semper remanet integrum Iure Ordinario, vel Delegato in exemptos contra hæreticos, procedere seruata forma Concilij Viennensis. Nám solum hic agitur de modo faciliori, & tutiori conficiendi processus in hoc foro in quo, & propter consuetum, vsum, & propter secretos carceres, & propter ministro Idoneos, & exercitatos, conuenientius peragi causæ posse videntur coram Inquisitore.

7 Gratissimum foret SS. & DD. Cardinalibus Inquisitoribus Generalibus vt Episcopi per se ipsos hic causis tractandis, atque iudicandis assisterent, & magna, & communi coucordia, sic cum Inquisitoribus agerent, atque hunc sibi finem proponerent, vt veritas inueniretur, Fides Catholica stabiliretur, atque omnis omninò hæresis, & hæresis suspicio, & quælibet Doctrinæ nouitas à suis Diæcesibus expelleretur.

ARGVMENTVM.

Quando soli Episcopi procedunt, quomodo processus formare debeant.

SVMMARIVM.

Episcopi in formandis processibus contra hæreticos debent seruare modum, quem seruant Inquisitores nu. 1. & seq. & n. 6.

Episcopi in causis hæreticorū sunt Iudices ordinarij. n. 3.

Episcopi in causis hæreticorum exemptorum sunt Iudices Delegati à Sede Apostolica. n. 4.

Episcopi sunt Iudices hæreticorum quorumq; & alias exemptorum. n. 5.

Cap. 64.

1 SOli Episcopi procedere solent, & possunt contra hæreticos, & suspectos de hæresi in omnibus Prouincijs, & locis, vbi non sunt Apostolici Inquisitores procedere debent, sicut Bonifacius constituit his verbis, siue autē ordinaria, siuè Delegata Episcopi potestate procedant illum in procedendo modum obseruent, quem Inquisitores possunt, & debent per Iura Canonica, vel speciales concessiones, seu ordinationes Sedis Apostolicæ obseruare. Bonifacius VIII. *in c. per hoc §. siuè autem de hæretic. lib. 6. directorium Inquisitorum parte tertia, commentario* 112. *§. vltimo super quæst. 63.*

2 In processibus itaque formandis praxim Inquisitorum pręscriptā inuiolabiliter Episcopi retinebunt, neq; permittent Vicarijs suis aliter processus in his causis formare, quos per se ipsos sicut Inquisitores Apostolici formare debent, informationes recipiendo, & testes examinando, & terminos legitimos seruando, & secretum custodiendo ea diligentia, quam huiusmodi causę grauissimæ postulant adhibendam, ipsi enim, qui Diuino munere hanc potestatem, & Iurisdictionem acceperunt per se ipsos quantum fieri potest exercere tenentur.

3 Signanter Bonifacius dixit, siuè ordinaria, siuè Delegata Episcopi potestate procedant, quia hæretici, vel suspecti, contra quos procedere continget, aut non sunt exempti à Iurisdictione Episcopi, aut aliquo priuilegio, vel causa sunt exempti, & respectu non exemptorum; clara, & facilis, est conclusio, quod Episcopi in suis Diæcesibus possunt ordinaria auctoritate procedere, quia quoad omnes vbique existentes infra fines suæ Diœcesis fundatam habeant intentionem, & etiam contra inuitos possunt suam iurisdictionem exercere (vt Iura, & Decisiones Rotales habent) cap. Venerabilibus, & cap. de Xenodochijs de religiosis domibus, glos. communiter recepta in Clem. prima, in verbo aut eorum de foro competi. Decisiones Rotales signanter apud Verallum 306. Incip. Episcopus in quacumque *parte prima, & decision.* 101. Incipit manu teneri debet *parte secunda*.

4 Respectu exemptorum, clara quoque est, & à Lucio Papa definita conclusio, vt Episcopi contra exemptos à sua Iurisdictione, etiam si soli sedi Apostolicæ subiaceant in causis ad forum Inquisitionis spectantibus, auctoritate Delegata procedere possint. Lucius enim his verbis constituit, si qui verò fuerint, qui a Lege Diœcesanæ Iurisdictionis exempti soli subiaceant Sedis Apostolicæ potestati. Nihilominus in his quæ sunt contra hæreticos instituta, Episcoporum subeant Iudicium, & eis in hac parte tamquam à Sede Apostolica delegatis (non obstantibus libertatis suæ priuilegijs) obsequantur Lucius Tertius *in cap. abolendam §. fi. de heret.*

5 Huius Canonicæ legis vigore Episcopi in suis Diœcesibus nulla exemptione suffragante, contra quoslibet exemptos cuiuscumque gradus, qualitatis, & ordinis existant procedere poterunt, sicut possunt in Diœcesibus Inquisitores hæreticæ prauitatis, sicut in Directorio Inquisitorum pluribus explicatum fuit. In Directorio Inquisitorum *parte tertia, commentario* 77. *super quæstione* 28.

Et meritò, quia, vt glosa, & Doctores notauerunt ratione delicti exempti perdiderunt priuilegium, quod non dat causam delinquendi. *Glos. in dicto capitulo ad abolendum §. finali in verbo Delegatis de hæret.* & ibi communiter DD. Item communiter DD. *in dicto capitulo per hoc de hæret. lib. sexto*, Repertorium Inquisitorum in verbo Episcopus §. Item Episcopus.

6 Cœterum in capturis, tam exemptorum, quam non exemptorum, cum ea cautela procedere debet Episcopi in suis Diœcesibus, qua Inquisitoribus hæreticæ prauitatis indicata fuit supra hoc *libro in cap.* 8.

Obseruatio 1.

De Deffensione Reorum.

CVm paulò anteà *capitulo* 59. dictum fuerit, post factas vtrinque probationes deueniendum esse ad causarum expeditionem, & reos pro qualitate criminum, & probationum, aut absoluendos, aut condemnandos consequenter hic videbatur agendum de legitimis reorum deffensionibus, sed hanc tractationem visum fuit commodius reijcere ad initium quarti libri huius praxis, quia interim in proximo tertio libro adhuc agendum superest de peculiaribus quibusdam delictis pertinentibus ad hoc forum, quibus etiam defensiones competunt.

Obseruatio 2.

Circa Quæstiones, siuè Tormenta.

SImilitet in huius Secundi Libri agendum videbatur de Tormentis quorum vsus in hoc foro frequens est ad eruendam veritatem: Cæterum quia vnus modus finiendi processum, & expediendi causas in hoc Iuditio agitata, & est per Tormenta. Ideò de his quoque in quarto libro visum est agere, in quo formulæ expediendarum causarum dilucidè explicantur.

Finis Secundi Libri.

CÆSA-

CÆSARIS CARENÆ CREMONENSIS

I. C. & Sac. Theol. Doct. Annotationes,

AD MODVM PROCEDENDI IN CAVSIS STRIGVM, Et Maleficorum.

ROPOSVERVNT Pegna materiam hanc per tractare in Tertio huius suæ Instructionis Libro, & quoniam hic non fuit inter eius opera repertus, pro debilitate Ingenij mei aliqua de hac re scribere quam breuissime decreui. Inueni in nostri Inquisitionibus Italiæ per Reuerendissimorũ Inquisitorum manus circumferri Scripturã quandã breuem huiusce argumenti eam Doctissimam Religiosissimam, & verissimis Iuris Nostri principijs ac veræ Pietatis Christianæ fundamentis innixam. Hanc statui Annotationibus illustrare, ne in toto hoc opere, quod ad D. O. M. B. semper Virginis Mariæ, ac Dominæ meæ, omnium Sanctorum laudem, & Venerabilium Inquisitorum vtilitatem imprimendum curo Additionatoris munus excedam, Interim benignus Lector de huiusce Criminis, Lamiatus, & Sortilegij, Immanitate, de duplici Magiægenere diuinatrice, & operatrice, deque istorum generum pluribus speciebus, vide *Torebl. de Magia integro lib. secundo, & tertio*, & eundem in suo Laudatissimo, Doctissimo, & Eruditissimo Tractatu de Iure speciali à *lib. quinto, vsque ad lib.* 12. vbi latius, & longè Doctius materiam hanc pertractat, quam alias ad præstiterint Del Rius, & verè liber hic de Iure speciali dignus est qui semper antè oculos Inquisitorum in hoc Crimine habeatur.

INSTRVCTIO PRO FORMANDIS Processibus in causis Strigum, Sortilegorum, ac Maleficorum.

SVMMARIVM.

1 *Errores plures committuntur informandis processibus contra Striges, siuè lamias.*
2 *Vix transmittuntur ad Supremum Tribunal processus in hac materia legitime facti.*
3 *Sententia in hac materia plures in Hyspania lata à Suprema illorum Regnorum Inquisitione reuocatæ.*
4 *Cauendum maximè à decisione Dolana Griuel.* 33.
5 *Ordinariè etiam contra Striges est procedendum.*
6 *Ob deceptiones quæ in hoc Crimine contingere possunt, maiori cum cautela est procedendum.*
7 *Contrà Iudices faciles, & procliues contra huiusmodi reas remissiuè.*
8 *Lamiæ denunciandæ sunt Inquisitoribus etiam nulla præmissa correctione fraterna.*

1 EXperientia rerum magistra apertè docet grauissimos quotidiè committi errores à diuersis Ordinarijs, Vicarijs, & Inquisitoribus in formandis processibus contra Striges, siuè Lamias, Maleficas in notabile præiudicium, tàm Iustitiæ, quàm huiusmodi mulierum Inquisitarum, itaut in Sac. Sanctæ Romanæ, ac Vniuersalis Inquisition. aduersus hæreticam prauitatem Ge-
2 nerali Congregatione longo tempore obseruatum est, vix vnquam repertum fuisse aliquem processum similem, rectè ac Iuridicè formatum, plerumque necesse fuisse quam plures Iudices repræhendere, & multoties etiam punire ob indebitas Vexationes, Inquisitiones, carcerationes necnon diuersos malos, & impertinentes modos habitos informandis processibus Reis interrogandis, excessiuit torturis inferendis, itaut quandoq; contigerit iniustas, & iniquas proferri sententias etiam vltimi supplicij, siuè traditionis bracchio seculari, & re ipsa compertum est multos Iudices, minus faciles, ac procliues fuisse ob leue, aut minimum Inditium credere, aliquam mulierem esse strigem, & ideo nihil omnino Prætermisisse, vt ab huiusmodi muliere, etiam modis illicitis talem confessionem extorqueant, cum tamen, tantisque inuerisimilitudinibus, varietatibus, & contrarietatibus, & super tali confessione, nulla, aut modicauis fieri posset; Qua propter, vt tam ordinarij, & eorum Vicarij, quam Inquisitores de cætero magis cauti esse possint, in conficiendis huiusmodi processibus infrascripta diligenter, & accuratè præoculis habeant, & considærent, &c.

Annotationes Carenæ.

3 VErissimum est, quod hoc loco notatur in hac materia plures committi errores, testantur hoc res Iudicatæ in Hyspania apud *Ferdinand. de Castro Palao in suo opere morali tom. 1. tract. 4. disp. 8. Puncto 16. §. 5. num. 2.* vbi ait in Ciuitate Logronensi de lamiatu plures condemnatos fuisse, & postea compertum fuit in condemnatione interuenisse multas falacias, ob quas bona eorum qui ibidem damnati fuerunt, fisco addicta non fuerunt, neque eorum sententiæ Ecclesiasticis fuerunt affixæ in super reconciliati declarati fuerunt habiles cuilibet Inquisitionis Officio de anno 1612. & *Franciscum Ferrer. Doctissimum I. C. Hyspanum in suis comm. ad Constit. Cathol. fol. matrimon. Tempore primo, declaratione secunda, nnmer. 44. fol. mihi* 133. vbi quod quatuor mulieres de lamiatu accusatæ ab alijs ad mortem damnatis, & furca suspensis coram ordinario cum recursu habuissent ad Regium Consilium, adeò leues visæ fuerunt illo Ordini præsumptiones contra eas militantes, vt sub fideiussione de se se consignando tali die fuerint relaxatæ, nec tamen fuerint vocatæ, existimarunt enim Regij illis Senatores Inditia contra dictas mulieres esse, adeò leuia, vt minimè ex eis grauandæ essent ad se consignandum in Ciuitate Barchinonensi, & alium similem casum enarat idem Auctor de alio recursu habito per quandam aliam mulierem ad Regium Consilium, à quo ex Inditiorum leuitate fuit liberata, & sub idonea manu leuta, idest cautè relaxata, quæ est species liberationis.

Monet propterea idem Auctor Iudices omnes, vt abstineant à traditionibus Del Rio in hac materia, & à
4 decisione Dolana Griuell in hac eadem materia in ordine 33. quam leuissimis ait motam fundamentis.

Ortum habent huiusmodi errores, ex eo quod Iudices ex Immanitate Criminis, arbitrantur posse procedi non ordinariè, & Iuris ordine seruato, sed velo vt aiunt leuato, & sinè vlla Iuris regula, cum tamen hoc
5 falsissimum sit, ordinariè enim etiam contra Striges procedendum docuerunt *Goedelm. de magis, & Venef. l. 3. cap. 1. num. 1. & 18. & seqq. Remigius de Dæmonolatia l. 3. num. 9. Petrus Heig. quæst. 35. in causa Venefit. latissimè Berlich. ad Saxoniæ Constitutiones parte quarta, conclus. 3. § quarto, numero quarto, & sequ.* vbi perbellè probauit in processu huius delicti habere locum litis contestationem accusationem inditiorum, & articulorum copiam (quod intelligendum est de ea æditione quæ in Sancto Officio fieri consueuit) torturam seruatis seruandis, vt fit in alijs quibuscumque criminibus.

Negari certè nequit, quin in hoc delicti genere, vt dicebat Dominus Inquisitor *San Vincente in suis Annot. manuscriptis in materia Inquisitionis cap. 13. de lamijs, & strigijs § 1. & seq.* multæ sint falaciæ, & deceptiones à dæmone eius auctore Inuentæ, cum etiam multi DD. allegati à *Modern. Barbos. in capit. Episcopi 26. quæst. 5.* voluerunt plurima huiusmodi strigibus accidere solere in somnijs, quamuis certissimum etiam sit aliqua verè, & realiter contingere, vt notant DD. ab eodem *Barbos. citati, & à Berlich. dicta conclusione quarta, §. 3. num. 27.* vbi quod huiusmodi maleficia aliquando non sunt fantasiæ Illusiones, & immaginationes, sed vera, & realia permissa Dei.

6 Et sic his stantibus, nulli mirum videri debet, si magna cum prudentia procedendum sit, ne contingat Innocentes condemnari, vt factum sæpius in Hyspania fuisse vltra *Palaum, & Ferrerium supra allegatos*, dixit, & *D. Inquisitor Vincentem vbi supra* §. 1.

7 *Multos Iudices faciles, & proclines esse*. Contrà hoscè Iudices videndus *Ferrer. loco supra allegato num. 14. & sequ. fol. mihi* 126. qui vocat eos assassinos Indiciales parum Deum timentes, minusque Veritatis amatores, & ibidem narrat quod cum fuisset assumptus in huiusmodi crimine Assessor. Quia vidit Inquisitionem formatam ex leuissimis inditijs, & absque vllo fundamento, imò veritatem facta in contrarium apparere, contra mulierum Inquisitorum confessiones de Infanticidijs, quæ nunquam contigerant, valdè miratus fuerat de Iudicibus in illa causa, qui feminas capitali pœna puniendas esse censuerant.

Quamuis verò Iudices cum hac cautela procedere debeant, tamen quoad alias animaduertendum est, quod quia lamiæ semper sunt valdè pertinaces, & vix fieri potest vt ex ignorantia peccent, & sempèr mora alijs est damnosa. Ideò hæ semper denunciandæ sunt
8 Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, etiam sinè vlla correctione fraterna præcedente *Illustrissimus Transmiera de obligatione denunciandi hæreticos, & suspectos de hæresi quæst. 11. de correctione fraterna, sect. 4. cap. 1. num. 3. & Pater Alberghinus in Manuali qualificatorum capit. 37. num. 14.* & dixi *Ego de Officio Sanctissimæ Inquisitionis par. 2. tot. titulo de obligatione denunciandi*.

§. PRIMVS.

De probando corpore delicti in hoc Crimine.

SVMMARIVM.

1 *De corpore delicti constare debet ante Inquisitionem, & carcerationem.*

2 *Hoc est primum præceptum criminalistarum in hac materia.*

3 *Intellige hoc in illis malefitijs, & sortilegijs, quæ relinquunt vestigia post se.*

4 *Nec sufficit ad probationem corporis probare v. g. mortem, nisi probetur eam ex maleficio processisse.*

5 *Ante probationem corporis delicti, non potest deueniri ad Inquisitionem capturam, & Torturam.*

6 *De necatione v. g. Infantis constare debet plene, vel per testes, vel per euidentiam facti.*

7 *Quod hac necatio processerit ex malefitio sufficit si probetur præsumptione præsumptiua.*

8 *Confessio maleficæ de necatione Infantis, non constito de illius morte non valet, & quid in facto acciderit, I. C. Ferrer.*

9 *Quanta cum circumspectione Iudices in hac materia procedere debeant ex Taner.*

10 *Abstinendus potius est à punitione Nocentis, cum id fieri non potest, sinè morali periculo Innocentium.*

11 *In sortilegijs, quæ non relinquunt vestigium post se non est necessaria probatio corporis delicti.*

ERror principalis, & peculiaris omnium ferè Iudicum in hac materia est deuenire, nè dum ad Inquisitionem, & carcerationem, sed sæpè etiā ad torturam contra aliquam mulierem de malefitio
1 imputatam, quamuis non constet de corpore delicti, siuè malefitijs, & tamen in Iure indubitatum est ad tales actus deueniri minimè posse, nisi prius de huiusmodi corpore constet, cum agatur de delicto cuius vestigia remanent.

Annotationes Carenæ ad §. I.

2 PRimum Criminalistarum præceptum est Imprimis constare debere de corpore delicti, de hac re egi latè de Officio Sanctissimæ Inquisitionis *par. 2. tit. 12. de sortilegijs §. 20. per tot. tex.* Generalis in hac materia est *in leg. prima, §. Item illud ff. ad Syllan.* ibi, *nisi constet aliquem occisum non haberi posse de eo quæstionem.*

3 Hoc

3 Hoc tamen intelligendum est de illis malefitijs, &
sortilegijs, quæ relinquunt vestigium post se, vt sunt
sortilegia, omnia ex quibus mors, vel damnum ali-
quod insurgit, nam in hoc maleficiorum genere pro-
bandum est mortem infirmitatem, vel mutilationem
4 ex malefitio processisse, quia in hoc formaliter stat iu-
risdictio Sancti Officij, *Fachin. videndus consilio* 12. *nu-
mer.* 17. *Torreblanca de magia libr.* 3. *cap.* 16. *num.* 16.
& sequ. benè *Ferrer. ad quem in hac materia semper re-
currendum est loco supra citato nu.* 22. *& sequentibus.*
Et adeò necessaria est hæc probatio corporis delicti,
5 vt antè eam factam non possit procedi ad Inquisitio-
nem latè *Farinac. de Inquisitione quæst.* 1. *num.* 6. qui &
alios plurimos citat, *& Clarum quæstione* 4. *sui §. fin. in
praxi Criminali*, contrarium asserentem declarat vt lo-
quatur in delictis facti transeuntis.
Minus potest non præmissa corporis delicti proba-
tione deueniri ad capturam *Marsil. consil.* 12. *num.* 34.
Idem *Farinac. vbi supra quæstion.* 2. *nu.* 2. *& sequent.* &
multò adhuc minus deueniri poterit ad torturam.
Circa hanc tamen probationem corporis delicti exi-
stimo, quantum ad rem nostram attinet, animaduer-
tendum, quod licet Ver. Gr. constare debeat Infantem
6 enectatum, vel per testes, vel per euidentiam facti ex
visitatione cadaueris.
Tamen, quod ex post hæc enecatio euenerit ex ma-
7 leficio, hoc sufficit si præsumptiua probatione doceа-
tur, Quia istius rei probatio directa ferè impossibilis
est, & lex contenta videatur ea probatione, quæ secun-
dum naturam facti de quo agitur fieri potest, egregie
in rem Nostram Corpzouius in sua Iurisprud. Roman.
Saxonica ad Electoris Saxoniæ Constitutiones *part.* 4.
Constitutione secunda, deffinitione quinta, cuius hæc sunt
aurea verba. *Dixerim verò sufficere de huiusmodi deli-
cto, saltem ex coniecturis, & præsumptionibus verisimi-
libus constare, puta si confessionibus sagarum non tantum
vox, & fama publica congruat, sed & aliorum malefico-
rum confessiones his respondeant, aut alia adsunt inditia,
quæ Iudicem tutum reddere queant, nec enim criminis
confessi certitudo alia requiritur, quam quæ haberi po-
test. Gudelm. de mag. venefic. & lam. lib.* 3. *cap.* 10. *nu-
mer.* 47. & ita in Saxoniæ dicasterio pronunciatum fuis-
se de anno 1613. & 1621. & verba sententiæ refert.
Et in hac re, tamquam ad firmam Auchoram sem-
8 per insistendum est, & memoria habenda confessio il-
lius mulieris, de qua mentionem facit *Ferrer. loco su-
pra sæpius citato, num.* 25. quæ falsa fuit se de nocte ac-
cepisse quendam infantem Vberibus matris, illumque
produxisse in conuentu sagarum, ab eaque, & socijs
trucidatum, & tamen Interrogata mater infantis dixit,
nunquam tale quid suo infanti accidisse, quia igitur in
præsenti materia plures fallaciæ accidere possunt, ne
contingat, vt supra dicebam Innocentes condemnari,
maxima cum prudentia procedendum est, & magna
9 cum circumspectione, ad quod *Doctissimus Vir Ada-
mus Taner. nunquam satis laudatæ Religion. Societat. Ie-
su in* 2. 2. *D. Thomæ disp.* 4. *quæst.* 5. *dub.* 1. *versic.* Tertium
principium est: addncit locum Euangel. *Math.* 13. vbi
quærentibus seruis à *Pat. Fam. de Zizania eradicanda.
Pater. Fam. eis respondit, Non ne fortè colligentes Zi-
10 zania eradicetis, & triticum sinite vtraque crescere vs-
que ad messem, & tempore messis dicam messoribus, col-
ligite primum Zizania &c.* Ex hoc loco ait Tanerus
præscribitur generalis regula omnibus magistratibus,
vt si quod crimen puniri, & extirpari non possit sinè
morali periculo Innocentium (vt colligitur ex parti-
cula illa, fortè) abstinendum potius sit à criminis pu-
nitione, idque Diuinæ vindictæ Iuditio relinquendum,
quam vt intempestiuo, & pernitioso Zelo Innocentes,
simul cum nocentibus perimantur.
11 Quæ diximus hucusque de corpore delicti proban-
do, non procedunt in ea delictorum specie, quæ post se
vestigium non relinquunt, vt in hac eadem materia di-
xi de Officio Sanctissimæ Inquisitionis *in cap.* §. 20. *con-
clus.* 1. *&* 3. ad quem locum me remitto.

§. SECVNDVS.

De Iuditio Medicorum.

SVMMARIVM.

1 *Ad probationem corporis delicti in maleficio, exquisi-
ta adhibenda diligentæ.*
2 *Medici in hac re quomodo interrogandi.*
3 *Dictum vnius periti ex dicto peritioris reuocatur.*
4 *Familiares item examinandi super qualitate, & cir-
cumstantijs infirmitatis.*
5 *Constituto de morte probandum est eam accidisse ex ma-
leficio.*
6 *Prima huiusce rei probatio sumitur à Iuditio Medico-
rum.*
7 *Medici formiter examinandi, & de quibus interro-
gandi.*
8 *Quæ nam sint signa ad cognoscendum, an morbus,
vel mors fuerint à causa dæmoniaca, vel naturali,
vbi latè.*

Corpus autem delicti non dicitur probatum,
pro vt mihi Iudices videntur præsupponere,
ex eo quia prætensus maleficiatus sit, vel fue-
rit infirmus, siuè decesserit. Clarum est enim, quod
Infirmitas, & mors regulariter ex malefitijs non pro-
1 uenit, Ideò opportet exquisitas diligentias iudiciales
adhibere, examinando Medicos, qui infirmum cura-
2 runt. Illos diligenter interrogando de qualitate infir-
mitatis, & an ex arte Medicinæ dignoscere possint in-
firmitatem esse, vel esse posse naturalem. Illos etiam
interrogando circà totam seriem, & accidentia ipsius
infirmitatis à principio omnia fusius in processu redi-
gentur, ad hoc vt si fortè aliquis Medicus per Imperi-
tiam, (prout multoties euenit) nesciuisset qualitatem
morbi, & propterea iudicasset non esse talem, sed ex
malefitio preuenire. Alius Medicus magis peritus ha-
3 bita notitia omnium accidentium eiusdem infirmita-
tis, licet infirmum non viderit, possit dignoscere, an
talis infirmitas ex morbo naturali, nec nè prouenire
potuerit, & vlterius maximè congruum esset ad eun-
dem effectum iudicialiter examinare familiare Infir-
mi pro habenda notitia principij infirmitatis, & eius
4 progressus. Ex hoc enim apparebit, an conueniant
depositiones Medicorum, & familiarium circa acci-
dentia infirmitatis, & sic tutius fieri poterit iudicium
à Iudice, an constet de corpore malefitij. Quod si ex
huiusmodi diligentijs Iudici apparebit infirmitatem
esse, vel fuisse naturalem, procul dubio procedere non
debet contra accusatam de tali malefitio. Si verò Me-
dici periti clare iudicauerint esse, vel esse possibile pro-
babiliter malefitium, tunc Iudex Securius cogitare
poterit de Inquisitione formanda contra Accusatam
de tali malefitio.

Annotationes Carenæ ad §. II.

5 Dixi §. antecedenti non sufficere ad probationem
corporis delicti, in Sancto Officio ad effectum
de quo agimus, quod probetur Infantem Verb. Grat.
Eenecatum, sed vlterius probandum esse id accidisse
ex maleficio.
6 Prima igitur probatio huiusce rei, summitur à Iudi-
tio Medicorum, cum enim infirmitas, & mors, tam à
causa

causa naturali quàm Demoniaca prouenire possit, vtique vna causa ab alia distinguenda est.

7 Fortiter examinandi erunt Medici, qui Infanti infirmitati astiterunt,& eum curarunt, Antonius Maria Copius in Secretis Serenissimi Magni Etruriæ Ducis,in suo Iudice Criminal.*l.secunda cap.42.num.quarto,Massinus in Prax.Sanct.Offic.parte sept. titulo Modo di proceder contra le Streghe*. Versiculo *E perciò bisogna esaminar li Medici*. Ego de Offic. Sanct. Inquisit. *parte secunda,tit.*12. §. 24. *numer.* 208. *& sequ.*

Et diligenter Interrogandi de Infirmitate, & morte Infantis de omnibus circunstantijs; Causis, simptomatibus à morbi principio vsque ad mortem adsunt

8 enim signa sua, & Inditia ad cognoscendum an morbus & mors ex causis naturalibus, vel demone, & maleficio prouenerint de quibus Io. Baptista Codron. de Morbis Venefic. *l.1.c.13.per totum Anton.Mar. Cosp. loco allegato,c.*43.*& seq.*Et benè *Zachias in suis quæst. Medico legalibus l.4.titulo* 1. *quæst.*9. *num* 14. *& sequ.* vbi ait considerandum modnm, quo morbus egrum affligit,& quo mors contigit,eorum causas, quas si ex arte sua Medicus non agnoscat,Iure arguere potest ab altiori causa prouenire; Attendenda morbi, & mortis simptomata, an secundum naturæ præscriptum, vel præter eius consuetudinem succedant, & an ipsis causis naturalibus respondeant nec ne cõsiderandam vlterius dixit tolerantiam remediorum naturalium, & supernaturalium, an ad alteratorum applicationem morbus irritetur, vel quiescat. Adhibendam addit animaduersionem ad coniecturas desumptas ex etate, statu, & habitu ægrotantis, vel pereuntis, & tandem *numer.* 18. sic concludit. *Et in summa quandocumque morbus occurrit difficilis,siuè repentinus interitus naturalibus,& apparentibus causis, non modo minimè conformis,sed vndequaque repugnãs, & ex alia parte vrgeant præsumptiones & coniecturæ extrà artẽ Medicam quæsita tunc suspicari licet morbum,& mortem à supernaturali causa processisse*,benè etiam Cospius *vbi supra capit.* 43. *numero* 10. vbi sic ait, *Sarà segno di maleficio se l'Infermo si duole, e non sà dir la parte, se sospirarà,e piãgerà,sentirà ponture nel cuore, all'improuiso si vederà scuotersi,ò soprapreso da timore, se le arterie del cuore li batteranno frequentemente,se sentirà ora vento fredissimo, ora come fiamma di fuoco, vn'oblinione repentina di tutte le cose, se sentirà come formiche discender da capo à piedi, e subito ascender da piedi al capo, enfiarsi la gola, & dilì à puoco disinfiarsi*, & plura alia ibi prosequitur, quę apud eum legi poterunt, cum animaduersione tamen semper quod plura hucusque recensita non probant, nisi per viam Inditij, & coniecturæ morbum, & mortem ex malefitio prouenire, & ideò benè loquutus fuit vbi supra Zachias,quod licebit suspicari, ægregiè *Torreblanca de magia videndus lib.ferundo capit.*40. vbi latè de signis ex quibus colligi potest morbum esse naturalem,vel dæmonis arte inductum,& latius in suo eruditissimo *tract. Iuris specialis lib.* 12. *capit.* 1. *per totum.*

9 Et super hac Zachiæ Doctrina poterit doctus Inquisitor formare interrogationes Medicorum, sinè tamẽ vlla suggestione, quorum responsiones omnes scribi debent in processu, cum enim nnn possiut Medici in hac re deponere directè, sed tantùm ex coniecturis, & vti Periti in arte, Iuditio Medicorum in actis cum omnibus circumstantijs redacto, poterit si non erit legale, & eius arti consentaneum per Medicum peri-

10 tiorem corrigi, & emendari, iuxta vulgatam Doctrinam Io. Andreæ in Additionibus *ad speculat. titulo de homicidio* §. 1. *Versiculo* De facto quæritur, quod condemnatus ad mortem ex vulnere illato Iuditio vnius Medici lætali, poterit petere, quod sententia retractetur, adhibito Medico peritiori, quam *Io. Andreas Doctrinam latè exornauit, & declarauit Thes. senior decision.Pedemontana* 25. *per totam*.

11 Secunda probatio desumi debet ab examine familiarium Infantis enecati, huiusmodi enim quia eius infirmitati, & morti semper interfuerunt magis edocti esse peterunt de omnibus circumstantijs infirmitatis, & mortis eiusdem.

12 Tertia probatio exhauriri potest ab examine ipsiusmet maleficiati, (si viuus sit) eum interrogando super qualitatibus, & simptomatibus suę infirmitatis, nihil tamen ei suggerendo,sed permittendo quod ipse in totum manet irritum, & progressum totius sui morbi. In hoc enim examine cum magna cautela procedendum est,ne detur ansa infirmo existimanti se maleficiatum, ità deponendi, vt eius Inditium, vel suspitio confirmetur.

13 Quarto loco non erit examini prudentis exorcistæ, ità auctor praxis Sancti Officij, quæ circumfertur manuscripta in Inquisitionibus Italiæ *c.* 8. *de sortileghi*. Versiculo, *In questi casi*, ibi, *& anco la fede d'vn'esperto, e prudente Esorcista, che l'Infermità venghi veramente da malefitio, dico prudente Esorcista, perche molti vi sono, che qualonque infirmità giudicano malefitij per poca prattica, e tal volta se le persone non sono maleficiate,essi sono causa mediante l'humor malenconico dell'Infermo, che si tenghi per maleficiato*.

Diligẽter igitur examinabitur exorcista super omnibus, quæ ei obtigerunt in exorcizando infirmum videri possit ex eius depositione, an verè morbus ex malefic. ortus dici possit.

14 De potestate in Ecclesia Dei super Energumenos, obsessos à Dæmone, & huiusmodi malefitio affectos, videndus est P. Tireus in suo tractatu de demoniacis, & P. Puteanus in primã partem D. Thomæ post *tract. de Ang.in simil tractatu dubitat.*7.*& seq.*

§. TERTIVS.

De Inditijs contrà maleficos perseuerandis.

SVMMARIVM.

1 *Antè carcerationem perscrutari debet Inquisitor inditia contra prætensum reum.*
2 *Ex sola denunciatione maleficiati, vel eius attinentium non debet esse facilis Iudex ad carcerandum.*
3 *Consilio Iudici, & Inquisit.de necatione V.G.infantis, & quidem ex maleficio antè carcerationem perscrutari debet inditia contra reum.*
4 *De inditijs contra hosce maleficos remissiuè.*
5 *De Inditio Nebulæ circà cullam Infantis.*
6 *De hisce inditijs egregiè Torreblanca.*
7 *Familiares maleficati ratione interesse valdè suspecti sunt.*
8 *Id agendum cum rea est suspecta de fuga.*
9 *Antè carcerationem Inquisitor omnia communicet cum Congregatione suorum consultorum.*

1 INsuper antequam Iudex deueniat ad carcerationem prætensę, maleficæ debet diligenter rimari contra Inditia, quæ sunt contra illam, nec ex sola denunciatione prætensi maleficiati,& eius attinentium

2 esse facilis ad carcerandum, nisi simul allegetur aliqua probabilis causa, ob quam animus Iudicis rationabiliter moueri possit ad credendum, quod mulier accusata tale maleficium committere voluerit, & eiusdem causæ

causæ aliquam probationem, vel saltem non leue inditium habeat, antequam ad carcerationem deueniat.

Annotationes Carenæ ad §. III.

3 Constituto Iudici, & Inquisitori de corpore delicti, V.G. Infantem enecatum, & enecationem ex maleficio processisse, saltem ex coniecturis probabilibus, adhuc non debet ad carcerationem prætensi rei, vel Reæ deuenire, nisi adsint contra eum, vel eam legitima inditia.

4 De inditijs autem in hoc crimine, vltra ea quæ dixi ego de Offic.Sanct.Inquisition. *tit.*2.§.21. videndi sunt Cosptus in Iudice criminal. *lib.*2. *cap.*42. *& seq.* vbi in

5 specie agit de Nebula aeris visa circa Cullam Infantis, *Mathias Berlich.ad Saxoniæ constitutiones par.*4. *concl.* 4. *de Venefic.& malef.numer.*16. *& sequ. Carpz.in sua praxi crimin.noua Rom.Saxonica par.*1.*qu.*49. *num.*62. *& seq.* Inter tamen inditia ab istis Vltramontanis, DD. recensita multa sunt friuola, & non attendenda Indi-

6 tia, & plura ea distinguens in leuia grauia, & grauissima affert *Torreblanca de magia cap.*17. *per totum*, *& cap.*16. vbi latissimè probauit necessario antè carcerationem rei huiusce criminis debere constare de legitimis inditijs.

7 Cum autem maleficiatus, & familiares ipsius sint ratione sui interesse valdè suspecti, ideò nulli mirum videri debet si horum depositionibus tantum fidem adhibere non debeat Iudex, vt ex his solis nullis alijs vinctis adminiculis possit ad carcerationem deueniri, neque enim ob solam offensorum denunciationem potest ad prætensi rei carcerationem deueniri, vt probauit *Corpzouius in sua praxi crimin. par.*3. *quæst.*111.

8 *de Incarceratione num.*27.*& seq.* nisi fortasse reus prætensus esset de fuga suspectus, nam tunc posset carcerari, maxime si homo esset vilis conditionis, *Farinac. quæst.crimin.*27. *numer.*121. *Corpzouius ibid. num.*31. cum alijs apud ipsos.

9 Antequam tamen super carceratione Inquisitor deliberaret in hoc crimine, Ego eum hortarer, vt omnia cum suis consultoribus communicaret, iuxta ea quæ supra diximus *lib.*2. & prout pluries sic in nostra Inquisitione Cremonæ obseruatum fuisse scio.

§. QVARTVS.

De perquisitione Domus maleficiati.

SVMMARIVM.

1 *Perquisitio Domus decreta captura facienda est.*
2 *Quæ in ea adnottanda.*
3 *Annotata diligenter considerabit.*
4 *De repertis intus Anaclintereum, Ceruical, & catera maleficiati.*
5 *Diligenter consideranda qualitas rerum repertarum.*
6 *Super rebus ibi repertis, quod fundamentum fieri possit.*
7 *Perquisitio Domus malefica à quibus facienda.*
8 *Ab tandem perquisitione ab esse debent familiares Inquisiti, & cur.*
9 *In perquisitione describi debent ea omnia quæ faciunt pro reo.*
10 *Item pro fisco describi debent.*
11 *Ceteæ Imagines acubus trafixæ.*
12 *Pulueres.*
13 *Vnguenta.*
14 *Pentacula.*
15 *Carta cum Crucibus.*
16 *Libri maleficia continentes.*
17 *Ollæ sub terra.*
18 *Venena.*
19 *Ossa mortuorum.*
20 *Res omnes extraordinariæ.*
21 *Res repertæ in lectis.*
22 *Quod fundamentum super his rebus fieri possit.*
23 *In materia huius perquisitionis Cosptus videndus.*
24 *Circuli in carta cum Cruce in medio numerantur inter signa magica.*
25 *Multo minus fundamentum potest fieri super repertis in lectis, cum ea à Dæmone ibi supponi potuerit.*
26 *De euomentibus acus, clauos, & similia remissiuè.*

1 Aduertat præcipuè Iudex in ipso actu carcerationis diligenter facere perquisitionem in domo mulieris inquisitæ, & talem Inquisitionem per se ipsum, aut Vicarium Idoneum faciat adhibito notario, nec ad huiusmodi perquisitionem interueniant personæ attinentes, aut familiares, prætensi maleficiati, ne contingat, (prout aliquando suspicatum est) dolosè aliqua supponi malefitia denotantia

2 in graue præiuditium Reæ Inquisitæ, & in dicta perquisitione annotentur diligenter per notarium omnia reperta in domo, & Capsis, & non solum quæ possunt iuuare intentionem fisci, sed etiam ea quæ possunt iuuare Ream inquisitam, prout Imagines Sanctorum, Coronæ Diuina Officia, libri deuotionum, Schedulæ, Communionis, Aqua, & Palmæ benedictæ, & alia similia singillatim illa describendo in Inuentario perqui-

3 sitionis conficiendo. Nec sint faciles Iudices ad firmiter credendum aliqua reperta, prout oleum in Vasculis, pinguedo, pulueres, & similia esse apta ad maleficium, sed faciant illa considerari à Peritis ad effectum, vt dignoscatur, an deseruire possint ad alium finem, quàm malefitij.

Multoties euenit quod familiares prætensi maleficiati, credentes maleficium perquirunt intus anaclin-

4 tereum, & puluillos lecti ipsius infirmi, & cum inueniant volucra quæ videntur ad maleficium aptata, illa deferunt ad Iudicem, qui super hoc maximum facit fundamentum ad effectum probandi maleficium, & in hoc debet esse multum vigilans, & circumspectus Iudex, facile enim euenire potest, vt talia à familiaribus infirmi supposita fuerint, & sic facilius Iudex inducatur ad credendum maleficium, & ad procedendum contra aliquam personam.

5 Propterea bene aduertere debet qualitatem repertorum in huiusmodi lectis, cum enim Anaclin. aut lana, & quotidie intermisceantur, & Indotoria, & alia prædicta conficiantur ex pluma, luantur, dum lectus prosternitur, facilè euenire potest, vt spacio alicuius temporis fiant aliqua inuolucra, quæ videantur præseferre suspitionem malefícij, & tamen naturaliter ex præmissis contingere possunt, vltra quod in actu confectionis huiusmodi anaclienteriorum, & aliorum prædictorum ex incuria magistri illa fabricantis, illa intermisceri potuerunt. Ex quibus huiusmodi inuolucra ex se confecta fuerint.

6 Et ideò si perquirerentur singulorum lecti præcipuè ex pluma confecti, de facili in aliquibus similia inuolucra reperirentur. Nec etiam est mirum, quod in huiusmodi quandoque reperiantur acus, nam vbi sunt mulieres, acus vbique abundant, & facile est quod per accidens spacio alicuius temporis, multæ acus in prædictis mobilibus intercludantur.

Neque forsan abs re est, considerare dæmonem talia aliquando supponere potuisse, absque participatione, & assensu alicuius, vt indè credatur maleficium commissum, & sic aliqua persona indebitè damnum patiatur; Quemadmodum videmus in actu exorcismi nonnullorum obsessorum qui videntur euomere acus, clauos,

clauos, & diuersa inuolucra, quæ tamen impossibile est obsessos in corpore habere, prout non habent, sed demon in illo actu talia supponit ad os obsessi, vt credatur fortè obsessum esse maleficiatum, & aliquis indè indebitè molestetur. Ex quibus patet quam circumspectus esse debeat Iudex circa huiusmodi reperta cum de facili, vel potuerint supponi, vel esse naturalia, vel facta opera Demonis sinè alicuius ministerio.

Annotationes Carenæ ad §.IV.

7 DEcrepta captura, vt vndequaque veritas delicti habeatur in actu ipsius capturæ facienda est perquisitio domus prætensi malefici, vel maleficæ, dixi, ex *Massino in praxi Sancti Officij par.7.* fol. mihi 176. *Secundæ Impræssionis, versic. Auerta il Gindice. Ego ipse de Offic. Sanct. Inquisitionis par.2.tit.12.§.24.nu.207. versic.* Tertio facienda est perquisitio domus, & nouissime, *Cospius in suo Iudice crimin.lib.2.cap.44.numer.2. versic. Perche essendo questa arte congieturale &c. Il diligente Giudice &c.*

Et quidem si quæratur à quonam perquisitio domus sit per agenda. Dico quod debet fieri à ministris Sanct. Offic. ad præsentiam notarij, & coram ipsomet Reuerendissimo Inquisitore, vel eius Vicario. Quia enim agitur de re quę magni potest esse pręiudicij, tam pro reo vel rea, quam pro ipsomet fisco Sanct. Offic. ipsemet assistere debet huic perquisitioni.

8 Et ob eandem rationem ab esse ab hac perquisitione debent omnes amici, & familiares ipsiusmet prætensi malè inquisiti. Experientia enim docuit in criminalibus, quod actus iudiciales, qui fiunt cum assistentia partis offensæ, vel eius amicorum ferè semper, & vt plurimum non rectè fiunt, & scandala aliqua, vel saltem fraudes oriri solent. Videatur *Ambrosin. in suo processu Informatiuo cap.5.lib.1.num.5.& seq.* & ibi *Io. Bernardinus Porrus, qui fuit in Ciuitat. Mediol. magnus Criminalista.*

Non est dubium, quod notarius in hac domus malefici perquisitione diligenter describere debet omnia reperta in domo, capti, & alijs locis eius domus quantumuis secretis.

9 Et Imprimis pro reo describere debet ea omnia quæ eius Catholicam credulitatem iuuare possunt, vt puta si in domo reperit Imagines Sanctorum, & alia Intextu Instructionis recensita.

Optimus enim Inquisitor in Tribunali, tam Sancto, & fidei, tam Imaculatæ, diligenter veritatem perquirere debet, tam pro reo, quam contra reum, non verò tam tenaciter adherere fisco, vtque pro reo faciunt negligat, & vt perperam vidi à Iudicibus laycis quibusdam pessimæ conscientiæ obseruatum ad tempus defensionum remittat, *l. non defendatur*, & ibi notat *Bart. ff. de pœnis, Alex. consil.4.num.3.lib.6. Marsil. consil.17. Farinac. consil.35.num.2. Neuizan. consil.61.num.41. Scaccia de Iuditijs Ciuilibus, Criminalibus, & hæreticalibus cap.86.nu.9. Bertazz. cons. Crim.105.nn.8.*

10 Pro fisco etiam Sancti Officij Prudens Inquisitor Curabit ea omnia diligenter describi, quæ eius intentionem fundare possunt, & præsertim Infrascriptæ Ce-
11 rcæ Imagines acubus transfixæ, de quibus latissimè *Griland. de Sortilegijs lib.2.quæst.5.num.11. versic. Imagines fabricabant, quas spinis acubus clauis, & alijs rebus acutis in guture femur costis, &c. perforabant, deprecando, vt Corpus verum maleficiati easedm pænas pateretur. Del Rius magicarum disquisitionum part.1. quæst.3.sect.4. Bodin. dæmonon. lib.2.cap.8. Torreblanca Iuris specialis lib.12. capit.4. per totum, & cap.5.* vbi malefitio hostili, quod solet fieri cum hiscè Cereis Imaginibus.

12 Pulueres de quibus idem *Grilan. quæst.3. numer.29. Torreblanc. de Magia lib.2. cap.39.* & latius eruditissimus hic auctor videndus erit de iure speciali *tom.2. p.2.lib.12. cap.7.* & vtrobique ait magos hoscè pulueres accipere à Demone, *Berlicb. in supra citata conclusione 3.num.8.* vbi ex Ghilhaus, & Remigio ait maleficas tres pulueris species accipere à Dœmone. viz. atri coloris ad homines enecandos, Cinericij coloris ad morbos inferendos, & albi, ad sanitatem reddendam.

13 Vnguenta, hiscè enim etiam vtuntur magi, & striges *Torreblanca de Iure special. d. cap.7.num.13. & seq.* vbi quod huiusmodi vnguenta solent fieri ex Infantulis igne tostis, vel aqua feruenti liquatis, *& numer.30.* vbi latè agit de peste anni 1630. Med. ex vnguentis videatur ijs auctor, quia verè dignus est, qui legatur, & perlegatur in hac materia, *Cospius in Iudice crimin. l.2.cap. 38.num.14.* vbi quod aliquando huiusmodi vnguenta fiunt cum sanguine puerorum.

Ollæ plenæ bufonibus, hostijs, & membris humanis, *Berlicb. d. concl.4.num.47.*

14 Pentacula, de quibus *Geuuensis in praxi fori Arch. Neapol. cap.18.num.13. prima Impræssionis,* & dixi *Ego par.2. de Offic. SS. Inquisit. tit.12.§.21.nn.17.*

15 Cartæ cum Crucibus, & nominibus dœmonum, ac verbis Scripturæ Sacræ ad tormenta superanda, *Berllc. citata concl.4. num.177. Torreblanca latissimè de Iure speciali lib.11.cap.20. & de Magia l.2.cap.23. per totum de quo malefic. dixi d. tit.12.§.16.*

16 Libri maleficia continentes, de quibus *Torreblanca de Iure speciali lib.3. cap.18. & de magia lib.2. cap.15.* huiusmodi autem *lib. magie.* sunt clauicula Salomonis, quam semel vidi in Inquisitione Cremonæ, quamque statim dixi posse appellari ceremoniale Diaboli, Almadel, Centum Regum, Opus Mathematicum, Opera Petri de Abano, & similia.

17 Ollæ sub terra de fossæ, vel in Puteo, de quibus *Godelm. de lamijs cap.7. Spreng. in maleo maleficarum par. 2.quæst.1. capit.1. Torreblanca de magia lib.2. cap.39. numer.16.*

18 Venena, His enim vtuntur striges ex pacto speciali cum dœmone in malefitijs *Torreblan. vbi supra cap.39 num.17.* qui alios refert, & latius de Iure speciali, vbi videatur *lib.12. capit.2. & sequ. Emanuel Moura de Incantat. & Ensalmis Opusculo 1. sect.2.c.4.n.13.*

19 Ossa mortuorum, Carnes puerorum assatæ igni pinguedo corporis humani, quibus passim lamias, vti attestatur *Torreblanca cum allegatis ab eo de magia operatrice lib.2.cap.38. num.9. & sequ.* vbi etiam quod ex pinguedine puerorum solent lamiæ famosum conficere vnguentum.

20 Res omnes extraordinariæ sub limine Domus prætensi malefici, vel maleficiæ inuentæ, *Cospius vbi supra cap.44.num.3.*

Et alia omnia apta regulariter ad malefitia per agenda, & ad, sortilegia, vt V. G. Carta vt dicitur *vergine, corda d'appiccato, calamita,* quam etiam solemni ritu solent magi baptizare. *Spada caraterizate, Anelli con nomi incogniti.*

21 Res etiam repertæ in lectis, & super ceruicali describi debent, vt si sint res quæ naturaliter, & verisimiliter in eis apponi ex industria non potuerunt.

Hoscè Cospius vbi supra proximè sic describit. *Vsarà diligenza il Giudice se nel letto, nel guanzale, capezzale, matterazzo, ò coltrice, doue detto affatturato dorme, se vi si trouasse ossa, nociole, gussi, peune attacate insieme, corde, stringhe, treccie, nastri, capilli, ò altro annodati, & ogn'altra cosa, che non poteua verisimilmente essere stata messa in quel logo; Maggiormente potranno queste cose seruir per proua del corpo del delitto, se quelle rimesse, & abbrucciate dal Sacerdote con le solite solennità di Salmi, & orationi, e con il fuoco di palme, olini, & altre cose benedette, l'*

Infer-

Infermo ne sentirà notabile alleggerimento.

Animaduertendum tamen est, quod super hisce rebus sic in lectis, & ceruicali repertis, non potest fieri nisi leuissimum fundamentum, nisi ex se res in dictis locis repertæ aptè de se client ex communi vsu maleficorum ad maleficia penitenda, ex rationibus doctissime hoc loco in Instructione notatis.

Propterea Doctus Inquisitor, etiam cum suorum Peritorum Consilio diligenter examinabit qualitatem reorum repertarum, locorum in quibus repertæ sunt, personarum quæ eas res se reperisse testabuntur, vt his consideratis posit deliberare super quantitate, & qualitate suspitionis ex hisce rebus contra maleficum orientis.

Si enim V.G. medietas vnius cranei humani reperta fuisset in lecto, vel ceruicali maleficiati, & alia medietas omninò correspondens medietati in lecto, vel ceruicali repertæ inuenta fuisset in capsa malefici, certè contra maleficum orietur suspitio, ex hoc considerabilis arbitrio prudenter Iudicare debentis, & quidem maior quam si nulla medietas cranei reperta fuisset pœnes maleficum.

Et in summa cum inditia sint in criminalibus Iudicibus regulariter arbitraria, totum hoc relictum etiam erit Iuditio, & arbitrio prudentis Inquisitoris.

23 Et in hac materia perquisitionis domus malefici omninò videatur totum capitulum 48. Cospij in suo Iudice criminali, cui titulus est. *Diligente da vsarsi nel tempo della Cattura*. Vbi prudens Inquisitor plura videbit notanda, & in descriptione visitationis domus capti, vel captæ, & ideò semper capitul. illud in hac materia legatur, & perlegatur.

24 Animaduertet etiam Inquisitor, quod inter signa magica adsunt, & circuli in carta, siuè simplici, siuè pergamena formati cum cruce in medio, quæ ibi quasi captiua reperitur, ex max. in eam Diaboli odio, vt ex Del Rio notauit *Pat. Albergh. in suo Manuali qualificatorum c.18.sect.2.§.2.n.4.*

25 *Neque forsan.* Multo igitur minus tribuendum hiscè rebus in lectis, & ceruicali repertis, cum eà à dæmone ibi potuerint supponi.

26 *Euomere acus, clauos &c.* De hac re videndus omninò supra omnes quos hucusq; viderim scriptores Eruditissimus *Torreblanc. de Iure speciali tom.2.l.1 2.c.3.n.11.& seq.*

§. QVINTVS.

De Nominatione Malefica à Dæmone.

SVMMARIVM.

1 *Exorcista non debent interrogare dæmonem, an ex malefic. obsideat hominem, & à quo illud malefic. sit factum.*
2 *Super hac nominatione vbi à dæmone non possunt formari processus.*
3 *In Ecclesia adest potestas super Energumenos.*
4 *Ea concessa Sacerdotibus, & Exorcistis.*
5 *Exorcistæ Officium quomodo peragendum.*
6 *Super nominatione facta à dæmone nullum de Iure fieri potest fundamentum.*
7 *Quomodo se gerere debeant Episcopi in concessione facultatis exorcizandi.*
8 *De exorcismis plures difficultates, & dubia remissiuè.*

1 Consueuerunt (parum quidem prudenter) multi exorcistæ iuxta non bonam (quo ad hoc) Theoricam flagelli dæmonum interrogare dæmonem in exorcismis, quomodo ingressus fuerit corpus obsessi, vt an ex malefitio, & quis huiusmodi maleficium commiserit. Vndè dæmon pater mendacij, & inimicus quietis humanæ sæpe respondet se ingressum esse corpus obsessi ex maleficio facto à tali persona, in tali cibo, siue potu, & vt dæmon magis certum reddat exorcistam, & alias de hac re, supponit euomenda ab obsesso quędam similia ei rei in qua dixit maleficium factum fuisse, & alia pleraque vt supradictum est.

Hinc diuersis vicibus obseruatum est, aliquos Iudices formare processus contra prætensos maleficos nominatos à dæmone vt supra, tamquam si ex dicto dæ-
2 monis probentur præmissa. Vnde super huiusmodi processibus nulla vis facta fuit à S.Congregat. imo semper repræhensi fuerunt exorcistę, qui parum fideliter officium, tam pium exercentes, & tamen dæmonem vt supra interrogantes, & Iudices qui supra dæmonis responsione processum formarunt.

Annotationes Carenæ ad §. V.

Dixi supra non esse dubitandum, imò firma fide credendum in Ecclesia hanc adesse potestatem super energumenos, & à dæmone obsessos, & quidem pœnes Sacerdotes, & exorcistas constat hoc ex illo Lucę 9. *Domine ecce dæmonia subijciuntur nobis in nomine tuo, & c.* 10. *Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici*, & de hac potestate concessa exorcistis adest Epistola Cornelij Papæ ad Fabium Antiochenum referente Eusebio *lib. 6.* Historiæ *c. 35.* & colligitur ex forma conferendi ordinem exorcistatus, quæ talis est. *Accipe, & commenda memoriæ, & habe potestatem imponendi manus super energumenos, siue Baptizatos, siuè Cathecumenos.*

5 Quanta cum conscientiæ puritate, quanta cum circumspectione, prudentia, & cautela hoc munus sit exercendum, abstinendo à nugis superfluis interrogationibus dæmonis, & responsionibus, vitando coloquia cum eo, statum illi imperando vt sileat, abstinendo ab actibus iuditialibus contra eum, vt cum exorcista præcipit dæmoni, quod tali die compareat, rationem reddat, cur tale corpus obsederit, iuret se veritatem dicturum, an ex maleficio in corpus obsessi ingressus fuerit à quo perpetratum malefitium, & similia videatur. *Del Rius disquisit. magicarum lib. 6. ca. 2. quæ. 3. sect. 3. remedio* 4. & in Anacephaleæsi monition. 10. *Sanch. in præcepta decalogi lib. 2. c. 42. n. 34. Nauar. lib. 5. consil. tit. de sententia excommunic. consil. 5. Sotus lib. 5. de Iustitia, & Iure quæst. 1 2. art. 2. Rodriquez in summa p. p. cap. 18. Homobon. de bonis de Humanæ vitæ statibus p. p. c. 21. Marchin. de Sacramento Ordinis Tract. 2. p. 4. c. 11.*

Pessima igitur est Doctrina, quod ad hanc rem attinet flagelli dœmonum Interrogandi dœmonem an ex maleficio ingressus fuerit corpus humanum & à quo illud fuerit factum, impertinentia enim hęc sunt, nec
6 à Patre mendatij petenda.

Quod si quis ea praxi flagelli vsus fuerit, Dœmon quæ dixerit se per malefitium corpus obsessi fuisse ingressum, & maleficium à tali fuisse commissum nullum poterit ob id fieri fundamentum super dicto dæmonis, vt in tractatu de Offic. Sanctissimæ Inquisitionis p. 2. tit. 1 2. §. 2 3. n. 199. ex Patre Massino in praxi S. Offic. p. 7. fol. mihi 177. Versicul. *Quindi si vede*, & Buratt. *decision.* 763. n. 11.

Et hinc est, quod licet Sacerdotes, & exorcistæ ratione sui muneris potestatem habeant exorcizandi tamen munus suum exercere non possunt sinè Episcoporum, & Archiepiscoporum licentia, in qua inpertien-

da Præ-

da Præsules Ecclesiæ cum maxima consideratione procedere solent, maximè cum agitur de feminis exorcizandis, adeò vt audierim Eminent. Card. Federicum Borromæum Archiepiscopum Mediolanen. cuius memoria in Benedictione sit, vix vnquam licentiam hanc exorcizandi in sua tam ampla Ciuitate, quatuor vel sex viris Doctrina, & Sanctitate conspicuis, idem semper egit laudatissim. Cardin. Camporeus in sua Diœcesi Cremonen. Patria mea.

8 De exorcismorum potestate Data Ecclesiæ, cur Dæmones non semper obediant exorcismis. Quo pacto Dœmones pellant tàm initio nascentis Ecclesiæ temerariè à Præpositiuo, & Erroneè à Nicolaitis tributa sint, & alia in hac materia curiosa vide apud *Emanuelem Mouram de Incantationibus*, *& Eusalmis sect. 1. c. 2. num. 9. sect. 2. cap. 7. num. 3. & cap. 6. num. 16. ibidem, & cap. 13. nu. 9. & 10. & cap. 15. nu. 9.*

§. SEXTVS.

An obsessio Dæmonis semper proueniat ex Maleficio.

SVMMARIVM.

1 *Etiam sine maleficio Dæmon quandoque eos obsidet.*
2 *Ex quibus caussis Deus permittat Dæmones obsidere homines remissiuè.*
3 *Hoc ipso, quod constet de obsessione Dæmonis non dicitur constare sufficienter de corpore delicti in maleficio.*
4 *Qua ratione cognosci possit, an quis sit obsessus, vel non à Dæmone remissiuè.*

1 ALiqui Iudices opinantur (& perperam quidem) quod eo ipso quod aliquis reperitur obsessus, id ex maleficio prouenerit, & ex hoc solo iniustè formant processus contra personas aliquo modo obsessas infensas, vel aliundè inditiatas, hoc est maximum absurdum. Cui enim dubium est, quod sine maleficio expermiss. Dei potest Dæmon vexare corpus alicuius. Caueant itaque omninò Iudices ne ex sola obsessione Dæmonis conficiant processus super maleficio imò etiam sint cauti, ne decipiantur ab aliquibus, qui in præmissis imposturam committunt, & diuersimodè se obsessos *esse simulant*, sæpè enim huiusmodi impost. reperiuntur.

Annotationes Carenæ ad §. VI.

2 NOn est dubium, quin expermissione Diuina, seclusoquocunque maleficio contingat aliquando Dæmones obsidere corpora humana, idque ea varijs caussis, ob peccata propria, ob peccata parentum, ne labatur obsessus in alia peccata, in quæ laberetur, si à Dæmone non obsideretur *Gregor. lib. 1. Dialogorum*. Ad explorandam alicuius patientiam, & ob parentum malam imprecationem, vt accidisse suis temporibus affirmant P. Maldonatus, & P. Tireus, & prout hæc omnia præsequuntur P. Tireus integro tract. de Demoniacis, & P. Putheanus in simili tractat. post eius tract. Theologicum de Angelis dubit. 4. per totam.

3 Non ergò potest dici, quod constet de corpore delicti sufficienter ex eo quod quis sit obsessus, cum id à malefic. & non malefic. sed ex permissione Dei potuerit prouenire, & sic ex hoc non possunt Iudices formare processus.

4 Quomodo autem, & qua ratione cognosci possit, quod quis sit, vel non sit à Dæmone obsessus, & quomodo in hac materia simulationes, & fictiones cognosci possint, Videantur *P. Tireus d. tract. de dæmoniacis, & P. Putheanus vbi supra dubit. 3. per totam.*

§. SEPTIMVS.

De Inditio Famæ.

SVMMARIVM.

1 *Non debent esse faciles Iudices ad procedendum contra aliquem in hoc crimine ob solum inditium famæ.*
2 *De facili oritur fama contra Vetulas, & deformes.*
3 *De inditio famæ, & eius requisitis, maximè in hoc crimine, & quidem contra Mulieres, & Vetulas, & numer. 4. & sequen. vbi casus decisus in Inquisitione Cremonæ.*
7 *Quid sentiat auctor de hisce Vetulis in sortilegijs amatorijs.*
8 *Casus decisus in Saxonia de Vetula capta amore iuuenis.*

1 NOn sint faciles Iudices ad procedendum contra aliquam personam vti strigem, & maleficam ex inditio famæ quamuis enim alias famæ inditium sit magni momenti, Attamen in ista materia ob odium Commune quod habetur in striges, contra quas omnes vnanimiter clamant, facilimè insurgit huiusmodi fama contra aliquam mulierem præcipuè quando est vetula, & turpis formæ vndè vel mo-
2 dicum fundamentum super tali fama fiat, vel saltem diligenter Iudex Interroget testes à quanto tempore ortum habuerit, & à quibus, & qua occasione. Hinc enim forsan sæpè ex processu apparebit famam esse Inditium modici momenti.

Annotationes Carenæ ad §. VII.

3 DE Inditio famæ latæ, dixi *in meo tract. de Offic. SS. Inquisitionis par. 3. tit. de Inditijs, & Tortura*, & ibi quidem loquutus sui, de fama, eius requisitis probatione, & vi, ac efficatia in genere, & in omnibus delictis.

4 De fama in casu nostro, & delicto magiæ, & maleficij agunt *Carpz. in sua praxi crimin. noua Romano Saxon. par. 1. qu. 49. Godelm. de magis, & Venef. lib. 3. cap. 3. num. 9. Ponzinib. de lamijs num. 69. Petrus Neigius qu. 39. nu. 31. par. 1. Berlich. dict. conclusione 4. par. 4. ad Constitutiones Saxoniæ nu. 16. & 17.*

5 Tamen cum in hac materia de facili possit oriri fama ex leuibus caussis à personis maleuolis contra vetulas, & deformis aspectus, Ideò non potest super fama in hac re fieri magnum fundamentum nisi sit formiter, & seruatis seruandis probata, benè *Torreblanca de magia lib. 3. cap. 17. num. 19. & plur. seq.* vbi quod in hoc crimine, ad effectum de quo agimus fama debet solida, non leuis, & varia, nam cum est vanus Populi rumor contemni debet.

6 In hac propterea re congregatio Cremonæ sub die 6. Decemb. 1626. non fuit ausa deuenire ad carcerationem duarum mulierum vetularum, quæ vrgebatur hoc Inditio famæ in earum opido vehementi non obstante quod aliqua etiam adessent adminicula, sed non talia quæ viderentur sufficere ad carcerationem.

7 Cùm tamen de hisce vetulis agitur, & sumus in sortilegijs amatorijs, egò valdè contra eas propensus sum. Quia ex lectura auctorum, vt plurimum constat, vetulas hasce hoc morbo laborare legit Carpzouius in sua Iuris prudentia Romano Saxonica ad Saxoniæ Electoris Constitutiones 1. 4. Constit. 2. Defi-
8 nitione 9. vbi refert casum decisum à Patriæ suæ Dia-

ste rio

sterio de mense Maio 1631. de vetula amore lasciuo iuuenis capta, quæ eum magicis artibus in capro sibi aduehi curauerat.

§. OCTAVVS.

De Strigibus, & Sortilegis.

SVMMARIVM.

1 *Sortilegium potest esse sine Apostasia formali.*
2 *Quando mulier Sortilega Interroganda.*
3 *De duplici professione Sortilegæ.*
4 *Professio expressa, quomodo, & cum quibus solemnitatibus fiat.*
5 *Confessio tacita maleficæ quomodo Dæmoni fiat.*
6 *Vtraque professio Apostasiam à Deo continet.*
7 *Quid sit pactum tacitum cum Dæmone.*
8 *Et an illud habeat locum si Sortilegus expressè protestetur se consentire Diabolo.*

VLterius aduertendum est, quod quæmadmodum mulierum genus est maximè superstitiosum, & sortilegijs præcipuè amatorijs deditum, non tamen sequitur, quod si aliqua mulier sortilega, & Incantationes, vel ad sanandum maleficia, vel ad cogendam voluntatem hominum, vel ad alium quemcumque finem fecerit, ergo est strix formalis
1 potest enim esse sortilegium sine Apostasia formali ad Dæmonem, licet non careat suspitione Apostasiæ vel leui, vel vehementi, iuxta qualitatem sortilegiorum, adnotatam *in cap. accusatus*, §. *Sanè de hæreticis in sexto*. Et ideò bonus Iudex dum format processum contra aliquam mulierem confessam, vel conuictam de huiusmodi sortilegijs non sit facilis ad concipiendum in animo suo quod sit Apostata formalis ad dæmonem, licet hoc esse possit, sed quando deueniet ad torturam
2 contra hanc mulierem, illam in genere interroget, an habuerit aliquid factum cum demone iuxta ea quæ inferius dicentur circa modum torquendi. Et ad hoc maximè aduertere debent Iudices, quia in hoc multi decipiuntur falsò putantes, quod huiusmodi sortilegia fieri non possint sine apostasia formali ad Dæmonem, & hinc oriuntur maxima præiuditia mulieribus Inquisitis de huiusmodi sortilegijs. Iudices enim minus Periti, vel aliter nimis faciles, ob lecturam aliquando librorum de sortilegijs, & strigibus tractantium, hoc falsò præsupposito decepti, nullam viam relinquunt etiam indebitam pro extorquenda confessione mulierum, quæ sæpissimè ob diuersos malos, & illicitos modos habitos tandem inducuntur ad fatendum ea, quæ nunquam cogitarunt.

Vt autem euitentur huiusmodi mala infrascripta attendant diligenter insti Iudices.

Annotationes Catenæ ad §. VIII.

HOc loco rectè traditur differentia inter striges, & sortilegas, non enim rectè inferri potest ista mulier fecit hæc, & hæc sortilegia etiam hæreticalia, ergo est strix nam potest esse quod tantum de hæresi, & apostasia sit suspecta, vel de leui, vel de vehementi iuxta qualitatem sortilegij, & personæ, vt notaui de *Offic. SS. Inqu. par. 2. tit. 12. § 3. & 4.* Striges ergò formales sunt, quæ formaliter à Catholica Religione, professionem coram dæmone, vel aliquo eius vicesgerenti emiserunt.

3 Duplex professionis genus, in materia de qua agimus agnoscunt *Grill and. de sortileg. quæst. 1. num. 5. Godelm. de magis lib. 1. cap. 9. num. 2. Farin. in praxi de delictis, & pœnis quæst. 20. num. 77. Berlich. in sæpè citata conclus. 3. num. 4. & sequ.* & super omnes eruditissimus *Torreblanc. semper in hac materia perlegendus de Iure spirituali lib. 1 t. c. 13. per totum, & de magia lib. 2. cap. 7. pariter per totum.*

4 Professio expressa contrahitur cum ipsomet Dæmone, residente in solio more Principis, vel in forma hominis, vel Hirci, vel Canis, Ad eum in communi sagarum, & maleficorum conuenticula à magisterculo de nocte deducitur veluti nouitius, & nouitia ibi abnegat (horrendum dictum) Deum Optim. Maxim. dicendo, *Nego Creatorem Cœli, & Terræ, Nego Baptismo, Nego Adorationem Deo à me præstari solitam tibi adhæreo Tibi credo*, quæ formalia verba ex *D. Hyppol. Martire in lib. Consum at. Mundi* refert *Torrebl. dict. cap. 13. num. 5.*

Abrenunciat patrocinio (quod mens ipsa in sola huiuscè cogitatione abhorret) Beatissimæ, Immaculatissimæ, & Pijssimæ Reginæ Celorum Dominæ totius Mundi, & meæ, ac omnium Sanctorum.

Scriptum de hiscè rebus manu, & proprio sanguine factum velut instrumentum seruitutis suæ Diabolo tradunt.

Et hæc omnia tacto libro quodam obscuras, & nigerimas paginas continente, veluti quodam Iuramento confirmant.

Homagium etiam dœmoni præstantes in circulo, quod Diuinitatis solet esse symbolum descripto in terra, quæ est scabellum pedum Dei.

Et his per actis demon vnguen illis in frontem inijcit, veluti abradens carracterem Baptismi, & eum de libro vitæ delet, & describit in libro mortis. Hæc ex auctoribus supra citatis, sed maximè ex Torreblanc.

5 Tacita professio est cum quis non ipsi Dœmoni, sed alij magicam hanc artem profitenti promisit obseruare, quæ sibi mandauerit, sub promissione, quod grandia facturus sit in vita sua, & multa futura cognoscet, dummodo Catholicam Fidem abijciat, & omnia Ecclesiastica Sacramenta pessundet, & totis vtibus adhæreat cultui, & obedientiæ sui magistri, & illum, vti verum Principem adoret, *Berlich. dict. conclus. 3. nu. 4. versic.* Tertia verò.

6 Hæc etiam professio licet tacita à DD. vocetur, tamen continet apostasiam à fide formalem, parum enim differt apostasia, & promissio facta, & acceptata de apostatando, ad effectum de quo agimus.

7 Adest vltra hæc tacitum cum demone pactum quod cum dicto humani generis hoste factum censetur, quotiescumque quis vltra promissiones de quibus supra vtitur annulis, signis, caracteribus, orationibus, & alijs rebus à mago institutis, vel quæcunque sortilegia facit, vel ad amorem, odium sanitatem, vel alias quaslibet res pro libito obtinendas, etiamsi nesciat ea Insti-
8 tuta à Diabolo *Del Rio disquisit. magic. lib. 2. cap. 8. dubio 1. Torreblanc. de mag. dict. lib. 2. cap. 7. num. 17.* & de Iure spirituali *lib. 11. cap. 14. per totum*, vbi addit esse locum huic pacto tacito cum demone etiamsi quis vtatur signis illis, & orationibus, & expressè protestetur se nolle pactum cum demone contrahere. Quia potest esse, quod dæmon in 1. Institutione sortilegij, talem formulam tradiderit, quæ nullum animi assensum, sed solam applicationem requireret, *Sanchez, in Decalog. lib. 2. cap. 38. numer. 5. Emanuel Moura de Ensalmis sect. 2. cap. 18. num. 21. Torreblanc. de Iure spirituali lib. 11. cap. 14. num. 4.*

Et scatet vera ratio, quare à sortilegio non sit licitum arguere quem esse strigem, quia sortilegium solum continet pactum implicitum cum dæmone, & nullam apostasiam à fide. E contra semper striges, vel à fide apostatant, vel præmittunt apostasiam.

§. NONVS.

De custodia harum rearum.

SVMMARIVM.

1 *In separatis carceribus singulæ sunt custodiendæ, & numer.6.*
2 *Quomodo custos carceribus cum illis se gerere habeat, & numer.7.*
3 *Inquisitores fœminas hasce non alloquantur, & nu.8.*
4 *Quales carceres his mulieribus assignandæ, vbi quid in Saxonia acciderit.*
5 *Iudex arbitrium habet in assignando carcere.*

IMprimis quantum fieri potest non permittant mu-
lierem carceratam ob maleficium, aut sortile-
gium quempiam alloqui, & si plures reperiantur
mulieres carceratæ in materia præmissa non permit-
1 tantur simul alloqui, sed retineantur in carceribus se-
paratis, quia sæpè multæ conuenerunt falsum fateri
contra se ipsas in materia apostasiæ, putantes hac via
citius è carceribus eximi.

2 Nullo modo curent, neque permittant Iudices,
quod custos carceris aut alius quisquis sit illis mulieri-
bus sic carceratis suadeat quid fateri debeant, cum
examinatæ fuerint, multoties enim compertum est,
quod mulieres huiusmodi suasionibus impulsæ, aut
etiam spe impunitatis, promissæ (quæ tamen num-
quam eis promitti debet) fassæ fuerunt id quod nec
etiam somniarunt,

3 Iudices numquam alloquantur huiusmodi mulie-
res carceratas circa merita causæ nisi iudicialiter eas
examinando.

Annotationes Carenæ ad §.IX.

4 MVlieres hę vel viri de hoc crimine grauati in car-
ceribus custodiendi sunt vsque ad sententiam
ad carceres, tollerabiles esse debent non horridæ, &
subterraneæ, vt notant DD. vna *cum textu in l.1. C.de
custodia reorum, & notat Carpz. in sua praxi crim. noua
Romano Saxonica par.3.quæst.109. numer.45. & sequ.*
quenda in horrida admodum carcere collocatum in-
stinctu Diaboli sibi ipsi vitam ademisse, & puellam
quandam in subterraneo carcere custoditam, à serpen-
tibus fuisse peremptam.

5 Non ob id tamen negamus quin Iudex possit pro
delicti, personæ, & qualitate circumstantiarum modo
tolerabiliorem, modo duriorem carcerem reo assigna-
re, *Menoch.de arbitr.Iudicum casu 305.nu.1.seq.Carpz.
vbi supra nu.50. Pegna in direct. Inquisit.par.3.comm.*
108. *Sousa in afforism. Inquisit.l.2.cap.26.nu.19.*

6 Si plures sint huiusmodi criminis rei, singulis reis se-
paratæ sunt carceres assignandæ benè supr. *Pegna l.2.
cap.13. num.3.* vbi ego *in annot. & ad directorium In-
quisit.d.comm.108.verb.*Item præcauere oportet.

7 Prout, nec permittendum, vt custos carceris cum
mulieribus sic carceratis colloquatur, nec de his quæ
foris fiunt ab eo moneantur benè *Pegna d. comm.*108.
*vers.*Ergò siuè sit vnus, *Massin.in praxi S.Offic. fol.*129.
secunda Impræssion.versic. Non permettano li Giudici.
Et ego ipse *tit.*12.§.24.*num.*210.

8 Inquisitores etiam cum huiusmodi mulieribus, &
reis non loquantur nec tractent, nisi cum Iudicialiter
eas, vel eos examinant *Pegna supra lib.2. cap.13.& d.
comm.108. vers.* Hæc amplius obseruare Inquisitores
oportet. *Sousa d.c.26.n.22.* Ego *in cit.*§.24.*nu.*211.

De alijs circa huiusmodi carceratos obseruandis, vi-
de quæ dicta sunt à *Pegn.Sous.& alijs supra allegatis.*

§. DECIMVS.

De examine maleficæ, prosequutione processus, & tortura in hoc crimine.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitor suggestiuè reas non interroget, & 13.*
2 *Quomodo in prima audientia huiusmodi rea interro-
ganda, & 14. & remissinè.*
3 *Quomodo in secunda audientia vlterius interrogari de-
beant.*
4 *Quomodo ei obijcienda sint, quæ ex processu constant.*
5 *Obiectiones hæ ità fieri debent, vt non possit rea venire
in cognitionem testium, nec denunciantis, & nu.15.*
6 *Testes sunt repetendi, & quomodo, & 16.*
7 *Terminus eis assignandus est ad faciendas suas defen-
siones.*
8 *Coram consultoribus causa proponenda.*
9 *Quando S.Congregat.rescribendum.*
10 *In tortura rea non interrogetur de delicto in specie n.18.*
11 *Ante torturam ei iterum obijciantur Inditia.*
12 *In actu tortura quomodo Interroganda.*
17 *In hoc crimine quamuis crudeli seruari debet ordo Iu-
diciarius.*
19 *De animaduertendis in S.Offic.antè torturam, in tortu-
ra, & post torturam remissinè.*
20 *Interroganda sunt reæ hæ super complicibus, & In-
tentione.*

1 NVllas suggestiones in illis interrogandis om-
ninò faciant, sed ab initio interrogentur,
An sciant vel præsumant causam examinis,
seu carcerationis deindè de Inimicis, & de causis Ini-
2 micitiarum. Quis fuerit earum confessarius, & de alijs
similibus ex quibus detegi possit, vt de cursu vitæ suæ
de frequentatione Sacramentorum &c. ex quibus de-
tegi possit, bona, vel mala earum vita, & conditio,
3 deindè in genere possunt interrogari an sciant aliquod
sortilegium, & ad quem effectum, & an vnquam hu-
iusmodi, aut aliud sortilegium executioni demanda-
uerunt, & si negauerint, possunt fieri alia interroga-
4 toria in genere paulatim, eis obijciendo quod depo-
nitur in processu eas scire aut commisisse tale sortile-
gium, & tandem si omnia negent possunt ei in diuersis
interrogatorijs paulatim obijci quæ in processu con-
tra illas habentur circumscriptis tamen nominibus, &
5 cognominibus testium, & circunstantijs ex quibus In-
quisitæ aliter in notitiam deuenire possint, qui fiat te-
stes, & tandem completo processu contra illas infor-
matiuo si adhuc persistant in negatiua, erunt repe-
6 tendi testes processus offensiui, quæ repetitio vt va-
lidè, & legaliter fiat formandi sunt prius articuli, par-
te fisci super capitibus, quæ pro fisco prætenduntur,
& copia dictorum articulorum est danda dictis Inqui-
sitis, assignando eis Aduocatum, & Procuratorem
Idoneum etiam ex officio, quatenus Inquisitæ, vel
ob paupertatem, vel alia de causa illos non habeant,
eidemque tempus congruum detur ad dandum Inter-
7 rogatoria, quo elapso fiat repetitio facta repetitione
detur eisdem terminus ad faciendas defensiones de-
turque etiam copia eisdem processus, & factis defen-
sionibus, seù lapso termino ad illas faciendas, Iudi-
8 ces conuocent Congregationem Consultorum Perito-
rum, in qua per extensum processus legatur, suppræs-
sis nominibus, & cognominibus, & circumstantijs,
& si de modo expeditionis causæ non sint concordes,
aut causa sit grauis, vel ratione delicti, vel ratione
perso-

personæ non deueniatur ad torturam, nisi consulta
9 hac S.Congregat. ad quam mitti debeat copia integri processus, tam offensiui, quam deffensiui. Et quando videretur Iudicibus cum voto suæ Congregat. sinè difficultate ad torturam deuenire posse, quia Inditia
10 essent vrgentia, Aduertat ne in ipsa tortura interrogent Inquisitum de delicto in specie quod prætendi-
11 tur, sed tantum antequam deueniatur ad delictum torturæ obijciantur eis iterum Inditia, quæ in proces-
12 su habentur, & postea in actu torturæ interrogentur tantum, vt dicant veritatem de ijs super quibus fuerunt interrogatæ, & si fateri cœperint, non suggeratur eis aliquod, sed tantum recipiantur, & scribuntur verba præcisa earum confessionis, Interrogandæ erunt postea in genere super vlteriori veritate.

Annotationes Carenæ ad §.X.

13 Suggestiones nullas, De suggestiuis Interrogatorijs omninò à Iudice vitandis, dixi supra ad *Pegnam l.2.cap.20.7.& seq.& par.3.de Offic.SS.Inquisit. tit.2. num.51. vbi allegaui ex I.C.in l.1. §. in causa ff. de quæstio.* exemplum Interrogatorij suggestiui.

14 Ab initio interrogetur, De prima audientia qua Reus in Sancto Officio Inquisitionis excipere debent, & de interrogatorijs huiusmodi Generalibus, vt vita ipsorum, & conuersationes, & amici appareant supra latè *Pegna lib.2.cap.14.per totum*, vbi dixi aliqua ego in annotationibus, & capitibus sequ. vbi latissimè de forma reos huiuscè Tribunalis interrogandi, & ex notis hic in Instructione facilimum erit vnicuique Inquisitori quoscumque ipsius criminis Reos legitimè examinare.

15 Circumscriptis tamen nominibus, Secundum morem huiuscè *SS.Inquisit.Tribunal.vt supr.sæpius l.2. notaui, & in specie in tractat.de Offic. SS. Inquisit. par.2. tit.12.§.24.num.212.*

16 Erunt repetendi testes, De qua repetitione, & eius forma, prout, & de articulis formandis à latere fisci, & alijs actibus subsequentibus, latissimè supra ad *Pegnam lib.2. cap.24. & pluribus sequ.* & hoc apparet, quod in hoc crimine quantumuis creduli, & immani
17 seruari debet ordo Indiciarius vt supra dicebam, & latè probanit *Torreblanca de magia l.3.cap.16.de* formatione processus in crimine magiæ *num.1.& plur. sequ.* vndè in hac materia posse obijci testibus quod sint examinati in summario sinè citatione partis, nec sunt ea citata repetiti dixit *Berlich. in sæpè citat. conclus.4. num.135. Goedelm.de magis lib.3. cap.8.num.30. Vers.* Aut ante litem contestatam.

18 Aduertatur ne in ipsa Tortura, Hoc ad literam in teste dixit *text. in l.1. §. in causa vbi Doctus Gothofredus ff.de quæst.ibi*. Qui quæstionem habiturus est non debet specialiter interrogare, an Liuius Titius homicidium fecerit, sed generaliter, quid id fecerit, alterum enim magis suggerentis quam requirentis est, quæ autem hic dixit Surd. cons. in teste sinè dubio locum sibi vindicant etiam in reo.

19 Deo animaduertendis in hoc foro ante reorum torturam. In tortura, & post torturam dixi *par.3. titul. 10. de Inditijs, & Tortura §.21.22. & 23. numer.155. & sequ.* & in hoc ipso crimine *par.2. titul.12. §.24. & 25. num.213. & sequ.* quæ hic non repeto, & ideò ibi videri potuerunt.

20 Interrogandæ erunt postea super complicibus, & intentione, Huiusmodi maleficis datur tortura, vt dixi *par.2. dict. titul.12. §.25. numer.221. & sequentibus.*

§. VNDECIMVS.

De qualitate Torturæ.

SVMMARIVM.

1 *Tortura in hoc delicto datur sinè squassis, & pondere.*
2 *Tortura danda cum tormentis vsitatis.*
3 *De varijs tormentorum generibus apud varias nationes remissiuè.*

1 Aduertatur ne Tortura detur cum squassis, aut cum aliquo pondere, siue baculo ad pedes, sed sit simplex eleuatio in tortura funis, aut sit simplex tortura alterius generis tormentorum, quatenus tormento funis torqueri non possint.

Annotationes Carenæ ad §. XI.

2 Torturam in S. Offic. debere fieri cum solitis tormentis, & non cum inusitatis, & cum quis torquetur tormento funis, debere id agi sine squassis, itaut tortura sit simplex dixi pluries in meo tractatu de Offic. SS.Inqu. & in materia nostra in alleg. *tit.12. §.24. numer.213.* vbi allegaui *P. Massin. in prax. S.Offic. rubr.*
3 *Modo di dar la corda. Vers. E qui pur anche bassi da notare*, de varijs tormentorum generibus erudite *Carpz. in prax. par.3. quæst.117. num.25. & seq.*

§. DVODECIMVS.

De repetitione Torturæ.

SVMMARIVM.

1 *Iudices non debent esse faciles ad repetitiones torturæ.*
2 *In casu repetitionis tortura consulenda Sacr. Congreg. & num.6.*
3 *Nullo modo abradantur fœminis pili, vel capilli, & numer.7.*
4 *De indicio, quod in magis considerant D.D. ex eo quod lacrimas non emittant, & num.8. vbi quod hoc inditium nullius, aut lanissimæ est considerationis.*
5 *De repetitione torturæ remissiuè.*

1 Non sint faciles Iudices ad repetitionem torturæ nisi causa sit grauissima quo casu est con-
2 sulenda S.Congreg.
3 Nullo modo radantur aliqui pili, aut capilli ipsarum mulierum, nec faciant vim Iudices contra Inquisitas in quodam Inditio ab aliquibus Doctoribus con-
4 siderato. viz. quod forsan huiusmodi mulieres maximè in tortura non emittant lacrymas.

Annotationes Carenæ ad §.XII.

5 De repetitione torturæ latissimè in genere *Farin. de Inditijs, & tortura qu. & in foro S.Offic. Pegna par.5.direct.com.39.*& in materia delicti nostri *Del Rius disqu. magicar. l.5. qu.31. Pereg. cons.2.quæst.26. vol.2.Torreb.de magia l.3.cap.18.nu.31.*
6 In omni causa animaduertit Inquisitor quod ad hanc repetitionem non est deuenendum Inconsulta Supræma Vrbis Congregat. vt cum *Massino animaduerti loco supra cit.num.114.*
7 Nullo modo abradantur, Æquum enim est causam in SS.Tribun. cum omni omnino puritate tractari, & ideò ob honestatem pili, & capilli mulieribus non sunt abradendi dixi *loco supra cit.num.215.*

§. NONVS.

De custodia harum rearum.

SVMMARIVM.

1 *In separatis carceribus singulæ sunt custodiendæ, & numer.6.*
2 *Quomodo custos carceribus cum illis se gerere habeat, & numer.7.*
3 *Inquisitores fœminas hasce non alloquantur, & nu.8.*
4 *Quales carceres his mulieribus assignandæ, vbi quid in Saxonia acciderit.*
5 *Iudex arbitrium habet in assignando carcere.*

IMprimis quantum fieri potest non permittant mulierem carceratam ob maleficium, aut sortilegium quempiam alloqui, & si plures reperiantur mulieres carceratæ in materia præmissa non permit-
1 tantur simul alloqui, sed retineantur in carceribus separatis, quia sæpè multæ conuenerunt falsum fateri contra se ipsas in materia apostasiæ, putantes hac via citius è carceribus eximi.

2 Nullo modo curent, neque permittant Iudices, quod custos carceris aut alius quisquis sit illis mulieribus sic carceratis suadeat quid fateri debeant, cum examinatæ fuerint, multoties enim compertum est, quod mulieres huiusmodi suasionibus impulsæ, aut etiam spe impunitatis, promissæ (quæ tamen nunquam eis promitti debet) falsæ fuerunt id quod nec etiam somniarunt.

3 Iudices numquam alloquantur huiusmodi mulieres carceratas circa merita causæ nisi iudicialiter eas examinando.

Annotationes Carenæ ad §.IX.

4 MVlieres hę vel viri de hoc crimine grauati in carceribus custodiendi sunt vsque ad sententiam ad carceres, tollerabiles esse debent non horridæ, & subterraneæ, vt notant DD. vna *eum textu in l.1. C. de custodia reorum, & notat Carpz. in sua praxi crim. noua Romano Saxonica par.3.quæst.109. numer.45. & sequ.* quenda in horrida admodum carcere collocatum instinctu Diaboli sibi ipsi vitam ademisse, & puellam quandam in subterraneo carcere custoditam, à serpentibus fuisse peremptam.

5 Non ob id tamen negamus quin Iudex possit pro delicti, personæ, & qualitate circumstantiarum modo tolerabiliorem, modo duriorem carcerem reo assignare, *Menoch. de arbitr. Iudicum casu* 305. *nu.1 & seq. Carpz. vbi supra nu.50. Pegna in direct. Inquisit. par.3.comm.* 108. *Sousa in aforism. Inquisit. l.2. cap.26. nu.19.*

6 Si plures sint huiusmodi criminis rei, singulis reis separatæ sunt carceres assignandæ benè supr. *Pegna l.2. cap.13. num.3. vbi ego in annot. & ad directorium Inquisit. d. comm.108. verb.* Item præcauere oportet.

7 Prout, nec permittendum, vt custos carceris cum mulieribus sic carceratis colloquatur, nec de his quæ foris fiunt ab eo moneantur benè *Pegna d. comm.108. vers.* Ergò siuè sit vnus, *Massin. in praxi S. Offic. fol.129. secundæ impressionis. versic. Non permettano li Giudici.* Et ego ipse *tit.12.§.24.num.*210.

8 Inquisitores etiam cum huiusmodi mulieribus, & reis non loquantur nec tractent, nisi cum Iudicialiter eas, vel eos examinant *Pegna supra lib.2. cap.13. & d. comm.108. vers.* Hæc amplius obseruare Inquisitores oportet. *Sousa d.c.26.n.22.* Ego *in cit.§.24.nu.211.*

De alijs circa huiusmodi carceratos obseruandis, videquæ dicta sunt à *Pegn. Sous. & alijs supra allegatis.*

§. DECIMVS.

De examine maleficæ, prosequutione processus, & tortura in hoc crimine.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitor suggestiuè reas non interroget, & 13.*
2 *Quomodo in prima audientia huiusmodi rea interrogandæ, & 14. & remissiuè.*
3 *Quomodo in secunda audientia vlterius interrogari debeant.*
4 *Quomodo ei obijcienda sint, quæ ex processu constant.*
5 *Obiectiones hæ ità fieri debent, vt non possit rea venire in cognitionem testium, nec denunciantis, & nu.15.*
6 *Testes sunt repetendi, & quomodo, & 16.*
7 *Terminus eis assignandus est ad faciendas suas defensiones.*
8 *Coram consultoribus causa proponenda.*
9 *Quando S. Congregat. rescribendum.*
10 *In tortura rea non interrogetur de delicto in specie n.18.*
11 *Ante torturam ei iterum obijciantur Indicia.*
12 *In actu torturæ quomodo interroganda.*
17 *In hoc crimine quamuis crudeli seruari debet ordo Iudiciarius.*
19 *De animaduertendis in S. Offic. antè torturam, in tortura, & post torturam remissiuè.*
20 *Interroganda sunt rea hæ super complicibus, & Intentione.*

1 NVllas suggestiones in illis interrogandis omninò faciant, sed ab initio interrogentur, An sciant vel præsumant causam examinis, seu carcerationis deindè de Inimicis, & de causis Ini-
2 micitiarum. Quis fuerit earum confessarius, & de alijs similibus ex quibus detegi possit, vt de cursu vitæ suæ de frequentatione Sacramentorum &c. ex quibus detegi possit, bona, vel mala earum vita, & conditio,
3 deindè in genere possunt interrogari an sciant aliquod sortilegium, & ad quem effectum, & an vnquam huiusmodi, aut aliud sortilegium executioni demandauerunt, & si negauerint, possunt fieri alia interroga-
4 toria in genere paulatim, eis obijciendo quod deponitur in processu eas scire aut commisisse tale sortilegium, & tandem si omnia negent possunt ei in diuersis interrogatorijs paulatim obijci quæ in processu contra illas habentur circumscriptis tamen nominibus, &
5 cognominibus testium, & circunstantijs ex quibus Inquisitæ alter in notitiam deuenire possint, qui fiat testes, & tandem completo processu contra illas informatiuo si adhuc persistant in negatiua, erunt repe-
6 tendi testes processus offensiui, quæ repetitio et validè, & legaliter fiat formandi sunt prius articuli, parte fisci super capitibus, quæ pro fisco prætenduntur, & copia dictorum articulorum est danda dictis Inquisitis, assignando eis Aduocatum, & Procuratorem Idoneum etiam ex officio, quatenus Inquisitæ, vel ob paupertatem, vel alia de causa illos non habeant, eidemque tempus congruum detur ad dandum Inter-
7 rogatoria, quo elapso fiat repetitio facta repetitione detur eisdem terminus ad faciendas defensiones deturque etiam copia eisdem processus, & factis defensionibus, seu lapso termino ad illas faciendas, Iudi-
8 ces conuocent Congregationem Consultorum Peritorum, in qua per extensum processus legatur, suppræssis nominibus, & cognominibus, & circumstantijs, & si de modo expeditionis causæ non fiat concordes, aut causa sit grauis, vel ratione delicti, vel ratione perso-

personæ non deueniatur ad torturam, nisi consulta
9 hac S.Congregat. ad quam mitti debeat copia integri
processus, tam offensiui, quam deffensiui. Et quan-
do videretur Iudicibus cum voto suæ Congregat. sinè
difficultate ad torturam deuenire posse, quia Inditia
10 essent vrgentia, Aduertat ne in ipsa tortura interro-
gent Inquisitum de delicto in specie quod prætendi-
11 tur, sed tantum antequam deueniatur ad delictum
torturæ objciantur eis iterum Inditia, quæ in proces-
12 su habentur, & postea in actu torturæ interrogentur
tantum, vt dicant veritatem de ijs super quibus fue-
runt Interrogatæ, & si fateri cœperint, non suggera-
tur eis aliquod, sed tantum recipiantur, & scribuntur
verba præcisa earum confessionis, Interrogandæ erunt
posteà in genere super vlteriori veritate.

Annotationes Carenæ ad §.X.

13 SVggestiones nullas, De suggestiuis Interrogatorijs omninò à Iudice vitandis, dixi supra ad *Peguam l.2.cap.20.7.& seq.& par.3.de Offic.SS.Inquisit. tit.2. num.51. vbi allegaui ex I.C.in l.1. §. in causa ff.de quæstio.* exemplum Interrogatorij suggestiui.

14 Ab initio interrogetur, De prima audientia qua Reus in Sancto Officio Inquisitionis excipere debent, & de interrogatorijs huiusmodi Generalibus, vt vita ipsorum, & conuersationes, & amici appareant supra latè *Pegna lib.2.cap.14.per totum*, vbi dixi aliqua ego in annotationibus, & capitibus sequ. vbi latissimè de forma reos huiuscè Tribunalis interrogandi, & ex notis hic in Instructione facilimum erit vnicuique Inquisitori quoscumque ipsius criminis Reos legitimè examinare.

15 Circumscriptis tamen nominibus, Secundum morem huiuscè *SS.Inquisit.Tribunal.vi supr.sæpius l.2. notaui, & in specie in tractat.de Offic. SS. Inquisit. par.2. tit.12.§.24.num.212.*

16 Erunt repetendi testes, De qua repetitione, & eius
forma, prout, & de articulis formandis à latere fisci,
& alijs actibus subsequentibus, latissimè supra ad *Pe-
gnam lib.2. cap.24. & pluribus sequ.* & hoc apparet,
quod in hoc crimine quantumuis creduli, & immani
17 seruari debet ordo Iudiciarius vt supra dicebam, & la-
tè probauit *Torreblanca de magia l.3.cap.16.* de forma-
tione processus in crimine magiæ *num.1.& plur.sequ.*
vndè in hac materia posse obijci testibus quod sint
examinati in summario sinè citatione partis, nec sunt
ea citata repetiti dixit *Berlich. in sæpè citat. conclus.4.
num.135. Goedelm.de magis lib.3.cap.8.num.30. Vers.*
Aut ante litem contestatam.

18 Aduertatur ne in ipsa Tortura, Hoc ad literam in teste dixit *text. in l.1. §. in causa vbi Doctus Gothofredus ff.de quæst.ibi*. Qui quæstionem habiturus est non debet specialiter interrogare, an Liuius Titius homicidium fecerit, sed generaliter, quid id fecerit, alterum enim magis suggerentis quam requirentis est, quæ autem hic dixit Surd. cons. in teste sine dubio locum sibi vindicant etiam in reo.

19 Deo animaduertendis in hoc foro ante reorum torturam. In tortura, & post torturam dixi *par.3. titul. 10. de Inditijs, & Tortura* §.21.22. & 23. *numer.155. & sequ.* & in hoc ipso crimine *par.2. titul.12.* §.24. & 25. *num.213. & sequ.* quæ hic non repeto, & ideò ibi videri potuerunt.

20 Interrogandæ erunt postea super complicibus, & intentione, Huiusmodi maleficis datur tortura, vt dixi *par.2. dict.titul.12.* §.25. *numer.221. & sequentibus*.

§. VNDECIMVS.

De qualitate Torturæ.

SVMMARIVM.

1 *Tortura in hoc delicto datur sinè squassis, & pondere.*
2 *Tortura danda cum tormentis vsitatis.*
3 *De varijs tormentorum generibus apud varias nationes remissiuè.*

1 ADuertatur ne Tortura detur cum squassis, aut cum aliquo pondere, siue baculo ad pedes, sed sit simplex eleuatio in tortura funis, aut sit simplex tortura alterius generis tormentorum, quatenus tormento funis torqueri non possint.

Annotationes Carenæ ad §. XI.

2 TOrturam in S. Offic. debere fieri cum solitis tor-
mentis, & non cum insolitatis, & cum quis tor-
quetur tormento funis, debere id agi sine squassis, itaut
tortura sit simplex dixi pluries in meo tractatu de Of-
fic. SS.Inqu. & in materia nostra in alleg. *tit.12.* §.24.
numer.213. vbi allegaui *P.Massin.in prax. S.Offic. rubr.*
3 *Modo di dar la corda. Vers. E qui pur anche hassi da no-
tare*, de varijs tormentorum generibus erudite *Carpz.
in prax.par.3.quæst.117.num.25.& seq.*

§. DVODECIMVS.

De repetitione Torturæ.

SVMMARIVM.

1 *Iudices non debent esse faciles ad repetitiones torturæ.*
2 *In casu repetitionis torturæ consulenda Sacr. Congreg. & num.6.*
3 *Nullo modo abradantur fœminis pili, vel capilli, & numer.7.*
4 *De inditio, quod in magis considerant D.D. ex eo quod lacrimas non emittant, & num.8. vbi quod hoc inditium nullius, aut leuissimæ est considerationis.*
5 *De repetitione torturæ remissiuè.*

1 NOn sint faciles Iudices ad repetitionem tortu-
ræ nisi causa sit grauissima quo casu est con-
2 sulenda S.Congreg.
3 Nullo modo radantur aliqui pili, aut capilli ipsa-
rum mulierum, nec faciant vim Iudices contra Inqui-
sitas in quodam Inditio ab aliquibus Doctoribus con-
4 siderato. viz.quod forsan huiusmodi mulieres maximè
in tortura non emittant lacrymas.

Annotationes Carenæ ad §.XII.

5 DE repetitione torturæ latissimè in genere *Farin. de Inditijs, & tortura qu. & in foro S.Offic. Pegna par.5.direct.com.39.* & in materia delicti nostri *Del Rius disqu. magicar. l.5. qu.31. Pereg. cons.2.quæst.26. vol.2.Torreb.de magia l.3.cap.18.nu.31.*

6 In omni causa animaduertit Inquisitor quod ad hanc repetitionem non est deueniendum Inconsulta Supræma Vrbis Congregat. vt cum *Massino animaduerti loco supra cit.num.114.*

7 Nullo modo abradantur, Æquum enim est causam in SS.Tribun. cum omni omnino puritate tractari, & ideò ob honestatem pili, & capilli mulieribus non sunt abradendi dixi *loco supra cit.num.215.*

Pp 2 Nec

Nec faciant vim, De hoc Inditio Syluester de Setigimagis *l.3.c.3.puncto 11.Berlich.d. conclus. 4.n.60.& Carpz.in prax.p.1.qu.49. num. 63.* cum alijs quos allegant, Verùm cum hoc Inditium nullum habeat fundamentum, ideò non est à Iudicibus habendum in consideratione.

§. DECIMVS TERTIVS.

De Tempore Torturæ.

SVMMARIVM.

1 *Torturæ tempus nunquam debet excedere horam.*
2 *Imò neque ad tale tempus debet dari tortura, nisi valdè vrgeantur Indicia, & causa sit grauis.*
3 *Tortura debet esse moderata.*
4 *Alia in materia torturæ remissiuè.*
5 *De sortilegijs contra tormenta remissiuè.*

1 TOrtura nunquam excedat tempus vnius horæ, nec de facili per horam tortura inferatus, nisi
2 stante grauitate causæ, & vrgentibus Inditijs simul, & in fine examinis annotetur tempus, quo in tormento manserunt.

Annotationes Carenæ ad §.XIII.

QVoniam Tortura Inuenta est ad veritatem eruendam non ad homines enecandos, Ideo DD. voluit eam omninò debere esse moderatam, & quod non possit tormentum funis excedere horam; & ad dictum soleat teneri horologium pulueris, bene notauit *Gilhausen. in arbore Iud.crim.c.6.p.7.sect.3.nu. 50. & P.Massin.in sua prax.S.Offic.p.10.assert.44.*

4 Alia in hac materia, & præsertim de ratificat. post
5 torturam, & de sortileg. contra tormenta dixi *p.2. tit. 12. §. 6. per totum Carpz. in prax. noua p. 3. quæst. 125.numer.65.& sequ.& Sanfelic.dec. Regn. Neapol. 265.p.2.*

§. DECIMVS QVARTVS.

De Magaque accessit ad ludos fassa se ibi Apostatasse.

SVMMARIVM.

1 *In hoc apostasiæ crimine non est quærendum de corpore delicti.*
2 *Quomodo mulieres hæ examinandæ, & interrogandæ.*
3 *Vbi fateantur aliquas circumstantias, quæ verificari possint, hæ sinè dubio sunt verificandæ, & nu.8.*
4 *Vbi circumstantiæ adductæ falsæ comperiantur dubitari potest de veritate confessionis.*
5 *Documentum maximè à Iudicibus in hoc crimine obseruandum, & n.10.*
6 *De ludis, & conuenticulis remissiuè.*
7 *De muliere fassa apostasiam, in his ludis quomodo expedienda.*
9 *Sortilega ad amorem quomodo interroganda, & quid practicatum in Inquisitione Cremonæ.*
10 *Doctrina notanda Illustr. Inquisit. San.Vincente.*

1 MAximè est aduertendum, quod in euentum, in quem huiusmodi mulieres Apostasiam ad dæmonem, & accessum ad ludos diabolicos faterentur (quo casu corpus delicti aliunde probari non potest, quam per propriam confessionem) curandum est sanè minima sugestione huiusmodi mu-
2 lieres totam seriem facti a semetipsis recenseantur, & cum ab Initio ad id inductæ fuerint de tempore, & alijs circumstantijs, nam hoc modo videri poterit an confessio huiusmodi apostasiæ, & accessus ad ludos verisimiles sint, nec ne. Et casu quo fateantur aliqua particularia, seù circumstantias, quæ sunt verificabilia,
3 omninò Iudices diligentias faciant pro ijs verificandis quia sic magis verisimiles reddentur confessiones circa apostasiam & accessus ad ludos, aliter si tales circumstantiæ adductæ falsæ comperirentur dubitari
4 posset de veritate huiusmodi confessionis forsan, secutæ, vel vi torturæ, quæ est remedium fallax, vel suggestione alicuius vel tædio carceris, vel quia sic crederent facilius ipsis Indulgendum esse, prout aliquando compertum diuersis istis respectibus mulieres falso fassas esse apostasiam, & accessus ad prædictos ludos.

5 Et vt facilius Iudices possint se abstinere à quacunque suggestione quando mulieres Incipiunt fateri talem apostasiam forsan melius esset, & tunc Iudices obliuiscerentur eorum quæ dicunt Doctores in ista materia, quia sæpe visum est, quod Iudices in ordine ad ea quæ perlegerunt apud Doctores multa præiuditia faciunt his mulieribus.

Annotationes Carenæ ad §. XIV.

6 DE istis ludis, & diabolis conuenticulis dixi *p. 2. de Offic.SS.Inquisit.tit.de sortil.* & vltra ibi allegatis plurimos alios *Barbos.Iunior.in cap. Episc. 26. qu.5.* Petrus Anton. Iofreu post *tract.de superst.* Petri Crimelli Impræssum Idiomate Hyspano fol. mihi 251. Defensa del canon.*26.q.5.Eruditiss.Torrebl.de Iure spirituali lib.11. cap.* 8. vbi latiss.de hiscè nocturnis conuentibus agit, & de locis, in quibus in varijs mundi regionibus fieri solent.

7 Quia vero certissimum est multoties euenire istis mulieribus, quam plura insomnijs, licet quandoque verà, & realiter ad hoscè conuentus transferantur, Ideò, vt appareat an confessiones istarum sagarum sint veræ omni conatu niti debent Iudices violatæ religionis, vt memoratas confessiones iustificent per verificationem aliquarum circumstantiarum per dictas mulieres narratarum, vt inde scatere possit an accessus illè ad ludos diabolicos, & apostasia vera sit, & realis, & earum confessiones verisimiles.

8 Illud certum est in confessionibus istarum sagarum, quod ad apostasiam attinet, non opus esse, vt contra eas procedatur, quod constet de vllo corpore delicti, sed vbi fateantur se ex animo, & Intentione à Cathol. Relig. apostatasse, coguntur ad abiurandum de formali, tamquam apostatæ formales, si verò Catholic. Intent. profiteantur, protestantes se non ex animo, sed oretenus tantum, & facto a Cathol, Relig. recessisse, tunc præcisa tortura super Intentione coguntur ad abiurandum de vehementi, Dixi late de hac re *par.2.de Offic.SS.Inquisit.§.20.n.172. §.25.n.218.& sequ.& §. 30.n.240. & seq. & n.244.* animaduerti circa mulieres grauatas, vel confessas de sortilegijs ad amorem, quod quamuis interrogate, an crediderint dæmonem posse cogere voluntatem amasij, Respondeant affirmatiuè, non statim cogendæ sunt ad abiurandum de formali, qui cum articulus fidei circa libertatem arbitrij non sit ex articulis fidei notissimis, prout est art. Incarnationis, si paratę sint corrigi nō possit dici, quod sint hæret. formales ad quod allegaui pulcherrimam decisionem *Alphonsi à Castro de Iusta hæreticorum punitione lib. 2. cap.* 15. & sic in effectu practicatum fuit in nostra Inquisitione Cremonæ, in causa cuiusdam mulie-

mulieris vetulæ, quæ capta amore cuiusdam iuuenis, sortilegium ad amorem ipsius sibi ipsi conciliandum, fecit cum quibusdam fabis super quibus celebratæ fuerant missæ, & alijs rebus, nam interrogata, cum respondisset se credidisse dæmonem posse cogere voluntatem memorati Iuuenis, fuit tamen tantum coacta ad abiurandum de vehementi, & semel per Ciuitatem fustigata.

10 *Et vt faciles Indices.* Sanctissimum documentum quod vtinam semper esset ante occulos Iudicem secularium, & præsertim, Vltramontanorum in illis locis in quibus contra hascè lamias procedunt ex eo enim, quod auctores de hiscè strigibus passim horrenda narrat, adeò ab omnibus, & præsertim à Iudicibus abhorreri solent, vt se sacrificium Deo præstare arbitrentur si contra eas omni cum crudelitate procedant, & omnibus artibus ab eisdem confessiones extorquent. Excessus in hiscè sententijs vnusquisque videre potest ex sententijs scabinorum lipsiensium delictis per *Corpz. in praxi crim. noua Rom. Saxon. quæst. 50. nu. 66.* vbi de verbo ad verbum refert 36. illius diesterij scutentias super hoc delicti genere latas.

Et conuerso palpabit vnusquisque quanta cum maturitate, prudentia, & legalitate contra hascè fœminas procedant Eccles. Tribun. SS. Inquisit.

11 Ad finem huius §. volo apponere verba doctissimi Inquisitor. San Vincente in suis notabilibus in materia Inquisitionis *capit. 13. §. 1.* vbi de lamijs illis sic loquitur.

Certissimum est in hoc crimine multas esse deceptiones, & falsarias à Dæmone huius sectæ auctore inuentas, & quamuis multi dicant omnia à lamijs euenire, nihil verò in re gestum esse, & sic illas excusant. Veruntamen negari non potest, eadem, quæ etiam in somnijs faciunt, seù facere credunt, postea vigiles conformare, & ratificare approbantes, & de illis, tamquam de honeste tactis complacentiam habentes, & re vera quando se vngunt, & inter se communicant habent voluntatem, & verum propositum ad eundi dæmones, illosque colendi, & reuerendi, in illiusque obsequium facta abhominabilia tamquam nociua perpetrant, & licet verum illa damna in re non efficere vsas lamias tantum satis est, quod credant ea fecisse, cum postea vigiles pro rato habeant, & sibi de eis complaceant, & itaque magis piè loquuntur de hac re eas non excusant, *Lucerna Inquisit. de strigis, num. 9.*

§. DECIMVS QVINTVS.

De rea socias nominante in his ludis Diabolicis.

SVMMARIVM.

1 *Nullo modo procedendum contra nominatas à saga in socias istorum ludorum.*
2 *Ità seruatur in concursiè in omnibus Inquisitionibus Italiæ.*
3 *Nec in hoc curandum est de Binsfelt. & Del Rio.*

ET quamuis tales mulieres fateantur apostasiam, & accessus ad ludos, & nominent complices in huiusmodi ludis nullo modo procedatur contra
1 huiusmodi complices, quia cum talis accessus plerumque per illusionem contingere possit, iustitia non postulat, quod contra complices cognitos, & visos per illusionem procedatur.

Annotationes Carenæ ad §. XV.

QVoniam vt supra vidimus accessus ad conuenticulos Diabolicos aliquando est realis, & aliquando tantasticus, Ideò non mirum si nulla fieri potest Iuridica consideratio super nominatione sociarum facta ab hiscè mulieribus, quod scilicet in dicto Con-
2 uentu viderint Titium, Seium, Bertam, Lauiniam, ità Seruat, & semper seruabit inconcussa prax. S. Offic. fundata in Decreto Supt. S. Rom. Inquisition. de quo *Farinac. de hæresi quæst. 185. numer. 153. vers.* aduertæ tamen quod vera non est, benè *Pater Diana vidend. moral. resolut. par. 4. tractat. 6. resolut. 30. qui alios allegat,* & dixi Ego *par. 2. de Offic. SS. Inquisit. titul. 12. §. 26.* per totam vbi dixi ob id parum curandam esse de contraria sententia Binsfeld. Martinus Del Rio, & Gregorij de Valentia.

§. DECIMVS SEXTVS.

Alia notanda Generalia in formatione horum processuum.

SVMMARIVM.

1 *Interrogatoria per extensum scribenda, & num. 5.*
2 *Processus non sunt incohandi per cum ad aures peuenerit, & numer. 7.*
3 *Infantum enecatio interdum euenit ex suffocatione matrum, vel nutricum.*
4 *In huiusmodi causis, & processibus, taxæ S. Congregationis sunt obseruandæ, & num. 9.*
6 *Intentiones, & responsiones quas qualitates habere debeant.*
8 *Casum mulierum detinentium Infantes in lectis solent sibi reseruari Episcopi.*
10 *Remedia spiritualia aduersus maleficia remissiuè.*
11 *Formula recipiendi denunciationes in causis strigum, & maleficeorum.*
12 *Forma examinandi testes in eadem materia.*

1 OMninò Iudices scribere faciant in processu interrogatoria omnia per extensum ab ipsis Iudicibus facta, vt ex lectura processus appareat qualia illa fuerint, & an sint suggestiones cum maximo enim abusu, & præiuditio consueuerunt aliqui Indic. scribi facere. Ad opportunam Interrogationem Responderunt seu Interrogati Respond.

2 Multi Iudices deueniunt ad forman. processus similes, nec colligitur ex processu, quale fuerit primum Indicium, & vndè prouenit, sed processus sic Incipiuntur. Cum ad aures peruenerit, seù aliqua præcedente fama publica &c. Caueant igitur Iudices ab isto errore, & semper examinent in principio processus personam seù personas, quæ ad aures primo aliqua dixerunt, vel quomodo talis fama ad eius notitiam peruenerit, & cuncta seriatim in processu redigant, itaut nihil omninò ommittat.

3 Plerumque contingere potest quod infantes ex suffocatione in lectis pauperum matrum, & nutricum, & ob id prohibetur matribus, & nutricibus, ne in eorum lectis, sed in cunabilis separatis infantes retineant. Ideò prudentes Iudices benè aduertant quia secuta aliquando simili suffocatione ne illa detegantur, matres, & nutrices propalant infantes occisos à strigibus.

4 In huiusmodi causis, & processibus formandis omninò seruari debent taxæ alias transmisæ de mandato S. Congreg. & quando mulieres præcipuè sunt pauperes, caueant Iudices ab earum bonorum expoliatione.

Annotationes Carenæ ad §.XVI.

HOc loco tradunt duo documenta Generalia ad formandum legitimè processus in hoc foro admodum necessaria.

5 Primum est de interrogatorijs per extensum scribendis à notario, vt videri possit, an legitimè fuerint interrogatæ, & canonicè reæ responderint. In materia autem interrogationis faciendæ Iudici animaduertendum est ex *Corraz. in sua prax. par. 3. quæst. 113.*
6 *numer. 15.* quod ea debet habere quatuor conditiones, viz. quod sit articulata, pertinens, clara, & reo Inquisito proposita prout eodem loco *numer. 54.* ait responsionem rei debere esse distinctam claram, & manifestam, affirmatiuam, vel negatiuam, absque vllis ambagibus, & circuitionibus, adeò vt reus debeat semper categoricè respondere.

7 Aliud documentum est, non esse incohandos processus in S.Offic. prout in aliquibus Tribunalibus laycis fieri vidi hoc modo. Cum ad aures peruenerit, vel fama publica præcedente, semper enim, vt legitimè procedatur debet præcedere examinatio personæ, vel personarum denunciantium modum illum incipiendi processum per cum ad aures deuenerit, improbatum esse à S.Congreg. & ab Eccell. Mediol. Senatu dixi *in sæpè cit. tit. de sortilegis §. 24. num. 204. & seq.*

8 Plerumque contingere potest, Casum hunc mulierum detinentium in lectis Infantes ob periculum suffocationis eorundem infantium, solent sibi reseruare Episcopo, vt patet ex Belochio de casibus reseruatis in pluribus tabellis.

9 In huiuscè causis. Non est dubium quod omnes taxæ transmissæ ex ordine S.Congreg. de Vrbe, quæque Impræssæ retinentur, vt ab omnibus videri possint in nostris Inquisitionibus Italiæ omninò seruandæ sunt etiam in hiscè processibus, ita quod etiam pauperes, vbi nihil habeant in bonis ijs grauari, nequeant, SS.enim hoc Tribunal, Sanctiss. omnia pertractat.

10 Superessent hoc loco aliqua dicenda de remedijs spiritualibus aduersus huiusmodi maleficia, sed breuiter me expediendum cum *Torrebl. de Iure spirituali l. 13. & 14. & de magia operatrice l. 2. cap. 53. per totum.* Dico contra hæc malcficia remedia esse orationes publicas, & priuatas, reliquias SS, vsum panis, & salis benedicti, aquam benedictam, Crucem Dom. Nost. fidem veram, quæ contrà huiusmodi malefic. maximi valet Inuocationem Beatiss. Intemeratiss. & Dulciss. M.Mariæ Dominæ Nostræ, sed præsertim, & antè omnia huiusmodi maleficiatis maximè si mulieres essent, & fortassis moniales persuadendus est frequentissimus vsus Sacramentorum pœnitentiæ scilicet, & Eucharistiæ, & Missæ sacrificia, videatur *Torrebl. de Iure spirituali l. 12. cap. 27. per totum,* vbi pulcherrimè, & eruditè in hac re scripsit.

Vt autem Inquisitor formulam recipiendi denunciationes, & dicta testium in hoc crimine habeat, subijcio formulam ex *Syluestro de strigimalis l. 3. cap. 2. & 3.* formam examinandi reos non subijcio, quia satis expræssa legitur in Instructione §. 10. supra,

11 Forma recipiendi denunciationem in causis strigum, & maleficorum.

Anno à Natiuitate.

12 Forma examinandi testes.

Præmissa formula consueta.

Anno N. Mense N. Die N. Coram Reu. Pat. N. In meique Notarij præsentia Vocatus comparuit N. cui delato Iuramento de veritate dicenda &c.

Interrogatus de causa suæ vocationis Resp. &c.

Interrogatus si cognoscit talem, exprimendo nomen delati, dixit quod sic,

Vltimum locum agendum esse de terminatione processus, tam in hiscè causis strigum, quam etiam in alijs spectantibus ad hoc Sacrosanct. Tribun. Inqu. Hoc enim *Pegna sibi in 4. lib. suæ Instruct. proposuerat.* Verùm in hac re benignum lectorem remitto ad ea, quæ idem met *Pegna dixit in 3. par. Director. in modis terminandi processus in causis fidei, Massin. in sua praxi S. Offic.* & Ego ipse *in 3. parte de Offic. SS. Inquisit. In peculiari titulo de modo terminandi processus in hoc Tribunali.*

F I N I S.

I N-

I N D E X
COPIOSISSIMVS RERVM,

Et verborum quæ continentur in Tractatu de Officio Sanctissimæ Inquisitionis.

Littera n. denotat numerum marginalem,
Littera f. denotat folium.

Index Rerum, & Verborum.

Blasphemus.

Bona.

Bossius.

Bouadilla.

Bulla.

C

Calumniosus.

Campanella.

Cancellarius.

Canonicus.

Canonizatio.

Cantera.

Capilli.

Capitulum.

c. Accu-

Captura.

Caput.

Carcer.

Cardinali.

Caro.

Carolus V.

Castellani.

Castillę Regnum.

Casus.

Cathecumenus.

Causa.

Cedulones.

Celebrans.

Censuræ.

Nec faciant vim, De hoc Inditio Syluester de Setigimagis *l.3.c.3.puncto 11. Berlich.d. conclus. 4.n.60. & Carpz. in prax. p.1.qu.49. num. 63.* cum alijs quos allegant, Verùm cum hoc Inditium nullum habeat fundamentum, ideò non est à Iudicibus habendum in consideratione.

§. DECIMVS TERTIVS.

De Tempore Torturæ.

SVMMARIVM.

1 *Torturæ tempus nunquam debet excedere horam.*
2 *Imò neque ad tale tempus debet dari tortura, nisi valdè vrgeantur Indicia, & causa sit grauis.*
3 *Tortura debet esse moderata.*
4 *Alia in materia torturæ remissiuè.*
5 *De sortilegijs contra tormenta remissiuè.*

1 TOrtura nunquam excedat tempus vnius horæ,
2 nec de facili per horam tortura inferatur, nisi stante grauitate causæ, & vrgentibus Inditijs simul, & in fine examinis annotetur tempus, quo in tormento manserunt.

Annotationes Carenæ ad §.XIII.

QVoniam Tortura Inuenta est ad veritatem eruendam non ad homines enecandos, Ideo DD. volunt eam omninò debere esse moderatam, & quod non possit tormentum funis excedere horam; & ad dictum soleat teneri horologium pulueris, bene notauit *Gilhausen. in arbore Iud. crim. c.6. p.7. sect.3. nu. 50. & P. Massin. in sua prax. S. Offic. p.10. assert. 44.*
4 Alia in hac materia, & præsertim de ratificat. post
5 torturam, & de sortileg. contra tormenta dixi *p.2. tit. 12. §. 6. per totum Carpz. in prax. noua p. 3. quæst. 125. numer. 65. & sequ. & Sanfelic. dec. Regn. Neapol. 265. p.2.*

§. DECIMVS QVARTVS.

De Maga que accessit ad ludos fassa se ibi Apostatasse.

SVMMARIVM.

1 *In hoc apostasiæ crimine non est quærendum de corpore delicti.*
2 *Quomodo mulieres hæ examinanda, & interroganda.*
3 *Vbi fateantur aliquas circumstantias, quæ verificari possint, hæ sinè dubio sunt verificandæ, & nu.8.*
4 *Vbi circumstantiæ adductæ falsæ comperiantur dubitari potest de veritate confessionis.*
5 *Documentum maximè à Iudicibus in hoc crimine obseruandum, & n.10.*
6 *De ludis, & conuenticulis remissiuè.*
7 *De muliere fassa apostasiam, in his ludis quomodo expedienda.*
9 *Sortilega ad amorem quomodo interroganda, & quid practicatum in Inquisitione Cremonæ.*
10 *Doctrina notanda Illustr. Inquisit. San. Vincente.*

1 MAximè est aduertendum, quod in euentum, in quem huiusmodi mulieres Apostasiam ad dæmonem, & accessum ad ludos diabolicos faterentur (quo casu corpus delicti aliunde probari non potest, quam per propriam confessionem) curandum est sanè minima sugestione huiusmodi mu-
2 lieres totam seriem facti a semetipsis recenseantur, & cum ab Initio ad id inductæ fuerint de tempore, & alijs circumstantijs, nam hoc modo videri poterit an confessio huiusmodi apostasiæ, & accessus ad ludos verisimiles sint, nec ne. Et casu quo fateantur aliqua particularia, seù circumstantias, quæ sunt verificabilia,
3 omninò Iudices diligentias faciant pro ijs verificandis quia sic magis verisimiles reddentur confessiones circa apostasiam & accessus ad ludos, aliter si tales circumstantiæ adductæ falsæ comperirentur dubitari
4 posset de veritate huiusmodi confessionis forsan, fecutæ, vel vi torturæ, quæ est remedium fallax, vel suggestione alicuius vel tædio carceris, vel quia sic crederent facilius ipsis Indulgendum esse, prout aliquando compertum diuersis istis respectibus mulieres falsò fassas esse apostasiam, & accessus ad prædictos ludos.
5 Et vt facilius Iudices possint se abstinere à quacunque suggestione quando mulieres Incipiunt fateri talem apostasiam forsan melius esset, & tunc Iudices obliuiscerentur eorum quæ dicunt Doctores in ista materia, quia sæpe visum est, quod Iudices in ordine ad ea quæ perlegerunt apud Doctores multa præiuditia faciunt his mulieribus.

Annotationes Carenæ ad §. XIV.

6 DE istis ludis, & diabolis conuenticulis dixi *p. 2. de Offic. SS. Inquisit. tit. de sortil.* & vltra ibi allegatis plurimos alios *Barbos. Iunior in cap. Episc. 26. qu. 5.* Petrus Anton. Iofreu post *tract. de superst.* Petri Ciruelli Impræssum Idiomate Hyspano fol. mihi 251. Defensa del canon. *26. q. 5. Eruditiss. Torrebl. de Iure spirituali lib. 11. cap. 8.* vbi latiss. de hiscè nocturnis conuentibus agit, & de locis, in quibus in varijs mundi regionibus fieri solent.
7 Quia vero certissimum est multoties euenire istis mulieribus, quam plura insomnijs, licet quandoque verà, & realiter ad hoscè conuentus transferantur, Ideò, vt appareat an confessiones istarum sagarum sint veræ omni conatu niti debent Iudices violatæ religionis, vt memoratas confessiones iustificent per verificationem aliquarum circumstantiarum per dictas mulieres narratarum, vt inde scatere possit an accessus ille ad ludos diabolicos, & apostasia vera sit, & realis, & earum confessiones verisimiles.
8 Illud certum est in confessionibus istarum sagarum, quod ad apostasiam attinet, non opus esse, vt contra eas procedatur, quod constet de vllo corpore delicti, sed vbi fateantur se ex animo, & Intentione à Cathol. Relig. apostatasse, coguntur ad abiurandum de formali, tamquam apostatæ formales, si verò Catholic. Intent. profiteantur, protestantes se non ex animo, sed oretenus tantum, & facto a Cathol. Relig. recessisse, tunc præcisa tortura super Intentione coguntur ad abiurandum de vehementi, Dixi latè de hac re *par. 2. de Offic. SS. Inquisit. §. 20. n. 172. §. 25. n. 218. & sequ. & §. 30. n. 240. & seq. & n. 244.* animaduerti circa mulieres grauatas, vel confessas de sortilegijs ad amorem, quod quamuis interrogate, an crediderint dæmonem posse cogere voluntatem amasij, Respondeant affirmatiuè, non statim cogendæ sunt ad abiurandum de formali, qui cum articulus fidei circa libertatem arbitrij non sit ex articulis fidei notissimis, prout est art. Incarnationis, si paratę sint corrigi nō possit dici, quod sint hæret. formales ad quod allegaui pulcherrimam decisionem *Alphonsi à Castro de Iusta hæreticorum punitione lib. 2. cap. 15.* & sic in effectu practicatum fuit in nostra Inquisitione Cremonæ, in causa cuiusdam mulie-

mulieris vetulæ, quæ capta amore cuiusdam iuuenis, sortilegium ad amorem ipsius sibi ipsi conciliandum fecit cum quibusdam fabis super quibus celebratæ fuerant missæ, & alijs rebus, nam interrogata, cum respondisset se credidisse dæmonem posse cogere voluntatem memorati Iuuenis, fuit tamen tantum coacta ad abiurandum de vehementi, & semel per Ciuitatem fustigata.

10 *Et vt faciles Indices.* Sanctissimum documentum quod vtinam semper esset ante occulos Iudicem secularium, & præsertim, Vltramontanorum in illis locis in quibus contra hasce lamias procedunt ex eo enim, quod auctores de hiscè strigibus passim horrenda narrat, adeò ab omnibus, & præsertim à Iudicibus abhorreri solent, vt se sacrificium Deo præstare arbitrentur si contra eas omni cum crudelitate procedant, & omnibus artibus ab eisdem confessiones extorquent. Excessus in hiscè sententijs vnusquisque videre potest ex sententijs scabinorum lipsiensium delictis per *Corpz. in praxi crim.noua Rom. Saxon. quæst.*50. *nu.*66. vbi de verbo ad verbum refert 36.illius diesterij sententias super hoc delicti genere latas.

Et conuerso palpabit vnusquisque quanta cum maturitate, prudentia, & legalitate contra hascè fœminas procedant Eccles. Tribun.SS.Inquisit.

11 Ad finem huius §. volo apponere verba doctissimi Inquisitor. San Vincente in suis notabilibus in materia Inquisitionis *capit.*13. §.1. vbi de lamijs istis sic loquitur.

Certissimum est in hoc crimine multas esse deceptiones, & falsarias à Dæmone huius sectæ auctore inuentas, & quamuis multi dicant omnia à lamijs euenire, nihil verò in re gestum esse, & sic illas excusant. Veruntamen negari non potest, eadem, quæ etiam in somnijs faciunt, seu facere credunt, postea vigiles conformare, & ratificare approbantes, & de illis, tamquam de honeste factis complacentiam habentes, & re vera quando se vngunt, & inter se communicant habent voluntatem, & verum propositum ad eundi dæmones, illosque colendi, & reuerendi, in illusque obsequium facta abhominabilia tamquam nociua perpetrant, & licet verum illa damna in re non efficere visas lamias tantum satis est, quod credant ea fecisse, cum postea vigiles pro rato habeant, & sibi de eis complaceant, & itaque magis piè loquuntur de hac re eas non excusant, *Lucerna Inquisit.de Strigis, num.*9.

§. DECIMVS QVINTVS.

De rea socias nominante in his ludis Diabolicis.

SVMMARIVM.

1 *Nullo modo procedendum contra nominatas à saga in socias istorum ludorum.*
2 *Ità seruatur in concursiè in omnibus Inquisitionibus Italiæ.*
3 *Nec in hoc curandum est de Binsfelt.& Del Rio.*

ET quamuis tales mulieres fateantur apostasiam, & accessus ad ludos, & nominent complices in huiusmodi ludis nullo modo procedatur con-
1 tra huiusmodi complices, quia cum talis accessus plerumque per illusionem contingere possit, iustitia non postulat, quod contra complices cognitos, & visos per illusionem procedatur.

Annotationes Carenæ ad §.XV.

QVoniam vt supra vidimus accessus ad conuenticulos Diabolicos aliquando est realis, & aliquando tantasticus, Ideò non mirum si nulla fieri potest Iuridica consideratio super nominatione sociarum facta ab hiscè mulieribus, quod scilicet in dicto Con-
2 uentu viderint Titium, Seium, Bertam, Lauiniam, ità Seruat, & semper seruabit inconcussa prax.S.Offic. fundata in Decreto Supr. S. Rom. Inquisition. de quo *Farinac.de heresi quæst.*185. *numer.*153. *vers.* aduertæ tamen quod vera non est, benè *Pater Diana vidend. moral. resolut. par.*4. *tract.*6. *resolut.*30. *qui alios allegat*, & dixi Ego *par.*2. *de Offic. SS. Inquisit. titul.*12. §. 26.. per totam vbi dixi ob id parum curandam esse de contraria sententia Binsfeld. Martinus Del Rio, & Gregorij de Valentia.

§. DECIMVS SEXTVS.

Alia notanda Generalia in formatione horum processuum.

SVMMARIVM.

1 *Interrogatoria per extensum scribenda, & num.*5.
2 *Processus non sunt incohandi per eum ad aures peruenerit, & numer.*7.
3 *Infantum enecatio interdum euenit ex suffocatione matrum, vel nutricum.*
4 *In huiusmodi causis, & processibus, taxæ S.Congregationis suus obseruandæ, & num.*9.
6 *Intentiones, & responsiones quas qualitates habere debeant.*
8 *Casum mulierum detinentium Infantes in lectis solent sibi reseruari Episcopi.*
10 *Remedia spiritualia aduersus maleficia remissiuè.*
11 *Formula recipiendi denunciationes in causis strigum, & maleficorum.*
12 *Forma examinandi testes in eadem materia.*

1 OMninò Iudices scribere faciant in processu interrogatoria omnia per extensum ab ipsis Iudicibus facta, vt ex lectura processus appareat qualia illa fuerint, & an sint suggestiones cum maximo enim abusu, & præiuditio consueuerunt aliqui Indic. scribi facere. Ad opportunam Interrogationem Responderunt seu Interrogati Respond.

2 Multi Iudices deueniunt ad forman. processus similes, nec colligitur ex processu, quale fuerit primum Indicium, & vndè prouenit, sed processus sic Incipiuntur. Cum ad aures peruenerit, seu aliqua præcedente fama publica &c. Caueant igitur Iudices ab isto errore, & semper examinent in principio processus personam seu personas, quæ ad an res primo aliqua dixerunt, vel quomodo talis fama ad eius notitiam peruenerit, & cuncta seriatim in processu redigant, itaut nihil omninò ommittat.

3 Plerumque contingere potest quod infantes ex suffocatione in lectis pauperum matrum, & nutricum, & ob id prohibetur matribus, & nutricibus, ne in eorum lectis, sed in cunabilis separatis infantes retineant. Ideò prudentes Iudices benè aduertant quia secuta aliquando simili suffocatione ne illa detegantur, matres, & nutrices propalant infantes occisos à strigibus.

4 In huiusmodi causis, & processibus formandis omninò seruari debent taxæ alias transmisæ de mandato S. Congreg. & quando mulieres præcipuè sunt pauperes, caueant Iudices ab earum bonorum expoliatione.

Annotationes Carenæ ad §.XVI.

HOc loco tradunt duo documenta Generalia ad formandum legitimè processus in hoc foro admodum necessaria,

5 Primum est de interrogatorijs per extensum scribendis à notario, vt videri possit, an legitimè fuerint
interrogatæ, & canonicè reæ responciderint. In materia autem interrogationis faciendæ Iudici animaduertendum est ex *Corpz. in sua prax. par.3. quæst.113.*
6 *numer.15.* quod ea debet habere quatuor conditiones,
viz. quod sit articulata, pertinens, clara, & reo Inquisito proposita prout eodem loco *numer.54.* ait responsionem rei debere esse distinctam claram, & manifestam, affirmatiuam, vel negatiuam, absque vllis ambagibus, & circuitionibus, adeò vt reus debeat semper categoricè respondere.

7 Aliud documentum est, non esse incohandos processus in S.Offic. prout in aliquibus Tribunalibus laycis fieri vidi hoc modo. Cum ad aures peruenerit, vel fama publica præcedente, semper enim, vt legitimè procedatur debet præcedere examinatio personæ, vel personarum denunciantium modum illum incipiendi processum per cum ad aures deuenerit, improbatum esse à S.Congreg. & ab Eccell. Mediol. Senatu dixi *in sæpè cit. tit. de sortilegis §.24. num.204. & seq.*

8 Plerumque contingere potest, Casum hunc mulierum detinentium in lectis Infantes ob periculum suffocationis eorundem infantium, solent sibi reseruare Episcopo, vt patet ex Belochio de casibus reseruatis in pluribus tabellis.

9 In huiuscè causis. Non est dubium quod omnes taxæ transmissæ ex ordine S.Congreg. de Vrbe, quæque Impræssæ retinentur, vt ab omnibus videri possint in nostris Inquisitionibus Italiæ omninò seruandæ sunt etiam in hiscè processibus, ita quod etiam pauperes, vbi nihil habeant in bonis ijs grauari, nequeant, SS.enim hoc Tribunal, Sanctiss. omnia pertractat.

10 Superessent hoc loco aliqua dicenda de remedijs spiritualibus aduersus huiusmodi maleficia, sed breuiter me expediendum cum *Torrebl. de Iure spirituali l.13. & 14. & de magia operatrice l.2. cap.53. per totum.* Dico contra hæc maleficia remedia esse orationes publicas, & priuatas, reliquias SS. vsum panis, & salis benedicti, aquam benedictam, Crucem Dom. Nost. fidem veram, quæ contrà huiusmodi malefic. maximi valet Inuocationem Beatiss. Intemeratiss. & Dulciss. M.Mariæ Dominæ Nostræ, sed præsertim, & antè omnia huiusmodi maleficiatis maximè si mulieres essent, & fortassis moniales persuadendus est frequentissimus vsus Sacramentorum pœnitentiæ scilicet, & Eucharistiæ, & Missæ sacrificia, videatur *Torrebl. de Iure spirituali l.12. cap.27. per totum,* vbi pulcherrimè, & eruditè in hac re scripsit.

Vt autem Inquisitor formulam recipiendi denunciationes, & dicta testium in hoc crimine habeat, subijcio formulam ex *Syluestro de strigimalis l.3. cap.2. & 3.* formam examinandi reos non subijcio, quia satis expræssa legitur in Instructione §.10. supra,

11 Forma recipiendi denunciationem in causis strigum, & maleficorum.

Anno à Natiuitate.

12 Forma examinandi testes.

Præmissa formula consueta.

Anno N. Mense N. Die N. Coram Reu. Pat. N. Inmeique Notarij præsentia Vocatus comparuit N. cui delato Iuramento de veritate dicenda &c.

Interrogatus de causa suæ vocationis Resp. &c.

Interrogatus si cognoscit talem, exprimendo nomen delati, dixit quod sic.

Vltimum locum agendum esse de terminatione processus, tàm in hiscè causis strigum, quam etiam in alijs spectantibus ad hoc Sacrosanct. Tribun. Inqu. Hoc enim *Pegna sibi in 4. lib. suæ Instruct. proposueras.* Verùm in hac re benignum lectorem remitto ad ea, quæ idemmet *Pegna dixit in 3. par. Director. in modis terminandi processus in causis fidei, Massin. in sua praxi S.Offic.* & Ego ipse in *3. parte de Offic. SS. Inquisit. In peculiari titulo de modo terminandi processus in hoc Tribunali.*

F I N I S.

INDEX
COPIOSISSIMVS RERVM,

Et verborum quæ continentur in Tractatu de Officio Sanctissimæ Inquisitionis.

Littera n. denotat numerum marginalem,
Littera f. denotat folium.

A

Abbas.

Abiurans, & Abiuratio.

Abominatio.

Absens.

Astro-

Astrologus.

Attestatio.

Auctor.

Authentica.

Axioma.

B

Bannitus.

Baptismus.

Beatificatio.

Benedictio.

Beneficium.

Bertazzolus.

Binæ Nuptiæ.

Birruarius.

Blasphemia.

Cere-

pæni-

Confessio.

Confirmatio.

Confiscatio.

Confrontatio.

Congregatio.

Consanguineus.

Conspiratio.

Constantinopolis.

Constitutio Pij V. Si de protegendis.

Custos,

Error.

Familiares, & Familiaritas.

Fautores hæreticorum.

Feudatarius.

Fides.

Fideiussor.

Fideicommissum.

Filius.

Finis.

Fingere.

Fiscalis.

Fiscus.

Fœmina.

Forma iuramenti.

Forum.

Francus.

Fractor.

Frater.

Fuga.

Fundamentum.

Furiosus.

Fustigare.

G

Genus.

Gladium.

Gradus.

Grauatus.

Gratia.

Grecus.

Gregorius.

Guido.

H

Habitus.

Hæres.

Hæresiarca.

Hæresis.

Hæretici.

Hære-

Inquisitores,

L. Cum

Nox.

Pactum

6. secus

39. &

Suarez

Reuerendissimus.

Reuelatio.

Reuocatio.

Reus.

Rusticus.

S

Sacerdos.

Sacra.

Sacramentum.

Sacrificium.

Saga.

Salarium.

Salazar.

Saluus conductus.

Sanchez.

Sancti.

giorum

strologo

Testimonium.

Thesau.

Thesaurarius.

Titulus.

Torquere.

Tortura.

FINIS.

I N D E X

Argumentorum Praxis Inquisitorum Pegnæ, & Paragraphorum Tractatus de Strigibus.

Iubet

F I N I S.

I N D E X

Rerum, & Verborum Praxis Inquisitorum, & Tractatus de Strigibus, cum Annotationibus Cæsaris Carenæ.

Tt

n. 2.

Testis

Tortura.

V

Veritas.

Vetulæ.

LAVS DEO.

